DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARI
III. Dizi – Sayı 21

TOPÇULAR KÂTİBİ
'ABDÜLKĀDİR (KADRÎ) EFENDİ TARİHİ

(Metin ve Tahlîl)

Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi
Dem. No: 92731
Tas. No: 956.073
ABD.I

I

Yayına Hazırlayan
Doç. Dr. ZİYA YILMAZER

OSMANLI DEVLETİ'NİN
700
700. KURULUŞ YIL DÖNÜMÜ

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ – ANKARA
2003

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Abdülkadir Efendi
Topçular Kâtibi 'Abdülkādir (Kadrî) Efendi tarihi : metin ve tahlîl / Abdülkadir Efendi ; yay. haz. Ziya Yılmazer.— Ankara : Türk Tarih Kurumu, 2003.
2 c. ; 24 cm.--(AKDTYK Türk Tarih Kurumu yayınları III. Dizi – Sa. 21, 21[a])

1. ciltte bibliyografya, 2. ciltte indeks var.

ISBN 975 - 16 - 1585 - 2 (tk.)

1. Osmanlı tarihi _ Abdülkādir Efendi. I. Yılmazer, Ziya. II. E.a.: Metin ve tahlîl III. Dizi.

956.10153

ISBN 975-16-1585-2 Tk.
ISBN 975-16-1586-0

Raportör: Prof. Dr. Abdülkadir ÖZCAN

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ XI
BİBLİYOGRAFYA XV
KISALTMALAR XIX

TOPÇULAR KÂTİBİ 'ABDÜLKÂDİR (KADRÎ) EFENDİ

A. HAYATI XXIII
1. Adı XXIII
2. Ailesi, Doğduğu Yer ve Yılı XXV
3. Bulunduğu Görevler XXVI
4. Bulunduğu ve Bulunma İhtimâli olan Seferler XXXII
5. Ölümü XXXIII
B. TARİH'İ XXXIII
1. Eserin İsmi XXXIII
2. Telîf Sebebi XXXIV
3. Telîf Tarihi XXXV
4. Muhtevâsı XXXVI
5. Tarih'in Nüshaları XXXVI
a. Es'ad Ef. Nüshası XXXVI
b. Viyana Nüshası XXXVII
c. Nüshaların Mukâyesesi ve Kıymeti XXXVII
6. Şiirleri ve Şâirliği XLI
C. KAYNAKLARI XLI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

D. TESİRLERİ XLII

1. Kâtib Çelebi'nin Fezleke'si XLIII

a. 'Abdülkādir'in Tarih'inden Alındığı Belirtilen Yerler XLIII

b. 'Abülkādir'in Tarih'inden Aldığını Belirtmeden İstifâde Ettiği Yerler XLVI

ba. İhtisâr Ederek Aldığı Yerler XLVI

bb. Başka Kaynaklarla Karışık Olarak İstifâde Ettiği Yerler XLIX

bc. İstifâde Ettiğini Bazı İfâdelerle Belirttiği Yerler LI

bd. Diğer Kaynaklara Tercîh Ettiğinin Açık Olarak Görüldüğü Yerler LII

be. Diğer Kaynakları Tercîh Ettiğinin Açık Olarak Görüldüğü Yerler LII

2. Na'îmâ'nın Tarih'i LII

3. Hammer'in Osmanlı Devleti Tarihi LIII

E. 'ABDÜLKÂDİR'İN TARİHÇİLİĞİ VE ÜSLÛBU LIV

1. Tarihçiliği LIV

2. Üslûbu LV

a. Arkaik Türkçe Kelimeler LVI

b. Deyimler LX

c. Benzetmeler LXII

d. Mübâlağalı İfâdeler LXV

Metin Tesîsinde Tâkip Edilen Yol LXVI

NETİCE LXIX

METİN

Bin bir târîhinde vâki' olan Üngürus seferleridir ki, zikrolunur 4

Ve Âsitâne'ye, Vezîr Kāyim-makām Ferhâd Paşa'ya fermân-ı şerîf sâdır oldukda ve telhîs ile Sadr-ı a'zam, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh'a, evvel-bahâr-ı huceste-âsârda olacak sefer mühimmâtları defterleri beyânındadır 29

Der-zemân-ı hazret-i Pâdişâh-ı İslâm Sultân Murâd bin Selîm Hân; fî sene 1003 51

Der-sefer-i Eflâk bâ-Serdâr Vezîr-i a'zam Ferhâd Paşa refte; fî-şehr-i şa'bân sene 1003 55

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Der-muhârebe-i Ostorgon, bâ-Serdâr Vezîr Mehmed Paşa, Mîr-i mîrân-ı Budun 87

Der-sefer-i Eğri feth-kerde, ba'dehû muhârebe. Feth-i küffâr-ı tabur, der-vakt-i hazret-i Pâdişâh-ı 'âlem-penâh; sene 1004 ilâ 1005 98

Der-sefer-i Vasıt, bâ-Serdâr Vezîr Satırcı Mehmed Paşa; der-vâcib, şevvâl sene 1005 182

Der-muhâfaza-i Nehr-i Tuna, Mihal'in 'ısyân[ı] sebebinden, bâ-Serdâr Vezîr Hâfız Ahmed Paşa; fî sene 1005 205

Der-sefer-i Erdel Kıralı [ve] Kal'a-i Varad, der-zemân-ı Vezîr Satırcı Mehmed Paşa; fî sene 1006 206

Kefere-i Nemçe'nin taburları Budun Kal'ası'na gelüp, ceng ü cidâl olduğudur 222

Âsitâne-i sa'âdet'de olan tebeddülâtlar ve imdâd-ı sefer-i Üngürus beyânındadır 229

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de vâki' olan sefer-i Üngürus câniblerine cedîd Serdâr fermân olduğudur 233

Der-sefer-i Uyvar bâ-Serdâr Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa-[y]ı Gāzî, Serdâr-ı Üngürus me'mûr şude 235

Âsitâne'den Uyvar seferine teveccüh etdükleridir 240

Der-sefer-i Kal'a-i Kanije ve Kal'a-i Babocsa (باباوجسه) ve ba'zı kılâ'. Ve kefere-i füccâr cem'iyyet kerdend, tabur keşîde ve muhârebe şude. Ve feth-i kılâ' ve tabur-i küffâr firâr kerd ve feth nasîb şude; der-zemân-ı Serdâr Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa-[y]ı Gāzî, hâlâ 274

Der-sefer-i İstoni-Belgırad. Ve küffâr-ı hâksâr taburları cem'iyyet ile İstoni-Belgırad'a gürûh toplar ile gelüp, üşündü ve muhârebe olur. Kırk 'aded top ile muhâsara edüp, zabt eder. Yüz yirmi bin kefere cem' olur, dahi tabur bağlayup, balkan kûhistânda kal'aya mukābil karâr ederler; sene 1010 305

İbtidâ Anadolu Vilâyeti'nde vâki' olan Celâlî Kara Yazıcı ve Karındaşı ve Hüseyn Paşa 321

Der-sefer-i İstoni-Belgırad, feth kerd; der-zemân-ı Serdâr Sadr-ı a'zam Hasan Paşa, der-vakt-i eyyâm-ı ağustos ikdâm şude bi-'inâyetillâh; der-vâcib gurre-i rebî'ulâhır sene 1011 327

Serdâr Vezîr-i a'zam Hasan Paşa Vilâyet-i Erdel seferine teveccüh etdükleridir, ba'dehû 'avdet edüp 337

Der-sefer-i Ada ve tabur ve Peşte der-vakt-i Vezîr Serdâr Mehmed Paşa Budun refte; fî sene 1012 353

Der-vakt-i Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa be-Âsitâne 'adâlet kerde der-Âsitâne.... 374

Der-sefer-i şark ve Şâh-ı 'Acem ve Celâlî, bâ-Serdâr Vezîr Cıgal-zâde Sinân Paşa 381

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ve sene selâs[e] 'aşere ve elf târîhinde Şâh-ı bed-kirdâr Van Kal'ası üzere geldüğüdür 391

Der-sefer-i Üngürus, der-zemân-ı Serdâr Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa, Belgırad refte, ba'dehû merhûm ve mağfûr şude; der-vâcib rebî'ulevvel sene 1013. Ba'dehû Vezîr Mehmed Paşa Vezîr-i a'zam şude 398

Sa'âdetlü Sultân Ahmed Hân hazretleri, Edirne'ye 'azîmet etdükleridir 424

Sene selâse 'aşere ve elf şa'bân gurresinde, der-mahrûse-i Bursa sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh refte-bâz. Âsitâne-i sa'âdet teveccüh kerde; fî sene 1013 425

Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa sadrda karâr etdi; fî sene 1013, evâsıt-ı ramazân 427

Der-sefer-i Ostorgon feth kerd; der-zemân-ı Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa; sene 1014 429

Sene hamse 'aşere ve elf târîhinde vâki' Anadolu câniblerine olan sefer-i hümâyûndur ki, zikr ü beyân olunur 460

Der-sefer-i Anadolu bâ-Serdâr Vezîr Mustafa Paşa; li-sene 1015 476

Ve sene sitte 'aşere ve elf târîhinde vâki' olan seferlerden Canpulâd-oğlu ve Celâlîler seferleridir ki zikr olunur 485

Der-sefer-i Mihalic; Cisr-i Lubât üzerine Celâlî eşkıyâları cem' olup, Âsitâne'den Vezîr Hasan Paşa Serdâr olup, teveccühleri beyânındadır 514

Der-sefer-i Bağdâd, bâ-Serdâr Vezîr Mahmûd Paşa 517

Der-sefer-i Celâlî Kalender-oğlu, feth kerde; sene 1017 524

Der-sefer-i Bayburd ve Ser'asker[î-i] Vezîr Defterdâr Ahmed Paşa, Mîr-i mîrân-ı Rumeli 537

Der-sefer-i Üsküdar ve katl-i Celâlî Yûsuf Paşa, ba'dehû 'avdet şude der-Âsitâne, bâ-fermân-ı şerîf-i 'âlî-şân 552

Der-sefer-i şark ve Tebrîz sitâde; der-vakt-i Şâh-ı bed-fi'âl. Tabur cem' kerde Serdâr Vezîr-i a'zam Murâd Paşa ve Şâh firâr-kerde der-Tebrîz 562

Bin yirmi senesinde Âsitâne'de sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri, Saray-ı atîk'de Sultân hazretlerine sûr-i hümâyûn olduğu zikr olunur; sene1020. Ba'dehû Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa'ya; sene1021 595

Alay-ı 'azîm 606

Sultân Ahmed Hân hazretleri[nin], cemî'i vüzerâ'-i 'izâm ile Edirne'ye teveccühleri[dir] 609

Der-sefer-i Eyâlet-i Yemen; fî sene 1021 618

Der-sûr-i Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa 621

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Der-sefer-i Kazak eşkıyâsı ve Nehr-i Ak[-su] ve Turla (طورلو) bâ-Serdâr Vezîr Ahmed Paşa, Mîr-i mîrân-ı Rumeli; sene 1024.....631

Der-sefer-i şark ve Kal'a-i Revan bâ-Serdâr Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa firistâde; der-vâcib sene 1025. Ve kışlak; sene 1026, Haleb. Ba'dehû kılâ'-ı Revan âmed.....634

Der-sefer-i Erzurum bâ-Serdâr Yeniçeri Ağası olan Hüseyn Ağa.....648

Der-sefer-i şark ve Tebrîz, ba'dehû Erdebil ve Sahrây-ı Serav'da karâr şude ve elçi âmede, ba'dehû 'avdet kerdend; sene 1027.....655

Bin yirmi altı senesinde vâki' Devlet-i 'aliyye'de sadrda olan ahvâldir.....663

Der-sefer-i Erdebil, bâ-Serdâr Vezîr-i a'zam Halîl Paşa; sene 1027.....673

Der-sefer-i Leh ve Kazak; Boğdan sınuruna tabur peydâ edüp, İskender Paşa'[y]ı Serdâr edüp, feth etdükleridir.....692

Sa'âdetlü Sultân Osmân Hân, Leh câniblerine teveccüh edüp ve Hotun taburu ve Kıral-ı Kefere-i Leh cem'iyyet edüp, asâkir-i İslâm üzerlerine sefer edüp, mansûr u muzaffer oldular; sene 1030.....705

Sene selâse ve selâsûn ve elf recebü'l-müreccebinin gurresinde vâki' seferlerinin biri de Abaza seferi, ba'dehû Bağdâd seferidir; der-vakt-i Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa.....793

Sene erba'a [ve] selâsûn ve elf târîhinde, Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem Hâfız Ahmed Paşa Diyârbekir'den Bağdâd Kal'ası seferine teveccühleridir ki, zikr olunur.....806

Sene sitte ve selâsûn ve elf rebî'ulâhır[un]un gurresinde, Vezîr-i a'zam Serdâr Halîl Paşa Erzurum seferine teveccühleri beyânındadır.....825

Der-sefer-i Erzurum ve Abaza[-i] 'aduv 'ısyân şude, bâ-Serdâr Sadr-ı a'zam Husrev Paşa me'mûr refte. Ve kal'a-i mezbûr muhâsara kerdend, feth şude; der sene 1037.....858

Der-sefer-i Hemedân ve Dergezîn (ترکزین) ve Vilâyet-i Şîrâz ve Sahrây-ı Maşad ve Şehrezol ve Bağdâd, der-zemân-ı Serdâr Vezîr-i a'zam Husrev Paşa me'mûr şude; sene 1038.....888

Der-Vilâyet-i Şehrezol, binâ-i cedîd kerde; der-zemân-ı Vezîr-i a'zam Husrev Paşa mübâşeret kerde.....914

Der-sefer-i muhâfaza-i Vilâyet-i Musul, kal'a-i cedîd binâ ve ta'mîr kerde. Ve dernek-i mîr-i mîrân ve cem'iyyet-i sipâhiyân; der-sene 1041.....963

Der-sefer-i şark ve kışlak-ı Haleb ve Diyârbekir dernek kerde, bâ-Serdâr Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa ve hıfz-ı Kal'a-i Van.....982

Sene selâs[e ve] erba'în ve elf şevvâlinde, 'azametlü Pâdişâh Sultân Murâd, mahrûse-i Edirne'ye teveccüh edüp, ba'dehû 'avdet etdükleridir.....993

Sene erba'a ve erba'în ve elfde vâki' olan şark seferlerinden Revân Kal'ası seferidir ki, nakl ü beyân olunur.....1007

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Sene sitte [ve] erba'în ve elf şevvâlinde, Vezîr-i a'zam olan Bayram Paşa, Bağdâd seferi mühimmâtları içün Serdâr olup, Âsitâne'den teveccüh etdükleridir 1055

Der-sefer-i şark ve feth-i Kal'a-i Bağdâd; der-vakt-i Pâdişâh-ı İslâm Sultân ibnü's-Sultân Gāzî Murâd Hân ibn Sultân Ahmed Hân 1064

[Sultân Murâd'ın vefâtı ve Sultân İbrâhîm'in cülûsü] 1133

Bin elli bir târîhinde Âsitâne-i sa'âdet'den Bahr-ı siyâh câniblerine fermân olunan donanma-yı hümâyûn ile Kefe ve Azak seferidir ki, zikr olunur 1150

DİZİN 1179

EKLER 1381

1. Abdülkadir Efendi Tarihi'nin Nüshalarından Örnekler 1383
2. Abdülkadir Efendi ile İlgili Bazı Arşiv Vesîkaları 1397

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÖNSÖZ

Osmanlı tarihi ile ilgili kaynak eserlerin ilmî tetkîklerinin yapılarak bir an evvel neşredilmesi, tartışılmaz bir zarûrettir. Bu neşirler olmadan sıhhatli bir tarih telîfi yapılamıyacağı gibi, bu telîfler olmadan yapılacak değerlendirmelerin de gerçeği layıkiyle aksettiremiyeceği âşikârdır.

Bizim böyle bir çalışmaya başlamamız bu hakîkati görüp, mesâîsini yıllardır bu tür kaynak eserlerin ortaya çıkmasına sarfeden Hocam Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'nun yönlendirmesi ile gerçekleşmiştir. 1977 yılında Hocamın, özellikle yüzyılımızda araştırıcıların rağbetine mazhar olan Topçular Kâtibi Abdülkādir Efendi'nin *Tarih*'i üzerinde bir tez çalışması yapılabileceği konusundaki tavsiyesi, bu sahada çalışmaya girişmemizde önemli bir âmil olmuştur. Ayrıca böyle bir eser üzerinde doktora çalışması yapmak istememde, eserin iki nüshasının mevcut oluşu, öğretmenlik yaptığım o yıllarda benim için kolaylık sağlayıcı bir durum olarak görünmüştü. Fakat gerek metnin uzunluğu, gerekse metin içinde halledilmesi gereken problemlerin çokluğu, çalışmaya başladıktan sonra bunun sandığım gibi fazla bir kolaylık sağlamadığını gösterecektir.

O yıllarda başladığım çalışmama çeşitli sebeplerden dolayı uzun bir zaman ara vermek zorunda kalmıştım. 1982 yılında M.Ü. İlâhiyât Fakültesi'ne intisâp ettikten sonra Hocamın da kabul etmesiyle, başlamış olduğum çalışmamı sürdürme kararı verdim.

Abdülkādir Efendi'nin *Tarih*'i üzerinde ikinci defa çalışmaya başlama kararı verdiğimizde, bu konuda A. Tietze yönetiminde Markus Köhbach tarafından Viyana'da bir doktora tezi yapıldığını haber aldım. Tez metnini elde edememekle beraber hemen Markus Köhbach'a, yaptığı çalışmanın mâhiyeti ile ilgili bilgi vermesini rica ettiğim bir mektup yazdım. Eğer M. Köhbach *Ta-*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

rih'in tamamı üzerinde bir çalışma yapmışsa, yeniden bir tez çalışmasına girişmek gereksiz olacaktı. M. Köhbach mektubuma çok kısa bir süre sonra cevap verdi. Mektubunda, yaptığı tezin giriş bölümünde yazarın hayatı ve şahsiyeti üzerinde mâlûmât verdiğini, dil ve üslûbu üzerinde durduğunu, Tarih'in 1599-1600 yıllarında cereyân etmiş olan Uyvar seferi ve Kanije Kalesi' nin fethi ile ilgili bölümlerini Almancaya çevirdiğini, bu kısımları Hasan Beyzâde, Peçuylu, Kâtib Çelebi ve Na'îmâ'nın tarihleri ile karşılaştırdığını ve iki metnin varyantlarının listesini yaptığını yazmıştır. Ayrıca *Tarih*'in tenkitli bir neşrinin de faydalı olacağını ilâve etmiştir. M. Köhbach'ın verdiği bu izâhat, bizi, aynı konuda tekrar bir çalışma yapmak şüphesinden kurtarmış, başlanılan tez çalışmasına devam edilmiştir.

Abdülkādir Efendi'nin ilim dünyâsına Hammer vasıtasıyla tanıtılan eseri hakkında ilk çalışma, Aytül Baklav tarafından "Abdülkâdir Efendi'nin Hayatı ve Eseri adı altında İ.Ü. Edebiyât Fakültesi Tarih Bölümü'nde (İ.Ü. Ktp. Tezler nr. 3687) 1965 yılında mezuniyet tezi olarak yapılmışsa da, ciddî olmayan bu ilk çalışma, birçok eksik ve yanlışlıkları ihtivâ etmekte olup, istifâde edilecek durumda değildir. Ancak, mezuniyet tezi çerçevesinde kalan bu çalışmanın, sadece Abdülkādir Efendi ve eserine dikkatleri çekme yönünde bir katkısından bahsedilebilir.

Abdülkādir Efendi ve *Tarih*'i ile ilgili olarak şu ana kadar yapılan tek ciddî tetkîk, yukarıda sözünü ettiğimiz Markus Köhbach'm yaptığı çalışması olup, doktora tezinin esas kısımları, genişletilmiş bir makale halinde neşr olunmuştur (bk. M. Köhbach, "Der osmanische Historiker Topcılar Kâtibi 'Abdü'l-Qâdir Efendi. Leben und Werk , *Osmanlı Araştırmaları II,* İstanbul 1981, s.75-96). Burada M. Köhbach'ın titiz bir çalışma yaptığı görülmektedir. Makale bu konudaki en geniş ve sıhhatli bilgileri ihtivâ etmektedir. Bununla beraber bazı eksiklikler de söz konusudur. Bunlar tezimizde giderilmeye çalışılacaktır.

Araştırmamızda önce, özellikle *Tarih*'inde anlattıklarının yardımıyla ve bazı arşiv vesîkalarından istifâde ile Abdülkādir'in hayatı üzerinde durulmuştur. Daha sonra eserinin mevcut iki nüshası çeşitli yönlerden incelenmiş ve değerlendirmeler yapılmıştır. Abdülkādir'in *Tarih*'ini bütünüyle orijinal bir eser olarak görmekle beraber, "Kaynakları adı altında bir bölüm açarak bu konuda hâsıl olabilecek tereddütler giderilmeye çalışılmıştır. "Tesirleri bölümünde ise Kâtib Çelebi'nin *Fezleke*'si, Na'îmâ'nın *Tarih*'i, Hammer'in *Geschichte des Osmanischen Reiches*'i bu yönden değerlendirmeye tâbi tutulmuşlardır. Tarihçiliğinin söz konusu edilmesinden sonra, eserinde kullandığı üslûbu üzerinde durulmuş, bu arada devrin dil husûsiyetleri üzerinde çalışan ve çalışacaklar için yardımcı olabileceğini düşündüğümüz bazı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

örneklere yer verilmiştir. Bunu metnin tesîsinde takip ettiğimiz yolu açıkladığımız kısım takip etmiştir.

"Metin bölümünde ise müellif nüshası olduğunu kuvvetle tahmîn ettiğimiz Es'ad Efendi nüshası ile, metni üzerinde müellifi tarafından yapılmış tasarrufları ihtivâ eden bir ara nüshadan müstensih tarafından yazılmış Viyana nüshasına dayanılarak metin tesisine girişilmiştir. Nüsha farkları sayfa altlarında gösterilerek, okuyucuya kolaylık sağlanmak istenmiştir. Metnin yazımında genel olarak transkripsiyon işâretlerinin kullanılmasına gerek görülmemiş, sadece bazı kelimelerde iltibâsa yer vermemek için "Metnin Tesîsinde Takip Edilen Yol kısmında belirtilen işâretlerin kullanılması yeterli görülmüştür.

Metnin yeni harflerimize çevrilmesindeki en büyük zorluk, bu tür çalışmalarda her zaman görülen yer isimleri, bazı eşya, ıstılâh vb. kelimelerin okunuşlarında karşılaşılan güçlüklerdir. Yerlerinde işâret edilmemekle beraber bu tür kelimelerde, haritalar, atlaslar, lügatler ve ilgili eserlere müracaat edilerek metnin imlâsına en uygun okuma şeklinin bulunmasına çalışılmış ve metne o şekil kaydedilmiştir.

Metinde geçen âyet, duâ, şiir, atasözü gibi Arapça ve Farsça yazılmış kısımlar, aslî imlâları ile belirtilmiş, ayrıca Türkçe'ye de tercüme edilmiştir.

Bu arada yine sayfa altlarında ve nüsha farklarından ayırmak için "* işâreti ile gösterdiğimiz kısımlarda *Tarih*'in yazıldığı devirde veya o devre yakın zamanlarda yazılmış 15 kadar eser incelenmiş, bu eserlerde müellifimizin verdiği bilgilerden sadece farklı olanlar kaydedilmiştir. İlgili arşiv vesîkalarından da yararlandığımız bu kısımda metnimizde yer almayan bilgiler üzerinde bir şey yapılmadığı gibi, diğer kaynaklarla paralellik arzeden kısımların gösterilmesi cihetine de gidilmemiştir. Bu kısımda ayrıca yeri geldikçe bazı değerlendirmeler, düzeltmeler ve ikazlar da yapılmıştır.

Eserin sonuna o dönemle ilgili çeşitli alanlarda araştırma yapacaklara kolaylık sağlama düşüncesiyle olabildiğince kapsamlı bir dizin konulmuştur.

"Ekler kısmında ise *Tarih*'in nüshalarından birkaç örnek, müellifle ilgili bazı arşiv vesîkalarına yer verilmiştir.

Abdülkādir Efendi *Tarih*'inin metni ile yukarıda zikredilen diğer husûsların ortaya konması için uzun zaman alan titiz bir çalışma yaptığımı zannediyorum. Bununla beraber eksikliklerden uzak olduğunu söyleyemem. Tezi inceliyeceklerden dileğimiz, hatâlarımızın hoşgörü ile karşılanmasıdır. Beklenen yapıcı tenkitler ise şüphesiz çalışmanın daha mükemmel olmasına hizmet edecektir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İlgilileri çalışmamızla başbaşa bırakmadan önce, böyle bir tezin ortaya çıkmasında esas rolü oynayan, çalışmalarım sırasında metni baştan sona okumak sabrını gösteren, gerekli ikaz, yardım ve teşviklerini hiçbir zaman esirgemiyen ve acı bir tesâdüfle tezin kabul edildiği gün vefât eden Hocam Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'nu (ö.28.6.1990) rahmet, minnet ve şükranla anıyorum. Hemen her gördüğünde bu çalışmanın bir an evvel basılması için beni yüreklendiren ve tez jürimde de bulunan Prof. Dr. Mücteba İlgürel hocama teşekkür ederken, yakın bir süre önce vefât eden ve bu tezin jürisindeki üçüncü kişi olan değerli tarihçi Prof. Dr. İsmet Miroğlu (ö.22.10.1997) hocamı da rahmetle anıyorum. Gerek tez çalışmalarım sırasında, gerekse metnin tarafımdan basıma hazırlanması sırasında evin yükünü omuzlayarak çalışmalarımı kolaylaştıracak tedbirleri alan sevgili eşim Emine Hacer'i burada özellikle zikretmeliyim. Ayrıca zaman zaman yardımlarına baş vurduğum, ilgi ve teşviklerini gördüğüm M.Ü. İlâhiyât Fakültesi'nden Hocam Doç. Dr. Neclâ Pekolcay, Prof. Dr. Ziya Kazıcı ile diğer hoca, meslektaş ve arkadaşlarıma da teşekkür ederim. Tezin bir bölümünde yaptıkları maddî destekle bu çalışmanın ortaya çıkmasına katkıda bulunan İlim Yayma Vakfı'na da teşekkür borçluyum.

29.3.2002

Doç. Dr. **Ziya YILMAZER**

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BİBLİYOGRAFYA

Arşiv Vesîkaları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi:

Bâb-ı Asafî Ru'ûs kalemi, nr. 1473, 1474, 1475, 1477, 1478, 1480, 1481, 1484, 1485, 1486, 1498, 1502

Bâb-ı Asafî Tahvîl kalemi, nr. 1141

Kepeci Ru'ûs, nr. 253, 254, 255, 256, 257

Mâliyeden Müdevver Defterler, nr. 2307, 2514, 3665, 5524

Kaynak Eserler

Ahvâl-i Celâliyân, Es'ad Ef. Ktp., nr. 2236.

'Âlî: Atsız, *'Âlî Bibliyografyası,* İstanbul 1968.

'Andelîb, *Tarih-i feth-i Üngürus,* Hâlet Ef. Ktp., nr. 623.

Hasan Bey-zâde Tarihi: Aykut, Nezîhi, *Hasan Bey-zâde Tarihi,* II, Basılmamış Doktora Tezi, İ.Ü. Edebiyât Fakültesi Tarih Semineri Ktp., Tezler nr. 3277, İstanbul 1980.

Gazâ-nâme-i Tarih-i Halîl Paşa, Es'ad Ef. Ktp., nr. 2139.

Fezleke: Kâtib Çelebi, *Fezleke,* Atıf Ef. Ktp., nr. 1914; matbûu I-II, İstanbul 1286, 1287.

Nuhbe: Mehmed b. Mehmed Edirnevî, *Nuhbetü't-tevârîh ve'l-ahbâr,* İstanbul 1276.

Na'îmâ, Mustafa, *Ravzatü'l-Hüseyn fî hulâsâti ahbâri'l-hâfikeyn,* I-IV, İstanbul 1280.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Peçuylu İbrâhîm, *Peçevî Tarihi,* II, İstanbul 1283.

Sâfî, Mustafa, *Zübdetü't-tevârîh,* II, Veliyyüddîn Ef. Ktp., nr. 2429.

Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî (971-1008 / 1563-1600),* hzr. Mehmet İpşirli, I-II, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1989.

Solak-zâde: Solak-zâde, Mehmed Hemdemî, *Solak-zâde Tarihi,* İstanbul 1297.

Ta'l k -zâde: Woodhead, Christine, *Ta'l k -zâde's Şehnāme-i Hümāy n,* Berlin 1983.

İncelemeler

Aktepe, M. Münir, "Mehmed Paşa, Sultân-zâde Civan Kapıcıbaşı, Semin , *İA,* VII.

_____, "Mustafa I. , *İA,* VIII.

_____, "Mustafa Paşa, Kemânkeş, Kara , *İA,* VIII.

Atsız, Nihal, *İstanbul Kütüphânelerinde Tanınmamış Osmanlı Tarihleri,* Ankara 1957.

Aykut, Nezîhi, "IV. Murad'ın Revan Seferi Menzilnâmesi , *Tarih Dergisi,* sy. XXXIV, İstanbul 1984.

Babinger, F., *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri,* çev. Coşkun Üçok, Ankara 1982.

Baklav, Aytül, *Abdülkâdir Efendi'nin Hayatı ve Eseri,* İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Mezuniyet Tezi, (İ.Ü. Ktp., Tezler nr. 3687), İstanbul 1965.

Baysun, M. Cavid, "Murad IV. , *İA,* VIII.

_____, "Na'îmâ , *İA,* IX.

Danişmend, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi,* III, V, İstanbul 1972.

Derin, F. Çetin, "Mehmed Paşa, Gürcü , *İA,* VII.

Eckart, F., *Macaristan Tarihi,* çev. İbrahim Kafesoğlu, Ankara 1949.

Flügel, G., *Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften,* II, Wien 1865.

Gökbilgin, M. Tayyib, "Cigala-zâde , *İA,* III.

_____, "Mehmed III. , *İA,* VII.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

_____, "Nasuh Paşa , *İA,* IX.

Halîm Giray Sultân, *Gülbün-i Hânân yahud Kırım Hanları,* nşr. A. Cûdî, İstanbul 1327.

Hammer-Purgstall, Joseph Von, *Geschichte der osmanischen Dichtkunst,* I-IV, Pesth 1838.

_____,*Geschichte des Osmanischen Reiches,* X, Pest 1835.

Köhbach, Markus, "Der osmanische Historiker Topcılar Kâtibi 'Abdü'l-Qâdir Efendi. Leben und Werk , *Osmanlı Araştırmaları Dergisi* II, İstanbul 1981.

Kunt, İ. Metin, *Sancaktan Eyâlete,* İstanbul 1978.

Kütükoğlu, Bekir, *Kâtib Çelebi "Fezleke sinin Kaynakları,* İstanbul 1974.

_____, "Murad III. , *İA,* VIII.

_____, *Osmanlı-İran Siyâsî Münâsebetleri,* İstanbul 1962.

Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî,* IV, İstanbul 1315.

Meydan Larousse, "Abdülkadir Efendi , I, İstanbul 1969.

Özerengin (Özergin), M. Kemâl, "Abdülkâdir (Topçular Kâtibi) , *İstanbul Ansiklopedisi, I.*

_____, "Rumeli Kadılıkları'nda 1078 Düzenlemesi , *Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan,* Ankara 1976.

Öztuna, Yılmaz, *Büyük Türkiye Tarihi,* XII, XIV, İstanbul 1979.

Sahillioğlu, Halil, "Dördüncü Murad'ın Bağdat Seferi Menzilnâmesi (Bağdat Seferi Harp Jurnalı) , *Türk Tarih Belgeleri Dergisi,* II/3-4, Ankara 1965.

Tekindağ, M.C. Şehâbeddin, "Mehmed Paşa, Damad , *İA,* VII.

_____, "Mehmed Paşa, Lala" *İA,* VII.

Tuğlacı, Pars, *Osmanlı Şehirleri,* İstanbul 1985.

Turan, Şerafeddin, "Sinan Paşa , *İA,* X.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, "Abdülkâdir Efendi , I, İstanbul 1977.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı, *Kapıkulu Ocakları,* II, Ankara 1984.

_____, *Osmanlı Tarihi,* III, II. kısım, Ankara 1982.

Yılmazer, Ziya, "Abdülkâdir Efendi, Topçular Kâtibi , I, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* İstanbul 1988.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Müracaat Eserleri

Acaroğlu, M. Türker, *Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu,* Ankara 1988.

el-'Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ ve müzîlü'l-ilbâs,* II, Beyrut 1351[2].

Ateş, Süleyman, *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli,* Ankara 1980.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat,* Ankara 1962.

Kâtib Çelebi, *Keşfü'z-zunûn,* nşr. Gustav Flügel, I, Leipzig 1835, VII, London 1858.

Kahane, Henry - Renèe-Andreas Tietze, *The Lingua Franca in the Levant, Türkish Nautical Terms of Italian and Greek Origin,* Urbana 1958.

Kiepert, Henri, *Carte gènèrale des provinces Europèennes et Asiatiques de l'Empire Ottoman,* Berlin 1886.

Kütükoğlu, Mübahat S., *Narh Defteri,* İstanbul 1983.

Mostras, C., *Dictionnaire Gèographique de'l-Empire Ottoman,* st. Petersbourg 1873.

Öztuna, Yılmaz, *Türk Musikisi Ansiklopedisi,* I-II, İstanbul 1969, 1976.

Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,* I-III, İstanbul 1971[2].

Redhouse, James W., *Türkçeden İngilizceye Lügat Kitabı,* İstanbul 1921.

Son Teşkîlat-ı Mülkiyyede Köylerimizin Adları, İçişleri Bakanlığı Yayınlarından, Ankara 1928.

Steingass, F., *A Comprehensive Persian-English Dictionary,* Beyrut 1970.

Şemseddin Sâmî, *Kamûs-i Türkî,* İstanbul 1317.

Unat, Faik Reşit, *Hicrî Tarihleri Mîlâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu,* Ankara 1974[4].

Taeschner, Franz, *Das Anatolische Wegenetz nach Osmanischen Quellen,* I-II, Leipzig 1924, 1926.

Türk Dil Kurumu, *XIII. Yüzyıldan beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü,* I-VI, Ankara 1963-1972.

Zenker, Julius Theodor, *Türkisch-Arabisch-Persisches Handwörterbuch,* Leipzig 1866.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KISALTMALAR

age : adı geçen eser
agm : adı geçen makale
BOA : Başbakanlık Osmanlı Arşivi
bk. : bakınız
çev. : çeviren
Ef. : Efendi
E : Es'ad Efendi nüshası
haz. : hazırlayan
İA : İslam Ansiklopedisi
İOTK : İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi
Ktp. : Kütüphânesi
MMD : Maliyeden Müdevver Defterler
nşr. : neşreden
nr. : numara
s. : sayfa
SO : Sicill-i Osmânî
vr. : varak
st. : satır
sy. : sayı
V : Viyana nüshası
vb. : ve benzeri
vd. : ve devamı
vs. : ve sâire

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TOPÇULAR KÂTİBİ
‘ABDÜLKÂDİR (KADRÎ) EFENDİ

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TOPÇULAR KÂTİBİ ABDÜLKÂDİR (KADRÎ) EFENDİ

A. HAYATI

1. Adı

Adının *Fezleke*'de[1] ve ondan naklen Na'îmâ'da[2] Topçular Kâtibi Abdülkādir şeklinde geçmesi sebebiyle ilim dünyâsında bu şekilde anıldığı anlaşılıyor. Gerçekten eseri ilk defa tanıtan Hammer, adını Abdülkādir olarak zikretmiş[3], ondan 30 sene kadar sonra Hammer kolleksiyonundan Viyana'daki İmparatorluk Kütüphânesi'ne intikāl eden yazmanın tavsîfini yapan Flügel de bunu tekrarlamıştır. Yalnız Flügel yaptığı tavsîfe bu zâtın 1034 (1625) yılında *Îkā'u's-semâ' li-cevâzi'l-istimâ'* adında mûsikî dinlemenin cevâzına dair bir eser yazan Seyyid 'Abdülkādir Muhammed b. Muhammed el-Kādirî yanlışını da eklemiştir[4]. Bu bilginin yanlışlığı daha sonraki müelliflerce ortaya konulacaktır[5]. Flügel'in böyle bir yanlışlık yapması, herhalde eserin müellifi ile ilgili olarak başka kaynaklarda bilgiler araması, bu arada kendi neşrettiği Kâtib Çelebi'nin *Keşfü'z-zunûn*'una bakıp, isim benzerliğinden hareketle sadece yukarıda ismi zikredilen mûsikî ile ilgili eserin müellifini bulmasından kaynaklanmış olmalıdır[6]. Burada açıklanamayan nokta, Kâtib Çelebi'nin *Fezleke*'sinde Topçular Kâtibi *Tarih*'inden istifâde ettiği halde *Keşfü'z-zunûn*'da[7] niçin bu eserden ve müellifinden bahsetmediğidir.

1 Kâtib Çelebi, *Fezleke,* İstanbul 1287, I, 151; aynı eserin müellif nüshası: Âtıf Ef. Ktp., nr. 1914, vr. 60a.
2 Na'îmâ, *Ravzâtü'l-Hüseyn fî hulâsâti ahbâri'l-hâfikayn,* İstanbul 1280, I,101,227,258.
3 Joseph von Hammer-Purgstall, *Geschichte des Osmanischen Reiches,* Pest 1835, X,689.
4 Gustav Flügel, *Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften,* Wien 1865, II,260.
5 Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri,* çev. Coşkun Üçok, Ankara 1982, s. 206; M.K. Özerengin, "Abdülkâdir (Topçular kâtibi)", *İstanbul Ansiklopedisi,* I,116-117; M. Köhbach, "Der osmanische Historiker Topcılar Kâtibi Abdü'l-Qâdir Efendi. Leben und Werk", *Osmanlı Araştırmaları II,* İstanbul 1981, s.76-77.
6 Kâtib Çelebi, *Keşfü'z-zunûn,* nşr. Gustav Flügel, Leipzig 1835, I,517-518.
7 Kâtib Çelebi, *Keşfü'z-zunûn,* nşr. Gustav Flügel, London 1858, VII,441,1118.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bu zâtın ismi ile ilgili bir başka nokta da onun aynı zamanda Kādirî mahlasını taşımış olduğudur[1]. Bu yakıştırma da eserin Viyana nüshası cildinin sırt kısmında yer alan "Tarih-i Kādirî" yazısından çıkmış olmalıdır[2]. Halbuki müellifimizin ne eserinin içinde ne de başka bir yerde "Kādirî" şeklinde isimlendirilmesi söz konusu değildir. Gerçekte müellifimiz eserinde kendi ismi olarak Abdülkādir veya Kādirî adını kullanmamıştır. Ancak bazı görevlileri sayarken müellifimize tekābül eden görevde Kadrî adını zikretmektesinden[3], bunu kendi adı olarak kullandığını anlıyoruz. Nitekim görebildiğim arşiv vesîkalarında da ilgili görevdeki kişinin adı daimâ Kadrî olarak geçmektedir[4]. Hammer'in de müellifimizin ismini Abdülkādir veya Kadrî şeklinde belirtmesinden bu durumu farkettiği anlaşılmaktadır[5].

Müellifimizin niçin Kadrî Efendi olarak değil de Abdülkādir Efendi veya Kādirî Efendi diye isimlendirildiği sorulabilir. Kādirî diye isimlendirilmesinin Viyana nüshasının cilt kapağındaki yazıdan kaynaklandığı açıktır. Ne var ki bu isimlendirmenin başka bir yerde görülmeyişi bizde bunun oraya yanlışlıkla kaydedildiği kanaatini uyandırmaktadır. Abdülkādir şeklinde isimlendirilmesi ise Kātib Çelebi'ye ve ondan naklen Na'îmâ'ya dayanıyor gibi görünüyor. Kâtib Çelebi, muâsırı olan bu zâtı Abdülkadir olarak belirttiğine göre, esas isminin böyle olduğunu düşünmüş olmalıdır. Öyle anlaşılıyor ki müellifimiz Abdülkādir'i esas adı, Kadrî'yi ise mahlası olarak kullanmış olmalıdır. Bu mahlasın kendi belirttiği şâirliği ile ilgili olması da mümkündür[6]. Belki tarihte de adı Abdülkādir olmakla beraber Kadrî diye anılan zâtların olması, konuya bir başka yönden açıklık getirebilir[7]. Ama müellifimizin, Abdülkādir adını niçin şu veya bu şekilde eserinde hiç kullanmadığı ve arşiv vesîkalarında bu ismin yer almayışı, henüz tamamiyle açıklanamayan bir husûs olarak kalmıştır.

İsminin Topçular Kâtipliği ile birlikte anılması ise Kâtib Çelebi'nin *Fezleke*'de kendisini bu şekilde isimlendirmiş olmasındandır. Çünkü ondan bu şekilde bahseden ilk kişi Kâtib Çelebi'dir. Görevleri ile ilgili kısımda görüleceği üzere Topçular Kâtipliği, Abdülkādir'in belirttiği ilk görevidir. sonraları yine kâtiplikle ilgili daha yüksek makāmlarda da bulunacaktır. Muhtemelen Kâtib Çelebi, müellifimizin eserini incelerken ilk defa onun

1 F. Babinger, *age,* s.205.
2 M. Köhbach, *agm,* s.90.
3 Aşağıda sunduğumuz Metin, s.376,483,547,709,759.
4 Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Mâliyeden Müdevver Defterler,* nr. 5524, s.25; *MMD,* nr. 2307, s.162,278,318,434; *MMD,* nr. 2514, s.2,18.
5 Hammer, *age,* X,689.
6 Metin, s.83.
7 Meselâ 1004'te ölen Kadrî Çelebi, 1082'de ölen Kadrî Çelebi ve 1309'da ölen Kadrî Efendi, asıl isimleri Abdülkādir olan zâtlardır; bk. Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî,* İstanbul 1315, IV,54,55,56.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

topçu ocağında kâtip oluşu ile karşılaşmış ve onu bu ünvânı ile kaydetmiştir. Zâten Kâtib Çelebi'nin, müellifimizin yazdığı *Tarih*'in ilk kısımlarından istifâde ettiği göz önünde tutulursa, diğer görevlerinden pek haberdâr olmadığı da söylenebilir. İşte Kâtib Çelebi'nin ve ondan naklen Na'îmâ'nın müellifimizden Topçular Kâtibi Abdülkādir şeklinde bahsetmeleri, onun ilim dünyâsında bu şekilde anılmasına sebep olmuştur. Biz de bilinen bu şekli tercîh etmekte bir sakınca görmedik.

2. Âilesi, Doğduğu Yer ve Yılı

Abdülkādir Efendi'nin kendi eserinde veya diğer kaynaklarda âilesi ile ilgili açık bir bilgi yoktur. Yalnız bölükbaşılığının "kānûn-i kadîm üzere" kendisine ihsân edilmiş olduğu ifâdesinden[1], muhtemelen babasının yerine bu göreve getirilmiş olduğunu, buradan da babasının topçu ocağında ve en azından Bölükbaşı olduğunu söylemek mümkündür. Yine kendi ifâdesiyle ocağa intisâbın devşirme sûretiyle olduğu[2] göz önünde tutulursa ve eğer babası da topcu ocağında ise, dedesi için bir şey söyliyemezsek de babasının devşirme sûretiyle ocağa intisâp etmiş olabileceğini söyliyebiliriz.

1011 safer ve rebî'ülevvelindeki (Temmuz-Ağustos) İstoni-Belgırad muhârasında büyük kuledeki topu, attığı bir top gülesi ile tahrîp eden topçunun, akrabası olduğunu söylemektedir[3]. Bu ifâdesinden topçular ocağında bir akrabasının olduğu anlaşılmaktadır.

Eserinde eşi ve kaynanası ile ilgili bilgiler de buluyoruz. Her ikisinin de nahıl-bend olduklarını, 1020 (1611) senesinde Vezîr Kapudân Mehmed Paşa ile Sultân'ın düğünü için hazırlanan nahılı işlediklerini öğreniyoruz[4]. Bu arada kaynanasının ayrıca 984-985 (1576-1577) yıllarında Sultân III. Murâd zamanında Vezîr İbrâhîm Paşa ile Sultân'ın düğünü için hazırlanan nahılı işleyenler arasında bulunduğunu da zikretmektedir. Bütün bu bilgilerden, eşinin âilesinin uzun zamandan beri İstanbul'da yerleşmiş bulundukları rahatlıkla söylenebilir. Belki nahılların Aksaray ve Odun-kapusu'nda işlendiğinden[5] ve 5 Rebî'ülâhır 1051 (14 Temmuz 1641)'deki fırtınada sadece Aksaray'daki durumdan bahsetmesinden[6] yola çıkarak kendisinin Aksaray, kaynanasının Odun-kapusu semtinde oturduklarına ihtimâl verilebilir.

Doğduğu yer ve yıl hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi yoktur. Şimdilik sadece, eğer babası topçu ocağında görevli ise muhtemelen

1 Metin, s.83
2 Metin, s.402.
3 Metin, s.333.
4 Metin, s.597.
5 Metin, s.597.
6 Metin, s.1156.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İstanbul'da doğmuş olabileceğini söylemekle yetinmek zorundayız. Doğduğu yıl ile ilgili olarak söylenebilecek ise, 1003 (1595)'te Topçular Kâtibi olduğuna göre[1], bu tarihten 20 yıl kadar önce doğmuş olabileceğidir.

3. Bulunduğu Görevler

Görevleri ile ilgili olarak vereceğimiz bilgi, birkaç arşiv vesîkası dışında, eserinde kendisi hakkında verdiği bilgilere dayanacaktır.

Buna göre Abdülkādir Efendi kendisinden ilk defa, 1003 cumâdelûlâsı evâsıtında (Ocak 1595), Eflâk Voyvodası ve Erdel Kralı'nın yardımcı kuvvetlerinin Tuna'dan Niğbolu'ya yakın bir yere geçip, Tuna kenarındaki donbaz gemilerine hücûm ettikleri, ardından Niğbolu Vâdîsi'nde cereyân eden savaşta hezîmete uğratıldıkları sırada getirilen ölü ve diriler için gāzîlere kendi malından in'âm verdiğinden söz ettiği sırada bahsetmektedir[2]. Niğbolu Vâdîsi'ndeki bu muhârebeden sonra Abdülkādir Efendi'nin, Tuna kıyılarının muhâfazasında görevlendirilenler arasında olduğu görülüyor[3].

Abdülkādir Efendi, ünvânının ne olduğunu ilk defa 1003 zilka'desinin evâhırında (Ağustos 1595) ordunun Şumnu'dan Hezargırad'a geldiği sırada Sadrâzam Koca Sinân Paşa'yı karşılayanları zikrederken, kendisinin de Topçular Kâtibi olarak hazır bulunduğunu söyliyerek belirtmektedir[4]. Serdâr Ferhad Paşa ile sefere gönderilen topçuların "reşen" mevâciblerinin kaydedildiği defterin Kâtib Kadrî Ef. tarafından 29 Ramazân 1003 (8 Haziran 1595)'te düzenlendiğine[5] bakılırsa, Topçular Kâtipliği'ne bu tarihten önce getirilmiş olmalıdır.

Sadrâzam Sinân Paşa'nın 1004 saferi evâilinde (Ekim 1595) Bükreş'ten ayrılma hazırlıkları sırasında uhdesinde bulunan Topçular Kâtipliği yanında, aynı zamanda Topçu Bölük-başısı olduğunu söylemektedir[6]. Abdülkādir Efendi 1004 saferinde (Ekim 1595) ordunun Yergöğü'nde bulunan köprüden Ruscuk Sahrâsı'na geçtiği sırada köprü başında arabaların, büyük topların ve bir kısım cephânenin geçirilmesine nezâret etmiştir[7]. Daha sonra İstanbul'a gelen Kadrî Efendi, 1004 şevvâlinde (Haziran 1596) ordunun Eğri seferi için Dâvudpaşa Sahrâsı'na çıkışı sırasında hâlâ Topçular Kâtibi ve aynı zamanda Topçular Bölükbaşısı'dır[8]. 1004 yılının sonlarında Topçular Kâtipliği'ne

1 Metin, s.71.
2 Metin, s.61.
3 Metin, s.62.
4 Metin, s.71.
5 BOA, *MMD,* nr. 5524, s.25.
6 Metin, s.83.
7 Metin, s.84.
8 Metin, s.117.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Mehmed adında bir kişinin getirildiğine bakılırsa[1], kâtiplik görevi bu sıralarda sona ermiş olmalıdır.

1005 muharreminin sonları veya saferinin başlarında (Eylül 1596), Eğri seferindeki ordunun Sonlok'ta konaklaması sırasında 40 adet şâhî darbuzan ile otağ-ı hümâyûnun muhâfazası ile görevlidir[2]. 1005 saferindeki (Ekim 1596) Eğri Kalesi'nin muhâsarasında ise 100 topçu, 50 şâhî darbuzan ile meteriste Vezîr-i a'zam kolundadır ve bedoloşka top ile bizzât muhârebe etmektedir[3]. Gerek Sonlok'taki otağ-ı hümâyûn muhâfazasında, gerekse Eğri Kalesi'nin muhâsarasında Topçu Bölükbaşısı olarak görev yaptığı anlaşılıyor.

1005 saferinde (Ekim 1596) Eğri Kalesi emânla fethedildikten sonra kaleye girenler arasında, Rumeli Beylerbeyisi Hasan Paşa, Yeniçeri Ağası, Topçu-başı ve Cebeci-başı ile beraber Abdülkâdir Efendi de vardır ve kaledeki topların tesbît ve yazım görevi kendisine verilmiştir[4]. Bu durumda Topçular Kâtipliği'ne yeniden getirildiği düşünülebilir[5]. 1005 rebî'ülevvelinde (Kasım 1596) ordunun Eğri'den bir mil mesâfede bulunan küffâr taburu ile muhârebesi esnâsında, 50 adet şâhî top ile otağ-ı hümâyûnun muhâfazasındadır[6]. Bu sıradaki sıfatının ise, kendisi açıkca söylemese de Topçu Bölükbaşılığı olduğu anlaşılıyor. Kanije Kalesi'nin 1009 rebî'ülâhırında (Ekim 1600) vire ile fethedilmesinden sonra[7] kaleye girip cephâne ve topların yazımı ile görevlendirilenler arasında Yeniçeri Ağası, Topçu-başı, Cebeci-başı, Yeniçeri Kethudâsı ile beraber Abdülkâdir Efendi de vardır[8]. Bu sırada üzerinde Topçular Kâtipliği ünvânı olduğu kabûl edilebilir. 1010 rebî'ülâhırının evâsıtında (Ekim 1601) ordu, Vezîr-i a'zam ile İstoni-Belgırad Sahrâsı'ndadır, küffâr taburuna karşı hazırlıklar yapılmaktadır[9]. Bir derbendin korunması için 10 şâhî darbuzana ihtiyâç hâsıl olunca bu görev Abdülkâdir

1 BOA, *Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi,* nr. 1474, s.3.
2 Metin, s.144.
3 Metin, s.151.
4 Metin, s.151-152; Eğri Kalesi emânla 19 Safer 1005 (12 Ekim 1596)'te fethedilmiştir, bk. 'Andelîb, *Tarih-i feth-i Üngürus,* Hâlet Ef. Ktp., nr. 623, vr.29a-b, Selânikî, *Tarih,* Es'ad Ef. Ktp., nr. 2259, vr.350a; Mehmed b. Mehmed Edirnevî, *Nuhbetü't-tevârîh ve'l-ahbâr,* İstanbul 1276, s.186; Peçuylu İbrahîm, *Peçevî Tarihi,* İstanbul 1283, II,194. Fethin saferin 18'inde olduğunu söyleyen kaynaklar da vardır, bk. Atsız, *Âlî Bibliyografyası,* İstanbul 1968; *Fezleke,* I,80.
5 Eğer bu sıralarda Topçular Kâtibi ise, 16 Rebî'ülevvel 1006 (16 Ekim 1597)'da Topçular Kâtipliği'ne İsmâ'îl'in getirildiğine bakılırsa (*BOA,* Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr. 1474, s.270), bunun fazla sürmediği anlaşılmaktadır.
6 Metin, s.160.
7 Kanije Kalesi 14 Rebî'ülâhır 1009 (13 Ekim 1600)'da fethedilmiştir, bk. *Fezleke,* I,140-141; Na'îmâ, I,242-243.
8 Metin, s.295.
9 1 Rebî'ülâhır 1010 (29 Eylül 1601)'da İstoni Belgrad Sahrâsı'na gelinmiş, aynı gün köprü kurulup, ertesi gün küffâr taburu üzerine varılmıştır, bk. *Fezleke,* 1,150; Na'îmâ, 1,257.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Efendi'ye verilmiştir[1]. Kendisi açıkca belirtmese de bu görevinde üzerindeki sıfatın Topçular Bölükbaşılığı olması gerekir.

1010 (1601) senesinde Macaristan üzerine yapılan sefere katılan Abdülkâdir Efendi, dönüşte Budun kalesi'nin muhâfazasındadır ve toprak kulede görev yapmıştır[2]. Bu görevinin 1012 senesinin ortalarına kadar (Kasım-Aralık 1603) sürdüğü anlaşılıyor. Çünkü Vezîr-i a'zam Ali Paşa'nın 1012 recebinde (Aralık 1603) Mısır'dan İstanbul'a gelip, Macaristan seferi hazırlıklarına giriştiği sırada görev değişiklikleri zikredilirken, Sağ Garibler Kâtipliği'nde Kadrî Efendi görülüyor[3] ki, bu bizim söz konusu ettiğimiz Abdülkādir Efendi olmalıdır.

Sağ Garibler Kâtibi olarak sözü edilen Kadrî Efendi, müellifimiz olan Abdülkādir Ef. ise, bu görevinde çok kısa bir süre kalmış olmalıdır. Zira 1012 şevvâlinde (Mart 1604) Sadrâzam Ali Paşa'nın Macaristan seferine Serdâr tayîn edilmesi ile girişilen hazırlıklar esnâsında[4] kendisinin Cebeciler Kâtibi olduğunu ve Estergon Kalesi'nin cephâne ve diğer ihtiyâçlarının görülmesi ile görevlendirildiğini açık olarak söylemektedir[5]. Kadrî Efendi'nin Cebeciler Kâtipliği'nin 1 Şevvâl 1013 (20 Şubat 1605) yılına kadar sürdüğü görülüyor. Çünkü bu tarihte Cebeciler Kâtipliği'nde Ali oğlu Mehmed adında biri vardır[6].

1015 şevvâlinde (Şubat 1607) Celâlîler üzerine Serdâr olan Vezîr Mustafa Paşa, ordu ile Bursa'da iken kapu kullarının defterlerini temize çektirip, mevâcib alanların defterlerini Abdülkâdir Efendi ile acele olarak İstanbul'a gönderir. Abdülkādir Efendi de bu defterleri Baş-defterdâr Ekmekci-zâde Ahmed Paşa'ya teslîm eder[7].

1016 rebî'ülevvelinde (Temmuz 1607) Celâlîler üzerine yapılacak sefer hazırlıklarından bahsedilirken, sefere memûr olanlar arasında Kadrî Efendi karşımıza Sol Ulûfeciler Kâtibi olarak çıkıyor[8]. Zâten Sadrâzam Murâd Paşa'nın Adana'dan göçüp, Akyaylak'ta Canpulâd-oğlu ile muhârebesi esnâsında ordu ve hazînenin korunmasının Sol Ulûfeciler'e fermân edildiğini söylerken, kendisinin de onların kâtibi olduğunu açıkca zikreder[9]. Kadrî Efendi 1017 ramazânında (Aralık 1608) hâlâ Sol Ulûfeciler'in Kâtibi'dir[10]. Bu

1 Metin, s.313.
2 Metin, s.341-342, 368.
3 Metin, s.376.
4 Sadrâzam Ali Paşa 1 Ramazân 1012 (2 Şubat 1604)'de Macaristan üzerine Serdâr tayîn edilmiştir, bk. *Nuhbe,* s.221; *Fezleke,* I,224; Na'îmâ, I,379.
5 Metin, s.399.
6 BOA, *Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi,* nr. 1478, s.18.
7 Metin, s.479.
8 Metin, s.483.
9 Metin, s.499-500.
10 Metin, s.547.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

görevinin en fazla 1020 cumâdelûlâsına (Temmuz 1611) kadar sürmüş olması gerekir. Zira bu sırada Sol Ulûfeciler Kâtipliği'nden İbrâhîm Efendi vardır[1].

Abdülkādir Efendi, 1023 cumâdelâhıresinde (Temmuz 1614) vukūbulan Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa ile Âyişe Sultân'ın düğününü anlattıktan sonra, yeniçeri ocağındaki bazı değişiklikler arasında kendisine Arpa Kâtipliği'nin nasîp olduğunu söylemektedir[2]. Bu durumda 1023 cumâdelâhıresi (Temmuz 1614) veya biraz sonrasında Arpa Kâtipliği'ne getirilmiş olmalıdır. Fakat devrin diğer eserleri Nasûh Paşa ile Âyişe Sultân arasındaki düğünün 1023 cemâdelâhıresinde (Temmuz 1614) değil, 1021 şevvâlinde (Aralık 1612) olduğunu bildirmektedirler[3]. Eğer Arpa Kâtipliği'ne Nasûh Paşa'nın düğününden sonra getirilmişse, bu durumda bu göreve getiriliş tarihi 1021 şevvâli (Aralık 1612) veya biraz sonrası olmalıdır. Ayrıca Abdülkādir Efendi eserinde 1022 rebî'ülevvelinde (Mayıs 1613) alayda bulunanlar arasında pek mutâdı olmadığı halde isim vermeden Arpa Kâtibi'ni de zikretmektedir[4]. Muhtemelen bu zikrediş, o sırada kendisinin Arpa Kâtibi olması ile ilgilidir. 1023 şevvâlinde (Kasım 1614) Sultân I. Ahmed'in Edirne'ye gitmek istemesi üzerine, hazırlık yapmak üzere önceden gönderilenler arasında Arpa Kâtibi Kadrî Efendi de vardır[5]. Yalnız Abdülkādir Efendi eserinde burada da 1022 (1613) yerine 1023 (1614) yazmış görünüyor. Çünkü Sultân I. Ahmed Edirne'ye gitmek üzere İstanbul'dan 9 Şevvâl 1022 (22 Kasım 1613)'de hareket edecektir[6]. Bir arşiv vesîkasında ise Kadrî Efendi Büyük ve Küçük Ahur'un 1023 (1614) recec ve reşen mevâcib defterinde Arpa Kâtibi olarak geçmektedir[7]. Burada ilgi çekici husûs, 1023 (1614) masar mevâcib defterinde Arpa Kâtibi olarak İbrâhîm[8], lezez 1023 (1614-1615) mevâcib defterinde Âbidîn[9] adındaki kişilerin adının geçmesidir. Tabiî bu da bizi ister istemez o sıralarda Abdülkādir Efendi'nin Arpa Kâtibi olmadığı sonucuna götürmektedir. Ne var ki söz konusu ettiğimiz defterde kâtiplik müddetinin 6 ay gibi kısa bir müddet sürmüş görünmesi akla pek yakın gelmiyor. Muhtemelen bu durum Abdülkādir Efendi'nin 1023 (1614) başlarında Pâdişâh ile Edirne'de bulunması ve İstanbul'daki tevzîâtın vekâleten yapılması ile ilgili olmalıdır. Verdiğimiz bu bilgilerden sonra şimdilik, kendi anlattıkları ile arşivde bulunan defterdeki bilgileri birleştirip, en azından 1021 sonlarından

1 Metin, s.592.
2 Metin, s.623.
3 *Nuhbe,* s.248; Na'îmâ, II,95.
4 Metin, s.617.
5 Metin, s.627.
6 Sâfî, II, vr. 328b-329a; Na'îmâ, II,109.
7 BOA, *MMD,* nr. 2307, s.161,278,318,434.
8 BOA, *MMD,* nr. 2307, s.6,122.
9 BOA, *MMD,* nr. 2307, s.474,598.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

(1612) 1023 sonlarına (1614) kadar Arpa Kâtibi olarak görev yaptığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Abdülkādir Efendi, Sadrâzam Halîl Paşa'nın 1026 rebî'ulâhırındaki (Nisan 1617) şark seferi hazırlıkları sırasında Tophâne'de 100 adet şâhî darbuzan dökülmesi için Nâzır tayîn edilmiştir[1]. Öyle anlaşılıyor ki aynı topların arabalarının yapımına da o nezâret etmektedir[2]. Gerçekten Başbakanlık Arşivi'ndeki bir muhâsebe defteri Abdülkâdir'in verdiği bu bilgileri doğruladığı gibi, ilâve bilgiler de ihtivâ etmektedir. Bu muhâsebe defterine göre Kadrî Efendi 1 Receb 1026 (5 Temmuz 1617)'dan 1027 zilhiccesinin sonuna kadar (Aralık 1618) Tophâne'de Nâzır olarak ve 25 Cumâdelûlâ 1026 (1 Haziran 1617)'dan aynı yılın ramazân ayının sonuna kadar (Eylül 1617) da şark seferi için gerekli top arabalarının yapımında görevlidir[3].

Yine aynı muhâsebe defterinde, Abdülkādir'in eserinde bahsetmediği bir görevi daha zikredilmektedir. O da İkinci Divittârlık veya Küçük Divittârlık'tır. Abdülkādir Ef. Tophâne'deki Nâzırlığı ve Top Arabacılar Kârhânesi'ndeki görevi sırasında aynı zamanda İkinci Divittâr olarak gözükmektedir[4].

1029 rebî'ilâhırında (Mart 1620) İstanbul'daki sefer hazırlıkları sırasında Otluk Anbarı'nın yapımında görevlidir. Bu görevini tamamladıktan sonra Kadırga Limanı'ndaki katır ahırlarının tamîrinde, Tophâne'deki sefer mühimmâtının görülmesinde ve Top Arabacılar Kârhânesi'nde top arabalarının yapımında görev almış ve bu işleri süratle bitirmiştir[5]. Bu görevleri îfâ ederken ünvânının ne olduğunu zikretmiyorsa da, İkinci Divittârlık'tan Birinci Divittârlığa geçmiş olmalıdır. Çünkü 1030 cumâdelâhıresinde (Mayıs 1621) Leh Seferine memûr olanlar sayılırken Birinci Divittâr olarak Kadrî Efendi'nin adı geçmektedir[6]. Kendisi divittârlığından ilk defa 1030 ramazân evâilinde (Temmuz 1621) ordunun İsakcı'da Tuna kıyısında yeni yapılan köprüye yakın bir yerde kondukları sırada yapılan hazırlıkları anlatırken söz etmiştir[7]. Gerçi burada divittârlığının kaçıncı divittârlık olduğunu belirtmiyorsa da, Pâdişâh II. Osmân'ın 1030 rebî'ulevvelinde (Şubat 1621) İstanbul'a dâhil olduktan sonra görev sahiplerinin zikri esnâsında Kadrî Efendi Birinci Divittâr olarak gözükmektedir[8]. Aynı yılın şa'bân ayında (Haziran-Temmuz 1621) görevlilerin durumunda bir değişiklik olmadığını kaydettiğine göre[9], Birinci Divittârlığı o sıralarda da devâm etmekte olmalıdır.

1 Metin, s.652,659.
2 Metin, s.652-653.
3 BOA, *MMD*, nr. 2514, defterin kapağındaki yazı ve s.2,18.
4 BOA, *MMD*, nr. 2514, defterin kapağındaki yazı ve s.2,18.
5 Metin, s.702.
6 Metin, s.709.
7 Metin, s.733.
8 Metin, s.759.
9 Metin, s.765.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bâzı eserlerde Abdülkâdir Efendi'nin Divittâr ve Nişancı[1] veya Divittâr veya Nişancı[2] şeklinde gösterilmesi, divittârlığını belirttiği kısımda "Bu Hakîr Divitdârlık hizmetinde olup, mîrî ahkâm-ı şerîfleri ve berât-ı hümâyûnları getürüp, tuğra-yı şerîf çekilürdü"[3] ifâdesinin sathî bir bakışla yanlış anlaşılmasından kaynaklanmış olmalıdır. Öyle anlaşılıyor ki Nişancı da olduğunu söyleyen müellifler bu kanâata "tuğra-yı şerîf çekilürdü" ifâdesinden varmışlardır. Halbuki burada söz konusu edilen ahkâm ve berâtlara tuğra çekilmesidir, divittârın bu işi yapması değildir. Belki divittârın buradaki görevi ilgili belgeleri tuğra çekilmek üzere Nişancı'ya götürmektir. İfâde dikkatle incelenecek olursa anlaşılacak olan da budur. Zaten devrin nişancıları arasında da Abdülkâdir Efendi'nin adı geçmemektedir[4].

1030 zilka'desinde (Eylül-Ekim 1621) bir başka görevinden söz etmektedir. Sultân II. Osmân Hotin seferinden dönüş hazırlıklarına başladığı sırada Abdülkâdir Efendi, Hüseyin Paşa ve Kapucu-başı Gürcü Mehmed Ağa ile birlikte cephânenin İsakcı İskelesi'ne nakli ile görevlendirilir[5]. Tabiî bu görevde iken mansıbının Birinci Divittârlık olduğu açıktır.

Abdülkâdir Efendi'yi 1036 rebî'ülâhırmda (Ocak 1627 Nüzül Emîni olarak görüyoruz. Bu görev ona Sadrâzam Halîl Paşa tarafından Erzurum seferi hazırlıkları sırasında 1036 rebî'ülâhırı evâsıtında (Ocak 1627) tevcîh edilmiştir. Abdülkâdir Efendi reâyâya zahîre teklîf etmeden Haleb'e kadar olan menzillerde askerin zahîre ihtiyâcını gidermiştir[6]. Bu görevinin çıkılan bu sefere munhasır kaldığı anlaşılıyor. Çünkü 1037 saferinde (Ekim 1627) bu görevde Mustafa Ağa vardır[7].

Müellifimiz 1036 zilhiccesinde (Ağustos 1627) ordu ile Diyârbekir'dedir. Bu sırada Abaza, Erzurum'da yeniden isyân etmiştir. Serdâr Sadrâzam Halîl Paşa göç hazırlıklarına giriştiğinde, top arabalarının tamîre ihtiyâç gösterdiği ortaya çıkar ve bu görev Kadrî Efendi'ye verilir. Kadrî Efendi de Diyârbekir'de top arabalarının hepsini, marangoz, demirci vb. kişileri toplayarak tamîr ettirir[8].

Abdülkâdir Efendi bundan sonra ne gibi görevlerde bulunduğunu zikretmez. Bu zikretmeyiş muhtemelen başka bir görev verilmeyişi ve tekâüde ayrılmış olması ile ilgili olmalıdır. Tekâüdlük yıllarını ise *Tarih*'inin son kısımlarında özellikle kandil gecelerinden, vâizlerden, câmilerden söz etmesin-

1 J.v. Hammer, *age,* X,689; F. Babinger, *age,* s.205.
2 G. Flügel, *Handschriften,* II, 260.
3 Metin, s.733.
4 Bk. *SO,* IV,792.
5 Metin, s.753.
6 Metin, s.828-829.
7 Metin, s.850.
8 Metin, s. 841.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

den hareketle kendini ibâdete verdiğini ve âhiret yolculuğuna hazırlanarak geçirdiğini söylemek mümkündür.

4. Bulunduğu ve Bulunma İhtimâli Olan Seferler

Bu kısımda bulunduğunu bizzât bildirdiği veya verdiği tafsîlatlı bilgilerden bulunma ihtimâli çok kuvvetli olan seferler ve bu seferler sırasında hangi yerlerin fethinde hazır bulunduğu söz konusu edilecektir.

Abdülkādir Efendi 1001 şevvâlinde (Temmuz 1593) başlayan Uzun Avusturya seferine iştirâk etmiş, 1002 muharreminde (Ekim 1593) Pespirim, ardından Polata'nın muhâsara ve fethinde, 1002 şevvâlinde (Haziran-Temmuz 1594) Tata, Samartin, 1002 zilka'desinde (Temmuz-Ağustos 1594) Yanık muhâsara ve fethinde, 1003 saferindeki (Ekim 1594) Komaran muhâsarasında da hazır bulunmuş olmalıdır.

O'nu 1005 saferinde (Ekim 1596) Eğri Kalesi'nin fethinde ve tabur ile yapılan muhârebe esnâsında görüyoruz. 1007 senesinin safer ve rebî'ülevvel ayında (Eylül-Ekim 1598) ise Varad muhhasarasındadır. 1007 zilka'desinde (Haziran 1599) çıkılan Uyvar seferine katılmış, 1009 (1600) başlarında vukūbulan Babocsa ve Kanije kalelerinin muhâsara ve fetihlerinde bulunmuştur. 1011 saferinde (Temmuz-Ağustos 1602) İstoni-Belgırad muhâsara ve fethindedir. 1012 cumâdelûlâsında (Ekim 1603) Peşte'deki küffârın Tuna kıyısındaki tabyasının fethinde bulunmuş olmalıdır.

20 Muharrem 1013 (19 Haziran 1604)'te çıkılan Üngürus seferindedir. Bu sefer sırasında Ostorgon muhâsarasında bulunur. Abdülkādir Efendi, 1014 muhareminde (Mayıs-Haziran 1605) çıkılan Üngürus seferine katılacak, Ostorgon'un muhâsara ve fethinde bulunacaktır.

1015 rebî'ülâhırında (Ağustos 1606) Serdâr Ferhad Paşa, ramazânında (Ocak 1607) Serdâr Mustafa Paşa, 1016 rebî'ülâhırında (Ağustos 1607) Sadrâzam Murâd Paşa ile Celâlîler üzerine çıkılan seferlerdedir.

Pâdişâh'ın 1021 şevvâlinde (Aralık 1612) ve 1022 şevvâlinde (Kasım 1613) çıktığı Edirne seferlerinde bulunmuştur.

1024 (1615) sonlarında çıkılan şark seferinde ve 1025 recebinde (Temmuz-Ağustos 1616) Revan muhâsarasındadır. 1027 (1618)'de Sadrâzam Halîl Paşa ile Erdebil seferine iştirâk etmiştir.

Sultân II. Osmân'ın 1030 cumâdelâhıresinde (Mayıs 1621) çıktığı Leh seferinde ve neticesiz Hotin muhâsarasında onun da yer aldığını görüyoruz.

1035 (1626)'te çıkılan Bağdat seferinde Bağdat'ın muhârasında, 1037 (1627) başlarında Erzurum muhâsarasında, 1038 rebî'ülevvelinde (Kasım

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

1628) Erzurum'un muhâsara ve fethindedir. 1038 zilka'desinde (Haziran-Temmuz 1629) çıkılan ve 1041 recebine kadar (Ocak 1632) süren ve Hemedân, Dergezin, Derne, Derteng ve Şehribân'a ulaşıldığı ve Bağdat'ın muhâsara edildiği şark seferinde bulunmuştur.

Sultân IV. Murâd'ın 1043 şevvâlinde (Nisan 1634) çıktığı Edirne seferindedir. 1044 şevvâlinde (Mart-Nisan 1635) çıktığı Revân, 1047 zilhiccesinde (Nisan 1638) çıktığı Bağdat seferinde de bulunmuş olmalıdır.

5. Ölümü

Bu araştırmada baş vurduğumuz kaynaklarda Abdülkādir Efendi'nin ölümü ile ilgili herhangi bir bilgi yoktur. Ancak, Abdülkādir Efendi eserinin son yıllarında sadece İstanbul'daki durumla ilgili bilgiler verdiğinden, muhtemelen İstanbul'da ölmüş olmalıdır. Eserinde son verdiği tarihin 1054 muharreminin evâsıtı (Mart 1644) oluşuna bakılarak, bu tarihten bir müddet sonra ve büyük bir ihtimâlle aynı sene içinde, 70 yaşını biraz geçmiş olarak vefât ettiği zan ve tahmin olunabilir.

Mezarının yeri belli değildir. Belki 5 Rebî'ülâhır 1051 (14 Temmuz 1641)'deki sağnak yağmurda özellikle Aksaray semtindeki vaziyeti belirtmesinden[1], ayrıca 1020 (1611) yılında Vezîr Kapudân Mehmed Paşa'nın düğünü için işleyenleri arasında Abdülkādir Ef.'nin eşinin de bulunduğu nakıllardan birinin Odun-kapusu, diğerinin Aksaray'da hazırlandığından yola çıkarak[2] Aksaray semtinde oturduğu ve vefâtında da o civarda defnedildiği söylenebliir. Bu kadar zaman sonra mezarından bir iz kalmış olması ise pek mümkün görünmüyor.

B. TARİH'İ

1. Eserin İsmi

Abdülkādir Efendi yazdığı eserine herhangi bir isim vermemekle beraber, eser sonraki bazı yazarlarca husûsî bir isim verilmeyen Osmanlı tarih teliflerine verile gelmekte olan Târih-i Âl-i Osmân[3], Tevârîh-i Âl-i Osmân[4],

1 Metin, s.1156.
2 Metin, s.597.
3 Meselâ bk. G. Flügel, *Handschriften,* II,260; F. Babinger, *age,* s.206.
4 Meselâ bk. Bekir Kütükoğlu, *Kâtib Çelebi "Fezleke"sinin Kaynakları,* İstanbul 1974, s.33; Mübahat S. Kütükoğlu, *Narh Defteri,* İstanbul 1983, s.374; M. Cavid Baysun, "Murad IV.", *İA,* VIII,646; M. Cavid Baysun, "Naîmâ", *İA,* IX,49; *Meydan Larousse,* "Abdülkâdir Efendi", İstanbul 1969, I,33.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Vekâyi-i Tarihiyye[1], ve Vekâyi'nâme[2] şekillerinde isimlendirilmiştir. Bazı yazarlar ise müellifinin bir isim vermediğini dikkate alarak, isim verme cihetine gitmemişlerdir[3]. Kendisinin esere özel bir isim vermediği, Viyana nüshasının cildinin sırt kısmındaki Tarih-i Kâdirî yazısından da anlaşılmaktadır[4]. Gerçi bu yazıdan devrinde bu adla tanındığı söylenebilir, ama bunun özel bir isimlendirme olmadığı âşikârdır. Özel bir isminin olmayışı, eseri yazıldığı dönemde kullanan Kâtib Çelebi'nin *Fezleke*'sinde de görülmektedir[5].

Abdülkādir'in eserini biz de bundan sonra bir isim verilmeyişini dikkate alanlar gibi[6] sadece *Tarih* diye isimlendireceğiz.

2. Telîf Sebebi

Abdülkādir Ef. niçin böyle bir eser yazmaya giriştiği konusunda açık bir şey söylemez. "Bu kitâbın cem' u telîfine şurû' edeli, hüsn-i edâlar tetebbu'unda ve şi'r ü inşâlar tefekküründe 'aklıma bir mikdâr ihtilâl gelüp, halta mübtelâ oldum"[7] ifâdesinden böyle bir eser yazmaya girişmesinin şiir ve inşâya duyduğu ilgiden kaynaklandığı anlaşılıyor. Öyle görünüyor ki çeşitli kâtipliklerde bulunan Abdülkādir Efendi, görevinin verdiği alışkanlık ve avantajlarla genel bir tarih yazmaya girişmiş, başlangıç olarak ta devrin geleneğine uyarak 1000 tarihini seçmiştir.

Viyana nüshasının Sultân IV. Murâd'a övgüler ihtivâ eden sözlerle başlamasından, sıradan bir eser olarak değil, Pâdişâh'a takdîm edilmek üzere bu *Tarih*'i yazdığı düşünülebilir. Eserin saraya takdîm edilmeyişine Sultân IV. Murâd'ın erken ölümü sebep olmuş gibi görünüyor. Belki de eserinin çeşitli

1 İ.H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi,* Ankara 1982, III. II. kısım, 497,593; Markus Köhbach, *agm,* s.89'dan naklen K. Röhrbohn, *Untersuchungen zur osmanischen Verwaltungsgeschichte,* Berlin-New York 1973, s.164.

2 Meselâ bk. M. Münir Aktepe, "Mehmed Paşa, Sultân-zâde Civan Kapıcıbaşı, Semin", *İA,* VII,606; M.M. Aktepe, "Mustafa I.", *İA,* VIII,694; M.M. Aktepe, "Mustafa Paşa, Kemankeş, Kara", *İA,* VIII,732.

3 Meselâ Hammer, eseri Abdülkâdir Tarihi veya Kadrî Efendi Tarihi şeklinde isimlendirmektedir, bk. J.v. Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches,* X,689; ayrıca bk. M. Köhbach, *agm,* s.88.

4 M. Köhbach, *agm,* s.90.

5 Abdülkādir Efendi'nin eserinden iktibâslar yapılan matbu *Fezleke* nüshasında eser "Hasan Bey-zâde ve 'Abdülkādir tahrîri üzere..." şeklinde bir yerde (bk. I,151), yazma *Fezleke* nüshasında ise "Hasan Bey-zâde ve 'Âlî ve Topcular Kâtibi 'Abdülkādir yazmışlar ki..." (bk. vr.16a), "Topcular Kâtibi 'Abdülkādir.... tahrîr eder" (bk. vr.46a), "'Abdülkādir rivâyeti üzere ...." (bk. vr.49b), "Hasan Bey-zâde ve 'Abdülkādir tahrîri üzere..." (bk. vr.60a) şeklinde dört yerde geçmektedir ve özel bir isimlendirmeye gidilmemiştir.

6 Meselâ bk. M. Tayyib Gökbilgin, "Mehmed III.", *İA,* VII, 538; M.C. Şehâbeddîn Tekindağ, "Mehmed Paşa, Damad", *İA,* VII, 581; Fahri Ç. Derin, "Mehmed Paşa, Gürcü", *İA,* VII,585,587'de Abdülkādir'in eserini sadece *Tarih* diye isimlendirmişlerdir.

7 Metin, s.83.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yerlerinde kendisinin böyle bir eser yazabilecek kabiliyette olmadığını[1], hatâlarının çokluğunu itirâf ettiğine göre[2], eseri Pâdişâh'a takdîmden bizzât kendisinin çekinmiş olması da mümkündür.

3. Telîf Tarihi

Abdülkādir Efendi'nin *Tarih*'inin ne Es'ad Ef. nüshasında ne de Viyana nüshasında telîf tarihi ile ilgili bir kayıt vardır. Bu sebepten bu konuda söyleyeceklerimiz bir tahminden öteye gitmeyecektir.

Eserinde son olarak anlattığı olaylar 1054 muharreminin evâsıtı (19-29 Mart 1644) olduğuna göre bu sıralarda büyük bir ihtimâlle Abdülkādir Efendi'nin vefâtı sebebiyle yazılma işleminin bitmiş olduğu söylenebilir. Burada esas problem, bizzât kendi gördükleri ve duyduklarına dayanarak meydana getirdiği bu eseri ne zaman yazmaya başladığıdır. Bu konuda açık bir beyânı yoksa da, 1003 ve 1004 yıllarının (1594-1596) bazı olaylarından bahsederken "ol târîhde"[3] ve "ol zemân"[4] gibi ifâdelerinden, 1009 rebî'ülâhırındaki (Ekim 1600) Kanije kalesi'nin fethini anlattıktan sonra "ile'l-ân evkāt-ı hamse edâ olunur"[5] demesinden, 1012 şevvâl (Mart 1604) ve 1018 saferinde (Mayıs 1609) ulûfenin taşra hazîne önünde dağıtıldığını söylerken[6], Sadrâzam Nasûh Paşa'nın (1020-1023/1611-1614) fermâniyle Kubbe-altı'nda dağıtılmaya başlandığını[7] söylemesinden, gerek 1000'li yılların ilk senelerinde (1591 vd.), gerekse 1022-1023'lerdeki (1613-1615) yıl yanlışlıklarından[8], eserini telîfe en azından 1023 yılından sonra başladığı ortaya çıkmaktadır. Şüphesiz daha önceki senelerin vekâyii için elinde bir takım yazılı notlar vardı. Bütün bu ipuçlarından *Tarih*'ini 1023 yılından sonra (1615-) yazmaya başladığı anlaşılmakla beraber, tam bir başlangıç yılı vermek mümkün değildir. Yalnız V 1b'de IV. Murâd (1032-1049/1623-1640) için tazîm ifâdeleri kullandığına bakılırsa, eserini onun devrinde ve muhtemelen bu devrin sonlarında yazmaya başladığını söylememiz mümkündür. Anlaşılıyor ki Abdülkādir Efendi IV. Murâd'm vefâtından sonra da telîfine devâm ederek eserini 1054 muharremi evâsıtı (19-29 Mart 1644) olaylarına kadar getirmiştir[9].

1 Metin, s.83.
2 Metin, s.100,599n6.
3 Metin, s.23,29,50,55,56,65 vd.
4 Metin, s.83,117.
5 Metin, s.297.
6 Metin, s.380,550.
7 Metin, s.380.
8 Bk. mes. Metin, s.612n*,616n*,617n*,623n*,623n**,624n***,625n*,625n**,627n*, 628n*,629n*,629n***,630n**,631n*,633n*.
9 M.K. Özerengin, "Abdülkâdir (Topçular kâtibi)", *İstanbul Ansiklopedisi,* I,117.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

4. Muhtevâsı

Abdülkādir Efendi'nin *Tarih*'i 1000 cumâdelûlâsı (Şubat 1592) ile 1054 muharreminin evâsıtı (Mart 1644) arasındaki olayları ihtivâ etmektedir. Kronolojik sıranın takip edildiği söz konusu olaylar ana hatları ile devrin diğer kaynaklarında da bulunabilecek olaylardır. Yalnız bu eser topculuk, toplar, diğer silâh ve âletler, ordunun iâşe ve ikmâli, bazı yerlerin bu arada maden bölgelerinin tasvîri, devlet teşkîlâtı, devlet idâresinde görev alanların zaman zaman en alt seviyedeki mansıp sahiplerine kadar ismen belirtilmesi, İstanbul'daki ictimâî ve iktisâdî durum vb. ile ilgili olarak verdiği bilgilerle, devrin diğer kaynaklarından ya onlarda hiç olmayan veya onlardan daha tafsîlatlı bilgiler ihtivâ etmesiyle ayrılmaktadır. Belirttiğim konularla ilgili olarak dikkatli bir araştırıcı eserde bol malzeme bulabilecektir.

Bu arada eserde yer alan bilgiler, kendi müşâhede ve duyduklarına dayandığı için, bulunduğu görevler ve yerler açısından ulaşabileceği bilgilerle sınırlı kaldığını, ufkunun darlığının bazı olayların iç yüzüne vukûf kesbetmesine engel olduğunu da kaydedelim.

5. *Tarih*'in Nüshaları

a. Es'ad Ef. Nüshası

Süleymâniye Kütüphânesi Es'ad Ef. nr. 2151'de bulunan yazma, 291x200 mm. (230 - 260 x 125 - 150) ebadında, 318+3 varak, 23-47 satır, okunaklı nesih kırması, başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmış, Pâdişâh, Hân, Sadrâzam, diğer bazı görevliler, bazı yerler, sene, ay ve bazı kelimelerin üzeri genellikle kırmızı mürekkeple çizilmiş, miklepli, sırtı ve kenarları vişne rengi meşin cildin kapakları ebrû kağıt kaplıdır. 120b, 125b, 129b, 256a varakları boş bırakılmıştır. 166b-175b varakları arasındaki kısımlar tahrîp olmuş, kararmış, yer yer parçalanmış, bazı parçalar kopmuş, bazıları da kopma noktasına gelmiştir. Viyana nüshasına kıyasla yazmanın baş tarafından takrîben 25-30 varaklık bir bölüm eksiktir. 1a-5b, 8a-10a varakları arasındaki sayfaların kenarlarında başka bir kişi tarafından sonradan yazılmış, metinle ilgisi olmayan, bazı ulemânın hal tercümeleri vardır. Esas metnin bitiminden sonra yer alan 3 varaklık kısmın ortadaki dışında diğerleri boştur. Ortadaki varakta (318b-319a) ise bir şiir, 27 Cumâdelûlâ 1050'deki (14 Eylül 1640) dîvân ve bu dîvândaki bazı tebeddülât, cumâdelâhırenin başlarındaki zelzele, donanmanın Mısır'a hareketi, Pâdişâh'ın Harâmî Deresi ve Çatalca'ya gidişinden bahis, kronolojik sıraya pek riâyet edilmeksizin, takrîben 1000-1050 yılları arasında görev yapmış olan şeyhülislâmların, kadı'askerlerin, meşâyihin, vâizlerin, defterdârların, defterdâr kaymakamlarının, tevkî'îlerin, re'îsülküttâpların isim listeleri vardır. E 293a-b'nin Viyana nüshasına kıyasla bulunması gereken yerde

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

değil, daha sonraki bir kısımda bulunmuş olması, nüshanın sonradan ciltlendiğini ve bu sırada varakların birbirine karıştırıldığını ortaya koyuyor. Yazmada ferâğ ve temellük kaydı bulunmamaktadır.

b. Viyana Nüshası

Ö.N.B., Wien, Handschriftensammlung, Mxt. 130'da bulunan (fotokopisi Türkiyat Enstitüsü nr. 1956/208) bu nüsha $10\frac{3}{4}$ x $6\frac{3}{4}$ z (273 x 171 mm.) ebadında, 27 satır, 540 varak, güzel olmamakla beraber okunaklı nesih, başlıklar, noktalar ve çift kenar çizgileri kırmızıdır. Ayrıca yazılar arasında birçok yerde kırmızı çizgiler mevcuttur[1]. 1a'da IV. Murâd'ı, 1b'de III. Murâd'ı tazîmle anan ifâdelerle başlayan yazma, tam bir nüsha görünümündedir. Son kısım Es'ad Ef. nüshasıyla hemen hemen aynı ifâdelerle son bulmaktadır. Nüsha bir müstensih tarafından yazılmıştır. Müstensih eserin son kısmında kendisini zikretmemiş, ama 5 Rebî'ülâhır 1051 (14 Temmuz 1641)'deki Galebe Dîvânı sırasındaki sağnak yağmurun anlatıldığı kısma kendisinden bahsettiği bir bölümü ilâve etmiştir. Es'ad Ef. nüshasında bulunmayan bu bölümün metni şöyledir: "Hattâ Kâtibü'l-hurûf Cildî-i hakîr dahi ol temâşâda bile bulunup, yağmurdan ol kuyunun yanına sığınup, halkın izdihâmın teferrücde iken bu ahvâl vâki' oldukça, musluk taşı dibine çöküp, mertekler taşa dokundukda ayrılup, ibtidâ ol yükün altından bi-emrillâhi Te'âlâ sağ ve sâlim çıkup, bi-hamdillâh Te'âlâ niçe bunun emsâli mücelled kitâblar ve niçe sâhib-i sa'âdetlerin hizmetlerinde olmak nasîb oldu"[2]. Bu metinden müstensihin daha başka kitaplar da yazmış, Cildî mahlaslı bir hattât olduğu anlaşılmaktadır. Esas metinden ayrı olarak Es'ad Efendi nüshasında bulunmayan iki kayıt vardır. 539a'da "Mehmed Paşalı Lala Ahmed Ağa mâlik; fî 9 z[ilhicce] sene 1096 (6 Kasım 1685)" ifâdesiyle bir temellük kaydı ve 540a'da 1 Rebî'ülâhır 1094 pazartesi günü (30 Mart 1683) doğan, muhtemelen müstensihin oğlu[3] olan Hüseyin Bey ile ilgili bir kayıt yer almaktadır. Bu son kayıttan en azından bu tarihte veya bu tarihten bir müddet önce istinsah edildiği kabul edilebilir.

c. Nüshaların Mukâyesesi ve Kıymeti

Es'ad Ef. nüshası bir hattât elinden değil, bir amatör elinden çıkmış görüntüsü veren yazı karakteriyle, sayfa düzenindeki farklılıklarıyla, bazı kenar notlarıyla, müellif tarafından yazılmış gibi gözüküyor. Hatta bu nüshanın diğer müellif nüshalarında olduğu gibi metne ilâve yapan veya metni düzeltici nite-

1 G. Flügel, *Handschriften,* II,261.
2 Metin, s.899; V 531b.
3 G. Flügel, *Handschriften,* II,261; M. Köhbach, *agm,* s.94.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

likte kenar notları ihtivâ etmeyişinden, metin içinde silinmiş, karalanmış kısımlara pek rastlanmayışından yola çıkarak müellif tarafından temize çekilmiş bir nüsha olduğunu söylemek de mümkündür. Özellikle sayfanın son satırını devam ettiren kenar yazıları, elde hazır müsveddeleri daha dar bir hacme sığdırmanın gayretleri olarak bu kanaatimizi pekiştirmektedir.

Buna karşılık Viyana nüshasının müstensih elinden çıkmış olduğunda şüphe yoktur. Bunu yazısının düzgünlüğü yanında, müstensihin kendisini bizzât belirtmiş olması[1] açıkca göstermektedir.

İki nüsha arasındaki ilişkiye gelince; Viyana nüshasının Es'ad Ef. nüshasına dayandığı açıktır. bunu Es'ad Ef. nüshasında yer alıp ta Viyâna nüshasında mevcut olmayan ve metne bakıp yazarken göz aldanmasının sebep olduğu satır eksikliklerinden kolayca çıkarmak mümkündür. Göz aldanması ve dikkat eksikliğinin yol açtığı bu durumun örnekleri çoktur. Meselâ;

E 12a/5-6. st. V 53b'de; E 12a/18-19. st. V 53b'de;

E 12b/11-13. st. V 54a'da; E 31a/13-14. st. V 81b'de;

E 3b/17. st. V 85a'da; E 35b/13-15. st. V 37b'de;

E 46b/11. st. V 99b'de; E 55b/35. st. V 112b'de;

E 59b/28-29. st. V 121a'da; E 69a/14. st. V 143b'de;

E 69a/26-27. st. V 143b'de; E 75a/7-8. st. V 154b'de;

E 75b/4 ve 10. st. V 155b'de; E 81b/2-3. st. V 168a'da;

E 87a/2-3. st. V 175a'da; E 87a/12-13. st. V 175b'de;

E 89b/17-18. st. V 179a'da; E 90a/9. st. V 179b'de;

E 91b/24-25. st. V 182a'da; E 98a/9-10. st. V 190b'de;

E 111b/19-20. st. V 228b'de; E 131b/12. st. V 235a'da;

E 147b/24. st. V 259a'da; E 149a/8-9. st. V 260b'de;

E 149b/9-10. st. V 261a'da; E 159a/13-14. st. V 276a'da;

E 204a/19. st. V 335a'da; E 207b/5-6. st. V 340a'da;

E 211b/20, 1. st. V 346a'da; E 230b/17-18. st. V 373a'da;

E 236a/14. st. V 383a'da; E 236a/37. st. V 383b'de;

E 242b/24. st. V 397b'de; E 244a/3-4. st. V 400a'da;

E 250b/25. st. V 414a'da; E 254a/33. st. V 421b'de;

E 258b/23. st. V 426b'de; E 259b/22. st. V 428b'de;

1 Metin, s.1156.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

E 262b/3-4. st. V 434a'da; E 266b/35-6. st. V 442b'de;

E 268a/9. st. V 445a'da; E 274b/6. st. V 459a'da;

E 274b/22,24,29,34. st. V 459b'de; E 277a/9,16-7. st. V 465a'da;

E 283a/28-29. st. V 467b'de; E 284a/11. st. V 481a'da;

E 284a/21-22. st. V 481b'de; E 287a/10. st. V 488a'da;

E 287b/27-28. st. V 489b'de; E 294a/9-10. st. V 502a'da;

E 301a/23-24. st. V 513a'da; E 311a/21-22. st. V 527b'de;

E 312b/7. st. V 529b'de; E 313b/11-12. st. V 532b'de yoktur.

Sadece bu örnekler Viyana nüshasının Es'ad Ef. nüshasına dayandığını açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Burada problem bunun doğrudan mı yoksa dolaylı yoldan mı olduğudur, yani arada bir başka nüsha mevcut mudur? Metin üzerinde yaptığımız araştırmaların bizde uyandırdığı kanaat bir ara nüshanın mevcut olduğudur. bizi bu kanaate götüren sebepleri şu şekilde sıralayabiliriz.

Dipnotlarda belirttiğimiz nüsha farklarında açıkca görüleceği gibi, iki nüsha arasında çoğu esasa taaluk etmiyen birçok fark vardır. bize göre bir müstensihin istinsâh ettiği bir metne bu kadar müdâhale etmesi pek mümkün görünmüyor. Özellikle Es'ad Ef. nüshasında mevcut olmayıp sadece Viyana nüshasında yer alan ve müellifin kendisinden bahsettiği "Nihâyet ol zemân böyle perîşân-gûy değil idim. Bu kitâbın cem' u te'lîfine şurû' edeli, hüsn-i edâlar tetebbu'unda ve şi'r ü inşâlar tefekküründe 'aklıma bir mikdâr ihtilâl gelüp, halta mübtelâ oldum. Yohsa benim fazlıma bunun gibi bir dürr-i cevâhir şehnâme müşâhiddir"[1] kısmının müstensih tarafından ilâve edilmiş olması bize göre mümkün görünmüyor. Bu müdâhalenin bizzât müellif tarafından yapılmış olması akla daha yakın geliyor.

Yukarıda örneklerini verdiğimiz tek satır eksikliklerinden bir satırı tamamen dolduranların bu nüsha esas alınarak oluşturulan ara nüshanın istinsâhı sırasında, iki satıra taşanların bir kısmının da bu ara nüshadan istinsâh sırasında göz aldanması ile yazılamadığı düşünülebilir.

Viyana nüshasında bu satır eksikliklerinin dışında büyük çaplı metin eksiklikleri de vardır. Meselâ E 1a, E 40b, E 44b, E 52b-53a, E 95b-96a, E 135b, E 147a, E 165a-166b, E 197b, E 206b, E 255b-257a, E 257b-258b, 269a varaklarında, Viyâna nüshasında olmayan kısımlar vardır. Yalnız ilgili yerlerinde işâret edileceği gibi bu mevcut olmayan kısımlar her iki nüshada da kısmen ihtisâr edilmiş ve ifâdesi düzeltilmiş halde mevcuttur. Öyle anlaşılıyor ki

1 Metin, s.83; V 44b.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

müellif bu kısımları yeniden yazmış, yeniden yazılan kısımlar ara nüshada yer almış, Viyana nüshasına buradan aksetmiştir. Fakat yeniden yazdığı kısımlara esas aldığı bölümleri Es'ad Ef. nüshasından çıkarmamıştır. Belki de buna imkân bulamamıştır. Es'ad Ef. nüshasının sonradan ciltlendiği göz önüne alınırsa, müellifin muhtemelen çıkartacağı bu kısımlar metinde yer almıştır.

Es'ad Ef. ve Viyana nüshalarının bağlı olduğu bir nüshanın varlığı düşüncesi[1] ise bize pek mümkün görünmüyor. Eğer öyle olsaydı, Viyana nüshasında Es'ad Ef. nüshasını aşan bazı unsurların bulunması gerekirdi. Aksine Viyana nüshası esasa taalluk eden hiçbir fazlalık ihtivâ etmediği gibi, yukarıda belirttiğimiz eksiklikleri ihtivâ etmektedir. Bu eksikliklerin yeniden yazım ve göz aldanmasından ileri geldiği ise açıktır.

Bizi nisbeten düzeltilmiş bir ara nüshanın mevcut olduğu fikrine, müellifimizin "lâkin hâceti olanlar nazar etdüklerinde sehv etdüğümüz hatâların setr edeler"[2] ve "Hatâmız bî-haddir, 'afv buyurula"[3] gibi sözlerle ifâde ettiği, yazdığı eserde kendisinin de farkında olduğu eksiklikleri giderme çabasına girişmiş olması düşüncesi de götürmektedir. Çünkü dipnotta belirttiğimiz nüsha farklarının tetkîkinden anlaşılacağı gibi, Viyana nüshasında metne yapılan müdâhalelerin ancak Abdülkâdir Efendi konumundaki bir şahısca yapılabilecek nitelikte olduğu görülecektir. Es'ad Ef. nüshasına bakılarak bir müstensih tarafından Viyana nüshası gibi bir nüshanın yazılmış olması ise bizce pek mümkün görünmüyor. Bu ancak metnin yazımı sırasında müellifin müstensihi îkâzı sûretiyle olmuş olabilir ki, çok zayıf bir ihtimâl olarak gözüküyor.

Bu konuda son olarak söylenebilecek olan, Es'ad Ef. nüshasının müellif tarafından notlarına dayanılarak temize çekildiği, aynı müellifin bu nüshadan yararlanarak ikinci bir nüsha yazdığı, Viyana nüshasının da bir müstensih tarafından bu nüsha esas alınarak meydana getirildiğidir. Bu sebeple Viyana nüshası müellif nüshası olmamakla beraber nihâî telîfin aksettiği bir nüshadır, çünkü metin üzerindeki tasarruflar bize göre müellife aittir. Bununla beraber Viyana nüshasının yukarıda belirttiğimiz eksiklikleri sebebiyle Es'ad Ef. nüshasından da sarf-ı nazar edilemeyeceğini düşünmekteyiz.

Her iki nüshanın dayandığı düşünülebilecek bir başka nüsha ise mevcut değildir. Serdettiğimiz deliller ışığında mevcut olması gereken ara nüsha ise henüz ele geçirilememiştir, belki de yok olup gitmiştir.

1 M. Köhbach, *agm*, s.96.
2 Metin, s.100.
3 Metin, s.599n6; E 165b.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

6. Şiirleri ve Şâirliği

Abdülkâdir Efendi'nin "hüsn-i edâlar tetebbu'unda ve şi'r ü inşâlar tefekküründe aklıma bir mikdâr ihtilâl gelüp, halta mübtelâ oldum"[1] ifâdesinden şiirle de uğraşmış olabileceği düşünülebilir. Bu ifâdenin bazı eserlerde şiirle uğraştığı şeklinde anlaşıldığı da görülmektedir[2]. Fakat yaptığım araştırmalarda şâirliği ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlamadığım gibi, devrin şu'arâ tezkirelerinde de adı geçmemektedir[3]. Benim görebildiğim, Abdülkâdir Efendi şiirle sadece yazdığı *Tarih*'i vesîlesiyle ilgilenmiş, bu tür eser yazanların yapa gelmekte oldukları gibi, metin aralarına bazı şiir parçalarını ilâve etmiştir. Öyle anlaşılıyor ki şâirliği eserinin s.4,5-6,53,744-745,745,1176n8. sayfalarında yer alan, kısmen birbirinin tekrarı dışındakileri bir kenara bırakırsak 4 adet manzûmeyle sınırlı kalmıştır. Bu şiirlerde kimin yazdığını belli edecek bir mahlasın bulunmaması, muhtemelen yazdığı eserin bir tarih kitabı olmasındandır.

Metin içinde yer alan bu şiirlerde kuvvetli bir sanat özelliği görülmemekle beraber âhenkli bir ifâde tarzı mevcuttur.

C. KAYNAKLARI

Abdülkâdir'in eserinin ne kendi belirttiği ne de bizim tesbît edebildiğimiz bir kaynağı vardır. Zaten kendisi de eserinin birçok yerlerinde "Ba'zı menzillerde ordu-yı hümâyûnda her ne vâki' olduysa tahrîr ederdük ve feth olan kal'alar ve meterisler müşâhade olunurdu"[4], "Bin on târîhinde Budun muhâfazasmda me'mûr olup, gâzîler ile toprak kullede niçe husûs müşâhade olunmağın, serhad ahvâlleri beyânında mübâlaga 'add olunmayup, ma vaka'a olanlar zikr olunmuştur"[5], "Bir sergüzeşttir, Fakîr [ü] bî-çâre mezkûr seferlerde hâzır idük. Ol sebebden münâsebet ile tahrîr etdük"[6], "Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem Husrev Paşa ile bin otuz sekiz ve bin otuz dokuz târîhinde vâki' olan şark seferidir ki, Fakîr [ü] bî-çâre geşt ü güzâr etdüğümüz ve haber alduğumuz ahvâlleri beyân olunduğu üzere nakl ü tahrîr olundu"[7] gibi ifâdeleriyle, eserinde yer alan bilgilerin bizzât gördüğü ve duyduklarından ibâret olduğunu belirtmiştir. Eseri incelenecek olursa bu

1 Metin, s.83.
2 Meydan Larousse, *agm,* I,33.
3 Devrin şu'arâ tezkireleri bu maksatla tarafımızdan taranmış, ayrıca bütün şâirleri ihtivâ etmesi sebebiyle J.v. Hammer, *Geschichte der osmanischen Dichtkunst,* I-IV, Pest 1836 adlı esere de bakılmıştır. Buralarda Abdülkâdir, Kâdirî, Kadrî adlarında müellifimiz olabilecek bir şâire rastlanmamıştır.
4 Metin, s.100.
5 Metin, s.368.
6 Metin, s.599n6; E 165b.
7 Metin, s.916.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

beyânlarının doğruluğu rahatlıkla tasdîk edilecektir. Gerçekten verilen bilgiler, Abdülkādir'in gördüğü ve duyabileceği olaylar sahası ile sınırlıdır.

Eseri kontrol için dipnotlarda yıldız (*) işareti ile belirttiğimiz kısımlarda kullandığımız kaynaklardan hiçbiri Abdülkādir'in eserine kaynaklık etmediği gibi, bunlar dışında herhangi bir kitâbî kaynağının olduğuna dair işâret de yoktur.

Eserde "ve mezbûr dağ başında [Şehrezol'da] bir mağara vâki' olup, tevârîhlerde mastûrdur ki Ezrak Cazu'nun mağarası olmağile..."[1], "mezbûr Mihribân Kal'ası meşhûr tevârîhlerde mezkûrdur"[2] şeklindeki ifâdeler ise bu bilgilerin yazılı bir kaynaktan alındığını değil, bunlarla ilgili olarak halk arasında anlatılan hikâyelerin müellifimizce de duyulması ile ilgilidir. Zaten bu yerlerle ilgili olarak bir yazılı kaynağa bağlayabileceğimiz bilgi de vermez.

Eserde anlatılanların görülen ve duyulanlarla sınırlı olduğunu esasta kabûl etmekle beraber, bazı bilgilerin yazılı bir metne dayandığını söylemeliyiz. Bizzât Abdülkādir Efendi'nin Sadrâzam Mehmed Paşa'nm 1025 senesinde çıktığı şark seferi hazırlıkları sırasında, cephânenin bir kısmını zikrettikten sonra "ve sâyir mühimmâtlar defterde mastûrdur"[3] ifâdesi de bunu göstermektedir. Bu ifâdesinde yukardaki gibi açıkca söylemese de an azından sık sık zikrettiği mühimmâtla ilgili bilgilerin bu tür yazılı resmî belgelere dayandığını kabûl edebiliriz.

Devlet idâresinde görev alanların zikredildiği kısımların da bu kadar bilginin akılda tutulamıyacağı gerçeğinden hareketle, kaynağı tesbît edilememekle beraber bazı yazılı belgelere dayandığı söylenebilir.

Tarih'inde diğer kaynaklarla telîf edilemeyen ve kronolojik sırada yaptığı hatâları, zamanında tutulmayan notlar, haber kaynaklarının sağlam olmayışı, bulunduğu görevlerin sağlam bilgi kaynaklarına ulaşmasına elverişli olmaması, eserini yazmaya 1030'dan sonra başlaması gibi sebeplere bağlamak mümkündür.

D. TESİRLERİ

Bu bölümde Abdülkādir'in *Tarih*'inin Kâtib Çelebi'nin *Fezleke*'si, Na'îmâ'nın *Tarih*'i ve Hammer'in *Geschichte des Osmanischen Reiches* adlı eserleri üzerindeki tesirleri incelenecektir. Devrinin veya devrine yakın diğer tarih kitapları üzerinde, muhtemelen varlığından haberdâr olunmadığı için herhangi bir tesiri görülmez.

1 Metin, s.914.
2 Metin, s.924.
3 Metin, s.635.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Eserin ilim dünyasınca tanındığı XX. yüzyıl içinde ise *İA*'ndeki ilgili birçok maddenin yazımında[1], araştırma ve inceleme türü kitâp, makale ve tezler de Abdülkādir'in eserinden sıkca faydalanıldığını görüyoruz. Fakat araştırma sahamıza grmediği için bu çalışmalar hakkında teszimizde bilgi vermiyeceğiz.

1. Kâtib Çelebi'nin *Fezleke'si*

Abdülkādir Efendi'nin yazdığı *Tarih*'ten kendi devrinde sadece Kâtib Çelebi'nin istifâde ettiği görülüyor. Kâtib Çelebi bu eserden *Fezleke* adlı tarihinde çeşitli biçimlerde faydalanmıştır. Bu kısımda, Kâtib Çelebi'nin Abdülkādir'in eserinden faydalanış biçimi, alt başlıklar halinde ve o başlıklara en uygun örnekleriyle mukāyeseli olarak gösterilecektir. Yalnız mukāyeselerde bizim tesîs ettiğimiz metin değil, bazı ipuçlarından yola çıkarak[2] Kâtib Çelebi'nin istifâde ettiğini çok kuvvetle tahmîn ettiğimiz Es'ad Ef. nüshası kullanılacaktır. Es'ad Ef. nüshasının baş kısımlarındaki eksikliklerden dolayı bu kısımların mukâyesesinin Viyana nüshasından yapılacağı tabiîdir. Mukâyeselerde *Fezleke*'den örnek olarak vereceğimiz metinler ise matbû nüshanın imlâ yanlışlıkları, tertîp bozuklukları ve eksiklikler ihtivâ etmesi sebebiyle yazma müellif nüshasından nakledilecek, eğer varsa matbû nüshadaki yeri işâret edilecektir.

a. Abdülkādir'in Tarih'inden Alındığı Belirtilen Yerler

Bu kısımda Kâtib Çelebi'nin, müellifimizin ismini vererek alıntılar yaptığı yerlerin hepsi, Es'ad Ef. nüshasındaki metinlerle mukâyeseli olarak verilecektir. Bütün metinleri vermemizin sebebi, bazı araştırmacıların sathî bir inceleme ile Na'îmâ'nın bu eserden istifâde ettiğini söylemelerinin yanlışlığını ortaya

1 Meselâ bk. M. Tayyib Gökbilgin, "Mehmed III.", *İA*, VII, 535-547; M.T. Gökbilgin, "Nasûh Paşa", *İA*, IX,121-127; M.C. Şehabeddin Tekindağ, "Mehmed Paşa, Damad", *İA*, VII,581-583; M.C.Ş. Tekindağ, "Mehmed Paşa, Lala", *İA*, VII,591-594; Fahri Ç. Derin, "Mehmed Paşa, Gürcü", *İA*, VII,585-587,587-588; M. Münir Aktepe, "Mehmed Paşa, Sultân-zâde Civan Kapıcıbaşı, Semin", *İA*, VII,605-607; M.M. Aktepe, "Mustafa I.", *İA*, VIII,692-695; M.M. Aktepe, "Mustafa Paşa, Kemankeş, Kara", *İA*, VIII,730-732; Bekir Kütükoğlu, "Murad III.", *İA*, 615-625; M. Cavid Baysun, "Murad IV.", *İA*, VIII,625-647; M.C. Baysun, "Naîmâ", *İA*, IX,44-49.

2 Meselâ *Fezleke*, I,51; 20a'da, Metin s.65; E 1b'den alındığı belli kısım Viyana nüshasında yoktur. *Fezleke*, I,53; 20b'de Ruscuk civarında ordunun konduğu yer Viyana nüshasında قورى şeklinde iken (bk. V 40b), E 3b'de *Fezleke*'de olduğu gibi قمورى şeklindedir. Temeşvar etrafındaki Lipova, Yanova, Çanad kalelerine hücûm eden Macarlar'ı tard için gönderilen beyler arasında Es'ad Ef. nüshasında yer alıp (bk. E 8b), Viyana nüshasında yer almayan Vıçıtrın Beyi (bk. V 40b), *Fezleke*'de de vardır (bk. I,68; 27a). Bütün bu örnekler Kâtib Çelebi'nin Es'ad Ef. nüshasını kullandığını açık olarak göstermektedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

koymaktır. Gerçekten ilgili bölümünde ortaya konacağı gibi Na'îmâ, Abdülkādir'in eserini görmemiş, ondan *Fezleke* vasıtasıyla istifâde etmiştir.

Ve Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Hasan Paşa'ya gedükden cevâb ederler, kefereden. "Komaran Kal'ası'n virürüz; şol şart ile, cemî' esbâb ve ehl ü 'iyâllerimiz halâs olmak üzere Tuna gemileri[i] ile izn olursa ve Rumeli Beylerbeyisi'ne mezbûr kal'ayı verüp, bir ferdimize zarar olmayup, 'askerden bir ferd bedenlere karîb olmasunlar" derler. Yeniçeri ocağından rızâ olmaz. Ve mîr-i mîrânlara ihtilâf düşüp, Budun Beylerbeyisi muhâlefet ederler. "Budun koluna mürâca'at olsun ve hem bizim meterislerimizden ruhsat olsun" deyü keferenin hılâfların dutup, tekrâr toplar ile darb etmeğin, yeniçeri tâyifesi: "Rûz-i kāsım eyyâmlarıdır" deyü meterislerden bir uğurdan ibâ ederler. "Şimden sonra vakit tengdir" derler, odalarına gelürler, Komaran Kal'ası'na gadr ederler. Vezîr-i a'zam hazretleri dahi ferâgat ederler. Budun Vilâyeti'ne teveccüh etdiler. Metin, s.48; V 27a-b.

Hasan Bey-zâde ve 'Âlî ve Topcular Kâtibi 'Abdülkādir yazmışlar ki, Komaran Hâkimi bedenden çağırup: "Rumeli Beylerbeyisi Hasan Paşa'yı gönderin, kal'ayı teslîm edelim" dedükde, Sinân Paşa redd edüp: "Topları ursunlar, sözüne bakmasunlar" deyü tenbîh eyledi. Ve ol sâ'at yeniçeri, meterisleri bırağup, çıkmağla göçdüler. "Bu söz kelâm-ı hâmdır" deyü anda olan Peçuylu redd eyledi. Minhu vr. 16a.

Bu kısım yazma nüshada kenar notudur, matbû *Fezleke* nüshasında yoktur.

Bu kısmın paralelini Abdülkādir'in *Tarih*'inde bulmak mümkün olmamıştır. Muhtemelen Kâtib Çelebi bu bilgiyi notlarına yanlışlıkla Abdülkādir'den aldığı şeklinde yazmış, eserine kaydetmiş, daha sonra yanlışlığı farkettiği için kaydının üstünü çizmiştir

Topcılar Kâtibi 'Abdülkādir: "Muharremin altıncı günü idi" deyü tahrîr eder. vr. 46a.

Matbû *Fezleke* nüshasında yer almayan bu kısım, yazma nüshada sayfa kenarındadır ve üstü karalanmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Firenk hatvanları turvin ederler. Nemçe'den havf edüp: "Gayri vilâyetlerimüze 'azîmet mümkin değil. Şimden sonra İstoni-Belgırad'a haber gönderüp, dört Frenk Beyi, dört yüz elli Firenk keferesiyüz" derler. E 62a; Metin, s.271.

Ve itâ'at eden Firenk beylerinden nâmdar Firenk Beyi Müslümân olur. Hidâyet-i Hakk Te'âlâ hazretlerinden müyesser olur. Sadr-ı a'zam İbrâhîm Paşa huzûrunda dîn ü İslâma geldüğünde nâmı, ism-i Mehmed konulur. Tevâbi'lerinden ba'zıları hidâyet-i Rabbânî nasîb olur. Mezbûr Mehmed Bey'e Mîrlivâ-i Semendire sadaka olur. Ba'dehû Belgırad'da şehirler donanmaları fermân olunur. Üç gün şeb [u] rûz cemî'i çarşularda dükkânlar ve Belgırad Kal'ası donanup, toplar şenlikleri mukarrer ve hisâr neferâtı alaylar etmeğin, bayraklar ve tüfengler ile saflarda. Mehmed Bey, Sâhib-i sa'âdet hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, fâhir hil'atler ile ba'dehû esblere süvâr olup, Livâ-i Semendire zu'amâları ve çavuş, müteferrikalardan, Vezîr-i a'zam hazretlerinin Kethudâsı, tevâbi'i, ağaları, müzeyyen silâhlar ile süvâr olup, alay ile ve 'alemlü sancak verilür. Tabl [ü] livâ ile Belgırad'ı tavâf etdürüp, kal'ada sünnet oldular. E 68b/1-6. st.; Metin, s.300-301.

'Abdülkādir rivâyeti üzere kapudânlarının biri İslâma gelip, Semendire Sancağı verildi. Ve bir 'azîm düğün olup, sünnet etdiler. Belgırad halkı şehri donatdılar. Anda gayri üç kapudân dahi var idi. Bunlar bu 'asra gelince sürünüp, Hazîne-i 'âmireden mevâcib alurlar ve Galata'da sâkin olurlardı. Hâlâ dahi bakıyye birkaç nefer kalmışdır. Minhu. vr. 49b.

Sadece yazma *Fezleke* nüshasında yer alan bu kısım kenar notudur.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Vakt-i salât-i 'asrda küffâr-ı hâksârun üzerine Mîr-i mîrân-ı Budun ve Mehmed Kethudâ alayı ile gülbanglar getürüp, gürûhlarun topları üzerine uğraduklarında, kefere[y]i bir anda toplarından ayırup ..... Kefereden ba'zı alayı kûhistânlarda pusuda idiler. Askerün girüsü işlemeyüp, imdâda 'acele etmedükleri ve licâmlarına harâm katdılar ..... Merhûm Mehmed Kethudâ mecrûh, zahmdâr, yirmi yerde kurşun zahmı, hem gâzî ve hem şehâdet nasîb olur. Ve Mîr-i mîrân-ı Budun künyeti Mankur-kuşu derler, şehâdet müyesser olur. E 72a/9-11, 14-15, 15-17. st., Metin, s.316.

Vakt-i 'asrda Mehmed Kethudâ ve Budun Beylerbeyisi Mehmed Paşa küffâra hücûm edüp, ikisi dahi ceng ederek şehîd ve ma'rekede nâ-bedîd oldular. Hasan Beyzâde ve 'Abdülkādir tahrîri üzere Rumeli askeri bunlara kafâdarlık ile me'mûr iken Mehmed Paşa'nın mezbûr Kethudâ'ya garazı olmağla vefâdâr olmadı, sâyir 'asker dahi hareket etmediler. vr. 60a/11-2. st..; I,151/1-4. st.

b. Abdülkādir'in Tarih'inden Aldığını Belirtmeden İstifâde Ettiği Yerler

Yukarıda belirtilen yerler dışında da Kâtib Çelebi *Fezleke*'sinde Abdülkādir'in eserinden istifâde etmiştir. Burada bu istifâde ediş biçimi çeşitli yönleri ile ele alınacaktır.

ba. İhtisâr Ederek Aldığı Yerler

Görebildiğimiz kadarıyla, *Fezleke*'de Abdülkādir'in *Tarih*'inden aynı ifâdelerle alınmış bir kısım yoktur. Kâtib Çelebi genellikle ifâdeyi kendi üslûbuna uydurarak ve ihtisâr ederek nakletmiştir. Meselâ;

Vezîr-i a'zam-ı müdebbir Sinân Paşa, mâh-ı mezbûrun yirmi ikisinde alaylar fermân etdiler ..... Ve ordu-yı hümâyûn Bükreş Sahrâsı'nda kānun üzere konup, ba'dehû alaylar mezbûr sahrâyı dutup, ol gün gayret-i İslâm temevvüc edüp, sürûr ile kilisenin üzerinde ezânlar kırâ'at olunup ve

Ve yirmi ikisinde alay ile Bükreş'e varıldı. Sahrâsına konulup, 'âlî kiliselerinde ezânlar okunup, kubbeleri üzere vaz' olunan yaldızlı topları ve salîbleri kırılup, sûretleri bozuldu. Ve kilise-yi kebîrde mihrâb ve minber konup, mâh-ı mezbûrun yirmi beşinde cum'a

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

topcular ocağından bir nâmdâr İbrâhîm, başa fedâyî, cânbâz gibi kilisenin damında olan keferenin haçların kırup ve içerüde olan kabâhatlerin hakk etdiler ..... mezbûr kilisenin etrâfların pâk etdürüp, bir 'âlî câmi' binâ etdiler. Ve minber ü mahfil ta'mîr olunmağın, mâh-ı mezbûrda yirmi beşinci günü yevmü'l-cum'a olup, cemî' 'asâkir-i İslâm salât-ı cum'ayı edâ etdiler ..... Vâ'iz [ü] Nâsih Mustafa Paşa Şeyhi olan Hasan Efendi, dervîşleri ile Eflâk seferinde 'asâkir-i İslâm içinde gazâya me'mûr olmuşlar idi. Ve ba'de'l-cum'a Vezîr-i a'zam Sinân Paşa'nın otaklarında müşâvere olup, bâ'is budur ki: "Eflâk ve Boğdan Vilâyeti ıslâh olup, her gâh ihânetleri mukarrer. Mâ-beynlerinde kâfir câniblerinden olan beyler nizâ'ı mukarrer ve ba'zıları ecnebî olur. Mezbûr bi'l-külliyye ref' olup, şimden sonra Budun Eyâleti gibi başka eyâlet olup ve kapu olur. Ve bir müstahkem kılâ' binâ olunup ve Tirgovişte derbenddir, bir kal'a dahi anda binâ olunup, ziyâde neferât tahrîr olunsun ve hem re'âyâ da cem' olur, âbâdân ma'mûr olur" deyü ol vakitde ol müşâverede bulunan ağayân ve beylerbeyiler re'y-i savâb görülüp, Vezîr Satırcı Mehmed Paşa'ya Eflâk ve Boğdan Eyâleti'n tevfîz etdükde, vezâret ile mukarrer olduğun Âsitâneye telhîs gönderdiler. Vezîr-i a'zam ve sâyir beylerbeyiler ve ağalar Bükreş varoşuna varup ..... E 4b/5-26. st.; Metin, s.76-77.

nemâzı kılındı. Mustafa Paşa Şeyhi Hasan Efendi bu def'a Serdâr ile gazâya gelmişidi; zikr ü tevhîd faslın etdiler. Ba'de'l-cum'a Vezîr-i a'zam otağında a'yân ü erkân cem' olup, Eflâk ve Boğdan vilâyetleri kâfire verilmeden her bâr niçe kudûret ve 'ısyânları bâ'is-i meşakkat olur. Hemân bunları bi'l-külliyye ref' edüp, be'de'l-yevm bir müstahkem kal'a binâ olunup, başka eyâlet kılına ve Tirgovişte Derbendi'ne dahi bir kal'a binâ oluna" denildükde, hâzır olanlar bu re'y-i savâb zann edüp, karâr verildi. Âsitâne'ye telhîsler yazılup gönderildi. Ve eyâlet Vezîr Satırcı Mehmed Paşa'ya verildi. Ba'dehû Vezîr-i a'zam ve sâyir a'yân Bükreş varoşuna varup ..... vr. 21a/25-27, 21b/1. st.; I, 55/6-10. st.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Verdiğimiz bu örnek dışında;

Metin, s.20/32-35. st., s.20/1-7. st. = I, 12/17-18; 5a/7-8. st.

Metin, s.21/27. st. = I, 15/18-19. st; 6a/23. st.

Metin, s 23/14-17. st. = I, 15/20-22. st.; 6a/25-26. st.

Metin, s.26/18-19. st. = I, 17/10-12. st.; 7a/11-12. st.

Metin, s.33/1. st., s.34/15-20. st. = I, 29/14-17, 20-21, 22-23. st.; 11b/3-5, 9, 10-11. st.

Metin, s.34/5-8. st. = I, 29/23. st.; 11b/11. st.

Metin, s.34/13-22. st. = I, 29/24-29. st.; 11b/12-14. st.

Metin, s.35/25-30. st. = I, 30/8-9, 12-13. st.; 11b/23, 25-26. st.

Metin, s.38/34-36. st., s.39/1-7. st. = I, 31/1-3. st.; 12a/6-7. st.

Metin, s.44/19-25. st. = I, 38/28-29+I, 39/11-12. st.; 15a/18-19, 27. st.

Metin, s.47/1-12. st. = I, 41/1-5. st.; 16a/15-19. st.

Metin, s.51/28-33. st. = I, 48/1-3. st.; 18b/17-18. st.

Metin, s.54/23-29. st., 55/1-15. st. = I, 46/12-14. st.; 18b/3-4. st.

Metin, s.64/19-28. st. = I, 51/2-6. st.; 19b/25-26+20a/1-2. st.

Metin, s.65/12-32. st., s.66/1-7. st. = I, 51/7-16. st.; 20a/2-11. st.

Metin, s.69/5-21. st. = I,52/29-30+I, 53/1-2. st.; 20b/15-17. st.

Metin, s.70/17-22., s.72/13-30., s.73/1-31, s.74/1-27, s.75/1-30, s.76/1-16. st. = I,53/3-29+I, 54/13, 26. st.; 20b/17-27+21a/1-20. st.

Metin, s.77/24-27., s.78/1-13. st. = I,59/28-29+I, 60/1. st.; 23b/10-12. st.

Metin, s.80/22-24., s.81/1-10., s.82/13-24., s.83/1-24., s.84/1-24., s.85/1-9. st. = I,60/18-29+I,61/1-15. st.; 24a/2-21. st.

Metin, s.86/10-26., s. 87/1-8. st. = I,62/4-12. st.; 24b/7-15. st.

Metin, s.87/11-25. st. = I,55/19-27. st.; 21b/8-16. st.

Metin, s.93/6-8., s.94/1-3., 14-19., s.97/18-24. st. = I,68/4-10. st.; 27a/12-17. st.

Metin, s.111/22-24. st. = I,69/11-12. st.; 27b/14. st.

Metin, s.113/13-15. st. = I,69/14-16. st.; 27b/16-17. st.

Metin, s.122/9-11., s.124/22-24., s.125/1-3., s.126/4-11., 20-23., s.127/1-10., s.128/3-14. st. = I,69/20-29+I, 70/1-4. st.; 27b/21-27+28a/1-4. st.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Metin, s.132/16-18., s.134/7-8., s.134/19-32., s.135/1-4. st. = 1,70/17-20. st.; 28a/13-16. st.

Metin, s.151/25-26., s.152/1. st. = I,81/2-3. st.; 32a/11-12. st.

Metin, s.192/1. st. = I,96/8. st.; 36b/12. st.

Metin, s.445/4-6. st. = I,261/9-10. st.; 107a/sayfa kenarında.

Metin, s.449/5-6. st. = —; 110b/sayfa kenarında.

Metin, s.833/3-15. st. = II,94/29+II, 95/1. st.; 208a/22. st.

Metin, s.859/16-21., s.861/19-26. st. = II, 101/28-29. st.; 210a/5-6. st.

Metin, s.915/10-17. st. = II,119/2-8. st.; 214a/8-12. satırlar arasında Kâtib Çelebi'nin, Kadrî Efendi'nin ifâdesini düzeltip ihtisâr ederek, kendi üslûbuyla naklettiği kısımlar vardır.

bb. Başka Kaynaklarla Karışık Olarak İstifâde Ettiği Yerler

Kâtib Çelebi bazen Abdülkādir'den aldığı bilgileri diğer kaynaklarla birleştirerek nakletmiştir. Görebildiğim kadarıyla bu durum genellikle Abdülkādir'in verdiği bilgilerin *Nuhbe* ile ikmâli sûretiyle gerçekleştirilmiştir. Meselâ;

Ve hâneleri ma'mûr idi ve nevâhî-yi mezbûrede karyeleri bînihâye. Erdel sınuru, bir kebîr balkan intihâsı ..... Tirgovişte'de Bükreş misâl bir kılâ' binâ etdiler. Dağlardan keresteler kat' etdürüp, 'asâkire kollar ta'yîn edüp, iki kat kal'a bünyâd edüp ve derin hendekler ve kulleler ve bedenler ve her cânibinde karavul-hâneler olup, iki bedoloşka ve dört kolonborina ve şâhîlerden ve miyâne ve şakaloz bedenlerde koyup ve müstevfâ cebehâne ve muhâfazası içün 'Ali Paşa nâm bir nâmdârı, beylerbeyi pâyesiyle ta'yîn etdiler. Ve gönüllü ve dizdâr ve hisâr eri ve

Şehr-i mezbûr Tirgovişte Erdel sınurunda bir ma'mûr vilâyet idi. Halk mukaddem firâr etmekle hâlî bulunup, Bükreş gibi bundan dahi ağacdan bir kal'a binâsına mübâşeret olundu. ..... Otuz günde itmâma erdi. İki kat kal'a etrâfı 'amîk hendek kazıldı. İki bedoloşka, dört kolonborna ve şâhîler ve müstevfâ cebehâne ve zahîre konup, Çorum Beyi Haydar Paşa-oğlu 'Ali Bey'e Trabzon Beylerbeyiliği verilüp, saferin on ikinci günü 'avdet olundu. Evvelki menzile nüzûl olundu-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

'azebân ve kul-oğullarından beş yüz nefer tahrîr ederler ve kapu kullarından nevbetciler ta'yîn etdiler. Ve lezez li-sene 1003 mevâcibler Tirgovişte'de tevzî' olunmağın ..... Ve Tirgovişte'den 'avdet etdiler. Mâh-ı muharremü'l-harâm evâhırında ordu ile Tirgovişte Kal'ası'ndan ayrılup ve kılâ'ı hazret-i Hudâ'ya sipâriş edüp, ba'dehû bir iki mîl kal'adan ırağ kondular ..... Vezîr-i a'zam vedâ' edüp, duhâ vakti bir menzil kondukda, kefere-i bî-dîn öyle zemânında taburu gelür. Tirgovişte Kal'ası üzere havâle olur. Fi'l-hâl muhâsara ederler ve toplar kurdukları mukarrer ..... Ve orduda keferenin toplarının sadâsı işidilürdü. E 5a-b; Metin, s.79-80.

ğu gibi, Mihal-i bed-fi'âl 'askeri ile ormandan çıkup, Tirgovişte'ye sarıldı. Fi'l-hâl topların kurup, döğmeğe mübâşeret etdükde, ordudan toplar sadâsı işidülürdü. Beş yüz gönüllü kapu kulundan ve gayriden bir mikdâr 'askerle muhâfazasına ta'yîn olundu. Amasya Beyi Koçi Beyi bile me'mûr oldu. Ve mevâcib verilüp ..... vr. 23b/17-26. st.; I,60/2-11. st.

Verdiğimiz bu örnek dışında;

Metin, s.17/30-37., s.18/1-7. st. = I,12/12-15. st.; 5a/3-6. st.

Metin, s.30/22-26. st. = I,28/25-29. st.; 11a/19. st.

Metin, s.34/24-27. st. = I,29/28-29+I, 30/1. st.; 11b/14-16. st.

Metin, s.40/26-27. st. = I,31/14-15. st.; 12a/16-17. st.

Metin, s.59/19-30. st. = I,50/7-10. st.; 19b/12-14. st.

Metin, s.66/13-25. st. = I,51/18-22. st.; 20a/11-15. st.

Metin, s.70/22-26. st. = I,52/11-13. st.; 20b/4-6. st.

Metin, s.73/4-31., s.74/1-6. st. = I,53/9-18. st.; 20b/21-27. st.

Metin, s.76/20-21. st. = I,54/26-28. st.; 21a/20-22. st.

Metin, s.77/24-27., s.78/1-7. st. = I,55/10-16. st.; 21b/2-7. st.

Metin, s.85/11-23, s.86/1-9. st. = I,61/18-25. st.; 24a/25-27+24b/1-2. st.

Metin, s.112/23-29. st. = I,69/12-14. st.; 27b/14-15. st.

Metin, s.125/13-18. st. = I, 69/23-25. st.; 27b/24-25. st.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Metin, s.131/26-27., s.132/1-14. st. = I, 70/4-6, 15-17. st.; 28a/4-6, 11-13. st.

Metin, s.1095/8-28., s.1098/1-21., s.1099/1-10. st. = II,200/9-20+II, 202/22-29. st.; 242a/22-27+242b/1-2+243a/15-20. st.

Metin, s.1101/19-25. st. = II,203/20-25. st.; 243b/7-10. satırlar arasında Kâtib Çelebi'nin Abdülkādir'in *Tarih'i* ile diğer kaynakları meczederek meydana getirdiği kısımlar vardır.

bc. İstifâde Ettiğini Bazı İfâdelerle Belirttiği Yerler

Kâtib Çelebi yukarıda belirttiğimiz istifâde şekilleri yanında yer yer kullandığı "bir rivâyetde"[1], "minhu"[2], "ba'zı tevârîhde"[3], "ba'zılar"[4], "ba'zısında"[5] gibi ifâdelerin bir kısmında, nereden aldığını belirtmeden Abdülkādir'in *Tarih*'inden istifâde etmiştir.

Bunlardan "minhu" ifâdesi ile istifâde ettiklerine,

> Ve on sekiz kıt'a bedoloşka ..... ve on sekiz bin bedoloşka yuvalakları sefînelerde olduğu mukarrer ..... ve iki bin meteris tahtası döşeme ve beş yüz kefçe sırığı sefînede ..... defter mûcebince cebehâne gemilerde konulup ve şaykalar yüz yirmi kıt'a hâzır. Ve iki yüz anbarlı sefîne zahîreler ile hâzır. Elli kıt'a anbarsız toplara ve kaba cebehâneye lâzım sefîneler, her birinde toplar ve mühimmâtlar tahmîn olunmağın, mezbûr mühimmâtları Vezîr Cerrâh Mehmed Paşa 'arz etdükde ve defterlerin telhîs edüp ..... E 20b/11-22. st.; Metin, s.134-135.
>
> On sekiz balyemez ki bedoloşka derler, on sekiz bin yuvalağı ile ve sâyir top ve meteris mühimmâtı defter mûcebince cebehâne ve yüz yirmi kıt'a şaykalara koyup, iki yüz anbarlı sefîne, elli anbarsız sefîne mühimmâtla mâlâmâl olunmuşdur" deyü 'arz olundu. Minhu. 28a
>
> Matbû *Fezleke* nüshasında yer almayan bu kısım yazma nüshanın sayfa kenarındadır.

bölümünü,

1 Metin, s.36/4-12., s.37/33-34. st. = I,30/22-23. st.; 12a/4. st.
2 Metin, s.55/28-33., s.56/1-11. st. = — ; 18b/ sayfa kenarında.
Metin, s.79/3-5. st. = —; 23b/ sayfa kenarında.
Metin, s.134/23-32., s.135/1-3. st. = —; 28a/sayfa kenarında.
3 Metin, s.113/13-15. st. = I, 69/14-16. st.; 27b/16-17. st.
Metin, s.378/18-34., s.379/1-17. st. = I, 223/24-29+I, 224/1-12. st.; 92b/ sayfa kenarında.
4 Metin, s.287/23-25. st. = — ; 54a/ sayfa kenarında.
5 Metin, s.155/6-8. st. = — ; 32a/ sayfa kenarında.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"ba'zı tevârîhde" ifâdesi ile istifâde ettiklerine ise,

..... ve selâtîn mütevellîleri fermân ile yerlerine kāyim-makām nasb etdiler. Mütevellîler sefer-i hümâyûna me'mûr olup ..... E 14a/26. st.; Metin, s.113.

"Selâtîn mütevellîleri dahi yerlerine kāyim-makām nasb edüp, sefere me'mûr oldular" deyü ba'zı tevârîhde yazılmışdır. vr. 27b/16-17. st.; I, 69/14-16. st.

bölümünü örnek olarak verebiliriz.

bd. Diğer Kaynaklara Tercîh Ettiğinin Açık Olarak Görüldüğü Yerler

Tercih ettiğinin açık olarak görüldüğü yerler derken, yazma *Fezleke* nüshasında bazı rivâyetlerin yazılıp, sonradan üstünün karalanmış olmasını ve yerine metnimizdeki rivâyetin yazılmış olmasını kastetmekteyim. Gerçekten Yanık muhâsarasının süresi ile ilgili olarak verilen bilgiden Kâtib Çelebi 54 ve 59'u karalayıp, metnimizde yer alan 64 gün rivâyetini[1], Sofya'ya giriş tarihi olarak da "zilhicce evâilinde" yazısını karalayıp, "evâhır-ı şehr-i mezbûrda [zilka'de]"[2] yazarak metnimizdeki "mâh-ı zilka'denin yirmi ikisinde mahrûse-i Sofya'da"[3] ibâresini tercîh etmiştir.

be. Diğer Kaynakları Tercîh Ettiğinin Açık Olarak Görüldüğü Yerler

Kâtib Çelebi, Vezîr-i a'zam Cıgala-zâde Sinân Paşa'nın, azledildikten sonra Şam'a beylerbeyi olduğu rivâyetini metnimizden kaydetmiş[4], daha sonra muhtemelen Hasan Bey-zâde'nin rivâyetini kabûl ederek bunun üstünü karalamıştır[5].

Tabi bu arada tercîhin açık olarak görülmediği, ama bunun çok sık gerçekleşmiş olduğu, dipnotlar kısmında yıldız (*) işareti ile belirttiğimiz yerlerde *Fezleke*'nin metnimizden farklı olarak verdiği bilgilerden kolaylıkla anlaşılabilir.

2. Na'îmâ'nın Tarih'i

Bazı eserlerde, Na'îmâ'nın, *Ravzatü'l-Hüseyn fî hulâsâti ahbâri'l-hâfıkayn* adlı târîhinde Abdülkādir Efendi'nin *Tarih*'inden istifâde ettiği[6] yazılıdır.

1 Metin, s. 44/19-25. st. = I, 39/11-12. st.; 15a/27. st.
2 *Fezleke,* I, 70/4. st.; 28a/4. st.
3 Metin, s.130/27-28. st; E 19b/6-7. st.
4 Metin, s.175; E 32b.
5 *Fezleke,* I,95; vr.36a; Hasan Bey-zâde, II,200.
6 J.v. Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches,* X,689; F. Babinger, *age,* s.206; M.K. Özerengin, "Abdülkâdir (Topçular kâtibi)", I,117; Meydan Larousse, *agm,* I,33; Cavid Baysun, "Na'îmâ", *İA,* IX,47.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bunun biraz Hammer'i tekrarlamaktan, biraz *Fezleke*'nin matbû nüshasının eksiklikler ve yanlışlıklar ihtivâ etmesinden, biraz da Na'îmâ'nın *Tarih*'inin sathî bir şekilde incelenmesinden kaynaklandığı anlaşılıyor. Çünkü yaptığımız araştırma neticesinde Na'îmâ'nın Abdülkâdir'in eserini görmediğni, bu eserden alınmış gibi görünen kısımların *Fezleke*'den alınmış olduğunu tesbît etmiş bulunuyoruz. Gerçekten Na'îmâ I,101,227,258'de müellifimizin adının geçtiği kısımlar vardır. Araştırıcıyı yanlışlığa düşüren muhtemelen müellifimizin adının Na'îmâ'da üç yerde geçmesine karşılık, matbû *Fezleke* nüshasında bir yerde geçmiş olmasıdır. Fakat *Fezleke*'nin müellif nüshası incelenmiş olsaydı, Na'îmâ'da I,101-102 ve I,258'de yer alan bilgilerin müellif nüshasında vr.16a ve vr.60a (matbû I,151)'da bulunduğu görülecekti. Na'îmâ'da I,227'de 1008 tarîhinde Papa Kalesi'ndeki Firenklerin itâatleri ile ilgili olarak verilen bilgide "Emmâ Hasan Bey-zâde'nin ve Abdülkâdir'in rivâyetleri ....." şeklinde başlayan kısmın *Fezleke*'nin matbû nüshasındaki paraleli ise I,126'dadır. Yalnız Na'îmâ'da verilen bilgiler sadece Hasan Bey-zâde'nin rivâyeti gibi görünüyor. Çünkü yukarıda Kâtib Çelebi'nin istifâdelerinden bahsettiğimiz kısımda görüleceği gibi bu konu ile ilgili olarak Kâtib Çelebi'nin müellifimizin eserinden aldığı bilgi "minhu" kaydıyla kenar notu olarak bulunmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki Na'îmâ, müellifimizin adını zikretmiş, fakat *Fezleke*'nin müellif nüshasındaki ilgili rivâyeti zikretmemiştir. Zaten Na'îmâ'nin bu konu ile ilgili olarak zikrettiği olayın Abdülkâdir'in anlattıklarıyla bir ilgisi de yoktur.

Bu arada *Fezleke*'de, Abdülkâdir'den alındığı belirtilmeden istifâde edildiğini belirttiğimiz yerlerin paralellerini Na'îmâ'da da hemen hemen aynı ifâdelerle bulduğumuzu, *Fezleke*'nin yazma ve matbû nüshalarında mevcut olmayıp da Abdülkâdir'den alındığını gösteren bir rivâyetin Na'îmâ'da mevcut olmadığını belirtelim.

3. Hammer'in Osmanlı Devleti Tarihi

Hammer, Abdülkâdir'in eserini, eline geçtiği sırada esas tarih kısımlarının basılmış olması sebebiyle[1], yazdığı 10 ciltlik *Geschichte des Osmanischen Reiches* adlı tarihinde kullanamamıştır.

Avusturyalı Diplomat Anton Prokesch Ritter von Osten'in 1833'te Mısır'da *Fezleke*'nin bir yazması zannederek aldığı bu eseri, dönüşünde Viyana Kraliyet Kütüphânesi'ne ulaştırması[2] neticesinde eserden haberdâr olan Hammer, onu başından sonuna kadar incelemiş ve tarihinin 10. cildinin 689-691. sayfalarında tafsîlatlı sayılabilecek bir biçimde tanıtmıştır.

1 Gerçekten Hammer'in tarihinin I,VIII. ciltleri 1827-32 tarihleri arasında, ekler ve indeksleri ihtivâ eden IX ve X. ciltleri ise 1833 ve 1835 tarihlerinde yayınlanmıştır.

2 M. Köhbach, *agm*, s.75.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Hammer eseri tanıtıcı yazısında önce, anlattıklarından yola çıkarak Abdülkādir'in kim olduğu hakkında bilgi vermiş, eserin kısa bir dış tavsîfini yapmıştır. Ardından eserin müşâhedeye dayandığından, özellikle Macaristan'daki kalelerin muhâsarası ve bölge ile ilgili olarak diğer tarihlerde bulunmayan bilgiler ihtivâ ettiğinden söz etmiştir. Gerek payitaht, gerekse ordudaki görevliler ve değişiklikleri ile ilgili bilgilerin son derece kıymetli olduğunu belirtmiş, hattâ Abdülkādir'in zikrettiği, fakat diğer kaynaklarda yer almayan Budin Beylerbeyisi Ken'an Paşa'nın, eserinin IV,704'teki Budin beylerbeyileri kısmında Sûfî Mehmed Paşa'nın önüne ilâve edilmesini istemiştir. Hammer ayrıca, Abdülkādir'in eserinin diğer kaynaklarda olmayan top ve topçuluk malzemesi ile ilgili çok sayıda teknik kelimeler, ipler, fitiller, arabalar, çadırlar ile ilgili bilgiler ihtivâ ettiğini söylemiş ve bu bilgilerden örnekler de vermiştir.

E. ABDÜLKÂDİR'İN TARİHÇİLİĞİ ve ÜSLÛBU

1. Tarihçiliği

Abdülkādir Efendi gördükleri ve duyduklarına dayanarak meydana getirdiği *Tarih*'inde olayları genellikle kronolojik bir sıra ve bütünlük içinde anlatmaya çalışmıştır. Olayların yıllara bölünerek anlatılması cihetine gidilmemiştir. Genellikle anlatmaya başladığı olayı bir sona bağladıktan sonra diğer olaya geçer. Bazen yeni anlatmaya başladığı olay, bitirdiği olaydan birkaç sene önce başlayan bir olay olabilir[1].

Abdülkādir Efendi şahıslarla uğraşmaz, olayları sadece nakletmeye çalışır. Olayların öncesi ve sonrası hakkında genellikle bilgi vermez[2]. Kısadan hisse kabîlinden zikrettiği birkaç Arapça veya Farsça atasözünün dışında yorum ve değerlendirmelere pek girişmez. Yorum ve değerlendirme konusundaki sessizliğini sadece Top-hâne, topculuk ve madenler konusundaki kayıtsızlığı ifâde ettiği yerlerde bozar ve bu sahalardaki kusurlara dikkat çeker[3].

Herhalde ahlâkî endişelerle, kötü örnek teşkîl edecek olayların anlatımına eserde yer verilmez. Meselâ Sultân II. Osmân'ın şehîd edilmesi olayı (Hâile-i 'Osmâniye) muhtemelen bu gerekçelerle eserde yer almaz[4].

Devrin bazı eserlerinde görülen müstakil vefeyât bentleri Abdülkādir'in eserinde mevcut değildir.

1. Meselâ Cıgala-zâde Sinân Paşa'nın 1013 muharremi ile 1014 senesi arasında vukūbulan şark seferini anlattıktan sonra (bk. Metin, s.380-397), Sadrâzam Ali Paşa'nın 1013 muharreminde başlayan Macaristan seferine geçer (bk. Metin, s.398).
2. Bu konudaki istisnâî olaylardan biri 1039'da Şehrezol'a gelindiğinde, 1015'ten itibaren o bölge ile ilgili bilgiler vermesidir (bk. Metin, s.917).
3. Metin, s.185,402.
4. Metin, s.763-764.

Eser, teferrut kabîlinden de olsa dönemi çeşitli yönleri ile araştıracaklar için müstağnî kalınamayacak bol malzeme ihtivâ etmektedir.

2. Üslûbu

Abdülkādir Efendi üslûb sâhibi bir kâtip veya tarih yazma usûlüne vâkıf bir edîb değil, bu sahada bir amatör görüntüsü vermektedir. Gerçi kendisi de durumunun farkındadır ve eserinin çeşitli yerlerinde bunu ifâde eder[1]. İlmiye ricâlinden bir kişi olmadığı için ifâdelerindeki çeşitli bozuklukları tabiî görmek gerekir. Meselâ kelimelerin yanlış imlâsı, aynı kelimenin değişik yerlerde değişik şekillerde yazılması, aslında çoğul olan kelimelerin Türkçe çoğul ekleriyle yeniden çoğul yapılması, ifâdelerdeki bozukluklar, devrik cümleler, söz sanatlarına girdiğinde yaptığı hatâlar esere göz atanlarca çok sık karşılaşacakları özellikler olacaktır.

Verdiği bol tafsîlat arasında olayların canlı bir şekilde tasvîr edilemediği görülmektedir. İfâdeler genellikle kurudur, söz sanatlarına hemen hemen hiç yer verilmemiştir.

Başlıklarda yer yer rastlanan Farsça ek, terkîp ve fiiller, devrin tarih yazıcılığına bir özentinin sonucu gibi görünüyor, Aynı özentinin bazen metin *içinde* de sürdürüldüğü görülmektedir[2]. Başlıklardan sonra, ikinci bir başlık görüntüsü veren cümlelere ise eserde sıkca rastlanmaktadır.

Sâde bir dille yazılan eserde az olmakla beraber, pâdişâh, sadrâzâm, sancağ-ı şerîf vb. ile ilgili tavsîflerde, devrin nesrine duyulan özenti sonucu terkîpli, secî'li, ağır ifâdelere de rastlanmaktadır[3]. Bunun dışında yazı dilinden daha çok konuşma diline yakın bir üslûb eserin genelinde karşılaşılan bir özellik olarak karşımıza çıkıyor. Bunu طاغ ؛ اولديلر ؛ كوپرى ؛ اليرو ؛ طوب ؛ طوغرى gibi kelimelerin yer yer sırasıyla her iki nüshada da aynı zamanda داغ ؛ اولدولر ؛ كوپرو ؛ ايلرو ؛ طوپ ؛ طوغرو şekillerinde yazılmasından kolaylıkla anlamak mümkündür.

Nüshaların imlâsında görülen genel bir özellik ise gerek Türkçe, gerek diğer dillerdeki kelimelerin devrin genel imlâsına uygun olmayıp, farklılıklar arzettiğidir.

Üslûbunun belirgin vasıflarım kısaca belirttiğimiz Abdülkadir Efendi'nin eserinde kullandığı bazı arkaik Türkçe kelimeler, deyim, benzetme ve mübâlagalı ifâdelerinden ilk bakışta göze çarpanlarından örnekler vermek istiyoruz. Bu örneklerin hem müellifimizin dil husûsiyetlerini göstereceği, hem

1. Metin, s.83,100,599n6.
2. Bk. meselâ Metin, s.994,1007,1008,1026,1029,1046,1063,1073.
3. Bk. meselâ Metin, s.120,163,744,932,996,1039,1056,1072,1154.

de devrin dil husûsiyetleri üzerinde çalışan ve çalışacaklar için faydalı olacağını düşünüyoruz. Bu görüşten hareketle bunlardan sadece birer örnek verilecek, metindeki ilk yerlerine de işâret edilecektir. Örneklerin mânâlarının belirtilmesi yerine, mânâlarının anlaşılmasını sağlayacak kelimelerle birlikte verilmesi uygun görülmüştür.

a. Arkaik Türkçe Kelimeler

"'Acem Şâhı'nın **alacalığı** mukarrer" s.327; "Ekrâd tâyifesi **alaca** olurlar" s.773; "Ahmed Hân'a tâbi' olup, **alacalıklar**da oldukları" s.910.

"kal'adan bir mîl **alarga** kûhistânlarda" s.308.

"Âsitâne'ye ba'zı ferdler ılgarlar ile **ağız müjdesi**yle dokuz eyyâmlarda Erzurum'dan haber gider" s.875.

"Dervîş Paşa **ağrıyup**, arslan u bebr olup" s.364. "Bekir Paşa-zâde arslanlar gibi **anrayup**" s.1047.

"Kalender-oğlu'ndan Konya halkı hayli **akdarma** doyumluk alurlar" s.469; "Celâlîler'den hayli **akdarmaların** alıkoyup" s.469; "Emîr Gûne-zâde **akdarma** alaylarda" s.1039.

"hizmetlerin görmek için **aldayup**, menâsıblar alıvermek diler. Dünyâyı **aldayup**, akçalar cem' ederler" s.273.

"nâmdârlar, eşkıyâdan diller **aparup**" s.323.

"Nehr-i Tunca'nın ba'zı derbendlerini **ayırtlatup**" s.612; "Budun Kal'ası'nın hendeklerin ..... birkaç günde **ayırtlayup**, toprakların çeküp, düzlediler" s.368.

"kızılbaşlar cânibinden tek durmayup, **azgışup**, gavgaya bâ'is olup" s.1102.

"salât-ı mağribde köprüyü **biriktürüp**, yeniçeri ocağına destûr" s.84.

"mîr-i mîrânlar zu'amâları ve erbâb-ı tîmârları ile fevc fevc kal'a etrâfların **ceğzinüp** ve" s.844.

"balkanlarda **ceyrân u sıgın** şikârları" s.129,130; "dağ u derbendde **ceyrân u sığın** ve sürgün av şikârların etdürüp" s.729.

"Ve nâmdârlardan **cılasın** yiğitler seğirdüp" s.75; "fâris **cılasın** gâzîler silâhşorluk ederlerdi" s.146; "ve ferzendi **cılasın** nâmdârlardan idi" s.897.

"ba'zılar silâhşorluk edüp, **cilidler** ve lu'blar gösterüp" s.407; "sa'âdetlü Pâdişâh hazretleri ..... Alaylarda tuğlar önünde vezîrler ile **cilidler** oynarlardı." s.610.

"Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri câmi'-i şerîfe çıkduklarında ..... mevcûd olanlara altı ayda **cuvalıklar** ve ba'zı hizmetler verilmek" s.605.

"ekser gāzîler ılgar ile Nehr-i 'Aras etrâfların **çalup,** şikâr edüp" s.389.

"ve ba'zı kırallardan **çâr** eder" s.64; "Erdel eşkıyâlarından **çâr** eder" s.206, 237.

"**çarka**da olan[lara]" s.33, "**çarkacı** olup ilerüde" s.23, "keferenin alayları ile bir def'a **çarkalaşup**" s.162,368,643.

"Kapan üzere vardukda, Etmekciler Kethudâsı ve Koyun Emîni'[n]i da'vet etdiler, **çaşni** dutup" s.375. "Dakîk Kapanı'nda olan zahîre[y]i görüp, **çaşniler** görülür idi" s.380.

"nehirlerden câmûşları **çılgar** ile yeldürüp" s.221.

"ve haddâdlardan ve **çırakçılar**dan ve seng-tırâşlardan" s.115; "mihrâbda kebîr şem'dânlar ile mumlar ve **çıraklar** konulur" s.654. "lağımcı ve kunbaracı ve **çırakcı** ve arabacıyân neccârı" s.669.

"Âheste üzere **deprenüp**, menâzil [ü] merâhil kat' ederler" s.1024.

"kuşluk vakti 'âlem ağyârdan hâlî, lağım **dıraşlayup**, ... bir gürüldü peydâ olup, lağım kal'anın bir mikdâr yerin kaldurup" s.219.

"kefereden yarar **diller**in ve on bin baş cem' ederler" s.8; "zinde **diller** giriftâr ve yüzden ziyâde baş alınmağın" s.25; "dıragomana, kâfir **diller**in söyledüp, ba'dehû harca sürdüler" s.37; "akın edüp, **[V 76a]** yarar **diller** ve esîrler getürüp" s.156.

"ve cebehâne gemileri ve **donbaz gemileri** ve" s.31; "Ve **donbaz gemileri** köprü içün" s.41.

"Ve dökülüp kalan ağırlıklarından ve askerlerinden bî-kıyâs mürd ederler. Ve re'âyâlardan Abaza'nın **dökündüler**in devşürüp ve" s.799.

"Rumeli askeri girüde **dündâr** idiler" s.82.

"Enhâr-ı Lipol kebîr ırmak, **eğrim çalardı**" s.265.

"otaklarun **ense**sinde çuvallar dağ misâl durur idi" s.645.

"Vezîr-i a'zam mufârakat ile vedâ' edüp, selâmlayu[p], girü çekilüp, Dârü's-sa'âde ve Bâb-ı sa'âdet ağaları ile **esenleşüp**" s.892.

"tûfân-ı 'azîm olup, bârgîrler ve üştürân ve yarar atlar şiddetden **gözünde**si olup," s.847; "Şiddet-i rüzgârdan esbleri **gözünde** olup" s.848.

"tîğ ü teberleri **gûne gûne**, tîr ü kemân yedlerinde" s.1071.

"Zeynel Hân-ı habîs, sâyebân **günlük** kurup" s.925.

"Rumeli alayları sahrâlarda saflar durup ve sâyir alaylar **gürleyüp** ve yeniçeri, piyâde saflar olup" s.159.

"sahrâlarda saflar dutup, cilidler ve **halkalar aldurup** ve silâhşorluklar edüp" s.33; "nişânlar dikülp, oklar atılup ve Rumeli kolunda **halka kodular**" s.682; "Askerin görüp hazz edüp, bir mikdâr sahrâda **halka kovuşdular**" s.1001; "Filibe Sahrâsı'nda **halka** ve silâhşorluklar **ta'lîm ederlerdi**" s.1049.

"Vakt-i çayır zemânı karîb; bir mikdâr atlara **hasıl** gösterdiler" s.1058.

"nâmdârlar keferenin taburuna **havlayup**" s.8; "cuyûş-i Müslimîn bir def'a gürûh birle **havlayup**" s.28.

"hılâf serhadlerde çeteler **ılgar** ederlerdi" s.7; "Âsitâne'ye **ılgar** ile nâmeler gönderüp" s.8; "Piyâde yeniçerilerin **ılgara** tahammülleri mümkin değildir" s.32; "orduda olan askerden bir niçeler hemân **ılgayup**, Bükreş varoşuna değin eğer nâhiyelerdir ve karyelerdir, gāret olur" s.76.

"Rûz [u] şeb meş'aleler ile **ışılanup** ve mehterler şenlik eylerdi" s.642.

"**Kaba kuşluk** vakti olunca, Tebrîz'e ve tabura mukābele alaylar intizârda" s.582.

"Habîbü Rabbi'l-'âlemîn hazretlerinin mevlûdi gicesi Yeni Câmi''in iskeleleri ve **karaçavları** kanâdiller ile zeyn olup," s.629.

"Mîr-i mîrân-ı Bosna **karavullara** ta'yîn olunmağın ve bölük halkı nevbet ile **karavul** bekleyüp"s.24; "rûz [u] şeb **karavullar** olup, orduyu muhâfaza ederlerdi" s.148.

"Ve Peşte'[y]i kasdılar. Evvelkiden küçük olup, ba'zı harâb yerlerin ve hendekler kesüp" s.421.

"bir alay sa'âdetsizler ve Ekrâd ve **kaşmer** ve ba'zı eşkıyâlar ve segbân cem' olur" s.774; "ekser bir cânibden Kalavun Paşa **kaşmerlikler** eder" s.775.

"orduda öküz **kıranları** vâki' olup" s.212.

"Batoçina Derbend[i'n]de basup, 'azîm **kırgunlar** edüp" s.207.

"hendeklerde olan suya sepetler ve odun tomrukları bırağup ve **leseleri** döşenür" s.219; "kûhistânlardan hîme-i tomruk ve **leseler** çidden ve meteris sepetleri ve" s.289.

"Ve yeniçerinin **meydânları** mu'ayyen ve kapu halkının **meydânları** kollarında mu'ayyen ve sâyir askerin **meydânları** **[V 7a]** ta'yîn" s.15.

"küffâr Tuna'dan **nesedler** ve şaykalar ile" s.60; "Tuna **nesedleri** ile karşu Vişegrad'a karâr" s.264.

"mervârîdden ve cevâhirden bir nakıl işlenüp" s.596; "çadırları önlerinde selviler ve **nakıllar** ve mühr-i Süleymânlar peydâ edüp" s.616; "yüz mikdârı **hurda nakıllar** ve cevherî **nakıl** dahi ve " s.621.

"Anadolu alayları bölük halkının üzerine **obrulur**" s.163.

"sahrâlarında ve yaylaklarında koyun ve erkec ve develerin **otarup,** tevattun ederler" s.772.

"ve kösleri filler üzere **perkidüp**, sadâları dağ u sahrâları yankıladup" s.722; "mukaddem varup, tabur bağlayup, Bakras boğazların **perkidelüm**" s.496.

"ve hevâdârlarından bedenlerden **sarkınup**, Vezîr-i a'zam hazretlerinin meterislerine duhûl ederler" s.1028.

"Buzlar donar, rüzgâr muhâlif, **savrundulu** [ve] boranlı karlar yağup" s.258.

"kal'adan top u tüfengler **serpüp**" s.38.

"bedenler ve kullelerde toplar **serpindi**si, rast geldüğü küffârları mürd edermiş" s.45; "Hemân gāzîlerimiz, toprak u taş **serpindüsü** dinüp," s.219.

"Erzurum'da şa'îrün **somarı** dörder guruş hisâbı üzere fürûht" s.573.

"avcılar, ceyrân u **sığınlar** sayd edüp" s.130; "vâdîde dağ u derbendde ceyrân u **sığın** ve sürgün av şikârların etdürüp" s.729.

"**Sürsat zahîrelerin** menâzillerde cem'i içün" s.13; "cemî'i kazâlara nüzûl ve **sürsat** cem'i fermân" s.186.

"ve çaşnigîrler **şabta**[y]ı zarfı ile kabz edüp" s.119; "ve müteferrikası **şabt[a]** keşîde" s.1055.

"kefere tâyifesinden bir gürûh **şerkade** (شرقات) ve müfsid-i bî-dîn" s.28; "keferenin alayları **şerkade** alayı, gök demürden tahta cebeler" s.88; "gök tahta cebelere gark **şerkade** tâyifesi bir uğurdan" s.291.

"Vezîr-i a'zam olan Murâd Paşa'ya **tapşurup**, hizmetde bulundukdan sonra" s.537.

"asker-i İslâm **telsi[y]üp**, ıztırârdır" deyü sükût etdiler" s.337.

"İnşâ'allâh vardukda, hayrına göre **teprenilür**" deyü sükûtda" s.311.

"sâyir **tereke** firâvân ve hubûbât ziyâde idi" s.560.

"Gāzîler kafâsından ılgar ile **tüskürüp**" s.8; "sahrâda harb [ü] kıtâl olup, kefere **tüskürüp** ve" s.28; "yeniçeri alayları üzere uğradup, tüfengler ile **tüskürüp** ve" s.162.

"küffârlar **uğrın** kapudan meterislere guluvv ederler" s.24; "ılgar ile **uğrın** râhdan Budun Vilâyeti'ne dâhil" s.27; "kefere-i fecere **uğrın** hücûmlar edüp," s.42.

"gāzîler **bir uğurdan** kefereye aslâ vücûd vermeyüp" s.8; "darbuzanlar yüz elli kıt'a **bir uğurdan** kondurup" s.13; "Edirne'nin halkı ve ahâlîsi ve 'ulemâ **bir uğurdan** du'âlar ederlerdi" s.17.

"ve bir at mücevher eğerlü ve **uyanlu**, karşu gönderüp" s.675.

"bir mikdâr menzil gidüp, sahrâda bir mîl kadar ancak kal'adan **uzayup**" s.152.

"Hücûmlar olup, serdengeçdiler **üşündü** ederlerdi" s.35; "Komaran Kal'ası'na **üşündü** olursa, " s.47; "hayli kefereler küşte düşüp ve gāzîler darblarından **üşünürler**"s.314; "kızılbaş kapudan **üşünüp**, zîrâ iç kal'aya havâle olup, kolonborinadan hayli **üşünürdü**" s.643.

"Halk, herkes selâmet üzleyüp" s.84; "bölük halkının alayları gecidi **üzleyüp**, kefereyi ırmak içre vücûdların hakk edüp" s.173; "segbânlarından süvârları, kûhistânları **üzler**" s.848.

"içerüden kefere şakalozlar ve kunbaralar **üşürüp**, niçeler zahmdâr olur" s.340.

"Serdâr 'Ali Paşa hazretleri gazâya **yaraklanup**" s.404.

"eşcâr diblerinde, giyâh-ı huşk araların **yasdanup**, 'âlem 'ayyârdan hâlî" s.922.

"niçe câhiller ve ahmaklar mezheblerin **yavı** kılup, şeyâtîn idlâli ile" s.696.

"Tuna'yı **yeldirüp**, Tatar askeri Tuna'yı bulut misâl 'ubûr" s.42; "nehirlerden câmûşları çılgar ile **yeldürüp**" s.221.

"Alay bayrakları ve 'alemler **yıldırlar**, bayraklar gûn-â-gûn" s.1025.

Kefereden **yınığı** (ينيغى) taraflarından cânibe saf olup s.316

b. Deyimler

"hüsn-i edâlar tetebbû'unda ve şi'r ü inşâlar tefekküründe **'aklıma bir mikdâr ihtilâl gelüp, halta mübtelâ oldum**" s.83.

"top ile gedükler açılup, kefere-i fecere aslâ **'aynına almayup**: "Toplar kal'aya kâr etmez" derler" s.281.

"kâfirler[i] giriftâr ederlerdi. Ba'dehû **behâya kesüp**, üslûb-i sâbık üzere geçünürlerdi" s.99.

"fevc fevc askerler kat kat saflar bağlayup, **bir ayak bin ayak üzere** idi" s.1010.

"Canpulâd-zâde fârig oldukda, Haleb'den **da'vâyı kesüp**, segbânların ref' edüp" s.350.

"enhâr-ı Murâd sevâhilinde **dünyâyı fenâya verüp** ve kazâlara akçalar sâliyâne ederler" s.321.

"segbânlar cem' edüp, mîrî mal zabtına karışup, **ekl [ü] bel' eder** oldu" s.773; "Defterdâr olan 'Osmân Paşa'nın muhâsebeleri görülüp, **ekl ü bel'i zuhûr** etmeğin" s.834.

"dere ve derbendleri arayup, Ferhâd Paşa **ele girmez**" s.71.

"İsfirlik etrâflarında ve boğazlarında aslâ **emân ü zemân vermeyüp,** haklarından gelinmek fermân olunur" s.21.

"Efsûnları mübâlaga; niçe mazlûmlara varup, **erzâkdan çıkarup**, hizmetlerin görmek içün aldayup" s.273.

"Bizden atılan toplar kâr etmez" deyü sa'âdetlü **Pâdişâhımıza geçüp**, 'acele birle" s.159; "Kalavun münâfık olup, murâd edinür, bir tarîk ile Sivas Beylerbeyisi'n **Abaza'ya geçüp**" s.775.

"gazaba nâ'il etdürüp, bir menâzilde katl etdüre; hemân **fursat gözedür**" s.775.

"nemâzın edâ edüp, **Hakk'ına kodular**" s.96.

"Vezîr-i a'zam Sinân Paşa'nın **hâtırları mânde kalur**" s.25.

"Elbetde bir **kal'aya sarılurlar**. Tedârükde olup" s.87.

"Mîr Şeref ..... hemân **kaçak verüp**, Cizre'ye. Girüde olan askerün her biri **başların kurtarmak ardınca olurlar**" s.396.

"üzerine guluvv ederler. "**Kanlarımız 'uhdene olsun**, gayri tâkatımız kalmadı" s.91.

"Bizden atılan **toplar kâr etmez**" deyü sa'âdetlü Pâdişâhımıza geçüp, 'acele birle" s.159.

"otuz gün mikdârı ahvâl-i 'âlem **karış muruş olup** ve" s.764.

"elçi-i Şâh-ı 'Acem Dîvân-ı hümâyûn'da bu âyîn [ve] bu tantana[y]ı gördükde, az kaldı kim **kendüyi oynadup,** tehayyür makāmında " s.1154.

"**Kişi kendü mikdârını bilmeyüp**, haddinden tecâvüz etdüğü bâ'isdir" s.419.

"asâkir-i İslâm imdâd geldüğünde her biri **kuvvet dutup**" s.28.

"Askerün girüsü işlemeyüp, imdâda 'acele etmedükleri ve **licâmlarına harâm katdılar**" s.316.

"küffâr piyâdelerine meteris etdükleri **mekânı ve hâki dar gösterüp** ve topların battâl etmeğin" s.315.

"evlâdın ma'an alup: 'Âsitâne'ye 'azm ederim' deyü **nâm eder**" s.504.

"mağrûr düşüp, ba'dehû **nedâmetler çeküp**, mürd oldu" s.76.

"melâ'înlerde vücûd kalmayup ..... **ödleri sınup**" s.23.

"Küçük Abaza'[y]ı Ilıca'da Hüseyn Paşa'ya gönderüp, **rîş-hand ü rahne geçüp**" s.840.

"çadırlara karîb ardlarından **sahrâyı teng gösterüp**" s.163.

"Vezîr-i a'zam Ferhâd Paşa'nın **sofrası çekilürdü**" s.65.

"Yanık Beylerbeyisi'nin şehîd olmasından **sovukluk düşüp**" s.89.

"rûz-i kāsımdan mukaddem kışladup, kullarumu **şiddetlere dalatmayup**, vakti ile sefer edesiz" s.485.

"Zor Paşa'nın da İlyâs Paşa'ya kasdı mukarrer; lâkin **şikâr edemezdi**" s.893.

"cellâdların pençesinden firâr ederler. Yeniçeri çadırları arasına girüp, **tapan götürüp** emân bulurlar" s.406.

"Yine eski 'aduvluğunda **tefekkürlere düşüp**" s.839.

"Saray-ı hümâyûn'da âdâb üzere durup, **vakit gözedürler**. Andan aşağa 'ulûfeciyân-ı yemîn bölükleri ..... âdâb üzere saf durup, **izin gözedürler**" s.717.

"Halk ve kapu-kulları bi'l-ittifâk **var kuvvet[i] bâzûya getürüp**, Hakk Te'âlâ hazret[ler]inden feth taleb" s.44.

"sâyir nekbetîlerin cem' edüp, celâlîlik ve **'ucb [ü] şeytanet kaynadup,** askerin cem' edüp" s.839.

"yeniçeri nâmdârları şol kadar kıtâl ederler ki, **yaka yakaya oldular**" s.43.

"Serdâr Vezîr-i a'zam **yer getürmez askerler** ile geldi' deyü âgâh olduğunda," s.676.

c. Benzetmeler

"gāzîler cevânib-i erba'a[y]ı alup, her biri **arslan misâl ağrayup,** meydânda Celâlîler'i giriftâr edüp" s.502; "Sadr-ı a'zam ve Serdâr-ı ekrem

vasatda **arslanlar gibi**" s.945; "Ba'dehû "Niyyet-i gazâ" deyü **kağan arslanlar gibi** havlayu[p], hurûş edüp" s.1047; "bizim gâzîlerimiz **arslan-var ağraşup,** ellerinde yalın kılıclar" s.1102.

"Mirrîh sâ'atinde türbe-i şerîf cânibinden bir rüzgâr, **bâd-ı sarsar misâl** zuhûr edüp, kasırgalar ile" s.785.

"Vezîr-i a'zam olan İbrâhîm Paşa-[y]ı Gâzî, müdebbir, alayda **arslan, bebr u peleng misâl** Belgırad'a teveccüh etdüklerinde" s.256; "Ve gâzîler ve pehlevânlar, **bebr u peleng misâl** saflar oldukda" s.1101.

"Tatar askeri Tuna'yı **bulut misâl** 'ubûr edüp" s.42.

"kefere-i müşrikîn ve 'adû-yi bî-dînler **cehennem kütükleri**dir" s.152.

"Ve 'alem ve alay bayrakları yemîn ü yesârda **cenâheyn misâl** gidüp" s.20.

"dört gün zârîlikler ve niyâzlar ve gözlerinden **kanlu yaşlar ceyhûn olurdu**" s.44.

"Bosna dilâverleri yarar müretteb, cebe vü cevşen ve kostanicseli alayları **dağ [u] orman misâlinde** sol kolda çarkacı fermân" s.740.

"ba'dehû itâ'at yüzün gösterüp, ba'dehû **dâm-ı murgān misâl** giriftâr oldukda" s.1010.

"kefere **demed demed hâke düşüp**, mürd olurlardı" s.42.

"Bir mertebede müzâhameler çeküp, Edirne-kapusu'ndan taşra, halk-ı 'âlem **deryâ misâl** kesret" s.121; "Nehr-i 'Âsî **deryâ misâl** taşkın sulardır" s.899.

"Tuna'ya karîb Tuna sevâhilinde **Dicle misâl ılıcalar** ve Tuna üzere köprü" s.261.

"ilerü Bükreş Boğazı'nda bir **duman misâl toz** peydâ olup" s.74.

"ve **ejder misâl toplar** hizmetinde olan dilîrler" s.890.

"kaplan postlu ve kostanicselü şahbâzlar bir mertebe alaylar kûhistânda **eşcârlar mesâbesinde**" s.1015.

"Sultân Mustafa, **hazret-i İbrâhîm Edhem misâl,** saltanat pâdişâhlığın hüsn-i ihtiyâr ile ..... fârig olup, kendüler hâl-i hayâtında vahdet ihtiyâr edüp" s.670.

"Ve piyâde alayı tüfengli neferât, **kara bulut misâl** sahrâda şa'şa'a verirdi" s.37.

"Vakt-i duhâda kefere-i fecere sırt ile **kara kütük misâl** âheste hareket üzere" s.315.

"Zeynel Hân alayları Mihribân Sahrâsı'nda **kelb-i 'akūr misâl** havlayup" s.924.

"rûz u şeb muhârebe ile **Kerbelâ cengin ederlerdi**" s.81.

"Ve topları **kirpi misâl** kullelerde ve bedenlerde" s.39; "Ve barut ile lağımlar olup, **kirpi misâl** Ostorgon Kal'ası donanmışdı" s.90; "yeniçeri, bedenleri alup, gedüklerde **kirpi misâl** sarılup, hemân işârete muntazırlar" s.151.

"Çay'da **kovan arısı misâllerinde** bir gürûh bî-mezheb revâfız u devletsiz segbân, Türkman, Tat, bir alay 'âsî kavm" s.370.

"ve la'înler "Emân" deyü gāzîler önlerinden **koyunlar kurtdan ürker gibi** can havfıyla kaçup" s.1103.

"Ostorgon Kal'ası'n elden komayup, **köstebek misâl** yeri lağım edüp, sıçan yolları bağlayup" s.89.

"Evvelâ **Kûh-i Kāf mânendi** Kal'a-i Eğri" s.171.

"iki yüze yakın bellü başlu melâ'în ile gelüp, otak u bârgâh önünde **kuzu meleşür gibi** feryâd edüp" s.1103.

"bölük halkının alayı, alay bayrakları ile hurda bayrakları **lâle-i Nu'mân misâl** sürh bayraklar ve sebz ve beyâz bayrakları" s.1079.

"Ve iki nakıl-ı kebîr, **minâre misâl** biri Aksaray'da ve biri Bâb-ı Hîme'de mübâşeret olunmağın" s.597.

"mahrûse-i Belgırad'da olan cem'iyyet ü izdihâm, **rûz-i 'arasatdan nişân** verirdi" s.135.

"feryâd ü figān sadâsı 'ayyûka çıkup, ol gün **rûz-i haşrden bir nişân** idi" s.85; "Ol günde **rûz-i haşrden misâl** izdihâmdan, halk-ı sıbyân kat kat idiler" s.247.

"Yergöğü varoşu vîrân ve müzâhame vü izdihâmdan **mânend-i rûz-i kıyâmet** idi" s.84.

"enhâr-ı Zab ..... Akındısı ziyâde gālib, 'âsî nehir olup, kebîr sengleri **sîb misâl** yuvalar idi" s.910.

"hil'at ihsân etdükde, bir dâne tel sokunup, merdâne **şâhin gibi** tekrâr bir def'a dahi zemîn-bûs etdükde" s.1056.

"ve hem **tûfân-ı Nûh olduğu** mukarrer" s.220.

"Küffâr cânibi[n]den fındık, **yağmur misâl**" s.40; "Meterislerden serdengecdiler, tüfenglerin **yağmur misâl** keferenin alaylarına yağdırırlar idi" s.42; "âteş ü fındık, içerüde **bârân misâl** cevânib-i erba'adan yağar idi" s.90.

"ve nakıllar ve mühr-i Süleymânlar peydâ edüp, **yıldız misâl mumlar şenlikleri** olup" s.616.

"Mihal-i mağbûn, **yüzü kara müşrik**, münhezim rûy-gerdân olup" s.62.

"Tatarlar sahrâda saflar olup, keferenin taburlarına tîr-i kazâ, **zenberek misâl** sadaklarından, Macar'ın cebelerinden te'sîr edüp" s.42.

d. Mübâlağalı İfâdeler

"Güneş şu'â'ından tüfenglere şa'şa'alar düşerdi ve süvârî askerlerin atları sehîlinden ve ağırlıkların hareketlerinden âsumânda pervâz eden murgânlar zemînlere düşüp ve " s.23; "ol sahrâlarda alaylar geşt ederlerdi. Sît [u] sadâlardan gök yüzlerinde pervâz eden murgânlar hâke dökülürlerdi." s.36.

"ol kadar cem'iyyet-i asâkir-i İslâm bir târîhde cem' olmuş değildi" s.34.

"Ve kal'anın boyu eflâke hemser, murg-ı 'Ankā üzerinden güzâr etse, per ü bâlin döker idi" s.39.

"ve içerü kal'ası yüksek burc [u] bârûsu evc-i âsumâne hemser. ..... ve toplarun duhânı evc-i âsumâne perverîş" s.146-147.

"Ve bu gazâ'-i 'ibret-nümâ bir târîhde olmuş değildir. ..... İşbu kadar nüfûs cüz'î zemânda tu'me-i şemşîrden geçüp, makdûr-i beşer değildir" s.167.

"Ya'ni şol kadar ziyâfetler tedârük olunmuş, bir târîhde bu minvâl üzere ziyâfetler olmuş değildir" s.210.

"ol vâdîde olan şenlikler bir târîhde olmaduğu mukarrer" s.266.

"bu alay bir târîhde cem' olmayup ve böyle seyr ü temâşâ bir senede dahi olduğu yokdur" s.608.

"Ve bir Dîvân-ı 'âlî kurulmuş idi kim, ol tantana[y]ı ne İskender Şâh ve Âfrâsyâb ve Cem ü Çemşîd görmüşdür ve ol 'azamet-i dîvânı meğer hazret-i Süleymân Nebî *'aleyhi's-selâm* görmüşdür" s.688.

"Bu tantana [ve] bu dârâtı selefden İskender-i Dârâb ve hazreti Süleymân görüp, gayriler müyesser olmamış" s.785.

"Ve bu kadar nüfûs cüz'î zemânda tu'me-i şemşîr olması makdûr-i beşer değildir" s.1103.

Metin Tesîsinde Takip Edilen Yol

Tarih'in bilinen iki yazma nüshasından Es'ad Ef. nüshası müellif, Viyana nüshası ise müstensih elinden çıkmış olmakla beraber, metin tesîsinde sadece Es'ad Ef. nüshası esas alınmamış, Viyana nüshası metni üzerindeki tasarrufların bugün mevcut olmayan bir ara nüsha vasıtasıyla muhtemelen müellife ait olması düşüncesinden hareketle, Viyana nüshasından da aynı ölçüde faydalanılmıştır.

Transkripsiyon işaretlerinin kullanılmasına gerek görülmemiş, sadece uzatmalar için ^, ayn harfi için ', hemze için ' işaretlerinin kullanılması yeterli görülmüş, kaf ve gayın harflerinden sonraki uzatmalar "ā", "ū" şekillerinde yazılmışlardır. Bazı Arapça ve Farsça ibâreler ise transkripsiyona gidilmeden yeni harflerimizle yazılmış olmakla beraber, ayrıca (*) işaretli dipnotlarla metnin orijinal imlâsı ve tercümesi verilerek araştırıcıya kolaylık sağlanmak istenmiştir.

Metnin yeni harflere çevrilmesinde, yazı dilinden daha çok konuşma diline önem verildiğinden hareketle, konuşma diline yakın bir imlâ takip edilmiştir.

Esas itibâriyle kelimelerin değişik imlâ ile yazılmış olmaları metinde muhâfaza edilmekle beraber, çok bilinen bazı kelimelerdeki değişik imlâlar dikkate alınmamıştır. Meselâ nüshalarda zaman zaman iki veya daha fazla şekli görülen cemâzîevvel, cumâdâûlâ, cemâziyelûlâ, cumâdâevvel, cemâzîûlâ, cemâziyelevvel, cumâdelûlâ, cumâdelevvel yerine cumâdelûlâ; cemâziyelâhır, cumâdelâhır yerine **cumâdelâhıre**; rebî'-i evvel, rebî-i ûlâ, rebî'ulûlâ yerine **rebî'ulevvel**; neferâd yerine **neferât**; Budin yerine **Budun**; doğrı (طوغرى veya طغرى) yerine **doğru**; nice yerine **niçe**; üşündi yerine **üşündü**; bakçe, bakce, bekçe, bekce, bağçe, bağce, beğçe, beğce yerine **bağçe**; birkac yerine **birkaç**; göc yerine **göç**; üc yerine **üç**; sürgin yerine **sürgün**; pişkeş yerine **pîşkeş**; her iki nüshada hemen hemen devâmlı olarak görülen Burusa (بروسه) yerine **Bursa**; Herazgırad yerine **Hezargırad**; kethüzâ yerine **kethudâ**; zarbuzan (ظربوزان) yerine **darbuzan**; ümmîz yerine **ümmîd**; seray yerine **saray**; muhzûr (مخضور) yerine **muhzır**; yigirmi (يكرمى) yerine **yirmi**; sorkuç (صورقوچ) veya sorkuc yerine **sorguç** yazılmış; Şehrizol okunmasına müsâit imlâlar görülse de pek çok yerde mevcut olan **Şehrezol** (شهره زول) imlâsı tercîh edilmiş; **Rusçuk** kelimesinde değişik okuyuşlara müsâit imlâlara (روسجيق , روسچق , روسجق , روسچيق, روسجوق gibi) değinilmemiş; **Tırabzon** kelimesinde de طربوزان , طربوزن , طربوزون , طرابوزان, gibi farklı okunuşlara yol açacak imlâlalara işâret edilmeye gerek görülmemiş; çoğu yerde Seç veya o şekilde okunmaya müsâit kelime **Beç** şeklinde kaydedilmiş; E nüshasında pek az istisnâsı ile

görülen ilirü (الیرو) ve ağrık (اغریق) imlâsı yerine V nüshasında hemen dâimâ görülen **ilerü** (ایلرو) ve **ağırlık** (اغرلیق) yazılımı tercîh edilmiş, bu kelimelerle ilgili olarak nüshalardaki yazılım farklarına işaret edilmemiştir..

Sonları "be" harfi ile sona eren Türkçe fiillerde bu harf "pe"ye çevrilmiştir.

Nüsha farkları her sayfa içinde birbirini takip eden dipnot numaralarıyla; metnin o devirle ilgili diğer kaynak ve eserlerle karşılaştırılmasındaki sonuçlar ve tarafımızdan yapılan bazı açıklamalar "*" işaretiyle gösterilmişlerdir. Açıklama yapmamakla beraber açıklama gerektiğini belirtmek istiyorsak buna metinde [.....], kendisi boşluk bırakmışsa (.....) şeklinde işâret edilmiştir.

Nasıl okundukları belirlenemiyen bazı kelimelerin imlâsı metinde aynen muhâfaza edilmiştir. Esas imlâsı belirtilen bazı kelimelerin muhtemel okunuşları ise kelimenin esas imlâsı ile beraber parantez içinde gösterilmiştir.

Metni ikmâl sadedindeki bazı ilâvelerimiz köşeli parantez içinde verilmiştir.

Metin tesîsinde esas aldığımız Es'ad Ef. nüshası **E**, Viyana nüshası ise **V** harfi ile gösterilmiş, her iki nüshanın varak numaraları da metin içinde belirtilmiştir.

Müellifimizce her iki nüshada pek az istisnâsı ile devamlı "ye" ile yazılan esası hemzeli sâ'ir (سائر), kā'im (قایم), tâ'ife (طایفه), câ'iz (جایز), kabâ'il (قبایل), fâ'ide (فایده), dâ'ire (دایره) şeklinde yazılmış bazı kelimelere sonradan ilâve edildiğini zannettiğim hemzeler dikkate alınmayıp, müellifin yazımına uygun olduğunu düşündüğüm "ye" ile yazılmışlardır.

Metin tesîsinde konuşma diline yakın bir imlâ takip edilmesi düşüncesi sebebiyle otak, sancak gibi kelimeler terkîp halinde birkaç yerdeki istisnâî yazılımları dışında "kaf" harfi ile yazılmış olmakla beraber sancağ-ı, otağ-ı şekillerinde kaydedilmişlerdir.

Okuyucu, metinde yanlış yazılmış gibi gördüğü kelimelerin, öncelikle metindeki imlâsının korunmuş olmasından dolayı o şekilde yazılmış olduğunu düşünmelidir.

NETİCE

Muhtemelen XVI. yüzyılın son çeyreğinde doğmuş olan Abdülkādir Efendi, ilim dünyâsında Topçular Kâtibi olarak tanınmıştır. Asıl ismi Abdülkādir olmakla beraber, gerek kendi eserinde, gerekse bazı arşiv vesîkalarında adı Kadrî şeklinde geçmektedir.

Abdülkādir Efendi'nin hayatı hakkında bildiklerimiz şimdilik eserinde kendisi ile ilgili olarak verdiği bilgilerle, bazı arşiv vesîkalarına dayanmaktadır. Buna göre 1003 (1595)'te Topçular Kâtibi, 1004 (1595)'te aynı zamanda Topçular Bölükbaşısı'dır. 1005 (1596)'te Eğri Kalesi'nin muhâsarasında bulunmuş ve fetihten sonra kaledeki topların tahrîrinde görevlendirilmiş, aynı zamanda bu sefer öncesi ve sonrasında Pâdişâh otağının toplarla muhâfazası hizmetini yerine getirmiştir. 1009 (1006)'da Kanije Kalesi'nin teslîminden sonra kaledeki cephâne ve topların defter edilmesi ile görevlidir. 1010 (1601)'da İstoni-belgırad Sahrâsı'nda şâhîler ile dervendin tutulmasına memûrdur. Bunu takîben o yıl Budin muhâfazasında kalmıştır. 1012 (1603)'de muhtemelen Sağ Gurebâ Kâtibi'dir. Abdülkādir Efendi 1012 (1604)'de Cebeciler Kâtibi olarak Estergon Kalesi için gerekli cephâne ve diğer malzemenin defter edilmesi ile görevlendirilmiştir. 1016 (1607)'da Sol Ulûfeciler Kâtibi'dir. 1021 (1614)'de Arpa Kâtipliği görevine getirilmiş görünüyor. 1026 (1617)'da Tophâne'de 100 adet şâhî darbuzan dökülmesi ve top arabalarının yapımı için Nâzır tayîn edilmiştir. Abdülkādir Efendi Tophâne'deki nâzırlığı sırasında aynı zamanda II. Divittâr olarak gözükmektedir. 1029 (1620)'da İstanbul'da otluk anbarı binasının yapımında, diğer bazı tamîr ve sefer ile ilgili hazırlıklarla görevlendirilmiştir. 1030 (1621)'da I. Divittârlık hizmetindedir. 1030 (1621)'daki Hotin Muhârebesi'nde bulunmuş, dönüşte

cephânenin İsakcı İskelesi'ne naklinde görev almıştır. 1036 (1627)'da Sadrâzam Halîl Paşa'nın emriyle Nüzül Emîni tayîn edilmiş, aynı yıl Diyarbakır'da top arabalarının tamîri ile görevlendirilmiştir. Abdülkâdir Efendi'nin bu yıldan sonraki görevleri ve hayatını nasıl geçirdğini bilmiyoruz. Muhtemelen 1036 (1627)'dan bir müddet sonra tekâüde ayrılmış, kendisini ibâdete verdiği bu dönemde aynı zamanda *Tarih*'inin yazımı ile meşgûl olmuştur.

Ölüm tarihi ile ilgili kesin bir bilgi olmamakla beraber, eserinde verdiği son tarih olan 1054 muharreminden (Mart 1644) bir müddet sonra İstanbul'da vefât etmiş olmalıdır, mezarının yeri belli değildir.

Eserinde olaylar hakkında verdiği bilgilerin tafsîlatlı oluşundan veya bizzât belirtmesinden öğrendiğimize göre 1001-1047 (1593-1638) yılları arasında cereyân eden Avusturya, Eflâk, Macaristan, Eğri, Estergon, Celâlî, Şark, Leh, Bağdat, Revan seferlerine çeşitli görevlerle katılmış olmalıdır.

Abdülkâdir Efendi ilim dünyâsında 1000 cumâdelûlâsından (Şubat 1592), 1054 muharremi ortalarına kadar (Mart 1644) olan vekâyi'i ihtivâ eden *Tarih'i* ile tanınır. Müellifince verilen herhangi bir ismi bulunmamakla beraber eser sonraki müelliflerce *Târîh-i Âl-i Osmân, Tevârîh Âl-i Osmân, Vekâyi-i Tarihiyye, Vekâyi'nâme* ve *Tarih* şekillerinde isimlendirilmiştir.

Sâde bir dille yazılan eser, belirgin yanlışlıkları, gereksiz ayrıntı ve tekrarlarının varlığına rağmen, özellikle müellifinin bizzât bulunduğu seferlerle ilgili olarak verdiği bilgiler açısından önem taşımaktadır. Diğer taraftan topçuluk, toplar, diğer silâh ve âletler, ordunun iâşe ve ikmâli, mâden bölgelerinin de bulunduğu bazı yerlerin tasvîri, devlet teşkîlâtı, devlet idâresinde görev alanların zaman zaman en alt seviyelerdeki mansıp sahiplerine varıncaya kadar ismen belirtilmesi, İstanbul'daki ictimâî ve iktisâdî durum vb. ile ilgili olarak verdiği bilgiler, devrin diğer kaynaklarında ya hiç olmayan veya onlardan daha tafsîlâtlı olarak yer verilmiş bilgilerdir. Verdiği bütün bilgilerin sadece gördüklerine ve duyduklarına dayanmış olması, yani orijinal bir kaynak eser olması değerini arttırmaktadır.

Yıldız işaretinin (*) bulunduğu dipnotlarda görüleceği gibi, Abdülkâdir Efendi'nin verdiği bilgilerin devrin diğer kaynaklarıyla bağdaştırılamaması, kısmen diğer kaynaklardaki bilgilerin de doğru olmayabileceği şeklinde açıklanabilirse de esas itibâriyle, müellifimizin eserini sonradan yazmış olmasının yol açtığı hatâlar, haber kaynaklarının sağlam olmayışı, bulunduğu görevlerin sihhatli bilgi kaynaklarına ulaşmasına pek imkân vermemesi, notlarının karışması vb. sebeplerle açıklanabilir. Bu sebepler metnimizin diğer kaynaklarla mukâyeseli olarak kullanılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Zaten yapılan çalışmanın yıldız işareti ile belirttiğimiz dipnotlarında mümkün mertebe bu mukâyese verilmeye çalışılmıştır.

Abdülkādir Efendi *Tarih*'ini, IV. Murâd (1623-1640) devrinde ve bu pâdişâha takdîm niyetiyle yazmaya başlamış, telîf faaliyetini kendi vefâtına kadar sürdürmüştür.

Tarih'in biri Süleymâniye Ktp. Es'ad Ef. nr. 2151'de 318 varak, diğeri Viyana'daki Avusturya Millî Ktp. Mxt. 130'da 540 varaklık bilinen iki yazma nüshası vardır. Es'ad Ef. nüshasının başından takrîben 25-30 varaklık bir kısım eksiktir, 166b-175b varakları arası da kısmen harâp olmuştur. Buna karşılık Viyana nüshası daha iyi korunmuştur ve tam bir nüsha görünümündedir. Es'ad Ef. nüshasının müellif nüshası olması kuvvetle muhtemeldir. Viyana nüshasının ise istinsâh eseri olduğu açıktır. Ne var ki birtakım ilâve, çıkartma ve düzeltmeleri ihtivâ eden bu nüshanın Es'ad Ef. nüshasından istinsâh edildiğini söylemek oldukça güçtür. Abdülkādir Efendi muhtemelen önce Es'ad Ef. nüshasını yazmış, sonra üzerinde düzeltmelerde bulunduğu diğer bir nüsha meydana getirmiştir. Viyana nüshası ise bugün elimizde olmayan bir ara nüshadan istinsâh edilmiş olmalıdır.

Kâtip Çelebi *Fezleke*'sinde bu eserden kısmen istifâde etmiştir. Bazılarınca sanıldığının aksine Na'îmâ eseri görmemiş, ondan *Fezleke* vasıtasıyla faydalanmıştır. Hammer ise eseri görmüş, tanıtmış, fakat yazdığı tarihin o sırada baskıda olması dolayısıyla kaynak olarak kullanamamıştır.

Yüzyılımızda ise eser, birçok makale, kitap, tez vb. çalışmalarda kaynak olarak sıkca kullanılmaktadır. Bundan sonra da eser, özellikle biyografik, siyâsî, devlet teşkîlâtı, ordunun iâşe ve ikmâli vs. ile ilgili araştırma yapanlarca istifâde edilen kaynaklardan biri olmaya devam edecektir. Münşiyâne yazılmış diğer bazı eserlerin aksine, ayrıntı kabîlinden de olsa bilgi yüklü olan eser, ihtivâ ettiği mâlûmâtla, verdiği ipuçlarını lâyıkıyla değerlendirecek araştırıcıları beklemektedir.

METİN

[V 1a] Ve ol Nûr-i hadeka-i saltanat ve Nûr-i hadîka-i hılâfet, Velâyet-i dürre-i semâ-i siyâdet, Gıyâsü'l-İslâmi ve'l-Müslimîn, Halîfetü'l-Hakkı bi'l-hakkı 'ale'l- halkı ecma'în, Sultânü'l-berreyn ve Hâkānü'l-bahreyn.

Nazm

Ferîdûn-haşmetî, Cemşîd[1]-câhî,
Sikender-savletî, Dâra-penâhî.

Ne-dîde çeşm-i 'alem çün tu şâhî,
Ki milkeş ta şud ez-mâhî be-mâhî[*].

es-Sultânü'l-a'zam ve Hâkānü'l-mu'azzam, Mâlikü'r-rikābi'l-ümemi [bi-] Memâliki'l-'Osmâniyye, el-Muhtassu bi-mevâhibi's-Sübhâniyye min hazreti'l-Meliki'l-'aliyy, Bâsitu bisâti'n-necâhi bi'l-emni ve'l-emân, *"İnnallâhe ye'muru bi'l-'adli ve'l-ihsân"*[**], Kahramânü'l-mâi ve't-tîn, Zıllullâhi Te'âlâ fi'l-arazîn, es-Sultân ibnü's-Sultân ilâ isnâ 'aşere batn[en] min Âl-i 'Osmân es-Sultân Murâd Hân ibni Selîm Hân ibni Süleymân Hân *ebbedallâhu devletehû*[***]. Mukadderdir ki erkân-ı dîn-i İslâm bunların Devlet-i ebed-peyvendlerine[2] ittikâ['] edüp, kıyâm-ı a'vân ü ensâr-ı ehlü'l-îmân bu nesl-i şerîfin himmet-i

1 Cemşîd : Çemşîd V (y)

* "فریدون حشمتی چمشید جاهی * سکنور صولتی دارا پناهی
ندیده چشم عالم چون تو شاهی * که ملکش تا شد از ماهی بماهی = Ferîdûn gibi haşmetli, Cemşîd gibi mevkî sâhibi, İskender gibi güçlü, Dârâ gibi herkesin sığınağı. Dünyâda hiç kimse, mülkü bir aydan bir aya uzanan (bütün kâinâtı kaplayan) onun gibi bir pâdişâh görmedi" anlamına gelen ve III.Murâd'ın övüldüğü Farsça bir şiirdir.

** "إنّ االلّهَ يَأمُرَ بالعَدلِ وَالإحسَان = Allah adâleti, ihsânı emreder" meâlindeki bu kısım, Kur'ân, en-Nahl, XVI,90. âyetin başlarında yer alan ufak bir bölümdür.

*** "ابّد الله دولته = Allah onun devletini ebedî kılsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 peyvendlerine : بیوتلرینه V

'âlî-bülendlerine istinâ[d] edüp, emâkin [ü] mesâkin şark u garbda ilâ yevmi'l-haşri ve'l-kıyam, ârâm u makām etmişlerdir.

Nazm

Üsküf ile kulları var bî-nazîr.
Sohbeti oldu sirâcü'l-münîr.

Ak 'alemî 'ayniyle nûrdur,
Sanki dıraht-ı Cebel-i Tûr'dur.

Halka yaşil sancağı verir hurûş,
Hızır Nebî gibi olur sebze-pûş.

Tuğları pîr ü mübârek nazar,
İlleri irşâdı ile şâd eder.

Sarı kızıl bayrağiyle her zemân,
Bendeleri lâleye benzer hemân.

Şeşperinin sâyesi bî-iştibâh,
Feth u zafer yüzüne hâl-i siyâh.

Söylese[1] eyler edebiyle hitâb,
Önüne bakar nitekim âfitâb.

Lâyıka bir mertebe-i lâ dimez,
Kimine zulm olduğun istemez.

[V 1b] Bin bir târîhinde vâki' olan Üngürus seferleridir ki, zikrolunur

Der-zemân-ı Sultânü'l-berreyn ve Hâkānü'l-bahreyn, Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn es-Sultân ibnü's-Sultân es-Sultân Murâd Hân ibni Selîm Hân ibni Süleymân Hân, *halledallâhu hılâfetehû ve ebbede saltanatehû**; fî sene 1001.

Çün hazret-i Bârî'nin *'azze ismuhû ve celle zikruhû***, irâdet-i ezeliyye ve meşiyyet-i lem-yezeliyyesi bu emr üzerine müncer ve işbu hükm üzerine mu-

1 Söylese : سويلسله V

* "خلّد الله خلافتَه و ابّد سلطنته = Allah onun hilâfet ve saltanatını dâim ve bâkî eylesin" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

** "عزّ اسمه و جلّ ذكره = Adı ve anılması azîz ve yüce olsun" anlamına gelen ve Allah anıldığında söylenen Arapça bir duâdır.

karrer oldu ki, nukūş-i kâyinâtı sahâyif-i 'ademden kalem-i îcâd ü bedâyi'le ârâste ve suver-i şeş-cihâtı cerâyid-i kademden hâme-i bedâyi' u sanâyi'le pîrâste eyleye. Evvelâ Server-i kâyinât ve Hulâsa-i mevcûdât'm *'aleyhi efdalü's-salâti ve ekmelü't-tahiyyât**ın nûr-i pâkin halk etdi kim, semekden semâya ve eserden Süreyyâ'ya değin ol Pâdişâh-ı 'âlem-i eflâk ve ol Pâdişâh *"Levlâke lemâ halaktü'l-eflâk"*** meveddetine yaradılmışdır. Ve ol Nûr-i hadeka-i saltanat ve Nûr-i hadîka-i hılâfet, Velâyet-i dürre-i semâ-i siyâdet, Gıyâsü'l-İslâmi ve'l-Müslimîn, Sultânü'l-berreyn ve Hâkānü'l-bahreyn.

Nazm

Ferîdûn-haşmet[î], Cemşîd[1]-câhî,
Sikender-savlet[î], Dârâ-penâhî.

Ne-dîde çeşm-i 'alem çün tu şâhî,
Ki milkeş bâşed ez-mâhî be-mâhî.

es-Sultânü'l-a'zam ve Hâkānü'l-mu'azzam, Mâlikü'r-rikābi'l-ümemi bi-Memâliki'l-'Osmâniyye, el-Muhtassu bi-mevâhibi'r-Rabbâniyye min hazreti'l-Meliki'l-'aliyy, Bâsitu bisâti'n-necâhi bi'l-emni ve'l-emân, *"İnnallâhe ye'muru bi'l-'adli ve'l-ihsân"****, Kahramânü'l-mâi ve't-tîn, Zıllullâhi Te'âlâ fi'l-arazîn es-Sultân ibnü's Sultân ilâ sittete 'aşere batnen min Âl-i 'Osmân es-Sultân Gāzî Murâd Hân ibni Ahmed Hân ibni Mehmed Hân ibni Murâd Hân ibni Selîm Hân ibni Süleymân Hân, *halledallâhu hılâfetehû ve ebbede saltanatehû*****. Mukadderdir ki erkân-i dîn-i İslâm bunların Devlet-i ebed-peyvendlerine ittikâ['] edüp, kıyâm-ı a'vân [ü] ensâr-ı ehl-i îmân bu nesl-i şerîfin himmet-i 'âlî-nehmetlerine istinâ[d] edüp, emâkin [ü] sükkân şark u garbda ilâ yevmi'l-haşri ve'l-kıyâm, ârâm ü makām etmişlerdir.

Nazm

Üsküf ile kulları var bî-nazîr,
Şa'şa'ası oldu sirâcü'l-münîr.

Hızır Nebî gibi olur sebze-pûş,

* "عليه افضل الصلوة و اكمل التحيات" = Salât ve selâmın en yüce ve değerlileri onun üzerine olsun" anlamına gelen ve Hz. Peygamber'in adı anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.

** Aslı " لولاك لولاك ما خلقت الافلاك " = Levlâke levlâke mâ halaktü'l-eflâk" olup, mânâsı "(Ya Muhammed!) Sen olmasaydın felekleri (kâinâtı) yaratmazdım" olan ve halk nazarında Kudsî Hadîs olarak kabul edilen bu ifâde, es-Sagānî tarafından uydurma olarak nitelendirilmiş ve hadîs olarak bir değerinin bulunmadığı belirtilmiştir (el-'Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ ve müzîlü'l-ilbâs,* Beyrut 1351[3], II,164).

1 Cemşid : Çemşid V (y)

*** "إنّ االلهَ يَأمُرَ بالعَدل وَالإحسَان" = Allah adâleti, ihsânı emreder" meâlindeki bu kısım, Kur'ân, en-Nahl, XVI,90. âyetin başlarında yer alan ufak bir bölümüdür.

**** "خلّد الله خلافَتَه و ابّد سَلطنته" = Allah onun hilâfet ve saltanatını dâim ve bâkî eylesin" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

Halka yeşil sancağı verir hurûş.

Ak 'alemi 'aynı ile nûrdur,
Sanki dıraht-ı Cebel-i Tûr'dur.

Oldu kızıl sancağı ey ehl-i hâl!

Şol şecerü'l-ahdari nâran* misâl.

Sarı kızıl bayrağiyle her zemân,
Bendeleri lâleye benzer hemân.

Şeşberinin sâyesi bî-iştibâh,
Feth u zafer yüzüne hâl-i siyâh[1].

[V 2a] Midhatini etmez isem ihtisâr,
Söz uzanur niteki hicrân-ı yâr.

Eyleyelüm ana du'â vü senâ,
'Âkıbeti âhıreti hayr ola.

Fî sene elfde, tevârîhde mezkûr olan devlet [ü] saltanat-ı Pâdişâhî emn ü emân, memâlik-i ekālîm-i seb'a itâ'atde. Şark u garb cevâniblerinin elçileri Âsitâne-i sa'âdet-penâh'a gelüp, Üngürus kıralları câniblerinden pîşkeşler [gelür]. Ve şark memâlikleri âbâdân; Devlet-i 'aliyye'ye inkıyâdları mukarrer. Ve 'Acem Şâhı'nın ferzendi rehin gönderilüp, şark seferleri ber-taraf olmağın**, eyâletlerde mîr-i mîrânlar 'adl üzere, re'âyâ vü berâyâ âsûde-hâl [ile] devâm-ı devlet-i Pâdişâhîye du'âda. Ve ahkâm-ı şer'iyye icrâ olup ve 'ulemâ'-i kirâm şer'-i şerîfi 'adl üzere kılurlar idi. Ve Âsitâne-i sa'âdet'de vükelâ'-i 'izâm sadrda ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve defterdârlar ve Tevkî'î ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve ehl-i Dîvân ve aklâm efendileri ve kapu-kulları hizmetlerinde ber-vech-i istikāmet üzere idiler. Lâkin bir cânibe sefer hareketi yok. Ekser Bahr-ı sefîd'e donanma; kā'ide üzere kapudânlar, baştarda ve kadırgalar ve kalyeteler donanup, Firengistân vilâyetlerin ve kalyonların şikâr ederlerdi.

Ve Mîr-i mîrân-ı Budun Vezîr Hasan Paşa'da ve Mîr-i mîrân-ı Bosna Vezîr Ahmed Paşa-zâde Hasan Paşa'da ve Rumeli Eyâleti Vezîr-i a'zam Sinân

* Bu mısrâdaki "شجر الاخضر نارا = şecerü'l-ahdari nâran" ifâdesinde, meâli "O ki size yeşil ağaçtan ateş yaptı da ondan yakıyorsunuz" olan Kur'ân-ı Kerîm, XXXVI,80. âyetine işâret vardır.

1 siyâh : sipâh V (y)

** Şâh Abbâs'ın yeğeni ve maktûl İran veliahdı Hamza Mîrza'nın oğlu olan Safevî Şâhzâdesi Haydâr Mîrzâ'nın sulh rehînesi olarak İstanbul'a ulaşması 12 Rebî'ulevvel 998 tarihindedir, sulh da aynı sene takarrur etmiştir (Selânikî, I,218; Bekir Kütükoğlu, *Osmanlı-İran Siyasi Münasebetleri,* I, İstanbul 1962, s.194-6; İ.H.Danişmend, *İOTK,* III,114-115). Bazı kaynaklar metnimizde olduğu gibi, yanlış olarak rehin verilen Haydar Mîrzâ'nin 1000 yılında İstanbul'a geldiğini nakletmektedirler (Peçuylu, II,121; Solak-zâde, s.614).

Paşa-zâde Vezîr Mehmed Paşa Sofya'da dernek üzere ve Mîr-i mîrân-ı Temeşvar Ahmed Paşa*. Ve serhadlerde hufyeten kal'alarda olan gönüllü ağaları ve neferâtları, hılâf serhadlerde çeteler ılgar ederlerdi; mu'tâd olup. Ve keferenin dahi çeteleri gezüp, esîrlerden giriftâr oldukda, tebdîl ile fürûht olurmuş. Lâkin tabur olup, kal'aya top çekmek olmazdı. Ve âşikâre harb [ü] kıtâl olmayup, Üngürus ve Nemçe ve sâyir kırallar ile barışık olup, merhûm ve mağfûrun-leh sa'îd u şehîd cennet-mekân firdevs-âşiyân Gāzî Sultân Süleymân Hân *'aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân*** sınurlarından min-ba'd tecâvüz olmayup, serhadlerde zindegânî olur iken, Bosna sınurlarında olan ba'zı **[V 2b]** serhad kılâ'larına keferelerden Ceneral ve Hırvat ve Zrinski-oğlu keferesi ve Nataşlı kâfirleri tuğyân ederler, çetelerinden tecâvüz ederler. Ba'dehû kılâ'lar üzere seğirdüp, kal'alarda olan serhad gāzîleri hareketde olup, ba'zı dil giriftâr edüp, söyledüp; 'ısyân üzere[ler]. Tekrar serhad ağalarından ve keferenin hatvanlarından cevâb olup: "Şimden sonra sınurlardan tecâvüz ederiz. Harb [ü] kıtâl mukarrerdir" derler. Serhad ağalarından, Mîr-i mîrân-ı Bosna dîvânına varup, keferenin ahvâllerinden 'arz ederler. Te'kîd olur; kılâ'larda olan beylere ve ağalara: "Gaflet üzere olmanuz, muhâfazasında takayyüd üzere kılunun".

Kefere-i Zrinski ve Çeneral ve Hırvat ve Nataşlı ve Firenkler'den ve milel-i muhtelifeden, sene elf cumâdelûlâsında, kefere cem' olurlar. Tabur peydâ olduğun câsûslar gelüp, Mîr-i mîrân-ı Bosna'ya i'lâm edüp, Mîr-i mîrân-ı Budun muhâfazasında olan Vezîr Hasan Paşa'ya 'arz olur. "Küffâr-ı hâksârlarm hareketi ve tuğyânları ve Nemçe kırallarından ve Erdel'den hareketde ittifâkları mukarrer midir?" deyü câsûs gönderüp, haberine muntazır olurlar. Lâkin Bosna serhadlerinde kefere galebeleri ve 'ısyânları bilünüp,

* Burada bazı eyâletlerdeki beylerbeyiler, açık bir tarih belirtilmeden zikredilmişlerdir. Bu bakımdan zamanın tahkîki oldukça güç gözüküyor. Eğer bu beylerbeyiler belirtilen eyâletlerde aynı anda görevde bulunuyorlarsa, bu sırada tarihin muhtemelen 1001 şa'bân ve sonrası olması gerekir. Çünkü 1000 yılının rebî'ulâhırının başlarında Budun Beylerbeyisi olan Sinân Paşa-oğlu Mehmed Paşa 1001 şa'bânının sonlarında Budun'dan azlolunup, Hasan Paşa yerine Rumeli Beylerbeyisi olmuştur (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.253, s.33,35,145; Selânikî, I,263,314-315). Rumeli ve Budun beylerbeyilerinin durumu bu şekilde az çok sarâhat kazanmakla beraber Temeşvar Beylerbeyisi olarak gözüken Ahmed Paşa'nın durumunu tahkîk etmek mümkün olamamıştır. Çünkü 1001 saferinde burada beylerbeyi olarak Mustafa Paşa vardır (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.253, s.2). 1001 şa'bânında ise Hasan Paşa, Mustafa Paşa yerine Temeşvar Beylerbeyisi olmuştur (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr. 253, s.145,192; Selânikî, I,315). 999 ve 1000 yılları içinde ise burada Hasan Paşa beylerbeyi olarak bulunmaktadır (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1473, s.33,80,119,202; Selânikî, I,304). Buradan yola çıkarak gerek bu bilgilerin, gerekse bu kısmın üst ve altında yer alan bilgilerin müellifimiz tarafından herhangi bir vesîkaya dayanmadan sadece hâfızasına dayanarak kaydedildiğini ve bu sebeple yanlışlıklar ihtivâ ettiğini söylemek durumundayız.

** "عليه الرحمة و الغفران = Allah'ın rahmet ve mağfireti onun üzerine olsun" anlamına gelen ve ölmüş kişiler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.

Mîr-i mîrân-ı Bosna, mîrlivâlarına ulak gönderüp, Hersek Beyi ve Klis Beyi [ve] İzvornik mîrlivâları cem' olurlar. Kırk binden ziyâde kefere, dört 'aded kebîr toplar ve sagîr toplar ile Şepoşka Kal'ası üzere top çeküp, tabur ile muhâsara edüp, Mîr-i mîrân-ı Bosna'ya feryâdcılar gelüp, Vezîr Ahmed Paşazâde Hasan Paşa, Budun Beylerbeyisi olan Vezîr Hasan Paşa'ya 'acele ile ahvâli 'arz ederler. Mîr-i mîrân-ı Budun Vâlîsi müşâverede ve Mîrlivâ-i Ostorgon ve İstoni-Belgırad beylerine ve sâyir Budun aklâmlarında olan mîrlivâlarına ve zu'amâlarına: "Dernekde hâzır olun" deyü ahkâmlar gönderüp ve Bosna Beylerbeyisi olan Hasan Paşa, Bosna gāzîleri ile ol gürûhun üzerine [idi]. Kefere-i melâ'în Şepoşka Kal'ası'nın üzerinde top u tüfenglerin savurup, harblerde ve Mîr-i mîrân-ı Bosna, mîrlivâları ile saflarda olup, Zrinski ve Nataşlı ve Hırvat ve Ceneral kefereleri sahrâya **[V 3a]** dökülüp, gāzîler bir uğurdan kefereye aslâ vücûd vermeyüp, bir harb [ü] kıtâl ve bir 'azîm ceng olmağın. Ve keferenin topları meterislerinde iken içerü Şepoşka Kal'ası'ndan nâmdârlar keferenin taburuna havlayup, 'inâyet-i Hakk'dan bir rüzgârlu bârân gelüp, ricâlullâha erişür. Kâfirler münhezim olup, ol vâdîden perâkende olurlar; kûhistâna doğru firâr ederler. Gāzîler kafâsından ılgar ile tüskürüp, Mîr-i mîrân-ı Bosna Gāzî Hasan Paşa mecrûh, tüfeng zahmından hem gāzî olur, ba'dehû şühedâ zümresine ilhâk olup, cesedin alurlar defn ederler*. Ve kefereden yarar dillerin ve on bin baş cem' ederler. Ve on bir 'aded topların zabt edüp ve cebehânelerin. Ve bu kefere ahvâllerin Budun Beylerbeyisi'ne 'arz edüp, ba'dehû Âsitâne'ye ılgar ile nâmeler gönderüp ve gazâdan alınan topları ve cebehâneyi ve kefereden alınan dilleri kayd [ü] bend edüp ve başları mezbûr şehîd düşen Hasan Paşa'nın Kethudâsı ve tevâbi'i, Âsitâne'ye dâhil etdiler**.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de, Vezîr-i a'zam olan müdebbir Sinân Paşa, Vezîr-i sânî Ferhâd Paşa ve sâlis Vezîr İbrâhîm Paşa ve râbi' Cerrâh Mehmed Paşa ve

* Metnimizde yer alan bu hâdiseler diğer eserlerle mukâyese edildiğinde karıştırıltmış gibi gözüküyor. Çünkü Bosna Beylerbeyisi Hasan Paşa'nın küffâr diyârına azîmeti, Ceneral, Hırvat ve diğerlerine gâlip gelişi, 1000 cumâdelûlâsında (*Fezleke,* I,4-5; Na'îmâ, I,70-71), mağlûbiyeti ise muhtemelen 1001 ramazânında, küffârın Siska Hisârı'nı muhâsarasını bahâne ederek kendisinden üstün bir kuvvetle üzerine geldiği savaşta vukûbulmuştur. Üstelik kaynaklar, Hasan Paşa'nın şehâdetinin kurşunla vurulmasından değil, bu savaştaki inhizâmın ardından kendi binâ ettirdiği köprüden geçerken nehre düşüp boğulması ile meydana geldiğini kaydetmektedirler (Selânikî, I,320-321; Peçuylu, II,128-129; *Nuhbe,* s.168; *Fezleke,* I,11; Na'îmâ, I,81-82).

** Hasan Paşa'nın şehîd düştüğü bu inhizâmdan ganîmet alınıp İstanbul'a getirildiği şüphelidir. Zâten gördüğüm eserler de böyle bir şey zikretmiyorlar. Sadece bu inhizâmın haberinin 5 Şevvâl 1001'de İstanbul'a ulaştığı ve bu olayın Macar seferlerine sebep olduğu zikrediliyor (*Fezleke,* I,11). Belki burada müellifimizin hâdiseleri birbirine karıştırdığından yola çıkılarak, Âsitâne'ye dâhil edilen top, cebehâne ve dillerin 1.000 cumâdelûlâsında vukûbulan ve Hasan Paşa'nın zaferiyle neticelenen muhârebede alınan cebehâne olan 6 kolonborna top, 2.000 kelle ve 200 esir olduğu söylenebilir (Peçuylu, II,128; *Fezleke,* I,4-5).

hâmis Vezîr Hâdım Hasan Paşa ve sâdis Halîl Paşa* bir araya gelüp, müşâvere ederler. Küffâr-ı hâksârlarun tuğyânların, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh'a telhîs ederler ve Budun muhâfazasında olan Vezîr Hasan Paşa'nın dahi haberleri 'arz olunur. Ve içerü Beç'den ve Pırak'dan, Çavuş nâmında tebdîl bir câsûs ılgar, Nemçe Kıralı'ndan ve kefere-i fecerelerün haberlerin bilüp ve tebdîl-i câme ile Âsitâne'ye dâhil olup, dahi küffâr kıralları fesâdlar üzere oldukların, sa'âdetlü Pâdişâhımıza 'arz olunmağın.

Ve Mîr-i mîrân-ı Bosna Vezîr Ahmed Paşa-zâde Hasan Paşa'nın, Bosna askeri ile kâfirlerün taburlarına varup, ol kadar harb ü kıtâl ederler. Keferenin taburları feth olur. On binden ziyâde kefereden başlar, tîğ ü şemşîrlerden geçüp ve dört yüzden ziyâde dil alınup ve on bir toplar zabt olunmağın, Âsitâne'ye getürdükleri eyyâmlarda; mâh-ı ṣa'bânü'l-mu'azzamda**.

Ve Nemçe Kıralı'nın ihânetleri zâhir oldukda, sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân, Fâtih-i şark, Şâh-ı 'Acem darb-ı tîğ ile **[V 3b]** ferzendin rehin gönderen, emân recâsında olan Şâh, mikdârın gördü: "İnşâ'allâhü Te'âlâ Üngürus câniblerine seferim vardır" deyü Vezîr-i a'zam Sinân Paşa'ya hatt-ı şerîf sâdır olur. Sene ihdâ ve elf cumâdelûlâsında tedârükleri fermân olmağın ve cebehâne ve toplar dökülmesi fermân olunur***.

* Siyavuş Paşa'nın 25 Rebî'ulâhır 1001'deki azli ve Sinân Paşa'nın III. defa Vezîr-i a'zam olması sırasında vezîrlerin sıralanması diğer kaynaklarda şöyledir: Ferhâd Paşa II., İbrâhîm Paşa III., Cerrâh Mehmed Paşa IV., Cıgala-zâde Sinân Paşa V., Nişancı Mehmed Paşa VI., Hızır Paşa VII. Vezîr'dir. Cıgala-zâde daha sonra eski hakkını ileri sürecek ve Cerrâh Mehmed Paşa'ya tekaddüm edecektir (Selânikî, 1,305). Peçuylu (II,131), Sinân Paşa 1001'de III. defa Sadrâzam olunca Ferhâd Paşa'yı II., İbrâhîm Paşa'yı III., Cıgala-zâde'yi IV., Cerrâh Mehmed Paşa'yı V., Boyalu Mehmed Paşa'yı VI., Hızır Paşa'yı VII. Vezîr makâmına oturttuğunu kaydediyor. 1002 senesinde ise III. vezîrlikten sonraki durum şöyledir: Cıgala-zâde Sinân Paşa IV., Cerrâh Mehmed Paşa V., Halîl Paşa VI., Hâdım Hasan Paşa VII. Vezîr'dir (Selânikî, I,393-394). 253 numaralı Ru'ûs defterine göre ise 1001 cumâdelûlâsındaki sıralanma şöyledir: II. Vezîr Ferhâd Paşa, III. Vezîr İbrâhîm Paşa, IV. Vezîr Sinân Paşa, V. Vezîr Mehmed Paşa, VI. Vezîr Mehmed Paşa, VII. Vezîr Ca'fer Paşa (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.253, s.42). Na'îmâ'ya göre ise (I,80), Sinân Paşa'nın 1 Cumâdelâhire 1001'de İstanbul'a gelip sadrda karâr ettiği sırada Ferhâd Paşa II., İbrâhîm Paşa III., Cıgala-zâde Sinân Paşa IV., Cerrâh Mehmed Paşa V., Boyalı Mehmed Paşa VI., Hızır Paşa VII. Vezîr olarak gözükmektedir. Görüldüğü gibi belirttiğim bu kaynaklardaki bilgilerin metnimizle telifi mümkün değildir. Belki diğer kaynaklarda mevcut olan vezîrlerin sıralanmasındaki bu farklılığa, zamanında bunlarla ilgili notlar almayışı yüzünden müellifimizin hâfızasının kendisini yanılttığı şeklinde bir açıklama getirmek mümkündür.

** Müellifimiz burada yine hâdiseleri birbirine karıştırmış görünüyor. Metin s.8'de Hasan Paşa'nın mağlûbiyet ve şehâdetinden bahsederken burada gâlibiyetinden söz edilmektedir. Muhtemelen Hasan Paşa'nın bu gâlibiyeti, 1000 cumâdelâhırında cereyân eden tabur muhârebesidir. Bu gâlibiyet sonrasında İstanbul'e gönderilenler ise 2.000 kelle ve 200 zinde kâfir, 6 kolonborna top ve cebehânedir (Peçuylu, II,128-129; *Fezleke*, I,4-5).

*** Bosna Beylerbeyisi Hasan Paşa'nın mağlûp ve şehîd düşmesi üzerine Pâdişâh'ın Sadrâzam Sinân Paşa'ya: "Üngürus a'dâsı üzere seferim vardır. Serdârım olup tedârük göresin" şeklindeki fermânı, 1001 şevvâli evâilindedir (*Fezleke*, I,11).

Ve Budun Ker-hânesi'nde bin târîhinde, Âsitâne'den dökücülerden üstâd Kara Nohud-zâde ve Dökücüler Kethudâsı olan Mustafa Ağa, levâzımât ü mühimmât ile Budun'da on beş kıt'a yarar dörder vakıyye yuvalak atar bedoloşka döküp, dahi kundakların ta'mîr etmeğin. Ve Bosna Eyâleti'nde Me'âdin-i Bah'da her sene top yuvalağı dökülürdü; kırk bin tane dökülmek fermân olunur. Ve yörük beylerinden, yörükleri ile bir bey ta'yîn [edilmiş] idi. Ve Banaluka'da ma'den-i âhen olup, her sene top yuvalağı dökülürdü. Otuz bin şâhî ve miyâne ve kolonborina yuvalağı dökülür. Ve Belgırad Kerhânesi'nde pırankılar[1] dökülüp, Âsitâne-i sa'âdet tarafından Nüzül Emîni 'Ali Çavuş fermân ile Belgırad'a 'azîmet eder. Dahi anbarları zahîre-i[2] dakîk u şa'îr ve beksemâdlar ile ve sâyir me'kûlât kısmından cem' ederler. Ve Nehr-i Tuna ve Nehr-i Sava [köprüleri] ile zahîre sefîneleri ve anbarlu gemiler cedîd ta'mîr olunur. Ve donbaz; köprüler mühimmâtları içün Sirem ve İzvornik livâlarında keresteler fermân olunup, etrâf kazâlarında donbaz gemileri dört yüz 'aded ta'mîr olunup, Belgırad İskelesi'nde hâzır idi. Ve yüz 'aded anbarlu zahîre sefîneleri cedîd ta'mîr edüp ve elli dâne kebîr gemiler hâzır. Ve cebehâne ve elvâh-ı meteris ve döşemeler ve kereste-i çûblar tahmîli (تخمين) içün, ta'mîri sipâriş olunmağın. Ve Belgırad'da olan hüddâmlardan Dervîş Çavuş Anbar Emîni ve Süleymân Çavuş Mîrî Hâsıl-ı Harac ve Âsitâne-i sa'âdet'den ocak zâbitlerinden, yeniçeri tarafından ve cebeciyân ve topcıyân ve arabacıyân-ı top ve bölük-başılarından ta'yîn olunup, neferâtları ile Belgırad'da hizmet üzere idiler. Ve tophâne mühimmâtları içün Samakov'da kundak ve âhen kürek ve kazma ve dingil ve gayri âhen, mismâr-ı mütenevvi'a ve cebehâne levâzımlarından **[V 4a]** ocaklardan, ahkâm-ı şerîf ile bölük-başılar gönderdiler. Ve yörük beyleri, eşkinciler ve yörükler, Selânik ve Kara-ferye kazâlarından beş yüz çift câmûs iştirâ olundukda, mezbûr yörükler zabt edüp, topları çekmek ve cebehâneler içün Rumeli kazâlarından Livâ-i Niğbolu ve Silistire'den iki bin baş bârgîrler cem'ine, mu'temed top arabacıları bölük-başılarından ta'yîn olunur. Vilâyet-i Eflâk ve Boğdan voyvodalarına bârgîrler cem'i fermân olunmağın, yarar çavuşlar me'mûr olur. Ve Kazâ-i İvranya'da resen-i komena ve isparçina ve resen-i tîre cem'i fermân olmağın.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Sadr-ı a'zam, Serdâr olduklarında, Nemçe Kıralı elçileri ve Macar keferesi, elçilerin hâzır edüp, dıragomanları ile kırallarının ahvâllerin bildürüp ve: "İhânetlerine bâ'is nedir?" deyü su'âl olundukda: "Aslâ" cevâbları halt u kizb olup, mahbûs etdiler. Ve Anadolu ve Karaman ve Sivas ve Mar'aş ve Haleb ve Diyârbekir ve Rakka eyâletlerine mu'accelen ahkâm-ı şerîfler ile Dergâh-ı 'âlî çavuşları ve bevvâbân ta'yîn edüp, mîr-i

1 pırankılar : bırankılar (برانقلر) V
2 zahîre-i : ve zahîre-i V

mîrânlar ve mîrlivâlar ve alay-beyleri ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları bi'l-cümle Üngürus seferlerine me'mûrlardır.

"Sene ihdâ ve elf muharremü'l-haram evâyilinde*, Sahrây-ı Sirem'de hâzır [u] âmâde bulunması fermân-ı 'âlî-şânım olmuşdur" deyü te'kîd olunmağın. Ve Mîr-i mîrân-ı Şâm-ı şerîf'e hüküm ki, beş yüz nefer Şâm kulları ve 'Alem-i şerîf 'Alemdârı olan Yûsuf Bey fermân mûcebince hazret-i Sultân-ı enbiyâ ve Burhân-ı asfiyâ'nın *'aleyhi's-salâtü ve's-selâm*** Livâ-i şerîf'i, Âsitâne'ye gelüp, Üngürus seferine fermân olunur. Ve Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından İbrâhîm Ağa, Erzurum Eyâleti'nden gayri mîr-i mîrânlar, Vilâyet-i Van ve Mîr-i mîrân-ı Kars ve Ahıska ve Revân ve Şirvan ve Gence ve Tiflis ve Gori ve Tomanis ve Lori ve Tebrîz ve Çıldır beylerbeyileri ve mîrlivâları, eyâletlerinde ve hükûmetlerinde 'adl ve şer'-i şerîf icrâ olunup ve zâlimlerden vilâyetleri hıfz edesiz ve serhad kullarının mevâciblerin vakt ü zemânı ile verdirüp ve Ekrâd hâkimlerine ve livâlarına ahkâm-ı şerîfler gönderüp ve Bağdâd muhâfazasında olan Vezîr Sinân Paşa'ya **[V 4b]** ve Şehrezol ve Basra ve Lahsa ve Musul mîr-i mîrânlarına ve mîrlivâlarına ve 'İmâdiyye ve Sohrân ve Ekrâd beylerine nişân-ı hümâyûnlar gönderüp. Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu, Kütahya'da Satırcı Mehmed Paşa, dernek mübâşeretinde idiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Karaman, mîrlivâları cem'inde.

Vezîr-i a'zam olan Sinân Paşa fermân-ı şerîf gönderüp, Mîr-i mîrân-ı Budun Vâlîsi Vezîr Hasan Paşa'ya: "Serhad kal'alarına mukayyed olup, muhâfazaya imdâd gönderüp, küffâr-ı hâksârların taburları ve hareketleri ne taraflardadır, 'arz edesin. Ve inşâ'allâh 'azîmetümüz karîbdir". Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr-zâde Mehmed Paşa'ya fermân olur: "Mîrlivâları ve alay-beyleri ve Defter Kethudâsı ve Tîmâr Defterdârı ve çavuşân ve ze'âmet tasarruf edenleri ve tîmâr sipâhîleri ve ma'zûller ve mülâzımları ile ılgar ile Belgırad'da dernek edüp, ba'dehû Osek Köprüsü başında muhâfazada olup, imdâda askere iktizâ ederse, bizzât kendün ılgar edesin" deyü tenbîh olur. Ve Mîr-i mîrân-ı Bosna, asâkiri ile Vâdî-i Osek'de cem'iyyet ederler. Ve Belgırad'dan Tuna ile Budun câniblerine fermân olunan şaykalar hâzır ve zahîre sefîneleri tahmîl[1] (تخمين) olup, teveccüh üzere idi.

Ve dahi Âsitâne-i sa'âdet'de sefer-i hümâyûna me'mûr olanlara te'kîd fermân olunmağın, Baş-defterdâr olan İbrâhîm Efendi Üngürus seferine ta'yîn olundukda ve Re'îsülküttâb Lâm 'Ali (ليم مَصلى)*** Efendi, Dîvân-ı

* Ordunun 18 Şevvâl 1001'de İstanbul'dan hareket ettiği ve 17 Zilhicce 1001'de Belgırad'dan göçüp Sirem'e geçeceği (Na'îmâ, I,84-5) kabûl edilecek olursa, bu tarih 1002 olmalıdır.

** "عليه الصلوة و السلام = Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve Hz. Peygamber'in adı geçtiğinde yapılan Arapça bir duâdır.

1. tahmîl : tahmîn V

*** Bu sıralarda sık sık Re'îsülküttâb değişiklikleri görülüyor. Meselâ 1001 recebinin evâilinde Hüseyin Çelebi'nin vefâtiyle Dal Mehmed Efendi, 14 Şevvâl 1001'de ise Dal

hümâyûn kâtiblerinden bi'l-külliyye me'mûr olurlar. Ve Defter-i Hâkânî Emîni olan 'Osmân Efendi, seferde Rûznâmeci Kāyim-makāmı ve Muhâsebe ve Mukāta'ât ve Bıçakcı-zâde Süvârî Mukābelecisi ve Piyâde Cerrâh-zâde Mustafa Halîfe ve Mâliye Tezkirecisi olan Dâvud Efendi ve Mâliye kâtibleri[1] Hasan Efendi ve 'Ali Efendi Muhâsebe-i Cizye ve Ağa-zâde Tezkire-i Kılâ' ve hazînedârlar, vezzânlardan ve 'alemdârlardan ve mehterân-ı haymeden ve 'alem mehterlerinden kifâyet mikdârı tenbîh oldukda; ve Yeniçeri Ocağı Kethudâ Beyi ve Zağarcı-başı ve hasekîler ve Deveci ve zâbitlerden ve yeniçerilerden fermân mûcebince ta'yîn olunup ve Ebnâ'-i Sipâhiyân Ağası olan Hurrem Ağa ve Süleymân Ağa [V 5a] Silâhdârlar Ağası ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Husrev Ağa ve Gurebâ'-i Yesâr Ağası ve kethudâları ve kâtibleri ve çavuşları ve vezzânları ve bölük halkı 'umûmen me'mûrlar idi. Lâkin ağalar, mândeleri kānûnları üzere fermân mûcebince kayd ederlerdi. Ve iki bölükler 'umûm üzere, ağaları ve kâtibleri ve kethudâları ve neferâtları ile Âsitâne-i sa'âdet'de mândeye kayd oldukda*. Baş-rûznâmeci olan Mehmed Efendi, Süvârî Mukābelesi Kāyim-makāmı olurlar. Ve cebehâne ile Cebeciler Kethudâsı olan Hasan Kethudâ ve kâtibleri Sinân Efendi ile, iki bin nefer cebeciler sefere me'mûrlar olup** ve bin nefer topculardan ve Topcu-başı Rıdvân Ağa me'mûr olur. Ve beş yüz nefer top arabacılardan ve etıbbâ ve cerrâh ve kehhâl ve gayri me'mûr olmağın; zikr olunan neferâtlar Üngürus seferine Serdâr Vezîr-i a'zam olan Sinân Paşa ile me'mûr olurlar. Vezîr-i sânî Ferhâd Paşa, Kāyim-makām kalur. Ve Re'îsülküttâb Lâm 'Ali Efendi ve Defterdâr-ı Şıkk-ı Sânî, Baş-defterdâr'ın Kāyim-makāmı kalurlar. Ve Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden gedüklü olanlar mânde oldular. Ve Kubbe-altı'nda aklâm efendilerinden ve halîfelerden seferden halâs olup, mânde idiler.

Vezîr Kapudân, Halîl Paşa idi. Sene ihdâ ve elf târîhinde, Cıgal-zâde Vezîr Sinân Paşa Kapudân olmağın***, Eyâlet-i Şâm-ı şerîf'den Âsitâne'ye dâhil oldular.

Mehmed Efendi'nin azliyle yerine Yahya Çelebi Re'îsülküttâp olmuştur. Lâm Ali Çelebi'nin Re'îsülküttâplığı ise 1 Zilka'de 1001'dedir (Selânikî, I,311,324,327). Metnimizde Re'îsülküttâp olarak ليم مصلى 'nin gösterilmesi ise bir yanılmadan daha çok isimlerin karıştırılmasından neş'et etmiş gibi görünüyor. Çünkü Yahyâ Çelebi'nin Re'îsülküttâplığı sırasında Tezkireci-i Evvel olarak Lî Musli Çelebi adında bir zât vardır (Selânikî, I,324). Müellifimiz burada muhtemelen bu zâtı zikretmiş olmalıdır.

1 kâtibleri : + ve V

* Altı bölükten Âsitâne'de kalanlar 'ulûfeciyân-ı yesâr ve gurebâ-i yemîn bölükleridir (*Fezleke,* I,12; Na'îmâ, 1,84).

** Sefere memûr olan cebeci, topcu ve top arabacı sayısı burada verilen rakamlardan biraz farklı olarak Selânikî'de (I,321) 2800 kişi gösteriliyor.

*** Müellifimiz burada büyük bir hatâ yapmış görünüyor. Çünkü Cıgala-zâde'nin Halîl Paşa yerine ikinci defa Kapudân olması 1001'de değil, 27 Şevvâl 1007'dedir (M.Tayyib Gökbilgin, "Cigala-zâde", *İA,* III,163). İlk Kapudân-ı deryâ oluşunun kastedildiği kabûl

Vezîr-i a'zam olan Sinân Paşa, ordu-yı hümâyûn cem'i içün fermân etdiler. Ve Nüzül Emîni olan Kejdehân 'Ali Çavuş, Belgırad'da nüzül ve iştirâ-i zahîre tedârüklerinde ve Nüzül Kâtibi, ordu ile kalurlar. Sürsat zahîrelerin menâzillerde cem'i içün, Rumeli kadılarına ahkâmlar gönderüp ve Koyun Emîni ta'yîn olur. Ve Sergi Emîni ve Servânlar Kethudâsı olan Timurtaş ve Kurd ve 'Ali kethudâlar, servân ve ser-neferât devecilerinin katâr-ı üştürân-ı mâye vü ner Filibe'den ve Hayrabolu'dan Çatalca (چالتيجه) 'ya dâhil olurlar.

(.....) tuğlar Cebe-hâne önünde, Vezîr-i a'zam sarayında dikülür. Ve Orducu-başı, ordu cem' ederler. Ve otak [u] bârgâh-ı hâssa, Mehter-hâne'den yedi direklü dîvân-hâne **[V 5b]** çerge[si]dir ki, merhûm ve mağfûr, cennet-mekân firdevs-âşiyân Gāzî Sultân Süleymân Hân hazretleri[nin] Sigetvar'da kurdukları çerge-i dîvân-hânedir; feth-i Sigetvar olmağın. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri: "İhtiyâr ve müdebbir vezîr-i a'zamdır, ceddimden kalmış bârgâhımdır. Bu def'a Vezîr Serdârım kurup, mübârek ola" derler.

Ve mâh-ı mezbûrda otağ-ı hümâyûn Dâvud-paşa Sahrâsı'nda e'izze-i kirâmdan Emîr Efendi, meşâyihlerden Mustafa Paşa Zâviyesi'nde Şeyh Hasan Efendi ve Şeyh Hızır Efendi, dervîşânları ile ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve Sâhib-i sa'âdet'in Kethudâsı ve ağaları ile otak [u] bârgâhı Dâvud-paşa Çayırı'nda hayr[1] du'âlar ile kurup ve koyun, koç kurbânlar zebh edüp, mübârek evkātda cemî' otaklar ve haymeler ve yeniçerinin oda çadırları kurulup, ba'dehû mâh-ı mezbûrda ordu-yı hümâyûn ibtidâ Köşk-i hümâyûn önünden, esnâf tâyifesi alayların teferrüc ederek şenlikler ile, Âsitâne-i sa'âdet'den bir vakt-i mübârekde, esnâf kethudâları ve Bezistân Kethudâsı ve gayr, âyîn [ü] gürûh ile, sür'at ile her esnâf tâyifesinin du'âcıları, kā'idelerince hayr du'â ederlerdi. Ba'dehû Vezîr-i a'zam sarayında eğlenüp, ba'de'd-du'â esnâf kethudâlarına hil'atler sadaka olunup, dahi sürûrlar ile İstanbul Kadısı olan, mahkeme-i şerîflerinden sür'at ile, Bâb-ı Edirne'den Dâvud-paşa Sahrâsı'nın ilerüsünde fezâ-i Litroz'a karîb makāmlarda ordu-yı hümâyûn[u] kondurup, kebîr çadır ve çergeler ile zeyn olup, ba'dehû şâhî darbuzanlar yüz elli kıt'a bir uğurdan kondurup, dahi çadırlar cevânibini dört tarafdan ihâta edüp ve cebehâne dahi kanûnları üzere çıkup, ba'dehû mâh-ı mezbûrda alaylar te'kîd olunmağın, vezîr-i 'izâmlar ve 'ulemâ'-i kirâmlar ve meşâyihler ve seyyid [ü] sâdâtlardan ve Yeniçeri Ağası ve ocak zâbitleri ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve defterdârlar ve Dîvân-ı hümâyûn hâceleri ve halîfeler ve müteferrika ve çavuşân ve bevvâbân ve bölük halkı ve piyâdegân ve yeniçeriyân ve gılmân-ı 'acemiyân ve cebeciyân ve topcıyân ve arabacıyân-ı top ve ehl-i hıref bi'l-külliyye alayları saflarda. Ve ol gün mübârek evkātda halk-ı 'âlem cem' olup izdihâmlarda, gürûh gürûh ça[r]şularda. 'Ulemâ vü

edilse bile meseleyi çözmek mümkün görünmüyor. Çünkü Hasan Paşa yerine ilk kapudânlığı 25 Ramazân 999'dadır (M.T.Gökbilgin, *agm*, aynı yer).

1 hayr : hayr u V

sulehâ ve bây ü gedâ ve dervîşân **[V 6a]** ve e'imme [vü] hutabâ ve bi'l-cümle hânelerde 'avrat u oğlan, kebîr ü sagîr, merâhilde izdihâm. Vezîr-i a'zam Serdâr-ı Âsaf-ı zemân cebe vü cevşenlere müstağrak, pîr u umûr-dîde, şark u garb seferlerinde perverde olmuş, esb-i 'aşkara süvâr olup, kafâsında yarar ve şecî' hüddâmlar ve tevâbi'i yedi yüz nefer Rumeli gāzîleri; her biri cebelü ve silâhlu ve gönderlüleri ve müteferrikaları, bir bölük 'ulûfeciyân ve bir bölük ağaları önlerince yedekler ve tuğlar 'ünvân ile gelüp, 'Arz-odası'nda sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, hayr du'âlar ile fâhir hil'atler ihsân olur. Ve mücevher sorguç ve ablaklar ve iltifâtlar olup: "Selefden kalmış vezîrimsin. Bir alay kefereden intikām alup ve Beç [ü] Pırak vilâyetlerin ve Alaman dağlarına akm verüp, Tatar Hân Gāzî Girây da'vet olunmuşdur. Tatar askerlerin havâle edesiz. Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerine cemî' ahvâllerin tevfîz etdük. Ümmîzdir ki, kefere vilâyetleri feth olup, dîn-i İslâm gālib ola". Ve hazret-i Server-i Enbiyâ'nın 'Alem-i şerîflerin teslîm ederler. Ve sebz 'alem ve yeniçeri 'alemleri hâzır; 'alemdârlarda. Tekrâr hazîn vedâ' birle taht pâyesin bûs edüp selâmlayup, Bâb-ı sa'âdet'den çıkup, Enderûn ağaları ile vedâ' edüp, Bâb-ı devlet'de alaylar fevc fevc muntazırlar iken nefer 'alem mehterleri nefîrleri çalup, dahi alaylar hareket edüp, Bâb-ı hümâyûn'dan taşra, vezîrler ve 'ulemâlar hâzır saflarda selâma muntazırlar idiler. Ba'dehû alaylar üslûb-i sâbık üzere, eşrâf ve 'ulemâ'-i kirâmlar ikişer çift teveccühlerde, vüze[r]â'-i 'izâmlar ilerüde ve Mevlânâ Şeyhülislâm Zekeriyyâ Efendi ve Mevlânâ Hâce Efendi, Sadr-ı a'zam [ve] Serdâr-ı ekrem hazretlerine karîb müşâvere ederek hareketde. Alaylar gürûh gürûh, fevc fevc, eğer süvârî alayı ve eğer piyâdegân silâhları ile teveccühlerde. "Niyyet-i gazâdır, küffâr-ı hâksârlar üzerine" deyü Âsitâne-i sa'âdet'den 'azîmet olunmağın, Bâb-ı Edirne'den Sahrây-ı Dâvud-paşa Vâdîsi'nde otak [u] bârgâhlar zeyn olan makām-ı 'âlîde istirâhat edüp, mezbûr vâdîde ziyâfetler ve ni'metler gûn-â-gûn hâzır olup ve başka yeniçerinin ziyâfetleri **[V 6b]** meydânda mebzûl idi. Ba'dehû ruhsat olup, yeniçeri tâyifesi kā'idelerince yağmalar oldukda ve eşrâf ta'zîm ü tekrîm ile ağırlanup, ba'de't-ta'âm du'âlar kılunup, vedâ'lar ile selâmlayup, Serdâr Vezîr-i a'zam hazretleri i'zâz ü ikrâmlar eyleyüp 'avdet etdiler.

Mâh-ı (.....)* on birinci günü, ehl-i seferden olanlara te'kîd olunur. Çadırlarında hâzır bulunup, Defterdâr İbrâhîm Efendi ve aklâm hâceleri ve halîfeleri ve şâgirdleri cem' olup, 'ulûfeciyân-ı yemîn bölükleri ve Yeniçeri Çorbacısı, odası ile Dîvân-ı hümâyûn'dan hazîneyi alay ile Dâvud-paşa Vâdîsi'nde bârgâh önünde kondurup ve cebehâneyi, cebeciler alay ile çıkarup, otağ-ı hümâyûnun kafâsında konup ve üslûb-i sâbık üzere bölük halkından

* Şevvâlin 12. günü (*Fezleke*, I,12) veya 19. günü (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.253, s.215) otağa çıkıldığına göre, metnimizde yeri boş bırakılarak hangisi olduğu belirtilmeyen bu ay şevvâl olmalıdır.

dört yüz müsellah cebe vü cevşenlü, müsellah tîrkeşlü nâmdâr sipâhî mülâzım ta'yîn olunmağın, her vakitde hâzır u âmâde. İkindü dîvânında selâma durup, kānûn-i kadîm üzere ikindü nevbeti zemânı mezbûr mülâzımlar bârgâhda, yesârda saf dutup, âdâb üzere kılunurlardı. Ve yemîn cânibinde çavuşân-ı Dîvân durup, ba'de'n-nevbet alkışlayup, ba'dehû salâtü'l-vakt, farz-ı ikindi edâ olundukda ta'âm çekilüp, meydânda ma'zûller mîrlivâlardan ve zu'amâdan ve ağalardan ve Dergâh-ı 'âlî çavuşlarından ve mülâzım kapu halkından nevbet ile sofrada karâr ederdi. Ba'de't-ta'âm hayr du'âlar ile itmâm bulup, Vezîr-i a'zam içerüye teveccüh ederlerdi. Tekrâr mücevveze ile Dîvân-hâne'ye teşrîf buyurup, kānûn üzere mülâzımlar selâmlayup, 'avdet ederlerdi. Ba'dehû ağaları, otaklarında selâmlar idiler. Ve Sahrây-ı Dâvud-paşa'da bir hafta oturak fermân olunmağın. Ve silâhdârlar zümresinden kethudâların ve çavuşlarından bir mikdâr silâhdâr ile ilerüye, [me]râhil ve köprüler ve batakları ihyâ etmek ecliyçün ve merâhillerde cânib-i yesârda nişân-ı hâkden yığınak etmeğin, âyende vü revende uğradıklarında sürûr ile sür'at edeler. Ve ordu-yı hümâyûnda zahîre ve hubûbât firâvân, narh-ı cârî üzere fürûht olurdu. Ve yeniçerinin meydânları mu'ayyen ve kapu halkının meydânları kollarında mu'ayyen ve sâyir askerin meydânları **[V 7a]** ta'yîn idi.

Ve mâh-ı mezbûrun on sekizinci gün, göç fermân olur*. Dâvud-paşa Çayırı'ndan Serdâr Vezîr-i Âsaf-ı zemân Sinân Paşa teveccüh edüp, Sahrây-ı Halkalı'da menâzil-i mezbûr çayır çemen, âb-ı[1] revân cereyân. Ol menâzilde Kāyim-makām Ferhâd Paşa bârgâhda dâhil olup, ba'zı ahvâl müşâvere olur. Ve "Sefer-i hümâyûn mühimmâtları eğer cebehânedir ve eğer bârût-i siyâh Vilâyet-i Mısır'dan yedi bin kantar mu'accelen Selâ[nik]'den mekârî ile Belgırad'a nakl oluna". Ve Tatar Hân'a kapucu-başılar ta'yîn olunmağın: "Ba'dehû mükerrer ikdâm olunması lâzımdır". Ve asker cânîblerin sipâriş etdiler. Ve Bahr-ı siyâh'dan karamürseller ile on kıt'a bedoloşkayı kundakları ile ve tekerlekleri ile ve isparçina resenleri ve resen-i komena ve köhne palamarlar ve paçavralıklar ve âhen dingillerden ve kefçe ve Firengî çelik ve kalay, rûy ve âhen, mismârlar-ı mütenevvi'a ve âhen burgu ve kebîr erre ve matkab ve kemâne ve eğelerden ve mahzenden yuvalak-ı âhen on bin dâne ve haddâdlardan elli nefer ve neccârlardan elli nefer ve tekerlekleri ta'mîr eden arabacılardan ve rîhte-gânlardan (ريحتكاهلردن) ve kunbaracılardan yüz nefer ve lağımcılardan iki yüz nefer ve mi'mârlar ve halîfe-i neccârlardan ziyâde tahrîri

* Burada belirtilmeyen ay, şevvâl olmalıdır. Çünkü *Fezleke*'de (I,12) şevvâlin 18'inde göçüldüğü yazılıdır. Gerçi Selânikî (I,324-325), 20 Şevvâl 1001 Pazartesi günü Sadrâzam Sinân Paşa'nın alaylarla Rüstempaşa Çayırı'na çıktığını ve 9 gün sonra göçtüğünü yazmaktadır, fakat bu sonucu değiştirmez. Selânikî ile *Fezleke* arasındaki fark ise Kâtib Çelebi'nin, ordunun İstanbul'dan çıkış tarihini şevvâl ilâvesiyle metnimizden almış olmasındandır.

1 âb-ı : âb ü V

fermân olunmağın. ve Cebe-hâne'de mühimmât-ı sefer bi'l-külliyye[1] hâzır; lâkin: "Sene-i sâbıkda lâzım olan mühimmâtlar[da] gaflet etmeyesiz" deyü i'lâm etdiler. Ba'dehû vedâ' eylediler. Ve Yeniçeri Ağası olan Mehmed Ağa'ya te'kîd olunur: "İnşâ'allâh, evvel-bahâr-ı huceste-âsârda sefer-i hümâyûna 'azîmet edersiz" deyü fermân etdükde: "Fermân sizindir" deyü hâk-i pâylarına yüzün sürüp, vedâ' etdiler. Ve menâzil-i mezbûrdan Yeniçeri Kethudâsı, yeniçeriler ile ordudan ayrulup, Kırk-kilise'ye doğru ve İzladi derbendlerinden Sofya menâziline, ba'dehû Belgırad'a doğru teveccüh[2] edüp, yeniçerinin ordusu kadîmden Bursa ordusu olmağın, fermân olup ve yeniçerinin Serdârı olan 'Ali Kethudâ'ya 'alem[3] mehterân[ı] ta'yîn olup, Benefşe Çayırı'na 'azîmet etdiler. Ba'dehû Sâhib-i devlet, Vezîr-i a'zam ve Serdâr-ı ekrem ordu-yı hümâyûn ile menâzil-i Çatalca (چالتجه) 'ya iki menâzilde gelüp, ba'dehû **[V 7b]** Silivri. Menâzil-i mezbûrda kayık ile Âsitâne'den ehibbâ vü asdıkālardan ve defterdârlardan ve mîr-i mîrân-ı sâbıklardan i'zâz ederek teşrîf ederlerdi. Ve ekser 'ulemâdan ve sâdâtdan ziyâretine gelürlerdi. Vâ'iz ü nâsıh Emîr Efendi, Vâ'iz-i Sultân Süleymân Hân Câmi'i'nde olan 'azîz fukarâsından ba'zıları Üngürus seferine me'mûr oldular. Ve hutabâdan Emîr Efendi ve e'immelerden ba'zılar gönüllü sefere 'azm ederler.

Ve tayy-ı menâzil ve kat'-ı merâhil ederek, mâh-ı (.....)* mahmiye-i Edirne'ye dâhil olduğunda, eşrâf [ü] sâdât ve 'ulemâ', müderrisîn ve meşâyih ve a'yân ve mütevellî-i selâtîn-i mâziyye ve hutabâ ve[4] e'immeden fevc fevc Edirne'den istikbâl eyleyüp, Sazlı-dere'den Şehr-i Edirne'ye dek ahâlî-i vilâyet ve re'âyâlar taraf ber-taraf galebe vü izdihâm. Eğer hânelerden sıbyân u hatunlar teferrüclerde. Ve menâzil-i Saray Sahrâsı'nda, ordu-yı hümâyûn ve bârgâh [u] otak, Dîvân-hâne ve haymeler ile müzeyyen kılunur. Ve ordu-yı hümâyûn galebe. Nân ü gûşt ve zehâyir u hubûbât ve meyve firâvân; narh-ı cârî üzere her şey'. Ve meş'aledârlar bir alay, Sadr-ı a'zam önlerince; ba'zı otaklarda nısfu'l-leylde 'azîmet olunurdu. Ana binâ'en meş'aledârlardan hayli lâzım ve mühimm olmağın ve ekser leyllerde kā'idedir; hazîne önlerinde ve otaklarda tulû'-ı mağribden vakt-i sabâhu'l-hayr tulû' edince, meş'aleler zeyn olur.

Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem, mahrûse-i Edirne'ye dâhil olup, alaylar saflar dutup, bölük halkı yemîn ü yesârda bayraklar ile ve kafâsında olan 'alemler ve alay bayrakları ve ilerüde Sancağ-ı şerîf, sâdât ü meşâyihler, dervîşân ü zâkirler, tevhîd ü salavât-ı şerîfler ile, 'Alemdâr Yûsuf Bey yedinde,

1 bi'l-külliyye : bi'l-külliyâ (بالكليا) V
2 teveccüh : tevcîh V
3 'alem : 'alem ü V
* Ordunun Edirne'ye varışı zilka'denin başlarındadır (*Fezleke,* I,12).
4 ve : + ve V

mahrûse-i Edirne'nin halkı ve ahâlîsi ve 'ulemâ bir uğurdan du'âlar ederlerdi. Ve ekser mahalde kurbânlar olurdu. Ve re'âyâlardan ba'zılar kurbânlar ile ve nân ü meyveler ile istikbâl ederlerdi. Ve Sadr-ı a'zam hazretleri ekser in'âmlar ve ihsânlar ederlerdi. Ve piyâdegânlardan şikâr giriftâr edüp, eğer âhû ve eğer tavşan ve murgânlar getürenlere in'âmlar ve bahşîşler[1] ederlerdi. Ve Saray Ovası'nda **[V 8a]** Serdâr Vezîr, Müdebbir-i 'ukalâ, Âsaf-ı zemân Sinân Paşa alayları saflar dutup, selâma durmuşlar idi. Bi'l-cümleye selâm ifşâ ederlerdi. Vakt-i adhâda bârgâhlarına dâhil oldukda, ziyâfet ni'âmlar ve biryânlar ve bütün ganemler, kebâblar ve sofralar meydânda ve mâkiyânlar ve nân ü çörek mebzûl ve eşribe bî-pâyân musluklar ile. Ağniyâ ve fukarâdan bir ferd kalmayup, ol ni'âmlardan tenâvül etmeyüp, mahzûn ola. Ve meydânlarda kurbânlar zebh olup, fukarâ ve mesâkînlere bezl olurdu. Ve Edirne'de oturak fermân oldukda, ordu-yı hümâyûnda münâdîler nidâ ederlerdi. Ve mâh-ı mezbûrda mahrûse-i Edirne Kadısı olan Mevlânâ Sun'ullâh Efendi 'adl üzere. Şehr-i Edirne'de zehâyir mübâlaga idi. Ve rûz-i cum'a olup, Sadr-ı a'zam 'ünvân ile Câmi'-i 'Atîk'de salât-ı cum'ayı edâ ederler. Ba'dehû mahrûse-i Edirne'yi teferrüc edüp, fukarâ vü mesâkînlere in'âmlar etmeğin, ba'dehû otağ-ı hümâyûna dâhil oldukda, Mîr-i mîrân-ı Rumeli olan Vezîr Mehmed Paşa'dan nâmeler gelür. Bir def'a Belgırad'dan zahîre sefîneleri ile şaykalar donanmaları Budun câniblerine teslîm oldukların 'arz etmeğin ve keferenin tur[v]inleri Bec'de, Nemçe Kıralı ve Macar ve Zrinskili ve Hırvat ve Nataşlı ve gayri ecnâs-i muhtelifeden dernekleri olmağın; lâkin taburları bir yerde ma'lûm değil. Ve çâsû[s]lardan bir ferd gelmeyübdür, i'lâm ederler. Ve: "Bosna serhadlerinde küffâr-ı hâksârın çeteleri gezüp, lâkin taburları ve cem'iyyetleri yokdur[2]" derler. Ve Sâhib-i devlet hazretleri, Edirne Bostancı-başısı ile Saray-ı hümâyûn'u teferrüc ederlerdi.

Ve mâh-ı (.....)* göç fermân olunmağın, ordu-yı hümâyûn ve tuğlar menâzil-i Cisr-i Mustafa-paşa'ya teveccüh ederler. Ba'dehû Nehr-i Meric['i] 'ubûr etmeyüp, Çırpan ve Kazâ-i [.....] ve menâzil [ü] merâhil kat' ederek mahrûse-i Filibe'ye dâhil olduklarında, a'yân [ü] eşrâf, sâdât, meşâyih ve müderrisîn ve 'ulemâ vü e'imme ve zu'afâ vü re'âyâları, sahrâlarda istikbâl eyleyüp, Vezîr-i a'zam, Serdâr-ı ekrem, Âsaf-ı zemân hazretlerine ahâlî-i vilâyet ve re'âyâ bi'l-külliyye mahzar ederler: "Uzunca[-ova], yaylak ve sahrâ" derler. **[V 8b]** Kûhistân ü balkan [ve] boğazdır. Bir câniblerinde Harmanlu nâm karye idi. Vezîr Siyâvuş Paşa, hân u hankāh-ı kebîr ve cisr[i] kârgîr ta'mîr ederler. Hâlâ şirin bir kâmil kasabadır. Lâkin ilerüde mesken ü konak yerleri olmaduğu ecilden derbend olup, harâmîler ve düzdânlar ve

1 bahşîşler : بخشس لر V
2 yokdur : + yokdur V
* Ordu Edirne'de 5 gün kalmıştır (*Fezleke*, I,12; Na'îmâ, I,84). Buna göre metnimizde boş bırakılan bu yerdeki ay zilka'de olmalıdır.

haydûdlar mekânları. Kış zemânında bir ferd uğramazlar. Ve bahâr faslında âyende vü revende: "Havf-nâk olurlar" deyü, Filibe'ye 'azîmet edenler eğer tüccâr ve eğer askerden, bir 'azîm kârbân olmayınca, mezbûr merâhillerden mümkin değildir ki geçüp safâ ile 'azîmet edeler. Vezîr-i a'zam hazretleri ol vâdîde bir câmi'-i şerîf ve hankāh-ı kebîr, iki karşulu hânlar kârgîr ve bir çift hammâm ve dükkânlar ve bir ma'mûr şehir fermân etmeğin; hayrât u hasenât ecliyçün. Te'kîdler olup ve mu'temedân, ağniyâ âdemlerinden ta'yîn etdiler.

Ve Filibe'ye dâhil oldukda, alaylar ile Cisr-i Meric['i] 'ubûr ederler. Dahi Saray Sahrâsı'nda konup, ba'dehû Filibe Efendisi olan Mevlânâ Zekeriyyâ-zâde Çelebi Efendi'ye sipâriş ederler. Ve mübârek makāmda hayrât nasîb olunur ve Filibe'nin doğru yolları açılur. Filibe menâzilinden 'azm edenler, Kayalı nâm karyede mesken [ve] konak kâmil, ba'dehû Uzunca-ova, Hasköy Kazâsı'na mülhak, ba'dehû Harmanlu yahud Cisr-i Mustafa-paşa ve mezbûr vâdî bir hayr u hasenât olup, mi'mârların ta'yîn edüp.

Sadr-ı a'zam Filibe'de oturak etmeğin, menâzil-i mezbûrda Vilâyet-i Budun Vâlîsi olan Vezîr Mehmed Paşa-yı 'atîk-zâde Vezîr Hasan Paşa'dan ulak gelür. Nemçe Kıralı ahvâli[ni] beyân içün serhadlerden çâsûs gelür. Ve hem Ostorgon gāzîleri bir dil giriftâr getürüp, mezbûrları Serdâr Vezîr-i a'zam mahfî söyledüp, haberlerin bilüp, mezbûr dili orduda harca sürdüler. Ve tekrâr Budun Beylerbeyisi olan Vezîr Hasan Paşa'ya ahkâm-ı şerîfler tahrîr edüp gönderdiler. Ve Âsitâne'den ulaklar ile kapucu-başılardan Hasan Ağa dâhil olurlar.

Ve tekrâr Hân Gāzî Girây hazretlerine nâmeler ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinden hatt-ı şerîf ile fâhir hil'atler ve dahi mîr-i mîrândan ta'yîn olunan harclığı gönderüp, **[V 9a]** menâzil-i mezbûrdan Yemişci Hasan Ağa, Kırım câniblerine 'azîmet ederler.

Mâh-ı mezbûrda Serdâr Vezîr-i a'zam, ordu-yı hümâyûn ile menâzil-i Tatarcık'da Remmâl Bağçesi kenârı sahrâya konulur. Ba'dehû dervend boğazı [Kapulu Dervend]* Karye-i Yelli Dervend kûhistâna kat' olur. Menâzil-i İhtiman Sahrâsı'nda konulur. Ba'dehû Hacı-karaman, ba'dehû mahrûse-i Sofya; dört gün oturak etdiler. Ve Sofya eşrâf[ından] ve Rumeli tekā'üdlerinden ve 'ulemâlarından Sadr-ı a'zam hazretlerine varup, hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, hayr du'âlara meşgūl oldular. Ba'dehû göç emr olunmağın, menâzil-i Dıragoman, ba'dehû menâzil-i Sarı-burat, ba'dehû Şehir-köyü Sahrâsı dervend boğazı[nda] oturak edüp, askere te'kîd olur. Kuru-çeşme balkan ve kûhistândır, ağırlıklara iz[di]hâm mukarrer; lâkin

* "Kıyıklu Balgan = قيقلو بلغان " şeklinde okunabilecek bu yerin, gerek metnimizin diğer yerlerinde (bk.Metin, s.129,130,191,413) gerekse ilgili haritalarda görülen ve İhtiman öncesi bir yer olan "Kapulu Dervend" olabileceği düşünüldüğünden, tarafımızdan metindeki değil, olması gereken şekil kaydedilmiştir.

ikdâm olunur. Kuru-çeşme etrâflarında konup ve ekser çadırlar Ilıca'da konup, balkanlarda, kûhistânlarda nef'i müşâhid olmuş dicle olmağın, Serdâr Vezîr-i a'zam Sinân Paşa ordu-yı hümâyûn [ile] diclede konup, ba'dehû Kazâ-i Niş Sahrâsı'nda konup, ba'dehû Aleksanca balkan ve kuhistânlarına konulup, ba'dehû enhâr-ı Morova, Cisr-i Perakin'de (پاراکین), Alacahisâr'dan 'azîzlerden ve 'ulemâlarından ve ahâlîsinden ordu-yı hümâyûnu ziyâret etdiler. Ba'dehû menâzil-i Yagodina ve menâzil-i Batoçina (بطینجه) ve balkanlar kat' etmeğin, ba'dehû Hasan-paşa Palankası'na konup, ba'dehû Semendire Kal'ası'nda olan ağayân ve neferât, vilâyet a'yânları istikbâl eyleyüp, kal'adan toplar şenlikleri olup; Vezîr-i a'zam alaylar ile. Nehr-i Tuna kenârında ordu-yı hümâyûn ve çadırlar konup, ba'dehû Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem otakda karâr etmeğin, Belgırad'dan Yeniçeri Kethudâsı ılgar orduya gelürler. Sâhib-i devlet hazretlerine mülâkî olup, hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, Belgırad a'yânlarından gelürlerdi. Ve fermân olunmağın: "Belgırad'a dâhil olduklarında alaylar ve ordu-yı hümâyûn Hünkâr-tebesi'nden ilerü şehre karşu konup ve otağ-ı kebîr, yedi direklü **[V 9b]** çergeyi kurup ve Sirem Sahrâsı'nda olan perâkende Rumeli askerlerinden bir ferd kalmasunlar; mîr-i mîrânları yanlarında bulunsunlar" deyü fermân ederler.

Ve mâh-ı (.....)* yirmi dördünde, Sadr-ı a'zam, Semendire menâzilinden teveccüh edüp, Tuna yalısında Hisârcık nâm palankada konup, eyyâm-ı mezbûrda ordu-yı hümâyûn ve cemî' asker halkının ağırlıkları Belgırad'a dâhil olup, konup, alaylara tenbîhler kılunur. Yeniçeri tüfenglü, üsküflü, her biri müsellah hâzır olup ve süvârî asâkir halkı, bayrakları ve cebe vü cevşen, silâhları ile sahrâda saflar bağlayup, selâma durdular. Vakt-i seherde alaylar cem' olup, ba'de[hû] salâtü'l-fecr edâ olunup, Serdâr Vezîr-i a'zam Sinân Paşa süvâr olup, piyâde altun taslu şâtırlar, tîr ü kemânlar ile önlerine düşüp, ba'dehû yeniçeri tüfenglü [ve] Muhzır Ağa yoldaşları kā'ide üzere hareketlerde. Ve Livâ-i şerîf önünce 'azîzlerden ve sâdâtdan cem' olup, Sancağ-ı şerîf'in etrâflarında Feth-i şerîf kırâ'at olunmağın. Ve sîm ü zer ile müzeyyen eğerlü ve rahtlu yedekler çekilüp, ba'dehû ağalar ve tuğlar ve münakkaş altunlu alay bayrakları etrâflarında Defterdâr ve Re'îsülküttâb ve Dîvân-ı hümâyûn kâtibleri ve Dîvân efendileri ve Müteferrika ve çavuşân ve Sâhib-i devlet hazretlerinin tevâbi'leri bî-hisâb olup, ilerüsü Belgırad Sahrâsı'na ulaşup, Vezîr-i a'zam hazretlerinin kafâsında dilâver müsellah ağaları ve kethudâları ve üsküflü silâhdâr ve çukadârı, elli çift yarar gönderlü oğlanları; zikr olunan 'ünvân ve kapu tevâbi'i, 'abd-i müşterekleri [müşterâları] ve cebehânesi ve katâr-ı esb [ü] üştürân ve hayme vü kilârı bir serdâr vezîrlerde yok

* Zilhiccenin 7. günü Belgırad'a varıldığına göre (*Fezleke,* I,12; Na'îmâ, I,85), burada boş bırakılan ay isminin zilka'de olması gerekmektedir. Ne var ki Semendire ile Belgırad arasının yakınlığı, tarihler arasındaki farkı telif etmeyi imkânsızlaştırıyor. Burada da herhalde müellifimizin bir hatâsı söz konusudur.

idi. Ve 'alem ve alay bayrakları yemîn ü yesârda cenâheyn misâl gidüp ve Belgırad'dan Yeniçeri Kethudâsı olan 'Ali Ağa, Serdâr-ı Yeniçeriyân ve zâbitleri ve yeniçeriyân fevc fevc hurûşda. Ve başka gılmân gönüllü 'acemi oğlanı ve cebeciyân ve Topcu-başı Rıdvân Ağa neferâtları ve top arabacıları saflarda, Belgırad Sahrâsı'nda selâma durup ve Belgırad'dan neferât-ı kılâ' ve mustahfızân, silâhları ile istikbâl eyleyüp **[V 10a]** ve Belgırad'dan 'ulemâ ve sâdât ve meşâyih ve a'yânlar, e'imme ve mü'ezzin, ahâlî-i vilâyet bölük bölük sahrâda ve fukarâ vü re'âyâ bi'l-külliyye iz[di]hâmdan halk-ı 'âlem bu cem'iyyetde hayrân ve Gāzî Serdâr Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân['ı] görmek arzûsu ile etrâflardan Müslümânlar ve re'âyâ ve kefere cem' [olmuş] idiler. Ve alaylar saflar bağlayup, selâma hâzır olup, ordu-yı hümâyûna dâhil olduğunda, Belgırad Kal'ası'ndan toplar ile şenlikler olup ve hayr du'âlar bî-kıyâs idi. Otak [u] bârgâhda karâr kılup, ziyâfetler ve ganem ve sığır kurbânlar zebh edüp, mesâkîn ü fukarâya bezl olurdu. Ve ba'de't-ta'âm asâkir-i İslâm, çadırlarına istirâhate gidüp.

Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân mâh-ı mezbûrda*, Yeniçeri Kethudâsı ve bölük ağaları ve Defterdâr ve Re'îsülküttâb ve tezkireciler ile Belgırad anbarlarına ve Ker-hâne'ye ve cisr başına ve kal'aya dâhil olurlar. Ve her yerlerin teferrüc edüp, cebehâneyi yoklayup ve Nehr-i Tuna yalısında olan sefîneleri ve şaykaları ve meteris levâzımâtların tekmîl gördüklerinde hazz ederler. Ve Budun câniblerine nakl olacak topları ve mühimmâtların ve Barut-hâne'den hâzır Mısır'dan gelen barut, Budun cânibine donanma ile gönderilirdi[1]. Ve şaykalarda tüfengli hisâr erlerinden ve anbarlu zahîre sefînelerine, cengcilerden ve piyâde eşkincilerden ve serahor (سارخور) lardan neferât koyup ve cebehâne gemilerine, kunbaracıyân ve haddâdân ve neccârân ve lağımcıyânlar ta'yîn edüp ve Âsitâne'den karamürsellere tahmîl[2] olan toplar ve mühimmâtlar Belgırad'a vâsıl olup, zabtlarına ri'âyet olunur. Ve fermân olunmağın: "Kapukullarına zahîreleri tevzî' olunsun; vakit dardır, göc olunur".

Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu Satırcı Mehmed Paşa mîrlivâlarından Hudâvendigâr ve Karesi ve Aydın ve Hamîd ve Karahisâr-ı sâhib ve Ankara ve Kânkırı ve Bolu ve Teke ve Eskişehir sancakları ve alay-beyleri ve zu'amâları ve erbâb-ı tîmâr sipâhîleri, mâh-ı .....** 'umûmen alayı Belgırad'a dâhil oldukda, bârgâhında Sadr-ı a'zam teferrüc ederlerdi. Mîr-i mîrân Mehmed Pa[şa'nın] hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, hil'atler 'atâ olunmağın; fermân olunur: "'Umûmen asâkir-i Anadolu Sirem Sahrâsı'nda konup, ba'dehû Osek

* Zilhiccenin 7'sinde Belgırad'da olduklarına ve 17'sinde buradan göçüldüğüne göre (*Fezleke*, I,12; Na'îmâ, I,85), buralardaki ay isimleri zilhicce olmalıdır.

1 gönderilirdi : gönderile V

2 tahmîl : tahmîn V(y)

** Zilhiccenin 7'sinde Belgırad'da olduklarına ve 17'sinde buradan göçüldüğüne göre (*Fezleke*, I,12; Na'îmâ, I,85), buralardaki ay isimleri zilhicce olmalıdır.

Sahrâsı'nda[1] dernek olunur" deyü tenbîh olunmağın, **[V 10b]** Vezîr-i a'zam fermânları ile kapu-kullarına kânûnları üzere dakîk u şa'îrlerin tevzî' etmeğe mübâşeret edüp ve yeniçeri piyâdelerine beksemâdların ve sâyir zahîrelerin tevzî' etdükde, Vilâyet-i Temeşvar'a yeniçeri ocağından ve cebecilerden ve topcıyândan topcular gönderdiler. Ve donanma gemilerin ve şaykaların Budun Vilâyeti'ne 'azîmet etdirdiler. Ve: "Mîr-i mîrân-ı Rumeli ve Mîr-i mîrân-ı Bosna, Canku[r]taran Palankası'na dâhil edince, Nehr-i Tuna yalılarında ve ba'zı izdihâm boğazlarda, Eğri-azmak ve Altun-oluk etrâflarında ve boğazlarda gemileri muhâfaza edüp, kefere haydûdlarından ve çete ve Kanije keferesinden ihtirâz edesiz" deyü fermân olunmağın ve mâh-ı (.....)* ordu-yı hümâyûna te'kîd olur; Sirem Sahrâsı'na göçüp, Zemun etrâflarında konup. Ve Semendire Beyi olan Înehân Bey, Belgırad muhâfazasına ta'yîn olunur. Ve te'kîd olunur ki, balkan ve derbendlerde kefere haydûdlar peydâ olmağın, Kûhistân-ı Racine'de ve Batoçina'da (بطنجسده) ve balkanlarında ve Bana'da İsfirlik etrâflarında ve boğazlarında aslâ emân ü zemân vermeyüp, haklarından gelinmek fermân olunur. Ve Defterdâr hizmetine Müteferrika Hüseyn Ağa'yı sipâriş ederler. Ve anbarda olan zahîre üzerinde Kejdehân 'Ali Çavuş Nüzül Emîni olmağın, Belgırad hizmetinde kaldılar.

Vezîr-i a'zam hazretleri mâh-ı mezbûrda Sirem Sahrâsı'ndan teveccüh edüp, menâzil-i Purhava (بورهوا), ba'dehû Mitroviçsa, ba'dehû Tovarnik menâzili, Kazâ-i Nemçe ve menâzil-i [V]ulkovar Palankası, Kazâ-i İlok'da ve menâzil-i Dal, ba'dehû menâzil-i Osek'de ve Osek Kal'ası'nda olan neferât ve ağalar ve Nehr-i Tuna ve Dırava yalısında, kılâ' ve palankada olan ağayân ve neferâtlar ordu-yı hümâyûna dâhil olurlardı. Ahvâllerin 'arz edüp, vazîfelerin taleb edüp ve nâ-mahal olanları gösterüp, müstehakk olanlarına tevzî' ederlerdi.

Ve Osek Köprüsü'nde dört gün oturak olup, Mîr-i mîrân-ı Anadolu za'îmleri yoklanurdu. Ve ze'âmet ve tîmâr sipâhîlerin Osek Köprüsü'nde bir def'a yoklayup ve ma'zûllerin ve gönüllü merdân sipâhî-zâdeleri ve yedlerinde tîmâr emri olanları ve cebelüleri yoklanup, ba'dehû köprüden 'ubûr ederlerdi. Ve yörük beyleri kânûn üzere yedi mîrlivâ-i yörükler idiler. **[V 11a]** Başka çeri-başıları ve eşkincileri ve gönüllü yörüklerden ve zâdeleri, toplar üzerine ta'yîn edilir ve câmûsları zabt ederlerdi. Mezbûrlar dahi yoklanurdu**.

1 Sahrâsı'nda : + Sahrâsı'nda V

* Zilhiccenin 7'sinde Belgırad'da olduklarına ve 17'sinde buradan göçüldüğüne göre (*Fezleke,* I,12; Na'îmâ, I,85), buralardaki ay isimleri zilhicce olmalıdır.

** Anadolu askerinin yoklanması, Mohac Sahrâsı'ndaki iki günlük oturak esnâsındadır (*Fezleke,* I,15; Na'îmâ, I,85).

Ve mâh-ı mezbûrun (.....)* ordu-yı hümâyûn Osek Köprüsü'nden 'ubûr edüp, Burunvar (بورينوار) Palankası'na iki menâzilde dâhil olup, ba'dehû Mohac (ميحاج) Sahrâsı'nda konulup, üç gün oturak olur**. Kapu-kullarına lezez mevâcibleri menâzil-i mezbûrda tevzî' olur. Bölüklere ihtimâm olurdu: "Alayları ziyâde olsun" deyü. Ve gāzîlerden Deli Fâyık ve Deli Nasûh ve bölüklerde fâris ü dilîr ve cebe vü cevşene müstağrak nâmdârlardan, seğirdimler ile kefereden dil ü başlar, giriftâr-ı kayd [ü] bend ile ordu-yı hümâyûna getürüp, Sâhib-i devlet huzûrunda dıragomanlar hâzır söyledüp, cezâların verüp ve Sigetvar ağaları seğirdim ile Kanije Kal'ası'nın altından dil ü başlar giriftâr-ı bend ile Mohac Sahrâsı'nda orduya dâhil edüp, ri'âyet olunduğu mukarrerdir. Ve menâzil-i Mohac'dan nüzûl edüp, Bedosek Palankası'nda, ba'dehû Seksar Livâsı'nda, Toğna'ya karîb menâzilde konulup, ba'dehû Pahşa Palankası'na. Toğna etrâflarından Pahşa'ya Tuna yalısında, adalarda eşcâr-ı sîb mübâlaga olup, bir cinsi eliflü, ziyâde lezîz olur ve ba'zısı hoş-hor olur. Ve kebîr elmaları ve amrud ve siyâh engûr ve erik lezîz olur. Ve ekser Tuna adaları söğütlü ve sazlu ve 'alefi bî-nihâyedir. Söğüd eşcârlarına sîb kaleminden aşlayup, sîb eşcârı peydâ olur. Ve Kıral Bağçeleri tesmiye olunmuş ve Toğna varoşu kebîrdir. Ve Tuna yalısı karyelerdir. Ve Seksar Köprüsü sazlu deredir. 'Âsî Nehri bataklardır. Ve Seksar etrâflarında ziyâde 'asel câylarıdır. Ve Altun-oluk nâm boğazdır; küffârdan çeteler pusu edüp, hîle eder. Ve Eğri-azmak dedikleri vâdî, Tuna adalarında boğazlardır. Ekser Pahşa'lardan Fö[l]dvar Palankası'na değin havflerdir, ihtirâz yerleridir, gaflet gerekmez.

Menâzil-i Pahşa'dan Fö[l]dvar Palankası'na konulur. Ba'dehû Cankurtaran Palankası'nda Tuna yalısında karâr ederler. Ve asâkir-i İslâm meyvelerden gınâ bulup, eşcâristânlardan zevk u safâ ederlerdi. **[V 11b]** Ve ordu-yı hümâyûn mâh-ı .....*** bârgâhlar ve çadırlar, Cankurtaran Sahrâsı'nda konup, Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Mehmed Paşa'nın alayları teferrüc olunur. Rumeli'nin sancak-beylerinden Tırhala Beyi Turahanlı-zâde, sebz bayrak ve 'alemler ile saflarda, ba'dehû Köstendil Beyi beyâz bayraklar çeküp, Üsküb ve Alacahisâr ve Selânik ve Niğbolu ve Vidin ve Dukagin ve Avlonya ve Yanya ve Arnavud Belgıradı ve Elbasan ve Mora'nın mîrlivâları, alayların başka başka saflarda selâma hâzır olurlardı. Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân hazretleri her birine ri'âyetler etmeğin, Mîr-i mîrân hazretlerine ibtidâ fâhir hil'atler ve mîrlivâlarına hil'atler ihsân olunmağın ve alay-beylerine ve Defter Kethudâsı'na ve Defterdâr-ı Tîmâr olan Mehmed Efendi'ye ve Tîmâr

* Osek Köprüsü 1002 muharreminin evâilinde geçilmiştir (*Fezleke,* I,15; Na'îmâ, I,85).

** Mohac'ta oturak müddeti iki gündür (*Fezleke,* I,15; Na'îmâ, I,85).

*** Ordu üç gün oturaktan sonra muharremin 15'inde Cankurtaran'dan ayrıldığına göre (*Fezleke,* I,15-16), buradaki ay ismi muharrem olmalıdır. Zaten müellifimiz de aşağıda Cankurtaran'dan muharremde göçüldüğünü (bk.Metin, s.23) yazmaktadır.

Tezkirecisi'ne hil'atler verilür. Ve donanma şaykaları ile zahîre sefînelerin Budun anbarları nakline gönderüp ve cebehâne sefîneleri ve dört kıt'a bedoloşka ve dört pâre kolonborina çıkarup ve yuvalakların ve meteris tahtaları ve elvâh-ı döşeme ve kundak tekerlekler[i], kifâyet mikdârı topları câmûslara koşup ve ma'zûl Topcu-başı Timürci-zâde üstâdlardan top 'ilminde kâmil idi. Gönüllü sefere fermân olunmağın, ol târîhde seferde idi. Ve top arabacıları ağalarından ma'zûl Nakkāş-zâde, gönüllü seferde idi. Ve Mîr-i mîrân-ı Budun Vezîr Hasan Paşa mîrlivâlarından Sirem ve Peçu[y] (پجو) ve Başka (پجقا) ve Seksar ve Mohac beyleri, Budun muhâfazasında olanlardan mâ'adâ serhad kılâ'ları muhâfazasında idiler.

Vezîr Hasan Paşa alayları ile orduda bârgâha gelürler. Sadr-ı a'zam hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, ri'âyetler olur; fâhir hil'atler ihsân olunur ve mîrlivâlarına ve Budun Defterdârı'na hil'atler ihsân olunmağın. Ve müşâvere olur: "Keferenin bir yerde taburları nâ-ma'lûm olup, Pespirim ve Polata kal'aları üzerlerine hareket olunsun. Ba'dehû iktizâ ederse yine görülür. Şimdi bî-vakt hareket, bir baş inşâ'allâh Pespirim cânibine teveccüh hayrdır" deyü mübâşeret ederler. Budun Vâlîsi olan Vezîr Hasan Paşa, Budun'dan ağırlıkların **[V 12a]** getürdüp, çarkacı olup ilerüde ve Budun Defterdârı, Budun'da olan sefînelerden zahîre ve cebehâneleri hıfz edüp ve Ostorgon Beyi olan 'Osmân Paşa'ya haber gönderüp ve te'kîd olur ki: "Ostorgon muhâfaza olmak lâzımdır. Etrâflarında Komaran ve Yanık kıla'larmdan ihtirâz edesin" deyü tenbîh olunmağın. Ve Mîr-i mîrân-ı Bosna toplar üzerine ta'yîn idi.

Mâh-ı muharremin (.....)* menâzil-i Cankurtaran'dan ordu-yı hümâyûn ile göçüp, vâdî-i menâzil-i Val Deresi'nde konup, ba'dehû İstoni-Belgırad'a karîb Çevka Boğazı dervend[i] eteğinde konulup, ba'dehû tayy-ı merâhil ü menâzil kat' ederek, sene ihdâ ve elf muharremü'l-harâmımn (.....)** Pespirim Kal'ası'nın altında alaylar saflar olup, Mîr-i mîrân-ı Budun ilerüde çarkacı alayı, bir anda kal'aya hareket birle yürüyüşler etmeğin ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli alayı dahi yesârdan hücûmlar ederlerdi. Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu yemîn tarafından guluvlar edüp ve Serdâr Vezîr-i a'zam alayı, şâhî darbuzanlar [ile] ilerüde ve ba'dehû üçer saf piyâdegân-ı yeniçeriler alayı. Güneş şu'â'ından tüfenglere şa'şa'alar düşerdi ve süvârî askerlerin atları sehîlinden ve ağırlıkların hareketlerinden âsumânda pervâz eden murgānlar zemînlere düşüp ve kal'alarda olan keferelerde dermân kalmayup, top u tüfenglerinde hatâlar edüp, melâ'înlerde vücûd kalmayup, bedenlerde âşikâre olup, ödleri sınup, lâkin hatvanları gayret ile top [u] tüfenglerin savurup, asâkir-i İslâm

* Ordu muharremin 15'inde Cankurtaran'dan hareket etmiştir (*Fezleke,* I,16).

** Ordunun Pespirim Sahrâsı'na varışı 21 Muharrem 1002'dir (*Fezleke,* I,16). Burada müellifimiz bir senelik bir hatâ yapmış görünüyor.

heybet ü hücûmlar eyleyüp, kal'aya karşu sahrâda ağırlıklara icâzet olup, ordu-yı hümâyûn konup ve çadırlar ve bârgâhlar bi'l-külliyye kurulup, meterisler tedârüklerinde oldular. Ve mîrlivâlar kûhistândan keresteler kat' ederler; meteris çidlerin örüp. Topcu-başı ve Yeniçeri Kethudâsı ve zâbitler, Vezîr-i a'zam Kethudâsı ve Baş-kapucu-başı olan Rıdvân Ağa, Pespirim Kal'ası altında meteris yerlerin gördüler. Budun Beylerbeyisi olan Vezîr Hasan Paşa, kapudan cânibe olan büyük kullenin havâlesin görüp, varoşundan cânibe Vezîr-i a'zam Kethudâsı olan Dervîş Ağa dört top kurup, yeniçeri [V 12b] ocağı zâbitlerinden Zağarcı-başı yirmi oda ile meterislere girüp ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli, Vezîr-i a'zam kolunda meterisler bağlayup, Budun kolu dört top ile kebîr kulleyi ve tabyayı döğüp ve Yeniçeri kethudâsı olan 'Ali Ağa, yeniçeri zâbitleri ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu Vâlîsi Satırcı Mehmed Paşa iç kal'aya karşu meterisler kurup, dört top, yedi şâhî ta'yîn olunmağın*, mâh-ı muharremü'l-harâmın (.....) mübârek vakitde, salât-ı mağribden sonra, meteris halkına elvâh ve kazmalar ve rişte-i penbe ve barut ve yeniçeri yoldaşlara kurşun tevzî' olundukda, Mîr-i mîrân-ı Bosna karavullara ta'yîn olunmağın ve bölük halkı nevbet ile karavul bekleyüp, vakt-i salat-ı 'işâda Pespirim Kal'ası cevâniblerin muhâsara etmeğin, vaktü'l-fecr tulû' edince, cevânib-i erba'ada meterisler itmâm buldukda, kefere vü fecere kal'adan toplar ve pırankılar ve tüfengler ve kunbaralar ile harblerde. Lâkin bi-'inâyetillâhi Te'âlâ gayret-i İslâm zuhûra gelür. Salâtü'l-fecr edâ olundukda, meterislerden bir uğurdan tüfengler şenlikleri olur. Ba'dehû toplara icâzet olup, bir uğurdan gülbang gelür ve toplar savrılur. Üç gün ve gice aslâ emân ü zemân göstermeyüp, Kal'a-i Pespirim üzere guluvv u hücûmlar olup ve kal'a üzere Budun gāzîleri yürüyüşler etmeğin, mezbûr kılâ' bir cânibi sazluklu olup, kefereden hayli zahmdâr olurlar. Ve ikindi vaktin[de] bir alay küffârlar uğrın kapudan meterislere guluvv ederler. Lâkin Mîr-i mîrân-ı Budun Gāzî Hasan Paşa, meterislerden Budun gāzîleri ile keferenin etrâfların alup, fi'l-hâl şemşîrlerden geçürüp, cüz'i halâs olurlar. Küffâr-ı hâksârın gayri hareketleri olmayup, Budun kolundan "Emân" deyü feryâd ederler. Sâhib-i devlet hazretlerine 'arz olur. Keferenin virelerin dutup, bakıyye kalan kefere emân ile 'avrat ve oğlanların alurlar, zahmdârları dahi kûhistân râhlarından[1] Kal'a-i Papa'ya doğru birer başları ile halâs oldular.

Ve Pespirim Kal'ası'n zabt edüp**, nâmdâr mîrlivâ ta'yîn edüp, dizdâr ve neferât ve 'azebân ve beşlü neferât tahrîr etmeğin, Vezîr-i a'zam Sinân Paşa

* Pespirim Kalesi'nin muhâsarasında topların durumu *Fezleke*'de (I,16) biraz farklıdır. Buna göre 4 bedoloşka ve 7 şâhî kapu tarafına, 2 top ile 4 şâhî yeniçeri meterislerine, 2 kolonborna ve 4 şâhî batak ve sazlık arasından büyük kuleye doğru yerleştirilmişlerdir.

1 râhlarından : râhillerinden V

** Pespirim Kalesi 10 Muharrem 1002'de 3 günlük muhâsaradan sonra küffârın kaleyi terkedip kaçmalarıyla fethedilmiştir (Peçuylu, II,136). *Fezleke* (I,16) ve Na'îmâ'ya göre (I,85-86) ise Pespirim Kalesi 3 günlük muhâsaradan sonra 25 Muharrem 1002'de vire ile teslîm

mîr-i mîrânlar ile Pespirim Kal'ası'na 'azîmet ederler. Ve kılâ'da olan kilisa[y]ı câmi'-i şerîf **[V 13a]** bünyâd ederler; ve yevmü'l-cum'a edâ edüp, kal'amn altında yedi sekiz gün te'hîr olunmağın*, menâzil-i mezbûrda Mîr-i mîrân-ı Karaman askerleri orduya dâhil olurlar. Vezîr-i a'zam Sinân Paşa'nın hâtırları mânde kalur. Vâsıl Paşa şefâ'at recâsında oldukda, ba'dehû hil'at ihsân ederler ve İstoni-Belgırad muhâfazasında kalurlar; menâzil-i Pespirim Kal'ası altından teveccüh ederler.

Mâh-ı muharremü'l-harâm (.....) Polata Kal'ası üzerine dâhil oldukda, alaylar ile Polata Kal'ası üzere hücûmlar olur. Ve ol vâdî, sahrâlar ve ilerü kûhistâna karîb. Mîr-i mîrânlar, alaylar ile saflarda; balkan u derbendleri geşt ederler. Ve serhadlülerden gāzîler Yanık altlarına seğirdimler ederler. Kefereden şikâr diller peydâ edüp, ordu-yı hümâyûna dâhil etdiler; dıragomanlar söyledüp, cezâların verdiler.

Ve Polata'[y]ı muhâsara etmeğin, iki gün meterisler kurup döğdüklerinde, kal'a[y]ı emân ile teslîm ederler**. Ve Polata hisârına cedîd neferâtlar tahrîr edüp ve ol sahrâlarda Sipâhî Oğlanları Ağası olan Hurrem Ağa, kapu halkı ile alaylar ile karavul nevbeti hizmetlerinde olmağın, edâ'-i hizmet edüp, sabâhu'l-hayrda ordu-yı hümâyûna 'avdet ederler. Karavul koyup, salâtü'l-fecr vaktü'l-farz edâ edüp, perâkende alaylar cem' olunca, bir alay kefere-i merdûd pusuda olup, mebâzâ gāfil askerden şikest verüp, perîşân etdükde, ol aralıkda Hurrem Ağa piyâde [olup,] tecdîd-i vuzûda iken***, kefere bir uğurdan pusudan velvele ederler. Sipâhiyân Ağası zahmdâr olup, dahi şehâdet nasîb olur. Ve kapu halkı cem' olup, bir mesâff-ı ceng ü harb [ü] kıtâl olur. Kefereden hayli mürd olup, zinde diller giriftâr ve yüzden ziyâde baş alınmağın, kefereden bakıyyesi firâr ederler. Ve merhûm Hurrem Ağa'nın cesedin defn edüp, orduda otak [u] bârgâhda Vezîr-i a'zam hazretlerine 'arz ederler. Dutulan keferenin cezâların verdiler. Ve Ebnâ'-i Sipâhiyân Ağalığı, Silâhdâr Ağası olan Süleymân Ağa'ya sadaka olunmağın, Husrev Ağa'ya Silâhdâr Ağalığı verilüp, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağalığı'n Topcu-başı olan

---

olmuştur. Selânikî (I,335-336) ise safer evâilinde Sadrâzam'dan gelen mektuba dayanarak kalenin alınışını, gerek metnimizden gerekse belirttiğim eserlerden farklı bir şekilde kaydetmektedir. Buna göre Pespirim Kalesi'ndeki küffâr, muhâsaranın 4. günü kalenin bir tarafını delip firâr ederlerken, asker-i İslâm duyup arkalarından yetişmiş, beylerini tutup diğerlerini öldürmüşlerdir. Ayrıca küffârın kale kapısının altına koyduğu barutun kaleye girilirken patlamasıyla birçok asker şehîd düşmüştür.

* Pespirim Kalesi'nin fethinden sonra 4 gün orada kalınmıştır (*Fezleke,* I,16; Na'îmâ, I,86).

** Polata Kalesi 18 Muharrem (Peçuylu, II,136) veya 1 Safer 1002'de (*Fezleke,* I,16) fethedilmiştir.

*** Polata'nın fethinden sonra Sipâhîler Ağası Hurrem Ağa, bölük halkından bir kısmı ile Yakova Dağı'na doğru gider. Ertesi gün üzerlerine gelen küffâr Hurrem Ağa'yı sabâh namazında seccâdesinde iken vurup şehîd eder. Askerler mağlûp olarak orduya gelirler (*Fezleke,* I,17; Na'îmâ, I,86).

Rıdvân Ağa'ya verdiler. **[V 13b]** Ve Topcu-başı Demürci-zâde Mahmûd Ağa olur. Ve Kal'a-i Polata altında tebeddülât olup.

Âsitâne-i sa'âdet'e telhîsler ile ve küffârdan feth olunan kal'alar müjdesiyle, kapucu-başılardan Rıdvân Ağa'yı ılgarlar ile ta'yîn olunur.

Ve Mîr-i mîrân-ı Budun Vâlisi olan Hasan Paşa'ya, Rumeli Eyâleti ihsân olunur. Ve Budun, Vezîr Mehmed Paşa'ya istibdâl olur*.

Vezîr-i a'zam Sinân Paşa hazretleri mâh-ı muharremin evâhırında, Budun vilâyetlerine teveccüh ederler**. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli, İstoni-Belgırad'a me'mûr olup ve kışlak fermân olur. Mîrlivâlarından ba'zıları Peçu[y] (پحو) 'da ve Kopan ve Şimo[n]torna'da ve Sigetvar'da kışlarlar. Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu Başka'da ve Segedin ve Sonbor'da fermân oldukda kışlarlar. Ve zu'amâ tâyifesi ihtiyârları ile harçlıkcı gönderüp, Anadolu'da ze'âmetlerine ve tîmârlarına ve Rumeli sancaklarında olan zu'amâlar ve tîmâr tasarruf[1] edenler kānûn üzere. Ve Mîr-i mîrân-ı Bosna da Osek'd[e] kışlada kalur. Ve Mîr-i mîrân-ı Karaman, Ostorgon muhâfazasına ta'yîn olunur***. Ve Ostorgon Kal'ası'na cebecilerden ve topcıyândan ve arabacıyân-ı top neferlerinden nevbetçiler gönderüp ve Hatvan ve Filek kal'alarına nevbetçiler gönderüp ve Budun'da Yeniçeri Kethudâsı, zâbitleri ile yeniçeriler kışlayup, cebeci ve topcu ve arabacılardan Peşte'ye kışlak verilür ve sâyirler Budun'da kalurlar. Ve Budun Vâlîsi Ser'asker Vezîr Mehmed Paşa kalmağın ve kapu-kullarına kānûn üzere levâzımâtların mîrîden görülüp, Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem Sinân Paşa, Belgırad'a mâh-ı saferde teveccüh ederler****. Ve bölük halkına kışlaklar, Livâ-i Vidin ve Livâ-i Niğbolu ve Livâ-i Silistire ve Kırk-kilisa sancakları, ebnâ'-i sipâhiyâna ve 'ulûfeciyâna. Ve Köstendil ve Üsküb'de, silâhdâr ve gurebâ'-i yesâr bölükleri kışladılar. Ve deve vü katır[2] ve bârgîrân tavîlelere kışlak verilüp ve câmûslar ile yörükler ve eşkinciler Sirem Sancağı'nda kışlak ta'yîn etdiler. Ve ehl-i Dîvân efendilerine ve müteferrika ve çavuşâna kışlaklar ve bârgîr ve katârların ve üştürleri etrâf kazâlarında; 'alef ü şa'îr ve zâd ü zevâd[e]leri narh-ı rûzî üzere akçaları ile kışladılar idi. Ve Sadr-ı a'zam hazretlerinin üştür ve katârları ve bârgîrân tavîlelerin Semendire Sancağı'nda kışladup ve Belgırad'da Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem **[V 14a]**

* Polata'nın fethedilmesinden sonra kışlakların tayini sırasında Budun Beylerbeyisi Hasan Paşa ve Rumeli Beylerbeyisi ise Mehmed Paşa'dır (Selânikî, I,337).

** Saferin 15'inde Budun'a varıldığına göre (*Fezleke*, I,17), metnimizde verilen bu tarih yenlış olmalıdır.

1 tasarruf : mutasarrıf V

*** Kışlak yerleri *Fezleke*'de biraz farklı gözüküyor. Mesela Karaman ve Anadolu Peçuy'da, Mar'aş Budun'da, Sivas Ostorgon'da, Bosna Osek'de, diğer yeniçeriler Segedin'de kışlak ve muhâfazaya tayin edilmişlerdir (*Fezleke*, I,17)

**** Rebî'ulevvelin 17'sinde Belgırad'a dâhil olunur ve bölük halkına kışlaklar burada tevzî' edilir (*Fezleke*, I,17). Na'îmâ'da (I,87) ise rebî'ulevvel yerine rebî'ulâhır yazılıdır.

2 katır : katâr V

Înehân Bey Sarayı'nda Dîvân ederlerdi. Ve Defterdâr Efendi ve Re'îsülküttâb ve tezkireci efendiler ve Dîvân kâtibleri ve Defter-hâne Emîni ve kâtibleri ve[1] Rûznâmeci Kāyim-makāmı olan 'Osmân Efendi ve Süvârî Mukābelecisi olan Bıçakçı-zâde ve halîfeler ve Piyâde Mukābelecisi olan Cerrâh-zâde, Halîfe-i Piyâdegân Kāyim-makām[ı] nasb olunmağın. Ve Dâvud Efendi, Mâliye Tezkirecisi; Mâliye kâtiblerinden ve Halîfe-i Mâliye ve Kılâ' Tezkirecisi Ağazâde ve kağıd emînleri ve vâridât ve mevkūfât aklâmlarından, Belgırad'da sâkin idiler. Ve mîrî hazîne tahsîl olurdu. Ve Cizye Muhâsebecisi ve halîfeler, cizyedârlar muhâsebe verirdi. Ve Nüzül Emîni Kejdehân 'Ali Çavuş, Vilâyet-i Rumeli'nden ve aklâm-ı Bosna'dan zahîreler, eğer iştirâdır ve eğer bedel, eğer nüzül zahîrelerdir; Belgırad anbarlarında hâzır ve beksemâdlar tabh olup, Belgırad'da der-anbar.

Ve Âsitâne'den Kapucu-başı Rıdvân Ağa, kılıç u kaftân ve mücevher sorguç ile ve hatt-ı şerîf ile Belgırad'a dâhil oldukda, ağalar istikbâl ile i'zâz [ü] ikrâm ile sarayda Dîvân olup, şenlikler olur. Emr-i şerîf kırâ'at olunmağın, hezâr i'zâz ü ikrâm ile Sadr-ı a'zam-ı Âsaf-ı zemân, Dîvân-ı hümâyûn'da hil'atleri geyüp ve sorguç mücevvezede ve kılıç miyânında; çavuşlar alkışlayup, nevbetler döğülüp, kılâ'dan toplar atılup, şenlikler olmağın. Dîvân-ı hümâyûn'da olan ağalara ve Defterdâr Efendi ve menâsıb efendilerine hil'atler 'atâ olunmağın, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin devâm-ı devlet ed'iyesine hayr du'âlar olunmağın.

Ve mâh-ı rebî'ülâhırda serhadde ve Beç ü Pırak ve Zrinski-oğlu kefere-i füccârlar cem'iyyet ederler. Yanık Kal'ası'nda taburları, yüz bin küffâr-ı hâksârlar ile Nemçe Kıralı Karındaşı, pelîd, kâfir hatvanları, serdârları olur. Bir alay ecnâs-ı muhtelife-i kefere, yetmiş seksen pâre toplar ve piyâde kefere, başka Macar Talyan tüfengli ve gök tahta cebelü ve tolgalu bir alay gürûh-i kefere İstoni-Belgırad'm Kal'ası kasdına, kûhistân ve balkanlardan tabur ve cebehâneleri zuhûr eder. Kılâ'-ı Çevka'dan ol gürûh-i kefereye toplar savurdukları gülbangi, İstoni-Belgırad'da bilünür. Vezîr Hasan Paşa'nın câsûsları haberler getürüp, **[V 14b]** kâfirlerden hareket ve tabur gelmesi ma'lûm oldukda, Mîr-i mîrân-ı Rumeli, kışlaklarda olan beylere haber gönderüp ve Budun'da Serdâr, Mîr-i mîrân-ı Budun Vezîr Mehmed Paşa'ya tabur haberlerin 'arz etmeğin, ılgar ile uğrın râhdan Budun Vilâyeti'ne dâhil olur. Müşâvere olup, Yeniçeri Ocağı Serdârı, Kethudâ 'Ali Ağa'ya fermân olur. Yeniçerinin zâbitlerinden bi'l-cümle mevcûd olan tüfengli yeniçeriden ve cebeciler ve topcular ve kırk 'aded şâhî darbuzanlar arabaları hâzır olur. Ve Budun muhâfazasında kalan askerden bir mikdârın Budun'da alıkorlar. Kış faslında, kânûn-i evvel ve sânîde bi'z-zarûrî Budun Beylerbeyisi Vezîr Mehmed Paşa alaylar edüp Val Deresi menâzilinde konup ve balkanlardan yeniçeri ve gayri,

1 ve : + ve V

hîmeler kat' ederlerdi. Rahmetlerde zarûret çeküp, guzâtü'l-İslâm muhâlefet etmeyüp: "Bî-vakt karındaşlarımız muhâsara olması münâsib değildir" deyü 'azîmet ederlerdi. Ve keferenin taburları İstoni-Belgırad Kal'ası'nın karşusunda tabur bağlayup, tabyalar peydâ edüp, guluvlar ile harb ü kıtâllere âgâzda. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli, Vezîr-i a'zam-zâde-i 'atîk Mehmed Paşa'mn ferzendi Vezîr Hasan Paşa, gâzîler ile meydânda ceng ü muhârebelerde* ve kal'adan toplar 'acele birle atılurdu. İmdâd ümmîzlerinde Budun askeri feryâd birle toplar sadâsını istimâ' ederlerdi. Ziyâde sür'at ile İstoni-Belgırad'a dâhil oldukda, asâkir-i İslâm imdâd geldüğünde her biri kuvvet dutup, cuyûş-i Müslimîn bir def'a gürûh birle havlayup, ol sahrâda harb [ü] kıtâl olup, kefere tüskürüp ve kefere tâyifesinden bir gürûh şerkade (شرقات) ve müfsid-i bî-dîn 'aduv küffârlar[ın] imdâdları gelür. Dört tarafdan harb [ü] kıtâller olup, ol meydândan kefere tüskürüp, girüye çekilürler. Balkan eteğinde tabya peydâ ederler, topların önlerine alurlar. Ve guzât-ı Müslimînden şehâdet nasîb olan Yeniçeri Kethudâsı zahmdâr [u] mecrûh olup, ba'dehû merhûm olur. Ve Hasekî İbrâhîm Ağa'ya şehâdet nasîb olur; dahi yeniçeri ocağından şehâdet şarabın nûş ederler. Ve küffâr-ı hâksârlardan yedi bin baş ve binden ziyâde diller giriftâr olur. **[V 15a]** Ve hatvanları zahmdâr giriftâr, orduya dâhil oldukda mürd olur. Ve on 'aded topların sahrâda bataklarda koçu arabaları ile kalur; ba'dehû zabt olunmağın**. Ve keferenin taburları, gürûhları balkan u derbendlerden Papa'ya doğru ve Yanık'da bakıyye kalan kefereleri, kafâlarından sür'at ile cem' oldukda, kırallarına, turvinlerine hareket ederler. Câsûslar İstoni-Belgırad'a dâhil oldukda haber verdiler. Ve Budun Vâlîsi hâzır askerler ile Budun'a teveccüh etdiler ve ılgar ile İstoni-Belgırad'ın ahvâllerin Belgırad'da Serdâr-ı ekrem Vezîr-i a'zam hazretlerine 'arz edüp, küffârlarun tuğyânların bildürüp, tedârük-i imdâd[a] asker gönderüp ve yeniçeriden, piyâdegândan. Ve Zağarcı-başı olan Hüseyn Ağa'ya Yeniçeri Kethudâlığı verilüp ve Samsoncu-başı silsile olup ve Belgırad'dan cedîd cebecilerden ve topculardan ve seksen nefer top arabacılarından üstâd olmağın, topcular zümresine intikāl edüp ve yüz nefer topcu cedîd tahrîr edüp ve beş yüz nefer gılmân-ı 'acemiyân be-dergâh olup, iki bin nefer piyâdegân-ı tüfengli, Budun cânibine gönderüp ve Temeşvar'a beş yüz nefer piyâdegân topculardan gönderdiler. (.....)

* 1002 saferinde İstoni-Belgırad'da küffâr taburu Hasan Paşa kuvvetlerine gâlip gelir. Hasan Paşa dayandıysa da askerler kaçar ve kırılırlar. Kâfirler bu galebeyi yeterli görüp, Tata ve Yanık Sahrâsı'na dönerler (Peçuylu, II,138-140; *Fezleke,* I,18-19).

** İstoni-Belgırad'ı muhâsara eden küffâr hem dışardan yardım geleceğinden, hem de kaledekilerin şebihûn etmesinden korkarlarken birbirlerine girerler ve çekilirler. Bu arada asker-i İslâm 8 yaldızlı top, sayısız silâh ve cebehâne ile binden ziyâde baş ve diri esir alırlar (Selânikî, I,339-340).

Ve Âsitâne'ye, Vezîr Kāyim-makām Ferhâd Paşa'ya fermân-ı şerîf sâdır oldukda ve telhîs ile Sadr-ı a'zam, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh'a, evvel-bahâr-ı huceste-âsârda olacak sefer mühimmâtları defterleri beyâmndadır

Yeniçeri Ağası cemî' yeniçeriler ile sefer-i hümâyûna gelüp, ba'dehû Cebeci-başı, cebehâne mühimmâtları ve toplar levâzımâtları ve Kırım Hânı yüz bin Tatar asâkiri ile ve hazîne ve mühimmâtları ve Defter-hâne. Ve Anadolu'da olan mîr-i mîrânlara ve mîrlivâlarına te'kîdler olunup: "Nevrûz-i sultânîde Osek'de hâzır olalar". Ve yeniçeri ocağına yarar gılmân-ı 'acemiyândan ve bostan[cıyân-ı] Has-bağçe'den tüfengli dört bin oğlan be-dergâh olup ve Bahr-ı sefîd'e yüz elli kıt'a baştarda ve kadırga ve kalyeteler donanup, Firengistân **[V 15b]** vilâyetlerine, Kapudân Vezîr Cıgal-zâde Sinân Paşa çıkup: "Firenk kâfirlerine bir gûş-mâl lâzımdır" deyü 'arz olunur.

Ve Âsitâ[ne]'de sene ihdâ ve elf cumâdelûlâsmda*, sefer-i Üngürus tedârüklerin görmek içün, sa'âdetlü Pâdişâh-ı Kahramân-ı zemân olan Sultân Murâd Hân hazretlerinden, Kāyim-makām Vezîr Ferhâd Paşa'ya hatt-ı şerîf irsâl olunur: "Sefer-i Üngürus ahvâllerin 'ale't-ta'cîl görüp, nevrûzdan kırk gün mukaddem Yeniçeri Ağası, cemî' neferâtları ile Belgırad'a 'azm etmek gerekdir". Ve Baş-defterdâr olan Hasan Efendi hazîne tedârüklerinde.

Mâh-ı cumâdelâhırede Yeniçeri Ağası kapusunda tuğları dikülür ve Cebehâne önünde tuğlar dikülür**. Ve yeniçeri yoldaşları[na] seyis-hâne cem'i te'kîd olur. Âsitâne-i sa'âdet'de ve Üsküdar'da buldukları bârgîrleri cebrî alurlardı. Ba'dehû sâhibleri hâzır olup, muhammînler gelürdü, behâları takdîr olurdu; oda-başılar edâ ederlerdi, lâkin niçe zulümler olurdu.

Fâtih-i Eğri, Pâdişâh-ı İslâm Gāzî Sultân Mehmed Hân, Eğri seferi fermân oldukda, yeniçerinin orta odaları içün cem' olunan seyis-hâne akçaların mîrîden verilmek fermân-ı hümâyûnları olur. Bu kānûnları ref' etdürüp, icrây-ı şer' olunmuşdur. Ol târîhde cem' olunduğu üzere, bârgîrler hâzır ve mîrîden sakaları içün bârgîrler ve meşk ü muslukların verüp ve cedîd ordu cem' olup ve cebehâne ve bârût-i siyâh dört bin kantar ve rişte-i penbe üç yüz kantar, elvâh ve âhen, kazma ve âhen erre ve tîşe yularlı ve dest-i harbe-i yeniçeriyân bin ve üç bin tüfeng ve otuz bin tîr-i Tatârî ve kesme ve kemâne bin ve zırh-ı cebe-i derbendî, kalkan-ı Rumeli bin, kostanicse bin, âhen küskü ve âhen çekic ve külüng-i Ferhâdî ve revgan-ı neft ve revgan-ı şîrugan ve rev-

* Yeniçeri Ağası Mehmed Ağa'ya Serdâr'ın yanına gitmesinin fermân edilmesi, 1002 cumâdelûlâsımn evâilindedir (Selânikî, I,355).

** 17 Receb 1002'de Yeniçeri Ağası kapusunda, 17 Şa'bân 1002'de ise Cebehâne önünde tuğlar dikilmiştir (Selânikî, I,361,366).

gan-ı zeyt ve resen-i tîre ve garar çift ve torba ve şem'-i bâd şem'-i 'asel ve burgu-yı mütenevvi'a ve kunbara ve isfidâc ve kağıd-ı vezne[1] ve çiriş ve âhen balta ve mismâr-ı mütenevvi'a ve sâyir cebehâne tedârük olunur. **[V 16a]** Ve kaba cebehâne, sefînelere tahmîl[2] olunmağın, Bahr-ı siyâh'dan Varna'ya nakl olundukda, ba'dehû arabalar ile Belgırad'a nakl oluna. Ve Âsitâne'den asker sürmek içün Anadolu eyâletlerine, kapucu-başılar fermân olunup, ılgar ile revâne olurlar. Ve Kırım Hânı olan Gāzî Girây hazretlerine ta'yîn ederler. Ve Vezîr Kāyim-makām Ferhâd Paşa, Vezîr İbrâhîm Paşa ve Cerrâh Mehmed Paşa ve Hâdım Hasan Paşa, Vezîr Halîl Paşa ve Vezîr Cıgal-zâde Kapudân, donanma tedârükünde. Ve Baş-defterdâr Hasan Efendi hazîne cem'i ile takayyüdde. Ve Nûh Efendi Defterdâr-ı Anadolu olmağın, Lâm 'Ali Efendi Re'îsülküttâb ve Mûsâ Efendi Tevkî'î oldukda*, Dîvân-ı hümâyûn'da sefer tedârüklerinde. Ve Yeniçeri Kâtibi olan Mehmed Efendi sefer-i hümâyûna me'mûr oldukda, Âsitâne'de mânde ve korucu ve tekā'üdler ve segbânlara Yeniçeri Kâtibi, Baş-rûznâmeci Mehmed Efendi'ye fermân olur. Ve Monla Kāsım Efendi Piyâde Mukābelecisi mânde olup ve Şehr-emîni İbrâhîm Ağa ve Mîrahûr-i evvel Nûh Ağa ve 'Îsâ Efendi Emîn-i Cev ve gayri Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve Segbân-başı Âsitâne'de zâbit kalurlar. Ve iki bölükler mânde idiler. Ve Yeniçeri Ağası olan Mehmed Ağa, Üngürus seferine fermân olur. Ve zâbitlerden donanmaya ve gayri hizmetlere me'mûr olanlardan mâ'adâsı Üngürus seferine ta'yîn olup.

Gurre-i recebü'l-müreccebde Âsitâne'den, Yeniçeri Ağası, yeniçeriler ile, alaylar ile Dâvud-paşa Sahrâsı'nda konup ve Cebeci-başı İbrâhîm Ağa cebehâne ile, mâh-ı recebin on dördüncü gün, Âsitâne'den Belgırad'a 'azîmet ederler**. Ve Belgırad'da Sadr-ı a'zam, Vezîr-i ekrem Serdâr Sinân Paşa tedârüklerde. Ve Budun'da olan Mîr-i mîrân Serdâr Mehmed Paşa'ya feryâdcı gelür. Hatvan üzere keferenin taburu gelüp, Hatvan Kal'ası'nda olan askerler kıtâlde. Budun'dan Vezîr Mehmed Paşa*** ve yeniçerilerden ve cebeci ve topcu ve kapu halkı ve mîrlivâlar ile Peşte'den ılgarlar. Hatvan Kal'ası imdâdına dâhil olurlar. Bir mesâff-ı harb [ü] kıtâl olur. Kefereden niçe dil ü

1 vezne : اوزمه V(y)
2 tahmîl : tahmîn V(y)

* 9 Şa'bân 1002'de Yeniçeri Ağası sefere gönderilirken Tevkî'î olarak Hamza Bey vardır (Selânikî, vr.203b).

** 21 Şa'bân 1002'de Cebeci-başı İbrâhîm Ağa gazâya gittiler (Selânikî, vr.205a). Metnimizde Yeniçeri Ağası ile Cebeci-başı'mn hareketleri aynı gün gibi gözüküyorsa da Selânikî'de (vr.203b) Yeniçeri Ağası 9 Şa'bân 1002'de İstanbul'dan çıkmış görünüyor.

*** Hatvan Kalesi'nin küffâr tarafından muhâsarası üzerine Budun askeriyle Vezîr Hasan Paşa ve Rumeli Beylerbeyisi Sinân Paşa-zâde Mehmed Paşa 10.000 asker ile varıp, 11 şa'bânda büyük bir ceng olur (Selânikî, I,369-370). Dündâr Sinân Paşa-zâde'nin Çarkacı Hasan Paşa'nın geri çekilme taktiğini anlamayıp kaçması üzerine asker-i İslâm mağlûp olur (Peçuylu, II,142-143). Metnimizde Mehmed Paşa Budun Beylerbeyisi gibi görünürken, Selânikî'de Rumeli Beylerbeyisi olarak gözükmektedir.

başlar kat' olunmağın; Hatvan Kal'ası'n istihlâs ederler. Ba'dehû 'avdet edüp, Budun'da karâr ederler.

Ve Belgırad'da Vezîr-i a'zam, sene ihdâ ve elf recebü'l-müreccebinde*, bârgâh u otak ve çadırlar **[V 16b]** ve ordu, Belgırad Sahrâsı'nda Hünkâr-tebesi Vâdîsi'nde kurulup ve ahkâm-ı şerîfler gönderüp, kışlaklarda olan kapu-kulları ref' olup, Belgırad'da orduya dâhil olup, mevâcibleri ve hizmetleri tevzî' olunur. Ve mîr-i mîrânlar ve mîrlivâlar kışlaklarından hareket edüp, Budun Sahrâsı'nda çadırları. Ve beylerbeyilerden Anadolu, atların Segedin Sahrâsı'nda çayırladup, ba'dehû Budun'da, sahrâda dernek ederlerdi. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli İstoni-Belgırad'da otakların, çadırların, orduların kurup, atlarına 'alef verüp. Ve Budun Beylerbeyisi olan Vezîr Mehmed Paşa Ser'asker olmağın, çadırların ve orduların Budun'dan ihrâc edüp, Görez-İlyâs altında dernek üzere ve etrâflarda kışlayan mîrlivâlardan ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârlardan cem' olmak üzere. Ve Mîr-i mîrân-ı Bosna, askeri ile fermân üzere Osek Köprüsü'n muhâfaza ederlerdi. Ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş 'Ali Paşa, askeri ile Belgırad'a dâhil olup, Sirem Vâdîsi'nde konup ve Mîr-i mîrân-ı Sivas Mahmûd Paşa**, mîrlivâlarından Divriği ve Arapkir ve Canik Beyi ve Mîrlivâ-i Amasya ve Çorum ve Bozok mîrlivâları ile ılgar ederler, havflerinden. Belgırad'da Sadr-ı a'zam hazretlerinin hâk-i pâylarına yüz sürdükde, hil'atler ihsân olunmağın, fermân sâdır olur: "Osek Köprüsü'nde hâzır olup, Tuna'dan ta'yîn olunan donanmaya mu'âvenet edüp ve havf-nâk boğaz [ve] adalardan ve 'aduv kefe-relerinden ve mazarratların def' edesiz" deyü.

Vezîr-i a'zam, Serdâr-ı ekrem hazretleri, mâh-ı mezbûrda ordu-yı hümâyûna teveccüh edüp, alaylar cem' olup, cemî' Belgırad 'ulemâsı ve meşâyihlerden ve sâdât ve eşrâf ve Defterdâr Paşa ve Dîvân efendileri bi'l-külliyye orduda çadırlarına nüzûl edüp, ol günde Belgırad Kal'ası'ndan toplar şenlikleri olup ve bârgâhda ziyâfetler olup ve kışlaklardan gelen bölük halkının mevâciblerin ve hizmetlerin tevzî' edüp ve kānûn üzere zahîreleri ve yeniçerinin beksemâdların ve zahîre ve mîrîden saka bârgîrlerin ve meşk ü musluk, defterleri mûcebince yeniçeri ocağından Muhzır Ağa'ya teslîm olunmağın. Ve donanma sefîneleri hâzır ve cebehâne gemileri ve donbaz gemileri ve elvâh-ı çûb ve kereste mübâlaga **[V 17a]** cem' olup, Budun Vilâyeti'ne 'azîmet etdiler. Ve Belgırad muhâfazasına Înehân Beyi kalurlar[1]. Ve Semendire zu'amâları sefere me'mûrlar idiler. Ve Nüzül Emîni 'Ali Ağa

* Vezîr-i a'zam Sinân Paşa 1002 recebinin evâsıtında Belgırad kışlasından otağına çıkmıştır (Na'îmâ, I,95).

** Vezîr-i a'zam Sinân Paşa Sirem'de iken Sivas Vâlîsi Mehmed Paşa, Mar'aş Vâlîsi Mehmed Paşa, Rakka Vâlîsi 'Ali Paşa, Budun Serdârı Ahmed Paşa, Bosna Beylerbeyisi Mihalicli Ahmed Paşa orduya gelmişlerdir (Na'îmâ, I,95). Görüldüğü gibi beylerbeyilerin isimleri metnimizdeki isimlerle uygunluk arzetmediği gibi, bu beylerbeyilerin orduya katıldıkları yer de pek açık değildir.

1 kalurlar : karlurlar V

ve Müteferrika Hüseyn Ağa, anbarlar üzerlerine ve mîrî tahsîline fermân edüp. Ve Ebnâ'-i Sipâhiyân Ağası olan Süleymân Ağa'ya, Kapucu-başılık sadaka edüp, Silâhdâr Ağası olan Husrev Ağa'ya Sipâhî Ağalığı olup, Rıdvân Ağa'ya Silâhdâr Ağalığı ihsân olur. Süleymân Kethudâ'ya, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağalığı ve Yûnus Kethudâ'ya Sipâhiyân Kethudâlığı ve Hasan Kethudâ, Silâhdâr'da Kethudâ olmak fermân olunmağın. İlerü Osek Cisri'ne değin râh u menâzillerde olan batak[lardaki] köprüleri ta'mîr etmeğin ve hâkden honka nişânlar işâret olup, Serdâr Vezîr-i a'zam['ın] uğradıkları râhlar ma'lûm olunmağın.

Mâh-ı şa'bânü'l-mu'azzam evâhırında*, orduda göç nidâ olur. Ve otak u ağırlıklar ve ordu, ilerü Sirem Sahrâsı'nda konup, ba'dehû Serdâr Vezîr-i a'zam alaylar fermân etmeğin, cemî' askerler ile Sirem Sahrâsı'nda kondular. Ba'dehû menâzil-i Purhava'ya, ba'dehû Mitroviçsa, Nehr-i Sava kenârında konulur. Ba'dehû menâzil-i Tovarnik'de, ba'dehû [V]ulkovar Palankası'na, ba'dehû Dal Vâdîsi'nde, ba'dehû Osek'de [konulur]. Bin iki[1] ramazân-ı şerîfi Osek Köprüsü'nde olmağın, beş gün Osek'de oturak etdiler. Ve Âsitâne'den büyük ordu askere dâhil olup, yeniçeri zâbitleri Belgırad'a dâhil oldular. Ve der-'akab Yeniçeri Ağası, Âsitâne'den ılgar ederler. Menâzillerde yeniçeriler guluvv edüp: "Piyâde yeniçerilerin ılgara tahammülleri mümkin değildir" [deyü]. Yeniçeri Ağası cebrî piyâde[yi] hareket etdürüp, ba'dehû tedrîcle menâzillerde oturak ederler. Mâh-ı ramazânın on dördünde Belgırad'a gelürler. 'Ale'l-'acele yeniçeri tâyifesine zahîrelerin tevzî' edüp, Osek'den Sadr-ı a'zam göçüp, Mohac'da dört gün oturak ederler. Ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir ve Haleb ve Adana ve Erzurum askerleri, orduya dâhil oldular. Ve Budun'da olan Mîr-i mîrân Serdâr Vezîr Mehmed Paşa'ya fermân sâdır olur: "Otuz dört kıt'a bedoloşka topları Ova-kapusu'nda hâzırlayup ve kolonborina kundakları ve palamarların bağlayup ve sefînelere kaba cebehâneler ve yuvalak ve elvâh-ı meterisleri **[V 17b]** ve döşeme ve sâyir mühimmâtları gemilere tahmîl[2] edüp, hâzır olup, Nehr-i Tuna ile Ostorgon Kal'ası önünde Tuna şaykaları ve gemiler cem' ola". Ve Mîr-i mîrân-ı Budun, mezbûr gemilerin üzerlerine ta'yîn idi. Ve Mîr-i mîrân-ı Bosna, karadan naklolan toplar hizmetine me'mûr idi. Lâkin fermân olunmağın: "Val Deresi menâzilinde toplar ve cebehâne orduya dâhil olup ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli, Cankurtaran menâzilinde orduya gelüp, te'hîr ede" deyü fermân olunur. Vezîr Serdâr Sadr-ı a'zam, menâzil-i Mohac'dan 'azîmet ederler. Palanka-i Bedosek, ba'dehû Seksar ve Toğna ve Palanka-i Pahşa (بخشا) ve Fö[l]dvar ve mâh-ı ramazân-ı şerîfin yirmi dördünde Cankurtaran Sahrâsı'nda konulur. Budun

* 15 Receb 1002'de Belgırad kışlasından çıkıp, Hünkâr-tepesi'nde bârgâhlar kuruldu. 14 Şa'bân 1002'de Sirem Sahrâsı'na geçildi (*Fezleke,* I,29; Na'îmâ, II,95).

1 Bin iki : Bin bir V(y)

2 tahmîl : tahmîn V(y)

Beylerbeyisi ılgar ile Cankurtaran'da, Sadr-ı a'zam hazretlerine mülâkî olur. Ve sâyir mîr-i mîrânlar ve mîrlivâlar ve kapu-kulları ve Yeniçeri Kethudâsı ve zâbitleri ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda, otağ-ı hümâyûnda Sadr-ı a'zam hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüzler sürdüler. Her birine iltifâtlar ve ihsânlar; hil'at-i fâhireler ile. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli alayı sahrâları dutup, fedâyî dilîrler [ile] kā'ide üzere Rumeli Beylerbeyisi olan Hasan Paşa'nın alayı saflar olup, bârgâh meydânında selâmlayup, Vezîr-i a'zam Sinân Paşa'nın hâk-i pâyların bûs etdükde, ziyâde iltifât ile ikrâmlar etdükde, iki fâhir hil'atler geydirdiler. İcâzet olup, herkes kollarında konup. Ve Canku[r]taran Sahrâsı'nda serhad gāzîleri akın ederler. Yanık altından, küffâr-ı hâksârdan dil ü başlar ile ılgar ile orduya gelürler. Sadr-ı a'zam huzûrunda dıragoman haber verüp, keferenin cezâsın verdiler. Ve Yeniçeri Ağası ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda, yeniçeriler alayı ve bayrakları ve çorbacı bayrakları, süvârî yeniçeri ve piyâdegân-ı tüfengli ol sahrâyı dutup, galebe alayı gürûh [gürûh] saflar dutup, otak önünden yeniçeri alayı saf saf geçüp, dahi meydân izdihâmlarından kat kat ârâm etdiler. Ve zâbitler ve Yeniçeri Ağası olan Mehmed Ağa, ol vâdîde Sâhib-i devlet hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerin bûs etmeğin, ba'dehû ocak ağaları ve zâbitlerden sonra, **[V 18a]** hil'atler ile mesrûr edüp, icâzet olup, çadırlarına 'azîmet etdiler. Ve mâh-ı mezbûrda, Cebeci-başı İbrâhîm Ağa, Âsitâne-i sa'âdet'den cebehâne ile ordu-yı hümâyûnda bârgâh-ı Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerine dâhil olduğunda, hil'at ile ri'âyet olunmağın.

Ve ol vâdîde mübârek 'îd-i şerîf, şevvâlin ibtidâsı oldukda, kā'ide üzere rûz-i 'arefede, ordu-yı hümâyûnda olan mîr-i mîrânlara te'kîd olunur. Alaylar ile ordu-yı hümâyûndan hılâf sahrâlarda saflar dutup, cilidler ve halkalar aldurup ve silâhşorluklar edüp ve cevâniblerde karavullarda hâzır olup ve sahrâda minber kurup ve mîr-i mîrânlar taraf ber-taraf alayların ihâta etmeğin ve mukaddem gelüp, Sâhib-i devlet hazretlerine mesâfe etdiler. Ve kapu-kulları ağaları ve ehl-i Dîvân mu'tâd üzere cem' olup, otak [u] bârgâhda, Vezîr-i a'zam hazretlerinin hâk-i pâylarına yüz sürüp, ba'dehû ol mübârek eyyâmlarda şenlikler ve salât-ı mağribden, vakt-i fecr tulû' edince şenlikler ve meş'aleler zeyn olup, çadırlarda şem'ler ve donanmaları olmağın. Ve cemî' mîr-i mîrânlar da nevbetler döğülüp ve ziyâfetler tedârük olup, vakt-i temcîdler kırâ'at olunur. Asâkir-i İslâm musallâya hâzır olup, salât-ı 'îd vaktinde edâ olundukda, yeniçeri yoldaşlara ziyâfet, ba'dehû ağayâna ve Dîvân halkına ve kapu halkına ziyâfet olur. Ba'de't-ta'âm hayr[1] du'âlar olup ve fermân sâdır olur.

Mâh-ı şevvâlin ikinci günü sahrâda alaylar olup, piyâdegân alayı ve süvârî alayı cebe vü cevşenler ile ve mîr-i mîrân alayı sahrâlarda saflar dutup, 'aduvlar cengi oldukda, yürüyüşlerde ve harblerde saf-keşler olup ve çarkada

1 hayr : + hayr V

olan[lara] kā'ide üzere ta'lîm fermân olunmağın. Ve münâdîler nidâ ederler: "Herkes hâzır olup, alaylarında mevcûd yoklanur" deyü tenbîh idi. Ve bölük ağaları kapusunda te'kîd ve yeniçeri odalarında hâzır olup, Canku[r]taran Vâdîsi'nde, mîr-i mîrân alayları ve bölük halkının alayı ve piyâdegân alayı sahrâlarda, cenâheyn yemîn ü yesâr saflar olup, selâm yerinde durup, Vezîr-i a'zam Sinân Paşa'nın başka alayı, Müteferrika ve Çavuş ve Dîvân-ı hümâyûn kâtibleri **[V 18b]** alayı ve cebelüler bir gürûh ordudan sahrâyı tavâf edüp, ol kadar cem'iyyet-i asâkir-i İslâm bir târîhde cem' olmuş değildi. Serdâr Vezîr-i a'zam Sinân Paşa, askeri tavâf edüp, selâm ifşâ ederlerdi. Ve bir mikdâr cilidler ve silâhşorluklar ve ceng üslûbu üzere hareketler olup ve yeniçeri üçer saf olup, tüfenglü ve şâhî darbuzan arabaları ordu başında dizülüp, Vezîr-i a'zam hazretleri ordu başına gelürler; toplar şenlikleri olur. Ve otağ-ı hümâyûnlarına gelüp karâr etdiler. Ve: "Mâh-ı şevvâlin dördüncü günü göçüp*, menâzil-i Val Deresi'nde konulur" deyü Budun câniblerinden toplar ve cebehâne orduya dâhil olup, müşâvere olur. Serhad ağalarından ve ehl-i vukūf müdebbirlerden, fikr [ü] re'y-i[1] savâb budur ki: "Tata Kal'ası üzerine, ba'dehû Yanık Kal'ası, Kâfiristân'da olan kılâ'ların kilididir; ba'dehû Komaran Kal'ası. Eğer mezbûr kal'alar feth olup; gayri keferenin ve Nemçe Kıralı itâ'at eder" deyü cevâb olup, mîr-i mîrân ilerüye çarkacı ta'yîn olunur. Ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş['ı] dündâr fermân edüp, dahi ağırlıklar girüde kalurdu.

Ve mâh-ı şevvâlin sekizinci gününde, kûhistân [ü] dervend ve balkan etrâflarından Kal'a-i Tata'ya teveccüh edüp**, toplar önlerince piyâde ve müsellem ve yörükler, akıncı eşkinciler, boğazları baltalar ile eşcârları kat' ederlerdi. Mâh-ı mezbûrun onuncu günü, Tata Sahrâsı'na dâhil oldukda***, Kal'a-i Tata bâlâda bir tarafı sazlı batak ve dervend, kûhistân eteğinde, varoşu sahrâya döşenüp, karye etrâfları vîrân. Ve Komaran Kal'ası, Tuna kenârı ve adada. İçerü kılâ' Komaran Kal'ası kebîr ü şedîd kal'a ve cevânibleri varoş. Karyeleri ma'mûr olup, asker halkı seğirdimler etmeğin, Tata Kal'ası cevânibleri hendek olup, Mîr-i mîrân-ı Rumeli alayı havlayup, Tata Kal'ası altında saflar olup, varoşundan kefereler cem' olup, tüfengler ile harb etmeğin ve Kal'a-i Tata'dan toplar atup, bedenleri bayrakları ile zeyn ederler. Ol vâdîde alaylar ile saff ü gürûh idi. Serdâr Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân Sinân

* Cankurtaran Sahrâsı'ndan göçülmesi *Fezleke*'de (I,29), metnimizde olduğu gibi şevvâlin 4'ünde gösterilirken, Selânikî (I,395), Sadrâzam Sinân Paşa'nın Âsitâne'ye gönderdiği mektuba dayanarak, şevvâlin 24'ünde Cankurtaran'dan ayrılındığını nakletmektedir.

1 re'y-i : re'y ü V

** Metnimizde Cankurtaran'dan yukarıda 4'ünde göçüldüğü söylenirken, burada 8'inde göçüldüğü gibi çelişik bir ifâde vardır. *Fezleke* (I,29) bu konu ile ilgili bilgilerini büyük ölçüde metnimizden almakla beraber, 4'ünde Cankurtaran'dan Val Deresi'ne geçildiğini, 8'inde de oradan Tata'ya teveccüh edildiğini söyleyerek karışıklığı gideriyor.

*** *Fezleke*'nin matbû nüshasında şevvâlin 4'ünde (bk.I,29), yazma *Fezleke* nüshasında ise şevvâlin 24'ünde (bk.vr.11b) Tata'ya gelindiği nakledilirken, diğer kaynaklar şevvâlin selhinde Tata karşısına konulduğunu (Peçuylu, II,144; *Nuhbe*, s.169) naklediyorlar.

Paşa'nın alayı sahrâda durup, Tata Kal'ası'ndan kunbaralar ile **[V 19a]** guluvlar ederlerdi. Piyâde yeniçerilerden, hendek kenârında pusuya girüp, bir mikdâr tüfengleşüp ve zinde kefereler dutup ve ağırlıklar ol sahrâda konup, çadırlar ve ordu kurulup, mîr-i mîrânlar alaylar ile Nehr-i Tuna'ya havâle saflarda; vakt-i 'asr olunca te'hîr ederler. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli, mîrlivâları ile Yanık sahrâlarına doğru 'azm edüp, Samartin Kal'ası sahrâda vâki' küçük kal'a olup, topların savurup, etrâflarında karavullar koyup ve mîrlivâlardan Köstendil Beyi ve Selânik Beyi, meteris çidleri ve sepetler içün kûhistânlardan eşcârlar kat' edüp, Rumeli ordusunda meterisler mühimmâtların hâzır edüp ve Cebe-hâne'den elvâhlar ve kazmalar ve bârût-i siyâh ve penbe rişte ve Yeniçeri Ağası kapusunda, yeniçeri oda-başılarına tevzî' etdiler. Salât-ı mağrib vaktinde, Mîr-i mîrân-ı Rumeli ve Anadolu ve Yeniçeri Ağası, başka kolları ta'yîn idi. Dört cânibden Tata Kal'ası muhâsara olunmağın, on kıt'a bedoloşka ve dört kolonborina ve on şâhîler ile Tata Kal'ası üç gün kâmil döğülürdü. Hücûmlar olup, serdengeçdiler üşündü ederlerdi. Ve kefere-i fecere, Tata Kal'ası'ndan kunbara ve saçmalar ile harb ederlerdi. Gâzîler gedüklerden guluvv ü üşündüler etmeğin, küffâr-ı hâksârlar top u tüfeng darblarından mecrûh [u] zahmdâr olurlardı. Dördüncü gün vakt-i fecrde "Emân" deyü yeniçeri koluna haber gönderdiler*. Sadr-ı a'zam hazretlerine 'arz olunmağın, keferenin verdikleri Tata Kal'ası'm kabûl edüp, birer başları ile küffârları âzâd edüp, ruhsat verilür. Ve Silâhdârlar Ağası olan Rıdvân Ağa'ya fermân olur; Tata Kal'ası'ndan halâs olan kefereyi, ekserî zahmdâr, Komaran Kal'ası'na değin götürüp, ba'dehû ruhsat verilür. Ve kılâ'-ı mezbûru zabt etdiler. Mîrlivâ ta'yîn edüp, neferâtlar ve 'azebân tahrîr ederler.

Ve Âsitâne-i sa'âdet tarafından Kapucu-başı olan Yemişçi Hasan Ağa ılgar ile dokuz günde, hatt-ı şerîf ile orduya dâhil olur. Vezîr-i a'zam hazretlerinin hâk-i pâylarına yüz sürüp ve hatt-ı şerîf[i] teslîm eder. Ve Tatar Hân câniblerinden **[V 19b]** müjde haberlerin irsâl edüp, Belgırad'a dâhil oldular. Ve Gâzî Girây hazretlerinin Ahmed Ağası ordu-yı hümâyûnda, Vezîr-i a'zam hazretlerine mülâkî oldukda, nâmelerin teslîm edüp, feth olan Kal'a-i cedîd-i Tata sahrâsında yedi gün oturak olur.

Ve Yeniçeri Ağalığı'nı, Yemişci Hasan Ağa'ya sadaka ederler** ve sâbıkā Yeniçeri Ağası olan Mehmed Ağa'ya, Karaman Mîr-i mîrânlığı 'atâ olur. Ve yeniçeri zâbitleri, cedîd ağa[y]ı i'zâzlar ile otaklarına kondurup. Ve Re'îsülküttâb, Mahmûd Efendi olurlar ve Medhî Efendi Baş-tezkireci olup.

* Bazı kaynaklar Tata Kalesi'nin metnimizde olduğu gibi üç gün üç gece döğülüp, dördüncü gün vire ile teslîm olduğunu yazarlarken (Selânikî, I,395-396; Peçuylu, II,144; *Nuhbe,* s.169; *Fezleke,* I,30). Ta'lîkî-zâde (s.169-70), kalenin 6 günde fethedildiğini yazmaktadır.

** Kâtib Çelebi, Yemişci Hasan Ağa'nın zilka'de gurresinde Yeniçeri Ağası olduğunu söylerken (*Fezleke,* I,30), Tata muhâsarasının 2. günü Yeniçeri Ağası olduğu da zikredilmektedir (*Nuhbe,* s.169-170).

Ve Tatar Hân Gāzî Girây, yüz bin Tatar ve Novay Tatarı başka ve Çerâkis[e]li nâmdâr, cebe vü cevşenlü Hân kulları on binden ziyâde.

Vezîr-i a'zam, Serdâr-ı ekrem ordu-yı hümâyûn ile feth olan Tata'dan teveccüh edüp ve Gāzî Girây ve emirzelerinden orduya dâhil olup, Sahrây-ı Yanık'da mülâkat olurlar*. Ve Sahrây-ı Samartin'de konup, ba'dehû Kal'a-i Samartin'de olan küffâr havflerinden, Kal'â-i Samartin'den firâr ederler. Mîr-i mîrân-ı Rumeli, alayı ile Samartin Kal'ası üzerine vardıkda, kefereden bir ferd kalmayup firâr ederler**. Lâkin ekserî batakda kalurlar; bî-dermân. Rumeli gāzîleri havlayup, tîğ ü şemşîrlerden geçürüp ve ba'zıların zinde dutup, kayd [ü] bend edüp, alaylarda Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerine getürüp, cezâların verüp, nâmdârlık edenler behr[e]-mend olurlar. Ve Kal'a-i Samartin zabt olunmağın, ol vâdîde alaylar fermân olunur. Mîr-i mîrân-ı Anadolu ve Karaman ve Sivas ve Diyârbekir ve Rakka, mîrlivâları ile sağ kolda ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli ilerü çarkada ve Mîr-i mîrân-ı Budun, toplar ve cebehâneye ta'yîn idiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Bosna sol kolda. Ve şâhîler sahrâda, alayı, arabalar ile ikişer saf ve topcuyân neferâtları hâzırlar. Ve yeniçeri bayrakları üçer saf tüfengli kat kat çekilürler. Ve ağayân ve müteferrika alayı ve çavuşân ve Dîvân-ı hümâyûn kâtibleri ve ehl-i menâsıb alayı tuğlar önlerince, Vezîr-i a'zam hazretlerinin ağaları ve tevâbi'i ve hüddâmları müsellah ilerüde ve Sancağ-ı şerîf etrâflarında sâdât u 'ulemâdan **[V 20a]** i'zâz [ü] ikrâmlar ile Feth-i şerîf kırâ'at ederler idi. Vezîr-i a'zam, Serdâr-ı ekrem kafâsında üsküflü Silâhdâr ve Çukadâr ve piyâde şâtırlardan etrâflarında ve cenâheyn bölük halkı, 'alemler ve alay bayrakları ve silâhdârlarun bayrakları yesârda ve sipâhîler bayrakları yemînde saflar dutup gürûh [ve] süvâr[î]ler alayı, hâkden gubârlar kalkup, vasfı mümkin değil; ol sahrâlarda alaylar geşt ederlerdi. Sît [u] sadâlardan gök yüzlerinde pervâz eden murgānlar hâke dökülürlerdi. Ve Yanık seferinde cem' olan asker bir târîhlerde olmayup, nâmdâr fâris süvârî, Ebnâ'-i Sipâhiyân'dan Dîvâne Fâyik Bey ve Nasûh Bey [ve] mezbûrlar emsâli dilîrlerden, Yanık altına seğir[d]imler ile kılâ' altından yarar keferelerden zinde getürüp, dıragoman ile Sadr-ı a'zam huzûrunda söyledüp: "Küffârlar ve hod-bîn fâcirlerden Nemçe Kıralı ve Hırvat ve Zrinski cem' olup, Beç'de turvin ederler; taburları cem' olmada" deyü haber verüp, ba'dehû Sahrây-ı Samartin'de konulur. Ve menâzil-i mezbûrda Tatar Hân Gāzî Girây orduya dâhil olurlar***. Tatar alayı bir gürûh galebe; sahrâları geşt ederler. Ve asâkir-

* Gâzî Giray metnimizde de belirtildiği gibi (bk.Metin, aşağıda s.36), Samartin'de orduya dâhil olmuştur (Selânikî, I,396; *Nuhbe,* s.170; *Fezleke,* I,30). Yanık'da dâhil olanlar ise muhtemelen emirzeler olmalıdır. Zaten belirttiğim kaynaklar Yanık'da herhangi bir katılma olayından bahsetmiyorlar.

** Samartin Kalesi iki günlük muhâsaradan sonra emânla fethedilmiştir (Ta'lîkî-zâde, s.215-216; Selânikî, I,396; *Nuhbe,* s.170; *Fezleke,* I,30).

*** Gâzî Girây'ın Vezîr-i a'zam'la buluşması Samartin'de, 10 zilka'dededir (*Fezleke,* I,30). *Nuhbe* (s.171) ise buluşmanın aynı gün Yanık Hisârı yakınında olduğunu kaydetmektedir.

i İslâm istikbâl eyleyüp, ta'zîm ü tekrîmler ile Sadr-ı a'zam Vezîr-i ekrem hazretlerine mülâkî oldular. Bârgâh-ı cedîd kurulup, ri'âyetler ve fâhir hil'atler ve murassa' eğerlü ve rahtlu esb; ve ri'âyet kemâlinde idi. Ve asâkir-i Tatar ilerüde, sahrâlarda tabur bağlayup, Tatar Hân ol vâdîde bir gün karâr etmeğin.

Mâh-ı zilka'de gurresinde Kal'a-i Yanık Sahrâsı'nda gürûh gürûh alaylar. Ve yeniçeri ocağı, cedîd ağaya ikrâmlarda. Ve piyâde alayı tüfengli neferât, kara bulut misâl sahrâda şa'şa'a verirdi. Ve dahi önlerince şâhî darbuzan ve miyâne yüz yetmiş kıt'a, bin nefer topcu-yı 'atîk ve dört yüz nefer cedîd topcu ve yedi yüz nefer top arabacı ve elli nefer kunbaracı ve üç bin cebeciler sefere me'mûr idiler; cebehâne hizmetlerinde, Ve te'kîd olunur: "Min-ba'd süvâr atlu, ağırlık arasında bulunmasun". Herkes kollarında, alaylarında mevcûd idiler. Ba'dehû sahrâda alaylar olup, mîr-i mîrân alayı yemîn ü yesârda, **[V 20b]** Serdâr Vezîr-i Âsaf-ı zemân cebe vü cevşenlere müstağrak, vasatda; cevâniblerinde bölük halkının nâmdâr dilîr fârisleri, cebe vü cevşenlü, tîrkeşlü ve silâhlu ve nîze bayrakları ve alay bayrakları hareketde. Ve altun 'alemler güneşde pertev salup, heybet ile cûş u hurûşda. Ve 'Alemdâr olan Yûsuf Bey'in, hazret-i Sultân-ı Enbiyâ'nın *'aleyhi's-selâm** , 'Alem-i şerîfi saff-ı a'lâda. Ve cemî' ehl-i Dîvân ve ağayân ve Baş-defterdâr İbrâhîm Paşa ve Re'îsülküttâb ve kâtibân-ı Dîvân-ı 'âlî ve müteferrika ve çavuşân ve çavuş-zâde bayrakları ile ve tuğlar ile saflarda. Ba'dehû yeniçeriler bu tantana ve bu zînet ile, sahrâda asâkir-i İslâm Yanık Hisârı'na teveccüh etdiler. Ve ilerüde çarkacı olan Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Hasan Paşa, sancak-beyleri ile, çavuş ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları kostanicsede bayrakları, 'alem ve alay bayrakları ile nâmdârlar, tahta, cebe vü cevşenlü, Bektâşî kisvelü, silâhları ve fâris atlu dilîrân saflar bağlayup, ba'dehû sâyir eyâletler kā'idelerince yemîn ü yesârda sahrâları yankuladurdu. Ve asâkir-i İslâm'ın hay huy sadâlarından, pervâz eden murgānlar âşiyânından cüdâ düşüp, ağırlık içre düşüp, giriftâr olurlardı. Bu tertîb üzere Samartin Kal'ası'na karîb sahrâda kondular. Ve Samartin Kal'ası'nda olan kefereler kal'adan cüdâ düşüp, hânumânların bırağup, birer başları ile firâr edüp, uğrın kapudan bataklar içre ve bir niçesi balkan cânibine bî-cân düşüp, kal'ayı vîrân koyup, halâs olmak ümmîziyle perâkende olurlar. Gāzîler akın üzere Samartin Kal'ası'na seğirdim ile vardıkda, kal'ayı boş görüp zabt ederler**. İlerüde çarkacı Mîr-i mîrân-ı Rumeli, alayı ile haber alur. Samartin üzerinde ba'zı kefereye rast gelürler, giriftâr ederler. Ve batak içre hayli kâfirler şemşîrden geçüp, kal'ayı zabt ederler. Cümle topların ve

* "عليه السلام = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.

** Samartin Kalesi iki günlük muhâsaradan sonra emânla fethedilmiştir (Ta'lîkî-zâde, s.215-6; Selânikî, I,396; *Nuhbe,* s.170; *Fezleke,* I,30). Müellifimiz yanlışlıkla yukarıda zikrettiği olayı değişik ifâdelerle burada da tekrâr etmiştir.

tüfenglerin ve cebehânelerin defter edüp, Vezîr-i a'zam Sinân Paşa'ya müjde haberi irsâl etdiler. Ve ol vâdîde oturak ederler.

Ve Yanık Kal'ası'nda olan keferenin gönüllerine havf düşüp, 'ale'l-'acele Pırak (براق) ve Beç'de olan kırallarına haber gönderüp, imdâd isterler. Nemçe Kıralı turvin edüp, küffâr vilâyetlerine ve Firengistân'a ve sâyir milel-i muhtelifeden imdâd[a] kefere cem' olur. **[V 21a]** Beç Sahrâsı'nda taburları, yüz altmış bin kefere, topları ve tüfengli piyâdesi, başka kasdları budur ki, Yanık mukâbelesinde tabur bağlaya. Ve Yanık'da hatvanlarına on bin kefere cengçi imdâd. Ve atlusu kılâ' sınurunda tabur ve tabya peydâ eder, hâzır. Lâkin kefere-i Efrenc'e ve Nemçe'ye bir büyük renc hâsıl oldu.

Ve Yanık altından dilîrler, kefereden dil ü başlar alup, ordu-yı hümâyûnda olan Vezîr-i a'zam huzûrunda dıragomana, kâfir dillerin söyledüp, ba'dehû harca sürdüler. Ve ol vâdîde Tatarlar orduya gelürler. Hân Gāzî Girây'dan haber getürüp: "Osek Köprüsü'n 'ubûr edüp, Yanık Sahrâsı yurdunda orduya dâhil olurlar" deyü 'arz ederler. Ve mâh-ı şevvâlin evâhırına karîb, Budun Beylerbeyisi Vezîr Mehmed Paşa, topları ve cebehâneyi orduya dâhil ederler.

Ve mâh-ı şevvâlde asâkir-i İslâm Yanık Sahrâsı'nda bârgâh ü sâyebân ve yedi direklü çerge ve sâyir haymeler kurdular*. Kā'ide-i kadîm üzere, ordu başında şâhî darbuzanlar zencîrlenüp ve yeniçeri çadırları askeri kuşadup ve mîr-i mîrânlar kollarında haymelerin kurdular. Ve karavullar hizmeti sipâriş olunanlara, fermân üzere karavul çavuşları âgâh ederlerdi; nevbetlerine muntazır idiler. Ve mîrlivâlardan ba'zılar[a] meterisler hizmeti fermân olunmağın. Nâmdâr u dilîr pehlevân gāzîler, Yanık Hisârı'na seğirdimler etmeğin ve çarkacı Rumeli beyleri, keferenin atluları ile ceng ü harbe mübâşeret ederler. Ve keferenin alayı hendekden ayrılmayup, dört def'a darb-ı tîğ ve hücûmlar olur. Asker-i İslâm câniblerinden kefereden başlar alınur. Duhâ vaktinde kelleler germ ve cevânib-i erba'adan dilîr gāzîler, küffâr üzerine hücûmlar edüp, kal'adan top u tüfengler serpüp, fedâyîler kat'â toplarından havf etmeyüp: *"Tevekkeltü 'alallâh***"* deyü âgāz-ı harb ederler. Ve Tatarlardan bir mikdâr, tîr ü kemân ile kâfirleri sıyup, top altına sığınup. Ba'dehû Mîr-i mîrân-ı Rumeli ve Budun ve Yeniçeri Ağası ve Kethudâ Bey ve Topcu-başı ve Cebeci-başı ve Anadolu Beylerbeyisi, meteris olacak münâsib, kal'aya karîb yerleri görüp ve Yanık Kal'ası'n dâ'ire-i dervâzesin gördüklerinde, cevânibleri ziyâde derin hendekler ve üç kat hisâr sengistân ve bir kat çim toprakdan **[V 21b]** ve bir katı dolma rıhtım kulleleri ve hisâr-peçe bedenleri birbirine muttasıl ve dört

* Samartin Kalesi'nin fethinden sonra 13 Zilka'de 1002'de Yanık Kalesi'ne gelinip muhâsara edilmiştir (Selânikî, I,396; *Nuhbe,* s.170). Meterislerin kurulması ise Peçuylu'ya göre (II,145) 10 zilka'dededir.

** "توكلت على الله = Allah'a teslîm olup boyun eğdim" anlamına gelen Arapça bir sözdür.

kapulu ve zencîr asma köprü. Ve kal'anın boyu eflâke hemser, murg-ı 'Ankā üzerinden güzâr etse, perr ü bâlin döker idi. Ve dört cevânibden kebîr yan kulleleri, her bir kulle bir kılâ' ve başka tabyalar seng-i hârâdan ve kal'a burucu ve saray etrâfları çimden binâ olunmuş toprak kulle ve bir kilise-i kebîr içerü kal'ada. Ve topları kirpi misâl kullelerde ve bedenlerde. Su kullesi ve Top-hânesi meydân[da]. Ve Tuna kenârı bir cânibi ve enhâr-ı Raba, Tuna mânendi; karîb hendekler de batak. Ve karavul-hâneler, etrâfları ve şakalozlar. Ve kullelerde toplar[ı] mengenelü san'at ile bâlâya çıkarup, sahrâyı nişâna alur. Ve aşağa indirüp ve ba'zı toplar zencîr ile bârûda ve havâyî topları mazgallarda saçma ile kullanurlar. Ve kapuları üzerlerinde toplar [vardır]. Kal'a-i Yanık vasf olunmak mümkin değildir. Bi-hamdillâhi Te'âlâ guzât-ı Müslimîn, keferenin şedîd kal'aların aslâ 'aynlarına almayup, meteris olunan yerleri nişânlayup, asâkir-i muvahhidîn ve Serdâr-ı 'âdil[1], 'adl [ü] dâd ile memleketler feth eylemiş Gāzî Sinân Paşa, otağ-ı hümâyûnda; mîr-i mîrânlar da'vet olunmağın ve ocak halkından niçe kal'alar fethinde bulunmuş, ihtiyâr ve rüzgâr-dîdeleri da'vet ederler. Tedbîr ü müşâvere olur. Kal'a-i Yanık['ın] dört cânibden muhâsara olunmasın evlâ görüp, cânib-i yemînde Vezîr-i a'zam kolu, yedi bedoloşka ve dört kolonborina ve on şâhî kifâyet eder. Ve Zağarcıbaşı yirmi oda ile ta'yîn olur. Ve Mîr-i mîrân-ı Budun, tevâbi'i ile te'kîd olunur. Ve cânib-i yesârda Rumeli ocağı, Vezîr Hasan Paşa altı bedoloşka ve beş şâhîlerden, Rumeli'nin akıncıları ve Dobrucalı ve serdengeçdilerden bin nefer. Ve Yeniçeri Ağası kapuya mukābil ve kulleler ve Tuna sevâhili ve Saray'dan cânibine yeniçeri ocağı bi'l-külliyye yedi bedoloşka ve beş şâhî ile ta'yîn olur. Ve Karaman askeri, eşkincilerden ve gönüllü serdengeçdilerden bin nefer, bölük şartıyla tahrîr olunur. Ve 'acemiyândan ve bostancıyândan iki bin serdengeçdiler ilerüde ve Anadolu Eyâleti Satırcı Mehmed Paşa, dört bedoloşka ve beş darbuzanlar ve Anadolu sancaklarından **[V 22a]** gönüllü serdengeçdiler, tabyayı ve büyük kulleyi muhâsara etmek fermân olunmağın* ve sâyir mîr-i mîrânlara, her birine bir hizmet teklîf olunup, ba'dehû: "Ordudan serdengeçdiler ve serahor (صارخور) lardan, meterislere varınca mûş yolların kazup, askere zahmet ve keferenin toplarından zarar ref' olunsun" deyü mübâşeret olunur. Ve ol vakit yeniçeri ocaklarına elvâh ve kürek ve kazma ve tüfeng ve harbeler ve tîr ü kemânlar ve barut ve kurşun ve rişte-i penbe tevzî' olunur. Ve sâyir meterislere elvâh, kürekler ve kazmalar ve âlât-ı harb ve toplara lâzım yuvalaklar ve Cebe-hâne'den kifâyet mikdârı bârût-i siyâh ve cemî'

1 'âdil : + ve V

* Yanık muhâsarasında topların dağılımı *Fezleke*'de (I,31) metnimizden farklı bir şekilde belirtiliyor. Meselâ Vezîr-i a'zam kolunda Budun askeriyle altı bedoloşka, iki kolonborna ve sekiz şâhî, Yeniçeri Ağası kolunda dört bedoloşka, iki kolonborna, dört şâhî, Anadolu kolunda dört top, iki kolonborna, Gâzî Giray kolunda ise dört bedoloşka top kurulmuş ve 18 zilka'dede kale döğülmeye başlanmıştır. Verilen bu farklı bilgilerden Kâtib Çelebi'nin bunları metnimizden almadığı anlaşılıyor.

mühimmâtlara meterisde hendekler kazup; cebehâneyi hıfz içün. Ve meterisde döşeme elvâhlar ve meteris damı içün neccârlar, kerestelerden kebîr sepetler hazırlanup ve ikişer kat ordu meterise hâzır olup ve bir kat haymeler, ordudan mâ'adâ meterislerde kurulup, Sâhib-i devlet, Vezîr-i a'zam hazretleri meterislerde olurdu. Ehl-i Dîvân ve Müteferrika ve Çavuş ve kâtibân ve mîr-i mîrânlar meterislerde idiler. Lâkin ekser bölükden nevbet ile karavullar hizmeti ve meteris hizmeti mukarrer idi ve beylerden 'ale't-tertîb rûz u şeb karavul olurdu; hizmetlerinden münfekk olmazlardı. Ve salât-ı mağrib vakti oldukda, yeniçeri ocağı ve topcu ve cebeci fi'l-cümle meteris yerlerine 'azîmet ederlerdi; Vezîr-i a'zam hazretleri ile ma'an. Ordudan meşâyih-i 'azîz Emîr Efendi ve dervîşân ve 'ulemâdan ve Sancağ-ı şerîf ve alay bayrakları ve mîr-i mîrân ve sancak-beyleri ve alay-beylerinden ve müteferrika ve zu'amâlardan ve çavuşân ve tîmâr sipâhîleri ve ma'zûllerden herkes, Kal'a-i Yanık'da kollarına mübâşeret edüp ve hayr du'âlar ile cân ü dilden çalışurlardı. Küffâr-ı füccâr kal'adan toplar ve şakalozlar ve kunbaralar ile ceng ü muhârebelerde; askere bir mertebe şikest verilürdü. Ba'zısı mecrûh, zahmdâr olurdu. Küffâr cânibi[n]den fınduk, yağmur misâl. Ve asker-i İslâm meterislerde çalışup, 'acele birle hendekler kazup, dahi mûş yolların bir uğurdan: "Gayret-i İslâmdır" deyüp, istimâletler olurdu. Ve Sadr-ı a'zam cânibinden hasene vü guruşlar 'atıyye verilürdü. Ve nısfu'l-leylde toplar meterisleri olur. **[V 22b]** Ba'dehû döşeme tahtalar döşenüp, toplar kundaklarda, meterisde hâzır oldukda ve her meteris birbirine mu'âvenet edüp itmâm buldukda, salâtü'l-fecr edâ olundukdan sonra, meterislerde hayr du'âlar ve koç kurbânlar zebh olunur ve yeniçeri meterislerinden gülbang-ı Muhammedî getürdüler. Ba'dehû üçer nevbet tüfeng şenlikleri olup, andan sonra toplar bir uğurdan meterislerden atılur. Üç gün ve üç giçe toplar arasın kesmeyüp, her günde biner dâne yuvalaklar, Kal'a-i Yanık içre urulurdu. Bu üslûb üzere, üç kıt'a top kal'aya havâle adaya, bin nefer cebeci ve iki yüz topcu ile Sivas Beylerbeyisi, zu'amâsı ile ve kul-oğullarından beş yüz nefer serdengeçdi, adaya ta'yîn edüp, kâfirlerden bir ferd bedende baş göstermeyüp, mukātele olurdu.

Ve mâh-i zilka'denin evâsıtında, Vezîr-i a'zam hazretlerinin kollarından toprak sürmek fermân olunmağın; Vezîr-i a'zam hazretlerinin Kethudâsı olan Dervîş Ağa toprak başında bir kîse haseneyi önlerine koyup, torbayı toprak[la] getürenlere 'atıyye tevzî' ederlerdi.

Ve mâh-ı mezbûrda, Tatar Hân Gāzî Girây hazretleri, yüz elli bin Tata[r] askeri ile ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda, bölük ağaları karşu varup; alaylar ile ve Sâhib-i devlet hazretlerinin cânıblerinden Kethudâ Bey ve Haleb Beylerbeyisi ve Şâm kulu ve Diyârbekir askeri ve Rakka Eyâleti, i'zâz [ü] ikrâm ile Hân hazretlerini [istikbâl eylediler]. Yanık Kal'ası'na karşu Tatar askeri kara bulut misâl kal'anın 'akabinde ordusu konup ve Gāzî Girây Hân

hazretleri, emirzeleri ile meterisde, Sadr-ı a'zam, Düstûr-i mükerrem, Nizâmü'l-'âlem, Serdâr-ı ekrem Sinân Paşa'nın otaklarına teveccüh etdükde karşulayu[p], i'zâz [ü] ikrâm birle müşerref oldular*. Meterislerde ziyâfetler olup, hil'atler ve murassa' eğerlü at ve murassa' hançer ihsân etmeğin ve emirzelerine hil'atler ve harçlıklar 'atâ olur. Ve meterisleri Hân hazretleri teferrüc edüp ve kefereden diller giriftâr edüp, asâkir-i Tatar meterisde söyledüp.

Ve keferenin taburu Tuna cânibinden alayları gürûh birle, gök demürlere müstağrak küffâr askeri ve keferenin piyâdesi başka zuhûr etdükde, Tuna'nın mukābilinde, Yanık Kal'ası'na karşu, gürûh bir alay 'acîbe şeytân kavmi **[V 23a]** topların çekdürüp, taburların kurdular**. Guluvv ile kal'aya imdâda kefere göndermek fikrinde idiler.

Ve meterislerden Rumeli Beylerbeyisi Hasan Paşa, ba'zı nâmdâr beylerinden süvâr olup ve Mîr-i mîrân-ı Bosna ve gāzîler ve Hân hazretleri, Tatar askeri ile ve Yeniçeri Kethudâsı ve neferâtlar, serdengecdilerden; Tuna sevâhilinde toplar cenglerin ederlerdi. Ve mîr-i mîrânlar, Tuna kenârında alaylar bağlayup ve şaykalar tedârükleri; mukaddem tekerlek ile karadan getürmüşlerdi. Ve donbaz gemileri köprü içün ve keresteler kifâyet mikdârı arabalar ve câmûslar ile orduda hâzır idi. Ve üç bin nefer serdengecdi tahrîr olunmağın, Tuna'ya geçmek niyyet eyleyüp, 'ale'l-'acele şaykalar ile ve gemi ile dilîr tüfengli Tuna'yı 'ubûr edüp, üç pâre şâhî darbuzanlar ma'an geçürüp, küffârın tuğyân üzere oldukları mukarrer. Tuna'yı geçenler gaflet etmeyüp, Tuna yalısında hendekler kazup, meteris-i tabur eyleyüp, piyâde gāzîler kendülerin hıfz eyleyüp, 'akabince çorbacılardan ve beylerden cür'et edüp, Hakk Te'âlâ hazretlerinden 'inâyet olur. Üç binden ziyâde tüfengli meteris içre, lâkin kefere-i fecere, âteş-i top u tüfengler ile meteris üzere hücûmlarda. Ve Tuna sevâhilinde Vezîr-i a'zam ve mîr-i mîrânlar ve 'ulemâdan ve 'azîzlerden cem' olup, hayr[1] du'âlarda ve sâyiri tazarru'larda. Herkes çeşmlerinden yaşlar döküp, karşuda 'ubûr eden dilîr nâmdâr Müslümânlar gülbang getürüp, Hakk Te'âlâ hazretlerinden halâs ümmîzinde idiler***. Ve

* Gâzî Giray, Sadrâzam ile 24 Zilka'de 1002'de Yanık Kalesi yakınında buluşmuşlar, müşâvereden sonra ise herkes kendi çadırına gitmiştir (Selânikî, I,402). Peçuylu (II,150-151), buluşmanın 19 Zilka'de 1002'de Yanık Sahrâsı'nda gerçekleştiğini ve Hân'a gerekli itibârın gösterilmediğini, Hân'ın da bu durumdan kırıldığını naklediyor.

** Tuna'nın öte yakasında tabur kuran düşman, kurulan iki köprüden Yanık Kalesi'ne devamlı olarak girip çıkmaktadır. Bu arada düşman Serdârı Hersek Matyas 100.000 kişi ile Komaran'da konmuştur (*Fezleke,* I,31).

1 hayr : hayr u V

*** 28 Zilka'de 1002'de 5-600 Tatar ve 100 kadar yeniçeri Tuna'dan adaya geçerler. Küffâr önce yeniçeriyi sonra Tatar askerini bozar. Bir kısmının şehâdetinden sonra, dönebilenler döner (Selânikî, I,396,397,402,403). Ta'likî-zâde'ye göre (s.248) bu olay daha az askerle 27 zilka'dede vukûbulmuştur.

gemiler ile Tuna Adası'na toplar geçürüp ve Tatar askeri köprü ta'mîrine sabr etmeyüp, Tatar Hân'dan icâzet olur. Bir uğurdan altmış bin Tatarlar, Tuna'ya bârgîrleri ile salarlar; saz giyâhlarından peydâ ederlerdi. Bârgîrlerinin kuyruğuna bağlayup, ba'dehû Tuna'yı yeldirüp, Tatar askeri Tuna'yı bulut misâl 'ubûr edüp, bir uğurdan Tatarlar imdâd olup, serdengecdiler gayret edüp, küffâra top u tüfengler serpüp, küffâr *hazelehumullâh**, yüz binden ziyâde atluları meteris üzerine havlayup, 'inâyet-i Hakk olup, cüz'î asker-i İslâm[ı], lutf [u] kerem [ü] 'inâyet-i Sübhânî hıfz etdi. Ahvâlleri perîşân ve dilleri gamnâk idiler. Küffâr-ı füccârlar yedi def'a yürüyüşler etdiler. Meterislerden **[V 23b]** serdengecdiler, tüfenglerin yağmur misâl keferenin alaylarına yağdırırlar idi. Ve Tuna gemileri ile adaya geçen toplar ve zenberekler ve şakaloz ve tüfengler ile çalışurlardı. Ve Tatarlar sahrâda saflar olup, keferenin taburlarına tîr-i kazâ, zenberek misâl sadaklarından, Macar'ın cebelerinden te'sîr edüp, kefere demed demed hâke düşüp, mürd olurlardı. Ve kefere-i fecerenin top u tüfengleri mübâlaga; Tatar askerine bir mikdâr şikest olurdu. Ve köprü misâl gemiler ile fâris, pehlevân, dilîr gāzîlerden bin süvârî fedâyî, hezâr ikdâmlar ile Tuna'yı 'ubûr etdiler. Meteris içre olanlara imdâd olurdu. Küffâra hücûmlar olup, muhârebe vü kıtâl mukarrer. Ve Kal'a-i Yanık 'ale't-tevâlî otuz kıt'a bedoloşka ile ceng olurdu. Ve Kefere-i fecere uğrın hücûmlar edüp, meterislere rûz [u] şeb çıkup, muhârebe olup; rûy-gerdân; ekseri darb-ı şemşîrden küşte olurlardı. Ve küffâr taburu üzere ziyâde ihtimâmlar olurdu. Ziyâde âteş san'atları, ef'âl-i şeyâtîn ve hîle vü hud'a, ceng [ü] cidâl iki cânibde olmağın ve kılâ' muhârebesi ve meterisler tebdîli. Her gâh cedîd damlar ile toprak ve hendekler kazulurdu. Ve yeniçeriler meterisleri üç günde bir ilerüye, kal'adan cânibe karîb olunurdu. Ve kal'anın topları mübâlaga; meteris halkı istirâhat olmazdı. Hemân 'ale't-tertîb top u tüfeng ile ceng ve keferenin topları darbı, meteris damların dağıdurdu. Ve ekser ehl-i tîmâr ve zu'amâ top hizmetine ve toprak sürüp ve ordudan bir ferd âşikâre meterislere gelmezlerdi. Kal'adan toplar sahrâya havâle ve dört câniblerden toprak sürüp ve kal'anın hendekleri derin ve bataklar ve ziyâde çidler örülürdü. Ve döşemeler içün kebîr tomruklar ve torbalar herkese sâliyâne olurdu. Ve orduda münâdîler fermân mûcebince, müteferrikaya hitâben ve çavuşân ve çavuş-zâde ve bölük halkı ve gayri her gâh meterislerde mevcûd olurdu ve hizmetlerinde olurlardı. Ve kefere ahvâlleri ve taburları, muhârebe vü kıtâlde. Ve asker-i İslâm Tuna'yı 'ubûr ederlerdi. Ve Tatarlar mukāvemet edemeyüp ve şaykalar ile piyâde yeniçeri ve cebeci ve on şâhî darbuzanlar ile karşu meterisde olanlara kuvvet-i kalb olur; dahi ziyâde mukayyed olurlardı. **[V 24a]** Ve süvârî Rumeli beylerinden Köstendil ve Alacahisâr gāzîleri Tuna'ya gemiler ile atların ve şaykalar ile imdâd olup, karşuya dâhil oldukda, alayların saf edüp, küffâra kasdları olur. Ol vâdîde füccâr ile bir ceng olur.

* "خذلهم الله" = Allah onları rezîl rüsvây eylesin" anlamına gelen Arapça bir bedduâdır.

Vakt-i 'asrda küffâr mukāvemet edemeyüp, firâr ederler. Ve 'akabince nâmdârlar izin alurlar, dört bin keferenin başların tîğ darbiyle galtân ederler ve dört yüz diller giriftâr ederler. Ve mecrûh [u] zahmdârlarından bî-dermân, taburlarında kalurlar. Meterislerde olan serdengeçdilerden basup, bakıyye kalan kefereyi emân vermeyüp, tîğ u şemşîrden geçürüp, kellelerin nişân [olarak] Sadr-ı a'zam hazretlerine getürüp, behre-mend oldular. Ve Tatar askeri biraz ılgar ederler, esîrlerden ve 'avrat ve oğlanlardan yağma ederler. Ve on yedi topların kabz edüp ve cebehâne ve kocuların ve bârgîrlerin kabz ederler. Ve şakaloz ve darbuzanlar ve miyâneler kâfirden zabt olunmuşdur.

Ve keferenin ibtidâ kebîr taburları feth olunduğu, ihdâ ve elf târîhinin zilka'desinde*, bu mikdâr nüfûs-i müşrikîn piyâdesinden cüz'î halâs olmuşdur. Ve ekser kefereden ba'zısı Raba Nehri'nde gark olup ve ol vâdî zabt olundukda, Mîr-i mîrân-ı Bosna ve Rumeli beylerinden ve Haleb Beylerbeyisi ve Şâm-ı şerîf kulları ve serdengeçdiler, Tuna'nın ol yakasında tabur ve haymelerin kurup, karavullar ta'yîn olunup, Tuna'yı zabt ederlerdi. Ve şaykalar Tuna sevâhilinde karârda ve donbaz gemileri hıfz olurdu. Ve Yanık Kal'ası'na karşu, Tuna'dan havâle honkadan toplar kurup, karavullar ta'yîn olunup, içerüsün döğerlerdi.

Ve tabur fethinden sonra, Serdâr Vezîr kolundan hücûmlar olup, dört sâ'at mikdârı kal'aya nerdübânlar ve kunbaralar ile yürüyüş olur. Kefere yürüyüş yerinde, saçma toplar ile ve fuçılar peydâ ederler. Barut ile ba'zı tasnîfler gedüklerden ferâgat ederler. Askerden ba'zı mecrûh [u] zahmdâr dutdular. Ve içerü kal'adan ba'zı dutsaklardan i'lâm ederler: "Saray köşesinden gāfil olmanuz. Keferenin ziyâde ihtiyât havfı andandır" derler. **[V 24b]** Ve lağımlara mübâşeret olunur.

Ve 'îd-i adhâda, mâh-ı zilhiccenin onbirinci günü**, yeniçeri meterislerinde kuşluk zemânı, yeniçeri yoldaşlar ziyâfet üzere iken, meterislerinde gāfil, lâkin karavul hâzır idi. Kazâ vü kader herkes 'âleminde [iken] yeniçeri meterisleri üzere kâfirler tuğyân ve hengâme ile uğrın kapudan tüfeng serpüp, on bin karârı yeniçeri bir tarafdan ceng ü harbe âgāz ederler. Gayri meterislerden asker-i İslâm, tîğ u harbeler ile ve haymelerden fâris dilîrler seğirdim ile gelürler. Meterislerde kefereyi darb-ı tîğ ile, yeniçeri nâmdârları şol kadar kıtâl ederler ki, yaka yakaya oldular. Âhır-i kâr kefere-i fecerenin bayrakların ve binden ziyâde baş alurlar ve bakıyye firâr edüp, kal'aya girerler. Ve yeniçerilerden ve zâbitlerden ba'zıları[n] va'deleri âhır olup, şehîd oldular ve

* Tabur fethi için Selânikî'de iki tarih verilmiştir: 22-23 Zilka'de (bk. I,397) ve 22-23 Zilhicce 1002 (bk. I,403). Olayların gelişimi dikkate alınırsa, tabur fethi zilhicce ayında gerçekleşmiş olmalıdır.

** Düşmanın zilka'de sonlarında düzenlediği başarısız meteris baskınından sonra 10 Zilhicce 1002'de düzenlediği ikinci meteris baskını da başarısızlıkla sonuçlanmıştır (*Fezleke*, I,32; Na'îmâ, I,97).

ba'zıları ber-murâd oldular. Ve Rumeli kolu gedük açdılar. Mâh-ı mezbûrda hücûm ile yürüyüş olur, ba'dehû toplar cengi olur. Rumeli zu'amâları tabyayı feth edüp, dört yüz kefere darb-ı tîğ ile mürd oldular. Ve Bosna serhad gāzîleri nevbet dutup, yürüdüler; mümkin olmayup. Halk ve kapu-kulları bi'l-ittifâk var kuvvet[i] bâzûya getürüp, Hakk Te'âlâ hazret[ler]inden feth taleb edüp, ziyâde mahzûn olup, göz yaşların dökerlerdi.

Ve Sadr-ı a'zam altmış dört gün zârîlikler ve niyâzlar ve gözlerinden kanlu yaşlar ceyhûn olurdu*. Ve meterislerde 'azîz ü müttakîler, evkāt-ı hamsede hayr du'âlardan sonra tevhîdler olurdu. Mîr-i mîrânlar gayret çeküp, kendülerin her bâr tehlikelü yerlere ve âşikâre kal'a bedenlerine ve kulleye alay bayrakları ile hücûmlar olurdu.

Ve isnâ ve elf muharreminde** nevbet, Anadolu gāzîleri ocakdır. Kadîmden memâlik-i Üngürus ve gayri memleket Anadolu gāzîlerinden feth olmuşdur, bi-iznillâhi Te'âlâ. Vezîr-i a'zam meclisinde, umûr-dîde, niçe gazâlar fethin görmüş ihtiyârlar, tedbîr ü müşâvere etdükde, Anadolu Beylerbeyisi ol vakit Karaman'dan, Anadolu Eyâleti Mehmed Paşa'ya sadaka olunmuş, yarar beylerbeyi, kapusu mükemmel Mehmed Paşa da'vet olunmağın, fermân olunur: "İnşâ'allâh mâh-ı muharremin on sekizinci gün, cemî' sancak-beyleri ve Anadolu Defterdârı ve Defter Kethudâsı ve alay-beyleri ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları ve ma'zûl ve piyâdegân, kal'aya **[V 25a]** icâzetdir, yürüsünler. Hizmet edenlere ve dilîrlik edenlere murâdları olur. Eğer ze'âmet ve eğer müteferrika ve eğer dirliklerdir, kānûn üzere verilür ve ibtidâlar ve ihsânlar olur" deyü nidâ olurdu.

Ve Yanık Hisârı altmış dört gün idi***, her gün Kal'a-i Yanık burucuna ve hisârlarına sekiz yüz dâne yuvalaklar urulurdu. Ve kunbara vü saçma ve lağımlar olurdu; lâkin: "Biri te'sîr etmez" deyü me'yûs idiler. Ve orduda gaflet geçürmeyüp, her çadırlarda niyâz [u] zikrullâha meşgūl oldular. Ve yeniçeri ocağından bir ferd kalmayup, meterislerine geldiler. Ve bölük halkı, 'alemleri ile meterislerde. Ve iki bölükler hazîneyi hıfz içün fermân olundu. Ve mîr-i mîrânlar karavullarda. Ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş dündâr hizmetinde. Ve meterislerde vakt-i 'işâdan vakt-i fecr tulû' edince, 'ibâdât ü tâ'ât ve 'afv-ı taksîrât ve salavât-ı şerîf[ede idiler]. Ve toplar ve tüfengler sâyir zemândan ziyâde güm güm, Kal'a-i Yanık döğülürdü. Kefere-i fecere kal'adan, asâkir-i İslâmın galebelerinden tâkatleri kalmayup, ceng ü cidâlden ve top u tüfenglerin havfından 'âciz kalduğu mukarrer. Şol kadar mecrûh [u]

* Yanık Kalesi 60 gün muhâsara edilmiştir (Selânikî, 1,398). *Fezleke* (I,39) 64 gün diyerek metnimizi tercih etmiş görünüyor.

** Müellifimiz burada 1003 yerine 1002 yazarak yılları birbirine karıştırmış görünüyor.

*** Yanık Kalesi 60 gün muhâsara edilmiştir (Selânikî, 1,398). *Fezleke* (I,39) 64 gün diyerek metnimizi tercih etmiş görünüyor.

zahmdârları ve mürd olanları mübâlaga. Meterislerden atılan toplardan, kal'a içre aslâ sığınacak meskenleri kalmayup, yuvalaklar darbından eğer içerü kılâ' ve eğer taşra bedenler ve kullelerde toplar serpindisi, rast geldüğü küffârları mürd edermiş. Ve ekser keferenin 'avratları ve oğlanları ba'zı hendeklerde ve ba'zı kemer altlarında bî-dermân olurlar. Lâkin 'inâyet-i Hakk'ın, kâfirlerden, asker halkının tedbîrlerin mülâhaza ederler. Kefere tâyifesi zebûn; hatvanları ve beylerine guluvv-i 'âmm ederler: "Bu def'a yürüyüş olursa, Kal'a-i Yanık alunur. İmdi bedenimizde cânlarımız halâs olsun, kal'ayı teslîm ederiz" derler, rızâları olur. İttifâk[en] sabâh vakti burc [u] bârûdan küffâr-ı füccâr, Rumeli meterislerinden cânibe feryâd birle "Emân" deyü Hasan Paşa'yı şefî' ederler. Yanık Hisârı'n vermek dilerler. Ve kal'adan küffâr, bayrakların baş aşağa dikdiler. Rumeli Beylerbeyisi, Vezîr-i a'zam hazretlerine 'arz ederler. Kâfirler tarafından feryâdların ve ancak bir başları ile ruhsat fermân olur*. Meterislere tenbîh olunur, gayri **[V 25b]** toplar ve tüfengler men' olur. İçerüden hatvanları taşra gelür. Vezîr Hasan Paşa, Vezîr Mehmed Paşa ve Yeniçeri Ağası ve zâbitân ve Topcu-başı ve Cebeci-başı ve Dervîş Kethudâ, Yanık Kal'ası'n teferrüc içün girüp, içerü kal'ayı zabt edüp ve cebehâne ve toplar 'adedi ile zabt olunur. Keferenin re'âyâsı ölenleri bir cânibe koyup, kapudân ve hatvan ve beyi ve sâyir kâfirleri ve zahmdâr u mecrûhları ve 'avrat u oğlanları bir cânibe cem' olup: "Bir ferde zarar yok, 'ahdimiz üzere, hâtırınuz hoş olsun" [derler]. Ve Hatvan'ı, Sadr-ı a'zam Vezîr-i müdebbir Sinân Paşa'nın huzûrunda, hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, küstahlıkların[ın 'afvını] diler. Dıragomana fermân olunur: "Sa'âdetlü Pâdişâhımız sağ olsun. Kadîmden bu âna gelince kırallarunuz ile olan 'ahd ü emân üzere, smur ta'yîn olunan yerlerden tecâvüz olunmadı. Lâkin kırallarınuzdan ihânet olundu. 'Ahdinüzden döndünüz. İmdi şimden sonra bilmiş olun, Yanık Kal'ası'n feth etdük, ba'dehû inşâ'allâh evvel-bahârda Beç Kal'ası üzere hareket mukarrerdir, bilmiş olasız".

Ba'dehû Yanık'dan halâs olan kefereye emân u ruhsat verilüp, Tuna'dan gemiler ile Beç Kal'ası'na gitdiler. Vezîr-i a'zam, Serdâr-ı ekrem Sinân Paşa, feth olan Yanık Kal'ası'na teveccüh ederler. İçerü cevâniblerin geşt edüp, kebîr kilisaya dâhil olduğunda, ezân-ı şerîf kırâ'at olunur ve câmi'-i şerîf bünyâdın fermân ederler. Ve gedükleri ve hendekleri ve meteris yerlerin cedîd binâ ederler. Ve kal'anın etrâfların, mîr-i mîrânlara sınurlar ta'yîn edüp, 'alemler ile zeyn edüp, şenlikler ile Yanık Kal'ası'n ta'mîr ederlerdi. Ve kapu-kulları ve mi'mârlar ve neccârlar ve her tâyifeye imeciler etdirüp, cemî' mûş yolların

* *Fezleke,* metnimizde verilen tarihi kabul etmiş gözüküyor. Diğer kaynaklar ise 12 Muharrem 1003'te ertesi gün için yürüyüş karârı alınması üzerine kalenin emânla teslîm olduğunu kaydetmektedirler (Selânikî, I,398-399; *Nuhbe,* s.174; Peçuylu, II,153-154; *Fezleke,* I,39; Na'îmâ, I,100).

düz etdürüp, sene isnâ ve elf muharreminin evâhırında* Yanık Kal'ası'n cedîd ve vîrân yerlerin ta'mîr eylediler. Ve mîr-i mîrânlardan dilîr 'Osmân Paşa'ya, Yanık Eyâleti'ni sadaka etdiler. Ve dört sancak dahi ilhâk etdiler. Ve nevbetci yeniçeri ve cebeci ve topcu ve arabacıyân ve kunbaracılardan ve süvârî bin, kapu halkı ve kul-oğullarmdan iki bin neferât tahrîr etdiler. Ve nevbetci yeniçeri ve cebeci ve topcu ve arabacıyân ve kunbaracılardan ve süvârî bin[1], kapu halkı ve kul-oğullarmdan iki bin neferât tahrîr edüp, şart ile ağalar[2] ve kethudâlar ve kâtibler ta'yîn edüp ve fârisân-ı kılâ' ve gönüllü ve beşlü ve 'azebân **[V 26a]** ve hisâr erleri ve kapudân ve dizdâr ağalardan ve neferâtlardan mu'tâd üzere tahrîr etdiler. Ve zahîre ve cebehâne alıkoyup ve mevâciblerin ta'yîn edüp. Ve Kal'a-i Yanık evvelkiden a'lâ oldukda, esnâf u tüccârlar kalup, bey' u şirâ ederlerdi.

Ve eyyâm-ı mübârekde cum'a nemâzın edâ ederler. Sadr-ı a'zam hazretleri kā'ide üzere 'ünvân ile Yanık Kal'ası'nda, câmi'-i kebîrde cem' olup, salât-ı cum'a kılunup, ba'dehû şenlikler olur. Ve Tatar Hân Gāzî Girây emirzelerinden ba'zılar hâzır olup: "Mübârek bâd" ederlerdi. Ve otak [u] bârgâhda Hân hazretleri ve mîr-i mîrân paşalar ve beyler ve ağalardan Yeniçeri Ağası ve bölük ağaları ve ehl-i Dîvân'dan Defterdâr Paşa ve Tevkî'î ve Re'îsülküttâb ve tezkireciler ve Defter Emîni ve mukābeleciler ve Mâliye Tezkirecisi[3] 'Osmân Efendi ve Rûznâmeci ve Muhâsebeci ve Mukāta'acı ve Mevkūfâtî ve küttâb-ı Dîvân-ı 'âlî, ol meclisde sa'âdetlü Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân'm hâk-i pâylarına yüzlerin sürüp: "Mübârek bâd" deyü kānûnları ile taraf-ı mîrîden hil'at-i Pâdişâhî 'atâlar olup, her birine ihsânlar ve sitâyişler ve hayr du'âlar olup ve yeniçeri ocağı zâbitân[ı] ve Topcu-başı ve Cebeci-başı ve Arabacı-başı'ya hil'atler verüp: "Berhurdâr olsunlar" deyü herkes mikdârlarınca ri'âyetde ve süvârî kapu halkına 'umûmen ikişer akça terakkîler ve piyâdeye birer akça terakkîler ihsân ve tevzî' olunmağın, def'-i meclis olur. Ve Âsitâne'ye ılgar ile Yanık Kal'ası fethi ve tabur fethi ve Samartin ve Kal'a-i Papa feth olduğu sebeb dahi bâ'is.

Tatar Hân hazretlerinin câniblerinden akın hizmeti içün elli bin Tatar askeri Papa Kal'ası üzere ılgar ederler. Papa içre olan kefere-i feçere havf edüp, Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerinin nâmı ve Tatar Hân askerleri sahrâda gürûh ile peydâ oldukda, küffâr-ı füccâr kal'adan ibâ ederler. Balkanlara ve sazlıklara düşüp, bî-cân olurlar. Tatar Hân emirzelerinden, Papa Kal'ası'n zabt edüp, müjde haberi ordu-yı hümâyûna gelür, telhîsde 'arz olunur.

* Müellifimiz burada 1003 yerine 1002 yazarak yılları birbirine karıştırmış görünüyor.

1 bin : pin (پك) V (Ayrıca kenarda birkaç harf fotokopide çıkmamış gibi görünüyor).

2 ağalar V (Kenarda yer alan bu kısımda birkaç harf fotokopide çıkmamış gibi görünüyor.)

3 Tezkirecisi : + ve V

Ve Âsitâne'ye müjde haberi [ile] on dört günde, Kapucu-başı Rıdvân Ağa ta'yîn olunur*. Âsitâne-i sa'âdet'e telhîsleri mezbûr Rıdvân Ağa, Kāyimmakām Ferhâd Paşa,['ya] Üngürus **[V 26b]** cânibinden fütûhât ile hayr haberi 'arz ederler. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri mesrûr olup, Saray-ı hümâyûn'da Top-kapusu'nda olan topları şenlikler [içün] fermân olunur. Ve üç gün donanma olur. Ve Şehr-i İstanbul'da ve etrâf şehirlerde ve cemî' sefîneler zeyn olup, üçer gün toplar şenlikleri olur. Ve mezbûr Rıdvân Ağa'ya hil'at ü ri'âyetler olur. Vezîr Serdâr, Sadr-ı a'zam hazretlerine hatt-ı şerîf ve müte'addid hil'atler ve murassa' kılıç ve murassa' hançer ve cevâhir sorguç ve iki esb, murassa' eğerlü. Ve mîr-i mîrânlara ve Defterdâr'a ve Yeniçeri Ağası olan Hasan Ağa'ya hil'at-i fâhireler 'atâ olunur. Ve emr-i şerîf fermân olunup, ılgar ile ordu-yı hümâyûna, Vezîr-i a'zam hazretlerine gönderilür. Ve kapu-kullarına kışlak fermân olunur.

Ve Yanık ve tabur ve Kal'a-i Tata ve Papa ve Samartin fethi müjdesi ile irsâl olan Rıdvân Ağa['yı], sene isnâ ve elf saferinin evâhırında**, tekrâr Âsitâne'den i'zâz [ü] ikrâmlar ile Belgırad'a ta'yîn ederler.

Sadr-ı a'zam hazretleri, Yanık Kal'ası mühimmâtların görüp ve Papa Kal'ası'na dahi neferâtlar ve sancak-beyi ta'yîn olunur. Yanık Eyâleti'ne ilhâk olunmağın, yeniçeriden ve topcıyândan ve cebeci tahrîr etdiler. Ve Tatar Hân Gāzî Girây, asker-i Tatarlara Beç altına değin akın etdirdiler; esîrler orduda fürûht olurdu.

Ve mâh-ı saferde, orduda münâdîler nidâ edüp, Yanık muhâfazasma me'mûr olan asker, kal'aya teveccüh edüp ve yoklama edüp, ba'dehû Mîr-i mîrân 'Osmân Paşa'ya defterlerin teslîm edüp, dahi ri'âyetler olunur.

Ve rûz-i kāsımdan mukaddem topları ve cebehâneyi, Budun Beylerbeyisi ve yörük beyleri, câmûşlar hizmetinde; Yanık'dan 'avdet edüp, Budun cânibine 'azîmet olunmağın.

Ve Serdâr Sadr-ı a'zam hazretleri ordu ile, kal'ayı Bârî Te'âlâ hazretlerine emânet edüp, vedâ' ederler. Ve Komaran Kal'ası'na teveccüh olundukda, mâh-ı saferü'l-muzafferde Komaran Sahrâsı'nda, Tuna sevâhilinde konulur***. "'Avn-i Hakk nasîb ederse Komaran Kal'ası'na üşündü olursa,

* Yanık Kalesi'nin fethi ve düşman taburunun bozulduğunu 7 Safer 1003'te İstanbul'a gelip haber veren Selânikî'ye göre, metnimizde yer aldığı gibi Kapıcı-başı Rıdvân Ağa değil, Sinân Paşa'nın Kapu Kethudâsı Yûsuf Ağa'dır (Selânikî, I,395).

** Yanık Kalesi'nin fethi ve düşman taburunun bozulduğunu 7 Safer 1003'te İstanbul'a gelip haber veren Selânikî'ye göre, metnimizde yer aldığı gibi Kapıcı-başı Rıdvân Ağa değil, Sinân Paşa'nın Kapu Kethudâsı Yûsuf Ağa'dır (Selânikî, I,395).

*** Yanık'tan Komaran'a muharremin evâhırında geçilmiş, 1 Safer 1003'te meterise girilmiştir (*Fezleke*, I,39-40). Ta'likî-zâde'ye göre (s.351) ise fethedilmesinden 13 gün sonra 24 Muharrem 1003'te Yanık'tan kalkılmış, 2. günde Komaran'a varılmıştır.

ümmîzdir ki fethi müyesser ola" deyü otağ-ı hümâyûnda, mîr-i mîrân ve yeniçeri ocağı ve kapu halkı ile müşâvere olunmak fermân olunmağın, serhad ağaları ittifâk üzere şefâ'at ederler. **[V 27a]** "Elbetde, inşâ'allâh vakit gerçi dardır. Lâkin ikdâm olunursa, Hakk sübhânehû ve Te'âlâ kādirdirler, 'ankarîb Komaran Kal'ası'n kâfirlerden darb-ı tîğ ile fethi ehl-i İslâma nasîb olur. Budun Kal'ası'ndan ve Ostorgon, ba'dehû Komaran ve Yanık etrâfları ve Tuna zabt olur. Küffâr-ı füccâr hareketden kalurlar. Ostorgon emân bulur. Gerçi Kal'a-i Komaran, Tuna ortasında vâki' olmuşdur ve müstahkem şedîd sarb kal'adır. Cür'et olunursa inşâ'allâh feth olur. Ve meteris hizmetinde olan piyâde yeniçeri yoldaşlara ri'âyet olunursa, hizmet olur" deyü cevâb oldukda, Vezîr-i a'zam hazretleri yeniçeriye ve zâbitlerine, her nefer başına beşer yüz akça in'âm vermeği mukarrer ederler. Ve on kıt'a toplar alıkonup ve cebehâne kifâyet mikdârı kalup, Hakk Te'âlâ hazretlerinden niyâz edüp, hulûs ile dikkat [ü] ihtimâm edüp, Komaran Kal'ası'nı cevânib-i erba'adan muhâsara edüp, yeniçeri meterise teveccüh etdiler. Ve toplar ile yedi gün göz açdırmayup, Mîr-i mîrân-ı Rumeli gāzîleri ve gayri beylerbeyiler ve serdengeçdiler tahrîr olunmağın, her cânibden üşündü olur. Kefere kal'adan ceng ü kıtâl ederlerdi. Bir def'a yeniçeri meterislerinden nerdübânlar ile hücûm oldukda, kal'adan kefere hatvanları turvin edüp: "Eğer kıral tarafından imdâd gelmezse ahvâlimiz mükedder olur; bî-dermân olmak mukarrer" derler. Ve Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Hasan Paşa'ya gedükden cevâb ederler; kefereden. "Komaran Kal'ası'n verürüz; şol şart ile, cemî' esbâb ve ehl ü 'iyâllerimiz halâs olmak üzere Tuna gemiler[i] ile izn olursa ve Rumeli Beylerbeyisi'ne mezbûr kal'ayı verüp, bir ferdimize zarar olmayup, askerden bir ferd bedenlere karîb olmasunlar" derler. Yeniçeri ocağından rızâ olmaz. Ve mîr-i mîrânlara ihtilâf düşüp, Budun Beylerbeyisi muhâlefet ederler: "Budun koluna mürâca'at olsun ve hem bizim meterislerimizden ruhsat olsun" deyü keferenin hılâfların dutup, tekrâr topları ile darb etmeğin, yeniçeri tâyifesi: "Rûz-i kāsım eyyâmlarıdır" deyü meterislerden bir uğurdan ibâ ederler. "Şimden sonra vakit tengdir" derler, **[V 27b]** odalarına gelürler. Komaran Kal'ası'na gadr ederler. Vezîr-i a'zam hazretleri dahi ferâgat ederler*; Budun Vilâyeti'ne teveccüh etdiler. Budun'da karâr edüp, kapu-kullarının lezez mevâciblerin tevzî' ederler. Ve Ostorgon Kal'ası'na nevbetci neferât gönderüp, bin nefer cedîd topcu ve cebeci tahrîr edüp ve Rumeli sancaklarından Alacahisâr ve Vı[l]çıtrın beylerin muhâfazaya ta'yîn ederler. Ve İstoni (اوستونی) -Belgırad'a, Karaman Eyâleti'ni ta'yîn edüp** ve yeniçeri ve cebeci

* Komaran Kalesi'nden saferin 7'sinde göçüldüğünü yazan Kâtib Çelebi, metnimizdeki 7 günlük muhâsarayı kabûl etmiş gözüküyor (bk.*Fezleke,* I,40). Buna karşılık Komaran muhâsarasının 16 gün sürdüğü de rivâyet edilmektedir (Selânikî, I,413-414).

** Karaman Beylerbeyisi Ostorgon muhâfazasında (*Fezleke,* I,40), Anadolu Beylerbeyisi İstoni Belgırad, Hamîd Sancağı Beyi Pespirim, Aydın ve Menteşe beyleri Yanık, Saruhan ve Vılçıtrın beyleri de Papa'da alıkonmuşlardır (Ta'likî-zâde, s.359).

ve topcu fermân ederler. Ve Hatvan ve sâyir serhad kal'alarına neferât me'mûr ederler. Ve Budun'da, Beylerbeyisi Vezîr Mehmed Paşa'yı Ser'asker edüp, Anadolu ve Sivas eyâletleri muhâfazaya me'mûr olurlar. Ve Yeniçeri Kethudâsı, ocak zâbitlerinden yeniçeriler ile Budun'da kaldılar. Ve Silâhdârlar Ağası, Budun'da kışlarlar. Kopan ve Şimo[n]torna sancakları kışlak ta'yîn olunur. Ve gurebâ'-i yesâr da Budun Eyâleti'nde ve topculardan ve cebecilerden ve arabacıyândan Peşte'ye ta'yîn oldular. Ve kul-oğulları murâdların alup, şart üzere Budun'da kalurlar. Ve Budun Eyâleti fi'l-cümle muhâfazada kalurlar. Zahîre ve cebehâne ve hazîneye, Budun Defterdârı me'mûr oldu. Yeniçeri Ağası ve Topcu-başı ve Cebeci-başı ve bölük halkı, sipâhîlerden Husrev Ağa ve 'ulûfeciyân-ı yemîn ve Baş-defterdâr ve Tevkî'î ve Re'îsülküttâb ve Defterhâne ve ehl-i menâsıb ve çavuşân, Vezîr-i a'zam hazretleri ile Budun Eyâleti'nden 'azîmet edüp; Belgırad'a kışlaya [dâhil olur].

Sene isnâ ve elf rebî'ülevvelinin dördünde, Osek Köprüsü'nden 'ubûr ederler*. Nehr-i Dırava'dan 'ubûr etdüğünde, vakit sermâ vü şiddet üzere; kânûn-i evvel ibtidâsı, asker-i İslâm hezâr cidd ile Belgırad'a düşüp, kışlaklarına dâhil oldular. Ve Sadr-ı a'zam Gāzî Sinân Paşa saraya girüp, her gâh sefer-i hümâyûn tedârükünde idiler. Ve cemî' mîrî üştürân-ı mâde vü ner kışlaklara fermân olur. Ve bölük halkına Köstendil ve Pirizrin (برزرين) ve Tırhala sancakların, kethudâları ile ta'yîn etdiler. Yeniçeriye kışlak mukarrer.

Ve Âsitâne'den Rıdvân Ağa ile hatt-ı şerîf, kılıc ve cevherî sorguç ve fâhir hil'atler ile Belgırad'a gelür. İstikbâle çıkup, **[V 28a]** i'zâz [ü] ikrâm ile sarayda Dîvân olur. Sadr-ı a'zam hazretleri 'ünvân ile, istikbâl ile hatt-ı hümâyûn ve emr-i şerîfi kullarına hitâben kırâ'at olundukda, mîr-i mîrânlar ve ümerâ'-i kirâm ve Yeniçeri Ağası ve Defterdâr ol makāmda ayak üzere, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin kullarına hayr[1] du'âların cân ü dilden kabûl edüp, devâm-ı 'ömr ü devlet ve 'izzet [ü] kadr ü sa'âdetlerine du'âlar olup, ba'dehû hil'at ü kemer ve murassa' şemşîr kuşandılar. Ve ol mübârek eyyâmda, Hân Gāzî Girây ve emirzelerine hil'at ri'âyetleri edâ olundukdan sonra, Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Hasan Paşa'ya ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir ve Mar'aş ve Yeniçeri Ağası olan Yemişci Hasan Ağa'ya ve ocak ağalarına ve sipâhî ağalarına ve sâyir Defterdâr Paşa ve ehl-i Dîvân efendilerine hil'atler ve nevbet şenlikleri olur. Ve Belgırad Kal'ası'ndan toplar şenlikleri olup, def'-i meclis olur. Ve Budun Beylerbeyisi'ne ve Anadolu Beylerbeyisi'ne ve muhâfazada olan mîr-i mîrânlara ve mîrlivâlara ve ağalara hil'atleri ılgar ile irsâl etdiler.

* Vezîr-i a'zam 21 Safer 1003'te Budun'dan hareket etmiş, saferin evâhırında Osek Köprüsü'nü geçmiştir (*Fezleke*, I,40).

1 hayr : hayr u V

Ve Hân hazretlerine izn olup, Kırım cânibine 'azîmet etdükde, on bin Tatar askerinden muhâfazaya fermân olunmağın, İstoni (اوستونی) -Belgırad ve Pespirim etrâflarında kışladılar*. Ve Rumeli Beylerbeyisi, Vidin ve Niğbolu sancaklarında kışladılar. Ve Bosna Beylerbeyisi, Osek etrâflarında ve Yakova ve İzvornik sancaklarında kışladılar.

Ve tekrâr sefer-i hümâyûn mühimmâtları defter olup, Âsitâne'ye gönderdiler. Ve Yeniçeri Ağası Âsitâne'ye icâzet olur. Ve feth olan Yanık ve Kal'a-i Papa ve Tata ve Samartin ve sâyir kılâ'lar ki serhadlerdir, Budun cânibinden tedârükleri sipâriş olunmuş idi. Ve Vasıt İskelesi, Budun aklâmına ilhâk idi. Ve Budun Barut-hânesi işleyüp, sefer tedârükleri görülürdü. Ve ekser Tatar tâyifesi, küffâr vilâyetlerine akın üzere olup.

Ve Kıral-ı Nemçe, Beç'de dernek üzere; lâkin Yanık'dan halâs olan Hatvan kâfiri katl eder. Ve Komaran içre Gümüş Ayak ve Ba[l]fi kâfirler hîlekâr [ü] fâsid, Ostorgon gāzîlerine dostluk tarafından sitâyiş edüp, çeteleri sükûn üzere. Ve Yanık gāzîleri **[V 28b]** çetelere çıkarlardı. Ekser dil ü baş giriftâr ederlerdi. Ve Budun'da olan Serdâr Vezîr Mehmed Paşa'ya dil gönderüp, küffâr ahvâli bilinürdi. Vezîr-i a'zam Serdâr Sinân Paşa Belgırad'a, Temeşvar'a nevbetçiler ta'yîn ederlerdi.

Ve Nüzül Emîni, Vilâyet-i Rumeli'nden zahîreler cem' ederler. Ve Vidin ve Niğbolu Sancağı'nda donbaz gemiler[i] ve şayka ve anbarlu zahîre gemileri ta'mîr ederlerdi. Ve Belgırad'a, İzvornik Sancağı'ndan ve Nemçe Kazâsı'ndan keresteler kat' olurdu. Ve Böğürdelen Kazâsı'nda ve Memlehateyn ve Serşecesse (سرشجسّه) ve Elik (الیق) ve Gradişte (غرادشنه) ve gayri enhâra şaykalar binâ olurdu. Ve Samakov'dan âhen kürekler ve kazmalar ve top mühimmâtı ve Bah Ma'deni işlerdi; top yuvalakları dökülürdü. Ve Banaluka['da] dahi top yuvalakları dökülüp, yörük beyleri ve eşkinciler, câmûslar hizmetinde idiler. Ve Rumeli kazâlarından zahîreler iştirâ olunurdu. Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Kāyim-makām olan Ferhâd Paşa ve Baş-defterdâr Hasan Efendi tophâne ve cebehâne tedârükünde idiler.

Ve sene isnâ ve elf evâhırına karîb, Eflâk Voyvodası tebdîl olur. Mihal nâm kefere Eflâk Vilâyeti'ne Voyvoda olup, kapucu-başı ile gönderdiler. Ve Boğdan Voyvodası, Vezîr Kāyim-makām Ferhâd Paşa fermâniyle telhîs olunmağın, ol târîhde Mîr-i 'alem ile cedîd Boğdan Voyvodası'nı gönderdiler. Vilâyet-i Eflâk'da ve Boğdan'da ba'zı tüccâr tâyifesi ve celeb-keşân ve murâbahacılar, ganem ü sığır ve 'asel ü revgan cem'i içün her gâh ticâret ederler[di].

* Gâzî Giray Hân, 5 Safer 1003'te icâzet alıp Kırım'a giderken, 1000 kadar Tatar askerini İstoni Belgırad, bir o kadarını da Papa'da kışlaya tayin etmiştir (*Fezleke,* I,40). Selânikî ise (I,414) Tatar askerinin seçkinlerinin Temeşvar'a kışlaya tayin edildiğini söylemektedir.

Ve sene-i mezbûrede Tersâne-i 'âmire'de donanma-i hümâyûn tedârükleri mukarrer. Ve Anadolu Eyâleti'nde<n> ve Karaman Eyâleti'nde ve Mar'aş Eyâleti'nde, zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr halkına te'kîd olunmağın, evvel-bahâr-ı huceste-âsârda Üngürus seferleri mühimmâtiyçün asker-i İslâm rûz-i hızırda Sirem Sahrâsı'nda hâzır olup, yoklama mukarrer. Gaflet olunmayup, Vezîr-i a'zam [ve] Serdâr-ı ekrem Sinân Paşa'nın fermânı üzere hizmetinde olunmak te'kîd olunur.

Der-zemân-ı hazret-i Pâdişâh-ı İslâm Sultân Murâd bin Selîm Hân; fî sene 1003

Sene selâse ve elf muharreminde, Eflâk Voyvodası olan Mihal-i habîs [ü] **[V 29a]** zındık kâfirin dimâğına 'ucb [u] mağrûrluk gelür. Şeytân *'aleyhi'l-la'ne** idlâli ile 'adv ü 'ısyân etmek murâdı olur. Sâyir kefere-i pür-telbîs boyar (بویه دار) ları ve râzdârları ile turvin eder. Hufyeten tüfengli cem' eder. Ve Boğdan eşkıyâlarından ve Erdel Kıralı ile ittifâk ederler. Şitâ faslında, rûz-i kāsımdan sonra Bükreş'de ve Tirgovişte'de eşkıyâ kefereleri hâzır. Lâkin bâzergânlardan ba'zısı Mihal'in ahvâlini tefahhus ederler, hemân ibâ ederler. Ve ba'zılar da hufyeten haber aldıkda, Yergöğü Kal'ası'ndan Tuna'yı 'ubûr edüp, Rusçuk Kazâsı'nda karâr ederler. Ve bâzergânlardan ekseri Bükreş'de Voyvoda'dan akçaların taleb ederler; bir mikdâr ikdâmları olur. Küffâr-ı bîdîn Bükreş'de 'ısyân ederler; cemî' bâzergân tâyifesin şehîd eder[ler]. Ekseri kulağuz ile uğrın firâr edüp, halâs olur**. Mihal-i şakî, yirmi bin kefere-i fecere ile Yergöğü varoşun ihrâk[1] eder ve[2] Tuna yakasında olan kal'alarm varoşların yağma eder. Ba'dehû Tuna sevâhilinde tabur bağlayup ve Boğdan Voyvodası 'ısyân edüp, 'İsmâ'îl Geçidi ve Akkerman ve Bender'de olan gāzîler [üzerine] ılgar eder. Rusçuk Kadısı ve Hezargırad ve Silistire kadıları 'arz-ı mahzar edüp, Âsitâne'ye ulaklar gönderüp, Kāyim-makām hazretlerinin ma'lûmları olur; tedârükünde olurlar. Lâkin Mihal eşkıyâsı ziyâde olmada. Ve Tuna kış u şiddet üzere; üç ay Tuna'yı buz tutar. Mihal kâfir Rusçuk'a akın eder, ahâlîsi ibâ eder. Küffâr-ı Eflâk, Rusçuk'u ihrâk eder. Ve Ziştovi'yi ve Rahova ve Tutrakan varoşların ihrâk u harâb eder. Ve Silistire ve Hırsova'yı harâb edüp, tuğyânları Mihal'in ziyâde.

Niğbolu ve Vidin muhâfazasında olan Rumeli Beylerbeyisi cem'iyyet ederler. Ba'dehû Âsitâne'ye 'arz etdükde, Kāyim-makām Ferhâd Paşa

* "عليه العنه = Allah'ın lâneti üzerine olsun" anlamına gelen Arapça bir bedduâdır.

** Mihal'in isyânı *Fezleke*'de (I,42-43) 1003 cumâdelûlâsında, Selânikî'de (I,412) 2 Rebî'ulevvel 1003'te başlamış gözüküyor.

1 ihrâk : ihtirâk V

2 ve : + ve V

Âsitâne'den yeniçerilerden bin yeniçeri ve cebeci ve topcu ve on şâhî darbuzan ve Silistire Beyi ve Kırk-kilisa ve Vize ve Çirmen Beyi, Silistire'ye ve Rusçuk yalılarına ta'yîn olur. Ba'dehû Segbân-başı'yı neferâtı ile Niğbolu ve Vidin ve sevâhil-i Tuna'ya ta'yîn olunmağın; Hezargırad ve Pıravadi (پرودی) ve Hacı-oğlu kazâlarında sâkin müteferrika **[V 29b]** ve çavuş ve Dobrıcalı ve Deliormanlı cem' olur. Papa'ya ve İsakçı ve Akkerman ve Hırsova ve Kara-su ve cemî' Tuna sevâhilinde asker rûz [u] şeb muhâfazada.

Ve Belgırad'da Vezîr-i a'zam, Eflâk ahvâlini bilür Rumeli askerlerinden imdâd ederler. Lâkin Erdel Kıralı ve Leh'den ve 'âsî kefere Mihal-i la'în yanında kırk elli bin küffâr piyâde ve atlu bî-kıyâs. Niğbolu yakasında bir mikdâr kıtâl olur; kefereden bî-kıyâs mürd olur. Ve Rusçuk etrâflarından eğer karye ve eğer varoşlardır, taburlar kesüp cem'iyyetde olurlar. Ve şiddet-i şitâ mukarrer.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Kāyim-makām Ferhâd Paşa sefer-i hümâyûn tedârükünde ve Top-hâne ve Cebe-hâne. Ve Tersâne câniblerinde kadırgalar hâzır olup, Kapudân Vezîr Cıgal-zâde, Bahr-ı sefîd'e yetmiş kıt'a kadırga hâzır olmada. Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri: "Üngürus seferi mühimmâtı 'ale'l-'acele vakti ile Belgırad'a, Vezîr-i a'zam hazretlerine irsâl olunsun" deyü hatt-ı şerîf gönderdiler.

Ve Yeniçeri Ağalığı, Âsitâne'den Harâmî Ahmed Ağa'ya sadaka olur ve Yemişçi Hasan Ağa 'azl olunmağın. Âsitâne'den Gence'ye Hasan Paşa, Beylerbeyi oldukda ve Şirvan-Şamakı Eyâleti Mahmûd Paşa'da ve Gori Eyâleti Murtezâ Paşa'da ve Revân Eyâleti Hasan Paşa'da ve Tebrîz'de Hâdım Ca'fer Paşa [idiler]. Cemî' 'Acem serhadleri emn ü emân üzere. Âsitâne'den istimâletler ve mîr-i mîrânlara hil'atler ihsân ederler. Ve fütûhât-ı Üngürus haberlerin i'lâm edüp, serhadlerde toplar şenlikleri mukarrer.

Ve sene selâse ve elf rebî'ulâhırm[m] evâhırında, sa'âdetlü Pâdişâh Sultân Murâd Hân hazretlerinin mizâc-ı şerîflerine emrâz [u] hastalık 'ârız olur. Hekîmler mu'âlecesinde oldular. Müştedd olur; lâkin ecel karîb olur. Bi-emrillâhi Te'âlâ merhûm ve mağfûrun leh, sa'îd ü şehîd, Müfettih[1]-i Vilâyet-i 'Acem, mâh-ı cumâdelûlâda ecel şerbetin nûş ederler*. Ve Bâb-ı sa'âdet Ağası Gazanfer Ağa ve mukarrebîn ağayân hufyeten Kāyim-makām Vezîr-i rûşenzamîr Ferhâd Paşa'[yı] âgâh ederler[2]. Tedbîr [ü] tedârük görülür; bir ferd âgâh olmadın. Bostancı-başı olan Ferhâd Ağa yarar mu'temed bostan oğlanlarından kırk elli nefer ile, çekdürür firkate ile **[V 30a]** Mudanya'ya,

1 Müfettih : Miftâh V

* Sultân III. Murâd, 5 Cumâdelûlâ 1003 pazartesi günü vefât etmiştir (Hasan Bey-zâde, II,163-164; Solak-zâde, s.620; *Fezleke,* I,43-44; Na'îmâ, I,106). Bu kaynaklardan farklı olarak Peçuylu (II,162), vefâtın cumâdelâhırının 6'sında, *Nuhbe* (s.176) 8'inde, 'Âlî ise (s.53) 11'inde olduğunu söylemektedirler.

2 ederler : olur V

ba'dehû Ma'nisa'ya şitâ eyyâmı ılgar ile Şeh-zâde'ye, Vâlide hazretlerinden nişânlar götürüp, mâh-ı mezbûrda dâhil olurlar. Ve etrâflardan re'âyâlar sürüp, berf [ü] şitâlarda, elvâh kürekler ile yolları açup, baştarda ile mâh-ı mezbûrda cum'a eyyâmı vakt-i salâda baştarda Köşk önünde [demirlediler].

Sa'âdetlü Pâdişâh Sultân Mehmed Hân, taht-ı sa'âdete cülûs buyurdular.

Nazm

Hamdü lillâh kim Mehmed Hân ile
Buldu revnak milket-i 'Osmâniyân.

Geçdi taht-ı 'izzete ol nîk-baht,
Kıldı erzânî Hudây-ı müste'ân.

Raksa girdi şevk ü şâdîden felek,
Buldu 'âlem halkı yine tâze cân.

Hutbe-i nasrun minallâh* okunup,
Etdiler nâm-ı Mehmed'le beyân.

Mâh-ı cumâdelâhırede taht-ı sa'âdete cülûs etdiler**.

Merhûm ve mağfûrun leh, sa'îd [ü] şehîd Sultân Murâd hazretleri, Hakk Te'âlâ rahmetine vâsıl olup, Ayasofya-i Kebîr'de vezîr-i 'izâmlar ve 'ulemâ'-i kirâmlar ve Şeyhülislâm Mevlânâ Zekeriyyâ Efendi*** ve kadı'askerler. Ve Yeniçeri Ağası olan Ahmed Ağa 'azl olunup, tekrâr Yemişci Hasan Ağa'ya Yeniçeri Ağalığı mukarrer olur; İstanbul hizmetinde zâbit idi. Ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve defterdârlar[1] ve Tevkî'î Paşa ve Mehmed Efendi Rûznâmçe[2]-i Evvel ve sâyir ehl-i menâsıb hâzır olup, Dîvân-ı hümâyûn'da sa'âdetlü Pâdişâh cum'a günü, bir vakt-i mübârekde taht-ı sa'âdet-serîrinde cülûs edüp, cemî' vezîr-i 'izâmlar hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, ba'dehû 'ulemâ'-i kirâmlar ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve Nakîbü'l-eşrâf kānûn üzere hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp ve a'yân-ı Devlet ve yeniçeri ocağı ve sâyir ağayân.

* Buradaki "nasrun minallah" kısmı "Seveceğiniz bir şey daha var. **Allah'tan yardım** ve yakın bir fetih... Mü'minleri müjdele" (Kur'ân, es-Saff, LXI,13) meâlindeki âyetin bir bölümüdür.

** Sultân Mehmed'in cülûsu cumâdelâhırede değil, cumâdelûlânın 16'sında vukûbulmuştur ('Âlî, s.53; Hasan Bey-zâde, II,163-164; Peçuylu, II,163; Solak-zâde, s.620; *Nuhbe,* s.176; *Fezleke,* I,44; Na'îmâ, I,107).

*** Bu sırada meşîhat makâmında Bostan-zâde Mehmed Efendi vardır (İ.H.Danişmend, *İOTK,* V,117-118). Metnimizde III. Mehmed'in cülûsunda Şeyhülislâm olarak gösterilen Zekeriyyâ Efendi ise 11 Şevvâl 1001'de vefât etmiştir (Selânikî, II,467; Peçuylu, II,164; *Nuhbe,* s.176).

1 Ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve defterdârlar : + ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve defterdârlar V

2 Rûznâmçe : Rûznâmeci V

Ba'dehû cemî' 'âlem mâtemde. Şemleler sarınılup ve Âsitâne'de çarşularda nidâ olup, halk-ı 'âlem dahi girye vü zârî kılup, techîz ü tekfîn [olunup], 'âdet üzere Dîvân-ı hümâyûn'da musallâ kurulur. Nemâzın kılup ve senâ' [ü] tekbîrler edüp, mü'ezzinler ve meşâyihlerden Ayasofya-i Kebîr Şeyhi Mehmed Efendi ve Hızır Efendi ve Hasan Efendi ve Mahmûd Efendi ve Tatar İbrâhîm Efendi ve sâyir meşâyihler hayr[1] du'âlar ile türbe-i cedîde defn olunmağın, rûhiyçün sadakalar ve ni'metler bezl olurdu fukarâya. Ve e'immeden ve hutabâdan cüz'-i şerîfler kırâ'at olundu.

Ve mâh-ı mezbûrda yevmü'l-isneynde, kapu halkına **[V 30b]** ve yeniçeriye ve sâyir müteferrika ve çavuşâna ve ehl-i menâsıba ve kâtibâna ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ma'an i'zâz ü ikrâm ile [ve] Vezîr Kāyim-makām Ferhâd Paşa ve Cerrâh Mehmed Paşa ve İbrâhîm Paşa ve Vezîr Cıgal-zâde Sinân Paşa, Kapudân ve Hâdım Vezîr Hasan Paşa, Vezîr Halîl Paşa* ve Tevkî'î Paşa ve defterdârlar ve[2] Yeniçeri Ağası 'ünvân ile hazret-i Eyyûb-i Ensârî *'aleyhi'r-rahmetü'l-Bârî*** Türbe-i şerîfinde hayr du'âlar ile sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine kılıç kuşandurup, ba'dehû 'izzet [ü] sa'âdetle, alaylar ile Şehr-i İstanbul'da halk-ı 'âlem izdihâmlarda idi. Edirne-kapusu'nda kurbânlar zebh olup, Saray-ı 'âlî vü sa'âdet makāmlarına teveccüh etdüklerinde, cemî' 'âlem niyâzda: "Mübârek bâd" deyü câmi'lerde kurbânlar bezl olunurdu ve fukarâya sadakalar tasadduk ederlerdi. Erbâb-ı Dîvân saflar bağlayup, selâma durup, Bâb-ı hümâyûn'dan içerü Bâb-ı sa'âdet'e dâhil oldukda, içerü Has-oda'yı teşrîf etdiler.

Sene selâse ve elfde Dîvân-ı hümâyûn'da Lala Mustafa Paşa, vezîr makāmında karâr ederler***. Mâh-ı mezbûrda hatt-ı şerîf sâdır olur: "Lala Mustafa Paşa, Küçük Vezîr ve hem düyûnlar hisâb olup, ashâblarına edâ olunsun" deyü mezbûr Mustafa Paşa, Nâzır fermân olur. Ve içerü hazîneden in'âm [içün] hasene-i kâmile yüz kîse altun Enderûn Hazînesi'ne teslîm oldukda****, Rûznâmeci Mehmed Efendi ve Baş-defterdâr Hasan Efendi fermân üzere Üngürus seferine me'mûr olan kapu-kullarının in'âmların

1 hayr : hayr u V

* Sultân Mehmed'in cülûsunda vezîrler şu şekilde sıralanıyor: II. Vezîr Ferhâd Paşa, III. Vezîr İbrâhîm Paşa, IV. Vezîr Cerrâh Mehmed Paşa ve V. Vezîr Halîl Paşa'dır (*Nuhbe*, s.176). Selânikî'de ise (II,434) vezîrler şu şekilde sıralanmıştır: Ferhâd Paşa, İbrâhîm Paşa, Cıgala-zâde Kapudân Vezîr Sinân Paşa, Cerrâh Mehmed Paşa, Halîl Paşa ve Hasan Paşa. Görüldüğü gibi metnimizdeki sıralama ile diğer kaynaklardaki sıralama arasında ufak da olsa bir farklılık gözüküyor.

2 ve : + ve V

** "عليه الرحمة البارى = Allah'ın (Bârî'nin) rahmeti onun üzerine olsun" anlamına gelen ve ölüler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.

*** *Fezleke*'de (I,46) de metnimizde olduğu gibi Lala Mustafa Paşa denirken, Selânikî'de (II,444,449,467) Lala Mehmed Paşa olarak görünüyor. Kâtib Çelebi'nin bu konuda yanılmasına, bu bilgiyi metnimizden almış olması sebep olmuş gibi görünüyor.

**** Pâdişâh in'âm için iç hazîneden 136 kese altın çıkarıp göndermiştir (Selânikî, II,438).

Belgırad'da olan Sadr-ı a'zam hazretlerine katârlar ile gönderüp, ba'dehû Âsitâne'de hâzır olan yeniçerinin ve gurebâ'-i yesâr bölüklerine ve mândeye tevzî' olunur. Ve cebeci ve topcu ve arabacının, kānûnları üzere biner akça neferâta, beşer yüz akça arabacıyân-ı top neferlerine kānûndur. Ve 'acemiye üçer hasene, sâyir tâyifeye in'âmlar tevzî' edüp, birer Nâzır ta'yîn etdiler. Ashâb-ı hukūk eğer Matbah-ı 'âmire düyûnlarıdır; Alaca Mehmed Ağa Matbah Emîni olmağın, temessükâtları mûcebince edâ olurdu. Ve kapu-kullarının bâkî mevâcibleri, mukābele temessükü ile ikişer sene; bâkî mevâcibler ihsân olur. bir ferd mahrûm kalmadı ol târîhde. Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlempenâh hazretleri **[V 31a]** Şeh-zâde iken Ma'nisa'dan gelen kullarından ve segbânlarından ba'zısı, cebeci ve topcu ve arabacı ikişer akça ve birer bucuk ve birer akça ile ibtidâdan behr[e]-mend edüp, deftere kayd olundu. Ve serrâc ocağından, serrâc mahlûllerinden taksîm olunurdu. İbtidâ şâgird zümresine dâhil olup, bin neferden ziyâde kul ber-murâd oldular. O târîhde Hünkâr dirlikleri ikişer akçadan ziyâde olmazdı.

Ve Ca'fer Ağa sancakdan gelüp, Gurebâ'-i Yemîn'e, Ağa oldu.

Der-sefer-i Eflâk bâ-Serdâr Vezîr-i a'zam Ferhâd Paşa refte; fî-şehr-i şa'bân sene 1003

Ve Eflâk [Voyvodası'nın] 'ısyân etdüğü telhîs olunmağın, hatt-ı şerîf sâdır olur: "Kāyim-makām'a Eflâk seferi lâzım ve mühimmdir. Bizzât hâzır olup, rûz-i hızırda 'azîmet edesin" deyü.

Ferhâd Paşa, Vezîr-i a'zam olup*, Kapucular Kethudâsı müjde ile hatt-ı şerîf sâdır olduğu üzere, cemî' vüzerây-ı 'izâmlar mübârek bâda gelüp, ba'dehû 'ulemâ ve kadı'askerler ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve Yeniçeri Ağası ve defterdârlar ve ehl-i Dîvân ve müteferrika ve çavuşân ta'zîm ü tekrîm eylediler. Vezîr-i a'zam Ferhâd Paşa, Eflâk vilâyetlerine Serdâr ta'yîn olunmağın, tedârükde oldular. Ve Kapucular Kethudâsı ulak ile Belgırad'a hâtem-i şerîf talebine ta'yîn olunup, Belgırad'da olan Baş-defterdâr'a: "Defter-hâne'yi mühürleyüp, Belgırad Kal'ası'nda hıfz olunsun" deyü haber gönderilür. Ve Belgırad'[d]a Satırcı Vezîr Mehmed Paşa, Kāyim-makām nasb olunmağın, bâkî ehl-i Dîvân ile serhad mühimmâtları sipâriş olunur. Ve: "Mîr-i mîrânlardan bi'l-cümle Budun muhâfazasına ta'yîn olunup ve Mîr-i mîrân-ı Budun'da Vezîr Mehmed Paşa fermân-ı sâbık üzere Ser'asker'dir.

* Ferhâd Paşa, 6 Cumâdelâhıre 1003 perşembe günü Sinân Paşa yerine Vezîr-i a'zam olmuştur ('Âlî, s.59; Selânikî, II,448; *Nuhbe*, s.177; *Fezleke*, I,46; Na'îmâ, I,117).

Budun'da me'mûr olan eğer yeniçeridir ve eğer sâyir kullarıdır ve bölük halkıdır ve mîr-i mîrânlardır ve mîrlivâlardır ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârlardan Budun'da dernek edüp ve sâyir serhadde olan kal'alara imdâd ü muhâfaza içün ser'askerler ta'yîn edüp ve küffâr-ı hâksârdan taburları peydâ olursa üzerlerine varup, serhadde olan kal'alardan kefereyi def' ve mazarratların ref' ve hizmet eyleyesiz. Ve inşâ'allâh Eflâk ve Boğdan vilâyetlerinde 'ısyân eden Mihal ve kâfirlerden intikām **[V 31b]** alındıkdan sonra, Eflâk yakasından Nemçe ve Erdel kırallarının vilâyetlerine akın etmek mukarrerdir" deyü ahkâm-ı şerîfler Belgırad'a ve Budun'a gönder[il]dikden sonra, Üngürus seferine me'mûr olan kapu halkının mevâciblerine hazîne tedârük olunup, Defterdâr İbrâhîm Paşa'ya Belgırad'a sipâriş olunur. Ve Âsitâne'de mânde olan kapu-kullarından Eflâk seferine cedîd neferât ta'yîn etdiler.

Vezîr-i a'zam Ferhâd Paşa, Eflâk seferi mühimmâtları tedârükünde. "Yeniçeri ocağından Yeniçeri Ağası'n, İstanbul'da zabta kādirdir" deyü Yemişçi Hasan Ağa'yı mânde koyup, Zağarcı-başı'yı zâbitler ile yedi bin neferât yeniçeri üzerine Serdâr ta'yîn etdiler. Ve Segbân-başı ile başka ocakdan, mukaddem Tuna muhâfazasına yeniçerilerden ve gayriler me'mûr idiler. Ve kapu halkından Âsitâne'de mânde kalan 'ulûfeciyân-ı yesâr ve gurebâ'-i yemîn bölüklerin Eflâk seferine me'mûr edüp. Ve cebehâne [hâzır olup] ve Cebeci-başı Alaca Mehmed Ağa olup, Eflâk seferine müstevfâ hâzır olup, ba'zıların cebeciler ile sefînelere cebehâneyi tahmîl[1] edüp, Varna'ya nakl etdiler. Ve ekser cebehâneyi karadan üştürler ile ta'yîn edüp ve Top-hâne'den dört kıt'a bedoloşka ve sekiz kolonborina ve yuvalaklar ve levâzımâtların Bahr-ı siyâh'dan sefîneler ile nakl olup ve Topcu-başı cedîd olup, ol târîhde Top-hâne'de toplar dökülürdü. Eflâk seferine Topcu-başı ve Top Arabacı-başı 'umûm üzere mânde kalan neferâtlardan cedîd sefere fermân olunmağın ve sâyir kunbaracılardan ve haddâdlardan ve neccârân ve mi'mârlardan ve cem'i Eflâk seferine mühimm ü lâzım olanları sefînelere koyup, yedi sekiz kıt'a kadırgalar ile tüfengli neferâtlar ta'yîn edüp: "Bahr-ı siyâh'dan Varna'ya, ba'dehû îcâb etdüğü üzere Nehr-i Tuna ile Rusçuk'da hâzır oluna" deyü. Ve Niğbolu'da ve Vidin sevâhilinde olan Tuna şaykaları ve donbaz gemileri, cedîd köprüler içün hâzır idi. Mîr-i mîrân-ı Rumeli olan (.....)* askerler, mezbûr Tuna sevâhillerin hıfz ederlerdi. **[V 32a]** Ve Top-hâne'de cedîd dökülen toplardan yüz yirmi kıt'a şâhîlere, Araba Ker-hânesi'nde arabalar işlenüp, ba'dehû Saray-ı hümâyûn meydânında bindürüp hâzır idi.

Vezîr-i a'zam olan Ferhâd Paşa, Eflâk seferi içün mühimm olan mîrî bârgîrleri ve develeri ve yeniçeri[ye] müte'allık olan sakaları ve sâyir ahvâllerin Baş-defterdâr'a fermân edüp. Ve ehl-i Dîvân'dan Eflâk seferine

1 tahmîl : tahmîn V(y)

* Metnimize göre (meselâ bk.Metin, s.49,60) boş bırakılan bu yerdeki isim Hasan Paşa olmalıdır.

me'mûr olan Baş-defterdâr Hasan Efendi, Lâm 'Ali Efendi Re'îsülküttâb ve Dîvân-ı hümâyûn kâtibleri Te'hîrî Efendi, Rûznâmçe hizmeti ile ve Kāsım Efendi Mukābele-i Süvârî ve Piyâde Kāyim-makāmı olup ve Çavuş-başı Kāyim-makāmı Süleymân Çavuş ve sâyir çavuşlar ve müteferrikalardan Eflâk seferine me'mûr olup, Vezîr-i a'zam Ferhâd Paşa-i müdebbir kethudâsı Piyâle Ağa ve kapucu-başılardan ve tezkireciler ve tevâbi'âtları ve hüddâmı bin neferden ziyâde idi; kapusu kulları mübâlaga idi ve ağaları, müna''am [ü] müsellah, cebe vü cevşenleri ârâste, herkes otak u haymeleri tezyîn ve Vilâyet-i 'Acem şâhlarından cebrî tasarrufa getüren Serdâr Vezîr Ferhâd Paşa'nın güzîn, nâmdâr âdemleri olduğu mukarrer. Ve cedîd ordu-yı hümâyûn cem'i fermân olunmağın, Anadolu câniblerinde olan eyâletlerden zu'amâların ve erbâb-ı tîmârların Budun muhâfazalarına sürüp ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş, zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları ile Eflâk seferine ta'yîn olur. Ve Şâm-ı şerîf kullarından beş yüz nefer Eflâk seferine me'mûr olduklarında, Âsitâne-i sa'âdet'den Kapucubaşı gönderilüp, isti'câl üzere asker sürmek emr olunur.

Ve Kırım Hânı olan Tatar Hân'a hil'atler ile Kapucu-başı fermân olunur. Tatar askerleri Eflâk ve Boğdan vilâyetlerin gāret etmek mühimm olup, Bükreş'de Serdâr Vezîr-i a'zam ile mülâkat fermân ederler.

Ve Âsitâne-i sa'âdet hizmetlerinde mânde kalan sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân hazretlerinin fermân-ı şerîfleri üzere Vezîr Lala Mustafa Paşa Kāyim-makāmlık hizmetinde* ve sâyir vükelâ'-i 'izâmlardan Vezîr İbrâhîm Paşa ve Cıgal-zâde Kapudân Paşa, Vezîr Cerrâh Mehmed Paşa, Vezîr Hâdım Hasan Paşa ve Halîl Paşa, **[V 32b]** Vezîr Hâdım Hâfız Ahmed Paşa, Vezîr Hâdım Ca'fer Paşa Tebrîz'den kapuya gelür. Ve Mevlânâ Şeyhülislâm Zekeriyyâ Efendi** ve 'ulemâ'-i kirâmlardan Mevlânâ Hâce Efendi ve zâdeleri ve Kadı'asker ve Tevkî'î Hamza Paşa, Defterdâr Mahmûd Efendi ve gayriler ve Baş-rûznâmeci Mehmed Efendi ve sâyir Dîvân hâceleri ve halîfeleri mânde idiler. Ve Rikâb-i hümâyûn ağaları, Yeniçeri Ağası olan Yemişci Hasan Ağa ve ocakdan mânde olanlar mâ'adâsı Üngürus seferlerine tenbîh idiler. Ve Bahr-ı sefîd etrâflarına yüz kıt'a baştarda ve kadırga ve ma-

* Bu sırada kaymakamlık hizmetinde olan metnimizde zikredildiği gibi Lala Mustafa Paşa değil, Vezîr-i sânî İbrâhîm Paşa'dır (Selânikî, II,467; Hasan Bey-zâde, II,172; Peçuylu, II,168; Solak-zâde, s.625; *Fezleke,* I,53; Na'îmâ, I,123).

** Bu sırada meşîhat makâmında Bostân-zâde Mehmed Efendi vardır. Metnimizde III. Mehmed'in cülûsunda Şeyhülislâm olarak gösterilen Zekeriyyâ Efendi ise 11 Şevvâl 1001'de vefât etmiştir (Selânikî, II,467; Peçuylu, II,164; *Nuhbe,* s.176; İ.H.Danişmend, *İOTK,* V,117-118).

vuna ve kalyeteler hâzır olup, Vezîr Cıgal-zâde Sinân Paşa Kapudân, rûz-i hızırdan mu'ahhar donanma seferine teveccüh etdiler*.

Ve sene selâse ve elf recebü'l-müreccebinde, Vezîr Serdâr Ferhâd Paşa fermân ile sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine telhîs edüp, ba'dehû hatt-ı şerîf sâdır olur. Cebe-hâne meydânında tuğlar dikilür. Ve Eflâk seferine me'mûr olanlar bi'l-külliyye hâzır olup, otak u bârgâhlar ve haymeler, mâh-ı şa'bân gurresinde Dâvud-paşa Sahrâsı'nda kurulur. Ve rûz-ı hızırda atları çayır edâsından sonra, ordu-yı hümâyûn kā'idelerince esnâf tâyifesi alay edüp, Dâvud-paşa menâzilinde çadırların kurup, ba'dehû şâhî darbuzan arabaları neferâtları alay ile çıkup, Dâvud-paşa Sahrâsı'nda kondular.

Ve bir vakt-i mübârek eyyâmda Vezîr-i a'zam, Nâmdâr-ı ekrem şark seferlerinde hizmetlerde bulunup, Şâh-ı bed-fi'âl'den Vilâyet-i Gence'yi feth edüp ve Gori'yi [ve] Tomanis kal'aların zabt edüp, Şâh-ı 'Acem "Emân" deyü ferzendin rehin gönderüp**, sulh olup, şark seferlerin âhır eden Ferhâd Paşa, Üngürus câniblerine 'azîmet edüp, alayları ile Dîvân-ı hümâyûn'da sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân hazretlerinin taht-ı 'adâletlerin bûs edüp, ba'dehû teveccüh ede[r]ler. Ve alaylar bi'l-cümle Dîvân-ı hümâyûn'da saflar dutup, selâma durdular. Ve 'ulemâ'-i kirâmlar ve sâdât ü meşâyih hâzır idiler. Ve İstanbul etrâflarında hâss u 'âmm gürûh ile cem' olup, Saray-ı hümâyûn'dan Dâvud-paşa Vâdîsi'ne değin teferrüclerde ve hayr du'âlarda idiler. Vezîr-i a'zam olan Ferhâd Paşa silâhlar ile, alayı ile cevâniblerine selâmlar ifşâ ederek, Dîvân-ı hümâyûn'dan, sa'âdetlü **[V 33a]** Pâdişâh-ı zemân hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, hil'at ü kılıc kuşanup, hayr du'âlarına mazhar düşüp, mübârek mâh-ı şa'bânü'l-mu'azzam evâsıtında alaylar ile ve livâ vü 'alem ihsân olunmağın, heybet ü tantana vü şevket ile vükelây-ı 'izâm ve 'ulemây-ı kirâm ve defterdârlar ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ta'zîm ile gönderüp, Dâvud-paşa Sahrâsı'nda otak ve bârgâhlarına nüzûl buyurdular***. Kā'ide üzere ziyâfetler olup, yeniçeriye ve kapu halkına başka ziyâfetler ve yağmalar etdiler. Ba'de't-ta'âm vedâ' olup, vükelây-ı 'izâmlar makāmlarına rucû' ederler. Sadr-ı a'zam, Vezîr-i ekrem otağ-ı hümâyûnda ikindü dîvânın[da] kānûn üzere nevbetler olup, ba'dehû sefer-i

* Halîl Paşa, 18 Cumâdelûlâ 1003'te vezâretle Kapudân tayin edildiğine göre (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Tahvîl Kalemi, nr.1141, s.62), bu sıralarda Kapudânlık görevinde Sinân Paşa değil, Halîl Paşa'nın bulunmuş olması gerekir.

** Şâh Abbâs'm yeğeni ve maktûl İran Veliahdı Hamza Mîrzâ'nın oğlu olan Safevî Şâhzâdesi Haydâr Mîrzâ'nın sulh rehînesi olarak İstanbul'a ulaşması 12 Rebî'ulevvel 998 tarihindedir, sulh da aynı sene takarrur etmiştir (Selânikî, 1,218; Bekir Kütükoğlu, *Osmanlı-İran Siyasi Münasebetleri*, I, İstanbul 1962, s.194-6; İ.H.Danişmend, *İOTK*, III,114-5). Bazı kaynaklar metnimizde olduğu gibi, yanlış olarak rehin verilen Haydar Mîrzâ'nin 1000 yılında İstanbul'a geldiğini nakletmektedirler (Peçuylu, II,121; Solak-zâde, s.614).

*** Metnimizde belirtilmeyen otağa çıkış tarihi, 17 Şa'ban 1003 perşembe günü olmalıdır ('Âlî, s.62; Selânikî, II,474; Peçuylu, II,168; *Fezleke*,I,49; Na'îmâ, I,123).

hümâyûn mühimmâtların görüp ve 'azîzlerden vâ'iz ü nâsıh Hasan Efendi'yi sefer-i hümâyûna fermân edüp, fukarâlarından ekseri gazâya teklîf olunur. Cân u gönülden "Niyyet-i gazâ" deyü teveccühde olurlar. Ve Nüzül Emîni ve Sergi Emîni ta'yîn idi. Menâzillerde zahîre-i sürsat hâzır olurdu. Kânûn üzere asker halkına akçaları ile tevzî' olunup, bir ferde te'addî olmazdı. Ve bölük halkından çavuşlar ta'yîn olunur. Menâzillerde batak olan yerleri [ve] köprü[leri] ta'mîr etdürüp ve râhlarda nişân içün honkalar ile cânib-i yesârda ta'mîr olurdu.

Vezîr-i a'zam Ferhâd Paşa, Dâvud-paşa çiftliğinde sekiz gün oturak ederler. Ve Yemişçi Hasan Ağa'ya te'kîd olunur kim: "Yeniçeriden sefer-i hümâyûna me'mûr olanları, eğer Anadolu etrâflarında olan yeniçeri serdârlarına haber gönderüp ve Rumeli'nde olanlardan bir ferd kalmayup, sefer-i Eflâk'e me'mûr olanları ve Budun câniblerine me'mûr olanları sürüp, gâfil olmayasız" derler. Ve: "İnşâ'allâhü Te'âlâ Eflâk keferesinin haklarından gelindikden sonra, Üngürus seferine 'azîmet olundukda, Yeniçeri Ağası dahi Belgırad'a hâzır olur" deyü âgâh etdiler. Ağa-i müsârun ileyh[1] dahi: "Emr ü fermân sultânımındır" deyü Sadr-ı a'zam hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, vedâ' etdiler.

Ordu ile Serdâr Vezîr-i a'zam Ferhâd Paşa, Dâvud-paşa Sahrâsı'ndan teveccüh ederler. Halkalı Sahrâsı'na, ba'dehû Benefşe Çayırı'na **[V 33b]** ve Çatalca Vâdîsi'nde konulur. Yeniçeri Serdârı, Zağarcı-başı ile olan yeniçeri alayı ilerüde ve kapu halkı sol 'ulûfeci ve gurebâ'-i yemîn bayrakları alaylarda, gayri bölükler Belgırad'da ve Budun'da idiler. Vezîr-i a'zam Ferhâd Paşa orduda nidâ etdürüp, üç bin kul kar[ın]daşları piyâde tüfeng-endâzlar olup, tüvânâ gür[bü]z yiğitlerden tahrîr edüp, ebnâ'-i sipâhiyândan Hüseyn Bey nâmdârı kul karındaşlarına Ağa nasb ederler. Ve te'kîd ederler: "Cedîd tahrîr etdükleri neferâtları tüfeng ve silâhları ile her menâzillerde ikindü nevbetlerinde, otak meydânında selâma getüresiz" derler. Kul karındaşlarından, ağaları tahrîr edüp, mahrûse-i Edirne'ye varınca, beş yüz müsellah tüfenglü nâmdâr neferât cem' olur.

Vezîr-i a'zam Ferhâd Paşa ordu-yı hümâyûn ile menâzil ü merâhil kat' ederek, mahrûse-i Edirne'ye mâh-ı ramazân-ı şerîfin on dördünde dâhil oldukda, alaylar hâzır olur. Ve 'ulemâ'-i kirâm ve sâdât ve meşâyih ve a'yân ve Edirne Kadısı ve müderrisîn istikbâl eyleyüp ve ol eyyâmlarda mahrûse-i Edirne'de bir ferd kalmayup, sahrâya çıkup, eğer sıbyân ve eğer zu'afâ vü ağniyâ ve re'âyâ halkı bir mertebe izdihâm. Nemâz-gâh Vâdîsi'nde otak u bârgâh ve çadırlar kurulup, sevâhil-i enhar-ı Tunca'da ordu-yı hümâyûn kurulur. Fevc fevc alaylar, süvârî ve piyâdegân-ı yeniçeriden ve cebeciyân ve topcıyân saflarda. Sadr-ı a'zam Serdâr Vezîr-i nâmdâr heybet ile mahrûse-i

1 ileyh : leh V

Edirne'nin 'ulemâ vü eşrâflarına ve ahâlîsine selâmlar ifşâ ederlerdi. Ve Nemâz-gâh Sahrâsı'nda otak cevânibleri[nde] alayda olan a'yân-ı Devlet kānûnlarınca saflarda durup selâmlayu[p], fukarâ vü ağniyâlar her câniblerden hayr du'âlar nisâr edüp, Vezîr-i a'zam Ferhâd Paşa otaklarında ziyâfetler olup ve kurbânlar zebh olup, mesâkînlere ve fukarâya bahş olup, yağmalar olur. Ba'dehû Edirne'de oturak îcâb edüp ve mühimm olan ahvâller görülüp.

Ve Mîr-i mîrân olan Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Hasan Paşa, cemî'i sancak-beyleri ile Niğbolu ve Vidin ve Rusçuk câniblerine değin sevâhil-i Nehr-i Tuna'yı muhâfaza ederlerdi. Ve Tuna yalısında cem' olan **[V 34a]** donbaz gemilerin ve köprü kerastelerin ve zahîre gemilerin ve şaykalar muhâfaza olurdu. Lâkin Eflâk yakasında kefere-i bî-dîn Mihal-i hâyin, yüz bin küffâr-ı fecerenin ittifâkları ve turvin ederler. Niğbolu üzerine Tuna'yı 'ubûr edüp, donbaz gemilerin ihrâk kasdın ederler. Kış faslında ikdâmlar ederler: "Tuna dutulur, geçid olur" derler. Keferenin fi'li bâtıl olur. Gayri efkârlara düşüp, şaykalar ve at gemileri peydâ ederler. Küffâr-ı hâksâr atlu ve piyâde füccârlar biriküp, Niğbolu'da cem' olan donbaz gemileri ihrâk etmek üzere tedârükleri ile mâh-ı rebî'ulâhırda, şiddet-i şitâlar zemânı Eflâk yakasında tabur bağlayup, niçe eyyâmlar Mihal-i hâyin'in hareketleri, Erdel Kıralı ittifâkları ve imdâdlar tedârükünde idiler.

Niğbolu muhâfazasında ta'yîn olunan Mîr-i mîrân-ı Rumeli Gāzî Vezîr-i a'zam-zâde Vezîr Hasan Paşa, Rumeli'nin mîrlivâlarmdan Niğbolu ve Vidin ve Köstendil ve Üsküb ve Vı[l]çıtrın ve Avlonya ve Delvine ve Ohri ve Dukagin ve Elbasan ve Yanya ve sağ kol ve sol kol bi'l-cümle zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları fermân mûcebince kışlada kalup, rûz [u] şeb Tuna etrâfların muhâfaza ederlerdi. Eğer karavullarda, eğer Tuna yalılarında nevbet dutup, muhâfaza edüp, ağyâr keferelerden, Tuna üzerinden bir ferd geçürtmezlerdi. Ve İsakçı yalılarından eğer Hırsova, eğer Silistire, eğer Rusçuk'da nevbetçilerden, yeniçeri ve cebecilerden tüfengli neferâtlar ta'yîn idiler.

Eflâk ve Boğdan keferesi hâyin oldukdan sonra, zararları mukarrer idi. Ve haber alurlar; Âsitâne-i sa'âdet tarafından Sadr-ı a'zam, Serdâr Vezîr-i ekrem ordu-yı hümâyûn ile Eflâk üzerine teveccüh etdüklerin. Kefere-i füccârlara dört taraflardan Eflâk Voyvodası olan hâyin Mihal-i la'în'e, Erdel Kıralı mu'în; imdâdları gelüp, Tuna sevâhilinde ve Bükreş'de taburları bî-kıyâs olur. Lâkin: "Tatar Hân akın eder" deyü havflerde idiler. Ve tedârükleri, köprü gemilerin ihrâk etmek kasdında oldular.

Mâh-ı cumâdelûlânın evâsıtında **[V 34b]** kırk bin mikdârı küffâr Tuna'dan nesedler ve şaykalar ile Niğbolu'ya karîb yerde, atlu kefere ve piyâdeleri 'işâ vaktinden şâfi'î zemânına değin kırk bin kefere geçüp, Tuna yalısında biriküp, Tekye sınurunda atlu kefereyi pusuda koyup, piyâde ke-

fereyi Tuna yalısı ile sabâh karanlığında donbaz gemilere şebihûn ederler. Ve yirmi bin mikdârı piyâde kefere-i tüfeng-endâz [ile] harb ü kıtâli mukarrer ederler. Ve ba'dehû pusuda olan küffâr-ı füccâr ılgar edüp, Niğbolu fikrinde olurlar. Rumeli beylerbeyilerinden karavullara ta'yîn olunan Köstendil Beyi, ilerü Tuna kenârında saflar kurup etrâflara meşgûl iken, Tuna yüzünde karaltu görünür. Takayyüd edüp, bir cânibde gizlenürler. Kefere-i füccârdan şaykaları ile Niğbolu yakasına kefereler cem' olurlar. Ve tekrâr Tuna yüzünde nesedler ve gemiler [ile] bî-kıyâs kâfir hâyinleri 'ubûrda. Mezbûr Köstendil Beyi kefere diller sayd ederler. 'Ale'l-fevr Ser'asker olan Mîr-i mîrân Hasan Paşa'ya getürdüklerinde, mezbûr dillerden haber bilünür. Bu ahvâller üzere müşâvere olunmağın, Segbân-başı âgâh olup, yeniçeri ile donbazlar ve gemiler olduğu Tuna sevâhilinde meterisler peydâ ederler. Tüfengli piyâde gâzîler hâzır baş olup ve mîrlivâlardan ba'zıların ilerü çarkacı ta'yîn edüp ve Niğbolu Beyi olan 'Ali Bey nâmdârlardan olup, yedi yüz nefer müsellah süvârî gâzîler ile pusuya ta'yîn idi. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Hasan Paşa-yı Gâzî tedbîri üzere, Vezîr-i a'zam olan Ferhâd Paşa['ya] 'arz etdükleri ahvâldir. Lâkin 'aduv fecerenin tüfengli piyâdeleri Tuna kenârınca, sabâh karanlığı iken donbaz gemilerinden bir gürûh velvele [vü] feryâd ederler. Tüfenglerin serpüp guluvv etdüklerinde, meterislerden yeniçeriyân ve kul-oğulları ve askerân ve gâzîler cûş u hurûş ederler. Gülbang getürüp, kefereden cânibine havlayup, bi-'inâyetillâhi Te'âlâ kâfirler üzere guzât-ı Müslimîn mansûr olup, donbaz kasdına gelen piyâde kâfirlerden bir ferd karâr kılmazlar. Rûy-gerdân olup, tîğ [ü] şemşîrlerden geçürüp, ekserleri havflerinden leb-i Tuna etrâflarında olmağın; gözleri kararup, Nehr-i Tuna'ya **[V 35a]** gark olurlar. Ve karavullarda beyler, atlu kefereyi "Şikârdır" deyü pusularına bir uğurdan sabâh vaktinde havlayup, harb ü kıtâl ederler. Niğbolu'da hâzır olan Rumeli askerleri imdâd[a] yetişürler; gazâ'-i ekber olur. Küffâr-ı hâksârlara cüz'î vakitde tîğlerden ser-i nâ-pâklerin geçürüp, küşteleri arz-ı hâkde püşteler idi. Ve ba'zı fârislerden firâr ederler, Tuna kenârında olan gemilerine. Rumeli gâzîlerinden ve fedâyî kapu-kullarından ve Mîrlivâ-i Niğbolu olan 'Ali Bey ve Küçük 'Osmân Ağa, leb-i Tuna ile keferenin gemileri olduğu boğaza dâhil olurlar. Bi-iznillâhi Te'âlâ kefereden bakıyye kalan gemilerinde olanlara havf düşüp, ba'zıları akındı ile gemileri [ile] Eflâk yakasına cân atarlar. Ve otuz pâre gemilerin alıkoyup, bakıyye keferelerin şemşîrden geçürdiler. Ve ol süvârî kefere, gemileri arzû talebi ile firâr edenler, bu def'a gemilerinden cüdâ düşüp, dervend ü balkanlara ve muhâlif dervendlerde ekseri mürd olurlar. Ve ol vâdîde olan, gazâ'-i ekber olduğunda iştibâh yokdur. Yedi sekiz bin keferenin ser-i nâ-pâkleri cem' oldukda, her getüren gâzîlere in'âmlar kendü malımızdan dörder ve ikişer haseneler ile tesliye ederdim. Ve giriftâr olup, esîr getürdükleri 'aduv kâfiri[n] mecrûhların mürd etdürüp, sekizer hasene in'âm ederdik. Ve bin dört yüz esîr kâfirleri ve hod-bîn merdûdları kayd [ü] bend

edüp, mukābelesinde ri'âyetleri olunmağın ve ol kadar bayrakları zabt olunur ve kırk dört kıt'a gemileri ve on pâre top pırankıları ve Macarî Talyan tüfengleri zabt olunup ve Niğbolu Vâdîsi'nde olan muhârebe küffâr ile bir vakitde olmuş değildir. Şaykalar ve gemiler ve köprü donbazları kasdına gelen müşrikîn ve kefere-i füccârlardan cüz'î halâs olduğu mukarrerdir. Ol gazâda katl olan küffâr-ı hâksâr otuz bin karârıdır. el-Hamdü lillâhi Te'âlâ devlet-i Pâdişâhîde bu fütûhât, Eflâk keferesine 'ibret-nümâ olmuşdur. 'Adû-yi hâksâr Mihal-i mağbûn, yüzü kara müşrik, münhezim rûy-gerdân olup, ef'âlleri bâtıl oldu. Ol 'adû-yi bî-dînler **[V 35b]** ve mağrûr kâzibler, el-'iyâzü billâh donbaz gemileri kasdına gelüp, bütün kışdan berü cem'iyyet etdükleri mukbih akvâlleri fâsid olup, Hakk sübhânehû [ve] Te'âlâ 'inâyet edüp, ol kadar keferelerden intikām nasîb oldu. Eğer hılâf olaydı, ahvâl müşkil olurdu. Bu ni'met-i 'uzmâya hamd ü şükrler etmeğin, inşâ'allâh bundan sonra cân u baş ile asâkir-i İslâm ile leb-i Tuna'yı muhâfazada olup, bir[1] muhtasar nâme tahrîr olundu. Vâkî' olan ahvâllerden, Mîr-i mîrân-ı Rumeli olan Hasan Paşa'nın lisân-ı şerîflerinden ve sâyir mîrlivâlar akvâlleri ve Segbân-başı olan Mustafa Ağa ve ocak zâbitleri ve ağayân ve neferât kulları ve müşâvereleri ile sa'âdetlü Sultânım hazretlerinin hâk-i pâyi şerîflerine 'arz olunur.

Ve bu kulları, fermân-ı şerîfleri üzere sa'âdetlü Sultânım hazretlerini Rusçuk menâzilinde istikbâl edüp, köprülere müte'allık keraste ve donbaz gemilerin ve sâyir gemiler Tuna'dan irsâl olunur. Ve Rumeli askeri ve kapukulları ile dilleri ve kefereden kabz olan toplar ve bayrak ve kelleler ile bu bendeleri: "Ordu-yı hümâyûna dâhil olunur" deyü, Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vâlîsi'nin nâmeleri mahrûse-i Edirne'de dâhil oldukda, Sadr-ı a'zam hazretleri mahzûz olurlar. Ve bu mukābelede Mîr-i mîrân-ı Rumeli câniblerinden müjde haberlerin getüren ağalarına fâhir hil'atler ihsân etdiler. Ve Rumeli Beylerbeyisi'ne fâhir hil'at ve kılıc ihsân edüp ve mîrlivâlara ve Segbân-başı'ya hil'atler gönderüp ve emr-i şerîf fermân etdiler. Ve hizmetde bulunan gāzîlere ri'âyetler olup, mesrûr gönderdiler.

Ve Edirne'den telhîs edüp, Niğbolu'da olan muhârebeyi ve kefere diller ve toplar alunduğun ve kâfirlerden otuz bin fecere tîğ ü şemşîrlerden mürd oldukların sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerine 'arz olundukda, Mîr-i mîrân Vezîr Hasan Paşa'ya tekrâr fâhir hil'at ihsân olunmağın. Ve mahrûse-i Edirne'de cedîd kul karındaşların temâmen tahrîr edüp, alaylardan ilerüde hareket ederlerdi.

Ve mahrûse-i Edirne'den mâh-ı ramazân-ı şerîfin on sekizinci eyyâmlarında ordu-yı hümâyûn ile teveccüh etdüklerinde, menâzil-i Karye-i Çölmek'de, ba'dehû 'Arablı Vâdîsi'nde, **[V 36a]** ba'dehû Kızılağac-yenicesi'nde, ba'dehû Kazâ'-i Yanbolu Sahrâsı'nda karâr olunur. Ba'dehû

1 bir : bu V

Saray'da, ba'dehû Karye-i Ahûr'da, ba'dehû menâzil-i Karînâbâd (قرنباط) Sahrâsı'nda konulup, oturak fermân ederler. Ve ol vâdîde 'îd-i fıtra eyyâmı karîb olmağın, kapu-kullarına reşen mevâcibleri mukābele olup, hazîneden taksîm olunmağın, yeniçeri ve bölükden ve sâyirlerinden seferli olanlara tevzî' olunur. Ve nâmdârlardan Tuna sevâhilinden diller giriftâr edüp, orduya getürdiler. Sadr-ı a'zam hazretlerinin huzûrunda haber alınmağın: "Mihal-i kâfir Bükreş'de tekrâr kırallarından imdâd taleb eder. Erdel Kıralı ve sâyir keferelerden imdâd yetmiş binden mütecâviz kefere ile Mihal, Bükreş'de hâzır [u] âmâde" derler. Ve toplar ile Silistire'ye karîb yerde, leb-i Tuna'da tabur kurup, Âsitâne'den ta'yîn olunan cebehâne kadırgalar[ın]a muntazırlar. "Rusçuk İskelesi'ne getürtmeziz" deyü cevâb alındıkda, kefereden alınan dillere cezâların verüp ve Karînâbâd (قارنباط) Ovası'nda 'îd-i şerîf edâ olunur, üslûb-i sâbık üzere.

Ba'dehû mâh-ı şevvâlin dördüncü eyyâmı göç fermân olur. Çalık-kavak nâm balkan ve dervendlerden geçüp, Matara-burnu'nda konulur. Üç gün oturak olup ve Âsitâne'den ta'yîn olunan cebehâneler, kadırgalar ile Bahr-ı siyâh'dan Nehr-i Tuna Boğazı'na girüp, lâkin imdâd[a] neferât taleb edüp, tüfengli kul karındaşların ta'yîn etdiler. Ve beş yüz cebeciler ve topculardan ta'yîn edüp, ba'dehû Vezîr-i a'zam Ferhâd Paşa 'azîmet edüp, Hezargırad'da[1] karâr edüp, üç gün menâzil-i mezbûrda oturup ve: "Tatar Hân Gāzî Girây, Kırım Vilâyeti'nden yüz bin asker-i Tatar ile Eflâk keferelerin gāret eder" derler. Menâzil-i Rusçuk cevâniblerine Vezîr-i a'zam teveccüh etdiler.

Menâzil ü merâhil kat' ederek, Rusçuk'da Tuna'ya karîb konulur. Ve Rusçuk etrâfları bâğistân ve Tuna kulağı başka ada, ormanlık ve söğüdlükler, ba'dehû Tuna-i kebîr vüs'at üzer[e], Eflâk yakası çayır çemen ve Yergöğü Kal'ası müstahkem, leb-i Tuna varoşu 'azîm olup, lâkin Mihal-i hâyin ihrâk edüp, kal'ası kalur; dizdârı ve neferâtları mevcûd. Vezîr-i a'zam Ferhâd Paşa'ya **[V 36b]** Yergöğü Dizdârı ve ağaları gelüp, ahvâlleri keşf edüp ve köprüler müşâverelerin ve Eflâk vilâyetleri haberin verüp, Dizdâr'a ri'âyetler olunur.

Ve Niğbolu'dan Mîr-i mîrân-ı Rumeli Hasan Paşa alayları müzeyyen, mîrlivâlar alayı başka başka, fevc fevc kefereden giriftâr olan zinde diller derzencîr ve mürd olan kefere serleri, ağaçlarda cem' olan kesilen başları keferenin zindeleri götürüp, orduya getürdüklerinde, Rusçuk Sahrâsı ol[2] vakitde etrâflardan ağniyâ vü fukarâ vü re'âyâ cem' olup, izdihâmlarından rûz-i haşrden nişân idi. Halk-ı 'âlem ol etrâfların, 'adû-yi bî-dîn Mihal'den zarar u sitemler görmüşler idi. Ol kadar kefereleri giriftâr ve başların müşâhede etdüklerinde, Mîr-i mîrân olan Gāzî Hasan Paşa'ya ve gāzîlere her

1 Hezargırad'da : Herazgırad'da V
2 ol : + ol V

câniblerden: "Destlerinüze kuvvet, gazâ'-i ekber etdinüz" deyü şâdân oldular. Vezîr-i a'zam Ferhâd Paşa'nın bârgâhlarına dâhil oldukda, meydânda alayların saflar edüp, Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Hasan Paşa piyâde olup, Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem hazretlerinin dest-i şerîflerin bûs etdükde, i'zâz [ü] ikrâmlar olunup, ba'dehû Rumeli'nin sancak-beyleri hâk-i pâyların bûs edüp, Segbân-başı ile olan ocak ağaları kā'idelerince yüzlerin sürdükde, Sadr-ı a'zam hazretleri her birlerine iltifâtlar ile hâtırların sorup: "Gazânuz mübârek olsun" deyü hil'atler ile şâdân oldular. Vezîr Hasan Paşa'ya fâhir hil'atler ve mücevher sorguç ihsân olunmağın.

Ba'dehû enhâr-ı Tuna'dan donbaz gemileri ve cisir[1] keresteleri envâ'ından Rusçuk İskelesi'nde hâzır idi. Ve mâh-ı şevvâlin evâsıtında köprü ta'mîrine mübâşeret olunmağın*, Serdâr-ı a'zam bizzât Tuna sevâhilinde oturup, orduyu getürdüp, kapu-kulları ağaları ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli ve mîrlivâları ile mukaddemâ adaya cisir bağlanup, mi'mâr u neccârlar ve haddâdân ve yeniçeri ocağından mi'mârları [da'vet etdiler].

[E 1a] Ba'zı yerleri Nehr-i Tuna'nın sığ olup, ağustos eyyâmlarına karîb her gâh Tuna çekilür. Ve enhâr-ı Tuna, Rusçuk önünde vâsi' olup, bir büyük adasını, kadîm. Mezbûr ada söğüdlük, kebîr eşcârlar adada mukarrer.

Ve mâh-ı şevvâlin evâhırında Vezîr-i a'zam olan Ferhâd Paşa, ordu ile ve ziyâde alaylar ile Rusçuk menâziline dâhil oldukda, bir mikdâr Tuna yalısında, Eflâk karşusunda alaylar gösterdiler. Temâm ağırlık koşunca ve mukaddem köprü kerestesi hâzır idi. Lâkin donbaz gemileri Niğbolu'dan gelüp, Vezîr-i a'zam Ferhâd Paşa otak u bârgâhlarına dâhil oldukda müşâvere olup ve Yergöğü Kal'ası'ndan dizdârı ve ağaları taleb olunup ve dil getürüp söyledüp: "Mihal-i hâyin tabur cem' eder. Hâlâ Bükreş'de Erdel-oğlu'ndan imdâd taleb eder. Otuz bin kefere gönderüp ve ba'zı kırallardan çâr eder. Hâlâ şimdiki hâlde Mihal'in üzerinde yetmiş bin kefere hâzırdır" deyü cevâb eder. Mezbûr dilleri harca sürdüler ve köprü mübâşeretine oldular.

Ol gün Vezîr-i a'zam 'ale't-ta'cîl Tuna yalısına teveccüh etdiler; köprü başın tahmîn etdiler. Hemân mi'mâr u neccârlar da'vet olunup, yeniçeri ocağının neccârlarından ve Cebeci-başı Alaca Mehmed Ağa cebehâneyi ve köprü alayların ve cebeciler[2]** ve Topcu-başı Mustafa Ağa, mi'mâr ü neccârlık 'ilminde mâhir[3] idi. Ana sipâriş olunup ve Zağarcı-başı Yeniçeri

1 cisir : + cisir V

* Köprü tamîrine mübâşeret olunması, 1 Zilka'de 1003'tedir (*Fezleke,* vr.19b; Na'îmâ, I,125).

2 Ba'zı yerleri ..... ve cebeciler E : — V

** Köprü üzerine Segbân-başı tayin olunmuştur (*Fezleke,* I,51; ayrıca bk.Metin, s.65).

3 mâhir V : kâmil E

Serdârı, cemî'i zâbitleri[1] ile başka kol olup[2] ve 'azebân ve neferât ve serahorân[3] ve akıncılar ol târîhde bî-kıyâs ve yörükler[4] [beyleri ile] bî-nihâye mevcûdlar idi. Köprüye **[V 37a]** mu'âvenet ederler. Ve köprü başında birer kat ordu ta'yîn olunmağın[5], şenlikler ile köprüye mâh-ı zilke'denin gurresinde[6] mübâşeret olundu[7]. Ve şaykalar müstevfâ idi. Eflâk yakasından kerasteler ve gāzîlerden ba'zı Tatarlar[8] Eflâk yakasına geçüp, Mihal taburundan dil ü baş[9] gelürdü. Herkes in'âm ü murâd ümmîzinde idiler. Ve rûz [u] şeb köprü ta'mîrinde olup, Vezîr-i a'zam Kethudâsı olan Piyâle Ağa ve kapucubaşılarından Sinân Ağa başka kol olup, hizmetde idiler[10]. Ve orduda ni'metler; Vezîr-i a'zam Ferhâd Paşa'nın[11] sofrası çekilürdü. Köprüde olan neccâr ve gayri da'vet olunup, ni'metler mebzûl idi.

Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr-i a'zam-zâde Hasan Paşa, Rumeli sancakları ile ve asker-i Rumeli ile Niğbolu'dan, Rusçuk'da mâh-ı zilka'denin üçüncü gününde alaylar ile orduya dâhil oldukda ve giriftâr kefere-i Eflâk ve Macar hâyinleri beş yüzden ziyâde diller ve dört bin mikdârı keferenin başları mızraklarda ve dillerün yedlerinde çatal ağaçlarda. Ve diller zencîr ile kemend olup, bir 'azîm galebe vü izdihâm ile orduda, Vezîr-i a'zam hazretlerinin otak u bârgâhları önünde saflar oldukda, Vezîr Hasan Paşa mezbûr kefereyi 'arz edüp, Sadr-ı a'zam hazretleri ziyâde gāzîlere ri'âyetler ve beylere hil'atler ve Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Hasan Paşa'ya kürkler, hil'at-i fâhireler ihsân etdükde, murâdların ve recâların makbûl görüp, ol gün şenlikler oldu. Ve Segbân-başı ile olan zâbitlere hil'atler ihsân olup ve yeniçeriye in'âmlar gönderdiler. Ba'dehû köprü binâsı fermân olunup, Rumeli beylerinin ba'zıları karavullara ta'yîn olunup ve Segbân-başı köprüye fermân olunmağın.

Ve Tatar Hân cânibinden emirzeler ile Tatarlar gelmek mukarrer olup. Ve Süleymân Çavuş, Gāzî Girây'ın kapu kethudâ[sı] idi; orduda mezbûr, Çavuş-başı idiler.

Ve ekser Vezîr-i müşîr Ferhâd Paşa 'ale't-tevâlî otak önünde kebîr sâyebân, sekiz direklü kurulup, sandal üzre karâr edüp, orduyu teferrüc ederlerdi. Min-ba'd münfekk olmazlardı ve her gâh müşâverede idiler; ekser oçak ihtiyârları ile. Ve tevâbi'i 'âlim ve selefden kalan ihtiyâr âdemler idiler[12] **[E 1b]**.

1 Yeniçeri Serdârı, cemî'i zâbitleri E : cemî' zâbitler V
2 olup V : alup E
3 serahorân V : serahor E
4 yörükler E : yörük beyleri V
5 olunmağın V : + ve E
6 mâh-ı zilka'denin gurresinde E : — V
7 olundu V : olunmağın E
8 ba'zı Tatarlar E : ba'zıları V
9 baş E : başlar V
10 hizmetde idiler E : hizmet ederlerdi V
11 Ferhâd Paşa'nın E : hazretlerinin V
12 Ve Rumeli Beylerbeyisi ..... idiler E : — V

Ve köprü ikdâm ile beş altı günde adaya ilhâk olup, adaya se[r]ahor tâyifesi geçüp, mişelik ve söğüdlüğü kat' etdürüp, hâlâ sahrâ olup, adaya ba'zı çadırlar[1] geçürüp, bir mîl mikdârı ada. Ba'dehû Tuna'ya [.....] tekrâr başında mübâşeret olunup, Yergöğü Kal'ası karşusu gâyet ile Tuna vâsi', ancak beş yüz kıt'a donbaz gemileri[2] ile temâm[3] olur. Lâkin ba'zı yerleri[4] Tuna'nın kal'aya karîb sığa idi. Kazıklara ihtiyâc olup, ana göre kebîr belvânlar dağlardan kat'ı lâzım gelüp, sancak-beylerin[5] ta'yîn etdiler, kereste içün. Ve haddâdlar ve âhen-gerân, nevâhîlerden cem' ederlerdi..

Vezîr-i a'zam Ferhâd Paşa, mukaddem Belgırad'da[6] Nüzül Emîni olan 'Ali Çavuş'a emr-i şerîfler gönderüp, zahîre ahvâli içün. Belgırad'da der-anbâr olup ve Satırcı Mehmed Paşa, Belgırad'da zahîre[7] ve mühimmâtlar üzerine me'mûrlar idi[8]. Ve enhâr-ı Tuna ile, şaykalar ve gemiler ile zahîreyi[9] Budun cânibine[10] gönderüp[11]: "Serhadlerde ihtiyâc çekilmiye" deyü. Ve İbrâhîm Efendi Defterdâr-ı sâbık[12] Belgırad'da hazîne üzerine ta'yîn idi. Ve 'Osmân Efendi ve Dâvud Efendi ve Cerrâh-zâde ve Bıçakçı-zâde Efendi[13] Mukābele hizmetinde olup, kapu halkının mevâcibleri verilür idi. Ve dört bölük Üngürus seferine me'mûrlar idi. Lâkin kışlak verilüp, ba'dehû rûz-i hızırda Belgırad'da dernek[14] olup, Vezîr-i a'zam Eflâk'de Mihal'in hakkından geldükde[15], Belgırad'a gitmek tahmîn olunmuş idi. Ve Budun Beylerbeyisi olan Vezîr-i sâbık Sinân Paşa-zâde[16], Budun'da Ser'asker idi. Ve Yeniçeri Kethudâsı Budun'da **[V 37b]** ve kapu halkından bir mikdârı ve[17] Silâhdâr Ağası İbrâhîm Ağa ve gayri bölüklerden birer mikdâr ve cebeciler ve topcular ve arabacıyândan ve Anadolu Beylerbeyisi olan Vezîr Mehmed Paşa, Anadolu sancakları ile[18] İstoni-Belgırad muhâfazasında idiler. Ve Bosna askeri Osek muhâfazasında ve Budun'da Karaman ve Sivas eyâletleri muhâfazada idiler. Ve fermân-ı şerîf: "Budun'da dernek üzere Nemçe Kıralı ve sâyir keferenin taburları hareket edüp, niçe iktizâ ederse üzerine varup, imdâd" buyurulmuş idi. Merkūm Vezîr Mehmed Paşa Budun Sahrâsı'nda hâzır idi. Ve Anadolu askeri, eğer zu'amâdır ve eğer ehl-i tîmârdır, beylerbeyisi me'mûr olduğu yere

1 çadırlar V : çadır E
2 gemileri V : gemisi E
3 temâm V : itmâm E
4 yerleri V : — E
5 beylerin V : beyleri E
6 Belgırad'da V : + olan E
7 zahîre V : + üzerine E
8 idi E : idiler V
9 zahîreyi V : zahîre E
10 cânibine V : + donanma E
11 gönderüp V : + bâ'is E
12 Defterdâr-ı sâbık V : + Belgırad'da lâkin E
13 Efendi E : — V
14 dernek V : dernekde E
15 geldükde E : + ba'dehû V
16 olan ..... Paşa-zâde E : — V
17 mikdârı ve V : mikdâr E
18 ile V : — E

giderlerdi. Ve ma'zûl olan Vezîr-i sâbık Sinân Paşa, Malgara'ya dâhil olup, sarayında vahdetde olup ve[1] Âsitâne-i sa'âdet'de Vezîr Lala Mustafa Paşa Kāyim-makām* ve sâyir vüzerây-ı 'izâmlar Dîvân-ı hümâyûn'da sefer tedârükünde idiler[2].

Sa'âdetlü pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri ekser Has-bağçe'de Sinân Paşa Köşkü'nde teferrüc ederler. Ve[3] hâtır-ı şerîflerinden, Vezîr-i a'zam-ı sâbık Sinân Paşa ihtiyâr ve selefde şark u garb[4] ve Mısır ve Yemen vilâyetlerin görüp, umûr-i mu'azzamaya hizmet etdüklerin, mukarreblerine tefahhus-i şerîfleri[5] olur. Ve ol mekân-ı 'âlîde olan ağayân dahi: "Devlet-i 'aliyye'nin hizmeti ile perv[er]îş bulmuşdur" deyü niçe hâlin[6] zikr ederler. Da'vet olunması fermân olunur. Fi'l-hâl ılgar ile[7] bevvâbân ta'yîn olunur. Malgara'dan Vezîr-i a'zam-ı sâbık Âsitâne'ye gelüp, sarayında karâr ederler. Ba'dehû mâh-ı zilka'denin gurresinde Harem-i hümâyûn-ı sa'âdet-makrûn'a da'vet olunur. Has Köşk'de 'arza girüp, sefer ahvâlleri su'âl olundukda, niçe sözler söylenür ki, Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri safâ ederler[8].

Ba'dehû mâh-ı mezbûrun ikinci gününde**, Vezîr-i a'zam-ı sâbık[9] Sinân Paşa'ya[10] tekrâr sadr mukarrer olup[11], hatt-ı şerîf sâdır olur ki[12]: "'Ale'l-'acele Eflâk üzerine Serdâr olup, itmâm-ı hizmetden sonra Üngürus ve Budun câniblerine varup, kefere-i fecerenin haklarından gelüp, Devlet-i 'aliyye'de **[E 2a]** emekdâr ve[13] müdebbir[14], ihtiyâr, ecdâd-ı 'izâmıma hizmet etmişsin" deyü[15] semmûr kürklü hil'at ve bir murassa' sorguç **[V 38a]** ve kılıc ve hançer gönderdiler. Ve sene bin üç târîhinin zilka'desinde, Vezîr-i a'zam Sinân Paşa def'a-i sâniyede[16]***, sadrda karâr etdiler.

1 ve V : dahi E
* Bu sırada kaymakamlık hizmetinde olan Lala Mustafa Paşa değil, Vezîr-i sânî İbrâhîm Paşa'dır (Selânikî, II,467; Hasan Bey-zâde, II,172; Peçuylu, II,168; Solak-zâde, s.625; *Fezleke,* I,53; Na'îmâ, I,123).
2 Vezîr Lala ..... idiler V : olan vükelâ'-i 'izâmlar Dîvân-ı hümâyûn'da sefer tedârükünde. Dahi Vezîr Lala Mustafa Paşa, Kāyim-makām E
3 ederler ve E : edüp V
4 şark u garb V : garb u şark E
5 mukarreblerine tefahhus-i şerîfleri V : tefahhus-i şerîfleri mukarreblerine E
6 Ve ol mekân-ı ..... niçe hâlin V : Devlet-i 'aliyye'nin hizmeti ile perveriş ağayân ol mekân-ı 'âlîde E
7 ile E : — V
8 niçe sözler ..... safâ ederler V : — E
** Sinân Paşa şevvâlin son günü davet olunmuş, 1 zilka'dede gelmiş, 2 zilka'dede sadârette karâr etmiştir (*Fezleke,* I,51; Na'îmâ, I,126). Selânikî ise (II,488) şevvâlin son günü Âsitâne'ye geldiğini, cumartesi günü yerine oturduğunu söylemektedir. Şevvâlin gurresinde yerinde karâr kıldığı da nakledilen rivâyetler arasındadır (*Nuhbe,* s.177).
9 Vezîr-i a'zam-ı sâbık E : — V
10 Paşa'ya E : hazretlerine V
11 olup V : olur ve E
12 olur ki V : — E
13 ve V : — E
14 müdebbir V : + bir E
15 deyü V : ve E
16 def'a-i sâniyede V : — E
*** Bu Sinân Paşa'nın ikinci değil, dördüncü sadâretidir (İ.H.Danişmend, *İOTK,* V,24-25).

Ve Üngürus seferi fermân olunmağın, cedîd Defter[d]âr, Emîr Efendi['yi][1] edüp ve Re'îsülküttâb Mahmûd Efendi olup* ve Medhî Efendi Tezkireci-i Evvel olur[2]. Ve Belgırad'da olan sâbıkā[3] Anadolu Beylerbeyisi olup, hâlâ Belgırad muhâfazasında olan[4] Vezîr Mehmed Paşa'ya ulak gönderüp: "'Acele birle Rusçuk'da olan askere Serdâr olup, mevcûd olan asker ile köprüyü itmâm etdürüp[5], biz varınca hizmet üzere[6] bulunup ve orduyu[7] hıfz" etmek fermân olundu[8]. Ve Belgırad'da olan sipâhî oğlanlarına ağa olan Husrev Ağa ve Kethudâ ve Kâtib ve neferât, kışlalarından[9] ref' olup, ordu-yı hümâyûna mahrûse-i[10] Edirne'de hâzır olup ve sâyir Budun'da olanlardan[11] bir ferd kalmayup[12], Budun Beylerbeyisi olan Vezîr Mehmed Paşa Serdâr'dır[13]: "Ostorgon ve Yanık ve serhadleri muhâfaza fermân edeler[14]" deyü haber gönderdiler. Ve Belgırad'da olan tezkireciler[15] Dâvud Efendi ve 'Osmân Efendi[16] ve Cerrâh-zâde[17] orduya da'vet olunur[18]. Ve Âsitâne'den bir mikdâr yeniçeri, Muhzır Ağa ile Eflâk seferine ta'yîn olundukda[19], Yeniçeri Ağası olan Yemişçi Hasan Ağa[20] mânde kalur. Ve Kāyim-makām Mustafa Paşa** ve Belgırad'da olan[21] Defterdâr İbrâhîm Efendi Belgırad'da kalup, Defterdâr Kāyim-makāmı, Âsitâne'de Mahmûd Efendi olup[22] ve cedîd ordu cem' olup ve Silâhdâr-başı Rıdvân Ağa olup, Eflâk seferine me'mûr etdiler. Ve gayri bölükler ağaları Budun'da ve sol 'ulûfeci ve gurebâ'-i yesâr kadîmden Eflâk seferinde idiler; neferâtları ile.

1 cedîd Defter[d]âr Emîr Efendi V : ve cedîd Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel Emîr Efendi'yi E
* 1 Zilka'de 1003'te Sinân Paşa Sadrâzam olduğunda Yahyâ Çelebi yine Re'îsülküttâp olmuş, 10 zilka'dede ise Hasan Efendi yerine Emîr Efendi Baş-defterdârlığa getirilmiştir (Selânikî, II,494).
2 olur V : — E
3 sâbıkā E : — V
4 olup, hâlâ ..... olan E : — V
5 etdürüp E : edüp V
6 üzere V : üzerinde E
7 orduyu E : ordu V
8 olundu V : olunmağın E
9 kışlalarından E : kışlalardan V
10 mahrûse-i E : — V
11 Budun'da olanlardan V : Budun'dan E
12 kalmayup V : kalkmayup E
13 Paşa Serdâr'dır E : serdârlıkda olmağın V
14 edeler E : ederler V
15 tezkireciler V : Tezkireci E
16 Efendi V : Efendi'yi E
17 Cerrâh-zâde V : Cerrâh-zâde'[y]i E
18 olunur V : olunup E
19 olundukda E : olunup ve V
20 olan Yemişçi Hasan Ağa V : Yemişçi olup E
** Bu sırada kaymakamlık hizmetinde olan Lala Mustafa Paşa değil, Vezîr-i sânî İbrâhîm Paşa'dır (Selânikî, II,467; Hasan Bey-zâde, II,172; Peçuylu, II,168; Solak-zâde, s.625; *Fezleke,* I,53; Na'îmâ, I,123).
21 Belgırad'da olan V : Belgırad'dan E
22 olup V : Anadolu Defterdârı E

Vezîr-i a'zam olan Sinân Paşa, Dîvân-ı hümâyûn'da bir hafta sadrda karâr etdiler. Ve[1] otakların Dâvud-paşa Sahrâsı'nda[2] kurup, ordu dahi çıkdı[3].

Ve Âsitâne'den hâtem-i şerîf talebi içün Kapucular Kethudâsı, kırk kapucu ile Rusçuk cânibine[4] 'azîmet etdiler[5] ve hatt-ı şerîf götürdüler. Ve mezbûr Kapucular Kethudâsı Ahmed Ağa ılgar ile teveccüh etdüğünde, Vezîr-i a'zam Sinân Paşa sefer mühimmâtların görüp, üslûb-i sâbık üzere[6] alaylar fermân edüp, cemî'i[7] vüzerâ'-i 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm ve meşâyihler **[V 38b]** ve Defterdâr ve Yeniçeri Ağası ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve müteferrika ve çaşnigîr ve çavuşlar[8] ve kapu-kulları, alaylar ile mu'tad üzere Dîvân-ı hümâyûn'a teveccüh ederler. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, hayr du'âlar[9] ile teveccüh ederler. Ve Sancağ-ı şerîf önlerince ve yaşil 'alem ve mehterân-ı 'alem[10] vedâ' ederek, Âsitâne'den Dâvud-paşa Sahrâsı'nda bârgâh ve otaklarında dört gün istirâhat ederler.

Ve mâh-ı zilka'denin on birinci gününde* Halkalı menzilinde[11], ba'dehû Benefşe Çayırı'nda, ba'dehû Çatalca[12] ve Silivri'de, ba'dehû Çorlu'da ve[13] Burgaz'da ve Baba-i[14] 'atîk'de ve Hafsa'da, ba'dehû mahmiye-i Edirne'de karâr edüp[15], **[E 2b]** iki gün tevakkuf etdiler[16]. Ve mahrûse-i Edirne'ye dâhil oldukda, Şâm-ı şerîf kulları, ağaları [ile] dâhil oldular. Ve Sipâhîler Ağası Husrev Ağa ordu-yı hümâyûna[17] dâhil olur. Ve mahrûse-i Edirne'den mâh-ı mezbûrun yirmi birinde Çölmek Karyesi'nde[18] ba'dehû Karînâbâd (قرنباد) 'a doğru teveccüh ederler[19].

Ve ma'zûl olan Ferhâd Paşa-yı sâbık[20], Rusçuk'da köprü ta'mîrinde iken 'azli haberi oldukda[21], orduda otak ve katırların [.....]. Ve cevâniblerinde olan

1 Ve V : — E
2 Dâvud-paşa Sahrâsı'nda V : Dâvud-paşa'da E
3 çıkdı V : çıkup E
4 cânibine E : cânibe V
5 etdiler V : ederler V
6 üzere V : — E
7 cemî'i E : cemî' V
8 çaşnigîr ve çavuşlar E : çavuşlar ve çaşnigîr V
9 du'âlar V : ve du'â E
10 mehterân-ı 'alem E : mehterân V
* Sadrâzam Sinân Paşa, bu kısımlarda metnimizden istifâde ettiği görülen *Fezleke*'de (I,52) de 11'inde İstanbul'dan çıkmış görünüyor. Fakat diğer kaynaklarda Sadrâzam'ın 9 zilka'dede otağına çıktığı kaydedilmektedir ('Âlî, s.63; Selânikî, II,493; *Nuhbe*, s.177). Böyle olunca İstanbul'dan ayrılış 11'inden birkaç gün sonra olmalıdır.
11 menzilinde V : menâzilinde E
12 Çatalca V : چالتنجه E
13 ve V : — E
14 Baba-ı V : پاپادهٔ E
15 edüp V : etdiler E
16 etdiler V : ederler E
17 ordu-yı hümâyûna V : orduya E
18 Karyesi'nde E : Karyesi'nden V
19 ederler V : etdiler E
20 Paşa-yı sâbık E : Paşa'ı V
21 'azli haberi oldukda V : haber aldukda E

Baş-defterdâr[1] Hasan Efendi ve Re'îsülküttâb Lâm 'Ali Efendi ve Nu'mân Efendi ve[2] Tezkireci[3] Okçu-zâde ve kethudâları ve Çavuş-başı ve cemî'i tevâbi'âtı[4] ve sâyir hüddâmları süvârî olup, salât-ı mağrib[i] edâ ederler.

Ve Belgırad'dan Satırcı Mehmed Paşa'ya te'hîr edüp, mâh-ı zilka'denin on yedinci gün ordu-yı hümâyûna[5] dâhil oldular[6]. Hâtem-i şerîfi mezbûr Vezîr[7] Ferhâd Paşa orduda teslîm ederler. Ba'dehû zikr olunan[8] tevâbi'i ile ordudan vedâ' edüp, Âsitâne'ye teveccüh etdiler.

Vezîr Satırcı Mehmed Paşa, fermân üzere köprü başında çadırların kurdurup, köprüde olan ağalara istimâletler verüp ve mi'mârlara ve neccârlara in'âmlar verüp, herkes ta'mîrde rûz [u] şeb meş'aleler ile ikdâm ederlerdi. Ve mâh-ı temmûz evâhırı ve[9] ağustos eyyâmı niçe kimseler[10] hummâya mübtelâ olup, enhâr-ı Tuna'nın şiddeti ve yalınuz meks ü harâret gâlib olup, piyâde asâkirlerden ısıtmaya giriftâr[11] idiler.

Vezîr-i sâbık Ferhâd Paşa teveccüh etdükden sonra, Kapucular Kethudâsı orduya dâhil olup, mezbûr Ferhâd Paşa'nm ibâ etdüğün[12] bilüp, [V 39a] Ordu Kadısı'ndan ibâları sicill etdürüp, ba'dehû Vezîr Satırcı Mehmed Paşa'dan[13] hâtem-i şerîfi[14] alurlar. Ba'dehû Hezargırad'a gelürler. Mâh-ı zilka'denin yirmi ikinci günü balkan aşup, Karînâbâd (قرنباد) 'a dâhil olurlar[15] ve Kapucular Kethudâsı'n istikbâl edüp[16], bârgâh-ı a'lâya getürürler[17]. Vezîr-i a'zam hazretlerine hâtem-i şerîfi teslîm etdiler ve Ferhâd Paşa'nın balkan u derbendler geçüp[18], Misivri ve Burgaz ve Süzebolu câniblerine düşüp, ba'zı uğrın menâzillerden ılgar etdüklerin âgâh ederler. Silâhdâr-başı Rıdvân Ağa'ya tenbîh ederler. Silâhdârlar ile[19] Şâm kulların ma'an ta'yîn ederler. Ve fermân-ı şerîf sâdır olur ki[20]: "Mezbûr Ferhâd Paşa'nın doyumlukları sizün olsun, hemân başın getürün". Merkümlar dahi buyurulduyu alup[21], ordudan Ferhâd Paşa'nın ardına düşüp, ağırlığını bırakdırırlar[22]. Dağ u derbend arasında

1 Baş-defterdâr V : Defterdâr-ı Baş E
2 ve V : — E
3 Tezkireci V : + ve E
4 cemî'i tevâbi'âtı E : cemî' tevâbi'i V
5 hümâyûna V : + Satırcı E
6 oldular V : olurlar E
7 Vezîr E : — V
8 zikr olunan E : — V
9 ve V : dahi E
10 kimseler V : kimesneler E
11 asâkirden ısıtmaya giriftâr E : askerden niçe âdem hasta V
12 Ferhâd Paşa'nın ibâ etdüğün V : Vezîr Ferhâd Paşa ibâ etdüklerin E
13 Paşa'dan V : Paşa E
14 şerîfi V : şerîf E
15 olurlar V : olur V
16 edüp V : ederler E
17 getürürler V : gelüp E
18 geçüp V : çeküp E
19 ile V : + ve E
20 sâdır olur ki V : olur E
21 getürün. "Merkümlar dahi buyurulduyu alup V : getürüp". Merkümlara buyurdu verüp E
22 bırakdırırlar V : bıragurlar E

bir gürûh süvârî ılgar ile geldüğünde[1], Ferhâd Paşa bir derbende girüp, re'âyâ eşkâline[2] girüp, bir kılavuz[3] peydâ eder. Ziyâde sarp[4] derbend ile selâmete düşüp[5], Halkalı'ya uğrayup, çiftliğinde sâkin olup, vahdetinde nihân olur. Berü tarafda taleb edenler[6], ba'zı ağırlıkların zâyi' ederler ve ba'zıları serîka olur ve dere ve derbendleri arayup, Ferhâd Paşa ele girmez.

Mezbûr Silâhdâr-başı ve tevâbi'i[7] dönüp, orduya[8] dâhil oldukda, Vezîr-i a'zam Sinân Paşa gazab ederler. Âsitâne'ye, mezbûr Ferhâd Paşa'yı[9] telhîs ederler. Sa'âdetlü Pâdişâh, Bostancı-başı olan Ferhâd Ağa'ya emr ederler. Bir niçe bostancılardan te'kîd ederler kim, Karye-i Litroz'da olan çiftlik etrâfların kuşadup, ba'dehû tecessüs ederler. Mezbûr Ferhâd Paşa'yı sâkin olduğu hânede hummây-ı muhrıkadan sâhib-firâş[10] vahdetinde iken, fermân-ı Pâdişâhî ile, bir araba ile Yedi-kulle'de mahbûs ederler. Bir haftadan sonra, takdîr-i emr-i İlâhî va'de temâm olup[11], türbesinde defn olunur[12]*.

Vezîr-i a'zam Sinân Paşa ordu ile Çalık-kavak Derbendi'n geçüp, Şumnu'da **[E 3a]** karâr ederler. Andan Hezargırad'a gelür[13]. Ve mâh-ı zilka'denin evâhırında orduda olan Rumeli Beylerbeyisi[14] Vezîr Hasan Paşa, yirmi iki **[V 39b]** sancak-beyi alayları başka başka saflar dutup, alay-beyleri ve[15] zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr, bayrakları ile ve kostaniçseler ile kisveleri[16] ve filandıra bayrakları ve cebe vü cevşenleri ve giriftâr etdükleri küffâr dillerinden önlerince alup, böyle salâbet ve mehâbetle[17] istikbâl eylediler. Ve Segbân-başı ve Zağarcı-başı ve Turnacı-başı ve ocak zâbitleri ve Orta Çavuş[18] [ve] Küçük Çavuş, yeniçeri alayı ve Cebeci-başı ve cebeciyân alayı ve Topcu-başı ve bu Fakîr [ü] bî-çâre kâtibleri olup ve Top Arabacı-başı ve[19] neferâtı ve Monla Kāsım Efendi, Mukābele-i Süvârî ve Piyâde ve Te'hîr[î] Efendi Rûznâmçe

1 ile geldüğünde V : etdüğünde, Vezîr E
2 eşkâline E : şekline V
3 kılavuz E : kulağuz V
4 sarp E : sarb V
5 düşüp V : + kendüyi E
6 olup vahdetinde ..... taleb edenler V : olur, uğrın vahdetinde olur. Ve E
7 tevâbi'i V : askerler E
8 orduya E : ordu V
9 Âsitâne'ye ..... Paşa'yı E : Mezbûr Ferhâd Paşa'yı Âsitâne'ye V
10 hânede ..... sâhib-firâş V : sâhib-firâş, hummây-ı muhlikaya uğrayup, firâşında E
11 olup V : olur E
12 olunur V : olunmağın E
* 4 saferde evinden alınıp Yedikule'de hapsedilen Ferhâd Paşa, İbrâhîm Paşa'nın Pâdişâh'ı iknâ etmesiyle 5 Safer 1004'te yatsıdan sonra Çavuş-başı Çoban Süleymân Ağa tarafından boğularak öldürülmüş (Selânikî, II,529; *Fezleke,* I,52; Na'îmâ, I,128) ve Eyüp'teki türbesine defnedilmiştir (*Nuhbe,* s.178).
13 Andan Hezargırad'a gelür V : ve Hezargırad'da E
14 Beylerbeyisi V : + olan E
15 ve V : — E
16 kisveleri E : ve sâyir kisveler ile V
17 küffâr ..... mehâbetle V : diller kefereden önlerince bir mehîb, şecâ'at, nâmdâr askerler ile E
18 zâbitleri ve Orta Çavuş E : zâbitlerinden Orta Çavuş ve V
19 ve V : — E

hizmetinde olup, Vezîr-i a'zam Sinân Paşa[1] hazretlerine istikbâl eyleyüp ve iki bölükler ağalariyle Rusçuk'dan alay ile[2] saflar bağlayup, muntazır oldular. Ve mâh-ı zilhiccenin gurresinde Vezîr-i Âsaf-ı zemân[3] Müdebbir-i a'zam, Serdâr-ı ekrem, alayları ile Rusçuk dağlarından ve derbendlerinden[4] teveccüh edüp, alayları[5] teferrüc ederek selâm verüp, Rumeli'nin alaylarına geldükde[6], bir alay giriftâr-ı bendler ile bayrakları başları aşağa ve tabılları ile görüp, Vezîr-zâde[7] Hasan Paşa [ile] mülâkat olup, Vezîr Satırcı Mehmed Paşa selâma durup, Sadr-ı a'zam hazretleri her bir nâmdâr gāzîlere selâm verüp, hâtırların tesellî ederlerdi. Ve otak u bârgâhlarına geldüklerinde, cemî'[8] vezîr beylerbeyilere ikişer kat hil'at-i fâhire geydürüp ve sancak-beylerine ve ağalara ve zâbitlere[9] hil'atler ihsân edüp.

Ve Âsitâne'den gelen bölük ağalarına te'kîd olunup, anlar da köprüye varup, imdâd ederlerdi. Vezîr-i a'zam hazretleri köprüye vardılar. Köprü, Yergöğü hisârına karîb olup ve şaykalara binüp, Yergöğü Kal'ası'n teferrüc etdükde, Eflâk yakasında seng-i hârâdan binâ olunmuş bir şedîd kal'a, cevânibi hendek, bir cânibi Tuna ve içerüsi ve kulleleri toplar ile müzeyyen ve bedenleri ve karavul-hâneleri[10] dört cânibinde muhkem[11]. Ve içerüsünden Dizdâr ve ağaları gelüp, Sâhib-i devlet hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler. Her birine hil'atler ve in'âmlar ihsân[12] olunup, varoş kadîmden bir şehr-i kebîr olup, lâkin Mihal-i hâyin vîrân **[V 40a]** ü ihrâk edüp, Vezîr-i a'zam hazretleri her birine istimâletler verdiler. Ve köprüde mi'mârlara ve neccârlara in'âmlar verüp, ba'dehû: "Göreyim sizi benim koçaklarım[13], üç güne değin itmâm bulup, 'ubûr etmek üzere olalım" deyü otağ-ı hümâyûnlarında bölük halkının kusûr mevâciblerin verüp[14], tevzî' ederlerdi. Ve ba'zı 'atîk seferlüden, topcu[lardan] orduda mevcûd olanlara mevâciblerin verdiler. Zîrâ: "Topcu lâzımdır" derlerdi. Ve Mar'aş Beylerbeyisi Hızır Paşa Eflâk seferine gelüp, dündâr ta'yîn etdiler.

Ve mâh-ı zilhiccenin onuncu gününde, 'îd-i adhâyı otak önünde minber tedârük edüp, üslûb-i sâbık üzere rûz-i 'arefede cemî' beylerbeyiler ve ağalar ve Defterdâr Emîr Efendi ve sâyir ehl-i Dîvân, Vezîr-i a'zam hazretlerinin

1 Paşa V : — E
2 alay ile E : — V
3 zilhiccenin .....-zemân V : gurre-i zilhicce gurresinde, Âsaf-ı zemân, Vezîr E
4 dağlarından (طاغلرندن) ve derbendlerinden V : dağlarından (تاغلرندن) ve derbendlerin E
5 alayları E : — V
6 alaylarına geldükde V : alayların görüp E
7 giriftâr-ı ..... Vezîr-zâde V : küffâr, giriftâr-ı kayd [ü] bendler ile bayrakları başları aşağa ve tabılları ile ve Vezîr E
8 bârgâhlarına geldüklerinde, cemî' V : bârgâha vardukda, cemî'i E
9 ağalara ve zâbitlere V : ağalara ve zâbitler E
10 karavul-hâneleri V : karavul-hâneler E
11 cânibinde muhkem V : cânibde E
12 in'âmlar ihsân E : in'âm ü ihsânlar V
13 koçaklarım E : kocaklarım V
14 verüp V : verilüp E

hâk-i pâylarına yüz sürüp ve bayram gicesi şenlikler olup, ba'dehû 'îd-i adhâda Müslümânlar hâzır olup, Şeyh Hasan Efendi minberde va'z etdiler. Ba'dehû du'âlar olup, mübârek salât-ı 'îd edâ olunup[1], ziyâfetler oldukda.

Köprü de temâm[2] olup, mâh-ı mezbûrda ibtidâ Rumeli Beylerbeyisi 'ubûr edüp[3], ba'dehû ordu ve kebîr topları geçürdiler. Ve şâhî darbuzanlar köprüden 'ubûr etdükde, sahrâda kondular.

[E 3b] Ve mâh-ı zilhiccenin on dördünde, Vezîr-i a'zam hazretleri Eflâk yakasına geçüp, dahi karavullar fermân olunur. Ve Rumeli Beylerbeyisi çarkacı ta'yîn idi. Ordudan ilerüye[4] konup, 'azîmet ederdi. Vezîr Satırcı Mehmed Paşa, Şâm kulu ile başka sağ kolda ta'yîn idi. Ve ma'zûllerden ba'zı beyler seferde mevcûd olup ve otuz binden ziyâde akıncılar ve Dobrıcalı ve serahor ve gönüllü askerden firâvân idi. Ve Bükreş'den ba'zı diller giriftâr orduya getürüp, Vezîr-i a'zam Sinân Paşa huzûrunda söyledüp, harca sürdüler. Ve Mihal üzerinde küffârun cem'iyyeti mukarrer. Lâkin Eflâk re'âyâsı dağlar başlarında perâkende olup. Ve köprü muhâfazasına Selânik Beyi ve Niğbolu Beyi kalup ve te'kîd olunur ki: "Asker halkından bir ferd geçürtmeyüp, buyuruldu[5] olunca" deyü fermân olunmağın. Ve Âsitâne'den yedi kıt'a kadırga, toplar ve cebehâne ile Bahr-ı siyâh'dan Tuna ile **[V 40b]** Rusçuk İskelesi'ne gelüp, mezbûr kadırgalar köprü muhâfazasında kalup.

Ve mâh-ı zilhiccenin on yedinci günü[6] menâzil-i mezbûreden[7] 'azîmet olunmağın, Koru[8] mukâbelesinde bir vîrân karye ve bir ırmağ suyu çağlar; kenârında[9] kondular. Ba'dehû Kalugeran başında konulup ve mezbûr dervend ziyâde mişelik. Hemân bir bataklu boğaz[10] olmağın, bir başında köprü binâ etmişler. Köprü de vîrân, orta yeri yol. Ancak ikişer[11] araba 'arzı olup[12], mezbûr boğazun cevânibi sık mişeyistân, ancak piyâde girür. Ve dervendün ilerüsi dahi boğaz, ba'dehû sahrâdan bir mîl mikdârı meydân, ba'dehû Bükreş Boğazı; lâkin dört mîl ancak kalur Bükreş varoşuna. Kalugeran Boğazı'nda alaylar saflar bağlayup, ba'dehû ağırlıklara destûr olup, çadırlar konup ve şâhî darbuzanlar dervend başında bir yüksek yerde kā'ide üzere dizdiler ve zencîrleyüp. Ordu konup, at oğlanları boğazdan geçüp, sahrâya çıkup, karavullar Bükreş Boğazı'nda.

1 olup, ... olunup E : olunup, salât-ı 'îdi edâ edüp V
2 temâm V : itmâm E
3 edüp V : etdiler E
4 ilerüye E : ilerü V
5 buyuruldu V : buyurdu E
6 günü V : gününde E
7 mezbûreden V : mezbûrdan E
8 Koru (قورى) V : قمورى E
9 suyu çağlar, kenârında V : âb-ı revân olup, suyu çağlar E
10 bataklu boğaz V : boğaz bataklık E
11 ikişer V : ikişerer E
12 olup V : — E

Ve orduda herkes istirâhatde[1] iken, ilerü Bükreş Boğazı'nda bir duman misâl toz peydâ olup, yüksek yerde olan çadırlardan müşâhede olunur[2]. Mezbûr tozlar 'alevlenüp[3], gitdükce ziyâde olmada ve[4] karavullar da at üzere hayretde. At oğlanları giyâh biçmekde iken, duman arasından[5] kebîr bayraklar peydâ oldu. Hemân karavullardan haberler gönderüp, at oğlanları bir uğurdan Bükreş Boğazı'na gidenler ürküp, ılgarlar ile çadırlara gelürler. Keferenin alayları Bükreş Boğazı'ndan âşikâre olup, Vezîr-i a'zam Sinân Paşa'ya haber gelür. Hemân nefîrler çalınup, dahi Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Hasan Paşa kolundan nefîrler âvâzı 'ayyûka çıkup, Rumeli alayları bir uğurdan hurûş etmeğin, sol koldan dağa doğru, sahrâya çıkmağa kılavuz peydâ ederler. Ve yedi şâhî darbuzan[6] taleb etdükde, fermân ile ta'yîn olunup ve yeniçeri alayı toplar cânibine[7] gelüp, cem' oldular. Mihal'in alayı boğazdan çıkup, âşikâre ma'lûm oldukda, Rumeli beylerinden ilerü çarkacılar sahrâya çıkup, saflar[8] olup, fursat gözedüp ve Satırcı Mehmed Paşa[9] Şâm kulları ile derbende girüp, lâkin at işlemez. Vezîr-i a'zam hazretleri atlanup, toplar yanında bölük halkı saflar bağlayup ve batak üzere 'acele birle **[V 41a]** tahtalar döşenüp, Segbân-başı, tüfeng-endâz yeniçeriler[10] ile mişeyistân arasında ve yukaru dağ başına on 'aded şâhîler çıkarup, keferenin alaylarına toplar savurup, ba'dehû[11] orta yoldan asâkir-i İslâm havlayup, boğazdan sahrâyı alup, keferenin bir mikdârın tüskürüp, hayli başlar alınur. Küffâr-ı hâksâr topların ve tüfenglüsün önlerine alup, mişelik cânibine piyâdesin koyup, bir mikdâr galebe ederler. Dervend boğazdır, kâfirler boğaza girüp, nâmdâr asker halkı iki kerre[12] guluvv edüp, keferenin bir alayların şemşîrden geçürdiler. **[E 4a]** İkindü vakti kefere-i fecere bir mikdâr perîşânlık verüp, ba'dehû[13] gāzîler havlayup, bir uğurdan küffârun bayrakları alınup, rûy-gerdân oldukda münhezim olup, kefereden[14] bî-nihâye başlar[15] alurlar. Kefereyi sürüp, boğazdan çıkardılar. Ve mağrib vakti karîb olur*.

1 istirâhatde V : istirâhat üzere iken E
2 müşâhade olunur V : — E
3 Mezbûr tozlar 'alevlenüp E : — V
4 ve V : — E
5 arasından E : arasında V
6 darbuzan E : darbuzanlar V
7 cânibine E : cânibe V
8 saflar V : saf E
9 Mehmed Paşa V : — E
10 yeniçeriler V : yeniçeri E
11 ba'dehû E : — V
12 kerre V : — E
13 ba'dehû E : pes V
14 kefereden E : + başlar V
15 başlar E : — V

* Ostorgon'a yardıma gelen Erdel ve Macarlar ile yapılan muhârebe 17 Zilhicce 1003'te Bükreş yakınındaki sık ormanlık ve bataklık yerde cereyân etmiştir (Selânikî, II,507). Metnimizle de uygunluk arzeden bu rivâyet yanında bu muhârebenin 18 zilhiccede olduğunu söyleyen kaynaklar da vardır (*Nuhbe,* s.178; *Fezleke,* I,53; Na'îmâ, I,129).

Vezîr-i a'zam Sinân Paşa, Kalugeran Derbendi'nin beri başında karâr ederler ve topları boğaza karşu dizüp[1], piyâde yeniçeri bayrakları ile şâhî darbuzanlar etrâflarında meş'aleler ile muhâfaza etdiler. Ve cevânib-i erba'ada karavullarda at üzerinde çadırları[2] hıfz edüp ve Rumeli Beylerbeyisi dağ başların alup, hıfz eder ve Mar'aş Beylerbeyisi dündâr idi. Ve Şâm kulu ile[3] Vezîr Satırcı Mehmed Paşa, sağ kolda karavul[a] ta'yîn idi. Vezîr-i a'zam otakda meş'aleler ile hâzır-baş ve bölük halkı nevbet dutup, alaylarında orduyu bekleyüp[4]. Ve Mihal-i bî-dîn, müşrikîn küffâr dervendde; ordusu Bükreş Boğazı'nda âteşler yakup, ol gice ordusunda gulgule; varup gelmek [olmazdı]. Ve sahrâda küffârun bir karaltısı[5] olup, mekr ü hîle birle[6] bir alay câmûşlar sürüp, aralarında bayraklar, gayri deyyâr bir şey yok idi.

Ve nısfu'l-leylde bir havâdis vâki' olur. Bâ'is bu ki[7], bir yeniçeri yoldaş, şâhî darbuzanları muhâfaza edenlerden, tüfeng fitili veznede olan barutu hatâ eder. Fitilden âteş alup[8], 'alevlenür. Ba'dehû barut sergilerinden rast gelür. Bir duhân kalkup, asker-i İslâm arasından bir gülbang sadâsı peydâ olur. Gülbang-ı Muhammedî *'aleyhi's-salâtü ve's-selâm**, ordu-yı hümâyûna ulaşur. Çadırlardan bir sadâ oldukda, kefere tâyifesi: "Şebihûn oldu" deyü **[V 41b]** bir uğurdan biri birine girüp, başlarına kıyâmet kopar. Hemân nısfu'l-leylde ba'zısı orduların bırağup ve bir niçeleri piyâde firâr ederler. Mihal, ılgar ile göçüp, Bükreş varoşuna doğru firâr ederler. Ve bir niçesi Boğdan sınurun dutup, Hotun'a firâr ederler. Ol gice aralarında ürkündü olur, ba'dehû ağırlıkların ve orduların götürüp, Bükreş'de karâr ederler. Ve asker-i İslâm karavulları, cevânibleri ve boğaz ve derbendleri yoklayup, salât-ı sabâh [zemânı] yeri 'iyân olup, keferenin hareketi yok[dur]. Gāzîlerden ba'zılar boğazı geçüp, sahrâya dâhil oldukda, keferenin ordularında âteşleri ve ba'zı kaba ağırlığı kalup ve birkaç topları ordu yerinde kalur[9]. Sürûr ile Vezîr-i a'zam hazretlerine haber verdiler. Ve nâmdârlardan cılasın yiğitler seğirdüp, kefereden diller giriftâr edüp, orduya getürdüler. Vezîr-i a'zam huzûrunda söyledüp, Mihal ve kefere ne vakit perîşân ve ne vakit firâr etdüklerin[10] haber verdüklerinde[11], dilleri harca sürdüler.

1 dizüp V : + ol E
2 erba'ada ..... çadırları E : erba'ayı ve çadırları karavullar V
3 ile V : — E
4 orduyu bekleyüp V : ordu beklenüp E
5 karaltısı V : قارتلسی E
6 birle V : — E
7 bu ki V : — E
8 olup V : olur E
* "عليه الصلوة و السلام" = Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve Hz. Peygamber'in adı geçtiğinde yapılan Arapça bir duâdır.
9 kalur V : kalup E
10 ve ne vakit firâr etdüklerin V : oldukların E
11 verdüklerinde V : + ba'dehû E

Ve mâh-ı zilhiccenin on sekizinde, Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr Hasan Paşa, sancakları ile derbendi ve[1] boğazı geçüp, sahrâda konup, ol sâ'at se[r]ahor tâyifesine ve yörüklere fermân olunur. Balta ile ormanları kat' ederlerdi. Ve mişeleri bi'l-külliyye kat' edüp, yollar vâsi' olup, beş yüz nefer cedîd cebeci tahrîr olunup tüfengli ve üç yüz nefer cedîd topcıyân tahrîr olunmağın. Ve ikişer[2] akça ile orduda yarar gönüllü müsellah ve tüfeng-endâz mevcûd neferât tahrîr olundukda, Rumeli Beylerbeyisi ile Bükreş Boğazı'na girüp ve hem akıncılar ilerüye ılgar etmek fermân olunur. Ve Dobrıca Tatarı ve nâmdâr gâzîlerden, Bükreş varoşu ve karyelerin gâret etmeği fermân olundukda, orduda olan askerden bir niçeler hemân ılgayup, Bükreş varoşuna değin eğer nâhiyelerdir ve karyelerdir[3], gâret olur. Esîr ü zahîre ve revgan ü 'asel firâvân ve şol kadar sığır ve koyun orduda sürü ile fürûht olurdu ve esîrler sürü ile. Bükreş varoşu hâlî.

Mihal-i bî-dîn Bükreş'de havfa[4] düşüp, tevâbi'i ile Tirgovişte'ye varup[5], anda dahi karâr **[V 42a]** etmeyüp, asâkir-i İslâm havfından 'iyâllerin alur[6]. Erdel Kıralı'na ve sarp dağıstânlara girüp, perîşân. Ve Eflâk ve Boğdan Vilâyeti'nin ihrâkına ve perâkende olmasına vesîle olduğu mukarrer. Ve mağrûr düşüp, ba'dehû nedâmetler çeküp, mürd oldu. 'Âkıbet cîfe-i murdârı berbâd oldu; fî sene 1011.

[E 4b] Vezîr-i a'zam Sinân Paşa mâh-ı zilhiccenin yirmisinde, ordu ile Kalugeran (قلو كيران) Derbendi'n geçüp*, sahrâya konup, ba'dehû menâzil-i mezbûrda başlar ve diller getürdiler. Ve Mihal'in firâr[7] edüp, Bükreş'i bırağup ve Tirgovişte'yi bırakduğını haber verdiler. Ve menâzil-i mezbûrdan teveccüh etdiler. Vîrân kilisada ordu kondu. Ve Rumeli Beylerbeyisi cânibinde haber gelür. Bükreş varoşu zabt olunduğu[8] ve ganîmet ahvâli.

Vezîr-i a'zam[9] Sinân Paşa, mâh-ı mezbûrun yirmi ikisinde alaylar fermân etdiler. Bükreş varoşu kebîr ve bir nehr-i 'azîm[10] cârî olup, Bükreş önünden geçüp ve bir kârgîr köprü[11] ve Mihal'in sarayı ve hânlar[12] ve kebîr kilisa, kârgîr kubbesi bâlâ ve üzerinde altun yaldız, toplar ve haçları bir mîl yerden teferrüc olunur idi. Ve etrâf sahrâları sebz[e]-zâr, bağ[1] u bostan ve

1 ve V : — E
2 ikişer V : ikişerer E
3 karyelerdir V : karyedir E
4 Bükreş'de havfa V : Bükreş'den havflara E
5 varup V : düşüp E
6 alur E : alıkor (اليكور) V
* Bu kısmın bilgilerini *Nuhbe*'den ve metnimizden alan Kâtib Çelebi, Kalugeran Derbendi'nin geçilmesini, *Nuhbe*'nin verdiği 21 zilhicce değil, 20 zilhicce şeklinde kaydederek, metnimizi tercih etmiş gözüküyor (*Nuhbe*, s.178; *Fezleke*, I,54).
7 firâr E : + firâr V
8 olunduğu V : olunduğunu E
9 Vezîr-i a'zam V : + müdebbir E
10 nehr-i 'azîm V : 'azîm nehir E
11 kârgîr köprü V : köprüsü kâgir E
12 ve hanlar E : — V

den teferrüc olunur idi. Ve etrâf sahrâları sebz[e]-zâr, bağ[1] u bostan ve meyve eşcârları. Varoşu[2] şehir misâl, hammâm ve zîr-i zemînler.

Ve ordu-yı hümâyûn Bükreş Sahrâsı'nda kānûn üzere konup*, ba'dehû alaylar mezbûr sahrâyı dutup, ol gün gayret-i İslâm temevvüc edüp, sürûr ile kilisenin üzerinde ezânlar kırâ'at olunup ve topcular ocağından bir nâmdâr İbrâhîm, başa fedâyî, cânbâz gibi kilisanin damında olan keferenin haçların kırup ve içerüde olan kabâhatlerin hakk etdiler. Vezîr-i a'zam bârgâhlarına dâhil oldukda, ol fedâyî İbrâhîm Bey'e bölük ihsân etdükde[3], fermân-ı şerîfleri olup, mezbûr kilisanin etrâfların pâk etdürüp[4], bir 'âlî câmi' binâ etdiler. Ve minber ü mihrâb ü mahfil ta'mîr olunmağın, mâh-ı mezbûrun[5] yirmi beşinci cum'a günü[6] cemî' asâkir-i İslâm salât-ı cum'ayı edâ etdiler. Ve 'ulemâ'-i kirâmdan bir sâdât hitâbet edüp ve merkūm Hatîb Efendi, Üngürus seferlerinde mevcûd idiler; feth olan câmi'lerde hitâbet ederlerdi. Meşhûrdur; Ostorgon fethinde merhûm oldular. Vâ'iz [ü] nâsıh Mustafa Paşa Şeyhi olan Hasan Efendi, dervîşleri ile Eflâk seferinde asâkir-i İslâm **[V 42b]** içinde gazâya me'mûr olmuşlar idi. Ve ba'de'l-cum'a, Vezîr-i a'zam Sinân Paşa'nın[7] otaklarında müşâvere olup, dediler[8] ki: "Eflâk ve Boğdan Vilâyeti ıslâh olmak müşkil. Her gâh hıyânetleri[9] mukarrer. Mâ-beynlerinde kâfir beyleri nizâ'ı ve ba'zıları ecnebî. Hemân mezbûrlar[10] bi'l-külliyye ref' olunup[11], şimden girü[12] Budun Eyâleti gibi başka eyâlet olsun. Ve bir müstahkem kal'a binâ oluna[13]. Ve Tirgovişte derbenddir, bir kal'a dahi anda binâ olunup, ziyâde neferât tahrîr olunsun ve hem re'âyâ dahi[14] cem' olur, âbâdân [u] ma'mûr olur" dediler. Ol vakit[15] müşâverede bulunan ağayân ve beyler bu re'yi savâb gördükden sonra[16], Vezîr Satırcı Mehmed Paşa'ya Eflâk ve Boğdan Eyâleti'ni[17] tevfîz etdükde, vezâret ile mukarrer olduğun[18] Âsitâne'ye telhîs gönderdiler. Vezîr-i a'zam ve sâyir beylerbeyiler ve ağalar Bükreş varoşuna varup, mi'mârlar tahmîn edüp, iki kat hisâr ve iç hisâra câmi'-i kebîri alacak oldular[19]

1 bağ V : bağlar E
2 Varoşu V : Varoş E
* Sinân Paşa'nın Bükreş'e varışı 1004 muharreminin evâilindedir (Peçuylu, II,171).
3 Bey'e ..... etdükde V : Bey olup, bölük ihsân etdükde ve E
4 etdürüp E : edüp V
5 mezbûrun V : mezbûrda E
6 cum'a günü V : günü yevmü'l-cum'a olup E
7 Paşa'nın E : Paşa V
8 dediler V : bâ'is budur E
9 olmak ..... hıyânetleri V : olup, her gâh ihânetleri E
10 beyleri .... mezbûrlar V : câniblerinden olan beyler nizâ'ı mukarrer. Ve ba'zıları ecnebî olur. Mezbûr E
11 olunup V : olup E
12 girü V : sonra E
13 olsun ..... oluna V : olup ve kapu olur. Ve bir müstahkem kılâ' binâ olunup E
14 dahi V : da E
15 dediler. Ol vakit V : deyü ol vakitde ol E
16 beyler ..... sonra V : beylerbeyiler re'y-i savâb görülüp E
17 Eyâleti'ni V : Eyâleti'n E
18 etdükde ..... olduğun E : edüp V
19 câmi'-i ..... oldular V : kebîr câmi'i aldılar E

ve mübâşeretine mukayyed olup[1], zirâ' hisâbınca sınur ta'yîn etdiler. Beylerbeyilere ve kapu-kullarına[2] kebîr belvân direkler ve keresteler kat' olunması ve çidler getürülmesi sipâriş olundu[3]. Mâh-ı zilhiccenin yirmi altıncı gün kal'aya mübâşeret olunup[4], cemî' kollarda şenlikler ile mezbûr kal'ayı binâ ederlerdi. Yan kulleleri ve bedenlerde karavul-hâneler ve cevâniblerine hendekler etdiler.

Ve mezbûr Bükreş Kal'ası ancak otuz günde temâm oldu*. Kullelerine cebehâneler ve bedenlerine toplar ve on dört vakıyye atar iki bedoloşka koyup[5], yuvalakların der-mahzen edüp ve müstevfâ barut ve cebehâne konuldu[6]. Vezîr Satırcı Mehmed[7] Paşa ma'rifetiyle bin nefer kul-oğulları tahrîr olunup[8] ve bin nefer Bükreş yeniçerisi ve Dizdâr ve hisâr eri ve 'azebân ve gönüllü tahrîr edüp ve nevbetci kapu-kullarından konulup ve müstevfâ zahîre der-mahzen oldu[9]. Ve akın oldukda, Eflâk esîrleri ve Boğdan esîrleri ve sığır u koyun bî-hisâb **[E 5a]** orduda bey' olunup[10], nısf guruş hisâbı üzere fürûht ederlerdi. Bâzergân tâyifesi, Yergöğü Köprüsü'nden sürü ile ganâyim ve araba ile esîrler geçürüp[11], Rusçuk'dan vilâyetlere perâkende olurdu. Ve pencik emînleri ta'yîn olunup, Yergöğü[12] İskelesi'nde pençik cem' olunurdu[13]. Ve orduda emînler ta'yîn idi; sığırdan ve koyundan ve gayri bi'l-cümle[14] kânûn **[V 43a]** üzere bac alınurdu. Ve 'asel ü revgan ve nemek ü peynir ve hubûbât ve dakîk ü şa'îr mübâlaga olup, lâkin Bükreş'de der-anbâr olurdu. Ve akıncılar ve Tatar, Boğdan Vilâyeti'nde Vezîr[15] Satırcı Mehmed Paşa, Vâlî oldukdan sonra gayri tecâvüz etdürülmeyüp, zabt olundu.

Ve sene bin dört târîhinin muharreminde[16], ordu-yı hümâyûn Tirgovişte'ye 'azîmet etdiler. Vezîr-i a'zam olan Sinân Paşa, alaylar ile ve Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Hasan Paşa çarkacı ve Mar'aş Beylerbeyisi Hızır Paşa ve Şâm kulu ve bölük halkı ve yeniçeri ve cebeci ve topcu ve arabacı ve sâyir kapu-kulu ve iki bedoloşka ve dört kolonborina ve şâhî darbuzanlar ile

1 olup V : oldular E
2 kapu-kullarına V : + tahmîn edüp E
3 ve keresteler ..... olundu V : kat' olup ve keresteler kat' olup, dağlardan ve çidler getürüp E
4 olunup V : olunmağın E
* Bükreş Kalesi 12 günde tamamlanmıştır (*Nuhbe*, s.179; *Fezleke*, I,55; Na'îmâ, I,132).
5 temâm ..... koyup V : itmâm oldukda, cebehâne ve toplar bedenlerine ve kullelerine konup, Bükreş Kal'ası'nda iki bedoloşka, on dörder vakıyye atar topları koyup ve E
6 konuldu V : koyup E
7 Mehmed V : — E
8 olunup V : edüp E
9 konulup ..... oldu V : alıkoyup ve zahîre müstevfâ der-mahzen olup E
10 esîrleri ..... olunup V : esîri orduda bey' u şirâ olurdu. Ve sığır ve koyun bî-hisâbdır. [E 5a] Ve sığırlar süren orduda E
11 Yergöğü ..... geçürüp V : sürü ile Yergöğü Köprüsü'nden ve arabalar ile esîrler getürüp E
12 Yergöğü E : Rusçuk V
13 olunurdu V : olurdu E
14 sığırdan ..... bi'l-cümle V : eğer sığırdan, eğer koyundan E
15 Vilâyeti'nde Vezîr E : Vilâyeti'ne V
16 oldukdan sonra ..... muharreminde V : oldukda zabt ederlerdi. Gayri tecâvüz olunmayup ve mâh-ı muharrem sene 1004 ve bin dört târîhinde E

tayy-ı menâzil ve kat'-ı merâhil ederek, Bükreş'den Tirgovişte'ye[1] dört günde dâhil oldular*. Mezbûr Tirgovişte 'azîm varoş idi ve etrâfı bâğ u bostan ve meyve-dâr eşcâr olup[2] ve bağlarında engûr firâvân idi. Asker halkı yirmi günde meyvelerin ve engûrlerin tüket[e]mediler[3].

Ve asâkir-i İslâm alaylar ile Tirgovişte Sahrâsı'nda konup, karâr etdiler[4]. Varoşda bir kilisa-i kebîr var idi. Bir cânibinden ırmak cârî olup, değirmenler öğüdür. Ve hâneleri ma'mûr ve içinde hammâmı mukarrer idi. Ve nâhiyesinde karyeleri [bî]-nihâye olup, mezbûr Tirgovişte, nefsinde Erdel sınuru idi. Mâbeyninde ancak bir kebîr balkan ve oranın intihâsı Erdel memleketidir. Vezîr-i a'zam hazretleri fermânı ile Tirgovişte'de dahi Bükreş misâli bir kal'a binâ etdiler. Dağdan keresteler kat' olunup, asâkire kol kol hizmet ta'yîn olunup, iki kat kal'a binâ olundu. Ve etrâfında[5] derin hendekler ve kulleler ve bedenler ve her cânibinde[6] karavul-hâneler olup, iki bedoloşka ve dört kolonborina ve şâhîler[7] ve miyâne ve şakaloz bedenlere konulup[8] ve müstevfâ cebehâne ve muhâfazası içün 'Ali Paşa nâm bir nâmdârı beylerbeyi pâyesiyle ta'yîn etdiler. Ve gönüllü ve dizdâr ve hisâr eri ve 'azebân ve kuloğullarından beş yüz nefer tahrîr edüp[9] ve kapu-kullarından nevbetciler[10] ta'yîn etdiler. Ve sene 1003 lezez mevâcibleri[11] Tirgovişte'de tevzî' olundu[12]. Ve kapu-kullarının[13] masar sene 1004[14] mevâcibleriyçün hazîne koyup, 'Ali Paşa'ya ri'âyetler ve ihsânlar[15] etdiler. Ve kal'a hizmeti itmâm oldukda, Belgırad'da olan kâtiblerden Mukāta'acı 'Osmân Efendi ve Cerrâh-zâde **[V 43b]** ve Mâliye kâtiblerinden Tezkireci Dâvud Efendi ve Bıçakçı-zâde ve sâyir ehl-i kalemden fermân üzere ordu-yı hümâyûna dâhil oldular. Ve Defterdâr Emîr Efendi, Baş-defterdâr ve Te'hîr[î] Efendi Rûznâmçe hizmetinde ve Monla Kāsım Efendi, Mukābele-i Süvârî ve Piyâde ve Ahmed Halîfe kezâlik.

1 tayy-ı menâzil ..... Tirgovişte'ye V : kat'-ı merâhil ü menâzil, Tirgovişte'ye Bükreş'den E
* Bükreş'ten ayrılışın 6. günü Tirgovişte'ye varılmıştır ('Âlî, s.74; Peçuylu, II,171; *Nuhbe*, s.179).
2 'azîm varoş ..... olup V : mu'azzam varoş ve etrâfları bâğ u bostân, meyve eşcârları E
3 günde ..... tüketmediler V : eyyâmda, meyve engürlerin düketmeyüp E
4 konup, karâr etdiler V : bi'l-külliyye konup E
5 var idi ..... ve etrâfında V : bir cânibinde ırmak cârî olur. Değirmenler ve bostân içre sebze-vât ve hammâm mukarrer ve hâneleri ma'mûr idi. Ve nevâhî-i mezbûrede karyeler bî-nihâye. Erdel sınuru bir kebîr balkan; intihâsı Tirgovişte, Erdel Vilâyeti. Ancak Vezîr-i a'zam, müdebbir vezîr idi; Tirgovişte'de Bükreş misâl bir kılâ' binâ etdiler. Dağlardan keresteler kat' etdürüp, asâkire kollar ta'yîn edüp, iki kat kal'a bünyâd edüp ve E
6 cânibinde E : cânibde V
7 şâhîler V : şâhîlerden E
8 bedenlere konulup V : bedenlerde koyup E
9 edüp V : ederler V
10 nevbetciler E : nevbetci V
11 sene ..... mevâcibleri V : lezez li-sene 1003 mevâcibler E
12 olundu V : olunmağın E
13 kapu-kullarının E : + sene V
14 sene 1004 E : — V
15 ri'âyetler ve ihsânlar E : ihsânlar ve ri'âyetler V

Ve mâh-ı muharremü'l-harâmm evâhırında[1] Tirgovişte Kal'ası'ndan ayrılup* ve kal'ayı[2] hazret-i Hakk'a ısmarlayup[3], bir iki mîl kal'adan ırağ kondular.

Erdel-oğlu küffâr cem' eder, Mihal'in ikdâmı ile millet-i muhtelifeden Varad'da cem'iyyet eder. Ve Erdel Belgıradı'ndan[4] ve Alaman dağlarından yetmiş bin kefere cem' olup[5], hâzır olurlar. Tirgovişte'nin üzerine toplar ve cebehâneler ile gelürler[6]. Hemân Vezîr-i a'zam hazretleri ordu ile kal'adan ırağ oldukda, vakt-i sabâh nemâzı edâ oldukda, Vezîr-i a'zam vedâ' edüp, duhâ vakti bir menzil kondukda kefere-i bî-dîn[in][7] öyle zemânında taburu gelüp[8], Tirgovişte Kal'ası üzere havâle olur, fi'l-hâl[9] muhâsara ederler ve toplar kurdukları mukarrer[10]. **[E 5b]** Ve Tirgovişte'de olan asker kal'aya kapanup, bedenlerde ceng ü muhârebelerde[11] olurlar. Ve ulaklarla Vezîr-i a'zam hazretlerine[12] ahvâllerin 'arz ederler. Ve orduda keferenin toplarının[13] sadâsı işidilürdü.

Ve[14] menâzil-i mezbûrda Vezîr-i a'zam Sinân Paşa alaylar fermân etmeğin, askerde nidâlar olunup, ağalar kapularında bayraklar açılup, her tarafdan asker biriküp, sahrâya çıkup müşâvere etdükde, re'y ü tedbîr[15] ederler kim: "Ordu ile Bükreş'de karâr edüp ve Yergöğü Köprüsü'nde[16] olan askere tenbîh[17]; Bükreş'de dernek ola[18] ve Tuna Köprüsü'nden bir ferd geçürtmeyeler[19]. Ve imdâda, sefere me'mûr olanlar[20] da'vet olunur ve Bükreş'de yoklama mukarrerdir" deyü ulaklar gönderüp.

Ve mâh-ı mezbûrda Tirgovişte'ye tekrâr gelmek niyyeti ile ılgar etdiler. İki menâzilde Bükreş Sahrâsı'nda konulup, ba'dehû orduda on beş gün oturak emr olunup, nidâlar etdiler. Askerden ba'zılar zahîre ve 'alef cem'ine gider-

1 kezâlik ..... evâhırında V : Ve Tirgovişte'den 'avdet etdiler; mâh-ı muharremü'l-harâm evâhırında ordu ile E
* Saferin 12'sinde Tirgovişte'den avdet olunup, evvelki menzile konulmuştur (*Nuhbe,* s.179; *Fezleke,* I,60; Na'îmâ, I,136).
2 kal'ayı V : kılâ'ı E
3 Hakk'a ısmarlayup V : Hudâ'ya sipâriş edüp, ba'dehû E
4 Erdel-oğlu ..... Belgıradı'ndan E : Ez-in-cânib Mihal'in ikdâmı ile Erdel-oğlu küffâr cem' eder, milel-i muhtelifeden. Ve Erdel V
5 cem' olup V : — E
6 cebehâneler ile gelürler E : cebehânelerle gelüp V
7 oldukda, vakt-i ..... kefere-i bî-dîn E : olup, ol menzilden bir âhar menzile kondukları gibi, kefere-i bî-dînin V
8 gelüp V : gelür E
9 olur, fi'l-hâl E : olup V
10 kurdukları mukarrer E : kurarlar V
11 muhârebelerde E : muhârebede V
12 Vezîr-i a'zam hazretlerine V : — E
13 orduda keferenin toplarının E : menzil-i mezbûrda ordu içre topların V
14 Ve V : — E
15 re'y ü tedbîr V : fikr ü re'y E
16 Köprüsü'nde E : Cisri'nde V
17 tenbîh E : + edeler V
18 ola V : mukarrer E
19 geçürtmeyeler V : geçürtmezler E
20 sefere me'mûr olanlar V : sefer me'mûr olanları E

ler. Çadırları meydânda ve bârgîrleri ırakda idi[1]. Vezîr-i a'zam hazretleri Tatar Hân ümmîzinde. Tekrâr kapucular gönderüp ve Rusçuk cânibinden asker sürüp, sa'y olunurdu. Lâkin[2] <ve> ekser halkı ticâret ederlerdi. Emn ü emân fikrinde idiler. "Düşmandan cânibe havf yokdur" deyü icâzet. "Şimden sonra rûz-i kāsım karîbdir, seferden 'avdet olundu[3]" **[V 44a]** deyü herkes köprüye can atup ve[4] arabalar ile bir alay esîrleri olup, hemân[5] köprüden mukaddemce[6] 'ubûr etmek sevdâsında idiler. Vezîr-i a'zam ziyâde gazab birle[7] asâkire, ağaları[8] kapusunda yoklama fermân olunup[9], üç gün va'de ederler[10]. "Sefere me'mûr olunup, ba'dehû orduda mevcûd bulunmıyanlarun dirlikleri kat' olunur" deyü te'kîdler olunur. Berü tarafda[11] Mihal keferesi izdihâm ile Tirgovişte'ye üşündü ederler. Ve her cânibden[12] Eflâk ve Boğdan re'âyâların sürüp, cedîd hisâra lağımlar ve toplarla hücûm[13] ederler. Ve çid palankaya âteş verüp, içerüde olan Müslümânlar dahi imdâda muntazır olmağın, rûz u şeb muhârebe ile Kerbelâ cengin ederlerdi[14]. Hakk Te'âlâ hazretlerinden halâs recâ edüp, gayret birle niçe başlar ve diller aldılar. Lâkin küffâr-ı hâksâr hücûm ile merkūm kal'anın üzerine düşüp, barutlara[15] âteş verüp, asker-i İslâmdan[16] duhân ıztırâbı ve top u tüfeng zahmı ref' olmayup, bu minvâl üzere dört beş gün üşündü olur*. Hiç[17] bir cânibden feryâdlarına imdâd olmaz. Âhır-i kâr ahvâlleri perîşân ve kendileri[18] bî-dermân olup, kendülerin Hakk'a tefvîz edüp, taşra çıkarlar. Muhârebede niçesi şehâdet mertebesine vâsıl[19] ve niçeler giriftâr ve niçeler zahmdâr olurlar. Küffâr dahi mezbûr kal'ayı lağım birle vîrân ederler[20].

1 ırakda idi V : azıkda (أزقده) olmağın E
2 sa'y olunurdu. Lâkin V : — E
3 <ve> ekser ..... olundu E : ekser halk emn ü emân fikrinde olmağın, ticâret üzere idiler. "Şimden sonra rûz-i kāsım geldi ve düşmenden havf [V 44a] yokdur" V
4 ve V : — E
5 hemân V : ve E
6 mukaddemce V : mukaddem E
7 gazab birle V : gazabda E
8 ağaları V : ağalar E
9 olunup V : olunur E
10 ederler V : olunur E
11 Berü tarafda V : Ve E
12 Ve her cânibden V : olur. Ve her câniblerden E
13 toplarla hücûm V : toplar üşündüsün E
14 dahi imdâda ..... ederlerdi V : Kerbelâ cengin ederler, imdâda muntazırlar. Ve beden başlarında rûz u şeb muhârebede E
15 edüp ..... barutlara V : ederler. Ve küffârdan niçe başlar ve diller sürüp, lâkin küffâr-ı hâksâr galebe edüp, merkūm kılâ'ın üstüne düşüp, barut ve E
16 İslâmdan V : İslâm E
* Mihal'in askerlerince muhâsara edilen Tirgovişte üç gün içinde harâp edildikten sonra, Ali Paşa ve sâyir a'yân şişe geçirilip ateşte çevrilmiş, kalanlar ise esir edilmiştir ('Âlî, s.74-75; *Nuhbe,* s.179; *Fezleke,* I,60; Na'îmâ, I,136).
17 zahmı ..... Hiç V : zahm; bir cânibden dört beş gün üşündü olur E
18 ve kendileri V : — E
19 olup ..... vâsıl V : olurlar. Kendülerin hazret-i Allah'a ısmarlayup, taşra çıkup, muhârebelerde niçeler şehâdet E
20 olurlar ..... ederler V : olup, mezbûr kal'ayı vîrân ederler, lağım ile E

Ve Bükreş'de Vezîr[-i a'zam] Sinân Paşa imdâd cem' ederdi. Ve çadırları, orduyu Bükreş'de koyup, mâh-ı saferun dördünde[1] ılgar ile Tirgovişte'ye 'azîmet üzere iken, ikindü vaktinde Tirgovişte'den inhizâm haberi gelür. Ve Erdel-oğlu[2] ve Mihal-i bî-dîn, küffâr-ı hâksâr ile ve taburla[3], Kalugeran (قلو كيران) Boğazı'n zabt etmek hevesiyle uğrın yollardan Kalugeran[4] Derbendi'n alup, taburun kurup, asker-i İslâmı geçürtmeyüp, zarar eylemek melâ'înin kasdları olur[5]. Lâkin Hudây-ı müte'âl mü'min kulların hıfz edüp[6], zarar kasdları başlarına gelür. Küffâr-ı bî-dînin tedbîr-i[7] fâsidleri rast gelmeyüp, hılâf derbendlere uğrayup, mağrûrluğundan[8] yedi sekiz gün sa'y[9] ü 'aceleleleri bâtıl olur.

Ve Bükreş'de Sadr-ı a'zam hazretleri, Tirgovişte'nin ahvâlinden[10] haber alur. Takdîr-i Rabbânî ve hükm-i Yezdânî vâki'[11] olduğu mukarrer. **[V 44b]** Topcu-başı'yı ve Cebeci-başı'yı da'vet ederler. 'Ale't-ta'cîl **[E 6a]** Bükreş Kal'ası'nda olan topları ve cebehâneyi çıkarup, arabalara tahmîl[12] edüp ve Satırcı Mehmed Paşa'yı[13] me'mûr olan askeri ile[14] yoklayup, kul-oğulları ile Vidin ve[15] Niğbolu muhâfazasına fermân ederler. Lâkin: "Bükreş'de tahrîr olanlar perâkende olmasunlar[16]" deyü âgâh etdiler. Ve: "Bükreş altında olan asker ilerü gitmesünler" deyü orduda[17] nidâ olunur[18]. Ve Rumeli Beylerbeyisi Hasan Paşa, Rumeli askeriyle karavulda[19] olup ve sâyir beylerbeyiler[20], Bükreş'de olan askere[21] zahîrelerin orduda fürûht ederlerdi[22]. Vezîr-i a'zam hazretleri nısfu'l-leylde nefîrlerin çaldırup, yeniçeri ve şâhî darbuzanlar kā'ide üzere, önünce ve alaylar yemîn ü yesârda saflar ile ve meş'aleler ile ve ağırlık ilerüde. Bu minvâl üzere[23] 'azîmet ederler. Ve Bükreş'de olan[24] kebîr toplar ve cebehâne, câmûslar[25] ile yörük beyleri hizmetinde olup,

1 Sinân Paşa ..... dördünde E : -i a'zam imdâd cem' edüp, mâh-ı saferin dördüncü günü V
2 ikindü ..... Erdel-oğlu V : vakt-i ikindüde Tirgovişte'den haber gelür, şikest olduğu. Ve Erdel Kıralı E
3 ve taburla V : tabur ile E
4 Kalugeran (قالو كران) V : Kalugeran (قلو كيران) E
5 zarar ..... olur V : melâ'înlerün kasdı olur E
6 müte'âl ..... edüp V : Te'âlâ hazreti kulların havfdan hıfz eder E
7 bî-dînin tedbîr-i V : bî-dînlerin işleri, fikr ü E
8 mağrûrluğundan E : — V
9 sa'y V : te'hîr E
10 ahvâlinden V : ahvâllerinden E
11 vâki' E : — V
12 tahmîl V : tahmîn E
13 Mehmed Paşa'yı V : — E
14 ile V : — E
15 ve E : + ve V
16 olmasunlar E : olmasun V
17 orduda E : — V
18 olunur E : olundu V
19 Rumeli askeriyle karavulda V : ve Rumeli askeri karavul E
20 beylerbeyiler V : + alaylarının da E
21 olan askere V : askerler E
22 ederlerdi V : ederler E
23 Bu minvâl üzere V : — E
24 olan E : — V
25 câmûslar V : çâmûşlar E

Rumeli askeri girüde[1] dündâr idiler. Bu[2] Fakîr [u] bî-çâre vü herze-gû ve âvâre[3] Topçular Kâtibi idük. Ve bölük-başılığı kānûn-i kadîm üzere ocakda ihsân olunmuş idi. Nihâyet ol zemân böyle perîşân-gûy değil idim. Bu kitâbın cem' u te'lîfine şurû' edeli, hüsn-i edâlar tetebbû'unda ve şi'r ü inşâlar tefekküründe 'aklıma bir mikdâr ihtilâl gelüp, halta mübtelâ oldum. Yohsa benim fazlıma bunun gibi bir dürr ü cevâhir şehnâme müşâhiddir.

Ez-in-cânib[4] yüz nefer topcu ile bizi[5] orduda olan toplara ta'yîn etdiler. Ve sâyir Topcu-başı ve yedi yüz nefer topcu girüde kebîr topları derbendler ve boğaz ve bataklardan geçürüp, Bükreş'ten[6] 'avdet olundukda, ordu ile Vezîr-i a'zam on dört sâ'atde Kalugeran Derbendi'n 'ubûr edüp, eski yurd[7] yerinde karâr etdiler[8]. Ve orduda olan asker-i İslâm ağırlık ile derbendi geçüp, emîn ü sâlimîn, menzil-i[9] mezbûrda konulup ve girüde toplar ve cebehâne[10] Rumeli Beylerbeyisi ile ancak yirmi dört sâ'atde orduya dâhil oldular. Ve Bükreş altından[11] niçeler zahîreye ılgarlar, eğlenürler. Orduya dört günde mülâkî olurlar[12].

Ve Kalugeran[13] menzilinden[14] mâh-ı saferde teveccüh edüp, Yergöğü Kal'ası'nda, leb-i Tuna'ya karîb sahrâda konup, orduda üç gün oturak nidâ ederler. Ve takdîrullâhda kazâ vü kader mukarrer[15]. **[V 45a]** Lâkin tedbîrde ve[16] müşâverede sûy-i tedbîr olunup, Nehr-i Tuna[17] Köprüsü'nü kesüp, bir ferde geçmeğe[18] icâzet olmayup geçmeyüp[19], on binden ziyâde araba ve koçı ile mübâlaga esîrler askerde var[20] idi.

Pencik cem'ine fermân olundukda, köprüde emîn ü kâtibler[21] konulup, iki gün 'ale't-tevâlî pencik aldılar. Ve ba'zı arabalar Tuna kenâriyle Niğbolu'ya ılgar edüp[22], Ziştovi ve Rahova ve Niğbolu karşusunda gemilerle

1 olup, ... girüde V : ve Rumeli asker girü E
2 Bu V : — E
3 vü herze-gû ve âvâre V : — E
4 Nihâyet ..... Ez-in-cânib V : — E
5 bizi V : — E
6 Bükreş'ten V : Bükreş E
7 yurd V : yurt E
8 etdiler V : ederler E
9 emîn ..... menzil-i V : emn ü sâlim, menâzil-i E
10 cebehâne E : cebehâneler V
11 altından V : altında E
12 ılgarlar ..... olurlar E : ılgamış idi <idi>. Eğlenüp, dördüncü gün orduya mülâkî oldular V
13 Kalugeran (قلو كران) V : Kalugeran (قلو كيران) E
14 menzilinden V : menâzilinden E
15 mukarrer V : mukadder E
16 tedbîrde ve E : — V
17 olunup, Nehr-i Tuna V : olup, enhâr-ı Tuna E
18 geçmeğe V : — E
19 geçmeyüp E : — V
20 ile ..... var V : askerde mukarrer esîrler mübâlaga E
21 emîn ü kâtibler V : kâtibler ve emîn E
22 Niğbolu'ya ılgar edüp V : Niğbolu deyü ılgarlar E

geçüp gitdiler[1]. Ve keferenin taburları Tirgovişte'den sonra Kalugeran Boğazı[2] kasdında olup, yedi sekiz gün perîşân düşüp, ba'dehû Rumeli beyleri karavullarda[3] diller giriftâr edüp getürürler. Küffârun taburu dahi Yergöğü'ye karîb gelüp[4] ve dutılan dilleri Vezîr-i a'zam hazretlerine getürdüklerinde[5] söyledüp, harca sürdüler.

Hemân ol şeb[6], salât-ı mağribde köprüyü biriktürüp, yeniçeri ocağına destûr olup[7] sabâh vakti olunca 'ubûr etdiler[8]. Ve sâyir halk dahi[9] ma'an geçüp, otak u bârgâh Rusçuk'da sahrâda konup ve orduyu mukaddem geçürüp, subh salât[ı] edâ olundukda[10], Vezîr-i a'zam[11] hazretleri şaykaya binüp, adaya geçüp[12], şâhî darbuzanları hezâr cidd ü ikdâm birle, bu Fakîr dahi ma'an[13] köprü başında, arabaları ve büyük topları ve ba'zı cebehâneyi geçürdük[14]. Ve büyük cebehâneye Cebeci-başı dikkat ü[15] ihtimâm edüp, vakt-i duhâ olunca, köprüden 'ale't-tevâlî geçürdiler. Ve askerin niçesi dahi sefîneler ve şaykalar ile geçdiler[16]. Zîrâ anbarsız gemiler bî-nihâye idi. **[E 6b]** Ve asâkir-i İslâm köprü başında[17] cem' olup, Yergöğü varoşu vîrân ve[18] müzâhame vü izdihâmdan mânend-i[19] rûz-i kıyâmet idi. Deve ve katır ve bârgîr ve araba ile[20] ağırlıklar dökülüp, meydânda dururdu[21]. Oğlun pederine dermânı olmayup, feryâd ü figān. Ağırlıkları a'lâ vü ednâ geçürmekde; bir mîl mikdârı girü. Halk, herkes selâmet üzleyüp, tüvânâ âdemleri olan köprüye karîb olur. Ve köprü başı dar ve düşen deve, katâr ve bârgîrler biri biri üzere çiynenüp ve ekser insân helâk olup, Tuna'ya düşüp feryâd edenler bî-kıyâs ve esbler yağmada[22]. Hemân ol gün can bazarı idi. Ve Rumeli Beylerbeyisi karavulda, lâkin yanında bir ferd kalmayup, cümle âdemleri[23] ağırlıkların kurtarmak tedârükünde iken, beyne's-salâteyn zemânı keferenin alayları peydâ

1 gitdiler V : — E
2 Boğazı V : — E
3 karavullarda V : karavulda E
4 edüp ..... gelüp V : ederler. Küffârun taburlarından ayrılup, tabur da Yergöğü'ye karîb gelürler E
5 getürdüklerinde V : getürdükde E
6 şeb V : şebde E
7 ocağına destûr olup V : ocağı destûr E
8 etdiler E : edüp V
9 halk dahi V : halkdan E
10 mukaddem ..... olundukda E : geçirdiler. Salât-ı subh edâsından sonra V
11 Vezîr-i a'zam E : + -ı rûşen-zamîr V
12 geçüp V : geçdükde E
13 ikdâm ..... ma'an V : ikdâmlar olunup, Fakîr ü bîçâre E
14 geçürdük V : ma'an geçürdüp E
15 dikkat ü V : dikkat E
16 geçürdiler ..... geçdiler V : geçüp ve ekser askerden şaykalar ile ve sefîneler ile geçüp E
17 başında E : başına V
18 ve V : — E
19 izdihâmdan mânend-i V : izdihâm E
20 ile V : — E
21 dururdu V : — E
22 olmayup ..... yağmada E : yok idi. A'lâ vü ednâ geçmek üzere sa'y ederlerdi. Ol gün ziyâde sikletler çekilüp, niçe esbâblar yağmaya gidüp, niçe âdemler helâk olup, Tuna'ya düşüp feryâd edenler bî-kıyâs V
23 cümle âdemleri V : — E

olup[1], Yergöğü Sahrâsı'nda taburların kurdu[2]. Ba'dehû **[V 45b]** bir gürûh kefere, topları ile, Tuna yalısı ile ve dört alayı bayırda bayrakları ile[3] ve piyâdesi bir uğurdan hemâ[n][4] tüfenglerin serpüp, ağırlık içre[5] girüp ve yalıdan gelen küffâr-ı melâ'în, köprüde olan ağırlığa toplar savurup, köprü gemilerin ortadan bölüp, üzerinde olan asker ve ağırlık ve develer ve[6] atlar ve katırlar bir niçesi[7] Tuna'ya dökülüp ve ba'zılar[8] köprü üzerinde "Yâ Allah" diyerek[9], Tuna akındısı bunları[10] muhkem sürüp ve ba'zı donbazlar biribirinden ayrılup, feryâd ü figān sadâsı 'ayyûka çıkup, ol gün rûz-i haşrden bir nişân idi[11]. Bir niçeler Nehr-i Tuna'ya[12] dökülür. Davarların terk edüp[13], başı derdine düşüp ve ba'zısı[14] cür'et edüp, şaykaya perende atup, çalışurlardı[15]. Ve Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Hasan Paşa şayka ile Tuna Adası'na[16] geçüp ve kal'aya girenlerden[17] tefahhus olunursa, birer başları ile[18] Yergöğü Kal'ası'na girüp, kefere ile kal'adan ceng ederlerdi. Ve ba'zılar Tuna'nm kenârın dutup, halâs içün dermân ümmîzinde.

Ve küffâr-ı hâksâr Yergöğü önünde ağırlığı çevirüp, ol vakitde akıncılardan ve serahorlardan[19] ve yörüklerden bir yerde tabur olup, ceng ederler. Kefereden bir niçesi şemşîrden geçüp[20] ve Müslümânlardan dahi[21] niçesi şehîd oldular. Ve esîrlerden dahi bir mikdârı küffârda kaldı[22].

Ve Rusçuk'da ordudan[23] asâkir-i İslâm adaya gelüp, keferenin taburuna karşu toplar kurup, Eflâk yakasına doğru bedoloşka ve kolonborina ile döğerlerdi. Vezîr Satırcı Mehmed Paşa adaya çadırın kurup, muhârebede idi[24]. Ve kefere dahi[25] Yergöğü Kal'ası'n muhâsara etdiler. Ve büyük toplar kurup, üç gün ve üç[26] gice üşündü edüp, yirmi def'a hücûmları olur. İçerüden kun-

1. iken ..... olup V : beyne's-salât zemânı keferenin alayı peydâ oldukda E
2. taburların kurdu V : Koru'da (قورى ده) taburları E
3. ile V : — E
4. hemâ[n] V : — E
5. içre E : içine V
6. develer ve V : deve E
7. ve katırlar bir niçesi V : ile bir niçe E
8. ba'zılar V : ba'zıları E
9. diyerek V : deyü E
10. bunları V : — E
11. bir nişân idi V : rûz-i kıyâmet oldu E
12. Nehr-i Tuna'ya V : enhâr-ı Tuna'ya E
13. terk edüp V : bırağur E
14. düşüp ve ba'zısı E : düşer ve ba'zılar V
15. çalışurlardı V : — E
16. Tuna Adası'na V : adaya E
17. girenlerden E : girenleri V
18. ile V : — E
19. serahorlardan V : sarahordan E
20. geçüp V : gecürüp E
21. dahi V : bir E
22. dahi ..... kaldı V : hayli küffârda kalur E
23. ordudan V : orduda E
24. muhârebede idi V : top muhâreb[e]de E
25. dahi V : de E
26. üç V : — E

baralar ve saçma şaka[loz]lar ile dizdâr ve gāzîler muhârebe ederlerdi. Ve kefere gürûhu, âteş ü kunbaralar ile[1] ceng ü cidâlde olup[2], kal'ada olanlar bîdermân kaldılar. Bir yerden imdâd yok. Rusçuk'da Serdâr, Vezîr-i a'zam tedârükde. Lâkin Tuna'yı geçmek mümkin olmayup ve karşudan kefere-i bîdîn orduya toplar savurup.

Mâh-ı saferin onuncu gün küffâr-ı hâksâr, [V **46a**] Yergöğü Kal'ası'n yürüyüş ile zabt ederler[3]*. Bir muhârebe olmuşdur ki, ancak Kerbelâ'da ola[4]. [E **7a**] Ve içerüde olan gāzîler ba'zıları Nehr-i Tuna'ya dökülür ve ba'zılar halâs olur. Ve şehîd düşenler bî-nihâye. Ve dizdârı nâmdâr kimse idi; hem gāzî hem şehîd düşer[5]. Ve Mihal ve Erdel-oğlu gayri eğlenmeyüp, cânib-i Hakk'dan içlerine bir ürkündü düşer. Tatar Hân Gāzî Girây['ın] yüz bin Tatar askeriyle gelmesi haberin işidüp, ordularında ba'zı arabaların bırağup, Bükreş varoşuna[6] firâr ederler. Ba'zı Müslümânlardan[7] halâs olup, Silistire karşusuna gelürler. Ve ba'zılar İsakçı'da, Tuna'ya karşu şayka gönderüp[8], mecrûh[en] halâs olurlar.

Ve Rusçuk'da Vezîr-i a'zam hazretleri askeri yoklayup[9], Segbân-başı Hüseyn Ağa merhûm olup, yerine Yahyâ Ağa olmağın, Vidin muhâfazasına ta'yîn etdiler. Ve Kul-oğulları Ağası Küçük 'Osmân Ağa ile bin nefer kul-oğlu me'mûr olup ve on şâhî ta'yîn etdiler. Ve Ziştovi ve Rahova'ya ve Hırsova'ya ve İsakçı'ya[10] ve Silistire'ye ve Tutrakan'a ve Rusçuk'da[11] cebeciyândan ve topcıyândan ve yeniçerilerden nevbetci[12] ta'yîn etdiler. Vezîr-i a'zam hazretleri Tuna kenârlarında olan kılâ'lara ziyâde asker ta'yîn edüp ve sa'âdet ile kendüleri[13] ordu ile rûz-i kāsımdan bir gün mukaddem Hezargırad'a 'avdet eylediler[14]. Kapu-kullarının dahi[15] bin dört masar mevâciblerin tevzî' edüp, dahi Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr Hasan Paşa'yı, ba'zı sancakları ile Hezargırad'a Ser'asker etdiler. Ve Zağarcı-başı ile ta'yîn

1 kunbaralar ile E : kunbaralara karşu V
2 olup V : — E
3 ederler V : eder E
* Yergöğü Kalesi 3 günlük muhâsaradan sonra ('Âlî, s.84); saferin 26'sında küffâr tarafından zabt edilmiştir (*Nuhbe*, s.182). Kâtib Çelebi, *Fezleke*'sinde (I,61) zabtın 10 saferde olduğunu söyleyerek metnimizi tercih etmiştir. Selânikî ise (II,537), Yergöğü Kalesi'nin 2 gün içinde küffâr tarafından ele geçirildiğini naklediyor.
4 ancak Kerbelâ'da ola V : Kerbelâ'da olduğu üzere E
5 dizdârı ..... düşer V : dizdâr hem gāzî, hem şehîd düşüp, nâmdâr kimesne idi E
6 içlerine ..... varoşuna V : Tatar Hân Gāzî Girây yüz bin Tatar ile gelüp, aralarında bir ürkündü düşüp, ordularından ba'zı arabaları bırağup, Bükreş varoşlarına E
7 Ba'zı Müslümânlardan E : Müslümânlardan ba'zı V
8 şayka gönderüp E : şaykalar V
9 yoklayup V : + Vezîr Satırcı Mehmed Paşa ve E
10 İsakçı'ya V : İsakcı E
11 ve Rusçuk'da E : — V
12 yeniçerilerden nevbetci V : yeniçeriden nevbetciler E
13 kendüleri V : kendüler V
14 eylediler V : etdükde E
15 dahi V : — E

yeniçeriyi ma'an alıkoyup ve topları ve cebehâneyi, neferâtları ile alıkoyup[1] ve ağaların Şumnu'da kışlamak fermân etdiler. Ve top arabası bârgîrlerin, arabacıları ve ağaları ile[2] Pıravadi Kazâsı'nda kodular[3]. Ve Hacı-oğlu Kazâsı'nda kışlak ta'yîn olunup ve yörük beylerinden Mustafa Beyi ve Etem Beyi câmûslar ile Yeni-bazar Kazâsı'nda kışladup ve develeri Filibe'ye[4] ve Hayrabolu'ya, kethudâları Demürtaş ve Hacı 'Ali ile gönderdiler. Vezîr-i a'zam Sinân Paşa[5] hazretleri dahi[6] dört bölük ağaları ile Belgırad'a gitmek tedârükünde idiler. **[V 46b]**

Der-muhârebe-i Ostorgon, bâ-Serdâr Vezîr Mehmed Paşa[7], Mîr-i mîrân-ı Budun

Ve[8] bin üç târîhinde Eflâk seferinde, Vezîr-i a'zam cengde iken[9], Budun câniblerinde Serdâr olan Vezîr-i a'zam Sinân Paşa-zâde Vezîr Mehmed Paşa, mâh-ı şevvâlin gurresinde Görez-İlyâs altında çadırların kurup ve Belgırad'dan irsâl olunan donanma gemileri ile zahîreyi der-anbar edüp ve serhad kılâ'ına[10] ve Ostorgon'a nevbetciler gönderüp ve ba'zı yeniçeriden cedîd nevbetci dahi[11] gönderüp, ba'dehû Eski Budun'da dernek edüp, otaklar kurup, Anadolu Beylerbeyisi olan Mehmed Paşa ve Bosna[12] Beylerbeyisi ve Karaman Beylerbeyisi[13] ve Sivas Beylerbeyisi olan Mahmûd Paşa ve Yeniçeri Kethudâsı olan Hüseyn Ağa ve Silâhdâr Ağası İbrâhîm Ağa ve Süleymân, Kethudây-ı Sipâhiyân[14] ve 'Ulûfeciyân Ağası ve neferâtları ve yetmiş şâhî darbuzan ve cebehâneler ve cebecilerden ve topculardan ve arabacılardan[15], Eski Budun'da dernek ederlerdi. Ve kapu-kullarının mevâcibleri tevzî' olunurdu.

Ve Yanık Beylerbeyisi 'Osmân Paşa'dan haber gelür: "Pırak (براق) ve Beç'de Nemçe Kıralı'nın taburu olduğu mukarrerdir, gâfil olmanuz. Elbetde bir kal'aya sarılurlar. Tedârükde olup[16], hâzır baş" deyü 'arz olunur. Mezbûr

1 alıkoyup V : — E
2 ağaları ile V : ağaların E
3 kodular V : — E
4 Filibe'ye E : Filibe V
5 Sinân Paşa V : — E
6 dahi V : — E
7 Paşa E : + ki V
8 Ve V : + sene E
9 cengde iken V : me'mûr oldukda E
10 kılâ'ına V : kılâ'larına E
11 cedîd nevbetci dahi V : ve cedîd nevbetci E
12 Bosna V : + askeri E
13 Beylerbeyisi V : + olan E
14 Kethudây-ı Sipâhiyân V : Kethudâsı Sipâhîlerün E
15 topculardan ve arabacılardan V : topcular ve arabacıyân E
16 Tedârükde olup E : Tedârük üzere V

Vezîr Mehmed Paşa, Budun'da yoklama emr eder. Ehl-i tîmârı ve zu'amâ yoklanur. Ve mâh-ı zilhiccede Sigetvar Beyi gelür.

Ve[1] bin dört târîhinin[2] muharremü'l-harâmının[3] gurresinde Ostorgon Kal'ası üzere tabur gelür*. Kırk 'ade[d] bedoloşkalar ile[4] Nemçe Kıralı câniblerinden[5] karındaşı olan Maksimilyan ve Matey nâm la'în **[E 7b]** ve Zrinski-oğlu ve Hırvat ve Nataşlı ve Ceneral ve Firenk ve sâyir milel-i muhtelifeden yüz bin kefere-i fecere cem' olup, Ostorgon Kal'ası'n muhâsara ederler[6]. Ve Ciğerdelen câniblerinden küffâr-ı Alaman ve Uyvar'dan ve Kanije'den ve Kolonic[7] melâ'în [ve] Gümüş Ayak[8] keferenin cem'iyyetleri olup, Nehr-i Tuna'dan gemiler[9] ve köprü içün donbaz gemileri gelüp, bir kavî tabur edüp, ceng üzere oldular[10].

Ostorgon Kal'ası'nda olan gāzîler rûz u[11] şeb muhârebede. Ve Budun'da Serdâr olan Vezîr Mehmed Paşa, ordu ile Eski Budun'dan **[V 47a]** kalkup[12], Ostorgon üzerine ılgar ile 'azîmet eyleyüp[13], Ostorgon Sahrâsı'nda alaylar bağlayup, şâhî darbuzanlar üslûb-i sâbık üzere ve yeniçeri alayı bayrakları şâhîler önünde ve sağ kolda Anadolu Beylerbeyisi olan Vezîr Mehmed Paşa, sancakları ile saf düzüp ve sol kolda Bosna askeri ve çarkada Yanık Beylerbeyisi 'Osmân Paşa ve Deli Nasûh ve Deli Fâyik ve Murtezâ Kethudâ ve nâmdâr bölük halkından 'Ali Bey ve Ahmed Bey ve[14] 'Osmân Bey ve 'Îsâ Ağa ve Deli Malkoc Bey ve Budun gāzîleri, sancak-beyleri ile çarkada ve Semendire Beyi ve Sirem Beyi ve serhad gāzîleri dahi[15] çarkada olup[16], ibtidâ günde seğirdim etdiler. Kâfirleri taburlarına değin sürdüler. Ve keferenin alayları şerkade (شارقت) alayı, gök demürden[17] tahta cebeler ve cevşenler ile cümle müsellah ve çakmak[18] tüfenglü kefere idi. Ve başka saçma toplarla[19]

1 Ve V : + sene E
2 târîhinin E : târîhi V
3 harâmının V : harâmın E
* Ostorgon'un küffâr tarafından muhâsarası için diğer eserlerde zilka'de evâhırı (*Fezleke,* I,55; Na'îmâ, I,132), zilhicce (Peçuylu, II,175; *Fezleke,* I,62), şevvâl evâsıtı (*Nuhbe,* s.179) gibi değişik tarihler ve muhâsara eden kuvvetlerin sayısının da 50.000 piyâde, 20.000 atlı (Peçuylu, II,175; *Fezleke,* I,55), 60.000 kişi (*Nuhbe,* s.179) veya toplam 80.000 kişi ('Âlî, s.76) olarak gösterilmesi metnimizden farklıdır.
4 ile V : + Ostorgon Kal'ası E
5 câniblerinden E : cânibinden V
6 ederler V : etmeğin E
7 Kolonic E : Koloniç'den V
8 Gümüş Ayak E : — V
9 cem'iyyetleri ..... gemiler V : cem'iyyeti, enhâr-ı Tuna'dan gemileri E
10 kavî ..... oldular V : tabur kurup E
11 rûz u V : rûz E
12 kalkup V : menâzilinden E
13 ılgar ..... eyleyüp V : 'azîmet eyleyüp, ılgar ile E
14 Ahmed Bey ve E : — V
15 dahi V : — E
16 olup V : — E
17 شارقت ..... demürden E : dahi muhkem V
18 cümle müsellah ve çakmak V : çakmaklu E
19 idi ..... toplarla V : ve toplar saçma başka E

dört gün alay cengi olur. Kefereden hayli baş ve[1] diller alınurdı. Lâkin Ostorgon Kal'ası'n elden komayup, köstebek misâl yeri lağım edüp, sıçan yolları bağlayup, meterisler kurup ve Tuna adasından Ostorgon'a havâle yerlerden[2] toplar ile kullelerin döğüp ve Depedelen cânibini zabt eder[3]. Başka san'atlar peydâ edüp[4], on dört günde kal'anın varoşun zabt ederler[5]. Kırk pâre topla meteris kurup, günde[6] bin dâne fmduk urup ve gürûh ile yürüyüp, kunbaralar ve saçmalar ile göz açdırmazlardı[7]. Ve bedenlerde serpindiden bir ferd gezmeyüp ve alay cengi olup, Budun cânibinden gelen ordu sahrâyı dutup, yedi sekiz gün meydânda[8] harb ü[9] kıtâl olup, küffârdan mübâlaga baş ü dil alınurdı. Lâkin kefere tâyifesine[10] bir def'a gāzîler havlayup, meterislerine değin kırdılar. Anlar[11] firâr ederlerdi.

Ve mâh-ı muharremin yirminci gününde ceng-i Sultânî olup[12], kefereyi meterislerinden sürüp ve topların çivileyüp[13], yedi yüz baş alurlar[14]. 'Osmân Paşa ol mahalde şehîd düşer[15]. Ve Anadolu Beylerbeyisi, alaylarından cüdâ düşüp[16], birkaç âdemîsi ile keferenin meterislerinde başlar kat' ederler ve gayri nâmdârlıklar edüp[17], **[V 47b]** Ostorgon Kal'ası'nın yalı kapusundan havlayup, kal'aya girür. Ostorgon'un gāzîleri tekrâr hayât bulup seğirdüp, bedenlerden cemî' toplara şenlikler etdürüp, dahi[18] gāzîler istikbâl ederler. Anadolu askeri, ordularında ve Budun Beylerbeyisi Serdâr, ol gün[19] alayda bir cüz'î[20] hades ederler. Kendülere kâfirler bir mikdâr[21] galebe ederler. Alaylarda Yanık Beylerbeyisi'nin şehîd olmasından sovukluk düşüp, Serdâr olan Vezîr Mehmed Paşa, Budun cânîblerin arzû ederler. Kethudâsı ordu ile kalur. Ve Yeniçeri Kethudâsı Eski Budun'a 'avdet ederler. Tekrâr müşâvere edüp, Yanık Kal'ası'nın tedârüklerin görüp, Mahmûd Paşa'ya Yanık Eyâleti'ni[22] ihsân ederler. Ve Yanık Kal'ası'na 'azîmet eder.

1 ve V : — E
2 ve Tuna ..... yerlerden V : Ostorgon havâle Tuna Adası'ndan E
3 cânibini zabt eder V : cânibin zabt etmiş E
4 edüp V : eder E
5 ederler V : eder. Günde E
6 günde V : — E
7 açdırmazlardı V : açdurmazdı E
8 meydânda V : + ceng E
9 harb ü V : harb E
10 tâyifesine V : tâyifesi E
11 Anlar V : Ve E
12 olup V : olur E
13 sürüp ..... çivileyüp E : dahi sürerler ve toplarına havlayup V
14 alurlar V : alunur. Merhûm E
15 ol ..... düşer V : şehîd düşüp E
16 düşüp E : olup V
17 *meterislerinde ..... edüp V : meterisinden başlar kat' eder, gayri nâmdârlık eder E*
18 dahi E : — V
19 gün V : günde E
20 bir cüz'î V : — E
21 Kendülere ..... mikdâr V : Bir mikdâr kâfirler E
22 Eyâleti'ni V : Eyâleti'n E

Ve Budun'da tekrâr dernek ederler. Belgırad'a ulak gönderüp, asker sürdürüp ve Ostorgon'da **[E 8a]** Vezîr Mehmed Paşa, Ostorgon Kal'ası'na girdükde, içerüde olan gāzîler ile bedenlerde rûz [u] şeb muhârebelerde idiler. Ve taşradan küffâr ve hatvanları, kırk kıt'a toplar ile muhâsara ederler[1]. Yirmi dört sâ'atde on def'a yürüyüş ederlerdi. Ve âteş ü fınduk, içerüde bârân misâl cevânib-i erba'adan yağar idi. Aslâ bir vakit emân ü zemân yok idi. Altmış gün muhâsara etdiler. Ve her gün ve[2] her gice[3] biner yuvalaklar atılurdu*. Ve barut ile lağımlar olup[4], kirpi misâl Ostorgon Kal'ası donanmışdı[5]. Ve Tuna Adası'ndan hücûmlar olup[6], Ciğerdelen yakasından başka döğülürdü. Ve su kullesi yıkılup, içerüden sular kesilüp, her gâh gāzîler[7] keferenin meterislerin basup ve birkaç def'a havlayup[8], kâfirlerin topların çiviledük[9]; lâkin imdâda Budun'dan feryâdımıza erişmediler. Ahvâlimiz[10] perîşân[11] ve keferenin her gün yardımları[12] gelürdü. Altmış gün cân u baş ile ceng ü[13] muhârebeler olundu. Gāzîlerimizin[14] ekseri mecrûh, zahmdâr düşüp, Vezîr Mehmed Paşa da birkaç yerde zahmdâr oldular. Ve sudan ziyâde bunalup, tedrîcile tevzî' olunurdu. Bî-dermân olup[15], Budun cânibine re'âyâ tarzı üzere feryâdcılar gönderildi[16]. **[V 48a]**

Ve Budun Beylerbeyisi tedârükde idi. İmdâda haberler gönderüp, asâkir cem' olmak üzere idi. Ve birkaç bin asker-i tüfengli Vişegırad'a gönderüp, lâkin kal'aya giremezlerdi. Zîrâ küffâr cevânib-i erba'asın[17] kuşadup, kuş uçmazdı. Ve Ba[l]fi dedikleri kefere-i bî-dîn, Komaran Beyi ile[18] içerüye haber gönderüp[19]: "Ostorgon Kal'ası'n kıral cânibine teslîm eylenüz, cümleniz[20] halâs olun" deyü[21] cevâb taleb ederler. İçerüde olan gāzîler dahi[22]: "Bir ferd

1 ederler V : + Gündüz E
2 ve E : — V
3 gice V : gicede E
* Ostorgon Kalesi 30 gün muhâsaradan sonra düşmüştür (*Nuhbe*, s.181). Selânikî (II,517), 1004 muharreminin evâhırında gelen haberde, Ostorgon'un 80.000'den fazla küffârın 80 günü aşkın bir muhâsaradan sonra vire ile teslîm olduğunun bildirildiğini nakletdiyor. Muhâsara esnâsında küffâr her gün 1.500-1.800 ('Âlî, s.78,80) veya 1.500-2.000 kadar top atmıştır (*Nuhbe*, II.181; Peçuylu, II,181; *Fezleke*, 1,62).
4 olup V : — E
5 donanmışdı V : zîr ü zemîn gibi ba'zı cânibleri E
6 olup V : olduğu ve E
7 gāzîler V : + ile E
8 ve ..... havlayup V : birkaç defe'atiyle E
9 çiviledük E : çivileyüp V
10 Ahvâlimiz V : Ahvâllerimiz E
11 perîşân E : + olup V
12 yardımları E : yardımı V
13 ceng ü E : — V
14 Gāzîlerimizin V : Gāzîlerimiz E
15 olup V : olunurlar E
16 üzere ..... gönderildi V : ile feryâdcı gönderüp E
17 giremezlerdi ..... erba'asın V : giremeyüp, kefere her cânibi E
18 ile V : — E
19 gönderüp E : gönderir ki V
20 cümleniz V : cemî'inüz E
21 olun" deyü V : olunuz" deyü içerüye re'âyâdan bir ferd Budun'dan E
22 ederler ..... dahi V : eder. Cevâbları olur, kefereye içerüden olan gāzîlerden E

kalmayınca Ostorgon'un bir taşın[1] vermek muhâldir" deyü cevâb ederler[2]. Kefere[3] dahi ziyâde toprak sürdürüp ve Depedelen'den toplar kurup, Ostorgon'u, döğüp, içerüye ziyâde zarar ederlerdi. Ve içerüde ehl-i İslâm[4] rûz [u] şeb hazret-i Allah'dan fursat ve nusrat recâ ederlerdi. Ve askerin ehl ü 'iyâllerinin feryâdı âsumâna peyveste olup[5], temâm altmış yedi[6] gün sabr ederler. Âhır[7] Vezîr Mehmed Paşa'nın etrâfların[8] alurlar. "Necâta dermân" deyü üzerine[9] guluvv ederler[10]. "Kanlarımız 'uhdene olsun, gayri tâkatımız[11] kalmadı. Susuz ve zahîresiz bu mertebe gayret edegördük, çâre olmadı[12]. Hemân kal'adan çıkup, kendümüz kefereye urup[13], muhârebe ederiz; şehîd düşünce çalışuruz. Ve[14] bî-dermân u[15] mecrûh olanları ve ehl ü 'iyâlimizi kendümüz kırup, anları bu yüzden[16] kâfire vermeziz[17]. Ba'dehû biz dahi döğüşe döğüşe[18] şehîd oluruz" derler. "Olıgelen 'âdet üzere yetmiş gündür ceng ederiz. Takdîrullâhda mukadder imiş. Etrâfımızda bu denlü serhad gāzîleri var. Yetmiş gündür ki, rûz [u] şeb[19] muhârebe ederiz, şimdiye değin imdâd ü feryâdımıza asker gelmedi. Serdâr Vezîr-i a'zam Sinân Paşa Eflâk seferinde gazâda ve Budun'da bu denlü[20] asker dernekde olup, çâre edemediler". Vezîr Mehmed Paşa dahi bunlara[21] istimâletler verüp: "İnşâ'allâh Budun'dan 'an-karîb Serdâr gelür, şüphemiz yokdur[22], haber irsâl olunmuşdur. Hâtırınuz hoş dutup, bir iki gün sabr u tahammül eylen" dediler[23]. Vişegırad'da hayli asker hâzır idi. Ostorgon Kal'ası'na dikkat ü[24] ihtimâm ederlerdi, giremediler. Ve Vasıt'dan cânibe[25], Karaman Beylerbeyisi ile bir mikdâr serdengeçdiler tahrîr olunmuş idi. Tuna ile gemiler peydâ ederler[26]. Girmek mümkin olmaz, Tuna'nın akındısı hılâf olup[27]. Âhır-i kâr Ba[l]fi-

1 Ostorgon'un bir taşın V : Ostorgon'dan bir seng E
2 deyü cevâb ederler V : derler E
3 Kefere V : + de E
4 içerüye ..... ehl-i İslâm V : içerüde zarar mukarrer E
5 'iyâllerinin ..... olup V : 'iyâllerinin feryâdları bir cânibde E
6 yedi E : — V
7 Âhır V : — E
8 etrâfların E : etrâfın V
9 deyü üzerine V : — E
10 ederler V : + üzerine E
11 tâkatımız V : tehammülümüz E
12 Susuz ..... olmadı V : Gayret edegördük. Bir mertebe susuz ve zahîremiz tükenüp, zevâde yok E
13 kendümüz kefereye urup V : kendümüzi kefereye karşu E
14 çalışuruz. Ve E : sa'y ederiz V
15 dermân ü V : dermân E
16 ve ehl ü ..... yüzden V : kendümüz kırup, bu yüzden ehl ü 'iyâllerimizi E
17 vermeziz V : + kırup E
18 döğüşe döğüşe E : ceng ederek V
19 Olıgelen ..... şeb V : Takdîrullâhda mukadder olup, serhad gāzîleri etrâflarımızda, ohgelan 'âdet üzere yetmiş gündür rûz [u] şeb ceng ü E
20 Budun'da bu denlü V : Budun bu kadar E
21 dahi bunlara V : — E
22 yokdur V : yok E
23 dediler V : deyü E
24 dikkat ü V : dikkat E
25 cânibe E : cânibine V
26 idi ..... ederler V : gemiler peydâ ederler, Tuna ile E
27 Tuna'nın ..... olup E : — V

yi bî-dîn **[V 48b]** kâfir[1], kal'anın altına girüp, Ostorgon'da olan askeri, gemiler verüp, Budun cânibine gönderüp, bin dört saferinin âhırında küffâr Ostorgon'u zabt ederler[2]*. Ba'dehû bin on dört senesinde küffârun yedinden Vezîr-i a'zam olan Mehmed Paşa feth etdiler. Takdîrullahda böyle vâki' oldu.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelde[3] mezbûr Mehmed Paşa, Budun Vilâyeti'ne dâhil olup, Eski Budun'da[4] 'azîm şitâlar olmağın[5], Karaman Beylerbeyisi'ni İstoni-Belgırad muhâfazasma gönderdiler. Ve Bosna askeri[6] Osek Köprüsü hıfzı[7] içün fermân olundu[8]. Ve sâyir asker Budun'da kışlarlar. Ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağalığı[9], Süleymân Ağa'ya ihsân olunup[10], Temeşvar'a ta'yîn etdiler. Ve gurebâ'-i yesâr dahi[11] Temeşvar'da. **[E 8b]**

Ve zikr olunan havâdis ki[12] Ostorgon'da vâki' oldu. Eğerçi takdîr-i İlâhîdir. Lâkin sû'-i tedbîr olundu[13]. Ve mezbûr ahvâllerin ahbârı Hezargırad'da Sadr-ı a'zam hazretlerine 'arz olundukda, kendüleri[14] Belgırad'a 'azîmet etdiler.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de[15] olan Vezîr Kāyim-makām Lala Mustafa Paşa**, dahi Vezîr İbrâhîm Paşa, Vezîr Cerrâh Mehmed Paşa, Vezîr Hâdım Hasan Paşa ve Tebrîz muhâfazasında olan Hâdım Ca'fer Paşa Âsitâne'ye dâhil olup***, ba'dehû Ostorgon haberi bilünüp, sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerine telhîs olunur. Gazab edüp[16], Vezîr-i a'zam[17] Sinân Paşa'yı 'azl edüp[18], Malgara'ya gitmek fermân ederler[19]. Vezîr-i a'zamlığı Lala Mustafa Paşa'ya verüp****, mâh-ı

1 kâfir V : kefere E
2 âhırında ..... ederler V : evâhırında küffâr zabt eder Ostorgon'u E
* Ostorgon Kalesi'ndekiler nihâyet saferin evâilinde vire ile kaleyi teslîm etmişlerdir (Na'îmâ, I,138). Muharrem evâhırında kalenin teslîm edildiği haberi İstanbul'a gelmişse (bk.Selânikî, II,517), ne metnimizdeki bilgi ne de Na'îmâ'nın kaydı doğrudur.
3 rebî'ülevvelde V : rebî'ülûlâda E
4 Budun'da V : + bir E
5 olmağın V : oldukda E
6 Bosna askeri V : Bosna'ı E
7 hıfzı V : hıfz E
8 olundu V : olunmağın E
9 Ağalığı V : Ağalığı'n E
10 olunup V : oldukda E
11 dahi V : da E
12 ki V : — E
13 oldu ..... olundu V : olduğu, ihtilâl olmağa bâ'is sû-i tedbîrde gaflet olunur. Hakîkatde takdîr-i kazâ vü kader vâki' oldu E
14 kendüleri V : kendüler V
15 sa'âdet'de E : devlet'de V
** Bu sırada kaymakamlık hizmetinde olan Lala Mustafa Paşa değil, Vezîr-i sânî İbrâhîm Paşa'dır (Selânikî, II,510; Hasan Bey-zâde, II,172; Peçuylu, II,168; Solak-zâde, s.625; *Fezleke,* I,53; Na'îmâ, I,123).
*** Muharrem evâhırında İstanbul'a gelip, safer evâhırında Budun serhaddine gönderilen Ca'fer Paşa Tebrîz'den değil, Şirvân muhâfazasından gelmiştir (Selânikî, II,526,529,532-533).
16 edüp V : etdiler E
17 Vezîr-i a'zam E : Vezîr V
18 Paşa'yı 'azl edüp V : Paşa 'azl olundukda E
19 gitmek fermân ederler V : gitmesi fermân olunmağın E
**** Sinân Paşa yerine Lala Mustafa Paşa değil, en aşağı vezîr Lala Mehmed Paşa rebî'ulevvelin 16'sında Vezîr-i a'zam olmuştur ('Âlî, s.85; *Nuhbe,* s.182; *Fezleke,* I,67; Na'îmâ, I,139).

rebî'ulevvelde cümle vezîrler bir araya gelüp[1], müşâvere ederler. Tebrîz'den gelen Vezîr Ca'fer Paşa'yı Serdâr nasb edüp[2], 'ale'l-'acele Belgırad'a fermân* etdükde[3], bir mikdâr yeniçeri ve cebeci ve[4] on şâhî darbuzan ile elli nefer topcu ile[5] bin dört târîhinde Belgırad'a teveccüh ederler.

Ve Âsitâne'den Bosna Beylerbeyiliği[6], Hâfız Hâdım Vezîr Ahmed Paşa'ya ihsân olunmağın, 'ale't-ta'cîl Bosna'ya revâne olurlar. Ve Budun Eyâleti[7] Mihalicli Ahmed Paşa'ya sadaka olunup**, cemî'[8] serhad ahvâllerin Vezîr Serdâr Ca'fer Paşa'ya sipâriş olunmağın[9], merkûm Vezîr[10] Ca'fer Paşa, Belgırad'a 'azîmet eder. Ve Kapucular Kethudâsı olan[11] Ahmed Ağa'yı hâtem-i şerîf talebine gönderdiler. Ve sâbıkā[12] Vezîr-i a'zam olan Sinân Paşa Belgırad'a gitmek üzere iken **[V 49a]** Zağra Kazâsı'nda 'azli[13] haberi gelür. Ba'dehû Kapucular Kethudâsı Ahmed Ağa menâzil-i mezbûrede hâtem-i şerîfi zabt edüp, Âsitâne'ye getürdiler[14]. Mezbûr Sinân Paşa, tevâbi'i ile Malgara'ya 'avdet etdiler. Ve Defterdâr Emîr Efendi ve Mukābele-i Süvârî Kāsım Efendi ve Te'hîrî[15] Efendi ve sâyir ehl-i Dîvân Âsitâne'ye 'azîmet etdiler.

Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr Hasan Paşa Hezargırad'da[16] kışlarlar. Vidin'de ve Niğbolu'da[17], Segbân-başı, segbânlar ile, Vezîr Satırcı dahi[18] Vidin muhâfazasında idi[19]. Ve cemî' Tuna yalıları kışlak olup[20], her birinde nev-betciler mukarrer. Ve Zağarcı-başı Hezargırad'da[21]. Ve Mihal, 'adû-yi bî-dîn, kâfir ü münâfık[22] Bükreş'de ve gâh[23] Tirgovişte'de dernek üzere. Erdel-oğlu hâyin, mağrûr, Macarların Serdârı ve Arad'da olup, dernekleri[24] mukarrer.

1 verüp ..... gelüp V : ihsân olunmağın ve vezîrler bir araya gelüp, mâh-ı rebî'-i ûlâda E
2 Paşa'yı ..... edüp V : Paşa'ya serdârlık nasb olunup E
* Muharrem evâhırında İstanbul'a gelip, safer evâhırında Budun serhaddine gönderilen Ca'fer Paşa Tebrîz'den değil, Şirvân muhâfazasından gelmiştir (Selânikî, II,526,529,532-533).
3 etdükde E : ederler V
4 ve V : — E
5 ile V : + ve E
6 Beylerbeyiliği V : Beylerbeyisi E
7 revâne ..... Eyâleti V : teveccüh ederler. Ve Budun Eyâleti'n E
** Mihalicli Ahmed Paşa'nın Budun Beylerbeyisi olması ve Hâdım Ca'fer Paşa'ya serhad ahvâlinin sipâriş edilmesi, Lala Mehmed Paşa'nın sadâretini müteakip değil, Koca Sinân Paşa'nın beşinci defa Vezîr-i a'zam tayininden sonra vukûbulmuştur (*Fezleke,* I,69).
8 cemî' V : ve cemî'i E
9 olunmağın E : eylediler V
10 Vezîr E : — V
11 olan E : — V
12 Ve sâbıkā V : — E
13 'azli V : 'azl E
14 edüp ..... getürdiler V : etdiler E
15 Ve Defterdâr ..... Te'hîrî V : Ve hâtem-i şerîf Âsitâne'ye getürüp ve bölük ağaları ve Emîr Efendi Defterdâr ve Kāsım Efendi Mukābele-i Süvârî ve Te'hîr E
16 Ve Rumeli ..... Hezargırad'da V : Ve Hezargırad'da Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr Hasan Paşa E
17 Niğbolu'da V : Niğbolu E
18 dahi V : — E
19 idi V : — E
20 olup V : — E
21 Ve Zağarcı-başı Hezargırad'da E : — V
22 ü münâfık E : — V
23 gâh E : gâhî V
24 ve Arad'da olup, dernekleri E : hâyin olduğu V

Ve bin dört senesinde kışlak mukarrerdir. Ve kışda[1] Serdâr Vezîr Ca'fer Paşa, menâzil ü merâhiller kat' ederek, mâh-ı rebî'ulâhırda Belgırad'a dâhil olurlar ve Temeşvar'a nevbetciler ta'yîn ederler. Ve anbarda zahîre ve beksemâdlar tabh etdürüp ve donbaz gemileri ta'mîr etdürüp ve kereste vü zahîre gemileri ve şaykalar ve yüz kıt'a kebîr anbarsız gemileri Sirem Sancağı'nın kazâlarında ta'mîri fermân ederler. Ve dahi sefer mühimmâtları[2] tedârüküyle takayyüd ederler idi[3]. Ve Böğürdelen Kazâsı'nda ve Nemçe Kazâsı'nda ve Mitrofiçsa[4] Kazâsı'nda ve İzvornik Kazâsı'nda ve Sirem Sancağı'nda Rumeli kalkanı ve iki bin 'aded kostaniçse ve kereste ve donbaz gemileri ve cebehâne gemileri ve anbarlu zahîre gemileri ve şaykalar ta'mîri[5] fermân olunur[6]. Ve Bosna eyâletlerinde vâki' kazâlara[7] revgan u 'asel ve dakîk ü hubûbât, mîrî has kilâr[8] içün cem'i fermân olunur ki: "Vakti ve[9] zemâniyle Belgırad'a dâhil olalar[10]".

Ve Temeşvar Beylerbeyisi olan 'Ali Paşa rûz [u] şeb kal'anın hıfzında olup, sa'y ederlerdi[11]. Ve Lipova ve Yanova ve Lugoş (لاغوش) ve Çanad kal'aları üzere Macar keferesi seğirdim ederlerdi.

Vezîr Serdâr Ca'fer Paşa, Belgırad'da dernek edüp, Semendire ve Alacahisâr ve Vı[l]çıtrın[12] beylerin zu'amâsiyle imdâda ta'yîn edüp, Temeşvar'a gönderdi[13]. Ve bir mikdâr tüfengli kapu-kullarmdan ma'an ta'yîn olunmağın, Temeşvar'a dâhil oldular. Ve kal'a-i mezkûru hıfz ederlerdi.

Ve Erdel-oğlu, Nemçe Kıralı ile ittifâk üzere 'ısyânda olup[14], Komaran'da keferenin taburu ve Ostorgon'da Ba[l]fi dedükleri[15] pelîd kâfir[16] mukarrer. Ve[17] dahi Ciğerdelen yakasında[18] bir tabur peydâ eder. **[V 49b]** Uyvar Sahrâsı'nda derneği olur ve havf üzere[19]. Ve Yanık'da olan gāzîler

1 bin dört ..... kışda E : — V
2 mühimmâtları V : mühimmâtların E
3 idi E : — V
4 Mitrofiçsa E : Mitrofiça V
5 ve kereste ..... ta'mîri E : — V
6 olunur V : olunmağın E
7 kazâlara E : kazâlarda V
8 has kilar V : kilar-ı has E
9 olunur ki: "Vakti ve V : olunup, vakti E
10 Belgırad'a dâhil olalar V : Belgırad dâhil olunmak emr olunmağın E
11 sa'y ederlerdi V : — E
12 ve Vıçıtrın E : — V
13 imdâda ..... gönderdi V : imdâd. Mukaddem Temeşvar'a gönderüp E
14 Nemçe ..... olup V : 'ısyân üzere ve Nemçe Kıralı ile ittifâk üzere E
15 dedükleri V : nâm E
16 kâfir E : — V
17 Ve V : — E
18 yakasında E : Sahrâsı'nda V
19 ve havf üzere E : — V

ılgarla kefereden başlar ve diller[1] alurlardı. Ve Papa'da olan gāzîler dahi çetelere[2] seğirdürlerdi[3]. **[E 9a]**

Ve Âsitâne'de Devlet-i 'aliyye'nin kâr-dâr kulları[4] ve niçe gazâlarda bulunup, serhad kal'alarında kapanmış[5] müdebbir ve ihtiyârlardan ve ocaklarda perverîş bulmuş[6] bir alay kulların, Vezîr-i a'zam olan Lala[7] Mustafa Paşa da'vet edüp* ve sâyir vükelâ'-i Devlet'i. Ve mukaddemâ[8] Yeniçeri Ağalığı[9] bin dört rebî'ulevvelin[in][10] gurresinde Harâmî Ahmed Ağa'ya ihsân olunmağın[11]. Ve 'ulemâdan Mevlânâ Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve defterdârlar müşâverede[12] hâzır idiler. Ve Yemişçi Hasan Ağa, iki def'a Yeniçeri Ağası olduğu meşhûrdur; anlar da da'vet olunur. Küffâr-ı hâksâr ahvâli ve Mihal'in ef'âl-i nekbeti müzâkere olunur. Mâ-beynde ba'zı Devlet-i 'aliyye'ye lâyık fikr ü[13] re'y-i savâb ederler ki:[14] "Evvel-bahâr-ı hucesteâsârda Üngürus seferine cedîd sefer ola[15]. Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri sa'âdet ile 'azîmet ve teveccühleri lâzımdır. Kıral ve Erdel-oğlu'na bir gûş-mâl lâzımdır[16]. Ve nekbet [ü] habîs [ve] müşrik [ü] kâfir ü bî-dîn Mihal ortalıkda bir hâyindir. İnşa'allâhü Te'âlâ hakkından[17] gelinür. Şimdilik nâmdâr kullarla Tuna yalıları muhâfaza olunsun, 'an-karîb zevâlleridir[18]" def'-i meclis olup ve Anadolu câniblerine emr-i şerîfler tahrîr eylemek üzere[19] iken, Vezîr-i a'zam olan Lala Mustafa Paşa**, *"İzâ câ'e'l-kazâ*

1 başlar ve diller V : diller ve başlar E
2 dahi çetelere V : çetelerde E
3 seğirdürlerdi V : + [8b'nin altında 8a'da verilen bilgilerle ilgili olarak, fakat bazı değişiklikler ihtivâ eden aynı kaligrafi ile ters olarak yazılmış ve üzeri karalanmış gibi gözüken şöyle bir bölüm vardır: "Vezîr Mehmed Paşa Ostorgon'da rûz [u] şeb bedenlerde gāzîlere istimâletler verüp, top u tüfengler sadâsı ve küffâr-ı hâksâr suyu kesüp, Ostorgon iki def'a üzerine tapur gelür. Bu mertebe üşündüler olmayup, seksen bir gün kal'a-i mezbûr döğilür. İçerüde olan gāzîler ekserî mecrûh düşüp, dermânları kalmayup, bir cânibden imdâd olmadı. Budun"].
4 Âsitâne'de ..... kulları E : Âsitâne-i 'aliyye'de kâr-dân olanlar V
5 bulunup ..... kapanmış V : bulunmuş ve kılâ'larda serhadlerde kapanup E
6 bulmuş V : — E
7 Lala V : — E
* Sinân Paşa azledilince yerine Lala Mustafa Paşa değil, en aşağı vezîr Lala Mehmed Paşa rebî'ulevvelin 16'sında Vezîr-i a'zam olmuştur ('Âlî, s.85; *Nuhbe,* s.182; *Fezleke,* 1,67; Na'îmâ, I,139).
8 devleti ve mukaddemâ V : devlet E
9 Ağalığı V : + mukaddemâ E
10 rebî'ülevvelin[in] V : rebî'-i evvelin E
11 ihsân olunmağın E : — V
12 müşâverede E : — V
13 fikr ü V : fikr E
14 ederler ki V : — E
15 ola V : — E
16 lâzımdır V : mühimmdir" deyü E
17 hâyindir ..... hakkından V : hâyin, ba'dehû hakkından inşâ'allâh
18 Şimdilik ..... zevâlleridir V : Nâmdâr kulları çokdur. Tuna yalısı muhâfaza olunsun, 'an-karîb zevâlleri karîbdir" E
19 tahrîr eylemek üzere V : tahrîrde E
** Sinân Paşa yerine Lala Mustafa Paşa değil, en aşağı vezîr Lala Mehmed Paşa rebî'ulevvelin 16'sında Vezîr-i a'zam olmuştur ('Âlî, s.85; *Nuhbe,* s.182; *Fezleke,* 1,67; Na'îmâ, 1,139).

*'amiye'l-basar"** ve[1] takdîr-i Sübhânî ile[2] işbu bin dört târîhinin rebî'ulevvelinin[3] evâhırında tedârük-i tâmm üzere iken, Üngürus seferleri âhıret seferine tebdîl olup[4], bi-emrillâhi Te'âlâ füc'eten merhûm olurlar[5]. Vakt-i 'asrda tevâbi'i ve hüddâmı âgâh olup[6], bir mikdâr feryâd ü figān ederler[7]. Ba'dehû sa'âdetlü ve 'azametlü Pâdişâhımıza[8] telhîs olundukda[9]: "Emr, hazret-i Allah'ındır. *İnnâ lillâh"*** deyüp, vüzerâ[10] ve 'ulemâ vü meşâyih[11] ve defterdârlar ve Yeniçeri Ağası ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları hâzır olup[12], nemâzın edâ edüp, Hakk'ına kodular.

Ve Kapucular Kethudâsı olan Ahmed Ağa ılgar ile gidüp[13], Malgara'da olan ihtiyâr u umûr-dîde Vezîr-i a'zam-ı sâbık Sinân Paşa-yı 'atîk da'vet olunur. Tekrâr Vezîr-i a'zamlığı sadaka ederler. Bununla[14] hâteṃ-i şerîf, altı def'a*** nasîb olur. Ba'dehû Malgara'dan bir gün ve[15] bir gicede 'azîmet ederler. Mâh-ı rebî'ulevvelin evâhırında, **[V 50a]** Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda karâr ederler. Dahi üslûb-i sâbık üzere[16] herkes "Sa'âdet bâd ve[17] mübârek bâd" deyü müşerref oldular[18]. Ve 'ulemâ'-i kirâmdan bir ferd kalmayup[19], tehniye etdiler.

Ve ba'dehû Yeniçeri Ağalığı[20] kapucu-başılardan Veli Ağa'ya telhîs olunup[21] ve Yemişçi Hasan Ağa'ya[22] Revân Eyâleti sadaka olunup[23] ve Ahmed

* "اذا جاء القضا عمى البصر = Kazâ (Allah'ın takdir ettiği şey) gerçekleşince, insanın basîreti bağlanır" anlamına gelen ve halk dilinde atasözü olarak nakledilen Arapça bir sözdür. Bu sözün benzer mânâlara gelen ve bazı hadîs kitaplarında hadîs olduğu tartışılan diğer ifâde edilişleri ile ilgili olarak bk. el-'Aclûnî, I,80.

1 İzâ ..... ve E : — V
2 ile V : — E
3 rebî'ulevvelinin : rebî'ulûlânın E : rebî'ulûlâsının V
4 tedârük-i ..... olup V : — E
5 olurlar V : oldukda E
6 tevâbi'i ..... olup V : tevâbi' u hüddâmı haber alurlar E
7 ederler E : edüp V
8 Pâdişâhımıza E : Pâdişâh'a V
9 olundukda V : olur E

** Buradaki "انا لله = İnnâ lillâh" kısmı, "Ki onlara bir belâ eriştiği zaman: '**Biz Allah içiniz** ve biz O'na döneceğiz' derler" (Kur'ân, el-Bakara, II,156) meâlindeki âyetin orta kısımlarında yer alan bir bölümüdür.

10 Allâh'ındır ..... vüzerâ V : Bârî Te'âlâ'nındır" deyüp, "Kālû innâ lillâh" vezîrler E
11 meşâyih V : meşâyihler E
12 olup V : oldular E
13 ılgar ile gidüp V : ulak ile ılgarlar E
14 Bununla V : — E

*** Bu Sinân Paşa'nın 5. sadâretidir ('Âlî, s.87; Selânikî, II,543; *Fezleke,* I, 68; Şerafeddin Turan, "Sinân Paşa", *İA,* X,674).

15 ve V : — E
16 üzere V : — E
17 ve E : — V
18 deyü müşerref oldular V : deyüp ve müşerref olup E
19 kalmayup V : kalmadı E
20 Ağalığı V : Ağası E
21 olunup V : olup E
22 Ağa'ya V : Paşa'ya E
23 olunup V : olunmağın E

Paşa'ya Gori Eyâleti['ni] ihsân etdiler. Ve Mîrahûr 'Ali Paşa'ya Tebrîz olduğu mukarrer ve Şirvan-Şamakı[1], diğer Ahmed Paşa'da ve Gence, Vezîr Güzelce[2] Mahmûd Paşa'da olup[3] ve sâyir eyâletler yerlerinde.

Vezîr-i a'zam olan Sinân Paşa kā'ide üzere Dîvân-ı hümâyûn'da hil'at geyüp, 'arza girdiler. 'Azametlü ve[4] sa'âdetlü Pâdişâhımıza[5] telhîsler kırâ'at edüp[6], mükerrer kürklü hil'at-i has[7] ihsân ederler. Firâvân ihsânlar **[E 9b]** ve 'atâlar olur[8]. Ve sa'âdetlü Hünkâr buyururlar ki: "Üngürus üzerine sefer[9] mukarrerdir. Gaflet olunmayup, selefde ecdâd-ı 'izâmıma niçe hizmetin[10] sebkat etmiş, ihtiyâr [ü] müdebbir lalamsm, vezîrimsin[11]. İmdi cemî' umûru görüp, 'an-karîb hâzır olasın" deyü fermân edüp, ba'dehû müte'addiden bir hil'at-i fâhire dahi[12] ihsân ederler. Ve mücevher eğerlü, licâmlu iki esb-i tâzî dahi[13] ihsân olunur. Ve Mîrahûr-i Evvel Tırnakçı Hasan Ağa ve Sânî Ahmed Ağa olup ve Arpa Emînî[14] ve ahûr kethudâları mezkûr atları mu'tâd üzere teslîm edüp, ri'âyetlerine mazhar olurlar[15].

Ve Mahmûd Efendi, Re'îsülküttâb ve tezkireciler ve sâbıkā Defterdâr olup, ba'dehû tekrâr[16] Baş-defterdâr İbrâhîm Efendi olup, dahi Anadolu Mahmûd Efendi ve Şıkk-ı Sânî Hasan Efendi, Tevkî'î Hamza Paşa idi[17].

Ve[18] serhad ahvâlleri: Budun muhâfazasında olan Anadolu Beylerbeyisi olan[19] Vezîr Mehmed Paşa'ya hitâben emr-i şerîf ki[20]: "Budun Eyâleti'nde dernek edüp, dahi Yanık ve[21] Papa ve Tata ve[22] Pespirim ve Polata ve Samartin ve sâyir serhad kal'aları[23] hıfzında olup, lâzım ü mühimm olan ahvâllerin görmek emr olunmağın[24] ve İstoni-Belgırad'dan gāfil olmayup, muhâfazaya asker gönderüp, ba'dehû zahîre gönderilür". Ve Belgırad'da Serdâr olan Hâdım Vezîr Ca'fer Paşa'ya emr-i şerîflerle Temeşvar serhadlerin[25] sipâriş

1 Şamakı E : — V
2 Vezîr Güzelce V : Güzelce Vezîr E
3 olup E : — V
4 ve V : — E
5 Pâdişâhımıza E : Pâdişâh hazretlerine V
6 edüp V : ederler E
7 kürklü hil'at-i has V : hil'at-i has kürklü E
8 Firâvân ..... olur E : — V
9 sa'âdetlü ..... sefer V : sefer-i Üngürus üzerine 'azîmet E
10 hizmetin V : hizmetler E
11 müdebbir ..... vezîrimsin V : lalam, vezîrim, müdebbirimsin E
12 edüp ..... dahi V : olunmağın, müte'addid bir fâhir hil'at, ba'dehû E
13 dahi V : — E
14 olup ..... Emîni V : ve Emîn-i Cev E
15 edüp ..... olurlar V : ederler ve ri'âyetler mukarrer E
16 ve sâbıkā ..... tekrâr E : asl üzere ve V
17 idi V : — E
18 Ve V : + Budun E
19 olan E : — V
20 ki V : — E
21 ve V : — E
22 Tata ve E : — V
23 kal'aları V : kal'aların E
24 ahvâllerin ..... olunmağın E : ahvâlleri görülmek emr olundu V
25 şerîflerle Temeşvar serhadlerin V : şerîfler, Temeşvar ve serhadleri E

etdiler: "Ve zahîre ahvâli ve donbaz gemileri ve kebîr sefîneler anbarlı ve cebehâne içün ve toplar içün kebîr gemiler mukaddem **[V 50b]** fermân olunduğu üzere ta'mîr etdürüp ve şaykalar hâzır olup, bir def'â Budun câniblerine zahîre nakl edeler. Ba'dehû Belgırad'[d]a hâzır olup, fermân ne vechile sadır[1] olursa ana göre 'amel oluna[2]. Ve Nüzül Emîni Kejdehân 'Ali Çavuş vardukda, anbarları zahîre ile doldurup ve beksemâd[3] ve me'kûlât ve sâyir ahvâller beyân olundu" deyü mektûblar tahrîr olundu[4]. Ve Hezargırad'da[5], Rumeli Beylerbeyisi olan Hasan Paşa'ya: "Fermân olunan hizmetleri, vakti ve[6] zemâm geldüğünde mukayyed olursunuz". Vidin ve Niğbolu muhâfazasında[7] olan Vezîr Satırcı Mehmed Paşa'ya ve sâyir muhâfazada olan beylere te'kîdler ve Şumnu'da olan eğer Cebeci-başı ve eğer Topcu-başı, eğer Top Arabacı-başı, cümlesin[8] Âsitâne'ye da'vet etdiler: "'Acele birle gelüp, hizmetlerinde[9] olsunlar".

Vezîr-i a'zam olan Sinân Paşa Top-hâne'ye[10] varup, Dökücü-başı ve kethudâları karşı geldükde[11] tenbîh buyurup, üç yüz şâhîler döküp ve sâyir mühimmâtlar görülmek[12] emr olunup, ba'dehû[13] Tersâne'ye 'azîmet etdiler. Kapudân Vezîr Halîl Paşa gelüp, kendüsine[14] donanmayı sipâriş edüp[15] ve yüz kıt'a kadırga hâzır olunmak[16] fermân etdiler; sene erba'a ve elf cumâdelûlâ[sın]da[17].

Der-sefer-i Eğri feth-kerde, ba'dehû muhârebe. Feth-i küffâr-ı tabur, der-vakt-i hazret-i Pâdişâh-ı 'âlem-penâh; sene 1004 ilâ 1005[18]

Ve bin dört târîhinde vâki' olan seferlerin birisi dahi Eğri Kal'ası muhâsara olup, ba'dehû feth olduğu ve tabur ile ceng olunduğudur ki, 'aynı ile zikr olunur.

1 sâdır E : — V
2 oluna V : olunur E
3 beksemâd E : beksemât V
4 olundu V : olunmağın E
5 Hezargırad'da V : + olan E
6 ve V : — E
7 Niğbolu muhâfazasında V : Niğbolu'da E
8 cümlesin V : — E
9 hizmetlerinde V : hizmetinde E
10 Vezîr-i ..... Top-hâne'ye V : Ve Top-hâne'ye Vezîr-i a'zam olan Sinân Paşa E
11 geldükde V : gelüp E
12 döküp ..... görülmek E : dökülmesi ve sâyir mühimmâtı V
13 ba'dehû V : ve E
14 kendüsine V : — E
15 edüp V : etdükde E
16 hâzır olunmak E : — V
17 etdiler ..... cumâdelûlâ[sın]da E : olundu; cumâdelûlâde sene 1004 V
18 Pâdişâh-ı ..... 1005 E : Sultân Mehmed Hân *'aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân* V

Ve mâh-ı rebî'ulâhırda ekser mühimmât-ı sefer görülüp ve Anadolu Eyâleti ve Haleb'de[1] voyvodalardan cem'i fermân olunan[2] develer ve katârlar[3] hâzır olup gelüp[4], **[E 10a]** ekser İnönü'nde kışladılar. Ba'dehû Rumeli'ne geçürdüler. Çatalca'da hâzır idiler ve sâyiri Filibe'de ve Hayrabolu'da ve katârlar Yanbolu'da; cümle[5] mühimmâtları görülüp ve toplar işlenürdü. Rûz [u] şeb kundaklar ve cebehâneler defter mûcebince cem' olurdu. Ve birkaç def'a Tatar Hân'a kapucu-başı ile haber gönderüp[6], sefer-i hümâyûna da'vet eylediler[7]. Ve şiddet-i şitâlar olup, Belgırad'da dahi[8] Ker-hâne işlenürdü. Ve Âsitâne'den dökücülerden 'Ömer Bölük-başı[9], yirmi nefer dökücülerle Budun Ker-hânesi'nde[10] **[V 51a]** mukaddemâ dökülen kebîr toplara mânend dört yarar top döküp ve bir mikdâr pırangılar döküp ve on birer[11], on dörder vakıyye atar topları ve sekiz vakıyye atar kebîr kolonborinalar[12] sefer içün hâzır olunmuş idi.

Ve Ostorgon içre kefere hatvanlarından Ba[l]fi nâm pelîd-i bî-dîn girüp, Budun gāzîleri her bâr altına seğirdim ederlerdi. Ve Yanık'da olan gāzîler dahi[13] her gâh çete kurup, gidüp[14] kâfirler[i] giriftâr ederlerdi. Ba'dehû behâya kesüp, üslûb-i sâbık üzere geçünürlerdi.

Ve Budun'da Barut-hâne işlerdi ve cebehâne bî-nihâye idi. Ve anbarlarda selefden berü beksemâd kalup, eğerçi köhne vü 'amel-mânde idi[15]. Lâkin "Bereketdir" deyü hıfz olurdu. Ve Nehr-i Tuna üzere köprü bağlanurdu. Âyende vü revende Peşte'ye geçüp, Vasıt İskelesi kadîmden bâcdâr-hâne olup, cemî' rusûmu Budun hazînesine bağlunup. Ve gayri palankalar eğer Val[16], eğer Kızılhisâr[17], eğer Hamza-bey Palankası, Vişegırad ve Yeni Palanka, Budun Eyâleti'dir. Ve Hatvan Kal'ası kebîr hisârdır. Ve Filek ve Sonlok ve Peşte yakasiyle[18] Tuna yalısında olan palanka eğer kebîr kal'alar ve Başka Sancağı, Nehr-i Tise'nin öte cânibleri Temeşvar Eyâleti'dir. Ve enhâr-ı Tuna'ya ilhâk enhârlar, Belgırad önünde[19] cârî Tuna'ya karışur. Ba'dehû Varadin'den girü

1 Anadolu ..... Haleb'de V : Anadolu'da ve Eyâlet-i Haleb'de E
2 olunan V : olan E
3 katârlar V : katârlardır E
4 gelüp E : — V
5 cümle V : — E
6 haber gönderüp V : hil'at gönderdiler E
7 eylediler V : olunur E
8 dahi V : — E
9 Bölük-başı V : Bölük-başı'ı E
10 Ker-hânesi'nde V : + kebîr E
11 on birer V : on yarar E
12 kolonborinalar V : kolonborina E
13 dahi V : de E
14 gidüp E : — V
15 eğerçi ..... mânde V : lâkin ifnâ bulup, 'amel-mânde E
16 Val V : Val'dir E
17 Kızılhisâr V : Kızıl E
18 yakasiyle V : yakası E
19 önünde V : önünden E

Kal'a-i Titel[1], bir boğazdır; Nehr-i Tise'ye cârîdir[2]. Segedin ve Sonlok (صونيلوق) 'dan döner, Kâfiristân'a gider. Ve Nehr-i[3] Moruş kebîr sudur, Nehr-i Tise'ye karışur, ba'dehû Tuna'ya. Ve Eyâlet-i Temeşvar etrâfları[4] 'azîm nehirlerdir. Lâkin Erdel kal'alarına dolaşur. Ve Kara-kiriş Nehri ve Tomaşık başka enhârdır. Ve Ak-kiriş kebîr sulardır. Varad Kal'ası cânibinde ve Nehr-i Temeş, Temeşvar Kal'ası dibinde ve Beçkerek'de karâr eder ve Osek önünden Nehr-i Dırava[5], yukaru Bosna toprağından gelür, âhır Dal önünde Tuna'ya karışur. Ve Yanık Kal'ası önünden Nehr-i Raba[6] bir cânibinden[7] câri ve Nehr-i Rapça bir cânibinden câri ve Nehr-i Tuna önünden câri üç 'azîm sular ol mahalde cem'[8] olur. Komaran ve Ostorgon önlerinden câri olur ve Budun'dan[9] ta Belgırad'a değin[10] câri, ba'dehû Bahr-ı siyâh'da deryâda mahv olur. **[V 51b]** Eğer Eflâk ve Boğdan ve Leh'den cem' olan suların kalemle beyânı lâzım gelse[11] mutavvel olur, kırâ'at eden yârân ta'yîb ederler. Alaman dağlarından ve Pırak ve Beç'den ve Nehr-i Meymorya'dan cem' olan sular bînihâyedir. Kâdirullahdan gayri bir ferd bilmez, 'akıllar irişür değildir. Bu mikdârla iktifâ olunur.

Ve eğer zikr olunan[12] sergüzeşt, bu Fakîr ü bî-çâre'nin[13] **[E 10b]** seferlerde gördüğümüz nehirlerdir. Lâkin tahrîr noksânımız fevka'l-haddir. Bir alay hikâyâdır. Ba'zı menzillerde ordu-yı hümâyûnda her ne vâki' olduysa tahrîr ederdük[14] ve feth olan kal'alar ve meterisler[15] müşâhede olunurdu. Ve ekser Üngürus'da vâki' olan kal'alar fütûhâtında[16] Fakîr [ü] bî-çâre'nin emeği sebkat edüp, her bir gazâda mevcûd olduğumuz[17] 'iyân olunmuşdur. Me'mûldür ki nazar eden ehibbâ vü[18] ehl-i ma'rifet olanlar bu makûle bîfâyide şey'i görmek murâdları değil, lâkin hâceti olanlar nazar etdüklerinde[19], sehv etdüğümüz hatâları setr edeler.

1 Titel E : Tisül V
2 cârîdir V : câri E
3 Nehr-i V : enhâr-ı E
4 etrâfları E : etrâfı V
5 Dırava V : + Suyu E
6 Raba : Raya (رايا) E : Rapa (راپا) V
7 cânibinden V : cânibden E
8 ol mahalde cem' V : 'umûm E
9 Budun'dan V : Budun E
10 değin E : dek V
11 suların ..... gelse V : nehirleri beyân olunması lâzım gelüp, kalem ile tahrîr olunsa E
12 olunan V : olan E
13 Fakîr ü bî-çârenin E : bu Fakîr ü bî-çâre V
14 ederdük E : eyledük V
15 olan ..... meterisler V : olunan kal'aları ve meterislerin E
16 kal'alar fütûhâtında V : kal'aları E
17 olduğumuz E : idüğümüz V
18 ehîbbâ vü V : ehibbâdan ve E
19 etdüklerinde E : etdükde V

Ve cemî' serhadler muhâfaza olunurdu[1]. Ve Belgırad'da Ker-hâne işlerdi. Top-hâne ocağından dökücü Şa'bân Bölük-başı, neferâtiyle şaykalara[2] pırankı top[3] ve enikler dökerdi. Ve Eyâlet-i Bosna'da vâki[4] Bah Ma'deni işleyüp, kebîr toplara yuvalaklar dökerlerdi. Ol târîhde yirmi bin yuvalak dökülmüş[5] hâzır idi. Ve Banaluka'da şâhî yuvalağı dökülürdü. Ve Samakov'da, âhen dingiller ve âhen kundak âlâtı[6] ve cebehâne, her ne[7] mühimmâtları varsa[8] mukarrer.

Ve Âsitâne'de, Vezîr-i a'zam olan Sinân Paşa hazretleri[9] her gün Dîvân'da, Vezîr-i sânî İbrâhîm Paşa ve sâlis Cerrâh Vezîr Mehmed Paşa ve râbi' Cıgal-zâde Sinân Paşa, Vezîr[10] Hâdım Hasan Paşa ve Kapudân Vezîr Halîl Paşa ve Tevkî'î Hamza Paşa ve sâyir ehl-i Dîvân ve Rumeli Kadı'askeri Dâmâd Efendi ve Anadolu Hâce-zâde Mehmed Efendi ve İstanbul Kadısı 'Abdülhalîm* Efendi ve Defterdâr İbrâhîm Paşa ve Yeniçeri Ağası Veli Ağa ve Yeniçeri Kâtibi Mehmed Efendi ve Zağarcı-başı olan Tırabzonlu Ahmed Ağa, Yeniçeri Kethudâsı olurlar.

Ve Budun'da olan Hüseyn Ağa'ya Segbân-başılığı, mâh-ı cumâdelûlâda[11] ihsân ederler. Lâkin Budun muhâfazasında olup ve[12] Niğbolu'da olan **[V 52a]** nevbetci segbânlar ref' olunup[13], Budun'da olan Segbân-başı yanına ta'yîn olunurlar. Ve Niğbolu, Vidin ve Rusçuk'da bir mikdâr yeniçeri korlar. Ve Hezargırad'da olan Zağarcı-başı ma'zûl olup[14], Mustafa Ağa Zağarcı-başı ve 'Ali Ağa Samsoncu-başı[15] olur ve sâyirleri dahi[16] kānûnları üzere silsile olur. Ve rûz [u] şeb sefer tedârükünde idiler. Ve bölük ağaları tecdîd[17] olup, sipâhî

1 olunurdu V : olurdu E
2 şaykalara E : — V
3 top E : — V
4 vâki' E : — V
5 dökülmüş V : dökülüp E
6 âhen kundak âlâtı V : kundak âlâtı âhen E
7 her ne V : — E
8 varsa V : — E
9 hazretleri E : — V
10 Vezîr E : ve V
* 1003 zilhiccesinde Rumeli Kadı'askeri 'Abdülbâkî Efendi yerine Anadolu Kadı'askeri Muslihuddîn Efendi, onun yerine de Râziye Hâtun dâmâdı İstanbul Kadısı Muhyiddîn Efendi getirilmiştir (Selânikî, II,502). 19 Cumâdelûlâ 1004'te ise Hâce-zâde Mehmed Efendi, Mekke Kadılığı'ndan İstanbul Kadılığı'na getirilmiştir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1474, s.31). 1004 cumâdelûlâsının son günü Rumeli Kadı'askeri Muslihuddîn Efendi azledilmiş, yerine sâbık Anadolu Kadı'askeri Ali Çelebi Efendi Rumeli Kadı'askeri olmuştur (Selânikî, II,559). Görüldüğü gibi bu bilgileri metnimizle telif etmek pek mümkün görünmüyor.
11 Segbân ..... cumâdelûlâda V : Segbân-başılık, mâh-ı cemâziyelûlâda E
12 ve E : — V
13 olunup V : olunurlar E
14 olup V : olur ve E
15 'Ali Ağa Samsoncu-başı V : Samsoncu-başılık 'Ali Ağa'ya E
16 sâyirleri dahi V : sâyiri E
17 tecdîd V : cedîd E

tâyifesine te'kîd olunup, vakti[1] zemânında hâzır olup, alaylarda mevcûd olmak fermân olundu[2]. Ve mükerrer tahrîr olunduğu; ba'zı tebeddülât vâki' oldukda, ekser menâsıb[3] mukarrer oldu. O sebebden tekrâr zikr olundu.

Ve mukaddemâ bin târîhinde Dökücüler Kethudâsı olan Mustafa Ağa, neferâtiyle Budun Ker-hânesi'nde a'lâ bedoloşka toplar döküp ve yarar şaykalar ve kolonborinalar döküp, hâzır ederdi[4]. Ve top arabaları ta'mîr olup, Budun Kal'ası'nda mevcûd idi.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de sefer-i hümâyûn mukarrer olduğu üzere, sene erba'a ve elf cumâdelûl[âsın]da[5] **[E 11a]** Kapucu-başı Ahmed Ağa'ya[6], cebehâne mühimmi içün bir kîse hasene teslîm olunup. Ve Cebeci-başı Alaca Mehmed Ağa idi. Ve Tavîl Mehmed Celebi, Küçük Kâtib, anlar da[7] mesârıf tahrîr ederlerdi. Ve Hasan Kethudâ, Baş-kethudâ ve Hacı Çavuş ve Ahmed Kethudâ, Rusçuk'da nevbetçi idi. Bin nefer cedîd ü 'atîk cebeciler, Nehr-i Tuna muhâfazasında idiler. Ve Cebe-hâne'de rûz [u] şeb sefer tedârükleri olup[8] ve Anadolu eyâletlerine ve Karaman Eyâleti'ne ve Mar'aş ve Sivas eyâletlerine[9] ve Diyârbekir Beylerbeyisi[10] ve Rakka ve Haleb Eyâleti'ne ve Şâm-ı şerîf Eyâleti'nden: "Beşer yüz[11] neferât tüfengli kul ve Erzurum Eyâleti ve cemî' sancak-beyleri ve alay-beyleri ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları[12] ve çavuş ve müteferrikalar[13] sefer-i hümâyûna me'mûrlardır" deyü kapucubaşılar ta'yîn etdiler. Ve Türkmen voyvodalarına emr-i şerîfler irsâl olunup[14], deve iştirâsı[15] ve katârlar ısmarlandı[16]. Ve nüzüller ve ba'zı cebehâne ve Samsun'dan komena palamarlar ve isparçina ve resen-i tîre, defter mûcebince ve bârgîrler iştirâsı ve Türkmandan ganem cem'i içün yarar mu'temed âdemler gönderilüp.

Ba'dehû Âsitâne-i sa'âdet'de olan Vezîr-i a'zam, Düstûr-i mükerrem, hazret-i Sinân Paşa, Vezîr-i sânî İbrâhîm Paşa, Vezîr-i sâlis Cıgal-zâde Sinân Paşa, Vezîr-i râbi' Cerrâh **[V 52b]** Mehmed Paşa*, sefer-i hümâyûna me'mûr

1 vakti E : vaktiyle V
2 olundu V : olunmağın E
3 ekser menâsıb V : ekserî menâsıblar E
4 kolonborinalar ..... ederdi V : kolonborina döküldü, hâzır idi E
5 sene ..... cumâdelûl[âsın]da E : — V
6 Ağa'ya V : + sipâriş etdükde, dahi E
7 anlar da E : — V
8 tedârükleri olup V : tedârüklerinde E
9 eyâletlerine V : Eyâleti'ne E
10 Beylerbeyisi E : Beyisi V
11 Beşer yüz V : Beş yüz E
12 tîmârları E : tîmâr V
13 müteferrikalar V : müteferrika E
14 olunup E : edüp V
15 iştirâsı V : iştirâları E
16 ısmarlandı V : iştirâsı E

* 4 Receb 1004'te Cerrâh Mehmed Paşa III. Vezîr olarak görünmektedir (bk. Selânikî, II,571).

olup, Şeyhülislâm Mevlânâ[1] Zekeriyyâ Efendi[2]* ve Mevlânâ Hâce Efendi ve Dâmâd Efendi, Rumeli Kadı'askeri ve Anadolu Kadı'askeri Mevlânâ Mehmed Efendi[3]** ve Tevkî'î Hamza Paşa ve[4] Baş-defterdâr İbrâhîm Paşa ve Şıkk-ı Sânî Murâd Efendi ve[5] Lâm 'Ali Efendi[6] Re'îsülküttâb; 'Ömer Efendi, Emîn-i[7] Defter-i Hâkānî; Hamza Efendi[8] Kâtib-i Dîvân; Medhî Efendi[9] Tezkireci-i Evvel; Mahmûd Efendi, Tezkire-i Sânî; Mûsâ Efendi[10], 'Abdî Efendi ve Okçu-zâde Efendi, Hacı Efendi, Mim[11] Efendi, La'lî Efendi, 'Ali Efendi, Nu'mân Efendi, Sinâ[n] Efendi, Kurd Efendi[12], Yûnus Efendi, Sarı Ahmed Efendi, Şem'î Efendi, 'Osmân Efendi, Mecid Efendi, Yahyâ Efendi, İskender Efendi, Mehmed Efendi Rûznâmeci-i Evvel, Duhânî-zâde ve Rûznâmeci-i Sânî Kilârî Efendi, Baş-muhâsebe[13] İbrâhîm Efendi, Anadolu Muhâsebecisi[14] 'Ali Efendi, Muhâsebe-i Cizye Monla Kāsım Efendi, Mukābele-i Süvârî diğer Kāsım Efendi, Mukābele-i Piyâde Borî Hüseyn Efendi, Baş-mukāta'acı[15] Dâvud Efendi, Tezkire-i Evvel Mehmed Efendi[16], Muhâsebe-i Evkāf-ı Haremeyn Lonka-zâde Mustafa Efendi[17], Mukāta'ât-ı Mensûhât Kara Hüseyn Efendi, Mıkrâs (مقراض) Efendi, Mukāta'ât-ı Me'âdin 'Osmân Efendi, Mukāta'ât-ı[18] Haremeyn 'Ali Efendi, Mukāta'a-i Havâss-ı hümâyûn 'Ali Efendi, Mukāta'a-i Bursa[19] Mahmûd Efendi, Mukāta'a-i Cedîde-i Evvel Te'hîr[î] Efendi, Mevkūfât Hüsâm Efendi, Mukāta'a-i Eğriboz Mehmed

1 Şeyhü'l-islâm Mevlânâ V : Mevlânâ Şeyhü'l-islâm E
2 Efendi V : — E
* Bu sırada meşîhat makâmında Bostan-zâde Mehmed Efendi vardır. Metnimizde III. Mehmed'in cülûsunda Şeyhülislâm olarak gösterilen Zekeriyyâ Efendi ise 11 Şevvâl 1001'de vefât etmiştir (Selânikî, II,467; Peçuylu, II,164; *Nuhbe,* s.176; İ.H.Danişmend, *İOTK,* V,117-118).
3 Anadolu ..... Efendi V : Mevlânâ Mehmed Efendi Anadolu Kadıaskeri E
** 1003 zilhiccesinde Rumeli Kadı'askeri 'Abdülbâkî Efendi yerine Anadolu Kadı'askeri Muslihuddîn Efendi, onun yerine de Râziye Hâtun dâmâdı İstanbul Kadısı Muhyiddîn Efendi getirilmiştir (Selânikî, II,502). 19 Cumâdelûlâ 1004'te ise Hâce-zâde Mehmed Efendi, Mekke Kadılığı'ndan İstanbul Kadılığı'na getirilmiştir (*BOA,* Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1474, s.31). 1004 cumâdelûlâsmın son günü Rumeli Kadı'askeri Muslihuddîn Efendi azledilmiş, yerine sâbık Anadolu Kadı'askeri Ali Çelebi Efendi Rumeli Kadı'askeri olmuştur (Selânikî, II,509). Görüldüğü gibi bu bilgileri metnimizle telif etmek pek mümkün görünmüyor.
4 ve V : — E
5 ve V : — E
6 Efendi E : + ve V
7 Emîn-i E : ve Emîr-i V
8 Efendi E : + ve V
9 Efendi E : + ve V
10 Tezkire-i ..... Efendi E : Nu'mân Efendi, Sinân Efendi ve Mûsâ Efendi, Tezkireci-i Sânî ve V
11 Mim E : Muhibbî V
12 Nu'mân ..... Efendi E : — V
13 Baş-muhâsebe E : Muhâsebeci V
14 Anadolu Muhâsebecisi V : Muhâsebe-i Anadolu E
15 Baş-mukāta'acı V : Baş-mukāta'a başı E
16 Tezkire-i ..... Efendi E : — V
17 Efendi V : + Tezkire-i Kılâ'-ı Baş E
18 Mukāta'ât-ı E : Mukāta'a-i V
19 Bursa E : Bursa'ı V

Efendi, Mukāta'a-i İstanbul Veli Efendi, Mukāta'a-i Kefe Lâlezâr[1], Mukāta'ât-ı Avlonya[2] **[E 11b]** Hasan Efendi, Tezkireci-i Aklâm, Şıkk-ı Sânî 'Ali Efendi, Tezkire-i Anadolu Hüseyn Efendi, Vâridâtî[3] Ahmed Efendi, Tezkire-i Kılâ'-ı Küçük Kurd Efendi, Teşrîfâtî Hasan Efendi, Teslîmâtî Hasan[4] Bey-zâde, Mevkūfât-ı Anadolu Mustafa Efendi, Muhâsebe-i Evkāf-ı Vüzerâ'-i 'izâm ve gayri, Dividdâr-ı Evvel Hâlisî-zâde, Dividdâr Mehmed Efendi, Dividdâr-ı Sânî Ahmed Efendi, Dividdâr-ı Sâlis Karpuz-zâde, Mukāta'ât-ı Anadolu Piyâle Bey, Gulâm-ı Bâkî Hasan Bey, Gulâm-ı Bâkî Rüstem Ağa, Vezzân-ı Dîvân-ı 'âlî Hüseyn Halîfe ve Mehmed Halîfe, Rûznâmçe-i Evvel Dehrî Halîfe, Hüseyn Halîfe, Rûznâmçe-i Sânî Hacı Halîfe, Eşribe Mehmed Halîfe, Muhâsebe-i Evvel Bâyezîd Halîfe, 'Ali Halîfe, **[V 53a]** İbrâhîm Halîfe, Şerbetci-zâde 'Ali Halîfe, Dervîş Halîfe, Muhâsebe-i Cizye Sâdık Halîfe, Hâver Halîfe, 'Ömer Halîfe, Hüseyn Halîfe, Ahmed Halîfe, 'Osmân Halîfe, Mevkūfâtî 'Ali Halîfe, Hasan Halîfe, Mehmed Halîfe, Hengel Mehmed Halîfe, Yeniçeri Ağası Veli Ağa, Hüseyn Ağa Segbân-başı[5], Kâtib-i Yeniçeriyân Mahmûd Efendi, Kâtib-i Fodula Ahmed Efendi[6], Kethudâ-i Yeniçeriyân Mustafa Ağa, Ser-zağarcıyân 'Ali Ağa, Ser-samsonî Hamza Ağa, Ser-turnaî Mehmed Ağa, Ser-çavuşân[7] Hacı Bey, Mîr-i 'alem Mustafa Ağa, Ser-bevvâbân 'Ali Ağa, Ser-bevvâbân Kurd Ağa ve[8] Ser-bevvâbân Ahmed Ağa, Hasan Ağa, İbrâhîm Ağa, İsmâ'il Ağa[9], Yûsuf Ağa, İbrâhîm Ağa, Dâvud Ağa, Mahmûd Ağa, 'Ali Ağa, Ser-çavuşân-ı sâbık Süleymân Ağa, Tophâneli 'Ömer Ağa Ser-çavuşân[10], Ahmed Ağa[11] Kethudây-ı Bevvâbân, Arslan Ağa Ser-çakırcıyân[12], Halîl Ağa Ser-şâhinciyân, Mehmed Ağa Ser-cebeciyân[13], Mustafa Ağa Ser-topcıyân[14], Mahmûd Ağa Ser-arabaî, Husrev Ağa Ebnâ'-i Sipâhiyân, Mahmûd Ağa Ser-silâhdârân, Süleymân Ağa 'Ulûfeciyân-ı Yemîn, Ahmed Ağa[15] 'Ulûfeciyân-ı Yesâr, Ca'fer Ağa Gurebâ'-i Yemîn, Şihâbeddîn Ağa Gurebâ'-i Yesâr, Süleymân Kethudâ Sipâhiyân, Mahmûd Ağa Ser-silâhdârân[16], Hasan Ağa[17], Kethudâ-i Silâhdârân, Akbaba-zâde Sipâhîler Kâtibi, Keklik Mehmed Efendi Kâtib-i Silâhdârân, 'Ali Efendi 'Ulûfeciyân-ı Yemîn, Mustafa Efendi Gurebâ'-i Yemîn, Ahmed Efendi 'Ulûfeciyân-ı Yesâr, Sinân Efendi Gurebâ'-i

1 Lâlezâr : لالورزال V : لالعل E
2 Avlonya E : Avlon[y]a V
3 Vâridâtî E : ve îrâdâtî V
4 Hasan E : diğer Hasan Efendi V
5 Segbân-başı V : + Mehmed Efendi E
6 Efendi V : — E
7 Ser-çavuşân V : Ser-çavuş E
8 ve V : — E
9 Ağa E : — V
10 -ı sâbık ..... -çavuşân E : — V
11 Ağa V : — E
12 Ser-çakırcıyân V : çakırcıyân ve E
13 cebeciyân V : cebeî E
14 Ser-topcıyân V : + ve E
15 ve V : — E
16 Mahmûd ..... silâhdârân V : — E
17 Ağa V : — E

Yesâr, Vildân Efendi, Yûnus Kethudâ, Geyvân Kethudâ, 'Ömer Kethudâ, Süleymân Kethudâ, Mehmed Kethudâ[1] 'Ulûfeciyân-ı Yemîn, Mustafa Kethudâ[2] Yesâr, Sinân Kethudâ Gurebâ'-i Yemîn, İlyâs Kethudâ Yesâr, Kurd Subaşı, Mustafa Subaşı, Ahmed Subaşı, Üveys Subaşı Dâvud Subaşı, 'Ali Subaşı, Hasan Ağa Mîrahûr-i Evvel, Mehmed[3] Ağa Mîrahûr-i Sânî, 'Îsâ Efendi Emîn-i Cev, İbrâhîm Efendi Emîn-i Şehr, 'Ali Efendi Emîn-i Nüzül, Mustafa Ağa Emîn-i Matbah-ı 'âmire ve 'Ali Ağa Ser-çaşnigîr, Pervâne Ağa[4] Ser-tabbâhîn, 'Ali Ağa Ser-hazînedâr-ı[5] Bîrûn, Süleymân[6] Ağa Ser-sakayân-ı Dîvân-ı 'âlî ve Ser-hayyâtân ve Ser-mehterân-ı 'Alem[7] ve Ser-mehterân-ı Hayme[8] ve bevvâbân ve ağayân-ı[9] ehl-i hıref bi'l-cümle[10] mezkûrlar sefer-i hümâyûnâ me'mûr olup, te'kîd oldukda tedârüklerinde oldular*.

Ve Top-hâne-i 'âmire'de üç yüz kıt'a şâhî **[V 53b]** darbuzan dökülmek fermân olunup, mâh-ı rebî'ulâhırda mübâşeret olundu[11]. Ve Araba Ker-hânesi'nde iki yüz şâhî darbuzan **[E 12a]** arabası ve yüz kıt'a miyâne arabaları ve on raht arabası[12] ve on sırık arabası müceddeden[13] ta'mîri fermân olunup, neccârlar[14] ve tekerlekciler cem' edüp, mâh-ı cumâdelûlâda mübâşeret

1 Kethudâ V : Kethudâ-i E
2 Kethudâ V : Kethûda-i E
3 Mehmed E : Murâd V
4 Ağa V : Ağa-i E
5 Ser-hazînedâr-ı V : Ser-hazîne-dârân-ı E
6 Süleymân E : Mustafa V
7 'alem E : 'âmm V
8 hayme E : hıyâm V
9 ağayân-ı E : ağayân ve V
10 bi'l-cümle V : — E

* Metnimizde zikredilen görevliler ile ilgili bilgileri Selânikî'de verilen bilgilerle karşılaştırdığımızda, hakkında bilgi verilen birçok görevlinin durumunda telifi mümkün olmayacak farklılıklar görülmektedir. Meselâ metnimize göre 1004 cumâdelûlâsında olduğumuz şu sıralar için Selânikî'de tesbît edebildiğimiz farklı durumlar şunlardır. 1004 rebî'ulevvelinin evâsıtında Emîr Efendi yerine Anadolu Defterdârı Mahmûd Efendi Baş-defterdârlığa, onun yerine de Şehremînî Müteferrika Şems Efendi getirilmiştir (bk.II,539). Baş-tezkireci Dâvud Efendi'dir (II,544). 28 Rebî'ulâhır 1004'te Yahyâ Çelebi azledilip, Mûşâ Çelebi tekrâr Re'îsülküttâplığa getirilmiştir (II,552). 20 cumâdelâhırede Baş-rûznâmeci Mehmed Çelebi azledilip, yeri Rumeli Muhâsebecisi Akbaba-zâde Mustafa Çelebi'ye fermân edilmiştir (II,567-568). Metnimizde Baş-defterdâr olarak gözüken İbrâhîm Paşa'nın bu göreve Mahmûd Efendi yerine 1004 şa'bânının evâsıtında getirildiği görülüyor (II,587). *BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi'ndeki 1474 numaralı defterde ise 1004 rebî'ulâhırında Halîl Ağa Çakırcı-başı (bk.s.10) görünürken, 24 Cumâdelûlâ 1004'te Ali Ağa'nın Top Arabacı-başılığa (bk.s.33), 2 cumâdelâhırede Mustafa Efendi'nin mevkûfâtcılıktan Anadolu Muhâsebeciliği'ne (bk.s.39), 18 cumâdelâhırede Akbaba-zâde Mustafa Efendi'nin Rumeli Muhâsebeciliği'nden Rûznâmeci-i Evvel olduğunu (bk.s.51) görüyoruz. Örneklere birkaç ilâvede daha bulunmak mümkünse de bu bilgiler ışığında söylenebilecek olan en azından şu sıralarda 1004 cumâdelûlâsında bulunmadığımızdır. Bir başka ihtimâl ise bütün bu görevliler aynı anda belirtilen görevlerde bulunmamaktadırlar.

11 olundu V : olunup E
12 arabası E : arabaları V
13 müceddeden V : cedîd E
14 neccârlar E : neccâr V

parmak ve dölek ve topluk ve ağac küskü[1] ve kundaklık kara ağac tahtası ve püştivânîlik içün direkler (دیرلکلر), kereste-i çûp ve iki bin sırık çûp ve kereste köprü içün[2] ve cebehâneye müte'allık keresteler envâ'ından ve şaykalara küreklik ağaclar ve[3] beş yüz şayka cedîd binâ olunmak fermân olunup ve beş yüz kıt'a zahîre gemileri anbarlı ve yüz kıt'a kebîr sefîne, toplar girür anbarsız cedîd binâ olunur. Mezbûr mühimmâtlar hâlâ cedîd[en] ta'mîr olunup, 'atîk gemilerden gayri sipâriş olunur; her[4] kazâlarda neccârları ile mübâşeret olunmağın. Ve Selânik'den beş yüz çift çâmûş iştirâ olunup, Yörük Beyi Hasan Bey ve Etem Bey zabt içün ta'yîn olunmağın[5]. Ve Silistire ve Niğbolu ve Vidin sancaklarından[6] beş yüz çift câmûs iştirâ olunup[7], Yörük Beyi olan Mustafa Bey, eşkincileri ile mezbûr[8] câmûsları hıfz ederlerdi. Ve Tuna cânibleri ve sancaklarında vâki' kazâlarda ve Dobrıca'da ve Deliorman'ın yarar[9] bârgîrlerinden top arabaları içün iki bin re's bârgîrler iştirâ olunup[10], mübâşeretleri içün Küçük Mîrahûr kethudâları, Top Arabacı-başı olmak kânûn idi. Ol vakit rahtvân ve top arabacıları bölük-başıları[nı] **[V 54b]** cem'i içün ta'yîn etdiler. Ve tekrâr bin re's bârgîr Tırhala ve Pirizrin sancaklarından yeniçerilere[11] saka bârgîrleri iştirâsı içün mu'temed âdemler gönderdiler. Ve mâh-ı cumâdelâhırede Rumeli Eyâleti'nde vâki' kazâlarda zahîre içün nüzüller ve her menâzillerde re'âyâ[12], ticâret ecliyçün sürsat zahîre[13] getürüp, akçaları ile[14] asâkir-i İslâma satılmak husûsunda[15] fermân olunmağın. Âsitâne'den[16] Belgırad'a varınca menâzil ü[17] merâhillerde hubûbât kısmından ve sâyir[18] zahîre müstevfâ olurdu[19].

Ve[20] Yeniçeri Ağası olan Veli Ağa: "Orduda müzâhame olmasun[21]" deyü âhar merâhilden[22] 'azîmet ederlerdi. Ve[23] yeniçeri tâyifesine her menzilde zahîreleri[24] ta'yîn idi.

1 ağac küskü V : küskü-i çûp E
2 ve püştivânîlik ..... içün E : ve köpr[ü] içün kereste V
3 ağaclar ve V : ve tomarlar E
4 ve beş yüz ..... olunur; her E : — V
5 olunmağın ve ..... olunmağın E : olunur V
6 Silistire ..... sancaklarından V : Niğbolu, Vidin ve Silistire Sancağı'ndan E
7 olunup V : olunmak fermân olunmağın E
8 mezbûr V : ve sâyir beyler E
9 yarar V : + re's E
10 top ..... olunup V : iki bin bârgîrler top arabası içün iştirâ olunmağın E
11 yeniçerilere V : yeniçeriye E
12 reâyâ E : + ve V
13 zahîre V : zehâyir E
14 ile V : — E
15 satılmak husûsunda V : kifâf edecek zahîre E
16 Âsitâne'den E : — V
17 menâzil ü V : menâzillerde ve E
18 sâyir V : ve E
19 olurdu E : idi V
20 Ve V : + başka E
21 Orduda ..... olmasun V : Ordudan müzâhame olunmasun E
22 merâhilden E : + başka V
23 Ve V : — E
24 her ..... zahîreleri V : zahîreleri her menâzillerde E

Ve Âsitâne-i sa'âdet'den[1] Vezîr-i a'zam Sinân Paşa, Kapucu-başı 'Ali Ağa'yı Tatar Hân cânibine ta'yîn edüp, sefer-i hümâyûna da'vet **[E 13a]** olunmağın, yüz bin Tatar askeriyle anlar dahi teveccüh ü 'azîmet üzere olup, kendülerine[2] hil'at-i fâhire ve ba'zı 'atıyye gönderdiler.

Ba'dehû Âsitâne-i sa'âdet'de kapu-kullarının mevâcibleri tevzî' olundu[3].

Ve mâh-ı cumâdelûlâda, Vezîr-i a'zam olan Sinân Paşa şikest olup, pîr ü nâ-tuvân, gāzî, umûr-dîde, şark u garbda niçe def'a gazâlarda ve[4] hizmetlerde bulunup, 'ale'l-husûs bu denlü bilâd feth edüp ve Yemen diyârlarında[5] eserler koyup ve küffâr-ı hâksâr üzere Serdâr olup, Yanık kılâ'ların feth edüp ve Firengistân kal'aların ve 'Âkilbend'i feth edüp, böyle gazâlar etmişken, bi-emrillâhi Te'âlâ, Âsitâne-i sa'âdet'de sâhib-firâş olup, va'deleri geldükde, Vezîr-i mezbûr, Sâhibü'l-hayrât ve'l-hasenât, meşhûr olan Sinân Paşa vakt-i duhâda[6] merhûm olup*, cenâzesi üzere cemî' vüzerâ'-i 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm ve meşâyih[7] hâzır olmağın[8], Ayasofya-i Kebîr'de nemâzı kılunup, türbe-i münevverelerine dâhil edüp[9], defn etdiler.

Ba'dehû[10] bin dört târîhinin cumâdelûlâsında, hâtem-i şerîfi[11] Kapucular Kethudâsı Ahmed Ağa kabz edüp**, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine teslîm eyledüklerinde[12], **[V 55a]** bir mikdâr te'hîr buyurup, ba'dehû Vezîr-i sânî İbrâhîm Paşa'ya Vezîr-i a'zamlığı sadaka etdiler. Ve fermân-ı şerîfleri üzere, Kapucular Kethudâsı olan Ahmed Ağa, hâtem-i şerîfi ta'zîm ile İbrâhîm Paşa'ya getürüp teslîm etdüğünde, merkūm İbrâhîm Paşa[13] sürûr ile istikbâl eyleyüp, ta'zîm birle hâtem-i şerîfi yüzüne sürüp, Kapucular Kethudâsı'na ri'âyetler eylediler[14]. Ba'dehû Vezîr-i sânî makāmında Cıgal-

1 Âsitâne-i sa'âdet'den V : Âsitâne'den E
2 anlar ..... kendülerine V : sefer-i hümâyûna teveccühleri lâzım gelüp E
3 olundu V : olunmağın E
4 def'a ..... ve E : — V
5 bu denlü ..... diyârlarında V : bilâd ve İslâma imdâd edüp ve feth-i Yemen vilâyetlerinde E
6 feth edüp ..... duhâda V : ve şark seferlerinde küllî hizmet ile meşhûr olan, Vezîr-i a'zam olan Sinân Paşa, sâhib-i hayrât ve'l-hasenât, ecel va'de karîb olduğunda, sâhib-firâş olup, ba'dehû bi-irâdetillâh vakt-i adhâda E

* Sinân Paşa cumâdelûlâda değil, 5 Şa'bân 1004'te vefât etmiştir ('Âlî, s.88; Selânikî, II,581; Peçuylu, II,190; *Nuhbe,* s.182; *Fezleke,* 1,69; Na'îmâ, 1,142). Hasan Bey-zâde (II,179-80) vefât için 28 Şa'bân 1004 tarihini vermektedir. İbrâhîm Paşa'nın Sadrâzam olması ise şa'bân 1004'tedir (*BOA,* Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1474, s.75).

7 meşâyih ,V : meşâyihler E
8 olmağın V : olunmağın E
9 münevverelerine dâhil edüp E : münevverelerinde V
10 Ba'dehû V : + sene E
11 şerîfi V : + taleb içün E

** Sinân Paşa cumâdelûlâda değil, 5 Şa'bân 1004'te vefât etmiştir ('Âlî, s.88; Selânikî, II,581; Peçuylu, II,190; *Nuhbe,* s.182; *Fezleke,* 1,69; Na'îmâ, I,142). Hasan Bey-zâde (II,179-80) vefât için 28 Şa'bân 1004 tarihini vermektedir. İbrâhîm Paşa'nın Sadrâzam olması ise şa'bân 1004'tedir (*BOA,* Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1474, s.75).

12 eyledüklerinde V : olundukda E
13 Paşa V : Paşa'ya dâhil olduğunda E
14 Kapucular ..... eylediler V : ba'dehû ri'âyetler olunmuşdur, kapucular kethudâlarına E

zâde Sinân Paşa ve[1] Kapudân Halîl Paşa ve Cerrâh Mehmed Paşa, Vezîr Hâdım Hasan Paşa ve sâyir vükelây-ı 'izâm[2] teveccüh edüp, Vezîr-i a'zam saraylarına gelüp, tehniye etdiler[3]. Ve cemî' Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve ehl-i Dîvân hâzır olup, hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler. Ve Çavuş-başı olan[4] Süleymân Ağa[5], ba'zı çavuşlarla istikbâle varup, Mevlâna Şeyhülislâm hazretlerin Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa'ya ta'zîm ile getürüp, Paşa hazretleri karşulayup, müşerref oldukda: "Mübârek bâd. Devlet ebedî olsun" deyü sefer-i hümâyûn ahvâllerinden müşâvere olunup, ba'dehû kadı'askerler gelüp[6], tehniye etdiler. Ve sa'âdetlü Pâdişâhımızdan 'atıyye iki at, murassa' eğerlü ve rahtlu, Mîrahûr-başı olan Hasan Ağa, Ahûr Kethudâsı ve Istabl-ı 'âmire'nin hüddâmları ile ta'zîm ile teslîm etdiler. Ba'dehû Sâhib-i sa'âdet kānûn üzere istikbâl edüp, 'izzet ile süvâr olup, vakt-i mübârekde nevbet döğülüp, Başmîrahûr Ağa'ya fâhir hil'at geydürüp[7] ve Emîn Efendi'ye ve Kethudâ'ya hil'atler ve serrâclara ve sâyir tâyifeye hil'atler ve hâllerince ihsânlar[8] etdiler. Ba'dehû Yeniçeri Ağası ve ocak ağaları mübârek bâda hâzır olup, Dîvânhâne'de Vezîr-i a'zam hazretlerinin hâk-i pâylarına yüz sürüp, hizmetde karâr etdiler ve fermân-ı şerîfleri her ne sâdır olduysa kabûl etdiler. Ba'dehû sefer-i hümâyûn ahvâllerin te'kîd edüp ve yeniçeri tâyifesi odalarında mevcûd olup, meydânda tüfeng ta'lîmi[9] fermân olundu.

[E 13b] Ve Enderûn Baş-hazînedâr<-başı> olan 'Ali Ağa, Harem-i hümâyûn'dan zülüflü baltacılar ile merhûm Vezîr-i a'zam-ı sâbık Sinân Paşa'nın **[V 55b]** sarayında olan muhallefâtın kabz etdükde[10], yarar atları[11] ve bârgîrleri mîrîden damgalanup ve deve ve katârlar zabt olunmağın. Ve Mehter-hâne'de olan otak ve haymeleri mîrîye zabt olunup ve cemî' vasıyyeti makbûl olup ve hayrâtları dahi evkāfları[12] bî-nihâye; mütevellîler, nasb olunduğu üzere fermân olunup. Ve cebehânesi fırâvân idi, kabz etdiler[13].

Ve mâh-ı recebü'l-müreccebin evâyilinde* Vezîr-i a'zam, ibtidâ[14] Tersâne'ye ve Top-hâne'ye teveccüh etdiler. Cedîd dökülen iki yüz kâmil şâhî

1 ve V : dahi E
2 'izâm V : 'izâmlar E
3 etdiler V : etmeğin E
4 olan V : — E
5 Ağa V : + idi E
6 gelüp V : gelür E
7 hil'at geydürüp V : hil'atler E
8 hallerince ihsânlar V : 'atâlar ihsân E
9 ta'lîmi V : ta'lîm E
10 etdükde V : + ve E
11 atları V : atlar E
12 evkāfları E : — V
13 etdiler E : ايتلر V

* Sinân Paşa cumâdelûlâda değil, 5 Şa'bân 1004'te vefât etmiştir ('Âlî, s.88; Selânikî, II,581; Peçuylu, II,190; *Nuhbe*, s.182; *Fezleke*, I,69; Na'îmâ, I,142). Hasan Bey-zâde ise (II,179-80) vefât için 28 Şa'bân 1004 tarihini vermektedir. İbrâhîm Paşa'nın Sadrâzam olması şa'bân 1004'tedir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1474, s.75).

14 ibtidâ E : iptidâ V

ve yüz miyâne dökülürdü; nazar etdiler. Ve Nâzır 'Ali Ağa ve Topcu-başı ve Dökücü-başı'ya te'kîd buyurup: "Mezbûr topları nevrûzda hâzır edüp, Saray-ı hümâyûn'da Sinân Paşa Köşkü önünde[1] meydânda arabalarına bindirüp, her darbuzanın başlarını reng-âmiz sürh ile işâret edüp, ba'dehû deryâdan gidilecek cebehâneyi[2] ve topları ve kundakları Saray-burnu'nda cem' edüp, ba'dehû kebîr sefînelere tahmîl[3] edüp, Bahr-ı siyâh'dan Varna İskelesi'ne dâhil olur" deyü te'kîd olundu[4].

Ve mâh-ı recebü'l-müreccebde[5] Yeniçeri Ağası olan Veli Ağa'ya fermân etdiler: "Yeniçeri yoldaşlar odalarında mevcûd olup, ba'dehû haftada iki gün Ok dahi[6] Et-meydânı'nda tüfeng ta'lîmi etdürürsiz". Ve[7] mühimm olan seyishâneyi, odalarına göre mîrîden akçaların sa'âdetlü Pâdişâhımız ihsân etdiler. "Fukarâdan ve[8] bir ferdden cebrî bârgîrlerin almasunlar, ol 'âdet ref' olunsun[9]. Şimden sonra hazîneden[10] verilmek fermân" olunmağın ve sâyir sakalar bârgîrlerin ve meşk ü muslukların mîrîden, saka-başılarına verilmek fermân olundu[11].

Ve sene bin dört târîhinin rebî'ulevvelinde, Rumeli câniblerine ve Bosna ve Anadolu eyâletlerine 'acemi oğlanı cem' olunmak fermân olunmağın, Zağarcı-başı ve Samsoncu-başı ve ba'zı ocak ağalarından kânûn üzere 'azîmet etdiler. Ve hem ziyâde te'kîd[12] olunup: "Min-ba'd ecnebî oğlanlarından[13] sürülere katmayalar, asıl-zâde taleb oluna. Ba'dehû kapuda terbiye ile kâmil ıslâh ola".

Ve meşâyihlerden Ayasofya-i Kebîr Vâ'izi[14] olan sâhib-i takvâ Mehmed Efendi'yi, fukarâlarından ba'zıların ma'an sefer-i hümâyûna me'mûr etdüklerinde ve Şeyh Hızır Efendi'yi, **[V 56a]** fâzıl, kâmil, ehl-i Tefsîr, ba'zı dervîşleri ile sefer-i hümâyûna me'mûr edüp ve [Câmi'-i] Sultân Süleymâniyye'de olan Vâ'iz Emîr Efendi'yi dahi sefere[15] me'mûr etdüklerinde, mîrîden lâzım olan mühimmâtları görülüp, ordu-yı hümâyûnda mezbûr 'azîzler, asâkir-i İslâm çadırlarında 'Alem-i şerîf[16] [yanında], rûz [u] şeb tevhîd ü 'ibâdât olurdu. Ba'zı ihyâ gicelerinde, otağ-ı hümâyûn[17] önünde

1. Köşkü önünde V : Köşk olan E
2. cebehâneyi E : cebehâne V
3. tahmîl : tahmîn EV(y)
4. te'kîd olundu V : te'kîdde E
5. recebü'l-müreccebde E : mezbûrda V
6. Ok, dahi E : — V
7. etdürürsiz". Ve E : etdürüp V
8. ve E : — V
9. olunsun V : olsun E
10. hazîneden V : hazîne E
11. olundu V : olunmağın E
12. te'kîd V : te'kîdler sipâriş E
13. oğlanlarından V : oğlanlardan E
14. Vâ'izi V : Vâ'iz E
15. sefere V : — E
16. 'Alem-i şerîf E : — V
17. hümâyûn E : hümâyû[n] V

cem'iyyet olup, Tefsîr-i şerîf ve Hadîs nakl olunup, asâkir-i İslâm['ı] gazâya tergîb ederlerdi. Ba'dehû vakt-i sabâh nemâzı ikāmet[1] olunca, tevhîdler olurdu. Ve 'ulemâdan ve hutabâdan ba'zıları sefer-i hümâyûna gönüllü **[E 14a]** 'azîmet etdiler.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de zâbit nâmında Vezîr Hâdım Hasan Paşa, Kāyimmakām kalup, Bâb-ı hümâyûn'da Dîvân olunmak fermân olunup ve İstanbul Kadısı olan 'Abdülhalîm Efendi, da'vâyı şer'ile görüp[2]. Ve Bostancı-başı Ferhâd Ağa, Has-bağçe'de ve deryâda vâki' bağçelerde üstâdlar ve bostan oğlanları ile zabt ederlerdi ve harâm-zâdenin şer'ile hakkından gelinürdü.

Ve: "Anadolu câniblerinden gelen seferlü tâyifesi[3], Üsküdar'dan kayıklar ile doğru eğlenmeyüp[4] Beşiktaş'a geçüp[5], ba'dehû Rumeli câniblerine 'azîmet edeler" deyü sipâriş olunmuş idi. Ve: "Anadolu ve Karaman ve Sivas ve Mar'aş ve Adana ve Haleb ve Rakka ve Diyârbekir eyâletlerinde, sefer-i hümâyûna me'mûr olanlardan binden yüz bine varınca, müteferrika ve çavuş ve çavuş-zâde ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârlardan bir ferd eğlenmeyüp, beylerbeyisi ve sancak-beyleri ve alay-beyleri ile mevcûd olup, ekserî Gelibolu'dan doğru 'azîmet edeler" deyü te'kîd olunmağın ve: "Serhadde olan beylerbeyiler, eyâletlerinde muhâfazada olalar" deyü fermân olundu[6]. Ve: "Sefer-i hümâyûna[7] me'mûr olan beylerbeyilerin mü[te]sellimleri eyâletlerinde rûz [u] şeb muhâfazada olup, 'adâlet üzere olup ve[8] vilâyet kadıları hizmetleri ile mukayyed olup ve me'mûr oldukları levâzımları cem'i ile zemân murûr etmedin itmâm ola".

Vezîr Kapudân Halîl[9] Paşa Bahr-ı sefîd'e, Âsitâne'den yetmiş kıt'a baştarda ve kadırga ve mavuna ve firkateler[10], donanma ile hâzır oldukda, rûz-i hızırda, Yedi-kulle'de yoklanur. Cengcileri ve[11] Samsoncu-başı olan[12] **[V 56b]** 'Ali Ağa, üç bin yeniçeri ve beş yüz cebeci ve üç yüz topcu ve kalafatcılar ve[13] kunbaracı ve re'îsler ve 'azebânlardan me'mûr olup[14], Vezîr Kapudân Halîl Paşa, bin dört târîhinin şevvâlinde, yetmiş kıt'a kadırgalar ile[15] donanma seferine teveccüh etdiler. Ve taşrada olan deryâ seferine me'mûr olan beyler[16],

1 vakt-i ..... ikāmet E : sabâh nemâzı V
2 görüp V : görülüp E
3 seferlü tâyifesi V : seferleri tâyife E
4 doğru eğlenmeyüp E : — V
5 Beşiktaş'a geçüp V : Beşiktaş'da E
6 olalar ..... olundu V : olup E
7 hümâyûna V : hümâyûn E
8 olup ve E : — V
9 Halîl V : — E
10 firkateler V : firkate E
11 ve V : — E
12 olan E : — V
13 kalafatcılar ve E : — V
14 olup V : + mâh-ı şevvâlde merkūm E
15 ile V : — E
16 seferine ..... beyler V : beyleri E

sene-i mezbûrede[1] İskenderiyye'de olan bârût-i siyâhı, Selânik Şehri'ne nakl etmeğe me'mûrlar idi.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de İstanbul Ağası, Yeniçeri Ağası Kāyim-makāmı nasb olunmağın ve Anadolu Defterdârı Mahmûd Efendi Âsitâne'de mânde kalup, dahi Anadolu Muhâsebecisi ve Haremeyn-i Evkāf-ı Selâtîn Muhâsebecisi ve Bursa aklâmı ve Evkāf Muhâsebecisi mânde kalup ve Şehremînî ve Matbah Emînî kāyim-makāmları ve Mîrahûr Ağa cânib[in]den kāyim-makāmları ve Tersâne Emînî ve Top-hâne Emînî kāyim-makāmları[2] ve cemî' mütekā'idîn[3] ve korucular, yeniçerinin odalarını muhâfaza edüp, ba'dehû İstanbul'da şehri zabt ederlerdi. Ve ehl-i Dîvân'dan ba'zıları[4] tahsîl-i mâl-ı mîrî içün fermân ile mânde oldular. Ve Saray-ı hümâyûn Ağası ve Dârü's-sa'âde Ağası ve kapu ağalarından ihtiyârları[5], kānûn üzere mânde olup ve selâtîn mütevellîleri fermân ile yerlerine kāyim-makām nasb etdiler. Mütevellîler sefer-i hümâyûna me'mûr olup ve ehl-i hıref[6] ü hayyât ve müşâhere-horân[7] sefere me'mûr idiler.

[E 14b] Ve mâh-ı rebî'ulâhırda Vezîr Cerrâh Mehmed Paşa, tevâbi'i ile ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası Sûhte Ahmed Ağa ve neferâtları ve yeniçeri ocağından bir deveci ve[8] iki çorbacılar, odaları ile Belgırad'a me'mûr olup, köprüler ve zahîreler iştirâsına[9] ve sâyir sefer-i hümâyûn levâzımı ve kilâr mühimmi ve cebehâne içün alay ile Âsitâne'den teveccüh etdiler*.

Ve Erdel-oğlu keferesi tabur bağlayup, Eflâk ve sâyir küffâr, Temeşvar üzere hareket[ler]i mukarrer.

Belgırad'da Vezîr Hâdım Ca'fer Paşa, mevcûd olan asker ile ve kapukulları ile Temeşvar'a imdâda me'mûr olup, Belgırad'da Kaya-burun'nda[10], Tuna üzere köprü kurdular. Pançova'ya mukābil idi[11]. Ve bir cisir, Nehr-i Sava üzere bağlanurdu; kadîmden **[V 57a]** Budun yollarıdır. Lâkin Serdâr Vezîr[12] Ca'fer Paşa Tuna Köprüsü'nden 'ubûr edüp, Temeşvar'a 'azîmet etdiler.

1 mezbûrede V : mezbûrda E
2 kāyim-makāmları V : — E
3 mütekā'idîn E : mütekā'id V
4 Dîvân'dan ba'zıları V : Dîvân'da ba'zılar E
5 ihtiyârları E : ihtiyârlarından V
6 hıref V : عرف E
7 müşâhere-horân E : müşâhere-cûrân V
8 ve V : — E
9 iştirâsına V : iştirâlarına E
* Cerrâh Mehmed Paşa'ya receb evâilinde hazîneden 150.000 altın verilerek, zahîre iştirâsı için Belgırad'a gönderilmiştir (Peçuylu, II,189-90; *Fezleke*, I,68).
10 Kaya-burnu'nda E : Kaya-burnu'ndan V
11 mukābil idi V : mukābele E
12 Vezîr E : — V

Vezîr Cerrâh Mehmed Paşa da[1] mâh-ı recebde, Belgırad'[d]a anbarlar üzere Nüzül Emîni ile zahîreler cem' edüp ve sefînelere tahmîl edüp[2] ve ziyâde Budun vilâyetlerine, Kopan'dan ve Şimo[n]torna'dan arabalarla zahîreler cem' edüp, nakl olundu[3]. Ve Yanık serhaddine ziyâde zahîre gönderüp ve Varadin'de müstevfâ zahîreler cem' olup[4]. Bosna Beylerbeyisi olan Vezîr Hâfız Ahmed Paşa, Bosna askeriyle Osek'de[5] muhâfazada idiler. Ve Karaman Beylerbeyisi Ahmed Paşa ve Mar'aş Beylerbeyisi Hasan[6] Paşa ve Sivas Beylerbeyisi Mahmûd Paşa*, mâh-ı ramazân-ı şerîfde Belgırad'a dâhil olduğunda[7], Tuna Köprüsü'nü[8] 'ubûr edüp, Pançova Sahrâsı üzere atlarına çayır yidirüp, fermân-ı şerîfe muntazır idiler.

Ve küffâr-ı hâksârın taburu Filek'den, Hatvan Kal'ası üzerine düşüp, merkûm kılâ'ı muhâsara ederler[9]. Temeşvar'da olan Vezîr Ca'fer Paşa'ya feryâdcılar[10] gelüp, imdâd taleb ederler. Merkûm Ca'fer Paşa, hâzır olan askeriyle, Erdel Kıralı kırk bin kefere ile Temeşvar'da tabur bağlayup[11] ceng ü muhârebede olmağın, ol vakit imdâda mümkin olmayup, Budun muhâfazasında olan Vezîr[12] Mehmed Paşa'dan imdâd recâ olunur. Anlar dahi[13] beylerden ve kul-oğullarından bir mikdâr imdâd[a][14] asker ta'yîn ederler. Ve Temeşvar'da küffârın tuğyânları[15] ziyâde olup, Vezîr Cerrâh[16] Mehmed Paşa Belgırad'dan imdâda teveccüh etdükde, Belgırad'da kâyimmakâm koyup ve Semendire Beyi olan Înehân Bey haber alur[17]. Ba'zı harâmîler ve kefereden Racine dağlarında[18] mesken peydâ eder. Belgırad'da ve Bosna'ya giden bâzergânlar ve âyende vü revendeye zulm ederler; gâret edüp, hayli şikest olur. Mezbûr Înebân Bey üzerine olur[19]. Ba'zı yerlere pusu kurup[20], kefere-i bî-dîn gâfiller iken üzerlerine varup, haklarından[21] gelüp, niçe

1 da E : — V
2 edüp ..... edüp V : etmeğin ve sefîneler tahmîn etdürdüp E
3 zahîreler ..... olundu V : zahîre nakl edüp E
4 olup V : + Osek'de E
5 Osek'de V : — E
6 Hasan E : Hüseyn V
* 1004 ramazânının evâsıtında Ferhâd Paşa-oğlu Mehmed Paşa'nın Mar'aş Beylerbeyiliği ile sefere gitmesi fermân olunup, Güzelce Mahmûd Paşa gelip Dîvân'da oturmuştur (Selânikî, II,598-599).
7 olduğunda E : olmağın V
8 Köprüsü'nü E : Köprüsü'n V
9 ederler V : + feryâdcıları E
10 feryâdcılar V : — E
11 Kıralı ..... bağlayup E : Kıralı'nın kırk bin keferesi ki, tabur olup, Temeşvar üzere idiler. Anlarla V
12 Vezîr E : — V
13 olunur. Anlar dahi V : olundukda E
14 imdâd[a] E : — V
15 tuğyânları E : tuğyânı V
16 Cerrâh E : — V
17 haber alur V : — E
18 dağlarında V : dağlarına E
19 eder ..... olur E : ederler. Belgırad'dan ve Bosna'dan giden bâzergânları rencîde vü gâret ederlerdi. Mezbûr Înehân Bey bu harâmîlerin üzerine olup V
20 kurup V : kor E
21 haklarından V : hakkından E

dil ü başlarun alur ve eşkıyâları[1] ahz eder. Her birini Belgırad'a gelince kazıklara[2] urup, helâk eyler. Ve[3] Batoçina (باطنجسه) 'da bir palanka binâ edüp[4], neferât ta'yîn eyler[5]. Derbend iken ma'mûr olup, ol ortalıkda bir hizmet [ü] eser kalur[6]. **[V 57b]**

[E 15a] Vezîr-i a'zam olan İbrâhîm Paşa mâh-ı şa'bânü'l-mu'azzamda, Top-hâne'ye[7] teveccüh edüp, dökülen topları ve şâhîleri ve miyâneleri ve kundakları ve toplara müte'allık cebehâneyi görüp, Saray-burnu'nda Has-bağçe'de[8] olan Sinân Paşa Köşkü meydânında arabalarına[9] bindürüp, üç yüz kıt'a darbuzanları, zencîrleri ile dizdiler. Varna'ya nakl olunacak topları ve kundakların ve tekerleklerin[10] ve yuvalaklarm ve timür[11] dingillerin ve kefçelerin ve müdevver çâr-kûşe purya[12] âhenîn ve defter mûcebince cümle[13] levâzımâtların ve Samsun'dan gelen[14] palamarlar ve komenalar ve resen-i isparçinaların sahrâda cem' edüp[15], vakt ü zemâniyle sefînelere tahmîl[16] edüp, Varna'ya gönderdiler.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri, Saray-ı hümâyûn'dan[17] mezbûr topları teferrüc edüp[18], hizmetde olan kullara 'atâlar ve ihsânlar etdiler[19]. Ve Kunbaracılar Kethudâsı sefere me'mûr olup, elli nefer[20] kunbaracı ve Mi'mâr Ağa ma'rifetiyle[21] mi'mârlar ve neccârlar ve haddâdlardan ve çırakçılardan ve seng-tırâşlardan[22] elli nefer ta'yîn etdiler[23]. Ve elli nefer[24] tekerlekler ve araba ve kundak ta'mîr edenlerden ve beş yüz nefer lağımcılardan ta'yîn etdiler[25]. Ve mezbûrlardan kifâyet mikdârı cedîd topcular zümresine ilhâk etdiler. Ve iki bin topcu sefer-i hümâyûna me'mûr olup ve üç bin cebeci mevcûd. Ve Cebe-hâne önünde olan cebehâne sanduklarında[26] ve garar-

1 dil ..... eşkıyâları E : diller ve başlarla eşkıyâyı V
2 kazıklara E : kazığa V
3 helâk eyler. Ve V : — E
4 edüp V : eder E
5 eyler V : eder E
6 kalur V : kaldı E
7 Top-hâne'ye E : Top-hâne'den V
8 Has-bağçe'de V : Has-bağçe E
9 arabalarına E : arabalara V
10 kundakların ve tekerleklerin E : kundakları ve tekerlekleri V
11 timür E : âhen V
12 purya E : purba V
13 cümle V : — E
14 gelen E : — V
15 edüp V : olup E
16 ü zemâniyle ..... tahmîl V : zemân ile sefîneye tahmîn E
17 hümâyûn'dan V : hümâyûn'da E
18 teferrüc edüp V : teferrücleri olup E
19 kullara ..... etdiler V : kullarına 'atâlar ihsân etdükde E
20 nefer V : neferâd E
21 ma'rifetiyle V : + ve E
22 seng-tırâşlardan V : seng-tırâş E
23 ta'yîn etdiler V : — E
24 nefer V : — E
25 ta'yîn etdiler V : — E
26 sanduklarında V : sanduklarda E

larda dört bin tüfeng ve harbe-i yeniçeriyân[1] bin ve[2] tîr ü kemân ve[3] cebe vü cevşen ve kolçak ve sâyir[4] senelerden dörder kat[5] ziyâde cebehâne ve meteris mühimmâtları bî-nihâye idi. Ve bârût-i siyâh üç bin kantar ve üç yüz kantar rişte-i penbe ve neccârlar âlâtı keser ü erre[6] ve burgu ve çekiç ve bıçkı ve[7] küskü, âhen balta ve kırk sanduk mismâr-ı mütenevvi'a[8] ve revgan-ı neft ve revgan-ı şîr ve[9] revgan-ı zeyt ve revgan-ı bezir, her biri güğümlerle ve sâyirleri defterinde mezkûrdur. Kazma ve[10] kürek-i âhen beşer bin ve külüng-i Ferhâdî, sekiz yüz katâr mehâr deve[11] cebehâneye tahmîl olunup[12], Belgırad'da mevcûd olan[13] cebehâneden mâ'adâ ve bin katâr mâde deve Kilâr-ı **[V 58a]** 'âmire'ye ve hazîneye ve yüz katâr otağ-ı hümâyûn ve[14] Mehterhâne'ye ve dört yüz katâr da[15] yeniçeri ocağına taleb olunur[16]. Bi'l-cümle iki bin katâr deve hâzır olup ve kirâ ile yüz dâne Sirem arabası[17] ve tuğları hâzır edüp ve sancakları Mîr-i 'alem Ağa cânibinden[18] görülür idi. Ve bârgîrler cem' olup, eğer Şadırvan-ahûru'nda ve eğer[19] küçük ahûrda Harem-i hümâyûn içün ve hüddâm içün[20] iki bin re's bârgîrler[21] ve top arabalarına bin bârgîr verilüp ve bin de sakalara ve gayriye[22] tevzî' olunur. Ve otakların tedârükü[23] görülüp ve ordu-yı hümâyûn sekizer[24] kat İstanbul'dan ve ikişer kat mahrûse-i Edirne'den ve Bursa'dan olup[25]; Orducu-başı tedârükde.

Mâh-ı ramazân-ı şerîfin on beşinci günü tuğlar mübârek evkātda dikülüp, cemî' 'ulemâ'-i kirâm ve meşâyih-i 'izâm hâzır, dahi[26] Vezîr-i a'zam ve sâyirler[27] koyun kurbânlar zebh edüp, ba'dehû[28] du'âlar olunup[29], Cebe-hâne önünde tuğ-i hümâyûn dikildi; fî sene 1004.

1 dört bin tüfeng ve harbe-i yeniçeriyân V : tüfeng dört bin ve harbe-i yeniçeriyân ve E
2 ve E : — V
3 ve V : — E
4 ve sâyir V : sâyir E
5 dörder kat E : dört tabaka V
6 keser ü erre V : keser erre envâ'ı E
7 ve V : — E
8 kırk ..... mütenevvi'a V : mismâr-ı mütenevvi'a kırk sanduk E
9 ve E : — V
10 ve V : — E
11 mehâr deve V : + ner E
12 tahmîl olunup : tahmîn olunup V : tahmîn olunur E
13 olan V : — E
14 ve V : — E
15 da E : — V
16 olunur V : + ve E
17 ve kirâ ..... arabası V : ve Sirem arabası kirâ ile yüz araba E
18 cânibinden V : cânîblerinden E
19 ahurunda ve eğer E : ahurundan ve V
20 ve hüddâm içün E : — V
21 bârgîrler V : bârgîr E
22 sakalara ve gayriye V : sakalarda ve gayride E
23 otakların tedârükü V : otaklar tedârükleri E
24 sekizer E : sekiz V
25 olup V : — E
26 meşâyih-i ..... dahi V : meşâyihler E
27 sâyirler V : sâyirleri E
28 edüp, ba'dehû V : etdürüp E
29 olunup V : + ba'dehû E

[E 15b] Ve mâh-ı şevvâlde, 'îd-i şerîfden sonra atlar çayırdan gelüp, vakt-i hazîran zemânına karîb; lâkin bahârun âhırı, mayıs vaktinin on beşi[1] idi. Otağ-ı hümâyûn ta'zîm ü tekrîmle[2] Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve meşâyihden[3] bir alay zâkirler ve Yeniçeri Ağası Veli Ağa, yeniçerinin çadırları, dahi bölük ağaları, alaylar ile Kapucu-başı, Otakçı-başı, Mehter-başı ve sâyir yedi yüz mehterler develerle bi'l-cümle[4] otaklar Edirne-kapusu'ndan [çıkılup], Dâvud-paşa Sahrâsı'nda[5] sâyebân, beyâz otak ve Dîvân-hâne, bârgâh-ı a'lâ ve bir müzeyyen bârgâh[6], atlas taht ile ve obalar kurulup, yemîn ü yesâra kebîr haymeler ve has oda ve hazîne-i hâs ve kilâr-ı hâs ve bedenli beyâz havliler ile çevrilüp, kılâ' misâl mehîb otak u bârgâhlar ve[7] serâperdeler ve Istabl-ı 'âmire-i Kebîr içün[8] sekiz direkli çerge kurulup, ba'dehû kilâr ve matbahlar ikişer kat kurulup, dâyirede Rikâb-ı hümâyûn, kapucu-başılar tuğları dahi otakları ve meydânda sâyebân kurulup, bevvâbân nevbetciler mekânı ve Kapucular Kethudâsı, otağ-ı hümâyûna mukābele[9], Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa dahi kānûn[10] üzere otağı ilerüde **[V 58b]** olup ve[11] defterdârlar dahi Tevkî'î Paşa ve ehl-i Dîvân, Vezîr-i a'zam dâyiresinde kā'idelerince haymeleri. Ve Çavuş-başı 'Ömer Ağa olup, gedüklü çavuşların çadırları ve[12] Re'îsülküttâb Lâm 'Ali Efendi'nin[13] otakları, ba'dehû Dîvân-ı hümâyûn kâtibleri ve Defter-hâne ve kâtibân. Vezîr-i sânî Cıgal-zâde Sinân Paşa['nın][14] sol kolda otakları ve tevâbi'i[15]. Ve Şeyhülislâm Mevlânâ Hâce Efendi, Rumeli Kadı'askeri Dâmâd Efendi ve Anadolu Kadı'askeri Mehmed Efendi['nin], ordu başında otakları kurulup ve yeniçeri ocağı ilerüde ve bölük ağaları[16] otağ-ı hümâyûnun yemîn ü yesârında kā'ide üzere. Ve cebehâne girüde kānûnları üzere.

Ve mâh-ı şevvâlin dördüncü günü, şâhî darbuzanlar[17] alayı fermân olunmağın, üç yüz kıt'a darbuzanları, Dergâh-ı 'âlî topcuları, tüfengli ağaları ve kethudâ[18] ve kâtib [ve] bölük-başıları ve neferâtı; bu Fakîr ü[19] bî-çâre ol zemân topcularda Bölük-başı ve[20] kâtiblerinden olup ve top arabacıları ağaları

1 vakt-i ..... on beşi E : vakt-i bahâr âhırı, mayıs vaktinin on beşincisi V
2 tekrîmle V : tekrîmâtiyle E
3 meşâyihden V : meşâyihlerden E
4 bi'l-cümle V : — E
5 Sâhrâsı'nda V : Sahrâsı'ndan E
6 ve ..... bârgâh V : bir bârgâh müzeyyen E
7 u bârgâhlar ve V : bârgâh-ı gerdûn E
8 içün V : — E
9 mukābele E : mukābil V
10 dahi kānûn V : kānûnları E
11 otağı ..... ve V : ilerüde otağı E
12 ve V : — E
13 Efendi'nin V : Efendi E
14 Paşa['nın] E : + otakları V
15 otakları ve tevâbi'i E : — V
16 ağaları V : ağalarının E
17 darbuzanlar V : darbuzan E
18 ve kethudâ E : — V
19 Fakîr ü E : Fakîr V
20 ve E : — V

neferâtı[1] bârgîrleriyle koşup, Saray-ı hümâyûn'dan merkûm neferât topcular, iki bin tüfengli yarar kulları sa'âdetlü Pâdişâh'ın manzarında[2] ve Nâzır Kapucu-başı 'Ali Ağa darbuzanların önlerince[3] Köşk-i hümâyûn[4] önünden alaylar ile 'azîmet etdiler. Şehr-i İstanbul'dan hayr du'âlar ederek gitdiler[5]. Ol gün halk-ı 'âlem müzâhamede seyr ü du'âlarda olup, guzât-ı Müslimîne fütûhât ecliyçün cümle hayr du'â üzere idiler. Dahi Edirne-kapusu'ndan topları çıkarup, Dâvud-paşa Sahrâsı'nda, Karye-i Litroz'a doğru dizdiler; zencîrleyüp, ba'dehû topcular çadırların kurdular. Ve top arabacıları kā'idelerince kondular.

Ve mâh-ı şevvâlin sekizinci günü, ordu-yı hümâyûn ile esnâf tâyifesi ve her tâyifenin kethudâları ve[6] pîr ü ihtiyârları ve kassâblar[7] ve etmekçiler ve bakkāllar[8] ve ehl-i hıref **[E 16a]** ve bâzergân ve[9] bezistân kethudâları ve bi'l-cümle esnâf metâ'ların müzeyyen[10] edüp ve[11] kā'idelerince her tâyife atlanup ve süvârî kethudâları ve bi'l-cümle esnâf şenliklerle ve piyâdeleri silâhlanup, bir mikdârı dahi tüfengli[12], sa'âdetlü[13] Pâdişâhımızın **[V 59a]** Köşkü altından fırâk[14]-birle geçüp, esnâf önlerince[15] du'âcıları var idi. Ve habbâzlar[16] dört keyl dakîkden bir çörek peydâ edüp, dört hammâllara[17] sırıklar ile getürdüp ve sâyir ekmekler[18] ana göre. İbtidâ köşk önünde hayr du'âlar edüp[19] ve kassâblar dahi[20] koyunların zeyn edüp ve her tâyifede tabl ü nakkāre var idi[21]. Ba'dehû Vezîr-i a'zam gelüp, sarayında[22] zînetlerin teferrüc etdürüp[23], dahi du'âlar ederlerdi. Ve önlerinde İhtisâb Ağası 'ünvân ile ve sâyir esnâf tarîki ile sür'atle geçüp, ba'zı hedâyâları[24] teslîm olundukda, esnâf kethudâlarına kānûn üzere hil'atler ihsân etdiler. Ve rahîkî âlâtiyle sefer-i hümâyûna me'mûr olup[25], orduda başka kebîr çerge kurup, kābil ma'an orduda dâhil

1 neferâtı V : neferâtları E
2 manzarında V : — E
3 önlerince E : önünde V
4 hümâyûn V — E
5 gitdiler V : — E
6 kethudâları ve V : kethudâlar E
7 kassâblar V : kassâbları E
8 bakkāllar V : bakkālları E
9 ve V : — E
10 müzeyyen V : zeyn E
11 ve V : — E
12 süvârî ..... tüfengli V : kethudâları süvârî şenlikler ile, alaylar ile piyâdeleri silâhlanup, tüfengli bir mikdârı E
13 sa'âdetlü E : sa'âdetli V
14 fırâk : فرقه EV
15 esnâf önlerince E : her sınıf önünce V
16 var idi. Ve habbâzlar V : Ve habbâzîn E
17 edüp, dört hammâllara V : etdürüp, dört hammâllar E
18 ekmekler V : ekmek E
19 du'âlar edüp V : du'â ederlerdi E
20 dahi V : — E
21 ve ..... idi V : tabl u nakkāre her tâyifde E
22 gelüp, sarayında V : sarayında gelüp E
23 etdürüp E : edüp V
24 hedâyâları V : hediyyelerin E
25 olup V : edüp E

idi. Ba'dehû Şehr-i İstanbul içre çarşularda, dükkânlarda[1] halk-ı 'âlem müzâhame, gazâya gidenlere hayr du'âlar[2] ederlerdi.

Ba'dehû Dâvud-paşa'da[n] ilerüde Sahrây-ı[3] Halkalı'ya doğru, dört direkli kebîr çergeler[4] kurulup, ba'dehû haymeler ve çadırlar konup, ordu-yı hümâyûnda ni'metler bî-nihâye idi. Ve Silâhdârlar Kethudâsı olan Hüseyn Kethudâ'yı elli nefer[5] sipâhî ile ilerü menzillerde[6] olan köprüleri binâ etdürdüp[7] ve ormanları kat' etdürdüp[8] ve cedîd köprü îcâb eden batak yerleri ta'mîr etdürüp ve yolun iki câniblerine nişânlar ve honkalar yığdırup ve bir katâr deve ve bir katâr katırlarla[9], mîrîden kazmalarla ve küreklerle[10] ve neccâr âlâtı mühimmâtiyle[11] taleb eyleyüp, verüp, ba'dehû mâh-ı mezbûrda merkûm Kethudâ, neferâtiyle Rumeli câniblerine 'azîmet etdiler[12], menzilleri nişân etmeğe mübâşeret etdiler. Her kadılıklardan re'âyâ getürdüp, itmâm-ı hizmet ederlerdi.

Ve mâh-ı şevvâlin on ikinci günü alaylar te'kîd olunmağın, herkes "Gayret-i İslâm" deyü[13], eğer kapu-kulları ve ger gayri[14], bayrakların hâzır edüp ve solaklar[15] libâsların ve şâtırlar ve yeniçeri yoldaşları tüfenglerin düzüp ve Cebe-hâne'den silâhlar tevzî' olunup ve a'yân-ı Devlet, Vezîr-i a'zam hazretleri alayları[16] cebe vü cevşen ile hâzır. Ve Cıgal-zâde **[V 59b]** ziyâde cebe vü cevşen tevzî' etdiler[17], tevâbi'lerine. Ve 'ulemâya te'kîd birle sipâriş olundu ve meşâyih ve sâdât ve[18] hutabâya ve sâyirlerine. Ve tuğ-keşânlar ve çaşnigîrler şabta[y]ı zarfı ile kabz edüp ve 'alemdârlar tedârüklerin görüp ve Yûsuf Bey, Sancağ-ı şerîfi ziyâret etdükde, ibtidâ yüzün sürüp, ba'dehû lâzım olan yerlerin görüp ve zarfın çıkardıkda[19], salavât-ı şerîf getürüp, ta'zîm ederdi[20].

[E 16b] Ve mâh-ı şevvâlde, Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa'nın alayı, At-meydânı'nda durup[21], paşanın kethudâsı ve ağaları ve tevâbi'i yedi yüz süvârî

1 İstanbul ..... dükkânlarda V : İstanbul'da dükkânlarda, çarşularda E
2 du'âlar V : u du'â E
3 Dâvud ..... Sahrây-ı E : Dâvud-paşa'dan ilerü sahrâda V
4 dört'.... çergeler V : kebîr çergeler dörder direkli E
5 nefer V : neferâd E
6 menzillerde V : menâzillerde E
7 etdürdüp E : etdürüp V
8 etdürdüp E : etdürüp V
9 katırlarla V : katârlar E
10 kazmalarla ve küreklerle V : kazma ve kürekler E
11 âlâtı mühimmâtiyle V : âlâtları mühimmâtları E
12 etdiler E : — V
13 "Gayret-i İslâm" deyü V : gayret edüp, dîn-i İslâm gayretine E
14 kulları ve ger gayri V : kullarıdır E
15 ve solaklar V : eğer solaklardır E
16 hazretleri alayları V : hazretlerin alayların E
17 etdiler V : etdi E
18 birle ..... ve V : bir sipâriş olunmağın ve meşâyihlere ve sâdâta ve E
19 olan ..... çıkardukda V : olanların görüp, zarfın çıkarup E
20 getürüp, ta'zîm ederdi V : verüp E
21 At-meydânı'nda durup V : At-meydân'dan E

karârında ve Cıgal-zâde Vezîr alayı, kethudâsı ile ağalar[1] ve tevâbi'i ile[2] beş yüz nefer süvârî karârında ve sâyir Tevkî'î Hamza Paşa[3] yüz nefer tevâbi'i ve[4] Baş-defterdâr İbrâhîm Efendi, Vezîr Hâdım Hasan Paşa ve sâyir Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve mîrahûr ağalar ve Çaşnigîr-başı ve Müteferrika-başı[5] ve Çavuş-başı ve[6] çavuş ağalar, gümüş[7] topuzlarla ve Yeniçeri Ağası alayı bayrakları, Kethudâ Bey, Zağarcı-başı, Turnacı-başı, solak-başılar, solaklar ve yeniçeri zâbitleri, hasekîler, yeniçeri[8] gürûh gür[û]h Dîvân-ı hümâyûn'da, bölük ağaları, alay bayrakları yemîn ü yesârda[9] saflar olup, ba'dehû cebeciyân ve 'acemiyân ve Rumeli'nden[10] cem' olan 'acemi oğlanların eşkâlleri tahrîr olunup, ba'dehû Anadolu Ağası zabt eder. Ve Has-bağçe'de bostancılara[11] kānûn üzere tevzî' olunup ve[12] ba'zı ocaklara tevzî' oluna geldüğü üzere, cebeciler[13] ve topcular ocağına yüz elli 'acemi oğlanı verilüp ve topcular alayı ve arabacıyân alayı ve 'azebistân alayı ve ehl-i hıref alayı saflar olup ve 'ulemâ'-i kirâm ve müderrisîn ve kadı'askerler ve sâdâtın eşrâfı[14] Nakîb Efendi ma'an ve Mevlâna Şeyhülislâm hazretleri[15] ve Hâce Efendi ve mütevellîler ve ehl-i menâsıb efendiler ve halîfelerden ol gün bir ferd kalmayup alayda mevcûd, ba'dehû Dîvân-ı hümâyûn'da hâzır[16] olup.

Ve mübârek evkātda sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[17], ol Nûr-i hadîka-i hilâfet ve[18] Dürr-i deryâ-yı velâyet, Gıyâsü'l-İslâmi ve'l-Müslimîn, Sultânü'l-berreyn **[V 60a]** ve Hâkānü'l-bahreyn, es-Sultânü'l-a'zam[19], Kahramânü'l-mâi ve't-tîn, Zıllullâhi Te'âlâ fi'l-arazîn, es-Sultân ibnü's-Sultân es[20]-Sultân Mehmed Hân hazretleri[21], "Gazâ'-i ekber" deyü kılıç kuşanup ve[22] 'aşkar atına[23] süvâr olup[24], Bâb-ı sa'âdet Ağası olan Gazanfer Ağa, Malkoc Ağa,

1 ile ağalar E : — V
2 ile V : — E
3 Tevkî'î Hamza Paşa V : Hamza Paşa Tevkî'î E
4 ve V : süvârî E
5 Müteferrika-başı V : + ağalar E
6 ve V : — E
7 gümüş E : sîm V
8 hasekîler, yeniçeri E : ve yeniçeriler V
9 yemîn ü yesârda V : yemîne yesâr bayrakları ile E
10 Rumeli'nden E : Rumeli'nde V
11 Ve ..... bostancılara V : Has-bağçelere, bostanlara E
12 ve V : — E
13 cebeciler V : cebecilere E
14 'ulemâ'-i ..... eşrâfı V : ve mevlânâ 'ulemâ'-i kirâmlar ve müderris efendilerden ve kadı'askerlerden ve eşrâf, sâdât, seyyid E
15 hazretleri E : — V
16 hâzır V : hâzırlar E
17 -ı 'âlem-penâh E : — V
18 ve V : — E
19 es-Sultânü'l-a'zam E : — V
20 's-Sultân es V : — E
21 hazretleri V : — E
22 ve V : — E
23 atına E : hem[î]şe V
24 olup V : + Şâh-ı cihân Şâh Mehmed Hân, Pâdişâh-ı leşker-i 'Osmâniyân E

Silâhdâr Ağa[1], Çukadâr Ağa ve Rikâbdâr Ağa ve Doğancı-başı ve[2] sâyir ağalar, cûş u hurûş birle[3] atlarına süvâr olup, ba'dehû Sancağ-ı şerîf'le Nakîb-i eşrâf ve sâdât, dahi meşâyih[4] salavât-ı şerîf[e] getürüp ve zâkirler zikrullâh ederek teveccüh etdüklerinde, sa'âdetlü Pâdişâhımızın 'akabince kafâdârları[5], yedi[6] 'alemdârlar önünce Mîr-i 'alem Ağa ve mehterân-ı 'alem[7] zurna vü nefîrler ve kös ü tabıl ve[8] nakkârelerün[9] sadâsı fersah be-fersah giderdi. Yeniçeri ve dahi[10] solaklar önünce 'ale't-tertîb 'azm etdiler[11]. Ve kapu halkı bayraklarla saf olup, Dîvân-ı hümâyûn'dan sür'at ile teveccüh edüp, asâkir-i İslâm Ayasofya-i Kebîr'de hayr du'âlar[12] edüp, vedâ' etdiler. Ve çarşulardan ve hânelerde olan Müslümânlar ve fukarâ vü re'âyâ ve sagîr ü kebîr[13] ve inâs ü[14] zükûr ve sıbyân, sa'âdetlü Pâdişâhımıza[15] teveccüh edüp, bir uğurdan cân ü dilden hayr du'âlar ederlerdi. Ve herkes firak birle gözlerinden[16] yaş döküp: "Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerine[17] ısmarladık. 'An-karîb mübârek cemâllerin görmek nasîb ola" derler idi. Bir mertebede[18] müzâhameler çeküp, Edirne-kapusu'ndan taşra, halk-ı 'âlem deryâ misâl kesret. Alaylar saf olup, selâma durup, Edirne-kapusu'nda Dâvud-paşa Sahrâsı'nda otak u bârgâha varınca zahmet-i kesret[19], Dergâh-ı 'âlî çavuşları kesreti def' u men' ederdi. Ve[20] Rikâb-ı hümâyûn ağaları piyâde olup, üzengi yanınca sür'at ederlerdi. **[E 17a]** Ba'dehû sa'âdetlü Hünkâr bârgâha gelince, esb-i sa'âdetlerinden[21] nüzûl buyurdular; selâmlayarak taht-ı devletde[22] karâr etdiler. Vezîr-i Âsaf-ı zemân dahi[23] otağında karâr buyurup[24], ehl-i sefer çadırlarında.

Vezîr Hâdım Hasan Paşa, Âsitâne'de ol sâ'at tevakkuf etmeyüp, kol ederlerdi. Sarayında Dîvân edüp, bir ferde emân vermezlerdi[25]. Ve Dâvud-paşa Sahrâsı'nda ikindü dîvânı olurdu. Çavuş-başı, çavuşlarla otak u[26]

1 Ağa V : — E
2 ve V : — E
3 cûş ..... birle V : hurûş edüp E
4 meşâyih V : meşâyihler E
5 'akabince kafâdârları E : kafâdârları ardınca V
6 yedi V : + 'alem E
7 -ı 'alem E : — V
8 ve kös ü tabıl ve V : kös, tabıl E
9 nakkârelerün E : nakkâreler V
10 fersah be- ..... dahi V : bir fersah gider, yeniçeri E
11 etdiler V : ederler E
12 du'âlar V : du'â E
13 ve ..... kebîr V : — E
14 inâs ü E : inâs V
15 Pâdişâhımıza V : Pâdişâhımız E
16 gözlerinden E : gözünden V
17 Te'âlâ hazretlerine V : Te'âlâ'ya E
18 mertebede E : mertebe V
19 zahmet-i kesret E : — V
20 kesreti ..... Ve V : kesret def' ederlerdi E
21 ederlerdi ..... sa'âdetlerinden V : etdiler. Ba'dehû at-ı 'aşkardan otak bârgâhda E
22 selâmlayarak (سلاملیورك) taht-ı devletde V : selâmlayu[p], taht-ı sa'âdetlerinde E
23 dahi V : — E
24 buyurup E : edüp V
25 Sarayında ..... vermezlerdi V : Bir ferde emân vermezlerdi; sarayında Dîvân ederlerdi E
26 otak u V : otak E

bârgâhda ezân okunurdu. **[V 60b]** Ba'dehû nevbet döğülürdü. Çavuşlar saf durup, bir cânibde Bevvâblar Kethudâsı ile kapucular saf durup, nevbet âhırında du'âlar olup selâmlayup[1], Vezîr-i a'zam otaklarında Dîvân olurdu.

Ve mâh-ı mezbûrun[2] on üçüncü günü hazîne[y]i[3] bölük ağalarından 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, hazînedârlar ile Dîvân-ı 'âlî'den, orduya[4] dâhil etdiler. Ve evkâf-ı selâtîn defterlerinin bir sûretin[5] beyâz edüp, hazîneye koyup, Voynuk Beyi olan Bey[6], Has-[ahûr] Kethudâsı ve Rahtvân ve Kürsîdâr[7] ve serrâclar, yelegen-dez atları otağ-ı hümâyûna dâhil etdiler.

Ve mâh-ı şevvâlin on dokuzuncu günü otak[8] ve tuğlar Halkalı menâziline[9] göçüp ve ordu-yı hümâyûn ve şâhî darbuzanlar mukaddem Sahrây-ı Halkalı'ya 'azîmet eylediler[10]. Ve şâhî darbuzanlar bir gün mukaddem göçerlerdi.

Ba'dehû mâh-ı şevvâlin yirminci günü alaylar fermân olunup, sa'âdetlü Pâdişâhımız sabâh[11] nemâzının farzın edâ edüp[12], menâzil-i Halkalı'ya teveccüh etdiler*. Yeniçeri Ağası, yeniçeri alayı saflar ile önünce[13], ba'dehû müteferrika ağalar ve çavuş ve zevvâkîn ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve ehl-i Dîvân, defterdârlar ve Tevkî'î ve Re'îsülküttâb ve kadı'askerler ve Mevlânâ[14] Hâce Efendi ve[15] Şeyhülislâm ve dahi[16] Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa[17], Vezîr-i sânî[18] Cıgal-zâde Sinân Paşa[19], ba'dehû yedekler ve tuğlar murassa' eğerlü ve murassa'[20] rahtlu müzeyyen, dürr, zümrüd ve la'l ü yâkūt[21] altun zencîrlü[22] ye-

1 selâmlayup E : — V
2 mezbûrun V : mezbûr E
3 hazîne[y]i E : — V
4 Dîvân-ı ..... orduya E : Hazîne-i 'âmire'yi, ordu-yı hümâyûna V
5 defterlerinin bir sûretin V : defterlerin bir sûretini E
6 koyup ..... Bey E : kodular. Ve V
7 ve Kürsîdâr E : — V
8 otak E : otağ V
9 menâziline E : menziline V
10 eylediler V : etdiler E
11 sabâh E : subh V
12 nemâzının ..... edüp V : salât-ı farz edâ ederlerdi. Dahi E
* 18 şevvâlde otakların çıkması fermân edilmiş, 23'ünde Pâdişâh alay ile Dâvudpaşa'daki otağına varmıştır (Selânikî, II,606,609,613). Pâdişâh III. Mehmed 24 Şevvâl 1004'te Dâvudpaşa'dan Halkalı'ya nüzûl eylemiş, ertesi gün de oradan azîmet etmiştir ('Andelîb, vr.5b-6a; Selânikî, II,613; Hasan Bey-zâde, II,181-182; Peçuylu, II,190; *Nuhbe,* s.183; Na'îmâ, I,144). Kâtib Çelebi ise metnimizi tercih etmiş görünüyor (*Fezleke,* I,69).'Âlî ise (s.95), şevvâl başlarında hareket edildiğini söylemektedir.
13 önünce E : — V
14 Mevlânâ E : — V
15 ve V : + Müftî E
16 ve dahi V : — E
17 İbrâhîm Paşa V : — E
18 sânî V : + hazret-i E
19 Sinân Paşa E : — V
20 murassa' V : — E
21 müzeyyen ..... yâkūt E : dürrlü zînetlü ve V
22 zencîrlü V : + atlar E

dek on bir 'aded 'aşkar misâli atlar yedilürdi[1]. Mîrahûr Tırnakçı Hasan Ağa idi[2]. Ve Istabl-ı 'âmire'den serrâclar alayı ve silâhdârlardan yedek-keşler alayı[3], 'ünvân ile cebe vü cevşenlere[4] müstağrak ve şâtırlar dahi[5] gürûh ile altun tas kisveleri[6] başlarında ve tîr ü kemân ü teberler[7] destlerinde. Ba'dehû solaklar gürûhla ve yeniçeriler ve[8] zağarcılar ve samsoncular gümüş çullar ile[9] tazılar ve zağarlar[10] yederlerdi. Ba'dehû Solak-başı ile nâmdâr u cılasın solaklar ellerinde tîr ü kemân[11], piyâde ılgarla 'azîmet ederlerdi.

Ve hazret-i Sultân-ı Enbiyâ *'aleyhi's-selâm** hazretlerinin Sancağ-ı şerîf'i[12], 'Alemdâr Yûsuf Bey yedinde teveccüh edüp, ba'dehû meşâyihden[13] Mehmed Efendi ve Hızır Efendi ve Emîr Efendi ve sâyir[14] 'ulemâ'-i kirâm ve zâkirler[15] **[V 61a]** tevhîd ü tesbîh[16] ederek teveccüh ederler. Ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh gazâya niyyet[17] edüp, 'izzet ü devlet ile teveccüh buyurdular. Ve kafâdârları Silâhdâr[18] ve Çukadâr ve Rikâbdâr ağalar[19] ve Bâb-ı sa'âdet Ağası Gazanfer Ağa ve gayri ağayân ve Mîr-i 'alem Ağa ve bölük ağaları ve 'alemdârlar[20] idi. Sancağ-ı hümâyûnu açup, mehterân[21] zurna vü nefîr ü nakkâreler ve tabl u köslere 'amel edüp, sadâları 'ayyûka çıkardı. Ve mezbûr 'alemdârlar sancakları ziyâde heybet ü vekâr ile götürürlerdi[22]. Ve bölük halkı gürûh birle[23] yemîn ü yesâr bayrakları[24] ile saflar bağlayup, süvârîler[25] cebe vü cevşenlere müstağrak olup, hurûşu[26] ve sadâları, gök yüzünde murgâna lerze verirdi. Tayerânda iken[27] bî-hûş olup, dökülürdü. Ve

1 'aded ..... yedilürdi V : 'aşkar misâl atlar E
2 idi V : — E
3 alayı V : — E
4 cevşenlere V : cevşenler E
5 dahi V : — E
6 kisveleri V : kisveler E
7 kemân ü teberler E : kemânları V
8 ve V : — E
9 ile V : + ve E
10 zağarlar V : + ve E
11 Solak-başı ..... kemân V : solakbaşılar ile solaklar, tîr ü kemân ve nâmdâr cılasın yiğitler silâhlı E
* "عليه السلام = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
12 ederlerdi ..... şerîf'i V : ederler. Ve Sancağ-ı şerîf-i hazret-i Sultânü'l-Enbiyâ sallallâhu ve sellem E
13 meşâyihden V : meşâyihlerden E
14 ve sâyir V : — E
15 kirâm ve zâkirler V : kirâmlar ile zâkirler ile E
16 ü tesbîh V : — E
17 niyyet V : teveccüh E
18 Ve ..... Silâhdâr V : kafâdâr Silâhdâr Ağa E
19 ağalar E : — V
20 'alemdârlar V : 'alemdâr E
21 hümâyûnu açup, mehterân V : hümâyûn açılup, mehterân-ı 'alem E
22 nefîr ..... götürürlerdi V : nakkâreler ve tabl u kösler, nefîrler âvâzı 'ayyûka çıkup, bir mertebede. 'Alemdârlar da vekâr [u] âdâb ile sancakları heybet ile götürüp E
23 gürûh birle E : gürûhla V
24 yesâr bayrakları V : yesâra bayraklar E
25 süvârîler V : süvârî E
26 hurûşu E : hurûş V
27 murgâna ..... iken V : murgânlar kanatların bırağup E

Hasköy'e konulup, ba'dehû[1] mahrûse-i Edirne'ye dâhil olundukda[2], mukaddem otaklar **[E 18a]** ve kadifeler[3] ve kumaşlar ve cemî' esnâf tâyifesi metâ'ların[4] hâzırladılar ve alaylar te'kîd olundu[5].

Ve mâh-ı zilka'denin ikisinde, Hasköy kadılığından alaylarla Vezîr-i a'zam[6] İbrâhîm Paşa ve sâyir vezîrler bi'l-ittifâk hâzırlar idi. **[V 62a]** Ve ılgarla Vezîr-i ekrem İbrâhîm Paşa mahrûse-i Edirne'ye varup, Saray Sahrâsı'nda otak[7] u bârgâhlar[8] kurdurup, dahi ordu yerlerini[9] haymeler ve otaklar birle[10] zeyn etdiler. Ba'dehû Vezîr-i a'zam hizmetleri edâdan[11] sonra, vakt-i seherde asâkir-i İslâm sabâh nemâzın edâ edüp, ba'dehû[12] alaylar üslûb-i sâbık üzere saf durup selâm yerlerinde[13], ba'dehû 'azametlü Pâdişâh-ı 'âlem teveccüh eylediler. Ve[14] mahrûse-i Edirne Şehri'nde olan halk bi'l-külliyye istikbâle durup, sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerinin mübârek cemâlin gördüklerinde hayr du'âlar edüp, herkes mahallinde karâr eylediler[15]. Ve esnâf tâyifesi kumaşların atlar ve yedekler ayağına döşeyüp ve[16] kurbânlar zebh etdiler. Mahrûse-i Edirne'nin a'yân ü eşrâfı[17] selâma durup[18], ba'dehû şehre dâhil oldukda, ol günde olan izdihâm ve eğer alayların izdihâmı bir vakitde olmuş değil. Ba'dehû Saray Sahrâsı'nda otak u bârgâha dâhil oldular. Kā'ide üzere konulup, Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa mahrûse-i Edirne a'yânlarına iltifâtlar edüp. Ve Has-bağçe'yi ve Saray-ı hümâyûn'u, sa'âdetlü Pâdişâh teşrîf edüp, ordu-yı hümâyûnda oturak nidâ olunup, altı gün kâmil ârâm olunmağın[19]*, Edirne Şehri'nde Pâdişâh hazretleri[20] halvet teferrüc etdiler. Ve câmi'-i şerîflerin ziyâret edüp ve mübârek makāmları teşrîf[21] ve in'âm [ü] 'atıyyeler bezl etdiler. Ve meşâyihlerine ve fukarâlarına 'atıyyeler ihsân

1 dâhil ..... ba'dehû E : ve Hasköy menziline konulup, ba'dehû mâh-ı zilka'denin evvelinde V
2 olundukda E : oldular V
3 kadifeler E : katifeler V
4 metâ'ların V : metâ'larından E
5 olundu V : etdiler E
6 Vezîr-i a'zam E : Vezîr V
7 otak E : otağ V
8 u bârgâhlar V : bârgâhları E
9 yerlerini V : yerlerinde E
10 otaklar birle V : otakları E
11 edâdan V : edâ etdüğünden E
12 ba'dehû E : — V
13 selâm yerlerinde E : — V
14 eylediler. Ve V : etdiler E
15 istikbâle ..... eylediler V : istikbâlde ve hayr ve du'âlarda E
16 ve E : — V
17 eşrâfı V : eşrâfları E
18 durup V : + sa'âdetlü Pâdişâh'ın mübârek cemâlin gördükde, hayr u du'âlar etdiler E
19 ârâm olunmağın E : — V
* Edirne'de 11 gün ikâmet olunup, Filibe'ye azîmet edilmiştir ('Andelîb, vr.11a). Kâtib Çelebi bu kısımlarla ilgili bilgileri metnimizden ihtisâr ederek aldığı için farklılık arzetmiyor (*Fezleke*, I,69). Eğer 'Andelîb'in verdiği bilgi doğruysa, Edirne'den hareketin daha farklı bir tarihte olacağı âşikârdır.
20 Pâdişâh hazretleri V : hazret-i Pâdişâh-ı 'âlem E
21 teşrîf V : + ziyâretleri olup E

etdiler. Ve Saray-ı 'atîk[i] ziyâret edüp ve avlarda sürgün[1] şikârları olup ve Nehr-i Tunca üzerinde köşklerde ziyâfetler olduğu mukarrer. Mahrûse-i Edirne'de[2] sa'âdetlü Pâdişâh ziyâde mahzûz oldular. Ve sefer-i hümâyûna me'mûr olan asâkir-i İslâm cem' olmada. Ve Sivas Beylerbeyisi, menâzil-i mezbûrede dâhil olup, alayların kā'ide üzere gösterüp, sa'âdetlü Pâdişâhımızdan 'atıyye hil'at ihsân olunmağın ve fermân-ı şerîf üzere ilerü Belgırad'a 'azm etdiler. Ve orduda nidâ olundu kim[3]: "Ehl-i tîmârdan ve zu'amâdan bir ferd kalmayup[4], Belgırad'a ılgar edüp, Pançova (بنجوا) Sahrâsı'nda beylerbeyileri yanında mevcûd bulunup, gaflet etmeyeler" deyü fermân olunmağın[5], orduda bir nefer eğlenmezdi; 'acele birle 'azm ederlerdi.

Ve Hatvan üzerinde küffârun taburları mukarrer idi. İmdâd[a] asker ta'yîn olunmağın. Lâkin Vezîr **[V 62b]** Hâdım Ca'fer Paşa Temeşvar'da dernek edüp, Erdel-oğlu taburu Temeşvar'da olmağla, Hatvan üzerine kendü gitmeyüp, imdâd gönderüp, dahi küffârun galebesi ziyâde olup, Hatvan Kal'ası'na üşündü olur. Kal'a içre olan gāzîler çalışurlar, niçelere şehâdet mertebesi olup[6], gāzîler küffâra gālib olurlar; niçe dil ü başlar alurlar. Lâkin[7] mâh-ı mezbûrda kefereden imdâd gelüp[8], merkūm Hatvan Kal'ası'na üşündüler olur. İttifâk birle varılur[9]; lâkin melâ'în-i hâsirîn hîle ederler. Müslümânlardan ba'zıların perâkende ederler, ba'dehû şehîd olurlar. Cüz'î gāzîler halâs olurlar. Bu ahvâl-i garîb vâki' oldukda, Budun'da **[E 18b]** beylerbeyiler Hatvan üzerine gitmek tedârükünde iken, küffârdan diller dutup, Budun Kal'ası'nda söyledüp, keferenin ziyâde dernekleri mukarrer. Taburları Komaran'da, Ostorgon'da olmağla[10], Budun Sahrâsı'nda dernek üzere oldular. Ve bu haber mahrûse-i Edirne'ye geldüğünde, Vezîr-i a'zam olan İbrâhîm Paşa, Rumeli Beylerbeyisi Vezîr[11] Hasan Paşa'ya haber irsâl etdiler. "Varna'dan gemilerden çıkan cebehâne[y]i ve kundak ve yuvalakları ve altı kıt'a kebîr topları kızak ile ve Rumeli askeri ile Belgırad'a[12] mu'accelen Sirem Sahrâsı'nda orduya dâhil olasız" deyü fermân olunmağın. Ve Tuna muhâfazasında olan Satırcı Mehmed Paşa'ya hitâben emr-i şerîf sâdır olundu ki[13]: "Rusçuk ve Niğbolu, Vidin ve Silistire ve Hırsova ve Tuna yalılarında olan nevbetcilere te'kîd edüp, rûz [u] şeb hizmetlerinde olup, küffârdan gāfil

1 'atıyyeler ..... sürgün E : ihsânlar edüp ve sürgün avları ve V
2 Edirne'de E : Edirne'den V
3 kim V : + bir nefer E
4 bir ferd kalmayup V : — E
5 deyü fermân olunmağın V : fermân olunup E
6 olup V : sa'îd olurlar ve E
7 Lâkin V : Ve E
8 gelüp V : gelür E
9 varılur : verilür EV
10 olmağla V : olmağile E
11 Vezîr E : — V
12 Belgırad'a V : Belgırad'da E
13 olundu ki V : olunmağın E

olmayup ve kapu-kullarına mevâcib ü nafakaların tevzî' etmek" fermân olunmağın.

Ve mâh-ı zilka'denin sekizinci günü mahrûse-i Edirne'den teveccüh edüp*, Cisr-i Mustafa-paşa'ya, ba'dehû Nehr-i Tunca üzere olan Cisr-i Mustafa-paşa'dan 'ubûr etmediler. Değirmenlik'de Çırpan Kazâsı[1] ve Uzunca[-ova], Hasköy Kazâsı üzere bir kapucu-başı gönderüp, ba'zı eşkıyâlar peydâ olur. Derbend iken âyende vü revendenin yolların basup zulm edenlerden olanları[n] şer'ile haklarından gelinüp, beşinci menâzilde ordu-yı hümâyûn mahrûse-i Filibe'ye dâhil olduğunda, Cisr-i Filibe'yi 'ubûr edüp, otak ve bârgâh-ı a'lâ, Saray Sahrâsı'nda kurulup, enhâr-ı Meric kenârı olup ve Filibe Kadısı olan Çelebi Efendi otağ-ı hümâyûn önünde, Nehr-i Meric'e havâle[2] bir mu'azzam köşk, cevânibi **[V 63a]** âb-ı[3] revân, Nehr-i Meric'den san'at ile şadırvanlar ve dolab u dengler ve Samakov kā'idesi üzere[4] kürekler ile âhen üzere kebâblar ve havzlar gösterüp ve iki tabaka köşk olup ve Saray Sahrâsı'nda ordu ve otaklar ve haymeler kurulur. Ve ekser ehl-i sefer Filibe'nin cevânibi ve sahrâsı Bazarcık câniblerine değin konup, Meric'in kenârları otak ve sâyebânlar ile zeyn oldukda, cemî'[5] ehl-i Filibe ve esnâf-ı Filibe[6] istikbâle çıkup, kurbânlar[7] zebh etdiler. Esnâf[8] ü tüccâr ve[9] bâzergân halkı metâ'ların köprü başında, sa'âdetlü Pâdişâhımızın atları ayağına nisâr edüp ve meşâyihleri [ve] dervîşânları ile[10] zikrullâh ederek istikbâl eylediler. Ve Kadısı Mevlânâ Zekeriyyâ-zâde Çelebi Efendi[11] ve 'ulemâsı ile bir yerde alay olup selâmda ve sâyir eşrâf-ı Filibe ve fukarâ vü re'âyâ bir gürûh izdihâm. Ol gün alaylar saf saf olup, Filibe'de köprüye uğrayup, izdihâm olduğu mukarrer. Ve[12] ba'zılar enhâr-ı Meric'den yeldürüp, orduya dâhil olup, ziyâde ağırlıklar ve bârgâhları[13] çisirden izdihâm ile geçürdüler. Ve şâhî darbuzanlar ilerü cisri 'ubûr etdüğünde, Saray Ovası'nda dicleye karşı ba'zı[14] Nehr-i Meric'in kenârı, alaylar karîb oldukda, kösler ve nakkāreler ve nefîrler sadâlarından bi'l-külliyye bârgîrân-ı top ürküp, ol vakit toplarda olan bârgîrler

* Edirne'de 11 gün ikâmet olunup, Filibe'ye azîmet edilmiştir ('Andelîb, vr.11a). Kâtib Çelebi bu kısımlarla ilgili bilgileri metnimizden ihtisâr ederek aldığı için farklılık arzetmiyor (*Fezleke,* I,69). Eğer 'Andelîb'in verdiği bilgi doğruysa, Edirne'den hareketin daha farklı bir tarihte olacağı âşikârdır.

1 Kazâsı V : + (.....) E
2 havâle V : + mişeyistândan E
3 âb-ı V : âb ü E
4 üzere V : — E
5 u sâyebânlar ..... cemî' V : sâyebân olduğu cemî'i E
6 -ı Filibe E : — V
7 kurbânlar V : + ve sığır kurbânlar E
8 Esnâf E : — V
9 ve V : — E
10 ile V : — E
11 Kadısı ..... Efendi V : Mevlânâ Kadısı Çelebi Zekeriyyâ Efendi-zâde E
12 izdihâm ..... Ve E : — V
13 ziyâde ..... bârgâhları E : ağırlıkları V
14 dicleye karşı ba'zı E : — V

ürküp[1] asker üzerine **[E 19a]** havlayup, bir ürkündü olur. Piyâde olan topcıyândan ba'zılar tedârükler etmeğin, bârgîrlerin kayışların kat' etdüklerinde, bârgîrleri[2] dutup ve kösler bir mikdâr ârâm edüp, lâkin Vezîr-i a'zam hazretleri, Arabacı-başı'ya gazab ederler. Ol mahalde sa'âdetlü Pâdişâh 'afv buyurdular: "Hatâdır" deyü. Ve ba'zı[3] piyâdenin ayağı ve kendüleri mecrûh oldu. Ve Saray önünde otak u bârgâh [ve] serâperde-i müzeyyen ve sâyebânlar[4] ve bedenli havliler Meric kenârında[5] kurulup, sa'âdetlü Pâdişâh Filibe menâzilinde karâr kıldılar. Ve dört gün oturak fermân olunmağın ve ağırlıkdan ba'zılarına fermân üzere[6] icâzet olup: "İlerü Kapulu[7] Dervend'i geçüp, İhtiman'da karâr edeler" deyü te'kîd olunmağın[8], ekser asker[9] halkı Tatar-bazarcığı[10] menâzilinden dervendi aşup, İhtiman menâziline 'azîmet ederler.

Ve Yeniçeri Ağası, İzladi Kazâsı'ndan âhar yollardan[11] Sofya'da olup, Filibe'de Yeniçeri Ağası'ndan gedüklü gelüp, **[V 63b]** Vezîr-i a'zam[12] İbrâhîm Paşa'ya nâmelerin teslîm ederler. Ana göre cevâb götürdüler.

Ve Filibe'de sa'âdetlü Pâdişâh köşkde safâ vü zevkle[13] mesrûr olduklarında, Kazâ-i Filibe'ye ba'zı nâhiyeler ilhâk ederler. Ve Tatar-bazarcığı dahi ilhâk olur. Mevlânâ Zekeriyyâ-zâde'ye Filibe Kazâsı, beş yüz akça mevleviyyet ve[14] kayd-ı hayât ile mukarrer olur. Ve Filibe'de ziyâde sürgün[15] avları olup ve ılıca[16] ve ba'zı mesîreler 'arz olur. Sa'âdetlü Pâdişâh her vakit Filibe'nin meyvelerinden ve et'ime-i nefîselerden, âb-ı revân cârî olan sular üzere[17] murgânları biryân; ve balaban u şâhin avları olur. Ve balkanlarda ceyrân u sıgın şikârları seyr edüp ve dahi[18] Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân hizmetde. Her gâh da'vâlar[19] dinleyüp, fukarânın hayflerin şer'ile icrâ ederlerdi[20].

Ve Rumeli Kadı'askeri olan Dâmâd Efendi, Rumeli kadılarını görüp ve mülâzım olan kadıları pâye ve isti'dâdı olanları[n] zemân-ı[21] infisâllerin 'adâlet

1 ürküp V : — E
2 bârgîrleri V : bârgîrler E
3 Ve ba'zı V : ba'zılar E
4 ve sâyebânlar E : — V
5 kenârında V : üzere E
6 fermân üzere V : — E
7 Kapulu E : Kabulu V
8 te'kîd olunmağın E : — V
9 asker V : asâkir E
10 Tatar-bazarcığı E : Tatar-baza[r]cığı V
11 İzladi ..... yollardan E : — V
12 Vezîr-i a'zam E : Vezîr V
13 zevkle V : zevk ve E
14 Mevlânâ ..... ve V : mevleviyyet olur; kâmil beş yüz akça kazâ olur. Mevlânâ Zekeriyyâ-zâde'ye merkūm Filibe Kazâsı E
15 Filibe'de ziyâde sürgün E : Filibe [Buradaki birkaç kelime fotokopide çıkmamıştır] gün V
16 olup ve ılıca V : olur ve ılıcayı E
17 nefîselerden ..... üzere E : nefîselerinden ve sular üz[r]e V
18 edüp ve dahi V : etdürüp E
19 da'vâlar V : da'vâları E
20 ederlerdi V : ederler E
21 isti'dâdı ..... zemân-ı E : isti'dâdların ve zemân ü V

ile görüp[1], 'ilminde kâmil olanları, zemânları itmâm bulanlarun menâsıblarun, mülâzım olup sefer-i hümâyûna 'azîmet eden[2] ma'zûl kadılara tevzî' ederlerdi. Ve ba'zı hizmetlerinde tekâsül edüp[3], 'azl îcâb eden[4] kadılarun yerlerin kânûnları üzere 'arz u telhîs ederlerdi. Ve Anadolu Kadı'askeri olan Hâcezâde Mehmed Efendi, Âsitâne'de ve Edirne'de mülâzımlarına matlabların tevzî' edüp, sâyirlerine icâzet verüp: "Zahmet çeküp gelmen. Şimdi zemânları gelmiş kadılık yok. Nihâyet mahlûl düşer ise Âsitâne'de rûznâmçe defterleri, kâyim-makāmımıza teslîm olunmuşdur; ana göre tevzî' olunur" deyü cevâb[5] olur.

Ve tekrâr kapucu-başılardan Dâvud Ağa'yı, Tatar Hân'a ta'yîn etdiler. Kırım Vilâyeti'nde Tatar Hân Gāzî Girây karındaşı olan nâmdâr Feth Girây elli bin Tatar askeri ile sefer-i hümâyûna me'mûr idiler[6]. Lâkin Özi'ye gelüp, Özi Nehri'n 'ubûr etdükleri[7] i'lâm olunmuş idi[8].

Ba'dehû mâh-ı zilka'denin on sekizinci günü Tatar-bazarı nâm kazâda konulup, Remmâl Bağçesi ve etrâflarında Sırhanbeyli nâm yerde murgān şikârı olup[9], Doğancı-başı ve Çakırcı-başı av-gâh ağaları[10] ile sa'âdetlü Pâdişâh, halvet-i[11] şikâr etdiler. Ve ol gün[12] menâzil-i mezbûrda Samakov dervendlerinden **[V 64a]** avcılar, ceyrân u sığınlar sayd edüp, orduya getürdüler.

[E 19b] Ve[13] menâzil-i mezbûrda Vezîr-i a'zam[14] hazretleri, Tatar-bazarı'nda hayrât ecli içün[15] kârvânsaray ve binâsı içün mi'mâr-başı gönderüp, şehir başında iki kebîr hân[16] ve 'imâret ve çeşmeler getürüp: "Şehr-i mezbûrda bir mu'azzam hân olması ihtiyâcdır" deyü vilâyet a'yânları niyâz etdüklerinde, binâsı içün kendü helâl malından bir mikdâr meblağ teslîm etdiler. Ve kendü ağalarından birini ta'yîn edüp, Filibe Kadısı olan Mevlânâ[17] Çelebi Efendi'ye sipâriş etdiler.

Ba'dehû Kapulu Dervend ağzında konulup, mâh-ı mezbûrun yirmisinde İhtimân menziline[18], ba'dehû Hacı-karaman menâziline, mâh-ı zilka'denin yirmi ikisinde mahrûse-i Sofya'da. Lâkin sahrâsında olan diclede otaklar,

1 görüp V : görülüp E
2 eden E : edenler V
3 edüp V : edenlere E
4 eden V : — E
5 deyü cevâb V : cevâbları E
6 idiler V : etdiler E
7 etdükleri V : etdüklerin E
8 idi V : — E
9 olup V : — E
10 av-gâh ağaları E : — V
11 halvet-i E : — V
12 gün V : günde E
13 Ve E : — V
14 Vezîr-i a'zam : + Paşa E
15 ecli içün E : ecliyçün V
16 han E : hâne V
17 Ve kendü ..... Mevlânâ V : ağalarından bir ağaların ta'yîn etdiler. Ve Mevlânâ Filibe Kadısı olan E
18 menziline E : menzilinde V

bârgâh; mezbûr dicle[y]i içerüye alup, Sofya'dan bir mîl ilerü çadırlar kurulup, ba'dehû alaylar bağlanup, Sofya'nın a'yân ü eşrâfı ve esnâf [ü] bâzergân[ı][1] istikbâl eyleyüp, koç, koyun ve[2] sığır kurbânlar zebh etdiler. Ve kumaşlar ve atlasları[3], sa'âdetlü Pâdişâhımızın atlarının ayaklarına nisâr ü bezl[4] etdiler. Solaklar ve serrâclar ve şâtırlar[5] zabt ederlerdi, ba'dehû tevzî' ederlerdi[6]. Ve her gâh köprülerde Rikâb-ı hümâyûn ağaları piyâde olup, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin[7] önlerinde sür'atle giderlerdi.

Ve Sofya'da üç gün oturak fermân etdiler. Ve şehr-i merkūmda niçe avgâhlar olup, her vilâyetin mesîrelerinde sa'âdetlü Pâdişâh, zevk [u] safâlarda ve fukarâlarına 'atıyyeler ihsân ederlerdi. Ve yeniçeri ve[8] sipâhî bir şikâr ceyrân u tavşan veyâ[9] murgān dutup, alaylarda yol kenârında dutup, âdâb ile sa'âdetlü Pâdişâhımızın nazar-ı şerîfleri olurdu. O vakitde sekiz hasene[10] yahud yedişer hasene-i kâmile 'atıyye verüp, rikâbda olan bî-zebân ağalar getürüp, in'âmı evvel verüp, ba'dehû şikârı alınurdu. Âsitâne-i sa'âdet'den her menâzillerde fermân-ı hümâyûnları[11] olup, bir ferdi rencîde etdürmezlerdi. Elbetde hediyye alınurdu. Mukābelesinde tavşan getürenlere yedişer hasene, murgān getürenlere ikişer yahud üçer kâmil hasene bahşîş ihsân olurdu. **[V 64b]** Ve ba'zı karyelerde re'âyâ tâyifesinden ve âhardan olan kurbân ve ba'zı meyve ve nân ü tavuk getürenleri mahrûm komazlardı. 'Atâlar ihsân olundukdan sonra, çörekleri ve[12] eğer tavuk ve biryân ve koyun ve kuzuyu askerden, yeniçeriden rast gelenler alurlardı; bir ferde havf olmazdı. Ve ba'zı bölük halkından atları kalanlardan eğerleri[13] önlerinde bayrakların diküp, saf durup, sa'âdetlü Pâdişâhımızda on beş hasene at bahâsı ve gâh[14] yirmi hasene[15], tâli'i olursa bir ferd mahrûm olmazdı. Elbetde Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa rast gelürse ziyâdeye himmet ederlerdi.

Ve Sofya'da dört gün[16] oturak oldukda*, ba'dehû mâh-ı zilka'denin yirmi beşinde menâzil-i Dıragoman'da ve Karye-i Dıragoman menâzilinden[17]

1 ü eşrâfı ..... bâzergân[ı] V : eşrâf ve bâzergân, esnâf E
2 ve V : — E
3 ve atlasları V : atlaslar E
4 ü bezl E : — V
5 şâtırlar V : şâtırân E
6 ederlerdi E : olunurdu V
7 penâh hazretlerinin V : penâhın E
8 ve V : eğer E
9 veyâ V : ve E
10 sekiz hasene V : sekizer hasenei E
11 fermân-ı hümâyûnları V : fermânları E
12 ve V : — E
13 eğerleri V : eğerlerin E
14 gâh V : gâhî E
15 hasene V : + de E
16 gün V : eyyâm E
* Kâtib Çelebi Sofya'da kalınış günü ile ilgili olarak metnimizi tercîh ederken, 'Andelîb 1 gün oturak yapıldığını söylüyor ('Andelîb, vr.11b; *Fezleke,* 1,70).
17 menâzilinden V : menâzilinde E

boğaz, ba'dehû dervend aşılup[1], menâzil-i Sarı-burad, ba'dehû Şarköy ve balkan, Kuru-çeşme dervendi boğazında konulup, iki gün oturak fermân etdiler. Ve menâzil-i mezbûrda Âsitâne'den, Sultân-zâde Silâhdâr-başı Mahmûd Ağa, ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda, Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa ile mülâkat olup, hil'at ihsân olunup, hâk-i pâylarına[2] yüz sürüp, kollarında kondular[3].

[E 20a] Ve Şarköyü'nde boğaz derbendi arasında ağırlıkları geçüp, üç gün Kuru-çeşme Boğazı'nda oturak etdükde, ba'dehû mâh-ı zilhiccenin gurresinde Kuru-çeşme'ye kondular. Ba'dehû[4] dervendi geçüp, Ilıca'ya konulup, ziyâde hâssiyyeti olup Ilıca'nın[5]; cemî' a'yân-ı Devlet dicleye[6] girdiler. Ba'dehû Niş Sahrâsı'na[7] ve mâh-ı zilhiccenin beşinci günü Aleksanca[8] Palankası'nda[9] konulup* ve altıncı gün Racine dağların geçüp, sahrâsında konuldu[10]. Yedinci günü[11] Nehr-i Morova üzere köprüden 'ubûr edüp, nehir kenârında kondular. Ve mâh-ı zilhiccenin sekizinci gün Yagodina'ya nüzûl etdiler**. Ve merkūm Yagodina bir şehr-i mu'azzam olup, otak ve bârgâhlar kurulup[12], sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[13] murgān avların etdiler. Ve balkanlarda ceyrân avları edüp[14], mâh-ı zilhiccenin dokuzuncu gün Batoçina (بطنجسّه) 'ya dâhil olduğunda, ol arz-ı mübârekde 'îd-i adhâyı etmek fermân olunmağın***, otak u bârgâhlar kurulup, dahi otak önünde minber ta'mîr etdiler. Ve ikindü nevbetleri döğülüp, erkân-ı Devlet birbirin ziyâret etdiler. Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa'ya, defterdârlar ve Tevkî'î Paşa **[V 65a]** ve Yeniçeri Ağası, ocak ağaları ile Belgırad'a dâhil oldukların 'arz etdiler. Ve ordu-yı hümâyûnda[15] olan Zağarcı-başı ve Turnacı-başı ve solak-başılar:

1 aşılup V : aşılur E
2 Paşa ..... pâylarına V : Paşa'ya, merkūm Mahmûd Ağa vardukda, hil'at ihsân olunup, ba'dehû hâk-i pây-i şerîflerine E
3 kondular V : kondu E
4 Ve Şarköyü'nde ..... Ba'dehû E : Ve mâh-ı zilhiccenin üçüncü günü V
5 Ilıca'nın E : — V
6 dicleye E : — V
7 Sahrâsı'na V : Sahrâsı'nda E
8 Aleksanca E : اكسنجه V
9 Palankası'nda E : Palankası'na V
* Niş yakınlarında konulması zilhiccenin 5'indedir (*Nuhbe,* s.183; *Fezleke,* I,70).
10 konuldu V : konulup E
11 günü V : gün E
** Yagodina'ya nüzûl için verilen gün tarihi *Fezleke*'de (I,70) de metnimizde olduğu gibidir. *Nuhbe*'de ise (s.183) zilhiccenin 10'u olarak gösterilmiştir.
12 kurulup V : kurup E
13 -penâh E : — V
14 avları edüp V : avların etmeğin ve E
*** Kurban bayramı Morova Nehri üzerindeki köprüden geçildikten sonraki sahrâda kutlanmış, oradan Batoçina'ya geçilmiştir (Hasan Bey-zâde, II,183). Selânikî (II,625), zilhicce evâhırında gelen kapucuların, kurban bayramının Hasanpaşa Palankası'nda olduğunu naklettiklerini kaydediyor. Kâtib Çelebi ise kurban bayramının Batoçina'da kutlandığını söyleyerek metnimizi tercih etmiş görünüyor (*Fezleke,* I,70).
15 ordu-yı hümâyûnda V : orduda E

"Mübârek bâd" deyü[1] gelüp, ba'dehû sâyir vezîrleri[2] ziyâret etdiler ve 'ulemâ[y]ı ve[3] Mevlânâ Şeyhülislâm'ı ve kadı'askerleri ziyâret edüp, cemî'[4] ehl-i Dîvân menâzil-i mezbûrda, 'îd-i şerîfi mübârek bâd ederlerdi. Ve üslûb-i sâbık üzere ikindi nevbeti[5] döğülüp, Dergâh-ı 'âlî çavuşları 'ünvân ile saf olup, Çavuş-başı ve Kapucular Kethudâsı ve mîrahûr ağaları[6] tavîle üzere yedekleri eğerleyüp, gezdürdüler. Ve bevvâbân saf durup, du'âlar olunup, ba'dehû icâzet olup, ol gice bayram gicesinde şenlikler olup, dahi meş'aleler[7] ve mumlar ile fânûslar zeyn[8] olup, cemî'[9] çadırlarda mumlar[10] donanmaları fermân olunmağın, bir 'azîm donanmalar olduğu mukarrer. Ol gice şenlikler olup[11], kös ve zurnalar ve nefîr[12] ü nakkāreler çalınup ve temcîd vakti, Dîvân-ı hümâyûn'da cem' oldular[13]. Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa, Vezîr[14] Cıgal-zâde Sinân Paşa ve Tevkî'î Paşa ve defterdârlar ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve Dîvân-ı hümâyûn[15] hâceleri ve Devlet-i 'aliyye'nin kulları otağ-ı hümâyûnda, temcîdde hâzır oldular. Nevbet ve kösler döğülüp, dahi bir def'a temcîdler okunup, sabâh vakti oldukda salât-ı ferâyiz edâ olunmağın, ba'dehû taht-ı sa'âdet kurulup, kānûn üzere çavuşlar ve kapucu-başılar[16] saflarda, gümüş değnek ellerinde. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri taht-ı sa'âdet[17] üzere cülûs buyurdular. Bir uğurdan çavuşlar alkışlayup, ba'dehû kösler döğülüp, cemî'i vezîrler ve 'ulemâlar[18] ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları kānûn üzere sa'âdetlü Pâdişâhımızın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler. Ve yeniçeri ocağı ve sâyir bölük ağaları kā'ide üzere hâk-i pây-i şerîflerine[19] yüzlerin sürdükden sonra, vakt-i adhâ karîb oldukda, sahrâda saflar olup ve sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerine[20] başka nemâz-gâh tedârük olunup, bayram nemâzına niyyet olunup, iki rek'at 'îd-i adhâyı edâ etdiler. Ve hatîb minberde hutbe[y]i okuyup, itmâm[21] olundukda, ba'dehû **[V 65b]** du'âlar olunup, tekrâr

1 bâd" deyü V : bâda E
2 vezîrleri E : vezîrler V
3 'ulemâ[y]ı ve E : Sadr-ı a'zam hazretleri V
4 cemî' V : cemî'i E
5 nevbeti V : nevbet E
6 ağaları E : ağalar V
7 meş'aleler V : + zeyn olup E
8 ile ..... zeyn V : fânûslar zîneti E
9 cemî' V : cemî'i E
10 mumlar E : mum V
11 bir ..... olup E : — V
12 nefîr V : nefîrler E
13 oldular V : olup E
14 Vezîr E : ve V
15 hümâyûn V : hümâyûnun E
16 kānûn ..... -başılar E : ba'dehû çavuş-başılar V
17 sa'âdet V : + saltanat ["saltanat" kelimesinin üstünde "sa'âdet" kelimesi vardır] E
18 cemî'i ..... 'ulemâlar E : cemî' vüzerâ ve 'ulemâ V
19 şerîflerine V : şerîflerin E
20 hazretlerine V : — E
21 itmâm E : temâm V

şenlikler ve[1] ziyâfetler olup, ba'dehû icâzet olur. Menâzil-i mezbûrda asâkir-i İslâm 'îd-i şerîfi[2] etdiler.

Ve sa'âdetlü Pâdişâhımız sahrâda ciridler ve koşular ve şikârlar ve[3] sürgün avları olup ve ba'zı pehlevânlar, oklar ve silâhşorluklar gösterdiler. **[E 20b]** 'Atıyyeler ihsân olundu[4]. Ve orduda olan şâhî darbuzanları üçer def'a şenlikler etdürüp, topculara 'atıyyeler ihsân etdiler.

Ve mâh-ı zilhiccenin on birinci günü, Hasan-paşa Palankası'nda kondular. Ba'dehû on ikinci gün Semendire Kal'ası'nda, Nehr-i Tuna'ya doğru sahrâda, otak [u] bârgâhlar ve havliler bedenli, Tuna kenârında köşkler ve tahta-bendler peydâ edüp, mişeyistândan çardaklar ta'mîr olunup ve Semendire Kal'ası'ndan neferât ve ağalar istikbâle çıkup, tüfeng şenlikleri etdiler. Ve kal'adan dahi[5] toplar şenlikleri olup, ol menâzilde bir alay olup, kapukullarının alayları ziyâde heybetlü[6] idi. Ve 'azametlü Pâdişâh-ı İslâm[7] Semendire'de otak u bârgâhlarına[8] nüzûl etdiler.

Ve tebdîl Yeniçeri Ağası Belgırad'dan gelüp, Vezîr-i a'zam hazretlerine mülâkat olup, alaylar te'kîd olunup, Vezîr Cerrâh Mehmed Paşa Belgırad'dan tebdîl gelüp, Vezîr İbrâhîm Paşa'nın otağında müşâvere etdiler. Ve Nüzül Emîni 'Ali Çavuş ve sâyir a'yân-ı Devlet hâzır olup, sefer ahvâlleri[9] müzâkere olup, zahîre ve mühimmâtlar gemilerde hâzır olduğun 'arz etdiler. Ve on sekiz kıt'a bedoloşka ve kırk kıt'a kundak ve altmış tekerlekler ve sâyir tekerlekler[10] ve otuz timür dingiller ve kundaklarda âhen mismârları ve müdevverleri ve puryaları ve çâr-kûşe mismâr çivileri ve her bir kundak tekerlekleri ile on beşer[11] kantar âhen sarf olunmağın ve on sekiz bin bedoloşka yuvalakları sefînelerde olduğu mukarrer. Ve beş bin kolonborina yuvalağı ve şâhî yuvalakları ve miyâne on bin mevcûd sanduklarda. Ve iki bin meteris tahtası döşeme ve beş yüz kefçe sırığı sefînede ve dingiller-i çûb on bin kazma ve kürekler ve resen-i isparçina ve komena elli kıt'a ve bin resen-i tîre dahi urgan-ı salya ve paçavra kifâyet mikdârı pomağa, hevâyî top-i **[V 66a]** şayka ve kunbara otuz sanduk ve kefçe-i nuhâs, vezne tomarlık ve erre, küsküler âhen[12] ve defter mûcebince cebehâne gemilerde konulup ve şaykalar yüz yirmi kıt'a hâzır. Ve iki yüz anbarlı sefîne zahîreler ile hâzır. Elli kıt'a anbarsız, toplara ve kaba cebehâneye lâzım sefîneler, her birinde toplar ve mühimmâtlar tahmîn

1 ve V : olup E
2 şerîfi E : şerîf V
3 ciridler ..... ve V : çilidler ve koşular edüp ve şikârlar olup E
4 ihsân olundu V : oldu E
5 dahi V : — E
6 heybetlü E : he[y]betlü V
7 Pâdişâh-ı İslâm V : Pâdişâhü'l-İslâm E
8 u bârgâhlarına V : bârgâhlarında E
9 ahvâlleri V : ahvâllerin E
10 ve sâyir tekerlekler E : — V
11 beşer V : beşerer E
12 âhen V : + ve eryeler E

olunmağın, mezbûr mühimmâtları Vezîr Cerrâh Mehmed Paşa 'arz etdükde ve defterlerin telhîs edüp, otağ-ı hümâyûnda sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerine, Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa ve[1] Cerrâh Mehmed Paşa 'arz etdiler. Hizmet mukābelesinde Cerrâh Vezîr[2] Mehmed Paşa'ya hil'at-i fâhire ihsân olunmağın ve sâyir hizmetde olanlara Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa her birine hil'atler 'atâ etmeğin[3] ve beylerbeyilere fermân olunur: "Nehr-i Tuna'yı[4] geçmeyüp, Pançova Sahrâsı'nda alaylar edeler. Her eyâlet saflar olup, Tuna kenârına doğru bayrak ve sancakların açup, tabl u 'alemlerin döğüp, dostlar şâd ve düşmanlara heybet ola".

Ve Belgırad'da olan asker ve **[E 21a]** Yeniçeri Ağası Veli Ağa, tâyife-i mezbûre ile Belgırad'da[5] alaylar te'kîd etdiler. Ve Belgırad'da sâkin olan 'ulemâ ve hutabâ vü e'imme ve ganîyy ü fakîr ve bâzergânlar ve esnâf bi'l-külliyye sahrâya cem' olup ve sıbyân bölük bölük mu'allimleri[6] ile hayr du'â[7] edüp, mâh-ı zilhiccenin on beşinci günü[8]* mahrûse-i Belgırad'da olan cem'iyyet ü izdihâm, rûz-i 'Arasat'dan nişân verirdi[9]. Ve alaylar saflar bağlanup[10], sahrâda gubârdan asâkir-i İslâm eğer süvârî, eğer piyâde, menâzil-i Hisârcık'dan Belgırad'a değin mâlâmâl saflar dutup, otağ-ı hümâyûn kadîmden Hünkâr-depesi demekle[11] meşhûr mübârek makāmdır. Selefden mahrûse-i Belgırad'ı feth eden merhûm ve mağfûrun leh, Sa'îdü'l-hayât Sultân Süleymân Hân *tâbe serâh*** hazretlerinin menâzilidir. Üngürus seferleri vâki' oldukda, otağ-ı hümâyûnları ol cây-ı[12] latîf-âbâdda kurulup, girü ol makāmda Otakçı-başı ve Mehter-başı, neferâtı ile mukaddem kā'ide üzere Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa ılgar ile Belgırad'a 'azîmet edüp, ordu-yı hümâyûn ve sâyir haymeleri kondurup ve Belgırad'ı ziyâret edüp, Nehr-i Tuna'da **[V 66b]** ve Nehr-i Sava üzere olan köprüleri ve şaykaları[13] ve gemileri ve anbarı ve cebehâne[y]i ziyâret edüp, ba'dehû Hisârcık'da otağ-ı hümâyûna geldiler. Ve ol gice ağırlık bi'l-külliyye icâzet olup, Belgırad'a 'azîmet ederler. Ve şâhî darbu-

1 ve V : — E
2 Vezîr E : — V
3 etmeğin V : olunmağın E
4 Tuna'yı V : + بکرالار E
5 Belgırad'da E : Belgırad'a V
6 mu'allimleri V : mu'allimler E
7 du'â E : u du'âlar V
8 günü V : eyyâmı E
* *Nuhbe* (s.183), zilhiccenin 15'inde Belgırad'a dâhil olunduğunu söylerken, *Fezleke* bunun (I,70) 14'ünde olduğunu kaydediyor.
9 verirdi V : verüp ve galebe E
10 bağlanup E : bağlayup V
11 demekle V : — E
** "طاب ثراه = Kabri iyi ve temiz olsun" anlamına gelen ve vefât etmiş saygın kişilerin arkasından söylenen Arapça bir duâ cümlesidir.
12 cây-ı V : çây-ı E
13 şaykaları E : سبقه لری V

zanlar vakt-i salât-ı 'işâdan sonra arabaları ile koşulup, vakt-i salâtü'l-fecrde, Belgırad'da Tekye'ye karîb sahrâda alay bağladılar.

Ve mâh-ı mezbûrda[1] yevmü'l-isneynde menâzil-i Hisârcık'dan teveccüh olunup, kānûn-i kadîm üzere alaylar saflar ile selâma durduklarında, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri vakt-i salâtü'l-fecr[i] edâ edüp[2], Sancağ-ı şerîf ilerüde ve sâyir sancaklar zeyn. 'Alemdârlar ve Mîr-i 'alem kafâdâr ve Bâb-ı sa'âdet Ağası ve Silâhdâr Ağa ve Rikâbdâr ve Çukadâr ağalar süvâr oldukda ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve Mîrahûr[3] Tırnakçı Hasan Ağa ve Kapucular Kethudâsı fermân-ı şerîf ile vüzerâ'-i Âsaf-ı zemân İbrâhîm Paşa da'vet olunur. Ba'dehû Pâdişâh-ı 'âlem-penâh esb-i 'aşkara süvâr olurlar. Bî-zebân ağalar piyâde, Rikâb-ı hümâyûnda. Dahi solaklar ve şâtırlar ve zağarcı ve samsoncular piyâde kā'idelerince altun ve sîm zencîrlü samsonlar yederlerdi. Ve altun murassa' eğerlü ve licâmlu on bir yedekler, müzeyyen yedek-keşler ve tuğ-keşler ve serrâc ocağının ihtiyâr kulları silâhlu ve gönderlü tuğlar önünce ve çaşnigîr ve müteferrika kulları, süvârî ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve defterdârlar ve vüzerâ'-i 'izâm Ve Şeyhülislâm ve kadı'askerler vekār u refâhiyet ile 'azîmetde ve başka Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa'nın kethudâsı ve ağaları ve tevâbi'i alayı safda, Vezîr-i sânî Cıgal-zâde Sinân Paşa'nın alayı ve Cerrâh Vezîr Mehmed Paşa'nın alayı safda, yemîn ü yesârda selâma durdular. Ve yeniçeri alayı piyâde, Belgırad'a karîb saflar durup, otağ-ı hümâyûna değin her biri tüfenglerün şa'şa'asından gözler kamaşurdu. Ve kapu halkı, süvârî bölük halkı yemîn ü yesârda kırmızı ve[4] sarı bayrak sahrâyı dutup, cebe vü cevşenlü silâhşor gāzîler saflarda selâm durup, alayları müzeyyen üzere[5] **[V 67a]** ve sâyir bölükler üslûb-i sâbık üzere, hazîne-i 'âmire üzere mu'în idi. Ve cebehâne[y]i cebeciler[6] **[E 21b]** alayı, Cebeci-başı kānûn üzere[7] cebehâne develeri[8] ile başka saflarda, Belgırad'a dâhil oldukda sahrâda kondular. Ve zikr olduğu üzere[9] her cânibden asâkir-i İslâm Belgırad'a dâhil oldukda, herkes i'tibârları üzere selâma durup, sa'âdetlü Pâdişâhımız Belgırad'a 'izzet ile teşrîf edince, Belgırad'da olan esnâf u bâzergânlar[10] serâser ve akmişe ve çuka ve metâ'ların at ayaklarına nisâr etdiler. Ve 'ulemâ vü sulehâsı ve ağniyâ vü

1 bağladılar ..... mezbûrda E : bağlayup. Mâh-ı mezbûrun V
2 edüp V : olundukda E
3 Mîrahûr V : + Ağa E
4 ve E : — V
5 bayrak ..... üzere E : bayraklar ile saflarda ve kafâdâr, Harem-i muhterem['de] olan[lar] doğan ve şâhinler ile alaylarda V
6 cebeciler V : + ve cenâheyn bölük halkı bayraklar ile saflarda. Ve kafâdâr, Harem-i muhterem'de olan doğan, balabanlar ve şâhinler ile alaylarda. Ve kafâsmda Silâhdâr Ağa ve Rikâbdâr Ağa ve Çukadâr Ağa ve Dülbenddâr, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-i şark u garb, Hâdimü'l-Haremeyn, Zıllullâhi fi'l-'âlem, İskender-i zemân, Güzîde-i Âl-i 'Osmân, 'aşkar-ı bâd-ı sabâya süvâr oldular. Rikâb-ı hümâyûn ağaları piyâde, yemîn ü yesârlarında hareketlerde E
7 kānûn üzere V : kānûnları E
8 develeri V : develer E
9 üzere V : — E
10 Belgırad'da ..... bâzergânlar V : Belgırad esnâfı ve bâzergânı E

zu'afâsı du'âlar etdiler. Ve sıbyân "Amîn" deyü mu'allimler ile du'âlarda[1]. Ve Nehr-i Tuna 'ıyân olup, karşu Pançova Palankası'nda Temeşvar'a me'mûr beylerbeyilerin alayları saflar bağlayup ve Pançova Palankası'nda[2] top şenlikleri olmağın ve Belgırad'da kal'adan tüfeng ve pırankı ve top şenlikleri olur. Ve şaykalardan bir mikdâr pırankılar şenlikleri olup[3], ba'dehû yeniçeri üçer nevbet tüfeng şenlikleri edüp[4], sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh kānûn üzere otağ-ı hümâyûna teveccüh etdüklerinde, Rikâb-ı hümâyûn ağaları[5] bir mikdâr piyâde[6] 'azm edüp, ba'dehû 'izzetlü ve[7] 'azametlü Pâdişâh, otağ-ı hümâyûnlarına teşrîf buyurdular. Ve hazîne kā'ide üzere konulup, Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa, otaklarına geldüğünde Dîvân ederler ve Defterdâr İbrâhîm Paşa'ya te'kîd ederler: "Kapu-kullarına[8] kānûn üzere zahîreleri[9] tevzî' olunsun" deyü fermân ederler[10]. Ve Nüzül Emîni olan Kejdehân 'Ali Çavuş da'vet olunmağın, anbarda zahîre[y]i su'âl ederler. Hatâsı olup[11], Belgırad Kal'ası'nda[12] mahbûs ederler ve yerine Hüseyn Ağa Nüzül Emîni olur. Ba'dehû kapu-kullarına şa'îr ü dakîk[i] kānûn üzere tevzî' ederler. Ve yeniçerinin beksemâdların ve şa'îrlerin ve sâyir me'kûlâtların on günde görülüp[13] ve Matbah-ı 'âmire mühimmâtların[14] görüp ve donanma-yı hümâyûn gemileri ve şaykalar hâzır. Ve donbaz gemileri köprüler içün ve cebehâne gemilerin ta'yîn etdükde, kaba cebehâne[y]i ve kebîr topları mukaddem gemilere tahmîn olunduğu üzere, bakıyyesin dahi koyup[15] ve mühimmât üzerine Kapucu-başı olan[16] 'Ali Ağa'yı baş u buğ[17] etdiler. Ve yeniçeri çorbacıları ve yeniçeriler[18] ta'yîn olunmağın ve cebecilerden ve topculardan ve arabacıyândan ve kunbaracıyân ve hisâr kullarından ve müstevfâ **[V 67b]** zahîre vü neferât ve dört yüz mikdârı anbarlı[19] gemiler ve anbarsız gemi ve donbaz gemileri ve yüz kıt'a şayka ta'yîn etdiler. Ve rençber gemileri, zahîresi ile ticâret etmek içün gönüllü donanmaya ta'yîn idi. Ve zikr olunan donanma: "Nehr-i Tuna'dan İslankamen (اسلام قامين) Palankası'ndan yukaru Titel Kal'ası'na, ba'dehû Nehr-i Tise ile Segedin ve Sonlok Kal'ası'na dâhil olur" deyü fermân olunmağın.

1 mu'allimler ile du'âlarda V : çağrışurlardı E
2 Palankası'nda E : Palankası'ndan V
3 şenlikleri olup E : şenlik edüp V
4 edüp V : olur. Ba'dehû E
5 ağaları V : + piyâde E
6 piyâde V : — E
7 ba'dehû ba'dehû 'izzetlü ve E : — V
8 kullarına V : kullara E
9 üzere zahîreleri V : zahîrelerin E
10 fermân ederler E : — V
11 olup V : olur E
12 Kal'ası'nda V : Kal'ası'na E
13 görülüp V : görülür E
14 mühimmâtların E : mühimmâtları V
15 olunduğu ..... koyup E : edüp V
16 olan E : — V
17 u buğ E : — V
18 yeniçeriler V : yeniçeri E
19 anbarlı V : anbarları E

Ve mâh-ı zilhiccenin evâhırında donanmaya ve[1] Tuna gemilerine izin fermân olundukda, bir mübârek sâ'atde 'azîmet etdiler. Donanma şaykaları Zemun (زمين) nâm palankaya kondular. Ba'dehû gurre-i muharrem[2] sene 1005 târîhinde[3], İslankamen (اسلام قامين) Palankası'na[4] teveccüh ederler.

Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa, her gün[5] mîrî anbar üzere varup, sefer-i hümâyûn mühimmâtların görüp[6], Karaman[7] ve Sivas ve Mar'aş ve Diyârbekir ve Rakka eyâletlerin zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları ile Belgırad'da[8] Nehr-i Tuna üzere kurulan Kaya-burnu'nda cedîd köprü [içün] Pançova (پنحوا) Palankası'na, mukaddemâ mezbûr beylerbeyiler fermân üzere me'mûr idiler; lâkin zu'amâlarına tevakkuf ederlerdi. Ba'dehû anlar da mevcûd oldukda, mezbûr eyâletler Temeşvar'a **[E 22a]** ta'yîn olunmağın; Vezîr Ca'fer Paşa, Temeşvar muhâfazasında idi[9]. Mezbûrân eyâletler[10], sancaklar ile[11] Temeşvar'a varup, ba'dehû Nehr-i Tise ile donanma şaykalarına imdâd olup, Sonlok (صونيلوق) Kal'ası'nda ordu-yı hümâyuna dâhil olmak fermân olunmağın. Vezîr Serdâr Ca'fer Paşa, Temeşvar'dan 'avdet edüp, Moruş Nehri'nden 'ubûr edüp, Segedin karşusunda şaykalara dâhil olur, ba'dehû Sonlok (صونيلوق) üzere teveccüh ederler.

Ve Budun Beylerbeyisi ve Anadolu Beylerbeyisi olan Vezîr Mehmed Paşa ve Bosna Beylerbeyisi ve sâyir beylere fermân-ı şerîf sâdır olur. Mefhûm[u] budur ki, Budun Kal'ası altında dernek edüp ve Yanık Beylerbeyisi'ne imdâd edüp ve Papa Kal'ası'na ve Tata Kal'ası'na[12] ve Pespirim ve Polata ve İstoni-Belgırad Kal'ası ile takayyüd edüp ve Budun Kal'ası'ndan on kıt'a bedoloşka, on dört vakıyye ve on birer vakıyye atar topları kundakları ile ve yuvalakları ile ve cebehâne ve barut bin kantar ve âhen[13] dingil ve sâyir mühimmâtlar ile. Ve Budun'da Segbân-başı **[V 68a]** ve yeniçeri ve topcu ve cebeci ve top arabacılarından ve bölük halkından, Vezîr Anadolu Beylerbeyisi Ser'asker olup, mezbûr topları[14] ve cebehâne[y]i Sonlok (صونيلوق) Sahrâsı'nda ordu-yı hümâyûna dâhil olunmak fermân olundukda. Ve[15] Budun'da, Bosna Eyâleti muhâfazada kalup, Vezîr-i sâbık Sinân Paşa-zâde Mehmed Paşa[16] Belgırad'a gelüp, muhâfazada kalup, sefer-i

1 donanmaya ve V : donanmayı E
2 muharrem E : muharremü'l-harâm târîhinde V
3 târîhinde E : — V
4 Palankası'na V : Palanka'ya
5 gün V : rûz E
6 görüp V : + ve E
7 Karaman V : + eyâletlerin E
8 Belgırad'da V : Belgırat'da E
9 idi V : olmağın E
10 eyâletler V : eyâletlerde E
11 ile E : — V
12 Kal'ası'na V : Kal'ası'n E
13 âhen V : timur E
14 topları E : toplar V
15 Ve E : — V
16 Sinân ..... Paşa V : Mehmed Paşa Sinân Paşa-zâde E

hümâyûn hizmetlerin görmek fermân olunmağın. Ve[1] Budun Kal'ası'ndan on kıt'a topları Peşte'ye geçürüp, Anadolu askeri yoklanur. Ba'dehû sancakları ve[2] alay-beyleri toplar üzerine dahi câmûşlar tedârük etdiler. Ba'dehû[3] Segbân-başı ve sâyir kapu-kulları çadırların kurup, tedârükde oldular.

Ve Belgırad'da Vezîr-i a'zam hazretleri cânibinden tekrâr Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr Hasan Paşa, Hezargırad'da ve Rusçuk muhâfazasında olduğu mukarrer. Lâkin fermân olunmuş idi; evvel-bahârda Rumeli sancakları ile ve zu'amâ ve Rumeli sipâhîleri ile Hezargırad'da dernek edüp, Varna'da olan topları ve cebehâne[y]i ve Şumnu'da olan topları dahi yörük beyleri ile câmûşlar ile Belgırad'a dahil olunması içün mü'ekked emr-i şerîf[4] gönderilmeğin. Ve mezbûr altı kıt'a topları ve iki kolonborina[y]ı[5] ve kundak ve tekerlekleri ve kaba cebehâne[y]i, topcular ve cebecilerden bölük-başılar ve neferâtlar ta'yîn olunmağın, Rumeli askeriyle Belgırad'a 'azîmet olunup ve Nehr-i Tuna sevâhilinde ve Rusçuk'da ve Silistire'de ve[6] Hırsova ve İsakçı ve Niğbolu [ve] Vidin sancakları ile Vezîr Satırcı Mehmed Paşa, Ser'asker ta'yîn olunmağın ve kapu-kullarından, yeniçeri ve cebeci ve topcu ve arabacıyân ve[7] nevbetciler mukaddema ta'yîn olunmuş idi. Vidin kul-oğulları bin nefer tahrîr olunduğu üzere, ağaları ile Niğbolu ve[8] Vidin muhâfazasında rûz [u] şeb hizmetlerde idiler.

Ve Eflâk u Boğdan keferesi Mihal-i bed-baht keferenin 'ısyânları mukarrer; ve taburları Bükreş'de idi. Ve Tatar Hân'dan havf üzere oldukları mukarrer.

Yüz bin Tatar sefer-i hümâyûna me'mûr olup, Hân cânibine Kapucubaşı **[V 68b]** gönderilmiş[9] idi. **[E 22b]** Lâkin Tatar Hân Gâzî Girây yerine karındaşı Feth Girây, Tatar askeri ile Üngürus seferine me'mûr olup, Özi cânibine teveccüh edüp[10], ba'dehû Belgırad'a 'azîmet ederler.

Ve Belgırad'da Vezîr-i a'zam olan İbrâhîm Paşa[11], kapu-kullarının zahîrelerin tevzî' ederler. Ve cebehâne[y]i Sirem Sahrâsı'na nakl ederler. Ve iki yüz şâhî darbuzan ve yüz 'aded miyâne darbuzan[12] ve kifâyet mikdârı mi'mâr u neccârlar ve haddâdlar ve seng-tırâşân ve kunbaracıyân ve Sirem koçuları, Kilâr-ı hümâyûn içün mekârî ile tedârük olunmağın. Ve Arslan

1 Ve E : — V
2 ve V : — E
3 Ba'dehû E : Ve V
4 şerîf V : şerîfler
5 kolonborina[y]ı E : kolonborina V
6 ve E : + ve V
7 ve V : — E
8 ve V : — E
9 Hân ..... gönderilmiş V : dahi Kapucu-başı Hân cânibine göndermişler E
10 edüp V : ederler E
11 olan İbrâhîm Paşa E : — V
12 ve ..... darbuzan E — V

Ağa'ya Cebeci-başılık ihsân olundu[1]. Ve mahbûs Nüzül Emîni Kejdehân 'Ali Efendi'ye, Baş-defterdârlık ihsân olundukda*, Defterdâr-ı sâbık Hacı İbrâhîm Paşa'ya Haleb Eyâleti sadaka olunmağın. Ve ordu-yı hümâyûnda zahîre müstevfâ idi; câmûş arabaları ile beksemâdlar[2] firâvân idi.

Ve müşâvere fermân olunur. Vezîr-i a'zam otağında, serhad ağaları ve serhad gâzîleri da'vet olunur. Vezîr-i sânî Cıgal-zâde, Vezîr[3] Cerrâh Mehmed Paşa ve diğer Vezîr Mehmed Paşa ve Yeniçeri Ağası ve kapu-kullarının ihtiyârları ol meclisde hâzır olmağın: "Üngürus'da vâki' kırallarun taht-ı kadîm[i] Eğri Kal'ası'dır. Sa'âdetlü Pâdişâhımız[ın] Eğri serhaddi üzerine teveccühleri lâzımdır. Gazâ'-i ekberdir, inşâ'allâh. Ve andan sonra kılâ'lar ve Alaman Vilâyeti'dir. Ma'denler zabt olunur ve hem Kılâ'-ı Eğri, Üngürus kilididir" deyüp niyyet olunmağın. "Ba'dehû Varadin Kal'ası önünde, Tuna üzere köprü bağlanup, ordu-yı hümâyûn ve asker-i İslâm Varadin Köprüsü'nden 'ubûr etmek lazımdır" [deyü] yeniçeri ocağına fermân olunmağın, Yeniçeri Ağası olan Veli Ağa mukaddem yeniçeri tâyifesiyle Sirem yakasına 'azîmet etdiler. Bursa ordusu ile dahi meydânları ile mâh-ı muharremü'l-harâmın gurresinde[4] Varadin Kal'ası üzere teveccüh ederler. Belgırad'dan donbaz gemilerinden kifâyet mikdârı köprü keresteleri ve mühimmât-ı köprü gönderüp, mi'mârlar ve neccârlar ta'yîn etdiler. Üç menâzilde Yeniçeri Ağası Varadin Kal'ası'na dâhil oldular. Nehr-i Tuna sevâhilinde köprü yerlerin[5] müşâhede edüp[6], köprüye mübâşeret olunmağın, 'acele birle donbaz[7] gemilerin bağlayup, **[V 69a]** dört günde köprü itmâm olur[8]**.

Ve mâh-ı muharremin beşinci günü, şâhî darbuzanlar Sirem Sahrâsı'ndan göçüp[9], ba'dehû Varadin cânibine[10] 'azîmet etdüklerinde, Karye-i Karloviçse, ba'dehû Varadin menâzilinde köprüden şâhî darbuzanları[11] 'ubûr etdürdüler. Ve yeniçerinin ordusu dahi köprüden 'ubûr etdiler.

1 olundu V : olunmağın E
* Askerin, mevâcib talebi için İbrâhîm Paşa'ya hücûm edip azlettirmeleri üzerine Kejdehân Ali Efendi'nin Defterdâr olması, ordu Segedin'de iken (Peçuylu, II,192; *Fezleke,* I,78), Hasan Bey-zâde'ye göre (II,187) ise Sonlok'a varılmadan önce vukûbulmuştur. Selânikî'ye göre (II,636) bu değişiklik Eğri Kalesi'nin fethinden sonradır.
2 beksemâdlar V : beksemâd V
3 Vezîr E : ve V
4 gurresinde V : gurresinden E
5 yerlerin E : yerler V
6 edüp V : ederler. Dahi E
7 donbaz E : — V
8 olur E : bulur V
** Yeniçeri Ağası 1 Muharrem 1005'te Varadin'e dâhil olmuş ve köprü 3 günde tamamlanmıştır (*Nuhbe,* s.184; *Fezleke,* I,77).
9 Sahrâsı'ndan göçüp V : Sahrâsı'nda gecüp E
10 cânibine E : cânibe V
11 darbuzanları V : darbuzanlar E

Ve Belgırad'dan, mâh-ı muharremü'l-harâmın[1] onuncu günü ordu-yı hümâyûn ve otağ-ı hümâyûn, Sirem Sahrâsı'na teveccüh etdiler*. Ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri, alaylar ile Sirem Sahrâsı'na 'azîmet[2] ederler. "Nehr-i Sava Cisri'nden asâkir-i İslâm 'ubûr ederler, dahi ordu-yı hümâyûn ve hayme vü çadırlar Islankamen'e (اسلام قامونه) doğru kondular.

Ve Belgırad muhâfazasında sâbıkā Vezîr-i a'zam olan[3] Sinân Paşa-zâde Vezîr[4] Mehmed Paşa[5] Kāyim-makām kalup ve Defterdâr Kāyim-makāmı Tırban[6] 'Ali Efendi ta'yîn olunmağın. Ve Âsitâne-i sa'âdet muhâfazasında[7] olan [dahi] Vezîr Hâdım Hasan Paşa[8].

Ve Bahr-ı sefîd'e ta'yîn olunan **[E 23a]** yetmiş kıt'a kadırga ile[9] Kapudân Vezîr Halîl Paşa, donanmaya kapu-kulları ile teveccüh etdükleri mukarrer idi; lâkin[10] küffâr gemilerinden dört kalyon feth olunmuş idi.

Ve Anadolu câniblerinden[11] sefer-i hümâyûna me'mûr olan asâkir-i[12] İslâm ba'zıları Gelibolu'dan ve ba'zıları[13] Beşiktaş'a Üsküdar'dan geçürmek[14] te'kîd olunmuş[15] idi. Ba'dehû İstanbul her vechile zabt üzere olmağın, dahi bakıyye mühimmât-ı sefer görülür idi.

Ve ordu-yı hümâyûn mâh-ı mezbûrda, Sirem Sahrâsı'ndan teveccüh edüp, İslankamen (اسلام قامون) menâziline kondular. Ba'dehû Karye-i Karloviçse, ba'dehû Varadin Kal'ası'na dâhil olduklarında, otağ-ı hümâyûn köprüden 'ubûr edüp, ba'dehû ordu-yı hümâyûn geçüp, üç günde asker ve ağırlık 'ubûr etdükde, Vezîr-i sânî Cıgal-zâde, Şâm kulu ile ilerüde çarkacı fermân olunur. Vezîr Cerrâh Mehmed Paşa girü dündâr olup, Varadin Köprüsü'nden bir ferdi girüye izin vermezlerdi; meğer fermân ile bir hizmete me'mûr ola. Ve[16] Semendire Beyi[17] olan Înehân Bey'i, köprü muhâfazasına

1 Belgırad'dan ..... harâmın V : Belgırad'da mâh-ı muharremin E
* Sava Nehri üzerinde kurulan köprüden Sirem Sahrâsı'na geçiş *Nuhbe* (s.184) ve *Fezleke*'ye göre (I,77) 27 Zilhicce 1004'tedir.
2 azîmet V : teveccüh E
3 olan V : + Vezîr E
4 Vezîr E : — V
5 Paşa V : + Vezîr-i a'zam Sinân Paşa-i 'atîk-i sâbık-zâde Vezîr Mehmed Paşa'nın alayı Sirem'de selâma saflar ile durup, sa'âdetlü Pâdişâh su'âl ederler: "Ostorgon'da kefere ile harb ü kıtâl eden bu mudur?" deyü [E'deki bu kısım nüshada kenar notudur. Uygun yeri olduğu düşünüldüğünden burada nakledilmiştir] E
6 Tırban E : — V
7 sa'âdet muhâfazasında E : sa'âdet'de V
8 Paşa V : Paşa'ya E
9 ile V : — E
10 lâkin E : — V
11 câniblerinden V : câniblerinde E
12 asâkir-i V : asker-i E
13 ba'zıları E : ba'zılar V
14 Üsküdar'dan geçürmek E : geçmek V
15 olunmuş V : — E
16 Ve V : — E
17 Beyi E : + Beyi V

fermân etdiler. Ve Belgırad'da olan Nehr-i Sava üzere kurulan köprü ve Kayaburnu önünde Tuna üzere kurulan köprüyü, Vezîr Mehmed Paşa muhâfaza **[V 69b]** ederlerdi. Ve Temeşvar'a me'mûr olan asker, Tuna üzerinde olan köprüden 'ubûr ederlerdi. Ve asker-i Tatar mezbûr köprüden geçüp[1], ba'dehû köprüyü kat' etdiler.

Varadin menâzilinden, beşinci gün Segedin nâm hisârda ve sahrâda otağ-ı hümâyûn dâhil oldukda[2], menâzil-i mezbûrda alaylar fermân olunmağın, asâkir-i İslâm cebe vü cevşen ü silâh ile müretteb ü müzeyyen saflar bağlayup, selâma durdular. Gāzîlerimiz ve serhad fârisleri, küffârdan diller getürdüler ve kefereden başlar[3] getürüp, hizmetleri mukābelesinde ihsân ü murâda vâsıl oldular. Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh, otağ-ı hümâyûnlarında karâr etdiler. Dört gün oturak fermân olunmağın.

Ve Rumeli Beylerbeyisi ve sancakları ve alay-beyleri ve zu'amâ ve Rumeli gāzîleri Belgırad'a dâhil olurlar, ba'dehû Sirem Sahrâsı'na 'azîmet ederler ve[4] ılgar ile Segedin menâzilinde ordu-yı hümâyûna dâhil olurlar[5]. Otağ-ı hümâyûn karşusu sahrâ olup[6], Rumeli alayı yirmi saf olup, her sancakbeyi başka alay ve Beylerbeyi Vezîr Hasan Paşa[-yı] nâmdâr, Rumeli kisveleri[7], tahta cebelü ve yarar süvârî ve bebr ü kaplan postlu[8] ve Yahyâlu kisve başlarında. Ol gün Rumeli'nin alayı bî-kıyâs idi. Sa'âdetlü Pâdişâh Rumeli'nin alaylarını müşâhede edüp, şeb-reng bî-zebân Ağa ile bir has hil'at 'atâ etdiler.

Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr Hasan Paşa, sancak-beyleri ile Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa otaklarına gelüp, hâk-i pâylarına yüz sürüp, ba'dehû beyler bi'l-külliyye hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, **[E 23b]** her birine hil'atler ihsân olundukda, Beylerbeyi Vezîr[9] Hasan Paşa'ya iki sevb[10] serâser hil'at 'atıyye olmağın ve Rumeli Kethudâsı'na ve Defterdârı'na[11] ve alay-beylerine ihsânlar olup[12], cebehâne[y]i teslîm ederler. Ve altı kıt'a bedoloşka[y]ı, yörük beyleri ile ordu başına kondurdular. Ve toplar ile ta'yîn olunan bölükbaşılara 'atıyye ihsân olunmağın. Ve[13] Rumeli askeri menzil-i mezbûrda kā'ide üzere sol kolda[14] kondular.

1 geçüp V : 'ubûr etdiler idi E
2 oldukda V : + ve E
3 kefereden başlar V : kefere başların E
4 ve V : dahi E
5 olurlar E : oldular V
6 sahrâ olup V : sahrâdır E
7 kisveleri (كيه سولرى) V : kisveli (كيسولى) E
8 postlu V : post ve kabâdî E
9 Vezîr E : — V
10 sevb E : — V
11 Defterdârı'na E : defterdârâna V
12 ihsânlar olup V : ve E
13 Ve E : — V
14 kā'ide ..... kolda V : sol kolda kā'ide üzere E

Ve Segedin Şehri bağ u bostanlı, meyvesi firâvân **[V 70a]** ve bağ ve engûr ve[1] hubûbât bî-nihâye olup, lâkin te'kîd olunup, bir ferd akçasız bey' u şirâ ve[2] zulm ü te'addî olunmazdı. Vezîr-i a'zam hazretleri ordu-yı hümâyûnda nidâ etdürüp[3], bir ferd bağ u bağçeye girüp bir şey almazlardı.

Ve donanma gemileri Segedin İskelesi'ne dâhil olmuşlar idi. Ve asâkir-i İslâm dahi ordu-yı hümâyûna gelürlerdi.

Ve mâh-ı muharremin on beşinden mukaddem, ordu-yı hümâyûn teveccüh ederler. Menâzil ü merâhil kat' ederek ve Rumeli Beylerbeyisi alayları ile ilerüye teveccüh ederlerdi[4]. Ve toplar ile Alacahisâr Beyi, Vı[l]çıtrın Beyi ta'yîn olunmağın[5], kaba cebehâne ile[6] ma'an giderlerdi. Ve Yeniçeri Ağası Veli Ağa, yeniçeri neferâtı ile sahrâda alaylar gürûh gürûh, üçer saf tüfengendâz ve bölük halkı süvârî cebe vü cevşenlü, bayrakları ile alayda[7] saf saf yemîn ü yesârda hareket üzere idiler. Ve her şeb otağ-ı hümâyûnu nevbet be[8]-nevbet muhâfaza ederlerdi.

Ve mâh-ı muharremin (.....)[9] Sonlok nâm kal'aya dâhil oldukda, sahrâya konulup, fermân-ı şerîf sâdır olur ki[10], mukaddem donanma gemileri Nehr-i Tise ile Sonlok Kal'ası sevâhillerine[11] gelüp, karâr ederler. Topları ve cebehâne[y]i taşra çıkardılar. On sekiz kıt'a balyemez topları komenalara bağlayup, palamarlar ile câmûşlar koşmak fermân olunmağın, boyundurukları bağlayup ve[12] Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr Hasan Paşa toplara ta'yîn olunup[13] ve gemilerden, mühimm olduğu üzere zahîre[y]i ihrâc ederler. Ve gemileri Sonlok (صونيلق) 'da alıkoyup, Kapucu-başı 'Ali Ağa[14], şaykalar üzere muhâfazaya kalup ve yeniçeri ocağından ba'zı çorbacılar ta'yîn etdiler. Ve Sonlok[15] Beyi olan Bektâş Bey ve Başka (پحاقه) Beyi muhâfazaya kalup ve Sonlok (صونيلوق) Sahrâsı'nda dört gün muhâfaza ederler. Ve kapu-kullarına Sonlok (صونيلق) 'da lezez sene 1004 mevâcibi tevzî'[16]* ve in'âm-ı Pâdişâhî

1 bağ ve engûr ve E : — V
2 vê V : olunmazdı E
3 etdürüp V : olunmuş idi E
4 ilerüye ..... ederlerdi E : ilerü teveccüh edüp V
5 olunmağın V : + ve E
6 ile V : — E
7 ile alayda V : alaylarda E
8 be V : — E
9 muharremin (.....) E : mezbûrda V
10 ki V : — E
11 sevâhillerine V : + gemiler E
12 boyundurukları bağlayup ve E : — V
13 olunup V : olunmağın E
14 Ağa V : Ağa'ı E
15 Sonlok : صونيلوق E : صونيلق V
16 tevzî' V : + olunmağın E

* 1004 senesi lezez mevâcibi askere Sonlok'a varılmadan önce muharremin 18'inde Segedin'de dağıtılmıştır (*Fezleke,* I,78).

ihsân olunmağın, 'umûmen neferâta biner akça tevzî' olunup[1] ve bölük halkına nâzırlar ta'yîn olundu[2]; mevcûd olanlarına tevzî' olunur.

Ve Temeşvar muhâfazasında olan **[V 70b]** Serdâr-ı sâbık Vezîr Hâdım Ca'fer Paşa, me'mûr olan beylerbeyiler ve kapu-kulları ile ordu-yı hümâyûna dâhil olurlar[3]. Sadr-ı a'zam İbrâhîm Paşa hazretleriyle mülâkat[4] oldukda, iltifâtlar olur. Ve kapu halkından ve yeniçeriden ve ibtidâdan ve ocaklardan hizmetleri mukâbelesinde bölük ihsân etdükleri defterleri, Sadr-ı[5] a'zam hazretlerine şefâ'at ederler ve telhîs ederler. Ve Karaman Beylerbeyisi ve Sivas Beylerbeyisi ve Diyârbekir ve Mar'aş ve Rakka beylerbeyileri, alayları[6] ile ve sancakları ile hâzır oldukda, ba'dehû[7] alayları ile saflarda, yemîn ü yesârda durdular. Beylerbeyilere hil'atler ihsân **[E 24a]** olunmağın ve te'kîd olur. Sonlok (صونيلق) Sahrâsı'nda sefer-i hümâyûna me'mûr olan müteferrika ve zevvâkîn ve çavuşân ve küttâb ve zu'amâ vü erbâb-ı tîmâr ve gayri[8] ve cebelü ve ma'zûl her ecnâs, beylerbeyileri tarafında mevcûd yoklanur. Kānûn üzere cebelüleri ile defter olunmağın.

Ba'dehû Rumeli Beylerbeyisi, ilerü çarkacı ta'yîn olundukda[9], Vezîr Ca'fer Paşa kendü tevâbi'i ile ve cedîd sipâhî ile sağ kolda çarkacı fermân olunur; tuğlar önünce ta'yîn idi. Ve Mar'aş Beylerbeyisi dündâr olup, ağırlık girü kalurdu. Ve te'kîd olundu; ağırlık girüde kalup[10], süvârî bir ferd ağırlık içre kalmayup, herkes kollarında ve alaylarında hâzır olup ve toplara çâmûşlar koşulup, yörük beyleri ve yörük tâyifesi ve Karaman Beylerbeyisi ve Rumeli beylerinden dört sancak-beyi ta'yîn olunmağın ve şâhî darbuzanlar alayı önlerince hâzır idi. Lâkin üç çorbacı neferâtiyle yeniçeriden ta'yîn idi. Ve Cebe-hâne'den yedi katâr deve yükü barut ve fınduk ve fitil ve iki Bölük-başı, neferâtiyle cebecilerden şâhî darbuzanlar ile konup, müheyyâ idi. Ve ordu başında şâhî darbuzanlar üslûb-i sâbık üzere konarlardı. Her gice yeniçeriden on oda tüfeng-endâz, muhâfaza ederlerdi. Ve kırk 'aded şâhî darbuzan otağ-ı hümâyûnu beklemek fermân olundukda, Fakîr [ü] bî-çâre[y]i ta'yîn edüp, iki yüz neferâtlar ile muhâfaza ederdük. Ve cevânib-i erba'ayı karavullar ta'yîn idi. Cemî'[11] beylerbeyiler muhâfazada, sancak-beyleri atlar arkasında, zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr[12], sipâhîleri ile karavulları beklerler idi[13]. Ve Dergâh-ı 'âlî [V

1 olunup V : olunmağın E
2 olundu V : olunmağın E
3 olurlar V : + Vezîr Ca'fer Paşa alayları ile E
4 hazretleriyle mülâkat V : hazretlerine dâhil E
5 Sadr-ı E : Vezîr-i V
6 alayları E : alaylar V
7 oldukda, ba'dehû V : olduklarında E
8 ve gayri E : — V
9 olundukda V : olunmağın E
10 ağrık girüde kalup E : — V
11 Cemî' V : Cemî'i E
12 erbâb-ı tîmâr V : ehl-i tîmârı E
13 ile ..... idi V : beklerlerdi, karavulları E

71a] çavuşlarından, her beylerbeylere[1] karavul hizmeti içün birer çavuş, karavul[2] çavuşları ta'yîn idi. Vezîr-i a'zam hazretleri câniblerinden karavulların nevbetlerin defter ederlerdi. Sancak-beyleri yoklanur idi. Nısfu'l-leylde[3] uğrın Sadr-ı a'zam hazretleri karavulları yokladurlar idi. "Mebâzâ[4] kâfirlerden bir cânibden hareket olunmasun" deyü ihtimâm olurdu. Ve ordu-yı hümâyûnu ve topları, Vezîr-i a'zam hazretleri ekser evkâtda yoklayup, hâlî komazlardı. Ve ba'zı menâzillerde balyemez toplar bî-vakt eğlenüp[5], orduya gelmezdi; tekerlekde ve câmûşlarda ve sarp[6] balkanlarda 'usret çekilmesi mukarrer idi[7]. Beylerbeyiler ta'yîn olunup[8], ikdâm ederlerdi; imdâd olurdu. Beher hâl orduya gelürdü.

Ve mâh-ı saferü'l-muzafferde, Sonlok (صونيلوق) menâzilinden göç fermân olunup, alaylar sahrâya çıkup, yemîn ü yesârda beylerbeyiler saf bağlayup ve kapu-kulları saflar bağlayup[9], eğer yeniçeridir, eğer sâyir piyâdelerdir[10], mübârek vakitde salâtü'l-fecr edâ olunup, nefîrler çalınup, asâkir-i İslâm saf dutup, selâma durdular. Ba'dehû 'azametlü Pâdişâh-ı 'âlem, Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve Harem-i muhterem ağaları otağ-ı hümâyûnda saflar oldukda, esb-i fâris, mücevher eğerlü[11] ve licâmlu mehîb 'aşkar misâl at[a] devlet birle[12] süvâr olup[13], bir uğurdan çavuşân hurûş birle hayr[14] du'âlar edüp teveccüh etdükde, Vezîr-i[15] Âsaf-ı zemân selâmlayup[16], revâne **[E 24b]** oldular. Ve[17] solaklar ve yeniçeriler[18] ve Rikâb-ı hümâyûn ağâları ve Devlet-i 'âliyye'nin bendeleri, 'ünvân ve silâhları ile 'azîmetde ve ilerüde av ağaları kā'idelerince ve altı bölük halkı yemîn ü yesârda saflar bağlayup, sa'âdetlü Pâdişâhım[19] kapu-kullarına selâm ifşâ ederler. Ba'dehû sancaklar mukābelesinde alay bayrakları cem' oldukda, kırmuzu bayraklar ve sebz ve beyâz bayraklar sağ [kolda] kanad misâl saflar ile sahrâyı dutup ve sarı bayrak dahi gurebâ'-i yesâr sol kolda. Sahrâyı duman dutup, atlar sahîlinden ve gāzîler hareketinden ve kös ü tabl u nakkāre vü nefîr âvâzı ve sadâdan[20] gök

1 beylerbeylere E : beylere V
2 karavul V : karavullar E
3 -leylde V : + ve E
4 Mebâzâ V : + bir E
5 eğlenüp V : eğlenür E
6 sarp E : sarb V
7 idi V : — E
8 olunup V : olunurdu E
9 saflar bağlayup E : saflarda V
10 piyâdelerdir E : piyâdeler V
11 eğerlü V : eğer E
12 mehîb ..... birle E : müretteb 'aşkara V
13 olup V : oldular E
14 hayr V : hayr u E
15 Vezîr-i : Vüzerâ'-i EV
16 selâmlayup V : selâmlayu[p] E
17 oldular. Ve V : — E
18 yeniçeriler V : yeniçeriyân E
19 Pâdişâhım E : Pâdişâh V
20 ve sadâdan E : — V

yüzünde pervâz[1] eden murgān bî-dermân kalup[2], asker aralarına düşerdi[3]. Ve alay ortasında fâris cılasın gāzîler silâhşorluk ederlerdi. Ve cilidler ve ba'zı **[V 71b]** cündîlikler edüp, 'atıyye ihsân olurdu. Ve beylerbeyiler alayı, yemîn ü yesârda saflar bağlayup, dört mîl mikdârı mesâfe olurdu. Bir menâzilden bir menâzile varınca[4] alaylar mukarrer.

Vech-i meşrûh üzere mesâfe kat' ederek, mâh-ı mezbûrun (.....)[5] Eğri Sahrâsı karîb oldukda, bâğ u hadîka ve[6] eşcâr-ı bostan, mişeyistân, câ-be-câ varoş karyeleri bî-nihâye; lâkin re'âyâlarından eser yok. Bağ u bağçelerinde eşcâr bî-nihâye, engûrün meyveleri eşcârlarında[7] ve bağlarında envâ'ından üzüm ve çayır çemen, sebze-zâr ve sîb eşcâr, dahi ahlâd[8] ve suları âb-ı revân olup, pınarlar dahi ırmaklar, dört mîl mikdârı bağ u bağçe ve cevânib-i erba'ası[9] varoş misâl kurâ.

Ve Eğri Kal'ası altından gāzîler ılgar ile seğirdim edüp, küffârdan[10] bir mikdâr baş u diller[11] getürdüler. Alaylarda sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin önünde atları[12] ayağında yuvaladılar ve dilleri giriftâr [etdiler]. Ba'dehû keferenin alaylarından tefahhus olundukda: "Kal'alarından taşra ayrılmazlar ve top altından sahrâya gelmezler ve taburlarından haber yokdur" deyü dıragomana[13] cevâbları olur.

Ve Rumeli Beylerbeyisi Eğri Kal'ası'na dâhil olur. Bir mikdâr çarkaya[14], gāzîler ikdâmlar ederler. Keferenin atlusu hendekten[15] bir mikdâr cür'et ederler. Gāzîlerimiz bir mikdâr baş alurlar. Ba'dehû[16] bir cânibden Vezîr Ca'fer Paşa, bağlar arasından varoşda muhârebe olur. Kefere-i Nemçe, Eğri Kal'ası'ndan toplar ile askere hücûm ederler. Ba'dehû alaylar Eğri Kal'ası üzere dâhil oldular.

Evvelâ Kılâ'-ı Eğri, vâsi', kebîr varoş düzde, bir cânibi Kûh-i Kāf mânendi dağ ve bir cânibi bâğistân ve cânib-i sülüsânı hendek ve içerü kal'ası yüksek burc [u] bârûsu evc-i âsumâne hemser[17]. Bedenleri yek-pâre ve bir cânibi ziyâde sarp, kulleleri biri birine muttasıl. Aşağa Nemçe varoşu dört

1 pervâz : bervâz EV
2 kalup V : kalur E
3 düşerdi V : düşüp E
4 varınca E : — V
5 mâh-ı mezbûrun (.....) E : — V
6 ve V : — E
7 engûrün ..... eşcârlarında E : — V
8 ve ..... ahlâd E : — V
9 bağçe ..... erba'ası E : bağçeler ve cevânibi V
10 edüp, küffârdan V : ederler E
11 baş u diller V : diller ve baş E
12 atları V : atlar E
13 dıragomana E : dıragomanlara V
14 çarkaya E : baş alurlar. Çarkada olan V
15 hendekten E : — V
16 Gāzîlerimiz ..... Ba'dehû E : — V
17 hemser E : + dört cânibi hendek ve V

cânibi hendek[1], dahi batak ve bir kebîr kilisaları[2] mukarrer. Ve topları bedenlerinde ve kullelerinde bî-nihâye ve toplarun duhânı evc-i âsumâne perverîş[3]. Ve bir 'azîm ılıca, kudret-i İlâhî bir boğazdan kaynayup cârî olur; kal'aya karîb havzdır. Ve Eğri Kal'ası içre iki hatvan olup; Macar Beyi ve Nemçe Kapudânı. [Ve]: "Kıral câniblerinden hayli kefere kapanmış" derler. Lâkin: "İmdâd-ı tabur gelür" deyü ümmîz ederler.

Ol zemân asâkir-i İslâm Eğri Kal'ası'na karşu hücûm u hurûş edüp, aslâ top u tüfenglerine bakmayup, kefere[y]i hendeklerine değin sürdüler. Niçe diller ve başlar aldılar. Ba'dehû alaylar **[V 72a]** kal'aya mukābil[4] saflar bağlayup karârda[5] ve sahrâda kal'aya havâle, otağ-ı hümâyûn ve sâyebân kurup ve ordu ve yeniçeri çadırları otağ-ı hümâyûnu kuşadup ve üç yüz 'aded darbuzanlar ordu başında zencîrlenüp kurdular[6]. Ve beylerbeyiler kollarında çadırların kurup, karavullarmda mu'tâd üzere. Dahi ol vakitde hemân sancakbeyleri, meteris ahvâli içün dağlardan kereste kat' edüp, meteris sepetlerin ördüler. Ve ordu başında neccârlar meteris damların çatdılar. Ba'dehû Cebehâne'den yeniçeriye kürek [ve] kazma tevzî' etdiler. Ol sâ'at Yeniçeri Ağası ve Kethudâ Bey ve Topcu-başı Eğri Kal'ası'na varup, meteris yerlerin görüp nişân kodular. Ahşam vaktinde yeniçeri ocağı meteris tedârükünde oldular[7]. **[E 25a]** Mîrlivâlara[8] ve beylerine te'kîd olunup, dağlardan kereste kat' edüp, çidler örülüp ve kebîr sepetler hâzır idi. Ve mâh-ı saferde meteris tahtalarından damlar çatup, çid [ve] sepetler tedârük edüp[9], Vezîr-i a'zam olan İbrâhîm Paşa, ibtidâ Nemçe varoşlarına mukābele ılıcadan cânibe altı dâne bedoloşka ve dört şâhî darbuzan kurulup, Zağarcı-başı on oda yeniçeri[10] çorbacıları ve odabaşıları ile Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa kollarına ta'yîn olunup ve Sadr-ı a'zam hazretleri[11] çadırların meterislerde kurup ve tevâbi'i ve cemî' ehl-i mansıb[12] ve ikişer kat ordular meterislerde ta'yîn idi. Vezîr Cıgal-zâde Sinân Paşa kolunda beş bedoloşka [ve] dört şâhî darbuzan ve Şâm kulları ta'yîn olunup[13], varoşda büyük kulle[y]i ve kebîr kilisaya karîb tabya[y]ı döğmek fermân olunup[14] ve bağlar arasında Vezîr Hâdım Ca'fer Paşa üç bedoloşka ve[15] bir top on sekiz vakıyye atar kebîr kuplu top idi. Lâkin başı ağır olup, başında[16] ba'zı 'ilâc ile

1 dört cânibi hendek E : — V
2 kebîr kilisaları E : kilisa-i kebîrleri V
3 ve ..... perverîş E : — V
4 mukābil V : mukābele E
5 karârda E : karada V
6 kurdular E : — V
7 hemân ..... oldular E : — V
8 mirlivâlara V : mîrlivâ E
9 çid ..... edüp E : — V
10 yeniçeri E : ile V
11 ve ..... hazretleri V : Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa meterislerde E
12 cemî' ehl-i mansıb V : cemî'i ehl-i menâsıblar ile E
13 olunup E : olup V
14 olunup V : olup E
15 ve V : — E
16 başında E : — V

kullanulurdu[1]. Ve iki kolonborina dahi Vezîr Hâdım Ca'fer Paşa ile[2] Demürcü-zâde demekle meşhûr Topcu-başı-yı sâbık, mezbûr meterisde idi. Ve dört top Yeniçeri Ağası kolunda ve yeniçeri meterisi Eğri Kal'ası'nın ortasını ve kulleleri[3] ve iç kal'aya havâle ve hendekleri kuşadup ve yeniçerinin serdengeçdileri mübâlaga tahrîr olup, bir 'azîm tabya peydâ olup, hâzır idiler. Ve Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Hasan Paşa, dört büyük bedoloşka ve dört şâhîler kurup sahrâda, kal'anın kapuların döğüp ve Vezîr Cerrâh Mehmed Paşa bir kol olup, bağçeler içinde iki bedoloşka ve iki kolonborina kurup, baş kulle[y]i ve bedenleri döğüp ve zikr olunan gedükleri ta'yîn olduğu üzere*. Ve[4] ahşam vakti salât-ı mağrib[5] edâ olunup, Cebe-hâne'den kazmalar[6] ve kürekler ve bârût-i siyâh ve fitil **[V 72b]** ve kurşun ve sâyir levâzımâtları[7] yeniçeriye teslîm olunup, odalarına tevzî' olundukda ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve ma'zûller ve serahorlar[8] toprak sürmeğe ve meterisler hizmetine[9] ta'yîn olunup ve râh-ı pusu ve râh-ı mûş kazup, asker-i İslâm mahûf yerlerden hazer etmeyüp, âsân geçüp: "Meterislerden ihtirâz olunmasun" deyü tedârükler etdiler. Ve cerrâhlar hâzırlar[10] idi, Vezîr-i a'zam meterislerinde. Ve beylerbeyiler alayları ile cevânib-i erba'ayı rûz [u] şeb karavullar olup, orduyu muhâfaza ederlerdi. Ve bölük halkı her şeb silâh ve cebe vü cevşen ile otak u bârgâhları hıfz üzere olup ve gündüz 'ulûfeciyân-ı yemîn ü yesârlar nevbet ile rûz [u] şeb hazîneye ta'yîn idiler; kânûnları üzere. Ve silâhdârlar bölüğü meterislerde[11], cebe vü cevşenleri[12] ile süvârî olup, bayrakları ile muhâfazada idiler[13]. Ve Karaman Beylerbeyisi, sancakları ile alaylarda olup, 'alef içün ta'yîn olunmağın. Ve Eğri'de ziyâde rûz [u] şeb yürüyüş olup, ceng [ü] kıtâl olup, kefereden başlar alınmışdır[14]. **[E 25b]**

1 kullanulurdu V : kullanurdu E
2 ile V : — E
3 ortasını ve kulleleri V : ortası ve kulleler E
* Eğri Kalesi'nin muhâsarasına girişildiği 1 saferde kuvvetlerin dağılımı *Fezleke*'de (I,79), metnimizden farklı olarak şöyledir. Sadrâzam İbrâhîm Paşa, Zağarcı-başı ve yirmi oda yeniçeri, yedi bedoloşka ile varoş kapısına, Cigala-zâde Sinân Paşa, Şâm kulları ile ordu etrâfını muhâfazaya, Ca'fer Paşa dört bedoloşka, üç şâhî ile kale karşısındaki bağlar arasına, Yeniçeri Ağası üç top ile ova kapısına, Rumeli Beylerbeyisi Hasan Paşa, kalenin arka tarafındaki dağ başına, Cerrâh Mehmed Paşa dört balyemez şâhî ile bağlar tarafındaki iç kale karşısındaki kilisede meterislere memûr edilmişlerdir. Kâtib Çelebi metnimizi tercih etmediğine göre bu bilgilerle ilgili daha sağlam gördüğü başka bir kaynak bulmuş olmalıdır.
4 Ve E : — V
5 salât-ı mağrib V : mağrib salavât E
6 kazmalar V : kazma E
7 levâzımâtları V : levâzımâtlar E
8 serahorlar : sarhorlar V : sahurlar E
9 hizmetine V : hizmetlerine E
10 hâzırlar V : hâzır E
11 meterislerde E : — V
12 cevşenleri E : cevşenler V
13 idiler V : + olup E
14 Ve Eğri'de ..... alınmışdır E : — V

Ve salât-ı mağrib[1] edâ olundukdan sonra[2], meterislere mübâşeret olunup, ol gice meterislerde çalışup ve küffâr-ı hâksâr şeb [u] rûz bedenlerden kunbaralar[3] ve tüfengler ile asâkire[4] ıztırâb verüp ve kal'adan toplar ile sabâh olunca, min-ba'd araların kesmeyüp ve kunbaralar ile meterisde niçe gāzîlerden mecrûh olurdu. Gāzîler, keferenin aslâ top u tüfenglerine bakmayup, her koldan cidd ü ikdâmlar birle meterisler temâm[5] olundukda, seherî hayr[6] du'âlar olup[7], salâtü'l-fecr edâ olundukdan sonra, 'azîzler dahi[8] Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerine niyâz u tazarru'[9] edüp ve gözlerinden[10] yaşlar döküp ve hazret-i Rasûlullah sallalâhu 'aleyhi ve sellem hazretlerine çok[11] salavât-ı şerîf getürüp[12] ve Çehâr-yâr hazretlerinden fütûhâtlar nasîb ola" deyü Feth-i[13] şerîf tilâvet olundukdan sonra, Sancağ-ı şerîf'in[14] altında hayr[15] du'âlar olunup, ba'dehû bir uğurdan[16] yeniçeri meterislerinden gülbang gelüp[17], ba'dehû cemî' meterisler de gülbang getürüp, yeniçeriden üçer[18] nevbet meterislerden tüfengler atılup, ba'dehû ibtidâ Vezîr-i a'zam hazretleri[19] kollarından toplar atılup ve[20] ba'dehû sâyir kollardan bir uğurdan toplar atılur. Ve üç gün aslâ göz açdırmayup, vech-i meşrûh üzere Eğri Kılâ'ı toplar ile döğülüp ve ba'zı gedükler açılurdu. Ve bir cânibinden[21] toprak sürülüp, hendek doldurmak tedârükleri **[V 73a]** olup.

Ve mâh-ı mezbûrda Budun Vilâyeti'nden on kıt'a top ve cebehâneler[22] ve levâzımâtlar gelüp, Anadolu Beylerbeyisi olan Vezîr Mehmed Paşa ve Segbân-başı ile segbânlar, tüfengler ile ve cebeciler ve topcular alayları ile ve bayrakları[23] ve Anadolu sancak-beylerinin alayları saflar olup, orduya dâhil olup ve[24] otak u[25] bârgâhlar önünden alayları, müzeyyen ile[26] geçüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı zıllullâh köşkden teferrüc edüp ve Eğri Kal'ası'na doğru

1 salât-ı *mağrib* V : *mağrib* salavât E
2 *sonra* V : — E
3 kunbaralar V : + ile E
4 asâkire E : asâkir V
5 meterisler temâm V : meterisleri itmâm E
6 hayr V : + u E
7 olup V : + ve 'azîzler dahi E
8 'azîzler dahi V : — E
9 niyâz u tazarru' E : tazarru' u niyâz V
10 gözlerinden V : çeşmlerinden E
11 çok E : — V
12 getürüp V : + ve Livâ-i şerîf [ve] Sancağ-ı Sultân-ı asfıyâ ve Burhân-ı atkıyâ E
13 Feth-i V : Feth u E
14 şerîfin E : şerîf V
15 hayr V : + u E
16 bir uğurdan E : — V
17 gelüp E : + ve V
18 üçer V : + kat E
19 hazretleri E : — V
20 ve V : — E
21 cânibinden V : cânibden E
22 cebehâneler E : + ve topcular alayları ile ve cebehâneler V
23 ve topcular ..... bayrakları E : alaylar ve bayraklar ile V
24 olup ve E : olduklarında V
25 otak u V : otak E
26 alayları, müzeyyen ile E : — V

zînet ile 'azîmet edüp, Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa'ya meterisde mülâkat olup, hil'atler ihsân olunmağın. Ve küffâr-ı hâksârdan on kefere diller getürüp, söyledüp harca sürdüler. Ve Anadolu Beylerbeyisi olan Vezîr Mehmed Paşa'ya bir kol ta'yîn edüp, bir cânibi[1] dere ve bir cânibi kûhistân bayır[dan] kal'aya havâle olup, sekiz top-ı kebîr ile meteris kurup ve Segbân-başı olan Hüseyn Ağa meterislere girüp ve mâh-ı saferin beşinci gününde[2] Anadolu askeri meteris kurup, toplar ile döğerler idi. Lâkin gedükler açılup, ibtidâ kapu cânibine[3] yürüyüş olup, ba'dehû yeniçeriler ocağından ve 'acemi oğlanı[4] ve bostan oğlanları aralarından ve garîb yiğitlerden serdengeçdiler tahrîr olunmuş idi. Ve cebecilerden[5] ve topculardan ve bölük halkından serdengecdi olup ve[6] mâh-ı saferde (.....)[7] Nemçe varoşları cânîblerinden ve tabyaya girüp, mübârek vakitde[8]. Aslâ havf olunmayup, izdihâm üzere bayrakların bedenler üzere diküp, cân u dilden gülbang getürüp, Hakk sübhânehû ve Te'âlâ 'inâyet edüp, varoş feth olduğu mukarrer. Lâkin sâyir meterislerde **[E 26a]** olan asker min-ba'd gedüklerinden hılâf gitmeyüp ve topları muhâfaza edüp ve yürüdükde, imdâd[a] gayri cengciler olup, ibtidâ Vezîr-i a'zam kolundan ve Cıgal-zâde kollarından varoş feth olunup ve kefere-i bî-dîn[9] dahi kollarından ırağ olmayup, lâkin mukaddem dördüncü eyyâmda, kefere meterislere guluvv etmeğin, Hakk sübhânehû ve Te'âlâ'nın 'inâyeti ile bir ferde zarar olmayup, varoş zabt olundukda, keferenin evleri meteris olup ve Nemçeler içerüye firâr edüp*, rûz [u] şeb muhârebe[10] **[V 73b]** ve toprak sürülüp ve cemî' askere te'kîd olunup[11], herkes torbalar ve gararlar ile hâr u hâşâk ve gübreler[12] doldurup, hendek içre bırağurlardı. Ve kefere-i bî-dîn, yeniçerinin meterislerine[13] uğrın kapudan guluv birle gelüp, bir mertebede muhârebeler olup, hayli girift[âr] olup ve kelleler alınmağın ve lağımlar[14] tedârük olup, mâh-ı saferin on birinci gün, yeniçeri meterislerinden[15] yürüyüş olup**, bir tabya feth olup ve mecrûh olan kapu-kullarına ihsânlar olurdu. Ve topculara her gâh terakkîler

1 ta'yîn ..... cânibi V : kûhîde bir cânib E
2 gününde V : eyyâmında E
3 cânibine E : cânibinden V
4 oğlanı E : o oğlanı (اواوغلاتی) V
5 cebecilerden V : cebecilerinden E
6 ve E : — V
7 saferde (.....) E : mezbûrda V
8 vakitde V : + buyurdular E
9 -i bî-dîn V : — E
* Küffârın kıble tarafındaki varoşu kendi elleri ile yakıp, iç hisârlara sığınması saferin 3'ünde olmuş gözüküyor ('Andelîb, vr.19a).
10 muhârebe V : muhârebede E
11 cemî' ..... olunup V : cemî'i asâkire te'kîdler olup, hendekler doldurup E
12 gübreler V : gübr[e] E
13 meterislerine V : meterislerin E
14 lağımlar E : lağım V
15 meterislerinden V : meterislerden E
** 11 saferde lağım atılıp, seher vakti yürüyüş emredilir; fakat yürüyüş başarılı olmaz. Tam vazgeçecekken içeriden bir ateş peydâ olur. Askerler lağım atıldı zannederek tekrâr yürürler ve kaleye girerler. Küffâr ise iç kaleye sığınır (*Nuhbe,* s.186).

ve in'âmlar firâvân olup ve Anadolu kolu mahûf yer olup, ol kolda ba'zılar mecrûh olurdu. Ve küffâr topların sahrâlara atup, haymelere erişürdü. Ve otak u bârgâh muhâfaza olurdu. Bu Fakîr dahi[1] her gice, yüz nefer topcular ile elli kıt'a şâhî darbuzan ile sabâh vakti olup, kuşluk zemânı olduğunda, tekrâr meterisde, Vezîr-i a'zam kolunda bedoloşka kullanurdum. Ve cemî' kollarda gedükler açılup, bir uğurdan Eğri Kal'ası'nın her cânibi muhâsara idi. Lâkin küffâr-ı hâksâr yürüyüş yerlerinde[2] bir 'azîm lağım peydâ edüp, barutların lağımda hâzır ve fitillerin korlar, dahi berü başın yakup, hemân muntazır olur: "Asker-i İslâm ne vakit yürür" deyü tedârükde ve tüfengleri[3] ve kunbaraları hâzır olup, lâkin Hakk sübhânehû ve Te'âlâ küffâr-ı hâksâra havf verüp, asâkir-i İslâm[4] ve kapu halkı ve yeniçeri, bedenleri alup, gedüklerde kirpi misâl sarılup, hemân işârete muntazırlar olup.

Ve mübârek mâh-ı saferin (.....)* mağrib vaktinde asâkir-i İslâmı âgâh edüp: "İnşâ'allâhü Te'âlâ[5] yarın 'ale's-seher kal'aya yürüyüş" deyü haymelerde te'kîd olunmuş idi. Ve mübârek eyyâmda ve gicede sabâh vakti olunca hayr[6] du'âlarda olup ve tevhîd ü zikrullâh ederek ve Feth-i şerîf tilâvet edüp ve sancak[7] ve Livâ-i şerîf meterislerde hâzır idi. Cemî'[8] halk-ı 'âlem niyâzda olup, sabâh vakti olup, salâtü'l-fecr edâ olunup, ba'dehû du'âlar olup, yürümek üzere iken içerüden kefere "el-Emân el-Emân!" deyü nidâ olup ve Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr Hasan Paşa'[y]ı taleb edüp, Vezîr-i a'zam hazretlerinden icâzet olup, Vezîr Hasan Paşa gedük başında Nemçe Kapudânı **[V 74a]** tâz[e] yiğit kefere[9] ve Macar Kapudânı siyâh sakallu kefere-i bî-dînler niyâz ederler. Emân[10] ile rencîde olunmayup, kal'a[y]ı teslîm etdükde, otak u bârgâha telhîs gönderüp, sa'âdetlü Pâdişâhımıza 'arz olunmağın, kefere[ye] emân ile ruhsat verdiler. Ve Yeniçeri Ağası ve Rumeli Beylerbeyisi Hasan Paşa** ve Topcu-başı ve Cebeci-başı ve bu Hakîr dahi kal'aya ma'an girüp,

1 dahi V : — E
2 yerlerinde E : yerlerinden V
3 tedârükde ve tüfengleri V : tedârüklerinde ve tüfengler E
4 -i İslâm V : — E
* Eğri Kalesi'nin emân ile 19 saferinin kuşluk vaktinde fethedildiği kabûl edilecek olursa ('Andelîb, vr.29a-b; Selânikî, II,645; Peçuylu, II,194; *Nuhbe,* s.186), metnimizde boş bırakılan gün yerinde 18 olmalıdır. Bazı kaynakların Eğri Kalesi'nin fethinin saferin 18'inde olduğunu söylediklerini de burada kaydetmeliyiz ('Âlî, s.98; *Fezleke,* I,80).
5 Te'âlâ V : — E
6 hayr V : + u E
7 sancak V : + da E
8 Cemî' V : Cemî'i E
9 tâz[e] yiğit kefere E : tâze yiğit V
10 Emân V : el-Emân E
** *Nuhbe* (s.186), Eğri Kalesi'nin emân ile fethinden bir gün önce, yani saferin 18'inde Yeniçeri Ağası Veli Ağa'ya Rumeli Beylerbeyiliği'nin verildiğini, 'Andelîb ise (vr.26b) bu değişikliğin saferin 17'sinde olduğunu söylemektedir. Bu bilgiler doğru kabûl edilecek olursa, fetih günü kaleye giren Rumeli Beylerbeyisi'nin Hasan Paşa olmaması lâzım gelir. Bu değişikliğin fetih sonrası olduğunu söyleyen kaynaklar da vardır (Selânikî, II,636; Hasan Bey-zâde, II,188; Peçuylu, II,195).

topları tahrîr etmek fermân olunmağın. Ve Macar Kapudânı ve Nemçe Kapudânı gedük başında olan [yerde] lağım etdükleri mukarrer. Kendüleri fitillerin çıkarup ve barutların gösterüp, Cebe-hâne'ye aldılar. Ve mezbûr kapudânlar birer başları ile halâs oldukda[1], keferenin re'âyâların alıkoyup, içeride olan[2] Segbân-başı Hüseyn Ağa'yı ta'yîn edüp, segbânları[3] ile keferenin re'âyâların bir yerde hıfz edüp ve sâyir kefere[y]i meydânda cem' edüp, askere te'kîd olunur[4]: "Zinhâr keferenin 'avrat [u] oğlanlarına değmeyüp, yağma olunmayup". Ve keferenin mecrûhları ziyâde olup, iki binden ziyâde, keferenin 'âsîleri olup, meydânda hıfz olundukda.

Ve Eğri Kal'ası'n zabt olunmağın[5]. Ve Cebe-hâne'ye bir ferd değmeyüp, Cebeci-başı zabt etmeğin ve toplar defter olunup, otuz bedoloşka ve on altı şayka, on yedi kolonborina ve yetmiş dört şâhî darbuzan ve otuz bir miyâne ve otuz pırangı[6], cemî'i iki yüz on top-ı sagîr ü kebîr[7] zabt olunup ve kefereye ruhsat olup, Sipâhî Oğlanları Ağası **[E 26b]** olan Husrev Ağa'yı ba'zı sipâhîler ile kal'adan halâs olan kâfirleri ve 'avrat u[8] oğlanların ve mecrûhların birer kat sevbleri ile[9] Kaşa'ya karîb götürmek fermân[10] olunup, ba'dehû: "Ruhsatdır vilâyetlerine gitmek" deyü gönderdiler idi.

Bir alay serhadlilerden ve gayriden mahlût askerler Eğri'den ayrılup, bir mikdâr menzil gidüp, sahrâda bir mîl kadar[11] ancak kal'adan uzayup, dahi bir hâl olup[12], mâ-beynlerinde bir sebeb olur. Asâkir-i serhadliden bir kılıc peydâ olur. Keferenin ol sâ'atde fi'l-cümlesin şemşîrden geçürüp, Bölük Ağası mâni' oldukda, cânib-i Hakk'dan cezâları olup, bir ferd küffârdan halâs olmak mümkin[13] olmayup, takdîrde kefere-i bî-dînlerün etdükleri **[V 74b]** ihânet, bir alay Müslümânlara Hatvan Kal'ası'nda "Vire" deyü verdüklerinde, 'ahdlerine durmayup, kal'adan çıkan gâzîleri şehîd etdüklerinde, anlara şehâdet müyesser olup, kefere-i müşrikîn ve 'adû-yi bî-dînler cehennem kütükleridir.

Ve mezbûr ahvâl oldukda, Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa[14] âgâh olup, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine telhîs edüp, Hakk Te'âlâ hazretlerinin emri olduğu mukarrer. Keferenin etdükleri ihânet başlarına gelüp.

1 oldukda V : + ve E
2 olan V : — E
3 segbânları E : segbânlar V
4 olunur V : olunup E
5 Kal'ası'n zabt olunmağın E : Kal'ası hıfz olunup V
6 otuz bir ..... pırangı V : miyâne otuz bir ve pırankı otuz E
7 sagîr ü kebîr V : kebîr ü sagîr E
8 'avrat u V : 'avrat E
9 birer ..... ile E : — V
10 fermân E : + fermân V
11 kadar V : karârı E
12 olup V : olur E
13 halâs olmak mümkin V : mümkin olup, halâs E
14 Paşa V : Paşa'ya E

Ba'dehû Eğri Kal'ası'n ve içerüde[1] ba'zı toplar darbından yıkılan yerlerin ve kilisaları cedîd câmi' edüp ve hendeklerin tahrîr etmek içün cemî'[2] askere ve kapu-kullarına ve beylerbeyilere ve sancak-beylerine ve a'yân-ı Devlet tevâbi'lerine[3] sınurlar ile tevzî' olunup[4] ve içerü kal'asına bir müstakîm dîndâr Dizdâr ve hisâr erleri tahrîr edüp ve Sûfî Sinân Paşa'ya Eğri eyâletlerin ihsân etdiler. Ve Sonlok (صونيلوق) Sancağı[5] Bektaş Bey'de olup, gāzî, yarar, nâmdâr olduğu sebebden; Eğri eyâletlerine tâbi' olup ve Hatvan da ve Filek de Eğri'ye tâbi' olup ve cemî' serdengeçdi olan kul-oğulları tahrîr olup, Eğri Kal'ası'na muhâfazada olmak şartıyla ve bin nefer gönüllü tahrîr olup ve ağalar ta'yîn olunup ve Eğri yeniçerisi tahrîr olup ve üç bin yeniçeri, Turnacı-başı ile nevbetçi ta'yîn edüp ve iki yüz topcu[6] ve bin nefer cebeciler ve elli nefer top arabacıları ta'yîn olunup[7] ve sancak-beylerinden Tırhala Beyi ve Alacahisâr Beyi muhâfazaya ta'yîn olunup ve Anadolu sancaklarından Hudâvendigâr Beyi[8] ve Karahisâr-ı sâhib Beyi dahi muhâfazada olup[9].

Ve mübârek cum'a eyyâmlarında, sa'âdetlü[10] Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[11] hazretleri kā'ide üzere câmi'-i şerîfe çıkup*, cemî' vüzerâ[12] ve kadı'askerler ve erbâb-ı devlet, hadem ü haşem ile ve cemî'[13] yeniçeri ve solaklar ve şâtırlar ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve yedekler ve mîrahûr ağalar ve[14] sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri esb-i 'aşkara[15] heybet ile süvâr olup, Eğri Kal'ası'n teferrüc edüp, ba'dehû câmi'e girüp, salât-ı[16] cum'a edâ olunup ve hayr[17] du'âlar oldukda, içerü kılâ'ı seyr ü teferrüc edüp **[V 75a]** ve toplar ile şenlikler olup, ba'dehû otak [u] bârgâhlarına dâhil olup, Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa: "Mukaddem taht-ı şerîfe sa'âdet ile cülûs eylen. Kullarun mübârek bâd deyü hâk-i pây-i şerîfinize yüz sürsünler" deyü 'arz etdiler. Ba'dehû Mevlânâ Hâce[18] Efendi, "Mübârek bâd" deyü[19] yüz sürüp ve[20] ba'dehû Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa, Vezîr-i sânî Cıgal-zâde, Vezîr-i sâlis

1 içerüde V : + olan E
2 cemî' V : cemî'i E
3 tevâbi'lerine V : tevâbi'âtlarına E
4 olunup V : edüp E
5 Sancağı V : Sancağı'n E
6 topcu V : + nevbetci E
7 arabacıları ta'yîn olunup V : arabacılarından ta'yîn edüp E
8 Beyi E : + ve Alacahisâr Beyi muhâfazaya ta'yîn V
9 dahi muhâfazada olup V : ta'yîn olunup E
10 sa'âdetlü E : — V
11 -penâh E : — V
* Cuma namazının edâsı 25 saferdedir ('Andelîb, vr.32; *Nuhbe*, s.187; Na'îmâ, I,152).
12 cemî' vüzerâ V : cemî'i vezîrler ile E
13 cemî' E : — V
14 ve V : cum'a-i şerîfe E
15 esb-i 'aşkara V : Gāzî at-ı 'aşkar ve E
16 salât-ı V : salavât-ı E
17 hayr V : + u E
18 Mevlânâ Hâce V : Hâce Mevlânâ E
19 "Mübârek bâd" deyü E : — V
20 ve V : — E

Cerrâh Mehmed Paşa*, Vezîr-i râbi' Hâdım Ca'fer Paşa, Vezîr Hasan Paşa, Vezîr Mehmed Paşa, ba'dehû beylerbeyiler ve sancak-beyleri ve Yeniçeri Ağası ve sâyir ağalar ve defterdârlar ve ehl-i Dîvân ve Müteferrika ve Çaşnigîr ve Çavuş-başı ve ba'zı çavuşân, hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler[1]. Ba'dehû kānûnları üzere hil'atler ihsân olunup ve Topcu-başı'ya[2] ve Cebeci-başı'ya[3] ve top arabacıları[4] ağalarına ve yeniçeri ocaklarına, Segbân-başı'ya ve Zağarcı-başı, dahi Kethudâ Bey ve Kâtib Efendi'ye ve sâyir zâbitlerine kānûnları üzere ri'âyetler olup ve bölük halkının ağalarına ve kethudâları ve Mukābeleci-i Süvârî ve Piyâde ve bölük kâtibleri ve bölük su-başıları[5] dahi âyînleri[6] üzere hil'atler ihsân olunup, ba'dehû ol sâ'at nevbetler ve kösler döğülüp[7], şenlikler olur[8].

Ve Eğri Kal'ası'nın ta'mîri içün rûz [u] şeb çalışurlardı. Ve[9] bağ u bağçe firâvân idi; meyveleri[10] asâkire kifâyet ederdi.

[E 27a] Ve Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Hasan Paşa, Küçük Vezîr olup ve[11] Yeniçeri Ağası olan Veli Ağa'ya Rumeli Eyâleti ihsân olunup**, cemî'[12] sancak-beyleri ve alay-beyleri ve Müteferrika ve Çavuş ve Defter Kethudâsı ve Tîmâr Defterdârı ve Tezkirecisi mübârek bâda varup[13] ve alaylar ile karavullara gitmeğin. Ve[14] Yeniçeri Ağalığı, Kapucu-başı olan Sarıkcı Mustafa Ağa'ya

* Eğri Kalesi'nin muhâsarasına başlandığında II. Vezîr Cerrâh Mehmed Paşa, III. Vezîr Cıgala-zâde Sinân Paşa'dır (*Nuhbe,* s.185). 'Âlî'ye göre (s.96) ise muhâsara sırasında II. Vezîr Cerrâh Mehmed Paşa, IV. Vezîr Cıgala-zâde Sinân Paşa, VI. Vezîr Ca'fer Paşa, VII. Vezîr Hasan Paşa'dır. Bu iki kaynaktaki bilgiler nisbeten değişik olmakla beraber metnimiz her ikisinden de farklıdır.

1 sürdüler E : sürüp V
2 -başı'ya E : başı V
3 -başı'ya E : başı V
4 arabacıları E : arabacı V
5 su-başıları V : su-başılar E
6 âyînleri E : âyî[n]leri (ایبلری) V
7 döğülüp V : ile E
8 olur V : olup E
9 çalışurlardı. Ve E : çalışup V
10 bağçe ..... meyveleri E : bağçeleri firâvân V
11 ve V : — E

** *Nuhbe* (s.186), Eğri Kalesi'nin emân ile fethinden bir gün önce, yani saferin 18'inde Yeniçeri Ağası Veli Ağa'ya Rumeli Beylerbeyiliği'nin verildiğini, 'Andelîb ise (vr.26b) bu değişikliğin saferin 17'sinde olduğunu söylemektedir. Bu bilgiler doğru kabûl edilecek olursa, fetih günü kaleye giren Rumeli Beylerbeyisi'nin Hasan Paşa olmaması lâzım gelir. Bu değişikliğin fetih sonrası olduğunu söyleyen kaynaklar da vardır (Selânikî, II,636; Hasan Bey-zâde, II,188; Peçuylu, II,195).

12 cemî' V : cemî'i E
13 varup V : vardılar E
14 Ve E : — V

ihsân olunmağın*, Kethudâ Bey ve Baş-çavuş ve cây-ı Kethudâ Bey[1], Ağa'ya varup, mübârek bâd edüp, cemî'[2] yeniçeri ocağı, Yeniçeri Ağası'n otaklarına götürdüler.

Ve Eğri Kal'ası'n ta'mîr etdükde, Beylerbeyisi olan Sûfî Sinân Paşa, kal'aya me'mûr olan askerleri ile kalup.

Ve küffâr-ı hâksâr ahvâli budur ki, Nemçe Kıralı ve Erdel Kıralı ve Hırvat (خرواد) Kıralı[3] ve Leh Kıralı ve Zrinski-oğlu ve Firenk ve Ceneral ve Gümüş Ayaklı ve Nataşlı ve sâyir milel-i[4] muhtelifeden kefere-i bî-dîn ü[5] müşrikînler **[V 75b]** turvinleri olup, Kaşa Kal'ası Eğri'ye karîb olup, Alaman dağlarında ve Pırak [u] Beç'den ve Firenklerden[6] mu'âvenet taleb etdüklerinde, imdâd-ı kefere üç yüz bin ve[7] seksen bin piyâde kefere tüfengli ve sâyiri tahta cebelü gök demüre gark olup, şerkade (شرقت) alayı başka bir cins kefere, zencîrlü biri birine bağlu olup, her birinde onar Macar tüfengli olduğu mukarrer. Kaşa Kal'ası[8] altında dernekleri olup** ve Eflâk ve Boğdan kefereleri imdâda gelüp, yüz dört kıt'a toplar ile tabur bağlayup ve on beş bin koçu arabaları ordularında ve kefere vilâyetlerinden zahîreleri gelürdü. Ve bî-i'tikād [ve] bî-sa'âdet cemâ'at-i kesîre ve kavm-i bî-hadd ve zemân-ı nekbetleri ve bed-baht kefere-i şeyâtînler cem'iyyet edüp ve her gün subh u mesâ', fi'l-i bâtılları[9] üzere yaçoş topların atup, taburları âgâh ederlerdi[10].

Ve küffâr-ı hâksâr Kaşa altından kalkup, Eğri'de olan asker-i İslâm kasdına[11] ordu üzere gelmek fikr-i[12] fasidleri oldukda, Kaşa Kal'ası'ndan bir menzil yerde taburlar bağlayup, bir kûhistâna arka verüp, bir cânibi bir nehr-i 'azîm cârî olur. Bir cânibi[13] sahrâ olup, koçuların topları[n] önlerine dizüp ve haymelerin kurup, keferenin çeteleri ve karavulları olduğu mukarrer. Ve

* Yeniçeri Ağalığı'na Kapucu-başı Sarıkcı Mustafa Ağa'nın getirilmesi fetihten az önce, yani saferin 17'sinde ('Andelîb, vr.26b) veya 18'indedir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1474, s.169; *Nuhbe*, s.186). Selânikî (II,636), II. Kapucu-başı Mustafa Ağa'nın Yeniçeri Ağalığı'na Eğri Kalesi'nin fethinden sonra getirildiğini nakletmektedir.

1. ve ..... Bey E : — V
2 cemî' V : cemî'i E
3 ve Hırvad Kıralı E : — V
4 milel-i V : millet-i E
5 bî-dîn ü V : bî-dîn E
6 Firenkler'den V : Firenk Lüteran E
7 ve V : — E
8 Kal'ası V : — E

** Çeşitli milletlerden mürekkep küffâr ordusu 'Âlî'ye göre (s.98) 300.000 kişi ile Tokay adlı geniş ovada, *Fezleke*'ye göre (I,81-82), 100.000 civârında bir kuvvetle Tokay Kalesi yakınında, 'Andelîb'e göre (vr.33a-b) 4-500.000 kişilik bir kuvvetle Çatal Kilise yakınındaki bataklı suyun öbür yanında toplanmışlardır. Selânikî (II,641), küffâr ordusunun 200.000'den ziyâde olduğunu söylemektedir.

9 bâtılları V : bâtıllar E
10 taburları âgâh ederlerdi V : taburların âgâh ederler E
11 kasdına V : + fâsidler, gürûh-i kavm-i habîsler E
12 fikr-i V : fikr ü E
13 cânibi V : cânib E

ırmağın[1] bir başı Kaşa'dan cârî olur. Taburları olduğu yerde bir nehr-i firâvân cem' olur, mezbûr[2] Tise'ye dökülür. Nâmı Kaşa Suyu derler; Alaman dağlarından cârî olur. Ba'zı yerleri batak ve bir vîrân kilisenin önünden hâlâ bir geçidi olup, bir dahi keferenin taburuna karîb yerinden[3] geçilür; atlar üzengi çalar. Gayri yerleri câ-be-câ derin ve bataklu[4] ve bir kilisa-i vîrân karye yurdu olup ve bir kebîr vîrân kilisa da nehrün mukābelesi idi[5].

Ve ba'dehû Kırım Hânı gelmeyüp, karındaşı olan Feth Girây, altmış bin Tatarlar ile orduya dâhil olup, Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa ziyâde ihsânlar edüp ve hil'atler[6] ile ve emirzelerine ve Çerâkis[e] bey-zâdelerine, cemî'[7] levâzımâtların görüp, yarar atlardan ve hayme vü bârgâhlar ihsân olunmağın. Ve Feth Girây akın edüp, **[V 76a]** yarar diller ve esîrler getürüp[8], orduda fürûht olurdu. **[E 27b]**

Ve mâh-ı saferin evâhırında, küffâr-ı hâksârın taburlarından câsûslar gelüp ve diller getürüp, haber verdiler. "Yedi kırallarun cem'iyyetleri olduğu mukarrer olup, lâkin orduya şebihûnları vardır, gaflet gerekmez. Mukaddem tedârük[9] görmek lâzımdır" dedüklerinde, dillere i'timâd olunmayup, hakkından gelüp. Vezîr-i a'zam re'y [ü] tedbîr edüp, Vezîr-i râbi' Hâdım Ca'fer Paşa'ya serdârlık verüp, Rumeli Beylerbeyisi Veli Paşa cemî'[10] sancak-beyleri ile ta'yîn olunup[11] ve Segbân-başı'yı cemî'[12] yeniçeriler ile fermân edüp ve elli şâhî darbuzanlar ve üç yüz nefer topculardan ve yüz top arabacılardan ve bin nefer cebecilerden ve[13] gurebâ'-i yemîn ü yesâr bölüklerin ve Sivas Beylerbeyisi olan Mahmûd[14] Paşa, askerleri ile ve dört yüz nefer cedîd sipâhîlerden, Vezîr Ca'fer Paşa'nın Temeşvar muhârebesinde[15] olan çırakların ta'yîn edüp ve on bin Tatarlardan emirzeleri[16] ile ta'yîn olunup, bir mübârek evkātda ordudan 'azîmet edüp, küffârın taburlarına üç menâzilde dâhil oldular. İlerü sancak-beyleri çarkada ve beylerbeyiler de[17] alaylarda safda ve Serdâr-ı ekrem Vezîr Ca'fer Paşa da kapu-kulları ile ve şâhîler arabaları önde çekilür. Sahrâda durup, kefereden cânibe alaylar bağlayup[18] ve ne-

1 ırmağın V : ırmağ E
2 olur, mezbûr E : olup V
3 yerinden V : yerinde dahi E
4 bataklu V : + ve eğrim çalar E
5 idi V : — E
6 hil'atler E : hil'at V
7 cemî' V : cemî'i E
8 ve esîrler getürüp V : getürüp, ba'dehû esîrler getürüp E
9 Mukaddem tedârük V : Tedârük mukaddem E
10 Paşa cemî' V : Paşa'yı cemî'i E
11 olunup V : etmeğin E
12 cemî' V : — E
13 ve V : + iki bölük E
14 Mahmûd E : Mehmed V
15 Temeşvar muhârebesinde V : Temeşvar'da muhârebede E
16 emirzeleri V : fermân edüp, emirzeler E
17 de E : — V
18 bağlayup V : — E

hirden geçüp[1], ikindü zemânı muhârebe vü mukâtele olup, küffâr cânibi gālib; lâkin hazret-i Bârî *celle ve 'alâ** hazretlerinden tazarru' etdiler. Kefereden hayli başlar alınup, lâkin küffâr-ı bî-dîn[2] galebesi ziyâde idi. Ordudan imdâd taleb olunup, Vezîr Ca'fer Paşa'nm 'işâ vakti[3] kapucu-başısı gelüp, otak önünde Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa, Vezîr-i sânî Cıgal-zâde Sinân Paşa ve Cerrâh Vezîr Mehmed Paşa**, Vezîr Hasan Paşa ve Mevlânâ Hâce Efendi. Ol meclis[de] mübârek makāmda[4] müşâvere olup, Vezîr Serdâr Ca'fer Paşa cânibinden irsâl olunan âdem, nâme getürüp, mefhûm[u] bu ki[5]: "Küffâr-ı hâksâr bî-nihâye, galebeleri ziyâde. Taburları ve topları tedârükleri firâvân olduğu mukarrer". "Kefereden havf edüp, bî-ma'nâ kelimâtlar izhâr edersiz. Paşanuz sûy-i tedbîr etmiş" deyüp[6], Vezîr-i a'zam aslâ söyletmeyüp, tekrâr bir dahi imdâd taleb etdükde, bir ferd sözlerin dinlemezler. Feryâd edüp: "Devletlü Paşa **[V 76b]** küffâr-ı bî-dîn, yedi kırallardır, üç yüz bin *keferedir. İ'timâdunuz yok. Teng zemândır. Hakk sübhânehû ve Te'âlâ* paşamızı hatâdan[7] hıfz etsün. Onda olan bir alay askerler, imdâda eğer[8] bir tedârük olmazsa, hemân kasdları ordudur" deyüp, sükût etdi. Ve ol meclisde Hâce Efendi gayret edüp: "Bu Müslümân doğru cevâb verüp, sa'âdetlü Pâdişâhımız sa'âdetle keferenin taburu olduğu menâzile 'azîmet etmek gerekdir" deyü içerüye 'arz [ve] otaklarına girüp, vâki' olan ahvâlleri keşf edüp, fermân-ı şerîf sâdır olur ki[9]: "İnşâ'allâh kuşluk vakti tabura göçdür; küffâr-ı hâksâr üzere" deyü nidâlar fermân olunup, Eğri Kal'ası'na ol şebde ta kim vakt-i[10] seher olunca, ziyâde 'acele ile cemî'[11] beylerbeyiler, meş'aleler ile kal'anın nâkıs olan yerlerin tekmîl etdiler **[E 28a]** ve[12] topları ve kaba cebehâneyi koyup ve[13] üzerine Haleb Beylerbeyisi'n ta'yîn edüp, câmûşlar[14] ile Sonlok (صونيلوق) 'da olan gemilere koyup, ba'dehû Kapucu-

1 geçüp V : + vakt-i E

* "جل و علی = Şânı yüce ve azîz olsun " mânâsına gelen ve Allah için kullanılan Arapça bir duâ cümlesidir.

2 küffâr-ı bî-dîn V : bî-dîn küffâr E

3 vakti E : vaktinde V

** Eğri Kalesi'nin muhâsarasına başlandığında II. Vezîr Cerrâh Mehmed Paşa, III. Vezîr Cıgala-zâde Sinân Paşa'dır (*Nuhbe,* s.185). 'Âlî'ye göre (s.96) ise muhâsara sırasında II. Vezîr Cerrâh Mehmed Paşa, IV. Vezîr Cıgala-zâde Sinân Paşa, VI. Vezîr Ca'fer Paşa, VII. Vezîr Hasan Paşa'dır. Bu iki kaynaktaki bilgiler nisbeten değişik olmakla beraber metnimiz her ikisinden de farklıdır.

4 meclis ..... makāmda E : meclisde V

5 bu ki V : — E

6 deyüp E : deyü V

7 hatâdan V : hatâlardan E

8 askerler imdâda eğer E : askerlere eğer imdâda V

9 sâdır olur ki V : olup E

10 şebde ta kim vakt-i E : şeb V

11 cemî' V : cemî'i E

12 ve V : — E

13 ve E : — V

14 câmûşlar V : câmûşları E

başı 'Ali Ağa'ya sipâriş olunduğu üzere Belgırad'a nakl olunup. Ve Budun cânibinden gelen toplar girü Budun cânibinlerine gidüp, hıfz olunur.

Ve Eğri Kal'ası'nın ol gice sabâh olunca, cemî' kusûrların tekmîl edüp ve iki yüz şâhî darbuzanlardan yüz şâhîyi ma'an getürüp ve: "Elli dâne miyâne ve dört kolonborina kifâyet eder" deyü getürüp, mâ'adâsın Eğri'de alıkoyup ve kifâyet üzere cebehâne getürüp ve tekrâr Rumeli Eyâleti'ni Vezîr Hasan Paşa'ya ihsân edüp[1], Veli Paşa 'azl olunur[2]. Ve Zağarcı-başı, Yeniçeri Kethudâsı olup ve Segbân-başı ma'zûl olup, Ahmed Ağa Segbân-başı olur[3].

'Ale's-sabâh[4], salâtü'l-fecr edâ olunup, Feth-i şerîfler kırâ'at olunur. Ba'dehû otak u bârgâh önünde nefîrler[5] çalınup ve bölük halkının alayları saflar[6] olup ve Yeniçeri Ağası ve Segbân-başı ve kâtibleri ve Kethudâ Bey ve Baş-çavuş ve zâbitler, dahi yeniçeriler cemâ'ati bir uğurdan saflarda. Ve Rumeli alayı cemî'[7] sancak-beyleri saflar olup, selâma durup ve Anadolu Beylerbeyisi Vezîr Mehmed Paşa, sâyir sancak-beyleri ile sağ kolda[8] selâma durup ve Karaman Eyâleti başka alaylar olup sağ kolda[9], Vezîr-i sânî olan Cıgal-zâde Sinân Paşa, **[V 77a]** Şâm-ı şerîf kulları ile ilerüde çarkada ve şâhî arabaları koşulup, topcular, alayları ile ilerüde ve Mar'aş alayları dündâr. Mübârek evkâtda ağırlık girüde kalup, Vezîr Ca'fer Paşa kıtâlde, kefere ile izdihâmda[10]. Ancak kendü ecelleri olmayan gāzîleri Bârî Te'âlâ, 'azze ve celle hıfz edüp, sâyirlerinden ba'zılar şehâdet mertebesine nâ'il olup ve top ve cebehâne yerinde kalup.

Asâkir-i[11] İslâm Eğri Kılâ'ı'n, Hakk sübhânehû ve Te'âlâ'ya sipâriş edüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'alem-penâh hazretleri, alayları her cânibden teferrüc ederek[12] selâm verüp, gāzî kullarına ol vakit ba'zı av şikârlar getürenlere ihsânları dirîğ[13] etmeyüp, bir menâzil sahrâda; sebze-zâr idi. Henüz[14] Eğri'den bir Macar[15] mîl mikdârı[16] mesâfede tuğlar kondu. Bir ırmak[17], âb-ı zülâle benzer, önünden cârî idi[18]. Ve asâkir-i İslâm eğer ağırlıklarda ve[19] eğer alaylarda

1 edüp V : olunup E
2 olunur V : olup E
3 olur V : olup ve E
4 sabâh V : + olup E
5 olunur ..... nefîrler V : olunup, ba'dehû nefîrler otak [u] bârgâh önünde E
6 saflar V : saflarda E
7 cemî' V : cemî'i E
8 kolda V : kollarda E
9 kolda V : + alayı E
10 izdihâmda V : + ceng ü kıtâlde E
11 Asâkir-i V : Asker-i E
12 ederek V : + ve E
13 dirîğ E : + dirîğ V
14 sebze-..... Henüz E : — V
15 Macar E : — V
16 mikdârı V : + evvel E
17 ırmak V : + cârî E
18 önünden cârî idi V : — E
19 ve V : — E

gürûh u sudâ'[1] [ve] atlar sahîlinden hevâda pervâz eden murgān ve şâhin ve sâyir murgān havflerinden asker arasına düşüp[2], ba'zı murg ve[3] güğercin ve bıldırcın ve çiller[4] dutulup: "Şikârdır" deyü in'âmlar alınurdu. Ve ol makāmda konup, istirâhatde[5] oldular ve cevânib-i erba'ada karavullar hâzır olup.

Mâh-ı rebî'ulevvelde girü alaylar olup, mâh-ı mezbûrun ikinci günü havada bir duman olup, insân ve asker biri birin görmeyüp, hemân şâh-râh yollarda 'azîmet ederlerdi. Ba'dehû kuşluk vakti duman kalkup, gün 'iyân olup, muhârebe olan yerlere rast gelüp ve[6] nehr-i 'azîm görünür. Ve küffâr-ı hâksârın taburları ve çadırları bir menâzil yerde olduğu mukarrer. Ve Rumeli alayları sahrâlarda saflar durup ve sâyir alaylar gürleyüp[7] ve yeniçeri, piyâde saflar[8] olup, nehre doğru hareket edüp ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh alayları sahrâda, ağırlıklar[9] girüde.

[E 28b] Ba'dehû yevmü'l-cum'a olup, ol mübârek sâ'atde kefere tâyifelerin gāzîler şikâr ederlerdi. Lâkin mâ-beynde nehr-i 'azîm olup, Vezîr Cıgal-zâde Sinân Paşa, vîrân kilisaya karîb alaylar bağlayup[10], çarkada. Kefere dört alay ve topların sürüp, nehrün karşusundan[11] dört kıt'a topların alaylara karşu atup[12]. Asker de nehir kenârına şâhîler sürüp, küffârın alaylarına serpüp, bir mikdâr toplar ile ceng olup, kefere de top ve pırankılar ile ve dördü[13] bir yerde maymuncuk üzere miyâneler, **[V 77b]** mengeneler (منكله لر) ile döndürüp, asâkire pertâv ederlerdi. Ve keferenin topları dâyim 'acele ile atılurdu. Meydânda olan askerden niçelerin şehîd edüp ve Topcu-başı meydânda olan toplar ile ceng ederken, küffârdan bir top gelür, Topcu-başı'nın atların helâk eder, kendüye dahi serpindi rast gelür. Alını üzere[14] bir mikdâr cüz'î zahm 'ârız olur, kan yüzün bürür. Ol sâ'at fermân olur. Cıgal-zâde Vezîr Sinân Paşa[15]: "Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa tedârükde sûy-i tedbîr etdi, deyü kefere cânibi gālib gelür. Sebeb nedir ki, topları şikest verüp, asâkirden[16] çok kimse[y]i[17] mecrûh etdi[18]. Bizden atılan toplar kâr etmez"

1 gürûh u sudâ' E : — V
2 havada ..... düşüp V : havalarda ve kanatların açan murgān ve balaban ve şâhinler havfından cemî' murgān asker arasında düşüp ve E
3 ve V : — E
4 çiller V : çillikler E
5 istirâhatde V : istirâhat E
6 ve E : — V
7 durup ..... gürleyüp E : olup V
8 saflar V : saflarda E
9 ağrıklar E : ağırlık V
10 bağlayup V : + durup E
11 dört ..... karşusunden E : alayı V
12 alaylara karşu atup E : savurup, küffârın alayı cengde V
13 dördü V : dört E
14 alını üzere E : — V
15 Sinân Paşa V : — E
16 asâkirden V : askerden E
17 kimseyi V : ferdi E
18 etdi V : + deyü E

deyü sa'âdetlü Pâdişâhımıza geçüp, 'acele birle Topcu-başı alaylara da'vet olunur[1]. Cıgal-zâde gazab edüp: "Topcu-başı ne tedârükdür bu? Ceng yüzünde alaylar böyle mi kurulur ve yahud toplar böyle mi atılur?[2]" deyü cevâb oldukda, Topcu-başı dahi gayrete gelüp[3]: "Bu kulunuz cân ü[4] dilden kudretüm olduğu mertebe küffâra karşu durup, toplar ile savaşlar ederdim. Kefereden yüz döndürmeyüp, meydânda çalışurum. Her birinüz vîrân kilisa[y]ı meteris edinüp, askerler izdihâmda[5] olup, kâfirler toplar ile kilisa[y]ı döğüp, taşlar[6] serpindisi, rast gelen âdemi[7] mecrûh ve niçeleri[8] şehîd oldukda, bu fakîr meydânda olmağın, sa'âdetlü Pâdişâhım sağ olsun, uğruna atım helâk[9] oldu" deyüp[10], sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri mübârek ağziyle: "Hizmetin zâyi' olmaz" deyü vâfir in'âm ihsân olunmağın. Ve bir bölük kefere-i bî-dîn, mağrûr olup, girüde olan geçidi 'ubûr edüp, Diyârbekir Beylerbeyisi Murâd Paşa ve Rakka Beylerbeyisi ile ol geçidi muhâfaza ederken, keferenin alaylarına havlayup, Hakk sübhânehû ve Te'âlâ fursat nasîb edüp, fi'l-hâl ol gürûhu tu'me-i şemşîrden geçürüp, 'azîm yüz aklıkları olur[11]. Ba'dehû müjde haberi alaylarda sa'âdetlü Pâdişâhımıza başlar ve dilleri ve bayrakların ve tabılların getürüp, dillerin harca sürdüler. Ve ikindü vakti olup, müşâvere olundu. Otak u bârgâhlar ve haymeleri[12] kā'ide üzerine kurdular. Ve ekser askerin ağırlıkları perîşân olduğu kulları, bî-vakt **[V 78a]** olmağın, ba'zılar ol gice çadırların hılâf yerlerde konmağla ve ordu dahi perîşân konup, ol gice beylerbeyiler min-ba'd atlarından inmeyüp karavullarda olup, herkes rast geldükleri çadırlarda ârâm etdiler.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin (.....) sabâhu'l-hayrda, çadırlar tuğları gözedüp ve hılâf konulan haymeler girü kollarına konup ve ordu dahi cümlesi bir yerde olup ve topları dahi ordu başında zencîrleyüp ve sa'âdetlü Pâdişâhımızın otakların elli kıt'a şâhîler ile kuşadup ve zencîrlenüp, bu Fakîr ü[13] bî-çâre hıfz ederdik. Ve[14] sabâhu'l-hayrda salâtü'l-fecr[15] edâ olunup[16], Feth-i şerîf tilâvet[17] olundukdan sonra, hayr[18] du'âlar îsâr olunup. Ba'dehû[19] şâhî darbuzanlardan

1 olunur V : olunup E
2 atılur V : dizilür E
3 gelüp V : girüp E
4 cân ü V : cân E
5 izdihâmda E : izdihâm V
6 taşlar V : sengler E
7 âdemi V : âdeme E
8 niçeleri V : niçeler E
9 helâk V : mürd E
10 deyüp V : — E
11 olur V : olup E
12 haymeleri V : haymeler E
13 Fakîr ü E : Fakîr V
14 Ve E : — V
15 salâtü'l-fecr V : salât E
16 olunup V : olundukdan sonra E
17 tilâvet V : kırâ'at E
18 hayr V : + u E
19 îsâr ..... ba'dehû V : îsârından sonra E

yetmiş şâhî darbuzan koşup ve Yeniçeri Ağası dahi[1] Segbân-başı ve kethudâları ve yeniçeri tüfeng-endâz ve bölük ağaları ile kapu halkı ve sâyirleri ve beylerbeyiler ve sancak-beyleri ve Rumeli askeri ve Anadolu ve Karaman ve Sivas ve Diyârbekir ve Rakka Beylerbeyisi olan 'Ali Paşa, cemî'i asâkirler[le] ırmağın geçidi başında cem' olup, gecmek mübâşeretinde olup[2] **[E 29a]** ve[3] asâkir-i İslâm gürûh ile ırmağı[4] geçidden geçmek fermân olunup, lâkin küffârın taburlarından bir hareket olmayup, çadırları ve ağırlıkları eski yurtlarında olduğu mukarrer olmağın, ırakdan bir tedârükleri görünmez.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin evâsıtında, yevmü's-sebt mübârek eyyâm-ı mezbûrda[5] alaylar, beylerbeyileri ile mezbûr nehri[6] geçüp ve Rumeli Beylerbeyisi[7] alayları ve sancak-beyleri ile ilerüde vâki' bir mu'azzam nehrin geçidi olup, mezbûr makāmda muhâfazaya ta'yîn olunmağın; lâzım geldükde, Rumeli alayları hâzır olup muhârebede. Ve otak [u] bârgâh [ve] eyvân ü hayme-gâhlar hıfz üzere.

Vezîr-i sâlis Cerrâh Mehmed Paşa, tevâbi'i[8] ile ve Şeyhülislâm ve Mevlânâ Hâce Efendi ve Rumeli Kadı'askeri Dâmâd Efendi ve Anadolu Kadı'askeri Mehmed Efendi ve Ayasofya-i Kebîr Vâ'izi Mehmed Efendi[9] ve Yayabaşı-zâde Hızır Efendi, Vâ'iz[10]; Mevlânâ Şeyh Emîr Efendi, Vâ'iz-i[11] Süleymâniyye ve sâyir efendiler hayr du'âda[12] ve Feth-i şerîfler tilâvet etmekde. Ve hazret-i Sultân-ı Enbiyâ *sallallâhu 'aleyhi ve sellem**[13] hazretlerinin Sancağ-ı şerîf'i[14], otak u bârgâhda hâzır açılup ve solaklar ve şâtırlar, **[V 78b]** tîr ü kemândâr olup safda ve yeniçeriden tüfengler[15] ile ba'zı odalar otak u bârgâh hıfzında me'mûr[16] olup ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve müteferrikalar ve çaşnigîrler ve ser-çavuşân ile ba'zı çavuşlar ve Çakırcı-başı dahi Şâhinci-başı ve Atmacacı-başı[17] ve ehl-i Dîvân ve defterdârlar ve Tevkî'î Paşa, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin bârgâhları önünde[18], silâh

1 dahi V : ve E
2 cemî'i ..... olup E : ve V
3 ve V : ırmağı E
4 ırmağı V : — E
5 yevmü's-..... mezbûrda E : — V
6 nehri V : nehir E
7 Beylerbeyisi V : Beylerbeyisi'ni E
8 tevâbi'i V : tevâbi'âtı E
9 Ayasofya ..... Efendi V : Vâ'iz Mevlânâ Mehmed Efendi Ayasofya-i Kebîr E
10 Vâ'iz V : + ve E
11 Şeyh ..... Vâ'iz-i V : seyyid, vâ'iz, şeyh, nâsih E
12 du'âda V : u du'ālarda E
* "صلى الله عليه و سلم = Allah onun şânını yüceltsin ve selâmete erdirsin" anlamına gelen ve Hz. Peygamber anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
13 sallallâhu ..... sellem V : salavâtullahi 'aleyhi ve selâmuhû E
14 şerîf'i V : şerîf E
15 yeniçeriden tüfengler V : yeniçerinin tüfengleri E
16 me'mûr V : me'mûrlar E
17 ve Atmacacı-başı E : — V
18 önünde V : önlerinde E

ve cebe vü cevşenleri[1] ile hıfz üzere olup ve alaylar bağlayup, ba'dehû elli kıt'a şâhî darbuzanlar otakda arabalarda zencîrlenüp, cevânib-i erba'a hıfz olurdu.

Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hayr[2] du'âların alup, askere[3] dâhil oldular[4]. Ve Yeniçeri Ağası ihtimâm etdiler; yeniçeriyi nehirden 'ubûr etdürüp, süvârî olan askerler yeniçeriyi ırmakdan geçürdüler. Ve darbuzanları geçürüp, ilerüde olan vîrân kilisada saflar bağlayup, küffârun taburlarına karşu ibtidâ şâhî darbuzanları dizüp ve tüfengli yeniçeri gāzîleri üçer[5] saf olup, toplar ardında alay bayrakları ile ve fitilleri tüfenglerinde hâzır; keferenin taburlarından cânibe muntazır[6] idiler. Ve[7] Vezîr İbrâhîm Paşa da Serdâr olup, ba'dehû sağ ve sol bölük halkı, alay bayrakları[8] ile saflar ve kanatlar olup, sahrâda[9] gürûh u gürûh mu'azzam alaylar ile muntazırlar. Ve cemî' beylerbeyiler ve sancak-beyleri[10] ile kā'idelerince alaylar tezyîn edüp ve ilerüde çarkacılar ve karavullar dahi küffâra karşu durup, hamlede oldular[11]. Vezîr Cıgal-zâde Sinân Paşa, Şâm kulları ile[12] ve gönüllü ile ilerü[13] sahrâda çarkaya hâzır. Vezîr Hâdım Ca'fer Paşa kolu, me'mûr olan asâkir birle dahi keferenin taburlarına karşu[14] saf olup muntazırlar. Lâkin keferenin taburlarından bir vechile hareket olmayup[15], hemân ilerüde olan tavâyif bir uğurdan gürleyüp, keferenin taburuna karîb oldukda, duhâ vakti geçüp, nısfu'l-eyyâm küffârun çadırlarından mukaddemâ dört alay şerkade (شارقت) kefereleri, gök demür, tahta cebelü ve toğulkalu[16] ancak gözleri görinür. Çarkî tüfengler ile **[E 29b]** her bir keferede yedişer[17] ve sekizer **[V 79a]** Macar tüfengleri ile[18] sahrâya gelüp ve 'akablerince dört alay dahi kefere, ba'dehû küffârun süvârî olanları bir sınıf kırmuzulu ve bir cins mavi alayları, her biri bir tarz üzere[19] olup. Asâkir-i İslâm gāzîleri[20] keferenin alayları ile[21] bir def'a çarkalaşup ve toplar mukābelesine geldükde, bir def'a bir uğurdan toplar atılup, ba'dehû yeniçeri

1 *cevşenleri E : cevşenler V*
2 hayr V : + u E
3 askere E : asker V
4 oldular V : olup E
5 üçer V : üçerer E
6 muntazır V : muntazırlar E
7 Ve E : — V
8 alay bayrakları V : alaylar, bayraklar E
9 sahrâda V : sahrâya E
10 sancak-beyleri V : sancakları E
11 hamlede oldular E : — V
12 ile V : — E
13 gönüllü ile ilerü E : gönüllüler ile V
14 karşu V : — E
15 olmayup V : + asâkir me'mûr E
16 toğulkalu V : tuğlu E
17 keferede yedişer V : küffârda yedişerer E
18 tüfengleri ile V : tüfengli E
19 tarz üzere V : tarzda E
20 gāzîleri V : gāzîler E
21 ile V : — E

alayları üzere uğradup, tüfengler ile tüskürüp ve[1] ba'dehû süvârî asker havlayup, ceng ü muhârebeler tedârükünde iken, küffâr alayı[2] sağ cânibe dönüp[3], Karaman ve Sivas ve Anadolu alaylarına havlayup, bir meydân asker-i İslâm da havlayup, bir 'azîm ceng ü kıtâl oldukda, toplarun ağzı meydânda kalup, muhârebe, süvârî cânibine düşüp ve topları tekrâr arabalara koşup, kefere-i bîdîn, Anadolu alayları bölük halkının üzerine obrulur[4]. Süvârî bir uğurdan geçid başın alup[5], küffâr-ı hâksâra[6] ırmak ve nehirden[7] necât olmayup, iki cânibden bölüp[8], çadırlara karîb ardlarından sahrâyı teng gösterüp, evvelki gibi kesret ü fıtrat üzere[9] olalar. Şol zemâna değin kim evvelki gibi[10] bunlar dürlü dürlü hud'a vü bid'a ihtirâ' etmeğe başladılar. Ve kefere gürûhları[11] ile şol kadar ceng ü cidâl ü nizâ'[12] vâki' olmuşdu ki[13], kefere-i bed-ahterin gözlerine 'arsa-i rezm-gâh teng olmuş idi. Âhır-ı kâr ol küffâr-ı hâksâr, Anadolu askerine tekrâr sürdükde, bölük halkı ortada kalup, kefere-i müşrikîn enhârın geçid başın almak kasdında iken, bölük halkı havlayup, ırmak kenârın alup, bir ferd geçürtmeyüp, küffâr-ı bed-ahter gürûh ile[14] geçide havlayup, gāzîler enhâr kenârında[15] tekrâr hamle etmeğin, ol şûm-i bî-dîn kefere[y]i tüskürüp, girü ırmak başlarına değin ceng ü kıtâl[16] olurdu. Dört def'a geçidi korudup[17], ekser piyâde nehri geçüp, küffâr-ı hâksâr gālib olur. Askere bataklar içre muhâtara yerler olup, halâs olan gāzîler sahrâya düşüp, geçidde olan gāzîler, kefere-i müşrikîni[18] tüskürüp, kıtâl olup[19], ol gürûh-i bî-dînlerün lâş ü cîfeleri enhârda[20] kalup, küffâr-ı bî-dînlerün taburları içinde olan alayları[21] ile topları yanlarınca gelüp ve 'avrat[22] u oğlanları nefîr-i 'âmm olup[23], topları orduya **[V 79b]** gelürdü.

Asâkir halkı nehirde yar[24] kenârında ceng üzere iken ordudan imdâd taleb oldukda, tırpanlar ile çadırlardan at oğlanları nidâ olunup, dört-beş bin

1 ve V : — E
2 alayı V : alaylar E
3 dönüp V : dutup E
4 obrulur (اوبريلور) V : (اوپريلور) E
5 alup V : alduklarına bâ'is E
6 hâksâra V : hâksârı E
7 nehirden V : nehirde E
8 bölüp E : — V
9 üzere V : üzerine E
10 evvelki gibi E : — V
11 gürûhları V : gürûhlar E
12 nizâ' V : + kıtâl E
13 ki V : — E
14 ile V : — E
15 kenârında V : lebinde E
16 ceng ü kıtâl V : kıtâl ü ceng E
17 korudup V : kurtarup E
18 kefere-i müşrikîni V : müşrikîn kefere[y]i E
19 kıtâl olup E : — V
20 enhârda V : enhârlarda E
21 alayları V : alaylar E
22 'avrat V : küffâr-ı hâksârların 'avratları E
23 olup E : edüp V
24 nehirde yar E : nehrin V

mikdârı serdengeçdi at oğlanlarına sancak teslîm olunup, tabl [u] 'alem birle ve on bin neferât[1] serdengeçdiler hâzır olup, terakkîler ve dirlikler orduda nidâ olunurdu. Zikr olunan asker bir uğurdan enhârda olan vîrân kilisaya dâhil oldukda, kefere ile kıtâl eyleyüp, ekser asâkir çadırlarda taburlar tedârükünde oldular ve 'izzetlü, sa'âdetlü[2] Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerini esb-i 'aşkara[3] süvâr etdürdüler. Mevlânâ Hâce Efendi ve meşâyih-i 'izâmlar ve seyyid [ü] sâdât[4], Mefhar-i mevcûdât, Sultân-ı Enb[iy]â[5] *sallallâhu 'aleyhi ve sellem ve 'alâ âlihî ve ezvâcihî ve evlâdihî ve ashâbih**, Sancağ-ı şerîf'i[6] önünde Feth-i şerîf tilâvet olunup, ba'dehû küffâr-ı hâksâr geçidi geçüp, ol gürûh-i mağrûr u[7] telbîs, fâsid-i bî-dîn 'akabince topları gelürdü. Çadırlara karîb oldukda, Sancağ-ı şerîf ile Şeyh Hızır Efendi, gāzî iken şehâdet[8] **[E 30a]** nasîb olur[9]. Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr Hasan Paşa yukaru geçidi[10] fermân üzere muhâfazada iken[11], kefere-i bî-dîn çadırlara kasd etdüğünden bî-haber olmağın, âgâh oldukda, ılgar ile bin mikdârı[12] gāzîler ile destlerinde yalın kılıç[13] çadırlar içre giren küffârlara[14] erişüp, yalnuz altmış bin mikdâr gürûh-i bî-dîn, müşrikîn-i Nemçe vü Macar süvârî bir uğurdan ordu cânibine girüp, lâkin çadırlar arasında perîşân düşüp, ba'zı kefere-i müşrikîn çadırlara girüp kabz etmeğin ve ba'zılar otak u bârgâha karîb oldukda, ahşam vakti erişüp[15], gāzîler ve cemî' asâkir-i İslâm bir yerde. Sa'âdetlü Pâdişâh hazretleri[16] niyâzda, ol Kādi'l-hâcât'dan zârilikler[17] birle göz yaşları dökülüp ve hazret-i Habîb-i ekrem *sallallâhu 'aleyhi ve sellem***den[18] şefâ'at recâ olunur ve Çehâr-yâr-ı güzînden[19] *rıdvânullâhi Te'âlâ 'aleyhim ecma'în****. Asker-i

1 neferâd E : — V
2 sa'âdetlü E : — V
3 esb-i 'aşkara V : at-ı 'aşkara E
4 sâdât V : + hazret-i Sultân E
5 Sultân-ı Enb[iy]â V : 'aleyhi efdalü's-salâti E
* "صلى الله عليه و سلم و على اله و ازواجه و اولاده و اصحابه = Allah onun, âilesinin, eşlerinin, çocuklarının ve sahâbîlerinin şânını yüceltsin ve selâmete erdirsin" anlamına gelen ve Hz. Peygamber anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
6 şerîf'i V : şerîf E
7 mağrûr u V : mağrûr E
8 şehâdet V : + şehâdet E
9 olur V : olup E
10 geçidi V : geçid E
11 muhâfazada iken V : — E
12 mikdârı V : mikdâr E
13 destlerinde yalın kılıç V : yalın kılıc, tîr destlerinde E
14 giren küffârlara E : olan keferelere V
15 *vakti* erişüp V : *ol vakit mağrib karîb gün gurûbda [Bu kelimenin üstü karalanmıştır] iken* E
16 Pâdişâh hazretleri V : Pâdişâhım E
17 zârîlikler V : Hakk sübhânehû ve Te'âlâ'dan râzlıklar E
** "صلى الله عليه و سلم = Allah onun şânını yüceltsin ve selâmete erdirsin" anlamına gelen ve Hz. Peygamber anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
18 sallallâhu ..... sellemden V : ve Rasûlullâh'dan E
19 güzînden V : güzîn E
*** "رضوان الله تعالى عليهم اجمعين = Yüce Allah onların hepsinden râzı olsun" anlamına gelen Arapça bir duâ cümlesidir.

İslâmdan bir[1] feryâd [ü] girîv sâdır oldukda, Hakk Te'âlâ cânibinden ervâh-ı mukaddes irsâl olundukda, bir sâ'at arasında bir[2] nesîm-i bâd-ı sabâ erişüp, otak [u] bârgâhdan bir mikdâr hüddâm zâhir olup: "Kefere inhizâm oldu" deyü bir sadâ peydâ olur[3]. Hemân 'an-karîb keferenin **[V 80a]** yüzlerine şemşîr girüp, haymeler arasında olan altmış bin kefereden bir ferd halâs olmayup* ve[4] çadırlardan hâric taşrada olan kefere-i bî-dîn şerkad[e][5] derler bir cins küffârun nâmdârları[6] makāmında bir uğurdan biri birine[7] zencîr ile bağlanup, gök demür[8] tahtadan cebe vü cevşenleri sahrâda[9] dökülüp ve çadırlardan halâs olan kefere taşrada[10] şemşîrlerden geçüp ve Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Hasan Paşa, yanlarınca olan Rumeli gāzîleri ile çadırlarda[11] bir kefere komayup, şemşîrlerden[12] geçürüp ve taburdan gelen piyâde kefere seksen bin olup, enhârdan[13] geçüp, sahrâda firâr edüp[14], can havfından keferenin atluları piyâdelerin çiyneyüp ve çadırlardan bir sâ'at mikdârı[15], asâkir-i İslâm silâh birle küffârlarun ardın alup, vakt-i mağrib edâ olunca, enhâr başlarına değin küştelerden püşteler[16] olup ve yalnuz enhârda kalan keferenin hisâbı bî-nihâye olup[17], Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa ol vakit küffârun[18] ardın alup, Erdel Kıralı[19] birkaç gürûh tüfeng-endâz bî-dînler ile Vezîr-i a'zam havfından vîrân kilisada Erdel Kıralı mahbûs olur. Lâkin Vezîr-i a'zam[20] vîrân kilisada kapadur[21], muhâsara eder[22]. 'İşâ vakti olunca, Vezîr Ca'fer Paşa birkaç hatvanları giriftâr eder. Ve Tatar Feth Girây ol sâ'at fursatı[23] ganîmet

1 asker-i ..... bir E : asâkir-i İslâmda V
2 bir V : + rüzgâr, yil E
3 olur V : olup E
* 2 rebî'ulevvel ('Âlî, s.105-7), 4 rebî'ulevvel ('Andelîb, vr.54b; Selânikî, II,646; *Nuhbe*, s.190) veya 5 rebî'ulevvelde (Hasan Bey-zâde, II,197; Peçuylu, II,195; Na'îmâ, I,168) zaferle neticelenen Haçova Meydân Muhârebesi'nde kırılan küffâr *Fezleke* (I,90) ve Na'îmâ'ya göre (I,164) 100.000, *Nuhbe*'ye göre (s.190) 150.000, 'Andelîb'e göre (vr.52b) 190.000 veya daha ziyâde, bir gazâ-nâmeye göre de 150.000'den fazla 200.000'e yakındır (*Gazâvât-nâme-i Târîh-i Halîl Paşa*, Es'ad Efendi Ktp., nr.2139, vr.15a).
4 ve E : — V
5 şerkad[e] (شرقاد) V : şerkadlar (شرقادلر) E
6 küffârun nâmdârları V : küffâr keferenin nâmdâr E
7 biri birine V : birine biri E
8 demür V : timür E
9 cevşenleri sahrâda V : cevşenlü, cemî'i tahta ve cebeleri sahrâlarda E
10 taşrada V : + tu'me-i E
11 çadırlarda V : çadırdan E
12 şemşîrlerden E : şemşîrler V
13 enhârdan V : + ba'dehû E
14 edüp V : eden E
15 mikdârı V : bir E
16 püşteler V : püşte E
17 bî-nihâye olup V : 'add olup, bî-kıyâs E
18 küffârun V : küffârın E
19 Kıralı V : + ferâgat E
20 Vezîr-i a'zam V : Vezîr İbrâhîm Paşa E
21 kilisede kapadur E : kapadup V
22 eder V : edüp E
23 fursatı : fursat u EV

bilüp[1], icâzet birle küffârun ardın alur. Asâkir-i Tatarlar ile[2] halâs olan kefere[y]i her ne yerde rast gelürse mürd ederler[3]. Birin esîr etmeyüp, te'kîd olunmuş idi; sa'âdetlü Pâdişâh'dan: "Benim gazabım şemşîrine[4] lâyık olmuşlardır. Keferenin bulunduğu yerde malları asker-i Tatarın, lâkin başların[5] tenlerinden cüdâ eylen" deyü sipâriş olunup. Ve Tatar Hân Feth Girây, Tatarlar ile kûhistânlara girüp, Alaman dağlarına varınca kefereden bir ferd komayup, şemşîrden geçürüp[6], üç gün ve[7] üç gice Kâfiristân vilâyetleri[8] şemşîrden geçüp ve çadırlardan sahrâlara dâhil oldukda şemşîrlerden geçüp[9], enhâra varınca[10] kefere-i müşrikînlerden bir ferd halâs olmadı[11].

Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa rûz [u] şeb hizmet üzere iken[12], kefere-i[13] bî-dîn tu'me-i şemşîr olup[14], Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazret[ler]inin kullarına ihsânları olup[15], hamd ü şükr etdükde, otak **[V 80b]** u bârgâh-ı gerdûn-vekârda[16] bu safâda iken, ba'zı dost ve gāzîlerden feryâd ü[17] niyâz ederler kim: "Sa'âdetlü Pâdişâhım, vezîr-i a'zamlık Cıgal-zâde Sinân Paşa'ya olmasını şefâ'at ederüz"[18] dedüklerinde, 'işâ vakti Cıgal-zâde Vezîr-i a'zam olup[19], Kapucular Kethudâsı ta'yîn olur[20]. **[E 30b]** Vezîr İbrâhîm Paşa'dan hâtem-i şerîf alınup, ol vakit Cıgal-zâde'ye teslîm olunur. Ve dahi ol sâ'at me'mûr olduğu hizmetden fârig olup[21], Erdel Kıralı halâs olur. Ve[22] Diyârbekir Beylerbeyisi bir mikdâr hizmet ederler. Lâkin İbrâhîm Paşa, otağında karâr eder. Ve ol gice Vezîr-i a'zam Sinân Paşa ber-murâd olur. Ve çadırlarda kösler döğülür. Asâkirden ba'zılar havflerinden firâr edüp, köslerün âvâzı ile

1 bilüp V : bilür E
2 Tatarlar ile E : Tatar V
3 ederler V : eder E
4 gazabım şemşîrine V : غضيب مم şemşîrine kılıçlarına E
5 başların E : başları V
6 şemşîrden geçürüp E : — V
7 ve E : — V
8 vilâyetleri V : vilâyetinde E
9 şemşîrlerden geçüp E : — V
10 varınca V : + bir E
11 müşrikînlerden ..... olmadı V : -i bî-dîn müşrikînleri kılıçlardan biri halâs olmadığı " = Ke'ennehâ [innehâ] termî bi-şererin ke'l-kasr" "[Ke'ennehum] humurun müstenfereh. Ferrat min kasvereh" E [E'deki إنها ترمي بشرر كالقصر = O, saray gibi kıvılcım(lar) saçar; Kur'ân, el-Mürselât, LXXVII,32; كأنهم حمر مستنفرة * فرت من قسورة = Yaban eşekleri gibi. Arslandan ürkmüş" (bk. Kur'ân, el-Müddessir, LXXIV,50-51) meâlindeki âyetlerdir.
12 iken V : + ve bârgâh-ı gerdûn-vekârda E
13 kefere-i V : + bed E
14 şemşîr olup V : şemşîrden geçüp E
15 olup V : oldukda E
16 otak ..... vekârda V : ve E
17 feryâd ü E : — V
18 -i a'zamlık ..... ederiz V : -i a'zam kulları Cıgal-zâde Sinân Paşa'ya olup, şefâ'at E
19 olup V : olur E
20 ta'yîn olur : ta'yîn olur. Ve sahrâda küştelerden püşte, kefere-i bî-dînlerün lâş ü cîfeleri bî-nihâye olup ve ol E : — V
21 olup V : olur E
22 Ve V : — E

istimâ' edenler gelüp[1], çadırlara dâhil oldular ve istimâ' etmeyüp, münkir olanlardan ba'zıların ba'dehû hakkından gelinüp, siyâsetler olunmuşdur.

Ve mâh-ı mezbûrda 'ale's-seher, Vezîr-i a'zam olan Sinân Paşa küffârun taburuna vardıkda, taburlarında olan on binden ziyâde koçu arabaları ve zahîre[y]i mîrîye zabt edüp ve doksan yedi pâre toplar zabt olunup ve cebehânelerin dahi Cebeci-başı'ya[2] teslîm edüp[3] ve bedoloşkadan otuz ve kolonborina otuz bir ve şâhîlerden on yedi[4] ve miyâne toplar dördü bir yerde olup ve kırk 'aded şâhî darbuzanlar[5] ve kırk pırankı dahi zabt olunup, orduya dâhil edüp. Ve mezbûr enhârdan üç gün üç gice kan-revân nehir cârî olup akardı. Ve keferenin lâş u cîfeleri sahrâlarda küştelerden püşteler[6] olup. Ve bu gazâ'-i 'ibret-nümâ bir târîhde olmuş değildir. Meğer merhûm ve mağfûrun leh, Sa'îdü'l-hayât ve Şehîdü'l-memât Sultân Süleymân Hân *'aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân** hazretlerinin zemân-ı şerîflerinde Mohac (ميحاج) ve Çaldıran'da vâki' olup, bu gazâ'-i ekber ma'a ziyâde olduğu mukarrerdir. İşbu kadar nüfûs cüz'î zemânda tu'me-i şemşîrden geçüp, makdûr-i beşer değildir. Lâkin lisân-ı hâl ile bu âyet-i kerîme hazrete nâzil oldu; küffârlar hakkında *"Felem taktulûhum ve lâkinnallâhe katelehum. Ve mâ rameyte iz rameyte ve lâkinnallâhe ramâ"*** mazmûnu üzere kan[7] [ve] lâş [ü] cîfeleri, cârî olan ırmaklarda[8] mübâlaga olduğu **[V 81a]** mukarrerdir.

Ve cemî'[9] kefere-i füccârdan alınduğu topları, ordu başında hâzır etdiler. Ve çadırlar etrâflarında olan şehîdler[10] defn olunup ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh Gāzî, sa'âdetle ol gazâ'-i ekberi, cemî'[11] kulları ile atlanup, sahrâda mürd olan küffâr-ı bî-dîn [ü] mu'annidîn[12] lâş ü cîfeleri küştelerden püşte olduğu, çadırlardan ırmak kenârına varınca ol sahrâ dolup ve nehirden küffârlarun taburlarına değin demed demed olup ve kûhistânlarda ve mişeliklerde kalan lâş ü cîfelerinin hadd ü hisâbı olmayup. Ve çadırlara giren[13] serhoş bî-dîn müşrikînlerden sabâh vakti oldukda gizlenüp, haymelerde

1 istimâ' ..... gelüp E : — V
2 Cebeci-başı'ya V : — E
3 edüp V : + Cebe-hâne'ye E
4 oñ yedi E : otuz yedi V
5 darbuzanlar V : darbuzan E
6 püşteler V : püşte E
* "عليه الرحمة و الغفران = Allah'ın rahmet ve mağfireti onun üzerine olsun" anlamına gelen ve ölmüş kişiler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
** "فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَ لَكِنَّ اللّٰهَ قَتَلَهُمْ وَ مَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَ لَكِنَّ اللّٰهَ رَمَى = (O gün) onları siz öldürmediniz, fakat Allah öldürdü; (Ey Muhammed), attığın zaman sen atmadın, fakat Allah attı" meâlindeki bu kısım Kur'ân, el-Enfâl, VIII,17. âyetin ilk yarısıdır.
7 mazmûnu üzere kan V : âyet-i kerîme [Bu arada "lâkin" gibi okunabilecek bir kelime vardır] nâzil, cârî ırmaklarda kalan E
8 cârî olan ırmaklarda V : — E
9 cemî' V : cemî'i E
10 şehîdler V : şehîdleri E
11 cemî' V : cemî'i E
12 mu'annidîn E : — V
13 çadırlara giren V : çadırlarda girüp E

buldukların tu'me-i şemşîr edüp[1] ve niçe 'avratların bile muhârebeye getürmüşler. Mu'annidîn [ü] zındıklar[2], aralarında bulundukda mürd olup, çadırlarda kalup ve şol kadar orduda ve otaklar[3] aralarında keferenin lâş ü cîfelerinin ekseri kılıc ile yüzlerinden[4] çalınmağın ve küffâr-ı hâksâr mecrûhlarından[5] rivâyet olunurdu: "Bizi kıtâl eden askerler yaşil kanadlu kuşlar idi" derlerdi.

Ve devletlü ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri enhâr câniblerine varınca teferrüc edüp, ba'dehû girü kulları selâma durup, Gāzî Pâdişâhım[6] otak u bârgâh-ı 'izzetde karâr etdiler ve[7] taht-ı sa'âdetlerine cülûs buyurdular. Cemî'[8] 'ulemâ'-i **[E 31a]** kirâm ve[9] Vezîr-i a'zam[10] Sinân Paşa, Vezîr-i sânî Cerrâh Mehmed Paşa ve Ca'fer Paşa ve[11] Vezîr Hasan Paşa ve Tevkî'î ve Defterdâr ve yeniçeri ağaları ve ocak zâbitleri ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, gazâ'-i ekberdir deyü: "Mübârek bâd" deyüp[12], ba'dehû yoklama fermân olunur[13].

Ol makām-ı mübârekde müstakîm ü dîndâr âdemler ta'yîn olunup, kapu-kullarının mevcûdların yoklayup ve cemî'[14] beylerbeyiler de müteferrika ve çavuş ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları yoklayup, mevcûd olanları başka defter etdiler ve 'ulûfeye müstehakk olan eğer müteferrika ve eğer çavuş ve eğer zevvâkîn ve eğer kâtibler ve eğer şâgirdler ve eğer müşâherede ve dahi tabîb ü cerrâhlardır ve kapu halkı eğer cebeciler ve topcıyân ve eğer arabacıyân-ı top **[V 81b]** ve serrâcîn-i Istabl-ı 'âmire ve cemî'[15] kapu-kulları[16], eğer bevvâbân ve eğer ocaklardır, her tâyife defter olup, üç gün ruhsat olup, mevcûd olanları defter edüp[17], sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri zabt etdiler[18]. Sefer-i hümâyûna me'mûr olanlardan her kim ol gazâ'-i ekberde mevcûd olup ve ba'zı hizmetlere me'mûr olanlardan mâ'adâ ve nevbetçilerden gayri[19] ve mândelerden gayri, firâr olduğu mukarrer.

1 şemşîr edüp V : şemşîrden geçürüp E
2 zındıklar E : — V
3 otaklar E : otak V
4 kılıc ile yüzlerinden V : kılıcdan yüzleri zındıklarun E
5 küffâr-ı hâksâr mecrûhlarından V : mecrûhlarından küffâr-ı hâksârdan E
6 Pâdişâhım E : Pâdişâh V
7 bârgâh-ı ..... ve E : bârgâhda V
8 Cemî' V : Cemî'i E
9 ve V : — E
10 a'zam V : + Müşîr E
11 ve E : — V
12 deyüp V : yüz sürdüler E
13 olunur V : olunup E
14 cemî' V : cemî'i E
15 cemî' V : cemî'i E
16 kulları V : + ve E
17 üç ..... edüp E : — V
18 etdiler V : etdi E
19 gayri E : — V

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin (.....)[1] orduda şenlikler olup, mumlar donanmaları fermân olunup ve tüfengler şenlikleri olup ve orduda olan topları[2] ve kefereden feth etdükleri topları bir uğurdan üçer nevbet şenlikler edüp, ol sahrâlar yankılanup ve dağ u senglerden âvâzlar gelürdü. Ve bârgâhlarda kös ü nevbetler çalmup, ziyâde şenlikler olup[3], ba'dehû beylerbeyiler kapularında dahi şenlikler olup ve kefereden aldukları toplara câmûşlar lâzım olup ve cemî' beylerbeyilere topları[4] tevzî' edüp ve dahi orduculara bir top tevzî' olunup, Sonlok (صونيلوق) 'da olan gemilere dâhil olup, mezbûr topları gemilere tahmîl[5] olundukda: "Belgırad'a Nehr-i Tise ile dâhil ola" deyü te'kîd olunmağın. Ve mâh-ı mezbûrda menzil-i mübârekde toplar[6] tevzî' olunup, Sonlok (صونيلوق) cânibine gönderdiler.

Ve Tatar[7] Hân Feth Girây Gāzî, akından gelüp, vâfir Macar keferelerin getürüp, hakkından gelinüp, Tatar Hânlığı Feth[8] Girây'a sadaka etdiler. Ve hil'atler ihsân olundukda[9], sa'âdetlü Pâdişâhımızın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, ba'dehû ordularına 'azm etdiler*.

Ve bârgîrlere ihtiyâc olup, ekser Harem-i hümâyûn'da olan iç oğlanlarının atları kırulup, kırağı ve şiddetden atlar helâk olunmuşdur. Ziyâde muzâyaka idi, bârgîrlere.

Ve orduda olan gāzîler Eğri altında sahrâya kondular. Ve menâzil-i mezbûrda şol kadar yuvalaklar ve tahta cebeler ve ba'zı şakalozlar ve kurşun fınduk ve toplar yuvalağı kalup, yurd yerlerinde bî-hisâb; Eğri gāzîleri bir niçe müddetden sonra cem' edüp, Eğri'ye dâhil olunmuşdur.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri, 'ünvânlar ile alaylar ve Yeniçeri Ağası olan Mustafa Ağa'ya Şirvan Eyâleti ihsân olunmağın, Mîrahûr-i Evvel Tırnakcı Hasan Ağa, Yeniçeri Ağası olup ve Mîrahûr-i Evvel[10], Kapucular Kethudâsı Ahmed Ağa olup ve Arslan Ağa Kapucular Kethudâsı olup ve Kız-kapan 'Ali Ağa, Cebeci[11]-başı olup**.

1 mâh-ı rebî'ulevvelin (.....) E : — V
2 topları V : toplar E
3 ol sahrâlar ..... olup E : — V
4 topları E : toplar V
5 tahmîl : tahmîn EV
6 toplar V : topları E
7 Tatar E : Tata V
8 Feth V : Fethi E
9 olundukda E : etdükde V
* Gâzî Giray, Haçova Meydân Muhârebesi'nden sonra, Vezîr-i a'zam Sinân Paşa tarafından sefere gelmedi diye Tatar Hânlığı'ndan ref' edilip, yerine seferde olan kardeşi Feth Giray, Hân nasb ettirilmiştir (Hasan Bey-zâde, II,199; Solakzâde, s.639; Peçuylu, II,205; *Fezleke,* I,94; Na'îmâ, I,171).
10 Mîrahûr-i Evvel V : Mîrahûr-başı E
11 Cebeci E : Cebeciler V
** Büyük Mîrahûr Hasan Ağa'nın Yeniçeri Ağalığı'na, Küçük Mîrahûr Ahmed Ağa'nın Büyük Mîrahûrluğa getirilmesi, Sinân Paşa'nın Sadrâzam olduğu 5 Rebî'ulevvel 1005; Arpa Emîni

Ba'dehû ol cây-ı latîfden **[V 82a]** 'azîmet olup, Eğri Kal'ası sahrâsında konulup, bir gün oturak olup ve Rumeli Eyâleti tekrâr sâbıkā Rumeli Beylerbeyisi olan Veli Paşa'ya ihsân olunmağın*; **[E 31b]** Vezîr-zâde Hasan Paşa[1], Belgırad muhâfazasında[2] kalup, cemî'[3] asâkire ve serhadde kalup, nevbetcilere serdârlık sadaka olunmağın.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin evâhırında Eğri altından kalkup**, Sonlok kılâ'ları üzere teveccüh etdiler. Dördüncü günde Sonlok (صونيلوق) menâzilinde kondular. Üç gün oturak olup, sefînelere iç halkından ba'zıların koyup ve cemî'[4] kilâr ve matbah ve Istabl-ı 'âmire'nin ağırlıkların ve topları ve şâhî darbuzanlardan yetmiş kıt'asını alıkoyup, mâ'adâların gemilere koyup ve cebehâne[y]i gemilere tahmîl[5] edüp ve otaklardan ve ba'zı mecrûh olanları ve[6] askerden icâzet olup, gemiler ile Belgırad'a Nehr-i Tise ile teveccüh etdiler.

Ve Budun muhâfazasına Rumeli Beylerbeyisi olan Veli Paşa ta'yîn olunup ve yeniçeriden üç bin yeniçeri ile bir Hasekî ve zâbitlerden[7] nevbetciler ta'yîn olundukda ve iki yüz nefer topcılardan ve cebecilerden beş yüz nefer ve bin nefer kul-oğulları ta'yîn olunmağın. Ve sene 1005 masar[8] mevâcibleri tevzî' olundukda. Ve Temeşvar'a ve cemî'[9] serhadlere nevbetciler ve beylerbeyiler ta'yîn olunup, Vezîr-i a'zam Sinân Paşa'ya[10] te'kîd olunup, firârî olanlardan eğer beylerdir ve eğer neferât[dır] getürdüp[11], orduda hakkından gelinmişdir.

Ve Sonlok (صونيلوق) Kal'ası'ndan teveccüh etdükde, dört günde Segedin Kal'ası'nda konulup, ba'dehû mâh-ı rebî'ulâhırın onuncu günü Varadin Kal'ası'na dâhil oldukda, mezbûr köprüden 'ubûr edüp, bir mikdâr arpaya[12]

Kız-kapan Ali Ağa'nın Cebeci-başılığa getirilmesi, 20 Rebî'ulevvel 1005'tedir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1474, s.178,181).

* Rumeli Eyâleti'nin tekrâr Veli Paşa'ya ihsân olunması, 8 Rebî'ulevvel 1005'tedir (BOA, *Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi,* nr.1474, s.179).

1 Paşa V : Paşa'ya E
2 muhâfazasında V : muhâfazada E
3 cemî' V : cemî'i E

** Na'îmâ (I,172), metnimize uygun olarak rebî'ulevvel evâhırında Eğri'den göçüldüğünü söylerken, *Fezleke* (I,94) rebî'ulevvelin 16'sında, *Nuhbe* (s.190-191) rebî'ulevvelin 6'sında Eğri altından kalkıldığını, 'Andelîb (vr.56a) ise rebî'ulevvelin 8'inde tabur muhârebesi yapılan yerden kalkılıp, Eğri Kalesi önündeki kiliseli köyde konulduğunu söylemektedir. Bu durumda 'Andelîb'e göre ordunun Eğri'den Sonlok tarafına teveccühü, rebî'ulevvelin 8'inden birkaç gün sonra olmalıdır.

4 cemî' V : cemî'i E
5 tahmîl : tahmîn EV
6 ve E : — V
7 zâbitlerden V : zâbitler E
8 Ve ..... masar V : Ve mevâcibler tevzî' olunup ve masar sene 1005 E
9 cemî' V : cemî'i E
10 Paşa'ya V : Paşa E
11 neferât[dır] getürdüp V : neferâddan getürüp E
12 arpaya V : arpalar E

ve dakîk ve beksemâda muzâyaka olup[1], Sonlok (صونيلوق) 'da şa'îrin[2] keyl[i] sekiz[3] haseneye fürûht olurdu ve dakîk on altı haseneye ve beksemâdın vakıyyesi nısf guruş üzere fürûht olurdu. Ba'dehû Segedin'de şa'îrün keyl[i] bir haseneye fürûht olurdu.

Varadin Kal'ası'nda oturak oldukda, kapu halkına mîrîden iki keyl şa'îr ve nısf keyl dakîk tevzî' olunup ve yeniçeriye bir mikdâr beksemâd **[V 82b]** ve şa'îr tevzî' olunup, Varadin Köprüsü'nden 'ubûr etdiler. Ba'dehû beş günde Belgırad'a dâhil olundukda, Belgırad'un Kal'ası'ndan toplar atılup, şenlikler olur[4].

Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh, Gāzî, alaylar ile enhâr-ı Sava köprüsünden 'ubûr edüp ve mâh-ı rebî'ulâhırın on beşinde, alaylar ile Belgırad'da olan a'yân ü fukarâ ve bâzergânlar ve meşâyih u[5] sâdât istikbâle çıkup, kurbânlar zebh olunup, fukarâya tasadduklar ihsân olunur[6]. Ve sa'âdetlü Pâdişâh'ın atlarının[7] ayağına kumaşlar ve kadifeler ve çukalar nisâr etdiler. Ve hayr[8] du'âlar olup: "Gazâ'-i ekber oldu deyü[9] mübârek bâd" edüp[10], solaklar ve şâtırlar ve yeniçeri alayları ve kapu halkı alaylar[11] ile otak u bârgâh, Hünkâr-tebesi'nde konup. Ve şiddet-i şitâlarda Înehân Bey saraylarında bir latîf köşk-i 'âlî bünyâd olunmağın, ba'zı zemân sa'âdetle teşrîf eyleyüp, yedi gün oturak olup, Vezîr Hasan Paşa Belgırad'da Serdâr olup ve topları sefînelerden çıkarup, kal'aya konulup, zabt edüp. Ba'dehû Vezîr Mehmed Paşa, Âsitâne'ye gitmek fermân olunup ve Anadolu Beylerbeyisi olan Vezîr Mehmed Paşa Kütahya'ya[12] 'azîmet edüp, sancağında kışlamak fermân olunup ve Karaman Eyâleti Nûh Paşa'ya olup, icâzet **[E 32a]** verilür[13]. Ve sâyir beylerbeyilere icâzet olup ve sancak-beyleri[14] vilâyetlerine 'azîmet etdiler.

Ve Âsitâne'ye mukaddemâ Eğri fethinde ve tabur fethinde[15] Âsitâne'ye emr-i şerîf tahrîr olundukda mefhûm[u]: Evvelâ Kûh-i Kāf mânendi Kal'a-i Eğri şedîd, iki[16] cevânibi sahrâ ve kayserî zemîn-i bülend[17]. Ol kılâ'ın bünyâdı

1 beksemâda ..... olup V : beksemâd muzâyaka E
2 şa'îrin V : şa'îr E
3 sekiz V : sekizer E
4 olur V : olup E
5 meşâyih u V : meşâyihler ve seyyid ü E
6 olunur V : olunup E
7 atlarının E : atları V
8 hayr V : + u E
9 deyü V : — E
10 edüp V : deyü hayr u du'âlar etdiler. Ve E
11 alaylar V : alayları E
12 Kütahya'ya V : Kütahya'da E
13 verilür V : verilüp E
14 beyleri V : beylerine E
15 ve tabur fethinde E : — V
16 iki E : — V
17 kayserî zemîn-i bülend E : kurâ zemîn biline V

ve esâsı[1], hem-vâre bir kat kerpicden, çimden ve[2] küngüre-i tâk-ı a'zam, revak âsumâna beraber ve mıntaka-i kemer-i tumturâk-nitâk, eflâke hemser olmuşdur. Ve küngüre-i kûhsârlarda gün[3] kalduğu gibi, zîr-i <ü> zemînde gârlara murgān-ı çemen ka'r-ı şâhsârlarda mesken ve murgān-ı 'Ankā kılâ' üzerinden[4] güzâr etse perr ü bâlin dökerdi. Ve[5] Kılâ'-ı Eğri[6] toplarının duhânı evc-i âsumâna giderdi. Ve bedenleri biri birine mukābil hem-vâr olup ve kulleleri kebîr ve varoşları düzde ve cevânibleri bağ ve[7] eşcârlar bî-nihâye. **[V 83a]** Ve ırmak bî-pâyân ve cevâniblerinde hendekleri[8] olup ve gāzîler Eğri Kal'ası'mn toplarına bakmayup, cebinlerinden mezkûr olan vufür-i şecâ'at-şi'âr ve şehâmet-disâr aslâ toplarından havf[9] u ihtirâz etmeyüp, Eğri'nin altına girüp[10] kılâ' cengin etmeğin ve bu emr-i celîlü'l-kadrim mûcebince meteris-lerde cân [u] başlar ile hizmetde bulunup, yürüyüşler olup, ibtidâ Eğri'nin varoşu feth olunup, ba'dehû mâh-ı saferin evâhırında iç[11] kılâ' dahi feth olunup*. Ba'dehû bu Eğri Kal'ası feth oldukda, *"Ve câhidû fî sebîlillâhi hakka cihâdih"***. Küffâr-ı hâksârlarun gürûhu yedi ecnâs keferenin kıralları, Beç u Pırak'dan Nemçe ve Macar ve Erdel ve Leh ve Hırvat ve Ceneral ve Firenk ve Luteran ve sâyir millet-i muhtelifeden kırallar Kaşa Sahrâsı'nda cem'iyyet edüp, üç yüz bin mikdârı kefere-i bed-ahter-i bî-dînler, yüz pâre a'lâ[12] toplar ile ve on beş bin koçu arabası, bin yedi yüz kılâ' ve palankanın kefere-i müşrikîn ve gürûh-i bî-dînleri[13] bir arada dernek [ve] turvinler oldukda, Kaşa Kal'ası altında cem'iyyetleri mukarrer***. Ba'dehû Eğri'den bir menâzil

1 ve esâsı V : esâsın E
2 ve E : + ve V
3 gün V : هكن E
4 üzerinden V : + murgān E
5 Ve V : — E
6 Eğri V : Eğri'nin ve E
7 ve V : — E
8 cevâniblerinde hendekleri E : cevânibleri hendekler V
9 cebinlerinden (?) ..... havf E : — V
10 Eğri'nin altına girüp E : — V
11 iç E : — V

* Eğri Kalesi emânla saferin 19'unda kuşluk vaktinde fethedilmiştir ('Andelîb, vr.29a-b; *Nuhbe,* s.186). Kâtib Çelebi fethin saferin 18'inde olduğunu söyleyerek (bk. *Fezleke,* I,80) belirttiğim kaynaklardan biraz ayrılıyor.

** Müellifimiz âyetteki "فى الله = fillâhi" kelimesi yerine, benzer âyetlerle karıştırdığı için "فى سبيل الله = fî sebîlillâh" yazmış görünüyor. Buna göre aslı "وَ جَاهِدُوا فى الله حَقّ جِهَادِه = Ve câhidû fillâhi hakka cihâdih" şeklinde Kur'ân, el-Hacc, XXII,78. âyetin başında yer alan bu kısmın meâli şöyledir: "Allah uğrunda ona yaraşır şekilde cihâd edin".

12 a'lâ E : — V
13 bî-dînleri E : bî-dînler V

*** Çeşitli milletlerden mürekkep küffâr ordusu 'Âlî'ye göre (s.98) 300.000 kişi ile Tokay adlı geniş ovada, *Fezleke*'ye göre (I,81-82), 100.000 civârında bir kuvvetle Tokay Kalesi yakınında, 'Andelîb'e göre (vr.33a-b) 4-500.000 kişilik bir kuvvetle Çatal Kilise yakınındaki bataklı suyun öbür yanında toplanmışlardır. Selânikî (II,641), küffâr ordusunun 200.000'den ziyâde olduğunu söylemektedir.

yerde taburu gelüp, bir enhâr-ı 'azîme[1] arka verüp, taburları olup, asâkir-i İslâm ile üzerine dâhil oldukda, iki gün ceng ü kıtâl olup[2], vâki' olan enhârun hemân bir yerden geçidi oldukda, asâkir-i İslâm[3] ol nehr-i 'azîm gecidinden 'ubûr etdiler. Ve alaylar bağlayup, saflar ile durup[4] muntazırlar iken, bir uğurdan ol gürûhun alayları taburlarından murûr edüp, Anadolu kulları üzerine guluvv etdükde, Anadolu askeri bir mikdâr muhârebe etdükde, hayli keferenin başları tenlerinden cüdâ oldukda, Anadolu askeri[5] bölük halkının alaylarına karışup ve bölük halkının alayları gecidi üzleyüp, kefereyi ırmak içre vücûdların hakk edüp ve yahud çadırlara doğru meydân gösterüp[6], **[E 32b]** bölük halkı nehrün başında durup, geçidi alup, üçer[7] def'a kefere-i bî-dînleri sürüp, ba'zıların kılıclardan geçürüp[8], tekrâr taburlarından sâyir kefere-i bî-dînler[9] hücûmlar ile gecidi geçüp, ardlarınca topları ordu câniblerin ve çadırları üzleyüp, kefere-i müşrikîn[10] çadırlara dâhil oldukda, ahşam vakti karîb[11] olmağile, küffâr-ı bed-ahter mağrûr düşüp, çadırlar içre perîşân **[V 83b]** oldukda, Hakk Te'âlâ hazretlerinden 'inâyet karîn oldukda, küffâr-ı hâksâr bir uğurdan münhezim olup, yetmiş bin mikdâr[12] kefere bir anda şemşîrlerden geçüp ve bakıyyetü's-süyûf olanlardan gayri, haymelerden taşra çıkdıklarında, taburlarından gelen piyâde seksen bin nüfûs kefereyi, atları hızı ile[13] çiğneyüp, salât-ı mağrib[14] vaktinde bu mikdâr[15] nüfûs-i zâlimîn ve[16] kefere-i bî-dînler tu'me-i şemşîrden geçüp, vücûd-i nâ-pâkleri hakk olup ve asâkir-i[17] İslâm çadırlardan taşra kalan sahrâda ve[18] ırmak kenârı üzerinde, kırk elli bin mikdârı küffâr-ı bed-me'âş, *hazelehumullâh**, cüz'î zemânda maktûl

1 'azîme V : 'azîm E
2 asâkir-i ..... olup E : — V
3 İslâm V : + ve E
4 durup E : — V
5 askeri V : asâkiri E
6 gösterüp V : + küffâr-ı hâksâr da çadırlara E
7 üçer V : üçerer E
8 ba'zıların ..... geçürüp E : ba'zıları kılıcdan geçüp V
9 kefere-i bî-dînler E : kefereler V
10 müşrikîn V : + hâksârlar قعبك E
11 karîb E : — V
12 yetmiş bin mikdâr E : altmış bin mikdârı V
13 hızı ile V : hızı ايليه E
14 salât-ı mağrib V : mağrib salât E
15 bu mikdâr E : + bu mikdâr V
16 ve V : — E
17 asâkir-i V : asker-i E
18 kalan sahrâda ve V : sahrâda kalan kefere E

* "خذلهم الله = Allah onları rezîl rüsvây eylesin" anlamına gelen Arapça bir bedduâdır.

olup* ve Tatar Hân Feth[1] Girây ılgar ile kûhistânlarda ve sahrâlarda küffârun[2] başların tenlerinden cüdâ düşürüp, sahrâlarda keferenin lâşe [vü] cîfeleri küştelerden püşteler olup ve: "Bu kadar kefere-i fecere cüz'î zemânda tu'me-i şemşîrlerden geçmek makdûr-i beşer değildir" deyü lisân-ı hâl ile *"Felem taktülûhum velâkinnallâhe katelehum. Ve mâ rameyte iz rameyte velâkinnallâhe ramâ[3]"***.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'e[4] i'lâm içün Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından 'Ali Ağa *zîde kadruhû**** ta'yîn olunmuşdur. Bu emr-i celîlü'l-kadr mûcebince vâki' olan 'ibret-nümâyı, Âsitâne-i sa'âdet muhâfazasında olan Vezîr-i müşîr[5] ü mufahham Nizâmü'l-'âlem Hasan Paşa *edâmallâhu iclâlehû***** ve Akdâ[6] kudâti'l-Müslimîn[7] İstanbul Kadısı Mevlânâ 'Abdülhalîm zîdet fezâilehûya[8] bildürüp: "Âsitâne-i sa'âdet'imde çarşularda[9] nidâ etdürüp ve bu ni'meti 'azîm bilüp, hamd ü şükr edüp, devâm-ı devletim içün *bi'l-guduvv-i ve'l-âsâl*[10]***** hayr du'âma meşgûl olup ve memâlik-i Anadolu'da ve mecma'-i nâs olan yerlerde İ'lâm içün[11] nidâlar etdürüp, ümmet-i Muhammed bu ni'met-i 'uzmâyı istimâ' edüp, rûz [u] şeb du'â-yı hayrıma meşgûl olalar[12]" deyü emr-i şerîf irsâl olundukda******, Âsitâne'de nidâlar olup ve şenlikler[13]

* 2 rebî'ulevvel ('Âlî, s.105-7), 4 rebî'ulevvel ('Andelîb, vr.54b; Selânikî, II,646; *Nuhbe*, s.190) veya 5 rebî'ulevvelde (Hasan Bey-zâde, II,197; Peçuylu, II,19S; Na'îmâ, I,168) zaferle neticelenen Haçova Meydân Muhârebesi'nde kırılan küffâr *Fezleke* (I,90) ve Na'îmâ'ya göre (I,164) 100.000, *Nuhbe*'ye göre (s.190) 150.000, 'Andelîb'e göre (vr.52b) 190.000 veya daha ziyâde, bir gazâ-nâmeye göre de 150.000'den fazla 200.000'e yakındır (*Gazâvât-nâme-i Târîh-i Halîl Paşa,* Es'ad Efendi Ktp., nr.2139, vr.15a).

1 Feth V : + ve E

2 küffârun V : niçe küffâr ve E

3 deyü ..... ramâ E : — V

** "فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَ لَكِنَّ اللّٰهَ قَتَلَهُمْ وَ مَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَ لَكِنَّ اللّٰهَ رَمَى" = (O gün) onları siz öldürmediniz, fakat Allah öldürdü; (Ey Muhammed), attığın zaman sen atmadın, fakat Allah attı" meâlindeki bu kısım Kur'ân, el-Enfâl, VIII,17. âyetin ilk yarısıdır.

4 sa'âdet'e V : sa'âdet'de E

*** "زيد قدره = Onun itibârı artsın" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

5 -i müşîr E : — V

**** "ادام الله اجلاله = Allah onun saygınlığını devamlı kılsın" anlamında Arapça bir duâdır.

6 Akdâ V : Akda'l E

7 Müslimîn V : İslâm E

8 Mevlânâ ..... fezâ'ilehûya V : 'Abdülhalîm Mevlânâ'ya E

9 çarşularda V : + i'lâ vü E

10 ve'l-âsâl E : e'l-âsâl V

***** Buradaki "sabah ve akşam" anlamına gelen "بالغدو والاصال = bi'l-guduvvi ve'l-âsâl" kısmı ile Kur'ân, el-A'râf, VII,205; er-Ra'd, XIII,15; en-Nûr, XXIV,36. âyetlerine işâret vardır.

11 içün V : — E

12 du'â-i ..... olalar V : du'â-i hayr ve meşgüller ola E

****** Müellifimiz Eğri fethi sonrasında İstanbul'a gönderilen hükm-i şerîfi görmemiş, fakat duymuş görünüyor. Çünkü bu hükmün Selânikî'deki (II,643-648) metni ile metnimizdeki kısım karşılaştırıldığında ana hatlarıyla benzerlikler görülmekle beraber, metnimizin buna dayanılarak yazıldığını gösteren bir belirti yoktur.

13 şenlikler V : + olup E

ve şehir donanmaları[1] ve top şenlikleri olup, ba'dehû Vâlide Sultân hazretleri[2] cânibinden ihsânlar olup ve kurbânlar zebh olunup, fukarâya tasadduk olunmağın.

Ve mâh-ı rebî'ulâhırda Belgırad'dan, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hizmet-i şerîfleri içün[3] beş yüz süvârî bölük halkı[4], ağaları ile ta'yîn olunup ve Yeniçeri Ağası ile beş yüz yeniçeri ve solaklar ile Âsitâne'ye teveccüh edüp, menâzil ü merâhil[5] kat' ederek Harmanlu menâziline dâhil olduklarında[6], vezîr-i a'zamlığı **[V 84a]** İbrâhîm Paşa'ya sadaka edüp[7], Vezîr-i sâbık Cıgal-zâde Sinân Paşa[8], Şâm-ı şerîfe Beylerbeyi olup*, Vezîr Ca'fer Paşa, Tebrîz Beylerbeyisi olup ve Bağdâd Eyâleti Vezîr-i a'zam Sinân Paşa-zâde[9] Mehmed Paşa'ya ihsân olunup, tevâbi'i ile 'azîmet eylediler[10].

Vezîr İbrâhîm Paşa, Vezîr-i a'zam oldukda, mahrûse-i Edirne'ye dâhil oldukda[11], Saray-ı cedîd'de oturak olup ve Şehr-i Edirne donanup, şenlikler olup, ba'dehû Âsitâne'ye teveccüh etdiler.

Ve mâh-ı cumâdelûlâda Âsitâne'de[12] Dâvud-paşa Bağçesi'nde karâr edüp, alaylar tedârük olunup[13], kā'ide üzerine Âsitâne'ye dâhil olduğunda, kurbânlar ve atları ayağına altunlar, serâserler ve kumaş kadifeler[14] döşenüp[15], ba'dehû sa'âdetle Saray-ı hümâyûn'da **[E 33a]** taht-ı sa'âdetlerine[16], mübârek evkātda, sa'âdetlü Pâdişâh-ı bahr ü berr Gāzî Sultân Mehmed Hân nüzûl buyurdular. Ba'dehû cemî'[17] ecdâd-ı 'izâmlarının türbe-i münevverelerin ziyâret edüp, kurbânlar ve tasadduklar fukarâya ihsân etdiler. 'Ale'l-husûs hazret-i Eyyûb-i Ensârî'yi ziyâret etdükde, türbe-i şerîflerinde hüddâmlarma ve fu-

1 donanmaları V : + olup E
2 Vâlide Sultân hazretleri V : ve Sultân hazret-i Vâlide sa'âdet E
3 Belgırad'dan ..... içün E : hizmet-i şerîfleri için sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerinin V
4 halkı E : + Belgırad'dan V
5 ü merâhil V : — E
6 menâziline dâhil olduklarında V : menâzilinde E
7 edüp V : olunup ve E
8 Sinân Paşa V : — E
* Harmanlu mevkiine gelindiği 22 Rebî'ulâhır 1005'te Sinân Paşa azledilip, İbrâhîm Paşa ikinci defa Sadrâzam olduğunda, azledilen Sinân Paşa Akşehir'e nefyedilmiştir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1474, s.185; Hasan Bey-zâde, II,200; Solak-zâde, s.639; Peçuylu, II,206; Na'îmâ, I,172-3). Yazma *Fezleke* nüshasında (vr.36a) metnimizde olduğu gibi Sinân Paşa'ya Şâm Eyâleti'nin verildiği yazılmış, fakat muhtemelen Kâtib Çelebi, diğer kaynaklardaki Akşehir'e nefyedildiği kaydını tercih ederek bunun üstünü karalamıştır. Selânikî (II,649-650), azledilen Sinân Paşa'nın Karahisâr-ı sâhib Sancağı'nda oturmasına hükm-i şerîf gönderilmesi üzerine Gelibolu'dan geçip, emredildiği yere gittiği haberinin geldiğini naklediyor.
9 -zâde V : zâde'ye Vezîr E
10 eylediler V : edüp E
11 oldukda V : olup ve üzerine irsâl oldukda E
12 Âsitâne'de V : Âsitâne'ye E
13 olunup V : olup E
14 atları ..... kadifeler V : altunlu serâserler E
15 döşenüp V : + sa'âdetlü Pâdişâhımızın atları ayaklarına atlas u kumaş kadifeler döşenüp E
16 hümâyûnda taht-ı sa'âdetlerine V : hümâyûna dâhil olup, hayr u du'âlar olmağın. Ve sefer-i Eğri bu arada temâm oldu. [E 33a] Edüp, dahi Âsitâne-i sa'âdet'de taht-ı sa'âdetlerinde E
17 cemî' V : cemî'i E

Ensârî'yi ziyâret etdükde, türbe-i şerîflerinde hüddâmlarına ve fukarâlarına[1] in'âmlar bezl etdiler. Ve sâyir tekyelere ve şeyhlere ve zâkirlere ve zâviyelerde olan fukarâya kurbânlar ve tasadduklar ihsân olunmağın.

Ve Şehr-i İstanbul'da[2] üç gün üç[3] gice donanmalar fermân olunmağın, cemî' 'âlem ağniyâ vü fukarâlar mesrûr olup, 'azîm şenlikler ve toy[4] etdiler. Ve bâzergân ve esnâf tâyifesi[5], dükkân ve çarşuların[6] zeyn etdiler. Ve deryâda olan gemiler donanup, şenlikler olduğu mukarrer. Ve Saray-burnu'nda olan toplar ve kullelerde olan toplar ve Kız-kullesi'nde olan[7] ve Top-hâne'de olan toplar ve Tersâne'de olan kadırgalarda toplar ile üç gün[8] şenlikler olup ve Saray-ı hümâyûn'da Bostancı-başı Ferhâd Ağa, bostancılara tüfeng şenlikleri etdürüp .

Ve gedüklü, kānûn-i kadîm[9] üzere Rikâb-ı hümâyûn ile altmış nefer Dergâh-ı 'âlî çavuşları seferden mânde olıgelüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlempenâh hazretleri ile me'mûr olup, Eğri seferinden 'avdet etdüklerinde, Saray-ı 'âmire'ye nüzûl buyurduklarında[10], kırk nefer çavuş dahi gedüklü ziyâde fermân olunmağın, mecmû'u yüz nefer kâmil Dergâh-ı 'âlî çavuşları gedüklü kalup ve kırk nefer Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden ihtiyâr, ehl-i kalem mânde olduğu mukarrer. Ve Defter-hâne kâtiblerinden on beş nefer kâtibler gedüklü **[V 84b]** fermân olunmağın.

Vezîr-i a'zam olan İbrâhîm Paşa sadrda olup, Vezîr-i a'zam-ı sâbık Cıgal-zâde Şâm-ı şerîfe teveccüh etmişler idi.

Ve mâh-ı rebî'ulâhırda kā'ide üzere Dîvân-ı hümâyûn fermân olundukda, merhûm ve mağfûr[11] Zekeriyyâ Efendi yerine Mevlânâ Hâce Efendi, Şeyhülislâm olup ve[12] Rumeli Kadı'askeri Mehmed Efendi ve Anadolu Kadı'askeri Es'ad Efendi[13]* ve Seyyid-i sâdât Nakîb-i eşrâf ve 'ulemâ'-i kirâm ve 'Abdülhalîm Efendi[14] İstanbul Kadısı ve sâyir müderrisîn, sa'âdetlü Pâdişâh Gāzî Sultân Mehmed hazretlerin[in] mukaddemâ Dâvud-paşa Sarayı'nda mübârek bâda varup, hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüklerinde,

1 fukarâlarına V : fukarâya E
2 İstanbul'da E : İstanbul'a V
3 üç E : ve V
4 ve toy E : — V
5 bâzergân ..... tâyifesi V : esnâf tâyifesi, dahi bâzergânlar E
6 çarşuların V : çarşuları E
7 olan toplar ..... olan E : ve Kız-kullesi'nde olan toplar V
8 üç gün E : — V
9 -i kadîm E : — V
10 Saray-ı ..... buyurduklarında E : — V
11 ve mağfûr E : — V
12 olup ve V : dahi E
13 ve ..... Efendi V : Es'ad Efendi Anadolu Kadı'askeri E
* Pâdişâh'ın Dâvudpaşa'ya vusûlünün ertesinde Anadolu Kadı'askeri Mehmed Efendi azledilmiş, yeri 23 Cumâdelûlâ 1005'te Kuş Yahyâ Efendi'ye tevcîh edilmiştir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1474, s.190; Hasan Bey-zâde, II,201; Selânikî, II,659). Eğer bu bilgiler doğruysa, müellifimizin bu değişiklikten haberi olmadığı görülüyor.
14 Efendi E : + ve V

mübârek bâda varup, hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüklerinde, ba'dehû her birine ihsânlar olup ve kapu-kullarının mevâcibleri verilür idi.

Ve târîh-i mezbûrda, Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa, Vezîr-i sânî Cerrâh Mehmed Paşa, Vezîr-i sâlis Hâdım Hasan Paşa, Vezîr-i râbi' Hâdım Ca'fer Paşa, Vezîr Kapudân Halîl Paşa, Baş-defterdâr Kejdehân 'Ali Efendi[1], Mahmûd Efendi[2] Defterdâr-ı Anadolu, Dervîş Efendi Şıkk-ı Sânî, Lâm 'Ali Efendi Nişâncı olup[3] ve Re'îsülküttâb Mûsâ Efendi ve Yaycı-zâde Hamza Efendi Tezkireci-i Evvel[4] ve Okçu-zâde Tezkireci-i Sânî*, Tırnakcı Hasan Ağa Yeniçeri Ağası, Segbân-başı Ahmed Ağa ve Mehmed Efendi Yeniçeri Kâtibi ve Kethudâ Bey Muslihuddîn Ağa, ba'dehû 'Ali Ağa Kethudâ Bey olup ve[5] Zağarcı-başı Hamza Ağa, Hacı Bey Mîr-i 'alem Ağa[6] ve İbrâhîm Ağa Ser-kapucu-başı, 'Ali Ağa, Ahmed Ağa ve diğer 'Ali Ağa, İsmâ'il Ağa, İbrâhîm Ağa ve Yûsuf Ağa ve Süleymân Ağa; Ahmed Ağa Mîrahûr-i Evvel ve diğer Ahmed Ağa Mîrahûr-i Sânî, 'Ali Ağa Kapucular Kethudâsı, Arslan Ağa Çakırcı-başı, Halîl Ağa Şâhinci-başı**, Mustafa Ağa Ser-çaşnigîr, Husrev Ağa Ebnâ'-i Sipâhiyân, Mahmûd Ağa Silâhdârân, Mehmed Ağa 'Ulûfeciyân-ı Yemîn ve Ca'fer Ağa 'Ulûfeciyân-ı Yesâr[7], **[E 33b]** Ahmed Ağa Gurebâ'-i Yemîn ve Mehmed Ağa Gurebâ'-i Yesâr, 'Ali Ağa Kız-kapan demekle meşhûr[8] Cebeci-başı, Rıdvân Ağa'ya Silâhdâr Ağa[lığı] olup, ba'dehû 'azl oldu[9], Mustafa Ağa Ser-topcıyân, 'Ali Ağa Ser-arabacıyân-ı top, İlyâs Kethudâ Ebnâ'-i Sipâhiyân'a ve Mustafa Efendi Kâtibi***, Akbaba-zâde'ye Muhâsebe olup[10] ve

1 Efendi E : + ve V
2 Efendi E : + ve V
3 olup E : — V
4 -i Evvel V : — E
* Pâdişâh, cumâdelûlâda Dâvudpaşa Bahçesi'ne nüzûl ettiğinde Nişancı Lâm Ali Efendi azledilmiş, yerine Re'îsülküttâp Mûsâ Çelebi ve onun yerine de Okcu-zâde Re'îsülküttâp olmuştur (Hasan Bey-zâde, II,201; Solak-zâde, s.640; Na'îmâ, I,173-174). Müellifimizin yakın dönemde gerçekleşen bu değişikliklerden de haberi olmadığı anlaşılıyor.
5 olup ve V : oldukda E
6 Ağa E : — V
** Halîl Ağa bu sıralarda muhtemelen Çakırcı-başı olmalıdır (*Gazâ-nâme-i Târîh-i Halîl Paşa,* yr.6a,7a). Zâten 16 Cumâdelûlâ 1005'te Küçük Mîrahûr Dervîş Ağa, Arslan Ağa yerine Şâhinci-başılığa, Ali Ağa da Küçük Mîrahûrluğa getirilmişlerdir (BOA, *Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi,* nr.1474, s.188; Selânikî, II,656).
7 'Ulûfeciyân-ı Yesâr V : Yesâr E
8 demekle meşhûr V : künyeti E
9 Rıdvân ..... oldu E : — V
*** 1005 cumâdelûlâsının 9'unda Mustafa Çelebi yerine Ali Çelebi Sipâhî Oğlanları Kâtibi olmuştur (*BOA,* Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1474, s.187; Selânikî, II,656). Metnimizdeki kronolojik sıraya göre şu anda rebî'ulâhır ayında değil (bk. Metin, s.176,177), en azından cumâdelûlâ ayında olmalıyız. Çünkü müellifimiz Metin, s.175 Pâdişâh'ın cumâdelûlâda İstanbul'a geldiğini bildirmişti. Cumâdelûlâdan rebî'ulâhır ayına ait olaylara, hem de İstanbul'daki dîvân münâsebetiyle dönülemiyeceği âşikârdır. Burada herhalde müellifimiz rebî'ulâhır ile cumâdelâhıre aylarını birbirine karıştırmış, cumâdelâhıre yerine rebî'ulâhır yazmış olmalıdır. Buna göre muhtemelen cumâdelâhıre ayında olduğumuza göre, 'Abdülkâdir Efendi'nin yukarıda belirttiğimiz yakın dönemdeki

künyeti Keklik[1] Mehmed Efendi Kâtib-i Silâhdâr ve Kethudâ-i Silâhdâr Hasan Ağa[2] ve Mehmed Kethudâ 'Ulûfeciyân-ı Yemîn ve 'Ali Efendi Kâtib ve diğer Mehmed Kethudâ 'Ulûfeciyân-ı Yesâr ve Kâtibi[3] Ahmed Efendi ve Sinân Kethudâ Gurebâ'-i Yemîn, Mustafa Efendi Kâtib ve Yûnus Kethudâ Gurebâ'-i Yesâr, Sinân Efendi **[V 85a]** Kâtib, Baş-rûznâmeci[4] Mehmed Efendi ve Sânî Duhânî-zâde[5], Selânikli Mustafa Efendi Muhâsebe-i Anadolu, Mi'mâr-zâde Mukābele-i Piyâde, İshâk Efendi Rûznâmçe-i Sânî olup* ve Baş-rûznâmçe'ye 'Ali Efendi[6] olup, 'Ömer Efendi Mukābele-i Süvârî, Ahmed Efendi Halîfe-i Mukābele-i Süvârî, Dervîş Halîfe Muhâsebe-i Cizye, Hasan Efendi Muhâsebe-i Cizye, Hüseyn Efendi Mukāta'a-i Mensûh, Mukāta'a-i Baş Kāsım Efendi, 'Osmân Efendi Haremeyn, Te'hîrî Efendi Mukāta'a-i Eğriboz, Hüsâm Efendi Avlonya, İbrâhîm Efendi Şehr-emîni ve 'Abdullâh Ağa Emîn-i Matbah, 'Îsâ Efendi Emîn-i Cev, Şeyhî Efendi Kâtib-i Cev[7] ve Dervîş Efendi Emîn-i Tersâne, Fazlı Efendi Kâtib-i Tersâne ve[8] Dâvud Efendi Tezkire-i Mâliye ve Hasan Efendi Tezkire-i Şıkk-ı Sânî ve[9] 'Ali Efendi Mukāta'ât-ı Havâss-ı hümâyûn ve Karbuz-zâde ve Sarı 'Ali Efendi[10] Mukāta'ât-ı Cedîde-i Evvel ve Terzi-zâde Kefe ve Mahmûd Efendi Mevkūfât ve Hüsâm Bey-zâde Mevkūfât-ı Anadolu ve Köse Hüseyn Efendi Teşrîfâtî ve Kurd Efendi Mevcûdâtî ve Ahmed Efendi Vâridâtî ve Süleymân Efendi Teslîmâtî ve [künyeti] Mıkrâs[11] Efendi Mukāta'ât-ı Me'âdin ve Mustafa Efendi Mukāta'a-i Bursa ve Eşribe Halîfe ve Şerbetci-zâde Halîfe ve Hacı Halîfe[12] ve Bâyezîd Halîfe-i Muhâsebe ve Hasan Halîfe ve Mehmed Halîfe Rûznâm[ç]e-i Büzürg ve Cerrâh-zâde Halîfe-i Mukābele-i Piyâde[13], Sinân Bey-zâde Ahmed Halîfe-i[14] Vâridâtî. Eğer fi'l-cümle tahrîr olunursa mufassal olur; lâkin bu mikdâr zikr olunur. Divitdâr-ı Evvel Mehmed Efendi ve[15] Divitdâr-ı Sânî Ahmed Efendi, Biyâle

---

bu değişiklikten haberdâr olmadığı söylenebilir. Belki aynı haberdâr olmayış, değişiklikler ile ilgili olarak verdiği diğer bazı bilgiler için de düşünülebilir.

10 Sipâhiyâna ..... olup E : Sipâhiyân ve Kâtib Mustafa Efendi V

1 Keklik V : Kek[l]ik (كككك) E
2 Silâhdâr ..... Ağa V : Silâhdâr'da Hasan Kethudâ Silâhdâr'da E
3 ve Kâtibi V : — E
4 Baş-rûznâmeci V : ve Rûznâmeci-i Baş E
5 ve Sânî Duhânî-zâde V : Duhânî-zâde, Sânî E
* Cumâdelûlânın evâhırında, Rûznâmçe-i Sânî Fazlı-zâde Mahmûd Çelebi'nin vefât etmesi üzerine yeri Rumeli Muhâsebecisi Mi'mâr-zâde İbrâhîm Çelebi'ye fermân edilmiştir (Selânikî, II,665-666). Tabiî bu bilgileri metnimizdeki bilgilerle telif etmek mümkün değildir.
6 ve Baş-..... Efendi V : Baş 'Ali Efendi'ye olup E
7 Şeyhi ..... Cev E : — V
8 ve E : — V
9 Mâliye ..... ve E : Kılâ' V
10 Karbuz-zâde (قاربوززاده ..... Efendi E : قاپورزاده V
11 Mıkrâs V : + künyeti E
12 Halîfe V : + Muhâsebeî E
13 Halîfe-i ..... Piyâde E : Mukābele-i Halîfe-i Piyâde V
14 Halîfe-i V : + Vâridâtî E
15 ve V : — E

Bey Baş[-bâkî] Kulu, Veli Bey Cizye, diğer Veli Bey, Hasan Bey Gulâm-ı Bâkî, Mustafa Bey ve Hüseyn Bey Gulâm-ı Bâkî ve Hacı Efendi[1] Kâtib-i Dîvân-ı hümâyûn, Nu'mân Efendi, Ahmed Efendi, Sarı 'Ali Çelebi, Dehrî Efendi, Mahmûd Efendi, Muslu Efendi, La'lî Efendi, Uzun Efendi, 'Abdî Efendi, Sinân Efendi, Yûnus Efendi, Kurd[2] Efendi ve Mim[3] Efendi, 'Osmân Efendi, Kadrî[4] Efendi, Defter-hâne'de Muslu Çelebi, Hasan Efendi, Medhî Efendi. Dîvân-ı hümâyûn kâtibleri mümtâz, 'Arabî ve Fârisî nâmeler tahrîrlerine kādir, hüsn-i hatt sâhibleri olmağın[5]; bu mikdâr zikr olunmuşdur.

Mâh-ı rebî'ulâhırun ibtidâsmda Dîvân-ı hümâyûn fermân olundukda, yevmü's-sebtde, cemî'[6] vüzerâ'-i 'izâm sadrda karâr edüp, ba'dehû Anadolu eyâletlerine 'adâlet-nameler[7] gönderilüp ve Anadolu Beylerbeyisi olan Vezîr Mehmed Paşa Kütahya'da ve sancaklarında teftîş fermân olunup, ba'zı eşkıyâları ve sûhteleri, **[V 85b]** zulm edenlerün hakkından gelünürdü. Ve re'âyâlara[8] istimâletler verilüp, karyelerin ma'mûr ederlerdi.

Ve Karaman Eyâleti Nûh Paşa'ya mukarrer olur*. Min-ba'd segbân nâmında bir ferd olmazdı. Ve Sivas Mahmûd Paşa'da ve Mar'aş Hızır Paşa'da ve Diyârbekir'de Murâd Paşa ve Rakka'da 'Ali Paşa, Van Beylerbeyisi Mustafa Paşa, Bağdâd Eyâleti Mehmed Paşa'da ve Şehrezol[9] 'Ali Paşa; mezkûrlar[10] eyâletlerinde fermân-ı şerîf **[E 34a]** mûcebince.

Bağdâd Beylerbeyisi, Bağdâd kullarıyla ve Ekrâd beyleriyle[11] zindegânî idiler. Ve cevâniblerinde olan beyler ve[12] Ekrâd beylerinden, kadîmden olduğu gibi 'adl ederlerdi. Ve Basra'dan ve Lahsa'dan her gâh tüccâr ü bâzergân tâyifesi gelürlerdi. Metâ'larından kānûn-i kadîm üzere gümrükleri alınup, hazîne tahsîl olurdu.

Ve Tebrîz Eyâleti Vezîr Hâdım Ca'fer Paşa'ya sadaka olundukda kethudâsı Ahmed Paşa[13] ve Hasan Paşa Revân Beylerbeyisi olup ve Şirvan, Güzelce Mahmûd Paşa'ya mukarrer olup, ba'dehû Vezîr Hâdım Ca'fer Paşa Gence'de ve Şamakı'da, vilâyet-i şark[ı] ma'mûr ederlerdi. Ve serhad kul-

1 Piyâle ..... Efendi E : — V
2 Kurd E : Kadrî V
3 Mim E : Memi V
4 Kadrî E : Kurd V
5 olmağın V : olup E
6 sebtde cemî' V : sebt, cemî'i E
7 Anadolu ..... -nâmeler V : 'adâlet-nâmeler Anadolu eyâletlerine E
8 re'âyâlara V : re'âyâya E
* Karaman Eyâleti'nin Nûh Paşa'ya tevcîhi, Pâdişâh'm saraya girişinden sonra cumâdelûlânın 6'smdadır (Na'îmâ, I,174).
9 Şehrezol V : شهزول E
10 Paşa; mezkûrlar E : Paşa'da; mezkûr V
11 beyleriyle V : beyleri ile E
12 beyler ve V : beylerdir ve eğer E
13 kethudâsı Ahmed Paşa E : — V

larının mevâcibleri, Diyârbekir ve Haleb hazînelerinden[1] ta'yîn idi. Ve Ahmed Paşa Tebrîz'de Vâlî olup ve Gori Beylerbeyisi Mustafa Paşa[2] ve Tiflis Eyâleti'nde Behrâm Paşa ve Tomanis ve Lori kal'alarında, beyler 'adâlet üzere. Gürcü sınuru re'âyâları emn ü[3] emân üzere; bir ferde zulm ü te'addî[4] olmazdı. Vilâyet sa'âdetlü Pâdişâhımıza tâbi' ve sınurlar kat' olmuş idi. 'Acem cânibi barışık, bâzergânlar gelürdü; bir vechile sınurdan tecâvüz olmazdı. Van etrâflarında olan Ekrâdlar eğer Zekeriyyâ ve eğer Bitlis ve sâyir sancaklarda, beyler 'adl üzere ve serhad kulları zabt üzere olup ve Erzurum Eyâleti Mustafa Paşa'da olup ve Erzurum ma'mûr ve Gümüş-hâne işlenürdü; Erzurum Defterdârı zabt ederlerdi. Ve Tırabzon Eyâleti ma'mûr ve Kiğı Ma'deni işleyüp, her gâh top yuvalakları dökülürdü, Erzurum anbarlarında hıfz olurdu. Ve Kars Eyâleti Hudâverdi Paşa'da. Ardahan ve Oltu ve sâyir Gürcü hâkimleri mutî' u munkād üzere. Her gâh Ahıska Kal'ası etrâflarında kurâ ve kılâ'lar re'âyâsı ve tüccârları, âyende vü revende gelüp[5], zahîrelerin ve metâ'ların fürûht ederler. Ve Diyârbekir[6] Eyâleti'ne **[V 86a]** tâbi' sancaklar ve hâkimler[7]; Cizre'de Mîr Şeref ve Eğil ve gayrileri mesrûr olup, Âsitâne-i sa'âdet'den her birine hil'atler gelüp ve sancak-beylerine emr-i şerîf gönderilüp[8]: "Hizmetlerinde olsunlar" deyü[9] mukarrer nâmeler[10] ihsân olundukda, her eyâletlerde şenlikler olup ve serhad beylerbeylerine başka hil'at-i fâhireler, kapucu-başılar ile gönderdiler. Her beylerbeyi eyâletlerinde istikbâl eyleyüp, ta'zîm [ü] i'zâz ile fâhir hil'ati geyüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine hayr[11] du'âlar [edüp], ve[12] nevbetler döğülüp, ba'dehû kal'alardan toplar ile şenlikler olduğu mukarrer.

Ve Kurd Paşa, Haleb Beylerbeyisi oldukda, Haleb'de karâr etdiler. Ve Ma'an-oğlu her gâh ta'yîn olunan hazîne[y]i Âsitâne'ye gönderüp ve Seyf-oğlu ve ve sâyirlerinden defter mûcebince hazîne irsâl olunurdu.

Ve Mısır Eyâleti Sûfî[13] İbrâhîm Paşa'ya sadaka olunmağın, deryâdan[14] kadırgalar ile teveccüh etdiler; fî sene 1005.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de, Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa, Üngürus seferinin[15] mühimmâtların görüp, Cebe-hâne ve Top-hâne ve Tersâne'ye[16] her vakit te-

1 ve Haleb hazînelerinden V : hazînesinden ve Haleb hazînesinden E
2 Paşa V : Paşa'da E
3 emn ü V : — E
4 ü te'addî V : — E
5 gelüp V : gelür E
6 Diyârbekir V : Diyârbekir'ün E
7 ve hâkimler E : — V
8 şerîf gönderilüp V : şerîfler ile E
9 olsunlar" deyü V : olup E
10 nâmeler V : nâmeleri E
11 Pâdişâh-ı ..... hayr V : Pâdişâhımıza hayr u E
12 ve V : — E
13 Sûfî V : bir def'a E
14 deryâdan V : ve E
15 seferinin E : seferlerinin V
16 Tersâne'ye V : Tersâne'de E

veccüh edüp, donanmaya lâzım olan baştarda ve kadırgaları üzerine olup, Kapudân Vezîr Halîl Paşa ile tedârükde. Ve Mısır'dan beş bin kantar bârût-i siyâh gelmesi[1] fermân olunup ve Samsun'dan komena ve urganlar ve Selânik Sancağı'nda Yörük Beyi Hasan Bey yedi ile câmûşlar[2] iştirâsı fermân olunmağın, beş yüz baş[3] câmûş cem' olundu[4]. **[E 34b]** Ve Tuna yalısı muhâfazasında olan Satırcı Mehmed Paşa'ya istimâlet gönderüp, Eflâk keferesini[5], ya'nî Mihal-i hâyin cânibini bir hâl etmek üzere olup: "Me'mûr olduğun hizmetde mücidd ü sâ'î olasın" deyü.

Ve Belgırad muhâfazasında olan Vezîr Hasan Paşa'ya nâmeler irsâl olundu[6]. Mefhûm[u] budur ki: "Bu sene Üngürus câniblerine serdârlığı sana tevfîz etmesi lâzım gelüp, Yeniçeri Kethudâsı ve altı bölük halkını me'mûr edüp ve cemî' beylerbeyiler[7] me'mûr olunur. Ve Âsitâne'den imdâd olunur. Gayret vaktidir, hizmet edesiz" deyü[8] i'lâm olundukda, merkûm Vezîr Hasan Paşa, serdârlığı kabûl etmeyüp. Ba'dehû Âsitâne-i sa'âdet'de müşâvere olur: "Tuna yalısı muhâfazasında[9] olan **[V 86b]** Mehmed Paşa, serdârlık hizmetine kâdirdir" deyü, Sinân Paşa-zâde Vezîr Mehmed Paşa ve gayriler şehâdet ederler. Fi'l-hâl emr-i şerîf gönderüp, Vidin ve Niğbolu muhâfazasında olan Satırcı Vezîr Mehmed Paşa, Âsitâne'ye da'vet olunmağın, mâh-ı cumâdelâhırede Âsitâne'ye dâhil oldukda, Küçük Vezâret makāmında sadrda karâr etdiler*. Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa hazretleri ile müşâverede olurlar. Üngürus seferlerinin ahvâlleri zikr olundukda, merkûm Vezîr Satırcı Mehmed Paşa'ya serdârlık[10] mukarrer olur.

Ve Nehr-i Tuna câniblerine Hâdım Vezîr Hâfız[11] Ahmed Paşa, Ser'asker ta'yîn olunup[12] ve Bosna Eyâleti'n Hudâverdi Paşa'ya 'arz ederler. Ve Budun Beylerbeyisi olan Mihalicli Ahmed Paşa'ya ve Rumeli Beylerbeyisi olan[13] Veli Paşa'ya istimâlet ile emr-i şerîf gönderüp, Vezîr Serdâr Satırcı Mehmed Paşa ol câniblere varınca, serhadleri görüp, tedârükde olup ve Belgırad'da Vezîr Hasan Paşa'[y]ı Âsitâne'ye da'vet etdiler. Ve Nüzül Emîni, Müteferrika Hüseyn Ağa'ya fermân edüp, 'ale't-ta'cîl Belgırad'a gönderdiler. Ve Yanık muhâfazasmda olan Mahmûd Paşa'ya dahi emr-i şerîf irsâl olundukda, kıral

1 gelmesi E : gelmek V
2 câmûşlar V : câmûslar E
3 baş E : — V
4 câmûş cem' olundu V : câmûs cem'i fermân olunmağın E
5 keferesini E : keferesi V
6 olundu V : ederler E
7 cemî' beylerbeyiler V : cemî'i beylerbeyileri E
8 deyü V : — E
9 yalısı muhâfazasmda V : yalısında muhâfazada E
* Satırcı Mehmed Paşa 1 şa'bânda Tuna yalısı muhâfazasından gelip, V. vezîrliğe getirilmiş ve Serdâr tayin edilmiştir (*Nuhbe*, s.191; *Fezleke*, I,95; Na'îmâ, I,177).
10 serdârlık V : serdârlığı E
11 Vezîr Hâfız V : Hâfız Vezîr E
12 Paşa ..... olunup V : Paşa'ya Ser'askerliği mukarrer ederler E
13 olan E : — V

keferesi cânibi, eğer Komaran ve Ostorgon Kal'ası'nda Gümüş Ayak ve Ba[l]fi-i bî-dîn, ağyâr keferedir. Şerrinden ihtirâz edüp ve taburları Pırak (براق) u Beç'de dernekleri, mukarrer olduğu üzere i'lâm edesiz. Ve Âsitâne'den yuvalak tedârükü içün, Bosna'da Bah Ma'deni'nde yuvalak dökmek hizmetine[1] topcular bölük-başılarından Nasûh Bölük-başı'[y]ı, Yörük Beyi ve eşkincileri ile ta'yîn etdiler[2]. Ve Sigetvar Beyi Hasan Paşa ve Peçu[y] (پجو) Beyi Deli Fâyik Bey, Budun Kal'ası'na zahîreye ta'yîn olunup ve Bahr-ı sefîd'e Âsitâne-i sa'âdet'den elli kıt'a kadırga donanma tedârük oldukda[3], sipâriş olunup, merkūm kadırgalar varup, İskenderiyye'den bârût-i siyâhı alup, Selânik'e dâhil edüp[4], ba'dehû develer ile Belgırad'a nakl olunup, ba'dehû Budun cânibine gönderilür. Ve Samakov'dan cebehâne mühimmâtları, kazma ve kürek ve gayriler ve köprüler içün donbâz gemileri ve zahîre gemileri ve kereste sipâriş olunup ve Budun'da **[V 87a] [E 35a]**[5] olan Rumeli Beylerbeyisi[6] Veli Paşa ve[7] me'mûr olan sancak-beyleri ile zu'amâ ve[8] erbâb-ı tîmâr mevcûd; her gâh Eski Budun'da dernek üzere idiler.

Ve Âsitâne'den fermân-ı şerîf sâdır olup, Vezîr Hasan Paşa Belgırad'dan[9] Âsitâne'ye[10] da'vet olundukda, Budun serhadlerinde muhâfazada olan[11] beylerbeyiler ihtimâm üzere olsunlar; Âsitâne'den Serdâr Vezîr hazretleri varınca. Ve Eğri Kal'ası'nda Sûfî Sinân Paşa'ya ve kal'alarda olan nevbetcilere te'kîd[en] emr-i şerîf sâdır oldukda, Vezîr Hâfız Ahmed Paşa, Bosna askeri ile Osek'de muhâfazada olup, ba'dehû Tuna yalısında olan kal'alarun muhâfazasına Serdâr nasb olunmağın, tedârük üzere oldular[12].

Der-sefer-i Vasıt, bâ-Serdâr Vezîr Satırcı Mehmed Paşa; der-vâcib, şevvâl sene 1005[13]

Ve sene bin beş târîhinde vâki' olan Üngürus seferlerinin birisi Vasıt seferidir ki, zikr olunur.

1 hizmetine V : içün E
2 etdiler E : idiler V
3 oldukda V : + ve E
4 Selânik'e dâhil edüp V : Selânik'de dâhil olup E
5 Budun'da V : + Budun'da E
6 Beylerbeyisi V : + olan E
7 ve E : — V
8 ve V : — E
9 Belgırad'dan V : Belgırad'tdan E
10 Âsitâne'ye V : Âsitâne-i sa'âdet'de E
11 olan V : — E
12 tedârük üzere oldular V : fî muharrem sene 1005 ve safer ve rebî'ulevvel ve rebî'ulâhır ve cemâzîevvel ve receb ve şa'bân ve ramazân ve şevvâl sene 1005 ilâ E
13 der-vâcib ..... 1005 E : — V

Ve rûz-i hızırdan mukaddem, mâh-ı şa'bânü'l-mu'azzamda, Vezîr-i hâmis makāmında sadrda olan Satırcı Vezîr Mehmed Paşa, Serdâr oldukda*; Üngürus seferine, Anadolu Beylerbeyisi Vezîr[1] Mehmed Paşa Kütahya'da dernek etmeğin, cemî'[2] sancak-beyleri[3], zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları[4] ile rûz-i hızırda Osek Sahrâsı'nda[5] hâzır olmaları içün[6] te'kîd[en] emr-i şerîf irsâl olunmuş idi. Ba'dehû Karaman Beylerbeyisi Nûh Paşa'ya hıtâben, ba'dehû Sivas Beylerbeyisi Mahmûd Paşa'ya[7] ve Diyârbekir Eyâleti'ne Murâd Paşa'ya ve Rakka[8] Beylerbeyisi olan Bostancı 'Ali Paşa'ya ve Mar'aş Beylerbeyisi olan Hızır Paşa'ya ve Erzurum eyâletlerine tenbîh ve her eyâletlere kapucubaşılardan ta'yîn olunmağın, fi'l-cümle sancak-beylerine ve alay-beylerine ve müteferrika[9] ve çavuş ve çavuş-zâdelere ve zu'amâya ve erbâb-ı tîmârlara: "Üngürus seferine me'mûrlardır" deyü te'kîden, fermân mûcebince[10] emr-i şerîfler gönderdiler.

Ve Eflâk ve Boğdan câniblerine bin altı senesinde, Mihal eşkıyâsı üzere Bosna Eyâleti'ne mutasarrıf olan Vezîr Hâdım Ahmed Paşa'ya hıtâben emr-i şerîf sâdır olup: "'Ale'l-'acele Hezargırad muhâfazasına[11] me'mûr olmuşsundur" deyü. Rumeli sancaklarından Niğbolu, Vidin ve Silistire ve Çirmen **[V 87b]** ve Kırk-kilise ve[12] Vize **[E 35b]** sancakları ile zu'amâ[13] ve mândegân ve Dobrucalı ve gayri vüzerâ'-i 'izâm defterlüleri, Vezîr Hâfız Ahmed Paşa ile me'mûr oldukları[14] mukarrer. Ve kul[15]-oğulları ve cedîd ü[16] 'atîk cebeciler, Ahmed Kethudâ ile me'mûrlar idi. Ve Mihal-i hâyin, kefere-i Eflâk ile Tuna yalılarında her gâh muhârebeleri eksik değil idi.

Ve sene bin altı târîhinin muharreminde Hasan Paşa, Bosna Beylerbeyisi[17] olup ve Temeşvar Eyâleti Dev[18] Süleymân Paşa'ya sadaka olunup ve Âsitâne-i sa'âdet'de Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa, bin beş senesinde seferden kalup, Vezîr Satırcı Mehmed Paşa Serdâr oldukda, Yeniçeri Kethudâsı

* Satırcı Mehmed Paşa 1 şa'bânda Tuna yalısı muhâfazasından gelip, V. vezîrliğe getirilmiş ve Serdâr tayin edilmiştir (*Nuhbe,* s.191; *Fezleke,* I,95; Na'îmâ, I,177).

1 Vezîr E : — V
2 cemî' V : cemî'i E
3 beyleri V : + ile E
4 tîmârları V : tîmârlar E
5 Sahrâsı'nda V : + [Nüshada önce "sahrâda" yazılmış, sonradan "Sahrâsı'nda" şeklinde düzeltilmiş gibi gözüküyor] E
6 olmaları içün V : u âmâde olunup E
7 Paşa'ya V : + hıtâben E
8 Rakka V : Rakka'ya E
9 müteferrika V : müteferrikaya E
10 mûcebince V : mûcebinc[e] E
11 muhâfazasına E : muhâfaza V
12 ve V : — E
13 zu'amâ V : ve zu'amâ ile E
14 oldukları V : olduklar E
15 Ve kul V : + Ve kul E
16 cedîd ü V : cedîd cebeciler ve E
17 târîhinin ..... Beylerbeyisi V : muharremü'l-harâmda Bosna Beylerbeyisi Hasan Paşa E
18 Dev E : — V

olan Barmaksız 'Ali Kethudâ me'mûr olup ve Zağarcı-başı Hamza Ağa ve Budun'da olan[1] Turnacı-başı ile me'mûr olan yeniçeri ve Eğri'de Samsoncu-başı Hurrem Ağa ile me'mûr olan yeniçeri[2] ve Yanık'da nevbetcilerden mâ'adâ[3] Vezîr Satırcı Mehmed Paşa'ya on bin yeniçeri ve altı bölük ağaları ve kethudâları ve kâtibleri[4] ve fi'l-cümle kapu halkı, mândeden gayri ve Cebeci-başı olan Kız-kapan 'Ali Ağa ve Topcu-başı Mustafa Ağa ve Arabacı-başı 'Ali Ağa, iki bin cebeci ve bin beş yüz topcu ve yedi yüz top arabacı* ve mehterân-ı 'alem ve mehterân-ı hayme ve cerrâh ve kehhâl ve hekîmlerden[5] ve servan ve kethudâları, mâde vü ner sekiz yüz katâr deve ve harbende (خرمنده)ler ve Sergi Emîni ve Kâtibi ve Defterdâr Etmekçi-zâde Ahmed Efendi, Ordu Defterdârı olup ve mukāta'acılardan 'Osmân Efendi[6] <ve> Rûznâmçe hizmeti ve Süvârî Mukābelesi Kāyim-makāmı oldukda ve Sarı Mehmed Halîfe Vâridât ü Muhâsebe vü Mukāta'ât ve Hasan Halîfe Mâliye Tezkirecisi ve Şâdî-zâde ve 'Ali Halîfe Mâliye kâtibleri ve Müteferrika-zâde Mâliye Kâtibi[7] ve Ağa-zâde Kılâ' Tezkirecisi ta'yîn olunup ve Cerrâh-zâde Piyâde Mukābelecisi hizmetinde ve Yeniçeri Kâtibi Hasan Halîfe, ba'dehû Defter Sıçanı demekle[8] ma'rûf Mehmed Halîfe ve Re'îsülküttâb Mehmed Efendi ve Baş-tezkireci Mârî Hasan Efendi ve dîğer Ahmed Efendi ve Kurd Efendi Kîsedâr ve Tophâneli Muslu Çelebi Beylikçi **[V 88a]** Dîvân Kâtibi ve Hüseyn Efendi Dîvân-ı hümâyûn Kâtibi ve Yûnus Efendi Mektûbî ve Sarı 'Ali Efendi ve Meyhor 'Abdî Efendi Tevkî'î olup ve Ahmed Efendi ve[9] Malkoc Efendi, Dîvân kâtiblerinden[10] ve şâgir[d]lerinden me'mûr olanlardır ki, zikr olunur. Ve eğer sâyir sefere me'mûr olanlar[11] zikr olunursa mufassal olur; bu mikdârla iktifâ olundu[12].

Ve Top-hâne'den **[E 36a]** yüz şâhî ve yirmi miyâne Top-hâne'de dökülüp ve top arabaları ta'mîr olunup ve mahrûse-i Mısır'dan iki bin kantar bârût-i siyâh fermân olunup ve Selânik'den beş yüz câmûş iştirâsı fermân olunup[13], yörük beylerinden Hasan Bey ve Etem Bey, yörükler ile[14] üzerine ta'yîn olunmağın. Ve Belgırad'da, topcular bölük-başılarından Nasûh Bölük-

1 olan V : — E
2 me'mûr olan yeniçeri ..... yeniçeri E : yeniçeriler V
3 mâ'adâ E : + ve Eğri'de Samsoncu-başı Hurrem Ağa ile me'mûr olan yeniçerilerden gayri V
4 kethudâları ve kâtibleri E : kâtibleri ve kethudâları V
* Otağına çıktığı 23 şevvâlde Satırcı Mehmed Paşa'nın maiyyetine 12.000 yeniçeri, 1.500 cebeci, 1.000 topcu, 1.000 top arabacı neferi tayin olunmuştur (Selânikî, II,689-690).
5 hekîmlerden V : hakîm etibbâlardan E
6 Efendi E : Efendi'ye V
7 Mâliye Kâtibi V : Mâliye'de Kâtib E
8 Sıçanı demekle V : Sıcanı E
9 ve V : — E
10 kâtiblerinden V : kâtiblerden
11 sâyir ..... olanlar V : sâyirlerin E
12 mikdârla iktifâ olundu V : mikdâr kifâyet eder E
13 fermân olunup E : — V
14 yörükler ile E : — V

başı[1], yirmi nefer dökücülerden, mukaddem Belgırad'a varup, mühimm olanları tedârük edüp, Bah Ma'deni'nde kadîmden top yuvalakları dökülüp, demür ma'deni olup[2], her sene yörük beylerinden bir bey, yörük tâyifesiyle me'mûr olup, yirmi bin bedoloşka yuvalağı döküp, Belgırad'a dâhil olup, der-mahzen olmak fermân olundukda. Ve Banaluka Ma'deni meşhûrdur; yirmi bin şâhî ve kolonborina, çablarına göre dökülüp, sefer-i hümâyûn masrafı[3] içün mezbûr Bölük-başı'nın, Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel Mahmûd Efendi mühimmâtların görüp, Belgırad'a 'azm etdi.

Ve kadîmden mezbûr ma'denler işleyüp, Belgırad'dan arabalar ile Varna'ya dâhil olup, ba'dehû gemiler ile Âsitâne'ye gelüp, Top-hâne mahzenlerinde ecnâs[ı] ile bedoloşka dâneleri ve[4] kolonborina dâneleri, şâhî ve miyâne dâneleri her mahzende firâvân olup ve seferler oldukda, her cins yuvalaklar mevcûd olurdu. Ve donanmaya giden kadırgalar fermân üzere her kadırgaya verilüp, ba'dehû donanma geldükde, defter ile tevzî' olunurdu[5]. Her kadırgalarun re'îslerinden, Top-hâne emînleri, masraf ne mikdâr oldu ise, temessük ile ziyâdesi taleb olunurdu. Ve şark seferleri oldukda, Kiğı Me'âdini Diyârbekir kalemine tâbi'dir, Kiğı Sancağı, Erzurum Eyâleti'ne tâbi'dir; mezbûr Kiğı Ma'deni işleyüp, yuvalaklar dökülürdü. Ve Anadolu **[V 88b]** Eyâleti'nde Bilecik Ma'deni vardır. Yuvalaklar andan dökülüp, başka emînleri olurdu. Mezbûr ma'den her sene[6] işlerdi. Bârgîrler ile Karamürsel'de mahzende mevcûd idi, ol mahzende[7] hıfz olurdu. Lâzım olduğu vaktin seferler[in]de mevcûd hâzır olurdu.

Şimdiki mahzenlerde mevcûd[8] bulunmaduğu, ma'denler battâl olmuşdur ve yuvalaklar yoktur. Mahallinde altun u gümüşden olmayup, ba'zı seferlerde ihtiyâc çekilür[9]. İbtidâ lâzım olan yuvalakdır. Fakîr ta'accüb ederim[10]. Niçe zâyi'ât mesârıflar olur, bu mesârıf-ı Top-hâne **[E 36b]** görülmez. Mahzenler hâlîdir. Bin bir târîhinde vâki'[11] şark ve Üngürus seferleri ve donanmalar olur; masraf olan yuvalaklar Top-hâne'de kadîmden olan zahîredir. Şimdiki halde Banaluka Ma'deni kalup, Bah Ma'deni battâl ve Bilecik battâl kalmışdır.

1 Bölük-başı V : nâm ve E
2 demür ma'deni olup E : — V
3 masrafı V : masraf E
4 ve V : — E
5 tevzî' olunurdu E : — V
6 Mezbûr ..... sene V : Her sene mezbûr ma'den E
7 mevcûd ..... mahzende E : — V
8 mevcûd E : — V
9 çekilür V : çekilürdü E
10 ederim V : ederüz E
11 târîhinde vâki' V : târîhinden E

Ve ba'dehû[1] zikr olunan yuvalakları[2] döküp, tahsîline gönderdiler. Ve Samsun'dan toplara palamarlar[3] ve komenalar ve resen-i tîre[4] ve resen-i salya içün bölük-başılardan ta'yîn olunup ve Samakov'dan[5] kürek ve kazma beş bin ve timür[6] dingiller ve kundak mühimmâtları ve cebehâne mühimmâtları[7] defter mûcebince tîr ü kemân ve tüfeng ve sâyir mühimmâtlar ma'lûm. Ve hazîne mühimmâtlarından[8] hil'atler ve altı yüz yük akça mevcûd ve[9] hazînedârlar ta'yîn olunup. Ve dörder kat ordu te'kîd olunup ve ikişer[10] kat Edirne'den ve Bursa'dan[11] ordu fermân olunup. Ve Rumeli Vilâyeti'nde cemî'i kazâlara nüzül ve sürsat cem'i fermân ve her kazâya emirler fermân oldukda, tahrîr olup[12] ve Nüzül Emîni, Müteferrika Hüseyn Ağa[13] ta'yîn olunup, her menâzilde defter olunup, hâzır olup ve yollarda mahûf yerlerde köprüler ve ormanlar kat' olup : "Toplara mâni' olmasun" deyü[14]. Silâhdâr Kethudâsı Hasan Kethudâ, ba'zı silâhdârlar ile[15] ta'yîn olunup ve yeniçeri çorbacılarından kendüleri içün zahîreci ta'yîn olundu.

Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa, Dîvân-ı hümâyûn'da Vezîr Satırcı Mehmed Paşa'nın hizmetini gürüp: "Ve dahi lâzım olanları 'arz eylen. Âsitâne-i sa'âdet'de senin kapu kethudân makāmında bilüp, bu hizmet dîn [ve] Devlet-i 'aliyye'nindir" [dediler].

Ve kapucu-başılarından 'Ali Ağa'[y]ı Tatar Hân'a gönderdiler. "Sefer-i hümâyûn fermân olundukda, cân u bâşiyle **[V 89a]** hizmetdeyüz" deyü Gāzî Girây Tatar Hân'ın âdemîsi gelüp, sefer-i hümâyûna me'mûr ve[16] hâzır olmağı münâsib görmüşler idi. Ve Eğri seferine gelmeyüp, karındaşı Feth[17] Girây, altmış bin Tatar askeri ile gelüp, tabur fethinde Feth Girây'a Tatar Hânlık[18] ihsân olunup, ba'dehû Kırım'a vardukda, karındaşı mâ-beyn olup, hakkından gelüp ve sonra murâdı sa'âdetlü Pâdişâhımız havfından bir hizmet teklîf olunursa, cân ü gönülden seksen bin Tatar ile Varad seferine gelüp, hizmetde bulunmuşdur. Ba'dehû bir def'a dâhi[19] Yemişci Paşa zemânında kendü

1 Ve ba'dehû V : — E
2 yuvalakları V : yuvalaklarun E
3 palamarlar E : palamar V
4 resen-i tîre V : + resen-i tîre E
5 Samakov'dan V : + ve E
6 ve timür E : demür V
7 mühimmâtları V : mühimmâtlarıdır E
8 mühimmâtlarından V : mühimmâtlarıdır E
9 ve E : — V
10 ikişer V : ikişerer E
11 Bursa'dan V : + sa'dan E
12 fermân ..... olup E : tahrîr olunup V
13 Müteferrika Hüseyn Ağa V : Hüseyn Ağa Müteferrika E
14 olmasun" deyü V : olmayup E
15 silâhdârlar ile V : silâhdârlardan E
16 me'mûr ve V : — E
17 Feth V : + ve E
18 Tatar Hânlık V : Tatara Hânîlik E
19 dahi V : + kendü gelüp E

gelüp[1], ba'dehû Kanije fethinde oğlun gönderdi. Ba'dehû Ostorgon fethinde yine oğlun gönderüp, mezbûr hizmetler mahallinde zikr olunur.

Ve merhûm ve mağfûrun leh[2], Sa'îdü'l-hayât[3], Şehîdü'l-memat Sultân Süleymân Hân *'aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân**[ın][4] Sigetvar'da kurdukları otaklardan yedi direklü cenkârî otak [u] çerge, mukaddemâ[5] Pespirim ve Yanık seferinde merhûm ve mağfûrun leh[6] Sultân Murâd Hân hazretleri, mezbûr otak Sinân Paşa'ya verilüp, ba'dehû Serdâr Vezîr Satırcı Mehmed Paşa'ya nasîb oldu. Dâvud-paşa'da sahrâda kurulup, seyr olunmuşdur[7].

[E 37a] Ve bölük halkının ağaları, Sipâhî Oğlanı Ağası Husrev Ağa olup ve Silâhdârlar Ağası[8] Mahmûd Ağa ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn'de Mehmed Ağa ve Yesâr'da Ca'fer Ağa ve Gurebâ'-i Yemîn'de Ahmed Ağa ve Gurebâ'-i Yesâr'da Meyhoş Mehmed Ağa ve kethudâları İlyâs Kethudâ ve Silâhdâr'da[9] Hasan Kethudâ[10] ve Mehmed Kethudâ 'Ulûfeciyân-ı Yemîn'de ve Yesâr'da[11] İbrâhîm ve Sinân Kethudâ Gurebâ'-i Yemîn'de ve Yesâr'da[12] Yûnus Kethudâ ve kâtibleri[13] ma'lûm. Sipâhîlere mevâcibleri ve defterleri tevzî' olunup.

Ba'dehû mâh-ı şevvâlin yirmi ikisinde otaklar ve ordu Dâvud-paşa Çayırı'nda konulup, hayr[14] du'âlar birle kurbânlar zebh olundu. Ba'dehû toplar ordu başında zencîrlenüp, dizildi[15].

Ve mâh-ı şevvâlin yirmi beşinde Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa, cemî'[16] vüzerâ'-i 'izâmlara ve 'ulemâ'-i kirâmlara ve Yeniçeri Ağası olan Hasan Ağa'ya ve Tevkî'î Lâm 'Ali Efendi Paşa ve Re'îsülküttâb Mûsâ Efendi**, tez-

1 kendü gelüp V : — E
2 leh V : + Sigetvar'da E
3 hayât V : + Gāzî E
* " عليه الرحمة و الغفران = Allah'ın rahmet ve mağfireti onun üzerine olsun" anlamına gelen ve ölmüş kişiler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
4 ve'l-gufrân V : — E
5 mukaddemâ V : + Vezîr-i a'zam Serdâr olup E
6 ve mağfûrun leh E : — V
7 olunmuşdur V : + Mezbûr otak yedi direklü cenkârî çergedir; Gāzî ota[ğı] olduğu mukarrerdir. Zîrâ mukaddemâ Sigetvar Kal'ası fethinde Gāzî Sultân Süleymân Hân ile sefer ..... ba'dehû bin bir târîhinde Serdâr Vezîr-i a'zam Sinân Paşa'ya nasîb olup, Kal'a-i Yanık feth olunup, ba'dehû bin beş târîhinde Satırcı Mehmed Paşa'ya ihsân olunup, Vâsıt ve Varad seferlerinde mezbûr otak ile ..... [E'deki noktalı olarak bıraktığım yerler, sayfa kenarında olan ve kesildiğinden okunamayan kısımlardır] E
8 Silâhdârlar Ağası V : Silâhdârlar'a Ağa E
9 Silâhdâr'da V : — E
10 Kethudâ V : + Silâhdâr'da E
11 Yesâr'da V : + Mehmed E
12 Yesâr'da V : — E
13 kâtibleri V : kâtibler E
14 hayr V : + u E
15 dizildi V : dizdiler E
16 cemî' V : cemî'i E
** Pâdişâh, cumâdelûlâda Dâvudpaşa Bahçesi'ne indiğinde Nişancı Lâm Ali Efendi azledilmiş, yerine Re'îsülküttâp Mûsâ Çelebi ve onun yerine de Okcu-zâde Re'îsülküttâp olmuştur (Hasan Bey-zâde, II,201; Solak-zâde, s.640; Na'îmâ, I,173-174). Eğer bu bilgiler

kirecileri Hamza Efendi ve Hasan Bey-zâde, Okçu-zâdeler, Sinân[1] Efendi, Hacı Efendi ve Defterdâr-ı Evvel Mahmûd Efendi ve Şems Efendi ve Mustafa Efendi ve[2] ehl-i Dîvân hâcelerinden **[V 89b]** Baş-rûznâmeci Mehmed Efendi, Rûznâm[ç]e-i Sânî İshâk Efendi, Baş-muhâsebeci[3] 'Ali Efendi, Anadolu Borî Hüseyn Efendi, Lonka-zâde Mustafa Efendi Muhâsebe-i Cizye, Mukābele-i Süvârî Monla Kāsım Efendi*, Defter Emîni Melek İbrâhîm Efendi, Piyâde Mukābelecisi Kāsım Ağa ve sâyirleri alaylara te'kîd olunup[4] ve 'ulemâ efendilerden Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve[5] kadı'askerlikden munfasıl 'ulemâlar ve[6] meşâyih-i zevi'l-ihtirâm ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve müteferrika ve çaşnigîrler ve emîn efendiler ve mütevellîler ve çavuşlar ve sefer-i hümâyûna me'mûr olan kapu halkı, yemîn ü yesârda saflar[7] bağlayup ve piyâde yeniçeri ve Kethudâ Bey ve Zağarcı-başı ve zâbitleri, ocak bayrakları ile ve Defter-hâne sefer-i hümâyûna[8] me'mûr olmayup, berât-ı 'âlî-şân Âsitâne-i sa'âdet'de olurdu. Re'îs[ülküttâb] câniblerinden tahvîl emri ile berât olurdu. Ve baş-mukābeleler Âsitâne'de kalup, sûret defterler verilüp.

Mâh-ı şevvâlin yirmi beşinde**, Vezîr-i ekrem[9] Serdâr Mehmed Paşa, 'ünvân ile alay birle, yarar dilâver yiğitler ve Rumeli gāzîleri önlerince dahi tevâbi'âtları ile Saray-ı hümâyûn'a gelüp, izin olup, 'Arz-odası'nda Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa ile[10] ma'an sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, telhîs kırâ'at olunup, hayr[11] du'â birle vedâ' oldukda, tekrâr sa'âdetlü Pâdişâhımızın hâk-i pâylarına yüz sürüp, hil'at-i has geyüp ve ağlayu[p][12] taşrada Dârü's-sa'âdet Ağası[13] ile vedâ' edüp, Bâb-ı devlet'den Serdâr Vezîr atlarına süvâr oldular. Ve yeniçeriler[14] saflar olup ve bölük halkı bayraklar[15] ve cebe vü cevşenler ile selâma durmuşlar idi. **[E 37b]**

---

doğruysa, müellifimizin yakın dönemde gerçekleşen bu değişikliklerden haberi olmadığı görülüyor.

1 Sinân V : Sinâ[n] E
2 ve V : — E
3 muhâsebeci V : muhâsebe E
* 1005 recebinin evâilinde Sipâhîler Mukâbelecisi Acem Molla Kâsım vefât edince, yeri sâbık Rûznâmeci Mehmed Çelebi'ye verilmiştir (Selânikî, II,671).
4 alaylara te'kîd olunup V : te'kîd olunup, alaylara E
5 ve V : + fazîletlü E
6 'ulemâlar ve V : ve 'ulemâ' E
7 yesârda saflar V : yesâr saf E
8 sefer-i hümâyûna E : sefere V
** Serdâr Satırcı Mehmed Paşa'nın alay ile Dâvudpaşa'daki otağına çıkışı, metnimizde olduğu gibi 25 şevvâl değil, 23 şevvâl perşembe günüdür (Selânikî, II,689; *Nuhbe,* s.191; *Fezleke,* I,96; Na'îmâ, I,178). Bu kaynaklardan sadece Selânikî, otağa çıkış için 23 şevvâl tarihini vermekle beraber, bu günün perşembe değil, pazartesi olduğunu söylemektedir.
9 -i ekrem E : — V
10 ile V : — E
11 hayr V : + u E
12 ve ağlayu[p] E — V
13 Dârü's-sa'âdet Ağası V : Dâr-ı sa'âdet ağaları E
14 atlarına süvâr oldular. Ve yeniçeriler V : atlara süvâr oldular. Ve neferler ve dahi yeniçeri E
15 bayraklar V : alay bayrakları ve hurda bayrakları ile E

Ve has 'alem birle[1] yeniçeriye mensûb kızıl[2] sancak verilüp, ba'dehû nefîrler çalınup ve tabl [u] nakkâreler[3] döğülüp, şâtırlar altun taslu on iki çift önlerine düşüp ve alaylar gürûh gürûh yürüyüp, bölük halkı yemîn ü yesâr[4], Serdâr ardınca yürüdüler. Ve Bâb-ı hümâyûn'dan taşra cemî'[5] zikr olunan a'yân-ı Devlet[6] tuğlar önünce yürüdüler. Vüzerâlardan Vezîr Cerrâh Mehmed Paşa, Vezîr Hâdım Hasan Paşa, Vezîr Halîl Paşa, Kapudân ve sâyir vezîr ve paşalar dahi Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa, Serdâr'ın sağ yanında ve Şeyhülislâm hazretleri dahi[7] yanınca müşâvere birle[8] köşk altından geçüp **[V 90a]** at kaldurup, iki kat olup, ta'zîm [ü] tekrîm ile[9] selâm verüp ve sa'âdetlü Pâdişâh[10] kullarının alayların teferrüc edüp, hayr[11] du'âlar etdiler[12].

Ve pençşenbih günü[13] sefer-i hümâyûna 'azîmet edüp[14] Edirne-kapusu'na gelince, halk-ı 'âlem pîr ü civân, 'avrat u[15] oğlan hayr du'âlar etmeğin, ba'dehû Edirne-kapusu'ndan otağ-ı hümâyûna teşrîf buyurdular. Ve[16] dahi Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa ve Şeyhülislâm, vüzerâ'-i 'izâmlar ma'an atlarından inüp ve[17] kurbânlar zebh olunup, fukarâya bezl etdiler. Ba'dehû otakda ziyâfetler olup ve yeniçeri tâyifesi yağmalar etmeğin otaklarda. Ba'dehû ta'zîm ile gönderdiler[18]. Ve 'ulemâ'-i kirâmları 'izzet ü ta'zîm ile gönderüp[19], ba'dehû Serdâr Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa hazretlerinin mübârek ayağına düşüp[20]: "Çırağunuzu du'âdan ferâmûş etmeyesiz" deyüp[21], atları önünce hayli gidüp, vedâ' etmeğin, ba'dehû otaklarına 'avdet etdükde, cemî'i[22] ehl-i sefer olan ağalar ve kethudâlar mübârek bâd edüp[23], hâk-i pâylarına yüz sürdüler. Dahi[24] her birine istimâletler olunup[25], ba'dehû herkes çadırlarına 'azîmet etdiler*.

1 has 'alem birle V : sancak kızıl, has 'alem birle ve E
2 kızıl V : — E
3 ve tabl [u] nakkâreler V : ba'dehû tabl [u] nakkâre E
4 yesâr V : + kanat E
5 cemî' V : cemî'i E
6 Devlet V : + -i muntazır E
7 Şeyhülislâm hazretleri dahi V : hazret-i Şeyhülislâm da E
8 müşâvere birle E : — V
9 ile V : birle E
10 Pâdişâh V : Pâdişâhım E
11 hayr V : + u E
12 etdiler E : eylediler V
13 pençşenbih günü V : eyyâm-ı pençşenbih günü idi E
14 'azîmet edüp V : 'azîmeti İstanbul'dan ve E
15 civân, 'avrat u V : nev-civân, 'avrat E
16 buyurdular. Ve V : buyurup E
17 ve V : — E
18 ba'dehû otakda ..... gönderdiler E : — V
19 'izzet ..... gönderüp V : ta'zîm birle gönderdiler E
20 düşüp V : + Serdâr-ı ekrem hazretleri olup E
21 etmeyesiz" deyüp V : etmeyüp, Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa'[y]ı E
22 cemî'i V : cemî' E
23 edüp V : etdiler E
24 Dahi E : — V
25 olunup V : etdiler E

* Serdâr Satırcı Mehmed Paşa'nın alay ile Dâvudpaşa'daki otağına çıkışı, metnimizde olduğu gibi 25 şevvâl değil, 23 şevvâl perşembe günüdür (Selânikî, II,689; *Nuhbe*, s.191;

Ve ikindü vakti olup, ezân[1] okunup, nevbet-i Pâdişâhî döğülüp, ba'dehû Dîvân dağılup, dahi Yeniçeri Ağası gelüp, sefere me'mûr olan Kethudâ Beyi terbiye edüp, Ağa dahi[2] vedâ' edüp[3], Âsitâne'ye teveccüh etdi. Ve cum'a ertesi, hazîne kānûn üzere deveye yüklenüp, iki bölük ağaları[4] önlerine düşüp, orduya dâhil edüp, otak önünde kondu ve bir çorbacı, odasiyle ta'yîn olundu. Ve yeniçerinin develerin ve seyis-hâne akçaların[5] ve cemî'i saka[6] bârgîrleri ve meşk u muslukların[7] saka-başılarına teslîm olundukda.

Ve mâh-ı zilka'denin yedinci günü **[E 38a]** 'azîmet olunmak fermân olundukda*, otak, Halkalı Sahrâsı'na[8] 'azîmet etdi. Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa hazretleri orduya gelüp, ikindü vakti olunca sohbet edüp, cemî' sipâriş olunan serhad ahvâlleri müzâkere olup ve mühimmâtları eğlendirmeyüp, göndermesine ta'ahhüd buyurdular**. Ve Yeniçeri Ağası olan Hasan Ağa'ya da te'kîd olunup, me'mûr olan yeniçerinin vakti ile gelmesine recâ olundu. Vezîr-i a'zam hazretlerinin murâdı: **[V 90b]** "İnşâ'allâh sefer husûsunda hiç[9] mukayyed olman. Ol hizmet bizim üzerimize farzdır. Zîrâ dîn ü[10] devlet ve cemî' Ümmet-i Muhammed[11] ve guzât-ı İslâmdır" deyüp[12], seferde yararlıklar ve yüz aklıkları eden gāzîlere vergiler ve[13] dirlikler vermeğe hatt-ı şerîf verdiler. Ba'dehû ikindi nevbeti[14] döğülüp, ordu-yı hümâyûn ilerü Halkalı menâziline 'azm etdükde, Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa, Satırcı Mehmed Paşa'ya vedâ' etmeğin ve Serdâr Vezîr-i ekrem hâk-i pâylarına yüz sürüp, önünce piyâde gönderüp, ba'dehû 'avdet etdiler[15].

Ve mâh-ı zilka'dede alaylar ile Dâvud-paşa'dan kalkup, tayy-ı merâhil ü menâzil[16] kat' ederek, Halkalı Çayırı'nda otaklarında[17] karâr etdükde***,

---

Fezleke, I,96; Na'îmâ, I,178). Bu kaynaklardan sadece Selânikî, otağa çıkış için 23 şevvâl tarihini vermekle beraber, bu günün perşembe değil, pazartesi olduğunu söylemektedir.

1 vakti olup, ezân V : vakt ezânı E
2 dahi V : da E
3 edüp V : etmeğin E
4 ağaları V : ağalar E
5 seyis-hâne akçaların E : seyis-hânelerin V
6 saka V : + re's E
7 muslukların E : muslukları akçaların V
* 1 zilka'dede Serdâr Mehmed Paşa Dâvudpaşa'dan kalkıp, Belgırad'a azîmet etmiştir (Selânikî, II,693).
8 Sahrâsı'na E : menâziline V
** Sadrâzam İbrâhîm Paşa'nın Serdâr Mehmed Paşa'nın otağına varıp sefer umûrunu söyleşmeleri şevvâl evâhırındadır (Selânikî, II,692-693).
9 hiç E : hic V
10 dîn ü E : dîn V
11 Muhammed V : + hazret-i Rasûlullâh E
12 deyüp V : + ve E
13 ve V : — E
14 nevbeti V : nevbet E
15 etdiler V : etdi E
16 ü menâzil E : — V
17 otaklarında V : otakda E
*** 1 zilka'dede Serdâr Mehmed Paşa Dâvudpaşa'dan kalkıp, Belgırad'a azîmet etmiştir (Selânikî, II,693).

ba'dehû Benefşe Sahrâsı'na, ba'dehû Çatalca'ya dâhil oldular. Ve dahi Yeniçeri Kethudâsı, Bursa ordusu ile Serdâr'dan ayrılup ve Kırk-kilisa[1] menâzillerine doğru gidüp, Vezîr Serdâr-ı ekrem de Silivri menâziline, ba'dehû 'Arablı[2] Deresi'ne, ba'dehû Çorlu'da Karışdıran menâziline[3], ba'dehû Burgaz Kazâsı'nda bir gün oturup[4], ba'dehû Baba-eskisi'ne, ba'dehû Hasköy menâziline ve[5] ba'dehû mâh-ı zilka'denin on yedisinde mahrûse-i Edirne'de Saray Sahrâsı'nda ordu ve otağ-ı hümâyûn konup, ba'dehû Edirne'nin Kadısı ve 'ulemâsı ve[6] dahi meşâyihi ve Bostancı-başı ve a'yânları ve bâzergânları ve[7] fukarâları cümle[8] istikbâle çıkup, hayr[9] du'âlar ile otağ-ı hümâyûnlarına dâhil oldular. Ve Defterdâr Ahmed Efendi dahi ziyâde pîşkeş çeküp, Vezîr Serdâr hazretlerine. Ve beş gün oturak fermân etdiler[10]. Ve nidâ olup, asâkir-i İslâm mesâlihlerin görüp[11] ve Mere Hüseyn Çavuş gālibâ Sâhib-i devlet'in matbahlarında aşçı-başılarından idi. Ve Koyun Emîni Mehmed Çavuş **[E 38b]** olup ve Çavuş-başı Hasan Çavuş idi. Ve Kāsım Çavuş, Selâmî idi ve Ordu Kadısı Ahmed Efendi. Ve her gâh Laçin Ağa, ulak ile Âsitâne'ye giderdi.

Ve mâh-ı zilka'denin yirmi ikinci günü, Edirne'den teveccüh olunup, Cisr-i Mustafa-paşa'da, ba'dehû tayy-ı merâhil kat' ederek, mâh-ı mezbûrun evâhırında Filibe'ye dâhil oldular. Ve Filibe Kadısı Çelebi Efendi istikbâl etdükde, ziyâde ziyâfetler olup, dört gün **[V 91a]** oturak etmeğin.

Ve mâh-ı zilhiccenin üçüncü günü Tatar-bazarı menâziline[12] konulup, dahi[13] yeni hânın binâsına mübâşeret etdükde, ziyâde ikdâm ile Vezîr-i a'zam[14] İbrâhîm Paşa'nın hayrâtı ecliyçün[15] hayli binâ nısf mikdârı olduğu üzere; Vezîr Serdâr Mehmed Paşa üzerine varup, vâfir in'âmlar ve ihsânlar[16] etdiler. Dahi[17]: "Ziyâde ikdâmlar edün" deyü tenbîh ü te'kîd buyurdular[18]. Ba'dehû Dervend ağzına[19] konulup, Kapulu[20] Dervend'de eğlenmeyüp, İhtiman'a dâhil oldular. Ve ba'dehû Hacı-karaman'a.

1 Kırk-kilisa V : + ve Kırk-kilisa E
2 'Arablı E : 'Arabları V
3 menâziline V : + ba'dehû Karışdıran'dan E
4 oturup E : oturak V
5 menâziline ve V : menâzilinde E
6 ve V : — E
7 ve V : — E
8 cümle V : — E
9 hayr V : + u E
10 etdiler V : — E
11 görüp E : — V
12 menâziline V : + de E
13 dahi E : — V
14 etdükde ..... a'zam V : etdüklerinde, Vezîr-i a'zam Müşîr-i mufahham E
15 ecliyçün V : — E
16 ve ihsânlar V : ihsân E
17 Dahi V : Ve tenbîh te'kîd buyurdular E
18 tenbîh ..... buyurdular V : — E
19 ağzına E : boğazına V
20 Kapulu E : — V

Ve mâh-ı zilhiccenin yedinci günü, Sofya Sahrâsı'nda kondular. Ve sahrâda[1] minber kaydın görüp ve ziyâfetler tedârük olup. Ve 'îd-i adhâyı Sofya Sahrâsı'nda edâ edüp[2], menâzil-i mezbûrda Diyârbekir Beylerbeyisi Murâd Paşa ol cây-ı mekân-ı latîfde[3] orduya dâhil oldu. 'Îd-i şerîfi ma'an etdiler. Ve Defterdâr ve ağalar ve ehl-i menâsıb-ı Dîvân mübârek bâd etmeğin, Vezîr Serdâr'un hâk-i pâylarına varup, yüz sürdüler. Ve Murâd Paşa'ya hil'at ihsân olunmağın.

Ba'dehû mâh-ı[4] zilhiccenin on dördüncü gün Dıragoman menâziline, ba'dehû Sarı-burat'da, ba'dehû Şehir-köy menâzilinde, boğaza karîb kondular. Ve ba'dehû Kuru-çeşme Dervendi'n aşup, Cedîd Palanka Sahrâsı'nda kondular. Ba'dehû Kazâ-i Niş'de konulup, ba'dehû Aleksanca Sahrâsı'nda, ba'dehû Raçine Dervendi'n geçüp, dağ arasında konulup[5], ba'dehû Morova Nehri'nden köprü[y]ü 'ubûr etdükde sahrâda konulup[6], ba'dehû Yagodina Kazâsı'nda, **[E 39a]** ba'dehû Batoçina (بطجينه) Palankası'nda oturmayup[7], Hasan-paşa Palankası'nda konulup, ba'dehû Semendire Kal'ası'na dâhil oldukda[8], kal'adan toplar atılup, şenlikler oldukda[9], sahrâda[10] Tuna kenârında konulup ve mukaddemâ Yeniçeri Kethudâsı Belgırad'a dört gün evvel[11] varduğu ma'lûm olup ve[12] yeniçeriden çavuşları gelüp, Vezîr Serdâr[13] hazretlerinin hâk-i pâylarına yüz sürdüler. Belgırad'a dâhil olunca, yollarda olan ahvâlleri tefahhus etdiler ve te'kîd [ü] tenbîh buyurdular: "'Azîm alaylar olup, çeşmeye karîb piyâde gelsünler, bî-zahmet ve süvârî olanlar Hisârcık nâm menâziline gelsünler" deyü fermân olunmağın ve: "Belgırad'da kal'ada toplar **[V 91b]** şenlikleri olsun".

Ve Âsitâne'den, topcular bölük-başılarından Dökücü Şa'bân Bölük-başı Belgırad'a gelüp, mukaddem Ker-hâne'[y]i açup, pırankılar ve eniklü pırankı toplar döküp, şaykalar içün mübâşeret edüp, elli pırankı dökülüp, hâzır idi[14]. Ve Dökücü Yûsuf Bölük-başı dahi[15] Banaluka'da yuvalaklar döküp, Belgırad'a şâhîler yuvalakları bir def'a dâhil olduğu üzere Semendire'de gelüp, Topcubaşı 'arz eder.

1 sahrâda V : + dahi E
2 edâ edüp V : olup E
3 cây-ı mekân-ı latîfde E : mekânda V
4 mâh-ı V : + mâh-ı E
5 konulup V : — E
6 konulup E : konup V
7 Batoçina ..... oturmayup E : — V
8 oldukda V : olduğunda dahi E
9 oldukda V : + ve E
10 sahrâda V : + dahi E
11 evvel V : + ve mukaddem E
12 ve E : — V
13 Serdâr V : -i ekrem E
14 hâzır idi V : hâzırdır E
15 dahi V : — E

Ve mâh-ı zilhiccenin yirmi yedinci gününde, Hisârcık nâm menâzilde konulup* ve mâh-ı mezbûrda Belgırad'dan Yeniçeri Kethudâsı ve Zağarcı-başı ve zâbitler istikbâle gelüp ve yeniçeri alayları mişelik arasında olan çeşmeye gelüp ve cebeciler ve topcular alayları ve ebna'-i sipâhi[yân]da olanlar da alaylarında[1] cebe vü cevşenlere[2] gark olup, silâhdâr ve cemî'i bölükler kā'ide üzere saf bağlayup[3] ve çavuş ve müteferrika, Vezîr Serdâr hazretlerinin alayları ilerüde ve beylerbeyiler ve sancak-beyleri ve[4] Rumeli gāzîleri kostanicseler ile bebr postlar ve her biri[5] Bektâşî[6] ve Yahyâlu kisve ile ve Tuna geçidi atlar ile ve Rumeli kalkanları[7] ile ve ba'zı tâyife tahta cebeler geyüp, zeyn gösterüp, gāzîler ile Belgırad'a dâhil oldular. Ve Belgırad'ın a'yânı[8] ve 'ulemâları hayr[9] du'âlar birle **[E 39b]** istikbâle gelüp[10] ve kal'adan şenlikler oldukda ve otak beraberinde yeniçeriye ziyâfetler olup ve yağma koyunlar ve kuzular ve sığırlar ve çörekler, baklavalar ve fukarâ ve ganiyy du'âda[11] olup, Vezîr Serdâr, bârgâhlarına teveccüh etdükde selâmlayu[p], herkese istimâletler edüp, çadırlarda ve bârgâhlarda başka 'ulemâya ve ağalara ve Defterdâr ve ehl-i menâsıba ziyâfetler olup, ba'dehû "Mübârek bâd" deyü herkes çadırlarına teveccüh etdiler. Ve Hünkâr-tebesi'nde[12] bârgâhlar ve çadırlar, bir cânibi yeniçeri çadırları, Nehr-i Tuna'ya doğru ve ordu[13] Înehân Bey Câmi'i'ne doğru ve sağ kolda Nehr-i Sava'ya doğru ve sol kol Tekye cânibine[14] doğru, dahi cebehâne bağlara doğru ve şâhîler mezâristâna doğru kā'ide üzere konulup, ba'dehû Vezîr-i ekrem, bölük ağalariyle[15] atlanup, anbara varup ve[16] Nehr-i Sava üzere olan[17] köprüye vardukda, Ker-hâne'[y]i **[V 92a]** ziyâret edüp ve zahîre gemilerin ve toplar gemilerin ve şaykalar müheyyâ. Ve köprüden geçüp, Sirem Sahrâsı'n ziyâret edüp, ba'dehû dökülen topları seyr etdükde, üstâdlara bahşîşler verüp ve Araba Ker-hânesi'nde neccârlar kundak ve haddâdlar demür âlâtların işlerdi[18]. Ve zahîre[y]i su'âl etdiler; nüzül emînlerinden. Ve yeniçerinin beksemâdların görüp, ba'dehû fermânları olup:

* Zilhiccenin 29'unda Belgırad'a varılmıştır (*Fezleke,* I,96; Na'îmâ, I,178). *Nuhbe* (s.191) yanlış olarak 29 Muharrem 1006'da Belgırad'a varıldığını yazmaktadır.

1 sipâhîde ..... alaylarında E : sipâhiyân alaylarından V
2 cevşenlere E : cevşene V
3 bağlayup V : + ve kā'ide üzere E
4 ve V : — E
5 her biri E : — V
6 Bektâşî V : + kisveler ile ve her biri E
7 kalkanları V : + lar E
8 a'yânı V : a'yân E
9 hayr V : + u E
10 gelüp V : + hayr du'â eyleyüp E
11 olup ..... du'âda E : ve yağmalar V
12 -tebesi'nde E : -tepesi'nden V
13 ordu V : + orta E
14 cânibine : cânibe EV
15 ağalariyle V : ağalar ile E
16 ve V : — E
17 olan V : — E
18 kundak ..... işlerdi V : kundaklar işlenürdü, haddâdlarda demürlenürdü E

"Kapu-kullarının zahîreleri[1] tevzî' olunsun. Ve hem Budun serhadlerine nakl olunacak zahîre ve cebehâne hemân gemilere girsün" deyü buyurdular. Ve köprüden zu'amânın cebelülerin yoklayup ve ehl-i tîmârun üç bin[2] sırıklu cebelülerin yoklayup[3], defter etmek fermân olundukda, müstakîm kâtibler ta'yîn olunup, köprüde yer ta'yîn edüp[4], Rumeli'nin zu'amâsın ve tîmâr sipâhîleri[5] yoklanup ve ma'zûller ve mülâzımlar yoklanur idi. Ve yeniçerinin zahîresin[6] **[E 40a]** ve kapu halkının zahîrelerine mübâşeret edüp[7] ve nefere beşer[8] keyl şa'îr ve ikişer[9] keyl dakîk anbardan tevzî' olunurdu. Ve yeniçeri ocağına anbardan zahîre[10] tevzî' olundukda, cebecilere ve topculara ve arabacıyân[11] ve erbâb-ı devlete ve sâyir kapu-kullarına tevzî' olunup ve sergiye şa'îr verilüp ve zahîre gemilerine şa'îr ü dakîk ve sâyir mühimmâtlar Tuna gemilerine tahmîl[12] olundukda ve şaykalara cengciler ve Belgırad Kapudânı[13] ve 'azeb ve neferât[14] ve kapu-kullarından ve gayriden[15] ta'yîn olunup, bir mübârek eyyâmda donanma gemileri Budun cânibine teveccüh etdiler.

Vezîr Serdâr-ı ekrem, mâh-ı muharrem sene 1006 târîhinin on ikisinde, otaklar[ı] Sirem Sahrâsı'nda kurdular[16]*. Ba'dehû Vezîr Serdâr hazretleri asker birle 'azîmet edüp[17], Sirem Sahrâsı'nda karâr etdiler. Ve Âsitâne'de, Cebeci-başı olan Kız-kapan 'Ali Ağa 'azl olunup, cebeci-başılık[18] Handân Ağa'ya ihsân olundukda**, Belgırad'a dâhil oldu. Ve donanma gemileri Varadin'e ve İlok ve Mohac (ميحاج) Kal'ası'na dâhil oldu. Ol menzilde askeri[19] te'hîr etmeğin[20], zîrâ mahûf yerler olup, ol sebebden oturak etdiler idi. Vezîr **[V 92b]** Serdâr Belgırad'da Nüzül Emîni Hüseyn Ağa'yı anbar üzere ve[21] Defterdâr Kāyim-makāmı koyup ve Muharrem Ağa'sın ma'an ta'yîn

1 zahîreleri V : zahîrelerin E
2 üç bin V : üç binde E
3 yoklayup V : — E
4 köprüde ..... edüp E : — V
5 tîmâr sipâhîleri V : tîmârları sipâhîler E
6 zahîresin V : + mübâşeret etdiler E
7 zahîrelerine ..... edüp V : zahîrelerin E
8 beşer V : beşerer E
9 ikişer V : ikişerer E
10 anbardan zahîre V : zahîre anbardan E
11 ve arabacıyân E : — V
12 tahmîl : tahmîn EV
13 Kapudânı V : + ve neferâd E
14 neferât V : gayri E
15 ve gayriden V : — E
16 kurdular E : kurulup V
* Serdâr'ın Sirem Sahrâsı'ndaki otağına çıkışı, 23 Muharrem 1006'dadır (*Fezleke,* I,98; Na'îmâ, I,178).
17 edüp V : etmeğin E
18 cebeci-başılık V : — E
** 1005 şevvâlinin evâhırında ordu henüz İstanbul'da iken defterden isimleri ihrâc olunan ağaların şikâyeti üzerine Cebeci-başı Kız-kapan Ali Ağa ref' olunup, yeri Çaşnigîr Handân Ağa'ya fermân edilmişti (Selânikî, II,693).
19 Ol ..... askeri V : — E
20 etmeğin V : + askeri E
21 ve E : — V

etmeğin ve yeniçeri ocağından çorbacılar ta'yîn edüp ve[1] dahi Temeşvar'a nevbetciler ta'yîn olundukda.

Mâh-ı muharremü'l-harâmın[2] on beşinde, Sirem Sahrâsı'ndan 'azîmet edüp, Purhava menâzilinde, ba'dehû Mitrovicse Kazâsı'nda, ba'dehû Tovarnik-hânı'nda[3] konulup, ba'dehû [V]ulkovar'da, ba'dehû Dal'da, ba'dehû Osek Köprüsü'nde konulup, oturak fermân olundukda, bârgâh u otaklar kurulup, menâzil-i mezbûrede[4] Anadolu Beylerbeyisi olan Vezîr Mehmed Paşa gelüp*, ba'zı sancakları gelüp, alaylar[5] ile Serdâr Vezîr'in otaklarma dâhil oldukda, istikbâl ile karşu varup, Anadolu Beylerbeyisi, Serdâr'ın[6] dest-i şerîflerin bûs etdükde ve beyler dahi hâk-i pâylarına yüz sürüp, hil'at-i hâs ihsân olunup ve sancak-beylerine dahi[7] hil'atler ihsân olunup, Osek Köprüsü'nde, Anadolu zu'amâları ve sipâhîleri[8] ve müteferrika ve çavuşlarının cebelüleri yoklanup ve Anadolu askeri Osek Köprüsü'nden 'ubûr etdiler. Ve yeniçeri mukābelesi olup, kapu halkının ve yeniçerinin ve sâyir kapu-kullarına[9] sene 1005 lezez[10] mevâcibleri verilüp, bölüklere birer nâzırlar ta'yîn olundukda, mevcûdlara verilmek **[E 40b]** te'kîd olundu.

Vezîr Serdâr, mâh-ı muharremü'l-harâmın[11] yirmi yedisinde, Osek Köprüsü'nden 'ubûr etdükde, Burunvar (پورینوار) Palankası'nda, ba'dehû Mohac (میحاج)'da konulup, dört gün oturak etdiler. Ve Tuna gemilerin yollayup, Âsitâne'den Laçin Ağa ile hil'at irsâl[12] olundukda, ziyâde i'zâz birle geyüp, nevbet şenlikleri olup, cemî'[13] asker ikrâm birle mübârek bâd etmeğin.

Ve Âsitâne'de bin beş târîhinde elli beş kıt'a kadırga donanmaya me'mûr olduğu mukarrer.

Ve hazret-i Vâlide Sultân iskelede, Emîn-önü'nde ve Bağçe-kapusu'na karîb bir 'âlî câmi'-i şerîf hayrât murâdları oldukda, ba'zı yerler ve Yehûdâ evlerin akça ile satun alup, mi'mârlar ve nâzırlar ve mu'temed kâtibler ve üstâd seng-tırâş, neccârlar ta'yîn olundukda, Vezîr Hâdım Hasan Paşa hazretleri, mezbûr câmi'-i şerîfe Nâzır fermân olup ve Kāsım Voyvoda mu'temed oldukda, kadırgalar ile Rodos'dan seng ve mermerler ve keresteler ta'yîn idi.

1 ve V : — E
2 muharremü'l-harâmın E : muharremin V
3 hânı'nda E : câni[bi]nde V
4 mezbûrede V : mezbûrda E
* Anadolu Beylerbeyisi Mehmed Paşa, ordu henüz Belgırad'da iken 8 Muharrem 1006'da gelmişti (*Nuhbe,* s.191). Osek'te gelen ise Na'îmâ'ya göre (I,179) Diyârbekir Vâlîsi Murâd Paşa'dır.
5 alaylar V : alayları E
6 Anadolu ..... Serdâr'ın V : Vezîr Beylerbeyi E
7 dahi V : — E
8 sipâhîleri V : sipâhîler E
9 kullarına V : + lezez E
10 lezez V : — E
11 muharremü'l-harâmın E : muharremin V
12 irsâl E : ihsân V
13 şenlikleri olup, cemî' V : şenlik oldu. Cemî'i E

Lâkin Mi'mâr-başı, câmi'lerin temellerin itmâm olundukda, bir mübârek eyyâmlarda, mâh-ı rebî'ulevvelin gurresinde temel bırağup*, hayr <u> du'âlar birle. Ve fazîletlü Şeyhülislâm Hâce Efendi ve 'ulemâ efendiler ve meşâyih efendilerden Ayasofya-i Kebîr'de Vâ'iz, nâsıh, Mehmed [Efendi] ve Üsküdârî Mahmûd Efendi ve Hasan Efendi ve Tatar Efendi ve sâyir efendilerden ve Seyyid Nakîb Efendi [ile] cemî'i seyyid [ü] sâdât hâzırûn olduklarında, Vezîr-i a'zam ve sâyir vüzerâ'-i 'izâm ve Bâb-ı sa'âdet ağalarından ve Dâr-ı sa'âdet ağalarından ve ol du'âda defterdârlar ve Rikâb-ı hümâyûn ağalarından ve sâyir sulehâdan zâkirûn, fütûhât ile hayr <u> du'âlardan sonra, kurbânlar ve sığır kurbânlarından fukarâya bezl olup ve sadakalar ihsân ve 'atıyyeler ve cemî' mi'mârlar ve neccârlara ve seng-tırâş üstâdlar[a] ni'metler ve ziyâfetler ile yeniçeri ocaklarına [i]meciler olunmuşdur; fi't-târîhi'l-mezbûrda ve saferde[1].

Vezîr Serdâr-ı ekrem hazretleri mâh-ı saferde 'azîmet etdüklerinde, Bedosek nâm menâzilde, ba'dehû Seksar Köprüsü'nden 'ubûr etmeğin, Toğna'da karâr olundu[2]. Ba'dehû Pahşa'ya konulup[3], Tuna karşusu adalarda Kıral Bağçeleri olup, Fö[l]dvar'a varılınca eşcârlar[4] ve meyve dırahtları. Evvelâ[5] elma ağacları bî-nihâye[6], elif elması[7] bir cinsi çekirdeği yok; lezîz, âb-dâr olup ve ba'zılar meyhoş ve dört beş cins **[V 93a]** elmalar olur, firâvân. Asker-i İslâm müstevfâ meyveler cem' etmeğin[8].

Menzil-i mezbûrdan 'azîmet etdüklerinde, **[E 41a]** Altun-oluk nâm boğazdan geçüp, Fö[l]dvar Palankası'na dâhil oldular. Ba'dehû Cankurtaran[9] Palankası'nda oturak fermân etdiler, dört gün[10]. Budun'da muhâfazada olan Rumeli askeri ve Rumeli Beylerbeyisi[11] olan Veli Paşa, Vezîr Serdâr hazretlerinin otaklarında, alaylar ile[12] ve sancak-beyleri ve alay-beyleri[13]. Ve Rumeli Kethudâsı ve Defterdârı, Sâhib-i devlet'in hâk-i pâylarına yüz sürüp, her birine hil'at-i fâhireler ve[14] ihsânlar olundukda. Ba'dehû Budun Beylerbeyisi olan Mihalicli Ahmed Paşa dahi alaylar[15] ile ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda[16]; Serdâr Vezîr Mehmed Paşa'nın hâk-i pâylarına yüz sürüp, anlar da hil'at

* 2 Ramazân 1006'da câmi'in temelinin kazılmasına girişilir (Selânikî, II,733-734; *Fezleke,* I,103; Na'îmâ, I,187).

1 Âsitâne'de bin beş ..... saferde E : Âsitâne'den gelen Laçin Ağa'ya ri'âyet olunup V
2 olundu V : olunmağın E
3 konulup V : ve E
4 eşcârlar V : eşcârlarda E
5 Evvelâ V : + sîb E
6 bî-nihâye V : meyvalar âvihte E
7 elması V : elmaları E
8 etmeğin V : + ve E
9 Cankurtaran E : Cankotaran V
10 dört gün E : ve V
11 Rumeli Beylerbeyisi V : Beylerbeyi E
12 alaylar ile V : alayları ile Rumeli Beylerbeyisi olan Veli Paşa E
13 ve alay-beyleri E : — V
14 ve V : geyüp E
15 alaylar V : alayları E
16 oldukda V : + sa'âdetlü Satırcı E

geyüp, serhadlerün ahvâlleri müşâvere olunmağın. Ve: "Keferenin derneği ve taburları, Yanık Sahrâsı'nda olduğu mukarrerdir" deyü gāzîler, taburlarından diller getürüp söyledüp, sahîh haber alındukda, Belgırad'dan Budun cânibine irsâl olunan gemilerde olan cebehâne[y]i ve mühimmâtları çıkarup, Kerhâne'de hıfz olunup ve zahîre anbarlara konulup. Lâkin altı 'aded kebîr topları ve üç kolonborina ve yüz yirmi şâhî ve miyâne orduda kifâyet eder. Ve kifâyet mikdârı cebehâne ve iki bin kantar barut ve üç bin bedoloşka dânesinden ve bin kolonborina dânelerinden ve dört bin şâhî ve miyâne yuvalaklarından ve yüz elli kantar rişte-i penbe ve sâyir cebehâne kâmil olup, 'ale'l-'acele Val Deresi sahrâsına Budun'dan nakl etdürüp, Val Deresi'ne[1] dâhil olunmak[2] fermân olunmağın, hâlâ Budun Beylerbeyisi ve Rumeli Beylerbeyisi ta'yîn olunup, ma'an Budun Kal'ası'na 'azîmet edüp, zikr olunan topları ve levâzımâtları, câmûşlar ve arabalar ile Budun'dan Val altına nakl etmek üzere.

Ve mâh-ı saferun evâsıtında, Cankurtaran Sahrâsı'ndan 'azîmet etmeğin, ikinci menâzilde Val altına dâhil oldukda, Bosna Beylerbeyisi olan Hâfız Vezîr Ahmed Paşa, Âsitâne-i sa'âdet'e da'vet olundukda; Hasan Paşa, Bosna'ya Beylerbeyi olup, cemî' asâkiri ile **[V 93b]** menzil-i mezbûrda orduya dâhil oldu. Hil'at ihsân olunmağın, ba'dehû sancak-beylerine. Ve Sigetvar Beyi Deli Nasûh Bey, orduya dâhil oldu. Ve[3] ılgar ile Yanık altına seğirdüp, diller [ve] başlar getürüp, ri'âyetler olunmuşdur. Ve tabur Yanık altında mukarrer; lâkin muhâsara yok.

Val altında yedi gün oturak fermân olunup ve orduda nidâ olunmağın, her cânibe karavullar ta'yîn olunup ve İstoni (اوستونی) -Belgırad'ın Beyi ve ağaları orduya gelüp, hil'at ihsân olundukda **[E 41b]** ve[4] Sivas Beylerbeyisi dahi menâzil-i mezbûrda[5] orduya dâhil oldu. Çerkes[6] Mahmûd Paşa[7] demekle ma'rûf[a] hil'at ihsân olunmağın. Ve Mar'aş Beylerbeyisi dahi orduya dâhil oldukda, hil'at geyüp, dündâr fermân olundu[8]. Ve Budun'dan toplar ile beylerbeyiler gelüp, orduya dâhil oldular. Ve[9] müşâvere olup, keferenin taburları üzerine[10] niyyet olunmağın, gāzîler Yanık altından dil getürüp, âgâh oldular ve haber aldılar. Keferenin taburu Yanık altından[11] kalkup, Komaran Kal'ası Adası'nda karâr edüp, tabur bağlayup ve Yanova Kal'ası'ndan asâkir-i İslâm gelüp, Vezîr Serdâr'a mülâkî oldukda, tekrâr müşâvere olup, Tata Kal'ası üzere niyyet-i 'azîmet olunmağın.

1 nakl ..... Deresi'ne E : — V
2 olunmak E : olmak V
3 oldu. Ve V : oldukda E
4 ve V : dahi menâzil-i mezbûrda E
5 dahi ..... mezbûrda V : — E
6 Çerkes : Çerâkes EV
7 Çerâkes Mahmûd Paşa V : Mahmûd Paşa Çerâkes E
8 olundu E : olundukda V
9 orduya ..... Ve V : ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda E
10 taburları üzerine E : taburlarına V
11 altından V : Sahrâsı'ndan E

Ve mâh-ı saferun evâhırında Tata Kal'ası'na dâhil oldular. Tata Kal'ası'nda olan kefere, bedenler[1] arasından toplar atup, beylerbeyiler alaylar ile yürüyüş etmeğin. Vezîr Serdâr hazretlerinin alayları ve Rumeli alayları ve sâyir alaylar sahrâyı dutup, Komaran Kal'ası'na karşu alaylar gösterüp ve ağırlık ol gün Tata Kal'ası'na ve Komaran mukābelesine doğru çadırlar ve otaklar ve ordu ile zeyn olup[2] ve beylerbeyiler atlarından inmeyüp, Komaran mukābelesinde alayda saf durup ve bölük halkına te'kîd olunmağın, her gün Komaran Adası'na, küffâr taburuna karşu, sabâh nemâzından ahşam nemâzına değin karavul olurdu[3]. Ve gice karavulları, beylerbeyilere te'kîd olunmağın[4] ve Bosna askeri, Yanık'dan cânibe karavul olmak te'kîd olunmuş idi[5]. Ve Budun askeri ve Rumeli Beylerbeyisi ve Yeniçeri Kethudâsı 'Ali Kethudâ ve Zağarcı-başı Hamza Ağa ve sâyir zâbitler, **[V 94a]** yeniçeri askeri ile meteris fermân olundukda, ol gice iki cânibden toplar kurulup, sabâh nemâzında hayr[6] du'âlar ile mübâşeret olunup, Tata Kal'ası, bir cânibi batak sazlı dere ve üç gün rûz [u] şeb muhâsara oldukda, içinde olan kefere bir uğurdan emân çağırup, "Vire" dediler. Vezîr Serdâr Mehmed Paşa virelerin makbûl edüp, kefere[y]i emân ile uğrın kapusundan ruhsat verdiler*.

Ve Kal'a-i Tata'[y]ı zabt edüp, neferât ve sancak-beyi ta'yîn olunup, Kal'a-i Yanık eyâletlerine ta'yîn etdiler. Ve sâbıkā Yanık Beyi olan[7] Gāzî 'Osmân Paşa zemânlarında kefere-i Komaran, 'Osmân Paşa'dan havf üzere olup, ba'dehû **[E 42a]** Mahmûd Paşa oldukda, bir mikdâr çeteleri gezüp ve Ostorgon Hatvan[ı], Ba[l]fi ile Yanık altına seğirdim ederdi. Lâkin Yanık kul-oğulları ve gāzîlerden havfleri mukarrer idi. Ve Yanık Beylerbeyisi Mahmûd Paşa orduya gelüp ve ağaları ile Vezîr Serdâr'dan ri'âyetler olunup, hil'atler 'atâ olundukda ve mevâciblerin verüp ve zahîre verüp[8] ve kul-oğullarının[9] terakkîlerin verüp ve eski şartıyla, muhâfazada kalanlara istimâletler verüp, bir sene dahi nevbetci fermân olunup, tekrâr terakkîler ihsân olunup ve yeniden şart ile kul-oğullara te'kîd olunup: "Bir sene dahi kal'a[y]ı beklen, kānûn üzere deftere geçürüp[10], va'denüz üzere ri'âyetler olunur" deyü fermân olu-

1 bedenler V : bedenlerden ve E
2 olup V : + Sahrâ-i Tata E
3 olurdu V : olurlardı E
4 olunmağın V : olunmuş idi E
5 olunmuş idi V : olunmağın E
6 hayr V : + u E
* Tata Kalesi'ne başarısız bir yürüyüş yapılır. Kaledekiler bir defa daha yürüyüş yapılırsa kale düşer korkusuyla o gece kaleden çıkıp sazlıkta saklanırlar. Bunu haber alan gâzîler 1 rebî'ulevvelde kaleye girip, zabt ederler (*Nuhbe,* s.191; Peçuylu, II,207-8; *Fezleke,* I,99; Na'îmâ, I,180). Görüldüğü gibi Tata Kalesi bu kaynaklara göre vire ile zabt edilmiş değildir.
7 olan V : + Beylerbeyi olmağile E
8 ve zahîre verüp E : — V
9 oğullarının V : oğulların E
10 geçürüp E : geçüp V

nup[1] ve yeniçeri nevbetcilerin tebdîl edüp, yeni nevbetciler tahrîr etdiler. Ve cebeciler ve topcular ve arabacılar, 'atîk ü cedîdün[2] mevâciblerin verüp, girü Yanık Kal'ası'na gönderdiler.

Lâkin Serdâr-ı ekrem sûy-i tedbîr etdi. Kendüleri Yanık Kal'ası'nın altına varup, neferâtların yoklayup ve kal'anın ahvâllerin görmeyüp, kal'a ağalarun hoş-âmedlerine i'timâd edüp, cüz'î menâzil idi. Gaflet olunup, Yanık kullarının mesâlihleri görülüp, Papa Kal'ası'nın ve Samartin ve feth olunan Tata Kal'ası'nın[3] lâzım ve[4] mühimm olan neferâtları ve zahîreleri itmâm oldukdan sonra, Komaran Adası'nda olan tabur-i kefereye karşu alaylar saf olup, yedi gün Nehr-i Tuna'[y]ı geçüp, **[V 94b]** muhârebeye gelmeyüp, adada kalup, asâkir-i İslâm gayri karâr etmeyüp: "Rûz-i kāsım karîbdir" deyü, "Ostorgon vakti değildir" deyüp[5], ordu-yı hümâyûn ile ve toplar ile Tata Kal'ası'ndan 'avdet edüp, Budun Vilâyeti'ne doğru mâh-ı rebî'ulevvelin[6] evâsıtında Eski Budun Eyâleti'ne dâhil oldular*.

Ve Eski Budun'da oturak fermân olunup, cemî' topları[7] ve cebehâne[y]i hıfz etdiler. Ve kapu-kullarına ve bölük halkına zahîre, ikişer keyl şa'îr ve birer keyl dakîk verüp: "İştirâ-i zahîredir" deyü, "Dakîk keyli kırk[8] akça hisâbı üzere ve otuz akçaya şa'îr hisâbları üzere taleb olunsun" deyü te'kîd olundukda, hîn-i tevzî'de bölük halkı nizâ' etmeğin: "Elbetde kadîmden kānûn üzere şa'îrün keyli yirmi akçaya ve dakîk otuz akçaya alınurdu[9]. Şimdi sebeb nedür?" deyü, Sipâhî[10] Oğlanları Ağası olan Husrev Ağa'[y]ı taşlayup: "Senin idlâlindir[11]. Her gâh fitne üzeresin" deyü 'azl etdürüp, **[E 42b]** Silâhdârlar Ağası olan Mahmûd Ağa'ya Sipâhîler Ağalığı[12] verilüp, mâ'adâsı silsile olup, Gurebâ'-i Yesâr<'a> kul-oğulları ağalarından Küçük 'Osmân Ağa'ya ihsân olundu; 20 rebî'ulevvel** sene 1006[13]. Ve zahîre kānûn üzere tevzî' olundu.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin evâsıtında, Karaman Beylerbeyisi olan Nûh Paşa orduya dâhil olup, hil'at 'atâ olunmuşdur. Ve 'atâya lâyık olduğu, Seksar Köprüsü'nde sazlıkda pusuda kâfir-i bî-dînler üstlerine[14] havlayup, mezbûr

1 fermân olunup V : fermânları E
2 cedîdün E : cedîd V
3 Kal'ası 'nın V : Kal'ası E
4 ve V : — E
5 deyüp V : deyü E
6 rebî'ulevvelin V : rebî'ulevvel E
* 10 rebî'ulevvelde Eski Budun'a varılmıştır (*Nuhbe,* s.192; Na'îmâ, I,180).
7 cemî' topları V : cemî'i toplar E
8 kırk V : kırkar E
9 otuz akçaya alınurdu V : otuzar alınur E
10 Sipâhî V : Sipâhîler E
11 idlâlindir V : + deyü E
12 Sipâhîler Ağalığı V : — E
** Bu tevcîhâtlar 13 rebî'ulevvelde yapılmıştır (*BOA,* Kepeci Ru'ûs, nr.254, s.17).
13 20 ..... 1006 E : — V
14 kâfir-i ..... üstlerine E : kâfirler V

Nûh Paşa gāfil değiller idi; bir mu'azzam gazâ oldu; mâh-ı gurre-i r[ebî'ul]e[vvel] sene 1006[1]*.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin yirmisinde[2], Budun a'yânları ve kadısı Hâbil Efendi ve 'ulemâsı ve meşâyihi ve ağniyâsı ve fukarâsı cem' olup, Serdâr Vezîr'e gelüp her biri: "Budun ahvâlinden ve serhad olduğundan huzûrumuz yokdur. Ehl ü 'iyâllerimüz taşra çıkmayup, civârımuzda Ostorgon küffâr-ı hâksâr zabtında, Vişegrad, Vasıt, Novigrad; cemî'i kılâ' küffârda. Budun Eyâleti kapu iken, merhûm Sa'îdü'l-hayât ve[3] Şehîdü'l-memât Sultân Süleymân Hân hazretleri Budun Vilâyeti'ni feth etdükde, ba'dehû **[V 95a]** cevânibde olan kefere kılâ'ların feth etmeyince Budun iç il olmamışdır[4]. Şimdiki Budun, gāzîler ve arslanlar durağı iken, karşu Peşte Kal'ası eteği iken, lâyık değildir ki, Ostorgon küffârlar zabtında ola. 'Ale'l-husûs Serdârımız Mehmed Paşa bir dilâver vezîrdir ve bu kadar asker-i İslâm bir târîhde cem' olmadı. Ve inşâ'allâh zemân dahi vardır, himmet lâzımdır. Eğer şimdiki hâlde Ostorgon üzere varılmaz ise, cümlemiz Âsitâne-i sa'âdet'de sa'âdetlü Pâdişâhımıza varup, ahvâlimiz i'lâm ederüz" deyü cevâbları oldukda[5], Ol meclisde cemî'i beylerbeyiler ve sancak-beyleri ve yeniçeriler zâbitleri ve bölük halkı ağaları ve cemî' kapu-kullarından ve Budun gāzîleri, ol ortalıkda[6] bir ferd cevâb vermeyüp, Vezîr Serdâr Satırcı[7] Mehmed Paşa buyurdular ki[8]: "Sözünüz makbûl ve[9] mühimmâtımuz hâzırdır. Hiç bir nesneye el-hamdü lillâhi Te'âlâ ihtiyâc değil, lâkin[10] zemânımuz azdır. Rûz-i kāsım karîbdir. Ve Âsitâne'den bir baş çıkup, asker-i İslâm ile 'azmimüz Ostorgon idi. Tabur üzere 'azîmet olunup, ba'dehû nasîb Tata Kal'ası'n feth edüp ve ba'dehû serhadlerün ahvâllerin mümkin olduğu üzere görülüp, dahi Ostorgon Kal'ası müstahkemdir ve şiddet-i şitâ yeridir". Herkes ve[11] beylerbeyiler sükût etdüklerinde, girü Budun gāzîleri ve 'ulemâsı: "İnşâ'allâh sizlerden himmet olursa, feth mukarrerdir?" dedüklerinde, Vezîr Serdâr dahi: "İmdi sizlerden murâdımız budur ki, Budun gāzîleri ve Budun halkı nefîr-i 'âmm üzere yarar ve[12] kılıc eri bir ferd kalmayup, gönül birliğin edüp, heman mübâşeret edelim[13]" deyü fermân olundukda, Topcu-başı'ya sipâriş olundu kim, yirmi yarar

1 mu'azzam ..... 1006 E : 'azîm gazâ olmuşdur V
* Bu gazâ, muhtemelen Tata'dan firâr edenlerle yapılan gazâ olmalıdır (bk. Metin, s.198n*). Zâten "Ve mâh-ı rebî'ulevvel evâsıtında ..... 1006" kısmı E 42a'nın kenarına yazılmıştır. Bu paragrafın uygun yeri yukarıdaki bir yerlerde olmalıdır.
2 Ve E : yirmisinde V : Ba'dehû mâh-ı mezbûrda E
3 ve E : — V
4 olmamışdır V : olmamış E
5 oldukda V : — E
6 ve ..... ortalıkda E : — V
7 Serdâr Satırcı V : Satırcı Serdâr E
8 ki V : — E
9 ve V : lâkin E
10 lâkin V : — E
11 ve V : — E
12 ve V : — E
13 edelim V : — E

bedoloşka ve mühimmâtların gemilere konulup[1] ve Yeniçeri Kethudâsı'na te'kîd olundukda, hemân ol meclisde[2] 'âmme-i nâs hayr[3] du'âlar edüp, herkes tedârükünde olup, hemân[4] Ostorgon Kal'ası üzerine teveccüh mukarrer oldu. Ve[5] ol gice[6] şiddet üzere karlar ve tûfânlar[7] olup, takdîrde olmayup, te'hîr oldu[8]. Ve keferenin taburları Komaran Adası'ndan kalkup, Vasıt altına gelüp, boğazda ve dağ başında[9] sahrâya karîb hendekler kazup, tabur peydâ ederler. **[V 95b]** Kefere Vasıt altına dâhil olduğu ma'lûmları oldu. Vezîr Serdâr hazretleri hemân orduda nidâlar etdürüp[10], Vasıt cânibine gitmek fermân olundu[11].

Mâh-ı rebî'ulevvelin evâhırına karîb[12], Tuna Köprüsü'nden teveccüh edüp, Peşte menâzilinde konulup[13], dört 'aded toplar ve cebehâne ile mâh-ı rebî'ul-evvelin yirmi sekizinde[14] Armudlu Sahrâsı'nda*, ba'dehû Vasıt Sahrâsı'nda, Nehr-i Tuna'ya varınca çadırlar kurulup[15], ol sâ'at alaylar ile yürüyüş edüp, kefere kal'ada, ba'dehû gicesi kefere[16] Vasıt Kal'ası'ndan firâr ederler. Nehr-i Tuna ile[17] ba'zısı gemilere binüp[18], Vişegrad'a çıkup, ba'zısı gark olurlar. Beyler karavullarda rast gelüp, hayli dil devşirüp, Vezîr[19] hazretlerine getürdüler. Ve kal'a[y]ı boş buldular**. Ve[20] ba'dehû mâh-ı rebî'ulevvelin yirmi dokuzuncu gün[21] mübârek sâ'atde, Rumeli Beylerbeyisi Veli Paşa dağ ardından hücûm edüp ve Bosna askeri mişelikden cânibe alaylar ile hücûmlarda ve Deli Nasûh Bey Serdengeçdi, Novigrad Boğazı'ndan keferenin bir alayların mürd etdükde, Vezîr-i ekrem Serdâr Mehmed Paşa, topları önünde ve üçer[22] saf yeniçeri tüfeng-endâz, şâhîler ardında, ba'dehû

1 konulup E : konup V
2 meclisde V : meclislerde E
3 hayr V : + u E
4 hemân E : — V
5 Ve V : — E
6 gice V : + bir E
7 tûfânlar V : tûfân E
8 takdîrde ..... oldu E : te'hîr olundu V
9 başında V : başından E
10 etdürüp V : olup E
11 olundu V : olup E
12 evâhırına karîb V : evâhırında E
13 konulup V : + ve E
14 mâh-ı ..... sekizinde E : — V
* Rebî'ulevvelin 15'inde Serdâr Tuna Köprüsü'nden geçmiş, 18'inde buradan göçülüp Armudlu menziline konulmuştur (*Nuhbe*, s.192; *Fezleke*, I,100).
15 çadırlar kurulup V : çadır kurup E
16 kefere V : — E
17 Tuna ile V : Tuna'ya E
18 gemilere binüp V : gemiler ile E
19 dil ..... Vezîr E : diller ve başlar ile Vezîr-i a'zam V
** Gâzîlerimizin küffârın firârı üzerine boş bularak 22 Rebî'ulevvel 1006'da zabt ettiği bu kale diğer kaynaklarda, metnimizde devamlı olarak geçtiği gibi Vasıt şeklinde değil, Vaç şeklinde zikredilmektedir (Hasan Bey-zâde, II,205; *Nuhbe*, s.192; *Fezleke*, I,100-101; Na'îmâ, I,182-183).
20 Ve V : — E
21 gün V : — E
22 üçer V : üçerer E

yemîn ü yesârda bölük halkı bayrakları ile ve develer üzere kösler ve[1] bayraklar ile zeyn olup, küffâr-ı hâksârun taburlarına guluvv etdiler. Sabâh nemâzından ikindü vakti olunca, hayli dil ü başlar alınmışdır. Ve[2] dilleri harca sürdüler. Niçe tâlibler murâd alup, niçeler şehîd olup[3] **[E 43a]** ve bir cânibden Rumeli Beylerbeyisi tabura yürüyüp, ziyâde muhârebe oldukda, kefere[y]i tüskürüp, vâfir dil ü baş aldılar. Kefere[y]i[4] Novigrad Kal'ası'na sürdüler. Ve[5] ahşam karîb olup, asker karavul olup, ordu-yı hümâyûna gelüp, karâr etdiler.

Ba'dehû rebî'ulâhırda[6] 'azîmet edüp, Peşte'ye iki menâzilde[7] dâhil olup, ordu ile Tekye Sahrâsı'nda konulup*, dört gün oturak fermân olunmağın. Ve Temeşvar'dan feryâdcılar[8] gelüp, Erdel-oğlu keferesi taburu, Lipova Kal'ası'ndan doğru Temeşvar Sahrâsı'nda taburları ve[9] derneği cem' olduğunda, Temeşvar Kal'ası'ndan mu'temed âdemler gelüp, imdâd taleb olunduğundâ ve kefere-i Eflâk'den Mihal-i la'în'in tevâbi'i ma'an olduğu bilinüp, ordu-yı hümâyûndan Sivas Beylerbeyisi olan Mahmûd Paşa'[y]ı askeri ile **[V 96a]** ta'yîn etdiler. Ve yeniçeriden dört oda nevbetci ta'yîn olup ve on şâhî ile beş yüz cebecilerden ve yüz nefer topculardan ve yirmi nefer top arabacılarından[10] ta'yîn olundukda ve ba'zı cedîd kul-oğulları tahrîr olunup, Parmaksız 'Ali Ağa ile ta'yîn etdiler. Ve Rumeli sancaklarından Köstendil Beyi ve Vı[l]cıtrın Beyi'ni[11] ta'yîn etdiler; mâh-ı rebî'ulâhırda gönderdiler**.

Ve Budun muhâfazasına Bosna Beylerbeyisi'n ve sancaklarından Kilis Beyi ve İzvornik Beyi ve Zacesne Beyi ve Pojega Beyi, zu'amâsı ve tîmâr sipâhîlerin ve Karaman Beylerbeyisi olan Nûh Paşa'[y]ı, askeri ile muhâfazaya ta'yîn etdiler. Ve Mar'aş Beylerbeyisi'n askeri ile ta'yîn olundukda ve Budun Beylerbeyisi olan Mihalicli Ahmed Paşa, Budun'da Ser'asker fermân olundukda ve yeniçerilerden Turnacı-başı ve[12] zâbitler ile dahi iki bin beş yüz

1 ve E : — V
2 Ve E : — V
3 olup V : + vech-i meşrûh Vasıt taburlarında muhârebe ve mukâtele olmuşdur; fî gurre-i rebî'ulâhır sene 1005 E
4 vâfir ..... Kefere[y]i E : — V
5 Ve V : — E
6 rebî'ulâhırda V : rebî'ulâhırında E
7 menâzilde V : menâzillerde E
* Tabura zafer müyesser olmamış, önce ağırlıklar, ardından askerler çekilerek 29 rebî'ulevvelde Peşte'de Koyun Adası'nın yanında değirmenler karşısında konulmuştur (*Nuhbe,* s.192-194; Na'îmâ, I,183).
8 Temeşvar'dan feryâdcılar V : feryâdcılar Temeşvar'dan E
9 ve V : — E
10 top arabacılarından V : arabacı-ı top E
11 Beyi'ni E : Beyi'n V
** Metnimiz Temeşvar imdâdına sadece Sivas Beylerbeyisi Mahmûd Paşa'nın ve bazı Rumeli sancaklarının gönderildiğini söylerken, *Fezleke* (I,100) ve Na'îmâ (I,184), Rakka Beylerbeyisi Ali Paşa ve Adana Hâkimi Ramazân-zâde Mehmed Paşa ve Sivas Beylerbeyisi'nin gönderildiklerini yazmaktadırlar.
12 ve V : ile E

ve iki yüz topcu ve top arabacılardan elli nefer ve Budun kulları[1] ziyâde gönüllü ve Budun yeniçerisi ve terakkîler ile 'atîk bölük halkından ve kuloğullarından bin nefer, Îsâ Ağa ve Murtezâ ağaları ve gayri askerden mevcûd kalup ve sancak-beylerinden kalup ve müstehakk oldukları mevâcibleri hisâb üzere ve serhad kullarının[2] mevâcibleri verilüp ve mâh-ı rebî'ulâhırun beşinde Budun Köprüsü'nden 'ubûr etdiler, Görez-İlyâs altında kondular[3]. Ve Budun altında Rumeli Beylerbeyisi Peçuy'da (پحوده) kışlamak fermân etdiler. Ve ba'zı sancakları Osek'de **[E 43b]** kışlayup ve Anadolu Beylerbeyisi olan[4] Mehmed Paşa Baçka (پحقا) 'da kışlayup ve ba'zı sancağı, Segedin'de kışlayup, ba'dehû[5] beyler ve zu'amâlar[6] kānûn üzere vilâyetlerine harclık içün her sancakdan icâzet ile neferât gönderdiler ve Rumeli vilâyetlerine gitdiler.

Vezîr-i ekrem Serdâr 'azîmet edüp, mâh-ı rebî'ulâhırda, menâzil kat' ederek, Osek Köprüsü'ne dâhil oldukda, mevâcibler mukābele olup[7], bin altı senesinin masar mevâcibleri yeniçeriye, ba'dehû bölük halkına verilüp, tevzî' olunmağın ve sâyir kapu-kullarına Osek'de nâzırlar ile tevzî' olunmuşdur. Zîrâ: "Belgırad'a gelüp karâr etmeyüp, **[V 96b]** herkes meskenlerine gideler. Kapu halkına kışla yokdur" deyü âgâh etdiler.

Mâh-ı rebî'ulâhırun yirmisinde Belgırad'a dâhil oldular*. Vezîr Serdâr Mehmed Paşa kışlaya girdi. Defterdâr Ahmed Efendi Înehân Bey Sarayı'nda kışladılar[8]. Re'îs[ülküttâb] Efendi ve kâtibleri[9] ve altı bölük ağaları ve kethudâlar ve kâtibler ve çavuşlarından ve kapu halkından murâdları olanlar kışladılar.

Ve dahi[10] Yeniçeri Kethudâsı 'Ali Ağa 'azl oldu. Zağarcı-başı Hamza Ağa[11], kānûn üzere Kethudâ olup, ba'dehû Belgırad'da kışladı. Ve[12] Zağarcı-başılık, Eğri muhâfazasında olan Samsoncu-başı Muharrem Ağa'ya oldu. Ve Âsitâne'de olan Kurd Ağa'ya Samsoncu-başılık ihsân olunup, sâyiri dahi[13] silsile oldu.

1 kulları E : + kulları V
2 kullarının E : kulları V
3 kondular V : kodular E
4 olan E : — V
5 Ba'dehû V : her E
6 ve zu'amâlar V : her zu'amâ E
7 olup V : oldukda, masar sene 1006 E
* Serdâr Mehmed Paşa rebî'ulâhırın evâhırında Belgırad'a dâhil olup, kışlaya girmiştir (*Nuhbe*, s.194; *Fezleke*, I,102; Na'îmâ, I,184).
8 kışladılar V : kışlad[ılar] E
9 kâtibleri V : kâtibler E
10 kışladılar. Ve dahi V : kışlalardı. Ve E
11 Ağa V : Ağa'ı E
12 Ve V : — E
13 dahi V : — E

Ve yeniçeriye kışlak ta'yîn olunmağın, Belgırad'da bezistân[1] yanında büyük hân tahliye olunup[2], Kethudâ Bey, odası ve ba'zılar mezbûr hânda kışladılar. Ve meydânları 'âdet üzere ta'yîn idi. Ve Cebeciler Ağası ile kethudâları ve bölük-başıları ve cebeciler, kal'ada olan büyük hân ta'yîn olunup ve cebehâne içerü kal'ada Cebe-hâne'ye konup, hıfz olunmağın. Ve Topcubaşı Belgırad'da kışlayup, Arabacılar Mahallesi'nde ve bazar yerinde olan Firenklü Hânı tahliye olup[3], topcular bölük-başıları ve neferâtı kışladılar[4]. Ve mîrî deve ve katırlar Filibe'ye kışlak içün gönder[il]diler. Ve araba bârgîrleri ve yeniçerinin saka[5] bârgîrleri ve gayri mîrî bârgîrler Üsküb Sancağı'nda ve Alacahisâr'da kışladılar. Ve bölük halkının ba'zıları Âsitâne'ye gitmeğin ve seferden 'avdet olundukdan sonra.

Âsitâne'ye telhîsler ve mektûblar tahrîr olunup, Kapu Kethudâsı ile Laçin Ağa Âsitâne'ye gidüp[6], Vezîr-i a'zam hazretlerine[7] varup, cemî'i ahvâlleri mektûblar[8] mûcebince ve Yanık Kal'ası altında kefere taburu derneği gelüp, ba'dehû kefere kalkup, Komaran'a[9] varup, adada[10] tabur bağlayup, asker-i İslâm Tata Kal'ası'n **[E 44a]** feth edüp[11] ve tekrâr Budun Kal'ası'na[12], asâkir-i İslâm ile varılup, tabur Vasıt üstüne gelüp, Vasıt Kal'ası'n **[V 97a]** asâkir-i İslâm varup zabt etdüğün ve tabur ile iki gün muhârebe oldukda, gāzîler niçe dil ü başlar alduğun, ba'dehû Budun Vilâyeti'nde muhâfaza olduğun ve cemî'i serhadlerün tedârükleri görülüp, ba'dehû kışlak Belgırad olduğun 'arz edüp ve evvel-bahârda vâki' olacak sefer mühimmâtların defterin gönderüp, 'arz olunmuş idi. Ve: "İnşâ'allâh bu sene vâki' olan sefer-i hümâyûna Hân hazretlerin da'vet edesiz" deyü 'arz etdiler.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'den: "Hezargırad ve Rusçuk ve Tuna yalılarında vâki' Mihal eşkıyâsın ber-taraf edesiz" deyü 'arz olundukda, Vezîr Hâfız Ahmed Paşa me'mûr olup[13], merkūm Vezîr Hâdım Hâfız Ahmed Paşa, Hezargırad'da dernek edüp, ba'dehû ol[14] mart ibtidâsında[15] Rusçuk'da Tuna yalısında tedârükde idiler.

1 bezistân : bâzistân EV
2 olunup V : olup E
3 olup V : edüp E
4 kışladılar V : kışladı E
5 yeniçerinin saka V : yeniçeri saka re's E
6 Âsitâne'ye gidüp E : Âsitâne'de V
7 hazretlerine V : Paşa'ya E
8 mektûblar E : ve mektûbları V
9 Komaran'a E : Komaran Adası'na V
10 adada E : — V
11 edüp V : olduğun E
12 Kal'ası'na V : Kal'ası'nda E
13 olup V : olduğu yerdir, zikr olunur E
14 ol E : — V
15 ibtidâsmda E : iptidâsında V

Der-muhâfaza-i Nehr-i Tuna, Mihal'in 'ısyân[ı] sebebinden[1], bâ-Serdâr Vezîr Hâfız Ahmed Paşa; fî sene 1005[2].

Bin beş ve altı senesinde vâki': "Niğbolu ve Ziştovi ve Rusçuk ve Silistire ve Hırsova dahi Tuna yalıları muhâfazası mühimmdir" deyü Serdâr Vezîr Hâfız[3] Ahmed Paşa, üzerinde me'mûr olan sancak-beyleri ve alay-beyleri ve mânde kapu halkı ve müteferrika ve çavuş ve zu'amâdan ve erbâb-ı tîmârdan ve Dobruca[4] akıncılarından ve Tatarlardan yirmi bin mikdârı asker ile Osek'lerde[5] ve cebecilerden ve topculardan ve kul-oğullarından Rusçuk'da dernekde iken, mâh-ı cumâdelûlâda şiddet-i şitâdan Tuna'[y]ı buz dutup, Mihal ve Eflâk keferesinden[6] dahi Boğdan keferesi ve gayri kefereler cem'iyyet etmeğin, Yergöğü İskelesi'nden Rusçuk ve Ziştovi câniblerine geçüp, tüfeng-endâz kefere ile ceng ü muhârebe etdiler. Ve gāzîler darbuzanlar ile alaylarına atup, hayli şikest verdiler. Üç yüz keferenin başların[7] alup, ba'dehû kefereye imdâd gelüp[8], Niğbolu Boğazı'ndan kefere pusu kurup, gāzîler üzere bir cüz'î galebe ederler. Ba'dehû ol kışda niçe yalıları[9] perîşân eder.

Ba'dehû Serdâr Vezîr Hâfız Ahmed Paşa, tekrâr asâkir cem' eder; muhâfaza edüp. Vidin Beyi 'Ali Bey sekiz yüz atlu yarar piyâde ve tüfeng-endâz bin nefer segbân tahrîr eder, Niğbolu'[y]u muhâfaza eder. **[V 97b]** Tekrâr Mihal'in yüzünü döndürüp, Eflâk yakasına geçürüp, bu def'a Erdel-oğlu ile yek-cihet olur[10]. Ba'dehû Erdel câniblerinden[11] imdâd gelür. Girü Niğbolu'da bir def'a Vezîr Hâdım Ahmed Paşa ile muhârebe olur. Bi-'inâyetillâh keferenin alayların tüskürüp, bir mikdâr Serdâr olan Hâdım Vezîr Ahmed Paşa'ya şikest oldukda, tekrâr Hakk Te'âlâ hazretlerinden 'inâyet[12] erişüp, küffâr-ı bî-dîn inhizâm oldu; fî sene 1006 rebî'ulâhır[13]. **[E 44b]**

Ba'dehû: "Tatar Hân, yüz bin Tatar askeri ile Eflâk ve Boğdan içinden[14] ılgar ile geçüp, vîrân eder[15], Bükreş ve Tirgovişte[16] ve Boğdan sınurların ihrâk

1 Mihal'in ..... sebebinden E : sebeb-i 'ısyân-ı Mihâl bâ- V
2 fî sene 1005 <ve sene> E : — V
3 Hâfız V : — E
4 Dobruca V : Dopruça E
5 Osek'lerde E : — V
6 keferesinden E : keferesinde ve V
7 başların V : + küşte E
8 gelüp V : — E
9 yalıları E : yalılar V
10 Bu ..... olur E : — V
11 câniblerinden V : câniblerden E
12 Hakk ..... 'inâyet V : 'inâyet Hakk'dan E
13 sene 1006 rebî'ulâhır V : rebî'ulâhır sene 1006. "Bu def'a Erdel-oğlu ile yek-cihet olur. [Bu def'a ..... olur" kısmı ayrı olarak E 44b'nin başındadır] E
14 içinden V : icinden E
15 eder : + deyü EV
16 Tirgovişte : Tirgovişde E : تورغشه V

eder" deyü âgâh olduklarında. Ve Tuna ve Nehr-i Turla ve Ak-su üzere meterisler peydâ eder. Tüfenglü kefereler ile cem'iyyet ederler[1]. Kazak ve Leh ve Erdel eşkıyâlarından çâr eder. Tatar askeri havfından vilâyetlerin hıfz ederler[2]. Mihal ve Boğdan kefereleri bir şey'i Hân havfmdan kaldurmadı.

Serdâr Vezîr Ahmed Paşa ziyâde ta'b çeküp, ba'dehû bin altı senesinde, Tulca ve İsakçı[3] ve Kili ve Akkerman ve İsmâ'il re'âyâları, Bender Kal'ası'nda ve ekseri Özi Kal'ası'nda âsûde-hâl olup ve Hırsova Kal'ası'nda ve Silistire'de ve Tutrakan'da (تودره قانده) ve Rusçuk'da, Zişţovi Kal'ası'nda ve Zovaha (زوواحه) ve Niğbolu Kal'ası'nda dahi Vidin Kal'ası'nda tüfeng-endâz segbân ve cebeciler ve kul-oğulları, rûz [u] şeb Tuna yalılarında kefere[y]i geçürtmeyüp, ziyâde muhâfazada idiler. Ve sancak-beyleri, zu'amâsı ile Hezargırad'da kışlayup, rûz [u] şeb karavullarda idiler; bin altı muharreminden bin yedi muharremine varınca.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de bin altı târîhinin cumâdelûlâ gurresinde, Vezîr Hâdım Hasan Paşa, Vezîr-i a'zam olduğu mukarrer; fi't-târîhi'l-mezbûr[4]*.

Der-sefer-i Erdel Kıralı [ve] Kal'a-i Varad, der-zemân-ı Vezîr Satırcı Mehmed Paşa; fî sene 1006

Ve bin altı târîhinin şehr-i şevvâlinden, bin yedi muharremü'l-harâmına[5] varınca vâki' olan seferlerün birisi Varad seferidir ki, zikr olunur.

Vezîr Serdâr[6] Satırcı Mehmed Paşa, Belgırad'da rûz [u] şeb ker-hâneler işledüp, sefer mühimmâtlarına mukayyed oldukda.

1 ederler V : eder E
2 ederler V : eder E
3 İsakçı E : İsakçı'yı V
4 bin altı muharreminden ..... mezbûr V : Fî gurre-i muharrem sene 1006 ilâ muharrem sene 1007, Yeni Câmi' binâsına mübâşeret olduğudur. Ve Âsitâne-i sa'âdet'de bin altı târîhinin cemâziye[l]evvelin[in] gurresinde Vezîr Hâdım Hasan Paşa, Vezîr-i a'zam olduğu mukarrerdir. Yeni Câmi"e Nâzır olup, her gâh üzerine varup, ta'mîrinde ihtimâm ederdi. Ve kendü cânibinden Kâsım Ağa'[y]ı vekîl etmeğin, masraf her ne olursa muhâsebe verüp, dikkat üzere. Yerden bir zirâ' çıkup, hisâr kullesi üzere minâre yeri ta'yîn etmeğin, bir şerefe peydâ edüp, ramazân-ı şerîfde kanâdil dizüp, yakup ve Emînî-önü'nde iki hân binâ olunup ve hayrât içün sular getürdüp, mu'azzam binâya mübâşeret olunmuş idi. Kadırgalar ta'yîn olunup, keresteye ve mermerlere; Büyük Rodos'dan gelürdü ve gayri yerden keresteler E
* Hâdım Hasan Paşa'nın Dâmâd İbrâhîm Paşa yerine Vezîr-i a'zam olması, 23 Rebî'ulevvel 1006'dadır (*Fezleke*, I,102; Na'îmâ, I,175). Selânikî (II,712), bu değişikliğin 22 Rebî'ulevvel 1006 pazar günü olduğunu bildirmektedir.
5 -harâmına V : harâma E
6 Serdâr E : — V

Ve mâh-ı rebî'ulâhırun nihâyetinde, Sipâhîler Ağası Mahmûd Ağa vefât edüp, Bayram Bey Câmi'i'nde[1] defn etdiler. Ve Memelü İbrâhîm Ağa'ya **[V 98a]** Sipâhîler Ağalığı ihsân olunup*.

[E 45a] Ve Belgırad Beyi olan Înehân Bey, Pançova nâm mahalde, ba'zı harâm-zâde kefere, Damyan nâmında iki yüz mikdârı harâm-zâde[2] haydûd gâret eder. Tuna yalılarında ve Hisârcık ve Kulad nâm derbendlere girüp, Müslümânlara zulm ve Pasarofça'ya (پوچورفجيه) ve Bana'ya varınca harâmîlik ederler. Semendire Sancağı Beyi, ılgar birle dört yüz ve beş yüz yarar askerler ile üzerine vardukda, Batoçina (باطيجين) Derbend[i'n]de basup, 'azîm kırgunlar edüp, Damyan nam[3] harâmî[y]i ve ba'zı nâmdâr kefere[y]i mecrûh dutup, Belgırad'da[4] Serdâr Vezîr'e getürdiler. Vezîr Serdâr eşedd-i[5] siyâsetle bazar yerinde ihrâk etdiler ve tevâbi'lerin kızağa gerüp, şehirde gezdürüp, âteş ile siyâset olunmuşdur.

Ve Belgırad'da bin altı târîhinde, ziyâde şiddet-i şitâlar olup ve Tuna donup ve ba'dehû eyyâm-ı[6] enhâr oldukda, fermân olunan kereste[7], donbaz gemileri ile gelüp ve yörük tâyifesi câmûşlar ile Selânik'den ve top palamarları ve Samakov'dan kazma ve kürekler demürden[8], arabalar ile Belgırad'a dâhil olduğunda. Ve nüzül, Rumeli'nden arabalar ile her kazâlardan gelüp[9], anbarlara teslîm olurdu. Ve yeniçeriye beksemâd tabh olup, anbara dahil olup ve Âsitâne'den cebehâne tedârük olup ve[10] hazîne bin yük akça tahsîl olup ve[11] hazîneden gelür idi. Ve bölük halkının ikişer kıst[12] mevâcibleri seferde verilürdü. Ve[13] iki kıst, Âsitâne'de mevcûdlarına defter mûcebince verilürdü. Ve Âsitâne'de kapu halkının mevcûdların[14] yoklayup, baş mukābele Âsitâne'de olmağile tekrâr cedîd bölük ağaları ta'yîn edüp, Husrev Ağa sipâhîlere Ağa olup, Rıdvân Ağa'ya Silâhdâr Ağalığı olup, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn'e Hüseyn Ağa oldu ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr'a[15] Mehmed Ağa oldukda** ve kâtibleri ve ket-

1 Câmi'i'nde V : Câmi'isi'nde E
* İbrâhîm Ağa'nın ölen Mahmûd Ağa yerine Sipâhî Oğlanları Ağası olması, 10 Cumâdelâhıre 1006'dadır (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.254, s.43).
2 harâm-zâde E : harâm-zâdeler V
3 nâm E : — V
4 Belgırad'da E : Belgırad V
5 eşedd-i V : eşedd ü E
6 eyyâm-ı E : — V
7 kereste V : + ve E
8 demürden V : timur E
9 gelüp V : — E
10 ve V : + ve E
11 ve E : — V
12 ikişer kıst V : ikişerer E
13 Ve V : Dahi E
14 *mevcûdların* V : mevcûdlarına E
15 ve ..... Yesâr'a V : 'Ulûfeciyân E
** Sâbık Silâhdâr Ağası Rıdvân Ağa'nın Silâhdârlar Ağası, Sağ Ulûfeciler Ağası Mehmed Ağa'nın Sipâhî Oğlanları Ağası, Küçük Mîrahûr Mehmed Ağa'nın Sağ Ulûfeciler Ağası, sâbık Kağıd Emîni Mahmûd Ağa'nın Sol Ulûfeciler Ağası ve Mehmed Ağa'nın tekrâr

hudâları[1] cedîd olup ve çavuşlar cedîd ve dahi veznedârlar yeni olup, Âsitâne'de recec ve reşen sene 1006 mevâciblerin tevzî' etdüklerinde, dahi hizmetlerin kānûn üzere verdiler.

Ba'dehû yeni ordu cem' oldukda ve Bursa ordusu **[V 98b]** ve Edirne ordusun cem' edüp. Ve Âsitâne'de Cebeciler Ağalığı Firenk Mehmed Ağa'ya ihsân olunup, cebehâne[y]i **[E 45b]** defter mûcebince tahsîl etdiler. Ve: "Filibe'de olan develerden yüz katâr ner[2] deve cebehâneye mühimmdir" deyü hâzır olup ve büyük cebehâne[y]i arabalara tahmîl[3] edüp, Belgırad'a mukaddemâ gönderdiler.

Ve Âsitâne'ye, Hân hazretlerinin Ahmed Ağası gelüp, Vezîr-i a'zam Hâdım Hasan Paşa'nın sarayında müşâvere olup ve dahi[4] Şeyhülislâm hazretleri ve vüzerâ'-i 'izâmlar[5] ve defterdârlar ve 'ulemâ'-i kirâmlar[6] ve Yeniçeri Ağası ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve yeniçeri ocağı ve bölük ağaları ve kapu halkı ol meclisde hâzır olup, müşâvereye[7] bâ'is budur ki: "Erdel Kıralı üzerine sefer lâzımdır ki, her gâh Temeşvar Kal'ası üzerine ve Lipova Kal'ası, Yanova, Arad ve Çanad kal'aları ve Lugoş (بلاغوش) kal'aların zabt eder ve Eflâk ve Boğdan keferelerine yardım[8] eder[9]. Ve Mihal-i kâfir ile 'amelleri birdir ve Leh ve Kazak eşkıyâları anlardadır. Mâdâm ki bir başdan Erdel vilâyetleri gāret olmaya, kefere tâyifesi zebûn olmazlar" dediler. Ve Temeşvar ağaları ve Güle ağaları hâzır olup: "Bu sene-i mübârekede sefer, Erdel üzere[10] gerekdir" deyü üşündü olup ve: "Tatar Hân murâdı, Erdel keferesi gāret olmayınca mümkin değildir. Ve[11] Nemçe Kıralı; Erdel, Macar olmayınca bir iş ellerinden gelmez" deyüp, sükût etdiler. Vüzerâdan Cerrâh Mehmed Paşa buyurdular kim: "Sözünüz ma'kūl, lâkin Budun Kal'ası serhad oldu, Ostorgon kiliddir; keferenin zabtında. Ve hem Yanık Kal'ası hılâf-ı Ostorgon ve Komaran küffârda. imdâd lâzım gelse, Budun Kal'ası'ndan Yanık Kal'ası'na imdâd olmağla, büyük asker, ordu olmayınca yalnuz Budun askerleri vefâ etmez. Mukaddem Ostorgon müstahkem kal'adır. Bir baş büyük asker lâzımdır" deyü buyurdular. Ve[12] Tatar Hân hazretlerinden gelen Ahmed Ağa: "İnşâ'allâh bu sene Tatar askeri[13] ile sa'âdetlü Pâdişâhımıza bir hizmet

---

Cebeci-başı olmaları 12 Ramazân 1006'dadır (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1475, s.8-9). Bu bilgilerin metnimizle tam bir uygunluk arzetmediği görülüyor.

1 kâtibleri ve kethudâları V : kâtibler ve kethudâlar E
2 ner E : nerd V
3 tahmîl : tahmîn EV
4 ve dahi V : — E
5 'izâmlar V : + ve Defterdâr-ı Baş Mahmûd Efendi olup [E 45b'deki bu kısım kenar notudur. Buraya dercedilmesi, uygun yeri olduğu düşünüldüğündendir] E
6 ve 'ulemâ'-i kirâmlar E : — V
7 olup, müşâvereye V : müşâverede E
8 yardım V : mu'âvenet E
9 eder V : + yardım verüp E
10 üzere E : üzerine V
11 Ve V : — E
12 deyü ..... Ve V : — E
13 askeri V : asker E

murâdımızdır. Cemî'i Çerâkis[e] ve Tatar askeri yüz bin olur; mukaddem Erdel-oğlu'nun vilâyetlerin gâret edelim. **[V 99a]** Dahi Varad Kal'ası'n muhâsara olundukda, Tatar tâyifesi Alaman dağlarına varınca gâret etsünler. Asker-i İslâm kal'aya dikkat etsünler; inşâ'allâh kışlaruz. Ba'dehû Ostorgon **[E 46a]** Kal'ası'na dikkat [ü] ihtimâm olunsun, feth olunur[1]. Ve bir def'a Pırak ve Beç Kal'ası'na varınca gâret edelim. Fermân sa'âdetlü Pâdişâhındır" deyüp, sükût etdiler. Ve zikr olunan müşâvere[y]i telhîs edüp, 'arz etdiler. Ve Hân hazretlerinin nâmelerin 'arz etdiler. Ve sefer-i hümâyûn ahvâlini Vezîr-i ekrem Serdâr cânibine havâle etdiler. Ve Tatar Hân hazretlerine sefer fermân etdiler. Ve hazîneden kānûnların ihsân edüp[2] ve hil'atler ve zî-kıymet hançer ihsân etdiler. Ve Ahmed Ağa'ya dahi hil'atler ihsân olunup[3], dahi in'âm-ı 'azîm etdiler. Ve orduları[4] kānûn üzere taşrada[5], Dâvud-paşa Sahrâsı'nda kurulup, ba'dehû teveccüh edüp ve yeni bölük ağaları ma'an sefer-i hümâyûna teveccüh etdiler.

Ve Belgırad'da Serdâr Mehmed Paşa hazretleri[6], mâh-ı şevvâlin yirmisinde otak u bârgâhların ve çadırların Hünkâr-depesi'nde kurdular*. Ve Kerhâne'de olan yüz kıt'a şâhîleri ve otuz kıt'a miyâne topları[7] ordu başında dizdiler. Ve kurbânlar zebh edüp, Vezîr'in kethudâsı olan İbrâhîm Kethudâ ve bölük ağaları ve Yeniçeri Kethudâsı olan Hamza Kethudâ dahi yeniçerilerün büyük çadırların kā'idelerince kurdular ve mîrîden seyis-hâne akçaların verdiler. Ba'dehû saka ve re's bârgîrler kışladan gelüp, bakıyyesini[8] ordudan alıverdiler.

Ve meşk ve dahi muslukların alıverüp, Sergi Emîni câniblerinden teslîm etdiler. Ve menâzil-i[9] Hisârcık nâm mahalle karîb Tuna yalısından cânibe Karteye (قرتيه) nâm[10] ve Beşencese (بشنجسّه) Karyesi'nden Pançova Palankası'na karşu, Tuna üstüne donbaz gemileri ile bir büyük köprü ta'mîr etdiler. "Pançova Sahrâsı'na münâsib olan köprü yeri[11] olmağın ve bir def'a Temeşvar fethinde, Serdâr Vezîr Ahmed Paşa köprü[y]ü, menâzil-i mezbûr Karteye (قرتيه) yalılarında kurulup ve Kaya-burnu'nda bir köprü ta'mîr edelüm" deyü **[V 99b]** murâdları olup, lâkin Belgırad'dan aşağa Beşencese [وشنجسه) köprü yeridir, deyü ve hem Güle Kal'ası feth olundukda, Serdâr Pertâv Paşa,

1 olunur V : olur E
2 edüp V : etdiler E
3 olunup V : olup E
4 orduları E : ordular V
5 taşrada V : taşra E
6 hazretleri V : + Belgırad'da E
* Otakların Hünkâr-tepesi'nde kurulması şevvâlin 9'unda (*Nuhbe*, s.194) veya ramazânın 12'sindedir (*Fezleke*, I,105; Na'îmâ, I,191).
7 miyâne topları E : miyâneleri V
8 bakıyyesini V : + ve E
9 menâzil-i V : + ve E
10 قرتيه nâm E : — V
11 yeri E : yer V

köprü[y]ü mezbûr Karteye'de ta'mîr etdiler. Ve Ker-hâne önünde Nehr-i[1] Sava üstünde kadîmden ta'mîr etdükleri donbaz gemileri ile köprü hâzır oldu.

Ve Sirem Sahrâsı'nda cemî' atlar ve bârgîrler ve develeri[2] çayırlara koyup ve adalarda müstevfâ çayır olduğu mukarrerdir. Cümleye[3] kifâyet edüp.

Ve mâh-ı zilka'denin[4] gurresinde, Vezîr-i ekrem Mehmed Paşa askere[5] **[E 46b]** alaylar tenbîh edüp[6] ve yeniçeri ve bölük halkı ve müteferrika ve çavuş ve beylerbeyilerden hâzır olanlar; Belgırad'dan[7] Vezîr Serdâr Mehmed Paşa'[y]ı otaklarına götürünce 'izz ü rif'at ile* Belgırad'un meşâyihlerinden Münîrî Efendi, Vâ'iz ve Bekir Efendi, Vâ'iz, dervîşler ile zikrullâh ederek ve 'ulemâ efendiler ve a'yân ve fukarâlar[8] du'âlar etmeğin ve Hakk sübhânehû ve Te'âlâ'dan feth u nusratlar recâ edüp[9] ve kapu halkı, bayraklar ile, altun 'alemlü kırmuzı sancak ve bir sancak sarılu ve[10] kırmuzulu, yeniçeri kethudâlarma verilüp ve tabl [u] nakkâreler çalınup[11] ve Belgırad Kal'ası'ndan top şenlikleri oldukda, üçer[12] saf tüfeng-endâz yeniçeri gāzîleri[13], ordu başında saf bağlayup, selâma durdular[14]. Ve süvârî olan gāzîler ve kapu halkı saf durup, selâma durdular[15]. Vezîr Serdâr Satırcı Mehmed Paşa, herkes gāzîlere selâmlar verüp, du'âlar ile otak u bârgâhlarına dâhil oldular. Ba'dehû ni'metler bezl olup, yeniçeriye yağmalar olup, bir ferd kalmayup, ni'mete perveriş oldular. Ya'ni şol kadar ziyâfetler tedârük olunmuş, bir târîhde bu minvâl üzere ziyâfetler olmuş değildir[16].

Ve mâh-ı[17] zilka'denin dördünde, Erzurum Beylerbeyisi olan Mustafa Paşa orduya dâhil oldukda, hil'at ihsân olunmağın, sahrâda konup[18]** ve Sivas Beylerbeyisi olan Mahmûd Paşa orduya dâhil oldukda, hil'at-i hâs ihsân olundu[19]. Ve diğer Mahmûd Paşa 'azl olup, Temeşvar'da muhâfazada oldu. Ve Rumeli beyleri mâh-ı zilka'denin[20] evâsıtında **[V 100a]** orduya dâhil ol-

1 Nehr-i V : Nehr ü E
2 develeri V : develer E
3 Cümleye V : Cemî' E
4 Ve mâh-ı zilka'denin V : zilka'de E
5 askere V : asâkire E
6 edüp V : olundukda E
7 Belgırad'dan V : Belgırad'da E
* 14 Zilka'de 1006'da Serdâr Mehmed Paşa otağına çıkmıştır (*Nuhbe,* s.194).
8 fukarâlar E : neferâdlar V
9 ve Hakk ..... edüp V : feth u nusrat recâ ederler, Hakk sübhânehû ve Te'âlâ'dan E
10 ve V : — E
11 çalınup V : çalınur E
12 üçer V : üçerer E
13 tüfeng ..... gāzîleri V : yeniçeriler, tüfeng-endâzlı gāzîler E
14 durdular V : + Ve cebeciler alayları ve topcular alayları saf bağlayup selâma durdular E
15 durdular E : hâzır oldular V
16 değildir E : değildi V
17 mâh-ı V : — E
18 konup V : kondu E
** 1006 ramazânında Erzurum Beylerbeyiliği'ne Ahmed Paşa yerine Rum Bey-oğlu Behrâm Paşa getirilmişti (Selânikî, II,738).
19 olundu V : oldu E
20 zilka'denin V : zilka'de E

duklarında, hil'atler ihsân olundu[1]. Ve Âsitâne'den ordu-yı hümâyûn ile cedîd bölük ağaları geldüklerinde, Vezîr hazretleri cânibinden fermân-ı şerîf sâdır olup: "Zinhâr orduya dâhil olduklarında bayrakların açmayup[2], tuğların kaldurmasunlar. Ağalar, Belgırad'da olan eski ağalardır" deyü buyuruldu-yi[3] şerîf gönderdiler. Âsitâne'den gelen ağalar 'azl olup, her biri perîşân oldular. Ordu gelüp, yerlerinde kondular.

[E 47a] Ve Âsitâne'den Laçin Ağa ile Tatar Hân Gāzî Girây'ın[4] ağaları gelüp, Belgırad'da serhad ağaları ile tekrâr müşâvere olup, dahi Anadolu Beylerbeyisi Vezîr Mehmed Paşa kışlakdan gelüp, ol müşâverede hâzır idi. "Âsitâne-i sa'âdet'den irsâl olunduğu emr-i şerîf üzere[5] bu sene-i mübârekede, Erdel Kıralı üzere sefer lâzımdır" deyü ma'kūl görülüp ve dahi Budun câniblerine ziyâde muhâfazacılar göndermeği re'y-i [savâb] görülüp. Ve: "Budun muhâfazasında olan Mihalicli Ahmed Paşa, Budun'da Ser'asker olup ve Karaman Beylerbeyisi Nûh Paşa, cemî'i sancakları ve askeri ile muhâfazada kalsunlar. Ve Mar'aş Beylerbeyisi ve askeri Budun muhâfazasında ta'yîn olunmuşdur. Ve Bosna Beylerbeyisi olan Hasan Paşa, cemî'i Bosna askeri ile ve Hersek Sancağı me'mûr oldu. Ve kapu-kulları nevbetci ta'yîn olunduğu üzere, mevâcibleri ve zahîreleri ta'yîn olduğu üzere verilüp ve cemî' serhadde olan beylerbeyilere te'kîd olunup, bin altı senesinde muhâfazada olup, Budun altında dernekde olmak fermân olunmağın. Ve Budun Eyâleti'ne müte'allık sancak-beyleri, eğer Sirem Sancağı'dır ve eğer Semendire Sancağı'dır, zu'amâsı ile Budun serhadlerine me'mûrlardır" deyü Ahmed Paşa'ya emr-i şerîf gönderdiler. Ve Sigetvar'da olan Nasûh Paşa'ya fermân-ı şerîf sâdır oldukda, cemî'[6] ol cânibde olan sancaklar ile Budun Kal'ası'na arabalar ile zahîre götürmek fermân olunmuşdur.

Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Veli Paşa Belgırad'a dâhil olduklarında, alaylar ile cemî'i sancakları[7] ile **[V 100b]** Vezîr Serdâr-ı[8] ekrem hazretlerine otakda mülâkat olduğunda, hâk-i pâylarına yüz sürdüler. Ba'dehû cümle[9] beylere hil'atler ihsân olunup, kollarına kondular*.

Ve Âsitâne'den Firenk Mehmed Ağa, cebehâneler ile Belgırad'a dâhil oldukda, Vezîr Serdâr'ın hâk-i pâylarına yüz sürüp, hil'at ihsân olundu. Ve

1 olundu V : olunurdu E
2 açmayup E : acmayup V
3 deyü buyuruldu-yi V : buyurdu-i E
4 Girây'ın E : Girây V
5 üzere V : + ve E
6 cemî' V : cemî'i E
7 sancakları E : sancaklar V
8 Serdâr-ı E : — V
9 cümle V : her E

* Rumeli Beylerbeyisi Veli Paşa, 23 Şevvâl 1006'da Osek'teki kışlasından Belgırad'a dâhil oldu (Na'îmâ, I,191). Metnimizdeki kronolojik sıraya göre bu olayın daha önce yer alması gerekirdi.

Cebeci-başılık hizmetinde olup, Cebe-hâne'de kondular. Ve Handân Ağa'ya Gurebâ'-i Yesâr Ağalığı sadaka olunmuşdur. Ve Filibe'den develer ve araba bârgîrleri orduya dâhil oldu.

Ve sene-i mezbûrda orduda öküz kıranları vâki' olup ve sene-i mezbûrda ordu[da][1] ziyâde ucuzluk[2] olup, arabalar ile beksemâd ve zahîre ganîmet idi. Bir vakıyye beksemâd-ı beyâz beş akçaya fürûht olurdu.

[E 47b] Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Veli Paşa['nın] mizâcı za'îf olup, hummây-ı muhrikaya[3] mübtelâ olup hasta oldukda, va'desi temâm olup, maraz-ı mevt 'ârız oldukda, Belgırad'da vefât edüp, Bayram Bey Câmi'i'nde defn olundu. Zilhiccede[4] Rumeli Eyâleti[5], Anadolu Beylerbeyisi olan Vezîr[6] Mehmed Paşa'ya[7] ihsân olunmağın* ve Anadolu Beylerbeyiliği[8], Eğri Beylerbeyisi olan Sûfî Sinân Paşa'ya ihsân etdiler[9]. Ve Eğri Beylerbeyiliği[10] Bektâş Paşa'ya ihsân olundu[11]. Ve Anadolu Beylerbeyisi olan Sûfî Sinân Paşa'ya emr-i şerîf gönderdiler. "İnşâ'allâh Erdel seferine me'mûr oldunuz. Altı kıt'a bedoloşka[12], kundakları ile ve mühimmâtları ile[13] Güle altına dâhil eyleyesiz" deyü fermân olunmuşdur.

Ve mâh-ı zilhiccenin onuncu gününde 'îd-i adhâ olup, Belgırad'da Nemâz-gâh'da bayram nemâzını edâ etdiler.

Ve mâh-ı zilhiccede, mîrî anbardan yeniçerinin zahîrelerin ve beksemâdların tevzî' etdiler. Ve şa'îrlerün kānûn üzere verüp, ba'dehû bölük halkına kānûnları üzere anbardan vermeğe mübâşeret olundukda, bölükleri ile devr olup, mevcûdlarına her gâh verilür idi. Ve bakıyye-i recec ve reşen mevâciblerin yoklanup[14], mukābele ile tevzî' olunurdu. Ve yeniçerinin sefere me'mûrların recec ve reşenleri bi't-temâm verilüp, tevzî' olundu[15]. Ve cebecilere ve topculara ve top 'arabacılara ve ser-nefer ve sârvânlara ve sâyir kapu-

1 öküz ..... ordu[da] E : — V
2 ucuzluk V : ma'mûr E
3 muhrikaya V : muhkıraya E
4 Zilhicce'de V : Zilhicce ayında ve E
5 Eyâleti V : Eyâleti'ni E
6 Vezîr E : — V
7 Paşa'ya V : Paşa E
* 14 Muharrem 1007'de Rumeli Beylerbeyisi Veli Paşa vefât eder, yeri Anadolu Beylerbeyisi Mehmed Paşa'ya tevcîh edilir (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.255, s.144; *Nuhbe*, s.194; *Fezleke*, I,109; Na'îmâ, I,194). Bazı kaynaklar ise Veli Paşa'nın vefâtının Tuna'dan geçilip Pançova'da konulduğu esnâda vukûbulduğunu yazmaktadırlar (Hasan Bey-zâde, II,209; Peçuylu, II,214).
8 Beylerbeyiliği V : Beylerbeyiliği'ni E
9 ihsân etdiler E : sadaka olunup V
10 Beylerbeyiliği V : Beylerbeyiliği'ni E
11 olundu V : etdiler E
12 bedoloşka E : bedoloşkalar V
13 mühimmâtları ile V : mühimmâtile E
14 yoklanup E : yoklayup V
15 verilüp, tevzî' olundu V : verdiler E

kullarının **[V 101a]** eğer zahîreleri ve eğer[1] mevâcibleridir, bi't-temâm verilüp tevzî' olundukda, sâyir mühimmâtların teslîm etdiler.

Ve Âsitâne'de[2] Mısır Eyâleti dahi Vezîr Hızır Paşa'ya sadaka[3] olundukda, Kapudân Vezîr Halîl Paşa'ya fermân olundukda, dört kıt'a kadırgalar ta'yîn olunup, mezbûr Hızır Paşa'[y]ı Mısır vilâyetlerine, İskenderiyye'ye dâhil etdiler. Ve Mısır'dan fermân olunan üç bin kantar barut, Selânik İskelesi'ne dâhil oldukda, Belgırad'a arabalar ve develer ile gelüp, kal'aya ve mahzende hıfz etdiler.

Ve mâh-ı zilhiccenin yirmisinde, otaklar ve bârgâh ve çadırlar ve ordu-yı hümâyûn Beşencese (پشنجسه)'de Tuna üzerinde kurulan[4] köprüden Pançova Sahrâsı'nda kondular*. Ve sâyir beylerbeyiler geçüp ve askerler geçmek üzere olup, iki günde şehirde olan cemî'[5] kahveler ve dükkânlarda olan esnâf tâyifesi Pançova Sahrâsı'na geçürdüler[6].

[E 48a] Vezîr-i ekrem dahi mâh-ı zilhiccenin[7] yirmi dördünde[8] alaylar te'kîd etmeğin ve cemî'[9] asker alaylar ile Pançova (پانچوا) Sahrâsı'nda orduya dâhil olup, selâmlayu[p], otak u bârgâhlarına dâhil oldular**.

Ve mâh-ı muharremü'l-harâmın gurresinde, Tatar Hân Gâzî Girây, seksen bin Tatar askeri ile ve on bin mikdârı Çerkes tâyifesi, sadaklu ve tîrkeşlü[10], cemî' emirzeler ve Hân kulları tüfeng-endâz, Özi Suyu'n ve Akkerman ve Tulca ve Kili'den ve[11] Baba-dağı ile Niğbolu'dan Bana dağlarından Semendire Kal'ası'na dâhil oldukda, Ahmed Ağası[12] Hân hazretlerinin, Serdâr Vezîr[13] hazretlerine dâhil oldukda***, ordu-yı hümâyûnda olan Rumeli Beylerbeyisi

1 zahîreleri ve eğer V : zahîreleridir ve E
2 Âsitâne'de E : Âsitâne'den V
3 sadaka V : + ve 'atâ E
4 Tuna ..... kurulan V : kurulan Tuna üzerindeki E
* Tuna Nehri üzerinde inşâ edilen köprünün zilhiccenin 18'inde bitmesinden sonra askerler Erdel semtine geçmeye başlarlar (*Fezleke,* I,106; Na'îmâ, I,192).
5 cemî' E : cemî'i V
6 geçürdüler E : geçüp V
7 zilhiccenin : cemâzilhiccenin E : cumâdelâhırenin V
8 dördünde V : + Vezîr-i ekrem Mehmed Paşa E
9 cemî' V : cemî'i E
** Serdâr Satırcı Mehmed Paşa zilhicce evâhırında Tuna üzerinde kurulan köprüden geçip, Pançova Sahrâsı'nda konmuştur (*Fezleke,* I,106; Na'îmâ, I,192).
10 tîrkeşlü V : tîrkeşlüler E
11 ve V : — E
12 Ağası V : Ağası'n E
13 Vezîr V : Vezîr-i a'zam E
*** Askerlerin Tuna üzerindeki köprüden geçmeye başladıkları gün gelen bir adam, Tatar Hânı'nın Rusçuk'a vardığını bildirir (*Fezleke,* I,106; Na'îmâ, I,192). Hân'ın Serdâr ordusuna vusûlü 6 Muharrem 1007'de, Serdâr'la mülâkatı ise 7 Muharrem 1007'dedir (*Fezleke,* I,109; Na'îmâ, I,195). Buluştukları yer ise Beçkerek'tir (Hasan Bey-zâde, II,209; Peçuylu, II,214; Solak-zâde, s.646; *Fezleke,* I,109; Na'îmâ, I,195). Tatar Hânı'nın yanındaki. askerler bazı kaynaklarda 40-50.000 gösterilirken (*Fezleke,* I,109; Na'îmâ, I,195), *Nuhbe* (s.194-195) 300.000 askerle geldiğini bildirmektedir.

ve sancakları ve askerleri ile alaylar ile[1] Tatar Hân hazretlerine istikbâle çıkup ve Erzurum Beylerbeyisi Mustafa Paşa ve Sivas Beylerbeyisi Mahmûd Paşa, alayları[2] ile ve sâyir sancak-beyleri alayda ve dahi altı bölük halkı alayları müzeyyen ve yeniçeri alayları ve cebeciler ve topcular, Vezîr Serdâr hazretlerinin Kethudâsı İbrâhîm Kethudâ ve ağaları ve tevâbi'leri, silâhları ile ve erbâb-ı Dîvân halkı ve Defterdâr ve Re'îs[ülküttâb] Efendi **[V 101b]** ve sâyir[3] efendiler ve müteferrika ağalardan ve çavuşlardan ve Dîvân-ı hümâyûn kâtibleri ve sâyir askerler alaylar ile fevc fevc köprü başından piyâde askeri saf bağlayup, orduya değin ve atlu askeri Semendire'den orduya dâhil olunca ve otağ-ı hümâyûn dâyiresinde bir mu'azzam otak [u] bârgâh ve sokak havlileri ile döşenüp, Tatar Hân hazretlerine ve Ahmed Ağa'ya ve tevâbi'lerine başka çadırlar tedârük oldukda ve ziyâfetler[4] olup ve Defterdâr'a ve cemî' ağalara ba'zı emirzeleri ve ağaların tevzî' edüp müsâferete. Ve Tatarlar'dan ba'zılarını[5], ri'âyete vâcib olanları otaklarda alıkoyup ve Tatar ordusu[nu] ilerüde kondurdular[6]. Ve zikr olunan alaylar Hân hazretlerine[7] istikbâl eyleyüp, önlerine düşüp, Rumeli Beylerbeyisi Mehmed Paşa bir cânibinden ve Kethudâ Bey dahi bir cânibinde[8] Hân hazretlerine yanaşup, ordu-yı hümâyûna gelüp dâhil oldukda, ba'dehû otak u bârgâha[9] karîb oldukda, Vezîr Serdâr Mehmed Paşa istikbâl eyleyüp, Hân hazretlerine mukaddem[10] yarar at, müzeyyen eğerlü[11] murassa'[12] rahtlu[13] pîşkeş gönderdüğü mukarrer idi. Mezbûr atdan inüp, Serdâr hazretleri ile görüşüp, otağ-ı gerdûn-vekâra ma'an girüp, **[E 48b]** Hân hazretleri 'izzetle ziyâfetler olup ve cemî'[14] tevâbi'ât, çadırlara ta'yîn olunduğu üzere mîrzâlar ve Hân hazretlerinin 'ulemâlarından her kimler var ise başka çadırlarda ziyâfetler olundu.

Ve ba'de't-ta'âm[15] Hân hazretleri[16], kurulan otaklarına gelüp, teneffüs edüp, cedîd hil'atler ve başka iç esbâbları[17] bokçalarda teslîm olundukda ve harçlık akça, kîse ile ve ağalarına ve mîrzâlara yüz kıt'a[18] hil'atler ve dört yüz zirâ' çuka ve akmişe ve dülbendler ihsân olundukda, Hân hazretleri tevzî' etdiler; murâdları üzere. Ve üç gün Tatar Hân hazretlerine ziyâfet olup ve her

1 alaylar ile E : — V
2 alayları E : alaylar V
3 sâyir V : — E
4 ziyâfetler V : + tedârük E
5 ba'zılarını E : ba'zılarına V
6 kondurdular E : kondular V
7 hazretlerine V : hazretlerinin E
8 cânibinde V : cânibde E
9 bârgâha V : bârgâh E
10 hazretlerine mukaddem V : hazretlerinin E
11 müzeyyen eğerlü E : — V
12 murassa' E : + eğerlü ve V
13 rahtlu V : + mukaddem E
14 cemî' V : cemî'i E
15 ba'de't-ta'âm V : ba'dehû E
16 hazretleri V : + ba'de't-ta'âm E
17 başka iç esbâbları V : iç esbâblar başka E
18 kıt'a ["kıt'a" kelimesinin altına "sevb" kelimesi yazılmıştır] E : top kadife V

gice[1] mumlar donanmaları ve top şenlikleri olup[2] ve ba'dehû Hân hazretleri[3], Vezîr Serdâr'a vedâ' edüp, ordularına teveccüh etdiler*.

Ve mâh-ı muharremin yedinci günü Pançova (پانچوا) 'dan 'azîmet edüp, alaylar ile Beçkerek[4] menâzillerine **[V 102a]** dâhil oldular. Ba'dehû Nehr-i Temeş['i] 'ubûr edüp[5], mâh-ı mezbûrun on dördüncü günü Çanad[6] Kal'ası'nda[7] konulup**, mezbûr Çanad Kal'ası'nda kefere tüfeng-endâz ve kal'adan toplar atılup, alaylar ile kal'anın üzerine hücûmlar oldukda, kefere-i hâksâr kal'adan toplar atılup. Ve Temeşvar Beylerbeyisi olan Dev Süleymân Paşa, alaylar ile[8] orduya dâhil oldukda, Serdâr Vezîr'e mülâkî oldular. Hil'atler ihsân olunmağın, ba'dehû Çanad[9] Sahrâsı'nda bârgâhlar ve çadırlar kurdular. Ol gice meterislere mübâşeret olundukda, iki kolonborina ve sekiz şâhîler kurulup, yeniçeri meteris kazup girüp[10], nısfu'l-leylde kefere-i fecere havfından kal'a[y]ı bırağup, firâr ederler. Kulaksız Bey'e[11] sabâha karîb Çanad Kal'ası'ndan bir kefere gelür: "Müjde küffâr firâr etdiler" deyüp, Nehr-i Moruş kenârlarında ve sazlıklarda[12], firâr eden keferelerden sürüp, kemendler ile sabâh olunca cem' edüp, yüz altmış tüfeng-endâz dilleri Serdâr hazretlerine getürüp: "Gazân mübârek" deyü tüfenglerin zabt etmeğin ve dutsakları harca sürdüler[13]***. Ve Çanad Kal'ası'n topları ile zabt etmeğin. Ve Şakşakî Beyi, Çanad Kal'ası'nda Sancak-beyi etdükde, dahi Beçkerek'i[14]

1 gice V : gicelerde şenlikler ve E
2 ve ..... olup V : oldukda, orduda şenlikler olup E
3 hazretleri V : -ı a'zam E
* Askerlerin Tuna üzerindeki köprüden geçmeye başladıkları gün gelen bir adam, Tatar Hânı'nın Rusçuk'a vardığını bildirir (*Fezleke,* I,106; Na'îmâ, I,192). Hân'ın Serdâr ordusuna vusûlü 6 Muharrem 1007'de, Serdâr'la mülâkatı ise 7 Muharrem 1007'dedir (*Fezleke,* I,109; Na'îmâ, I,195). Buluştukları yer ise Beçkerek'tir (Hasan Bey-zâde, II,209; Peçuylu, II,214; Solak-zâde, s.646; *Fezleke,* I,109; Na'îmâ, I,195). Tatar Hânı'nın yanındaki. askerler bazı kaynaklarda 40-50.000 gösterilirken (*Fezleke,* I,109; Na'îmâ, I,195), *Nuhbe* (s.194-195) 300.000 askerle geldiğini bildirmektedir.
4 Beçkerek E : + ve Beçkerek (پحكرك) V
5 edüp V : olup E
6 Çanad E : Canad V
7 Kal'ası'nda E : Kal'ası'na V
** Ordu zilhiccenin 20'sinde Beçkerek Sahrâsı'na gelmiş, orada 55 gün oturak olunduktan sonra 6 saferde Çanad yakınına konulup, kale muhâsara edilmiştir (*Nuhbe,* s.195; *Fezleke,* I,109-110). Na'îmâ (I,194), Beçkerek Sahrâsı'na zilhiccenin 25'inde konulduğunu naklet-mektedir.
8 ile V : + ve ağaları ile E
9 Çanad E : Canad V
10 girüp E : girü V
11 Kulaksız Bey'e E : — V
12 sazlıklarda V : + kefere E
13 harca sürdüler V : + ve sazlu bataklardan getürdükler kefere-i fecere[y]i katl eylediler E
*** Çanad Kalesi muhâsara edilip, birkaç top atılınca küffâr sazlıklara firâr eder, asker peşlerinden yetişip çoğunu katleder. Bu arada 150 esir de otak önünde öldürülür (*Nuhbe,* s.195; *Fezleke,* I,109-110).
14 Beçkerek'i V : Beçkerek'i dahi E

Kulaksız Bey'e ihsân edüp ve kal'aya neferât ve dizdârlar ta'yîn etdiler. Ve kal'anın cemî'[1] levâzımların tedârük edüp.

Ba'dehû Nehr-i Moruş'dan 'ubûr etdiler. Arad Kal'ası'na doğrulup, dahi Arad Kal'ası'n zabt etdiler. Ba'dehû Lugoş (پلاغوش) Kal'ası zabt olundukda; ba'dehû Yanova Kal'ası'n feth etdükleri mukarrer. Ba'dehû Güle Kal'ası sahrâsında asker-i İslâm ve ordu-yı hümâyûn konup, Güle Kal'ası'ndan ve Temeşvar Kal'ası'ndan iki kıt'a on dörder vakıyye atar bedoloşka[y]ı kundakları ve tekerlekleri[2] ile topcular bölük-başıları ta'yîn olunup, neferâtları ile ve yörük beyleri, yörükler ile câmûşlar koşup, Güle'ye dâhil etdiler. Ve Güle Kal'ası'ndan dahi iki kıt'a[3] on birer vakıyye atar topları[4], kundaklar ile, câmûşlar ile üzerlerine Temeşvar Beylerbeyisi ta'yîn olup ve Rumeli Beylerbeyisi çarkacı olup ilerüde. **[V 102b]** Ve Tatar Hân Gāzî Girây hemân Erdel vilâyetlerine akın fermân etdükde, Nehr-i Kara-kiriş'den öte, kefere tâyifesine başları kayusu oldukda, meskenleri dağlar başı olup, Tatar orduyu ganiyy etmeğin, sığır u koyun ve revgan u 'asel ve şa'îr ü gendüm fürûht olurdu. Ba'dehû esîr 'avratlar ve oğlanlar beşer[5] haseneye, a'lâsı on haseneye ve yüz sığır bir haseneye[6] olmuşdur.

Vezîr Serdâr-ı ekrem nidâlar edüp, ağırlık arda kalup, Tomaşık (دوماشق) Köprüsü'nden Ak-kiriş nâm nehirde dört gün karâr olup, ba'dehû büyük varoş, ba'dehû kat'-ı merâhil[7] ederek, mâh-ı saferde Varad Kal'ası'na dâhil olduğunda, bağ u bostan, sebze-zâr ve âb-dâr meyveler[8] ve sahrâlarda koyun ve kuzu[9] firâvân. Asker-i İslâm yağmalar edüp, ba'dehû[10] kal'aya hücûmlar olup, dil ü başlar alınup[11], ba'dehû bârgâhlar ve çadırlar sahrâda kurulup[12], dört cevânibe karavullar ta'yîn olunmağın, kal'aya varılup, meteris yerleri görülüp, ahşam nemâzından sonra yeniçeriye kazma ve kürek tevzî' olunup.

Ve zikr olunan Varad Kal'ası, büyük varoşlu şehristân olup ve evleri 'âlî ve içerü kal'ası seng-tırâşdan ta'mîr olunmuş kulleleri firâvân ve bedenli, ve kal'anın üstü vâsi', ikişer araba mikdârı eni[13] mukarrer ve cevânibi ziyâde **[E 49a]** derin hendekler ve bir nehr-i kebîr vâki' olup ve cânibi kulleler ve karavul-hâneler dahi bedenli hisâr-beçeleri olup ve cemî'i hisâr, kârgîr[14] yek-pâre

1 cemî' V : cemî'i E
2 ve tekerlekleri E : — V
3 kıt'a V : + toplar E
4 topları V : — E
5 oğlanlar beşer V : oğlan beşerer E
6 ve ..... haseneye E : — V
7 merâhil V : + kat' E
8 ve ..... meyveler V : meyveler âb-dâr E
9 ve kuzu V : kuzular E
10 ba'dehû E : — V
11 başlar alınup V : baş alup E
12 kurulup V : + ba'dehû E
13 eni : اینی EV
14 kârgîr V : kâgîr E

ta'mîr olunmuş ve 'arzı vâsi', cânibleri toplar ile dolu ve yan kullelerinin topları sahrâyı gözedüp. Ve kal'a-i mezbûr beyâz mermerden binâ olunmuş[1] gibi görünür. Varoş önde vâki' olup, her hâneleri ma'mûr ve etrâfları bağ u[2] bağçe ve eşcâr, meyveleri her cinsden âvîhte[3]. Varad Kal'ası müstahkem, şedîd ve binâsını bâzergânlar ta'mîr etmişler ve kârvânsaray-hâneleri[4] bî-nihâye olmağın.

Gāzîler ve asâkir, Varad'a mukābil[5] alayların saflar edüp, sahrâyı ağırlık dutup ve Tatar Hân Gāzî Girây, asker-i Tatar[6] ile Varad Kal'ası'nın bir câniblerinden başka gürûh alaylar[7] gösterüp, mâh-ı saferde Vezîr Serdâr Mehmed Paşa kefereye[8] mukābele bir alay **[V 103a]** gösterüp[9], sahrânın tozu kal'anın üzerine oprılup. Kefere-i fecere varoş arasında bir mikdâr muhârebe oldukda, gāzîler dil ü başlar aldılar. Ve asâkir-i Tatar ve gāzîler şol kadar koyun u sığır[10] gāret etdiler kim, orduda yüz koyun on haseneye fürûht olup, ba'dehû ağırlık sahrâda[11] konulup, otak u[12] haymeler varoş cânibine mukābele kondular. Ve[13] Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Mehmed Paşa ol gün alaylar ile Varad Kal'ası'na karşu, meydânda hâzır.

Ve mâh-ı saferin on birinci gün ve gice[14] Varad Kal'ası'n muhâsara etdiler*. Serdâr Vezîr Satırcı Mehmed Paşa, kal'a-i merkūmun sağ tarafından cânibe[15] üç bedoloşka ve yedi şâhî darbuzan kurup, meterisler bağlayup[16], dahi Yeniçeri Kethudâsı olan Hamza Ağa, yeniçeri tâyifesiyle Vezîr Serdâr[17] kolunda meterislere girüp ve iç kal'aya havâle bağçe cânib[in]e[18] doğru Rumeli Beylerbeyisi dört bedoloşka, iki kolonborina ve[19] dört şâhî ta'yîn edüp ve iki koldan toprak sürülür idi. Ve yeniçeri meterisleri tekrâr ayrılup, Anadolu Beylerbeyisi Sûfî Sinân Paşa Eğri'den gelüp, meterislere girüp, ziyâde ikdâm ile kal'a-i merkūm döğülürdü. Ve Serdâr kolundan lağımlara

1 binâ olunmuş V : — E
2 bağ u V : bağ E
3 ve ..... âvîhte E : — V
4 hâneleri V : hânları E
5 mukābil V : mukābele E
6 asker-i Tatar V : Tatar asâkir E
7 alaylar V : alay E
8 kefereye V : kefere E
9 gösterüp V : gösterdiler E
10 koyun u sığır V : sığır u koyun E
11 sahrâda V : sahrâsında E
12 otak u V : otak E
13 Ve V : — E
14 gün ve gice E : günü V
* Saferin 29'unda Varad Kalesi'ne gelinmiş, 1 rebî'ulevvelde meterisler kazılıp, kale toplarla döğülmeye başlanmıştır (*Nuhbe*, s.195-6; *Fezleke*, I,110; Na'îmâ, I,197-198).
15 cânibe E : cânibine V
16 meterisler bağlayup E : meterislere başlayup V
17 Serdâr E : — V
18 havâle bağçe cânib[in]e E : — V
19 ve V : — E

mübâşeret olunup ve[1] lağımcılar tahrîr olunmağın[2]. Serdengecdiler ve 'acemi oğlanlarından ve kul-oğullarından[3] tahrîr olunup[4], ba'dehû bir tabya peydâ olunup, serdengeçdiler tabyada. Ve kılâ'ın hendeki[5] su olup, keresteler ve sepetler örülüp ve dağlardan tomruklar[6] kat' olurdu. Zikr olunan[7] hendekleri doldurup ve cemî'[8], asâkir halkına torbalar salup[9], hendek başında defter ile alınurdu. Varoşun kerestelerin yakup, varoş ihrâk olur. Ba'dehû ikdâm ile def' olunur[10]. Ve Tatar[11] Hân hazretleri, Tatar askerine akın fermân ederler. Bir uğurdan emirzeler ve ekser Çerâkis[e] Hân kullarından gayri, eğer Novaylu ve eğer Tatar askeri[12], bin yedi senesinde, seksen binden ziyâde Tatarlar seferde mevcûdlar[13] idi. Erdel Vilâyeti'ni gāret edüp, şol kadar esîrler sürüp, eğer 'avrat ve kızlar ve oğlan ve Kazak, ordu-yı hümâyûnda yedişer haseneye **[V 103b]** ve gāyet[14] a'lâsı onar ve on beşer[15] haseneden ziyâdeye fürûht olmayup, sabîleri beşer[16] altun hisâbı üzere bey' u şirâ olunurdu. **[E 49b]** Ve ekser Tatar ordularında esîrlerün hisâbı yok idi[17],

Ve mâh-ı saferün evâsıtında Tatar tâyifesi, Erdel sınurundan[18] geçüp, Alaman dağlarına ve ba'zı vilâyetlere akın olunmuş idi. Küffârun dillerin bilür yok idi[19]. Ve bir taraf Tatarlar, Moskov sınuruna[20] vardukları mukarrer. Yüz bin esîr gāret olunduğunda şübhe yokdur.

Ve hikmetullâh kazâ vü kader sene-i mübârekede[21] ebr u bârân nâzil olur. Bi-emrillâhi Te'âlâ otuz gün harmen faslı ve temmuz ayı[22] rûz [u] şeb haymeler arasında bataklar vâki' olup, tavîlelerde[23] atlar ve deve [vü] katır karâr edecek yer yok. Herkes varoşdan tahta ve keresteler kat' edüp[24], atlar altına döşeyüp, ba'dehû sular tuğyâm mukarrer. Ve ba'zılar varoşda mesken tedârük edüp, küffâr-ı hâksâr[a] muhâsara[da] elem yok[25], atların ahûrlarda[26]

1 ve E : — V
2 olunmağın V : olunur ve E
3 oğullarından V : oğulları E
4 olunup V : olunmağın E
5 kılâ'ın hendeki V : hendek kılâ'm E
6 dağlardan tomruklar V : tomruk dağlardan E
7 Zikr olunan V : Merkūm E
8 cemî' V : cemî'i E
9 salup V : saldurup E
10 olunur V : olunmağın E
11 Tatar V : — E
12 askeri V : — E
13 mevcûdlar E : mevcûd V
14 gāyet V : gāyetde E
15 onar ve on beşer V : onarar ve on beşerer E
16 sabîleri beşer V : sabîler beşerer E
17 idi V : — E
18 sınurundan V : sınurdan E
19 idi V : — E
20 sınuruna E : semtine V
21 mübârekede V : mübârekde E
22 ayı V : + bi-kudretillâh E
23 tavîlelerde V : tavîllerde E
24 edüp V : etdürüp E
25 küffâr-ı ..... yok E : — V
26 ahûrlarda E : ahûrda V

hıfz ederlerdi. Ve meterisler ve ceng [ve] yürüyüş mukarrer. Lâkin bir mikdâr bârân sâkin olurdu. Herkes meterislerde kollarında ve çadırlarda nevbet ile bölük halkı karavullarda idiler. Ve Anadolu kolu cânibinden bir def'a lağım itmâm buldukda, mâh-ı saferün yirmi[1] dördünde yürüyüş fermân olunmağın, herkes hâzır olup, serdengecdiler ve terakkî şartıyla kapu halkı bir uğurdan[2] kuşluk vakti 'âlem ağyârdan hâlî, lağım dıraşlayup, Anadolu kolundan bir gürüldü peydâ olup, lağım kal'anın bir mikdâr yerin kaldurup, lâkin iki kat sengden taşrası ve içerüsi rıhtım[3] olup, barut zoru bi-'inâyetillâh bedenlerde olan kefereden hayli kaldurup, bir gedük açılur. Hemân gāzîlerimiz, toprak u taş serpindüsü dinüp, ba'dehû[4] Kelime-i Tevhîd ile "Allâhu ekber" deyü zikr ederek[5], gedük başında bir ceng olur. Keferenin kunbarası âteş san'atı, ba'zı fuçılara[6] barut doldurup ve içerüsi çakıl taşları[7], asâkir ortasında bırağurlar idi[8]. Serdengecdiler beden başlarına bayraklar diküp, kefereden hayli başlar ve diller getürdiler. Bir sâ'at mikdârı gedükde ceng olur. Küffârun 'avrat [u] oğlanları beden başında. Kunbaradan asker[9] biraz mecrûlı olur. Lâkin ebr u bârân vâki' oldukda **[V 104a]** fârig olup, ba'dehû toprak sürülür. Meterisler hendek kenârına karîb olur. Dahi hendeklerde olan suya sepetler[10] ve odun tomrukları bırağup ve leseleri döşenür[11].

Mâh-ı saferün[12] evâhırında, Rumeli Beylerbeyisi ve yeniçeri kollarından sabâh nemâzında tedârük edüp[13], salâtü'l-fecr edâ olundukdan sonra, merkūm kollardan tekbîr getürüp: "Allah Allah" deyüp, bir gürûh gāzîler bedenlere sarılup, kefere ile muhârebe vü mukātele etdiler. Ve meterislerden toplar ile bir[14] ceng olup[15], lâkin kefere, Müslümân dutsaklara[16] zecr edüp[17], bedenlerde toplara karşu gedükleri binâ etdürüp, âşikâre rûz [u] şeb işleddürüp[18], niçeler mecrûh olurdu.

Mezkûr Kal'a-i Varad otuz yedi gün muhâsara olup, lâkin bir vechile nasîb olmayup, mâh-ı rebî'ulevvelin sekizinci gün Serdâr Vezîr Mehmed

1 yirmi V : yir[mi] E
2 uğurdan V : + mâh-ı mezbûrda E
3 rıhtım V : ختم E
4 toprak ..... ba'dehû E : — V
5 ederek E : olunan V
6 fuçılara E : koçılara V
7 taşları V : + serpindileri E
8 idi V : — E
9 asker V : askere E
10 sepetler V : sepetleri E
11 ve ..... döşenür E — V
12 saferün V : safer E
13 edüp V : + vakt-i E
14 bir V : — E
15 olup V : olurdu E
16 dutsaklara E : dutsaklarına V
17 edüp V : eder E
18 işleddürüp E : işledüp V

Paşa[1] kolundan bir lağım olup ve nidâlar fermân olunur[2]. Herkes âgâh olup, mâh-ı mezbûrda, mübârek evkâtda, pençşenbih günü[3] işrâk zemânında lağım gürleyüp[4], bir uğurdan duman ile bir[5] gedük[6] açılur. Küffârdan bir gürûh mürd olur. Ve[7] gâzîler yürüyüp, bedenlere bayraklar dikilür. İki sâ'at ceng olur ve[8] toprak sürdükleri, kal'aya beraber olur. Üzerine iki top[9] çıkarup, Varad Kal'ası'nın içerüsin döğdüler; lâkin takdîr-i Hudâ[10] nasîb olmadı. Lâkin Tatar Hân dört beş def'a akın etdürüp, Erdel Vilâyeti gâret olduğu mukarrer[11]. Varad Kal'ası ziyâde kebîr ve cevânibi kulle ve hendekleri derin ve topları kirpi misâl, ziyâde toplara ve cebehâneye ihtiyâc idi. Tedârükünde[12] ihmâl olunmağın ve hem tûfân-ı Nûh[13] olduğu mukarrer. **[E 50a]** Varad Kal'ası ziyâde müstahkem kal'a olup, her gâh kefere içerüden[14] feryâd ederlerdi: "Mezbûr kal'a[y]ı bâzergânlar[15] ta'mîr etmişlerdir; helâl mâl ile. Bu kal'ada Erdel Kıralı'n dahli yokdur. Gidin, bugün yarın bu diyârda katı[16] kış olur" derlerdi. Gâzîler her sâ'at ikdâm ederlerdi.

Mâh-ı rebî'ulevvelin on dördüncü günü, Vezîr kolunda[17] olan lağım[18] yetişüp, yeniçeri ocağı[19] ve bölük halkı ve serdengecdiler hâzır olup, sabâh nemâzından sonra hayr[20] du'âlar ile niyâzda ve[21] kuşluk vakti lağım atılup[22], kefere gâfiller iken, hisâr üzerinde[23] bir alay kefere[y]i lağım götürüp ve kal'a içinde[24] dahi serpindiden hayli kefere mürd olduğu mukarrer; içerüde Müslümân dutsaklardan haber gelürdü. Ol gedüklerde gâzîler hücûmlar ve guluvlar etmeğin, **[V 104b]** mümkin olmayor gördüler. Ve hem ziyâde bârân kesretinden bir çadırdan dahi bir çadıra göllerden 'usret çekilürdü. Ve hem[25] Erdel-oğlu'nun vilâyetlerinden yetmiş seksen bin mikdârı esîrler çıkup ve gâret olunduğu mukarrer. Ve Hân hazretleri emirzelere te'kîd edüp, dâyimâ

1 Vezîr ..... Paşa E : — V
2 olunur V : olunup E
3 günü E : gün V
4 gürleyüp V : gürleyü[p] E
5 bir E : — V
6 gedük V : + bir E
7 Ve V : Dahi E
8 ve E : — V
9 Üzerine iki top V : iki toplar E
10 lâkin takdîr-i Hudâ V : takdîrde E
11 Lâkin ..... mukarrer E : — V
12 Tedârükünde E : Tedârükde V
13 Nûh V : + i'n-Nebi 'a[leyhi's-selâ]m
14 Varad ..... içerüden E : Ve içerü kal'adan kefere V
15 bâzergânlar V : bâzergân E
16 katı V : — E
17 kolunda V : kolundan E
18 lağım V : + ba'dehû E
19 ocağı V : ocağında E
20 hayr V : + u E
21 niyâzda ve E : — V
22 atılup V : + inşâ'allâh E
23 üzerinde V : üzere E
24 içinde V : içinden E
25 hem E : — V

akından hâlî olmazlardı. Ve kefere şol kadar firâr edüp, Alaman dağlarından ilerü meskenlerin bırağup, cân u başları ile terk-i[1] vatan etdükleri mukarrerdir.

Ba'dehû[2] mâh-ı rebî'ulevvelin evâsıtında Hân hazretleri, Serdâr Vezîr Mehmed Paşa otağında, cemî'i beylerbeyiler ve kapu-kullarının zâbitleri ve ihtiyârları müşâvere etmeğin, kal'adan fâriğ olmasın münâsib görüp, hemân ol[3] sâ'at topları meterislerden ordu başına getürüp, Serdâr ve sâyir beylerün otaklarının komenaların ve palamarların cem' edüp, toplara bağladup, câmûşların[4] yörük beyleri ve yörükler cem' edüp[5], ilerü bir menâzil 'azîmet etdüklerinde, Temeşvar Beylerbeyisi Dev[6] Süleymân Paşa toplar üzerinde ta'yîn idi. Ve[7] asker, sular ıztırâbından ve tuğyânından şol kadar meşakkat[8] üzere olup, köprüler vefâ etmeyüp, asâkir-i İslâmın ağırlıkları perîşân olup, kendüleri [ve] zâd[9] [u] zevâdeleri, herkes sular deryâlar [içre] oldukda, beksemâdları ıslanup berbâd oldukda. Asâkir-i Tatar girüde olmağın[10], bi-hamdillâh emn ü emân olup, herkes izdihâm üzere değil. Vüs'atle dağlarda kalup[11], köprüler izdihâmın çekmeyüp, herkes Tatar-vârî sal peydâ edüp, ba'zıları vech-i meşrûh üzere suları geçüp, atlarını yeldürüp. Ve dahi tâyife-i Tatar[12], buğday ve şa'îr getürüp, ordu-yı hümâyûnda fürûht ederlerdi; asker halkına zâd olurdu. Ekser asker buğday pişürüp, nemek ile karışdurup, kifâf ederlerdi.. Ve topları her menâzilde[13] köprülerden **[E 50b]** geçürmeyüp, nehirlerden câmûşları çılgar ile yeldürüp[14], kundakları ile her bir toplara otuzar çift çâmûşlar ile yeldürüp, Ak-kiriş Nehri'ni ancak toplar yedi menâzilde geçüp[15].

Vezîr Serdâr Mehmed Paşa, mâh-ı rebî'ulevvelin yirmisinde Varad Kal'ası'ndan 'avdet etdiler*. Yedinci gün Ak-kiriş nehirlerinde kondular. Ba'dehû tayy-ı menâzil[16] ederek ve[17] nehirler geçüp, **[V 105a]** mâh-ı rebî'ulâhırda Nehr-i Kara-kiriş 'ubûr olunup[18], ba'dehû Tomaşık Köprüsü'nde gerüden kefere-i Erdel ürkündüleri olup, Tatar Hân askeri[19] dündâr idi. Bir

1 terk-i V : terke E
2 Ba'dehû E : — V
3 ol V : — E
4 câmûşların V : çâmûşların E
5 edüp V : olup E
6 Dev (دو) E : Deve (دوه) V
7 Ve V : + şol kadar E
8 ıztırâbından ..... meşakkat V : tuğyânında ıztırâb E
9 zâd V : zâde E
10 olmağın V : olmağile E
11 kalup V : + ba'dehû E
12 tâyife-i Tatar V : Tatar tâyife E
13 menâzilde V : menâzillerde E
14 yeldürüp V : + her nehirleri E
15 geçüp V : geçürdüler E
* Rebî'ulâhırın 3'ünde Varad Kalesi'nin döğülmesinden vazgeçilmiş, ertesi gün Budun tarafına göçülmüştür (*Nuhbe*, s.198).
16 menâzil V : + kat' E
17 ve E : — V
18 olunup V : etdiler E
19 askeri E : — V

mikdâr kefere, Ak-kiriş'den asker-i Tatara erişmiş, lâkin Tatar askeri ziyâde, gālib gelüp[1], kefere firâr eder. Vezîr Serdâr'a haber gelür. Tomaşık'da bir gün tevakkuf etdiler. Tatar Hân ordu-yı hümâyûna gelüp, Vezîr Serdâr ile[2] mülâkat oldukda; el-hamdü lillâh şimden sonra selâmete dâhil olduk. Toplar ve cebehâne Tomaşık Nehri'ne gelüp[3] ve top arabaları ve asker halkı cümle[4] bir yere gelüp, cem' oldular[5].

Kefere-i Nemçe'nin taburları Budun Kal'ası'na gelüp, ceng ü cidâl olduğudur

Ve bin yedi târîhinin rebî'ulevvelinde[6], Ostorgon'dan ve Beç Kal'ası'ndan ve Pırak (براق) 'dan, kıralın karındaşı Maksimilyan nâm kefere Ser'asker olup[7] ve sâyir millet-i muhtelifeden seksen bin mikdârı kefere-i fecere, kırk kıt'a balyemez toplar ve cebehâneler ile bir 'azîm tabur olup, Ostorgon'dan kalkup, bir sabâh vakti Eski Budun'da peydâ oldukda, Budun'da olan asâkir-i İslâm ve Budun Beylerbeyisi olan Mihalicli Ahmed Paşa ve Karaman Beylerbeyisi olan Nûh Paşa ve Bosna Beylerbeyisi Hasan Paşa-[y]ı Gāzî ve Mar'aş Beylerbeyisi olan[8] 'Ali Paşa ve Yeniçeri Serdârı ve zâbitleri [ve] neferâtları ve kul-oğulları ve cebeciler ve topcular ve arabacılar ve gönüllü ve sâyir Budun askeri fi'l-cümle Eski Budun'a mukābele alaylar bağlayup, Gül-baba Tekyesi'ne karşu. Ve Budun Kal'ası'nda piyâde asker hâzırlar idi[9]. Ve Peşte Kal'a[10]sı'nda olan askerler[11] bedenlerde ve taşra köprü başında alaylar bağlayup saflarda. Ve kefere-i fecere Eski Budun'da tabur kurup* ve Kızlar Adası'nda köprü bağlayup, keferenin ağırlığı ve arabaları Ostorgon'dan berü gelür. Ve topları ve koçıları ibtidâ[12] yevmü'l-ahad günü gelüp[13] ve Budun

1 gelüp V : dahi gelür E
2 ile V : — E
3 gelüp V : — E
4 cümle V : — E
5 yere ..... oldular V : yerde cem' oldu, ba'dehû Budun Vilâyeti'ne. **Der-muhârebe-i** E
6 Ve ..... rebî'ulevvelinde V : Ve mâh-ı rebî'-i evvelde E
7 olup V : + dahi E
8 olan E : — V
9 idi V : — E
10 Kal'a E : + Kal'a V
11 askerler V : asker E
* Küffâr Pespirim, Polata, Papa ve Tata kalelerini zabtettikten sonra 40 top ve 60.000'i aşkın askerle rebî'ulâhırda gelip, Budun varoşunu muhâsara etmiştir (*Fezleke,* I,113; Na'îmâ, I,209-210). Selânikî (II,781), 80.000'den fazla askerle Budun'un muhâsara edildiğini, Peçuylu (II,217,220) ise 80.000 asker, 40 topla Budun'un muhâsara edildiğini kaydetmektedirler.
12 ibtidâ V : + gün E
13 günü gelüp V : fî rebî'-i evvel sene 1007 E

gāzîleri çarkaya çıkup, niçe dil ü baş alınup[1], üç gün taşrada ziyâde muhârebeler dahi[2] oldukda, ba'dehû kal'aya girilüp, yedi yerde meterisler kurup, toprak kulleye ziyâde üşündü etmeğin. **[V 105b]** Ve Görez-İlyâs üzere toplar çıkarup, kal'aya ve Peşte'ye doğru atardı. Ve Görez-İlyâs üzerine kefere-i bî-dîn topların çıkardukda, Budun Kal'ası'n ve sarayların döğüp, lâkin Peşte'den toplar ile kâfirlerin topların battâl etdiler[3]. Ve küffâr-ı bed-fi'âl[4] Kıral-ahûru'na doğru üşündü edüp ve Ova-kapusu'nda ve Beç-kapusu'nda meterisleri olup, rûz [u] şeb dört beş def'a kal'aya hücûmlar ederlerdi; kunbaralar ve saçmalar ile[5] Lâkin Hakk sübhânehû ve Te'âlâ gāzîlere fursat verüp, kefere-i fecere[6] münhezim olup, her gâh asâkir-i İslâm gālib gelürdü. Ve[7] kefereden niçe başlar alınup[8], her gâh gāzîler Ova-kapusu'ndan[9] **[E 51a]** çıkup, meterislerin basup, diller alınurdu. Ve kefere de kırk 'aded toplar ile Budun Kal'ası'n döğüp, her günde yedi yüz seksen dâne ile Budun Kal'ası'n döğüp, hâlî olmazdı. Ve rûz [u] şeb onar def'a yürüyüşler edüp, kal'aya ziyâde[10] hücûmlar olurdu.

Kırk dört gün muhâsara olup*, gāzîler Bârî Te'âlâ hazretlerine niyâz u tazarru' birle göz yaşların döküp[11], Hakk sübhânehû ve Te'âlâ lutf u keremlerinden 'atâ etmeğin, otuz bir gün ebr u bârân olup[12], kefere meterislerinde sular tuğyânı[13] olup[14], kımıldanmağa ve hareketlere[15] mecâlleri olmazdı. Ve[16] 'inâyet-i Hakk[17] olup, her gâh kefere çamurda kalup, gerçi ziyâde toprak kulleye üşündüler olurdu. Lâkin gāzîler bedenlerde ve[18] gedüklerde cân u başları ile çalışurlardı. Ve imdâd ümmîzi ile yarar yiğitler[den] ılgar ile Vezîr-i müşîr ve Serdâr-ı ekrem hazretlerine gönderdiler. Mezbûr gāzîler Güle Kal'ası altında Serdâr'a dâhil[19] oldukda[20], Budun ahvâlleri[21] ma'lûmları olduğunda, müşâvere olup, Temeşvar Hâkimi [ve] Beylerbeyisi olan Dev (دو) Süleymân

1 alınup V : + ve ba'dehû E
2 dahi E : — V
3 Ve Görez-İlyâs üzerine ..... etdiler E : — V
4 bed-fi'âl : + ve EV
5 ile V : + bi'l-ittifâk E
6 -i fecere E : — V
7 Ve V : — E
8 alınup V : alınurdu. Ve E
9 kapusu'ndan V : kapu'dan E
10 edüp ..... ziyâde V : ederler, ziyâde kal'aya E
* Küffâr, Budun Kalesi'ne her gün 1.000'den ziyâde top atarak 40 gün muhâsara etmiştir (*Fezleke*, I,114; Na'îmâ, I,211). Selânikî (II,788) gelen haberlere dayanarak verdiği bilgide muhâsaranın 35 gün sürdüğünü yazmaktadır.
11 döküp V : dökülürdü E
12 olup V : göklerden ziyâde tûfân-ı bârân dökülürdü. Ve E
13 tuğyânı V : tuğyân E
14 olup V : + ve E
15 hareketlere V : + de E
16 Ve V : + kudret-i lutf-i E
17 Hakk V : + Te'âlâ hazretinden E
18 ve V : — E
19 Serdâr'a dâhil V : Vezîr-i ekrem'e dâhilde E
20 oldukda V : + lâkin E
21 ahvâlleri V : ahvâli E

Paşa'yı Budun Beylerbeyisi edüp[1] ve yeniçeriden ve nevbetcilerden mevcûd bulunanları ılgar ile ve terakkîler ile bölük halkından beş yüz nefer ve Çerâkis[e] yiğitlerinden[2] beş yüz süvârî yarar âdemler ve[3] üç bin mikdârı[4] yarar atlu gāzîler bir günde hâzır olup, Dev Süleymân Paşa ile ılgar edüp[5], Sonlok (صونيلق) cânibine 'azîmet etdiler[6]. Ba'dehû dört[7] günde Peşte'ye dâhil oldular. Ve Tuna yalısından[8] Budun Kal'ası'na mukābele alaylar görüldükde, Budun gāzîleri kal'adan şenlikler edüp, heman Dev Süleymân Paşa, ba'zı tevâbi'âtı[9] ile **[V 106a]** Budun Kal'ası'na şayka ile[10] Su-kapusu'ndan selâmet[le] kal'aya[11] girüp ve meydânda cemî'[12] beylerbeyiler[13] istikbâl edüp, her biri ile görüşüp, 'ale's-seviye istimâletler[14] verüp ve cemî'[15] kul ağaları gelüp, görüşüp, ba'dehû kal'a[y]ı ziyâret edüp, bedenlerde ve kullelerde ve karavullarda olan gāzîlere ve yeniçeriye ve sâyir yoldaşlara[16], her birinin hâtırlarını[17] hoş-dil ile su'âl edüp, istimâletler verüp.

Ba'dehû mâh-ı rebî'ulâhırun evâsıtında kefere-i fecere, meterislerinden mukaddem topların çeküp, Eski Budun'da olan taburların ilerü gönderdükde[18] kefere, alaylar ve saflar[19] bağlayup, Kızılhisâr'a doğru gidüp* ve gāzîlerimiz dahi Ova-kapusu'ndan cem' olup, bir alay gāzîler, keferenin ardından hayli dil ü baş alurlar. Ve hayli cebehânesin bırağup, Budun gāzîleri gāret ederler. Ve[20] Budun Kal'ası'n ihyâ edüp ve[21] meteris yerlerin doldurup ve niçe bin dâne cem' oldu. Ve Budun[22] **[E 51b]** varoşların ta'mîr etmeğin. Ve Süleymân Paşa, kapu-kullarının mevâciblerin ve zahîrelerin tevzî' edüp ve keferenin

1 edüp V : olup E
2 yiğitlerinden E : beylerinden V
3 ve V : — E
4 mikdârı V : mikdâr E
5 ile ılgar edüp V : üzere ılgar ile E
6 etdiler V : edüp E
7 dört E : beş V
8 yalısından V : yalısında E
9 tevâbi'âtı V : tevâbi'ât E
10 şayka ile E : — V
11 kal'aya V : Budun Kal'ası'na E
12 cemî' V : cemî'i E
13 beylerbeyiler V : + saray meydânında E
14 'ale's-seviyye istimâletler V : istimâletleri 'ale's-seviyye E
15 cemî' V : cemî'i E
16 yoldaşlara V : yoldaşlar E
17 hâtırlarını E : hâtırların V
18 gönderdükde V : + ve E
19 alaylar ve saflar V : alayların saf E
* Küffâr, kış gelip havalar bozunca ve imdâd için askerlerin geldiğini duyunca muhâsarayı kaldırdı ve varoştaki binâları yakıp yıkarak Vac (Vasıt=Waitzen) Ovası'na doğru çekilip gitti (*Nuhbe,* s.198; *Fezleke,* I,114-115; Na'îmâ, I,211). Eğer muhâsara rebî'ulâhırda başlamışsa (bk. Metin, s.222n*), çekilmenin cumâdelûlâ sonlarında olması lâzım gelir. *Nuhbe*'deki (s.198) ifâdelerden ise bu çekilmenin rebî'ulâhır evâsıtında olduğu anlaşılıyor. Bu durumda da metnimizin verdiği bilgi ile uygunluk arzediyor.
20 Budun ..... Ve V : gāzîler gāret edüp E
21 Kal'ası'n ihyâ edüp ve V : Kal'ası'nda olan E
22 Budun V : + Kal'ası'n cedîd ihyâ olup, mecrûh olan keferenin ekseri yurdları yerlerinde kalup küşte olunmağın; fî cemâzîevvel sene 1007 [Bu kısım E 51a'nın kenarına yazılmıştır] E

ba'zı mecrûhları[1], perîşân vilâyetlerine gidüp ve ekser mecrûhları yurdları yerinde kalup, küşte olundu[2]. Ve Yanık Kal'ası'ndan zahîre ve 'ulûfe talebi içün feryâdcılar gelüp[3]; Budun'dan verdiler.

Vezîr Serdâr Mehmed Paşa, mâh-ı mezbûrda Temeşvar'a topları gönderüp ve ikisini Güle Kal'ası'na teslîm etmeğin. Temeşvar'a beylerbeyi[4] ve nevbetciler ta'yîn olunmağın. Ve askerde ziyâde kaht olup, Güle Kal'ası'nda iki etmek bir[5] haseneye almmışdır*.

Mâh-ı rebî'ulâhırda Sonlok Kal'ası'na dâhil oldukda, üç gün oturak etdiler. Budun cânibinden müjde haberleri ile Yanık feryâdcıları gelüp, murâdları görülüp ve dahi Eğri Kal'ası'nın mühimmâtları görülüp, Bektâş Paşa'ya hil'at[6] ve Budun'da olan beylerbeyilere ve Zağarcı-başı'ya[7] hil'atler ve kul ağalarına dahi ve Yanık Beylerbeyisi'ne hil'at ve cemî'[8] mühimmâtları bî-kusûr görülüp. Ve ba'dehû mâh-ı mezbûrda Segedin Kal'ası'na dâhil oldukda, Belgırad'dan ziyâde zahîre gemileri **[V 106b]** Nehr-i Tise ile Segedin Kal'ası'na dâhil olup[9], dakîk kîlesi temâm bir[10] haseneye ve şa'îr kîlesi[11] nısf haseneye fürûht olurdu. Menâzilde ve sâyir me'kûlât kısmından müstevfâ fürûht olup[12] ve dahi asâkirün ekser zebûnları gemiler ile Belgırad'a gidüp, karâr etdiler[13].

Ve Tatar Hân'a[14] kışlamak fermân olup, ihtiyârı ile ve sınurda bizzât Tatar Hân ve emirzelerine dahi Segedin Sancağı ve Baçka[15] Kazâsı[16] ta'yîn olunup ve Rumeli Beylerbeyisi Peçu[y] (پجود) 'da kışlayup ve sancakları icâzet taleb edüp, verilüp[17] gitdiler. Ve Anadolu Beylerbeyisi Kütahya'ya icâzet olup ve Karaman Beylerbeyisi[18] Budun'da ve sâyir kapu-kullarına ve askere[19] Belgırad'da kışlak fermân olunup[20]. Ve Gāzî Girây Hân hazretlerine ri'âyetler ve ta'yîn olunan harçlık ve zahîre[21] verilüp, vedâ' etmeğin[22], Serdâr hazret-

1 mecrûhları V : mecrûhlar E
2 gidüp ..... olundu V : gitmeğin E
3 zahîre ..... gelüp V : feryâdcılar gelüp, zahîre ve 'ulûfe talebi içün E
4 beylerbeyi V : + ta'yîn olunup E
5 bir V : birer E
* Güle ve Solnok'ta yiyecek kıtlığından bir ekmek bir haseneye satılmıştır (Na'îmâ, I,203).
6 hil'at V : + ve Zağarcı-başı'ya E
7 ve Zağarcı-başı'ya V : — E
8 cemî' V : cemî'i E
9 Segedin ..... olup V : gelüp ve E
10 bir V : birer E
11 kîlesi V : keyl E
12 olup V : olurdu E
13 etdiler V : etdi E
14 Hân'a V : Hân E
15 Baçka (بچقا) E : پحقا V
16 Kazâsı V : Kazâsı'n E
17 verilüp E : — V
18 Beylerbeyisi V : — E
19 kullarına ve askere V : kulları ve asker E
20 kışlak fermân olunup V : kışlayup, fermân üzere E
21 harçlık ve zahîre V : zahîre harclık E
22 etmeğin V : + ve E

lerinden Hân hazretleri ayrılup, Sonlok (صونيلق) ve Sonbor câniblerine 'azîmet etdiler[1]; fî rebî'ulâhır sene 1007.

Ba'dehû 'izzetlü Vezîr Serdâr-ı ekrem hazretleri[2], Segedin Sancağı'ndan 'azîmet edüp, Varadin Kal'ası'na dâhil olup, Varadin Köprüsü'nden 'ubûr edüp, tayy-ı merâhil [ve] kat'-ı [menâzil] ederek, mâh-ı rebî'ulâhırun yirmisinde Belgırad'a dâhil olduğunda*, bir 'azîm kar ve şiddet-i şitâ[3] olup, Belgırad'da saraylarına[4] dâhil olup ve yeniçerinin[5] sene 1007 masar[6] mevâciblerin verdiler. Ve bölük halkının mevâcibleri tevzî' olunup.

Ve Sipâhî Oğlanları Ağası **[E 52a]** Mahmûd Ağa, Belgırad'da[7] vefât etdükde, Sipâhî Oğlanları Ağalığı Memelü İbrâhîm Ağa'ya sadaka olup ve Silâhdâr Ağalığı Hâce-zâde Mehmed Ağa'ya ve Ca'fer Ağa, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası ve Ahmed Ağa, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr'da ve Gurebâ'-i Yemîn'de Firenk Mehmed Ağa, dahi Yesâr'da 'Osmân Ağa** ve kâtibleri tebdîl olup[8], kethudâları yerinde. Ve Cebeci-başı Handân Ağa[9] ve yeniçerinin ve bölük halkının masar mevâciblerin[10] tevzî' edüp[11] ve Sergi Emîni olan Hüdâyî karındaşı ve Servanlar Kethudâsı Timurtaş ve 'Ali Kethudâ ve servanlar, deve[y]i Filibe'ye ve Hayrabolu'ya kışlağa gönderdiler.

Ve mâh-ı rebî'ulâhırun evâhırında Belgırad'da **[V 107a]** Vezîr-i a'zam-ı sâbık İbrâhîm Paşa'nın kethudâsı olan Mehmed Kethudâ, Varad seferinden 'avdet etdükde, Serdâr Vezîr Satırcı Mehmed Paşa'dan icâzet alup, Âsitâne'ye 'azîmet etdüklerinde, Âsitâne'de Vezîr-i a'zamlık İbrâhîm Paşa'ya olduğu[12], Belgırad'da şâyi' oldu. Ve Belgırad'da Yeniçeri Kethudâsı Hamza Kethudâ, cemî'i seferden gelen yeniçeriler ile kışladılar.

Ve Âsitâne'ye sefer-i hümâyûn levâzımların defter edüp, lâzım olan cebehâne ve tophâne ve şâhîler arabaların cedîd yüz kıt'a[13] gönderüp ve ordu[y]u vakti ile ihrâc etdürüp, rûz-i hızırda Belgırad'da hâzır olup ve hazîne[y]i ve Samsun'dan komenalar ve palamarlar ve Bah Ma'deni işlenürdü. Bedoloşka yuvalağı ecnâs[ı ile] yirmi bin ve Samakov'dan beş bin kazmalar ve

1 etdiler V : etdi E
2 hazretleri V : — E
* Serdâr Mehmed Paşa cumâdelûlâmn 9'unda Belgırad'a dâhil olmuştur (*Nuhbe*, s.198-199).
3 şitâ V : şitâlar E
4 saraylarına V : saray müzeyyen hânelerine E
5 yeniçerinin V : + masar E
6 masar V : — E
7 Mahmûd Ağa, Belgırad'da V : İbrâhîm Ağa'ya ihsân [E 52a] olup ve Belgırad'da Mahmûd Ağa E
** Burada zikri geçen görevliler bu görevlerine 13 Rebî'ulevvel 1006'da getirilmişlerdir (bk. Metin, s.198n*). 1007 rebî'ulâhırında bulunduğumuz şu sıralarda da aynı görevlerini sürdürdükleri görülüyor (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.255, s.6,22,127).
8 olup V : + ve E
9 Ağa V : + da E
10 mevâciblerin V : sene sene 1007 E
11 edüp V : olunmağın E
12 Vezîr-i ..... olduğu V : İbrâhîm Paşa Vezîr-i a'zam olup E
13 cedîd yüz kıt'a V : yüz kıt'a cedîd E

kürekler ve beş yüz çift câmûş, toplar mühimmi[1] içün Selânik'den iştirâ olunur. Ve yörük beyleri, yörükleri[2] ile gelüp, câmûşları zabt ederlerdi. Ve Âsitâne'den bin re's bârgîr[3] iştirâ olunup, yeniçeri sakaları ve top arabaları içün ve üstâd topculardan ve kunbaracılardan ve mi'mârlar ve neccârlardan ve demürcilerden sipâriş etdiler[4]. Ve bölük ağaları Belgırad'da ve Defterdâr Ahmed Efendi ve Re'îsülküttâb Mecid Efendi ve 'Osmân Efendi, Rûznâmçe ve Mukābele-i Süvârî ve Cerrâh-zâde Piyâde ve Dîvân kâtiblerinden sefere me'mûr olanlar ve Defter-hâne Âsitâne'de idi. Ve Budun muhâfazasında olan kapu-kullarının mevâcibleri gönderilüp[5]. Ve Niğbolu Beyi olan Kadı-zâde nâmdâr[6] 'Ali Bey yedi yüz nefer[7] yarar âdemleri[8] ile kış mevsiminde alayları[9] ile Belgırad'a gelüp, hizmet ümmîzinde.

Ol târîhde Sirem Sancağı'nda merkūm 'Ali Bey, hizmet kuşağın kuşanup, bin yarar âdemler tedârük edüp, Budun serhaddine hazîne[y]i, mâh-ı cumâdelâhırede doğru Osek'den Budun cânibine 'azîmet etdiler. Ve Sonbor'da Hân Gāzî Girây'ın Tatarları akından münfekk değiller idi. Vezîr Serdâr Mehmed Paşa ile sevişürlerdi; ziyâde iltifâtları mukarrer idi. Ve gâhî serhadlerden feryâdcılar gelürdü, zahîre talebine[10].

Ve Yanık muhâfazasında olan Mahmûd Paşa'ya emr-i şerîfler ile nevbetcilerün mevâciblerin gönderüp, **[V 107b]** ba'dehû zahîre[y]i Kopan'dan ve Şimo[n]torna'dan, Sigetvar Beyi olan Nasûh Paşa getürüp, teslîm etdiler. Ve Eğri Kal'ası'nda Bektâş Paşa ve Zağarcı-başı'ya Segedin'den zahîre gönderüp ve mevâciblerin dahi gönderdiler[11]. Ve Temeşvar Beylerbeyisi 'Ali Paşa'ya* te'kîdler olunur. "Temeşvar Eyâleti'nde olan[12] kal'aları hıfz edesiz" deyü fermân olunup[13] **[E 52b]** ve Budun'da olan Dev Süleymân Paşa, Serdâr ve Karaman Beylerbeyisi Nûh Paşa, Bosna Beylerbeyisi Hasan Paşa'ya olur; Hudâverdi Paşa vefât etmeğin. Ve sefer-i hümâyûn[14] mühimmâtı Belgırad'da cem' olurdu. Anbarda olan zahîre-i beksemâd tabh olmak içün furunlara dakîk tevzî' olunmağın.

1 toplar mühimmi. V : top muhimm E
2 yörükleri V : yörükler E
3 bârgîr V : bârgîrler E
4 etdiler E : edeler V
5 gönderilüp V : gönderilür idi E
6 nâmdâr E : — V
7 nefer V : neferâd E
8 âdemleri E : âdemler V
9 alayları E : alaylar V
10 talebine V : talebinde E
11 mevâciblerin dahi gönderdiler V : mevâcibleri mukarrer E
* 17 Safer 1007'de Temeşvar Beylerbeyiliği'ne İsmâ'îl Paşa getirilmiştir (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.255, s.144). İsmâ'îl Paşa bu sıralarda da görevine devam ediyor olmalıdır.
12 olan E : vâki' V
13 olunup V : olundukda E
14 -i hümâyûn V : — E

Ve Eğri'de[1] Beylerbeyi olan Bektâş Paşa'ya emr-i şerîf[2] irsâl olundukda mefhûm, Eğri muhâfazasında olan beylere istimâletler ve Yeniçeri Serdârı Zağarcı-başı Muharrem Ağa'ya ve ocak zâbitlerine ve yeniçeriye mevâcibleri ve zahîreleri[ni] kānûn üzere gönderdiler[3]. Dahi te'kîdler fermân olunmağın: "Rûz [u] şeb hizmetlerde olup gedüklerde ve toplar[4] ve cebehâne[y]i mahallinde hıfz edesiz" deyü tenbîh olunmağın.

Vezîr Serdâr[5] Satırcı Mehmed Paşa Belgırad'da kışladılar[6]. Ve altı bölük ağaları ve Yeniçeri Kethudâsı olan Hamza Ağa ve ocak zâbitleri ve yeniçeriler[7] Belgırad'da kışladılar. Kānûnları üzere zahîreleri[8] ve meydânları verilür idi. Ve Cebeci-başı ve Topcu-başı ve Arabacı-başı, neferâtları ile Belgırad'da kışladılar. Her gâh levâzımâtları tevzî' olunurdu. Ve ker-hâneler açılup, köprü başında toplar ve arabalar ve kundakları[9] işlenürdü. Ve Nehr-i Sava üzere köprü kurulup ve zahîre gemileri ve şaykalar cedîd Böğürdelen ve Nemçe ve Mitroficsa ve enhâr-ı Sava yalısında vâki' kazâlarda ta'mîr olup, Belgırad'a gelürdü. Ve Rumeli Eyâleti'nde vâki' İvranya ve Üsküb ve Köstendil ve Samakov ve Selânik'de ve sâyir kazâlarda fermân olunan mühimmâtlar ve cebehâneler ve çâmûslar iştirâ olunup, vakt [ü] zemâniyle Belgırad'a dâhil olurdu[10]. **[E 53a]**

1 Eğri'de V : Eğri Kal'ası 'nda E
2 şerîf V : şerîfler E
3 kānûn üzere günderdiler E : gönderilüp V
4 gedüklerde ve toplar E : topları V
5 Serdâr V : + Vezîr E
6 kışladılar V : kışlada E
7 yeniçeriler V : yeniçeri E
8 zahîreleri V : zahîre E
9 arabalar ve kundakları E : arabaları ve kundaklar V
10 olurdu V : + Ve Âsitâne-i sa'âdet'de sene bin yedi cemâzîûlâda Vezîr-i a'zam olan Cerrâh Mehmed Paşa ma'zûl olup, sâbıkā Vezîr-i a'zam olan İbrâhîm Paşa'ya üçüncü def'a Vezîr-i a'zamlık sadaka olundukda, Kapucular Kethudâsı hâtem-i şerîfi ta'zîm ile merkūm Vezîr-i a'zam olan İbrâhîm Paşa'ya teslîm etmeğin, istikbâl etdükde, ba'dehû cemî'i vükelâ'-i 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm ve defterdârlar ve Tevkî'î ve Re'îsülküttâb Mûsâ Efendi, Tevkî'î Lâm 'Ali Paşa olup, Baş-defterdâr Burhân Efendi olup ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları evkāt-ı mübârekde tehniye etdiler. Ve hazret-i Şeyhülislâm Hâce Efendi ve Kadı'asker Mehmed Efendi ve Es'ad Efendi At-meydânı sarayında hâzır olup, mübârek [bâd] ile mu'âmele etdiler. Ve ağayân hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler. Ve nevbet döğülüp, ba'dehû Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda karâr etdiler. Ve Tırnakcı Hasan Ağa, Yeniçeri Ağası Dîvân-ı 'âlî'de. Ba'dehû 'arz olup, Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa kānûn üzere 'arza girdüklerinde, sa'âdetlü Pâdişâhımızdan fâhir hil'at ihsân olunmağın, hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler. Ba'dehû saraylarına gelüp, Mehmed Kethudâ ve sâyir ağaları ve Baş-tezkirecisi Hamza Efendi ve Sânî Sinâ[n] Efendi ve Hasan Bey-zâde Mektûbî olup ve kapucu-başılardan Mustafa Ağa hatt-ı şerîf ile Nüzül Emîni oldukda, Hazîne-i 'âmire'den kırk bin kâmil hasene [ile] zahîre iştirâsı fermân olunup, merkūm Kapucu-başı Belgırad'a ta'yîn olunmağın ve Kâtib ve Nâzır ve istihdâm kullarından otuz nefer sipâhî ve elli nefer kapucular ta'yîn olunmağın, mâh-ı cemâziyelâhırda Belgırad'a 'azîmet etdiler. Ve mezbûr Mustafa Ağa Belgırad'a dâhil olduğunda, anbarda zahîreye mübâşeret etdiler. Ve Tatar Hân Sonbor'da kışlarlardı. Ve Ahmed Ağa'sın Belgırad'a gelüp, Serdâr Vezîr Mehmed Paşa ile müşâverede ve her gâh serhad ahvâlleri ile mukayyed idiler. Ve Âsitâne'de Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa, bölük halkına mevâciblerin dîvân-hânesinde tevzî' etdükde, Selânikli Mustafa Efendi'yı Nâzır nasb edüp, mevcûdlarına dikkat ederlerdi. Ol târîhde Harem-i muhterem'den celebler çıkup ve

Âsitâne-i sa'âdet'de olan tebeddülâtlar ve imdâd-ı sefer-i Üngürus beyânındadır[1].

Ve sene sitte ve elfde vâki' olan ahvâl-i Âsitâne'dir ki, zikr olunur. [V 108a]

Sadr-ı a'zam olan İbrâhîm Paşa, târîh-i mezbûrda 'azl olurlar. Kapucular Kethudâsı olan 'Ali Ağa'ya fermân-ı şerîf olur; hâtem-i şerîf[i] ma'zûl vezîr-i sâbıkdan taleb eyleyüp, ba'dehû[2] hatt-ı şerîf sâdır olur. Vezîr Hâdım Hasan Paşa'ya Vezîr-i a'zamlık müjdesiyle hâtem-i şerîf sadaka olunmağın, i'zâz [ü] ikrâm ile[3] teslîm olunur; sene sitte ve elf evâhırı*. 'Âdet-i kānûn mûcebince Devlet-i 'aliyye'nin vükelâ'-i 'izâmları ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve 'ulemâ'-i kirâmlar ve defterdârlar ve Tevkî'î Paşa ve Yeniçeri Ağası ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve sâyir ehl-i menâsıblar 'âmmeten ta'zîm[4] [ü] tekrîm ile "Mübârek bâd[5]" deyü teşrîf edüp bi-kader-i merâtibihim[6], Sadr-ı a'zam hazretlerin[7] istikbâl eyleyüp, sarayında şâzîlıklar[8] ve şenlikler olur. Ahad günü Dîvân-ı hümâyûn'da kā'idelerince 'arzda, Vezîr-i a'zamlık hil'ati geyüp, içerüde sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin taht-ı şerîflerine yüz sürüp, iki sevb fâhir vaşak ve semmûr kürklü hil'atler[9] ihsân olunur. Ve Üngürus seferlerinin tedârükleri ziyâde te'kîd olunmağın[10] ve

---

Mukābeleci 'Ömer Efendi ve Ahmed Efendi Halîfe ve Bekir Halîfe defterlerin tahrîr ederlerdi. Ve Tersâne'de donanma-yı hümâyûn tedârükleri görülür idi. Ve yeniçeri ocağı her gâh meydânda tüfeng ta'lîmi ederlerdi. Ve Top-hâne'de, Ker-hâne'de mühimmâtlar görülüp. Ve Anadolu Defterdârı Mahmûd Efendi oldukda, Dervîş Efendi Şıkk-ı Sânî Defterdârı olmağın, İbrâhîm Efendi Defter Emîni idi. Kāsım Ağa'ya Şehr-emâneti ihsân olup, [E 53a] hil'at ihsân olunmağın ve 'arz-ı hümâyûn eyyâmı, Has-oda'[y]ı teşrîf edüp, 'azametlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, ba'dehû telhîs-i hümâyûn kırâ'at ederler, sefer ahvâllerin su'âl ederler. Vezîr-i a'zam olan İbrâhîm Paşa da Serdâr câniblerinden vâki' olan serhadlerde küffâr-ı hâksârun cem'iyyetlerin ve Budun Kal'ası muhâsara olup, ba'dehû bi-'inâyetillâhi Te'âlâ keferenin taburları münhezim olup, üzerinden ref' oldukların 'arz ederler. Ve Yanık ahvâllerin beyân olunmağın [Cerrâh Mehmed Paşa yerine İbrâhîm Paşa'nın üçüncü defa Vezîr-i a'zam olması, Âsitâne'deki bazı tebeddülleri ve serhad ile ilgili müzâkere ve yardımları ihtivâ eden sadece E nüshasında bulunan bu bölüm, bazı eksiklikleri ile metnimizin 236 ve 237. sayfalarında yer aldığından burada metne alınmasına gerek görülmemiştir] E

1 tebeddülâtlar ..... beyânındadır V : tebeddülâtlardır ki zikr olunur. Ve sefer-i Üngürus'da ve Eflâk seferi imdâdı E
2 ba'dehû E : — V
3 ile V : + hâtem-i şerîf E
* Hâdım Hasan Paşa'nın Dâmâd İbrâhîm Paşa yerine Vezîr-i a'zam olması, 23 Rebî'ulevvel 1006'dadır (*Fezleke*, I,102; Na'îmâ, I,175). Selânikî (II,712), bu değişikliğin 22 Rebî'ulevvel 1006 pazar günü olduğunu bildirmektedir.
4 ve defterdârlar ..... ta'zîm E : — V
5 bâd V : — E
6 bi-kader-i merâtibihim E : — V
7 hazretlerin V : hazretleri E
8 şâzîlıklar V : şâzlıklar E
9 hil'atler V : hil'at E
10 Ve ..... olunmağın V : ziyâde te'kîd olunmağın, Üngürus seferlerinin tedârükleri E

tekrâr Tuna yalısında Mihal-i 'aduv, kefere-i Eflâk Serdârı'na imdâd tenbîh olduğu mukarrer.

Ve[1] Sadr-ı a'zam hazretleri[2], Üngürus seferinde Serdâr olan Vezîr Satırcı Mehmed Paşa'ya tekrâr haber gönderüp, serhadleri sipâriş etdiler. Ve Hân Gāzî Girây hazretleri Sonbor (صنوپرو) 'da kışlarlardı; hil'atler gönderdiler. Ve Hezargırad'da Serdâr olan[3] Vezîr Hâdım Ahmed Paşa'ya ihtimâmlar ve imdâd-ı asker[4] gönderüp ve kapu-kullarının mevâciblerinde imdâd olurdu. Ve Âsitâne'de ahkâm-ı şer'iyyede ihtimâmlar edüp[5], a'lâ vü ednâ ve re'âyânın ahvâllerin tedbîrde idiler ve narhlarda sıyânet ederlerdi, zulm etdürmezlerdi[6].

Ve hazret-i Vâlide Sultân, hayrât u hasenât ecliyçün Has-bağçe civârı, leb-i deryâya karîb, Bâb-ı Bağçe-i Enderûn'da hisâr dıvarı etrâfları, mülkiyyet üzere hâneler bey' etdiler. Bir mu'azzam câmi'-i şerîf ve medrese ve dârü'ş-şifâ ve 'imâret ve kârvânsaray binâ etmek fermân olur. Sadr-ı a'zam hazretlerini Nâzır ederler. Ve Kāsım Ağa, Voyvoda-i Zile-i sâbık, binâya Emîn nasb olunup[7] ve memâlik-i İslâmiyyeden ve[8] Rodos Cezîresi'nden mermerler ve sengler, me'âdinlerden ve kereste kat'ı lâzım gelen kazâlardan elvâh [ve] kebîr direklerden cem' ederler. **[V 108b]** Başka kadırgalar ve gemiler tedârük ve[9] ta'yîn olur; Gümrük İskelesi'nde hâzır. Ve Mi'mâr Ağa ve bennâlardan ve neccârlar[10] ve seng-tırâşân ve haddâd ve cemî'i üstâdlardan ve lağımcıyân ve âb-râh[11] hüddâmlardan cem' olur. Ba'dehû bir mübârek evkātda, Vezîr-i a'zam ve sâyir vezîrler ve 'ulemâ ve meşâyih[12] ve defterdârlar ve Yeniçeri Ağası ve ocak ağaları ve eşrâf [u] sâdât, Nakîb ve hutabâdan ve e'imme ve havâs, fukarâlardan ol makāmda cem'iyyet olur. Kurbânlar zebh edüp, hayr[13] du'âlardan sonra temelin bırağup[14], ziyâfetler olur. Ve fukarâya ve mesâkînlere ihsânlar ederler[15]. Ve menâre yerlerin 'iyân edüp, hisârda bir şerefe bünyâd edüp, ramazân-ı şerîfde kanâdiller ile müzeyyen olurdu. Ve[16] 'acele üzere binâ ederlerdi. Ve mi'mârlar rûz [u] şeb tekayyüd üzere[17] olurdu*.

1 Ve V : — E
2 hazretleri V : de E
3 Serdâr olan E : — V
4 imdâd-ı asker V : asker imdâd E
5 ihtimâmlar edüp V : — E
6 etdürmezlerdi V : etdürmezdi E
7 olunup V : ederler E
8 ve V : — E
9 tedârük ve V : — E
10 neccârlar E : neccârlardan V
11 ve âb-râh E : — V
12 meşâyih V : meşâyihlerden E
13 hayr : hayr u EV
14 bırağup V : bırağurlar ve E
15 olur ..... ederler V : mukarrer ve ihsânlar bezl etdiler, mesâkînlere E
16 ile ..... Ve E : zeyn olup V
17 şeb ..... üzere V : şebde tekayyüdde E

* 2 Ramazân 1006'da câmi'in temelinin kazılmasına girişilir (Selânikî, II,733-734; *Fezleke,* I,103; Na'îmâ, I,187).

Ve sene seb'a ve elf evâyilinde, Sadr-ı a'zam hazretlerine bi-emrillâh kazâ vü kader[1] sa'âdetlü Pâdişâhımızdan gazab olur. Binâda hâzır iken, fermân-ı Pâdişâhî ile Bostancı-başı olan[2] Ferhâd Ağa'ya **[E 53b]** hatt-ı şerîf sâdır olur. Vezîr-i a'zam olan Hâdım Hasan Paşa'[y]ı Yedi-kulle'de habs ederler. Yedi gün mahbûs kalur*. Ba'dehû hâtem-i şerîf taleb olunur[3]. Kapucular Kethudâsı kabz ederler. Sa'âdetlü Pâdişâh cânibinden[4] fermân olur; Vezîr-i sânî olan Cerrâh Mehmed Paşa'ya sadaka olunur. Vezîr-i a'zamlık[5] Cerrâh Mehmed Paşa'yâ nasîb oldukda[6], Vezîr-i sâbık Hasan Paşa, fermân-ı şerîf ile Bostancı-başı Ferhâd Ağa kazâ vü kader, ecel-i müsemmâ cârî olur. Yedikulle'de dermân bulmayup, katl olundukda, meyyitin türbesinde defn etdiler[7].

Vezîr-i a'zam olan[8] Cerrâh Mehmed Paşa, saraylarında Dîvân ederler. Cemî' vezîrler ve 'ulemâ ve müderrisîn, mübârek bâda[9] gelürler. Ve defterdârlar ve ağayân ve Yeniçeri Ağası[10] olan Tırnakcı Hasan Ağa ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları, i'zâz [ü] ikrâm ile "Mübârek bâd" dediler. Ve[11] Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda karâr etdiler. Ve[12] 'arz olup[13], vezâret hil'ati[14] ile Bâb-ı sa'âdet'den, Harem-i hümâyûn'da, sa'âdetlü Pâdişâh taht-ı hümâyûnlarında[15], hâk-i pây-i şerîflerine yüzlerin sürüp[16], fâhir hil'at-i Pâdişâhî semmûr kürklü 'atâ olunmağın.

Ve târîh-i mezbûrda, Üngürus seferlerinde Serdâr olan Vezîr Satırcı Mehmed Paşa **[V 109a]** Varad Kal'ası'n feth edemeyüp, Belgırad'a 'avdet edüp, hâlâ Belgırad'da kışlardı. Ve Tatar Hân, asâkir-i Tatar ile Kırım'a gitmeyüp, Sonbor'da kışlarlardı.

Ve mâh-ı cumâdelûlâda, Ker-hâne'[y]i köprü başında açdurup, toplar ve cebehâne tedârüklerinde. Ve köprüde leb-i Tuna sevâhilinde zahîre gemileri

1 kader V : + takdîrullâhda E
2 olan E : — V
* Hâdım Hasan Paşa, İskele'de Valide Sultân'ın binâ edeceği câmi'in temelinin kazılmaya başlandığı 2 Ramazân 1006'daki cemiyette iken Pâdişâh'ın fermâniyle azledilip Yedikule'de hapsedilir, 8 Ramazân 1006 gecesi katledilir. Mühür Cerrâh Mehmed Paşa'ya teslîm edilir (Selânikî, II,734,736; *Fezleke,* I,103; Na'îmâ, I,187). Solak-zâde (s.646), Hâdım Hasan Paşa'nın katlinin hapsedilmesinden iki gün sonra olduğunu, Hasan Bey-zâde (II,208) ise hapsedildiği gece vukûbulduğunu yazmaktadırlar. Peçuylu (II,285) da Hasan Bey-zâde'nin rivâyetine iştirâk etmektedir.
3 olunur V : olur E
4 cânibinden V : cânib-i şerîflerden E
5 Vezîr-i a'zamlık V : Vezîr-i a'zam E
6 oldukda V : olur E
7 etdiler V : + mâh-ı (.....) E
8 olan V : + 'atîk E
9 mübârek bâda V : teşrîf E
10 Ağası E : — V
11 "Mübârek ..... Ve E : — V
12 etdiler. Ve V : edüp E
13 olup V : olur E
14 hil'ati V : hil'at E
15 -ı hümâyûnlarında V : -ı şerîflerinde E
16 sürüp E : — V

hâzır. Zahîre tahmîl[1] olunup ve şaykalar donanup, Budun cânibine imdâd göndermek fikrinde ve şaykalarda tüfengli yarar nâmdâr neferât koyup ve sancak-beylerinden Sirem Beyi ve Mohac Beyi ve Seksar Beyi fermân olunmuş idi; Tuna donanmalarına imdâd edeler. Mahûf yerlerde Eğri-azmak nâm Tuna içre muhâlif adalar ve Altun-oluk nâm muhâlif boğazlardır. Ekser küffâr Budun Kal'ası'na imdâda gidenlere ve tüccâra rahneler eder, ba'dehû şikest eder. Ve muhâlif Seksar Köprüsü benderdir. Gaflet olmamak içün, Belgırad'dan Budun Vilâyeti'ne varınca vâki' olan palanka ağalarına te'kîdler olup: "Neferâtınuz ile Tuna ile nakl olan şaykalara, dahi gemilere imdâd edesiz" deyü tenbîh olunmağın. Ve Serdâr Vezîr Satırcı Mehmed Paşa, kendü baş-kapucu-başısın donanma üzerine Serdâr ederler. Bir mübârek evkātda[2] Belgırad'dan 'azîmet ederler. Toğna'ya değin şaykalar ile gemiler emn ü zevk ile teveccüh ederler.

Ve kefereden ba'zı *ecnas* Kanije'den Babocsa (باباوجسه) 'dan ve Balaton (پلاطين) ve Meymor[ya]'dan kefere-i fecere, on binden ziyâde Kolonic[3] nâm müşrik 'aduv, küffâr-ı hâksâr[a] baş olur. Donanma[4] kasdında Altun-oluk nâm boğazda pusu kurup, ba'zısı Eğri-azmak nâm yerlerde, Tuna aralarında ve adalarda meteris kurup, ziyâde tedârüklerde; kefere-i bî-dîn. Ve[5] şaykalar karavul olurlar. Dahi Tuna'[y]ı yoklayup, bir dil veya bir haber alımazlar. Eğri-azmak içre gemiler girdüklerinde, kefere-i füccârlar vakt-i seher karanlığı olup, bir cânibden tüfeng fınduğu ebr u bârân misâl şaykalara ve[6] şaykalardan toplar ile muhârebe olur. Karadan **[V 109b]** asker imdâda[7] gelince, şaykalarda olan asâkir-i İslâm ceng ü harbde kâfirleri tîğlerden[8] geçürüp, **[E 54a]** lâkin keferenin[9] imdâdları mukarrer. Tuna'dan pususu peydâ olur, donanmaya şikest olur. Niçe gāzîler şehîd düşüp, küffâr-ı füccâr zahîre gemilerine âteş verüp, Eğri-azmak ve Altun-oluk Derbendi'nde[10] bir ceng oldu*. Yezîd Kolonic[11] nâm pelîd, ol aralıkda karâr etmezler. Mağrûr ekser piyâde kefere, derbend ve balkan cânibine hareket ederler. Budun gāzîleri haber alurlar; lâkin menâzil-i Eğri-azmak ba'îd. Hemân şaykalar ile bir mikdâr tüfengli, Cankurtaran Palankası'ndan neferâtlar ve Fö[l]dvar neferâtı ile Eğri-

1 tahmîl : tahmîn EV
2 Bir mübârek evkātda E : + bir mübârek evkātta V
3 Kolonic [Bu kelime önce قولنج imlâsı ile yazılmış, sonra üstüne yazılan قلونج şekliyle düzeltilmek istenmiştir] E : قلونج V
4 Donanma V : Donanmaya E
5 Ve V : — E
6 şaykalara ve V : — E
7 asker imdâda E : asker-i imdâd V
8 tîğlerden E : tîğden V
9 keferenin V : kefereye E
10 Derbendi'nde V : Derbend E
* Eğri-azmak cenginin 1007 yılı olayları arasında, küffârın hezîmetinin de recebin gurresinde vâki' olduğu zikrediliyor (*Fezleke*, I,116-117; Na'îmâ, I,208-209).
11. Kolonic : قلونج V : قولنوج E

azmak'da kalan mecrûhları ve bakıyye zahîre[y]i kaldurup, Budun Kal'ası'na dâhil oldular. Ve Sigetvar Beyi Deli Nasûh Bey, nâmdâr gāzîler ile keferenin ardın ve ilerüsin bağlayup, kefereye bir rahne verdiler; niçe dil ü baş giriftâr etdiler. Sigetvar'dan dilleri Belgırad'a gönderüp, Tuna ve Nehr-i Sava yalısında. eşedd-i siyâset ile haklarından gelinür, Vezîr Serdâr Mehmed Paşa fermâniyle.

Ve sene seb'a ve elfde Âsitâne'de, Sadr-ı a'zam Cerrâh Mehmed Paşa'nın telhîsi ile: "Sa'âdetlü Pâdişâhımızdan Hazîne-i Enderûn'dan[1] sefer-i hümâyûn mühimmâtiyçün ve[2] zahîreye imdâd içün kırk bin hasene iştirâ-i zahîre lâzımdır" deyü Dîvân-ı hümâyûn'dan[3] kîseler ile çıkdukda, kapucu-başılardan Mustafa Ağa'ya teslîm olunmağın, Belgırad'da Nüzül Emâneti tevfîz olunur. Ve ba'zı neferât ve[4] bevvâblardan ve bölük halkından istihdâm içün ta'yîn etdiler. Ve Solak-zâde Mustafa Çelebi'yi Nüzül Kâtibi fermân etdiler. Ve mahsûsça der-anbar iştirâ-i zahîre cem'i fermân etdiler. Ve sene-i mezbûrenin mâh-ı cumâdelûlâ[sın]da, Kapucu-başı Mustafa Ağa Belgırad'a dâhil olduğunda, Serdâr Vezîr Satırcı Mehmed Paşa[5] ve Defterdâr Ahmed Efendi ile[6] mülâkî olup, nüzül hizmetinin mübâşeretinde oldular. Ve Belgırad'da fermân olunan sefer-i hümâyûn tedârükü görülürdü.

Ve kışlada Hân Gāzî Girây, Tatar askerlerine her gâh akın emr ederlerdi. Vilâyet-i keferenin figānları[7], **[V 110a]** kırallarına duhûl olurdu. Lâkin Tatarlardan ihtirâzda olduğu mukarrer. Kıral-ı Nemçe'nin fikr-i fâsidi hîleler idi. Fursat gözedüp, uğrın ba'zı kal'alara havâle olurdu. Saflarda mukāvemet edemezlerdi ve taburlarından meydân-ı harbe kudretleri yok idi. Top u tüfengde mâhirlerdi; lâkin gāzî nâmdârlar bi-'inâyetillâh karşu varup, mansûr u[8] muzaffer olurlardı.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de vâki' olan sefer-i Üngürus câniblerine cedîd Serdâr fermân olduğudur[9]

Ve sene seb'a ve elf şa'bânının[10] evâsıtmda[11], Nemçe Kıralı ve karındaşı Maksimilyan hâyin [ü] müşrik[12] ve Ostorgon Hatvanı Ba[l]fi nâm kâfir ve

1 Enderûn'dan V : Enderûn E
2 ve V : — E
3 hümâyûn'dan V : hümâyûn'da E
4 ve V : — E
5 Paşa V : Paşa'nın E
6 Efendi ile V : Efendi'ye E
7 figānları V : figānı E
8 mansûr u V : zaferü'l E
9 Ve ..... olduğudur E : — V
10 şa'bânının V : târîhinin şa'bân E
11 evâsıtmda V : + vâki' olan havâdis E
12 müşrik E : — V

Komaran Kapudânı kefereler, cem'iyyetlerinde ve turvinlerinde Yanık Kal'ası'nın uğurlanması[1] tefekküründe olurlar. İçerü Rim (بين) Papa'dan bir Firenk peydâ olur. Top 'ilminde ağacdan 'araba resminde, iki tekerlek ile hevâyî tucdan top ağzı, barutcular havanı misâl aşağı dibi kalın, **[E 54b]** topun ağzını ba'zı eczâ-i kükürd ve barut ile ve kunbara ve ziyâde zor sıkı ile[2] ve cerli yuvalaklar ile. Ve kefereden yirmi bin tüfengli hâzır edüp ve bir mikdâr câmûslar, arabalar ve kanlılar ile re'âyâ tâyifesi şeklinde[3] bir mikdâr arabalar içre tüfengliyi[4] mahfûz eder ve[5] bir mikdâr süvârî serhadli tertîbinde. Komaran Kal'ası'nda tedârüklerin görüp, hîleye sâlik olurlar. Yanık gāzîleri keferenin fitnelerinden bî-haber ekseri[6] çeteye teveccüh ederler. Ve bir niçesi taşrada ve Samartin'de[7]. Ve her gâh Şimo[n]torna'dan ve Kopan'dan beyler, zahîre cem' edüp, Yanık Kal'ası'na dâhil ederlerdi.

Bu def'a küffâr-ı pür-telbîsler, uğrın Komaran Kal'ası'ndan araba ve kanlılar[8] ile ve ağaç[9] topu vasatda[10], nısfu'l-leylde bir alay arabalar ile Yanık Kal'ası'nın altına süvârîden seğirdim gelür. Karavul-hânelerde olan[11] nevbetcilere haber ederler. Kopan'dan zahîre arabaları ile gelinür[12]; top altına icâzet ile girmek murâd ederler. Nevbetciler mukayyed olmazlar. Ba'zısı gaflet makāmında, ba'zıları zahîre arabalarından kıyâs edüp, ruhsat verdiler[13]. Ve Mîr-i mîrân-ı Yanık vahdetinde[14] mağrûr; nevbetcilere i'timâd ederler. **[V 110b]** Küffâr-ı habîs ağaç topu, kapu beraberinde hemân âteş verüp, barut şiddetinden pertâv eder. Yuvalaklar zorundan gürüldü ile kal'anın burucu[15] [ve] bedenleri lerzeye varup, kebîr demür[16] kapu açılur. Kefere bir uğurdan tüfenglerin serpüp, içerüye guluv birle yürüyüş ederler. Bedenlerde olan nevbetcilere 'ibret gelür: "Yohsa rûz-i kıyâmetden nişân mı?[17]" derler. Kefere-i müşrikîn[18], 'adû-yi hîlekâr, kal'anın meydânı ve cem'iyyet yerinde karâr ederler. Mîr-i mîrân âgâh olur. Herkes silâhlarında, vakt-i salâtü'l-fecrde. İçerüde olan gāzîler tîğ ü teber ve tüfengler ile vakt-i duhâ olunca, bir mikdâr[19] muhârebe olur. Ve mevcûd askerler ikindüye değin, Kerbelâ'da

1 uğurlanması V : uğurlaması E
2 ile V : — E
3 şeklinde V : — E
4 tüfengliyi E : tüfengli V
5 ve V : — E
6 ekseri V : + Yanık gāzîleri E
7 Samartin'de V : + ba'zılar E
8 kanlılar V : kanlı E
9 ağaç V : ağac E
10 vasatda E : vasat V
11 olan V : — E
12 gelinür V : geliyor E
13 verdiler V : verüp E
14 vahdetinde E : ve hizmetinde V
15 burucu E : burc V
16 demür V : timür E
17 mı? V : — E
18 müşrikîn V : müşrikân E
19 duhâ ..... mikdâr V : duhâya oluncaya dek bir mesâff E

şühedâ etdükleri savaşları ederler. Mîr-i mîrân Mahmûd Paşa şehâdet şarâbın nûş ederler. Yirmi bin kâfirlerden nısfı mürd olur. Ve kefere câniblerinden feryâd ederler: "Cengden fâriğ olun, ruhsatdır Vilâyet-i Budun hisârına 'azîmet eylen" derler. Gāzîler bir uğurdan: "Gayret-i İslâmdır. Şimden sonra cânımız başımuz dîn-i İslâm uğruna fedâdır" deyü ceng ü muhârebede. Mağrib vakti dükelisi şehâdet buldukda ve Yanık Kal'ası'n kefere-i müşrikîn hîle ile zabt etmeğin*.

Merhûm ve mağfûr Vezîr-i a'zam olan Sinân Paşa, çeşmlerinden rûz [u] şeb kanlu yaşlar döküp[1], ikdâmlar ile altmış dört gün meterislerde. Hezâr gāzîler yürüyüşlerde şehâdet nasîb olup ve niçe gāzîler mecrûh olduğu mukarrer. Bi-'inâyetillâh[2] sene isnâ ve[3] elfde feth oldu**.

Ve Serdâr Vezîr Satırcı Mehmed Paşa, sene sitte ve elf saferü'l-muzafferinde Tata Kal'ası fethinde mağrûr düşüp[4], nâmdâr gāzîler ile bir def'a Yanık Kal'ası'na[5] ılgar edüp, 'azîmet etmediler. Serhad ağalarına i'timâd etdi. Âhır-ı kâr Mîr-i mîrân olan Mahmûd Paşa'nın ihmâli sebebinden berbâd oldu. Pâsbânları gaflet uykusunda; **[E 55a]** hizmetlerinde tekâsül etdiler. Cüz'î zemânda kal'a[y]ı kefereye verüp, gadr etdiler. *İzâ câ'e'l-kazâ 'amiye'l-basar*[6]***.

Der-sefer-i Uyvar bâ-Serdâr Vezîr-i a'zam[7] İbrâhîm Paşa-[y]ı Gāzî, Serdâr-ı Üngürus me'mûr şude

[V 111a] Ve sene seb'a ve elfde vâki' olan Üngürus seferlerinin biri dahi Uyvar cânibine olan seferün ahvâlidir ki[8], 'azîmet olunup, ba'dehû 'avdet olunduğudur.

* Yanık Kalesi'nin düşmanın hîlesi ile elden çıkması, 1006 yılının şa'bân ayı içinde vukûbulmuştur (Selânikî, II,737; *Fezleke,* I,103-105; Na'îmâ, I,188-190).

1 kanlu yaşlar döküp V : kan yaşları dökülürdü E

2 Bi-'inâyetillâh V : + ve E

3 ve V : — E

** *Fezleke* metnimizde verilen tarihi kabul etmiş gözüküyor. Diğer kaynaklar ise 12 Muharrem 1003'te ertesi gün için yürüyüş karârı alınması üzerine kalenin emânla teslîm olduğunu kaydederler (Selânikî, I,398-399; *Nuhbe,* s.174; Peçuylu, II,153-154; *Fezleke,* I,39; Na'îmâ, I,100).

4 düşüp V : + ve E

5 Yanık Kal'ası'na V : Kılâ'-ı Yanık E

6 İzâ ..... basar (البصير) V : — E

*** "اذا جاء القضا عمى البصر = Kazâ (Allah'ın takdir ettiği şey) gerçekleşince, insanın basîreti bağlanır" anlamına gelen ve halk dilinde atasözü olarak nakledilen Arapça bir sözdür. Bu sözün benzer mânâlara gelen ve bazı hadîs kitaplarında hadîs olduğu tartışılan diğer ifâde edilişleri ile ilgili olarak bk. el-'Aclûnî, I,80.

7 Vezîr-i a'zam E : Vezîr V

8 ahvâlidir ki V : ahvâli Uyvar seferidir E

Ve bin yedi târîhinin şa'bânü'l-mu'azzammda[1], Vezîr-i a'zam olan Cerrâh Mehmed Paşa vezâretden 'azl olunur. Lâkin sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri terahhum ederler. "İhtiyâr[2], kâr-dîde, niçe hizmetlerde istihdâm olunmuşdur. Ecdâdıma[3] hizmet etmişdir" deyü Vezîr-i sânî makāmında, Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda karâr etdiler. Vezîr-i a'zamlığı sâbıkā Eğri seferinde Sadr-ı a'zam olan İbrâhîm Paşa'ya ihsân ederler*. Ve hâtem-i şerîfi[4], Kapucular Kethudâsı 'Ali Ağa i'zâz [ü] ikrâm[5] ile At-meydânı'nda İbrâhîm Paşa'ya teslîm ederler. Ve cemî'i vükelâ'-i[6] 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm[7] ve defterdârlar ve Tevkî'î ve Re'îsülküttâb Mûsâ Efendi, Tevkî'î Lâm 'Ali Paşa ve Baş-defterdâr Burhân Efendi[8] ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları, evkāt-ı mübârekde tehniye etdiler. Ve hazret-i Şeyhülislâm Hâce Efendi ve kadı'askerler Mehmed Efendi ve Es'ad Efendi, At-meydânı Sarayı'nda hâzır olup, mübârek bâd ile mu'âmele etdiler. Ve ağayân hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler. Ve nevbet döğülüp, ba'dehû Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda karâr etdiler. Ve Tırnakcı Hasan Ağa Yeniçeri Ağası, Dîvân-ı 'âlî'de 'arz olup. Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa kānûn üzere 'arza girdüklerinde, Has-oda'[y]ı teşrîf edüp, 'azametlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, ba'dehû telhîs-i hümâyûn kırâ'at ederler, sefer ahvâllerin su'âl ederler. Vezîr-i a'zam olan İbrâhîm Paşa, Serdâr cânibinde vâki' olan serhadlerde, küffâr-ı hâksârun cem'iyyetlerin ve Budun Kal'ası muhâsara olup, ba'dehû bi-'inâyetillâhi Te'âlâ keferenin taburları münhezim olup, üzerinden ref' oldukların ve Yanık ahvâllerin 'arz ederler. Fâhir semmûr kürklü hil'at ihsân olunmağın, hâk-i pâylarına yüz sürüp, ba'dehû saraylarına teveccüh etdiler. Ve[9] sa'âdetlü Pâdişâh'dan mücevher eğerlü **[V 111b]** ve[10] licâmlu atları, Mîrahûr-i Kebîr[11] Ağa yediyle[12] saraylarına dâhil oldukda, i'zâz [ü] ikrâm ile süvâr oldular. Ve cemî' meşâyih[13] ve sâdât ve Nakîb-i eşrâf teveccüh edüp, hayr <u> du'âlarda olurlar[14]. Vezîr-i a'zam hazretleri mesâkînlere[15] ve fu-

1 mu'azzamında V : mükerreminde E
2 ihtiyâr E : ihtiyâ[r] V
3 olunmuşdur. Ecdâdıma E : olunmuş ecdâd-ı 'izâmıma V
* İbrâhîm Paşa'nın Cerrâh Mehmed Paşa yerine üçüncü defa Sadrâzamlığa getirilmesi, 9 Cumâdelâhıre 1007'dedir (Selânikî, II,789; *Fezleke,* I,115-116; Na'îmâ, I,213-214).
4 şerîfi V : şerîf E
5 ikrâm V : ikrâmlar E
6 vükelâ'-i V : اوكلاء E
7 'izâm ..... kirâm V : 'izâmlar ve 'ulemâ'-i kirâmlar ve Yeniçeri Ağası E
8 ve Re'îsülküttâb ..... Efendi V : Paşa E
9 evkāt-ı mübârekde ..... Ve V : ve ehl-i Dîvân bi'l-cümle Saray Dîvânı'nda Sadr-ı a'zam Sâhib-i sa'âdet'in hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler. Ol mübârek evkātda şenlikler olup ve cânib-i E
10 ve V : — E
11 Mîrahûr-i Kebîr E : Mîrahûr V
12 yediyle V : yedi ile E
13 cemî' meşâyih V : cemî'i meşâyihler E
14 ve Nakîb-i ..... olurlar E : hayr du'âlar edüp V
15 mesâkînlere V : mesâkînler E

karâya tasadduk ederlerdi. Ve Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda karâr edüp, kānûn-i kadîmleri icrâ ederlerdi[1].

Re'îsülküttâb Mûsâ Efendi ve Baş-tezkireci Hamza Efendi ve Tezkire-i Sânî Hasan Bey-zâde ve Sinân[2] Efendi Mektûbî ve Mehmed Kethudâî hizmetinde; müstakîm, dîndâr, cemî'i ahvâllerin sipâriş edüp ve kapusu kâmil nâmdâr ağaları, kethudâlarının sözünden tecâvüz etmezlerdi. Ve Dîvân-ı hümâyûn'da kā'ide üzere hil'at geyüp, 'arza teveccüh etdiler. Sa'âdetlü Pâdişâh'dan iki sevb fâhir semmûr kürklü hil'atler ihsân olur. Ve Baş-defterdâr[3] Burhân Efendi ve Şıkk-ı Sânî Defterdârı[4] Dervîş Efendi, Anadolu Şems Efendi* ve Rûznâmeci[5] Mehmed Efendi ve Mukābele-i Süvârî 'Ömer Efendiyi 'atîk ve Defter[6] Emîni Melek[7] İbrâhîm Efendi[8] ve Selânikli Mustafa Efendi, Paşa'nın rûznâmçesi[9] hizmetinde idiler. Ve Akbaba-zâde ve Mi'mâr-zâde Baş-muhâsebe'de, İshâk Efendi Rûznâmçe-i Sânî idi.

Ve Âsitâne'de, Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa, bölük halkına mevâciblerin Dîvân-hâne'sinde tevzî' edüp, Selânikli Mustafa Efendi'[y]i Nâzır edüp, dikkat ederlerdi. Ol târîhde Harem-i muhterem'den celebler çıkup, Mukābeleci 'Ömer Efendi ve Ahmed Efendi Halîfe ve Bekir Halîfe, defterlerin tahrîr ederlerdi. Ve Tersâne'de donanma-yı hümâyûn tedârükleri görülür idi. Ve yeniçeri ocağı her gâh meydânda tüfeng ta'lîmi ederlerdi. Ve Top-hâne Kerhânesi'nde mühimmâtlar görülüp[10].

Ba'dehû Üngürus seferinde Serdâr olan[11] Vezîr Satırcı Mehmed Paşa'ya fermân-ı şerîfleri sâdır olup[12], dahi iltifâtları olur. Cemî'i Budun ahvâllerin ve serhadler[13] ahvâllerin sipâriş ederler. Ve Hân hazretlerine nâmeler irsâl ederler[14]. **[E 55b]**

Ve Belgırad'da Serdâr Vezîr Satırcı Mehmed Paşa ile me'mûr olan mîr-i mîrânlar ve kapu halkı ve bölük ağaları ve Yeniçeri Kethudâsı olan Hamza Ağa

1 Ve ..... ederlerdi E : Ve Mehmed Kethudâ hizmetinde müstakîm, dîndâr, cemî'i ahvâllerin sipâriş edüp ve kapusu kâmil nâmdâr ağaları, kethudâlarının sözünden tecâvüz etmezlerdi. Ve V
2 Sinân V : Sinâ[n] E
3 ve Mehmed ..... Baş-defterdâr E : ve Defterdâr-ı Evvel V
4 Defterdârı E : — V
* 13 Ramazân 1007'de Anadolu Defterdârı Şems Efendi ref' edilip, yerine Mu'allim-zâde Mehmed Efendi, Şıkk-ı Sânî Murâd Efendi ref' edilip, yerine Mehmed Efendi getirilmiştir (Selânikî, II,799-800).
5 Rûznâmeci V : + Efendi E
6 -yi 'atîk ve Defter E : ve Defterdâr V
7 Melek V : olan E
8 Efendi V : + künyeti Melek E
9 rûznâmçesi E : rûznâmçe V
10 idi. Ve Âsitâne'de ..... görülüp V : Ve Dîvân-ı hümâyûn'dan 'avdet ederler, saraylarında 'adl üzere (Tam paraleli için bk. E 52b) E
11 olan V : — E
12 olup V : olur E
13 serhadler E : serhad V
14 ederler E : olunup V

ile yeniçeri zâbitleri ve neferât[1] ve Cebeci-başı Firenk Mehmed Ağa ve Topcu-başı ve Top Arabacı-başı Belgırad'da kışlarlardı[2]. Ve serhadlerde nevbetcilerden ve Budun muhâfazasında Mîr-i mîrân-ı Budun Süleymân Paşa ve[3] Mîr-i mîrân-ı Bosna **[V 112a]** Hasan Paşa* ve Mîr-i mîrân-ı Karaman Nûh Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş eyâletleri, Budun'da muhâfazada idiler. Ve yeniçeriden ve cebecilerden ve topcıyân[4] ve arabacıyân ve Budun muhâfazasında kul-oğulları şartıyla binden ziyâde tahrîr olunmağın[5], ağaları ile Budun'da dahi Peşte'de ve Eğri Kal'ası'nda Mîr-i mîrân Bektâş Paşa ve Zağarcı-başı Muharrem Ağa, yeniçeriden müstevfâ nevbetciler [ile] ta'yîn idi.

Ve Hân hazretleri[6], Tatar askeri ile Sonbor'da kışlada idiler.

Ve sefer-i hümâyûn mühimmâtları[7] görülüp ve zahîre cem' olup ve[8] Rumeli kazâlarından nüzül ve Samakov'dan âhen kazma ve kürek ve toplar mühimmâtları ve İvranya Kazâsı'nda[9] resen-i komena ve resen-i salya ve resen-i tîre fermân olunmuş idi. Ve Selânik etrâflarından câmûşlar iştirâ olunmağın ve Niğbolu ve Lofça Kazâsı'ndan dahi câmûsları[10], yörük beyleri zabt ederlerdi. Ve Bosna Eyâleti'nde Banaluka ve Bah ma'denlerinde top yuvalakları dökülürdü. Ve zahîre gemileri ve[11] cedîd şaykalar ve[12] donbaz gemileri ta'mîr olunurdu. Böğürdelen ve Nemçe Kazâsı'ndan Valpova[13] ve Pojega Livâsı'nda keresteler kat' olurdu. Ve Rumeli kalkanları ve kostaniçseler ve garar ve torba ve cebehâne mühimmâtları, Rumeli kazâlarından cem' olup, Belgırad'da hâzır idi.

Ve Rumeli Beylerbeyisi olan[14] Mehmed Paşa, Osek'de ve etrâflarında kışlarlardı[15]. Ve Temeşvar'da Mîr-i mîrân 'Ali Paşa ve kapu-kullarından nevbetçiler ta'yîn idi.

1 ve neferât E : — V
2 kışlarlardı V : kışlalardı E
3 ve V : + ve E
* 1007 yılının cumâdelâhıresinin evâsıtında, Dervîş Ağa'nın Şâhinci-başılıktan Bosna Beylerbeyisi olduğu, receb evâilinde mükemmel alay tertîp edip, hamsîn evâilinde görev yerine doğru yola çıktığı belirtiliyor (Selânikî, II,790). 255 numaralı Ru'ûs defterine göre ise bu görevde metnimizde olduğu gibi Hasan Paşa gözükmektedir (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.255, s.27,150).
4 topcıyân V : topcu E
5 binden ..... olunmağın V : tahrîr olunmağın binden ziyâde E
6 hazretleri V : — E
7 mühimmâtları V : mühimmâtların E
8 ve E : — V
9 ve İvranya Kazâsı'nda E : Varna Kazâsı'ndan V
10 dahi câmûsları V : câmûslar E
11 ve E : — V
12 ve V : — E
13 Valpova : والیوه EV
14 olan E : ola[n] V
15 kışlarlardı E : kışlayup V

Ve mâh-ı şa'bânın evâhırında, Yanık ahvâli ve donanma haberi Belgırad'a feryâdcı[1] [ile] irsâl olundukda, Defterdâr Ahmed Efendi ile Serdâr Vezîr Mehmed Paşa müşâvere ederler. Âsitâne'ye telhîsler ile Etmekci-zâde Defterdâr Ahmed Efendi'[y]i ta'yîn ederler. Ve Hân hazretleri câniblerinden Ahmed Ağa'[y]ı ma'an Âsitâne'ye Sadr-ı a'zam olan İbrâhîm Paşa'ya[2] 'arz ederler. Ve sefer ahvâlleri[3] i'lâm olunur. Belgırad'da Defterdâr Kāyim-makāmı Hüseyn Ağa'[y]ı ta'yîn ederler.

Ve hazîne[4] muzâyaka idi. Belgırad'da olan kapu-kullarının mevâcibleri talebinde yeniçerinin, cüz'î Serdâr Mehmed Paşa'ya cefâya sâlik oldular. Recec mevâciblerin tedârük **[V 112b]** edüp, tevzî' etdükde def' olur. Ve Sipâhî Oğlanları Ağası['nı] tebdîl edüp[5], Ca'fer Ağa'ya ihsân etdiler ve[6] gayrisi silsile oldu.

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfin evâsıtında Âsitâne'de, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri, Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa'[y]ı ve Kapudân Vezîr Cıgal-zâde'[y]i, Vezîr[7] Cerrâh Mehmed Paşa'[y]ı[8], Vezîr Halîl Paşa'[y]ı[9], Vezîr Mahmûd Paşa'[y]ı[10] köşkde müşâvereye da'vet fermân olunur. Cemî'i vezîrlere gûş-mâl olur; Üngürus seferinin ihmâli sebebinden. "Serdâr Satırcı Vezîr Mehmed Paşa'nın 'adem-i tekayyüdü sebebi [ile] serhad Yanık Kal'ası'na hayf olduğu ve Budun Vilâyeti muhâsara olduğu sû'-i tedbîrinüz[den]dür" deyü ziyâde gazab ederler. Te'kîd fermân-ı şerîfleri olur. Sadr-ı a'zam İbrâhîm Paşa'ya Üngürus seferine Serdârlık emr olunur. Ve Yeniçeri Ağası sefere me'mûr olur. Ve Tuna yalısında Ser'asker olan Hâdım Hâfız Ahmed Paşa ref' olup, Eflâk eşkıyâsı kâfir hâyin Mihal def'i içün, Serdâr Vezîr Güzelce Mahmûd Paşa fermân olunmağın, ba'zı defterli mânde askerden ve Dobrucalı ve Mîrlivâ-i Silistire ve Mîrlivâ-i Vize ve Mîrlivâ-i Kırk-kilise ve Çirmen zu'amâlarından ve Dobrucalı Tatar ve ehl-i tîmârlardan, müteferrika ve çavuşlardan Eflâk ve Boğdan seferine[11] mukaddemâ me'mûr olan kapu-kullarından[12] ta'yîn olunmağın. Ve Bahr-ı sefîd'e donanma fermân olunur.

1 feryâdcı E : — V
2 Sadr-ı ..... Paşa'ya E : — V
3 ahvâlleri V : ahvâllerin E
4 hazîne E : hazîneye V
5 edüp V : etdiler E
6 ve V : — E
7 Kapudân ..... Vezîr E : — V
8 Paşa'[y]ı V : Paşa E
9 Paşa'[y]ı V : Paşa E
10 Paşa'[y]ı : Paşa'[y]ı ve Kapudân Paşa'[y]ı V : Paşa E
11 ve Dobrucalı ..... seferine E : — V
12 kullarından V : kulları E

Ve Âsitâne'de[1] Sadr-ı a'zam hazretleri, bölük halkının mevâciblerin mevcûdlarına[2] tevzî' etdürdüp, alaylar[3] te'kîd olunmağın; silâhlarında noksân olmayup, vakt-i harblerde hâzır olunmak emr ederlerdi. Ve Anadolu câniblerinden iştirâ esbler iştirâ olurdu. Ve sefer-i hümâyûn mühimmâtları Samsun kazâlarında resen-i isparcina ve kebîr komenalar sipâriş olunmağın. Ve Tersâne'de[4] kunbaracılardan elli nefer kunbaracılar ve mi'mârlar ve haddâdlar ve seng-tırâşlardan, sefer-i hümâyûna tedârük olunmağın. Ve Tophâne'den dökücülerden ba'zıları[5] seferlü idiler[6]. **[E 56a]**

Âsitâne'den Uyvar seferine teveccüh etdükleridir

Sene seb'a ve elf şevvâlü'l-mükerreminde[7] vâki' olan Üngürus cânibine[8] sefer-i hümâyûn, Uyvar seferidir ki, zikr olunur.

Ve Serdâr-ı ekrem Vezîr-i a'zam **[V 113a]** İbrâhîm Paşa-[y]ı Gāzî, sefer-i Üngürus Kıralı üzerine me'mûr olduklarında, Üngürus seferine me'mûr olanlara te'kîd buyurulur. Yeniçeri Ağası olan Tırnakcı Hasan Ağa'ya fermân olunur. 'Umûm[9] yeniçeri ocağı, donanmacılardan ve koruculardan ve tekā'üdden ve Segbân-başı'dan gayri seferli olurlar. Ve Baş-defterdâr olan Burhân Efendi* ve Şıkk-ı Sânî Dervîş Efendi ve Lonka-zâde Efendi Rûznâmçe-i Sefer ve Cizye Muhâsebecisi ve Mevkūfâtî Köse Hüseyn Efendi ve 'Ali Efendi Baş-mukāta'ât ve Dâvud Efendi Tezkire-i Mâliye ve Kılâ' Tezkirecisi Ağa-zâde ve halîfelerden Bekir Halîfe Mukābele-i Süvârî ve Süvârî Mukābelecisi olan 'atîk 'Ömer Efendi ve sâyir halîfeleri ve Piyâde Mukābelecisi 'Abdî Efendi ve halîfelerinden Tahtacı-zâde ve Tevkî'î 'Abdî Efendi ve Mûsâ Efendi Re'îsülküttâb ve Yaycı-zâde Hamza Efendi Tezkire-i Evvel ve Hasan Bey-zâde Tezkire-i Sânî ve Yûnus Efendi Mektûbî[10] ve Dîvân kâtiblerinden mecmû'u ve Mâliye kâtibleri ve İbrâhîm Efendi künyeti

1 Âsitâne'de E : Âsitâne V
2 mevcûdlarına E : — V
3 alaylar V : alayların E
4 Tersâne'de V : Tersâne'den E
5 ba'zıları V : ba'zıların E
6 idiler V : etdiler. Ve E
7 mükerreminde V : mükerremde E
8 cânibine V : cânibe E
9 'Umûm E : 'Umûmen V
* Sadrâzam Halkalı'daki otağında iken, Baş-defterdâr Mûsâ Çelebi-zâde Mezbele Mahmûd Paşa azledilmiş, yerine Burhân Paşa asâleten Baş-defterdârlığa getirilmiştir. (Hasan Bey-zâde, II,215). Bu bilgi doğruysa, bu sıralarda Burhân Efendi'nin Başdefterdâr olmaması gerekir.
10 Tezkire-i ..... Mektûbî V : ve Sinâ[n] Efendi Mektûbî ve Yûnus Efendi E

Melek[1] Defter-i Hâkānî Emîni[2], Defter-hâne kâtibleri[3] Kadrî Efendi ve Hasan Efendi ve gayri vezzânlar ve Hazîne-i Bîrûn Kethudâsı ile beş nefer hazînedârlar ve dahi[4] sakalardan ve mehterân-ı haymeden yüz nefer mehterân-ı 'alem ve 'alemdârlar ve bölük ağaları tebdîl olurlar. Belgırad'da olan ağalar ma'zûl olup, Âsitâne'de[5] cedîd ağalardan[6]; Sipâhîler Ağası Alaca Mehmed Ağa ve Silâhdâr'a ağa[7] Husrev Ağa*, Mağnisalı Mehmed Ağa 'Ulûfeciyân-ı Yemîn, Firenk Mehmed Ağa[8] 'Ulûfeciyân-ı Yesâr, Kemânkeş Mahmûd Ağa Gurebâ'-i Yemîn, Handân Ağa[9] Gurebâ'-i Yesâr ve kethudâları ve kâtibleri cedîd olup[10], kapu halkının mevâcibleri, Vezîr-i a'zam sarayında, Selânikli Mustafa Efendi Nâzır fermân olunmağın, mevcûd altı bölüklere mevâcibleri tevzî' olunurdu.

Ve Top-hâne'de Ker-hâne açılur. On kıt'a tavîl kolonborina, yedişer vakıyye yuvalak atarlar idi. "Küffâr muhârebelerinde[11] lâzımdır" deyü hâzır etdiler. Ve kundaklar ile kızaklar peydâ ederler. Topluk tekerlek ile her birine sekizer çift câmûşlar koşup, Âsitâne'den Belgırad'a götürüp ve yüz yirmi şâhî darbuzanlar cedîd dökülüp, arabalar[12] ile hâzır idi. **[V 113b]** Ve sâyir top mühimmâtların tedârük edüp ve cebehâne[y]i defter hisâblarınca hâzır edüp[13] ve mahrûse-i Mısır'dan dört bin kantar barut fermân edüp, kadırgalar İskenderiyye'den Selânik İskelesi'ne nakl edüp, ba'dehû develer ile Belgırad'a nakl olurdu. Ve Âsitâne'den dörder kat ordu ve ikişer kat Edirne'den ve[14] dahi Bursa'dan cem'i[15] fermân olundukda, Orducu-başı ordu hizmetinde idi **[E 56b]**

Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu Eyâleti'ne Vâlî Sûfî Sinân Paşa'ya hıtâben emr-i şerîf gönderilür: "Kütahya'da dernek edeler. Cemi'[16] sancak-beyleri ve[17] alay-beyleri ve[18] çavuş ve za'îm ve[19] tîmâr sipâhîleri ile nevrûzda Gelibolu İskelesi'nden 'ubûr edüp, Sirem Sahrâsı'nda rûz-i hızırda hâzır olup, cebelüler

1 künyeti Melek E : — V
2 Emîni E : ve V
3 kâtibleri V : ve kâtiblerden E
4 dahi V : — E
5 olup, Âsitâne'de V : Âsitâne ve cedîd E
6 ağalardan V : ağalar E
7 ağa E : — V
* 1007 şa'bânında Ca'fer Ağa Sipâhî Oğlanları Ağası ve Mehmed Ağa Silâhdârlar Ağası olarak gözüküyor (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.255, s.131).
8 Ağa V : Ağa'ya E
9 Ağa V : — E
10 olup V : — E
11 muhârebelerinde V : + alaylarda E
12 dökülüp, arabalar V : dökülür. Arabaları E
13 edüp V : idi E
14 ve V : — E
15 cem'i E : — V
16 Cemî' V : Cemî'i E
17 ve V : — E
18 ve V : — E
19 ve za'îm ve V : za'îm E

yoklanur, gaflet olunmasun" deyü tenbîh olur. Ve Karaman Eyâleti sancaklarına ve Mîr-i mîrân-ı Sivas ve Mîr-i mîrân-ı Haleb ve Mar'aş ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir ve Mîr-i mîrân-ı Rakka ve Mîr-i mîrân-ı[1] Erzurum ve Şâm kullarından beş yüz nefer[2] müsellah tüfeng-endâz, cemî'[3] eyâletlerde olan askere[4] te'kîdler ve şark câniblerinde olan mîr-i mîrânlara ve mîrlivâlara[5] istimâletler ve[6] Diyârbekir ve Haleb defterdârlarına hükm-i şerîfler gönderüp[7]: "Mâl-ı mîrîde dikkat [ü] ihtimâm edüp, sâliyâne[li] serhad kullarının mevâciblerin gönderüp, ihmâl etmeyesiz" deyü tenbîh olurdu. Ve serhadler muhâfaza olurdu. 'Aduvv u zâlimlere vücûd vermezlerdi.

Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa dahi kethudâsı olan Mehmed kethudâlarına tenbîh eder. Sefer-i hümâyûn mühimmâtların görüp ve cemi' ağalarına te'kîdler olur. Cebe vü cevşen ve silâhlarının kusûrların tekmîl ederler[8]. Vezîr-i a'zam hazretlerinin üç yüz katâr mülk devesi ve yüz katâr katırları ve bin re's bârgîrlerinden gayri tavîle has atları ve cebehânesi ve kilârı ve mehter-hâneleri bî-hisâb idi. Ve beş yüz tüfeng-endâz segbân tahrîr ederler. Ve Rumeli'den kisveli, kostaniçsalı, bayraklı iki yüz nefer ve müteferrikası, iki yüz nefer süvârî şabt[a]lı ve 'ulûfeciyânı[9] üç yüz nefer bayraklı ve çaşnigîri iki yüz üsküflü ve sâyir serrâc ve gayri beş yüz nefer idi. Ve Mîrahûr'u İlyâs Ağa ve on iki kapucu-başısı **[V 114a]** ve Mustafa Çavuş Mektûbî ve Selâm Çavuşu ve Yekçeşm Mustafa Ağası Vekîlharc ve Hazîne Kâtibi Nasûh Efendi ve Hızır Efendi Kâtib-i Vekîlharc ve Yûsuf Ağa ve Hüseyn Ağa Musâhib; kâmil, ehl-i 'ilm, sâhib-i Tefsîr-i şerîfe kādir kimesneler hizmetinde idiler. Ve iki yüz nefer müstakîm ve[10] dîndâr hazînedâr[11] ve çukadâr ve silâhdâr[12] ile Harem-i muhteremlerinde ve matbah hizmetlerinde yüz nefer habbâz ve gayri. Kapucular Kethudâsı nâmdâr yirmi nefer kapucu, hizmetlerinden münfekk olmazlardı. Ve e'immeden ve hâceleri ve mü'ezzinleri, mezbûr Mehmed Kethudâ zabt üzere idiler[13]. Ve mahrûse-i Edirne'den Etmekci-zâde Defterdâr, sefer-i Üngürus'dan gelen[lerden] istimâ' ederler kim, Sadr-ı a'zam['ın] Serdâr oldukların, imdâd içün beş yüz re's bârgîrler iştirâ edüp, Sadr-ı a'zam Kethudâsı olan Mehmed Ağa'ya gönderüp, ahvâllerin 'arz ederler. Makbûl olup, fermân-ı şerîf sâdır olur: "Defterdâr-ı sâbık-ı sefer[14] Edirne'de te'hîr ede" deyü cevâb olur. Sabr u tevekkülde oldular. Ve yeniçerinin saka

1 Rakka ve Mîr-i mîrân-ı E : — V
2 nefer V : neferâd E
3 cemî' V : cemî'i E
4 askere V : askerlere E
5 mîrlivâlara V : mîrlivâ Ekrâd E
6 ve V : Vilâyet-i E
7 gönderüp V : — E
8 ederler E : edeler V
9 'ulûfeciyânı E : 'ulûfeciyân V
10 ve V : — E
11 hazînedâr V : + ve silâhdâr E
12 çukadâr ve silâhdâr V : çukadârlar E
13 idiler V : — E
14 -ı sefer E : — V

bârgîrlerin mîrîden teslîm ederler. Ve yeniçeri odalarına seyis-hâne akçaların kānûnları üzere teslîm edüp, hazîneden verdiler. Ve Nüzül Emîni fermân ederler. Belgırad'a dâhil oluncaya değin Tırban 'Ali Efendi'[y]i ta'yîn etdiler. Rumeli kazâlarından sürsat fermân olunur. Mûcebince Dîvân-ı hümâyûn cânibinden tuğrâlu hükm-i şerîfler tahrîr olunmağın, her menâzilde[1] sefer-i hümâyûna me'mûr olan asâkir-i İslâm[a], muzâyaka def'i içün re'âyâ ve gayri tâyife zahîre getürüp, menâzillerde[2] kānûnları üzere akçaları [ile] narh-ı rûzî bey' [u] iştirâ olunurdu. Ahâlî-i kurâya, ticâret [ü] ma'îşet[3] ehli[ne] sefere kifâf içün sevâb, guzât-ı Müslimîne hizmet ve Ordu Kadısı Mevlânâ 'Ali Efendi[4] 'âlim [ve] fâzıl idiler. Ve bölük halkından silâhdâr ocağından cây-ı[5] kethudâ [ve] çavuşlar ta'yîn olup, Âsitâne'den Belgırad'a değin yollarda harâb ve köhne cisirleri ve îcâb eden yerlerde batak geçid, tarîk-i hâss u 'âmmı, meremmâta muhtâc olanları, kazâlarmda ve karyelerde[6] re'âyâya ta'mîr etdürüp ve tarîk-i 'âmme vü hâssa **[V 114b]** cânib-i yesâra kebîr honkalar hâkden nişân olmak içün yığdurup, girüden gelan asâkire işâret ve tenbîhdir ki: "Serdâr Sadr-ı a'zam sefer-i hümâyûna teveccüh etmişler. Şüphe çekmezler, 'acele ederler, 'an-karîb orduya dâhil olurlar ve mahûf tarîk değildir" deyü âyende vü revendeye ma'lûm olur, hılâf yollar değil idüğü.

Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa sefer-i hümâyûna teveccüh etdüklerinde, Âsitâne-i sa'âdet'de Kāyim-makāmlık hizmeti[7] Vezîr Halîl Paşa'ya ihsân olunmağın ve dahi Defterdâr Kāyim-makāmı Mehmed Efendi ve Şems Efendi ve Re'îsülküttâb Kāyim-makāmı Hacı Efendi*, Defter-hâne sefer-i hümâyûna me'mûr oldukda, Cezâyir aklâmı ve ba'zı hisâr gedükleri içün Defter Emîni Okçu-zâde kaldılar. Ve Kubbe-altı'nda hâcelerden, kadîmden menâsıb zabt[8] edenlerden fermân ile kalurlardı. Baş-rûznâmçe Mehmed Efendi mânde, Rûznâmçe-i Sânî 'Ali Efendi, Piyâde Mukābelesi'nde Kāsım Efendi, Mi'mârzâde Baş-muhâsebe'de ve Anadolu Mustafa Efendi ve Dervîş Efendi Muhâsebe-i Evkāf ve Cizye'de diğer Dervîş Efendi ve cemî' halîfeler seferden mânde oldular.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri cânib-i şerîflerinden hatt-ı hümâyûn[9] sâdır olur. Sene seb'a ve elf zilka'desinin sekizinde, Cebe-hâne'de

1 menâzilde V : menâzillerde E
2 menâzillerde V : + def'-i muzâyaka asker-i İslâm E
3 ma'îşet V : — E
4 Efendi V : — E
5 cây-ı E : — V
6 karyelerde V : karyeye E
7 hizmeti : hizmetinde EV
* İbrâhîm Paşa otağa çıktığında Defterdâr Kaymakamı Lâm Ali Çelebi, Re'îsülküttâp Kaymakamı Medhî Çelebi'dir (Hasan Bey-zâde, II,215; Solak-zâde, s.651; *Fezleke*, I,116; Na'îmâ, 1,215).
8 zabt V : tasarruf E
9 hümâyûn E : şerîf V

tuğ-i hümâyûn, vakt-i mübârekde kurbânlar[1] **[E 57a]** ve hayr du'âlar ile dikilür. Ve Sâhib-i sa'âdet saraylarında ve Yeniçeri Ağası kapularında kānûn üzere ve bölük ağaları kapularında tuğlar dikilüp, te'kîd olur.

Otak u bârgâh, mâh-ı zilka'denin on ikisinde eyyâmü'l-isneynde, yeniçeri çadırları hâzır. Ve Cebeci-başılık[2] Penceviş künyeti[3] Mehmed Ağa'ya sadaka olunmağın ve Top Arabacılar Kethudâsı, Sâlih nâm ihtiyâr olur[4]; top arabalarına baş u buğ olur.

Ve mâh-ı mezbûrda otak u[5] bârgâh ve haymeler ile Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve bölük ağaları ve kapu halkından Otakçı-başı ve yeniçeri zâbitlerinden Samsoncu-başı ve çorbacılar ve yeniçerinin oda-başıları[6] ile neferâtları[7], alaylar ile Sâhib-i sa'âdet fermânı[8] ile Kethudâsı dahi Çavuş-başı Süleymân Ağa, ta'zîm [ü] tekrîm ile İstanbul'dan 'azîmet ederler*. **[V 115a]** Edirne-kapusu'ndan develer ile müzeyyen seyis-hâneler ve katârlarda çadırlar, Sahrây-ı Dâvud-paşa'da 'azîzlerden Şeyh 'Ömer Efendi, Vâ'iz Hasan Efendi ol vâdîde hayr[9] du'âlar ile otak u bârgâh, sâyebân ve obalar kurulur. İçerü çergeler, çadırlar etrâflarını havli ile çevirdiler. Dîvân-hâne güşâde. Meydânda kā'ide üzere otaklar, hayme vü çergeler ve kilârlar, matbahlar ve Yeniçeri Ağası otakları ve yeniçeri[10] odaları kebîr çadırlar bî-kıyâs. Ve yemîn ü yesârda bölük ağalarının otakları. Ol günde Dâvud-paşa Sahrâsı'nda[11] olan çadırlar, Karye-i Litroz'a değin cenkârî ve beyâz haymeler dahi reng-âmiz otaklar güşâde, müzeyyen, rûha gıdâ verir idi. Guzât-ı Müslimîn, çadırları müşâhede etdüklerinde, bi'z-zarûrî sefer-i hümâyûna i'tibâr ederlerdi. Ordudan ayrılmayup, Sadr-ı a'zam hazretlerine asker halkı rağbet ederlerdi[12]. Ekser kul tâyifesinden niçeler gönüllü sefere gitmek arzû edüp, 'azîmet etdiler. Sâhib-i sa'âdet hazretlerinin kerem [ü] sehâsı mebzûl idi. Ve kurbânlar zebh edüp[13], fukarâya tasadduk ederlerdi ve ziyâfetler otakda mukarrer idi. Ve tebdîl[en], çadırlarda Vezîr-i a'zam hâzır idiler, du'âda bile oldular.

Ve mâh-ı zilka'denin on dördüncü eyyâmlarında, ordu-yı hümâyûn alayı, esnâf, tüccâr ve[14] bâzergânlar ve ehl-i hıref kethudâları cem' olup,

1 kurbânlar V : + fezebehûhâ E
2 Cebeci-başılık V : Cebeci-başı E
3 künyeti E : — V
4 olur V : + sebeb E
5 otak u V : otaklar E
6 yeniçerinin oda-başıları E : oda-başılar V
7 neferâtları V : neferâd E
8 fermânı V : fermân E
* Sadrâzam İbrâhîm Paşa şevvâlin 20'sinde büyük bir alayla otağına çıkar (Selânikî, II,806-807; *Fezleke*, I,116). Na'îmâ (I,214) otağa çıkışı 27 şevvâlde, *Nuhbe* (s.200) ise şevvâl evâilinde olmuş göstermektedir.
9 hayr V : + u E
10 ve yeniçeri V : yeniçerinin E
11 Dâvud-paşa Sahrâsı'nda V : Dâvud-paşa'da sahrâda E
12 ederlerdi E : + Ordudan V
13 edüp V : etdiler E
14 ve V : — E

habbâzîn ve kassâb ve bakkâl ve bi'l-cümle esnâf tezyîn saflar tertîb ederler. Şenlikler ile ordu-yı hümâyûn[1] kā'idelerince Saray-ı hümâyûn civârından te-veccüh edüp[2], ba'dehû At-meydânı, Sadr-ı a'zam sarayı[3] civârında du'âlar edüp[4], her esnâf[5] pîşkeşlerin keşîde ve kethudâlarına[6] ri'âyetleri olurdu[7]. Ba'dehû[8] Kadı Efendi'nin mahkemelerine varılup[9], hayr du'âlardan sonra, Edirne-kapusu'ndan Dâvud-paşa Sahrâsı'nda kā'idelerince kebîr çergelerin her esnâf kurup[10], bey' u şirâlar olurdu[11]. Ve cemî' zahîre, nân [u] gûşt [ve] hubûbât firâvân idi. Ve mâh-ı mezbûrda şâhî darbuzanlar ve kebîr topları ordu başında zencîrleyüp, dizdiler[12].

Ve Âsitâne'de mâh-ı zilka'denin **[V 115b]** on yedinci gün[ü][13] mübârek sâ'atde* cemî'[14] 'ulemâ vü müderrisîn ve sulehâ ve muttakî meşâyih, 'azîzler, vâ'iz ü nâsıh efendiler, zâkirleri[15] ile cem' oldular. Ve eşrâf-ı sâdât, Seyyid[16] Nakîb Efendi ve cemî'[17] 'ulemâ efendiler ve[18] Mevlânâ Şeyhülislâm ve kadı'askerler, vezîr-i 'izâmlar ve defterdârlar ve Yeniçeri Ağası ve[19] yeniçeri ocağının[20] alay bayrakları ve oda-başılar ve çorbacılar bayrakları ve Segbân-başı dahi Mehmed Efendi-yi[21] 'atîk, Kâtib-i Yeniçeriyân idiler. Ve gılmân-ı 'acemiyân ve cebeci alayı ve topcu alayı ve arabacıyân-ı top ve Tersâne halkı ve ehl-i hıref tâyifesi saflar bağlayup ve bölük halkı ağaları[22] ve kethudâ ve kâtib ve çavuşları saflar olup, cebe vü cevşenlere müstağrak[23] idiler. Kırmuzu ve sarı ve sebz ve beyâz bayraklar ile[24] ve yeniçerinin altun üsküf ve tüfengli üçer[25] saf alayları Saray-ı 'âlî'de, Bâb-ı hümâyûn'a değin kat kat; âdâb [ü] vekâr ile her yeniçeri dest bağlayup, icâzete mevkûf, cür'et edemeyüp[26] intizârda.

1 hümâyûn : hümâyûnu EV
2 edüp V : ederler E
3 sarayı E : — V
4 edüp V : ederlerdi E
5 esnâf V : + ba'dehû E
6 kethudâlarına V : — E
7 olurdu V : + esnâf kethudâlarına E
8 Ba'dehû E : + ba'dehû V
9 mahkemelerine varılup V : mahkeme-i şerîfleri cânibine varılur E
10 kurup V : kondular E
11 olurdu V : + ordu şenlik olurdu E
12 zencîrleyüp dizdiler V : dizdiler ve zencîrleyüp hâzır E
13 gün V : eyyâmı E
* Sadrâzam İbrâhîm Paşa şevvâlin 20'sinde büyük bir alayla otağına çıkar (Selânikî, II,806-807; *Fezleke*, I,116). Na'îmâ (I,214) otağa çıkışı 27 şevvâlde, *Nuhbe* (s.200) ise şevvâl evâilinde olmuş göstermektedir.
14 cemî' V : cemî'i E
15 zâkirleri E : zâkiri V
16 Seyyid E : — V
17 cemî' V : cemî'i E
18 ve V : + hazret-i E
19 ve E : + ve V
20 yeniçeri ocağının V : yeniçerinin ocağı E
21 Mehmed Efendi'yi V : Efendi Mehmed Efendi'yi E
22 ağaları V : ağalar E
23 müstağrak E : mü[s]tağrak V
24 ile V : + Dîvân-ı hümâyûn'da alayı saflar olup E
25 üçer V : üçerer E
26 cür'et edemeyüp E : — V

Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân kılıc kuşanur. Gâzî, sahiyyü'l-vücûd İbrâhîm Paşa-[y]ı 'âdil, şecâ'at-dilîr, cebe vü cevşen ve tîrkeş ile ve[1] mücevveze ve[2] sorguç ile müzeyyen esb-i tâzîye süvâr olup[3], tevâbi'i silâhlar ile, bayraklar ile saflar bağlayup, yedekleri ile tuğları, alay bayrakları ile[4] saf saf, Vezîr-i a'zam Kethudâsı olan Mehmed Kethudâ cebe vü cevşenlü ve tîrkeş ve geyimlü ve mızraklu ve kostanicselü Rumeli gâzîleri, gök tahta cebelü bir fırka, iki bin mikdârı nâmdâr koçak yiğitler alayı ile Dîvân-ı hümâyûn'a teveccüh etdiler. Mezbûr Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem, Bâb-ı sa'âdet'den selâm ifşâ ederek, Harem-i hümâyûn'a teveccüh ederler. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlempenâh hazretlerinin hayr[5] du'âlarına mazhar düşüp[6], taht-ı şerîflerine yüz sürdüler. Vedâ' edüp, firâk ile çeşmlerinden yaşlar döküp, Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerinden feth u nusrat ümmîzi ile sa'âdetlü Pâdişâhımızdan defe'atle hayr du'âların recâ ederler. Mübârek lisânlarından du'âyâ meşgûl oldular[7]. Bâb-ı sa'âdet Ağası[8] ve Hazînedâr-başı[9] ve Kilârcı-başı ve sâyir ağalar[10] du'âlarda "Âmîn" derlerdi. İnşâ'allâh kabûl de vâki' oldu. Ve Livâ-i şerîf'i 'izzet ü ikrâm ile **[V 116a]** teslîm etdiler[11]. Sa'âdetlü Pâdişâh câniblerinden mücevher sorguç ve hil'at ihsân olunup[12], 'avdet etdiler[13]. Firâk üzere Sancağ-ı şerîf'e istikbâl edüp, Sancakdâr Yûsuf Bey, salavât-ı şerîf ile[14] Nakîb-i eşrâf ve sâdât[15] cem' olup, tekbîrler ve salavât-ı şerîfler[16] ile teveccüh etdiler.

Sadr-ı a'zam hazretleri alaylar ile **[E 57b]** gürûhlar ile revâne oldular. Ve sa'âdetlü Pâdişâh köşkde[17] kullarını teferrüc ederlerdi. "Uğurunuz hayr olsun" deyü du'âda oldular. el-Hamdü lillahi Te'âlâ ol târîhlerde fethler olup[18]; mansûr olduk. Vezîr-i ekrem Serdâr-ı a'zam köşk altında selâmlayup[19], firâk ile göz yaşların dökerlerdi. Cemî'i[20] 'âlem ayak üzere gelürlerdi. Sadr-ı 'âlî[21] selâmlar ifşâ ederlerdi. Edirne-kapusu'na varınca[22],

1 ve V : — E
2 ve V : — E
3 olup V : olurlar E
4 ile V : — E
5 hayr V : + u E
6 düşüp V : düşerler. Dahi E
7 oldular V : + İnşâ'allâh kabûl de vâki' oldu. Ve Livâ-i şerîf['i] 'izzet ikrâmlar ile teslîm etdiler. Ve E
8 Ağası V : Ağası'na E
9 -başı V : -başı'ya E
10 ağalar V : ağalara E
11 İnşâ'allâh ..... etdiler V : Mübârek evkâtda E
12 olunup V : etdiler ve E
13 etdiler V : ederler E
14 ile V : + ve E
15 ve sâdât V : sâdâtlar E
16 tekbîrler ..... şerîfler E : tekbîr ve salavât-ı şerîf V
17 alaylar ..... köşkde V : teveccüh ederler. Alaylarda gürûhlar ile köşkde sa'âdetlü Pâdişâh E
18 fethler olup V : feth u E
19 köşk ..... selâmlayup V : köşkde selâm ederler E
20 dökerlerdi. Cemî'i E : döküp, cemî' V
21 gelürlerdi. Sadr-ı 'âlî E : cümleye V
22 varınca V : dâhil olunca E

a'lâ vü ednâya, yemîn ü yesâra[1] selâmda idiler. Edirne-kapusu'ndan taşrada halk bî-nihâye. Ol günde rûz-i haşrden misâl izdihâmdan, halk-ı sıbyân[2] kat kat idiler[3]. Ve alayda mevcûd olan süvârî vü piyâde saflar olup, selâma durdular[4]. Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa tekrîm birle selâmlar edüp, yeniçeri, çadırlarda safda idiler[5]. Bârgâh [u] otaklarına dâhil oldukda, meydânlarda yeniçerinin ziyâfeti hâzır[6]; icâzet olup bir uğurdan[7] yağmalar ederler ve eşribeler[8] firâvân. Otakda[9] vezîrlere ve 'ulemâya ve defterdârlara ve zâbitlere ve ağalara ve kapu halkına envâ' latîf ni'metler mübâlaga idi. Cemî'[10] ağniyâ vü fukarâ yiyüp ve[11] götürdüler. Ve orduda cem' olan halk u mesâkinler ol gün ziyâfet ile gınâ buldular. Ve kurbânlardan sadaka olurdu; re'âyâdan hisse almadık bir ferd kalmadı[12]. Ve sefer-i hümâyûna me'mûr olanlardan, piyâde yeniçeri ve cebeci ve topcu çadırlarında ve mândegân 'avdet ederler. Ve mâh-ı mezbûrda hazîne, develer[13] ile orduya dâhil oldukda, otak mukâbelesinde sanduklarda mahfûz.

Ve Dâvud-paşa çayırında her gâh Dîvân olurdu. Ve kadı'askerler otak kurdular. Her sabâh mesâlih görüp, sefer-i hümâyûn ahvâlleri görülüp[14] ve meydânlar ta'yîn idi. Ganem bî-kıyâs cem' olmuş idi. Ve bölük halkından üç yüz müsellah fâris-i meydân, şalvarlı kapu halkından mülâzımlar tahrîr[15] ederler; alaylarda hâzır idiler. Ve ikindü vaktinde ezânlar kırâ'at **[V 116b]** olunup[16], nevbetler döğülürdü. Çavuşlar sağ cânibde saflar olup[17] ve ma'zûl beylerden ve mülâzım sipâhîler şalvarlı ve tîrkeş ve silâhları müzeyyen[18], saff-ı yesârda kânûn üzere nevbet âhırında du'âlardan sonra, salât-ı ikindi edâ olunurdu.

Ba'dehû[19] Sâhib-i sa'âdet sadrda; Dîvân-ı hümâyûn'da olan mîr-i mîrân-ı ma'zûllerden ve mîrlivâlardan hâzır idi. Sofra-i ni'metler olurdu[20]. Çavuşlar ve mülâzım sipâhîlerden âdâb ile oturup, Sâhib-i sa'âdet câniblerinden iltifât

1 yesâra V : yesârına E
2 sıbyân V : sıbyânlar E
3 idiler E : idi V
4 durdular V : + Sa'âdetlü E
5 edüp ..... idiler E : verüp V
6 hâzır V : bir uğurdan E
7 bir uğurdan V : — E
8 eşribeler V : eşribe E
9 Otakda V : + ziyâfetler E
10 Cemî' V : Cemî'i E
11 yiyüp ve V : ذله E
12 re'âyâdan ..... kalmadı V : re'âyâlardan bir ferd kalmadı hisse almadık E
13 develer V : şütürân-ı mâde E
14 görülüp V : görülürdü E
15 tahrîr E : techîz V
16 ezânlar ..... olunup V : ezân kırâ'at olurdu E
17 olup V : olurdu E
18 müzeyyen V : müzeyyenler E
19 Ba'dehû V : + sofra-i ni'metler olurdu E
20 Sofra-i ..... olurdu V : — E

ederlerdi. Ba'zı mâkiyândan ve nefîs ta'âmlardan ve nân-ı hâsdan ihsân ederlerdi; vech-i meşrûh üzere, kānûn idi.

Ve Dâvud-paşa Sahrâsı'nda, Anadolu eyâletlerinde vâki' mîr-i mîrânlar ve Bağdâd ve Şehrezol ve Basra ve Lahsa eyâletlerinde emn ü emân ve Ekrâd beyleri itâ'at üzere ve Musul ve Dasni Ekrâdı ve 'İmâdiyye Hâkimi olan Seyyid Hân ve Sohrân Beyi 'Ömer Bey ve Ekrâd Ahmed Hân ve Ekrâd Lûr Hüseyn Hân, Van Beylerbeyisi olan Hasan Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Van Kal'ası'na tâbi' mîrlivâlarda olan zu'amâ ve ehl-i tîmâr Van neferâtları ve Bitlis Hâkimi ve Zekeriyyâ ve Ekrâd-ı Mahmûdî eyâletleri ve sancaklarında mutî' [u] inkıyâd üzere idiler.

Sadr-ı a'zam İbrâhîm Paşa, mezbûr eyâletlere hükm-i şerîfler ile hil'atler gönderdükde, Âsitâne'de Kāyim-makām olan[1] Vezîr Halil Paşa'ya vedâ' ederler, Üngürus seferine teveccüh ederler[2].

Mâh-ı mezbûrda Dâvud-paşa menâzilinden 'azîmet etdükde*, alaylar ile menâzil-i Halkalı çayırında kondular[3]. Yeniçeri Ağası, ocağı ile icâzet olur. Kırk-kilisa üzere fermân olunmağın: "Asâkire izdihâm olmasun" deyü kā'ide üzere ordudan ayrılup[4], Yeniçeri Ağası'nın tedârükleri görülüp[5], Bursa ordusun ta'yîn ederler. Ve çavuşları[6] 'umûmen sefere me'mûr etdiler[7]. Küçük Rûznâme defterlerin götürüp: "'Ulûfeli çavuşlardan mânde[8] bir ferd kalmasun[9]" deyü ekserî[10], çavuşlardan piyâde birkaç menzil sürüdüler. Âsitâne'de hemân gedüklüler mânde olup ve müteferrika mânde fermân olunur.

Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa Âsitâne-i sa'âdet'den kat'-ı 'alâka edüp[11], menâzil ü merâhil kat' ederler. Ordu-yı hümâyûnda sürsat zahîresi tevzî' olunurdu. Ve dahi[12] orduda zahîreler **[V 117a]** firâvân idi. Yalnuz orduda gönüllü[13] tüccâr bâzergânlar etrâflardan gelüp, bey' u şirâ ederlerdi.

Ve mâh-ı zilka'dede[14], **[E 58a]** mahrûse-i Edirne'ye dâhil olduklarında, ordu-yı hümâyûn Saray Sahrâsı'nda kondular. Ve otak u bârgâh [ve]

1 Kāyim-makām olan E : — V
2 ederler E : edüp V
* Sadrâzam şevvâl evâhırına kadar Dâvudpaşa'da kalmış, bu arada askerin mühimmâtları görülmüştür (Selânikî, II,810). Bu bilgi doğruysa, ordunun hareketinin de bu sıralarda olması gerekir.
3 kondular V : konulur E
4 ayrılup V : ayrılurlardı E
5 tedârükleri görülüp V : tedârüklerin ve E
6 çavuşları E : çavuşlar V
7 etdiler E : idiler V
8 mânde V : — E
9 kalmasun V : + mânde E
10 ekserî E : ekser V
11 edüp V : ederler E
12 dahi V : — E
13 orduda gönüllü V : gönüllü ordu E
14 zilka'dede V : + ve E

sâyebânlar ile zeyn olup, Edirne[1] Kadısı[2] ve a'yân ağalarından ve 'ulemâ, müderris[3], hutabâ ve seyyid[4] [ü] sâdât ve e'imme[5] bi'l-cümle i'zâz [ü] ikrâm ile istikbâle, bir fersah menzil ilerüye gelürler. Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa alayları sahrâları dutup[6]; izdihâm-ı asker mübâlaga olup, Edirne'nin eşrâf, ednâ vü fukarâsına iltifâtlar etmeğin ve[7] rikkat-i kulûb ile selâmlar verüp, dahi şehre karîb oldukda, sıbyân u zâkirîn du'âlar ile ve zikrullâh ederek kat kat saflar olup, alaylar önlerinde ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda, izdihâmlardan halk birbirin çiyneyüp[8], asker halkı selâm yerinde kā'idelerince 'ale't-tertîb otağ-ı hümâyûna dâhil oldular. Bârgâh ortasında ziyâfetler ve kurbânlar zebh edüp[9], fukarâya tasadduk olurdu. Ba'de't-ta'âm[10], mahrûse-i Edirne'nin a'yân ü 'ulemâları ikrâm ile ri'âyetler kılunur. Ve meşâyihlerden ba'zılarının zâviyelerine tasadduk ve ganem[11] kurbân gönderilür. Ve enhâr-ı leb-i Tunca'[y]ı ve Has-bağçe'[y]i ziyâret ederler. Ve Bostancı-başı ba'zı şükûfe ve meyve pîşkeş çeküp[12], bostancılara ihsânlar ederler. Ve 'Atîk Saray-ı hümâyûn'da, Saray Ağası mu'tâd üzere Serdâr Vezîr-i Âsaf-ı zemân hazretlerine ziyârete[13] gelürler.

Ve mâh-ı mezbûrda cum'a günü[14], Sâhib-i sa'âdet hazretleri üslûb-i sâbık üzere, 'Atîk Câmi'-i şerîf'de, ağalar ve Defterdâr ve Re'îsülküttâb ve gayri hüddâmları[15], 'ünvân ile salât-ı cum'a[y]ı edâ[16] etdiler. Ve fukarâya tasadduk ederlerdi.

Ve sefer-i Üngürus'da sâbıkā Defterdâr olan Etmekci-zâde Ahmed Efendi, Sâhib-i devlet hazretlerinin kethudâsiyle pîşkeş şükûfe ve meyveler ile Sadr-ı a'zam hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp[17], 'azîm terbiye olunmağın, hil'at ihsân ederler. Ba'dehû fermân sâdır olur; ordu-yı hümâyûn ile sefere[18] gitmek tenbîh ederler. Ve Ordu Defterdârlığı Kāyim-makāmlığını[19] sipâriş ederler[20]. Ve Baş-defterdâr olan Burhân Efendi'[y]i, mahrûse-i

1 olup, Edirne V : ederler. Ve Edirne'den E
2 Kadısı V : + olan Mevlânâ istikbâle E
3 müderris E : ve V
4 seyyid E : e'imme ve V
5 ve e'imme E : — V
6 dutup E : + dahi şehre karîb oldukda, sıbyân u zâkirîn du'âlar ile ve zikrullâh ederek, kat kat saflar olup, alaylar önlerinde V
7 ve E : — V
8 dahi ..... çiyneyüp E : ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda V
9 edüp V : ederler E
10 Ba'de't-ta'âm V : Ba'de'd-du'â E
11 ganem E : — V
12 çeküp V : keşîde ve E
13 hazretlerine ziyârete V : İbrâhîm Paşa'ya ziyâret E
14 cum'a günü V : yevmü'l-cum'a olup E
15 hüddâmları V : + ile E
16 edâ E : — V
17 sürüp V : sürdüler ve E
18 ile sefere V : sefer-i hümâyûna E
19 Defterdârlığı Kāyim-makāmlığı'nı E : Defterdârı Kāyim-makāmlığı V
20 ederler E : olunur V

Edirne'de[1] Rumeli câniblerinde olan mâl-ı mîrî tahsîli içün alıkorlar. Hazîneleri[2] **[V 117b]** tahsîl etdükde, Belgırad'a 'an-karîb götürüp, kapu-kullarına mevâciblerin Belgırad'da verilmek te'kîd ederler. Ve Ordu Defterdârı Ahmed Efendi[3], otakların kā'ide üzere dâyirede kurup, hizmetinde[4] olurlar.

Ve Serdâr[5] Vezîr-i a'zam hazretlerine ba'zı latîf köşklerde ziyâfetler olur. Ve mahrûse-i Edirne'den Çavuş-başı'yı, Âsitâne'ye 'avdet etdürüp, sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerinin[6] rikâb-ı hümâyûnlarında hizmet içün ve sâyir 'ulûfeli çavuşları fermân ile Âsitâne'ye mânde olurlar ve[7] hayr du'âlar ile şâd u handân 'avdet ederler. Ve orduda Çavuş-başı yerine Konyalı Kara 'Alizâde'[y]i Çavuş-başı ederler.

Ve sene seb'a ve elf zilka'desinin[8] evâhırında Edirne'den göçüp, Cisr-i Mustafa-paşa Köprüsü'ne[9] Nehr-i Meric kenârı sevâhilinde konulup ve ba'dehû menâzil ü merâhil kat' ederler[10]. Enhâr-ı Meric üzere köprüden 'ubûr etmeyüp, meşhûrdur; merhûm ve mağfûrun leh Gāzî Sultân Süleymân Hân[11] hazretleri Üngürus seferine 'azîmet ederler. Binâ eden Mustafa Paşa'dan köprüyü taleb eyledüklerinde[12], te'hîr ederler. Ol vakit[13] köprüden 'ubûr etmeyüp[14], lisân-ı şerîflerinden[15] cârî olur ki[16]: "Geçme nâ-merd köprüsünden ko aparsu[n] su seni" derler. Ba'dehû âhar tarîkden teveccüh ederler. Enhâr-ı Meric'i Filibe önünden cedîd köprü ta'mîr etdürüp, Meric kenârına karîb bir 'âlî saray bünyâd ederler. Filibe'nin vasatında Has-bağçe misâl köşk ü bâğistân, eşcârlar, envâ' meyveleri hâsıl olur; bostancılar ustaları ta'yîndir. Cemî'i Üngürus seferlerine 'azm eden serdârlar Çırpan kazâlarından 'azîmet ederler.

"Vezîr-i a'zam olan İbrâhîm Paşa tayy-ı menâzil [ve] merâhil kat' edüp, alay ile Filibe'ye dâhildir" deyü Filibe Kadısı olan Mevlânâ Zekeriyyâ-zâde Çelebi Efendi ve vilâyet a'yâm olan a'lâ vü ednâ[17] ve sâdât, eşrâf[18] ve 'ulemâlardan istikbâle gelürler. Ve Filibe'de Sadr-ı a'zam hazretleri Saray

1 Edirne'de V : + ve E
2 Hazîneleri V : Hazîneler E
3 Efendi V : olur E
4 hizmetinde V : hizmetde E
5 Serdâr V : sa'âdetlü E
6 hazretlerinin V : — E
7 ve E : — V
8 zilka'desinin V : zilka'denin E
9 Köprüsü'ne V : Köprüsü olan E
10 ederler E : ederek V
11 Hân E : — V
12 eyledüklerinde V : ederler E
13 vakit V : vakitde cevâb-ı şerîfleri olur E
14 etmeyüp V : etmezler E
15 şerîflerinden E : şerîflerine V
16 ki V : — E
17 vilâyet ..... ednâ E : a'yân-ı vilâyet V
18 eşrâf V : eşrâflar E

Sahrâsı'nda konup ve cemî'[1] ehl-i sefer[2] Meric'in kenârında ve[3] etrâflarında kondular. Ve Mevlânâ Çelebi Efendi Kādı-ı Filibe, **[V 118a]** Sadr-ı a'zam[4] hazretlerine ri'âyetler ve pîşkeşler keşîde etdiler. Ve orduda oturak fermân olunmağın[5]. Ve her gâh sefer-i hümâyûna me'mûr olanlar orduya dâhil olurlardı.

Ve mâh-ı zilhiccenin dördünde göç fermân etdiler. Menâzil-i Tatar-bazarı'nda kondular. Cedîd binâ olunan hânkāh ve çifte hânlar binâ olup, Vezîr-i a'zam olan İbrâhîm Paşa'nın hayrât u hasenâtları idi. Etrâfları dükkânlar ve âb-ı revân[6] suları şadırvanlarda cârî idi. Ve çeşmeler hayrât edüp, âyende vü revende bâzergânlar durağı ve müsâfirler ve mesâkînler yatağı hânlar idi. Ve 'imâret binâsı fermân edüp, müsâfirler içün ocaklarda subh u mesâ ta'âm ve fodula nân ve cum'a gicelerinde ta'âm-ı zerde vü pilâv ve[7] çorba[8] ve mum ve hüddâmlara ta'yîn ni'metler içün kazganlar ve siniler ve nuhâs taslar ve sahanlar [ve] evânî tenbîh olunmağın ve mütevellî ve kâtib nasb olunup[9] ve hüddâm-ı meremmâtî ve habbâzlar ve aşçılar[10] tahrîr etdiler. **[E 58b]**

Ve menâzil-i Kapulu[11] Dervend Boğazı ve ba'dehû menâzil-i İhtiman, ba'dehû Hacı-karaman; ol menâzilde[12] karâr etdiler. Ve Âsitâne'den kapucular ile hatt-ı şerîf sâdır olur. Mefhûm i'lâmı içün Yeniçeri Ağası, Sofya'da oturak etdiler[13]. Ilgar ile Sâhib-i sa'âdet câniblerinden Yeniçeri Ağası olan Hasan Ağa'[y]ı da'vet etdiler. Hacı-karaman menâzilinde mülâkat olurlar. Sâhib-i sa'âdet hazretleri Âsitâne'den irsâl olunan hatt-ı şerîfi, Yeniçeri Ağası'na teslîm ederler. Ve te'kîd olunur ki: "Fermân olunan[14] hizmeti Belgırad'da gördükde, te'hîr etmeyüp, vakti ile haber irsâl edesiz" deyü emr ederler. Ve ba'zı hizmetler tenbîh[15] olunur. Ba'dehû Yeniçeri Ağası, Sadr-ı a'zam hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine[16] yüz sürüp, ordularına ılgar ile teveccüh ederler. Dahi Yeniçeri Ağası ordusu kat'-ı menâzil edüp[17], Şehir-köyü nâm vâdîde 'îd-i adhâ ederler.

Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa hazretleri, sene seb'a ve elf zilhiccesinin sekizinci günü, ordu-yı hümâyûn ile Sofya Sahrâsı'na teveccüh ederler. Sofya'da

1 konup ve cemî' V : kondular ve cemî'i E
2 sefer V : seferlü E
3 kenârında ve V : — E
4 Sadr-ı a'zam V : Sâhib-i sa'âdet E
5 fermân olunmağın V : nidâlar olmağın E
6 âb-ı revân E : — V
7 ve E : — V
8 çorba : çorpa EV
9 olunup V : olunmağın E
10 aşçılar V : aşcıları E
11 Kapulu : Kabulu (قبلو) EV
12 Karaman; ol menâzilde V : Karaman'da E
13 etdiler V : idiler E
14 olunan V : olan E
15 tenbîh E : emr V
16 şerîflerine E : lerine V
17 kat'-ı menâzil edüp V : menâzil ü merâhil kat' ederler E

sâkin 'ulemâ vü sâdât ü a'yân ve ahâlî-i vilâyet istikbâl eylediler. Ve Sahrây-ı Sofya **[V 118b]** kesret-i asker ve alaylarda kapu halkı ve Rumeli alayı ve Sâhib-i sa'âdet'in alayı saflarda selâma durdular.

Ve ordu Sofya'dan ilerü Ilıca'da otak u bârgâhlar karârda[1] müzeyyen, ol vâdîde[2] cem' olup[3], 'îd-i adhâyı etmek fermân olunmağın*, ol sahrâda minber ü[4] mahfil binâ olunmağın ve cemî'i şehirde nidâlar olunup: "Vâdîye cem' olup[5], musallâ yeri ta'mîr olunmuşdur; salât-ı 'îd kılunur" deyü şehirde nidâlar olup[6] ve ziyâfetler hâzır idi. Ve rûz-i 'arefede evvelâ kā'ide üzere[7] erbâb-ı Devlet['den] ve şerîf, mu'teber 'ulemâdan, Sâhib-i sa'âdet hazretlerinin otaklarında eyyâm-ı teşrîkde mülâkat olup[8], hâk-i pâylarına yüz sürdüler[9]. Ve 'âdil Gāzî Sadr-ı a'zam herkese ta'zîm ederlerdi. Ve yevm-i mezbûrda fukarâya ziyâde tasadduk üzere idiler.

Ve orduda Etmekçi-zâde Defterdâr, tahsîl-i mâl-ı mîrîde idiler. Lâkin[10] mahrûse-i Edirne'de hazîne tahsîli içün Baş-defterdâr Burhân Efendi, Etmekci-zâde Ahmed Efendi'nin zimmetinde akçalar taleb ederler. Kadîmden ehibbâsı olanlar bî-vefâlık edüp, buğz u hased içün devlet-hânesinden meblağın ve emlâklerin kabz etdürüp, tevâbi'âtına[11] cebrler olur. Dostları düşman olurlar. Lâkin Ahmed Efendi, Sofya'da ahvâli haber alurlar. Tahammül ve sabrda olup[12], rûz [u] şeb tevekkülde idiler. Râzların bir ferde keşf etmezler, hizmetlerinde olurlar.

Ve mâh-ı zilhiccenin onuncu[13] gicesi ihyâlar olup[14], çadırlar tezyîn olur. Meş'aleler ve mumlar ile donanmalar olur. Mu'tâd üzere otaklarda şenlikler ve orduda mumlar şenlikleri mukarrer. Ba'zı câniblerde zâkirler tevhîdler ve musallâda mü'ezzinler temcîdlerde ve dervîşân vakt-i leyâlîde[15] meclis-i 'ilm ve zikrullâha meşgūl[16] idiler. Ve sabâhu'l-hayrda halk-ı 'âlem musallâda hâzırlar. Salât-ı fecr[17] edâ olunmağın ve[18] Sâhib-i sa'âdet hazretleri 'ünvân ile

1 karârda E : karada V
2 vâdîde E : وادە V
3 cem' olup V : — E
* Serdâr Sadrâzam İbrâhîm Paşa'dan gelen mektuba göre kurbân bayramı Yagodina'da kutlanmıştır (Selânikî, II,815).
4 minber ü V : + bir E
5 cemî'i ..... olup E : — V
6 şehirde nidâlar olup V : tenbîhde E
7 evvelâ kā'ide üzere V : — E
8 olup V : + kā'ide üzere E
9 sürdüler V : sürülürdü E
10 Lâkin E : + lâkin V
11 tevâbi'âtına V : tevâbi'âtı te'addî E
12 olup V : olur E
13 onuncu V : + eyyâm-ı mübârek E
14 ihyâlar olup V : ihyâ olur E
15 leyâlîde V : leyâlde E
16 meşgūl V : meşgüller E
17 Salât-ı fecr V : Salâtü'l-fecr E
18 olunmağın ve E : olunup V

salât-ı 'îd-i adhâda hâzır olup, 'azîzlerden Bekir Efendi minbere teveccüh ederler[1]. Va'z ve Tefsîr-i şerîf'den guzât-ı Müslimîne[2] 'atâ olunan[3] ihsânları beyân etdiler. Ve askeri gazâya tergîb edüp, ba'dehû du'âlar edüp[4], salât-ı 'îdi edâ etdiler. Ve[5] ba'dehû otak [u] bârgâhda ziyâfetler olmağın, üç gün[6] asker-i İslâm safâda oldular.

Mâh-ı mezbûrda göc fermân olunup[7], menâzil-i Dıragoman nâm **[V 119a]** boğaz başında konulup[8], ba'dehû dervend [ü] balkanlar kat'-ı mesâfeler olur. Menâzil-i Sarı-burat Vâdîsi'nde, ba'dehû Şehir-köyü nâm kazâda; dervend[9] başı Kuru-çeşme demekle ma'rûfdur. Ordu [ve] ağırlıklar, kûh, derbend ve balkanlardır; iki gün te'hîr ederler. Oturak nidâ olunmağın, Sâhib-i sa'âdet dervend başında te'hîr etdiler. Ehl-i sefer tâyifesi suhûletle 'ubûr edüp[10], ba'de'l-yevm Sadr-ı a'zam[11] hazretleri alayı, süvârî[12] bölük halkı ile balkanları 'ubûr edüp, Kuru-çeşme'de kondular. Ve Kuru-çeşme'de[13] bir hân dahi palanka binâsın fermân ederler. Dervend boğazı olmağın ve âyende vü revende bâzergânlar mahûf yerlerde ekser evkātlarda harâmîlerden ve kefere-i haydûd, balkanlarda mesken dutup, muhâlif zarar ederler. Ol ecil*den cedîd palanka binâ olunup*[14], *neferât ve dizdâr ta'yîn buyurdular.* Ve balkan içre bir 'azîm, bi-takdîr-i İlâhî, ılıca sarp yerden kaynar[15], cârî olur. Kâfirî havz binâ olunduğu mukarrer[16] ve: "Ba'zı fâyidesi olur" derler. Menâzil ü merâhil kat' ederler. Kazâ-i Niş, ba'de[hû] dervendler ve balkanlar da mübâlaga. Kûh-i Racine ziyâde sarp[17] balkan olup, etrâflarında tarîklerden İsfirlik-banası derler, Tuna'ya uğrar; dahi Livâ-i Vidin'e mülhak ve iskele-i Tuna'dır. Lâkin Râh-ı Racine'de palanka îcâb etmeğin ve hân-ı cedîd ve hisâr neferâtları tahrîr fermân etdiler. Ve Derbend-i[18] Racine'den 'ubûr ederler. Menâzil-i enhâr-ı Morova bir kebîr nehirdir. Ekser âyende vü revende, Kazâ-i Perakin demeğin kasaba olmağın, geçid başı; mezbûr nehr-i kebîri[19] gemiler ile 'ubûr ederler.

1 minbere ..... ederler E : minber teveccüh edüp V
2 guzât-ı *Müslimîne* V : guzâtü'l-Müslimîne E
3 olunan V : etdüklerinden E
4 edüp V : ederler. Ba'de'd-du'â E
5 Ve V : — E
6 gün V : eyyâm E
7 olunup V : olup E
8 konulup V : konulur E
9 dervend V : derbend E
10 edüp V : etdiler E
11 Sadr-ı a'zam V : + Serdâr Vezîr-i a'zam E
12 süvârî E : — V
13 kondular ve Kuru-çeşme'de E : — V
14 olunup V : olur ve E
15 bi-takdîr-i ..... kaynar E : sarb yerden bi-takdîr-i İlâhî kaynayup V
16 olunduğu mukarrer E : olunmuş V
17 sarp E : sarb V
18 Derbend-i E : Derbende V
19 kebîri V : kebîr E

Ve Serdâr Vezîr-i a'zam[1], **[E 59a]** ordu-yı hümâyûn ile[2] Morova Nehri'n 'ubûr edüp[3], cisirde kondular; dahi oturak fermân olunur. Ve köprüyü hıfz içün haydûd keferesinden, cedîd palanka ve hân ve neferât [ve] hisâr erleri tahrîri[4] fermân ederler. Ve Yeniçeri Ağası olan Hasan Ağa, yeniçeri ve ordu[5] ilerüde menâzil ü merâhil kat' edüp, Semendire'de karâr ederler.

Ve Belgırad'da Serdâr Satırcı Mehmed Paşa kışlakda. Ve Yeniçeri Kethudâsı[6] dahi zâbitleri[7], icâzet ile Ağa'ya istikbâle Hisârcık nâm palankada mülâkat oldular. Alaylar ile **[V 119b]** Belgırad Sahrâsı'nda[8] kondular. Salât-ı 'asrda Yeniçeri Ağası, Serdâr-ı sâbık Satırcı Mehmed Paşa'nın da'vetine teklîf olurlar. Gürûh ile[9] yeniçeri cemâ'ati ve yeniçeri zâbitleri[10] ve Yeniçeri Ağası olan Tırnakcı Hasan Ağa[11] teveccüh ederler. Mezbûr Satırcı Paşa'nın[12] kışladukları saraylarında[13] bir 'azîm ziyâfet[14] olur. Lâkin gazabullâhdan bî-haber Serdâr-ı sâbık'a ecel erişüp[15], va'de temâm olur[16]. Salât-ı 'asrda Yeniçeri Ağası mezbûr Satırcı'nın katli içün Hünkâr cânibinden hatt-ı şerîf[17] fermân olunmuş idi. Yeniçeri ocağı ile Ağa-i mezbûr, Serdâr Satırcı Mehmed Paşa'[y]ı saraylarında katl etdiler; şehr-i zilhiccenin evâsıtında[18], sene 1007*. Ve kethudâsı olan İbrâhîm Ağa istimâ' etdükde[19] firâr ederler. Tuna şaykasiyle Sonbor'da kışlada olan Tatar Hân yanına sığınurlar; halâs olur.

Ba'dehû merhûm Satırcı Paşa'nın meyyitin Bayram Bey Câmi'i'nde defn ederler[20]. Cemî'i[21] muhallefâtı ve atları[22] mîrî cânibinden damgalanup[23], tevâbi'âtlarından meşhûr on beş ağaları[24] ve hazînedârı habs olunmağın.

1 -i a'zam V : -i a'zamlar ve ordu köprüyi binâ olunmuşdur, kadîmden menâzildir. Sadr-ı a'zam ve E
2 ile V : — E
3 edüp V : ederler E
4 tahrîri E : tahrîr V
5 Hasan ..... ordu V : ordu ve yeniçeri E
6 Kethudâsı V : Kethudâ E
7 zâbitleri V : zâbitler E
8 Belgırad Sahrâsı'nda V : Belgırad'da sahrâda E
9 ile V : — E
10 ve yeniçeri zâbitleri V : — E
11 Ağa V : + yeniçerinin zâbitleri E
12 Paşa'nın V : + ziyâfetine E
13 saraylarında V : + tevakkufda E
14 ziyâfet V : قورتقليق كلى E
15 sâbıka ecel erişüp V : sâbık ecel E
16 olur V : + Yeniçeri Ağası'na tevakkuf; vakit gelüp, 'ömri âhır olmuş E
17 Hünkâr ..... şerîf V : hatt-ı şerîf Hünkâr cânibinden E
18 şehr-i ..... evâsıtında V : evâsıt-ı şehr-i zilhicce E
* Satırcı Mehmed Paşa'nın hatt-ı şerîf gereğince Yeniçeri Ağası Tırnakcı Hasan Ağa tarafından katli, 12 Zilhicce 1007'dedir (*Nuhbe,* s.200; *Fezleke,* I,117-118; Na'îmâ, I,217).
19 etdükde V : ederler E
20 ederler V : olur E
21 Cemî'i V : + muhallefâtların E
22 atları V : atların E
23 damgalanup V : damgalayup E
24 ağaları V : ağalarından E

Ve Yeniçeri Ağası cânibinden[1] gedüklü yeniçeriden ilgar ile Sadr-ı a'zam Vezîr-i a'zam[2] İbrâhîm Paşa'ya ta'yîn ederler. Ordu-yı hümâyûn Nehr-i Morova Köprüsü başında iken Yeniçeri Ağası'mn haberi irsâl olur. Satırcı Paşa'nım mevti haberi orduda şâyi' oldukda, vakt-i salât-ı 'asr idi.

Hazret-i[3] Sadr-ı a'zam cânıblerinden Etmekçi-zâde[4] Ahmed Efendi'ye gazab olur*. Men'i ve şefâ'ati bâbında bir ferd cür'et edemezler. Vezîr-i a'zam Kethudâsı Mehmed Ağa istimâ' ederler. 'Acele ile otağ-ı hümâyûnda, Sâhib-i sa'âdet hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, Belgırad'a dâhil olunca şefâ'at ederler[5]. "Serdâr-ı sâbık'ın cemî'i ahvâllerinden haberi vardır, hazînelerin bilürler. Sonra malları telef olur" deyü recâ ederler. Göz habsine Sipâhîler Ağası olan Alaca Mehmed Ağa'ya teslîm etdiler. Koçu arabasiyle Belgırad'a varınca mahbûs idi.

Ordu-yı hümâyûn ile göçüp, menâzil-i Yagodina ve derbend [ü] balkanlardan[6] 'azîmet ederler. Batoçina (باطنجسه) nâm palankada konulur. Ol vâdî mahûf dervend idi. Âyende vü revende 'ubûrda zahmet ile geçüp, **[V 120a]** ve mesâfe-i ba'îde Hasan-paşa menâzili, cedîd hâna muhtâc idi. Ol menâzilde[7] cedîd hân binâsı fermân olunur. Ba'dehû menâzil-i Hasan-paşa Palankası'nda konulur. Ba'dehû Semendire Kal'ası'nda konulup, Sancak[8] Beyi ve ağaları ve[9] neferâtı, alayı[10] ile istikbâl edüp, Semendire Kal'ası'ndan toplar şenlikleri olur. Tuna'ya karîb sevâhilinde köşkler zeyn edüp, Belgırad'dan ma'zûl bölük ağaları ve ehl-i menâsıb[11], şefâ'at ümmîziyle orduya dâhil oldukda[12], Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa hazretlerinin hâk-i pâylarma yüz sürdüler, Her birine va'deler ihsân olur. Ve[13] Topçu-başı ve Yeniçeri Ağası Belgırad'dan gelürler. Alaylar tenbîh ederler. Ve ordu-yı hümâyûn Belgırad'a gitmek te'kîd olundukda, Belgırad'da kadîm yurdu[14] Hünkâr-tebesi'nde, leb-i Nehr-i Sava'ya doğru haymeler ve Belgırad nemâz-gâhına varınca çadırlar kurulurdu. Ve altı bölük halkına alaylar tenbîh olur. Ve Belgırad'un a'yânı ve 'ulemâsı ve şeyhi

1 cânibinden V : cânıblerinden E
2 Vezîr-i a'zam E : Vezîr V
3 Hazret-i V : — E
4 zâde V : + olan E
* Satırcı Mehmed Paşa'nın öldürüldüğü haberi Vezîr-i a'zam ordusuna Batoçina'da geldiği gibi, Etmekci-zâde'nin hapsinin fermân edilmesi de Batoçina'dadır (*Fezleke*, I,118; Na'îmâ, I,217-218). Peçuylu'ya göre (II,223) ise Satırcı'nın katli Perakin'de duyulunca Etmekci-zâde, Sipâhîler Ağası Alaca Mehmed Ağa'nın hapsine verilmiştir.
5 ederler E : eder V
6 balkanlardan E : balganlardan V
7 Ol menâzilde V : hânlar olmak lâzım idi E
8 Sancak V : Sancağı E
9 ve V : — E
10 alayı E : — V
11 menâsıb V : menâsıblar E
12 oldukda V : + sa'âdetlü E
13 Ve E : — V
14 **kadîm yurdu V** : yurdu kadîm E

ve sâdâtı ve askeri istikbâle hâzır oldular. Ve fukarâ vü re'âyâ sahrâlarda cem' oldular[1].

Mâh-ı zilhiccenin evâhırında Belgırad'da, mecmû' 'âlem halkı izdihâmları bir mertebede idi*. Mahzâ yevm-i 'Arasat'dan bir gün idi. Alaylar, piyâde yeniçeri gürûh gürûh saflar olup, sahrâda tüfengleri ve[2] altun üsküflerinin şa'şa'ası ve[3] heybeti, bir mertebe ziyâ verirdi[4]. Vezîr-i a'zam olan[5] İbrâhîm Paşa-[y]ı Gâzî, müdebbir[6], alayda arslan, bebr u peleng misâl Belgırad'a teveccüh etdüklerinde, yemîn ü yesârlarında bölük halkının alayı nâmdâr dilîrler, bebr ü peleng postları döşlerinde, cebe vü cevşenlü, alay bayrakları güşâde. Ve[7] Livâ-i şerîf-i hazret-i Sultân-ı güzîn-i risâlet, Muhammedün Rasûlullâh *sallallâhu 'aleyhi ve sellem*** hazretlerinin[8] Sancağı önünde, heybet ile teveccühde. Ve 'alemdârlar yedinde yeşil sancak ve[9] bölük halkı ile kırmuzu ve sarı bayraklar kat kat saflarda. Mehterân-ı 'alemler kebîr tabıllar peydâ edüp[10], köş misâl sadâ verürdü[11]. Bu tantana işbu[12] dârât ile Sadr-ı a'zam Belgırad'a dâhil oldukda, Belgırad Kal'ası'ndan toplar şenlikleri olup, vakt-i duhâda[13] otak u bârgâhda karâr ederler. Asker-i İslâm[14] çadırlarında. Ba'de't-ta'âm otakda zebh olunan kurbânlar fukarâya ve mesâkîne bezl olunup[15], hayr du'âlarda oldukda, Belgırad'da oturak **[V 120b]** fermân olur[16].

Ve mâh-ı mezbûrda Vezîr-i a'zam olan 'âdil[17] İbrâhîm Paşa, Belgırad'da[18] anbarda olan zahîre[y]i su'âl ederler. Nüzül Emîni olan[19] Mustafa Ağa'ya cevâbları oldukda, defter mûcebince hâzırda olan dakîk ü şa'îr ve beksemâdları yeniçeriye ve Tuna gemilerine tahmîl[20] ederler. Budun Kal'ası'na zahîre ve toplar mühimmâtların ve cebehâne ve keresteler tahmîl[21]

1 Ve ..... oldular E : — V
* 17 Zilhicce 1007 cumartesi günü Serdâr Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa, azîm alaylarla Belgırad Sahrâsı'na çıkar (*Nuhbe,* s.200; *Fezleke,* I,118; Na'îmâ, I,218).
2 ve V : şa'şa'a verürdü E
3 şa'şa'ası ve V : — E
4 mertebe ziyâ verirdi V : mertebededе şa'şa'a ve ziyâlar olurdu E
5 olan V : + Asaf-ı zemân E
6 müdebbir E : — V
7 Ve V : sa'âdetlü Pâdişâhımız hazîne-i enderûnda mahfûz olan E
** "صلى الله عليه و سلم = Allah onun şânını yüceltsin ve selâmete erdirsin" anlamına gelen ve Hz. Peygamber anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
8 Sultân-ı ..... hazretlerinin E : Risâlet'in V
9 ve V : — E
10 edüp V : etdürüp E
11 verürdü E : verüp V
12 işbu E : — V
13 *toplar ..... duhâda* V : *bir uğurdan toplar atılup, şenlikler mukarrer; evkât-ı duhâ idi* E
14 İslâm V : İslâm da E
15 olunup V : olur E
16 olur V : + Anbarda zahîreler cem' idi E
17 olan 'âdil E : — V
18 Belgırad'da E : — V
19 olan V : — E
20 tahmîl : tahmîn EV
21 tahmîl : tahmîn EV

olunmağın, yüz kıt'a şaykalar ile tüfeng-endâz bin nefer ta'yîn olur. Ve top-ı şaykalardan donanma şaykalarına[1] [ve] topculardan ve cebecilerden tüfengliler ta'yîn[2]. Zahîre gemilerin Tuna'dan donanma ile Zemun'da cem' olur. Budun cânibine 'azîmet etdiler.

Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli sancaklarına fermân olunmağın, Osek Köprüsü'nden 'ubûr edüp, Mohac'a değin donanmaya imdâd edeler. Ve Bosna Eyâleti ma'an Budun Eyâleti'ne dâhil olunca, donanmaya imdâd olup, mahûf yerlerden Eğri-azmak'dan hazer edeler. **[E 59b]**

Ve Sâhib-i sa'âdet hazretleri, köprüyü[3] ve Ker-hâne[y]i gördüler. Ve cebehâne[y]i ve Belgırad'da olan barutu ve[4] yuvalakları ve gemilere tahmîl[5] olunan[6] cebehânenin defterini[7] ve zahîre[y]i yoklayup, ba'dehû fermân olunan köprü içün donbazların[8] Budun cânibine[9] donanma ile gönderdüklerin 'arz etdükden sonra fermân etdiler. Yeniçerinin beksemâdların ve zahîrelerin ve[10] bölük halkına[11] kānûn üzere şa'îr ü dakîklerin ve sâyir kapu-kullarına yedi sekiz güne değin zahîrelerin tevzî' edüp ve topları ve cebehâne[y]i arabalara ve develere tahmîl[12] edüp, Sirem Sahrâsı'na geçürmek tenbîh olunmağın; mâh-ı zilhiccenin evâhırında mübâşeret olunmağın, tevzî' olundu[13].

Ve Şıkk-ı Sânî Defterdârı olan Dervîş Efendi sol kolda vâki' livâlarda, mukāta'ât ve cizye[14] ve sâyir mâl-ı mîrî cem'ine me'mûr olur. Ve mahbûs olan Etmekçi-zâde[15] Ahmed Efendi'nin sadâkati ma'lûm olur. Etmekci-zâde[16] Sefer Defterdârı iken sene semâne ve elf muharreminin[17] gurresinde Etmekçi-zâde'ye Baş-defterdârlık[18] ihsân oldukda*, dört cânibden müjdeler[19]. Sipâhî Oğlanları Ağası kapusunda mahbûs, lâkin Tanrı (تكرى) Te'âlâ hazretleri nasîb edüp, bir uğurdan 'azîzler du'âsı makbûl olup, dîndâr ü müstakîm olmağın,

1 olur ..... şaykalarına E : olup ve V
2 ta'yîn E : — V
3 köprüyü V : + görüp E
4 barutu ve V : barut E
5 tahmîl : tahmîn EV
6 olunan V : olan E
7 defterini E : defterin V
8 donbazların E : levâzımların V
9 cânibine V : cânibe E
10 ve V : + ve E
11 halkına E : halkının V
12 tahmîl : tahmîn EV
13 tevzî' olundu V : zahîre tevzî'lerine E
14 ve cizye V : malı ve cizye malların E
15 Etmekçi-zâde V : — E
16 Etmekçi-zâde E : — V
17 muharreminin E : muharremin V
18 Etmekçi-zâde'ye Baş-defterdârlık V : Baş-defterdârlığı, Baş-defterdâr'da Etmekci-zâde Baş-defterdârlığı E
* Bu sıralarda İstanbul'da Baş-defterdârlık makâmında Burhâneddin Paşa'nın olduğu belirtilmekle beraber (bk. İ.H.Danişmend, *İOTK*, V,260,261-2), ordu Belgırad'a vardığında sefer tedâriklerinin görülmesinde kendisinden daha lâyık bir kişi bulunmadığı gerekçesiyle Etmekci-zâde Ahmed Paşa yeniden Baş-defterdârlığa getirilir (Peçuylu, II,224).
19 dört cânibden müjdeler V : müjdeler dört cânibden E

Sadr-ı a'zam hazretleri[1], [V **121a]** Baş-defterdâr ederler. Beşâret haberi irsâl oldukda, perîşânî[2] sarık hâzır. Seğirdim ile otakda Sadr-ı a'zam hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüzlerin sürüp[3], Belgırad'da olan ekâbir ü[4] a'yân [ve] erbâb-ı Dîvân mübârek bâda gelürlerdi. Ve otakların kurup, Baş-defterdâr Ahmed Efendi, Rûznâmeci Lonka-zâde Efendi, Baş-tezkireci Dâvud Efendi ve Kodaman 'Ali Efendi Mukāta'acı[5] ve Mukābele-i Süvârî 'Ömer Efendi ve Bekir Halîfe ve Sâlih Halîfe ve Mehmed Halîfe Yavaşça ve Mahmûd Halîfe Mukābele-i Süvârî'de ve Piyâde 'Abdî Efendi ve Köse Hüseyn Efendi Mevkūfâtî ve Sarı Mehmed Halîfe. Ve Belgırad'da kusûr mevâcibler tevzî' olunurdu. Ve serhad kullarının mevâcibleri Kal'a Tezkirecisi olan Ağa-zâde hisâb ederlerdi. Hazîneden hasene verüp, serhad ağaları mesrûr, ri'âyetler olurdu.

Ve Temeşvar'da mîr-i mîrân ve yeniçeriden nevbetciler ve kul-oğulları ta'yîn olunmağın. Ve Mîr-i mîrân-ı Eğri'ye Bektâş Paşa ve Zağarcı-başı Muharrem Ağa ve Eğri kul-oğulları mevâcibleri ve zahîreleri ta'yîn olur. Budun'dan sâyir ahvâlleri görülürdü.

Ve[6] Sonbor'da Tatar Hân hazretlerinin[7] hâtırları mübrem olur. İbrâhîm Kethudâ ılgar ile Sonbor'da[8] Tatar Hân[9] hizmetinde olur. Hân rencîde olup[10], Kırım Vilâyeti'ne[11] gitmek tedârükünde iken Sâhib-i sa'âdet câniblerinden nâmeler ile harçlık ve[12] fâhir hil'atler ve sa'âdetlü[13] Pâdişâh'dan hatt-ı şerîf irsâl ederler. Ve Mahmûd Paşa ve 'Osmân Ağa, şaykalar ile Tatar Hân Gāzî Girây hazretlerine mahabbet ile, i'zâz [ü] ikrâmla[14] varup, teskîn ederler.

Ve sene semâne[15] ve elf muharreminin 'âşırında ordu, Sirem Sahrâsı'na 'azîmet edüp, otaklar ve haymeler ve şâhî darbuzanlar, dahi cebehâne geçüp, Mîr-i mîrân-ı Anadolu Sûfî Sinân Paşa ve sancak-beyleri ve alay-beyleri, çavuş ve[16] zu'amâ ve ehl-i tîmârları orduya dâhil olur. Sadr-ı a'zam hazretleri iltifâtlar edüp, hil'atler ihsân olur. Ve Sirem'de zu'amâ ve erbâb-ı [tîmâr][17] yoklanur, sırıklu cebelüleri görülür. Ve müteferrika ve çavuşlar yoklanur. Defter Emîni İbrâhîm Efendi ve Dîvân kâtibleri 'ale't-tertîb yoklanur ve

1 hazretleri V : İbrâhîm, bin sekiz târîhinde E
2 perîşânî E : perîşân V
3 sürüp V : + mübârek bâdâ E
4 ekâbir ü V : ekâbir E
5 Mukāta'acı V : + havâs ve gayri E
6 Ve V : + ve E
7 hazretlerinin V : — E
8 Sonbor'da E : — V
9 Hân V : + hazretlerine E
10 olup V : olur E
11 Vilâyeti'ne V : vilâyetlerine E
12 ve V : — E
13 sa'âdetlü V : + 'azametlü E
14 ikrâmla V : ikrâmlar ile
15 semâne E : semân V
16 ve V : — E
17 ehl-i erbâb-ı tîmâr E : erbâb-ı tîmâr V

ma'zûller yoklanur[1]. Ve Rumeli beyleri, Mîr-i mîrân-ı Rumeli Eyâleti Vezîr Mehmed Paşa Mohac'da donanma gemileri üzere **[V 121b]** me'mûrlar idi[2]; ba'dehû yoklanur. Ve Karaman Eyâleti Budun'da ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş da Budun muhâfazasında idiler.

Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa, mâh-ı mezbûrda Sirem Sahrâsı'na[3], Belgırad'dan teveccüh eder. Sirem'de[4] ve Belgırad'da Nüzül Emîni olan Mustafa Ağa ve Defterdâr yerine Tırban 'Ali Efendi'yi alıkoyup ve girüden gelen askerleri[5] sürmek fermân olunur.

Ve Âsitâne'den hatt-ı şerîf gelür[6]. Ve Eflâk cânibine Serdâr olan Vezîr Mahmûd Paşa, me'mûr olan askerler ile Rusçuk'da ve Tuna yalıların hıfz ederler. Ve Mihal'in tuğyânları mukarrer. Bin nefer cedîd cebeciler tahrîr olur. Ve[7] Rusçuk'da Ahmed Kethudâ zabt edüp, bir mikdâr Niğbolu'da, Vidin'de ve Sirem Sahrâsı'ndan mâh-ı muharremü'l-harâmın[8] evâsıtında teveccüh etdiler.

Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa menâzil-i Purhava'da palanka-i cedîd binâ ederler. Çöllük ve[9] ziyâde suya muhtâc vâdî olmağın, derin kuyılar kazdurup ve **[E 60a]** cedîd hânlar[10] binâ etdürüp, âyende vü[11] revende menâzillerde 'usret çekerlerdi. Ve asker de eyyâm-ı temmûzda piyâde cebeci ve yeniçerilerden su zahmetinde[12] ıztırâbda idiler. Ve menâzil-i Mitroficsa'da, Nehr-i Sava, ba'dehû Tovarnik-hânı, ekser menâziller çöller[13] ve tavîl menâzillerdir. Ba'dehû [V]ulkovar, [V]ulkovar kal'adır ve cisirdir, enhâr-ı Tuna kulağıdır[14]. Menâzil-i Palanka-i Dal, Tuna kenârıdır. Ve Re'îsülküttâb Mûsâ Efendi[15] hummâdan vefât etdiler. Hamza Efendi Re'îs[ülküttâb] oldukda, Hasan Bey-zâde Baş-tezkireci olur. Sinân[16] Efendi Küçük Tezkireci, Yûnus Efendi Mektûbî [olmağın].

Ve mâh-ı muharremin evâhırında[17] Osek Sahrâsı'nda kondular*. Ve Osek Köprüsü, enhâr-ı Dırava donbazlar üzere cisir[18]. Osek Kal'ası şedîd kal'adır[19].

1 yoklanur E : — V
2 idi V : — E
3 Sahrâsı'na V : Sahrâsı'nda alay ile E
4 Sirem'de E : Sirem V
5 askerleri V : askerler E
6 şerîf gelür V : şerîfler gelüp E
7 Ve V : — E
8 muharremü'l-harâmın V : muharremin E
9 Çöllük ve V : Çöllükdür E
10 cedîd hânlar V : ve hânlar cedîd E
11 vü V : — E
12 cebeci ..... zahmetinde V : yeniçeri cebecilerden su zahmetinden E
13 çöller V : çöllerdir E
14 [V]ulkovar, [V]ulkovar ..... kulağıdır E : — V
15 kenârıdır ..... Efendi V : kenârı. Merhûm Mûsâ Efendi Re'îsülküttâb E
16 Sinân V : Sinâ E
17 evâhırında V : evâhırı E
* Osek Sahrâsı'nda konulması 18 Muharrem 1008'dedir (*Nuhbe*, s.201; *Fezleke*, I,123; Na'îmâ, I,221).
18 cisir V : çisir E
19 kal'adır V : kılâ'dır E

İki kat Nehr-i Dırava sevâhilindedir. Kal'ada[1] toplar bî-nihâye[2]; şenlikler olup. Ve Osek Köprüsü, donbazlardan gayri iki mîl mikdârı karada ziyâde bataklık olmağın, elvâh ve kereste-i çûblardan kebîr köprüler binâ olunmuşdur.

Alaylar ile Sadr-ı a'zam olan İbrâhîm Paşa Osek'de karâr edüp, ordu ve[3] otak [u] bârgâh ve[4] haymeler ile sahrâlar müzeyyen olur. Ve Osek Sahrâsı'nda üç gün oturak olur*. Ve bin yedi lezez[5] mevâcibleri yeniçerinin mukâbele olur. Ba'dehû menzil-i mezbûrda kapu-kullarına[6] mevâcibleri tevzî' olur. Ve Sergi Emîni olan Kaşıkcı Latîf Efendi olduğu mukarrer. Ve sâbıkā Defterdâr olan[7] **[V 122a]** Burhân Efendi orduya dâhil oldukda, tahsîl etdükleri hazîne[y]i mîrîye teslîm ederler. "Ma'zûl ihtiyârdır" deyü rencîde olunmayup, Âsitâne'ye icâzet olur; Anadolu Defterdârlığı'n ihsân ederler. Ve mağzûb Satırcı Mehmed Paşa'nın malların ve yarar atların[8] teberrük içün damgalanur. Belgırad'dan[9] mâh-ı zilhiccede Âsitâne'ye gönderüp, makbûl olduğu mukarrer. Hakkında hatt-ı şerîfle[10] fâhir hil'at ve kılıc ile Kapucu-başı 'Osmân Ağa Osek'de dâhil olup, i'zâz [ü] ikrâm ile Sadr-ı a'zam hazretleri hil'at geyüp ve kılıcı[11] kuşandılar idi[12]. Ve Hân hazretlerine hatt-ı sa'âdet-makrûn ve fâhir hil'at, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinden irsâl olunur. Mezbûr Kapucu-başı[13] Osek'den ılgar eder. Hân hazretlerine hil'at-i fâhireyi irsâl ederler. Hân hazretleri ve[14] cemî'i emirzeler ile istikbâl eyleyüp[15], i'zâz [ü] ikrâm ile hil'at-i fâhire[y]i hezâr ta'zîm ile geyüp ve hatt-ı şerîf kırâ'at olunur. "Fermân sa'âdetlü Pâdişâhımındır" deyü hemân asâkir-i Tatar ile Peşte'ye 'azîmet ederler.

Ve ordu-yı hümâyûn mâh-ı mezbûrda Osek cisirlerinden 'azîmet ederler. Ve ağırlık[16] köprüden 'ubûr edüp, Burunvar (بورينوار) Palankası'nda, ba'dehû Mohac nâm sahrâda. Mohac Beyi, Budun'da[17] eyâletleri ile me'mûr olup, Mohac Kal'ası leb-i Tuna'da vâki'; dizdâr ve ağaları ile neferâtı karşu gelürler, şenlikler olur. Ol vâdîde iki gün tevakkuf olunmağın, Hân hazret-

1 Kal'ada V : Kal'adan E
2 bî-nihâye V : mübâlagadır E
3 ve V : — E
4 ve V : — E
* Osek Sahrâsı'nda bir hafta oturak olunmuştur (*Nuhbe*, s.201; *Fezleke*, 1,123; Na'îmâ, I,221).
5 bin yedi lezez V : lezez bin yedi E
6 yeniçerinin ..... kullarına E : yeniçerinin, kapu-kullarının menâzil-i mezbûrda V
7 olan V : — E
8 atların V : atlardan E
9 Belgırad'dan E : — V
10 şerîfle V : şerîf ile ve E
11 ile ..... kılıcı V : hil'at ü kılıc E
12 idi E : — V
13 Kapucu-başı V : + olan ılgar ile E
14 ve V : ta'zîm ile E
15 eyleyüp V : ederler E
16 ağırlık V : ağrıklar E
17 Budun'da E : Budun V

lerine tekrâr pîşkeşler ve hil'atler ve harçlık ve ba'zı eşribe kısmından, Silâhdâr-başı Husrev Ağa ve Sivas Beylerbeyisi olan[1] Mahmûd Paşa ile irsâl etdiler*.

Ve mâh-ı saferde Mohac menâzilinden teveccüh ederler. Bedosek Palankası'nda, ba'dehû Seksar hisârı ve sazlı köprüden 'ubûr ederler. Ba'dehû varoş-ı Toğna leb-i Tuna'dır; sahrâsında konulur. Ba'dehû Pahşa'da[2] Altunoluk nâm mevzi'de izdihâm ile geçüp, Fö[l]dvar'da sahrâda konulur. Ba'dehû Cankurtaran[3] Palankası'nda olan ağalar ve neferât istikbâl eyleyüp, ordu-yı hümâyûn sahrâda konulur. Asâkir-i İslâm Tuna'nın adasına[4] şaykalar ile 'ubûr ederler. Adada elmalar ve meyveler[5] firâvân. Ve Cankurtaran[6] menâzilinde oturak fermân ederler. Ve Budun'da donanma ile zahîre gemileri vâsıl [V **122b**] oldukda, der-anbar ederler.

Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr Mehmed Paşa tebdîl[en] orduya Cankurtaran Sahrâsı'nda[7] gelürler**. Sâhib-i sa'âdet hazretlerine mülâkat oldukda, hâk-i pâylarına yüz sürdüler. Müşerref olup, ri'âyetler edüp, fâhir hil'atler ihsân[8] etdiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Bosna Vâlîsi Hasan Paşa ve Dervîş Paşa Budun Kal'ası'ndan orduya gelürler. Hil'atler, 'atâlar edüp, tekrâr Budun'da ordularına teveccüh ederler; alaylar ile istikbâle hâzırlar idi. Ve Mîr-i mîrân-ı Budun, Budun askerleri[9] ile alaylarında saflarda ve Mîr-i mîrân-ı Karaman ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş ve Sivas ve Diyârbekir ve Rakka ve mîrlivâlar ve alay-beyleri saflar bağlayup, Palanka-i Hamza-bey Sarayı Sahrâsı'nda[10] gürûh alaylar izdihâmı, Budun sınuruna gelince mîr-i mîrân alayı dutup ve Serdâr Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân Gâzî İbrâhîm Paşa Cankurtaran'dan[11] 'azîmet ederler. Budun Vilâyeti'ne dâhil olurlar. Görez-İlyâs Sahrâsı önünde ordu-yı hümâyûn kurulur. Otak [u] bârgâh ve haymeler, Budun Kal'ası'na mukâbil[12] Tuna'ya karîb Tuna sevâhilinde Dicle misâl ılıcalar ve Tuna üzere köprü. Peşte Kal'ası karîb ve Peşte varoş ve kılâ', leb-i Tuna ve Tuna'nın vasatında kebîr adalar; Kovun ve Kızlar Adası olup, Vasıt

1 olan V : + Mîr-i mîrân E

* Ordu Osek'te iken Tatar Hân'ın Sonbor'dan ayrılmak istediği haber alınınca, ağır pîşkeşlerle Mihalicli Ahmed Paşa, Sivas Beylerbeyisi Mahmûd Paşa ve Silâhdâr Ağası Sonbor'a irsâl olunup, ta'zîm ve tevkîr ile Hân sefere davet edilmiştir (Na'îmâ, I,221).

2 Pahşa'da : Bahşa'da EV

3 Cankurtaran E : Cankotaran V

4 adasına V : adasında E

5 Adada ..... meyveler V : Adadan meyveler ve elif elmaları sîb E

6 Cankurtaran E : Cankotaran V

7 Cankurtaran Sahrâsı'nda V : Cankurtaran'da E

** Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Mehmed Paşa ve Rakka Beylerbeyisi Vezîr Ali Paşa Mohac'da orduya gelirler (*Nuhbe*, s.201; *Fezleke*, I,123; Na'îmâ, I,221).

8 fâhir ..... ihsân V : fâhire hil'atler E

9 askerleri V : askerler E

10 Sahrâsı'nda V : Sahrâsı'ndan E

11 Cankurtaran'dan E : Cankotaran'dan V

12 mukâbil V : mukâbele E

İskelesi Tuna kenârında bacdâr-hâne olduğu mukarrer. Mîrî câniblerinden emînler iltizâm ederlerdi. Ve karşusu Vişegrad Kal'ası, Ostorgon'a[1] karîbdir. **[E 60b]** Ve alaylar safları kat ender kat idi.

Sâhib-i sa'âdet hazretleri[2], Cankurtaran'dan Hamza-beyi[3] Sarayı Palankası'na gelince, iki taraflarında askere selâmlar verürdi. Ve Budun gāzîleri Kaya-burnu nâm dervend, Tuna sevâhili, ba'dehû Budun Sahrâsı izdihâmlar idi. Ve[4] Budun ve Peşte'nin ahâlîsi cem'iyyet edüp ve 'ulemâsı[5] ve meşâyihi ve serhadli ve Budun muhâfazasında olan kul-oğulları[6] ve neferât saflarda. Herkes silâhlu alay bayrakları ile ve Budun yeniçerisi, ağaları ile ve gönüllü alayı ve[7] hisâr erleri tekrîm ü ta'zîmler ile selâma durdular[8]. Ve Budun Kal'ası'ndan toplar şenlikleri ve Tuna'ya[9] doğru[10] ve Peşte'den sekdirme toplar atılurdı. Ve bu tantana ile ve[11] 'ünvân ile **[V 123a]** Serdâr Sadr-ı a'zam bi'l-cümleye rikkat[12] ile selâm verdiler. Serhad gāzîlerine iltifâtlar etmeğin, üslûb-i sâbık üzere[13] otaklarına dâhil oldukda, ziyâfetler ve kurbânlar zebh olup[14], mesâkînlere bezl olurdu. Ve Şehr-i Budun ve[15] içerü kal'ası ziyâret olunmağın, Barut-hâne ihrâk ve Gül-baba Tekyesi'nden varoş ve câmi'ler vîrân ve leb-i Tuna sevâhili etrâfları vîrân, binâsı lâzım ve içerü kal'anın toprak kullesi ve bedenleri ve sâyir mahallât ta'mîre muhtâc[16]. Ve kal'anın cevânibi, hendekleri cedîd kazılur. Meremmâtları[17] mühimm olmağın, cemî'i asâkire imeci[18] olmak fermân olunur. Mîr-i mîrân-ı Budun ve sâyir[19] mîr-i mîrânlardan imdâd, alay-beylerine tenbîh olunmağın, zu'amâya ve tîmâr ehli olan sipâhîlere gedükler ve kollar taksîm ü tevzî' etdiler. Sancakları ile alay bayraklarını[20] sınurlarına diküp, şenlikler ile ta'mîr ederlerdi. Ve kapukullarına başka sınurlar ta'yîn olunmağın, mîrî mi'mârlar ve neccârlar hâzır olup, zirâ' hisâbı üzere[21] her bölüklere gedükler tevzî' olup, zâbitler ile 'acele edüp, binâ olurdu. Ve toprak kulle[y]i Budun kullarına sipâriş edüp ve sâyir hendekleri müteferrika ve çavuşlar ve Sâhib-i sa'âdet tevâbi'lerine hisse su

1 Ostorgon'a V : Ostorgon E
2 hazretleri V : — E
3 Cankurtaran'dan Hamza-beyi E : Cankurtaran'da Hamzâ-bey V
4 Ve V : — E
5 'ulemâsı V : 'ulemâ E
6 kul-oğulları V : kul-oğlu E
7 ve V : + Budun'nun E
8 durdular E : dur dediler V
9 ve Tuna'ya E : Tuna V (4)
10 doğru V : + toplar atılurdu E
11 ile ve E : — V
12 rikkat V : rikkatler E
13 üzere V : — E
14 olup V : olur E
15 ve E : — V
16 etrâfları ..... muhtâc E : — V
17 Meremmâtları E : Mühimmâtları V
18 imeci V : meci E
19 Mîr-i mîrân-ı Budun ve sâyir V : — E
20 bayraklarını V : bayrakları E
21 hisâbı üzere V : hisâblarınca E

kullesi cânibleri ve[1] câmi'ler, Veli Bey Ilıcası ile Barut-hâne ta'mîr olurdu. Ve mâh-ı saferde mübâşeret olup, Budun Vilâyeti'nde ihrâk olunan yerleri ma'mûr etdiler. Ve Görez-İlyâs Palankası'nı evvelkiden sarp[2] ederlerdi. Ve Yanık'dan halâs olan kapu-kulları mevcûd olanları, Budun Kal'ası'nda üç sene[3] kapanmak şartı[4] üzere gedüklerin[5] mukarrer etdiler.

Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa hazretleri Tuna Köprüsü'nden 'ubûr ederler. Peşte Kal'ası önünde Tatar Hân mîrzâları ile ol cây-ı latîfde mülâkat oldukda, müşerref olup, sefer ahvâlinden müşâvere ederler. Küffâr-ı hâksârdan dil ü başlar gelür. "Nemçe ve Macarlar'dan yüz bin karârı kefere-i füccârlar[6], Ostorgon mukābili leb-i Tuna, Ciğerdelen nâm palankada, iki nehir ortasında kebîr tabur peydâ ederler. Köstebek misâl cevânib-i erba'asını mızraklar boyu hendekler kesüp, vasatı tabur tabya ve kulleler, her cevânibi çim toprak, şedîd kılâ' olur. İki cânibde taburlar edüp, toplar ve pırankılar ve tüfengli piyâde kâfirler içerüsinde ve Ostorgon'dan **[V 123b]** Tuna üzere köprü bağlarlar. Ve Ostorgon Adası'nda kefere-i fecere mukarrer ve Komaran'da, Tuna üzere cisirleri[7] mukarrer" derler.

Ve Budun gāzîlerinden nâmdârlar Nehr-i Lipol'u ve Nehr-i Garra'[y]ı 'ubûr ederler. Câsûs tarîkle[8] taburların müşâhede ederler; sıhhati ile haber verdiler. Serdâr Sadr-ı a'zam cemî' mîr-i mîrânlar ile ve ihtiyâr, umûr-dîde[9] kapu-kulları tarafından müşâverede su'âl etdiler. Ve serhadli ağalardan ve Üngürus seferlerin görüp, selefden yâdigâr kalan rüzgâr geçürmüş pîrlerden haber alurlardı[10]. Müşâverede: "Küffâr-ı hâksâr[ın] Ciğerdelen nâm vâdîde taburları olduğu [ve] Uyvar Kal'ası'ndan ihtirâz eder. Ve Ostorgon'dan ihtirâzları[11] mukarrer. Lâkin Ostorgon kebîr kal'adır, meteris ahvâlidir, muhâsara olunması enfa'[dir]. Taburu imdâd içün hâzır[dır][12]. Tuna mukābelesidir; taburları perâkende olup, küffâr-ı hâksârı feth edüp, taburları[13] ber-taraf olmayınca kal'aya çâre olmaz" derler. Budun ahâlîsi: "Ostorgon serhad iken şimdi Budun serhad oldu. Elbetde Ostorgon Kal'ası'na ikdâm olunsun[14]" derler. Mîr-i mîrânlar ve serhad beyleri: "Tatar Hân hazretlerinin murâdı Uyvar Vilâyeti ihrâk olması evlâdır" derler. Yeniçeri ocağı ittifâk üzere cevâb verdiler: "Vakit dar oldu. Rûz-i kāsım eyyâmı karîb, inşâ'allâh ba'dehû

1 ve V : — E
2 sarp V : sarb E
3 sene V : + şart üzere E
4 şartı V : — E
5 gedüklerin E : gedükleri V
6 füccârlar V : Macarlar ve E
7 cisirleri V : cisir E
8 tarîkle V : tarîk ile E
9 umûr-dîde V : umûrda perverîş olmuş E
10 alurlardı V : alurdı E
11 ihtirâzları V : ihtirâzı E
12 içün hâzır V : edüp E
13 taburları V : taburu E
14 olunsun V : olsun E

Ostorgon'dur" deyü hayr du'âlar edüp[1], Uyvar ve tabur üzerine mukarrer oldu[2]. Hân Gāzî Girây, Tatar askerleri[3] ile Hatvan ve Filek câniblerinden hareket edecek oldular.

Serdâr Vezîr-i a'zam hazretleri, ordu ile Peşte'ye 'ubûr edüp*, Vasıt varoşu[4], Novigrad Boğazı'ndan balkanları geçüp gitmek tedbîri mukarrer oldukda, on kıt'a kolonborina alay topları, Peşte'ye Tuna Köprüsü'nden 'ubûr edüp ve şâhî darbuzanlar ve kifâyet mikdârı cebehâneler ve Budun Beylerbeyisi ile Bosna Eyâleti, Budun muhâfazasında kalur. Mîr-i mîrân-ı Rumeli çarkacı ta'yîn[5] olunmağın ve Anadolu ve Karaman ve Sivas ve Diyârbekir ve Mar'aş Eyâleti dündâr ve Şâm kullarından beş yüz nefer tüfengli nâmdâr süvârî[6] silâhşorlar orduya dâhil olur; dündâr fermân [**V 124a**] olunmağın[7].

Ba'dehû Serdâr-ı a'zam İbrâhîm Paşa, alaylar ile Tuna Köprüsü'nden[8] 'ubûr etdiler. Ve Peşte Sahrâsı'nda Tekye sınurunda konulup, menâzil ü merâhil kat' ederek, Vasıt varoş [ve] palankasına dâhil **[E 61a]** oldular. Ve[9] Vasıt varoşu ve palankasında olan kefereden bir ferd kalmadılar. Tuna nesedleri ile karşu Vişegrad'a karâr ederler. Vezîr-i a'zam hazretleri Vasıt altında çadırlar kurdular**. Ve ordu-yı hümâyûn sahrâda karâr edüp[10], üç gün oturak emr eylediler[11]. Top Arabacı-başı ma'zûl olup[12], Firenk Ahmed Ağa Arabacı-başı olup[13], Vasıt varoşların zabt etmeğin ve neferât tahrîr edüp, palankaya kapadılar. Ba'dehû göç fermân olur.

Derbend ü balkan geçüp, ağırlıklar hezâr dikkatler ile. Novigrad Kal'ası altından alaylar 'ale't-tertîb Novigrad[14] Derbendi aşılup geçerler iken, Novigrad Kal'ası kûhda, bâlâda olmağın, kefere-i fecereler[15] toplar ile[16] nişâna alup, ağırlıkları dökerlerdi. Lâkin Hakk Te'âlâ hıfz edüp, bir ferde zarar olmazdı. Rumeli askeri derbendi geçüp, sahrâya dâhil oldukda, Yeni Palanka

1 du'âlar edüp V : du'â[y]ı E
2 oldu V : oldukda E
3 askerleri E : askeri V
* Rebî'ulevvelin 7'sinde Serdâr ve Yeniçeri Ağası da köprüden geçip, Peşte Sahrâsı'na konulmuştur (*Nuhbe*, s.201; *Fezleke*, I,124; Na'îmâ, I,222).
4 varoşu V : varoş E
5 ta'yîn V : nasb (?)E
6 süvârî E : — V
7 olunmağın V : + ve ordu-yı hümâyûn Peşte'ye 'ubûr ederler, Tuna Köprüsü'nden E
8 Tuna Köprüsü'nden V : — E
9 Ve E : — V
** Vaç (Vasıt=Waitzen) Kalesi yakınına ordunun konması, rebî'ulevvelin 21'indedir (*Nuhbe*, s.202; *Fezleke*, I,124; Na'îmâ, I,222).
10 edüp V : ederler E
11 eylediler V : etdiler E
12 olup V : oldukda E
13 olup V : olmağın E
14 Novigrad V : نوعاز E
15 kefere-i fecereler E : kefereler V
16 ile V : + pertâv E

nâm kılâ'[ı] küffâr[1] zabt ederler. Mîr-i mîrân-ı Rumeli alayların bağlayup, kal'aya hücûmlar oldu[2]. Palankanın iki cânibi[3] batak ve[4] sazlık; topların savurup, piyâde kefere tüfengli karîb olanlara palankadan şakalozlar ve kunbaralar ile ceng ü muhârebelerde. Ve Yeniçeri Ağası ile Kethudâ Bey, yeniçerinin alayı kal'aya dâhil olup, meteris peydâ ederler. Bir mikdâr tüfeng ile ceng ederler[5]. Vezîr-i a'zam Kethudâsı olan Mehmed Ağa'nın segbânları bir cânibden guluvda. Ve ordu sahrâda kondu; otaklar [ve] çadırlar kurulur. Dört dâne şâhî darbuzanlar kurup, palankaya[6] gönderdiler. Salât-ı 'asr vakti idi; mübâşeret olunmağın. Ahşam vaktinde kâfirler uğrın kapudan[7] firâr ederler. Bataklarda ve ekser sazlıklarda kalurlar. Gâzîler bataklardan kefere[y]i giriftâr edüp, Sadr-ı a'zam huzûruna kayd [ü] bend ile kâfirleri[8] getürüp, harca sürdüler. İn'âmlar [ve] haseneler 'atâ olurdu. Baş u dil getürenlere onar[9] hasene ihsân olurdu. Cedîd Palanka'[y]ı zabt edüp, ihrâk etdiler. Dahi topların kabz edüp[10], orduya teslîm **[V 124b]** olunmağın.

Ve menâzil-i mezbûrdan Nehr-i Lipol Palankası vîrân idi. Enhâr-ı Lipol kebîr ırmak, eğrim çalardı. Ağırlıkları ve katârları hezâr zahmet ile yeldürüp; üştürleri katârlar ile 'ubûr etdürdiler. Ve mâh-ı rebî'ulevvelin yedisinde*, Mîr-i mîrân-ı Rumeli Eyâleti ve Mîrlivâ-i Köstendil ve[11] Mîrlivâ-i Üsküb ve Mîrlivâ-i Alacahisâr ve Mîrlivâ-i Vı[ı]çıtrın ve Mîrlivâ-i Ohri ve Selânik ve Dukagin beyleri ilerüde karavullar ve sâyir sancaklar Mîr-i mîrân Vezîr Mehmed Paşa ile, keferenin[12] tabur tabyaları Ciğerdelen Sahrâsı'nda[13] üzerine ta'yîn edüp, ılgar ile teveccüh etdiler. Lâkin Nehr-i Garra demekle meşhûr ırmak-ı kebîr ziyâde tuğyân üzere, akındısı gâlib idi. Süvârî Rumeli askeri[14] 'ubûr edüp, bendler peydâ edüp, değirmenlerden kalur, Garra üzere[15] te'hîr olur. Kefere-i füccârlar taburları[16] bırağurlar; asâkir havflarından Tuna köprülerinden 'ubûr edüp, cisri kat' ederler. Ve bir mikdâr kefere havfden firâr edüp[17], Mîr-i mîrân-ı Rumeli Nehr-i Garra'dan seğirdim ile leb-i Tuna[18]

1 kılâ'[ı] küffâr E : küffâr kılâ' V
2 kal'aya ..... oldu E : hücûm oldukda V
3 cânibi V : cânibleri E
4 ve V : — E
5 ceng ederler V : cengler etdiler E
6 palankaya E : kal'aya V
7 kapudan V : kabudan E
8 kayd ..... kâfirleri E : — V
9 onar V : onarar E
10 topların kabz edüp E : topları kabz olup V
* Rebî'ulâhırın 2'nci günü İpol (Lipol) Nehri geçildiğine göre (bk.Na'îmâ, I,224), bu sırada rebî'ulevvel ayında olunmaması gerekir.
11 ve V : + ve E
12 keferenin V : — E
13 Sahrâsı'nda V : + kefere-i fecerenin E
14 Rumeli askeri V : asker-i Rumeli E
15 üzere E : üze[r]e V
16 taburları V : tabuı E
17 firâr edüp V : firârda E
18 Tuna V : Tuna'[y]ı E

sevâhilinde alaylar[1] ile saf bağlayup, te'hîrde ve gâzîlerden biraz neferât seğirdim ile sahrâda yetmiş seksen kefereye rast gelürler. Tîğlerden geçürüp, ba'zı[2] diller giriftâr edüp, kayd [ü] bend ile[3] getürdüler. Mîr-i mîrân-ı Rumeli Kethudâsı ile karşu[4] Serdâr Sadr-ı a'zam hazretlerine gönderdiler. Vâki' olan ahvâli 'arz etdiler.

Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân[5] İbrâhîm Paşa, mâh-ı rebî'ulevvelde ordu ile enhâr-ı Garra'[y]ı 'ubûr edüp*, Ciğerdelen Sahrâsı'nda otak u bârgâhlar ve çadırlar ve ordu-yı hümâyûn tezyîn, Tuna'ya mukâbele kurulup, Ostorgon Kal'ası karşu[sun]da alaylar gösterdiler. Kefere-i füccârlar mahûf, lâkin rahne gösterdiler; kefere hîle etdiler. Ve Garra Suyu tuğyân idi. Topları 'ubûr edüp, ordu başında zencîrleyüp, yeniçeriden on oda[y]ı[6] ta'yîn edüp, hıfz ederlerdi. Ve cebecilerden bir mikdâr neferât ve cebehâne hâzır idi. Ve karavullar cevânib-i erba'a[y]ı muhâfaza ederlerdi. Ve Tuna sevâhilinde bölük halkı ta'yîn idi; alaylar[7] ile nevbet dutup, karavullarda idiler. Ve[8] ibtidâ-i şeb, mağrib vaktinden sonra, **[V 125a]** orduda meş'aleler[9] ve mumlar ile zeyn olup, çadırlarda donanmalar fermân olundukda, Tuna'ya karşu çadırlarda[10] fânûslar ve mumlar[11] ile tezyîn oldukda, yeniçeri cemâ'ati odalarında üçer[12] nevbet tüfeng şenlikleri edüp, üçer[13] sâ'at araları kesilmeyüp ve toplar[14] atılup, ol vâdîde olan şenlikler bir târîhde olmaduğu mukarrer. Ve kefere[15] mahzûn u mahûf, gayretlerinden ahmak kâfirler, Ostorgon'dan topların ve tüfenglerin birer def'a atup, nedâmetlerinden Tuna'dan köprülerin ref' ederler. **[E 61b]**

Vezîr-i a'zam hazretleri dört gün[16] Ciğerdelen Sahrâsı'nda oturak fermân[17] edüp, ba'dehû Uyvar Kal'ası'na teveccüh ederler. Ve Nehr-i Garra'[y]ı tekrâr 'ubûr etdiler. Menâzil-i Uyvar varoşu üzerine hareket etdüklerinde, ol nâhiyelerde olan re'âyâ-i[18] kefere tebdîl-i mekân ederler; Alaman dağlarına firâr ederler[19]. Tatar Hân ol sahrâda akınlara icâzet verüp,

1 alaylar V : bir mikdâr alay E
2 ba'zı V : ba'zıların E
3 bend ile V : ü bend E
4 karşu E : — V
5 Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân V : Vezîr-i a'zam olan Âsaf-ı zemân, dilâver, 'âdil E
* Rebî'ulâhırın 2'nci günü İpol (Lipol) Nehri geçildiğine göre (bk.Na'îmâ, I,224), bu sırada rebî'ulevvel ayında olunmaması gerekir.
6 oda[y]ı E : oda V
7 alaylar V : alayları E
8 Ve E : — V
9 meş'aleler E : meş'ale V
10 çadırlarda V : + meş'aleler ve mumlar E
11 ve mumlar V : — E
12 üçer V : üçerer E
13 tüfeng ..... üçer V : tüfengler ile şenlikler edüp, üçerer E
14 toplar V : + da E
15 Ve kefere V : kefere mağrûr düşüp E
16 gün V : eyyâm E
17 fermân V : — E
18 re'âyâ-i E : re'â[yâ]'-i V
19 ederler E : edüp V

Uyvar etrâflarında olan karyeleri ihrâk ederler. Dahi esîrler, 'avrat u[1] oğlan sürüp, orduda fürûht olurdu. Uyvar câniblerinde[2] üç menâzil mikdârı akın olur. Dört gün tevakkuf olunmağın: "Ciğerdelen Vâdîsi'nde kefere taburu olduğu kadîm tabyalarına küffâr-ı fecere Ostorgon'dan Tuna üzere köprüler kurulup, kefere asâkirleri 'ubûr etdiler. Garra'dan geçüp, Uyvar Kal'ası'na imdâda gelmek tedârükünde" deyü haberler orduya dâhil oldukda, Sadr-ı a'zam hazretleri tekrâr tabur üzerine 'avdet ederler*.

Mâh-ı rebî'ulevvelin on yedinci günü[3], yevmü's-sebtde enhâr-ı Garra'dan murûr edüp[4], Ciğerdelen Sahrâsı'nda yurdda ordu-yı hümâyûn kurulup, küffâr-ı hâksârdan nâm u nişân yok[5]. Bir def'a köprüyü kurduklarında câsûsları haber ederler: "Serdâr Sadr-ı a'zam Uyvar'dan 'avdet etdüğü mukarrer; Tatar Hân ile tabura teveccüh etdiler" derler. Kefere köprüden geçmekden fârig olup, Ostorgon'da karâr ederler. Girü vâdî-i mezbûrda, ordu ile Vezîr İbrâhîm Paşa dört gün[6] oturak etdükde: "Ciğerdelen Vâdîsi'nde oturak câyiz[7] değildir. Enhâr-ı Garra **[V 125b]** taşkın[ı] ziyâde, akmdısı gâlib nehirdir. Vakti muhâlifdir, cisir dutmaz. Asker-i[8] İslâm 'ubûr etmede zahmet çekilür" deyü haber verdiler[9]. "Vakitde müsâ'ade yokdur ve[10] rûz-i kāsım yakındır" deyü[11] Budun cânibine teveccüh etmeği evlâ bilürler.

Asker-i İslâm ile Serdâr Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa[12] tekrâr Nehr-i Garra'[y]ı 'ubûr edüp, Filek ve[13] Hatvan serhaddinden cânibe 'azîmet ederler. Menâzil ü merâhil[14] kat' ederek, mâh-ı rebî'ulâhırun evâyilinde Peşte'ye dâhil olurlar.

Ve Tatar Hân hazretleri, asker-i Tatar[15] ile Kırım cânib lerine 'azîmet etmek recâ eder[16]. Sâhib-i sa'âdet hazretleri, Hân hazretlerine ri'âyetler ve ihsânlar ederler. Ba'dehû icâzet fermân ederler. Lâkin sene tis'a ve elf târîhinde vâki' olacak Üngürus seferine altmış bin Tatarlar ile büyük karındaşı ve yahud Sultân bende-zâde[y]i göndermeğe ta'ahhüdleri olur. Ve ikrârları

1 'avrat u V : 'avrat E
2 câniblerinde V : cevâniblerinde E
* Ordunun avdeti *Nuhbe*'ye göre (s.202) 28 rebî'ulevvelde olmuş görünüyor.
3 günü E : gün V
4 edüp V : ederler E
5 nişân yok V : nişânları yokdur E
6 gün V : eyyâm E
7 câyiz V : çâyiz E
8 Asker-i V : Asâkir-i E
9 verdiler V : + rebî'-i ûlânın evâhırında Nehr-i Garra'[y]ı 'ubûr ederler; lâkin ziyâde ihtirâz ile mürûr olunmağın E
10 ve V : — E
11 yakındır" deyü V : karîbdir اعظم E
12 Paşa V : + ile E
13 Filek ve V : فياك E
14 ü merâhil V : merâhiller E
15 asker-i Tatar V : asâkir-i Tatarlar E
16 eder E : olunur V

üzere inşâ'allâh hizmet-i seferden yüz döndürmeyüp, 'ahd ü karâr ederler. Ba'dehû Hân hazretlerine fâhir hil'atler ve mücevher eğerlü atlar pîşkeş keşîde olur. Ba'dehû vedâ' edüp, Sonbor'dan Varadin Kal'ası'nın önünden köprüyü cedîd[en] Tuna üzere binâ vü ta'mîr ederler. Hân hazretleri Tuna Köprüsü'nden[1] Kırım câniblerin dutup, 'azm ederler.

Sadr-ı a'zam İbrâhîm Paşa Peşte'de yirmi gün[2] oturak nidâ ederler. Budun Vilâyeti'nde Rumeli Beylerbeyisi[3] olan Vezîr Mehmed Paşa'ya serdârlık pâyesiyle Budun muhâfazasına ta'yîn ederler. Ve Turnacı-başı'yı otuz oda ile yeniçeri neferâtlarından Budun Kal'ası'na nevbetci korlar. Ve cebecilerden ve topculardan ve arabacılardan ve kunbaracılardan ve bin nefer kul-oğlu cedîd ve bin nefer kul-oğlu 'atîklerden şart ile ta'yîn olur. Ve bölük halkından bin nefer terakkî ile tahrîr olur. Gönüllü altı bölüklerden alıkorlar. Ve bölük şartıyla yeniçeriden ve cebeciyândan, topculardan ve arabacıyândan, kānûnları üzere ber-murâd olurlar ve Budun muhâfazasında[4] kalurlar. Ve mîrlivâlardan ve alay-beylerinden Rumeli'nin askerleri[5] **[V 126a]** 'ale't-tertîb Budun muhâfazasında kışlada mevcûd kalurlar[6]. Ve Budun'da hazîne ve zahîreler müstevfâ kalur[7]. Ve Budun aklâmı, başka Budun kullarına ta'yîn idi. Mîr-i mîrân-ı Budun Süleymân Paşa, eyâletlerinin sancakları zu'amâları ve Semendire Beyi ve Sirem Beyi ve sâyirleri Budun'da kışlarlar[8]. Ve İstoni-Belgırad'a yeniçeri nevbetcileri ve cebeci ve[9] topcu ve arabacılardan nevbetciler ta'yîn ederler. Ve Sivas Eyâleti['ni] İstoni-Belgırad'a ta'yîn ederler. Ve Anadolu mîr-i mîrânları Başka'da kışlada kalur. Ve Karaman Beylerbeyisi'ne icâzet olur; Karaman'a icâzet ile[10] 'azîmet eder. Ve Mar'aş mîr-i mîrânlarına icâzet olur, Mar'aş eyâletlerine 'azîmet ederler. Ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Belgırad'da kışlarlar.

Ve mâh-ı rebî'ulâhırun evâsıtında, Sadr-ı a'zam hazretleri Budun hizmetlerin edâ edüp, **[E 62a]** Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vâlîsi Vezîr[11] Mehmed Paşa'ya fâhir iki sevb hil'atler[12] ve kılıc ve sorguçlar ihsân olunmağın. Ve Eğri'de Mîr-i mîrân olan Bektâş Paşa'ya hil'at gönderüp. Ve Zağarcı-başı olan Hurrem Ağa ref' olup[13], orduya da'vet olunur; sefer-i hümâyûna me'mûr olurlar. Yeniçerinin nevbetcileri yerlerine yeniçeriden ve cebecilerden cedîd nevbetciler ta'yîn ederler. Ve Temeşvar'da olan nevbetciler ref' oldukda, cedîd nev-

1 Köprüsü'nden V : + 'ubûr ederler, Hân hazretleri E
2 gün V : eyyâm E
3 Beylerbeyisi V : Mîr-i mîrân E
4 ve Budun muhâfazasında V : Budun'da E
5 Rumeli'nin askerleri E : Rumeli askeri V
6 kışlada mevcûd kalurlar E : kalup V
7 kalur V : + kalur E
8 kışlarlar V : kışlalar E
9 ve cebeci ve V : cebeci E
10 icâzet ile V : — E
11 Vezîr E : — V
12 fâhir ..... hil'atler E : iki hil'at V
13 olup V : olur E

betciler gönderdiler. Ve mevâcibleri[1] içün hazîne gönderüp ve Budun'dan kat'-ı 'alâka[2] oldukdan sonra ordu-yı hümâyûn, mâh-ı rebî'ulâhırun yirmi dördünde rûz-i kāsım olduğu mukarrer[3]. Peşte Kal'ası altında eyyâm-ı rûz-i kāsım geçdükde[4], Bosna eyâletlerine icâzet olur. Mîr-i mîrânlar[5] Peçu[y]'(پجو) da kışlamağa tekrâr izin olur. Etrâf-ı Osek ve Sigetvar serhadlerin muhâfaza fermân ederler.

Asâkir-i İslâm[6] Karye-i Keşkemet cânibleri ile 'azîmet olunmağın, Bayad Kazâsı'ndan dahi Sonbor'dan menâzil[7] ü merâhil kat' edüp, Varadin Kal'ası'nda Tuna üzere cedîd köprü bağlanup[8], ordu-yı hümâyûn küllî[9] 'ubûr ederlerdi. Lâkin eyyâm-ı şitâ vakti olmağın, köprüden 'ubûr olundukda, masar[10] mevâcibleri yeniçeriye ve bölük halkına ve cemî'[11] kapu-kullarına tevzî' olunup[12], **[V 126b]** ve ağalar kapularına tenbîh ederler. Bölükleri 'acele devr edüp, bir ferd eğlenmeyüp, kışlalarına 'azm edeler. Girü[13] rûz-i hızırdan mukaddem Belgırad'da hâzır olup, yoklamada mevcûd bulunmak fermân olur.

Sâhib-i sa'âdet hazretleri Belgırad'a teveccüh etdiler. İslankamen (اسلام قامون) nâm menâzillerden Belgırad'a dâhil oldukda, Belgırad Kal'ası'ndan toplar şenlikleri olur. Alaylar ile Belgırad'da Înehân Bey saraylarında kışlak etdiler. Ve Defterdâr Ahmed Efendi ve ehl-i Dîvân Belgırad'da hâneler tahliye edüp, üslûb-i sâbık üzere kışladılar. Ve Yeniçeri Ağası olan Tırnakçı Hasan Ağa'ya ve Yeniçeriler Kethudâsı ve zâbitleri ve odalarına icâzet olur; Âsitâne'ye gitmek fermân olunmağın, Muhzır Ağa ve ba'zı odalar Belgırad'da kalurlar. Ve bölük ağalarından Silâhdâr Ağası ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası ve Gurebâ'-i Yemîn Ağası ile kethudâları ve kâtibleri ve mukâbele halîfelerinden[14] Bekir Halîfe ve Mehmed Halîfe defter ile Âsitâne'ye emr olunmağın. Ve Belgırad'da Ebnâ'-i Sipâhiyân Ağası ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası ve Gurebâ'-i Yesâr ağaları, Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa ile Belgırad'da kaldılar. Ve Cebeci-başı ve Topcu-başı, sefer-i hümâyûn mühimmâtların evvel-bahâr-ı huceste âsârda görmek içün Âsitâne'ye gitmek icâzet olunmağın ve mühimmât defterleri tahrîr olunup[15], teslîm olunur[16]. Ve Sergi Emîni olan 'Abdüllatîf Efendi,

1 mevâcibleri V : mevâcibler E
2 Budun'dan kat'-ı 'alâka V : kat'-ı 'alâka Budun'da E
3 olduğu mukarrer E : geçdükde V
4 eyyâm-ı ..... geçdükde E : — V
5 Mîr-i mîrânlar V : Mîr-i mîrânları E
6 Asâkir-i İslâm V : Askerü'l-İslâm E
7 menâzil V : ve menâziller E
8 Tuna ..... bağlanup V : cedîd köprü Tuna üzere bağlanur E
9 küllî E : — V
10 masar V : sene tis'a semâne ve elf masarı E
11 ve cemî' V : tevzî' olunmağın ve cemî'i E
12 olunup V : olunur E
13 Girü E : Lâkin V
14 halîfelerinden E : halîfeleri V
15 olunup V : olunur E
16 olunur V : olunmağın E

cemî'[1] üştürleri[2] ve bârgîrleri ve mîrî bârgîrleri Filibe'ye ve gayri kazâlarda kışlaya fermân olundukda, 'acele ile tedârükleri ile gönderdiler. Ve Âsitâne'ye telhîsler ile kapucu-başılardan Sûfî 'Osmân Ağa ta'yîn olunmuş idi. Mukaddemâ 'azîmet edüp, ba'dehû Âsitâne-i sa'âdet'den kılıc ve fâhir hil'atler ile ve nâme-i hümâyûn ve hatt-ı şerîf sâdır olur; Belgırad'da kışlamak içün. Kā'ide üzere i'zâz [ü] ikrâm ile Dîvân-ı 'âlî olur. A'yân-ı devlet hâzır olup[3], emr-i şerîf kırâ'at olunur[4]. Ba'dehû fâhir hil'atler geyüp ve kılıc kuşanup ve murassa' sorguç takınup, dahi ehl-i Dîvân "Mübârek bâd[5]" [deyü] hâk-i pây-i şerîflerine yüz[6] sürdüler; fî cumâdelûlâda sene 1009*.

Ve evvel-bahârda olan sefer-i hümâyûn **[V 127a]** tedârükleri[7] görülmek fermân olur. Eğer zahîre ve şaykalar ve gemiler tecdîdi, sâbıkā binâ olunan kazâlarda[8] ta'mîr olurdu. Ve donbaz gemileri ve elvâh-ı çûp meteris içün ve Samakov Me'âdini'nden[9] âhen kürekler ve kazmalar ve toplara âhen kundaklar ve âhen dingiller ve İvranya Kazâsı'ndan resen-i isparçina ve komena ve resen-i tîre ve Pojega[10] Livâsı'nda Rumeli kalkanı ve kostanicse sırıklar ve Nemçe Kazâsı'ndan[11] keresteler ve Banaluka'da top yuvalağı ve Bah Me'âdini'nde[12] yirmi bin dâne bedoloşka yuvalakları dökülür. Ve Srebrenice (سرسنجبسّه) Kazâsı'nda ve Üzice (اوزيحسه) 'de gararlar ve torbalar[13] ve Üsküb'de ve Kalkandelen Kazâsı'nda kîçe-i sürh ve cebehâne levâzımı ve[14] Selânik'de câmûşlar iştirâsı ve Lofça'dan[15] yörükler, beyleri ile zabtlarında ve yeniçerinin sakaları mühimmâtları meşk ü musluklar ve bin re's bârgîrler iştirâ ile cem' olur. Ve anbarda neccârlar ve haddâdlar cem' olup, toplara kundaklar ve tekerlekler ta'mîr olunmağın, ba'dehû âhen ile demürlenürdü. Ve Belgırad'da Ker-hâne'de gemiler içün enikli şaykalar tucdan[16] dökülürdü. Ve Belgırad'da rûz [u] şeb hizmet üzere idiler.

Ve Budun eyâletlerinde muhâfazada olan Vezîr Mehmed Paşa da[17] serhadleri görüp, 'aduv kefereden hıfz etmek üzere ve[18] etrâflara câsûslar

1 cemî' V : cemî'i E
2 üştürleri V : + ve üştürânları E
3 olup V : olur E
4 olunur V : olur E
5 "Mübârek bâd" E : — V
6 yüz V : yüzler E
* Müellifimiz burada sehven 1008 yerine 1009 yazmış görünüyor.
7 tedârükleri V : tedârüklerin E
8 olunan kazâlarda V : olan kazâlarda (قضلرده) E
9 Me'âdini'nden V : Me'âdini'nde E
10 Pojega : Pojaga EV
11 ve Nemçe Kazâsı'nda V : ve ve Nemçe Kazâsı'nda E
12 Me'âdini'nde E : Me'âdini'nden V
13 Ve [Srebrenice]..... torbalar E : — V
14 ve V : + ve E
15 Lofça'dan V : Lofca'dan E
16 tucdan V : tuçdan E
17 da E : — V
18 etmek üzere ve V : üzere ve etmekde E

gönderüp, kefere taburlarından[1] istimâ' ederlerdi. Ve Nemçe Kıralı ve Erdel Kıralı[2], [ve] Macar'dan haber bilinmezdi. Ve Papa Kal'ası ve Tata Kal'ası ve Pespirim[3] ve Samartin kal'alarını[4] küffârlar zabt ederlerdi. Yanık uğurlandukda, mezbûr kılâ'lar Yanık Kal'ası'na karîb olmağın, içlerinde muhâfazada neferât kalmayup[5], Firengistân'dan kefereye imdâd[6], yedi yüz piyâde tüfengli Firenkler, Papa Kal'ası'nda cengçi[7] kalur. Nemce kâfirlerinden dört yüz kefere dahi Papa'da Firenkler ile ihtilât ederler. Etrâflarında olan kal'alarda Hırvat ve Firenk ve Macarlar imtizâc etmezler; her gâh Firenk kefereleri ile muhâlefet üzere olurlar. Nemce kâfirleri ile Papa Kal'ası'nda Firenkler muhârebe ederler. Firenk keferesi gālib gelür. Nemce keferelerine kılıc koyup mürd ederler; Papa Kal'ası'n Firenkler zabt ederler. Nemçe Kıralı haber gönderüp: "Papa'dan kat'-ı 'alâka eylen. İcâzet ile vilâyetinüze gidün. İllâ sonra **[V 127b]** cebrî kal'a[y]ı alup, cümlenüzi katl ederüz" derler. Firenk keferesi i'timâd etmeyüp[8], Papa'dan ayrılmazlar[9], hıfz ederler. Nemçe Kıralı cem'iyyet ederler. Turvinde hatvanlar ile yirmi bin kefere hâzır [olup], top çeküp, Papa Kal'ası'na gitmek tedârükünde iken, Firenk hatvanları turvin ederler. Nemçe'den havf edüp: "Gayri vilâyetlerimüze 'azîmet mümkin değil. Şimden sonra İstoni-Belgırad'a haber gönderüp, dört Firenk Beyi, dört yüz elli Firenk keferesiyüz" derler. **[E 62b]** "Sa'âdetlü *Pâdişâhımıza tâbi' oluruz*, kabûl edersenüz" deyü[10].

İstoni-Belgırad'da muhâfazada olan[11] Mahmûd Paşa* ve mîrlivâsı mektûb inşâ edüp, Budun'da olan Serdâr Vezîr Mehmed Paşa'ya 'arz ederler. Mîr-i mîrân-ı Rumeli[12] Belgırad'da Sadr-ı a'zam hazretlerine 'arz eder. "İcâzet ü ri'âyet[13] olur" derler. Firenkler bir uğurdan itâ'at gösterüp, Papa Kal'ası'n lağım ile ihrâk [u] vîrân ederler**. Dört Firenk Kapudânı ve[14] dört yüz elli ne-

1 taburlarından V : taburılarından E
2 Kıralı V : — E
3 ve Pespirim E : — V
4 kal'alarını V : kal'aları E
5 kalmayup V : + kefereden Firenkler imdâd E
6 kefereye imdâd V : — E
7 cengçi V : çengçi E
8 etmeyüp V : edüp E
9 ayrılmazlar V : ayrılmayup E
10 kabûl ..... deyü E : derler V
11 olan V : — E

* Papa Kalesi'ndeki Firenkler'in itâati sırasında İstoni-Belgırad muhâfazasında Bosna Beylerbeyisi Dervîş Paşa vardır. İstoni-Belgırad Sancak Beyi de Arnavud Hasan Paşa'dır (Peçuylu, II,228).

12 Rumeli V : + alayı ile E
13 eder ..... ri'âyet V : ederler, icâzet olur ve ri'âyetler E

** Diğer kaynaklarda Papa Kalesi'nin teslîminde kalenin yakılıp tahrîp edilmesinden bahis yoktur (Peçuylu, II,229; *Fezleke*, I,126; Na'îmâ, I,226-227). İtâat eden Firenkler'in sayısı ise 5-600 kadar gösterildiği gibi (Peçuylu, II,229; *Fezleke*, I,126; Na'îmâ, I,226-227), 2.000 kişi olarak da gösteriliyor (Hasan Bey-zâde, II,221; Solak-zâde, s.655). Na'îmâ, Papa Kalesi'ndeki Firenkler'in itâatleri ve kalenin teslîmi olayını Hasan Bey-zâde ve 'Abdülkâdir rivâyetlerine göre naklettiğini kaydetmiştir. Aslında Na'îmâ müellifimizin

fer piyâde Firenkler tüfengli, derbend, balkan ve sarp belenlerden[1] bir mikdâr[2] azık tedârük ile Polata'dan[3] İstoni (اوستونی) -Belgırad'a dâhil olurlar. Varoşda meskenler ta'yîn olur. Bir zemân göz habsiyle, i'timâd gelince[4] ahvâllerinden ve itâ'atlerin görüp, zahîre ta'yîn ederler. Budun câniblerinden harçlık[5] ve ihsânlar ederler. Ve kapudânlarına hil'atler gönderüp, Firenk beyleri ve Firenkler hizmetde olup[6], çeteye hareket ederler. Kefereye rast gelüp[7], dillerden ve doyumluk peydâ ederler. Belgırad'a 'arz olur. Firenk beylerine vazîfe ve Firenklere dahi 'ulûfe ta'yîn olunur. İstoni[8]-Belgırad'da hizmetde oldular. Ve Belgırad'a ba'zı nâmdârlardan Firenkler 'azîmet edüp, Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr[9] Mehmed Paşa'nın tevâbi'leri ile Sâhib-i devlet hazretlerine mülâkat oldular; ri'âyetler mukarrer. Ve kefere-i[10] Nemçe Kıralı haber aldukda, Papa[11] Kal'ası'nın ahvâli, gam-gîn olur; melâ'înler firâk birle kara günleri olur, ihtirâzda oldular. Ve Âsitâne'ye 'arz olur; sa'âdetlü Pâdişâhımıza Firenk keferesinin itâ'atleri.

Ve Yeniçeri Ağası Âsitâne'ye[12] dâhil olduklarında, Dîvân-ı 'âlî'de ve bölük halkı ağaları Âsitâne'de. Kapu-kullarının[13] sene semâne ve elf recec mevâcibleri[14] **[V 128a]** ve bölük halkının hizmetleri tevzî' olurdu.

Ve Âsitâne'de Kāyim-makām Vezîr Halîl Paşa[15] ve Defterdâr Şems Efendi idi. Ve Kapudân Vezîr Cıgal-zâde, Tersâne'de donanma tedârüklerinde idiler.

Ve sene semâne ve elf şevvâlinde, Âsitâne-i sa'âdet'de bir havâdis peydâ olur. Kira nâm Yehûdî[16] 'avratı derler bir fâside, sâhire[17]-pelîd, Harem-i muh-

---

eserini görmüş değildir. Yazma *Fezleke* nüshasında (vr.49b) Papa Kalesi'ndeki Firenkler olayı Hasan Bey-zâde ve 'Abdülkâdir'in rivâyetlerine dayanılarak ayrı ayrı anlatılmış, matbû *Fezleke* nüshasında ise yazma *Fezleke* nüshasında kenar notu olarak yer alan 'Abdülkâdir'den alınan rivâyete yer verilmemiş, olay sadace Hasan Bey-zâde'den nakledilmiştir. Na'îmâ da olayı anlattığı kısımda müellifimizin adını *Fezleke*'nin yazma nüshasından zikretmekle beraber, burada müellifimizin eserinden alınarak zikredilen rivâyeti almamış, olayı sadece Hasan Bey-zâde'nin anlattığı şekilde nakletmiştir.

14 Firenk ..... ve V : Kapudân-ı Firenk E
1 belenlerden V : + Polata'dan E
2 mikdâr V : + kifâyet mikdâr E
3 Polata'dan V : + لاماطلرن [Bu kelime "Polata'dan kelimesinin üstüne yazılmıştır] E
4 gelince V : gelecek mikdârı E
5 harçlık V : harcîlık E
6 hizmetde olup V : hizmet üzere E
7 gelüp V : gelürler E
8 İstoni E : اوستونی V
9 olan Vezîr E : — V
10 kefere-i V : kefere E
11 Papa V : Baba E
12 Âsitâne'ye V : Âsitâne'de E
13 kullarının V : + mevâcibleri recec sene 1008 1008 tevzî' olur ve E
14 mevâcibleri V : mevâcibleridir E
15 Paşa V : + olmağın E
16 Yehûdî V : Yehûd E
17 fâside, sâhire V : fâsid, سحرا E

terem'e duhûl eder; şeytân ef'âli mukarrer[1]. Ba'zı cevâhir fürûhti ile şerîr harâm-zâde bed-baht oğulları Yehûdî ibn Yehûd, sihirler ile 'âlem şerrinden halâs olmaz. Efsûnları mübâlaga; niçe mazlûmlara varup, erzâkdan çıkarup, hizmetlerin görmek içün aldayup, menâsıblar alıvermek diler. Dünyâyı aldayup, akçalar cem' ederler. Niçe def'a Harem-i muhterem'den dûr olmaz. Cânib-i Hakk'dan zevâli erişüp ve mazlûmların[2] bed-du'âsı *"Hazer kün derûnhây-ı zîş ki rîş 'âkıbet ser küned[3]"**. 'Âkıbet bed-nâm olur[4]. Bir alay gürûh bölük halkından ve yeniçeriden cem'iyyet ederler. Vezîr Kāyim-makām kapusunda hâzır[5] olurlar. İttifâk, guluvv-i 'âmm üzere feryâdlar olur. Ve kapu-kullarının nefîr-i 'âmm makāmında[6] fesâda bâ'is recâ ederler. Elbetde fâside Fir'avn Yehûd karıyı taleb ederler, başların isterler; teskîn olmazlar. Âhıru'l-emr sa'âdetlü Pâdişâh'dan recâ edüp, Yehûdî karı 'acûze[y]i katl etmek diledîler. Vezîr Kāyim-makām necât bulmayup, telhîs etdürdiler. Hatt-ı şerîf sâdır olur: "Hakkından gelünsün" deyü. Ber-mûceb-i emr-i 'âlî, Çavuş-başı ve Kapucular Kethudâsı ta'yîn olunur. Fâside[7] sihir-kâr karıyı Hasköy'de ahz etdiler. Ba'dehû kayd [ü] bend ile Vezîr Halîl Paşa sarayında katl olunur. Oğulları[8] Yehûdîler ahz olunur. At-meydânı[9] şehirde salb olunmağın, 'âlem şerrinden halâs olur**.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de 'adâlet üzere ferah u şâzîlıklar[10] ve şer'-i şerîf icrâ olurdu. Ve narh-ı rûzî icrâ olurdu[11].

Ve Harem-i hümâyûn'da Bâb-ı sa'âdet Ağası olan Gazanfer Ağa ve sâyir Enderûn ağaları, hizmet-i Pâdişâhîde 'adl üzere ve Bâb-ı Enderûn'da hüddâmlar da[12] müstakîm ve Dâr-ı sa'âdet Ağası olan 'Osmân Ağa ve sâyir ağalar refâhiyet üzere idiler. **[V 128b]**

1 şeytân ef'âli mukarrer E : — V
2 zevâli ..... mazlûmların V : zevâl olur. Mazlûmlarun E
3 Hazer ..... küned E : ile V
* "حذر کن درونهای زیش که ریش عاقبت سر کوند = Sonunda, yaranın baş verip patlayacağı içlerden (gönüllerden) sakın" anlamına gelen Farsça bu cümle, muhtemelen bilinen bir şiirin beyti olmalıdır.
4 olur V : + kara günlerinde iken E
5 hâzır V : hâzırlar E
6 makāmında V : makāmı E
7 Fâside V : Fâsid E
8 Oğulları V : zâdeleri E
9 olunur. At-meydânı E : olunup V
** Kira'nın katli *Fezleke*'de (I,128) 1008 şevvâlinde olmuş gösterilirken, Selânikî'de (II,854-857) ramazân ayında olmuş gözüküyor. Na'îmâ ise (I,247), Kara Çelebi-zâde 'Azîz Efendi'nin bu olayı 1009 yılında vukûbulmuş gibi gösterdiğini nakletmektedir.
10 ferah u şâzîlıklar V : ve ferah şâzlıklar E
11 olurdu E : olunup V
12 da E : — V

Der-sefer-i Kal'a-i Kanije ve Kal'a-i Babocsa (بابارجسه) ve ba'zı kılâ'. Ve kefere-i füccâr cem'iyyet kerdend, tabur keşîde ve muhârebe şude. Ve feth-i kılâ'[1] ve tabur-i küffâr firâr kerd ve feth nasîb şude; der-zemân-ı Serdâr Vezîr-i a'zam[2] İbrâhîm Paşa-[y]ı Gāzî, hâlâ.

Ve sene[3] semâne ve elf şevvâlü'l-mükerreminde[4] vâki' olan Üngürus cânıblerine sefer-i hümâyûn Kanije seferidir.

'Îd-i şerîfden sonra fermân-ı şerîf sâdır olur; Yeniçeri Ağası olan Tırnakcı Hasan Ağa'ya ve bölük ağalarına <ve> ordu cem'i fermân olur. Vezîr Kāyimmakām Halîl Paşa*, Vezîr Cerrâh Mehmed Paşa ve Yemişci Hasan Paşa, Vezîr Hâfız Ahmed Paşa, Vezîr Sâ'atci Hasan Paşa Dîvân-ı hümâyûn'da. Ve Mîrahûr-i Evvel olan 'Ali Paşa'ya Mîr-i mîrân-ı Tebrîz ihsân olunur[5]. Ve diğer 'Ali Ağa[6], Mîrahûr-i Evvel[7] olur. Ve[8] Kapucular Kethudâlığı[9] İbrâhîm Ağa'ya olur. Ve Mîr-i mîrân Vezîr Hasan Paşa'ya Bağdâd[10] ve Mîr-i mîrân Mustafa Paşa'ya Şirvan olup ve Sâ'atci Hasan Paşa'ya Revân[11] ve Mîr-i mîrân Vezîr Mahmûd Paşa'ya Gence ve Şamakı-yı şark ve Murtezâ Paşa'ya Gori ve **[E 63a]** Kurd Paşa mukaddem Haleb'de mîr-i mîrân idiler. Vezîr oldukda, Âsitâne'de sadrda olduğu mukarrer.

Ve mâh-ı zilhiccede ordu-yı hümâyûn, bölük ağaları ile Belgırad'a 'azîmet ederler. Ve hazîne Âsitâne'den bölük ağalarına teslîm olunmağın, sefer-i hümâyûna, masrafına[12] gönderdiler. Ve Yeniçeri Ağası olan[13] Tırnakcı Hasan Ağa, yeniçeriler[14] ile sefer-i hümâyûna teveccüh etdüklerinde; mahrûse-i Bursa ordusu kānûn[15] üzere yeniçeriye ta'yîn idi. Ve cebehâne ve tophâne mühimmâtları Cebeci-başı, künyeti Penceviş[16] olan Mehmed Ağa ile

1 kılâ' V : kılâ'lar E
2 -i a'zam E : — V
3 sene V : + ثهانه E
4 şevvâlü'l-mükerreminde V : şevvâlü'l-mükerremde E
* Kira'nın katli sırasındaki olaylarda "Kulun yüze çıkmasına sebeptir" gerekçesiyle şevvâl sonlarında Kaymakam Halîl Paşa azledilip, yerine III. Vezîr Hâfız Ahmed Paşa getirilmiştir (*Fezleke*, I,128). Selânikî (II,864), Halîl Paşa'nın azlinin şâyi' olup söylenmesinin şevvâl evâsıtında olduğunu söylemektedir.
5 olunur V : olur E
6 Ağa V : Ağa'ya E
7 evvel V : + ihsân E
8 Ve E : + ve V
9 Kethudâlığı V : Kethudâsı E
10 Bağdâd V : Bağdâd'a olur E
11 Paşa'ya ..... Revân V : Paşa Şirvân'da ve Hasan Paşa Sâ'atci Revân'da E
12 masrafına E : masraf V
13 olan V : — E
14 yeniçeriler V : yeniçeri E
15 kānûn V : kānûnları E
16 künyeti Penceviş V : پنحوش künyeti E

ve Topcu-başı olan Mustafa Ağa, neferâtları[1] ile sefer-i hümâyûna teveccüh etdiler. Kānûn üzere sürsat zahîreleri menâzillerde ta'yîn idi.

Vezîr Kāyim-makām olan[2] Halîl Paşa*, Anadolu eyâletlerinde olan zu'amâ ve erbâb-ı tîmârı sefer-i hümâyûna sürmek içün kapucu-başılar ta'yîn etdiler. Ve[3] rûz-i hızırdan mukaddem, sefere me'mûr olanları[4] te'kîd ederlerdi. Ve Âsitâne'de nidâlar olup[5], seferli olanlar[6] hakkında ziyâde tenbîh idi. Ve Âsitâne'de sefer tedârükünden sonra, donanma-yı hümâyûn tedârüklerinde oldular. **[V 129a]**

Sene semâne ve elf târîhinde donanma-yı hümâyûna, Kapudân Vezîr Cıgal-zâde ile Bahr-ı sefîd'e elli kıt'a kadırgalar hâzır olmağın ve Cezâyir aklâmı ve sâyir[7] sancak-beyleri 'umûmen donanmaya ta'yîn[8] idiler; bedel alınmayup. Akdeniz'de olan beyler başka kadırgaları donanup, Kapudân Paşa ile me'mûrlar idi.

Ve Eflâk seferinde Serdâr olan Güzelce Mahmûd Paşa, Hezargırad'a ta'yîn olunan askerler[9] ile Mihal-i hâyin kâfir[10] üzere Tuna yalıların muhâfaza ederlerdi.

Ve sene semâne ve elf zilhiccesinde, Vezîr-i a'zam olan İbrâhîm Paşa, Belgırad'da Tuna donanmaları şaykaları ile tüfengli neferâtlar me'mûr olup, zahîre gemileri ve top ve cebehâne gemileri ve köprü içün donbaz cedîd gemiler hâzır olup, Tuna ile Budun cânîblerine ta'yîn olundukda, vakt-i mübârekde 'azîmet etdiler. Ve Serdâr Vezîr-i a'zam[11] İbrâhîm Paşa, otak u bârgâhların ve çadırların bi'l-cümle[12] Sirem Sahrâsı'nda konulup ve hem çayırlar vakti idi; atlara yidürüp. Ve mîr-i mîrânlar Osek'de hâzır idiler. Ve Osek'de keferelerden uğrın köprü kasdına ılgar ile cem' olurlar. Bosna Beylerbeyisi olan Hasan Paşa haber alurlar; köprüden 'ubûr ederler. Burunvar (بورينوار) balkanında gāfiller iken basup, binden ziyâde kefereler tîğ ü

1 neferâtları V : neferâtlar E
2 olan V : + Vezîr E
* Kira'nın katli sırasındaki olaylarda "Kulun yüze çıkmasına sebeptir" gerekçesiyle şevvâl sonlarında Kaymakam Halîl Paşa azledilip, yerine III. Vezîr Hâfız Ahmed Paşa getirilmiştir (*Fezleke*, I,128). Selânikî (II,864), Halîl Paşa'nın azlinin şâyi' olup söylenmesinin şevvâl evâsıtında olduğunu söylemektedir.
3 Ve V : — E
4 olanları V : olanlar E
5 nidâlar olup E : nidâ olunup V
6 olanlar E : — V
7 sâyir V : — E
8 ta'yîn E : me'mûr V
9 askerler E : asker V
10 hâyin kâfir V : kâfir hâyin E
11 -i a'zam E : — V
12 bi'l-cümle V : + Osek ["Osek" kelimesi karalanmıştır] E

şemşîrden geçürdiler ve hayli diller giriftâr olur. Kayd ü[1] bendler ile Belgırad'a gönderüp, köprü başında eşedd-i[2] siyâset ile katl olunmuşdur.

Ve Karaman Beylerbeyisi[3] olan Nûh Paşa, Karaman askeri ile[4] Sirem Sahrâsı'na dâhil oldular. Belgırad'dan alaylar ile Sadr-ı a'zam olan İbrâhîm Paşa ve Defterdâr ve bölük ağaları ve Belgırad'da kışlayan askerler ile Sirem Sahrâsı'na teveccüh edüp, otak u bârgâhlarına[5] nüzûl buyurdular. Ve Eğri'de[6] nevbetci olan Zağarcı-başı ve yeniçeriler orduya dâhil oldukda, Sirem Sahrâsı'nda cem'iyyet ederlerdi. Ekser kapu-kullarından mevcûd olup, mevâciblerin taleb edüp, ağaları kapularında tevzî' olurdu. Ve hizmetleri[7] kānûn üzere tevzî' olup ve zahîrelerin kānûnları üzere[8] tevzî' ederlerdi.

Ve Âsitâne'den ordu-yı hümâyûn **[V 129b]** Sirem Sahrâsı'na dâhil oldukda, zînet ile[9] konulup ve bölük ağaları alaylar[10] ile otağ-ı hümâyûna dâhil oldukda, Sâhib-i sa'âdet hazretlerinin hâk-i pâylarına yüz sürdüklerinde, hil'atler ihsân edüp, anbardan zahîrelerin tevzî' olurdu[11]. Ve Yeniçeri Ağası olan Tırnakçı[12] Hasan Ağa, yeniçeri ordusu ile Sirem sahrâlarına dâhil olduklarında, zînet ile ordu-yı hümâyûnda[13] yeniçeri çadırları 'ale't-tertîb kurulup[14], Yeniçeri Ağası ve[15] Kethudâ Bey ve Yeniçeri Kâtibi olan Mehmed Efendi dahi zâbitleri[16] otağ-ı hümâyûnda Sâhib-i sa'âdet hazretlerinin hâk-i pâylarına yüz sürdüler. Her birine hil'atler ihsân edüp[17], dahi 'âdetleri üzere zahîrelerin ve bârgîrlerin ve meşkler ve musluklar ta'yîn edüp, cemî'[18] levâzımları görülür. Ve Cebeci-başı ve[19] Topcu-başı ve Arabacı-başı orduya dâhil oldukda ri'âyetler[20] olup, kānûn üzere zahîrelerin verdiler. Ve kışladan develer ve katârlar ve bârgîrler orduya dâhil oldukda, yeniçeriye develerin verüp[21], cebehâne ve şâhî darbuzanları[22] orduda dizdiler. Ba'dehû[23] sefer mühimmâtları görülüp.

1 kayd ü E : kayd V
2 eşedd-i V : eşedd ü
3 Beylerbeyisi V : Mîr-i mîrân E
4 askeri ile V : askerleri E
5 otak u bârgâhlarına V : otaklarına E
6 Eğri'de V : Eğri E
7 hizmetleri V : hizmetlerin E
8 kānûnları üzere E : — V
9 zînet ile V : müzeyyen ile yerlerinde E
10 alaylar V : alayı E
11 olurdu E : edüp V
12 Tırnakçı V : — E
13 zînet ..... hümâyûnda E : — V
14 kurulup V : kurdular E
15 ve V : — E
16 zâbitleri V : + ve E
17 edüp V : etdiler idi E
18 cemî' V : cemî'i E
19 ve V : — E
20 ri'âyetler V : ri'âyetleri E
21 verüp V : ve E
22 darbuzanları V : darbuzanlar E
23 Ba'dehû V : + sene semâne ve elfde vâki' olan E

Ve mâh-ı zilhiccenin evâhırında, Sirem Sahrâsı'ndan teveccüh etdiler. Menâzil ü merâhil kat' ederek, Osek Sahrâsı'na dâhil oldukda*, yedi eyyâm oturak nidâ olup, Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir ve Rakka ve Haleb ve Şâm-ı şerîf kullarından tüfengli süvârî beş yüz neferât, ordu-yı hümâyûnda karâr etdiler. Ve alay-beylerine fermân olur. Tîmâr sipâhîlerin ve zu'amâ ve za'îmleri ve çavuş ve müteferrikanın cebelülerin yoklayup, Osek Köprüsü'nden[1] 'ubûr ederlerdi. Mohac Sahrâsı'nda cem'iyyet idi ve müşâvere te'kîd olunmuş idi. **[E 63b]** Ve Serdâr Vezîr-i[2] a'zam İbrâhîm Paşa fermânları üzere Nehr-i Dırava'da köprü meremmât olunmağın, ba'dehû Osek menâzilinden ordu ve[3] askerler 'ubûrda idiler. "Dahi Osek Cisri'nin nihâyetinde bir cedîd palanka binâsı mühimmdir ve tüfengli hisâr erleri tahrîr edeler" deyü fermân edüp: "Ekser kefere-i fecereden Osek Köprüsü'ne zarar mukarrerdir, ihtirâz lâzımdır. **[V 130a]** Neferât ve[4] tüfengli lâzımdır" derler.

Ve menâzil-i mezbûrdan sene tis'a ve elf muharremin[in] gurresinde, Sadr-ı a'zam hazretleri cisri 'ubûr edüp**, tayy-ı menâzil [ü] merâhil kat' ederek Mohac Sahrâsı'nda konulur. Ba'dehû otakda, mîr-i mîrân ve serhad gāzîlerinin umûr-dîde ağalarından[5] ve orduda olan yeniçerinin ihtiyârları[6] ve oda-başılarından ve Yeniçeri Ağası ve Defterdâr ve bölük ağaları ve kapu halkının kâr-dîde ihtiyâr ve seferlerde ceng ü alaylar muhârebelerinden[7] habîr bölük halkı ve topcu ve cebecilerden cem' olup, müşâvere etdiler. "Ostorgon Kal'ası küffârda ve Yanık ve Komaran kal'aları zabt olunmaya, Budun Vilâyeti emn üzere olmaz ve serhaddir hâlâ Budun Eyâleti". Cemî'[8] mîr-i mîrânlar ve kapu-kulları istimâ' ederlerdi. Herkes tedbîrde; mühimm olanlardan cevâbları olurdu. Lâkin serhad gāzîlerinden cevâb taleb olundukda: "Fikr-i[9] savâb ve sa'âdetlü Pâdişâhımıza hayırlı hizmet, hâlâ Budun ahvâli müzâkere oldu. Lâkin Üngürus seferi vâki' olaldan niçe def'a, serdârlar Budun Kal'ası'na teveccühleri olur. Serhad kulları ile müşâverede su'âl edüp, bâ'is nedür ki, Tuna'dan 'azîmet eden donanma şaykalarına her gâh âfet ve kefereden zahîre gemilerine zarar olur. Ve Osek'den Canku[r]taran[10]

* Hazırlıklar tamamlandıktan sonra muharremin evâhırında Sava Köprüsü'nden Zemun Sahrâsı'na geçilmiş, oradan da Ostorgon'u fethetmek niyeti ile yedinci menzilde Osek'e varılıp, üç gün oturak olunmuştur (Na'îmâ, I,235). *Nuhbe* (s.203), Sirem Sahrâsı'ndan 3 Safer 1009'da kalkıldığını söylemektedir. Bu bilgiler eğer doğruysa, müellifimizin verdiği tarih ile takriben bir aylık fark var demektir.

1 Köprüsü'nden V : köprülerinden E
2 Serdâr Vezîr-i E : Sadr-ı V
3 ve V : — E
4 ve V : + ve E

** Osek Köprüsü'nden saferin 16'sında geçilmiştir (*Fezleke*, I,136; Na'îmâ, I,236).

5 umûr-dîde ağalarından V : umûr-dîdelerinden ağalar E
6 ihtiyârları V : ihtiyârı E
7 alaylar muhârebelerinden E : muhârebe ve alaylardan V
8 Cemî' V : Cemî'i E
9 Fikr-i : Fikr ü EV
10 Canku[r]taran V : Cankurtaran'a E

Palankası'na gelince, eğer Seksar Köprüsü'dür ve Eğri-azmak ve Altun-oluk Dervendi'dir, bi'l-cümle Kanije'den ve Meymorya'dan ve Zrinskili kefereleri cem'iyyetleridir. Budun yolların ve Tuna'[y]ı zabt edüp, mahûf boğazlarda pusu kurup, Budun câniblerine ve İstoni-Belgırad'a kâfile vü tüccâr ve askerdan, mîr-i mîrânlar ile olan Müslümânlara dahi emân vermezler. Ve ekser Budun eyâletlerine teveccüh eden eğer mîrlivâlardır[1], eğer zahîre sefîneleridir[2], eğer Tuna donanmalarıdır, imdâd gelince gâret ederler. Merhûm ve mağfûrun leh Sultân Süleymân Hân *'aleyhi'r-rahmetü**, Sigetvar fethinden sonra Kanije Kal'ası içün sefer etmek murâd-ı şerîfleri idi. Ve hem Zrinski-oğlu vilâyetlerine akın etmek ve Nehr-i Meymorya'[y]ı **[V 130b]** ve Balaton (بلاطين) nehirlerin ve Macar, Hırvat keferelerinden intikâm lâzım olduğu mukarrer. Ve Kılâ'-ı[3] Kanije kiliddir. Eğer Kanije Kal'ası nasîb olup, Hakk sübhânehû ve Te'âlâ fetihler müyesser ederse ve etrâflarında olan kal'alar feth ü[4] zabt olur. İnşâ'allâh Nemçe Kıralı gayri dermânı olmaz. Çâr-ı imdâd-ı kefere-i fecere ol kal'alardan cem' olur. Zrinski-oğlu ve Hırvat ve Nataşlı ve Ceneral ve Firenk ağzı küffâr, 'adû-yi bî-dînlerdir[5]. İnşâ'allâh ba'dehû Ostorgon fethi[6] âsândır" deyü hâmûş oldular. Ve[7] mîr-i mîrânlar da sükût edüp, kapu-kulları câniblerinden ba'zı[8] müdebbir, ihtiyâr, Sigetvar seferinde hâzırlar imişlerden savâb re'y [ü] tedbîr budur[9]: "Ümmîzdir ki, Kanije Kal'ası zemân-ı şerîfinüzde feth olup, devr-i kıyâmete değin nâm-ı şerîfinüz zikr ola ve Budun râhları âbâdân ola[10]". Ve Mîr-i mîrân-ı Bosna Hasan Paşa ol tedbîrde hâzırlar idi. Sâhib-i sa'âdet hazretlerine cevâbları olur: "Üngürus vilâyetlerin cedîd feth edersiz" derler, gayri cevâb etmezler. Kanije câniblerine 'azîmet etmeği mukarrer ederler. Hemân yarar serhad gâzîlerinden kılağuz taleb olur. Ba'dehû Topcu-başı'yı da'vet edüp, toplar ve cebehâne[11] tedârüklerin müşâvere ederler. Budun'dan on kıt'a kebîr toplar ve kundaklarından ikişer[12] kat elvâh-ı meteris ve beş bin âhen kürekler ve kazmalar ve âhen dingillerden yirmi kıt'a toplara müte'allık olan mühimmâtları ve yirmi bin dâne yuvalak ve dört 'aded kolonbor[in]a topları ve cebehâne [içün] barut on bin kantar ve kunbara ve sâyir defter mûcebince cebehâne[y]i

1 mîrlivâlardır V : mîrlivâdır E
2 sefîneleridir V : تعريه leridir E
* "عليه الرحمة = Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun" anlamına gelen ve ölmüş kişiler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
3 ve Kal'a-i E : — V
4 feth ü V : — E
5 bî-dînlerdir V : bî-dîn hâyinlerdir E
6 fethi V : feth E
7 Ve V : — E
8 ba'zı V : ba'zılar E
9 hâzırlar ..... budur E : hâzır olmuşlardan re'y-i savâb V
10 ola V : olup E
11 cebehâne V : cebehânei E
12 ikişer V : ikişerer E

Budun'dan beş yüz çift câmûşlar, yörük beylerinden beş bin ve[1] dört yüz yörüklerden, Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Mehmed Paşa, Rumeli sancak-beyleri ve askeri ve Mîr-i mîrân-ı Sivas ve Turnacı-başı ile bir mikdâr yeniçerilerden ve[2] cebecilerden ve topculardan ve ba'zı bölükden ve[3] 'atîkden kapanup, va'de vü şartları itmâm olmuşlardan ve dört yüz nefer[4] kâfir Firenklerden beyleri ile itâ'at edenler, toplar ile Kanije'ye[5] me'mûr olur. Ve ordudan cebeciler ve topculardan ta'yîn ederler. Budun Eyâleti'ne mühimmâtları ordu-yı hümâyûna **[V 131a]** getürmek içün ve Bosna beylerinden Hersek Beyi ve Sirem Beyi ve yeniçeriden bir mikdâr yeniçeri, zahîreleri nakli içün ve zahîre[y]i gemilerden ihrâc edüp, der-anbar olmak fermân olunur. Budun Defterdârı olan künyeti[6] Mankûr-kuşu demekle ma'rûf[7], mîrî zahîre[y]i kabz edüp[8] ve topları arabalar ile câmûşları ordudan ta'yîn idi. Ve ılgarlar ile ordudan ayrılup, mezbûr askerler tevekkül-i Bârî edüp[9], Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerinden hayr[10] du'âlar ve himmetlerin recâ edüp, teveccüh etdiler. Ve Selânik'den fermân-ı şerîf ile üstâd[11], top 'ilminde mâhir[12] on nefer kal'a topcuları taleb olunmuş idi. Bir Bölük-başı ile on nefer topcu, Selânik'den orduya gelürler.

Ve Tatar Hân câniblerinden otuz bin Tatarlar, Sultân ile Tatar Hân'ın va'desinde hılâf olmayup, ta'yîn edüp, orduya dâhil **[E 64a]** olur. Tatar Hânzâde fedâyî ve hizmetlerinde[13] Çerâkis[e]lerden yedi bin sadaklu nâmdâr Tatarlar'ı olduğu mukarrer. Ve Çil Ağac Mîrzâ ve Hân tevâbi'i iki yüz neferler bölükde me'mûrlar[14] idi. Ve cebeci ve topcular[15] Hünkâr cânib-i şerîflerinden[16] Hân Gāzî Girây'a hizmet ederlerdi. Mohac Sahrâsı'nda kondular[17]. Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa câniblerinden fâhir hil'atler ve yarar atlar, sîm eğerlü ve mücevher rahtlu pîşkeş keşîde ederler. Ve zahîreden ta'yînleri olup, mîrî cânibinden[18] verilür idi.

Ve mâh-ı muharremü'l-harâmda[19] ordu-yı hümâyûn Peçu[y] (پجو) 'da ve Şıkloş Kal'ası'nda ârâm ederler. Şıkloş Kal'ası'ndan iki kıt'a toplar

1 ve V : — E
2 yeniçerilerden ve V : .yeniçeri E
3 ve V : — E
4 nefer E : — V
5 Kanije'ye V : Kanije E
6 olan künyeti E : — V
7 demekle ma'rûf V : — E
8 edüp V : edc E
9 edüp V : Te'âlâ hazretlerine etmeğin
10 hayr V : + u E
11 üstâd V : üstâdlar E
12 mâhir V : mâhirler E
13 hizmetlerinde V : hizmetlere E
14 me'mûrlar V : me'mûr E
15 topcular V : topcuları E
16 cânib-i şerîflerinden E : cânibinden V
17 kondular V : konarlar E
18 cânibinden V : câniblerinden E
19 harâmda V : harâmdan E

çıkardılar*. On sekiz vakıyye yuvalaklar atardı[1]. Topun biri kebîr[2] "Çul dutmaz" derlerdi[3]. Yirmi çift câmûş[4] koşdular. Dahi biri[5] dokuz vakıyye[6] ve bir top on bir vakıyye atar[7] idi. Üç kıt'a toplar koşulur ve toplar ile Mar'aş Beylerbeyisi ta'yîn idi, hem dündâr idi[8]. Ve Bosna'dan Mîrlivâ-i Kilis, zu'amâ ve erbâb-ı tîmârı ile toplara ta'yîn idi; batak ve balkanlarda hizmet ederlerdi. Ve topculardan ve yörüklerden iki yörük beyi ve ekser re'âyâlardan ve akıncı ve ma'zûl zu'amâlardan **[V 131b]** ve 'acemi oğlanlarından toplara hizmet edüp, mukābelesinde kapuya ilhâk olunmak şartıyla[9] defter olunmuş[10] idi. Ve gönüllü garîb yiğitler, dirlik[11] ümmîzi ile defter olunup, Vezîr-i a'zam Kethudâsı olan Mehmed Kethudâ, mezbûrları defter ederlerdi.

Ve Şıkloş'dan Sigetvar Kal'ası'na 'azîmet olunmağın, Sigetvar Kal'ası metîn kılâ', etrâfları göller ve nehirler ve kebîr varoş ve taşra kal'ası ile içerü kal'ası ortasında cisr-i a'zîm olup ve iç kal'asının asma zencîrlü köprü ve ba'zı vakitlerde köprüyü kaldurup, varoşda bâğ u hadîka vü eşcârlar, bâlâda gûn-â-gûn meyveler ve kulleleri bî-nihâye bâlâda. Ve merhûm ve mağfûrun leh cennet-mekân, firdevs-âşiyân Gāzî Sultân Süleymân Hân feth etdükleri kılâ' ve otaklar olduğu makām ve başka bârû cevrilüp[12], türbe-i şerîf ta'mîr olunmuş, câmi' binâ olunup[13] ve cevânib[ini] bârû kılâ' etmeğin[14], toplar gedüklerinde hâzır.

Serdâr Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa hazretleri, alaylar ile Sigetvar Kal'ası'n müşâhede etdükde, rûhiyçün[15] du'âlar etmeğin ve cisirden 'ubûr edüp, ordu-yı hümâyûn bâğistân vâdîsinde sahrâda konulup, üç eyyâm oturak fermân edüp ve kapu-kullarına sene semâne ve elf lezez[16] mevâcibleri tevzî' oldukda. Ve[17] Âsitâne'den hatt-ı şerîf, kapucular yedi ile Sadr-ı a'zam hazretlerine teslîm olur. Ba'dehû merhûm Deli Nasûh Paşa, şehîd düşdüğü vâdîde konulur.

* Osek Köprüsü'nden 16 saferde geçilip Şikloş'a varıldığına göre (bk. Metin, s.277n**), buradaki tarihin 16 safer sonrası olması gerekir. Aynı zamanda kaleden "Çul dutmaz" denilen 18 vakıyye atar bir top çıkarıldığı da rivâyet ediliyor (*Fezleke,* I,136; Na'îmâ, I,236).

1 atardı V : atarlardı E
2 kebîr V : + nâmı E
3 dutmaz" derlerdi V : dutmazdı E
4 câmûş V : câmûşlar E
5 biri V : bir dâne top E
6 vakıyye V : + Beçkerek'den (بحكركدن) ["Beçkerek'den" kelimesinin üzeri çizilmiştir] E
7 atar V : — E
8 idi V : — E
9 şartıyla V : şart ile E
10 olunmuş V : olunmuşlar E
11 dirlik V : dirlikler E
12 cevrilüp V : çevirüp E
13 olunup V : olup E
14 etmeğin E : — V
15 rûhiyçün V : ruhu içün E
16 sene ..... lezez V : lezez sene semâne ve elf E
17 Ve E : — V

Ve mâh-ı muharremü'l-harâmın yirmi dördünde ordu-yı hümâyûn[1], Babocsa (بابا وجسه) nâm kılâ' dervend ağzında vâki', küffâr-ı hâksârla[2] dolu. Lâkin Babocsa (بابا وجسه) Kal'ası'nın cevânib[i] bataklar ve metîn kal'a altında asâkir-i İslâm mezbûr kal'a[y]ı muhâsara etdiler. Ve sahrâlarında otaklar ve haymeler kondu[3]. Ve yeniçeri ocağı bir cânibden Kal'a-i Babocsa (بابا وجسه) '[y]ı meteris eylediler. Kuşadup ve bir cânibden[4] Mehmed Kethudâ'nın segbânları meterislere girüp hücûmlarda ve guluvda. Ve mîr-i mîrânlar karavullarda ve Anadolu Eyâleti dahi mîrlivâlar[5] ile piyâde meterisde. Üç eyyâm cân ü[6] gönülden Babocsa (بابا وجسه) Kal'ası'na yürüyüş olup, kefere, bedenlerinden kunbaralar ile ve mazgallarından **[V 132a]** toplar ile ceng ü muhârebelerde. gâzîlerimüz cidd ü ikdâmlar eyleyüp[7], dört kıt'a kebîr top kurup, on sekiz vakıyye yuvalak atar[8] top ile gedükler açılup, kefere-i fecere aslâ 'aynına almayup: "Toplar kal'aya kâr etmez" derler. Ve Sigetvar'dan iki kıt'a kebîr toplar[9] getürüp, altı kıt'a toplar bir uğurdan pertâv ederlerdi. İçeride kefereden; kal'anın serpindi taşları kefere[y]i[10] mürd edüp, kapudânlarını top götürüp, mürd olur. Mağrib vakti içeriden feryâd ile "Emân" deyü kal'a[y]ı verdiler. **[E 64b]** Kefere bayrakların başları aşağa etmeğin, 'işâ vakti kal'a[y]ı teslîm etdiler. Babocsa (بابا وجسه) mâh-ı mezbûrun evâhırında feth olur*. Ve kefereye ruhsat verüp, ba'zıları mürd olur. Tatar askeri akın edüp, Kanije altından diller giriftâr [edüp], kayd [ü] bend ile orduya getürdiler. Sâhib-i sa'âdet hazretlerinden haseneler [ve] in'âmlar ihsânlar ederlerdi. Ve tüfeng zahmından mecrûh olanlara[11], orduda cerrâhlar tîmâr ederlerdi; harâc vermezlerdi, tenbîh idi, mîrîden 'atâ olurdu. Başka mecrûh olanlara on hasene verürlerdi. Ve kal'adan kefere[y]i[12] âzâd edüp, vilâyetlerine 'azm ederlerdi.

İbtidâ Babocsa (بابا وجسه) Kal'ası feth olur. Ve neferât tahrîr olunup, Mîrlivâ nasb olunmağın. Ve mâh-ı saferu'l-muzafferde[13] ağırlıklara te'kîd olu-

1 -yı hümâyûn E : — V
2 hâksârla V : hâksâr ile E
3 kondu E : konup V
4 cânibden V : cânibde E
5 dahi mîrlivâlar V : mîrlivâları E
6 cân ü V : cân E
7 eyleyüp V : + gedükler E
8 atar V : atılan E
9 kebîr toplar V : toplar kebîr kulleden E
10 kefere[y]i V : kefere E
* 25 Safer 1009'da Babocsa Sahrâsı'nda konulup, kalesi muhâsara edilmiştir (*Nuhbe*, s.204). İçindekiler muhâsara edildiği günün gecesinde kaleyi teslîm etmişlerdir (Hasan Bey-zâde, II,223; Solak-zâde, s.656). Peçuylu (II,232), Bobofca (=Babocsa) kalesindekilerin muhâsaranın üçüncü günü teslîm olduklarını ve olayın 1008 yılında cereyân ettiğini söylemektedir.
11 tüfeng ..... olanlara V : mecrûh olanlara tüfeng zahmından E
12 kefere[y]i V : küffârlar E
13 saferü'l-muzafferde E : saferde V

nup, girüde kalur. İlerü ağırlık[1] gitmeyüp, alaylar tenbîh olur[2]. Mîr-i mîrânlardan Bosna Eyâleti çarkaya ta'yîn olunmağın ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu alayı yemînde saf bağlayup ve Haleb ve Diyârbekir ve Rakka beylerbeyileri sağ câniblerde alayı saflarda. Yeniçeri Ağası dahi yeniçeri üçer[3] saf şâhî darbuzanlar, yeniçerinin önlerinde alay bağlarlar.

Ba'dehû Serdâr Sadr-ı a'zam olan İbrâhîm Paşa[4], 'ünvân ile süvâr olup, etrâflarında[5] süvârî müteferrika ve çavuşân ve[6] küttâb-ı Dîvân, bölük halkı yemîn ü yesârda livâ-i sebz ve alay bayrakları şa'şa'a verüp, saflarda cebe vü cevşenlü nâmdâr dilîrler sahrâları lerzeye getürdüler. Ve askerlerün[7] sadâsı bir mertebede idi. Gök yüzünde pervâz[8] eden murgânlar zemînlere **[V 132b]** düşerlerdi. Bu tantana ile asker-i[9] İslâm Babocsa (باباوجسه) menâzilinden kat'-ı merâhil[10] ederek, Kanije balkanları [ve] dervendlerine dâhil oldukda, çarkacılar ve cebe vü cevşenlü dilîrlerden Kanije karavul-hâneleri kılâ'dan ilerüde binâ olunmuş [olup], keferelerden darb-ı tîğ ile karavul-hâneleri feth ederler. Kefereden diller alınup[11], başlar kat' olunurdu. Seğirdimler ile alaylarda Sâhib-i sa'âdet'e[12] getürüp, defter olunup, in'âmlar [ve] haseneler alurlardı. Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa hazretlerinin mu'tâdı, her menâzillerde bölük halkına ihsânları firâvân idi[13]. Atları kalanlara -bayrakları ile yol[14] kenârında piyâde selâma durup, bayrakların dikerlerdi- rast geldüğüne sekizer hasene[y]i[15] dirîğ etmezlerdi[16]; beher hâl ihsân ederlerdi. Âsitâne'den teveccüh etdüklerinde, her menâzilde sipâhîye ve yeniçeriye ve gayri tâyifeye beher hâl in'âmlar ile ber-murâd ederlerdi. Ve küffâr muhârebelerinde in'âmları bî-kıyâs idi. Yeniçeri yoldaşlara "Piyâdedür" deyü terahhum edüp, ikişer hasene[y]i dirîğ etmezlerdi. Birkaç def'a zâbitler yasağ ederler. "'Aybdır, yol üzere bayraklar ve at eğerlerin koyup, bî-edebâne vaz' etmek" deyü tenbîh olur. Sâhib-i sa'âdet haber alurlar, kethudâlarına bî-huzûr olurlar. "Gaflet edüp hâtırlarına değmen, yoldaşlardır. İn'âm sa'âdetlü Pâdişâh'ındır, kullarına in'âm ederler". Her gâh Sâhib-i sa'âdet ihsân üzere idiler. Ve

1 ağırlık V : ağrıklar E
2 olur V : olunup E
3 üçer V : üçerer E
4 Paşa V : + -yı Âsaf-ı zemân olan E
5 olup, etrâflarında V : etrâfları E
6 ve V : — E
7 askerlerün E : askerün V
8 pervâz V : بروار tayerân E
9 asker-i V : + خيش E
10 menâzilinden kat'-ı merâhil V : menâzillerinden merâhiller kat' E
11 diller alınup V : dil ü E
12 sa'âdet'e V : sa'âdetlere E
13 firâvân idi V : — E
14 yol V : merâhiller E
15 hasene[y]i E : hasene V
16 etmezlerdi V : etmezdi E

Kanije Kal'ası'na[1] karîb olduklarında, hisâr altında kefere gürûh ile süvârî[2] alayların cem' edüp, bir mesâff [u] ceng ü muhârebe olur[3], kal'a sınurunda. Ba'dehû[4] Kanije'den toplar[5] ve tüfenglер ve şakalozlar ve kunbaralar ile başka muhârebeler olur[6].

Ve[7] Kanije Kal'ası metîn, dört cânibi[8] cârî nehirler, karşu yakası ada-i kebîrdir. Kanije Vilâyeti[9] ma'mûr karyeler [ve] varoşlar. Meymorya Nehri ılgar ile on Macar mîli mikdârı takrîr ederlerdi. Ve Kanije Kal'ası kebîrdir[10], sahrâda. Lâkin etrâfları kûhistân, mişeyistân, eşcârlar, balkan, derbend, boğazlar. Kal'a bedenleri ve kulleleri pür toplar ve şakalozlar; barut kullesi evc-i âsumâna[11] beraber **[V 133a]** ve burc [u][12] bârûları. Varoş kal'a içre ve içerü kılâ'da saray ve kilisaları ve bedenleri bayraklar[13] ile müzeyyen[14] ve bir cânibi nehr-i 'azîm, batak ve sazlıklar karşusu.

Ve dutulan dillerden haber alınmağın, Kanije Kal'ası'nda on bin kefere-i füccâr süvârî, ekser piyâde kefere. Ve ordu-yı hümâyûn, dahi ağırlıklara icâzet olmağın, mukâbele sahrâda konulup, şâhî darbuzanlar zencîrlenüp ve mîr-i mîrânlara[15] cevânib-i erba'ada karavullar fermân olundukda, karavul çavuşları mîrlivâlara. Ve mîr-i mîrânlar alaylarda saflarda.

Ve Serdâr-ı zafer-şi'âr, Müdebbir-i nizâm-ı 'âlem[16], Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa, salât-ı duhâ vakti olunca, süvârât arkasında kâfirlerden getürdükleri dilleri harca sürüp, başları galtân; sahrâda keferenin lâş ü cîfeleri[17] püşte oldu. Ba'dehû piyâde yeniçeriye icâzet olur; çadırlarda istirâhatde. Ve süvârî asker dahi icâzet oldukda, Sadr-ı a'zam hazretleri otak [u] bârgâhlarında istirâhatde. Lâkin Mehmed Kethudâ ve Yeniçeri Ağası ve meydân-ı piyâdegân meteris tedbîrlerinde idiler. **[E 65a]** Ve kal'a cevâniblerinde olan meteris yerlerin Yeniçeri Ağası Tırnakcı Hasan Ağa ve Yeniçeri Kethudâsı Hamza Kethudâ ve Topcu-başı ve Cebeci-başı hufyeten görüp[18], kal'a-i mezbûra havâle ve kefere bedenlerden ve kal'a kenârından[19]

1 Kal'ası'na V : Kal'a E
2 süvârî V : + kâfirler E
3 olur V : — E
4 Ba'dehû V : Dahi E
5 toplar V : top E
6 olur V : — E
7 Ve V : + metîn E
8 metîn, dört cânibi V : dört cevânibleri E
9 Vilâyeti V : Vilâyet E
10 kebîrdir E : kebîr V
11 âsumâna V : âsumân E
12 burc [u] : burcı E : burc V
13 bayraklar V : bayrakları E
14 müzeyyen V : + ve ol kadar topların savurup E
15 mîr-i mîrânlara V : + tenbîh E
16 nizâm-ı 'âlem V : nizâmü'l-'âlem E
17 cîfeleri V : cîfeler E
18 meteris ..... görüp V : hufyeten Yeniçeri Kethudâsı olan Hamza Kethudâ ve Yeniçeri Ağası olan Tırnakcı Hasan Ağa ve Topcu-başı ve Cebeci-başı meteris yerlerin gördüler E
19 kenârından V : kenârında E

alayı; kal'a cânibierine bir ferd getürtmezler. Toplar darbından düz[1] sahrâlarda bir yerde cem' olunmaz. Toplar ile mazgallardan[2] nişâna alurlar. Hayli ferd zahmdâr oldular. Hezâr zahmet ile meteris yerlerin görüp ve mâh-ı saferü'l-muzafferun[3] evâhırında* yeniçeri ocaklarına Cebe-hâne'den meterisler tedârükü içün kürek ve kazmalar ve barut, kurşunların ve sâyir mühimmâtları[4] tevzî' olunmağın. Ve mîrlivâlar balkanlardan ve kûhistânlardan meteris çidleri ve sepetleri[5] örmek içün çûb-i[6] eşcârlar ve keresteler kat' ederlerdi.

Üslûb-i sâbık üzere Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa kolu bir tarafda, Mehmed Kethudâ segbânları ve tevâbi'leri, üç bedoloşka ve yedi şâhî darbuzanlar ve Yeniçeri Ağası, Sadr-ı a'zam meterislerine karîb, iki bedoloşka, beş şâhî kollarında. Ve Anadolu Mîr-i mîrânı kebîr kulleye **[V 133b]** ve tabyalarına mukâbele bir bedoloşka, iki kolonborina ile ve kal'anın kapusu olan toplara havâle ve Zağarcı-başı on oda yeniçeri ile Anadolu kollarına ta'yîn idiler[7]. Ve tahrîr olunan serdengeçdiler ile Mehmed Ağa, Sâhib-i sa'âdet'in kethudâsı, baş meterislerde ta'yîn idiler. Ol târîhde mübârek evkâtlarda, meterisler tedârükünde idiler. Kefere-i füccârlara göz açdurmayup, salât-ı mağrib vakti, yeniçeri ve topcu ve cebeci meteris gâzîleri teveccüh etdiler. Kal'a altında hâzır olup, ol vakt-i leylde cemî'[8] erbâb-ı tîmâr ve zu'amâ ve ma'zûller ve cebelüler ve serdengeçdiler ve serahorlardan ve garîb yiğitlerden ve 'acemiyân üzere İstanbul Ağası ta'yîn idi. Ve yeniçerinin serdengeçdileri ve bölüklerden serdengeçdi ağaları ta'yîn olur. Terakkî şartları ile bölük halkından defter olup, meterislerde râh-ı mûş kazılurdu. Ve hayr du'âlar ile kurbânlar zebh olunup, mübâşeret oldukda, kal'adan küffâr toplar ve şakalozlar ve kunbaralar ve tüfengler bârân misâl yağdururlardı. Gâzîler aslâ top u tüfenglerine bakmayup, tevekkül ederlerdi. Nısfu'l-leylde meterisler itmâm buldukda, topları gedüklerine koyup, salâtü'l-fecrde Feth-i şerîfler orduda ve meterislerde kırâ'at olunurdu. Ve sabâh nemâzı edâ olunup, yeniçeriler meterislerinden gülbang gelür. Üçer[9] nevbet tüfenglerin kal'aya karşu pertâv kıldılar. Ba'dehû toplar her cânibden Kanije Kal'ası'na[10] sekdürüp, üç gün bu üslûb[11] üzere kal'aya her[12] rûz [u] şeb beşer yüz dâne[13]

1 darbından düz E : zahmından ve darbından V
2 Toplar ile mazgallardan V : topların mazgallardan lardan E
3 muzafferun V : المغرفك E
* 1 rebî'ulevvelde Kanije Kalesi'nin yakınına konulmuş (*Nuhbe*, s.204; Na'îmâ, I,237), iki gün hazırlıktan sonra rebî'ulevvelin 3'ünde kale döğülmeye başlanmıştır (*Nuhbe*, s.204).
4 mühimmâtları V : mühimmâtların E
5 çidleri ve sepetleri V : çid ü sepetlerin E
6 çûb-i E : çûp-i V
7 idiler E : etdiler V
8 vakt-i leylde cemî' V : vaktü'l-leylde cemî'i E
9 üçer V : üçerer E
10 Kanije Kal'ası'na E : — V
11 bu üslûb E : üslûb-i sâbık V
12 her E : — V
13 beşer yüz dâne V : beşerer yüz dâne[y]i E

yuvalaklar atılurdu. Ve süvârî bölük halkı nevbet dutarlardı. Rûz [u] şeb Kanije Kal'ası'na karîb karavul olup, meterislerinden hâlî olmazlardı. Ve mîr-i mîrânlardan[1] sahrâlarda bir Macar mîli karârı karavullardan münfekk olmazlardı.

Ve sene tis'a ve elf saferinde[2], Budun muhâfazasında olan Vezîr Mehmed Paşa'ya fermân sâdır oldukda, Budun meydânlarında olan kal'a-kûb toplardan on kıt'a kebîr topları, on altışar[3] vakıyye yuvalak ve on dört vakıyye yuvalaklar atılan topları, araba kızakları ile kundakları ve tekerlekleri **[V 134a]** ve cemî'[4] mühimmâtların ve cebehâneler ve barut ve[5] yuvalaklardan otuz bin dâne, câmûşlar[6] ile yörükler ve beyleri, eşkincilerden ve Rumeli askeri ve Mîr-i mîrân-ı Sivas ve Bosna'dan; Hersek ve Kilis sancakları ve Turnacı-başı ile yeniçerilerden ve topculardan ve cebeciyândan ve gayri neferâtlardan hâzırlar oldukda. Mîr-i mîrân-ı Budun Süleymân Paşa ve defterdârı ve sâyir muhâfaza nevbetcileri[7], Budun Eyâleti'nde kalurlar. Ba'dehû Budun Vilâyeti'ni ve Peşte'[y]i hazret-i[8] Hakk sübhânehû ve Te'âlâ'ya[9] sipâriş edüp[10], toplar ile Kanije'ye orduya[11] teveccüh etdiler. İstoni[12]-Belgırad'a dâhil olduklarında, itâ'at eden kefere beyleri ve Firenk kefereleri[13], Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Mehmed Paşa'ya karşu i'zâz [ü] ikrâmlar ile teba'iyyet eylediler. Ve bir mikdâr tüfengler şenlikleri oldukda, Vezîr Mehmed Paşa Firenk beylerine ri'âyetler ve 'atâlar ederler. Ve birkaç eyyâm oturak îcâb eder. Bâ'is, Ostorgon ve Komaran'dan on bin piyâde kefere[14], 'adû-yi müşrikînler turvinleri olur. "Serdâr Sadr-ı a'zam ordu ile Kanije'de ve Budun'da olan askerler imdâda teveccüh edüp[15], Peşte hâlîdir" derler. Bir alay kâfirler Tuna'dan gemiler ve şaykalar ile Vasıt'dan piyâde kefereler cem' olur. Ilgar ile[16] karadan ağac topu ve miyâne toplar ile Kız[lar] Adası'nda gemilerin alıkoyup, bir gürûh 'işâ vaktinde Peşte'ye[17] Tuna yalısından ve bir mikdârı Hatvan-kapusu'nda, Peşte'[y]i muhâsara ederler. Ve karavul-hânelerde olan bekciler[18] Tuna yalısında karaltuyu gördüklerinde, haber etmek üzere iken kapuya ağac

1 mîrânlardan V : + rûz şeb E
2 saferinde V : saferde E
3 on altışar E : on i[k]lişer V
4 kundakları ..... cemî' V : kundak tekerlekler ve cemî'i E
5 ve V : — E
6 câmûşlar V : çâmûşlar E
7 muhâfaza nevbetcileri V : muhâfazada ve nevbetciler E
8 hazret-i E : — V
9 ve Te'âlâ'ya V : — E
10 edüp V : etdiler E
11 orduya E : — V
12 İstoni (استونی) V : اوستونی E
13 kefereleri V : keferesi E
14 kefere E : + imdâd V
15 edüp V : etdiler E
16 ile V : — E
17 Peşte'ye V : Peşte E
18 bekciler E : yeniçerilerden V

topdan **[E 65b]** zarar olup, kapu[1] güşâde olur. Kefere-i fecere bir uğurdan Peşte'ye girüp[2], bazar yerlerinde meydânda cem' oldukda. Ve bir mikdâr Tuna yalısında Peşte'nin havlisinden havlayup, zabt ederler. İçerüde olan ahâlî-i vilâyet, havflarından perîşânlıkda ve 'azeb ve neferât ağaları ve muhâfazacı askerler silâhlarında tüfengli mesâff ederler. Lâkin **[V 134b]** vilâyet a'yân[3] ü fukarâsı, ehl ü 'iyâl[4] [ü] evlâdların hisâr kullelerine hıfz ederler. ve Hatvan-kapusu'ndan câniblere ve Tekye câniblerinde olan[5] karavul-hânelere. Ve kullelerde olan topları atarlar. Budun'dan haber alurlar. İmdâda kapu-kullarından ve kul-oğulları ve Mîr-i mîrân Süleymân Paşa ve mîrlivâlardan su[6] kullesinden Tuna Köprüsü'ne can atarlar. Kefere köprüyü kat' etmeğin, dahi gemiler ve şaykalar tedârükünde, seher vakti olur. Peşte'de olan gâzîler ve Çaşnigîr 'Ali Paşa ve mîrlivâlardan[7] bir mesâff [u] muhârebede toplar ve tüfengler ile[8] bârân misâl Peşte'de kefere ve Tuna yalısında kefere-i fecere tüfengler ile hücûmlarda. Ve Budun Kal'ası'ndan Peşte'ye havâle toplar cengleri ve Görez-İlyâs'dan toplar pertâv olurdu.

Ve Eğri muhâfazasından yedi yüz nefer kul-oğulları, va'deleri ve şartları tekmîl olur. Fermân ile Mîr-i mîrân-ı Eğri icâzet ile Eğri Kal'ası'ndan 'azîmet üzere Budun Vilâyeti'ne gelürler iken, Peşte'ye karîb menâzilde konup, istirâhat üzere iken Peşte'den atılan toplar sadâların istimâ' ederler. Bir mikdâr te'hîr ederler. Toplar ta'cîl atılur, hemân ılgar ederler. Serhad ahvâllerin bilenler, top u tüfeng darbından ma'lûm edinürler. Seher vakti Hatvan kapusundan erişürler, imdâd ederler. Eğri kul-oğulları piyâde kefereye vücûd vermezler. Saflar olur. Ve[9] ceng ü muhârebe edüp, Hatvan kapusunda olan kefere[y]i tîğ darb[ıy]la[10] katl etdükden sonra, gürûh ile Tuna'da olan küffâra karîb olduklarında, Budun Mîr-i mîrânı olan Süleymân Paşa, şaykalar ile Peşte'ye 'ubûr ederler[11]. Mankūr-kuşu demekle ma'rûf Budun Defterdârı[12], nâmdârlık edüp, şaykalar ile kefere[13] şaykaların Kızlar Adası'nda olduğun haber alur. Seğirdim ile Tuna'dan gemilerin gâret eder ve bakıyye kalan kefere[y]i tîğlerden geçürüp. Mîr-i mîrân-ı Budun bi-emrillâhi Te'âlâ, Gâzî, dilîr, defe'âtle taburlar feth edüp, va'desi temâm olup[14], giriftâr olur; lâkin mecrûh olup[15],

1 olup, kapu V : olur, kapu[y]ı E
2 Peşte'ye girüp V : Peşte girüp, varoş E
3 a'yân E : a'yânı
4 'iyâl E : 'iyâlini ve V
5 Tekye ..... olan V : Tekye'den cânibe E
6 su V : âb E
7 mîrlivâlardan V : mîralardan E
8 ile V : — E
9 Ve V : — E
10 darb[ıy]la V : darblarından E
11 ederler V : + Defterdâr E
12 demekle ..... Defterdârı V : — E
13 kefere V : keferenin E
14 olup V : olur E
15 olup V : olur E

ba'dehû şehâdet nasîb olur. Ve Çaşnigîr **[V 135a]** 'Ali Paşa'ya[1] şehâdet müyesser olur. Küffâr Peşte'[y]i duhâ vakti olunca zabt ederler. Kıtâl de olur. Tuna yalısından keferenin yüzlerin dündürdüler. Kovun Adası'ndan hâricde[2] sevâhil-i leb-i Tuna'da bir niçe kefereden katl olunmağın ve dört yüz dil kefereden[3] giriftâr olur ve ba'zısı halâs olurlar. Peşte Kal'ası kefereden halâs olup[4], iki binden ziyâde keferenin kelleleri şemşîrlerden[5] galtân olduğu mukarrerdir.

Ve bu varta-i Peşte'nin ahvâlleri tahrîr olunmağın ve dillerden ba'zılarun kayd ü bend ile Mîr-i mîrân-ı Rumeli olan Vezîr Mehmed Paşa'ya 'arz ederler ve Mîr-i mîrân-ı Budun ahvâllerin. Ve: "Bi-hamdillâhi Te'âlâ Peşte cedîd feth oldu. Ve Eğri kul-oğulları[6] imdâdların ve Budun ve Peşte hayr[7] du'âları berekâtında mahfûzdur. İnşâ'allâh gāzîler hizmetlerinde mukayyedlerdir". Ve mezbûr ahvâller İstoni-Belgırad'da Vezîr Mehmed Paşa'ya ma'lûm olup: "Tekrâr Budun Eyâleti Kāyim-makāmlığı sana tevfîz olmuşdur" deyü temessükler gönderdiler. Mîr-i mîrân-ı Rumeli, mevcûd olan askerler ile ve toplar ve cebehâne ile orduya 'azîmet edüp, menâzil ü merâhil kat' ederlerdi. Lâkin kefere-i fecerenin Kanije'ye karîb Bolondvar (بولنتوار), Kal'ası menâzilinde konulup, üzerine olup, asâkir-i nâmdâr[8] dilîrân, Kal'a-i Bolondvar'ı (بولنتوارى) *muhâfaza eden kefere[y]i* fi'l-hâl perâkende ederler. Asâkir-i İslâm havfından ve toplar darbından batak ve sazlıklara firâr ederler. Ve[9] kal'a[y]ı bırağup, topları ile zabt olunmağın. Ve yarar neferâtlar koyup[10] ve dizdâr ta'yîn ederler. Mâh-ı rebî'ulevvelin gurresinde feth olur.

Ve menâzil-i mezbûrdan teveccüh olunur. Kanije Kal'ası mukābilinde Komar nâm palanka-i metîn, şedîd, göl içinde[11] vâki'; iki günde feth olur. Ve Kapoşvar nâm kılâ' üç günde feth olur[12]*.

1 Paşa'ya V : Paşa da E
2 Kovun ..... hâricde E : — V
3 kefereden V : — E
4 olup V : + kefereden E
5 keferenin ..... şemşîrlerden V : şemşîrlerden kelleleri E
6 -oğulları V : -oğulların E
7 hayr V : + u E
8 nâmdâr V : + ve encüm-şi'ârdan E
9 Ve V : — E
10 koyup V : — E
11 içinde V : içre E
12 üç ..... olur V : feth üç eyyâmlarda E

* Budun muhâfazasında olan Rumeli Beylerbeyisi Lala Mehmed Paşa orduya davet edilir. Gelirken yolu üzerinde bulunan Bolondvar Kalesi'ni bir gün döğüp, ertesi gün vire ile, Leda (Lava?) Palankası'nı ise küffârın firâr etmesi üzerine boş bularak zabteder (Peçuylu, II,232; *Fezleke*, I,137; Na'îmâ, I,237). *Fezleke*'nin yazma nüshasında (vr.54a) kenar notu olarak "Ba'zılar Secan ve Komar palankaların dahi aldı deyü yazmışlar" kaydı vardır. Muhtemelen Kâtib Çelebi bu kısımdaki "ba'zılar" kaydıyla müellifimizi de kasdetmektedir.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin on birinci[1] gün, Kanije Vâdîsi'nde toplar ile[2] Budun'dan, Mîr-i mîrân-ı Rumeli Eyâleti alayı ve Bosna askeri alayı ve kapukulları saflar olup, orduya dâhil oldukda, Kanije'ye karşu[3] Vezîr Mehmed Paşa şecî', nâmdâr, on kıt'a toplar ve cebehâne ve dört yüz elli Firenk'den[4] **[V 135b]** beyleri ile rû-gerdân olup, itâ'at eden kefere-i Firenkler, dört alay bayrakları ile ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda, Kanije'ye karşu[5] alaylar fevc fevc gürûh [u] şevket ile saflarda ve toplara yirmişer çift câmûşlar koşulup[6], envâ'-ı heybet[7] ile otağ-ı hümâyûnda cem' olurlar[8]. Mîr-i mîrân-ı Rumeli[9] Vezîr Mehmed Paşa, seğirdim ile Sâhib-i sa'âdet hazretlerinin hâk-i pâylarına yüz sürüp, beşâret haberlerin 'arz edüp ve Peşte'den giriftâr olan[10] kefere[y]i harca sürdüler. Ve mîrlivâlardan[11] sancak tasarruf edenler hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdükde. Ve itâ'at eden Firenk beyleri[12], Sâhib-i sa'âdet hazretlerin gördüklerinde, hâk-i pây-i şerîflerine[13] yüz sürüp, ba'dehû ri'âyetler **[E 66a]** ve in'âmlar ve hil'atler[14] ve zahîreler ta'yîn ederler[15]. Ve meydândan atların tenbîh edüp, kânûn üzere verilürdü. Firenk beylerine atlar ve katârlar verüp ve 'ulûfe[leri] mîrîden hasene hisâbınca şehriyye rûznâmeden[16] tevzî' olurdu.

Ve ordu-yı hümâyûn karşuya, Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa'nın otakları ve Yeniçeri Ağası ve[17] Mîr-i mîrân-ı Rumeli ve Mîr-i mîrân-ı Bosna. Enhâr üzere köprüler binâ olur[18]. "Kal'a-i Kanije'nin adası zabt olunması mühimdir". Ehl-i vukûflar: "Kal'anın havâlesi mukâbelesidir, gaflet gerekmez" deyü cemî'i çadırları ol cânibe geçürüp, Paşa kolu, kapuya ve içerü kal'aya mukâbil[19] yedi bedoloşka bir uğurdan kurulur. Sâhib-i sa'âdet Kethudâsı, meterislerinde otak kurup, Yûnus Efendi'yi[20] Tezkireci ta'yîn edüp, bir kîse hasene hâzır idi; in'âm ederlerdi ve mecrûhlara ve dil ü başlar getürenlere murâdı olurdu. Ve Yeniçeri Ağası dört top, sekiz şâhî ile[21] yeniçeri meterislerde kal'aya karîb olup, rûz [u] şeb hizmetde. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli başka

1 on birinci E : on yedinci V
2 ile V : — E
3 Kanije'ye karşu V : — E
4 Firenk'den E : Firenk [V 135b] ve V
5 Kanije'ye karşu E : — V
6 toplara ..... koşulup V : topları câmûşlar yirmişer çiftler koşılur E
7 heybet V : heybetler E
8 olurlar V : olup E
9 Rumeli V : + beyleri E
10 olan E : — V
11 mîrlivâlardan E : + ve V
12 itâ'at ..... beyleri V : Firenk beyleri itâ'at edenler E
13 şerîflerine V : şerîflerin E
14 ve in'âmlar ve hil'atler V : hil'atler ve in'âmlar E
15 ederler V : ederlerdi E
16 şehriyye [Bu kelimenin altına "müşâhere" kelimesi yazılmıştır] rûznâmeden E : müşâhereden V
17 ve V : — E
18 olur V : olup E
19 mukâbil V : mukâbele E
20 Efendi'yi V : Efendi E
21 ile V : ve E

kebîr kullede beş top ve çul dutmaz top mezbûr kolda. Ve topculara te'kîd idi, kal'aya ikdâm ederlerdi. Ve Kanije üç kat, bir kat çim toprak; yuvalaklar kâr etmezdi. Ve Firenk beyleri ve Firenkler meterislerde tabyalar[1] peydâ edüp, **[V 136a]** muhâsarada. Ve orduda tenbîh idi; kûhistânlardan hîme-i tomruk ve leseler çidden ve meteris sepetleri ve nehirleri tomruklar ile doldurup ve ekser askere[2] torbalar ve gararlar köhne sâlyâne olurdu. Ve derbend [ü] balkanlar[3] Kanije'nin etrâfları[n] mîr-i mîrânlar tevâbi'leri kat' edüp, meterislerde defter olurdu. Ve mîrlivâlardan direkler ve çûplar cem' edüp ve eşcârlar[4] kat' olurdu. Bataklara döşemeler içün leseler örülürdü. Karşu eski meterisde Mîr-i mîrân-ı Anadolu ve Anadolu mîrlivâları kalup ve Mîr-i mîrân-ı Haleb ve Rakka ve Mîr-i mîrân-ı Karaman ve Zağarcı-başı, yeniçerilerden[5] on odanın zâbitleri ile meterislerde idiler. Ve Sivas Beylerbeyisi ve Diyârbekir askerleri, karavullarda ve bölük halkı nevbet dutup, vakt-i mağribden salât-ı[6] fecr zemânı olunca, süvârî bayrakları ile meterislerde muhâfazada idiler. Ve sabâh[7] oldukda, karavullarda hâzırlar idi. Ve Sâhib-i sa'âdet meterislerde kalurdu. Ve[8] ordudan bir mikdâr ordu meterisde haymeler kurup, levâzımlar fürûht olurdu; ekser nân u ni'met envâ'ı. Ve serdengeçdiler her tâyifeden bölük şartıyla ve garîb yiğitlerden bin nefer tahrîr olunmağın, dâyimü'd-dehr çalışup. Vâ'izlerden ve dervîşândan ve 'ulemâdan du'âlar[9] ve Feth-i şerîfler kırâ'at olunurdu.

Ve bir def'a yürüyüş ve hücûmlar oldukda, kefereden hayli mürd olup[10] ve birkaç kefere-i füccârlar, kal'adan mağrib vaktinde hücûmlar ile meterisler basup, yüzü kara oldukda, gücile halâs olurlar[11]. Ve bir def'a gāzîler, serdengecdiler ile[12] ittifâk edüp, guluv birle nehirlerden 'ubûr ederler[13], gedüklere. Ve lağımlar atılup, bir mesâff [u] muhârebe olup, bedenlerden nerdübânlar ile sabâhu'l-hayrdan vakt-i duhâ-i kübrâ[ya][14] değin kıtâl olmağın, kefereden hayli[15] mürd olur. Kâfirler kal'adan kunbaralar ve saçmalar ile askere bir mikdâr şikest olur. Ve kunbaralardan niçeler ihrâk ve mecrûh[16] ve şehâdet nasîb olurdu. Ve nehirler tuğyân üzere[17], köprüye ihtiyâc. Kûhistânlardan belvânlar ve elvâhlar kat' etmek fermân olunurdu. **[V 136b]** Orduda

1 tabyalar V : tabya E
2 askere E : asker V
3 balkanlar V : balkanlık E
4 eşcârlar V : eşcârları E
5 yeniçerilerden V : yeniçeriden E
6 salât-ı V : vaktü'l E
7 sabâh V : enhâr E
8 Ve E : — V
9 du'âlar V : du'â' E
10 hayli mürd olup V : mürd olurdu E
11 olurlar V : olur E
12 ile V : — E
13 ederler V : eder E
14 sabâhü'l ..... kübrâ[ya] E : duhâ-i kübrâya V
15 kefereden hayli V : keferelerden E
16 mecrûh V : zahm u mecrûh olurdu E
17 üzere V : — E

münâdîler nidâ ederlerdi. Müteferrika vü çavuşlar ve çavuş-zâdeler ve Dîvân-ı hümâyûn kâtibleri ve şâgirdân ve Defterdâr ve menâsıb[a] mutasarrıf olanlar ve [1] Mâliye kâtiblerine ve bölük ağaları ve kethudâlar ve kâtibleri bi'l-cümle 'umûmen balkanlardan keresteler ve çıbuklar ve odun ve kebîr sepetler ve leseler[2] ve torbalar ile hâşâk cem' olurdu. Hendekleri[3] ve nehirleri doldurup, mâh-ı rebî'ulevvelin evâsıtı idi. Ve askerler[e][4] in'âmlar mukarrer, eğer mecrûhlardır, eğer meterislerde hizmet edenlere. Ve kefereden ba'zı şeyâtînlikler peydâ olurdu. Ve topları gâzîlere ziyâde[5] zahmet verürdi[6].

Ve Meymorya'da[7] ve Balaton (بلاطين) yalısında, Zrinski-oğlu ve Nataşlı ve Hırvat ve Firengistân'dan imdâd-ı kefereler gelür[8]. Seksen bin kefere-i füccârlar tabur bağlayup, a'lâ topları ve[9] cebehâneleri ve iki bin koçu arabaları ile Kanije Kal'ası'na imdâd koyup, ordu-yı hümâyûna kasd ederler. **[E 66b]** Ve keferenin[10] cem'iyyetleri Vâdî-yi Meymorya'da taburlar ile mâh-ı rebî'ulevvelin evahırında Kanije'de hâzır oldular.

Karavullarda olan beylerden Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa'ya feryâdcılar gelür: "Küffârdan gürûh-i tabur geliyorlar, çarkacıları[11] zuhûr etdi" derler. "İmdâda[12] hâzır baş olun" deyü[13] ılgar ile haberler gelür. Orduda nidâlar oldukda, Rumeli Mîr-i mîrânı Mehmed Paşa, meterislerinden[14] çıkup, mîrlivâlarından bir mikdârın meterislerde alıkoyup[15], sâyirleri süvâr olup, çarkacı[16] fermân oldukda, ılgar ile kûhistân başların alurlar. Ve Bosna Beylerbeyisi askeri 'akabince, tüfeng-endâzlardan, Yeniçeriler Ağası ve neferâtlarından bir mikdârların kifâyet olduğu kadar meterislerinde alıkoyup[17] mâ'adâsını orduya ta'yîn etdükde ve şâhîler hâzır olur. On darbuzanlar, Rumeli mîr-i mîrânları cânibine gönderdiler.

Vezîr-i a'zam hazretleri, kapu halkı ile süvâr oldular. Ve cemî' ehl-i Dîvân, çavuş ve[18] müteferrika ve[19] çavuş-zâdeler saflar dutup, ordudan

1 Defterdâr ..... ve E : — V
2 ve leseler E : — V
3 Hendekleri V : Hendekler E
4 mâh-ı ..... askerlere E : asâkirlere V
5 gâzîlere ziyâde V : ziyâde gâzîlere E
6 verürdi V : olurdu E
7 Meymorya'da V : Meymorya'da [E'de bu kelime önce "مه موريه ده " imlâsı ile yazılmış, sonraadan altına "ميه موريه ده " imlâsı ile yazılarak düzeltilmiş gözüküyor] E
8 gelür E : — V
9 topları ve V : toplardan E
10 Ve keferenin V : kâfirler E
11 çarkacıları V : çakırcıları E
12 imdâda V : imdâd E
13 olun" deyü V : — E
14 meterislerinden E : meterislerden V
15 meterislerde alıkoyup V : meterislerinde kalur E
16 çarkacı V : çırakcı E
17 alıkoyup E : alıkop V
18 ve V : — E
19 ve V : — E

muhârebe yerlerinde hâzırlar. Ve[1] küffâr-ı hâksârlar balkanlardan cânibe gürûhlar ile[2] yedi sekiz süvârî alayı[3], gök tahta cebelere gark[4] şerkade (شرقات) tâyifesi bir uğurdan **[V 137a]** kûhistândan[5] teveccühleri Kanije Kal'ası cânibine[6] meteris üzere ürkündü kasdı[7] mülâhazasında. Lâkin[8] asâkir-i me'âsir, şecâ'at-disâr mîr-i mîrânlar kefereye vücûd vermeyüp[9], bir mesâff [u] muhârebe oldukda, niçe başlar ve diller giriftâr ederlerdi. Ve kefere kilâblar misâl bir cânibden hücûmlar etdükde[10], 'asr vaktinde, balkan dervendlerden tecâvüz ederler. Piyâde kefere tüfengli ve topların savurup, ordu üzere rahne edüp, bir mikdâr askere galebe etdüklerinde, boğaz balkanları kat'-ı mesâfe ederler. Anadolu Beylerbeyisi, cemî'i sancak-beyleri ile karşuya me'mûr olup[11], imdâd mîr-i mîrânlara dâhil oldukda, bölük halkı alayı bir uğurdan keferenin alaylarına havlayup, Vezîr İbrâhîm Paşa-[y]ı Gāzî, Cenâb-ı Hakk'a niyâzda idiler. Vakt-i mübârekde kefere[y]i tüskürüp, balkanlarda karâr ederler. Kûhistân-ı 'azîm bâlâsında kefere-i füccârlar taburlardan kal'a misâl tevattun ederler. Cevânib-i erba'asın derin hendekler kesüp, koçuların meteris misâl dizerler. Dahi topların orduya havâle her vakit savurup ve dağ u dervend başlarında vatanda alayları gürûh saflarda. Lâkin hîleler etmeğin, piyâde kefereden Kanije Kal'ası'na imdâd olmak içün tîr ü tüfengendâzlardan meterislerimiz üzere şebihûn tedârükü fikr-i fâsid[12] tedbîri Kal'a-i Kanije olmağın, Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa, rûz [u] şeb[13] Bârî Te'âlâ'ya zârî birle niyâzda idiler. Ve asker-i İslâm[14] eğer meterislerde Kanije Kal'ası muhârebelerinde, bir cânibden 'aduv keferenin taburları ceng ü muhârebelerinde gayret-i hamiyyet ile derûn-i dilden çalışurlardı. Ve küffâr-ı hâksâr, kûhistân derbendlerde bir hafta tevattun edüp[15], vilâyetlerinden imdâdları gelürdü[16] ve zahîreleri, vilâyetlerinden kifâf zevâdeleri, arabaları[17] ile çekilürdü. Tatar askeri, keferenin zahîrelerin gāret ederdi. Ve bir mertebede Tatar tâyifesi[18] kefereye rahneler verüp[19], koçuların ve zahîre ve imdâdlarına mâni' olur[lar]dı; ba'dehû telef olurdu[20]. Ve küffâr tâyifesi ta-

1 ve V : — E
2 ile V : — E
3 süvârî alayı V : alayı süvâr E
4 cebelere gark E : cebelü V
5 kûhistândan V : + Kanije'de kılâ'dan cânibe E
6 Kanije ..... cânibine V : — E
7 kasdı E : — V
8 Lâkin V : + gāzîler E
9 vermeyüp V : vermezler E
10 etdükde E : oldukda V
11 olup V : olur E
12 fikr-i fâsid : fikr ü fâsidi E : fikr ü fâsid V
13 şeb V : şebde E
14 asker-i V : askerü'l E
15 Ve ..... edüp V : Ve bir hafta küffâr da tevattun edüp, kûhistân derbendlerde E
16 gelürdü E : — V
17 vilâyetlerinden ..... arabaları E : arabalar V
18 Tatar tâyifesi E : tâyife-i-Tatar V
19 verüp V : ve E
20 ba'dehû telef olurdu E : — V

burlarında kahtlık[1] olur ve ahvâlleri perîşân; **[V 137b]** atlarına kıran girüp, gāzîler toplar ile taburların döğerlerdi. Balkanlardan serpindiler rast gelen kefere[y]i ve atların mecrûh ederdi ve at mürdeleri ile kifâf edinürlerdi. Tatarlardan ahvâlleri perîşân. Ve kal'aya imdâd konulmayup, me'yûs olurlar. Firâr etmek tedârükünde olduklarında, mâh-ı rebî'ulâhırda nısfu'l-leylde taburların bırağup, topların ve koçu arabaların koşup, terk-i vatan edüp, firârda oldular. Mîr-i mîrânlar ve fedâyî askerler pâylarına düşüp, temcîd vakti, orduda olan gāzîler nâmdârlar, keferenin 'akabinden erişüp, vaktü'l-fecr zemânı olur. Takdîr-i Rabbânî duman u[2] pus zuhûr eder. Kefere tâyifesi, piyâde, süvârlarının önlerine düşüp, tüfenglerin serpüp, firârda. Ba'dehû gāzîler aslâ vücûd vermeyüp, keferenin 'akabince. Küffâr da balkan [u] derbendlerde [ve] bataklara[3] girdüklerinde, topların ve koçu arabaların bırağurlardı[4]. Ve nâmdârlar ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir ve Anadolu ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli ve Livâ-i Tırhala ve Üsküb ve Mîrlivâ-i Vı[l]çıtrın ve Mîrlivâ-i Alacahisâr ve Mîrlivâ-i[5] Ohri beyleri[6] etrâflarından, kâfirlerin ferah ile tîğlerden geçürüp, yemîn ü yesârlarından vakt-i duhâ-yı[7] kübrâya değin dûr olmayup, iki Macar mîlleri mikdârı ılgarlar ile küffârları kırup[8], gāret etdüklerinde, küffâr *hazelehumullâh**, feryâd ederlerdi. Yonaklar, kendüden firâr edenlere "Emân el-Emân" **[E 67a]** deyü niyâzda olurlardı, cemî'[9] ağırlıkların bırağurlardı. Ve karyelere duhûl etdüklerinde, pus u duman bi-emrillâh[10] ref' olur. Kefere de sahrâya duhûl ederler. Ba'dehû bir yere cem' olup, alayların düzüp, balkan sırtında[11] saf düzdüler. Mîr-i mîrânlar etrâflarından, askere işâret olur: "Gayri 'avdet eylen" [deyü]. Orduya 'avdet olunmağın. Ba'dehû mîr-i mîrânlar da[12] alayların saflar etmeğin, 'acele etmeyüp, sühûlet ile bataklarda kalan topları ve koçuları orduya refâhiyet[13] ile Sâhib-i sa'âdet hazretlerine beşâret haberleri ile topları[14] teslîm etdiler. İn'âmlar ve ihsânlara **[V 138a]** mazhar düşdüler ve murâdların aldılar. Ve Yeniçeri Ağası, yeniçeriler ile meterislerine duhûl etdiler. Ve cemî'[15] mîr-i

1 taburlarında kahtlık V : kahtlık (قحلط ليق) taburlarında طالع E
2 duman u V : duman E
3 bataklara E : bataklar V
4 bırağurlardı E : bırağurlar V
5 Mîrlivâ-i V : Mîr E
6 beyleri V : ve Livâ-i Tırhala beyler E
7 duhâ-yı V : adhâ-yı E
8 kırup V : kırarlardı E
* "خذلهم الله = Allah onları rezîl rüsvây eylesin" anlamına gelen Arapça bir bedduâdır. Bu arada E ve V nüshalarında metindeki " ذ = zel" harfi yerine yanlışlıkla " ز = ze" harfi yazıldığını da belirtelim.
9 niyâzda ..... cemî' V : niyâz ederlerdi; cemî'i E
10 bi-emrillâh V : bâ-emr-i İlâh[î] E
11 sırtında E : tarafında V
12 da E — V
13 refâhiyet V : ferahiyet E
14 topları V : toplar E
15 cemî' V : cemî'i E

mîrânlar tekrâr karavullarda idiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vâlîsi olan Vezîr Mehmed Paşa, Sâhib-i sa'âdet hazretlerinin hayr du'âlarına mazhar düşdüler. Ve fâhir hil'atlerden sonra, tekrâr meterislerine girdükde, ziyâde kal'aya ikdâmlar olurdu. Bir cânibden toprak sürmek emr olunur. Lağımlar[1] tedârükünde olup, üslûb-i sâbık üzere[2]. Ve sazlı nehirleri, taşkın cârî üzere idi. İki câniblerinden[3] odun ve tomruk[4] ve torbalar ile hendekleri[5] ve tuğyân üzere olan[6] nehirleri doldurup, ziyâde derin olan nehri üzerine köprü edüp, otuz gün[7] kal'a[y]ı muhâsara etdiler, mümkin olmadı.

Ordu-yı hümâyûnda rûz [u] şeb hayr[8] du'âlar[9] ve Feth-i şerîfler kırâ'at olurdu. Yedi def'a yürüyüşler, hücûmlar oldu. Niçe gâzîler mecrûh olup, va'desi gelenler şehîd düşüp ve taburları keferenin merdûd, perâkende vilâyetinde ve Meymorya'da tekrâr cem' olup, topların [ve] cebehânelerin tedârükde. Etrâflarından câr haberin gönderüp, Nemçe Kıralı'ndan ve Macar ve Hırvatlar'dan, kefere-i fecere cem'iyyetde, 'âdet-i bâtılalarınca[10] yaçoş topların rûz [u] şeb[11] pertâv eder. Bâ'is: "Kanije'de mevcûd[12] olan küffârlar istimâ' etsünler, havf etmesünler. Kal'a[y]ı vermesünler" derler imiş. "Tekrâr kefere ile imdâda varmak mukarrer" derler. Ve kefereden câsûsların giriftâr edüp, orduya duhûl edüp, haberin aldılar.

Ve Kanije Kal'ası'nm barut [dolu] kebîr kullesi, nısfu'l-leylde cânib-i Hakk'dan[13] 'inâyet olur. Gaybden bir hikmet ile[14] kullede olan barut âteş alup[15], hevâya münkalib olur. Ol kadar kefere ve cebehâne bir anda berbâd oldukda, bir zelzele ve bir gürüldü peydâ olur. Meterislerde olan askerden bir gülbang sadâsı olmağın, orduda olan asker-i İslâm'a bir heybet müstevlî olur. Ba'dehû görülür; Kanije Kal'ası'nın barut-hâne ve cebehâneleri berbâd olur. Kullenin sengleri meterislere düşüp ve keferenin gayri cür'eti[16] kalmayup, gerçi gayret-i câhiliyye[17] 'inâdları sebebinden otuz yedi gün muhâsara vü muhârebe **[V 138b]** olup* ve içerü kal'adan hatvanları [bir] câsûs[a] tebdîl yörük libâsları ile uğrın kapudan ruhsat verüp, tabura gönderüp, haber

1 Lağımlar E : Lağım V
2 üslûb-i sâbık üzere V : — E
3 câniblerinden V : câniblerden E
4 tomruk V : + ile E
5 hendekleri V : hendek E
6 olan V : — E
7 gün V : eyyâm E
8 hayr V : + u E
9 du'âlar V : + olurdu E
10 bâtılalarınca V : باطارنجه E
11 rûz şeb E : — V
12 mevcûd E : — V
13 Hakk'dan V : Hakk Te'âlâ hazret E
14 ile V : olur E
15 alup V : alur E
16 düşüp ..... cür'eti V : düşdü idi. Gayri keferenin cür'et E
17 câhiliyye V : câhiliyyet E

* Kanije Kalesi 43 gün muhâsara edilmiştir (*Nuhbe*, s.205-206; *Fezleke*, I,142).

ümmîzinde. Hırvat dilince bir kağıd-nâmede münderic ahvâllerinden imdâd taleb ederler. Ve kefereleri mecrûh ve mürdelerin ve barut ve[1] cebehânelerin beyân etmişler[2]. Câsûs, Tatarlar yedi ile giriftâr olur. Meterislerde Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa'ya getürüp, ikrâr edüp, keferenin nâmelerin alup, tercemân getürüp, kırâ'at edüp, Kanije'nin ahvâlleri[3] ma'lûm olup, kal'aya hücûmlar ve gedükler ve yürüyüşlere nidâ[4] oldukda, mâh-ı rebî'ulâhırun (.....)[5] eyyâm-ı isneynde yürümek mukarrer idi*.

Orduda olan askerler bi'l-cümle meterislerde. Bayraklar ve Livâ-i şerîf, i'zâz [ü] ikrâmlar ile hâzır etdiler[6]. Ve mübârek vakt-i seherde yürüyüşler, ferhunde meterislerde hayr[7] du'âlar, dahi toplar ve[8] tüfengler şenlikleri ve kunbaralar ve tîr ü kemânlar meydânlarda.

Ve kefere câniblerinden haberleri olur; kal'aya yürüyüş olduğu mukarrer. Küffârlar bir yerde cem'iyyet edüp: "Kanije'[y]i yürüdükde alurlar, cümlemizi telef edüp[9], katl ederler. Ehl ü 'iyâllerimizden sıhhatde kalanlar esîr olur" derler. "Gayret ise ancak olur. Taburlar firâr etmeğin, sabr u tahammül etdük[10], tekrâr imdâd olmadı" derler. Ba'dehû Kanije Kal'ası'ndan gürûh ile[11] bir yerden "Emân" deyü sadâlar verdüklerinde, Sâhib-i sa'âdet['in] kethudâsın taleb edüp, gedükden 'ahd ü emân recâ olunur. Kefereden bir ferde zarar olmaya. Ehl [ü] 'iyâliyle[12] hurûc edeler[13]. İki sâ'at izin verilüp, gayri kal'ada eğlenmeyeler.

Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa[-yı] Gāzî, meterislere tenbîh olunmağın: "Gayri topları[14] atmayup, vire olmuşdur" deyü fermân olur. Yeniçeriler de[15] yürüyüş yerlerinde hâzırlar. Lâkin ber-'aks oldukda, yeniçeriler kānûnları üzere üsküflü keçelerin geyüp, silâhların ve bölük halkı cebe vü cevşenleri[16] ile saflarında, üslûb-i sâbık[17] üzere hareketde oldular. Ve müteferrika ve çavuşlar 'ünvân ile saflarda âdâb üzere karârda.

1 barut ve V : — E
2 etmişler V : etmiş E
3 Kanije'nin ahvâlleri V : ahvâlleri Kanije'nin E
4 nidâ V : nidâlar E
5 rebî'ulâhırun (.....) E : mezbûrda V
* 13 rebî'ulâhır cumartesi günü "Yarın yürüyüşdür" karârı askere bildirilmiştir. Gerçekten ertesi gün küffâr kaleyi vire ile teslîm edip, terkederler (*Fezleke*, I,140-141; Na'îmâ, I,242-243). *Nuhbe* (s.205-206), kalenin anahtarlarının küffâr tarafından 4'ünde (cumâdelûlâ?) teslîm edildiğini yazmaktadır.
6 etdiler V : + ol evkātda E
7 hayr V : + u E
8 toplar ve V : top E
9 edüp V : — E
10 etdük V : + derler E
11 ile V : — E
12 Ehl [ü] 'iyâliyle V : evlâd ü ehl ile E
13 edeler V : + Bir E
14 gayri topları V : topları gayri E
15 de E : — V
16 cevşenleri E : cevşenler V
17 üslûb-i sâbık V : sâbık kadîm E

Ve Kanije Kal'ası'ndan ibtidâ, hatvanı ile ba'zı kefereleri, Mehmed Kethudâ'ya **[V 139a]** karşu, kal'anın kapusundan çıkup, şart-ı âdâb üzere mu'tâdların etdiler. Ba'dehû Mehmed Kethudâ'nın önlerine kal'a[y]ı teslîm edüp[1], Topcu-başı ve[2] Cebeci-başı ve Yeniçeri Kethudâsı ve Yeniçeri Ağası, bu Hakîr de içerü kal'ada olan cebehâne ve topları defter ederdük.

Ve kefereden ba'zı haddâdlardan ve neccârlardan itâ'at üzere ehl ü 'iyâlleri ile kalup ve re'âyâları bi'l-külliyye kaldılar. Ve ba'de't-teslîm icâzet olur. Kefereler[3] kal'adan hurûc edüp, ibtidâ 'avrat u[4] oğlanları, ba'dehû zahmdârları ve ekser mecrûhları[5] tüfeng ve toplardan mecrûh idi[6]. Ba'dehû piyâde kefere ve[7] ba'dehû süvârîleri bir[8] mikdâr esbâblarından icâzet olur[9]; tahammüllerine göre. Kefere ferah birle kapu-kullarının vasatlarından âdâb ile geçüp, ba'dehû meterisler olduğu yerden hurûc ederlerdi, dıragomanlar ma'an. Ba'dehû kapudânları ve hatvanları, keferenin taburu olduğu balkan u[10] dervend[d]e[11] istirâhat ederlerdi; yirmi dört sâ'at eğlendiler. Ol vâdîde mîrî develerden yüz katâr develer verilüp[12] ve Silâhdâr Ağası Husrev Ağa, Kanije Kal'ası'ndan hurûc eden kefere[y]i, emân üzere mezbûr develere **[E 67b]** cemî'i metâ'ların yükledüp ve Husrev Ağa yanlarında, menâzil ü merâhillerden sınurlarına değin. Ve Meymorya kenârı sevâhilinde emn ü emân vilâyetlerine duhûl oldukda*, mîrî develeri[13] Husrev Ağa, ordu-yı hümâyûna girü teslîm etdi.

Ve Kanije Kal'ası feth olduğu târîhde[14], emr-i şerîf ve sa'âdetlü Pâdişâhımıza, Âsitâne-i sa'âdet'e müjde ile Piyâde Mukâbelecisi olan 'Abdî Efendi'yi fermân edüp, ılgar ulak ile ta'yîn etdiler**.

1 edüp V : + ve E
2 ve V : — E
3 olur. Kefereler V : olup, kefere-i füccârlar E
4 'avrat u V : 'avrat E
5 ekser mecrûhları V : ekserî mecrûhlar E
6 mecrûh idi V : mecrûhlar E
7 ve V : — E
8 süvârîleri bir V : süvârları birer E
9 olur V : olup E
10 balkan u V : balkan E
11 dervende V : derbende E
12 verilüp E : verüp V
* Giyecek eşyâlarını götürmek için 200 deve fermân olunmuş (Na'îmâ, I,242), Mehmed Kethudâ da Kanije'den çıkanların yanlarına düşüp, Morova İskelesi'ne kadar götürmüştür (Peçuylu, II,235).
13 develeri V : deve[y]i E
14 târîhde V : târîhden E
** Kanije'nin fethi müjdesi ile İstanbul'a gönderilen 'Abdî Efendi o sırada Piyâde Mukâbelecisi (Hasan Bey-zâde, II,226; *Nuhbe,* s.207; *Fezleke,* I,142) veya Defter Emîni'dir (Solak-zâde, s.659; Na'îmâ, I,243). Hasan Bey-zâde'ye göre (II, 226) ise İstanbul'a gelince Defter Emâneti tevcîh edilmiştir. Bu son durum metnimize de uygundur ve herhalde doğru olan da budur.

Ve Sâhib-i sa'âdet'in Kethudâsı, kal'ada mîr-i mîrânlar ve mîrlivâlar ve Yeniçeri Ağası ve yeniçeri ocağı ve Cebeci-başı ve Topcu-başı, kal'anın binâ vü ta'mîri bâbında müşâvere edüp ve kebîr câmi'-i şerîfe ibtidâ mübâşeret edüp, minber ü mihrâb u mahfil ta'mîrin edüp ve rûz [u] şeb Kanije'nin etrâflarında[1] karavullar; mîr-i mîrânlardan ta'yîn idi.

Ve otağ-ı hümâyûnda sâyebânlar ve dîvân-hâneler kurulup[2], ferah birle Sâhib-i sa'âdet **[V 139b]** Gâzî İbrâhîm[3] Paşa sadrda, Mîr-i mîrân-ı Rumeli[4] Vezîr Mehmed Paşa[5] ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu Sûfî Sinân Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Karaman Nûh Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Sivas Mahmûd Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Haleb ve Mîr-i mîrân-ı[6] Diyârbekir Murâd Paşa ve Rakka 'Ali Paşa ve Mîr-i mîrân-ı[7] Bosna Hasan Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Budun Sinân Paşa'ya olmağın ve mîrlivâ-i sancaklar hâzır olup ve Yeniçeri Ağası ve bölük ağaları ve sâyir Topcu-başı ve Cebeci-başı ve Arabacı-başı ve Baş-defterdâr Efendi ve Rûznâmeci Efendi ve Süvârî Mukâbelecisi 'Ali Efendi ve Mâliye Tezkirecisi[8] Dâvud Efendi ve Muhâsebeci ve Tezkire-i Kılâ' ve Yeniçeri Kâtibi Mehmed Efendi ve Yeniçeri Kethudâsı ve Re'îsülküttâb Hamza Efendi ve tezkireci efendiler ve İbrâhîm Efendi[9] Defter-i Hâkānî ve Tevkî'î Efendi ve Dîvân-ı hümâyûn kâtibleri ve bölük ağaları ve kethudâlar ve kâtibler ve çavuşlar ve müteferrikadan bi'l-cümle, Dîvân-ı hümâyûn'da[10]: "Feth-i kal'a nasîb oldu, bi-hamdillâhi Te'âlâ" deyü[11] herkes ['alâ] merâtibihim[12] Sâhib-i sa'âdet hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler. "Mübârek bâd" dedüklerinde, ol sâ'at cemî' asâkir-i[13] İslâm'a hayr du'âlar[14]; iltifâtlar ve hil'atler ihsânlar olup, ba'dehû hizmet eden gāzîlere murâdların, defterleri mûcebince fermân olur. Herkes ber-murâd olup ve 'umûm terakkîleri, süvârîye ikişer[15] akça ve piyâdeye birer akça terakkîler deftere kayd olur. Ve Firenk beylerine[16] ve Firenkler'e ihsânlar olup ve serdengeçdilere murâdları fermân olup[17], bir ferd mahrûm kalmadı.

Ve mâh-ı rebî'ulâhırda, eyyâm-ı cum'ada Sâhib-i sa'âdet hazretleri 'ünvân ile süvâr oldukda, Yeniçeri Ağası, bölük ağaları ve yeniçeri, kā'ide

1 etrâflarında E : etrâflarından V
2 kurulup V : kurdular E
3 İbrâhîm V : — E
4 Rumeli E : — V
5 Paşa E : + Rumeli V
6 Haleb ve Mîr-i mîrân-ı E : — V
7 Mîr-i mîrân-ı V : Mîr-i mîr E
8 Mâliye Tezkirecisi V : Tezkireci-i Mâliye E
9 Efendi E : + ve V
10 hümâyûn'da V : hümâyûn oldukda E
11 deyü V : derler E
12 merâtibihim E : merâsim V
13 asâkir-i V : asâkire E
14 du'âlar V : ü du'â E
15 ikişer V : ikişerer E
16 beylerine V : beyleri E
17 olup V : olur E

üzere donanup ve mîr-i mîrân alayları olup[1], gürûh ile Kanije Kal'ası'na duhûl etdükde, mü'ezzinler salât-ı cum'a[yı] i'lâm içün[2] salâlar okunup, ba'dehû hâfızlar Kur'ân-ı 'azîm['i] kırâ'at edüp[3], sâdâtdan Emîr Efendi, hatîb-i kadîm, hitâbet ederlerdi. Ve ibtidâ salât-ı cum'a, cedîd feth olan Kanije Kal'ası'nda edâ olunup[4], ile'l-ân evkāt-ı hamse edâ olunur. **[V 140a]** İlâ gāyeti'd-devrân, vilâyet-i cedîd Kanije, 'adû-yi müşrikînlerden mahfûz ola.

Ve zemân-ı Pâdişâh-ı İslâm[5], Fâtih-i Kılâ'-ı Eğri, Sultân ibnü's-Sultân Sultân[6] Mehmed Hân hazretlerinin Vezîr-i a'zam'ı[7] Serdâr İbrâhîm Paşa'nın yedinde feth olduğu târîhi, tis'a ve elf rebî'ulâhırında vâki' oldu[8].

Ve Kanije Vilâyeti zabt[9] olundukda, Vâlî-i Mîr-i mîrân, vezâret pâyesiyle Hasan Paşa'ya ihsân etdiler. Ve Sigetvar ve Babocsa (باباوجسه) ve etrâflarında vâki' sancakları ilhâk edüp ve cedîd dizdâr ve gönüllü ve neferâtlar tahrîr olur. Ve nevbetciler yeniçeriden, Hasekî Sefer Ağa ve yeniçeri alıkodular. Ve topcudardan neferâtlar ve cebecilerden[10] 'atîk ü cedîd ve top arabacılarından ve kunbaracılardan[11] ve her tâyifeden kifâyet mikdârı[12] kapu-kulları nevbetciler kalur. Ve hazîneye Defterdâr ve Rûznâmeci ve sâyir menâsıblardan kalurdu. Ve cebehâneden ve zahîre der-anbar olup[13] ve feth olan Kanije'de altmış dört kıt'a toplar zabt olunur*. Ve keferenin taburlarından alınan topları da kal'ada konulur. Ve Kal'a-i Şıkloş'da[14] aldukları top, kebîr top idi. Nâm konulmuş idi; Çul dutmaz, gāzî[15] olmağın. Sigetvar'da mezbûr top defe'âtle[16] gazâlarda kullan[ıl]mış, lâkin meterislerde zorundan dam u sepet dutmazdı. Dökücüyândan Şıkloş (شقلوز) 'da sâkin bir üstâd Murâd nâm, toplarun falyaları güşâde olurdu, def'ine çâre olmazdı. Mezbûr üstâd san'at ile 'ilâc edüp, meterislerde rîhte-gân olup hizmet etmeğin, on akça vazîfe ile topculuk sadaka etdiler; kal'ada nevbetci kalur. Ve Budun'dan ve sâyir kal'alardan cem' olan topları, Mîr-i mîrân-ı Budun ve Mîr-i mîrân-ı Bosna Dervîş Paşa'ya ihsânları olur. Toplar ile Budun Vilâyeti'ne me'mûr oldukda ve yeniçeriden

1 olup V : olur E
2 içün V : — E
3 edüp V : olunmağın E
4 olunup V : olunur E
5 Pâdişâh-ı İslâm V : Pâdişâ[hü]'l-İslâm E
6 Sultân V : — E
7 a'zam'ı V : a'zam olan E
8 oldu V : şude E
9 zabt V : + nasîb E
10 cebecilerden V : cebeci E
11 kunbaracılardan V : kunbaracı E
12 tâyifeden kifâyet mikdârı V : tâyife kifâyet mikdâr E
13 olup V : idi E
* Kanije Kalesi'nde 51 büyük top, 25 darbuzan zabt olunmuştur (*Fezleke,* I,141; Na'îmâ, I, 242-243).
14 Şıkloş'da V : Şıkloş E
15 gāzî E : عادى V
16 defe'âtle V : defe'âtiyle E

Budun'da nevbetciler ma'an gönderüp, **[E 68a]** Budun muhâfazasına[1] ta'yîn olunmağın. Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa fermâniyle[2] Eğri cânibleri muhâfazasında me'mûr olan kul-oğulları, va'deleri üzere Eğri Kal'ası'nda kapanup, **[V 140b]** şartları tekmîl olur. Ağaları ile[3] Kanije'ye, Mîr-i mîrân-ı Rumeli[4] ile Budun'dan geldüklerinde, yedi yüz nefer olup, lâkin fermân olunur; Kanije'de bir sene kalmaları. Muhâlefet ederler; ağalarına cezâ vü gazab olur, ba'dehû kalurlar.

Ve Firenk[5] beyleri ve kefereleri itâ'at ve[6] ferahiyyet ile Sâhib-i sa'âdet hazretleri[7] ile Belgırad'a fermân oldular. Ve mîr-i mîrânlara icâzet olur[8], eyâletlerine gideler[9]. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vâlîsi Vezîr Mehmed Paşa'ya, Rumeli sancak-beylerine icâzet oldukda, sancaklarına teveccüh etdiler. Mehmed Paşa Pirişti̇ne[10] nâm kazâda kışladılar. Ve Anadolu Eyâleti İstoni-Belgırad'a me'mûr olur*. Tekrâr şefâ'at olur; Kütahya'da, eyâletine fermân olunur. İstoni-Belgırad'a Anadolu sancaklarından Kânkırı ve Ankara ve Kastamonu, muhâfazada kalurlar.

Ve mâh-ı cumâdelûlâda Kanije'den, Serdâr Vezîr-i a'zam Gāzî İbrâhîm Paşa, fütûhâtlar ile ve[11] cemî'i asâkir-i İslâm ile 'azîmet ederler. Enhâr-ı Dırava'[y]ı Yakova[12] nâm kazâya karîb yerde, cedîd köprü sipâriş olunmuş idi. Donbaz[13] gemileri ile binâ olunmağın, 'ubûr edüp, Osek Sahrâsı'na duhûl edüp, üç eyyâm oturak emr olundu[14]. Kapu-kullarına sene tis'a ve elf masar mevâciblerin kā'ide üzere tevzî' olunup, ba'dehû Belgırad'a teveccüh etdüklerinde, Belgırad ahâlîsi istikbâl etdiler. Ve kal'adan[15] toplar şenlikleri olur. Sâhib-i sa'âdet ferah ile kışlak sarayına duhûl edüp ve cemî'[16] a'yân-ı Devlet menzillerinde sâkin oldular.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'e feth-i Kanije Kal'ası ve taburlar ve sâyir müjde ahvâlleri ile ta'yîn etdükleri Piyâdegân Mukābelecisi olan 'Abdî Efendi**,

1 muhâfazasına V : muhâfazasında E
2 fermâniyle V : fermân etmeğin E
3 ile V : — E
4 Rumeli V : + Beylerbeyisi E
5 Firenk E : قربك V
6 ve ..... ve V : itâ'at ile Firenk kefereleri E
7 hazretleri V : — E
8 olur V : olup E
9 gideler V : — E
10 Pirişti̇ne : برشتينه E : برشيته V
* Rumeli Beylerbeyisi Pirizrin, Anadolu Beylerbeyisi Banaluka'ya kışlaya gönderilirler (*Fezleke,* I,142; Na'îmâ, I,245).
11 ve V : — E
12 Yakova V : Yakora E
13 Donbaz V : Donbazlar E
14 olundu V : olunmağın E
15 Ve kal'adan V : Belgırad Kal'ası'nda E
16 cemî' V : cemî'i E
** Kanije'nin fethi müjdesi ile İstanbul'a gönderilen 'Abdî Efendi o sırada Piyâde Mukâbelecisi (Hasan Bey-zâde, II,226; *Nuhbe,* s.207; *Fezleke,* I,142) veya Defter

ulak ile mâh-ı rebî'ulâhırda Âsitâne'ye duhûl etdüklerinde, Kāyim-makām Vezîr Halîl Paşa telhîsleri [ile] sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine ahvâlleri 'arz olundukda, ziyâde sürûr ile[1] Âsitâne-i sa'âdet'de şehir donanmaları[2] fermân olunmağın, üç gün şeb [u] rûz halk-ı 'âlem zevk u safâda, sa'âdetlü Pâdişâhımıza hayr du'âda oldular[3]. Ve müjde ile gelen 'Abdî Efendi'ye ihsânlar ve Defter-hâne Emâneti **[V 141a]** sadaka olunmağın ve Belgırad'da Sadr-ı a'zam İbrâhîm Paşa'ya mücevher sorguç[4] ve mücevher hançer ve kılıc ve fâhir hil'atler ve iki esb, mücevher rahtlu ve eğerlü[5] ihsân olundukda, yarar tevâbi'leri [ile] 'Abdî Efendi, hatt-ı sa'âdet-makrûn ve emr-i şerîfle tekrâr Âsitâne-i sa'âdet'den Belgırad'a 'azîmet ederler.

Mâh-ı cumâdelûlâda Belgırad'a geldüğü haber alınur. İ'zâz [ü] ikrâmlar ile Belgırad'da hâzır olan[6] mîr-i mîrânlar ve Yeniçeri Ağası ve Defterdâr Efendi ve bölük ağaları ve erkân-ı Devlet istikbâl içün alaylar ile saflarda. Ve ol vakt-i mübârekde Sâhib-i sa'âdet hazretleri Dîvân fermân ederler. Dîvân-hâne'de şenlikler ve kal'adan toplar ve Firenk tâyifesi safda tüfeng[7] şenliklerinde idiler. Ve Âsitâne-i sa'âdet'den[8] irsâl olunan hatt-ı şerîfe, Sâhib-i sa'âdet i'zâz [ü] ikrâmlar ile istikbâl eyleyüp[9], sa'âdetlü Pâdişâhımızdan 'atâ olunan[10] esblere süvâr oldukda, ba'dehû hatt-ı şerîfi yüzlerine sürdükde, sorguçu başlarına ve kılıcı miyânlarına[11] kuşanup ve fâhir semmûr kürklü hil'atleri geyüp[12] ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Mehmed Paşa'ya müte'addid hil'atler ve Defterdâr Efendi'ye ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Murâd Paşa'ya, ba'dehû Yeniçeri Ağası'na ve ocak zâbitlerine ve bölük ağalarına ve sâyir kethudâ ve kâtiblerine ve Cebeci-başı ve Topcu-başı ve Arabacı-başı ve Re'îsülküttâb ve Defter-hâne Emîni ve Nüzül Emîni bi'l-cümle ehl-i Dîvân halkına hil'atler ihsân ederler. Ve Sâhib-i sa'âdet Gāzî İbrâhîm Paşa'nın ol vakt-i mübârekde[13] hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürülüp, ferahiyyet ile herkes selâmlayup[14], mekânlarına gitdiler[15]. Ve Firenk beyleri hâzır olup, ta'zîm [ü] ikrâm[16] ile Sâhib-i sa'âdet

---

Emîni'dir (Solak-zâde, s.659; Na'îmâ, I,243). Hasan Bey-zâde'ye göre (II, 226) ise İstanbul'a gelince Defter Emâneti tevcîh edilmiştir. Bu son durum metnimize de uygundur ve herhalde doğru olan da budur.

1 sürûr ile V : sürûrda ve Şehr-i E
2 şehir donanmaları V : donanma E
3 du'âda oldular V : u du'âlarda olurlar E
4 sorguç V : sorguçlar E
5 rahtlu ve eğerlü V : raht ve eğerler E
6 olan V : ola[n] E
7 tüfeng V : tüfengler E
8 Âsitâne-i sa'âdet'den E : Âsitâne'den V
9 istikbâl eyleyüp V : istikbâlde E
10 olunan V : olan E
11 başlarına ..... miyânlarına V : ve kılıc E
12 semmûr ..... geyüp V : hil'atleri, her biri semmûr kürklü idi E
13 Gāzî ..... mübârekde E : hazretlerinin V
14 ferahiyyet ..... selâmlayup V : ferahiyyetler ile kes selâmlayu[p] E
15 gitdiler V : refte end E
16 ikrâm V : ikrâmlar E

hazretlerinin[1] hâk-i pây-i şerîflerin bûs edüp, beylerine[2] hil'atler ve in'âmlar bahşîşler verilür; ve ehl-i Dîvân hizmetlerinde idiler. Ve serhadlerde olan mîr-i mîrânlara ve mîrlivâlara ve kapu-kullarının zâbitlerine hil'atler ta'yîn edüp gönderüp[3], ba'dehû Yeniçeri Ağası olan Tırnakcı Hasan Ağa'ya ve ocak zâbitlerine[4], Âsitâne'ye icâzet verilüp, fi'l-cümle Âsitâne'ye teveccüh etdiler. Belgırad'da Muhzır Ağa ile ba'zı zâbitler ile yeniçeriden kaldılar. Ve dört bölük **[V 141b]** ağaların Belgırad'da kışlada alıkoyup, iki bölük ağalarından 'ulûfeciyân-ı yemîn ve 'ulûfeciyân-ı yesâr ve[5] kethudâlardan sipâhî ve silâhdâr kethudâları[6] ve kâtibleri ve mukâbeleci-i süvârî halîfelerinden Bekir Halîfe'[y]i Âsitâne'ye gönderüp ve Cebeci-başı'[y]ı Âsitâne'ye fermân etdüklerinde, evvel-bahâr-ı huceste-âsârda vâki' olacak sefer-i hümâyûn mühimmâtlarından defter edüp ve tophâne mühimmâtların ma'an defter edüp, topcular kethudâların ta'yîn edüp, Âsitâne'ye fermân etdiler. Topcu-başı'[y]ı Belgırad'da alıkoyup ve Kanije Kal'ası'na imdâd [içün] bölük şartıyla yeniçeriden ve cebehâneden ve topculardan bin nefer gönüllü tahrîr edüp, vakt-i şitâda Belgırad'dan neferâtlar ile ılgar ile[7] 'azm etdiler.

Ve Temeşvar'dan feryâdcı gelür: "Lipova ve Yanova üzerin[deki][8] kâfir Erdel-oğlu'nun taburu, Temeşvar'a karîbdir" deyü Lâkin[9] vakt-i şitâlar olurdu[10]. Nehr-i Tuna[11] buzlar dutup, otuz eyyâm Tuna dondu. Belgırad'dan Sirem sancakların **[E 68b]** ve yeniçeri ocaklarından ve beş yüz nefer cedîd cebeciler tahrîr edüp, Temeşvar'a ta'yîn olunmağın ve itâ'at eden Firenk beylerinden bir[12] nâmdâr Firenk Beyi Müslümân olur[13]. Hakk Te'âlâ hazretlerinden hidâyet[14] müyesser olup[15], Sadr-ı a'zam İbrâhîm Paşa huzûrunda dîn-i[16] İslâm'a geldüğünde, nâmı[17] Mehmed konulur. Tevâbi'lerinden ba'zılarına dahi[18] hidâyet-i Rabbânî nasîb olur. Mezbûr Mehmed Bey'e Mîrlivâ-i Semendire sadaka olur.

Ba'dehû Belgırad'da şehir[19] donanmaları fermân olunur. Üç gün şeb [u] rûz cemî'i çarşularda dükkânlar ve Belgırad Kal'ası donanup, toplar şenlikleri

1 hazretlerinin V : hazretlerine E
2 şerîflerin ..... beylerine V : şerîflerine beylere E
3 gönderüp E : — V
4 zâbitlerine V : zâbitleri yeniçerinin E
5 ve ..... ve V : yesârı E
6 silâhdâr kethudâları V : silâhdârlar kethudâlar E
7 ile V : — E
8 Lipova ..... üzerin[deki] E : — V
9 Lâkin V : — E
10 olurdu E : ve V
11 Tuna E : Tuna'[y]ı V
12 bir V : — E
13 olur V : + Hidâyet E
14 hidâyet V : — E
15 olup V : olur E
16 dîn-i : dîn ü EV
17 nâmı V : + ism E
18 ba'zılarına dahi V : ba'zıları E
19 şehir V : şehirler E

mukarrer[1]. Ve hisâr neferâtları[2] alaylar etmeğin, bayraklar ve tüfengler ile saflarda. Mehmed Bey, Sâhib-i sa'âdet hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, fâhir hil'atler ile atlara[3] süvâr olup, Livâ-i Semendire zu'amâları ve çavuş ve[4] müteferrikalardan, Vezîr-i a'zam hazretlerinin kethudâsı ve[5] tevâbi' ağaları, müzeyyen silâhlar ile süvâr olup, alay ile ve 'alemlü sancak verilüp[6], tabl [u] livâ ile Belgırad'ı tavâf etdürüp, kal'ada sünnet oldular.

Ve mâh-ı recebde Âsitâne'den[7] haberler istimâ' ve şâyi' olur. "Kāyimmakām Vezîr Halîl Paşa 'azl olur ve[8] Yemişci Hasan Paşa **[V 142a]** Kāyimmakām oldu[9]" derler*. Ve Yeniçeri Ağası olan Tırnakçı Hasan Ağa'ya vezâret olduğunda, sadrda Vezîr Sarıkçı Mustafa Paşa'nın altında karâr eder. Ve Yeniçeri Ağalığı mâh-ı şa'bânda, Mîrahûr-i Evvel olan 'Ali Ağa'ya[10] sadaka olunmağın ve İbrâhîm Ağa Mîrahûr-i Evvel olup[11], Kapucular Kethudâlığı[12] Nasûh Ağa'ya ihsân olunur; tebeddülâtlar mukarrerdir[13].

Vezîr Kāyim-makām olan Hasan Paşa, sefer-i Üngürus tedârükünde. Ve Yeniçeri Ağası Kapu Ağası dâmâdı 'Ali Ağa[14], kapuda fermân-ı şerîf ile[15] cedîd[en] kapuya 'acemi oğlanlarından ve bostan[cılar]dan yeniçeri bedergâh ederler. Ve Kethudâ Bey[16] 'azl olup[17], Zağarcı-başı Muharrem Ağa Yeniçeri[18] Kethudâsı olurlar ve Kurd[19] Ağa Zağarcı-başı olur. Sâyiri silsile mukarrer ve sefer-i hümâyûn tedârükünde idiler. Yeniçeri meydânında tüfeng ta'lîmi olurdu.

Ve mâh-ı ramâzan-ı şerîfde Belgırad'da şitâlar[20] bir mertebe. Altmış gün ziyâde[21] kış ve şiddetler olmağın, Sâhib-i sa'âdet hazretleri[22] hayrâtlar eder-

1 mukarrer E : — V
2 neferâtları V : neferâdı E
3 atlara V : ba'dehû esblere E
4 ve V : — E
5 ve V : — E
6 verilüp V : verilür E
7 Âsitâne'den E : + den V
8 ve V : Vezîr E
9 oldu V : oldular E
* Halîl Paşa'nın azli üzerine Hâfız Ahmed Paşa Kaymakam olur. On ay sonra bazı hareketleri Pâdişâh'ın hoşuna gitmediğinden azledilip, yerine 1008 ş a'bânının evâhırında IV. Vezîr Yemişçi Hasan Paşa Kaymakam olur (*Nuhbe*, s.208). Na'îmâ (I,247), Hasan Paşa'nın Kaymakamlığının 10 gün sürdüğünü belirtmektedir. *Fezleke* (I,143) ise Yemişçi Hasan Paşa'nın 1 Şa'bân 1009'da V. Vezîr iken Kaymakam olduğunu yazmaktadır.
10 Mîrahûr-i ..... Ağa'ya V : 'Ali Ağa'ya Mîrahûr-i Evvel iken E
11 ve ..... olup V : Mîrahûr-i Evvel İbrâhîm Ağa'ya ihsân oldukda E
12 Kethudâlığı V : Kethudâsı E
13 mukarrerdir E : mukarrer V
14 Kapu ..... Ağa E : — V
15 ile V : — E
16 Bey V : Beyi E
17 olup V : olur E
18 Ağa Yeniçeri V : Kethudâ yeniçerinin E
19 Kurd E : Kur[d] V
20 şitâlar V : + ve E
21 mertebe ..... ziyâde V : mertebede olurdu. Belgırad'da altmış eyyâmlar E
22 hazretleri E : — V

lerdi. Ekser hayvan ve murgânlara hubûbât dânelerin taht<a>-bendlere ta'mîr etdürüp, yemlerin bahş ederlerdi. Ve matbahlarında ni'metler firâvân[1] fukarâya bezl olurdu.

Ve sefer-i hümâyûn mühimmâtların defter mûcebince cem' olurdu. Ve Kazâ-i Samakov'da ve İvranya'da resen-i komena ve resen-i tîre ve resen-i isparcina cem' olurdu. Ve sâyir toplar ve cebehâneler levâzımâtları hâzır oldukda, Belgırad'da hıfz olurdu. Ve üştürân-ı mâde vü ner kışlalarda hâzır idi.

Ve mâh-ı şevvâlde 'îd-i fıtra oldukda, Belgırad'da, 'âdet-i kadîm üzere kapu-kullarının recec ve reşen mevâciblerin tevzî' etdüklerinde, Defterdâr ve ağayân ve a'yân-ı Devlet[2] rûz-i 'arefede, 'ünvân ile Sâhib-i devlet Sadr-ı a'zam hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüzler sürdükde, mübârek 'îd-i şerîf gicesinde, Belgırad'da saray dîvân-hânesinde[3] şenlikler olup, ziyâfetler hâzır olur. Ba'dehû temcîdde musallâya nemâz-gâhda meş'aleler ve şem'-i bâd ve şem'-i 'asel fânûslar ile zeyn olup, Belgırad'da olan ahâlî-i vilâyet nemâz-gâhda cem' olurdu. Ve ehl-i sefer ve a'yân-ı Dîvân **[V 142b]** ve bölük ağaları ve Baş-defterdâr ve 'ulemâdan ve meşâyih ve sâdât ve[4] yeniçeri tâyifesi musallâda saflarda. Vezîr-i a'zam Gāzî İbrâhîm Paşa tevâbi'âtları, süvârî vü piyâde gürûh ile nemâz-gâhda cem' oldular. Ve tevhîd-i şerîfler olurdu. Ba'dehû salâtü'l-fecr edâ olunup[5], kürsüye Vâ'iz, ehl-i takvâ[6] Şeyh Münîrî Efendi kürsüde Tefsîr-i şerîf'den ve[7] 'îd-i şerîf mesâ'ilinden[8] ve sadaka-i fıtrı beyân edüp, ba'dehû hayr[9] du'âlar olundukdan sonra[10], salât-ı 'îd edâ olundukda, i'zâz [ü] ikrâmlar ile Sâhib-i sa'âdet hazretleri saraylarına teveccüh edüp, Dîvân-hâne'de[11] ziyâfetler olur. Ve 'âdet üzere kal'adan toplar şenlikleri olup[12], ba'dehû icâzetdir[13], herkes meskenlerinde 'îd-i şerîf edâ[14] etdiler.

Ve mâh-ı mezbûrda Vezîr-i a'zam hazretlerinin icâzetleri ile[15] vakt-i evvel-bahâr nevrûzda Mehmed Kethudâ Ser'asker olup, Livâ-i Semendire Beyi olan Mehmed Bey ve Rumeli gāzîleri[16] nâmdârlarından bin nefer zu'amâlardan ve bin nefer segbânlardan[17] ve Sirem zu'amâsı ve Peçuy

1 fırâvân V : — E
2 ağayân ..... Devlet V : a'yân-ı Devlet ve ağayân E
3 dîvân-hânesinde V : dîvân-hânede E
4 ve V : — E
5 salâtü'l-fecr edâ olunup V : vaktü'l-fecrde salâtü farzı'l-vakti'l-fecr edâ olunmağın, ba'dehû E
6 Vâ'iz, ehl-i takvâ V : meşâyih, nâsih, vâ'iz, sâhibü't-takvâ olan E
7 ve V : + ma'nâyı va'z E
8 mesâ'ilinden V : mesâ'illerinden E
9 hayr V : + u E
10 olundukdan sonra V : edüp E
11 saraylarına ..... -hâne'de V : saray dîvânda E
12 olup V : olur E
13 icâzetdir E : — V
14 edâ E : — V
15 ile V : + ve E
16 gāzîleri V : gāzîlerinden E
17 segbânlardan V : segbânları E

zu'amâsı[1] ve bin nefer cebecilerden ve beş yüz topculardan, on 'aded şâhî darbuzanlar ve dört yüz Firenk keferesi ve Sâhib-i sa'âdet tevâbi'lerinden ve[2] Bosna askerlerinden on bin mikdârı cem' olur. Belgırad'dan alaylar ile, 'ünvân ile Sâhib-i sa'âdet hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdükden sonra, hayr[3] du'âların recâ edüp[4], Sirem sahrâlarına teveccüh ederler*. Ba'dehû menâzil ü merâhil kat' edüp, Osek Köprüsü'n binâ edüp[5], bir palanka îcâd ederler; köprünün başlarında ve bir palanka da Seksar Köprüsü sevâhilinde binâ ederler, bin nefer tüfengli tahrîr ederler. Ve bir palanka da Altun-oluk nâm mahûf yerde neferâtlar cem' olur, derbendleri hıfz ederler. Ba'dehû mezbûr Mehmed Kethudâ, Mohac'da dernek ederler[6]. Budun cânibine ta'yîn olunan donanmaları, Tuna ile mahûf boğaz ve derbendlerden ve Eğri-azmak'dan[7] ve Altun-oluklardan mahûf adalardan[8] donanma şaykaların ve[9] zahîre gemilerin sâlim geçürüp, Budun Vilâyeti'ne[10] duhûl etdiler. **[V 143a]** Budun'da olan Mîr-i mîrân ve Defterdâr'a teslîm edüp, ba'dehû Budun'da muhâfazada olan askerler ve Mîr-i mîrân olan Sinân Paşa ma'zûl oldukda, Budun'da Defterdâr olan[11] Mankûr-kuşu demekle ma'rûf[12] Mehmed Paşa'ya hizmetleri mukâbelesinde ihsân olunmağın, Görez-İlyâs altında dernek üzere oldular; fî şehr-i[13] şevvâl sene 1009**.

[E 69a] Ve Belgırad'da Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa hazretleri, sefer-i hümâyûn mühimmâtlarına tekayyüdde[14] iken, mâh-ı *zilka'denin gurresinde*, mizâclarına hummây-ı muhrika ve zâtü'l-cem[b] 'ârız olur. Emr-i İlâhî, takdîr-i Lem yezel ecel-i müsemmâ mukadder; va'de-i 'ömr itmâm olur. Mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü günü vakt-i 'asrda[15], dünyâ-[y]ı fânîden 'âlem-i âhırete intikāl eylediler[16]***. Cemî'i tevâbi'leri feryâd ü firâk u mâtemde oldular. Baş-defterdâr ve ağalar üzerinde hâzır olup[17] ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli

1 ve Peçuy zu'amâsı E : — V
2 ve V : — E
3 hayr V : + u E
4 edüp V : ederler E
* Mehmed Kethudâ Belgırad'dan Firenkler ile 1 Zilka'de 1009'da teveccüh etmişti (*Fezleke*, vr.54a; Na'îmâ, I,251).
5 edüp V : ederler E
6 dernek ederler V : dernekde idiler E
7 Eğri-azmak'dan V : Eğri-azmaklardan E
8 -oluklardan mahûf adalardan E : oluk'dan V
9 ve V : — E
10 Vilâyeti'ne V : vilâyetlerine E
11 Budun'da ..... olan V : — E
12 demekle ma'rûf V : künyeti nâm E
13 şehr-i V : — E
** Mehmed Kethudâ Belgırad'dan Firenkler ile 1 Zilka'de 1009'da teveccüh etmişti (*Fezleke*, vr.54a; Na'îmâ, I,251).
14 tekayyüdde V : tekayyüdlerinde E
15 Mâh-ı ..... 'asrda V : Civârı rahmet E
16 eylediler V : + vakt-i 'asrda E
*** Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa 9 Muharrem 1010 salı günü ikindiden az önce vefât eder (Hasan Bey-zâde, II,231; *Nuhbe*, s.208-9; Solak-zâde, s.661; *Fezleke*, I,146-7; Na'îmâ, I,251).
17 hâzır olup V : hâzırlar E

Beylerbeyisi Vezîr Mehmed Paşa, kışladan Belgırad'a karîb Hisârcık nâm menâzilde[1] idiler. Haber irsâl olur; 'acele ile Mehmed Paşa, merhûm İbrâhîm Paşa'nın [meyyitin] defn etmekde hâzır oldular ve İnehân Bey Câmi'lerinde emânet kabrinde kodular*. Ve nemâzlarında cemî' erkân-ı Devlet ve ahâlî-i vilâyet ve meşâyihler ve sâdât ü 'ulemâdan bir ferd kalmayup, cem' oldular. Ve ol günde[2] kapu-kulları arasında bir mâtem ve[3] bir firâk oldukda ve kurâdan re'âyâlar zârîlikler ederlerdi. Ve cemî'[4] hazînelerin ve[5] cebehânelerin ve atların ve bârgîr[6] ve katârların ve develerin[7] mîrî cânibinden damgalayup ve defter olup; Mîr-i mîrân-ı Rumeli ma'rifetiyle Baş-defterdâr ve bölük ağaları ve Belgırad'da hâzır olan erbâb-ı menâsıb[8] huzûrlarında. Ve hâtem-i şerîf[i] Âsitâne'ye, Sol 'Ulûfeciler Ağası olan Firenk Mehmed Ağa'ya teslîm etdiler. Mâh-ı zilka'denin yirmi dördünde ılgar ile ta'yîn ederler.

Ve Âsitâne'de[9] ordu-yı hümâyûn cem' olur, bölük ağaları ile. Ve kapu halkının mevâcibleri ikişer[10] kıst recec ve reşen bin dokuz târîhinde mevcûdlarına tevzî' olundukda ve defter-i cizye gulâmiyyelerin cizyedârlara fürûht edüp, kānûnları üzere taksîm olunmağın. Ve Âsitâne'de **[V 143b]** Kāyim-makām olan[11] Vezîr Hasan Paşa, ikdâmlar ile sene tis'a ve elf zilka'desinde yeniçeri ocaklarının[12] sefer-i hümâyûn mühimmâtları bi'l-cümle vakti ile mîrîden teslîm olunup ve Yeniçeri Ağası olan 'Ali Ağa ve Yeniçeri Kethudâsı Muharrem Ağa ve Zağarcı-başı Kurd Ağa ve zâbitler ve yeniçeriler odalarında mevcûd[13]. Rûz-i hızırda Dâvud-paşa sahrâlarında otakların ve[14] haymelerin kurup ve bârgîrlerine çayır verüp, mâh-ı zilhiccenin on dördünde 'azîmet etdiler, sefer-i hümâyûna[15].

Ve cebehâne defter mûcebince tedârük olunmağın. Âsitâne'de cedîd Cebeci-başı Haydar Ağa'ya sadaka olunmağın. Mâh-ı zilhiccenin yirminci günü[16] mîrî develer Hayrabolu'dan ve Filibe'den Âsitâne'ye isti'câl üzere gelüp[17], ba'dehû Cebe-hâne'ye ta'yîn ederler. Mühimmâtlar üştür-mâdelere

1 nâm menâzilde V : menâzilinde E
* İbrâhîm Paşa, Bayram Bey Câmi'i'nin hareminin münâsip bir mahalline emâneten defnedilir (Hasan Bey-zâde, II,231; Solak-zâde, s.661; *Fezleke*, I,147; Na'îmâ, I,251).
2 günde V : rûzda E
3 ve V : — E
4 cemî' V : cemî'i E
5 ve V : — E
6 bârgîr V : bârgîrlerin E
7 develerin V : üştür katârların E
8 menâsıb V : menâsıblar E
9 Âsitâne'de V : Âsitâne'den E
10 ikişer V : ikişerer E
11 Kāyim-makām olan V : olan Kāyim-makām E
12 ocaklarının V : + ve Yeniçeri Ağası olan 'Ali Ağa'[y]ı, Yeniçeri Kethudâsı Muharrem Ağa, Zağarcı-başı Kurd Ağa ve zâbitler ve yeniçeriler odalarında mevcûdlar E
13 olunup ..... mevcûd V : olundukda E
14 ve V : — E
15 sefer-i hümâyûna E : — V
16 günü V : eyyâmı E
17 gelüp V : gelür E

ve nerlere tahmîl[1] olunmağın, sefer-i hümâyûna refte end[2]. Ve mukaddemâ ordu-yı hümâyûn rûz-i hızırdan mukaddem 'acele ile bölük ağaları ile[3] Belgırad'a teveccüh etmeğin. Ve Anadolu mîr-i mîrânları ve mîrlivâları, Kütahya'da nevrûzda hâzır olup, fermân üzere mâh-ı zilka'denin evâhırında, Mîr-i mîrân-ı Anadolu 'azm ederler. Gelibolu'dan Bahr-ı sefîd'i, kebîr at gemileri ile 'ubûr edüp, mahrûse-i Edirne'de 'îd-i adhâyı[4] etmeğin, dahi birkaç eyyâm atlarına çayır yidirüp, ba'dehû Belgırad'a 'azîmet ederler. Ve Karaman Beylerbeyisi Nûh Paşa da[5] Karaman askeri ile sefer-i hümâyûna[6] teveccüh ederler. Ba'dehû Mîr-i mîrân-ı Sivas ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş ve sâyir mîrlivâlara[7] Âsitâne câniblerinden kapucu-başılar ta'yîn olur; askerleri sefer-i hümâyûna 'acele birle sürerlerdi[8].

Ve sene tis'a ve elf zilka'desinin yirmi yedinci gününde, Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Mehmed Paşa, Belgırad'da mevcûd olan Baş-defterdâr ile ve a'yân-ı Devlet ve bölük ağaları ile ve Topcu-başı ve Top Arabacı-başı yüz yirmi şâhî ve miyâne darbuzanlar ile Sirem Sahrâsı'nda otakların ve çadırların kā'ide üzere kurup, ba'dehû alaylar ile Sirem Sahrâsı'nda konulup[9] ve sefer-i hümâyûn tedârüklerinde. Ve me'mûr olan asâkir-i İslâm cem'iyyetde oldular. **[E 69b]**

Der-sefer-i İstoni[10]-Belgırad. Ve küffâr-ı hâksâr taburları cem'iyyet ile İstoni[11]-Belgırad'a gürûh toplar ile gelüp, üşündü ve muhârebe olur[12]. Kırk 'aded top ile[13] muhâsara edüp, zabt eder. Yüz yirmi bin kefere cem' olur[14], dahi tabur bağlayup, balkan kûhistânda kal'aya mukābil[15] karâr ederler; sene 1010[16]. [V 144a]

Sene 'aşere ve elf muharremin[in][17] gurresinde vâki' olan Üngürus seferlerinin birisi, İstoni[18]-Belgırad seferleridir ki, zikr olunur.

1 tahmîl : tahmîn EV
2 Mühimmâtlar ..... refte end E : — V
3 rûz-i ..... ile V : 'acele ile bölük ağaları ile rûz-i hızırdan mukaddem E
4 adhâyı E : adhâ V
5 da E : — V
6 sefer-i hümâyûna E : sefere V
7 ve sâyir mîrlivâlara V : da E
8 sürerlerdi E : sür[er]lerdi V
9 otakların ..... konulup E : otaklar V
10 İstoni : اوستونى EV
11 İstoni : اوستوانى E : اوستونى V
12 gürûh ..... olur E : gelüp V
13 ile E : ve yüz yirmi bin kefere V
14 Yüz ..... olur E : — V
15 mukābil V : mukābele E
16 ederler; sene 1010 V : kerde; sene 'aşere ve elf muharremü'l-harâm E
17 muharremin V : muharremü'l-harâmın E
18 İstoni E : اوستونى V

Ve Âsitâne'den ordu-yı hümâyûn Belgırad'a duhûl etdükde, Sirem Sahrâsı'nda çadırların kurup, ba'dehû Yeniçeri Ağası ve ocak zâbitleri ile yeniçeri[1] ve Yeniçeri Kâtibi olan Şeyhî Mehmed[2] Efendi, Sirem Sahrâsı'nda otaklar[3] ve oda çadırların kurup[4] ve kapu halkı, bölük ağaları ve cebehâne ile Cebeci-başı, Sirem Sahrâsı'na dâhil olup[5] ve Nüzül Emîni olan Kapucu-başı Mustafa Ağa, nüzüllerden cem' etdüğü zahîre[y]i der-anbar edüp[6] ve fermân üzere Budun cânibine donanmalar ile gönderilüp ve Mehmed Kethudâ Mohac'da dernek üzere iken[7], Sadr-ı a'zam hazretlerinin vefâtları haberin istimâ' etdükde[8], ziyâde perîşân ve[9] gam-nâk idiler. Ve cemî' asker[10] bi'l-cümle gam-nâk[11], lâkin kazâya rızâdan gayri çâre yokdur. Tevekkül-i Hakk edüp, yanlarında olan askerler[12] ile Budun cânıblerine teveccüh ederler. Ekser Rumeli zu'amâları mufârakat ederler. Ve Firenk keferesi firâk ile zârîlikde[13] ve Semendire Beyi, Budun muhâfazasında idi.

Ve mukaddemâ Tatar askeri ile Sultân kışlamadılar idi, Kırım cânıblerine[14] icâzet ile teveccüh etmişler[15] idi.

Ve ılgar ile Firenk Mehmed Ağa, hâtem-i şerîfi [ve] Vezîr-i a'zam olan[16] İbrâhîm Paşa'nın merhûm olduğu haberin Âsitâne'ye duhûl etdüğünde, hâtem-i şerîf ile Saray-ı hümâyûn'da Bâb-ı sa'âdet Ağası Gazanfer Ağa'ya teslîm olundukda, rikkat-i kalb ile çeşmlerinden yaş gelür. Sa'âdetlü Pâdişâhımıza 'arz olur, hayf buyurdular. "Asker-i İslâm Sirem Sahrâsı'nda intizârda. Sefer-i hümâyûn vakti dardır. Mîr-i mîrânlar tevakkufda. Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Mehmed Paşa, Sirem'de askerün tedârükündedür" derler.

Ferman-ı şerîf sâdır olur. Kâyim-makâm Yemişçi Hasan Paşa'ya Vezîr-i a'zamlığı sadaka ederler. Ve Kapucular Kethudâsı olan Nasûh Ağa'ya hâtem-i şerîf teslîm olunur. Vezîr-i a'zam Hasan Paşa'ya i'zâz [ü] ikrâm[17] ile kā'ide üzere teslîm olunmağın, ba'dehû cemî'[18] vükelâ'-i Devlet, **[V 144b]** vüzerâ'-i 'izâmlar ve 'ulemâ'-i kirâmlar "Mübârek bâd" deyü[19] teşrîf ederlerdi[20]. Ve

1 ile yeniçeri E : — V
2 Mehmed V : — E
3 otaklar V : otak E
4 kurup V : kurulur E
5 Sahrâsı'na dâhil olup V : Sahrâsı'nda cebehâne hâzır idi E
6 der-anbar edüp V : anbarda E
7 iken V : + haber ve istimâ' ederler E
8 vefâtların ..... etdükde V : vefâtların E
9 ve V : — E
10 cemî' asker V : cemî'i askerlerden E
11 gam-nâk V : gam-nâkde E
12 askerler V : asker E
13 zârîlikde V : zârlıklarda E
14 cânıblerine E : cânibine V
15 etmişler V : etdiler E
16 olan E : — V
17 ikrâm V : ikrâmlar E
18 cemî' V : cemî'i E
19 bâd" deyü V : bâda E
20 ederlerdi V : ve (.....) ederler E

defterdârlar ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ta'zîm [ü] tekrîm ile hâk-i pâylarına yüz sürüp, ba'dehû yeniçeri ocağı, Segbân-başı ve solak-başılar bi'l-cümle mübârek bâda teşrîfde. Ve Dîvân-ı hümâyûn'da Vezîr-i a'zam Hasan Paşa hazretleri sadrda karâr edüp[1], ba'dehû fâhir hil'atler ve ihsân u 'atâlar olur.

Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüklerinde, hatt-ı şerîf sâdır olur. "Ilgar ile Belgırad'a teveccüh edeler" deyü[2] fermân olur. Ve merhûm Vezîr-i a'zam[3] İbrâhîm Paşa'nın otakların ve üştür[4] ve katârları ve atlarından ba'zıların 'atâ ederler[5].

Ve Defterdârlık Ahmed Efendi'ye mukarrer olur. Ve Re'îsülküttâb Medhî Efendi'ye ve tezkireciler ve Süvârî Mukâbeleciliği Gazanfer Efendi'ye[6] ve Âsitâne'de kâyim-makāmlık[7], Vezîr Hâfız Ahmed Paşa'ya fermân olunmağın* ve Hacı Efendi Re'îsülküttâb kalur. Ve Şems Efendi Âsitâne'de Defterdâr[8] kalurlar.

Vezîr-i a'zam Hasan Paşa[9] hazretlerinin cânibinden[10], Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Mehmed Paşa'ya[11] nâme ile hatt-ı şerîf irsâl olunur. "Vezîr-i a'zam Hasan Paşa ılgar ile Belgırad'a duhûl edince, cemî'i sefer mühimmâtların göresiz" deyü sipâriş olur. Ve Kapucu-başı Kara Dâvud Ağa Belgırad'a fermân olur.

Ve İstoni[12]-Belgırad üzere küffâr-ı hâksârdan Kıral-ı Nemçe keferesi yüz yirmi bin küffâr-ı[13] füccârlar **[E 70a]** Yanık altında cem'iyyetleri olur. Kırk dört a'lâ[14] toplar ile ve cebehâneleri ve kefere-i Hırvat ve gayri milel-i muhtelifeler[15], küffâr-ı füccârlar Koloniç (قولنوج) ve Ba[l]fi nâm kapudânları süvârî şerkade (شرقات) alayı ve piyâde kefere tüfengli, gürûh guluvlar ile İstoni[16]-Belgırad'a kasd ü niyyetler ile[17] kûhistân taraflarından sene 'aşere ve[18] elf mu-

1 edüp V : ederler E
2 edeler" deyü V : — E
3 Ve ..... a'zam V : Vezîr-i a'zam merhûm E
4 üştür V : üştürânları E
5 ederler V : olunmağın E
6 Mukâbeleciliği Gazanfer Efendi'ye E : Mukâbelecisi V
7 kâyim-makāmlık V : kâyim-makāmlığı E
* Yemişçi Hasan Paşa 21 Muharrem 1010'da Vezîr-i a'zam olup sefer emr olununca, Dâmâd Halîl Paşa Kaymakam olmuştur (Hasan Bey-zâde, II,223; *Nuhbe*, s.209; Solak-zâde, s.664). Halîl Paşa Kaymakam olunca Hâfız Ahmed Paşa III. vezîrliğe getirilmiştir (Na'îmâ, I,253).
8 Âsitâne'de Defterdâr V : Defterdâr, Âsitâne E
9 Hasan Paşa V : — E
10 cânibinden V : cânib-i şerîflerinden E
11 Paşa'ya V : Paşa E
12 İstoni E : اوستونی V
13 küffâr-ı V : kefere-i E
14 dört a'lâ E : 'aded V
15 milel-i muhtelifeler V : مخلتفه ler E
16 İstoni : اوستوانی E : اوستونی V
17 ile V : + alaylar E
18 ve V : — E

harreminin ibtidâsında[1] bir uğurdan kâfir müşrikînler sahrâya çadırların kurup, gāzîler ve İstoni-Belgırad'da kışlayan mîrlivâlardan ve süvârî nâmdârlar çarkaya çıkup[2], kefere ile bir mesâff [u] ceng ü muhârebeler olur. Niçe kıtâller olmağın, kâfirlerden diller **[V 145a]** giriftâr edüp[3], cevâbların ma'lûm edinürler[4] ve başlar alup[5], dahi Budun eyâletlerine tutsak câsûs gönderüp, imdâd taleb ederler[6]. Ve Budun'dan imdâda çâre olmayup, üç dört gün[7] kefereye vücûd vermezler[8]. Muhârebelerde gāzîler, niçe dilîrler şehâdet şerbetin nûş etdiler. Kefere-i fecere etrâfların[9] kuşadup, topların kurup, lağımlar ve meterislerin re'âyâlar[10] sürüp, arz-ı hâkden köstebek misâl[11] hâkden tabyâ peydâ ederler. İstoni[12]-Belgırad'ı kuşadup, kırk pâre toplar kurup, rûz [u] şeb bin yuvalaklar ve saçmalar ve kunbaralar [ile] hücûmlar ve yürüyüşler etmeğin, lağımlar peydâ edüp. Rûz [u] şeb gāzîler Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerine niyâz edüp[13], cân [u] başlar ile bedenlerde toplar ve şakalozlar ile keferenin meterislerin helâk ederler.

Ve birkaç[14] def'a keferenin meterislerin basup, kıtâl olurdu. Lâkin kefere tâyifesi mübâlaga olmağın, necât olmaz. Otuz gün üşündüler olurdu. Gāzîler[15] Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa ümmîzinde[16]. Merhûmun nâmı Beç ü Pırak (براق) 'da; kırallar havflerinden, dernekden fâriğ olurlardı[17]. Ba'dehû mevti haberlerin istimâ' etdüklerinde sebeb olur. Taburları Kal'a-i İstoni[18]-Belgırad'ı zabt etmeğin, içerüden ba'zısı mecrûh düşüp, ekserine şehâdet nasîb olur[19]. Ba'dehû gedükler oldukda fâriğ olup, cüz'î necât ile yürüyüşlerinde kefere-i bî-dînler Müslümânları cezâ ile kovup[20], halâs olurlar. Melâ'înler kal'aya on bin[21] piyâde ve süvarî küffârlar[22] koyup, etrâflarında tabya hendekler peydâ etdiler. Ve küffâr-ı Yezîdân kal'adan bir mîl alarga kûhistânlarda ve sazlık batak, bir cânibi tabyalar ve taburlar peydâ edüp, top-

1 ibtidâsında : ibtidâsından E : iptidâsında V
2 çıkup V : — E
3 edüp V : etdük E
4 edinürler V : edindük E
5 alup V : alurduk E
6 ederler V : edüp E
7 gün V : eyyâmlar E
8 vermezler V : vermezdük E
9 etrâfların V : etrâflarımız E
10 re'âyâlar V : re'âyâların E
11 misâl V : + kirpiler gibi E
12 İstoni E : اوستونى V
13 edüp V : ederdük E
14 ederler. Ve birkaç V : ederdük" derler. Ve باقاج E
15 Gāzîler V : Serdâr E
16 Paşa ümmîzinde V : Paşa'dan ümmîzler ederdük. Tâli'imiz olmayup, merhûm olurlar. Ve E
17 olurlardı V : olurlar E
18 İstoni : استوانى E : اوستونى V
19 ekserine ..... olur V : ekseri şehâdet nasîbde olurlar E
20 kovup V : koyup E
21 on bin V : + küffârlar E
22 ve süvârî küffârlar V : süvârî E

ları[1] önlerinde, etrâfları boğaz dervend, üç kûh arası İstoni[2]-Belgırad'a mukābele muhâfazada idiler. Ve kefere taburlarında rûz-i kāsıma[3] değin dûr olmadıkları[4] mukarrer*.

Ez-in-cânib Belgırad'a İstoni-Belgırad'dan feryâdcılar gelür. "Kâfirler **[V 145b]** taburu cem' olurlar. Galebelerinden sâyir kal'alar ihtirâzda; İstoni-Belgırad'a dermân-ı imdâd olmayor" derler.

Âsitâne'den Vezîr-i a'zam Yemişçi Hasan Paşa, mâh-ı rebî'ulevvelde Belgırad'a dâhil oldular[5]. Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Mehmed Paşa, alay[6] ile istikbâl eyleyüp ve Mîr-i mîrân-ı[7] Anadolu Sûfî Sinân Paşa yemîn cânibinde alay ile saflarda ve Mîr-i mîrân-ı Karaman Nûh Paşa alayı, Anadolu altında safda ve Mîr-i mîrân-ı[8] Mar'aş ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir alayı saflarda ve bölük halkı bayrakları ile saflarda. Belgırad'un önlerinde Nehr-i Sava Köprüsü mukarrer. Ba'dehû sahrâ[da], ordu-yı hümâyûna varınca alaylar dört kat saflar bağlanup ve yeniçerinin piyâdegân alayı ve cebeciler ve topcular ve arabacıyân-ı top alayı saflar dutup ve Baş-defterdâr Ahmed Efendi ve Rûznâmeci Mustafa Efendi ve Süvârî Mukābelecisi Gazanfer Efendi ve Hüseyn Efendi ve Ağa-zâde Efendi, Tezkireci-i Kal'a ve Dâvud Efendi Mâliye Tezkirecisi ve kâtibleri ve Dîvân-ı hümâyûn kâtibleri ve Tevkî'î Efendi ve Re'îsülküttâb Efendi ve çavuşlar ve müteferrikalar alaylarda. **[E 70b]**

Vezîr-i a'zam Hasan Paşa[9], alaylar ile 'ünvân ile ikişer ve dörder[10] kat alaylar ile müzeyyen askerler, iki taraflarına selâmlar verüp, otaklarına duhûl etdüklerinde, ziyâfetler olup ve koç kurbânlar zebh edüp[11], fukarâya tasadduk ederlerdi. Ba'dehû otaklarında Sadr-ı a'zam hazretleri, mîr-i mîrânlara fâhir hil'atler ve Yeniçeri Ağası'na ve[12] dahi ocak zâbitlerine ve bölük ağalarına ve[13] kethudâlarına ve kâtiblerine hil'atler bezl olurdu. Ve Baş-defterdâr olan Ahmed Efendi'ye iltifâtlar edüp ve Cebeci-başı ve Topcu-başı ve Arabacı-başı'ya hil'atler ihsân olunurdu. Ve erbâb-ı Dîvân efendilerine hil'atler tevzî'

1 topları V : topların E
2 İstoni E : اوستونی V
3 kāsıma V : kāsım E
4 olmadıkları V : olmaduklar E
* 40-50.000 Nemçe, Macar, Çek ve Leh askeri, 20 top ve 10 şâhî ile İstoni Belgırad'ı muhâsara ederler. İmdâd yetişmeden muhâsaranın 9. günü küffâr vire ile kaleyi alır ve yakınında tabur bağlarlar (*Fezleke*, I,148; Na'îmâ, I,254).
5 dâhil oldular V : duhûl etdiler E
6 Vezîr ..... alay V : alayı E
7 Mîr-i mîrân-ı V : Mîr-i mîr E
8 Mîr-i mîrân-ı V : Mîr ve mîrân E
9 Paşa V : + hazretleri E
10 'ünvân ..... dörder V : 'ünvânlar ile ikişerer ve dört E
11 edüp V : ederlerdi E
12 ve V : — E
13 ve V : — E

olunup[1] ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Mehmed Paşa'ya[2] iltifâtlar ve ihsânlar[3] etmeğin[4], fermân-ı şerîf sâdır olur. Mezbûr[5] Mehmed Paşa'yı[6] Ser'asker ta'yîn[7] edüp, cemî'i sancakları ile ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları ile ve Bosna Mîr-i mîrânı olan Dervîş Paşa, cemî' mîrlivâları ve[8] alay-beyleri ve çavuş ve tîmâr[9] sipâhîleri ile **[V 146a]** ve on kıt'a şâhî darbuzanlar ile ve on odanın zâbitleri ve yeniçerileri[10] ve cebecilerden kifâyet mikdârı ve topculardan ve top arabacılarından neferâtlar ta'yîn olur. Osek Köprüsü'nü 'ubûr edüp, Cankurtaran'da muhâfaza fermân olunmağın, Rumeli alayı teveccüh edüp.

Ba'dehû kapu-kullarmın anbardan zahîrelerin mu'tâd üzere tevzî' ederlerdi. Ve bir cânibden yeniçerinin beksemâdların ve zahîrelerin verdiler. Ve İbrâhîm Ağa'ya Sipâhiyân Ağalığı ihsân oldukda, Silâhdâr Ağalığı Firenk Mehmed Ağa'ya ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn 'Osmân Ağa'ya ve Handân Ağa'ya Gurebâ'-i Yesâr Ağalığı ve Husrev Ağa'ya 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağalığı ve Gurebâ'-i Yemîn'de Kemankeş Mahmûd Ağa idiler. Ve bin nefer cedîd ü 'atîk cebecilerden İbrâhîm Ağa ile Temeşvar'a ta'yîn edüp ve Çavuş[11]-başı Mustafa Ağa[12] olup ve bölük kâtibleri tebdîl olur. Ve mîr-i mîrânlar[13] Osek Köprüsü'ne ta'yîn olunmağın, bâ'is yollarda müzâhame vü izdihâm olmasun[14] ecli içün. Vezîr-i a'zam olan Hasan Paşa ve[15] kethudâsı olan Mustafa Ağa ve kapucu-başıları ve tevâbi'âtı neferât, tüfengli[16] segbânlar tahrîr edüp.

Ve ordu-yı hümâyûn sene 'aşere ve elf rebî'ulâhırun[un] gurresinde göçmek fermân olundukda, Purhava nâm menâzilde konulup ve Belgırad'da Nüzül Emîni olan Kapucu-başı, Belgırad'da muhâfazada[17] kaldılar. Ve yeniçeriden Deveci-başı[18] Mustafa Ağa[19] Belgırad'da zâbit konulur. Ve Kapucu-başı[20] Kara Dâvud Ağa[21], Kırım Hânı olan Gâzî Girây hazretlerine ta'yîn[22] olunmağın.

1 olunup V : olunmağın E
2 Paşa'ya V : + ihsân E
3 ve ihsânlar V : — E
4 etmeğin V : + ve E
5 olur. Mezbûr V : oldukda, Mîr-i mîrân-ı Rumeli Eyâleti'ne mutasarrıf olan Vezîr E
6 Paşa'yı V : Paşa'ı E
7 ta'yîn V : fermân E
8 ve V : — E
9 ve çavuş ve tîmâr V : cavuş E
10 yeniçerileri V : + ile E
11 Çavuş V : Cavuş E
12 Ağa V : Ağa'ya ihsân E
13 mîr-i mîrânlar V : mîr-i mîrânları E
14 vü izdihâm olmasun V : izdihâm E
15 ve V : hazretleri E
16 tüfengli V : tüfengleri E
17 Belgırad'da muhâfazada V : Belgırad'a muhâfazaya E
18 Deveci-başı V : دواه جي E
19 Ağa V : Ağa'ya E
20 Kapucu-başı V : Kapucu E
21 Ağa : Ağa'yı V : Ağa'ı E
22 ta'yîn E : — V

Ve Purhava (بورهوا) menâzillerinden teveccüh edüp, Mitroficse (متروجسه) nâm kazâda, Nehr-i Sava sevâhilinde konulup, yeniçerinin ve bölük halkının ve sâyir kapu-kullarına[1] bin dokuz lezez[2] mevâcibleri tevzî' olunmağın.

Ve Âsitâne'ye, merhûm Vezîr-i sâbık İbrâhîm Paşa'nın muhallefâtı, Yûsuf Ağa ve Müteferrika Hüseyn Ağa ve Hamza Efendi ve mîrahûru olan İlyâs Ağa ile cemî' has atları ile Hünkâr cânibine[3] teveccüh etdiler. Ve merhûm Vezîr İbrâhîm Paşa'nın meyyitin emânet konulup, ba'dehû fermân ile Înehân Bey Câmi'i'nde türbesinden hayr du'âlar ile ihrâc edüp*; **[V 146b]** Âsitâne'ye 'azîmet edüp, Şeh-zâde Sultân Mehmed[4] Câmi'i civârında türbe binâ olunup, tekrâr defn olunmağın.

Ve Mitroficse[5] Vâdîsi'nden teveccüh ederler. Tovarnik-hânı nâm sahrâda kondular. Ve [V]ulkovar'da ba'dehû Dal nâm menâzilde[6], ba'dehû Osek Sahrâsı'nda konulup, Vezîr Hasan Paşa ılgar ile[7] Kanije'den istikbâl eyleyüp, Sâhib-i devlet hazretlerine mülâkat olup, Kal'a-i Kanije medh olunup, ba'dehû İstoni[8]-Belgırad ahvâlleri müzâkere oldukda ve: "Taburu keferenin kûhistânda dernekde. Lâkin **[E 71a]** ibtidâ keferenin taburları[9] def' olmayınca, kal'aya mübâşeret olunmaz" deyü cevâb verüp, Vezîr-i a'zam Hasan Paşa buyururlar[10]. "İnşâ'allâh vardukda[11], hayrına göre teprenilür[12]" deyü sükûtda.

Ve Osek Köprüsü 'ubûr olunur. Mohac'da oturak edüp, ba'dehû menâzil ü merâhil kat' olunup[13], mâh-ı rebî'ulâhırun on birinci eyyâmda Cankurtaran Sahrâsı'nda karâr etdiler. Ve Budun'dan mîr-i mîrânlar ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Mehmed Paşa, taburdan keferenin yarar dillerin giriftâr edüp[14], Sadr-ı a'zam hazretlerine getürüp, otakda dıragomanlar hâzır, dutulan dillerden haber alındukda[15], küffâr-ı hâksârun taburlarına teveccüh[16] mukarrer oldukda, Mîr-i mîrân-ı Budun Vâlîsi olan Mehmed Paşa'ya, Sadr-ı a'zam Hasan Paşa cânîblerinden fermân olup, mu'accelen Budun'da hâzır olan top-

1 kullarına V : + lezez sene E
2 lezez V : — E
3 cemî' ..... cânibine V : cemî'i atlar-ı has Hünkâr hazretlerine E
* İbrâhîm Paşa, Bayram Bey Câmi'i'nin hareminin münâsip bir mahalline emâneten defnedilmişti (Hasan Bey-zâde, II,231; Solak-zâde, s.661; *Fezleke,* I,147; Na'îmâ, I,251).
4 Mehmed V : + Hân E
5 Mitroficse V : Mitrofca E
6 menâzilde E : menâzilinde V
7 ile V : — E
8 olunup ..... İstoni V : etdükde استوانی E
9 keferenin taburları E : ta[bu]rları keferenin V
10 buyururlar V : fermânları olur E
11 vardukda E : var[d]ukda V
12 teprenilür V : tebrenilür E
13 menâzil ..... olunup V : menâziller ve merâhiller kat' olunmağın E
14 edüp V : olunmağın otakda E
15 hazretlerine ..... almdukda V : hazretleri, dıragoman hâzır olup, haberlerin dutılan dillerden alduklarında E
16 teveccüh V : teveccühlerine E

lardan on kıt'a kebîr topları ve mühimmâtları[1] gemilere tahmîl edüp[2] ve cebehâne[y]li ma'an Cankurtaran'da orduya nakl edüp, menzil-i mezbûrda tedârükleri görülmek emr olunmağın. Ve[3] mîr-i mîrânlara ve mîrlivâlara te'kîd olunur[4]. Zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları yoklanup, alaylarında hâzır [u] âmâde olunmasını[5] sipâriş ederler.

Ve merhûm Vezîr-i a'zam olan[6] İbrâhîm Paşa'nın kethudâsı Mehmed Ağa, Budun'dan alayları ve bin nefer tüfengli segbânları ile ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda, otak [u] bârgâhında Vezîr-i a'zam Hasan Paşa hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp[7], iltifâtlar ve hil'atler 'atâ olundukda, sefer ahvâlinden âgâh etdiler.

Ba'dehû Budun cânibinden gemiler ile Tuna'dan toplar ve cebehâneler **[V 147a]** Cankurtaran'da, Tuna sevâhilinde gemilerinden çıkarup, ikdâmlar sarf olunur. [İ]meciler etdüklerinde[8], kundaklar ve tekerlekleri ile câmûşlar ve yörükler hizmetlerinde idi[9]. Ve Budun Mîr-i mîrânı toplara ta'yîn olup[10] ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli çarkacı fermân olunmağın ve sâyir mîr-i mîrânlar kā'ide üzere saflarda. Ve Yeniçeri Ağası ve neferâtları piyâde ilerü saflarda[11] ve şâhî darbuzanlar arabaları üslûb-i sâbık üzere alaylar saflarında.

Ve [küffâra] itâ'at[den] rûy-gerdân Firenkler[12] dört yüz neferler harbî Macar[13] tüfengleri ile ve[14] itâ'at bayrakları ile meydân-ı safda hizmet-i Pâdişâhîde cân ü dilden guzât-ı Müslimîn ile 'adû-yi küffâra tîg ü tüfengler ile harbden münfekk olmazlardı.

Ve menâzil-i Cankurtaran'dan teveccüh etdükde, menâzil ü merâhil kat' ederek, İstoni-Belgırad'a duhûlde alaylar ile sahrâlarda saflar olup[15] ve çarkacılar keferenin taburlarına mukābele, harbe âgāz gösterdiler. Ve küffâr alayı boğaz derven[d]de ve kûhistân bâlâsında hîlekâr müşrikîn, perâkende (pârekende) keferenin alayı dervende meyilli tabyalar ve etrâfları bataklu sazlıklar[da] ve dilîrân-ı şecâ'at-şi'âr [ile] harb [ü] kıtâl ederlerdi. Ve bir cânibden Mîr-i mîrân-ı Rumeli alayı saff-ı evvelde karârda.

1 ve mühimmâtları V : — E
2 tahmîl edüp : tahmîn edüp V : + ve mühimmâtları ile E
3 Ve V : + ve E
4 olunur V : olunmağın E
5 olunmasını V : olunması E
6 Vezîr-i a'zam olan E : — V
7 pây-i ..... sürüp V : pâylarına yüzlerin sürdüler E
8 İmeciler etdüklerinde E : Ve V
9 idi V : — E
10 olup V : idi E
11 ilerü saflarda E : saflarda ilerü V
12 itâ'at ..... Firenkler E : — V
13 neferler, harbî Macar E : nefer Firenkler V
14 ve V : — E
15 olup V : ârâ E

Ve İstoni[1]-Belgırad'da Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerinin alayları saflarda ve biraz vakit te'hîr etmeğin, ağırlıklar sahrâda cem' idi. Ba'dehû icâzet oldukda, sahrâda ordu-yı hümâyûn konmağın, mîr-i mîrânlar karavullarda ve Yeniçeri Ağası, ocak zâbitleri ve yeniçeri tâyifesi ile[2] kal'aya mukābil[3] saflarda karârda. Ba'dehû[4] yeniçeriye icâzet olup, çadırlarına gelüp, istirâhatde oldular. Ve şâhî darbuzanlar 'âdet üzere orduda zencîrlenürdü.

Ve mâh-ı rebî'ulâhırun evâsıtında, asâkir-i İslâm[5] İstoni[6]-Belgırad sınurunda bir bataklu sazlu ırmak üzerinde köprüler ta'mîr[7] etdüklerinde* bi'l-cümle Vezîr-i a'zam ve Serdâr-ı ekrem alaylar ile ve kapu-kulları ve[8] mîr-i mîrânlar saflar ârâste kılup, kefere taburu ve tabyaları olduğu boğaz ve dervendde karâr etdükde, kefereden bir ferd sahrâya gelmediler ve bir kadem sınurlarından[9] tecâvüz etmediler. Ve mîr-i mîrânlar me'mûr oldukları tarafa **[V 147b]** seğirdüp, Mîr-i mîrân-ı Rumeli dervende girüp, vîrân kilisa sınurunda keferenin süvârî[10] şerkade (شرقات) alayı aslâ hareketleri olmayup, Rumeli gāzîleri on 'aded top ve beş yüz nefer tüfengli segbânlardan[11] meteris peydâ ederler. **[E 71b]** Tüfengler ile ve toplar ile bir mikdâr ceng ü harb[12] olur. Ve keferenin alayı bir safı kûhistânda[13], bâlâda idi; havâle mîşeyistân dervend. Lâkin bir bâlâda on şâhî darbuzan îcâb etmeğin, Mîr-i mîrân-ı Bosna alayı ta'yîn idi. Fakîr [ü] bî-çâre ol[14] dervende şâhîler ile me'mûr idük. Ol gürûh-i kefereyi bi-'inâyetillâh ref' edüp, perâkende oldular. Bosna gāzîleri guluvv ile kefere-i füccârları şemşîrlerden geçürdüler. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli alayı, vîrân kilisada olan kefere[y]i, ekserini tîğ ü şemşîrden başların küşte edüp[15] ve Serdâr Vezîr-i a'zam alayı meydân-ı vasatda; mîr-i mîrânlar etrâflarında. Piyâdegân-ı yeniçeri ve segbânlar ve Firenkler[16] vasatdan batağı 'ubûr edüp, tabur ile top u tüfengler harbleri olur. Vakt-i duhâ-yı[17] kübrâdan 'asr vakti idi, küffâr-ı bî-dîn taburlarından hareket ederler. Alayı âşikâre olup, kûhistân başlarına yürüdüler, gāzîlere rahne vermek üzere. Asâkir-i[18] me'âsir

1 İstoni V : استوانى E
2 ile V : — E
3 mukābil V : mukābele E
4 Ba'dehû V : Ba'de adhâ E
5 asâkir-i İslâm V : asâkirü'l-İslâm E
6 İstoni V : استوانى E
7 ta'mîr V : ta'mîri E
* 1 Rebî'ulâhır 1010'da İstoni-Belgırad Sahrâsı'na gelinmiş, aynı gün köprü kurulup, ertesi gün alaylar ile küffâr taburu üzerine varılmıştır (*Fezleke,* I,150; Na'îmâ, I,257).
8 ve V : — E
9 bir kadem sınurlarından V : sınurlarından bir kadem E
10 süvârî E : — V
11 ve ..... segbânlardan V : ta'yîn idi. Ve tüfengli segbânlarından beş yüz neferden E
12 harb V : harbe E
13 safı kûhistânda V : saf kûhistân E
14 ol E : — V
15 edüp V : bûde E
16 Firenkler V : Firenk tâyifesi E
17 duhâ-yı V : adhâ-yı E
18 Asâkir-i E : Asker-i V

ve şecî' [ü] dilîr[1] süvârî tâyifesi, keferenin yesârlarından guluv birle gülbang ile havlayup, kefere[y]i[2] ol hâk-i zemînden girüsüne döndürdüler idi. Mağrib vakti karîb idi[3], Serdâr Vezîr-i a'zam câniblerinden fermân sâdır oldukda, te'hîr kıldılar. Ve yeniçeri, piyâde[4] olup, çadırlar nısf mîl karârı olmağın, mîr-i mîrânlar karavul olup, Serdâr Vezîr-i a'zam hazretleri 'işâ vakti orduya[5] nüzûl buyurdular. Meş'aleler ile köprüyü 'ubûr ederler. Ol şebde mîr-i mîrânlar sahrâda karavullarda idiler. Yeniçeri ve gayri askerler[6] ârâm edüp, salât-ı fecr[7] edâ olur. Ba'dehû Serdâr hazretleri câniblerinden[8] münâdîler nidâ ederlerdi; kefere taburlarına yürümek tedârükleri mukarrer idi. Lâkin küffâr-ı hâksârlar[9] topların ve orduların taburlarından taşra sahrâya münkalib olurlar. Boğaz dervendi bırağup, evvelki gün muhârebeden hayli kefereler[10] küşte düşüp ve gâzîler **[V 148a]** darblarından üşünürler. Cüz'î vakit kendülerin yoklukların bilürler ve ekserî[11] firâra kasdları olur. Sonradan fikr-i[12] fâsidleri üzere sahrâya 'azîmet ederler. Lâkin kûhistândan ayrılmayup, kırda sırt yolların dutup, Polata ve Pespirim câniblerine ağırlıkların ortalarına[13] alurlar. Ve topların ve cebehânelerin[14] önlerinde alayı saf saf olup, âheste gitmekde.

Vezîr-i a'zam olan Hasan Paşa alaylar etdükde ve Yeniçeri Ağası olan 'Ali Ağa ve Kethudâ Muharrem Ağa ve sâyir ocak zâbitleri ve yeniçeriler alayı tüfeng-endâz ve mîr-i mîrânlar saflar dutup, gürûh ile[15] alaylar sahrâları geşt edüp, yemîn ü yesârda ve altmış 'aded şâhî darbuzanlar, yeniçerinin safları[16] önlerinde hâzırlar ve itâ'at eden Firenkler beyleri ile tüfeng ve bayrakları ile safda. Çavuşân ve çavuş-zâdeler alayı yemînde ve müteferrika alayı cebelüleri ile yemînde ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vâlîsi olan Vezîr Mehmed Paşa, cemî'i sancakları ve alay-beyleri ile saflar dutup, çarkada sahrâ[y]ı geşt edüp, küffâr-ı hâksâr karârgâhında Rumeli livâlarından Alacahisâr ve Köstendil, zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları ilerü kefere[17] gürûhlarının evâsıtında[18], alayı sahrânın pestlerinde ve Rumeli Beylerbeyisi girüde ve Mîr-i mîrân-ı Bosna alayı vâdî intihâsında ve Mîr-i mîrân-ı Budun ve Mehmed Kethudâ'nın alayı, kefere-i füccâr alaylarının başında. Serdâr Vezîr-i a'zam Yemişci Hasan Paşa,

1 dilîr V : dilîrânlardan E
2 kefere[y]i V : kefereye E
3 idi E : oldukda V
4 kıldılar ..... piyâde V : kıldı. Piyâde yeniçeri E
5 orduya E : ordu V
6 askerler E : asker V
7 salât-ı fecr V : vaktü'l-fecr salât E
8 câniblerinden V : câniblerden E
9 hâksârlar E : hâksâr V
10 kefereler E : kefere V
11 ekseri V : ekser E
12 fikr-i V : fikr ü E
13 ortalarına V : vasatlarına E
14 cebehânelerin E : cebehâneleri V
15 dutup, gürûh ile V : düzüp, gürûh E
16 yeniçerinin safları V : yeniçeriler saflarının E
17 kefere E : — V
18 evâsıtında E : evsatında V

bölük halkı alayı ile küffâra[1] karşu göğüs gerüp, meydân vasatlarında saflar dutup, Livâ-i şerîf-i hazret-i Sultân-ı Enbiyâ *'aleyhi's-selâm**[2] ilerüde ve 'alemler sa'âdetlü Pâdişâhımızın, Sadr-ı a'zam hazretlerinin kafâsında, ba'dehû alaylar gürûh ile[3] saflarda idiler. Vakt-i duhâda[4] kefere-i fecere sırt ile kara kütük misâl âheste hareket üzere ağırlıkları[5] önlerince şerkade (شارقات) nâm kefere, gök tahta âhen pulâdlara müstağrak[6] süvârî Macar tüfengli alayı müşrik-i[7] bî-dînler ve asâkir-i İslâmdan[8] dilîr ü nâmdâr gönüllü[9] gāzîler çarkada muhârebe vü[10] kıtâlde idiler. Ve kefereden bir gürûh 'aduvlara hamle edüp, küffâra **[V 148b]** perîşânlık düşer[11]. Ol ortalıklarda hayli kefere inhizâm olur. Serlerin gerdânlarından tîğ ü şemşîrden geçürdüler; bir alay kefere küşte şude. Lâş ü[12] cîfelerinden sahrâda püşteler[13] olur. Kefere alayları[14] gayri karâr ederler, muhârebeye âgāz etdiler. Bir cânibden toplar ile harbe mübâşeret edüp, asâkir-i İslâm toplarından ihtirâzda. Topculardan ba'zı üstâdlar bir uğurdan on kıt'a top-ı kolonborina[y]ı havâle kûhistâna çıkarup, keferenin topların battâl edüp, dahi alaylarına şikest düşüp, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası 'Osmân Ağa, neferâtı ile ve gurebâ'-i yesâr alayları[15], kefere alaylarının böğüründen havlayup, alaylardan gülbanglar oldukda, bir tarafdan Anadolu ve Karaman mîr-i mîrânları havlayup, mukāteleler olmağın, kefereden bir gürûh küşte vü mürde olur. Gāzîler başlar ile ferah birle 'avdet etdüklerinde, Sâhib-i devlet alaylarına şâd u handân küffârdan aldukları kelleler ile orduda[16], hizmetleri mukābelelerinde ihsânlara mazhar düşdüler. Ba'dehû keferenin **[E 72a]** piyâdesi bir gürûh cem' olurlar. Tüfeng ü topların kurup, süvârî gāzîlerden cânibe saçmalar ve kurşunları[17] bârân misâl pertâv ederlerdi. Ve[18] yeniçerilerden bin nefer serdengeçdiler[19] tahrîr olmağın, ser-şütürbân ağalardan biri Su-başı, serdengeçdilere baş [u] buğ[20] ta'yîn olundukda, kefereye karîb bir vâdîde mahfûz olup, küffâr piyâdelerine mete-

1 küffâra V : küffârlara E
* "عليه السلام = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
2 'aleyhi's-selâm V : Habîb-i ekrem'in sallallâhu 'aleyhi ve sellem ve âlihî E
3 ile V : — E
4 duhâda V : adhâda E
5 ağırlıkları V : ağrıkların E
6 müstağrak V : müstağraklar E
7 müşrik-i : müşrik ü EV
8 ve asâkir-i İslâmdan V : — E
9 gönüllü V : gönüllüden E
10 vü V : — E
11 düşer V : düşüp E
12 Serlerin ..... Lâş ü E : Keferenin küşte vü lâş V
13 püşteler V : püşte E
14 alayları V : alaylar E
15 yesâr alayları V : yesârlar E
16 kelleler ile orduda V : kelleleri âverde E
17 kurşunları V : kurşunlar E
18 Ve V : — E
19 bin nefer serdengeçdiler V : serdengeçdiler bin nefer E
20 ser-şütürbân ..... buğ E : ağaları ve su-başıları V

ris etdükleri mekânı ve hâki dar gösterüp ve[1] topların battâl etmeğin, gayri çâreleri yok idi; ol vâdîde cem' olup, 'adû-yi bî-dîn ve[2] kefere-i müşrikînler. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli bir def'a havlayup, dermân olmayup, bir mikdâr başlar ve Damyan [Talyan] tüfenglerinden zabt etmeğin, 'asr vakti Budun Beylerbeyisi olan Mehmed Paşa ve Mehmed Kethudâ'ya fermân oldukda, bir cânibden kefere-i füccârlara yürüyüş emr olunmağın ve sâyir mîr-i mîrânlara imdâd te'kîd olundukda, çavuş ve çavuş-zâdeler ve müteferrikaya tenbîh olunur: "Kefereden yınığı (ينيغى) taraflarından cânibe saf olup, îcâb etdüğü üzere önlerinden havlayup, hâzır olasız" dedüklerinde ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli kolu, bayırdan aşağa alayları hâzır: "Bir uğurdan **[V 149a]** hurûş edeler" deyü tenbîhde. Vakt-i salât-ı 'asrda küffâr-ı hâksârun üzerine Mîr-i mîrân-ı Budun ve Mehmed Kethudâ alayı ile gülbanglar getürüp, gürûhlarun topları[3] üzerine uğraduklarında, kefere[y]i bir anda toplarından ayırup, cemî'i topların zabt ederler[4]. Ve gürûh alayları ve bayrakları rûy-gerdân düşüp, piyâde kefere meterislerin bırağup, firârda ve[5] süvârî alayların gâzîler seğirdim ile önlerine katup, bir niçesin mürd etdüklerinde ve bir niçelerin Mehmed Kethudâ, tîğ-i tîz ile serlerin gerdânlarından ayırup, dahi seğirdimler etmeğin, keferenin önlerin ve taburlarından tüskürdüler. Lâkin girüsü pâydâr olmayup, mîr-i mîrânlardan rahne ve küffâr-ı müşrikînler firâra mübeddel oldukları mukarrer idi. Kefereden ba'zı alayı kûhistânlarda pusuda idiler. Askerün girüsü işlemeyüp[6], imdâda 'acele etmedükleri ve licâmlarına harâm katdılar. Takdîr-i Rabbânî, gālib [ve] mağlûb eden Hakk Te'âlâ hazret[ler]i[nin] emri ile küffâr gālib olur. Bir cânibden hareket mukarrer olur. Merhûm Mehmed Kethudâ mecrûh [u] zahmdâr; yirmi yerde kurşun zahmı, hem gāzî ve hem şehâdet nasîb olur. Ve Mîr-i mîrân-ı Budun, künyeti Mankūr-kuşu derler, şehâdet müyesser olur*. Ve ol aralıklarda olan asker-i İslâm'a bir niçe mertebe sovukluk olur. Herkes saflarında ve merhûm Mehmed Kethudâ, küffârlar ile[7] hazret-i 'Ali[8] *radiyallâhu 'anh*** savaşların etmeğin, elli nefer gür[b]üz oğlanlarının ekseri şehîd olur, ba'zısı gāzî. Mücâhidîn mecrûh[en] halâs olur-

1 ve V : — **E**
2 ve V : — E
3 topları E : — V
4 ederler V : etdiler E
5 bırağup, firârda ve V : bırağur, firârda E
6 işlemeyüp V : aşılmayup ? (اوشيلميوب) E
* Budun Beylerbeyisi Mankûr-kuşu Mehmed Paşa ve Mehmed Kethudâ, Rumeli Beylerbeyisi Lala Mehmed Paşa'nın yardıma gelmemesi yüzünden şehîd olmuşlardır (Hasan Bey-zâde, II,234; Solak-zâde, s.666). Peçuylu, yardım etmeme hâdisesini "buhtân" diyerek reddediyor (bk.II,238). Kâtib Çelebi de *Fezleke*'de Peçuylu'nun bu beyânını nakletmiyor (bk.I,151; ayrıca bk.Na'îmâ, I,258).
7 ile V : + harb ü kıtâlde E
8 'Ali V : + kerremallâhu vechehû E
** "رضى الله عنه = Allah ondan razı olsun" anlamına gelen bu söz daha çok sahâbe için kullanılan bir duâ cümlesidir.

lar. Ve gayri ceng ü harb olmayup, mîr-i mîrânlar sükûtda. Orduya üslûb-i sâbık üzere 'avdet olunmağın ve girü ve[1] mîr-i mîrânlar karavullarda idiler.

Otağ-ı hümâyûnda tekrâr müşâvere emr olundukda, fikr-i savâb görülür[2]: "Topları ve cebehâne[y]i sühûlet ile Budun cânibine gönderüp ve Budun Kal'ası muhâfazası içün kâr-güzâr, umûr-dîdelerden askerler ta'yîn edesiz. Ba'dehû Belgırad'da askerler ile kışlanup, inşâ'allâh evvel-bahârda gelinüp, Hudâ nasîb ederse[3], İstoni[4]-Belgırad[5] feth olur" deyü def'-i meclis oldukda, **[V 149b]** küffârun taburu 'avk u[6] te'hîr olunmağın, kefere de gayri perâkende oldular.

Ve *mâh-ı cumâdelûlânın* ibtidâsında hareket olunur, Val Vâdîsi'nde konulur. Ba'dehû Budun Eyâleti[7] Sinân Paşa'ya ihsân olunmağın ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Mehmed Paşa'ya[8], Budun muhâfazasında[9] ser'askerlik hizmeti fermân[10] olunmağın ve[11] Rumeli'nin bi'l-cümle mîrlivâları[12] me'mûr oldukda, müteferrikadan ve çavuşlardan ve[13] Turnacı-başı ile[14] yeniçeriden dört bin nefer[15] nevbetciler fermân olunur. Ve cebecilerden bin nefer 'atîk ü cedîd nevbetci, topcıyândan dört yüz nefer ve arabacıyândan[16] iki yüz nefer ve kunbaracılar[17] ve mi'mâr [ve] neccârlar ve haddâdlar ve merhûm[18] Mehmed Kethudâ'nın bin nefer segbânları ekseri bölüklerde ve ba'zıları kul-oğulları ve 'atîk kul-oğulları Budun'da tekrâr me'mûr olup, terakkîler ile va'desi nâtemâm olan kul-oğulları[19] binden ziyâde me'mûr idiler. Ve cedîd bin nefer kul-oğullarından tahrîr edüp; serdengeçdiler idi, Budun'da kaldılar.

Vezîr Mehmed Paşa'ya fermân olunur. Hizmet eden gāzîlere murâdların verüp, mahrûm konulmaz. **[E 72b]** Fâhir hil'atler 'atâ olunmağın ve Mîr-i mîrân olan Vezîr Mehmed Paşa'ya ihsânlar ve 'atâ. Ve hazîne müstevfâ, Budun Vilâyeti'nde alıkoyup ve topları[20] ve cebehâne[y]i Budun Kal'ası'na nakl etdiler. Ve Budun muhâfazasına me'mûr olan Vezîr Mehmed Paşa ile

1 ve V : — E
2 görülür V : görülüp E
3 Hudâ nasîb ederse V : — E
4 İstoni E : اوستونى V
5 Belgırad V : + inşâ'allâh E
6 'avk u V : 'avk E
7 Eyâleti V : Eyâleti'n E
8 Paşa'ya V : + fermân olur E
9 muhâfazasında V : muhâfazası hizmetinde E
10 hizmeti fermân V : emr E
11 ve V : + mîrlivâ-i E
12 mîrlivâları V : — E
13 ve V : — E
14 ile V : — E
15 nefer V : neferler E
16 arabacıyândan E : arabacıyân V
17 kunbaracılar V : kunbaracı E
18 merhûm E : — V
19 -oğulları V : -oğullarına E
20 topları V : toplar E

Val Vâdîsi'nden 'azîmet edüp, ba'dehû orduda nidâlar olur: "Budun cânibine me'mûr olanlardan bir ferd eğlenmeyüp, şöyle kim orduda bir ferd bulunursa sonra nedâmet mukarrerdir" deyü tenbîh etdiler.

Ve Serdâr Vezîr-i a'zam Hasan Paşa, menâzil-i mezbûrdan nakl edüp, Cankurtaran Sahrâsı'nda üç gün oturak fermân etdükde, ordu Tuna sevâhilinde kondular idi[1]. Bi-emrillâhi Te'âlâ Val Sahrâsı cânîblerinden ihrâk peydâ olur. Arz-ı[2] hâk üzere giyâhlar ve ba'zı çalılar[3] fi'l-hâl[4] şu'lelenür, dört taraflardan 'alevlenür. Orduya karîb çadırlara ulaşur. Asker tâyifesi her cânibden çalışurlardı. Teskîn olmayup[5], herkes yurdlarında **[V 150a]** esbâbların kurtarmak tedârükünde. Lâkin bir 'alev çadırlar içre girdükde, bi-emrillâh kazâya rızâdan gayri çâre yok. Hezâr dikkatler ile teskîn olur.

Ve mâh-ı cumâdelûlânın dördüncü eyyâmı, ordu ile askerler, menâzil ü[6] merâhil kat' ederek[7], Mohac menâzilinde oturak fermân olur.

Küffâr-ı hâksârdan bir fırka Meymorya yalısından dernek [ü] cem'iyyet ederler. Zrinski-oğlu ve Nataşlı[8] ve Hırvat ve Ceneral ve Nemçe ve Macarlar bir bölük gürûh 'adû-yi hâksâr ü müşrikân, kırk yedi kıt'a a'lâ toplar ve şakaloz ve şâhî darbuzanlar ile rûz-i kāsımdan sonra "Fursatdır" derler. Cemî' küffâr yek-dil olur. Kanije Kal'ası üzere üşündü ile mağrûr kefere-i füccârlar yahud kışlamak fikri üzere bir uğurdan kapudânları ve hatvanları ve piyâde segbân bin kefere ve süvârları kırk bin kâfirler, sene 'aşere ve elf cumâdelûlâsında[9] kûhistândan peydâ olduklarında[10], Mîr-i mîrân Vezîr Hasan Paşa Kanije'de cemî'i ağaları ile müşâverede olurlar. Kal'adan ilerü çıkmazlar. Kanije altında harb ü[11] kıtâl etmek üzere melâ'în bir uğurdan hemân kal'aya üşündü ederler*. Meterisler ve arz-ı hâkde zîr-i zemînler ve lağımlar ve nehirlerde köprüler peydâ ederler. Kırk yedi pâre topların[12] her biri birer hisâra rehn olur. Topların rengi[13] sarı 'asel mumu misâlleri, dört cânibden kurup, kal'a[y]ı muhâsarada.

1 kondular idi V : kondukda E
2 Arz-ı V : Arz u E
3 çalılar V : çalı E
4 fi'l-hâl V : + giyâhlar ihrâkları E
5 olmayup V : olmayor E
6 menâzil ü V : menâzil E
7 ederek V : ederler E
8 Nataşlı E : + oğlu V
9 ve elf cumâdelûlâsında V : elf cemâzîûlâda E
10 olduklarında E : oldukda V
11 harb ü V : harb E
* Küffâr 12 Rebî'ulevvel 1010 gecesi gelip, Kanije Kalesi'ni muhâsara etmiştir (*Fezleke*, I,157; Na'îmâ, I,267).
12 topların E : topları V
13 olur ..... rengi V : olup, rengi toplarun E

Ve Kanije Beylerbeyisi câniblerinden ılgar ile feryâdcılar[1] Sadr-ı a'zam hazretlerine Mohac'da[2] haber olur. Etrâf [u] eknâfa emirler perâkende olur[3]. Osek Köprüsü'nü kat' ederler, bir ferd geciddürmezler. Ve Belgırad'a emr-i şerîf ibrâz ederler; bakıyye askerler talebi içün. Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem ordu-yı hümâyûnda nidâlar etdürüp[4]: "Kanije Kal'ası'na seferdir, zinhâr bir ferd mağrûr olup kalmasun. Sigetvar'da yoklamalar olur ve kapu-kullarının mevâcibleri ihrâc olur" deyü tenbîh oldukda, 'ale'l-'acele mâh-ı mezbûrda Peçuy câniblne[5] 'azîmet olunmağın, dördüncü eyyâmda Sigetvar Kal'ası'na **[V 150b]** *duhûl oldukda, rûz-i kāsım eyyâmı* geçüp, şiddet-i şitâ vakti[6] idi. Asker tâyifesi ahvâlleri gayri şekil, bârgîrleri ve zahîrede muzâyaka; tevekkülde idiler. Hikmet ü kudret-i Hakk Te'âlâ hazretlerinin[7] bir alay zu'afâ kullar[ı]; tedbîr ü tedârüke[8] 'ibâdullâhda kudret yok.

Mâh-ı cumâdelûlânın onuncu gicede[9], şiddet üzere berf nâzil olur. Buzlar donar, rüzgâr muhâlif, savrundulu [ve] boranlı karlar yağup[10], Kanije'de olan küffâr tâyifesi bir mertebe şiddetden helâk, ba'zısı mürd olur. Kapudânlardan bir ferd kalmayup, karârı firâra mübeddel olur*. Topları ve cebehâneleri[11] hâkde perâkende olur. Kûhistânlara firâr ederler. Gayri çâre bulmayup, şiddetlü rüzgârlardan niçe kefere-i bî-dîn, hâyin, berbâd olup, *gāzîler serhadliden ve Mîr-i mîrân* Hasan Paşa da kal'adan ırak gitmeyüp, kefereden yurd yerlerinde kalan topları, dahi cebehâne[y]i zabt ederler. Ve müjdeler içün Sigetvar'a müte'ayyin âdemler ile haber-i müjdegân [irsâl olunur]. Sadr-ı a'zam hazretleri ferah ile hazz etdüklerinde, haber getürenlere ihsânlar **[E 73a]** ve dirlikler ve 'atâlar ile Vezîr Hasan Paşa'ya fâhir hil'atler[12] ve: "Gazânuz mübârek bâd beşâret ve ol cânibe 'azîmet olunmak mukarrer idi, lâkin zahmet olmadı" deyü[13] nâme gönderdiler. Ve va'deleri üzere kapu-

1 câniblerinden ..... feryâdcılar V : câniblerden feryâdcılar ılgar ulaklar ile E
2 Mohac'da V : + âgâh E
3 olur V : — E
4 etdürüp V : eder E
5 Peçuy cânibine E : Pecuy cânibe V
6 şiddet-i şitâ vakti V : eyyâm-ı şitâ ve şedîd vakit E
7 Hakk Te'âlâ hazretlerinin V : Hakk'ın E
8 ü tedârüke V : tedârük Hakk Te'âlâ hazretlerinin E
9 gicede V : eyyâm-ı şebde E
10 yağup V : — E
* Kanije Kalesi'nin küffâr tarafından muhâsarasının 75. çarşamba günü hava bozar, yağmur ve kar şiddetini giderek arttırır. Cumartesi gününe kadar sabreden küffâr, bu günden itibâren peyderpey firâr etmeye başlar (*Fezleke,* 1,166; Na'îmâ, 1,281-282). Rebî'ulevvelin 12'sinde muhâsara başladığına göre (bk. Metin, s.318n*), küffârın firârı cumâdelûlânın 25'inden sonra olmalıdır.
11 Topları ve cebehâneleri V : topların ve cebehânelerin E
12 hil'atler V : + de E
13 deyü V : — E

kullarına[1] sene 'aşere ve elf masar mevâcibi[2] tevzî' olunur. Ve sipâhî oğlanlarına 'Abdüllatîf Efendi Kâtib olunmağın[3].

Ve mâh-ı cumâdelûlânın on dördüncü gün göç fermân olunmağın, şitâlarda ziyâde zahmetler ile asker. Ve[4] Osek Köprüsü kat' olur, berfden. Piyâde yeniçerinin ahvâlleri [perîşân] ve süvârî [tarafından] köprü ta'mîri olur[5]. Ba'dehû Yeniçeri Ağası ve neferâtlar köprüden 'ubûr ederler. Hezâr zahmet ü meşakkatler[6] ile ordu-yı hümâyûn, mâh-ı cumâdelûlânın yirmi dördüncü eyyâmlar[ın]da Belgırad'a dâhil oldukda, Sadr-ı a'zam kışlak saraylarında karâr etdiler. Ve Anadolu Eyâleti Peçu[y] (پجو) 'da kışladılar. Sancaklarından ba'zıları kalup ve ba'zı sancakları eyâleti cânibine izn olur; nevrûz eyyâmı sefer-i hümâyûnda hâzır olmak şartıyla. Ve Mîr-i mîrân-ı Karaman ve Haleb **[V 151a]** ve Rakka ve Diyârbekir[7] ve Mîr-i mîrân-ı Sivas ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş eyâletlerine 'azîmet etdiler. Ve Yeniçeri Ağası, ocak zâbitleri ile izn olup, Âsitâne'ye 'azm ederler. Ve bölük ağalarından 'ulûfeciyân-ı yesâr ağaların ve gurebâ'-i yemîn ağaların ve ebnâ'-i sipâhiyân ağaların Âsitâne-i sa'âdet'e ta'yîn olunmağın. Ve Cebeci-başı ve Topcu-başı'yı sefer defterlerin ve mühimmât-ı cebehâne vü hazîne ve bi'l-cümle inşâ'allâh evvel-bahârda olacak sefer-i hümâyûn[8] levâzımların Âsitâne'de olan Kāyim-makām hazretlerine 'arz edüp ve Mukābele-i Süvârî halîfelerinden Bekir Halîfe ta'yîn olunmağın. Ve Âsitâne'de[9] Kāyim-makām olan Vezîr Ahmed Paşa* ve Yeniçeri Ağası ve yeniçeri zâbitleri kapuda istirâhat etmeyüp, rûz [u] şeb müşâverelerde, Anadolu ahvâllerine mukayyedler idiler. Ve bölük ağaları Âsitâne'ye dâhil oldukda, Anadolu eyâletlerinde olan bölük halkı Âsitâne'de mevcûdlar, ihtilâller[i][10] olmağın, bir ferd vilâyetlerine[11] [gitmediler]. Âsitâne'de cem'iyyetleri olup, Bâb-ı sa'âdet Ağası olan Gazanfer Ağa sa'y edüp[12].

Celâlî eşkıyâları def'i içün sâbıkā Bağdâd Mîr-i mîrânı[13] olup, ba'dehû Bağdâd kulları ile imtizâc eylemeyüp, Bağdâd'dan ma'zûl Vezîr Hasan Paşa,

1 kullarına V : + masar E
2 masar mevâcibi V : mevâcib E
3 olunmağın E : olup V
4 zahmetler ile asker ve V : zahmetlerde askerler E
5 piyâde ..... olur E : ta'mîr olunup V
6 ederler ..... meşakkatler V : ederlerdi. Meşakkat, hezâr zahmetler E
7 Diyârbekir V : + eyâletlerine E
8 -i hümâyûn E : — V
9 Âsitâne'de E : Âsitâne'den V
* Yemişçi Hasan Paşa 21 Muharrem 1010'da Vezîr-i a'zam olup, sefere çıkması emr olunınca, Dâmâd Halîl Paşa Kaymakam olmuştur (Hasan Bey-zâde, II,223; *Nuhbe*, s.209; Solak-zâde, s.664). Halîl Paşa Kaymakam olunca Hâfız Ahmed Paşa III. vezîrliğe getirilmiştir (Na'îmâ, I,253).
10 ihtilâller E : ihtilâ[l]ler V
11 bir ferd vilâyetlerine E : — V
12 edüp V : + ahvâl E
13 Mîr-i mîrânı V : Mîr-i mîrân E

Musul'da dernek edüp, Âsitâne'den fermân-ı şerîf ile Serdâr nasb ederler, Celâlî üzerine.

Ve Âsitâne'de Yeniçeri Ağası olan 'Ali Ağa ma'zûl olur. Bostancı-başı Ferhâd Ağa'ya Yeniçeri Ağalığı mâh-ı şa'bânda[1] sadaka olunmağın ve sipâhî oğlanlarına Yek-çeşm Mustafa[2] Ağa olur. Ve sâyir ağalar silsile olup, mevâcibleri ve hizmetleri tevzî' olunup, her gâh ihtilâlde[3] idiler. Def'ine mümkin olmazdı. Ba'dehû sefer tedârükleri ile Üngürus seferlerine me'mûr olan bölükleri ordu-yı hümâyûn cem' edüp, te'kîd ederlerdi. Ve sefere gönderüp, Âsitâne'de komazlardı[4]

İbtidâ Anadolu Vilâyeti'nde vâki' olan Celâlî Kara Yazıcı ve Karındaşı ve Hüseyn Paşa

Ve sene 'aşere ve elf muharremin[in] evâyilinde, mîrlivâlardan Hüseyn Paşa nâm, Çemişgezek Beyi olur. Ba'dehû tebdîl olup[5], Karaman Eyâleti'nde İçel sancaklarından Adalya kazâlarında sâkin olur. Silifke'den segbânlar **[V 151b]** cem' eder. Ve Livâ-i Tarsus'dan segbânlar bölük-başılarından Kara Yazıcı nâm[6] ve sûhteler eşirrâlarından bin nefer segbânlar cem' olur. Ve[7] Haleb'de Elvend-oğlu ve Canpulâd-zâde Hüseyn Paşa Mar'aş Eyâleti'n zabt edüp[8], Âsitâne'den ihsân ederler. Ve Kilis eşkıyâları ve 'Azâz Türkman[i] ve Çûm (چوم) Kürdleri'nden ba'zı şakîler cem' olur. Kara Yazıcı bölük-başılar ta'yîn etmeğin, dört bin segbânlar peydâ ederler. Mar'aş eyâletlerinde[9] fukarâyı rencîde ederler ve Rakka eyâletlerinde, enhâr-ı Murâd sevâhilinde dünyâyı fenâya verüp ve kazâlara[10] akçalar sâliyâne ederler. Yemen ü Hind'den firâr eden nekebâtdan Ekrâd[11] ve şarkdan bir alay Türkman eşkıyâları cem' olur[12]. Havâric ü revâfız, dîn ü diyânet bilmezler on bin segbânlar ve Kara Yazıcı'nın[13] karındaşı Deli Hasan ve Karakaş ve Kacar ve Gorgor-zâde ve Ağacdan Pîrî (برّی) ve[14] sâbıkda mıklacılardan ve 'ulûfeleri

1 şa'bânda V : şa'bânü'l-mu'azzamda E
2 Yek-çeşm Mustafa V : Mustafa Ağa Yek-çeşm E
3 ihtilâlde V : ihtilâllerde E
4 Ve ..... komazlardı V : sefere gönderdiler E
5 olup V : olur E
6 nâm E : — V
7 Ve V : + Mîr-i mîrân-ı E
8 edüp V : ederler E
9 Mar'aş eyâletlerinde E : — V
10 kazâlara V : kazâlarda E
11 Ekrâd E : Etrâk V
12 olur E : olup V
13 Yazıcı'nın E : Yazıcı V
14 Ağacdan Pîri ve E : — V

kat' olan bed-bahtlar[1] ve 'Arabistan'dan Tatlar ve Tepesi Tüylü ve Dündâr ve Alaca-atlu yirmi binden ziyâde segbânlar, Elbistân'da ve Besnilü ve Rum Kal'a'da[2] kûhistân [ü] dervendlerde meskenlerde karâr dutup, mîr-i mîrânlar ve müsellimleri ve Mîrlivâ-i Harput ve Mîrlivâ-i Malatya ve Mîrlivâ-i Kars-ı Mar'aş[3] ittifâk ederler. 'Arabkir ve Sarıkamış[4] Vâdîsi'nde harb ü[5] kıtâl olur. Ve Âsitâne'ye 'arz olur. Def'ine çâre görülmek içün Sivas Beylerbeyisi olan Mahmûd Paşa'ya fermân oldukda, askerler ile Celâlî üzerine varup[6], mîr-i mîrânlar ve mîrlivâlardan Sarıkamış nâm vâdîde Kara Yazıcı mağrûr otuz bin segbânlar ve süvârî **[E 73b]** Celâlîler[7] ile kıtâl olur. Ol vakitde bahâr faslı, segbânlar gürûhlarında bir anda tebdîl-i mekân ederler. Lâkin hâyin Hüseyn Paşa nâm ferd hîleler[8] ile giriftâr olup[9], Mîr-i mîrân-ı Sivas ve Mîrlivâ Küçük İbrâhîm Bey mu'âvenet eder; kayd [ü] bend ile Âsitâne'ye gönderdiler. Ve Birecik[10] Sancağı'nda ve Livâ-i Siverek[11] [ve] Suruş Sahrâsı'nda ve Ruha'da ve nâhiyelerinde segbânlar peydâ olur. Kara Yazıcı günden güne şevket dutup, hıyânet üzere şehirleri akçaya kesüp, ihtilâl üzere. Sâbıkā Bağdâd Beylerbeyisi olan Vezîr Hasan Paşa Musul'da dernek ederlerdi.

Âsitâne'den[12] hatt-ı sa'âdet-makrûn sâdır olur. Bağdâd Beylerbeyisi olan Vezîr-i a'zam-zâde-i 'atîk['e] **[V 152a]** Celâlî üzerine[13] serdârlık hükm-i şerîfin[14] gönderüp, Vezîr Hasan Paşa Celâlî üzerine[15] asker cem' etmek tedârükü ile Musul Vilâyeti'nde dernek ederdi. 'İmâdiyye Hâkimi olan Seyyid Hân'dan ve Cizre Hâkimi Mîr Şeref'den ve Ebû Riş (ابروش) -oğlu'ndan ve Saçlı Ekrâdı'ndan tüfengli segbânlar imdâd[16] taleb edüp ve Ruha'dan ve Diyârbekir'den askerler cem' etmeğin. Ve Mîr-i mîrân-ı Haleb, Canpulâd-oğlu Hüseyn Paşa'ya Âsitâne'den sadaka olunmuş idi. Ve Mîr-i mîrân-ı Şâm-ı şerîf Emîr Paşa'da ve Mîr-i mîrân-ı Tırablus-Şâm, Seyf-oğullarının kebîrinde idi. Mîrî hazîne tahsîl edüp, Âsitâne'ye ve şark câniblerinde vâki' eyâletlerde olan kul tâyifelerine ta'yîn idi.

Sene 'aşere ve elf târîhinde vâki' olan Celâlîler'e baş olan Kara Yazıcı nâm şakî üzerine, Serdâr Hasan Paşa teveccüh etdüğünde, mezbûr mîr-i mîrânlardan imdâd[a] asker taleb etdükde, Musul'dan 'azîmet edüp, Mîr-i

1 bedbahtlar V : baht E
2 ve Besnilü ve Rum Kal'a'da E : Rum Kal'ası'nda V
3 -ı Mar'aş E : — V
4 Sarıkamış : Sarukamış EV
5 harb ü V : harb E
6 varup V : vardukda E
7 Celâlîler E : Celâlîleri V
8 nâm ferd hîleler E : hîle V
9 olup V : kerdend E
10 Birecik V : Biricik E
11 Livâ-i Siverek E : — V
12 Âsitâne'den E : Âsitâne V
13 Celâlî üzerine V : selefden Vezîr-i a'zam-zâde Vezîr Hasan Paşa'ya E
14 şerîfin V : + Âsitâne'den E
15 Celâlî üzerine E : — V
16 imdâd E : — V

mîrân-ı Rakka'ya dâhil olur. Ba'dehû Ruha'ya teveccüh etdüklerinde, Cülâb menâzilinde nâmdârlar, eşkıyâdan diller aparup, Vezîr Serdâr Hasan Paşa'ya kayd ü[1] bend ile giriftâr şude[2]. Celâlîler ahvâlinden istifsâr olundukda diller [ile] eşkıyâlarından haber bilünür. Ba'dehû Gerger'de[3] kûhistân dervendin 'ubûr ederler. Kara Yazıcı'nın segbânları ve taburları nâgehân Siverek[4] râhlarından bir duman misâl toz peydâ olur. Rüzgâr şiddeti ile duman iki[ye] ayrılur. Bayraklar açılup, gürûh-i askerler saf saf alaylar seğirdimler peydâ olur.

Vezîr Hasan Paşa da hâzır askerlerin süvâr etdürüp, Kara Yazıcı ile bir mesâff [u] ceng eyleyüp, niçe kıtâller olur. Tarafeynden segbânlara şikest olur. Ba'dehû levend askeri[5] bir uğurdan Serdâr Vezîr Hasan Paşa'ya mukâvemet edemeyüp, dervend ü balkan ve kûhistânlara düşüp, firâr ederler, Elbistân'a değin. Kara Yazıcı ol vâdîde tekrâr dernek etmeğin ve Deli Hasan, Kara Yazıcı'nın birâderi olup ve Tavîl ve birâderi ve Karakaş ve Kekec nâm Bölük-başı ve Gürüz (كرز) fitne-başı, yetmiş bin nefer segbânlar ve levend mıklacılar süvârî, zırh kerâkelü[6], bebr postlu ve kaplan postlu **[V 152b]** havâric ü revâfızlar ve Küçük Veli ve Haydar Yazıcı nâm şakâvet üzere cem'iyyetde idiler.

Ve Serdâr Vezîr Hasan Paşa ol vâdîde yüz aklığı ile Karaca-kûh dervende, ba'dehû Nehr-i Fırat arzûsuyla[7] Diyârbekir'e dâhil olur*. Eyyâm-ı temmûzu Dicle kenârında zevk ederler; Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Mü[te]sellimi istikbâl ederler.

Ekrâd hâkimleri, Eğil Beyi ve Livâ-i Ergani (ارغنين) ve Livâ-i Harput ve Livâ-i Mefârikîn ve[8] Tercil beyleri Cevlik[9] (چوللیك) 'de cem' oldular. Ve Mîr-i mîrân-ı[10] Rakka ve Kacar[11] da itâ'atde ve Mîr-i mîrân-ı Erzurum Mustafa Paşa, Erzurum askeri ile Cevlik (چوليك) 'de orduya duhûl etdükde[12].

1 kayd ü E : kayd V
2 giriftâr şude E : — V
3 Gerger'de V : + cibâl E
4 nâgehân Siverek E : — V
5 askeri V : asker E
6 kerâkelü : كره كه لو V : كرو كه E
7 arzûsuyla V : arzû ile E
* Serdâr Hasan Paşa, Kara Yazıcı ile 12 Safer 1010'da Elbistan Yaylası'nda karşılaşırlar. Celâlîler hezîmete uğratılıp, 30.000'inden 10.000'i ancak kurtulur. Kara Yazıcı Canik dağlarına sığınırken, Serdâr Hasan Paşa da Tokat Şehri'ne gelir (*Nuhbe*, s.210-211; *Fezleke*, I,174; Na'îmâ, I,293).
8 Livâ-i Mefârikîn ve E : — V
9 Cevlik : چوليك E : چوللیك V
10 Mîr-i mîrân-ı E : Mîrân-ı V
11 Kacar E : قاچوه V
12 etdükde E : idükde V

Kara Yazıcı mürd olduğu mukarrer; ecelinden[1] vefât edüp*, birâderi[2] Deli Hasan nâm[3], segbânlarına baş u buğ olur. Sahrây-ı Çıbuk'da dernek ederlerdi. Etrâf vilâyetlerden zulm-kârlıklar edüp, re'âyâ vü fukarâlar ürküp, kûhistânlarda, karârgâhlarda, meskenlerde **[E 74a]** bellûtları nafaka-i kifâf ederlerdi.

Vilâyet-i Anadolu'da[4], Celâlîler ve segbânlar her kazâlarda ve çiftçiler[5] hizmetlerin ve kurâların bırağup, vesvese-i şeytân idlâliyle tüfenglenüp, segbânlara karışup, seydî olurdu. Vilâyeti[6] hâlî kıyâs ile nekbetler eşirrâ olup, köçeklü ve yedeklü olurdu.

Tavîl ve karındaşı başına olup, bir Celâlî bir fırka şakâvet üzere olanlar otuz kırk binden ziyâde süvârî ve[7] segbânlar ile ber-Livâ-i Çorum ve Bozok ve Kângırı ve Kastamonu'ya gelince ma'a hâza ol cânibleri dutup ve Deli Hasan yetmiş bin nefer segbânlar ve mıklacılar ve hod-bînler ile Ruha ve Tarsus ve Silifke ve Adalya ve Elbistân ve Göksun (كوكسين) yaylalarında ve Sarıkamış, Divriği ve 'Arabkir ve Harput livâlarmda, enhâr-ı Fırat u Murâd ve Dicle sevâhillerinde zulm-kâr[8] Kalender-oğlu ve Kara Sa'îd ve Kekeç (ككنج) nâm[9] bed-baht, nâbekâr[10] müfsidân, ba'dehû peydâ oldular.

Sene 'aşere ve elf muharremü'l-harâmında[11], Zâlim Hüseyn Paşa nâm[12] hâyin, 'aduvlar taraf[la]rın[13] dutup ve[14] zulm[ü] 'âlemi dutup, zâlimler başları olur. Hakk sübhânehû ve Te'âlâ[15] 'adû-yi hâyinler Müslümânlara etdükleri cezâlar kendüye mercû', giriftâr oldukda, Âsitâne'ye kayd ü bend ile gelüp, sa'âdetlü ve şevketlü **[V 153a]** Pâdişâhımız[16] hâyin olan zâlimin şerrini def' edüp, Dîvân-ı hümâyûn'da bin on bir târîhinde eşedd-i[17] hakâret ile mûcib-i 'ibret Âsitâne'de teşhîr[18] olunur. Dest ü pâyların kat' edüp, deveye gerüp, şem'-i bâdlar ile şehirde nizâmü'l-'âlem [içün] gezdürüp, mürd olmağın.

1 ecelinden V : ecelden E
* Kara Yazıcı 1010 ramazânında Canik dağlarında vefât etmiştir (*Fezleke*, I,174; Na'îmâ, I,294). Hasan Bey-zâde Kara Yazıcı'nın 1009'da vefât ettiğini kaydediyor (bk.II,242).
2 birâderi V : birâderleri E
3 nâm V : — E
4 Anadolu'da V : Anadolu Vilâyeti'nde E
5 çiftçiler E : çiftcilerden V
6 Vilâyeti V : Vilâyeti'ni E
7 ve V : — E
8 zulm-kâr V : + ve E
9 nâm V : nâ[m] E
10 nâbekâr V : bâbekân E
11 harâmında V : harâmda E
12 nâm V : nâmı E
13 taraf[la]rın E : tarafın V
14 ve V : — E
15 ve Te'âlâ V : — E
16 ve ..... Pâdişâhımız V : Pâdişâhımıza E
17 eşedd-i V : eşedd ü E
18 teşhîr : teş'îr EV

Ve Celâlî'ye Serdâr olan Vezîr Hasan Paşa, me'mûr olan askerler ile Tokad'a teveccüh edüp, rûz-i kāsım eyyâmı mîr-i mîrânlara kışlak sebebi[1] ile eyâletlerine 'azîmet ederler. Ve Serdâr Hasan Paşa, Tokat'da kışlarlar. Ve kendü tevâbi'i segbânları ve Mîr-i mîrân-ı Sivas hem-civârında. Lâkin Deli Hasan, eşkıyâları ile dahi segbânları ile Tokat'da Serdâr Hasan Paşa'nın kasdına fursatların gözedür. "Askeri hâzır değildir, kışlaya icâzet verdi" deyü 'ale'l-gafle Kangal[2] Dervendi'n ve Boğazı'ndan, Yıldız Dağı râhlarından[3] Tokad'a ılgarlar. Serdâr Hasan Paşa da haber alur, 'aduvlar ve zâlimler erişdüklerin bilür. Etrâflara nâmeler perâkende olur[4]. Yirmi bin karârı askerler cem' etdüklerinde Karye-i Gümgün (كومكون) nâm vâdîde Celâlî eşirrâların karşular. Revâfız u hâricî ve segbânları süvârî bir mesâff [u] ceng ü cidâl ve harb [ü] kıtâl, Tokad'a değin seğirdim olur. Gāzî Hasan Paşa, Tokad'da cevânib-i erba'a[y]ı palanka misâl hâk ile doldurup, bir niçe müddet harb ü kıtâl olur. Vezîr Hasan Paşa ağırlıkların Âsitâne'ye Turhal ve Zile'ye doğru mu'temed âdemlerinden ta'yîn ederler. Bir gürûh segbânlar ile Şâhverdi nâm, Deli Hasan kethudâsı rast gelür, gāret ederler. Hâzır olan tevâbi'leri muhârebede, lâkin kendü Serdâr Hasan Paşa'nın mahremi, sûret-i tebdîl ile balkan râhlarından halâs olur.

Tokat'da Serdâr Hasan Paşa, kırk gün[5] kānûn-i evvelde Deli Hasan ile harb [ü] kıtâllerde. Celâlî cânibleri gālib. İmdâd-ı asker erişmeyüp, Serdâr Hasan Paşa Tokad Kal'ası[6] hıfzında olur. Celâlî eşkıyâları Turhal'dan gürûh [ile] imdâd[a] geldükde[7], Tokad'ı taşradan meteris ederler. Segbân meterislerde harb [ü] kıtâlde. Gāzîler kal'adan toplar ve şakalozlar ile **[V 153b]** darb ederler. 'Adû-yi bî-dîn segbânlardan bir zâlim, kal'ada Serdâr Vezîr Gāzî Hasan Paşa'[y]ı tüfeng ile nişâna alup[8], mezbûr Vezîr Serdâr gaflet üzere bir berü[9] bedende nekbetî segbânlara nazar ederken, bir kurşun fınduk ile[10] bi-emrillâh kazâ vü kader şehâdet nasîb olur. Gāzî Vezîr-i a'zam-zâde yâdigâr-ı selef[11], şark u garb seferlerinde ve cemî'[12] eyâletlere mîr-i mîrân olup, 'aduvlar ve kâfirlere bir niçe müddet tîğ ü şemşîrler **[E 74b]** ile gazâlar ederlerdi. Ecel-i mukadder nâzil oldukda[13], merhûm şehâdet şarâbın nûş eder*.

1 sebebi V : sebeb E
2 Kangal : قنقال EV
3 râhlarından E : زاهد larından V
4 olur V : etdükde E
5 gün V : eyyâm, eyyâm-ı E
6 Serdâr ..... Kal'ası V : ol an Tokad Kal'ası'na Serdâr Vezîr Hasan Paşa kılâ' E
7 geldükde V : geldükler E
8 alup V : alur E
9 bir berü E : bir yerden V
10 ile V : — E
11 yâdigâr-ı selef V : yâdigârı E
12 cemî' V : cemî'i E
13 oldukda V : + kazâ vü kader zâhir oldukda E

* Tokat Kalesi'nde muhâsara edilen Serdâr Hasan Paşa'nın vurulması, 1010 şevvâlinin evâhırındadır (*Fezleke*, I,175; Na'îmâ, I,295-296). Bu olayın 1009 tarihinde cereyân ettiği rivâyeti için bk.Hasan Bey-zâde, II,242; Solak-zâde, s.663.

Ve Deli Hasan mağrûr, Tokad a'yânı[1] ve fukarâlarından biraz meblağ alurlar. Ba'dehû martda[2] Zile cânibinde 'azm ederler.

Ve merhûm Vezîr Hasan Paşa'[y]ı emânet kabrinde defn etdüklerinde[3], ba'dehû Âsitâne'ye nakl olur. Merhûm ve mağfûr[4] hazret-i Eyyûb-i Ensârî civârlarında, pederleri türbesinde defn olur[5].

Ve Âsitâne'ye feryâdcılar her gâh gelüp, Celâlî tuğyânlarından ahvâllerin mahzar ederlerdi.

Ve mâh-ı recebde Âsitâne'de Kāyim-makām tebdîl olur. Ba'dehû tekrâr Hâfız Ahmed Paşa'ya mukarrer olur. Ve Âsitâne'den sâbıkā Defterdâr olan Hacı İbrâhîm Paşa Celâlîler üzerine Serdâr olur*. Segbân-başı olan 'Ali Ağa, segbânlar ile ta'yîn oldukda ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası olan künyeti[6] Sarımsak İbrâhîm Ağa ile me'mûr olur. Ve on şâhî darbuzan ve cebehâne ve[7] ordu cem' olur[8]. Ol etrâflarda olan mîr-i mîrânlar me'mûr idiler.

Ve sene 'aşere ve elfde 'Irak cânibinde Bağdâd'da[9] ihtilâl vâki' olur. Tavîl Ahmed Çorbacı-zâde Mehmed Çorbacı, Ekrâd-ı 'Arab kabîlesiyle Livâ-i Cevâzir çölleri ve İmâm 'Ali hazretlerinin Türbesi Necef deryâsı ve hazret-i İmâm Hüseyn[10] Türbesi ve 'Arab Mühennâ (مخانى) -zâde ile mâ-beyni olup, Uzun-oğlu segbânlar tahrîr edüp, her gâh çöllerde muhârebeleri mukarrer.

Hâdım Yûsuf Paşa, Vâlî-i Bağdâd idi. Mâ-tekaddemden Bağdâd kulları Hasan Paşa'dan sonra ve mezbûr Vezîr-zâde Hasan Paşa ile cidâlleri olup[11], kal'adan taşra bulundukda, ihrâc olunmuş idi. Ve[12] dahi Dev Yuvalı[13] Yûsuf Paşa'dan bin on bir senesinde i'râz edüp, Çorbacı-oğlu zindegânî üzere değil[14] idiler. **[V 154a]**

Ve Bağdâd, Bender hâki olmağın, 'Acem ü Hindistân bâzergânları ve tüccâr gelürlerdi; bâc u gümrükler [olurdu]. Ve Türkman-ı Ulus, Bağdâd smurunda ve sahrâlarmda tevattun ederlerdi. Mîrîye hazîneler cem' olup[15], kullarına masraf olurdu. Ve Mîr-i mîrân-ı Basra ve Lahsa'dan Bağdâd'a, Dicle

1 a'yâm V : a'yân E
2 martda V : mard ve nevrûzda E
3 Paşa'yı ..... etdüklerinde V : Paşa defn etdüklerinde emânet kabirde E
4 mağfûr V : + pederleri türbesinde defn olur E
5 pederleri ..... olur V : — E
* Hasan Paşa'nın şehâdetinden sonra Vezîr Husrev Paşa Serdâr tayin edilir (Solak-zâde, s.663). Anadolu'daki Celâlî hareketine karşı VI. Vezîr İbrâhîm Paşa'nın Ser'askerliği, 11 Şevvâl 1008'dedir (İ.H.Danişmend, *İOTK,* III,202).
6 olan künyeti E : — V
7 ve V : — E
8 olur V : olup E
9 'Irak ..... Bağdâd'da V : 'Irak'da Bağdâd Eyâleti'nde E
10 hazret-i İmâm Hüseyn V : İmâm hazret-i Hüseyn E
11 cidâlleri olup V : cidâli oldukda E
12 Ve V : — E
13 Dev Yuvalı E : — V
14 Çorbacı ..... değil V : zindegânî üzere Çorbacı-oğlu değiller E
15 olup V : olurdu E

ile[1] gelürdü; tefârıklar ve metâ'lar[ı] bâzergânlar getürüp, fürûht olurdu. Âyende vü revende vilâyetlerden Nehr-i Şat'dan[2] kelekler ile[3] Diyârbekir'den ve Musul'dan ve Cizre'den her vakitde tüccârlar ve müsâfirân[4] cem' olurdu. Vilâyet-i 'Acem Şâhı'nın alacalığı mukarrer idi, lâkin[5] âşikâre görünmezdi.

Ve Celâlî üzerine Serdâr olan[6] İbrâhîm Paşa teveccüh ederler. Menâzil ü merâhil kat' ederler. Vilâyet-i Anado[lu]'dan[7] Vilâyet-i Karaman'da ârâm ederler. Ve Celâlî tuğyânları ziyâde[8] idi. Kayseriyye ahâlîsi mahzarlar ile Karaman'da Serdâr'a dâhil oldukda, Serdâr İbrâhîm Paşa, Kayseriyye Kal'ası'nda olup, dernek Kayseriyye'de olur. Ba'dehû Deli Hasan eşkıyâsı ve segbânları gürûh ile[9] Elbistân'dan Kayseriyye'ye âşikâre gelüp, kırk gün muhârebe olur. Ol vâdîde harb ü kıtâller olup, tabyalar ve meterislerden ceng olurdu. Segbân-başı 'Ali Ağa, yeniçeri ile meterislerde harb ederlerdi. Ahâlî-i vilâyet imdâd edüp[10], etrâflardan imdâd-ı askerler tedârükünde haberler gönderüp ve Celâlîler yolları, derbendleri[11] kesüp, imdâd gelmezdi[12]. Re'âyâ perîşân üzere [idi]*.

Der-sefer-i İstoni[13]-Belgırad, feth kerd; der-zemân-ı Serdâr Sadr-ı a'zam Hasan Paşa, der-vakt-i eyyâm-ı ağustos ikdâm şude bi-'inâyetillâh; der-vâcib gurre-i rebî'ulâhır[14] sene 1011.

Ve sene ihdâ 'aşere ve elf muharremü'l-harâmında, Âsitâne-i sa'âdet'de[15] Üngürus seferlerinin mühimmâtları görülüp. Ve Bostancı-başı olan Ferhâd

1 ile V : + Zab ile E
2 Şat (شاط) 'dan V : Şad (شاد) 'dan E
3 ile V : — E
4 tüccârlar ve müsâfirân E : tüccâr ve müsâfir V
5 lâkin E : — V
6 olan V : — E
7 ederler ..... Anado[lu]'dan E : ederek V
8 ziyâde E : mukarrer V
9 ile V : — E
10 edüp V : ederlerdi E
11 derbendleri E : — V
12 imdâd gelmezdi E : — V
* Ser'asker İbrâhîm Paşa'nın Kayseri'deki inhizâmı 1009 şevvâlinden sonradır (Na'îmâ, I,245-246). İbrâhîm Paşa mağlup olunca Kayseri Kalesi'ne girer, ardından Hasan Paşa Kara Yazıcı'yı yener (Peçuylu, II,253; *Fezleke,* I,174; Na'îmâ, I,293; ayrıca bk. Metin, s.323n*). Bu kısımlarda müellifimizin anlattıkları, belirttiğim eserlerle ana hatları ile uygunluk arzederken, tarih ve şahıslarda aynı uygunluk görülmemektedir.
13 İstoni : استوانى E : اوستونى V
14 der-..... rebî'ulâhır E : rebî'ulâhır [Bu kelime sonradan ilâve edilmiş gibi gözüküyor] V
15 Âsitâne-i sa'âdet'de E : Âsitâne'de V

Ağa'ya Yeniçeri Ağalığı sadaka olunur*. Dahi ocak câbitlerinden silsile oldukda Kurd Ağa, Yeniçeri Kethudâsı olur. Zağarcı-başı Mustafa Ağa ve Kanije'de Sefer Ağa Samsoncu-başı ve Hasan Ağa[1], Turnacı-başı olur, gayrileri kânûnları üzere silsile oldukda. Ordu-yı hümâyûn cem' olur ve cebehâne ve tophâne. Ve mahrûse-i Mısır'dan barut fermân olduğu üzere Selânik İskelesi'ne[2] nakl olur, ba'dehû Belgırad'a dâhil[3] olur. **[V 154b]**

Ve bölük ağaları tebdîl olur. Firenk Mehmed Ağa, sipâhî oğlanlarına Ağa olur. Ve Husrev Ağa'ya girü Silâhdârlar[4] Ağalığı mukarrer olup ve[5] 'Ulûfeciyân-ı Yemîn[6] Handân Ağa'ya ve sâyirleri yerlerinde[7].

Ve Mısır Vâlîsi Vezîr[8] Hızır Paşa'ya, lâkin Kufullu Ağa bî-zebân, mezbûr paşayı kadırgaya konulur, Mısır Vilâyeti'ne nakl ederler.

Ve Âsitâne'de Vezîr Kāyim-makām Hâfız Ahmed Paşa, Vezîr Sarıkçı Mustafa Paşa, Vezîr Sâ'atci Paşa, Vezîr dîğer Mustafa Paşa, Vezîr Kurd Paşa, Vezîr Cerrâh Mehmed Paşa, sânî makāmında sadrda idiler. Defterdâr Mustafa Paşa, künyeti Sarım[9] ve sâyirleri makāmlarında.

Ve Yeniçeri Ağası, yeniçeriler ile mahrûse-i Bursa ordusu ile bin on zilhiccesinde Belgırad'a teveccüh etdiler. Ve menâzil [ü] merâhil kat' edüp, sene ihdâ 'aşere ve elf[10] muharremin[in] gurresinde Belgırad'a duhûl ederler. Ve büyük ordu zilhiccenin yirmi beşinde Sirem Sahrâsı'nda otak u bârgâh-ı Vezîr-i a'zam Hasan Paşa hazretlerinin, Belgırad'dan rûz-i hızırda **[E 75a]** Sirem Sahrâsı'nda hâzır idi.

Vezîr-i a'zam Hasan Paşa, sene ihdâ 'aşere ve elf muharremü'l-harâmın[ın] gurresinde, Belgırad'dan Baş-defterdâr Ahmed Efendi ile[11] ve Rûznâmeci ve Mukābeleci Gazanfer Efendi ve[12] Süvârî ve Dâvud Efendi Tezkire-i Mâliye ve sâyir efendiler ve bölük ağaları ve Yeniçeri Ağası ve piyâde yeniçeri[13] alayı, üslûb-i sâbık üzere ordu-yı hümâyûn ve otaklara 'azîmet ederler ve otaklarda ziyâfetler olup ve koç kurbânlar zebh etdiler; fukarâya tevzî' olurdu. Ve orduda ber-mûceb-i kā'ide, bölük halkından beş yüz

* Bu sefer sırasında Belgırad'a giden Yeniçeri Ağası Ali Ağa'dır (Hasan Bey-zâde, II,235; *Nuhbe*, s.211)..

1 Ağa V : Ağa'ya E
2 İskelesi'ne V : iskelelerine E
3 dâhil V : nakl E
4 Silâhdârlar E : Silâhdâr V
5 olup ve V : olur E
6 -ı Yemîn V : — E
7 yerlerinde E : yerinde V
8 Vezîr E : — V
9 künyeti Sarım E : — V
10 ve elf V : — E
11 ile V : — E
12 ve V : — E
13 piyâde yeniçeri V : yeniçeri piyâdegân E

mülâzımlar tahrîr edüp, dilîr nâmdârlar cebe vü cevşenleri ile ve Poyraz nâm[1] Mülâzım-başı ve Öküz Mahmûd ve gayri nâmdâr silâhlılar tahrîr olur. Ve cebehâne[y]i ve tophâne[2] mühimmâtların Tuna gemilerine tahmîl[3] etmeğin ve zahîre ve sâyir dakîk [ü] şa'îrden müstevfâ donanma-yı hümâyûn[4] Tuna şaykaları ile tüfengli neferât ve cemî' zahîre anbarlı gemilerde[5] hâzır. Vakt-i mübârekde Budun vilâyetlerine donanma teveccüh etdiler. Ba'dehû anbardan, kapu-kullarına[6] zahîrelerin kānûnları üzere[7] tevzî' olunurdu. Ve yeniçeriye beksemâdları tevzî' olunup[8] ve sâyir piyâdeye beksemâdlar verilüp[9].

Ve mâh-ı muharrem evâsıtında, Mîr-i mîrân-ı Anadolu Nûh Paşa'ya sadaka olunmağın, Anadolu sancak-beyleri ile ve[10] zu'amâ ve ehl-i tîmârı bi'l-cümle **[V 155a]** orduya dâhil oldular. Ve Anadolu livâlarından Kastamonu'yu ve Kāngırı ve Ankara ve Bolu sancakların zu'amâ ve erbâb-ı tîmârı ile Celâlî seferine me'mûrlar idi, mâ'adâsı Üngürus seferine ta'yîn idi.

Ve Karaman Eyâleti Mustafa Paşa'ya ihsân olunmağın ve Üngürus seferine me'mûrlar, lâkin Karaman sancaklarından Kayseriyye ve Niğde ve Kırşehir livâları, zu'amâ ve ehl-i tîmârları ile Celâlî seferine me'mûrlar idiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Sivas bi'l-cümle Celâlî seferine me'mûr[11] ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Üngürus seferine me'mûrlar, lâkin sancakları Celâlî seferine ta'yîn idiler. Ve mîr-i mîrânlar Anadolu'da vâki' eyâletleri hıfz ile mukayyedler. Livâları[12], çavuş u müteferrika ve zu'amâ vü erbâb-ı tîmârları ile dernekde idiler.

Ve Sirem Sahrâsı'nda Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem Hasan Paşa, kapukullarına zahîrelerin tekmîl ederler. Temeşvar'da olan nevbetcilere imdâd[a], yeniçeriden ve cebecilerden[13] beş yüz nefer cedîd tahrîr etmeğin, imdâd [içün] ta'yîn etdiler.

Ve *Kapucu-başı olan*[14] *Kara Dâvud Ağa'[y]ı Hân Gāzî Girây*[15] hazretlerine ta'yîn ederler; tekrâr sefer-i hümâyûna da'vet olunmağın.

Ve mâh-ı saferu'l-muzafferun[16] gurresinde, Serdâr Vezîr-i a'zam hazretleri ordu-yı hümâyûn ile teveccüh etdiler. Menâzil ü merâhil kat' ederek,

1 ve Poyraz nâm V : nâmı Poyraz E
2 tophâne E : toplar V
3 tahmîl : tahmîn EV
4 Tuna ..... hümâyûn E : — V
5 gemilerde E : gemilere de V
6 kullarına V : kullarının E
7 üzere V : — E
8 tevzî' olunup V : verilüp E
9 verilüp V : tevzî' olurdu E
10 ve V : — E
11 seferine me'mûr V : seferlerine me'mûrlar olur E
12 Livâları E : Livâlarında V
13 cebecilerden V : cebeciyân cemâ'atinden E
14 Gāzî Girây E : — V
15 olan E : — V
16 saferu'l-muzafferun E : saferun V

mâh-ı mezbûrun yedinci eyyâmlarında Osek menâzilinde karâr etdiler. Ba'dehû köprüden 'ubûr edüp[1], lezez mevâciblerin yeniçeri ve bölük halkı[na] ve sâyir kapu-kullarının mevâcibleri [de] tevzî' olunmağın. Ba'dehû menâzil ü merâhil kat' ederek Mohac Sahrâsı'nda, ba'dehû Bedosek (بدواوسك) ve Seksar ve Toğna ve Pahşa[2] ve Fö[l]dvar palankalarında[3]. Mâh-ı mezbûrun on altıncı eyyâmlarında Cankurtaran Sahrâsı'nda konulduğunda*, bir âfet vâki' olur. Bâ'is bu ki[4], Cankurtaran Sahrâsı'nda Tuna suyu taşkın olup, bir mertebe çadırlara karîb çağlar gelür. Ba'dehû haymeleri yüksek yerlere ve bayırlara nakl etdiler idi[5]. Oturak fermân olunmağın.

Ve Budun'dan Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Mehmed Paşa, ordu-yı hümâyûna gelür. Sâhib-i devlet Vezîr-i a'zam hazretleri ile mülâkat olduklarında, **[V 155b]** iltifâtlar ve cemî' ru'ûsların makbûl gördüler[6]. Ve terakkîlerin kayd[ı] fermân olur. Me'mûr olan kul-oğullarının 'atîk ü cedîd şart ile kapananları makbûl etdiler. Ve fermân mûcebince[7] mukābelede yoklanup, vech-i meşrûh üzere sûret-i tezkirelerin ihsân etdiler.

Ve fermân mûcebince[8] yirmi bir a'lâ kebîr topları gemilere tahmîl[9] edüp ve kundak tekerleklerin ve sâyir mühimmâtların nakl edüp, Cankurtaran menâzili Tuna sevâhilinde gemilerden ihrâc edüp, kebîr topları komenalar ve isparçina ile bağlayup, **[E 75b]** câmûşlar ile yörükler ve eşkinciler, dahi yörükân mîrlivâları zabtlarında. Ve cebehâne toplarun[10], otuz bin dâne yuvalaklar on altışar[11] vakıyye ve on dörder vakıyye her dâneleri tahmîl olup, arabalar ile ve üştürânlar, Cebeci-başı Haydar Ağa ve Topcu-başı Mustafa Ağa ve top arabacı[12] ağaları ve neferâtları bi'l-cümle. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Mehmed Paşa ve Bosna Beylerbeyisi Dervîş Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Budun Sinân Paşa[13] Budun Kal'ası'na, Budun kul-oğullarından ve Budun kulları[14] muhâfazada ve Peşte'de muhâfazacılar mevcûd. Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu alayı ve Mîr-i mîrân-ı[15] Karaman alayı ve Mîr-i mîrân-ı[16] Diyârbekir alayı ve

1 edüp V : etdiler. Ba'dehû E
2 Pahşa : بخشه EV
3 palankalarında E : palankalarına V
* Muharremin 15'inde Cankurtaran'da konulmuştur (*Fezleke,* I,178; Na'îmâ, I,297).
4 olur. Bâ'is bu ki V : olduğuna bâ'is E
5 idi E : — V
6 gördüler V : + Vilâyet-i Budun muhâfazasında me'mûr olan kul-oğullarının 'atîk ü cedîd şart ile kalanları makbûl etdiler E
7 Me'mûr ..... mûcebince V : — E
8 fermân mûcebince E : — V
9 tahmîl : tahmîn EV
10 toplarun E : toplar V
11 on altışar E : on beşer V
12 top arabacı V : arabacı-ı top E
13 Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli ..... Paşa E : — V
14 kul..... kulları V : kullarından ve kul-oğulları E
15 Mîr-i mîrân-ı V : Mîr-i mîr E
16 Mîr-i mîrân-ı V : Mîr-i mîr E

çavuş alayı ve[1] çavuş-zâde müteferrika[2] alayı, yeniçeri[3] piyâde alayı, yüz yirmi şâhî darbuzanlar ve miyâne arabaları ile sahrâda hâzır. Ve[4] cebehâne[5], cebeciler zabtında; Cebeci-başı alayı ve topcular toplarında mevcûdlar. İtâ'at eden Firenkler, beyleri ile dört yüz nefer[6] tüfenglîler, her birinde tâbi' oldukları nişânları, Cankurtaran sahrâlarında arz-ı hâk üzere teveccühleri İstoni-Belgırad'da asâkir-i İslâm[ın] gürûh alayları[7] bi'l-külliyye ferah[8] üzere. Kefere-i füccârlar kal'adan sahrâyı gözedürlerdi. Asâkir halkının ağırlıkları girüde, duman, arz-ı hâk tozu bir mertebe sahrâyı dutup[9], gāzîler atlarının gürüldüsü ve hizmet üzere olan tâyifenin hay huyu ve katârlarda olan zil ve gayri, gök yüzünde[10] tayerân edenlere lerze[11] gelüp, ekseri hâke düşüp. Vezîr-i a'zam Hasan Paşa hazretleri[12] alaylarda gāzîlere iltifâtlar ederlerdi ve in'âm [ü] ihsânlar ile gam-nâk dilleri şâd u handân ederlerdi. Asker de mahabbetler gösterüp, cân u dilden hizmet ederlerdi. Mîr-i mîrânlar yemîn ü yesâr saflar bağlayup[13], İstoni-Belgırad'a karîb oldukda, dilîr ü nâmdâr silâhlu ve cebe vü[14] cevşenlere **[V 156a]** müstağrak olan gāzîler seğirdim ile kal'anm altından diller ve başlar kat' edüp, sahrâda Sâhib-i devlet hazretlerinin huzûruna[15] getürüp, at ayaklarına bırağup, murâdların recâ ederlerdi, dirîğ olmazdı.

İki sâ'at mikdârı İstoni-Belgırad etrâflarm ihâta edüp, ba'dehû ordu-yı hümâyûn konulur. Ve otak-ı kebîr ve[16] bârgâhlar ve[17] sâyebânlar ile müzeyyen cemî' çadırlar bir yerde ihâta edüp[18], hılâf yerlerde haymeler[19] konulmazdı. Dahi topları kal'adan ırak konulup, herkese[20] tenbîh: "Zinhâr kolunda konarlardı[21]. Ba'de'l-vakt Yeniçeri Ağası ve Kethudâsı ve zâbitler, meterisleri yerlerin görmek mühimm ü lâzımdır" deyü[22]. Ve Topcu-başı, toplarının havâlelerin görüp Cebeci-başı ve Sâhib-i devlet câniblerinden kethudâsı, hizmet kuşağın kuşanurlar: "Gayret-i İslâm" deyü meterisler yerlerin görmede. Ve mîr-i mîrânlar kûhistân, Kal'a-i Çevka nâm bir küçük kılâ', mişeyistân

1 ve V : — E
2 müteferrika V : müteferrikagân E
3 yeniçeri V : + Ağası E
4 Ve V : — E
5 cebehâne E : + ve V
6 nefer V : + idi E
7 Cankurtaran ..... alayları E : — V
8 ferah V : ferhân E
9 dutup V : + ve E.
10 yüzünde V : yüzünden E
11 edenlere lerze V : edenler lerzeye E
12 hazretleri E : — V
13 bağlayup V : bağlanup
14 vü V : — E
15 hazretlerinin huzûruna V : hazretlerine E
16 ve E : — V
17 ve V : — E
18 edüp V : — E
19 haymeler V : hayme-gânlar E
20 herkese V : herkes E
21 konarlardı V : konarlar idi E
22 deyü V : — E

arasında, bâlâ-kadd sengistân merg-zâr kenârında vâki' Çevka nâm yerde karavullar olup[1] ve ba'zı mîr-i mîrânlar[2] sahrâda Polata[3] Kal'ası cânibine alayları karavullarda ve bölük halkı alayı başka[4] sahrâda, dört cânibde[5] saflarda mağrib vakti olunca karavullar oldular. Ba'dehû cebehâneden meterislere ta'yîn olan yeniçeriye âhen kazma ve âhen kürekler ve kurşun ve rişte-i penbe fitillik ve bârût-i siyâh ve harbeler ve tüfengler ve tîr ü kemânlar kifâyet mikdârı[6] ve şem'-i bâd tevzî' olunmağın ve topcular vezne-i top ve saçmalar içün kağıd ve bârût-*i* ağız ve rişte-*i* penbe ve[7] çelik-*i* Firengi ve ba'zı levâzımlar toplar içün. Ve Mîrlivâ-i Rumeli ve Mîrlivâ-i Bosna ve Mîrlivâ-i Anadolu fermân olundukda, kûhistânlardan belvânlar ve çûplar kat' ederlerdi. Meterislerde sepetler ve leseler örülürdü. Ve meteris elvâhlarından damları neccârlar çatup, hâkler doldurup, bi'l-cümle meterisler tedârükleri görülür. Mağrib vakti kal'adan câniblere Mîr-i mîrân-ı Rumeli'nin kolu, İstoni[8]-Belgırad varoşu[nda] ba'zı tabyalar îcâd olunmağın, beş 'aded toplar ve dört şâhî darbuzanlar, segbânlar tüfenglü meterislerin hâzırlayup, **[V 156b]** zu'amâ vü[9] erbâb-ı tîmârlar nevbetce toplar hizmetlerinde ve Yeniçeri Ağası kollarına, nısf kal'a[y]ı ihâta ederler. Hendekler içre yeniçeriler meterisler etdiler. Ve hâkleri önlerine siper edüp[10], mazgallar kal'aya tüfengler ile bedenleri gözedürlerdi. Altı bedoloşka toplar kurulur ve yedi şâhîler ta'yîn idi. Vezîr-i a'zam hazretleri içeri kal'aya mukâbil[11] câmi'-i kadîm ve kulleleri ve kebîr tabya[y]ı kuşadup, yedi bedoloşka top ve[12] sekiz şâhî, dört kolonborina, Zağarcı-başı on beş oda yeniçeri [ile] meterislerde. Anadolu kulları İstoni[13]-Belgırad'un etrâflarından hammâm kurbü ve kulleleri kuşadup, bin nefer serdengeçdiler ve altı 'aded top-ı kebîr ile yedi şâhî darbuzan kurup ve tîmâr sipâhîleri ordudan râh-ı mûş[14] **[E 76a]** ve toprak sürmek ta'yîn olunur. Ve meterisler vakt-i mağribden vaktü'l-fecr tulû' edince itmâm bulur. Ba'dehû yeniçeri meterislerinden ibtidâ gülbang getürüp, ba'dehû kal'anın cevânib-i erba'ası ihâta olunmağın, bir uğurdan şevkle[15] gülbang getürdüler. Sadâları orduya ulaşdukda[16], ordudan tekbîr sadâsı 'ayyûka ulaşup, ba'dehû tüfengler şenlikleri, bir tarafdan toplar sadâları iki menâzil yerlere giderdi. Meterislere

1 olup V : + saflar E
2 mîr-i mîrânlar V : Mîr-i mîrân-ı Bosna E
3 Polata E : پولطعه V
4 başka V : — E
5 cânibde V : câniblerde E
6 mikdârı V : kadar E
7 rişte-i penbe ve E : — V
8 İstoni E : اوستونى V
9 vü V : — E
10 önlerine siper edüp V : siper önlerine E
11 mukâbil V : mukâbele E
12 ve V : — E
13 İstoni V : استوانى E
14 mûş V : mûşlar E
15 şevkle V : şevkile E
16 ulaşdukda E : ulaşdı. Ve V

haseneler verilüp, alay bayrakları ile müzeyyen sepetler ve damlar ve yeniçeriler[1] meterisleri, hurda çorbacı bayrakları ve[2] bir mikdâr ordu meterislere[3] ta'yîn idi. Ta'âm hâceti olan ordu, karîb mesâlihlerin icrâ ederdi. Yeniçeri Ağası meterislerde, Sadr-ı a'zam hazretleri başka çergeler kurdular ve matbahlar, mu'ayyen ni'metler hâzır. Meteris halkı bî-minnet ta'âmlar olurlardı. Ve sâyir mîr-i mîrânlarda ta'âmlar mübâlaga idi. Ve[4] ma'zûl zu'amâ ve ehl-i tîmâr mahlûl[5] düşdükde, meterislerde hizmet üzere olup[6], nâ-murâd kalmazlardı. Ve ordu ahvâli; ekser bölük halkı nevbetler dutup, karavullarda ve mülâzımlar rûz [u] şeb mevcûdlar hizmetlerinden münfekk değiller[7] idi. Ve sâyir sipâh tâyifesi, nevbetler ile silâhlar[8] ile ve bayraklar ile üçer[9] eyyâmlarda, bir nevbet atları ile meterislerde piyâde[y]i[10] muhâfaza ederlerdi[11]. Ve mîr-i mîrânlar da **[V 157a]** iki taraflardan karavullarda idiler; at oğlanların korudup[12] ve mîrlivâlardan dört câniblere rûz [u] şeb karavullar mukarrer. Ol kadar ordu gınâ üzere. Ve kal'adan kefere-i füccârlar kunbaralar ve mazgallardan saçmalar ile askere zahmet verüp, toplardan serpindiler olurdu. Ve içerü kal'adan hâric vîrân hammâm, kâfirlerden selefde rıhtım ile binâ olunmuş, bu kullede top-ı kebîr meterislere hâvâle, darbından meteris ehline zahmet verüp, niçeler zahmdâr, niçeler şehîd olur. Ordudan gelenlere ve yeniçeri meterislerin döğüp, şol kadar çalışurlardı. Aslâ bir dermân olmazdı. Zencîrler ile kefere kullanurdu. Dört def'a battâl ederlerdi, girü kullanurdu. Âhır bu kulları kolunda[13] topculardan Fakîr'e tâbi' akrıbâlardan idi, bir top ile mezbûr keferenin topunu[14] bir fınduk darbı, kundağı ile tekerleklerin kat' edüp, hayât verüp, def' oldu. Gayri atılup, bir ferde zarar olmadı.

İstoni[15]-Belgırad'a on gün itmâm oldukda, asker-i İslâm guluv birle varoş câniblerin zabt edemeyüp[16] ve arz-ı hâk ile hendeklerin doldurup ve kapudan gedükler açdılar. Mümkin olmayup, tekrâr serdengeçdiler ve yeniçeri ocağından bölük şartıyla serdengeçdiler ve terakkî ile bölükden nâmdârlar tahrîr olunur[17]. Ve bin 'atîk kul-oğullarından terakkîler ile serdengecdiler ve

1 yeniçeriler V : + de E
2 bayrakları ve V : bayrağı ve meterislerde E
3 meterislere V : — E
4 Ve V : — E
5 zu'amâ ..... mahlûl V : ehl-i zu'amâ ve tîmârlı E
6 olup V : alup E
7 değiller E : olmazlar V
8 silâhlar V : silâhları E
9 ve ..... üçer V : bayrakları ile üçerer E
10 piyâde[y]i E : piyâde V
11 ederlerdi V : ederler E
12 korudup V : + karavullarda E
13 kulları kolunda E : kolda V
14 keferenin topunu V : topunu keferenin E
15 İstoni : اوستوانى E : اوستونى V
16 câniblerin zabt edemeyüp V : câniblerine zabt müyesser olmayup E
17 olunur V : olur E

bin nefer cedîd kul-oğulları tahrîr edüp[1], hâzır edüp[2], mağrib vakti kefere, yeniçeriler çorbada[3] iken kefere-i füccârlar uğrın kapudan meterislere tüfenglerin serpüp, bir karaltı, hâyin kefere[4] yeniçerilerden şebihûn olur. Gāzîlerden gayret ü hamiyyet [ile] kâr-güzâr merdler, meterislerden tîğ-i yalın ile kâfirlere hurûş ve guluv birle cân u[5] dilden gülbang getürüp, kâfiri[6] meterislerden taşra sürüp, kılâ' altında niçe kelleler alurlar. Lâkin yan kullelerinden saçma top ile gāzîlere bir mikdâr rahne[7] verdiler. Gayret olunmağın, bir niçeler zahmdâr oldular ve mecrûh olup, orduda[8] cerrâhlar meterislerde hâzırlar. Kurşun ile zahmdârları 'ilâc edüp[9] ve ba'zılar şehîd düşüp. Ba'dehû gāzîler bir yerde müşâverede olup, lağımlar tedârüklerinde oldular. Kal'anın cânib-i yesârından[10] lağımcılar **[V 157b]** kal'anın altına barut ile doldurup, otuz dört gün ve gice[11] ikdâmlar ile çalışurlardı.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin evâsıtında dört tarafdan hücûm ile yürüyüşler olup ve lağımlar atılur[12]. Kefereler toplar ve saçmalar ve kunbaralar ile ve[13] bedenlerde gürûh ile cân ü dilden gedükleri fucılar ile[14] Rumeli kolundan varoşda yığmak. Kefere vü fecereler varoşların bırağup, içerüye seğirdim ile kefereler halâs olurlar. İki yüz nefer füccârlar tîğlerden, gerdenleri başları meydânda kalur. Mâ'adâsı[15] rûy-gerdân olup[16], varoş zabt olundukda, tekrâr varoşda meterisler etdiler. Üç eyyâm kıtâl olur. Bi-'inâyetillâh cemî'i küffârlar bir uğurdan "Emân" deyü rûy-gerdân oldular. Vezîr-i a'zam Hasan Paşa İstoni-Belgırad'ı cedîden[17] feth etdiler*. Keferenin kapudânları ve hatvanları ve mecrûhları, 'avrat [u] oğlanların icâzet ile varoş içre cem' oldular. Ba'dehû kefere-i fecere bir uğurdan Polata'ya doğru, Husrev Ağa Silâhdâr-başı sühûlet ile[18] ruhsat verüp, cüz'î kefere-i mu'annidler vilâyetlerine gitmişlerdir. Ve[19] kal'adan emân ile ruhsat oldukda,

1 tahrîr edüp V : — E
2 edüp E : — V
3 çorbada V : + منجا da E
4 bir ..... kefere E : — V
5 cân u V : cân E
6 kâfiri V : küffârı E
7 rahne V : rahneler E
8 orduda V : ordudan E
9 edüp V : etmeğin E
10 yesârından V : +.lağım. Arz-ı hâkden مورغرار misâl E
11 gün ve gice V : rûz şeb E
12 atılur E : işler V
13 ve ..... ve V : kunbaralar ile ve saçmalar E
14 can ..... ile E : ve V
15 Mâ'adâsı V : Mâ'adâ E
16 olup V : şud E
17 cedîden E : cedîd V
* Muharremin 29'unda muhâsara edilen İstoni-Belgırad (*Fezleke,* I,178; Na'îmâ, I,297), 11 Safer 1011'de vire ile yeniden fethedilmiştir (*Nuhbe,* s.211). Fetihten sonra safer evâhırında ordu Budun'a göçmüştür (*Fezleke,* I,179; Na'îmâ, I,288-289).
18 ile V : + ile E
19 Ve V : itâ'at Firenkler'den E

Firenkler'den dört Firenk, Kâfiristân cânibine gitmeyüp, tâbi' olur. Firenkler arasında kalup, sa'âdetlü[1] Pâdişâhımıza bende olduğu mukarrer. Ve içerüden firâr edemeyüp havfından, 'âsî kefereye itâ'at etdüğü başının havfından imiş.

[E 76b] Vezîr-i a'zam Hasan Paşa hazretleri İstoni-Belgırad'a Yeniçeri Ağası ve bölük ağaları ve[2] Baş-defterdâr olan[3] Ahmed Efendi ve ehl-i Dîvân'dan olan efendiler ve mîr-i mîrânlar ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Mehmed Paşa kal'anın içerülerin, varoşların ve beden kullelerin, top u cebehânelerin gördükde, ziyâde mahzûz olup, saraylarına duhûl etdüğünde, cemî'i mîr-i mîrânlar Sâhib-i devlet hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdükde: "Mübârek bâd" deyü her birine hayr[4] du'âlar edüp ve Âsitâne'ye telhîsler ve nâmeler tahrîr olunur. İstoni[5]-Belgırad'ın feth olup, müjdeleri ile kapucular kethudâları Hasan Ağa'ların ta'yîn etdiler. Ve câmi'-i şerîflerin girü binâ vü ihyâ edüp, minber ü mahfil ve mihrâbların termîm etdüklerinde, **[V 158a]** salât-ı cum'a edâ olunmağın.

Ve Kanije'den Mîr-i mîrân Vezîr Hasan Paşa orduya dâhil oldukda, Sâhib-i devlet hazretlerine mülâkat olup[6], hâk-i pâylarına yüz sürüp: "Mübârek bâd" deyü Kanije'nin ahvâllerin 'arz edüp ve sene-i sâbıkda küffârlar yedinden aldukları topları medh edüp ve[7] her biri birer kal'aya kâfirde rehin konulmuş a'lâ toplar oldukların 'arz edüp, ba'dehû fermân olunup: "İnşâ'allâh mezbûr topları Belgırad'a getürdürüz deyü[8], Beç ü Pırak (براق) 'da gussaların çekerler. İmdi ol toplar serhadde kalmak münâsib değildir. Eğer kābil olursa, Âsitâne'ye nakl olunmak münâsibdir. Saray-ı 'âmire'de leb-i deryâ sevâhilinde köşk önlerinde sâyir toplar mânendi Saray-burnu'nda şenlik topları olmağa lâyıkdır" deyü medh olunmağın.

Ve İstoni-Belgırad'a bir dilîr Mîrlivâ ta'yîn edüp ve dizdâr ve kılâ' ağaların ve neferâtlar ta'yîn olunmağın ve yeniçeriden nevbetciler ve topculardan ve cebecilerden ve bin nefer[9] cedîd kul-oğulların[dan] şart ile alıkoyup ve serdengeçdilere murâdların ihsân edüp ve zahîrelerin alıkoyup ve mevâcibleri[10] Budun aklâmlarına ta'yîn olunur. Ve Budun'dan gelen topları Budun vilâyetlerine gönderdiler. Mîr-i mîrân-ı Budun ve Mîr-i mîrân-ı Bosna[11] mezbûr toplar ile gitmek[12] fermân olunmağın.

1 sa'âdetlü E : — V
2 ve V : — E
3 olan E : — V
4 hayr : hayr u EV
5 İstoni E : اوستونى V
6 olup V : oldu E
7 ve E : — V
8 getürdürüz deyü E : getürdürüp V
9 nefer V : neferâd E
10 mevâcibleri E : mevâciblerin V
11 Bosna V : + ile gitmek E
12 ile gitmek V : — E

Ve İstoni-Belgırad'da çadırlarda mumlar donanmaları ve şenlikleri oldukda[1] ve kal'adan da[2] toplar şenlikleri olunmağın. Ve[3] Sadr-ı a'zam hazretleri kapu-kullarına hizmetler mukâbelesinde kânûn üzere 'umûm terakkîleri ihsân olundukda, süvârîye ikişer akça ve piyâdeye birer akça terakkî tevzî' olunmağın ve[4] mülâzım olan Poyraz nâm ve Öküz Mahmûd ve Deli Balta, bunlar emsâli bölük halkına ihsân olunur.

Ve İstoni[5]-Belgırad Sahrâsı'nda bir havâdis peydâ olur. Sebeb; bir alay hod-bînler ve fesâda mâyil[lerden] ihtilâl olur. Bir bölük sipâhîlerden cem' olurlar; bir cüz'î ahvâl behâne olur. Çadırında Firenk Mehmed Ağa Sipâhîler Ağası, bölük halkına mevâcib tevzî' ederken, bir gürûh silâhlı sipâhîler[6], Firenk Mehmed Ağa'nın üzerine düşüp, **[V 158b]** yirmi dört yerden hançer ü tîğ ile katl ederler. Ba'dehû seğirdim ile Mukâbeleci[7] Gazanfer Efendi nâm süvârî, defterlerin deff-i deffâf misâl istihzâ tarîkiyle bir "Mürde" veya "Sefer neyâmed" mukarrer olsa, kaydı lâzım olduğunda: "Sefer neyâmed, yine der-âmed" derler imiş. Bu ahvâl orduda ifşâ olur. Mukâbeleci haber alup[8], firâr eder. Suçu günâhı olmaduğu ecilden halâs olur. Bi'l-cümle gürûh olurlar; Vezîr Sâhib-i devlet otaklarına bir alay galebe cem' olup, Mukâbeleci'yi ref' ederler. Bekir Halîfe Süvârî Mukâbelecisi olurlar. Ve Başhalîfe Yavaşça Mehmed Halîfe, kânûnları üzere sâyir[9] halîfeler yerlerinde. Ve Yek-çeşm Mustafa Ağa'ya Sipâhîler Ağalığı mukarrer ederler. 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağalığı, Kemânkeş Mahmûd Ağa'ya[10] ve Gurebâ'-i Yemîn[11] Tavîl Ahmed Ağa'ya sadaka olunmağın ve Kız-kapan 'Ali Ağa'ya Gurebâ'-i Yesâr Ağalığı ihsân olur. Sipâhî Oğlanları Kethudâsı İlyâs Kethudâ 'azl olunup[12], Vildân Kethudâ'ya sadaka oldukda ve 'Ömer Kethudâ Silâhdâr'da kalur. Mehmed Kethudâ 'Ulûfeciyân-ı Yemîn'de ve İbrâhîm Kethudâ Yesâr'da ve Sinân Kethudâ Gurebâ'-i Yemîn'de ve Hasan Kethudâ[13], Gurebâ'-i Yesâr'da ve kâtibler yerlerinde. Ve mâh-ı[14] **[E 77a]** rebî'ulevvelin evâhırında, Vezîr-i a'zam Hasan Paşa, ordu-yı hümâyûn ile İstoni-Belgırad'ı Hakk Te'âlâ'ya sipâriş edüp[15], Budun eyâletlerine teveccüh ederler. Budun Kal'ası'nda olan serhadlüler istikbâl ederler. Alaylar olur ve Budun Kal'ası'ndan toplar

1 şenlikleri oldukda V : şenlikler oldukda, toplar atılup E
2 da E : — V
3 Ve E : — V
4 ve V : + ve E
5 İstoni V : استوانی E
6 sipâhîler V : sipâhlar E
7 Mukâbeleci E : Mukâbelecisi V
8 alup V : alur E
9 sâyir V : sâyirler E
10 Kemânkeş Mahmûd Ağa'ya V : Mahmûd Ağa'ya Kemânkeş E
11 Yemîn V : + de E
12 'azl olunup V : — E
13 Kethudâ V : Kethudâ'ya E
14 mâh-ı V : + ve E
15 edüp V : ederler E

şenlikleri oldukda ve[1] karşu Peşte'den toplar sekdirmeleri Tuna'ya doğru atılur. Ve Görez-İlyâs altına çadırlar ve ordu-yı hümâyûn kurulur. Ve Budun Kal'ası'na Vezîr-i a'zam ve Yeniçeri Ağası ve mîr-i mîrânlar ziyâret edüp, saraylarında ve kullelerinde ve hâkden kebîr kulle[y]i ve barut-hâne[y]i ve Ulu Câmi'i tavâf etdükde, hayr du'âlar ederler. Salât-ı 'asrı edâ edüp[2] ve kullelerin gördükde, meremmâta ihtiyâc yerlerin gördüler. Fermânları olur. Mi'mârlar ve neccârlar harâb olan hisâr-bendlerin ta'mîri fermân olunup[3], 'avdet **[V 159a]** olunur. Otak u bârgâhda istirâhat edüp.

Serdâr Vezîr-i a'zam Hasan Paşa Vilâyet-i Erdel seferine teveccüh etdükleridir, ba'dehû 'avdet edüp*

Ve mâh-ı rebî'ulâhırun beşinde, ordu ve ağırlıklar köprüden 'ubûr ederler. Peşte Sahrâsı'nda konulur. Ba'dehû müşâvere fermân etdükde, mîr-i mîrânlar ve Yeniçeri Ağası ve ocak[4] zâbitleri ve ihtiyârlarından cem' oldular. Ve bölük ağaları ve bölük halkının ihtiyârları ve serhad gāzîlerinden, Dîvânhâne'de hâzır idiler. Vezîr-i a'zam Düstûr-i mükerrem Hasan Paşa'nın fermânları oldukda: "İnşâ'allâh vakit gerçi dardır, lâkin Erdel Kıralı hıyânet üzeredir. Bir baş Varad, Vilâyet-i Erdel gāret olmayınca, Temeşvar eyâletleri havfden hâlî olmaz. Gerçi sene-i sâbıkda[5] Satırcı Mehmed Paşa ve Hân Gāzî Girây ile sefer etmişler. Lipova ve Yanova arada zabt olunmayup, kefere-i Erdel'e[6] bir gûş-mâl lâzımdır" derler. Etrâflardan mîr-i mîrânlardan sükût, bir cevâbları olmayup, Kanije Vâlîsi olan[7] Vezîr Hasan Paşa cevâb-ı şâfî[8] verdiler. "Devletlü Sultânım, fermân sizindir. Bu kulları hizmetkârlar zümresinde Serdâr Vezîr-i a'zam, cümleye baş u buğ-i Sultânımdır. Emr ü fermân sizindir. Lâkin bu vakit Erdel seferi câyiz değildir. Nemce Kıralı ve taburları hâzırdır; derneği Komaran'da ve Yanık ve Ostorgon'dadır. Mebâzâ[9] ordu-yı hümâyûn ile Erdel seferine teveccüh buyurdukda, Budun ve Peşte'ye kasd ede, ahvâl müşkil olur. Ba'dehû imdâda dermân sa'âdetle 'avdet lâzım olur. Ve

1 ve V : — E
2 edüp V : de olup E
3 olunup V : olur. Ve E
* Esas metnin burasında böyle bir başlık yoktur. V'de bulunmayan, sadece E 77b'nin üst kısmında bulunan bu başlık, ilgisi dolayısıyla buraya konulmuştur.
4 ocak V : oçak E
5 sâbıkda V : sâbıklarda E
6 Erdel'e : Erdel'de EV
7 olan V : — E
8 şâfî : şâfi' EV(y)
9 Mebâzâ E : مابادا V

asker-i İslâm[1] telsi[y]üp, ıztırârdır" deyü sükût etdiler. Kapu-kulları câniblerinden sükût, tekrâr Sadr-ı a'zam hazretleri fermân edüp: "İnşâ'allâh kefereden havf yokdur. Budun hâlî değildir, arslanları çokdur. Bir def'a Erdel keferesi mağrûrlardır. Vakt-i rûz-i kāsım ba'îddir. Âbâdân vilâyetlerdir; askerler zevk u safâ ederler".

Budun muhâfazalarına Hasan Paşa Serdâr nasb olunur. Ve Mîr-i mîrân-ı Budun Eyâleti Hasan Paşa'ya sadaka olunmağın* ve Mîr-i mîrân-ı Bosna, Budun muhâzasına me'mûr olur[2]. Mîr-i mîrân Hasan Paşa'ya ve sâyir mîr-i mîrânlara Sadr-ı a'zam Vezîr Serdâr hazretlerinin tedbîrleri nâ-pesendîde gelüp, **[V 159b]** hâtırları mânde[3] oldular; müşâverelerinde hılâf vâki' oldu. Ve kapu-kullarından nevbetciler konulup[4] ve Kanije Kal'ası Eyâleti 'Ali Paşa'ya ihsân olunmağın ve Budun ahvâlleri görülür.

On 'aded kolonborina toplar, iki bedoloşka ve cebehâneleri ile câmûşlar ile hâzır oldukda, mâh-ı rebî'ulâhırda, ordu-yı hümâyûn ile Sonlok Sahrâsı'na duhûl etdiler**. Ve enhâr-ı Peşte'de köprü bağlanup ve Peşte suyu Tuna'dan batakdır, 'âsî nehirdir. Serdâr Vezîr-i a'zam Hasan Paşa dikkat ü ihtimâmlar edüp, köprüden ordu ve askerler murûrda. Tise'den cemî' askerler[5] 'ubûr edüp, menâzil ü merâhil kat' ederek, Nehr-i Sarvaş menâzilinde[6] konulur. Ve ba'zı askerlerden Nehr-i Sarvaş['ı] murûr edüp, Mîr-i mîrân-ı Temeşvar istikbâl eyleyüp ve Mîrlivâ-i Güle ve Mîrlivâ-i Çanad[7], alaylar ile sahrâda saflar etmeğin, Vezîr-i a'zam Hasan Paşa hazretlerinin[8] fermânları olur: "Anadolu Mîr-i mîrânı ilerü Sarvaş nehirlerin[in] köprülerin meremmât eylesünler". Ba'dehû topları iktizâ etdükleri içün Güle Kal'ası'na karîb te'hîr edüp ve sâyir asker halkı ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Mehmed Paşa nehir kenârında iken, Budun Kal'ası'ndan feryâdcı gelür***. Ma'a hâza 'akabince bir def'a feryâdcı dahi geldüklerinde; mâh-ı rebî'ulâhırun on birinci gün[ü].

Nemçe Kıralı câniblerinden karındaşı Maksimil[y]an nâm pelîd ve kapudânları ve Koloniç (قولنوج) nâm pelîdler ve Gümüş-leng kâfir ve Zrinski-oğlu ve Hırvat, kırk[9] bedoloşka toplar ve yetmiş 'aded darbuzanlar ve

1 İslâm V : İslâm'a E
* Erdel seferi için yapılan meşveret öncesinde Sûfî Sinân Paşa, Budun muhâfazasında başbuğ tayin olunmuştur. Budun Beylerbeyisi ise Kadı-zâde Ali Paşa'dır (Peçuylu, II,245).
2 olur V : olurlar E
3 hâtırları mânde V : berây-ı hâtır mânde E
4 konulup E : — V
** 1 rebî'ulevvelde 5 top ve 100 şâhî ile Sonlok'a dâhil olunmuştur (*Fezleke*, I,180; Na'îmâ, I,300).
5 murûrda ..... askerler E : — V
6 menâzilinde V : menâzil E
7 Çanad E : Canad V
8 Paşa hazretlerinin E : Paşa'nın V
*** Budun'un muhâsara edildiği haberi, ordu Güle Sahrâsı'na konacağı sırada gelmiştir (Peçuylu, II,247).
9 kırk V : kırk yedi E

şakalozlar ile[1] yüz elli bin kefere-i füccârlar, bir gürûh taburlar cem'iyyetleri ile[2] **[E 77b]** ve köprü donbazları ve şaykaları[3] ile donanmaları, cebehâneleri tedârükleri ile bir gürûh kefere alayı Vasıt'dan topları ile Peşte yakası ile dört kebîr[4] şerkade (شارقات) alayı ve piyâdesi gürûh[5], kara bulut misâl ve Tuna'dan donanması, Tuna akındısı ile Kızlar Adası'nda köprü binâ ederler. Ve bir gürûh kelbler ve yedi kat kefere alayı Ostorgon'dan Eski Budun'da saflarda. Guzât-ı İslâm[6] kâfirlere mukâbele olup, **[V 160a]** Gül-baba taraflarından dahi Veli Bey dicle ılıcadan[7] sahrâda bir mesâff [u] ceng ü kıtâl olmağın[8], gāzîler cân u dilden çalışup ve hâk kulleden[9] keferenin alaylarına toplar ve tüfengler savurup, ba'dehû küffârlar Peşte'ye doğru üşündüler ederler. Peşte'de[10] olan nâmdârlar ve gāzîler[11], kunbaralar ve toplar cenglerin eyleyüp, takdîr-i kazâ vü kader Görez-İlyâs'dan kâfirlere toplar gönderdiler. Kelb-i 'akūrlar[12] gürûh ile[13] Peşte Kal'ası'nda nerdübânlar[14] ve ağac top ile Hatvan-kapu[su'n]dan içerü[15] girdiler. Müslümânlar[16] Tuna yalısından ehl [ü] 'iyâl firâkları ile Tuna Köprüsü'nden halâs oldular. Ve bir niçeler Tuna'dan gemiler ile halâs olup, [küffâr] Peşte'[y]i zabt ederler.

Ve: "Budun Kal'ası'na meterisler ve[17] köstebek misâl hâkden taburlar ve dört[18] cânibden Budun Kal'ası'na muhkem sarılup, kırk pâre toplar ile rûz [u] şeb döğüp[19] ve Görez-İlyâs zabt olunmağın, üzerine[20] toplar çıkarup, döğmek üzeredir. Leyl ü nehâr yürüyüşler ederler" deyü[21] Vezîr-i a'zam câniblerine i'lâm edüp[22], mezbûr ahvâllerden sonra hemân Nehr-i Sarvaş'da oturak etdiler. Mîr-i mîrân-ı Rumeli askerlerin ilerü Budun Kal'ası'na ve 'akabince iki bin süvârî bölükden ve dilîr nâmdâr ve süvâr[23] mülâzımlar ılgar ile Peşte'ye doğru 'azîmet ederler[24]. Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu askeri 'avdet ederlerdi.

1 şakalozlar ile V : şakalozları E
2 ile V : + [sayfa 337'deki başlık] E
3 şaykaları V : şaykalar E
4 kebîr V : + alayı E
5 gürûh E : — V
6 İslâm V : + ile E
7 dahi ..... ılıcadan E : — V
8 olmağın V : olunmağın E
9 çalışup ve hâk kulleden V : harb ü kıtâller olup ve hâk kullelerden E
10 Peşte'de V : Peşte E
11 gāzîler V : guzât E
12 Görez-..... 'akūrlar E : kâfirler kelb-i 'akūr V
13 ile V : — E
14 nerdübânlar V : + ile E
15 kapudan içerü V : kapularından içerüye E
16 Müslümânlar E : Müslümânlara V
17 ve V : — E
18 ve dört V : yedi E
19 döğüp V : + ahvâllerimüz i'lâm içün E
20 üzerine V : üzerinde E
21 deyü V : bâkî fermân E
22 câniblerine i'lâm edüp V : — E
23 süvâr V : — E
24 ederler V : + Ve yeniçeri süvârî olan nâmdârlar ılgarlar ile 'azm etmeğin E

Ve mâh-ı mezbûrda Serdâr Vezîr-i a'zam hazretleri ordu ile Budun cânibine 'avdet edüp, Sonlok'da tekrâr[1] Nehr-i Tise suların 'ubûrda. Lâkin ağırlıklar [ve] asker-i İslâm'ın nehirlerde beksemâdları ve dakîkleri gark olur, ba'zılar[2] ıslanur suda, helâk mertebesinde. Peşte'ye karîb asker-i Rumeli fedâyîleri ılgar ederlerdi. Mîr-i mîrân-ı Rumeli alayların saflar eyleyüp, sahrâdan Peşte üzerine hamle edüp, seğirdüp, toplarına mukayyed olmadılar. Ve dilîrân serdengeçdiler, Tuna karşusu Budun Kal'ası'na imdâd alayların saflar etmeğin, Kızlar Adası'na mukâbele küffâr köprülerin kat' edüp, ordu ile olan askerler ve[3] Serdâr Vezîr-i a'zam Hasan Paşa, bölük alayları ile Tuna sevâhilinde küffârlara karşu[4] yalıdan keferenin taburuna toplar savurup ve Budun Kal'ası'nda olan **[V 160b]** gāzîler gayret edüp, kâfirler meterislerine yürüyüşler ederlerdi. Ordu imdâdlar[ı] geldüklerin gördüklerinde, tekrâr zinde olup, cân ü dilden bedenlerde ve gedüklerde havf etmeyüp, ceng [ü] cidâl ederlerdi. Ve toprak kullede re'âyâlardan ve Yehûd tâyifesi seng [ü] hâkler ile kefereye endâzelerde. Ve[5] nev Müslümân, Mîrlivâ-i Semendire Mehmed Bey, zu'amâları ile küffâr-ı füccâra[6] hücûmlarmda, kunbaralar ile ve fucılara[7] barut ve saçmalar doldurup, gürûh olduklarında kulleden yuvalayup, kefereler ihrâk olurlardı[8]. Ve küffârlardan her gâh feryâdlarına[9] imdâd-ı kefereden[10] Firenkler'den ve Hırvat ve Ceneral, tüfenglü gelürlerdi. Ekser melâ'înler su kullesi tarafların battâl etmek murâd ederlerdi. Ve rûz [u] şeb sekiz[11] def'a Beç-kapusu ve Ostorgon-kullesi ve hâk kulleye yürüyüş edüp, kırk gün ve kırk gice Budun Kal'ası muhâsara olmağın ve keferenin topları[12] battâl olurdu. Ba'dehû gayri cedîd toplar kurup ve gāzîler bedenlerde nevbet dutup, bir an gedüklerinden münfekk olmazlardı.

Ve Peşte yakasında Serdâr Vezîr Hasan Paşa, ordu-yı hümâyûn ile çadırların kurup, Tuna sevâhilinde toplar kurdurup, Kızlar Adası'nda olan kâfirlere [savurup] ve[13] köprülerin ve şaykaların gark ederlerdi. Ve dört def'a Peşte'ye meterisler kurup, muhâsara etmek ve[14] toplar ile döğmek tedârükünde. Yeniçeriler meterislerine içerüden kefere şakalozlar ve kunbaralar üşürüp, niçeler zahmdâr olur[15]. Mümkin olup, Peşte'ye top kurulmayup, hemân ancak hâkden tabur kesüp, Peşte'ye imdâd ve Peşte'den bir ferd kefere

1 tekrâr E : tekr[âr] V
2 gark olur, ba'zılar E : — V
3 ve V : — E
4 karşu V : + topları E
5 Yehûd ..... ve E : — V
6 füccâra V : + hâk kullede E
7 fucılara V : fucılar E
8 olurlardı E : olurdu V
9 feryâdlarına E : — V
10 kefereden E : + ve V
11 şeb sekiz V : şebde sekizer E
12 topları V : topların E
13 ve E : — V
14 ve V : — E
15 olur V : olup E

taburlarına gidemezlerdi. Ve orduda kaht vâki' olup, bir keyl şa'îr yirmi haseneye ve[1] bir keyl dakîk otuz[2] haseneye fürûht olurdu*. Bir vakıyye beksemâd bir[3] haseneye ve bir vakitde[4] vakıyyesi beksemâdun iki haseneye fürûht olurdu. Ve bârgîrler mürd olduklarında, ba'zılar yağmalardı, kebâb ederlerdi. Câmûşları zebh edüp, meydâna verüp, yeniçerinin beksemâdı odalarında kalmadı. Âhar yerlerde zahîreler mümkin değil idi. Küffârlar şaykaların Tuna'dan akındı ile Kovun Adası'ndan Cankurtaran palankaların murûr etmeğin, Papa ve Keşkemet[5] karyelerinde pusuda ve Budun'dan[6] küçük nesed[7] ve sandallar ile[8] Tuna'dan gicelerde[9] zahîreler **[V 161a]** getürüp, askere fürûht ederlerdi. Ba'de'z-zemân kul tâyifesinden ba'zılar hasta ve sâhib-firâş[10] ve ekser askerde hastalıklar ziyâde idi[11]. Ve bir vechile derdlerine dermân[12] olmayup ve küffârlar Budun Kal'ası'n toplar ile vîrân etmede. İçerüden mahzarlar gelürdü: "Karşumuzda niçe bir durup, Budun cânibine fâyidenüz yokdur. Ordu ile Belgırad'a 'azîmet edün; Budun Vilâyeti hâlî. Rumeli Beylerbeyisi Mehmed Paşa hazretlerin imdâd **[E 78a]** gönderüp, yalnuz kâfîdir[13]. Uğurı tâli'i güşâdedir" deyü[14] içerüden Vezîr-i a'zam hazretlerine haberler gelüp, tekrâr Sadr-ı a'zam müşâvere etdiler. Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Mehmed Paşa da'vet olunmağın, Budun gāzîlerinden irsâl olunan mahzarları gösterdiler. Bi'l-cümle serhad ve Budun[15] yoldaşları: "Derdimiz dermânı Mehmed Paşa'dır. Birkaç def'a uğurların müşâhede edüp, bu def'a da kal'aya girüp, bize vefâdâr olsun. Sa'âdetlü Pâdişâhımıza hizmet eylesünler. Kefere-i füccârlar meterislerde kırk 'aded topları darbı, kulleleri ve bedenleri kat' eder, muhâsaradayuz" [derler]. Mîr-i mîrân-ı Rumeli Mehmed Paşa muhâlefet etmeyüp: "Emr ü fermân" deyüp[16], fâhir hil'atler ihsân olup, lâkin Rumeli gāzîlerine teklîf yokdur. Üç senedir Budun Kal'ası'nda muhâfazada gönüllü livâlardan ve zu'amâlardan kalanlar bizim ile Budun'da kalup, Rumeli beylerinden Alacahisâr, Vı[l]cıtrın ve Tırhala ve Ohri ve Avlonya ve Delvine ve[17] Elbasan beyleri, gönüllü zu'amâları ile defter olunur. Ve

1 ve V : — E
2 otuz V : otuzar E
* Ordudaki kıtlıkta bir kile un 20 altına ve bir kile arpa 15 altına çıkmıştır (Peçuylu, II,247; *Fezleke,* I,181; Na'îmâ, I,302).
3 bir V : birer E
4 ve bir vakitde V : bir vakit E
5 Papa ve Keşkemet : پایه ادو کشکمت E : Keşkemet V
6 Budun'dan V : Budun E
7 nesed : نشط EV
8 ile V : — E
9 gicelerde V : şeblerde E
10 firâş V : firâşlar E
11 idi V : — E
12 dermân V : dermânlar E
13 kâfîdir V : kâfî E
14 deyü V : deyüp E
15 serhad ve Budun V : Budun ve serhad E
16 Emr ..... deyüp E : — V
17 ve ..... ve V : Ohri, Avlonya, Delvine E

bölük şartıyla[1] yeniçeri ve cebeci ve topcu ve arabacı-ı top bin nefer defter olup, imdâd-ı Budun Kal'ası'na şaykalar tedârük olup, giceyle[2], 'işâ vaktinden nısfu'l-leyl olunca, Budun'da Kıral-ahûru'ndan, Su-kapusu'ndan dâhil oldular. Vezîr Mehmed Paşa, Budun içre[3] saray meydânı Top-hâne olduğu makāmlarda tevakkuf ederler. Ba'dehû gāzîler oldukları bedenlere[4] varup, her birine in'âmlar ve iltifâtlar edüp ve kebîr hâkden kulleye varup[5], keferenin meterislerine toplar[6] savurup ve bir def'a Ova-kapusu'ndan gāzîler hayr du'âlar ile[7] kefere meterislerin basup, topların mecrûh etdükde, küffârdan[8] **[V 161b]** binden ziyâde[sin] tîğlerden geçürüp, sürûh[9] [ü] ferah ile kal'aya girdiler.

Vezîr-i a'zam Hasan Paşa hazretleri Budun Kal'ası'n Hudây-ı Te'âlâ'ya ısmarlayup[10], Peşte'den teveccüh edüp, Karye-i Keşkemet nâm varoşda ve kebîr toplar[11] câmûşlarda. Ba'dehû Bayad nâm, ba'dehû[12] Sonbor'da toplarda zahmet çekilürdü; câmûşlar helâk[13] olurdu. Cemî'i asker halkı ve guzât-ı Müslimîn piyâde olurdu. Topları resen-i isparçina[14] ile Sadr-ı a'zam hazretleri bir tarafdan bölük halkı, bir tarafdan imdâd ile Sonbor'da alıkoyup, vakt-i şitâda ikdâmlar ile mâh-ı cumâdelûlâ evâsıtlarında Varadin Kal'ası'na dâhil oldular. Tuna üzere donbaz gemilerden köprü binâ olunmuş idi.

Tatar Hân Gāzî Girây, Kırım'dan yetmiş bin Tatarlar ile Varadin Köprüsü'nde mülâkat nasîb olur*. Sâhib-i devlet ziyâde mahzûz oldu, zevk [u] ferah buldular[15]. Varadin menâzilinde üç gün oturak olur. Ba'dehû Tatar Hân[16] Peçu[y] (پچو) 'da[17] ve Şıkloş (شقلوز)'da ve Yako (يعقو)'da[18] ve Osek'de kışladılar[19]. Ve Hân hazretlerine ri'âyetler olur ve mîrîden zahîreler ta'yîn olunmağın.

1 şartıyla V : şart ile E
2 giceyle V : şebde E
3 içre E : + Budun içre V
4 bedenlere V : bedenlerde E
5 varup V : + toplar E
6 meterislerine toplar V : meterislerin E
7 ile V : — E
8 küffârdan V : füccâr keferenin E
9 tîğlerden geçürüp sürûh E : tîğler[den] geçürüp V
10 ısmarlayup V : sipâriş edüp E
11 toplar V : + ile E
12 Bayad nâm, ba'dehû E : — V
13 helâk V : mürd E
14 isparçina E : isparcina V
* Sadrâzam Hasan Paşa'nın Gâzî Girây ile mülâkatı Zemun Sahrâsı'nda 1012'de vukûbulmuştur (Hasan Bey-zâde, II,237; Solak-zâde, s.668-669; *Fezleke,* I,183; Na'îmâ, I,305). Peçuylu'ya göre (II,250-251) ise mülâkat Sirem Sahrâsı'ndadır.
15 oldu ..... buldular E : olup V
16 Hân V : + da E
17 Peçu[y]'da V : + kışlak E
18 ve يعقو da E : — V
19 kışladılar V : — E

Vezîr-i a'zam Hasan Paşa[1] Belgırad'a dâhil oldukda, kapu-kullarına mevâciblerin, lezez kusûrlarından ve sene isnâ ['aşere] ve elf masar mevâcibleri tevzî' olunur. Ve Sâhib-i devlet hazretleri sarayda kışlarlar.

Ve Budun muhâfazasında olan Vezîr Mehmed Paşa da bedenlerde olan tüfeng-endâzlara istimâletler verüp, in'âmlar ve dirlikler ve terakkîler ihsân edüp ve hâk kulleden kefere-i füccârlara toplar ile saçmalar atup, bir mikdâr teskîn olur. Ve gürûh ile[2] kefereler Budun Kal'ası'na bir def'a yürüyüşler ederler. Nevbet ile aslâ emân vermezler, kal'aya sarılurlar. İçerüden gâzîler cân [ü] dilden harb [ü] kıtâllerde. Beden başlarında kunbaralar ve sengler ile üç gün ve gice harbler olup[3], bir mertebe kıtâller olur. Herkes başları kaydına[4] düşüp, küffârdan atılan toplar[dan] Budun içre bir ferd gezmezdi[5]; top darblarından zîr-i zemînlerde. Bârî Te'âlâ 'inâyet eder, keferenin serdârları mürd oldukda, gayri bî-dermân harb ederler. Ba'zı dutsaklar halâs olur, **[V 162a]** fursat bulur, kal'anın mazgallarından içerüye gelür. Ahvâllerin haber verüp, Budun Kal'ası'ndan nâmdârlardan bin nefer yarar serdengeçdiler Ova-kapusu'ndan sabâhu'l-hayrdan küffârun meterislerin basup, topların çivileyüp, biraz kâfirlerden tîğ u teberden geçüp ve ekserin[6] meterislerinde istirâhatde[7] iken giriftâr edüp, darbî sürüp, kal'aya getürdüler. Kefere taburlarından alaylar olup gelürken, kal'adan toplar ile berbâd ederlerdi. Gayri karârda kalmadılar[8], meterislerin kaldurup, Eski Budun'da taburları [ve] topların çeküp ve Görez-İlyâs'dan[9] topların kaldurup, kâfirler alaylar olup, Kızlar Adası'nda topların Peşte yakasına geçürüp, Vasıt varoşlarına keşîde ederler. Ve cebehânelerin Ostorgon Kal'ası'na çeküp ve alayları[10] Gül-baba'ya karîb saflarda; ba'dehû Kızılhisâr'a doğru gitmekde.

Budun gönüllülerinden ve dilîr fedâyî gâzîlerden icâzet ile küffârun 'akabinden ve süvârî olup, sahrâ kapusundan 'azîmet edüp, yesârlarından keferenin piyâdesi bir gürûh mest-i bî-dînler 'âleminde iken şemşîr ü tîğ darbı [ile] bir anda başların gerdenlerinden ayırdılar. **[E 78b]** Sürûr u ferah[11] ile Budun nâmdârları girü kal'aya başlar ile ve[12] diller giriftâr, kayd ü[13] bendler ile Budun'da olan[14] Serdâr Vezîr Mehmed Paşa'ya "Armağanlarımız" deyü hâk-i pâylarına yüzler sürüp, ferahlarda. Budun Kal'ası halâs olur. 'Îd-i kebîr

1 Paşa V : + da E
2 ile V : — E
3 olup V : olur E
4 kaydına V : kayularına E
5 gezmezdi V : — E
6 teberden ..... ekserin V : teberlerden ve ekserlerin E
7 istirâhatde V : istirâhatlerde E
8 karârda kalmadılar E : — V
9 İlyâs'dan V : İlyâs'da E
10 çeküp ve alayları V : keşîde etmeğin ve alayların E
11 u ferah V : ferahlar E
12 ve V : — E
13 kayd ü E : kayd V
14 olan E : — V

olup, bedenlerde ve kullelerde olan toplar ile şenlikler olur. Ve Peşte'de olan kefereye toplar savurdular. Ve Kal'a-i Budun kapuları güşâde olup, Belgırad'a müjde haberleri[1] irsâl olundukda, Vezîr-i a'zam olan Hasan Paşa da ferahda.

Ve Âsitâne'den, Kapucular Kethudâsı Nasûh Ağa kılıc u[2] hil'at ile Belgırad'a dâhil olur ve dahi[3] hatt-ı şerîf ile[4]. Baltacılar Kethudâsı da[5] devletlü Sultân hazretleri, Sadr-ı a'zam olan[6] Hasan Paşa'ya nikâh olunduğu müjdesi mukarrer olup, üç kat şâdîlik ve[7] ferahlar oldukda, şenlikler olup, cemî'[8] Belgırad'da olan a'yânlar mübârek bâda hâzır oldular.

Ve Âsitâne'de olan Vezîr Hâdım **[V 162b]** Hâfız Ahmed Paşa ma'zûl oldukda, Kāyim-makāmlık Vezîr Mustafa Paşa'ya nasîb oldukda[9], mâh-ı cumâdelâhırede yine[10] Vezîr Mustafa Paşa'ya gazab olur, katl olunur. Vezîr Sâ'atci Hasan Paşa Kāyim-makām olmağın[11]* ve Mevlânâ Sun'ullâh Efendi[12] Şeyhülislâm. Ve Vezîr Mahmûd Paşa hazretleri Hezargırad'dan Âsitâne'ye da'vet olundukda, sadrda karârda.

Ve Eflâk'da olan hâyin Mihal-i kâfir mürd olup, halk-ı 'âlem şerrinden halâs olur[13]. Ve kefere-i Eflâk cedîd feth olup, Âsitâne-i sa'âdet cânibinden Kapucu-başı ile cedîd Eflâk Voyvodası fermân ederler.

Ve Âsitâne'de sene ihdâ 'aşere ve elf şevvâli oldukda, ba'de'l-'îd bir havâdis-i ihtilâl olur. Kāyim-makām[14] Vezîr Sâ'atci Paşa zemânında ve Mevlânâ Şeyhülislâm olan Sun'ullâh[15] ve kadı'askerler huzûrlarında Anadolu eyâletlerinde olan kapu halkı ve yeniçeri bir yerde cem' olurlar. Sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerine mahzarlar tahrîr ederler ve: "Eyâletlerde Celâlî peydâ olup, memâlikler de 'aduv[16] segbânlar zabtında; mîr-i mîrânlar dahl etmezler. Anadolu Eyâleti ve Karaman ve Sivas ve Mar'aş ve Adana ve Haleb ve Erzurum ve Rakka bi'l-cümle Celâlîler temlîk edüp, vilâyet a'yânları terk-i vatan edüp, fukarâ vü re'âyâ kûhistânlarda hânumânlarından cüdâ düşüp,

1 haberleri V : haberler E
2 kılıc u V : kılıc E
3 dahi V : — E
4 ile V : ve E
5 da E : — V
6 olan E : — V
7 şâdîlik ve V : şâd u E
8 cemî' V : cemî'i E
9 oldukda V : olunmağın ve E
10 yine E : — V
11 olmağın V : olunmağın E
* Hasan Paşa Sadrâzam olup sefer emr olununca, Dâmâd Halîl Paşa Kaymakam, onun azliyle de Sâ'atci Hasan Paşa Kaymakam olur (Hasan Bey-zâde, II,233; Solak-zâde, s.664-665). Kâtib Çelebi, Sâ'atci Hasan Paşa'nın 2 Şevvâl 1010'da Kaymakam olduğunu söylemektedir (*Fezleke*, 1,174).
12 Efendi V : — E
13 olur V : olup E
14 Kāyim-makām E : — V
15 olan Sun'ullâh E : — V
16 'aduv V : 'aduvlar E

'avrat u oğlanların bırağup, [üftân ü] hîzân oldular. Çift [ü] sığır kalmadı; 'âlem tehayyürde. Tüfenglere kādir olanlar segbân olduğu mukarrer. Ahvâl görülüp, bir tedârük olmaz ise sonra nedâmet çekilür" derler. "Vükelâ'-i devlet ve 'ulemâ'-i şer'-i şerîf ve hükkâmlar rûz-i cezâda zararların müşâhede ederler. Devlet-i 'aliyye'nin vükelâları ile da'vâmız mukarrer. Elbetde sa'âdetlü Pâdişâhımız ayak dîvânı edüp, şer' ile ahvâllerimiz görülsün, hâyin-i devlet olanlar bulunsun" derler. Harem-i hümâyûn hizmetinde olanlar sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerine[1] 'arz ederler. Kāyim-makām Hasan Paşa'[y]ı ref' edüp, Yedi-kulle'ye gönderüp, habs olur. Vezîr Kāyim-makām[lığı] Mahmûd Paşa'ya sadaka olunur*. Sadrda Vezîr Mahmûd Paşa cem'iyyeti[2] def' edemezler. Ahıru'l-emr seferden gelen Yeniçeri Ağası Ferhâd Ağa 'uhdelerine alurlar**: "Dîvân-ı hümâyûn'da sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerin[3] **[V 163a]** taht-ı sa'âdetlerine Dîvân etdürüp, ahvâl-i umûru gördürüp, cevâblarınuz 'arz olur" derler.

Mâh-ı mezbûrda tenbîh olundukda Saray-ı 'âlî'de, vezîrler ve 'ulemâdan Şeyhülislâm ve[4] kadı'askerler ve sâyir 'ulemâ'-i sâbık ve meşâyih ve defterdârlar ve ağayân bi'l-cümle hâzırlar. Kā'ide üzere taht-ı saltanat kurulup, sa'âdetlü Pâdişâh Sultân Mehmed Hân hazretleri taht-ı devlet-serîrinde cülûs edüp, yeniçerilerden ve sipâhîden ve gayrilerden gürûh-i galebe cem' olup, feryâd ü figānlarda. 'Arz-ı hâllerin Şeyhülislâm savt-ı a'lâ ile kırâ'at edüp[5], Kāyim-makām-ı sâbık Hasan Paşa['yı] Yedi-kulle'den fermân ile hâzır etdiler. On nefer kâmil kānûn-şinaht sipâhîlerden ve on nefer yeniçerilerden ol meclisde dâhil, cevâb verüp tafsîl üzere, mîr-i kelâmlar şer'an ve kānûn üzere da'vâları olup, bir vechile def' olmazdı. Kāyim-makām Hasan Paşa'ya husûmet etdüklerinde, temessük ibrâz edüp, halâs oldu. Ba'dehû 'ulemâdan olanlara, kadı'askerlere da'vâcı olup, anlar da temessük ile cevâbları oldukda, sebeb olanlara da'vâcı olurlar[6]. Şer'an icrây-ı hakk üzere cezâların buldukda, def'-i meclis olup, tedârüklerinde oldular[7].

Anadolu Beylerbeyisi olan Hacı İbrâhîm Paşa Serdâr olup ve Segbânbaşı 'Ali Ağa, üç bin yeniçeri ile ve bölükden 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, kapu halkından mevcûd olanlara mevâciblerin verüp, Kayseriyye'de Deli

1 Pâdişâh hazretlerine V : Pâdişâhımıza E

* *Nuhbe*'ye göre (s.212) 28 Rebî'ulâhır 1011, *Fezleke* (I,185) ve Na'îmâ'ya (I,306-7) göre 28 Receb 1011'de kul tâyifesinin itirâzı ile Sâ'atci Hasan Paşa azledilip, Güzelce Mahmûd Paşa Kaymakam olmuştur.

2 cem'iyyeti V : Güzelce cem'iyyet E

** Kul tâyifesinin hareketi sırasındaki müşâvereye dâhil olan Yeniçeri Ağası da azledilip, yeri Bostancı-başı Deli Ferhâd Ağa'ya verilmiştir (*Fezleke,* I,185; Na'îmâ, I,306-307).

3 hazretlerin V : hazretlerini E

4 ve V : Mevlânâ Sun'ullâh E

5 a'lâ ..... edüp V : kırâ'at olunmağın E

6 olurlar V : oldukda E

7 oldular V : oldukda E

Hasan ile harb ü kıtâller olup, bir niçe müddet mümkin olmayup, tekrâr Âsitâne'den Anadolu Mîr-i mîrânı **[E 79a]** vezâret ile Nûh Paşa'ya telhîs edüp ve Âsitâne'ye Mîr-i mîrân-ı Haleb olan Nasûh Paşa ile göndermişler idiler.

Ve Kapucular Kethudâlığı Kāsım Ağa'ya oldukda, Sadr-ı a'zam hazretlerine Kapu Kethudâlığı sipâriş olunmağın ve Âsitâne'de[1] merhûm ve mağfûrun leh[2] Vezîr İbrâhîm Paşa'nın zevci Sultân[3] hazretlerine kethudâlığı fermân olunmağın ve cemî'i kilâr ve tevâbi'i hizmetlerin görülmeği fermân ederler.

Ve Baş-defterdâr Ahmed Efendi, Sadr-ı a'zam olan Hasan Paşa'nın ma'rifetiyle, Vezîr merhûm İbrâhîm Paşa'nın muhallefât defterlerin Âsitâne'ye gönderüp, Âsitâne-i sa'âdet'den[4] Me'âdin **[V 163b]** Mukāta'acısı Belgırad'a gelüp, mâl-ı mîrî su'âllerine cevâb oldukda. Ve Belgırad'dan tefârık u pîşkeşler ile Mîr-i mîrân-ı Haleb olan Nasûh Paşa teveccüh edüp ve Tuna Defterdârlığı 'Abdülbâkî Efendi'ye ihsân olup, aklâm-ı Tuna'dan mîrî câmûslar ve bârgîrler iştirâları fermân olunmağın, sefer-i hümâyûn mühimmâtiyçün. İnşâ'allâh evvel-bahâr-ı huceste-âsârda Üngürus seferi mühimmâtlariyçün Âsitâne'ye defterler tahrîr olunmak emr olunmağın, Cebeci-başı Haydar Ağa ve Topcu-başı olan[5] Mustafa Ağa'ya teslîm olunmuş idi. Ve hazîne ahvâllerin 'arz ederler. Ve mülâzım olan bölük halkını behr[e]-mend edüp, sûret-i ru'ûsların tevzî' edüp[6] ve Poyraz ve Öküz Mahmûd nâm neferât, Âsitâne'ye icâzet ile 'azm etdükde, ri'âyetler ve terakkîleri[7] kayd olup ve Yeniçeri Ağası Ferhâd Ağa ve Kâtib Yahyâ Efendi ve zâbitleri Âsitâne'ye fermân ile 'azîmet etdükde, serhadde kalan[8] nevbetci yeniçerilerinin ahvâllerin [bildürüp] ve te'kîd olunmuş idi. Nevbetcileri, oda-başıları tenbîhler edüp: "Bir ferde himâyet olunmayup, hizmetlerinde[9] olmayanlarun tezkireleri verilür deyü haberler göndermeği sipâriş edeler".

Ve Belgırad'da Sadr-ı a'zam Hasan Paşa ikdâm üzere. Budun muhâfazasında olan Vezîr Serdâr Mehmed Paşa'nın 'arzları mûcebince Budun Kal'ası levâzımların gördürüp ve[10] me'mûr olanlardan bir ferd ibâ edüp, eğer zu'amâlardan, eğer çavuşlardan, eğer erbâb-ı tîmârlardan bulunduğu yerde hakkından gelürlerdi. Ve Mîr-i mîrân-ı Bosna ve mîrlivâlarına ve[11] alay-beylerine hil'atler gönderüp. Ba'dehû Peşte küffârlar[12] yedlerinde olmağın, Budun

1 Âsitane'de V : + sa'âdetlü Sultân E
2 ve ..... leh E : — V
3 Sultân V : dâme 'ismetuhâ E
4 sa'âder'den E : sa'âdet'de V
5 olan E : — V
6 edüp V : olunmağın E
7 terakkîleri E : terakkîler V
8 kalan E : olan V
9 hizmetlerinde E : hizmetinde V
10 ve E : — V
11 ve V : + mîr E
12 küffârlar E : küffâr V

gāzîleri hareket ü harblerden hâlî değiller idi. Ve kapu-kulları ağaları[1], me'mûr olan neferâtları ile karavullarda. Ve Budun cevâniblerin şiddet-i şitâlarda bedenlerden münfekk olmazlardı. Vezîr Serdâr Mehmed Paşa, nâmdârlıklar etmeğin ve Mîr-i mîrân-ı Budun 'Ali Paşa'ya oldukda, Kanije girü Vezîr Hasan Paşa'ya ihsân olunmağın. Mübâdele olduğuna sebeb, Kanije gāzîleri mahzarlar edüp, taleb etdüklerinde, küffâr-ı hâksâr tarafları[2] Balaton (بلاطين) ve Meymorya'da olan kal'a vü palankaların kapuların güşâde etdürmeyüp, kefere-i Hırvat ve Zrinskili ihtirâzda, **[V 164a]** havf ederlerdi. Ve Kanije Kal'ası'na müte'allık kılâ'larda olan neferât her gâh gazâda, çetelerden hâlî olmazlardı[3]. Ve Temeşvar'da nevbetciler ve kul-oğulları tahrîr edüp, Mîr-i mîrân olan Doğ 'Ali Paşa'nın nâmdârlığı 'arz olundukda, hil'atler gönderdiler. Ve Eğri Kal'ası'na zahîre vü hazîne ta'yîn olunup[4], Tatar Hân câniblerinden emirzeleri ile Tatarlar imdâd[â] ta'yîn olunmağın, ol vâdîde kışlarlardı[5]. Livâ-i Segedin ve Mîrlivâ-i Sonlok gāzîleri kılağuzlar idi; Eğri'ye imdâd zahîre vü hazîne[y]i getürdüler. Ve Tatar Hân Gāzî Girây Peçu[y]' (پحو) da ve Şıkloş'da kışlada olduğu **[E 79b]** serhadlerde kuvvet idi.

Ve mâh-ı recebü'l-müreccebde Belgırad'da şiddet-i şitâlar olur. Tuna ve Nehr-i Sava ve Nehr-i Dırava'[y]ı buzlar dutup ve Nehr-i Moruş ve nehirlerde berf şiddetleri mukarrer.

Vezîr-i a'zam Hasan Paşa[6] Âsitâne'ye bölük ağalarına mukaddemâ icâzet ile defterleri ile gönderdükde, bölük ağalarından gurebâ'-i yesâr ve 'ulûfeciyân-ı yesârı alıkoyup, sâyirleri Âsitâne'de olup ve cizye defterlerinden nısfını Âsitâne'ye ta'yîn etmeğin, nısfın[ı] Belgırad'da tevzî' etdiler.

Ve sene ihdâ 'aşere ve elf cumâdelâhıre[sin]de[7] Âsitâne'ye, Yeniçeri Ağası ve bölük ağaları[8] dâhil oldukda, kapu-kullarının recec mevâcibleri ihrâc olup, neferâtlara tevzî' olurdu.

Vezîr Kāyim-makām Güzelce Mahmûd Paşa'nın zemânı; lâkin mâ-beynde ba'zı a'dâ nifâk bırağur. Vezâret tama'ı gālib olur. Bölükden ve âharlardan ihtilâl olur. Ve mukaddem Bâb-ı sa'âdet Ağası[9] ve Bâb-ı Harem[10] ağalarından nizâ' olduğu mukarrer idi. Gurûr sebebi ile 'adâvet peydâ olur. Dîn ü devlet 'aduvları cezâların[11] görür.

1 ağaları E : ağalar V
2 tarafları V : tarafların E
3 olmazlardı E : olmazdı V
4 olunup V : olundukda E
5 kışlarlardı V : kışlalardı E
6 Hasan Paşa E : — V
7 cumâdelâhıre[sin]de : cumâdelâhırında V : cemaziyelâhırda E
8 ağaları V : ağalar E
9 Ağası V : Ağa E
10 Harem V : Haremeyn E
11 cezâların E : cez[â]ların V

Ve Âsitâne'den Vezîr-i a'zam olan[1] Hasan Paşa'ya hatt-ı şerîf sâdır olur, ılgar ile Âsitâne'ye da'vet olunur. Belgırad'da, Sadr-ı a'zam ve Serdâr-ı ekrem, Budun muhâfazasında olan Vezîr Mehmed Paşa'ya haber irsâl ederler: "Mâh-ı şevvâlde Budun muhâfazasında olan mîr-i mîrânlara te'kîdler edüp, ba'dehû Belgırad'a gelüp, sefer **[V 164b]** tedârüklerinde Ser'asker olup, Baş-defterdâr ile serhad ahvâllerin Âsitâne'den gelince, Kāyim-makāmlık hizmetinde mücidd [ü] sâ'î olasız" deyü fermân olur. Ve Hân hazretlerine dahi ahvâlleri sipâriş ederler. Âsitâne'ye ber-mûceb-i fermân-ı Pâdişâhî ulak ile gitmek mukarrer oldukda, Baş-defterdâr Ahmed Efendi Belgırad'da kalurlar. Ve bölük ağalarından Husrev Ağa ve Alaca Mehmed Ağa Belgırad'da ve Nüzül Emîni ve Köse Hüseyn Efendi Belgırad'da ve Mukābele-i Süvârî ve Mukābele-i Piyâde ve Cizye Muhâsebecisi ve Lonka-zâde Baş-rûznâmeci Âsitâne'ye ta'yîn olunup, gayrileri Belgırad'da kalurlar. Köse Hüseyn Efendi, Rûznâmce hizmeti ile Belgırad'da ve Dâvud Efendi, Tezkire-i Mâliye Belgırad'da ve Süvârî Mukābelesi halîfelerinden Ahmed Halîfe ve Piyâde halîfelerinden Tahtacızâde ve Tırban 'Ali Efendi Belgırad'da kalurlar. Ve Re'îsülküttâb Medhî Efendi ve 'Abdî Efendi Defter-i Hâkānî Emîni [ve] Defter-hâne kal'ada idi. Lâkin ılgar ile Sâhib-i sa'âdet ile mâh-ı ş'abânü'l-mükerremde Belgırad'dan[2] ılgar ile Âsitâne'ye teveccüh edüp[3], menâzil ü merâhil kat' ederek[4], Âsitâne'ye karîb olurlar.

Vezîr Kāyim-makām Mahmûd[5] Paşa, Vezîr Cerrâh Mehmed Paşa ve Cıgal-zâde Vezîr Kapudân, Vezîr Ahmed Paşa, Vezîr Kurd Paşa, Vezîr Hasan Paşa, Tevkî'î Lâm 'Ali Efendi[6] ve Defterdâr-ı Anadolu Şems Efendi ve gayri ve kadı'askerler ve Mevlânâ Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi*, Dîvân-ı hümâyûn'da Anadolu ahvâlleri müzâkerelerinde ve kapu-kullarının ihtilâli. Sadr-ı a'zam ahvâl-i fâsid da'vâları müzâkere[de]. Yeniçeriden ba'zılar ve şakîlerden bölükde Öküz Mahmûd ve Poyraz ve gayrilerden cem' olurlar. Ilgarlar ile Silivri nâm vâdîde karşu varmak fikirlerinde; lâkin Vezîr-i a'zam Hasan Paşa haberi bilürler[7]. Nısfu'l-leylde Silivri-kapusu'ndan At-meydânı[8] saraylarında konup, sabâhu'l-hayrda Vezîr Mahmûd Paşa Dîvân ederler**.

1 olan V : — E
2 Lâkin ..... Belgırad'dan E : Sâhib-i sa'âdet hazretleri V
3 teveccüh edüp V : teveccühde E
4 ederek V : edüp E
5 Mahmûd V : + Mahmûd E
6 Tevkî'î ..... Efendi V : Lâm 'Ali Efendi Tevkî'î Paşa E
* Sadrâzam, İstanbul'a gizlice geldiği 25 Ş'abân 1011 gecesinde Sun'ullâh Efendi yerine Anadolu Kadı'askeri Kaba Mustafa Efendi'nin Şeyhülislâm olmasını telhîs eder, ertesi gün Dîvân'da tebdîller açıklanır (Hasan Bey-zâde, II,244-245; *Nuhbe,* s.213; Solak-zâde, s.673,675).
7 haberi bilürler V : haber bilür. Mâh-ı mezbûrda E
8 At-meydânı V : At-meydân E
** Sadrâzam Hasan Paşa'nın 25 Ş'abân 1011'de Silivri-kapısı'ndan gizlice girip, sarayına ulaştığı gece Kaymakam Mahmûd Paşa kaçıp saklanmıştır (*Nuhbe,* s.213; Solak-zâde, s.675; Na'îmâ, 1,309-310).

Guluvv u dernek mukarrer. Şeyhülislâm Mevlânâ Sun'ullâh Efendi[1] da'vet olur ve kadı'askerler telhîsler olur. Sa'âdetlü Pâdişâhımızdan hatt-ı şerîf sâdır olup[2], def'-i meclis olur. Ba'dehû Yeniçeri Ağası kapusunda tekrâr müşâvere olur. 'Ukalâ vü a'yân-ı Devlet hâzır oldukda, bâ'is [ü] bâdî olanlar ve 'adû-yi Devlet olanlara cezâ olur. Ve Güzelce Mahmûd Paşa **[V 165a]** ibâ edüp, tekye-nişînde, sülûk-i dervîşân zümresinde olur. Tebdîl-i câme edüp[3], Mevlevî olur. Nâbûd niçe müddet tekyelerde mahfûz, bî-nâm [u] nişân[4] olur. Şol kadar cüst u cû[5] ederler, mümkin olmaz. Bârî Te'âlâ hazret[leri] hıfz edüp[6], **[E 80a]** 'ömr-i dırâz ile behr[e]-mend olur.

Ve Celâlî üzere Vezîr Nûh Paşa Ser'asker oldukda, Kütahya'da dernek edüp, on dört şâhî toplar ve cebehâne ile[7] mîr-i mîrânlardan Anadolu Eyâleti ve Mîr-i mîrân-ı Karaman ve mîrlivâlar ve zu'amâ vü erbâb-ı tîmâr ve müteferrika ve çavuşân[8] ve bölük tâyifesi ve piyâdegân, Segbân-başı ve Silâhdârlar Ağası ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr[9] Ağası me'mûrlar saflar-ârâ gürûh, Vilâyet-i Karaman'da Lârende'de cem'iyyetde. Ve Mîr-i mîrân-ı Haleb Nasûh Paşa da askerler ve segbânlar tahrîr eder. Eyâlet-i Haleb'de Canpulâd-oğlu Hüseyn Paşa da Kilis'de ve 'Azâz'da[10] Türkmanlar ve segbânlar cem' edüp, başka 'ısyân ederler. Ve Mîr-i mîrân-ı Haleb Nasûh Paşa ile Canpulâd-oğlu Hüseyn Paşa'nın harb [ü] kıtâli eksik değil; eyâlet da'vâsı. Süvârî ve segbânları Kilis'de, sene isnâ 'aşere ve elf târîhinde Vilâyet-i Haleb'de ihtilâl olur. Canpulâd-oğlu'nun akrıbâları ve tevâbi'i Haleb'de meskenleri ve kadîmü'z-zemândan Haleb ahâlîsi ile mu'âmele edüp, Elvend-oğlu['nun] meşhûr hâceleri ile bey' [u] şirâları mukarrer. Ol ecilden Canpulâd-zâde, Vilâyet-i Haleb'de 'alâkası olup, Mîr-i mîrân olan Nasûh Paşa bunlara iltifât etmeyüp, cevr ü[11] cefâya sâlik idi. Canpulâd-zâde, Vilâyet-i Haleb üzerine segbân ile ve[12] bî-nihâye asker ile Haleb'de altı ay karâr edüp, Haleb Şehri'n muhâsara etmeğin, etrâfların segbânlar ile[13] vîrân edüp, Mîr-i mîrân Nasûh Paşa'nın segbânları içerüden ve[14] Haleb a'yânı ihtilâlde. Eyâlet-i Şâm'dan imdâd taleb edüp, Şâm kullarından. Ve Tırablus'da Seyf-oğlu[15] Mîr-i mîrân, mutî' [ve]

1 Mevlânâ ..... Efendi E : hazretleri V
2 olup V : olur E
3 edüp V : kisve-i E
4 bî-nâm u nişân V : olur, nâm u bî-nişân E
5 cüst u cû (جستوجو) V : (چستوچو) E
6 edüp V : eder E
7 ile V : — E
8 zu'amâ ..... çavuşân V : zu'amâdan, müteferrika ve çavuşân ve erbâb-ı tîmârdan E
9 Yesâr E : Yemîn V
10 ve 'Azâz'da E : — V
11 cevr ü V : cevr E
12 ve V : — E
13 ile E : — V
14 ve E : — V
15 -oğlu V : -zâde E

'inkıyâdları mukarrer; askerler[e] imdâd gönderüp[1], Canpulâd-zâde fâriğ oldukda[2], Haleb'den da'vâyı kesüp, segbânların ref' edüp, Kilis'de karârda.

Ve Celâlî ahvâli etrâflarda tuğyânları[3] ziyâde olurdu[4]. Deli Hasan kolu bi'l-cümle gālib, Tavîl başka bir tarafda[5]. **[V 165b]** Mîr-i mîrân-ı Anadolu Nûh Paşa Serdâr olup, Lârende'de[6] dernek edüp ve Turnacı-başı Hüseyn Ağa Yeniçeri Serdârı ve Segbân-başı Kütahya'dan Kayseriyye'de muhâfazada idiler. Ve bölük halkı, Silâhdâr Ağası olan Şeyh İbrâhîm Ağa[7] ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası olan Handân Ağa[8], neferâtları ile me'mûrlar. Ve Deli Hasan zorbası[nın] Elbistân'da olduğu haber alınur[9]. Ve Şâhverdi Kethudâsı ve ba'zı hevâdâr u hem-râzları[10] ile bir yerde cem' olup[11], müşâvere ederler. Cânib-i Hakk'dan 'inâyet olur. Kabîh ef'allerinden fâriğ olup: "Bu kadar zemândan[12] berü 'ısyân etdük. Âhır-ı kâr sonu nedâmetdir. Şark u garb Pâdişâhı ile Üngürus kıralları ve 'Acem şâhları mukāvemet edemeyüp, hânumânlarından cüdâ düşdüler. Ve selefden berü hıyânet ü habâset üzerine olanlardan bir ferd halâs olmayup, âhır-ı kâr ser-encâm çeküp, tîğ-i nebtîz ile serlerin verdiler. Hemân şimdiki halde eşkıyâlardan rûy-gerdân olalım. Mâbeynimizde bir hâl olup, Serdâr cânibinden vesîle olsalar, kendümüzü tevâbi'âtlarımuz ile devlet-i Pâdişâhîde ber-murâdlık ümmîzi ile bendeleri zümresine ilhâk olı idi. Gerçi bir alay mezhebsizler arasında zindegânîdeyüz. Sonra nedâmet [çekerüz]. Kılıc havfından firâr edenler aramızda cem' olmadadır, Hemân biz kendümüzü vartadan[13] halâs edelim" derler. Şâhverdi Kethudâ bu ahvâli görmek içün, ordu cânibinde Turnacı-başı olan Ağa cânibi ve hem ocak ağalarındandır, hizmet-güzârdır" derler. Mektûb inşâ ederler. Gönüllü kendüyi dostluk yüzünden bir hizmet 'add eder. Turnacı-başı Hüseyn Ağa, Serdâr Nûh Paşa'ya i'lâm ederler: "Şimdiki hâlde Deli Hasan rûy-gerdân olursa enfa'dır, lâkin sonra yüz nefer Deli Hasan peydâ olur. Hemân bunlara kılıc evlâdır" derler. "Sahîh kelâm[14] ammâ vakitde müsâ'ade yokdur. Üngürus seferleri ve keferenin tuğyânları zemânı, gazâ'-i ekberdir. Mezbûrlar[15] bir alay fâsidlerdir. Bunlar[16] rûy-gerdân oldukdan sonra 'ilâc

1 gönderüp V : gönderdükde E
2 oldukda V : olup E
3 tuğyânları E : tuğyânı V
4 olurdu E : ve V
5 tarafda V : taraflarda E
6 Lârende'de V : Lârende E
7 Ağa V : + da E
8 Ağa V : + da E
9 alınur V : alınup E
10 u hem-râzları V : hem-râzı E
11 olup V : olurlar E
12 zemândan V : vakitden E
13 vartadan V : vartalardan E
14 Sahîh kelâm E : — V
15 mezbûrlar V : Mezbûr E
16 Bunlar V : Bunlar da E

kābildir" derler. Şâhverdi'yi taleb edüp, cevâb-ı şâfî[1] feth olur. Bir rivâyetde[2] Turnacı-başı, Deli Hasan'ın **[V 166a]** ordularına da'vet olunur. Lâkin Turnacı-başı ve Şâhverdi, Âsitâne'ye ulak ile Vezîr-i a'zam Hasan Paşa hazretlerine duhûl ederler. Deli Hasan ahvâli müzâkere olur. Mîr-i mîrân-ı Bosna, Celâlî Hasan Paşa'ya fermân olur. Ve Baş-bölükbaşısı'na[3] İzvornik sancakların ihsân ederler ve Şâhverdi nâm Kethudâ'ya müteferrikalık ve dört yüz nefer nâmdârlarına bölük; 'ulûfeciyân ve gurebâ'-i yemîn ü yesâr zümresine ilhâk buyurulmak şartıyla ve bir mikdârları cebeciyân[4] zümresine ilhâk[5] olur. Ve cemî'i askerleri ile tevbe-i nasûh edüp, Üngürus seferine me'mûr olup[6], Vilâyet-i Anadolu'dan Labseki Kazâsı'ndan gemiler ile Gelibolu İskelesi'nden mahrûse-i Edirne'ye, ba'dehû Belgırad'a Serdâr-ı zafer-şi'âr tarafına dâhil olup, sefer-i hümâyûnda fermân olunan hizmetlerde mücidd ü[7] sâ'î olup, itâ'at üzere te'kîd olunmuş idi.

Ve mâh-ı zilka'dede Turnacı-başı Hüseyn Ağa ılgar ederler ve Şâhverdi nâm kethudâsı Deli Hasan Paşa'nın[8], Serdâr olan Nûh Paşa'ya dâhil olup, ahvâlleri ve murâdları telhîs. Sa'âdetlü Pâdişâh günâhların 'afv edüp, Mîr-i mîrân-ı Bosna Eyâleti[9], rûy-gerdân olan Deli Hasan Paşa'ya mukarrer oldukda[10], kendüye müte'allık askerleri ile Elbistân'dan alayların ve livâ [ve] 'alemlerin kānûn-i Pâdişâhî üzere hareket edüp **[E 80b]** ve Karaman vilâyetlerine dâhil oldukda, ilerü Vezîr Serdâr olan[11] Nûh Paşa'ya haber gönderüp, icâzet taleb ederler. Ve Şâhverdi Kethudâsı ile izin verüp, Mîr-i mîrân-ı Bosna, eyâleti[12] ile Karaman'dan 'azîmet ederler. Menâzil ü merâhil kat' ederek, Lapseki'de[13] karâr etdükde, Âsitâne'den[14] nakl edüp, sefîneler ile[15] Gelibolu'ya ağırlıkları ve askerleri bi'l-külliyye itâ'at ile murûr ederler[16]*. Ve te'kîd ederlerdi; bir ferde tecâvüz olmazdı, zulm ü te'addî çekdürmezlerdi. Zahîreleri iştirâ olurdu. Me'kûlâtları Belgırad'a dâhil olunca tedârük olunurdu.

1 şâfî V : şâfi' E
2 rivâyetde V : rivâyet E
3 -bölükbaşısına V : -bölükbaşı olan (.....) E
4 cebeciyân V : cebehâne E
5 ilhâk V : defter E
6 me'mûr olup V : me'mûrlar E
7 mücidd ü E : mücidd V
8 Şâhverdi ..... Paşa'nın E : Deli Hasan Paşa'nın Kethudâsı ile V
9 Eyâleti V : Eyâleti'ni mukarrer olduğu E
10 Paşa'ya ..... oldukda V : Paşa E
11 olan E : — V
12 eyâleti V : eyâletlerine E
13 Lapseki'de E : Labseki'de V
14 Âsitâne'den V : + sefîneler E
15 sefîneler ile V : ve E
16 ile murûr ederler V : birle murûr etdiler E

* Deli Hasan Paşa affedilip, kendisine Bosna Eyâleti tevcîh edilince, 1 Zilka'de 1011'de Gelibolu'dan geçip Rumeli'ne teveccüh eder (*Nuhbe*, s.214; Na'îmâ, I,324-325).

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de, Yeniçeri Ağalığı Kāsım Ağa'ya ve Mîrahûr-i Evvel Harem'den çıkup, Mustafa Ağa'ya oldukda ve[1] Harem-i hümâyûn'da Silâhdâr[2] Dâvud Ağa'ya Kapucu-başılık sadaka olunmağın ve Nakkāş **[V 166b]** Hasan Ağa, Harem-i muhterem'den Kapucu-başılık ile ihrâc olunmağın.

Vezîr Hızır Paşa'ya fermân olundukda, Hezargırad muhâfazası hizmetine gönderilüp ve Bağdâd Mîr-i mîrânlığı Vezîr Tırnakcı Hasan Paşa'ya ihsân olunmağın. Tedârükünde olup, kapusu ile[3] Üsküdar'a nakl etmek üzere iken fermân-ı şerîf sâdır[4] olur. Dîvân-ı hümâyûn'a da'vet olunmağın, merhûm[5] İbrâhîm Paşa Sarayı'nda Sultân hazretlerine[6] sûr-i hümâyûndan sonra[7], Tırnakcı Hasan Paşa sadrda karâr etdükde, 'arz-ı hümâyûndan taşra çıkduklarında gazab-ı Pâdişâhî olur, katl olunmağın. Ve Şâm-ı şerîf Eyâleti Ferhâd Paşa'ya ihsân olunur[8].

Ve Bahr-ı sefîd'e donanma hâzır olup[9], Vezîr Kapudân Cıgal-zâde Sinân Paşa, elli kıt'a kadırga[10] donanup, ba'dehû rûz-i hızırda teveccüh etdiler.

Ve Anadolu câniblerine, Serdâr Nûh Paşa'ya tekrâr imdâd. Silâhdâr-başı olan İbrâhîm Ağa ile 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası Handân Ağa, bölük halkı ile fermân olunmağın, yirmi şâhî darbuzan ve cebehâne, cedîd ordu cem' olup, ta'yîn olunur. Ve Segbân-başı Hüseyn Ağa'[y]ı yeniçeriler ile gönderüp ve Anadolu Mîr-i mîrânı[11], mîrlivâları ile[12] muhâfazada idiler. Ve Haleb Mîr-i mîrânı[13] Nasûh Paşa bir tarafdan Ser'asker idiler. Rakka Mîr-i mîrânı[14] ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir de muhâfazada olup ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş, Nasûh Paşa ile ve Mîr-i mîrân-ı Adana ma'an ve Mîr-i mîrân-ı Karaman Serdâr Nûh Paşa üzerine ve Mîrlivâ-i Kastamonu ve Bolu ve Kângırı ve Engürü sancakları, Tavîl eşkıyâları üzerine idiler. Ve Serdâr Vezîr Nûh Paşa, Mîr-i mîrân-ı Anadolu ve mîrlivâ-i mezbûrân ve Mîr-i mîrân-ı Karaman ve eyâlet-i mezbûrlar da muhâfazada idiler. Ve Tavîl eşkıyâları Kastamonu sancaklarında ve Çorum ve Bozok[15] ve Aksaray câniblerin ihrâk edüp, re'âyâ ve ahâlî-i vilâyet ibâ edüp, kûhistânlarda mesken [ü] vatan[16] edüp, rûz [u] şeb harb [ü] kıtâlde ve karyelerde palankalar îcâd ederlerdi.

1 ve V : + Silâhdâr E
2 hümâyûn'da Silâhdâr V : hümâyûn'dan E
3 ile E : — V
4 sâdır V : — E
5 merhûm V : Sadr-ı a'zam hazretleri E
6 hazretlerine V : hazretleri dâme 'ismetuhâ ile E
7 sonra V : + ve E
8 olunur V : olunmağın E
9 olup V : olur E
10 kadırga V : kadırgalar E
11 Mîr-i mîrânı V : Mîr-i mîrân E
12 ile E : — V
13 Mîr-i mîrânı V : Mîr-i mîrân E
14 Mîr-i mîrânı V : Mîr-i mîrân E
15 ve Bozok E : — V
16 vatan E : — V

Der-sefer-i Ada ve tabur ve Peşte der-vakt-i Vezîr Serdâr Mehmed Paşa Budun refte; fî sene 1012.

Ve Peşte'de küffâr-ı hâksâr cem'iyyetleri. Vasıt'tan ve Uyvar'dan imdâdları gelürdü. Budun gāzîleri hareket üzere idiler[1]. Sene ihdâ 'aşere ve elf zilka'desinin evâyilinde vâki' olan **[V 167a]** Ada-i Kovun ve Peşte'de, kefere-i tabur muhârebeleri ve Budun seferi olup ve Budun Kal'ası muhâfaza olup[2], sene isnâ 'aşere ve elf cumâdelâhıresinde[3] seferden 'avdet olunup, Belgırad'da kışlanduğudur ki[4], zikr olunur.

Âsitâne-i sa'âdet-medâr'da, Sadr-ı a'zam Vezîr-i ekrem Hasan Paşa, Celâlî seferleri[5] tedârüklerinde idiler. Ve[6] Üngürus seferi mühimmâtları[7] görülüp. Âsitâne-i sa'âdet'de sa'âdetlü Pâdişâh cânibinden 'ulemâ'-i kirâmı cem' edüp, fermân-ı şerîfleri olur. Vilâyet-i [Anadolu'da] eşkıyâlar zuhûr edüp, memâliklerde cevr [ü] zulmler peydâ olur. Lâkin gazây-ı Üngürus mukarrer. Sefer-i Anadolu içün 'ulemâdan cevâb olur: "Gazâ farz-ı kifâyedir. Def'-i şerr-i zâlim, pâdişâhlara farz-ı 'ayndır" gayri sükût [ederler]. Ol târîhde Sadr-ı a'zam Âsitâne'de kalurlar; iki câniblere sefer tedârüklerin gördü[ler][8].

Ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâh-ı zıllullâh ve[9] Gāzî, Mefâtîh-i Eğri Sultân Mehmed Hân hazretlerinden hatt-ı şerîf sâdır oldukda, târîh-i mezbûrda: "Anadolu etrâflarında olan Celâlîler'i ve eşirrâlardan dâd alınsun ve haklarından gelinsün. Ba'dehû Üngürus seferine gitmek gerekdir[10]. Celâlîler vartasından Vilâyet-i Anadolu âbâdân oldukda, bizzât seferim mukarrerdir" deyü. [Ve]: "Üngürus câniblerine Vezîrim[11] Mehmed Paşa, Serdâr[12] nasb olunsun".

Tatar Hân Gāzî Girây, asker-i Tatar ile hizmet üzere olup ve Yeniçeri Ağası olan Kāsım Ağa mânde oldukda, Yeniçeri Kethudâsı ile cemî'i odalar Üngürus seferine me'mûr olup, Kanije'de olan[13] Zağarcı-başı'ya, Yeniçeri Kethudâlığı ihsân olunup[14], Belgırad'a gelüp, orduda hâzır olur.

1 Der-sefer-i ..... idiler E : [E'deki bu kısmın başlık kısmı V'de olmakla beraber fotokopide silinmiş gözüküyor; diğer kısımlar ise V nüshasında hiç yer almamaktadır] V
2 olup V : olunduğudur E
3 cumâdelâhıresinde : cemâziyelevâhırında E : cumâdelevâhırında V
4 ki V : — E
5 seferleri V : seferlerin E
6 Ve V : — E
7 mühimmâtları V : mühimmâtların E
8 Âsitâne-i sa'âdet'de ..... gördü[ler] [Bu kısım E 80b'nin sağ altında bulunan bir kenar notudur. Uygun yeri olduğu düşünüldüğünden burada nakledilmiştir] E : — V
9 zıllullâh ve E : — V
10 gerekdir E : gerek V
11 vezîrim E : + Serdâr V
12 Serdâr E : — V
13 olan V : ola[n] E
14 olunup V : olunur E

Ve Âsitâne'den Turnacı-başı Hüseyn[1] Ağa*, yeniçeriye Serdâr olur. Ve bölük halkı Üngürus seferine me'mûrlar. Kâmil dört bölük[2] ve Mukābeleci Bekir Efendi ve Piyâde 'Ömer Efendi, Üngürus seferine me'mûrlar[3]. Ve cedîd ordu 'âdet üzere cem' olur. Ve Cebeci-başılık[4] İlyâs Ağa'ya oldukda, cebehâne[y]i kâmil hâzır ederler. Ve Topcu-başı ve Arabacı-başı toplar mühimmâtı tedârükünde[5].

Ve Belgırad'da Vezîr Serdâr Mehmed Paşa[6] ve Baş-defterdâr Ahmed Efendi ve Rûznâmçe hizmetinde Hüseyn Efendi ve Sarı Mehmed Halîfe ve nüzül zahîreleri anbarda müstevfâ. Ve Belgırad İskelesi'nde Tuna gemileri ve şaykalar donanup, neferât ile[7] zahîre ve cebehâneyi[8] Budun cânibine nakl etmek tedârükünde ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli olan Murâd Paşa Osek'de dernek üzere **[V 167b]** ve keferenin: "Eğri-azmak'da, Altun-oluk vâdîlerinde donanma sefînelerine muntazırlardır" deyü haberler[i] gelürdü. Vezîr Serdâr Belgırad'da zahîreler tevzî'inde idiler. Ve Sirem Vâdîsi'nde askerler hâzır, **[E 81a]**[9] sefer-i hümâyûn tedârükünde idiler[10]. Ve Belgırad'da Baş-defterdâr Ahmed Efendi mîrî zahîre[y]i sefînelere tahmîl[11] edüp ve serhadlerde olan neferâtlarun mevâciblerin kılâ' ağalarına teslîm etmeğin.

Ve Serdâr Vezîr Mehmed Paşa Belgırad'da dernek üzere ve Tatar Hân hazretlerine ri'âyetler olunurdu; Sahrây-ı Peçu[y]'da dernek ederlerdi.

Ve küffâr-ı hâksârun taburları Vasıt'da[12] dernek üzere. Ve Peşte'[y]i kefere zabt üzere; Budun gāzîler[i][13] rûz [u] şeb toplar ile muhârebelerde ve nâmdârlardan fârisler[14] Ostorgon ve Komaran kal'alarına seğirdürlerdi. Kefereden diller[15] ve başlar getürüp, keferenin ahvâllerinden haber bilünürdü.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de, Sadr-ı a'zam[16] Üngürus seferinin tedârüklerin ve ordu-yı hümâyûn ve cebehâne[y]i ve hazîne ve barut Mısır'dan fermân olunmağın. Vezîr-i a'zam Dîvân-ı hümâyûn'da sâyir[17] vüzerâ'-i 'izâmlar ile

1 Hüseyn V : Hasan E
* 1011 zilka'desinde Turnacı-başı Hüseyn Ağa (bk. Na'îmâ, I,324), 1012 saferinde ise Hasan Ağa'dır (bk. Na'îmâ, I,332).
2 bölük V : bölükler E
3 me'mûrlar E : me'mûr V
4 Ve Cebeci-başılık V : Cebeci-başı E
5 toplar ..... tedârükünde V : top me'mûrlar tedârüklerinde E
6 Paşa V : + بدو Budun'dan ılgar, Belgırad'da hâzır idi E
7 ile V : + Tuna donanmaları E
8 cebehâne[y]i V : cebehâne E
9 hâzır V : + ile E
10 idiler E : — V
11 tahmîl : tahmîn EV
12 Vasıt'da V : + ve E
13 Budun gāzîler[i] E : — V
14 nâmdârlardan fârisler E : nâmdârlar V
15 diller V : dil E
16 Sadr-ı a'zam V : + Vezîr-i ekber E
17 Vezîr-i a'zam ..... sâyir E : ve sâyir V

ikdâmlarda. Ve Defterdâr Şems Efendi[1], Anadolu[2] ve Şıkk-ı Sânî Defterdârı hazîne tahsîlinde. Ve Rûznâmeci Mustafa Efendi ve Şehr-emîni 'Ali[3] Efendi[4] ve Defter-hâne, Âsitâne-i sa'âdet'de kalur. Defter Emîni 'Abdî Efendi[5], Belgırad'dan defterleri getürüp[6], berât Âsitâne'de olurdu. Serdâr Vezîr Mehmed Paşa mahlûlden ze'âmet verüp, tahvîl emri[7] ile ba'dehû berât[8] ederlerdi. Ve defterler[9] Âsitâne-i sa'âdet'de kalur; sûret defter tahrîr olunmağın. Süvârî Mukābeleciliği Bekir Efendi'ye olup[10], sefere me'mûr oldular. Ve Re'îsülküttâb Âsitâne'de kalup, Uzun Efendi sefer-i hümâyûnda Re'îsülküttâb olup ve Baş-defterdâr Ahmed Efendi Belgırad'da sefer tedârükünde idiler.

Ve fermân sâdır olur. Vezîr Mehmed Paşa[11], Üngürus seferine Serdâr oldukda[12], Tatar Hân Gāzî Girây Peçu[y]'da kışlakda idiler. Âsitâne-i sa'âdet'den hatt-ı şerîf sâdır olup, mefhûm[u]; Üngürus seferine me'mûr olup, asâkir-i Tatar ile hizmet fermân olunmağın, küffâr kal'alarına akın ederlerdi. Vezîr Mehmed Paşa **[V 168a]** câniblerinden ri'âyetler olurdu. Ve keferenin taburları Vasıt'da ve Peşte'de cem'iyyet ederlerdi[13]. Ve Budun Kal'ası muhâfazasında[14] olan asker ve gāzîler[15] muhârebe üzere olup **[E 81b]** ve Belgırad'da dernek mukarrer. Ve Rumeli askerleri, livâları ile Sirem Sahrâsı'nda[16], Osek vâdîlerinde hâzır olup ve Bosna askeri Osek'de, Mîrlivâ-i Hersek, Dervîş Paşa ile yoklanup[17].

Ve sene ihdâ 'aşere ve elf zilhiccesinde[18], asâkir-i İslâm hâzır idiler[19]. Ve Âsitâne'de Vezîr-i a'zam Üngürus seferine cedîd ordu[y]u ve Cebeci-başı ile hazîne[y]i ve cebehâne[y]i mâh-ı muharremü'l-harâmda gönderüp ve te'kîd olunurdu. Üngürus seferlerine me'mûr olan eğer müteferrika ve çavuş ve kâtibler ve zu'amâdan ve kapu-kullarından bir ferd kalmayup, isti'câl üzere giderlerdi. Ve lâzım olan ahvâlleri görülüp ve Âsitâne'den Yeniçeri Ağası'na te'kîd olunur[20]. Sefer-i hümâyûna ta'yîn olunan yeniçeri, eğer Üngürus câniblerine ta'yîn olunmuşdur, eğer Anadolu câniblerine me'mûrlardır, bir

1 Efendi V : + ve E
2 Anadolu V : + Defterdârı E
3 'Ali E : 'Abdî V
4 Efendi V : + olmağın E
5 'Abdî Efendi E : — V
6 getürüp V : getürdüp E
7 emri V : emr-i şerîfleri E
8 ba'dehû berât V : berât ba'dehû E
9 defterler E : defter V
10 Efendi'ye olup V : Efendi E
11 Paşa V : + ile E
12 oldukda V : olduklarında E
13 ederlerdi V : ederler E
14 Kal'ası muhâfazasında V : Kal'ası'nda muhâfazada E
15 ve gāzîler V : gāzîyân E
16 Sahrâsı'nda V : Sahrâsı'ndan E
17 ve Bosna ..... yoklanup E : — V
18 zilhiccesinde V : zilhiccede E
19 idiler E : — V
20 Âsitâne'den ..... olunur V : Âsitâne-i sa'âdet'de Yeniçeri Ağası olan (.....) Ağa'ya te'kîd olunmağın E

nefer kalmayup, mevcûd bulunmak fermân idi. Ve[1] dahi Âsitâne'de, Top-hâne'de[2] toplar dökülürdü. Hasan Ağa Kapucu-başı, Top-hâne'de Nâzır nasb olunup[3] ve Tersâne'de Kapudân Paşa, donanma-yı hümâyûn[4] üzere; Bahr-ı sefîd'e ve Bahr-ı siyâh câniblerine gemiler ve mühimmâtları görülüp ve kadırgalar ile Mısır'dan bârût-i siyâh Selânik İskelesi'ne gelürdü. Ve kapu-kullarına mîrî çukalar[5] işlenürdü. Târîh-i mezbûrda yeniçeriye ve cebecilere ve topculara[6] çukaları, Âsitâne'de olan anbardan tevzî' olunurdu. Ve kapu-kullarının çuka defterleri muhâsebede mastûrdur. Topcu ocağında üstâd top 'ilminde mâhir neferâtlar ve dökücüler çok idi. Ekser serhadde vâki' kılâ'larda neferât topcular, Top-hâne'de imtihân olurdu, ba'dehû dirlik verilür idi.

Bin on iki senesinde, Vezîr-i a'zam olan Hasan Paşa[7] Âsitâne'de mânde olmağın, Anadolu Vilâyeti'nde olan Celâlîler istihlâsı mühimm olup, Kütahya'da Anadolu Beylerbeyisi olan Hâfız Ahmed Paşa'ya fermân-ı şerîf sâdır olur. Mîrlivâlar ile ve zu'amâ[8] ve erbâb-ı tîmâr **[V 168b]** ve asâkir ile Kara Sa'îd ve sâyir eşkıyâlara vücûd vermeyüp, mazarratların def' edüp. **[E 82a]**

Ve Âsitâne'de sefer-i hümâyûna me'mûr olanlar[9] hazîne ile 'azîmet etdiler. Ve Cebeci-başı mâh-ı muharremü'l-harâmın on dördünde Dâvud-paşa Sahrâsı'ndan teveccüh etdiler.

Vezîr-i a'zam hazretleri Âsitâne-i sa'âdet'de rûz [u] şeb sefer-i hümâyûn tedârükünde. Ve donanma gemilerin vakt [ü] zemânı ile Tersâne'de Kapudân Vezîr-i a'zam-ı sâbık Cıgal-zâde, cedîd baştarda[y]ı ve sâyir kadırgaları donadup, Bahr-ı sefîd'e gitmek üzere idiler. Ve Anadolu etrâflarından haberlere muntazırlar idi. Sâbıkā Haleb Beylerbeyisi olan Vezîr Nasûh Paşa'ya serdârlık gönderüp, dahi kapu-kullarından Yeniçeri Serdârı, Segbân-başı'yı ve Silâhdâr Ağası olan İbrâhîm Ağa ile dahi Sol 'Ulûfeciler Ağası olan Handân Ağa ile[10] olan kapu halkı, Serdâr Nasûh Paşa'[y]ı karşulayup, Kayseriyye'de dernek etdiler. Ve Karaman Beylerbeyisi ve sâyir beylerbeyiler hâzır oldular. Ve: "Celâlîler[11] Çorum'da ve Aksaray'da, Kara Sa'îd zorbaları cem'iyyet ederler. Murâdları Kütahya üzere" derler. Ve Kütahya'da Vezîr Hâfız Ahmed Paşa dernek üzere idiler.

1 Ve V : — E
2 Âsitâne'de, Top-hâne'de V : Âsitâne-i sa'âdet'de sefer-i hümâyûn tedârükleri görülür idi. Eğer Tophâne-i 'âmire'de E
3 olunup V : olunmağın E
4 -yı hümâyûn E : — V
5 çukalar V : çukaları E
6 topculara V : topcular E
7 Hasan Paşa E : — V
8 zu'amâ V : zu'amâlar ile E
9 ve ..... olanlar V : ile sefer-i hümâyûna gitmek üzere iken mezbûrlar E
10 dahi ..... ile E : — V
11 Celâliler V : Celâlî E

Ve Belgırad'da Vezîr Serdâr Mehmed Paşa orduda mühimmâtlar görüp, her gün anbarda olup, sefer-i hümâyûna me'mûr olan zu'amâdan[1] ve ehl-i tîmârdan bir ferdi eğlendirmeyüp[2], Sirem Sahrâsı'na geçürdüp, Rumeli Beylerbeyisi olan Murâd Paşa'ya doğru 'azîmet ederlerdi. Ve Âsitâne'den bölük ağaları Belgırad'a ordu ile[3] dâhil oldular[4]. Ve kapu halkının kusûr mevâciblerin[5] ve zahîrelerin tevzî' ederlerdi.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin evâsıtında Sirem Sahrâsı'na, Serdâr Vezîr Mehmed Paşa hazretleri teveccüh etdiler. Ve dört gün oturak edüp, ba'dehû menâzil-i Purhava'ya ve Mitroviçse'ye, ba'dehû Tovarnik-hânı'na, ba'dehû [V]ulkovar'da, ba'dehû Dal'da, ba'dehû Osek menâzilinde Nehr-i Dırava yalısında köprü başında kondular; yedi gün oturak olup. Baş-defterdâr olan Ahmed Efendi fermân-ı şerîf üzere icâzet alup, Rumeli câniblerine **[V 169a]** tahsîl-i hazîneye me'mûr olup, Ordu Defterdârlığı [ile] kendü cânibinden Tırban 'Ali Efendi'yi Defterdâr Kāyim-makāmı etmeğin*, Vezîr Serdâr hazretleri[6] huzûrunda hazîne[y]i teslîm edüp, Rûznâmçe hizmetin Köse Hüseyn Efendi'ye sipâriş etdiler. Ağa-zâde Kal'a Tezkirecisi ve sâyir halîfeler ve mukābeleciler orduda kalup[7]. Defterdâr Efendi, Sâhib-i devlet'in hâk-i pâyların bûs edüp[8], ba'dehû vedâ' edüp[9], Osek'den Belgırad'a 'avdet etdiler.

Ve Mehmed [Ahmed] Efendi, **[E 82b]** Hân hazretlerine müşerref olmağa teveccüh etdüklerinde, Hân Gāzî Girây'ın ordusu Mohac'dan ilerü Kozluk (قوزليق) Sahrâsı'nda konup, cemî'i asâkir-i Tatar[10] ordularında, Vezîr Serdâr câniblerinden ri'âyetler olurdu. Lâkin hâtırlarına Kırım arzûsu düşüp, mâh-ı rebî'ulâhırda göç ederler. Tatar Hân ordusu ile Peçuy (پجو) 'a doğru 'azîmet ederler. Ba'dehû Şıkloş'da bir gün tevakkuf eder.

Vezîr Serdâr da Osek'den teveccüh edüp, köprüyü 'ubûr etdüklerinde, Burunvar (بورينوار) Palankası'nda karâr ederler. Ba'dehû Mohac Sahrâsı'nda oturak fermân edüp, menâzil-i mezbûrede kapu-kullarına sene 1011 lezez[11] mevâciblerin tevzî' ederler.

1 zu'amâdan E : zu'amâ V
2 eğlendirmeyüp V : eğlendirmezlerdi E
3 ordu ile E : — V
4 oldular E : + ordu ile V
5 kusûr mevâciblerin V : mevâciblerin kusûr E
* Ordu 1012 muharreminin evâhırında Hamza-bey Sarayı'na nüzûl ettiğinde, Etmekci-zâde oradan Rumeli'ne mal tahsîline gidip, Tırpan Ali Efendi Ordu Defterdârı olarak kalmıştır (Na'îmâ, I,329).
6 hazretleri E : — V
7 kalup E : — V
8 pâyların bûs edüp E : pâylarına yüz sürüp V
9 edüp V : etdiler E
10 Tatar V : Tatarlar E
11 edüp ..... lezez V : ederler. Ve kapu-kullarına menâzil-i mezbûrda lezez sene 1011 E

Ve Hân hazretlerinden[1] haber gelür ve mektûblar[2] ile vedâ' ederler: "Şimden sonra 'azîmetümüz Kırım cânibleridir, du'âdan ferâmûş buyurman" derler. Dahi Nehr-i Dırava'[y]ı 'ubûr edüp[3], Belgırad'a teveccüh ederler. Vezîr Serdâr câniblerinden 'Abdî kethudâları ile ağaları varup, müşerref olurlar, ibrâm ederler. Şol kadar mukayyed olurlar, mümkin olmaz. Bir vechile ol seferde Tatar Hân câniblerinden bir hizmet olmadı. Rûz-i kāsımdan kırk gün sonra gelüp, Vezîr-i a'zam Hasan Paşa'ya mülâkat oldukda, kışlak olmağın, Hân hazretlerine kışlak ta'yîn olunup, ba'dehû haziran evveli, hizmet zemânı mufârakat etdiler.

Ve 'Abdî Kethudâ Osek menâzilinden me'yûs olup, Vezîr Serdâr Mehmed Paşa'ya Mohac'da i'lâm etdükde; Hân hazretlerinin Kırım cânîblerine bî-vakt ordu[y]u bırağup, **[V 169b]** rucû' etdükleri ıztırâp verüp, Âsitâne'ye Vezîr-i a'zam hazretlerinin huzûruna[4] 'arz etdiler. Ve Hân Gāzî Girây Belgırad'a dâhil olduğunda, Defterdâr Ahmed Efendi istikbâl eylediler. Saraylarına kondurup, 'azîm ri'âyetlerden sonra niyâz u tazarru'lar edüp: "Eğer hâtırınuz mânde oldunuz ise, hizmet vakti asâkir-i İslâm'a imdâd eylemek ve gazâ vü cihâd sevâbdır. Hizmet, sa'âdetlü Pâdişâhımızındır" deyü ibrâm eylediler, imkân olmadı. Hemân ılgar ile Vidin ve Niğbolu üzere 'azîmet ederler. Özi'den Kırım vilâyetlerine dâhil oldular[5].

Ve Nehr-i Tuna ile Budun cânibine 'azîmet eden donanma şaykaları Mohac'da eğlenürler[6]. "Mebâzâ ilerüde Eğri-azmak'da küffâr-ı hâksârun pusuları ola" deyü ihtiyâten[7]: "Bir mazarrat olmasun" deyü habere muntazırlar iken, Rumeli Beylerbeyisi olan Murâd Paşa, Rumeli askerleri ile Seksar Köprüsü'n muhâfaza üzere dernekde idiler.

Mâh-ı rebî'ulâhırun yirmi ikisinde yedi sekiz bin kefere piyâde içerü Pırak (براق) ve Beç'den donanma kasdına gelüp, lâkin Rumeli ordusuna bir ürkündü eylemek da'vâsı [ile] taburlarından bir gürûh atlu kefere dahi Altunoluk'dan **[E 83a]** ılgarlar. Ve piyâde kefereler Seksar Köprüsü'nde sazlı dere içre pusu kurup, vakt-i seherde Rumeli ordusuna şikest vermek[8] kasdında iken Pirizrin Beyi ve Tırhala Beyi karavuldan gelürken, Seksar Köprüsü üzere sabâh karanlığı bir mikdâr gürûh alayı kefere, köprüde 'ale'l-'acele 'ubûr ederler. Ba'dehû köprü başında biriküp, çadır kasdında. Mezbûr sancak-beyleri karaltuyu görüp, pusu kurarlar. Ve[9] keferenin atlusu da gelüp, Seksar Kal'ası ardından piyâde kefereye karışurlar. Sabâh vakti çadırlardan Köstendil

1 hazretlerinden V : + cânîblerinden E
2 mektûblar V : mektûbları E
3 edüp V : ederler E
4 hazretlerinin huzûruna V : hazretlerine E
5 oldular V : olur E
6 eğlenürler V : eğlenür E
7 ihtiyâten : ihtiyâden EV
8 vermek V : etmek E
9 Ve E : — V

Beyi alayları ile karavul ta'yîn olunmağın[1]. Ve çadırlarda olan herkes 'ibâdet ü niyâzda iken bir uğurdan küffâr tâyifesi **[V 170b]** Rumeli çadırlarına doğru[2] piyâdesi tüfenglerin serpüp, havlayup ve gāzîler de çadırlardan binüp ve[3] Rumeli Beylerbeyisi Murâd Paşa nefîrler çaldırup, beyler ve askerler hâzır olduklarında, çadırlardan sahrâya çıkup, iki cânibden harb ü kıtâl olup, kefere-i merdûd atlusu saf olup, bir uğurdan havlayup, ceng ü muhârebeler oldukda, kefere cânibi harbe meşgūl iken Rumeli sancak-beyleri karavullardan gelürler iken keferenin ardın aldılar. Köstendil Beyi kefere[y]i ortadan bölüp, şemşîrlerden geçürüp, piyâdesi köprüyü üzleyüp firâr etdükde, Pirizrin (برزرين) Beyi köprü başında pusu kurup beklerler iken, piyâde küffârı fi'l-hâl dağıdup, ekserî sazlıklara uğrayup, bataklarda kaldılar. Ve piyâde kefereden cüz'î halâs olur; gāzîler şemşîrden geçürüp, tüfenglerin ve doyumlukların yağma etdiler. Ve batak içre kalanlardan zinde olanları[4] giriftâr edüp, der-zencîr etdiler. Ve atlusunun ba'zıları halâs olup, dağlara düşüp, gāzîler ardın aldılar. Ekseri mürd olup, tahmînen[5] iki üç bin kelle aldılar. Ve yalnuz bataklarda kalanlarun hisâbları olmayup ve bir kapudânları giriftâr olup, bayrakların ve ba'zı tüfenglerin kabz etdiler. Ve zikr olunan gazâ, bir cüz'î vakitde oldu. Ve dil ü baş alan gāzîlere mahlûl tîmârlardan ihsân etdiler. Ve garîb yiğitlere murâdların 'arz etdiler. Ve bu fütûhâtı, Mohac'da ordu-yı hümâyûna müjde haberlerin irsâl etdiler. Vezîr Serdâr Mehmed Paşa'ya, Murâd Paşa'nın ağalarından Rıdvân Ağa'sın ta'yîn edüp, ılgar ile otağ-ı hümâyûnda beşâret ahvâllerin müjde verdükde, Vezîr Mehmed Paşa mesrûr olup, hazz etdiler[6]. Fâhir hil'at ihsân etdiler ve orduda şenlikler fermân etdiler.

Ve donanma gemileri Mohac'dan Toğna'ya doğru 'azîmet etdiler. Vezîr Serdâr dahi eğlenmeyüp, mâh-ı mezbûrda Mohac Sahrâsı'ndan teveccüh edüp, **[V 170b]** Bedosek, ba'dehû Seksar'da Rumeli Beylerbeyisi alaylar ile istikbâle gelüp, küffârun dutulan dillerin der-zencîr[7] ve kesilen başlar ile sahrâda saf olup, selâma durdular. Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr Murâd Paşa **[E 83b]** ve sancak-beyleri ve alay-beyleri, zu'amâ ve ehl-i tîmâr sipâhîleri ile alaylarında saf oldular. Vezîr Mehmed Paşa'ya hayr[8] du'âlar edüp: "Gazâ'-i ekber oldu. Her gâh dîn düşmanlarının başları ser-nigûn olup, kayd ü bendler ile hâksâr ola" deyü çağrışdılar. Ve küffâr-ı hâksârdan alınan bayrakların başı aşağa etdiler. Vezîr Serdâr Mehmed Paşa dahi ziyâde kerem ü lutf ile herkesin hâtırların hoş etdiler. Ve otaklarında Vezîr Serdâr Mehmed Paşa, Rumeli Beylerbeyisi Murâd Paşa'ya semmûr kürklü kadife hil'at-i fâhire

1 olunmağın V : + çadırlardan çıkup E
2 doğru V : + ferağ etmeğin E
3 ve E : — V
4 olanları V : + diller E
5 olup, tahmînen V : oldular ve tahmîn E
6 hazz etdiler E : — V
7 der-zencîr V : ser-gerdân der-zencîrlerde E
8 hayr V : + u E

ihsânları olup ve cemî'i beylere ve alay-beylerine ve Defter Kethudâsı'na ve defterdârına[1] ve tîmâr tezkirecilerine mîrîden hil'atler ile mesrûr etdiler ve hizmet eden gāzîlere murâdların ihsân etdiler. Ve esîrleri bend edüp[2], Belgırad'a gönderdiler. Ve başları ve[3] murdâr cîfeleri sahrâda püşte olup.

Ve Seksar'da üç gün tevakkuf edüp[4], köprü başında cedîd ta'mîr olunan palanka[y]ı tekrâr ta'mîr edüp ve bedenlerin şâhî darbuzanlar[5] ve pırankılar ile zeyn etdiler. Ve hisâr erlerinden, ziyâde neferât tahrîr etdiler. Ve mezbûr palankaya[6] ihtiyâc ve mühimm idi. Herkes hazz edüp ve Budun yolu olup, mahûf dervend idi[7]. Köprü başında her gâh pusuda[8] kefere vü haydûdlar eksik değiller idi. Ve Altun-oluk demekle meşhûr bir boğazdır; ekser 'aduv küffâr çeteleri pusu kurup, Müslümânlara mazarrat olurdu. Ve içerüden 'ısyân eden kefere-i Firenk ve Hırvat çeteleri, Seksar Köprüsü'nde hâzır idiler. "Seksar Köprüsü kal'aya hılâf[9] bî-fâyidedir" deyü[10] mezbûr palanka[y]ı îcâd eden merhûm Mehmed Kethudâ, İbrâhîm Paşa'nın yarar nâmdâr kethudâlarıdır. İstoni-Belgırad'da şehîd oldular; mezbûr palanka[y]ı ihyâ etdiler idi.

Ba'dehû Serdâr hazretleri[11] Toğna câniblerine[12] teveccüh etdiler ve dört gün oturak eylediler[13]. **[V 171a]** Ve kışladan Hân hazretleri Kırım câniblerine 'avdet ü[14] 'azîmet etdüklerinde, Âsitâne'ye telhîs olunmuş idi. Kırım Hânı olan Gāzî Girây, sene-i mezbûrede hizmet etmeyüp, orduya gelmeyüp, hâtır-mânde oldular. Tatar askerlerin sürüp, ılgar ile Kırım'a gidüp, Üngürus seferine gayri gelmediler. Ostorgon seferine oğullarından birin gö[nderdiler][15].

Tekrâr Vezîr-i a'zam hazretlerinden mektûblar irsâl olunmağın: "Celâlî Hasan Paşa'nın ahvâllerin ve Celâlîler rûy-gerdân olup, hayli asker ile Üngürus seferine me'mûr olup, Gelibolu'dan ruhsat ile Budun serhaddine teveccüh etdiler. Ve Bosna Beylerbeyisi olup, itâ'atlerinde[16] iştibâh yokdur; hizmet üzere istihdâm edesiz" deyü sipâriş[17] olunmuş [idi].

1 defterdârına V : defterdâra E
2 edüp E : ile V
3 ve V : — E
4 edüp V : olup E
5 darbuzanlar V : + ile E
6 palankaya V : palanka E
7 idi V : olup E
8 pusuda E : — V
9 Köprüsü ..... hılâf V : Kal'ası hılâfdır köprüye E
10 deyü V : — E
11 Serdâr hazretleri V : ordu ile E
12 câniblerine V : + Serdâr hazretleri E
13 eylediler V : etdiler E
14 'avdet ü V : 'avdet E
15 Kırım Hânı ..... birin gönderdiler [Bu kısım E 83b'de kenar notudur. Uygun yeri olduğu düşünüldüğünden burada nakledilmiştir] E : — V
16 itâ'atlerinde E : itâ'atlarına V
17 sipâriş E : sipâris V

Ba'dehû Vezîr Serdâr-ı ekrem Toğna'dan teveccüh etdiler. Pahşa'ya, ba'dehû Fö[l]dvar'a, ba'dehû Cankurtaran menâzillerinde oturak olup, donanma şaykaları ve gemileri[1] ile zahîreler ve donbaz gemiler ve keresteler, cisirler içün müstevfâ. Cankurtaran'da iskele kurup, müşâverede idiler. Ve Budun'da olan 'Ali Paşa ve Sinân Paşa ve ağalar, ordu-yı hümâyûna gelüp, Serdâr Vezîr Mehmed Paşa ile müşâverede.

Ve küffârdan haber alınmağın: "Peşte'de taburları olup ve dernek üzere oldukları mukarrer. **[E 84a]** Ve[2] dahi Peşte'den köprüler kurup, Kovun Adası'nda cem'iyyet ile taburun geçürüp, Vasıt'dan arabaları ile zahîreleri gelüp ve Kızlar Adası'nda dahi köprüleri mukarrer. Bir tabur da Kız[lar] Adası'nda olduğun dutulan dillerden haber alınmışdır" deyü i'lâm etdüklerinde, müşâvere edüp: "İbtidâ[3] Kovun Adası'nda köprü kurulsun. Ba'dehû serdengecdiler tahrîr olunup, keferenin taburuna 'azîmet olunsun. Tabur fethi[4] inşâ'allâh nasîb oldukda, ba'dehû Peşte'ye mübâşeret olunur. Ve Eğri Beylerbeyisi, askeri ile Hatvan'dan Peşte'ye, dahi Peşte yakasından alayların saf edüp, hâzır durup, Kovun Adası'ndan gâzîler kefere[y]i taburlarından tüskürüp, ba'dehû Peşte yakasında hâzır olan askerler imdâd edeler, ol vakit Peşte'ye üşündü olur" deyü tedbîr etdiler. Ve Cankurtaran yalısında şaykalar ve gemiler ve köprü içün donbaz gemileri ve kereste gemilerin bir yerde cem' olup ve Budun Kal'ası yalısında olan dahi şaykalar donanup, 'azebân ağaları ile neferât ve Budun **[V 171b]** Kapudânı, kürekçileri ile hâzır olup, Görez-İlyâs Sahrâsı'nda Budun gâzîleri alay bağlayup.

Ve mâh-ı cumâdelûlâda, Serdâr Vezîr Mehmed Paşa, ordu ile alaylar ile Budun Vilâyeti'ne teveccüh etdüklerinde, Kaya-burnu'nda, Nehr-i Tuna yalısında adaya karşu köprü ta'mîrine münâsib yer görülüp, sâbıkda merhûm ve mağfûrun leh Sultân Süleymân Hân hazretlerine bir def'a köprü[5] ta'mîr edüp, Kovun Adası'nda fütûhâtlar olmağın, girü ol cisir yerine köprü binâsın etmek münâsib gördüler. Dahi ol günde alaylar saflar düzüp, Görez-İlyâs'dan Budun askeri, alaylar ile Kaya-burnu bir mîl mikdârı Budun Kal'ası'ndan girü olmağın, Budun Kal'ası'nın ağaları ve gâzîleri ve kapu-kulları cebe vü cevşenlü, eğer süvârî ve eğer piyâde saflar ile istikbâl içün, Vezîr Serdâr Mehmed Paşa'ya ta'zîm ile alaylar bağlayup, selâma durup, asâkir-i İslâm leb-i Nehr-i Tuna kenârında kondular. Ve[6] kat kat küffârun taburlarına mukâbele adaya alaylar gösterdiler. Ba'dehû asâkir-i İslâm at arkasında iken, mezbûr sahrâda

1 gemileri V : gemiler E
2 Ve V : — E
3 İbtidâ E : — V
4 fethi V : feth E
5 köprü V : cisir E
6 kondular. Ve V : — E

Tuna kenârında Kaya-burnu cânibinde otak u çadırlar kurdular. Ve ordu-yı hümâyûn Nehr-i Tuna[1] kenârında kondular. Ve yüz yirmi şâhî darbuzanları ordu başında kā'ide üzere dizdiler. Ve Budun askeri ve beylerbeyi[si] olan 'Ali Paşa ve[2] Kanije Beylerbeyisi olan Hasan Paşa'ya[3] hil'atler ihsân olunmağın ve sâyir paşalara ve sancak-beylerine ve kul ağalarına hil'atler ihsân etdiler[4]. Ve her birine iltifâtlar olunup[5], ba'dehû selâmlayup, Budun Kal'ası'na teveccüh etdiler; fî 5 cumâdelûlâda sene 1012[6]. **[E 84b]** Vezîr-i ekrem Serdâr Mehmed Paşa cemî' ağalar ve beyler ile köprü tahmîn olıcak Nehr-i Tuna yalısına ağalar ile varup, dahi şaykalar ve[7] gemiler topların atarak şenlikler ile Nehr-i leb-i Tuna kenârında lenger[8] bıragup, limana girdiler; Kaya-burnu mukābilidir. Ve Budun'da olan şaykalar da ve gemiler de dâhil oldular. Ve köprü kerestelerin getürüp ve köprü[yü] tahmîn edüp, ba'dehû[9] **[V 172a]** ibtidâ başdan[10] mi'mârlar ve neccârlar ve Budun Kapudânı ve ağaları[11] ve 'azeb ağaları, neferâtları ile hâzır olup ve[12] üstâdlar cem' olup, evvel-i vakt-i duhâda mübâşeret etdiler. Ve Yeniçeri Kethudâsı, ocak mi'mârları ile bir cânibden köprü binâsına mübâşeret[13] edüp, rûz [u] şeb meş'aleler ile cisir[14] ta'mîrinde. Ve sâbıkā Bosna Beylerbeyisi olup, ba'dehû Hersek Sancağı ile ber-vech-i arpalık[15] zabt ederlerdi. Serdengeçdi olup, bin nefer[16] Bosna'nın nâmdâr yiğitlerinden tüfeng-endâz piyâde olup ve Silâhdâr Ağası Küçük 'Osmân Ağa ve Kâtibi Fedâyî Efendi ve altı bölük nâmdârlarından ve kuloğullarından ber-murâd olmak şartıyla ba'zılar beşer[17] akça terakkî ile bin mikdârı nâmdâr gāzîler defter oldular. Ve yeniçeriden ve cebehâneden ve topcıyândan ve arabacıyândan ve garîb yiğitlerden ve Rumeli askerlerinden yedi bin mikdârı serdengeçdi tahrîr olunmağın, dört 'aded darbuzanlar hâzır etdiler. Ve serdengeçdiler mukaddem adaya geçüp, meteris bağlayup, ba'dehû cemî' asâkir-i İslâm Kovun Adası'na geçüp: "Ba'dehû Peşte'ye geçmek âsân olur[18]" deyü köprü donbazların Nehr-i Tuna üzere bağlayup, ikdâmda oldukda.

1 Tuna V : Tuna'nın E
2 ve V : Vezîr E
3 Paşa'ya V : Paşa E
4 etdiler E : ederler V
5 olunup V : olup E
6 fî ..... 1012 E : — V
7 ve V : ile E
8 lenger V : lengerlerin sevâhilde E
9 ba'dehû E : — V
10 başdan V : başın ve E
11 ağaları V : ağalar E
12 ve V : — E
13 etdiler ..... mübâşeret E : — V
14 cisir V : cisri E
15 arpalık E : arbalık V
16 nefer V : neferler E
17 beşer V : beşerer E
18 olur E : + olur V

Ve Bosna Beylerbeyisi olan Deli Hasan Paşa Gelibolu'dan 'azîmet edüp[1], mâh-ı rebî'ulâhır gurresinde[2] mahrûse-i Edirne'ye dâhil oldukda, Edirne'nin Kadısı[3], lâzım olan zahîrelerin şehirden alıverdiler. Ba'dehû menâzil kat' ederek Belgırad'a dâhil olduklarında, anbardan zahîrelerin tevzî' etdiler. Ba'dehû Sirem Sahrâsı'na geçüp, dahi Osek Köprüsü üzerinden 'ubûr etdiler.

Dahi mâh-ı cumâdelûlânın on birinci günü orduya dâhil oldular. Bir mertebe alaylar ile Bosna'nın[4] sancak-beyleri ve alay-beyleri ve zu'amâları ve ehl-i tîmârı bir cânibde cebe vü cevşenleri[5] kostanicseleri ve[6] kisveleri kānûnları üzere alayları başka, Beylerbeyisi olan Hasan Paşa ile ve başka Anadolu'dan geçüp, Celâlî iken ibâ edüp, rûy-gerdân olan tâyife bir alay gürûh, Şâhverdi Ağa başları, yedi sekiz bin mikdârı süvârî, ba'zılar cebe vü cevşenlü ve ba'zıları **[V 172b]** 'azebistân tarzında Budun gāzîleri teferrüc edüp, orduya[7] dâhil olduklarında, bir fezâ' koparup[8], atlusu bir gürûh ile çadırlara girdiler. Ba'dehû köprü başında Vezîr Serdâr-ı ekrem[9] Mehmed Paşa, Tuna yalısında cisir ta'mîrinde iken Hasan Paşa'nın alayları[10] ile Bosna gāzîleri, Tuna kenârında adaya karşu saf olup **[E 85a]** durdular. Ve Hasan Paşa köprü başında Vezîr Serdâr hazretlerinin hâk-i pâylarına yüz sürüp ve yanınca olan beyler ve alay-beyleri dahi[11] Şâhverdi Ağa hâk-i 'izzetlerin bûs edüp[12], kānûnları üzere hil'atler ihsân etdiler*. Ba'dehû alayları çadırlarına dâhil oldular. Ve cisir de itmâm olmağa beş altı donbaz gemileri ancak adaya kavuşmağa kalduğunda ikdâm etdiler. Lâkin serdengeçdiler bir arada hâzır olup, köprü itmâmına tevakkuf etmeğin, şaykalar da Nehr-i Tuna kenârında durup, askere muntazırlar. Serdengeçdi üzerine hâkim olan Dervîş Paşa'ya fermân olunup: "Şaykalar ile gemiler ile serdengeçdiler karşu adaya 'ale'l-'acele teveccüh etsünler" deyü fermân olunmağın, "Köprü de inşâ'allâh cüz'î kalup, dört beş donbaz gemileri fi'l-hâl birikür" deyü[13] üzerinde olan mi'mârlar ve neccârlar çalışurlardı. Mezbûr Dervîş Paşa, cebe vü cevşen ile ve tevâbi'âtı yanında piyâde olup, şaykalar ile asker-i İslâm'a vedâ' edüp, Bârî

1 'azîmet edüp E : geçüp V
2 gurresinde V : gurresinden E
3 Kadısı V : Mevlâsı E
4 Bosna'nın E : Bosna V
5 cevşenleri E : cevşenlü V
6 ve V : ile E
7 orduya E : ordu V
8 bir fezâ' koparup E : — V
9 -ı ekrem E : — V
10 alayları V : alaylar E
11 dahi V : — E
12 hâk-i ..... edüp V : dahi yüz sürdükden sonra E

* Bosna Beylerbeyiliği tevcîh edilen Deli Hasan Paşa, metnimizde olduğu gibi ordu Budun civârında Kaya-burnu denilen yerde köprü yapımı ile meşgulken değil, ordu Fö[l]dvar'da iken gelip, mülâkî olmuştur (Peçuylu, II,270; *Fezleke*, I,196; Na'îmâ, I,327). *Nuhbe*, Hasan Paşa'nın Mohac'da orduya geldiğini bildiriyor (bk.s.214).

13. birikür" deyü V : biriküp E

Te'âlâ hazretlerine tazarru' u niyâzda olup[1], Serdâr Vezîr Mehmed Paşa dahi icâzet verdiler. Hayr du'âlar[2] ile şaykaya girüp ve dört toplar ile ve cebehâne ile serdengecdiler gemilere dolup, adaya teveccüh etdiler. Mübârek sâ'atde adaya çıkduklarında[3], fi'l-hâl meydânda meterisler kazup, bir cânibden şaykalar asker geçürüp, bir vakit hâlî olmayup, meydânda meteris düzüp, toplar kurup, bir sâ'at içinde yedi sekiz bin nefer serdengeçdiler geçürüp ve asâkir-i[4] İslâm Tuna yalısında kat kat alaylar saf durup, atlar üzere cebe vü cevşenler ile köprüye muntazırlar olup, 'ubûr etmek murâd ederler. Ve çadırlarda olan asâkir, sahrâda niyâzda. Göz yaşların döküp, Hakk Te'âlâ hazretlerinden imdâd taleb ederler. Ve köprü[5] dahi itmâm olmayup, Tuna'nın bir mikdâr muhâlif rüzgâr sebebinden[6], **[V 173a]** salundusu olup, donbaz gemileri hezâr ikdâmlar ile döşenürdü. Şaykalar da eğlenmeyüp, asker geçürmede. Lâkin takdîrullâhda kazâ vü kader, cisir eğlenüp: "Ancak dört gemiler ile adaya kavuşup, temâm olur" deyü askerler muntazırlar iken, küffâr-ı hâksâr Kovun Adası'nda taburları içre hareket olur. Bir gürûh dört alay şerkad[e], gök demürlü süvârî kefere havlayup, meterislerde olan serdengecdiler üzere saf olup, hücûmlarında oldular. Meterislerde olan gâzî vü mücâhidler, top u tüfengler ile keferenin üzerine yağmur misâl saçdılar. Ve cân ü[7] dilden muhârebe vü mukâtele olup ve orduda olan asâkir, köprü başında alaylar ile durup, mi'mârlar üzere ikdâm u hücûmlarda. Karşu yakada olan karındaşlarımıza[8] imdâd lâzım. Bir alay küffâr arasında kalup: "Yâ Rab, yâ Allâh" deyü herkes niyâzda. Ve şaykalar imdâd askerler geçürup, gâzîler muhârebelerde ve ceng ü kıtâlde[9]. Dervîş Paşa ağrıyup, arslan u bebr olup, **[E 85b]** yanlarınca gâzîler havlayup, dört beş def'a ortada hamle olup, kıtâl oldukda, gâzîler deryâ içre kalup, yedi sekiz bin mücâhidîn, yüz bin kefere-i fecerenin arasında kalduğunda, herkes kendülerinden ümmîzlerin kat' edüp, şehâdet arzûsu [ile] kefereye[10] gayret kılıcların çaldılar. Niçe bin küffârun[11] başların kat' edüp, gâzî olduklarında[12], ba'dehû bi-emrillâhi Te'âlâ ibtidâ Dervîş Paşa mecrûh olup, ba'dehû şehîd düşdüler. Ve Küçük 'Osmân Ağa ve Fedâyî Efendi, Kâtib-i Silâhdâr şehîd düşüp ve asker-i İslâma bir[13] perîşânlık düşüp, herkes cânlarından nevmîd olup, arka arkaya verüp, muhârebe[14] eder-

1 u niyâzda olup V : edüp E
2 du'âlar V : u du'â E
3 çıkduklarında E : çıkdukda V
4 asâkir-i E : asker-i V
5 köprü E : köprüyi V
6 sebebinden E : — V
7 cân ü E : cân V
8 olan karındaşlarımıza E : olanlarımıza V
9 ceng ü kıtâlde E : — V
10 kefereye V : kâfirlere E
11 küffârun E : kâfirun V
12 olduklarında V : oldukda E
13 bir E : — V
14 muhârebe V : muhârebeler E

lerken şehîd olur[lar]dı[1]. Ve ba'zılar mecrûh olup, bî-mecâl Tuna kenârına sürünüp, şaykalar ile halâs olurlardı[2]. Ve ba'zılar ceng ü harb ederek ada ile ılgayup, sür'atle Cankurtaran karşusu olup ve kal'adan gemiler gönderüp, gāzîlerden ba'zılar halâs oldular ve ba'zılar[3] şaykalar tedârük edüp, aşağa Kıral Bağçeleri câniblerinden halâs etdiler. Ve orduda olan askerler[4], ol câniblerde olan gāzîlere firâk ile hasretler çeküp, ziyâde gussa-dâr oldular. Kâfirler mağrûr düşüp, Müslümânlar Bârî Te'âlâ hazretlerine tevekkül etdiler: "İnşâ'allâhu Te'âlâ[5] **[V 173b]** fursat u nusrat yine bizimdir" deyü istiğfârda oldular. Ve köprü tedârüklerin battâl edüp, te'hîr etdiler; cisir nâ-temâm kalup, donbaz gemilerin karaya çekdiler. Ve sâyir şaykalar ve zahîre gemileri kenârda[6] Kaya-burnu altında limanda lengerler ile hâzır durup ve Bosna askeri karavullarda, cevânib-i erba'ada. Ve kefere tâyifeleri mağrûrlar idiler ve[7] taburlarından[8] yedi sekiz 'aded büyük[9] toplar getürüp, Tuna[10] yalısından meteris kurup, Müslümânlarun orduların, dahi çadırların döğüp, bir hafta 'ale't-tevâlî sabâh vakti topların getürüp, çadırları döğüp, ikindi vakti olduğunda girü topların kaldırup, taburlarına götürürlerdi[11].

Ve bin on iki cumâdelûlâsının[12] on yedinci günü kefere mağrûr olur*. Peşte'den Budun yakasına Görez-İlyâs mukābelesinde[13] donbaz gemilerinden bir cisir, Nehr-i Tuna üzere bağlarlar. Ahşamdan sabâha değin temâm[14] edüp, Peşte'den kebîr toplar kurup, dahi piyâde kefere[y]i[15] geçürüp, Tuna yalısında tabya eder. Kefere cânibleri[16] mağrûr; murâdı Tuna cânibini[17] zabt etmek kasdında. Ba'dehû Görez-İlyâs['ı] yürüyüş ile almak tedârükünde olur. Ba'dehû mâh-ı cumâdelûlânın on yedinci eyyâm, gemiler ile[18] on dört bin kefere-i fecere Peşte yakasından Görez-İlyâs altı mukābelesinde Nehr-i Tuna yalısında bir büyük tabya kesüp[19], köstebek misâl yerde meteris ve hendekler kesüp, bir kal'a toprakdan kulleler peydâ eder. Cevânib-i erba'ası[nda] toplar

1 şehîd olur[lar]dı V : şehâdet nasîb olurdu E
2 olurlardı E : olurdu V
3 ve ba'zılar V : ba'zıları E
4 askerler V : asker E
5 Te'âlâ V : — E
6 kenârda E : — V
7 mağrûrlar idiler ve E : mağrûr V
8 taburlarından V : + küffâr E
9 'aded büyük V : bin E
10 Tuna E : donanma V
11 götürürlerdi V : götürüp, küffârlar mağrûrlar E
12 cumâdelûlâsının : senesinde cemâzîlûlânın E : cumâdelevvelinin V
* Budun'da cereyân eden bu hâdiseler safer ayında olmuş görünüyor (*Fezleke,* I,196-199; Na'îmâ, I,327-332).
13 mukābelesinde V : mukābelesine E
14 temâm V : itmâm E
15 kefere[y]i V : kefere E
16 cânibleri V : cânibi E
17 cânibini E : cânibi V
18 Ba'dehû ..... ile E : Ve V
19 Peşte ..... kesüp E : — V

ile dizi[lü]p, on beş bin mikdârı kefere cengciler tüfengli[1] tedârük eder. Bu tedârük ile murâdları Görez-İlyâs üzere hücûm etmek ve bu ikdâmları bir gicede peydâ ederler. Sabâh vakti 'ıyân oldukda[2], Vezîr-i ekrem Serdâr Mehmed Paşa, ordu-yı hümâyûnda te'kîd buyurup, alaylar binüp, Rumeli Beylerbeyisi ve sancak-beyleri alayların bağlayup[3] ve Bosna Beylerbeyisi[4] ve Budun Beylerbeyisi alayların bağlayup ve[5] Budun'da olan gāzîler ile Görez-İlyâs câniblerinden saflar düzüp, çarkaya ta'yîn olup[6] ve Silâhdârlar Ağası Kız-kapan 'Ali Ağa'ya ihsân **[E 86a]** olunmağın ve Sol Gurebâ Ağalığı 'Ali Kethudâ'ya sadaka olup[7] ve Ebnâ'-i Sipâhiyân'a Sinân Kethudâ olmağın[8], 'Ulûfeciyân-ı Yemîn'e Müstedâm Kethudâ oldukda, Gurebâ'-i Yemîn'e Mustafa Kethudâ olmağın[9] ve dîğer Mustafa, Gurebâ'-i Yesâr'da[10] ve gayrileri kānûnları üzere silsile olup.

Ba'dehû mâh-ı cumâdelûlâda, kapu halkı bayrakların açup, silâhları ile alaylarda **[V 174a]** yemîn[11] ü yesârda saflar bağlayup ve Yeniçeri Kethudâsı olan Sefer Ağa, ocak zâbitleri ile alay bayrakların açup, şâhî darbuzanlar koşulup, topcular ve cebeciler kānûnları üzere alayda[12] saflarda, Tuna'ya karşu sahrâda karâr etdiler. Ve Budun kulları çarkacı olup, keferenin taburları üzere[13] hareket edüp, havlayup, küffârun taburu Nehr-i Tuna kenârında olmağın, karşu Peşte yakasında gemileri imdâdları gelürdü. Ve taburlarından topların, tüfenglerin izhâr ederler. Budun ve serhad gāzîleri, bayrakları ile[14] havlayup, guluvv etdüklerinde, bir uğurdan âteş ü fınduklar saçup dahi kunbaralar ile gāzîlere ıztırâblar hâsıl olurdu. Gönüllüler ve dahi serdengecdiler ve Budun gāzîleri Görez-İlyâs altından meterisler peydâ edüp, toplarına siper olurdu. Ve başka tahtadan meteris damları edüp, toprak doldurup, bir alay piyâde gāzîler meterislerden muhârebeler ederlerdi. Ve Budun Kal'ası['na] havâle idi; her gâh Budun kullelerinden keferenin taburlarına toplar savurup, imdâd olurdu. Ve küffâr dahi Peşte'den alaylarımıza karşu topların gönderüp, Hakk Te'âlâ hazretleri[15] hıfz ederdi. Ve ol günde gāzîler gayret edüp, tabyaya akınlar salup, Rumeli kalkanların yüzlerine dutup, Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerine sığınup, bir def'a yürüyüş etdiler. Kefere câniblerinden 'alevlü[16]

1 beş bin ..... tüfengli E : tüfengli cengciler V
2 oldukda V : oldu E
3 alayların bağlayup E : alaylarına V
4 Beylerbeyisi V : + alayların E
5 alayların ..... ve V : — E
6 olup V : olunup E
7 sadaka olup V : ihsân olunmağın E
8 olmağın V : olunmağın E
9 olmağın V : olunmağın E
10 dîğer ..... Yesâr'da V : ve Gurebâ'-i Yesâr'da dîğer Mustafa Kethudâ olup E
11 yemîn V : yemîne E
12 alayda E : — V
13 taburları üzere V : taburlarına E
14 bayrakları ile E : + bayrakları ile V
15 hazretleri E : — V
16 'alevlü E : 'alevler V

kunbara âteşleri ve toplardan saçmalar ve pırankı tüfengler ile gāzîler üzere[1] saçılurdu. Niçeler mecrûh olup[2] ve niçeler şühedâ zümresine ilhâk olunduğunda inşâ'allâh iştibâh yokdur. Ve şâhî darbuzanlardan tabyaya havâle kurulup ve Görez-İlyâs bayırına toplar çıkardılar, keferenin tabyalarına fınduklar gönderdiler. Beyne's-salât[eyn] zemânı yevmü'l-isneynde bi'l-ittifâk dört cânibden Budun gāzîleri ve serdengecdiler ve Rumeli askerinden piyâde olup, şecâ'at sâhibleri ve Bosna ve serhad ağalarından ve bölük halkının gönüllülerinden ve kul-oğullarından, dahi yeniçeri ve gılmân-ı 'acemiyân ve Firenk Beyi, Semendire gönüllüleri ve Firenkler[3] **[V 174b]** bir uğurdan Bârî Te'âlâ hazretlerinden niyâz u tazarru' birle hâcât dileyüp, imdâd taleb etdüklerinde, 'inâyet-i Hakk yetişüp, gāzîler bayrakların açup yürüdüklerinde, tabyada atılan toplarına bakmayup, Tuna kenârında olan tabya ve çevirdükleri hendeklerde olan küffâr-ı fecere-i bî-dîn karârı firâra tebdîl edüp, Nehr-i Tuna'ya[4], gemilerine doğru ibâ etdüklerinde, gāzîler ağruyup[5], her biri bebr u peleng oldular. On beş bin kefereden **[E 86b]** cüz'î kurtulup, inşâ'allâh ol cengde olan fütûhât, 'ibret-nümâ[6] olduğu mukarrer. Hakk Te'âlâ hazretlerinin[7] 'inâyet ü ihsânı, guzât-ı İslâm'a bir sâ'at içinde zuhûr etdi. Bir alay kâfirler mağrûr, peydâ etdükleri bir gice içinde bir tabya, lâkin toprakdan bir kal'a idi. Ol kadar toplar ve pırankı ve[8] tüfengler ve cebehâne koyup ve şol kadar cengci kefere ile[9] asâkir-i İslâm muhâsara etmek lâzım gelse, bir niçe eyyâm muhârebe olurdu. Hakk sübhânehû[10] ve Te'âlâ'nın kullarına bir anda nasîb etdi. Evvelki mahzûnlukları mukābelesinde feth-i tabya müyesser oldu. Ve dutulan dillerden nakl olunur ki, on beş bin keferenin imdâdları geçüp, kal'a misâl tabya etdükde, maksûdları Görez-İlyâs üzere yürüyüş edüp, ba'dehû Budun Kal'ası'n muhâsara etmek imiş[11]. el-Hamdü lillâhi Te'âlâ bu kadar nüfûs tu'me-i şemşîr olup[12], fetihler müyesser oldu. Ve on dört pâre topların ve bir mikdâr cebehânelerin kabz etdiler; mîrî içün zabt olunmağın. Ve ol gün asâkir-i İslâm mesrûr dönup, çadırlarına geldiler*.

Vezîr-i ekrem Serdâr hazretleri, mezkûr hizmet mukābelesinde dil ü baş getüren gāzîleri ber-murâd edüp, ba'zılarına dirlikler ve ba'zılarına terakkîler ihsân etdiler. Ve Budun gāzîlerine murâdları üzere ihsânlar olmuşdur. Ve bu

1 gāzîler üzere E : + gāzîler üzere V
2 olup V : olurdu E
3 Firenk ..... Firenkler E : itâ'at eden Firenkler V
4 Tuna'ya E : Tuna V
5 ibâ ..... ağruyup E : kaçup, gāzîlerün V
6 nümâ V : nümâyân E
7 Te'âlâ hazretlerinin V : Te'âlâ'nın E
8 ve E : — V
9 ile V : — E
10 sübhânehû V : tebâreke E
11 imiş V : imişler E
12 şemşîr olup V : şemşîrden geçüp E

* Budun'da cereyân eden bu hâdiseler safer ayında olmuş görünüyor (*Fezleke*, I,196-199; Na'îmâ, I,327-332).

Fakîr [ü] bî-çâre ol seferde ba'zı hizmetimiz olup, bin on târîhinde Budun muhâfazasında me'mûr olup, gāzîler ile[1] toprak kullede niçe husûs müşâhede olunmağın, serhad ahvâlleri[2] beyânında mübâlaga 'add olunmayup, mâ vaka'a olanlar zikr olunmuşdur. **[V 175a]**

Ve mâh-ı cumâdelûlânın evâhırında ordu-yı hümâyûn, Kaya-burnu menâzilinden 'azîmet olunup, Görez-İlyâs altında sahrâda kondular[3]. Budun Kal'ası'nın hendeklerin cemî'[4] asâkire te'kîd edüp, birkaç günde ayırtlayup[5], toprakların çeküp, düzlediler.

Ve mâh-ı mezbûrda kefere tâyifesi Koyun Adası'nın içinden donanma gemilerine nısfu'l-leylde Tuna kenârına gelüp, tüfengli kefere nısf-ı gicede ürkündü etdiler. Şaykalarda cengciler gāfil değil idi[6]. Bir mikdâr karavullarda olan paşalar ve çadırlardan beyler varduklarında, kefere firâr ederler. Ve Peşte yakasında olan olan kefere, Kızlar Adası'na köprülerinden 'ubûr ederler, Eski Budun câniblerine geçmek murâd ederler. Ve Tuna üzere cisir kurup[7], Eski Budun'dan aşağa bir mikdâr küffâr geçüp, Vişegrad'a doğru tabur bağlayup, derin hendek çevirüp, tedârükde.

Vezîr Serdâr Mehmed Paşa'ya haber gelür. Beylerbeyilere tenbîh olur; alaylar etdiler. Ve kapu-kullarına fermân olup, bir 'azîm alay etdiler. Bir ferd te'hîr etmeyüp[8], hâzır [u] âmâde oldular. Vezîr Serdâr-ı ekrem dahi binüp, Eski Budun cânibine teveccüh etdiler. Ve çarkacılar ilerüde ve Budun gāzîleri Vişegrad Kal'ası'na[9] doğru ılgarda. **[E 87a]** Ve küffâr-ı hâksâr taburlarından bir alay şerkade[10] alayı çıkup, Kızlar Adası üzere kurulan köprüden 'ubûr ederler. Eski Budun yolunda gāzîler ile çarkalaşurlar. Bir mikdâr baş u dil getürdüler. Vezîr Serdâr olan Mehmed Paşa dilleri söyledüp, ba'dehû harca sürdüler ve getürenlere[11] terakkîler ve dirlikler aldılar. Ve mâh-ı mezbûrda ol gün Eski Budun'da bir mikdâr ceng u kıtâl oldu. Ba'dehû kefere-i bî-dîn gayri muhârebe etmeyüp, Vezîr[12] Serdâr Mehmed Paşa orduya teveccüh etdiler.

Ve mâh-ı cumâdelâhıre[n]un[13] gurresinde: "Şimden sonra rûz-i kāsım vakti[14] karîbdir" deyü Budun muhâfazasın ve sâyir kal'alar ahvâllerin görüp,

1 ile E : — V
2 ahvâlleri V : ahvâllerin E
3 kondular V : konulup E
4 cemî' V : cemî'i E
5 ayırtlayup E : atıltup ve V
6 değil idi V : değildir E
7 Eski ..... kurup E : — V
8 etmeyüp V : etmediler E
9 Vişegrad Kal'ası'na E : Vişegrad'a V
10 şerkade : شرقاد E : شرقات V
11 Vezîr ..... getürenlere E : — V
12 Vezîr V : + -i ekrem E
13 cumâdelâhıre[n]un : cemâziyelâhırda ve E : cemâziyelâhırun V
14 vakti E : — V

tedârükde oldular. Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr Murâd Paşa'[y]ı Budun muhâfazasına Serdâr etdiler. Ve Rumeli sancaklarından ba'zıların alıkoyup ve ba'zıların İstoni-Belgırad'a ve ba'zılar Rumeli câniblerine ve Bosna askeri Osek'de ve serhad kal'aları[1] muhâfazasına fermân etdiler. Ve Kanije'de Hasan Paşa ve yeniçeri[2] ve Eğri Kal'ası'na yeniçerilerden[3] **[V 175b]** nevbetci gönderüp ve Budun'da Turnacı-başı Bey-zâde[4] Hasan Ağa'ya Zağarcı-başılık ile Budun Kal'ası'nda yeniçerilere[5] Serdâr kılup[6] ve üç bin yeniçeri Budun'da nevbetci mevcûd[7] kalup ve Kanije'de iki bin yeniçeri ve İstoni-Belgırad'a bin nefer yeniçeri nevbetci kalup[8] ve Eğri Kal'ası'nda iki bin nefer yeniçeri nevbetci kalup ve bin nefer[9] cebeci, Budun'da nevbetci ve iki yüz nefer topcu[10] ve sâyir kal'alarda cebeciler ve topcular ve arabacıyân-ı top kalup ve Budun'da terakkîli sipâhîler ve kul-oğullarından 'atîk ü cedîd iki bin nefer[11] ta'yîn idi. Ve Eğri Kal'ası'nda kul-oğulları bir mikdâr ve Kanije'de sipâhîler ve kul-oğullarından yedi yüz nefer ta'yîn idi. Ve İstoni-Belgırad'da beş yüz kul-oğulları kalup ve her birine va'deler olup ve mevâciblerin ve zahîrelerin hazîneden edâ etdiler. Ve Budun Beylerbeyisi 'Ali Paşa'ya, Vezîr[12] Rumeli Beylerbeyisi olan Murâd Paşa'ya hil'atler ihsân etdiler. Ve Budun Kal'ası'n Hakk Te'âlâ hazretlerine[13] sipâriş edüp, dahi gemilerde olan zahîre ve cebehâne[y]i Budun anbarına teslîm etdiler. Dahi[14] şaykalar ve gemiler Belgırad'a 'azîmet edüp[15].

Vezîr Serdâr-ı ekrem[16] Mehmed Paşa dahi[17] mâh-ı cumâdelâhırede asâkir ile Cankurtaran Palankası'na teveccüh etdiler. Ve: "Peşte'de olan kefere taburları Ostorgon ve Komaran câniblerine gitdiler" deyü haber bilinüp. Ve Serdâr Vezîr hazretleri mâh-ı cumâdelâhırede Osek Köprüsü'nde[18] karâr etdiler. Ve Baş-defterdâr olan Ahmed Efendi, Rumeli'nde tahsîl etdükleri hazîneden kapu-kullarının ve serhadlünün[19] masar sene 1012 mevâciblerin, bâkî kulları ile mâh-ı cumâdelâhırenin on beşinde Osek Köprüsü'nde ordu-yı hümâyûna dâhil olup[20] ve eyyâm-ı mezbûrda yeniçerinin ve kapu halkının ve sâyir kul-

1 kal'aları V : kılâ'ları E
2 ve yeniçeri E : yeniçeriler V
3 yeniçerilerden V : yeniçeri E
4 -zâde V : -zâde'ye oldukda E
5 yeniçerilere V : yeniçeriye E
6 kılup V : kalup E
7 mevcûd E : — V
8 ve Kanije'de ..... kalup E : — V
9 nefer V : neferâd E
10 topcu V : + Budun'da nevbetci E
11 nefer V : — E
12 Beylerbeyisi ..... Vezîr E : Beylerbeyisi'ne ve V
13 Kal'ası'n ..... hazretlerine V : Hakk Te'âlâ'ya E
14 Dahi E : — V
15 edüp V : etdiler E
16 -ı ekrem E : — V
17 dahi V : + Budun Kal'ası'nı Allah'a ısmarlayup E
18 Osek Köprüsü'nde E : Osek'de V
19 serhadlünün E : serhadlerin V
20 olup V : etdiler E

ların mevâciblerin[1] tevzî' etdiler. Ve rûz-i kāsım günleri idi. 'Ale'l-'acele te'kîd fermân olunup: "Belgırad'a varılınca mevâcibleri devr edesiz" deyü bölük kâtiblerine tenbîh edüp, her menâzillerde tevzî' olunurdu.

Ve Belgırad'da Vezîr-i ekrem Mehmed Paşa, Înehân Bey Sarayı'nda konup, kışlaya girdiler*. Bir 'azîm şitâlar olup ve bölük halkı dahi[2] devr olup, herkes kışlalarına gitdiler. Ve Yeniçeri Kethudâsı olan Sefer Ağa'ya icâzet olup, Âsitâne'ye 'azîmet etdiler. Ve bölük ağaları ve kâtibleri ve kethudâları **[V 176a]** icâzet alup[3], Âsitâne'ye gidüp, Belgırad'da Sol 'Ulûfeciler[4] Ağası olan[5] Alaca Mehmed Ağa[6] kalup ve Cebeci-başı ve Topcu-başı Âsitâne'ye ta'yîn olunmağın. Ve Defterdâr Kāyim-makāmı Tırban 'Ali Efendi ve Re'îs[ülküttâb] Uzun Efendi olup, Belgırad'da kāyim-makāmlardır. **[E 87b]**[7]

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de olan[8] Vezîr-i a'zam Hasan Paşa sadrda. Lâkin Celâlî Anadolu'da tuğyân üzere ve Serdâr Nasûh Paşa me'mûr olan beylerbeyiler ile ve kapu-kulları ile Kayseriyye'ye, ba'dehû Konya'dan[9] Akşehir'e gelüp: "Kara Sa'îd zorbası Kütahya üzerindedir[10]" derler. Mezbûr Serdâr Nasûh Paşa, Bolavadin'de Çay'da[11] dernek etmeğin, yirmi kıt'a şâhî darbuzanlar ordusunda hâzır[12] olup ve Segbân-başı Hüseyn Ağa, yeniçeriler ile ve bölük ağaları yanında, Anadolu eyâletlerinde altı bölük yoklanur. 'Ulûfelerin Serdâr Vezîr Nasûh Paşa'dan alurlardı .

Mâh-ı rebî'ulâhırda, Tavîl zorbası ve Kara Sa'îd zorbaları ve Karakaş ve Kalender-oğlu ve Gorgor-oğlu[13] biriküp, Çay'da kovan arısı misâllerinde bir gürûh bî-mezheb revâfız u devletsiz segbân, Türkman, Tat, bir alay 'âsî kavm gürleyüp, asâkir-i İslâm üzerine kasd ederler. Vezîr Nasûh Paşa gāfil iken, iki câniblerinden havlayup, bozdular. Bir mikdâr toplar ile tüskürüp, ba'dehû alaylar karışup, Vezîr Nasûh Paşa'nın segbânları ve sarıcaları meydân verüp, tüfeng[lü]lerin[14] Celâlî segbânları ile ittifâkları olmağın, bir mikdâr şikest olur. Ba'dehû Hakk Te'âlâ hazretleri Müslümânlara nusrat verüp, segbânları

1 mevâciblerin V : + masar sene 1012 E
* Serdâr Mehmed Paşa rebî'ulâhırın 14'ünde dönüp, evâhırında Belgırad'a ulaşmış ve kışlaya girmiştir (*Fezleke*, I,199; Na'îmâ, I,332-333).
2 dahi V : — E
3 alup E : ile V
4 'Ulûfeciler E : 'Ulûfeciyân V
5 olan V : — E
6 Ağa V : + Belgırad'da E
7 ve ..... -makāmlardır [E 87b'nin üstünde ayrıca "Sene ihdâ ve 'aşere ve" kaydı vardır] E : olup V
8 olan E : — V
9 Kayseriyye'ye, ba'dehû Konya'dan V : Kayseriyye'den Konya'da, ba'dehû E
10 üzerindedir V : üzere E
11 Çay'da E : Cay'da V
12 hâzır V : — E
13 ve Gorgor-oğlu E : — V
14 tüfeng[lü]lerin E : — V

döndürüp, zîr ü zeber etdiler. Vezîr[1] Nasûh Paşa, Karahisâr Sahrâsı'nda tekrâr dernek ederler.

Ve Âsitâne'de olan Yeniçeri Ağası, Vezîr olup[2], sadrda karâr ederler. Ve[3] Yeniçeri Ağalığı Ahmed Ağa'ya ihsân olunduğunda*, Kethudâ Bey cedîd olmağın ve Segbân-başılık Sefer Ağa'ya verilüp ve Pervâne Ağa Baş-çavuş olmağın[4]**.

Sene isnâ[5] 'aşere ve elf cumâdelâhıre[sin]de[6], Sadr-ı a'zam olan Yemişçi Hasan Paşa'ya gazab olunmağın[7], Celâlî'nin ihtilâli sebebi ve[8] ba'zı ahvâli sebebinden[9] katl olunduğu mukarrer. Hâtem-i şerîfi[10] Kapucular Kethudâsı olan Hüseyn Ağa Harem-i hümâyûn'a **[V 176b]** teslîm etdüklerinde, sa'âdetlü Pâdişâh Sultân Mehmed Hân hazretleri[11], Vezîr-i a'zamlığı mahrûse-i Mısır'da Vezîr 'Ali Paşa'ya fermân etdiler***. Ve hatt-ı şerîf sâdır olup[12], Âsitâne'ye da'vet etdiler. Ve Mısır'a Beylerbeyi, vezâret ile[13] Harem-i hümâyûn'dan Silâhdâr Ağa çıkup. Ve Kâyim-makâmlık Kâsım Paşa'ya sadaka olundukda, cemî'i vüzerâ'-i kirâm mübârek bâda geldiler. Vezîr Kâyim-makâm Kâsım Paşa****, Vezîr Mustafa Paşa, Vezîr Hızır Paşa, Vezîr Sûfî Sinân Paşa ve

1 Vezîr E : Ve V
2 olup V : — E
3 Ve V : — E
* Azledilen Sadrâzam Hasan Paşa'dan mührü alıp getiren Türk Ahmed Ağa, Yeniçeri Ağası olmuştur (*Nuhbe*, s.216; Na'îmâ, I,336). *Fezleke*'ye göre (1,200) ağalığın Ahmed Ağa'ya ihsân olunması, mührün Ali Paşa'ya gönderildiği 10 Cumâdelûlâ 1012 sıralarındadır.
4 olmağın : + Sâbıkâ Vezîr Cerrâh Mehmed Paşa sâhib-firâş oldukda merhûm olup E : olup. Sâbıkâ Vezîr Cerrâh Mehmed Paşa sâhib-firâş oldukda merhûm olup, sene 1011; câmi'inde defn olunur V
** Buralarda kronolojik olarak uygun olmadığı için metne almadığım kısımlarda Cerrâh Mehmed Paşa'nın 1011 ve 1013'te vefât ettiğinden bahseden bölümler vardır (bk. Metin, s.371n4 ve 393n15). Aslında mütekâ'id olan Cerrâh Mehmed Paşa 6 Şa'bân 1012'de vefât etmiştir (*Nuhbe*, s.221; Solak-zâde, s.685). *Fezleke* (I,241) vefât için 7 Şa'bân 1012 tarihini verirken, Sicill-i Osmânî (IV,138) 6 Şa'bân 1013 tarihini vermektedir ki her ikisi de yanlış gözüküyor.
5 isnâ V : + [Önce "ihdâ" yazılmış, sonradan altında "isnâ" şeklinde düzeltilmiştir] E
6 ve elf cumâdelâhıre[sin]de V : cemâziyelâhırda E
7 Paşa'ya gazab olunmağın V : Paşa'nın E
8 ve V : bâ'is olur E
9 sebebinden V : + sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem gazab etmeğin E
10 mukarrer. Hâtem-i şerîfi V : mukarrerdir. Vezîr-i a'zam olan Yemişçi Hasan Paşa'ya gazab olunmağın, hâtem-i şerîf E
11 hazretleri V : — E
*** Yemişçi Hasan Paşa 28 Rebî'ulâhır 1012'de azledilip, cumâdelûlânın 10'unda katledilmiştir. Sadrâzamlık Yavuz Ali Paşa'ya tevcîh edilip, Mısır'dan İstanbul'a davet edilmiştir (*Nuhbe*, s.216). *Fezleke* (I,200) azlin rebî'ulâhırın selhinde, Na'îmâ (I,340) ise sadece rebî'ulâhırda olduğunu söylemektedirler.
12 sâdır olup V : Mısır Vilâyeti'ne gönderdiler E
13 ile V : + (.....) E
**** Yemişçi Hasan Paşa'nın azlinden sonra Kaymakamlığa getirilen Cerrâh Mehmed Paşa nikrîs illetine mübtelâ olduğundan 8 Cumâdelâhıre 1012'de Şeyhülislâm'ın delâletiyle mütekâ'id olmuş, bunun yerine Kâsım Paşa Kaymakamlığa getirilmiştir (Hasan Bey-zâde, II,271; Peçuylu, II,257; *Nuhbe*, s.216; Solak-zâde, s.680-681; *Fezleke*, I,202; Na'îmâ,

Harem-i hümâyûn'dan Doğancı-başı Mustafa Ağa Mîrahûr-başılığa çıkup ve Silâhdâr Ağa Dâvud Ağa Kapucu-başılık ile çıkup ve Çukadâr Ağa, Nakkâş Hasan Ağa Kapucu-başı olup, dahi Top-hâne'de Nâzır olup[1].

Ve Şeyhülislâm hazretleri Büyük Hâce Efendi merhûm oldukda, Mehmed Efendi Şeyhülislâm olup[2] ve Sun'ullâh Efendi dâhi[3] merhûm olup*. Vezîr Kāyim-makām Kāsım Ağa Dîvân-ı hümâyûn'da[4] sadrda ve Kapudân Vezîr-i a'zam-ı sâbık Sinân Paşa.

Ve mâh-ı recebü'l-müreccebde[5] merhûm ve mağfûrun leh Sultân Mehmed Hân *'aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân***[6] dâr-ı fenâdan dâr-ı bekāya[7] rıhlet edüp, Şeh-zâde Sultân Ahmed Hân Pâdişâh-ı 'âlem-penâh olduklarında, taht-ı sa'âdete cülûs etdiler***.

Yevmü'l-erbi'âda Dîvân-ı hümâyûn'da, cemî'i vüzerâ'-i 'izâmlar ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve 'ulemâ'-i kirâm ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve defterdârlar ve Yeniçeri Ağası[8] ve erbâb-ı Dîvân **[E 88a]**[9] cem' oldular. Ve 'ulemâ vü meşâyihden gelüp, taht-ı sa'âdet taşra çıkup, sa'âdetlü Sultân Ahmed hazretleri cülûs etdiler. Vezîrler[10] ve 'ulemâ'-i kirâmlar[11] ve sâyir eşrâf, vakt-i mübârekde bey'at[12] edüp, hâk-i pây-i

---

I,339-340). Metnimizde, 40 gün kadar kaymakamlığı söz konusu olan Cerrâh Mehmed Paşa'dan bahsedilmemesi dikkat çekicidir.

1 ve Harem-i ..... olup E : — V
2 *olup* V : *oldukda* E
3 dahi V : — E

* Müellifimiz şeyhülislâmlarla ilgili bilgiler verdiği bu kısımda, muhtemelen sonradan yazmasının bir neticesi olarak büyük yanlışlıklar yapmaktadır. Metnimizin bu bölümlerinde 1012 senesinin cumâdelâhıre-receb arasındaki hâdiseler anlatılmaktadır. Halbuki Hoca Mehmed Sa'deddîn Efendi 12 Rebî'ulevvel 1008'de vefât etmiştir. Bundan sonra Şeyhülislâm olan ise Mustafa Sun'ullâh Efendi'dir. Eğer müellifimizin kasdettiği Hoca Sa'deddin-zâde Mehmed Çelebi Efendi ise o da iki kere getirildiği bu görevinde 5 Cumâdelâhıre 1024'te vefât etmiştir. Sun'ullah Efendi ise 8 Safer 1021'de vefât etmiştir. Metnimizin bu bölümünde Mehmed Efendi'nin Şeyhülislâm olduğundan bahsedilmektedir ki bu da yanlıştır. Çünkü bu sıralarda 26 Şa'bân 1011'de bu göreve getirilen ve 10 Muharrem 1013'te azledilecek olan Ebu'l-Meyâmin Mustafa Efendi Şeyhülislâm'dır (İ.H. Danişmend, *İOTK*, V,118-121).

4 Kāsım ..... hümâyûn'da E : — V
5 müreccebde V : + ve cemâziyelâhırda E

** "عليه الرحمة و الغفران = Allah'ın rahmet ve mağfireti onun üzerine olsun" anlamına gelen ve ölmüş kişiler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.

6 ve'l-gufrân V : Sa'îdü'l-hayât ve Şehîdü'l-memât, bin on iki cemâziyelâhırda Sultân Mehmed Hân E
7 dâr-ı bekāya V : dâru'l-karâr E

*** Sultân Mehmed 17 Receb 1012 gecesinde vefât etmiş, 18 Receb 1012 pazar günü Sultân Ahmed tahta cülûs etmiştir (*Nuhbe*, s.219,220). Diğer kaynaklar vefâtın da cülûsun da 18'inde olduğunu kaydediyorlar (Peçuylu, II,280,290; Solak-zâde, s.682-683; *Fezleke*, 1,219; Na'îmâ, 1,365,366).

8 ve ..... Ağası V : Dîvân-ı hümâyûn'da hâzır oldular. Ve Kürsü Ağası ve bölük ağaları E
9 Dîvân V : + ve E
10 Vezîrler E : — V
11 -i kirâmlar E : — V
12 bey'at V : teba'iyyet E

şerîflerine yüzlerin sürüp, 'azametlü Pâdişâh'ı 'izzet ile alkışlayup, ba'dehû kullarına selâm verüp, Harem-i hümâyûn'a[1] teveccüh etdiler.

Ve yevm-i mezbûrda[2], merhûm ve mağfûrun leh, cennet-mekân, firdevs-âşiyân, Gāzî[3] Sultân Mehmed Hân[4] cenâzelerin firâk [ü] zârlıklar ile[5] Harem-i hümâyûn'dan, Enderûn ağaları ve Dârü's-sa'âde Ağası ve cemî'[6] kulları, siyâh câmelere gark oldular; 'Arz-ı sa'âdet kapusundan çıkardılar, tâbût ile. Nemâzın edâ etdüklerinden sonra, vüzerâ'-i 'izâmlar ve 'ulemâlar firâk ile şemlelere gark olup, ba'zılar[7] siyâh 'alâmet başlarında, 'izzet ile getürüp, Ayasofya civârında olan türbede defn etdiler. Üzerine cüz'-i şerîfler tilâvet olunmağın ve rûhiyçün fukarâya tasadduklar ve ta'âmlar ve kırk gün 'aşr-hânlar ve eşrâf ziyâret etdiler. Ve mi'mârlar ta'yîn olunup[8], bir türbe ta'mîr etdiler; ve türbedârlar ta'yîn olunmuşdur. **[V 177a]**

Vezîr-i a'zam olan 'Ali Paşa'ya ulaklar gönderdiler. Ve memâlik-i İslâmiyye'de olan eyâletlere ve Rumeli câniblerine cülûs-i hümâyûn vâki' olduğun bildürüp ve her şehirde[9] nidâlar olup, Sultân ibnü's-Sultân Ahmed Hân cülüs-i hümâyûn etdüklerin bildürüp ve hutbe-i şerîf kırâ'atin te'kîd etdiler. Ve tuğrâ-yı şerîf Sultân Ahmed nâm-ı şerîflerine göre izhâr etdiler.

Ve ol vakitden mukaddem Cerrâh Mehmed Paşa, Vezîr-i a'zam-ı sâbık hayâtda idi. Lâkin şikest olup, mâh-ı şevvâlin nısfında merhûm olup, câmi'inde defn olunmağın[10]*.

Ve Hâdım Yûsuf Paşa Bağdâd'dan 'azl oldukda, Diyârbekir'de eğlenüp ve Hâdım Husrev Paşa Diyârbekir'de ma'zûl olur, dâhi[11] 'Acem seferine giderler. Ve Anadolu'da Celâlîlerün tuğyânları mukarrer. Lâkin 'Ali Paşa'ya tevakkufda idiler. Merkūm 'Ali Paşa, Vilâyet-i Mısır'dan teveccüh ederler. Ve[12] Kuds-i şerîf'e uğrayup[13], ba'dehû Eyâlet-i Şâm-ı şerîfe 'azîmet ederler. Bir iki gün ziyâret ederler[14], Beylerbeyisi olan Ferhâd Paşa istikbâl ederler. Dâhi[15] Şâm-ı şerîf Eyâleti tekrâr mukarrer oldu.

1 hümâyûn'a V : hümâyûn'larına E
2 yevm-i mezbûrda V : yevmü'l-mezbûrda E
3 cennet-..... Gāzî E : — V
4 Hân E : — V
5 ile V : — E
6 Ağası ve cemî' V : ağaları ve cemî'i E
7 şemlelere ..... ba'zılar E : — V
8 olunup V : — E
9 şehirde V : şehirlerde E
10 Ve ..... olunmağın E : — V
* Cerrâh Mehmed Paşa şevvâlin nısfında değil, 6 Şa'bân 1012'de vefât etmiştir (*Nuhbe*, s.221; Solak-zâde, s.685; ayrıca bk. Metin, s.371n**).
11 olur, dahi E : olup V
12 Ve V : — E
13 uğrayup V : uğrarlar E
14 Bir ..... ederler E : — V
15 Dahi E : — V

Der-vakt-i Vezîr-i a'zam[1] 'Ali Paşa be-Âsitâne[2] 'adâlet kerde der-Âsitâne

Ve bin on iki târîhinde vâki' olan seferlerin birisi dahi Üngürus seferleridir ki zikr olunur[3].

Ve Mısır'dan, Vezîr-i a'zam olan 'Ali Paşa, mâh-ı recebü'l-müreccebde Âsitâne'ye dâhil oldular. Eski-odalar'da Ferhâd Paşa Sarayı'nda kondular. Ba'dehû[4] bir hafta dîvân edüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerini kânûn üzere Vezîr-i a'zam ve sâyir vüzerâ'-i 'izâmlar ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve Tevkî'î Paşa ve defterdârlar ve Yeniçeri Ağası olan Ahmed Ağa ve ocak ağaları ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve bölük ağaları ve erbâb-ı Dîvân ve 'ulemâ ve Nakîb-i eşrâf ve meşâyihlerden ve kapu-kulları fi'l-cümle bir mübârek **[E 88b]** evkâtda alaylar olup, sa'âdetlü Pâdişâhımızı deryâdan kayık ile[5] Eyyûb-i Ensârî hazretlerinin Türbe-i şerîflerine teveccüh etdiler. Saray halkı ve[6] Bâb-ı sa'âdet ağaları ve Silâhdâr Ağa ve Çukadâr ve Rikâbdâr[7] ağalar ve Doğancı-başı ve[8] sâyir kulları, köşk önünden kayıklar ile ve Bostancı-başı olan Dervîş Ağa; ba'dehû[9] şenlikler olup, gemilerden ve Saray-burnu'nda olan toplar ile[10] iki def'a şenlik fermân etdiler. Ba'dehû hazret-i Eyyûb-i Ensârî *'aleyhi'r-rahmetü'l*[11]*-Bârî** hazretlerinin türbe-i şerîflerinde hayr[12] du'âlar ile **[V 177b]** kılıc kuşandılar**. Ba'dehû kurbânlar ve sadakalar[13] bezl olup, sa'âdetlü[14] Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri[15] karadan, mücevher rahtlu yedekler ve atlara süvâr oldular. Kulları solaklar ve şâtırlar ve yeniçeriler altun üsküflü. Vezîr-i a'zam olan 'Ali Paşa, Vezîr Kāsım Paşa, Vezîr-i a'zam-ı sâbık Kapudân Cıgal-zâde Sinân Paşa, Vezîr Kurd Paşa, Vezîr Hızır Paşa, Vezîr Dâvud Paşa cedîd ihsân olunmağın, Vezîr Mustafa Paşa, Vezîr Sûfî Sinân Paşa ve Tevkî'î Mu'allim-zâde ve Hamza Paşa ve Defterdâr

1 a'zam V : + olan E
2 be-Âsitâne V : der-sefer-i Üngürus refte ve Belgırad'da merhûm şude. 'An-cânib-i mahrûse-i Mısır sitâde; cumâdelûlâ fî sene 1012. Ve Âsitâne'de E
3 der-Âsitâne ..... olunur E : — V
4 Ba'dehû E : — V
5 ile V : + hazret-i E
6 ve V : — E
7 ve Çukadâr ve Rikâbdâr V : Rikâbdâr ve Çukadâr E
8 ve V : — E
9 ba'dehû V : + ve E
10 toplar ile V : topları E
11 'aleyhi'r-rahmetü'l V : rahmetullâhi'l E
* "عليه الرحمة البارى = Allah'ın (Bârî'nin) rahmeti onun üzerine olsun" anlamına gelen ve ölmüş kişiler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
12 hayr V : + u E
** Pâdişâh 1 Şa'bân 1012 cumartesi günü Eyüp'te kılıç kuşanmıştır (*Nuhbe*, s.221; Solak-zâde, s.685; *Fezleke*, I,223; Na'îmâ, I,377).
13 sadakalar E : tasadduklar V
14 sa'âdetlü E : — V
15 penâh hazretleri V : — E

Şems Efendi ve Mehmed Efendi ve Mim Efendi Re'îs Efendi ve 'Osmân Efendi Tezkire-i Evvel, Es'ad Efendi Tezkire-i Sânî, Defter Emîni olan[1] 'Abdî Efendi ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve sâyir a'yân-ı Devlet, ta'zîm ile kā'idelerince saf dutup yürüdüler idi[2]. Edirne-kapusu'nda ehl-i esnâf ve bâzergânlar metâ'larından sa'âdetlü Pâdişâhımıza pîşkeş, atları[3] ayağına atlas u serâser ve akmişe toplar ile döşenüp, kānûnları üzere solaklara ve serrâclara in'âm der-bahş etdiler. Ve kurbânlar zebh etdiler. Ve İstanbul içre teveccüh etdiler[4]. Halk-ı 'âlem ganî vü fakîr çarşu başlarında dükkânlarda ve[5] hânelerde zükûr [ü] inâs bir uğurdan hayr[6] du'âlar etdiler. Ba'dehû kapu-kulları Saray-ı hümâyûn'da saf dutup, âdâb üzere selâma durup, 'azametlü Pâdişâh-ı 'âlempenâh kapu-kullarına selâm verüp, içerü Harem'de taht-ı sa'âdetlerine cülûs etdiler. Ve Anadolu seferinde olan kapu-kulları kışlaya, Âsitâne'ye dâhil oldular.

Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa Dîvân-ı hümâyûn'da, Es'ad Efendi Rumeli Kadı'askeri* ve Anadolu Kadı'askeri Kemâl Efendi ve[7] İstanbul Kadısı olup ve[8] Mîrahûr-i Evvel olan Mustafa Ağa Vezîr olup ve Hüseyn Ağa, Mîrahûr[9] olup, Vezîr Mustafa Paşa'ya[10] Sultân verilüp, Vezîr Dâvud Paşa'ya dahi Sultân ol târîhde ihsân olundukda, sûr cem'iyyet[i] olup.

Ve Âsitâne'de Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa narh üzere mukayyedler; et ü etmek firâvân idi. Kapan üzere vardukda, Etmekciler Kethudâsı ve Koyun Emîni'[n]i[11] da'vet etdiler, çaşni dutup. Ol târîhde altun yüz yirmi akça üzerine ve[12] guruş seksen üzere idi. **[V 178a]** Ve etmek iki yüz elli dirhem idi. Ve et vakıyyesi sekiz akçaya ve revgan yirmi iki akçaya bir vakıyyesi[13] **[E 89a]** ve sâyir hubûbât narh üzere idi. Bizzât 'ale't-tevâlî tebdîl gezüp, çarşularda ve hânlarda ve bezistânlarda yoklayup, bir ferd-i şakî ve zinâ-kâr kısmından ve mey-horlardan rast gelinse emân [ü] zemân vermezlerdi[14], hakkından gelinürdü. Ve rûz [u] şeb tebdîl-i câme ile her cânibi yoklar idi. Ve gice[15] vakt-i salât-i[16] 'işâdan sonra taşrada bir ferd bulunmazdı. Ve şer'ile[17]

1 olan V : — E
2 idi E : — V
3 atları V : at E
4 etdiler V : etdüklerinde E
5 ve V : — E
6 hayr V : + u E
* 15 Ramazân 1012'de Rumeli Kadı'askeri Dâmâd Mehmed Efendi azlolunup, yerine Hâcezâde Es'ad Efendi nasb olunmuştur (*Nuhbe,* s.221; Na'îmâ, I,380). Burada hemen belirtelim ki, metnimizdeki kronolojik sırayı tâkip edersek şu sıralarda şa'bân ayında olmalıyız.
7 ve E : — V
8 ve V : — E
9 ve ..... Mîrahûr V : Mîrahûr Hüseyn Ağa'ya E
10 Mustafa Paşa'ya V : Mustafa'ya E
11 Emîni'[n]i E : Emîni V
12 ve V : — E
13 vakıyyesi V : vakıyye E
14 vermezlerdi V : vermezdi E
15 gice V : şeb E
16 salât-ı E : — V
17 şer'ile V : + kizb şehâdet edenler E

kadı'askerlere te'kîd edüp, da'vâ, kitâb hükmünce görülürdü. Ve ba'zı kâzibleri[1] ahz edüp, kizb şehâdet edenler[2] teşhîr olunmağın, damgalayup, hakkından gelürdü. Ve Dîvân-ı hümâyûn günleri ka'ide üzere dört yüz nefer sipâhîlerden mülâzımlar tahrîr edüp, her sabâh vakti sarayından Dîvân'a teveccüh edince, mülâzımlar[3] süvârî, mücevveze ile iki saf durup selâmlardı; her hafta yoklardı, bulunmayanlara nazarları olmazdı.

Ve bölük ağaları Dîvân'da on iki ağa cem' oldular. Ve kâtibleri ve kethudâları altı bölükde[4] cem' oldular. On iki olmasına sebeb[5]; Üngürus seferinde olan altı bölük ağaları Serdâr Vezîr Mehmed Paşa ile me'mûrlar idi. Ve Anadolu seferinde olan Serdâr Vezîr Nasûh Paşa ile me'mûr olup, altı bölükde olan bölük halkı Anadolu'da sâkin olanlar fermân ile mevâciblerin alup, Celâlî seferlerinde hizmet etmişler. Ve Üngürus seferi[nde] kadîmden mevcûd olanlar Üngürus'da almışlar. Ol ecilden on iki ağalar bir yerde cem' olurlar. Vezîr-i a'zam huzûrunda[6] da'vâları olup, fermânları olur. Mukaddemâ Âsitâne'den me'mûr olan asıl ağalar her kimler ise, meselâ Sipâhî Oğlanı Ağalığı'n[7] 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası olan Mustafa Ağa'ya sadaka etdiler. Ve Şeyh İbrâhîm Ağa Silâhdârlar'a Ağa olup ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn'e Kemânkeş Mahmûd Ağa oldukda ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr'a[8] Handân Ağa olmağın ve Gurebâ'-i Yemîn'e İlyâs Ağa olup ve Gurebâ'-i Yesâr'da girü Kızkapan 'Ali Ağa'ya sadaka etdiler. Sipâhîler Kethudâsı Sinân Kethudâ'ya olup ve 'Ali Ağa'ya **[V 178b]** Mısır'da Gönüllü Ağalığı ihsân olunmağın ve 'Ömer Kethudâ'ya Mısır'da Çerâkis[e] Ağalığı ihsân olunmağın ve Silâhdâr Kethudâlığı Müstedâm Kethudâ'ya olup ve Mustafa Kethudâ 'Ulûfeciyân-ı Yemîn'e olmağın ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr'da İbrâhîm Kethudâ olup ve Gurebâ'-i Yemîn'de Kayış Kethudâ olup ve Gurebâ'-i Yesâr'da Hasan Kethudâ olup ve kâtiblerden Bakçevân-zâde Sipâhîler Kâtibi olup ve Karga-zâde Mustafa Efendi 'Ulûfeciyân-ı Yemîn'de Kâtib olup ve Mehmed Efendi Silâhdâr'a Kâtib olmağın ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr'da Şeyh İbrâhîm Efendi olup ve Gurebâ'-i Yemîn'de Kadrî Efendi ve Gurebâ'-i Yesâr da Ramazân Efendi'ye mukarrer olup ve Süvârî Mukâbelesi<'ne> Cûşî[9] Efendi'ye ihsân olunmağın[10] ve Ahmed Efendi Yeniçeri Kâtibi oldukda ve Piyâde Mukâbelecisi Ken'ân Efendi'ye ihsân olup **[E 89b]** ve 'Ali Efendi Rûznâmeci[11] olup ve Küçük Rûznâmeci Mehmed Efendi ve Baş-muhâsebe Mi'mâr-zâde Efendi, Muhâsebe-i Anadolu

1 kâzibleri E : kâzibler V
2 kizb şehâdet edenler V : — E
3 mülâzımlar V : mülâzımları E
4 bölükde V : + ve ağaları E
5 olmasına sebeb V : sebebi E
6 huzûrunda E : hazretlerinde V
7 Ağalığı'n E : Ağalığı V
8 Yesâr'a V : Yesâr'da E
9 Cûşî V : Çûşî E
10 olunmağın V : olmağın E
11 'Ali Efendi Rûznâmeci V : Rûznâmeci 'Ali Efendi E

Mustafa Efendi ve Lonka-zâde Muhâsebe-i[1] Cizye ve Baş-mukāta'ât İsmâ'il Efendi, Tezkire-i Mâliye Dâvud Efendi ve Mukāta'ât-ı Me'âdin Mıkrâs Efendi ve Muhâsebe-i Evkāf-ı Selâtîn-i mâziyye Ahmed[2] Efendi ve Ferrûh Kethudâ-zâde Mukāta'ât-ı Koyun ve Mukāta'ât-ı Havâss-ı hümayûn 'Ali Efendi ve Muhâsebe-i Evkāf-ı Vüzerâ'-i 'izâm ve gayri 'Acem-zâde ve Mukāta'ât-ı İstanbul Mehmed Efendi ve Mukāta'a-i Eğriboz Nesîmî Efendi ve Mukāta'a-i Bursa Mahmûd Efendi ve Şerbetci-zâde Halîfe ve Mukāta'a-i Haremeyn-i şerîfeyn 'Osmân Efendi ve[3] Avlonya Te'hîrî[4] Efendi ve Mevkūfâtî Hüseyn Efendi ve Mukāta'ât-ı Mensûh diğer Hüseyn Efendi ve Mukāta'a-i Cedîde-i Evvel 'Ali Efendi ve Tezkire-i Kılâ'-ı Evvel Ağa-zâde ve Mevkūfât-ı[5] Anadolu Hüsâm Bey-zâde ve Vâridât-ı Evvel Mehmed Efendi, Vâridât-ı Anadolu 'Ali Efendi, Mukāta'ât-ı Kefe Veli Efendi, Mukāta'ât-ı Cedîde-i Sânî Kurd Efendi, Tezkire-i Kılâ'-ı Sânî Ahmed Efendi, Tezkire-i Şıkk-ı Sânî Mustafa Efendi, Vâridât-ı Şıkk-ı Sânî Hâtem Efendi, Teşrîfâtî Kurd Efendi, Teslîmâtî Hasan Efendi, Divitdâr-ı Evvel Kara Hâce, Divitdâr-ı Sânî Mustafa Efendi ve Sâlis Yûsuf Efendi, **[V 179a]** Vezzân-ı Dîvân-ı hümâyûn Ahmed Ağa, Baş-bâkî Kulu Hasan Bey ve Cizye-i Bâkî Mustafa Bey ve Piyâle Bey ve Şehr-emîni Kāsım Ağa ve 'Îsâ Efendi Arpa Emîni ve Matbah Emîni Halîl Ağa ve Tersâne Emîni[6] Fazlı Efendi, ba'dehû Kaşıkcı Latîf Efendi ve Top-hâne Hasan Efendi ve Rikâb-ı hümâyûn ağalarından Mîr-i 'alem 'Ali Ağa, Hasan Ağa Ser[7]-bevvâbân, Dâvud Ağa Ser[8]-bevvâbân, İbrâhîm Ağa Ser[9]-bevvâbân, Ahmed Ağa Ser[10]-bevvâbân ve Yûsuf Ağa Ser[11]-bevvâbân ve Yek-çeşm 'Ali Ağa ve Firenk Mehmed Ağa Ser-bevvâbân ve Halîl Ağa Ser-çakırcıyân ve İsmâ'il Ağa Ser-şâhinciyân ve Mehmed Ağa ve Süleymân Ağa Ser-kapucuyân ve İbrâhîm Ağa Ser-kapucuyân ve Hüseyn Ağa Mîrahûr-i Evvel ve Mîrahûr Mehmed Ağa[12] ve Ca'fer Ağa Ser-kapucu ve diğer Ca'fer[13] Kethudâ-i Bevvâbîn ve Süleymân Ağa Ser-çavuşân ve İbrâhîm Ağa[14] Ser-cebeciyân ve Mustafa Ağa Ser-topcıyân.

Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa, mâh-ı ramazân-ı şerîf oldukda, Şehr-i İstanbul'da vâki' kahve-hâne ve dükkânlar rûz [u] şebde te'kîd olunup: "Kanâdiller ile her dükkân müzeyyen olup, bir ferd dükkân kapaya, hemân

1 Muhâsebe-i V : Muhâsebeci-i E
2 Ahmed V : (.....) E
3 ve E : + ve V
4 Te'hîrî V : Te'hîr E
5 Mevkūfât-ı V : Mev[kū]fât-ı E
6 Emîni V : — E
7 Ser V : — E
8 Ser V : — E
9 Ser V : — E
10 Ser V : — E
11 Ser V : — E
12 ve Mehmed ..... Ağa E : — V
13 Ser- ..... Ca'fer E : — V
14 Ağa V : — E

günleri ol gün olurdu" nidâlar[ı] olup[1]: "Çarşularda bir ferdün dükkânında ziyân olursa[2], benden alsunlar" deyü tenbîh olunurdu. Vezîr-i a'zam her şeb tebdîl-i sûret ile dükkânları ve kahve-hâne[y]i tavâf ederlerdi: "Müslümânlardan bir[3] zarar çekmesünler" deyü. Nizâm-ı 'âlem 'adâlet üzere ma'mûr idi. Ve narhlardan ziyâde bir ferd mîzân dutmazlardı. Ve ahkâm-ı şer'iyye[y]i icrâ ederlerdi.

Ve kapu-kullarının mevâciblerin tevzî' etdürüp, bölük ağaları kapularında gözcü ta'yîn âdemleri var idi; ahvâllerin hufyeten i'lâm ederlerdi. Ve bölük ağaların silsile ile tebdîl edüp, kadîmden olan ağaları ba'zılarm kapucubaşı edüp ve ba'zıların sancak ile behr[e]-mend edüp, ba'dehû kadîmden kânûnları[4] üzere ihtiyâr çaşnigîrlere bölük ağalıkların ihsân etdiler.

Vezîr-i a'zam müşâvere etdiler. Baş-defterdâr hazîne ile Rumeli'nden[5] tahsîl etdüğü hazîne[y]i Âsitâne'ye getürüp, Dîvân-ı 'âlî'de teslîm etdiler. Mukâbelesinde hil'atler ihsân olup, Baş-defterdârlıkda ber-karâr oldular ve Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda[6]. Ve müşâvere fermân olunup, [V 179b] Vezîr-i a'zam sarayında cemî'i ağalar, **[E 90a]** vezîrler ve 'ulemâ'-i kirâmlar ve Yeniçeri Ağası ve ocak zâbitlerinden ve bölük ağaları ve eski ihtiyârlardan ol cem'iyyetde[7] hâzırlar idi. Vezîr-i a'zam hazretleri fermân buyurdular kim: "Sa'âdetlü Pâdişâhımızın emr-i şerîfleri budur kim, 'adâlet olup, eğer keferenin cizyeleridir, eğer koyun haklarıdır, eğer sâyir hizmetlerdir, kânûnlarından ziyâde taleb olunmayup, bir re'âyâya zulm u gadr olunmasun" deyü hatt-ı şerîf sâdır olmağın ve: "Onar akça cizye başına gulâmiyyeleri alınur" deyü fermânları olunmağın. Kânûn-i kadîm selefden tevzî' olunan cizye defterleri senede bir def'a vüzerâ'-i 'izâmlarun 'âdet defterleri kapu halkına tevzî' olunurdu. Her vezîre tâbi' mülâzımlar tahrîr olunurdu. Bir sene Dîvân-ı hümâyûn'da mülâzemet[8] edüp, mücevveze ile Vezîr-i a'zam ve sâyir vezîrlere mülâzım olurdu. Haftada dört gün Dîvân[9] hizmetlerin edâ ederlerdi. Ba'dehû defter zemânında iki nefer sipâhîye bir cizye defteri ihsân olunurdu, cizyedârlar muhâsebeye kayd ederlerdi[10]. "Emîn ü kâtib" deyü esâmîleri mukâbelede kayd olurdu, ba'dehû cem' ederlerdi. Ancak gulâmiyye, cizyedârlara cizye başına onar akça gulâmiyye alurlardı. Hizmet edâ oldukda, mîrî hazîne[y]i Dîvân-ı hümâyûn'da Hizâne-i 'âmire'ye teslîm ederlerdi; bir ferde gadr olmazdı. Ve bunlardan mâ'adâ ba'zı hizmetler zabt edüp ve ri'âyet[e] müstehak ve ehl-i menâsıblar, Vezîr-i a'zam sarayında Dîvân

1 olup V : olurdu E
2 dükkânında ziyân olursa V : dükkândan ziyânı E
3 Müslümânlardan bir V : Müslümânlar da birer E
4 kânûnları V : kânûn E
5 Rumeli'nden V : + Muhassıl idi E
6 ve ..... sadrda E : — V
7 cem'iyyetde V : cem'iyyetlerde E
8 mülâzemet V : müdâvemet E
9 Vezîr-i ..... Dîvân E : — V
10 ederlerdi V : olurdu E

günlerinde selâmlayup, mülâzemet[1] ederlerdi. [Mahlûl] düşdükde behr[e]-mend olurlardı ve sâyir senede bir âharı[2] nevbet üzere mülâzemet ederlerdi. Her senede yedi yüz ve sekiz yüz mikdârı[3] neferât sipâhîlerden vech-i meşrûh üzere[4] müntefi' ve behr[e]-mend olurdu. Ve çaşnigîrlerden ve müteferrikalardan[5] kā'idelerince ikindü dîvânında Vezîr-i a'zam sarayında[6] mücevveze ve üstüne serâser hil'atler ile selâmlayup[7], müdâvemet ederlerdi. Beylerbeyiler ve sancak-beylerinin müjdelerin ihsân ederlerdi. Müşâvereden murâd 'adl icrâ olup, kānûnları ihyâ olup, şimden sonra cizye defterleri fürûht olmaya. Re'âyâ keferesi âsûde olup, feryâdlarından ve zulmlerinden **[V 180a]** ve harâclarından ötürü çekdükleri ta'b, cizyedârlardan hisâba gelmez; fukarâya merhamet etdiler. "Kānûn üzere ikişer nefere bir defter verilür" deyü fermân oldukda, İstanbul'da sâkin olan bölük halkı rızâ verüp, lâkin Rumeli ve Anadolu câniblerinde sâkin olan bölük halkının[8] rızâları olmayup, gālib gelürler. "Âhar gulâmiyye, hisâbınca tevzî' olunsun" deyü ittifâk etdiler. Bin on iki senesinde bölük halkı gulâmiyye, fermân olunduğu üzere Vezîr-i a'zam sarayında ibtidâ on beşer hasene-i kâmil altı bölüğe tevzî' edüp[9], iki günde devr etdiler. Ba'dehû kānûn kalup, her sene gulâmiyye verilürdü*.

Ve 'îd-i şerîfden sonra, Top-hâne'de toplar dökülüp ve cebehâne tedârüklerinde oldular. **[E 90b]** Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa Tersâne'de ve Top-hâne'de ve Tüfeng-hâne'de sefer-i hümâyûn tedârükünde idiler. Ve Anadolu etrâflarında Celâlîler'i feth etmek tedârüklerinde, Anadolu Beylerbeyisi olan Hâfız Ahmed Paşa'[y]ı[10] Kütahya'dan ref' etdiler. Yeniçeri Ağası olan Ahmed Paşa'ya ihsân etdiler. Ve Hasan Ağa Yeniçeri Ağası[11] olup. Ve Belgırad'da olan Vezîr Mehmed Paşa'ya fermân-ı şerîf olup, cemî'[12] serhadleri muhâfaza edüp ve Budun'da olan kapu-kullarının mevâciblerin tevzî' edüp, lâzım olan cebehâne[y]i ve zahîreleri[13] görülürdü.

Ve Celâlî tâyifesi[14], Tavîl zorbaları ve Ağacdan Pîrî (برّی) ve Kara Sa'îd ve Kalender-oğlu eşkıyâları Çorum'da ve Bozok sancakların ve Ankara'da tuğyânları olduklarında[15], tekrâr Vezîr Nasûh Paşa cem'iyyet etdiler.

1 selâfmlayup, mülâzemet V : selâmlardı, mülâzım E
2 âharı V : âharına E
3 mikdârı V : mikdâr E
4 vech-i meşrûh üzere E : — V
5 ve müteferrikalardan V : müteferrikadan E
6 sarayında V : dîvânlarında E
7 selâmlayup V : selâmlayu[p] E
8 halkının V : halkı E
9 edüp V : etdiler E
* Müşâvere sonucunda cizye defterleri verilmeyip, 10 akça hisâbı üzere gulâmiyye verilmesi fermân olunmuştur (*Fezleke*, I,224; Na'îmâ, I,377-378).
10 Paşa'[y]ı V : Paşa E
11 Ve ..... Ağası V : Yeniçeri Ağası Hasan Ağa E
12 cemî' E : cemî'i V
13 zahîreleri V : zahîreler E
14 tâyifesi V : Anadolu'da E
15 olduklarında V : olduğu E

Vezîr 'Ali Paşa[1] Âsitâne'de bölük ağaların silsile edüp ve çaşnigîrlerden ba'zı ihtiyârlarına bölük ağalıkların sadaka etdiler. Ve erbâb-ı menâsıbı dahi[2] silsile ederlerdi. Ve Baş-defterdâr Ahmed Efendi['nin][3] hazîne tahsîlinde sa'ylerin müşâhede etdüklerinde[4], tecribe edüp, ziyâde iltifât ederlerdi. Sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerine telhîs[5] etdiler. Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi'yle Baş-defterdârlık tekrâr mukarrer olup, **[V 180b]** Dîvân-ı hümâyûn'da hil'atler[6] ihsân olunmağın ve 'arz olup, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-[penâh] hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, Ahmed [Efendi], Paşa oldu; bin on iki târîhinde vâki' oldu[7]. Ve Rûznâmecilik hizmeti[8] Lonka-zâde'ye sadaka olunmağın ve 'Ali Efendi Şehr-emîni olup.

Ve Dîvân-ı 'âlî'de kā'ide idi. Defterdârlar, taşra hazîne önünde[9] 'ulûfe çıkdukda, kîseler hazîne önünde surreler bağlanurdu. Ve[10] rûznâmeciler ve halîfeleri ve[11] vezzânlar ve mehterler meydânda. Yeniçeri Kâtibi ve çorbacılar neferât ile gelüp, mevâcibleri hazîne önünde tevzî' olunurdu. Yeniçeri, kîseleri kaldurup, Vezîr-i a'zam ve sâyir vezîrlerün önlerinden geçüp ve bölükler, kâtibleri ile kîseleri[12] kabz edüp, ba'dehû Vezîr-i a'zam hazretlerine 'arz ederlerdi, ihtimâmen. Vezîr-i a'zam[13] fermânı ile defterdârlar 'ulûfe[y]i[14] Kubbe-altı'nda tevzî' eder oldular.

Vezîr-i a'zam olan[15] 'Ali Paşa her gâh kol etdüklerinde, Terekeci nâm Şehir Su-başısı idi. Bile ve İhtisâb [Ağası] ve Kadı ve Yeniçeri Ağası ile çarşularda narhlar görülürdü. Ve Dakîk Kapanı'nda olan zahîre[y]i görüp, çaşniler görülür idi. Ba'dehû ana göre narh ta'yîn ederlerdi. Ve Bahr-ı sefîd'e zahîre içün çavuşlara te'kîd emr-i şerîfler verilüp, min-ba'd buğday âhar yere gitmeyüp, Âsitâne'ye gemiler ile nakl olurdu. Ve Bahr-ı siyâh'a dahi gemiler ile Varna câniblerinden ve Kara-harmen'den ve gayri iskelelerden ve bâzergânlar Âsitâne'ye ticâret ederlerdi; zahîreler ucuzça[16] olurdu.

Ve mâh-ı zilka'dede, Vezîr-i a'zam-ı sâbık Cıgal-zâde Kapudân Sinân Paşa'ya fermân-ı **[E 91a]** şerîf sâdır olup, mefhûm[unda], şark seferine Serdâr

1 Paşa V : Paşa'mn E
2 menâsıbı dahi V : menâsıbları E
3 Ahmed Efendi['nin] V : Ahmedî Efendi'[y]i E
4 etdüklerinde V : etdüklerin ve E
5 Pâdişâh ..... telhîs V : Pâdişâhımıza تخابيص E
6 hil'atler V : hil'at E
7 oldu E : olup V
8 hizmeti V : — E
9 önünde V : + defterdârlar E
10 Ve V : — E
11 ve E : — V
12 kîseleri V : kîse[y]i E
13 a'zam V : + olan Nasûh Paşa E
14 'ulûfe[y]i V : mevâcibleri E
15 Vezîr-i a'zam olan E : Ve V
16 ucuzça E : ucuz V

ta'yîn olunmağın*. Şâh-ı bed-me'âş cânibi: "Fursatdır" deyü 'ısyân edüp, Tebrîz'de olan 'Ali Paşa hâyin olduğu mukarrer. Ve Şâh-ı hîlekâr[1], ağyârlık edüp, Vilâyet-i Tebrîz'i ve Nahcivan ve Revân etrâfların gâret edüp ve Selemas ve Hoy ve Merend'e (هوی مننڈ), seğirdüp ve Ekrâdlar'dan Zekeriyyâ Mahmûdî teba'iyyet edüp[2], bir mikdâr fursat bulur: "Ganîmet hisâb ederler" deyü **[V 181a]** Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa hazretlerine 'arz etmeğin.

Serhad beylerinden haberler irsâl olundukda, Vezîr Cıgal-zâde[3] Kapudân idi. Ve Kapudân Paşa hazretlerin[4] 'Acem Şâhı üzerine Serdâr etdiler ve hem Celâlîler fitnelerin ref' etmek üzere me'mûr etdiler[5]. Ve hâlâ[6] Kapudânlık yine üzerinde olmak şartıyla. Kethudâların Tersâne'de kadırgalar üzerine kāyim-makāmları olup, dahi Tersâne Kethudâsı ve Tersâne Emîni donanma[7] üzerine. Ve deryâdan hâlâ Rodos Beyi ve sâyir beyler kadırgaları ile donanma-yı hümâyûn tedârükünde olunmağın. Ve sene-i merkūmede Âsitâne-i sa'âdet'den elli kıt'a kadırga ve kalyete ve baştarda Bahr-ı sefîd'e teveccüh etdiler; fî gurre-i zilhicce sene 1012[8].

Der-sefer-i şark ve Şâh-ı 'Acem ve Celâlî, bâ-Serdâr Vezîr[9] Cıgal-zâde Sinân Paşa[10]

Ve bin on iki târîhinin zilka'desinde[11], Vezîr Kapudân Cıgal-zâde Sinân Paşa şark cânıblerine Serdâr ta'yîn olunmağın** ve Defterdâr-ı Anadolu Şems Paşa['yı] 'Acem seferine Defterdâr fermân[12] etdiler. Ve Te'hîrî[13] Efendi'[y]i Rûznâmçe ve Muhâsebât[14] ve Mukāta'ât hizmetlerin ihsân etdiler. Ve Fursatî, Mâliye Tezkirecisi olup ve La'lî Efendi Re'îsülküttâb olup[15] ve Dîvân-ı

* Kapudân Cıgala-zâde Sinân Paşa 4 Ramazân 1012'de şark seferine Serdâr tayin edilmiştir (*Nuhbe,* s.221; *Fezleke,* I,224; Na'îmâ, I,379).
1 hîlekâr V : + ve E
2 teba'iyyet edüp E : bey'at (.....) [V'de burada fotokopide bir boşluk var. Silinmiş de boş bırakılmış da olabir] V
3 -zâde V : -zâde'[y]i E
4 Ve ..... hazretlerin E : — V
5 etdiler E : idiler V
6 hâlâ E : — V
7 donanma V : donanmalar E
8 1012 V : + 1012 E
9 Vezîr V : + -i ekrem Ser E
10 Paşa V : + refte E
11 zilka'desinde V : zilka'desi şehrinde E
** Kapudân Cıgala-zâde Sinân Paşa 4 Ramazân 1012'de şark seferine Serdâr tayin edilmiştir (*Nuhbe,* s.221; *Fezleke,* I,224; Na'îmâ, I,379).
12 fermân E : fermâ[n] V
13 Te'hîrî V : Te'hîr E
14 muhâsebât V : muhâsebe E
15 olup E : — V

hümâyûn kâtiblerinden[1] Anadolu'da tîmârları olanlar şark seferine me'mûr olup ve Anadolu câniblerinde olan çavuşlardan[2] ve Silâhdâr Ağası olan İlyâs Ağa ve Kâtib ve Kethudâ ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası olan 'Ali Ağa ve Gurebâ'-i Yesâr Ağası ve neferâtları 'umûmen me'mûr olup ve Yeniçeri Kethudâsı Bey-zâde olup ve Samsoncu-başı ve bir hasekî ve elli oda, on bin yeniçeri ve bin nefer cebeci ile Hacı Çavuş Ser-cebeî olup ve beş yüz topculardan ve dört yüz top arabacı ve bir mikdâr mehterân-ı haymeden ve 'alemden fermân olunmağın. Ve Âsitâne'den müteferrika ve çavuşân ze'âmetlüden ve mi'mârlar ve cebehâne ziyâde ve mühimmâtlar, toplardan hâzır olup ve gemiler içre tahmîl[3] etdiler. Bedoloşka kundakları yirmi 'aded ve altmış 'aded tekerlekler ve döşeme tahta-i kebîr ve demür[4] dingil 'aded on beş **[V 181b]** ve kefçe-i nuhâs ve pomağa ve demür[5] kundaklar, dahi yedek on beş bin dâne bedoloşka yuvalağı ve beş bin kolonborina yuvalağı ve[6] beş bin şâhî ve[7] dört bin miyâne yuvalakları ve[8] iki yüz kantar rişte-i penbe ve tomar ve sırık ve[9] gayri, sefînelere koyup, Karadeniz'den Tırabzon'a nakl olunur; ve yanlarınca bölük-başılar ta'yîn etdiler. **[E 91b]** Ve Anadolu Beylerbeyisi ve Karaman Beylerbeyisi ve Sivas Beylerbeyisi ve Mar'aş Eyâleti ve Erzurum eyâletleri ve Haleb ve Şâm ve Rakka ve Diyârbekir Eyâleti, Van Eyâleti ve sancakları[10] ve zu'amâlar şark seferlerine me'mûr idiler[11]. Ve fermân olunmağın, Anadolu'da olan Celâlîleri[12] ve eşkıyâları ıslâh edüp ve zorbaları ref' edüp ve re'âyâları zulmden halâs etmek ve vilâyetlerde olan segbânları ve sûhteleri ve eşirrâ[y]ı sürüp, haklarından gelinmek fermân olunmağın. Ve: "Beylerbeyiler[13] ve sancak-beyleri kānûnlarından ziyâde re'âyâdan bir habbelerin aldırmayup, tashîh-i memleket edesiz" deyü te'kîd olunup[14]. Vezîr Serdâr Cıgal-zâde tedârüklerin görüp, 'Abdüllatîf Efendi'yi Nüzül Emîni etmeğin ve Erzurum anbarların ve Diyârbekir'de zahîreler iştirâ etmek fermân etdiler; dahi Erzurum'da iştirâlar olunurdu[15]. Ve yüz pâre şâhî darbuzanlar ve yirmi 'aded miyâne toplar, dahi arabaları ile hâzır etdiler. Ve cebehâne, tüfeng ve kürek, kazma ma'a sapları ile[16] dört bin ve resen-i tîre bin ve tîr-i Tatârî, yirmi bin ve tîr [ü] tîrkeş on bin ve cebe [ve] kolçak ve fınduk kurşun yeniçeriye yirmi sanduk ve barut iki bin kantar ve harbe bin ve Rumeli

1 hümâyûn kâtiblerinden E : hümâyûn'da kâtiblerden V
2 çavuşlardan V : çavuşlarından E
3 tahmîl : tahmîn EV
4 demür V : timür E
5 demür : timür EV
6 ve V : ba'dehû E
7 ve V : + miyâne[y]i ve E
8 miyâne yuvalakları ve V : yuvalak E
9 tomar ve sırık ve E : — V
10 sancakları E : sancaklarına V
11 idiler V : etdiler E
12 Celâlîleri V : Celâlî E
13 Beylerbeyiler V : Beylerbeyileri E
14 olunup V : olunmağın E
15 dahi ..... olunurdu E : — V
16 ma'a sapları ile E : — V

kalkanı bin[1] ve neccâr âlâtı ve sâyir mühimmâtlar defter mûcebince bağlanup, ba'zıların karadan ve[2] ba'zıların deryâdan gemiler ile Bahr-ı siyâh'dan Tırabzon İskelesi'nde cem' ola; ba'dehû Erzurum câniblerine nakl olunmağın.

Ve mâh-ı zilhiccede, Üsküdar'da saray önünde Haydar-paşa Çayırı'nda otaklar[3] kurulup ve kapu-kullarının çadırların ve haymelerin kurdular. Ve ordu tedârük olunup, sahrâda kurdular. Ve şâhîleri ordu[4] başında dizüp ve cebehâne[y]i[5] kānûn üzere geçürdüler. **[V 182a]** Ve Yeniçeri Kethudâsı olan Bey-zâde, Vezîr Serdâr Cıgal-zâde Sinân Paşa'ya, yeniçeriye müte'allık olan saka bârgîrlerin ve meşk u musluk ve seyis-hâne akçalarm ve develerin mîrîden ta'yîn etdiler. Ba'dehû Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa ve sâyir vüzerâ'-i 'izâm[6] ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve defterdârlar ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve Yeniçeri Ağası[7] ve kapu halkı ve bölük ağaları ve 'ulemâ vü meşâyih ve müteferrika ve çaşnigîr[8] ve çavuşân ve bevvâb ve sipâhiyân ve yeniçeri ve gılmân-ı 'acemiyân[9] ve cebeci ve topcu ve arabacıyân-ı top ve ehl-i hıref ve 'azebân [ve] ru'esân[10] [ve] Tersâne halkı fi'l-cümleye alaylar tenbîh olup, Üsküdar'da[11] şark seferine me'mûr olan kapu-kulları alayları ve bölük halkı alay bayrakları, silâhdârlar ve 'ulûfeciyân-ı yesâr ve gurebâ'-i yesâr neferâtları cebe vü cevşenlü, bayrakları[12] ile safda karâr dutup, Üsküdar'da selâma durup ve piyâde[13] yeniçeriler tüfengli, alay bayrakları ile iskelede. Ve cebeciler ve topcular[14], ta'yîn olunan ağaları ile alaylar bağlayup, Üsküdar'da. Ve ba'zı me'mûr olan çavuşlardan ve küttâbdan ve gayri tâyifeden cebe vü cevşenlü süvârîler **[E 92a]** Vezîr Serdâr hazretlerine muntazırlar. Ve Âsitâne'de başka alaylar Dîvân-ı hümâyûn'da saflar olup ve Yeniçeri Ağası ve yeniçeri ocağı saflarda. Vezîr-i a'zam olan 'Ali Paşa ve sâyir vüzerâ'-i 'izâm ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve 'ulemâ cem' olup[15] ve ehl-i Dîvân ve ağayân yerlerinde safda[16].

Ba'dehû mâh-ı zilhiccenin evâsıtında mübârek evkātda, Vezîr Serdâr-ı ekrem, müşîr, münîr[17] Cıgal-zâde Sinân Paşa, sarayından tevâbi' ile silâhlu[18],

1 Rumeli kalkanı bin V : kalkan-ı Rumeli E
2 ve V : — E
3 otaklar V : otakların E
4 ordu E : (.....) V
5 dizüp ve cebehâne[y]i V : dizdiler. Ve cebehâne E
6 ve ..... 'izâm V : vezîrler ile E
7 ve Rikâb-ı ..... Ağası E : — V
8 ve çaşnigîr E : — V
9 'acemiyân V : — E
10 'azebân ve ru'esân E : — V
11 Üsküdar'da V : + olan E
12 silâhdârlar ..... bayrakları E : — V
13 durup ve piyâde V : durmuşlar ve piyâdegân E
14 topcular V : topcıyân E
15 cem' olup E : — V
16 safda E : — V
17 -i ekrem, müşîr, münîr E : — V
18 silâhlu V : silâhları ile E

dahi alayları ile ve Rumeli gāzîleri[1] yarar yüz mikdârı, kostanicseler ile ve dört yüz mikdârı tîrkeşlüler cebe vü cevşenlü süvârî alayları, Vezîr Serdâr hazretlerinin ağaları ve yedekleri ve tuğları ve[2] alay bayrakları kā'ide üzere ve piyâde yüz mikdârı tüfengli yarar segbânları önünce safda ve 'izzetlü Vezîr-i sâbık nâmdâr, Şâh 'Abbâs[3] üzerine Serdâr nasb olunmağın[4]. Gāzî Vezîr niçe def'a Şâh 'Abbâs[5] ile muhârebe edüp[6]; feth. Penhuvân[7] Kal'ası'n zabt etmeğin ve Tebrîz'de Şâh-ı revâfız kızıl-başları alayların zîr ü[8] zeber eden **[V 182b]** Sinân Paşa, Dîvân-ı hümâyûn'a teveccüh edüp, firâk ile Harem-i hümâyûn'a dâhil oldukda, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[9] hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, hayr[10] du'âların recâ etdüklerinde: "Bir ihtiyâr vezîr-i ekremimsin, ecdâd-ı 'izâmım zemân-ı şerîflerinde niçe hizmetlerde bulunmuşsundur. İmdi göreyim seni; kullarım üzere Serdâr nasb etdim. Hakk Te'âlâ hazretlerine sipâriş etdüm[11], hayr du'âm seninledür" deyü rikkat-i kalb gelür. Bir mücevher kılıc[12] ve bir[13] sorguç ve kürklü hil'at-i fâhire[14] ihsân etdiler. Ba'dehû Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa da'vet olunur. Bir mikdâr 'arzda tevakkuf etdiler, ba'dehû vedâ' etdiler. Tekrâr Harem-i hümâyûn ağaları ile vedâ' edüp, taşraya dâhil oldular. Ve sancağ-ı sebz verilüp ve tabl u[15] 'alem ile teveccüh etdiler.

Ve Saray-ı hümâyûn'dan 'azîmet olundukda , Vezîr-i a'zam hazretleri, Serdâr Vezîr-i ekrem ile bir yerde ve bir cânibde Şeyhülislâm, ba'zı ahvâller müzâkere edüp, asâkir-i İslâm ile hayr[16] du'âlar ederek, iskeleye dâhil oldular. Ve kadırgalar ve baştarda[17] hâzır idi; ta'zîm ile cemî' vüzerâ'-i kirâmlar girüp, Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa ve Serdâr Cıgal-zâde Vezîr Sinân Paşa dahi girdiler. Ba'dehû toplar ve tüfengler bir uğurdan şenlikler edüp ve askerler ikdâm ile Üsküdar'a geçüp, baştarda ve kadırgalar deryâ ortasında alaylar ile kadırgalar çekdirüp, şenlikler ederek, Üsküdar'da iskele kurup, çıkdılar. Alaylar istikbâl edüp, Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa asâkir-i İslâm'a selâmlar ederek, Serdâr Vezîr Cıgal-zâde Vezîr Sinân Paşa hazretlerine ta'zîm ile otağ-ı hümâyûna dâhil olunca, Üsküdar'da olan Müslümânlar hayr[18] du'âlar etdiler.

1 gāzîleri V : gāzîler deli E
2 ve V : — E
3 'Abbâs E : -ı 'Acem ile V
4 olunmağın V : + ["Ve lâyık Sinân Paşa'[y]ı" kelimelerinin üzeri karalanmıştır] E
5 'Abbâs V : -ı 'Acem E
6 muhârebe edüp E : muhârebede V
7 Penhuvân : ينهوان E : نهوران V
8 zîr ü V : zîr E
9 penâh V : — E
10 hayr V : + u E
11 etdüm E : edüp V
12 mücevher kılıc V : kılıç mücevher E
13 bir E : — V
14 ve ..... fâhire V : dahi hil'at-i fâhire kürklü E
15 tabl u V : tabl E
16 hayr V : + u E
17 baştarda V : baştardalar E
18 hayr V : + u E

Ve sefer-i hümâyûna me'mûr olan kapu-kulları ordu başından otaklarına **[E 92b]** Vezîr Serdâr dâhil olunca saflar bağlayup, selâma durdular. Dahi otağ-ı hümâyûnlarına dâhil oldukda, cemî'i vüzerâ vü 'ulemâlar ve meşâyihler ve ağalar[1] ve ehl-i Dîvân, otağ-ı hümâyûnlarında ziyâfetler hâzır sofralarda **[V 183a]** envâ' ni'âm-i gûn-â-gûn bezl etdiler. Ve meydânda yeniçeri ve kapu halkının ta'âmları ve ziyâfetleri[2] bezl ü yağmalar ve kurbânlar zebh olunur. Dahi orduda olan fukarâdan ve asâkirden bulunan[a] taksîm olup ve ba'de't-ta'âm erkân-ı Devlet ve eşrâf bir uğurdan icâzet birle vedâ' edüp, hayr du'âlar [ile] "Mübârek bâd" deyü 'avdet etdiler. Vezîrler dahi Âsitâne'ye teveccüh etdiler. Ba'dehû[3] Vezîr-i a'zam hazretleri dahi vedâ' edüp, teveccüh etdiler[4].

Ve Defterdâr Ahmed Paşa, hazîne tedârükünde olup, Âsitâne'de Dîvân-ı hümâyûn'da sanduklara hil'atler ve sâyir lâzım olanları[5] tedârük etdiler. Ve hazîne[y]i sanduklara koyup, Üsküdar'a kadırgalar ile geçürüp, otağ-ı hümâyûnda Vezîr Serdâr Sinân Paşa'ya teslîm edüp ve Defterdâr Şems Paşa'ya defterin ibrâz edüp ve cemî' Anadolu aklâmlarında mukāta'ât ve Haleb ve Diyârbekir'de olan hazîne[y]i şark seferine ta'yîn etdiler. Ve altı bölük defterlerin[in] birer sûretlerin beyâz edüp, teslîm etdiler ve başka Mukābeleci ta'yîn etdiler.

Ve on gün oturak edüp[6], mâh-ı muharremü'l-harâmın[7] sene 1013 târîhinde, Serdâr[8] Vezîr-i ekrem hazretleri, Üsküdar'dan 'azîmet edüp*, Maltepe menâziline kondular[9]. Ba'dehû Sahrây-ı Tuzla ve Dil menâzili ve Kozluk (قوزلیق), ba'dehû İznikmid, ba'dehû[10] oturak etdiler, dört gün. Ba'dehû[11] Kazıklı menâziline. Her menâzillerde da'vâlar görülüp ve Ordu Kadısı ta'yîn idi.. Ve eşkıyâlardan getürdüklerin şer' ile haklarından gelinürdü. İznik, ba'dehû Yenişehir'de dört gün[12] karâr etdiler. Ve mâh-ı[13] muharremin on beşinde göç emr olunup, Akbıyık menâzili, ba'dehû Bazarcık, ba'dehû Bozöyük, ba'dehû İnönü. Menâzil-i mezbûrda Anadolu Beylerbeyisi

1 ve ağalar E : (....lar) [Buradaki bir kelime fotokopide çıkmamış gibi görünüyor] V
2 halkının ..... ziyâfetleri V : halkı ta'amlar ve ziyâfetler E
3 Ba'dehû E : — V
4 teveccüh etdiler E : — V
5 olanları V : ları E
6 edüp V : etdiler E
7 harâmın V : harâsn E
8 Serdâr V : — E
* Şark seferine tayin edilen Cıgala-zâde Sinân Paşa 15 (*Nuhbe,* s.222; *Fezleke,* I,224; Na'îmâ, I,379) veya 16 zilhiccede (Sâfî,II, vr.5b; *Fezleke,* I,243) Üsküdar'a geçip, Üsküdar'dan da 7 Muharrem 1013 (*Nuhbe,* s.224) veya 17 Muharrem 1013'te (*Fezleke,* I,243; Na'îmâ, I,394) hareket ettiğine göre oturak müddeti hangi rivâyet doğru olursa olsun 10 günden fazla tutmuş olmalıdır.
9 kondular E : قوندنار V
10 ba'dehû V : + dört gün E
11 etdiler ..... Ba'dehû V : edüp E
12 gün E : — V
13 mâh-ı E : gurre-i V

orduya dâhil oldukda, alaylar[1] ile otakda Vezîr-i a'zam-ı sâbık Serdâr Sinân Paşa'nın hâk-i pây-i şerîflerine yüzlerin sürüp[2] ve sancak-beylerinden Bursa Beyi ve Bolu Beyi ve Karahisâr Beyi ve Eskişehir Beyi **[V 183b]** ve Aydın Beyi ve Mağnisa Beyi ve Karesi Beyi ve Kastamonu Beyi ve Ankara Beyi dahi Kângırı Beyi, alay-beyleri ta'zîm ile Serdâr Vezîr hazretlerinin hâk-i pâyların bûs edüp, ba'dehû hil'atler ile her birine ri'âyetler edüp, ba'dehû alaylar ile sağ kollarda haymelerin ve otakların kurdular. Ve ikindü dîvânı olup, ma'zûl beyler selâma durup, mülâzemet ederlerdi; ekser bölük halkından selâmlardı.

Ve mâh-ı mezbûrda Eskişehir'e dâhil oldular. Ve Husrev Ağa'ya Sipâhî Oğlanları Ağalığı'n **[E 93a]** ihsân etdiler. Ve 'Ulûfeciyân Ağalığı'n Hüseyn Ağa'ya ta'yîn etdükde ve Sağ Gurebâ'ya Ağa, Çarkî Bey[3] ta'yîn olup[4], sağ kolda tuğların diküp, altı bölük ağaları kâmil oldukda ve kethudâlar; dahi Kara Bekir Bey, hizmetde idi. Sipâhîler Oğlanları'na Kethudâ nasb etdiler. Ve Süleymân Bey'e 'Ulûfeciyân Kethudâlığı'n ve Gurebâ'-i Yemîn'e dahi kethudâ ve çavuşlar ta'yîn etdiler.

Ve menâzil-i Konya'da oturak etdüklerinda, fermân olunan sağ kol ağaları bayrakların açup, tuğların kânûnları üzere hareket ederlerdi. Ve Âsitâne'den ba'zı ma'zûl bölük ağalarından Rıdvân Ağa ve Husrev Ağa ve Şeyh İbrâhîm Ağa ve Sarımsak Mehmed Ağa ve Mahmûd Ağa gönüllü şark seferine [katılup], menâsıb ümmîzlerinde olup, Vezîr Serdâr Cıgal-zâde Sinân Paşa her birine va'deler etmeğin ve bölüklere kâtibler ta'yîn etdiler. Ve Konya'da on gün oturak fermân edüp, altı bölükde olan bölük halkı cem' olup, yoklanup, mevâciblerin hazîneden defter edüp, mûcebince tevzî' ederlerdi. Ve Anadolu Beylerbeyisi olan Ahmed Paşa'ya fermân etdiler. Ba'zı sancakları ile Kütahya'da dernek edüp ve Celâlîler her ne cânibden tuğyân ederse üzerine varup, hakkından gelinmek içün Konya menâzilinden Ahmed Paşa'[y]ı ordusu ile döndürüp, Kütahya'da sahrâda haymeler ve otaklar ile Anadolu eyâletlerin muhâfaza ederlerdi. **[V 184a]** Ve Karaman Beylerbeyisi Mustafa Paşa ve sancak-beyleri ile ve alay-beyleri ve zu'amâ ve çavuşları ve erbâb-ı tîmârı ile Konya'da alayları ile istikbâle gelüp, Vezîr-i a'zam-ı sâbık Sinân Paşa'nın otaklarında hâk-i pâylarına yüzlerin sürüp, hil'atler ile her birine ri'âyetler edüp[5], dahi va'deler[i] hizmetleri mukâbelesinde ikrâr etdiler. Ve eşkıyâdan buldukların getürdüklerinde emân u zemân vermeyüp, katl ederlerdi.

Ve Konya'dan mâh-ı saferde teveccüh edüp, ordu ile menâzil-i Bikârî-oğlu Sahrâsı, ba'dehû Bmar-başı, ba'dehû Lârende Sahrâsı; merhûm Nûh

1 alaylar V : alayları E
2 sürüp V : — E
3 Bey V : + sipâhîye E
4 olup V : edüp E
5 edüp V : etdüklerinde E

Paşa'nın çiftlikleri ve sarayları ma'mûr. Vezîr Serdâr Cıgal-zâde'ye[1] tevâbi'âtı nüzül ni'met getürüp, orduda bezl oldu. Ve kethudâsı Mehmed Bey ve Pîrî (برّی) Bey[2], yüz neferden ziyâde tevâbi'i [ile] sefer-i hümâyûna 'azîmet etdiler. Ve menâzil-i 'Arabacı Çayırı, ba'dehû Ayranlı Derbendi, ba'dehû Ereğli[3] Sahrâsı'nda ve bir 'azîm enhâr-ı kebîr cârî[4] olup, nehrün başı Nübüvvet-i hazret-i Sultân-ı Enbiyâ *'aleyhi's-selâm** mu'cize-i şerîfleridir. Bir mu'azzam lezîz sudur, cârî olur. Şol kadar değirmenler ve bağlar ve ekinler ve bağçelere nef'i olur. Vezîr Serdâr hazretleri üç gün [ol] menâzilde tevakkuf etdiler. Ba'dehû Borlu'da, ba'dehû Kazâ-i Niğde'de, ba'dehû Develi Karahisâr'da ve İnce-su'da konulup, **[E 93b]** ba'dehû Kayseriyye'de konulup, dahi[5] oturak etdiler.

Ve mâh-ı saferun yirmi beşinde, Kayseriyye'den teveccüh edüp, Sivas eyâletlerine 'azîmet olunmağın, altı günde Sivas Şehri'ne dâhil oldukda, sahrâda kondular. Dahi Sivas Beylerbeyisi olan Ahmed Paşa, yirmi bin mikdârı asker ile ve cebe vü cevşenlü her biri süvârî ve iki bin mikdârı tüfengli segbânlar ile alaylar bağlayup[6], selâma durdular. Asâkir halkı Vezîr Serdâr fermânı ile kā'ide üzere kapu halkı ve yeniçeri alayı ve beylerbeyiler alayı, Sivas Sahrâsı'nı toz u duman[7] dutup, ordu-yı hümâyûna Vezîr Serdâr hazretleri dâhil oldukda, Sivas Beylerbeyisi olan Alaca-atlu Ahmed Paşa, otakda Vezîr Serdâr **[V 184b]** Sinân Paşa[8] hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp ve beyleri dahi yüz sürüp[9], her birine hil'atler ihsân etdiler ve iltifâtlar olunmağın. Ba'dehû Sivas Şehri'nde kapu-kullarının[10] sene 1012 lezez[11] mevâciblerin tevzî' etdiler. Ve Canik Beyi 'Osmân Bey[12] orduya gelüp, Samsun'da toplara lâzım olan komena ve palamarlar ve resen-i tîre sipâriş olunmağın. Ve Haleb câniblerine ve Tırablus'da Seyf-oğlu'na ve Ma'an-oğlu'na mîrî hazîne talebi içün âdemler gönderdiler. Ve Haleb'den hazîne orduya dâhil oldukda, hazîne[y]i[13] kabz etdiler. Ve Mar'aş Beylerbeyisi, askeri ile dâhil oldular.

Ve Sivas Eyâleti'nden teveccüh etdüklerinde, Koçhisâr'da konup, ba'dehû Akşar Sahrâsı'nda oturak etmeğin, Karahisâr-ı şâbîn Beyi orduya dâhil oldukda, Vezîr Serdâr Cıgal-zâde ile müşâvere etmeğin. Ve Erzurum

1 Cıgal-zâde'ye E : hazretlerine V
2 ve برّی Bey E : — V
3 ba'dehû Ereğli E : — V
4 cârî V : çârî E
* "عليه السلام" = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
5 konulup, dahi E : — V
6 bağlayup V : + saf durup E
7 u dumân V : dumânı E
8 Sinân Paşa V : — E
9 sürüp V : *sürmeğin ve* E
10 kullarının V : + lezez E
11 lezez V : — E
12 Canik ..... Bey V : 'Osmân Bey Canik Beyi E
13 hazîne[y]i V : hazîne E

Beylerbeyisi Köse Sefer Paşa, Erzurum'da yirmi bin asker yanında ve kal'adan taşra Tebrîz-kapusu semtinde sahrâda[1] otak u çadırların zeyn edüp, dernek üzere. Ve Kigı'da demür ma'deni olmağın, top yuvalağı dökülmesi fermân olunmuş idi. Emîn Halîl Bey, ba'zı üstâdlar getürdüp[2], çaplarına göre fermân olunduğu üzere, kolonborina yuvalağı ve şâhî darbuzan yuvalakları[3] dört bin yuvalak dökülüp, Erzurum'da hâzır idi. Ve Kars Beylerbeyisi ve Ahıska Beylerbeyisi kal'alarında takayyüdde idiler. Ve Van[4] Beylerbeyisi, Van[5] kuluna tenbîh edüp, taşrada olmazlardı, "Serhaddir" deyü kal'anın hıfzında idiler.

Ve Şâh-ı bed-me'âş 'ısyân edüp, kızılbaşlarun derneği Tebrîz'de ve Nahcivan'da dernekleri mukarrer[6]. Ve Gürcüler dahi Gori, Tomanis üzerine Şâh 'Abbâs ile "Fursatdır" deyü imdâdları mukarrer; Tiflis['i] de zabt ederler. Gîlân u Mâzenderân'dan imdâd gelür. [**E 94a**] Ve Şâh-ı bed-me'âş[7] cem'iyyet edüp, Revân tedârükünde. Lâkin haber vârid olur: "Vezîr Serdâr olan Cıgal-zâde Sinân Paşa iki yüz bin asker ile gürleyüp[8], geliyor" derler. Nehr-i 'Aras[9] üzere dernek eyler.

Ordu ile[10] Vezîr Serdâr, mâh-ı rebî'ulâhırda Tercan [**V 185a**] Sahrâsı'nda konup, Erzurum Beylerbeyisi Köse Sefer Paşa, yirmi bin mikdârı asker ile istikbâle gelüp, alayların zeyn[11] etmeğin*, yarar silâhlı cebe vü cevşenler ile saflar bağlayup, selâma durdular. Ve Sefer Paşa[12] âdâb ile Vezîr-i a'zam-ı sâbık Cıgal-zâde'nin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp ve beyler[13] de ikrâm birle hizmet şartın yerine getürüp, 'özrlerin ve taksîrâtların ['afvını] recâ etdiler. Ve kızılbaşlardan diller getürüp, Şâh 'Abbâs'ın ahvâllerin söyledüp, harca sürdüler. Ve Sefer Paşa'ya ve beylere ri'âyetler edüp, fâhir hil'atler ihsân etdiler.

Ve menâzil-i mezbûrdan teveccüh olunup, Mama-hatun Sahrâsı'nda konulup, ba'dehû Alaca-hân'da, ba'dehû Ilıca'da[14]; ba'dehû Erzurum'da Deveboynu nâm sahrâda, Hasan Kal'ası'na karîb çadırlar konup, Erzurum Beylerbeyisi ilerüde çarkacı fermân olunmağın. Van Beylerbeyisi Erzurum'da

1 sahrâda V : sahrâya E
2 getürdüp V : + envâ'-ı E
3 yuvalakları V : + çaplarına göre E
4 Van : Revân EV
5 Van : Revân EV
6 mukarrer V : mukarrerdir E
7 me'âş V : + bir E
8 gürleyüp V : gürleyü E
9 Nehr-i Aras (عرض) E : (.....) [Buradaki birkaç kelime fotokopide çıkmadığı için okunamamıştır] V
10 Ordu ile E : — V
11 zeyn V : müzeyyen E
* Serdâr Sinân Paşa Erzurum hudûduna yaklaştığında, Erzurum Beylerbeyisi Köse Sefer Paşa 3-4.000 askerle istikbâle gelmiştir (*Nuhbe,* s.224; *Fezleke,* I,244; Na'îmâ, I,395).
12 Paşa V : + hizmetde fermânlar E
13 beyler V : beyleri E
14 ba'dehû Ilıca'da E : — V

orduya dâhil olup, cemî'i Ekrâd ve beyleri, Van askeri mevcûd idi. Vezîr Serdâr Sinân Paşa hazretleri her birine ol gün ri'âyetler ederlerdi ve hil'atler ihsân olunup[1].

Ve Erzurum'da on gün oturak olup, kapu-kullarının 'âdet üzere[2] zahîrelerin tevzî' etdiler. Ve yeniçerinin develerin ve bârgîrlerin tevzî' edüp ve meydânları[3] kānûnları üzere verilürdü. Ve Diyârbekir Beylerbeyisi ve sancakları ve Mîr[4] Şeref ve Ekrâd beyleri orduda idiler. Ve Şâm Eyâleti mevcûd ve Rakka Beylerbeyisi dahi dâhil olup, ba'dehû Haleb Beylerbeyisi Canpulâdoğlu, askeri ile Erzurum'da orduya dâhil oldukda, hil'at ihsân etdiler.

Vezîr-i a'zam-ı sâbık Cıgal-zâde, Erzurum Kal'ası'ndan 'azîmet etdiler. 'Azîm alaylar ile dere vü dervend ve kûhistân u sahrâlar, asâkir ile kat kat ağırlık ve alaylardan ve tabl u[5] nakkâreler sadâsından murgānlar pervâz ederken yere düşerdi. Ve mâh-ı rebî'ulâhırun on dördünde Hasan Kal'ası'nda kondular. Ba'dehû Çoban Köprüsü, dahi Soğanlı Yaylası'ndan[6] Kars Sahrâsı'na dâhil oldukda*, gāzîler diller getürüp, haber alınurdu. Ve Kars Kal'ası'na ordu konup, Kars kulu ta'zîm ile [ve] Beylerbeyisi **[V 185b]** istikbâle gelüp, Sâhib-i devlet[7], Serdâr Vezîr, serhad bekleyen ağalara[8] ve neferâta terakkîler ve in'âmlar ihsân etdiler. Ve Kars Sahrâsı'nda birkaç gün oturup, Ahıska ve Çıldır [ve] Ardahan askeri orduya dâhil oldukda, nüzül ve zahîre[yi], re'âyâları orduya getürdüler. Ve ekser gāzîler ılgar ile Nehr-i 'Aras[9] etrâfların çalup, şikâr edüp, kızılbaşlardan diller dutup, bend ile orduya getürüp, Vezîr Serdâr hazretleri söyledüp[10], ba'dehû şemşîrden geçürdüler[11]. **[E 94b]**

Ve Kars'dan Revân Kal'ası'na teveccüh etmeğin, mâh-ı rebî'ulâhırun evâhırında Revân'da[12] karâr etdiler**. Enhâr-ı Zengî'de Toprak-kal'a'ya doğru konulup, Kars Beylerbeyisi ile Erzurum Beylerbeyisi olan Köse Sefer Paşa, Zengî Nehri'n[13] 'ubûr etmeğin, karşusuna kondular. Ve Şâh-ı 'Acem'in or-

1 ihsân olunup V : ile ihsânlar etdiler E
2 'âdet üzere E : — V
3 meydânları V : + kapu-kulların E
4 Mîr : Mîrî EV
5 ve tabl u V : — E
6 Yaylası'ndan V : + ve
* Ordu Erzurum'dan kalkıp, 15 Cumâdelâhıre 1013'te Kars havâlîsine gelmiştir (Sâfî,II, vr.38b; *Fezleke*, I,244; Na'îmâ, I,395).
7 devlet E : + hazretleri V
8 ağalara V : ağalar E
9 'Aras : 'Araz EV
10 söyledüp V : söyledürdü E
11 geçürdüler V : geçürürdü E
12 Revân'da V : + [Ayrıca "صونیلق ده" kelimesi karalanıp, "Revân'da" yazılmışur] E
** Ordu Erzurum'dan kalkıp, 15 Cumâdelâhıre 1013'te Kars havâlîsine gelmiştir (Sâfî,II, vr.38b: *Fezleke*, I,244; Na'îmâ, I,395).
13 Nehri'n E : Suyu'n V

dusu ilerüde, Nehr-i 'Aras[1] kenârında[2], lâkin: "Serdâr Vezîr havfından iki menâzil ilerüde Nahcivan'dadır[3]" deyü dutulan dillerden bilünürdü. Ve karavullarda beylerbeyiler ordu-yı hümâyûnu rûz [u] şeb hıfz ederlerdi.

Ve Şirvan ve Gence eyâletleri üzere gitmek tedârükünde iken, Şamakı'dan ve Gence'den kul ağalarından orduya, Mahmûd Paşa câniblerinden haberler gelüp, kızılbaş Şirvan üzerine iki def'a[4] akın etdilerdi. Kızılbaşlar zabtından halâs olmağın, Şirvan Beylerbeyisi Cıgal-zâde yararlıklar edüp, Demür-kapu'ya değin 'Abdullâh Hân'ı sürüp, ba'dehû Gence'ye kasd ederler; beylerbeyisi imdâd taleb eder. Cıgal-zâde Vezîr Mahmûd Paşa, ılgar ile askeri imdâd eder[5]. Dört yüzden ziyâde başların ve yüzden ziyâde[6] dillerin giriftâr ederler. Ba'dehû ol câniblerden tama'ların kesüp, Şâh-ı bed-me'âş asâkir-i İslâmın[7] önlerinden ürküp, iki menâzil mesâfe kat' eder. İlerüde Şâh'ın taburu[8] olmağın, cemî'i beylerbeyiler Vezîr Serdâr olan Sinân Paşa'ya teveccüh edüp, müşâverede ziyâde dikkat ü ihtimâm etdiler; icâzet taleb etdiler: "Şâh-ı bed-fi'âl'in[9] ordusu ilerüde. Her menâzilde ordusunun **[V 186a]** yurduna konup, göçeriz. Revâ mıdır ki ılgayup, varılup, bir mesâff [u] ceng ü kıtâl edevüz. İnşâ'allâh fursat u[10] nusrat sa'âdetlü Pâdişâhımızındır. Gaflet gerekmez, müft Şâh çekilüp, gideyorlar. Ekser ihtimâl[11] zabûndur[12], elbetde varalum üzerine" deyü iltimâs ü recâ etdiler. Sâhib-i devlet hazretleri te'hîr buyurdular: "Her sabırda bir hayır vardır" deyü Nehr-i 'Aras[13] yalısına değin ordu ile 'azîmet etdiler. Şirvan'dan Mahmûd Paşa, tevâbi'i ile orduya dâhil oldukda, Hasan Paşa da Gence'de beylerbeyi idi. Bir mikdâr asker-i imdâd, muhâfazaya ta'yîn etdiler. Ve Ahıska Beylerbeyisi olan Mustafa Paşa'ya[14] imdâd beylerden ta'yîn etdiler. Ve Ardahan ve Oltu'ya nevbetciler gönderüp ve Revân Beylerbeyisi Kaytas Paşa-zâde'ye Şirvan Eyâleti mukarrer. Ve Gori kullarına istimâletler verüp ve yeniçeriden nevbetciler ta'yîn edüp ve kuloğulları tahrîr edüp, alıkodular. Ve Silâhdârlar[15] Ağalığı'n Hüseyn Ağa'ya ihsân etdiler ve Bekir Ağa'ya Sipâhîler Ağalığı sadaka olunup, Silâhdârlar'a Kethudâ, Süleymân Kethudâ olup, Sipâhîler Kethudâsı diğer Süleymân Kethudâ olup, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası Rıdvân Ağa olup.

1 Nehr-i 'Aras (عرض) V : 'Araz nehirlerin E
2 kenârında V : + ordusu E
3 Nahcivan'dadır V : Nahcivan'da derler E
4 def'a V : defe'ât ile E
5 eder V : ederdi E
6 yüzden ziyâde V : yüz mikdâr E
7 asâkir-i İslâmın V : asâkirü'l-İslâmın E
8 Şâh'ın taburu V : taburu Şâh'ın E
9 etdiler ..... fi'âlin E : eylediler (....lin) [Buradaki birkaç kelime fotokopide çıkmamıştır] V
10 fursat u V : fursat E
11 ihtimâl V : ihtimâldir E
12 zabûndur V : + deyü E
13 'Aras : 'Araz EV
14 Paşa'ya E : Paşa V
15 Silâhdârlar E : Silâhdâr V

Ve mâh-ı cumâdelûlâda Revân Eyâleti'nden 'avdet edüp, Kars Kal'ası'na bir mikdâr[1] kul kardaşları tahrîr edüp, Kars'da alıkoyup, dahi tevekkel[tü 'al]allâh edüp, Hoy'da karâr etdi[2]. Şâh-ı 'Acem firâr edüp, Tebrîz'e karîb Nehr-i Acı-su'da köprü üzere karâr etdiler[3].

Cıgal-zâde Vezîr Serdâr hazretleri, Van Eyâleti üzerine teveccüh etdiler, dahi rûz-i kāsım eyyâmları karîb. Mâh-ı cumâdelûlânın evâhırında[4], Vezîr Serdâr Cıgal-zâde Van'da kışlamak **[E 95a]** murâdları olmağın, dahi bölük ağaların alıkoyup ve kethudâların kışlaklarına kapu halkı ile gönderüp, dahi Yeniçeri Kethudâsı'n Van'da alıkoyup, ba'dehû tebdîl etmeğin, Mustafa Ağa'yı Kethudâ edüp ve Silâhdâr Ağası'n[5] Van Beylerbeyisi etdükde, Silâhdârlar Ağalığı'n Kara Bekir Ağa'ya[6] ihsân etmeğin ve Sipâhiyân Ağalığı'n[7] 'Osmân Ağa'ya olup[8]. **[V 186b]** Ve seferde mevcûd olanlarun masar sene 1013 mevâcibleri tevzî' olunmağın ve yeniçerinin kānûn üzere mevâcibleri verilüp, Van'da Defterdâr Şems Paşa ve Rûznâmeci Te'hîrî[9] Efendi ve Re'îsülküttâb La'lî[10] Efendi ve tezkireciler ve Dîvân-ı hümâyûn kâtibleri ve Çavuş-başı ve çavuşlar ve müteferrikadan ve Mâliye Tezkirecisi Fursatî Efendi ve sâyirler[11] kışlakda, Van muhâfazasında kalup ve beylerbeyiler Ekrâd'da ve Zekeriyyâ ülkelerinde (اوركه لريندە) kışlayup. Ve Mahmûd Paşa'[y]ı[12] Diyârbekir'e gönderüp ve kapu halkı Diyârbekir'de ve ekser Cizre'de[13] kışladılar. Ve mîrî develer[14] Sivas Eyâleti'nde kışlayup[15] ve sâyir beylerbeyiler eyâletlerine gidüp ve Kars ve Revân'da vilâyetli ve beyleri ve kulları kal'alarında mevcûd[16] idiler. Mevâcibleri Diyârbekir hazînesinden verilürdü.

Ve sene selâs[e] 'aşere ve elf târîhinde Şâh-ı bed-kirdâr Van Kal'ası üzere geldüğüdür[17]

Ve mâh-ı recebin evâhırında, kızılbaş-ı bed-me'âş Şâh 'Abbâs, yetmiş seksen bin mikdârı kızılbaşlar ile Van Kal'ası'na hareket etmeğin: "Serdâr

1 bir mikdâr V : + bir mikdâr E
2 Kars'da ..... etdi E : alıkodular. Ve V
3 etdiler V : ederler E
4 evâhırında V : Van Kal'ası'nda kışlamak E
5 Ağası'n V : Ağası E
6 Ağa'ya E : Paşa'ya V
7 Ağalığı'n E : Ağalığı V
8 Ağa'ya olup V : Ağa etdiler E
9 Te'hîrî V : Te'hîr E
10 La'lî V : La'l E
11 sâyirler V : sâyir kâtibler E
12 Paşa'[y]ı V : Paşa E
13 ve ekser Cizre (جزيه) 'de E : — V
14 develer V : davarlar E
15 kışlayup V : kışladılar E
16 mevcûd V : mevcûdlar E
17 Ve sene ..... geldüğüdür [Bu başlık E 95a'nın başında ayrı olarak yer almaktadır] E : — V

Cıgal-zâde gâfillerdir ve ekser askerleri perâkende[1] kışlalardadır" deyü [ve]: "Van Kal'ası'nda şimdi askerleri[2] yokdur. Kışlakdan askerleri gelince, Van Kal'ası'n aluruz" deyü mağrûr düşman, fursat mülâhazasıyla gelür. Ba'dehû Van Kal'ası'nda olan asker karavullara çıkup, fermân olundukda, kızılbaş karavulları[3] ile Van askeri rast gelüp, ceng ü kıtâl ederler. Birkaç diller ve başlar ile Vezîr'e gelüp, cevâbları ma'lûm olur. Vezîr Serdâr, Diyârbekir'e ve kışlada olan askere ulaklar gönderdiler.

Ve mâh-ı mezbûrda, Şâh 'Abbâs ve askeri, tedârükü ile geldükde, Van Kal'ası üzere konup muhâsara etdüklerinde, meterisler kurup ve lağımlar ile yerleri zîr-i zemîn ve meskenler peydâ edüp, vilâyetleri karîb re'âyâların sürüp, ordusu yanında olup ve[4] Van Kal'ası'n[5] dört cânibden[6] kuşadup ve bir cânibinden[7] toprak sürüp ve bir cânibinde[8] lağımlar tedârükünde, köstebek misâl yerleri kesüp, topları atılurdu. Ve asker-i[9] İslâm dahi kal'adan, bedenlerden toplar atup, **[V 187a]** her vakit kızılbaşın topların battâl etmek üzere idiler. Lâkin Vezîr Serdâr taşra askerler ile meterislerin basup, **[E 95b]** kızılbaşlara şikest verüp, her cânîblerden diller ve başlar alınurdu. Galebeleri mukarrer; otuz gün mikdârı oldu, kızılbaşların imdâdları hâzır gelür. Asker-i İslâm derneği mümkin olmayor. Van[10] Kal'ası'nda olan yeniçeriden ve sipâhîlerden ve Defterdâr Şems Paşa[11] ve ağalar ve beylerden bir yerde müşâvere edüp: "Fikr ü re'y-i hayr oldur ki, sa'âdetle Vezîr Serdâr Erzurum'a teveccüh edesiz. Dernek ü cem'iyyet anda olur[12]. Ve Âsitâne'den imdâd ve gayriden beylerbeyiler, askerleri[13] ile Erzurum'da cem' olur, hayr budur. Hemân gemi tedârük edüp, sa'âdetle Muş Sahrâsı'na çıkup, ba'dehû Erzurum Kal'ası'na dâhil olursunuz. Ve sâyir askerler Van'da muhâfazada olsunlar, Defterdâr Şems Paşa Kāyim-makām olsunlar. Ve Re'îs Efendi'[y]i ve Muhzır Ağa ve[14] bölük ağalarından iki ağa getürün" deyü[15] müşâverede ma'kūl görülüp, bir iki[16] gemiler tedârük oldukda, mâh-ı recebde.

Ve şa'bânda[17] Vezîr Serdâr Cıgal-zâde, Van vilâyetlerin Hakk Te'âlâ'ya sipâriş etdiler. Ve mezbûr gemiler ile Van deryâsiyle 'azîmet etdiler[18]. Evâhır-ı

1 perâkende V : perâkendedir E
2 askerleri E : asker V
3 karavulları V : karavullar E
4 olup ve E : — V
5 Kal'ası'n V : + ve E
6 cânibden V : cevânibden E
7 cânibinden V : cânibden E
8 cânibinde V : cânibden E
9 Ve asker-i E : (.....) [Buradaki birkaç kelime fotokopide çıkmamış gibi görünüyor] V
10 olmayor. Van E : olmayup, Revân V
11 Defterdâr Şems Paşa V : Şems Paşa Defterdâr E
12 olur V : + derler E
13 askerleri V : asâkirleri E
14 ve V : — E
15 deyü V : deyüp E
16 bir iki E : — V
17 mâh-ı ..... şa'bânda E : — V
18 etdiler V : + Fî E

şa'bânda dahi Muş Ovası'na dâhil olduğunda. Ve Şâh 'Abbâs dahi haber alur. Vezîr Serdâr asker tedârüküne kal'adan çıkup, gemiler ile Erzurum cânibine teveccüh etdüğün görüp ve sefînelere[1] ırakdan nazar etdükde, hemân meterislerinden fârig olur. Topların çeküp ve askerin, ordusun kaldurup, Tebrîz'e doğru 'azm eder. Düşman kal'adan ırak oldukda, askerler taşrada kalan meteris yerlerin ma'mûr ederler. Vezîr Serdâr hazretlerinin 'akabince ılgar ile ulak gönderüp, i'lâm ederler[2]: "Gurre-i ramazânda[3] kal'adan fârig olup, topların[4] Tebrîz Kal'ası'na getürüp[5] ve kendü derneğin[6] dağıtmayup, lâkin mazarratları def' oldu[7]. **[V 187b]** Şâh-ı bed-me'âş Nehr-i Acı-[su] nâm köprüsünde oturur" deyü âgâh etdiler.

Vezîr Serdâr[8] Cıgal-zâde Erzurum Kal'ası[9] sahrâsında dâhil olduklarında dernek üzere oldular. Ve Erzurum'da[10] mübârek ramazân-ı şerîfi[11] edüp, mâh-ı şevvâl oldukda, 'îd-i fıtra[y]ı etdiler. Ba'dehû Diyârbekir'de olan askerler gelüp, Van Kal'ası'nda olan Defterdâr ve ehl-i Dîvân efendileri gelüp, orduya dâhil oldular. Ve kapu-kulunun mevâcibleri tevzî' olundukda[12]. Ve Âsitâne'den tekrâr ordu cem' olup[13], Sol 'Ulûfeciler Ağalığı Sinân Ağa'ya olup ve Şeyh İbrâhîm Ağa Silâhdâr'a Ağa olup[14], ordu ile ve hazîne ve cebehâne ile şark seferine ta'yîn edüp, göndermişler idi, gelüp dâhil oldular[15]. **[E 96a]** Ve Sivas Beylerbeyisi Alaca-atlu Ahmed Paşa dahi sancakları ve

1 sefînelere V : sefîneyi E
2 ederler V : + Fî E
3 ramazânda V : ramazân-ı şerîfde E
4 topların V : — E
5 getürüp V : getürdü. Toplarun E
6 derneğin V : derneği E
7 oldu V : olur E
8 Serdâr E : -i a'zam-ı sâbık V
9 Kal'ası V : Kal'ası'nda karâr ve E
10 oldular. Ve Erzurum'da V : oldu E
11 şerîfi V : şerîf E
12 mâh-ı ..... olundukda V : Ve sene selâse 'aşere ve elf târîhinin zilka'desinde [E'deki bu kısım satır arasındadır] E
13 olup V : oldu ve E
14 Silâhdâr'a Ağa olup V : Silâhdâr-başı edüp E
15 göndermişler ..... oldular V : gönderdiler; fî sene 1013. Vezîr-i a'zam-ı sâbık Cerrâh Mehmed Paşa merhûm oldukda, kendü câmi'inde defn olunmağın. Ve sene-i mezbûrda Vezîr Hâfız Ahmed Paşa dahi merhûm olduklarında, ta'mîr etdükleri hayrâtları olan câmi'inde defn etdiler; fî şevvâl sene 1013. ["Vezîr-i a'zam-ı ..... 1013" kısmının üstü karalanmıştır]. Ve dahi Âsitâne-i sa'âdet'de Dâvud Ağa'ya vezâret ihsân olunup Vezîr oldukda, ba'dehû Mîrahûr-i Evvel Hüseyn Ağa oldukda, Kapucular Kethudâsı Ca'fer Ağa [E 96a] oldu. Ve Erzurum'da mâh-ı şevvâl oldukda, 'îd-i fıtra[y]ı etdiler. Ba'dehû Diyârbekir'de olan askerler gelüp, Van Kal'ası'nda olan Defterdâr gelüp ve ehl-i Dîvân efendileri orduya dâhil oldular. Ve kapu-kulun mevâcibleri tevzî' oldukda. Ve Âsitâne'den ordu ve hazîne gelüp, bölük ağaları ile dâhil olup. [Ayrıca E 96a'nın başında başlık şeklinde aşağıdaki kısım vardır]. "Sene selâse 'aşere ve elfde şark seferinde olan asker cem' olurlar. Ve Erzurum'da dernek mukarrer" [Kronolojik olarak uygun olmadığı için metne almadığım bu kısımlarda Cerrâh Mehmed Paşa'nın 1013'te vefât ettiğinden bahsedilmektedir. Aslında mütekâ'id olan Cerrâh Mehmed Paşa 6 Şa'bân 1012'de vefât etmiştir (*Nuhbe*, s.221; Solak-zâde, s.685). *Fezleke* (I,241) vefât için 7 Şa'bân 1012 tarihini verirken, Sicill-i Osmânî (IV,138) 6 Şa'bân 1013 tarihini vermektedir ki her ikisi de yanlış gözüküyor]. E

zu'amâları orduya[1] dâhil oldukda ve Karaman Beylerbeyisi ve Mar'aş Beylerbeyisi ve Tırabzon askerleri ve kapu-kulları cem' oldukda, kānûnları üzere zahîrelerin verüp, ba'dehû neferâta tevzî' etdüklerinde. Ve Samsoncu-başı Âsitâne'den saka-başıları ile[2] gelüp, dâhil oldu. Ve yeniçerinin develerin ve sakaların tevzî' etdiler. Ve seksen kıt'a şâhî darbuzan ve miyâne, arabaları ile ordu başında kā'ide üzere dizildi. Ve cebehâne dahi fi'l-cümle mevcûd, Cebeci-başı zabtında hâzır olmağın ve dört kıt'a kolonborina cemî'i mühimmât ile orduda[3] hâzır idi. Alay cengi olursa, ırak sürer ve lâzım gelürse kılâ' cenginde meteris kurulur[4], lâzımdır.

Ve Defterdâr Şems Paşa icâzet alup, Anadolu vilâyetlerine tahsîl-i mâl-ı mîrî hizmeti ile ve sâyir mîrî mühimmâtları[5] görüp, vakti ile şark seferine irsâl edüp ve[6] sefer-i hümâyûna me'mûr olan asker-i İslâm'a[7] tenbîh [ü] te'kîd[8] içün çavuşlar me'mûr oldu. Ve mâh-ı zilhiccede Defterdâr 'azîmet edüp[9] ve yerine Te'hîrî[10] Efendi'yi Kāyim-makām nasb edüp[11] ve Âsitâne'den gelen bölük ağaların makbûl görüp, menâsıbların ba'zıların zabt etdürüp ve Silâhdâr Ağalığı'n Şeyh İbrâhîm Ağa'ya[12] zabt etdürmeyüp, ba'dehû Sipâhîler Ağalığı'n **[V 188a]** mukarrer etdiler[13].

Ve mâh-ı muharremü'l-harâmın gurresinde, Vezîr Serdâr Erzurum'dan Hasan Kal'ası'na teveccüh etdiler. Ba'dehû Çoban Köprüsü'ne dâhil olup[14] ve Çıldır Beylerbeyisi çarkada ta'yîn idi. Ve dahi Van Beylerbeyisi, Van askeri ile ve tevâbi'i, Ekrâd askeri ve Diyârbekir askeri, lâkin Mîr Şeref ve Ekrâdı, ba'zısı gelüp, Mîr Şeref sonra geldi idi. Ve Erzurum[15] Beylerbeyisi olan Köse Sefer Paşa'nın[16] yirmi bin mikdârı askerleri olup, alayları ile saf olup, ilerü gi-derdi. Ve tayy-ı merâhil kat' edüp, menâzillerde münâsib olan[17] menâzilde oturak olurdu. Tebrîz cânibine doğrulup[18], Hoy ve Merend[19] üzere askerler zahîre kuyuların tecessüs ederlerdi. Ve Kebûter Kal'ası Handân deryâsı

1 orduya V : ordu E
2 saka-başıları ile E : — V
3 Cebeci-başı ..... orduda E : — V
4 kurulur V : kurulup E
5 mühimmâtları V : mühimmâtlar E
6 ve V : + asker-i İslâm E
7 me'mûr ..... İslâma V : me'mûrları E
8 te'kîd E : — V
9 edüp V : etdi E
10 Te'hîrî V : Te'hîr E
11 Kāyim-makām nasb edüp V : Kāyim-makāmı oldu E
12 Silâhdâr ..... Ağa'ya E : Şeyh İbrâhîm Ağa'ya (.....lığın) [Buradaki birkaç kelime fotokopide çıkmadığı için okunamamıştır] V
13 etdiler V : etdi E
14 olup V : oldukda E
15 Erzurum V : + Vilâyeti'nde E
16 Paşa'nın V : Paşa E
17 olan V : + merâhil ve E
18 doğrulup E : doğru V
19 Hoy ve Merend : Hoy Menend EV

kenârıyla Kumla ve Tasuc[1] varoşlarına dâhil oldular. Gâzîler ilerüden diller getürüp, söyledüp: "Şâh 'Abbâs ordusu Tebrîz altında mukarrer; lâkin Hânlar Hânı 'Abdullâh hânları Acı Nehir üzere yirmi[2] otuz bin asker üzerinde dernek üzeredir[3]" deyü cevâbları olur. Ve orduda bir câsûs kızılbaş giriftâr edüp, Vezîr Serdâr hazretlerine bend ile getürüp, **[E 96b]** teslîm etdiler. Söyledüp, ba'dehû harca sürdüler. Ve[4] ba'dehû cemî' asâkir[5] alaylar bağlayup, şâhî darbuzanları dizüp, cemî' asker[6] kulları ile saflarda[7] hâzır durup ve Yeniçeri Kethudâsı ve Samsoncu-başı ve[8] yeniçeriler ve samsoncular[9] safda, toplar önünde hâzır. Ve kapu halkı yemîn ü yesârda Vezîr Serdâr Cıgalzâde'nin sağ ve sollarında bayraklar[10] ile safda ve çarkacılar cevânib-i erba'ada kızılbaş ile[11] harb ü kıtâlde. Tasu (لشو) 'nun varoşu arasında gâh asâkir-i İslâm kızılbaşları[12] tüskürüp ve gâh kızılbaş galebe ederler. Ve Şâh askeri gelüp, hareket etdiler. Ve bir uğurdan Köse Sefer Paşa, tevâbi'i ve askerleri ile sürüp ve bir cânibden kızılbaşlar sürdükde ve Sivas Beylerbeyisi olan[13] **[V 188b]** Alaca-atlu Ahmed Paşa askeri[14] ve Diyârbekir askeri[15] ve Karaman askeri[16] ve yirmi dört sancak[17]-beyi bir uğurdan düşmana hücûm etmeğin, Tasu[18]'nun bağ u bağçeleri aralarında ceng ü kıtâl arasında iken[19] askerler birbirine karışup ve sarmaşup, iki askerün arasın[d]a ceng ü savaş vâki' oldukda, duman şekli karanlık[20] [ve] pus oldukda, kılıclar ve tîr ü[21] kemânlar ve tüfengler ile bir kıtâl olur kim, dostlar düşmanlardan fark olunmaz. Ol ortalıkda[22] yedi beylerbeyi nâ-bedîd olur. Ve yirmi dört sancak-beylerinden ve alay-beylerinden ve zu'amâdan ve erbâb-ı tîmârlardan ve beylerbeyilerün tevâbi'âtlarından ve segbânlarından[23] cüz'î ferd[24] halâs olur. Ve Şâh-ı bedfi'âl askerlerinden otuzdan ziyâde hânlarından ve hân-zâdelerinden ve diz

1 Tasuc (تسو) E : لشُو V
2 yirmi V : + bin E
3 üzeredir E : üzere V
4 sürdüler. Ve V : sürdü E
5 asâkir V : asâkirler E
6 cemî' asker V : Ba'dehû cemî'i asâkir E
7 saflarda V : saf bağlayup ve E
8 ve V : olan E
9 ve samsoncular E : — V
10 bayraklar V : bayrakları E
11 ile V : + çarkacılar E
12 kızılbaşları E : kızılbaşlar V
13 olan V : — E
14 askeri V : + guluv birle kızılbaşlarun üstüne E
15 askeri V : askerleri E
16 askeri V : askerleri E
17 sancak V : sancağ E
18 Tasu (تسو) E : لشُو V
19 iken V : iki E
20 karanlık V : karanık E
21 tîr ü E : tîr V
22 ortalıkda V : ortalıklarda E
23 segbânlarından E : segbânlardan V
24 ferd E : — V

çöken ağalarından ve yasavullarından[1] yirmi otuz bin nökerlerinden nâ-bedîd olduğu mukarrer. Ve hânları ve Hânlar[2] Hânı bile yokdur. Şâh 'Abbâs askeri, başların Tebrîz'e doğru çevirüp[3], firâr ederler. Ve asâkir-i[4] İslâm bağlar ve bağçeler arasına düşüp, yolları işlemeyüp, ser-gerdân kalup, şehâdet nasîb olduğu ma'lûm ve ba'zılar çadırlara gelüp, sûret-i tebdîl; lâkin Serdâr havfından bir cânibi dutup, firâr etmiş. Ve ikindü vakti bir tozlu rüzgâr olup, 'âlemi[5] pus ve karanlık[6] dutdu ve 'alâyim nâ-bedîd oldu. Ba'dehû ahşamdan[7] Mîr[8] Şeref, Ekrâd askerleri ile askerün girüsünde olmağın, henüz orduya dâhil olmuş iken bu ahvâl[i] görüp, hemân kaçak verüp[9], Cizre'ye. Girüde olan askerün her biri başların kurtarmak ardınca olurlar. Ve Haleb Beylerbeyisi Canpulâd-oğlu Hüseyn Paşa girüde konmuş iken, dahi orduya kavuşmayup, henüz gelüp, hemân askeri ile Van Kal'ası'na firâr eder[10].

Vezîr Cıgal-zâde alaylarda meş'aleler yakarlar[11]; kapu-kulları ile sabâh vakti olunca tevakkuf ederler. Askerden nâm u nişânları yok. Ba'dehû ikindü vakti perîşânlık **[V 189a]** olur. Hemân hazîne[y]i yükledüp, topları ve cebehâne[y]i önlerine alurlar. Cemî' kapu-kulları ile alaylar ile saflar bağlayup, Serdâr Vezîr Cıgal-zâde Van Kal'ası'na teveccüh edüp, iki menâzilde dâhil oldular; fî gurre-i rebî'ulevvel sene 1014[12].

Ve Haleb Beylerbeyisi olan Hüseyn Paşa'nın günâhı sebebinden katl olundu[13] ve Kaçar Paşa katl olundu. Vezîr Cıgal-zâde cemî'i askeri[14] yoklayup, defterin zabt edüp, mevâciblerin tevzî' etdiler[15]. Erzurum Beylerbeyisi, Hasan Paşa'ya olup[16] ve Haleb['i] 'Ali Paşa zabt etdi. Ve Mar'aş Eyâleti Zülfikâr Paşa'ya[17] ve Sivas 'Osmân Paşa'ya oldukda.

Van Eyâleti'nden Vezîr Cıgal-zâde Diyârbekir'e 'azîmet edüp ve[18] mâh-ı rebî'ulâhırda Diyârbekir'de karâr etdükde, sâhib-firâş olup, gitdükçe müştedd[19] oldukda, ba'dehû vefât etdi*. Diyârbekir'de[20] merhûm Gāzî

1 ve yasavullarından E : — V
2 Hânlar V : Hân E
3 çevirüp V : — E
4 asâkir-i V : asker-i E
5 olup, 'âlemi V : oldu, 'âlem E
6 karanlık V : karanık E
7 ve ..... ahşamdan E : Ba'dehû V
8 Mîr V : Mîrî E
9 verüp V : verür E
10 Van ..... eder V : firâr eder, Van Kal'ası'na E
11 yakarlar E : (.....lar) [Buradaki birkaç kelime fotokopide silik çıktığı için okunamamıştır] V
12 1014 : 1014. Bin on dörtde ["Bin on dörtde" kısmı satırın üstündedir] E : 1013 V
13 olundu V : oldu E
14 askeri V : asker E
15 etdiler V : etdi E
16 olup V : oldukda E
17 Paşa'ya V : + oldu E
18 edüp ve V : etdüklerinde E
19 müştedd : مشدت EV
* Cıgala-zâde Sinân Paşa Erzurum'dan Van'a, oradan da 20 Receb 1014'te Diyârbekir'e gelmiş, mağlûbiyetinin yol açtığı uzüntüden hastalanıp, aynı senenin şevvâlinde burada

'Osmân Paşa yanında defn olunmağın, oğlu Mahmûd Paşa Diyârbekir'de Kāyim-makām olup, askeri[1] zabt etdi; fî gurre-i cumâdelûlâ sene 1014[2]

Ve mâh-ı cumâdelâhırede, Vezîr Nasûh Paşa Diyârbekir'e[3] Vâlî oldukda, Vezîr Mahmûd Paşa Şâm-ı şerîf'e beylerbeyi[4] olup, Şâm-ı şerîf'e teveccüh etdiler. Ve Karaman Beylerbeyiliği Mustafa Paşa'ya olup[5].

Bin on dört târîhinde Şâh-ı bed-me'âş cânibleri hareketde olur. Şirvan ve Revân üzerine varup, ol cânıblerde olan beylerbeyiler mukāvemet edemeyüp, hılâf vâkit olur.

Âsitâne'den Cıgal-zâde Mahmûd Paşa'ya Şâm Eyâleti mukarrer olmağın ve Diyârbekir de Vezîr Nasûh Paşa'ya olunmağın. Ba'dehû Celâlîler tuğyânları her cânibde peydâ oldukda, Vezîr Nasûh Paşa Serdâr olur; fî sene 1014. **[E 97a]**

Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa Âsitâne'de[6] her vakit kol ederlerdi; harâmzâdenin hakkından gelürdü. Ve Mısır kā'idesi üzere ramazân-ı şerîfde şehirde cemî'i dükkânlara tenbîh buyurdular. Donanup, kanâdiller ile zeyn ederlerdi. Bir ferd **[V 189b]** muhâlefet edüp, dükkânın[7] açmayup, kanâdil şem'i[8] ile zînet etmese, hakkından[9] gelinürdü. Ve bezistân bile açılurdu ve kahveler müzeyyen idi. Ve Sâhib-i devlet hazretleri, tevâbi'i ile hufyeten tebdîl[10] gezüp, kahvelerde bir ferd mesâvî tarîki ile vüzerâdan ve yahud 'ulemâdan ve a'yân-ı Devletden medh ü zemmetmek murâd eylese: "Hemân fi'l-hâl Vezîr-i a'zam önlerinde[11] hâzırdır" deyü Müslümânlara havf düşüp, aslâ ağızlarından bir cevâb çıkmazdı ve ba'zıların nizâm içün haklarından gelinürdü. Ve Mısır'dan 'Arab cellâdları getürüp, 'akabince gezdürürlerdi[12]. Âsitâne'de 'adâlet üzere mukîm olup, herkes tarîkinde idi.

---

vefât etmiştir (Sâfî,II, vr.49b; *Nuhbe*, s.230; *Fezleke*, I,266-267). Yukarıda zikrettiğim kaynaklardan farklı olarak Na'îmâ (I,428-429), Sinân Paşa'nın 21 recebde Diyârbekir'e geldiğini, *Nuhbe* (s.230) ise vefâtının 1014 yılı içinde vukûbulduğunu söylüyor.

20 Diyârbekir'de V : + defn olundu E
1 askeri V : asker E
2 1014 E : 1013 V
3 Diyârbekir'e V : Diyârbekir'de E
4 beylerbeyi E : beylerbeyisi V
5 olup V : ve sene E
6 Paşa ..... Âsitâne'de E : Paşa'[y]ı Serdâr ta'yîn etdiler. Ve Âsitâne'de Vezîr-i a'zam olan 'Ali Paşa V
7 dükkânın V : dükkânlarun E
8 şem'i V : şem' E
9 hakkından E : hakkında V
10 tebdîl V : + ile E
11 önlerinde V : ol mekânda E
12 gezdürürlerdi V : + ve E

Der-sefer-i Üngürus, der-zemân-ı[1] Serdâr Vezîr-i a'zam[2] 'Ali Paşa[3], Belgırad refte, ba'dehû merhûm ve mağfûr[4] şude; der-vâcib rebî'ulevvel sene 1013[5]. Ba'dehû Vezîr Mehmed Paşa Vezîr-i a'zam şude

Ve sene bin on iki târîhinde vâki' olan Üngürus seferlerinin birisi dahi Ostorgon seferidir ki, zikr olunur.

Ve mâh-ı şevvâlde, Vezîr-i a'zam[6] Nizâmü'l-'âlem 'Ali Paşa hazretlerine sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinden fermân-ı şerîf sâdır olur kim: "Üngürus seferine me'mûr olmuşsız. 'Ale'l-'acele[7] hâzır olup, tedârükde olasız" deyü hatt-ı şerîf sâdır olur*. Ber-mûceb-i fermân-ı 'âlî, Yeniçeri Ağası olan Hasan Ağa'ya te'kîd olunmağın, yeniçeri ocağında Zağarcı-başı olan Arslan Ağa ve Baş-çavuş ve sâyir zâbitler ve yeniçeri tâyifesi hâzır olup ve üç bölük ağaları ve kethudâ ve kâtibleri ve çavuş neferâtı me'mûr oldukda. Ve Dîvân-ı hümâyûn'da Baş-defterdâr[8] Ahmed Paşa ve Rûznâmeci Mustafa Efendi ve Dâvud Efendi Baş-tezkireci ve Cizye Muhâsebecisi ve Mevkūfâtî ve Kal'a Tezkirecisi ve Süvârî Mukābelecisi olan Cûşî[9] Efendi ve Piyâde Mukābelecisi Ken'ân Efendi ve mukāta'acılardan[10] Vâridâtcı ve[11] Teşrîfâtî sefer-i hümâyûna me'mûr idiler[12]. Ve Cebeci-başı İbrâhîm Ağa ve Topcu-başı Mustafa Ağa ve Top Arabacı-başı olan Ahmed Ağa, **[V 190a]** neferâtları ile sefer-i hümâyûna ta'yîn oldular[13]. Ve Koyun Emîni Habîb Çavuş ve Çavuş-başı Çoban Süleymân Ağa ve müteferrika ve çavuşân ve Re'îsülküttâb olan Mim Efendi ve Defter Emîni 'Abdî Efendi ve cemî'i Dîvân-ı hümâyûn kâtibleri ve Defter-hâne kâtibleri ve Mâliye kâtibleri defter mûcebince me'mûr oldular. Ve ba'zı erbâb-ı mansıbdan[14] ma'zûller fermân üzere hâzır idiler.

Ve Top-hâne'de yüz kıt'a şâhî darbuzanlar ve yirmi miyâne ve cedîd top arabaları[15] ta'mîr etdürdiler. Ve cebehâne tedârük olunup[16], Cebeci-başı İbrâhîm Ağa; **[E 97b]** ol târîhde Fakîr [ü] bî-çâre Cebeciler Kâtibi olmağın,

1 der-zemân-ı E : bâ V
2 a'zam V : + hazret-i E
3 Paşa V : + der- E
4 ve mağfûr E : — V
5 der-vâcib ..... 1013 E : ve V
6 a'zam V : + olan Eşrâf-ı ekrem E
7 'Ale'l-'acele V : 'Ale't-ta'cîl E
* Vezîr-i a'zam Ali Paşa 1 Ramazân 1012'de Macar üzerine Serdâr tayin edilmiştir (*Nuhbe*, s.221; *Fezleke*, I,224; Na'îmâ, I,379).
8 defterdâr V : + olan E
9 Cûşî : Çûşî EV
10 mukāta'acılardan E : mukāta'acılar V
11 ve V : — E
12 idiler V : etdiler E
13 oldular E : olundular V
14 mansıbdan V : mansıblardan E
15 arabaları V : arabalar E
16 olunup V : oldular E

Vezîr-i a'zam Müdebbir-i umûr, sefer-i Üngürus'da vâki' Ostorgon Kal'ası'nın tedârüklerin ve cebehâne mühimmâtların defter mûcebince bu Hakîr'e[1] fermân olundukda. Kazâ-i Samsun'dan otuz kıt'a komana ve resen-i salya ve resen-i tîre bin 'aded ve otuz kıt'a bedoloşka kundağı ve altmış kıt'a tekerlek ve yirmi demür[2] dingil ve âhen-i hâm dört yüz kantar Samakov'dan fermân olunmağın, mezkûr kundaklara sarf olundu[3]. Ve beş bin kantar bârût-i siyâh Mısır'dan ve Âsitâne'den tedârük olunup[4] ve Samakov'dan beş bin kazma ve kürek ve balta ve çil çekic[5] ve küskü ve erye(?) kundak yatak ve boylu ve mismâr-ı müdevver (مدبر) ve çâr-kûşe ve banta-i âhen[6]. Bah Ma'deni işlerdi[7]. Bedoloşka yuvalağı yirmi bin mezkûr me'âdinde işlenüp[8] ve Banaluka'da[9] dahi yuvalaklar işlenürdü.

Ve Belgırad'da sefer-i hümâyûn mühimmâtları, fermân-ı şerîf üzere yüz elli kıt'a donbaz gemileri ve keresteler kat'ı fermân olunmağın ve cedîd şaykalar ve zahîre gemileri ve meteris tahtaları ve Kazâ-i Nemçe'den kereste ve deste-i çûb[10] ve İzvornik Sancağı'ndan[11] beş yüz Rumeli kalkanı ve Belgırad Ker-hânesi'nde neccârlar ve haddâdlar cem' olup, arabalar ve tekerlekler ve toplara mühimm olan levâzım, kā'ide üzere[12] işlenmek içün Belgırad muhâfazasında olan Vezîr Mehmed Paşa'ya emr-i şerîf irsâl olunmağın[13]; cemî'i serhad ahvâlleri[14] sipâriş olunmuş idi.

Ve Budun'da nevbetcilerün mevâcibleri, beylerbeyilerine te'kîd emr-i şerîf[15] irsâl olunmuş idi[16]. Ve Peşte'de küffâr-ı hâksâr zabt eder idi[17]. Budun'da olan gāzîler ile rûz [u] şeb muhârebeleri eksik değil idi. **[V 190b]** Zîrâ Budun Kal'ası'nın karşusu Peşte Kal'ası olmağın, mâ-beynleri Nehr-i Tuna olup[18], keferenin atlusu ve piyâdesi Vasıt'dan, Uyvar'dan her gâh imdâdları gelürdü. İki buçuk[19] sene Peşte Kal'ası küffâr elinde kalup, zabt ederlerdi.

Ve Kanije'de Hasan Paşa, serhad gāzîleri ile ol etrâfları hıfz ederlerdi. Ve Belgırad'da Nüzül Emîni zahîre cem'inde idi.

1 bu Hakîr'e V : Fakîr bî-çâre'ye E
2 demür : timür EV
3 olundu V : olunmağın E
4 olunup V : olunmağın E
5 ve çil çekic E : — V
6 ve ..... âhen E : ve V
7 işlerdi V : ihyâ idi E
8 işlenüp V : işlenürdü E
9 Banaluka'da V : Banaluka E
10 çûb E : çûp V
11 Sancağı'ndan V : Sancağı'nda E
12 üzere V : — E
13 emr-i ..... olunmağın E : — V
14 ahvâlleri V : ahvâllerin E
15 şerîf V : şerîfler E
16 olunmuş idi E : olunup V
17 idi V : + ziyâde E
18 olup E : olmağın V
19 buçuk V : bucuk E

Ve mâh-ı zilka'dede Âsitâne'de, Vezîr-i a'zam olan 'Ali Paşa cebehâne[y]i tekmîl etdürüp, ba'dehû ordu-yı hümâyûn cem'i fermân olunmağın. Ve otak u haymeler hâzır edüp ve deve katârları[1] Çatalca'da hâzır olup, rûz-i hızırda[2] çayırlanup ve yeniçerinin mîrîden seyis-hâne akçaların ihsân etdiler. Ve sakaların ve cemî'i levâzımları verilüp. Ba'dehû Âsitâne-i sa'âdet'de Vezîr Sûfî Sinân Paşa'ya kâyim-makâmlığı[3] fermân etdiler. Vezîr Hâfız Ahmed Paşa'ya fermân edüp, Rumeli câniblerine mütekâ'id nâmiyle Gümülcine'de istirâhat buyurdular. Ve Hezargırad'a[4] Vezîr Hızır Paşa me'mûr olup, muhâfazada idi. Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa sâbıkâ Vezîr-i a'zam olan[5] merhûm Siyavuş Paşa'nın saraylarına nakl etdiler[6]. Bir niçe müddet ol sarayda Dîvân ederlerdi.

Ve mâh-ı muharremü'l-harâm gurresinde tuğlar dikilüp, otaklar **[E 98a]** hâzır oldukda. Ve Tersâne'de Kapudân Vezîr Sinân Paşa hazretleri, Anadolu câniblerine ve şark seferine Serdâr olup, teveccüh etdüklerinde, yerine kâyim-makâmları[7] kethudâları kalup.

Ve Tersâne Kethudâsı Bayram Ağa[8] Bahr-ı sefîd'e elli kıt'a kadırgalar ile ve deryâ beyleri ve Cezâyir gemileri ile Bahr-ı sefîd'e ta'yîn idiler. Ve Rodos Beyi ve sâyir beyler kadırgaları donanma seferine me'mûr oldukda ve Âsitâne'den fermân olunan elli kıt'a baştarda ve kadırgalar ve kalyeteler, bir mübârek eyyâmda Bahr-ı sefîd'e 'azîmet etdüklerinden sonra. Ve Üngürus seferine Âsitâne'den tedârük olunan cebehâne ve toplarun mühimmâtlarun [ve] yedeklerin[9] sefînelere tahmîl[10] etdiler. Ba'dehû mu'temed neferâtlar ve bölük-başılar ile Bahr-ı siyâh'dan Varna'ya nakl olundukdan sonra, câmûş arabaları[11] ile Belgırad'a fermân etdiler.

Ve Rusçuk ve Niğbolu'da nevbetci olunan cebeci ve topcularun mevâcibleri Tuna aklâmına sâliyâne oldukda, bir mikdâr[12] cebecilerden, Varna'dan cebehâne[y]i Belgırad'a nakl eylemek içün imdâda fermân olunmağın.

1 katârları V : katârlar E
2 hâzır ..... hızırda V : rûz-i hızırda hâzır olup E
3 Kâyim-makâmlığı E : Kâyim-makâmlık V
4 Hezargırad'a E : Hezargırad'da V
5 olan V : merhûm ve mağfûrun leh E
6 etdiler V : eylediler E
7 kâyim-makâmları E : kâyim-makâm V
8 Ağa V : Paşa E
9 toplarun ..... yedeklerün E : toplar mühimmâtları V
10 tahmîl : tahmîn EV
11 câmûş arabaları E : câmûşlar V
12 olunan ..... mikdâr E : olan V

Ve Kefe'ye[1] bir yarar Kapucu-başı **[V 191a]** İbrâhîm Ağa nâmında[2], Tatar Hân Gāzî Girây hazretlerine ta'yîn olunmağın[3]. Fâhir hil'atler ile ve hatt-ı şerîf[4] ile sefer-i hümâyûna da'vet buyurulup, Tatar askeri ile mu'accelen Belgırad'a dâhil olup, ba'dehû küffâr-ı hâksâr vilâyetlerine akın fermân olunmağın. Ve Hân hazretlerine[5] ziyâde iltifâtlar ile[6] Vezîr-i a'zam hazretlerinden, Hân câniblerine mektûblar ve ba'zı ihsânlar gönderdiler.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Kāyim-makām, Vezîr Sûfî Sinân Paşa'ya olup ve Baş-defterdâr Ahmed Paşa sefer-i hümâyûna me'mûr idi. Anadolu Defterdârı[7] Şems Paşa şark seferine 'azîmet etdüklerinde, Şıkk-ı Sânî Mehmed Efendi mânde kalup ve 'Ali Efendi Şehr-emîni ve Rûznâmçe-i Kebîr Lonka-zâde Mustafa Efendi ve diğer Mustafa Efendi Rûznâmçe-i Sagîr idi.

Vezîr -i a'zam hazretlerinin fermân-ı şerîfleri üzere[8] 'ulûfeli çavuşlar sefer-i Üngürus câniblerine[9] me'mûr olup[10] ve yüz yirmi kıt'a şâhî darbuzanlar hâzır olup ve bin yedi yüz nefer topcu ve üç bin nefer cebeci ve yedi yüz elli nefer top arabacısı ve kifâyet mikdârı mehterân-ı hayme vü 'alem ve gayri ta'yîn olunmağın. Ve Yeniçeri Ağası olan Hasan Ağa ve Ahmed Efendi Kâtib-i Yeniçeriyân ve zâbitler ve yeniçeriler[11] Üngürus seferine me'mûr olup ve cemî'[12] levâzımâtları görülüp, ba'dehû her vakit yeniçeri oda-başılarına tenbîh olunup[13], neferâtları ile Et-meydâm'nda Ta'lîm-hâne'ye mukābil[14], **[E 98b]** Yeniçeri Ağası haftada üç gün gelüp[15], tüfeng ile yeniçeriler ta'lîm ederlerdi. Ve nişân koyup, oda-başıları ile yeniçeri yoldaşlar saf olup, tüfeng 'ilmin öğrenmek içün ta'lîm ederlerdi[16]. Nişân uranlara ri'âyetler ve ihsânlar[17] ederlerdi. Her gâh Yeniçeri Ağası tekayyüd ederlerdi[18]. Ve topcular da Top-hâne'de, top 'ilminde mâhir olan[19] üstâdlardan[20] haftada iki gün Ker-hâne'de darbuzan kurup, nişân atarlardı. Kānûn idi, san'at öğrenürlerdi. Ve top dökücüler, Ker-hâne'de şâgirdlik ile hâsıl olup, ba'dehû üstâd olup, san'at ile mümtâz olurlardı. Ve çırakcılar ve haddâdlar ve neccârlar Top-hâne'de **[V**

1 Kefe'ye E : — V
2 nâmında V : — E
3 ta'yîn olunmağın E : — V
4 şerîf V : sa'âdet-makrûn E
5 Hân hazretlerine E : — V
6 ile V : olunmağın E
7 Defterdârı V : — E
8 üzere V : olup E
9 câniblerine V : cânibine E
10 olup V : etdiler idi E
11 yeniçeriler V : yeniçeriyân E
12 cemî' E : cemî'i V
13 oda-başılarına tenbîh olunup E : oda-başıları V
14 mukābil V : mukābele [E 98b] her vakit E
15 gün gelüp V : eyyâm gelürlerdi E
16 talîm ederlerdi E : — V
17 ihsânlar V : ihsân E
18 ederlerdi E : üzere idi V
19 olan V : olanlardan E
20 üstâdlardan V : + her E

191b] kul-oğullarından ve 'acemi oğlanlarından kânûn-i kadîm üzere[1] her vakit devşürme geldükçe, bir mikdâr oğlanlar ocaklara tevzî' ederlerdi. İ'tibâr eden Ker-hâne'[y]i beklerdi, san'atda kâmil olurlardı. Ve seferlerde[2] kılâ' cenginde ve meterislerde, toplarun vezinlerin bilürlerdi[3]. Ve kal'alarda topları hıfz edüp, zarar ve çatladmazlar[4]. Ve dökücülerde üstâdlar zuhûr ederdi[5]. Lâkin bu zemânlarda Top-hâne'ye i'tibâr eder ve rağbet kalmayor. Ve ekser kılâ'larda topcu neferâtı nâdân olmağın, memâlik-i İslâmiyye'de olan kılâ'larda toplar battâl ve 'amel-mânde kalur; vaktinde tekayyüd etmezler. Topculuk 'ilminde mâhir olmayanlara, kal'ada topcu-başılık nâ-ehl[e] olmaz idi[6].

Sâbıkā Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa merhûm, Kanije seferinde Selânik topcuları bölük-başılarından Mehmed nâm bir topcu[y]u beş neferi[7] ile getürdüp, Belgırad'da imtihân edüp[8], topculuk san'atını izhâr etdüklerinde makbûl olup, Dergâh-ı 'âlî topcuları zümresine bir bölük ibtidâdan ta'yîn etdiler. Yirmi akça 'ulûfe ile beş neferine beşer[9] akça ile ibtidâdan verdiler idi[10].

Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa hazretleri[11], Topcu-başı'ya tenbîh etdiler. Sefer-i hümâyûna üstâd bölük-başıları ve neferâtı ta'yîn etdiler. Ve Selânik'den beş yüz câmûş toplar içün iştirâ olunmak fermân etdiler. Ve yörük beyleri, yörükler ile kadîmden yedi nefer yörük beyleri, eşkinciler ile toplar üzerine hizmet ederlerdi ve câmûşları anlar hıfz ederlerdi. Ve kadîmden akıncılar ve serahorlar meteris hizmetlerinde idi. Ve kunbaracılardan bir mikdâr neferât, kethudâları ile sefere me'mûr etdiler[12]. Ve mi'mârlardan ve neccârlardan ve haddâdlardan ve seng-tırâş ve tekerlekler ta'mîr edenlerden ta'yîn olunmağın. Ve mehterân-ı 'alemlerden üstâdlar ve büyük tabıllar peydâ etdiler. Yedişer kat mehterler ve 'alemdârlardan ve dahi veznedârlardan müstevfâ sefer-i hümâyûna me'mûr etdiler. Ve münâdîlerden mümtâzların ta'yîn etdükde, Orducu-başı'ya **[E 99a]**[13] fermân etdiler. Orduyu ziyâde, çergelerin ve çadırların kebîr ederlerdi. Ve her esnâf kadîmden üstâdları, evvelâ ecnebî kısmından ordu akçasına[14] tama' edüp, alup, ba'dehû: "Ehl-i sanâyi'den olmasunlar" deyü tenbîh etdiler. Ve üstâd cerrâhlardan ve tabîb-i hâzık ve

1 üzere V : + ve E
2 seferlerde V : seferde E
3 bilürlerdi V : bilürler E
4 zarar ve çatladmazlar E : — V
5 ederdi V : eder E
6 Lâkin ..... olmaz idi [Bu kısmın üstü karalanmıştır] E : ve V
7 neferi V : + fermân E
8 edüp V : etdiler E
9 beşer V : beşerer E
10 idi V : — E
11 hazretleri V : — E
12 me'mûr etdiler E : me'[mû]r idiler V
13 Orducu-başı'ya V : + Sene selâse 'aşere ve elfde Üngürus seferleridir [Bu kısım E 99a'nın üst kısmında başlık şeklindedir] E
14 akçasına V : akçasın E

kehhâllerden müstevfâ idi. Ve başka gönüllü ordu icâzet ile girüp ve Ordu Kadısı ta'yîn oldukda, dahi *Nüzül Emîni* **[V 192a]** *Hüseyn Ağa ve Koyun* Emîni Habîb Çavuş, ba'dehû Mere Hüseyn Çavuş oldu. Ve Sergi Emîni Mahmûd Bey ve Servanlar Kethudâsı olan Kurd Kethudâ ve 'Ali Kethudâ'ya te'kîd olunmağın; develeri yağlayup, Çatalca'da[1] cemî'i atlar ve bârgîrler ve katârlar çayırda kemâl bulup. Ba'dehû Silâhdâr ve sipâhîler çavuşlarından bir mikdâr bölük halkı [ile] yollar ayrıtlanup ve ba'zı köprüleri ta'mîr edüp ve dâhi[2] kûhistânlarda yolları ve batakları doldurdup, re'âyâ ile hizmetler görülüp, her kazâlarda ve menâzillerde asâkir-i İslâm halkına muzâyaka çekilmeyüp, akçaları ile sürsat zahîreleri hâzır olmağın.

Ve Yeniçeri Ağası, yeniçeriler[3] ile Sahrây-ı Benefşe'den ayrılup, Kırk-kilisa'ya doğru gitmek, Belgırad'a dâhil olunca kā'idedir. Asker halkı müzâhame çekmesünler ecliyçün başka Yeniçeri Ağası tarafından çorbacılar ta'yîn etdiler.

Ve mâh-ı muharremü'l-harâmın gurresinde yevmü'l-isneynde vakt-i mübârekde, alaylar[4] ile Rikâb-ı hümâyûn ağaları, dahi Sadr-ı a'zam hazretlerinin kethudâsı ve ağaları ve yeniçeri ocağı ile tuğlar çıkup, otaklar ve bârgâh u haymeler[5] ve havliler, dahi çadır mehterleri 'umûmen Serdâr Vezîr-i a'zam kapusunda. Meşâyihlerden 'Ömer Efendi, dervîşleri ile sefer-i hümâyûna me'mûr idiler. Ve sâyir 'azîzlerden hayr du'âlar ile[6] 'azîmet edüp, Edirnekapusu'ndan Dâvud-paşa Sahrâsı'nda kurbânlar zebh olunmağın, vakt-i mübârekde tuğlar dikilüp, Vezîr-i a'zam, Düstûr-i mükerrem, Nizâmü'l-'âlem 'Ali Paşa'nın otak sâyebânları[7] yedi direklü cenkârî çerge, atlaslardan dikilmiş müzeyyen otak u obalar ve havlileri münakkaş 'âlî sîm 'alem, toplar[8] sâyebânlar başında[9] konulmuş idi. Bir mehîb otak kurulup, ba'dehû ilerü Dîvân-hâne başka kurulup ve sâyir ağaları kā'ide üzere haymelerin kurdular. Ve Baş-defterdâr ve Re'îs Efendi'nin ve Nişâncı Paşa'nın otağı dahi kurulup ve Mısır'dan gelen paşalardan mütekā'id bir kâmil, sefer-i hümâyûnda Nişâncı ta'yîn olunmağın. Ve tezkireciler ve Defter Emîni ve Çavuş-başı'nın hayme vü otakları dâ'irede konulup, Yeniçeri Ağası ve yeniçeri ocağı **[V 192b]** kānûnları üzere çadırların kurdular. Ve bölük ağaları kānûnları üzere sağ kolda haymelerin kurdular. Ve Dâvud-Paşa **[E 99b]** Sahrâsı[10] haymeler ile zeyn olup, ba'dehû ordu-yı hümâyûn, mâh-ı mezbûrun sekizinci gün[11] zînet

1 Çatalca'da V : Çaltıça'da E
2 dahi V : — E
3 yeniçeriler V : yeniçeri E
4 alaylar V : alay E
5 haymeler V : hayme E
6 du'âlar ile V : u du'â eyleyüp E
7 sâyebânları V : sâyebân E
8 toplar V : + ve E
9 başında V : + sîm toplar E
10 Sahrâsı V : çayırları E
11 gün V : + ordu E

ile Dâvud-paşa Sahrâsı'nda Karye-i Litroz'a doğru iki karşulu kurdular*. Ve toplar dahi alay ile Edirne-kapusu'ndan Topcu-başı ve Arabacı-başı neferâtları ile ve[1] bayrakların açup, Dâvud-paşa Sahrâsı'nda ordu başında şâhî darbuzanları dizdiler, dahi çadırların kurdular.

Ve mâh-ı muharremü'l-harâmın[2] on birinci gün[ü], Vezîr-i a'zam[3] Serdâr-ı ekrem olan 'Ali Paşa hazretleri alaylar fermân etdiler. Yeniçeri ocağı kānûnları üzere alayların düzüp, saflarda[4] gürûh ile selâma durup[5], ba'dehû üç bölük ağaları alay[6] bayrakların açup ve sipâhîler cebe vü cevşen ve[7] şalvarlu[8] Dîvân-ı 'âlî'de saflarda. Vezîr-i 'izâmlar ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve sâyir 'ulemâ'-i kirâm ve defterdârlar ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve müteferrika ve çaşnigîr ve çavuşân ve sâyir kapu-kulları bölük bölük, silâhlar[9] ve tüfengler ile, eğer 'acemiyân ve cebeciler ve topcıyân ve arabacıyân-ı top ve Tersâne halkı ve ehl-i hıref tâyifesi, tüfengli alayları ile safda selâma durdular. Vezîr-i a'zam Düstûr-i ekrem, Serdâr[10] 'Ali Paşa hazretleri gazâya yaraklanup, vakt-i mübârekde Feth-i şerîfler kırâ'at olundukda, meşâyihler[11] ve dervîşler zikrullâha meşgûl olup, dahi hayr[12] du'âlar ile Vezîr Serdâr 'Ali Paşa kılıc kuşandılar[13]. Dahi atlarına süvâr olup, tevâbi'i ve kethudâ ve ağaları ve bin neferât yarar ve iki yüz Rumeli gāzîleri, kisveleri ile filandıralı bayrakları[14] ve silâhlu ve şabt[a]lu[15] yüz nefer müteferrika cebe vü cevşenlü ve kolçaklı ve[16] şalvarlu, her biri Mısırlu tarzında ve yüz nefer yarar tîrkeşlü şalvarlu ve gönüllü ağaları, iki yüz bayraklu neferâtlar silâhlu, alaylar ile ilerüde. Ba'dehû tuğlar ve alaylar bayraklar[ı][17] ve dokuz kâmil yedek altun zencîrlü ve murassa' eğerlü ve on iki çift altun taslu şâtırlar, ellerinde teberler ile, ba'dehû yüz nefer çaşnigîrler kızıl altun üsküflü bayrâklar ile bu gürûh[18], alaylar ile Dîvân-ı hümâyûn'a gelüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh

* Sadrâzam Ali Paşa 1 Muharrem 1013'te Dâvudpaşa'daki otağına çıkmış, 5'inde ordu ile hareket edip Halkalı'ya varmış, burada bir kasırdan orduyu temâşâ eden Pâdişâh'tan para beklerken, şiddetli bir hatt-ı hümâyûn alınca, ertesi gün yola çıkmıştır (Sâfî,II, vr.6a; *Nuhbe,* s.222; *Fezleke,* I,242-243; Na'îmâ, I,391).

1 ve E : — V
2 muharremü'l-harâmın E : muharremde V
3 a'zam V : + olan E
4 düzüp, saflarda V : saflar ile E
5 durup V : + Dîvân-ı hümâyûn'da E
6 alay E : — V
7 ve V : — E
8 şalvarlu V : + bayraklu E
9 silâhlar V : silâhları ile E
10 Düstûr-i ekrem Serdâr E : — V
11 meşâyihler V : meşâyihlerden E
12 hayr V : + u E
13 kuşandılar V : kuşanur E
14 kisveleri ..... bayrakları E : filandıra bayraklı V
15 şabt[a]lu E : — V
16 ve V : — E
17 bayraklar[ı] E : — V
18 gürûh V : + ile E

hazretlerinin[1] hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp[2], fâhir hil'at **[V 193a]** ve murassa' sorguç ihsân olunmağın, hayr du'âların alup, ba'dehû vedâ' etdiler. Ve taşrada nefîrler çalınup, Vezîr-i a'zam Serdâr atlarına süvâr oldukda, Sancağ-ı şerîf-i Sultân-ı Enbiyâ[3] *sallallâhu 'aleyhi*[4] *ve sellem** hazretlerinin 'Alemdârı olan Yûsuf Bey sürûr birle önlerince teveccüh ederlerdi[5]. Ve Pâdişâh[6] câniblerinden verilan yaşil 'alem ve biri kırmuzu ve nısf sarı 'alemler **[E 100a]** açılup ve ilerüde hazret-i Enbiyâ Sultânü'l-verâ Muhammedün Rasûlullâh 'Alem-i şerîfleri ta'zîm [ü] tekrîm ile yemîn ü yesârda[7] Nakîb-i eşrâf, seyyid [ü] sâdâtlar salavât-ı şerîf ile[8] ve meşâyihler önünce ve hazret-i Eyyûb-i Ensârî *'aleyhi'r-rahmetü'l-Bârî***[9] hazretlerinin 'alemi[10] ile şeyhler ve hâfızlar[11] ve zâkirler tevhîd-i şerîf ederler[12], saflar olup, "Hû" deyü[13] giderlerdi. Ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve Rumeli Kadı'askeri Es'ad Efendi ve Anadolu 'Azîz Efendi ve Kemâl Efendi*** ve Kethudâ Mustafa Efendi ve Bahsî Efendi ve Yahyâ Efendi ve Mehmed Efendi ve Kara Çelebi-zâde Mevlânâ Efendi[14] ve Hâce Efendi ve Şerîf Efendi ve Hüseyn Efendi Kadı'asker-i sâbık[15] ve sâyir 'ulemâ'-i kirâm ve müderrisîn ve Vezîr Kâyimmakām Sûfî Sinân Paşa, Vezîr Hızır Paşa, Vezîr Mustafa Paşa, Vezîr Dâvud Paşa, Vezîr Kurd Paşa, Vezîr diğer[16] Mustafa Paşa, Tevkî'î Mu'allim-zâde[17], Baş-defterdâr Ahmed Paşa, Mehmed Efendi Defterdâr ve 'Ali Efendi ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve Yeniçeri Ağası ve sâyir a'yân-ı Devlet alaylar ile saflar olup, Bâb-ı hümâyûn'dan Hayyât Ker-hânesi önünden Köşk-i hümâyûn'da sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin nazarından alaylar gürûh ile geçüp, ba'dehû Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa âdâb ile teveccüh etdiler. Ba'dehû kapu halkı sipâhîler ve sâyir kulları, bayrakları ile[18] 'azîmet etdiler.

1 Pâdişâh-ı ..... hazretlerinin V : Pâdişâhımıza âdâb ile E
2 yüz sürüp V : — E
3 Sultân-ı Enbiyâ V : hazret-i Sultânımız E
4 'aleyhi V : — E
* "صلى الله عليه و سلم = Allah onun şânını yüceltsin ve selâmete erdirsin" anlamına gelen ve Hz. Peygamber anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
5 ederlerdi V : ederdi E
6 Pâdişâh V : + Şehinşâhî E
7 yesârda V : yesârında E
8 ile V : verüp E
** "عليه الرحمة الباری = Allah'ın (Bârî'nin) rahmeti onun üzerine olsun" anlamına gelen ve ölüler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
9 'aleyhi'r-rahmetü'l-Bârî V : el-Bârî rahmetullâhi 'aleyhi'l-Bârî E
10 'âlemi V : 'âlem E
11 hâfızlar V : hâfızları E
12 tevhîd-i şerîf ederler E : tevhîd ederek V
13 Hû" deyü E : — V
*** Bu sıralarda Anadolu Kadı'askerliği'nde Kemâleddîn Efendi olmalıdır (*BOA*, MMD, nr.3665, s.6).
14 Mevlânâ Efendi E : — V
15 ve Hüseyn ..... sâbık E : — V
16 diğer V : — E
17 -zâde V : + Paşa E
18 ile V : — E

Dahi Şehr-i[1] İstanbul'da olan halk-ı 'âlem dükkânlardan ve hânelerden guzât-ı İslâm'a hayr[2] du'âlar ederlerdi[3]. Ve Edirne-kapusu'ndan Dâvud-paşa Çayırı'na varılınca Müslümânlar ve esnâf ve[4] ganî vü fakîr ü re'âyâ sahrâlarda gürûh alayları seyr ederlerdi. Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa iki cânibden selâmlar ile Müslümânlardan hayr[5] du'âlar istimdâd ederlerdi. Ve cemî'i Müslümânlar dahi: "Uğurunuz ve teveccühünüz mübârek olsun" derlerdi. Ve alaylarda olan[6] asker-i İslâm'a saflar bağlayup, sa'âdetlü Vezîr hazretleri selâm ifşâ edüp, otakda karâr kılup[7], ziyâfetler meydânda mebzûl. Yeniçeri tâyifesi yağmalar etdükde ve eşribe-i sükker **[V 193b]** meydânda musluklarda. Ve otakda cemî'i vezîrler ve 'ulemâ ve meşâyihler ve ağalar ve a'yân-ı Devlet ziyâfet olundukdan sonra icâzet olup, Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem[8] hazretlerinin herkes dest-i şerîflerin bûs edüp, Âsitâne'ye teveccüh etdiler. Ve seferlü olanlar çadırlarında kalup[9] ve Yeniçeri Ağası otağında. Segbân-başı, Âsitâne'de zâbit kalup ve ikindü vakti ezân okunup[10], ba'dehû nevbet döğülürdü. Ve[11] ba'dehû mülâzımlar kā'ide üzerine selâmlayup[12], ba'dehû şikâyetciler ve sâyir ahvâller görülür idi.

Ve mâh-ı mezbûrda orduda bir alay uğrular peydâ olup[13], çadırlar içre ağyârlıklar ederler. Her gice[14] ehl-i seferün haymelerin yarup, ba'zı esbâblarından ve bârgîrlerin serîka ederler. Ordu Su-başısı ve 'Ases-başı 'itâb çeküp, ba'dehû ahz ederler. Sâhib-i devlet hazretlerinin fermânları üzere[15] harâm-zâdeleri[n] orduda eşedd-i siyâset[16] ile hakkından gelinür. Ve içlerinden birkaçı fursat bulur, cellâdların[17] pençesinden firâr ederler. Yeniçeri çadırları arasına girüp, tapan götürüp emân bulurlar, izin alurlar[18], ordu arasında nâ-bedîd olup[19], ölümden necât buldular.

Ve Âsitâne'den **[E 100b]** bin yük hazîne sefer-i hümâyûna ta'yîn etdiler. Ve eskiden olan mülâzımlara hizmetlerin tevzî' edüp, ba'dehû cedîd üç yüz nefer mülâzım tahrîr etdiler. Ve Mısırlu Mustafa Bey Mülâzım-başı oldu. Ve üç yüz yarar silâhlı ve şalvarlu sîm kılıclu, dahi cebe vü cevşenlü sipâhîler

1 Dahi Şehr-i E : — V
2 hayr V : + u E
3 ederlerdi E : etdiler V
4 ve E : — V
5 hayr V : + u E
6 olan E : — V
7 kılup V : idiler. Ve V
8 Serdâr-ı ekrem V : — E
9 kalup V : kaldılar E
10 okunup V : okunurdu E
11 Ve V : — E
12 üzerine selâmlayup V : üzere selâmlar etdiler E
13 uğrular peydâ olup V : düzdân nekbetîler peydâ olur E
14 gice V : şebde E
15 hazretlerinin ..... üzere V : Sadr-ı a'zam fermânları olur. Mezbûr E
16 siyâset V : ü hakâret E
17 cellâdlarm V : cellâdlar E
18 tapan ..... alurlar E : — V
19 olup V : olurlar E

her vakit hâzırlar idi. Eğer alaylarda ve eğer kapuda ve eğer Sâhib-i devlet bir cânibe binüp teveccüh etseler, üç yüz neferât ma'an giderlerdi. Ve Dâvud-Paşa Sahrâsı'nda Âsitâne'den[1] kadı'askerler otakların kurup[2], da'vâ vü mesâlihler görüp, Dîvân taşrada olurdu.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri[3] göç etmeğin; Dâvud-paşa Sarayı'nda[4] ve şikârda ve sefer-i hümâyûn hizmetlerin 'arz ederlerdi. Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa her vakit sa'âdetlü Pâdişâhımıza varup, ahvâl-i seferden 'arz ederlerdi[5]. Ve Bostancı-başı olan Dervîş Ağa, Paşa'ya hatt-ı şerîf irsâl ederdi[6].

Ve sekiz gün Dâvud-paşa'da sefer tedârüklerin görüp, mâh-ı muharremü'l-harâmın yirminci günü Dâvud-paşa Çayırı'ndan[7] 'azîmet edüp, Halkalı Sahrâsı'nda ordu-yı hümâyûn konup*, Vezîr-i a'zam olan 'Ali Paşa 'ünvân ile Yeniçeri Ağası, yeniçeri alayı ziyâde mevcûd neferât-ı [**V 194a**] tüfengli kā'ide üzere Dâvud-paşa çayırından Halkalı bağçesine gürûh ile yeniçeri alayları döşenüp, ba'dehû Vezîr-i a'zam hazretlerinin alayları müteferrika ve çavuşân ve ehl-i Dîvân seferlüleri, ba'dehû *sipâhî alayları saflar dutup*, kırmuzu ve sebz[8] ve beyâz bayrak gürûh ile[9].

Sa'âdetlü ve[10] 'azametlü Pâdişâh-ı zıllullâh hazretlerinin fermân-ı şerîfleri olur; Halkalı bağçesine teveccüh ederler. Dahi sarayın kapusu üstünde yüksek köşk[den] cevânib-i erba'a[y]ı seyr ederler. Sa'âdetlü Pâdişâh mezbûr köşkü müzeyyen etmeğin, taht-ı 'âlî kurulup, üzerine cülûs etdiler[11]. Ol menâzilde kullarına rağbet etmeğin, kullarına mahabbet eyleyüp[12], göndere gidüp[13], dahi alayların teferrüc etdiler. Ve ziyâde[14] safâ etdükleri sebebden[15], yeniçeri kullarına in'âmlar ihsân etdiler. Ve sipâhî kulları alayları karîb oldukda, ikişer[16] def'a *sipâhî* koşuların fermân etdükde, alaylar bir mikdâr girü çekilüp, ba'dehû ba'zılar silâhşorluk edüp, cilidler ve lu'blar gösterüp, Mısırlu

1 Âsitâne'den V : Âsitâne'de E
2 otakların kurup V : otaklarında E
3 hazretleri V : — E
4 Sarayı'nda E : سرارینده V
5 ederlerdi V : ederdi E
6 Ve ..... ederdi E : — V
7 Çayırı'ndan E : Cayırı'ndan V
* Sadrâzam Ali Paşa 1 Muharrem 1013'te Dâvudpaşa'daki otağına çıkmıştır. 5'inde ordu ile hareket edip Halkalı'ya varmış, burada bir kasırdan orduyu temâşâ eden Pâdişâh'tan para beklerken, şiddetli bir hatt-ı hümâyûn alınca, ertesi gün yola çıkmıştır (Sâfî,II, vr.6a; *Nuhbe*, s.222; *Fezleke*, I,242-243; Na'îmâ, I,391).
8 ve sebz V : sebz bayrak E
9 ile V : alaylar E
10 ve V : — E
11 etdiler V : etmek ile E
12 mahabbet eyleyüp E : mahabbeten V
13 gidüp V : gitmeğin E
14 Ve ziyâde V : — E
15 sebebden V : sebebinden E
16 ikişer V : ikişerer E

tarzında[1] at üstünde[2] ayağ üzere bir mikdâr silâhşorluklar etdüklerinden sonra, koşular etmeğin, ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâhımız her bir sipâhîlere mevcûd olanlara ikişer[3] hasene-i kâmile verdiler. Dahi tevzî' olunup[4], Vezîr-i a'zam olan 'Ali Paşa['ya] ol menâzilde sa'âdetlü[5] Pâdişâh'dan fâhir kürklü hil'at ihsân etdiler. Ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri ol gün Halkalı Sahrâsı'nda murgān şikârların edüp, ba'dehû Âsitâne'ye teveccüh etdiler.

Ve Meczûb[6] Mehmed Dede nâmı meşhûrdur. Hayli vakit idi kim, Dîvân-ı hümâyûn'da[7] olup, kelâmı rumûz idi ve hem kadîmden[8] Mevlânâ, kadılıkdan irşâd olmuş meczûb idi. Dîvân günlerinde hâzır olur, lâkin vezîrler ma'lûmu ve hem kendü istediği yerde dururdu. Dîvân-ı hümâyûn'da ruhsat verilüp, **[E 101a]** herkes ta'zîm ederlerdi. Ba'zılardan sadaka alurdu ve ba'zılardan almazdı. Ve cem' olan akçaları yine Dîvân-ı hümâyûn'da Rûznâmeci'ye tahrîr etdürüp, kîseler ile hazîneye teslîm ederdi. Ve Dîvân'dan sonra Çoban[9] Çavuşbaşı Süleymân Ağa'nın evinde sâkin idi. Lâkin pîr-i[10] fânî olup, Çoban[11] Çavuş-başı Süleymân Ağa[12], haftada dört gün[13] **[V 194b]** Dîvân oldukda, bir bârgîr ta'yîn olunup, bir hizmetkâr ile binüp, bârgîr ile giderlerdi. Ba'dehû girü gayri yerde kalmazdı, Çavuş-başı'da olurdu. Ve sefer-i hümâyûna Vezîr-i a'zam teveccüh etdüklerinde yaraklanup, ma'an gidüp, Çavuş-başı çadırında olurdu.

Ve Halkalı menâzilinden[14] Benefşe Çayırı'nda konulup, ba'dehû Yeniçeri Ağası Bursa ordusuyla Çatalca[15] ve Kırk-kilisa'ya doğru yeniçeri ayrılup, Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa'nın yanında orduda hemân üç oda ile Muhzır[16] Ağa kaldılar. Ve menâzil-i Benefşe Çayırı'nda Vezîr-i a'zam bir gün oturak etmeğin, dahi ol menâzilde takdîr-i Rabbânî Âsitâne'den Vezîr Hâdım Hâfız Ahmed Paşa'ya sa'âdetlü Pâdişâhımız Halkalı'dan 'avdet etdüklerinde, Silivri-kapusu'ndan içerüye girdükde, mezbûr Ahmed Paşa'ya fermân olunur[17]: "Rumeli'nde Gümülcine'de[18] kışlaya" deyü. Fermân üzere tevâbi'i ile otakların Süleymân Sahrâsı'nda kurup, karâr ederler. Ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâh

1 tarzında V : + ziyâde E
2 üstünde V : üzere seğirdim edüp E
3 ikişer V : ikişerer E
4 olunup V : etdiler E
5 sa'âdetlü V : sa'âdet E
6 Meczûb V : + Dîvân-ı hümâyûn'da E
7 Dîvân-ı hümâyûn'da V : Dîvân'da E
8 kadîmden V : kadîmde E
9 Çoban V : — E
10 pîr-i V : pîr ü E
11 Çoban E : — V
12 Süleymân Ağa E : — V
13 gün V : — E
14 menâzilinden V : + Sahrây-ı E
15 Çatalca V : Çaltıca'ya E
16 Muhzır V : Muhzûr E
17 fermân olunur E : — V
18 Gümülcine'de V : + sürülüp E

çadırları gördüklerinde su'âl buyurup, Bostancı-başı varup, haber alur. "Sa'âdetlü Pâdişâhım, sâbıkā Vezîr Hâdım Hâfız Ahmed Paşa kulları Rumeli câniblerine 'azîmet ederler" dedükde, hâtır-ı şerîflerine cânib-i Hakk'dan ilhâm olur; fi'l-hâl da'vet buyururlar. Vezîr Hâfız Ahmed Paşa piyâde seğirdüp, hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, ol vakit Vezîr Hâdım Ahmed Paşa'ya girü vezîrlik ile kāyim-makāmlığı sadaka etdiler*. Ber mûceb-i emr-i 'âlî, mezbûr Ahmed Paşa tevâbi'i ile ılgayup, beyne's-salât[eyn] Vezîr-i a'zam olan 'Ali Paşa Benefşe Çayırı'nda oturak etdiler idi. Ve ordu[y]u mülâzımlar ile gezüp, narhları su'âl ederlerdi. Ba'dehû bir pınar kenârında Vezîr-i a'zam[1] eğlenürler. Kāyim-makām olan Hâfız Ahmed Paşa orduya dâhil olur. Sâhib-i devlet hazretlerinin otaklarına gelüp, içerüye teveccüh ederler. İkindü vakti Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa otaklarına[2] dâhil oldular. Vezîr-i sânî Hâfız Hâdım Ahmed Paşa istikbâl eyleyüp, hâk-i pâylarına yüz sürmek murâd edindiler. "Bir ihtiyâr, umûr-dîde, babam vezîr-i 'atîksiz, mübârek bâd" deyü bir[3] hil'at ihsân etdiler. Ve ba'zı ahvâller sipâriş edüp, Hacı Efendi'yi **[V 195a]** Tezkireci edüp, dahi Hamza Efendi'yi Re'îsülküttâb alıkoyup ve Mustafa Efendi'yi Defterdâr etdiler. Ve Altı Poğça-zâde Şıkk-ı Sânî Defterdârı olur. **[E 101b]** Ba'dehû icâzet alup, Âsitâne'ye teveccüh etdiler.

Ve mâh-ı mezbûrun yirmi ikinci gün Çatalca'da[4], ba'dehû Silivri menâzili, ba'dehû 'Arablı Deresi, ba'dehû Kazâ-i Çorlu'da konup, ba'dehû Karışdıran[5], ba'dehû Burgaz'da (بيرغازده) merhûm ve mağfûrun leh Vezîr-i a'zam-ı sâbık[6] hazretlerinin hayrâtları câmi' u 'imâret, âyende vü revende ve müsâfire hân-ı kebîr ve medrese ve çifte hammâmlar binâ olunmağın ve bir 'âlî saray ve[7] müsâfirlere rûz [u] şeb ni'meti mebzûl[8]. Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa ziyâret buyurdular, hayr du'âlar nisâr etdiler[9]. Ve menâzil-i mezbûrdan 'azîmet olunmağın, Baba-eskisi menâziline[10] teveccüh etdükde, ba'dehû[11] Hasköy nâm kazâda konulup, ba'dehû otaklar ve ordu-yı hümâyûn mahrûse-i Edirne'ye teveccüh etdükde, Saray Sahrâsı'na otaklar ve haymeler ve havli[12] ve

* Vezîr-i a'zam Ali Paşa'nın 6 Muharrem 1013'te Halkalı'dan ayrıldığı gün Pâdişâh'ın emriyle Sûfî Sinân Paşa yerine Hâfız Ahmed Paşa Kaymakam olur (Hasan Bey-zâde, II,290; *Nuhbe*, s.222). Ertesi gün Dîvân'a varan Ahmed Paşa, Dîvân'dan sonra Çatalca'da Vezîr-i a'zam ile buluşup, döner (Na'îmâ, I,391-393). Solak-zâde (s.686), Hâfız Ahmed Paşa'nın bir cuma günü Kaymakam olduğunu kaydediyor.

1 Vezîr-i a'zam V : — E
2 otaklarına V : hazretleri otak eyvânlarına E
3 bir E : — V
4 gün Çatalca'da V : eyyâmlarda Çaltıca'da E
5 Karışdıran V : Karışdaran E
6 -ı sâbık V : — E
7 ve müsâfire ..... ve E : — V
8 mebzûl E : + müsâfir-hâne-i kebîr ve medrese ve çifte hammâmlar binâ olunmağın ve bir 'âlî saray V
9 etdiler E : edüp V
10 menâziline V : nâm menâzile E
11 ba'dehû V : + çün E
12 havli V : + oba E

sâyebânlar ve oba ve[1] yedi direklü çerge[y]i kurdular. Ve yarar atlar has tavîle içün dört direklü ahûr kurulup, has atları ıssıdan hıfz ederlerdi. Vezîr-i a'zam hazretlerinin cebehânesi ziyâde firâvân idi. Ekser cebe vü kolçak ve Dâvûdî zırh ve dahi kerake (كروكه) ve Alaman zırhlar[2] bî-nihâye idi. Ve cemî'[3] ağaları Mısırlu tarzında şalvar ile gezüp, min-ba'd şalvarı çıkarmazlardı. Ve mahrûse-i Edirne'nin a'yânı ve[4] Kadısı[5] ve 'ulemâ vü müderrisîn ve Saray-ı hümâyûn Ağası ve Bostancı-başı istikbâl eylediler. Ve meşâyihler ve hutabâ ve e'imme ve mütevellîler[6] ve esnâf-ı bâzergân[7] ve fukarâ vü re'âyâ fi'l-cümle sahrâya çıkup, Edirne Şehri çalkanup, gürûh ile[8] Müslümânlar her cânibde teveccühde.

Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa kā'ide üzere alaylar ile saflar bağlayup, şehre teveccüh etdiler. Asâkir-i İslâm alayları çarşularda eğlenür. Müzâhame ile hezâr ikdâm ile Serrâc-hâne Köprüsü'nden Saray Ovası'nda otağ-ı hümâyûn ve ordu konulup[9] ve ziyâfetler olup, herkes ni'met ile müntefi' oldular. Ve fukarâdan bir ferd kalmayup[10], kurbân ve ni'met götürmeye. Ve mahrûse-i Edirne'de olan eşrâf, Sâhib-i devlet'i ba'zı mesîrelere **[V 195b]** da'vet edüp, ziyâfetler olunmağın ve Baş-defterdâr Ahmed Paşa da başka ziyâfetleri olup[11]. Ve Şehr-i Edirne'de beş gün oturak etdiler[12].

Ba'dehû Cisr-i Mustafa-paşa'ya ve menâzil ü[13] merâhil kat' ederek mahrûse-i Filibe'ye dâhil olunmağın, Saray Sahrâsı'nda enhâr-ı Meric kenârında konulup, Kadısı olan[14] Çelebi Efendi ve a'yân ve[15] fukarâ istikbâl eylediler. Ve menâzil-i mezbûrda dört gün oturak fermân etmeğin ve mâh-ı saferun onuncu günü Filibe'ye dâhil oldukda, Silâhdârlar Ağalığı'n[16] Ahmed Ağa'ya Karışdıran[17] nâm menâzilde ihsân etmişlerdi. Ve "Ba'zı silâhdârlardan Rumeli vilâyetlerinde mütemekkin olan tâyifeden haber alup, Üngürus seferine gelenlere[18] 'ikāb **[E 102a]** olmaz, mevâcibleri verilü[r]" deyü fermân olunmuş idi. Ol sebebden Silâhdâr'a Ağa ta'yîn olunmağın, lâkin bayrakların

1 oba ve V : — E
2 ve dahi ..... zırhlar E : — V
3 cemî' E : cemî'i V
4 ve V : Mevlânâ E
5 Kadısı V : + Vıhvıhek (حواحك) E
6 mütevellîler V : mütevellî efendiler E
7 bâzergân V : bâzergânlar ve mü'ezzin E
8 ile V : — E
9 konulup E : kurulup V
10 kalmayup E : — V
11 olup V : oldukda E
12 etdiler V : olup E
13 menâzil ü V : menâzil E
14 olan V : — E
15 ve V : — E
16 Ağalığı'n V : + Yûnus E
17 Ağa'ya Karışdıran V : Ağa Karışdan E
18 gelenlere V : gelenlerine E

Filibe'de açılup ve kethudâların[1] Süğlün Mustafa Kethudâ'ya fermân etdiler[2]. Ve kâtib ta'yîn edüp, ba'zı neferlerden çavuşlar olup ve hayli silâhdârlar yoklanurdu.

Ve mukaddemâ mahrûse-i Edirne'den Filibe'ye teveccüh etdükde, Cisr-i Mustafa Paşa menâzilinde Meczûb Mehmed Dede sâhib-firâş oldukda[3], vesîle olup, Çavuş-başı olan Süleymân Ağa'ya icâzet olup, Âsitâne'ye dönüp, Mehmed Dede'[y]i ma'an koşup, Çavuş-başı seferden kalduğu mukarrer oldukda, Küçük Rûznâmçe'ye[4] de icâzet olup ve sâyir 'ulûfeli çavuşân dahi halâs olur[5]. Ve müteferrika ve sâyir müşâhere-horân olan tâyifeye destûr olduğu mukarrer. Menâzil-i mezbûreye ba'zılar piyâde ve bir mikdâr fukarâ çavuşlar kirâ arabasiyle Edirne'ye dâhil olup, yoklanup, Üngürus seferine[6] fermân olunmuş idi. Lâkin hidâyet nasîb olup, du'âları kabûl olur[7]. Seferden halâs olup, Âsitâne'ye 'avdet etdiler ve bir niçesi Sofya menâzilinden döndüler; Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa havfından.

Vezîr-i a'zam Düstûr-i mükerrem[8] Sâhib-i devlet hazretlerinin Âsitâne-i sa'âdet'den teveccüh etdüklerinde kā'ideleri bu idi kim, merâhillerde alayları saf olup, 'azîmet ederken kuşluk vakti bir mesîre veyâ bir bınar ve yâhud bir çemen-zâr kenârında bir küçük çerge kurulup, ol cây-ı[9] latîfde cemî'i ağalar ile bir mikdâr teneffüs ederlerdi. Ve dört hecîn develerde mâ-hazar nefîs ta'âm ve söğiş mâkiyân biryânları ve börek ve[10] baklava ve[11] çörekler bî-kıyâs idi[12], **[V 196a]** sofra çekilürdü. Ve alaylarda ne mikdâr sipâhîden ve gayriden herkese hisseler tevzî' olunurdu[13]. Ve Muhzır Ağa[14] yoldaşları ve şâtırlar ve çavuşân ve ağayân nân u kebâblar kānûn-i kadîm üzere mukarrerdir[15]. Ve bu kadar ni'metlerden mâ'adâ her menâzilde[16], otağ-ı hümâyûnda kā'ide üzere ikindü vakti ezân-ı şerîf okunup, ba'dehû salât-ı ferâyiz, cemâ'at-i kesîre ile edâ olunurdu. Ba'dehû mülâzımlar ve beylerden ve defterdârlardan ma'zûller hâzır[17] olup, dahi çavuşlar saf durup[18], taşra Dîvân-hâne'de sofra[19] [vü]

1 açılup ve kethudâların E : açup ve Kethudâ V
2 Kethudâ'ya fermân etdiler E : — V
3 oldukda V : düşdükde E
4 Rûznâmçe'ye V : Rûznâmce'ye E
5 olur V : olup E
6 seferine V : seferi E
7 olur V : olup E
8 Vezîr-i ..... mükerrem E : ve V
9 cây-ı V : çây-ı E
10 börek ve V : böreklerden E
11 ve V : — E
12 idi V : — E
13 olunurdu V : olurdu E
14 Ve Muhzır Ağa : Ve yeniçeri Muhzûr E : Ve Muhzûr Ağa V
15 mukarrerdir E : mukarrer V
16 menâzilde V : menâzillerde E
17 hâzır V : hâzırlar E
18 durup V : + vakitde E
19 sofra E : — V

sımatlar çekilüp, dört sofra ni'met[1], biryânlar ve mâkiyânlar envâ'ı. Ba'dehû Sâhib-i devlet hazretleri selîmî saruk ile sadrda karâr ederler. Cemî' mevcûd olan mülâzımlar bir cânibde ve bir cânibde çavuşlar oturup, ni'met mebzûl ve ba'zılarına Sâhib-i sa'âdet iltifât ederlerdi. Her câniblerine kebâblardan ve beyâz fodulalar bezl ü ihsân ederlerdi. Ve nevbet-i Şehinşâhî mukaddem döğülürdü. Ba'dehû du'âlar olup[2], herkes kā'idelerince saf durup, sa'âdetlü Vezîr-i a'zam hazretleri içerüye teveccüh edüp, ba'dehû sandalı kurulup[3], tekrâr mücevveze ile Dîvân-ı hümâyûn'u teşrîf buyurup, ol şevket ile sandalı[4] üzere karâr[5] edüp, çavuşlar sa'âdetlü Pâdişâhımıza ve Sâhib-i devlet hazretlerine[6] du'â ile alkış ederlerdi. İbtidâ mülâzımlar kānûn üzere selâmlayup ve Sâhib-i sa'âdet ol vakit ayağ üzere selâm alup, ba'dehû ma'zûller selâmlayup, temâm oldukdan sonra da'vâlar görülürdü[7]. Vezîr-i a'zam havfından her kazâlarda ve karyelerde tefahhus ederlerdi; eğer eşirrâdan ve zâlimden ve düzdândan[8], emân vermezlerdi, izâle eder[ler]di. Eyü[9] nâmı ve 'adli memâlikde anılmış idi; lâkin sehâsı mebzûl, in'âm u ihsânı bî-hadd ederlerdi. Ve serhad gāzîlerine orduda hizmetlerin ve mevâciblerin[10] eğlendirmeyüp, verdürürdü ve bir akça harcların aldırmayup[11], rüşvet nâmın kaldırmış idi[12].

[E 102b] Ve Âsitâne'den 'azîzlerden 'Ömer Efendi vâ'iz ü nâsıh orduda cemî' zâkirler[13] ve dervîşleri ile alaylarda ve her vakit Sancağ-ı şerîf'in yanınca tevhîd ve salavât-ı şerîf ederlerdi. Ve bölük halkının ba'zı ihtiyârlarından ta'yîn idi; her sabâh işrâkdan sonra Feth-i şerîf tilâvet ederlerdi. **[V 196b]** Ve gicelerde ordu-yı hümâyûnda tevhîdler olurdu.

Ve Çavuş-başı Âsitâne'ye 'azîmet etdüklerinde, Çavuş-başı yerine sefer-i hümâyûnda Vezîr Kurd Paşalı Mustafa Ağa'ya Çavuş-başılık ihsân olunmağın.

Ve Filibe'de köprü başında yeni ihdâs (احتاس) bir kahve-hâne ta'mîr olunmağın, Vezîr-i a'zam 'Alî Paşa hazretleri, alaylar[14] ile enhâr-ı Meric Cisri'nden 'ubûr ederlerdi. Lâkin ba'zı nâ-hemvâr bî-edeb câhiller hılâf-ı mu'tâd, kahve-hânede ta'zîmde ihmâl edüp, ol vakit bir alay sefîhler hallerin bilmeyüp, ol kahve-hâne[y]i berbâd etdiler. Ve kadısı Çelebi Efendi şefâ'at

1 dört sofra ni'met E : — V
2 olup V : olurdu E
3 sandalı kurulup V : صندولى kurup E
4 ol şevket ile sandalı V : sanduli (صندولى) E
5 karâr V : teveccüh edüp E
6 Pâdişâhımıza ..... hazretlerine V : Pâdişâhımız E
7 sa'âdet ..... görülürdü V : devlet E
8 eşirrâdan ..... düzdândan V : eşirrâdır ve zâlim ve düzd[ân]ları E
9 Eyü V : — E
10 mevâciblerin V : + talebinde E
11 aldırmayup V : aldurmazlardı ve E
12 kaldırmış idi V : kaldurup. [E 102b] Ol vakit ayağ üzere selâm alınurdu. Ba'dehû ma'zûller selâmlayup, temâm oldukdan [sonra] ma'zûl zu'amâdan olanlar selâmlardı. Ba'dehû da'vâlar görülürdü. Seferde olan ahvâlden zikr olunmağın E
13 zâkirler V : zâkir E
14 alaylar V : alay E

edüp, günâhların 'afv etdiler. Ve her menâzilde[1] eşkıyâlarun haklarından gelürlerdi ve zâlimlerden mazlûmlarun hakların alıverürdü. Ve ordu[y]u her sâ'at hufyeten gezüp, narhları icrâ ederlerdi ve 'adâletleri[2] ve ziyâde tedârükleri ile[3] her şehirde olan bid'atler[4] kalkup, Vezîr-i a'zam tebdîl ile ordudan ilerü dört beş konak sür'at ü ılgar ile 'azîmet edüp: "Karyelerde olan şakîleri[5] ahz edermiş ve şehirlerde herkes havfından firâr edermiş" derler[6]. Vezîr-i a'zam hazretlerinin nâmı Firengistân'a ve Beç ü Pırak (براق) ve Alaman vilâyetlerine şâyi' olur. Ve: "Yanlarınca bir niçe bin askerleri tebdîl serhad kal'aların zabt eder" deyü kırallar ve kefere tâyifesi ihtilâl üzere olur. Ve cânib-i Hakk'dan Müslümânlarun ve gāzîlerün teveccühleri ile küffâra havf düşüp, taburların Komaran Adası'nda dernek eder. Ba'dehû Peşte'[y]i kefere bırağup[7], bir gice Budun gāzîleri: "Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa geliyor ve tedârükleri ve cebehânesi firâvân ve askeri bî-nihâye. Ve Tatar Hân ile 'ahd ü karâr edüp, murâdları akın olup, Tatar tâyifesi tebdîl ile Eflâk içinden ılgar ile Erdel Vilâyeti'n ihrâk ederler. Ba'dehû Uyvar Kal'ası, dahi Beç serhaddine" derler. Ba'dehû Budun'dan bir şenlik ederler[8]. Sonra küffâr Peşte'yi boş koyup, firâr ederler. Budun gāzîleri üç günden sonra haber alurlar. Ba'dehû Budun Beylerbeyisi olan 'Ali Paşa ve Rumeli Beylerbeyisi[9] Murâd Paşa Peşte'[y]i zabt ederler. Ve Belgırad'a haberler ve müjdeler gelür, Vezîr Mehmed Paşa'nın ma'lûmları olur. Sürûr ile **[V 197a]** nâmeler inşâ edüp, Peşte ahvâllerin kapucu-başıları ile 'arz ederler.

Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa **[E 103a]** mâh-ı saferun on dördünde Filibe'den kalkup, Tatar-bazarı'na kondular. Ba'dehû dervend ağzında, ba'dehû Kapulu Dervend[10] aşılup, İhtiman Sahrâsı'nda, ba'dehû Hacı-karaman Sahrâsı'nda Sipâhî Oğlanları Ağası olan Kız-kapan 'Ali Ağa'nın bir mikdâr günâhı sebebinden 'azl olunup[11], Silâhdârlar Ağası olan Yûnus Ahmed Ağa'ya sadaka edüp ve Silâhdârlar Ağalığı'n Alaca Mehmed Ağa'ya ihsân olunmağın ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağalığı'n Tavîl Ahmed Ağa'ya ihsân eylediler. Hasan Kethudâ'ya Silâhdâr Kethudâlığı'n ihsân edüp ve Sol Gurebâ'ya Sinân Ağa olup, altı bölük alay bayrakların açup, alaylar ile Sofya Şehri'ne dâhil oldukda, sahrâda konulup, Ilıca'ya karîb kondular. Dört gün oturak fermân olunmağın. Ve Sofya'da Yeniçeri Ağası girüde olup, menâzil-i mezbûrda orduya dâhil oldukda, Yeniçeri Ağası olan Nakkāş Hasan Ağa ve Kâtibi Ahmed Efendi ve

1 menâzilde V : menâzillerde E
2 'adâletleri V : 'adâletlerin E
3 tedârükleri ile V : tedârük ile ve E
4 bid'atler V : bid'at E
5 şakîleri V : şakîyi E
6 edermiş" derler E : edüp V
7 bırağup V :bırağur E
8 Budun'dan ..... ederler V : bir şenlik ederler Budun'dan. Bundan E
9 Beylerbeyisi E : Beylerbeyi V
10 ağzında ..... Dervend E : — V
11 olunup V : edüp E

Zağarcı-başı ve Baş-çavuş ve zâbitler ile yeniçeri alayları gürûh ile Vezîr-i a'zam hazretlerinin otağı önünde[1] alayları saf olup, Yeniçeri Ağası ve Efendi ve sâyir ocak ağalarından ba'zılar[2] âdâb ile Vezîr-i a'zam hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdükde, yeniçeriye meydânda musluklar ile sükker şerbetleri[3] dolu olmağın, herkes safâ ile nûş edüp ve hil'atler ihsân olunmağın, ba'dehû Yeniçeri Ağası bir gün oturak etdiler. Ba'dehû icâzet olup[4], ilerü Belgırad'a 'azîmet etdiler.

Vezîr-i a'zam menâzil-i mezbûrda vâfir da'vâlar görüp ve Peşte ahvâli ve gayri ve[5] küffâr bırağup firâr etdüğü haberleri irsâl olunmağın, hazz edüp[6], Vezîr Mehmed Paşa'nın Belgırad câniblerinden gelen ağalarına ihsânlar olunup, ba'dehû Vezîr Mehmed Paşa'ya hil'at-i fâhire gönderüp ve Rumeli Eyâleti Hasan Paşa'ya ihsân olunup ve Kanije İbrâhîm Paşa'ya olup[7], Vezîr Murâd Paşa'ya Âsitâne'de vezâret ta'yîn etdiler. Ve Bosna Beylerbeyisi olan Hasan Paşa'ya fermân olunup, Osek Cisri üzere dernek edüp, muhâfazada olunmak fermân etdiler. **[V 197b]** Vezîr Serdâr-ı sâbık Mehmed Paşa[8], Belgırad'da Kaya-burnu'nda Nehr-i Tuna kenârmda tevâbi'i ile otakların kurup, lâkin her gün anbar u Ker-hâne üzerinde mühimmâtlar görüp, hizmet üzere idi. Ve tekrâr Sadr-ı a'zam'dan fermân olunmağın: "Belgırad'da şayka ve gemiler üzere olup, Budun cânibine nakl olunacak zahîreleri ve cebehâney[i] tahmîl[9] edüp, donanma[y]ı hâzır edesiz" deyü emr-i şerîf irsâl olunmuş idi. Ve Nüzül Emâneti'ni[10] Oğlan Çavuş Ağa'ya vermişlerdi. Mezbûr da[11] Belgırad'a 'azîmet etdi. Lâkin Belgırad'da ol Nüzül Emîni, Vezîr Mehmed Paşa'ya mülâkat olur. **[E 103b]** Haddini bilmeyüp, ba'zı nesneye muhâlefet eder. Ba'dehû Emânet'i bıragup, girü Vezîr-i a'zam hazretlerine bî-hûde cevâbları olur.

Ve Sofya'da[12] Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa[13] hazretleri dört gün oturak etdiler. Ba'dehû teveccüh edüp[14], Dıragoman Sahrâsı'nda konulup, ba'dehû Sarıburat, ba'dehû Şehir-köyü, lâkin Kuru-çeşme dervend boğazında sahrâda konduklarında, Vezîr-i a'zam hazretlerinin mizâclarmda[15] bir mikdâr harâret ve hummây-ı muhrika emrâzı 'ârız olup, şiddet-i kemâlinde, etıbbâlar

1 önünde V : meydânında E
2 ağalarından ba'zılar E : ağaları V
3 musluklar ..... şerbetleri V : sükker şerbetler ile musluklar E
4 etdiler ..... olup E : edüp icâzet olur V
5 ve gayri ve E : — V
6 edüp V : buyurdular E
7 olup V : ihsân olunup E
8 Paşa V : + da E
9 tahmîl : tahmîn EV
10 Emâneti'ni E : Emâneti V
11 da E : — V
12 Sofya'da V : Sofya'dan E
13 'Ali Paşa E : — V
14 edüp V : etdiler E
15 mizâclarında V : mizâc-ı latîflerinde E

mu'âlecesinde[1] [idi]. Üç gün oturak fermân olunup ve asker dahi ağırlıkların[2] Kuru-çeşme Dervendi'n icâzet olup, geçüp, Vezîr-i a'zam hazretlerine[3] araba tedârük olunup ve ba'zı mu'âlece ederlerdi. Ve ikindü vakti[4] re'âyâ vü fukarânın hizmetlerin görüp, Re'îsülküttâb Mim Efendi ba'zı mahalde fermân üzere ederlerdi. Ve alaylar kā'ide üzere olurdu. Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa da[5] koçu arabasiyle 'azîmet ederlerdi ve girü selâmı arabadan iki cânibine edâ ederlerdi.

Ve Niş Dervendi'n[e][6] taht-ı revân ile teveccüh etdiler. Ba'dehû Racine Dervendi ile enhâr-ı Morava'da, ba'dehû Yagodina, ba'dehû Batoçina (باطيجنه) 'da palankada[7] bir ferd ba'zı mu'âleceye müte'allık şerbet getürüp[8], bir mikdâr huzûr ederler. Ba'dehû Hasan-paşa Palankası'na, ba'dehû Semendire Kal'ası'nda olan ağalar ve neferât[9] istikbâle gelüp, selâma saf durup, şenlikler olur[10]. Ve kal'adan toplar şenlikleri olup, Vezîr-i a'zam hazretleri in'âmlar îsâr edüp ve ağalarına hil'atler ihsân ederlerdi. Ve Belgırad'dan ba'zı[11] a'yân ve yeniçeri[12] ılgar ile orduya gelüp, Sâhib-i devlet hazretlerini[13] **[V 198a]** ziyâret edüp[14] ve ba'zı pîşkeşler gelürdü, ekserin ihsân ederlerdi. Ve Belgırad'dan tabîbler getürdüler. Lâkin[15] za'f ile perîşân idiler. Ve Tuna kenârında ba'zı çardaklar ve mişe evrâklarından mesîre köşkler ta'mîr ederlerdi : "Bir mikdâr istirâhat etsünler" deyü.

Ba'dehû Semendire'den teveccüh edüp, Hisârcık nâm menâzilde leb-i Tuna kenârında otak u sâyebân kurup, karâr etdiler. Belgırad'dan Vezîr-i a'zam hazretlerine hediyyeler gelürdü. Vezîr Mehmed Paşa Belgırad'dan istikbâle gelüp, icâzet ile Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa'ya dâhil olduğunda, hareket etdiler: "Bir mikdâr mizâcı za'f üzere, ma'zûr olsun" deyü[16] kelâm etdiler. Vezîr Mehmed Paşa karîb olup, mesâfe [musâfaha] edüp, icâzet vermedi[17]. Anlar da ziyâde gam-nâk olup; hayr[18] du'âlar etdiler. Ve bir mikdâr sohbet edüp ve alay ahvâllerin müzâkere etdiler. Ve serhad ahvâllerin beyân edüp ve sâyir sefer-i hümâyûn tedârükleri görülüp[19], itmâm olduğun 'arz etdiler.

1 mu'âlecesinde V : mu'âcelesinde E
2 ağırlıkların V : ağrık E
3 hazretlerine V : hazretleri E
4 vakti V : + oldukda E
5 da E : — V
6 Dervendi'n[e] (دروردين) V : Dervend'e E
7 palankada E : palanka V
8 getürüp V : ve E
9 ağalar ve neferât E : neferât ve ağalar V
10 olur V : olup E
11 ba'zı V : ba'zılar E
12 ve yeniçeri E : — V
13 hazretlerini V : — E
14 edüp V : etdiler V
15 Lâkin V : — E
16 deyü V : — E
17 icâzet vermedi E : — V
18 hayr V : + u E
19 tedârükleri görülüp V : tedârüklerin görülüp ve E

Vezîr-i a'zam hazretleri ziyâde hazz edüp[1], bir fâhir semmûr kürklü hil'at ihsân etdiler ve bir murassa' hançer in'âm edüp. Ba'dehû vedâ' edüp, Belgırad'a 'azîmet **[E 104a]** etdiler. Ve[2] ba'dehû Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa'nın fermânları olup: "Lutf eylen[3] karındaş, Belgırad'da otakda cânibimizden her ne hâl ise fukarânın kazâyâsın ikindü vaktinde dinleyüp ve sefere[4] müte'allık mühimmâtları görüp, birkaç gün hastalıkdan ifâkat olunca ve mizâcımıza kuvvet gelince[5]" deyü sipâriş etdiler.

Ba'dehû alaylar tenbîh olunup, ertesi gün mâh-ı saferun yirmi birinde Belgırad'a dâhil oldular. Yeniçeri Ağası ve Zağarcı-başı ve Kâtib Ahmed Efendi ve Baş-çavuş ve sâyir zâbitler ve yeniçeri tâyifesinin alayları tüfengendâzlar ve cebeciler alayları iki binden ziyâde ve topcular alayı[6] ilerüde ve[7] şâhî top arabaları, Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa'nın alayları başka ve beyler, alayları kollarında. Ve Belgırad'ın 'ulemâsı ve ağniyâları ve sâdâtı dahi fukarâları[8] istikbâle çıkup, saf durup, her câniblerden du'â'-i hayrlar ederek otak u bârgâhlarına gelince, Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa koçu arabalarında bî-mecâl selâmlar verüp, bu üslûb üzere otaklarına dâhil olduklarında, Belgırad Kal'ası'ndan toplar atılup, **[V 198b]** şenlikler olup ve dahi ziyâfetler ve yağmalar olup ve fukarâya koyun kurbânlar zebh olunmağın, herkes doyum oldukda. Ve meşâyih 'Ömer Efendi dervîşleri ile me'mûr idi. Başka dâyirede konup, her cum'a gicelerinde tevhîdler olurdu ve sabâh vakti olunca ihyâ olurdu[9]. Ve Belgırad'da olan şeyhlerden 'Azîz Münîrî Efendi ve gayri efendiler, 'âdil Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa'ya du'âlar edüp[10], herkes çadırlarına gitdiler.

Vezîr Mehmed Paşa cemî'[11] tevâbi'i ile Tuna yalısında Kaya-burnu çayırında konmuşlar idi. Ve her ikindü vaktin Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa'nın otaklarında Dîvân ederlerdi. Ve 'Ali Paşa'nın huzûrlarında hükemâdan[12] çok üstâdlar[13] 'ilâc ederlerdi. Lâkin mümkin olmayup, hastalığı ziyâde şiddet üzere idi. Vezîr Mehmed Paşa'ya bir[14] başka otak tedârük etdiler ve gâhî otaklarında gicelerdi.

1 edüp V : etdiler ve E
2 Ve V : Ba'zı mu'âlecler olup, hummây-ı muhrikaya mübtelâ olup, her gün ziyâde hastalığa düşüp, yollarda atlara süvâr olmayup, araba koçusu ile her menâzillerde za'f üzere idiler. Ve alaylarda taht-ı revânda teveccüh ederlerdi. Hisârcık menâzilinde sâbıkā Serdâr Vezîr Mehmed Paşa Belgırad'dan istikbâle gelüp, mülâkat oldukda, hâl [u] hâtır su'âl olunup E
3 eylen E : edüp V
4 sefere V : sefer-i hümâyûna E
5 gelince V : düşünce E
6 alayı V : alayları E
7 ve E : — V
8 dahi fukarâları E : — V
9 ve ..... olurdu E : — V
10 edüp V : etdiler E
11 cemî' E : cemî'i V
12 hükemâdan V : hükemâlardan E
13 üstâdlar V : + var idi E
14 bir E : — V

Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa ziyâde za'f üzere oldukda, mâh-ı rebî'ulevvelin yedisinde ecel erişüp, nısfu'l-leylde bi-emrillâhi Te'âlâ[1] merhûm oldu*. Vezîr Mehmed Paşa ve[2] Defterdâr Ahmed Paşa ve merhûmun kethudâsı[3] ve 'Osmân Efendi Baş-tezkireci ve Mim Efendi Re'îsülküttâb ve Tezkireci-i Sânî Es'ad Efendi ve Mustafa Ağa Çavuş-başı, **[E 104b]** 'ale's-sabâh cemî'i ehl-i Dîvân hâzır olup[4], Vezîr Mehmed Paşa hazînesin mühürleyüp ve atların ve katırların ve develerin damgalayup ve cebehânesin zabt edüp ve meyyitin techîz [ü] tekfînine şurû' etdüklerinde, meydânda nemâzın kılup[5], ba'dehû Bayram Bey câmi'lerinde defn eylediler. Ve hâtem-i şerîf[6] [ile] Âsitâne'ye, Mustafa Ağa Çavuş-başı ta'yîn olundukda[7], sür'atle gitdi. Ve Yeniçeri Ağası Hasan Ağa her gün gemiler üzere varup, zahîreye mukayyedler idi[8].

Vezîr merhûm 'Ali Paşa'nın cebehânesinde beş yüz 'aded şalvar dolaması[9], kadifeden ve dört yüz zırh kerâke[10] (كروكه) ve beş yüz tahta cebe[11] ve dört yüz Dâvûdî zırh, on bin tîr ve beş yüz kemâne ve sîm teberler ve külüng ve nacak, sîm burmalu sab[12] ve yarar namlu kılıclar ve dört yüz tüfeng ve harbeler[13] ve teberler-i sîm[14] ve sâyir esbâbların defter edüp ve cemî' muhallefâtların mühürleyüp, Cebe-hâne'ye teslîm ederler.

Vezîr Mehmed Paşa Kaya-burnu'nda olan otakların kaldurup, Vezîr-i a'zam merhûmun otak u bârgâhları yerlerine kurdular[15]. Ve 'Abdî kethudâsı, Vezîr Mehmed Paşa'nın **[V 199a]** cemî'i tevâbi'i ile konup, ol cây-ı mekânda üslûb-i sâbık üzere kapu halkının ve yeniçerinin ve cebecilerün ve topcularun ve top arabacılarun, kānûnları üzere zahîreleri mîrî anbardan tevzî' olunup ve gemilere ve şaykalara ve anbarsız gemilere mühimmâtlar konulup, Budun serhaddine donanmalar hâzır olup ve şaykalara cengciler konulup, Budun'a 'azîmet etdiler.

1 Te'âlâ V : + takdîr-i Rabbânî erişüp E
* Sadrâzam Ali Paşa 28 Safer 1013'te vefât etmiştir (Sâfî,II, vr.6b; *Nuhbe,* s.222; *Fezleke,* I,243; Na'îmâ, I,393). Vezîr Mehmed Paşa'nın Sadrâzamlığa getirilmesi ise 9 Rebî'ulevvel 1013'tedir (*BOA,* Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1477, s.1).
2 ve V : — E
3 merhûmun kethudâsı V : kethudâsı merhûmun E
4 hâzır olup V : — E
5 meydânda nemâzın kılup V : nemâzların meydânda kılınup E
6 şerîf E : şerîfi V
7 olundukda V : + 'acele birle E
8 idi V : + Ve Budun Kal'ası'ndan müjde haberleri irsâl olundukda, kefere Peşte'[y]i havfından bırağup, Budun gāzîleri zabt etmeğin. Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa'nın nâmları Beç ü Pırak'da söylenür. Kefere tâyifesi arasında ziyâde havf üzeredir. Mezbûr 'Ali Paşa sûret değişür, cemî' vilâyetlere girür. 'Ali Paşa olmayupdur, Firengistân'dadır. Kırallar vilâyetlerinde şüpheye düşmüşlerdir. Kâfirler Beç ü Pırak (براق) 'da oğlancıkların 'Ali Paşa ile korkudurlar imiş. Ve Firenkler'e tâbi' olan dahi mâtemler etdiler E
9 dolaması E : — V
10 kerâke : كروكه E : كره كه V
11 cebe V : + sîm E
12 burmalu sab E : — V
13 harbeler V : harbe sîm yüz E
14 sîm E : — V
15 kurdular V : kurdurup E

Vezîr Mehmed Paşa mâh-ı rebî'ulevvelin on yedisinde Sirem Sahrâsı'na 'azîmet etdiler. Ve cemî'[1] otakları[2] ve cebehâne[y]i Sirem Sahrâsı'na konulup, Vezîr Mehmed Paşa[3] Sirem Sahrâsı'nda sekiz gün oturup ve Âsitâne'den müjde haberi irsâl olunup, mefhûm[u] bu ki, hâtem-i şerîf sa'âdetlü Pâdişâhımıza dâhil oldukda, müşâvere oldukda: "Şimdiki hâlde Vezîr Mehmed Paşa'dan ehl-i vukûf ve serhad ahvâlin bilür, umûr[u] tedbîrde nazîri[4] yokdur" deyü telhîs olundukda, vezîr-i a'zamlığı mukarrer **[E 105a]**[5] etdiler. "Hâtem-i şerîf Kapucular Kethudâsı ile inşâ'allâh hemân gelür" deyü müjde olunup ve ba'zı dostlar ve Kapu Kethudâsı'nın mektûbu irsâl olunmağın, Vezîr-i a'zamlığı kabûl edüp, mesrûr ve[6] şâd u handân oldukda. Lâkin asker arasında şâyi' etmediler, hemân göç fermân etdiler[7]. Yeniçeri Ağası ve bölük ağaları[8] ve ordu ile Purhava menâziline konulup, ba'dehû Mitroficse menâziline kondular. Ba'dehû Tovarnik, ba'dehû [V]ulkovar, ba'dehû Dal, ba'dehû Osek menâziline kondular, altı gün oturak fermân etdiler.

Ve Âsitâne'den, Kapucular Kethudâsı olan Ca'fer Ağa, kırk kapucu[9] ile hâtem-i şerîfi Osek'de getürdüler[10]. Yeniçeri ocağı ve bölük halkı istikbâle[11] çıkup, ta'zîm ile Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın otak u bârgâhlarına geldükde, Vezîr-i a'zam istikbâl edüp, Kapucular Kethudâsı hâtem-i şerîfi mübârek evkâtda teslîm etdüklerinde*, alup, yüzüne sürüp, ta'zîm ile[12]. Ba'dehû sadrda karâr etmeğin ve bârgâhda Yeniçeri Ağası ve ocak halkı fi'l-cümle "Mübârek bâd" deyü hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler. Ba'dehû Defterdâr Paşa ve Defter Emîni ve Re'îsülküttâb ve Tevkî'î Paşa, Mısır beylerinden Mustafa Paşa idi ve Rûznâmeci Efendi[13] ve Süvârî Mukâbelecisi ve Cizye Muhâsebecisi ve Piyâde Mukâbelecisi ve Baş-tezkireci 'Osmân Efendi ve Tezkire-i Sânî Es'ad Efendi **[V 199b]** ve Uzun Efendi'yi[14] Baş-tezkireci fermân etdiler. Ve 'Osmân Efendi'yi merhûmun[15] muhallefâtları ile ve atları ile Âsitâne'ye ta'yîn etdiler. Ve Kılâ' Tezkirecisi ve mukāta'acılardan ve sâyir hizmetde olanlar[16] hâk-i pâylarına yüz sürüp, ba'dehû bölük ağaları ve ket-

1 cemî' E : cemî'i V
2 otakları V : + ile E
3 Mehmed Paşa V : — E
4 nazîri V : nazarı E
5 mukarrer V : + [E 105a] Der-sefer-i Ostorgon, Vezîr Serdâr Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa; der-vâcib sene 1013 [Bu kısım sayfanın üst kısmında ve başlık şeklindedir] E
6 ve V : — E
7 etdiler V : + Ve menâzilden E
8 ağaları V : + ile E
9 kapucu V : kapucular E
10 getürdüler V : + istikbâle E
11 istikbâle V : — E
* Mehmed Paşa Mitrovica (متروجه) 'da iken sadâret mührü Mustafa Ağa ile kendisine ulaştırılmıştır (Peçuylu, II,296).
12 ta'zîm ile E : — V
13 Efendi E : — V
14 Efendi'yi E : Efendi V
15 merhûmun V : merhûm ve mağfûrun E
16 olanlar E : olan V

hudâları[1] ve kâtibleri ve çavuş ve ihtiyârlar[2] ve mülâzımlardan olan halk[3] ve Cebeci-başı ve Topcu-başı ve Arabacı-başı ve Sergi Emîni ve Nüzül Emîni ve Çavuş-başı ve çavuşlar fi'l-cümle[4] Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler. Ve nevbet döğülüp şâzlıklar[5], olup, ba'dehû herkes çadırlarına gitdüklerinde. Alaca Mehmed Ağa'ya Silâhdârlar[6] Ağalığı sadaka olundukda, Kara Hasan Kethudâ'ya Silâhdârlar Kethudâlığı ihsân olunup, ba'dehû Oğlan Çavuş nâm ferdi[n] fermân-ı şerîf ile hakkından gelinüp, ba'zı bî-hûde bilmedüğü sözleri ba'zı meclisde zikr etdüğü sebebden. Kişi kendü mikdârını bilmeyüp, haddinden tecâvüz etdüğü bâ'isdir; fî gurre-i rebî'ulâhır sene 1013.

Ve mâh-ı mezbûrda Osek Köprüsü'nden 'ubûr etdiler. Menâzil kat' ederek, mâh-ı rebî'ulâhırda[7], onuncu menâzilde Cankurtaran'da karâr etdüklerinde ve Budun Kal'ası'na donanma gemileri irsâl olunup, yirmi kıt'a toplar-ı kal'a-kûp ve kundak[8] tekerlekleri ve sâyir levâzımları ve cebehâne[y]i[9] ve otuz bin dâne yuvalaklar ve dört kolonborina ve beş bin kantar barut[10] ve fitil ve tahtalar, döşeme ve meterisler için tedârük olup, câmûş arabaları ile getürdüler. Ve Bosna Beylerbeyisi Hasan Paşa ve Budun Beylerbeyisi[11] ve Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Hasan Paşa'ya ihsân olunup, Vezîr Murâd Paşa'ya vezâret ile 'adem-i tekayyüd olmaduğu sebebden **[E 105b]** hâss-ı hümâyûn fermân olundukda, Âsitâne'ye da'vet olunmuşdur; fî gurre-i rebî'ulâhırda. Vezîr Hasan Paşa[12] Rumeli Eyâleti olduğunda, Budun'dan büyük toplarun üzerlerine ta'yîn olunup, Ostorgon Kal'ası'na gitmek tasmîm olundukda, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa Cankurtaran menâzilinden Budun cânibine teveccüh edüp, Görez-İlyâs altında sahrâya konulup*, Budun'da olan cemî'i[13] kapu-kulları ve bölük şartıyla kalanlar ve kul-oğulları ve terakkîler ile kapananlar gâzîler her biri şâd u handân istikbâle gelüp: "Efendimiz velînî'metimizdir, her ahvâlleri bilür. Yine hayât bulduk" deyü cân u gönülden hizmet üzere oldular. Topları Ova-kapusu'ndan meydâna çıkardılar ve tedârükleri görüp, Ostorgon Kal'ası üzere **[V 200a]** Kızılhisâr yolundan 'azîmet etdiler. Ve Budun Eyâleti 'Ali Paşa'ya oldu**.

1 ve kethudâları E : — V
2 ve ihtiyârlar E : — V
3 olan halk E : — V
4 ve çavuşlar fi'l-cümle V : dahi çavuşlar ile E
5 döğülüp şâzlıklar V : şâzîlıklar E
6 Silâhdârlar E : Silâhdâr V
7 rebî'ulâhırda V : + ve E
8 -ı kal'a-kûp ve kundak E : ve kundaklar V
9 cebehâne[y]i V : cebehâne E
10 beş bin kantar barut V : barut beş bin kantar E
11 Beylerbeyisi V : + ve Rumeli Beylerbeyisi Murâd Paşa E
12 ihsân ..... Paşa E : — V
* Sadrâzam Lala Mehmed Paşa ordu ile cumâdelûlânın evâilinde Budun'a vâsıl olmuştur (*Fezleke,* I,247; Na'îmâ, I,400).
13 cemî'i E : — V
** Sadrâzam Lala Mehmed Paşa cumâdelûlâda Osek'e vardığında, Budun Beylerbeyiliği'ni Bektâş Paşa'ya vermişti (Sâfî,II, vr.7b-8a; *Nuhbe,* s.223; Na'îmâ, I,399).

Ve küffâr-ı hâksârun taburu, bir mikdârı Ciğerdelen yakasında, bir mikdârı Ostorgon Adası'nda ve Tepedelen'de kefere ve Nehr-i Tuna'ya karîb Ostorgon Kal'ası'na Su-kullesi cânibinden[1] iki tabyaları olmağın ve iki cevânibde tabyalar olduğu mukarrer[2].

Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa, asâkir-i İslâm ve ordu-yı hümâyûn[3] ile mâh-ı rebî'ulâhırda Ostorgon Sahrâsı'nda alaylar ila konulup ve kefere-i hâksâr kal'adan[4] toplar atup, asker ve yeniçeri ve Topcu-başı kal'a[y]ı teferrüc edüp, meteris yerlerin nişânlayup ve Yeniçeri Ağası ile zâbitler meterislerin tahmîn etdiler. Kürekler ve kazmalar tevzî' olunup ve barut ve kurşun[5] fınduk ve fitil, yeniçeri yoldaşlara verdiler. Ve beyler ve alay-beyleri ve sipâhîler ve zu'amâları ve ma'zûlleri ve eşkinciler ve cebeciler her kollara cebehâne ile ta'yîn olunmağın. Vezîr-i a'zam kolu meterisde yedi bedoloşka ve dört şâhî ve Zağarcı-başı zâbitler ile yeniçeri yoldaşlar[6] ve Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Hasan Paşa meterisi beş top ve sekiz dâne şâhî ta'yîn olundukda ve Yeniçeri Ağası kolu altı bedoloşka ve[7] iki kolonborina ve beş dâne şâhî darbuzan kurulup.

Mâh-ı rebî'ulâhırun dördüncü günü, eyyâm-ı mübârekde mübâşeret olunmağın*, rûz [u] şeb Hakk sübhânehû ve Te'âlâ'ya niyâz ederlerdi. Ve[8]: Ostorgon Kal'ası'nın fethi nasîb olsun" deyü dakîka fevt etmeyüp, meterisleri her gice gayri yere tebdîl olurdu. Ve sancak-beyleri dağlardan çıbuk ve belvânlar ve odun getürdüp, meterisler sepetleri örülürdü. Ve leseler ve hendekler doldurmak tedârükünde olup, lâkin keferenin her cânibde kal'anın taburu ve imdâdları Komaran'dan ve Uyvar'dan gelürdü. Ve adadan bedoloşkaları meterisleri döğerdi. Ve Tepedelen[9] Palankası'ndan topları sahrâyı gözedürdü. Çadırlardan meterislere giden yolları gözedüp, bir ferd gidemezdi. Ve sıçan yolları peydâ edüp, asker-i İslâm sıçan yollarından meterislere giderlerdi. Ve toprak **[E 106a]** sürmek murâd edinüp, **[V 200b]** mübâşeret olundu[10]. Ve kefere tabyalardan meterislere ve toplara mâni' olup, meterisde yeniçeri yoldaşları rencîde eder toplar var idi; battâl etmek mümkin olmayup. Bir pus ve dumanlı zemânda bir top lâzım oldu. Keferenin toplarını battâl etmek içün mezbû[r] topu[11], topcular çalışup, gedük başına[12] salya ederken du-

1 Su-kullesi cânibinden V : Su-kullesinden cânibe E
2 mukarrer V : + ordu-yı hümâyûn E
3 ve ordu-yı hümâyûn V : — E
4 kal'adan V : kal'a-i mezbûrdan E
5 kurşun E : — V
6 zâbitler ..... yoldaşlar E : yoldaşlar ile ve zâbitler ile V
7 ve V : — E
* Ostorgon Kalesi 24 Cumâdelûlâ 1013'te muhâsara edilip, döğülmeye başlanmıştır (Sâfî,II, vr.9a; *Nuhbe*, s.223; *Fezleke*, I,247; Na'îmâ, I,401).
8 Ve V : — E
9 Tepedelen E : Tebeden V
10 olundu V : olunup E
11 topu V : top E
12 başına V : tarafına E

man ref' oldu. Bi-emrillâhi Te'âlâ[1] kal'adan bir top gelüp, Topcu-başı'yı şehîd eder. Kırk seneden ziyâdedir ki mezbûr Topcu-başı[2] üstâd, top 'ilminde mâhir olup, Sigetvar'da ve 'Âkilbend'de ve Kıbrıs Vilâyeti'n bile feth etmiş kulları olup, Ostorgon'da şehîd düşüp, yerine kethudâları olup ve Kethudâ Haydar Çelebi olup.

Mâh-ı rebî'ulâhırun yirmisinde yürüyüş olup ve her ocaklardan serdengeçdiler tahrîr olundukda, meterisler ile Tepedelen[3] üzere akın etdiler, dört def'a, mümkin olmadı. Ve cedîd Topcu-başı dahi şehîd düşüp, Haydar Çelebi, Ağa oldukda, Ahmed Çelebi Kethudâ olup, Ciğerdelen yakasından cânibe toplar kurulup, Ciğerdelen'de olan topları battâl etdiler idi. Bir def'a seğirdim olunup[4], serdengeçdiler ile bir mikdâr kefere katl oldu. Ve tabyada olan kefere mağrûr olup, ahşam vakti yeniçeri meterisi üzere guluvv etdi. Gâzîler dört yüz keferenin başların alup, Vezîr-i a'zam hazretlerine[5] getürüp, in'âm aldılar.

Ve otuz üç gün Ostorgon Kal'ası'n muhâsara etmeğin, nasîb olmayup, vakit rûz-i kāsım oldukda, mâh-ı cumâdelûlâda ordu[y]u[6] ve topları meterislerden çeküp, Budun cânibine teveccüh etdiler*. Eski Budun'da dört gün oturup, ba'dehû Peşte Kal'ası'na[7] Tuna Köprüsü'nden 'ubûr edüp, Peşte Sahrâsı'nda kondular; cumâdelûlânın sekizinde[8]. Ve bin nefer cedîd cebeciler tahrîr edüp[9], dört akça ile her nefer[10] cebeci oldukda harâc alınmayup, beş yüz nefer Hatvan[11] Kal'ası'na nevbetci ta'yîn etdiler ve beş yüzün Budun'da ta'yîn etdiler. Ve cemî'i eski kul-oğlu[12] olanları Budun'dan ihrâc etdiler. Tekrâr cedîd kul-oğulları tahrîr olup ve gönüllü kalanları terakkîler ile alıkoyup **[V 201a]** ve Peşte Kal'ası'n ta'mîr edüp, sınurlar ile mi'mârlar ve neccârlar[13] ve yeniçeriye başka kol ve bölük halkına ve cebecilere ve topculara ve top arabacılarına ve devecilere ve orduculara ve çavuş ve çavuş-zâdeye ve müteferrikaya[14] ve beylerbeyilere ve sancak-beylerine ve zu'amâya ve erbâb-ı tîmâra ve gayriye, dükelisine[15] [i]meciler olup, bir hafta her kollarda şenlikler ile ta'mîr olurdu. Ve Peşte'[y]i kasdılar. Evvelkiden küçük olup, ba'zı harâb yerlerin ve hendekler kesüp, Tuna yalısından cânibe nehri cârî edüp, Peşte'[y]i

1 Bi-emrillâhi Te'âlâ V : Bi-izn-i Hakk emriyle E
2 mezbûr Topcu-başı V : — E
3 Tepedelen : Tebedelen E : Depedelen V
4 olunup E : olup V
5 hazretlerine V : — E
6 ordu[y]u V : ordu E
* Sadrâzam Lala Mehmed Paşa Ostorgon Kalesi'ni 31 gün muhâsara ettikten sonra, ordu ile Budun cânibine teveccüh etmiştir (*Fezleke,* I,248; Na'îmâ, I,401).
7 Peşte Kal'ası'na E : Peşte'ye V
8 Cumâdelûlânın sekizinde V : Fî sekiz cemâzîevvelde E
9 edüp V : etdiler E
10 nefer V : + dörder akça ile E
11 Hatvan V : + Hatvan E
12 -oğlu V : -oğulları E
13 neccârlar V : + yeniçeri ocağından olan neccârlar E
14 çavuş ve ..... müteferrikaya E : çavuşlara ve müteferrikalara V
15 gayriye, dükelisine E : gayrilere V

ma'mûr edüp, kulle ve bedenlerinde yarar toplar kodular; fî 17 c[umâdelûl]â, sene 1013[1]. **[E 106b]**

Ve Kefeli Çavuşu bir sebebden ötürü katl olunmağın, Defterdâr Ahmed Paşa şol kadar tazarru' u niyâz[2] etmeğin, âzâd olmadı. Ve Piriştine'den Mahmûd Bey demekle ma'rûf bir nâmdâr idi. Lâkin mağrûr, herkesi[3] rencîde edermiş[4]. Fi'linden yararlığı fâyide etmeyüp, bir gāzînin kolunu mecrûh edüp, şikâyet etdüğünde, Vezîr-i a'zam[5] Mehmed Paşa aslâ şefâ'at kabûl etmeyüp, katl eyledi, Toğna menâzilinde[6].

Ve Budun'da olan nevbetcilere ri'âyetler edüp, mevâciblerin verdi. Tekrâr bir sene dahi alıkoyup ve Eğri nevbetcilerin mevâciblerin ve zahîrelerin ihsân edüp, istimâletler verüp, va'deler ile alıkoyup ve İstoni[7]-Belgırad nevbetcilerine vâfir va'deler[8] ve zahîreler gönderdi ve nevbetciler ta'yîn etdi. Vezîr Hasan Paşa'[y]ı Ser'asker ta'yîn[9] edüp, Budun'da[10] kalup, ba'dehû fermânları oldu: "İnşâ'allâhü Te'âlâ[11] Âsitâne'ye teveccüh olundukda, Belgırad'a gelüp, sefer-i hümâyûn tedârükünde olasız" deyü fermân olunmağın. Mâh-ı cumâdelûlâda Budun Vilâyeti'nden Belgırad'a teveccüh etdiler, ordu[12] ile. Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa Cankurtaran menâzillerine gelüp, ba'dehû Fö[l]dvar'a, ba'dehû Pahşa'ya ve ba'dehû Toğna[13] ve Seksar ve Bedosek (بدواوسك), ba'dehû Mohac (میحاج) 'da ve her palankalara dâhil oldukda, palankalarda olan neferât ve ağalar[14] istikbâle çıkup, Sâhib-i devlet hazretlerine mikdârlarınca ziyâfetler edüp[15], ve yeniçeriden alaylarda mevcûd olan asâkir-i İslâm ma'an dâhil olurdu, ni'metler ile safâlanurlar idi. Ve Mohac (میحاج) menâzilinden Osek Köprüsü'nden 'ubûr etmeğin, Osek Sahrâsı'nda dört gün oturak etdiler. Yeniçerinin sene 1013 **[V 201b]** masar[16] mevâcibleri tevzî' olundukda, bölük halkına ve cebecilere ve topculara[17] ve top arabacılarına ve şütürbânlara[18] ve sâyir kapu-kullarına mevâcibleri tevzî' olunmağın. Ve çavuş ve[19] müteferrika yoklanup, icâzet verilüp ve Kanije

1 fî ..... 1013 E : — V
2 tazarru' u niyâz V : niyâz u tazarru'lar E
3 herkesi V : herkes E
4 edermiş V : olurmuş E
5 -i a'zam E : — V
6 Toğna menâzilinde E : — V
7 İstoni E : اوستونى V
8 va'deler V : + gönderdi E
9 ta'yîn E : — V
10 Budun'da V : Budun Vilâyeti'nde E
11 Te'âlâ V : — E
12 ordu V : + -yı hümâyûn E
13 Toğna V : + 'ya E
14 palankalarda ..... ağalar V : palankalar ağalar ve neferâd E
15 mikdârlarınca ..... edüp V : ziyâfetler mikdârlarınca getürüp E
16 sene 1013 masar V : masar sene 1013 E
17 topculara V : + tevzî' olunup E
18 şütürbânlara V : şütürbân ve ester palanı E
19 ve V : — E

Beylerbeyisi'ne icâzet olup, yeniçeri nevbetcilerine ve sâyirlerine mevâcibleri verilüp.

Ve mâh-ı mezbûrda Osek menzilinden kalkup, [V]ulkovar Palankası'na, ba'dehû Tovarnik, ba'dehû Mitroficse, ba'dehû Purhava, ba'dehû[1] Zemun, dahi Belgırad. Alaylar ile Belgırad'a dâhil oldukda, saray-ı 'âlîde karâr eder[ler]; fî gurre-i cumâdelâhıre sene 1013. Ve sene 1013 târîhinde kışlakda oldular[2]*.

Ve Yeniçeri Ağası olan Hasan Ağa'[y]ı ve zâbitleri Âsitâne'ye ta'yîn etdiler. Ve yalnuz Muhzır Ağa kalup ve birkaç çorbacılardan kalup, Temeşvar'a nevbetci ta'yîn etdiler. Ve bölük ağalarından Sipâhî Oğlanları Ağası ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası Mustafa Ağa, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn'e[3] tebdîl oldukda, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr da[4] Tavîl Ahmed Ağa'ya olup ve Yûsuf Ağa'ya Gurebâ'-i Yemîn oldukda, Gurebâ'-i Yesâr'da Bekir Ağa olup, mezbûr ağaları Âsitâne'ye icâzet oldukda, Silâhdâr Ağası Belgırad'da kalup ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr da kalup, gayrileri Âsitâne'ye gidüp, Cebeci-başı İbrâhîm Ağa ve Topcu-başı Haydar Ağa Âsitâne'ye ba'zı mühimmâtlar içün **[E 107a]** ta'yîn olundukda. Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa, Defterdâr Ahmed Paşa'[y]ı icâzet birle Rumeli'nde hazîne tahsîli içün ta'yîn etdüğünde, Cizye Muhâsebecisi ve Tezkireci Dâvud Efendi'yi ma'an getürdüler. Ve Rûznâmeci Lonka-zâde Belgırad'da kalup ve 'Ali Efendi'yi[5] ve mukâbele halîfelerinden Sâlih Halîfe'[y]i ve Köse Hüseyn Efendi'[y]i[6] ta'yîn [etmişler] idi. Ve mâ'adâsı Belgırad'da kaldı.

Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa dahi Âsitâne'ye, mâh-ı şa'bânın gurresinde teveccüh etdiler. Koska Mehmed Efendi'yi Defterdâr Kāyim-makāmı[7] ta'yîn edüp, Vezîr Hasan Paşa'[y]ı Budun'dan getürdüp, Belgırad'da alıkoyup ve cemî'i sefer mühimmâtların sipâriş etdükde ve serhaddi Hakk Te'âlâ hazretlerine sipâriş edüp ve birer kâtib ve mukābeleci halîfeler[in]den ta'yîn etmeğin[8]. Ba'dehû Vezîr-i a'zam[9] Mehmed Paşa Âsitâne'ye 'azîmet edüp[10], tayy-ı merâhil kat' ederek[11], Filibe'ye geldüklerinde oturak edüp[12], ramazân-ı şerîfi anda etdiler.

1 Purhava, ba'dehû E : — V
2 eder ..... oldular E : etdiler V
* 3 Receb 1013'te Belgırad'a gelinmiştir (*Fezleke*, I,248; Na'îmâ, I,401). Sâfî (II, vr.10a), Belgırad'a geliş için 10 Receb 1013 tarihini vermektedir.
3 Yemîn'e V : Yemîn Ağalığı Mustafa Ağa'ya E
4 da E : — V
5 Efendi'yi V : + ta'yîn etdükde E
6 Efendi'[y]i E : Efendi V
7 Kāyim-makāmı V : Kāyim-makām E
8 ve serhaddi ..... etmeğin E : — V
9 -i a'zam E : — V
10 edüp V : gitdi ve E
11 ederek V : + Âsitâne'ye dâhil oldukdan mu'ahhar E
12 edüp V : + ve mâh-ı E

Sa'âdetlü Sultân Ahmed Hân hazretleri, Edirne'ye 'azîmet etdükleridir[1].

Ve mâh-ı recebü'l-müreccebin evâyilinde vâki' olan budur ki*, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri[2], güz faslı Harâmî Deresi'nde[3] bıldırcın şikârı ederler. **[V 202a]** Lâkin Edirne Kadısı olan 'Abdülganî-zâde, mahrûse-i Edirne'de sâkin Aynacı Hasan nâmında bir şakî şakâvet üzere olduğu meşhûr. Ba'zı re'âyâ tâyifesi ellerinden 'âciz; Kadı Efendi'ye şikâyet ederler[4]. Birkaç def'a nasîhat ederler[5], mümkin olmayup, Âsitâne'ye 'arz eder. Mezbûr Aynacı Hasan'ın ahvâllerin Edirne Kadısı'ndan mahzar getürüp, Âsitâne'ye giderken Kadı Efendi'nin tevâbi'leri, sa'âdetlü Pâdişâhımızın Harâmî-deresi'nde uğuruna rast gelür. Getürdüp[6], mahzarı su'âl eder. Mefhûmu ma'lûm oldukda, sa'âdetlü Pâdişâh fi'l-hâl mahrûse-i Edirne'ye teveccüh ederler. Âsitâne'ye i'lâm olur. Kâyim-makâm Sûfî Sinân Paşa çaşnigîrleri ve kapucubaşıları ve av ağaları ve mîrî[7] ahûrlar ve gedüklü müteferrika ve çavuşlar ve Şıkk-ı Sânî Defterdârı 'Ali Efendi ve bir mikdâr hazîne ta'yîn olunur, masraf[8] içün ve bir Mukāta'acı Rûznâmçe içün ve yeniçeri ocağından solaklar ta'yîn olunur.

Anlar dâhil olunca sa'âdetlü Pâdişâhım tayy-ı merâhil kat' ederek[9], dört günde Edirne'ye dâhil olurlar. Fi'l-hâl kethudâ-yerlerin getürdüp, mezbûr Aynacı Hasan'ı buldurup[10], getürdüler. Hemân[11] siyâset ile bâd şem'[i][12] ve ziyâde hakāret ile Edirne Şehri'n gezdürüp, ba'dehû katl olunmağın. Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh, Edirne Şehri'nde ancak bir hafta mikdârı[13] saray-ı hümâyûnlarında oturup, zîrâ gazabları var idi. Hemân sa'âdet ile Âsitâne'ye 'azîmet etdiler.

1 şerîfi ..... etdükleridir V : eyyâmı olup. Der-mahrûse-i Edirne refte sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem ve erba'a [Burada yer alan "selâs" kelimesi karalanmıştır] 'aşere ve elf târîhinin E

* Sultân Ahmed'in Edirne seferi 1014 senesinin cumâdelûlâsında olmuştur. Sultân Ahmed Edirne'de 8 gün kalmış, 6 gün içinde de tekrâr Âsitâne'ye dâhil olmuştur (Sâfî,II, vr.50a; *Nuhbe*, s.231; *Fezleke*, I,268; Na'îmâ, I,431).

2 hazretleri E : — V
3 Deresi'nde V : + köşk faslı ederken ve E
4 şikâyet ederler V : şikâyetler olur. Her gâh E
5 ederler V : olur E
6 Getürdüp E : Getürüp V
7 mîrî E : mîr V
8 masraf V : masraflar E
9 Pâdişâhım ..... ederek E : Pâdişâhımız V
10 Hasan'ı buldurup E : Hasan nâmında olan şakîyi V
11 Hemân V : + teşhîr (تعشير) edüp E
12 şem'[i] V : + ile E
13 mikdârı V : + devlet E

Ve[1] **[E 107b]** Âsitâne'ye geldükde, Anadolu câniblerinde olan eşkıyânın ahvâli haberi[2] gelüp: "Mahrûse-i Bursa üzere Tavîl Karındaşı ve Yular-kastı[3] ve Sa'îd-i 'Arab ve Kalender-oğlu eşkıyâları biriküp, kırk elli bin mikdârı Celâlî Kütahya ve[4] Karahisâr'da. Serdârlar ta'yîn olunmuşdu[5]; lâkin mümkin olmayup, bir cânibden zorbalar peydâ olupdur. Ve[6] re'âyâ ahvâli ber-taraf oldu" deyü kadılardan mahzarlar gelürdü. "Anadolu vilâyetlerine bir tedârük görülmezse[7] ahvâl müşkil olur. Tavîl Karındaşı ve Kalender-oğlu ve Kara Sa'îd segbânları Bursa'ya kasdları mukarrerdir" deyü[8] beyân olunmağın. **[V 202b]**

Sene selâse 'aşere ve elf şa'bân gurresinde, der-mahrûse-i Bursa sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh refte-bâz. Âsitâne-i sa'âdet teveccüh kerde; fî sene 1013[9]*

Ve sene bin on üç târîhinin mâh-ı recebü'l-mürecceb[in]de, rûz-i kāsımdan sonra, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh Bursa seferine 'azîmet etdüğü budur ki**, mâh-ı mezbûrda kadırgalar ve baştarda[10] hâzır oldukda, Âsitâne'de olan vüzerâ'-i 'izâm, Kāyim-makām Vezîr Sûfî Sinân Paşa, Vezîr Hızır Paşa, Vezîr Mustafa Paşa, Vezîr Dâvud Paşa, Vezîr Murâd Paşa ve 'ulemâ'-i kirâm, Şeyhülislâm Mehmed Efendi*** ve kadı'askerler ve defterdârlar ve Nişâncı Paşa ve Rikâb-ı hümâyûn ağalarından ve Segbân-başı ve solaklar ve korucular ve şâtırlar ve mîrahûrlar[11] ve Arpa Emîni ve serrâcân-ı

1 Ve V : Hemân receb gurresinde teveccüh etdiler E
2 haberi V : — E
3 ve Yular-kastı E : — V
4 ve V : — E
5 olunmuşdu V : olunmuşdur E
6 Ve V : — E
7 görülmezse V : görülmez E
8 deyü V : — E
9 Sene ..... 1013 (Başlıkta yer alan "Bursa" kelimesinin altında "Edirne" kelimesi yazılmıştır) E : — V
* Sultân Ahmed 2 Receb 1014'te kadırgalar ile İstanbul'dan Mudanya'ya hareket etmiş, 5 recebde Bursa'ya varmıştır (Sâfî,II, vr.51a; *Nuhbe,* s.231; *Fezleke,* I,270; Na'îmâ, I,414). Pâdişâh'ın Bursa seferi bazı kaynaklarda 1013 yılında vukûbulmuş gibi gözüküyor (bk.Hasan Bey-zâde, II,312; Peçuylu, II,312-313).
** Sultân Ahmed 2 Receb 1014'te kadırgalar ile İstanbul'dan Mudanya'ya hareket etmiş, 5 recebde Bursa'ya varmıştır (Sâfî,II, vr.51a; *Nuhbe,* s.231; *Fezleke,* I,270; Na'îmâ, I,414). Pâdişâh'ın Bursa seferi bazı kaynaklarda 1013 yılında vukûbulmuş gibi gözüküyor (bk.Hasan Bey-zâde, II,312; Peçuylu, II,312-313).
10 baştarda V : باجترده E
*** Bu sıralarda meşîhat makâmında Mustafa Sun'ullâh Efendi (10 Muharrem 1013 - 22 Rebî'ulevvel 1015) vardır (İ.H.Danişmend, *İOTK,* V,120).
11 mîrahûrlar V : + ve Mîrahûr-i Sânî E

Istabl-i 'âmire[1] ve Cebe-hâne ve Top-hâne, şâhîler elli 'aded ve Dîvân kâtiblerinden ve Defter-hâne'den ve Mâliye kâtiblerinden ve Dîvân-ı hümâyûn hâcelerinden ve emînler ve halîfeler ve çaşnigîrler ve müteferrika ve gedüklü çavuşân ve 'ulûfeli ve gayri, ba'zısı[2] karadan, ba'zısı gemiler ile ve kadırgalar ile ağırlık ve kilâr ve hazîne ve at ve katırlar ve develer Üsküdar'dan gidüp, Mudanya menzilinde dâhil oldular.

Sa'âdetlü Pâdişâhım[3] kadırgalar ve baştardalar ile Mudanya menâziline dâhil oldukda, toplar şenlikleri olup, Mudanya İskelesi'nden sa'âdetlü Pâdişâh atlar ve yedekler ile mahrûse-i Bursa Şehri'ne karîb oldukda, Bursa'nın a'yânları istikbâle gelüp, vüzerâ[4] alayları ile her biri gelüp, Şehr-i Bursa'da 'âlî saray-ı hümâyûn tedârük etmeğin, kondurup, ba'dehû Vezîr Nasûh Paşa gelüp, Bursa'da Ok-meydânı'nda kondular. Ve zorbalar silâhları ile dâhil oldukda, Gedüzlü ve Deli Dervîş ve Arnavud Hüseyn ve Kum-kapulu[5] ve sâyir Gürüz (گرز), Depesi tüylü ve Dündâr ve Arabacı Süleymân ve Şâhin ve Arnavud Hasan ve İbrâhîm Bey ve gayri **[E 108a]** mezbûrlarm önlerine Vezîr Nasûh Paşa düşüp, sa'âdetlü Pâdişâhımızdan[6] şefâ'at [recâ] etdiler. Ve mevâciblerin recâ edüp, verdiler. Ve her biri Dîvân'da hâk-i pâylarına yüz sürüp, Vezîr Nasûh Paşa Serdâr olup, Celâlî üzerine[7] ta'yîn olunup, mezbûrlar[8] Ok-meydânı'nda silâhşorluk etdiler.

Vezîr Dâvud Paşa Kastamonu üzerine ve Kângırı Sancağı'na ve Bolu Sancağı üzere Tavîl karındaşı üzerine[9] **[V 203a]** Serdâr oldu. Vezîr Nasûh Paşa, Anadolu ve Karaman ve Sivas Eyâleti üzere ta'yîn olundukda*.

Ve Bursa'da Eski Câmi''de cum'a nemâzın kılup, ba'dehû cemî'i pâdişâhları ziyâret etdiler. Ve Emîr Sultân'ı[10] ziyâret edüp[11], Bursa Şehri'nden Âsitâne'ye teveccüh etmeğin[12]. Ve Âsitâne'de zâbit, Bostancı-başı Dervîş Ağa kalup, Şehr-i İstanbul'u zabt ederlerdi[13]**.

1 -ı Istabl-ı 'âmire E : — V
2 ba'zısı E : ba'zı V
3 Pâdişâhım E : Pâdişâhımız V
4 vüzerâ E : vüzer[â] V
5 Kum-kapulu V : + ve E
6 Pâdişâhımızdan E : Pâdişâhımıza V
7 üzerine V : üzere E
8 mezbûrlar V : — E
9 üzerine V : üzere E
* Anadolu'daki eşkıyânın def'i için Dâvud Paşa Kütahya, Nasûh Paşa Ankara tarafına gönderilmişlerdir (*Nuhbe,* s.231).
10 Sultân'ı V : seyyid, sâdât, Sultân E
11 edüp V : etdiler ve E
12 Âsitâne'ye ..... etmeğin V : teveccüh etmeğin Âsitâne'ye E
13 ederlerdi V : etmeğin E
** Pâdişâh Bursa seferinde iken Bostancı-başı Dervîş Ağa vezâretle İstanbul muhâfazasında bırakılmış, bir müddet sonra yerine Vezîr Mustafa Paşa getirilmiştir (Hasan Bey-zâde, II,310-312).

Bursa'dan mâh-ı recebde 'avdet etmeğin, Âsitâne'ye teveccüh etdiler. Vezîr Nasûh Paşa me'mûr olduğu askerler ile[1] Diyârbekir'e doğru 'azm etdi. Ve Anadolu Eyâleti, sâbıkā Yeniçeri[2] Ağası olup, ba'dehû Kastamonu Sancağı Beyi olan Ahmed Paşa'ya[3] mukarrer oldukda*, 'umûmen mîrlivâları ile Kütahya'da dernek edüp, Anadolu etrâfların muhâfaza ederler idi. Ve Kapucu-başı olan[4] Mustafa Ağa'ya[5] Kastamonu Sancağı sadaka olunmağın ve Karaman Eyâleti Mustafa Paşa'ya sadaka olundu[6]. Ve Hamîd Sancağı, Tekeli Mehmed Paşa'ya sadaka olunmağın ve Deli Zülfikār Paşa Mar'aş Eyâleti tasarrufunda olup, lâkin Karakaş nâmında Bey, Malatya'da ve Küçük İbrâhîm Bey Harput[7] Beyi olup, lâkin rûz [u] şeb Karakaş ile nizâ'da idiler[8].

Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa sadrda karâr etdi; fî sene 1013, evâsıt-ı ramazân[9]

Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa Âsitâne'ye dâhil oldukda, te'kîd olunup[10], Yeniçeri Ağası Hasan Ağa ve Segbân-başı Hüseyn Ağa ve Yeniçeri Kâtibi Ahmed Efendi ve Kethudâ Bey Mustafa Ağa ve Zağarcı-başı Arslan Ağa ve yeniçeri alayları ve gılmân-ı 'acemiyân ve cebeciyân ve topcıyân ve arabacıyân-ı top ve Tersâne halkı[11] ve 'azebân ve ehl-i hıref ve mehterân-ı hayme ve çavuşân[12] ve çaşnigîr ve müteferrika ağalar ve erbâb-ı Dîvân ve defterdârlar ve Tevkî'î Paşa ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve bölük ağaları ve neferât ve 'ulemâ'-i kirâm ve Nakîb Efendi ve meşâyihlerden ve kadı'askerler, vezîr-i 'izâmlar, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'ya[13] istikbâle çıkup, ba'dehû önlerine düşüp, Edirne-kapusu'ndan alaylar ile[14] Kadırga Limanı Sarayı, Vezîr-i a'zam-ı sâbık Mehmed Paşa'nın saraylarında kondular. Ve cemî'i erkân-ı Devlet hâk-i pâylarına yüz sürüp, "Mübârek bâd" dediler. **[V 203b]** Ba'dehû herkes meskenlerine teveccüh etdiler. Ve mâh-ı şa'bânü'l-mu'azzam[ın][15] on beşinci

1 ile E : — V
2 sâbıkā Yeniçeri V : sancaklu ağa sâbıkā yeniçeriyân E
3 Paşa'ya V : + ihsân olundukda, Kütahya'da muhâfaz[a] ederlerdi. Mîr-i mîrân-ı Anadolu Ahmed Paşa'ya E
* Anadolu Eyâleti'nin sâbık Yeniçeri Ağası Ahmed Paşa'ya tevcîhi, 21 Rebî'ulâhır 1013'tedir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1477, s.23).
4 olan E : — V
5 Ağa'ya V : Ağa E
6 olundu V : + ve E
7 Harput V : Harbut E
8 idiler V : — E
9 evâsıt-ı ramazân V : ve sene selâs 'aşere ve elf ramazân evâsıt E
10 olunup V : + alaylar olup E
11 halkı V : re'îs ve kunbara ve kalafatgerân E
12 çavuşân V : çavuş ağalar E
13 Paşa'ya V : Paşa (.....) E
14 ile V : — E
15 şa'bânü'l-mu'azzam E : mezbûrun V

günü[1] Dîvân-ı 'âlî'de, sadrda karâr etdiler*. Vezîr-i sânî makāmında Sûfî Sinân Paşa, ba'dehû Vezîr Hızır Paşa, Vezîr Mustafa Paşa, Vezîr dîğer Mustafa Paşa, Vezîr Murâd Paşa, dahi Nişâncı Paşa[2], Re'îsülküttâb Mim Efendi, Baş-defterdâr Ahmed Paşa, Anadolu Mehmed Efendi, 'Ali Efendi Şıkk-ı Sânî oldukda, Baş-rûznâmeci Lonka-zâde Mustafa Efendi ve Sânî Ferrûh Kethudâ-zâde olup, Mukābele-i Süvârî Cûşî Efendi, Piyâde İbrâhîm Efendi ve Cizye Hüseyn[3] Efendi, bölük ağaları yerlerinde olup; ramazân-ı şerîf oldukda[4], herkes güşâde idi.

Lâkin İbrâhîm Paşa sultânı merhûm oldu; fî sene 1013[5]. Ba'dehû Güzelce[6] Mahmûd Paşa merhûm oldukda; fî sene 1014[7].

Vezîr Cıgal-zâde merhûm oldukda; fî sene 1014 ve[8] Kapudân[9] Hızır Paşa'dan sonra Dervîş Paşa Kapudân oldukda**, Tersâne câniblerine dâhil olup[10], donanma fermân olur[11]. Her gâh tedârük üzere idiler. Ve cedîd kadırgalar[12] fermân olundukda, keresteler cem' olup, Kapudân Dervîş Paşa[13] ziyâde mukayyedler idi ve hem hâkim ve ziyâde[14] zabt üzere idiler. **[E 108b]**

Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın[15] fermân-ı şerîfleri üzere[16], mâh-ı ramazânın[17] on beşinde, sipâhîye on guruş gulâmiyye tevzî' olunduğunda, ba'dehû Harem-i hümâyûn'dan[18] Tırnakçı Hasan Paşa'nın karındaşı Silâhdâr Hüseyn Ağa[19], Yeniçeri Ağalığı ile Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın saraylarına çıkup, Yeniçeri Ağası olan Nakkāş Hasan Paşa Vezîr olup, sadrda karâr edüp, bin on üç ramazân-ı şerîfin[in] on beşinde vâki' oldu[20]***.

1 günü E : gün V
* Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa 20 Ramazân 1013'te İstanbul'a gelmiştir (Sâfî,II, vr.10b; *Fezleke,* I,252; Na'îmâ, I,411).
2 Paşa V : — E
3 Hüseyn E : Hasan V
4 ramazân-ı şerîf oldukda E : — V
5 fî sene 1013 E : — V
6 Güzelce V : + Vezîr E
7 fî sene 1014 E : — V
8 Cıgal- ..... ve E : — V
9 Kapudân V : + Paşa E
** Dervîş Paşa'nın vezâretle Kapudân olması 9 Ramazân 1014 tarihindedir (*BOA,* Kepeci Ru'ûs, nr.256, s.35).
10 olup V : oldukda E
11 olur V : olunup E
12 cedîd kadırgalar V : kadırgalar cedîd E
13 Kapudân Dervîş Paşa V : tersânelerde kadırgalar ta'mîri. Bin on üç târîhinin rebî'ulâhırında Bostancıbaşı Dervîş Paşa Kapudân oldukda E
14 ziyâde V : — E
15 Mehmed Paşa'nın E : — V
16 üzere V : ile E
17 ramazânın V : ramazân-ı şerîfin E
18 hümâyûn'dan E : hümâyûn'da V
19 Hüseyn Ağa V : Ağa Hüseyn E
20 vâki' oldu V : olmağın E
*** Rumeli Beylerbeyisi Tiryâkî Hasan Paşa'nın IV. Vezîr olmasıyla, yerine Yeniçeri Ağası Nakkâş Hasan Ağa'nın getirilmesi, onun da yerine Tırnakçı Hasan Paşa'nın kardeşi Silâhdâr Hüseyin Paşa'nın Yeniçeri Ağası tayin edilmesi, 25 Receb 1013 tarihindedir

Ve Top-hâne'de[1] yüz elli 'aded şâhîler döküp, sefer-i hümâyûn tedârükünde olup ve dahi Cebe-hâne'de mühimmât-ı sefer[2] görülüp ve ordu cem'i fermân olundukda[3].

Anadolu Defterdârlığı 'Abdülbâkî Efendi'ye[4] oldukda ve Şıkk-ı Sânî'de Mehmed Efendi olup ve 'Ali Efendi Küçük Rûznâmeci oldukda[5], Üngürus seferine me'mûr olup ve dahi Anadolu cânibinde olan Serdâr Vezîr Nasûh Paşa, Âsitâne'ye da'vet olunmağın, ılgar ile gelüp, Vezîr-i a'zam hazretlerinin hâk-i pâylarına[6] yüz sürüp, ba'dehû müşâvere etdiler.

Der-sefer-i Ostorgon feth kerd[7]; der-zemân-ı Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa[8]; sene 1014

[V 204a] Ve sene bin on üç şevvâlinin ve zilka'de ve zilhiccesinin[9] evâhırında vâki' olan Üngürus seferlerinin beyânındadır[10] ki, zikr olunur.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Yeniçeri Ağası olan Hüseyn Ağa'ya fermân-ı şerîf sâdır olur[11] kim, sefer-i hümâyûna me'mûr olup, yirmi bin yeniçeri ve ocak zâbitleri[12] ile me'mûr oldukda. Ve kapu halkı ve bölük ağaları ve kethudâları ve kâtibleri ve çavuşları[13] ve Mukâbeleci Cûşî Efendi ve Baş-rûznâmeci Lonka-zâde Mustafa Efendi Âsitâne'de kalup ve Küçük Rûznâmeci olan 'Ali Efendi Sefer Rûznâmecisi oldukda, Anadolu Defterdârı 'Abdülbâkî Efendi sefer-i hümâyûna me'mûr olup ve 'İnâyet Efendi Kal'a Tezkirecisi oldukda ve Köse Hüseyn Efendi Mevkûfâtî, Vâridâtî ve Mukâta'âtlar hizmetinde olup, seferde. Ve Habîb Çavuş Ser-çavuşân hizmetinde olmağın ve cemî'i çavuşlar ve gedüklüden ve 'ulûfelüden gayri sefere me'mûr olup. Ve Topcu-başı sefer-i hümâyûn mühimmâtlariyçün beş yüz çift câmûşlar[14] Selânik ve Niğbolu

(*Nuhbe*, s.225-226; *Fezleke*, I,252; Na'îmâ, I,409). Zikrettiğim bu tayinlerin bir gün önce, yani 24 Receb 1013'te olması da söz konusudur (bk.*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1477, s.42).

1 Top-hâne'de V : Top-hâne-i 'âmire'de E
2 dahi ..... sefer V : Cebe-hâne-i 'âmire'de mühimmât-ı seferler E
3 olundukda V : + ve E
4 Efendi'ye [Ayrıca "Efendi'ye" kelimesinin altında "Paşa'ya" kelimesi vardır] E : Paşa'ya V
5 oldukda E : + Mehmed Efendi olup ve 'Ali Efendi Küçük Rûznâmeci V
6 pâylarına V : pâyların E
7 kerd V : kerden E
8 Paşa V : + der-vâcib sene 1014. Ve sene selâse 'aşere ve elf zilhicce evâhırı E
9 zilhiccesinin V : zilhiccenin E
10 beyânındadır V : beyânıdır E
11 olur V : oldu E
12 yirmi ..... zâbitleri V : ocak zâbitleri ve yirmi bin yeniçeri E
13 çavuşları V : + ve veznedârları E
14 câmûşlar V : çâmûşlar E

kazâlarından[1] iştirâ olunup ve bin re's saka ve arabalar içün[2] ve beş yüz bârgîrler Hezargırad ve Şumnu ve Bazarcık ve Hacı-oğlu Bazarcığı'ndan ve Rusçuk ve Silistire ve Pıravadi[3] ve Cum'a-bazarı ve Niğbolu kazâlarından iştirâ olunup, ordu-yı hümâyûna irsâl olunup, Varna'da ve[4] Samsun'da urgan ve palamarlar ve resen-i tîre ve komena toplara müte'allık işlenüp, sefîne ile Varna İskelesi'ne dâhil oldukda, arabalar ile Belgırad'a irsâl olunup ve Samakov'dan kundak demürleri otuz kundak ve altmış tekerlek ve mismârları çâr-kûşe ve müdevverler ve bantalar ve buryalar ve 'akrebler ve yirmi kıt'a dingil, iki yüz kantar ham demür ve beş bin kazma ve kürek ve cebehâneye müte'allık **[E 109a]** defter mûcebince işlenüp, Belgırad'a dâhil edeler, arabalar ile. Ba'dehû[5] zahîreler cem'i fermân olunup, iştirâ ve nüzüller ve sürsat zahîresi, her menâzilde asâkir-i İslâma kifâf içün kānûn üzere akçaları ile hâzır ola. Ve Nüzül Emîni olan Mustafa Efendi ta'yîn olunup **[V 204b]** ve Kargazâde Sipâhîler Kâtibi oldukda[6], Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın Âsitâne'de yüz nefer mülâzımları olup.

Ve mâh-ı şevvâlde 'îd-i fıtra[y]ı[7] kā'ide üzere etdiler. Ve Defterdâr Ahmed Paşa, kapu-kullarının mevâciblerini tevzî' ederdi. Ve Defter Emâneti 'Abdî Efendi'ye olup ve Mâliye Tezkirecisi Dâvud Efendi olmağın, lâkin sefer-i hümâyûna 'Avnî Halîfe'[y]i ta'yîn edüp, ba'dehû 'îd-i adhâda[8] otaklar ve bârgâhlar tedârük olup[9].

Ve Mısır Eyâleti'ne Gürcü Mehmed Paşa Vâlî olup[10], kadırgalar ile 'azîmet etdiler[11]*. Ve Âsitâne'de Kāyim-makām Sûfî Sinân Paşa oldukda.

Mâh-ı muharremü'l-harâm sene 1014 târîhinde, otak u bârgâhlar[12] ve çadırlar çıkup ve ordular kurulup, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa alaylar ile kā'ide üzere Dâvud-paşa Sahrâsı'nda otaklar**. Dîvân-ı hümâyûn'da sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, hil'at-i has ihsân olunup, hayr[13] du'âlar ile ve Sancağ-ı şerîf ile vüzerâ'-i 'izâmlar ve 'ulemâ'-i kirâmlar ve Mevlânâ[14] Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve Nakîbü'l-

1 Selânik ..... kazâlarından E : — V
2 içün V : + iştirâ olunup E
3 Piravadi V : كرلوا و بره وادى E
4 ve E : — V
5 Ba'dehû V : + ve E
6 oldukda V : olduklarında E
7 fıtra[y]ı V : fıtra olup E
8 ba'dehû 'îd-i adhâda V : Ve 'îd-i adhâ olup, ba'dehû E
9 tedârük olup V : tedârükde E
10 Paşa Vâlî olup V : Paşa'ya sadaka olundukda E
11 etdiler V : edüp E
* Mısır muhâfazasında olan Hacı İbrâhîm Paşa'nın ref' edilip, yerine Gürcü Mehmed Paşa'nın tayini 28 Cumâdelûlâ 1013 tarihinde vukûbulmuştur (*Nuhbe*, s.225; *Fezleke*, I,252).
12 bârgâhlar E : bârgâh V
** Sadrâzam Mehmed Paşa 27 Zilhicce 1013 pazartesi günü büyük bir alayla Dâvudpaşa'daki otağına çıkmıştır (*Fezleke*, I,256; Na'îmâ, I,413).
13 hayr V : + u E
14 Mevlânâ V : hazret-i E

eşrâf-ı[1] seyyid [ü] sâdât, Sancağ-ı şerîf yanlarınca Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nm önlerinde Sancağ-ı hümâyûn ve Yeniçeri Ağası alayları kā'ide üzere gürûh ile orduya dâhil olduklarında selâma durup, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa[2] selâm verüp, ba'dehû otaklarına dâhil oldukda[3], ziyâfetler olup ve[4] yeniçeriye başka yağmalar etdiler. Ve kurbânlar zebh olundukda[5], fukarâya bezl etdiler. Ve Şeyhülislâm vedâ' edüp gitdi[6]. Vezîrler dahi[7] vedâ' edüp; Mehmed Paşa-zâde İbrâhîm Bey Baş-kapucu-başı olup, Vezîr-i a'zam hazretlerinin akrıbalarından olmağın, rûz [u] şeb yanlarından hâlî değil idi.

Ve Baş-defterdâr Ahmed Paşa Rumeli eyâletlerine 'azm edüp, tahsîl-i mâl-ı mîrî cem'ine me'mûr idi. Seferden kalup, Anadolu Defterdârı 'Abdülbâkî Efendi sefer-i hümâyûna ta'yîn idi[8]. Ve Âsitâne'de Şıkk-ı Sânî Defterdârı 'Ali Efendi, Kāyim-makām[9] kaldı. Ve Defterdâr Ahmed Paşa [hazîne] tahsîli içün evvelâ Cizye Muhâsebecisi Hüseyn Efendi'yi ta'yîn etmeğin ve mukābeleden birer sûret defterler ile Sâlih Halîfe'[y]i ve Sinân Bey-zâde'[y]i piyâdeden **[V 205a]** ve Avlonya Halîfesi Mustafa Halîfe'[y]i ve Eğriboz Mukāta'ası'n ve hâslardan ve[10] İsmâ'il Efendi ve Ferrûh Kethudâ-zâde Rûznâmçe hizmeti ile ve 'Osmân Halîfe[11] Mevkūfât ve Hüseyn Halîfe Muhâsebe Halîfesi'n[12] [ve] Vâridât ve Dâvud Efendi. Tezkireci-i Evvel ve Dendânî ve Münîrî ve Küçük Efendi'yi ve Mehmed Efendi'yi Tuna Defterdârı etmeğin ve Kethudâ Mehmed Efendi ve bâkî kulları dört yüz nefer sipâhîden me'mûr edüp ve bir çavuş yeniçeri ocağından neferâtı ile ve: "Mânde kalanlarun ikişer[13] kıst mevâcibleri hazîneye[14] mânde olur" deyü[15] fermân ile. **[E 109b]**

Ve[16] Âsitâne'de Defterdâr Ahmed Paşa[17] bir mikdâr eyyâm kalup, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa teveccüh etdüklerinden sonra 'azîmet etmişlerdir.

Vezîr-i a'zam, Dâvud-paşa Sahrâsı'nda eski mülâzemet eden sipâhîlere, Âsitâne'de olan hizmetler ile behre-mend etdiler. Ve ba'zı sefer-i hümâyûna kādir olanlara sefer[18] hizmetlerin ihsân etdiler[19]. Ve tekrâr üç yüz sipâhî silâhlı

1 Nakîbü'l-eşrâf V : Nakîb-i eşrâf E
2 Mehmed Paşa E : hazretleri V
3 oldukda V : olup E
4 ve E : — V
5 olundukda E : olup V
6 vedâ' edüp gitdi E : ve dahi V
7 dahi E : — V
8 idi V : etdi E
9 -makām E : — V
10 ve E : — V
11 Halîfe V : Halîfe'[y]i E
12 Halîfesi'n E : Halîfe V
13 ikişer V : ikişerer E
14 hazîneye E : hazîne V
15 olur" deyü V : olurdu E
16 Ve E : — V
17 Defterdâr Ahmed Paşa V : Ahmed Paşa Defterdâr Paşa E
18 sefer V : seferün E
19 etdiler V : etdi ve sefere me'mûr etdi E

ve[1] şalvarlı mülâzım tahrîr edüp[2], kā'ide üzere ilerüye silâhdârlardan Kethudâ ile yolları, mahûf köprüleri ve yollarda toprakdan nişân[3] honkalar yığup, kā'ide üzere mîrîden bir katâr katır ve kazma [ve] kürekler ve keserler ve baltalar kānûn üzere verüp, 'azîmet etdiler. Ve Dîvân-ı 'âlî'den müstevfâ hazîne gelüp, 'ale't-tertîb otaklar önünde hazîne sandukları konup[4], yeniçerilerden bir oda, çorbacısı ile ta'yîn etdiler. Ve orduda kā'ide üzere 'Ases-başı ta'yîn idi[5]. Ve Ordu Su-başısı kānûn üzere olurdu. Ve Orducu-başı ve Ordu Kadısı ta'yîn olup[6].

Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa, menâzil-i Halkalı Sahrâsı'na teveccüh etdiler*. Badehû Benefşe Çayırı'na[7], ba'dehû Çatalca[8]. Ve Yeniçeri Ağası dahi zâbitler[9], Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın icâzeti ile yeniçeriler[10] ayrılup, Kırkkilisa yollarına gidüp, yanlarınca Bursa ordusu kānûn üzere meydânları ve zahîreleri Belgırad'a dâhil olunca ta'yîn olundu; mu'tâd üzere. Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa Silivri menâziline teveccüh etmeğin, ba'dehû 'Arablı Deresi, ba'dehû Çorlu ve Karışdıran ve Burgaz **[V 205b]** ve Baba-eskisi ve Hasköy ve mahrûse-i Edirne. Mâh-ı muharremü'l-harâmın on birinde Edirne'de karâr oldukda, dahi Kadısı olan 'Abdülganî-zâde ve Bostancı-başı ve Saray Ağası ve 'ulemâ [ve] müderrisîn ve eşrâf ve hutabâ ve e'imme vü fukarâ fi'l-cümle istikbâle gelüp ve Saray Sahrâsı'nda çadırlar zeyn oldu. Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın bargâhı[11] [da konup] dört gün oturak olup[12], ba'dehû Edirne'den 'azîmet etdiler[13]. Cisr-i Mustafa-paşa'da dahi tayy-ı merâhil kat' ederek, altı eyyâmda Filibe'ye dâhil oldu. Dört gün tevakkuf olup, ba'dehû mâh-ı mezbûrun on yedinci günü Sofya menâziline dâhil oldular.

Sofya'da üç gün karâr edüp, Dıragoman menâziline, ba'dehû[14] Sarı-burat, ba'dehû Şehir-köyü dervend ağzı, ba'dehû derbend ve sarb balkandan hareket etdiler. **[E 110a]** Kuru-çeşme menâzilinde, ba'dehû Ilıca'da, ba'dehû Niş, ba'dehû Aleksanca, Racine[15] Dervendi, Nehr-i Morova, ba'dehû Yagodina, ba'dehû Batoçina (باطيجنه), Hasan-paşa, ba'dehû Semendire'de

1 ve V : — E
2 edüp V : etdi. ve E
3 toprakdan nişân V : nişân toprakdan E
4 konup V : kondu E
5 ta'yîn idi E : — V
6 ta'yîn olup V : olurdu E
* Ordu, 3 Muharrem 1014'te Dâvudpaşa'dan kalkıp, serhad cânibine azîmet eylemiştir (*Nuhbe*, s.226; *Fezleke*, I,256; Na'îmâ, I,413).
7 Çayırı'na V : Sahrâsı'na E
8 Çatalca V : Çaltıca E
9 Ağası dahi zâbitler V : ağaları, zâbitler, dahi Baş Yeniçeri Ağası E
10 icâzeti ile yeniçeriler V : icâzet ile yeniçeri E
11 bârgâhı V : + kebîr E
12 olup V : oldu E
13 etdiler V : edüp E
14 ba'dehû V : — E
15 Racine E : Raçine V

şenlikler olup, Hisârcık'da alaylar ve Yeniçeri Ağası ve neferâtlarının[1] alayları ve bölük halkı alayları. Vezîr Rumeli[2] Beylerbeyisi olan Hasan Paşa Hisârcık'da istikbâle gelüp ve sancak-beylerinden Alacahisâr Beyi ve Köstendil Beyi, Vı[l]çıtrın Beyi[3], ve Üsküb Beyi ve Elbasan Beyi ve Dukagin Beyi[4], dahi zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları ile[5].

Erdel Kıralı olan Boçkay nâm[6] Nemçe Kıralı ile nizâ'ları oldukda ve Uyvar Kal'ası'nı[7] Erdel Macarı zabt eder. Nemçe Kıralı muhâlefet üzere oldukda, Uyvar Kal'ası'na asker çeküp, kıtâlde. Ve: "Sa'âdetlü Pâdişâh'a kadîmden teba'iyyet[8] üzere idük". Yine elçileri gelür, sa'âdetlü Pâdişâhımızdan imdâd recâ eder ve korenal kisve[y]i taleb eder: "İnşâ'allâh şimden sonra kullarıyuz" deyü[9] telhîs olur. Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'ya havâle olur. Fermân-ı şerîf mûcebince emr-i şerîf irsâl olundukda, Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Hasan Paşa'ya hıtâben emr-i şerîf ile[10] sancak-beyleri ta'yîn olunup, zu'amâlar ve erbâb-ı tîmârlardan mukaddemâ imdâda gönderilüp[11], ba'dehû Vezîr-i a'zam Belgırad'a dâhil olduğunda, icâzet olup, Vezîr Hasan Paşa dahi Başka[12] yakasından Avlonya Beyi ve Tırhala Beyi ve Ohri Beyi **[V 206a]** ve sağ kol ve sol kol beyler ile teveccüh etdiler.

Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa alaylar ile[13] Belgırad'a dâhil oldukda, kal'adan[14] toplar şenlikleri olup, kā'ide üzere Hünkâr-tebesi'nde kondular. Ve Yeniçeri Ağası Hüseyn Ağa ve bölük ağaları ve Cebeci-başı ve Topcu-başı ve Top Arabacı-başı kollarında ve hizmetlerinde oldular.

Ve Âsitâne'den Hâdım Husrev Paşa, Bosna Beylerbeyisi oldukda, Hasan Paşa'ya Temeşvar Eyâleti ve Arnavud Bölük-başı'ya Modova Sancağı oldu. Bosna Beylerbeyisi olan Husrev Paşa, alayları[15] ile Belgırad'a dâhil oldu; fî on dokuz safer şehrinde[16]. Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, ba'dehû Sirem Sancağı'nda Mitroficse menziline teveccüh etdi. Ve Deli Hasan Paşa da Temeşvar'a 'azîmet edüp, Temeşvar ağaları ta'zîm ü tekrîm etdükde.

1 Ağası ve neferâtlarının E : — V
2 *Rumeli* E : *Rum* V
3 Vıçıtrın Beyi E : — V
4 Beyi V : + olanları E
5 ile V : — E
6 Boçkay nâm E : پوچقامیام V
7 Kal'ası'nı V : Kal'ası E
8 teba'iyyet V : tâbi' E
9 deyü V : — E
10 emr-i şerîf ile V : — E
11 imdâda gönderilüp V : gönderilüp, imdâda E
12 Başka : سچقا E : بحقا V
13 alaylar ile V : — E
14 kal'adan V : alaylar. Ve Belgırad Kal'ası'ndan E
15 alayları E : alaylar V
16 fî ..... şehrinde E : — V

bölük halkı dahi: "Ostorgon Kal'ası üzere varılsun, inşâ'allâh feth olunur[1]" dediler. Ol meclisde bir mikdâr yeniçeri meteris ahvâllerin zikr etdiler. "Ostorgon şedîd kal'adır, havâleleri yokdur. Dört beş kat hisâr-ı kebîrdir. Topları mübâlagadır. Tepedelen bir kal'a ve karşu Ciğerdelen bir kal'a, dört tabya birer kal'adır. Varoş ve kulleler ve su kullesi dahi iç kal'a müstahkemdir, güçdür. Havadan söz söylemek kolay, her birinüz çadırda, meterisde çalışanlardan su'âl olunsun" dedüklerinde, sipâhîlerden[2] bir ihtiyâr cevâb verüp: "Kardaşlar, oğullar, merhûm ve mağfûrun leh[3] Sultân Süleymân *'aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân**[4] hazretleri Sigetvar Kal'ası'n feth etdüklerinde, bu Hakîr ü bî-çâre yeniçeri ocağında Vekîlharc idük. Âsitâne'de Yeniçeri Ağası olana sa'âdetlü Pâdişâhımız tenbîh ederler: "İnşâ'allâh bu sene murâdım Sigetvar Kal'ası'dır. İmdi me'mûr olan yeniçeriyi Belgırad'da yoklayup, bir nefer nâ-mevcûd olursa senin hakkından gelürüm" der. Ol târîhde yeniçeri on iki bin nefer imiş. Yedi bin neferât Sigetvar seferine me'mûr olup, iki bin Serdâr Pertâv Paşa ile Güle Kal'ası'na me'mûr olup ve[5] iki bin nefer Kapudân Paşa ile donanma seferine me'mûr olur. Ve bin nefer korucu ve tekâ'üdleri var idi. Belgırad'da yoklandı, ancak yedi bin yeniçeriden altmış nefer nâ-mevcûd bulunmuşdur. Yeniçeri Ağası'na 'itâb oldu. Ağa dahi[6] oda-başılara 'itâb etdi. Şimdilik ihtiyâc yok. Yeniçeriden[7] sefere me'mûr yirmi bin neferdir. İnsâf **[E 111b]** münâsib değildir ki, meterisler ahvâlinden şikâyet edersiz. Sa'âdetlü Vezîr inşâ'allâh bu sene Ostorgon üzerine **[V 207b]** tevekkeltü 'alallâh[8] deyü hareket eylen[9]. Akın edüp, kıralı giriftâr edersinüz. Sa'âdetlü Pâdişâhımız yanında makbûl değildir, belkim murâdı Ostorgon'dur, öyle istimâ' ederüz". Ve[10] cemî'i beylerbeyiler bu tafsîldan hayrân kaldılar. Ocaklı cür'et edüp, def'-i meclis etdiler.

Ba'dehû mâh-ı rebî'ulevvelin yedisinde alaylar fermân etdiler. Tenbîh etdiler kim: "Zinhâr çadırlar içre bir ferd kalmasun. Eğer süvârî ve eğer piyâde, Cebe-hâne'den silâhlar ve sırıklar, ağalar kapusunda teslîm olunup, bayraklu olan âşikâre olup, ceng zemânlarında saf alayları[11] ve yürüyüş kā'idesince yemîn ü yesârda alaylar saflar[12] olup, ne vechile düşman üzere hareketler olur. Ve çergelerde gāzîler ne vechile cür'etler edüp, bir uğurdan

1 varılsun ..... olunur V : üzere varup, feth inşâ'allâh olur E
2 sipâhîlerden V : sipâhîlerde E
3 leh V : 'aleyhi'r-rahmetü E
* "عليه الرحمة و الغفران = Allah'ın rahmet ve mağfireti onun üzerine olsun" anlamına gelen ve ölmüş kişiler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
4 'aleyhi ..... gufrân V : — E
5 ve V : — E
6 dahi V : da E
7 Yeniçeriden V : Yeniçeri E
8 tevekkeltü 'alallâh V : tevekkelallâh E
9 eylen V : + eğer E
10 Ve V : — E
11 alayları V : alaylar E
12 saflar V : saf E

havlarlar. Ve ibtidâ beylerbeyiler ve sancak-beyleri yemîn ü yesârlarda cümle[si] kefere üzerine hamle etdüklerinde kā'ide nedir bildirmek gerekdir, asker halkının ma'lûmları ola. Ve piyâde yeniçeri alay cenginde toplarun ardında niçe saf olup, tüfengleri niçe doldurup, ba'dehû her bir saf alay, ceng ü muhârebede ta'lîm edeler. Ve hem süvârî olan asker ve piyâde asker ma'lûm olur ve düşman câsûsları 'ibret alur". Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa bu tedârükü tenbîh etdükde, herkes atlu-piyâde, mikdârlarınca silâhdârlar ve 'ulûfeciyân-ı yesâr ve gurebâ'-i yesâr sol cânibde bir 'azîm sahrâda alaylar bağlayup, saf durdular. Ve sipâhiyân ve 'ulûfeciyân-ı yemîn ve gurabâ'-i yemîn sağ cânibde bir sahrâda alaylar bağlayup, saf durdular[1]. Ve meydân ortasında[2] yeniçeri alayları üç kat saf durup, tüfeng-endâz her biri fitilleri hâzır ve şâhî darbuzanlar yeniçerinin önlerinde zencîrlenüp, dizdiler[3]. Ba'dehû yeniçerinin evvelki safı tüfenglerin atduklarında, ikinci saf dahi atup, ba'dehû[4] evvel atan saf iki kat olup, tüfenglerin doldurmağa mübâşeret üzere olurlar. Ve saff-ı sâlis atduklarında, ilerüde saff-ı sânî eğilür, tüfenglerin hâzır ederler. Ba'dehû evvelki saf tekrâr kalkup, tüfenglerin atarlar; kā'ideleri ceng yüzünde vâki'dir[5]. Ve cebecilerün hizmeti barut ıslâh etmekdir ve sâyir cebehâne[y]i hıfzdır, alaylarda. Ve topculara toplarun hizmetidir. Her şâhî darbuzanda üç nefer topcu olmak kānûndur, **[V 208a]** şart böyledir. Ve[6] her şâhî arabaları üzere iki nefer top arabacıları kānûndur[7], atları hıfz ederler[8]: "Ürkmesünler" deyü[9]. [E 112a] Ve beylerbeyiler alayları kā'ide üzere saf olup durdular.

Vezîr-i a'zam ol gün Cankurtaran'da mezbûr alayları seyr edüp, her alayı görüp[10], ba'dehû otaklarına 'azîmet etdüklerinde, sâyirlerine icâzet olup. Ve Avlonya'da olan Sancak-beyi Kāyim-makāmı, ba'zı kefere harâmîler getürdü, hakkından gelinüp.

Ba'dehû mâh-ı rebî'ulevvelin evâsıtında Budun Kal'ası üzere teveccüh etdiler ve Görez-İlyâs altında kondular. Ve[11] oturak fermân etmeğin ve Bosna Beylerbeyisi'ni dört pâre toplar ile Vişegrad Kal'ası üzere ta'yîn etdiler*. Ve yirmi bedoloşka ve yedi kolonborina ve otuz kundak ve tekerlek altmış ve yedek tekerlek altmış ve dingil-i [de]mür[12] yirmi beş ve yüz 'aded döşeme tahta-

1 Ve sipâhiyân ..... durdular E : — V
2 ortasında V : ortada E
3 dizdiler V : dizülüp E
4 dahi atup, ba'dehû V : atduklarında E
5 vâki'dir E : + Ve sipâhiyân ve 'ulûfeciyân-ı yemîn ve gurebâ'-i yemin sağ cânibde V
6 Ve V : — E
7 kānûndur E : ta'yîndir V
8 hıfz ederler V : hıfz eder E
9 deyü V : + iki nefer top [E 112a] arabacıları kānûndur. Bir şâhîye zabt etdiler E
10 her alayı görüp E : — V
11 Ve E : — V
* Bu sıralarda Budun'a gönderilen Bosna Beylerbeyisi'ne 25 bedoloşka top, 30.000 yuvalak ve 10.000 kantar barutu gemilere koyup hazırlaması fermân edilmiştir (*Fezleke*, I,258).
12 [de]mür E : — V

lar ve beş yüz meteris tahtası ve pomağa ve toplara tomar ve sırık ve kefçeler ve kundak tekerlek mühimmâtları fi'l-cümle levâzımları gemilere tahmîl[1] olunmağın ve salya palamarları ve resen-i komena ve resen-i tîre ve resen-i top ve 'amel-mânde resenler paçavralık ve yuvalaklardan ecnâsı ile otuz bin ve yuvalak-ı kolonborina üç bin ve şâhî darbuzan yuvalakları beş bin ve dört bin miyâne yuvalakları ve iki yüz kantar rişte-i penbe ve çelik ve yüz kantar ham demür[2] ve beş bin kazma ve kürek ve küskü ve balta ve bin harbe ve iki bin tüfeng ve iki bin torba ve beş yüz çift garar ve revgan-ı zeyt ve revgan-ı şîr ve revgan-ı neft ve kükürd ve çiriş ve kuburluk kağıd ve neccârlar âlâtı on sanduk ve yeniçeri fınduğu yirmi sanduk ve kurşun külçe ve tîr-i Tatârî yirmi bin ve tîr-i kesme on bin ve kemâne beş yüz ve iki bin tüfeng ve yedi bin kantar bârût-i vezne ve sâyir mühimmât-ı cebehâne, ba'zısı sefînelere tahmîl[3] olunmağın* ve ba'zısı karadan arabalara ve develere[4] yüklenüp ve şâhî darbuzanlar ve miyâne alaylar ile ve kolonborina ve dört bedoloşka karadan câmûşlar koşup, yörük tâyifesi üzerine olup, **[V 208b]** câmûşları zabt ederlerdi. Yedi yörük beyleri ve eşkincileri ve yörükler[5] kānûn-i kadîm, toplara ta'yîn idi.

Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr Hasan Paşa, sancakları ile dâhil olup, Erdel Voyvodası Boçkay ile imdâda ta'yîn idi. Hizmet itmâm olundukda, orduya dâhil oldu .

Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa dahi Budun altından[6] kalkup, mâh-ı rebî'ulevvelin yirmi birinci gününde[7] Kızılhisâr yolundan Komaran Kal'ası üzere 'azîmet etdükde ve küffârun taburları Komaran Adası'nda olmağın, lâkin Ostorgon muhâsarasından gāfil idi ve hem Macar keferesi ile mâ-beyn üzere idiler; Ciğerdelen yakasında taburu yok idi. Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa alaylar ile ve kā'ide üzere ağırlık girüde Komaran üzere 'azîmet edüp, mesâfe kat' etmiş iken, hemân girü Ostorgon üzere 'avdet olunmağın, dahi yevmü'l-ahad günü sabâh nemâzından sonra[8] sahrâda Feth-i şerîf kırâ'at olundukda, alaylar Ostorgon cânibine teveccüh etdiler[9]. **[E 112b]** Hemân Ostorgon Kal'ası'ndan[10] toplar atılup, asâkir-i İslâm'ın çarkacıları Ostorgon altına dâhil olup, diller giriftâr edüp, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın alayda huzûruna getürdüler. Söyledüp, harca sürdüler. Ba'dehû ordu ile ağırlık [ve]

1 tahmîl : tahmîn EV
2 demür : timür EV
3 tahmîl : tahmîn EV
* Bu sıralarda Budun'a gönderilen Bosna Beylerbeyisi'ne 25 bedoloşka top, 30.000 yuvalak ve 10.000 kantar barutu gemilere koyup hazırlaması fermân edilmiştir (*Fezleke*, I,258).
4 arabalara ve develere V : arabalarda ve deveye E
5 eşkincileri ve yörükler V : eşkinciler ve yörük E
6 altından E : Eyâleti'nden V
7 gününde V : günde E
8 nemâzından sonra V : nemâzı edâ olundukda E
9 Ostorgon ..... etdiler V : teveccüh etdiler, Ostorgon cânibine E
10 Kal'ası'ndan V : Kal'ası'nda E

alaylar kal'a mukābelesine varduklarında, her kollardan Ostorgon Kal'ası üzere hücûm etdüklerinde*, kal'adan varoşdan ve Tepedelen'den toplar atılurdu. Ordu ve bârgâhlar ve çadırlar kā'ide üzere kal'aya mukābele[1] kondular; lâkin çadırlar ziyâde sık kondurdular. Ve alaylarda[n] ba'zısı karavullara[2] ta'yîn olunup[3], ba'zısı çadırlarında müşâverede ve tedârükde ve sancakbeyleri dağlardan kā'ide üzere sepetler tedârük edüp ve yeniçeri meteris tedârükünde kazma ve kürekler ve baltalar ve barut ve kurşun ve fitil[4] tevzî' olunup, Yeniçeri Ağası kolu Nehr-i Tuna yalısı cânibinde olan tabyalara ve iç kal'aya mukābele yedi bedoloşka ile dört darbuzan ve kunbaralar teslîm olundukda, yüz dâne Rumeli kalkanları Cebe-hâne'den Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa kollarına. Varoş ve Depedelen bayırında Depedelen'e havâle **[V 209a]** yüksek honka idi. İki kolonborina ile sekiz şâhî darbuzan ta'yîn olundu. Vezîrün kethudâsı, serdengeçdiler ile mezbûr meteris üzere idi. Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'ya meterisde bir çadır kurulup, kendüleri rûz [u] şeb çalışurdu. Yedi bedoloşka ve beş şâhî ve yeniçerinin ocağından Zağarcı-başı ile ba'zı zâbitler ve[5] yeniçeri tüfeng-endâz, meterislerine ta'yîn olunmağın ve dört bedoloşka karşu yakada Ciğerdelen Palankası'ndan meteris kurulup, iç kal'aya havâle döğülürdü.

Hân hazretleri cânibinden Tatarlar ile Sultân gelüp, Ciğerdelen yakasında Tatar[6] tâyifesi akın üzere. Ve Rumeli beylerinden yedi sancak-beyi Ciğerdelen yakasında me'mûrlar idi. Ve Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Hasan Paşa bir cânibden dört bedoloşka, iki kolonborina ve beş şâhî toplar ve dört miyâne ile su kullesin ve iki tabyasın ve varoşu[7] muhâsara etmeğin, rûz [u] şeb döğerler idi. Zikr olunan meterisler ta'yîn olunduğu üzere.

Vişegrad'a ta'yîn olunan Bosna askeri ile Husrev Paşa dört bedoloşka ile mezbûr Vişegrad'ı üç gün muhâsara etmeğin, bi-'inâyetillâhi Te'âlâ feth edüp** ve kal'adan çıkan keferenin[8] ba'zısı mürd oldukda, ba'zısı[9] firâr ederler. Vişegrad Kal'ası, Nehr-i[10] Tuna yalısında vâki' olupdur[11]. İçerü kal'aya

* 14 Rebî'ulâhır 1014'te Ostorgon havâlîsine gelinmiş ve o gün kale muhâsara edilip döğülmeye başlanmıştır (Sâfî,II, vr.14b-15a; *Nuhbe,* s.226-227; *Fezleke,* I,258; Na'îmâ, I,416).

1 mukābele E : mukābil V
2 kondurdular ..... karavullara E : kondular. Ve alaylardan ba'zısı karavullar V
3 olunup E : olup V
4 *fitil V : fitillikler E*
5 zâbitler ve V : zâbit ile E
6 Tatar V : Tatarlar E
7 varoşu V : varoş E

** Vişegrad Kalesi'nin fethine gönderilen Bosna Beylerbeyisi Husrev Paşa, kaleyi emânla fetheder (Sâfî,II, vr.15b; *Nuhbe,* s.227; *Fezleke,* I,258-259; Na'îmâ, I,416-417).

8 keferenin V : kefere E
9 ba'zısı V : ba'zıları E
10 Nehr-i E : — V
11 olupdur E : — V

Budun ağalarından bir ağa, yüz mikdâr neferât ile[1] kalup, ba'dehû donanma sefîneleri ve şaykaları gelüp, Ostorgon altında olan orduya dâhil oldukda, gemilerden toplar ve cebehâneler çıkup, meterislerde tevzî' olunduğu üzere kurulup.

Ve Budun Beylerbeyisi, Budun gāzîleri ile Ostorgon karşusunda adaya geçüp, dört yarar toplar kurulup, kal'aya doğru[2] döğülürdü. **[E 113a]** Rûz [u] şeb döğülürdü. Ve Husrev Paşa Bosna askeri ile başka bir koldan toplar atup, döğerlerdi[3]. Ve Komaran Kal'ası'nda olan keferenin taburları Ostorgon Kal'ası üzere Vezîr-i a'zam geldüğünü istimâ' etdüğünde, iki üç bin kefere-i fecere[4] ve Yanık Kal'ası'ndan bin kefere-i imdâd gemilere doldurup, fi'l-cümle beş bin tüfengli kefere-i fecere[5] Nehr-i Tuna akındısı ile Ostorgon serhaddine gelüp, gemileri, **[V 209b]** asker halkı gördüklerinde, ahşam nemâzına karîb[6], topları yalıya karîb[7] getürüp, kefere oldukları gemileri nişânlayup, Nehr-i Tuna ziyâde akındı olup, dört beş sefînelerin helâk etdiler. Bin nefer küffârdan ziyâde Tuna'ya gark oldukda[8], birkaç kıt'a gemilerinde olan kefere dahi helâk olduğu, Ciğerdelen yakasında olan toplar ile rast gelüp, el-hamdü lillâhi Te'âlâ, mâ'adâ[9] bakıyye kefere Ostorgon Kal'ası'na imdâd girürler.

Ve Tatar askeri Uyvar yakasında seğirdim ile hayli kefereden gāret edüp, orduda esîr ü zahîre[10] mübâlaga olup[11], rûz [u] şeb gemilerümüz Budun'dan gelür giderdi. Orduda nân ü nemek[12] firâvân. Orducularda mâ'adâ gönüllü orducular Tuna yalılarında furunlar[13] ta'mîr etmeğin, uzun çakıl pideleri, iki etmek[14] bir akçaya [olup], bir ferd beksemâd taleb etmezlerdi. Yalnuz bir vakıyye südlü ve revganlı beksemâd[15] üç akçaya olup ve revgan u 'asel sekizer akçaya ve koyun eti beş[16] akçaya ve sığırun vakıyyesi iki akçaya [idi]. Belgırad'dan şaykalar ve gemiler bî-hisâb, Ostorgon Kal'ası'nda[17] ticâret ederlerdi.

Ve şol kadar Ostorgon Kal'ası'nı döğüp ve gönüllü serdengeçdiler mâh-ı rebî'ulâhırun on dördüncü gün yürüyüş oldukda, yevmü'l-isneynde[18], Hakk

1 mikdâr neferât ile V : mikdârı neferât E
2 doğru E : + rûz şeb V
3 rûz ..... döğerlerdi E : — V
4 -i fecere E : — V
5 -i fecere E : — V
6 karîb V : + olmağın E
7 karîb E : — V
8 oldukda V : + lâkin E
9 el-hamdü ..... mâ'adâ E : — V
10 zahîre E : zahîr[e] V
11 olup V : + ve E
12 u nemek V : etmek E
13 furunlar V : furun E
14 etmek V : nân E
15 beksemâd V : + vakıyye E
16 beş V : beşerer E
17 Ostorgon Kal'ası'nda E : Ostorgon'da V
18 yevmü'l-isneynde E : — V

sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerinin 'inâyetleri karîn olup, Tepedelen feth oldu. Ve gāzîler bir uğurdan guluvv ile feth olup[1], kefere[y]i kılıcdan geçürdüler*. Ve sipâhî oğlanları bayrağı yevmü'l-mezbûrda[2] varoş üzere hareket etdüklerinde, Hakk sübhânehû ve Te'âlâ rahmet ü bereketler nasîb edüp[3], varoş arasında ba'zı yere âteş verüp[4], taşra kapudan ve asma köprüden varoşu zabt etdiler. El-hamdü lillâhi Te'âlâ ol gün Tepedelen ile varoş feth oldu.

Varoşda olan kefere içerü tabyaya[5] ve ba'zısı içerü kal'aya firâr ederler. Varoş içre meteris kurup ve dahi Depedelen'den içerüye toplar ile ceng ü kıtâl olurdu. Ve dâyimâ mecrûh olan gāzîlere dörder hasene ve onar hasene ve garîb yiğitlere dirlikler[6] olurdu. Ve topculardan ve cebecilerden ba'zı diller ve başlar getüren gāzîlere kānûnları üzere bölükler ihsân olurdu. Ve yürüyüşlerde ba'zı sipâhîden ve yeniçeriden ve topculardan ve cebecilerden şehîd olurlardı. Orduda ve meterislerde şühedâ kubûrları[7] ve sancak-beylerinden Pîrî Paşa-zâde, A[v]lonya Beyi[8] şehîd olup ve çorbacılardan **[V 210a]** ve meterislerde toplar[9] rûz [u] şeb atılurdu. İçerüde hayli kefere mürd olurmuş. Ve[10] **[E 113b]** toprak sürüp, dahi gedükler oldukda, tabya üzere yeniçerinin meterisleri karîb olup, mâh-ı rebî'ulâhırda hemân varoşdan ve yalı cânibinden büyük tabyaya[11] yeniçeri yürümek mukarrer oldu. Ol mübârek gicede[12] çadırlarda nidâlar olup: "İnşâ'allâh yarın sabâh kal'aya yürüyüşdür" deyü ol gice[13] Fetihler kırâ'at olunup ve tevhîdler olup ve cemî'[14] yeniçerinin odalarında kisveleri hâzır oldukda, 'ale's-sabâh meterislerde asker-i İslâm cem' olup, vakt-i subh, salât edâ olundukda[15], hayr[16] du'âlar olundukda[17], herkes bayrakları dibinde mevcûd[18].

Gedüklere varduklarında tabyadan ve kal'adan bir uğurdan "el-Emân" deyü kefere çağırup ve bedenlerde olan bayrakların baş aşağa dikdiler. Andan

1 Ve ..... olup [Bu kısımda yer alan "bir" kelimesi mükerrerdir] E : — V
* Muhâsara edilen Tepedelen Kalesi'ne 6 Cumâdelûlâ 1014'te sabah namazından sonra üç top atılıp yürüyüşe geçilir. Küffâr o gün sis sebebiyle kaleye girildiğini farketmez ve yarım saat içinde kale ele geçirilir (Sâfî,II, vr.16b; *Nuhbe*, s.227; *Fezleke*, I,259; Na'îmâ, I,417).
2 yevmü'l-mezbûrda E : — V
3 edüp V : + yağmur ile E
4 verüp E : düşüp V
5 tabyaya V : + firâr etmeğin E
6 garîb ..... dirlikler V : dirlikler garîb yiğitlere E
7 kubûrları E : kupûrları V
8 Avlonya Beyi E : — V
9 meterislerde toplar V : toplar meterislerde E
10 Ve V : — E
11 yeniçerinin ..... tabyaya E : — V
12 gicede V : لیلال ü şebde E
13 gice V : + -i mübârekde E
14 cemî' V : cemî'i E
15 subh salât edâ olundukda E : subhı edâ edüp V
16 hayr V : + u E
17 olundukda V : olunup E
18 mevcûd V : gelüp E

sonra Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'ya müjde haberi irsâl olundu. Yeniçeri Ağası, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'ya gelüp, icâzet recâ etdiler. Virelerin kabûl etmeğin, içerüden Kapudân ve hatvanları çıkup gelüp, Vezîr-i a'zam hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, ehl ü 'iyâllerin şefâ'at edüp, kabûl olup, dört beş kıt'a gemiler, kefereye ta'yîn olundukda[1], kapu halkı ve yeniçeri zâbitleri yalı kapusunda saf olup, alaylar silâhları[2] ile herkes[3] müzeyyen 'ale't-tertîb durdular. Küffâr-ı hâksârun ibtidâ mecrûh olanları çıkup, gemiye girdiler. Ba'dehû 'avrat u oğlanları çıkup, hemân getürdükleri birer kat esbâblarından gayri ziyâde bir şey' getürmeyüp, ba'dehû kefere-i fecere katı cüz'î kalup, yüz nefer kefere de bir bayraklu ve bir hatvanları olur. Her bayrak altında ancak yirmişer otuzar[4] mikdârı kefere askeri[5] kalup, mâ'adâları mürd olup, top u tüfenglerden katl olunmağın[6], Ostorgon Kal'ası'n kefereden pâk edüp[7] ve kal'adan emân ile halâs olan kefere gemiler ile Komaran Kal'ası'na ruhsat olup, gitdiler; fî gurre-i cumâdelûlâ sene 1014[8]*.

Ve[9] asker-i İslâm kal'aya girüp, şâd[10] u handân yerlü olan[11] ve kadîmden gedüklü olan kullarından[12] şükr [ü] hamd etmeğin ve câmi'-i kebîri minber ü mahfil ta'mîr edüp, ezânlar okunup, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa içerü kal'asında olan barut ve fınduk ve cebehâne[y]i zabt etdiler. ve dâhi[13] bedenlerinde olan toplar[14] tahrîr olunmağın, elli bir top olup ve gayri toplardan **[V 210b]** elli 'aded şâhîlerden ve miyânelerden ve dört kolonborina[15] ve iki bedoloşka koyup, kapu üzere ve barut ve[16] dahi Cebe-hâne'den Ostorgon'da müstevfâ alıkoyup[17], şenlikler olup ve mübârek cum'a gün oldukda, asâkir-i İslâm Ostorgon'da câmi'-i kebîrde salât-ı cum'a[y]ı edâ etdiler. Ve sancak-beyi ta'yîn olunup ve hisâr erleri ve ağalar ve gönüllü ve topcular tahrîr **[E 114a]** etdiler. Ve yeniçeri ocağından nevbetciler ta'yîn olunup

1 gemiler ..... olundukda V : gemilere ta'yîn olunup, kefere[y]i E
2 alaylar silâhları E : silâhlar V
3 herkes V : + kapu-kulu E
4 otuzar V : onarar E
5 askeri V : askerleri E
6 olunmağın V : + fi'n-nâri's-sakar E
7 edüp V : tâhir etmeğin E
8 gurre-i ..... 1014 V : rebî'ulâhırda. ["rebî'ulâhırda" kelimesinin üzeri karalanmıştır. Ayrıca satırın üstüne "cemâzîevvelin evâhırı" yazılmış, sayfa kenarında, üstte ise şöyle bir yazı kaydedilmiştir "Sene erba'a 'aşere ve elf cemâzîûlâda feth şude"] E
* Yürüyüş yapılacağını duyan küffâr 20 Cumâdelûlâ 1014 pazartesi günü sabahleyin Yeniçeri Ağası Osmân Ağa kolundan emân diye feryâd eder. Bu durum Serdâr'a haber verilince küffâra emân verilip, 5.400 kadar kişi yanlarına alabilecekleri eşyayı alıp, 21 cumâdelûlâda kaleyi terkederler (Sâfî,II, vr.17b; *Nuhbe,* s.228; *Fezleke,* I,260; Na'îmâ, I,418-419).
9 Ve V : — E
10 şâd V : şâz E
11 olan E : — V
12 kullarından V : + şâz ü handân E
13 dahi V : — E
14 toplar V : topları E
15 kolonborina V : kolonborina[y]ı E
16 ve E : — V
17 alıkoyup E : alıkop V

ve cebeciler ve topcular ve arabacıyân-ı top ta'yîn etdiler. Ve kul-oğullarından bin nefer ta'yîn etmeğin ve üç sene şart fermân etdiler. Ve varoş ve meteris yerlerin ta'mîr edüp ve[1] Tepedelen Palankası'na yarar neferât[2] tahrîr edüp ve beşlü ağalarından[3] ve beşlü neferât[4] tahrîr etmeğin ve müstevfâ zahîre[5] tedârük etdiler.

Ve Tatar Hân oğlu Sultân, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın huzûrlarmda[6] mülâkat oldukda[7], "Mübârek bâd" deyü dest-i şerîflerin bûs etmeğin, hil'at-i fâhire[8] ihsân olunup ve murâdları defter mûcebince verilüp[9] ve ziyâde ri'âyetler oldukda[10], icâzet olup, Kırım Vilâyeti'ne 'azîmet etdiler.

Ve cebehâne[y]i ve topları gemilere tahmîl (تخمين) edüp[11], Budun Vilâyeti'ne gönderdiler. Vezîr-i a'zam dahi Ostorgon Hisârı'n ve cebehâne[y]i ve[12] içeride olan topları[13] görüp ve neferâtı yoklayup ve Ciğerdelen Palankası'na geçüp, neferâtların görüp, Ostorgon Kal'ası'n Hakk Te'âlâ hazretlerine sipâriş edüp[14].

Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa, asker-i İslâm ile Budun Kal'ası'na dâhil oldular. Ba'dehû[15] Budun Sahrâsı'nda oturak oldukda, Peşte yakasında meydânda Boçkay-ı (پحقای) Erdel gelmek lâzım gelüp, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa, mezbûra ziyâfet etmek fermânları oldukda, Peşte Kal'ası'nın önünde bir 'âlî bârgâh kurdular. Dahi ziyâfetler tedârükü ve[16] sâyebânlar ve ba'zı[17] oturak tahta-bendler ve sofralar iki cânibe kurdular. Ve cemî'i sofralarda güğercin ve tavuk[18] ve balık ve kuzu ve kaz ve ördek ve bıldırcın ve eşribe kısmından ve meyveler[19] ve sâyir sükkerî ta'âmlardan ziyâfet olup, ba'dehû kapu halkı sağ cânibde silâhları ile ve kılıc ve şalvar[20] ve cebe vü cevşenleri ile piyâde olup, saf durdular[21]. Ve sol kolda yeniçeri tâyifesi üsküf[22] ve kılıc ve[23] tüfengleri ile üç saf olup, **[V 211a]** âdâb üzere durmuşlar

1 ve V : yarar neferât E
2 yarar neferât V : — E
3 beşlü ağalarından V : بشللو ağalarından tahrîr edüp E
4 neferât V : neferâtlar E
5 müstevfâ zahîre V : zahîre-i müstevfâ E
6 huzûrlarında E : huzûrlarına V
7 oldukda V : — E
8 fâhire V : fâhireler E
9 verilüp V : ihsân edüp E
10 oldukda V : edüp E
11 cebehâne[y]i ..... edüp V : gemilere topları tahmîn ve cebehâne[y]i E
12 cebehâne[y]i ve V : — E
13 topları V : toplar ve cebehâne[y]i E
14 edüp V : etmeğin E
15 Ba'dehû V : + sene erba'a ve elf cemâzeynde E
16 ziyâfetler tedârükü ve V : — E
17 ba'zı E : — V
18 cemî'i ..... tavuk V : cemî' tavuk ve güğercin E
19 meyveler V : meyve E
20 ile ..... şalvar E : — V
21 piyâde ..... durdular V : saf olup, piyâde durdular E
22 üsküf V : + ile E
23 ve V : — E

idi. Bir zemândan[1] sonra Boçkay keferesi[2], alaylar ile atlu Vasıt yolundan gelüp, bir alay kırmuzu libâslu ve bir fırka beyâz libâslu[3] ve bir fırka siyâh libâslular[4] ve bir bölük cebe vü cevşenlü dört saf alaylu[5] kefere tâyifesi âdâb üzere[6] durdular. Boçkay kendü[7] hatvanları ile yüz nefer kefere libâslular gelüp, kapu-kullarının önlerinden, başlarından takyelerin[8] ellerine alup, Vezîr-i a'zam[9] Mehmed Paşa 'ünvân ile kethudâsı ve ağaları ve Re'îsülküttâb ve Defter Emîni ve tezkireciler[10] ve Çavuş-başı, dahi Muhzır Ağa ve Selâm Çavuşu[11] ve ihtiyâr çavuşlar ile karşu varup, Vezîr-i a'zam hazretlerinin otağına içerüye[12] girdükde, Vezîr-i a'zam kalkup, Boçkay, hâk-i pây-i şerîflerin bûs etmeğin, Sâhib-i devlet hazretlerinin[13] dahi iltifâtları olup ve cemî'i hatvanları[14] yüzlerin sürüp, iskemli konulup, teklîf olundukda, kā'idelerince oturup, ba'dehû kisve-i korenal-i (korona-i) kırmuzu, Boçkay ta'zîm birle yüzün yere sürüp, başlarına geydirdiler. Dahi iki kat hil'at-i has ihsân olunur. Ve Erdel Kırallığı sene erba'a 'aşere ve elf cumâdelâhır[esin]de* **[E 114b]** sadaka olundukda[15] ve yüz hatvanlarma ve kethudâ[16] ve dıragomanlarına hil'atler ihsân[17] olunmağın, ba'dehû taşrada ziyâfet olan yerde sâyebânlar altında, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa sadrda[18] karârda. Ba'dehû Yeniçeri Ağası da[19] sağ cânibde ve Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Hasan Paşa dahi bir cânibde oturup, ba'dehû Boçkay[20] iskemlide oturup[21], mukābele ve gayri hatvanları sağ ve solda karâr edüp, ri'âyetler olunup, ba'dehû icâzet olup, tekrâr Vezîr-i a'zam hazretlerinin hâk-i pâylarına yüz sürüp, vedâ' edüp, Çavuş-başı ve çavuşlar göndere gitdiler. Bir mikdâr yer gitdüklerinden sonra,

1 zemândan V : mikdârdan E
2 keferesi V : kefere E
3 libâslu V : libâslular E
4 libâslular V : + dört saf alaylu E
5 dört saf alaylu V : ırak askerden E
6 üzere V : + alayları saf üzere E
7 kendü V : + ağa E
8 takyelerin (تقیه لرین) V : tekyelerin (تکیه لرین) E
9 -i a'zam E : — V
10 tezkireciler V : tezkirecileri E
11 Çavuşu V : Çavuş E
12 otağına içerüye V : başka otağında olup, içerü E
13 Sâhib-i devlet hazretlerinin V : Vezîr-i a'zam E
14 *hatvanları V : hatvanlar ve ağaları E*
* Erdel Prensi ve Macar Kralı ilân edilen İstvan Bocskay'a Sadrâzam Lala Mehmed Paşa tarafından Rakos Sahrâsı'nda tac giydirilmesi 9 Receb 1014 tarihindedir (İ.H.Danişmend, *İOTK,* III,242). Metnimizde verilen 1014 cumâdelâhıre tarihi ise, muhtemelen aynı şahsa verâset şartıyla Erdel Prensliği ve Macar Krallığı'nı tevcîh eden fermânın gönderildiği 9 Cumâdelâhıre 1014 tarihi ile ilgili olmalıdır (İ.H.Danişmend, aynı yer).
15 sadaka olundukda V : — E
16 kethudâ V : ağa ve kathudâlar E
17 ihsân V : ihsânlar E
18 sadrda E : — V
19 da E : — V
20 Boçkay : بحقای E : پوچقای V
21 iskemlede oturup V : iskemlide oturdup E

ibtidâ[1] Peşte'den toplar atılup, şenlikler olup ve Tuna'ya doğru sekdirme toplar atılup, dahi Budun'da[2] ne mikdâr sagîr ü kebîr toplar[3] var ise şenlik oldukdan[4] sonra icâzet olup, herkes çadırlarına gitdiler.

Ve kapu-kullarma hizmet mukâbelesinde 'umûm terakkîleri süvârîye ikişer akça **[V 211b]**[5] ve piyâdeye birer akça terakkî ihsân olunup, dahi yeniçeri mukâbele olur. Sene 1014 masar mevâcibleri[6] tevzî' olunup ve sipâhîye ve cebeciyâna ve topcıyâna[7] ve arabacıyân-ı top ve sergide olan ahûr halkının deveciler[in]e ve müşâhereye ve cemî' kapu-kullarının mevâcibleri tevzî' olundukda: "Bölük halkının mevâcibleri ikdâm olunsun, Osek'de devr olunsun" deyü te'kîd olunmuş idi .

Ve mâh-ı rebî'ulâhırun yirmi yedinci günü[8] mülâzımlarun hizmetleri tevzî' olunup, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın bir mikdâr mizâcı hoş olmayup, hemân defterlerin[9] getürdüp, fermânları olduğu üzere ru'ûs sûretleri verilmişdir. Ve Budun'da olan eski nevbetcilerün ihrâc edüp, cedîd nevbetciler tahrîr etdiler. Va'deleri temâm olan kul-oğulların defter ile[10] bölüklere tevzî' edüp, dahi[11] va'deleri[12] olanları bir sene dahi alıkoyup ve tekrâr garîb yiğitlerden serdengeçdi olanları, Budun muhâfazasına birer sene şart ile alıkoyup[13]* ve Bosna askerin beylerbeyisi ile Budun muhâfazasına ta'yîn olunmağın, Rumeli sancaklarından Köstendil Beyi'ni Ostorgon muhâfazasına gönderdiler. Ve Avlonya Sancağı Beyi ve Delvine Beyi İstoni (اوستونی) -Belgırad'a muhâfazaya gönderdiler. Ve Hersek Sancağı Beyi'ni Kanije muhâfazasına ta'yîn etdiler. Ve "İzvornik Beyi Osek'de[14] köprü[y]ü muhâfaza ede" [dediler].

Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa Budun Kal'ası'n Hakk Te'âlâ hazretlerine sipâriş edüp, ordu ile Cankurtaran Palankası'na[15] teveccüh edüp, ba'dehû Fö[l]dvar menziline[16], ba'dehû Pahşa'ya, Toğna'ya tayy-ı merâhil kat' ederek Osek Köprüsü'ne dâhil oldular. Üç gün oturak edüp[17], Belgırad'a doğru

1 ibtidâ E : iptidâ V
2 Budun'da V : Budun'dan her E
3 sagîr ü kebîr toplar V : toplar sagîr ü kebîr E
4 şenlik oldukdan E : şenlikler oldukda V
5 akça V : + terakkîler ihsân olunmağın E
6 Sene ..... mevâcibleri V : Masar sene 1014 mevâcibler E
7 topcıyâna E : topcıyân V
8 günü E : gün V
9 defterlerin E : defterleri V
10 defter ile V : defter de E
11 dahi V : — E
12 va'deleri V : + dahi E
13 alıkoyup V : Budun muhâfazasında alıkodular E
* Serdâr, Budun'da oturduğu birkaç gün esnâsında mülâzımlara hizmetlerini tevzî' eder ve Rumeli Beylerbeyisi Gâzî Hasan Paşa'yı Budun muhâfazasında alıkoyar (Na'îmâ, I,422).
14 Osek'de V : + muhâfız olup E
15 Palankası'na V : Palanka E
16 menziline E : — V
17 edüp V : oldular. Ve E

'azîmet etdiler. Mâh-ı cumâdelûlânın onuncu gün[ü][1] Belgırad'a dâhil olduklarında[2], Âsitâne'ye Vezîr-i a'zam hazretlerinin ağalarından Memi Şâh ağaların Ostorgon müjdesiyle **[E 115a]** Âsitâne'ye göndermişler idi[3]. Âsitâne'de sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri hazz etdükde, şehir[4] donanmaları olup ve toplar atılup, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'ya kürklü hil'at-i has[5] ve mücevher eğerlü ve rahtlu at ve biri yelegen-dez çullu ve sorguç ve hançer ihsân olunmağın, mezbûr Memi Şâh Ağa[6] Belgırad'a Âsitâne'den gelüp, cemî' ağalar **[V 212a]** istikbâle[7] vardukda, ta'zîm ile saraya dâhil oldular.

Vezîr-i a'zam karşu varup, irsâl olunan atlara süvâr olup, ta'zîm ü tekrîm[8] ile gelüp, kılıcı kuşanup, sorguçu ve hançeri ve hil'atleri geyüp ve hatt-ı şerîf ve emr-i şerîf kırâ'at olunup, herkes ayağa kalkup, ba'dehû nevbet döğülüp, cemî'i Belgırad'da olan beylerbeyilere hil'atler ihsân olunup ve Yeniçeri Ağası ve bölük ağaları ve kethudâları ve kâtibleri ve yeniçeri ocaklarında olan[9] Zağarcı-başı[10] ve Samsoncu-başı ve Baş-çavuş ve Efendi[11] ve Muhzır Ağa ve sâyiri[12] ve Defterdâr 'Abdülbâkî Efendi ve Re'îsülküttâb ve Defter Emîni 'Abdî Efendi ve[13] Rûznâmeci 'Ali Efendi ve Mukâbele-i[14] Süvârî Cûşî Efendi ve Mukâbele-i[15] Piyâde 'Ömer Efendi ve sâyirlerine[16] hil'atler ihsân etmeğin, ol gün 'îd oldu; herkes sürûrda oldu. Dahi Belgırad'da şehir donanmaları olup, ba'dehû Yeniçeri Ağası Hüseyn Ağa ve ocak ağaları ve[17] Zağarcı-başı Âsitâne'ye icâzet olup, 'azîmet etdiler. Ve 'akabince bölük ağalarından[18] Sipâhîler Ağası[19] ma'zûl olup[20], İlyâs Ağa'ya verilüp ve Silâhdâr Ağası Belgırad'da kalup, gayrisi kethudâları ile ve kâtibleri[21] ve çavuşları ile [ve] veznedârları ile[22] Âsitâne'ye 'azîmet etdiler. Ve Cebeci-başı dahi Topcu-başı[23] ve Arabacı-başı icâzet olup, Âsitâne'ye 'azîmet etdiler.

1 Mâh-ı ..... gün[ü] E : Ve V
2 olduklarında V : oldular. Ve E
3 idi E : — V
4 şehir V : Âsitâne'de şehirler E
5 kürklü hil'at-i has V : hil'at-i has ve kürklü ve atlar E
6 Ağa E : — V
7 cemî' ..... istikbale V : istikbâle cemî' ağalar E
8 ta'zîm ü tekrîm V : tekrîm ü ta'zîm E
9 ocaklarında olan E : ocağında V
10 -başı V : + ve Efendi E
11 ve Efendi V : — E
12 ve sâyiri E : — V
13 ve V : — E
14 Mukâbele-i V : Mukâbeleci-i E
15 Efendi ve Mukâbele-i V : ve Mukâbeleci-i E
16 sâyirlerine V : sâyirlere E
17 ve V : — E
18 ağalarından V : + beş ağaları E
19 Ağası V : Ağalığı'nı E
20 olup V : etmeğin E
21 kâtibleri V : + ile E
22 veznedârları ile E : — V
23 Topcu-başı V : Topcu E

Ve Âsitâne'de Vezîr Hızır Paşa Kāyim-makām oldukda[1]*, Hamza Efendi Re'îs idi. Ve Defterdâr-ı Şıkk-ı Sânî 'Ali Efendi idi. Ve cemî' hizmet tasarruf edenler ma'zûl olup, seferden gelenlere hizmetleri sûret-i ru'ûs mûcebince zabt etdürdüler. Ve Mısırlu, İhtisâb Ağası olup ve Tophânelü Mustafa Bey Bâkî Kulu oldu. Ve Balıkçı-zâde Beytü'l-mâl Emîni olmağın ve Mütevelli-zâde Ahmed Bey Cizye-i Bâkî Kulu oldu[2]. Vezîr Hızır Paşa Kāyim-makām olmağın[3] ve Defterdâr Ahmed Paşa Rumeli'nde tahsîl-i mâl-ı mîrî kabz ederdi. Ve cemî'[4] mukāta'acılar ve Rûznâmeci ve Muhâsebeci hizmet üzere me'mûr idiler; bin yük akça tahsîl edüp, Âsitâne'ye gitmek üzere idi. **[E 115b]** Ve Âsitâne'de olan Süvârî Mukābelecisi mândeye; İsmâ'il Ağa'nın **[V 212b]** karındaşı idi. Ve[5] Yeniçeri Ağası Âsitâne'ye geldükde, Vezîr Hızır Paşa'nın dest-i şerîflerin bûs etmeğin ve Yeniçeri Kâtibi Mustafa Efendi ve[6] İsmâ'il Ağa Mîr-i 'alem ve Küçük Mîrahûr Ahmed Ağa oldukda ve Ca'fer Ağa Kapucular Kethudâsı ve Şâhbâz Ağa'ya Silâhdârlar[7] Ağalığı sadaka buyurulup** ve Âsitâne'de[8] recec mevâcibleri [mâh-ı şa'bânda] verilüp, yeniçeriye ve[9] Ebnâ'-i Sipâhiyân'a ihsân olunmağın, ağaları[10] kapularında 'umûm mevâcibleri verilür idi. Ve mevcûd olan bölük halkı yoklanur idi.

Mâh-ı ramazân-ı şerîfin onuncu günü[11] sipâhî tâyifesi ve serhadde olan kul-oğulları[12] cum'aertesi gün, Dîvân kapusundan taşrada[13] hayli kapu halkı cem' oldular. 'Arz-ı hâl tahrîr edüp, mefhûm budur[14] ki: "Ostorgon seferinden gelüp, ahvâllerimiz i'lâm ederüz. Kadîmden 'âdet olan cizye defterlerin taleb ederüz. Sa'âdetlü Pâdişâhım sağ olsun. Fermân sa'âdetlü Pâdişâhımızındır[15]" deyü 'arz-ı hallerin çavuşları[16] alurlar. Bölük kethudâlarına verüp, anlar da Vezîr Hızır Paşa'ya sundular. Vezîr Kāyim-makām dahi[17] sa'âdetlü Pâdişâhımıza telhîs ederler. Hatt-ı şerîf sâdır olur: "Sabr

1 oldukda V : + ve E
* 17 Şa'bân 1014'te Sûfî Sinân Paşa yerine Hızır Paşa Kaymakam tayin edilmiştir (Sâfî,II, vr.54a; *Fezleke*, I,270; Na'îmâ, 436-437). *Nuhbe* (s.231), bu tayinin 15 şa'bânda olduğunu bildiriyor. 256 numaralı Ru'ûs defterinde bu tayin için verilen tarih ise 23 şa'bândır (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.256, s.33).
2 oldu V : olmağın E
3 olmağın E : — V
4 cemî' E : çemî'i V
5 Ve V : + Âsitâne'de E
6 ve V : — E
7 Ağa'ya Silâhdârlar V : Ağa Silâhdâr E
** Şehbâz Ağa 3 Ramazân 1014'te Silâhdârlar Ağası olmuştur (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.256, s.34).
8 Âsitane'de V : + ihrâc olundukda, Süvârî Mukābelecisi Âsitane'ye yeniçerinin mâh-ı şa'bânda E
9 yeniçeriye ve V : ba'dehû E
10 ağaları V : ağalar E
11 günü V : gün E
12 oğulları V : yevmü'l- E
13 taşrada E : taşra V
14 budur E : bu V
15 Fermân ..... Pâdişâhımızındır E : — V
16 çavuşları E : çavuşlar V
17 dahi V : — E

etsünler[1], defterdârım gelince. Ba'dehû murâdları olur" deyü cevâb olunmuş. Ba'dehû bölük kethudâları Ayasofya-i Kebîr'de cem' olunan sipâhîlere cevâb verdiler kim: "İnşâ'allâh fermân olunmuşdur. Birkaç gün te'hîr eylen. Defterdâr Paşa geldükde, hizmetinüz olur" dedükde, kanâ'at eylemeyüp, tekrâr guluvv ederler. Ba'dehû kâtiblerden şikâyet ederler. Karga-zâde'yi ma'zûl ederler. Hüseyn Efendi Kâtib oldukda, sipâhîler ağaları kapularından[2] cedîd olan kâtibi kabûl etmezler. Karga-zâde'nin tevâbi'âtlarından[3] tekrâr Vezîr Kāyim-makām'dan varup, Karga-zâde'nin kitâbetini mukarrer etdürüp, fesâd men' olur[4].

Lâkin sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh mezbûr kâtibin ahvâline muttali' olurlar: "İmdi fesâd zâbitlerün, ancak bunlara gûş-mâl lâzım oldu" deyü[5] Vezîr[6] **[E 116a]** Kāyim-makām'a hatt-ı şerîf sâdır oldukda, mefhûm[u]: "Yarın[7] çehârşenbih günü[8] cemî' bölük ağaları ve kethudâları[9] ve Mukābeleci ve kâtibler ve çavuşlar, veznedârlar ve her bölükden beşer[10] ihtiyâr kapu halkı hâzır olsunlar" deyü fermân oldukda[11], **[V 213a]** Hızır Paşa dâhi[12] fermân ile bölük ağaların da'vet ederler. 'Ale's-sabâh ağalar ve kethudâlar ve kâtibler ve sâyirleri Vezîr sarayında[13] cem' olurlar. Vezîr Kāyim-makām hazretlerinin[14] fermânları olur, içerü Has-bağçe'de taleb ederler. Sa'âdetlü Pâdişâh ağaları da ve sâyirlerin de Vezîr Hızır[15] Paşa, Vezîr Dâvud Paşa ve[16] Mustafa Paşa ve[17] Murâd Paşa ve[18] Hasan Paşa, Vezîr Dervîş Paşa Saray-ı hümâyûn'da Has-bağçe'ye da'vet ile hâzır olurlar. Cüz'î bağçede eğlenürler. Vezîr Kapudân Dervîş Paşa, köşkde sa'âdetlü Pâdişâhımıza mülâkat olurlar ve her birin şefâ'at taleb ederler. Ba'dehû ba'zı zâbitlerün[19] 'ömr defterleri dürülüp, ecel-i kazâ vü kader cârî olur. Bölük ağaları ve sâyirleri[20] da'vet olunur. Köşkde vüzerâ'-i 'izâmlar[21], sa'âdetlü Pâdişâhımızın[22] hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, Sinân

1 etsünler V : — E
2 ağaları kapularından E : ağası kapusunda V
3 Karga-zâde'nin tevâbi'âtlarından V : tevâbi'âtlarından Karga-zâde'nin E
4 fesâd men' olur V : men' olur fesâd E
5 deyü V : + Vezîr E
6 Vezîr V : + [E 116a] Vezîr E
7 Yarın V : + yevmü'l- E
8 günü V : de E
9 ağaları ve kethudâları V : ağalar ve kethudâlar E
10 beşer V : beşerer E
11 oldukda V : + Vezîr E
12 dahi V : 'dan E
13 sâyirleri Vezîr sarayında V : sâyirler Vezîr saraylarında E
14 Vezîr ..... hazretlerinin V : Sâhib-i sa'âdet E
15 Hızır V : Ca'fer E
16 ve V : — E
17 ve V : — E
18 ve V : — E
19 zâbitlerün V : zâbitler E
20 sâyirleri V : sâyirler E
21 'izâmlar V : + 'izz u huzûr E
22 Pâdişâhımızın E : Pâdişâhımız V

Paşa Köşkü'nde, sa'âdetlü Pâdişâhımız[1] taht-ı sa'âdetde karârda*. Bölük ağaları ve Kethudâ ve kâtibler ve Mukâbeleci ve çavuşlar ve ihtiyârlar hâzır. Fermân-ı sa'âdetleri olur: "Baş Ağa kankınuzdur" deyü su'âl olur. İlyâs Ağa'ya hıtâb olur, cevâba kādir olmaz. Lâkin Sağ Gurebâ Ağası olan Yûsuf Ağa cevâb verüp, halâs olur. Ve Şehbâz[2] Ağa, Silâhdâr Ağası katl olur. Ve Karga-zâde, Sipâhiyân Kâtibi katl olur. Ve Kör Mahmûd nâm katl olur. Ve Mukâbeleci'ye gazab olur, lâkin şefâ'at olunmağın, 'afv olunur. Ve bir de[3] Baş-kethudâ da 'afv olundukda ve sâyir mevcûd olanlar da gücile halâs oldular[4]. Sa'âdetlü Pâdişâhımızın fermân-ı şerîfler[i] olur kim: "Şakāvet üzere olanları her kande ise hakkından gelinsün" deyü[5] te'kîd olunup, ba'dehû katl olanlarun[6] cesedlerin taşraya yine yoldaşları sürüp, Has-bağçe'den taşra götürdüler. Hemân sâyirlerine mûcib-i 'ibret oldu; beş bin mikdârı neferler perâkende olup havflarından, halâs oldu[7] **[E 116b]** Vezîrler saraylarına dâhil oldukda, Mustafa Ağa'ya Silâhdâr Ağalığı sadaka vü 'inâyet[8] olup ve gayrileri[9] silsile oldu. Sol Gurebâ'ya Ağa, Sûhte Ahmed Ağa oldukda.

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfin evâsıtında, Defterdâr Rumeli'nden gelüp, **[V 213b]** cemî'i hâceler hizmetlerinde olup, mâl-ı mîrîye sa'y. İçerüye bin yük akça teslîm etmeğin. Ve sipâhîye mâh-ı ramazân-ı şerîfde gulâmiyye üçer[10] hasene tevzî' olunmuşdur. Ve reşen mevâcibleri tevzî' olunup ve Yeniçeri Ağası Hüseyn Ağa Haleb Beylerbeyisi[11] oldukda, Gürcü Mehmed Ağa, Saray-ı hümâyûn'da Ağa[12] olup, Harem-i hümâyûn'dan Mısır Eyâleti sadaka olunmağın. Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa zemânlarında Saray-ı 'âmire'den ihrâc olunmağın, Mısır Vilâyeti'ne[13] kadırgalar ile[14] teveccüh etdiler. Ve Kāyim-makām olan Vezîr Hızır Paşa ve[15] Defterdâr Ahmed Paşa, bölük halkına üçer[16] hasene tevzî' etdükden sonra. Ve Yeniçeri Ağası olan Ahmed

1 Pâdişâhımız E : Pâdişâh V

* Yeniçeri ve sipâhînin yol açtıkları fesâd üzerine Pâdişâh 23 Ramazân 1014 günü seher vakti Sultân Bâyezîd Köşkü'nde tahtında karâr eder ve fesâda sebep olanları sorar (Sâfî,II, 55a-b; *Fezleke,* 1,271; Na'îmâ, I,348). Belirttiğim kaynaklarda durum böyle olmakla beraber 256 numaralı Ru'ûs defterinde (bk. s.36) 17 Ramazân 1014'te Ahmed Ağa'nın Sol Gurebâ Ağası ve Mustafa Efendi'nin Silâhdâr Kâtibi oldukları kayıtlı olduğuna göre, metnimizde zikri geçen hâdise 17 ramazânda cereyân etmiş olmalıdır.

2 Şehbâz : Şehsâr EV
3 bir de E : — V
4 oldular V : oldu E
5 deyü V : — E
6 olanlarun V : olan kimesnenin E
7 perâkende ..... oldu E : havflarından perâkende oldular V
8 vü 'inâyet E : — V
9 gayrileri V : gayri E
10 üçer V : üçerer E
11 Beylerbeyisi E : Beyler Beylerbeyisi V
12 Ağa V : Saray Ağası E
13 Vilâyeti'ne V : Eyâleti ile tevâbi'ât ile E
14 ile V : + Mısır Vilâyeti'ne E
15 ve V : mâh-ı ramazân-ı şerîfde E
16 üçer V : üçerer E

Ağa ocakda kānûn üzere Sefer Ağa'ya Segbân-başılık ihsân etmeğin ve Yeniçeri Kethudâsı, Budun'da nevbetci olan Hasan Kethudâ olup ve Zağarcı-başı Bey-zâde oldukda ve Nakkāş Hasan Ağa Kapucu-başı idi; lâkin Top-hâne Nâzırı olup, yüz yirmi kıt'a şâhî darbuzanlar dökülmek[1] fermân olunmağın ve arabalar ta'mîri fermân oldukda, mübâşeret oldu[2].

Ve mâh-ı ramazânda[3], yirmi ikinci günü[4], kapu-kullarının reşen mevâcibleri ihrâc olunup, ağaları kapularında tevzî' olunmağın, 'îd-i şerîf olup, kā'ide üzere Dîvân-ı 'adâlet-medâr'da[5] vüzerâ'-i rûşen-münîr[6] ve 'ulemâ'-i kirâm[7] ve Tevkî'î ve defterdârlar ve ağayân ve[8] Rikāb-ı hümâyûn ve[9] Devlet-i 'aliyye'nin emekdârları[10], Dîvân-ı hümâyûn'da taht-ı saltanat-ı 'âlî kurulup, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz[11] sürüp, mübârek vakitde salât-ı 'îd-i şerîf edâ olundukda.

Ve mâh-ı şevvâlin evâsıtında, Belgırad'da olan Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'ya hatt-ı şerîf sâdır olup, Âsitâne'ye da'vet olunup, Rumeli Beylerbeyisi olan Hasan Paşa-i Vezîr, Kāyim-makām nasb olunup, Belgırad'da sefer-i hümâyûn tedârükü ve cemî'i serhadler ve kılâ'lar ve Budun Eyâleti ve Eğri Eyâleti ve Temeşvar Eyâleti ve Temeşvar'da Beylerbeyi olan Hasan Paşa, Temeşvar gāzîleri ile[12] imtizâc ve hüsn-i zindegânî **[E 117a]** eyleyüp ve cemî'i beylerbeyiler üzerine Serdâr ta'yîn buyurdular. Ve Defterdâr Koska Mehmed Efendi ta'yîn olunmağın ve Köse Hüseyn Efendi **[V 214a]** Rûznâmeci ve Muhâsebeci ve Tahtacı-zâde[13] Piyâde Mukābelecisi olup ve Süvârî Mukābelecisi Ahmed Halîfe kalup ve kâtibler ve bölük zâbitleri kalup ve Lütfi Efendi Re'îsülküttâb olup.

Ve mâh-ı zilka'de gurresinde, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa hazretleri Belgırad'dan Âsitâne'ye 'azîmet edüp, tayy-ı merâhil kat' ederek, Âsitâne'ye dâhil oldular*. Ve[14] cemî' a'yân-ı Devlet istikbâle[15] çıkup, Küçük-çekmece'ye gelüp kondu. Menâzil-i Küçük-çekmece'den zînet ü şevket ile[16] ve yarar gāzîler ve tevâbi'âtları başka alaylar[17] ile hareket etmeğin, vüzerâ'-i müşîr ü

1 dökülmek V : dökmek E
2 oldu E : olup V
3 ramazânda V : ramazân-ı şerîfde dahi E
4 günü E : gün V
5 medârda V : + ve bârgâh-ı gerdûn, Devlet-i 'aliyye'de E
6 münîr V : + Âsaf-ı zemân E
7 kirâm V : + -ı server E
8 ve V : — E
9 ve E : — V
10 emekdârları V : emekdâr kulları E
11 yüz V : yüzler E
12 ile V : — E
13 -zâde V : — E
* Sadrâzam Mehmed Paşa Pâdişâh'ın emri gereğince 4 Şevvâl 1014'te Belgırad'dan hareket etmiştir (*Fezleke*, I,272; Na'îmâ, I,349).
14 Ve V : + istikbâle E
15 istikbâle V : — E
16 ile V : + alaylar E
17 alaylar V : alayları E

müdebbir[1], Sâhib-i devlet [ü] nizâm[ı], alaylar[2] ile istikbâle gelüp, 'ulemâ' [vü] fudalâ, Künûz-i dekāyık, Fütüvvet-i enâm hazret-i[3] Şeyhülislâm Mehmed Efendi** ve[4] Kadı'asker-i Rumeli ve Anadolu ve sâyir 'ulemâ'-i kirâm ve[5] Defterdâr Ahmed Paşa, Defterdâr-ı Anadolu 'Abdülbâkî Efendi, Şıkk-ı Sânî 'Ali Efendi ve Rûznâmeci[6] Lonka-zâde Mustafa Efendi ve Rûznâmeci-i Sânî Ferrûh Kethudâ-zâde ve Baş-muhâsebeci Hasan Efendi, Anadolu Şâmî Efendi, Baş-mukābeleci Cûşî Efendi, Piyâde İbrâhîm Efendi ve Dâvud Efendi Tezkire-i Mâliye, Cizye Muhâsebecisi Hasan Efendi, Mevkūfâtî Hüseyn Efendi, Mukāta'a-i Mensûh Hüseyn Efendi, Mukāta'a-i Evvel Mehmed Efendi, Mukāta'a-i Ma'den Nef'î Efendi[7], Mukāta'a-i Havâss-ı hümâyûn 'Ali Efendi, Mukāta'a-i Bursa Şerbetci-zâde, Mukāta'a-i Eğriboz Mahmûd Efendi ve: "Sâyirleri tahrîr olunursa okuyana zahmet olur" deyü iktifâ olundu[8]. Alaylar ile istikbâle gitdiler. Ve Yeniçeri Ağası ve Segbân-başı ve Efendi ve Fodula Kâtibi ve Kethudâ Bey ve solak-başıları ve kethudâları[9] ve Zağarcı-başı ve Baş-çavuş[10] ve sâyir zâbitler ile yeniçeriler[11] ve gılmân-ı 'acemiyân ve cebeci ve topcu ve arabacıyân-ı top ve Tersâne halkı ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve müteferrika ve çaşnigîr ve çavuşân ve kapu halkı ve cemî' meşâyih-i zevi'l-ihtirâm ve Seyyid-i sâdât [ve] eşrâf[12], Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân, Gāzî[13] Mehmed Paşa, erkân-ı Devlet ile mahrûse-i Âsitâne-i sa'âdet'e dâhil oldukda, cemî' 'âlem muntazır idiler. Hayr[14] du'âlar etdiler: "Uğurun hayr[15] ve kudûmün mübârek bâd" deyüp, Kadırga Limanı'nda[16] Vezîr Mehmed Paşa-[y]ı sâbık sarayında[17] karâr etdiler; fî gurre-i zilhicce sene 1014**.

Mâh-ı mezbûrda Dîvân-ı 'âlî'de sadrda karâr edüp, Mim[18] Efendi Re'îsülküttâb ve Tevkî'î (.....)[19] ve Uzun Efendi Tezkire-i Evvel[20]. **[V 214b]**

1 müdebbir E : müdebbirîn V
2 alaylar V : alayları E
3 fudala ..... enâm hazret-i E : vü fudalâ ve V
* Bu sıralarda meşîhat makâmında Mustafa Sun'ullâh Efendi (10 Muharrem 1013 - 22 Rebî'ulevvel 1015) vardır (İ.H.Danişmend, *İOTK,* V,120).
4 ve V : Mevlânâ E
5 ve V : — E
6 Rûznâmeci V : + Efendi E
7 Efendi V : — E
8 olundu V : olunup E
9 ve kethudâları V : — E
10 Baş-çavuş V : Çavuş-i Ser E
11 zâbitler ile yeniçeriler V : zâbitleri ile yeniçeri E
12 cemî' ..... eşrâf E : cemî'i meşâyih ve sâdât V
13 Gāzî V : şecî', Gāzî, Vezîr E
14 Hayr V : + u E
15 Uğurun hayr E : — V
16 Limanı'nda : ليمونده EV
17 sarayında V : sarayı, 'âlî makāmda E
** Sadrâzam Mehmed Paşa 7 Zilka'de 1014'te İstanbul'a gelip, Kadırga Limanı Sarayı'na dâhil olmuştur (Sâfî,II, vr.35b; *Nuhbe,* s.231; *Fezleke,* I,272; Na'îmâ, I,349).
18 Mim E : Memi V
19 ve Tevkî'î (.....) E : — V
20 Tezkire-i Evvel E : Tezkireci [V 214b] ve V

Bin on dört târîhinde Vezîr Hızır Paşa [merhûm ve] sâbıkā Vezîr Kāsım Paşa'ya gazab olunup, katl olunduğu mukaddemdir; fî sene 1013. Vezîr[1] Sûfî Sinân Paşa da bin on dört târîhinde merhûm oldu[2]. Vezîr Kurd Paşa da[3] merhûm oldular[4].

Vezîr Dâvud Paşa, Vezîr Mustafa Paşa ve[5] Dervîş Paşa[6] Kapudân, Vezîr Murâd Paşa, Vezîr Nasûh Paşa[7]. Vezîr Nasûh Paşa Âsitâne'ye gelüp, sadrda karâr etdükde; ba'dehû Celâlî seferine **[E 117b]** müşâverelerde[8]. Ve mübârek 'îd-i adhâyı kā'ide üzere Dîvân-ı 'âlî'de üslûb-i sâbık üzere sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pâylarına yüz sürüp[9] sefer-i hümâyûn tedârükünde oldular. Ve Kapudân Vezîr Dervîş Paşa Tersâne'de cedîd baştarda[10] ve yeni kadırgalar ta'mîr etdürüp[11], Bahr-ı sefîd'e donanma-yı hümâyûn tedârükü ile mukayyed idi.

Ve Üngürus seferine Vezîr Murâd Paşa'[y]ı Serdâr etmeğin. Ve[12] Rumeli eyâletleri şark seferine me'mûr olup ve Bosna Beylerbeyisi olan Husrev Paşa, Budun cânibine me'mûr olup ve Temeşvar'da Beylerbeyi olan Celâlî Hasan Paşa, Temeşvar kulları[13] ve ağaları ile zindegânî olmayup[14], bin on beş muharremü'l-harâm[ı] gurresinde[15], Temeşvar Kal'ası'ndan taşra sahrâya gitmeğin, iki gün kal'adan taşra kalur. Mezbûr Hasan Paşa Temeşvar'a tekrâr geldüğünde, kal'a[y]ı kapayup, gayri hisâr içre almayup, varoşda bir mikdâr eğlenür. Ba'zı yanlış cevâb ve nâ-şâyeste[16], küfre müte'allık ve hıyânet tarîkıyle şer'-i şerîfe muhâlif vaz' eder. Temeşvar ağaları ve kulları guluvv-i 'âmm ile[17] kal'adan çıkup, mezbûra kasd ederler. Deli Hasan Paşa yedi sekiz âdemîsi ile firâr eder, Pançova (پانجوا) Kal'ası'na. Mezbûr Hasan Paşa ihtirâz eder, leb-i Tuna'ya gelür. Bir nesed ile karşu adaya geçüp, Belgırad'a feryâdcı ile[18] Vezîr Hasan Paşa'ya haber gönderir. Şayka gönderüp, Belgırad'a dâhil oldukda, Rumeli Beylerbeyisi Vezîr[19] Hasan Paşa, mezbûr Dîvâne Hasan Paşa'ya: "Sebeb nedür?" deyü su'âl ederler. Temeşvar kullarından şikâyet

1 sâbıkā ..... Vezîr E : ve V
2 da ..... oldu E : — V
3 da E : — V
4 oldular V : oldu E
5 ve V : — E
6 Paşa V : + Vezîr E
7 Vezîr Nasûh Paşa E : — V
8 müşâverelerde V : — E
9 pâylarına yüz sürüp V : pây-i şerîflerine yüz sürülüp, ba'dehû E
10 baştarda V : باچترده ta'mîr etdürüp E
11 etdürüp E : edüp V
12 Ve E : — V
13 kulları V : + ile E
14 olmayup V : + mâh-ı muharrem E
15 gurresinde V : da E
16 nâ-şâyeste V : nâ-بشته E
17 guluvv-i 'âmm ile E : — V
18 ile V : gönderüp E
19 Vezîr E : — V

eder. Ba'dehû Temeşvar ağaları ve[1] serhad gāzîleri cem' olur, vilâyet kadılarından mahzarlar ibrâz ederler. Ve[2] dahi Âsitâne'ye serhad ağaları[3] mahzarların getürüp, Vezîr-i a'zam-ı sâbık Yemişci Hasan Paşa[4] zemânından berü Celâlî Hasan Paşa'mn evzâ'[5] [u] akvâlinden çekdüklerin ve zulm [ü] sitemin beyân etdiler. Ve Âsitâne'den, sâbıkā Vezîr olan[6] Yemişçi Hasan Paşa, Turnacı-başı'yı gönderüp, mezbûr Celâlî'yi ıslâh etdükde, gayri bir def'a[7] zulm ü sitem etmeyüp, **[V 215a]** istigfâr üzere olup[8], ihsâna mazhar düşdü idi. Tekrâr 'ısyân etdüğü ve hatâsı sebebinden Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa, sa'âdetlü Pâdişâhımıza telhîs etdükde, hatt-ı şerîf sâdır oldu: "Hakkından gelinsün" deyü. Belgırad'da Vezîr Hasan Paşa'ya mefhûm emr-i şerîf irsâl olunmağın[9], mezbûr Deli Hasan Paşa Belgırad'da kal'ada[10] mahbûs olup, fermân-ı 'âlî-şân mûcebince hakkından gelinüp, sâyirine[11] mûcib-i 'ibret olunmuşdur[12]*. Ve Temeşvar neferâtları ziyâde hazz etdiler.

Ve cedîd beylerbeyiler ta'yîn olundu; târîh-i mezbûrda[13]. **[E 118a]** Ve Temeşvar Mîr-i mîrânlığı 'Ali Paşa'ya oldukda, Vilâyet-i Temeşvar'da olan zâbitler ile zindegânî üzere olup ve kapu-kullarından nevbetciler ile kılâ'-ı mezbûr da âbâdân. Ve Güle Kal'ası ve Çanad ve Lipova ve Lugoş (لاغوش) ve gayri kal'alarda olan mîrlivâlar hizmetlerinde ve Erdel Kıralı inkıyâdda. Ve re'âyâlar emn ü emân üzere; Temeşvar aklâmı mazbût olup. Ba'dehû Eyâlet-i Eğri'de Sinân Paşa-yı nâmdâr, re'âyâya 'adl üzere ve Eyâlet-i Budun'da Mîr-i mîrân diğer 'Ali Paşa muhâfazada; Budun Eyâleti'ne tâbi' mîrlivâları ile dernekde. Ve kapu-kullarından nevbetciler ve ocak ağaları ve kul-oğulları, ağaları ile hizmetlerinde ve Budun âbâdân. Ve serhad kılâ'larında neferâtlar ve serhad ağaları dilîr fârisler rûz [u] şeb çetelerde gazâda. Ve keferenin hareketleri ve taburlarından haber yok[14]. Ve aklâm-ı Budun zabt üzere idi[15]. Ve Mîr-i mîrân-ı Kanije Vilâyeti'nde dilîr Mehmed Paşa olmağın ve Bosna Beylerbeyisi Husrev Paşa olup, lâkin fermân-ı şerîf ile Budun muhâfazasında ta'yîn idiler. Ve Budun Beylerbeyisi olan 'Ali Paşa Ser'asker idiler.

1 ve V : — E
2 Ve V : — E
3 ağaları V : + zulmden E
4 -ı sâbık ..... Paşa V : Hasan Paşa-ı sâbık E
5 evzâ' V : evzâ'ından E
6 Âsitâne'den ..... olan E, : sâbıkā V
7 bir def'a E : — V
8 olup V : + Hakk Te'âlâ hazretlerine tevbe etdükde E
9 olunmağın V : + Belgırad'a E
10 Belgırad'da kal'ada V : kal'aya E
11 sâyirine V : — E
12 olunmuşdur V : + sâyirine E
* Temeşvar Beylerbeyisi Deli Hasan Paşa, Belgırad'da 1014 sonlarında katledilmiştir (*Fezleke*, I,272-273; Na'îmâ, I,439-440). Solak-zâde'ye bakılırsa (s.686), Deli Hasan Paşa Temeşvar'da 1012 yılının şevvâl veye zilka'de ayında katledilmiştir.
13 Ve ..... mezbûrda E : — V
14 haber yok V : bî-haberler E
15 idi V : — E

Vezîr-i a'zam olan Mehmed Paşa-[y]ı Serdâr, Belgırad'da[1] kışlada. Ve Defterdâr-ı Anadolu 'Abdülbâkî Efendi ve ehl-i Dîvân Belgırad'da ve bölük ağaları ve Yeniçeri Ağası Âsitâne'ye ruhsat ile teveccüh edüp, Belgırad'da[2] Muhzır Ağa ve[3] ba'zı odalar kalup.

Ve Budun cânibinden ba'zı hayr haber gelüp, Nemçe Kıralı Beç'de hatvanları ile turvin ederler; elçileri[4] gelmek ihtimâli olur. Erdel Kıralı tâbi' olduğun bilür. Ba'dehû barışmak **[V 215b]** ve 'ahidler ile nâmeler ve[5] pîşkeş tedârükünde olur. Ve[6] Ostorgon'da olan beylere haber gelür. Budun Beylerbeyisi'nin[7] 'arzı, Sâhib-i devlet hazretlerine geldüğünde vücûd vermeyüp, girü sefer-i hümâyün tedârüklerine tekayyüd etdiler. Belgırad'da[8] donanma gemilerine zahîre ve mühimmâtlar konulup[9], şaykalar Budun cânibine nakl olur.

Ve Âsitâne-i sa'âdet cânıblerinden hatt-ı şerîf sâdır olur. Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa hazretlerini Âsitâne'ye da'vet ederler. Anadolu vilâyetlerinde olan eşkıyâlar def'i içün meşveret lâzım olur.

Sadr-ı a'zam Mehmed Paşa, Mîr-i mîrân-ı Rumeli olan Vezîr Hasan Paşa'ya fermân ile Belgırad'da Kāyim-makām-ı Ser'asker etmeğin ve Defterdâr ta'yîn ederler. Ve dahi[10] kapu-kullarının ve nevbetcilere kifâyet edecek hazîne ta'yîn ederler ve bi'l-cümle sefer-i hümâyûn ahvâllerin sipâriş ederler. Ve Rumeli sancakları, zu'amâsiyle Osek'de dernekde ta'yîn olunmağın. Ba'dehû Sadr-ı a'zam hazretleri ve[11] Defterdâr ve Defter-hâne ve Re'îsülküttâb ve ehl-i Dîvân ile Âsitâne'ye mâh-ı şevvâlin evâhırmda teveccüh ederler.

Lâkin Baş-defterdâr olan Vezîr Ahmed Paşa ol târîhde Rumeli'nde hazîne tahsîlinde fermân-ı şerîf ile cem' etdükleri[12] müstevfâ hazîne ile mâh-ı ramazân-ı şerîfin evâsıtında bin on dört târîhinde Âsitâne'ye gelürler. **[E 118b]** Edâ'-i hizmet edüp[13], kapu-kullarının mevâciblerin tevzî' ederler. Ve bölük halkına gulâmiyye üçer hasene tevzî' olunmağın.

Vezîr-i a'zam olan Mehmed Paşa fütûhât ile Ostorgon Kal'ası'n zabt edüp ve Macar Kıralı tâbi' olup ve Nemçe Kıralı da emân recâ etdüğü mukar-

1 Belgırad'da : Belgırat'da EV
2 Belgırad'da E : Belgırat'da V
3 ve V : — E
4 elçileri E : elçiler V
5 ve V : ile E
6 Ve V : — E
7 Beylerbeyisi'nin V : Beylerbeyisi E
8 Belgırad'da : Belgırat'da EV
9 konulup V : konulur E
10 dahi V : — E
11 ve V : — E
12 etdükleri V : etdüklerinde E
13 edüp V : ederler E

rer. Şâd-mân[1] alaylar ile ve hayr[2] du'âlar ile Âsitâne'ye dâhil oldukda, sadr-ı 'âlîde karâr etdiler*. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân, Kılıc Arslan, Selâtîn-i şark u garb, Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn es-Sultân ibnü's-Sultân Sultân Ahmed Hân hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdükde, hizmetlerinde mahzûz olup, Serdâr Vezîr-i a'zam olan Mehmed Paşa hayr[3] du'âlarına mazhar düşüp, müte'addid hil'atler ve gāzî sorguçu ve mücevher hançer ihsân olunmağın, ba'dehû: "Anadolu câniblerinde olan [V 216a] eşkıyâları bi'l-külliyye mazarratların def' edüp, ba'de'l-hizmet kadîmden düşmanımız olan Kızılbaş-ı bed-me'âş *hazelehumullâh***, üzerlerine varup, Şâh-ı bed-me'âş'ın hakkından gelüp, ecdâd-ı 'izâmım feth etdükleri vilâyetleri ve kal'aları kuvvet-i kāhire ile zabt etmek fermân-ı hümâyûnum olmuşdur" deyü te'kîd olunur. Tekrâr Sadr-ı a'zam hazretleri, sa'âdetlü Pâdişâh'ın taht-ı şerîflerin bûs etdükde , emr-i şerîflerine mutî' olup[4], sürûr ile sadrda[5] karâr etdiler. Vüzerâ'-i 'izâmlardan Vezîr Hızır Paşa, Vezîr Dâvud Paşa, Vezîr Mustafa Paşa, Vezîr Hasan Paşa, Vezîr Sinân Paşa, Vezîr Murâd Paşa, Vezîr Dervîş Paşa Kapudân, Vezîr Defterdâr Ahmed Paşa ve[6] Tevkî'î Paşa ve[7] Yeniçeri Ağası olan[8] Hüseyn Ağa ve ocak ağaları ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve defterdârlar ve Dîvân-ı hümâyûn hâceleri[9] bi'l-cümle Sadr-ı a'zam Vezîr-i ekrem Mehmed Paşa'nın hâk-i pâylarına yüzlerin sürdüler. Ve 'ulemâ'-i kirâm, fazîletlü Şeyhülislâm[10] ve kadı'askerlerden ve müderris efendiler ta'zîm ü[11] tekrîm edüp, mübârek bâd etdiler. Vezîr-i a'zam[12] Mehmed Paşa da[13] kā'ide üzere 'ulemâ'-i kirâma ri'âyetler ederler[14]. Ve ahkâm-ı şer'i icrâ edüp, Âsitâne-i sa'âdet'de 'adl ederler. Zâlimlere vücûd vermeyüp, Anadolu câniblerine tekayyüd ederlerdi.

Ve Anadolu Mîr-i mîrânı[15] olan Ahmed Paşa'ya haber[16] gönderüp: "Kütahya'da mîrlivâları ile dernek edüp, ba'dehû şark câniblerine sefer-i

1 Şâd-mân : Şâz-mân EV
2 hayr V : + u E
* Sadrâzam Mehmed Paşa Pâdişâh'ın emri gereğince 4 Şevvâl 1014'te Belgırad'dan hareket etmiştir (*Fezleke,* I,272; Na'îmâ, I,349).
3 hayr V : + u E
** "خذلهم الله = Allah onları rezîl rüsvây eylesin" anlamına gelen Arapça bir bedduâdır. Bu arada E ve V nüshalarında metindeki "ذ = zel" harfi yerine yanlışlıkla "ز = ze" harfi yazıldığını da belirtelim.
4 olup V : — E
5 sadrda V : sadrında E
6 ve V : — E
7 ve V : — E
8 olan E : — V
9 hümâyûn hâceleri V : hümâyûn'da hâceler E
10 kirâm fazîletlü Şeyhülislâm V : kirâmlardan fazîletlü Şeyhülislâm Mevlânâ (.....) Efendi E
11 ta'zîm ü V : ta'zîm E
12 a'zam V : + olan E
13 da E : — V
14 ederler E : — V
15 Mîr-i mîrânı V : Mîr-i mîrân E
16 haber V : haberler E

hümâyûn mukarrerdir. Hâzır [u] âmâde olup ve Celâlî eşkıyâlarına aslâ[1] vücûd vermeyüp, inşâ'allâh ibtidâ gazâmız zulm-kârlar üzerinedir" deyü te'kîd olunmağın. Ve Mîr-i mîrân-ı Karaman'da Mustafa Paşa'ya ve Mîr-i mîrân-ı Sivas ve sâyir beylerbeyilere ve sancak-beylerine ahkâm-ı şerîfler irsâl ederler ve te'kîdler mukarrer.

Ve Şâm-ı şerîf'den Mîr-i mîrân Cıgal-zâde Mahmûd Paşa, Ferhâd Paşa-[y]ı sâbık, ma'zûl[en] Âsitâne'ye gelüp ve Diyârbekir de Vezîr Nasûh Paşa'ya ihsân oldukda, bir def'a Âsitâne'ye da'vet olunmağın sadrda karâr edüp ve Mısır muhâfazasında olan Vezîr Gürcü Mehmed Paşa 'azl olur. Harem-i hümâyûn'dan Silâhdâr Ağa, mahrûse-i Mısır **[V 216b]** Eyâleti ile[2] bin on dört târîhinin evâhır-ı zilhicce[sin]de[3], vezâret ile Mehmed Paşa 'ünvân ile Vezîr-i a'zam hazretlerinin saraylarına çıkup, ba'dehû teveccüh ederler. Vezîr Hâdım Gürcü Mehmed Paşa Âsitâne'ye gelüp[4], ba'dehû Hezargırad muhâfazasına **[E 119a]** fermân olur[5]*.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de sene hamse 'aşere ve elf muharreminin[6] gurresinde, Vezîr-i a'zam hazretleri Dîvân sarayında bir def'a vükelâ'-i 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm ve ağaları ve ihtiyâr umûr-dideleri[7] ocaklardan da'vet edüp, müşâvere ederler; Anadolu ahvâllerin ve şark câniblerin, ba'dehû Üngürus seferlerin. Cümlenin ittifâkları Anadolu câniblerine Serdâr Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa ve Yeniçeri Ağası[8] ve kapu-kulları 'umûmen[9]; sefer-i hümâyûn, Vilâyet-i Anadolu üzerine savâb görülür**. Dahi Üngürus cânibine Vezîr Murâd Paşa Serdâr ta'yîn olunur. Serhadde olan kapu-kulları ve[10] Mîr-i mîrân-ı Bosna ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli[11] ve Budun me'mûrlar. Ve Âsitâne-i sa'âdet cânibinden[12] ve yeniçeri ocağından Segbân-başı neferâtları ve[13] cebeci ve topcu ve arabacıyân-ı top ve[14] ordu-yı hümâyûn hâzır olur, iki kat.

Vezîr Serdâr Murâd Paşa cemî'i tedârüklerin görüp, ba'dehû mâh-ı rebî'ulevvelin ibtidâsında, alaylar ile ve cemî'i vüzerâ'-i 'izâmlar ve a'yân-ı

1 aslâ V : — E
2 ile E : — V
3 evâhır-ı zilhicce[sin]de E : evâhırında V
4 gelüp V : gelürler E
5 olur V : olurlar E
* 27 Muharrem 1015'te Mısır'dan ma'zûl Gürcü Mehmed Paşa'yâ Bosna Beylerbeyiliği tevcîh olunmuştur (Sâfî,II, vr.60a).
6 *muharreminin* E : *muharremü'l-harâm* V
7 -dîdeleri E : -dîde V
8 Ağası V : Ağası'n E
9 'umûmen V : 'umûm E
** Yapılan meşverette Nasûh Paşa'nın III. vezîrlikle şarka tayin edilmesi münâsip görülmüşken, Dervîş Paşa'nın Pâdişâh'ı iknâ etmesiyle Sadrâzam Lala Mehmed Paşa şarka Serdâr tayin edilmiştir (Hasan Bey-zâde, II,298; Solak-zâde, s.690; Na'îmâ, I,441-2).
10 ve V : — E
11 Bosna ..... Rumeli V : Rumeli ve Bosna E
12 Ve ..... cânibinden V : — E
13 ve V : — E
14 ve V : + Âsitâne-i sa'âdet cânibinden E

Devlet ve Yeniçeri Ağası ve ocak ağaları, yeniçeri[1] ve kapu halkı alayları[2] hâzır olurlar. Ta'zîm [ve] ikrâmlar ile ve hayr[3] du'âlar ile kānûn-i kadîm üzere Dîvân-ı hümâyûn'dan sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, sancak [ve] 'alemdârlar ile Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve 'ulemâ'-i kirâmlar alaylarda. Dîvân-ı hümâyûn'dan sürûr birle teveccüh edüp, Vezîr Murâd Paşa Üngürus seferine Âsitâne-i sa'âdet'den Sahrây-ı Dâvud-paşa çayırında otak u haymeler ile konup, ehl-i İslâm'ın teveccühleri ve hayr[4] du'âları evkāt-ı mübârekde kabûl olur. Rüzgâr-dîde, şark u garbda niçe gazâlar etmiş ihtiyâr Vezîr, menâzil-i mezbûrda, vükelâ'-i[5] 'izâmlardan ve 'ulemâ'-i kirâmlardan himmet ü du'âları[6] ile müşerref olup, ba'dehû vedâ' ederler. Ve Sadr-ı a'zam hazretlerinin müşâveresiyle mübâşeret ederler[7]. Ve sene hamse 'aşere ve elf rebî'ulevvelinin yedisinde menâzil-i Dâvud-paşa'dan **[V 217a]** göçüp*, menâzil ü merâhil kat' edüp[8], mâh-ı rebî'ulâhırun yirmisinde Belgırad'a dâhil olurlar.

Ve fermân-ı şerîf sâdır olur, Rumeli Beylerbeyisi olan[9] Hasan Paşa'ya. 'Umûmen mîrlivâları ile Sofya'da dernek edüp, şark seferine tekrâr me'mûr olurlar.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de, Bahr-ı sefîd'e donanma-yı hümâyûn içün elli kıt'a kadırgalar hâzır olup, Kapudân Dervîş Paşa Tersâne'de tedârükde idiler.

Vezîr Nasûh Paşa Diyârbekir Beylerbeyisi, fermân mûcebince şark seferi mühimmâtların ve Celâlî ahvâllerin sipâriş etdükde, nâmdâr kapusu ile Diyârbekir'e teveccüh etdiler.

Ve mâh-ı mezbûrda Sadr-ı a'zam ve Serdâr-ı ekrem Vezîr Mehmed Paşa, otağ-ı hümâyûnların Üsküdar'a nakl ederler**. Ve Yeniçeri Ağası Hüseyn Ağa ve Kethudâ Bey **[E 119b]** ve dahi[10] bölük ağaları ve Defterdâr-ı Anadolu ve ehl-i Dîvân otakların ve çadırların Haydar-paşa Çayırı'nda[11] kurup, ordu-yı

1 yeniçeri V : yeniçerinin alayı E
2 alayları V : — E
3 hayr V : + u E
4 hayr V : + u E
5 vükelâ'-i V : اوكلاء E
6 du'âları E : du'âlar V
7 Ve Sadr-ı a'zam ..... ederler E : — V
* Üngürus serhaddi muhâfazası için Serdâr tayin edilen IV. Vezîr Murâd Paşa, 5 Muharrem 1015'te İstanbul'dan hareket etmiştir (*Fezleke*, I,275). Sâfî (II, vr.608), hareketin 15 muharremde olduğunu, *Nuhbe* ise (s.232) Murâd Paşa'nın 15 muharremde Dâvudpaşa'daki otağına çıktığını yazmaktadır.
8 edüp V : ederler E
9 olan E : — V
** Şarka Serdâr tayin edilen Sadrâzam Lala Mehmed Paşa 5 Muharrem 1015'te otağını Üsküdar'a nakleder (*Fezleke*, I,276).
10 dahi V : — E
11 Çayırı'nda E : Çayırı'na V

hümâyûn kā'idelerince Üsküdar'da alaylar ile çıkup, çadırları kurulur. Ve yüz yirmi şâhî darbuzanları ordu başında dizilüp ve cebehâne dahi hâzır. Ba'dehû tebeddülât[lar olur]. Mîrahûr-i Evvel Hüseyn Ağa, Yeniçeri Ağası olduğunda, Kapucular Kethudâsı olan[1] Ca'fer Ağa Mîrahûr olup, İskender Ağa Kapucular Kethudâsı[2] olurlar. Ve Haleb Eyâleti Hüseyn Paşa'ya ihsân oldukda, ziyâde kapu tahrîr ederler, Vilâyet-i Haleb'e teveccüh ederler.

Anadolu eyâletlerinde Celâlî eşkıyâları tuğyânı[3] mukarrer. Ahâlî-i vilâyetlerde bir ferd kalmayup, balkan u kûhistânlarda Celâlî havfından[4] tevattun edüp, kurâ ve şehristânlar vîrân kalur. Ekser re'âyâ feryâd ile Âsitâne'ye gelürler. Vilâyet-i Anadolu'da sâkin olan[5] kapu-kulları, Celâlî havfından[6] karyelerde meskenler içün palankalar îcâd etmeğin, tüfengli segbânlar ile ehl ü 'ıyâllerin hıfz etdürürlerdi. Ve zorbalar olup eyâletlerde, rûz [u] şeb ârâm etmezlerdi. Bir cânibden Tavîl eşkıyâları ve bir cânibden[7] Kara Sa'îd ve Kalender-oğlu yetmiş bin mikdârı eşkıyâlar cem' edüp, tuğyân üzere. Ve Canpulâd-oğlu Haleb'de ve Cemşîd Adana'da ve bunlardan mâ'adâ, cevânib-i erba'a[y]ı Celâlîler **[V 217b]** ihâta edüp ve Bağdâd'da Uzun-oğlu 'Irak[8]-zemîn['i] zabt etmeğin[9], feryâdcılarından Üsküdar'da re'âyâ tâyifesi cem' idi.

Sadr-ı a'zam Vezîr-i ekrem, Âsitâne'de sefer tedârüklerin görüp, hareket üzere iken hummây-ı muhrikaya mübtelâ olurlar. Mâh-ı rebî'ulevvelde sa'âdetlü Pâdişâh cânibinden hatt-ı şerîf[10] sâdır olur: "'Acele edüp, sefer-i hümâyûna teveccüh etsünler" deyü. Etıbbâ ve hâzıklar cem' olup, mizâclarına 'ilâc etmesine meşgûl idiler. Lâkin müştedd[11] olup, ıslâhında 'âciz kaldılar. Mâh-ı mezbûrda taht-ı revân ile Üsküdar'a geçmeği mukarrer etdiler. Alaylar[12] hâzır olur. Ağırlıkları ve bârgîr katârları, kadırgalar ile 'ubûr ederler.

Sadr-ı a'zam Vezîr Mehmed Paşa Serdâr da teveccühde iken bi-emrillâhi Te'âlâ ecel-i müsemmâ, takdîr-i Rabbânî-i lem-yezel çehârşenbih günü[13], merhûm ve mağfûr, âhıret saraylarına intikāl etdiler*. Techîz ü tekfîn ederler.

1 olan E : — V
2 Kethudâsı E : Kethud[âsı] V
3 tuğyânı V : tuğyân E
4 havfından V : — E
5 olan V : — E
6 Celâlî havfından V : olanlar Celâlîler haflarından E
7 cânibden V : cânibde E
8 'Irak : 'Irak u E
9 ve ..... etmeğin E : — V
10 cânibinden hatt-ı şerîf V : cânib-i şerîflerinden hatt-ı şerîfler E
11 müştedd V : مشدت E
12 Alaylar V : Alay E
13 günü V : gün E

* Sadrâzam Lala Mehmed Paşa Üsküdar'daki otağına geçmek üzere iken hastalığı şiddetlenir ve 16 Muharrem 1015'te vefât eder (Sâfî,II, vr.56a; *Nuhbe*, s.232; *Fezleke*, 1,276; Na'îmâ, 1,445). Peçuylu (II,319-320), Lala Mehmed Paşa'nın 15 Safer 1015 çarşamba günü vefât ettiğini, ayrıca Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi'den naklettiği rivâyete göre de Mehmed Paşa'nın Dervîş Paşa tarafından zehirletildiğini kaydetmektedir.

Vüzerâ'-i Âsaf-ı zemânlar ve ağayân hâzır olurlar[1]. Ve nemâzın[2] Ebu'l-Feth Sultân Mehmed Câmi'i'nde edâ edüp, ba'dehû hazret-i Eyyûb-i Ensârî *'aleyhi'r-rahmetü'l-Bârî** civârında defn etdiler[3].

Sa'âdetlü Pâdişâh-ı İslâm, Kahramân-ı zemân, İskender-i devrân[4], es-Sultân ibnü's-Sultân Sultân Ahmed Hân hazretlerine 'arz olunur. Hâtem-i şerîf taleb olunup[5], Sadr-ı a'zamlığı Vezîr Kapudân Dervîş Paşa'ya ihsân olundukda, Kapucular Kethudâsı ile kā'ide üzere teslîm olunur. Ve Kapudânlık Harem-i hümâyûn'dan Doğancı-başı olan Hâfız Ahmed Paşa'ya sadaka olunmağın**, Vezîr-i a'zam Dervîş Paşa sadrda karâr ederler. Vükelâ'-i Devlet ve 'ulemâ'-i kirâmlar mübârek bâda **[E 120a]** cem' oldular. Ta'zîm [ü] tekrîm ile "Mübârek bâd" deyü[6] kānûn-i kadîm icrâ olunmağın, ba'dehû Dîvân-ı hümâyûn'da kā'ide üzere 'arz olur[7]. Sadr-ı a'zam hazretleri hil'atler geyüp, ba'dehû Kapudân Vezîr Ahmed Paşa da Harem-i muhterem'de sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, ba'dehû[8] telhîsler kırâ'at olundukda: "Şark seferine vakit dar oldu" deyü[9] Sadr-ı a'zam tekrâr seferden kalur. Te'hîre bâ'is; Âsitâne'de cedîd sefer mühimmâtların görüp ve Kırım Hânı sefer-i hümâyûn hizmetine me'mûr olup ve nüzüller cem' olup, ba'dehû 'umûm üzere evvel-bahârda Serdâr Vezîr-i a'zam **[V 218a]** çıkup, 'Acem Şâhı üzerine akın etmeği mukarrer müşâvere etdiler. Sû'-i tedbîr ü tekâsül oldu. Anadolu cânibine Serdâr göndermeği ma'kūl gördükde, fursat fevt olup, 'Acem cânîblerinden feryâdcılar gelürdü: "Şâh-ı 'Acem, Şirvan ve Gence'[y]i muhâsara eder" deyü istimâ' etmeyüp, serhadde olan mîr-i mîrânlara ahkâm-ı şerîf[10] gönderüp, muhâfaza fermân ederler ve: "Rumeli seferleri[11] ber-taraf olundukda, mahsûsca sefer bir cânibe olsun" deyü.

Üngürus cânîblerinden hayr haberler ve Nemçe kırallarının elçileri, Budun'da olan Serdâr Vezîr[12] Murâd Paşa'ya gelüp, müşâverede.

1 olurlar V : + Serdâr Vezîr-i a'zam olan Gāzî Mehmed Paşa, hazret-i Eyyûb-i Ensârî civârında defn etdiler E
2 nemâzın V : + merhûm ve mağfûr E
* "عليه الرحمة الباری = Allah'ın (Bârî'nin) rahmeti onun üzerine olsun" anlamına gelen ve ölmüş kişiler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
3 Câmi'i'nde ..... etdiler V : Hân Câmi'-i şerîflerinde edâ ederler. Ba'dehû defn olundukda E
4 devrân V : + Sultân E
5 olunup V : olunur E
** Kapudân Dervîş Paşa, Lala Mehmed Paşa yerine Sadrâzam olduğu gün Kapudânlık, üç defa Kıbrıs Beylerbeyisi olan Firenk Ca'fer Paşa'ya tevcîh edilmiştir (*Fezleke,* I,277; Na'îmâ, I,445). Solak-zâde'de ise (s.694) Dervîş Paşa'nın sadâreti sırasında Halîl Paşa Kapudân olarak görünüyor.
6 mübârek bâd" deyü E : — V
7 kā'ide ..... olur V : sadrda ber-karâr etdiler. Ve 'arz olur, kā'ide üzere E
8 ba'dehû V : — E
9 deyü V : — E
10 şerîf V : şerîfler E
11 seferleri V : seferlerin E
12 Vezîr E : — V

Ve Âsitâne'den Baş-defterdâr Vezîr Ahmed Paşa, Rumeli câniblerine Muhassılu'l-Emvâl ve Mehâyif ve aklâm-ı mukāta'ât tahrîrine me'mûr olurlar. Ve defterler ile ve ehl-i Dîvân hâcelerinden Baş-tezkireci Dâvud Efendi ve Küçük Rûznâmeci olan Ferrûh Kethudâ-zâde ve halîfelerden[1] ve mukāta'acılar ve Cizye Muhâsebecisi ve gayriler[2] me'mûr olup, teveccüh ederler. Ve Anadolu Defterdârı olan 'Abdülbâkî Paşa aklâmlarından mukāta'ât hizmetinde olanlar ile Ballukesri ve Bergama ve Livâ-i Karesi ve Mağnisa üzerine Muhassılü'l-Emvâl olurlar. Ve Rumeli eyâletlerini seferden alıkoyup, bedel fermân ederler.

Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu ve Mîrlivâ-i Kütahya['yı] da muhâfazaya fermân ederler. Sancak-beyleri ve alay-beyleri, zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları bi'l-külliyye hâzır baş olup, beylerbeyileri olan Ahmed Paşa ile dernek edüp, Vilâyet-i Anadolu'da Celâlî eşkıyâları hareket etdükleri vakit def'-i mazarrat edüp, her ne cânibe hücûmları olursa üzerlerine varup, hizmetde bulunmak fermân olunur.

Ve Üsküdar'da olan merhûm Vezîr-i a'zam[3] Mehmed Paşa'nın otakları ve çadırlar, ordu ve ağırlıklar cem' olup, habere muntazırlar iken, Yeniçeri Ağası olan[4] Hüseyn Ağa seferden kalur. Yeniçeri Kethudâsı olan 'Osmân Ağa Anadolu seferine ocak zâbitlerinden ba'zılar odaları ile[5] me'mûr olurlar. **[E 120b]**

Sene hamse 'aşere ve elf târîhinde vâki'[6] Anadolu câniblerine olan sefer-i hümâyûndur ki, zikr ü beyân[7] olunur

[V 218b] Âsitâne-i sa'âdet'de Vezîr-i a'zam Dervîş Paşa mânde olduklarında, şark seferi muhâfazasına ve Celâlîler[den] istihlâsına târîh-i mezbûrda Serdâr nasb olan sâbıkā Şâm-ı şerîf'den ma'zûl olan[8] Mîr-i mîrân Ferhâd Paşa['ya] Küçük Vezâret fermân-ı şerîf ile[9] sadaka olunmağın, Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda karâr ederler. Sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerine[10] 'arz-ı hümâyûn oldukda, taht-ı sa'âdetlerine yüz sürüp[11], Anadolu'ya serdârlığı

1 halîfelerden E : halîfelerinden V
2 gayriler E : gayri V
3 -i a'zam E : — V
4 olan E : — V
5 ile V : — E
6 vâki' V : + olan E
7 ü beyân V : — E
8 olan E : — V
9 fermân-ı şerîf ile V : — E
10 hazretlerine V : hazretlerinin fermân-ı şerîfleri ile E
11 sürüp V : sürdükde E

emr[i] tevfîz edüp, hil'at-i Pâdişâhî ihsân olunur. Ve hatt-ı sa'âdet-makrûn irsâl olunur. Mefhûm[u]: "Ecdâd-ı 'izâmıma hizmet etmiş vezîrimsin. Sene-i mübârekede kullarım ile sana serdârlığı verdim. Müdebbir, umûr-dîde olduğun ma'lûmum olmağın, Vilâyet-i Anadolu'dan şark seferine teveccüh edüp, Şâh-ı 'Acem-i bed-me'âş tuğyânların[1] def' edüp ve Gence'[y]i ve Şirvân [ve] Şamakı'yı hıfz edüp, hizmetde bulunup, Anadolu'da olan Celâlî eşirrâların[2] mazarratların bi'l-külliyye[3] def' u ref' edüp, me'mûr olan mîr-i mîrânlara ve kapu-kullarıma baş u buğ olunmuşsundur" deyü te'kîd olunur. Ba'dehû Dîvân-ı hümâyûn'dan[4] icâzet olundukda, Sadr-ı a'zam Vezîr Dervîş Paşa ma'rifetiyle Anadolu seferine Şıkk-ı Sânî Defterdârı olan 'Ali Efendi me'mûr olur. Ve Yûnus Efendi[5] Re'îsülküttâb ve aklâmdan[6] Süvârî Mukābelesi Kāyim-makāmı Mehmed Efendi ve halîfeleri ve bölük defterleri beyâz olup, asıl defterler[7] Âsitâne'de. Cûşî Efendi Mukābele-i Süvârî, mânde idi. Ve altı bölük ağaları; Husrev Ağa[8] Sipâhî Oğlanları Ağası[9] ve Silâhdâr Ağası Mustafa Ağa ve Tavîl Ahmed Ağa[10] 'Ulûfeciyân-ı Yemîn ve[11] Yûsuf Ağa 'Ulûfeciyân-ı Yesâr'da[12] ve Bekir Ağa Gurebâ'-i Yemîn ve[13] Sûhte Ahmed Ağa Gurebâ'-i Yesâr ve kethudâlar ve kâtibler ve su-başılar ve çavuşlar ve vezzânlar ve[14] bölük halkı 'umûm üzere sefer-i hümâyûna me'mûrlar idiler. Ve Yeniçeri Kethudâsı, yeniçeriyân ve cebeciyândan Hasan Kethudâ, bin nefer ile[15] ve Topcular Kethudâsı beş yüz nefer topcu ve top arabacıyândan üç yüz nefer ve mehterân-ı 'alem ve 'alemdârlar ve mehterân-ı hayme ve yüz şâhî darbuzan ve cebehâne ve ordu-yı hümâyûn ve Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden ve Mâliye kâtiblerinden ve Hâlisî-zâde Rûznâmçe **[V 219a]** hizmeti ve halîfelerden[16] ve çavuşân ve müteferrikadan me'mûr olup[17], **[E 121a]** lâkin Defter-hâne mânde idi. Ve Nüzül Emîni ta'yîn olup[18], kā'ide üzere orduda zahîre ve sürsat, etrâflardan her menâzillerde cem' olurdu. Kānûnları üzere asker[19] halkına tevzî' olurdu. Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Defterdâr Kāyim-makāmı, Baş-rûznâmeci olan Lonka-zâde Mustafa Efendi kaldılar, Vezîr-i a'zam olan Dervîş Paşa, Vezîr Hızır Paşa, Vezîr Dâvud Paşa,

1 tuğyânların V : tuğyânlar E
2 eşirrâların V : + bi'l-külliyye E
3 bi'l-külliyye V : — E
4 hümâyûn'dan E : hümâyûn V
5 Efendi V : Efendi'yi E
6 aklâmdan V : aklâmlardan E
7 asıl defterler V : fer' defterler ve aslı E
8 Ağa V : Ağa'ya E
9 Ağası V : Ağalığı E
10 Tavîl Ahmed Ağa V : Ahmed Ağa Tavîl E
11 ve V : — E
12 'Ulûfeciyân-ı Yesâr'da V : Yesâr E
13 ve V : — E
14 ve V : — E
15 nefer ile V : neferâd E
16 hizmeti ve halîfelerden E : hizmetinde V
17 me'mûr olup V : me'mûrlar ve Çavuş-başı E
18 olup V : idi E
19 asker V : asâkir E

Vezîr Mustafa Paşa, Vezîr Nakkâş Hasan Paşa ve Tevkî'î Paşa ve Yeniçeri Ağası.

Vezîr Kapudân Hâfız[1] Ahmed Paşa donanma ile Bahr-ı sefîd'e me'mûr idiler*. Ve mâh-ı rebî'ulevvelin evâhırında alaylar fermân olunup[2]**, 'ulemâ'-i kirâmlar ve kadı'asker ve meşâyihlerden da'vet olunmağın ve Seyyid-i sâdât Nakîb Efendi ve Mevlânâ Şeyhülislâm[3] Mehmed Efendi hazretleri ve vükelâ'-i 'izâm[4] ve Rikâb-ı hümâyûn ağalarından ve ehl-i Dîvân ve kapu halkı ve piyâdegân-ı yeniçeriyân ve gılmân-ı 'acemiyân ve cebeci ve topcu bi'l-cümle Üsküdar'da hâzır olup, alay-ı hümâyûn zînetlerin Üsküdar'da edüp ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân Üsküdar saraylarına göç etmeğin[5], ol cây-ı latîfde[6] cemî'i alaylar sahrâda bağlanup, eğer İstanbul'dan ve[7] eğer Üsküdar'da halk-ı 'âlem teferrüc ederlerdi. İzdihâm bir mertebe idi. İskele'den Haydar-paşa Sahrâsı'na değin, kat ender kat olup, herkes hayr[8] du'âlarda olup ve alaylar[9] gürûh gürûh, eğer süvârî askerlerdir, yemîn ü yesârda saflar dutup hâzırlar. Ve piyâdegân-ı tüfengli alayı üç saf olup, yeniçeri[10] ve gayri şa'şa'a verüp, heybet ile alaylar[11] gürûh hareketde,

Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân, Serdâr-ı ekrem Vezîr Ferhâd Paşa'ya mukâbele, asker-i İslâma selâm ifşâ ederek, Üsküdar'da olan saray-ı hümâyûna karîb piyâde seğirdüp, Köşk-i hümâyûn'da sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin taht-ı sa'âdetlerine yüz sürüp, ba'dehû[12] hil'atler geyüp, hayr du'âlar ile alaylarına[13] dâhil olup, sa'âdetlü Pâdişâh alayı teferrüc ederler[14]. Ba'dehû otak u[15] bârgâhlarına gelüp, ziyâfetler olur. Ba'dehû[16] cemî'i

1 Hâfız E : — V

* Kapudân Dervîş Paşa, Lala Mehmed Paşa yerine Sadrâzam olduğu gün üzerindeki Kapudânlık, üç defa Kıbrıs Beylerbeyisi olan Firenk Ca'fer Paşa'ya tevcîh edilmiştir (*Fezleke,* I,277; Na'îmâ, I,445). Solak-zâde'de ise (s.694) Dervîş Paşa'nın sadâreti sırasında Halîl Paşa Kapudân olarak görünüyor.

2 olunup V : olup E

** Anadolu'daki eşkıyâ gâilesinin def'i için Serdâr tayin edilen Ferhâd Paşa 4 Safer 1015 (Sâfî,II, vr.598; *Fezleke,* I,278; Na'îmâ, I,448-449) veya 8 Safer 1015'te Üsküdar'daki karargâhına (*Nuhbe,* s.232) geçirilmiştir. İ.H.Danişmend bu iki rivâyetin de yanlış olduğunu belirterek 18 Safer 1015 tarihini veriyor (İ.H.Danişmend, *İOTK,* III,245). Üsküdar'dan hareket tarihi ise kaynaklarda yer almıyor.

3 islâm V : + Mevlânâ E
4 'izâm V : 'izâmlar E
5 etmeğin V : + alaylarda E
6 latîfde V : + idi E
7 ve V : — E
8 hayr V : + u E
9 alaylar V : alaylarda E
10 yeniçeri E : + ve Yeniçeri Ağası V
11 alaylar V : alay E
12 ba'dehû V : — E
13 du'âlar ile alaylarına V : u du'â ile alaylara E
14 sa'âdetlü ..... ederler E : ve V
15 otak u V : otak E
16 Ba'dehû E : — V

vükelâ'-i 'izâm[1] ve 'ulemâ'-i kirâm vedâ' edüp, hayr[2] du'âlar etmeğin. Ve ikindü vakti ezân-ı şerîf[3] okunup, **[V 219b]** otakda[4] ferâyiz edâ olunup, nevbet[5] çalınurdu. Ve Dîvân'da[6] re'âyâ ahvâlleri görülüp, ba'dehû ehl-i seferin ağırlıkları Üsküdar'da hâzır oldukda, göç fermân olunmağın, Vezîr-i a'zam Dervîş Paşa otak [u] bârgâha gelürlerdi. Serdâr Vezîr Ferhâd Paşa'nın ahvâllerin görüp ve hazîne[y]i teslîm etdiler. Ve sefer-i hümâyûna me'mûr olan askerleri sürmek içün va'deler etdiler.

Mâh-ı rebî'ulâhırda Serdâr Vezîr Ferhâd Paşa, menâzil-i Maltebe'de konup, teveccüh etdiler*. Ve yeniçeri alayı ve altı bölük halkının alayı kā'ide üzere saflar düzüp, menâzil ü merâhil kat' ederlerdi[7]. Mâh-ı rebî'ulâhırun beşinci eyyâmı İznikmid'de konulup[8], beş gün oturak fermân etdiler[9]. Ve İznikmid'de olan[10] eşkıyâlardan ba'zılarun haklarından gelüp, re'âyâya 'adl ederlerdi. Ve etrâf memâlikde[11] olanlar, eğer yeniçerilerdir[12] [ve] eğer sipâhîlerdir, ordu-yı hümâyûna dâhil olup, mevâcibleri yoklanup, hazîneden verilür idi; bir ferde te'addî olmazdı. Ve Âsitâne'den sefer-i hümâyûna **[E 121b]** me'mûr olanlar gelüp, orduda cem' olurlardı .

Ve mâh-ı rebî'ulâhırun onuncu günü göç olup[13], ordu ileri konup, ba'dehû Serdâr Vezîr Ferhâd Paşa teveccüh ederlerdi. Ve kānûn üzere ilerüye bölük halkından Silâhdârlar Kethudâsı ile elli nefer silâhdârlardan ta'yîn olunup[14], balkanlarda olan bataklarda köprüler ve derbendleri ta'mîr edüp, yolları âbâdân ve hâkden honkalar[15] ederlerdi. Menâzil-i İznik'de bir gün ârâm etmeğin, ba'dehû menâzil-i Yenişehir'de[16] üç gün oturak edüp, kapu-kullarının[17] sene 1014 lezez[18] mevâciblerin tevzî' edüp, hazîneden sikke-i hasene-i kâmile verilüp, mevcûd bölük halkına Serdâr Vezîr Ferhâd Paşa

1 'izâm V : + vedâ' ederler E
2 kirâm ..... hayr V : kirâmlar da hayr u E
3 şerîf V : şerîfler otaklarda E
4 otakda V : — E
5 olunup, nevbet V : olunurdu, nevbetler E
6 Ve Dîvân'da V : Dîvân olurdu. Ve E
* Anadolu'daki eşkıyâ gâilesinin def'i için Serdâr tayin edilen Ferhâd Paşa 4 Safer 1015 (Sâfî,II, vr.598; *Fezleke,* I,278; Na'îmâ, I,448-449) veya 8 Safer 1015'te Üsküdar'daki karargâhına (*Nuhbe,* s.232) geçirilmiştir. İ.H.Danişmend bu iki rivâyetin de yanlış olduğunu belirterek 18 Safer 1015 tarihini veriyor (İ.H.Danişmend, *İOTK,* III,245). Üsküdar'dan hareket tarihi ise kaynaklarda yer almıyor.
7 ederlerdi E : ederler V
8 konulup V : kondular E
9 etdiler V : ederler E
10 olan V : — E
11 etrâf memâlikde V : memâlik-i etrâflarda E
12 yeniçerilerdir E : yeniçeriler ve V
13 günü göç olup V : eyyâmı Serdâr Vezîr Ferhâd Paşa göç fermânları oldukda E
14 silâhdârlardan ta'yîn olunup V : silâhdârlar E
15 honkalar V : + yığınaklar E
16 Yenişehir'de V : + karâr edüp E
17 kapu-kullarının V : + lezez E
18 lezez V : — E

câniblerinden bölüklere birer Nâzır[1] ta'yîn edüp[2], mevâcib mevcûda verilür idi. Ve bölük halkından etrâflardan bayrakları ile cem' olup, üçer[3] kıst mevâciblerin taleb edüp, alurlardı.

Ve menâzil-i mezbûrdan Akbıyık nâm[4] vâdîde konulur. Ba'dehû Bazarcık, ba'dehû Boz[öy]ük, ba'dehû İnönü, ba'dehû Eskişehir'de oturak etdiler. Ba'dehû Seydî Gāzî, ba'dehû Bardaklı, ba'dehû Bayad, Bolavadin ma'a Çay'da, ba'dehû Akşehir nâm kazâda konulur. Üç gün **[V 220a]** tevakkuf fermân buyurup, lâkin bir havâdis peydâ olur. Bölük halkından zorba nâmında Arnavud Hüseyn mezkûr şehirde tevattun eder. Tevâbi'leri ile segbânlar cem' eder. Celâlîler havfından Akşehir'i hıfz etmek ecliyçün dört beş yüz süvârî cebe vü cevşenli ve tüfengli tahrîr edüp, palankalar îcâd ederler ve sınur ta'yîn eder. Ba'dehû Ilgın nâm kazâda Kum-kapulu[5] zorba Ilgın'da tevattun eder. Ol etrâfların sipâhîlerin koluna[6] alur. Ve beş yüz mikdârı atlu ile Kum-kapulu, Akşehir'de olan Arnavud Hüseyn ile da'vâları olur. Meydânda iki cânibden hareket olur[7]; silâhlar ile harb ü kıtâle âgāz ederler. Serdâr Vezîr Ferhâd Paşa dahi[8] ordu ile kondukda, bir alay bir cânibde ve bir alay dervendde. Ordu-yı hümâyûnda olan kapu halkı ittifâk edüp, silâhlanup, alay bayrakların güşâde etdürdüler. Serdâr Vezîr-i ekrem Ferhâd Paşa'dan icâzet taleb etdiler: "Elbetde üzerlerine varılsun. Mezbûrlara cezâları verilsün, mûcib-i 'ibret içün. Bâ'is nedür ki, sa'âdetlü Pâdişâhımızın Serdâr Vezîr-i ekrem'i ordu ile memâlik-i Pâdişâhîde konup, gazâya teveccüh edeler. Memleket âbâdân etmek içün ta'yîn olavuz, Mezbûrlar karşulayu[p], alay bayrağımız altlarına gelmeyüp, Devlet-i 'aliyye'nin kullarıyuz demeyüp, ağyârlık edeler. Bunlardan ibtidâ gûş-mâl edelim" deyü orduda[9] hareketler olmağın, Serdâr Vezîr Ferhâd Paşa hâzır olup, otak [u] bârgâh önünde alaylar saf durup, bölük halkından ba'zı ihtiyârı haberlerine gönderilüp, mezbûr zorbalar da[10] kabâhatlerin bilürler. Cân u başları ile hufyeten ağalara gelüp, şefî' dutunup, istiğfâr edüp, icâzet alurlar. Üç gün tedârüklerin görüp, ba'dehû ordu-yı hümâyûna gelüp, hizmetlerinde olmağı mukarrer ederler.

Ve mâh-ı mezbûrda Serdâr Vezîr Ferhâd Paşa menâzil-i mezbûrdan göçüp, Hân-ı Arkıd, ba'dehû Ilgın, ba'dehû Sulu-zengî menâzilinde karâr etdiler. Menâzil-i mezbûrda Mîr-i mîrân-ı Karaman Mustafa Paşa, alayı ile ordu-yı hümâyûna dâhil olur. Otak [u] bârgâhda Serdâr Vezîr Ferhâd Paşa'nın

1 Nâzır V : nâzırlar E
2 edüp E : idi V
3 üçer V : üçerer E
4 nâm E : — V
5 Kum-kapulu V : Kum-kapu'da sâkin bir E
6 koluna V : + قويد.رغد E
7 olur V : — E
8 dahi V : — E
9 orduda E : — V
10 da E : — V

[V 220b] hâk-i pâylarına yüz sürüp, hil'at ihsân olunur[1]. Ba'dehû Gedüzlü zorbası ile bölük halkı bi'l-cümle Anadolu'da olan kapu halkı nâmdârları silâhlı, zırh, toplu, mızraklu tevâbi'leri ile dört binden ziyâde bir uğurdan orduya alaylar ile dâhil olup, bârgâh-ı a'lâ[2] ortasında silâhşorluklar edüp, Serdâr Vezîr-i ekrem otak önlerin güşâde etdürüp, her birine istimâletler ve ablaklar ve hil'atler ihsân etmeğin, mezbûr tâyifeye ol kadar **[E 122a]** ihsân eder. Ve te'kîd edüp: "Orduda kollarınuza konup, hılâf yerlerde konmayasız" deyü emr olunup[3], lâkin zorbalar hılâf konarlardı ve şikâyetcileri binihâye. Lâkin Serdâr Vezîr Ferhâd Paşa müsâmaha (مصامعه) edüp, mağrûr bir alay tâyife mevâciblerin taleb edüp, cemî'i ahvâllerin gördürüp, sefer neyâmedlerin mukarrer etdürüp, in'âmlar taleb ederlerdi. Orduda silâhların çıkarmazlardı, zorba idiler.

Ve menâzil-i mezbûrdan göç edüp, merâhil kat' ederek, mâh-ı mezbûrda mahrûse-i Konya['ya] alaylar ile[4] dâhil oldukda, Konya'nın eşrâflarından ve ahâlîsi ve Mevlevî-hâne'nin dervîşânları ve[5] Çelebi Efendi istikbâle çıkup, Serdâr Vezîr Ferhâd Paşa'[y]ı Konya Sahrâsı'nda kondurdular. Asâkir-i İslâm refâhiyetde olup, ordu-yı hümâyûn ganî, zahîreler müstevfâ, etrâf kazâlardan sürsatlar keşîde. Lâkin memâlikde Celâlî[6] tuğyânlarından fukarâ vü re'âyâ tâyifesi hîzân olup, orduda perîşân cerr ederlerdi. Kara Sa'îd ve Kalenderoğlu eşkıyâları gün yüzünde ve Anadolu livâlarmda cem'iyyetleri[7] mukarrer. Ve Tavîl Karındaşı ve Gorgor-oğlu eşkıyâları Çorum'da ve Kastamonu etrâfların ihrâk etdükleri mukarrer[8]. Ve Sivas eyâletlerinde ve Niksar'da ve Mar'aş eyâletlerinde ve Adana'da Çemşîd[9] segbânları ve İçel'de sûhte eşkıyâları tuğyânlarından re'âyâlar kûhistânlarda tevattun etmeğin ve Haleb'de Canpulâd-oğlu feryâdcıları gelürdü. Ve Mîr-i mîrân, eyâletlerinde ancak kendülerin korudup, zorbalar ve segbânlar[10] karyeleri vîrân edüp ve[11] bir yerde re'âyâ kalmayup, balkanlarda tevattun edüp, ahvâlleri **[V 221a]** diğergûn olup, Serdâr Vezîr Ferhâd Paşa'dan ümmîz ederler.

Ve Âsitâne'den mîr-i mîrânlık ile Haleb üzerine teveccüh eden Hüseyn Paşa, iki binden ziyâde asker tahrîr edüp, âheste âheste Haleb Eyâleti'ne karîb mîrlivâlardan ve Mîr-i mîrân-ı[12] Mar'aş'dan imdâd taleb eder. Karaman Vilâyeti'nden tedrîcle Adana'ya dâhil olur. Çemşîd nâm şakî, tevâbi'i ile is-

1 olunur V : olur E
2 a'lâ E : 'âlâ V
3 olunup V : olunur E
4 Konya['ya] alaylar ile E : Konya'ya V
5 ve V : — E
6 memâlikde Celâlî V : memâliklerde Celâlîler E
7 cem'iyyetleri V : cem'i E
8 mukarrer V : üzere E
9 Çemşîd V : Cemşîd E
10 zorbalar ve segbânlar V : zorbaları ve segbânları E
11 ve V : — E
12 mîrân-ı E : mîrânlardan ve V

tikbâl edüp, Haleb Beylerbeyisi olan Hüseyn Paşa tevâbi'i ile Adana'ya gelince, ol mikdâr dervend ve balkanları ve Ramazân-oğlu Yaylası'n ve Tekürbeli'n[1] 'ubûr etdükde, Çemşîd'den ihtirâzda idi[2]. Lâkin Çemşîd ağyârlık eder. Bendelik yüzün gösterüp, segbânları ile alay edüp, Adana Köprüsü'nde selâmlar. Ba'dehû Nehr-i Kızılırmak kenârında kondurup, ziyâfetler edüp, rahşından inüp[3], tevâbi' olur. Kendüsü segbânları ile Haleb Vilâyeti'ne varmağı mukarrer edüp, on beş gün[4] Adana'da alıkor. Enhâr-ı[5] Kızılırmak üzerinde köşkler peydâ edüp, zevk ü safâda olurlar[6]. Çemşîd'den ihtirâz bi'l-külliyye ref' olur. Ol kadar nân u nemek hukûkundan sonra, ba'dehû Çemşîd ağyârlık edüp[7], fursat mahallinde. 'Asr vaktinde gaflet hâbında Hüseyn Paşa'nın tevâbi'i perîşân, herkes 'âleminde çadırlarında bir ferd yok. Çemşîd'ün segbânları pusuda hâzır. Ve dört yüz mikdârı cebe vü cevşenlü yarar[8] tevâbi'i ile nehir sevâhilinde, ibtidâ[9] Hüseyn Paşa'[y]ı katl edüp, ba'dehû çadırlarına guluvv ederler[10]. Ol kadar segbânları ile[11] alay bağlayup, harb ü kıtâl olur. Hüseyn Paşa'nın segbânları vefâdâr olmayup, Çemşîd'e tâbi' olurlar. Ve gayrileri kendü dermânlarına çalışup, cüz'î âdemîsi halâs olur. Ağırlığı ve katır u mehârı yağma vü tâlân olur. Tekrâr Çemşîd 'ısyân edüp ve Tırablus'dan Seyf-oğlu deyndârlık edüp, ba'zı uğrın merâhillerden yüz elli yük akça hazîne tedârük edüp, Kayseriyye'de içerü kal'ada hıfz ederler.

Konya'da Serdâr Vezîr-i ekrem hazretlerine âdemler gelüp, hil'atler ihsân olunmağın ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş'da Zülfikâr Paşa ve mîrlivâları ile[12] Elbistân'da[13] dernek edüp, Canpulâd-oğlu'nun **[V 221b]** havfından eyâletlerin hıfz ederler. Ve mahrûse-i Konya'da ordu-yı hümâyûn oturak edüp, Mîr-i mîrân-ı Karaman[14], mîrlivâları ile çadırların kurup **[E 122b]** ve Karaman Eyâleti'nde olan zu'amâ ve erbâb-ı tîmârlardan ordu-yı hümâyûna gelürlerdi ve[15] yoklanurlardı.

Ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası olan Tavîl Ahmed Ağa'ya Sivas Eyâleti sadaka olunup[16], kapusu halkını cem' edüp, alayı ile Sivas câniblerine 'azîmet eylediler. Ba'dehû Sağ 'Ulûfeciler Ağalığı Gedüzlü[17] 'Ali Ağa'ya ihsân

1 Tekür-beli'n E : Tekür-el'in V
2 ihtirâzda idi E : ihtirâz etdi V
3 rahşından inüp V : rahşendler edüp E
4 gün V : eyyâm E
5 Enhâr-ı E : — V
6 olurlar V : olur E
7 ağyârlık edüp V : ağyâr olur E
8 yarar V : — E
9 ibtidâ E : iptidâ V
10 ederler V : edüp E
11 ile V : — E
12 Mar'aş'da ..... ile E : — V
13 Elbistan'da E : + mîrlivâlar ile V
14 Karaman V : + ve E
15 ve V : — E
16 olunup V : buyurulup E
17 Gedüzlü E : + olan V

olunmağın ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Kitâbeti Tavîl Mustafa Ağa'ya olup[1]*, Gedüzlü 'Ali Ağa bi'z-zarûrî bölük ağaları tarafına konup, zorbalardan ayrılup[2], cemî'i tevâbi'i ile sağ kolda otakların kurdular. Ve Âsitâne'ye, yeniçeri ocağından çavuş ve bölükden Su-başı, ulak ile hazîne talebine ta'yîn olunmağın.

Ve Konya'da Serdâr Vezîr-i ekrem Ferhâd Paşa, otuz gün oturak etmeğin. Ve mâh-ı cemâziyelevvelin evâsıtında ordu ile menâzil-i Bikârî-zâde Karyesi'ne konup, ba'dehû Bınar-başı'nda, ba'dehû Lârende'ye, ba'dehû 'Arabacı Çayırı'na, ba'dehû menâzil-i Ayranlı'da, ba'dehû Ereğli'de oturak etdiler. Ba'dehû Borlu (بورلی) ve yurdu Na'ra[ze]n Çayırı, ba'dehû[3] Livâ-i Niğde'de üç gün ârâm edüp[4], ba'dehû menâzil-i Develi Karahisâr'da ve İncesu'da; menâzil-i mezbûrda[5] zorbalar ifsâd edüp, bâ'is bu ki[6]: "Bir sipâhî katl olunmuş" derler, bî-günâh. Hezâr muhâlefet oldukda, ba'dehû def' olur. Ve ba'dehû menâzil-i Livâ-i Kayseriyye'de konulur. Yirmi beş gün oturak olunmağın. Diyârbekir'den yeniçeriler ve zâbitleri ve topcu ve cebeci olanlar[7], şark seferine me'mûrlar idiler. Müddetleri ve hizmetleri temâm olur. Nevbetci olup, ref' olunur[8], orduya dâhil olurlar.

Ve 'Acem seferi te'hîre kalmağın, Kayseriyye'de asâkir-i İslâm[9] kışlarlar. "İlerüde Celâlîler ile ve girüde Kalender-oğlu ve[10] Sa'îd-i 'Arab eşkıyâları, câyiz ki Konya üzerine gelmek ihtimâli vardır" deyü ordu-yı hümâyûn Kayseriyye'de karâr edüp[11], dernek üzere oldular.

Ve Rumeli'nin[12] sipâhîsi gelmeyüp[13], Rumeli'nde olan bölük halkının ekseri mânde olurlar. Baş-defterdâr olan Vezîr Ahmed Paşa fermânları ile ikişer kıst mevâciblerin hazîne mânde edenleri seferden alıkoyup, **[V 222a]** altı bölükden hayli nefer[14] mânde olmağın. Ve Rumeli Eyâleti'nde zu'amâ ve ehl-i tîmârlardan ol sene bedel cem' olunup, hazîneler tahsîl etmeğin ve dâhi[15] müteferrika ve çavuşlardan bedellerin alurlardı. Ve bölükden mütekā'id[16] ta-

1 olup V : olmağın E
* Sağ Ulûfeciler Ağası Ahmed Ağa'nın Sivas Beylerbeyisi, Ali Ağa'nın Sağ Ulûfeciler Ağası olması 10 Rebî'ulâhır 1015'te, Mustafa Efendi'nin Sağ Ulûfeciler Kâtibi olması ise 20 Rebî'ulâhır 1015'tedir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1480, s.8-9).
2 *ayrılup* V : *ayrılur* E
3 menâzil-i ..... ba'dehû E : — V
4 Niğde'de üç gün ârâm edüp V : Niğde üç eyyâm ârâm etdükde E
5 mezbûrda E : mezbûrelerde V
6 bu ki V : — E
7 cebeci olanlar V : cebeciler E
8 olunur V : olup E
9 asâkir-i İslâm V : asâkirü'l-İslâm E
10 ve V : — E
11 edüp V : etdiler E
12 Rumeli'nin E : Rumeli V
13 gelmeyüp V : gelmiyor ve E
14 bölükden hayli nefer V : bölüklerden hayli neferler E
15 dahi V : — E
16 bölükden mütekā'id V : mütekā'idler bölükden E

leb edenleri, kānûnları üzere verüp, Vilâyet-i Rumeli'nde mîrî hazîne cem' edüp, Âsitâne'ye irsâliyye gönderüp, Defterdâr Ahmed Paşa rûz-i kāsımdan sonra ziyâde hazîne ile Âsitâne'ye gelürler.

Ve Üngürus'da Serdâr[1] Vezîr Murâd Paşa, me'mûr olan askerler ile Budun'da ordu ile muhâfaza etmeğin. Mîr-i mîrân-ı Budun u Bosna ve mîrlivâlar[2] ve Segbân-başı ve Zağarcı-başı ve ocak zâbitleri, yeniçeri ve cebeciler ve topcular ve arabacıyân ve serhad kal'alarında nevbetci[3] olan kapu-kullarının mevâciblerin verüp, ba'dehû Nemçe kıralларından elçiler, ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda, müşâvere olup, barışık mukarrer olur*. Dahi sınurlar ta'yîn ederler. Ba'dehû[4] kadîmden olduğu üzere[5] Vasıt ve gayri aklâm-ı Budun ma'lûm olur. 'Ahid-nâmeler ve hazîne göndermeği mukarrer ederler. Büyük elçileri rûz-i kāsımdan sonra Belgırad'a gelmesin beyân ederler. Mîr-i mîrân-ı Budun 'Ali Paşa mâ-beynde mütekeffil olup ve Erdel Kıralı Boçkay[6] da niyâzda. Hâlâ Pırak (براق) ve Beç'den gelen elçiler icâzet alurlar; ba'dehû kıralларına 'azîmet ederler. **[E 123a]**

Ve mâh-ı cumâdelâhırede, Budun Kal'ası'nda müşâvere vü tedbîr kılup, Nemçe Kıralı *ile sulh-nâme mûcebince* Komaran Kapudânı Ba[l]fi nâm Hatvan, içerü kıraldan hazîne[y]i ve elçiyi, rûz-i hızırda Budun Vilâyeti'nde hâzır olmasın i'timâd[7] etdürüp, ba'dehû Ostorgon'da olan nevbetcileri ve İstoni-Belgırad'da ve Eğri'de ve sâyir serhad kılâ'larda[8] olan nevbetcileri tebdîl edüp, girü cedîd yeniçeriden ve cebecilerden ve topculardan müstevfâ nevbetciler konulup, dahi levâzımların görüp ve Budun muhâfazasında olan kuloğulların şart ile alıkoyup ve Zağarcı-başı'yı Budun'dan ref' edüp, Turnacı-başı İsmâ'il Ağa, yeniçeriler[9] ile Budun'da kalur. Ve Mîr-i mîrân-ı Eğri'de ve Kanije'de ve Temeşvar'da olanlara te'kîdler olundukdan sonra, dahi Mîr-i mîrân-ı Bosna Budun'da kışlayup ve Budun kapu olmak üzere fermân olunmağın. **[V 222b]**

Vezîr Serdâr Murâd Paşa, Segbân-başı ile ve Zağarcı-başı ve ehl-i Dîvân ile Belgırad'a 'avdet etmeğin ve mâh-ı recebü'l-müreccebde Belgırad'a teveccüh ederler. Belgırad'da kışlayup[10], Serdâr Vezîr Murâd Paşa girü

1 Serdâr V : + olan E
2 ve mîrlivâlar E : — V
3 nevbetci V : nevbetcilerden E
* Barış görüşmeleri 1 Receb 1015'te Tuna üzerinde kayıklar içinde yapılır ve antlaşma ile sonuçlanır (*Fezleke,* I,279-281). Peçuylu (II,324), sulha Komaran ile Ostorgon arasında bulunan Jidva Boğazı'nda yapılan görüşmelerde karar verildiğini naklediyor.
4 ba'dehû V : — E
5 üzere V : — E
6 Boçkay : بحقای E : بـحقای V
7 i'timâd E : i'tikâd V
8 kılâ'larda E : kılâ'da V
9 yeniçeriler V : yeniçeri E
10 kışlayup V : kışlarlar. Ve Belgırad'da E

tedârükünde. Ve Temeşvar'da olan nevbetcileri[1] tebdîl edüp ve Zağarcı-başı Mustafa Ağa'[y]ı Âsitâne'ye gönderüp, Vezîr Gürcü Mehmed Paşa Hezargırad muhâfazasında[2] ve Rumeli Beylerbeyisi Sofya'da karâr edüp[3] ve Rumeli câniblerinde olan bölük halkı, eğer sağ kolda sâkin ve eğer sol kolda sâkin, sefer zemânı bi'l-külliyye hareket edüp[4], Âsitâne'ye gelürler.

Ba'dehû Üsküdar'a nakl edüp, yedi bin mikdârı kapu-kulları, menâzil ü merâhil kat' ederek, fevc fevc 'Îsâ Ağa nâm bir dilîr ve Murtezâ Kethudâ ve 'Ali Ağa, cebe vü cevşenlü ağırlıkları ile bayraklu bir yerden cem' olup, Serdâr Vezîr Ferhâd Paşa'nın haberin alurlar. Eyâlet-i Karaman'dan Konya câniblerine karîb Ilgın Vâdîsi'nde Kalender-oğlu ve Kara Sa'îd eşkıyâları bir tarafdan bölük halkına erişürler, çarkalar olur. Kapu-kulları Sulu-zengî'de alay bağlayup, biraz harb [ü] kıtâl etdükde, Celâlîler bir tarafa nâ-bedîd olurlar. Bölük halkı Konya Sahrâsı'nda konup, vilâyet a'yânlarından ve 'Ömer Paşa Karaman'dan ma'zûl olup[5] ve ba'zı ihtiyârlar cem' olup meşveret üzere iken, bir vakt-i duhâda Kalender-oğlu ve[6] Kara Sa'îd Celâlî eşkıyâları kara bulut gibi[7] duman sahrâyı dutup, Merâm Vâdîsi'nden peydâ olurlar[8]. Bir alay zındık kavm, ağırlıklarından ayrı Konya üzere hücûm ederler. Bölük halkı Türbe-i Mevlânâ'ya karîb alay bağlayup ve Konya halkı 'Ömer Paşa tevâbi'i ile ve tabl [u] 'alem[9] ile çarka ederler. Harb ü kıtâl olur. Üç gün Celâlîler ile ceng ü harb olur[10]. Kalender-oğlu'ndan Konya halkı hayli akdarma[11] doyumluk alurlar ve niçeler mürd olur[12]. Ve bölük halkı cân ü[13] dilden muhârebe edüp, Celâlîlerden[14] hayli dil ü başlar alurlar. Ve zahmdâr olanlardan gayri[15] niçeler şehâdet şarâbın nûş eder[16]. Âhır-ı kâr eşkıyâlardan Kara Sa'îd tevâbi'i, Beyşehri tarafların dutup, ibâ eder. Ba'dehû Kalender-oğlu mukâvemet etmeyüp, çekülürler. **[E 123b]** Ve bölük halkı[17] Celâlîler'den hayli akdarmaların alıkoyup[18]: "Kara Sa'îd ile **[V 223a]** Kalender-oğlu[19] Beyşehri'nde cem'iyyet eyleyüp, tekrâr Konya Şehri'ne gelür" derler. Konya halkı meterisler tedârükünde olurlar. Bölük halkı ittifâk ile Kayseriyye'de Serdâr Vezîr

1 Temeşvar'da olan nevbetcileri V : Temeşvar'un nevbetcilerün E
2 muhâfazasında V : muhâfazada E
3 karâr edüp V : karârda E
4 edüp V : ederler E
5 olup V : — E
6 ve V : — E
7 gibi V : — E
8 olurlar V : olur E
9 ve tabl [u] 'alem V : 'alem u tabl E
10 u harb olur E : olup V
11 hayli akdarma E : [Bu kısımda tahrîbat olduğundan mevcut kelimeler okunamamıştır] V
12 ve ..... olur E : — V
13 cân u V : cân E
14 Celâlîler'den V : Celâlî'den E
15 zahmdâr ..... gayri V : bir E
16 eder V : edüp ve zahmdâr olanlardan gayri E
17 halkı V : + kazâlarından E
18 alıkoyup V : + bölük halkından hayli kimesne mecrûh ve şehîd düşüp ve E
19 oğlu V : — E

Ferhâd Paşa'ya 'azîmet edüp, mâh-ı cumâdelûlâda bi'l-cümle alaylar ile orduya dâhil oldular[1]. Vezîr-i a'zam Dervîş Paşa'dan emr-i şerîfler gelür: "'Acem seferine teveccüh edesiz" deyü. Serdâr Vezîr Ferhâd Paşa fermân mûcebince gitmek kasdında olup, kapu-kulları guluvv ederler: "Kazâlarımuzda olan düşmanları bırağup, eşkıyâlar cevânibimizde, vilâyetler harâb. Kayseriyye'den bir menâzil ilerü gitmek[2] mümkin değildir"[3] derler, mevâciblerin taleb ederler. Masar sene 1015 mevâcibleri[ni] hazîneden mevcûd olanlara[4] tevzî' ederler. Ve hazîne[y]i isrâf edüp, her gâh zorbalara "İn'âm" deyü, Defterdâr 'Ali Efendi'ye fermân edüp, harçlık ihsân etmeğin, bir alay zorbanın hevâlarına tâbi' olup, muhâlefet etdüklerince verürlerdi ve terakkîler kayd olurdu. Ve Serdâr Vezîr Ferhâd Paşa'[y]ı istedükleri üzere hareket etdürdüp[5], havf etmezlerdi. Kayseriyye'de kışlamağı mukarrer etmeğin, te'kîd olunmuş idi. Şehirde kışlak içün hâneler[6] tahliye edüp, rûz-i kāsım zemânı oldukda, içerüye girmeği tasmîm edüp, ordu-yı hümâyûna Rumeli'nden bölük halkı cumhûr ile[7] dâhil oldular. Vezîr Serdâr Ferhâd Paşa'nın[8] otak [u] bârgâhlarına alay ile cem' olup: "'Ale'l-'acele Konya üzerine gidilmek lâzımdır" deyü[9]. Celâlî tuğyânı Konya'[y]ı muhâsara edüp, etrâfların tâlân u yağma edüp, re'âyâ perâkende. Vilâyet a'yânı: "Muhâsara etmeğe[10] bâ'is nedür ki, sahrâda oturak edesiz" deyüp, cebrî ordu[y]u tekrâr Konya üzerine 'avdet etdürüp, Serdâr Vezîr Ferhâd Paşa muhâlefet edemeyüp, zorbalar dahi Rumeli'nin sipâhîlerine muhâlefet edemeyüp[11], Âsitâne'den ordu ile teveccüh eden kapu-kullarına Rumeli sipâhîleri kol kanad olup, aslâ bu def'a zorbaları[12] söyletmeyüp, alaylarda bî-edeb olanlara gûş-mâl ederlerdi.

Kayseriyye altından hareket edüp, şehir arasında ve şehirde mütemekkin olan, eğer zu'amâ ve çavuş ve bölük halkı [ve] yeniçeridir[13], tahrîr edüp, hânelerinden cebrî **[V 223b]** rûy-gerdân Konya cânibine alaylar bağlayup, ılgar ile[14] Develi Karahisâr'a[15], ba'dehû Niğde'ye, ba'dehû Borlu menâzili[16], ba'dehû Ereğli'ye, ba'dehû Kara-bınar'a, ba'dehû İsmâ'il, ba'dehû Bikâr[î]-oğlu menâziline[17], ba'dehû mahrûse-i Konya Vâdîsi'nde karâr edüp ve

1 oldular V : + Kayseriyye'de E
2 gitmek V : — E
3 değildir V : + hareket E
4 mevcûd olanlara V : mevcûda E
5 hareket etdürdüp V : — E
6 hâneler V : hâne E
7 ile V : — E
8 Paşa'nın E : Paşa V
9 gidilmek ..... deyü V : — E
10 etmeğe V : — E
11 zorbalar ..... edemeyüp E : — V
12 zorbaları V : zorba[y]ı E
13 yeniçeridir E : ve yeniçeriden V
14 ile V : — E
15 Karahisâr'a V : Karahisâr'da E
16 menâzili V : menâzil E
17 menâziline V : menâzilinde E

Konya'da olan ahâlî-i vilâyet ve eşrâf ve 'azîzân, 'ulemâ'-i kirâm ve Mevlânâzâde, dervîşânları ile istikbâl etdiler. Ba'dehû otak u[1] bârgâhda feryâd ü zârî kılup, Celâlîler'den ve zulmlerinden şikâyet etdiler: "Fukarâ vü derd-mendlerün[2] dâdın alıver" deyü Vezîr Serdâr-ı ekrem Ferhâd Paşa'ya niyâz etdiler. Ve Kalender-oğlu ve[3] Kara Sa'îd eşirrâlarından haber getürdüler. Beyşehri'nde[4] karâr etmeyüp, Saruhan ve Aydın vilâyetlerine doğru hareket etdiler. Ba'dehû dil giriftâr edüp, nâmdârlar[5] Serdâr Vezîr-i ekrem huzûruna getürüp, söyledüp, orduda cezâların verüp, ba'dehû def'-i meclis edüp.

Bölük halkı ağaları[6] kapusunda cem' olup, mevâciblerin taleb edüp, yoklayup, dörder kıst mevâcibleri olanları başka defter etdükde, ekser üçer[7] kıst ve ikişer kıst olanlara tevzî' edüp, hazîne vefâ etmeyüp, istikrâz, bölük ağalarından[8] ve kâtiblerden fermân ile alınur. Ve Konya'da mîrî hazîne Karaman Defterdârı'ndan ve 'Ömer Paşa'nın zimmetinde bâkî akça[y]ı taleb etmeğin, cebrî cem' etdiler. Ve etrâflardan **[E 124a]** hazîne tahsîl olup, Defterdâr 'Ali Efendi ortalıkda sa'y ederlerdi. Rumeli'nden cem' olan sipâhîler gürûh ile[9] ordu-yı hümâyûnda mevcûd idiler, mevâcibleri da'vâlarında.

Ve Anadolu Beylerbeyisi olan Ahmed Paşa, Kütahya'dan, sancak-beyleri[10] ve alay-beyleri ile müteferrika ve çavuş, zu'amâ ve erbâb-ı tîmârı ile Celâlî tuğyânı[11] haberin alurlar. Ve Serdâr Vezîr-i ekrem Ferhâd Paşa['nın] Konya üzerine 'avdet etdüklerin bilüp, isti'câl ile Mîr-i mîrân-ı Anadolu, alayları ile ordu-yı hümâyûna gelürler. Konya Vâdîsi'nde Anadolu askeri alayı sahrâları dutup, Serdâr Vezîr Ferhâd Paşa'nın bârgâhlarına dâhil oldukda, Mîr-i mîrân-ı Anadolu Ahmed Paşa ve mîrlivâları, Vezîr Ferhâd Paşa'nın kānûn üzere hâk-i pâylarına yüz sürdüler. Ba'dehû hil'atler **[V 224a]** ihsân olunmağın[12], kollarında konup, dahi kapu-kullarmın da'vâları, hazîne taleb ederler[13]. Âsitâne'den hazîne gelmeyüp, sâliyâne[li] olunan Anadolu etrâflarından irsâliyye gelmeyüp, vilâyet ahvâli gayri şekil. Ma'an-oğlu, Seyf-oğlu 'ısyân üzere, Canpulâd-oğlu hevâdârları.

Diyârbekir'den hazîne gelmeyüp, ordu-yı hümâyûnda kapu-kulları cem' olup, guluvda Serdâr Vezîr-i ekrem Ferhâd Paşa'ya[14] ikdâm ederler:

1 otak u V : otak E
2 derd-mendlerün V : der[d]-mendlerün E
3 ve V : — E
4 Beyşehri'nde E : Yenişehir'de V
5 nâmdârlar E : — V
6 ağaları V : ağalar E
7 ekser üçer V : ve ekseri üçerer E
8 ağalarından V : ağalardan E
9 ile V : — E
10 beyleri V : + ile E
11 Celâlî tuğyânı V : Celâlîler tuğyânların E
12 olunmağın V : + ba'dehû E
13 taleb ederler E : talebinde V
14 Paşa'ya V : + guluvv E

"Mevâciblerimüz ver, yahud hareket edüp, Kalender-oğlu üzerine varup, harb ü kıtâl edelüm. Bir alay eşkıyâlardan dâdumuz alup, memâlik-i İslâmiyyede zulm-kârlarun vücûdların kaldurup, devlet-i Pâdişâhîde me'mûldür ki yüz aklığı ola. Fukarâ vü re'âyâ derd-mendleri[1] zâlim elinden halâs edüp, ba'dehû Aydın ve Menteşe sancaklarında mâl-ı mîrîyi Yûsuf Paşa nâm hâyinden tahsîl eyleyüp, 'ulûfelerimüz verüp, dahi hizmet[2] görülür" deyü Serdâr Vezîr[3] hazretlerine 'acele etdiler. Tekrâr müşâvere fermân edüp, Konya altında mîr-i mîrânlar ve ağalar ve kapu-kulları cem' olup, Celâlî üzerine teveccüh olunmasın re'y görüp, mâh-ı recebde 'ulûfelerin bölük halkının tedrîcle orduda[4], tahsîl etdüklerin tevzî' ederlerdi. Lâkin rub'u mevâciblerin almayup, imdâd aldukları hazîne vefâ etmeyüp, bölük halkından ve su-başılardan hazîne tahsîli içün Tokad'a ve Sivas eyâletlerine ılgar ile âdemler[5] ta'yîn etdiler. Bir vilâyetden mümkin olmayup, hazîne gelmeyüp, bi'z-zarûrî Serdâr Vezîr-i ekrem ordu ile mâh-ı recebin on beşinde Konya'dan teveccüh etdiler. Akşehir'e ve rûz-i kāsım eyyâmı murûr etmeğin, asâkir-i İslâm alaylarında hâzırlar, lâkin ziyâde şitâlar ve muhâlif rüzgârlar olup, Akşehir'de üç gün ol menâzillerde[6] sermâ şiddeti, ebr u bârân ve berf u boran[7] olur. Bârgîrler ve katârlar za'îf idi. Âheste menâzil ü merâhil kat' ederler. Mâh-ı recebin yirmi beşinde Karahisâr'da[8] karâr etdiler. Ve ol vâdîde oturak olup, girü kapu-kulları mevâcibler talebinde guluvv edüp, ağaları ve Defterdâr'ı kuşadup, ikdâmlarda. Defterdâr 'Ali Efendi tahsîl etdükleri hazîne[y]i bahş u[9] tevzî' etdükde, ba'dehû tevâbi'i ile[10] Bursa'ya 'azîmet ederler, ılgar ile. Ve Yeniçeri Kethudâsı, odaları ile **[V 224b]** icâzet olur, Bursa'ya; yeniçeri[ye] kışlak ta'yîn ederler. Topcu ve cebeci ve top arabacılar[ı] ve şâhî darbuzanları[11] Bursa'ya fermân ederler.

Ve dahi ordu-yı hümâyûna[12] icâzet olup[13], Bursa'ya 'azîmet eder[14]. Ba'dehû bölük halkı bir uğurdan **[E 124b]** guluvlar edüp, Vezîr Serdâr-ı ekrem Ferhâd Paşa'nın otak [u] bârgâhlarına cem' olup, gavgalar feryâdlar etdüklerinde, otak u bârgâhların araya aldılar. Cevâb taleb ederler. Fermân olur, Defterdâr 'Ali Efendi, Kütahya câniblerine hazîne tahsîli içün ılgar etmeğin, ba'dehû göç emr edüp: "Kütahya'ya varıldıkda[15], "'Ulûfelerinüz

1 derd-mendleri V : der[d]-mendleri E
2 hizmet V : hidmet E
3 Vezîr V : + -i ekrem E
4 orduda V : ordudan E
5 âdemler V : — E
6 ol menâzillerde V : — E
7 u boran E : — V
8 Karahisâr'da E : Karahisâr'a V
9 bahş u V : — E
10 etdükde ..... ile E : idükde, ba'dehû V
11 arabacılar ve şâhî darbuzanları V : arabacıların şâhî darbuzanlar E
12 Ve ..... hümâyûna V : Ordu-yı hümâyûn dahi E
13 olup V : alup E
14 eder V : edüp E
15 varıldıkda V : teveccüh edüp E

anda[1] tevzî' olunur" deyü cem'iyyetleri def' olunur. Vezîr Serdâr Ferhâd Paşa, bölük ağaları ile ve kapu halkı ile Karahisâr-ı sâhib menâzilinden 'azîmet ederler. 'Alemlerin güşâde etmeyüp, hemân bölük ağaları ile Sanduklu Nâhiyesi'nden Kütahya'ya teveccühde. Mevâciblerin alanlardan bir ferd kalmayup, herkes "Kışlak yokdur" deyü Âsitâne'ye vilâyetlerine gitmeğin.

Vezîr Serdâr-ı ekrem Ferhâd Paşa Kütahya'da sahrâda konup, şehirde olan a'yân ü eşrâf[2] istikbâl eyleyüp, on gün oturak fermân olunmağın. Bölük halkı cem' olup, mevâciblerin taleb etdüklerinde, mevcûd olan neferâtları yoklayup, mevâcib almayanları başka defterlerin mühürleyüp, ahkâm-ı şerîf verüp, Âsitâne'ye icâzet fermân etmeğin ve bölük ağalarına dahi izin olup, Âsitâne'ye varup, kapu halkına 'ulûfelerin verüp, ba'dehû ehl-i Dîvân efendilerine ruhsat olup, ahkâm-ı şerîfler verilür. Ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası olan Gedüzlü 'Ali Ağa'ya ve Kâtib Tavîl[3] Mustafa Efendi'yi Muhassılü'l-Emvâl edüp, Aydın ve Menteşe sancaklarına ta'yîn edüp, müte'addid ahkâmlar tahrîr olunmağın.

Vezîr Serdâr Ferhâd Paşa, bölük ağalarına icâzet verdükden sonra, Kütahya'da üç gün karâr ederler. Ba'dehû Konya Vilâyeti'ne kışlağa teveccüh ederler. Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu Kütahya'da kalurlar; sancak-beylerine izin olup, livâlarına 'azîmet ederler. Ve bölük ağaları bir yerde[4] cem' olup icâzet temessüklerin[5] Âsitâne'ye, Sadr-ı a'zam Vezîr Dervîş Paşa'ya, sipâhî oğlanları **[V 225a]** çavuşlarından 'Ali Ağa'[y]ı gönderüp, fermân-ı şerîflerin recâ edüp, ba'dehû bölük ağaları Kütahya'dan Âsitâne'ye 'azîmet edüp, İznikmid'de karâr etdiler. Âsitâne-i sa'âdet'den habere muntazır oldular. Ve Defterdâr[6] 'Ali Efendi ve ehl-i Dîvân, defterler ile Bursa'da karâr ederler. Ba'dehû İznikmid'de cem' olurlar.

Ve Âsitâne'de Vezîr-i a'zam olan Dervîş Paşa[7], Dîvân-ı hümâyûn'da sefer tedârükünde idiler. Rumeli Eyâleti[8] Vezîr Dâvud Paşa'ya olur. Kendü tevâbi'i ile Vezîr Dâvud Paşa Sofya'da olmağın, Vezîr Murâd Paşa Belgırad'da Serdâr câniblerinden her gâh kapu kethudâları ile Üngürus ahvâllerin 'arz ederlerdi. Ve elçiler gelmek üzere olmağın, va'deleri üzere tevakkuf edüp, Belgırad'da her gâh sefer tedârüklerinde idiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli olan Vezîr Dâvud Paşa Sofya'da derneklerde; lâkin bin on beş târîhinde bedel fermân olunmağın, mîrî câniblerinden zu'amâ ve erbâb-ı tîmârlarun bedellerin cem' etmişler idi.

1 anda V : Kütahya'da E
2 şehirde ..... eşrâf V : Kütahya eşrâfları E
3 Tavîl E : — V
4 yerde E : yere V
5 temessüklerin V : temessükâtların E
6 Defterdâr V : defterdârı E
7 Dervîş Paşa V : — E
8 Eyâleti V : Eyâleti'ni

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Vezîr-i a'zam olan Dervîş Paşa sadrda[1] Dîvân ederlerdi .

Anadolu câniblerinden bölük halkı icâzet ile seferden 'avdet etmeğin, gürûh gürûh Üsküdar'a gelüp[2], hânlarda mütemekkin olurlar. Âsitâne'den fermân sâdır olur. Min-ba'd seferden[3] gelenlere izin vermezler. Ve kayıklara te'kîd olur; ehl-i seferi Âsitâne'ye geçürtmezler. İskelelere[4] çorbacılar ta'yîn olur. Bir ferdi koyuvermeyüp, Üsküdar'da ziyâde cem'iyyet ederler. Bölük çavuşları Âsitâne'ye dâhil oldukda, Vezîr-i a'zam Dervîş Paşa gazab ederler; gücile şefâ'at **[E 125a]** olur, halâs olurlar[5]. Tekrâr fermân sâdır olur, bölük ağalarına hıtâben: "Bölük halkı ile Aydın ve Saruhan livâlarında kışlayup, muhâfaza edesiz" deyü. Bölük çavuşların ulak ile İznikmid'de olan bölük ağalarına dâhil oldukda, ağalar ittifâk ile cem' olup, müşâvere olup[6], fermân mûcebince Aydın câniblerine gitmek tedbîrinde oldular; neferâtlardan[7] bir ferd yok. Vakt-i şitâ olmağın, ziyâde bârân u berf, **[V 225b]** rüzgâr bî-hadd, tevekkül üzere olup. Şıkk-ı Sânî Defterdârı[8] olan 'Ali Efendi Âsitâne'ye teveccüh edüp, Üsküdar'da defterler ile kâtibler ve mukâbeleciler[9] te'hîrde; Âsitâne'ye icâzet yok idi. Kapu-kulları[10], Yeniçeriler Kethudâsı ile olan yeniçeri cemâ'atlerine fermân sâdır olur, Bursa'da muhâfazaya kalurlar. Ve sâyir cebeci ve topcu Bursa'da kalmağın, bölük halkı Üsküdar'da guluvda, feryâd ü figânlarda olurlar[11].

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin kapu-kullarından haberleri 'arz olunur. Dâhi[12] icâzet ile seferden 'avdet etdükleri mesmû'-i şerîfleri oldukda, Vezîr-i a'zam olan Dervîş Paşa sefer ahvâlinde[13] tekâsül ve sû'-i tedbîr etdükleri, Devlet-i 'aliyye'ye ihâneti mukarrer bilünüp[14], gazab ederler; Has-bağçe'de katl olunur. Ba'dehû Vezîr Nakkâş Hasan Paşa'ya hatt-ı şerîf sâdır olur, Kāyim-makāmlığı ihsân ederler. Vezîr-i a'zamlığı Belgırad'da Serdâr Vezîr-i müdebbir Murâd Paşa hazretlerine sadaka

1 sadrda V : — E
2 gelüp V : gelürler E
3 seferden V : seferlerden E
4 İskelelere V : İskelelerde E
5 halâs olurlar E : — V
6 müşâvere olup V : müşâverede olurlar E
7 neferâtlardan V : neferâttan E
8 Defterdârı V : Defterdâr E
9 kâtibler ve mukâbeleciler V : mukâbeleciler ve kâtibler E
10 kulları V : kulu olan E
11 feryâd ..... olurlar E : — V
12 Dahi V : — E
13 ahvâlinde V : ahvâlinden E
14 bilünüp V : bilünür E

olunmağın*, hâtem-i şerîf[1], Kapucular Kethudâsı, kırk nefer bevvâbâ[n][2] ile fermân olur. Ba'dehû Bevvâbân Kethudâsı olan İskender Ağa Belgırad'a 'azîmet ederler. Ve fermân olur ki[3]: "Üsküdar'da hânlarda ve hânelerde konan asker[4] tâyifesine ruhsatdır; vilâyetinüze ve Âsitâne'ye nakl eylen" deyü. Herkes refâhiyet ile mevâciblerin alanlar eğlenmeyüp, Rumeli'nde sâkin olanlar 'azm edüp, giderler[5]. Ve 'ulûfe almayup, seferden gelenler Âsitâne'de hânlarda karâr ederler.

Ba'dehû[6] Kāyim-makām olan Hasan Paşa, Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda, sâyir vükelâ'-i Devlet ile[7] Celâlîler'ün tedârükünde olup, zu'afâ vü fukarâ vü re'âyânın[8] mesâlihlerine ve umûr-i memâlik ve nizâm-ı 'âleme tekayyüdde olurlar. Ve bölük ağalarına haber gönderüp, Âsitâne'ye da'vet fermân olur. Ve Şıkk-ı Sânî Defterdârı olan 'Ali Efendi'ye Erzurum Eyâleti'ni sadaka edüp, Baş-rûznâmeci olan[9] Mustafa Efendi'ye Şıkk-ı Sânî Defterdârlığı'nı ihsân ederler. Rûznâmçe hizmetini Küçük Rûznâmeci olan Ferrûh Kethudâ-zâde'ye [verüp], silsile[10] olur. Diğer 'Ali Efendi'ye Küçük Rûznâme hizmetin ihsân ederler. Ve mevâciblerin **[V 226a]** almayan sipâh halkının mevâciblerin [tevzî'i içün] Kāyim-makām Vezîr Hasan Paşa saraylarında Dîvân-hâne'sinde ağaları ve kâtibleri hâzır olur. Bir Nâzır[11] ta'yîn ederler. Serdâr Vezîr Ferhâd Paşa ile seferde olanlara mevâciblerin tevzî' edüp[12] ve Anadolu'da Ballukesri'de Muhâssılü'l-Emvâl olup, Anadolu Defterdârı 'Abdülbâkî Efendi yanında olan aklâm efendileri ile cem' etdükleri hazîne[y]i Âsitâne'ye dâhil edüp, ba'dehû Rumeli'nden Baş-defterdâr Vezîr Ahmed Paşa, muhâsebeciler ve mukāta'acılar ve tezkireciler ile bin yük akça hazîne cem' edüp, 'izz ü vekār ile Âsitâne'ye dâhil olurlar[13]. Sa'âdetlü Pâdişâhımızdan ri'âyetler ve hil'atler 'atâ olunur. Dîvân-ı hümâyûn'da sadrında karâr ederler[14].

Ve Alaca Mehmed Ağa'ya 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağalığı ta'yîn olundukda[15], kâtibleri Feridûn Efendi olur.

* Sadrâzam Dervîş Paşa meşveretten sonra 8 Şa'bân 1015'te katledilir. 10 Şa'bân 1015'te mühür Belgırad'daki Vezîr Murâd Paşa'ya gönderilir ve Nakkâş Hasan Paşa Kaymakam olur (Sâfî,II, vr.61a; *Fezleke,* I,282; Na'îmâ, I,452-453). Mühürün 8 şa'bânda (*Nuhbe,* s.232) veya 7 şa'bânda (*Ahvâl-i Celâliyân,* vr.4a) gönderildiğini bildiren rivâyetler de vardır.

1 şerîf V : + ile E
2 bevvâbâ[n] E : bevvâb V
3 ki V : — E
4 asker E : askeri V
5 giderler E : — V
6 Ba'dehû V : — E
7 ile V : + ahvâl-i memleketlerde olan E
8 fukarâ vü re'âyânın V : fukarânın ve re'âyâ der[d]-mendlere E
9 olan E : — V
10 silsile E : — V
11 Bir Nâzır V : Birer nâzırlar E
12 mevâciblerin tevzî' edüp V : mevâcibleri tevzî' olunmağın E
13 olurlar V : olur E
14 ederler E : eder V
15 olundukda V : oldukda E

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfde **[E 125b]** yeniçeriye[1] ve sipâhîlere ve sâyir kapu-kullarına recec mevâcibleri ihrâc olunup[2], Vezîr Kāyim-makām dîvânında tevzî' edüp.

Ba'dehû Bursa'dan 'arzlar gelür: "Kalender-oğlu ve[3] Sa'îd-i 'Arab eşkıyâları gelür" deyü diller giriftâr edüp, mahzarlar ile kadılardan âdemler[4] geldükde, müşâvere olur. Ba'dehû: "Bursa'ya Serdâr ve askerler ile muhâfaza olunmak mühimmdir" deyü Vezîr Mustafa Paşa'ya Celâlîler üzerine Serdâr olmasını ma'kūl görüp, fermân ederler[5].

Der-sefer-i Anadolu bâ-Serdâr Vezîr Mustafa Paşa; li-sene 1015[6]

Sene hamse 'aşere ve elf ramazân-ı şerîfinin on beşinde Vezîr[7] Mustafa Paşa'ya serdârlığı fermân etdükde, Anadolu Defterdârı 'Abdülbâkî Efendi me'mûr olunmağın ve mukāta'acılardan Bursa ve Cedîde-i Evvel[8] 'Ali Efendi, Rûznâmçe hizmeti ile Hızır Efendi ve Tezkire-i Mâliye 'Avnî Halîfe ve sâyir Mâliye kâtibleri ve Mukābele-i Süvârî Cûşî Efendi'yi halîfeleri ile ve La'lî Efendi Re'îsülküttâb ve Dîvân kâtibleri ve müteferrikadan ve[9] çavuşlardan ve altı bölük ağaları, kethudâları ve kâtibleri ve kapu halkı ve Samsoncu-başı ile yeniçerilerden ve Bursa'da Yeniçeri Kethudâsı[10] 'Osmân Ağa ile mukaddemâ me'mûr olan neferâtlar ve topcu ve cebeci ve top arabacılardan[11] **[V 226b]** ve yüz pâre[12] toplar ve cebehâne ve ordu-yı hümâyûn cem' olunmağın ve hazîne müstevfâ ta'yîn idi. Vezîr Serdâr Mustafa Paşa, katâr[13] u bârgîrlerin ve asker[14] tâyifesi ağırlıkların Üsküdar'a[15] nakl edüp[16], karadan Bursa'ya teveccüh ederlerdi. Ve Serdâr Vezîr Mustafa Paşa'ya[17] Tersâne'den baştarda ve kadırgalar ta'yîn olunmağın.

1 yeniçeriye V : yeniçerinin E
2 olunup V : edüp, bölük halkına E
3 ve V : — E
4 ile kadılardan âdemler V : kadılardan E
5 olmasını ..... ederler V : olması fermân olunmağın E
6 Der- ..... 1015 V : (.....) E
7 Vezîr V : + -i ekrem E
8 Evvel : ola EV
9 ve V : — E
10 Kethudâsı V : Kethudâ E
11 ve cebeci ..... arabacılardan V : cebeciyân ve top arabacılar E
12 pâre E : şâhî V
13 katâr V : + u esb E
14 asker E : askerî V
15 Üsküdar'a V : Üsküdar'dan E
16 edüp V : ederler E
17 Paşa'ya V : Paşa E

Mâh-ı ramazân-ı şerîfin yirmi dördünde Ahûr-kapusu'ndan[1] Serdâr Vezîr Mustafa Paşa, vüzerâ'-i 'izâmlar ile vedâ'laşup ve Mevlânâ Şeyhülislâm[2] ve 'ulemâ'-i kirâm ve meşâyihlerden himmet ve hayr[3] du'âlar ile Celâlî eşkıyâlarından dâd alınmak niyyetiyle Bursa'ya teveccüh ederler[4]. Baştardaya girüp, 'alem-i Pâdişâhîyi güşâde edüp, mehterân-ı 'alem[5] ile Bahr-ı sefîd'den Mudanya İskelesi'ne revâne olunmağın, me'mûr olan kapu halkı ve yeniçeriyân, gürûh ile Bursa'da hâzır oldular. Serdâr Vezîr Mustafa Paşa Mudanya'dan atlara[6] süvâr olup, alaylar ile Bursa'ya dâhil oldukda, a'yân-ı vilâyet istikbâl eyleyüp ve şehir halkı ve[7] re'âyâ bi'l-külliyye sahrâda[8] fevc fevc selâma durup, Bursa Kadısı ve müderrisîn ve 'ulemâ [vü] meşâyih ve e'imme vü eşrâf ol vâdîde saflarda ve hayr du'âlarda idiler. Ve yeniçeri alayı ve bölük halkı müsellah ve[9] cebe vü cevşenler ile alaylar oldukda, Vezîr Serdâr-ı ekrem Mustafa Paşa kafâsında 'alem[10] güşâde, tabl u nakkâre ile Bursa Şehri'nde sarayda[11] konup ve bölük ağalarına ve[12] Dîvân efendilerine ve yeniçeri ocaklarına hâneler tahliye olunmağın, herkes kışlak tedârükünde[13], lâkin bâr-hâneleri ve katârları[14] yanlarında hâzır. 'Aduv tarafların yoklayup, Kalender-oğlu ve Kara Sa'îd ve Tavîl ve gayriler bir cânibden baş gösterüp, bir hades olursa üzerlerine varılmak mukarrer idi. Lâkin haberleri nâ-ma'lûm olup[15], Vezîr Serdâr-ı ekrem Mustafa Paşa saraylarında kānûn üzere ikindü nevbeti döğülür idi. Umûr-i mu'azzama görülüp, tevakkufda **[E 126a]** oldular. Ve mahrûse-i Bursa'da muhâfaza ederlerdi. Ve kānûn üzere yeniçeri tâyifesine meydânları ve zahîreleri verilüp[16], mâh-ı şevvâlde bölük halkına, ağaları kapusunda müstehakk oldukları mevâcibleri verilüp[17], te'kîd olunmağın, **[V 227a]** mevâciblerin alanlar Bursa'da kışlayup, vilâyetlerine gitmeyüp, herkes hâzır [u] âmâde idiler[18]. Ve Yeniçeri Kethudâsı olan[19] 'Osmân Kethudâ[20] ve Samsoncu-başı ve cemî'i ocak zâbitleri ve yeniçeriler de odaları ile kışlada[21] hâzırlar idiler.

1 Ahûr-kapusu'ndan V : Bâb-ı Ahûr'dan E
2 İslâm V : İslâm'dan E
3 kirâm ..... hayr V : kirâmlardan ve meşâyihlerün himmetleri ile ve hayr u E
4 ederler V : etdiler E
5 edüp, mehterân-ı 'alem V : ederler. 'Alem mehterleri ile E
6 atlara V : esblere E
7 ve E : — V
8 sahrâda V : sahrâya saflar olup, izdihâm-ı ahâlî E
9 ve E : — V
10 kafâsında 'alem V : 'alem kafâsında E
11 sarayda V : saraylarda E
12 ve V : + erbâb-ı E
13 tedârükünde V : tedârüklerinde E
14 bâr-hâneleri ve katârları V : bâr-hânelerin ve katârların E
15 olup V : idi E
16 verilüp V : verilür idi. Ve E
17 verilüp V : + ve E
18 idiler V : + Ve yeniçeriler de odaları ile kışlarlardı E
19 olan E : — V
20 Kethudâ E : Ağa V
21 ve ..... kışlada V : — E

Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu Kütahya'da dernek edüp ve Mîr-i mîrân-ı Karaman Vilâyet-i Konya'da cem'iyyet üzere ve sâyir mîr-i mîrânlar da eyâletlerinde ve[1] mîrlivâları ile tedârükde idiler. Ve kış faslı[2] dernek edüp, 'aduv tarafların gözedüp, eşirrânın zulmlerin mümkin oldukça def' ederlerdi[3].

Vezîr Serdâr Mustafa Paşa ve Defterdâr 'Abdülbâkî Efendi, aklâm efendileri ile hazîne tahsîlinde ve kapu-kullarına mevâciblerin tevzî' edüp, Âsitâne tarafından imdâd olurdu. Kāyim-makām Vezîr Hasan Paşa ve Defterdâr Kāyim-makāmı Lonka-zâde Mustafa Efendi, mukaddemâ bölük halkının kusûr mevâciblerin ve gulâmiyyelerin, Vezîr Kāyim-makām Hasan Paşa sarayında mevcûd olan sipâhîlere[4] kendü tevzî' edüp, ba'dehû Bursa'ya fermân etdiler. Ve Bursa'da rûz [u] şeb muhâfaza idi. Celâlî üzerine gitmeği mukarrer etdiler. Lâkin: "Kalender-oğlu ve Kara Sa'îd Lubad üzere gelürler" deyü haber alındukda, men' u te'hîr olunur[5]. "Kara Sa'îd ve Kalender-oğlu Karahisâr-ı sâhib'de ve etrâflarında kışlarlar[6], Bursa'ya gelürler[7]" deyü haber alınur[8]. Ve asâkir-i İslâm gāfil değil[9] idiler ve Kütahya'ya akın ederler. Ve Mağnisa'ya ve nevâhîlerine zorbaları şebihûn etdüğü bilinüp, feryâdcılar gelüp, imdâd taleb olunmağın, Mîr-i mîrân-ı Anadolu'ya fermân sâdır olur[10]. Ilgar ile zorbaları[11] men' ederler. Ve Kara Sa'îd eşkıyâlarından diller giriftâr ederler. Ve Bursa'ya Celâlîler'den alınan dilleri [ve][12] başları getürüp, Serdâr Vezîr Mustafa Paşa söyledüp, harca sürüp, ba'dehû Ballukesri'ye ve Bergama ahâlîlerinden feryâdcılar gelüp: "Kara Sa'îd ve Kalender-oğlu eşkıyâlarından üzerimize gelüp[13], rûz [u] şeb harb ü kıtâl mukarrer" [deyüp] imdâd taleb ederler[14].

Ve kış evâsıtında Vezîr Mustafa Paşa hazretleri müşâvere fermân edüp: "Elbetde hâzır [u] âmâde olun. Mihalic üzerine **[V 227b]** 'azîmet olunsun. İhtimâldir ki Lubad'a gelürler, köprü[y]ü zabt ederler. Ba'dehû Bursa'yadır[15] habîslerün tedbîri. İmdi **[E 126b]** çadırlar Ok-meydânı'na çıksun" deyü fermân olundukda, ocak halkı ve kapu-kulları câniblerinden cevâb olur kim: "Bursa'[y]ı bırağup 'azîmet etmek münâsib değildir. İhtimâldir ki, hîleye sâlik[16] olup, Celâlîler bi'l-ittifâk Bursa'ya ılgar edeler. Sonra nedâmet çekilür"

1 ve E : — V
2 faslı V : şitâlarda E
3 mümkin ..... ederlerdi V : def' ederlerdi, mümkin olduğu üzere E
4 sipâhîlere V : sipâhiyâna E
5 olunur V : + ve E
6 kışlarlar V : + ve E
7 gelürler E : gelürlerdi V
8 alınur V : alınurdu E
9 değil V : değiller E
10 sâdır olur V : olunmağın E
11 zorbaları V : zorbaların E
12 Celâlîler'den alınan dilleri E : giriftâr olan Celâlîler'i ve V
13 Kara ..... gelüp E : — V
14 imdâd taleb ederler E : Kara Sa'îd ve Kalender-oğlu eşkıyâlarından V
15 Bursa'yadır V : Bursa'dır E
16 sâlik V : sâlikler E

deyü cevâb ederler. "Bâkî emr ü fermân Sultânımındır" deyüp, fâriğ oldular, Bursa'da karâr etdiler. Ve Âsitâne-i sa'âdet'e Celâlîler ahvâllerin 'arz edüp, sefer tedârükün taleb ederlerdi. Ve Lubad Köprüsü'ne muhâfazaya[1] askerler gönderüp, muhâfaza ederlerdi[2].

Ve evvel-bahârda Kara Sa'îd ve Kalender-oğlu eşkıyâları[3], Bolavadin[4] ve Çay'da orduları ile göçüp, ol sahrâlarda dernek ederler ve atların çayırladurlar[dı][5]. Anadolu Mîr-i mîrânı olan Ahmed Paşa'nın âdemleri ile diller Bursa'ya dâhil oldukda, Serdâr Mustafa Paşa'nın ma'lûmları olup, ba'dehû Âsitâne'ye kapu-kullarının defterlerin beyâz edüp, mevâcib alanları mevcûdu 'ale'l-'acele Fakîr ile gönderdiler. Baş-defterdâr olan Vezîr Ahmed Paşa'ya teslîm etmeğin, hâlâ Süvârî Mukābelecisi olan Ebûbekir Efendi'ye tenbîh olunup, mukābele fermân etdiler ve imdâd-ı hazîne taleb etdiler.

Ve mukaddemâ sene hamse 'aşere ve elf[6] şa'bânü'l-mu'azzamda, evâhırında[7] Sadr-ı a'zam olan Murâd Paşa'ya hâtem-i şerîf, Kapucular Kethudâsı olan İskender Ağa, fermân ile ve[8] ta'yîn olunan Dergâh-ı 'âlî bevvâbları ile ılgar edüp[9], Belgırad'a dâhil olurlar. Ta'zîm ü tekrîm ile Belgırad'dan Sadr-ı a'zam Kethudâsı ve ağaları istikbâl ederler. Ve sürûr birle Belgırad Kal'ası'ndan şenlikler olur. Ve cemî'i a'yân ol meclisde hâzır olup, Sadr-ı a'zam hazretleri piyâde, Dîvân-ı hümâyûn'da hâtem-i şerîfi i'zâz [ü] ikrâm ile kabûl edüp, ba'dehû i'zâz ile[10] cemî'i a'yân-ı Devlet "Mübârek bâd" deyü hâk-i pâylarına yüz sürüp, tehniye ederlerdi[11]. Ve kānûn üzere ehl-i menâsıblara ri'âyetler olundukda, [V **228a**] Kapucular Kethudâsı'na hil'atler ve ihsânlar ve serhadlerde olan ağalara ve Mîr-i mîrân-ı Budun 'Ali Paşa'ya hil'atler ile nâme gönderüp ve Budun muhâfazasında olan kapu-kullarına ve yeniçeri nevbetcilerine mevâcibleri ve sâyir levâzımları[12] görülüp.

Ve Nemçe Kıralı'nın elçileri ve 'ahid-nâmeleri ve hazîneleri Budun Eyâleti'ne dâhil olduğun, ba'dehû Belgırad'a dâhil oldukda, tedârükleri görülür. Vezîr Gürcü Mehmed Paşa'ya fermân olur. Hezargırad'dan Belgırad'a tebdîl olur. Cemî'i serhadler üzerine[13] Serdâr nasb olunup[14], Belgırad muhâfazasında kalurlar. Ve Defterdâr Kāyim-makāmı **[E 127a]** Mehmed

1 Köprüsü'ne muhâfazaya V : Köprüsü muhâfazasına E
2 muhâfaza ederlerdi E : — V
3 eşkıyâları V : + ile E
4 Bolavadin : Polavadin EV
5 çayırladurlar[dı] V : çayırladup E
6 elf V : elfde E
7 mu'azzamda, evâhırında ["evâhırında" kelimesi sonradan ilâve edilmiş gibi görünüyor] E : mu'azzammda V
8 ve E : — V
9 edüp V : ile E
10 i'zâz ile V : — E
11 tehniye ederlerdi E : — V
12 mevâcibleri ..... levâzımları V : mevâciblerin ve sâyirlerin E
13 üzerine V : üzerlerine E
14 olunup V : olunur ve E

Efendi kalur ve aklâm efendilerinden ta'yîn olunmağın. Ve kapu-kullarından serhadlerde nevbetci kalanlarun defterlerin alıkorlar ve hazînelerin ta'yîn ederler. Ve Belgırad'da[1] kapu-kullarından kalup[2] ve Zağarcı-başı Mustafa Ağa[3] Âsitâne'ye me'mûr olup[4], mukaddem gitmiş[5] idi. Ve Silâhdâr Kethudâlığı[6] Ahmed Kethudâ'ya olup ve Segbân-başı neferâtları ile[7] Âsitâne'ye fermân olur. Ve Mevlânâ Çeşmî Efendi'yi Ordu-yı hümâyûn Kadısı ederler ve Mevlânâ Vildân-zâde'[y]i ve Re'îsülküttâb Mecid Efendi'yi telhîs ederler[8]. Ve Rumeli Eyâleti'ni tekrâr Hasan Paşa'ya mukarrer edüp[9], Sofya'da dernek fermân ederler. Ve Âsitâne'ye telhîsler gönderüp, Üngürus seferleri ber-taraf olduğun 'arz ederler.

Ve Âsitâne'de Baş-defterdâr Ahmed Paşa, cemî'i levâzımâtların görüp, hâlâ Ca'fer Paşa sarayların Sadr-ı a'zam hazretlerine alıverüp ve Sefer Ağa'[y]ı Kapu Kethudâsı nasb ederler[10].

Ve Âsitâne'de olan Kāyim-makām Vezîr Hasan Paşa, sefer-i hümâyûn tedârüklerin görüp ve Top-hâne'de yüz elli kıt'a şâhî darbuzan dökdürüp ve cebehâne levâzımların[11] fermân üzere hâzır etdürüp. Ve Zağarcı-başı Âsitâne'de Yeniçeri Kethudâsı olup ve[12] Zağarcı-başılık Mehmed Ağa'ya olup, sâyiri dâhi[13] silsile olur. Ba'dehû ocakda olan yeniçerilere tenbîh olunmağın, Ok-meydânı'nda Ta'lîm-hâne'de tüfeng atılup, nişân uranlara ri'âyet mukarrer. Ve[14] Yeniçeri Ağası olan Hüseyn Ağa'ya fermân olunmağın[15], haftada iki gün[16] meydâna varup, oda-başılar **[V 228b]** neferlerin cem' edüp, tüfeng ta'lîm[i] etdürürlerdi . Ve Rumeli'ye ve[17] dahi Anadolu'ya gedüklüler gönderüp, yeniçerileri Âsitâne'ye sürerlerdi[18].

Vezîr-i a'zam olan Murâd Paşa'ya hatt-ı şerîf sâdır olup, Âsitâne'ye da'vet olunmağın[19], sene bin on altı saferinde Belgırad'dan Sadr-ı a'zam[20] Murâd Paşa, Âsitâne'ye teveccüh etmeleri mukarrer oldukda, Belgırad'da sefer-i hümâyûn mühimmâtların bi'l-külliyye te'kîd ederler. Top yuvalakların ve

1 Belgırad'da V : + dahi E
2 kalup V : kalur E
3 Ağa V : + 'ya E
4 olup V : olur E
5 gitmiş V : gitmişler E
6 Kethudâlığı V : Kethudâlığı'n E
7 ile V : — E
8 ve Mevlânâ ..... ederler E : — V
9 edüp V : olur E
10 ederler V : edüp E
11 levâzımların V : levâzımâtların E
12 ve E : — V
13 dahi V : — E
14 mukarrer. Ve V : mukarrerdir E
15 Ağa'ya fermân olunmağın E : Ağa V
16 gün V : + Yeniçeri Ağası E
17 Rumeli'ye ve V : Rumeli'ne E
18 sürerlerdi E : gönderirlerdi V
19 olunmağın V : + ve E
20 Sadr-ı a'zam V : + olan E

cebehâne mühimmâtların hâzır etdürdüp[1], mekârî arabaları ile ve Nehr-i Tuna gemileri ile ve şaykalar ile İsakçı'ya nakl olunur. Ba'dehû karamürsellere nakl olunup, Âsitâne'ye dâhil olmağın[2]. Ve Belgırad'da Sadr-ı a'zam hazretleri 'adâlet edüp, fukarâ vü re'âyâya[3] terahhum ederlerdi. Vezîr Gürcü Mehmed Paşa'ya serhad ahvâllerin ve mîr-i mîrânları ve mîrlivâları[4] ve ağaları sipâriş etdiler. Ba'dehû i'zâz [ü] ikrâm ile Belgırad'dan Sadr-ı a'zam hazretlerin göndere gidüp, hayr[5] du'âlar ile 'avdet etdiler. Ve Firenkler'i, beyleri[6] ile Âsitâne'ye fermân etdiler: "Elçi ile gelüp, 'acele etmesünler. Belgırad'da olan cebehâne[y]i mahzenlerde[7] hıfz etdürüp, ba'dehû 'azm edeler" deyü fermân olunmağın. Vezîr-i a'zam Murâd Paşa, mâh-ı rebî'ulevvelde, menâzil ü[8] merâhil kat' ederek, **[E 127b]**[9] Âsitâne'ye nüzûl etdükde*, alaylar fermân olunmağın, cemî' vüzerâlar ve 'ulemâ'-i kirâm[10] ve sâdât ve meşâyih[11] ve Yeniçeri Ağası ve yeniçeri[12] ocağı 'umûmen ve gılmân-ı 'acemiyân ve cebeciyân ve topcıyân ve arabacıyân-ı top[13] ve Tersâne halkı ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve defterdârlar ve Tevkî'î Paşa ve ehl-i Dîvân ve müteferrika ve çaşnigîr ve çavuşân ve ehl-i hıref tâyifesi istikbâle çıkup, bâb-ı Edirne'den i'zâz [ü] ikrâmlar ile saraylarına dâhil etdiler. Ve mâh-ı rebî'ulevvelin dördüncü günü Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda karâr ederler[14]. Vezîr-i a'zam Murâd Paşa, Vezîr Hasan Paşa, Vezîr Hızır Paşa, Vezîr Dâvud Paşa, Vezîr Mustafa Paşa, Vezîr Ahmed Paşa Kapudân, Vezîr Baş-defterdâr Ahmed Paşa ve Tevkî'î Paşa ve 'Abdülbâkî Efendi Defterdâr-ı Anadolu ve Mustafa Efendi Defterdâr ve Ferrûh Kethudâ-zâde Rûznâmçe-i Evvel ve 'Ali Efendi Rûznâmçe-i Sânî ve Mecid Efendi Re'îsülküttâb ve Yeniçeri Ağası olan[15] Hüseyn Ağa **[V 229a]** ve diğer[16] Hüseyn Ağa Segbân-başı ve[17] Kethudâ-i Yeniçeriyân Mustafa Ağa[18] ve sâyir erbâb-ı Dîvân cem' olup, mesnedlerinde karâr ederler ve Defter Emîni Mü'ezzin-zâde.

1 etdürdüp E : etdürüp V
2 olmağın V : olunmağın E
3 edüp ..... re'âyâya V : ederlerdi, fakîr ü re'âyâlara E
4 mîrlivâları E : mîrlivâ V
5 hayr V : + u E
6 beyleri V : beyler E
7 mahzenlerdi E : mahzenlere V
8 menâzil ü V : — E
9 ederek V : + [E 127b] Vezîr-i a'zam olan Murâd Paşa menâzil ü merâhil kat' ederek E
* Sadrâzam Murâd Paşa, vâki olan davet gereğince 1016 muharreminin evâhırında İstanbul'a dâhil olmuştur (*Fezleke*, I,289; Na'îmâ, II,2). *Nuhbe* (s.234), Murâd Paşa'mn İstanbul'a gelişi için 1015 şevvâlinin evâsıtını, *Ahvâl-i Celâliyân* ise (vr.4b) 19 Muharrem 1016 pazartesi gününü göstermektedir.
10 vüzerâlar ..... kirâm V : vezîrler ve 'ulemâ'-i kirâmlar E
11 meşâyih V : meşâyihler E
12 yeniçeri V : yeniçeriler E
13 ve arabacıyân-ı top E : — V
14 Ve mâh-ı ..... ederler E : — V
15 olan E : — V
16 diğer V : — E
17 ve V : + Mustafa E
18 Mustafa Ağa V : — E

İbtidâ gün[1] 'arz fermân olundukda, kānûn-i kadîm mûcebince Yeniçeri Ağası 'arz-ı hümâyûnda teşrîf ederler. Ba'dehû kadı'askerlerden Mevlânâ Es'ad Efendi ve Kemâl Efendi, Harem-i hümâyûn'a 'arza girdüklerinden sonra, Çavuş-başı olan Çoban künyeti[2] Süleymân Ağa ile Kapucular Kethudâsı İskender Ağa, sîm 'asâ ile Sadr-ı a'zam hazretlerinin önlerinde ta'zîm [ü] tekrîm ile Harem-i muhterem'de sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, iltifâtlar olup[3], müte'addid hil'atler ihsân olunmağın ve telhîsler kırâ'at olundukdan sonra, kā'ide üzere 'arz-ı hümâyûndan rucû' ederler. Ba'dehû mesâlihler görülür. Cemî'i vüzerâ'-i[4] 'izâm tehniye edüp, Dîvân-ı hümâyûn'dan saraylarına teşrîf etdüklerinde, Şeyhülislâm Mevlânâ Mehmed Efendi hazretleri, Vezîr-i a'zam Murâd Paşa'ya geldüklerinde, Çavuş-başı, Dergâh-ı 'âlî çavuşları ile i'zâz [ü] ikrâm birle[5] önlerince götürüp, Sâhib-i devlet hazretleri[6] istikbâl ederler. Dâhi[7] sefer-i hümâyûna müte'allık ahvâlleri müşâvere ederler.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinden Mîrahûr-başı olan Ca'fer Ağa, iki 'aşkar esb, mücevher eğerlü ve rahtlu[8] getürüp ve hatt-ı şerîf irsâl olunur. Anadolu câniblerinde olan Celâlîler üzerine sefer fermân olunmağın, ber-mûceb-i fermân-ı 'âlî tedârükde oldular. Anadolu'da olan mîr-i mîrânlara te'kîdler oldukda, ba'dehû Yeniçeri Ağalığı Çakırcı-başı-yı sâbık Halîl Ağa'ya sadaka olunmağın. Ve Hüseyn Ağa'ya Anadolu Eyâleti ihsân olunup[9], tenbîh ü fermân olunur: "Kütahya'da **[E 128a]** dernek edüp, mîrlivâlar ve alay-beyleri[10] ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârlarınuz ile Bolavadin menâzilinde, alaylarınuz ile hâzır bulunup, gafletden ihtirâz edesiz" deyü fermân aderler. Ve Mîr-i mîrân-ı Karaman Mehmed Paşa'ya ihsân olunmağın ve Mîr-i mîrân-ı Sivas 'Osmân Paşa'da ve Erzurum Hasan Paşa'da ve Diyârbekir Vezîr Nasûh Paşa'da ve te'kîd **[V 229b]** olunmağın: "Bağdâd'da olan hâyin Uzun-oğlu'ndan dâd alup ve Ekrâd hâkimleri[11] ile imtizâc edüp, etrâflarında[ki] eşkıyâlara gûş-mâl edesiz" deyü[12] emr olunur. Ve Şâm Vâlîsi Cıgal-zâde Vezîr Mahmûd Paşa'da iken, Âsitâne-i sa'âdet'den Kilârcı-başı olan Mehmed Paşa'ya sadaka olunur. Ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş Zülfikâr Paşa'da ve Van Mehmed Paşa'da ve Mîr-i mîrân-ı Kıbrıs Lonka-zâde Mustafa Paşa'ya ihsân olundukda, Şıkk-ı Sânî Defterdârlığı Mehmed Efendi'ye ihsân olunur.

1 ve ..... gün E : Ve mâh-ı rebî'ulûlânın dördüncü günü, Vezîr-i a'zam Murâd Paşa, Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda karâr ederler V
2 olan Çoban künyeti E : — V
3 olup V : olur E
4 Cemî'i vüzerâ'-i V : Cemî' vükelâ'-i (اوكلاء) E
5 ikrâm birle V : ikrâmlar E
6 hazretleri V : — E
7 ederler. Dahi E : edüp V
8 eğerlü ve rahtlu V : eğer ve raht E
9 olunup V : olundukda E
10 beyleri V : + ile E
11 hâkimleri V : hükûmîler E
12 deyü V : — E

Ve mezbûrân mîr-i mîrânlara ahkâm-ı şerîfler gönderüp, sefer-i hümâyûna me'mûr ederler.

Vezîr-i a'zam rûz [u] şeb sefer tedârükünde oldular. Ve Bursa'da olan bölük ağaları ve Serdâr Vezîr Mustafa Paşa Âsitâne'ye gelüp, bölük ağalarına tebeddülât olur[1]. Sipâhî Oğlanları Ağalığı[2], Mustafa Ağa'ya mukarrer olur ve Silâhdârlar[3] Ağalığı, Yûsuf Ağa'ya ihsân olur. Ve Bekir Ağa'ya 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağalığı olup[4] ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr'a Müstedâm Ağa[5] ve Gurebâ'-i Yemîn'e Kayış Mehmed Ağa olur. Ve Gurebâ'-i Yesâr bölüğü<ne> İmâmzâde Mehmed Ağa'ya ihsân olur. Ve Sipâhiyân Kethudâlığı, İbrâhîm Kethudâ'ya ve Silâhdâr Kethudâsı Ahmed Kethudâ ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn'e Yûsuf Kethudâ ve Yesâr'da Mustafa Kethudâ ve Gurebâ'-i Yemîn Kethudâsı Mahmûd Ağa'ya ve Gurebâ'-i Yesâr'da Korkud Kethudâ ve kâtiblerden[6] 'Ömer Efendi, Sipâhiyân'a Kâtib olup[7] ve Rıdvân Efendi Silâhdâr'da ve Ramazân Efendi 'Ulûfeciyân-ı Yemîn'de ve Kadrî Efendi Yesâr'da ve Mustafa Efendi Gurebâ'-i Yemîn Kâtibi ve 'Ali Efendi Gurebâ'-i Yesâr'da ve cây-ı kethudâlar, 'Ali ve 'Abdullâh kethudâlar olup, fi'l-cümlesi[8] sefere me'mûrlar idiler. Ve Yeniçeri Ağası olan Halîl Ağa ve Kethudâ Bey ve Zağarcı-başı ve Samsoncu-başı ve ocak ağalarından ve zâbitlerden ve yeniçeriler[9] sefer-i hümâyûna me'mûr olup ve kânûn üzere seyis-hâne[10] akçaları mîrîden verilüp ve saka beygirleri[11] ve meşkleri ve sâyir levâzımâtları görülüp.

Ve donanma-yı hümâyûna me'mûr olan yeniçeriler[12] ve cebeciler ve topcuları ta'yîn edüp, Vezîr Kapudân Hâfız Ahmed Paşa Tersâne'de baştarda ve kadırgalar ve kalyeteler fermân üzere Bahr-ı sefîd'e hâzır olup, **[V 230a]** sene sitte 'aşere ve[13] elf rebî'ulevvelinin yirmi birinde Beşiktaş İskelesi'ne şenlikler ile lengerlerin bırağup, üç gün eğlenürler[14], ba'dehû Yedi-kulle'ye teveccüh etdiler.

Vezîr-i a'zam hazretleri fermân etdiler. Ordu-yı[15] hümâyûn cem'ine mübâşeret etmeğin ve Nüzül Emîni ta'yîn olunmağın, **[E 128b]** Anadolu eyâletlerinde vâki' kadılıklara sürsat cem'ine ahkâmlar tahrîr olup, vilâyetlere

1 bölük ..... olur V : tebeddülât bölük ağalarına E
2 Ağalığı V : Ağası E
3 Silâhdârlar E : Silâhdâr V
4 olup V : mukarrer olur E
5 Ağa V : Ağa'ya ihsân ederler E
6 kâtiblerden V : kâtiblerde E
7 Sipâhiyân'a Kâtib olup V : Sipâhiyân E
8 ve cây-ı ..... fi'l-cümlesi E : fi'l-cümle V
9 yeniçeriler V : yeniçeri E
10 seyis-hâne V : sey[is]-hâne E
11 verilüp ..... beygirleri V : verilür. Ve sakaların ve sakalar E
12 yeniçeriler V : yeniçeri E
13 ve V : — E
14 eğlenürler V : eğlenüp E
15 Ordu-yı E : — V

perâkende etdiler. Ve Âsitâne-i sa'âdet'de[1] mândeleri defter etdiler[2]. Vezîr Mustafa Paşa'ya Kāyim-makāmlığı telhîs etdükde[3]*, Vezîr Baş-defterdâr Ahmed Paşa'ya Muhassıllık fermân edüp, Rumeli'ne hazîne cem'ine ve mehâyif[4] hizmetine me'mûr olup ve aklâm efendilerindan[5] Cizye Muhâsebecisi ve Mevkūfât ve mukāta'acılardan ve Rûznâmçe ve Dâvud Efendi Tezkire-i Evvel ve halîfelerden me'mûr etdiler. Ve Sâlih Halîfe Mukābele-i Süvârî ve gayriler ta'yîn idi[6]. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli livâlarından on dört sancak-beyi, zu'amâları ve ehl-i tîmârları Anadolu seferine me'mûr idi. Ve gayrileri Rumeli'nde muhâfazaya fermân etdiler. Ve Âsitâne-i sa'âdet'de, Segbân-başı zâbit kalurlar[7]. Ve Defterdâr Mehmed Efendi, Şıkk-ı Sânî, mânde Kāyim-makām kalup ve Mânde Ağası kalup, Vezîr-i a'zam Murâd Paşa fermân ile[8] sefer mühimmâtların görüp[9].

Ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinden[10], Sadr-ı a'zam Murâd Paşa'ya fermân-ı şerîfleri olur : "Bir ihtiyâr, umûr-dîde, şark [u] garb seferlerinde ve[11] niçe gazâlarda hizmetlerde bulunmuş vezîrimsin. Sana i'timâdım vardır ve hayr du'âm senünledir. İmdi kullarım ile Anadolu memâliklerinde peydâ olan Celâlîler'ün ve eşkıyâlarun haklarından gelüp, fakîr ü re'âyâyı istihlâs edüp, memâliklerde olan eşirrâlarun ve hod-bîn zâlimînin ve 'aduvlarun[12] bi'l-külliyye haklarından gelüp[13], ref' edüp, başlarını kat' edüp, memâlikleri âbâdân edüp, 'adl üzere Müslümânları halâs etdükden sonra, Canpulâd-oğlu'nun ve Kalender-oğlu ve Tavîl ve Kara Sa'îd nâm şakînin mazarratların ref' edüp[14], 'aduvları zinde giriftâr edüp, kayd [ü] bend ile Âsitâne-i sa'âdet'ime gönderüp, eşedd-i[15] hakāretler ile cezâları verile. Vilâyet-i Anadolu'yu ma'mûr[16] **[V 230b]** etdükden sonra, kullarım ile kadîmî düşmanımız alan revâfız Şâh-ı bed-me'âş üzerine me'mûr olmuşsun. Ecdâd-ı 'izâmım feth etdükleri memâlikleri darb-ı tîğ ile feth edüp ve niçe kal'aların, vilâyetlerin tasarrufa getüresin. Ba'dehû feth ü[17] fütûhât ile gelesiz. Ve kışlak

1 Âsitâne-i sa'âdet'de E : — V
2 etdiler E : edüp V
3 Kāyim-makāmlığı telhîs etdükde V : Kāyim-makāmlık telhîs (تخلص) etdüğünde E
* Vezîr-i a'zam Murâd Paşa Üsküdar'a geçtiğinde Kaymakamlığa, Bursa muhâfazasında olan Vezîr Mustafa Paşa tayin edilmiştir. Mustafa Paşa 2 gün içinde İstanbul'a gelip, II. vezîrlikle mesnedinde karâr etmiştir (*Nuhbe,* s.236; *Fezleke,* I,292; Na'îmâ, II,8).
4 mehâyif E : muhâlif V
5 efendilerinden V : efendilerden E
6 Ve Sâlih ..... idi E : — V
7 kalurlar V : kalur E
8 Mânde ..... ile E : — V
9 görüp E : + Mânde Ağası kalurlar V
10 hazretlerinden V : hazretleri E
11 ve V : — E
12 'aduvların V : 'aduvları E
13 haklarından gelüp V : — E
14 şakînin ..... edüp V : — E
15 eşedd-i V : eşedd ü E
16 ma'mûr E : mağmûr (مغمور) V
17 feth ü E : feth V

zemânları geldükde, iktizâ etdüğü vilâyetde kışlayup, rûz-i kāsımdan mukaddem kışladup, kullarumu şiddetlere dalatmayup, vakti ile sefer edesiz" deyü[1] te'kîd olunmağın. Ve serdârlık hil'atlerin ve murassa' sorguç ve kılıc ihsân olunur. Vezîr-i a'zam Murâd Paşa, taht-ı şerîflerine yüz sürüp, i'zâz [ü] ikrâmiyle selâmlayup, 'avdet ederler.

Ba'dehû mâh-ı mezbûrun yirminci günü[2] tuğların dikūp ve Cebe-hâne önünde hayr[3] du'âlar ile tuğlar dikilür. Ve Yeniçeri Ağası kapusunda dahi[4] tuğlar dikilüp[5] ve altı bölük ağası kapularında kezâlik[6] tuğlar dikilür.

Ve Sefer-i hümâyûn Defterdârı, Anadolu Defterdârı olan 'Abdülbâkî Efendi'yi ta'yîn ederler. Ve Re'îsülküttâb Mecid Efendi ve Defter-hâne 'umûmen me'mûr olur. Ve[7] Defter Emîni Mü'ezzin-zâde ve Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden [ve] **[E 129a]** gedüklü kâtiblerden mâ'adâsı sefer-i hümâyûna ta'yîn olur. Ve Defter-hâne kâtibleri ve Mâliye kâtibleri ve Rûznâmce-i[8] Sânî 'Ali Efendi ve Süvârî Mukābelecisi Ebûbekir Efendi ve Piyâde Mukābelecisi Mehmed Efendi ve halîfeleri ve Hızır Efendi Mevkūfâtî ve 'Avnî Halîfe Tezkireci-i Mâliye ve vezzânlardan ve mehterân-ı hayme ve 'alemdârlar ve 'alem mehterleri[9] kifâyet mikdârı ta'yîn idi. Ve Sergi Emîni ve Servanlar Kethudâsı[10] ve servanlar ve Ser-nefer ve Istabl-ı 'âmire'den ve etıbbâlardan ve cerrâhlardan ve kehhâllerden ve ehl-i hırefden kifâyet mikdârı[11] defter olup, hâzır oldular. Ve yüz elli 'aded şâhî ve miyâne darbuzanlar ve[12] dört 'aded kolonborina ve cebehâne kâmil hâzır idi. Ve top arabalarına atlar ve şütür-i mâde vü ner yedi yüz katâr ve ganem re's otuz bin. Koyun Emîni ve Nüzül Emîni kâtibleri ta'yîn idi[13].

Ve sene sitte 'aşere ve elf târîhinde vâki' olan seferlerden Canpulâdoğlu ve Celâlîler seferleridir ki zikr olunur

[V 231a] Ve mâh-ı rebî'ulevvelin evâsıtında, Serdâr Vezîr-i a'zam Murâd Paşa'ya hatt-ı şerîf sâdır olup: "'Ale'l-'acele otaklar ve bârgâh [u]

1 deyü V : — E
2 günü V : eyyâmı E
3 hayr V : + u E
4 dahi V : — E
5 dikilüp V : dikilür E
6 ağası ..... kezâlik V : ağaları kapusunda E
7 Ve V : — E
8 Rûznâmce-i E : Rûznâmce'de V
9 ve 'alemdârlar ve 'alem mehterleri E : mehterân-ı 'alemlerden V
10 Kethudâsı V : kethudâları E
11 mikdârı V : kadar E
12 ve V : — E
13 idi V : + Ve otaklar hâzır oldukda kā'ide üzere (Burada başlık için 4-5 satırlık bir yer boş bırakılmıştır) E

haymelerinüzü Üsküdar'a nakl eyleyesiz" deyü[1] fermân olunmağın. Vakt-i eymen evkâtda rûz-i pençşenbihde çadırlar alay birle Üsküdar'da Sahrây-ı Hâydar-paşa Vâdîsi'nde kurulup*, Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve bölük ağaları ve yeniçeri zâbitleri ve Sâhib-i sa'âdet Kethudâsı 'Ömer Ağa ve meşâyihlerden ve[2] dervîşândan cem' olup, mezbûr çayırda hayr[3] du'âlar ile kurbânlar zebh olunup[4], fukarâya tevzî' olunmağın. Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerinin otakları ve cevâniblerinde ağalarının çadırları ve Defterdâr Efendi'nin ve Re'îsülküttâb[5] Efendi'nin ve Tevkî'î Mâlik Paşa ve sefer-i hümâyûna me'mûr olanlarun hayme vü otakları ve Yeniçeri Ağası'nın ve yeniçerilerün odaları, çadırlar kurulup ve bölük ağalarının ve Cebeci-başı İbrâhîm Ağa ve Topcu-başı Ahmed Ağa ve Top Arabacı-başı Sâlih Ağa'nın kā'idelerince çadırları kurulup ve cebehâne ve şâhî darbuzanlar bi'l-külliyye nakl olunmağın ve cemî'i ağırlıklar ve develer ve katârlar[6] Üsküdar'a geçüp, hâzır oldukda, ordu-yı hümâyûnda bir mübârek vakitde alaylar[7] ve esnâf tâyifesi kā'idelerince şenlikler ile, bölük bölük ehl-i tüccâr ve tabbâh ve habbâzîn ve kassâblar ve bakkâllar ve bezistân kethudâları ve ehl-i hıref kethudâları, pîrân ve[8] du'âgûyları ile alayların izhâr edüp, Köşk-i hümâyûn önünden geçüp, hayr[9] du'âlar ederlerdi. Ba'dehû Vezîr-i a'zam Sarayı'nda cem' olup, esnâf halkı bây ü gedâ[10] du'âlar ederek, İstanbul Efendisi kapusunda tekrâr du'âlar ile **[E 129b]** ordu-yı hümâyûn çıkdukda, halk-ı 'âlem cem' olup, bir mertebede[11] izdihâm [olup], teferrüc ederlerdi. Ve[12] hayr du'âlar birle Üsküdar'a[13] kānûn üzere kondular.

Ba'dehû donanma-yı hümâyûn da[14] Bahr-ı sefîd'e teveccüh etmişler idi. Ve sefer-i hümayûna me'mûr olanlar, Dîvân-ı hümâyûn'da hil'at geyüp, sa'âdetlü Pâdişâhımızın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler. Ve mâh-ı mezbûrun yirmi ikisinde alaylar cem' olup**, yeniçeri ocağı alayı ve sipâhînin

1 eyleyesiz" deyü V : eylemek E
* Sadrâzam Murâd Paşa 19 Safer 1016'da Üsküdar'a geçmiştir (*Ahvâl-i Celâliyân,* vr.5a; Sâfî,II, vr.74a; *Fezleke,* I,292; Na'îmâ, II,8). *Nuhbe* (s.234), Üsküdar'a geçişin 20 Safer 1016'da vukûbulduğunu kaydediyor.
2 ve V : — E
3 hayr V : + u E
4 olunup V : + bezl E
5 Re'îsülküttâb V : Re'îs E
6 ağırlıklar ..... katârlar V : ağrıklar da ve develer de ve katârlar da E
7 alaylar V : alayları E
8 pîrân ve V : ve pîr ü E
9 hayr V : + u E
10 bây u gedâ V : pîr ü gedâ, yiğit E
11 halk-ı ..... mertebede E : cemî'i halk-ı 'âlem bir mertebe V
12 Ve E : — V
13 du'âlar birle Üsküdar'a V : du'âlarda idiler. Dahi ordu-yı hümâyûn Üsküdar'da E
14 da E : — V
** Sadrâzam Murâd Paşa 19 Safer 1016'da Üsküdar'a geçmiştir (*Ahvâl-i Celâliyân,* vr.5a; Sâfî,II, vr.74a; *Fezleke,* I,292; Na'îmâ, II,8). Nuhbe (s.234), Üsküdar'a geçişin 20 Safer 1016'da vukûbulduğunu kaydediyor.

[V 231b] süvârî alayı, bayrakları ile ve gılmân-ı 'acemiyân ve cebeciyân ve topcıyân ve arabacıyân, piyâdegân alayı[1] tüfengler ile[2] yarar yiğitler saflarda cem' olup ve vükelâ'-i 'izâm[3] ve 'ulemâ'-i kirâm[4] ve sâdât, Nakîb-i eşrâf ve meşâyihân ve defterdârlar ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve müteferrika ve zevvâkîn ağalar[5] ve çavuşân 'ünvân ile hâzır idiler.

Vezîr-i ekrem-i[6] Âsaf-ı zemân olan Sadr-ı a'zam ve Serdâr-ı ekrem[7] Murâd Paşa mübârek eymen[8] evkâtda tevâbi'âtiyle süvâr oldular. Dîvân-ı hümâyûn'a 'azîmet edüp[9], Harem-i muhterem'de olan mukarrebân ağayân ile[10] mülâkat oldukda, vedâ' edüp[11], ba'dehû Harem-i hümâyûn'a icâzet olur. Sa'âdetlü İskender-i zemân Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn, Sultân ibnü's-Sultân, Sultân[12] Ahmed Hân hazretlerinin taht-ı sa'âdetlerine[13] yüz sürdükde, firâk birle vedâ' edüp, mücevher sorguç ve mücevher hançer ve kılıc ihsân etdiler. Ve iki kürklü fâhir hil'at[14] geydürüp: "Uğurun hayr olup, 'aduv Ce[lâ]lîler'e[15] emân [ü] zemân vermeyüp, tîğ [ü] şemşîrlerden geçürüp, du'âm seninledir" deyüp, tekrâr taht pâyelerin bûs edüp, firâk birle vedâ' edüp, selâmlayu[p], 'avdet ederler. Bîrûn Harem-i hümâyûn ağalarından[16] himmet [ü] du'â recâ edüp[17], 'azîmet ederler. Bâb-ı sa'âdet'de atlarına süvâr olup, nefîrler çalınur. Ve Livâ-i şerîf-i hazret-i Selveri [Serveri][18] Enbiyâ *sallallâhu 'aleyhi ve sellem** hazretlerinin[19] 'Alemdârı Yûsuf Bey ve Nakîb-i eşrâf ve sâdât cem' olup ve meşâyihler dahi zâkirîn tevhîdler ederler[20]. Ve 'alem-i sebz [ve] altun 'alemler ve yeniçerinin 'alemleri, Sadr-ı a'zam hazretlerinin kafâsında. Şeyhülislâm fazîletlü Mehmed Efendi, Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem hazretlerine karîb giderdi; vezîr-i ekremler ilerüde[21]. Ve cemî'i 'ulemâ ve eşrâf[22] ve ağayân alaylar[23] önünde gürûh birle 'azm ederlerdi. Ol kadar

1 alayı V : alayları E
2 ile V : — E
3 'izâm V : 'izâmlar E
4 kirâm V : kirâmlar E
5 ve müteferrika ..... ağalar E : — V
6 -i ekrem-i V : Düstûr-i mükerrem E
7 Sadr-ı a'zam ve Serdâr-ı ekrem E : — V
8 eymen : + ve EV
9 edüp V : ederler E
10 mukarrebân ağayân ile V : mukarreb ağayân E
11 vedâ' edüp V : vedâ'lar ederler E
12 Haremeyni'ş-şerîfeyn ..... Sultân V : Haremeyn Pâdişâh-ı berr ü bahreyn Sultân es-Sultân E
13 sa'âdetlerine V : + hâk-i pây-i şerîflerine E
14 kürklü fâhir hil'at V : fâhir hil'at kürklü E
15 olup, 'aduv Ce[lâ]lîler'e E : ola. 'Aduv hâyinlere V
16 ağalarından V : + du'â E
17 du'â recâ edüp V : recâ ederler E
18 Selveri E : — V
* "صلى الله عليه و سلم = Allah onun şânını yüceltsin ve selâmete erdirsin" anlamına gelen ve Hz. Peygamber anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
19 sallallâhu ..... hazretlerinin E : 'aleyhi's-selâm V
20 tevhîdler ederler E : tevhîdlerle V
21 vezîr-i ekremler ilerüde E : — V
22 'ulemâ ve eşrâf V : 'ulemâlar ve eşrâflar E
23 alaylar E : + ile V

asâkir-i İslâm gürûh ile[1] saflarda, Köşk-i hümâyûn önünden âdâb birle hareket ederlerdi. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri alayları teferrüc edüp ve ol gün benî âdemden bir ferd kalmayup, izdihâm ile cem' olup, Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerine hayr[2] du'âlar ederlerdi : "Uğurunuz hayr olsun. 'Aduv zâlimleri, dîn [ü] devlet hâyinleri olan şerîr eşkıyâya merhamet etmeyüp[3], cânib-i Hakk'dan zevâlleri gelüp, vücûdların hakk edüp, fakîr ü derdmendleri halâs edesiz" deyü[4] feryâd ederlerdi. Gāzî Vezîr-i a'zam **[V 232a]** Serdâr-ı ekrem Murâd Paşa, iki câniblerine selâmlar ifşâ ederlerdi. İskelede kadırgalar hâzır, girüp, şenlikler olup, Üsküdar'da başka alaylar olup, otak [u] bârgâhlarına dâhil oldukda, yeniçerinin ziyâfet meydânı[5] kurulup ve koç, koyun kurbânlar zebh olunup, fukarâya bezl olurdu[6]. Ve yeniçeri tâyifesi bir uğurdan ziyâfeti[7] yağmalar edüp, ba'dehû otak [u] sâyebânlarda ziyâfetler bînihâye. Erkân-ı devlet, vezîrler ve 'ulemâlar ve a'yân-ı Devlet[8], ri'âyetler ile teklîf olundukda, ni'metler mebzûl yenüp, ba'de't-ta'âm hayr du'âlar[9] kılınup, vedâ' etdiler.

Sadr-ı a'zam, otaklarında kaldılar[10]. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri[11] Üsküdar Sarayı'na göç buyurup, dahi te'kîd[en][12] fermân etdiler[13]. Anadolu Kadı'askeri otak kurup ve Çavuş-başı ve[14] Baş-defterdâr Vezîr Ahmed Paşa otakların kurup, Dîvân-ı hümâyûn Üsküdar'da olurdu. Cemî'i mesâlih görülüp, fukarânın şikâyetlerin dinleyüp, etrâflarda olan zâlimlerin cezâların verürlerdi. Ve ilerüye Silâhdârlar Kethudâsı'n bir mikdâr neferât ile köprüler[15] ihyâları içün ve menâzillerde vîrân köprü ve bataklar tecdîd olup ve balkanlar ve[16] boğaz ve derbendleri ma'mûr[17] edüp ve yollarda nişânlar yığup, girüden gelen askerlere 'ıyân olsun ecliyçün sipâriş olunmağın. Ve meydân koyunları ilerüye gitmek fermân olundu[18]. Ve Hudâvendigâr Livâsı'n otaklara yakın etdiler. Ve hazîne[19] sandukları orduya nakl olunmağın, **[E 130a]** kā'ide üzere hazîne[y]i kodular[20]. Ve ikindü nevbeti döğülüp[21],

1 ile V : gürûh E
2 hayr V : + u E
3 merhamet etmeyüp V : merhametden kalup E
4 deyü V : — E
5 meydânı V : meydânda E
6 olurdu V : olup E
7 ziyâfeti V : ziyâfet E
8 a'yân-ı Devlet V : ağayân E
9 du'âlar E : du'âları V
10 kaldılar E : kalup V
11 hazretleri V : — E
12 dahi te'kîd E : — V
13 etdiler V : buyurup E
14 ve V : Vezîr E
15 köprüler V : köp[rü]ler E
16 balkanları ve V : balkanlarda E
17 ma'mûr V : me'mûr E
18 olundu V : olunmağın E
19 hazîne V : + ve sâyir hazîne E
20 kodular E : kurdular V
21 nevbeti döğülüp V : nevbet dögülürdü E

ba'dehû Dîvân olurdu ve sabâh Dîvân kurulurdu: Ve[1] Anadolu câniblerinde vâki' livâlarda ve kazâlarda mîrî akça tahsîli içün bâkî kulları ta'yîn edüp ve bölük su-başılarından[2] gönderüp, Gedüz ve Akhisâr'a Şems Paşa üzerine ta'yîn etmeğin. Ve Kāyim-makām Vezîr Mustafa Paşa'ya te'kîdler olup, sefer-i hümâyûna me'mûr olanları Rumeli'nden sürdürüp[3]. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli'ne fermân olunmağın, Gelibolu'dan geçüp, Konya'da hâzır bulunmak fermân olur[4]. Ve Sa'âdetlü Pâdişâh Üsküdar'da seyr [ü] şikârlarda teferrüc ederlerdi.

[V 232b] Ve hatt-ı şerîf sâdır olup, Vezîr-i a'zam Murâd Paşa'ya göç fermân olunmağın[5], mâh-ı rebî'ulâhırun on birinde, Karye-i Maltepe menâziline ordu-yı hümâyûn göçüp*, ba'dehû alaylar tenbîh olunmağın, yeniçeri odalarının[6] kānûn üzere develerin verdiler. Ve Cebe-hâne'ye ta'yîn develer[7] verilüp. Menâzil-i Maltepe Sahrâsı'nda[8] konulup, mîrî mühimmâtları tekmîl olunmağın ve asâkir halkına her menâzilde[9] sürsat zahîreleri verilürdü. Ve yeniçerinin meydânları ve kapu halkına meydânları ve sâyir kapu-kullarına 'âdetleri üzere ta'yîn olunmağın. Ve menâzil-i Tuzla Sahrâsı, ba'dehû Hereke, ba'dehû menâzil-i Kozluk (قوزلیق), ba'dehû mahrûse-i İznikmid'de konulup[10], beş gün oturak fermân olundukda, bir alay şakîler ahz edüp, Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerinin otakları meydânında cezâları görülmek[11] fermân olunur. Orduculardan neferât ta'yîn olup[12] hendek kazdurup, her menâzilde dutulan Celâlî'yi, başların kat' edüp, lâş [ü] cîfeleri hendeke[13] bırağurlardı. Ve bir alay re'âyâ ve ahâlî-i vilâyet zâr [ü] giryân Vezîr-i a'zam hazretlerine 'arz-ı hâl ile ahvâllerin bildürüp: "Nehr-i Sakarya'da[14] ve Ada'da bir balkan derbendde vatan peydâ eden[15] Parmaksız nâm zâlim 'aduv[16], dört beş yüz segbânlar cem' edüp, Bolu Sancağı'n kesüp[17], âyende vü revende ve tüccâr ve karye[18] re'âyâları perâkende düşdük, ehl [ü] 'ıyâl. Bir cânibde[19] mesken-

1 Dîvân ..... Ve E : dîvânı kurulup V
2 su-başılarından V : su-başılardan E
3 sürdürüp E : sürüp V
4 olur V : olunmağın E
5 fermân olunmağın V : — E
* Sadrâzam Murâd Paşa 7 Rebî'ulevvel 1016'da Üsküdar'dan kalkıp, Haleb cânibine teveccüh etmiştir (Sâfî,II, vr.748; *Nuhbe*, s.234; *Fezleke*, I,292; Na'îmâ, II,8). *Ahvâl-i Celâliyân*'a göre ise (vr.5a) ordu 4 rebî'ulevvelde Üsküdar'dan kalkmıştır.
6 yeniçeri odalarının V : yeniçerinin odaları ve E
7 develer V : develerin E
8 Sahrâsı'nda E : Sahrâsı'na V
9 menâzilde V : menâzillerde E
10 konulup V : konulur E
11 cezâları görülmek V : — E
12 olup V : idi E
13 hendeke V : hendekde E
14 Sakarya'da V : Sakarya E
15 eden E : edüp V
16 zâlim 'aduv E : 'aduv zâlim V
17 kesüp V : + eğer E
18 tüccâr ve karye V : tüccârlar ve karyeler E
19 cânibde V : câniblerde E

lerimüz derbendler olup" [deyü] ziyâde feryâdlar[1] ederler. Sâhib-i devlet Vezîr Gāzî Murâd Paşa[2] fermân ederler. Gurebâ'-i yesâr ağaları ile yeniçeriden ve kendü tevâbi'inden bin mikdâr nâmdâr asker ta'yîn etdiler. Parmaksız zâlim, üzerine asker geldüğün haber alur, bir uğrm yoldan[3] firâr eder. Ordu-yı hümâyûna gelüp[4], yeniçeri ocağına düşüp, nâ-bedîd olur. Segbânları meskenlerinden cüdâ düşüp, perâkende olurlar. Bölük Ağası ve ta'yîn olunan askerler ordu-yı hümâyûna dâhil olup, ahvâllerin 'arz ederler[5]. Yeniçeri ocağı şefâ'atde oldular. İznikmid'de Ordu Kadısı olan Çeşmî Efendi'yi da'vet edüp, kazâ-i mezbûrda olan şakîleri[6] tefahhus etdürüp[7], buldurup haklarından[8] gelürdü.

Ve mâh-ı mezbûrda İznikmid'den teveccüh edüp, menâzil-i Kazıklı Dervend'e konulur. Menâzil-i mezbûrede[9] dört beş şakî getürüp, emân [ü] zemân vermeyüp, haklarından **[V 233a]**[10] gelürlerdi. Menâzil-i Dikilitaş, ba'dehû İznik'de bir gün oturak ederler. Mu'tâd üzere orducular kuyu kazup, eşkıyâlardan giriftâr edüp, getürdüklerin aslâ emân [ü] zemân vermeyüp, haklarından gelürdü. Menâzil-i Yenişehir'de alaylar olup, ba'dehû sahrâsında kondular[11]. Bursa'dan kadısı[12], vilâyet eşrâfları[13] ile istikbâle gelüp[14], orduya dâhil olduğunda, ba'zı eşkıyâlardan giriftâr getürüp, cezâların gördüler.

Ve üç gün Yenişehir'de tevakkuf fermân edüp, ol menâzilde Silâhdârlar **[E 130b]** Kethudâsı olan Ahmed Kethudâ[15], bir sebebden ötürü 'azl olunup, yerini[16] Süleymân Kethudâ'ya ihsân ederler. Ve Yenişehir'de kâmil[17] dört gün oturak olur. Ba'dehû menâzil-i Akbıyık ve Bazarcık ve Boz[öy]lük, ba'dehû İnönü'nde konulur. Ve menâzil-i İnönü'nde 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası olan Bekir Ağa'ya fermân-ı şerîf olur. Anadolu'da olan nâzırlar ve ümenâlardan, mâl-ı mîrî[18] tahsîline me'mûr olurlar[19]. Bölüklerden çavuşlar ve elli nefer bölük halkından ve gedükli yeniçeriden ta'yîn olur. Livâ-i Aydın ve Mağnisa ve Menteşe ve Karesi sancakları 'azîmet ederler. Ve menâzil-i mezbûrda bî-kıyâs eşkıyâlar ahz olunmağın, harca sürdüler.

1 feryâdlar V : feryâd E
2 Murâd Paşa V : — E
3 yoldan V : yollardan E
4 gelüp V : gelür E
5 ederler V : etdiler E
6 şakîleri V : şakîler E
7 etdürüp E : edüp V
8 haklarından E : hakkından V
9 mezbûrede V : mezbûrda E
10 haklarından E : [V 233a] + haklarından V
11 kondular V : konulur E
12 kadısı V : + Mevlânâ E
13 eşrâfları V : eşrâflar E
14 gelüp V : + saf durup, selâma cem' oldukda E
15 Kethudâ V : Kethudâ'[y]ı E
16 'azl olunup, yerini V : ma'zûl ederler. Yerine E
17 kâmil E : — V
18 ümenâlardan mâl-ı mîrî V : ümenâlar ve mîrî mal E
19 olurlar V : olur E

Ve menâzil-i Eskişehir'e teveccüh etdiler. Üç eyyâm oturak fermân olunmağın, Mîr-i mîrân-ı Anadolu ve mîrlivâları ile ve alay-beyleri[1] ve zu'amâ ve[2] erbâb-ı tîmârları ile[3] cem' olup, alaylar ile ordu-yı hümâyûna[4] dâhil olup, Serdâr Vezîr-i a'zam olan Murâd Paşa'nın otaklarına[5] dâhil olduklarında, asâkir-i Anadolu saflar olup, selâm yerlerinde ve Mîr-i mîrân Hüseyn Paşa ve[6] mîrlivâları ile Sâhib-i devlet hazretlerinin dest-i şerîflerin bûs edüp, ba'dehû hil'atler ihsân olunmağın ve alayları teferrüc olunup[7], sağ kolda kondular. Anadolu ordusu sağ kolda idi. Ve[8] Hamîd Beyi olan Tekeli Mehmed Paşa, segbânları ile Anadolu altında[9] idi. Ve Eskişehir'de Celâlîler'den ve sûhte eşkıyâları ahz olunur, izâle ederler.

Ve menâzil-i Eskişehir'den Seydî Gâzî menâzili, ba'dehû Karye-i Bardaklı'da[10] konulur. Menâzil-i mezbûrede[11] bölük **[V 233b]** zorbaları Gedüzlü 'Ali Bey ve Arnavud Hüseyn ve Deli Dervîş ve Dündâr ve gayriler, dört beş bin mikdârı cem' olup, süvârîler bayrakları ile orduya dâhil oldukda, saflar dutup, selâma durup, ba'dehû ağaları kapularında biriküp, icâzet taleb ederler. Sadr-ı a'zam Vezîr-i ekrem hazretlerine varup, hâk-i pâylarına yüz sürmeği recâ etdüklerinde, ağalar cevâb verüp[12]: "Herkes kollarında konsunlar. Alaylarında hâzır olup, hılâfda konmasunlar[13], itâ'at etsünler" deyü[14] fermân olmuşdur deyü i'lâm etdiler[15]. Ba'dehû niyâz ederler. Elbetde kethudâlarımuz ile Vezîr-i a'zam huzûruna varup, hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürmeği taleb etdüklerinde, yedi sekiz nâmdârlarından izin olur. Otakda Sâhib-i devlet hazretlerinin[16] hâk-i pâylarına yüz sürüp, fermân-ı şerîfleri sâdır olduğu üzere tekrâr bölük ağalarına gelüp, cevâb alup, bir cânibde konup, her sabâh alaylarında mevcûd olurlardı. Ba'dehû hılâf konup, sâyir zorbalar birer semt ihtiyâr ederlerdi. Ve her birinin da'vâcıları orduda şikâyetleri olurdu. Ba'zıların zâlim oldukları sebeblerinden şer' ile günâhları isbât olunup, eşkıyâya mu'în oldukları cihetden[17], ağaları kapularında cezâları verilür idi. Ve bir mikdâr orduda yeniçeriler ile mâ-beyn düşüp, mahrûse-i Konya menâzillerine varınca, fesâda bâ'is olayazdı. Lâkin ihtiyârlar ve zâbitler hüsn-i

1 beyleri V : + ile E
2 ve V : — E
3 ile V : — E
4 alaylar ..... hümâyûna V : alayları ile orduya E
5 otaklarına E : otaklarında V
6 Hüseyn Paşa ve E : Hasan Paşa V
7 olunup V : kılunur. Dahi E
8 Ve V : تكي لر ile E
9 altında E : Eyâleti'nde V
10 Bardaklı'da V : Bardaklı ve Bayad'da E
11 mezbûrede V : mezbûrda E
12 verüp V : + tenbîh olunmuşdur E
13 konmasunlar V : konmayup E
14 deyü V : — E
15 deyü i'lâm etdiler E : — V
16 hazretlerinin E : huzûrunda V
17 cihetden V : üzere E

zindegânî üzere ıslâh cânibini[1] dutup, kapu-kullarının mâ-beynlerine girüp mahabbet etdürüp: "Parmaksız şakîyi nâ-bedîd etdük" deyü haber şâyi' etdiler. Ba'dehû yeniçeri ile[2] sipâhî aralarından burûdeti ref' edüp, ziyâfetler olur[3].

Ve Bolavadin menâzilinde Çay Sahrâsı'nda konulup, îcâd etdükleri palankaları ref' etdürdüp. Ve kızılbaş palankası peydâ olup, Çay'da Celâlî havfından cevâniblerde îcâd etmeğin, bölük ağaları ta'yîn edüp, elbetde ref' ederlerdi. Ve her câniblerden re'âyâ tâyifesi ordu-yı hümâyûna gelüp, ahvâllerin bildürüp, 'aduvv olanlardan şer' ile **[V 234a]** hakları alınurdu.

Ve menâzil-i Bolavadin'den teveccüh edüp, İsakcı menâziline, ba'dehû Akşehir'e konup, üç gün oturak olmağın, menâzil-i mezbûrda buldukları eşkıyâları kahr edüp ve bölük halkının kusûr mevâcibleri verilürdü. **[E 131a]** Ve Rumeli'nin bölük halkı cem' olurdu. Ve Akşehir'de ve etrâflarında olan îcâd palankaları ref' edüp, ba'dehû menâzil-i Arkıd-hânı, ba'dehû Kazâ-i Ilgm'da[4] konulur. Ba'dehû Nehr-i Sulu-zengî menâzili, Türkman 'âsîlerin tefahhus edüp, haklarından gelinürdü. Vîrân-hân'da konulup, ol menâzilde Mîr-i mîrân-ı Karaman istikbâl etmeğin, Karaman Beylerbeyisi olan Mehmed Paşa, alayları ile[5] ordu-yı hümâyûna dâhil olup, otakda Serdâr Sadr-ı a'zam hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, hil'at geyüp, ba'dehû yemînde konup.

Menâzil ü merâhil kat' ederek, mahrûse-i Konya Vâdîsi'nde otağ-ı hümâyûn[6] ve ordu konup, mâh-ı rebî'ulâhırun yirmi dördünde isneyn günü[7], alaylar fermân olunmağın ve Konya'dan a'yân ve Mevlânâ Kadı ve Mevlevî[8] Çelebi Efendi, mevlevîler[9] fukarâsı ile[10] bir alay ve şehirde e'imme vü[11] sâdât ve 'ulemâdan ve tüccâr[12] ve re'âyâ fi'l-cümle istikbâl eyleyüp, saflarda selâma durup, alaylar ile asâkir-i İslâm[13] gürûh gürûh Konya menâziline dâhil oldukda, Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerine hayr[14] du'âlar edüp, mesrûr oldular. Ve Sâhib-i devlet türbe-i şerîfe uğrayup, hazret-i Mevlânâ'[y]ı ziyâret etdiler, dahi orduda bârgâhlarına kondular. Ordu-yı hümâyûnda nidâlar olup, oturak fermân olunmağın. Ve şehirde olan 'ulemâ ve kadılar ve a'yân, otağ-ı hümâyûnda Sâhib-i devlet hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp,

1 üzere ıslâh cânibini V : ıslâh cânibi E
2 ile V : — E
3 olur V : olup E
4 Ilgm'da V : Ilgın E
5 ile V : — E
6 hümâyûn V : — E
7 isneyn günü V : rûz-i isneynde E
8 ve Mevlânâ ..... Mevlevî E : -ı vilâyet ve Kadı Efendi ve Molla V
9 mevleviler E : Mevlânâ V
10 ile V : — E
11 e'imme vü V : ahâlî ve tüccâr ve e'imme[y]i E
12 ve tüccâr V : — E
13 İslâm V : — E
14 hayr V : + u E

ba'dehû Serdâr-ı ekrem[1] hazretleri ziyâretleri teşrîf buyurup[2], Vâdî-i Meram mesîrelerin ve hadîkaların seyr edüp ve zorbalarından ve şakîlerden ve sûhtelerinden itâ'at etmeyenleri teftîş ü tefahhus olunup[3], otak önünde derin kuyular kazılup, Celâlîlerün haklarından gelinürdü. Ve zorba olanları ve re'âyâya[4] zulm eden tâyifeye cezâların verüp, aslâ hâyin olanlara **[V 234b]** emân olmazdı.

Ve Kalender-oğlu ve Kara Sa'îd ve Tavîl eşkıyâlarından haber gelüp, Niksar ve Merzifon[5] ve Amasya ve Canik livâlarında tuğyânları mukarrer. Ve Kastamonu ve Kângırı etrâflarında ve Çorum ve Bozok livâlarında Celâlîler gürûh gürûh gezüp, feryâdcıları Konya'da Vezîr Serdâr Sadr-ı a'zam hazretlerine mahzarlar ile dâhil olurlardı. Orduda müşâvere olur. Celâlîler'ün üzerine Serdâr nasb olunmak fermân olundukda, Mîrlivâ-i Hamîd Beyi olan Tekeli[6] Mehmed Paşa, Serdâr nasb olunur. Ve Anadolu mîrlivâlarından Kastamonu ve Bolu ve Ankara ve Kânkırı ve Hudâvendigâr ve Eskişehir sancakların[7] me'mûr ederler[8]. Ve Rumeli mîrlivâlarından beş sancağı, zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları ile me'mûr edüp[9] ve kapu-kullarından üç bin yeniçeri piyâde ve kırk kıt'a şâhî darbuzanlar ile topcıyân ve cebeciyân ta'yîn olur. Ve iki bölükler, gurebâ'-i yemîn ve gurebâ'-i yesâr, ağaları ile[10] me'mûr olur. Ve Anadolu sancaklarında olan bölükden ve yeniçeriden olanlar Tekeli Mehmed Paşa ile fermân olur. Ve ordu ve defterler[11] ve hazîne teslîm olunur[12]. Ve kapu-kullarına kânûn üzere zahîreleri verilmek fermân olur. Ve Serdâr olan Tekeli Mehmed Paşa me'mûr olan asker ile Konya'dan teveccüh ederler.

Ve Konya'da Sadr-ı a'zam Murâd Paşa 'adl üzere fukarâya terahhum edüp, zâlimlere emân vermezlerdi. Ve re'âyâ tâyifesi dâhi[13] orduda olan asâkir halkına telbîs da'vâlara sâlik olup, bulduklarına şirret edüp, bir alay telbîs sarılup, **[E 131b]** Sâhib-i devlet'e sürüp, askerî tâyifelerin ordudan firâr etdürüp, bölük ağaları ve zâbitler fursat bulup, Sadr-ı a'zam hazretlerine 'arz ederler: "Bir alay Türk telbîsleri, olur olmaz da'vâlar peydâ ederler. Nâ-hakk yere yoldaşlara isnâd etdükleri[14] 'ilmümüz oldu. Yoldaşları rencîde ederler. Düşman üzerine 'azîmet olunur mahalde[15] asker lâzımdır" [derler]. Vezîr-i a'zam fermân ederler: "Min-ba'd telbîs da'vâlarınuz mesmû' olunmaz.

1 *Serdâr-ı* ekrem V : Sâhib-i devlet E
2 buyurup V : + ve E
3 olunup V : olunur E
4 re'âyâya V : re'âyâlara E
5 Merzifon V : Merzinfon E
6 Tekeli V : Tekili E
7 sancakların E : sancakları V
8 ederler E : olurlar V
9 ile me'mûr edüp V : me'mûr olur E
10 ile V : — E
11 defterler : Defterdâr EV
12 olunur V : olur E
13 Ve ..... dahi V : re'âyâlar da E
14 etdükleri V : ederler E
15 mahalde V : mahallinde E

Kadîmden olan da'vâ görülmez. Ba'dehû cedîd da'vâlar görülür[1]. Zinhâr re'âyâ[dan] bir ferde tecâvüz etmesünler" deyü nidâlar olur. Men' u[2] def' oldukda, **[V 235a]** askerî tâyifesi huzûr ederler.

Ve Yeniçeri Kethudâsı olan Mustafa Ağa'ya Segbân-başılık ihsân olur. Zağarcı-başı yeniçeriye Kethudâ olur, sâyirleri silsile olup[3], Segbân-başı Âsitâne'ye icâzet olur. Ve Gedüzlü 'Ali Ağa'ya 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağalığı ihsân olur. Mezbûr Gedüzlü, tevâbi'i ile sağ kolda konup ve kapu-kullarına Konya'da lezez mevâcibleri tevzî' olur.

Ve mâh-ı cumâdelûlâda ordu-yı hümâyûn Karye-i Bikârî (بیکارلی) -oğlu menâziline teveccüh ederler. Ve Serdâr Vezîr-i a'zam fermân-ı şerîfleri olup, Âsitâne'den berü ehl-i Dîvân ve bölük ağaları ve zâbitleri alaylarda mücevveze ile selâma durup, ba'dehû[4] mücevveze[y]i başlarından ihrâc etmeyüp[5] ve te'kîd olunmuş idi[6]. Bölük halkı toplu bayrak getürmezlerdi. Sâde bayrak ve silâhları, cebe vü cevşen dahi tîrkeş ve sadaklu idi ekseri ve yeniçeri[7] tüfengli ve süvârî yeniçeri tîrkeşleri mukarrer.

Ve menâzil-i Pınar-başı, ba'dehû Lârende Sahrâsı'nda oturak fermân edüp, re'âyâlardan feryâdcılar orduya gelüp: "Livâ-i İçel'de ve Adalya'da ve Silifke'de eşkıyâlar ve sûhte zalemesi, tîr ü kemânları ve tüfengli hâyinler peydâ olup, Silifke boğazlarından[8] palankalar îcâd edüp, bir alay 'aduv kavmdir" deyü haber verüp, Sâhib-i devlet hazretleri asker gönderüp, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası olan Gedüzlü 'Ali Ağa[9] ve silâhdârdan ve süvârî yeniçeriden ve Mîrlivâ-i[10] Niğde ve Kayseriyye ve Akşehir sancakların ve tüfengli cebeciyândan ta'yîn etmeğin, ılgar ile 'azm ederler.

'Alâ'iyye Vilâyeti ve Silifke sengistân olup ve derbend yerler[de] asâkir-i İslâm zahmet ü meşakkat çeküp, süvârî olanlara na'l vefâ etmeyüp, piyâde olup, eşkıyâlar olduğu yerde muhârebeler etmeğin, Silifke Hisârı'n muhâsara edüp, on gün ceng ü[11] harb olur[12]. Adalya'dan darbuzanlar getürüp, Silifke'ye kurup, cebrî sûhte-başı olanları giriftâr etdiler. Ve hayli segbânlar giriftâr edüp ve dört yüz başlar alurlar. Ve bölük halkından niçeler zahmdâr olup, Silifke'[y]i zabt edüp, sûhte tâyifesi firâr ederler. Ve asker halkının atları **[V 235b]** sengistândan tırnakları kat' olur. Fütûhâtiyle Lârende'de ordu-yı

1 görülür V : görülüp E
2 Men' u V : Men' E
3 olup V : olur E
4 ba'dehû V : min-ba'd E
5 etmeyüp E : edüp V
6 idi E : + Min-ba'd mücevveze[y]i başlarından ihrâc etmeyüp V
7 bayrak getürmezlerdi ..... yeniçeri E : ve V
8 boğazlarından V : + ve E
9 'Ali Ağa V : — E
10 Mîrlivâ-i V : mîrlivâlardan E
11 ceng ü V : ceng E
12 olur V : olup E

hümâyûna dâhil oldukda, Sâhib-i devlet mahzûz[1] olup, giriftâr olan segbânlarun cezâsı verilüp[2], on yedi gün oturak olmağın.

Ve mâh-ı cumâdelûlânın yirmi[3] dördünde göc fermân olunmağın, menâzil ü merâhil kat' ederek, Ereğli nâm vâdîde konulur. Bir çây-ı mübârek, nehr-i 'azîm, nübüvvet-i hazret-i Sultân-ı Enbiyâ'nın *'aleyhi's-selâm** mu'cizesiyle cârî olur; bir kûhistân-ı makām-ı latîfden çârî olur[4]. Ol kadar karye ve kazâlarda değirmen[5] ve hadîkalara kifâyet edüp, girü ol vilâyet vakf-ı Medîne-i münevvere[6] [olup], mahsûlâtın mütevellîsi zabt edüp, her sene surre gönderilür. Sadr-ı a'zam ol çây-ı latîfde konup, üç gün oturak oldukda, menâzil-i mezbûrda Mîr-i mîrân-ı Rumeli Hasan Paşa, **[E 132a]** ordu-yı hümâyûna dâhil olup, Rumeli'nin alayları ve mîrlivâları başka alayların gösterüp, otak önünde saflar dutup, selâma durdular. Mîr-i mîrân Hasan Paşa, Sadr-ı a'zam ve Serdâr-ı ekrem hazretlerinin[7] dest-i şerîflerin bûs edüp, fâhir hil'atler ihsân olunmağın, Rumeli'nin mîrlivâları ve Defter Kethudâsı ve Defterdârı hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, her birine hil'atler ihsân olunur. Ve Selânik Beyi olan Zeynel Bey toplar üzerine ta'yîn olunmağın ve Tırhala Beyi otaklar üzerine ta'yîn olunur. Ve Adana'da Çemşîd eşkıyâları ile Haleb'de Canpulâd-oğlu'na firâr ederler; Adana'dan haberler gelür.

Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem Murâd Paşa, mâh-ı cumâdelûlânın evâhırında, Ereğli menâzilinden kalkup, Ulu-kışla'ya ve Çifte-hân'a, ba'dehû Ramazân-zâde Yaylağı vâdîsinde konulup, ba'dehû Dölek Kal'ası vâdîsi, bağ, bağçe, eşcârlık, ol mesîrede konulur[8]. Ba'dehû Çavuş-hânı, enhâr-ı Çakıd-ı Kebîr[9], Nehr-i Çakıd[10] menâzili ve Küçük Çakıd[11] ve Tarsus'dan kayd [ü] bendler ile eşkıyâlar getürüp, otak önünde cezâların verdiler. Ve Adana'da olan a'yân ü re'âyâ vü fukarâ[12] ve Kadı bi'l-ittifâk fursat bulup, Çemşîd tevâbi'inden buldukların kayd [ü] bend edüp[13], Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerine, hakāretle **[V 236a]** getürüp, ekserin Küçük Çakıd'da cezâların verüp, tîğ ü şemşîrden geçürüp, ba'dehû Adana'ya dâhil oldukları gün alaylar olup, mahrûse-i Adana'ya ordu-yı hümâyûn konup, enhâr-ı Kızılırmak yalısında ve

1 mahzûz : محضوض EV
2 verilüp V : + orduda E
3 yirmi V : yir[mi] E
* "عليه السلام = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
4 bir ..... olur E : — V
5 değirmen V : değirmenler E
6 münevvere : münevvere'ye EV
7 ekrem hazretlerinin V : ekremin E
8 konulur V : konulup E
9 enhâr-ı Çakıd-ı Kebîr E : kebîr enhâr V
10 -i Çakıd : ارقيد E : ارقيد V
11 Çakıd : ارقيد E : ارقيد V
12 re'âyâ vü fukarâ V : fukarâlar ve re'âyâ E
13 kayd bend edüp V : bend ederler E

sahrâlarında çadırlar konup, ba'dehû beş gün oturak fermân olunmağın. Ve Adana'[y]ı ve Tarsus'u ve Sis'i tefahhus edüp, eşkıyâlardan buldukların tu'me-i şemşîrden geçürüp.

Ve Haleb'den Canpulâd-zâde habâset ederler. Gök-meydânı'nda çadırların kurup, kırk dört bin segbân ve yirmi bin süvârî eşkıyâları[1] ve Çemşîd [yanın]da dört bin segbân ve iki bin süvârî yoklanur[2]. Ve Ekrâdlardan ve Türkman-ı 'Arab'dan şakâvet üzere olanlar, bir alay hod-bîn ve revâfızlar, Canpulâd-oğlu'na tâbi' olurlar. Müşâvere ederler: "Şimdiki hâlde Serdâr Vezîr-i a'zam, asâkir-i İslâm ile Adana'ya gelüp, hareketleri mukarrer Haleb'dir, lâkin Bakras (بقراض) Derbendi'n mukaddem varup, tabur bağlayup, Bakras (بقراض) boğazların perkidelüm" deyü Canpulâd-oğlu Haleb'de içerü kal'ada segbânların koyup, ba'dehû[3] Canpulâd-oğlu cemî'i Haleb'de olan çavuşlardan ve gayrilerin cebren çıkarup, Bakras[4] derbendlerin muhâsara etmeğin, Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerin ol vâdîden geçürtmeyüp, Payas'a değin beklerler idiler.

Ve Adana'da Sadr-ı a'zam hazretlerine Celâlîler'ün haberleri geldüğünde[5], müşâvere fermân edüp, cemî'i[6] mîr-i mîrânlar ve Yeniçeri Ağası olan Halîl Ağa ve zâbitler ve ihtiyâr oda-başılardan cem' oldular. Ve bölük ağaları ve bölük halkı Vezîr-i a'zam otaklarında re'y [ü] tedbîr[7] ederler. Arslanlı Belen'den 'ubûr etmeği savâb görülür. "Gerçi ziyâde dervendlerdir, toplar ve ağırlıklara zahmetdir. Tedrîcile balkanlarından ittifâk ile geçürdüp, ba'dehû Kilis üzerine teveccüh etmek enfa'dır" deyü hufyeten cevâb olup.

Mâh-ı cumâdelâhırun gurresinde[8] göçmek fermân olunmağın, menâzil-i Adana'dan 'azîmet olunmağın, Misis (مزسيس) Cisri'ne, ba'dehû Şahmaran Kal'ası'na; vîrân kılâ', Nehr-i Cehân Suyu. Menâzil-i Şahmaran'da ihrâk vâki' olur. Sazlı **[V 236b]** dere olmağın, hatâ vâki' olmağile[9], cebehâneye karîb. Vakt-i 'asrda asâkir-i İslâm tekayyüd edüp, çadırları tebdîl etmeğin, hezâr ikdâmlar olunur. Def' olundukda göçülüp, Payas yolu girü kalur. Mar'aş Kars[ı] vîrân kılâ' olup, Celâlîler havfından ahâlî-i **[E 132b]** vilâyet ve karye re'âyâları terk-i vatan ihtiyâr[10] etmeğin, Arslan Belen'den asâkir-i İslâm 'azîmet ederlerdi[11]. Ağırlıklar dervendlerde[12] perîşân oldukda, hezâr zahmet-

1 eşkıyâları V : eşkıyâ ve Celâlî E
2 yoklanur E : yaraklanur V
3 ba'dehû V : — E
4 Bakras V : بقراض E
5 geldüğünde V : gelündüğünde E
6 cemî'i V : cemî' E
7 re'y [u] tedbîr V : tedbîr [u] re'y E
8 cumâdelâhırun gurresinde V : cemâziyelâhırda gurredir E
9 olmağile V : olup E
10 ihtiyâr V : — E
11 ederlerdi E : + Arslanlı Belen'den V
12 dervendlerde V : + denkleri E

ler[1] ile üç günde sahrâya konulur. Ve şâhî darbuzanları arabalarından indürüp, mîr-i mîrânlar mu'âvenetleri ile sahrâya dâhil etdiler ve kûhistân eteğinde üç gün karâr ederler*. Ve Mar'aş'a[2] karîb, Mîr-i mîrân-ı Mar'aş, alayları[3] ile ordu-yı hümâyûna dâhil olduğunda, Serdâr Vezîr-i ekrem Sadr-ı a'zam hazretlerine mülâkat oldukda, hâk-i pây-i şerîflerine yüz[4] sürüp, kusûrların ve cürmlerin 'afvına tekrâr hâk-i pâylarına düşüp, şefâ'atde; lâkin Sâhib-i devlet 'özrlerin kabûl buyurup, iltifâtlar ve hil'at-i fâhireler[5] ihsân etdükde ve yarar nâmdâr tevâbi'lerine in'âmlar [ve] ihsânları olup ve ilerüye çarkacı fermân etdiler. Ve Kilis câniblerine kulağuz ta'yîn etdiler. Ve Zülfikâr Paşa, Canpulâd-zâde'nin ahvâlinden nakl edüp, Bakras (بقراص) 'da sâkin oldukları bilünüp ve segbânlarından[6] diller getürüp, söyledüp, harca sürdüler. Ve tedbîr [ü] tedârükleri vech-i minvâl üzere bilünüp[7], ağırlıklar girüde kalup, alaylar te'kîd olunup, süvârî olanlardan ağırlık arasında bir ferd kalmayup, alaylarında hâzır [u] âmâde bulunmak[8] fermân olunur. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Hasan Paşa cânib-i yesârda ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu cânib-i yemînde ve Mîr-i mîrân-ı Karaman dündâr ta'yîn idi. Ve piyâdegân Yeniçeri Ağası ve Yeniçeriler Kethudâsı ve zâbitleri; tüfengli yeniçeri saflarında ve ilerüde şâhî darbuzanlardan nısfı alaylar önlerinde ve nısfı[9] dündârda ve cebehâne ilerüde kifâyet mikdârı, gayrisi girüde kalmak te'kîd idi.

Ve Kalender-oğlu ve Sa'îd-i 'Arab **[V 237a]** üzerine ta'yîn olunan Serdâr Tekeli Mehmed Paşa'nın ahvâlleri beyân olunmağın: "Kapu-kulları ve mîrlivâlardan me'mûr olanlar ve Mîr-i mîrân-ı Sivas 'Osmân Paşa Ladik'de ve Canik kûhistânlarında Tavîl Karındaşı ve segbânları tuğyân üzeredir. Kalender-oğlu'na karışmayup, bir cânibde vilâyet harâb etmekde. Ve Kara Sa'îd ve Kalender-oğlu[10] 'adû-[y]i zâlim, yetmiş bin mikdârı Celâlî'dir" deyü hükm ederler[11]. Serdâr Tekeli Mehmed[12] Paşa Konya'dan teveccüh ederler. Menâzil ü merâhil kat' ederek ve asker cem' ederek, Merzinfon Kazâsı'nda Ladik'e[13] karîb ve Amasya'da, beyi dâhil olur ve[14] çarkacılar tedârük olur. Ve mîrlivâlar

1 zahmetler E : zahmet V
* Murâd Paşa Bagras Dervendi'nden geçecekken, Canpulâd-oğlu'nun orada pusu kurduğunu haber alınca, 29 Cumâdelâhıre 1016'da Arslan Belen'den geçip, Güğercinlik Sahrâsı'nda konar ve burada üç gün ikâmet eder (Sâfî,II, vr.80b; *Nuhbe*, s.235; *Fezleke*, I,295; Na'îmâ, II,14-15).
2 Mar'aş'a V : Mar'aş E
3 alayları E : alaylar V
4 yüz V : yüzlerin E
5 *hil'at-i fâhireler E : hil'atler V*
6 segbânlarından E : segbânlardan V
7 bilünüp V : — E
8 bulunmak V : — E
9 nısfı V : nısf E
10 oğlu V : zâde E
11 ederler V : eder E
12 Mehmed V : — E
13 Ladik'e V : Ladik E
14 ve ..... ve E : — V

cevânib-i erba'ada karavullar[da] idiler. Çâsûslar da[1] Celâlîler'den haber getürüp, asker de ihtirâzda, gaflet üzere değiller[2]. Menâzil-i mezbûrede[3] gurre-i cumâdelûlâda: "Merzinfon Vâdîsi'nde çadırlar konulur" deyü ağırlıklara icâzet olur. Alaylarda saflarda kā'ide üzere yeniçeriler şâhî darbuzanlar önlerinde. Serdâr Tekeli Mehmed Paşa vasatda, segbânları bir alay yesârında Rumeli alayları, Balaban[4]-zâde mîrlivâlar üzerlerine Ser'asker ve Kastamonu Beyi olan Mustafa Paşa, Anadolu askerlerine baş u buğ, yemînde ve tedârükleri muhkem. Lâkin takdîr-i Lem-yezel, Gümüş nâm boğazdan[5] Kara Sa'îd'ün zorbaları ve Ladik boğazlarından Kalender-oğlu 'adû-yi hâyin gürleyüp[6], bir alay zındıklar peydâ olur. Tozları duman misâl, rüzgâr şedîd idi. Havlayup, cânibeynden harb [ü] kıtâl olur. Gāzîlerden fedâyîler[7] derûn-i dilden[8] hareket edüp, şâhîler atılup, yeniçeri tüfenglenüp, ceng-i Sultânî olup, Kara Sa'îd zorbası bir uğurdan pusu kurup, hîle ile ve Tekeli segbânları hıyânet üzere olup, Celâlîlere itâ'at ederler. Ol aralıklarda 'asr vakti[9] şikest vâki'[10] olur. Halâs olanlar Merzinfon Kal'ası'na girüp, âsûde olurlar. **[E 133a]** Süvârîlerden Niksar ve Ladik câniblerin dutup ve ba'zılar 'Osmâncık ve Bozok câniblerine ve Kângırı ve Ankara'da karâr ederler. Mîr-i mîrân-ı Sivas[11] 'Osmân Paşa Canik kûhistânlarında imdâda gelmeyüp, bu ahvâllerden tafsîli[12] ile zikr etdiler. **[V 237b]**

Vezîr-i a'zam Murâd Paşa'ya haber gelüp, te'hîr edüp, takdîre havâle etdiler. Vezîr-i a'zam Gāzî[13] Murâd Paşa'nın her gâh âdemleri[14] Âsitâne'ye telhîsleri varup, imdâd taleb ederlerdi. Ve Âsitâne'de Kāyim-makām Vezîr Mustafa Paşa Rumeli'nden askerleri sürdürüp[15] ve hazîne mühimmâtların görüp, 'adl üzere idiler.

Ve Canpulâd eşkıyâları Bakras Dervendi'nde[16] asker-i İslâm havfında iken haberleri istimâ' olunur. Vezîr-i a'zam hazretleri Arslan Belen'den Kilis ve 'Azâz üzere 'azm etdüklerinden [sonra], Canpulâd-oğlu hâyin Bakras[17] balkanlarından göçüp, asker-i İslâm önlerinden Kilis cânibine ılgar ederler[18].

1 Çâsûslar da E : — V
2 değiller V : + iken E
3 mezbûrede V : mezbûrda, mâh-ı rebî'ulâhırda ve E
4 Balaban V : بالكان E
5 boğazdan E : boğazda V
6 gürleyüp V : gürleyü[p], ferâlu E
7 olur ..... fedâyîler V : Gāzîler E
8 dilden V : + dilden E
9 'asr vakti E : vakt-i 'asrda V
10 vâki' V : — E
11 -ı Sivas E : — V
12 tafsîli E : tafsîl V
13 -i a'zam Gāzî E : Serdâr-ı ekrem V
14 âdemleri V : ağaları E
15 sürdürüp E : sürüp V
16 Bakras Dervendi'nde V : بقراض 'da dervendde E
17 oğlu hâyin Bakras V : hâyin بقراض E
18 ılgar ederler V : ılgarlar E

Dervend-i Çamlı-boğaz'da[1] karâr ederler. Sadr-ı a'zam dahi Arslan Belen'den, balkan[2] eteğinden alaylar ile göçüp, ağırlıklar kafâsında. Vakt-i 'asrda[3] menâzil-i Akyaylak karârına[4] dâhil olduğunda, bir çay-ı 'azîm kenârı sahrâ, çayırlu makām-ı dil-güşâda tuğlara icâzet olur, konulur. Ba'dehû alaylar iki tarafdan saflar olup, ağırlıklara izin olur[5]. Otaklar ve haymeler konması bilünüp, ordu çadırları ve yeniçeri çadırları konup, ba'dehû piyâdegân-ı yeniçeriye icâzet olur, çadırlarına 'azm ederler. İlerüde boğaz dervend olmağın, Mar'aş Beylerbeyisi olan Zülfikâr Paşa kûhistân eteklerinde, alayları karavullarda olmağın[6], 'aduv Canpulâd-oğlu'nun alayların gördükde, çarkaya mübâşeret olunur. Ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş Zülfikār Paşa muhârebeye âgāz etdiler[7].

Vezîr-i a'zam hazretlerine ılgar ile âdemlerinden nâmdârları[8] dil ü kelle getürüp, 'arz ederler. Hemân alaylara te'kîd olur. Rumeli alayı ilerüye fermân olur. Serdâr-ı ekrem Vezîr-i a'zam da bölük halkı ile ve müteferrika ve çavuş alayı nehri geçüp, sahrâya teveccüh ederler. Ordu-yı hümâyûn kafâda kalur. Çadırlar kurulur ve: "Yeniçeri yerlerinde dinlensünler" deyü[9] fermân olunur. Ve hazîne nevbeti ol gün 'ulûfeciyân-ı yemînin idi. Ağaları Gedüzlü, girü hazîne hıfzında kalurlar. Ve Sâhib-i devlet hazretlerinin Kethudâsı olan[10] 'Ömer Ağa'ya otağ-ı hümâyûn hıfz[ı] sipâriş olunmağın, vakt-i 'asrdan mağrib zemânı olunca harb [ü] kıtâl olur. Zinde diller ve başlar getürenlere in'âmlar ve 'atâlar olur.

Ve Canpulâdlu[11], boğazdan alayları imdâd ve segbânları **[V 238a]** Talyan tüfengli guluvda. Rumeli askeri havlayup, Celâlîler'den yarar diller giriftâr ederler. Ve gönüllü nâmdâr yiğitler havlayup, baş u diller alurlardı. Ve Canpulâd-oğlu'nun mîrahûrunu giriftâr etmeğin, Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerine getürdükde söyledüp, ba'dehû katl etdiler. Ve murâd recâ edenleri defter edüp[12], nişânların cem' ederlerdi. Ve ikindü vakti Rumeli beylerinden Selânik Beyi ve Köstendil Beyi zahmdâr oldukda, bölük halkından sol 'ulûfeciler bayrakları fermân olunmağın, havlayup, ol gün alay hizmeti sol 'ulûfecilerün[13] idi. Dokuz yüz nefer, bayrakları ile mevcûd olup, bu Fakîr kâtibleri olmağın ve Müstedâm Ağa, bölükde Ağa idi[14]. Yüz elli baş ve yirmi

1 boğaz'da V : boğazı'nda E
2 Arslan ..... balkan V : Arslanlı balkanı E
3 Vakt-i 'asrda E : — V
4 karârına E : + vakt-i 'asrda V
5 olur V : olup E
6 karavullarda olmağın V : karavullar E
7 etdiler V : ederler E
8 nâmdârları V : nâmdâr ferdi E
9 yerlerinde ..... deyü V : piyâde dinlensünler çadırlarında te'hîr E
10 olan E : — V
11 Canpulâdlu V : Çanpulâdlu E
12 edüp V : + ve E
13 sol 'ulûfecilerün V : 'ulûfeciyân-ı yesârun E
14 idi V : idiler E

bir diller giriftâr edüp, defter etdiler[1]. Ve silâhdârları, kafâdâr fermân etdiler idi. **[E 133b]** Ve mağrib[2] vakti olunca, harb ü[3] kıtâller olup, ahşam vaktinde Canpulâd-oğlu, eşkıyâsın[4] girü çeküp, boğazda ordusu çadırları kûhistâna arka vermişler. Bir cânibleri Çamlu Dervend, meyli Kilis'e[5] idi. Kûhistân başlarında karavulları; ihtirâzda idiler. Vezîr-i a'zam Gāzî Murâd Paşa'nın fermân-ı şerîfleri olur. 'İşâ vakti olunca, silâhdârlar kûhistân eteğinden ayrılmayup, dahi sol 'ulûfeciler boğazda karavul olup, nısfu'l-leyl olunca. Ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş Zülfikār Paşa dervendde karavul idiler. Ve Rumeli nevbetce karavul olup, Anadolu Beylerbeyisi etrâf-ı yemînde alayı. Vezîr-i a'zam hazretleri salât-ı 'işâ[y]ı[6] sahrâda edâ edüp, ba'dehû otaklarına 'azîmet etdiler. Meş'aleler zeyn olup, vaktü'l-fecr olunca müşâvereler olup. Ve mâh-ı cumâdelâhırun yirmi dördü rûz-i seşenbih[7] eyyâm-ı mübârekde[8], mukāvemet. 'Aduv[9] Canpulâd-zâde ile harb [ü] kıtâller olmağın[10]*. Ve te'kîd olunup, garîb nâmdâr yiğitlerden bin nefer piyâde kemândârlar tahrîr etdiler. Ve yeniçeriden bin nefer serdengeçdiler ta'yîn[11] olup, Zağarcı-başı ile ilerüde münâsib honka[y]ı zabt edüp, meterisler olması kābil idi ve fermân etdiler. Celâlîler'den dil getürenlere onar[12] hasene-i kâmil ve baş getürenlere beşer[13] hasene in'âmlar **[V 238b]** ve terakkîler ve dirlikler nidâ[14] olurdu. Ve 'ulûfeciyân-ı yesâr bölüğüne fermân olup ve Sâhib-i devlet hazretlerinin Kethudâsı[15] 'Ömer Ağa'ya ordu-yı hümâyûn hıfzı[16] ve hazîne hıfzı içün ve: "Çadırlarda süvârîden bir ferd kalmayup, herkes alayında bulunup, min-ba'd çadırlarında kendü hevâsında olanlara emân ü[17] zemân verilmeyüp, haklarından gelinür" deyü orduda münâdîler nidâ edüp, ba'de salâti'l-fecr[18] evrâd-ı şerîfler tilâvet olundukdan sonra: "Alaylar hâzır" deyü neffîrler sadâ verüp, mîr-i mîrânlar da sahrâda saflar bağlayup, kapu-kulları ve yeniçeri alayı piyâde ve süvârî saflar dutup, hâzırlar.

1 etdiler V : oldular E
2 mağrib V : + mağrib E
3 harb ü V : harb E
4 eşkıyâsın E : eşkıyâların V
5 meyli Kilis'e E : — V
6 'işâ[y]ı E : 'işâ V
7 rûz-i seşenbih V : — E
8 mübârekde V : + rûzi's-selâsda E
9 'Aduv : عدوهٔ E : عدوی V
10 olmağın V : olunmağın E
* Canpulâd-oğlu ile yapılan ve gâlibiyetle neticelenen muhârebe 3 Receb 1016'da cereyân etmiştir (*Ahvâl-i Celâliyân,* vr.10b-14a; Peçuylu, II,331; Na'îmâ, II,15-16).
11 ta'yîn E : tahrîr V
12 onar V : onarar E
13 beşer V : beşerer E
14 nidâ V : nidâlar E
15 Kethudâsı V : Kethudâ E
16 hıfzı V : muhâfazasında E
17 emân u V : emân E
18 ba'de salâti'l-fecr V : ve salâtü'l-fecrde, ba'de's-salâti'l-fecr E

Vezîr-i a'zam, şecî' u Gāzî Murâd Paşa[1], heybet ile tevekkeltü[2] 'alallâh, asker-i İslâm ile ve Sancağ-ı şerîf-i hazret-i Sultân-ı[3] Enbiyâ<'nın> *'aleyhi's-selâm**[4] ilerüde, cemî'i as[â]kirü'l-İslâm sal[av]ât getürüp[5], 'aduvlar ve Celâlîler olduğu boğaza teveccüh etdiler. Alay bayrakları güşâde ve 'alemler de Sadr-ı a'zam hazretlerinin kafâsında ve mîr-i mîrânlar da[6] saflarda hâzır olup, düşman cânibini gözleyüp[7] ve orduda olan asâkir-i İslâm, eğer süvârî ve[8] eğer piyâde bir uğurdan cem' olup ve Yeniçeri Ağası olan Halîl Ağa[9], yeniçeri yoldaşları ile Serdâr Vezîr-i Âsaf-ı zemân önünde üçer[10] saf tüfengli hâzır ve şâhîlerden elli kıt'a alaylar önünde arabaları ile kā'ide üzere müheyyâ; topcuları ile boğaz dervendi nişânlayup ve cebeciyân-ı tüfengli ve ba'zıları cebehâne[y]i zabt edüp[11] ve serdengeçdiler ilerüde tabyalar peydâ edüp, hâkden ve[12] tüfengli ve kemândârlar başka kûhistân eteğinde saflarda. 'Aduv[13] Celâlî Canpulâd-oğlu'nun duhâ vaktine[14] karîb, boğazdan çarkacıları peydâ oldukda, sahrâda gāzîlerimüz ile harbde iken, Canpulâdlı'nın süvârî alayları kûhistân boğazından havlayup ve segbânları bir uğurdan Talyan tüfengli[15], önlerinde kalbgâhda ceng ü muhârebeye âgāzda. Rumeli Beylerbeyisi olan Hasan Paşa kalb-i yesârda havlayup, Çemşîd eşkıyâsı ile[16] Rumeli cânîblerinde harb ü[17] kıtâl olup, segbânları yeniçerilerden Zağarcı-başı, serdengeçdiler[18] [ile] ilerüde olan kebîr honka[y]ı meterisler etmeğin, iki sâ'at karârı tüfeng ile harb etdüklerinde, segbânlardan baş u diller alınmağın. **[V 239a]** Ve Anadolu askeri yemînde, kûhistâna havâle olup, zındıklardan bir bölük zorbalar[19] havlayup, sağ kolda gāzîler aslâ vücûd vermeyüp, harb [ü] kıtâl edüp, alayların perâkende etmeğin ve ordu-yı hümâyûnda fermân mûcebince haymelerde olan askerleri darbî sürüp, ordudan taşra alaylar saf edüp. Ba'de'd-duhâ Canpulâd-oğlu, segbânların ve süvârî zındık eşkıyâların önlerine alup[20], bir uğurdan guluvv etdükde, mîr-i mîrânlar cânibeynden harb ü cenglerde.

1 Murâd Paşa V : — E
2 tevekkeltü V : tevekkel E
3 Sultân-ı V : Selveri E
* "عليه السلام = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
4 'aleyhi's-selâm V : 'a[leyhi's-selâ]m E
5 as[â]kirü'l ..... getürüp E : asâkir-i İslâm saflarda V
6 da E : — V
7 gözleyüp V : gözedüp E
8 asâkir-i ..... ve V : asker de eğer süvârîler E
9 Ağa V : — E
10 üçer V : üçerer E
11 edüp V : etmeğin E
12 ve V : — E
13 'Aduv : عدوّ EV
14 duhâ vaktine V : vakt-i kuşluk duhâya E
15 tüfengli V : tüfenglisi E
16 ile V : — E
17 harb ü E : harb V
18 serdengeçdiler V : serdengeçdi E
19 zorbalar V : zorba alayı E
20 alup V : alur E

Asker-i İslâm'ın üzerlerine tüfeng serpüp, gāzîler de meydân verüp. Ba'dehû toplara saçmalar koyup, alaylarına şikest verdükde, girü mağrûrlar ve eşkıyâ-i zındıklar[1], vakt-i 'asrda Vezîr-i a'zam üzerine Canpulâd-oğlu havlayup, girüde olan alay topların getürdüp, havâle kurup, Canpulâdlı'nın alaylarına toplar savurup, min-ba'd havflarından cân u başların terk edüp, tuğlara karîb havlayup, Âsaf-ı zemân Serdâr Vezîr-i a'zam Gāzî Murâd Paşa, piyâde[2] hâk üzere nâliş [ü] zâr [ü] giryân, du'â vü niyâzda, Rabbü'l-'izzet hazretlerine derûn-i dilden 'arz-ı hâcetde iken, etrâflarında olan gāzîler yürüyüş etmeğe icâzet taleb edüp[3]: "Bir mikdâr te'hîr eylen" deyü icâzet olmayınca, sabrda idiler. Lâkin Canpulâd-oğlu[4] "Fursatdır" deyü 'Alem-i şerîfe doğrulup, ol aralıkda bir rüzgâr peydâ olup, asker-i İslâm cûşâ gelürler[5]. Silâhdâr kolu bir uğurdan havlayup ve sağ koldan ebnâ'-i sipâhiyân ve Gedüzlü alayı gürleyüp[6], 'aduvlardan ekser ol aralıkda bî-ten olup, ser-i nâ-pâkleri meydânda **[E 134a]** kalur. Ve bir niçeler ödü sınup, ol sahrâda zındıklarun lâş ü cîfeleri demed demed yığılup[7], gāzîler cevânib-i erba'a[y]ı alup, her biri arslan misâl ağrayup, meydânda Celâlîler'i[8] giriftâr edüp, kayd [ü] bendler ile Serdâr-ı zafer-şi'âr Vezîr-i müdebbir[9] Âsaf-ı zemân Gāzî Murâd Paşa'nın huzûruna getürdüklerinde "Gazân mübârek" deyü nişânların alurlardı. Ve meydânda çökerüp, başların hâke düşürüp ve Canpulâd-oğlu cân u[10] başların alup, kûhistânları[11], dervend ü balkanları[12] dutup, süvârîlerinden **[V 239b]** halâs olanlar[13] Kilis arzû ederek, ba'de'l-'işâ dâhil olurlar. Ve Yûsuf Ağa Silâhdâr-başı, sol kolda olan gāzîler ile Canpulâd-oğlu'nun kafâlarına düşüp, müfsidân 'aduvları tîğlerden geçürüp, nısfu'l-leyl olunca kafâlarından ayrılmayup, dermânları kalmayup[14], ol kadar dil ü başlar cem' edüp. Ve Serdâr Vezîr[15] Gāzî Murâd Paşa, 'işâ vaktinde meş'aleler ile orduya dâhil oldular.

Ve 'îdü'l-mübârek gicesi olup, şenlikler ile[16] asâkir-i İslâm şâd u handân çadırlarına gelüp[17] ve otak [u] bârgâh önünde[18] meş'aledârlar, meş'aleler ile

1 eşkıyâ-ı zındıklar V : eşkıyâ zındıkları E
2 piyâde E : — V
3 yürüyüş ..... edüp V : icâzet taleb edeyorlar, yürüyüş etmeğe E
4 oğlu V : — E
5 gelürler V : gelüp E
6 gürleyüp V : gürleyü E
7 demed yığılup V : dökülüp E
8 Celâlîler'i V : Celâlîler E
9 müdebbir V : + -i kebîr E
10 cân u V : — E
11 kûhistânları V : kûhistânlarda havf [u] haşye[t]lerinden E
12 balkanları V : balkanlar E
13 halâs olanlar V : terk-i serlerin halâs edenlerden E
14 dermânları kalmayup E : — V
15 Vezîr E : — V
16 Ve ..... ile E : — V
17 gelüp V : dâhil oldular E
18 önünde V : + dîvân E

meydânı müzeyyen edüp, gâzîler her tarafdan dil ü baş ile geldükde[1], kâtibler defter edüp[2], fermân mûcebince in'âmları alurlardı[3]. Ve garîb yiğitlerden[4] dirlik talebinde olanlara[5] nişân verüp, sabrda. Ve Silâhdâr Ağası Yûsuf Ağa[6], nısfu'l-leylde otakda Sâhib-i devlet hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp: "Gazâ'-i ekber oldu, mübârek bâd. Rûz-i kıyâmete[7] değin nâmın yâd olur. Ganî vü fakîr, mesâkin re'âyâları, 'aduv[8] zâlimlerden halâs etmeğe sebeb oldunuz" deyü Devlet-i 'aliyye'ye lâyık kelimâtlar zikr etdiler. Ba'dehû silâhdârlardan[9] ve asker[10] tâyifesinden, şemşîr ü tîğlerden geçürdükleri Celâlîler[11] başların ve dilleri kayd [ü] bend ile[12] 'arz etdiler. Ve dilleri ol meydânda emân verilmeyüp, izâle edüp, herkes nişânlarun verüp ve Celâlî nişânları on garardan[13] ziyâde idi. Otuz binden ziyâde segbân 'aduvların[14] harca sürdükleri mukarrer idi*. Ve sağ kolda olan bölük halkından ve yeniçeriden ve sâyir asâkir-i İslâm[15] balkanlardan, Celâlîler ordularına dâhil oldukda, çadırların ve katâr [ve] esblerin gâret ederler[16]. Ve çadırlarında olan hüddâmları; kûhistânlara perâkende olanlardan mâ'adâsı bir ferd halâs olmayup, mecrûhları şemşîrden[17] geçürüp, serlerin ordu-yı hümâyûna Sâhib-i devlet hazretlerine getü[r]düler. Nişânların verüp ve[18] zinde segbânları giriftâr, otağ-ı hümâyûnda cezâların buldular. Ve ganâyimlerin asâkir-i İslâma in'âm etdiler.

Ve bu gazâ'-i 'ibret-nümâ bir vakitde olmayup, cânib-i Hakk'dan fukarânın zâr [ü] giryânları vesîle olup, ol kadar nüfûs[un] maktûl olması makdûr-i beşer değildir. On seneden berü peydâ olan zâlimîn, **[V 240a]** Müslümânlara ve mesâkin re'âyâlara hânumânların terk etdürüp[19], evlâd ü ezvâcların perîşân edüp, kûhistânlarda ba'zıları helâk olup, ekseri hîzân kalup, va'deleri gelüp, berbâd oldular.

1 tarafdan ..... geldükde V : taraflardan dil ü baş âverde E
2 edüp V : ederler. Ve E
3 in'âmları alurlardı E : in'âmlar olurdu V
4 yiğitlerden V : + olan E
5 olanlara V : olanlar E
6 Silâhdâr ..... Ağa V : Yûsuf Ağa Silâhdârlar Ağası E
7 kıyâmete E : kıyâma V
8 'Aduv : عدوه EV
9 silâhdârlardan V : silâhdâ[r]lardan E
10 asker E : askeri V
11 Celâlîler E : Celâlî V
12 bend ile V : bendleri E
13 garardan V : gararlardan E
14 'aduvların V : 'aduvları E
* Canpulâd-oğlu ile yapılan muhârebede piyâde ve süvârî olarak 40-50.000 kişi katledilmiştir (*Gazâ-nâme-i Târîh-i Halîl Paşa,* vr.35a-b).
15 asâkir-i İslâm V : asâkirü'l-İslâm E
16 ederler V : edenler E
17 şemşîrden V : olanları tîğlerden E
18 ve E : — V
19 re'âyâlara ..... etdürüp V : re'âyâları hânümânların gâret etmeğin E

Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem Murâd Paşa[1], ol makāmdan salâtü'l-fecr edâ olundukdan[2] sonra ordu-yı hümâyûn ile dahi alaylar ile şâd[3] u handân teveccüh edüp, Celâlîler konduğu yurda. Merâhilde rast geldükleri[4] segbânları ve gayri eşkıyâya emân [ü] zemân vermeyüp, katl ederlerdi. Ve gāzîlerden nâmdârlar balkan u[5] dervendlerde pinhân[6] olanları cebrî giriftâr edüp, alaylarda **[E 134b]** Serdâr Vezîr-i a'zam önünde söyledüp, cezâların görüp, ba'dehû dervend[7] ve Çûm (چوم) ve 'Azâz kûhistânlarında konulup.

Ve Canpulâd-oğlu ılgar edüp[8], dervendlerden sabâh vakti Kilis'de olan hânelerin görüp, emn ü hayât bulur. Ve tevâbi'lerinden halâs olan ve ekser nâmdârları Ekrâd'dan Borazan nâm velî ve deli rûy-gerdânlar "Bağdâd'a" deyü 'azm ederler. Nehr-i Fırat'dan çöllere düşüp, Fellûce'ye ve Hille'ye dahi Bağdâd'a Uzun-oğlu nâm Celâlî'ye bende olurlar. Ve Canpulâd-oğlu Kilis'de karâr kılmayup, dört sâ'at mikdârı eğlenür. Ilgayup, Haleb Vilâyeti'nde içerü kal'aya girüp, tedârükün görüp, dört yüz segbânlarından ve segbânlar bölükbaşılarından Cum'a nâm ve Hartâvî nâm ferdleri kal'ada alıkoyup*, Canpulâdoğlu akrıbâsından evlâdın ma'an alup: "Âsitâne'ye 'azm ederim" deyü nâm eder. İki gün eğlenür, ılgar ile Haleb'den Bâb-ı Karanlık'dan 'avdet eder. Şehirli, kafâsından bir mikdâr velvele ederler.

Vezîr-i a'zam[9] Serdâr-ı ekrem Âsaf-ı zemân[10] menâzil-i mezbûrda istirâhat edüp, Kilis'den a'yân ve müteferrikalardan ve çavuşlardan ve Haleb Defterdârı Bal Mahmûd Efendi ve Kadı, ordu-yı hümâyûna dâhil olup, Sâhib-i devlet hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdükde ve Canpulâdlı'nın akrıbâları dâhil oldukda, Canpulâd-oğlu'nun ahvâllerin i'lâm ederler. Ve[11] Haleb Vilâyeti'nden ılgar ile a'yânları haber getürüp, Canpulâd-oğlu Haleb'de ne mikdâr eğlenüp, ba'dehû ılgar ile **[V 240b]** 'azm etdüklerinden. Sadr-ı a'zam hazretleri bölük kethudâların ve bölükden ve yeniçeriden zâbitler ta'yîn edüp, Canpulâd-oğlu'nun[12] emlâklerin ve anbarların zabt içün ve cemî' tevâbi'âtların. Kilis'de ve 'Azâz'da olan emlâk ve anbarların hıfz[ı] içün[13]

1 Murâd Paşa V : — E
2 olundukdan V : oldukdan E
3 ile şâd V : ile fütûhât ile şâz E
4 geldükleri E : geldüğü V
5 balkan u V : balkan E
6 pinhân E : nihân V
7 dervend V : دردبند E
8 edüp V : — E
* Mağlûbiyeti üzerine Haleb'e kaçan Canpulâd-oğlu, askerin üzerine geldiğini haber alınca Hartâvî'yi yerine Kaymakam, Cum'a Bölük-başı'yı da ona şerîk eyleyerek, 15-20.000 kişi ile Haleb'te alıkoyar, kendisi ise Haleb'i terkedip gider (*Gazâ-nâme-i Târîh-ı Halîl Paşa,* vr.38b-39a).
9 -i a'zam V : — E
10 Âsaf-ı zemân E : — V
11 ahvâllerin ..... Ve E : ahvâlleri i'lâm olunup V
12 edüp, Canpulâd-oğlu'nun V : olunur. Canpulâd-zâde'nin E
13 anbarların hıfz içün V : anbar hıfz içün ve E

halîfelerden ta'yîn etdiler. Ve Haleb Defterdârı habs olunmağın ve ba'zı eşrâflardan habs etdiler, ba'dehû istihlâs etdiler.

Ve menâzil-i mezbûrda Âsitâne-i sa'âdet cânibine ılgar ile kapucu-başılardan[1] Hasan Ağa, müjde-i fütûhât ile sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine telhîsler ve nâmeler tahrîr olunmağın, 'azîmet etdürdüler.

Ve mâh-ı cumâdelâhırun[2] evâhırında, alaylar te'kîd olunur. Ve mîr-i mîrânlar ve Yeniçeri Ağası ve bölük ağaları ve Defterdâr Efendi ve a'yân-ı Dîvân bir uğurdan: "Gazân mübârek bâd" deyü[3] Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân'ın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp[4], ordu-yı hümâyûnda musâfaha olup, 'îd-i ekber olur. Ve[5] yeniçeriye tüfeng şenlikleri ve toplar şenlikleri fermân[6] olup ve çadırlarda mum[7] donanmaları olmağın. Ve Canpulâd-[oğlu'n]dan alınan livâları ve alay bayrakları zabt olunup, Cebe-hâne'ye teslîm olunur.

Ve menâzil[8] [ü] merâhil kat' ederek, ordu-yı hümâyûn Kilis menâziline dâhil oldular. Kilis'de olan a'yân ü 'ulemâ ve fukarâ vü re'âyâ istikbâle çıkup, lâkin[9] Sadr-ı a'zam aslâ[10] iltifât etmeyüp, orduya geldükde, Kilis halkı bir uğurdan icâzet recâ[11] ederler. Kerem ıssı Sâhib-i devlet Vezîr-i a'zam[12] Serdâr-ı ekrem hazretlerine niyâz edüp: "Günâhımız yokdur, ahvâlimüzü bilürsiz" deyü[13] niyâzda olduklarında, kabûl etdiler. Ba'dehû Defterdâr Efendi, Kilis'de olan Canpulâd-oğlu'nun anbarların görüp, zahîrelerin kapu-kullarına tevzî' etdiler. Ve Kilis'de ve 'Azâz'da gizlenmiş segbânlardan[14] haber aldukların getürüp, otak önünde haklarından geldiler. Ve 'Antâb'da olan eşkıyâların **[E 135a]** getürdüp, hakkından gelinürdü[15].

Mâh-ı gurre-i recebde[16], menâzil-i Kilis'den hareket edüp, Vîrân Karye'de[17] ba'dehû 'Azâz'da, ba'dehû Ancara, ba'dehû Vilâyet-i Haleb'de ordu-yı hümâyûn Gök-meydân'da[18] konup*, alaylar fermân olunup ve Haleb

1 kapucu-başılardan E : Kapucular Kethudâsı E
2 cumâdelâhırun V : mezbûrda cumâdelâhır E
3 Gazân ..... deyü V : Gâzî E
4 yüz sürüp V : Mübârek bâd, gazânuz" deyü E
5 olur. Ve V : olup E
6 ve ..... fermân V : fermân olup ve toplarda şenlikleri E
7 mum V : mumlar E
8 Cebehâne'ye .... menâzil V : Cebe-hâne'de teslîm olunmağın. Ve menâzil tayy-ı E
9 lâkin V : — E
10 aslâ E : hazretleri V
11 recâ E : taleb V
12 Vezîr-i a'zam E : — V
13 deyü V : — E
14 segbânlardan V : segbânlarından E
15 getürdüp ..... gelinürdü V : getürüp, haklarından gelürlerdi E
16 recebde V : recebü'l-müreccebde E
17 Karye'de E : karyeler V
18 Gök-meydân'da V : Gök-meydânı'nda E

* 9 Receb 1016'da Haleb civârında Gök-meydân'da konulur (*Ahvâl-i Celâliyân,* vr.14b; *Nuhbe,* s.236). Diğer kaynaklar 19 Receb 1016 tarihini veriyorlar (*Fezleke,* 1,297; Na'îmâ, II,17).

Kadısı[1] ve a'yân-ı Haleb ve çavuşândan ve bölük halkından ve yeniçeriden **[V 241a]** bi'l-ittifâk Haleb etrâflarında olan karyelerde ve[2] Haleb'in şehrinde segbânlardan olup, ba'dehû meskenlerde pinhân olanlardan ve Canpulâd tevâbi'inden kalanlardan ve kadîmden eşkıyâ segbânlardan yedi yüz mikdârı[3] segbânlar kayd [ü] bend ile Vezîr-i a'zam hazretlerine armağan cem' edüp, otak [u] bârgâhlarına getürdüler. Ve şehirde olan 'ulemâ ve sâdât ve meşâyih[4] ve e'imme ve sulehâ vü fukarâ ve sıbyân ve tüccâr u esnâf istikbâle Gök-meydân'da[5] hâzır olup ve te'kîd olunmuş idi: "Haleb Kal'ası'nın kapuları min-ba'd güşâde olmayup, Karanlık-kapu açılup[6], istikbâle gelenler mezbûr kapudan gelsünler" deyü fermân olunmağın; zîrâ Haleb'in içerü kal'asında segbânlar olduğu mukarrer idi. Alaylar ile Serdâr-ı ekrem ve Sadr-ı a'zam Gāzî, mücâhid Murâd Paşa, ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda, Vilâyet-i Haleb'de olan Müslümânlar fütûhât olduğun bilüp, hamd edüp, ba'dehû hayr du'âlar ile selâma durup, Sadr-ı a'zam hazretleri i'zâz [ü] ikrâm eyleyüp, hâtırların sorup, otak u bârgâhlarına[7] dâhil oldukda, ordularına meydânda kebîr hendekler kazdurup[8], vilâyet halkı cem' etdükleri zâlim 'aduvları kayd ü[9] bend ile sürüyü[p], otak önünde durgurup, bir uğurdan: "Devletlü Paşa hazretleri[10] bu vilâyetlere[11] zâlimlerin ref'ine sebeb oldunuz. Biz kullarının armağanı[12] ancak mezbûr eşkıyâlardır" deyü 'arz etdiler. Fi'l-hâl yedi yüz nefer segbânları katl etdiler. Ve Haleb'de ve orduda olan münâdîlere fermân olunup[13], "Oturak" deyü[14] nidâ etdiler[15].

Ve mâh-ı mezbûrda Haleb'in cemî'i kapuları güşâde olup[16] ve şehirde olan[17] esnâf halkı sürûrda. Vezîr-i a'zam[18] Gāzî Murâd Paşa ve Yeniçeri Ağası ve Kethudâ Bey ve Defterdâr Efendi ve bölük ağaları ve mîr-i mîrânlar[19] bir uğurdan süvârî[20] olup, şehre girüp, kal'aya mukābele durup, içerüsünde olan eşkıyâlar tüfengler atup, hıyânet üzere oldukları bilinüp, ordu-yı hümâyûnda olan yeniçeriye te'kîd olunmağın, tüfengler ile Serrâc-hâne üstünden meteris-

1 Kadısı V : Mevlâsı E
2 ve E : — V
3 mikdârı V : mikdâr nefer E
4 meşâyih V : meşâyihân E
5 sıbyân ..... Gök-meydân'da V : sıbyânlar ve ve esnâf ve tüccâr istikbâl Gök-meydânı'na E
6 Karanhk-kapu açılup V : Hemân Bâb-ı Karanık açılur E
7 otak u bârgâhlarına V : otaklarına E
8 kazdurup V : kazup E
9 kayd u E : kayd V
10 hazretleri V : — E
11 vilâyetlere V : + bâdî-i sebeb oldunuz E
12 sebeb ..... armağanı V : ve bu kullarının armağanları E
13 olunup V : olunmağın E
14 deyü V : — E
15 etdiler V : + Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr Hasan Paşa'ya teka'üdlük hâss ile ihsân olunmağın, Mîr-i mîrân-ı Anadolu olan Hüseyn Paşa'ya Rumeli Eyâleti sadaka olunmağın ve Anadolu, Sinân Paşa'ya ihsân etdiler E
16 olup V : olur E
17 olan V : — E
18 Vezîr-i a'zam V : + olan E
19 mîr-i mîrânlar V : + süvârî olup E
20 süvârî E : süvâr V

ler ve Husrev Paşa Câmi'i[1] üstünden şâhî darbuzanlar kurup, iki gün iç kılâ' döğülür. **[V 241b]** Ba'dehû içerüden "Emân" deyüverdiler. Cum'a Bölükbaşı ve Hartâvî Bölükbaşı ve[2] segbânları ile taşra gelüp, "Emân" deyü feryâd ederler*.

Serdâr Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân, müdebbir Gāzî Murâd Paşa, kılâ' önünde iç kal'adan çıkan segbânları, kâmil dört yüz, hendek etrâflarında katl etdürüp[3] lâş ü cîfelerin hendeke batak içre[4] bırağup ve iki nefer bölükbaşıların mahbûs etdiler. Ve içerü kal'aya dâhil oldukda, dizdârını ve kal'a neferâtını[5] yoklayup, doğru [ve] sâdık olanları başka ayırup[6], 'afv edüp, neferât tahrîr etdiler. Zâlim ve[7] segbân nâmında olanlara cezâların verüp, haklarından gelinüp ve cebehâne[y]i zabt edüp[8] ve kal'ada olan anbarları ve hazîne[y]i mîrîye zabt olunur[9]. **[E 136a]** Ve hizmetde bulunup, yararlık edenlere[10] ve serdengeçdilere ve dil ü baş getüren gāzîler ber-murâd oldular[11].

1 Câmi'i V : + üstü Serrâc-hâne E
2 Bölük-başı ve V : nâm E
* 3 gün muhâsara edilen Haleb Kalesi'ndeki segbânlar emân taleb ederler. Segbânlara emân verilip, kaleden uzaklaştırılırlar (*Nuhbe,* s.236). *Fezleke* (I,297) ve Na'îmâ (II,17), emânla kaleden çıkanların katledildiklerini naklediyor. *Ahvâl-i Celâliyân* (vr.14b), muhâsaranın 4 gün sürdüğünü, 5. gün olan 15 Receb 1016'da kaledekilerin emânla teslîm olduklarını kaydediyor.
3 etdürüp E : edüp V
4 ü ..... içre V : cîfelerin hendekde batak içerü E
5 dizdârını ve kal'a neferâtını V : dizdârı ve kal'a neferâtları E
6 başka ayırup V : — E
7 edüp ..... ve E : etdiler. Ve zâlim V
8 edüp E : + neferât tahrîr etdiler V
9 olunur V : + Ve otağ-ı hümâyûnda sene sitte 'aşere ve elf recebinin on sekizinde, yeniçerinin ve bölük halkının ve sâyir kapu-kullarına masar sene 1016 mevâciblerin tevzî' edüp, ba'dehû Âsitâne-i sa'âdet'den kapucu-başılardan Hasan Ağa, kılıc ve murassa' hançer ve sorguç ve iki esb, birisi murassa' eğer ve rahtları ile, biri yelegen-dez çullar ile [E 135b] bölük ağaları ve yeniçeri zâbitleri ve Yeniçeri Ağası ve Defterdâr ve Sadr-ı a'zam kethudâları 'Ömer Ağa ve sâyir ağalar istikbâle çıkup, i'zâz [u] ikrâmlar ile ordu-yı hümâyûna dâhil olup, dahi otakda Dîvân olup, mezbûr Hasan Ağa hatt-ı şerîf ve emr-i şerîf ve hil'at-i fâhire[y]i Gāzî Vezîr-i a'zam Murâd Paşa, hezâr i'zâz [u] ikrâm ile geyüp, kılıc kuşanup ve sorguçu sokunup ve esb-i tâzîye süvâr olup, ba'dehû otakda cemî'i ehl-i Dîvân ve mîr-i mîrânlar huzûrlarında emr-i şerîf kırâ'at olundukda, sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân Sultân ibnü's-Sultân es-Sultân Ahmed Hân, kullarına hayr u du'âlar etmeğin: "Vücûda gelen hizmetlerinüz zâyi' olmaz" deyü işâret olunmuş. Vezîr-i a'zam olan Murâd Paşa'nın fermân etdükde mîr-i mîrânlara ve mîrlivâlar ve Yeniçeri Ağası Halîl Ağa'ya ve Kethudâ Bey ve Efendi ve Yeniçeri Kâtibi 'Abdî Efendi ve Zağarcı-başı'ya ve Samsoncu-başı ve ocak zâbitlerine hil'atler ihsân olunmağın ve bölük ağalarına ve bölük zâbitlerine ve Cebeci-başı'ya, dahi Topcu-başı, Arabacı-başı'ya hil'atler ihsân olunmağın. Ve Defterdâr Efendi['ye] iki sevb fâhir hil'atler ve Rûznâmeci ve Re'îsülküttâb ve Defter Emîni ve Süvârî Mukābelecisi'ne ve Piyâde ve Mevkūfâtcı'ya ve tezkireci efendilere hil'atler ihsân ederler. Ol mübârek cây-ı latîfde Sâhib-i devlet hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, icâzet olur. Herkes odalarına perâkende olup, devlet-i Pâdişâhîye du'âya meşgûl oldular. Ve tekrâr Âsitâne'ye ulak ile Hasan Ağa'yı gönderdiler, telhîsler ile. Ve Mîr-i mîrân-ı Şâm alayı ile ordu-yı hümâyûna dâhil olup, otağ-ı hümâyûnda Serdâr Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân Murâd Paşa'nın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdükde, hil'at ihsân olunmağın. Dahi Cıgal-zâde Vezîr Mahmûd Paşa, Şâm-ı şerîf'den ma'zûl, kendü kapusuyla

Menâzil-i Vâdî-i Gök-meydân'da oturak olunmağın, dahi Kilis'den Canpulâd-oğlu'nun der-anbar etdüğü zahîreleri kabz olup, ordu-yı hümâyûnda mîrî cânibinden asker halkına kifâf içün tevzî' etdiler.

Ve sene-i mezbûrede[1], 'Irak-zemîn'de Bağdâd Eyâleti'ni bin on târîhinden berü fuzûlen zabt edüp[2], Celâlî olan Çorbacı Tavîl Ahmed-oğlu birâder-zâdeler Mehmed ve Mustafa nâmlarına muhâlif künyetleri Uzun-oğlu, hâyin oldukda, segbânlar cem' edüp, Bağdâd kulların kendüye döndürüp, Âsitâne-i sa'âdet'den gelen mîr-i mîrânlara zabt etdürmeyüp, etrâflarında olan Ekrâdlar'ı, ekserin kendüye[3] tâbi' edüp ve kabâyil-i 'Urbân ile nizâ' üzere ve Mühennâ-oğlu ile muhârebelerde olup[4] ve Eyâlet-i Basra'ya değin hükm edüp ve Şehrezol ve Kerkük sınurların gâret etmeğin ve elli altmış bin Celâlî hâyinlerin cem' etdükde, çöllerde ve Derne vü[5] Derteng (تن ترتنك) 'den Lûr Hân Ekrâdları ile nizâ'da. Bâzergân ve tüccârlardan hazîneler cem' edüp, Musul'da Dasni Ahmed Paşa'ya ve Seyyid Hân cânîblerine kasd eder.

---

alay gösterüp, orduya dâhil olup, Sâhib-i devlet hazretlerinin hâk-i pâylarına yüz sürüp, fâhir hil'at ihsân olunmağın, ba'dehû Ruha'ya kışlak ta'yîn olunur. Ve ordu-yı hümâyûnda şer' ile da'vâlar görülüp, etrâflardan ve Vilâyet-i Tırablus'dan segbânlar getürüp, orduda cezâların görüp ve rûz-i kāsım vakti olup, Serdâr Vezîr-i a'zam hazretleri, Kilis'de der-anbar olan Canpulâd-oğlu'nun bâkî kalan zahîresinden kānûn üzere kapu-kullarına tevzî' etmeğin ve meydânları kānûn üzere verilüp, ba'dehû Mihalicli, Ballukesri'de sâkin olan Hüseyn Paşa, kendü tevâbi'i ile hizmetde bulunmağın, Mîr-i mîrân-ı Haleb Eyâleti'n ihsân edüp, ba'dehû Hüseyn Paşa Haleb'de Beylerbeyi olup, tedârükde olup.

Ve mâh-ı şa'bânü'l-mu'azzamda, Vezîr-i a'zam Haleb'den 'avdet etmek fermân etdiler. Lâkin Vilâyet-i Haleb'de olan a'yân ü 'ulemâ ve sâdât ü meşâyihân, ahâlî-i vilâyet, cumhûr, ordu-yı hümâyûnda Sadr-ı a'zam hazretlerine feryâd [ü] zârî kıldılar. Recâ ederler kim: "Bu sene-i mübârekde kışlak Haleb'de olayki feth-i eşkıyâdır. Canpulâdlı ekser şimdi mürdelerdir, ba'dehû zinde olurlar. Dört eyâlet biribirine karîbdir. Mezâlim-i hâyin 'aduvları, eğer Ekrâdlar'dan ve eğer Türkman eşkıyâları, eğer Dürüzî fellâhlar bî-kıyâslardır. Sa'âdetiyle Haleb'de kışlar<lar>sınuz, cemî' vilâyet âbâdân tashîh olur" deyü niyâzda oldular. Fermân olup, kışlak Haleb olup, Mîr-i mîrân-ı Rumeli'ne Engürü livâların ve Kânkırı kışlak verilür. Anadolu Beylerbeyisi Kütahya'da, sipâhî oğlanı[na] Şâm-ı şerîf kışlak ta'yîn olup, dahi silâhdârlara Şâm Tırablus Eyâleti'ni kışlak ta'yîn edüp ve 'ulûfeciyân-ı yemîn bölüklerine 'Antab ve Mar'aş kışlak ve 'ulûfeciyân-ı yesâra Birecik Livâsı ve Besni ve Gerger ve Nizib ve Suruş cânîblerin ta'yîn edüp ve Yeniçeri Ağası ve ocak zâbitleri Haleb'de kışlayup ve cemî'i bârgîr ve katârlarına kışlak ta'yîn olunmağın ve Haleb Kadısı olan Mevlânâ-zâde şehirde hâneler tahliye etmeğin, a'yân-ı Dîvân'a hâneler ve odalar tahliye etdiler. Ve bölük ağaları tebdîl olup, Sipâhî Oğlanları Ağası 'azl olup, Silâhdâr Ağası olan Yûsuf Ağa [E 136a] Sipâhiyân [E'deki bu kısımlar birkaç sayfa sonrasında her iki nüshada da yer almış olmasından (bk. Metin, s.510-512) ve oralarda muhtemelen müellifce düzeltilerek yeniden yazılmış olduğu düşünülerek burada metne alınmamıştır] E

10 bulunup ..... edenlere V : bulunanlara yararlıklar E
11 oldular E : olup V
1 mezbûrede V : mezbûrda V
2 bin on ..... edüp V : fuzûlen zabt eden, 'aşere ve elf târîhinden berü E
3 ekserin kendüye V : ekserlerin E
4 olup V : + dahi E
5 Derne [vü] (تن) E : — V

Sadr-ı a'zam Vezîr Murâd Paşa, Canpulâd-oğlu[1] üzerine teveccüh etdüklerinde, Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir muhâfazasında olan Vezîr Nasûh Paşa'ya haber gönderüp: **[V 242a]** "Diyârbekir Eyâleti'ni ve Rakka eyâletlerinde olan askerler Musul'da dernek edüp, Ekrâd beyleri ve Ebû Rîş (ابروش) -oğlu ve Kerkük Mîr-i mîrânı[2] ile Bağdâd'a varup, Uzun Ahmed-oğullarına cezâsın verüp, gûş-mâl edesiz" deyü fermân[3] oldukda, Vezîr Nasûh Paşa emre imtisâl edüp, Serdâr olur. Yetmiş bin asker hâzır ederler.

Bin on altı muharremü'l-harâm[ın]da Musul'da dernek edüp, mîr-i mîrânlar cem' olup, çölden Bağdâd'a 'azîmet edüp, Yenice nâm menâzilde Uzun-oğlu'nun askeri mukâvemet eder. Çarka olup[4], Vezîr Nasûh Paşa gâlib gelür. Menâzil-i İmâm-ı a'zam önünde tekrâr bir mesâff (مصافه) [u] harb ü[5] kıtâl olur. Uzun-oğlu hîle eder, segbânlar rûy-gerdân olurlar. Muhârebe te'hîr olur. Serdâr Vezîr Nasûh Paşa 'avdet edüp, Musul'da karâr ederler. Ba'dehû Diyârbekir'de tevakkuf ederler*. Canpulâd-oğlu imdâdlarına gelmeyüp, ihtiyâc da olmadı[6].

Lâkin Sadr-ı a'zam Gâzî Murâd Paşa[7] hâtır-mânde idi. Ol sebebden Mîr[8] Şeref câniblerin dutup, Ekrâd beylerinden **[E 136b]** Aştı Kal'ası'nın[9] Beyi, fuzûlen cebrî Aştı Kal'ası'nı hisâr edüp, Diyârbekir'den toplar ve askerler ile Mîr Şeref hâtırları içün, ordu ile Vezîr Nasûh Paşa mezbûr kal'anın üzerine varup, meterisler kurup, yüz yirmi gün[10] muhâsara edüp, emân ü zemân vermez. Vezîr-i a'zam[11] Murâd Paşa Haleb'de kışlayup, ba'dehû[12] haberler gönderüp: "Kal'adan fârig olup, itâ'at üzere olan fukarâya zulm eyleme" deyü dört beş def'a çorbacılardan ve bölük kethudâlarından[13] ta'yîn etdükde, ferâgat etmediler. Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem Murâd Paşa dahi[14] müsâmaha edüp, Haleb'de tedârükde oldular.

Ve[15] Mîr-i mîrân-ı Rumeli olan Hasan Paşa[16] tekâ'üd ihtiyâr etmeğin, hâss-ı hümâyûn ile tekâ'üd oldukda, Anadolu Beylerbeyisi olan Hüseyn

1 -oğlu E : — V
2 Mîr-i mîrânı V : Mîr-i mîrân E
3 fermân E : + ede V
4 olup V : olur E
5 harb ü E : harb V
* Nasûh Paşa'nın Uzun-oğlu ile yaptığı muhârebe 1015 yılının şa'bân ayında cereyân etmiş görünüyor. Segbânların bir kısmının Bağdâdlılar'a iltihâkı, bir kısmının kaçması sebebiyle mağlûp olan Nasûh Paşa, kışın şiddetini arttırmasına kadar Cezîre'de kalacaktır (Na'îmâ, 1,459-460).
6 olmadı V : olmayup E
7 Paşa V : Paşa'nın E
8 Mîr : Mîrî EV
9 Kal'ası'nın V : + Hâkimi nâm E
10 gün V : eyyâm E
11 Vezîr-i a'zam V : Sadr-ı a'zam Vezîr E
12 Haleb'de ..... ba'dehû E : — V
13 kethudâlarından V : kethudâların E
14 -ı ekrem Murâd Paşa dahi V : Murâd Paşa E
15 tedârükde oldular. Ve V : tedârüklerde olup E
16 Paşa V : Paşa'ya E

Paşa'ya Rumeli Eyâleti ihsân olunmağın, Rumeli[1] mîrlivâları ile Engürü Sancağı kışlak fermân olunmağın ve Sinân Paşa'ya[2] Anadolu Beylerbeyiliği ihsân olundukda, Kütahya'da dernek fermân olunur. Ve Mîr-i mîrân-ı Haleb[3] Mihalicli Hüseyn **[V 242b]** Paşa'ya ihsân olunmağın[4]. Ve bölük ağaları tebdîl olunmağın, Yûsuf Ağa'ya Sipâhiyân Ağalığı ve Silâhdâr Gedüzlü 'Ali Ağa'ya, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Müstedâm Ağa'ya, İbrâhîm Ağa'ya Yesâr ve kethudâları silsile oldukda. Bölük halkının sene 1016 masar[5] mevâcibleri tevzî' olunmağın ve Yeniçeri Ağası olan Halîl Ağa ve Kethudâ Bey[6] ve Efendi ve Zağarcı-başı ve ocak zâbitleri mevâciblerin tevzî' etdiler.

Ba'dehû Âsitâne-i sa'âdet'e Haleb ve Canpulâd-zâde[7] müjdesiyle ılgar ile teveccüh eden Kapucu-başı Hasan Ağa, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine dâhil oldukda, İskender-i zemân, Pâdişâh-ı şark u garb[8], Celâlîler'den Canpulâd-oğlu[9] zümresi berbâd olduğundan ziyâde mahzûz[10] olup, ba'dehû ol hizmet mukâbelesinde Sadr-ı a'zam hazretlerine[11] müte'addid fâhir kürklü hil'atler[12] ve murassa' sorguç ve murassa' hançer ve kılıc ve hatt-ı şerîf, kullarına hıtâben emr-i şerîf ve ol hizmetde olan mîr-i mîrânlara hil'atler ve ablaklar ve Yeniçeri Ağası'na[13] ve sâyir ağalara hil'atler ihsân olup, ba'dehû mezbûr Hasan Ağa ılgar ile ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda, otağ-ı hümâyûnda Dîvân fermân olunmağın ve istikbâle alaylar ile[14] saflar keşîde olup[15], otağ-ı hümâyûna ta'zîm ile[16] dâhil olduğunda, Vezîr-i a'zam Murâd Paşa[17], karşu varup, hatt-ı şerîfi yüzüne sürdükde, kılıc kuşanup, ba'dehû hil'atleri i'zâz [ü] ikrâmlar ile geyüp ve[18] ba'dehû emr-i şerîf kırâ'at olunup[19], mefhûm, sa'âdetlü Pâdişâh kullarına hayr[20] du'âlar etmeğin, ba'dehû fermân-ı şerîfleri olur: "'Aduvv olan Celâlîler'i şemşîrlerden geçürüp, haklarından gelinmiş. Mâ'adâların ref' edüp, Vilâyet-i Anadolu'da olan zâlimleri bi'l-külliyye vücûdların hakk etdükde[21], ol kadar hizmetinüz, hizmet 'add

1 Rumeli E : + Eyâleti ile ve V
2 Paşa'ya E : Paşa V
3 Beylerbeyiliği ..... Haleb E : Beylerbeyisi olup, ba'dehû V
4 Paşa'ya ihsân olunmağın E : Paşa kendü tevâbi'i ile hizmetde bulunmağın, [V 242b] Mîr-i mîrân-ı Haleb Eyâleti'ni ihsân edüp, ba'dehû Hüseyn Paşa Haleb'de tedârükde oldular. Ve Anadolu Beylerbeyisi Sinân Paşa'ya Kütahya'da dernek fermân olunur.V
5 sene 1016 masar V : masar sene 1016 E
6 Bey V : — E
7 zâde V : zâde'si E
8 şark u garb V : garb u şark E
9 Canpulâd-oğlu V : Çanpulâd-oğlu E
10 mahzûz : محضوض EV
11 hazretlerine V : Vezîr-i müdebbir Gâzî, ihtiyâr Murâd Paşa'ya E
12 kürklü hil'atler V : hil'atlerden şîb kürklüler E
13 Ağası'na V : ağalarına E
14 ile V : + ağalar E
15 olup V : + ta'zîm ile E
16 ta'zîm ile V : — E
17 paşa E : + ta'zîm ile V
18 ve V : — E
19 olunup V : olup E
20 hayr V : + u E
21 etdükde : etmedükce EV

olunmaz. Mâdâm kim kadîmî düşman **[E 137a]** râfızîlerden ecdâd-ı 'izâmım feth etdükleri vilâyetleri aldukdan sonra ve niçe vilâyetlerin cebrî alup, Şâh-ı bed-me'âş'a dâdların verdükde, **[V 243a]** uğur-ı hümâyûnumda cân u[1] baş ile hizmetde bulunduğunuzda vücûda gelen hizmetinüz 'add olunur. Vezîr-i a'zam olan selefden ecdâd-ı[2] 'izâmıma hizmet edegelmiş ihtiyâr, emekdâr[3] Serdâr-ı ekremimsin, i'tikādım sanadır. Celâlî tâyifelerine aslâ vücûd vermeyüp, zâlim kavmi, eşirrâ[y]ı 'azîm kılıcdan geçürüp, Vilâyet-i Anadolu'da segbân nâmında bir ferd komayup, istihlâs edesiz. Hizmetinde mücidd ü sâ'î olup, hayr[4] du'âma mazhar düşüp, sâyir Celâlîler'i[n] dahi hakkından gelüp, îcâb etdüğü yerde kışlayasız" deyü fermân olundukda, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin emr-i hümâyûnları kırâ'at olundukda, Dîvân-ı hümâyûn'da hâzır olan Devlet-i 'aliyye'nin emekdâr mîr-i mîrânları ve mîrlivâları ve ağayân kulları, fermân-ı şerîflerine imtisâl ve hayr du'âların[5] istimâ' etdüklerinde, bir uğurdan cûşa gelüp, bir girîv koparup, şecâ'at damarları hareket edüp[6] ve kānûn üzere hil'atlerin[7] geyüp, sürûr birle def'-i meclis etdiler[8].

Ba'dehû Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem Murâd Paşa re'y [ü] tedbîr etdiler. Kafâlarında olan Celâlîler üzerine[9] 'avdet etmeği[10] murâd edüp, teveccüh etmek fikrinde idiler. Lâkin rûz-i kāsım[11] murûr etmeğin, vakt-i şitâ[da] derbendlerde batak, ordu-yı hümâyûn ile hareket mümkin değil idüğü mukarrer. Ve hem Vilâyet-i Haleb'de olan 'ulemâ vü sâdât, eşrâf ve ahâlî-i fukarâ bir uğurdan ordu-yı hümâyûna cem' olup, feryâd edüp: "Haleb'den 'avdet etmek bu vakitde münâsib değildir. Devlet-i Pâdişâhîde zâlimîn ref' olup, bakıyye kalanları kûhistânlarda pinhân ve mu'annidler tebdîl-i mekân ve tağyîr-i libâs edüp, kılıc havfından şimdiki hâlde sa'âdet ile 'azîmet edersinüz. Etrâflarımızda olan eşkıyâlar yemîn ü yesârımızdan hareket ederler. Sizlerden ihtirâz üzeredir, sonra[12] her biri ejderhâ olurlar. Canpulâd-oğlu[13] peydâ olur; cedîd[14] feth olmuşdur. Bu kış Haleb'de asker birle kışlarsanuz, bakıyye kalanları[n] tedrîcle haklarından gelürsünüz" deyü Haleb'de olan 'ulemâ ve Kadı ve eşrâf şefâ'at edüp, Vezîr-i a'zam **[V 243b]** Murâd Paşa hazretlerini cebrî[15]

1 cân u V : cân E
2 ecdâd-ı V : ecdâd ü E
3 emekdâr V : + Vezîr E
4 hayr V : + u E
5 du'âların V : du'âları E
6 edüp V : + şâd ü handân def'-i meclis etdiler E
7 hil'atlerin E : hil'atler V
8 sürûr ..... etdiler V : mesrûr oldular E
9 üzerine V : üzerlerine E
10 etmeği E : etmek V
11 kāsım V : + eyyâmı E
12 Sizlerden ..... sonra V : Serlerin tırâz edüp E
13 Canpulâd-oğlu V : Çanpulâd-oğlu E
14 cedîd V : cedîden E
15 cebrî E : — V

kışlaya rızâ etdürdüler. Hayr[1] du'âlar olup, Haleb'de kışlak fermân olundukda[2] ve Haleb Kadısı olan Molla-zâde Efendi'ye te'kîd olur; Haleb'de kışlak içün hâneler tahliye etdiler. Saray-ı 'atîk[i] de Sadr-ı a'zam hazretlerine ta'mîr etdiler[3]. Ve Baş-defterdâr 'Abdülbâkî Paşa'ya ve Dîvân hâcelerine ve Yeniçeri Ağası olan Halîl Ağa'ya[4] ve Kethudâ Bey ve ocak zâbitlerine ve yeniçerinin odaları ta'yîn olunmağın ve sâyir ağalar[5] ve Cebeci-başı ve Topcu-başı ve neferâtlarına ve müteferrika ve çavuşân ve Re'îsülküttâb ve Tevkî'î ve Defter-hâne ve küttâb efendilere hâneler ta'yîn olundukda[6], bölük ağaları kapu halkı ile kışlak Şâm-ı şerîf'de, ebnâ'-i sipâhiyân **[E 137b]** ve kethudâları ve neferâtları ve Silâhdârlar Ağası ile[7] neferâtları[na] Vilâyet-i Tırablus-Şâm kışlak fermân olunmağın[8] ve 'ulûfeciyân-ı yemîn 'Antâb ve nevâhî-i mezbûr ve 'ulûfeciyân-ı yesâr[9] Birecik'de ve Kazâ-i Besni ve Rum Kal'a ve Nizib ve Gerger ve[10] Suruş ve tevâbi'i ta'yîn oldukda ve bölük kâtibleri Haleb'de kışlamak fermân olunmağın ve kethudâ-yerleri Haleb'de kaldılar, mâ'adâsı kışlaya teveccüh etdiler.

Ve sâbıkā Şâm-ı şerîf[11] Mîr-i mîrânı olan Cıgal-zâde Vezîr Mahmûd Paşa ordu-yı hümâyûna kapusuyla alayların gösterüp, Sadr-ı a'zam hazretlerinin[12] dest-i şerîflerin bûs etdüğünde, iltifâtlar olup, hil'at ihsân olunur[13]. Vilâyet-i Ruha'[y]ı kışlak ta'yîn etdiler. Ve hâlâ Şâm-ı şerîf[14] Beylerbeyisi olan Hâdım Mehmed Paşa, alayı ile ordu-yı hümâyûnda Sâhib-i devlet hazretleri[15] ile mülâkat oldukda, hil'at ihsân olup, ba'dehû eyâletlerine 'azîmet etdiler[16].

Ve Ma'an-oğlu ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda, hazîne cem' etdüğü mîrî akça[y]ı hazîneye teslîm etdüğünde, niyâzlar ve 'özrler edüp, Sadr-ı a'zam Vezîr Serdâr hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdükde, şefâ'atler ile gücile halâs olup, cürmünden tevbe etmeğin, ba'dehû hil'at ihsân etdiler.

Ve Tırablus'dan Seyf-oğlu ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda, mîrî hazîne[y]i teslîm etdüğünde, hizmetinde tekâsül etmeyüp, tevâbi'i ile alayların

1 Hayr V : + u E
2 olundukda V : oldukda E
3 ta'mîr etdiler E : — V
4 Ağa'ya V : Ağa E
5 ağalar E : odaları V
6 olundukda V : + ve E
7 Silâhdârlar Ağası ile V : Silâhdâr-başı ile Kethudâ E
8 olunmağın V : olup E
9 yesâr V : + da E
10 ve E : — V
11 şerîf V : — E
12 hazretlerinin V : + huzûrlarında dâhil olup E
13 olunur V : olundukda E
14 şerîf V : — E
15 hazretleri V : — E
16 etdiler V : edüp E

keşîde etmeğin, evvel-bahârda ziyâde tüfeng-endâz **[V 244a]** asker ile ordu-yı hümâyûna gelmek üzere halâs olup, hil'at ihsân olundu[1].

Ve Kıbrıs'dan Mîr-i mîrân olan Lonka-zâde Mustafa Paşa hazîne gönderüp, makbûl olur.

Ve Ma'an-oğlu ve Seyf-oğlu 'ahd ü emân edüp, vilâyetlerinde zâlim olup, 'ısyân eden[2] eşkıyâlardan bir ferd komayup, katl etmesin şart etdükde, fi'l-vâki' Dürzî tâyifesinden peydâ olan şakîleri der-bend edüp[3], hakkından gelüp, ekserin[4] Haleb dîvânına gönderirlerdi.

Ve mîrî üştürleri ve katârları ve bârgîrleri kışlak ta'yîn olunduğu vilâyete gönderdiler. Ve yeniçerinin kışlakların ta'yîn edüp, bârgîrlerin gönderdiler ve levâzımları[5] Haleb'de ta'yîn idi.

Vezîr-i a'zam Serdâr Murâd Paşa, mâh-ı şa'bânü'l-mu'azzamın on beşinde, ordu ile Şehr-i Haleb'de hânelere girdüklerinde kışladılar[6]*. Ve Dîvân-hâne'de kānûn-i kadîm üzere haftada dört gün Dîvân olurdu. Sefer-i hümâyûn mühimmâtların görüp, ba'dehû etrâf [ü] eknâflarda gizlenan eşkıyâları ve segbânları der-bend ederlerdi. Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem[7] önünde cezâların verüp, berbâd ederlerdi.

Ve Bağdâd ahvâli müzâkere olup[8], Ruha'da kışlada olan Cıgal-zâde Vezîr Mahmûd Paşa'ya Bağdâd Beylerbeyiliği'n sadaka edüp ve Bağdâd'da olan Uzun Ahmed-oğlu şakî bed-baht üzerine Serdâr nasb olunmağın ve Ebû Rîş (ابروش) -oğlu Şedîd Bey **[E 138a]** ve karındaşı 'Usfûr Beyi cemî'i gücü ile[9] me'mûr etdiler. Ve Bağdâd etrâflarında 'Urbân kabâyili ile[10] Mühennâ-zâde me'mûr oldukda ve Mîr-i mîrân-ı Musul ve Kerkük ve Ekrâd tâyifesi ve İmâdiyye Hâkimi olan Seyyid Hân ve Sohrân Hâkimi olan[11] 'Ömer Bey ve Erbil (اربيل) ve mîrlivâ-i mezbûrân ve Mîre Beyi[12] ve Mîr-i mîrân-ı Rakka ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir'den ba'zı mîrlivâları ta'yîn idi. Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem bizzât ordu ile Bağdâd'a gitmek tedârükünde idiler. Birecik (بريجيك) 'de yüz kıt'a yarar sefîneler ta'mîri fermân etdiler. Yeniçeriyi sefîneler ile Nehr-i Fırat'dan[13] Fellûce'ye ve Hille'ye gönderüp, asker halkı ile karadan[14]

1 olundu V : olunmağın E
2 olup, 'ısyân eden V : 'ısyân edüp E
3 der-bend edüp E : — V
4 ekserin V : ekserlerin E
5 levâzımları V : yeniçerinin lâzımların E
6 girdüklerinde kışladılar E : girüp V
* 14 Şa'bân 1016'da Haleb'de hânelere girilmiştir (*Ahvâl-i Celâliyân*, vr.15b).
7 Serdâr-ı ekrem E : — V
8 olup V : olurdu E
9 cemî'i gücü ile E : — V
10 ile V : — E
11 olan V : — E
12 ve mîrlivâ-i ..... Beyi E : — V
13 Fırat'dan V : Fırat ile E
14 karadan V : hâkden E

Musul'a dâhil olduğunda dernek edüp, ba'dehû îcâb etdüğü üzere 'azîmet edeler ve zahîre mübâşeretinde idiler.

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfde **[V 244b]** Haleb'de dernek edüp[1], lâkin 'îd-i şerîfe karîb; kapu-kullarının mevâcibleri tevzî'i lâzım gelüp, bölük ağalarına kışlalardan izin olup[2], Haleb Eyâleti'nde hâzır olurlar, kapu halkının mevâciblerin tevzî' ederlerdi. Ve[3] dahi gulâmiyye bölük halkına onar[4] guruş tevzî' olunurdu.

Der-sefer-i Mihalic; Cisr-i Lubât üzerine Celâlî eşkıyâları cem' olup, Âsitâne'den[5] Vezîr Hasan Paşa Serdâr olup, teveccühleri beyânındadır[6]

Ve Anadolu'da bakıyye kalan Celâlî Kalender-oğlu ve Kara Sa'îd tevâbi'âtı altmış binden ziyâde mağrûr hâyin şakîler[7], segbânlardan ve süvârî eşkıyâlardan ve firâr edenlerden ba'zı eşkıyâ ekseri Tavîl Karındaşı üzere ve Kalender-oğlu mağrûr[8] cem'iyyet ederler. Bursa câniblerine ve Lubat üzerine ılgar ile yetmiş binden ziyâde mağrûr hâyinler[9] Bursa üzere zorbaların gönderüp, Bursa'da olan 'ulemâ ve eşrâf-ı vilâyet halkı tedârükde. Ilıca'dan tabur bağlayup, hendekler kesüp, palankalar peydâsında ve mahzarlar edüp, Âsitâne-i sa'âdet câniblerinden imdâd taleb ederler.

Âsitâne-i sa'âdet'de Kāyim-makām olan Vezîr Mustafa Paşa, Vezîr Hızır Paşa, Vezîr Nakkāş Hasan Paşa, Vezîr Dâvud Paşa, Vezîr Kapudân Hâfız Ahmed Paşa ve[10] Defterdâr Ahmed Paşa ittifâk ile[11] cem'iyyet ederler. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine telhîs ederler, Celâlîler tuğyânların. Ba'dehû fermân olur. Bursa'ya cedîd Serdâr Vezîr Nakkāş Hasan Paşa'ya emr oldukda*, baştarda ve kadırgalar hâzır olur. Ve Segbân-başı ile mânde[12] yeniçerilerden ve segbânlardan ve mânde bölük halkından ve cebecilerden ve topçulardan ve Tersâne'den ve bostan oğlanlarından ve

1 edüp V : — E
2 olup V : olur E
3 Ve V : — E
4 bölük halkına onar V : onarar E
5 Âsitâne'den V : Âsitâne-i sa'âdet'den E
6 Der-sefer-i Mihalic ..... beyânmdadır V : + [Bu başlık sayfa kenarına sonradan ilâve edilmiş gibi gözüküyor] E
7 mağrûr hâyin şakîler V : — E
8 mağrûr E : — V
9 hâyinler V : hâyin şakîler E
10 ve V : — E
11 ile V : — E
* 11 Şa'bân 1016'da Vezîr Nakkâş Hasan Paşa Bursa cânibine Serdâr ve muhâfazaya tayin edilir, 25 şa'bânda hareket eder (Sâfî,II, vr.93b).
12 mânde V : mândegân E

'acemiyândan ve vüzerâ'-i 'izâm tevâbi'inden[1] bedel ile neferât tahrîr edüp, ba'zıları karadan[2] Bursa'ya teveccüh ederler. Vezîr Hasan Paşa Serdâr, baştarda ile Mihalic'e teveccüh ederler. Ve süvârî olanlar karadan Dalgıc Paşa ve Kütahya'da olan Mîr-i mîrân-ı Anadolu Sinân Paşa ve[3] Mîrlivâ-i Karesi askerler ile **[E 138b]** Mihalic'de Lubat Köprüsü üzere alaylar ile saflar çeküp[4], lâkin şiddet-i şitâlar[5], **[V 245a]** vakt-i kânûn-i sânî ve şubat[6] ve Bursa'da bölük ağalarından Bekir Ağa 'Ulûfeciyân-ı Yemîn-i sâbık ve gurebâ'-i yemîn ü yesâr bölükleri Ankara Sancağı'ndan Bursa'ya dâhil oldukda, mevâciblerin alup[7], Bursa'[y]ı muhâfazada kalurlar[8]. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli olan Hüseyn[9] Paşa şiddet-i şitâda mevcûd olan beyleri ile Bursa imdâdında[10] idiler.

Ve Bolu Livâsı'nda Tavîl eşkıyâları peydâ olup[11], Âsitâne'ye 'arz olur. Vezîr Dâvud Paşa, tevâbi'âtı ile ve mânde yeniçeriden, koruculardan ve tekâ'üdlerden Kethudâ Beyi iken ma'zûl olan Yavuz Mustafa Ağa'ya girü Kethudâ olmak şartı[12] ile Yeniçeri Kethudâlığı mukarrer kılunup[13], kadırgalar ile İznikmid'e 'azîmet ederler. Top yerinde meterisler kurup, Vezîr Dâvud Paşa İznikmid'i hıfz ederler[14]. Vezîr[15] Hızır Paşa, müteferrika ve çavuşlar ile ta'yîn olup[16], Üsküdar'da muhâfazada idiler.

Ve Âsitâne'de Kāyim-makām Vezîr Mustafa Paşa Köşk önünde tedârüklerde; bedel ile tüfengli askerler cem' edüp, kebîr sandallar ve karamürseller[17] ve kalyeteler doldurup, Mudanya iskelelerine askerler 'ubûr etdürüp, Vezîr Baş-defterdâr Ahmed Paşa'nın Kethudâsı olan Hasan Ağa, dört yüz yarar müsellâh süvârî, bölükden neferâtlar ve dört yüz tüfengli segbânlar ile Lubat üzerinde[18] muhârebede. Celâlîler iki câniblerinden[19] havâle olup, Lubat Köprüsü başında bir mesâff [ü] ceng olup[20], ba'dehû Bursa'da tekrâr harb [ü] kıtâlde idiler.

1 tevâbi'inden V : + ve E
2 karadan V : hâkden E
3 ve V : — E
4 ile saflar çeküp V : saflar keşîde E
5 şitâlar V : şitâ E
6 ve şubat E : — V
7 alup V : alurlar ve E
8 kalurlar V : — E
9 Hüseyn E : Hasan V
10 imdâdında V : imdâdlarında E
11 olup V : olur E
12 şartı V : şart E
13 kılunup V : kılunur E
14 ederler V : ederlerdi E
15 Vezîr E : Ve dahi V
16 müteferrika ..... olup V : müteferrikadan, çavuşlardan ta'yîn edüp E
17 karamürseller V : karamürsellerde E
18 üzerinde V : + fedâyî E
19 câniblerinden V : câniblerden E
20 ceng olup V : harb [ü] kıtâlde E

Ve firâr eden Canpulâd-oğlu[1] askerinden me'yûs, başı[2] havfından tevâbi'i ile Âsitâne'ye ılgar ile sa'âdetlü Pâdişâhımıza bende olup, etdükleri 'ısyâna tevbe etmek arzûsuyla[3] Bursa'ya dâhil olduğunda, Kalender-oğlu haberlerin[4] alur. Canpulâd-oğlu[5]'nu alıkoyup, bir niçe eyyâm göz habsinde kor[lar]. Ba'dehû halâs olup[6], ılgar ile Âsitâne'ye dâhil oldukda, Köşk önlerinde Bostancı-başı câniblerinden âşinâlık dutup, Kāyim-makām Vezîr Mustafa Paşa'ya mülâkat olur. Ahvâlleri sa'âdetlü Pâdişâhımıza 'arz olup, cürmün[7] 'afv ederler. Tevâbi'inden **[V 245b]** ferzendi[8], Harem-i muhterem'e alınup[9], kendülere nafaka ta'yîn olur*.

Ba'dehû Kalender-oğlu ve Kara Sa'îd ile sene sitte 'aşere ve[10] elf muharremü'l-harâm gurresine değin harb [ü] kıtâlde idiler. Eyyâm-ı nevrûz karîb oldukda, Kalender-oğlu ve[11] Sa'îd-i 'Arab, Bolavadin üzere gidüp, Vezîr Hasan Paşa Bursa'da muhâfaza[da] kalur.

Ve[12] Mîr-i mîrân-ı Rumeli, icâzet ile Gelibolu'dan Rumeli'ne 'ubûr edüp, İpsala'ya dâhil olup, kışladan **[E 139a]** zu'amâ ve erbâb-ı tîmârı cem' eder. Ve mîrlivâlar hâzır olup, rûz-i hızırdan mu'ahhar sefer câniblerine hareketde olur. Ve Bursa'da olan mânde, eğer sefere me'mûr olanlara te'kîd: "Hâzır baş olsunlar" deyü fermân olur.

Ve sene sitte ['aşere] ve elf muharremü'l-harâm[ın]da[13], Haleb'de** Serdâr-ı ekrem[14] Vezîr-i a'zam Murâd Paşa[15] hazretleri, Eyâlet-i Mısır'dan beş yüz yarar müsellâh süvârî cündî asker taleb etmeğin, hâzır Haleb'de mevcûd gelürler[16]. Ve Mîr-i mîrân-ı Şâm alayı ilerü Haleb'de karârda[17] ve Tırablus-Şâm Mîr-i mîrânı[18] Seyf-zâde Haleb'de ve kapu-kullarına ba'de'l-mevâcib[19],

1 Canpulâd-oğlu V : Çanpulâd-oğlu E
2 başı V : baş E
3 arzûsuyla V : arzûsı ile E
4 haberlerin E : haber V
5 Canpulâd-oğlu V : Çanpulâd-oğlu E
6 olup V : olur E
7 olup, cürmün V : olur, cürmünden E
8 ferzendi V : ferzendin E
9 alınup V : alınur E
* Canpulâd-oğlu, amcası Haydâr Bey ve kethudâsı Hüseyin'i önden gönderir. Bunlar 21 Ramazân 1016'da Pâdişâh ile görüşürler ve affedilirler. Kendisi de ramazân evâhırında Pâdişâh'ın huzûruna bizzât çıkar ve affedilir. Kardeşinin oğlu Mustafa Paşa Harem-i hümâyûn hüddâmlarına ilhâk edilir (Sâfî,II, vr.93b,95a; *Fezleke*, 1,299-300).
10 ve V : — E
11 ve V : — E
12 muhâfaza[da] kalur. Ve V : muhâfazada E
13 Ve sene ..... harâmda E : Ve V
** Metnimizdeki kronolojik sıra takip edildiğinde bu tarihin 1016 değil, 1017 olduğu görülecektir (bk.meselâ Metin, s.517,521).
14 -ı ekrem V : — E
15 Murâd Paşa V : — E
16 gelürler V : gelür E
17 karârda E : — V
18 Mîr-i mîrânı E : alayı V
19 mevâcib V : + eyyâmı E

rûz-i hızırda atlara 'alef çayır verilmek fermân olur. Ve[1] Nehr-i 'Âsî şiddet üzere olup[2], Vezîr-i a'zam Gāzî Murâd Paşa kârgîr[3] köprü binâ edüp, âyende vü revende 'ubûr ederlerdi. Hayrât edüp, etrâfları çayır çemen[4] sahrâlar da müstevfâ, üştürân ve katârlar ve bârgîrlere[5] taksîm[6] olurdu. Ve Serdâr Vezîr-i a'zam[7] Murâd Paşa, Vilâyet-i Haleb'de 'adl edüp ve[8] hânelerin cedîd tahrîr etdürüp ve[9] karyelerin ma'mûr etdürüp, vilâyet[10] kadîmden olduğu üzere âbâdân oldukda ve Çeşmî Efendi Molla olup ve kışlalarda[11] olan bölük ağaları ve[12] kapu halkını ref' etdürüp ve Gedüzlü 'Ali Ağa'ya gûş-mâl olup[13], katl olup, silâhdârlar zümresine Müstedâm Ağa olur ve[14] sâyirleri silsile olup.

Vezîr Mahmûd Paşa Bağdâd'a ta'yîn olundukda, Ruha'da tedârüklerin görüp, müstevfâ kapu cem' edüp, Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem Murâd Paşa[15] hazretlerinden kapu halkı zümresinden 'Ulûfeciyân-ı Yesâr 'umûmen Bağdâd'a me'mûr olup[16], ağaları ve kâtibleri ve Kethudâ ve su-başıları ve ebnâ'-i sipâhiyândan ve[17] silâhdârdan ve[18] 'ulûfeciyân-ı yemînden **[V 246a]** gönüllü me'mûr olup, defterleri imzâlanup, mevâcibler içün hazîne ta'yîn olunmağın. Ve fermân üzere Sol 'Ulûfeciler Ağası olan Süleymân Ağa, neferâtları ile hâzır olup, tedârükde oldular.

Der-sefer-i Bağdâd, bâ-Serdâr Vezîr Mahmûd Paşa[19]

Ve sene seb'a 'aşere ve elf muharremü'l-harâmının[20] evâsıtında, Haleb'den Bağdâd'a ta'yîn olunan bölük halkı, ağaları ile, Vezîr-i a'zam hazretlerinin fermânları[21] mûcebince kānûnları üzere hil'atlerin geyüp, Sadr-ı

1 Ve V : + Ve Enhâr-ı 'Âsî şedîd üzere; cisir ta'mîri mühimm idi. Lâkin hayrât, Vezîr-i a'zam olan Murâd Paşa'ya nasîb olur. Cedîd cisr[i] kârgîr binâ edüp, Vilâyet-i Haleb merâhili âbâdân olur. Dahi nümâyân idi; âyende vü revendeye [Bu kısım sayfa kenarına ilâve edilmiştir] E
2 şiddet üzere olup V : چوم 'da [Bu kelime "'Âsî" kelimesinin altına yazılmıştır] E
3 kârgîr V : cedîd E
4 çemen V : + yeşil otluk E
5 bârgîrlere V : bârgîrler E
6 taksîm V : + ta'yîn E
7 -i a'zam E : — V
8 ve V : — E
9 ve V : — E
10 ma'mûr etdürüp, vilâyet E : ta'mîr etdürüp V
11 kışlalarda V : bölük ağaları kışlaklarda E
12 bölük ağaları ve V : — E
13 Ağa'ya gûş-mâl olup E : Ağa V
14 ve V : — E
15 Murâd Paşa E : — V
16 olup V : etdürüp E
17 ve V : — E
18 ve V : — E
19 tedârükde ..... Paşa V : (.....) [Başlık yeri bırakılmış, ama bir şey yazılmamıştır] E
20 harâmının V : harâmın E
21 fermânları V : fermân E

a'zam Serdâr[1] Murâd Paşa'nın hâk-i pâylarına yüz sürüp, hayr du'âlar[2] ile Bağdâd'a teveccüh etdüğünde, Birecik'de[3] cem'iyyet edüp, Ruha'ya 'azîmet etdiler. Serdâr Mîr-i mîrân Vezîr Cıgal-zâde Mahmûd Paşa Musul'da dernek etmek üzere Ruha'dan teveccüh edüp, menâzil ü merâhil kat' ederek, Musul'da Nehr-i Şat sevâhilinde karârda. **[E 139b]** Ve Mîr-i mîrân-ı Musul Hâkimi Dasni Ahmed Paşa ve mîrlivâları ile haymeler kurup, cem'iyyet ederler. Ve Ruha askeri ve Ekrâd beylerinden Mehmed Bey ve Ebû Rîş (ابروش) -oğlu, gücü ile Musul'da. Ve Mîr-i mîrân-ı Kerkük Murâd Paşa, nâmdâr askerler ile Musul'da. Ve kapu halkı alaylar[4] ile menâzil ü merâhil kat' ederek Musul'a dâhil oldular[5]. Serdâr Vezîr Mahmûd Paşa'ya dâhil oldukda[6], ri'âyetler olup[7], hil'atler ile meydânların ta'yîn edüp ve 'âdet üzere zahîrelerin verüp, ba'dehû Musul'da[8] dernek edüp, İmâdiyye Hâkimi olan Seyyid Hân hâk-i pâylarına yüz sürüp[9] ve Sohrân Beyi olan 'Ömer Bey gelüp, Vezîr Mahmûd Paşa'ya mülâkat oldukda, hil'atler ile ri'âyetler olup, Bağdâd seferine da'vet edüp, 'özrler etdiler[10]. Ve tedbîr [ü] müşâvere olup, Mahmûd Paşa câniblerinden Bağdâd kullarına hıtâben mahzarlar, Vezîr-i a'zam ve Serdâr-ı ekrem Murâd Paşa hazretlerinden emr-i şerîfde derc olan Bağdâd'da olan kul tâyifesine te'kîd ve: "Bağdâd'da peydâ olan[11] Celâlîleri bi'l-külliyye ref' edüp, Mîr-i mîrân olan Vezîr Mahmûd Paşa'ya tâbi' olup, eşkıyâlarun haklarından gelüp, muhâlefetden ihtirâz edesiz. 'An-karîb **[V 246b]** ordu-yı hümâyûn ile seferimüz Bağdâd'adır" deyü[12] i'lâm olunmağın. Ve Mü[te]sellim Hüseyn Ağa'ya fermân olunur. İlerüye Bağdâd'a varup, zabt edüp, ba'dehû Mîr-i mîrân Vezîr Mahmûd Paşa, me'mûr olan asker ile 'azîmet etmeği mukarrer etdükde.

Ve Bağdâd eyâletlerin fuzûlen zabt[13] eden Uzun Ahmed-oğlu, yetmiş binden ziyâde zâlim kavm ile mağrûr düşüp, Muharrem Kethudâsı'n ve Solak nâm bed-baht şakî ile Serdâr eder. Otuz bin segbân ve Celâlî ile Şehrezol üzerine ta'yîn eder. Şehrezol'u Şâh-ı bed-me'âş yedinden zabt etmek içün harb [ü] kıtâl ve[14] muhâsara edüp, cebrî zabt eder. Etrâfların ve Cevâzir'den[15] Basra câniblerine Serdâr gönderüp, Mîr-i mîrân-ı Basra Vâlîsi ile kıtâl edüp,

1 Serdâr E : — V
2 du'âlar V : u du'â E
3 Birecik'de : Biricik'de EV
4 alaylar V : alay E
5 ederek ..... oldular V : edüp, Musul'da E
6 Paşa'ya dâhil oldukda E : Paşa V
7 olup E : ve V
8 Musul'da E : Musul V
9 hâk-i ..... sürüp V : — E
10 Bağdâd ..... etdiler E : ve meydânların ta'yîn edüp V
11 olan V : olunan E
12 deyü V : — E
13 zabt V : tasarruf E
14 ve V : — E
15 Cevâzir'den E : Cevâz'dan V

cüz'î segbân ile Bağdâd'a zindegânîlik edüp, seyr ü[1] sülûkünde iken, Uzun Ahmed-oğlu'nun birâder-i sagîri, mîr-i mîrânlık sevdâsı ile tama'a düşüp, Dîvân Kâtibi olan zındık ile hemser olur. Bağdâd'da olan segbânları kendüye[2] bende edüp, gâfilen, Mîr-i mîrân olan Celâlî Uzun-zâde'[y]i, küçük birâderi, hâb-gâhında şemşîr üşürüp, katl ederler. Ba'dehû Uzun-zâde'nin sagîri nev-civân Mustafa nâm Bağdâd'ı zabt edüp, cemî'i Bağdâdlı mahkûmunda olur. Ve Kal'a-i Bağdâd'da mesken dutup, lâkin kendü de ihtirâzda. Dîvân kâtiblerine kasd eder; fursatında fâsid olan kâtibini katl edüp, ihtilâl olur.

Ve Bağdâd'da şâyi' olur: "Vezîr-i a'zam olan Gāzî Murâd Paşa, ordu-yı hümâyûn ile çölden geliyor" deyü Bağdâd eşrâfları havfa düşüp, ıztırâblarda iken, Mü[te]sellim Hüseyn Ağa ılgar ile Ebû Rîş (ابروش) -oğlu mu'în olur. Bağdâd'a dâhil oldukda, Karanlık-kapu'dan[3] girüp, bir yerde mahfûz olur. A'yân [ü] eşrâflardan ve 'ulemâlardan ve Bağdâd ağalarından ve Nasûh Çorbacı ve gayriler cem' olurlar, ba'dehû[4] müşâvere ederler. Varoş ve hânelerde ve meskenlerde olan segbân ve eşkıyâları 'işâ vaktinden sonra **[V 247a]** Bağdâd kulları müsellah olup, yürüyüş edüp, vakt-i fecre değin 'ısyân edenleri şemşîrden geçürüp, **[E 140a]** Uzun Ahmed-zâde içerü kal'ada ve karşuda[5] Kuşlar Kal'ası'nda olan segbânlar hânelerinde[6] bî-haber. Bu ahvâl oldukda, Bağdâd kulları rûy-gerdân olup, Mü[te]sellim Hüseyn Ağa'ya tâbi' olup[7], kal'aya mukābele meterisler çevirüp, bir uğurdan Bağdâdlı meterislere girüp, Müslümânlar: "Nefîr-i 'âmmdır" deyü vakt-i fecr tulû' edince çalışup, sabâh vaktinde Uzun Ahmed-oğlu haber bilür. Hâzır olan revâfızlar ve segbânları ile harb [ü] kıtâlde ve cisirden câniblerin hâkden meterisler ederler. Rûz [u] şeb ceng [ü] muhârebeler[8] olur. Bağdâd kulları *bi-hamdillâhi Te'âlâ* gālib olur[9]. Uzun-oğlu kendü taraflarından Şehrezol'de olan eşkıyâlarına haber gönderüp, imdâd taleb ederler. Ve Mü[te]sellim Hüseyn Ağa da bu ahvâl-i müjde[y]i hecîn deve[10] ile Musul'da olan Serdâr Vezîr Mahmûd Paşa'ya 'arz eder[11]; ziyâde şâdân olurlar. Seyyid Hân'a[12] haber gönderüp, da'vet ederler, 'özr ü behâne eder[13].

Mîr-i mîrân-ı Bağdâd Serdâr Vezîr Mahmûd Paşa, hâzır olan asker ile "Tevekkeltü[14] 'alallâh" deyü 'Ali-hammâmı'ndan cânibe teveccüh etmeğin,

1 seyr ü E : seyr V
2 olan segbânları kendüye V : mevcûd segbânları kendülere E
3 Karanlık kapu'dan V : Karanık kapusu'ndan E
4 ba'dehû V : — E
5 karşuda V : karşu E
6 hânelerinde V : hânelerde E
7 olup V : — E
8 muhârebeler V : muhârebe E
9 olur E : olup V
10 deve E : — V
11 eder V : olur E
12 Hân'a V : Hân E
13 eder V : ederler E
14 Tevekkeltü V : Tevekkel E

ba'dehû menâzil-i Karga-çamı, Toprak-kal'a, ba'dehû Kızıl-hân, ba'dehû Tekrît, ba'dehû 'Âşık Ma'şûk, ba'dehû Harbî, sevâhil-i Dicle menâzilinde konup ve Bağdâd'da olan Uzun-oğlu şakîlerinden Şehrezol[1] muhârebelerinden fâriğ olup, otuz bin Celâlî süvârî [ve] piyâde ılgar ile Bağdâd'a "Hânumânlarımuz" deyü Yenice'ye karîb olurlar. Asâkir-i İslâm Şat yalısında sefîne tedârüklerinde iken[2] dört kebîr sefîneler, cânib-i Hakk'dan peydâ oldukda, Mîr-i mîrân-ı Kerkük Murâd Paşa çarkacı, Dicle'[y]i 'ubûr edüp ve tuğları karşuya kondurup, ba'dehû Vezîr Mahmûd Paşa Şatt'ı[3] geçmek üzere iken Celâlî eşkıyâları rast gelürler. Ol yakada bir mesâff [u] harb [ü] kıtâl olur. Ve Bağdâd'dan Yeniçeri Ağası Bîcân Ağa ile çorbacılar, **[V 247b]** Mîr-i mîrân olan Vezîr Mahmûd Paşa'ya istikbâle gelürlerken ahvâlden haberdâr olurlar. Dicle'den sefîne ile Düceyl'e[4] geçüp, askere[5] dâhil oldukda, Uzun Ahmed-oğlu'ndan[6] ve Şehrezol'dan gelen eşkıyâlarından takrîr etdüklerinde, Vezîr Serdâr Mahmûd Paşa cûşa gelüp, alaylar fermân etdiler. Şat sevâhilinde saflarda[7] durup, yağı çerileri[8] gâlib. Kerkük askerleri ile Kerbelâ savaşların etmeğin, âhır-ı kâr bir cânibe çekilürler. Celâlîler Dicle kenârında meterisler eyleyüp, karşuya tüfengler savurup, üç gün karâr etdiler. Ba'zılar bölükden mecrûh, zahmdâr idiler. Mukaddem karşu 'ubûr edenlerden sefîneler gönderüp, halâs oldular. Ve 'Urbân kabâyilinden ve Mühennâzâde 'Arab askerinden imdâda gelüp, Ebû Rîş (ابروش) -oğlu Şedîd Bey tedârükler ederler. Dicle'[y]i yeldürüp, yedi sekiz bin fedâyî 'Arablar'dan karşuda alaylar edüp, saflar ile eşkıyânın üzerlerine hücûmlar etdüğünde, Celâlî alayı gayri karâr etmeyüp, Bağdâd'a çekilürler. Uzun-oğlu ile müşâvere edüp, İmâm-ı a'zam önünde kal'aya arka verüp, tabur bağlayup, Şat sevâhiline değin ve Kuşlar Kal'ası'nda sefîneler ile segbânların İmâm Mûsâ yakasına geçürüp, tabyalar[9] peydâ edüp, toplar kurup ve içerü Bağdâd Kal'ası'nda Uzun Ahmed-zâde, bedenlerinde hâzır olup, başka süvârî zındık askerleri saflarda âmâde olur.

Vezîr Mahmûd Paşa da tedârükler ile sefîneler ile **[E 140b]** üç günde hâzır askerlerin nevbet ile Yenice'ye geçürüp, kabâyil-i 'Urbân[10] ekseri Dicle'[y]i yeldürüp, ağırlıkların 'ubûr etdürdüler. Ve İmâm Mûsâ yakasında Dicle'nin tuğyânı[11] olup, askere ıztırâb olmağın, Bağdâd'a Yenice'den 'azîmet etdiler. Ve Bağdâd eşrâflarından haberler gelür. Ve Bağdâd kulları müsellah

1 Şehrezol : Şehrizol E : شهزول V
2 tedârüklerinde iken V : tedârüklerin etdükde E
3 Şatt'ı V : Şatt E
4 Düceyl'e E : — V
5 askere E : askerde V
6 oğlu'ndan E : oğlu'nun V
7 saflarda E : saflar V
8 çerileri V : çeriler E
9 yakasına geçürüp, tabyalar V : yakasında tabya E
10 'Urbân V : 'Urbânlar E
11 tuğyânı V : tuğyân E

olup, hisârı muhâsara etmeğin. Bağdâd Şehri ve cevânib-i erba'ası zabt olunmağın, lâkin içerü kal'a[sı] ve İmâm-ı a'zam Kapusu ve Kuşlar Kal'ası etrâfları[n] Celâlî zabt edüp ve Dicle yalısı eşkıyâ ve segbânlar yedinde olup, Ak-kapu'dan Karanık-kapu'ya varınca Bağdâd kullarının zabtlarında[1].

Ve Mîr-i mîrân Vezîr Mahmûd Paşa alaylar[2] ile Yenice'den 'azîmet edüp, mâh-ı rebî'ulevvelin on birinci eyyâmı sene[3] **[V 248a]** bin on yedi târîhinde Bağdâd'a dâhil oldular. Bağdâd kulları ve ağaları ve eşrâf ve[4] 'ulemâları istikbâl edüp, şâzîlıklar ile Karanlık[5]-kapu'dan içerü bâğistân sahrâsında haymeler ile konulup, ba'dehû şehirde[6] olan meterisleri gezüp, kal'aya yürümek tedbîrinde idiler. Ve İmâm-ı a'zam etrâflarından alaylar saflar bağlayup, Celâlîler'den cânibe[7] hücûmlar olup, dört binden ziyâde segbânları bir sâ'atde hâkister etdiler. Ve zındıklarun taburlarına yürüyüp, Şat sevâhilinde olan piyâde segbânları Şatt'a gark edüp, mukâvemete dermân edemeyüp, ağırlıklarından cüdâ düşürüp, firâr edüp, ba'zılar Dicle cânibine, sevâhile[8] düşüp, bataklarda kalup[9], ekseri sefînelere[10] dolup, karşuya[11] can havfından Şat[12] akındısı ile halâs olurlar. Ve Uzun-oğlu iki binden ziyâde süvârî eşkıyâları[13] ile İmâm-ı a'zam Kapusu'ndan Bağdâd'a içerü kal'aya can havliyle girürler. Yedi sekiz binden ziyâde segbânlarından ve süvârîden mürd olurlar. Kellelerin, Mîr-i mîrân Serdâr Vezîr Mahmûd Paşa'ya getürdüklerinde defter etdiler. Ve üç yüz bayrakların ve yüz dâne alay bayrakların zabt edüp ve on yedi yarar nâmdâr Celâlî mîrlivâlarmdan ve bölük-başılarından giriftâr, kayd [ü] bend edüp, mahbûs etdiler. Haydar Yazıcı ve Ahmed Ağa nâmında ağaların[14], Vilâyet-i Bağdâd'da teşhîr[15] edüp, haklarından gelinüp ve Kuşlar Kal'ası'nda olan meterislerde rûz [u] şeb harb [ü] mukâtelede idiler. Ve Uzun Ahmed-zâde'nin tevâbi'i kal'ada tekrâr muhâsara olup, tabur tabyalarında olan ağırlıklarından ve deve ve katırlarından[16] gâret olup, gâzîler ganîmet cem'inde ve kabâyil-i 'Urbân firâr edenlerün izinden ayrılmayup[17], Şehribân tarafına ibâ edenleri erişüp[18], katl ederlerdi. Ve İmâm Mûsâ yakasından firâr

1 Celâlî ..... zabtlarında E : Celâlîler zabtlarında V
2 alaylar V : alay E
3 on ..... sene E : on yedinci günü V
4 ve V : — E
5 Karanlık V : Karanık E
6 şehirde E : şehre V
7 cânibe E : + yürümek ve V
8 ba'zılar ..... sevâhile V : ba'zıları Dicle'den cânibe sevâhiline E
9 kalup E : kalur ve V
10 sefînelere V : sefîne E
11 karşuya E : karşu V
12 Şat V : + ile ve E
13 eşkıyâları V : eşkıyâlar E
14 ağaların V : — E
15 teşhîr : teş'îr EV
16 ve katırlarından V : katırları E
17 edenlerün izinden ayrılmayup V : edenleri izinden E
18 erişüp E : — V

eden[1] Celâlîler'i, Mühennâ-oğlu askeri darbî ve cebrî erişüp[2], mürd ederlerdi. Ol târîhde zâlim 'aduvları Hakk sübhânehû ve Te'âlâ vücûdların berbâd edüp, tılsımları ref' olup, Bağdâd cedîd feth olur. **[E 141a]** Ve bakıyye zinde kalan Celâlîler[3] ile **[V 248b]** Uzun Ahmed-oğlu Mustafa halâs olan tevâbi'i [ile] içerü kal'aya girüp, kapanup ve gayrisi Kuşlar Kal'ası'nda ve hânlarda[4] mesken dutup, içerü kal'adan top u[5] tüfengler ile harb ederlerdi.

Vezîr Cıgal-zâde Mahmûd Paşa, me'mûr olan askerler ile ve Bağdâd kulları ile iç kal'a[y]ı muhâsara ederlerdi. Rûz [u] şeb harb [ü] kıtâl olup[6], taşradan cevânib-i erba'a[y]ı hıfz ederlerdi. Lâkin Kuşlar Kal'ası'nda olan Celâlîler'den imdâd [olup], içerü kal'aya Şat'dan gemileri girürdü. Ancak bir alay 'aduvv-i mu'annid[7] segbânlar gerçi havf üzere ve 'Urbân kabâyilinden Mühennâ-zâde her gâh Kuşlar Kal'ası'nda olan Celâlîler ile harb [ü] kıtâlde. Niçelerin giriftâr edüp, Vezîr Mahmûd Paşa'ya getürüp, kal'aya karşu katl ederlerdi. Ve temmûz zemânı asâkir halkı haymelerde ziyâde ıztırâb üzere[8], gâzîler etrâflarda. Ve Kerkük Mîr-i mîrânı[9] Murâd Paşa ve Ebû Rîş (ابروش) -oğlu[10], gücü ile Şehribân etrâflarında konup, Ekrâd tâyifesi itâ'at üzere. Zahîreleri gelürdü[11], asker arasında fürûht ederlerdi.

Ba'dehû câsûslar-ı Şâh-ı bed-me'âş, tebdîli ile giriftâr olur. Şâh-ı 'Acem'den nâmeleri bulunmağın, Uzun-oğlu ile meşveretleri mukarrer. Ol sebebden içerü[12] kal'aya ikdâmlar olunmağın ve kal'aya tedârükler olundukda, dahi Uzun Ahmed-zâde insâfa gelür. Emân recâsiyle Muharrem kethudâsın taşra gönderüp, Vezîr Mahmûd Paşa'dan Hille Sancağı'n recâ edüp ve bakıyye eşkıyâların halâs[13] murâd eder. Ve üç gün mühlet taleb etmeğin ve Bölük Kethudâsı'n içerüye taleb ederler: "Kapu-kullarıdır, 'ahdleri kavîdir. Ocaklarından recâ ederüz. Vezîr Mahmûd Paşa'dan murâdımız üzere şefâ'at etsünler" deyü nâmelerinde derc etmeğin. Müşâvere oldukda, sulh cânibleri[14] enfa' görülüp, Sol 'Ulûfeciler Kethudâsı'n içerü gönderüp, Uzun-oğlu'na Hille Livâsı'n verüp, cemî'i tevâbi'âtlarına emân verilüp, bir gün va'de verilür[15]; Kuşlar Kal'ası yakasına icâzet olur. Gayri eğlenmeyüp, destûr olduğunda, içerü kal'a[y]ı bırağup, Uzun-zâde ağırlıkların kayıklar ile karşuya

1 firâr eden E : — V
2 erişüp V : — E
3 Ve ..... Celâlîler V : Eğer bakıyyesi Celâlî zinde olanlar E
4 hânlarda E : hânelerde V
5 top u V : top E
6 olup V : + ve E
7 mu'annid V : mu'annidler E
8 ıztırâb üzere V : ıztırâbda E
9 Mîr-i mîrânı V : Mîr-i mîrân E
10 oğlu V : zâde E
11 zahîreleri gelürdü E : zahîreler gelüp V
12 içerü V : içerüye E
13 halâs V : + içün E
14 cânibleri V : câniblerin E
15 bir gün va'de verilür E : — V

hânelerine geçürüp, ba'dehû Vezîr Mahmûd Paşa[1] alay ile içerü kal'aya girüp[2], ba'dehû Celâlî tâyifesi halâs[3] buldular. Ve cisir tekrâr kurulup ve şehir âbâdân oldu[4]. **[V 249a]**

Uzun-oğlu kendü tevâbi'i ile Hille'ye[5] gitmeğin, halâs olan şakîlerinden her biri perâkende olup[6], ba'zısı küşte olurlar ve ba'zısı Bağdâd'da kalup[7] ve ekseri katl olur, 'Urbân yedinden. Ve Basra'dan bâzergânlar ile gemiler gelür. Ve etrâf memâlikden[8] tüccârlar gelürdü.

Ve Bağdâd kulları, kā'idelerince ri'âyetlerin bulup, Vâlî-i Vilâyet olan Vezîr Cıgal-zâde, kadîmden Bağdâd'a merhûm pederi[9] yirmi sene vâlî oldukda, mahabbet olunmağın ve Bağdâd'a müte'allık olan livâlardır ve Ekrâd beyleridir, itâ'at üzere ve re'âyâ halkı hoşnûd olur. Ve kadîmden olan nehirler ve[10] arklar tekrâr ma'mûr[11] olup ve çöllerde olan kabâyil-i 'Urbân ve gayri Ulus tâyifesi itâ'at ederlerdi. Ve Derne vü (تن و)[12] Derteng (ترتنك) 'den ilerü Lûr Hân Ekrâdı ve Şehrezol Eyâleti cânibleri itâ'at etmeğin.

Vezîr Mahmûd Paşa, Bağdâd kulları ile dîvân edüp ve İmâm-ı a'zam hazretlerin ziyâret edüp Ve sahrâda cilidler olup ve kapu-kullarına, Bağdâd kulları iltifâtlar edüp, bir niçe müddet kapu-kulları Bağdâd'da istihdâm olunmağın, ba'dehû icâzet olunmağın[13], ordu-yı hümâyûna gitmek fermân olundu[14].

Ve Bağdâd Celâlîler yedinden istihlâs olduğun ve feth u gazâlar oldukda, Uzun Ahmed-oğlu'ndan zabt olunan bayrakların ve yarar dillerin ve kesilan başlar on binden mütecâviz olduğu mukarrer. Ve cemî'i eşkıyâlardan bir ferd kalmayup, emn ü emân olduğu, Vezîr Mahmûd Paşa'dan müjde ile yarar ağaları ta'yîn olunmağın. Ordu-yı hümâyûnda Sadr-ı a'zam Gâzî[15] Murâd Paşa'ya[16] bin on yedi rebî'ulâhırında[17] 'arz olunmuşdur**. **[E 141b]**

1 Paşa V : Paşa'[y]ı E
2 girüp V : nakl etdürdüler E
3 Celâlî tâyifesi halâs V : Celâlîler tâyifesi halâs, emn E
4 şehir âbâdân oldu V : Bağdâd Şehri âbâdân olup E
5 Hille'ye E : حليه يه V
6 olup V : olur E
7 kalup V : kalur E
8 memâlikden V : memâliklerden E
9 pederi V : + Vezîr Cıgal-zâde E
10 olan nehirler ve V : nehirler E
11 ma'mûr E : mağmûr (مغمور) V
12 Derne vü (تن و) E : — V
13 olunmağın V : oldukda E
14 olundu V : olunmağın E
15 Gâzî E : — V
16 Paşa'ya V : + gönderüp E
17 rebî'ulâhırında V : rebî'ulâhırda E

** Sadrâzam Murâd Paşa ordu ile Göksun'dan kalkıp, Kayseri ile Sivas arasındaki Çubuk Ovası'nda iken, 18 Cumâdelûlâ 1017'de Cıgala-zâde Mahmûd Paşa'nın Uzun Ahmed-oğlu

Der-sefer-i Celâlî Kalender-oğlu, feth kerde; sene 1017

Vezîr-i a'zam olan Gâzî nâmdâr Murâd Paşa, sene bin on yedi târîhinde, evvel-bahâr-ı huceste-âsârda, mâh-ı muharremü'l-harâm evâsıtında, Haleb Vilâyeti'nde vâki' 'aduv <ve> Celâlî eşirrâların haklarından[1] gelüp ve eyâlet-i mezbûre[y]i âbâdân etmeğin ve etrâflarda olan mağrûr zâlim beylerden ve Ekrâd beylerinden intikām alup, her birine gûş-mâl olmağın, ba'dehû otak [u] bârgâhların sahrâya çıkardılar. Ve kışlaklardan **[V 249b]** bölük ağaları ve kapu halkı cem' olup ve Yeniçeri Ağası ile mevcûd olan yeniçeriyân hâzır; kānûn üzere mühimmâtların görüp ve zahîreler bi'l-külliyye tevzî' oldukda. Ve ordu-yı hümâyûn Haleb'de cem' olup ve üştürân ve katır ve bârgîrler kışlakdan gelür.

Ba'dehû alaylar fermân olunmağın, mâh-ı mezbûr evâhırında Serdâr-ı ekrem Vezîr-i a'zam Murâd Paşa 'ünvân ile ve Haleb 'ulemâsı ile hayr[2] du'âlar ile bârgâhlarına teveccüh buyurdular*. Ve Mîr-i mîrân-ı Şâm ve Mîr-i mîrân-ı Tırablus-Şâm ve Mîr-i mîrân-ı Haleb ve Mar'aş, mîrlivâları ile hâzır idiler; alayları[3] ile selâma durup, ba'dehû Haleb altında dernek idi. Vilâyet-i Mısır'dan beş yüz müsellah cündîler gelüp, orduda cem' oldular**. Ve sâyir askerden gelüp, orduda ağaları kapusunda yoklanup, mevâcibler tevzî' olurdu. Ve[4] Defterdâr 'Abdülbâkî Paşa ve aklâm tasarruf eden efendiler, mîrî hizmetinde sa'y ederlerdi.

Ve Âsitâne'ye telhîsler gönderüp, imdâd-ı askere muntazırlar idiler. Lâkin mîr-i mîrânlardan ve mîrlivâlardan ba'zı[5] gelmeyüp, Sadr-ı a'zam hazretleri ordu ile Haleb'de tevakkuf üzere.

Ve Celâlîler'ün[6] tuğyânları olduğu mukarrer. Kalender-oğlu ve[7] Sa'îd-i 'Arab, yetmiş seksen bin şakîler ile gelmek mukarrer. Diller getürüp[8], haber bilünür.

Mustafa'yı bozup, Bağdâd'ı zabtettiğinin haberi gelir (*Nuhbe*, s.238; Na'îmâ, II,34). Sâfî (II, vr.102b-103a), haberin 17 cumâdelûlâda geldiğini söylemektedir.

1 haklarından V : hakkından E
2 hayr V : + u E
* Sadrâzam Murâd Paşa 1 Muharrem 1017'de Haleb'den bârgâhına teveccüh etmiştir (Sâfî,II, vr.97b; *Nuhbe*, s.238; *Fezleke*, I,305; Na'îmâ, II,27). *Ahvâl-i Celâliyân*'a göre ise (vr.16b), 19 muharremde Haleb'den çıkılmıştır.
3 alayları E : alaylar V
** Mısır askeri orduya Mar'aş'a varıldığında gelmiştir (bk. Metin, s.525n*).
4 Ve V : — E
5 mîrlivâlardan ba'zı V : mîrlivâlar E
6 Celâlîler'ün V : Celâlîler E
7 ve V : — E
8 getürüp V : getürdiler E

Lâkin ol zemân Sâhib-i devlet hazretleri tedbîri Bağdâd'a teveccüh idi[1]. Bağdâd, eşkıyâ yedinde olmağın, mukaddemâ[2] Serdâr Vezîr Mahmûd Paşa'[y]ı[3] ta'yîn etdüklerinde, müşâvere olunmağın. Birecik[4] İskelesi'nde Nehr-i[5] Fırat üzere sefîneler ta'mîr olunup[6], hâzır idi. Ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir[7] Vezîr Nasûh Paşa'ya fermân olunmağın: "Ekrâd beyleri ile ve sancak-beyleri ile dernek edüp, teveccüh etdüğümüzde, 'acele edüp gelesiz" deyü birkaç def'a ılgar ile ağalar gönderüp, lâkin ihmâl üzere; Mîr Şeref hevâsında. Diyârbekir askeri ile Aştı Kal'ası'nda olan Ekrâd beylerinden birisiyle harb ü kıtâlde. Kal'asında kapanur, top ile tahassunda. Mîr Şeref hâtırıyçün Celâlîler seferinde bulunmadı.

Ve Mîr-i mîrân-ı Sivas 'Osmân Paşa da eyâletinde. Tavîl karındaşı **[V 250a]** yetmiş bin Celâlî ile Çorum ve Bozok ve Kastamonu ve Kângırı livâlarında olmağın ve Canik Sancağı'nda segbânlar ihâta etmeğin, mezbûr 'Osmân Paşa ol hizmetde.

Vezîr-i a'zam Murâd Paşa, orduda olan asker ile mâh-ı saferü'l-muzafferde[8], Mar'aş Eyâleti üzere teveccüh etdiler. Seksen kıt'a şâhî darbuzanlar ve cebehâne müstevfâ. Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerinden nusrat recâ etmeğin, 'azîmet etdiler. Alaylar ile menâzil ü merâhil kat' edüp, mâh-ı rebî'ulevvelin gurresinde Mar'aş altında konulur ve oturak fermân olunmağın[9*]. Kalender-oğlu ve Kara Sa'îd[10] eşkıyâlarından segbânlar giriftâr ederler[11]. Söyledüp: "Göksun (كوكسين) yaylasında cem' olup, ba'dehû dervend aşup, kasdları[12] ordu-yı hümâyûndur" deyüp[13], mezbûr segbânları harca sürdüler.

Bölük halkından ba'zı Gedüzlü tevâbi'i zorbalar[14] ittifâk ederler. Sipâhî Oğlanları Ağası olan[15] **[E 142a]** Yûsuf Ağa'nın çadırında, kapu-kullarına mevâciblerin tevzî' ederlerdi. Bir alay zorba nâmında Gedüzlü tevâbi'i, âlât-ı harb ile gelürler, zahîre taleb ederler. Ba'zı nâ-meşrû' kelimât edüp, Yûsuf Ağa'ya hamle ederler. Evvelden mâcerâ vesîle olur, mezbûr Yûsuf Ağa'yı katl

1 idi E : + Mukaddemâ V
2 mukaddemâ E : — V
3 Paşa'[y]ı V : Paşa E
4 Birecik : Biricik EV
5 Nehr-i E : — V
6 olunup V : olunmağın E
7 Diyârbekir V : + 'de E
8 muzafferde V : hayrda E
9 olunmağın V : + ve E
* Haleb'den 1 Rebî'ulevvel 1017'de hareket edilip (Sâfî,II, vr.988; *Nuhbe,* s.238; *Fezleke,* I,305; Na'îmâ, II,28), 9'unda Mar'aş'a varılmış, askerin toplanması için burada 20 gün beklenmiştir (*Fezleke,* I,306).
10. Sa'îd V : + 'Arab E
11. ederler E : eder V
12. kasdları V : kasdı E
13. deyüp V : — E
14. zorbalar E : zorbaları V
15. olan V : + olan E

ederler. Ba'dehû perâkende olup, hazîne devşürüp, Vezîr-i a'zam hazretlerine 'arz olur. Ziyâde gazab edüp, hemân Dîvân fermân ederler[1]. Yeniçeri ocağından ihtiyârların taleb edüp, dahi Yeniçeri Ağası olan Halîl Ağa ve bölük ağaları ve kapu halkı cem' oldukda, mâcerâyı i'lâm ederler: "Bâ'is olanları buldurup, hakkından gelinsün" deyü fermân edüp, ihtiyârlar arasında tefahhus olunmağın, ol meclisde cevâbları: "Bu ahvâlden bî-haberüz, günâhımız yokdur. Kâtil olanlara cezâsı verilsün" deyü[2] def'-i meclis olur.

Ba'dehû 'aduv Kalender-oğlu haberi gelür, düşman cânibine hareket olunur. Menâzil-i Mar'aş'dan 'azîmet olunmağın, balkan eteğinde konulur. Gāzîler ılgar edüp[3], Celâlîler ordusundan diller giriftâr edüp[4], kayd [ü] bend ile **[V 250b]** otak önünde söyledüp, cezâları verilüp[5], ba'dehû müşâvere olur[6]. Mar'aş Beylerbeyisi çarkacı ilerüde ve Mîr-i mîrân-ı Haleb çarkacı bir tarafdan ve yeniçeri ocağı alayı tüfengli. Ve topları balkandan geçürüp, ağırlıklar girüde kalup, Mısır kulları başka bir alay, yemînde.

Sipâhî Oğlanları'na 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası olan İbrâhîm Ağa olup[7] ve Cebeci-başı olan İbrâhîm Ağa'ya Silâhdâr Ağalığı sadaka olur ve Müstedâm Ağa'ya tekā'üd olur. Ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn'e Kara Hasan Ağa oldukda.

Te'kîdler olup[8], alaylarında bölük halkı cebe vü cevşenleri ile hâzır olup[9], istimâletler olunmağın. Ba'dehû dervend ü balkan geçilüp, sahrâya konulup, balkana arka verürler[10]. Alaylar sahrâyı dutup, dahi Mîr-i mîrân-ı Şâm Hâdım Mehmed[11] Paşa, Şâm-ı şerîf askeri ile ilerüde Göksun (كوكسين) yaylasında* ve çarkacılar ilerüde; lâkin Celâlîler'den eser yok.

Vezîr-i a'zam Gāzî Murâd Paşa mücevveze[y]i aslâ terk etmediler. Başında cebe vü cevşen üzerinde ârâste alayı, yemîn ü yesârda kalb-i cenâh ve kafâsında livâlar ile alay bayrakları meymene ve meysere bölük halkının alay bayrakları[12] sahrâları dutup ve şâhî toplar önünde alay bağlayup ve Yeniçeri Ağası olan Halîl Ağa[13], fedâyî yeniçerinin piyâdesi şâhîler önünde üçer[14] kat saflarda. Ve yeniçerinin süvârîleri, ağalarının kafâsında mehîb yeniçerinin

1 ederler V : edüp E
2 deyü V : deyüp E
3 ılgar edüp V : ılgarlar E
4 edüp V : — E
5 cezâları verilüp V : cezâ verüp E
6 olur V : olup E
7 Ağa olup V : Ağa'ya ihsân olunmağın E
8 Te'kîdler olup E : Te'kîd olur V
9 olup V : + ve E
10 verürler V : verilüp E
11 Mehmed E : Ahmed V
* Mar'aş'tan kalkıp Göksun'da konulduğunda, Tırablus-Şâm Hâkimi Seyf-oğlu diye bilinen Emîr Yûsuf'un oğlu Emîr Hüseyin bir mikdâr Şâm askeri ile orduya dâhil olmuştur (Sâfî,II, vr.98a; *Nuhbe*, s.238).
12 bayrakları V : bayraklar E
13 Ağa E : — V
14 üçer V : üçerer E

alayı. Ve Sancağ-ı şerîf, Sâhib-i devlet Serdâr Vezîr-i a'zam önünde, 'azîzler[1] bir alay sâdât ve hâfızlar, Livâ-i şerîf'in etrâflarında Feth-i şerîf tilâvet ederlerdi. Ve müteferrika ve çavuşân ve kâtibân-ı Dîvân-ı hümâyûn ve Defterdâr Paşa ve Re'îsülküttâb ve Dîvân-ı 'âlî efendileri alayları saflar dutup ve balkan eteğinde ağırlıklar ve[2] dahi ağırlıklar arasında süvârî bir ferd komayup, herkes alaylarında hâzır idiler.

Mâh-ı rebî'ulevvelin dördünde, vakt-i duhâ-yı kübrâda, 'adû-yı Celâlîler[3] bir cânibden duman ile bir alay zındık kavm peydâ olduğunda, bir tarz-ı 'acîbe alayı ve bayrakları sahrâya **[E 142b]** bir tarafdan peydâ olup*, ilerüde *süvârları bir boğaza arka verüp, lâkin* **[V 251a]** *bir alay bâtıl kavm, tüfengli* segbânları süvârî, ağırlıkları kafâlarında, toz u duman üzerlerinden gidüp[4], Göksun (كوكسين) Yaylası hengâmelerinden[5] sadâlar verürdü. Gāzîler ilerüde çarkaya girüp, Mîr-i mîrân-ı Mar'aş balkan eteğinde ve Mîr-i mîrân-ı Şâm sol kolda; bir mesâff, Şâm kulları tüfengleşüp, zındıklardan dil ü başlar alınmağın.

Vezîr Gāzî Murâd Paşa sahrâya hareket etdiler. Meymene ve meysere alaylar saflar keşîde edüp, nâmdâr gāzîlerden serdengeçdiler ta'yîn olunmağın, ilerüde tabya misâl zındıklara havâle şâhî darbuzan kurup, yeniçeriden Zağarcı-başı ile neferâtlar saf dutup, tüfengler ile harb [ü] kıtâl ederlerdi. Bölük halkından ilerüye çarkacılar ta'yîn idi. Ol vâdîde duhâ vaktinden[6] zevâl olunca, ziyâde ceng ü kıtâl olduğunda, Celâlî Kalender-oğlu bir cânibden[7] gürleyüp ve bir tarafdan Kara Sa'îd alayı sahrâya sür'at etmeğin ve bir uğurdan segbânları balkan kenârınca sahrâya dökülürler. Sadr-ı a'zam hazretleri, alayı ile âheste âheste sahrânın rub'una yürüyüş etdüklerinde, mîr-i mîrânlar ilerüye hareket etmeğin ve Mısırlu[8] cündîler bir cânibinden havlayup, Kara Sa'îd eşkıyâsı ile harb ederlerdi. Ve Kalender-oğlu alayları bölük halkı ile sağ kolda bir mesâff, dilîrâne cengler edüp, hayli dil ü başlar[9] küşte edenler, Serdâr Vezîr-i a'zam alayı durdukları yere getürüp, nişân verüp, defter olunmağın, Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem hazretlerinin *fermânları sâdır olup: "Gāzîler, hizmetlerinüz ve murâdlarınuz zâyi' olunmaz.* Nişânları sizde dursun, hemân gedüklerinüzden[10] ayrılman" deyüp, in'âmlar

1 'azîzler V : 'azîz E
2 ve V : — E
3 Celâlîler V : Celâlî E
* Göksun Yaylası'nda Celâlîler ile vukûbulan savaş, 23 Rebî'ulâhır 1017 salı günü kaba kuşluktan ikindi vaktine kadar devâm etmiş ve Celâlîler'in mağlûbiyetiyle sonuçlanmıştır (*Ahvâl-i Celâliyân,* vr.19a-22a; *Fezleke,* I,307). Diğer kaynaklar savaşın 24 rebî'ulâhırda cereyân ettiğini naklediyorlar (Sâfî,II, vr.99a-b; *Nuhbe,* s.238; Na'îmâ, II,31).
4 üzerlerinden gidüp V : üzerlerinde E
5 hengâmelerinden V : hengâmelerinde E
6 vaktinden V : vaktinde E
7 cânibden E : cânibinden V
8 Mısırlu V : Mısır halkı E
9 başlar V : başları E
10 gedüklerinüzden V : gedü[k]lerinüzden E

bezl ederlerdi. Ve Celâlîler bir uğurdan beyne's-salât[eyn] vaktinde[1] havlayup alaylar üzerine, dahi ağırlıkların sahrâya sürüp, yetmiş seksen bin karârı zındık revâfız u havâric[2], tâyife-i 'aduvlar tüfenglerin serpüp, Serdâr Vezîr-i a'zam cânibine guluvda. İlerüde mîr-i mîrânlar girü çekilüp: "Meydâna gelsünler" deyü. **[V 251b]** Ve şâhî darbuzanlar havâle idi; Celâlîler alaylarına saçma fınduklar alaylarına girdükde, ol kadar top zahmından küşte olurlardı. Bölük bölük perâkende olup, firâr ederlerdi. Bölük halkı yemîn ü yesârdan havlayup, harb [ü] kıtâl edüp, Sadr-ı a'zam Vezîr-i ekrem piyâde olup, seccâde üzerinde[3] toprağa yüzlerin sürüp, Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerinden zâr u giryân birle çeşmlerinden kanlu yaşlar döküp, hazret-i Sultân-ı Enbiyâ'nın Sancağ-ı şerîf'i[4] önünde derûn-i dilden yüzün sürüp, feth u nusrat recâ ederlerdi. Cânib-i Hakk'dan 'inâyet karîn oldukda, ricâlullâh[5] gāzîler cânibinden olmağın, alay bayrakları hareket edüp, Kalender-oğlu alayı mağrûr düşüp, mecmû'u gürûh ile feryâd [ü] sadâlar eyleyüp, bir alay ziller ve çağlar ve 'uryân kabîleler, 'acîb tarzları[6] ile Vezîr-i a'zam alayı üzerine karîb geldüklerinde, şâhîler darbuzanlar atılup ve yeniçeri tâyifesi tüfengler serpüp, sol koldan silâhdâr alayı bir uğurdan cûşa gelüp ve sağ koldan ebnâ'-i sipâhiyân havlayup, Kalender-oğlu'nun alayı rûy-gerdân olur. Gayri mukāvemet edemeyüp, sahrâyı dutup, firâra mübeddel oldular. Ve ilerüde olan Mısırlu, Kara Sa'îd eşkıyâları ile harb ederken, bölük halkının nâmdârları, iki cânibden nısfın bölüp, cân ü dilden muhârebede iken bi-emrillâhi Te'âlâ ricâlullâh galebe etmeğin, ervâh nâzil olur. 'Adû-yi zâlimler[7] gayret edemeyüp, bî-dermân; mukāvemetleri firâra mübeddel olur. Sahrây-ı Göksun (كوكسين) 'da bir alay ecnâs-ı muhtelife rûy-gerdân oldular. Guzât-ı Müslimîn kafâlarından şemşîr-i tîz ile serlerin bedenlerinden cüdâ edüp, ol vâdîde olan kıtâl bir târîhde olmayup, sahrâda zındıklar lâş ü cîfeleri küştelerden püşte olduğunda: *"Hazelehumullâh*"*, ol kadar nüfûs-i havâric ü revâfız cüz'î vakitde şemşîrden geçdüğü makdûr-i beşer değildir" deyü herkes tefekkürde. Lisân-ı hâl ile 'ibret cârî oldu kim *"Felem taktulûhum [V 252a] ve lâkinnallâhe katelehum. Ve mâ rameyte iz rameyte*[8] *velâkinnallâhe ramâ*"**

1 beyne's-salât[eyn] vaktinde V : vakt-i beyne's-salât E
2 havâric V : + مخلود mahlût E
3 seccâde üzerinde V : seccâde[y]i koyup E
4 şerîf'i V : şerîf E
5 ricâlullâh V : ricâ[lu]llâh E
6 tarzları E : tarzlar V
7 'Adû-yi zâlimler V : — E
* "خذلهم الله = Allah onları rezîl rüsvây eylesin" anlamına gelen Arapça bir bedduâdır. Bu arada E ve V nüshalarında metindeki "ذ = zel" harfi yerine yanlışlıkla "ز = ze" harfi yazıldığını da belirtelim.
8 iz rameyte V : — E
** "فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَ لَكِنَّ اللّٰهَ قَتَلَهُمْ وَ مَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَ لَكِنَّ اللّٰهَ رَمَى = (O gün) onları siz öldürmediniz, fakat Allah öldürdü; (Ey Muhammed), attığın zaman sen atmadın, fakat Allah attı" meâlindeki bu kısım Kur'ân, el-Enfâl, VIII,17. âyetin bir bölümüdür.

âyet-i şerîfi mazmûnunca[1] 'adû-yi segbânlardan bir ferd kalmayup, ağırlıklarından cüdâ düşüp, deve ve[2] katârları ol vâdîde kalur. Ve Kalender-oğlu ile Kara Sa'îd ve Kekec nâm bed-bahtlar sahrâları bırağup, kûhları **[E 143a]** geşt ederler. Ve halâs olanlar balkan u[3] derbendlerden ve Elbistân râhlarından tebdîl-i câmeler ile[4] 'Acem Şâhı vilâyetlerin arzû edüp, ekserî Ekrâd içre perâkende 'uryân halâs olurlar. Ve atlarından cüdâ olanlar, 'Urbân kabâyilinden berbâd olurlar. Kalender-oğlu [ve] Kara Sa'îd ile hem-râz olanlar, atlar ve yedekler çatladup, 'Acem Şâhı'na bende olurlar. Ve hâyin 'aduv zındıklar, Vilâyet-i Anadolu'da ol kadar şenâ'at ve ihânetleri ve zulmleri bî-hadd olmağın, cânib-i Hakk'dan cezâların buldular. Berbâd olup, gazâ'-i ekber oldukda, gāzîler ol vâdîde yetmiş seksen bin Celâlîler'i şemşîrden geçürüp[5], cüz'î halâs oldular. Ve asâkir-i İslâm fedâyîler[i], Celâlîler'den zinde giriftâr olanları kayd [ü] bendler ile sürüyü sürüyü[6] Vezîr-i a'zam ve Serdâr[7] Gāzî Murâd Paşa'ya getürüp, otak [u] bârgâh önünde şemşîrden geçürüp, cezâların görürlerdi. Ve dil ü başlar getürenler bî-nihâye idi; defter olurdu[8]. Ve şol kadar ganîmet, eğer develer ve katârlar ve at ve esbâblar ve haymeler[i] gāzîler cem' edüp, mesrûr oldukda ve[9] Sâhib-i devlet hazretlerinden destûr olup: "Herkes alduğu doyum[l]ukları in'âmdır, mâni' olunmaz" deyü[10] fermân olunmağın.

Ve fermân üzere ordu-yı hümâyûn ol sahrâda konup, oturak olmağın. Ve mîr-i mîrânlar ve nâmdârlar, Celâlîler'i kafâsından ılgar yirmi dört sâ'at mikdârı dervendler ve balkanlar ve sahrâlar aşırınca kovup, şemşîrlerden geçürüp ve dilleri zinde kayd[11] [ü] bend ile ordu-yı hümâyûna getürüp, hakkından gelinürdü. Ve nâmdârlar kemend ile segbânlar getürüp, ol sahrâlarda[12] mürd olan 'aduvlardan ve küştelerden[13] püşte idi.

Ve ordu-yı hümâyûnda şenlikler ve mumlar donanmaları olup ve Celâlîler'den livâlar ve bayraklar zabt olunmağın ve cebehâne mîrî içün zabt olunmağın[14]. Ve ol vâdîde Bağdâd müjdesi ahvâli **[V 252b]** ve zabt olunan Uzun Ahmed-oğlu'nun bayrakları dâhil oldukda*, cebehânede hıfz olunmağın ve hizmetde nâmdârlık[15] edenlere murâdları üzere ihsânlar olunup[16].

1 ramâ ..... mazmûnunca V : — E
2 ve V : — E
3 balkan u E : — V
4 câmeler ile V : câmelere girüp E
5 Celâlîler'i ..... geçürüp V : Celâlîler'den E
6 sürüyü sürüyü V : süri süri E
7 ve Serdâr E : — V
8 olurdu E : olup V
9 ve E : "Herkes alduğu doyumlukları in'âmdır, mâni' olunmaz" deyü V
10 destûr ..... deyü. E : — V
11 kayd V : — E
12 getürüp, ol sahrâlarda V : gelürlerdi. Ol menâzilde sahrâlar E
13 ve küştelerden E : — V
14 ve ..... olunmağın E : — V
* Sadrâzam Murâd Paşa ordu ile Göksun'dan kalkıp, Kayseri ile Sivas arasındaki Çubuk Ovası'nda iken, 18 Cumâdelûlâ 1017'de Cigala-zâde Mahmûd Paşa'nın Uzun Ahmed-oğlu

Ve Kalender-oğlu'nun ve Sa'îd-i 'Arab'ın ahvâlleri telhîs olunup, Âsitâne-i sa'âdet'e gönderilür. Sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerine müjde haberlerin Hasan Ağa ile ta'yîn ederler. Mezbûr Hasan Ağa ılgar ile 'azîmet ederler.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelde menâzil-i mezbûrdan teveccüh etdiler. Sahrây-ı (.....) konulup[1], Tavîl Karındaşı eşkıyâlarından yarar diller ve başlar[2] ile Mîr-i mîrân-ı Sivas 'Osmân Paşa'nın ağası ile Vezîr-i a'zam[3] hazretlerine getürüp, ahvâlleri müzâkere olunmağın ve: "Tavîl Karındaşı'nın eşkıyâsı peydâ olaldan berü cem'iyyetleri perâkende olmayup, dernekleri ziyâde, altmış binden mütecâviz[4] Vilâyet-i Anadolu'da[5] mesken dutup, Kastamonu ve Bolu ve Kângırı ve Çorum ve Bozok ve Canik livâlarmda ve gayri eyâletlerde tevattun ederler. Yedi sekiz seneden berü Celâlî dernekleri mukarrer, ahâlî-i vilâyet perîşân, re'âyâ fukarâsı balkanlarda mesken etmeğin, hîzân[6] olup ahvâlleri ve hânumânlarından cüdâ düşüp, ehl ü[7] 'ıyâlleri perîşân, niçeleri helâk oldukları üzere kazâlarda mürdeleri kalur" deyü 'arz olunmağın ve istimâ' olunmağın[8]: "Tavîl Karındaşı hareket edüp, Ladik ve Niksar ve Amasya câniblerine akın etmek üzere tuğyânları şedîd" derler.

Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem Murâd Paşa meşveret ederler. Orduda mevcûd olan mîr-i mîrânlar ile ve bölük halkı ve yeniçerinin süvârîlerinden ve Yeniçeri Ağası ile zâbitler ve on kıt'a şâhî darbuzanlara yarar atlar koşup, ılgar ile üçer[9] günlük zevâde ve kifâyet mikdârı[10] atlarına şa'îr alup[11] ve Sâhib-i devlet, sebükbâr bir küçük çadır ile ordu[y]u, Defterdâr 'Abdülbâkî Paşa'ya ve Sâhib-i devlet Kethudâsı ve Dîvân efendileri ve yeniçeriyân-ı piyâde ve 'ulûfeciyân-ı yemîn bölükleri hazîne üzerine kalur. Ve cebecilerden ve topculardan[12] ve arabacıyân-ı top ağaları ile neferâtları kalur. Ve ordu-yı hümâyûn ile kalanlara te'kîd olunmağın, menâzil-i Sivas'da oturak edüp, Serdâr Vezîr-i a'zam Murâd Paşa gelince, Sivas'da ordu te'hîr ede.

Mâh-ı mezbûrda, **[V 253a]** Serdâr Vezîr-i a'zam **[E 143b]** Gāzî Murâd Paşa ve Yeniçeri Ağası ve Yeniçeri Kethudâsı olan Mehmed Ağa ile zâbitler ve

---

Mustafa'yı bozup, Bağdâd'ı zabtettiğinin haberi gelir (*Nuhbe*, s.238; Na'îmâ, II,34). Sâfî,II, vr.102b-103a), haberin 17 cumâdelûlâda geldiğini söylemektedir.

15 nâmdârlık V : nâmdârlıklar E
16 olunup V : olunmağın E
1 Sahrây-ı (.....) konulup E : Ve V
2 diller ve başlar V : dîl ü serler E
3 Vezîr-i a'zam V : Sâhib-i devlet E
4 mütecâviz E : ziyâde V
5 Anadolu'da V : Anadolu E
6 hîzân : خزان E : حزان V
7 ehl ü E : ehl V
8 istimâ' olunmağın E : — V
9 üçer V : üçerer E
10 mikdârı V : mikdâr E
11 şa'îr alup V : şa'îrlerin ma'an E
12 topculardan V : topcular E

süvârî yeniçeri ve Sipâhîler Ağası ve Silâhdâr Ağası, kapu halkı ve mîr-i mîrânlar ve Mısır kulları ve ma'zûl mîr-i mîrânlardan Mustafa Paşa ve mîrlivâlardan ılgar ile ordu-yı hümâyûndan hayr niyyet ile Celâlîler üzerlerine teveccüh etdiler. Niksar balkanlarından kûhistânlar ve sahrâlardan ılgar ile menâzil ü merâhil kat' edüp, Tavîl Karındaşı eşkıyâlarından[1] haberdâr olduklarında, ilerüde çarkacılar ve girüde dündârlar ta'yîn etmeğin, zındık 'aduvlardan fedâyî yiğitler, diller ve başlar[2] getürüp, Sepetlü Boğazı'nda oldukları bilünür. Ve ağırlıkları dervendlerde; sür'atler ile Akşar Sahrâsı'ndan[3] Karahisâr-ı şarkî üzerine ılgar etmek fikirlerinde.

Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem, Niksar'a karîb vâdîde alaylarına rast gelinmeğin, mîr-i mîrânlar Sepetlü Dervendi'n kuşadup, ilerüde olan ağırlıkların yağma ederler. Dahi segbânları ile harb [ü] kıtâle mübâşeret ederler. Girüde olan Tavîl alayı havlayup, mezbûr kûhistân arasında tabur misâl segbânların saflar etmeğin, duhâ vakti tüfengler ile harbler oldukda, yeniçeriden ve gayriden cem' olurlar. Ol vâdîde ceng olur*. Sadr-ı a'zam hazretleri ilerü tarafların muhâsara etdürüp, sahrâda[4] süvârî alayı saflar olup, Sadr-ı a'zam bölük halkı [ile] cenâheyn havlayup, ol vakt-i mübârekde guzât-ı Müslimîn Kerbelâ savaşları ederler. Ve şâhî darbuzanları zındıklara havâle, kûhistân başında kurup, bir cânibden[5] yeniçeri gāzîleri tüfeng ile harb etdüklerinde, segbânlar ziyâde âteş[6] [ile] cevânib-i erba'a[y]ı fınduk darbı ile niçeler mecrûh olurlardı[7]. Dahi ilerü Sepet[lü] Boğazı'nda olan Celâlîyi tüskürüp, mîr-i mîrânlardan Sivas Beylerbeyisi ve Şâm kulları ve Tırablus Beylerbeyisi Seyfoğlu'nun[8] ziyâde tüfeng-endâz bahâdırları, bir tarafdan tüfeng cengi ile 'aduvları havfa düşürüp ve Mısır kulu fârisler 'akabinden erişüp, Sepetlü Boğazı'nda[9] Celâlî'yi tüskürüp, gerüden **[V 253b]** imdâdlarına dermân olmayup[10], mukāvemet dahi edilmez, hemân rûy-gerdân olurlar. Balkanlara firâr edüp, Bayburt[11] câniblerin üzleyüp, gāzîler[12] kafâsından ayrılmayup, erişdüklerin şemşîrlerden geçürüp, ol vâdîde şemşîr darbından bir ferd halâs

1 eşkıyâlarından V : eşkıyâlardan E
2 ve başlar V : — E
3 Sahrâsı'ndan E : Sahrâsı'nda V
* Serdâr Murâd Paşa Sivas'tan kalkıp, Celâlîler'in bulunduğu Karahasan Gediği Derbendi'ne gelir. Burada 23 Cumâdelûlâ 1017 salı günü cereyân eden savaşta ordu ilk anda bozulur gibi olursa da sonunda gâlip gelir (*Ahvâl-i Celâliyân,* vr.23a-26b; Sâfî,II, vr.103a-104a; Na'îmâ, II,34-36).
4 sahrâda V : sahrâsında E
5 cânibden E : cânibinden V
6 ziyâde âteş E : âteş misâl V
7 olurlardı V : olurlar E
8 oğlu'nun V : zâde'nin E
9 Boğazı'nda E : Boğazı'ndan V
10 olmayup V : olmaz E
11 Bayburt V : Bayburd E
12 gāzîler V : + 'akab u E

olmayup, ol[1] ecilden sahrâda olan bakıyye alaylar[2], savaşda ilerüde olan eşkıyâlarun inhizâm olduklarından bî-haber cân u dilden muhârebede. Serdâr Vezîr Gāzî Murâd Paşa, vakt-i 'asrda ikdâmlar etmeğin, kalb-i cenâh asker ile Rabbü'l-'izzet'den feth u zaferler içün nâliş ü giryân [ü] zârî kılurlar. Ve Sancağ-ı şerîf'e yüzlerin sürüp, hazret-i Sultân-ı Enbiyâ'yı şefî' kılurlar. Ricâlullâh sancakları vecde getürüp, bir gürûh ile hareket etdüklerinde, zındık fâsıklar bir anda alayları rûy-gerdân olup, başların kurtarmak derdlerine düşdüler[3]. Fi'l-hâl ağırlıklarından cüdâ düşüp, perâkende olup, kafâlarından gāzîler[4], kağan arslanlar gibi ve kağan bebrler misâl[5] Celâlîler'i durdukları yerden berbâd edüp, şemşîrden geçürüp, lâş ü cîfeleri[6] küşteden ol sahrâlarda püşte olmağın[7] ve ekserî zinde, kayd [ü] bendler ile Serdâr Vezîr-i a'zam Gāzî Murâd Paşa huzûrlarına getürüp: "Bu def'a derin kuyular zîrlerine koması lâzım değil, revâfız havâriclerin murdâr cîfeleri sahrâlarda püşte kalsun" deyü fermân etdiler. Ol kendülerin mağrûr gören zındıklar cezâların gördüler. Fukarâya[8] gazab etdükleri ve rencîdeleri sebebi başlarına gelüp, merdûd-i ebedî oldular[9]. Bakıyyetü's-süyûfdan halâs olup[10], firâr edenler[in] kûhistânlarda Ekrâdlar ve re'âyâlar haklarından gelürler. Ve Tavîl'den bakıyye kalan Celâlîler[11], atlarından cüdâ düşüp, balkanlarda mürd olurlar. Cüz'î halâs olanlar Revân Kal'ası'na düşüp, Şâh-ı 'Acem yanında mürd oldular. Ve gāzîler ol kadar dil ü başlar cem' eyledi ki bî-nihâye[12]. Serdâr Murâd Paşa mesrûr olup[13], Bârî Te'âlâ hazretlerine hamd edüp **[E 144a]** ve[14] asâkir-i İslâm dahi[15] şâd u handân, Celâlîler'den halâs olduklarına memâlik-i İslâmiyye'de olan re'âyâ ve bây ü gedâ, devâm-ı devlet-i Pâdişâhiye[16] du'âlar ederlerdi. Ve ecnâs-ı muhtelifeden cem' olan zındıklardan intikām alınmağın[17], gāzîler doyum olup, katâr ile **[V 254a]** develerin sürüp, öl vâdîde 'îd olduğu mukarrer. Ve şehîd olanları defn etmeğin ve Mîr-i mîrân-ı Karaman-ı sâbık Mustafa Paşa şehîd düşüp* ve zahmdâr olanların[18] 'ilâcların görüp, ihsânlar olup.

1 halâs olmayup, ol V : halâsa mümkin olmaduğu E
2 alaylar V : alayları E
3 derdlerine düşdüler E : derdiyle V
4 gāzîler V : — E
5 ve ..... *misâl* E : — V
6 cîfeleri V : + küşte E
7 ol ..... olmağın E : püşte olup V
8 gördüler. Fukarâya V : Fukarâlardan E
9 oldular V : + Halâs olanlarından E
10 halâs olup V : — E
11 Celâlîler V : Celâlî E
12 eyledi ki bî-nihâye V : ederler. Vezîr-i a'zam E
13 olup V : idiler E
14 ve V : — E
15 dahi V : da E
16 Pâdişâhîye V : Pâdişâh'a E
17 alınmağın V : + ve E

* İslâm askeri eşkıyânın arkasından Sivas'a gelir. Yapılan meşverette eşkıyânın tâkibine karâr verilir. Ruha Beylerbeyisi Piyâle Paşa, Adana Hâkimi Mustafa Paşa ve bazı beylerbe-

Fütûhâtlar[1] ile Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem Gâzî Murâd Paşa, ordu-yı hümâyûna teveccüh etdiler. Sivas'da ordu hâzır[2], istikbâle gelürler idi[3]. Alaylar olup, gâzîler orduda şenlikler etmeğin ve[4] çadırlarda mum donanmaları fermân oldukda, üçer[5] nevbet toplar ve tüfengler şenlikleri olup ve[6] mîr-i mîrânlar dâhi[7] çadırlarında şenlikler etmeğin ve kapu-kullarına 'umûmen terakkîler ihsân olunur. Ve serdengeçdiler ber-murâd olup, kul-oğulları hizmet etmeğin, bölük halkından pedereş-dâde fermân olunmağın ve yeniçeriden hizmetleri mukâbelesinde bölük verilüp[8], sâyir cebecilerden ve[9] topculardan kânûnları üzere bölüklere tevzî' olunmağın.

Ve ol kadar Celâlîler bi-kudret-i[10] İlâhî, 'ibret-nümâ[11], cem'iyyetleri bi'l-külliyye ref' olup, tılsımları bozulup, memâlik[12] ü kurâlardan vücûd-i nâpâkleri devlet-i Pâdişâhîde tîğ[13] [ü] şemşîrlerden geçüp[14], perâkende kalanlardan ekserî[15] tebdîl-i câme ederler. Kazâlarda ve karyelerde gizlenanler[16] bulundukda, ordu-yı hümâyûna[17] getürüp, cezâların verürlerdi[18]. Ve zorbalardan şenâ'at üzere olanlar da insâfa gelüp, günâhlarına nâdim olurlardı. Ve Vilâyet-i Anadolu'da mecmû' Celâlîler'den âşikâre bellü meşhûrlardan kimse[19] kalmayup, Karakaş itâ'at etmeğin, Malatya Beyliği sadaka[20] olur. Ve Küçük İbrâhîm Bey yarar ve nâmdâr olmağla[21] Mîrlivâ-i Harput Sancağı ihsân olunur[22].

Ve Serdâr-ı ekrem Vezîr-i a'zam[23] Murâd Paşa hazretleri[24], Kapucu-başı Hüseyn Ağa'[y]ı müjde ile Âsitâne'ye ta'yîn etmeğin ve Âsitâne-i sa'âdet'de

---

yilere baş u buğ nasb edilip önden gönderilir. Bunlar üzerine eşkıyânın hücûm etmesi üzerine Adana Hâkimi Mustafa Paşa şehîd düşer (*Gazâ-nâme-i Târîh-i Halîl Paşa,* vr.54a-58b). Na'îmâ (II,36), Adana Hâkimi'nin Karahasan Gediği Derbendi'nde vukûbulan savaşta şehîd düştüğünü yazmaktadır (bk.ayrıca Metin, s.531n*).

18 olanların V : olanları E
1 Fütühâtlar V : Fütûhâtları E
2 hâzır V : + idi E
3 idi V : — E
4 ve V : + Sivas'da E
5 üçer V : üçerer E
6 ve V : — E
7 dahi V : — E
8 verilüp V : verilür E
9 ve V : — E
10 kudret-i E : takdîr-i V
11 'ibret-nümâ E : — V
12 bozulup, memâlik V : memâlikler E
13 tîğ E : — V
14 geçüp V : hakk olup E
15 ekseri V : ekserleri E
16 gizlenanler V : gizlenanleri E
17 hümâyûna E : hümâyûnda V
18 verürlerdi V : verilüp E
19 meşhûrlardan kimse V : meşhûr E
20 Beyliği sadaka V : Beyi E
21 olmağla V : olup E
22 olunur V : olunmağın E
23 Ve ..... a'zam V : Vezîr-i a'zam olan E
24 hazretleri V : — E

Kāyim-makām Vezîr Mustafa Paşa telhîsleri ve feth-i Celâlîler ahvâllerin sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine 'arz etdüklerinde, mahzûz[1] olurlar. Vezîr-i a'zam Murâd Paşa'ya hayr[2] du'âlar edüp, mücevher kılıc ve sorguçlar ve hil'atler ve mücevher hançer ve iki esb mücevher eğerlü[3] ve rahtlu ve gāzîlere ablaklar ve Yeniçeri Ağası'na[4] **[V 254b]** ve Defterdâr'a hil'atler ve mîr-i mîrânlara hil'atler fermân olundukda, ılgar ile Hüseyn Ağa ordu-yı hümâyûna teveccüh ederler. Dâhil oldukda, orduda mevcûd olan ağalar ve mîr-i mîrânlar ve mîrlivâlar ve ehl-i Dîvân istikbâl etdiler. Ta'zîm ile orduda bârgâha gelüp, Sadr-ı a'zam ve Serdâr-ı ekrem Gāzî Murâd Paşa karşu varup, ibtidâ esblere süvâr olup, ba'dehû kılıc kuşanup, sadra gelüp, hatt-ı şerîfe yüzün sürüp[5], ba'dehû hil'atleri geyüp, otağ-ı hümâyûn önünde cemî'i askerler hâzır[6] olup, Galebe Dîvânı olur[7]. Re'îsülküttâb Mecîd Efendi emr-i şerîfi[8] kırâ'at etdiler. Dergâh-ı 'âlî çavuşları alkışlayup, sa'âdetlü Pâdişâhımıza hayr du'âlar edüp, şenlikler ile[9] nevbet-i kānûn-i Pâdişâhî icrâ olur. Ba'dehû ol dîvânda hâzır olanlardan cümlesine[10] hil'atler tevzî' olunmağın, Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, "Mübârek bâd" deyü def'-i meclis olur. Ba'dehû menâzil-i Sivas'dan ordu-yı hümâyûn ile asker-i İslâm teveccüh etdiler. Menâzil ü merâhil kat' ederek[11], Akşar Sahrâsı'nda birkaç gün oturak olup, bakıyyetü's-süyûf segbânlardan giriftâr [ve] bend ile orduya dâhil olurdu. Tîğ ü[12] şemşîrden geçürüp, izâle ederlerdi.

Ve Serdâr-ı ekrem hazretleri mâh-ı rebî'ulâhırda[13], Erzurum câniblerine teveccüh etmek fermân etdiler. Menâzil-i Tercan'dan Bayburd'a 'azîmet edüp[14], mâh-ı mezbûrun onuncu günü[15] Bayburd'da karâr etdiler*. Erzurum Mîr-i mîrânı olan Hasan Paşa ılgar ile ordu-yı hümâyûna[16] dâhil olduğunda, Serdâr Vezîr-i a'zam Gāzî Murâd Paşa'nın hâk-i pâylarma yüz sürüp, Tavîl eşkıyâlarından yüz neferden ziyâde Celâlîler'i bend edüp, otak önünde

1 mahzûz : محضوض EV
2 hayr V : + u E
3 eğerlü V : eğer E
4 Ağası'na V : ağalarına E
5 sürüp E : + ve V
6 hâzır V : cem' E
7 dîvânı olur V : dîvân E
8 şerîfi V : şerîf E
9 ile V : — E
10 cümlesine V : bi'l-cümlelerine E
11 ederek V : ederler E
12 Tîğ ü V : Tîğ E
13 ederlerdi ..... rebî'ulâhırda V : olurdu. Ve mâh-ı rebî'ulâhırda Serdâr Vezîr-i a'zam hazretleri E
14 edüp V : etdiler E
15 mezbûrun ..... günü V : rebî'ulâhırun onuncu eyyâmı E
* Ordu, cumâdelâhırenin 3'ünde Bayburd'un bir menzil yakınında bulunan Sadaklu'da konar. Burada birkaç gün ikâmetten sonra 10 cumâdelâhırede Bayburd yakınındaki Sınur Sahrâsı'na geçilir (Sâfî,II, vr.104a-b; *Fezleke*, 1,311; Na'îmâ, II,37-38).
16 hümâyûna V : hümâyûn E

cezâların verüp, Mîr-i mîrân olan Hasan Paşa'ya[1] hil'atler ihsân etdiler ve ri'âyetler olup[2]. **[E 144b]** Ve Erzurum Eyâleti'ne tâbi' mîrlivâlardan ve Karahisâr-ı şarkî Beyi, dört yüze[3] karîb Celâlîler'i, firâr edenlerden cem' etdürüp[4], orduya dâhil edüp, sahrâda tîğden[5] geçürüp, cezâların buldular. Ve etrâflardan ahâlî-i vilâyet, kûhistânlarda buldukları zındıkları sürüp, orduda cezâların verürler idi.

Vezîr-i a'zam **[V 255a]** Murâd Paşa, Bayburd'da dernek etdiler[6]. Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Vezîr Nasûh Paşa, Diyârbekir askeri[7] ve Ekrâd beyleri ile Bayburd'a alaylar[8] ile mâh-ı rebî'ulâhırun evâhırında ordu-yı hümâyûna[9] dâhil olduğunda*, otağ-ı hümâyûnda Sadr-ı a'zam Düstûr-i mükerrem Serdâr-ı ekrem Gâzî Murâd Paşa'nın hâk-i pâylarına yüz sürüp: "Gazân mübârek olsun. Hemîşe 'aduvlar, dîn [ü] devlet hâyinleri münhezim olsun. 'Özr [ü] taksîrâtımız 'afv olunsun. Bu gazâ'-i ekber-i 'ibret-nümâ bir vakit dâhi[10] olmuş değildir. Vesîle oldunuz, memâliklerden[11] bir alay nüfûs-i havâricleri ref' etdünüz. Lâkin bu bendeleri hizmetde bulunmayup, me'mûldür ki[12], kerem cânibi ile setr oluna" deyü 'özr ederler. Sadr-ı a'zam hazretleri iltifâtlar etmeğin ve[13] fâhir hil'atler ihsân edüp ve hâtır-mânde olmuşlar idi. Lâkin girü 'özrlerin kabûl buyurup, i'zâz [ü] ikrâm ile selâmlayu[p], Diyârbekir ordusu ile[14] cânib-i yemînde konup. Ba'dehû kapu-kullarına mevâciblerin tevzî' edüp ve Erzurum Kal'ası'na nevbetciler ta'yîn etdiler ve: "'Acem cânîblerine seferdir" deyü[15] Erzurum'da olan topları hâzırlayup ve anbarlara[16] zahîre fermân edüp, iştirâ ile Tırabzon'dan ve gayri etrâflardan zahîre cem'i içün hazîneden akçalar ile mübâşirler ta'yîn olunmağın, ba'dehû Mîr-i mîrân-ı Karaman Zülfikâr Paşa, ordusu ve alayları ile[17] gelürler**. 'İtâb olup,

1 Paşa'ya E : Paşa V
2 ve ri'âyetler olup E : — V
3 dört yüze V : dört yüz E
4 etdürüp V : etdürmüş E
5 edüp, sahrâda tîğden V : ederler, sahrâda tîğlerden E
6 dernek etdiler V : dernekde idiler E
7 askeri V : askerleri ile E
8 alaylar V : alay E
9 ordu-yı hümâyûna V : orduya E
* Diyârbekir Beylerbeyisi Vezîr Nasûh Paşa, *Fezleke*'ye göre (I,311) Sadaklu'daki ikâmetin 8. gününde, Na'îmâ'ya göre (II,37) cumâdelâhırenin ortalarında Sınur Sahrâsı'nda, Sâfî'ye göre (II, vr.104b) 15 cumâdelâhırede Bayburd'da iken orduya gelmiştir.
10 dahi V : — E
11 memâliklerden E : memâlikde olan V
12 ki E : — V
13 ve E : — V
14 ile V : — E
15 deyü V : — E
16 anbarlara V : anbarlarda E
17 ve alayları ile V : ile alayı E
** Ordu, Bayburd yakınındaki Sınur Sahrâsı'nda iken, yani 27 Cumâdelâhıre 1017'de Karaman Vâlisi Zülfikâr Paşa ve Rumeli Vâlisi Etmekci-zâde gelip dâhil olurlar (Sâfî,II, vr.105a-b; Na'îmâ, II,39). *Fezleke* (I,311), bu ikisinin ordu Sadaklu'da iken geldiklerini bildiriyor.

ba'dehû[1] şefâ'at ile halâs olup, sağ kolda kondular. Ve[2] Mîr-i mîrân-ı Van Mehmed Paşa'ya mukarrer oldukda te'kîdler olur: "'Aduv taraflarından gaflet etmesünler" [deyü]. Ve Ekrâd beylerine ri'âyetler olunmağın ve Mîr Şeref cânibine fermân olunur[3]: "Aştı Kal'ası'ndan fârig olup, rencîde olunmayup. Ve Diyârbekir'de Mü[te]sellim-i sâbık Sarı Ca'fer nâm zulm-kâra vücûd vermeyüp, hakkından gelinsün" deyü Vezîr Nasûh Paşa'ya sipâriş olunur[4].

Ve Mîr-i mîrân-ı Rakka tebdîl olunmağın ve Bağdâd Beylerbeyisi olan Mahmûd Paşa'ya iltifâtlar olur, fâhir hil'atler ile. Ve Mîr-i mîrân-ı Musul Dasni Ahmed Paşa'da mukarrer[5]. Ve Mîr-i mîrân-ı Şehrezol Murâd Paşa'da ve Mîr-i mîrân-ı Basra ve Lahsa'ya hil'atler ile Sâhib-i devlet hazretleri câniblerinden Kapucu-başı **[V 255b]** ta'yîn olunur. Ve Ekrâd beylerine ve Seyyid Hân'a ve Ebû Rîş (ابروش) -oğlu'na ve Mühennâ-oğlu'na hil'atler ta'yîn oldukda, Bağdâd Vâlîsi olan Vezîr-i a'zam-zâde[6] Cıgal-zâde Mahmûd Paşa'ya, ol etrâflarda olan mîr-i mîrânlara Ser'asker olup: "Sözünden tecâvüz etmeyeler" deyü ahkâm-ı şerîfe gönderdiler.

Ve sene seb'a 'aşere ve elf târîhinde, me'mûr olan Bağdâd'da sol 'ulûfecilerden ba'zılar, ordu-yı hümâyûnda mevcûd hizmetlerde bulunmağın, Vezîr-i a'zam hazretleri emr edüp[7], yoklayup, mevâciblerin verdürüp: "Ağalarınuz Bağdâd'a me'mûrlardır[8]. Mu'accelen Bağdâd'a gidesiz" deyü çavuşları ile [ve] sûret-i defter ile[9] Diyârbekir'e gelürler. Ağaları Bağdâd'dan icâzet ile hizmetleri edâ olunmağın. Diyârbekir'de cem' olduklarında, tekrâr Bayburd'a Vezîr-i a'zam hazretlerine ağaları 'arz ederler. Fermân-ı şerîfe muntazır oldular. Emr-i şerîf gelüp, ordu-yı hümâyûna da'vet ederler. Ve Diyârbekir'de Bağdâd'dan gelen bölük halkı, ber-mûceb-i emr-i şerîf, Bölük Ağası ve zâbitden ve kâtib ve kethudâ[10] ve sol 'ulûfeciler bir uğurdan Bayburd'a 'azîmet ederler. Lâkin dört yüz nefer mikdârı Diyârbekir'de Vezîr Nasûh Paşa'ya katlanup, tevakkuf ederler. Ba'dehû Diyârbekir Beylerbeyisi Vezîr Nasûh Paşa[11] Diyârbekir'e dâhil olduğunda, mezbûr sol 'ulûfecilere Ekrâdı kışlak verüp, İmâdiyye Vilâyeti'nde kışladılar.

Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem Bayburd'da te'hîr edüp[12], rûz-i kāsım vakti olur. Kapu-kullarına masar mevâciblerin tevzî' ederler. Ve Mîr-i mîrân-ı

1 ba'dehû V : — E
2 Ve V : — E
3 olunur V : olunmağın E
4 olunur E : + Ve Mîr-i mîrân-ı Musul Dasni (داستی) Ahmed Paşa'da mukarrer oldukda, te'kîdler olur V
5 ve ..... mukarrer E : — V
6 Vezîr-i a'zam-zâde E : — V
7 hazretleri emr edüp V : hazretlerinin fermân-ı şerîfleri E
8 me'mûrlardır V : + ziyâde tenbîh ederler E
9 sûret-i defter ile E : — V
10 zâbitden ..... kethudâ E : zâbit ve kâtibleri V
11 Paşa E : — V
12 te'hîr edüp V : te'hîrde E

Erzurum Hasan Paşa'ya[1] te'kîdler olur. Evvel-bahâr-ı huceste-âsârda[2] olıcak[3] sefer-i şark[4] mühimmâtların görüp ve anbarlarda[5] zahîre[y]i hıfz edüp ve topları ve cebehâne[y]i hâzır edüp ve nevbetciler ile zindegânî edüp, kānûn üzere zahîrelerin vereler[6]. **[E 145a]**

Der-sefer-i Bayburd ve[7] Ser'asker[î-i] Vezîr Defterdâr Ahmed Paşa, Mîr-i mîrân-ı Rumeli

Ve sene seb'a 'aşere ve elf rebî'ulevvelinde[8] Âsitâne-i sa'âdet'de fermân-ı Pâdişâhî olur. Ehl-i seferler hakkında Kāyim-makām Vezîr Mustafa Paşa'ya te'kîd olunur. Sefer-i hümâyûna me'mûr olanlar, Serdâr Vezîr-i a'zam yanında hâzır olsunlar. Anadolu câniblerine kapucular ta'yîn olunur, asker **[V 256a]** sürmek içün. Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Hüseyn Paşa İpsala'da dernek etmeğin, mâh-ı muharremü'l-harâmdan[9] hâzır olup[10], lâkin mîrlivâları eğlenür. Sağ ve sol kollara defter kethudâların gönderüp, sancakbeylerin ve alay-beylerin ve[11] zu'amâ ve erbâb-ı tîmârı 'acele ile sürüp, Âsitâne'den kapucu-başılar ta'yîn olup[12] ikdâmlarda iken, Âsitâne'de Baş-defterdâr olan Vezîr Ahmed Paşa'ya hatt-ı şerîf sâdır olur: "Rumeli Eyâleti sadaka olup, ta'cîlen[13] Rumeli askeri ile ve perâkende sefer-i hümâyûna me'mûr olan kapu-kulları ile Vezîr-i a'zam olan Murâd Paşa'ya dâhil olunca, Ser'asker olup ve mühimmâtları, eğer hazînedir ve eğer[14] cebehâne ve tophânedir, sana tevfîz olunmağın ve cedîd ordu cem' olur. Ve yeniçeriden ve bölük halkından mevcûd bulunanları yoklayup, mevâcibleri verilüp, ba'dehû Serdâr Vezîr-i a'zam olan Murâd Paşa'ya tapşurup, hizmetde bulundukdan sonra, edâ'-i hizmet edüp, bâkî ahvâl-i sefer Sadr-ı a'zam hazretlerine sipâriş olunmuşdur" deyü Dîvân-ı hümâyûn'da hil'at-i sefer ihsân olunmağın, Rumeli askerine te'kîd olunur; mîrlivâları ve alayları ile[15] Üsküdar'da hâzır u âmâde olunmak. Ve Rumeli'nin Defter Kethudâsı ve Defterdârı ile defterleri

1 Paşa'ya E : Pa[şa]'ya V
2 bahâr-ı huceste âsârda V : bahârda E
3 olıcak E : oluncak V
4 şark E : şar[k] V
5 anbarlarda E : anbarlara V
6 vereler V : verüp E
7 ve V : — E
8 'aşere ve elf rebî'ulevvelinde V : ve elf rebî'-i ûlâda E
9 mâh-ı muharremü'l-harâmdan E : — V
10 olup V : olmağın E
11 beylerin ve V : beyleri E
12 olup V : olur E
13 olup, ta'cîlen V : olur, ta'cîl E
14 eğer V : — E
15 ve alayları ile V : alayları E

Vezîr Ahmed Paşa'ya teslîm olunur. Ve[1] Defterdâr Vezîr[2] Ahmed Paşa ile[3] Dîvân-ı hümâyûn aklâmları efendilerinden[4] Tezkireci Dâvud Efendi ve Te'hîrî[5] Efendi Sefer Defterdârlığı hizmetinde[6] ve Rûznâmeci Ferrûh Kethudâ-zâde ve Cizye Muhâsebecisi ve mukāta'acılardan ve Mevkūfâtî ve Sâlih Halîfe Mukābele-i Süvârî ve bölük ağalarından Gurebâ'-i Yemîn Ağası Kayış Mehmed Ağa ve Yesâr İmâm-zâde Mehmed Ağa, bölükleri ile Bursa muhâfazasında idiler. Üsküdar'da hâzır olup, sefer-i hümâyûna me'mûr oldular[7]. Ve sâbıkā 'Ulûfeciyân-ı Yemîn[8] Ağası olan Kara Bekir Ağa, Bursa'da mânde kalan sipâhiyân ile[9] ve seferden gelüp, Bursa imdâdlarına ve Rumeli'nden sefer-i hümâyûna[10] 'azm eden bölük halkına Üsküdar'da yoklanup, Sipâhî Oğlanları'na Bekir Ağa ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn'e, Ağa ta'yîn olunur[11]. **[V 256b]** Ve Gurebâ'-i Yemîn Ağası Kayış Mehmed Ağa, Silâhdâr Ağası[12] nasb olunmağın.

Vezîr Ahmed Paşa Üsküdar'da otak u[13] bârgâhların ve ordu kurulur. Dahi bölük ağaları[14] tuğların ve bayrakların güşâde ederler. Baş-defterdâr Ser'asker[15] Vezîr Ahmed Paşa alaylar ile vüzerâ'-i 'izâmlar ve 'ulemâ'-i kirâmlar i'zâz [ü] ikrâmlar ile gönderüp, kānûn üzere kırmuzu 'alem ve[16] sancakların güşâde etmeğin. Rumeli askerleri ile ve yeniçeri ve bölük halkı ve müteferrika ve çavuş ve Dîvân kâtibleri ve Mâliye kâtibleri ve Dîvân efendileri, alaylar ile Üsküdar'da karâr ederler. Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri Üsküdar'da idiler, **[E 145b]** alayları teferrüc ederlerdi.

Vezîr Baş-defterdâr[17] Ahmed Paşa Üsküdar'da oturak etmeğin, bölük halkına mevâcibler tevzî' olunurdu. Ve Rumeli beyleri, zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları ile orduya, alayları [ile] dâhil olurdu. Ve bölük halkı ordu-yı hümâyûnda[18] cem' olup, Üsküdar'da dernek ederlerdi. Ve Anadolu Eyâleti'nde mîrî hazîneler cem' olup, Aydın ve Menteşe ve Karesi livâlarında muhassıllar ta'yîn idi, orduya hazîne gelürdü. Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu Sinân Paşa Kütahya'da dernek edüp, sefer-i hümâyûna gitmek tedârükünde. Ve

---

1 Ve V : — E
2 Vezîr E : — V
3 ile V : — E
4 aklâmları efendilerinden E : aklâmlarından V
5 Te'hîrî V : Te'hîr E
6 hizmetinde V : hizmeti sipâriş olunmağın E
7 me'mûr oldular V : me'mûrlar E
8 -ı Yemîn E : — V
9 ile V : — E
10 hümâyûna V : hümâyûn E
11 olunur E : olur V
12 Ağası V : Ağa E
13 Üsküdar'da otak u E : otak V
14 ağaları V : ağalar E
15 Ser'asker E : — V
16 'alem ve V : 'alemlü E
17 Baş-defterdâr E : — V
18 hümâyûnda V : + mevcûd E

segbânlardan ve zorbalardan giriftâr olanları orduya getürüp, Üsküdar'da cezâların verüp, şemşîrden geçürülüp.

Ve Âsitâne'de Defterdâr Kāyim-makāmı[1], Mehmed Efendi'yi alıkoyup, Kāyim-makām Vezîr Mustafa Paşa sefer hizmetlerin gördükden sonra, mâh-ı rebî'ulâhırda, Baş-defterdâr Vezîr Ahmed Paşa ordu ile menâzil-i Üsküdar'dan teveccüh ederler. Maltepe Karyesi'nde konulur. Ba'dehû Tuzla Sahrâsı'nda, ba'dehû Dil menâziline, ba'dehû İznikmid'e kānûn üzere alaylar ile hareket ederlerdi. Ve menâzillerde eşkıyâlardan ve segbân nâmında olanları teftîş ü tefahhus ederlerdi, ba'dehû katl olunurdu. Ve ahvâl-i re'âyâ görülüp, kānûn üzere[2] sürsat zahîreleri cem' olup, askere[3] tevzî' olunurdu. Ve meydân ganemler[i] iştirâ olunup ve Koyun Emîni ve Nüzül Emîni ta'yîn idi. Ve[4] bâkî kulları[5] *mîrî hazîne tahsîli içün ta'yîn idi.* Etrâfdan[6] hazîneler ordu-yı hümâyûna gelüp[7], îrâd ü masraf olurdu. Ve ahkâm-ı şerîfler, eğer Dîvân-ı hümâyûn tarafından ve Mâliye'den verürler idi. **[V 257a]** Vezîr Ahmed Paşa otağ-ı hümâyûnda Dîvân edüp, Re'îsülküttâb ve tezkireciler[8] ta'yîn idi.

Ve İznikmid'den teveccüh edüp[9], Karye-i Sapanca[10] menâziline, ba'dehû[11] menâzil ü merâhil kat' ederek, Bolu Kazâsı'nda konulur. Mîr-i mîrân-ı Anadolu[12], mîrlivâları ile orduya dâhil oldukda, Vezîr Ser'asker olan Ahmed Paşa'ya mülâkî[13] olup, hil'at ihsân etmeğin, bir menâzil ilerü giderler idi. Ve dâhi[14] her menâzillerde bölük halkından ağaları kapusunda hâzır olup, yoklanurlardı. Mevâcibleri ihrâc olup, tevzî' olunup, alaylarında hâzır [u] âmâde olurlar idi[15].

Vezîr-i a'zam hazretleri tarafından haberler irsâl olunup: "Mu'accelen ordu-yı hümâyûna dâhil olasız" deyü tenbîhler idi.

Vezîr Baş-defterdâr Rumeli Beylerbeyisi Ahmed Paşa'nın ma'lûmları olur; Tavîl eşkıyâları[16] münhezim olduğu. Ilgar ile teveccüh ederlerdi. Ve bakıyye kalan eşkıyâları buldurup, izâle ederlerdi. Ve Aydın ve Saruhan'da mehâyif ü muhassıl nâmında zulm-kâr Yûsuf Paşa ol etrâfları fenâya verüp, segbânlar cem' edüp, Anadolu kazâlarında fukarâya ve ağniyâya hayf

1 Kāyim-makāmı V : Kāyim-makām E
2 üzere V : — E
3 askere V : askerlere E
4 Ve V : + gulâm E
5 kulları V : — E
6 idi. Etrâfdan V : edüp, etrâflardan E
7 gelüp V : gelürdü E
8 tezkireciler V : tezkirecileri E
9 edüp V : ederler E
10 Sapanca E : Sabanca V
11 menâziline, ba'dehû V : menâzillerine E
12 Anadolu V : + ve E
13 mülâkî E : mülâkat V
14 dahi V : — E
15 idi E : — V
16 eşkıyâları V : Celâlîler'i E

etdükleri şâyi' Şems Paşa'ya hufyeten haber gönderüp: "İzâle olunmasın tedârük edesiz" deyü [ve]: "Vilâyet halkı 'ilâc göre" deyüp[1]; Vezîr Ahmed Paşa defe'âtle Şems Paşa'ya mektûb[2] gönderüp, sipâriş olunmağın; lâkin segbânları ve eşkıyâları ziyâde olmağın, te'hîre konulur. Ve mâh-ı cumâdelûlâda, Rumeli Beylerbeyisi olup, ba'dehû[3] Ser'asker Vezîr[4] Ahmed Paşa, menâzil ü merâhil kat' ederek[5], Bayburd nâm menâzile karîb konup, ılgar ile tebdîl[en] ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda*, Vezîr-i a'zam Gāzî Murâd Paşa hazretlerinin[6] bârgâhlarında hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, 'özrlerin dileyüp, derûn-i dilden niyâz ederler. Sâhib-i devlet hazretleri[7] hâtırların mânde etmeyüp: "Lâkin ol kadar askeri eğlendürüp, imdâdda bulunmadınız. Devlete lâyık iş etmedinüz" dedüklerinde[8], tekrâr 'özrlerin dileyüp, selâmlayup[9] ordusuna 'avdet[10] etdükde, Rumeli alayları saflar bağlayup, ordu-yı hümâyûna dâhil oldular. Bârgâh [u] otakda Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerinin dest-i şerîflerin **[V 257b]** bûs edüp, hil'at ihsân olunmağın. **[E 146a]** Ve mîrlivâları ile ve Defter Kethudâsı ma'an Serdâr Vezîr-i a'zam olan Murâd Paşa'nm[11] hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüklerinde, her birine hil'atler ile dil-şâd edüp[12], aslâ hâtırların rencîde etmediler. Lâkin Baş-defterdârlığı, Anadolu Defterdârı olan 'Abdülbâkî Paşa'ya ihsân edüp, otak [u] bârgâhda hil'at-i fâhire geydürdüler. Dahi Âsitâne-i devlet'den gelen hazîne[y]i bârgâh önünde zabt olunmağın. Ve erbâb-ı aklâm olan Dîvân-ı hümâyûn efendileri, Sâhib-i devlet hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, her birine iltifâtlar[13] olunmağın, Baş-defterdâr 'Abdülbâkî Paşa'nın önlerine düşüp, hizmetlerinde oldular. Vezîr Ahmed Paşa, Rumeli Eyâleti hizmetinde olup[14], hil'atler ile selâmlayup, ordu-yı hümâyûnda kondular. Ve gurebâ'-i yemîn ü yesâr ağaları hizmetlerinde olup, hil'at[15] ile behre-mend oldular. Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu[16] mîrlivâları ile alaylar[17] ile otağ-ı

---

1 deyüp V : deyü E
2 mektûb V : — E
3 olup, ba'dehû E : olan V
4 Vezîr E : — V
5 ederek V : ederler E
* Ordu Bayburd yakınındaki Sınur Sahrâsı'nda iken, yani 27 Cumâdelâhıre 1017'de Karaman Vâlisi Zülfikâr Paşa ve Rumeli Vâlisi Etmekci-zâde gelip, dâhil olurlar (Sâfî,II, vr.105a-b; Na'îmâ, II,39). *Fezleke* (I,311), bu ikisinin ordu Sadaklu'da iken geldiklerini bildirmektedir.
6 hazretlerinin V : hazretlerine E
7 hazretleri V : Âsaf-ı zemân Vezîr Murâd Paşa E
8 dedüklerinde V : — E
9 selâmlayup : selâmlayu[p] E : selâm[la]yu[p] V
10 'avdet E : 'azîmet V
11 olan Murâd Paşa'nın E : hazretlerinin V
12 şâd edüp V : güşâde ederler E
13 iltifâtlar V : iltifât E
14 olup V : oldular E
15 hizmetlerinde olup, hil'at E : hil'atler V
16 Anadolu V : + ve E
17 ile alaylar V : alayları E

hümâyûnda Sadr-ı a'zam[1] Serdâr-ı ekrem hazretlerine 'özr edüp, hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdükde, ziyâde hacâlet çeküp[2], hil'atler ile mesrûr olurlar. Ba'dehû[3] sağ kolda kondular.

Ve sâbıkā 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası olan Kara Bekir Ağa'ya Mîr-i mîrân-ı Mar'aş sadaka olunup[4], menâzil-i Bayburt'da[5] kışlağı mukarrer ederler. Ve[6] Rûz-i kāsım karîb olmağın, evâhır-ı recebde, yeniçeri ocağından zâbitler ile müstevfâ yeniçerilerden Erzurum Kal'ası'na nevbetciler[7] ta'yîn olunur. Ve cebeciyândan ve topcu ve arabacıyân[dan] nevbetciler gönderüp, ba'dehû Rumeli livâlarından beş sancak-beyi, zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları ile fermân olunur. Lâkin Mîr-i mîrân-ı Erzurum Hasan Paşa'ya te'kîd olunur[8]. Şark seferi mühimmâtların tedârük edüp ve zahîre ahvâli sipâriş olunur. Ve Mîr-i mîrân-ı Erzurum[9] dernekde olup ve Kiğı Me'âdin'de top yuvalağı döküp ve sâyir ahvâl-i sefer görülür. Ve cebehâneye müte'allık olan[10] mühimmâtları te'kîdler olup ve toplar çekmek[11] içün câmûş cem'i fermân olunmağın, Mar'aş Eyâleti'nde ve Adana'da iştirâ etmek içün müstakîm ü[12] dîndâr âdemler ta'yîn olunur.

Ba'dehû Diyârbekir'de Vâlî olan[13] Vezîr Nasûh Paşa'ya fermân olunmağın, **[V 258a]** sefer-i hümâyûn mühimmâtların ve zahîre cem'ini ve serhadlerde cem'iyyet ve muhâfaza-i Kal'a-i Van etrâfların sıyânet edüp, inşâ'allâh evvel-bahâr-ı huceste-âsârda[14] şark câniblerine sefer-i hümâyûn mukarrerdir ve hâlâ kışlakdır. Mîrî bârgîrler ve üştürân-ı mâde vü nerlere kışlak fermân olur. Sivas Eyâleti'nde **[E 146b]** ve Diyârbekir'de ve Haleb eyâletlerinde, sefer mühimmâtları içün ganem ve üştür-ner iştirâları ve Türkmanlar'dan cem'i fermân olunmağın, Mâliye'den ahkâm-ı şerîfler tahrîr olunur.

Ba'dehû Vezîr Nasûh Paşa'ya icâzet olup[15], Diyârbekir'e 'azîmet ederler. Dahi Diyârbekir Eyâleti'nde olan eşkıyâları ve Sarı Ca'fer'i katl ederler ve sâyirlerine te'kîd olunur. Ve Ekrâd ve kabâyil-i 'Urbân[16] ve Ebû Rîş (ابروش)

1 Sadr-ı a'zam V : + ve E
2 çeküp E : + ba'dehû V
3 olurlar. Ba'dehû E : olup V
4 olunup V : ederler. Ve E
5 Bayburt'da V : Bayburd'da E
6 Ve V : Eyyâm-ı E
7 nevbetciler V : nevbetci E
8 olunur V : olunmağın E
9 olunur. Ve Mîr-i mîrân-ı Erzurum : olunmağın. Ve Mîrlivâ-i Erzurum E : olunur. Ve Mîrlivâ-i Erzurum da V
10 olan V : — E
11 çekmek V : keşîde E
12 müstakîm ü V : müstakîm E
13 olan V : — E
14 bahâr-ı huceste âsârda E : bahârda V
15 olup V : olur E
16 'Urbân V : 'Arab E

-zâde ve Ekrâd beylerine iltifâtlar olunur. Her birlerin hüsn-i[1] hâl üzere kılup: "'Acem câniblerine sefer-i hümâyûn mukarrerdir, askerler tedârükünde olasız[2]" deyü tenbîh olunmağın. Ba'dehû sâyir mîr-i mîrânlara icâzet olur. Her birine te'kîd ederler: "Tedârüklerinde olasız ve dernek üzere hâzır olup ve bakıyyetü's-süyûf kalan şakîlerden tefahhus edüp, zulm-kâr[3] ve segbân nâmında olanları[4] ahz edüp, 'adl üzere haklarından gelinüp[5], re'âyâya zulm etmeyüp ve bir ferdi rencîde etmeyüp, memâlik-i İslâm[6] âbâdân olup, du'â'-i hayr ile yâd olasız" deyü mîr-i mîrânlara ve mîrlivâlara te'kîdler olur.

Ve Mısır'dan gelen cündîlere[7] icâzet olup ve Mîr-i mîrân-ı Tırablus-Şâm Seyf-oğlu'na tenbîhler olur. Ve Ma'an-oğlu'ndan hazîne gelüp[8], inkıyâd üzere. Ve Mîr-i mîrân-ı Şâm ve Haleb icâzet alup, teveccüh ederler.

Ve Âsitâne-i sa'âdet cânibinden Mataracı ile hatt-ı şerîf gelüp, ba'dehû Sadr-ı a'zam hazretlerine murassa' kılıc ve hil'atler ile Hüseyn Ağa, ordu-yı hümâyûna mâh-ı şa'bânü'l-mu'azzamda dâhil olur[9]. Hatt-ı şerîf kırâ'at olunmağın, Sadr-ı a'zam hazretleri[10] i'zâz [ü] ikrâmlar ile hil'atleri[11] geyüp, ba'dehû Vezîr Defterdâr Ahmed[12] Paşa'ya hıtâben Âsitâne'ye da'vet olunmağın ve Dîvân efendilerinden, mânde kalanlar ile icâzet olur. Vezîr Ahmed Paşa tekrâr hil'at geyüp, Sadr-ı a'zam hazretlerinin hâk-i pâylarma **[V 258b]** yüz sürüp, Âsitâne-i sa'âdet'e teveccüh ederler. Ba'dehû Rumeli Beylerbeyiliği'ni[13], hâlâ Anadolu Beylerbeyisi olan[14] Sinân Paşa'ya sadaka olunur. Anadolu Eyâleti'ni[15] Tekeli Mehmed Paşa'ya ihsân[16] olunmağın, hil'atler ile[17] behr[e]-mend olurlar. Ve icâzet olur. Rumeli, Erzurum[18] Eyâleti'nde kışlayup, Anadolu, Kütahya'da, Mîr-i mîrân-ı Karaman Konya'da, Sivas askeri Niksar'da. Ve Malatya Livâsı Karakaş Paşa'ya[19] icâzet olur, Malatya'da. Ve Livâ-i Harput Küçük İbrâhîm Bey'de.

Ve sâbıkâ Bağdâd seferine ta'yîn olunan bölük halkından sol 'ulûfeciler bölükleri hizmetlerin edâ ederler. Bağdâd seferinden icâzet ile 'avdet ederler, Diyârbekir'e **[E 147a]** dâhil olurlar. Diyârbekir'den izin taleb ederler,

1 hüsn-i V : hüsn ü E
2 olasız V : olup E
3 zulm-kâr V : zulm-kârlar E
4 olanları V : — E
5 gelinüp V : gelinür ve E
6 ferdi ..... İslâm V : ferd rencîde olmayup, memâlik-i İslâmlar E
7 Mısır'dan gelen cündîlere V : cündîler, Mısır'dan gelenlere E
8 gelüp V : + ba'dehû E
9 mâh-ı ..... olur V : dâhil olur, mâh-ı şa'bânü'l-mu'azzamda. Ve E
10 Sadr-ı a'zam hazretleri V : — E
11 hil'atleri V : Serdâr Vezîr-i a'zam hazretleri E
12 Ahmed V : — E
13 Beylerbeyiliği'ni V : Beylerbeyiliği'n E
14 olan V : — E
15 Eyâleti'ni V : eyâletlerin E
16 ihsân V : sadaka E
17 hil'atler ile E : — V
18 Erzurum E : — V
19 Paşa'ya V : Paşa da E

Bayburd'a haber gönderüp. Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerinden fermân-ı şerîfleri sâdır olur: "Ordu-yı hümâyûna gelsünler" deyü ahkâm-ı şerîf Diyârbekir'e vâsıl oldukda, ber-mûceb-i fermân-ı 'âlî, Bölük Ağası ile olanlar ordu-yı hümâyûna teveccüh ederler ve bir mikdâr sol 'ulûfecilerden Diyârbekir'de kışlağa kalurlar. Diyârbekir Beylerbeyisi olan Vezîr Nasûh Paşa câniblerinden bakıyye kalan sol 'ulûfecileri 'İmâdiyye Hâkimi olan Seyyid Hân'a kışlaya fermân ederler. Ve Nasûh Paşa Cizre Hâkimi olan Seyyid Hân hâtırlariyçün Ekrâd beylerinden Aştı Kıla'sı Beyi ile nizâ' ederler. Ba'dehû cebren Ekrâd askerlerin cem' eder, mezbûr kılâ' üzerine varup, muhâsarada. Ba'dehû Vezîr Nasûh Paşa'[y]ı Diyârbekir'den toplar ve askerler kaldurup, berây-ı hâtır kal'a-i mezbûra toplar kurup, bir sene kâmil muhâsara ederler. Sadr-ı a'zam câniblerinden defe'at ile men'ine haber gönderüp, fâ'ide olmaz; 'aşîret beyi olan, Aştı Kal'ası'nda tevekkül olur. Ziyâde mazbût kılâ' olup, içinde suy-ı sarnıc ve eflâke hemser kılâ', cengcisi gālib. Seyyid Hân'a ser-furû etmeyüp, kal'ada muhâsara olur. Tekrâr Sadr-ı a'zam câniblerinden te'kîd olur: "Mezbûr kal'a[y]ı rencîde etmeyüp, fâriğ olasız" deyü fermân olunmağın, Vezîr Nasûh Paşa kal'adan kalkup, lâkin Mîr Şeref Hân mu'annidlik ederler. Bi'l-ittifâk kal'adan 'aşîret beyi firâr ederler; Aştı Kal'ası'n bırağup, mu'attal kalur. Ba'dehû Mîr Şeref mezbûr kılâ'ı battâl, vîrân ederler. Ol sebebden Bağdâd'dan gelen bölük halkını kışlakda alıkoyup, imdâda göndere, mümkin ol[may]up, mezbûr sol 'ulûfeciler Seyyid Hân Vilâyeti'nde kışlayup, evvel-bahâr faslında vilâyetlerine perâkende olurlar[1].

Vezîr-i a'zam hazretleri mâh-ı şa'bân gurresinde, ordu-yı hümâyûnda mevcûd olan kapu halkının ve yeniçerinin ve cemî'i ehl-i seferün[2] mevâciblerin tevzî' ederler. Ve mîr-i mîrânlara icâzet olup, ba'dehû Yeniçeri Ağası olan Halîl Ağa ve bölük ağaları ve Defterdâr ve Re'îsülküttâb ve gayri efendiler ile göç fermân edüp, Akşar Sahrâsı'ndan Tokat Vâdîsi'nde karâr etdiler. Ve Âsitâne'den[3] hatt-ı şerîf sâdır olur: "Kışlak Tokat ola" deyü*.

[E 147b] Ve Defterdâr Vezîr Ahmed Paşa Âsitâne'ye varduklarında, sa'âdetlü Pâdişâhımız taraflarından hatt-ı sa'âdet-makrûn sâdır olup[4], girü Başdefterdârlık ibkā vü mukarrer olur.

Kāyim-makām olan Vezîr Mustafa Paşa, Dîvân-ı hümâyûn'da ve defterdârlar ve Segbân-başı[5] Mustafa Ağa ve gayri ocak ağaları kapuda cem'

1 Bey'de. Ve sâbıkā Bağdâd seferine ..... olurlar E : Bey'e dahi icâzet olur V
2 seferün V : + lezez sene 1017 E
3 Âsitâne'den V : Âsitâne-i sa'âdet'den E
* Âsitâne'ye gitmek üzere recebin evâsıtında Bayburd'dan kalkılır. Tokat'a gelindiğinde: "Nerede olursan orada kışla" diyen bir hatt-ı hümâyûn gelir (Sâfî,II, vr.106b; *Fezleke,* I,314; Na'îmâ, II,46-47).
4 olup V : olur E
5 Segbân-başı V : + tebdîl olup E

olurlar. Müşâvere olur[1]: "el-Hamdü lillâhi Te'âlâ Vilâyet-i Anadolu perîşân olmuş iken, ol kadar Celâlîler ve şerîrler bir uğurdan baş gösterüp, memâlik-i İslâm üzerlerine hücûmları olup, herkes bir alay zındıklar cem' etmeğin, eyâlet eyâlet zabt ederler. Sebeb-i devletimiz sa'âdetlü Pâdişâhımızın hayr du'âları[2] berekâtında bir ihtiyâr-ı selef, nâmdâr, sâlik-i râh-ı şerî'at[3], müdebbir Vezîr-i a'zam hazretlerin Vilâyet-i Anadolu üzerine Serdâr etdiler. Derûn-i dilden hayr[4] du'âsiyle Cenâb-ı[5] Hakk'dan feth u nusrat dileyüp, cemî'i kapu-kulların me'mûr etmeğin ve mîr-i mîrânlar[6] ve mîrlivâlar ile ve[7] asâkir-i İslâm ile Vilâyet-i İznikmid'den eyâletlerde cem' olan Celâlîler'i bi'l-külliyye şarka varınca küşte etdiler. Vilâyet âbâdân olup, re'âyâ **[V 259a]** tâyifesi âsûde-hâl olsunlar. Bu sene-i mübârekede[8] asâkir-i İslâm Âsitâne'ye gelüp, kışlayup, ba'dehû 'Acem seferi hâzır, teveccüh ederler" deyü müşâvere olur. Dahi Kāyim-makām Vezîr Mustafa Paşa telhîs edüp[9], fermân-ı şerîflerine muntazır olurlar. Hatt-ı şerîf-i sa'âdet-makrûn sâdır olup[10], Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân Serdâr Murâd Paşa hemân Vilâyet-i Tokat'dan Âsitâne-i sa'âdet'e teveccüh ederler. Ve Baş-defterdâr hizmetinde olan 'Abdülbâkî Paşa, mâl-ı mîrî tahsîlinde ve mühimmâtlar tedârüklerinde olmağın.

Mâh-ı ramazân-ı şerîfin yedisinde, Vezîr-i a'zam Üsküdar'a dâhil oldular*. Âsitâne-i sa'âdet'den vezîrler ve defterdârlar ve dâhi[11] Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve eşrâf, 'ulemâ ve seyyidler[12]; Nakîb Efendi ve erbâb-ı Dîvân bi'l-külliyye istikbâle[13] gelürlerdi. Ve mâh-ı mezbûrda pençşenbih günü[14] alaylar hâzır olup, iptidâ Canpulâd-oğlu'ndan feth etdükleri sancakları ve alay bayrakları[15] musanna', ba'dehû Tavîl Karındaşı zümresinden alınan sancaklar ve alay bayraklar ve Kalender-oğlu'ndan ve Sa'îd-i 'Arab'dan alınan sancaklar ve bayraklar[16] ve Bağdâd fethinde[17] alınan bayrak ve sancaklar, altun elvâhlar ile dokunmuş ol kadar sancak ve bayraklar başları aşağa[18] sırıklar ile alaylar

1 Müşâvere olur V : müşâverede olurlar E
2 du'âları V : u du'âsı E
3 şerî'at V : + üzere E
4 hayr V : + u E
5 Cenâb-ı E : cânib-i V
6 mîr-i mîrânlar V : mîr-i mîrân E
7 ve V : — E
8 mübârekede V : mübârekde E
9 edüp V : ederler E
10 Hatt-ı ..... olup V : — E
* Sadrâzam Murâd Paşa'nın Üsküdar'a geliş tarihi için kaynaklar 9 ramazân (Sâfî,II, vr.106b; Na'îmâ, II,47) ve 10 ramazân (*Nuhbe*, s.239); İstanbul'a dâhil oluş için ise ramazân evâsıtı (*Fezleke*, I,321) ve ramazân evâhırı (Sâfî,II, vr.140b) tarihlerini vermektedirler.
11 dahi V : — E
12 ve seyyidler E : — V
13 ve ..... istikbâle V : istikbâle gelürler. Ve erbâb-ı Dîvân bi'l-külliyye ziyârete E
14 günü V : eyyâmı E
15 bayrakları V : bayraklar E
16 ve alay ..... bayraklar E : — V
17 Bağdâd fethinde V : Bağdâd'dan feth E
18 aşağa V : aşağada E

önlerince dizülürdü. **[E 148a]** Âsitâne-i sa'âdet'de olan bây ü gedâ ve[1] 'ulemâ ve sulehâ ve sıbyân, zükûr ü inâs[2], Şehr-i İstanbul çarşuları ve mecma'-i nâs olan yerlerde ve hânelerde ve dükkânlarda galebeliklerden ve[3] izdihâmdan hâlî değiller idi. Alaylarda vezîrler ve 'ulemâ'-i kirâmlar ve meşâyihler ve defterdârlar ve ağalar ve müteferrika ve çaşnigîrler ve çavuşân ve kapu halkı ve piyâdegân-ı yeniçeri ve gılmân-ı 'acemiyân ve zâbitân ve cebeciyân, topcıyân ve top arabacıyân ve Tersâne halkı ve gayriler[4], bölük bölük saflar dutup, hazret-i Eyyûb-i Ensârî *'aleyhi'r-rahmetü'l-Bârî**[5] Türbesi'nden doğru Edirne-kapusu'na değin alaylar gürûh gürûh yürüyüp, cevânib-i erba'ada olan halk-ı 'âlem Gâzî, 'âdil, Serdâr Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân hazretlerine du'âlar edüp: "Gazân mübârek olsun" deyü **[V 259b]** çağrışurlardı. Ol gün i'zâz [ü] ikrâmlar ile Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem[6] hazretlerini saraylarına dâhil etdürüp, ba'dehû herkes vatanlarına gitdiler.

Ba'dehû mâh-ı ramazân-ı şerîfin onuncu günü[7] Dîvân olur. Baş-defterdâr Vezîr Ahmed Paşa ve[8] Anadolu Defterdârı Bâkî Paşa'ya olur. Ve Şıkk-ı Sânî Defterdârı[9] Mehmed Efendi'ye olur. Vezîr-i a'zam Murâd Paşa sadrda. Ba'dehû Vezîr Mustafa Paşa ve sâlis[10] Vezîr Hızır Paşa, Vezîr-i râbi' Dâvud Paşa, Vezîr-i hâmis Nakkâş Hasan Paşa, ba'dehû Vezîr Ahmed Paşa ve Kadı'asker-i Rumeli Es'ad Efendi ve Anadolu Kadı'askeri[11] 'Azîz Efendi ve Dîvân-ı hümâyûn'da İbrâhîm Ağa Kapucular Kethudâsı ve Süleymân Ağa Çavuş-başı Dîvân-ı hümâyûn'da[12] 'arza girüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri, Sadr-ı a'zam[13] hazretlerine müte'addid hil'atler ihsân etdiler ve mücevher hançer in'âm etmeğin. Ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâh-ı zıllullâh hazretlerine telhîsler kırâ'at olunmağın. Ve ahvâl-i sefer-i şark 'arz olundukda, tedrîcle tedârükleri görülür; 'arz-ı hümâyûndan rucû' etdiler.

Ba'dehû kapu halkına onar guruş gulâmiyye tevzî' olunmağın; Ağa-kapusu'nda bir mikdâr ihtilâl olur. Baş-defterdâr Vezîr[14] Ahmed Paşa'ya gûş-mâl olur. Mâh-ı ramazân-ı şerîfin yirmisinde girü Baş-defterdârlığı 'Abdülbâkî

1 bây ü gedâ ve V : pîr ü bây ü gedâ ve galebe halk E
2 zükûr ü inâs V : inâs ü zükûr E
3 galebeliklerden ve E : — V
4 gayriler V : gayri E
* "عليه الرحمة الباری = Allah'ın (Bârî'nin) rahmeti onun üzerine olsun" anlamına gelen ve ölmüş kişiler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
5 'aleyhi ..... Bârî V : el-Bârî E
6 Serdâr-ı ekrem E : — V
7 günü V : eyyâmı E
8 ve V : — E
9 Defterdârı V : — E
10 ve sâlis E : — V
11 Anadolu Kadı'askeri V : — E
12 Dîvân-ı hümâyûn'da E : Dîvân'da V
13 Sadr-ı a'zam V : + Vezîr-i ekrem E
14 Vezîr E : — V

Paşa'ya sadaka olunur. Ve[1] Anadolu Defterdârı Mehmed Efendi[2], Şıkk-ı Sânî İstikâmet Efendi'ye olur. Şehr-emâneti Kalender Efendi'ye olur. Vezîr Ahmed Paşa sadrda karâr ederler.

Ve Erzurum Mîr-i mîrânı Hasan Paşa'dan ılgar ile âdemleri gelür; Şâh-ı 'Acem câniblerinden nâmeler gelür. Sadr-ı a'zam hazretlerine teslîm olur. **[E 148b]** şefâ'at recâ eder kim, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri ile barışıklık edeler[3] [ve] 'ahd ü emân üzere elçi göndermek murâdları olur; lâkin izin taleb eder, Şâh-ı 'Acem. Te'hîre bâ'is olur.

Ve Üngürus câniblerinden elçiler ve pîşkeşleri gelürdü. Ve Leh Kıralı elçileri ve Moskov elçileri ve Erdel elçileri ve Nemçe elçileri bi'l-külliyye Âsitâne-i sa'âdet'e dâhil olurlar.

Ve Mîr-i mîrân-ı Budun'da sâkin 'Ali Paşa ve Belgırad muhâfazasında olan Gürcü Vezîr Mehmed Paşa, **[V 260a]** ol etrâflarda Ser'asker idiler. Kapu-kullarından nevbetcileri tebdîl edüp[4] ve Temeşvar aklâmında olan kapu-kullarına mevâcibleri verilür idi. Ve Mîr-i mîrân-ı Temeşvar[5] Canpulâd-zâde olup, Mîr-i mîrân-ı Eğri ve Kanije'de Mehmed Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Bosna İskender Paşa'da olmağın. Serhad kal'aları neferâtları, Bosna aklâmlarına[6] 'ale'l-hisâb mevâcibleri verilür idi.

Ve Livâ-i Kilis ve Livâ-i Hersek iskelelerinde tüccârlar, Venedik kefe-resine varup, metâ'ların emn üzere gümrüklerin verüp, denglerin kaldurup, sâyir kâfile ile serhadler olsun varup, fürûht ederlerdi. Ve Budun iskeleleri bi'l-külliyye işlerdi. Ve Banaluka'da top yuvalağı dökülürdü ve Bah Me'âdini işlerdi ve Samakov'da demür ma'deni işlenürdü. Ve tekrâr ahkâm-ı şerîfler gönderüp, mühimmâtlar tedârükünde olup ve Top-hâne'de yüz elli şâhî ve miyâne dökülürdü.

Ve bölük ağaları, Sipâhî Oğlanları Ağası olan İbrâhîm Ağa ve Silâhdâr Ağası olan[7] diğer İbrâhîm Ağa, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Bekir Ağa'ya ihsân olunmağın, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Süleymân Ağa, Gurebâ'-i Yemîn Kayış Mehmed Ağa, Gurebâ'-i Yesâr'da Mehmed Ağa olup, ba'dehû 'Osmân Ağa'ya ihsân olunmağın. Kethudâlar da cedîd; 'Ali Kethudâ Sipâhiyân, Mustafa Kethudâ Silâhdâr'da, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn 'Ali Kethudâ'ya ve[8] Mustafa Kethudâ'ya 'Ulûfeciyân-ı Yesâr, Mahmûd Kethudâ Gurebâ'-i Yemîn ve Mehmed Kethudâ Gurebâ'-i Yesâr ve kâtibleri[9], 'Ömer Efendi Kâtib-i

1 Ve V : — E
2 Efendi V : Efendi'ye olur E
3 barışıklık edeler E : — V
4 edüp V : ve tağyîri E
5 Temeşvar V : + 'da E
6 aklâmlarına E : aklâmlarından V
7 olan V : — E
8 ve V : — E
9 ve kâtibleri V : — E

Ebnâ'-i Sipâhiyân ve 'Ali Efendi Silâhdâr'da Kâtib oldukda, ba'dehû istibdâl ederler. Ferîdûn Efendi 'Ulûfeciyân-ı Yemîn'de Kâtib ve Kadrî Efendi 'Ulûfeciyân-ı Yesâr'da, Mustafa Efendi Gurebâ'-i Yemîn Kâtibi[1] ve 'Ali Efendi Gurebâ'-i Yesâr Kâtibi olur. Süvârî Mukābelecisi Ebûbekir Efendi, Piyâde Mukābelecisi Sinân Bey-zâde ve bölük halkına bin on yedi reşen[2] mevâcibleri ve kusûr mevâcibleri, ağaları kapularında kānûn üzere verilür idi. Ve yeniçeri ocağında tebeddülât ve serhadlerde olan nevbetciler tebdîl olup, Budun Kal'ası'ndan nevbetciler ref' olup, İsmâ'il Ağa Samsoncu-başı Âsitâne'ye **[E 149a]** gelürler. **[V 260b]** Cedîd nevbetciler ta'yîn olunmağın. Zağarcı-başı olan Mehmed Ağa Segbân-başı olup ve[3] Zağarcı-başı Behrâm Ağa olur[4]. Samsoncu-başı İsmâ'il Ağa ve[5] Ser-turnaî Ayas Ağa, 'Ömer Ağa[6] Muhzır, Hüseyn Ağa Cây-ı Kethudâ [idi][7]; vech-i meşrûh üzere kapuda[8] hizmetlerinde.

Ve[9] sene seb'a 'aşere ve elf zilka'desinde Tersâne-i 'âmire'de Kapudân Vezîr Hâfız[10] Ahmed Paşa donanma seferine tekayyüdleri olur. Kadırgalar ve mühimmâtlar görülür idi. Ve Tersâne[11] Emîni olan Fazlı Efendi ve 'Ali Efendi ve Kâtib Mehmed Efendi ve Tersâne Kethudâsı ve kapudân ve ihtiyâr ru'esân ve gayri[12] müşâverelerde. Ve Mahzen-i 'âmire'de mahfûz mühimmâtlar, ecnâsı ile hâzır. Ve cedîd ta'mîr olan baştarda ve kadırgalar donanup, kürekcilere muntazırlar idi. Kapudân Vezîr Hâfız Ahmed Paşa cedîd baştarda donadup[13], Saray-ı 'âmire'de[14] köşk önlerine iskele kurup, mezkûr baştardanın kürekçileri, 'azebân[15], mülebbes, kā'ide-i kürekçi ve yedek, baştarda ve gayri kadırgalar, donanma kā'idesince Cezâyir tüfenglü tuvânâ gür[b]üz yiğitler, baştarda ve kadırgalarda cem' olup, top u tüfeng şenlikleri olurdu. Kapudân Vezîr Ahmed Paşa ziyâfet ecliyçün sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân Güzîde-i Âl-i 'Osmân es-Sultân ibnü's-Sultân Sultân Ahmed Hân hazretlerini baştardaya koyup, deryâ üzere seyr [ü] safâ, zevk [ü] şâdî olup, şenlikler olmağın. Ba'dehû bin on sekiz târîhinde Kapudân Vezîr Hâfız Ahmed Paşa'ya Şâm-ı şerîf Eyâleti sadaka olunur. Ve Yeniçeri Ağası olan

1 Kâtibi V : Kâtib E
2 bin on yedi reşen V : reşen bin on yedi E
3 olup ve V : olur E
4 olur V : — E
5 ve V : — E
6 'Ömer Ağa E : ve V
7 Cây-ı Kethudâ [idi] E : ve Kethudâ Bey Hüseyn Ağa idi V
8 kapuda E : قاپودر V
9 Ve V : — E
10 Hâfız V : — E
11 Ve Tersâne V : Lâkin Tersâne'de E
12 ve kapudân ..... gayri E : ihtiyâr kapudânlar ile ile V
13 kürekcilere ..... donadup E : — V
14 'âmire'de V : 'âmire E
15 'azebân E : — V

Halîl Ağa'ya Kapudânlık ihsân[1] olunmağın, ba'dehû Harem-i hümâyûn'dan[2] Yeniçeri Ağalığı ile Silâhdâr Mehmed Ağa, Sadr-ı a'zam Vezîr-i ekrem saraylarına cülûs ederler*. Üç gün[3] tevakkuf ederler. Ba'dehû ocak ağaları ve yeniçeri tâyifesi bir uğurdan cedîd yeniçeri ağaların i'zâz [ü] ikrâm ile kapuya getürdüler. Ve Mîr-i mîrân-ı Şâm Vezîr Ahmed Paşa[4] kapusu mükemmel olup, Üsküdar'a nakl etdiler, ba'dehû Şâm-ı şerîf'e teveccüh ederler.

Ve Eflâk ve[5] Boğdan voyvodalarından kānûn-i kadîm üzere[6] hazîneleri gelürdü. Ve aklâm-ı Tuna'da Defterdâr Mehmed Paşa, mîrî hazîne cem' ederlerdi. Ve fermân olunan zahîre **[V 261a]** ve bârgîrler[7] sefer-i hümâyûn mühimmâtiyçün iştirâ olunurdu. Ve câmûslar cem'i te'hîr olup[8], yörük beyleri, eşkincileri ile şark seferine fermân olunur.

Ve Anadolu Eyâleti'nde Livâ-i Aydın ve Menteşe ve Akhisâr ve Gedüz'de ve gayri livâlarda Muhassılü'l-Emvâl olan Şems Paşa'ya hıtâben ahkâm-ı şerîfler irsâl olunur, mîrî hazîne[9] cem'i içün. Lâkin Yûsuf Paşa nâmında bir zâlim, bed-baht peydâ olur. Muhassıl nâmında segbânlar ile[10] ve mıklacılar ile Vilâyet-i Anadolu'da Celâlî iştihârın verüp, lâkin havf üzere. Vezîr-i a'zam Gāzî Murâd Paşa'dan ihtirâz eder. Bir mikdâr zulm ü[11] sitemden dest çeküp, kapuya mürâca'at edüp, Anadolu Eyâleti'ne tâlib olur, ba'zı kapuya **[E 149b]** pîşkeşler ile bendelikler gösterür. Anadolu Beylerbeyisi olan Mehmed Paşa, Kütahya'da dernek üzere olup, Yûsuf Paşa'ya gûş-mâl vermek üzere; Sadr-ı a'zam te'hîr edüp[12], sabr üzere idi. "Fursatında gûş-mâl verilür" deyü Yûsuf Paşa'ya hil'at gönderdiler. Mîrî hazîne cem' edüp, Âsitâne'ye gönderüp, hizmet üzere olduğun 'arz ederler. Ve bakıyye mâl-ı mîrî[y]i[13] tahsîl eden nâzırlar ve[14] muhassıllar, Şems Paşa'nın ma'rifetiyle Âsitâne'ye gönderüp, hazîneye teslîm olunurdu.

Ve Kıbrıs'dan Lonka-zâde Mustafa Paşa hazîne gönderüp ve mahrûse-i Mısır'dan Vezîr Vâlî Mehmed Paşa, hazîne[y]i vaktiyle gönderüp.

1 ihsân V : sadaka E
2 hümâyûn'dan E : hümâyûn'da V
* Yeniçeri Ağası Halîl Ağa'nın Vezîr Hâfız Ahmed Paşa yerine Kapudân ve Silâhdâr Tophâneli Sipâhî-zâde Mehmed Ağa'nın Yeniçeri Ağası olması, 1017 senesinin kışında (*Nuhbe*, s.239; Na'îmâ, II,49), muhtemelen ramazân ayında veya biraz öncesinde vukûbulmuştur (Sâfî,II, vr.139). *BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1481'deki deftere göre ise (bk.s.37) Halîl Ağa'nın Kapudân olması 11 Zilka'de 1017'de gerçekleşmiştir.
3 Üç gün V : Üçüncü eyyâm E
4 Paşa V : + i'zâz [u] ikrâmlar ile E
5 ve V : — E
6 üzere V : — E
7 bârgîrler E : bârgîrlerden V
8 te'hîr olup E : — V
9 olunur, mîrî hazîne V : olunmağın, mîrî hazîneler E
10 ile V : — E
11 zulm ü V : zulm E
12 te'hîr edüp V : Vezîr-i ekrem te'hîr koyup E
13 mîrî[y]i E : mîrî V
14 nâzırlar ve E : — V

Ve Belgırad muhâfazasında olan Vezîr Gürcü Mehmed Paşa'ya fermân olunmağın, Âsitâne'ye da'vet olunur[1]. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Sinân Paşa'ya hıtâben ahkâm-ı şerîfe gönderüp: "Rumeli câniblerine gelüp, dernek edüp, evvel-bahârda şark seferine hâzır olup, gaflet etmeyesiz" deyü.

Ve Sivas Beylerbeyisi olan 'Osmân Paşa ma'zûl olur. Kurşuncu-zâde Mustafa Paşa'ya vezâret ile Sivas Eyâleti sadaka olur. Ve 'Osmân Paşa'ya Batum Eyâleti sadaka olur; Erzurum Eyâleti muhâfazasına ta'yîn ederler.

Ve Diyârbekir'de olan Vezîr Nasûh Paşa, fermân olunan zahîre[y]i, mîrî anbarda hıfz edüp[2] ve sâyir[3] mühimmâtları hâzır etmeğin, Van Beylerbeyisi olan Mehmed Paşa'ya mu'âvenet üzere idiler. **[V 261b]** Ve Ekrâd beylerine[4] iltifâtlar edüp[5] ve 'Urbân tâyifesi, Ebû Rîş (ابروش) -zâde gücü ile Nehr-i Şat nevâhîsinde zindegânî[6] üzere ve Bağdâd Eyâleti'nde[7] 'Urbân ve Ekrâd ve Ulus Türkman tâyifesi inkıyâd üzere[8] ve hizmet-i Pâdişâh teklîflerinden zahmet çekmeyüp[9], cân ü dilden hizmetlerinde[10] olup ve Musul Eyâleti'nde 'İmâdiyye Hâkimi Seyyid Hân ve Dasni ve Saçlı ve Mahmûdî re'âyâ-i[11] Ekrâd safâda.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Sadr-ı a'zam[12] Murâd Paşa, Dîvân-ı hümâyûn'da şark câniblerine[13] sefer-i hümâyûn tedârükünde ve cebehâne ve ordu cem'ini[14] fermân edüp ve Top-hâne mahzeninde top yuvalakların hâzır etmeğin ve te'kîd olunup, ocaklarda neferât tâyifesi mevcûd olup, şâhî darbuzanları ıslâh edüp ve arabalarına bindürüp, ker-hânelerde [ve] ta'lîm-hânelerde[15] nişânlar atılurdu. Ve yeniçerinin kā'ide üzere Et-meydânı'nda[16] **[E 150a]** Ta'lîm-hâne'de her gâh tüfeng atarlar[d]ı.

Ve mâh-ı zilka'denin on beşinde, Sipâhî Oğlanları Ağalığı sâbıkā Sipâhîler Ağası olan Alaca Mehmed Ağa'ya ihsân olunup[17] ve Silâhdâr Ağalığı 'Osmân Ağa'ya olup* ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağalığı Bekir Ağa'ya sadaka olunur.

1 gönderüp ..... olunur E : gönderürlerdi V
2 edüp V : ederler E
3 sâyir V : + fermân olunan E
4 beylerine E : + mu'âvenet etmeğin V
5 edüp V : etmeğin E
6 zindegânî : zindegâne EV
7 Eyâleti'nde E : Eyâleti'nden V
8 inkıyâd üzere V : inkıyâdları E
9 çekmeyüp V : + imtisâl E
10 hizmetlerinde V : hizmetde E
11 re'âyâ-i E : re'â[yâ]-i V
12 Sadr-ı a'zam V : + olan E
13 câniblerine V : cânibine E
14 cem'ini E : cem'i V
15 ta'lîm-hânelerde E : — V
16 kā'ide üzere Et-meydânı'nda V : kā'ideleri üzere Ok-meydân'larında E
17 olunup V : etdiler E

* Mehmed Ağa'nın Sipâhî Oğlanları Ağası, Osmân Ağa'nın Silâhdârlar Ağası olması, 20 Ramazân 1017'dedir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1481, s.33).

Ve mâh-ı zilhiccede, sefer-i hümâyûn mühimmâtiyçün Top-hâne'de yüz yirmi kıt'a şâhîler dökülmek fermân olunmağın ve on kıt'a cedîd bedoloşka dökülür. Ve Bah Ma'deni'nde bedoloşka yuvalakları dökülüp. Ve on bin dâne dökülür[1], Belgırad'a nakl olunup[2], ba'dehû Belgırad'dan gemiler ile[3] Varna'ya, ba'dehû Âsitâne'ye gelüp, Top-hâne'ye teslîm olunmağın. Ve Banaluka Ma'deni'nde her sene yirmi dört bin şâhî ve miyâne ve kolonborina yuvalağı dökülürdü.

Ve Adana'dan ve Mar'aş'dan[4] câmûşlar cem'i fermân olunup, iştirâ olunurdu. Ve zahîreler cem'i Diyârbekir'de ve Erzurum'da fermân olundukda, me'mûr olan mübâşire te'kîden emr-i şerîf gönderdiler.

Ve sene bin on sekiz saferinin gurresinde, Âsitâne'de bir cüz'î ihrâk vâki' olur; Süleymâniyye'ye karîb, nısfu'l-leylde. Bi-hamdillâh sabâh vakti men' olur. Ba'dehû Dîvân olup[5], fermân-ı şerîf sâdır olur[6]. Kapu-kullarına bin on yedi lezez mevâcibleri[7] verilmek üzere iken, Baş-defterdâr olan[8] 'Abdülbâkî Efendi ve Anadolu Defterdârı ve Şıkk-ı Sânî Defterdârı ve rûznâmeciler ve muhâsebeciler, Dîvân-ı hümâyûn'da **[V 262a]** taşra hazîne önünde, mevâcib, üslûb-i sâbık üzere tevzî' olunurdu. Şimdi Kubbe-altı'nda tevzî' olunur. Kadîmden defterler ve kîseler[9] hazîne önünde[10], 'Arz-ı hümâyûn Kapusu mukâbelesinde[11], meydân ortasında hazîne hâzır[12], Yeniçeri Ağası 'arza girüp, ba'dehû kadı'askerler ve ba'dehû Vezîr-i a'zam Murâd Paşa, Vezîr-i sânî ve sâlis ve râbi', vükelâ'-i 'izâmlar 'arza girdüklerinde, Yeniçeri Ağası Mehmed Ağa'ya fermân olunup[13], Baş-defterdâr hakkında gazab olur. Merkûm Yeniçeri Ağası, vezîrler 'arzda iken Kapucular Kethudâsı İbrâhîm Kethudâ[14] da'vet olunur. Baş-defterdâr'ı Kapucular Odası'nda[15] mahbûs ederler. Ba'dehû Vezîr-i a'zam Murâd Paşa hazretleri 'arzdan 'avdet ederler. Kubbe-altı'nda sadrda karâr ederler. Kapucular Kethudâsı İbrâhîm Ağa icâzet taleb ederler: "Mevâcibler tevzî' olunur mu?" deyü[16]. Anadolu Defterdârı'na hıtâben buyuruldu[17] verilüp, Yeniçeri Kâtibi taleb olunmağın, yeniçeriler bir uğurdan gürûh ile[18] gelüp, mu'tâd üzere mevâcibler tevzî' olu-

1 Ve ..... dökülür E : — V
2 olunup V : + ba'dehû Belgırad gemilerine tahmîn olunup E
3. gemiler ile V : — E
4. Maraş'dan V : Mar'aş eyâletlerinden E
5 olup V : olur E
6. şerîf sâdır olur E : olunur V
7. mevâcibleri V : mevâcibi E
8. olan V : — E
9. ve kîseler V : kîseleri E
10. önünde V : + Bâb-ı E
11 kapusu mukâbelesinde V : mukâbelesi E
12 hâzır V : — E
13 olunup V : olunur E
14 Kethudâ E : Ağa V
15 Baş-defterdâr'ı kapucular odasında V : Baş-defterdâr kapucular odasına E
16 deyü V : + haber fermân buyurulup E
17 buyuruldu V : <bâ>buyurdu E
18 ile V : — E

nup[1], kîseleri kaldurup, ba'dehû bölüklerün[2] kâtibleri gelürler[3]. Bir mikdâr kîse tevzî' olunur. Ba'dehû bevvâbân ve ağayân ve müşâhere-horân, üslûb-i sâbık üzere kapu-kullarına mevâcibler, ber-vech-i tahmîn tevzî' olunmağın. Ba'dehû[4] Dîvân-ı hümâyûn'dan icâzet olur. Ve Baş-defterdârlığı Mehmed Efendi'ye ihsân olunur. İstikâmet Efendi Anadolu Defterdârı olur. Şıkk-ı Sânî, Şehr-emîni olan Kalender Efendi olup* ve Şehr-emâneti Kāsım Efendi'ye ihsân olunmağın.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin gurresinde, Belgırad muhâfazasında olan Gürcü Hâdım Vezîr Mehmed Paşa'ya fermân-ı şerîf irsâl etdiler; Âsitâne'ye da'vet olunmağın. Lâkin merkūm Vezîr Mehmed Paşa, Belgırad kılâ' meydânında bir kebîr kârgîr Top-hâne ta'mîr ederler. Ve Kanije Kal'ası'nda küffârdan alınan kebîr musanna' topları, Kanije Beylerbeyisi ile dikkat [ü] ihtimâm edüp, kızaklar peydâ etdürüp, yirmi kıt'a yarar[5] bedoloşka topları[6] ziyâde askerler getürüp ve[7] Kanije'den merkūm topları getürüp[8], Belgırad'da ta'mîr olunan[9] cedîd ker-hâneye konulup, başları Tuna'ya karşu dizdiler ve yuvalakları ve kundak tekerleklerin[10] **[V 262b]** mahzenlerde hıfz etdiler. Ve kal'ada ve meydânda duran cebehâne ve Top-hâne ziyâret-gâh oldu[11]. Ve mezbûr toplardan gayri, Eğri taburundan[12] feth olunan topları, merkūm Top-hâne'ye zeyn etdükde, bir mikdârı[13] Âsitâne'ye gelüp, hâlâ Saray-burnu'nda konuldu. **[E 150b]**

Ve sâbıkā Budun Beylerbeyisi olan 'Ali Paşa, Budun'dan ma'zûl olur. Mâh-ı rebî'ulevvelin evâsıtında, Âsitâne'den Nakkāş Vezîr Hasan Paşa'ya Budun Eyâleti[14] sadaka olunmağın**, Kethudâsı olan Bekir Ağa ve Hasan Efendi ve Dürrî Efendi ve sâyir[15] tevâbi'i ile Budun vilâyetlerine 'azîmet etdiler.

Ve ma'zûl olan 'Ali Paşa Budun'dan Âsitâne'ye dâhil oldukda, Sâ'atci Hasan Paşa Sarayı'nda karâr ederler. Ba'dehû merkūm 'Ali Paşa, Vezîr-i

1 mevâcibler tevzî' olunup E : — V
2 bölüklerün E : bölük V
3 gelürler E : gelür V
4 Ba'dehû E : — V
* Mehmed Efendi'nin Baş-defterdâr, İstikâmetî Mustafa Efendi'nin Anadolu Defterdârı olmaları, 10 Safer 1018'dedir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1481, s.47).
5 yarar V : + top E
6 topları V : ları E
7 getürüp ve V : getürdüp E
8 getürüp E : — V
9 ta'mîr olunan V : — E
10 kundak tekerleklerin E : kundakları V
11 Ve kal'ada ..... oldu E : — V
12 taburundan E : taburunda V
13 mikdârı V : mikdârın E
14 Eyâleti V : — E
** Hasan Paşa'nın Budun Beylerbeyiliği'ne tayin edilmesi 15 Şa'bân 1018'dedir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1481, s.70).
15 sâyir V : — E

a'zam Murâd Paşa[1] hazretlerine dâmâd olur. Ve[2] mâh-ı rebî'ulevvelin evâhırında bir 'azîm cem'iyyet etdiler. Bir hafta mikdârı sûr olur. İbtidâ meşâyihler ve dervîşân ve sâdât ve 'ulemâ ve çavuşlar ve zevvâkîn[3] ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ziyâfet olunurlar. Ve düğün oldukda, Harâmî Ahmed Paşa Sarayı'nda Dîvân-hâne'de bir 'âlî cem'iyyet olur. Ol meclisde Vezîr-i a'zam olan Murâd Paşa da'vet olunur. Ve sâyir vezîrler ve 'ulemâ ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve kadı'askerler ziyâfet olunur[4]. Ba'dehû Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve bölük ağaları atlanup, Vezîr-i a'zam sarayından ta'zîm ile getürüp, Vezîr 'Ali Paşa'[y]ı ber-murâd etdiler[5].

Vezîr-i a'zam[6] Murâd Paşa mâh-ı rebî'ulâhırda tuğların saraylarında diküp[7] ve Yeniçeri Ağası kapuda tuğların diküp ve bölük ağaları kapusunda[8] ve Cebe-hâne önünde hayr du'âlar ile tuğlar dikilüp[9] ve Âsitâne'de ordu cem'i fermân[10] olunur. Ve bârgâhlar ve haymeler ve çadırlar hâzır olur.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin on dördüncü gününde, Baş-defterdârlığı sâbıkā Baş-defterdârlık hizmetinde olan Vezîr Ahmed Paşa'ya telhîs olunmağın, eyyâm-ı mezbûrda sadaka etdiler. Ve Anadolu Defterdârlığı Mehmed Efendi'ye ihsân olunur.

Der-sefer-i Üsküdar ve katl-i Celâlî Yûsuf Paşa, ba'dehû 'avdet şude der-Âsitâne, bâ-fermân-ı şerîf-i 'âlî-şân[11].

Bin on sekiz târîhinde vâki' olan seferlerün birîsi dahi Vezîr-i a'zam[12] Murâd Paşa şark câniblerine sefer etmek tedârüküyle otak u bârgâh **[V 263a]** ve haymelerin Üsküdar'da kurup, ordu-yı hümâyûn ile teveccüh etdükleridir ki, zikr olunur.

Mâh-ı rebî'ulâhırun gurresinde, Vezîr-i a'zam Murâd Paşa alaylar ile üslûb-i sâbık üzere, cemî'i vüzerâ'-i[13] 'izâmlar ile Üsküdar'a teveccüh buyur-

1 Murâd Paşa V : — E
2 Ve E : — V
3 ve zevvâkîn E : — V
4 ve Mevlânâ ..... olunur V : ve sâyir kadı'askerler ve Mevlânâ Şeyhülislâm ziyâfetler olunup E
5 etdiler V : + ve E
6 a'zam V : + olan E
7 saraylarında diküp E : diküp, saraylarında V
8 kapusunda V : — E
9 hayr ..... dikilüp V : du'â ve hayr ile tuğ diküp E
10 fermân V : emr E
11 'âlî-şân V : — E
12 Vezîr-i a'zam V : Ve Vezîr-i a'zam olan E
13 üzere, cemî'i vüzerâ'-i V : cemî' vezîr E

dular*. Ve ordu başında toplar ve cebehâne ma'an geçüp, Üsküdar'da ziyâfetler olup, ba'dehû cemî'i a'yân-ı Dîvân[1] ve ağalar ve Çavuş-başı Süleymân Ağa ve çavuşlar Üsküdar'da çadırlar kurup, her gâh Dîvân orduda olurdu.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh hazretleri, Üsküdar'da saraylarına göç edüp, safâda[2]. Ve Mere Hüseyn Çavuş, Koyun Emîni olur[3]. Şehr-i İstanbul'da koyun eti vakıyyesi[4] sekiz akçaya[5] fürûht olurdu. Ve sâyir hubûbât ve otluk ve şa'îr ü gendüm ve dakîk narh verilüp, on beş akçaya keyli şa'îrün ve on dörde ve on iki akçaya fürûht olurdu. Üç yüz dirhem etmek narh verilüp, iki etmek bir akça hisâbı üzere idi.

Ve Hüseyn Efendi İstanbul Kadısı idi. Ba'dehû Kemâl Efendi ve Mevlânâ Şeyhülislâm Mehmed Efendi hazretleri ve Es'ad Efendi Rumeli Kadı'askeri ve 'Azîz Efendi Kadı'asker-i Anadolu[6]**.

Vezîr Kapudân Halîl Paşa, kırk kıt'a baştarda ve kadırga[7] ve kalyeteler, donanma ile Bahr-ı sefîd'e 'azîmet edüp ve deryâ beyleri boğazda istikbâl ederler. Eğriboz'da gemileri yağlayup[8], ba'dehû 'Arab yakasına 'azm ederler[9]. Ol sene küffârdan beş pâre kalyon feth ederler***.

Vezîr-i a'zam Murâd Paşa Üsküdar'da oturak ederler. Ve Anadolu'da Celâlî Yûsuf Paşa nâmında, Muhassıl olan nâ-merde haberler gönderüp: "'Ale'l-'acele Üsküdar'a yarar asker ve kapun ile gelüp, tahsîl etdüğün hazîne[y]i getürüp, itmâm-ı hizmet eyleyüp, ba'dehû murâdun görülür. İmdi şark cânibine gitmedin, hâtırun hoş dutup, Üsküdar'da alayların gösterüp, yine bizim ile sefer-i hümâyûna teveccüh ederüz" deyü âdemler gitmiş idi.

* Serdâr Murâd Paşa 5 Safer 1018'de Üsküdar'daki otağına nüzûl eylemiştir (*Fezleke,* I,323). Burada verilen 5 safer tarihi *Fezleke*'nin matbû nüshasında yer almış olup, yazma *Fezleke* nüshasında mevcut değildir (bk.vr.132). Serdâr'ın Üsküdar'a geçişi için bazı kaynakların verdiği tarih ise 12 Rebî'ulevvel 1018'dir (bk.İ.H.Danişmend, *İOTK,* III,252).

1 Dîvân E : Devlet V
2 hazretleri ..... safâda V : zıllullâh Üsküdar'da saray ve köşklere geçüp, 'ibretlerinde E
3 olur V : + da'vâ eder. Koyun etleri E
4 koyun eti vakıyyesi V : — E
5 akçaya V : + vakıyyesi E
6 Anadolu V : — E

** 11 Ramazân 1017'de 'Abdül'azîz Efendi Rumeli, Bostân-zâde Mehmed Efendi Anadolu Kadı'askerliği'ne getirilmiştir (*BOA,* Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1481, s.33). 6 Şevvâl 1018'de ise Rumeli Kadı'askerliği'ne Yahyâ Efendi, Anadolu Kadı'askerliği'ne Kemâleddîn Efendi getirilmişlerdir (*BOA,* Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1481, s.73).

7 kadırga V : kadırgalar E
8 yağlayup V : yağlar E
9 ederler V : eder E

*** Kapudân Halîl Paşa ilk seferinde Kıbrıs civârında 3 kalyon, İskenderun civârında 1 kalyon, daha sonra iki gemi daha ele geçirip kâsım gününe doğru 6 gemi, 1.000'den ziyâde gemici, 6 kaptan, 25 bey-zâde esir ile birlikte Âsitâne'ye teveccüh eder (*Gazâ-nâme-i Târîh-i Halîl Paşa,* vr.76a-77a).

Ve Hudâvendigâr Sancağı **[E 151a]** Beyi olan Parmaksız, Bursa'dan 'azîmet edüp[1]; Kütahya'da Tekeli Mehmed Paşa'ya mülâkî olur. Dernek üzere *iken bir yerde*[2] *fursat bulur, Parmaksız* nâm şakînin hakkından gelinür. Ve Anadolu **[V 263b]** Beylerbeyisi Kütahya'da sancakların da'vet eder, şark seferine hâzır olurlar. Ve her gâh *Âsitâne câniblerinden Vezîr-i a'zam* Murâd Paşa hazretleri Üsküdar'dan ne vakit teveccüh ederlerse, anlar da Eskişehir'de mülâkî olup, fermân-ı şerîflerine muntazırlar idi.

Ve Şems Paşa tekā'üd tarîkiyle Akhisâr'da ve Gedüz'de vahdetinde olup ve Yûsuf Paşa nâmında olan şakî bir vechile mu'ânid üzere; lâkin Sâhib-i devlet câniblerinden haber gelelden berü bir mikdâr teskîn olur, segbânları zabt olunmaz.

Ve Üsküdar'da Sadr-ı a'zam hazretleri da'vâlar görüp ve Âsitâne'de Kāyim-makāmlığı Gürcü Hâdım Mehmed Paşa'ya telhîs etdiler. Ve yeniçeri ocağında zâbit nâmına Turnacı-başı olan 'Ömer Ağa kalur ve sâyirleri sefer-i hümâyûna me'mûr oldular.

Ve mâh-ı cumâdelûlâ ibtidâsında emr-i Hakk ile Taht-ı kal'a'da Yehûdî mahallesi içre *vakt-i şâfi'îde ihrâk vâki' olur. Rüzgâr şiddet üzere*[3]; *nefs*-i Taht-ı kal'a'dan Uzun-çarşu'ya doğru iki cânibden sür'atle âteş yürür. Kuşluk vakti Uzun-çarşu'ya değin sürüp, öyle *vakti Eski Saray cânibi*, Süleymâniyye'ye[4] doğru hammâm mukābelesinde ve bir cânibi[5] Mercan Çarşusu ve Sırt Hammâmı ve[6] Bezistân-ı 'atîk ü cedîd kârgîr olmağın, meydânda kalur. Ve Sipâhî Çarşusu, Mutafcılar ve Kuyumcular ve Gönderciler ve Tavuk Bazarı'nda[7] 'Ali Paşa Câmi'i kurbunda[8] Yeni Hammâm'da karâr eder. Ve Üsküdar'dan Vezîr-i a'zam Murâd Paşa Âsitâne'ye geçüp ve Yeniçeri Ağası ve neferât ve Âsitâne'de olan vezîrler ve Bostancı-başı ve 'acemi oğlanları ve cebeciler ve topcular her cânibden[9] üşündü olur. Saray-ı 'atîk dıvarlarının saçakları ihrâk olur. Ve Sultân Bâyezîd Hân evkāf-ı şerîfinin[10] Bakırcılar'dan Bit-pazarı, cemî'isi ihrâk olur. Ve menâreler külâhı bir uğurdan parlayup, kurşunları eriyüp[11], ihrâk olur. İkindi vakti *Mahmûd-paşa ve Silivri* Mahallesi etrâflarında gücile men' olur. Merkūm ihrâk bir 'ibret olup, Mahmûd-paşa Çarşusu ve[12] Yehûd Mahallesi

1 edüp V : eder E
2 bir yerde E : — V
3 üzere V : ile E
4 Süleymâniyye'ye V : Süleymâniyye E
5 cânibi V : cânib E
6 ve V : — E
7 Bazarı'nda V : Bazarı'na E
8 kurbunda V : — E
9 cânibden E : cânibinden V
10 şerîfinin V : şerîflerinin E
11 parlayup ..... eriyüp V : parlar, kurşun erir. Menâre külâhı E
12 ve V : — E

bi'l-cümle yanup[1], ol gün havâdisden bir 'alâyim olur. Vezîr-i a'zam **[V 264a]**[2] Murâd Paşa ikindi vakti olunca Âsitâne'de eğlenüp, ihrâk men' olur. Ba'dehû girü Üsküdar'a teveccüh ederler. Ve yeniçeri zâbitleri, neferâtları ile bekci[3] kalurlar. Ve Turnacı-başı ve[4] İstanbul Ağası ve solak-başılar her cânibinden[5] gezüp, zabt üzere idiler.

Ve Anadolu eyâletlerinde vâki' Şâm-ı şerîf'de Hâfız Vezîr Ahmed Paşa, ba'zı şakîlerün[6] hakkından gelürler. Ve Karaman Beylerbeyisi dernek edüp, hayli sûhteler[7] katl eder. **[E 151b]**

Ve mâh-ı cumâdelûlânın onuncu günü[8], Vezîr-i a'zam hazretleri[9] ve Defterdâr Vezîr Ahmed Paşa Üsküdar'da[10] yeniçerinin ve kapu halkının bin on sekiz masar[11] mevâciblerin tevzî' etdiler. Ve sâyir kapu-kullarına tevzî' etdükde, Üsküdar'da ağaları[12] kapularında bölük halkı etrâflardan gelüp, mevâciblerin alup, ba'dehû dernek olurdu. Ve orduda narhlar cârî olurdu.

Ve Segbân-başı, neferâtı[13] ile Erzurum'a nevbetci idi. Ve Şâh-ı bed-me'âş cânibleriden elçileri gelmeyüp, va'deleri rast gelmedi.

Ve Anadolu Eyâleti ümmîzi ile hâyin Yûsuf Paşa-[y]ı şakînin Üsküdar'a gelmesi mukarrer olup, Mağnisa'ya doğru gelür. Ba'dehû Bergama'ya ve Ballukesri'ye dâhil olur. Ve 'akabince Tekeli Mehmed Paşa ardın sürüp[14], Üsküdar'da Rumeli Beylerbeyisi olan Sinân Paşa['ya] dâhil olur. Ordusunu[15] kurup, Rumeli sancaklarına muntazır idi. Ve Mü'ezzin-zâde Süvârî Mukâbelecisi idi[16] ve Defter Emîni 'Abdî Efendi.

Ve mâh-ı cumâdelûlânın on beşinde merkûm Celâlî Yûsuf Paşa'nın alayları ve süvârî segbânları bir gürûh cilidler ve lu'blar gösterüp, orduya dâhil olup, aslâ bir ferd muhâlefet etmeyüp, Sâhib-i devlet hazretlerinin otak u[17] bârgâhlarına alaylar[18] ile saflar bağlayup, tabl u 'alem birle piyâde olup, Vezîr-i a'zam hazretlerinin[19] huzûrunda âdâb ile seğirdüp, hâk-i pâylarına

1 yanup V : — E
2 a'zam V : + olan E
3 bekci E : — V
4 ve V : — E
5 cânibinden V : cânibden E
6 şakîlerün V : şakîler E
7 edüp, hayli suhteler V : eder, hayli suhte[y]i E
8 Ve ..... günü V : — E
9 hazretleri V : + Üsküdar'da E
10 Üsküdar'da V : mâh-ı cemâzîevvelin onuncu eyyâmı E
11 bin on sekiz masar V : masar sene 1018 E
12 Üsküdar'da ağaları V : ve Üsküdar'da ağalar E
13 Segbân-başı, neferâtı E : Segbânlar-başı, neferâtları V
14 sürüp V : + ve E
15 Ordusunu V : Ordusun E
16 idi E : — V
17 hazretlerinin otak u V : sa'âdetlü Vezîr-i a'zam otağı ve E
18 alaylar V : alay E
19 hazretlerinin E : — V

yüz sürüp, kethudâsı ile, ba'dehû[1] hil'atler ihsân olunup, Vezîr-i a'zam hazretlerinden icâzet olur[2]. Saray-ı hümâyûn önünde cilidler ile askerin teferrüc etdürüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri Köşk'den **[V 264b]** teferrüc ederler. Ve[3] çadırları sırtda[4] deryâya karîb kondular. Ve ordusu[5], Cebehâne yerine[6] Haydar-paşa bağlarına ve derelerine[7] temâm kondular. Ba'dehû hazîne[y]i teslîm ederler. Ve pîşkeş atlar ve deve ve katırlar ve oğlanlar çeküp[8] ve ekser tevâbi'i lu'blar ve cilidler[9] olurdu.

Ve Sipâhî Oğlanları Ağalığı[10] 'Osmân Ağa'ya ve Silâhdâr Bekir Ağa'ya olup[11] ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn'de Çerkes Mustafa Ağa[12] olup ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası Süleymân Ağa ve Gurebâ'-i Yemîn Ağası Kayış Mehmed Ağa, Erzurum cânibine zahîre iştirâlarına ta'yîn olunur[13]. 'Azîmet edüp ve Sol Gurebâ Ağası 'Osmân Ağa, kethudâları[14] ve kâtibleri ile mevâciblerin tevzî' ederlerdi[15].

Ve mâh-ı cumâdelâhırun on dördüncü gün[16], Vezîr-i a'zam olan Murâd Paşa, mezbûr Celâlî Yûsuf Paşa'[y]ı telhîs etdiler; katl fermân olunur. Yûsuf Paşa ile tevâbi'i ve kethudâsı otak [u] bârgâhda saf olup, Vezîr-i a'zam hazretlerinin bârgâhında emr-i Hakk ile katl olunur. Ve kethudâsı, 'Ömer Kethudâ'nın otağında katl olunup[17], ikisinin lâş ü cîfelerin taşrada[18] bırağup, hıyânet sebebi ile cezâların görüp, ba'dehû cemî'i ağırlığı zabt olunur[19], tevâbi'leri mürd olur. **[E 152a]**[20] Vakt-i güz faslında gazâ'-i ekber olunmağın. Ve bir 'ibret dahi[21] budur. Mezbûr Celâlî üzerine bir sefer mukarrer iken, sa'âdetlü Pâdişâhımız devletinde kendü 'ısyânı ve sitem [ü] zulmü, âhır-ı kâr[22] başına gelüp, tevâbi'i ve segbânı berbâd oldu. Şol kadar fesâdları olmuşdur ki, Vilâyet-i Anadolu'da Kara Sa'îd ve Kalender-oğlu mânend[23].

1 ba'dehû E : — V
2 olur V : alur E
3 Ve V : Dahi E
4 sırtda E : — V
5 Ve ordusu V : — E
6 yerine V : + ordusu E
7 bağlarına ve derelerine V : bağları ve derelerde E
8 çeküp V : + ba'dehû sâyir hükemâ E
9 lu'blar ve cilidler V : cilidler ve lu'blar E
10 Ağalığı V : Ağası E
11 olup V : — E
12 Ağa V : Ağa'ya E
13 olunur E : olur V
14 kethudâları V : + ile E
15 ederlerdi E : ederler V
16 cumâdelâhırun ..... gün E : mezbûrda V
17 olunup V : olunur E
18 taşrada E : taşra V
19 ağırlığı zabt olunur E : ağırlıkların zabt edüp V
20 olur V : + ba'dehû mâh-ı recebin evâhırında Yûsuf Paşa nâm Celâlî'nin hakkından Üsküdar'da ordu-yı hümâyûnda gelinür ve kethudâsı nâmında münâfıkın dahi hakkından gelinür E
21 dahi V : — E
22 kâr V : — E
23 mânend V : + Ve bir gazâ'-i 'ibret-nümâ, mezbûr bed-baht, şerîr, zâlim, maktûl olan hakkında başka bir sefere ihtiyâc olurdu. Hakk Te'âlâ hazret[ler]i gâlib edüp, âsân vechile hakkından gelinüp ve Celâlî

Ve Üsküdar'da bin on sekiz târîhinde Vezîr-i a'zam[1] Murâd Paşa, ordu ile beş ay karâr edüp*, Dîvân-ı hümâyûn hizmetlerin görüp ve donanma-yı hümâyûn Bahr-ı sefîd'e teveccüh edüp, Yeniçeri Ağası ve yeniçeriler[2] ve altı bölükler yoklanup[3], mevâcibler tevzî' olunurdu.

Ve Şâh-ı 'Acem cânibinin[4] mühimmâtların gördüler. Ve hem beylerbeyiler eyâletlerinde zu'amâların ve erbâb-ı tîmârları yoklayup ve Rumeli Beylerbeyisi Sinân Paşa Sofya'da dernek üzere ve Erzurum Hasan Paşa'da ve te'kîd olunmuş idi. Erzurum muhâfazası üzerinde, Sivas Eyâleti'nin zu'amâ ve erbâb-ı **[V 265a]** tîmârı 'Osmân Paşa ile me'mûr idiler. Ve Malatya Beyi ve Mar'aş Eyâleti Erzurum'a me'mûr idiler[5].

Ve Şâh-ı bed-me'âş cânibinden nâme[6] gelüp, mefhûm, elçilerin tedârük edüp, göndermeği mukarrer ederler. Lâkin hîleleri her vakit ma'lûm. Ve sefer-i hümâyûn vakti geçüp, te'hîr olunmağın[7].

Mâh-ı şa'bânü'l-mu'azzamın on beşinde, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlempenâh hazretlerinden[8] hatt-ı şerîf sâdır olur: "Şimden sonra ruhsatdır, Âsitâne'ye teveccüh edüp, Dîvân-ı hümâyûn'da hizmetde olup, umûr-i memleketi göresiz" deyü. Vezîr-i a'zam Murâd Paşa vakt-i mübârekde, Âsitâne'ye nakl etdiler**. Ve kapu-kullarının masar sene 1019 mevâciblerin tevzî'[i] Üsküdar'da olup, ba'dehû[9] recec mevâcibi Âsitâne['de] tevzî' olunmağın.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de[10] mâh-ı şa'bânda Dîvân-ı hümâyûn fermân olunmağın[11], Vezîr-i a'zam Murâd Paşa sadrda ve[12] sânî Vezîr[13] Mustafa Paşa, Vezîr-i sâlis Hızır Paşa, Vezîr-i râbi' Dâvud Paşa, Vezîr-i hâmis Hâdım Yûsuf Paşa, Vezîr-i sâdis Gürcü Hâdım Mehmed Paşa, Vezîr-i sâbi' Defterdâr Ahmed Paşa, Tevkî'î Mu'allim-zâde, ba'dehû Hükmî Efendi oldukda ve Anadolu Defterdârı Mehmed Efendi, ba'dehû Şıkk-ı Sânî İstikâmet Efendi[14] ve Kalender Efendi Şehr-emîni ve 'Abdülbâkî Efendi ma'zûl; Yedi-kulle'den

---

Yûsuf eşirrânın Anadolu'da tevâbi' segbânlarından bir ferdi kalmayup, bulunduğu yerde haklarından geldiler (E'deki bu kısım sayfa kenarındadır) E

1 Vezîr-i a'zam V : + olan E

* Serdâr Murâd Paşa Üsküdar'da 4.5 ay oturup, mükemmel alaylar ile İstanbul'a girmiştir (*Fezleke*, I,330; Na'îmâ, II,77).

2 yeniçeriler V : yeniçeri E

3 yoklanup V : yoklanur E

4 cânibinin V : cânibin E

5 me'mûr idiler V : me'mûrlar idi E

6 cânibinden nâme E : cânibinde nâmeler V

7 te'hîr olunmağın V : ve te'hîr olup E

8 hazretlerinden V : hazretlerinin E

** Serdâr Murâd Paşa Üsküdar'da 4.5 ay oturup, mükemmel alaylar ile İstanbul'a girmiştir (*Fezleke*, I,330; Na'îmâ, II,77).

9 masar ..... ba'dehû E : — V

10 mevâcibi ..... sa'âdetde E : mevâciblerin Âsitâne'de tevzî' edüp V

11 olunmağın V : + sadrda E

12 sadrda ve V : Vezîr-i E

13 Vezîr V : — E

14 Efendi V : — E

istihlâs olunup, kendü vahdetinde olur[1]. Ve Yeniçeri Ağası Mehmed Ağa ve Nasûh Efendi Yeniçeri Kâtibi, Mehmed Kethudâ Yeniçeri Kethudâsı ve Mustafa Ağa Segbân-başı ve Mehmed Ağa Zağarcı-başı, Samsoncu-başı İsmâ'il Ağa ve Zağarcı-başılığı Behrâm Ağa'ya, Ayas Ağa'ya[2] Turnacı-başı ve Muhzır Ağa[3] 'Ömer Ağa.

Ve sene-i mezbûrede Rumeli câniblerine 'acemi oğlanı devşürme fermân olunmağın ve hem sefer tedârükü mukarrer idi; sene 1018. **[E 152b]**

Ve târîh-i mezbûrda Nasûh Efendi Baş-muhâsebeci[4] olup, 'Abdî Efendi Yeniçeri Kâtibi olur[5]. Ve Baş-rûznâmeci Ferrûh Kethudâ-zâde, Rûznâmçe-i Sânî 'Ali Efendi ve [Ebû]bekir Efendi Mukābele-i Süvârî, Sâlih Çelebi Halîfe-i Evvel, Mahmûd Efendi[6] Halîfe-i Sânî ve Piyâde Mehmed Efendi, Sinân Beyzâde Emîr Halîfe-i mezbûr, Hüseyn Efendi Muhâsebe-i Cizye, Sâdık Halîfe ve 'Ömer Efendi ve Anadolu **[V 265b]** Muhâsebecisi Mehmed Efendi ve Haremeyn-i şerîfeyn[7] Bahçevan-zâde, Muhâsebeî Dervîş Efendi[8], Mukāta'a-i Mensûh Hüseyn Efendi, Mehmed Efendi Mukāta'a-i Ganem, Mâliye Tezkirecisi Dâvud Efendi ve İsmâ'il Efendi Mukāta'ât-ı Evvel ve Lâlezâr[9]-zâde Efendi Mukāta'ât ve 'Ali Efendi Mukāta'a-i Havâss-ı hümâyûn ve 'Acem-zâde Muhâsebe-i Evkāf-ı Küçük ve Şerbetci-zâde Mukāta'a-i Bursa, Veli Efendi Tezkire-i Kılâ' ve 'Ali Efendi Mukāta'a-i Cedîde-i Evvel ve Mahmûd Efendi Mukāta'ât-ı Eğriboz ve Mıkrâs Efendi Mukāta'a-i Me'âdin ve Eşribe Efendi Teşrîfât ve Hasan Efendi Teslîmât ve Kurd Efendi Avlonya ve Mevkūfâtî Hüseyn Efendi, Te'hîr[î] Efendi merhûm olup, Fursatî Efendi Tezkire-i Şıkk-ı Sânî, 'Abdurrahmân Efendi[10] Mukāta'ât-ı Kefe, Veli Efendi Tezkire-i Anadolu, Hüsâm Efendi Tezkire-i Kılâ'-ı Küçük, Mehmed Efendi Divitdâr-ı Evvel ve Yûsuf Efendi Divitdâr-ı Sânî, Ahmed Efendi Divitdâr-ı Sâlis, Mustafa Bey Ser-bâkî ve Ahmed Bey Ser-bâkî-i Cizye ve Ser-vezzân[11] 'Ali Ağa ve sâyir ehl-i menâsıb[12] yerlerinde.

Ve serhadlerde nevbetciler ta'yîn idi. Ve Diyârbekir'de Vezîr Nasûh Paşa Mîr Şeref idlâli ve sebebi ile Nusaybin'den yukarı Aştı nâm kılâ'ı cebrî muhâsara ederler. Ve içerüsünde olan Kürd Beyi mutî' iken, mezbûr kılâ'ın[13]

1 olur V : olup E
2 Samsoncu-başı ..... Ağa'ya [Ayrıca "Ayâs" kelimesinin üstünde "İlyâs" kelimesi vardır] E : ve İsmâ'il Ağa Samsoncu-başı ve İlyâs Ağa V
3 Ağa E : — V
4 Baş-muhâsebeci V : Baş-muhâsebe E
5 Efendi ..... olur V : Efendi'ye Yeniçeri Kitâbeti olup E
6 Efendi V : — E
7 şerîfeyn V : + Nâzır-ı Dârü's-sa'âde E
8 Efendi V : + mukāta'ât-ı mezbûr E
9 Lâlezâr : لالزار EV
10 Efendi V : — E
11 ve Ser-vezzân V : vezzân-ı Ser E
12 menâsıb V : menâsıblar E
13 kılâ'ın V : kılâ'ı E

üzerine olur. Ve bir cânibden Vezîr Nasûh Paşa Mîr Şeref hâtırı içün Diyârbekir'den toplar getürüp, kâmil altı ay döğüp, merkūm kılâ'-ı şedîd boğazda vâki', burcları[1] hevâya hemser ve içerüsünde sarnıc suyu mübâlaga ve zahîreye ihtiyâcı yok. Tüfengli yarar[2] neferâtları mevcûd. 'Adâvet düşüp, Mîr Şeref sınurdan ref' etmek ister[3]. Vezîr-i a'zam Murâd Paşa cânibinden Çorbacı ve bölük kethudâların gönderüp: "Men' olunsun" deyü[4] fermân etdükde, Vezîr Nasûh Paşa kal'anın üzerinden kalkup, Bayburd altında orduya dâhil oldukda, Vezîr-i a'zam hazretleri te'kîd buyurup: "Mezbûr kılâ'ı rencîde etmen" deyü sipâriş etdiler. Ba'dehû yine Diyârbekir'e vardukda, iğmâz eder. Mîr Şeref mezbûr kal'a[y]ı vîrân eder. Ve Diyârbekir[5] Beylerbeyisi Vezîr Nasûh Paşa'ya fermân-ı şerîf olup, Diyârbekir'de zahîreye mukayyed olup, anbarlarda zabt olunup ve Ekrâ[d] beyleri[6] ve Diyârbekir aklâmına tâbi' ümenâ ve voyvodalardan **[V 266a]** mîrî içün ganem ve develer ve zahîreler iştirâ olunup, vakti ile der-anbar ola ve câmûşlar cem'i fermân olup ve top yuvalakları[7], ecnâsı ile Kiğı Ma'deni'nde çaplarına göre dökülmek fermân olunur[8]*.

Ve Haleb Eyâleti Vezîr Sinân Paşa'ya sadaka olundukda, Rumeli Eyâleti[9] Vezîr 'Ali Paşa'ya ihsân olunur[10]. Sofya'da dernek edüp, Rumeli sancakları ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları ile[11] inşâ'allâh evvel-bahârda[12] Üsküdar'da mevcûd olunmak fermân olunmağın. Ve Anadolu Beylerbeyisi olan Tekeli Mehmed Paşa, cemî'i sancakları ile Eskişehir'de dernek üzere olup ve Karaman Beylerbeyisi Zülfikâr Paşa Konya'da hâzır olup ve Sivas Beylerbeyiliği[13] vezâret ile Kurşuncu-zâde Mustafa Paşa'ya mukarrer olup[14], anlar da sancağında mevcûd olup ve Mar'aş Beylerbeyisi Hüseyn Paşa'da ve Adana Mâlik Mehmed Paşa'da ve Tırabzon 'Osmân Paşa'da [olup], Erzurum muhâfazasında. Ve Ahıska ve Çıldır beylerbeyileri ve[15] Van Beylerbeyisi Mehmed Paşa şark seferine me'mûrlardır. Lâkin her biri rûz-i hızırda

1 burcları V : — E
2 yarar E : — V
3 ister V : murâd eder E
4 deyü V : — E
5 Diyârbekir V : Diyâ[r]bekir E
6 ve Ekrâ[d] beyleri E : — V
7 olup ve top yuvalakları V : olunup ve yuvalak-ı top E
8 çaplarına ..... olunur V : dökülmek ve çaplarına göre cem' olup, hâzır ola E
*. Es'ad Efendi ve Viyana nüshalarında mevcut olan "Ve serhadlerde ....." şeklinde başlayan bu paragraftaki bilgiler Metin, s.542-543'te yalnız Es'ad Efendi nüshasından, hem tafsîlatlı oluşu, hem de uygun yeri olduğu düşünülerek derc edilmişti. Buradaki metin ise her iki nüshada yer aldığı için kaydedilmiş, tekerrürün müellife ait olduğu mülâhazasıyla hazfi cihetine gidilmemiştir.
9 Eyâleti V : — E
10 ihsân olunur V : sadaka olundukda E
11 tîmârları ile V : tîmârlar E
12 bahârda E : bahâr V
13 Beylerbeyiliği V : Beylerbeyisi E
14 olup V : olur E
15 ve V : — E

eyâletlerinde dernek edüp, ba'dehû Serdâr Vezîr-i a'zam câniblerinden fermân ne vechile[1] sâdır olursa, ana göre 'âmil olalar.

Ve Şâm-ı şerîf'de[2] Vezîr Hâfız Ahmed Paşa'ya fermân olunur. Sefer-i hümâyûnda mevcûd olup ve Seyf-oğlu Şâm Tırablus Eyâleti ile me'mûr olup ve aklâmdan hâsıl olan hazîne[y]i rûz-i hızırdan mukaddem Üsküdar'da teslîm-i hazîne olup ve Ma'an-oğlu'nun hazînesin[3] cem'ine kapucu-başı gönderdiler.

Ve Budun nevbetcileri tebdîl olunmağın. Samsoncu-başı İsmâ'il Ağa ref' olunup[4], Ayas Ağa'ya Samsoncu-başılık tevzî' olunur[5]. Ve 'Ömer Ağa'ya Turnacı-başılık verilüp, Hüseyn Ağa Muhzır olur ve Yeniçeri Kâtibi Bekir Efendi[6] oldukda, Süvârî Mukâbelecisi Mü'ezzin-zâde olup ve Efendi halîfelerinden ve Ağa Kapusu halîfelerinden ba'zıları ref' oldukda. Ve[7] Bekir Efendi, yeniçeri ocakların zabt edüp ve defterleri mazbût olduğu ma'lûmdur. Ve Baş-halîfe Mustafa Halîfe[8].

Ve Rumeli[9] ve Anadolu eyâletlerinden cem' olan 'acemi oğlanları[10] devşürmeleri, her birin mahallinde tevzî' edeler. Ba'dehû Yeni Câmi''e hizmet etmek[11] fermân olundu[12]. **[V 266b]**

[E 153a] Ve mâh-ı recebde Âsitâne-i sa'âdet'de[13] narhlar olup, 'azîm ucuzluklar olur. Üç yüz dirhem nân bir akçaya, iki etmek bir akçaya fürûht olurdu. Ve koyun etleri müstevfâ; vakıyyesi sekiz[14] akçaya olur. Ve sâyir tereke[15] firâvân ve hubûbât ziyâde idi. Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfde dükkânlar[16] kanâdiller ve şem'ler[17] ile müzeyyen idi. Ve kapu-kullarının mevâcibleri tevzî' olunurdu. Ve gulâmiyye onar[18] guruş tevzî' olunmağın. Ve 'îd-i şerîfde kā'ide üzere şenlikler olduğu mukarrer[19].

Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh Sultân Ahmed Hân hazretleri[20], hayrât içün iskelede[21], Vâlide Sultân binâ eyledüğü[22] Câmi'-i şerîf'e nazar

1 vechile V : — E
2 şerîfde V : şerîf Eyâleti E
3 oğlu'nun hazînesin E : oğlu haz[îne]sin V
4 olunup V : olundukda E
5 olunur V : olunmağın E
6 Ağa ..... Efendi V : Ağa'ya Muhzûrluk tevzî' olunmağın ve Bekir Efendi Yeniçeri Kâtibi E
7 Ve E : — V
8 Ve ..... Halîfe E : — V
9 Rumeli V : + Eyâleti'nden E
10 oğlanları E : — V
11 etmek E : etmeğe V
12 olundu V : olunur E
13 Âsitâne-i sa'âdet'de V : Âsitâne'de E
14 sekiz V : sekizer E
15 tereke V : terekeler E
16 dükkânlar V : dükkânlarda E
17 şem'ler V : şem'-i 'asel E
18 onar V : onarar E
19 olduğu mukarrer E : olur V
20 Sultân ..... hazretleri V : — E
21 iskelede V : câmi'-i şerîf binâsı içün iskelede hazret-i E
22 eyledüğü V : eyledükleri E

edüp, ihyâsını murâd-ı sa'âdetleri olur. Lâkin tekrâr At-meydânı[1] cânibleri, şenlikli vâsi' yerler olmağın[2], Vezîr-i sâbık Ahmed Paşa ve[3] Vezîr-i sâbık Mehmed Paşa sarayların sâhiblerinden bey' u iştirâ etdiler. Ve iki saray ve[4] etrâflarında ba'zı hâneleri bey' edüp ve At-meydânı[5] cevânibinde 'Atîk Arslan-hâne ve mîrî anbar ve ba'zı dükkânları bey' etdiler[6]. Ba'dehû Şehr-emîni olan Kalender Efendi ve Dârü's-sa'âde Ağası olan Hacı Mustafa Ağa ve 'Osmân Ağa ve sâyir ağalar ve Ser-bostânî Hasan Ağa ve Mi'mâr Ağa ve Ser-râh-ı âbî ve halîfeler ve üstâdân-ı seng-tırâşân ve mi'mârlar binâya müte'allık[7] müşâvere etdiler[8]. Ve Binâ Emîni Şehr-emîni olan[9] Kalender Efendi'yi ta'yîn[10] etdiler. Ve kâtibler ve hüddâmlar ve mu'temedler tahrîr etdiler. Ve bostandan ve Tersâne'den, 'azebân[11] ve iki kadırgalar ile Ahmed Paşa-zâde 'Ali Paşa'[y]ı ve Ca'fer Paşa-zâde'[y]i ta'yîn etdiler. Rodos ve sâyir vilâyetlerden mermer direkler ve keresteler içün me'mûr etdiler. Ve İznikmid'e sefîneler ta'yîn idi, keresteler içün.

Ve mâh-ı zilka'denin gurresinde, bin on sekiz târîhinde binâya mübâşeret etdiler*. Lâkin mukaddemâ sarayları[12] ve 'atîk binâları ref' etdiler. Ve lağımcıyân ve ırgādân cem' olup, seng ü toprak ve kirec ü kehgîl me'âdinlerin ve mahzenler ve haddâdân ocakların ve neccârlar ker-hânelerin ve âhen-gerân ocakların onardılar.

Ba'dehû[13] bin on dokuz târîhinin evâyilinde, gurre-i[14] muharremu'l-harâm ve[15] mâh-ı âzerde mübâşeret etdiler**. Vezîr-i a'zam olan Murâd Paşa ve sâyir vüzerâ'-i 'izâm[16] [V **267a**] ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve kadı'askerler

1. At-meydânı V : At-meydân E
2. yerler olmağın V : yerlerdir E
3. Paşa ve V : Paşa'nın sarayların E
4. ve E : — V
5. edüp ve At-meydânı V : etdiler ve At-meydân E
6. etdiler E : edüp V
7. binâya müte'allık V : — E
8. etdiler V : + ve binâya müte'allık E
9. olan V : — E
10. ta'yîn V : fermân E
11. 'azebân: 'azebistân EV

*. 9 Receb 1018'de At-meydânı civârında yapılacak câmi'in temel yerlerinin kazılmasına başlanmış, 8 Şevvâl 1018'de merâsimle temel atılmıştır (Sâfî,II, vr.156b-157a; *Nuhbe*, s.241; Solak-zâde, s.695; *Fezleke*, I,331; Na'îmâ, II,79-80).

12. sarayları V : saraylar E
13. Ba'dehû V : Vakt-i hayrât [ü] evkāf-ı binâ-i Yeni Câmi'-i şerîf-i hazret-i Pâdişâh-ı İslâm Sultân Ahmed Hân ibtidâ fî zilka'de. Ba'dehû sene tis'a 'aşere ve elfde gurre-i muharremü'l-harâmda mübâşeret kerde. [E'deki bu kısımlardan "Vakt-i ..... zilka'de" kısmı başlık şeklinde, "sene ..... kerde" kısmı ise kenar notudur] E
14. gurre-i V : mâh-ı E
15. harâm ve V : harâmda Binâ Emîni E

**. 9 Receb 1018'de At-meydânı civârında yapılacak câmi'in temel yerlerinin kazılmasına başlanmış, 8 Şevvâl 1018'de merâsimle temel atılmıştır (Sâfî,II, vr.156b-157a; *Nuhbe*, s.241; Solak-zâde, s.695; *Fezleke*, I,331; Na'îmâ, II,79-80).

16. sâyir vüzerâ'-i 'izâm V : vezîrler E

ve sâyir kadı'asker-i sâbıklar ve[1] 'ulemâ'-i kirâm[2] ve defterdârlar ve Yeniçeri Ağası ve ocak zâbitleri ve bölük ağaları ve kethudâlar ve kapu halkı ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve mîrahûrlar ve müteferrika ve zevvâkîn ve çavuşlar ve bevvâbân ve meşâyihlerden[3] Üsküdârî Mahmûd Efendi ve[4] Ayasofya Şeyhi 'Ömer Efendi ve Sivasî Efendi ve Agrasî Efendi ve[5] 'Adlî Efendi ve Dervîş Efendi ve Kadı-zâde ve sâyir 'azîzler ve Seyyid-i sâdât Nakîb Efendi ve e'imme ve hutabâ ve dervîşân ve cemî'i[6] ümmet-i Muhammed, bir mübârek evkâtda, At-meydânı'nda hayr[7] du'âlar ile temele mübâşeret etdiler. [E 153b] Ve her cânib[den] lağımlar ve dıvar temellerin kazdılar. Ve dahi her cânibde[8] hayr[9] du'âlar olup ve[10] yeniçeri ocağı bir uğurdan imeciler[11] etdiler. İstanbul Ağası 'acemi oğlanları ve üç gün[12] bölük halkı gürûh ile hâzır olup, toprak çekerlerdi. Ve ziyâfetler olurdu ve sâyir kapu-kulları, bir niçe eyyâm mahabbetler etdiler. Ba'dehû Tersâne'den binden ziyâde esîrler ve rençperler, binâda hizmet ederlerdi. Vezîr Ahmed Paşa-[y]ı sâbık[13] Sarayı bir mübârek makām olmağın, âhır-ı kâr 'ibâdet-gâh oldu. Ve Su Nâzırı[14] ve neferâtı sa'y etdiler, Şehr-i İstanbul'da yolların ta'mîr etdiler; meydânda âb-ı[15] zülâl cârî oldu. Ve dâhi[16] Binâ Nâzırı Kalender Efendi ve hüddâmlar odalarında[17] karârda.

Der-sefer-i şark ve Tebrîz sitâde; der-vakt-i Şâh-ı bed-fî'âl. Tabur cem' kerde Serdâr[18] Vezîr-i a'zam Murâd Paşa[19] ve Şâh firâr-kerde der-Tebrîz,

Ve sene bin on dokuz rebî'ulevvelin[in] evâhırında vâki' olan şark seferlerün[ün] birisi dahi Tebrîz[20] seferidir ki, zikr olunur.

1 kadı'asker-i sâbıklar ve E : — V
2 kirâm V : kirâmlar E
3 meşâyihlerden V : + ve E
4 ve V : + 'azîzlerden ve E
5 Agrasî Efendi ve E : — V
6 ve e'imme ..... cemî'i V : ve dervîşân ve hutabâ ve e'imme ve cemî' E
7 hayr V : + u E
8 cânibde E : cânibinde V
9 hayr V : + u E
10 ve E : — V
11 imeciler V : meciler E
12 oğlanları ve üç gün V : oğlanlar ve üç eyyâm E
13 -[y]ı sâbık E : — V
14 Ve Su Nâzırı V : Ve âb-ı revân cârî sular nasîb olur. Fi'l-hâl Su Nâzırı olan E
15 âb-ı V : âb ü E
16 dahi V : — E
17 hüddâmlar odalarında V : hüddâm, mesken odalarda E
18 kerde Serdâr V : kerd E
19 Paşa V : + Serdâr şude; fî sene 1019 E
20 Tebrîz E : تبيز V

Vezîr-i a'zam sefer tedârükün görüp ve Defterdâr Vezîr Ahmed Paşa, kapu-kullarına mevâciblerin tevzî' edüp ve Rumeli eyâletlerine Muhassıl olup. Sefer Defterdârı, Anadolu Defterdârlığı ile Hasköylü Mehmed Efendi'ye sadaka olunmağın. Ve Âsitâne'de ordu-yı hümâyûn[1] cem'i fermân olunup ve Top-hâne'de[2] yüz yirmi kıt'a şâhî darbuzanlar[3] dökülüp ve Topcu-başı Ahmed Ağa ve Kethudâsı ve neferâtı fi'l-cümle hâzır olurlar[4]. Ve Arabacı-başı Mahmûd Ağa, **[V 267b]** cedîd arabalar ta'mîr edüp ve bârgîrleri iştirâ olunmağın. Ve Cebeci-başı Ahmed Ağa ve Cebeciler Kethudâsı Hasan Kethudâ[5], cebehâne[y]i Karadeniz'den sefînelere nakl edüp, Tırabzon câniblerine ve ba'dehû Erzurum Vilâyeti'ne nakl ederler. Ve Kayış Mehmed Ağa Tırabzon'da ve Karahisâr'da ve Canik Sancağı'nda zahîre iştirâ edüp[6], Erzurum anbarlarında hıfz ederdi. Ve Bayburt'da[7] ve Erzincan'da mîrî şa'îr ü dakîk hâzır idi.

Ve Yeniçeri Ağası olan Mehmed Ağa ve Mehmed Kethudâ ve Zağarcı-başı Behrâm Ağa ve Samsoncu-başı Ayas Ağa, Rumeli'nde oğlan devşürüp ve Turnacı-başı 'Ömer Ağa, Âsitâne'de Zâbit kalup ve mâ'adâ ocak ağaları sefere me'mûr oldular. Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Gürcü Hâdım Vezîr Mehmed Paşa Kāyim-makām olmağın ve sâyir vezîrler[8] sadrda.

Ve Rumeli Beylerbeyisi Vezîr 'Ali Paşa Âsitâne'ye gelüp, mukaddemâ Vezîr-i a'zam hazretlerine dâmâd olur. Ve Defterdâr Vezîr[9] Ahmed Paşa[10], Vezîr-i a'zam olan Siyâvuş Paşa[-yı] sâbık-zâdeleri olan Sultân-zâde'ye kerîmelerin verüp, dâmâd edinüp, bin on sekiz târîhinde cem'iyyetleri olduğu mukarrer. Ve Rumeli câniblerine hatt-ı sa'âdet-makrûn ile bin on dokuzda Muhassıl u Mehâyif [ta'yîn] olur; lâkin Vezîr-i a'zam Murâd Paşa şark seferine teveccüh etdüklerinden sonra, tedârüklerin görüp, ba'dehû 'azîmet ederler.

Ve Âsitâne'ye Erzurum câniblerinden haberler gelüp, Şâh-ı bed-me'âş câniblerinden yirmi bin kızılbaş Erzurum üzere ılgarlar. Erzurum Beylerbeyisi'nin yanlarında olan askerler haber alurlar; karşulayup, bir mikdâr ceng ü kıtâl ederler. Ve Revân Hâkimi olan Emîr Gûne'[y]i ve revâfızları Çoban Köprüsü'ne değin ibâ etdürüp, ba'zı dillerin ve başların alurlar, meydân gāzîlerde kalur.

1 -yı hümâyûn E : — V
2 olunup ve Top-hâne'de V : olunmağın ve Top-hâne'den E
3 darbuzanlar E : darbuzanlardan V
4 olurlar V : olur E
5 Kethudâ V : + ve E
6 edüp V : ederdi E
7 Bayburt'da V : Bayburd'da E
8 vezîrler V : vezîr-i 'izâmlar E
9 Ve Defterdâr Vezîr V : Vezîr Defterdâr E
10 Paşa V : + hazretleri E

Vezîr-i a'zam Murâd Paşa mâh-ı rebî'ulevvelin ibtidâsında, tuğların diküp ve Yeniçeri Ağası kapusunda tuğlar[1] diküp ve Cebe-hâne önünde tuğ dikülüp ve mâh-ı mezbûr evâsıtında otaklar Üsküdar'a çıkup ve ordu hâzır olup, Rumeli Kadı'askeri Es'ad Efendi ve 'Azîz Efendi Anadolu Kadı'askeri sadrda*.

Ve donanma-yı hümâyûn[2] kadırgalarının kürekçilerin cem' edüp, Kapudân Vezîr Halîl Paşa, **[V 268a]** mâh-ı rebî'ulevvelin evâhırında, elli kıt'a kadırgalar ile Bahr-ı sefîd'e teveccüh etdiler**.

Ve ordu kā'ide üzere alaylar etdiler[3]. Cemî' esnâf zînet ile ordu-yı hümâyûnu Üsküdar'a nakl etdiler. Ve Ordu Kadısı Vildân-zâde olup[4], mâh-ı mezbûrun evâhırında Vezîr-i a'zam Murâd Paşa alaylar fermân etdiler. Ve kapu-kulları hâzır u âmâde idiler, ağaları ile. Vezîrler ve Şeyhülislâm Mevlânâ[5] Mehmed Efendi ve sâyir Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve a'yân-ı Dîvân kānûn üzere Saray-ı hümâyûn'da saflar bağlayup, ta'zîm ile ve Sancağ-ı şerîf teslîm olunup ve 'alemler ve 'alemdârlar ve mehterân. Vezîr-i a'zam üslûb-i sâbık üzere, tevâbi'âtları ile Dîvân-ı 'âlî'de sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin[6] du'âsiyle hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, himmet recâ eder, ba'dehû[7] teveccüh ederler. **[E 154a]** Alaylar ile[8] Üsküdar'da otak u bârgâhlarına dâhil oldukda***, üslûb-i sâbık üzere ziyâfetler olup ve Âsitâne'ye vezîrlerden Kāyim-makām Vezîr Gürcü Mehmed Paşa hazretleri kalurlar[9]. Ve Yeniçeri Ağası Kāyim-makāmı, Turnacı-başı olup ve sefer-i hümâyûn cânibine Defterdâr, Anadolu Defterdârı Hasköylü Mehmed Efendi ta'yîn olunmağın, Vezîr Baş-defterdâr Ahmed Paşa seferden kalurlar. Ve Üsküdar'dan Serdâr[10] Sadr-ı a'zam hazretleri İznikmid'e varılınca vâki' olan mesârıf ve bölük halkının kusûr mevâcibleri[11] ve sâyir hazîneleri fermân üzere

1 kapusunda tuğlar V : kapuda tuğların E
* 11 Ramazân 1017'de 'Abdül'azîz Efendi Rumeli, Bostân-zâde Mehmed Efendi Anadolu Kadı'askerliği'ne getirilmişlerdir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1481, s.33). 6 Şevvâl 1018'de ise Rumeli Kadı'askerliği'ne Yahyâ Efendi, Anadolu Kadı'askerliği'ne Kemâleddîn Efendi getirilmişlerdir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1481, s.73).
2. hümâyûn V : + üzere E
** Kapudân Halîl Paşa 1019 rebî'inde (baharında) donanma ile deryâya çıkıp Sakız'a varır (Sâfî,II, vr.162a; *Nuhbe*, s.242). *Fezleke* (I,336), muhtemelen yanlış olarak receb ayında (eylül-ekim) deryâya çıktığını kaydetmektedir.
3 ordu ..... etdiler E : — V
4 olup V : + ve E
5 Mevlânâ E : — V
6 hazretlerinin V : + hayr u E
7 eder, ba'dehû E : edüp V
8 Alaylar ile V : — E
*** Serdâr Murâd Paşa, 5 Safer 1019'da askerler ile Üsküdar'a geçer (Sâfî,II, vr.158a; *Nuhbe*, s.241; *Fezleke*, I,334; Na'îmâ, II,84).
9 kalurlar E : kalur V
10 Serdâr E : — V
11 mevâcibleri V : mevâciblerin E

orduya teslîm etmek şartıyla ve cemî'i mühimmât-ı seferi gördükden sonra, mânde olmak ta'ahhüd olunmuş idi.

Vezîr-i a'zam hazretleri Üsküdar'da kapu-kullarının[1] bin on sekiz lezez[2] mevâciblerin tevzî' edüp, ekser bölük halkının üçer[3] kıst mevâcibleri Üsküdar'da, her bölüklerde birer Nâzır[4] konulup, mevcûdları hâzır oldukça yoklanup[5], ba'dehû tevzî' olunurdu. Ve ekser Dîvân Üsküdar'da olurdu. Başdefterdâr Vezîr[6] Ahmed Paşa'nın bir otak u çadırları kurulup, Âsitâne'ye ba'zı Dîvân günleri giderlerdi ve ba'zı vakit Üsküdar'da Dîvân ederlerdi.

Ve Filibe'den mîrî deve vü katârlar gelüp, Üsküdar'da bir def'a bağlanur. Ve top arabalarına bârgîrler[7] ve yeniçerinin sakaları verilüp **[V 268b]** ve cebehâne tedârükleri görülür. Ve sürsat zahîresi her menâzillerde hâzır. Ve Nüzül Emîni Muslu[8] Efendi ve Latîf Efendi Diyârbekir'de Defterdâr ve mühimmâtları[9] sipâriş olunup.

Ve ehl-i sefere nidâlar olup, binden yüz bin akçaya varınca müteferrika ve çavuş ve Dîvân-ı hümâyûn kâtibleri ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmâra ve kapukullarına te'kîdler olup[10]: "Konya'da yoklamadır" deyü nidâlar olmağın[11].

Ve sefer-i hümâyûna ta'yîn olunan hazîne, Âsitâne-i sa'âdet'den kadırgalar ile Üsküdar'a nakl olunup ve yirmi gün Üsküdar'da tevakkuf olunup, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinden[12] hatt-ı şerîf sâdır olup[13], göç fermân olunur[14]. Vezîr-i a'zam Murâd Paşa hazîne ahvâllerin ve ba'zı mühimmât noksân olmağın[15], te'hîr lâzım gelür. Ve Ordu Defterdârı'ndan taleb ederler. "Bir ay maslahat tedrîcle görülür" deyü cevâb etdüğünde, ba'zı a'dâ[16] Defterdâr hakkında nifâk bırağur. Vezîr-i a'zam Murâd Paşa'ya[17] 'acele üzere 'azîmet fermân olunmağın; mâh-ı rebî'ulâhırun[18] yirmisinde otaklar ve ordu-yı hümâyûn Maltepe menâziline göçüp[19] ve üslûb-i sâbık üzere Silâhdârlar Kethudâsı, yollar ve köprüler tecdîdine[20] fermân olunur. Merküm Kethudâ ve çavuşları 'azîmet ederler.

1 kullarının V : + lezez E
2 lezez V : — E
3 üçer V : üçerer E
4 Nâzır V : nâzırlar E
5 yoklanup V : yoklanur E
6 Vezîr E : — V
7 arabalarına bârgîrler V : araba bârgîrleri E
8 Muslu E : Fazlı V
9 mühimmâtları V : mühimmâtlar E
10 olup E : olur V
11 yoklamadır ..... olmağın V : yoklama mukarrerdir" nidâlar olunmağın E
12 Pâdişâh-ı ..... hazretlerinden V : Pâdişâhımızdan E
13 olup V : olur E
14 olunur V : olur E
15 olmağın V : — E
16 a'dâ E : a'dâd V
17 Paşa'ya V : Paşa hazretleri E
18 olunmağın; mâh-ı rebî'ulâhırun V : olunmuş; mâh-ı rebî'ulâhırda E
19 -yı hümâyûn Maltepe menâziline göçüp V : Maltepe menâzilinde E
20 yollar ..... tecdîdine V : yolları ve köprüleri tecdîdi E

Lâkin Vezîr-i a'zam hazretleri, Defterdâr Vezîr Ahmed Paşa'ya[1] gazab üzere olur; 'adâvet mukarrer, **[E 154b]** kasd eder[2]. İkindü vakti vedâ' niyyetine geldükde, merkûm Vezîr[3] Baş-defterdâr'ı bir mikdâr gûş-mâl ede[r]: "Göç eyyâmıdır" deyü. Defterdâr Ahmed Paşa bir mikdâr hazîne tedârük ederler. Kayık ile Kavak İskelesi'ne getürüp, ordudan Vezîr-i a'zam hazretlerinin[4] câniblerinden eğerlü at gelür: "Binüp, otak [u] bârgâha gelsünler" deyü ta'zîm olur. Mezbûr Baş-defterdâr kayıkdan kîseleri ve hazîne[y]i taşra bâkî kulları ile bârgâha gönderüp, Defterdâr Ahmed Paşa fi'l-hâl kayık ile Âsitâne'ye ılgarlar. 'Acele birle sarayına gelüp, bu ihtirâz ü havfdan[5] bir mikdâr hasta olur, içerüye bir ferd girmez. Vezîr Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem ziyâde perîşân olur ve gazabından Anadolu Defterdârı Mehmed Efendi gücile halâs olur. 'Azl edüp[6], gayri defterdâr tedârükünde olur. Ve bölük **[V 269a]** kâtiblerine fermânları olup: "'Ale'l-'acele kapu halkının bakıyye kusûr mevâciblerin[7] Âsitâne'ye icâzet. Baş-defterdâr Ahmed Paşa'dan taleb eyle[yi]nüz. Bilmiş olun ki, neferât geldükden[8] sonra, sizden taleb olunur" deyü mezbûr kâtibler kusûr mevâciblerini[9] neferâtın taleb eyleyüp, aldılar.

Ve mâh-ı rebî'ulâhırun yirmisinde Üsküdar'dan alaylar ile Maltepesi Sahrâsı'nda Vezîr-i a'zam Murâd Paşa hazretleri otak u bârgâhında karâr edüp*, ba'dehû orduda münâdîler nidâ edüp[10], bir gün oturak fermân etdiler. Ve müşâvere emr olunmağın, Âsitâne'den vüzerâ'-i 'izâmlar da'vet olunur. Ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve erbâb-ı Dîvân taleb olunup, mâh-ı mezbûrun yirmi birinde[11] hâzır oldular. Menâzil-i Maltepe'de Vezîr Kâyim-makâm olan Hâdım Mehmed Paşa, Vezîr Mustafa Paşa, Vezîr Hızır Paşa, Vezîr Dâvud Paşa, Vezîr Yûsuf Paşa, zikr olunan vükelâ'-i Devlet, Vezîr-i a'zam Murâd Paşa hazretlerinin otak u bârgâhlarında[12] ve Yeniçeri Ağası olan Mehmed Ağa ve Rumeli Beylerbeyiliği Üsküdar'da 'Ali Paşa'ya vezâret ile sadaka olunup ve[13] Sinân Paşa'ya dahi vezâret ile[14] Haleb Eyâleti sadaka olunmağın, merkûm Vezîr Sinân Paşa, Haleb Vilâyeti'ne 'azîmet ederler. Ve Rumeli Beylerbeyisi Vezîr 'Ali Paşa ol meclisde müşâverede iken, Ahmed Paşa hazretlerin tefahhus ederler. "Mizâcı

1 Defterdâr ..... Paşa'ya V : Defterdâr'a E
2 kasd eder E : — V
3 Vezîr E : — V
4 hazretlerinin E : hazretleri V
5 gelüp ..... havfdan V : gelür. Bu ihtirâzda ve havfından E
6 edüp V : eder E
7 mevâcibleri E : mevâcibleri V
8 olun ki neferât geldükden V : neferât geldükde E
9 mevâciblerini V : mevâciblerin E
* Serdâr Murâd Paşa, 1 Rebî'ulevvel 1019'da Üsküdar'dan hareket eder (Sâfî,II, vr.158a-b; *Nuhbe*, s.241; *Fezleke*, I,334; Na'îmâ, II,84).
10 münâdîler nidâ edüp E : — V
11 mâh-ı mezbûrun yirmi birinde E : — V
12 bârgâhlarında V : + ve hazret-i Mevlânâ Şeyhülislâm Mehmed Efendi ve kadı'askerler E
13 ve V : vezâret ile E
14 dahi vezâret ile V : — E

za'îf, şikest oldular. Va'de buyurulan hazîne[y]i inşâ'allâh Konya'da irsâl ederler" [derler].

Ve dâhi[1] Kırım Hânı olan Gāzî Girây Tatar Hân merhûm olup, Tatar Hân olmağa lâyık, ba'zılar Canıbek câniblerin dutup, ba'zılar Mehmed Girây ve[2] ba'zılar oğlun zikr ederler: "Şimdiki Selâmet Girây, Hân olmak evlâdır" deyü[3]. Merkūm Selâmet Girây telhîs olunup, Tatar Hân, Selâmet Girây oldu[4]*.

Ve Anadolu Defterdârı, sâbıkā Kıbrıs Beylerbeyisi olan Lonka-zâde[5] Mustafa Paşa Defterdâr olup, sefer-i hümâyûna teveccüh etdiler[6]. Ve akrıbâlarından Mehmed Efendi Sefer Rûznâmecisi olup, Mâliye Tezkirecisi 'Avnî Çelebi ve Sinân Bey-zâde Mehmed Efendi Piyâde Mukābelecisi idiler. 'Osmân Halîfe ve 'Ömer Halîfe ve Mahmûd Halîfe[7] ve Hızır Efendi ve Mustafa Efendi ve Ahmed Halîfe ve Mehmed Halîfe ve[8] **[E 155a]** cemî' vezîrler vedâ' edüp, **[V 269b]** Âsitâne'ye teveccüh etdiler. Ve Sefer Defterdârı ol vakit otakların kurup[9] ve Halıcı-zâde Mustafa Ağa Kethudâsı ve Muslu Kethudâ ve tevâbi'leri gelüp, hizmetde.

Vezîr-i a'zam Murâd Paşa, menâzil-i mezbûrdan teveccüh etdiler. Ba'dehû Sultân Çayırı'na ve[10] ba'dehû Dil ve menâzil[11] [ü] merâhil kat' ederek İznikmid'e; yedi gün tevakkuf etdiler. Ve menâzil-i mezbûrda Kurşuncu-zâde Vezîr[12] Mustafa Paşa Sivas Beylerbeyisi olur. Bolu Sancağı'ndan Sivas Eyâleti'ne 'azîmet ederler. Ve İznikmid'de defterler tahrîr olur[13]. Ve Mukābele Kāyim-makāmı Âsitâne'de Mehmed Efendi[14] ve Hamza Efendi Re'îs Kāyim-makāmı olur. Ve Defter Emîni Kāyim-makāmlığı Hasan Efendi'ye olur ve sâyir Kubbe-altı'nda olan ehl-i Dîvân[15] yerlü yerinde. Ve

1 dahi V : — E
2 ve V : — E
3 deyü V : deyüp E
4 olunup ..... oldu E : olunur V
* Kırım Hânı Gâzî Giray 18 Şevvâl 1016'da (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1481, s.1) veya 16 Zilka'de 1016'da vefât etmiş, hânlık makâmına kendiliğinden Tohtamış Hân geçmiştir. İstanbul'da ise Gâzî Giray'ın vefâtı üzerine hapisteki Selâmet Girây'a 19 Zilhicce 1016'da hânlık tevcîh edilerek Kırım'a gönderilmiş ve üç yıl hânlık makâmında kalmıştır (Sâfî,II, vr.95b-96a; Solak-zâde, s.695; Halîm Giray, *Gülbün-i Hânân*, İstanbul 1327, s.72-74). Müellifimiz burada Selâmet Giray'la selefi Gâzî Giray'ın ölümünü birbirine karıştırmıştır. Gerçekte Murâd Paşa, 2 Rebî'ulevvel 1019'da Maltepe'ye vardığında Selâmet Giray'ın öldüğünü haber almış, Pâdişâh'a yaptığı teklifle hânlık makâmı Canıbek Giray'a tevcîh edilmiştir (Sâfî,II, vr.161a; *Nuhbe*, s.242; *Fezleke*, I,336; Na'îmâ, II,86).
5 Lonka-zâde V : — E
6 olup ..... etdiler V : oldular ve sefer-i hümâyûn cânibine me'mûr oldular E
7 ve Mahmûd Halîfe E : — V
8 ve V : — E
9 kurup V : kurdular E
10 ve V : — E
11 menâzil V : — E
12 Vezîr E : — V
13 olur E : + Ve Defter Emîni V
14 Âsitâne'de Mehmed Efendi V : Mehmed Efendi'ye Âsitâne'de E
15 Ve Defter ..... Dîvân E : Ve sâyir ehl-i Dîvân Kubbe-altı'nda V

Kapucular Kethudâsı İbrâhîm Ağa ve Çavuş-başı Mustafa Ağa'ya telhîs olur ve Sefer Çavuş-başısı Hasan Ağa'ya olur. Ve Nişânî Mehmed Efendi Yeniçeri Kâtibi Kāyim-makāmı olur.

Ve mâh-ı rebî'ulâhırun yirmi sekizinde Kazıklı Dervendi kenârında konulup[1], ba'dehû merkūm dervend geçilüp, İznik Kazâsı'nda konulur[2]. Mahrûse-i Bursa Kadısı istikbâl ederler, bir gün oturak olur. Ba'dehû Yenişehir Sahrâsı'nda üç gün tevakkuf fermân olunur. Menâzil-i mezbûrda üç yüz sipâhîler mülâzım[3] tahrîr ederler. Ve te'kîd olunur; her vakti alaylarda[4] cebe vü cevşenler ile Vezîr-i a'zam hazretlerinin yanlarında hizmetde olup. Ve Rumeli beylerindan Köstendil Beyi orduya dâhil oldular. Ve mâh-ı cumâdelûlânın ikisinde Akbıyık, ba'dehû Bazarcık menâziline konulur[5]. Selânik Beyi ve Tırhala Beyi[6] orduya dâhil olup[7], alaylar ile sol kolda Rumeli Beylerbeyisi[8] 'Ali Paşa yanında kondular[9]. Ba'dehû Bozöyük Sahrâsı'nda, ba'dehû İnönü, ba'dehû Eskişehir'de[10] üç gün oturak olup, Anadolu Beylerbeyisi olan Tekeli Mehmed Paşa, alaylar ile Vezîr-i a'zam otağında saflar bağlayup, muntazır[11] durdular. Merkūm Tekeli Mehmed Paşa hil'at-i fâhire geyüp, Anadolu'da olan sancak-beyleri, her biri hil'at geyüp, ba'dehû[12] selâmlayu[p], sağ kolda konup. Ve Eskişehir'de ba'zı eşkıyâ ve Türkman katl olunmağın.

Ve mâh-ı cumâdelûlânın beşinde Akören menâzili, ba'dehû Seyyid Gāzî, ba'dehû Bardaklı, ba'dehû Bayad Sahrâsı, ba'dehû Bolavadin, Çay Sahrâsı'nda kondular. Ba'dehû İsaklı, ba'dehû Akşehir'de oturak fermân edüp, menâzil-i mezbûrda bölük halkı ve Hamîd Beyi ve Aydın Beyi[13] ve Saruhan Beyi[14], **[V 270a]** orduya dâhil olup. Ve Yeniçeri Kâtibi Bekir Efendi, yeniçerinin[15] defterlerin beyâz edüp[16], mânde defterin Âsitâne'ye gönderdiler. Ve mâh-ı mezbûrda Arkıd-hânı ve Ilgın Şehri'nde, ba'dehû Sulu-zengî, ba'dehû Vîrân-hân, ba'dehû Kerîz'de.

Ba'dehû mâh-ı cumâdelûlânın on ikisinde mahrûse-i Konya'ya[17] dâhil oldular ve oturak nidâ olunur. Ol fâsılda meyve ve hubûbât firâvân[18]. Mesîre-i

1 konulup V : — E
2 konulur V : konulup E
3 mülâzım E : — V
4 alaylarda V : + ve E
5 menâziline konulur V : — E
6 ve Tırhala Beyi V : — E
7 olup V : + ve Tırhala Beyi E
8 Rumeli Beylerbeyisi V : konup, beylerbeyisi Vezîr E
9 kondular V : — E
10 Eskişehir'de V : Eskişehir E
11 muntazır E : — V
12 ba'dehû E : — V
13 Beyi E : — V
14 Beyi E : beyleri V
15 yeniçerinin E : yeniçeri V
16 edüp V : etdiler E
17 Konya'ya V : Konya E
18 firâvân V : vakti E

Merâm ve ziyâret; hazret-i Mevlânâ kaddesallâhu sirrahu'l-'azîz[1] makām-ı şerîfleri[2] ziyâret olunup, hayr[3] du'âlar olunmağın. Ve mezbûr sahrâda Rumeli beylerinden Pirizrin [ve] Vı[l]çıtrm Beyi gelüp ve Karaman Beylerbeyisi Zülfikâr Paşa alayları ile Konya'da orduya dâhil oldular[4], hil'at ihsân etdiler. Ve Karaman beyleri birer birer orduda dâhil oldular[5]. Ve mahrûse-i Konya'da ba'zı harâm-zâde sûhtelerün hakkından gelürlerdi[6].

Ve mâh-ı cumâdelûlânın on beşinde Bîkârî-oğlu Karyesi'nde kondular. Ba'dehû Bınar-başı, ba'dehû Lârende, ba'dehû 'Arabacı Çayırı, ba'dehû Ayranlı Boğazı. Ve Haleb'den hazîne gelüp[7] ve Çeşmî Efendi Haleb'de Kadı idi, tekrâr mukarrer etdiler. Ve Ordu Kadısı Vildân-zâde idi[8].

Ve Ereğli nâm nehir kenârı, mu'cizât-ı Nebî *'aleyhi's-selâm**[9] hazretlerinin mu'cizât-ı şerîfleri ile mezbûr su arık olup, şehrin etrâf[10] karyelerine mülhak olmağın, Medîne-i münevvere'ye vakf olup[11], fukarâya bezl olurdu[12]. Ol makām ziyâret olunur. **[E 155b]** Ve Ereğli menâzilinden 'azîmet olunup, Borlu ve Na'razen Çayırı[13] menâzilinde konulur. Ba'dehû Niğde menâzili. Handân Bey, Niğde Beyi ve 'Osmân Efendi, kadısı ve müftîsi olup, Vezîr-i a'zam hazretlerine karşu gelürler[14]. Ve re'âyâsı şükrân[15] olup, ba'zı eşkıyâlardan ahz olunup[16], hakkından gelinür. Ve Develi Karahisâr'a 'azîmet etdiler. Ba'dehû İnce-su, ba'dehû Sazlı Köprü'de, ba'dehû Kayseriyye Şehri, künpedler kadîmî sahrâda[17] konulup, iki gün oturak etdiler. Ve menâzil-i mezbûrda Kırşehri[18] Beyi ve Hacı Bektâş Velî hazretlerinin Şeyhi Er-oğlu ocağa gelüp, beyâz sancakların yeniçeri ocağına teslîm etdükde, bin on dokuz târîhinden[19] berü seferlerde yeniçeri alaylarında[20], Yeniçeri Ağası önlerinde götürürler. Ve Sadr-ı a'zam hazretlerine Er-oğlu varup, müşerref oldular,

1 'azîz V : + hazretleri E
2 şerîfleri V : — E
3 hayr V : ve hayr u E
4 oldular V : oldu ve E
5 etdiler ..... oldular E : oldu V
6 gelürlerdi E : gelinüp V
7 gelüp V : gelür E
8 idi V : — E
* "عليه السلام = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
9 mu'cizât-ı ..... selâm V : âb-ı revân sular câri olur. Mu'cizât-ı Mefharü'l-Enbiyâ ve Burhân-ı asfiyâ Muhammedün Rasûlullâh sallallâhu 'aleyhi ve sellem E
10 şehrin etrâf V : şehirde etrâfları E
11 Medîne-i ..... olup V : vakf olup, Medîne-i münevvere'de surre olur E
12 olurdu V : olur E
13 ve Na'razen Çayırı E : — V
14 gelürler E : gelür V
15 şükrân E : + üzere V
16 ahz olunup V : — E
17 künpedler kadîmî sahrâda E : sahrâsında V
18 Kırşehri V : Kırşehir E
19 bin on dokuz târîhinden V : sene bin on dokuzdan E
20 alaylarında E : alayı ve V

hayr[1] du'âlar etdiler. Ve Sivas Eyâleti'ne dâhil olunca, **[V 270b]** ma'an teveccüh etdiler. Ve Kayseriyye'de güherçile ahvâllerin görüp ve lağımcılar tahrîr olunur.

Ve menâzil-i mezbûrdan teveccüh edüp[2], Çukur-tepe'de, ba'dehû tayy-ı menâzil ü merâhil[3] kat' ederlerdi. Her menâzilde sürsat zahîreleri[4] mukarrer. Ve bölük ağaları ve kethudâ ve kâtiblere[5] te'kîd fermân olunmuş idi. Alaylarda mücevvezeler ile Âsitâne'den Erzurum'a değin sancaklar önlerinde üslûb-i sâbık üzere[6] 'ünvân ile[7] Vezîr-i a'zam Murâd Paşa da[8] ve sâyir erkân-ı Dîvân tuğlar önünde, mücevvezeler ile. Orduda hâzır sarıkçılar olup ve beylerbeyiler de selâmda, mücevvezeler ile orduda[9] saf durup, Erzurum'a değin münfekk olmadılar. Vezîr-i a'zam hazretlerinin 'âdetleri[10] ceng ü muhârebede mücevvezeleri bir vechile[11] çıkarmadılar ve cebe vü cevşen mukarrer.

Ve Sivas Beylerbeyisi istikbâl eylediler. Vezîr[12] Mustafa Paşa, sancakları ve alayları ile[13] saflar durup, Sivas Sahrâsı'nda karâr etdiler. Ve[14] dört gün oturak fermân olunur. Ve mâh-ı cumâdelûlânın yirmi ikisinde masar sene 1019 mevâciblerin menâzil-i mezbûrda, yeniçerinin ve kapu halkının tevzî' etdiler. Ve sâyir tâyifeye bi't-temâm verilüp ve iştirâ-i zahîreye me'mûr olan Gurebâ'-i Yemîn Ağası olan Kayış Mehmed Ağa itmâm-ı hizmet ederler. Erzurum anbarlarında[15] ve Bayburd'da ve Erzingân'da ve Karahisâr'da ve Giresun'da, şa'îr ü dakîk u beksemâd ve sâyir zahîre[16] hâzır olur, lâkin mekârî ile Erzurum'a nakl olmak üzere.

Vezîr-i a'zam hazretleri göç fermânları olup, Koçhisâr ve dervendler kat' olur. Akşar Ovası'nda[17] konarlar. Menâzil-i mezbûrda Haleb Beylerbeyisi olan Vezîr Sinân Paşa alaylar[18] ile ordu-yı hümâyûna dâhil olurlar, hil'atler ve ri'âyetler olur. Ba'dehû Adana Beylerbeyisi ve sâyir askerler ordu-yı hümâyûna[19] dâhil olup ve Mar'aş Beylerbeyisi dündâr idi. Ve Akşar Sahrâsı'ndan 'azîmet olunup, Sebz-çeman Yaylası kat' olur. Mâh-ı mezbûr

1. hayr V : + u E
2. teveccüh edüp V : — E
3. menâzil ü merâhil V : ve merâhil ü menâzil E
4. sürsat zahîreleri V : zahîre-i sürsat E
5. kethudâ ve kâtiblere E : kâtibleri V
6. üzere V : — E
7. ile V : + mücevvezeler geyüp E
8. da E : — V
9. orduda V : — E
10. hazretlerinin 'âdetleri V : hazretleri E
11. mücevvezeleri bir vechile E : mücevveze[y]i V
12. istikbâl ..... Vezîr E : — V
13. ve alayları ile V : ile alayları E
14. Ve V : — E
15. anbarlarında V : anbarların E
16. zahîre V : — E
17. Ovası'nda E : Vâdîsi'nde V
18. alaylar V : alayı E
19. ordu-yı hümâyûna V : orduya E

evâhırında Tercan Sahrâsı'nda karâr ederler. Ve oturak olup, Erzingân'da olan zahîreden bir mikdâr kapu-kullarına tevzî' ederler. Ba'dehû Mama-hatun menâzilinde[1] ve Alaca-hân menâzilinde[2] çadırlar arasında bir mikdâr giyâh **[V 271a]** ve sâyir ihrâk olur[3]. Ziyâde şiddet-i rüzgâr mukarrer. "Çadırlara bir[4] zarar olmasun" deyü, mahûf yer olmağın[5], yeniçeriler ve asker halkı men' u ref'i[6] ile ol gün mukayyed olurlar. Zağarcı-başı Behrâm Ağa dikkat eder ammâ âteş şol kadar[7] 'alevlenür. Ve[8] huşk giyâh olup, Ilıca'ya değin sürer. Ahşama karîb, bi-hamdillâh def' olur. Lâkin Zağarcı-başı Behrâm Ağa şikest olup[9], bir mikdâr hasta olurlar. Takdîr-i Rabbânî ecel erişüp, merhûm olup, defn ederler[10]. Ba'dehû Samsoncu-başı Ayas[11] Ağa, Zağarcı-başı olur ve[12] Âsitâne'de kalan Turnacı-başı 'Ömer Ağa'ya[13] Samsoncu-başılık verilür. Ve[14] Muhzır Hüseyn Ağa'ya Turnacı-başılık ihsân olur, gayriler silsile olur.

Ve menâzil-i mezbûrdan Ilıca'ya, ba'dehû ordu Erzurum'da Tebrîz-kapusu'na karîb, Deve-boğazı'na doğru çadırlar kurulur. Ba'dehû alaylar tenbîh olur. Bir 'azîm heybetlü alay olduğu mukarrer[15] **[E 156a]** Ilıca'dan saflar bağlanur. Ol gün asker-i İslâm Erzurum'a gelince[16], bir mertebe gürûh alaylar[17] olur. Ve Erzurum Beylerbeyisi Hasan Paşa, Erzurum kulları ile bir cânibden saflar bağlayup ve Erzurum'un gönüllüsü kırmızu bayrak getürüp, istikbâle çıkup, bir mikdâr bölük halkı alaylarından nizâ' olur, bayrakları hakkında. "Kapu halkının bayrakları gibi olmasun. Yalnuz bir çatal getürsünler, kadîmden olduğu üzere" [deyü] te'kîd olunur. Ve Segbân-başı Erzurum'da nevbetci idi; neferâtı, alay bayrağı ile istikbâle çıkup. Ve Dervîş Ağa Hasekî ve deveciler ve[18] çorbacılar ve yeniçeriler alayları Erzurum'dan Yeniçeri Ağası'na istikbâle çıkup[19], bir galebe yeniçeri alayı sahrâyı dutup ve beylerbeyiler başka saflar bağlayup, bir mehîb alaylar olmuşdur ki, bir târîhde görülmüş değil. Vezîr-i a'zam-ı ihtiyâr, cebe vü cevşenlere müstağrak, 'ünvân ile asker-i İslâm'a selâm vererek, Erzurum Kal'ası'nın önünden teveccüh ederek, bir alay ahâlî-i vilâyet ve 'ulemâ vü sulehâ, ganiyy ü fakîr, dervîş ü gedâ

1 menâzilinde E : menâzilinden V
2 menâzilinde V : + bir mikdâr giyâh ve sâz (ساز) ihrâk olur E
3 arasında ..... olur V : arasından E
4 bir E : — V
5 deyü ..... olmağın V : mahûf makâm E
6 asker ..... ref'i V : asâkir men'i ve def'i E
7 eder ..... kadar V : ederler. Şol kadar ateş E
8 Ve V : — E
9 olup V : çekerler E
10 erişüp ..... ederler V : va'de temâm olur. Merhûm olurlar, defn olur E
11 Ayas E : 'Ömer V
12 ve V : — E
13 -başı 'Ömer Ağa'ya E : -başı'ya V
14 Ve V : — E
15 olur ..... mukarrer E : olunur V
16 Ol ..... gelince V : Erzurum'a gelince, ol gün asker-i İslâm E
17 alaylar V : alayları E
18 ve V : — E
19 istikbâle çıkup V : karşu[layu]p E

ve re'âyâ vü kefere gürûh birle[1]: "Mübârek bâd ve gazân ve[2] uğurun hayr ola" deyü ve[3]: "Asâkir-i İslâm mansûr u muzaffer olsun" deyü du'â ederlerdi[4].

Ve mâh-ı cumâdelâhırede **[V 271b]** cemî'i asâkir-i İslâm ve[5] Serdâr Vezîr-i a'zam Murâd Paşa, alaylar ile bârgâhlarına dâhil oldular. Ve[6] kal'adan şenlikler olur[7]. Ve ordu-yı hümâyûnda dört gün oturak[8] olup, mâh-ı cumâdelâhırun onuncu gün[ü], yeniçeriye ve sipâhîlere üslûb-i sâbık üzere zahîrelerin tevzî' edüp ve iştirâ-i zahîreye me'mûr olan Gurebâ'-i Yemîn Ağası olan Kayış Mehmed Ağa, Tırabzon'dan gelür. Sadr-ı a'zam, Serdâr-ı ekrem hazretlerine muhâsebelerin verüp ve Bayburd'da olan şa'îr ü dakîk[i] Belgırad'a nakl ederlerdi[9]. Ve Diyârbekir'den[10] Vezîr Vâlî-i Vilâyet olan Nasûh Paşa ve Ekrâd beyleri[11] ve Mîr Şeref Hân ve sâyir sancak-beyleri ve zu'amâları ve ehl-i tîmârları[12] ve Diyârbekir'de olan kapu-kulları Erzurum'da ordu-yı hümâyûna gelüp, dâhil oldular[13]. Ve fermân-ı şerîf olup, ordu-yı hümâyûnda olan bölük ağalarına. Ta'zîmen, bölük halkı ile[14] Vezîr Nasûh Paşa'[y]ı istikbâl eyleyüp ve orduda olan beylerbeyiler karşulayup, 'izzet ile Vezîr-i a'zam hazretlerinin otak u[15] bârgâhlarına getürdüler. Sadr-ı a'zam hazretleri ziyâde ri'âyetler etdiler. Ve ikişer kat[16] hil'atler ihsân olunmağın ve Mîr Şeref Hân'a ve sâyir beylere kānûn üzere[17] hil'atler[18] ihsânlar olundu[19]. Ba'dehû Vezîr Nasûh Paşa selâmlayup, sağ cânibe Hasan Kal'ası'na doğru konup ve merkūm Vezîr Nasûh Paşa, yeniçeri ocaklarına[20] kurbân akçası[21] nâmiyle bir mikdâr[22] meblağ ihsân etdiler. Ve Yeniçeri Ağası'na ve ocak zâbitlerine hil'atler 'atâ ederler ve bölük ağalarına ve kethudâ ve kâtiblerine ve su-başılarına ve çavuşlarına birer[23] hil'atler ihsân ve 'atâ[24] ederler. Ve kapu halkına bir mikdâr meblağ ihsân[25] gönderüp, sipâhîler de meydânları

1 birle V : bir yerden E
2 ve gazân ve V : — E
3 ve V : + guzât-ı E
4 du'â ederlerdi V : du'âlar etdiler E
5 İslâm ve V : alaylar ile E
6 alaylar ..... Ve V : — E
7 olur V : olup, bârgâhlarına dâhil oldular E
8 dört gün oturak V : oturak nidâlar E
9 ve ..... ederlerdi E. : — V
10 Diyârbekir'den E : Diyârbekir'de V
11 beyleri V : — E
12 tîmârları V : tîmârı E
13 ordu-yı ..... oldular V : orduya geldiler, alaylar bî-hadd E
14 bölük halkı ile. V : — E
15 otak u E : otak V
16 kat E : — V
17 beylere kānûn üzere E : beylerine V
18 hil'atler V : + ve E
19 olundu V : olunmağın E
20 ocaklarına E : + bir mikdâr V
21 akçası V : akçaları E
22 bir mikdâr E : — V
23 birer E : — V
24 ve 'atâ E : — V
25 ihsân V : 'atâ E

akçalarına sarf ederler; iki hafta mikdârı, ganemi[1] behâsız alurlardı, kurbân misâlinde. Vezîr Nasûh Paşa Diyârbekir'den hediyye bostan kavunu[2] getürdüp, Sadr-ı a'zam hazretlerine katârlar[3] ile ve Kethudâ ve Re'îsülküttâb[4] ve Tevkî'î ve Defterdâr'a pîşkeşler ve 'atâlar ve sehâ vü keremleri olur. Orduda bir ferd kalmaz ki[5] 'atâsını görmeye. Ve ba'zı nâmdâr sipâhîlere ve Sadr-ı a'zam hazretlerinin tevâbi'âtlarına katâr develer ihsân ederler. Ve Segbân-başı'ya sefer emr olunur. Ve Hasekî Dervîş Ağa'ya Erzurum'da nevbetci kalmak fermân olunur ve[6] devecilerden ba'zı zâbitler ile yeniçeriler[7] kalur ve hazîne[y]i **[V 272a]** Erzurum'da alıkorlar. **[E 156b]** Ve dört kıt'a kolonborina ve müstevfâ cebehâne ve yüz yirmi şâhî ve miyâne darbuzan getürürler[8]. Ve çâsûs gelür; Şâh 'Abbâs-ı bed-me'âş dernek üzere, taburları Tebrîz'de olduğu mukarrer. Ve ba'zı diller giriftâr edüp, câsûslar haberine[9] cevâbları muvâfık gelür. Lâkin: "Elçi tedârükü olup, Çıldır'da rast geldük" derler. Vezîr-i a'zam dilleri harca sürdü[10].

Ve Erzurum altında hayli oturak olup, zahîre imdâdında bölük halkına zahîre kifâyet etmeyüp, girüden gelenler nizâ' edüp, zahîre talebinde. Erzingân'da ve Bayburd'da zahîre bî-hadd idi. Lâkin mekârî ile gelmeğin[11], eğlenmek lâzım gelürdü[12]. Ve asker halkı girüde cem' olurdu.

Ve Erzurum'da rûz-i kāsımdan kırk beş gün mukaddem, bir 'azîm şiddet-i şitâ vâki' olur. Mâh-ı recebin üçüncü hamîs günü[13], kar u bârân olur. Takdîr-i İlâhî ol gice hevâdan berf[14], şiddet birle tûfân 'ârız olur, çadırlar üzere. Şiddet-i rüzgârdan[15] çadırların tenefleri tutmayup, bir niçesi düşüp, şebi[16] zulumât peydâ olur. Askerde bir fezâ' olur. Sabâh vakti bir mikdâr teskîn olur. Lâkin ziyâde sermâ[17] [vü] sovuk, buzlar dutup, atların ahvâlleri perîşân[18] ve çadırlar donup, herkes tedârükünde iken orduda göç nidâ olunmağın ve zahîre alamayan tâyifeye üçer[19] hasene tevzî' olunur. Erzurum'da şa'îrün somarı dörder guruş hisâbı üzere fürûht olurdu. Bölük halkının ahvâlleri zahîre

1. ganemi V : ganem E
2. kavunu V : kavun E
3. katârlar V : katârları E
4. Re'îsülküttâb V : Re'îs E
5. ki V : — E
6. kalmak ..... ve V : Cıgal-zâde E
7. yeniçeriler V : yeniçeri E
8. getürürler V : getürüp E
9. casûslar haberine V : — E
10. sürdü E : sürüp V
11. gelmeğin V : gelürdü E
12. gelürdü V : olur E
13. recebin ..... günü V : recebde ibtidâ üçüncü eyyâm yevmü'l-hamîs E
14. İlâhî ..... berf V : emr-i İlâhî ol gice berf ve hevâdan bir E
15. çadırlar ..... rüzgârdan V : çadır üzere rüzgâr-ı şedîd [ve] borandan E
16. şeb-i E : — V
17. sermâ E : — V
18. perîşân V : — E
19. üçer V : üçerer E

muzayakası fikrinden[1] ağalara guluvv ederler. Sadr-ı a'zam hazretleri hâtırların tesliye ederler.

Ve mâh-ı recebin beşinde Şâh 'Abbâs cânibinden elçi nâmında bir hânları orduya nâmeler getürüp, Sadr-ı a'zam Serdâr-ı[2] ekrem hazretleri aslâ mukayyed olmadılar. Hazîne önünde kondurup, üzerine bir çorbacı neferâtı[3] ile bekçi ta'yîn etdiler. Ve Sol 'Ulûfeciler Ağası İbrâhîm Ağa ta'yîn idi.

Ba'dehû Erzurum'dan teveccüh olunup, alaylar ile Hasan Kal'ası menâziline konulup ve tenbîh olunur ki[4]: "Şimden sonra ağırlık arda kalup, alaylar ilerüde ola" [deyü]. Ve[5] çarkacılar **[V 272b]** ta'yîn olunup, Erzurum Beylerbeyisi Hasan Paşa ilerüde konup ve Mar'aş Beylerbeyisi dündâr olur. Vezîr-i a'zam alayda her gün mücevveze ile idi. Ve bölük ağalarına fermân olur, başlarından mücevveze[y]i çıkardılar[6]. Ve Rumeli Beylerbeyisi Vezîr 'Ali Paşa sol kolda Rumeli sancaklarından[7] me'mûr olan on altı sancak, orduda[8] mevcûd idi. Gayrisi muhâfazaya kalup, Rumeli'nde fermân ile.

Ve menâzil-i mezbûrede[9] elçiyi da'vet etdiler. Nâmelerin görüp, hîle ve[10] bir alay 'avk [u] te'hîr. Sadr-ı a'zam hazretleri tekayyüd buyurmadılar, hemân göç fermân etdiler. Çoban Köprüsü'nde, ba'dehû Şâh Yaylası ve derbend, tayy-ı[11] merâhil ü menâzil kat' ederek, mâh-ı recebü'l-müreccebin[12] on yedisinde Çaldıran menâzilinde kondular[13]. Ve Şâh-ı bed-me'âş cânîblerinden kızılbaşlar, sahrâlarda olan 'alef ü giyâhı komayup, âteş verüp, berbâd edermiş. Asâkir-i İslâm'ın atlarına[14] ve katârlarına zâd[15] [ü] 'alef muzâyaka üzere idi. Ba'zı menâzillerde bârgîrler hemân şa'îr ile geçünürdü. Ve Çil Ağac Bey, Tırhala Beyi idi. Ekser akın edüp[16], ba'zı yerlerde, vîrân karyelerde[17] kuyular bulunurdu. Şa'îr ü gendüm ü saman vîrân karyelerde hıfz olunmuş bulunurdu[18]; ziyâde behâ ile bey' olurdu, asâkir-i İslâm[19] sebeblenürlerdi. Ve Çaldıran Sahrâsı'nda[20] Bâyezîd nâm kal'anın içerüsünde bir mikdâr kızılbaşlar zabt ederler. Van Eyâleti zabtında iken Şâh-ı bed-me'âş

1 fikrinden E : fikrinde V
2 Serdâr-ı V : + Vezîr E
3 neferâtı V : neferât E
4 olunur ki V : olunup E
5 Ve V : — E
6 ağalarına ..... çıkardılar V : ağaları başlarından çıkardılar mücevveze[y]i fermân ile E
7 sancaklarından V : sancakları orduda E
8 orduda V : — E
9 mezbûrede V : mezbûrda E
10 hîle ve E : — V
11 tayy-ı V : + ve E
12 recebü'l-müreccebin V : recebin E
13 kondular V : — E
14 atlarına V : atlar E
15 zâd V : zevâd E
16 edüp V : ederdi E
17 vîrân karyelerde V : — E
18 vîrân ..... bulunurdu E : — V
19 asâkir-i İslâm V : asâkirler E
20 Sahrâsı'nda V : Sahrâsı'ndan E

zabt eder. Şedîd kılâ' olup, Sadr-ı a'zam karîb konup, Firenk Beyi'ni[1] ta'yîn ederler[2]. Bir mikdâr asker ile iki darbuzan ile mezbûr kal'ayı Firenk Beyi gayret edüp, bir gün bir gicede feth ederler. Van Beylerbeyisi Mehmed Paşa, askeri ile ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda, Bâyezîd Kal'ası'n zabt etdiler. Ve içerüsünden vire ile çıkanlara emân verdiler. Ve Çıldır[3] Beylerbeyisi bir cânibde çarkacı olur. Ve Tırabzon Beylerbeyisi 'Osmân Paşa ilerüde.

Ve[4] mâh-ı mezbûr evâhırında[5] Hoy varoşu ve kal'ası üzere 'azîmet ederler[6]. **[E 157a]** Ve Hoy içre kızılbaşlar mesken tutup, lâkin menâzil-i mezbûrda tûfân u boran olup, şedîd[7] kar u bârân olmağın, asâkir bir vechile konup **[V 273a]** ve çadırları kurunca, zahmet ü meşakkatler çeküp, Hoy varoşlarına seğirdüp, zahîre kısmından gâret etdiler. Ve bir alay asâkir halkından ve Çil Ağac Bey tevâbi'i Merend (مننڈ) altına seğirdüp, 'alef ü şa'îr ü gendüm ve hubûbât ve kuru üzüm getürüp, orduda bey' u şirâ olurdu. Lâkin şa'îr ü gendüm beşer[8] ve dörder guruş hisâbmca keyli fürûht olurdu ve Tebrîz altında onar[9] guruş üzere iştirâ ederlerdi.

Vezîr-i a'zam Murâd Paşa Hoy'da bir gün oturak etdiler. Ve kılâ'-ı mezbûrda Şems-i Tebrîz hazretlerinin[10] türbesi olup, ziyâret olunur. Ve bir mikdâr şitâ sâkin olup, ba'dehû menâzil-i mezbûrdan teveccüh olunur. Piyâde yeniçeri[11] ziyâde zahmet ü meşakkatde. Sular tuğyânı, dereler taşup, süvârî sipâhîler yeniçeri[y]i atları ile suları 'ubûr etdürüp ve çorbacıları ikdâm ederlerdi. Ve yeniçeri, çavuşu Kara Hüseyn Çavuş üzerine guluvv etmeğin, ma'zûl edüp, yerine Mehmed Çavuş olup ve Kara 'Ali, Orta Çavuş idi[12].

Ve mâh-ı şa'bânda Handân önünden Kebûter Kal'ası deniz misâl bir 'azîm göl içre vâki' olmağın, Tasuc'a (تسويه) 'azîmet etdiler[13]. Ve Kumla'da olan bağ u bağçe bî-nihâye. Meyve kısmı firâvân, üzümleri sergilerde, ba'zı bağlarında âvîhte olmuş. Asker-i İslâm siyâh kuru üzümü atlarına dökerlerdi.

Ve Şâh-ı bed-fi'âl Tebrîz altında dernek üzere, taburu olup, haber alur, Vezîr-i a'zam karîb olduğun. Tebrîz altından göçüp[14], Karadağ'ın yaylasına ve Şâh Çayırı'na ibâ eder. Ve Karanık-dere boğazda, ancak birer[15] atlu geçüp,

1 Beyi'ni V : Beyi E
2 ederler V : olunmağın ve E
3 Çıldır : Çaldıran (چلديران) EV
4 Ve V : — E
5 evâhırında V : evâhırı E
6 ederler V : etdiler E
7 şedîd V : bir E
8 beşer V : beşerer E
9 onar V : onarar E
10 kılâ'-ı ..... hazretlerinin V : Şems-i Tebrîzî hazretleri kılâ'-ı mezbûrda E
11 olunur. Piyâde yeniçeri V : olunup, piyâde yeniçerinin E
12 Orta Çavuş idi V : Çavuş-ı Vasat E
13 etdiler V : etmeğin E
14 göçüp V : geçüp E
15 birer E : bir V

ziyâde dervend olmağın, kızılbaş Şâh-ı bed-me'âş alayları yaylada saf bağlayup, karâr ederlerdi; lâkin meydân üzere gelüp, mukâvemet edemezlerdi. Ve ba'zı vakit boğazdan çarkacısı çıkup, gāzîlerden hareket edüp, muhârebe etmeyüp, saflar olurlardı[1]. Kızılbaşlar firâr edüp, ceng ü harbe müdâvemet etmezlerdi.

Asâkir-i İslâm ordu ile Tasuc (تسو)'dan 'azîmet etdiler. Menâzil ü merâhil kat' ederek, 'Acı Göl-başı Köprüsü olup, Tebrîz'e karîb çayırda konulur. Ve gāzîler **[V 273b]** Tebrîz altına seğirdüp, Şâh'ın ordusu olan yerlerde ba'zı hırdavatların bırağup, firâr edüp ve Tebrîz hisârı varoşunda revâfız kızılbaşlardan bî-mehâbe toplar atılur. Ve Şâm-Kazgān'da kızılbaş mukarrer. Gāzîler üzere tüfengler[2] ve toplar serpüp. Ve Tebrîz varoşunda[3] ve bağ u bostanlarından vâfir sebze kısmı devşürüp, ba'zı dillerin[4] giriftâr ederler. Ve başlar alup[5], orduya getürüp, Vezîr-i a'zam ve[6] Serdâr-ı ekrem huzûrunda söyledüp, haber aldukda, harca sürdüler. Ve Merend (مننڈ) cânîblerine zahîre ecliyçün ba'zı nâmdârlardan 'azîmet ederler, **[E 157b]** vâfir zahîreler ile orduya[7] gelürler; fürûht olurdu. Ve Tasuc (تسو) menâzilinde şâhî darbuzanlardan ba'zılarının arabaları ve tekerlekleri, dere ve derbendden sakat olur, meremmâtı lâzım gelür; kethudâları üzerine olur. Ve Rumeli Beylerbeyisi Vezîr 'Ali Paşa, alayları ile üzerine uğrarlar[8], ikdâmlar ederler. Lâkin araba atları bir mikdâr za'îf: "Şa'îr cüz'î verilür" deyü şikâyet ederler. Sergi Emîni taleb olunur. Vezîr-i a'zam huzûrunda: "Bâ'is nedür ki araba bârgîrlerinin arpaları noksân verilür" deyü fermân olunur[9]. Nüzül emînleri ve Sergi Emîni hayli ta'b çeküp ve top arabaları orduya dâhil oldukda, Vezîr-i a'zam Murâd Paşa hazretleri Arabacı-başı olan Mahmûd Ağa'ya gazab edüp, katli fermân olunup, dâmâd[ı] Rumeli Beylerbeyisi Vezîr 'Ali Paşa şefâ'at ederler, halâs olur; lâkin 'azl ederler. Ağalığı kethudâlarına olur. Ve Gurebâ'-i Yemîn'den Kara 'Ali Bey nâmında bir nâmdâr ve ba'zı Çerkesler'den kızılbaş ve Kara Sa'îd zorbalarına pusuda rast gelürler. Ve[10] kızılbaş alayı Merend (مننڈ) varoşunda merkūm 'Ali Bey üzere çıkup, muhârebe ederler, gāzîler gālib gelürler. Lâkin Kara 'Ali Bey zahmdâr olur ve dört neferât giriftâr olurlar. Mezbûrları Şâh-ı bed-me'âşlarına getürüp, mezbûr Kara 'Ali Bey'i[11] söyledüp, Sadr-ı a'zam Murâd Paşa'nın haberlerin bilür. Ve Kara 'Ali Bey'i üç nefer Çerkesler'e[12]

1 olurlardı V : olurdu E
2 tüfengler V : tüfeng E
3 Ve Tebrîz varoşunda E : — V
4 dillerin V : dillerden E
5 başlar alup V : baş alurlar E
6 ve E : — V
7 orduya E : — V
8 uğrarlar V : uğrar E
9 olunur V : olur E
10 rast gelürler. Ve V : — E
11 'Ali Beyi V : 'Ali'yi E
12 Çerkesler'e E : Çerkesler ile V

hil'at geydürüp ve Kara[1] 'Ali Bey'e bir at ve bir kaplan postu verüp, ordu-yı hümâyûna gönderdüğü mukarrer. Ve bir yeniçeriyi **[V 274a]** bir def'a at verüp, âzâd eder[2]. Ve Tasuc (تسو) menâzilinde Şâm-ı şerîf Beylerbeyisi olan[3] Hâfız Vezîr Ahmed Paşa, alaylar ile ordu-yı hümâyûna dâhil olup[4], Sadr-ı a'zam hazretlerinin otak [u] bârgâhlarında fâhir hil'atler ihsân etdiler. Merkûm Vezîr Ahmed Paşa, Sadr-ı a'zam hazretlerinin hâk-i pâylarına yüz sürüp, ta'zîm [ü] tekrîm ile ordu-yı hümâyûnun cânib-i yemîninde kondular.

Ve mâh-ı şa'bân ibtidâsında[5], Nehr-i 'Acı-göl'de alaylar fermân etdiler. Tebrîz Sahrâsı alaylar ile[6] dolup, Rumeli alayları sol kolda, on altı sancak-beylerinin alayı, ba'dehû Şâm Beylerbeyisi Vezîr[7] Ahmed Paşa, Şâm yeniçerisi ile[8] ba'dehû Haleb Beylerbeyisi Vezîr Sinân Paşa ve Tırablus-Şâm ve Erzurum Beylerbeyisi sol kolun çarkacısı olup, Çıldır Beylerbeyisi ma'an Tebrîz varoşu üzere. Ve cânib-i yemînde Van Beylerbeyisi künyeti[9] Almacı Mehmed Paşa sağ kolda çarkacı ve Diyârbekir Beylerbeyisi olan Vezîr Nasûh Paşa ve Mar'aş ve Adana dündâr ve Tırabzon ile[10] Sivas Beylerbeyisi Vezîr Kurşuncu-zâde Mustafa Paşa ve Karaman Beylerbeyisi Zülfikâr Paşa ve Anadolu Beylerbeyisi Tekeli Mehmed Paşa, alayları ve sancak-beyleri, üslûb-i sâbık üzere sağ kolda. Asker-i İslâm sahrâyı[11] dutup, Vezîr-i a'zam Gāzî Murâd Paşa cebe vü cevşen ve[12] mücevveze ile göğsün gerüp, şâhî darbuzanlar ilerüde. Ba'dehû yeniçeri alayı gürûh ile zâbitleri ve[13] Segbân-başı ve[14] Kethudâ Bey ve Zağarcı-başı ve Turnacı-başı, Baş-çavuş ve hasekîler ve devecîler ve gayri zâbitler ve müteferrika ve çavuşân ve Dîvân-ı hümâyûn kâtibleri saflar dutup, alaylarında. Ve altı bölük halkı alay bayrakları ve sancak[15], 'alem ve tabıl, zurna vü nefîr sadâsı sahrâları yankuladup, bir mertebe tantana[16]. Ol vâdîde[17] sahîl-i atlarun[18] hevâda tayerân eden murgu ve hayvânâtı[19] mekânından ayırup. Ağırlık girüde. Toz u duman askeri bürüyüp, ol heybet ile ordu, Tebrîz sahrâlarında saflar bağlayup, iki sâ'at mikdârı alaylar sahrâda saf olup, Karanlık[20]-dere'ye karşu **[V 274b]** durup, sağ kol alayı Tebrîz'e

1 Kara E : — V
2 at ..... eder V : âzâd eder, at verüp; orduya dâhil olup E
3 olan E : — V
4 olup V : olduğunda Vezîr E
5 ibtidâsında V : ibtidâsı E
6 Sahrâsı alaylar ile E : Sahrâsı'nda alaylar V
7 Vezîr E : — V
8 ile V : — E
9 künyeti E : — V
10 Tırabzon ile E : — V
11 asker-i İslâm sahrâyı V : sahrâyı asker-i İslâm E
12 ve V : ile E
13 alayı ..... ve V : gürûh alayı zâbitlerinden E
14 ve V : — E
15 bayrakları ve sancak V : bayraklar ve sancağı E
16 bir mertebe tantana E : — V
17 vâdîde V : + hurûşu ve E
18 atlarun E : + hurûşu V
19 hayvânâtı V : hayvanı E
20 Karanlık V : Karanık E

yürüyüp, Şâm-Kazan altından ba'zı dil ü baş alınup, ba'dehû ağırlık gelür[1]. İcâzet olunup[2], sahrâda çadırlar kurulup ve[3] dağ kenârına değin çadırlar kurup, ordu başında şâhî darbuzanlar zencîrlenüp ve cevâniblere karavullar ta'yîn etdiler. Ve üç gün oturak nidâ olunmağın. Ve Tebrîz'de olan kızılbaşlar ile her vakit bağlar ve hendekler arasında çarkalaşurlardı ve[4] niçe başlar alınurdu. Ve Şâm-Kazan altında dahi mukarrer; lâkin Şâh askeri meydân yüzüne gelmezlerdi, uğrın hîle ederlerdi. Ve orduda şa'îr ü dakîk ziyâde muzâyaka üzere olup, Tatar askeri nâmında ba'zı Dobrıca sipâhîleri akın edüp, orduda ekser anlar fürûht ederlerdi. Ol kadar mübâlaga[5] bağ u bostan, sebzevât kısmı ve lahana Tebrîz'de bî-nihâye idi[6]. Ekser asker halkı kifâf ederlerdi. Ve Hoy yanında tulumlar ile bekmezler ve ba'zı meyveler[7] gâret olunmağın, orduda bey'[8] olunurdu. **[E 158a]**

Ve mâh-ı şa'bânın ibtidâsında Tebrîz altından Çil Ağac Bey, tevâbi'i ile akın arzûlayu[p], Karanık-dağ'dan ilerü ılgar edüp, Nahcivan vilâyetlerine doğru, Revân toprağına dek 'azm eder. Ba'zı şikârlar ve zahîreler[9] peydâ ederler. Ba'dehû dönüş etmeğin, orduya gelürken, kızılbaş-ı bed-me'âş yedi sekiz bin mikdârı pusu kurup, Karanık-dağ'ın eteğinde Çil Ağaç Bey üzerlerine guluvv etmeğin, asker-i Tatar ziyâde ceng ü kıtâl ederler. Vâfir kızılbaşlardan diller ve başlar alurlar. Ba'dehû pusuda olan râfızî[10] kızılbaşlar meydânda[11] cem' olurlar.

Bir mikdâr şikest vâki' olur ve[12] Çil Ağac Bey şehîd olur. Ve tevâbi'inden bir mikdâr gâzîler ma'an şehîd düşüp ve kızılbaşlardan dört yüzden ziyâde mürd olur. Ve elliden ziyâde diller ile kethudâsı orduya dâhil olup, dilleri harca sürdüler. Ve kethudâsına Çil Ağac'ın yerlerin ihsân etdiler ve tevâbi'âtı girü hizmetinde kalup.

Vezîr-i a'zam Murâd Paşa[13] Tebrîz'e birkaç şâhîler getürüp, dört gün varoşların döğüp, lâkin rûz-i kāsım geçeli[14] dört gün olmuş idi[15]. **[V 275a]** Tebrîz altında ziyâde hevâda şiddet ü burûdet mukarrer idi. Ve askerde zahîre kalmayup, herkes zahîre muzâyakasında olup ve şa'îrün kîlesi beşer[16] guruş

1 gelür V : gelüp E
2 olunup V : olup E
3 ve E : — V
4 ve V : — E
5 mübâlaga V : + Tebrîz E
6 Tebrîz'de bî-nihâye idi V : ve gayri bî-nihâye E
7 meyveler V : meyve E
8 bey' V : + u fürûht E
9 zahîreler V : zahîre E
10 râfızî E : — V
11 meydânda V : meydâna E
12 ve V : merhûm E
13 Paşa V : + ve E
14 geçeli V : eyyâm E
15 idi V : + geçüp E
16 beşer V : beşerer E

hisâbınca ancak alınurdu. Tatardan ılgar[1] ile gidenler ba'zı kuyular[2] bulup, orduda fürûht olurdu, hufyeten ziyâde behâlarda fürûht ederlerdi[3]. Mîrî araba ve saka bârgîrlerine her gâh şa'îr ü buğday, orduda ve çadırlarda yedişer[4] guruşda verüp, mümkin olup, bulunmazdı. Ba'zı karındaşlar el değirmenleri peydâ edüp, buğday ve arpa ele[5] girdükde, değirmenlerden öğüdüp, etmek ederlerdi. Ve Tebrîz'de bostanlarda olan[6] sebzeler kısmından lahana ve şalgam ve hubûbât[7] firâvân; bir niçe kifâf etdiler. Ve bârgîre 'alef dahi muzâyaka idi.

Vezîr-i a'zam Murâd Paşa'nın fermânları ile her gün, beylerbeyiler ve sancak-beyleri alaylar edüp, Karanık-dağ sınurunda boğaz içre gürûh edüp, bir ferd meydâna gelüp, çarkaya ve ceng içün. Ağlayan Dağ[8] yüksek dağ[9] Keşiş Dağı makâmında sarp olmağla, kızılbaşlarun alayı saflar[10] olup, mezbûr dağlarda, Tebrîz'e karşu ve çadırlara mukâbil alaylar[11] gösterüp, ba'dehû girü gâyib olurdu. Ve Tebrîz'de olan kızılbaşlar içerüden birkaç şâhî darbuzanları, bağ u bostan içre sebzeler cem' eden asâkir-i İslâm'a yuvalaklar ve tüfengler ile atarlardı. Ve birkaç darbuzanları çadırlara havâle ederlerdi, lâkin bir ferde zarar olmazdı. Ve bizim askerden ve beylerden şâhî toplar getürüp, kızılbaşlara atup, ba'zıların rast gelüp, mürd edüp, içerüden dil alındukda, haber verürdi[12]. Ve Şâm-Kazgân nâm palankada bir mikdâr kızılbaşlar olup, tüfeng ile kıtâl ederlerdi. Ve asker-i İslâm karavullarda her vakitde hâzır idiler; fî gurre-i şa'bân sene 1019. **[E 158b]**

Ve mâh-ı mezbûrda Vezîr-i a'zam Murâd Paşa çavuşlar ta'yîn edüp, Tebrîz'in cevânib-i erba'asına: "Beyler karavullarda hâzır olsunlar" deyü ve cemî' beylerbeyilere tenbîh olup ve Yeniçeri Ağası ve ocak zâbitlerine ve bölük ağalarına ve bölük halkına **[V 275b]** ve yeniçerinin oda-başılarına ve ihtiyârlarına, Vezîr-i a'zam Murâd Paşa'nın bârgâhında hâzır olup, müşâvere fermân olunur[13]. Vezîr Nasûh Paşa, Vezîr Hâfız Ahmed Paşa, Vezîr Sinân Paşa ve[14] Rumeli Beylerbeyisi olan[15] 'Ali Paşa ve Sivas Eyâleti tasarrufunda olan Kurşuncu-zâde Mustafa Paşa ve Anadolu Beylerbeyisi Tekeli Mehmed Paşa ve Karaman Beylerbeyisi olan[16] Zülfikâr Paşa ve Adana Beylerbeyisi olan

1 Tatardan ılgar V : Tatar ılgarı E
2 kuyular V : قيوه لر E
3 fürûht ederlerdi E : — V
4 yedişer V : yedişerer E
5 ele V : peydâ E
6 olan E : — V
7 hubûbât V : + kısmından E
8 gelüp ..... dağ E : gelmeyüp V
9 Dağ V : — E
10 alayı saflar V : alayları saf E
11 mukâbil alaylar V : mukâbelede E
12 verürdi V : verdi E
13 olunur V : olunup E
14 ve V : + Vezîr E
15 olan E : — V
16 olan E : — V

Mehmed Paşa ve[1] Erzurum Beylerbeyisi Hasan Paşa[2], Van Beylerbeyisi olan Almacı Mehmed Paşa fi'l-cümle Vezîr-i a'zam Murâd Paşa dîvânında hâzır oldukda, fermân-ı şerîfleri olup: "Karındaşlar ve ihtiyâr yoldaşlar. Devlet-i 'aliyye'nin emekdâr kullarısız. Her birinüz niçe[3] seferlerde hizmetlerde bulundunuz. İmdi, şimdiki hâlde Erzurum'dan kalkup, Tebrîz'e gelüp, Şâh-ı bed-fi'âl karâr etmeyüp, karşuki dağlar başındadır. Ve Tebrîz'de bir mikdâr kızılbaşlar hâzır ve Şâm-Kazgân'da dahi düşman mukarrer. İmdi Şâh'ın taburları olan yeri mi teveccüh olunsun, Yohsa Tebrîz'e mi üşündü olup, muhâsara edelim? Şâh askeri taburlarından câyiz ki meydâna gelüp, ceng edevüz. İnşâ'allâhü Te'âlâ[4] fütûhât nasîb oldukda, Tebrîz de feth olur. İmdi cevâb taleb ederüz" dedüğünde, kapu-kullarının cevâbları olup, dediler kim: "Fermânınuza muhâlefetimüz yok, lâkin şimdiki hâlde ziyâde zahîreye ihtiyâcımız vardır; orduda bulunmaz. Bir[5] mikdâr zahîre ihsân eylen, fermânınuz olursa kışlaruz" deyü cevâb verdiler. Vezîr-i a'zam bu def'a beylerbeyilere[6] hıtâb etdükde, anlar da Diyârbekir Beylerbeyisi olan Vezîr Nasûh Paşa'ya bakışup, cevâb taleb etdüklerinde, Vezîr Nasûh Paşa kelimât edüp, buyurdular: "Fikr ü tedbîrinüz yerinde, lâkin sa'âdetlü Pâdişâhımızın bir 'âkıl, kâr-dîde, müdebbir Vezîr-i a'zamısın. Bir başdan devlet ile Âsitâne'den 'azm edüp, ordu-yı hümâyûn ile Erzurum Vilâyeti'ne dâhil olduğunuzda, rûz-i kāsımdan kırk gün mukaddem, kış ve şiddet-i[7] şitâlar olup, karlar ve[8] ra'd ü berkler **[V 276a]** oldukda, şiddet-i[9] şitâ ile Şâh-ı bed-fi'âl'in Tebrîz'de olan taburları kasdına hareket edüp, şiddet-i[10] şitâya bakmayup, bir uğurdan asâkir-i İslâm ile otuz dokuzuncu günde Tebrîz'e geldinüz. Râfızî Şâh-ı ebter firâr edüp, bir 'azîm kûh [u] derbendlere **[E 159a]**[11] girüp, boğazlardan çıkmaz. Her gâh dağ başında alayların gösterüp, meydâna gelmez, havfından[12]. Bi-hamdillâhi Te'âlâ Şâh-ı bed-kirdâr-ı râfızî[13] taburların bozdun, bundan ziyâde hizmet olmaz. Tutalım kapu halkına zahîre tedârük etdinüz. Takdîrce ya[14] şiddet-i şitâlar olmadığına cânib-i Hakk'dan temessükâtlarınuz mı vardır?[15] Şimden sonra zemân tengdir, vakit dar oldukda, hemân Şâh-ı 'Acem'i mat[16] etdün. Karşu mukābele[ye] gelmeyüp, taburların bırağup, firâr etmeğin, İmdi fursat

1 ve V : + Hasan Paşa E
2 Hasan Paşa V : — E
3 niçe E : — V
4 Te'âlâ V : — E
5 Bir V : birer E
6 beylerbeyilere E : beylere V
7 kırk ..... şiddet-i V : mukaddem kırk gün evvel kış ve E
8 ve V : — E
9 şiddet-i V : şiddet ü E
10 şiddet-i V : şiddet ü E
11 kûh [u] derbendlere V : derbend, kûh [E 159a] dağ derbendlere E
12 havfından V : havfdan E
13 kirdâr-ı râfızî V : كردن -i râfızîyi ve E
14 Takdîrce ya V : Takdîrince ya kış E
15 vardır V : var mıdır ki E
16 mat V : mad E

vaktidir[1]. Hemân 'acele ile şiddet-i şitâlar olmadın, sa'âdetlü Pâdişâhımızın topların ve cebehânelerini selâmete çıkarup ve asker-i İslâm vakti ile kışlalarına dâhil olmak temâm erlikdir. Sa'âdetlü Pâdişâhımıza bundan ziyâde hizmet olmaz" deyüp, sükût etdi[2]. "el-Kelâm yecürrü'l-kelâm"* demişler[3]; sâyir vezîrler ve beylerbeyiler dahi her cânibden: "Fermân Sultânımın. Lâkin re'y-i savâb [u] tedbîr budur. Bâkî emr [ü] fermân" deyüp[4], selâmladılar. Herkes çadırlarında tedârükde oldular.

Ba'dehû mâh-ı şa'bânın dördüncü gününde rûz-i kāsımdan mu'ahhar yedi eyyâm geçüp, mâh-ı recebin yirmi yedinci gün rûz-i kāsım olduğu mukarrer. Yedi gün dahi Tebrîz altında te'hîr olunmuş idi[5]. Mâh-ı şa'bânın dördünde Tebrîz altında alaylar te'kîd olunup, tabura mukābele, orduda[6] nidâlar etdiler: "'Ale's-seher cemî'i asâkir-i İslâm tabura karşu, sahrâda herkes kollarında mevcûd olup, at üzere yoklamalar olsa gerekdir" deyü münâdîler nidâlar etmeğin ve: "Çadırlarda birer nefer kalup ve ba'zı çadırda iki çadırı bir nefer[7] görüp, kifâyet eder" deyü te'kîdler[8] olundukda ve Gurebâ'-i Yemîn Ağası olan[9] Kayış Mehmed Ağa ve Kethudâ ve Kâtib ve neferâtları ile fermân olunup: "İlerü menâzile[10] dâhil olunca, ağırlık önlerince ve ağırlıklar aralarında[11] süvârî silâhlu bir ferd bulunursa, emân u zemân vermeyüp, katl edesin" deyü buyuruldu-[y]ı şerîf verilüp ve beylerden 'Osmân Paşa ve Mar'aş Beylerbeyisi olan[12] 'Ömer Paşa dahi ağırlık önlerince ta'yîn olunup ve mâh-ı mezbûrda 'ale's-seher **[V 276b]** bi'l-ittifâk cemî'i beylerbeyiler nefîrlerin çaldurup, her koldan alaylar saflar[13] bağlayup, intizârda oldular kim[14], Vezîr-i a'zam Murâd Paşa'ya. Ve[15] nefîrler âvâzı dağ u derbendlere sadâlar verüp, yankılandurup, alaylar[16] her cevânibden gürûh gürûh gürleyüp, saflar bağlanup ve bölük halkı alaylar ve[17] saflar olup, durdular. Ve Yeniçeri Ağası ve Segbân-başı ve Kethudâ Bey ve Zağarcı-başı ve[18] Baş-çavuş **[E 159b]** ve yeniçeri alayları tüfeng-endâz, sahrâları dutdular. Ve dahi[19] yüz

1 vaktidir V : + imdi E
2 etdi V : + Vezîr Nasûh Paşa'nın kelâmları E
* "Laf lafı açar" anlamına gelen Arapça bu söz, bir kelâm-ı kibâr olmalıdır.
3 demişler V : + ve E
4 deyüp V : deyü E
5 mâh-ı şa'bânın ..... idi E : — V
6 orduda V : + münâdîler E
7 nefer V : neferâd E
8 te'kîdler E : te'kîd V
9 olan E : — V
10 menâzile E : menâziline V
11 aralarında V : + bir E
12 olan E : — V
13 nefîrlerin ..... saflar V : نفرين çaldurup, alaylar her kollardan saf E
14 kim E : — V
15 Paşa'ya. Ve V : — E
16 alaylar V : alayları E
17 alaylar ve V : gürûh alaylar E
18 ve V : — E
19 dahi V : — E

elli şâhî darbuzanlar ilerüde ve[1] cebehâne kifâyet mikdârı. Cebeci-başı ve Topcu-başı Ahmed Ağa, neferâtı[2] ile ve Rumeli Beylerbeyisi 'Ali Paşa[3] ve Şâm-ı şerîf Beylerbeyisi olan Hâfız Ahmed Paşa sol kolda ve Haleb Eyâleti Vezîr Sinân Paşa da sol kollarda ve Erzurum Beylerbeyisi olan Hasan Paşa çarkada sol kollarda[4], Van Beylerbeyisi olan Almacı Mehmed Paşa çarkacı, sağ[5] kollarda ve Diyârbekir Beylerbeyisi olan Vezîr Nasûh Paşa sağ kollarda ve[6] Sivas Beylerbeyisi olan[7] Kurşuncu-zâde Vezîr Mustafa Paşa ve[8] Karaman Beylerbeyisi Zülfikâr Paşa ve[9] Anadolu Beylerbeyisi olan[10] Tekeli Mehmed Paşa sağ[11] kollarda. Mezbûr beylerbeyiler alayları saflar bağlayup, Ağlayan Dağ karşusunda kızılbaşlara mukābele durdular. Ve bölük halkı alayları, kızıl bayraklar ve saru bayraklar ve sebz bayraklar ve kırmuzu beyâzlu bayraklar ve beyâz bayraklar ve sebz ve nısf beyâz bayraklar ve Sancağ-ı şerîf ilerüde; sûre-i Feth kırâ'at olunur[12], dahi yeşil sancak sa'âdetlü Pâdişâhımızın. Gürûh ile[13] Vezîr-i a'zam Murâd Paşa, alayları ile meydânda çadırlardan sahrâya ayrıldukda, fermân mûcebince cemî'i bârgâh u çadırları bir uğurdan bozup, bâr-hâne[14] ve ağırlıklar, deve vü[15] katırlara ve bârgîrlere tahmîl[16] olundukda, girülerine dönüp, menâzil-i evvel Nehr-i 'Acı Köprü'de konulup, çadırlar kurulup, ta'yîn beylerbeyiler ve Bölük Ağası at üzere, alayları ile karavullar oldular. Kaba kuşluk vakti olunca, Tebrîz'e ve tabura mukābele alaylar intizârda oldular. Kızılbaş cânibinden bir ferd görünmez. Fârîğ olup, evvelki konak menâziline dâhil oldular. Ve ikindü vakti olunca te'hîr edüp, ba'dehû beylerbeyiler de menâzile gelüp, karâr etdiler.

Ve mâh-ı mezbûrda menâzillerden 'avdet etmeğin, Tasuc (تسو) nâm menâzile dâhil oldukda, **[V 277a]** ol şebde bir şiddetlü karlar ve ebr u bârân oldukda, sabâh vakti asâkir-i İslâm Selemas [ve] Handân deryâlarından geçüp, alaylar ile giderken, karşudan bir alaylar peydâ olur[17]. Asker halkına[18] bir mikdâr vehm gelüp, düşman cânîblerinden kıyâs olunmağın, tedârükde oldular. Vezîr-i a'zam Murâd Paşa cânîblerinden çavuşlar 'acele birle varup, haber bilüp, girüden bî-vakt perâkende olan askerler bir uğurdan Van altında bi-

1 ve V : dahi E
2 neferâtı E : neferâtları V
3 'Ali Paşa V : kollarda E
4 kollarda ..... kollarda E : kolda V
5 sağ V : + kol E
6 ve V : alayları E
7 olan E : — V
8 ve V : — E
9 ve V : sağ kollarda dahi E
10 olan E : — V
11 sağ V : + kol E
12 sûre-i ..... olunur V : "İnnâ fetahnâ leke fethan mübinâ" âyât-ı Kur'ân-ı 'azîme kırâ'at okunurdu E
13 ile V : + sahrâya E
14 bâr-hâne V : bâr-hânlar E
15 vü V : — E
16 tahmîl : tahmîn EV
17 olur V : oldukda E
18 halkına V : halkı E

riküp, on bin mikdârı halk cem' oldukda, Tebrîz'e gelürken Serdâr Vezîr-i a'zam Murâd Paşa'ya rast gelürler. Selâma durup, Vezîr hazretlerinin ma'lûmları olur. Alaylarda birkaç def'a selâma dururlar[1]. Vezîr-i a'zam bi'l-ittifâk yüzlerine bakmayup, menâzil-i 'Albak Kal'ası'nda oturak oldukda, şiddet-i şitâlarda atlara 'alef yok ve şa'îr ü[2] dakîk zerresi yok[3]. Toplar ve cebehâne kalup ve Şâh-ı bed-me'âş cânibinden Kara Sa'îd ve Kekec nâm Celâlî'den râfızîler, asker-i İslâm'a zarar kastında, ardın gelüp, gâfil[en] zahîrede niçe hizmetkârlar, yeniçeriden ve[4] bölükden yüz yirmi mikdârı neferât[5], saman u 'alef tedârükünde Vîrân Karye'de buldukları 'alef[i] deveye[6] yükledüp, bu Fakîr'ün dahi[7] dört nefer tevâbi'âtımız ve sâyir ağalarun tevâbi'i bir uğurdan mezbûrları gâret edüp, yüz neferi[8] baş ederler. Ve[9] bu Fakîr'ün dört âdemîsinin ikisini kelle ve ikisini dil edüp[10], Şâh-ı bed-me'âş'a, Tebrîz'de dâhil ederler. Ve[11] hizmetümüzde olanın biri, bir tarîkle[12] firâr eder; bir tarîk ile Tasuc (تسو) 'da[13]. Ve Ahmed nâm bir âdemimiz[14] bölükde idi: "Şâh'a[15] armağandır" deyü Kara Sa'îd nâm 'Arab[16] teslîm etdükde, söyledüp, ba'dehû alıkorlar. Erdebil'e vardukda, Şeyh Safî'ye firâr eder, halâs olur[17]. Ba'dehû bâzergânlar ile Van Vilâyeti'ne dâhil olur, ba'dehû Diyârbekir'e gelür, selâmet. Ve ordu ve[18] topları tevzî' etdiler. Garîb süvârî ikişer[19] atlu iki neferâta[20] bir top, Van Kal'ası'na değin arabalara[21] bârgîrlerin koşup, Van Kal'ası'nda teslîm etdüklerinde, altışar[22] akça ile bölükler verilüp, zikr olunan topları Kuskun-kıran nâm mevzi'de asker halkı piyâde kalup, halâs olunmuşdur; fî ramazân sene 1019[23]. **[E 160a]**

Ve mâh-ı şa'bânın evâhırında, Mahmûdî Ekrâd ve Karahisâr Ekrâdı ve Zekeriyyâ[24] Ekrâdı ve Hoşâb (عشاب) Kal'ası ve Ahlat Beyi ve Kurd Beli ve[25]

1. dururlar V : durup, bunlara E
2. şa'îr ü V : şa'îr E
3. yok V : + ve E
4. ve V : — E
5. neferât E : neferâtlar V
6. 'alef[i] deveye E : 'alefden V
7. dahi V : — E
8. neferi E : nefer V
9. Ve E : — V
10. ikisini ..... edüp V : iki kelle ederler. Gayrisin dil edüp, iki neferi E
11. Ve V : + bir E
12. olanın ..... tarîkle V : — E
13. bir tarîk ile Tasu[c]'da E : — V
14. bir âdemimiz V : — E
15. Şâh'a V : Şâh E
16. nâm 'Arab E : — V
17. eder, halâs olur E : edüp V
18. ba'dehû ..... ve E : Ve askerde olan V
19. ikişer V : ikişerer E
20. neferâta V : neferât E
21. arabalara V : arabaları ile E
22. altışar V : altışarar E
23. fî -..... 1019 E : — V
24. Ekrâdı ve Zekeriyyâ V : Ekrâd ve Zekeriyyâ'nın E
25. ve Kurd Beli ve E : — V

Kuskun-kıran'dan Van Vilâyeti'ne dâhil olundukda, **[V 277b]** ve[1] toplarun ve cebehânenin üzerine Muslu Ağa ta'yîn idi. 'Albak Kal'ası'ndan Van Kal'ası'na dâhil olunca, otuz güne değin, toplar bî-zahmet der-anbar olunmuşdur. Ve Segbân-başı, neferâtı ile[2] Van Kal'ası'nda nevbetci kalup.

Vezîr-i a'zam Murâd Paşa, mâh-ı ramazân-ı şerîfde Van deryâsında, leb-i deryâ ile[3] asker ve ağırlık, Bitlis nâm menâzile[4] dâhil olduğunda, Erzurum Beylerbeyisi Hasan Paşa'ya[5] icâzet olup ve Sağ Gurebâ Ağası, Erzurum vilayetlerinde emânet konulan hazîne[y]i Diyârbekir'e getürüp ve Defterhâne'[y]i[6]. Ve Sivas Eyâleti'ne icâzet olur[7] ve sâyir beylerbeyilere dahi[8] icâzet olup ve Rumeli Eyâleti ve sancakları ve alay-beyleri[9] ve zu'amâlar ve erbâb-ı tîmârlarına[10] kışlak Cizre Vilâyeti ve 'İmâdiyye Ekrâdı ve Seyyid Hân ve Sorhan [Sohrân] ve[11] Musul Vilâyeti, Rumeli'ne kışlak ta'yîn olunup ve sipâhîye Şâm-ı şerîf kışlak ve silâhdâra, Tırablus-Şâm[12] kışlak ve 'ulûfeciyân-ı yemîne, Mar'aş Eyâleti [ve] 'Antâb Sancağı ta'yîn olunup ve 'ulûfeciyân-ı yesâra Siverek Sancağı ve Birecik (بريجيك) Sancağı ve Suruç ve Besni ve Nizib ve Gerger ve Hısn-ı Mansûr ve gurebâ'-i yemîne Adana ve Tarsus ve Sis Sancağı ve gurebâ'-i yesâra 'Alâ'iyye Sancağı ve Adalya ve Silifke, kışlaklar ta'yîn olunup ve kapu-kullarınm ikişer[13] kıst mevâcibleri olmuş idi; hazîneler yok. Âsitâne'den havâle olunmuş idi, lâkin yollarda şiddet-i şitâlar mukarrer. Ol sebebden gelmeyüp, Âsitâne'den hazîne çıkup, gelmek üzere[14], lâkin kapukulları kışlak hazîne müstevfâdır. Seyf-oğlu ve Ma'an-oğlu hazînesinden havâle olduğu üzere hisâb oldukda, recec ve reşen mevâcibleri, eğer sipâhînin, eğer silâhdârlarun ta'yîn etdiler. Ve sâyirlerün Haleb hazînesinden ve gurebâ'-i yemînin Adana'dan ve gurebâ'-i yesârın Adalya'dan havâle olunmağın. Kışlak ahkâmları tahrîr olundukda, Bitlis'den ağalar ve kâtibler ve kethudâlar ve çavuşlar, vezzânlar, Sâhib-i devlet hazretlerinin[15] hâk-i pâylarına yüz sürüp, ilerü Bitlis Boğazı'ndan geçüp gitmek tedârükünde oldular. Lâkin bölük halkı Diyârbekir'e hareket edüp, tedârükleri bu kim: "Mevâciblerimüzü Diyârbekir'de Serdâr'dan taleb ederüz, alup ba'dehû kışlağa giderüz[16]" deyü gürûh ile bölük halkı ağalarından **[V 278a]** cüdâ düşüp, Ekrâd Vilâyeti'nden

1 ve E : — V
2 neferâtı ile E : — V
3 leb-i deryâ ile V : deryâ leb E
4 menâzile E : menâziline V
5 Paşa'ya V : Paşa E
6 ve Defter-hâne'[y]i E : — V
7 olur V : olup E
8 dahi V : — E
9 beyleri V : beyler E
10 tîmârlarına V : tîmârdan E
11 ve V : — E
12 silâhdâra, Tırablus-Şâm V : silâhdârlara Şâm-ı Tırablus E
13 ikişer V : ikişerer E
14 üzere V : + iken E
15 çavuşlar ..... hazretlerinin V : çavuş, vezzân, Sâhib-i devlet'in E
16 giderüz V : + derler E

ekser-i piyâde, zahmet ü meşakkat ile kûh [u][1] derbendler geçüp, Diyârbekir'de cem' olurlar.

İşbu sene[nin][2] bin on dokuz recebinde Erzurum'dan Tebrîz cânibe şiddet-i şitâda[3] teveccüh etdüklerinde, hazîne ve defter-hâne Erzurum Kal'ası'na konulup, lâkin kapu-kullarının recec ve reşen mevâcibleri tevzî' olunmaduğu sebeb ile, ekserî harçlığı olmayup, muzâyaka mukarrer; te'hîr lâzım gelür.

Vezîr-i a'zam olan Murâd Paşa: "Sene-i mezbûrede ba'zı eşrâf-ı müteferrikalardan olup, ihtiyâr, 'âkıl vezîr kethudâları selefden ve[4] ba'zıları dahi Harem-i muhterem'de hâsıl olup, Tebrîz seferinde mevcûd olmuş kırk nefer müteferrikaları gedüklü olup, Devlet-i 'aliyye'de emekdârlardan, Âsitâne'de mânde kalup, Rikâb-ı hümâyûn ile hizmetde olup, sa'âdetlü Pâdişâh ile sefer-i hümâyûna teveccüh edeler" deyü Âsitâne'ye telhîs olundukda, makbûl olur. Ve mîrîye her birinden def'-i muzâyaka beşer yüz hasene alınup[5], imdâd oldu.

Ve[6] şark seferinden 'avdet olundukda, Bitlis nâm şehirde[7] kapu halkına kışlak tevzî' olundukda, bölük halkı Diyârbekir'e teveccüh etdüklerinde[8], **[E 160b]** bölük ağaları da Diyârbekir'e karîb yerlerde oturak etdiler. Vezîr-i a'zam Murâd Paşa Bitlis'de bir mikdâr eğlenüp, ba'dehû Defterdâr Mustafa Paşa'[y]ı ve Rûznâmeci Mehmed Efendi ve Hızır Efendi'[y]i ve Süvârî Mukābelecisi Sinân Bey-zâde'[y]i ve halîfelerin ve sâyir efendileri ta'yîn edüp, icâzet ile[9] Vezîr-i a'zam Murâd Paşa'dan[10] Diyârbekir'e ılgar ile teveccüh etdiler. Ve Diyârbekir'de kışlak [içün] hâneler tahliye olup, cemî'i ehl-i menâsıblara hâneler tahliye olunmağın. Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfin onuncu[11] gün, Defterdâr Diyârbekir'de karâr etmeğin.

Ve Şâh-ı bed-fi'âl ve sâyir hânlar bir yere gelüp, danışık etmeğin: "Bir ihtiyâr vezîrdir. Zemânlarında Âl-i 'Osmân Pâdişâhı[12] ile sulh edelim" dedüklerinde, elçi göndermek tedârükünde idiler.

Vezîr-i a'zam Murâd Paşa Bitlis'den 'azîmet etdüklerinde, Hazzo nâm kazâda 'îd-i şerîf etdiler. Ba'dehû mâh-ı şevvâlin yedisinde, Vezîr-i a'zam [V

1 kûh E : — V
2 İşbu sene[nin] E : Ve V
3 Erzurum'dan ..... şitâda V : Erzurum'da şitâda Tebrîz cânibine E
4 selefden ve V : selefde olup E
5 alınup V : alınur E
6 Ve V : — E
7 Bitlis nâm şehirde E : Bitlis'de V
8 olundukda ..... etdüklerinde V : olunmağın; sene bin on dokuz ramazân-ı şerîfin evvelinde; fî tevârîh-i mezbûrda, fî mâh-ı ramazânü'l-mübârek sene 1019, 1020. Şâm-ı şerîf Vilâyeti'ni sipâhî oğlanlarına ve silâhdâra Tırablus-Şâm ve gayri bölüklere mukarrer E
9 icâzet ile V : ve sâyirleri ile icâzet olup E
10 Murâd Paşa'dan V : 'dan E
11 onuncu V : + onuncu E
12 Pâdişâhı E : — V

278b] Murâd Paşa ve Yeniçeri Ağası Mehmed Ağa ve Bekir Efendi Yeniçeri Kâtibi ve Mehmed Kethudâ ve İlyâs Ağa Zağarcı-başı ve Hüseyn Ağa Turnacı-başı olup ve Re'îs Efendi ve Mü'ezzin-zâde Tevkî'î olup ve[1] Defter Emîni Nasûh Efendi[2] mezbûrlar Diyârbekir'de hânelerinde karâr etdiler. Ve kethudâ-yerleri Dîvân'da hâzırlar iken, sipâhîler bir uğurdan havlayup, vezîr dîvânlarında ikişer kıst mevâciblerin[3] taleb etdiler. Ve fermân olundu kim: "Hazîne yokdur. Kışlada ağalarınuzda mevâcibler verilmişdir, Şâm-ı şerîf'de alursunuz" dedüklerinde, guluvlar edüp, def'-i meclis[4] olup, Defterdâr ve Yeniçeri Kâtibi Bekir Efendi, yeniçerinin mevâciblerine te'hîr etdürüp, lâkin: "Sipâhîlere verilsün. Ba'dehû hazîne inşâ'allâh gelür; yeniçeri sabr ederler" dediler. Ve Diyârbekir bâzergânlarından yüz bin guruş istikrâz edüp ve bir mikdâr hazîne Seyf-oğlu'ndan gelüp ve mâh-ı şevvâlin on birinci gün, Ulu Câmi''de[5] Sipâhî Oğlanları'na, Mukâbeleci Sinân Beyzâde'[y]i Nâzır[6] ta'yîn etdiler. On guruş gulâmiyye ve ikişer kıst mevâcibleri[7] tevzî' olundukda ve Silâhdâr'a Piyâde Mukâbelecisi olan Mehmed Efendi, Nâzır ta'yîn olunup, gulâmiyye onar guruş ve ikişer kıst mevâcibleri[8] tevzî' olunmağın ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn'e Mahmûd Halîfe, Nâzır olup ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr'da Hızır Efendi, Nâzır ta'yîn olunup ve Gurebâ'-i Yemîn'de Mehmed Halîfe ve Yesâr'da Emîr Halîfe, lâkin Muslu Kethudâ Silâhdâr'da Nâzır ve Mahmûd Ağa Sipâhiyân'da nâzırlar. Vezîr-i a'zam Murâd Paşa kendü cânibinden ağaların Nâzır[9] edüp, mevâcibler verilüp. Ba'dehû Erzurum'dan Kayış Mehmed Ağa hazîne ile gelüp, 'akabince Âsitâne'den beş yüz bin guruş mevâcib ve gulâmiyyeler gelüp, Diyârbekir'e dâhil olup ve yeniçerinin dahi mevâcibleri[10] verilüp ve sipâhînin bölükleri[11] devr olup, bi't-temâm mevâcibler verilüp, ba'dehû ba'zıları kışlağa ve ba'zıları vilâyetlerine gitdükde, herkes mekânlarına[12] vardukda, du'âda oldular. Fî sene tis'a 'aşere ve elf şevvâlinde Diyârbekir'de kışlak olur[13]. **[E 161a]**

Vezîr-i a'zam Murâd Paşa hazretleri[14], Kayış Mehmed Ağa'ya hizmeti mukâbelesinde Silâhdârlar Ağalığı'n ihsân edüp, Sağ Gurebâ Ağalığı'n İmâmzâde Mehmed Ağa'ya ihsân etdiler. Ve Kayış Mehmed Ağa, **[V 279a]** Tırablus'da kışlağa gidüp, dahi Gurebâ'-i Yemîn Ağası olan Mehmed Ağa'yı 'İmâdiyye cânîblerine ta'yîn etdiler. Ve kışlalarda olan bölük ağalarına emr-i

1 ve V : — E
2 Efendi V : + ve E
3 ikişer kıst mevâciblerin V : ikişerer kıst mevâcibleri E
4 meclis V : mecâlis E
5 Câmi'de V : Câmi'i'nde E
6 Nâzır E : — V
7 ikişer kıst mevâcibleri V : ikişerer kıst mevâciblerin Câmi'-i Kebîr'de E
8 gulâmiyye ..... mevâcibleri V : onarar guruş gulâmiyye, dahi ikişerer mevâciblerin E
9 Nâzır V : nâzırlar E
10 ve ..... mevâcibleri V : yeniçerinin mevâciblerin E
11 sipâhînin bölükleri V : sipâhî dahi bölükler E
12 mekânlarına V : odasına E
13 Fî ..... olur E : — V
14 hazretleri V : — E

şerîf irsâl olunup, kışlalarda mevcûd olan neferâtları yoklayup, recec ve reşen mevâciblerin Diyârbekir'de almayanları defter edüp, gönderüp, mukābele oldukda, fermân-ı şerîf gönderdükde[1], mûcebince 'âmil olup, ta'yîn olunan yerlerden hazîne verilüp, ba'dehû: "Müstehikk olan bölük halkına mevâciblerin tevzî' edesiz" deyü sipâriş olunmağın. Ve Diyârbekir'de Yeniçeri Kethudâsı tebdîl olup, Ayas Ağa Kethudâ oldukda, Âsitâne'de olan 'Ömer Ağa Zağarcı-başı ve Hüseyn Ağa Samsoncu-başı olup, Dervîş Ağa Turnacı-başı oldukda ve sâyiri silsile olup ve Zağarcı-başı 'Ömer Ağa, Âsitâne'de olan[2] yeniçeri zâbitleri ile şark seferine me'mûr olup ve yerlerine Diyârbekir'den Samsoncu-başı olan Hüseyn Ağa ve ba'zı bölükler ta'yîn olunmağın.

Ve Bağdâd Beylerbeyisi olan Cıgal-zâde Vezîr Mahmûd Paşa'ya Rumeli Eyâleti ihsân olundukda, emr-i şerîf sâdır olup: "Musul vilâyetlerine gelüp, Rumeli sancak-beyleri Musul'da kışlada olmağın, dernek edüp, vakti zemânı ile Çermik'de orduya dâhil olup, hizmetde olasın" deyü fermân olundu. Ve Bağdâd Eyâleti 'Ali Paşa['ya][3] ihsân olundukda, Vezîr Nasûh Paşa Mardin'de kışlayup.

Vezîr-i a'zam Murâd Paşa'nın kapucu-başılarından Hüseyn Ağa, Âsitâne'ye ba'zı ahvâller içün gönderilüp, Âsitâne'ye dâhil oldukda, fermân olunan hizmetler görilüp, tekrâr kılıc u hil'atler, Vezîr-i a'zam olan Murâd Paşa'ya sa'âdetlü Pâdişâhımızdan ihsân olup, Hüseyn Ağa'ya teslîm olundukda, ılgar ile Diyârbekir'e dâhil olup, istikbâl eyleyüp, cemî'i ağalar ve Defterdâr ve Re'îsülküttâb ve gayri, Vezîr-i a'zam Murâd Paşa'ya hezâr tevkî' ile hil'atleri[4] geyüp ve emr-i şerîf kırâ'at olunup ve hatt-ı hümâyûn-ı sa'âdet makrûn teslîm olunmağın, tekrâr sefer-i hümâyûn fermân olunup, **[V 279b]** ol meclisde olanlar "Mübârek bâd" deyü Vezîr-i a'zam hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, ba'dehû Yeniçeri Ağası'na[5] ve Defterdâr Paşa'ya hil'atler[6] ihsân olunup ve sâyir beylerbeyilere merâtibince[7] hil'atler ihsân olundu[8]. Ve ehl-i menâsıb[9] hil'atler geyüp, sürûrlar ile ve[10] nevbetler döğülüp[11]; bin yirmi muharremü'l-harâmının evâsıtında vâki' oldu[12]. **[E 161b]**

1 fermân-ı şerîf gönderdükde E : — V
2 olan V : + olan E
3 Eyâleti 'Ali Paşa['ya] V : Beylerbeyisi 'Ali Paşa'ya E
4 hil'atleri V : — E
5 Ağası'na V : + hil'at E
6 hil'atler V : hil'at E
7 beylerbeyilere merâtibince V : beylerbeyiler merâtibihim E
8 olundu V : olunup E
9 menâsıb V : + olanlara E
10 ve E : — V
11 döğülüp V : + ba'dehû sene E
12 muharremü'l-..... oldu V : târîhinde vâki' oldu; sene 'işrîn ve elf muharreminin evâsıtında E

Ba'dehû Vezîr-i a'zam[1] Murâd Paşa, Diyârbekir'de kışlada rûz [u] şeb sefer-i hümâyûn tedârükünde: "Âsitâne'den yüz yirmi şâhî arabaları ta'mîr edüp, sefîne ile Payas İskelesi'ne nakl olunup ve Top-hâne'ye müte'allik mühimmâtlar ve cebehâne[y]i defter mûcebince gönderüp, te'hîrden ihtirâz olup, sefer-i hümâyûn 'avk [u] ihmâle bâ'is olunmasun" deyü te'kîd[en] emr-i şerîf, Âsitâne'ye, Kāyim-makām olan Vezîr Mehmed Paşa'ya gönderüp ve tekrâr cedîd ordu fermân olup. Ve içerü Harem-i hümâyûn'dan Silâhdâr Sûfî Mehmed Paşa, Mısır Eyâleti ile Kāyim-makām Vezîr Mehmed Paşa saraylarına çıkup, tedârükde olup[2].

Ve Halîl Paşa Kapudân, donanmaya fermân olundukda, Bahr-ı sefîd'e ve Payas İskelesi'ne nakl olunacak sefer-i hümâyûn mühimmâtları ve sâyiri[3] Karadeniz'den sefîneler ile zahîre[4] Tırabzon'a Rumeli'nden tahsîl olunup, Varna İskelesi'nden Tırabzon'a gönderilüp, ba'dehû Erzurum anbarlarına teslîm olunmuşdur.

Ve Âsitâne'de Mîrahûr-i Kebîr Ahmed Ağa olup ve Sağîr, İbrâhîm Ağa'ya oldukda. Defterdâr Ahmed Paşa yine Rumeli câniblerine mâl-ı mîrî tahsîli içün fermân olunup.

Ve Âsitâne'de Vezîr-i sâbık Mustafa Paşa marîz olup[5], vefât etmeğin, Şeh-zâde['de][6] türbe ta'mîr olunup, defn olunur[7].

Ve Âsitâne'den ordu ile yeniçeri ocağı ve[8] Zağarcı-başı 'Ömer Ağa, Diyârbekir'e dâhil olduğunda, otak u[9] bârgâhlar Çermik Sahrâsı'nda kurulup ve ordu-yı hümâyûn ve yeniçeri çadırları[10] kurulup ve Rumeli askeri ile beylerbeyiler, Vezîr Mahmûd Paşa orduya dâhil olup, Vezîr Hâfız Ahmed Paşa Şâm-ı şerîf'den gelüp ve Yeniçeri Kethudâlığı[11] 'Ömer Ağa'ya olup ve Segbân-başı ma'zûl oldukda, Silivrili Mehmed Ağa Segbân-başı olup[12], Âsitâne'ye **[V 280a]** gitmeğin ve Yeniçeri Ağası olan Mehmed Ağa'ya ecel-i müsemmâ nâzil olup*, merhûm olur[13]; Çermik'de defn olunup[14]. Vezîr Nasûh

1 a'zam V : + olan E
2 olup V : oldukda E
3 sâyiri V : sâyir E
4 zahîre E : — V
5 olup V : oldukda E
6 Şehzâde['de] E : Şehzâd[e]'de V
7 olunur V : olunup E
8 ve V : — E
9 otak u E : otak V
10 ordu-yı ..... çadırları V : ordu ve yeniçeri odaları E
11 Kethudâlığı V : Kethudâsı E
12 Segbân-başı olup V : oldukda E
* Sadrâzam Murâd Paşa 25 Cumâdelûlâ 1020'de öldüğünde, Yeniçeri Ağası Mehmed Ağa henüz hayatta idi (bk.Sâfî,II, vr.165a).
13 olur V : olup E
14 olunup V : + Sene 'işrîne ve elf rebî'ulevvelde Diyârbekir'de Yeniçeri Ağası olan Mehmed Ağa da merhûm olduğu mukarrer (E'deki bu kısım sayfanın üst kısmına sonradan yazılmıştır. Buraya kaydededilmesi, uygun yeri olduğu düşünüldüğündendir) E

Paşa Mardin'den Diyârbekir'e gelüp, 'Ali-bınarı'nda otak u bârgâhların kurup[1], dahi çadırlar ile askeri hâzır oldukda ve bölük ağaları kışlakdan Diyârbekir'e dâhil oldukda, Çermik'de konulup, dahi mevâcibleri[2] kapu-kullarma tevzî' olunmağın.

Ve Âsitâne'de olan İbrâhîm Ağa'ya Yeniçeri Ağalığı ihsân olunmağın, sefer-i hümâyûna gitmek tedârükünde*. Ve dahi Hüseyn Ağa Zağarcı-başı olup, Dervîş Ağa Diyârbekir'de Samsoncu-başı oldukda, sâyiri silsile olur.

Vezîr-i rûşen-zamîr Murâd Paşa Çermik'de[3]. 'Acem Şâhı elçi tedârük edüp, yüz deve yükleri harîr ve ba'zı hediyye ve pîşkeş[4] ile Saru Hân nâm elçiyi ta'yîn edüp, tevâbi'âtı mübâlaga[5]. Erdebil'den Tebrîz'e gelüp, mâh-ı rebî'ulevvelde Van Eyâleti'ne dâhil olduğu mukarrer. Van Beylerbeyisi olan Mehmed Paşa, elçi geldüğünü[6] Diyârbekir'e 'arz edüp[7], Vezîr-i a'zam Murâd Paşa'nın ma'lûmları oldukda, bir mikdâr te'hîr etmeğin.

Vezîr Nasûh Paşa'ya Mısır Vilâyeti'nin Eyâleti ihsân olunduğunda hazz edüp, müjdeler ihsân etmeğin ve mâh-ı rebî'ulevvelin ibtidâsında ziyâfetler tedârük etdüklerinde, bârgâhında zeyn edüp, Vezîr-i a'zam Murâd Paşa'[y]ı da'vet etdüğünde, 'azîm ziyâfetler olup ve kethudâ ve ağalarına ri'âyetler olunup[8] ve hil'atler ve serâser ve kumaşlar 'atâlar olup ve atlarının ayağı altlarına kumaşlar zeyn olundukda, Vezîr-i a'zam hazretlerini[n] 'izzet ile hak-i pâylarına yüz sürdükde, bir mikdâr menâzil gönderüp, ba'dehû 'avdet edüp, Nasûh Paşa, tedârükünde oldular.

Ve bin yirmi saferinde Diyârbekir Eyâleti[9] Bağdâd Beylerbeyisi 'Ali Paşa'ya ihsân olunup ve Bağdâd girü Mustafa Paşa'ya oldukda[10].

Vezîr-i a'zam Murâd Paşa'ya hastalık 'ârız olup[11], za'îf-terkîb olmağın, ihtiyâr, umûr-dîde, müdebbir Murâd Paşa[12], ecel şarâbın nûş etmeğin, merhûm ve mağfûr oldukda[13], cemî'i 'âlem firâk üzere idi. **[V 260b]** Ba'dehû cemî'i[14] vüzerâ'-i 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm ile techîz ü tekfînine[15] mübâşeret

1 kurup V : — E
2 mevâcibleri V : mevâcibler E
* Sadrâzam Murâd Paşa 25 Cumâdelûlâ 1020'de öldüğünde, Yeniçeri Ağası Mehmed Ağa henüz hayatta idi (bk.Sâfî,II, vr.165a).
3 Çermik'de V : + Lâkin E
4 ve ba'zı hediyye ve pîşkeş V : hediyye ve ba'zı pîşkeşler E
5 mübâlaga V : + ile E
6 elçi geldüğünü V : — E
7 edüp V : + elçi geldüğünü E
8 olunup E : — V
9 oldular ..... Eyâleti V : olup. Ve Diyârbekir Eyâleti'ni E
10 oldukda V : + Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Vezîr 'Ali Paşa'ya ve Bağdâd Mustafa Paşa'ya sadaka olunmağın; şehr-i saferde sene 1020 [E'deki bu kısım sonradan ilâve edilmiştir] E
11 olup V : oldukda E
12 Murâd Paşa V : olup, ba'dehû E
13 etmeğin ..... oldukda E : edüp, merhûm V
14 idi ..... cemî'i V : oldukda, cemî' E
15 tekfînine V : tekfîne E

olundukda, Çermik Sahrâsı'nda emânet kabrine defn olunup, ba'dehû cesedlerin taht-bendler ile[1] Âsitâne'ye götürüp, türbelerinde tekrâr defn olunmak[2] vasıyyetleri olmuş idi. Ve hâtem-i şerîfi[3] Çavuş-başı Hasan[4] Ağa ılgar ile Âsitâne'ye getürmek fermân olunup, Vezîr Nasûh Paşa fi'l-hâl otak u[5] bârgâhların, Murâd Paşa'nın defterdârı[6], Vezîr-i merhûmun kethudâları ile tahrîr edüp ve nukûd olan hazîne[y]i zabt edüp, Vezîr-i a'zam makâmında fukarânın şer'a müte'allık umûrların görüp ve kânûn olduğu mevâcibleri ashâbına verüp[7], 'azîm dernek üzere idiler; fî rebî'ulevvel sene 1020*.

[E 162a][8] Ve mâh-ı rebî'ulâhırda merhûm Vezîr Murâd Paşa'nın tedârüklerin görüp, develerin ve atların ve katırların damgalayup ve cemî'i esbâbların defter edüp[9], kethudâları ma'rifetiyle ve Defterdâr[10] ve Re'îsülküttâb Mecid Efendi ve tezkirecileri[11] ma'rifetiyle[12]. Dîvân oldukda, merhûmun tezkirecileri buyurdu verürlerdi[13].

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Vezîr-i a'zam Murâd Paşa'nın mevti haberi bilinüp[14] ve hâtem-i şerîf sa'âdetlü Pâdişâhımıza teslîm olunduğunda, birkaç gün mikdârı te'hîr olunup, sa'âdetlü Pâdişâhımız hayf etmeğin: "Bir ihtiyâr ve[15] emekdâr, rüzgâr-dîde vezîrim idi" deyü firâk etmeğin[16]. Ba'dehû Vezîr-i a'zamlığı Vezîr Nasûh Paşa'ya sadaka vü 'inâyet olunmağın, hâtem-i şerîfi, Kapucular Kethudâsı ve[17] kırk nefer kapucular ile Diyârbekir'e ılgar ile[18] gönderdiler. Ve Âsitâne'den Kapu Kethudâsı olan Mehmed Ağa[19], ağız müjdeleri ile mektûbları[20] ulaklar ve sâ'îler[21] [ile] Diyârbekir'e gönderüp[22], hufyeten âgâh etdiler.

1 emânet ..... ile V : defn olunup, emânet konulup, cesedlerin ba'dehû E
2 defn olunmak E : meşâyih-i 'izâmlar zikrullâh ile defn olunmağın, rûhiyçün hatm-i şerîf tilâvet olunup V
3 şerîfi V : şerîf E
4 Hasan E : Hüseyn V
5 otak u V : otak E
6 defterdârı V : defterdâr ile E
7 verüp V : + ve E
* Sadrâzam Murâd Paşa Cevlik Sahrâsı'nda otağını kurup hazırlıklar ile meşgûlken hastalanır. Birkaç gün sonra 25 Cumâdelûlâ 1020'de vefât eder (Sâfî,II, vr.144a; *Nuhbe*, s.243; *Fezleke*, I,339; Na'îmâ, II,89).
8 1020 V : + Fî sene 'işrîn ve elf rebî'ulâhırda Vezîr-i a'zamlığı Vezîr Nasûh Paşa'ya mukarrer olur [Bu kısım E 162a'nın başına sonradan ilave edilmiştir] E
9 edüp V : + ve E
10 ve Defterdâr E : — V
11 ve tezkirecileri E : — V
12 ma'rifetiyle E : + ve Merhûm'un tezkirecileri V
13 merhûmun ..... verürlerdi E : buyuruldu verüp V
14 bilinüp V : irsâl olundukda E
15 ve E : — V
16 firâk etmeğin E : — V
17 hâtem-i ..... ve V : hâtem-i şerîf Kapucular Kethudâsı'na E
18 Diyârbekir'e ılgar ile V : ılgar ile Diyârbekir'e E
19 Ağa V : Ağa'dan E
20 ile mektûbları V : ve mektûblar E
21 sâ'îler : sa'yler (سعى لر) E : sâyîler (سايي لر) ile V
22 gönderüp V : getürüp E

Ve Behrâm Kethudâ, Vezîr-i a'zamlığı Nasûh Paşa'ya "Mübârek bâd" deyü[1] şâd u handân olduklarında*, Vezîr-i a'zam olan Nasûh Paşa, tezkirecilerin da'vet edüp, te'kîd edüp: "Şimden sonra hizmetinüzde olun" deyü[2] ve Re'îsülküttâb Mecid Efendi girü Re'îsülküttâb oldu. **[V 281a]** Ve Defterdâr Lonka-zâde girü hizmetinde kāyim olup ve Defter Emîni Mü'ezzin-zâde oldukda.

Ve mâh-ı cumâdelûlâda merhûm ve mağfûrun leh Vezîr-i a'zam, rehber-i re'y Murâd Paşa'nın meyyitin Çermik'den taht-bendler ile Âsitâne'ye getürüp, türbelerinde tekbîr ü tehlîlle, zikrullâh ile ve şeyhleri ve tevâbi'i ile kabri içre defn etdiler. Rûhiyçün Hatm-i şerîf kırâ'at olunmağın, fî tevârîhde mezbûrda[3].

Ve Âsitâne'den Kapucular Kethudâsı [Mustafa Ağa] gelüp, hâtem-i şerîfi[4] getürüp, cemî'i ağalar istikbâle çıkup, ta'zîm ü tekrîm[5] ile Kapucular Kethudâsı ılgar ile bârgâh-ı gerdûn-'âlîde karâr dutup, Kapucular Kethudâsı otaklara karîb oldukda, Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa piyâde istikbâle ta'zîm ile, hâtem-i şerîfi[6] 'izzet ile Kapucular Kethudâsı yedinden kabz edüp, zarfı ile kabûl etdükde, orduda olan cemî'i vezîrler otakda mübârek bâda gelüp, Vezîr-i a'zam hazretlerinin dest-i şerîflerin bûs edüp, musâfaha etdiler. Ve beylerbeyiler ve sancak-beyleri ve bölük ağaları ve kethudâlar ve kâtibler ve Çavuş ve kapu halkı ve Yeniçeri Kethudâsı ve Zağarcı-başı ve samsoncular ve Turnacı-başı ve Baş-çavuş ve Muhzır Ağa ve sâyir zâbitler "Mübârek bâd" deyü hâk-i pâye yüz sürüp, du'âlar ile döndüler. Ve Defterdâr ve ehl-i Dîvân efendileri ve müteferrika ve çavuş ve üç gün asâkir-i İslâm tehniyeye gelüp, mübârek bâd etdiler. Ve tabl [ve] 'alem mehterân[ı] nevbetler döğülüp, mumlar donanmaları oldu. Ve yeniçeri üçer[7] nevbet şenlikler edüp. **[E 162b]**

Vezîr-i a'zam Dîvân etdüğünde, merhûm Murâd Paşa'nm kethudâsı olan 'Ömer Kethudâ'ya[8] [ve] Kapucu-başı[9] Hüseyn Ağa'ya gazab olup, içerü hisârda meşhûr olan kuyuda mahbûs olup, ba'dehû katl olunmağın. Ve

1 deyü V : deyüp E

* Murâd Paşa'nın vefâtından sonra yapılan meşverette Diyârbekir Beylerbeyisi Nasûh Paşa'nın Sadrâzam olması kararlaştırılır ve Âsitâne'ye arzedilir. Âsitâne'den yeni bir serdârın çıkmasına vakit müsâit olmadığından, mühür 12 Cumâdelâhıre 1020'de Nasûh Paşa'ya gönderilir (Sâfî,II, vr.165a-166b; *Fezleke*, I,339; Na'îmâ, II,90).

2 olun" deyü V : olup E

3 Ve mâh-ı ..... mezbûrda [Ayrıca E 162a'nın sol tarafına muhtemelen sonradan ilâve edilmiş ve anlatılanların daha önce geçtiği şu şekilde bir kenar notu daha vardır: "Ve Âsitâne'den Kapucular Kethudâsı olan Mustafa Ağa, hâtem-i şerîf ile Diyârbekir'e dâhil olduğu; mâh-ı cemâziyelâhırda fî sene 'işrîn ve elfde"] E : — V

4 şerîfi V : şerîf E

5 tekrîm V : tekrîmler E

6 şerîfi V : şerîf E

7 üçer V : üçerer E

8 Kethudâ'ya E : kethudâların V

9 Kapucu-başı V : Kapucu E

Küçük Tezkireci Efendi[1] merhûm olup ve Süvârî Mukābelecisi olan Sinân Bey-zâde Mehmed Efendi gazab olunup, katl olundukda, Bey-zâde Efendi, süvârîde Mukābeleci oldu. Ve Piyâde Mehmed Efendi'de ve Tezkireci 'Osmân Efendi Diyârbekir'de Defterdâr olup ve Kayış Mehmed Ağa'ya Musul Eyâleti ihsân olunup ve[2] Silâhdârlar'a Ağa, Çerkes Mustafa Ağa oldukda ve Sipâhîler Ağalığı İbrâhîm Ağa'ya olup ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn'e[3] Süleymân Ağa olup ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr'da Ahmed Ağa olup **[V 281b]** ve Gurebâ'-i Yemîn Mehmed Ağa'da ve Gurebâ'-i Yesâr[4] 'Ali Kethudâ'ya ihsân olunmağın. Ve Gurebâ'-i Yemîn Kâtibi 'Osmân Efendi olup ve 'Ali Efendi Sipâhîler Kâtibi ve 'Ömer Efendi Silâhdâr'da ve[5] 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Kâtibi Rıdvân Efendi ve Yesâr'da Şeyh İbrâhîm Efendi ve Gurebâ'-i Yesâr'da Sâlih Efendi ve 'Ali Kethudâ ve Dervîş Kethudâ ve diğer 'Ali Kethudâ ve 'Osmân Kethudâ ve sâyirleri dahi su-başılar dokuz neferdir, bölük su-başılarıdır. Zikr olunan bölük halkı ve zâbitleri, Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa'nın hâk-i pâylarına yüzler sürüp.

Ba'dehû Van Vilâyeti'ne dâhil olan Şâh-ı bed-fi'âl'in elçileri, tantanalar ile yüz develer yüklü harîr ipek ve gayri pîşkeşler ile[6] dört yüz deve vü bârgîr ve katârlar ile tevâbi'ât ile Saru Hân demekle ma'rûf Şâh cânibinden Hân olup, Diyârbekir'e gelüp, bir 'azîm alaylar oldukda*, Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa'nın huzûrlarına elçi gelüp, hâk-i pâylarına yüz sürdükde, hazîne önlerinde[7] meydânda otakların kurup ve bir çorbacı, neferâtı[8] ile ta'yîn etdiler. Ve bir Bölük Ağası dahi ta'yîn olunup, mîrîden nafakaları ta'yîn idi.

Ve ba'dehû[9] beylerbeyilere icâzet olup, herkes eyâletlerine 'azîmet etdiler. Ve Yeniçeri Kethudâsı 'Ömer Ağa'yı ma'zûl edüp, sâbıkā Kethudâ olup, ba'dehû ma'zûl olan Ayas Ağa girü Kethudâ olup, Muhzır Ağa, Hasan[10] Ağa olup. Vezîr-i a'zam olan Nasûh Paşa'nın hizmetinde dört bölük kalup, nevbetcilerden gayri sâyir ocak ağaları Âsitâne'ye teveccüh etdiler.

Ve Rumeli Beylerbeyisi **[E 163a]** Vezîr Cıgal-zâde Mahmûd Paşa, fermân ile Âsitâne'ye gelüp, Rüstem Paşa Sarayı'nda kondular.

1 Efendi E : — V
2 ve V : dahi E
3 -ı Yemîn'e E : — V
4 Yesâr V : + da E
5 ve V : — E
6 ile V : — E
* 1020 rebî'inin (baharının) 26. günü Şâh'ın Kadıhân adlı elçisiyle İran'dan Diyârbekir'e gelen heyetin yanında 200 deve yükü ipek bulunuyordu (Na'îmâ, II,94).
7 önlerinde V : önlerine dahi E
8 neferâtı E : neferâtları V
9 olunup ..... ba'dehû V : etdiler. Ve sene 'işrîn ve elfde Şâh-ı 'Acem'in elçisi Saru Hân nâm, tevâbi'i ve pîşkeşleri ordu-yı hümâyûna dâhil oldu; mîrîden nafakaları ta'yîn idi. ["Ve sene ..... idi" kısmı kenar notudur] E
10 Hasan E : Hüseyn V

Ve mâh-ı cumâdelûlâda, Âsitâne'de Kāyim-makām olan Gürcü Mehmed Paşa ve[1] Yeniçeri Ağası İbrâhîm Ağa kapuda iken da'vet olunup, ba'dehû seferden gelen yeniçer[i][2] kethudâları ile ocak ağaları ve yeniçeriler Âsitâne'ye dâhil olup ve Yeniçeri Kâtibi olan 'Abdî Efendi ve Rûznâmçe hizmeti ile Bekir Efendi Âsitâne'ye dâhil oldukda, Ferrûh Kethudâ-zâde [**V 282a**] gālib gelür. Bekir Efendi zabt etmeyüp[3], ma'zûl olup, odasında kalup, tevekkül üzere vahdet ihtiyâr eder.

Ve[4] Âsitâne'de Baş-defterdâr Ahmed Paşa ve Şıkk-ı Sânî Mehmed Efendi ve Bâkî Efendi Yedi-kulle'den halâs olup[5] ve Kalender Efendi Şehr-emîni idi.

Bin yirmi bir târîhinde Mehmed Efendi merhûm oldukda, Kalender Efendi Defterdâr olur[6]; rûz [u] şeb binâ üzere me'mûr idi. Ve neccârlar ve mi'mârlar, câmi'i ve binâları ta'mîr ederlerdi. Ve kapu-kullarına mevâcibler tevzî' olunurdu.

Ve Diyârbekir'den iki bölük ağaları, kâtib ü kethudâları[7] ve çavuşları ve altı bölükden ve Sipâhî Oğlanları Kâtibi ve Silâhdârlar Kâtibi ve gayri kâtibler sûret mukābele defterleri ile Âsitâne'ye gitmek fermân olunup, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası olan Süleymân Ağa ve Sol Gurebâ Ağası olan[8] 'Ali Ağa fermân ile Âsitâne'ye gelüp, kapu halkının mevâciblerin ve gulâmiyyelerin tevzî' etdiler.

Ve elçi Saru Hân ile olan nâmeler kırâ'at olundukda, üç sene seferden fâriğ olup[9], te'hîr olunmağın.

Ve Karaman Beylerbeyisi olan[10] Zülfikâr Paşa, Kerkük Beylerbeyisi oldukda, Karaman'a Mü'min Paşa olup ve Sivas Eyâleti 'Osmân Paşa'ya olup ve Erzurum Beylerbeyisi Hasan Paşa oldular. Ve[11] Anadolu Eyâleti Sinân Paşa'ya oldukda, Mihalicli Hüseyn[12] Paşa Haleb Beylerbeyisi olup, Van Eyâleti[13] Tekeli Mehmed Paşa'ya ihsân olundukda, Mar'aş Eyâleti[14] Almacı Mehmed Paşa'ya olup ve Diyârbekir'de vâki' olan tebeddülât oldukdan sonra, Ekrâd'dan[15] Cizre Hâkimi olan Mîr Şeref'in murâdı Aştı Kal'ası'nda olan Ekrâd Beyi mürd oldukda, boğazda olan kılâ'ı ihrâk etdürüp[16] ve Ebû Rîş

1 ve V : — E
2 gelen yeniçer[i] V : yeniçeriler E
3 etmeyüp V : + Bekir Efendi hemân E
4 eder. Ve V : etdi E
5 ve ..... olup E : — V
6 Bin ..... olur V : Lâkin Defterdâr olup. Ve Şıkk-ı Sânî Defterdârı Kalender Efendi olup, Mehmed Efendi merhûm olup; sene ihdâ ve 'işrîn ve elfde ["Ve Şıkk-ı ..... elfde" kısmı kenar notudur] E
7 kethudâları V : + ile E
8 olan E : — V
9 Ve ..... olup V : Ve üç sene seferden fâriğ olup, elçi Saru Hân ile olan nâmeler kırâ'at olunca seferden E
10 olan E : — V
11 oldular. Ve V : oldukda E
12 Hüseyn E : Hasan V
13 Eyâleti V : Beylerbeyisi E
14 Eyâleti E : Beylerbeyisi V
15 Ekrâd'dan V : Ekrâd Mîr Şeref E
16 etdürüp V : etdükde E

(ابروش[1]) -oğlu Şedîd Bey ve karındaşı gelüp, Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa'nın dest-i şerîflerin bûs edüp, hil'atler ihsân olunup ve sâyir Ekrâd beyleri dâhi[1] gelüp, hil'atler ile hâtırları hoş olup.

Ba'dehû Diyârbekir Beylerbeyisi 'Ali Paşa, ber-vech-i arpalık Vize Sancağı telhîs olunmağın, Diyârbekir[2] Mustafa Paşa'ya olup; fî[3] sene 1021[4]*. **[E 163b]** Ve Bağdâd[5] girü Vezîr Cıgal-zâde Mahmûd Paşa'ya ihsân olundukda, Rumeli Eyâleti[6] **[V 282b]** Mu'allim-zâde'ye olup ve Diyârbekir'de olan cebehâne[y]i ve topları, kal'aya kodular. Ve Payas'da olan cebehâne[y]i Haleb Vilâyeti'ne[7] dâhil oldukda, Haleb Kal'ası'na kodular.

Vezîr-i a'zam da[8] Diyârbekir'de kışlayup ve her gâh Diyârbekir'de hazîne tahsîl ederlerdi. Ve 'Abdüllatîf Efendi, Haleb Defterdârı olup ve Muslu Ağa, Aydın ve Saruhan ve Karesi sancaklarına Muhassıl-ı Emvâl olup, yetmiş seksen nefer sipâhî ile bin yirmi senesinde teveccüh edüp, hayli hazîne tahsîl edüp, Diyârbekir'de teslîm etdiler[9].

Ve Âsitâne'de Vezîr Cıgal-zâde[10] Mahmûd Paşa, merhûm Vezîr Mustafa Paşa'nın Sultân'ın nikâh ile alup, saraya girüp, ba'dehû mâh-ı şevvâlde Bağdâd'a 'azîmet etdiler.

Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa, Diyârbekir'de olan anbarlara müstevfâ zahîre[11] cem' edüp ve ba'zı eşkıyâlarun[12] haklarından gelüp ve bölükden ba'zı zorbaları, fursatın bulup, hakkından gelüp ve 'Îsâ Ağa'nın Diyârbekir'de hakkından geldüğü mukarrer. Ve Sarı Ca'fer'i katl edüp. Ve Tanbûrî Mehmed Bey, Vezîr-i a'zam hazretlerinin şeref-i sohbetleri[13] ile müşerref olup, bir safâları zemânında Sol 'Ulûfeciyân'a Kâtib oldukda ve Behrâm Kethudâ hizmetlerinde olan Mansûr Efendi'ye İstanbul Mukāta'acılığı'nı ihsân etdiler. Ve 'Abdullâh Efendi'ye Mensûh Mukāta'acılığı[14] ihsân olundukda, Muslu Efendi'yi Rûznâmçe-i Sânî ile ber-murâd etdiler. Ve Hüseyn Efendi Mektûbî ve Tezkireci olup, Koyun Mukāta'ası'nı ihsân etmeğin ve Şem'î Efendi Baş-tezkireci[15] olup.

1. dahi V : — E
2. 'Ali ..... Diyârbekir V : — E
3. olup; fî E : oldu V
4. 1021 V : + Ve sene ihdâ ve 'işrîn ve elfde Diyârbekir'den Vezîr 'Ali Paşa'ya ber-vech-i arpalık Vize Sancağı tahsîs olunmağın; sene 1020 E

*. Mustafa Kethudâ'nın Diyârbekir Beylerbeyiliği'ne getirilmesi 24 Şa'bân 1020'dedir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1484, s.14).

5. Bağdâd V : Bağdâd'a E
6. Rumeli Eyâleti V : ve Rumeli Beylerbeyisi olan Mahmûd Paşa Bağdâd'a olup, Rumeli Eyâleti E
7. Vilâyeti'ne V : vilâyetlerine E
8. da E : — V
9. etdiler V : etdi E
10. Cıgal-zâde V : — E
11. olan ..... zahîre V : anbarlarda zahîreler müstevfâ E
12. eşkıyâlarun V : eşkıyâlar E
13. şeref-i sohbetleri V : hizmet-i şerîfleri E
14. Mukāta'acılığı V : Mukāta'acılığı'nı E
15. Baş-tezkireci V : Baş-tezkirecisi E

Ve Diyârbekir'den mâh-ı cumâdelûlâda Haleb Vilâyeti'ne 'azîmet etdüklerinde, bölük ağaları ile ve Defterdâr Mustafa Efendi ve Süvârî Mukâbelecisi olan Bey-zâde ve Defter-i Hâkânî Emîni olan Mü'ezzin-zâde Mustafa Efendi ve sâyir ehl-i menâsıb olan efendiler ve Re'îsülküttâb Mecid Efendi ve Cebeci-başı Mustafa Ağa olup[1] ve Topcu-başı Ahmed Ağa ve Arabacı-başı ve sâyir ağalar, ordu ile ve elçi Sarı Hân ile tevâbi'âtları ilerüde **[V 283a]** bir menâzil mukaddem 'azîmet[2] ederlerdi. Sol 'Ulûfeciler Ağası ve[3] bölükleri me'mûr olup ve bir Çorbacı, neferâtları ile ta'yîn olunmuş idi. Bir an hizmetlerinden münfekk olmazlardı. Ve menâzillerde ka'ide üzere zahîreleri ta'yîn idi, mîrîden verilür idi; fî gurre-i cumâdelûlâ sene 1021. **[E 164a]**

Bin yirmi senesinde Âsitâne'de[4] sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri, Saray-ı atîk'de Sultân hazretlerine sûr-i hümâyûn olduğu zikr olunur; sene1020[5]. Ba'dehû Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa'ya; sene1021[6].

Ve hâlâ mahrûse-i Mısır Vilâyeti'ne Vâlî olan Mehmed Paşa'ya Âsitâne'den vezâret ile Kapudânlık sadaka olunmağın, ba'dehû Mısır Eyâleti, Harem-i hümâyûn'da Silâhdâr Sûfî Mehmed Paşa'ya sadaka olundukda, mezbûr Sûfî Mehmed Paşa, bin yirmi târîhinin cumâdelâhırında[7] Vezîr Kâyim-makâm olan Gürcü Hâdım Mehmed Paşa'nın Kadırga Limanı[8] kurbunda, Vezîr-i 'atîk Mehmed Paşa'nın sarayında sâkin idiler. Merkûm Sûfî[9] Mehmed Paşa ol vakitde[10] saraya çıkdılar. Ba'dehû kapusun görüp, mâh-ı mezbûrda teveccüh buyurdular*.

Ve Mısır'dan Vezîr Kapudân olan Mehmed Paşa, Âsitâne'ye, hazîne ile[11] da'vet fermân olunmağın, At-meydânı'nda vâki' İbrâhîm Paşa Sarayı verilür. Lâkin içinde Vezîr Dâvud Paşa sâkin idiler. Tahliye etmek fermân olundukda,

1 olup E : — V
2 'azîmet E : 'azm V
3 Ağası ve V : ağaları ile E
4 Âsitâne'de V : vâki' olan Âsitâne-i sa'âdet'de sûr-i hümâyûn beyânında E
5 sene 1020 V : — E
6 sene 1021 V : fî sene 1020 ilâ 1021 E
7 cumâdelâhırında V : mâh-ı cemâziyelâhırda E
8 Limânı V : Limânı'n E
9 Sûfî V : — E
10 vakitde E : — V
* 1 Receb 1020'de Silâhdâr Mehmed Ağa'ya Mısır Beylerbeyiliği tevcîh edilmiş (Sâfî,II, vr.169b; *Nuhbe*, s.244), sâbık Mısır Vâlîsi Mehmed Paşa'ya da İstanbul'a gelirken 17 Şevvâl 1020'de Kapudânlık ihsân olunmuştur (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1485, s.1; Sâfî,II, vr.173a; *Nuhbe*, s.245; Na'îmâ, II,92-93).
11. Âsitâne'ye hazîne ile V : hazîne ile Âsitâne'ye E

mezbûr Vezîr Dâvud Paşa[1], Eski-odalar başında olan Ferhâd Paşa sarayların bey' u[2] şirâ etdiler[3]. Ve At-meydânı Sarayı'ndan tahliye olup, Vezîr Kapudân Paşa'nın kethudâsı olan Kara Hâce, Mısır'dan mukaddem gelür. Mezbûr sarayı meremmât etdiler[4] ve levâzımların görüp. Ve sa'âdetlü Pâdişâhımızın[5] cânib-i şerîflerinden Sultân hazretlerin Kapudân Vezîr Mehmed Paşa'ya nikâh olur. Ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve[6] vezîrler cem' olup, Eski Saray'da Dârü's-sa'âde Ağası ve Eski Saray Ağası ve sâyir ağayân ve mukarrebân ol meclisde hâzır olurlar. Bir mübârek evkâtda, hutbe-i nikâh okunur, ba'dehû ziyâfetler ve eşribelerdan sonra[7] tedârükde oldular.

Ve[8] bin yirmi târîhinde, Vezîr Kapudân Mehmed[9] Paşa, Mısır hazînesin karadan **[V 283b]** gönderüp ve 'âzîm pîşkeş, yarar atlar ve cündî oğlanlar ve tefârîk metâ'lar ve Hindî kumaşlar ve hazîne teslîm olunur. Ba'dehû Bahr-ı sefîd'den kalyon ile kilârları ve tevâbi'leri[10] saraya dâhil olur. Ba'dehû Başdefterdâr Vezîr[11] Ahmed Paşa, hatt-ı şerîf ile Vezîr Kapudân Mehmed Paşa'ya sağdıc olup, cem'iyyet tedârükü emr olundukda, Vezîr Kapudân Paşa Tersâne'ye dâhil olur. Ve cedîd baştarda binâ ederler. Ve Tersâne Emîni ve Kethudâsı rûz [u] şeb hizmetde.

Ve sûr-i hümâyûna mübâşeret olundukda, Eski Saray'da cem'iyyet; evvelâ Dârü's-sa'âde Ağası Mustafa Ağa[12] Nâzır, lâkin mervârîdden ve cevâhirden bir nakıl işlenüp, kadîmden dokuz yüz doksan dört ve doksan beş târîhinde merhûm ve mağfûr, Sa'îdü'l-hayât ve Şehîdü'l-memât Sultân Murâd Hân hazretleri, Vezîr İbrâhîm Paşa'ya sa'âdetlü Sultân hazretlerin nikâh etdükleri zemânda sûr-i hümâyûnda. Kapudân-ı meşhûr, 'atîk Vezîr 'Ali Paşa sağdıcları olur, cemî'i hizmetlerin ana tevfîz ederler. Dahi cevherî nakıl iki senede işlenür. Mezbûr **[E 164b]** nakıl-bendler ol vakitde üç hatun karındaşlar, san'atlarında mâhir olup, mezbûre hatunlar işleyüp ve kuyumcular altun ve gümüş[13] levâzımların görüp, ba'dehû işlenürdü[14]. Nakıl-bendlerden ba'zıları merhûm olur; lâkin kızları sıhhatde olup, da'vet olunur. Tekrâr cevherî nakılı mezkûr hatunlar dört tabakaların işleyüp, üzerine Koz Bekcisi Hüseyn Ağa olup, cemî'i sîm ü zeri [ve] cevâhiri hisâb ile ve mîzân ile verilüp, ba'dehû

1 Paşa V : + cedîd E
2. bey' u V : bey' E
3 etdiler V : + idi E
4. etdiler V : ederler E
5. Pâdişâhımızın V : Pâdişâhımız E
6. ve kadı'askerler ve V : — E
7. ba'dehû ..... sonra V : ziyâfet ve eşribe olur. Ba'dehû E
8 Ve V : + sene E
9. Mehmed E : — V
10 tevâbi'leri E : tevâbi'âtları V
11 Vezîr V : — E
12 Mustafa Ağa E : — V
13 gümüş V : sîm E
14 işlenürdü V : işlenür E

bahâr u eşcâr ve hubûbât ve şükûfe ve 'acâyibât işlenürdü[1]. Tabaka tabaka yedi[2] zirâ' idi. Ve[3] hâlâ nakıl-bendler Fakîr ü bî-çarenin ehli ve kayın ana merhûm olup ve[4] hizmetde idiler. Ve iki nakıl-ı kebîr, menâre misâl biri Aksaray'da ve biri Bâb-ı Hîme'de mübâşeret olunmağın, temâm oldukda, Tersâne halkı ru'esân ve 'azebân her birini yüz[5] neferât getürüp, san'atlar ile ve önlerince neccârlar muhâlif[6] olan dükkânı ve saçakların bozup, Eski Saray'ın meydânında kodular. Ve sûr-i hümâyûn emr olundukda, Eski Saray'da otuz gün **[V 284a]** cem'iyyetler olup ve cemî'i sultânlar da'vet olunur. Ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri[7] mesrûr, Eski Saray'a göç emr olunup, Yeniçeri Ağası ve Segbân-başı ve Kethudâ Bey ve yeniçeri zâbitleri da'vet olunur. Yeniçeri kullarına Eski Saray'da ziyâfetler olup ve in'âmlar ve 'atâlar ihsân olur. Sîm tebsi ile çil akçalar yağmaları olur[8]. Ba'dehû müteferrika ve çaşnigîrler ve çavuşân ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları hizmetde idiler. Ve bölük ağaları[9] ve kapu halkı ziyâfet olup, ba'dehû mevcûd olan sipâhîlere üçer[10] guruş 'atıyye, ağalar[ı] kapusunda tevzî' olunmağın. Vezîr Kâyim-makâm Gürcü Mehmed Paşa idi. Dâhi[11] Vezîr Kapudân-ı sâbık Halîl Paşa vezâretinde kalup[12], hass ta'yîn olunur. Vezîr Defterdâr Ahmed Paşa[13] sağdıclık hizmetinde.

Ve ba'de's-sûr-i hümâyûn bir niçe eyyâm At-meydânı'nda[14] İbrâhîm Paşa Sarayı'nda, Vezîr Kapudân Mehmed Paşa'nın nişânı, bir mu'azzam şekerden san'atlar ile iki tavîle atlar ve iki tavîle develer ve filler ve gergedan ve zornepalar ve cemî'i hayvânât ve murgân envâ'ı ve hubûbât kısmı sanduklar ile; üç yüz neferât hemân şekerleri saf olup, getürüp, ol kadar katârlar akmişe ve[15] dîbâ ve serâser ve kadife ve atlas[16] yüz katâr ve atlar ve cündîler silâhşorlar ayak üzere süvâr olup ve cemî'i vezîrler ve Defterdâr ve eşrâf-ı 'ulemâ ve ağayân-ı zî-şân önlerince 'izzet ile ve sağdıc Vezîr Ahmed Paşa 'izzet ile önlerince tabl u nakkâre ile At-meydânı'ndan Eski Saray'a dâhil olurlar. Ba'dehû âteş-bâzlara te'kîd olunur. Fişekler ve kulleler ve kebîr hisârlar ve koçlar ve cemî'i âteş san'atları Eski Saray'da her gice[17] yeniçeri

1 işlenürdü V : + ba'dehû E
2 yedi V : + ve boyu E
3 Ve E : — V
4 olup ve E : idi V
5 yüz V : yüzer E
6 muhâlif E : + muhâlif V
7 hazretleri V : — E
8 olur E : — V
9 ağaları V : ağalar E
10 üçer V : üçerer E
11 idi. Dahi E : — V
12 vezâretinde kalup E : vezâret ile V
13 Defterdâr Ahmed Paşa V : Ahmed Paşa Defterdâr E
14 At-meydânı'nda V : At-meydânı olan E
15 ve V : — E
16 atlas V : + u dîbâ E
17 gice V : şebde E

ocağının[1] ve cemî'i vezîrlerün pîşkeşleri mukarrer. Ve At-meydânı'nda[2] düğün, her vakit mukarrer idi. Cemî'i ocaklarda herkes ziyâfet olunup, ba'dehû Eski Saray'da[3] cemî'i Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve müteferrika ve çavuş, çehârşenbih eyyâmı çihâz alınur. Ve pençşenbih eyyâmı bir mu'azzam şenlikler olur. Ol vakit mübârek sâ'at idi. Şehr-i İstanbul'da olan pîr ü civân [ve] bây ü[4] gedâ, hâne ve dükkânlarda olan halk ve 'avrat u[5] oğlan bir mertebede **[V 284b]** izdihâm olur[6]. Şehirde bir ferd kalmayup[7]; çarşular dolup, kıyâmet günü oldu[8]; halk-ı 'âlem izdihâmda. Ve süvârî olan kapu-kulları ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve cemî'i sâdât ve 'ulemâ'-i kirâm ve kadı'askerler, vezîr-i 'izâmlar 'ünvân ile[9] At-meydânı'ndan Eski Saray meydânı içre bir mikdâr eğlenüp[10], ba'dehû kā'idelerince teveccüh ederler. Ve kebîr nakıllar önlerince bir alay saz ve envâ'ı, üstâd[11] sâzendeler ve bir alay[12] çeşteciler, Vezîr Defterdâr Ahmed Paşa 'ünvân ile cemî'i ağaları önlerince piyâde olup, giderlerdi. Ba'dehû cevâhir nakılı, nakıl-bendlerden **[E 165a]** ve[13] bevvâbân ve baltacılar ve Eski Saray Ağası ve Dergâh-ı 'âlî[14] bevvâbları gürûh ile getürüp[15], ba'dehû zülüflü baltacılar ve ağalar ve Dârü's-sa'âde Ağası 'ünvân ile ba'zı şîb ve sîm [ü] zer, direklü halvet-hâne, ba'dehû hâdım ağalar, piyâde bir gürûh ile cibinlik[16] içre sa'âdetlü Sultân hazretleri, 'izzet[17] [ü] ikrâm ile etrâflarında Enderûn hâdım[18] ağaları, mezkûr altun ve cevherî cibinlik[19] direklerin zabt ederlerdi. Ba'dehû bir alay kızlar mestûr, süvârî birer hâdım ağalar ile[20] geçüp, İbrâhîm Paşa Sarayı'na teveccüh etdiler. Ve Kapudân Vezîr Mehmed Paşa'ya[21] sene bin yirmi cumâdelâhıre ve recebde düğün ve cem'iyyet olunduğudur ki[22], tahrîr olundu[23].

Ve mâh-ı mezbûrda Tersâne'de donanma-yı hümâyûn tedârükleri görülüp ve sene-i mezbûrda Vezîr-i a'zam olan Nasûh Paşa Diyârbekir'den Haleb Eyâleti'ne teveccüh ederler. Mîrî hazîne tahsîli içün Anadolu Defterdârı

1 ocağının V : Ağası'nın ocakdan E
2 At-meydânı'nda V : At-meydân'da E
3 Saray'da V : + mâh-ı mezbûrda E
4 bây ü V : bây E
5 'avrat u V : 'avrat E
6 olur V : olup, meğer E
7 kalmayup V : kalmadı idi E
8 kıyâmet günü oldu E : — V
9 ile V : + ve E
10 eğlenüp V : ârâm E
11 saz ..... üstâd E : — V
12 bir alay E : — V
13 nakıl-bendlerden [E 165a] ve E : — V
14 -ı 'âlî V : — E
15 getürüp V : — E
16 cibinlik V : çi[bi]nlik E
17 'izzet V : 'izzet ile E
18 hâdım E : — V
19 cibinlik : çibnîlik E : ci[bi]nlik V
20 ile V : + süvârî E
21 Paşa'ya V : Paşa E
22 olunduğudur ki V : olunduğu E
23 olundu V : olunur E

olan Mustafa Efendi[1] ve sâyir ehl-i Dîvân, ordu ile ve dört bölük ağaları ve Muhzır Ağa ile birkaç çorbacılar[2] kalup, mâ'adâsı Âsitâne'de idiler.

Ve sene-i mezbûrede sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri[3], diğer Sultân hazretlerini[4] Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa'ya nâmzed edüp[5] ve şer'-i şerîf ve hükm-i Rabbü'l-'âlemîn emri üzere nikâh olunup, müjde haberi Sadr-ı a'zam hazretlerine irsâl olundukda, mesrûr olup ve cemî'i erkân-ı Devlet mübârek bâda geldiler[6]*. **[E 167a]**

1 Efendi ["Paşa" kelimesinin altında "Efendi" kelimesi yazılıdır] E : Paşa V
2 çorbacılar V : çorbacı E
3 'âlem-penâh hazretleri V : — E
4 hazretlerini V : hazretlerin E
5 edüp V : olup E
6 geldiler V : + Ve 'atâlar ve ihsânlar etdiler. Ve elçi Sarı Hân 'Acem Şâhı cânibinden yüz deve yükü harîr ile ve ba'zı hediyyeler ile ve nâmeler ile bin yirmi târîhinin evâhırında Diyârbekir'e dâhil olduğu mukarrer idi. Ve yanınca ba'zı çorbacılardan ta'yîn olunup ve masrafı görülür idi; mîrî cânibinden.

Ve sene-i mezbûrda Diyârbekir Eyâleti'ni Mustafa Paşa'ya ihsân olunup, Mardin['de] kışladılar. Ve Bağdâd Beylerbeyisi olan Vezîr 'Ali Paşa'ya Diyârbekir Eyâleti, merhûm Gâzî Vezîr Murâd Paşa hayatda iken verilüp, lâkin Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa'ya Sadr-ı sa'âdet müyesser oldukda, tekrâr Bağdâd'ı mukarrer etdiler. Diyârbekir'i sâbıkā kethudâsı olan Mustafa Paşa['ya] ihsân etdükde: "Cizre Hâkimi olan Mîr Şeref ve sâyir Ekrâd beyleri ile imtizâc üzere olasız" [deyü] te'kîd olunmuş idi. Ve sene-i mezbûrede Ebû Rîş (ابروش) -oğlu Şedîd Bey vefât eder, karındaşı olan 'Usfûr Bey olurlar. Ve Seyyid Hân İmâdiyye Hâkimi ve sâyir Ekrâd beyleri itâ'atde ve Sohrân Bey ve Mîre Bey fi'l-cümle itâ'atde ve lâkin Bağdâd çöllerinde Beriyye? (نزد) 'Arabı ve Tayy 'Arabı zabt olunmayup, ekser âyende vü revendeye zararları mukarrer. Ve Ebû Rîş (ابروش) -oğlu, çöllerde olan hâyin 'Arabı teftîş ederlerdi, haklarından gelürdi. Ve Musul'da Beylerbeyi olan Kayış Mehmed Paşa, Musul'da karâr ederler. Ve civârında olan Ekrâd beyleri ve eğer Saçlıdır ve enhâr-ı Murâd'a varınca emn ü emân idi. Ve Kerkük'de Beylerbeyi olan Zülfikâr Paşa 'adl üzere idi. Ve Abdal Paşa ve 'Ömer Bey Sohrân Beyi ve Ekrâd beyleri ve Ulus ve Ahmed Hân sınurında **[E 165b]** olan mîrî rusûmları üslûb-i sâbık üzere teslîm olunurdu. Ve merkûm Zülfikâr Paşa her biri ile zindegânî üzere idiler. Ve Eyâlet-i Haleb Sinân Paşa'da olup ve Defterdârlığı 'Abdüllatîf Efendi'de olup, lâkin merhûm olup, yeri Mahmûd Efendi'ye oldukda. Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa Serdâr, Haleb'de Gök-meydân'da ordu ile dâhil oldukda, hazîne tahsîli içün karîb altı ay oturak etdiler. Ve Ma'an-oğlu cânibinden hazîne irsâl olunup ve Tırablus'dan Seyf-oğlu gelüp, hazîne getürüp, teslîm etdiler. Ve Şâm-ı şerîf Eyâleti Vezîr Hâfız Ahmed Paşa'da olup ve Adana, Mâlik Mehmed Paşa'da idi. Fermân olunan hazîne[y]i teslîm ederler. Ve Mar'aş Beylerbeyisi olan 'Ömer Paşa ve Malatya Beyi Karakaş ve Harput Beyi Küçük İbrâhîm Bey'e tekrâr mukarrer olur. Civârında Karakaş'dan şikâyet mukarrer, sabr fermân ederler. Van Beylerbeyisi Almacı Mehmed Paşa, eyâletinde olan kul ağaları ile ve etrâflarında olan Ekrâd beyleri ile imtizâcları olup ve sâyir sancak beyleri müsellah, yarar hizmetlerinde olmağın. Ve Erzurum Beylerbeyisi Hasan Paşa, Erzurum'da olan eğer toplardır, eğer cebehânedir, hıfz ederler. Ve Sivas Eyâleti tekrâr 'Osmân Paşa'ya sadaka olunup ve Lahsa'dan, Basra'dan beylerbeyilerinin kethudâları orduya dâhil olup, ahvâllerin 'arz edüp, Çöl 'Arabı Mübârek'den şikâyet ederler. "Hürmüz İskelesi kapanup ve hâlâ şimdi kefere cânibi gālib" deyü imdâd murâd ederler. Basra Beylerbeyisi 'Ali Paşa'ya havâle olunmağın ve [Bu kısımda tahrîbât var] Beylerbeyisi cânîblerinden imdâd gönderilmesi fermân olunmağın.

Ve Haleb etrâflarında ziyâde çekirge peydâ olur. Def'i içün çekirge, Horasan Vilâyeti'ne karîb, murgân-ı sığırcık suyu olduğu yere, emr-i şerîf Dervîş Çavuş nâm ferd[i] gönderdiler. Bir sene va'de olunup ve ba'zı harcı verilüp.

Zikr olan mahalde tekrâr tahrîr olunduğunu te'ayyüb olunmaya. Hatâmız bî-haddir, 'afv buyurula. Bir sergüzeşttir, Fakîr [u] bî-çâre mezkûr seferlerde hâzır idük. Ol sebebden münâsebet ile tahrîr etdük. Safâsı olanlar zevk ederler. Gerçi misâl şekli Türkî edâlardır, lâkin 'ayn-ı tevârîhdir.

Ve Vilâyet-i Yemen ahvâli: "İnşâ'allâh Âsitâne-i sa'âdet'e varduğumuzda tedârükleri görülür" [deyü] cevâb verdiler. Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr Cıgal-zâde Mahmûd Paşa icâzet ile Âsitâne'ye dâhil oldukda, Rüstem Paşa Sarayı'nda oldular. Ba'dehû sene-i mezbûrede merhûm Vezîr Mustafa Paşa sultânın nikâh etdiler. Bâb-ı Ahur'a karîb sarayda Sultân hazretlerin aldılar.

Ve Bağdâd Eyâleti'nde olan Vezîr 'Ali Paşa, bin yirmi bir târîhinde ma'zûl oldukda, Bağdâd Eyâleti ba'dehû Vezîr-zâde olan Cıgal-oğlu Vezîr Mahmûd Paşa'ya sadaka olunup ve Rumeli Eyâleti Mu'allim-zâde'ye ihsân olunmağın.

Vezîr-i a'zam olan Nasûh Paşa ordu ile Vilâyet-i Haleb'den mübâlaga hazîne ile bin yirmi bir târîhinde, güz faslı ve mâh-ı cemâzîevvelde [Ayrıca "cemâzîevvelde" kelimesinin altında "recebde" kelimesi vardır]. Haleb'den 'azîmet edüp, menâzil ü merâhil kat' ederek ve kapu-kullarının mevcûdlarının mevâciblerin verdürüp ve Bey-zâde'ye Süvârî Mukâbelesi'ni ihsân etdiler. Dahi Emîr Halîfe Baş-halîfe oldukda ve bölük ağalıklar[ı] tebdîl olup ve ordu-yı hümâyûnda Re'îsülküttâb Mecid Efendi ve Şem'î Efendi Baş-tezkireci ve Hoyî (هوی) Efendi ve Hüseyn Efendi Mektûbî idiler ve Muslu Efendi ve Behrâm Kethudâ hizmetde idiler.

[E 166a] [Sayfanın üstünde muhtemelen ciltlenirken kesilmiş, okunamıyan birkaç kelime vardır] temâm olduğunda, cemî'i Rikâb-ı hümâyûn ağaları ta'zîm ile ve şenlikler ile Aksaray'da nakıl-bendler evinden kaldurup ve birin Odun-kapusu'ndan kaldurup, alay ile Vezîr Ahmed Paşa nakıl önüne düşüp, Eski Saray'a tabl u 'alem mehteri birle dâhil oldukda, bahşîş 'atâlar olup ve hil'atler ihsân olunup, ba'dehû mâh-ı rebî'ulevvelin gurresinde, büyük nakılları Tersâne halkı âyîn üzere kapudânlar ve re'îsleri libâs-ı atlas ve kemhâ ve müzeyyen esbâbların geyüp önüce ve 'azebistân nakılları getürüp ve Tersâne Kethudâsı nakıl üstüne süvâr olup ve Kapudân ihtiyârları silistire çalup, önce Rikâb-ı hümâyûn ağaları, mehterân-ı 'alem tabl [u] nakkâreler ile Eski Saray'da meydânda kodular. Ve At-meydânı'nda İbrâhîm Paşa Sarayı'nda düğün ve ziyâfet her gün. Evvelki gün 'ulemâ'-i kirâm cem' olup, müzeyyen eşribe ve et'ime [ile] dîvân-hânede cem'iyyet. Ve kadı'askerlerden pâyeleri ile evvelâ Şeyhülislâm hazretleri ta'zîm [ü] ikrâm ile başka bir oda, cemî' çaşnigîrler ve çavuşlar hizmetinde olup, ta'zîm ü tekrîmde ve ri'âyetlerde idiler. Ve ma'zûl kadı'askerler tarîkleri üzere ri'âyetler olunur. Vezîr Kapudân Paşa istikbâlde oldular. Ve 'ulemânın eşrâf ve müderrisler[i] pâye i'tibâriyle ve dâhil ü hârice varınca ziyâfetler olup ve Nakîb-i Eşrâf ve seyyid [u] sâdâtlara ikrâm [u] 'izzetler olup ve kudât efendilerine ziyâfetler olup ve ba'zılarına niçe ihsânlar olup, ba'dehû Defterdâr ve ehl-i Dîvân efendilerine bir gün ziyâfetler olup ve hatîb ve e'imme ve meşâyihlere ve fukarâya. Fi'l-cümle herkes behr[e]-mend olup ve bir gün Yeniçeri Ağası ve Segbân-başı ve Efendi ve Kethudâ Bey ve Fodula Kâtibi ve solak-başıları ve Zağarcı-başı ve Samsoncu ve Turnacı-başı ve hasekîler ve İstanbul Ağası ve Anadolu Ağası ve Rumeli Ağası ve deveciler ve zenberekci ve Baş-çavuş ve Orta Çavuş ve Küçük Çavuş ve yaya-başılar ve bölük-başılar ve Kethudâ-yeri ve Muhzûr Ağa, Kâyim-makâm ve zağarcılar, süvârî ve segbân-ı süvârî ve Ser-piyâde-i 'Acemiyân ve solakān ve oda-başılar ve yeniçeriyân fi'l-cümle ziyâfet olunup ve havzlar şerbetler ile müzeyyen ve herkes ağırlanup, ba'dehû kapu halkı sipâhî ve silâhdâr ve 'ulûfeciyân-ı yemîn ü yesâr ve gurebâ'-i yemîn [ü] yesâr ağaları ve kâtibler ve kethudâlar ve çavuşları, vezzânları ile ziyâfetler olunup, ba'dehû sâyir kul herkes hallerince ri'âyetler olunup, ba'dehû çehârşenbih günü Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve müteferrika ve çavuş ve bölük ağaları ve halkı ve yeniçeri, Vezîr Baş-defterdâr ve sâyir

Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa[1] Haleb Vilâyeti'ne dâhil olup, Gök-meydân'da[2] otakların kurup, karâr etdiler[3]. Ve Ma'an-oğlu'na kapucular ile kendü[4] ağalarından ta'yîn edüp **[V 285a]** ve Tırablus'da Seyf-oğlu'na[5] haber gönderüp, hazîne taleb etmeğin. Ve dahi Haleb Defterdârı 'Abdüllatîf Efendi vefât etdükde, yerine[6] 'Abdurrahmân Efendi Defterdâr olur[7]. Ve Şâm-ı şerîf'den bir mikdâr hazîne gelüp ve Ma'an-oğlu'ndan iki yüz bin guruş

---

defterdârlar ve ehl-i Dîvân zînet ile Eski Saray'dan **[E 166b]** çihâz alup, şöhret-i mehterân ve şenlik ile At-meydânı Sarayı'nda Harem-i hümâyûn'a teslîm etdiler. Ba'dehû yevmü'l-pençşenbih mübârek sâ'atde atlanup, ilerüde Dergâh-ı 'âlî çavuşları ve bölük halkı, kethudâ ve kâtib ağaları, ba'dehû müteferrika ve çaşnigîr ve müteferrika ve ehl-i Dîvân efendileri ve selâtîn-i 'izâm mütevellîleri ve emînler ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve defterdârlar ve Nişâncı ve Re'îsülküttâb ve kadı'askerler, Vezîr Mahmûd Paşa Rumeli, Vezîr Nakkâş Hasan Paşa, Vezîr Halîl Paşa, Vezîr Yûsuf Paşa, Vezîr Dâvud Paşa, Vezîr Kâyim-makâm Gürcü Mehmed Paşa, ba'dehû sağdıc, hezâr ikrâm bir[le] ağaları piyâde önünce yürüyüp(?), Vezîr Baş-defterdâr beyâz hil'at ve 'ünvân ile Ahmed Paşa 'akabince mehterân-ı 'alem, zurna, nakkâre ve tabl u nefîr âvâzları 'ayyûka çıkmış ve halk-ı'âlem çarşu bazarlarda ve dükkânlar dolu. 'Avrat u oğlan seyr ü temâşâda olup, ba'dehû bir alay rakkâs u lu'b-kârlar ve çeng, çeşte, tanbur u def, dünbelek, hezâr raks, rakkâs, söz ü sâz ile geçüp, ba'dehû nakılı 'azebistânlar çeküp ve neccârlar önce saçaklar kesüp, kebîr nakıllara yol ararlar. Ve yeniçeri zâbitleri her köşede hâzır olup: "Bir ferd rencîde olmasun" deyü. Anlardan sonra kara ağalar hâdımlar, Eski Saray baltacıları, ba'dehû kapucular piyâde, Eski Saray Ağası zînet ü şevketle 'akabince altun cibinlik, dört sırık ile getürüp, ba'dehû bir gürûh alay, zülüflü baltacılar ile nakıl-bendler önünce üstâdlar-ı kuyumcu, cevherî nakıl müzeyyen geçüp, ba'dehû kapucular cemâ'ati gürûh ile Dârü's-sa'âde Ağası Mustafa Ağa zînet ile halk-ı 'âlem ayağa kalkup, hezâr ikrâm ile. Ba'dehû mübârek cibinlik şîb, altun, kadife ve sırıkları gümüş olup, hâdım ağalar piyâde olup, her cânibden dutup gidince, ba'dehû hâdım alayları ikişerer, biri kara? (.... قر) ve biri hâdım biribiriyle yanaşup, atlar üstlerinde. Her bir hâdımın ellerinde (.....) mukarrer olup ve bu tarîk ile düğün bir târîhde olmaduğu ma'lûmdur. Ba'dehû Sultân(?) kapusundan içerü harem-i Saray'a dâhil oldukda: "Hakk sübhânehû ve Te'âlâ mübârek eyleye" deyü du'â-i hayrlar oldu. Vezîr Kapudân Paşa vâfir bahşîş akça filoriler saçdılar, cemî' hâdım ağalar doyum oldu. Ve At-meydânı'nda âteş-bâzlar kulle ve âsumânîler zeyn etdiler. Ve salât-ı 'işâ[y]ı edâ etdükden sonra, Şeyhülislâm hazretleri, vüzerâ'-i 'izâm hayr u du'âlar ile Vezîr Kapudân Mehmed Paşa'[y]ı behr[e]-mend [etdiler]. **[E 167a]** [Ayrıca E 166b'nin kenarında "Ba'dehû Yeniçeri Ağası, ocak ağaları ile ve piyâde yeniçeri alay [u] zînet ile düğün önünce (اوكچه) gürûh birle" yazısı vardır. E'deki bazı kısımların okunamaması veya tereddüt gösterilmesi metnin hasarlı oluşundandır].

* 1020 zilhiccesinin evâhırında İstanbul'da, Pâdişâh'ın küçük kızı ile Nasûh Paşa arasında Şeyhülislâm ve vezîrlerin hazır bulunduğu bir mecliste nikâh kıyılır (Sâfî,II, vr.170a; *Nuhbe,* s.244; Na'îmâ, II,93).

1 Vezîr-i ..... Paşa V : ve İslâm Vezîr-i a'zam Diyârbekir'de mâh-ı rebî'-i evvel sene 1021 târîhinde elçi ile Haleb Vilâyeti'ne teveccüh etmeğin; mâh-ı rebî'-i evvelin yirmi birinde. [Ayrıca burada ilk geçen "rebî'-i evvel" kelimesinin üstünde "cemâzîevvelde" yazısı vardır] E

2 Gök-meydân'da V Gök-meydâm'nda E

3 etdiler V : etdi E

4 kendü V : — E

5 -oğlu'na V : -oğullarına E

6 etdükde, yerine V : etmeğin ve E

7 olur V : olup E

gelüp[1] ve Seyf-oğlu'ndan yüz bin guruş ve Haleb'den ve Kilis'den ve 'Azâz'dan ve 'Antâb'dan beş yüz bin guruş tahsîl edüp[2].

Ve Karakaş'a[3] Malatya Sancağı'nı tekrâr mukarrer edüp[4], ba'dehû Mar'aş Beylerbeyisi olan 'Ali Paşa Karakaş'ı katl edüp ve Malatya Sancağı[5] Rıdvân Bey'e ihsân olunmağın. Ve Mîr Şeref Hân Aştı Kal'ası'n vîrân etdi. Ve Rumeli Eyâleti'n Mu'allim-zâde Mehmed Paşa'ya ihsân olunmağın[6].

Ve Şâh cânibinden nâmeleri ve elçi[y]i[7] Âsitâne'ye telhîs edüp ve elçi ile gelen harîri Diyârbekir'de gelüp, dâhil olduğun 'arz edüp ve üç sene sulh recâsın ve her sene yüz yük ipek göndermesine ta'ahhüd olduğun i'lâm olunmuş, kabûl olunmağın[8].

Vezîr Nasûh Paşa Vilâyet-i Haleb'de Tırablus'da terekeye çekirge peydâ olduğu[9] ma'lûmları olmağın[10], mâh-ı cumâdelâhırede[11] çekirge[12] def'i içün çekirge suyundan[13] gelinmesi lâzım olup, Dergâh-ı 'âlî çavuşlarından Haleb'de sâkin Dervîş Çavuş'u 'ale'l-'acele[14] Isfahan'dan Horasan'a[15] bir sene-i kâmil va'de verüp ve harcın hazîneden ta'yîn edüp, teveccüh edüp.

Ba'dehû Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa, mâh-ı cumâdelâhırede[16] Vilâyet-i Haleb'den Âsitâne'ye teveccüh edüp, alaylar ile menâzil ü merâhil[17] kat' ederek ve elci ile bir Bölük Ağası ta'yîn olunmağın[18] ve bir Çorbacı, neferâtı ile her menâzilde gerüden konup, geçüp safâ ile giderdi. Ve 'akabince bölük* **[E 167b]** ağalarından Ahmed Ağa ta'yîn olunup, giderdi. Konya Şehri'ne dâhil olup, Turgud İni'ne doğru gidüp, Engürü üzerine gelüp, ba'dehû Nasûh Paşa hânlarına, ba'dehû Göynük. Âsitâne'de cemî'i[19] ehibbâya haber olup, herkes

1 gelüp E : gelür V
2 edüp V : + Ve Diyârbekir Beylerbeyiliği'n Bağdâd Beylerbeyisi olan Mustafa Paşa'ya sadaka etmeğin ve Bağdâd'ı Vezîr Mahmûd Paşa'ya ihsân etmeğin, Vezîr Cıgal-zâde Mahmûd Paşa Bağdâd'a gitmek lâzım gelüp, tedârükün görüp, Bağdâd'a teveccüh etdi. Ve sâbıkā Karaman Beylerbeyisi olan Zülfikār Paşa'ya Kerkük Eyâleti ihsân olunmağın ve Karaman Mü'min Paşa'ya ihsân olunmağın E
3 Karakaş'a V : Karakaş E
4 Sancağı'nı ..... edüp E : Sancağı tekrâr mukarrer olup V
5 Sancağı V : Sancağı'n E
6 Ve Mîr ..... olunmağın E : — V
7 ve elçi[y]i V : — E
8 olunmağın V : üzere E
9 olduğu V : olduğun E
10 olmağın E : olur V
11 cumâdelâhırede V : + [Ayrıca "cumâdel" kısmının altında "rebî'ul" kelimesi vardır] E
12 çekirge V : + çekirge E
13 suyundan E : suyu V
14 Haleb'de ..... 'acele V : Dervîş Çavuş, Haleb'de sâkin olan 'ale'l-'acele Dervîş Çavuş gönderüp E
15 Horasan'a V : Horasan'da E
16 Vezîr-i ..... cumâdelâhırede V : mâh-ı cumâdelâhırede Vezîr-i a'zam hazretleri [Ayrıca "âhırede" kelimesinin altında "evvelde" kelimesi vardır] E
17 ü merâhil V : — E
18 ta'yîn olunmağın E : — V
* Es'ad Efendi nüshasının 167b-175a varakları arasında zamanla tahrîp olmadan mütevellit yer yer aşınma, kopma, yanma ve silinmeler vardır. Bu sebeple belirttiğim varakların yazımında büyük ölçüde Viyana nüshasından yararlanılmış, nüsha farklarının kontrolu ancak okumanın mümkün olduğu yerlerde yapılabilmiştir.
19 Âsitâne'de cemî'i V : Âsitâne'den cemî' E

istikbâle çıkup, Vezîr-i a'zam hazretleri cemî' eyâletlerde olan eşkıyâları ve sûhte[1] ve Ekrâd tâyifesi ki yollarda harâmîlerdir ve Türkmanlar; dâyimâ şirret edüp, ehl-i[2] fesâd olanlarun hakkından gelüp ve bölük halkından niçe ehl-i fesâdı katl eyleyüp[3] ve ba'zıların sipâriş **[V 285b]** etmeğin, bulunduklarında hakkından gelinmek fermân olundu. Ba'dehû Taraklı menziline, ba'dehû Geyve menziline[4], ba'dehû Ada-i Sakarya Nehri'nden 'ubûr etmeğin[5] Sabanca'ya dâhil oldu[6]. Ba'dehû İznikmid Kazâsı'na dâhil olunup, Âsitâne'den Yeniçeri Ağası gelüp, mülâkat olup, ziyâde ikdâmlu alaylar tenbîh etdiler[7].

Vezîr Baş-defterdâr Ahmed Paşa kayık ile Hereke'de otağ-ı hümâyûnda dest-i şerîflerin bûs edüp, Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa aslâ Defterdâr'a iltifât etmeyüp, ibtidâ-i kelâm hazîneden su'âl edüp ve defterler taleb etmeğin, Baş[8]-defterdâr Ahmed Paşa[9]: "Fermân Sultânımın" deyüp, hemân ol sâ'at Âsitâne'ye teveccüh etdi.

Ba'dehû mâh-ı recebü'l-müreccebin evâyilinde Maltepe menâziline dâhil olup*, cemî'i[10] Harem-i hümâyûn ağalarından pîşkeş et'imeler gelüp, Vezîr Kāyim-makām Gürcü Mehmed Paşa gelüp, 'izzet ile istikbâle varup, Gürcü Mehmed Paşa hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, anlara[11] da alay ahvâlin sipâriş edüp, sâyir vüzerâ'-i 'izâmlar[12] gelüp, hâk-i pâylarına yüz sürüp, her birinin hâtırların su'âl edüp, girü[13] 'avdet edüp, ba'dehû kadı'askerler müşerref olup, hayr du'âlar ile[14] 'avdet etdiler. Ertesi gün Üsküdar'da Haydar-paşa Çayırı'nda konulup, karâr etdiler. Ve bir gün Üsküdar'da oturak olup, evvelâ[15] Şeyhülislâm[16] Mehmed Efendi otak u bârgâhlarına geldüğünde, Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa istikbâle çıkup, musâfaha[17] etdiler. Ba'dehû tenhâ çadırda hayli sohbet etdiler; mahabbet birle gönderüp. Ba'dehû[18] baştarda ve kadırgalar hâzır olup, yeniçeri alayları mükemmel ve 'acemiyân ve cebeciler ve topcıyân ve[19] arabacıyân-ı top ve Tersâne halkı ve 'azebân ve kunbaracıyân

1 sûhte V : sûhte[y]i E
2 ehl-i V : ehl ü E
3 eyleyüp E : edüp V
4 menziline V : menzilinde E
5 Nehri'nden 'ubûr etmeğin E : menzilinden V
6 oldu E : olur V
7 etdiler V : etdi E
8 Baş E : — V
9 Ahmed Paşa V : — E
* Sadrâzam Nasûh Paşa 26 Receb 1021'de Âsitâne'ye vâsıl olur (Sâfî,II, vr.175b; *Nuhbe*, s.245; *Fezleke*, I,345).
10 cemî'i V : cemî' E
11 sürüp, anlara V : sürdü. Anlar E
12 'izâmlar V : 'izâm E
13 girü E : — V
14 du'âlar ile V : u du'âlar birle E
15 evvelâ E : + istikbâl V
16 İslâm V : + hazretleri E
17 musâfaha V : mesâfe E
18 Ba'dehû E : — V
19 ve V : + top E

ve kalafatcıyân[1] ve ehl-i hıref ve mehterân-ı hayme ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve çavuşân ve müteferrika ve çaşnigîr ve sipâhiyân[2] ve silâhdârân ve 'ulûfeciyân-ı yemîn ü yesâr ve gurebâ'-i yemîn ü yesâr, bayrakları ile müzeyyen ve[3] vüzerâ'-i 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm ve defterdârlar ve Nişâncı ve Rumeli Beylerbeyisi ve erbâb-ı Dîvân efendileri **[E 168a]** ve halîfeler bi'l-cümle[4] alayda ve kadırgalarda şenlikler olup.

Vezîr-i a'zam 'ünvân ile Üsküdar'dan kendü tevâbi'iyle baştardaya binüp, Vezîr Kapudân Mehmed Paşa, **[V 286a]** baştardada ziyâfetler edüp ve şenlikler olup, ta'zîm ile Bağçe-kapusu'nda atlara süvâr olup, cemî'i vezîrler önlerine düşüp, gürûh alay ile[5] ve şöhret birle doğru Saray-ı hümâyûn'a teveccüh buyurdular. Ve hazîne[y]i içerü Harem-i hümâyûn'a dâhil etmeğin, sa'âdetlü Pâdişâhımızın[6] hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, şefâ'atin recâ ederler[7]. Makbûl olup, hil'atler ile taşra çıkup, ba'dehû cemî' vüzerâ ile Vezîr-i sâbık[8] merhûm Halîl Paşa Sarayı'na dâhil olup, karâr etdiler; fî 10[9] receb sene 1021.

Ertesi gün Dîvân olup, Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa sadrda, Vezîr-i sânî Kapudân Mehmed Paşa, Vezîr-i sâlis Gürcü Mehmed Paşa[10], Vezîr-i râbi' Dâvud Paşa[11], Vezîr-i hâmis Nakkâş Hasan Paşa, Vezîr-i sâdis Hâdım Yûsuf Paşa, Vezîr-i sâbi' Defterdâr Ahmed[12] Paşa, ba'dehû Nişâncı Mecid Efendi, Re'îsülküttâb Şem'î Efendi ve[13] Anadolu Defterdârı Mustafa Efendi, ba'dehû Şıkk-ı Sânî Defterdârı Kalender Efendi, Baş-rûznâmeci Mustafa Seyyid Efendi ve Rûznâmçe-i Sânî Mustafa Efendi, Defter Emîni Mü'ezzin-zâde Efendi, Baş-muhâsebeci Mehmed Efendi, Anadolu Muhâsebecisi İlyâs Efendi, Süvârî Mukâbelecisi Bey-zâde Efendi, Piyâde Mukâbelecisi Mehmed Efendi, Cizye Muhâsebecisi Hüseyn Efendi, Dâvud Efendi Mâliye Tezkirecisi, Haremeyn-i Selâtîn-i 'izâm Muhâsebecisi Dervîş Efendi (.....) Muhâsebecisi 'Acem-zâde[14]; Baş-mukāta'acı[15] İsmâ'il Efendi, Ma'den Mukāta'acısı Mıkrâs Efendi, Haslar Mukāta'acısı Lâlezâr[16]-zâde, İstanbul Mukāta'acısı Mehmed Efendi, Bursa Mukāta'acısı Eşribe Efendi, Mukāta'a-i Avlonya Mûsâ Efendi-zâde, Eğriboz

1 kalafatcıyân E : kalafa[t]cıyân V
2 çaşnigîr ve sipâhiyân V : çaşnigirân ve sipâhî E
3 ve E : — V
4 bi'l-cümle E : fi'l-cümle V
5 alay ile E : ile alaylar V
6 Pâdişâhımızın E : Pâdişâhımız V
7 ederler V : edüp E
8 -i sâbık V : sâbıkā E
9 10 E : — V
10 Vezîr-i ..... Paşa E : — V
11 Paşa E : + Vezîr-i sâlis Gürcü Mehmed Paşa V
12 Ahmed V : — E
13 ve V : olmağın, ba'dehû E
14 -zâde E : — V
15 mukāta'acı V : mukāta'acısı E
16 Lâlezâr : لالزار EV

Mukāta'acısı ve sâyirleri[1] dahi yerlü yerinde karâr etdiler. Ve Yeniçeri Ağası İbrâhîm Ağa[2] ve ocak zâbitleri yerlü yerinde karâr edüp[3] ve bölük ağaları[4] Dîvân-ı hümâyûn'da yerlerinde[5] karâr etdiler. Ba'dehû mülâzımlar cem' olup, üç yüz neferât defter olup: "Altı ayda bir hizmetler tevzî' olunsun. Şimden sonra kānûn olsun. Sefer olmayup, Âsitâne-i sa'âdet'de Dîvân-ı hümâyûn'da hâzır olanlar ve Âsitâne-i sa'âdet'de olan kapu halkı, atları ile **[V 286b]** her sabâh Vezîr-i a'zam hazretlerini selâmlayup ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlempenâh hazretleri câmi'-i şerîfe çıkduklarında ve bir alay oldukda, mevcûd olanlara altı ayda cuvalıklar ve ba'zı hizmetler verilmek" üzere[6] telhîs etdiler. Ve: "Sefer-i hümâyûn oldukda, senede olur" deyü fermân olunup, ol târîhde vech-i meşrûh üzere olmağın ve senede gulâmiyye hâzır olanlara fermân olundu; fî sene 1021. **[E 168b]** Ve[7] "Sefer olmaduğu zemânda kānûn böyle olsun" deyüp: "Her senede altı yüz neferât müntefi' olur" deyü bu minvâl üzere kā'ide[8] kodu. Ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâhımıza Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa 'azîm pîşkeşler[9], yarar atlar ve harîrler ve cevâhir ve filori Dîvân-ı hümâyûn'da 'âdet-i kānûn üzere evvelâ iç oğlanı kırk ve[10] dört tavîle at ve on tavîle katır, üştür palanı[11] ve on tavîle tâvûsî mâde deve ve[12] kırk sanduk kadife kumaş ve sâ'at ve dülbendler, her cinsden hediyye teslîm olunmağın.

Ba'dehû Yemen Beylerbeyiliği[13] Yeniçeri Ağası olan[14] İbrâhîm Ağa['ya] olup ve Yeniçeri Ağalığı Yavuz Mustafa Ağa'ya ihsân olunmağın ve Başrûznâmçe Bekir Efendi'ye ihsân olundu[15]. Ve Sipâhî Oğlanları Ağalığı Mustafa Ağa'ya sadaka olunmağın ve Silâhdârlar Ağalığı 'Ali Ağa'ya olup, Sol Gurebâ'ya Mahmûd Ağa olup ve Sağ Gurebâ Ağası Mustafa Ağa olup* ve kâtibler de tebdîl olup, Sipâhî Oğlanları Kâtibi 'Osmân Efendi olmağın ve Silâhdâr'a 'Ömer Efendi olmağla, gerü mukarrer[16] olup ve 'Ulûfeciyân Kâtibi 'İnâyet Efendi oldukda[17] ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Tanbûrî Efendi olmağın ve Gurebâ'-i Yemîn'e ve Gurebâ'-i Yesâr'da[18] 'Ömer Efendi olup.

1 sâyirleri V : sâyirler E
2 İbrâhîm Ağa V : — E
3 karâr edüp E : — V
4 ağaları E : + yerlerinde V
5 yerlerinde E : — V
6 üzere E : — V
7 Ve V : — E
8 bu ..... kā'ide E : kānûn V
9 pîşkeşler V : pîşkeş E
10 kırk ve V : — E
11 üştür palanı E : — V
12 ve V : — E
13 Beylerbeyiliği V : Beylerbeyisi E
14 olan V : — E
15 olundu V : olunup E
* Mustafa Ağa'nın Sipâhîler, Mahmûd Ağa'nın Sol Gurebâ, Ali Ağa'nın Silâhdâr, Mustafa Ağa'nın Sağ Gurebâ Ağası olmaları, 8 Ramazân 1021'dedir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1485, s.30).
16 olmağın gerü mukarrer E : — V
17 oldukda V : olmağın E
18 Yesâr'da E : Yesâr'a V

Ve merhûm Vezîr Hızır Paşa âhırete intik l etdiler[1]; fî 27 receb[2] sene 1021. Ve merhûm Vezîr Hızır Paşa merhûm oldukda, hazret-i Eyyûb-i Ensârî Türbe-i şerîflerine, yerler alınup, defn olunmağın[3].

Ve Âsitâne'ye Şâh-ı 'Acem'in elçileri Sarı Hân, mâh-ı recebü'l-müreccebin evâsıtında gelüp[4*], Beşiktaş'dan berü doğru Kağıd-hâne'ye 'azm eyleyüp, Âsitâne'den Yeniçeri Ağası ile yeniçeriler ve 'acemi oğlanı ve cebeci ve topcu ve Tersâne halkı ve 'azebân ve ehl-i hıref ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve müteferrika ve çaşnigîrler ve çavuşlar, alaylar olup ve bölük halkı bayrakları ile Kağıd-hâne'den alaylar ile, Yeniçeri Ağası elçi ile yanaşup **[V 287a]** ve bir cânibinde Rumeli Beylerbeyisi Mu'allim-zâde yanaşup, ta'zîm ile Edirne-kapusu'ndan girüp, Şeyh Vefâ meydânında Pertâv Paşa Sarayı'nda kondurdular. Ve tevâbi'i hânda[5] konup, masrafları mîrîden ta'yîn idi[6].

Alay-ı 'azîm[7]

Ve mâh-ı şa'bânü'l-mu'azzamın[8] gurresinde vâki' olan büyük alay budur ki[**] , sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri Dâvud-paşa Bağçesi'ne av şikâr ecliyçün mu'tâd-ı kadîm üzere göç olup[9], lâkin alaylar te'kîd olunup, girü içerü Saray-ı hümâyûn'a nakl etmek fermân-ı şerîfleri olup, evvelâ Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa kethudâsı Behrâm Kethudâ, kapucu-başılar ile ve tezkireciler[10] ve sâyir ağaları ile **[E 169a]** ve müteferrika ve cemî'[11] tevâbi'âtları ile alayları olup, her biri cebe vü cevşen ve bebr[12] u kaplan postları ile[13], sırıkluları başka silâhlu ve tîrkeşlü ve tüfenglüler[14] bir alaydır ki, her biri kemer rahtlu

1 etdiler V : etmeğin E
2 27 receb E : receb 27 V
3 Ve merhûm ..... olunmağın [E'deki bu kısım kenar notudur] E : — V
4 gelüp V : + Kağıd-hâne'ye E
* Şâh tarafından elçi olarak gönderilen Kadıhân ile Kazvin ve Isfahan kadıları (*Nuhbe*, s.245) 1 Şa'bân 1021'de Üsküdar'dan geçip, ertesi gün Edirnekapusu'ndan Âsitâne'ye girip, kendileri için hazırlanan mekâna götürülmüşlerdir (Sâfî,II, vr.175a-176a; *Nuhbe*, s.245; *Fezleke*, I,345; Na'îmâ, II,84). Görebildiğim kadarıyla bu kaynaklarda elçi olarak Saruhân adı geçmemektedir.
5 tevâbi'i hânda V : hânda tevâbi'i E
6 idi V : olunmağın E
7 Alay-ı 'azîm [V'deki bu yazı farklı bir kaligrafi ile sayfanın bu kısmında satırın devamındaki boş yere yazılmıştır. Başlık olarak düşünülmüş gibi gözüküyor] V : — E
8 şa'bânü'l-mu'azzamın V : şa'bân-ı şerîfin E
** Pâdişâh 16 Şa'bân 1021'de Dâvudpaşa'dan Âsitâne'ye dâhil olmuştur (Sâfî,II, vr.176a; *Nuhbe*, s.246; *Fezleke*, I,345-346; Na'îmâ, II,94).
9 mu'tâd-ı ..... olup V : göç olup, mu'tâd-ı kadîm üzere E
10 Kethudâ ..... tezkireciler V : kethudâsı, kapucu-başıları ile ve tezkirecileri E
11 ve cemî' V : sâyir E
12 bebr V : + postlu E
13 ile V : — E
14 tüfenglüler V : tüfenglü E

geyim ile[1] bin bir nefer tevâbi'i ile saf bağlayup, Dâvud-paşa sahrâlarında, ba'dehû Vezîr-i sânî Kapudân Mehmed Paşa'nın alayları, kethudâsı Kara Hâce demekle ma'rûf Mehmed Kethudâ ile kapucu-başıları ve sâyir tevâbi'âtı dokuz yüz neferât olmağın, her birinin silâhları Mısırlu tarzında şalvar ve geyimlü[2], kalkanlu, bir mikdârı şabt[a]lar ile müzeyyen ve bir mikdârı[3] Rumeli cilasınları, filandıra bayraklı[4] ve ba'zıları re'îs tarzında, Cezâyir tüfengleri ile bir alay-ı 'azîm saf bağlayup, karâr etdiler. Vezîr-i sâlis Gürcü Mehmed Paşa'nın kethudâsı dahi beş yüz neferât tevâbi'leri ile silâhları[5] ile saf bağlayup, hâzır. Vezîr-i râbi' Dâvud Paşa'nın kethudâsı olan 'Ömer Kethudâ ve sâyir tevâbi'leri ile dört yüz nefer müzeyyen. Ba'dehû Vezîr-i hâmis Nakkâş Hasan Paşa kethudâsı ve tevâbi'i üç yüz neferât olup, silâhları[6] ile saflar olup, durdular[7]. Vezîr-i sâdis Hâdım Yûsuf Paşa kethudâsı olan Piyâle kethudâsı, tevâbi'i ile üç yüz neferât mevcûd silâhları hâzır olup, ba'dehû Vezîr Halîl Paşa kethudâsı Süleymân Ağa cemî'i ağaları[8] ve tevâbi'i, yarar cılasın, pür-silâh ile[9] beş yüz neferât hâzır safda. Vezîr-i sâmin Baş-defterdâr Ahmed Paşa'nın kethudâsı olan **[V 287b]** Hüseyn Ağa, cemî' ağaları ve tevâbi'i ile[10] üç yüz elli neferât olup, saf bağlayup, hâzır oldular[11]. Vüzerâ alayları ilerü yollar ile Edirne-kapusu'ndan girüp, halk-ı 'âlem ayak üzere[12] dükkânlarda ve evlerde seyr ü sülûkda ve taşrada sahrâlara sığışmayup, herkes hayretde olup ve elçileri, 'acemi oğlanlarun meydân ve[13] odaları mukâbelesinde yüksek aşçıbaşı evlerinin üstü Şeh-zâde'ye nâzır hânede seyrân etmek içün ta'yîn etmeğin, yanında yeniçeri ocağından bir ihtiyâr ta'yîn etdiler; geçen alayları bildürmek içün. Ve sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerinin kulları bölük halkı, sağ ve sol Dâvud-paşa Çayırı'nda sipâhiyân kırmuzu bayrak ve yeşil bayrak ve beyâz bayrak, sağ kolda saf bağlayup, Edirne-kapusu'nda iki saf idi. Cemî' şalvarları ile ve cebe vü cevşenleri ile her biri atları üstünde âdâb üzere selâma durmuşlar idi. Ve sol kolda girü Dâvud-paşa Sahrâsı'ndan silâhdârlar sarı bayrak ve 'ulûfeciyân-ı yesâr ve gurebâ'-i yesâr **[E 169b]** bölükleri silâhları ile Top-kapusu'na gelince iki saf olup, selâma durup, hâzır idiler; ağaları ile ve altı alay bayrakları hâzır idi.

Ba'dehû Dâvud-paşa Bağçesi'nde, Harem-i hümâyûn ağaları ve iç halkı seferlüleri ile doğancıları ve yedi sancağ-ı şerîf çıkup, 'alemdârlar da hâzır. Ve

1 geyim ile E : — V
2 geyimlü E : kemerlü ve V
3 mikdârı V : mikdâr E
4 bayraklı V : bayrakları olup E
5 silâhları E : silâhlar V
6 silâhları E : silâhlar V
7 saflar olup, durdular V : geyinüp, saff u karâr etdiler E
8 cemî'i ağaları V : cemî' ağa E
9 ile E : — V
10 ile V : — E
11 hâzır oldular V : hâzırlardır E
12 ayak üzere V : ayağa kalkup E
13 oğlanlarun meydân ve E : oğlanları V

kösler ve tabl u nakkāre ve zurna [ile] 'alem mehterleri, Mîr-i 'alem Ağa önlerinde, ba'dehû Bâb-ı sa'âdet Ağası ve Oda-başı ağayân-ı mehîb, mübârek sâ'ate muntazır olup[1], hâzırlar. Ve dört kıt'a tuğlar ve on bir yedek 'aşkar atlar, her birinin üzerinde olan eğer ve raht ve rikâb ve 'abâyîleri, dürr[2] [ü] elmâslar ve yâkut ve zeberced ve altun ile tezyîn olunmağın, ba'dehû dört yüz kâmil solaklar, dört saf; her birinin piyâde tezyîn solak pîrâheni[3] ve kaftanları, ba'zının serâser ve ba'zıları kadife atlas ve kemhâdan sîm [ü] zer kılıcları ve tîr ü kemânları ellerinde hâzır. Ve başlarında sorguçlar ile ve segbân ve zağarcılar ve samsoncular **[V 288a]** piyâde olup, altun serâser çullar ile, tazı ve zağar ve samsonlar[ı] sîm zencîrler[4] ile yedüp ve şâtırlar piyâde olup, altun taslar başlarında, her biri 'Ayyâr Baba 'Ömer'ün köçekleri, silâh u teberler ellerinde, solaklarun önlerinde ve çaşnigîrler tuğ-i hümâyûn önlerinde şabt[a]lar gılâfında getürmüşler. Müteferrika ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları tezyîn olup, mücevvezeler ile erkân-ı Dîvân tarzlarında olup ve mîrahûrlar ve serrâc ihtiyârları ve Istabl-ı 'âmire'nin beyâz külâhlar ile şâgirdleri, has atlar hizmetlerinde olup, ba'dehû vüzerâ'-i 'izâm, düstûr-i mükerrem, nizâmü'l-'âlem, umûr[u] müdebbir yedi vezîrler, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin karşularında âdâb birle selâmda hâzır. Ve sâyir defterdârlar ve ehl-i Dîvân tarîklerince saf olup, selâma durup, muntazırlar. Ve piyâde olan yeniçeri ağaları ve neferât, üslûb-i sâbık üzere gürûh ile safları Edirne-kapusu'ndan Dîvân-ı hümâyûn'a varınca alaylar ile ve 'acemiyân ve cebeciyân ve topcıyân ve arabacıyân-ı top ve Tersâne halkı ve 'azebistân ve kunbaracıyân ve kalafatcıyân ve ehl-i hıref ve mehterân-ı hayme fi'l-cümle yolları ile yürüyüp, Edirne-kapusu'ndan içerü Saray-ı hümâyûn'a varılınca, at ayağı altına kumaşlar[5] döşenüp, bu alay bir târîhde cem' olmayup **[E 170a]** ve böyle seyr ü temâşâ bir senede dahi[6] olduğu yokdur. Serrâc-hâne başından piyâde alayı saf olup, Dîvân-ı hümâyûn'a varıncak selâm yerinde durup ve[7] cemî' asâkir yerlü yerinde durdular. Ba'dehû sa'âdetlü ve 'azametlü Sultân Ahmed Hân hazretleri[8] 'ünvân ile ve cemî' kulları önlerince gidüp, Saray-ı hümâyûn'a dâhil olup, Harem-i hümâyûn'ların teşrîf etdiler; fî şa'bân sene 1021.

Ba'dehû Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa, Dîvân-ı hümâyûn'da elçiyi pîşkeş ile 'arza koyup, nâmelerin teslîm edüp[9], ba'dehû sefer te'hîr olundu*.

1 muntazır olup E : bakup V
2 dürr V : dürrî E
3 pîrâheni V : pîrâhen E
4 zencîrler V : zencîr E
5 kumaşlar E : kumlar V
6 bir senede dahi V : olmayup, bir târîhde E
7 selâm ..... durup ve V : ancak durup selâm yerinde E
8 sultân ..... hazretleri V : Pâdişâhımız E
9 edüp V : olunmağın E

* 21 şa'bânda Şâh'ın elçisinin arza girmesine ruhsat verilmiş, arza giren elçi pîşkeşlerini takdim etmiştir (Sâfî,II, vr.176b; Na'îmâ, II,94). *Nuhbe* (s. 246), elçinin 28 şa'bânda arza girdiğini ve musâlahanın aktedildiğini nakletmektedir.

Ve bundan sonra sa'âdetlü Sultân hazretlerin Nasûh Paşa'ya 'akd ü nikâh olunmağın. Ba'dehû Eski Saray'da cem'iyyet olup, Şeyhülislâm hazretleri [V 288b] ve kadı'askerler[1] Vezîr-i sânî Mehmed Paşa sağdıc olup, Vezîr Gürcü Mehmed Paşa, Vezîr Dâvud Paşa, Vezîr Hasan Paşa, Vezîr Yûsuf Paşa, Vezîr Halîl Paşa, Vezîr Defterdâr Ahmed Paşa. Ol mübârek sâ'atde nikâh olunup[2], ba'dehû eşribe-i mümessek içilüp, ba'dehû hayr[3] du'âlar olup, herkes makāmlarına gitdiler; fî 20 şa'bân sene 1021. Ve sûr-i hümâyûn fermân olunup ve Behrâm Kethudâ tedârükde oldular[4]. "Sa'âdetlü pâdişâh-ı 'âlempenâh hazretleri Edirne'ye varup, ba'dehû geldükden sonra[5], sûr-i hümâyûn ola" deyü fermân etdiler; fî ramazân sene 1021[6].

Sultân Ahmed Hân hazretleri[nin], cemî'i vüzerâ'-i 'izâm ile Edirne'ye teveccühleri[dir][7].

Ve bin yirmi bir şevvâlinin[8] on dördünde, mahrûse-i Edirne seferidir ki, zikr olunur.

Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri ile Edirne'ye ma'an gitmek fermân olundukda, Âsitâne-i sa'âdet'de Kapudân Vezîr Mehmed Paşa Kāyim-makām, İstanbul muhâfazasında kalmak fermân olunmağın ve[9] Defterdâr Kalender Paşa da Âsitâne'de kalup ve hem binâ üzerine[10] Emîn olup ve 'Ali Paşa kadırgalar ile Rodos'dan taş çeküp, binâya getürüp, câmi'-i şerîf ta'mîr olunurdu.

Ve Gürcü Mehmed Ağa, Matbah Emîni olup ve Tavîl Mehmed Ağa, Kapucular Kethudâsı olup ve Kadı'asker-i Anadolu Ganî-zâde[11] ve 'Azîz Efendi Rumeli Kadı'askeri olup ve Yeniçeri Ağalığı İsmâ'il Ağa'ya sadaka olunmağın ve Yekçeşm 'Ali Ağa, Mîr-i 'alem olup[12] ve Filibe'den develer ve

1 kadı'askerler V : kadı'asker efendiler E
2 olunup V : olup E
3 hayr V : + u E
4 oldular V : + mahrûse-i Edirne'ye E
5 geldükden sonra E : geldükde V
6 sene 1021 E : — V
7 Sultân ..... teveccühleri[dir] V : [Okuyabildiğim kısımlarıyla E 170a'daki başlık ise şöyledir] Mahrûse-i Edirne sa'âdetlü Pâdişâhımız cemî'i vüzerâ'-i 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm (..... ....) E
8 bin ..... şevvâlinin V : sene bin yirmi bir ve yirmi iki, bin yirmi bir şevvâlin E
9 sa'âdetlü ..... ve V : Gürcü Hâdım Vezîr Mehmed Paşa'[y]ı İstanbul muhâfazasında alıkoyup [Ayrıca arada "'azl olunup, 'azl olundukda" şeklinde, muhtemelen sonradan farklı bir kaligrafi yazılmış birkaç kelime daha vardır] E
10 üzerine E : üzere V
11 Kadı'asker-i ..... zâde V : Ganî-zâde Kadı'asker olmağın E
12 Ağa ..... olup V : Ağa'ya ihsân olunmağın E

katırlar gelüp ve Nüzül Emîni ta'yîn olunmağın, sürsat zahîreleri her menâzillerde cem' olup ve kirâ ile arabalar[1] dutup.

Mâh-ı şevvâlin evâhırında Dârü's-sa'âde Ağası olan Hacı Mustafa Ağa, içerü Harem-i hümâyûn'u ilerü arabalar ile **[E 170b]** ve Mîrahûr-i Sânî ve Haremeyn Müfettişi ve Muhâsebecisi ve kâtibleri ve Mukāta'acısı ve halîfeleri ve Eski Saray'da olan Baltacılar Kethudâsı ile elli altmış neferât ve Koz Bekcisi ve[2] bostancılar ile mahrûse-i Edirne'ye 'azîmet etdiler.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh hazretleri[3], otaklar ve bârgâhlar ile mâh-ı şevvâlin evâhırında, bârekallâh es-sebt gününde Küçük-çekmece'ye[4]* **[V 289a]** ve Filorina Bağçesi'ne konulup, ikinci günde[5] Büyük-çekmece'ye Şeyhülislâm Mehmed Efendi bağçesine, ba'dehû üçüncü gün Silivri'de, dördüncü gün Çorlu'da saraya konulup[6], beşinci gün bi'z-zarûrî 'azîm tûfân ve karlar olmağla[7], iki gün oturak olup, ba'dehû[8] yedinci günü[9] Karışdıran nâm karyede konulup, otak u bârgâh kurdurup, Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa arabalar üzerinde matbah peydâ edüp, her gün ıssıcak ni'met pişüp[10], kuşluk zemânında bir mesîre yerde ni'metler çekilüp[11], sa'âdetlü Pâdişâh hazretleri[12] safâ ederlerdi. Alaylarda[13] tuğlar önünde vezîrler ile cilidler oynarlardı. Ve dahi[14] sipâhîler ve silâhdârlar[15] kollarından sa'âdetlü Pâdişâhım karşusunda[16] cilidler oynarlardı[17]. Ve niçe in'âmlar ve ihsânlar[18] olurdu.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri eline[19] cilid alup, Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa'nın üzerine hamle etmeğin, temâm hamlede girü 'afv edüp, alaylarına geldiler. Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa atdan inüp, sa'âdetlü Pâdişâh'ın

1 kira ile arabalar V : arabalar kira ile E
2 ve V : — ile E
3 Pâdişâh hazretleri V : Pâdişâhım E
4 çekmece'ye V : çekme[ce]'ye E
* 1 Zilka'de 1021 pazartesi günü Edirne'ye teveccüh etmek babında hükm-i hümâyûn çıkar. 8 Zilka'de 1021'de Dâvudpaşa'dan hareket edilir (Sâfî,II, vr.184b-185b; *Nuhbe,* s.248-249; *Fezleke,* I,346-347; Na'îmâ, II,95). Peçuylu (II,341), Edirne'ye hareketin 9 şevvâlde olduğunu söyliyerek belirttiğim kaynaklardan ayrılıyor. Dârüssa'âde Ağası Mustafa Ağa, şehzâdeler ile Pâdişâh'tan 2 gün önce hareket etmiştir (Sâfî,II, vr.185a; *Fezleke,* I,347).
5 günde E : gününde V
6 saraya konulup V : saray konulup, hatîbler de ehl-i nefes kimesneler ve mü'ezzinler E
7 olmağla V : yağup E
8 ba'dehû V : — E
9 günü E : gün V
10 pişüp V : büşürüp E
11 yerde ..... çekilüp V : kenârında emîniyye kurulup E
12 Pâdişâh hazretleri V : Pâdişâhımız E
13 alaylarda V : Ve alayda E
14 Ve dahi V : — E
15 silâhdârlar V : silâhdâr E
16 sa'âdetlü ..... karşusunda E : — V
17 oynarlardı E : oynanurdu V
18 ve ihsânlar V : ihsân E
19 eline V : alayda Karışdıran menzilinde sa'âdetlü Pâdişâh bizzât E

üzengilerin bûs etdiler*. **[E 171b]** Ba'dehû menâzil ü[1] merâhil kat' ederek mahrûse-i Edirne'ye dâhil oldular[2]. Alaylar ile şehre girdükde, Edirne[3] Kadısı ve 'ulemâ ve müderrisîn ve Seyyid-i sâdât[4] ve meşâyihleri ve e'imme vü hutabâ[5] ve a'yân u bâzergânları ve fukarâ ve esnâfları istikbâle çıkup ve şehrin bâzergânları sa'âdetlü Pâdişâh'ın atları ayağına[6] a'lâ kumaşlar ve serâserler döşeyüp ve sığır u koç kurbânlar zebh olunmağın, zînet ü[7] şevket ile Saray-ı hümâyûn'a dâhil oldular. Ve cemî'i[8] vüzerâ'-i 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm ve erbâb-ı menâsıb herkes evlerine girüp ve kapu-kulları herkes odalarına ve hânelere girüp, rûz [u] şeb hayr du'âlarda olup, kānûn-i kadîm üzere haftada dört gün Dîvân-ı hümâyûn olurdu. Ve yeniçeri 'âdetleri üzere Dîvân kurarlardı. Ve Edirne'de kışlayup, Âsitâne'ye müte'allık **[E 172a]** mesâlihleri görürlerdi. Ve Dîvân oldukda[9], **[V 289b]** mülâzımlar 'âdet üzere selâmlar idiler.

Ve Etmekci-zâde Baş-defterdâr Vezîr Ahmed Paşa ile Vezîr-i a'zam'ın mâbeyni muhâlif olup, fâsidler her cânibden Ahmed Paşa'[y]ı geçüp, Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa katline çalışup, ba'dehû Haleb Beylerbeyiliği'ne telhîs edüp, Baş-defterdâr olan Ahmed Paşa'ya Haleb Eyâleti sadaka olunmağın, Baş-defterdârlığı fî 20 zilka'dede[10], Anadolu Defterdârı olan Mustafa Paşa'ya verdiler[11]. Ve Anadolu Defterdârlığı Bâkî Efendi'ye ihsân olunmağın; fî târîh-i mezbûrda[12]**. Ve Haleb Beylerbeyisi Ahmed Paşa, Vezîr-i a'zam Nasûh

* Pâdişâh'ın Nasûh Paşa'ya cirit atması, ciriti Nasûh Paşa'nın omuzuna isâbet ettirmesi, bunun üzerine Nasûh Paşa'nın atından inip Pâdişâh'ın atının üzengilerini öpmesi, Karışdıran'dan kalkılıp Burgaz'a varıldığında yapılan cirit oyununda vukûbulmuştur (Sâfî,II, vr.191b-193b; Na'îmâ, II,97). Ayrıca E 170b'nin burada sona ermeyip "Yemen ahvâli"ne geçildiğini, E 171b'nin son satırlarından devam ettiğimi belirtmeliyim. Burada Viyana nüshasını tercîh edişim, kronolojik sıraya uygunluğundandır. Es'ad Efendi nüshasındaki bu düzenden bir ara nüshanın varlığı da istidlâl edilebilir.

1 etdiler ..... ü V : etmeğin. [E 171b] Der-seyr-i mahrûse-i Edirne sa'âdetlü Pâdişâhımız teveccüh etdükleridir. Sa'âdetlü Pâdişâhım tayy-ı ["Der-seyr-i ..... etdükleridir" cümlesi sonradan başlık olarak yapılan ilâvedir] E
2 mahrûse-i ..... oldular V : Edirne'de E
3 girdükde, Edirne V : girdiler. Mahrûse-i Edirne'den şehir E
4 ve müderrisîn ve Seyyid-i sâdât V : müderrisleri ve Seyyid-i sâdâtları E
5 e'imme vü hutabâ V : hatîb e'immeleri E
6 Pâdişâhın atları ayağına V : Pâdişâhımın atlarının ayakları E
7 zînet ü V : zînet E
8 cemî'i V : cemî' E
9 oldukda V : -ı hümâyûn olup E
10 fî 20 zilka'dede E : — V
11 verdiler V : ihsân olunmağın E
12 fî târîh-i mezbûrda E : — V

** Anadolu Defterdârı Mustafa Paşa'nın Baş-defterdâr olması 28 Zilka'de 1021'dedir. Vezîr Ahmed Paşa ise 8 Zilhicce 1021'de Karaman Beylerbeyiliği'ne getirilmiş, fakat bir gün sonra bu göreve Dâvud Paşa getirildiğinden Karaman Beylerbeyiliği'nden ayrılmıştır (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1484, s.43,47,48). Bazı kaynaklarda ise 1022 yılında Pâdişâh ikinci defa Edirne'de iken Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa, Etmekci-zâde Ahmed Paşa'yı önce Karaman, 3 gün sonra Haleb Beylerbeyiliği'ne tayin edip, yerine Lonka-zâde'yi Baş-defterdâr, 'Abdülbâkî Paşa'yı II. Defterdâr, Kalender Efendi'yi III. Defterdâr nasb ettirmiştir

Paşa'nın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp ve te'kîd olunup: "Sipâhîlerden bir ferd[i] Haleb Vilâyeti'ne götürmeyüp tevâbi'lerinden, sa'âdetlü Pâdişâh'ın kullarından bir ferd bile gitmesünler" deyü tenbîh olunup, mezbûr Ahmed Paşa Âsitâne'ye gelüp, Kapudân Vezîr Mehmed Paşa ile müşâvere edüp, ba'dehû vedâ' etdiler. Ba'dehû Haleb Vilâyeti'ne 'azîmet etdiler[1]; fî gurre-i zilhicce sene 1021[2].

Ba'dehû 'îd-i adhâ oldukda, Saray Sahrâsı'nda şenlikler te'kîd olunup ve[3] salıncaklar kurulup ve yirmi dört sâ'atde bir köşk. bünyâd etdiler. Sa'âdetlü Pâdişâh teferrüc etmek içün sahrâya mukâbele bir mu'azzam[4] köşk binâ[5] olmuşdur. Üç gün bayram olup ve ba'dehû içerü Harem-i hümâyûn'dan Çukadâr Ağa, Yeniçeri Ağalığı ile çıkup[6]*, Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa'nın sarayında kondular[7]. Üç günden sonra bir saraya göçüp ve Ağa tebdîl olduğuna bâ'is budur ki, yeniçeri bir mikdâr Dîvân'da şenâ'at etdiler. Ba'dehû sebeb olanlarun hakkından gelüp ve İsmâ'il Ağa da ma'zûl olup, ba'dehû elli bin akça ile oturak olup.

Ve Saray-ı hümâyûn[8] önünde olan Has-bağçe'nin önünden cârî olan Nehr-i Tunca'nın[9] ba'zı derbendlerini ayırtlatup, cemî'i[10] müteferrikaya ve çavuşlara ve sipâhîye ve yeniçeriye ve cebecilere ve topculara [i]meciler ta'yîn olup, her bir tâyifeye kollar verilüp, Has-bağçe'nin sınurundan Serrâc-hâne Köprüsü'ne varınca ta'mîr olunup, Nehr-i Tunca ve Nehr-i Meric'i de Edirne halkı taşradan onardılar[11]. Lâkin Nehr-i Tunca'nın ba'zı değirmenler bendleri olan yerleri ve ba'zı dar yerleri açup, kayık bir başdan bir başa yürümeğe kâbil olup, Nehr-i Tunca'[yı][12] pâk edüp, **[V 290a]** cevânibini vâsi' **[E 172b]** edüp. Ve 'azametlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh kullarına rağbet edüp, her gün ta'mîr olunan yerleri teferrüc edüp, kullarının ta'mîr[13] ve Nehr-i Tunca'nın etrâfların vâsi' etdükleri sınurlarına sa'âdetle gelüp, her bir kolda bir sâ'at mikdârı teferrüc edüp, taht kurup, nazar-ı şerîfleri olurdu. Ve Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerine bir mikdâr yer ta'yîn edüp, çalışurlardı. Vezîr-i a'zam

(Hasan Bey-zâde, II,319; Na'îmâ, II,110). Peçuylu'da (II,341) bu tayinler ilk Edirne seferinde cereyân etmiş gibi görünüyor.

1. Ba'dehû..... etdiler E : — V
2. 1021 V : 1022 E
3. ve V : bayram E
4. mu'azzam E : 'azîm V
5. binâ V : — E
6. çıkup V : — E

* Çukadar Ahmed Ağa'nın Yeniçeri Ağası olması, 10 Muharrem 1022'dedir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1484, s.50).

7. sarayında kondular V : sarayına çıkup E
8. hümâyûn V : hümâyûnu E
9. Tunca'nın V : Tunca'[y]ı akıdup E
10. cemî'i V : cemî' E
11. Edirne ..... onardılar V : onardılar, taşradan Edirne halkı E
12. Tunca'[y]ı V : Tuna'[y]ı E
13. kullarının ta'mîr E : — V

Nasûh Paşa'nın tevâbi'leri başka kol olup[1], kethudâları ile ta'mîr ederlerdi. Ve sâyir vezîrlerün dahi mu'ayyen sınurları var idi. Hatta sipâhîlerün sınurları değirmenler bendlerinde ziyâde sürûr birle çalışup, bir latîf bağçe kenârı, Nehr-i Tunca cârî olup, değirmen yollarının akındısın âhar cânibe[2] döndürdüklerinde, 'azametlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh teferrüc edüp, kullarının sınurunda iskemle[3] kodurup, bir sâ'at mikdârı[4] karâr edüp[5], ve kullarının arkalarında küfe sepeti ile taş u toprak çekdüklerin görüp[6], önlerinden geçdüklerinde hazz edüp, in'âm u ihsânlar edüp ve başka taş u toprak çeken neferâta mübârek eliyle onar[7] hasene verdükleri[8] çokdur. Ba'dehû her[9] kollara kîse ile in'âm u[10] ihsân edüp ve yeniçeri kollarında[11] bir sâ'at mikdârı teferrüc etdükde, niçe ihsân[12] etmeğin, on gün mikdârı Nehr-i Tunca'[y]ı ve Nehr-i Meric'i ve bendleri kâmil oldukdan sonra, Âsitâne'den küçük kayık getürdüp, tekerlekler[13] üzere ve Ferecik'den nehir[14] ile Edirne'ye dâhil olup[15], sa'âdetlü Pâdişâh Has-bağçe'[y]i bir niçe zemân kayık ile dolaşur idi. Ve bu kadar [i]meciler ve bu kadar ta'mîrler olduğu kullarına iltifât olup, murâd ihsân idi. Vezîr-i a'zamlarun tedbîrlerindendir; ve sürgün avları olup, Çölmek Karyesi'nde ve Uzun Köprü'de ve sâyir av-gâhlarda.

Ve mâh-ı muharrem sene 1022[16]['de], kapu-kullarına lezez sene 1021[17] mevâcibleri ihsân olunup, Küçük Mîrahûr-başılığı, Sipâhî Oğlanları Ağası olan Süğlün Mustafa Ağa'ya ihsân olundukda ve Silâhdâr Ağası olan 'Ali Ağa'ya Sipâhîler Ağalığı sadaka olunmağın ve Sağ Gurebâ **[V 290b]** Ağası olan Mustafa Ağa'ya Silâhdârlar Ağalığı sadaka olunmağın ve Gurebâ'-i Yesâr Ağası Mahmûd Ağa'ya Gurebâ'-i Yemîn Ağalığı ihsân olunup ve Sipâhiyân Kethudâsı'na Gurebâ'-i Yesâr Ağalığı sadaka olunup ve Ebnâ'-i Sipâhiyân'a, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Kethudâsı olan 'Ali Kethudâ olup ve sâyiri silsile olup, **[E 173a]** 'ulûfeler tevzî' olunur[18]. Ba'dehû mülâzımlara kânûn üzere cedîd[19]

1 olup V : — E
2 değirmen ..... cânibe V : değirmenleri yolların âhar cânibe akındısın değirmenlere E
3 iskemle V : iskemli E
4 mikdârı V : — E
5 edüp V : + nazar-ı şerîfleri olurdu E
6 çekdüklerin görüp V : çekdüklerinde E
7 onar V : onarar E
8 verdükleri V : verdüğü E
9 her E : — V
10 in'âm ü V : in'âm E
11 kollarında E : kollarından V
12 ihsân E : in'âm V
13 tekerlekler V : tekerlek E
14 nehir V : nehirler E
15 olup V : + deryâdan. Lâkin [Buradaki bir kelime nüshadaki tahrîbâttan dolayı okunamamıştır] araba peydâ edüp, tekerlekler ile mahrûse-i Edirne'ye dâhil etdiler E
16 muharrem sene 1022 E : muharremde V
17 sene 1021 E : — V
18 'ulûfeler tevzî' olunur V : 'ulûfeler tevzî' olunup E ["'ulûfeler" kelimesinin altında "ve müteferrika" kelimeleri vardır. Ayrıca E 173a'nın sol kenarında sayfanın bir kısmı koptuğu için okunamayan bir bölüm vardır. Bu bölümün okunabilen kısmı şöyledir] "Ve bölük halkının mevâciblerin Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa Edirne'de kendü sarayında .... ve kusûr mevâciblerin tevzî' etmeğin, nâ-mevcûdlara verilmeyüp, dört günde devr ..... Hemân birer Baş-çavuş ve birer çây-ı çavuşlar ta'yîn olunup ve aşağa

hizmetler verilüp, herkes behr[e]-mend olup, ba'zılar kalup, bir mülâzımına dahi: "Sabr eylen" deyü[1] fermân olunmağın.

Ve evvel-bahâr faslı olup, Âsitâne'ye gitmek murâd-ı şerîfleri olup ve Gelibolu'yu ziyâret etmek murâdları[2] olup, sefer-i hümâyûn kā'idesince sürsatlar fermân olunup ve ordular emr olunur[3]. Ve otak u bârgâhlar ve havliler, bedenli ikişer[4] kat havliler ve Harem-i hümâyûn için başka ve yeni koçular ta'mîr olup ve yol için emîniyyeler işlenüp ve cemî'i[5] vüzerânın otakları ve yeniçerinin orta çadırları ve develer ve katırlar cem' olup, Nehr-i Arda üzerine çadırlar ve otağ-ı hümâyûn çıkup.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelde Edirne'den teveccüh edüp*, alaylar ile kānûn-i kadîm üzere vedâ' olunup, sa'âdetlü Pâdişâh otağ-ı hümâyûnu teşrîf buyurdular. Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa musâhib olup, sa'âdetlü Pâdişâhımız ile[6] arabalar bile olup, üçüncü menâzilde Uzun Köprü'de konulup, ol köprüde teferrüc etdiler. Sürgün şikârları şol kadar ceyrân u tavşan ve tilkü ve kurd ve ayu ve envâ' canavarlar[7] cem' olup, ba'zıların samsonlara ve zağarlara paralatup[8], ziyâde teferrüc olunmuşdur. Ol menâzilden Malgara Kazâsı'na varılup, oturak emr olunup, cemî'i ordu[y]u ve Rumeli Beylerbeyisi'ni ve Yeniçeri Ağası'nı ve ocağı: "Siklet olmasun" deyü hemân yeniçeriden ve hasekîlerden[9] ve solaklardan gayri dört yüz nefer yeniçeri Hünkâr ile ta'yîn olunup ve dört yüz bölük halkı, iki Kethudâ-yeri ile otağ-ı hümâyûn beklemek için vezîrler ve defterdârlar ve erbâb-ı menâsıb[10] ve iki kadı'askerler ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve çavuşlar ve müteferrikalar[11] ve: "Dahi bunlardan gayri Rodoscuk'da varup, tevakkuf etsünler" deyü[12] üzerlerine Vezîr Dâvud Paşa Serdâr olup. **[V 291a]**

Sa'âdetlü Pâdişâh hazretleri[13], Kaygan Deresi'nden Bolayır'a 'azîmet etmeğin, ol sahrâlarda konulup, lâlezâr ile sahrâlar[14] gûn-â-gûn tezyîn

---

bölüklerde .... bölük halkının bir def'a mevâciblerin tevzî' etmeğin, kānûn üzere defterler طوتروب ....." E

19 cedîd V : — E
1 eylen" deyü V : eylemek E
2 Gelibolu'yu ..... murâdları V : Gelibolu ziyâretine murâd-ı şerîfleri E
3 olunur V : olunup E
4 ikişer V : ikişerer E
5 cemî'i V : cemî' E
* 24 Safer 1022'de Edirne'den Bolayır ve Gelibolu taraflarına hareket edilmiştir (*Nuhbe*, s.250; *Fezleke*, I,351; Na'îmâ, II,100-101).
6 sa'âdetlü ..... ile E : — V
7 envâ' canavarlar V : envâ'ından E
8 samsonlara ..... paralatup V : samsonlar ve zağarlar paralayup E
9 hasekîlerden E : hasekîden V
10 menâsıb V : menâsıblar E
11 müteferrikalar V : müteferrika E
12 deyü V : — E
13 hazretleri V : — E
14 sahrâlar E : + zeyn V

olunmuş idi. Ba'dehû Gelibolu Şehri'ne dâhil olup ve dahi[1] Âsitâne-i sa'âdet'den büyük kayığı Bostancı-başı Hüseyn Ağa deryâdan getürüp[2], Gelibolu'da olan fakîr ü civân ve pîr ü nâ-tuvân ve a'yân-ı Devlet istikbâle çıkup, **[E 173b]** hayr du'âlar etdiler. Ve sa'âdetlü Pâdişâh otak u bârgâhlarına[3] dâhil oldular. Ve bir hafta oturak olup, Pâdişâh hazretleri[4] Boğaz-hisârları teferrüclerine varup ve Rumeli-hisârlarına dâhil olup, şenlikler olup ve Boğaz-hisârı'nda[n] Anadolu-hisârı'na kayıklar ile geçüp[5], teferrüc edüp ve ziyâde şenlikler olup ve[6] bağçeleri gezüp ve[7] şikârlar olup ve Bahr-ı sefîd'i temâm[8] teferrüc etdükde, dizdâr ve ağalarına bahşîş [ü] in'âmlar ihsân edüp, ba'dehû 'avdet edüp, Gelibolu'nun cevânibini seyrân etmeğin ve ziyâret olan yerleri gezüp[9] ve Yazıcı-zâde Efendi'ye sa'âdetle varup, ziyâret etmeğin, andan sonra Âsitâne'ye 'azîmet edüp.

Mâh-ı rebî'ulevvelin on birinci gün, Rodoscuk nâm şehre dâhil oldular. On ikinci gice ihyâ olup, orduda mum donanması olmağın, şenlikler oldu[10]*.

Ve Hân Mehmed Girây gelüp, Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa'ya mülâkat olup, sa'âdetlü Pâdişâhımızın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, hil'at geyüp, ba'dehû Kırım cânibine teveccüh etdiler.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin on dördüncü gün Silivri nâm şehre gelüp, ba'dehû Harâmî Deresi'ne dâhil olduklarında**, Bostancı-başı Hasan Ağa, ba'dehû ustalar ve bostancılar ile istikbâle geldiler. İki bin nefer bostancılar, bir uğurdan tüfeng şenlikleri etmeğin, Harâmî Deresi'nde otak ile kondular. Ve Harem-i hümâyûn ilerü Dâvud-paşa Sarayı'na gidüp, bostancılar alayları ve

1 olup ve dahi V : olup olup ve E
2 deryâdan getürüp V : getürüp, deryâdan E
3 etdiler ..... bârgâhlarına V : ile otak u bârgâhlara E
4 Pâdişâh hazretleri V : sa'âdetlü Pâdişâh E
5 boğaz ..... geçüp E : kayıklar ile Anadolu hisârların V
6 ve V : + sa'âdetlü Pâdişâhım Boğaz hisârların teferrüc edüp ve E
7 ve V : av E
8 temâm V : kâmil E
9 gezüp V : görüp E
10 şenlikler oldu V : şenlik olmağın E

* Kaynaklar genellikle 19 Rebî'ulevvel 1022'de Âsitâne'ye gitmek üzere Gelibolu'dan ayrılındığını, Kavak, Balaban, Aynacık üzerinden Rodoscuk'a varıldığını, burada Mehmed Giray'ın geldiğini kaydediyorlar (Sâfî,II, vr.245b-249a; *Fezleke,* I,351; Na'îmâ, II,102-103). Eğer bu bilgiler doğruysa, Rodoscuk'a müellifimizin dediği gibi 12 rebî'ulevvelde değil, daha sonraki bir gün ulaşılmış olmalıdır. Fakat 19 rebî'ulevvelde Gelibolu'dan ayrılındığını kaydeden Sâfî (II, vr.245b), bir başka yerde (II, vr.248b-249a) 12 rebî'ulevvelde Rodoscuk'ta Mehmed Giray ile buluşulduğu gece mevlid ve Kur'ân okunduğundan bahsetmektedir. Sâfî'nin verdiği bu ikinci bilginin metnimizle de nisbeten uyuştuğu görülüyor.

** Eğer 19 Rebî'ulevvel 1022'de Gelibolu'dan ayrılınmış ise (bk. Metin, s.615n*), İstanbul'a bu sıralarda varılmış olamaz. Fakat Sâfî'nin ikinci rivâyeti doğru ise (bk. Metin, s.615n*) metnimizin verdiği tarih kabûl edilebilir. Ayrıca kaynaklar Harâmî Deresi'ne gelindiğinde Kapudân Mehmed Paşa'nın, Bostancı-başı Hasan Ağa ile istikbâle geldiğinden bahsetmektedirler (Sâfî,II, vr.250a-251a; *Nuhbe,* 250; *Fezleke,* I,351; Na'îmâ, II,103). Metnimizde Mehmed Paşa'dan söz edilmemesi dikkat çekicidir.

baltacılar arabalarun önlerine düşüp, Dâvud-paşa'da Saray-ı Has-oda'ya dâhil oldular[1].

Ve sahrâda tenbîh olunur[2]. Otaklar kurulup ve Âsitâne'den dahi Vezîr-i sânî Kapudân Mehmed Paşa otakların çıkarup ve sa'âdetlü Pâdişâh **[V 291b]** alaylar ile Dâvud-paşa Sahrâsı'nda selâma durdular. Ve cümleyi selâmlayup, sa'âdetle Saray-ı hümâyûn'a dâhil oldular.

Ba'dehû Tersâne Kethudâsı ve kapudânlar ve re'îsleri[3] ve kunbaracıları ve 'azebistân, tüfengleri ile ve çadırları ile bir 'azîm kadırga peydâ edüp, âteşbâzlar dahi pırankılar zeyn edüp ve Yedi-kulle'den toplar getürdüler. Ve Tophâne'de[n] **[E 174a]** toplar getürüp, şenlik emr[4] olunup ve çadırlar Dâvud-paşa'dan İskender Çelebi Çiftliği'ne varınca, deryâ kenârınca çadır kurulup, ol ahşam nemâzında cemî'i[5] askerler çadırlarını mumlar[6] ve kanâdiller ve fânûslar ile zeyn edüp ve ba'zılar çadırları önlerinde selviler[7] ve nakıllar ve mühr-i Süleymânlar peydâ edüp, yıldız misâl mumlar şenlikleri olup ve Kapudân, ol kadırga[y]ı mumlar ve kandiller[8] ile zeyn edüp ve yeniçeri çadırlarında olan 'acâyibâtlar ve hayâl fenerleri[9]. Ve sa'âdetlü Pâdişâhımızın otağ-ı hümâyûnları sahrânın ortasında bâd şem['i][10] ve bal mumları ve meş'aleler ile müzeyyen olup, Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa'nın dahi[11] otaklarında 'azîm donanmalar[12] olup teferrüc edenler bir dahi böyle zînet görmeyüp, hayrân oldular. Ba'dehû[13] yeniçeri odalarında üçer nevbet tüfeng[14] şenlikleri olup ve cebeciler de ve Tersâne halkında şâhî darbuzanlar üçer[15] nevbet şenlikler edüp, ba'dehû nevbetler ve kösler döğülüp[16], mâh-ı rebî'ulevvelin on altıncı gicesi bu şenlik ve bu seyr ü safâ bir târîhde[17] olmayup, herkes görmüş değillerdir; fî 16 r[ebî'ul]e[vvel][18] sene 1023*.

1. oldular V : + Ve ertesi gün sa'âdet ile (.....) Dâvud-paşa Sahrâsı'nda selâmlara durup, sa'âdetlü Pâdişâhımız (..... ....) dâhil oldular [Boş bıraktığım yerlerde nüshada tahrîbât vardır] E
2. olunur V : olunup E
3. ve sa'âdetlü ..... re'îsleri V : ve kapudânları ve ru'esân E
4. getürüp, şenlik emr E : getürdüp, şenlikler V
5. cemî'i V : cemî' E
6. *mumlar* V : *mum* E
7. selviler V : selvi E
8. mumlar ve kandiller V : mum E
9. fenerleri V : fânûslar E
10. şem'[i]- V : bâd yel E
11. Paşa'nın dahi V : Paşa E
12. 'azîm donanmalar V : bir 'azîm donanma E
13. teferrüc ..... Ba'dehû E : bir dahi böyle zînet teferrüc olunmamışdır. Ve V
14. üçer nevbet tüfeng V : üçerer nevbet tüfengler E
15. üçer V : üçerer E
16. döğülüp V : + ol gice E
17. târîhde V : târîhlerde E
18. değillerdir; fî 16 r[ebî'ul]e[vvel] E : değiller idi V

*. Pâdişâh, Dâvudpaşa'ya inildiğinin ertesi günü olan 24 Rebî'ulevvel 1022'de alay ile Âsitâne'ye dâhil olmuştur (Sâfî,II, vr.254b; *Nuhbe,* s.251; *Fezleke,* I,351; Na'îmâ, II,103).

Ve mâh-ı mezbûrda çehârşenbih günü, 'azîm alaylar fermân olunup, evvelâ Harem-i hâs[1] alayları ve bir cânibde sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerinin[2] alayları Top-kapusu'ndan Harem-i hümâyûn ile, Dârü's-sa'âde Ağası önlerince kapucular alaylar ve Küçük Mîrahûr ve Arpa Kâtibi ve serrâclar ve Küçük Kethudâ ve Küçük Rahtvân ve Oda-başı ve Bostancı-başı, Has-bağçe bostancıları ile[3] ve bağçe üstâdları, neferâtları ile ve baltacılar tüfengleri ile, ba'dehû hâdım ağalar arabalar önlerince Top-kapusu'ndan girüp, Yeni-bağçe'den Karaman'a, ba'dehû Saray-ı hümâyûn'a demür kapudan[4], Harem-i hâss'a dâhil oldular. Ve büyük alay Edirne-kapusu'nda **[V 292a]** kurbânlar zebh olunup ve bâzergânlar ve esnâf herkes metâ'larından sa'âdetlü Pâdişâhımızın atının[5] ayağı basduğu yerlere serâserler ve kadifeler[6] ve atlas u kemhâlar döşenüp, solaklar ve şâtırlar ve serrâclar alup, herkes[7] hayr du'âlar etdiler. Ve bu kadar alaylar 'ünvân ile Edirne-kapusu'ndan içerü girdiler. Her tâyife saflar olup, selâma durdular. Karaman önünden saflar dizilüp, Saray-ı hümâyûn içerüsüne varınca, ancak yeniçeriler sarayda dört saf durdular. **[E 174b]** Sa'âdetlü Pâdişâhımız[8] kullarını selâmladıkdan sonra, vüzerâ' ve 'ulemâ[9] ve meşâyihi ve sâdâtı selâmlayup, içerüye teveccüh buyurduklarında, cemî'i[10] çavuşlar bir uğurdan alkışlayup, du'âlar etdiler; fî 15 rebî'ulevvel sene 1023*.

Ba'dehû[11] 'âdet-i kânûn üzere[12] Âsitâne'de Dîvân-ı hümâyûn olup, Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa sadrda ve sâyirleri dahi sa'âdetde olup.

Ve ba'dehû Ma'an-oğlu Sayda'da 'ısyân edüp, Dürzî 'Arab segbân ile Tırablus dağlarında ve Kuds-i şerîf cânıblerinde eşkıyâları eksik değil[13].

Şâm-ı şerîf Eyâleti'ne gelüp, Hama ve Hımıs sancaklarında şenâ'at edüp, Âsitâne'den Zağarcı-başı olan[14] Hüseyn Ağa'[y]ı üç bin nefer yeniçeri ile ve[15] yirmi zâbit ta'yîn etdiler. Ve Âsitâne['den] beş bedoloşka ile mühimmâtların

1 hâs V : havâss E
2 Pâdişâh hazretlerinin V : Pâdişâhımız E
3 bostancıları ile V : bostancılar E
4 kapudan V : Bağçe-kapusu'ndan E
5 atının E : atları V
6 kadifeler V : + döşenüp E
7 herkes E : — V
8 Pâdişâhımız V : + selâmlayu[p] E
9 ve 'ulemâ V : [y]ı selâmlayu[p] ve 'ulemâ[y]ı E
10 cemî'i V : cemî' E
* Pâdişâh, Dâvudpaşa'ya inildiğinin ertesi günü olan 24 Rebî'ulevvel 1022'de alay ile Âsitâne'ye dâhil olmuştur (Sâfî,II, vr.254b; *Nuhbe*, s.251; *Fezleke*, I,351; Na'îmâ, II,103).
11 Ba'dehû V : Ve gerü E
12 üzere V : — E
13 değil V : olmayup E
14 olan E : — V
15 ve E : — V

tedârük edüp, kadırgalar ile Sayd[a]'da[1]. Ve Şâm-ı şerîf[2] Beylerbeyisi olan Vezîr Hâfız Ahmed Paşa'[y]ı Serdârlık emr-i şerîfin gönderüp[3] ve Haleb Eyâleti'n ta'yîn edüp ve Mar'aş Eyâleti'n ve Adana'[y]ı[4] ve Tırablus-Şâm Eyâleti'n ta'yîn edüp ve sene-i mezbûrda üzerine varılup, 'azîm ceng ü muhârebe olur[5]. Ve Sayda'yı feth etmeğin ve sâyir kal'aların dahi zabt ederler. Ma'an-oğlu firâr edüp[6], Firengistân'a düşüp; vilâyetlerin zabt etmeğin, bu cânibe müjde haberi gelüp[7], Sayda'ya beylerbeyi ta'yîn edüp, yine kal'aların muhâfaza ederler idi. Ve Âsitâne'ye müjde haberleri geldükde[8], beylerbeyilere icâzet olup, eyâletlerine gitdiler*. **[E 170b]**

Der-sefer-i Eyâlet-i Yemen; fî sene 1021

Ve bin yirmi bir târîhinde[9] sâbıkā Yemen Beylerbeyisi olan Ca'fer Paşa ma'zûl olup, yerine Âsitâne'den İbrâhîm Paşa vardukda, ma'zûl olan Ca'fer Paşa'nın kethudâsı Ahmed Kethudâ[10], el altından Ca'fer Paşa'dan recâ etdürdüp, **[V 292b]** Ca'fer Paşa da icâzet verüp, İbrâhîm Paşa'ya Kethudâ olur. "Ehl-i vukūfdur" deyü iltifât edüp, Kethudâ eder[11]. Ba'dehû mezbûr İbrâhîm Paşa, bi-emrillâhi Te'âlâ ecel erişüp, merhûm olur. Defn olundukdan sonra, merkūm Ahmed Kethudâ mağrûr olur. Cemî'i kullar ile ve ba'zı beyler ile müşâvere edüp, 'ısyân eder. Ve San'an Şehri'n zabt edüp ve cemî'i imâmlara haber gönderüp[12], kendüye tâbi' eder. Yemen Eyâleti'ne[13] kendüyi Hâkim edüp, birkaç bin segbân eşkıyâ cem' eder. Her ne kadar 'ısyân etmiş

1 Ve ..... Sayd[a]'da E : — V
2 şerîf V : — E
3 gönderüp V : + ve baş buğ olup E
4 Adana'[y]ı V : + dahi ta'yîn etmeğin E
5 olur V : olup E
6 edüp V : firâr etdüğü mukarrer olduğudur. Ba'dehû Ma'an-oğlu kaçak verüp E
7 vilâyetlerin ..... gelüp E : — V
8 Ve ..... geldükde V : — E
* Ma'an-oğlu 1021'de isyân etmiş, olaylar 1043 yılına kadar devam etmiştir. Şâm Vâlîsi Hâfız Ahmed Paşa 1022'den beri her sene üzerine varmış, fakat def'i mümkün olmamıştır (Sâfî,II, vr.374b-380a; *Fezleke*, I,361; Na'îmâ, II,120-123). Tabiatiyle metnimizde olduğu gibi bu sıralarda gâilenin bertaraf edilmesi söz konusu değildir. Ayrıca Metin, s.611n*'da belirttiğim Es'ad Efendi nüshasındaki karışıklık burada da kendini göstermektedir. Şu an E 174b'den tekrâr E 170b'nin son kısımlarına dönmüş bulunmaktayız.
9 bin yirmi bir târîhinde V : Ve Yemen ahvâli; San'an'da Yemen Beylerbeyisi olan (.....) vefât etdükde E
10 olan ..... Kethudâ V : olup, ba'dehû ma'zûl olan Ca'fer Paşa (.....) olan Ahmed Kethudâ ihânet etmeğin, Ca'fer Paşa'dan bir tarîk ile sâbıkā Yemen Beylerbeyisi (.....) İbrâhîm Paşa'ya Kethudâ olup ve Kethudâ olduğuna sebeb [Noktalı yerlerde tahrîbât vardır] E
11 eder V : + iltifât edüp, Kethudâ edüp, ba'dehû ecel [erişüp, defn] olduğu [mukarrer] [E'deki bu kısım kenar notudur. [] işâretli kısımlar ise tahrip olan yerlere tarafımdan yerleştirilmiştir] E
12 bi-emrillâhi ..... gönderüp V : hikmetullâh ecel-i müsemmâ ile bi-emrillâhi Te'âlâ vefât edüp, San'an (.....) kabz eder. Mezbûr Kethudâ (.....) 'ısyân eder, kal'ada olan kul ile bir olur ve cemî'i imâmları E
13 Eyâleti'ne V : Eyâleti'nde E

harâm-zâde ve fellâh var ise küllîsi yanına cem' olur. Ve Yemen Vilâyeti'ni bi'l-külliyye zabt eder.

Ve sâbıkā Beylerbeyi olan[1] Ca'fer Paşa Miha' (ميخا) da oturur. Ve Miha Hind iskelesidir[2]. Hindistân'dan cemî'i gemiler Miha'ya gelür. Bâzergânlar her şey'i ol iskelede alup, denkler bağlanup, gümrük alınur. Mezbûr Ca'fer Paşa bu ahvâli bilüp, Miha'da muhâfazada kalup, fi'l-hâl **[E 171a]** Mısır Vilâyeti[3] Beylerbeyisi olan Vezîr Sûfî Mehmed Paşa'ya 'arz eder, tedârükde olurlar[4]. Bir Kâşif ile dört yüz Mısır kullarından gemi ile Yemen'e Miha İskelesi'ne Ca'fer Paşa'ya imdâd gönderür[5]. Ve Âsitâne'ye Ca'fer Paşa'nın 'arzı gelüp, Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa iki bölükleri, 'ulûfeciyân-ı yemîn ve 'ulûfeciyân-ı yesârı, ağaları[6] ve kâtibleri ve kethudâları[7] ve su-başıları ile ve dahi[8] sipâhdan ve silâhdârdan, zâbitlerinden mâ'adâ tevâbi'lerinden üç yüz nefer sipâhîden ve silâhdârlardan dört bin beş yüz neferât[9] olup, fi'l-cümle Yemen Vilâyeti'ne me'mûr etmeğin ve tenbîh olundu kim: "İnşâ'allâh sipâhî tâyifesi vardukda, Mısır Vilâyeti'ne Mısır kulları, Yemen muhâfazasına me'mûr olur. Kapu-kulları Mısır'ı muhâfaza eder" deyü bu tarîkle defterleri tahrîr olunup, mukābele ta'yîn olunur[10].

Mâh-ı cumâdelûlânın[11] gurresinde, kalyon gemileri ile Mısır Vilâyeti'ne 'azm ederler[12]. Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerinin[13] 'avn ü 'inâyetiyle bir eyyâm olup, bir haftada İskenderiyye Şehri'ne[14] dâhil oldular. Ve bir haftada Mısır Şehri'ne vâsıl[15] olup, hânlarda kondurup, ağaları ve kâtibleri ve kethudâları ve su-başıları ve çavuşları **[V 293a]** Mısır'da Vâlî-i Vilâyet olan Vezîr Mehmed Paşa'ya varup, dest-i şerîflerin bûs etdiler. Zâbitlerine hil'atler ihsân olunup ve sipâhîlere koyunlar ve sâyir levâzımların verüp ve recec ve reşen sene 1022 mevâciblerin[16] ve masar sene 1022 ve lezez sene 1021 kusûr mevâciblerin[17] tevzî' edüp, Dîvân-ı Mısır'da dört beş günde kâtibler koyup, Nâzır[18] ile 'atıyye ikişer kıst pîşîn mevâciblerin verdiler. Ve zahîrelerin Süveys'de hâzırlayup, gemiler ile. Ba'dehû sipâh tâyifesi bir mikdâr

1 Ve Yemîn ..... olan V : — E
2 oturur ..... iskelesidir V : iskeledir. Vilâyet-i E
3 Vilâyeti V : Vilâyeti'ne E
4 olurlar V : olur E
5 imdâd gönderür V : imdâda gönderüp E
6 ağaları V : + ile E
7 kethudâları V : + ile E
8 dahi V : — E
9 neferât V : mevcûd nefer E
10 olunur V : olunup E
11 cumâdelûlânın : cemâziyelevvelin V : cemâziyelevvelin [Ayrıca "cemâziyel" kelimesinin altında "rebî'" kelimesi vardır] E
12 ederler V : edüp E
13 Te'âlâ hazretlerinin V : Te'âlâ'nın E
14 Şehri'ne E : 'ye V
15 vâsıl V : dâhil E
16 levâzımların ..... mevâciblerin E : levâzımâtların verüp V
17 kusûr mevâciblerin V : kusûrların E
18 Nâzır V : nâzırlar E

mu'annidlik[1] etmeğile, ağalarına guluvv edüp: "Elbetde bizi Mısır'da muhâfaza içün ta'yîn etdiler. Mısır kulları Yemen'e[2] me'mûrlardır" deyü birkaç gün[3] nizâ' olur. Ba'dehû develer gelür, fi'l-hâl esbâbları yüklenüp, Süveys İskelesi'ne dâhil olurlar. Zahîrelerin ve suların ve levâzımlarun tedârük ederler. Süleymân Ağa büyük gemi kalyon ile ve Ahmed Ağa, küçük gemilere girüp ve[4] cemî'i sipâhîler gemilere girüp, eyyâm ile Hind deryâsiyle 'azîmet ederler. Ahmed Ağa'nın gemileri girdâba düşüp, Habeş vilâyetlerine düşer. Iztırâb çeküp, girüde kalur. Büyük kalyon fursat ile Miha'ya çıkup, Vezîr Ca'fer Paşa yoldaşlara istikbâle gelüp, ziyâfetler ve iltifâtlar ile niçe ihsânlar olup, **[E 171b]** yedi sekiz yüz mevcûd[5] nefer sipâhîden Süleymân Ağa ile ilerü San'an Vilâyeti'ne ta'yîn olunup, andan sonra Ahmed Ağa ile gelen bin tüfenglüden ziyâde. Ca'fer Paşa ile Miha'da bir mikdâr neferden kalur. Ba'dehû San'an Şehri'n muhâsara ederler. İçerüde olan askerler, kapudan asker gelüp ve Ca'fer Paşa, Beylerbeyi olduğu ma'lûmları olur. İçerüden ve şehirden hâkimler çıkup, andlar ve şartlar ile[6] tâbi' olup, San'an'ı Ca'fer Paşa'ya teslîm ederler. Ve hâyin olan[7] kethudâyı ellerine teslîm edüp, kal'ada mahbûs ederler. Ba'dehû hakkından gelinüp, tevâbi'lerinin dahi[8] hakkından gelinüp, Ca'fer Paşa San'an'da karâr etmeğin. Ve Zebîd dahi feth olup ve Tamâr nâm şehri dört[9] beş yüz neferât ile Sağ 'Ulûfeciler Kethudâsı[10] olan Mustafa Kethudâ'[y]ı ta'yîn edüp, varduklarında, bi-hamdillâh feth olup, eşkıyâlarun hakkından gelinüp, ba'dehû Mehmed Kethudâ merhûm olup, **[V 293b]** Sol 'Ulûfeciyân'a 'Ali Kethudâ oldu[11]. Ve 'İnâyet Efendi icâzet alup[12], Ka'be-i şerîf'e teveccüh etdiler. Yerine[13] İbrâhîm Halîfe kalup ve Tanbûrî'nin yerine[14] Süleymân Halîfe kalup ve 'ulûfeciyân-ı yemîn ü yesârda niçe neferât şehîd düşüp[15] ve niçesi ecel şarâbın nûş etmeğin. Ve lezez sene 1022 ve masar sene 1023 mevâciblerin San'an'da Yemen hazînesinden tevzî' etdiler. Ve Yemen etrâflarında imâmlardan çok kimesne tâbi' olup ve şakîlerden dahi bir ferd kalmayup ve Hind bâzergânları Miha İskelesi'ne gelürdü. Ve Habeş vilâyetlerinden bâzergânlar gelüp[16], emn ü emân ve her sene hüccâc varup, hac ferâyizlerin edâ ederlerdi[17]. Ve Ca'fer Paşa bölük halkın alıkoyup: "Dahi

1 mu'annidlik : mu'ânetlik (معانت ليق) E : معانتليق V
2 Yemen'e V : — E
3 birkaç gün E : — V
4 ve V : — E
5 mevcûd E : mevcû[d] V
6 andlar ..... ile V : and u şart ile E
7 hâyin olan V : — E
8 tevâbi'lerinin dahi E : ve dahi tevâbi'lerinin V
9 dört E : — V
10 Kethudâsı E : Ağası V
11 Sol ..... oldu V : Vezne[d]âr 'Ali Kethudâ oldu, Sol 'Ulûfeciyân'a E
12 alup E : olup V
13 teveccüh etdiler. Yerine V : hüccâc ile yerinde E
14 yerine V : — E
15 düşüp E : olup V
16 gelüp V : gelürdü E
17 ederlerdi V : olunurdu E

vakti vardır, icâzet zemânı değildir. İnşâ'allâh vaktinde murâdmuz olur" deyü[1] her gâh hizmet üzere idiler fî sene 1023*. **[E 174b]**

Der-sûr-i Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa[2].

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa hazretleri cem'iyyete mübâşeret edüp, Vezîr-i sânî Kapudân Mehmed Paşa sağdıc olup, 'âdet üzere kebîr nakıllar[3], yirmişer arşun direkden ziyâde iki dâne, ba'dehû bir dâne[4] dahi sipâriş olunmağın, biri[5] Aksaray'da ve biri[6] Odun-kapusu'nda ve biri dâhi[7] At-pazarı'nda ta'mîr olunup ve yüz mikdârı[8] hurda nakıllar[9] ve cevherî nakıl dahi ve Eski Saray'da on gün ve gice düğün ve şenlik olup ve yeniçeriye Eski Saray'da ziyâfetler[10] ve bahşîş ve in'âm u ihsânlar[11] olunup ve şenlik arasında, Harem-i hâs'dan ve içerü hazîne ve kilârdan ve Doğancı-başı Mehmed Paşa, Bosna Eyâleti'yle çıkup ve Kethudâ, Çakırcı-başı olup ve Mustafa Ağa, Müteferrika olup ve Ahmed Ağa otuz beş akça ile sipâhî olup ve taşra matbahdan ve kilârdan ve bazara gidenden ve Istabl-ı 'âmire'den ve Hasbağçe'den ve cemî'i ocaklardan, kānûn-i kadîm üzere ba'zıları sipâhiyâna **[E 175a]** ve ba'zıları Dergâh-ı 'âlî çavuşlarına ve ba'zıları kapuculara ta'yîn olunmağın. Ve Galata ve At-meydânı'nda[12] ve Edirne'den kānûnları üzere sipâhîlere ilhâk olunandan gayri kapucıyâna ve onarar akça ile 'ulûfeciyân-ı yemîn ü yesâra tevzî' olunur. Galata'dan ve At-meydân[ı] Sarayı'ndan ve Edirne Sarayı'ndan çıkanlarun[13] ekseri ol düğün arasında çıkup, iç oğlanı ve celebler[14] **[V 294a]** birleşince[15], eski sipâhîlerden ve bölük çavuşlarından, dükkânlarda oturup, hıfz ederlerdi: "Gavga ve fesâd olmasun" deyü[16].

1 deyü V : deyüp E
* E 170b'de başlayan karışıklık burada sona eriyor, E 174b'den devam ediyoruz.
2 Der- ..... Paşa V : — E
3 kebîr nakıllar V : nakıllar kebîr, her biri E
4 dâne E : — V
5 biri V : + nakıllar E
6 ve biri V : biri ta'mîr olup E
7 dahi V : — E
8 ta'mîr ..... mikdârı V : ve E
9 nakıllar V : + yüz mikdârı olup E
10 ziyâfetler V : + olup E
11 ve in'âm u ihsânlar V : in'âmlar ihsân E
12 At-meydânı'nda E : + olan İbrâhîm Paşa Sarayı'ndan ve Galata V
13 olunandan ..... çıkanlarun E : olunur. Ve V
14 celebler V : celeb E
15 birleşince V : + çarşularda E
16 fesâd olmasun" deyü V : üşünürlerdi E

Ba'dehû[1] Vezîr-i a'zam Sarayı'nda ziyâfetler olup[2], evvelâ 'ulemâ efendilere ri'âyetler olunup ve bir gün hâssa[ten] fazîletlü Şeyhülislâm Mehmed Efendi ve kadı'askerlere[3] ve sâbıkā Rumeli Kadı'askeri olanlardan ve Anadolu Kadı'askeri olanlardan eşrâf efendileri ve İstanbul Efendisi ve sâbıkā İstanbul efendilerinden ve sâyir beş yüz akça[4] kadı efendilerden[5], iştihârları ile herkesi[6] başka odalarda ri'âyetler[7] ile ziyâfetlerden sonra, sâdât ve Nakîb-i eşrâf'dan ve sâbıkā Nakîb olan eşrâfa[8] 'âlî ziyâfetler olup ve bir gün Rikâb-ı hümâyûn ağalarına ve müteferrikaya ve çaşnigîrler her gün hizmetde olup ve çavuşlar dahi hizmet üzere. Ve bir gün bölük halkı ağaları ile[9] ziyâfet olup ve cemî'i Kubbe-altı'nda olan[10] ehl-i Dîvân efendileri[11] ve halîfeler ve sâyir erbâb-ı menâsıb ziyâfet olunup[12] ve bir gün Yeniçeri Ağası ile Segbân-başı ve Efendi ve solak-başılar ve Zağarcı-başı ve Samsoncu-başı ve Turnacı-başı ve hasekîler ve sâyir zâbitler ile ocak halkı, yeniçeri ziyâfetlenüp ve niçe yağmalar olup ve sâyir askere ziyâfet-i küllî olup, ni'met ü şerbetler firâvân idi[13]. Vezîrler hâssa[ten] ziyâde tertîb üzere ağırlanup ve ağaları ve kethudâları[14] ve tevâbi'leri başka ziyâfetler olunup, ba'dehû mübârek eyyâmda, mâh-ı cumâdelâhıre[de][15] pençşenbih günü cemî'i[16] müteferrika ve sipâhiyân[17] ve çavuşân ve çaşnigîrler ve bölük ağaları[18] ve Şâhinci-başı ve Atmaca[cı]-başı ve Çakırcı-başı ve Cebeci-başı ve Kapucular Kethudâsı ve kapucu-başıları[19] ve mîrahûr ağalar ve Çaşnigîr-başı ve Çavuş-başı ve Mîr-i 'alem Ağa[20] ve Yeniçeri Ağası ve Segbân-başı ve Topcu-başı[21] ve yeniçeri ocağı fi'l-cümle defterdârlar ve emîn efendiler ve ehl-i Dîvân ve kadı'askerler ve Nakîb-i eşrâf **[E 175b]** ve sâyir 'ulemâdan ve cemî'i vüzerâ[22] ve sağdıc Vezîr Kapudân Mehmed Paşa 'ale't-tertîb Eski Saray'dan sa'âdetlü Sultân hazretlerini 'ünvân ile ve sene-i sâbıkda olduğu üzere nakılları 'azebistân getürüp ve cibinliklerün etrâflarında **[V 294b]** hâdım ağalar piyâde ve Dârü's-sa'âde Ağası olan Mustafa Ağa'nın önünce kapucular ve baltacılar ve zülüflü bal-

1 Ba'dehû V : + düğün E
2 olup V : — E
3 ve kadı'askerlere V : — E
4 beş yüz akça V : beşer yüz E
5 efendilerden E : efendilerdir V
6 herkesi E : herkes V
7 ri'âyetler V : ri'âyet E
8 sâbıkā ..... eşrâfa V : hâlâ Nakîb-i eşrâf E
9 ağaları ile E : ağalarına V
10 cemî'i ..... olan V : cemî' Kubbe-altı'nda E
11 efendileri E : efendiler V
12 menâsıb ziyâfet olunup V : menâsıblar ziyâfet olup E
13 şerbetler firâvân idi V : şerbet[i] fukarâ götürüp, niçe sebeblenürlerdi E
14 ağaları ve kethudâları E : kethudâları ve ağaları V
15 eyyâmdâ, mâh-ı cumâdelâhıre[de] V : eyyâmlarda, mâh-ı cemâziyelâhırda mübârek E
16 cemî'i V : cemî' E
17 ve sipâhiyân E : — V
18 ağaları V : ağalar E
19 -başıları E : + ve Çavuş-başı ve Mîr-i 'alem Ağa V
20 ve Çaşnigîr-..... Ağa E : — V
21 ve Topcu-başı E : — V
22 ve cemî'i vüzerâ V : vezîrler 'umûm cem' olup, mehterân-ı 'alem E

tacılar başka, Eski Saray[1] Ağası ilerüde ve nakıllar[2] girüde ve mehterler ve cündîler at üzerinde[3] ayağ üstünde durup, sırık elinde[4] silâhşorluklar eylerler. Bu zînet [ü] vekār ile At-meydânı[5] başından Yeni Câmi' binâsından geçüp, Saray-ı hümâyûn'a dâhil olup, ba'dehû müzeyyen[6] 'âlî odaya teşrîf buyurdular. Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa sürûr birle in'âmlar ve serâser ve kadifeler ve atlaslar ve Firengî kadife ve[7] kemhâlar döşenüp, Saray kapusundan içerü Harem-i şerîf'e dâhil olunca, ol kadar 'azîz zî-kıymet kumaşlar[ı] baltacılar ile, serrâc şâgirdleri ve zülüflü baltacı ve piyâde hâdım ağalar bahş etdiler. Ve cemî'i kapuculara ve Dârü's-sa'âde Ağası'nın[8] hizmet-i şerîflerinde olanlara in'âm, filori ve guruşlar ihsân olup ve cibinlik üstüne beş bin filori saçdılar.

Ve Dârü's-sa'âde Ağası girü 'avdet edüp ve sâyir ağalar Eski Saray'a teveccüh etdiler. Ve devletlü Sultân'ın Baş-Dârü's-sa'âde Ağası[9] ve sâyir ağaları hizmetinde kalup, Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa murâdına vâsıl oldu. Ol gice-i mübârekede[10] âteş-bâzlar âsumânîler ve kulleler ve sâyir âteş[11] [ve] fişekler ile şenlikler etdiler[12]; fî 12 cumâdelâhıre sene 1023*.

Ve Yeniçeri Ağası olan Ahmed Ağa'ya Rumeli Eyâleti sadaka olunup** ve[13] Büyük Mîrahûr olan Ahmed Ağa Yeniçeri Ağası olup, Küçük Mîrahûr Mustafa Ağa Büyük Mîrahûr olup ve[14] Kapucular Kethudâsı olan Mehmed Ağa, Küçük Mîrahûr olup ve Kapucular Kethudâlığı, Cebeci-başı olan Mustafa Ağa'ya ihsân olunmağın ve Matbah Emîni olan Gürcü Mehmed Ağa'ya Cebeci-başılık ihsân olunmağın ve Matbah Emîni Mustafa Ağa olup ve Yeniçeri Kâtibi Cûşî Efendi olup[15] ve Arpa Kitâbeti[16] Fakîr'e nasîb oldu. Ve Re'îs Efendi Hüseyn Efendi olup, İstanbul Kadısı Vıhvıhek (وحوهك) Efendi olup[17] ve Bostancı-başı olan Hasan Ağa Van Beylerbeyisi olup, Bostancı-başılık Hasekî Hüseyn Ağa'ya sadaka olunup.

1 ve ..... Saray V : zülüflüler başka Eski Saray'ın E
2 ve nakıllar V : nakıllardan E
3 üzerinde V : üstünde eğer ba'dehû E
4 sırık elinde E : — V
5 At-meydânı V : At-meydân E
6 müzeyyen V : tezyîn üzere E
7 kadife ve V : — E
8 Dârü's-sa'âde Ağası'mn V : Dârü's-sa'âde'nin E
9 Ağası V : Ağası'n E
10 mübârekede V : mübârekde E
11 âteş E : — V
12 şenlikler etdiler V : şenlik oldu E
* Sadrâzam Nasûh Paşa'nın 'Âyişe Sultân ile düğünü 1021 senesinin şevvâl ayı içerisinde olmuş gibi görünüyor (*Nuhbe*, s.248; Na'îmâ, II,95).
** 10 Muharrem 1022'de Yeniçeri Ağası olan Ahmed Ağa, 1 Cumâdelûlâ 1022'de Rumeli Beylerbeyisi olmuş, yerine Kapucu-başı Mustafa Ağa getirilmiştir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1484, s.50,62; Sâfî,II, vr.360b; *Fezleke*, 1,353).
13 ve V : Yeniçeri Ağası E
14 olup ve V : -başı olup E
15 olup V : oldu E
16 Kitâbeti V : Kâtibi E
17 İstanbul ..... olup E : — V

Ve merhûm ve[1] mağfûrun leh Sa'îdü'l-hayât ve Şehîdü'l-memât Sultân Murâd Hân hazretlerinin **[V 295a]** Eski Saray'da sâkin dokuz sultân-zâdeleri, her biri kebîr sultânlar[2] olmağın, birer vüzerâya verilmek lâzım gelüp[3], Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa hazretlerine[4] ol hizmeti görmek sipâriş[5] olunup, her birini* **[E 176a]** birer yere nâmzâd olunmasın fermân etdiler[6]**. Ve Sultân hazretleri Eski Saray'da olup, sa'âdetlü Pâdişâhımız sürûrda iken şefâ'at olur. Mezbûr[7] sultânlara sûr-i hümâyûn vâki' olup[8], bir sultâna lâyık Küçük Mîrahûr olan Mehmed Ağa kulları 'arz olur. Biri dahi Mîrahûr-i Evvel olan Muslu Ağa kullarına nâmzâd olur. Ve bir sultân hazretlerini Bostancı-başı Hasan Ağa'ya nikâh ederler. Ve biri dahi Vezîr[9] Cıgal-zâde'nin küçüğü[10] Mehmed Bey hazretlerine ve bir sultân hazretlerini Kurşuncu-zâde Vezîr Mustafa Paşa'ya ve biri dahi Kapucu-başı Mehmed Ağa'ya ve birini de Kefe Beylerbeyisi olan Mehmed Paşa'ya[11] nasîb olur. Ba'dehû Eski Saray'da kânûn üzere nikâh olur. Ve mâh-ı recebde ziyâfetler ve[12] cem'iyyetler olur[13]. Bin yirmi üç recebinde ve[14] şa'bânü'l-mu'azzamda mezbûr sa'âdetlü sultânlar[15] vakt-i mübârekde 'ünvân ile, üslûb-i sâbık üzere ashâblarına teşrîf buyurdular***.

Ve Âsitâne'de kapu-kullarına mevâcibleri[16] ve kânûn üzere hizmetleri tevzî' olunur. Ve Sipâhîler Ağası Ahlat Beyi olur; ağalığı, Silâhdâr Ağası olan Mustafa Ağa'ya sadaka olunur. Ve Sağ Gurebâ Ağası olan Mahmûd Ağa'ya Silâhdâr Ağalığı olur. Ve Gurebâ'-i Yemîn'e[17] diğer Mustafa Ağa[18] oldukda, 'Osmân Ağa, Gurebâ'-i Yesâr'a olur. Ve Sipâhî Oğlanları'na Kâtib 'Osmân Efendi Nokta künyeti[19] olur. Silâhdâr'da 'Ömer Efendi ve sâyiri silsile olur[20].

1 ve E : — V
2 sultânlar V : sultân E
3 gelüp V : olmağın E
4 hazretlerine V : + sipâriş E
5 sipâriş V : murâd E
* Burada E nüshasında 167b'den beri devam eden özürlü kısımlar sona ermektedir.
6 olunmasın fermân etdiler V : olunması fermân olunmağın E
** Pâdişâh'ın evlendirilmelerini istediği sultânların adedi 7'dir (Sâfî,II, vr.306a-b; Na'îmâ, II,107).
7 Mezbûr V : Mezbûrân E
8 olup V : olur E
9 dahi Vezîr V : — E
10 küçüğü E : küçük V
11 Paşa'ya V : Paşa E
12 ve V : olur E
13 olur E : olup V
14 recebinde ve V : recebü'l-müreccebde ve mâh-ı E
15 sultânlar E : sultânları V
*** Bu 7 sultândan biri 1022 şa'bânında Rumeli Beylerbeyisi Ahmed Paşa'ya, diğerleri bazı mansıp sâhiplerina tezvîc olunmuşlardır (Sâfî,II, vr.360b-361a).
16 mevâcibleri V : + tevzî' olur E
17 Yemîn'e V : + [Ayrıca bu kelimenin altında "Yesâr'a" kelimesi vardır] E
18 Ağa E : — V
19 Nokta künyeti E : — V
20 olur V : — E

Ve mâh-ı mezbûrda sa'âdetlü Pâdişâh, Dâvud-paşa'da, ba'dehû Çatalca'ya[1] nüzûl ederler; av-gâh ve sayd-ı murgân ve teferrüc[2] ecliyçün. Gâh Harâmî Deresi Bağçesi'nde bir niçe eyyâm seyr[3] ve sürgün şikârlarını teferrüc etdiler. Mâh-ı şa'bânın evâhırında sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri[4] Âsitâne'ye teveccüh buyurdular*.

Ve Baş-defterdâr Mustafa Paşa ma'zûl olup, mâh-ı ramazân-ı şerîfin onuncu günü Baş-defterdârlık[5] 'Abdülbâkî Paşa'ya sadaka olunur[6]. **[V 295b]** Anadolu Defterdârlığı[7] İstikâmet Efendi'ye ihsân olunup[8], Dîvân-ı hümâyûn'da sadrlarında karâr ederler**. Ve Baş-rûznâmeci Bekir Efendi ve sâyirleri hizmetlerinde ve Mustafa Efendi[9] Küçük Rûznâmeci idiler. Ve Muhâsebe-i Evvel, Seyyid Mehmed Efendi ve Re'îsülküttâb[10] Hüseyn Efendi ve Tevkî'î, Mecid Efendi idiler[11].

Ve sene bin yirmi üç recebinin[12] on birinde Beşiktaş'da olan merhûm[13] Cıgal-zâde Vezîr Sinân Paşa binâ[14] etdükleri saray ve köşklere, sa'âdetlü Pâdişâhımızın[15] nazarları olup, tekrâr ta'mîri ve iskeleleri tecdîd olunup[16], Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa'ya fermân olunur, **[E 176b]** mübâşeret ederler[17]. Tersâne'den sefîneler gelür. Ve neccârlar ve mi'mârlar ve seng-tırâşân ve re'îsler cem' olup, İznikmid'den[18] keresteler kat' olur[19]. Ve kapu-kullarından[20] [i]meciler ve imdâdlar[21] olur. Ve 'Azeb İskelesi cânibine değin deryâdan tûlu ve[22] 'arzı yedi zirâ' doldurup, Ayas Paşa bağçe ve cân-fezâyı[23]

1 Çatalca'ya V : Çaltıca'ya E
2 ve teferrüc E : — V
3 seyr E : sürûr V
4 hazretleri V : — E
* Pâdişâh Edirne dönüşü Üsküdar, Dâvudpaşa, Çatalca, Halkalı gibi yerlerde dolaştıktan sonra 14 Receb 1022'de saraya girmiştir (Sâfî,II, vr.290b,291a,293b,298a, 301b,302a,305a,306a). Tabiî Pâdişâh'ın yukarıda saydığım yerlerden da arada sırada saraya gelmesi söz konusudur. 14 receb tarihi ise Pâdişâh'ın Çatalca'dan dönüş tarihidir.
5 Baş -defterdârlık V : — E
6 olunur V : olur E
7 Defterdârlığı V : Defterdârı E
8 olunup V : olur E
** Sâbık Anadolu Beylerbeyisi Bâkî Paşa'mn Baş-defterdâr olması 3 Şa'bân 1022, Mustafa Paşa'nın Anadolu Defterdârı olması ise 4 Şa'bân 1022'dedir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1484, s.71).
9 ve Mustafa Efendi V : Mustafa E
10 Re'îsülküttâb V : Re'îs Efendi E
11 idiler V : olmağın E
12 recebinin V : târîhinde mâh-ı recebin E
13 merhûm V : — E
14 Sinân Paşa binâ V : -ı sâbık merhûm Sinân Paşa bünyâd E
15 Pâdişâhımızın V : Pâdişâhımız E
16 ve ..... olunup E : — V
17 mübâşeret ederler V : ta'mîri E
18 İznikmid'den V : — E
19 olur V : + İznikmid'den gelür E
20 kullarından E : kullarına V
21 imdâdlar V : imdâd E
22 ve V : — E
23 bağçe ve cân-fezâyı E : Bağçesi V

ve şâh-râh yolları, dahi çayırı mu'azzam bağçe olup ve ihtimâm etdiler. Şâh-râh âyende vü revende yollar deryâ kenârından[1] olup ve kadîmden olan yolu, bağ u bostanlara mülhak olur. Ve kadîmi olan mesâcid-i cum'a olunup ve Saray-ı hümâyûn'dan uğrın kapu etdiler. Merkūm câmi'de sa'âdetlü Pâdişâh evkāt-ı hamse[y]i edâ ederlerdi. Ve Has-bağçe['de][2] bir cilid meydânı olup, her gâh cilidler olurdu. Ve âb-ı revân sular getürdüp, kadîmden Beşiktaş suya ihtiyâc idi; ve Top-hâne'ye değin çeşmeler bünyâd olur. Ve dahi[3] topcular odasına karşu çeşmeler gelüp. Ve sa'âdetlü Pâdişâh Sultân Ahmed Hân târîh-i[4] mezbûrda, meşhûrdur; 'azîm[5] hayrâtlar etdiler. Ve Beşiktaş Sarayı'na iltifâtlar[6] olup, köşkler ve şadırvan ve fıskiyyeler olup, binâsı ikdâmlar ile altı ayda itmâm buldukda, Vezîr-i a'zam olan Nasûh Paşa üzerinde olmağın ve üstâdlar ve bostancılar ta'yîn olunup[7] ve her gâh Pâdişâh hazretleri[8] mezbûr bağçede olup[9], ekser eyyâmlarda Beşiktaş'da ve dahi[10] İstavroz'da olan saray cedîd[en] binâ olunup[11] ve Kandilli-bağçe'[y]i binâ edüp, odalar ve ıstabl ve matbah ta'mîr edüp, niçe eyyâm sa'âdetlü Pâdişâh karâr ederlerdi. Ve kayık koşuları olurdu. Ve zikr olunan binâlar[12] **[V 296a]** ve ta'mîri fermân olunan çeşmeler ve câmi'ler itmâm olur.

Ve mâh-ı şevvâlin evâyilinde vâki' olan Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa, beyleri sünnet etdükleri mukarrerdir; lâkin tedârükleri görülür. Bin yirmi üç şa'bân gurresinde sûr etdiler*. Cemî'i Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve müteferrika ve zevvâkîn ve çavuş ve bevvâbân ve sipâhiyân ve yeniçeriyân ve Seyyid-i sâdât ve 'ulemâ'-i kirâm ve meşâyih[13] ve zâkirîn ve bây ü[14] gedâ ziyâfetler olunmağın. Vezîr-i 'izâmlar ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve defterdârlar ve Dîvân-ı hümâyûn hâceleri mahsûs ziyâfetlerden sonra, mâh-ı mezbûrda cum'a gicesi şenlikler ile Saray Dîvân-hânesi'nde iki yüz oğlanlar sünnet olurlar. Ba'dehû beyler sünnet olup, ber-murâd oldular.

Ve reşen mevâcibleri kapu-kullarına tevzî' olunup[15] ve rûz-i kāsım eyyâmı karîb olur.

1 kenârından E : kenârında V
2 Has-bağçe['de] : Has-bağçe olur E : Has-bağçe ve V
3 dahi V : — E
4 târîh-i V : tevârîh-i E
5 'azîm V : — E
6 iltifâtlar E : iltifâ[t]lar V
7 olunup V : olunmağın E
8 hazretleri V : -ı 'âlem-penâh E
9 olup V : göçmeyüp E
10 dahi V : — E
11 olunup V : etdiler E
12 binâlar V : binâlarun E
* Diğer kaynaklardaki kronolojik sırayı takip edersek metnimizde bu sıralarda 1022 yılında olmalıyız.
13 meşâyih V : meşâyihler E
14 bây ü V : bây E
15 olunup V : olunur E

Ve mâh-ı şevvâlde mahrûse-i Edirne'ye 'azîmet etmek fermân-ı şerîfleri[1] olur. Sa'âdetlü Pâdişâhımız Dâvud-paşa Sarayı'na göçüp, her gâh av-gâh olan yerlere teveccüh ederler. Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa tedârükde olup[2], tedbîr ederler. Vezîr-i sânî Gürcü Mehmed Paşa Âsitâne'de[3] Kāyim-makām kalup, Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa[4], sa'âdetlü Pâdişâh ile 'azîmet ede, ba'dehû sâyiri[5] nüzûl edeler ve menâzillerde istirâhat ola. Ve Harem-i muhterem Ağası ilerüye teveccüh edüp, yanlarınca bağçe ustaları, birer mikdâr[6] tüfengli bostancılar[7] ve baltacılar ve Küçük Mîrahûr Ağa ve Fakîr ü[8] bî-çâre Arpa Kitâbeti hizmetinde idük[9]. Mahrûse-i Edirne'ye 'azîmet olunmağın. **[E 177a]**

Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ile mâh-ı şevvâlin on sekizinci gün Dâvud-paşa'dan mahrûse-i Edirne'ye 'azîmet edüp*, Nüzül Emîni olan Mehmed Ağa ve hem Arpa Emâneti[10] zabtında olmağıla, her menâzilde sürsat, Mehmed Ağa'nın yedinden tevzî' olunurdu. Tayy-ı merâhil kat' ederek, mahrûse-i Edirne'ye dâhil olup, Saray-ı hümâyûn'da karâr etdiler. Ve ba'dehû Âsitâne Kāyim-makāmı Vezîr Gürcü Mehmed Paşa kalup, Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa, Vezîr-i sânî Kapudân Mehmed Paşa, Vezîr Dâvud Paşa, Vezîr Nakkâş Hasan Paşa Budun Beylerbeyisi olup, 'azîmet etdiler[11]. **[V 296b]** Vezîr Yûsuf Paşa, ba'dehû Vezîr Halîl Paşa ve[12] Baş-defterdâr 'Abdülbâkî Paşa ve Anadolu Defterdârı İstikāmet Efendi gelüp ve Rûznâmeci Bekir Efendi[13] ve Anadolu Muhâsebecisi İlyâs Efendi[14] ve Cizye'de Hasan Efendi ve Rûznâmçe-i Sânî İbrâhîm Efendi ve Piyâde Mukābelecisi Hüseyn Efendi ve Baş-muhâsebeci Emîr Efendi[15] ve Haremeyn Mukāta'acısı Dervîş Efendi ve Selâtîn-i Evkāf Muhâsebecisi olan Ahmed Efendi ve Mâliye Tezkirecisi Dâvud Efendi ve Mensûh Mukāta'acısı 'Abdullâh Efendi ve İstanbul Mukāta'acısı Mansûr Efendi ve gayrisi hâzır idi. Ve Yeniçeri Ağası Ahmed Ağa ve ocak ağaları ile ve yeniçeri ve sipâh mahrûse-i Edirne'de Dîvân olup.

Ve mâh-ı zilka'de gurresinde 'azîm şiddet-i şitâlar olup[16] ve mâh-ı mezbûrda sular tuğyân edüp, Nehr-i Tunca taşup, Saray Ovası'nı su kaplayup,

1 şerîfleri V : + sâdır E
2 olup V : — E
3 Âsitâne'de V : — E
4 Vezîr-i ..... Paşa V : Âsitâne'de Vezîr-i a'zam E
5 sâyiri V : sâyir E
6 mikdâr E : mik[d]âr V
7 bostancılar V : bostancılardan E
8 Fakîr ü E : Fakîr V
9 idük E : olup V
* 9 Şevvâl 1022'de Edirne'ye gitmek üzere Dâvudpaşa Bahçesi'ne gidilmiş, iki gün orada kalındıktan sonra hareket edilmiştir (Sâfî,II, vr.328b-329a; Na'îmâ, II,109).
10 Emâneti V : + Mehmed Ağa E
11 etdiler V : edüp E
12 ve V : — E
13 Efendi V : + ve Rûznâmeci-i Sânî Muslu Efendi ve Piyâde Mukabelecisi Hüseyn Efendi ve Baş-muhâsebecisi Emîr Efendi ["Muslu" kelimesinin altında "İbrâhîm" kelimesi vardır] E
14 Efendi V : — E
15 ve ve Rûznâmçe-i ..... Efendi V : — E
16 gurresinde ..... şitâlar olup V : gurresinden 'azîm şiddet ü şitâlar olurdu E

Serrâc-hâne Köprüsü'nü[1] bir hafta iki başını sular alup, bir hafta Dîvân olmadı[2]. Lâkin sa'âdetlü Pâdişâh her gâh sürgün avları edüp, gâh Çölmek Köyü'nde dervendde ve Uzun Köprü'de birkaç def'a sürgün avları olup ve 'îd-i adhâ oldukda, Saray Sahrâsı'nda bayram gicesi donanmalar ve[3] şenlikler olup, Âsitâne'den on kıt'a şâhî darbuzanlar gelüp, Saray Sahrâsı'nda bayram gicesinde şenlikler edüp[4], 'îd-i şerîfin dördüncü gicesi cemî'i erbâb-ı Devlet ve ehl-i Dîvân'a te'kîd olunup, Saray Ovası'nda mum donanmaları olup, niçe yüz bin[5] mumlar ile ve envâ' dürlü zînetler olup, sa'âdetlü Pâdişâhımız köşkden nazar ederlerdi. Ve köşkü[6] kandiller ile zeyn edüp[7] ve toplar atılup ve kösler ve zurna vü nefîr ve[8] tabıllar döğülüp, sabâh olunca şenlikler olup, ba'dehû kış ve şitâlar olup, şiddet-i şitâdan cemî'[9] sular dondu. Şehr-i Edirne'de bu vechile kış olduğu yokdur.

Ba'dehû tekrâr sürgün avları oldukda **[E 177b]** ve[10] sa'âdetlü Pâdişâh şikârdan geldüklerinde[11] Âsitâne'ye gitmek fermân olunup ve Dilâver Ağa Kıbrıs Beylerbeyisi olup, Dilâver Paşa olmağın, Kıbrıs Cezîresi'ne 'azîmet etdiler[12].

Ba'dehû[13] şehr-i zilhiccenin evâhırında Âsitâne'ye 'azîmet edüp*, cemî'[14] develer ve katırlar ve bârgîrler gelüp, koçular ve arabalar tedârük olup, **[V 297a]** şiddet-i şitâda[15] teveccüh etdiler. Baba-eskisi menâzilinde bir gün oturak olup, arabalara[16] câmûşlar koşup, bataklardan hezâr zahmetiyle çıkardılar. Ve askerden çok kimesnenin bârgîrleri[17] batakda kalup ve askerden niçe ferd zâyi' oldu.

Ve[18] mâh-ı muharremü'l-harâm sene 1024, dördüncü günü Âsitâne'ye dâhil oldular*. Ve 'azîm[19] alaylar ile[20] Edirne-kapusu'ndan içerü[21] girüp, Saray-ı hümâyûn'a dâhil oldular[22].

1 Köprüsü'nü V : Köprüsü'n E
2 olmadı V : olmayup E
3 bayram ..... ve V : — E
4 Âsitâne'den ..... edüp E : — V
5 niçe yüz bin V : yüz bin ve iki yüz bin E
6 köşkü V : — E
7 zeyn edüp V : tezyîn etdiler E
8 vü nefîr ve V : ve nağra-zenler ve nefîr E
9 cemî' E : cemî'i V
10 ve E : — V
11 geldüklerinde V : geldükleri vakit E
12 etdiler V : etdi E
13 Ba'dehû V : + mâh-ı E
* Edirne'den İstanbul'a azîmet, 1023 muharremi evâilindedir (Sâfî,II, vr.364b; Na'îmâ, II,114).
14 cemî' E : cemî'i V
15 şiddet-i şitâda V : kış u şitâda E
16 arabalara V : ol arabaları E
17 bârgîrleri V : bârgîrî E
18 oldu. Ve V : olup E
* Pâdişâh 15 Muharrem 1023'te Dâvudpaşa Bahçesi'ne gelir. Üç gün sonra da büyük bir alayla İstanbul'da saraya girer (Sâfî,II, vr.365a-366b; Na'îmâ, II,114).
19 'azîm V : 'azîmler E
20 ile E : oldukda V
21 içerü V : içerüye E
22 oldular V : + fî dört muharrem sene 1024 E

Ve Dîvân-ı hümâyûn olup, kā'ide üzere Dîvân'da fukarânın hayf ve mesâlihleri görülür idi. Ve girü Lonka-zâde Baş-defterdâr olup, Bâkî Paşa Bosna Beylerbeyisi olup, Bosna'ya gitmeğin* ve Binâ Emîni olan Şıkk-ı Sânî Defterdârı Kalender Efendi rûz [u] şeb binâda *sa'y edüp ve câmi'-i şerîfin* binâsı kubbeye karîb[1] çıkup ve Ahmed Paşa-zâde 'Ali Bey kadırga ile mermerler getürüp, binâya hizmet ederdi .

Vezîr Yûsuf Paşa merhûm olup, 'Ali Paşa Câmi'-i şerîfinde defn olunmağın ve Hüseyn Efendi Piyâde Mukābelecisi olup.

Ve 'Acem'den gelen elçi ile İncili Çavuş ma'an nâmeler ile Şâh-ı 'Acem'e gitmeğin ve[2] iki sene olup, harîr gelmeyüp, ba'dehû bin yirmi dört târîhinde Şâh-ı bed-fi'âl'in derneği olduğu haberi[3] gelüp.

Ve dahi donanma kadırgaları hâzır olup ve Tersâne'de mühimmâtlar görülür idi. Ve kapu-kullarınm lezez sene 1023 mevâcibleri mâh-ı muharremin evâhırında tevzî' olunmağin** ve mülâzımlara girü mu'tâd üzere hizmetleri tevzî' olunup[4].

Ve rebî'ulevvelin[5] on ikinci gicesi hazret-i Sultân-ı Enbiyâ ve Burhân-ı asfıyâ, Şefî'u'l-müznibîn, Habîbü Rabbi'l-'âlemîn hazretlerinin mevlûdi gicesi Yeni Câmi''in[6] iskeleleri ve karaçavları kanâdiller ile zeyn olup, ol mübârek gice ihyâ olup, ba'dehû ertesi gün Mevlûdü'n-Nebî okunup, cemî'i 'ulemâ ve sulehâ ve meşâyih ta'zîm olunup, vezîrler cem' olup ve sohbet olup, 'aşr[7]-hânlar ve zâkirler ile hayr[8] du'âlar olundukdan sonra, cem'iyyet dağılup ve bu mukābelede Kalender Efendi'ye[9] vezâret sadaka olunmağın[10]***. Ve Defterdâr-ı Şıkk-ı Sânî[11] İstikāmet Efendi oldu.

* Baş-defterdâr 'Abdülbâkî Paşa'nın Bosna Beylerbeyisi olması üzerine Anadolu Defterdârı Mustafa Paşa'nın Baş-defterdârlığa getirilmesi, 6 Rebî'ulevvel 1024'tedir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1484, s.123).

1 ve ..... karîb V : kubbeye karîb câmi'-i şerîf E
2 ve V : — E
3 haberi V : haberler E

** Diğer kaynaklardaki kronolojik sırayı takip edersek metnimizde bu sıralarda 1022 yılında olmalıyız.

4 olunup V : olunmağın E
5 rebî'ulevvelin V : rebî'-i evvel âhırda E
6 Câmi''in V : Câmi''nin E
7 'aşr V : عز شر E
8 hayr V : + u E
9 Efendi'ye V : Paşa olup E
10 olunmağın V : + ba'dehû E

*** 22 Şevvâl 1023'te Defterdâr-ı Şıkk-ı Sânî olan Kalender Efendi'ye vezâret ihsân olunmuştur (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1484, s.112; Sâfî,II, vr.387a; *Fezleke*, I,363; Na'îmâ, II,131).

11 Sânî V : + ve E

Ba'dehû[1] mübârek ramazân-ı şerîfin onuncu gününde[2], Vezîr-i a'zam **[V 297b]** Nasûh Paşa'ya, sa'âdetlü Pâdişâh Sultân Ahmed Hân hazretleri[3] gazab etmeğin, *"Izâ câ'e ecelühüm, lâ yeste'hırûne [E 178a] sâ'aten ve lâ yestakdimûn"** kazâ-i âsumânî cârî olup, Bostancı-başı olan Hüseyn Ağa Hasbağçe'de iken sa'âdetlü Pâdişâhımız emr eder. Ve hatt-ı şerîf ile hâtem-i şerîf taleb olunup[4], ba'dehû katl fermân olunur. Vakt-i 'asr zemânı Bostancı-başı fermân-ı şerîf mûcebince bir san'at izhâr eder: "Halvet nâmı[5] ile Yeni Câmi''e gelürler" deyü[6]. Bağçe-kapusu'ndan havliler çekilüp[7], Vezîr Nasûh Paşa'nın saray kapusu kapanur, halvet ecliyçün. Hemân[8] ol sâ'at Sultân, kapusundan Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa'ya: "Haberimüz vardır" deyüp, Bostancı-başı yalnuz halvet-hânelerine girüp, hatt-ı şerîfi ibrâz eder. Hâtem-i şerîfi[9] verüp, ba'dehû bostancılar hâzır olup[10], içerüye dâhil olup[11], hakkından gelinür, fermân-ı Pâdişâhî[12] ile; fî 10 ramazân sene 1024**. Ve fi'l-hâl Saray-ı hümâyûn'dan Hazînedâr-başı, zülüflü baltacılar ile Vezîr Nasûh Paşa'nın hazînesin[13] mühürleyüp ve cemî'i esbâblarını[14] kabz edüp ve Yeniçeri Ağası ol gice sabâh olunca, Saray kapusun hıfz edüp, içerüden bir ferd çıkmayup.

Ve hâtem-i şerîf Kapucular Kethudâsı ile[15] Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'ya ihsân olunup[16] ve Çavuş-başı Hüseyn Ağa olup, cemî'i[17] vüzerâ'-i 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm ve ağayân ve erbâb-ı menâsıb mübârek bâda vardılar. Ve **maktûl** Nasûh Paşa'nın dört yüz has atları fürûht olup ve[18] dört yüz has atları mîrî içün damgalanup, sa'âdetlü Pâdişâhımızın huzûr-ı şerîflerine dâhil etdiler. Ve üç yüz katâr develerini ve yüz katâr katırların damgalayup[19], mîrîye kabz olunup ve bin re's bârgîrler, tevâbi'ler içün olmağın, sâbit [sebât]

1 oldu. Ba'dehû V : olup. Ve E
2 şerîfin onuncu gününde V : şerîfde onuncu günde E
3 Pâdişâh ..... hazretleri V : Pâdişâhım E
* "إِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لاَ يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَ لاَ يَسْتَقْدِمُونَ = Süreleri geldiği zaman da bir saat dahi ne geri kalırlar, ne de ileri geçerler (derhal mahvolup giderler)" meâlindeki bu kısım *Kur'ân*, el-A'râf, VII,34, en-Nahl, XVI,61 ve Yûnus, X,49. âyetlerin bir bölümüdür.
4 olunup V : eder E
5 eder: "Halvet nâmı V : edüp: "Halvet nâm E
6 gelürler" deyü E : gelürlerdi V
7 çekilüp V : çekilür E
8 Hemân V : ya E
9 şerîfi ..... şerîfi V : şerîf ibrâz edüp, hâtem-i şerîf E
10 olup V : olur E
11 olup V : olur E
12 Pâdişâhi V : Pâdişâhımız E
** Sadrâzam Nasûh Paşa fermân gereğince 13 Ramazân 1023 cuma günü sarayı içindeki halvethânesinde boğularak öldürülür (Sâfî,II, vr.384b-385b; Peçuylu, II,342; *Fezleke,* I,362-363; Na'îmâ, II,127-128). Hasan Bey-zâde ise (II,320) Nasûh Paşa'nın 14 Ramazân 1023 cuma günü katledildiğini yazmaktadır.
13 hazînesin V : hazîne E
14 cemî'i esbâblarını V : cemî' esbâbların E
15 ile V : — E
16 olunup V : + hâtem-i şerîf teslîm etdi E
17 cemî'i V : cemî' E
18 ve V : — E
19 damgalayup V : damgalanup E

edenlere verilüp, mâ'adâsı zabt olunmuşdur. Ve iç hazîneye dâhil olup, cemî'i muhallefâtı içerüde hıfz olunmağın ve kilâr ve matbah, sa'âdetlü Sultân hazretleri içün hıfz olup ve Behrâm Kethudâ, Sultân Kethudâsı olup ve cemî'i[1] tevâbi'âtı perâkende olmayup, cümlesi[2] Sultân hazretlerinin **[V 298a]** kapusu olup ve Mecid Efendi hâlâ Re'îsülküttâb olup.

Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa hazretleri Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda karâr etdiler. Vezîr-i sânî Gürcü Mehmed Paşa ve Kapudânlık[3] Vezîr Halîl Paşa'ya ihsân olup, Vezîr Dâvud Paşa sadrda ve Rumeli Beylerbeyisi Ahmed Paşa olup, lâkin Sofya'da dernek üzere olup, ba'dehû Kazak eşkıyâsı üzere[4] Serdâr olup, bin yirmi dört senesinde teveccüh etdiler[5].

Der-sefer-i Kazak eşkıyâsı ve Nehr-i Ak[-su] ve Turla[6] (طورلو) bâ-Serdâr Vezîr[7] Ahmed Paşa, Mîr-i mîrân-ı Rumeli[8]; sene 1024[9].

Ve sene bin yirmi dört târîhinde Karadeniz'de Kazak eşkıyâsı, kefere-i Rus peydâ olup, şaykalar ile **[E 178b]** deryâda ba'zı karyeleri[10] gâret etdüklerin[11] sa'âdetlü Pâdişâhımıza ilkā olunup*, Vezîr-i a'zam hazretlerine[12] fermânları olup: "Elbetde eşkıyânın tedârükü ile mukayyed olasız" deyüp, ba'dehû Sofya'da muhâfazada olan Beylerbeyisi Vezîr Ahmed Paşa'ya emr-i şerîf vârid olup: "Leh cânibinde ba'zı Kazak eşkıyâları cem' olmuşlar[13], Özi Boğazı'ndan gelüp, şaykalar ile Kazaklar Karadeniz'e çıkup, gizlü ba'zı kasabaya ve karyelere dağılup, gâret ederlermiş. İmdi cemî'[14] askerlerün ile me'mûr olup, Ak-su'nun üzerinde bir kal'a bünyâd edüp, derbend olup, ol cânibden gayri Kazak yolları setr ola. Ve bir kılâ' dahi[15] Kıl-burnu'nda lâzım

1 cemî'i V : cemî' E
2 cümlesi V : heb E
3 Kapudânlık V : Kapudân E
4 eşkıyâsı üzere E : üstüne V
5 olup ..... etdiler E : oldular V
6 Kazak ..... Turla E : eşkıyâ-i Kazak V
7 Vezîr V : — E
8 Mîr-i mîrân-ı Rumeli V : Rumeli Eyâleti ve Özi Beylerbeyisi der-vâcib E
9 1024 V : + bâ-fermân-ı 'âlî Vezîr Nasûh Paşa fermân şude E
10 karyeleri V : karye[y]i E
11 etdüklerin E : etdüklerinde V
* Kazak eşkıyâsının şaykalar ile Sinop'a gelip hisârına girmeleri ve büyük zararlar vermeleri 1023 recebinde vâki olmuş ve ayın sonlarında duyulmuş gözüküyor (Sâfî,II, vr.372a-b; *Fezleke,* I,357; Na'îmâ, II,118).
12 Vezîr-i a'zam hazretlerine V : Vezîr Nasûh Paşa'ya E
13 olmuşlar V : olmuş E
14 cemî' E : cemî'i V
15 kılâ' dahi V : de kılâ' E

ve mühimmdir[1], zîrâ eşkıyâ Kıl-burnu'nda[2] sazlıklarda şaykalarını hıfz ederler" deyü emr-i şerîf irsâl olunmağın, Rumeli Beylerbeyisi cemî'i sancak-beylerini ve alay-beylerin ve müteferrika ve zu'amâ ve çavuş ve erbâb-ı tîmâr, sağ ve sol kol[3] Defter Kethudâsı'n ve Tîmâr Defterdârı'n ve Tezkirecisi'n ve sâyir kâtib ve çavuşların hâzır edüp, ılgar ile[4] Nehr-i Tuna yalısında Silistire'ye dâhil olup ve Özi Beylerbeyisi olan İskender Paşa ve bin nefer cebecilerden ve yirmi beş 'aded şâhî darbuzan ve cebehâne ve ordu cem' olup ve ol târîhde Tuna Defterdârı Mehmed Paşa mu'âvenet edüp ve hazîne anlardan tahsîl olurdu. Ve Eflâk Beyi ve Boğdan Beyi bile me'mûr olup, **[V 298b]** Isakçı'dan Tuna'[y]ı geçüp, Akkerman ve Kili'den geçüp[5], Bender Hisârı'nda cem'iyyet olup ve köprüler ta'mîr olup, Nehr-i Turla (طورلو) '[y]ı geçüp ve Özi Nehri'n geçüp ve Ak-su üstüne dâhil olup ve ol vilâyetler kır ve[6] pus u duman Leh Vilâyeti olup, bir karyesi[7] urulmayup, Leh Kıralı cânibinden elçi gelüp, Kazak['ın] bu cânibde mesken olacak yerleri yokdur, bunda kal'amız[8] harâb olur. Kır yerdir[9] ve ot bitmez ve[10] su yok ve ziyâde kış ve[11] şitâ makāmıdır. Bunda kılâ' münâsib değildir. Bu kadar vakit eğlenüp, ba'dehû 'avdet olunup, zahîre muzâyaka; şenlik yok. Bender Kal'ası'na gelince, Nehr-i Ak-su'dan geçüp, ba'dehû Turla (طورلو) Nehri'n dahi geçüp, Turla (طورلو) Nehri, Özi Nehri ile bir olur, Kıl-burnu'ndan öte[12] iki mîl yerde[13]. Ve Ak-su, Leh Vilâyeti'ne uğrar, Kamanicse nâm kal'aya dâhil olup, önünden uğrar ve Turla (طورلو) 'nın dahi[14] başı Leh Vilâyeti'ne uğrar. Lâkin Nehr-i Purut[15] Nehr-i Tuna'ya karışup ve hem Yaş cânibinden Hotun Kal'ası'na uğrayup, bir menzil berü sapar. Mezbûr sular ve nehirler 'azîmdir, geçid vermez, ba'zı zemânda geçid olsa olur.

Rumeli Beylerbeyisi Ahmed Paşa ve sancak-beyleri bir yere gelüp, müşâvere olup: "Bu cânibde **[E 179a]** on gün dahi kalursak, kışdan ve tuğyândan bir ferd kalmaz, helâk olur" deyü[16] ehl-i vukūflar böyle cevâb verdiler. Ordu Kadısı'ndan bu ehl-i vukūflar cevâbların *sicill* ve hüccet eyleyüp, Rumeli Beylerbeyisi olan Ahmed Paşa buyurdular[17] kim: "Emr Allah'ındır[18].

1 mühimmdir E : + deyü V
2 Kıl-burnu'nda V : Kıl-burun'da E
3 kol E : — V
4 ılgar ile V : ılgayup E
5 Akkerman ve Kili'den geçüp E : — V
6 ve V : — E
7 karyesi V : karyesin E
8 kal'amız E : kal'a V
9 Kır yerdir V : Kırdır E
10 ve V : + kırdır E
11 ve V : — E
12 öte V : — E
13 yerde V : öte E
14 dahi V : da E
15 Purut : Burut EV
16 deyü V : — E
17 buyurdular V : buyurdu E
18 Allah'ındır E : Allah'ın V

Bir alay Müslümânlar helâk olmadan, lâzım gelürse bizim katlimiz evlâdır" deyüp, sudan 'avdet edüp, Bender Kal'ası'na dâhil[1] oldukda, rûz-i kāsım olup, ramazân-ı şerîf oldukda, Akkerman'a dâhil olup, ba'dehû Rumeli askerine icâzet olup ve cebeciler Rusçuk'da kışlayup ve mevâciblerin alup[2]. Ve Ahmed Paşa, Baba'ya gelüp, 'îd-i şerîf eyleyüp, Vezîr Nasûh Paşa'nın katl olduğun istimâ' eyleyüp, ba'dehû Sofya'ya varup[3] Sofya'da kışladı; fî 15 şevvâl sene 1024*.

Ve Âsitâne'de Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa[4], Rûznâmeçi Bekir Efendi'ye [V 299a] Tuna Defterdârlığı'n ihsân edüp ve Rûznâmeci Hâlis[î]-zâde olup. Ve Haleb Beylerbeyisi Vezîr Ahmed Paşa'ya ılgar ile Köse 'Osmân Ağası on iki günde müjde ile[5] Haleb'e dâhil olup[6], defter mûcebince Haleb'de olan Nasûh Paşa'nın hazînesin tahsîl etmeğin ve Şâm-ı şerîf'de olan Hâfız Ahmed Paşa istimâ' edüp.

Lâkin Sayda muhâfazasında olan Yeniçeriler Kethudâsı olan[7] Kurd Kethudâ vefât edüp, Âsitâne'de Zağarcı-başı olan Kara Hasan Ağa Yeniçeri Kethudâsı olup, Zağarcı-başı diğer[8] Hasan Ağa olup ve Cıgal-zâde Turnacı-başı 'azl olunup, Samsoncu-başı Mehmed Ağa olup, Turnacı-başı olan Cıgal-oğlu yerine Kara 'Ali Ağa, Turnacı-başı olmağın. Ve Yeniçeri Ağası[9] [Ahmed Ağa] vezâret ile Mısır Beylerbeyisi olup[10] ve Yeniçeri Ağalığı Mîrahûr-başı olan Mustafa Ağa'ya ihsân olunmağın ve Mîrahûr-i Kebîr, Kapucular Kethudâsı olan Mustafa Ağa olup ve 'Îsâ Efendi, Arpa Emîni[11] ve Şehr-emîni Mehmed Efendi olup ve Kapucular Kethudâsı[12], sâbıkā Vezîr-i a'zam hazretlerinin Kapu Kethudâsı olup, ba'dehû Çavuş-başı olan[13] Mustafa Ağa, Kapucular Kethudâsı olup ve Mere, Çavuş-başı olmağın**.

1 dâhil V : vâsıl E
2 alup E : verüp V
3 eyleyüp ..... varup V : edüp, ba'dehû Sofya varup, Rumeli Beylerbeyisi E
* Rumeli Beylerbeyisi Ahmed Paşa'ya Aksu Nehri'nin iki tarafına birer kale yapılmasının fermân edilmesi, görevlilerin kalenin yapımındaki ihmâli ve o yerlerin kıraç ve çöl oluşundan dolayı dönülmesinin fermân edilmesi 1023 yılı olaylarındandır (Sâfî,II, vr.373b-374a; Na'îmâ, II,119).
4 Paşa E : + sadrda ve V
5 müjde ile V : — E
6 olup V : + müjde olup ve E
7 Yeniçeriler Kethudâsı olan E : — V
8 diğer V : — E
9 Ağası V : + Ahmed Ağa Mısır'da Beylerbeyi olup E
10 Mısır ..... olup V : — E
11 'Îsâ ..... Emîni V : Arpa Emîni 'Îsâ Efendi olup E
12 Kethudâsı V : Kethudâlığı E
13 olan V : olup E
** Mîrahûr-başı Mustafa Ağa'nın Yeniçeri Ağası, Mustafa Ağa'nın Mîrahûr-başı, Çavuş-başı Hüseyin Ağa'nın Kapucular Kethudâsı, İbrâhîm Ağa'nın Çavuş-başı olmaları 26 Muharrem 1024'tedir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1484, s.119).

Ve hatt-ı şerîf sâdır olur[1]. Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa şark seferine me'mûr olur[2]; fî gurre-i zilhicce sene 1024*.

Ve dahi Vezîr Nasûh Paşa katl olundukdan sonra, Vezîr-i a'zam olan Mehmed Paşa da şark seferi tedârükünde olup, Anadolu eyâletlerinde olan cemî'i beylerbeyilere emr-i şerîfler perâkende edüp ve Rumeli Eyâleti'nde olan kapu-kullarına ve sancak-beylerine ve alay-beylerine ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârlarına te'kîd[en] emirler gönderüp: "Şark seferine[3] me'mûrlarsız" deyü te'kîd olunup ve dahi ordu fermân olunur. Ve mahrûse-i[4] Edirne'ye başka ordu sipâriş olunmağın[5] ve Bursa'ya dahi başka ordu fermân olundu[6]. **[E 179b]**

Der-sefer-i şark ve Kal'a-i Revân bâ-Serdâr Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa fîristâde; der-vâcib sene 1025[7]. Ve kışlak; sene 1026[8], Haleb. Ba'dehû kılâ'-ı Revân âmed[9]

Ve sene bin yirmi beş târîhinde vâki' olan şark[10] seferlerinin biri, **[V 299b]** Serdâr Vezîr-i a'zam olan[11] Mehmed Paşa [zemânında olan]dır ki, zikr olunur[12].

Serdâr olduğu gün, Tersâne'ye ve Top-hâne'ye vardukda, yüz elli kıt'a şâhî ve miyâne darbuzanlar sipâriş edüp, dökülmek fermân olunmağın ve Erzurum Kal'ası'na bir Topcular Bölük-başısı gönderdiler. On pâre bedoloşkanın mühimmâtları[13] tedârük olunup ve yuvalaklar ve sâyir levâzımların sipâriş etdiler. Ba'dehû cebehâne, kal'a-kûb bedoloşka on, kundak yirmi mühimmâtları ile yirmi bin dâne bedoloşka ve[14] komena palamarları[15] on beş ve salya palamarı yirmi ve resen-i tîre bin ve dingil-i timür on ve[16] kundak te-

1 Ve ..... olur V : — E
2 me'mûr olur V : Serdâr olup, hatt-ı şerîf sâdır olup E
* Burada yer alan 1024 tarihi 1023 olmalıdır. Çünkü Sadrâzam Mehmed Paşa 23 Rebî'ulâhır 1024'te şark seferi için Üsküdar'a geçecektir (*Fezleke,* I,369; Na'îmâ, II,136-137).
3 seferine V : seferlerine E
4 olunur. Ve mahrûse-i V : olunup ve E
5 başka ..... olunmağın E : — V
6 dahi ..... olundu V : da. Ve Top-hâne'ye Vezîr-i a'zam hazretleri teveccühleri olup, Top-hâne'[y]i ve mahzenlerin ziyâret edüp ve Topcu-başı'ya E
7 1025 V : + [Ayrıca bu tarihin altında "1024" tarihi vardır] E
8 1026 V : 1024 E
9 âmed V : âmede E
10 şark E : — V
11 olan E : + olan V
12 olunur V : + ve E
13 mühimmâtları V : mühimmâtların E
14 ve E : + ve V
15 palamarları E : + [i]le V
16 ve E : — V

kerlekleri kırk, cemî'i[1] mühimmâtları ile ve barut kantar üç bin ve rişte-i penbe kantar iki yüz ve beş bin kazma, kürek ve yüz döşeme tahta[sı] ve iki yüz meteris tahtası ve pomağa[2] ve matkab ve kemâne ve küskü ve balta ve neccâr âleti on dört sanduk ve yeniçeri fınduğu otuz altı sanduk ve[3] kunbara on sanduk ve kalkan-ı Rumeli[4] iki yüz ve tüfeng bin ve toplara ön tekerleği kırk ve ham demür yüz kantar ve demürcü neferâtı[5] ve mi'mârlar ile neccârlar ve seng-tıraşân ve revgan-ı zeyt ve revgan-ı bezir[6] ve revgan-ı şîr ve revgan-ı neft güğümlerle[7] ve mismâr envâ'ından on sanduk ve sâyir mühimmâtlar defterde mastûrdur. Nihâyet bu kadar işâret olunduğu, eğer Revân Kal'ası mühimmâtların beyân etmek lâzım ve mühimm olsa[8] zikr olunanlarun iki katı lâzımdır. Ve bunlardan gayri hazîne bin yük akça ancak kifâyet eder.

Ve Anadolu Defterdârı İstikâmet Efendi'[y]i sefer-i hümâyûna me'mûr etdiler. Ve Rûznâmeci Hâlis[î]-zâde me'mûr olup ve Mâliye Tezkirecisi 'Avnî Efendi[9] ve kâtibleri ve Atlu Mukâbelecisi Ken'an Efendi ve Piyâde[10] İbrâhîm Efendi ve Nüzül Emîni Mehmed Ağa ve Çavuş-başı Süleymân Çavuş-zâde'[y]i seferde Çavuş-başı olup ve Re'îsülküttâb Mecid Efendi[11] ve Defter Emîni Durak Efendi olup.

Ve Âsitâne'de[12] Gürcü Vezîr Hâdım Mehmed Paşa ol vakit Kāyim-makām[13] olup ve Baş-defterdâr Mustafa Paşa mânde kalur[14], hazîne göndermek şartıyla. Ve Rûznâmeci İbrâhîm Efendi ve Sânî'de Mehmed Efendi **[V 300a]** ve Muhâsebe'de İlyâs Efendi ve Tuna Defterdârı[15] Bekir Efendi, Tuna'ya 'azîmet etdükde, halîfelerden Hasan Halîfe, mukāta'âtdan Vâridâtcı Halîfesi Mehmed Halîfe [ve] İbrâhîm Halîfe[16] ve Mehmed Bey Dîvân Kâtibi nâmında ve Rıdvân Halîfe ile[17] **[E 180a]** Niğbolu'da karâr etdükde: "Sefer-i hümâyûn mühimmâtı içün bin bârgîr, beş yüzü[18] Eflâk'dan ve beş yüzü[19] Boğdan'dan ve beş yüz dahi Tuna'dan[20], Tuna Defterdârı Bekir Efendi tedârük edüp gönderüp[21] ve yüz yetmiş bin keyl şa'îr ü dakîk, Vidin

1 cemî'i V : cemî' E
2 pomağa V : + iki E
3 yeniçeri ..... ve E : — V
4 Rumeli E : Rum V
5 neferâtı V : nefer on E
6 ve revgan-ı bezir V : güğüm-i müdevver ve bezir yağı güğüm E
7 güğümlerle V : — E
8 olsa V : olan E
9 Efendi V : — E
10 Piyâde V : Piyâde'ye E
11 ve Nüzül ..... Efendi E : — V
12 Âsitâne'de V : + Kāyim-makām E
13 ol vakit Kāyim-makām V : — E
14 kalur V : kalup E
15 ve Tuna Defterdârı V : ve Anadolu'da ve Tuna Defterdâr E
16 İbrâhîm Halîfe E : — V
17 ile V : ve E
18 yüzü V : yüz E
19 yüzü V : yüz E
20 Tuna'dan E : — V
21 gönderüp E : — V

Sancağı'ndan ve Niğbolu Sancağı'ndan ve Silistire Sancağı'ndan tahsîl ve iştirâ olunup, Varna İskelesi'nden gemilere tahmîl[1] olunup, Tırabzon'a nakl oluna" deyü ve kazâlardan 'avârız bedeli her hâne başına on keyl şa'îr, beş keyl[2] gendüm ve her keyl başına on ikişer akça sefîne navlunu[3] ve her keyl yirmişer vakıyye[4] ola[n] keyl-i İstanbul'dur.

Tuna'dan zahîre cem' olup, Varna'ya dâhil olup, ba'dehû gemilere tahmîl[5] edüp, Tırabzon[6] anbarına dâhil olur[7], ba'dehû Erzurum'a nakl olur. Vech-i meşrûh üzere tedârük olunup, gönderildi. Ve beş yüz bârgîr her kadılığa tevzî' olunup, mîrîden bin ikişer[8] yüz akça, mâ'adâsın re'âyâ çeküp, âsân vechile cem' olup, Âsitâne'ye gönderdiler. Ve yeniçeriye dört yüz bârgîrler, sakalar içün ve meşk ü musluk, Saka-başı'na teslîm olunmağın ve mîrîden yeniçeriye seyis-hâne akçaların verdiler. Ve ordu[9] cem' olup ve yüz yirmi beş pâre top arabaları ta'mîr olunup ve bölük halkının recec ve reşen mevâciblerin verüp ve gulâmiyyeleri onar[10] guruş tevzî' olunmağın. Ba'dehû lezez ve ba'dehû masar sene 1025 mevâcibleri[11] yeniçerinin ve kapu-kullarmın kâmil verilüp[12]*.

Rûz-i hızırda, mâh-ı rebî'ulâhırda[13], otağ-ı hümâyûn[14] ve ordu ve şâhî darbuzanları kānûn üzere şenlik ile Üsküdar'da Haydar-paşa Sahrâsı'nda konulup ve cebehâne[y]i dahi çıkardılar.

Ba'dehû mâh-ı mezbûrun evâhırında, alaylar ile ve Yeniçeri Ağası olan Muslu Ağa ve Kâtib Mehmed Efendi ve Kethudâ Kara Hasan ve Zağarcı-başı Mehmed Ağa ve Samsoncu-başı Kara 'Ali Ağa ve Turnacı-başı[15] Nasûh Ağa ve Hasekî, Ellibirinci **[V 300b]** Mehmed Ağa olup ve Muhzır (مخضور) Ağa ve dahi Segbân-başı 'Ömer Ağa olup ve Baş-çavuş ve 'Ömer Ağa Âsitâne'de zâbit kalup, cemî'i yeniçeri ve[16] nevbetcilerden mâ'adâ ve donanmacılardan gayri oturak ve[17] korucu seferden halâslardır. Mâ'adâsı sefere me'mûrlardır. Ve Topcu-başı Ahmed Ağa ve Top Arabacı-başı, neferâtları ile Vezîr-i a'zam

1 tahmîl : tahmîn EV
2 keyl V : kile E
3 on ..... navlunu V : on ikişerer akça navlun-i sefîne E
4 vakıyye E : akça V
5 tahmîl : tahmûn EV
6 Tırabzon E : Tırabzon'a V
7 olur V : olup E
8 ikişer V : ikişerer E
9 ordu V : ordular E
10 gulâmiyyeleri onar V : gulâmiyyelerin onarar E
11 mevâcibleri E : mevâciblerin V
12 verilüp V : + mâh-ı E
* Burada verildiği söylenen 1025 masar mevâcibleri, muhtemelen 1024 senesinin masar mevâcibleri olmalıdır.
13 mâh-ı rebî'ulâhırda V : rebî'ulâhırda ba'dehû rebî'ulâhırda E
14 hümâyûn V : + Üsküdar'da çıkardılar E
15 -başı V : — E
16 cemî'i yeniçeri ve V : cemî' yeniçeri E
17 ve V : — E

Mehmed Paşa[1] bir mübârek sâ'atde alaylar ile evvelâ Şeyhülislâm hazretleri ve kadı'askerler[2], Vezîr Kāyim-makām Gürcü Mehmed Paşa ve Dâvud Paşa ve[3] Kapudân Vezîr Halîl Paşa ve defterdârlar ve Nişâncı Paşa ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ile[4] Saray-ı hümâyûn'da Serdâr-ı ekrem Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa[5], sa'âdetlü Pâdişâhımızın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, ba'dehû Sancağ-ı şerîf teslîm olunmağın[6], **[E 180b]** tabl [u] 'alem birle âyîn-i selef üzere otağ-ı hümâyûna dâhil oldular. Ziyâfetler olup, ba'dehû sefere me'mûr olanlar çadırlarda kalup, Âsitâne'de kalanlar vedâ' edüp, 'avdet etdiler.

Üsküdar'da on gün karâr etmeğin, cemî'i[7] mesâlihlerin gördükde*, mâh-ı cumâdelûlânın dördünde Maltepe menâziline, ba'dehû Sultân Çayırı, ba'dehû Dil ve Hereke ve ba'dehû , Kozluk (قوزلر) ve ba'dehû İznikmid'de bir hafta karâr edüp, Kazıklı Dervendi'n aşup, ba'dehû İznik, ba'dehû Yenişehir'de üç gün[8] eğlenüp ve her menâzilde sürsat zahîre müstevfâ gelüp, tevzî' olunurdu. Ve Akbıyık menâzili[9], Bazarcık, ba'dehû Bozöyük, ba'dehû İnönü, ba'dehû Eskişehir; iki gün oturak olup, ba'dehû Seyyid[10] Gāzî, ba'dehû Bardaklı Sahrâsı, ba'dehû[11] Bayad (ابياد), Bolavadin; bir gün oturak olup, ba'dehû İsakçı, ba'dehû Akşehir'de karâr etdiler. Üç gün oturak olunup[12] ve mâh-ı cumâdelâhıren[in] üçüncü gün Arkıd-hânı, dördüncü gün Ilgm'da, beşinci gün Köprü, altıncı gün Sulu-üzengi, yedinci gün Vîrân-hân ve sekizinci günü[13] Kerîz ve Havz, ba'dehû Konya; bir hafta oturak olup. Anadolu Beylerbeyisi Tekeli Mehmed Paşa, Vezîr-i a'zam hazretlerine mülâkat oldukda, dest-i şerîflerin bûs etmeğin: "Evvel-bahârda cemî'i[14] sancaklarun ile Erzurum Sahrâsı'nda ve yâhud Akşar Sahrâsı'nda hâzır olasız[15]" deyü te'kîd olunmağın. Ve Karaman [Beylerbeyisi] Mü'min Paşa, eteğine[16] yüz sürüp, **[V 301a]** zorbalardan[17] Deli Dervîş ve Arnavud Hasan'ın ve Boz Hüseyn'in[18] ve ba'zılarun hakkından gelindüğünü kabûl edüp[19].

1 Mehmed Paşa V : — E
2 kadı'askerler E : kadı'asker ve dahi V
3 ve Dâvud Paşa ve V : Dâvud Paşa ve Vezîr E
4 ile V : + Vezîr-i a'zam E
5 Serdâr-ı ..... Paşa V : — E
6 olunmağın V : + Ve mâh-ı mezbûrda Serdâr Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa şecâ'atle atlanup, sefer-i hümâyûna teveccüh etdiler E
7 cemî'i V : cemî' E
* 22 Rebî'ulâhır (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1484, s.131) veya 23 Rebî'ulâhır 1024'te büyük bir alayla Üsküdar'a geçen Serdâr, burada 20 gün kadar kalır (*Fezleke*, I,369; Na'îmâ, II,136-137).
8 bir ..... gün E : — V
9 Ve Akbıyık menâzili V : Akbıyık menâziline E
10 seyyid V : Seydî E
11 ba'dehû V : + Bayad ["Bayad" kelimesinin üzeri karalanmış gibi gözüküyor] E
12 olunup V : — E
13 günü V : — E
14 cemî'i V : cemî' E
15 olasız V : olup E
16 Mü'min Paşa eteğine E : Beylerbeyisi hâk-i pâylarına V
17 zorbalardan V : zorbadan E
18 Hasan'ın ve Boz Hüseyn'in E : Hasan V
19 gelindüğünü kabûl edüp V : gelindüğüne kabûl edüp, ba'dehû E

Ba'dehû Bîkârî[1]-oğlu Karyesi'ne ve Bınar-başı'na ve ba'dehû Lârende'ye, ba'dehû 'Arabacı Çayırı'na, Ayranlı, ba'dehû Ereğli'de[2] üç gün oturak olup, ba'dehû Ulu-kışlak, ba'dehû Çifte-hân, ba'dehû Ramazân-oğlu Yaylası[3], ba'dehû Dölek (دوكلك) Beli, ba'dehû Çaşnigîr-hânı, ba'dehû Çakıd, ba'dehû Küçük Çakıd, ba'dehû Adana; üç gün oturak olup ve mâh-ı recebde Adana'da karâr etdiler[4].

Ve mâh-ı recebin[5] dördüncü gününde[6] Cisr-i Misis'de konulup[7], ba'dehû Kurd-kulağı, ba'dehû deryâ kenârı, ba'dehû Payas, ba'dehû İskenderun, ba'dehû Belen-i Bakras, ba'dehû Cisr-i Murâd-paşa, ba'dehû Nilüfer (لومر) Nehri, 'Ancara[8], ba'dehû Haleb.

Mâh-ı recebü'l-müreccebin on ikisinde Gök-meydân'da[9] oturak fermân olunup*, a'lâ otaklar ve[10] bârgâhlar kurup, Vezîr Ahmed Paşa istikbâle gelüp, mahabbetler olup, ba'dehû yeniçeri ocağına kusûr masar sene 1025 mevâciblerin, ba'dehû recec mevâcibleri tevzî' olunup, sipâhî oğlanlarına Sivas Eyâleti kışlak verilüp, silâhdâra[11] Karaman Eyâleti kışlak ta'yîn olunup[12] ve gurebâ'-i yemîne Kânkırı Sancağı ve gurebâ'-i yesâr[a] Ankara Sancağı ve gayri bölük ağaları kışlağa **[E 181a]** gidüp ve kâtibler Şehr-i Haleb'de kaldılar. Ve Yeniçeri Ağası ve Kethudâsı ve yeniçeri Haleb'de kışlayup, meydânların ve etmeklerin[13] kânûn üzere alup, lâkin bârgîrlerin kışlağa gönderdiler.

Vezîr Ahmed Paşa, Elvend-oğlu Sarayı'nda olup, Haleb Beylerbeyisi Karakaş Paşa[14] olup ve Anadolu, Mehmed Paşa'ya olup, Küçük Mîrahûr, Kapucular Kethudâsı Mustafa Ağa ve Kapucular Kethudâsı[15], Vezîr-i a'zam'ın Kapu Kethudâsı Mehmed Ağa olup, Vezîr[16] Mustafa Paşa Bağdâd Beylerbeyisi olup, Vezîr Cıgal-zâde Mahmûd Paşa Âsitâne'ye gitmek fermân olunup, Âsitâne'de Dâvud Paşa'nın altında sadrda karâr etdiler[17]. Ve Diyârbekir Dilâver Paşa'ya[18] olup ve Türkçe-bilmez, Karahisâr-ı şarkî Beyi

1 Bîkârî E : Bîkâr V
2 Ereğli'de V : + ba'dehû E
3 Yaylası V : Yayla E
4 etdiler V : edüp E
5 recebin E : mezbûrun V
6 gününde V : günde E
7 Misis'de konulup V : Misis E
8 'Ancara : عن چرا EV
9 Gök-meydân'da V : Gök-meydânı'nda E
* 1024 şa'bânında Haleb'e dâhil olunmuştur (*Fezleke,* I,369; Na'îmâ, II,137).
10 otaklar ve V : otak E
11 silâhdâra V : silâhdâr ocağına E
12 ta'yîn olunup V : — E
13 meydânların ve etmeklerin V : meydân verüp ve etmek E
14 Paşa V : — E
15 Kethudâsı V : Kethudâlığı E
16 Vezîr E : ve V
17 etdiler V : etdi E
18 Paşa'ya V : Paşa E

olup Erzurum'da hâzır olup, Van Beylerbeyisi Tekeli Mehmed Paşa olup, Hasan Paşa Mar'aş Eyâleti'ne, ba'dehû Sivas Beylerbeyisi olup **[V 301b]** ve Kayış Mehmed Paşa Kerkük Beylerbeyisi olup, Zülfikâr Paşa, Musul [Beylerbeyisi] olup ve 'ulûfeciyân-ı yemîn ü yesâr ağaları[1], neferâtları ile[2] Yemen Vilâyeti'nden icâzet alup, üç senede halâs oldular. Ve Sağ Gurebâ Ağası olan Malkoc Ağa ve kâtibleri ve kethudâları ve Sol Gurebâ Ağası[3] olan 'Osmân Ağa'[y]ı, neferâtı[4] ile Bağdâd'a ta'yîn etdiler. Musul Beylerbeyisi olan[5] Zülfikâr Paşa ve Kerkük Beylerbeyisi olan Kayış Mehmed Paşa bile[6] Bağdâd'a me'mûr olup, sipâriş olunan[7] hizmeti görüp, Ahmed Hân ülkesi (اوركسى) zabt olunup, ba'dehû[8] Derteng (ترتنك) 'den taşra Kılâ'-ı Penhuvân Bağdâd altında[9] olmağın, lâkin şimdi Lûr Hüseyn Ekrâdı zabt eder. Alacalık eder; Şâh-ı bed-fi'âl'e mu'âvenet etmeğin. "Elbetde bir sefer lâzımdır" deyü ta'yîn olundu; 5[10] zilka'de sene 1025*.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'e Vezîr Ahmed Paşa'[y]ı 'arz edüp, Kāyimmakāmlık recâ eder. Ve[11] Rumeli Beylerbeyisi Ahmed Paşa Sofya'da merhûm[12] olup, Rumeli Eyâleti Sefer Paşa'ya ihsân olup[13], birkaç ay zabt eder[14]. Ba'dehû mâh-ı muharremde sene 1026, Vezîr Dâvud Paşa Beylerbeyi olup ve hazîne ile sefer-i hümâyûna ta'yîn edüp, gönderdiler.

Ve Şehr-i Haleb'de Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa, mâh-ı rebî'ulevvelde, Gök-meydânı'nda otakların kurdurup ve ordu[yu] çıkardılar**. Ve topları ve cebehâne[y]i Gök-meydân'da dizdiler. Ve yeniçerinin meşk ü musluk ve sâyir levâzımların görüp ve Âsitâne'den sipâriş olan mühimmâtları[15] kadırga ile Payas İskelesi'ne dâhil olup, ba'dehû Haleb Şehri'ne getürdüler ve on bin[16] şâhî ve miyâne yuvalakları Cebe-hâne'ye[17] teslîm etdiler.

1 ağaları V : + ile E
2 ile V : — E
3 Ağası V : ağaları E
4 neferâtı E : neferâtları V
5 olan V : — E
6 bile E : — V
7 olunan E : olan V
8 ba'dehû V : + Derne (ترن) E
9 altında E : Eyâleti'nde V
10 5 E : — V
* Bu sıralarda 1024 yılında olmalıyız. Anlaşılan 1020'den sonra müellifimiz hem yılları, hem de bunun neticesi olarak bazen bu yıllarda cereyân eden olayları birbirine karıştırmış görünüyor.
11 Ve V : + Âsitâne'de E
12 Ahmed ..... merhûm V : olan Sofya'da Ahmed Paşa fevt E
13 olup V : + dîvân[a] gelüp E
14 eder V : edüp E
** 1 Rebî'ulâhır 1025'te Gök-meydân Sahrâsı'na çadırlar kurulur (*Fezleke*, I,374: Na'îmâ, II,141).
15 mühimmâtları V : mühimmâtların E
16 bin E : büyük V
17 Cebe-hâne'ye E : ve Cebe-hâne[']yi V

Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa alaylar tenbîh edüp, mâh-ı rebî'ulevvelde[1], Gök-meydânı'na dâhil olup*, otak u bârgâhda karâr kılup, rûz [u] şeb[2] sefer tedârükü ile **[E 181b]** mukayyed oldular[3]. Ve kışlada olan bölük ağaları Malatya'da va Sivas'da dernekde olup ve Anadolu Beylerbeyisi olan Mehmed Paşa: "Anadolu sancaklarından Hudâvendigâr[4] ve Eskişehir Sancağı ve Karahisâr-ı sâhib Sancağı ve Kütahya Alay Beyi **[V 302a]** ve Kastamonu Sancağı ve Bolu Sancağı[5] ve Ankara Sancağı ve Kângırı Sancağı ve Hamîd Sancağı ve Teke Sancağı ve Karesi Sancağı ve Aydın Sancağı ve Saruhân Sancağı[6] ve alay-beyleri ve Teke Beyi ve zu'amâları ve erbâb-ı tîmârı ile evvel-bahârda[7], mart ayında hareket edüp, Akşar Sahrâsı'nda atların hâzır edüp, çayırladup, tedârükde olasız"[8] deyü i'lâm eylemeğin ve Karaman Beylerbeyiliği Mü'min Paşa'da. Ve[9] Akşehir Sancağı Beyi ve Beyşehri[10] Beyi ve Aksaray Beyi ve Kırşehir Beyi[11] ve İçeli Beyi ve Niğde Sancağı Beyi ve Kayseriyye Beyi ve 'Alâ'iyye Beyi ve alay-beyleri ve zu'amâları ve erbâb-ı tîmârı hâzır olup, Erzurum'da mevcûd. Ve Erzurum Beylerbeyisi olan Hasan Paşa, otaklarm ve ordusun çıkarup ve fermân olunan toplar ve cebehâneler hâzır ve Tırabzon'dan zahîre anbarda mevcûd.

Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa ve Yeniçeri Ağası ve yeniçeriler[12] mâh-ı rebî'ulevvelin evâhırında, Haleb Şehri'nden 'azîmet edüp**, menâzil kat' ederek, Mar'aş Eyâleti'nden ve Mar'aş Beylerbeyisi Mehmed Paşa ve Haleb Beylerbeyisi Karakaş Mehmed Paşa ve Tırablus Beylerbeyisi ve Adana Beylerbeyisi Novay Paşa Göksun (كوكسين) Yaylası'ndan Çıbuk Sahrâsı'ndan ve[13] Koçhisâr'dan dervend ve dağlar[14] aşup, mâh-ı rebî'ulâhırun evâsıtında Akşar Ovası'nda[15] oturak olup, Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr Dâvud Paşa ve[16] Defter Kethudâsı İbrâhîm Ağa ve Defterdâr-ı Tîmâr Hüseyn Efendi ve Köstendil Beyi[17] ve Üsküb Beyi ve Tırhala Beyi, Vı[l]cıtrın Beyi ve Elbasan

1 rebî'ulevvelde V : + taşra E
* 1 Rebî'ulâhır 1025'te Gök-meydân Sahrâsı'na çadırlar kurulur (*Fezleke*, I,374: Na'îmâ, II,141).
2 bârgâhda ..... şeb E : bârgâha dâhil olup, karâr etdiler. Ve rûz-i V
3 oldular E : oladılar V
4 Hudâvendigâr E : + ve Bolu Sancak V
5 ve Bolu Sancağı E : — V
6 ve Saruhan Sancağı E : — V
7 bahârda V : — E
8 hâzır ..... olasız V : çayırladup, hâzır olduğu mukarrerdir E
9 Beylerbeyiliği ..... Ve V : Beylerbeyisi Mü'min Paşa E
10 Beyşehri V : Beyşehir E
11 Aksaray ..... Beyi E : Akşehir Beyi V
12 yeniçeriler V : yeniçeri ile E
** Sadrâzam Mehmed Paşa, 1 Rebî'ulâhır 1025'te Gök-meydân Sahrâsı'nda çadırların kurulmasının ardından aynı ayda Haleb'ten azîmet etmiştir (*Fezleke*, I,374; Na'îmâ, II,141).
13 ve V : — E
14 dağlar V : dağ E
15 Ovası'nda V : Ovası menâzilinde E
16 ve V : — E
17 Köstendil Beyi E : Elbasan Beyi ve Ohri Beyi V

Beyi ve Ohri Beyi[1] ve Avlonya Beyi ve Delvine Beyi ve Dukagin Beyi ve Pirizrin (برزرين) Beyi ve İskenderiyye Beyi ve Yanya Beyi[2] ve Alacahisâr Beyi ve sağ kol alay-beyi ve sol kol alay-beyi ve sâyir alay-beyleri ve müteferrika ve çavuş ve kâtib ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr fi'l-cümle Rumeli ordusu ile Akşar Ovası'nda Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın[3] otak u bârgâhlarında[4] Vezîr Dâvud Paşa seğirdüp, Sadr-ı a'zam[5] hazretlerinin dest-i şerîflerin bûs etmeğin ve iltifâtlar olup ve cemî'i[6] sancak-beyleri ve alay-beyleri dest-i şerîflerin bûs edüp, ba'dehû her birinin hâtırları tesellî olup, hil'atler geyüp, **[V 302b]** ba'dehû hazîne[y]i teslîm etmeğin. Ba'dehû[7] sâyir beylerbeyiler ve ağaları[8] ve alay-beyleri Vezîr-i a'zam hazretlerine[9] mülâkat olup, dest-i şerîflerin bûs etdüklerinde, hil'at ihsân olunmağın ve her beylerbeyiler kollarında kondular. Birkaç gün menâzil-i mezbûrda **[E 182a]** oturak olup.

Ba'dehû mâh-ı rebî'ulâhırda, evâhırında[10] Akşar Ovası'ndan 'azîmet edüp, Çemen Yaylası'n aşup[11] ve dağlar ve dervendler geçüp, Tercan sahrâlarına, ba'dehû mâh-ı cumâdelûlânın dördünde[12] ve beşinde Erzurum sahrâlarında konup, ba'dehû Erzurum'da kapu-kullarının mevâciblerin tevzî' edüp ve yeniçeri ve sipâhîye zahîrelerin tevzî' edüp ve altı pâre top tedârük edüp ve cebehâneleri develere ve kanlıya[13] yükledüp ve: "Altı bedoloşka ve[14] iki kolonborina ve yuvalak beş bin kifâyet eder" deyüp ve kundaklardan ve dingillerden ikişer[15] kat getürdüler*.

Ve mâh-ı cumâdelûlâda cemî'i mesâlihler ile ve nüzüller ile Hasan Kal'ası'na teveccüh edüp, ba'dehû Çoban Köprüsü'nden Soğanlı Yaylası'ndan ve Nehr-i 'Aras (عرض) sınurundan, mâh-ı cumâdelûlânın yirmisinde Kars Sahrâsı'nda konulup**. Ve: "Kars Kal'ası vîrân, taşı ve toprakları yatur, ma'mûr olunması lâzımdır" deyü hemân mübâşeret olup, cemî'i beylerbeyiler üşündü edüp, her ne hâl ise ta'mîr olunup[16]: "Gürcü Boğazı ve dahi[17]

1 Elbasan ..... Beyi E : İskenderiyye Beyi ve Yanya Beyi V
2 ve İskenderiyye ..... Beyi E : — V
3 Paşa'nın V : + alayları ile E
4 bârgâhlarında V : bârgâh önünde E
5 Sadr-ı a'zam V : Vezîr-i a'zam E
6 cemî'i V : cemî' E
7 Ba'dehû E : — V
8 ve ağaları V : ve sancakbeyleri ve ağalar E
9 hazretlerine V : — E
10 rebî'ulâhırda, evâhırında E : rebî'ulâhırun evâsıtında V
11 aşup E : — V
12 dördünde E : dördüne V
13 ve kanlıya E : — V
14 ve V : — E
15 ikişer V : ikişerer E
* 1025 cumâdelâhırının evâilinde Erzurum'a varılıp, kaleden 5'i on dörder vakıyye atar ve 2'si kolonborna 7 top indirilmiştir (*Fezleke,* I,374-375; Na'îmâ, II,141-142).
** Cumâdelûlânın evâhırında Kars'a varılmıştır (*Fezleke,* I,375; Na'îmâ, II,142).
16 ise ta'mîr olunup V : olursa ta'mîr olursa E
17 dahi V : — E

bender yeridir" deyüp, taşları ayırup, Ardahan[1] ve Ahıska'dan re'âyâ gelüp ve kapu-kullarına kollar verdiler. Rûz [u] şeb meş'aleler ile ışılanup ve mehterler[2] şenlik eylerdi. Ve kapuların tedârük edüp ve yarar kulleler ve bedenler ile müzeyyen ve iç kal'asın çevirüp ve câmi'i ma'mûr edüp ve evler ve odalar ta'mîr etdiler. Ve Beylerbeyi[3] Vâfir Paşa ta'yîn olunup ve Sefer Paşa'[y]ı alıkoyup ve Karesi Sancağı'n ber-vech-i arpalık ta'yîn etdiler. Ve yarar toplar koyup ve cebehâne ta'yîn edüp ve dizdâr ve gönüllü ve 'azebân ve hisâr eri iki bin Kars kulları ta'yîn etmeğin ve bin nefer kul-oğulları ve terakkiyle ve Yemen seferine me'mûr olup da varmayup, 'ulûfeleri tashîh[4] olmak şartıyla beş yüz 'ulûfeciyân-ı yemîn ü yesârdan kalup ve ikişer[5] mevâcib **[V 303a]** pîşîn verüp, Kars Kal'ası'n[a] me'mûr[6] etdiler. Ve iki yüz cebeci ve yüz nefer topcu alıkoyup ve beş yüz yeniçeri kalup, ba'dehû[7] mâh-ı cumâdelâhır[en]ün onuncu gün Kars'da kapu-kullarının mevâciblerin verüp, kal'ada kaldılar.

Ve mâh-ı recebü'l-müreccebin yirminci gününde, **[E 182b]** Revân Kal'ası altında konulup*, ol gün yevmü'l-isneyn mübârek sâ'atde[8] Revân Kal'ası'na mukābele alaylar olup, ol sahrâlar alaylar ile dolup, saflar bağladılar. Kızılbaşlar bedenlerden[9] askeri teferrüc ederlerdi. Ve kal'adan toplar atup[10] ve tüfengler[11] ve kunbaralar ile kal'anın cevânibi korudup ve kal'adan bir çarkacı çıkup, Erzurum kulları ile muhârebe edüp, Van kulları bir tarafdan beş dil ve on kelle ile gelüp, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın atı önüne bırağup ve dillerün kellelerün kesüp, vâfir hasene in'âm alup[12] ve murâdları olmağın ve Erzurum kulları on beş kelle ve altı diller getürüp, harca sürüp, vâfir müstevfâ in'âmlar aldılar. Ve otaklar Revân Kal'ası'na mukābele kurulup ve ordu[y]u kā'ide üzere kurdular. Ve Zengi Suyu'nu[13] geçüp, beylerbeyilerden[14] konup ve Toprak-kal'a'dan cânibe Van Beylerbeyisi ve Erzurum Beylerbeyisi Hasan Paşa karavullarda olup ve Ahıska Beylerbeyisi ve Oltu ve Ardahan'dan re'âyâlar zahîreler[15] getürüp, fürûht ederlerdi. Ve at oğlanları[16] otluğa gidüp, her vakit bir beylerbeyi ve sancak-beyleri[17] ma'an

1 Ardahan V : Ardahanlı E
2 ışılanup ve mehterler V : ışılardı ve mehterânlar E
3 Beylerbeyi V : + kapusu ve âdemleri E
4 tashîh E : تصبح V
5 ikişer V : ikişerer E
6 me'mûr E : ma'mûr V
7 ba'dehû E : — V
* 1025 cumâdelâhıresinin evâsıtında Revan Sahrâsı'na varılıp, kulesi muhâsara olunmuştur (*Fezleke,* I,375; Na'îmâ, II,142).
8 sâ'atde V : sâ'at E
9 ol ..... bedenlerden V : yerler ve sahrâlar alay saff olup, kızılbaşlar bedenlerde E
10 atup E : — V
11 tüfengler V : + ile E
12 alup E : olup V
13 Suyu'nu V : Suyu E
14 beylerbeyilerden E : beylerden V
15 zahîreler E : zahîre V
16 oğlanları V : oğlanı E
17 beyleri V : beylerinden E

gitmeğin, lâkin Şâh-ı bed-fi'âl askeri dört cânibden[1] at oğlanların devşürüp, hîle ile giriftâr olurlardı.

Ve[2] Revân Kal'ası'n ol gice üç cânibinden meteris yeri, bir cânibinde[3] Rumeli Beylerbeyisi Dâvud Paşa kolu, dört bedoloşka ile beş şâhî darbuzan kurdular. Ve Zağarcı-başı ile yirmi oda meteris kazup, Vezîr-i a'zam kolu olup, kal'aya havâle[4] ve Yeniçeri Ağası kolunda iki bedoloşka ve[5] yedi şâhî darbuzan kurulup, Anadolu Beylerbeyisi ma'an sipâhîleri toplara hizmetde ve meterisleri muhâfaza[6] ederlerdi. Ve Diyârbekir Beylerbeyisi kapudan cânibe[7] meterisler kurup, on şâhî **[V 303b]** ve iki kolonborina ve[8] toprak sürüp, Nehr-i Zengî ötesine[9] geçüp, kızılbaş kapudan üşünüp, zîrâ iç kal'aya havâle olup, kolonborinadan hayli üşünürdü. Ve Şâh-ı bed-fi'âl Toprak-kal'a berâberinde her gice meş'aleleri görünürdü, 'ale's-sabâh nâ-bedîd olurdu.

Van Beylerbeyisi Tekeli Mehmed Paşa[10], Van askeri ile Revân Kal'ası'na[11] gelür iken dört beş bin kızılbaş ile hânlarından iki hân karavul bekleyüp ve Revân Kal'ası'na imdâd ta'yîn olunmağın, Şâh cânibinden Tekeli Mehmed Paşa ile muhârebe olur. İki cânibden ceng olur. Sabâhdan öyle vakti olunca çarkalaşup, Van Kal'ası'nın kul ağaları, dört beş yüz kızılbaşı[12] toprağa döküp ve Tekeli Mehmed Paşa mecrûh olup. Lâkin hânlarının biri mecrûh, giriftâr **[E 183a]** olup[13] ve biri mürd olur. On bayrakları alınur[14] ve yirmi bir kızılbaş giriftâr olur ve[15] binden ziyâde kelle olur. Ve bu kadar yüz aklığı müyesser olur. Bu sürûr ile orduya dâhil olup, lâkin Tekeli Mehmed Paşa mecrûh olur. Ve orduda kelleleri[16] Revân Kal'ası'na karşu Zengî Suyu'na döküp ve bir kerrenây gelüp ve diri kızılbaşlarun[17] dördünü otakda alıkoyup, gayrisin harca sürdüler.

Ve yeniçeri meterislerinde, içerüden uğrın kapudan çıkup, 'ayyârlık edüp, hendek içine[18] dökülen torbaları içerüye daşıyup, dahi kancalar ile çeküp ve toprak sürmek fermân olundukda, Mehmed Ağa Nüzül Emîni, her gün bir kîse akça in'âm eder idi: Toprak hayli çıkup, lâkin içerüden muttasıl

1 cânibden V : cevânibden E
2 Ve E : — V
3 bir cânibinde V : — E
4 kal'aya havâle V : havâle kal'aya E
5 ve V : — E
6 meterisleri muhâfaza V : meterisleri muhâfız E
7 cânibe V : cânibine E
8 ve V : — E
9 ötesine V : ortasına E
10 Mehmed Paşa V : — E
11 Revân Kal'ası'na V : Van Kal'ası'ndan E
12 kızılbaşı V : kızılbaş E
13 olup V : olur E
14 alınur E : — V
15 ve E : — V
16 Ve orduda kelleleri V : orduda kelle E
17 kızılbaşlarun V : kızılbaşlarının E
18 hendek içine V : handekde E

çeküp ve gice ile hisârun bedenlerini fâ[nû]s ve meş'aleler[1] ile zeyn ederler idi. Ve iki def'a lağım etmek murâd edinüp, lâkin mümkin olmayup ve gedükler açılup, bir hücûm kasd olunur[2], lâkin müyesser olmadı[3]. Ve Dilâver Paşa kolunda, Türkçe-bilmez Paşa ve Mehmed Paşa ahşama karîb müşâverede iken, Revân Kal'ası'ndan bir top gelüp, Türkçe-bilmez Paşa'[y]ı şehîd edüp ve birin dahi kolların mecrûh edüp, biri dahi Dilâver Paşa'ya karîb serpindi dokunup, lâkin zarar olmaz[4]. Ve yeniçeriden hayli nefer şehîd olup **[V 304a]** ve Rumeli askerinden dahi[5] niçe mecrûh ve niçeleri[6] şehîd düşüp ve Yeniçeri Ağası olan Mustafa (Muslu) Ağa sıçan yolunda[7] tüfeng ile urulup[8], şehîd düşüp*, meterisden otaklarına getürdüler. Tedârükün görüp, taht-ı revân ile nemâzm kıldılar. Ba'dehû Erzurum'da defn olunup, lâkin emânet [kabrinde] kodular[9]. Ve Yeniçeri Ağalığı, Hüseyn Ağa'ya ihsân olunmağın. Ve tekrâr Van Beylerbeyisi olan Tekeli Mehmed Paşa karavula çıkup, bir yerde pusuda iken, iki bin karârı[10] kızılbaş meydâna gelüp, Tekeli Mehmed Paşa bunlar ile ceng [ü] muhârebe ederler[11]. Dört yüz kızılbaş toprağa düşüp[12] ve yüz yirmi dil alup ve bir mikdârı[13] zebûn olup, mecrûh düşer. Mezbûr[14] Tekeli Mehmed Paşa'ya kazâ-i âsumânî yetişüp, şehâdet nasîb olur. Ve şol kadar ceng eder kim, on[15] dört yerde tüfeng yarası olup, ba'dehû ramazân-ı şerîfin on ikinci gün[16] şehîd olup ve âdemlerinden kırk nefer yarar âdemîsi dahi şehîd düşüp[17], bu kadar dil ü baş ile kethudâsı, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'ya dâhil olup[18], Vezîr-i a'zam emr etdi, dilleri harca sürdüler. Ve kethudâsına Karahisâr-ı şarkî Sancağı'n ihsân etdiler; cemî'i tevâbi'âtı[19] dağılmayup, yanlarında kaldı.

Ve dahi toprakdan bir kulle olup, darbuzan çıkarup, içerüsin döğüp, gedükler açılup ve hendekleri çuvallar[20] ve torbalar ile doldurup, bir 'azîm

1 fâ[n]ûs ve meş'aleler V : fânûs ve meş'ale E
2 olunur V : edüp E
3 olmadı V : olmayup E
4 olmaz V : — E
5 askerinden dahi V : askerinde E
6 niçeleri V : niçe E
7 sıçan yolunda V : — E
8 urulup V : + sıçan yolunda E
* Yeniçeri Ağası Muslu Ağa'nın 29 Ramazân 1025'te meteriste şehîd düşmesi üzerine yerine Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın dâmâdı Kul Kethudâsı Hüseyin Ağa getirilmiştir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1485, s.181). Türkçe Bilmez ise yaralanmıştır (*Fezleke*, 1,375; Na'îmâ, II,142).
9 lâkin emânet kodular E : — V
10 iken iki bin karârı V : iki bin E
11 ederler V : olur E
12 düşüp V : düşer E
13 ve bir mikdârı E : bir mikdâr V
14 mezbûr E : — V
15 şehâdet ..... on E : — V
16 ramazân-ı ..... gün V : 12 ramazân-ı şerîfde E
17 dahi şehîd düşüp V : şehîd olur E
18 olup V : olur E
19 cemî'i tevâbi'âtı V : cemî' tevâbi'ât E
20 çuvallar E : çuvalları E

Rumeli kolundan sabâh vaktinde[1], Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerine niyâz edüp, cân ü gönülden istiğfârlar edüp, feth u nusrat taleb eyleyüp[2], hücûm etmeğin, içerüden Emîr Gûne hânları ile Mâzenderân keferesi *tüfengler ile tüskürüp, lâkin kızılbaşlarun kuvvet ü mecâlleri kalmayup*, murâdları hîlekârlık. Zebûn olduklarından gayri, dört cevânibi kal'anın kuşanup, içerüde yardım olmazdı. Zîrâ imdâd için Şâh-ı bed-kirdâr cânibinden mu'âvenet olmak ümmîdiyle piyâde kızılbaşlar gelüp, lâkin kal'aya girmeğe fursat bulmayup[3], imdâda gelen kızılbaş at oğlanlarun her bâr yollarına gelür idi. Niçe at oğlanları zahîrede alınup, **[E 183b]** gerçi karavul var idi; çâre olmazdı.

Otuz gün olmuş idi, **[V 304b]** kal'a[y]ı döğüp, gedükler açılup, içerüden[4] her ne işlerlerse âşikâre olurlardı; gedükleri[5] ta'mîr etmek mümkin olmazdı. Zîrâ Yeniçeri Ağası olan Hüseyn Ağa[6] mübâlaga ile toplar çeküp[7], ceng ederlerdi. *Ol* ecilden Şâh-ı bed-fi'âl gedüklerin yapmağa bir çâre bulmazlardı. Lâkin içerüden emân savtiyle çağırup, üç gün mühlet taleb etdiler: "Revân Kal'ası'n verdük. Hemân bize üç gün mehil verün[8], ba'dehû teslîm ederüz" deyüp; icâzet verdiler. Üç gün gerçi Revân Kal'ası döğülmezdi; fe emmâ yine meterislerden bir ferd çıkmayup ve bin nefer garîb yiğitlerden serdengeçdi yazılup, ilerü Zengî Suyu'n geçüp, kal'anın hisâr-beçesine gürûh ile[9] yürüdüler idi. Lâkin üç günden sonra girü bir eser zuhûr etmeyüp, bu def'a her cânibden hücûmlar olup, toplar[10] ve tüfengler ile şol kadar ikdâmlar olunur[11]. Ve askerde zahîre muzâyakası kemâlinde olup, lâkin şol kadar zahîre cem' olmuş idi kim, otaklarun ensesinde çuvallar[12] dağ misâl durur idi. Eğer zahîre[13] fürûht olunup, askere verilse, hem bir 'azîm hazîne olurdu ve hem askere de[14] muzâyaka olmaz idi. Lâkin Defterdâr'ın sû'-i tedbîri olup, elli bin keyl dakîk u şa'îr meydânda kalur. Ve dahi cebehâne muzâyaka; yuvalaklara *ihtiyâc* olup, birkaç toplar *'amel-mânde* olup, anları paralayup, yuvalaklar döküp, ba'dehû anlar da kifâyet etmeyüp, toplar zahîresiz kalup.

Ve mübârek ramazân geçüp, mâh-ı şevvâl dahi geçüp[15], zilka'de ayının yirmi birinde rûz-i kāsım olup[16], ba'dehû on gün dahi karâr etdiler. Kal'a[y]ı

1 sabâh vaktinde V : bir sabâh E
2 eyleyüp V : etdiler E
3 kal'aya ..... bulmayup V : fursat bulup, kal'aya girmeyüp E
4 içerüden V : + içerüden E
5 olurlardı; gedükleri V : olurdu; gedüklerin E
6 olan Hüseyn Ağa V : cedîd Hüseyn Ağa olmağın E
7 çeküp V : ile E
8 *verün* V : *verüp* E
9 ile V : birle E
10 toplar V : + ile E
11 olunur V : olunup E
12 çuvallar V : + ile E
13 zahîre V : zahîre[y]i E
14 askere de V : asâkir de E
15 dahi geçüp V : olup ve E
16 ayının ..... olup V : dahi oldukda rûz-i kāsım geçüp ve rûz-i kāsım eyyâmı mâh-ı şevvâlin yirmi birinde olup E

bırağup*, topları meterislerden çeküp ve zahîre[y]i ol zemânda fürûht etmek murâd edinüp, herkes mikdârınca alup ve herkesde at kalmayup ve kış şiddetleri[1] zuhûra gelüp, her kişi[2] başı tedârükünde olup. Ve Emîr Gûne, Revân Kal'ası'ndan taşra çıkmayup ve kızılbaşlar asker aralarında gezüp, niçe şey' alup verürlerdi. Ve topları câmûşlara[3] koşup, beylerbeyiler ile ilerü gönderdiler. Ve otaklar ve çadırlar yüklenüp, ilerüye 'azîmet etdiler. **[V 305a]**

Ve Şâm Beylerbeyisi olan Hâfız Ahmed Paşa, Erzurum Beylerbeyisi olmağın ve Şâm-ı şerîf'e Mehmed Paşa olmağın[4]; Harem-i hümâyûn'dan Silâhdâr Ağa eski emekdâr olmağla[5], Şâm Beylerbeyisi olup, sene 1025. Ve Anadolu Beylerbeyisi olan[6] Mehmed Paşa icâzet alup, Kütahya'ya 'azm edüp ve Hasan Paşa Van Beylerbeyisi olup ve diğer Hasan Paşa, Mar'aş Beylerbeyisi olup, lâkin Kars Kal'ası muhâfazasmda kalup. **[E 184a]**

Ve asker-i İslâm Kars'a gelüp, ba'dehû tedârükün görüp, şâhîlerün bir mikdârın Kars Kal'ası'nda koyup, ba'dehû Soğanlı Yaylası'n geçüp, asker-i İslâm ziyâde muzâyaka ve şiddet-i şitâlar olup, bir ferdde[7] çadır ve ağırlık kalmayup, bir kîle[8] arpa on guruşa ve bir mahalde beşer guruşa[9] ve kal'a altında üçer[10] guruş ile alınurdu. İkişer guruşa[11] da olmuşdur. Yüz bin guruş hazîne cem' olurdu, eğer tedârük[12] olan zahîre fürûht olsa.

Ba'dehû Vezîr-i a'zam ılgar ile Erzurum'a düşüp ve Yeniçeri Ağası ve[13] bölük ağaları Erzurum'a dâhil oldukda, Sipâhîler Ağası olan Mustafa Ağa Erzurum'da 'azl olunup[14], yerine Süleymân Ağa olup ve Sağ 'Ulûfeci Ağası Kara Hasan Ağa olup. Erzurum'da recec ve reşen sene 1025 mevâcibleri yeniçeriye ve sipâhîye ve silâhdâra [tevzî' olundu]. Ve Cebeci-başı Husrev Ağa olup** ve Gürcü Mehmed Ağa, Çavuş-başı olup, Âsitâne'ye icâzet alup[15],

*. Revan Kalesi'ndeki kızılbaşlar: "Dört gün mühlet verin, şâhımıza danışıp kaleyi teslîm edelim" derler. Mühlet verilir, ama bir sonuç çıkmaz. 44 gün muhâsara ve cengden sonra cephânenin kalmaması ve kasım günlerinin başlaması üzerine ramazân ayında Revân terkedilir (*Fezleke,* I,376; Na'îmâ, II,143).

1 şiddetleri V : şiddet-i şitâlar E
2 kişi V : kes E
3 verürlerdi ..... câmûşlara V : verürler. Ve topları câmûşlar ile E
4 olmağın V : olup E
5 eski emekdâr olmağla V : olup eski emekdâr olmağın E
6 olan E : — V
7 ferdde V : ferd E
8 kîle E : keyl V
9 beşer guruşa V : beşerer guruşda E
10 üçer V : üçerer E
11 guruşa V : guruş E
12 cem' ..... tedârük V : olurdu, cem' E
13 ve E : + ve V
14 Erzurum'da 'azl olunup V : 'azl olduğu Erzurum'da idi E

** Husrev Ağa'nın Cebeci-başı olması, 27 Muharrem 1026'dadır (*BOA,* Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1486, s.12).

15 alup E : — V

gitmeğin. Ve topculara ve top arabacılarına[1] ve sâyir kapu-kullarına recec ve reşen[2] mevâciblerin tevzî' edüp, 'ulûfelerin alanlar meskenlerine gitdiler. Ve cemî'i[3] beylerbeyilere ve sancak-beylerine icâzet olup[4], eyâletlerine dâhil oldular. Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Dâvud Paşa'ya Amasya Sancağı kışlak olup[5], 'azîmet etmeğin.

Ve Yeniçeri Kethudâsı Segbân-başı olup, Zağarcı-başı Mehmed Ağa, Kethudâ Bey olup ve Zağarcı-başı[6] Nasûh Ağa olup ve Samsoncu-başı[7] Mehmed Ağa olup ve Turnacı[-başı] 'Ali Ağa olup ve Muhzır, Kāsım Ağa olup ve sâyiri silsile olmağın, târîh-i mezbûrda[8].

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Kāyim-makām Gürcü Vezîr Mehmed Paşa olup, **[V 305b]** Vezîr Ahmed Paşa Haleb'den geldükde, Nakkāş Hasan Paşa'nın altında oturup. Budun Eyâleti[9] İskender Paşa'ya olup ve Özi Eyâleti[10] Yahyâ Paşa'ya[11] olup ve Baş-defterdâr 'Abdülbâkî Paşa[12] ve Şıkk-ı Sânî Mehmed Paşa olup ve Cıgal-zâde Mahmûd Paşa sadrda oturup ve binâ olunan câmi'-i şerîfin[13] üzerinde Binâ Emîni olan Vezîr[14] Kalender Paşa, rûz [u] şeb[15] ta'mîr ederdi.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Vezîr Gürcü Mehmed Paşa[-yı] Kāyim-makām 'azl olunup, sene 1025 recebinde[16] Etmekci-zâde Ahmed Paşa Kāyim-makām olup*. Ve Çavuş-başı İbrâhîm Ağa olup ve Re'îsülküttâb Hamza Efendi olup, Vezîr Ahmed Paşa Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda karâr edüp, ba'dehû Nakkāş Hasan Paşa, ba'dehû Cıgal-zâde Mahmûd Paşa, ba'dehû Kapudân Vezîr Halîl Paşa, ba'dehû Kalender Paşa, Baş-defterdâr Bâkî Paşa, Nişâncı Hükmî Hasan Efendi olup, **[E 184b]** her gün Dîvân-ı hümâyûn'da hizmet görülür idi .

Vezîr Kalender Paşa'nın[17] mizâcı za'îf olup, hasta olur[18]. Bi-emrillâhi Te'âlâ vefât edüp, defn eylediler; fî[19] sene 1025. Binâ Emîni Bostancı-başı[20]

1 arabacılarına E : arabacılara V
2 recec ve reşen E : — V
3 cemî'i V : cemî' E
4 beylerine icâzet olup V : beyleri icâzet alup E
5 Paşa'ya ..... olup V : Paşa Amasya Sancağı'na kışlak alup E
6 -başı V : — E
7 -başı E : — V
8 târîh-i mezbûrda E : — V
9 Budun Eyâleti V : tekrâr Budun Eyâleti'nde E
10 Paşa'ya ..... Eyâleti V : Paşa olup ve Özi Beylerbeyisi E
11 Paşa'ya V : Paşa E
12 Pâşa V : + olup E
13 câmi'-i şerîfin V : câmi' rûz şeb E
14 Vezîr E : — V
15 rûz [u] şeb V : — E
16 sene 1025 recebinde V : mâh-ı recebde sene 1025 Vezîr E
* Haleb Beylerbeyisi Etmekci-zâde Ahmed Paşa'ya kaymakamlık tevcîhi, Sadrâzam Mehmed Paşa'nın Haleb'e dâhil olduğu şa'bân 1024 veya bir müddet sonrasında vukûbulmuş olmalıdır (*Fezleke*, I,369; Na'îmâ, II,137).
17 Paşa'nın V : Paşa E
18 olur V : olup E
19 fî E : — V
20 -başı V : — E

Hüseyn Ağa olup, ba'dehû İdrîs Ağa[1], Dârü's-sa'âde Ağası cânibinden Mi'mâr-başı ile rûz [u] şeb[2] hizmet üzere olup ve câmi'-i şerîf itmâm bulup, lâkin kubbe kilidlenüp, orta yerinde olan mermer çivi ile kavuşup, ol mübârek sâ'atde cemî'i[3] 'ulemâ ve meşâyih cem' olup, vüzerâ'-i 'izâm ve sâdât hayr[4] du'âlar olup, ihsân u 'atâlar olduğu sâ'atdir.

Der-sefer-i Erzurum bâ-Serdâr[5] Yeniçeri Ağası olan[6] Hüseyn Ağa[7]

Ve sene bin yirmi beş târîhinde[8], Âsitâne-i sa'âdet'den Yeniçeri Ağalığı[9] Bostancı-başı olan[10] Hüseyn Ağa'ya ihsân olunup, Vezîr Kāyim-makām Ahmed Paşa'nın sarayına çıkup, Segbân-başı 'Ömer Ağa mübârek bâda gelüp ve mânde kalan deveci ve bölük-başılar ve gedüklüler[11] önlerine düşüp, Şeyhülislâm Mehmed Efendi hazretlerine getürüp[12], du'âsın alup, dest-i şerîflerin bûs etmeğin ve sâyir vüzerâ'-i 'izâmları dolaşup, ba'dehû Saray-ı hümâyûn'a dâhil oldu. Üç günden sonra kapuya gelüp, **[V 306a]** Kara 'Ali Ağa'yı[13] Turnacı-başı etmeğin. Ba'dehû seferden Segbân-başı Hasan Ağa gelüp, sefer-i hümâyûnda yoliyle Segbân-başı olup, Âsitâne'de zâbit olur. Âsitâne'ye geldüğünde[14], yeni ağanın dest-i şerîflerin bûs etdükde, menâsıb zabt etdi.

Ve sene 1025, bin yirmi altı[15] târîhinin şevvâlin[in] evâhırında ve şa'bân-ı şerîfin on beşinde ve rebî'-i evvelde Âsitâne'de Kāyim-makām Vezîr Ahmed Paşa kapu-kulun[16] mevâciblerin verüp ve Âsitâne'den Yeniçeri Ağası olan Hüseyn Ağa, Turnacı-başı 'Ali Ağa ile ve on dört çorbacı ile ve yeniçeri gedüklüleri ile ve Yeniçeri Ağası'nm kānûn üzere tuğları ve sancak [u] 'alem, sa'âdetlü Pâdişâh hazretleri[17] cânibinden verilü geldüğü[18] üzere, mehterân-ı

1 Ağa V : rûz şeb E
2 rûz [u] şeb V : — E
3 cemî'i V : cemî' E
4 ve sâdât hayr V : — E
5 bâ-Serdâr V : yeni E
6 olan E : — V
7 Ağa V : Ağa'dır ki, Âsitâne'den Erzurum cânibine ta'yîn olunmağın E
8 bin ..... târîhinde V : bin yirmi altı muharremü'l-harâm olup E
9 Ağalığı V : Ağalığı'n E
10 olan E : — V
11 gedüklüler V : gedüklü E
12 Efendi ..... getürüp V : Efendi'ye getürüp, hayr u E
13 Ağa'yı V : Ağa'ya E
14 geldüğünde E : geldükde V
15 1025 bin yirmi altı ["altı" kelimesinin üstü karalanmıştır, altında "25" rakamı, yanda da "مکرش târîh" yazısı bulunmaktadır] E : bin yirmi V
16 şevvâlin ..... kulun E : Âsitâne'de kapu-kullarının mâh-ı şa'bân evâsıtında V
17 Pâdişâh hazretleri V : Pâdişâhım E
18 verilü geldüğü E : verildüğü V

'alem ta'yîn olunup, Erzurum cânibine 'azîmet etmeğin. Ve Bostancı-başı Receb Ağa olup ve[1] Bostancılar Kethudâsı Bebr Mehmed Ağa olup.

Ve mâh-ı cumâdelûlâda Yeni Câmi'-i şerîf itmâm bulup, cem'iyyet lâzım [gelüp][2].

Ve Erzurum'da olan Vezîr-i a'zam, yeniçerinin ve kapu halkının mevâcibleri tevzî'inde[3], Anadolu Defterdârı olan İstikāmet Efendi marîz olup ve Hâlis[î]-zâde mevâcib vermede ve tahsîlde olup. Ve Erzurum'da bir ferd kalmayup; lâkin Âsitâne'den Yeniçeri Ağası Hüseyn Ağa gelüp, Erzurum'a dâhil olup, dest-i şerîflerin bûs etmeğin, selâmlayu[p], sarayına dâhil oldukda[4], Yeniçeri Kethudâsı ve ocak ağaları istikbâle varup[5], dest-i şerîflerin bûs edüp[6], âyînleri üzere du'âda oldular. Ve İstikāmet Efendi bi-emrillâhi Te'âlâ merhûm olup.

Ve Abaza dahi[7] Malatya Beyi olup, ba'dehû Adana'ya Beylerbeyi olmağın. Ve Âsitâne-i sa'âdet'den[8] Büyük Mîrahûr olan Mustafa Ağa[9], Diyârbekir Beylerbeyisi olup, Şeyhülislâm **[E 185a]** Mehmed Efendi[10] hazretlerinin[11] dâmâdı olduğu sebebden; cemî'i mühimmâtların görüp, kendü tevâbi'i ile[12] Diyârbekir'e 'azm etdiler; fî gurre-i saferü'l-muzaffer[13]. Ve Diyârbekir Beylerbeyisi olan Dilâver Paşa'ya Rumeli Beylerbeyiliği verilüp, ba'dehû vezâret sadaka olunup[14], müjde haberin gönderdiler. Ve Büyük Mîrahûr, hâlâ Kapucular Kethudâsı olan Mustafa Ağa'ya ihsân oldukda[15], Kapucular Kethudâlığı **[V 306b]** İdrîs Ağa'ya ihsân olunur. Ve Küçük Mîrahûr Mehmed Ağa'ya olmağın. Ve İbrâhîm Ağa, Çavuş idi[16].

Etmekçi-zâde Vezîr Ahmed Paşa[17], bin yirmi beş târîhinin recebinde[18] Kāyim-makām olup*, Gürcü Vezîr Mehmed Paşa 'azl idi. Merkūm Vezîr

1 ve V : — E
2 cem'iyyet lâzım (Burada bir iki kelime var ama üzerleri mürekkeplendiği için okunamıyor) E : — V
3 tevzî'inde V : tevzî'inden E
4 olup ..... oldukda V : olur E
5 varup V : + ba'dehû Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'ya gelüp, dâhil olur E
6 edüp V : etmeğin selâmlayu[p], sarayına vardukda, cemî'i ocak ağaları Yeniçeri Ağası'nın dest-i şerîflerin bûs edüp E
7 dahi E : — V
8 sa'âdet'den E : sa'âdet'de V
9 Ağa V : Paşa E
10 Mehmed Efendi V : — E
11 hazretlerinin V : + ve Büyük Mîrahûr olan Mustafa Ağa Mevlânâ Şeyhülislâm olan Mehmed Efendi hazretlerinin E
12 kendü tevâbi'i ile E : — V
13 muzaffer V : muzafferde sene 1025 E
14 olunup V : olunur E
15 oldukda V : + ve E
16 İbrâhîm ..... idi E : — V
17 Paşa V : Paşa'ya E
18 recebinde V : — E

* Haleb Beylerbeyisi Etmekci-zâde Ahmed Paşa'ya kaymakamlık tevcîhi, Sadrâzam Mehmed Paşa'nın Haleb'e dâhil olduğu şa'bân 1024 veya bir müddet sonrasında vukūbulmuş olmalıdır (*Fezleke*, I,369; Na'îmâ, II,137).

Ahmed Paşa[1] sadrda üslûb-i sâbık üzere her gün Dîvân-ı hümâyûn'da fukarânın kazâyâsın dinleyüp ve sefer-i hümâyûnun tedârüklerin görüp, ba'dehû Tersâne'de Bahr-ı sefîd'e ve Bahr-ı siyâh'a ta'yîn gemilerün masraflarun ve kürekçilerin ve sâyir cengçilerün, Vezîr Kapudân 'Ali Paşa ve Baş-defterdâr 'Abdülbâkî Paşa ile mühimmâtların görüp, donanmaya teveccüh etdiler.

Ve Karadeniz'de ba'dehû bir mikdâr Kazak firkateleri peydâ olur. Ahvâli i'lâm olundukda, Tersâne'den otuz beş kıt'a kalyete[2] ve kadırga ve firkateler[3] gönderdiler.

Ve Dîvân-ı hümâyûn'da Vezîr Dâvud Paşa, Vezîr Nakkâş Hasan Paşa, Vezîr Cıgal-zâde Mahmûd Paşa ve Tevkî'î Hükmî Efendi ve Baş-rûznâmçe[4] Mustafa Efendi ve Rûznâmçe-i Sânî İbrâhîm Efendi ve sâyir Dîvân hâceleri yerlerinde[5]. Ve sefer-i hümâyûnda[6] Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa Erzurum'da ve beylerbeyisi olan Hasan Paşa Erzurum'da. Defterdâr İstikâmet Efendi merhûm oldukda[7], hâlâ seferde Rûznâmeci olan Hâlisî-zâde sefer mesâlihlerin görüp ve yeniçerinin ve kapu halkının mevâciblerin Erzurum'da tevzî' ederlerdi[8].

Ve sene bin yirmi altı saferü'l-muzafferin[9] gurresinde, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinden[10] hatt-ı sa'âdet-makrûn sâdır olur; Kapucular Kethudâsı ile Vezîr[11] Halîl Paşa'ya hıtâben. Vezîr-i a'zam-ı müdebbir, celîlü'l-kadr Halîl Paşa'ya Sadr-ı a'zamlığı[12] sadaka ederler*. Cemî'i vüzerâ'-i[13] 'izâmlar mübârek bâda vararlar ve[14] Mevlânâ Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve sâyir 'ulemâ'-i kirâm[15] tehniye ederler. Ve a'yân-ı Devlet ve ehl-i Dîvân-ı Devlet, bâb-ı sa'âdetlerinde cem' olup, dest-i şerîflerin bûs ederler. Ba'dehû Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda karâr etdiler[16]. Ve Re'îsülküttâb Kâyim-makâmı Hamza Efendi ve 'Ali Efendi Tezkireci-i Evvel olup, hizmetler görülür. Ve hâtem-i şerîfi[17] getürmek içün Erzurum'a Kapucular Kethudâsı ta'yîn olur. Ve

1 Gürcü ..... Paşa E : — V
2 kalyete V : kalyeteler E
3 firkateler E : furkateler V
4 Baş-rûznâmçe E : Baş-rûznâmeci V
5 yerlerinde V : yerlü yerinde E
6 hümâyûnda V : + sadrda E
7 oldukda V : olmağile E
8 tevzî' ederlerdi V : verüp E
9 saferü'l-muzafferin V : târîhi, saferü'l-muzafferin ["muzafferin" kelimesinin altında ayrıca "muharremü'l-harâmı" kelimeleri vardır] E
10 hazretlerinden V : hazretlerinin E
11 Vezîr E : — V
12 Sadr-ı a'zamlığı V : — E
* Halîl Paşa'nın vezîr-i a'zamlığı 8 Zilka'de 1025'te bahçedeki meşverette kararlaştırılır ve ardından mühür kendisine teslîm edilir (*Fezleke,* I,376-377; Na'îmâ, II,144-146).
13 Cemî' vüzerâ'-i V : ve cemî'i vezîr-i E
14 ve V : — E
15 kirâm V : kirâmlar E
16 etdiler V : ederler E
17 şerîfi V : şerîf E

kapu halkından üç yüz nefer mülâzımlar tahrîr olur. **[V 307a]** Her vakit selâmda, mücevveze ile Dîvân-ı hümâyûn'da hizmetde.

Ve Husrev Ağa'ya Sipâhîler Ağalığı ihsân olur. Ve Hacı Kethudâ'ya Sipâhîler Kethudâlığı sadaka oldukda, 'Ali Efendi kâtibleri olur, Ve Mustafa Ağa'ya Silâhdârlar Ağalığı mukarrer olur. **[E 185b]** Ve 'Ömer Efendi Süvârî Mukābelecisi oldukda[1] ve sa'âdetlü Pâdişâhımızdan üslûb-i sâbık üzere[2] mücevher eğerlü ve rahtlu iki atlar ihsân olur; Mîrahûr Ağa ve Emîn ve Kâtib ve Ahûr Kethudâsı ve sâyir a'vân getürüp, mukābelesinde hil'atler ve ihsânlar olur, Mîrahûr-başı'ya ve gayrilere[3].

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin on ikinci gün ve gicesi Mevlûdü'n-Nebî, Seyyidü'l mürselîn rûh-i şerîfi içün meşâyihlerden Mahmûd Efendi hâzır olur. Ba'dehû Vezîr-i a'zam, vezîrler ve 'ulemâ'-i kirâmlar cem' olur. Zikrullâh ve Tefsîr-i şerîf ve Hadîs-i şerîf'den kırâ'at olunur. Sultân Ahmed[4] Câmi'i'nin taşrası ve meydânı ve etrâfları Müslümânlar ile dolup, ba'dehû Mevlûd-i şerîf okunup, bir 'âlî cem'iyyet olur ve bî-nihâye şerbetler ve sükkerler bezl etdiler. Ve 'anber buhurlar mic[m]erlerde ve[5] zikr olunan[lar] hayr <u> du'âlarda[6].

Vezîr Gürcü Mehmed Paşa vahdetde ma'zûl iken vezâret sadaka olunmağın. Ve Mere Hüseyn Ağa'ya Kapucu-başılık ihsân olunmağın ve Mevlûdü'n-Nebî itmâm olundukda, Vezîr-i a'zam[7] Halîl Paşa'ya hâtem-i şerîf teslîm olunmağın[8].

Erzurum'dan Muhzır Ağa, Âsitâne'ye dâhil olur. Ve Segbân-başı Hasan Ağa hizmetinde ve sefer-i hümâyûn fermân olunur, tedârükde oldular.

Ve Yeni Câmi' tekmîli itmâm olmağa karîb olup, kubbe kurşunla[n]ur ve ortada kilidlenür[9]. Ve içerüsü zeyn olur. Dahi rebî'ulevvelin evâsıtı oldukda, câmi'-i şerîfin hareminde fermân birle otak u bârgâhlar kurulur*. Ve[10] sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri bizzât hayrâtına nüzûl buyurup, Vezîr-i a'zam Halîl Paşa ve Sânî Vezîr Mehmed Paşa ve gayri vüzerâ'-i 'izâm hâzır olup ve eşrâfdan Mevlânâ[11] Şeyhülislâm Es'ad Efendi ve 'Azîz Efendi

1 oldukda V : + ve piyâdeye mukarrer E
2 üzere V : — E
3 gayrilere E : gayriye V
4 Ahmed V : + Hân E
5 mic[m]erlerde ve E : da micmerler ile V
6 hayr u du'âlarda E : — V
7 Vezîr-i a'zam V : + Düstûr-i mükerrem, müşîr ü mufahham Vezîr E
8 olunmağın V : olup E
9 kurşunla[n]ur ..... kilidlenür E : kurşunlanur V
* At-meydânı'nda 7 seneden beri yapımı süren Yeni Câmi''in kubbesi tamamlanıp kilitlenecek duruma geldiğinde, otaklar kurulup bütün ulemâ, erkân ve a'yân davet edilir ve 4 Cumâdelâhıre 1026'da büyük bir ziyâfet tertiplenir (*Fezleke*, I,383; Na'îmâ, II,150).
10 Ve V : — E
11 Mevlânâ V : + hazret-i E

Rumeli Kadı'askeri ve Kemâl Efendi Anadolu ve Kethudâ Mahmûd Efendi-yi sâbık ve Yahyâ Efendi-yi sâbık **[V 307b]** ve Kara Çelebi-zâde Efendi-yi sâbık ve Bostan-zâde Mehmed Efendi ve Hüseyn Efendi ve 'Abdülganî-zâde Efendi ve Bahsî Efendi ve Şerîf Efendi, Kudsî Efendi, 'Azmî-zâde Efendi, Çeşmî Efendi ve Yahyâ Efendi ve Mûsâ Efendi ve Hasan Efendi, Hidâyet Efendi, Ebussu'ûd-zâde Monla 'Ali Efendi ve Cebbâr-zâde Efendi ve sâyir 'ulemâ ve müderrisîn[1] ve Nakîbü'l-eşrâf[2], sâdât efendiler ve meşâyihlerden mecmû'u efendiler ve defterdârlar ve Tevkî'î ve Re'îsülküttâb[3] ve sâyir ehl-i menâsıbdan ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve Segbân-başı ve ocak zâbitleri ve câmi'-i şerîfde olan Nâzır ve Mi'mâr Ağa ve Su Nâzırı ve halîfeler fi'l-cümle ol vakt-i mübârekde hil'atler ile behr[e]-mend oldular. Ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâh hazret-i Sultân Ahmed Hân hayrât ü[4] hasenâtlarına hayr[5] du'âlar îsârından sonra, kânûn üzere taht-ı sa'âdet önünde hâk-i pây-i şerîflerine yüz[6] sürdüler. Her birine merâtiblerince ta'zîm olunmağın.

Ba'dehû Mısır Vilâyeti'ndan Sûfî Mehmed Paşa, Âsitâne'ye dâhil oldular. Ve Re'îsülküttâb Mecid Efendi seferden gelüp, hizmetinde oldular.

Ve Erzurum'da olan Topcu-başı Ahmed Ağa ma'zûl olup, Kethudâsı olan Mustafa Ağa mâh-ı rebî'ulâhırda Topcu-başı[7] oldukda, Mehmed Bölükbaşı'yı Âsitâne'de Kethudâ ederler ve sefere me'mûr ederler. Ve[8] yüz kıt'a şâhî[9] darbuzan Top-hâne'de dökülüp, Fakîr ü bî-çâre[y]i Nâzır ta'yîn[10] etdiler. Sefer-i hümâyûna müte'allık bedoloşka **[E 186a]** kundakları[11] on beş kıt'a, her biri on altışar vakıyye atar toplara tahmîl[12] olunmağın ve Samakov Ma'deni'nden yirmi demür[13] dingiller ve boylu ve sâyir âlât-ı Top-hâne ve keresteler İznikmid'den kat' olunur. Ve kebîr tekerlekler on beş çift ve yedek kundaklara tekerlekler ve demürleri[14] Âsitâne'den iştirâ olunur ve Top-hâne'de işlenür. Ve cemî' mühimmâtlar Top-hâne Ker-hânesi'nde Fakîr ü bî-çâre, rûz-i kāsımdan mukaddem 'acele ile işletdürüp, bin yirmi altı senesinde. Ve top arabaları yüz kıt'a, cedîd levâzımâtı ile sefîneler[e] tahmîl[15] olup, Bahr-ı siyâh'dan Tırabzon'a nakl etdiler idi. Ve ba'dehû donanma seferine **[V 308a]**

1 müderrisîn V : müderris efendiler E
2 Nakîbü'l-eşrâf V : Nakîb-i eşrâf E
3 Re'îsülküttâb V : Re'îs Efendi E
4 hayrât ü V : hazretlerinin hayrât E
5 hayr V : + u E
6 yüz V : — E
7 Topcu-başı V : mukarrer E
8 ederler. Ve E : olup V
9 şâhî V : şâh E
10 ta'yîn V : — E
11 kundakları V : kundak E
12 tahmîl : tahmîn EV
13 demür : timür EV
14 demürleri : timürleri EV
15 tahmîl : tahmîn EV

lâzım olan toplar ve şaykaları[1] vakti ile dökülüp[2], Tersâne'ye teslîm olunup, Kapudân Vezîr 'Ali Paşa kadırgalara ve firkatelere[3] ve baştardaya tevzî' ederler. Ve[4] bedoloşkalar içün yuvalaklar ecnâsi ile[5] çaplarına göre yirmi bin yuvalaklar, gemiler ile Tırabzon'a nakl olunur[6]. Ve Banaluka Ma'deni'nden yirmi dört bin kolonborina ve şâhî ve miyâne yuvalakları, Belgırad'dan Âsitâne'ye dâhil oldukda, Top-hâne'de hıfz olunup, fermân olunduğu üzere masraf olunurdu. Ve Yeni Câmi'-i şerîfe tuc ve bakır fermân üzere verilüp, ba'zı binâlarına masraf olurdu. Ve Saray-burnu'nda olan toplarun kundakları cedîd olup ve Kazak eşkıyâsı üzerine fermân olunan mühimmâtlar görülüp.

Ve ma'zûl olan Vezîr-i a'zam[7] Mehmed Paşa[8], Erzurum'dan ılgar ile Âsitâne'ye gelüp, mâh-ı cumâdelûlâda vahdetinde. İstavroz Bağçesi'nde bir niçe eyyâm sâkin olurlar.

Ve Mısır'dan Vezîr Sûfî Mehmed Paşa gelüp*, mâh-ı recebde Âsitâne'de[9] Vezîr-i a'zam-ı sâbık[10] Hâdım Hasan Paşa binâ etdükleri hazret-i Vâlide[11] Sultân Hammâmı kurbunda sarayda sâkin oldular. Vezîr-i a'zam Halîl Paşa Serdâr olup[12], Üsküdar'a teveccüh etdüklerinde, Âsitâne'de Kâyim-makāmlık sadaka olunur.

Ve mukaddemâ bin yirmi altı târîhinde[13] Yeni Câmi'-i şerîf itmâmı müyesser oldukda[14], vazîfe-horân; Hatîb-i meşhûr, kâmil, ehl-i 'ilm ve ehl-i nefes Tarakçı-zâde Efendi olur. Ve ehl-i takvâ Sâlih Şâmî Efendi İmâm olur[15]. Ve otuz altı mü'ezzin, her biri imtihân olunmuş, ehl-i nefes ta'yîn ederler. Ve sâyir cüz'-i şerîf-hân[16] ve na't-hânlar ve mu'arrif[17] ve devr-hânlar ve hâfız sâlih kimesneler ta'yîn olunmağın. Ve kayyım ve sirâcîler ve hüddâm ve kâtibler ve[18] Dârü's-sa'âde Ağası olan Hacı Mustafa Ağa, Nâzır ve Mütevellî

1 ve şaykaları E : — V
2 dökülüp V : dökülür E
3 firkatelere E : furkatelere V
4 Ve V : + yuvalak E
5 yuvalaklar ecnâsı ile V : ecnâsı E
6 olunur V : olunup E
7 Vezîr-i a'zam E : + -ı sâbık V
8 Paşa V : + sâbık E
* Sadâret Kaymâkamlığı'na tayin edilen zât, Mısır'dan değil Budun muhâfazasından gelen Sûfî Mehmed Paşa'dır (Hasan Bey-zâde, II,322; Peçuylu, II,345; *Fezleke*, I,377; İ.H.Danişmend, *IOTK*, III,266). Zaten müellifimiz de Metin, s.653 ve 656'da onun Mısır'dan geldiğini söylerken, s.657'de Budun'dan geldiğini bildirmektedir.
9 Âsitâne'de V : Âsitâne-i sa'âdet'de sâbık E
10 -ı sâbık V : — E
11 Vâlide V : + dâmet 'ismetuhâ E
12 olup V : oldukda ve E
13 bin yirmi altı târîhinde : sene bin yirmi altı târîhinin (.....) E : bin bin yirmi altı târîhinde V
14 oldukda V : olduğunda E
15 Efendi imâm olur V : e'imme E
16 şerîf-hân V : + ve mu'arrif E
17 ve mu'arrif V : — E
18 ve V : — E

nasb olunup ve binâ olunan câmi'-i şerîfin[1] etrâflarında kârgîr odalar ve Haffâflar Çarşusu olup[2] ve sebîl-hâneler ve medreseler ve hânkâh, 'imâret ve dârü'ş-şifâ ve müsâfir-hâne ve hânlar ve dükkânlar ve hammâm[3] ve ba'zı oda saraylar ile ma'mûr oldukda. Ve At-meydânı'n başında olan 'Atîk Arslan-hâne ve Nakkāş-hâne ve anbar yerleri kalkup, **[V 308b]** meydân olup, Aya-sofya-i Kebîr çarşusu mukābele[sinde] câmi'-i şerîf[4] ve bir mu'azzam türbe binâ olunur. Ve dârü'l-kurrâ ve câmi'-i[5] şerîfin mihrâbı önünde bir bağçe ve bostan ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı zıllullâh[6] hazretlerinin mahfili latîf binâ olur. Ve harem-i şerîfin içerüsü kanâdiller ve toplar ve ba'zı musanna' fânûslar[7] ile zeyn olup **[E 186b]** ve kubbelerde kanâdiller ile müzeyyen ederler. Ve şadırvan ve musluklar, taşra haremin iki câniblerinde[8] âb-dest-hâneler ve altı menâre, dördü üçer şerefeliler ve iki menâre ikişer şerefeleri binâ olunup[9] ve halılar ile döşenür. Ba'dehû meşâyihlerden Sivâsî Efendi cum'a günü va'z ederlerdi. Ve Cerrâh Şeyhi İbrâhîm Efendi pazar günü Tefsîr-i şerîf ve Hadîs-i şerîf ve mesâ'il nakl ederlerdi. Ve Üsküdârî[10] Mahmûd Efendi her ayın ibtidâ isneyn günü va'z ederlerdi. Ve ba'zı tefâsirden ve nefîs kitâblardan dolablarda vakf ta'yîn olunmağın ve mihrâbda kebîr şem'dânlar ile mumlar ve çıraklar konulur.

Mezkûr câmi'-i şerîf bi'l-külliyye itmâm oldukda ve mâh-ı şa'bânın[11] ibtidâ cum'a salâtı kılınması fermân olunup, üslûb-i sâbık üzere Devlet-i 'aliyye'nin vükelâsı ve 'ulemâ'-i kirâm[12] ve şark [u] garbdan hâzır olan Müslümân müsâfirîn, câmi'-i şerîfde İstanbul'un halkı cem' olup, yevm-i kıyâmetden bir gün olup: "Yeni Câmi'-i şerîfde ibtidâ salât-ı cum'a edâ olunur" deyü meşâyihler ve zâkirler ve dervîşân ve bây ü gedâ hâzır olup, hayr[13] du'âlarda bulunmak ümmîdinde meydânlarda ve câmi'-i şerîf etrâfları müzâhame ve erkân-ı Devlet gürûh ile[14] cem' olup, ol vakt-i mübârekde sa'âdetlü Pâdişâh-ı sâhibü'l-hayr, kānûn mûcebince[15] câmi'-i şerîfe teveccüh etdiler. Ve Enderûn ağaları ve Dârü's-sa'âde ağaları hâzır olup, câmi'in harem-i şerîfi ve bîrûnu, buhur u[16] 'anber ve ödler râyiha-i tayyibesinden

1 olunup ..... şerîfin V : etdüklerinde ve binâ'-i latîf ve şerîf câmi'in E
2 haffâflar çarşusu olup V : haffâfân çarşusu olur E
3 ve hammâm E : — V
4 şerîf V : şerîfe E
5 câmi'-i V : câmi'in E
6 zıllullâh E : — V
7 fânûslar V : fânûzlar E
8 câniblerinde E : câniblerine V
9 menâre, dördü ..... olunup V : menâreler üçerer şerefe dördünde ve ikişerer şerefe iki menârede binâ olunur E
10 Üsküdârî V : Üsküdâr E
11 şa'bânın V : şa'bânda kılınup E
12 kirâm V : kirâmlar E
13 hayr V : + u E
14 ile V : — E
15 mûcebince E : üzere V
16 buhur u V : buhur E

mu'attar olurdu. Ve ol gün fukarâya tasadduklar ve sükker şerbetleri[1] havzlarda ve musluklarda bezl idi. Ol[2] mahalde du'âlar ve mahfilde hâfızlar Kur'ân-ı 'azîm tilâvet[3] etdiler. Ve Hatm-i şerîf[4] olup ve na't-ı Rasûl sallallâhu 'aleyhi ve sellem[5], kırâ'at olunmağın. Ve Mu'arrif, mahfil-i şerîfde hayr[6] du'âlar edüp[7], **[V 309a]** "Âmîn" sadâsı halkda ziyâde idi. Ve mü'ezzinler ezân-ı şerîf okuyup[8] ve Hâce İsmâ'il Ağa ve Hâfız Ağa[9] mahfilde re'îslik etdiler. Ve Hatîb Efendi minber-i şerîfde hutbe[y]i kırâ'at etdükde, ba'de'l-hutbe du'âlar olunup, salât-ı cum'a edâ olunmağın. Ba'dehû meşâyihlerden[10] ibtidâ Sâhibü't-takvâ, Müfessir ve Muhaddis Üsküdârî Mahmûd Efendi, kürsî-i münîre da'vet buyurulup, va'z [ü] nasîhat ve hayr[11] du'â etdükde, ba'dehû Sivâsî Efendi hayr[12] du'â ifşâ etdiler. Vakt-i 'asr zemânı olunca, ol makām-ı 'âlîde 'aşr-hânlar hazret-i Kur'ân-ı 'azîm'i[13] tilâvet[14] etdiler. Ba'dehû zâkirler ve dervîşân tevhîd-i şerîfe meşgūl oldular. Sa'âdetlü Pâdişâ[h]-ı 'âlem-penâh[15] hazretlerinden 'atâlar ve ihsânlar olup ve tasadduklar ve fukarâya ve dervîşâna libâs ve[16] 'abâlar bezl olup, vakt-i mağribde herkes makāmlarına 'azîmet etdiler. Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfde kanâdiller zeyn olup, salât-ı terâvihler edâ olunurdu. Ve sa'âdetlü Pâdişâh hazretleri halvet, câmi'-i şerîfe teveccüh ederlerdi; salât-ı terâvihde ikāmet ederlerdi, sene 1026[17].

Der-sefer-i şark ve Tebrîz, ba'dehû Erdebil ve Sahrây-ı Serav'da karâr şude ve elçi âmede, ba'dehû 'avdet kerdend; sene 1027

Ve bin yirmi altı târîhinde ba'zı tebeddülatlar vâki' olduğu, ehl-i menâsıbdan[18] ve Baş-defterdâr 'Abdülbâkî Paşa, sefer-i hümâyûna me'mûr oldukda, Kāyim-makām Âsitâne'de Baş-defterdâr yerine Bekir Efendi, Anadolu Defterdârı kalup, Vezîr-i a'zam ve Serdâr-ı ekrem Halîl Paşa şark seferine me'mûr oldular. Ve Kāyim-makāmlığı, Mısır'dan gelen Sûfî Vezîr

1 şerbetleri V : şerbetler E
2 Ol V : Ve E
3 tilâvet V : + -i şerîf E
4 şerîf V : mübîn E
5 sellem V : hazretlerinin E
6 hayr V : + u E
7 edüp V : etdiler E
8 okuyup V : okunup E
9 ve Hâfız Ağa E : — V
10 meşâyihlerden E : meşâyihler V
11 nasîhat ve hayr V : u Tefsîr, hayr u E
12 hayr V : + u E
13 'azîm'i V : mübîn E
14 tilâvet V : + -i şerîf E
15 Pâdişâ[h]-ı 'âlem-penâh E : Pâdişâh-ı 'âlem V
16 ve E : + 'atâlar ve V
17 sene 1026 V : *ve sene bin yirmi altı târîhinin* E
18 menâsıbdan V : menâsıblardan E

Mehmed Paşa'ya sadaka olunmağın*. Ve sefer mühimmâtı görülmek fermân oldukda, cebehâneye mütelallık levâzımât, Cebeci-başı Mehmed Ağa'ya tevfîz olunup ve Top-hâne'de yüz kıt'a cedîd şâhî darbuzanlar dökülüp ve Araba Ker-hânesi'nde yüz elli araba ta'mîr olunup ve ba'zı mühimmâtlar defter olunup, sipâriş olunmağın ve zahîre iştirâsı fermân olunur. Erzurum ve Diyârbekir anbarlarında **[V 309b]** hâzır olup ve Nüzül Emîni ve Ordu[1] Kadısı ta'yîn olunmağın. Ve saferde **[E 187a]** inşâ'allâh sefer-i hümâyûn[a] teveccüh mukarrerdir[2]. Ve Yeniçeri Ağası olan[3] Hüseyn Ağa Erzurum'da kışlayup ve Erzurum Beylerbeyisi olan Hâfız Ahmed Paşa Kāyim-makām kalup, Erzurum'da sefer-i hümâyûn mühimmâtların görüp.

Vezîr-i a'zam hazretleri Âsitâne-i sa'âdet'de Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda karâr edüp, ba'dehû Vezîr Ahmed Paşa, Vezîr-i sânî makāmında ve[4] Vezîr Gürcü Mehmed Paşa'ya câmi'-i şerîfde ibtidâ cum'a nemâzı kılunduğu gün vezîrliği mukarrer olup, sâlis makāmında karâr etdi. Ba'dehû Vezîr Dâvud Paşa ve Nakkâş Hasan Paşa, Vezîr Kapudân 'Ali Paşa Bahr-ı sefîd'e otuz kıt'a kadırga ve baştarda ve kalyeteler ile ve iki kıt'a mavunalar ile bölük halkından dört yüz nefer ta'yîn olunmağın ve yeniçeri ve cebeci ve topcu kifâyet mikdârı asker ile Vezîr Kapudân 'Ali Paşa donanma-yı hümâyûna teveccüh etdiler.

Vezîr-i a'zam olan Halîl Paşa, Serdâr olduklarında, Sipâhî Oğlanları Ağalığı'nı[5] Husrev Ağa'ya ve Silâhdârlar Ağalığı'n[6] Mustafa Ağa'ya ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağalığı Hasan Ağa'ya ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr'a Mehmed Ağa olduklarında** ve Hacı Kethudâ'ya Sipâhî[7] Oğlanları Kethudâlığı verilüp[8] ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn'e 'Ali Kethudâ ve Yesâr'da Mehmed Kethudâ ve gurebâ'-i yemîn ü yesâr bölüklerine[9] Bağdâd'a gitmek fermân olunup, lâkin

* Sadâret Kaymâkamlığı'na tayin edilen zât, Mısır'dan değil Budun muhâfazasından gelen Sûfî Mehmed Paşa'dır (Hasan Bey-zâde, II,322; Peçuylu, II,345; *Fezleke*, I,377; İ.H.Danişmend, *İOTK*, III,266). Zaten müellifimiz de Metin, s.653 ve 656'da onun Mısır'dan geldiğini söylerken, s.657'de Budun'dan geldiğini bildirmektedir.

1 Ordu : + ve EV
2 olunmağın ..... mukarrerdir E : olunup V
3 olan E : — V
4 ve V : — E
5 Ağalığı'nı E : Ağalığı V
6 Ağalığı'n V : Ağalığı'nı E

** Husrev Ağa'nın Sipâhî Oğlanları Ağalığı'na getirilmesi 16 Safer 1026, Mustafa Ağa'nın Silâhdârlar Ağası olması 24 Safer 1026, Mehmed Ağa'nın Sol Ulûfeciler Ağası olması ise 5 Rebî'ulevvel 1026'dadır (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1486, s.14,15,16).

7 Sipâhî E : + Sipâhî V
8 Kethudâlığı verilüp V : Kethudâ olup ve Silâhdâr'a Hacı Kethudâ olup E
9 bölüklerine V : bölükleri E

hizmetlerin edâ edüp, Haleb Eyâleti'nde Vezîr-i a'zam ve[1] Serdâr-ı ekrem hazretlerine muntazırlar idiler[2].

Ve Yeniçeri Ağası câniblerine fermân olunduğunda: "Evvel-bahârda Erzurum'dan kalkup, Diyârbekir'de tedârükde[3] olup, cemî'i ocak ağaları ile ve yeniçeri ile Çermik Sahrâsı'nda dernek edesiz" deyü emr-i şerîf irsâl olunmuş idi. Ve Anadolu ve Karaman ve Sivas[4] ve cemî'i eyâletlere fermân olunup: "Diyârbekir'de hâzır olup, zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr yoklanur" deyü te'kîd olunmuş idi.

Ve sefer-i hümâyûna me'mûr olanlardan Süvârî Mukâbelecisi olan 'Ömer Efendi ve Sipâhî Oğlanları'na Kâtib, 'Ali Efendi ve[5] Silâhdâr Kâtibi olan[6] 'Ömer Efendi, Piyâde Mukâbelecisi Seyyid 'Ali Efendi ve Re'îsülküttâb **[V 310a]** Mecid Efendi ve Defter Emîni Mü'ezzin-zâde ve Mâliye Tezkirecisi Mansûr Efendi ve Mâliye kâtibleri[7] Hızır Efendi ve 'Avnî Çelebi ve 'Osmân Halîfe Mevkūfâtî ve 'Ömer Halîfe, Muhâsebe ve Mehmed Efendi Nüzül Emîni ta'yîn olunmağın ve Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden cemî'i kâtibler me'mûr olup, lâkin gedüklü olanlardan gayri ve Defter-hâne kâtiblerinden ve gedüklü çavuşlar[8] ve 'ulûfeli çavuşlardan gayri sefere[9] me'mûr olup ve müteferrika dahi vech-i meşrûh üzere ve dahi sefer mühimmâtlarından altmış 'aded top arabası yedek ve Mısır'dan beş bin kantar barut cem' olup, gemi ile Payas İskelesi'ne[10] nakl olunup ve altmış kıt'a top arabaları, şâhî darbuzanları[11] ile, dahi levâzımı[12] ile Âsitâne'den gemi ile Payas cânibine nakl olunup, gönderdiler.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Kāyim-makām Vezîr Sûfî Mehmed Paşa Budun'dan **[E 187b]** gelüp, sadrda karâr etdi*. Ve Budun Eyâleti[13] Vezîr Sinân Paşa'ya ihsân olunmağın ve Özi Beylerbeyisi İskender Paşa idi.

Ve Tersâne Emîni olan[14] Mustafa Ağa ve Kâtibi Hüseyn Efendi ma'an Karadeniz'de muhâfazaya elli kıt'a furkateler ve şaykalar[15] ve on kıt'a kadırga

1 ve E : — V
2 idiler E : — V
3 tedârükde E : — V
4 Sivas V : + eyâletlerine E
5 ve V : dahi E
6 Kâtibi olan V : — E
7 kâtibleri : + ve EV
8 çavuşlar V : çavuşlardan E
9 sefere V : sefer-i hümâyûna E
10 İskelesi'ne V : İskelesi'nde E
11 darbuzanları V : darbuzanlar E
12 levâzımı E : levâzımları V
* Sadâret Kaymâkamlığı'na tayin edilen zât, Mısır'dan değil Budun muhâfazasından gelen Sûfî Mehmed Paşa'dır (Hasan Bey-zâde, II,322; Peçuylu, II,345; *Fezleke*, I,377; İ.H.Danişmend, *İOTK*, III,266). Zaten müellifimiz de Metin, s.653 ve 656'da onun Mısır'dan geldiğini söylerken, s.657'de Budun'dan geldiğini bildirmektedir.
13 Eyâleti V : Eyâleti'ne E
14 olan E : — V
15 şaykalar V : şayka E

ile müstevfâ cengçiler ta'yîn olunmağın ve beylerden Hüseyn Paşa, Serdâr olup ve Top-hâne'de ba'zı enikli pırankılar dökülüp, firkateler ile bir mübârek evkâtda Bahr-ı siyâh cânibine teveccüh edüp.

Ba'dehû mâh-ı cumâdelûlâda Vezîr-i a'zam Halîl Paşa'nın tuğları dikilüp ve Cebe-hâne önünde tuğ-i hümâyûn dikilüp ve[1] mâh-ı mezbûrda Üsküdar'da otağ-ı hümâyûnlar kurulup ve yeniçeri ocağından Muhzır Ağa ile bir mikdâr neferât me'mûr olup. Ve Baş-defterdâr Bâkî Paşa[2] sefere me'mûr idi. Ve Re'îsülküttâb olan Mecid Efendi bir mikdâr hasta olup, sefer-i hümâyûna gitmeğe iktidârı olmamağın[3], Hamza Efendi Re'îsülküttâb olup, Mecid Efendi Âsitâne'de[4] Re'îsülküttâb olup. Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Kāyim-makām Sûfî Vezîr Mehmed Paşa kalup, Defterdâr-ı Anadolu olan, seferde İstikāmet Efendi vefât edüp[5], Anadolu Defterdârı Bekir Efendi olup, dahi[6] Âsitâne'de **[V 310b]** Baş-defterdâr[7] Kāyim-makāmı olup ve Şıkk-ı Sânî Defterdârı Bakkāl-zâde olmağın[8], Rûznâmecilik Mustafa Efendi'ye olup[9] ve Temeşvar Beylerbeyisi Canpulad-zâde[10] olup, lâkin katl olunup, ba'dehû Şakşakî Ahmed Paşa'ya verilüp ve Bosna Beylerbeyisi olan Mehmed Paşa[11], girü ibkā olup ve dahi Kanije Beylerbeyisi İbrâhîm Paşa idi. Serhadlerde[12] emn ü emân [ve] ucuzluk.

Rumeli Beylerbeyisi olan Sefer Paşa ma'zûl oldukda, ba'dehû Vezîr Dâvud Paşa'ya sadaka olunmağın, mezbûr Dâvud Paşa'ya hatt-ı şerîf sâdır olup, Âsitâne'ye da'vet olunup, yerine Rumeli Eyâleti[13] Karakaş Mehmed Paşa'ya sadaka olunmağın ve Rumeli askeri şark seferine me'mûr idiler[14].

Ve mâh-ı cumâdelûlâmın evâhırında alaylar te'kîd olunup, Vezîr-i a'zam Halîl Paşa hazretleri Üsküdar'a teveccüh etdiler*. Ol mübârek evkâtda kānûn üzere Dîvân-ı hümâyûn'da sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, ba'dehû hil'at-i fâhire sadaka olunup, dahi hayr[15] du'âların recâ edüp, vedâ' etdüklerinde, tekrâr taht-ı sa'âdete yüz sürüp, teveccüh etdiler. Ol târîhde bir alay olup, Segbân-başı olan Kara Hasan Ağa, cemî'i yeniçeri tâyifesin zînet edüp[16], alayda saflar olduğu mukarrer. Ve sâyir

1 ve V : — E
2 Paşa E : başı V
3 olmamağın V : olmayup E
4 Âsitâne'de V : Âsitâne-i sa'âdet'de E
5 Defterdâr-ı ..... edüp E : ve V
6 olup, dahi E : — V
7 Baş-defterdâr V : Baş-defterdârı E
8 olmağın V : + ve E
9 olup V : oldukda E
10 zâde V : oğlu E
11 Paşa V : + 'ya E
12 Serhadlerde V : Serhadde E
13 Rumeli Eyâleti E : Eyâlet-i Rumeli V
14 idiler V : olunmağın E
* Sadrâzam Halîl Paşa 8 Cumâdelâhıre 1026 perşembe günü büyük bir alayla Üsküdar'a geçmiştir (*Fezleke*, I,383; Na'îmâ, II,151).
15 hayr V : + u E
16 edüp V : — E

kapu halkı ve Rikâb-ı hümâyûn[1] ağaları ve 'ulemâ'-i kirâm ve vüzerâ'-i 'izâmlar ve Defterdâr, Çavuş-başı[2] ve çavuşlar ve müteferrika[3] ve çaşnigîrlerden, alaylar ile İskele önünden[4] kadırgalar ile şenlikler olup, dahi Üsküdar'da başka alaylar ile istikbâl ve ta'zîm birle[5] Vezîr-i a'zam Halîl Paşa hazretlerini[6] otaklarına dâhil etdiler. Ba'dehû ziyâfetler olup, ni'metler dökülüp, yeniçeri tâyifesi yağmalar edüp, du'âlar etdiler. Vezîrler ve kadı'askerler ve 'ulemâ efendiler vedâ' edüp, icâzet ile Âsitâne'ye 'azîmet etdiler. **[E 188a]**

Ve ikindü vakti oldukda[7], ezân-ı şerîf okunup, ba'dehû nevbet döğülüp, salât-ı farz[8] edâ olundukda, Dîvân fermân[9] olunmağın, mesâlihleri **[V 311a]** Müslümânlarun görülüp, ba'dehû sefer tedârükleri görülür idi[10]. Ve Tophâne'ye ba'zı sefer mühimmâtlarından sipâriş olunup, yirmi 'aded kundak, her biri on dört[11] vakıyye atar bedoloşka kundakları[12] ve on altışar vakıyye bedel toplara kundak tekerlekleri ile ve dingilleri ile ve dahi demür âletleri[13] ve bedoloşka kefçeleri ve komenaları ve dört bin[14] bedoloşka yuvalaklarından on iki bin[15] şâhî ve miyâne yuvalakları[16] tedârükü fermân olunup ve: "Seksen kıt'a cedîd şâhî arabaları ta'mîr olup, cemî'i yedekleri ile vakt [ü] zemân ile rûz-i kāsım vaktinden mukaddem[17] sefîneler ile Karadeniz ile[18] Tırabzon İskelesi'ne nakl olup, ba'dehû Erzurum Kal'ası'na[19] gelüp, hıfz oluna" deyü sipâriş olundukda, bu 'Abd-i za'îf ol târîhde hizmeti[20] edâ eyleyüp, mahallinde hâzır idi.

Vezîr-i a'zam olan Halîl Paşa Üsküdar'da yirmi gün mikdârı mesâlih görüp, müstevfâ hazîne taleb etdiler. Ba'dehû recec sene 1026 mevâciblerin kapu-kullarına[21] tevzî' etdiler. Ve hizmetlerin tevzî' edüp, mâh-ı cumâdelâhırede teveccüh etdiler. Tayy-ı menâzil ü merâhil kat' ederek, İznikmid'e dâhil oldular. Ve Erzurum muhâfazasında olan Vezîr Ahmed Paşa'dan ulak ile nâmeler irsâl olunup, mefhûm[u]: "Kızılbaş-ı bed-me'âş

1 hümâyûn V : hümâyûn'un E
2 Defterdâr, Çavuş-başı V : defterdârlar E
3 müteferrika V : *müteferrikalar* E
4 İskele önünden V : İskele'ye önünde E
5 ve ta'zîm birle V : ile E
6 hazretlerini V : + ta'zîm birle E
7 vakti oldukda E : — V
8 farz E : + fermân ile V
9 fermân E : fermâ[n] V
10 görülür idi V : tedârük olunup E
11 on dört V : on dörder E
12 kundakları V : kundak E
13 demür âletleri V : dahi demür âletleri و چپوده E
14 dört bin V : dörder bin E
15 bin V : + bedoloşka yuvalağı ve beş bin E
16 yuvalakları V : yuvalağı E
17 zemân ..... mukaddem E : zemânında V
18 ile E : 'e V
19 Kal'ası'na V : Kal'ası'nda E
20 hizmeti V : hizmet E
21 kullarına V : kullarının E

cânibinden yirmi beş bin kızılbaş ile ba'zı hânları[1] ılgar ile gelüp, Erzurum câniblerine kasd edüp, ba'zı karye[y]i tâlân etmeğe; lâkin Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerinin 'inâyeti[2] karîn olup, gāzîlerimüz haber alurlar. Yeniçeri Ağası olan Hüseyn Ağa, ocak nâmdârları ile Tebrîz-kapusu'ndan çıkup, hareket edüp, pusu eder ve nâmdârlar meydânda karşularlar. Bir mikdâr muhârebe olur; bi-iznillâhi Te'âlâ gāzîler gālib olurlar. Ve Ağa dahi pusudan çıkup, kızılbaşları ortaya alurlar. Bir mikdâr ceng olup ve[3] bir mertebe kılıcdan geçürüp, dört beş bin başlar kesilüp ve beş yüz dil alınur; cüz'î halâs olurlar. Ve gāzîlerden bi-hamdillâh bir ferd zâyi' olmadı. Ve mîrî anbarda zahîre müstevfâdır. **[V 311b]** Ve toplar ve sâyir mühimmâtlar hâzırdır deyü 'arz olunmağın.

Vezîr-i a'zam dahi İznikmid'den teveccüh edüp, Konya cânibinde Anadolu Beylerbeyisi istikbâl eylediler. Ve Karaman Beylerbeyisi Mü'min Paşa istikbâl eylediler. Ve Anadolu Beylerbeyisi olan Mehmed Paşa ma'zûl olup, Hasan Paşa Beylerbeyi oldukda, icâzet alup, Kütahya'da dernek edüp, 'an-karîb[4] Diyârbekir'e 'azîmet ede[5]. Ve Haleb Eyâleti Abaza Paşa'ya sadaka olunmağın.

Ve mâh-ı receb evâhırında Adana'ya dâhil olup, Vezîr-i a'zam[6] sıla cânibine ılgar eyleyüp, Bakras menâzilinde ordu-yı hümâyûna dâhil oldular. Ve mâh-ı şa'bân gurresinde Haleb Vilâyeti'ne dâhil olduklarında[7], oturak emr olunup, Gurebâ'-i Yemîn Ağası ve Gurebâ'-i Yesâr ağaları askere dâhil oldular; bölüklerine mevâciblerin tevzî' etdiler.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Kāyim-makām Vezîr Mehmed Paşa bir mertebe narh üzere mukayyed[8] olup, üç yüz dirhem etmek bir akçaya ve[9] zahîre müstevfâ; **[E 188b]** Dakîk Kapanı ganîmet ve şa'îrün kîlesi on beşer[10] akçaya, ba'zı zemân on ikişer[11] akçaya bir kîle[12] şa'îr fürûht olurdu. Ve koyun eti vakıyyesi sekiz akçaya[13] olup ve revgan vakıyyesi yirmi bir akçaya ve 'asel vakıyyesi on iki akçaya fürûht olurdu. Ve sâyir hubûbât dahi ana kıyâs üzere idi.

Ve Kapudân Vezîr 'Ali Paşa donanma ile Akdeniz'de küffâr yakasında kadırgalar ile dolaşup, birkaç kefere[14] kalyonlarına rast gelür[15]. Üzerine varup,

1 ile ba'zı hânları V : — E
2 'inâyeti V : 'inâyet E
3 Bir ..... ve V : — E
4 'an-karîb V : — E
5 ede V : + 'an-karîb E
6 Vezîr-i a'zam V : + ılgar ile E
7 olduklarında V : olup E
8 mukayyed V : mukayyedleri E
9 ve V : iki etmek bir akçaya olup E
10 beşer V : beşerer E
11 ikişer V : ikişerer E
12 kîle E : keyl V
13 vakıyyesi sekiz akçaya V : sekizer akçaya bir vakıyyesi E
14 kefere V : keferenin E
15 gelür V : gelüp E

ceng ederler[1]. Firenk gemilerin feth edüp, ba'dehû deryâda alay ile kadırgalar ile Malta kâfirlerine niyyet olunup, enginde müşâvere etdiler. Bi-iznillâhi Te'âlâ tekrâr Firenk kâfirlerinin iki kalyonların dahi feth etdiler. Mezkûr gemileri Koron nâm kal'ada koyup, tekrâr teveccüh etdüklerinde, takdîr-i Hudâ, kazâ [vü] kader, bir rüzgâr-ı şedîd dahi ebr u bârân ve bir sâ'ika peydâ[2] olup, ahşam vakti[3] bir 'azîm furtuna vâki'[4] olmağın, deryâ yüzü kaynar[5]. Kadırgalar bir yerde kalmayup, perâkende olurlar[6]. Rüzgâr muhâlif, şiddet-i şitâ, deryâda gice vakti[7] karanılık vâki' olup, furtunadan gemiler bir yerde kalmayup[8], herkes **[V 312a]** başları kayusunda, kadırgalarında feryâd ü figâna düşüp[9]. Sabâh olunca Kapudân Paşa baştardasın rüzgâra verüp, ba'zı gemiler ardına düşüp, mavuna-i kebîrler direklerin kesüp, deryâya verüp, dahi içinde olan asâkir-i İslâm kendülerin Hakk Te'âlâ hazretlerine[10] tevfîz edüp, yedi gün ve gice rüzgâr [u] furtuna kesilmeyüp, her kadırga bir cânibi dutup: "Tevekkeltü[11] 'alallâh" deyü cânlarından ümmîzlerin kesüp ve kâmil on bir[12] kadırga deryâda gark oldukda, içlerinde olan halkdan[13] bir ferd halâs olmayup, deryâ yüzünde[14] bir sandal veyâ bir kayık mümkin olmayup[15], ancak bir bey halâs olmuş[16]. Cânib-i Hakk'dan bir kazây-ı mübrem cârî oldu, bi-emr-i Hudâ. Vezîr Kapudân Paşa, baştarda ile ve ba'zı gemiler ile enginde rüzgâr önüne düşüp[17], Hakk Te'âlâ hazretlerinin 'inâyeti ile halâs olup, Koron ve Avarin dahi Moton câniblerine gelüp, Koron Kal'ası'nın altında limânda cem' olup, kurbânlar ve sadakalar edüp, oturak etdiler. Ve sâyir kadırgalar her biri birer vilâyete düşüp, on günden sonra, ba'zısı bir haftadan sonra selâmet birle Vezîr Kapudân 'Ali Paşa'ya Koron'da haberin[18] alup, dâhil oldular. Ve bir büyük mavuna ile iki kadırga Mağrib Tırablusu[19] cânibine düşüp, Mağrib Beyi olan Süveydân-zâde, vilâyet a'yânları ile mu'âvenet edüp, mavuna içinde olan bölük halkına mu'în olup, **[E 189a]**[20] mâh-ı ramazân-ı şerîfin yirmisine[21] değin alıkoyup, sipâhîlere ri'âyetler edüp ve neccârlar ve mi'mârlar getürdüp, mavuna[y]ı ta'mîr etdürüp, Süveydân-oğlu Mağrib

1 ederler V : etdiler E
2 peydâ V : vâki' E
3 vakti V : + olup E
4 vâki' V : peydâ E
5 kaynar V : kaynadı E
6 olurlar V : olup E
7 vakti V : + idi E
8 furtunadan ..... kalmayup E : — V
9 kadırgalarında ..... düşüp V : idiler. Feryâd ü figân düşüp, herkes kadırgalarında E
10 kendülerin ..... hazretlerine V : Hakk Te'âlâ'ya E
11 Tevekkeltü V : Tevekkel E
12 ve kâmil on bir V : dahi on bir kâmil E
13 halkdan V : halk feryâd eyleyüp E
14 deryâ yüzünde V : ol sâ'atde gark oldular, deryâ üzere E
15 olmayup V : + deryâdan bir ferdden almayup E
16 olmuş V : + ve E
17 düşüp V : + izn-i E
18 haberin E : haber V
19 Tırablusu V : Tırablus E
20 olup V : + ve E
21 ramazân-ı şerîfin yirmisine V : şerîfin yirmi eyyâmına E

Tırablus[u] Paşası, sa'âdetlü Pâdişâhımızın[1] uğruna hizmetler edüp, ba'dehû bir vakt-i mübârekde mezbûr mavuna ile asker-i İslâm "Tevekkeltü[2] 'alallâh" edüp[3], Mağrib'den 'azîmet edüp, beş günde Vezîr Kapudân Paşa'ya Koron Hisârı'nda dâhil oldukda şenlikler edüp, dahi Allâhu Te'âlâ hazretlerine hamd-i[4] bî-kıyâs etdiler. Ve gark olan kadırgalardan nâm [u] nişân olmayup, cem' olunan **[V 312b]** kadırgalar ile rûz-i kāsım eyyâmlarına değin muhâfaza[5] etdiler.

Ve mâh-ı şa'bân evâhırında, Serdâr Vezîr-i a'zam Halîl Paşa[6] hazretleri, Haleb'de Gök-meydân'da tevakkuf etmeğin, Erzurum'dan Yeniçeri Ağası olan Hüseyn Ağa, yeniçeri ocağı ile Diyârbekir'e dâhil olup, Vezîr-i a'zam hazretlerinin ma'lûmları olup, mektûb ile te'kîd etdiler: "İnşâ'allâh 'an-karîb 'azîmet ol cânibedir hâzır olasız" deyü i'lâm etdiler.

Ve Defterdâr Bâkî Paşa dahi Haleb Eyâleti'nde hazîne tahsîl edüp, Ma'an-oğlu'ndan dahi Tırablus'dan müstevfâ hazîneler cem' olup.

Ba'dehû mâh-ı mezbûrda, Vezîr-i a'zam hazretleri Diyârbekir cânîblerine teveccüh etdiler. Ve mukaddemâ Ma'an-oğlu etdükleri 'ısyânı anup[7], tevbe edüp ve kendü cânîblerinden gelen kethudâsı, Vezîr-i a'zam Halîl Paşa'nın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, niyâz etdiler. Dahi vilâyet a'yânı ve beylerbeyiler şefâ'at etdiler. Ma'an-oğlu'nun günâhından ötürü 'afv recâ olundukda, girü Sayda'[y]ı sadaka etdiler. Şol şart ile her sene irsâliyye[y]i pîşîn gönderüp[8] ve bir ferde zulm ü te'addî etmeyüp, 'adl üzere olup ve cemî'i kal'alarına nevbetciler[9] kānûn üzere yeniçeriden ta'yîn etdiler.

Ba'dehû Vezîr-i a'zam hazretleri merâhil ü menâzil kat' ederek, enhâr-ı Murâd'a gelüp, Birecik (بريجيك) nâm şehirde, dört beş günde[10] gemiler ile asâkir-i İslâm 'ubûr etdiler. Ba'dehû mâh-ı ramazân-ı şerîfin evâhırında Ruha'ya dâhil oldukda, dört gün oturak etmeğin, 'îd-i şerîfi ol makāmda etdiler. Ve[11] Yeniçeri Kâtibi olan Nesîmî Efendi ve[12] Yeniçeri Kethudâsı gelüp, reşen mevâciblerin tevzî' etdiler ve[13] bölük halkına dahi tevzî' olunup[14].

Ba'dehû Diyârbekir'e 'azîmet olunmağın, menâzil ü merâhil kat' ederek, mâh-ı şevvâlin on birinci[15] gün, Vezîr-i a'zam Halîl Paşa Diyârbekir'e dâhil

1 Süveydan ..... Pâdişâhımızın E : Mağrib Paşası Süveydan (سيويدان) -oğlu sa'âdetlü Pâdişâhımız V
2 Tevekkeltü V : Tevekkel E
3 edüp E : — V
4 Allahü ..... hamd-i V : Allah'a hamd ü E
5 muhâfaza V : muhâfız E
6 Halîl Paşa V : — E
7 'ısyânı anup E : 'ısyâna V
8 gönderüp V : göndermek şartıyla E
9 nevbetciler V : nevbetci E
10 şehirde dört beş günde V : şehre dört beş eyyâmlarda E
11 Ve V : idi E
12 ve V : — E
13 ve V : — E
14 olunup V : etdüklerinde E
15 birinci E : dördüncü V

olduğunda*, Yeniçeri Ağası ve Diyârbekir Beylerbeyisi Vezîr Dilâver Paşa istikbâle çıkup ve bir 'azîm alaylar olup, ba'dehû Çermik Sahrâsı'nda oturak edüp, otaklar kurulup[1] ve Yeniçeri Ağası olan Hüseyn Ağa'ya **[V 313a]** hil'at-i fâhire ihsân etdiler. Ve ocak ağalarına dahi hil'atler 'atâ olundukda, ziyâfetler mukarrer. Ve Diyârbekir Beylerbeyisi olan Vezîr Dilâver Paşa'ya hil'at-i fâhire ve cemî'i sancak-beylerine hil'atler ihsân olunmağın, ba'dehû du'âlar olunup, çadırlarında karâr etdiler**.

[E 189b] Diyârbekir'de Vezîr-i a'zam olan[2] Halîl Paşa, rûz-i kāsım[3] olunca, dernek üzere idi. Ve serhadler tedârüklerin görüp, ba'dehû deve katârları kışlağa gönder[ül]üp ve kapu halkına ve yeniçeriye kışlak ta'yîn etdiler. Vezîr-i a'zam Halîl Paşa[4] ve Yeniçeri Ağası ve Defterdâr ve ehl-i Dîvân, Diyârbekir'de kışlağa[5] girdiler ve sefer tedârükünde oldular; fî sene 1026[6].

Bin yirmi altı senesinde vâki' Devlet-i 'aliyye'de sadrda olan ahvâldir[7]

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Vezîr Kāyim-makām olan Mehmed Paşa, Vezîr Gürcü Hâdım Mehmed Paşa ve[8] Defterdâr-ı sâbık[9] Ahmed Paşa ve Dâvud Paşa ve Hasan Paşa ve Mahmûd Paşa, vezîr-i 'izâmlar her biri sadrda ve Baş-defterdâr Kāyim-makāmı olan Anadolu[10] Defterdârı Bekir Efendi ve Tevkî'î Hasan Efendi ve Şıkk-ı Sânî Defterdârı Bakkāl-zâde ve Şehr-emîni Hüseyn Efendi ve Mecid Efendi Re'îsülküttâb, Dîvân-ı hümâyûn'da hizmetlerinde.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri cânibinden hatt-ı şerîf[11] sâdır olup, bir kapucu-başı ile Tatar Hân'a[12] bir hil'at-i fâhire ile gönderdiler.

* Sadrâzam Halîl Paşa 1026 şa'bânında Diyârbekir'e dâhil olmuştur (*Fezleke,* I,383; Na'îmâ, II,151).

1 oturak ..... kurulup V : otaklar ile konulup E

** Halîl Paşa Cevlik Sahrâsı'nda Canıbek Giray hatırı için birkaç gün bekler. Hân ancak, ordunun Diyârbekir'e bir menzil kadar yakınlaştığı yerde karşılanır (*Gazâ-nâme-i Târîh-i Halîl Paşa,* vr.105b; Na'îmâ, II,151). Müellifimizin Diyârbekir'deki bu olaydan bahsetmemesi dikkat çekicidir ve muhtemelen bu seferde olmadığını göstermektedir.

2 olan E : — V
3 kāsım V : + eyyâmları E
4 Halîl Paşa V : — E
5 kışlağa V : kışlaya E
6 fî sene 1026 V : — E
7 ahvâldir V : vüzerâ'-i 'izâmlardır E
8 ve V : — E
9 sâbık V : + ve E
10 Anadolu E : Anado[lu] V
11 şerîf V : şerîfleri E
12 Hân'a V : + ve E

"Şark seferine da'vet olunup, Tatar askeri ile Vezîr-i a'zam olan Halîl Paşa'nın yanında hâzır olup, 'Acem Şâhı'nın hakkından gelinüp, Vezîr-i a'zam münâsib gördüğü hizmetde bulunup, Kefe İskelesi'nden ta'yîn gemiler ile Samsun câniblerine çıkup, ba'dehû sefere teveccüh edesiz" deyü i'lâm etmeğin[1], mezbûr kapucu-başı ta'yîn olundu[2].

Ve mübârek ramazân-ı şerîf olup ve kadı'asker efendiler şer'-i şerîf[3] icrâ ederlerdi. Ve Âsitâne-i sa'âdet'de hubûbât ve zahîreler firâvân idi. Ve her gice salât-ı terâvih edâ olunup, Yeni Câmi'-i şerîfde sa'âdetlü Pâdişâh salât-ı terâvih ve farz-ı 'işâda hâzır olurdu. Ve her gice şehirde dükkânlarda kanâdiller **[V 313b]** zeyn olup, Müslümânlar câmi'lerde ihyâ ederlerdi. Ve sefer ahvâline mukayyedler idiler.

Ve sâbıkā Tatar Hân olan Mehmed Girây, ba'zı günâhı sebebinden ma'zûl oldukda, yerine Tatar Hân Canıbek olup, mezbûr Canıbek Hân hazretleri sefer-i hümâyûna me'mûr oldu; rûz [u] şeb tedârükünde idi. Ve[4] 'azl olan Mehmed Girây Hân-ı sâbık[5] Âsitâne'ye da'vet olunmağın, geldüklerinde ihtilâl sebebinden Yedi-kulle'de mahbûs idi. Lâkin cemî'i harc u mesârıfı mîrîden ta'yîn olup, hemân göz habsinde idi[6]; "Taşra çıkma" deyü tenbîh olunmuş[7] idi.

Ve Eski Arslan-hâne yerleri meydân oldukda, Cebe-hâne odalarına karîb kemer altı mukābelesinde vîrân kilisanin altı Arslan-hâne olmağın, üstü Nakkāş-hâne olmak fermân olunup, ta'mîr etdiler.

Ve mahrûse-i Mısır'dan hazîne ile Vezîr Ahmed Paşa gelüp, sadrda karâr etdiler. Ve Mısır'da Vezîr Mustafa Paşa cedîd Beylerbeyi olduğu mukarrer.

Ve Âsitâne'de olan kapu-kullarına mevâcibleri tevzî' olunmağın. Ba'dehû 'îd-i şerîf olup, kānûn üzere rûz-i 'arefede a'yân-ı Devlet, cemî'i[8] vüzerâ'-i 'izâmları ziyâret edüp, hâk-i pâylarına **[E 190a]** yüz sürdüler. Ve Dîvân-ı hümâyûn'da ikindü vaktinde salât-ı farz edâ olundukdan sonra nevbet döğülüp ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin[9] murassa' ve mücevher eğerlü ve rahtlu[10] atları eğerlenüp, Saray-ı hümâyûn'da gezdirüp, kānûn-i kadîm üzere çavuşlar hâzır[11] olup, du'âlar olur. Ba'dehû 'îd-i şerîf oldukda, nısfu'l-leylde Dîvân-ı hümâyûn'da cemî'i[12] ehl-i Dîvân ve Yeniçeri

1 etmeğin V : etdiler idi E
2 olundu V : olunmağın E
3 şer'-i şerîf E : şer' V
4 Ve V : + mezbûr E
5 -i sâbık E : — V
6 olup ..... idi V : idi, hemân göz habsi idi. Safâda olup E
7 olunmuş V : — E
8 Cemî'i V : Cemî' E
9 -penâh hazretlerinin V : penâhın E
10 eğerlü ve rahtlu V : eğer ile olunmuş E
11 hâzır V : hâzırlar E
12 cemî'i V : cemî' E

Ağası Kāyim-makāmı, Segbân-başı ve solaklar ve yeniçeriler ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve defterdârlar ve vüzerâ'-i 'izâm[1] ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve sâyir 'ulemâ'-i kirâm[2] ve müderrisîn ve gayri a'yân-ı Devlet hâzır olur. Temcîdler kırâ'at olunup[3] ve meş'aleler zeyn olur. Ve nevbet ve nevbet[4] kösler döğülür. Ba'dehû sabâh karîb oldukda, ezân-ı şerîf okunup[5], herkes sabâh nemâzın edâ ederler. Ba'dehû taht-ı sa'âdet kurulur; sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh taht-ı sa'âdetlerine cülûs ederler. Cemî'i[6] a'yân-ı Devlet kānûn üzere saf olup, âdâb ile mübârek 'îd-i şerîfde hâk-i pây-i şerîflerine **[V 314a]** yüzlerin sürüp, ba'dehû câmi'-i şerîfe teveccüh ederler. Salât-ı[7] 'îd-i şerîfi edâ ederler. 'Ünvân ile sa'âdetlü Pâdişâhımız Dîvân-ı hümâyûn'a teveccüh ederler. Kullarına ziyâfetler ve ihsânlar 'atâ olup[8], ba'dehû icâzet olur, herkes[9] hizmetlerine giderler, vech-i meşrûh üzere[10]. 'Îd-i şerîfden sonra Anadolu Defterdârlığı ile Kāyim-makāmlık, sâbıkā Defterdâr olan Hasköylü[11] Mehmed Paşa'ya sadaka olunmağın[12].

Ve mâh-ı şevvâlde, Vezîr-i a'zam hazretlerine kılıc u hil'atler ta'yîn olunup, gönderdiler. Ve mühimmât-ı sefer de itmâm olup, sefîneler ile Tırabzon câniblerine[13] gönderdiler.

Ve Mîrahûr-başı olan Mustafa Ağa'ya Diyârbekir Eyâleti mukarrer oldukda, Rumeli Eyâleti Vezîr Dilâver Paşa'ya fermân olunmağın ve Kapucular Kethudâsı, Mîrahûr-başı olup ve[14] Kapucular Kethudâlığı İdrîs Ağa'ya ihsân olunmağın ve Yeni Câmi' ta'mîrinde hizmetde olduğu mukarrer idi.

Ve[15] mâh-ı şevvâlin evâyilinde, Vezîr Ahmed Paşa[16] sâhib-firâş olup, hükemâ mu'âleceye[17] meşgūl idiler. Lâkin marazı[18] şedîd olup, her gün ikdâm ederlerdi; lâkin[19] ifâkat olmayup, Vezîr Ahmed Paşa da[20] Şeyh Vefâ Hânı'nın[21] ardında bir medrese ve bir türbe binâ etdürüp, vakflar edüp ve bir

1 ve vüzerâ'-i 'izâm V : vüzerâ'-i 'izâmlar E
2 kirâm V : kirâmlar E
3 olunup V : olur E
4 ve nevbet E : — V
5 okunup V : okunur E
6 cemî'i V : cemî' E
7 Salât-ı V : Mübârek şart-ı İslâm E
8 olup V : olur E
9 herkes V : — E
10 üzere V : — E
11 Hasköylü V : Has-karyeli E
12 olunmağın V : olunup E
13 câniblerine V : cânibine E
14 Kapucular ..... ve V : Mîrahûr-başı Kapucular Kethudâsı oldukda E
15 Ve V : Vezîr Ahmed Paşa E
16 Vezîr Ahmed Paşa V : — E
17 mu'âleceye E : mu'âlecesinde V
18 marazı V : marîz E
19 lâkin E : — V
20 da E : — V
21 Hanı'nın : Han[ı]'nın (خاننك) EV

sebîl-hâne ihyâ etdükde, cemî'i[1] evkâfları üzere Şeyhülislâm hazretlerini Nâzır ta'yîn[2] etdiler.

Ve[3] şehr-i zilka'denin evâsıtında, sa'âdetlü Pâdişâh-ı a'zam, Zıllullâhi [fi'l-]'âlem Sultân Ahmed Hân hazretlerinin[4] mizâc-ı şerîflerinde ba'zı hastalıklar 'ârız olup, Hekîm-başı ve etıbbâlar 'ilâcları ile mukayyed oldular; ıslâh olmadı. Ba'dehû sebeb-i mevt eseri zuhûra gelüp, mâh-ı zilka'denin yirmisinde bi-emrillâhi Te'âlâ[5], Cennet-mekân, Firdevs-âşiyân, merhûm ve mağfûrun leh Sultân Ahmed Hân *'aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân**[6], dâr-ı fenâdan, dâr-ı bekâya rihlet etdiler**. Serîr-i saltanata hazret-i[7] Sultân Mustafa Hân hazretleri cülûs edüp[8], karâr etdiler; bi-emrillâhi Te'âlâ. Ol gün Saray'da mâtem olup, cemî'i vezîrler ve 'ulemâlar hâzır olup, mahzûn şemleler sarındılar. Ve ba'zılar siyâh câmeler geyüp, herkes firâk üzere idiler. **[V 314b]**

Ve taşra taht kurulup, Sultân Mustafa hazretleri[9] cülûs etdiler. **[E 190b]** Kânûn üzere cemî'i vezîrler ve 'ulemâlar ve defterdârlar ve ağalar ve Devlet-i 'aliyye'nin kulları, hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler.

Ba'dehû âyîn üzere techîz ü tekfîn olunup, Dîvân-ı hümâyûn'da nemâzın kıldılar. Ve türbe-i şerîfde defn olunup, üzerlerinde[10] rûhiyçün Kur'ân-ı 'azîm[11] kırâ'at olunmağın, sevâbın merhûm ve mağfûra hîbe olunup, canlarıyçün[12] ni'metler ve kurbânlar zebh olunup, fukarâya tasadduk olunmağın, ol gün ta'ziye dutulup, ba'dehû tedârük görülür[13].

Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri[14], Eyyûb-i Ensârî hazretlerinin Türbe-i münevverelerine teveccüh edüp, cemî'i[15] vüzerâ'-i 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm[16] ve meşâyihlerden ve defterdârlar ve ağayân ve kapu halkından ve yeniçeri kulları alaylar olup, 'ünvân ve ta'zîm birle Saray'dan

1 cemî'i V : ve cemî' E
2 ta'yîn E : — V
3 Ve V : + mâh-ı E
4 Sultân ..... hazretlerinin V : — E
5 Te'âlâ V : + "Kâlû innâ lillâh" E
* "عليه الرحمة و الغفران = Allah'ın rahmet ve mağfireti onun üzerine olsun" anlamına gelen ve ölmüş kişiler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
6 ve'l-gufrân V : — E
** Sultân Ahmed 1026 zilka'desinin evâilinde hastalanır, 23 Zilka'de 1026 çarşamba gününün gecesinde vefât eder (Hasan Bey-zâde, II,322; Solak-zâde, s.696; Peçuylu, II,346; *Fezleke,* I,385; Na'îmâ, II,154).
7 saltanata hazret-i E : saltanatda V
8 edüp V : taht-ı saltanatda E
9 hazretleri V : — E
10 üzerlerinde V : + Kur'ân-ı 'azîm E
11 Kur'ân-ı 'azîm V : — E
12 canlarıyçün E : ve dahi V
13 görülür V : görülüp E
14 hazretleri V : hazretlerini kânûn hazret-i E
15 edüp, cemî'i V : etdürüp, cemî' E
16 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm V : 'izâmlar ve 'ulemâ'-i kirâmlar E

kayık ile deryâdan teveccüh etdiler. Türbe-i münevverede kılıc kuşanup, du'âlar olup, kurbânlar zebh olunup[1], 'izzet ile alaylar ile Edirne-kapusu'nda kurbânlar zebh olup, tüccâr ve esnâf tâyifesi[2] kumaşların sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh'ın atlarının ayakları altlarına[3] nisâr etdiler. Ba'dehû devlet [ü] sa'âdet ile Saray-ı hümâyûn'larına girüp, serîr-i saltanat üzere karâr etdiler.

Ba'dehû Dîvân olup, içerü hazîneden yüz kîse sikke-i hasene filori in'âm, kullarına sadaka edüp, gönderdiler. Kubbe-altı'nda sadrda olan Kâyimmakâm Mehmed Paşa ve sâyir vezîrler ve defterdârlar tedbîr etdiler; sefer-i hümâyûnda[4] olan kullarına hisâb etdiler. Altmış dört kîse hasene[y]i sanduklara koyup, katârlar tedârük edüp, Kapucular Kethudâlığı[5] İbrâhîm Ağa'ya sadaka olunup[6], mezbûr ağa ile Diyârbekir cânibine ta'yîn etdiler. Ve mâ'adâsın yeniçeri yoldaşlarının in'âmların Segbân-başı, kapuda kānûn üzere tevzî' etdiler. Ve sâyir bölük halkının mândelerine ve tekā'üdlerine ve gayriye Mânde Ağası 'Ömer Ağa kapusunda tevzî' etdiler.

Ve dahi[7] vüzerâ'-i 'izâmlara ve 'ulemâ'-i kirâmlara ve Rikâb-ı hümâyûn ağalarına ve müteferrikaya ve zevvâkîn ağalara ve çavuşlara ve Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerine ve müşâhereye ve bevvâbîn tâyifelerine ve Şehr-emîni ve Istabl-ı 'âmire'ye ve Matbah-ı 'âmire'ye **[V 315a]** ve ehl-i hıref tâyifesine ve cebeciyân ve topcıyân ve arabacıyân-ı top ve hayyâtîn ve çakırcıyân ve şâhinciyân ve atmacacıyân ve mehterân-ı hayme vü 'alem ve etıbbâya ve hazînedârlara ve Harem-i hümâyûn'un ağalarına ve içerü gılmân-ı Enderûn ve gayri ve meşâyihlere ve Nakîb-i Eşrâf ve bi'l-cümle halka in'âm-ı Pâdişâhî tevzî' olunmağın.

Ve Küçük Mîrahûr, 'Abdî Ağa'ya ihsân olunmağın ve İdrîs Ağa'ya Kapucu-başılık sadaka olunmağın[8].

Ve Rumeli eyâletlerine ve Anadolu eyâletlerine emr-i şerîfler gönderdiler. Cülûs-i hümâyûn olduğun bildürüp, hutbe-i şerîfe[9] [ile] âgâh etdiler.

Vezîr-i a'zam Halîl Paşa hazretleri, Diyârbekir'de kışlamak fermân olundukda. Ve Kapucular Kethudâsı Diyârbekir'e dâhil oldukda, cülûs-i hümâyûn vâki' olduğun nidâ etdürüp, in'âmların kabz etdiler. **[E 191a]** Ba'dehû Yeniçeri Ağası olan Hüseyn Ağa ve ocak zâbitlerine ve neferâtına ve bölük

1 olunup V : olup E
2 tâyifesi V : halkı E
3 altlarına E : altına V
4 hümâyûnda E : hümâyûn V
5 Kethudâlığı V : Kethudâlığı'nı E
6 olunup V : etdiler idi E
7 dahi V : — E
8 olunmağın E : olunup V
9 şerîfe V : şerîf E

halkına ve sâyir kapu-kullarına in'âmların[1] tevzî' ederler. Ve: "Fermân-ı şerîf üzere cemî'i beylerbeyiler ve sancak-beyleri ve alay-beyleri ve müteferrika ve çavuş ve zu'amâ ve ehl-i tîmâr tâyifesi, nevrûz-i sultânî oldukda, Diyârbekir'de hâzır mevcûd bulunup ve yoklama olur. Mevcûd olmayanlarun dirlikleri ve ze'âmetleri verilür" deyü nidâlar[2] olundu.

Vezîr-i a'zam Diyârbekir'de kışladılar. Ve mîrî develer ve mîrî bârgîrler ve katârlar kışlakda. Ve Rumeli askeri, beylerbeyisi ile Cizr[e]'de* ve Seyyid Hân, Vilâyet-i 'İmâdiyye'de ve top arabası[3] bârgîrleri Nusaybin'de ve yeniçeri Diyârbekir'de ve bârgîrleri Malatya ve gayri sancaklarda ve sipâhî Sivas Eyâleti'nde ve Karaman'da ve Kângırı Sancağı'nda ve Ankara'da gayri bölükler.

Ve 'îd-i adhâ[y]ı[4] Diyârbekir'de etdiler.

Ve Şâm-ı şerîf, Vezîr Mehmed Paşa'da ve Erzurum Hasan Paşa'ya ihsân olunup, ba'dehû[5] Vezîr Ahmed Paşa'ya olur. Ve Diyârbekir Eyâleti Mustafa Paşa'ya[6] oldukda, Vezîr Dilâver Paşa'ya Rumeli Eyâleti ihsân olunmağın. Ve Abaza Paşa'ya Haleb Eyâleti ve[7] Almacı Mehmed Paşa, Van Beylerbeyisi idi[8].

Ve cebehâne mühimmâtı; Diyârbekir'de dört bin kantar bârût-i siyâh[9] **[V 315b]** ve iki yüz kantar rişte-i penbe ve yeniçeri fınduğu kurşun, sanduk yirmi ve harbe-i yeniçeriyân bin[10] ve dört yüz külüng-i Ferhâdî ve gayri ve otuz bin tîr-i Tatârî ve gayri ve beş yüz kemâne ve beş yüz Rumeli kalkanı ve beşer[11] bin kazma ve kürekler ve balta ve keser ve erre ve[12] burgu-i mütenevvi'a ve bıçkılar ve[13] çatal çekic ve erye ve[14] resen-i tîre ve torba ve garar ve siçim[15] ve kükürd ve çiriş ve kîçe-i sürh[16] ve revgan-ı şîr ve revgan-ı zeyt ve revgan-ı bezir[17] ve revgan-ı neft ve çuvaldız ve iğne ve bâd şem[i] ve şem'-i 'asel ve rûy ve âhen-i hâm ve çelik ve seng-tırâş âleti sanduklara tahmîl (تخمين) olunup[18] ve zırh, cebe vü cevşen[19] ve sâyir cebehâne bî-kıyâs görülüp

1 in'âmların V : in'âm E
2 nidâlar V : nidâ E
* Cizre, Hân'a kışlak olarak tayin edilmiştir (*Gazâ-nâme-i Târîh-i Halîl Paşa,* vr.107a).
3 arabası V : araba E
4 adhâ[y]ı V : adhâ E
5 ba'dehû V : girû E
6 Paşa'ya V : Paşa E
7 ve V : Van Beylerbeyisi E
8 Van Beylerbeyisi idi V : 'da E
9 -ı siyâh E : — V
10 bin E : — V
11 beşer V : beşerer E
12 ve V : — E
13 ve V : — E
14 اريه ve E : — V
15 ve siçim (صچيم) E : — V
16 ve kiçe-i sürh E : — V
17 revgan-ı ..... bezir V : revgan-ı bezir ve revgan-ı zeyt E
18 olunup V : olup E
19 cevşen V : + kalay E

ve top-ı bedoloşka dört ve kolonborina dört ve kundak ve tekerlekleri ve âhen dingilleri ve dört bin yuvalak ecnâs[ı ile] ve on bin şâhî ve miyâne fınduğu, neccârlardan ve haddâd ve seng-tırâş[1] ve yüz nefer lağımcı ve kunbaracı ve çırakcı ve arabacıyân neccârı ve meş'aledâr ve komena ve ispârcina ve palamarlar, her birinden birer ve câmûş çift, iki yüz yörükleri ile ve Diyârbekir'de mühimm olan[2] görülüp ve kapu-kullarının mevâcibleri tevzî' olunurdu. Ve Âsitâne'den sipâriş olunduğu, eğer cebehânedir ve eğer tophânedir, vakti ve zemânı ile Tırabzon cânibine gönderilüp.

Ve Tebrîz'de kızılbaş derneği mukarrer. Hânlar Hânı olan Kaçkay [Karçıkay] revâfız ile altmış beş bin[3] kızılbaşlar tabur bağlayup, Tebrîz Sahrâsı'nda ve Şâh-ı bed-hâh Serav (سروا) 'da ordusu ile gâh Erdebil'de kışlayup, karârda. Van Beylerbeyisi cânîblerinden dil getürdüler. Diyârbekir'de söyledüp, ba'dehû harca sürdüler.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de olan[4] Vezîr Kāyim-makām Mehmed Paşa'dan **[E 191b]** ulak dâhil olup[5], mefhûm: "Şark seferine sipâriş buyurulan eğer hazînedir, eğer mühimmâtlardır, gönderilmişdir. Ve Hân hazretleri inşâ'allâh vakti ile ol cânibe varup, dâhil olurlar".

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin[6] sefer-i hümâyûna tekayyüdleri mukarrerdir. Ve her gâh seyr ü şikârda ve ekser silâh ve cebe vü cevşen ve Cebe-hâne'de olan silâhları teferrüc edüp, ba'dehû tüfeng ve kalkan ve[7] tîr ü kemâne[8] **[V 316a]** ve kolçak ve cebeler ve sâyir sefer mühimmâtı[9] olan âlâtı[n] üstâdların taleb ederler. Getürdüp, huzûr-i şerîflerinde işleddürüp[10] ve esnâf tâyifelerine ihsânlar ederler. Ve Top-hâne'ye teveccüh buyurdular; topları ve yuvalakları ve kundakların teferrüc etdiler. Ve fermân-ı şerîfleri olup, top dökücülerinden üstâdların getürdüp, Köşk-i hümâyûn önünde san'atların görülmek içün ba'zı ecnâs-ı yuvalak döküp[11] ve ba'zı toplar atdırdılar. Ve ocaklarına ihsân etdiler[12]. Ve Tersâne'ye teveccüh etdükde, mahzenlerin teferrüc etdiler. Ve seffne ve baştarda ve kadırga[13] donanmalarda levâzım olan ahvâlleri ve mühimmâtların görmek buyurdular. Ve[14] donanma seferinden Vezîr Kapudân 'Ali Paşa küffârdan aldukları gemileri teferrüc etdürdiler. Ve Bahr-ı siyâh'dan gelen firkateleri Tersâne'ye zabt

1 neccârlardan ..... tırâş E : — V
2 olan V : olunan E
3 altmış beş bin E : altmış bin V
4 olan V : ulaklar dâhil olup E
5 ulak dâhil olup V : — E
6 hazretlerinin E : hazretleri V
7 ve V : — E
8 kemâne E : kemân V
9 mühimmâtı V : münâsib E
10 işleddürüp E : işledüp V
11 köşk-i ..... döküp E : — V
12 etdiler E : + Ve köşk-i hümâyûn önünde san'atlarm görmek içün ba'zı ecnâs-ı yuvalaklar dökdüler V
13 baştarda ve kadırga V : baştardayı ve kadırgaya E
14 Ve E : + Bahr-ı siyâh'dan gelen firkateler ve V

etdiler[1]. Ve inşâ'allâh evvel-bahâr-ı huceste-âsârda olacak donanma[y]ı te'kîden[2] yüz kıt'a kadırga ve yüz kıt'a firkate Bahr-ı siyâh'a fermân etdiler. Ve cedîd mavuna buyurulup ve rûz [u] şeb teveccühde olup, 'ulemâ ve sâdâta in'âmlar ederlerdi. Ve ba'zı tekyelere ve fukarâya[3] kurbânlar gönderüp ve cum'a günlerinde câmi'-i şerîflere teveccüh ederlerdi.

Ve sene bin yirmi yedi rebî'ulevvelin[in] gurresinde, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[4] Sultân Mustafa, hazret-i İbrâhîm Edhem misâl, saltanat pâdişâhlığın[5] hüsn-i ihtiyâr ile[6] Sultân 'Osmân ibn Ahmed Hân hazretlerine[7] fâriğ olup, kendüler hâl-i hayâtında vahdet ihtiyâr edüp, kûşe-nişîn oldular[8], 'uzlet makāmında karâr etdiler. Cemî'i vüzerâsın da'vet edüp ve Mevlânâ Şeyhülislâm Es'ad Efendi ve ba'zı 'ulemâ'-i kirâmlar önlerinde ve Enderûn ağaları[9] hâss u 'âmm cem'iyyet edüp[10], Sultân 'Osmân Hân serîr-i saltanat [ve] taht-ı 'âlîye cülûs buyurdular. Ol evkātda Harem-i hümâyûn'da ibtidâ Mevlânâ Şeyhülislâm bey'ât etdiler. Ba'dehû vüzerâ'-i 'izâm ve Harem-i hâss olan Enderûn ağaları[11], taht pâyesin bûs ederler. Ve Dîvân-ı hümâyûn'da olan 'ulemâ ve Yeniçeri Ağası[12] ve defterdârlar ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve cemî'i ehl-i Dîvân hâzır olup ve taht-ı sa'âdet **[V 316b]** taşra çıkup, herkes kā'idelerince ol eymen evkātda Devlet-i 'aliyye'nin kulları hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler. Ve Tevkî'î Paşa Hükmî Efendi tuğrâ-yı şerîfi, Sultân 'Osmân Hân nâm-ı şerîflerine[13] ve mühr-i şerîf kazılup. Vüzerâ'-i[14] 'izâm kānûnları ve tertîblerince taht-ı şerîfde zikr olunmuşdur[15].

Ve sene-i mezbûrede[16] Harem-i hümâyûn'dan üslûb-i sâbık üzere[17] çıkmak fermân olunup, iç halkı kānûnları üzere ber-murâd oldular. Ve gayri ocaklarda, Galata Sarayı'ndan[18] ve İbrâhîm Paşa Sarayı'ndan[19] ve mahrûse-i Edirne saraylarından kadîmden olduğu üzere ve Helva-hâne'den[20] ve Matbah-ı 'âmire'den bevvâbân zümresine ve bölüklere kayd ederlerdi[21].

1 ve ..... etdiler E : — V
2 te'kîden E : te'kîd V
3 ve fukarâya E : — V
4 penâh V : hazret-i E
5 pâdişâhlığın V : pâdişâhlığı E
6 ile V : + hazret-i E
7 Hân hazretlerine V : Hân'a E
8 oldular E : — V
9 ağaları V : ağalar E
10 edüp V : taht-ı saltanat pâdişâhlığı Sultân 'Osmân ibn Ahmed Hân merhûm ve mağfûrun leh oğlu E
11 ağaları V : ağayân E
12 ağası V : ocağı E
13 şerîflerine V : şerîfleri üzere E
14 Vüzerâ'-i V : Vezîr-i E
15 olunmuşdur V : + Ba'dehû E
16 mezbûrede V : + cedîd E
17 üzere V : — E
18 Galata Sarayı'ndan V : kadîmden Galata'da saraylarından E
19 Sarayı'ndan V : saraylarından E
20 saraylarından ..... hâne'den V : 'den ve Halvâne'den E
21 ederlerdi V : ederler E

Vilâyet-i Rumeli'ne ve Anadolu câniblerine ulaklar ile i'lâ[m][1] ü nidâlar etdürüp, hutbe-i şerîf kırâ'at olunurdu. Ve sikkeler tas[h]îhi emr olundukda, 'acele etmediler; tedrîcle mübâşeret edüp. Lâkin şark seferleri olduğu mukarrer; sefer tedârüklerine mukayyed oldular. **[E 192a]**

Ve[2] Sultân 'Osmân Pâdişâh-ı 'âlem, taht-ı saltanat üzere cülûs etdüklerinde, kulları hâzır olup ve[3] çavuşlar saf olup, alkışlayup, ibtidâ Vezîr Kāyim-makām Mehmed Paşa gelüp, âdâb birle hâk-i pây-i şerîflerine[4] yüz sürüp, ba'dehû Vezîr Gürcü Hâdım Mehmed Paşa, Vezîr Dâvud Paşa Kapudân olup, ba'dehû Hasan Paşa ve[5] Cıgal-zâde Mahmûd Paşa, ba'dehû Vezîr Ca'fer Paşa, Vezîr Kapudân-ı sâbık 'Ali Paşa, Vezîr Ahmed Paşa ve[6] kadı'askerler ve Tevkî'î ve[7] defterdârlar ve Şehr-emîni ve Re'îsülküttâb ve Rûznâmeci ve[8] Defter Emîni, Mi'mâr Ağa[9], Arpa Emîni ve[10] Tersâne Emîni ve[11] Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve Segbân-başı ve Mândeler Ağası ve sâyir ehl-i menâsıb[12], sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[13] hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp[14], ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri Harem-i hümâyûn'a teveccüh buyurdular.

Ve ol gün Âsitâne'de[15] nidâlar oldu. Tuğrâ-yı hümâyûnu Sultân 'Osmân nâmına çekdiler. Ve Rumeli eyâletlerine ve Anadolu eyâletlerine ahkâm-ı hümâyûnlar gidüp, mecma'-i nâs olan yerlerde i'lâm [ü] nidâlar olup: "Vilâyetler hazret-i Sultân 'Osmân Hân hazretlerinindir" deyü[16], hutbe-i şerîf Sultân[17] 'Osmân Hân adına kırâ'at olundu.

Ba'dehû[18] mübârek evkātda alaylar olup, cemî'i vüzerâ'-i 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm ve[19] kapu halkı ve yeniçeriyân **[V 317a]** ve şâtırlar ve solaklar hâzır olup, kānûn-i kadîm üzere sa'âdetlü Pâdişâh Sultân 'Osmân hazretleri[20], hazret-i Eyyûb-i Ensârî Türbesi'nde kılıc kuş[an]dılar. Ve niçe koyun[21] kurbânlar zebh etdiler. Ba'dehû Edirne-kapusu'nda dahi koç[22] kurbânlar ve

1 i'lâ[m] ü E : — V
2 Ve V : kulları hâzır olup, sa'âdetlü E
3 etdüklerinde ..... ve V : etdiler E
4 pây-i şerîflerine V : pâylarına E
5 ve V : — E
6 ve V : — E
7 ve V : — E
8 ve Re'îsü'l- ..... ve V : Re'îsülküttâb, Rûznâmeci E
9 Mi'mâr Ağa E : ve V
10 ve V : — E
11 ve V : — E
12 menâsıb V : menâsıblar E
13 -i 'âlem-penâh E : — V
14 sürüp V : sürdüler E
15 Âsitâne'de E : + mecma'-i nâs olan yerlerde i'lâm içün V
16 tuğrây-ı ..... deyü E : Ve V
17 Sultân V : — E
18 olundu. Ba'dehû V : etdiler. Ve E
19 olup ..... ve V : ile cemî'i vükelâ'-i 'izâmla ile ve cemî'i E
20 hazretleri V : hazretlerine E
21 koyun E : — V
22 koç E : — V

sığır kurbânlar zebh etdiler. Ve cemî'i hâceler[1] ve bâzergânlar ve ehl-i hıref tüccârlar, kumaşlar ve atlaslar[2] ve serâserler ile sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin atları[3] ayaklarına döşeyüp, solaklarun bâd-ı hevâsıdır. Cemî'i[4] halk-ı 'âlem çarşularda galebe olup, hayr[5] du'âlar ile Saray-ı hümâyûn'larına teveccüh etdiler.

Ba'dehû mâh-ı rebî'ulevvelin beşinci günü, içerü hazîneden[6] bir def'a dahi yüz kîse[7] hasene in'âm 'atâ olundu, sa'âdetlü Pâdişâhımızdan kullarına. Kubbe-altı'nda sadrda olan vezîrler önlerinde kapucular tâyifesi getürüp, kodular. Defterdârlar hisâb edüp, seferlü olan kapu-kullarının in'âmların altmış dört kîse hasene[y]i sanduklara koyup*, katârlar dutup, bu def'a Segbân-başı Hasan Ağa'ya teslîm edüp, segbânlardan yeniçeriler ile Üsküdar'a nakl eylediler. Ve hem[8] Âsitâne'de olan yeniçerilere[9] dahi in'âmların tevzî' etdiler. Ve dahi Segbân-başı Kara Hasan Ağa Diyârbekir'e doğru 'azîmet edüp[10] ve bakıyye kalan in'âmı dahi[11] kapu-kullarına taksîm etdiler.

Ve Segbân-başı yerine 'Ömer Ağa Âsitâne-i sa'âdet'de zâbit olup, yeniçeri ocağına Kāyim-makām oldu. Ve Tevkî'î Hasan Efendi ma'zûl olup, Lonka-zâde Mustafa Paşa'ya Nişâncılığı ihsân etdiler. Vezîr Dâvud Paşa yalnız vezâret ile kalup, Kapudân, Vezîr 'Ali Paşa'ya sadaka olunmağın[12]. Ve Şıkk-ı Sânî Defterdârı tekā'üd olup[13], Şıkk-ı Sânî Defterdârlığı Bekir Efendi'ye sadaka olunmağın, Dîvân-ı 'âlî'de karâr etdi; fî sene 1027[14]. **[E 192b]**

Ve[15] bin yirmi yedi târîhinin rebî'ulevvelinin evâhırında, Âsitâne'den cülûs-i hümâyûnun haberi Diyârbekir'de olan Vezîr-i a'zam Halîl Paşa'ya gelüp ve[16] der-'akab Segbân-başı da hazîne ile dâhil olup, cülûs-i hümâyûn in'âmların kapu-kullarına tevzî' edüp ve kışlada[17] olan bölük ağalarına haber gidüp, fermân-ı şerîf üzere **[V 317b]** rebî'ulâhırda herkes kışlakdan gelüp, kapu halkına in'âmların ve[18] hem mevâciblerin ve hem[19] gulâmiyyelerin

1 cemî'i hâceler V : cemî' hocalar E
2 atlaslar V : atlas
3 penâh ..... atları V : penâhın atlarının E
4 Cemî'i V : Cemî' E
5 hayr V : + u E
6 hazîneden V : hazîne E
7 kîse V : + surre E
* Cülûs bahşîşi olarak Segbân-başı ile Diyârbekir'e 58 kîse filori gönderilmiştir (*Gazânâme-i Târîh-i Halîl Paşa,* vr.109a).
8 hem V : + yeniçerilere E
9 olan yeniçerilere V : olanlara E
10 edüp V : etdiler E
11 dahi V : — E
12 Vezîr Dâvud ..... olunmağın E : — V
13 Defterdârı tekā'üd olup V : Defterdârı'na tekā'üdlük sadaka olundukda E
14 fî sene 1027 E : — V
15 Ve V : + sene E
16 ve V : — E
17 edüp ve kışlada V : olunmağın ve kışlakda E
18 ve V : — E
19 hem E : dahi V

tevzî' etdiler. Herkes harçlık edinüp, sefer tedârükünde oldular. Ve cemî'i beylerbeyilere ve sancak-beylerine te'kîdler olup ve asker halkını sürmek içün etrâflara çavuşlar irsâl olunup ve Âsitâne'den[1] cedîd ordu-yı hümâyûn tedârük olunup, ba'dehû teveccüh etdiler.

1 olunup ve Âsitâne'den V : olunduğudur. Ve Âsitâne-i sa'âdet'den E

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARI
III. Dizi – Sayı 21[a]

TOPÇULAR KÂTİBİ
'ABDÜLKĀDİR (KADRÎ) EFENDİ TARİHİ

(Metin ve Tahlîl)

II

Yayına Hazırlayan
Doç. Dr. ZİYA YILMAZER

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ – ANKARA
2003

Abdülkadir Efendi
Topçular Kâtibi 'Abdülkādir (Kadrî) Efendi tarihi : metin ve tahlîl / Abdülkadir Efendi ; yay. haz. Ziya Yılmazer.— Ankara : Türk Tarih Kurumu, 2003.
2 c. ; 24 cm.--(AKDTYK Türk Tarih Kurumu yayınları III. Dizi – Sa. 21, 21[a])

1. ciltte bibliyografya, 2. ciltte indeks var.

ISBN 975 - 16 - 1585 - 2 (tk.)

1. Osmanlı tarihi _ Abdülkādir Efendi. I. Yılmazer, Ziya. II. E.a.: Metin ve tahlîl III. Dizi.

956.10153

ISBN 975-16-1585-2 Tk.
ISBN 975-16-1587-9

Raportör: Prof. Dr. Abdülkadir ÖZCAN

Der-sefer-i Erdebil, bâ-Serdâr Vezîr-i a'zam Halîl Paşa; sene 1027[1]

Ve[2] bin yirmi yedi senesinde vâki' olan Erdebil seferidir ki, beyân olunur.

Düstûr-i mükerrem, Müşîr-i mufahham, Nizâmü'l-'âlem, Vezîr-i a'zam olan Serdâr[3] Halîl Paşa ve Defterdâr 'Abdülbâkî Paşa ve Yeniçeri Ağası olan Hüseyn Ağa ve Yeniçeri Kethudâsı Nasûh Kethudâ ve Zağarcı-başı Mehmed Ağa ve Kara 'Ali Ağa Samsoncu-başı ve Turnacı-başı[4] ve ocak ağaları ve bölük ağaları, Vezîr-i a'zam Sarayı'nda müşâvere etdiler.

Ba'dehû mâh-ı cumâdelûlâda, otaklar ve çadırlar ile Çermik Sahrâsı'nda konulup, ba'dehû alaylar ile sa'âdetlü Vezîr-i a'zam hazretleri otağ-ı hümâyûnlarına teveccüh etdiler. Ve ordu-yı hümâyûn Âsitâne'den gelüp, dâhil oldukda, şenlikler olup, mum donanmaları olup, mübârek evkâtda şenlikler oldu[5]. Ve Diyârbekir Beylerbeyisi Mustafa Paşa ve[6] Diyârbekir askeri ve Ekrâd beyleri, ordu-yı hümâyûna dâhil olup[7], sağ kolda kondular[8].

Ve Anadolu Beylerbeyisi Hüseyn Paşa, Anadolu'ya tâbi' sancak-beyleri ile ve alay-beyleri ve çeri-başıları ve zu'amâsı ve[9] müteferrika ve[10] çavuşları ve ehl-i tîmârı ile gelüp, ordu-yı hümâyûna dâhil olduğunda, Vezîr-i a'zam Serdâr hazretlerinin otağ-ı hümâyûnlarında alayların gösterüp, ba'dehû hil'atler ihsân olundukda[11], sağ kolda karâr etdiler. Ve şâhî darbuzanlar kâmil yüz yirmi kıt'a ordu başında zencîrlenüp, dizdiler. Ve Karaman Beylerbeyisi olan[12] Mü'min Paşa, cemî'i[13] asâkiri ile orduya dâhil olup, hil'atler geyüp,

1 Der- ..... 1027 V : Bin yirmi yedi senesinde Diyârbekir'den Vezîr-i a'zam olan Halîl Paşa Erdebil seferine teveccüh etdiler E
2 Ve V : + sene E
3 Serdâr E : — V
4 ve Turnacı-başı E : — V
5 mum ..... oldu E : — V
6 ve V : — E
7 olup V : oldu E
8 kondular V : kondu E
9 ve V : — E
10 ve V : dahi E
11 olundukda V : olundukdan sonra E
12 olan E : — V
13 cemî'i V : cemî' E

sağ kolda karâr etdiler. Ba'dehû Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr[1] Dilâver Paşa, Rumeli sancakları ve alay-beyleri ve müteferrika ve çavuşları[2] ve zu'amâ ve ehl-i tîmârı ve gayri alayları[3] ile orduya dâhil oldukda, otakda Vezîr-i a'zam **[V 318a]** Halîl Paşa[4] hazretlerinin hâk-i pâylarına **[E 193a]** yüz sürüp, hil'at-i fâhire 'atâ olunup ve sancak-beylerine ve alay-beylerine hil'atler ihsân etdiler. Ve dâhi[5] defter kethudâlarına ve tîmâr defterdârlarına hil'atler 'atâ olunup, ba'dehû selâmlayup[6], sol kolda konup, karâr etdiler. Ve Haleb Beylerbeyisi ve Mar'aş Beylerbeyisi ve Adana Beylerbeyisi ordu-yı hümâyûna dâhil olduklarında, her biri kânûn üzere hil'at geyüp, sol[7] kolda konup, karâr etdiler. Ve Sivas Beylerbeyisi olan Mehmed Paşa orduya dâhil oldukda[8], hil'at ihsân olunmağın. Ve Şâm-ı şerîf'den Vezîr Hâfız Ahmed Paşa, Şâm kulları ile alay ile orduya dâhil oldukda, Vezîr-i a'zam hazretlerine 'azîmet edüp, mülâkat oldular; müşâvere etdiler. Dahi semmûr kürklü ağır hil'at[9] ihsân etdükde, dest-i şerîflerin bûs edüp[10], sol kolda konup, karâr[11] etdiler. Ve Rakka Beylerbeyisi gelüp ve Erzurum Beylerbeyisi Hasan Paşa ve Tırabzon Beylerbeyisi olan 'Osmân Paşa, Muş Sahrâsı'ndan Van Kal'ası Sahrâsı'nda oturak edüp, Vezîr-i a'zam hazretlerinin fermân-ı şerîflerine muntazırlar idi.

Ve mâh-ı mezbûrda, cemî'i[12] asâkir-i İslâm bir mübârek evkâtda Van cânibine teveccüh etdiler. Tayy-ı merâhil ü menâzil kat' ederek, mâh-ı cumâdelâhırede Bitlis Vâdîsi'ne[13] dâhil oldukda ve şâhî darbuzanlar merâhilde re'âyâ ve Ekrâd tâyifesi gürûh ile kazma ve kürek verilüp, yolları düzedüp, dahi köprüleri ta'mîr ederlerdi. Ve büyük topları ve cebehâne[y]i[14] Muş Sahrâsı'ndan beylerbeyiler ta'yîn olunup[15], imdâd ile Van Kal'ası'na dâhil etdiler.

Ve Kırım cânibinden[16] Canıbek Tatar Hân[17], emirzeleri ile ve otuz kırk bin Tatar askeri dahi hâzır oldukda, Kefe İskelesi'nden sefîneler ile asâkir-i Tatar deryâdan Samsun İskelesi'ne dâhil olduklarında[18], ibtidâ mâh-ı cumâdelûlâda hareket etdiler. Ancak iki ayda[19] Erzurum cânıblerine doğru

1 Vezîr E : — V
2 çavuşları V : çavuşlar E
3 tîmârı ve gayri alayları V : tîmâr ve gayri alaylar E
4 Halîl Paşa V : — E
5 dahi V : — E
6 defterdârlarına ..... selâmlayup V : Defterdârı'na hil'at ihsân etdiler. Ba'dehû selâmlayu[p] E
7 sol E : sağ V
8 oldukda V : oldular E
9 ağır hil'at E : hil'at-i fâhire V
10 edüp V : etdürdüler. Ve E
11 konup, karâr E : — V
12 cemî'i V : — E
13 Bitlis Vâdîsi'ne V : Bitlis'de E
14 ve cebehâne[y]i V : beylerbeyiler ta'yîn olunup, cebehâne[y]i ve topları E
15 ta'yîn olunup V : ile E
16 cânibinden V : + Hân E
17 Hân V : + ve E
18 dâhil olduklarında V : geçürüp E
19 ayda V : + Tatar Hân'ın askerleri Samsun İskelesi'ne dâhil olduklarında E

'azîmet etdiler. Ba'dehû Van Vilâyeti'ne teveccüh edüp[1], Vezîr-i a'zam Halîl Paşa alaylar ile Bitlis'den 'azîmet[2] edüp, Van deryâsı kenârıyle **[V 318b]** mâh-ı recebü'l-müreccebin gurresinde Van Kal'ası'na dâhil oldular[3]; sahrâsında karâr etdiler. Ve cemî'i beylerbeyiler kollarında karâr etdiler.

Ve gâzîler Selemas altından kızılbaşlar dutup, orduya Vezîr-i a'zam hazretlerinin otağına getürüp, söyledüp, ba'dehû harca sürdüler. Ve bir mikdâr diller kızılbaşlardan giriftâr edüp, Hoy [ve] Merend (مننذ) 'den dutup[4], getürdüler; anları da harca sürdüler. Ve dahi Van Sahrâsı'nda olan karyelerün re'âyâları nüzül ni'met ile orduya dâhil oldular. Ve Ekrâd beyleri, eğer Zekeriyyâ'nın ve eğer Mahmûdî'dir[5], eğer 'Albak etrâflarında olanlardır, istikbâle gelüp, pîşkeşler getürdüler.

Van Beylerbeyisi olan Almacı Mehmed Paşa, Van askeri ile ilerü çarkacı ta'yîn olunmağın, dahi Diyârbekir Beylerbeyisi ilerüye ta'yîn olunmağın[6] ve Mar'aş Beylerbeyisi dündâr ta'yîn olunup **[E 193b]** ve mâh-ı recebin[7] yedinci günü Vezîr-i a'zam ve Serdâr-ı ekrem, ordu ile Van Sahrâsı'ndan teveccüh edüp, Kuskun (قوسقين) -kıran Bayırı'ndan inüp, Ahlad'a doğru 'azîmet olunup, ba'dehû Hoşâb[8] Dervendi'n, Karahisâr-ı Ekrâd menâzilinden, ba'dehû 'Albak Kal'ası'ndan Selemas menâzili Sahrâsı'nda konup, üç gün karâr etdiler.

Ve menâzil-i mezbûrede[9] Tatar Hân Canıbek Girây mîrzâları[10] ile ve Tatar asâkiri bir gürûh top alayları ile geldüğü haberi bir gün mukaddem ağaları orduya dâhil olup, Vezîr-i a'zam cânibinden otaklar ve bârgâhlar, otağ-ı hümâyûn yanında kurulup ve ziyâfetler tedârük olunmağın ve bir[11] at mücevher eğerlü ve uyanlu, karşu gönderüp ve cemî'i[12] beylerbeyiler, alaylar ile istikbâle çıkup ve bölük ağaları ile kapu halkı ve Yeniçeri Ağası ile yeniçeri yoldaşlar saflar[13] bağlayup, istikbâl eylediler. Selemas Sahrâsı'nda ta'zîm ile Hân hazretlerini zînet ile otağ-ı hümâyûna doğru teveccüh etdürüp, Vezîr-i a'zam Halîl Paşa'ya mülâkat oldular*. Vezîr-i a'zam karşu varup, musâfaha etdiler. Ta'zîm ü tekrîm birle Tatar Hân Canıbek hazretleri otak u bârgâhda sadrda karâr etdiler. Ve Hân hazretlerine mukarreb ağalarından başka hayme-

1 teveccüh edüp V : doğru 'azîmet ederler E
2 'azîmet V : teveccüh E
3 oldular V : oldu E
4 dutup E : — V
5 Mahmûdî'dir E : Mahmûdî V
6 dahi ..... olunmağın E : — V
7 recebin V : recebü'l-müreccebin E
8 Hoşâb E : Hoşleb V
9 mezbûrede V : mezbûrda E
10 mîrzâları E : mî[r]zâları V
11 bir V : yarar E
12 cemî'i V : cemî' E
13 saflar V : saf E

* Sadrâzam Halîl Paşa'nın Tatar Hânı Canıbek Giray ile buluşması Van Sahrâsı'nda (*Fezleke*, I,391; Na'îmâ, II,164) veya Tatvan'da (*Gazâ-nâme-i Târîh-i Halîl Paşa*, vr.111b) gerçekleşmiştir. Peçuylu (II,364) ise buluşmanın Cevlik'te gerçekleştiğini söylemektedir.

ler ta'yîn etdiler. Ve asâkir-i Tatar[1] ilerüye kondular. Ve ziyâfetler olup, ba'dehû **[V 319a]** yeni kurulan[2] otaklarına, Vezîr-i a'zam hazretlerinin[3] kethudâsı önlerine düşüp, Hân hazretlerini istirâhate götürdüler. Üç gün müsâfir olup, ziyâfetler etdiler. Ba'dehû Tatar Hân hazretleri, ordusuna 'azîmet etdiler. Ve Tatarlar her câniblerden seğirdim ederlerdi. Kuyular arayu[p], şa'îr ü gendüm ve hubûbât gāret ederlerdi; ordu-yı hümâyûnda fürûht ederlerdi[4].

Ve kızılbaş hânlarından, Tebrîz vilâyetlerinde sâkin olan kızılbaş ve re'âyâsı ve bâzergân[5] esnâfları, çarşularında ticâret ederlerdi. Ve 'avrat u[6] oğlanları meskenlerinde ve Şâm-Kazan nâm yerde palanka çevirüp, top[7] ve tüfengli Mâzenderânî hâzır idi. Ve Tebrîz varoşu[8] ve bezistânı ma'mûr idi. Lâkin havflarından firâr etmek kasdında iken hânları[9] rızâ vermez. Şâh-ı bedme'âş cânibinden Hânlar Hânı olan Kaçkay [Karçıkay] imdâda otuz bin kızılbaşlar ile gelüp, tabur bağlarlar[10], varoşda. Tebrîz'de ba'zı palankalar ve hisârlar ta'mîr ederler; Mâzenderân tüfengli cem' eder[ler]. Ve Serav (سراوا) 'da Şâh-ı bed-me'âş['ın] taburu [ve] ordusu olmağın, Kaçkay[11] [Karçıkay] Tebrîz'de karâr eder.

Ve mâh-ı mezbûrda, Serdâr-ı 'âlî-şân Vezîr-i a'zam, ordu-yı hümâyûn ile Handân önünden geçüp, Kebûter Kal'ası deryâ içre mezbûr deryâ kenâriyle Tasu[c] nâm varoş (وارشو) menâzilinden Kumla'ya varduklarında, Kaçkay [Karçıkay] Hânlar Hânı haber alur: "Serdâr Vezîr-i a'zam yer getürmez askerler ile geldi" deyü âgâh olduğunda, Tebrîz'de olan 'avrat [u] oğlan feryâd ederler. Ve re'âyâ figān üzere oldukda, firâr etmek üzere oldular. Hımârlara yükleri ve cemî'i Tebrîz'de[12] ve Şâm-Kazan'da olan kızılbaşlar ve 'avrat u[13] oğlanlar sahrâlara düşüp, Erdebil'e doğru 'azîmet etdiler. Ve ardlarınca Hânlar Hânı olan Kaçkay [Karçıkay] Hân otuz bin kızılbaşlar ile Tebrîz'i bırağup, Serav cânibine 'azîmet edüp, bir uğurdan kızılbaş ve re'âyâ tâyifeleri başları kayusuna düşüp[14], sahrâlar dolup, gitmek üzere **[E 194a]** ve Serav Sahrâ[sı'n]dan bir menâzil girüde kızılbaş askerlerin alıkoyup[15], girü **[V**

1 Tatar V : Tatarlar E
2 kurulan V : bârgâh E
3 hazretlerinin V : — E
4 ederlerdi V : edüp E
5 bâzergân V : bâzergânı E
6 'avrat u V : 'avrat E
7 çevirüp, top E : buyurup, topları V
8 varoşu V : varoş E
9 iken hânları E : olduklarında şâhları V
10 bağlarlar V : bağlar E
11 Kaçkay E : Kaçgay V
12 Tebrîz'de V : Tebrîz E
13 'avrat u V : 'avrat E
14 kayusuna düşüp V : kayusı olup E
15 askerlerin alıkoyup V : askerdin alıkor E

319b] dernekde olur. Elli-altmış bin mikdârı[1] kızılbaşlar cem' olur[2]; askerin dağıtmaz. Lâkin Şâh-ı bed-me'âş, hânları ile Erdebil'de karâr eder. Cemî'i[3] re'âyâların sürüp, dağlara ve sarp yerlere perâkende eder. Ve Kaçkay [Karçıkay] Hân, Tebrîz'den üç menâzil ilerüde Serav'dan girü bir sahrâda tabur edüp[4], karâr eder. Ve ba'zı boğazlarda hîle edüp, pusu kurup, kızılbaş askerin göstermez. Bir mikdâr ağırlık ve deve vü katırlar[5], re'âyâların sahrâda perîşân düşürüp, gaddâr ve hîlekârlık eyler[6].

Ve mukaddemâ Diyârbekir Defterdârı olan[7] 'Osmân Efendi, Erdebil üzere müşâvere olup, Şâh 'Abbâs câniblerine elçilük içün gidüp, kalup[8], Serdâr Vezîr-i a'zam Halîl Paşa hazretlerine gelür iken, Serav (سروار) yolunda[9] mezbûr Kaçkay [Karçıkay] Hânlar Hânı'nın[10] ılgar edüp, ağırlıkların ve develerin ve 'avrat [u] oğlanların ve re'âyâların Tebrîz'den kaldurup, sahrâ vü derbendlerde perîşân firâr etdüklerin[11] müşâhede edüp, orduların dahi bırağup, cân u baş kaygularında gördükde, meğer murâdları hîle imiş. Askerlerin pusuya koyup, mezbûr 'Osmân Efendi'ye göstermeyüp: "Ordu-yı hümâyûna[12] vardukda, haber versün" deyü: "'Akabimizden asker ılgasunlar" deyü[13] hîlede.

Serdâr Vezîr-i a'zam Halîl Paşa, asker-i İslâm[14] birle Tebrîz altına dâhil oldukda, Tebrîz Şehri'n boş bulup, zabt etdüklerinde, asker tâyifesi Tebrîz'ün cemî'i sarayların ve bağ u bağçelerin vîrân etdiler. Ve Şâm-Kazan etrâflarında olan[15] bostanların vîrân etdiler. Ve çadırlar Tebrîz Sahrâsı'nda Karadağ'ın dibinde kurulup[16], dört gün oturak olup ve Tatar tâyifesi akın eyleyüp, Ağlayan-dağlar'dan[17] geçüp, Nahcivan ve Merend (مانند) câniblerinden ziyâde zahîreler getürüp, orduda fürûht ederlerdi.

Ve mâh-ı şa'bânü'l-mu'azzamın[18] evâhırında, ordu-yı hümâyûn Tebrîz'ün öte yüzü ziyâde 'alef-zâr olduğu mukarrerdir. Çadırlar[19] Tebrîz'den ilerüde[20] yurdlar değişüp, kondular. Ve asâkir-i İslâm zahîre tedârükünde idi-

1 mikdârı V : mikdâr E
2 olur V : eder E
3 Cemî'i V : Cemî' E
4 tabur edüp V : taburda E
5 ve deve vü katırlar E : deve vü katâr V
6 eyler E : eder V
7 olan E : — V
8 kalup E : — V
9 yolunda V : yolundan E
10 Hânı'nın V : Hânı'n E
11 etdüklerin V : idüklerin E
12 Ordu-yı hümâyûna E : Orduya V
13 deyü E : + bu V
14 İslâm V : — E
15 olan V : — E
16 kurulup V : konulup E
17 dağlar'dan E : dağlarından V
18 mu'azzamın V : -ı şerîfin E
19 mukarrerdir. Çadırlar E : mukarrer V
20 ilerüde V : ilerüye E

ler. Ve Şâh 'Abbâs cânibinden bir sahîh haber bilinmeyüp, her cânibden ba'zı diller getürdüp[1], birinden bir şâfi'[2] haber bilinmez.

Vezîr-i a'zam ve Serdâr-ı ekrem[3] hazretlerinin murâdı Erdebil üzere[4] teveccüh etmeği re'y görüp, **[V 320a]** bu tedârükde iken 'Osmân Efendi, ba'zı Şâh'ın nâmeleri ile irsâl olunmağın[5], müşâverede oldular. Ve 'Osmân Efendi'nin takrîri[6] bu minvâl üzere olur kim: "Serav (سروا) 'dan bir iki menâzil girüde Kaçkay [Karçıkay] Hân firâr edüp, giderler; lâkin perîşân gördüm" deyü haber verdükde, Tatar Hân Canıbek istimâ' ederler. Hemân sâ'at 'acele birle silâhlanup, Vezîr-i a'zam hazretlerine ılgayup, otaklarına dâhil oldukda, icâzet recâ ederler: "Kaçkay [Karçıkay] ardına giderüz. Beher hâl perîşânlık düşmüş. İki menâzil yerde bir alay kızılbaşlar ve[7] doyumlukları dökülüp, kalup, şikâr bir alay râfızîler fursat u ganîmetdir. Ilgar ile ardlarından erişüp, inşâ'allâh himmetünüzde bir kılıc ola. Ve niçe hizmetimiz olup, hemân gönüllüden bir mikdâr tüfengli oldukdan sonra, yarı ağırlıkların bırağup, sa'âdetlü Pâdişâhımıza ancak hizmet olur" deyü niyâz eylediler. Vezîr-i a'zam hazretleri[nin] rızâları olmayup **[E 194b]** ve fermân-ı şerîfleri oldukda[8] "İnşâ'allâh kendümüz ordu ile Serav cânibine ma'an gidüp ve Erdebil üzere vakt-i mübârekde zabt etmek nasîb ola" deyü cevâbları olmağın, tekrâr ikdâmları oldukda, Tatar Hân[9] cânibi gâlib olup, akın etmeği mukarrer etdükde[10], Vezîr-i a'zam hazretleri dahi gayri muhâlefet etmeyüp: "İmdi tedbîr [ü] tedârük ile me'mûr olan beylerbeyiler ile müşâvere edüp, ba'dehû hareket edinüz. Kızılbaşlarun hîlesinden gâfil olmayup ve kızılbaşlar galebesi[11] olursa 'arz edün, ana göre Devlet-i 'aliyye'ye lâyık olan hizmeti görüp, imdi sizleri Hakk sübhânehû ve[12] Te'âlâ hazretlerine ısmarladum" deyü gönderdiler.

Mâh-ı[13] ramazân-ı şerîfin ibtidâsında[14] Tatar Hân, asâkir-i Tatar[15] ordusunda nidâlar edüp, bir gürûh alay ile ahşam vakti Tebrîz'den 'azîmet etdiler. Ve Erzurum Beylerbeyisi olan Hasan Paşa'[y]ı da'vet edüp, Ser'asker ta'yîn etdiler. Ve te'kîd edüp: "Tedârük ile Kaçkay [Karçıkay] üzerine vardukda, 'acele edüp, askeri tehlikeye bırağup, pusudan ve kızılbaşlarun hîlesinden[16] bu

1 *getürdüp V : getürüp E*
2 şâfi' E : şâfî V
3 ve Serdâr-ı ekrem V : — E
4 üzere V : üzerine E
5 olunmağın V : + ve E
6 takrîri E : ta'rîfi V
7 ve E : — V
8 ve ..... oldukda E : — V
9 Hân V : + hazretleri E
10 etmeği mukarrer etdükde V : akın mukarrer etdüğünde E
11 kızılbaşlar galebesi E : kızılbaşlarun hîlesi V
12 sübhânehû ve V : — E
13 Mâh-ı V : Ba'dehû mâh-ı mübârek E
14 *ibtidâsında V : ibtidâsı idi E*
15 Tatar V : Tatarlar E
16 kızılbaşlarun hîlesinden V : hîleden kızılbaşlarun ve E

cânibe haber gönderüp, eğer imdâd lâzım olursa bildürüp, inşâ'allâh ordu ile teveccühümüz mukarrerdir" deyüp, **[V 320b]** Diyârbekir Beylerbeyisi olan Mustafa Paşa'[y]ı ve Van Beylerbeyisi'ni ve Karaman Beylerbeyisi'ni ve Haleb Beylerbeyisi'ni ve Rakka Beylerbeyisi'ni, askerlerini[1] ve sancaklarını ta'yîn etdiler. Ve Rumeli sancaklarından, Arslan Paşa ve Dukagin Sancağı'nı[2] ve Alacahisâr'ı ve Üsküb ve Delvine ve Avlonya, Vı[l]çıtrın sancak-beylerini ve alay-beylerini ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârlarını fi'l-cümlesin[3] ta'yîn etdiler. Lâkin Arslan Paşa'[y]ı, Rumeli askerleri üzere Baş u Bûğ etdiler ve: "Kapu halkından gönüllü olanlar gitsünler" deyü[4] fermân etdiler. Ve yeniçeri ocağından atlu yeniçeri gönüllü bir deveci ağa, baş olup, on çorbacılardan gönderdiler. Ve iki şâhî darbuzanlar ta'yîn etdiler.

Mâh-ı ramazân-ı şerîfin evvelinde[5] ahşam nemâzından sonra orduya vedâ' edüp, 'azîmet eylediler[6]. Hân hazretleri kendü emirzeleri ile beylerbeyilere bakmayup, ılgar eder. Tatar tâyifesi sabâha değin ba'zı karyelere uğrayup[7], ihrâk u gāret eder. Ve ol gün kızılbaşlara karîb olur, bir alay kızılbaşlar ile muhârebe ederler. Bi-hamdillâh Hân hazretleri gālib gelüp[8], hayli kızılbaş mürd olur; ilerüye firâr ederler. Tatar Hân 'akabince sürüp, sahrâ ve dere vü derbend aşup[9], bir gürûh pususu üzere uğrar; ceng ü cidâl olur. Ba'dehû bir cânibden beylerbeyiler imdâda ılgar ederler. Beylerbeyilerden[10] ba'zısı gaflet edüp, serdârlarına te'hîr etmeyüp, muhârebeye mübâşeret[11] olur. Kızılbaşlar her cânibden alayları olup, beyler ve[12] beylerbeyiler ve asâkir-i İslâm guluv birle muhârebeye meşgūl olup, girüden beylerbeyiler erişdükçe ceng ederlerdi. Kızılbaşlarun niçe alaylarun dağıtdılar; Serav cânîblerine perîşân etdiler. Lâkin râfızîlerin pusuları olup, beylerbeyilerün her biri kendü tedbîrleri ile[13] baş çeküp, serdârları olan Hasan Paşa'ya tâbi' olmayup, bayrakları altında saflar bağlayup, sâyir vakitlerdeki gibi ba'zısı çarkaya ta'yîn olunup, ba'zısı dündâr olup, muhârebe olmadı. Bir alay beyler[e] söz işlemeyüp, hılâfına düşüp[14], her bir beylerbeyi bir dağ başında ceng ü kıtâlde niçe kızılbaşlar[15] **[E 195a]** başların **[V 321a]** tu'me-i şemşîrden geçürdiler. Lâkin Hân hazretlerinin emirzeleri, asâkir-i Tatarlar bir kolda, bir kaç alay râfızîler arasında ceng ü muhârebelerde, tîr ü kemânlar ile

1 askerlerini V : askerleri ile E
2 Sancağı'nı E : Sancağı'n V
3 fi'l-cümlesin E : fi'l-cümle V
4 olanlar gitsünler" deyü V : olan gitsünler E
5 evvelinde V : ibtidâsı idi E
6 eylediler V : edüp E
7 uğrayup V : rast gelür, uğrar E
8 gelüp V : gelür E
9 aşup V : — E
10 Beylerbeyilerden V : Beylerbeyiler de E
11 muhârebeye mübâşeret V : muhârebedir E
12 beyler ve E : — V
13 ile V : — E
14 hılâfına düşüp E : — V
15 kızılbaşlar V : kızıl E

ve tüfengler ile top olup, cengde olmağın, niçe kızılbaşlardan baş alup ve niçe gāzîlerden şehîd düşüp. Ve beylerbeyilerden Diyârbekir Beylerbeyisi olan Mustafa Paşa şehîd düşüp, Van Beylerbeyisi olan[1] Mehmed Paşa giriftâr olup[2] ve Erzurum Beylerbeyisi olan Hasan Paşa da şehîd düşüp[3] ve beylerden ba'zıları şehâdet şerbetin[4] nûş etmeğin ve niçe gāzîlerden[5] şehîd ve niçeleri dahi giriftâr[6] olup ve Hân cânibinden ba'zılar katl olup[7] ve Kaçkay [Karçıkay] tevâbi'inden birkaç hânları giriftâr olduğu mukarrer. Ve birkaç kerrenâyları zabt olunmağın, ordu-yı hümâyûna 'avdet edüp[8], dâhil olduklarında, Vezîr-i a'zam hazretlerine giriftâr olan hânları der-bend etdiler.

Vezîr-i a'zam hazretleri orduda göç nidâ etdürüp[9]: "Dahi ağırlık arasında salt olmasun[10], herkes alaylarında ve[11] kollarında saf bağlasunlar" deyü te'kîd olunmağın. Diyârbekir Beylerbeyisi, Rumeli Beylerbeyisi olan Dilâver Paşa'ya sadaka olunmağın, Van Eyâleti'ne Hasan Paşa olup, Rumeli Beylerbeyiliği[12] Arslan Paşa'ya ihsân olunmağın*, Erzurum'a Vezîr Hâfız Ahmed Paşa olup[13] ve Şâm-ı şerîf'e Mehmed Paşa olup ve sancak-beyleri kānûnları üzere tevzî' olundukda, mâh-ı ramazân-ı şerîfin yedinci günü Serav Sahrâsı'na 'azîmet olunmağın, menâzil ü merâhil kat' edüp, mâh-ı ramazân-ı şerîfin on ikisinde[14] Serav Sahrâsı'nda bir düz yer, su kenârında otak u bârgâhlar kurulup**, cemî'i haymeler[15] ve serâperdeler kā'ide üzere sık kurulup, dahi ordu başında şâhîler zencîrlenüp ve gayri toplar da Erdebil cânibine mukābele dizilüp ve cebehâne kānûn üzere girüde konulup. Ve Mar'aş Eyâleti[16] Novay Paşa'ya ihsân olunup ve Bağdâd Beylerbeyisi olan Mustafa Paşa'ya[17] fermân olunup, Bağdâd kulları ile ve Şehrezol, ya'nî Kerkük Beylerbeyisi ve Musul Beylerbeyisi ve Ekrâd beyleri ile **[V 321b]** Bağdâd

1 olan E : — V
2 giriftâr olup V : dahi giriftâr düşüp ["giriftâr" kelimesinin altında karalanmış bir "şehîd" kelimesi vardır] E
3 düşüp V : olup E
4 şerbetin E : şarâbın V
5 gāzîlerden E : gāz[î]lerden V
6 şehîd ..... giriftâr V : niçeler giriftâr ve niçe şehâdet nasîb E
7 olup V : + ve ordu-yı hümâyûna 'avdet etdiler E
8 ordu-yı ..... edüp V : ve orduya E
9 orduda ..... etdürüp V : ordu-yı hümâyûnda göç nidâlar olunup E
10 olmasun E : + olmasun V
11 ve E : — V
12 Beylerbeyiliği V : Beylerbeyisi E

* Tebrîz'den Erdebil üzerine azîmet ettikten sonra kızılbaşlarla vukûbulan ve Serdâr Hasan Paşa, Diyârbekir Beylerbeyisi Mustafa Paşa gibi zevâtın şehîd düştüğü savaşta (bk.Metin, s.680), Rumeli Beylerbeyisi Arslan Paşa da şehîd düşenler arasındadır (Peçuylu, II,366; *Fezleke,* I,392; Na'îmâ, II,166).

13 Paşa olup V : Paşa'ya sadaka olunmağın E
14 ramazân-ı ..... ikisinde E : mezbûrun ikisinde V

** Ordu Serav'ın bir menzil yakınındaki. Karasu'da konmuştur (*Gazâ-nâme-i Târîh-i Halîl Paşa,* vr.116b-117b).

15 u ..... haymeler V : bârgâhlar kurup, cemî'i hayme E
16 Eyâleti V : Beylerbeyisi E
17 Paşa'ya V : Paşa olup, lâkin E

altında dernek eyleyüp ve kapu-kullarından[1] irsâl olan iki bölükler ile serdârlığı, hâlâ Bağdâd Beylerbeyisi olan Mustafa Paşa ile Derne vü Derteng (ترتنك و تن) Boğazı'ndan[2] geçüp, varup, Penhuvân (پنهاون) Kal'ası kadîmden Bağdâd Eyâleti'ne ilhâk olup, lâkin ba'dehû bir tarîkile Şâh-ı bed-me'âş tecâvüz edüp, imdi asâkir ile varup, mezbûr Penhuvân (پنهاون) Kal'ası'n feth edüp, ba'dehû Kızılhisâr cânibinden ve Ahmed Hân ülkesinden (اوركه سندن) ordu-yı hümâyûna[3] dâhil olup, hizmetde bulunmak fermân olunmuş idi. Lâkin mezkûr beylerbeyiler Bağdâd'a varduklarında İmâm-ı a'zam altında dernek etmeğin, Bağdâd kulları taraf-ı hılâflarında olmağın, başları berk[4] olup, fermân-ı şerîfe itâ'at etmeyüp, Vezîr Mustafa Paşa'ya muhâlefet edüp, otakların taşra çıkartmayup[5], mâ-beynlerine nifâk bırağup, ittifâk edüp, beylerbeyileri Bağdâd'a komayup, rûz-i kāsım vakti olunca İmâm-ı a'zam Sahrâsı'nda oturup, ba'dehû Bağdâd'a me'mûr olan beylerbeyiler ve sancak-beyleri icâzet alup, eyâletlerine 'azîmet etdiler; fî 26 z[ilka'de][6] sene 1027. **[E 195b]**

Ve gurebâ'-i yemîn ü yesâr bölükleri mukaddemâ orduya dâhil oldular idi. Vezîr-i a'zam Halîl Paşa[7] hazretleri Serav'da konup, dahi Erdebil Vilâyeti bir menâzil mikdârı[8] yer idi. Asâkir-i İslâm, ordu[y]u hıfz edüp ve Tatar tâyifesi etrâfları ihâta ederlerdi. Vîrân karyelerde vâfir zahîre kuyuları bulup, şa'îr ü gendüm kısmından[9] ziyâde getürüp, orduda[10] fürûht olurdu.

Ve kızılbaş cânîblerinden bir haber veya[11] re'âyâlarından bir ferd[12] gözükmeyüp, firâr edüp, Şâh 'Abbâs Erdebîl'de olduğu mukarrer; lâkin askerinden kimse[13] belürmeyüp, Erdebil sınurlarında karavulları olduğu[14] Tatarlardan bilünürdü. Ve asâkir-i İslâm'ın karavulları cevânib-i erba'ada hâzır idi[15]. Ve beylerbeyiler alayları rûz [u] şeb atlar üzerinden inmeyüp, hâzır [u] müheyyâ üzere olup[16], ceng ü muhârebeye muntazırlar idi.

Ve Şâh 'Abbâs cânibinden irsâl olunan nâmelerden murâdları sulh olup[17] ve mukaddem 'Osmân Efendi ile gönderdikleri nâmelerinin cevâbların

1 kapu-kullarından V : me'mûr olan kapudan E
2 Boğazı'ndan V : 'den E
3 hümâyûna V : hümâyûn E
4 berk V : perk E
5 çıkartmayup V : çıkardılmayup E
6 fî 26 z[ilka'de] E : z[ilka'de] V
7 Halîl Paşa V : — E
8 mikdârı E : — V
9 ü gendüm kısmından V : kısmından gendüm E
10 orduda V : ordu E
11 veya V : + bir E
12 bir ferd V : — E
13 kimse V : bir ferd E
14 olduğu V : alayları olduğundan E
15 idi E : — V
16 üzere olup E : — V
17 olunan ..... olup V : olan nâmeleri murâdları E

taleb ederler. Ve 'Osmân Efendi'ye kapu-kulları câniblerinden cefâlar olunduğu[1] mukarrer.

[V 322a] Vezîr-i a'zam Halîl Paşa'nın murâdları Erdebil varoşların gâret etmek; lâkin: "Nâmeleri muktezâsınca Erdebil'e mukaddem elçi göndermek lâzımdır" deyü re'y görülüp: "Cebeci-başı olan Mehmed Ağa mîr-i kelâmdır; cevâblarına göre cevâb verür" deyü Mehmed Ağa'ya nâmeler verüp, kendüye müte'allık âdemleri ile ve 'ünvân ile Erdebil'e 'azîmet etdükde*, mezbûr Mehmed Ağa Erdebil'e varup, gelince orduda asâkir-i İslâm bir cânibe tecâvüz etmediler.

Mübârek ramazân-ı şerîf evâhırı idi. Orduda zahîre bulunur idi. Rûz [u] şeb evkât-ı hamsede ezân ü ikâmetler olunup ve ramazân-ı şerîf gicelerinde salât-ı terâvih edâ olunurdu.

Ve Cebeci-başı Erdebil Şehri'ne dâhil oldukda, Van Beylerbeyisi olan Almacı[2] Mehmed Paşa giriftâr idi; icâzet verüp, orduya gelüp, dâhil oldu. Ve ba'zı dutsaklar itlâk etdiler idi. Ve Şâh 'Abbâs ile Mehmed Ağa mülâkat oldukda, müşâvere edüp, Cebeci-başı Mehmed Ağa'ya ri'âyetler olunup[3], birkaç gün Mehmed Ağa'[y]ı alıkoyup, Şâh 'Abbâs, hânları ile müşâvereleri olup, sulh içün Şâh 'Abbâs cânibinden hânlar ta'yîn edüp, Cebeci-başı Mehmed Ağa ile ordu-yı hümâyûna ma'an gelürler. Vezîr-i a'zam huzûrunda tedbîr ederler.

Ve mâh-ı şevvâlde mübârek 'îd-i şerîf olup, Serav Sahrâsı'nda asâkir-i İslâm minber ta'mîr etdürüp, salât-ı 'îdi edâ etdiler. Vezîr-i a'zam bârgâhında ziyâfetler olup, kā'ide üzere cemî'i[4] beylerbeyiler ve sancak-beyleri ve ağalar ve Defterdâr ve Re'îs Efendi ve cemî'i[5] a'yân hâzır olup, Vezîr-i a'zam hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, mübârek bâd etdiler. Ba'dehû[6] alaylar edüp, her cânibde[7] cilidler ve atlar ile silâhşorluklar olup ve ba'zılar nişânlar dikip, oklar atılup ve Rumeli kolunda halka kodular[8] ve tüfengler ve toplar şenlikleri[9] olup ve bayram gicesi mum donanması olup, nevbetler döğülüp, şenlikler olmuşdur.

1 olunduğu E : olduğu V
* Serav yakınındaki Karasu'da konulduğu sırada Şâh tekrâr 100 yük harîr vâdini de ihtivâ eden bir mektupla 'Osmân Paşa ve Burun Kâsım'ı Serdâr'a gönderir. Şâh'ın teklifinin kabûl edilmesi üzerine 6 Şevvâl 1027 tarihli ahidnâme, Sadrâzam Halîl Paşa ve diğerlerince mühürlendikten sonra Cebeci-başı Mehmed Ağa elçi tayin edilip, Burun Kâsım da onun yanma katılıp gönderilir (*Gazâ-nâme-i Târîh-i Halîl Paşa,* vr.117a-120a).
2 olan Almacı E : — V
3 olunup V : olunmuş E
4 cemî'i V : cemî' E
5 cemî'i V : erbâb-ı E
6 Ba'dehû V : + 'îd-i mübârek etdiler E
7 her cânibde E : — V
8 halka kodular E : halkalar alınup V
9 toplar şenlikleri E : şenlikler V

Ve Şâh 'Abbâs cânibinden develer ile zahîreler gelüp ve koyunlar dahi gelüp, asâkire taksîm olup, ba'dehû hânları birkaç def'a Şâh 'Abbâs'a varup, girü gelüp, ba'dehû yüz deve yükü harîr ve ba'zı **[V 322b]** hediyye ile elçi ta'yîn ederler. Vezîr-i a'zam hazretleri[nin] rızâları olup[1], her sene yüz yük harîr vermek şartıyla kabûl ederler*. Sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerine[2] telhîs olunup, Âsitâne-i sa'âdet'e kapucu-başı ile 'arz etdiler. Ba'dehû kızılbaşın alayları her cânibden zuhûr edüp, vilâyetlerin hıfz etdiler.

Vezîr-i a'zam hazretleri rûz-i kāsımdan mukaddem, ordu ile[3] asâkir-i İslâm'ı sâlimen[4] Erzurum cânıblerine düşürmek kasd etdiler. Ve mâh-ı zilka'denin[5] evâyilinde, ordu-yı hümâyûn Serav Sahrâsı'ndan 'azîmet edüp, tayy-ı merâhil kat' ederek[6], rûz-i kāsım eyyâmından mukaddem Erzurum Vilâyeti'ne dâhil oldukda, 'îd-i adhâ[y]ı Erzurum'da etdiler.

Ve Hân hazretlerine ri'âyetler olunup, icâzet olup, Kırım cânibine[7] teveccüh etdiler.

Ve beylerbeyilere de icâzet olup, eyâletlerine 'azîmet etdiler. Ve kapukullarına mevâciblerin tevzî' edüp, bölük halkının gulâmiyyelerin ve[8] ba'zı hizmetler verüp, icâzet verdiler. Ve Yeniçeri Ağası, dahi yeniçeri zâbitleri ile ve Defterdâr ve bölük ağaları ve ehl-i Dîvân ile.

Vezîr-i a'zam Halîl Paşa Erzurum'da bir mikdâr yeniçeriden nevbetciler ta'yîn edüp, Vezîr-i a'zam hazretleri[9] Erzurum Beylerbeyisi olan Vezîr Hâfız Ahmed Paşa'ya, elçinin ahvâllerin sipâriş edüp, ba'dehû vedâ' edüp[10], Tokad'a teveccüh etdiler. Dahi Tokat'da kışlaya girdiler** ve Yeniçeri Ağası ma'an. Lâkin cemî'i mîrî develeri[11] ve bârgîrleri kışlaya ta'yîn etdiler. Ve yeniçeri develerine dahi[12] kışlak verilüp, dahi bölük ağalarına ve Süleymân Ağa'ya ve Sipâhî Oğlanları Ağalığı ihsân olunmağın.

1 olup E : olur V
* Şâh ile yapılan sulha göre her sene 200 yük harîr ve 100 yük bazı tefârık gönderilmesi şart koşulmuştur (Peçuylu, II,369; *Fezleke,* I,393; Na'îmâ, II,169). *Gazâ-nâme-i Târîh-i Halîl Paşa* adlı eserde (vr.119a) zikredilen 6 Şevvâl 1027 tarihli ahidnâme metnine göre ise metnimizde olduğu gibi 100 yük harîr gönderilmesi söz konusudur.
2 Pâdişâh hazretlerine V : Pâdişâhımız E
3 rûz-i ..... ile V : ordu ile rûz-i kāsım eyyâmlarından mukaddem E
4 sâlimen V : sâlim E
5 zilka'denin V : zilka'de E
6 ederek V : + sâlim ve galîm E
7 cânibine V : cânıblerine E
8 ve V : verüp E
9 hazretleri V : — E
10 edüp V : etdiler E
** Serdâr 6 Zilhicce 1027'de Tokat'a girmiştir (*Gazâ-nâme-i Târîh-i Halîl Paşa,* vr.124a).
11 develeri V : deve E
12 develerine dahi V : davarlarına E

Ve Rumeli[1] Beylerbeyisi olan Arslan Paşa'ya icâzet olup, Rumeli câniblerine 'azîmet etdiler[2]*.

[E 196a] Ve Âsitâne-i sa'âdet'de[3] Kāyim-makām Hasköylü Mehmed Paşa Defterdâr olup. Ve Kapudân-ı sâbık[4] Vezîr 'Ali Paşa Kapudân[5] oldukda, mâh-ı cumâdelûlâda sene 1027. Vezîr Dâvud Paşa vezâretde[6] olmağın, Vezîr Kāyim-makām Mehmed Paşa, Vezîr-i sânî olan[7] Gürcü Mehmed Paşa sadrda ve târîh-i mezbûrda sâbıkā Defterdâr olan Etmekci-zâde Ahmed Paşa, mâh-ı zilhiccede bir maraz-ı şedîd ile **[V 323a]** hasta olup, lâkin[8] etıbbâ mu'âlecesinde 'âciz olup, bir sene sâhib-firâş makāmında oldular. Za'fı müştedd[9] oldukda, bir mu'âleceye mümkin olmayup, sebeb-i[10] mevt 'ârız olur[11]. Bin yirmi yedi muharrem[in]in[12] evâsıtında, kânûn-i evvel eyyâmları, ziyâde şiddet-i şitâlar[13] olup, merhûm Ahmed Paşa hâl-i hayâtında iken bir mikdâr meblağ, otuz bin hasene hayrât murâd edinüp, Özi Kal'ası'na karîb, Nehr-i Özi Boğazı arası Kıl-burnu demekle ma'rûf geçide Kazak küffârı şaykaları sığınup, 'ubûr etdükleri yerlerdir. Bir 'azîm boğazdır. "Üzerinde bir kal'a ta'mîri münâsibdir. Boğazlarda tüfengli neferât tahrîr olunup, mevâcibleri Özi neferâtları ile bağlanup, ziyâde ihtiyâcdır" deyü[14] vech-i meşrûh üzere meblağ-ı mezbûru[15] Yahni-kapan yedi ile Dîvân-ı hümâyûn'a gönderüp[16], Vezîr Kāyim-makām Sûfî Mehmed Paşa târîh-ı mezbûrda[17] Kāyim-makām idi. Ve Defterdâr-ı Anadolu Hasköylü Mehmed Paşa, Defterdâr Kāyim-makām[ı] iken Dîvân'da teslîm; hazîneye dâhil olup, hâlâ Rûznâmeci Sarı Mustafa[18] Efendi idi. Ba'dehû[19] mâh-ı rebî'ulevvelin on sekizinci gün merhûm oldu, Ahmed Paşa. Şeyhülislâm olan Es'ad Efendi'yi[20]

1 Rumeli V : + beyleri ve E
2 etdiler V : etdükde Tosya'da hasta olup, bi-emrillâhi Te'âlâ vefât etdiler. Ve yerine Yeniçeri Ağası olan Hüseyn Paşa'ya Âsitâne-i sa'âdet'den sadaka olunmağın. Ve Yeniçeri Ağalığı Âsitâne'de Mîrahûr-başı İbrâhîm Ağa'ya sadaka olunup ve Yeniçeri Kethudâlığı Kara 'Ali Ağa'ya oldukda, Yeniçeri Kethudâsı olan Mehmed Ağa'ya Segbân-başılık ihsân olundu E
* Tebrîz'den Erdebil üzerine azîmet ettikten sonra kızılbaşlarla vukûbulan ve Serdâr Hasan Paşa, Diyârbekir Beylerbeyisi Mustafa Paşa gibi zevâtın şehîd düştüğü savaşta (bk.Metin, s.680), Rumeli Beylerbeyisi Arslan Paşa da şehîd düşenler arasındadır (Peçuylu, II,366; *Fezleke,* I,392; Na'îmâ, II,166).
3 Âsitâne-i sa'âdet'de V : — E
4 sâbık V : + Kapudân E
5 Kapudân V : — E
6 vezâretde V : vezâretinde E
7 olan E : — V
8 lâkin E : — V
9 oldular. Za'fı müştedd V : oldu. Za'îf müşdet E
10 sebeb-i E : — V
11 olur V : olup, sene E
12 muharremin V : muharremü'l-harâmın E
13 şiddet-i şitâlar V : kış şitâ E
14 deyü V : — E
15 mezbûru V : + Dîvân-ı hümâyûn'a gönderüp E
16 Dîvân-ı ..... gönderüp V : — E
17 mezbûrda V : mezbûrede E
18 Mustafa E : Mehmed V
19 Ba'dehû E : — V
20 Efendi'yi E : Efendi V

evkāfı üzerine Nâzır ta'yîn ederler. Ve cemî'i hayrâtını defter edüp[1], mahrûse-i Edirne'de ve sâyir vilâyetlerde binâ eyledüğü hayrâtlarına[2] sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinden hatt-ı şerîf[3] alduğu mukarrer. Ve kendü hayât-larında türbe ve medrese ve sebîl-hâne ta'mîr etdürüp; Vefâ Hânı'nın ardına düşer[4] şâh-râh yol üzere binâsı vâki' olmuşdur. Ve mâh-ı mezbûrda vefât etdükleri[5] gün, cenâzesi defn olundukda, cemî'i vüzerâ'-i 'izâm[6] ve 'ulemâ'-i kirâm ve[7] Mevlânâ Şeyhülislâm hâzırlar idiler. Ve[8] meşâyihlerden Üsküdârî Mahmûd Efendi da'vet olunup, Sultân Bâyezîd-i Velî[9] hazretlerinin câmi'-i şerîfinde[10] Ahmed Paşa'nın cenâzesi nemâzı[11] edâ olunup, ba'dehû türbesinde defn olunmağın; iki evlâdı ve iki kerîmesi olup, evlâdlarının birine kapucu-başılık sadaka olunmağın ve cemî'i nakd olan **[V 323b]** hazînesi, içerü Harem-i hümâyûn'da hazîneye teslîm olunup ve İç Hazînedâr-başı kabz etmeğin ve kifâyet mikdârı hazîne oğullarına kalup ve emlâk müstevfâ. Büyük evlâdı Kapucu-başı olan[12], Sultân hazretlerin nikâh ile alup ve büyük kerîmesin Vezîr Ahmed Paşa bin on sekiz senesinde Siyavuş Paşa-zâde'sine verüp 'azîm cem'iyyetler olduğu mukarrer. **[E 196b]**

Vezîr-i a'zam Halîl Paşa ve Baş-defterdâr, sefer-i hümâyûnda 'Abdülbâkî Paşa idiler. Ve mâh-ı cumâdelûlâda, sâbıkā Vezîr-i a'zam olan Mehmed Paşa ma'zûl, vahdetinde iken girü Kāyim-makāmlık[13] sadaka olup, hatt-ı şerîf ile ve Sûfî Mehmed Paşa'ya[14] Sivas Eyâleti ihsân olunmağın.

Ve mâh-ı mezbûrda Karadeniz cânibinde Kazak eşkıyâlarının şaykaları haberleri gelüp, Âsitâne-i sa'âdet'den[15] elli kıt'a firkateler[16] ile şaykalar donanup[17], deryâ beylerinden birkaç beyler ve[18] cebeciler ve yeniçeriler ve topcular ta'yîn olunmağın. Ve sene-i mezbûrda Kapudân 'Ali Paşa, otuz bir kıt'a kadırgalar ile Âsitâne'den Bahr-ı sefîd'e donanma seferine teveccüh etdiler. Koron Boğazı'nda küffârdan birkaç burtun[19] alup, zabt edüp, Âsitâne'ye getürüp, şenlikler etdiler.

1 edüp V : eder E
2 hayrâtlarına V : hayrâtları E
3 şerîf V : şerîfler E
4 düşer V : düşürüp E
5 Ve ..... etdükleri V : mâh-ı gurre-i rebî'ulevvelde vefât etdiler. Ol E
6 'izâm V : 'izâmlar E
7 ve V : — E
8 Ve V : — E
9 Bâyezîd-i Velî V : Bâyezîd 'aleyhi'r -rahmetü ve'l-gufrân E
10 câmi'-i şerîfinde V : câmi'inde E
11 nemâzı V : salât E
12 olan V : — E
13 Kāyim-makām lık E : Kāyim-makām V
14 Paşa'ya E : Paşa V
15 sa'âdet'den V : + Bahr-ı siyâh'a E
16 firkateler E : firka[te]ler V
17 şaykalar donanup E : — V
18 ve V : ile E
19 küffârdan birkaç burtun V : birkaç تورتوم küffârdan E

Vezîr-i a'zam Serdâr Halîl Paşa sefer-i hümâyûndan 'avdet etdükde, Erzurum'dan Tokad'a gelüp, kışlamak[1] fermân olunup, kapu-kullarının mevâciblerin tevzî' edüp ve mülâzımlara kânûn üzere hizmetlerin verüp[2] ve Şâh-ı 'Acem'in elçisi[3] gelmek va'de olunmuş idi[4].

Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Arslan Paşa, eyâletine icâzet ile teveccüh etdükde[5], Amasya Sancağı'na dâhil olduğunda, mezbûr Arslan Paşa[6] marîz düşüp, hummây-ı muhrikaya mübtelâ olur[7]. Ziyâde ıztırâbda[8] olup, ecel-i müsemmâ erişüp[9], bi-emrillâhi Te'âlâ merhûm oldukda, meyyitin Rumeli câniblerine getürüp, vilâyetinde defn etdiler*.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de bin yirmi sekiz târîhinde, Kāyim-makām olan Vezîr Mehmed Paşa'ya Vezîr-i a'zamlık sadaka olundukda, sadrda karâr etdiler. Ve hâtem-i şerîfi[10] getürmek içün Çavuş-başı olan Gürcü Mehmed Ağa'[y]ı ta'yîn etdiler. Ve sefer-i hümâyûnda Vezîr-i a'zam-ı[11] sâbık Halîl Paşa'ya Kapudânlık sadaka olunmağın** ve Âsitâne'ye [V **324a**] icâzet olup, 'azîmet etdiler. Ve mukaddem Baş-defterdâr olan Bâkî Paşa, 'acele ile ve yanında olan hazîne ile Âsitâne'ye[12] gelmek fermân olup, menâzil kat' ederek, Âsitâne'ye dâhil oldular.

Ve Yeniçeri Ağası olan Hüseyn Ağa'ya Rumeli Eyâleti sadaka olunmağın ve Mîrahûr-başı İbrâhîm Ağa'ya Yeniçeri Ağalığı ihsân olundu[13]. Ve Yeniçeri Kethudâsı [Mehmed Kethudâ], Segbân-başı olup ve Kara 'Ali Ağa'ya Yeniçeri Kethudâlığı olup ve sâyirleri kā'idelerince silsile olmağın ve Mere Hüseyn Ağa'ya Mîrahûr-i Evvel Ağalığı sadaka olunup ve Kapucular Kethudâlığı, Gürcü Mehmed Ağa'ya ihsân olunmağın ve Küçük Mîrahûr 'Abdî Ağa'ya ve

1 kışlamak E : kışlak V
2 verüp V : tevzî' edüp E
3 elçisi V : elçileri E
4 idi V : — E
5 Paşa, ...etdükde V : Paşa'ya icâzet olup, sancakları ile Rumeli câniblerine teveccüh etdiler. Mezbûr Arslan Paşa E
6 mezbûr Arslan Paşa V : — E
7 olur V : olup E
8 ıztırâbda E : ıztırâb V
9 *müsemmâ* erişüp V : *müsemmâya* E
* Tebrîz'den Erdebil üzerine azîmet ettikten sonra kızılbaşlarla vukûbulan ve Serdâr Hasan Paşa, Diyârbekir Beylerbeyisi Mustafa Paşa gibi zevâtın şehîd düştüğü savaşta (bk.Metin, s.680), Rumeli Beylerbeyisi Arslan Paşa da şehîd düşenler arasındadır (Peçuylu, II,366; *Fezleke,* 1,392; Na'îmâ, II,166).
10 şerîfi V : şerîfe E
11 Ve ..... a'zam-ı V : Vezîr-i E
** 1 Safer 1028'de Halîl Paşa azledilir ve Kaymakam Mehmed Paşa tekrâr Sadrâzamlığa getirilir. İstanbul'a gelen Halîl Paşa'ya Şâm Eyâleti teklîf edilirse de kabûl etmez. 'Azîz Mahmûd Hudâî Efendi Zâviyesi'nde bir hücreye girer ve Mahmûd Efendi'nin şefâati ile kurtulur (*Fezleke,* 1,397; Na'îmâ, II,172). Bir müddet sonra Halîl Paşa'yı II. Vezîr (*Fezleke,* 1,397; Na'îmâ, II,172-173), ardından Kapudân olarak görüyoruz (*Gazâ-nâme-i Târîh-i Halîl Paşa,* yr.128a).
12 Âsitâne'ye V : — E
13 ihsân olundu V : sadaka olunmağın E

İbrâhîm Ağa'ya Kapucu-başılık ihsân olunup ve Çavuş-başılık Hasan Ağa'ya olup, sâbıkā Vezîr-i a'zam olan[1] Halîl Paşa, Kapudân oldukda, Âsitâne'ye dâhil olup, sâbıkā Kapudân olan[2] 'Ali Paşa[3] vezâret sadrında karâr etdi.

Ve Dîvân-ı hümâyûn oldukda, Vezîr-i a'zam olan[4] Mehmed Paşa, Vezîr Hâdım Gürcü Mehmed Paşa, sânî makāmında, Vezîr-i sâlis Dâvud Paşa, Vezîr-i râbi' Hasan Paşa, Vezîr-i hâmis Cıgal-zâde Mahmûd Paşa, Vezîr-i sâdis Ca'fer Paşa, Vezîr-i sâbi' Ahmed Paşa, Vezîr-i sâmin 'Ali Paşa, Vezîr-i tâsi' Mehmed Paşa, Baş-defterdâr Bâkî Paşa, Anadolu Defterdârı 'Abdülkerîm Efendi, Şıkk-ı Sânî Defterdârı Bekir Efendi ve sâyir ehl-i Dîvân ma'lûm; Mecid Efendi Re'îsülküttâb, Vezîr Ahmed Paşa Tevkî'î olmağın, Rumeli Beylerbeyisi olan Hüseyn Paşa, Sofya cânibine 'azîmet edüp.

Ve Şâh-ı 'Acem cânibinden Burun Kasım Hân['ı] elci ta'yîn etdiler. Pîşkeş yüz yük harîr ile[5] **[E 197a]** ve dört filler çengallar ile zabt ederlerdi. Ve mezbûr elçi Burun Kasım Hân Üsküdar'da konup*, Âsitâne-i sa'âdet'de alaylar te'kîd olunup, Yeniçeri Ağası ve ocak zâbitleri ve yeniçeri tâyifesi tüfengler ile müzeyyen ve 'acemi oğlanları ve cebeciler ve topcular ve arabacılar ve Tersâne halkından donanup ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve müteferrika ve zevvâkîn ağaları ve çavuşân ve bölük halkı **[V 324b]** ve cemî'i halk-ı 'âlem ayağ üzere çarşularda ve taşralarda seyr ü temâşâda oldular. Ve Kağıd-hâne'den elçiyi alaylar ile Âsitâne'ye dâhil etdiler. Vefâ'da Pertâv Paşa Sarayı'nda kondurup ve tevâbi'in Şeyh Vefâ Hânı'na kondurdular[6].

Ve mâh-ı mezbûrda Galebe Dîvân tenbîh olunup, Dîvân-ı hümâyûn'da kānûn üzere[7] Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa ve sâyir vezîrler sadrda ve a'yân [ü] erkân [ve][8] Devlet-i 'aliyye'nin kulları hâzır oldular. Ve Şâh-ı 'Acem'in elçisi pîşkeşleri ile[9] nâmelerin Dîvân-ı hümâyûn'a getürüp, kapucu-başılar

1 Vezîr-i a'zam olan V : Baş-vezîr E
2 olan V : — E
3 Paşa V : + 'ya E
4 olan E : — V
5 ile V : + Ve sene bin yirmi [otuz] târîhinde vâki' olan 'acâyibâtdan emr ü Hakk ile eyyâm-ı hamsînde şiddet-i şitâlar olmağın, ol kadar berf-i şedîd olur, rûz [u] şeb. Takdîr-i Lem-yezel, dünya göğünden arz-ı zemînde kırk eyyâm berf [u] karlar cem' olup, şiddet-i şitâlardan deryâlarda berf buz dutup, Galata Boğazı Üsküdar'a değin ve Boğaz'a doğru Tuna misâl donup, Tersâne ve Galata Boğazı'n kesüp, kayıklar ve peremeler battâl kalup, piyâde benî âdem iskelelerde seğirdim ile geşt ederlerdi ["Ve sene ..... ederlerdi" kısmı E 196b'nin kenar notudur] E

* Şâh'tan 100 yük harîr ve hediyelerle 16 Zilhicce 1027'de Van'a gelen elçi, Yâdigâr Ali Sultân'dır. Hatta elçinin Van'a gelişi üzerine Burun Kâsım'a icâzet verilmiş ve Şâh'a gönderilmiştir (*Gazâ-nâme-i Târîh-i Halîl Paşa,* vr.124a). Eğer bu bilgi doğruysa, İstanbul'a gelen elçi de Yâdigâr Ali Sultân olmalıdır. Fakat hemen belirtelim ki, 1028 cumâdelûlâsında İstanbul'a geldiği bildirilen elçinin adı *Fezleke*'nin yazmasında (vr.165a) ve Na'îmâ'da (II,172-3) da metnimizde olduğu gibi Burun Kâsım'dır.

6 ve ..... kondurdular V : Şeyh Vefâ Hânı'na elçinin tevâbi'ini kondurup E
7 tenbîh ..... üzere E : olup, Saray-ı hümâyûn'da V
8 a'yân [u] erkân [ve] E : — V
9 ile V : + ve E

gümüş ve[1] altun değnek ellerinde, Bâb-ı sa'âdet ve 'Arz-kapusu önlerinde âdâb [ü] vekār ile sadrlarında. Ve altun üsküflü yeniçeri kulları kat[2] ender kat, âdâb-ı mülûk-i selâtîn hizmetin yerine getürüp ve mücevvezelü kapu halkı kulları saflar bağlayup ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları kā'ide üzere altun libâslu mücevvezeler ile, âdâb ile hizmetlerinde ve kapucular altun üsküflü, saflar bağlayup, fevc fevc, bölük bölük dört beş kat[3] alaylar bağlayup, altun üsküfler şa'şa'asından gözler kamaşur. Bu gürûh galebe vü izdihâm, bevvâbîn ve[4] erkân, vüzerâ'-i Âsaf-ı zemân, müdebbirân-ı saltanat, vekār ile kubbe-i Dîvân-ı 'âlî sadrda[5] karâr edüp, Çavuş-başı ve Kapucular Kethudâsı, Vezîr-i a'zam karşusunda gümüş değnek dutup, âdâb üzere durup ve 'âlim fâzıl kadı'askerler[6] sadrda ve Hazîne-i 'âmire'nin defterdârları mesnedlerinde karâr edüp ve Tevkî'î ve Re'îsülküttâb ve Devlet-i 'aliyye'nin ehl-i menâsıbları yerlerinde ve hizmetleri ile mukayyedler. Ve bir Dîvân-ı 'âlî kurulmuş idi kim, ol tantana[y]ı ne[7] İskender Şâh ve Âfrâsyâb ve[8] Cem ü[9] Çemşîd görmüşdür ve ol[10] 'azamet-i dîvânı meğer hazret-i Süleymân Nebî *'aleyhi's-selâm** görmüşdür. Şâh-ı 'Acem'in elçisi bu 'azîm dîvânı[11] gördükde, az kaldı kim özi âba ve bağrı kebâba döne. Tehayyür 'âleminde kalup, kānûn üzere sandalı gösterüp, âdâb ile tefekkürde oldu. Ba'dehû ziyâfet-i Pâdişâhî[12] çekilüp, Dîvân-ı hümâyûn'da olan kebîr ü sagîr vaz'-ı[13] şerîf, kānûn üzere et'imeleri ve şerbetleri tevzî' olunup, Vezîr-i a'zam, müşîr ve[14] müdebbirân vezîrlere başka gümüş siniler ile sofralar konulup, **[V 325a]** envâ' et'imeler, fağfûrî mertebânî[15] kebîr sahanlar ile çekilüp ve Elçi-i Şâh-ı 'Acem[16] ol meclisde ni'met ile ağırlanup, ba'dehû eşribe-i gûn-â-gûn çekilüp, ba'de't-ta'âm hayr[17] du'âlar oldukdan sonra 'arz fermân olunmağın, kā'ide üzere Yeniçeri Ağası 'arza girüp, 'ünvân ile, ba'dehû kadı'askerler girdiler. Ba'dehû Vezîr-i a'zam olan Mehmed Paşa ve sâyir vüzerâ'-i 'izâmlar **[E 197b]** sadrlarından teveccüh edüp[18] ve Elçi Burun Kāsım Hân ve ba'zı tevâbi'i ile hil'atler ihsân

1 ve V : — E
2 kat V : + kat E
3 bölük bölük dört beş kat E : — V
4 ve V : — E
5 sadrda V : + safda E
6 durup ..... kadı'askerler V : ve kadı'askerler müdekkik (مدقيق), 'âlim, fâzıl E
7 kurulmuş ..... ne V : durmuş. Bu tantana[y]ı E
8 Afrâsyâb ve E : ne V
9 Cem ü V : Cem E
10 ol V : bu E
* "عليه السلام = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
11 dîvânı V : dîvân E
12 Pâdişâhî E : Pâdişâ[h] V
13 vaz'-ı V : vaz' u E
14 ve V : — E
15 mertebânî : نردبانى E : نرتبانى V
16 Şâh-ı 'Acem E : — V
17 hayr V : + u E
18 edüp V : + 'Arz-kapusu'ndan E

olunmağın, nâmeleri ile Harem-i hümâyûn'a teveccüh olundukda, 'arz edüp[1] ve kapu ağaları mehîb, 'Arz-odası'nda[2] saf olup, âdâb [ü] vekārda. Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı zıllullâh, Kahraman-sıfat, İskender-i zemân taht-ı 'âlîlerinde[3] karâr etmeğin, Vezîr-i Âsaf-ı zemân, müşîr ü müdebbir ve sâyir vezîrler saf durup ve Elçi-i Şâh-ı 'Acem[4] bisât-ı zemîn[i] bûs edüp, mülûk âdâbın yerine getürüp ve Şâh-ı 'Acem'in nâmelerin teslîm etdiler. Ve pîşkeşlerin telhîs eyleyüp[5], ba'dehû icâzet olup, taşra çıkdılar. Ve ehl-i Dîvân'a icâzet olup[6], meskenlerine gitdiler.

Ve mâh-ı rebî'ulâhırda[7] Şıkk-ı Sânî Defterdârı olan Bekir Efendi'ye fermân olundukda, Vezîr-i a'zam hazretlerinin Sarayı'nda[8]; Defter Emîni olan 'Abdî Efendi[9] ve Küçük Rûznâmeci olan İbrâhîm Efendi ma'an haftada iki gün müteferrika ve çavuş ve çaşnigîr ve müşâhere-horân, 'ulûfeye müstehakk olanların mevcûdlarını yoklanmak fermân olunmağın ve zu'amâ ve ehl-i tîmârları yoklanup, eğer Rumeli câniblerine ve eğer Anadolu câniblerinde olanlardır, her eyâletlere ve sancaklara te'kîd içün çavuşlar ve[10] ulaklar ile emr-i şerîfler gönderüp, nidâlar olup, her şehirde i'lâm etdürüp, altı ay va'de verilüp, hâzır olanlara tenbîh olunup, Vezîr-i a'zam Sarayı'nda[11] yoklanurdu.

Ve sâbıkā Kāyim-makām olan Vezîr Mehmed Paşa, Sivas Beylerbeyisi oldukda, Sivas câniblerine 'azîmet etdüklerinde, ba'dehû ma'zûl olup, Âsitâne'ye gelüp, vahdetinde iken bir husûsdan ötürü gazab olunmağın, Yeni Bağçe'de binâ etdükleri sarayı harâb etdiler **[V 325b]** ve[12] pencerelerin yıkup, berbâd etdiler.

Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Hüseyn Paşa, Rumeli askeri ile 'âsî Arnavud Banya câniblerine sefer etmek murâdları olmağın[13], fermân sâdır oldukda, Rumeli sancak-beyleri ile 'ısyân eden[14] Arnavud tâyifesi üzere sefer etmeğin[15]. Bin yirmi sekiz senesinde Arnavud kasdına 'azîmet etdüklerinde[16],

1 edüp V : odası heybetlü E
2 mehîb, 'Arz-odası'nda V : hâdım ve mehîb ağayân E
3 'âlîlerinde E : 'âlîde V
4 -ı 'Acem V : — E
5 eyleyüp V : etdiler E
6 ehl-i ..... olup V : Dîvân ka'ide üzere icâzet olup, teveccüh etdiler E
7 mâh-ı rebî'ulâhırda E : — V
8 hazretlerinin Sarayı'nda V : saraylarında E
9 Efendi V : + ile E
10 ve V : ile E
11 Sarayı'nda V : hazretlerinin saraylarında E
12 ve V : dahi vîrân olunmağın, cemî' E
13 olmağın V : oldukda ve E
14 'ısyân eden E : 'âsî V
15 etmeğin V : + Ba'dehû ve bin yirmi yedi târîhinin rebî'-i evvelin[in] ibtidâsında vâki' olan ahvâller budur ki, cülûs-i hümâyûn-i Şehzâde Sultân 'Osmân Hân, hilâfet [ve] taht-ı sa'âdet erzânî nasîb etdi. Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hikmet ü sebeb olduğu vakit, sa'âdetlü Sultân Mustafa hazretleri hüsn ü ihtiyârları ile Şehzâde Sultân 'Osmân hazretlerine ferâgat etmeğin, kendüleri hazret-i İbrâhîm Edhem misâl 'uzlet-nişîn ihtiyâr etmeğin, vahdetde olduğu mukarrer. Rûz u şeb tâ'at u 'ibâdetde oldular. Ba'dehû gurre-i mezbûrda sa'âdetlü ve

Elbasan ve Arnavud Belgıradı Sancağı'na[1] **[E 198a]** dâhil olduğunda oturak edüp, ba'dehû girü 'avdet etdiler. Menâzil kat' edüp[2], Üsküb Şehri'nde karâr etdiler.

Ve Budun Beylerbeyisi olan Karakaş Vezîr[3] Mehmed Paşa, Belgırad'da şaykalar cem' edüp, Tuna ile sâbıkā Beckerek Beyi olan Şakşakî Paşa'[y]ı Serdâr edüp, Özi Boğazı'na ta'yîn etdiler. Ve Âsitâne'den ta'yîn olunan fırkateler ile Bahr-ı siyâh'a ta'yîn olunan[4] kadırgalar içre tüfeng-endâz neferât, kadılıkları muhâfaza ederken, Özi Boğazı'nda olan Tuna şaykalarına dâhil oldukda ve Özi Beylerbeyisi olan İskender Paşa, Kazak kâfirleri üzere Serdâr olduğunda, Rumeli sancaklarından Niğbolu ve Vidin ve Silistire ve Kırk-kilise ve Çirmen ve Vize sancaklarının beyleri ve zu'amâsı ve erbâb-ı tîmârı, asâkiri[5] ve Dobrıcalı ve Tatar'dan ba'zı tâyife, Boğdan Vilâyeti'nden sefer edüp, Hotun[6] üzerinde ve Nehr-i Turla Boğazı'nda[7] mezbûr şaykalar dahi Özi Suyu'n<d>a karîb Kıl-burnu'na varduklarında, bir mikdâr Kazak şaykalarına ve[8] saz aralarında Kazak keferelerine[9] rast geldiler; şaykaların ihrâk ederler. Kazakları firâr edüp, Leh keferesine imdâda gidüp, Kamanicse[10] altında bir mikdâr taburları olup, Boğdan karyelerin gāret murâdları olup[11], ba'dehû Nehr-i Turla arasında Ak-su'ya karîb çölde iki hatvanları, Kazaklar'dan ve bir kefere[12] karısı ma'an küffâr-ı hâksârın kapudânları ile yirmi bin kefere-i[13] Kazaklar ile ceng ü muhârebe olur. Hakk sübhânehû ve Te'âlâ fursat-ı rûzî kılup, keferenin hatvanlarından iki yarar beyleri giriftâr olur ve biri mecrûh olup ve mâ'adâsı[14] perâkende olurlar. Ve kefere karısı dahi giriftâr olup[15] binden ziyâde Kazak keferesini şemşîrden geçürdiler. Mezbûr karıyı ve hatvanları ve dilleri Dîvân-ı hümâyûn'a[16] İskender Paşa'nm kethudâsı **[V 326a]**

İskender-i zemân, Pâdişâh-ı İslâm hazret-i Sultân 'Osmân Hân taht-ı saltanat[a] cülûs etdiler. Ve cemî' vükelâ'-i 'izâm ve erkân-ı Devlet bisât-ı zemîn[i] bûs etdiler. Ba'dehû mâh-ı mezbûrda ayak dîvânı ile hazret-i Eyyûb-i Ensârî el-Bârî Türbe-i şerîflerinde Sultânü'l-berr ü bahreyn, Pâdişâh-ı İslâm kılıc kuşanup, hayr u du'â ile ve saray-ı hümâyûnları taraflarına teveccüh etdiler. Ba'dehû içerü hazîneden yüz kîse filori hasene kapu-kullarına in'âmlar çıkup, altmış beş kîselerin Diyârbekir'de kışlada olan Vezîr-i a'zam Halîl Paşa'ya gönderüp, Segbân-başı ile gönderdiler idi. Sefer-i hümâyûnda olan kapu-kullarına in'âmların tevzî' etdiler. Ol târîhlerde Rumeli Beylerbeyisi de [E'deki bu kısım bir müddet önce her iki nüshada da yer almış olarak kaydedilmişti; bk. Metin, s. 670-672] E

16 Arnavud ..... etdüklerinde E : — V
1 Sancağı'na V : Sancağı toprağı [E 198a] üzere E
2 edüp V : ederek E
3 Vezîr E : — V
4 ile ..... olunan E : ve V
5 ve Çirmen ..... asâkiri E : — V
6 Hotun E : Hatvan V
7 Boğazı'nda V : burgazında E
8 ve V : Kazak keferelerine E
9 Kazak keferelerine V : — E
10 Kamanicse E : Kanice V
11 murâdları olup V : murâd edinüp E
12 kefere V : keferenin E
13 kefere-i E : kefere V
14 olup ve mâ'adâsı V : olur ve mâ'adâları E
15 Ve ..... olup V : Keferenin karı-ı bî-dîn giriftâr edüp E
16 hümâyûn'a E : hümâ[yû]n'a V

getürüp, teslîm eyleyüp, dutulan dillerin başların kesüp, mezbûr karı ile oğulların Yeni-hisâr'a gönderdiler, mahbûs etdiler[1]; fi't-târîhi'l-mezbûr[2].

Ve[3] Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri[4], mukaddem, bin yirmi yedi senesinin rebî'ulevvel ayının gurresinde idi kim*; alaylar ile hazret-i Eyyûb-i Ensârî Türbe-i şerîflerinde kılıc kuşanup[5], Saray-ı hümâyûn'larına teveccühde iken Yedi-kulle'de mahbûs olan Mehmed Girây fursat bulup, yirmi otuz nefer tevâbi'âtları ile Yedi-kulle'den atlar tedârük ederler. Binüp, ılgar ile hisâr kapusun hâlî bulup, hisâr erleri herkes başları tedârüklerine düşüp, karşu varanları tüskürüp, Yedi-kulle'nin kapusundan taşra olurlar, firâr ederler. Kırk-kilisa yolların dutup, Aydos balkanlarından geçüp, der[e] ve[6] dervendler aşup, Pıravadi Kazâsı'nda Tuna değirmenlikleri câniblerine düşüp ve hisâr erleri pâylarına düşüp, Vezîr Sûfî Mehmed Paşa ol vakit Kāyim-makām olmağın, âgâh olduklarında, ılgarlar ile deryâdan çekdürür firkateler ile Hacı Su-başı, Karadeniz yalıları ile kadılıkdan kadılığa[7], **[E 198b]** dağ ve[8] derbendler sürdürüp[9] ve karadan ılgarlar ile nâmdâr âdemler ta'yîn olunmağın, vilâyetlerden atlular, dört câniblerden izin yoklayup ve bir câniben 'Ases-başı, neferâtiyle vilâyet a'yânı, dahi re'âyâ halkı dağ ve[10] dervendi arayup, Devn[e]'de Mehmed Girây'a yetişüp, sahrâda hayli muhârebe olur. Ceng arasında on nefer tevâbi'âtı[11] mecrûh olup, ba'dehû mürd olurlar. Lâkin Mehmed Girây muhârebeden fârig olup[12], on tevâbi'i giriftâr olur, bend ederler. Ve Mehmed Girây'ı bende çekmeyüp[13], Âsitâne'ye getürüp, Dîvân-ı hümâyûn'da sebeb olan âdemlerin[14] cezâsın verüp, hakkından geldiler. Mezbûr Mehmed Girây'ı Rodos[15] Kal'ası'na gönderüp, mahbûs etdiler**. Zikr olunan hikâyet mukaddem olup, lâkin burada tahrîre bâ'is, mahallinde gaflet olundu[16].

1 etdiler V : eylediler E
2 'l-mezbûr V : mezbûrda E
3 Ve V : + sa'âdetlü E
4 penâh hazretleri V : — E
* Sultân 'Osmân 1 Rebî'ulevvel 1027'de tahta çıkmıştı (bk.Metin, s.670) Eyüp'te kılıc kuşanması tahta çıkışından 2 gün sonradır (Peçuylu, II,362).
5 kuşanup V : + Âsitâne-i sa'âdet E
6 der[e] ve E : — V
7 kadılıkdan kadılığa V : kadılıklardan kadılıklara E
8 ve V : — E
9 sürdürüp E : süzdürüp V
10 ve V : — E
11 tevâbi'âtı V : tevâbi'i önegilük (اونكى لك) edüp E
12 olup V : olur E
13 çekmeyüp V : + getürüp E
14 âdemlerin V : + dîvânda E
15 Rodos E : Rus V
** Yedikule'den kaçan Mehmed Giray, Piravadi civârında yakalanır, Âsitâne'ye getirilir ve tekrâr hapsedilir (Hasan Bey-zâde, II,336; Peçuylu, II,363; *Fezleke*, I,390-391; Na'îmâ, II,164). Mehmed Giray daha sonra Rodos'a nefyolunacaktır (Halîm Giray, *age*, s.81n).
16 tahrîre ..... olundu V : zikr olunur; bâ'is mahallinde sehv olmuş E

Vezîr-i a'zam olan[1] Mehmed Paşa, Bahr-ı sefîd'de Kuş Adası mahûf ada olup, her kâr küffâr gemileri sulanup[2], rençber sefînelerine **[V 326b]** ulaşur. Ol ecilden bir cedîd kal'a binâ olunup ve[3] toplar konulup, bir eser olmuşdur.

Ve mâh-ı muharremü'l-harâm sene 1028 târîhinde, Baş-kapucu-başı olan Yûsuf Ağa'ya Rumeli Eyâleti sadaka olundukda, Vezîr Hüseyn Paşa'ya vezâret sadaka olunup, Âsitâne'ye da'vet olunmağın, mezbûr Hüseyn Paşa Küçük Vezîr olup, sadrda karâr etdiler.

Vezîr Ca'fer Paşa'ya bin yirmi sekiz[4] târîhinde vezâret ile Yemen Eyâleti mukarrer olup, 'azîmet etdiler.

Ve Boğaz'da Rumeli-hisârı'nda mahbûs olan küffâr hatvanları fursat bulup[5]; firâr ederler. lâkin bir san'at ile büyük kulleye urgan tedârük ederler. Kapucu[6] ile hamr getürüp, hevâdârları mukarrer[7]. Kulleden aşağa mazgallardan bir kebîr urgan ile bağlara düşüp, Fener (فنر) cânibine firâr ederler. Ba'dehû hevâdârları tebdîl-i câmeler ile vilâyetlerine giderler. Ol târihde bir ihtiyâr çaşnigîrden dizdârı[8] olmağın, bu ahvâller 'arz oldukda, Kal'a Ağası ve kethudâları ve neferâtı mahbûs olup, lâkin sebeb olanları giriftâr etdiler. Harâm-zâde şerîrlerün haklarından[9] gelinüp, cezâların buldular. Ağaları 'azl olup, sa'âdetlü Pâdişâhımız 'afv etdiler. Ve Rumeli Boğaz-hisâr'ın Dizdârlığı, Şikem Mehmed Ağa'ya ihsân olunup ve Kethudâlığı dahi[10] âhara oldu.

Der-sefer-i Leh ve Kazak; Boğdan sınuruna tabur peydâ edüp, İskender Paşa'[y]ı Serdâr edüp[11], feth etdükleridir.

Ve sene bin yirmi sekiz şevvâlinde[12], Leh Kıralı, Kazak keferesi ile ittifâkları olup, Karadeniz'de altmış kıt'a şayka ve firkateler cem' etmeğin ve Ten Kazağı ma'an Kıl-burnu'ndan[13] şaykaları çıkup ve Yeni Hisâr'dan firâr eden hatvanların idlâli sebebiyle Leh Kıralı'nın otuz bin keferesi ve hatvanları ve serdârları, toplar ve cebehâneler ve tüfengli kefere, Yaş nâm varoşdan

1 olan E : — V
2 sulanup V : sulanur E
3 ve V : — E
4 Paşa'ya bin yirmi sekiz V : Paşa hazretlerine bin yirmi sekizinci E
5 hatvanları fursat bulup V : hatvanlar fursat bulurlar E
6 Kapucu V : Fuçu E
7 mukarrer V : mukarrerdir E
8 dizdârı V : dizdâr E
9 şerîrlerün haklarından V : şerîrler hakkından E
10 dahi V : — E
11 edüp V : olup E
12 şevvâlinde V : şevvâlde E
13 Kıl-burnu'ndan V : Kıl-burun'dan E

ilerüde bir derbend, kayalı menâzillerde tabur kurup, **[E 199a]** cevâniblerin hendekler kazdurup ve kulleler peydâ etdürüp ve Purut Nehri'ne karîb ve taburun bir cânibi bataklık yerlerde **[V 327a]** ve Boğdan ve Eflâk karyelerin gâret edüp, bu ahvâller ma'lûm oldukda, Özi Beylerbeyisi olan İskender Paşa, mezbûr tabur üzerine Serdâr olup[1] ve Rumeli Beylerbeyisi olan Yûsuf Paşa dahi cemî'i sancakları ile Leh taburu üzerine me'mûr etdiler. Ve Dobrıcalı ve Akkermanlı ve Bosna'dan Hersek Sancağı'nı zu'amâsı ile ta'yîn etdiler. Ve İsakçı önünde Tuna üzere köprü ta'mîrî fermân[2] olunup ve on kıt'a şâhî darbuzanlar Hırsova'dan ve Niğbolu'dan ve Silistire'den top arabaları ile getürdüp ve beş yüz nefer cebeciler[i] tüfengli me'mûr etdiler. Ve cebehâneler hâzır olup ve dahi[3] ordu cem' olup ve Tuna Defterdârı olan[4] Hasan Bey-zâde, mîrî cânibinden sefer masrafların görüvermek fermân olunmağın ve topculardan yirmi nefer topcu, fermân ile[5] ta'yîn olunup[6] ve Tatar Hân cânibinden on bin Tatar askeri, emirzeleri ile Leh seferine me'mûr idi. Ve Boğdan Beyi ve Eflâk Beyi, askeri ile tabura 'azîmet[7] etdiler.

Ve Özi Beylerbeyisi olan İskender Paşa, askerleri ile Boğdan yakasında dernek edüp, Rumeli Beylerbeyisi olan Yûsuf Paşa, sancak-beyleri ile ve alaybeyleri ve çeri-başıları ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları, İsakçı önünde Tuna Köprüsü'nden 'ubûr edüp ve sâyir askerler gelüp, Boğdan Sahrâsı'nda cem' olup, mâh-ı gurre-i recebde, Leh ve Kazak taburu üzere alaylar ile[8] saflar bağlayup, ceng ü muhârebeler olup, kefere tâyifesi taburlarından toplar ile bir mikdâr askere şikest verüp, lâkin Hakk sübhânehû ve Te'âlâ 'inâyet edüp, kefere tâyifesi taburlarından taşra alayların bağlayup, sürüp, sabâh vakti müşrikîn keferenin atlusu ve piyâdesi mağrûr 'aduvlar gürûh ile[9] bir uğurdan: "Fursat bizimdir" deyü guluvv etdükde, gâzîler de iki cânibden havlayup, kefere topların savurup, ba'dehû[10] İskender Paşa dahi keferenin atlusu üzere hücûm etdüğünde, küffâr-ı hâksâr yüzlerin döndürüp, firâr etmeğin ve Rumeli gâzîleri bir cânibden[11] **[V 327b]** Kazak keferesin tüskürüp, gayri taburlarına girmeyüp, Hotun[12] cânibine firâr etdiler. Ve Tatar askeri ılgar ile ardların alup, kılıcdan geçürüp, mâh-ı zilka'denin on sekizinci gününde tabur feth olunmağın ve yedi sekiz bin kefere şemşîrden geçüp ve hayli diller alınup ve taburda mecrûh keferenin nihâyeti yok idi. Başların tenlerinden cüdâ düşürdüler. Ve yedi kıt'a büyük topları zabt olunup ve on bir darbuzanların

1 olup V : oldukda E
2 fermân V : emr E
3 dahi V : — E
4 olan E : ola[n] V
5 fermân ile V : — E
6 olunup V : etdiler E
7 'azîmet V : 'azm E
8 ile E : olup V
9 'aduvlar gürûh ile V : 'aduv bir gürûh E
10 ba'dehû V : + yürüyüp E
11 cânibden E : cânibinden V
12 Hotun E : Hatvan V

ve pırankıların feth etdiler. Ve iki hatvanları giriftâr olduğu mukarrer. Ve keferenin taburların dağıdup ve taburdan halâs olan kefere-i mu'annidîn firâr edüp, dört beş günde Kamanicse nâm kal'aya düşdüler. **[E 199b]** Ve Özi Beylerbeyisi olan İskender Paşa gāzî olup, on beş kefere[y]i katl eyleyüp ve dört yerde mecrûh düşüp ve feth olan taburdan alınan topları ve bayrakları[1] ve iki hatvanların biri Yeni Hisâr'dan firâr edenlerdendir ve yanlarınca bir niçe diller ve on bin kefere başları ile mâh-ı zilka'dede Âsitâne'ye gönderüp, hatvanları salb edüp, dilleri kadırgaya teslîm olunmuşdur; fî sene 1028*.

Ve mâh-ı zilhiccede Rumeli Eyâleti[2] Hüseyn Paşa'ya ihsân olunup ve Yûsuf Paşa'ya Temeşvar Eyâleti sadaka[3] olunmağın ve Anadolu Eyâleti Hasan Paşa'ya olup ve Rumeli Beylerbeyisi Hüseyn Paşa, Sofya'da karâr etdiler. Ve Budun'da Karakaş, vezâret ile muhâfazada idi.

Ve[4] bin yirmi dokuz târîhinde Erdel Kıralı olan Betlen (بدلن), Nemçe Kıralı ile mâ-beyn düşüp, Âsitâne'ye elçileri ve pîşkeşleri gelüp, sa'âdetlü Pâdişâhımızdan imdâd taleb edüp, Erdel Kıralı, Nemçe vilâyetlerine sefer edüp ve tabur çeküp, Uyvar üzerine ve Beç ü Pırak (براق) üzerine[5] akın etmek lâzım gelür. Otuz kıt'a toplar tedârük etmeğin ve elli bin Erdel keferesi ve Leh'den imdâd taleb eder. Büyük tabur ve ordu ile Kaşa Hisârı yolundan Uyvar Kal'ası'na doğru 'azm eder. Lâkin Âsitâne-i sa'âdet-medâr'a, Erdel Kıralı olan Betlen[6] Voyvoda'nın nâmeleri irsâl olunur. Sa'âdetlü Pâdişâhımızdan **[V 328a]** imdâd ve izin[7] taleb ederler. Elçileri ile gelen nâmeleri Vezîr-i a'zam hazretleri telhîs ederler. Fermân-ı şerîfleri oldukda, imdâd[a] Rumeli askerinden, Tırhala ve Pirizrin (برزرين) ve Üsküb ve Ohri ve Köstendil sancakların, alay-beyleri ile zu'amâ[8] ve erbâb-ı tîmârları me'mûr olur. Ve Bosna Beylerbeyisi İbrâhîm Paşa Ser'asker olur. Ve Hersek ve İzvornik beyleri ve Zaçesne ve Sirem ve Semendire sancakları me'mûr olduklarında ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârdan Betlen[9] Voyvoda ile mezbûr beylere icâzet verilüp. Ve Bosna Beylerbeyisi olan İbrâhîm Paşa Ser'asker olup[10], Osek'de dernek etmeğin, ba'dehû Budun eyâletlerine dâhil oldukda, Peşte yakasiyle Vasıt altından Uyvar Kal'ası'na dâhil oldular[11]. Erdel Kıralı olan Betlen ordusu gelüp, içerü Nemçe üzerine 'azîmet ederler. Alaman dağlarına varılınca ihrâk ederler. Ve

1 bayrakları V : bayrakların E
* Metnimizdeki bu konu ile ilgili olarak Na'îmâ'da (II,176-85) "İnhizâm-ı tabur-ı küffâr-i Leh der-ceng-i İskender Paşa" başlığı altında verilen bilgi, 1029 yılı olayları arasında zikredilmektedir.
2 Eyâleti V : Beylerbeyisi E
3 sadaka V : ihsân E
4 Ve V : + sene E
5 üzerine V : vilâyetlerine E
6 Betlen E : Bedlen V
7 ve izin E : — V
8 zu'amâ E : zu'amâları V
9 Betlen V : + kamu E
10 olup E : — V
11 oldular V : olduklarında E

Nemçe karyelerin yağma[1] [vü] tâlân edüp, asker[2] doyum olur. Ve ziyâde esîrler yağmalayup, 'avdet ederler.

Ve rûz-i kāsım eyyâmı yaklaşup[3], Nemçe Kıralı ve beyleri vâfir kefere cem' eder. Uyvar altında pusu koyup, Betlen keferesi ile gāzîlerimiz ganîmet ile Uyvar sınuruna geldüklerinde, Müslümânlar ayrılup: "Dönüş icâzetdir" deyü. Nemçe keferesi geçidde önlerine gelüp, ürkündü olup[4], bir mikdâr askere şikest olur, ekseri[5] perâkende olurlar. Ba'zılar aldukları esîrleri bırağup, ancak başların kurtarup, Budun Vilâyeti'ne dâhil olurlar. Ve Serdâr İbrâhîm Paşa ile olan gāzîler selâmet[6], kefere vilâyetlerinden emân üzere doyum gelürler. Lâkin Nemçe Kıralı şefâ'at ederler; yağma olunan esîrleri Budun altında alıkoyup, Ostorgon'dan Komaran Hatvanı'na teslîm olunur[7].

Ve bin yirmi sekiz târîhinin evâhırına karîb, mâh-ı şevvâlin[8] on birinci günü tas[h]îh-i sikke fermân olunmağın, **[E 200a]**[9] Şıkk-ı Sânî Defterdârı olan Bekir Efendi'ye fermân[10] olunup: "Darb-hâne'de hâlis akça kestürüp, 'adl üzere bu hizmet sana tevfîz olunmuşdur. Gerekdir ki, fermân-ı şerîf mûcebince mezbûr hizmet üzerine ber-vech-i istikāmet sa'y edesiz" deyü **[V 328b]** hatt-ı şerîf sâdır olduğu mukarrer. Ve içerü hazîneden sermâye yüz bin hasene ihsân olunmağın ve hasene[y]i taşra hazînede hıfz etdiler; lâzım oldukça masraf olurdu. Ba'dehû Darb-hâne'de Sâhib-i 'ayâr olan Ral nâm zimmîyi da'vet etdükde ve sâyir Darb-hâne'nin ehl-i[11] vukūflarından müstakîm kālcılara te'kîd olunmağın: "Evvelâ sırma gümüşü nümûnesi[12] 'ayâr olup, ba'dehû riyâl guruş 'ayâr oldukda, buçuk dirhem mikdârı[13] noksânı olup ve arslanlı guruş 'ayârı iki dirhem mikdârı kesr olur, hâlis olunca. Ve kara guruş 'ayârını dahi[14] riyâl guruş 'ayârı üzere[15] kâmil olur" deyü 'ayârlarm nümûne alup, 'arz olunup, ba'dehû hâlis sîm 'ayârını hıfz edüp, mübâşeret etdiler. Ve bir dirhem hâlis sîmden on akça hisâbı üzere kesilüp ve hâlis gümüş dirhemi dokuz[16] akçaya bey' olunup ve Darb-hâne'ye kālcılar tahrîr etdiler. Dahi kefîli muna''am ve müstakîm kālcılar ta'yîn olunup ve Sâhib-i 'ayâr da kendüye münâsib müstakîm işçiler ve sîm-keşler

1 karyelerin yağma E : karyeler yağma vü V
2 edüp, asker V : ederler. Askerler E
3 yaklaşup V : yaklaşur E
4 olup V : olur E
5 ekseri V : ekser E
6 selâmet V : + gelürler E
7 olunur V : olunmağın. Ba'dehû E
8 şevvâlin V : şevvâldir E
9 olunmağın V : + ve [Ayrıca sayfa başında ayrı olarak "Fî sene semâne 'işrîn ve elf" yazısı vardır ve "semâne" kelimesinin altında "seb'a" kelimesi yazılıdır] E
10 fermân E : emr V
11 ehl-i : ehl ü EV
12 gümüşü numûnesi V : gümüşün numûnesin E
13 mikdârı V : mikdâr E
14 dahi E : — V
15 'ayârı üzere V : — E
16 dokuz V : dokuzar E

tedârük edüp ve her bir kâlcılardan[1] sermâye taleb edenlere 'ale'l-hisâb hasene verilüp, külçe hâlis gümüş fürûht olurdu. Ve Darb-hâne'den gayri yerlerde gümüş kâl olmazdı. Ve gümüş evânî Darb-hâne'ye gelmeyince bey' u fürûht olmazdı. Ve hâlis sîm Darb-hâne'de kâl olup, dirhem ile dokuzar akça hisâbı üzere fürûht olurdu. Ve onu bir dirhem üzere çil akça kesilürdü. Dirhemde bir akça[y]ı harc u masrafı içün alıkonulup ve cemî'i Darb-hâne'de olan hüddâmm nafakaları ve[2] vazîfeleri ol ziyâde akçadan verilürdü. Ve bir dirhem hisâbı üzere 'Osmânî 'ayârı dutulup, 'Osmânîler kesilüp[3] ve: "'Osmânî tîzce olur" deyü mukayyed oldular ve[4] rûz [u] şeb ikdâmda oldular. Cedîd akçalar kesdürüp, haftada bir ve iki kefçe[5] kesilürdü.

Ve Anadolu Defterdârı olan 'Abdülkerîm Efendi ma'zûl oldukda, Bekir Efendi Anadolu Defterdârı olup ve Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Tersâne Emîni olan Hasan Efendi olup ve Çavuş-başılık, Şehr-emîni Hüseyn Efendi'ye[6] oldukda, **[V 329a]** diğer Hüseyn Efendi Şehr-emîni oldukda, Mehmed Efendi Tersâne Emîni olmağın.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de bir havâdis zuhûr edüp[7], revâfızlar peydâ oldukda, bir niçe müddet keşf olmayup, niçe câhiller ve ahmaklar mezheblerin yavı kılup, şeyâtîn idlâli ile dîn ü mezhebden çıkup, râfızî olurlar. Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerinin[8] kerem ü 'inâyeti karîn olup[9], kabâhatleri keşf olup[10], 'ırzları pây-mâl olur. Haklarında fetvâ-yı şerîf verilür, katl olunup. 'Ulemâdan Mevlânâ[11] Çeşmî Efendi'ye fermân olunup, müfettiş olurlar[12]. Revâfız olanları şer' ile buldurup, hakkından gelindüğü mukarrer; fî sene 1028.

Ve[13] bin yirmi dokuz târîhinin cumâdelâhıre[14] gurresinde, Vezîr Cıgalzâde Mahmûd Paşa[15], Vezîr-i a'zam-ı sâbık Murâd Paşa'nın kerîmesin nikâh ile alduklarında, saraylarına nakl eylediler. **[E 200b]**

Ve Karaman Beylerbeyisi olan Mü'min Paşa, Eyâlet-i Karaman'da eşkıyâlardan ve sûhtelerden hayli zâlim[in] hakkından gelüp, Eyâlet-i Karaman âbâdân olduğu mukarrer.

1 kâlcılardan V : kâlcılar E
2 ve V : — E
3 'Osmânîler kesilüp E : — V
4 ve V : — E
5 kefçe E : kefce V
6 Efendi'ye V : Efendi E
7 edüp V : etdükde ba'zı E
8 hazretlerinin V : — E
9 'inâyeti karîn olup V : 'inâyet karîn olur E
10 olup V : olur E
11 Mevlânâ E : — V
12 müfettiş olurlar E : — V
13 Ve V : + sene E
14 cumâdelâhıre V : cemâziyelâhırun E
15 Mahmûd Paşa V : — E

Ve Harem-i hümâyûn'dan mâh-ı zilka'de sene 1028['de][1] Silâhdâr Yûsuf Ağa, Yeniçeri Ağalığı ile Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa hazretlerine çıkup ve sâbıkā Yeniçeri Ağası olan Mustafa Ağa'ya vezâret ile mahrûse-i Mısır Eyâleti sadaka olundukda, 'âdet üzere Mısır Beylerbeyisi'ni, yeniçerinin ocak ağaları 'ünvân ile saraylarına getürüp, ba'dehû Yeniçeri Ağası olan Yûsuf Ağa'yı kapuya getürdüler.

Ve[2] bin yirmi sekiz târîhinde, Vezîr-i a'zam olan Mehmed Paşa ma'zûl olup, sâbıkā Kapudân[3] olan 'Ali Paşa'ya mâh-ı zilhiccede, Vezîr-i a'zamlık sadaka oldukda*, 'izzet ile Kapucular Kethudâsı olan Mehmed Ağa, hâtem-i şerîfi taleb edüp, Âsaf-ı zemân, Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa'ya teslîm etdiler. Ba'dehû cemî'i[4] vezîrler mübârek bâda, sarayına tehniyeye gelüp ve Yeniçeri Ağası ve ocak ağaları[5] ve defterdârlar ve Dîvân ehli ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları mübârek bâda gelüp, hâk-i pâylarına yüz[6] sürdüler. Ve Mevlânâ Şeyhülislâm Es'ad Efendi ve Ganî-zâde Rumeli Kadı'askeri ve[7] 'Azmî-zâde Efendi **[V 329b]** Anadolu Kadı'askeri[8] ve sâyir 'ulemâ efendiler ziyâret etdiler. Ve sâbıkā Sadr-ı a'zam olan[9] Halîl Paşa'ya Kapudânlığı[10] sadaka olunmağın.

Ve mâh-ı mezbûrda, merhûm ve mağfûrun leh[11] Gāzî sâbıkā Vezîr-i a'zam olan Murâd Paşa'nın hatunun, Yeniçeri Ağası olan Yûsuf Ağa'ya[12] nâmzed edüp[13], ba'dehû nikâh etdiler; kapuda düğün olduğu mukarrer.

Ve mâh-ı mezbûrda, Harem-i muhterem'den Çukadâr olan Kemânkeş[14] 'Ali Ağa[15] Diyârbekir Eyâleti ile taşraya çıkup ve ma'zûl olan Mısır Beylerbeyisi[16] Lefkeli Vezîr Mustafa Paşa Âsitâne'ye dâhil olup[17], Vezîr Dilâver Paşa'ya Bağdâd Eyâleti sadaka olunmağın ve Haleb Eyâleti Mustafa

1 mâh-ı ..... 1028 E : bin on sekiz zilka'desinde V
2 Ve V : + sene E
3 Kapudân V : + Paşa E
* Ali Paşa, Pâdişâh'a mübâlaga beytülmâl göstererek 16 Muharrem 1029'da Sadrâzam olur. Ertesi gün sâbık Sadrâzam Mehmed Paşa'ya Haleb Eyâleti tevcîh edilir (*Fezleke*, I,399; Na'îmâ, II,174).
4 cemî'i V : cemî' E
5 ağaları E : + ağaları V
6 yüz V : yüzler E
7 ve V : + Anadolu Kadı'askeri E
8 Anadolu Kadı'askeri V : — E
9 Ve ..... olan V : Sadr-ı a'zam-ı sâbık ve Kapudân-ı sâbık Vezîr E
10 Kapudânlığı V : — E
11 ve mağfûrun leh E : — V
12 Ağa'ya ["Ağa'ya" kelimesinin altında "Hasan" kelimesi vardır] E : Paşa'ya V
13 edüp V : edinüp E
14 Kemânkeş V : — E
15 Ağa V : + Kemânkeş E
16 Mısır Beylerbeyisi V : Mısır'dan E
17 olup V : + hâlâ E

Paşa'ya ihsân olundu[1]. Ve Sivas Eyâleti, Mîr-i mîrân-ı sâbık 'Osmân Paşa'da mukarrer olup[2], Sûfî Mehmed Paşa'ya Budun Eyâleti mukarrer oldu.

Ve mâh-ı recebü'l-müreccebde, Baş-defterdâr olan Bâkî Paşa'ya gazab oldukda, ma'zûl olup, bî-günâh, kazây-ı âsumânî, a'dâ şerrine uğrayup, Cezâyir Vilâyeti'ne sürdüler. Ve[3] cemî'i emlâki mîrîye kabz olunup, hemân bir başı ile kayığa[4] konulup, Cezâyir'e gitdi. Ve Baş-defterdârlık, Altı-bogça nâm Ahmed Efendi'ye mukarrer olup, kapu-kullarının mevâciblerin tevzî' edüp ve İbrâhîm Paşa'ya Temeşvar Eyâleti sadaka oldukda, Kanije Yûsuf Paşa'ya ihsân olunup ve Karaman Eyâleti Mehmed Paşa'ya oldukda ve Baş-defterdâr Ahmed Efendi hasta olur[5]. Mizâcı za'îf olup, bi-emrillâh ecel erişüp, merhûm olmağın[6], Baş-defterdârlığı[7], **[E 201a]** Rumeli Beylerbeyiliği[8] Pâyesi'yle Anadolu Defterdârı olan Bekir Paşa'ya Baş-defterdârlık sadaka olunup[9] ve Anadolu Defterdârı Hasköylü Mehmed Paşa olup ve Baş-muhâsebe Hüseyn Efendi'ye olup ve Sipâhî Oğlanları Ağalığı Hasan Ağa'ya oldukda[10], Kapucular Kethudâlığı Has-bağçe'den Süleymân Ağa'ya ihsân olunmağın ve Koz Bekcisi olan Aydın Ağa, Cebeci-başı olup ve Cizye Muhâsebecisi, Bâbü's-sa'âdet hizmetinde istihdâm olunmuş, ba'dehû Dârü's-sa'âde[11] Ağası'nın yedekcisi olan Mustafa Efendi'ye[12] olup ve Gümrük Emâneti **[V 330a]** Murâd Çavuş'dan ref' olup, Bâzergân-başı olan Korenal Ağa'ya; iltizâmlarına zarar gelmeyüp, irsâliyyelerin kānûn üzere üç ayda haklaşmak şartıyla verilüp, kuvvet-i kāhiresi sebebiyle ba'dehû hakkından gelmeyüp, iltizâmı[13] kesr üzere cevâb verüp, tekrâr Murâd Ağa'ya olmuşdur[14].

Ve bin yirmi sekiz târîhinde, Hâce[15] 'Ömer Efendi, cemî'i 'ulemâya Mümeyyiz olup, cemî'i[16] kadılıklar Hâce Efendi ma'rifetiyle tevzî' olunurdu.

Ve cedîd akçalar Darb-hâne'de ihtimâm üzere işlenüp[17] ve mahrûse-i Edirne'ye ve Bursa'ya müstakîm sâhib-i 'ayârlar ta'yîn olunup, hâlis cedîd akçalar kesdürüp, Âsitâne'de kesilan 'ayâr üzere mahrûse-i Edirne'nin ve

1 olundu V : olunmağın E
2 olup V : olur ve E
3 sürdüler. Ve V : sürgün oldukda E
4 kayığa V : kayıklara E
5 hasta olur V : marîz hasta olup E
6 olmağın V : oldukda E
7 Defterdârlığı V : + Altı-boğaca nâm Ahmed Efendi Baş-defterdâr olup, ba'dehû vefât etdiler; sene semâne [ve] 'işrîn [ve] elfde [E 201a'nın baş kısmında ayrıca "Sene semâne ve 'işrîn ve elf şa'bân evâsıtında" yazısı vardır] E
8 Beylerbeyiliği E : Beylerbeyisi V
9 olunup V : olunmağın E
10 oldukda V : + ve E
11 Bâbü's-sa'âdet ..... Dârü's-sa'âde E : Bâbü's-sa'âde V
12 Efendi'ye E : Efendi V
13 iltizâmı V : iltizâm E
14 olmuşdur V : + sene semâne [ve] 'işrîn ve elfde E
15 bin ..... Hâce V : Hoca E
16 cemî'i V : cemî' E
17 üzere işlenüp V : olurdu E

Bursa'nın[1] darb-hâneleri işleyüp, üzerlerine kadılara te'kîd olunup[2] ve nâzırlar gönderilüp ve Âsitâne'den sikkeler ve nümûne-i sîm 'ayârları gönderdiler. Ve fermân olunup: "İstanbul'da cedîd akçalar kat' olup, ba'dehû eski [ve] zuyûf[3] akçalar battâl olup[4], çil akçalara icâzet olur[5]. Edirne'de ve Bursa'da ol günlerde sarrâflara icâzet ola" deyü fermân olur. "Min-ba'd zuyûf ve kırık akçalar ve eski akça geçmeyüp, cedîd akçalar harc ola ve altun yüz yirmiye cârî olur. Ve riyâl guruş[6] seksen akçaya ve arslanlı guruş yetmiş akça hisâbı üzere ve sâyir hurda, guruş-i Leh gibi geçmez. Ve hurda zuyûf akçaları olan Darb-hâne'de[7] kāl etsün, andan sonra tebdîl olunsun" deyü fermân olunup ve mâh-ı recebü'l-müreccebde münâdîler Şehr-i İstanbul'da nidâlar edüp, cedîd akçalar çıkup, herkes zuyûf akçaların Darb-hâne'de[8] kāl etdürüp, çil akçalara tebdîl edüp ve her çarşılarda sarrâflar ta'yîn olunup, çil akçalar çıkup, eski akçalar battâl olup, âyende vü revende ve esnâf tâyifesi altun ve guruş hisâbınca cemî'i metâ'lara ve hubûbâta narhlar verilüp ve darb-hânelerde akçalar kesilürdü. Ve Selânik'de ve Sofya'da ve Yenişehir'de ve Belgırad'da **[V 330b]** ve Üsküb'de darb-hâneler işlenüp, akçalar kesilürdü. Ve Anadolu'da dahi icâzet olup, darb-hâneler açılup, sahîh 'ayâr gümüşden 'Osmânî ve çil akça kesilürdü. Ve şehirlerde çil akçalar ve altun yüz yirmiye ve guruş seksen akçaya geçüp, ziyâdeye geçmezdi ve bu minvâl üzere bey' u şirâ olunurdu. Ve bir niçe müddet Darb-hâne işleyüp[9], mevâcibler kapu-kullarına tevzî' olunurdu. Ve Hazîne-i 'âmire'ye Baş-defterdâr olan Bekir Paşa niçe sa'y etmeğin[10].

Ve sefer-i hümâyûn mühimmâtiyçün Top-hâne'de[11] şâhî darbuzanlar dökülmek fermân olundukda, iki yüz kıt'a şâhî ve miyâne darbuzanlara mübâşeret olunup ve firkateler içün vâfir pırankılar dökülürdü. Ve bir mübârek eyyâmda Top-hâne'de toplar dökülmek vakti oldukda, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri Top-hâne'ye teveccüh etdiler. Ol vakit Vezîr-i a'zam olan 'Ali Paşa ve[12] vüzerâ'-i 'izâmlar ve defterdârlar ve Yeniçeri Ağası ol gün hâzır oldukda, 'azametlü Pâdişâhımıza Ker-hâne'de furun **[E 201b]** mukābelesinde taht-ı sa'âdet kurulup, kayık ile Saray-ı hümâyûn'dan sa'âdetlü Pâdişâh teveccüh etdüklerinde, cemî'i vezîrler istikbâl eyleyüp, piyâde iskeleye varup, saf dutup durdular. Yedekler ve atlar hâzır olup, Rikâb-ı hümâyûn ağaları bi'l-ittifâk sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin

1 ve Bursa'nın V : — E
2 üzerlerine ..... olunup V : ve Bursa'da üzerlerine Mevlânâ kadılara te'kîdler olunmağın E
3 zuyûf E : — V
4 battâl olup V : ne günde battâl olup, Darb-hâne E
5 olur V : olursa E
6 riyâl guruş V : guruş-i riyâl E
7 Darb-hâne'de V : Darb-hâne E
8 Darb-hâne'de V : Darb-hâne E
9 işleyüp E : işlenüp V
10 etmeğin E : edüp V
11 Top-hâne'de V : Top-hâne-i 'âmire'de E
12 ve V : — E

önlerine düşüp, Ker-hâne'ye teveccüh etdiler. Topcular ve üstâd dökücü kulları furun üzere koç kurbânlar zebh olunup, ba'dehû hayr[1] du'âlar olup, toplara mübâşeret olunmağın, itmâm olundukdan sonra, ol meclisde olanlara hil'at-i fâhireler ihsânlar olunmağın ve Topcu-başı ve Dökücü-başı ve bölükbaşılarına hil'atler ihsânlar olunup ve neferât kullarına bahşîşler 'atâ[2] olundukda ve Top-hâne'de şenlikler olup, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri[3] kullarına selâm 'atâ edüp, Saray-ı hümâyûn'larına teveccüh etdiler. Ve top arabaları[4] işledükleri Ker-hâne'de iki yüz elli kıt'a top arabaları işlenüp, hâzır etdiler[5]. **[V 331a]** Ve Cebe-hâne-i 'âmire'de mühimmâtlar görülüp, Tüfenghâne'de her gâh tüfengler işlenürdü.

Ve Tersâne-i 'âmire'de donanma-yı[6] hümâyûn tedârükleri görülür idi. Ve bin yirmi sekiz târîhinde, Bahr-ı sefîd'e yirmi yedi kadırga ile üç kıt'a baştarda ve deryâ beyleri ve Rodos Beyi ve Eğriboz Beyi ve Midillü Beyi ve Sakız ve Sığla ve Kavala ve Mora ve Mizis[ti]re beyleri[7] ve sâyir deryâ beyleri, Vezîr Kapudân Halîl Paşa, otuz kıt'a kadırgalar ile Bahr-ı sefîd'e teveccüh edüp, mâh-ı şevvâlde Boğaz'dan Eğriboz'a 'azîmet etdiler[8]. Gemileri yağlayup, ba'dehû 'Arab yakasına doğru 'azîmet ederler[9]. Tırablus-i Mağrib câniblerine 'azm etdükde, Tunus eyâletlerine vardukda, mukaddem Tırablus-i Mağrib'de ba'zı başı bek[10] mağrûr şakînin hakkından gelüp, ba'dehû[11] Tunus Vilâyeti'ni ziyâret edüp ve[12] enginde gezüp, Kıbrıs Boğazı'nda iki[13] Firenk ile dolu 'âsî gemilere[14] rast gelüp, kâfir kalyonları bi-'inâyetillâhi Te'âlâ[15] feth olur. Mezkûr[16] gemileri, topları ile Âsitâne'ye gönderdiler. Ve kadırgalardan yeniçeri gemilerin Selânik'de yeniçerinin[17] çukalarına ta'yîn etdiler.

Ve Bahr-ı siyâh cânibine Mora Beyi olan[18] Karadeniz firkatelerine[19] Serdâr olup, elli kıt'a firkate[20] ve kalyeteler ve Tuna'dan şaykalar gelüp, Bahr-ı siyâh'da cem' oldular. Ve bin nefer cebeciler me'mûr olup ve yüz nefer topcu ve Tersâne halkından cengçiler ile donanup, mezbûr donanmalar, rûz-i

1 hayr V : + u E
2 'atâ E : 'atâlar V
3 hazretleri V : — E
4 top arabaları V : araba-i top E
5 etdiler V : idiler E
6 donanma-yı V : donanma-i E
7 ve Mizis[ti]re beyleri E : — V
8 Eğriboz'a 'azîmet etdiler V : Eğriboz'da E
9 'azîmet ederler E : — V
10 Tunus ..... bek E : ba'zı V
11 ba'dehû V : ve E
12 ve V : ba'dehû E
13 iki V : + küffâr E
14 ile ..... gemilere E : gemilerine V
15 Te'âlâ V : — E
16 Mezkûr V : Mezbûr E
17 yeniçerinin E : yeniçeri V
18 olan E : — V
19 firkatelerine V : firkatelere E
20 firkate E : furkate V

hızırdan on gün mukaddem, cumâdelûlâda Boğaz'da eğlenüp, ba'dehû Özi câniblerine 'azîmet etdiler. Ol sene rûz-i kāsımdan mukaddem yirmi gün[1] Bahr-ı siyâh'ı muhâfaza edüp, ba'dehû Boğaz'da karâr etdiler. Ve Kazak eşkıyâları ol sene gözükmeyüp, Bahr-ı siyâh'ın mevsimi zemânı, rûz-i kāsımdan yirmi gün evvel 'avdet olunmuş idi.

Ve Baş-defterdâr olan Bekir Paşa'ya bir cüz'î günâh isbât ederler. Takdîr-i kazâ vü kader, Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa: "Meblağ-ı husûsî ve zimmetinde mâl-ı mîrî vardır" deyü 'azl ederler. Ba'dehû Mîrahûr-başı Mere Hüseyn Paşa iltizâm eder, teftîşine. Cemî'i defterlerin kabz etdiler[2]. Ve Darbhâne muhâsebesin görmek içün **[V 331b]** Darb-hâne Emîni olan Ral nâm[3] zimmî[y]i getürdüp, mezbûr Korenal'ı habs edüp, bir hafta mikdârı Bekir Paşa, Mere'nin[4] sarayında mahbûs olup, zimmetinde bir akça zuhûra gelmeyüp, lâkin Bekir Paşa'nın evlerin zabt etdiler. Baş-defterdârlığı, Şıkk-ı Sânî Defterdârı olan Hasan Paşa'ya sadaka olunmağın ve Çavuş-başı olan Hüseyn Ağa[5] Şıkk-ı Sânî **[E 202a]** Defterdârı olup[6] ve Çavuş-başılık, Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa'nın hazînedârı olan 'Ali Ağa'ya sadaka olunmağın. Ve Kazıcı-zâde Yeniçeri Kitâbeti'nden ref' olunup, Mehmed Efendi'ye ihsân olundu[7]. Ve Bekir Paşa teftîş olunup, lâkin şer'an bir günâhı[8] olmaduğu sebebden, Tevkî'î olan Vezîr Ahmed Paşa 'uhdesine alup, otuz bin guruş tedârük edüp, halâs oldu. Ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâhımıza 'arz olundukda, verdüğü guruş girü redd olunup, cemî'i alınan malların[9] ihsân etdiler ve mukābelesinde niçe fâyideler oldu.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelde Dârü's-sa'âde Ağası, Ka'be-i şerîf'e icâzet alup, gitdiler. Ve bin yirmi dokuz târîhinde[10], Mere Hüseyn Paşa, Mısır Beylerbeyisi olduğu mukarrer. Lâkin vezâret ile sadaka olunup, kadırgalar ile Mısır'a gitdüklerinde, sâbıkā ma'zûl olan Mustafa Paşa'ya fermân olunup[11], Âsitâne'ye dâhil olduğu mukarrer.

Ve Büyük Mîrahûrlığı, Kapucular Kethudâsı olan Süleymân Ağa'ya sadaka olunmağın ve Gürcü Mehmed Ağa, Kapucu-başı olup[12] ve Hasan Ağa dahi Kapucu-başı idi. Ve Kapucular Kethudâlığı, Cizye Muhâsebecisi olan Mustafa Ağa'ya oldukda, 'Ömer Halîfe'ye Muhâsebecilik ihsân olundu[13];

1 gün V : + evvel E
2 etdiler E : ederler V
3 nâm V : — E
4 Mere'nin V : + [Ve ayrıca "Mere'nin" kelimesinin üstünde "Ağa'nın" kelimesi yazılıdır] E
5 Ağa V : + 'ya E
6 Defterdârı olup V : Defterdârlığı sadaka olunmağın E
7 olundu V : olunup E
8 günâhı V : günâh E
9 malların E : malları V
10 Ve ..... târîhinde V : Sene tis'a ve elfde sene 1029. Ve E
11 olunup V : olup, ma'zûl E
12 olup V : oldukda E
13 olundu V : olunup E

târîh-i mezbûrda. Ve 'Anber İbrâhîm Halîfe Baş-halîfe olup ve dahi Küçük Mîrahûr, sâbıkā Küçük Muhâsebeci'ye[1] ihsân olunmağın. Ve yeniçeri ocağında Kara 'Ali Ağa, Kethudâlık'dan ref' olunup, yerine[2] Deli Kāsım Ağa Kethudâ olup, ba'dehû Mehmed Ağa'ya olup.

Zağarcı-başı 'Ali Ağa'ya fermân olunup, Anadolu câniblerine Türkman voyvodalarından mîrî develer iştirâsı hizmeti içün me'mûr olup ve kapucubaşılardan[3] Anadolu eyâletlerinden mîrî katırlar iştirâlarına ta'yîn olunup.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de, sefer-i hümâyûn içün **[V 332a]** lâzım olan otaklar ve mühimm [olan] Matbah-ı 'âmire tedârükü[4] görülüp ve Matbah-ı 'âmire'de Mustafa Ağa, Emîn idi. Ve kilâr ve sâyir ahûra müte'allık levâzımlar görülüp, rûz-i hızırda cedîd[5] otluk anbarı[6] binâsı fermân olunur. Bu 'Abd-i za'îf ta'mîrine mukayyed olup, binâ olunduğunda ve Kadırga Limanı'[n]da katırlar ahûrları meremmâtlarında ve top arabaları ta'mîrinde ve Top-hâne'de vâki' olan sefer mühimmâtların görüp, isti'câl üzere hizmet olunmuşdur.

Ve Dârü's-sa'âde Ağası, Mısır'dan Ka'be-i şerîf'e haccetmek niyyet eyleyüp, 'azîmet etdüklerinde, yerine Süleymân Ağa Dârü's-sa'âde Ağası olup, Nâzır-ı [Evkāf-ı] Selâtîn ve Haremeyn-i şerîf[eyn][7], olmağın ve surre-i Haremeyn, kānûn üzere teslîm olunurdu.

Ve Segbân-başı olan Mehmed Ağa Budun muhâfazasında oldukda ve Eğri ve Ostorgon ve Kanije[8] ve Temeşvar'da ve İstoni-Belgırad'da nevbetciler olup ve mevâcibleri Âsitâne'den ta'yîn idi.

Ve sâbıkā Vezîr-i a'zam olan Mehmed Paşa'ya Haleb Eyâleti sadaka olunmağın*, Vezîr Ahmed Paşa'ya Şâm Eyâleti mukarrer oldukda, Erzurum'dan 'azîmet etdiler.

Ve sene tis'a [ve] 'işrîn ve elf rebî'ulevvelinde[9], Vezîr-i a'zam olan 'Ali Paşa'ya[10] bir maraz 'ârız olup, kadîmden bâsûr[11] zahmetine mübtelâ idi. Ve hem bevlde zor[luk] 'ârız olup[12], her gâh bir mikdâr hasta olurdu. Ba'dehû

1 Küçük Muhâsebeci'ye V : Muhâsebeci olan Ağa'ya E
2 olunup, yerine V : olup, ba'dehû E
3 başılardan V : başılarından E
4 tedârükü V : — E
5 cedîd V : — E
6 anbarı V : + cedîd E
7 Darü's-sa'âde ..... şerîf[eyn] E : Dârü's-selâtîn Nâzırı ve Dârü's-sa'âde Ağası V
8 Kanije V : + 'de E
* Ali Paşa, Pâdişâh'a mübâlaga beytülmâl göstererek 16 Muharrem 1029'da Sadrâzam olur. Ertesi gün sâbık Sadrâzam Mehmed Paşa'ya Haleb Eyâleti tevcîh edilir (*Fezleke*, I,399; Na'îmâ, II,174).
9 rebî'ulevvelinde V : ve mâh-ı mezbûrda rebî'ulevvelde E
10 Paşa'ya V : Paşa E
11 bâsûr : mâsûr (ماثور) EV
12 olup V : idi E

müştedd[1] oldukda, bi-emrillâhi Te'âlâ[2] ecel-i müsemmâ ile merhûm oldu*; fevt olduğun telhîs etdiler. Vezîr-i a'zamlığı, Vezîr-i sâdis olan Hüseyn Paşa'ya sadaka olunmağın, hâtem-i şerîf merhûmdan alınup, Kapucular Kethudâsı olan Mustafa Ağa[3], **[E 202b]** Hüseyn Paşa'ya teslîm etdiler. Ve merhûm 'Ali Paşa'nın meyyitinde cemî' vezîrler hâzır olup ve 'ulemâlardan ve meşâyihlerden ma'an meyyit nemâzın Ayasofya'da cemâ'at birle kılunup, ba'dehû Beşiktaş'da merhûm Yahyâ Efendi'nin Türbesi'nde defn etdiler; fî[4] sene 1029**.

Vezîr-i a'zam olan Hüseyn Paşa mâh-ı mezbûrda, sadrda karâr edüp, Vezîr-i sânî Hâdım Gürcü Mehmed Paşa, Vezîr-i sâlis Nakkâş Hasan Paşa, Vezîr-i râbi' Cıgal-zâde Mahmûd Paşa ve[5] hâmis Mehmed Paşa ve[6] sâdis Ahmed Paşa bir uğurdan istikbâl eyleyüp: "Mübârek bâd" deyü tehniye eylediler. **[V 332b]** Ve Mevlânâ Şeyhülislâm Es'ad Efendi[7] ve kadı'askerler ve sâyir ehl-i Dîvân ve ağayân ve erkân-ı Devlet, Vezîr-i a'zam[8] hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler.

Ve Kara 'Ali Ağa, Kapucu-başı olup ve Türkman'dan deve cem'ine ta'yîn olunan 'Ali Ağa, me'mûr olduğu develeri tahsîl edüp, getürüp teslîm eylediler. Ba'dehû Yeniçeri Kethudâsı olup ve Hüseyn Ağa'ya Zağarcı-başılık ihsân olunmağın ve sâyirleri silsile olup.

Vezîr Kapudân Halîl Paşa, Vezîr-i a'zam ile müşerref oldukda, mahabbet olduğu mukarrer.

Ve Bostancı-başı olan Receb Ağa'ya vezâret ile[9] hass ta'yîn olunup[10]***, sadrda ve Bostancı-başılık, Bebr Mehmed Ağa'ya ihsân olunmağın ve Hasekî, Kethudâ[11] olup, dahi Ahmed Ağa, Hasekî olmağın. Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Hüseyn Paşa'ya Özi Eyâleti sadaka olunup, Rumeli Eyâleti Kalavun Mehmed[12] Paşa'ya oldukda, Sofya cânibine 'azîmet etdiler. Ve Okçu-zâde,

1 müştedd V : مشدت E
2 Te'âlâ V : + sebeb-i mevt eseri E
* Vezîr-i a'zam Ali Paşa Leh seferi hazırlıkları ile meşgûlken mesâne hastalığından 15 Rebî'ulâhır 1030'da vefât eder (*Fezleke,* I,403; Na'îmâ, II,187-188).
3 Ağa V : + [E 202a'nın altında ayrıca "Sene tis'a 'işrîn ve elf rebî'ulevvelde" yazısı vardır] E
4 fî E : — V
** Vezîr-i a'zam Ali Paşa Leh seferi hazırlıkları ile meşgûlken mesâne hastalığından 15 Rebî'ulâhır 1030'da vefât eder (*Fezleke,* I,403; Na'îmâ, II,187-188).
5 ve V : — E
6 ve V : — E
7 Şeyhülislâm Es'ad Efendi E : Es'ad Efendi Şeyhülislâm V
8 Vezîr-i a'zam V : Vezîr E
9 ile V : sadaka ihsân olunup E
10 olunup V : olup E
*** Sâbık Bostancı-başı Receb Ağa'ya vezâret verilmesi, 17 Rebî'ulâhır 1030'dadır (*BOA,* Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.29).
11 Hasekî, Kethudâ V : Kethudâ, Hasekî E
12 Mehmed [Ayrıca üstüne bir çizgi çekilen "Mehmed" yazısının altına "Yûsuf" yazılmıştır] E : Yûsuf V

Tevkî'î olmağın, Mecid Efendi Re'îsülküttâb hizmetinde[1] ve Rıdvân Efendi, Defter Emîni olduğu mukarrer*.

Ve İskender Paşa merhûm olup ve Budun Beylerbeyisi olan Sûfî[2] Mehmed Paşa dahi[3] merhûm olup ve Haleb'de Vâlî olan Mehmed Paşa, sâbıkā Vezîr-i a'zam olup, ba'dehû Haleb Eyâleti muhâfazasında iken bi-emrillâh merhûm olup, Haleb'de[4] Şeyh [Ebû]bekir Tekyesi'nde mukaddem kendüye münâsib [gördüğü] 'Azîz civârında türbe ta'mîr edüp[5], vasıyyet eder. Ol yerde cesedin[6] defn etdürüp ve ba'zı hayrât ta'yîn eder. Ve Âsitâne'ye 'arz ederler, cesedlerin mezbûr civârda kalmak murâdları olduğu üzere makbûl olur, defn etdiler.

Ve Süvârî Mukābelesi İsmâ'il Efendi'ye olup[7] ve Nesîmî Efendi Başrûznâmeci olmağın ve Mustafa Ağa'ya, Sipâhî Oğlanları Ağalığı sadaka olunur. Ve Silâhdâr Ağalığı, Bostancılar Çavuşu'na[8] ihsân olunmağın ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağalığı, Mehmed Ağa'ya olup ve Süleymân Ağa'ya Yesâr olup ve Gurebâ'-i Yemîn Ağalığı, 'Abdurrahmân Ağa'ya sadaka olunup[9] ve Dilâver Ağa'ya, Yesâr Ağalığı ihsân olunmağın ve kethudâlar ve kâtibler yerlerinde.

Ve[10] Âsitâne'de Dîvân-ı hümâyûn mukarrer. Ve kapu-kullarının mevâcibleri verilüp, her gâh ihtimâm olurdu[11].

Ve Bağdâd Eyâleti Kemânkeş 'Ali Paşa'ya sadaka olunup[12], **[V 333a]** Dilâver Paşa'ya girü Diyârbekir ihsân olunmağın ve bin yirmi dokuz târîhinde[13], Haleb Eyâleti, Yeniçeri Ağası olan Yûsuf[14] Ağa'ya ihsân olunup[15]** ve Yeniçeri Ağalığı, Çaşnigîr-başı Mustafa Ağa'ya sadaka olundukda, Yeniçeri Kethudâlığı 'Ali Ağa'da. Cemî'i ocak ağaları ve[16] yeniçeri yoldaşlar ta'zîm ile ağa[y]ı kapuya getürdüler. **[E 203a]**[17] Ve ocakda olan zâbitlere

1 hizmetinde V : hizmetlerinde ve E
* Okcu-zâde Mehmed Efendi'nin Defter Emînliği'nden seferde Nişancı, Rıdvan Efendi'nin Baş-tezkirecilik'ten Defter Emîni olmaları, 4 Cumâdelâhıre 1034'tedir (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.36).
2 olan Sûfî E : — V
3 dahi V : Sûfî E
4 olup, Haleb'de V : olur. Cesedin Haleb'de medfûn E
5 edüp V : eder E
6 cesedin V : — E
7 olup V : olur E
8 Çavuşu'na V : olan kadîmî çavuşlarına E
9 olunup V : etdiler E
10 Ve V : Lâkin E
11 olurdu V : + Ve sene tis'a ve 'işrîn [ve] elfde E
12 olunup V : + tekrâr E
13 bin ..... târîhinde V : sene-i mezbûrda ve E
14 Yûsuf V : + ["Hasan" kelimesinin üstü karalanmış, üstüne ayrı bir kaligrafi ile "Yûsuf" yazılmıştır] E
15 olunup V : etdiler E
** Yûsuf Ağa'ya Haleb Eyâleti'nin tevcîhi 1030 muharremindedir (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.17).
16 ve V : — E
17 getürdüler V : + [Sayfanın başında "Sene tis'a ve 'işrîn [ve] elf evâhırında ba'zı tebeddülâtları mezkûrdur" yazıları vardır] E

te'kîd olunmağın: "Yeniçeri yoldaşlar odalarında mevcûd olup ve tüfengleri ile mukayyed olup, her gâh meydânda tüfeng ile[1] ta'lîm üzere olsunlar" deyü fermân olunup. Ve Yeniçeri Kethudâsı olan 'Ali Ağa'ya Kapucu-başılık sadaka olunmağın, Nasûh Ağa'ya Yeniçeri Kethudâsı olup, lâkin sefer-i hümâyûn tedârüklerinde idiler[2].

Sa'âdetlü[3] Sultân Osmân Hân[4], Leh câniblerine teveccüh edüp ve Hotun taburu[5] ve Kıral-ı Kefere-i Leh cem'iyyet edüp, asâkir-i İslâm üzerlerine sefer edüp, mansûr u muzaffer oldular[6]; sene 1030[7].

Ve sene bin otuz târîhinde vâki' olan Hotun taburu ve Kefere-i Leh Kıralı ve Kazak-ı Rus keferelerinin 'ısyânları ve cem'iyyetleridir ki, zikr olunur.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de[8] Pâdişâh-ı 'âlem-penâh, İskender-i zemân Sultân 'Osmân Hân[9]: "Leh Kıralı üzere sefer-i hümâyûnum vardır" deyü fermân-ı şerîfleri olup, Vezîr-i a'zam olan Hüseyn Paşa'ya te'kîd olunmağın: "Rûz-i hızırdan mukaddem, kullarım hâzır [u] âmâde olsunlar. Kefere-i fecerenin tuğyânları mukarrerdir. Bizzât teveccüh etmek murâdımdır[10], tedârükde olasız" deyü, mâh-ı muharremü'l-harâmda tenbîh olunup, Vezîr-i a'zam dahi Mevlânâ Şeyhülislâm hazretlerine, Vezîr-i sânî Mehmed Paşa'ya ve sâlis Nakkâş[11] Hasan Paşa'ya ve râbi' Vezîr Cıgal-zâde'ye ve hâmis diğer Mehmed Paşa'ya ve sâdis Receb Paşa'ya ve Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel Vezîr Hasan Paşa'ya fermân[12] olunup: "Sefere me'mûrlarsız" deyü. Ve kadı'askerlere, Rumeli Kemâl Efendi ve Anadolu Monla 'Ali Efendi[13] ve Hekîm-başı olan 'Îsâ Efendi ve Mevlânâ Hâce 'Ömer[14] Efendi hazretlerine ve Yeniçeri Ağası olan Mustafa Ağa'ya ve Yeniçeri Kethudâsı[15] Nasûh Ağa tekrâr Kethudâ olup[16] ve Segbân-başı Mehmed Ağa, Budun muhâfazasında **[V 333b]** olup, lâkin

1 ile V : + nişân E
2 idiler V : + ve E
3 Sa'âdetlü V : + Pâdişâh-ı İslâm Gâzî E
4 Hân V : + halled[allâ]hû hılâfetehû *sefer-i* Kıral-ı E
5 edüp ve Hotun taburu V : der-sefer-i Leh tabur-ı Hotun E
6 edüp, asâkir-i ..... oldular V : kerde ve asâkir mansûr şude, der-vâcib E
7 1030 V : + 1030 E
8 sa'âdet'de V : sa'âdet'den E
9 Sultân 'Osmân Hân V : — E
10 murâdımdır V : murâdım olduğu mukarrerdir E
11 Nakkâş V : + Vezîr V
12 fermân E : + fermân V
13 Efendi V : 'ye E
14 'Ömer V : — E
15 Kethudâsı V : Kethudâlığı E
16 tekrâr Kethudâ olup E : 'ya V

Âsitâne'ye gelmek fermân olunmağın ve yeniçeri ocaklarına te'kîd olup, sefer-i hümâyûna hâzır olalar[1]. Ve Rikâb-ı hümâyûn ağalarına ve bölük ağalarına ve kapu halkına ve Enderûn ağalarına ve bîrûn ağalarına ve Mîrahûr-i Evvel['e], Istabl-ı 'âmire'ye ve serrâc ve has atlar ve sâyir[2] ve Şadırvan-ahûru'na hizmet edenlere ve şâgirdân[3] ve tevâbi'âtları ve mehterân ve ehl-i hıref ve Mîrahûr-i Sânî ve[4] beş bin bârgîrler cem' olup ve kilâr-ı hâs ve bîrûn hüddâmları ve Bâb-ı sa'âdet Ağası ve Hazînedâr-başı ve Kilârcı-başı ve Dârü's-sa'âde Ağası ve ağalar ve Harem-i hümâyûn ağaları ve halkı, kānûnları üzere tenbîhde.

Ve sene selâsûn ve elfde tedârükler[5] ve mühimmâtları görülüp ve taşra hazîne tedârükü ve bin iki yüz katâr mâde vü ner develer ve beş yüz katâr ester[6] ve mehterân-ı 'alem ve mehterân-ı hayme, lâzım ve mühimm olan otak ve serâperde ve obalar ve kebîr haymeler ve sâyebânlar ve bedenli havliler ve döşemeler ve halvet-hâneler ve bi'l-cümle mu'tâd üzere iki nevbet hâzır olup ve dahi Dîvân-ı hümâyûn[7] hâceleri ve halîfeleri ve şâgirdleri ve Dîvân-ı hümâyûn kâtibleri ve Defter-hâne ve Mâliye kâtibleri[8] ve çavuşân ve müteferrika[9] ve zevvâkîn ve bevvâbân ve ehl-i hırefden kifâyet mikdârı neferât[10], Hazînedâr-başı olan Enderûn'da ağalar silâh ve cebe vü cevşen[11] tedârüklerinde **[E 203b]** ve cebehâne bi'l-külliyye; evvelâ bârût-i siyâh Vilâyet-i Mısır'dan beş bin kantar ve yirmi bin bedoloşka yuvalakları ve on bin şâhî ve miyâne yuvalakları[12] ve kurşun fındığı-yı yeniçeriyân otuz sanduk ve otuz bin tîr-i Tatârî ve gayri ve üç bin tüfeng ve on bin kazma ve kürek ve harbe ve külüng-i Ferhâdî ve gayri ve cemî'i mühimmâtlar defter mûcebince gemilere tahmîl[13] olunup, Bahr-ı siyâh'dan Tuna ile İsakçı İskelesi'nde hâzır olup ve Top-hâne'de yirmi kıt'a bedoloşka ve âhen dingiller ve kundaklar ve tekerlekler ve sâyir levâzımât ve neccârlar ve haddâdân ve seng-tırâşân ve kunbaracıyân ve kunbaralar ve kefçe-i nuhâs ve sırıklar ve pomağa ve mühimmâtları ve[14] topları sefînelere konulup ve Bahr-ı siyâh'a otuz pâre kadırgalar ile Vezîr Kapudân Halîl Paşa me'mûr olup, Kazak keferesi **[V 334a]** şaykaların[15] zabt etdükde, ba'dehû Nehr-i Tuna Boğazı'ndan geçüp, İsakcı İskelesi'ne kadırgalar ile dâhil olup, Tuna üzere ta'mîr olunan

1 olalar V : olup E
2 serrâc ..... sâyir E : serrâclara V
3 ahuruna ..... şâgirdân V : ahuru halkı ve şâgir[d]ân E
4 ve V : — E
5 tedârükler V : + görülür E
6 ester V : esterân E
7 dahi Dîvân-ı hümâyûn V : Dîvân-ı hümâyûn'un E
8 kâtibleri V : — E
9 müteferrika V : + ağalar E
10 neferât V : neferâtlar E
11 cevşen V : cevşenler E
12 ve miyâne yuvalakları V : miyâne yuvalağı E
13 tahmîl : tahmîn EV
14 mühimmâtları ve V : mühimmâtlar E
15 şaykaların E : sefînelerin V

köprü[y]ü hıfz etmek fermân olunmağın* ve iki yüz kıt'a şâhî[1] ve miyâneler, arabaları ile hâzır idi. Ve Belgırad'a kapucu-başılar ile çorbacılar gönderüp: "Köprüye donbaz gemileri ve şaykalar ve zahîre gemileri ile müstevfâ mîrî[2] zahîre ve rençber gemileri ile İsakçı'da olan asâkir halkına zahîre getürüp, bey' u şirâ olunsun" deyü tenbîh olunup ve Matbah-ı 'âmire içün otuz bin vakıyye revgan u 'asel iştirâsı fermân olunmağın ve keresteler ve kostanicse ve Rumeli kalkanı ve çûb saplar ve Semendire Sancağı sefer-i hümâyûna me'mûr olup ve Bosna Eyâleti, sancakları ile me'mûr idi.

Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Kalavun Mehmed Paşa, cemî'i[3] sancak-beyleri ile sefer-i hümâyûna me'mûr olup, mukaddem İsakcı'ya varup, Tuna üzere köprünün ta'mîri Rumeli askerine emr olundu. Ve mi'mârlar ve neccârlar gönderilüp, mübâşeret fermân olunmağın[4].

Ve Tatar Hân câniblerine Kapucu-başı ta'yîn olunup[5], otuz kırk bin Tatar askeri ile Leh seferine me'mûr olunmuş idi.

Ve Nüzül Emîni Altı Poğaça-zâde Mahmûd Efendi'ye fermân olunup: "Rumeli kadılıklarında vâki' re'âyâ tâyifesine sürsat[6] zahîre[si] getürüp, her menâzillerde asâkir-i İslâm'a narh-ı rûzî üzere fürûht edüp, asâkir halkı muzâyaka çekmeyüp ve re'âyâ tâyifesine sebeb-i ticâret olup[7] ve hem bey' [u] şirâ edeler" deyü emr-i şerîfler perâkende olunmağın ve her menâzillerde vâki' olan, eğer derbend ve eğer batak, dahi sarp yerleri ve köprüleri me-remmât ve ta'mîr içün Silâhdârlar Kethudâsı ve çavuşları, kānûnları üzere ta'yîn olunup ve yollar ayırdlanup, iki câniblerde honkalar yığup, menâziller ma'lûm olur. Ve Anadolu câniblerine asker sürmek fermân olunup ve Anadolu Beylerbeyisi olan Hasan Paşa ve sancak-beyleri ve Karaman Beylerbeyisi Mustafa Paşa ve Sivas Beylerbeyisi 'Osmân Paşa ve Mar'aş Eyâleti ve Adana ve Diyârbekir Eyâleti ve Rakka Eyâleti ve Haleb Beylerbeyisi **[V 334b]** ve Şâm-ı şerîf'den beş yüz nefer Şâm kulları ve cemî'i zu'amâ ve erbâb-ı tîmârlar, sefer-i hümâyûna me'mûr olduğu mukarrer. Ve[8] her vilâyetlerde nidâlar olup ve toplar levâzımı içün Selânik'den beş yüz çift câmûşlar iştirâ olunup ve Samsun'dan isparçina ve palamarlar ve resen-i tîre fermân olunup ve meteris tahtası ve sâyir mühimmâtlar görülüp, ba'dehû

* Halîl Paşa İstanbul'a döndükten sonra, Karadeniz'e çıkan Kazak eşkıyâsının yok edilmesi ve Sultân 'Osmân'ın yapacağı Leh seferi için gerekli mühimmâtın Kili İskelesi'ne nakline memûr olur ve gemilerle Kili'ye gider (*Gazâ-nâme-i Târîh-i Halîl Paşa,* vr.135b-136a).

1 şâhî V : + darbuzanlar E
2 mîrî E : — V
3 cemî'i V : cemî' E
4 olunmağın V : + zemânında E
5 olunup V : edüp E
6 sürsat E : + ve V
7 olup V : edüp E
8 mukarrer. Ve V : mukarrerdir E

Top-hâne'den şâhî darbuzanlar Köşk-i hümâyûn meydânında hâzır etdiler[1]. **[E 204a]**

Ve mâh-ı cumâdelâhır[en]ün on birinci gün[ü], sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri sefer-i Leh Kıralı üzere teveccüh etmek fermânları sâdır olup, Vezîr-i a'zam olan[2] Hüseyn Paşa[3], sene-i sâbıkdan berü tedârükde olmağın[4] ve Rumeli câniblerinde ve Budun Eyâleti ve[5] Belgırad'da Nehr-i Tuna'da gemiler ve şaykalar ve zahîre kısmı ve hubûbât, Kilâr-ı 'âmire içün ve revgan ü 'asel ve cebehâne mühimmâtları ve top yuvalağı, ba'zıları ve köprü içün donbaz gemileri ve keresteler ve koçu arabaları mekârî ile tutulup, Edirne'ye dâhil olmak sipâriş olunmuş idi. Ve Nehr-i Tuna ile gemiler ve şaykalar ve rencber[6] gemileri, zahîre ile İsakcı'da iskeleye dâhil olmak te'kîd olunup ve Rumeli Beylerbeyisi Kalavun Mehmed Paşa dernek ile[7] Sofya'dan İsakçı İskelesi'ne varup, köprü ta'mîrine[8] me'mûr olmuş idi .

Ba'dehû mâh-ı mezbûrda, Leh seferine me'mûr olan evvelâ Mevlânâ Şeyhülislâm Es'ad Efendi, Vezîr-i a'zam olan Hüseyn Paşa, Vezîr-i sânî makāmında olan Gürcü[9] Hâdım Mehmed Paşa, Vezîr-i sâlis[10] Nakkāş Hasan Paşa, Vezîr-i râbi' Cıgal-zâde Mahmûd Paşa, Vezîr-i hâmis Çerkes[11] Mehmed Paşa, Vezîr-i sâdis Receb Paşa, Vezîr-i a'zam-ı sâbık Kapudân[12] Vezîr Halîl Paşa[13], otuz kıt'a baştarda ve kadırga ve kalyeteler ile Bahr-ı siyâh üzere Kazak eşkıyâları ve Rus keferesi firkateleri üzere mezbûr Kapudân Halîl Paşa bi['l]-külliyye[14] donanma kadırgaları ile Karadeniz'e me'mûr olup[15], Özi Boğazı ve sâyir Ten Kazağı üzere muhâfaza[16] etdükden sonra, Bahr-ı siyâh'dan Karaharmen üzere gelüp, Boğaz'dan Nehr-i Tuna'ya mezbûr kadırgalar[17] ve me'mûr olan donanma askeri ile İsakcı Köprüsü'ne gelüp, ba'dehû köprüyü[18] hıfz üzere olup, sa'âdetlü Pâdişâh, asâkir-i[19] İslâm ile **[V 335a]** Leh seferinden sa'âdetle 'avdet edince fermân olunmuş idi*. Ve Bahr-ı sefîd

1 etdiler E : olup V
2 olan E : — V
3 Paşa V : + hazretleri E
4 tedârükde olmağın V : tedârükleri olmuş idi E
5 ve V : — E
6 rencber E : rencper V
7 dernek ile E : — V
8 ta'mîrine V : ta'mîri havâle E
9 Gürcü E : Gü[r]cü V
10 sâlis V : + makāmında olup, Vezîr E
11 Çerkes : Çerâkes EV
12 Kapudân V : — E
13 Paşa V : + Kapudân E
14 bi'[l]-külliyye E : — V
15 olup V : + mezbûr donanmalar ile E
16 muhâfaza V : muhâfız E
17 kadırgalar V : + ile E
18 köprüyü V : köprü E
19 asâkir-i V : asker-i E

* Halîl Paşa İstanbul'a döndükten sonra, Karadeniz'e çıkan Kazak eşkıyâsının yok edilmesi ve Sultân 'Osmân'ın yapacağı Leh seferi için gerekli mühimmâtın Kili İskelesi'ne nakline memûr olur ve gemilerle Kili'ye gider (*Gazâ-nâme-i Târîh-i Halîl Paşa,* vr.135b-136a).

câniblerine başka, Rodos Sancağı Beyi sâyir beyler ile otuz-kırk[1] kıt'a kadırgalar ile Bahr-ı sefîd'i muhâfazaya ta'yîn olunmuş idi.

Ve Leh seferine me'mûr olanlar[2], Vezîr Baş-defterdâr olan[3] Hasan Paşa[4] ve Şıkk-ı Sânî Defterdârı olan Hüseyn Efendi, Tevkî'î olan Okcu-zâde Paşa ve Baş-rûznâmeci olan Nesîmî Efendi ve Rûznâmeci-i Sânî Efendi İsmâ'il Efendi[5] ve Re'îsülküttâb olan Mecid Efendi, dahi Defter Emîni Rıdvân Efendi, Baş-muhâsebeci İlyâs Efendi ve Anadolu Muhâsebecisi olan Şâmî Efendi ve[6] Mukâbele-i Süvârî İsmâ'il Efendi ve Piyâde Mukâbelecisi[7] Hüseyn Efendi ve Cizye Muhâsebecisi olan 'Ömer Efendi ve Baş-mukāta'acı[8] Ahmed Efendi ve Haremeyn[9] Muhâsebecisi olan Ahmed Efendi ve Muhâsebe-i Evkāf-ı Vezîr-i 'izâmlar Küçük Efendi ve Me'âdin Mukāta'acısı olan Nef'î Efendi ve Havâss-ı hümâyûn Mukāta'acısı Lâlezâr (لاله زار) -zâde Efendi ve Mensûh Mukāta'acısı Kara Hâce Efendi ve Mâliye Tezkirecisi olan[10] 'Abdurrahmân Efendi ve Evkāf-ı hümâyûn Mukāta'acısı olan Kadı-zâde Efendi ve İstanbul Mukāta'acısı olan Mehmed Efendi ve Eğriboz'da Mûsâ Efendi-zâde ve Koyun Mukāta'acısı diğer Mehmed Efendi ve Avlonya Mukāta'acısı[11] dahi Mehmed Efendi ve Kefe Kılâ'ı[12] Mukāta'acısı Celeb Efendi ve Tezkire-i Kılâ'-ı Büzürg olan Mehmed Efendi ve Tezkire-i Kılâ'-ı Küçük[13] Veysî Efendi ve Tezkire-i Şıkk-ı Sânî'de Münîrî Efendi ve Mevkūfâtî-i Evvel'e Zülfikār Efendi olup[14] ve Kurd Efendi Mevcûdâtî ve Hâtem Efendi Vâridâtî-i Şıkk-ı Sânî idi. **[E 204b]** Ve[15] Vâridâtî-i Evvel Südcü-zâde olup ve Mâliye Kağıd Emîni 'Abdurrahmân Efendi[16] ve Divitdâr-ı Büzürg Kadrî Efendi ve dahi İbrâhîm Efendi Teşrîfâtî ve Hasan Efendi Teslîmâtî ve Baş-bâkî Kulu[17] 'Ali Ağa ve Yûsuf Bey Cizye-i Evvel Bâkî Kulluğu hizmetinde idi. Ve sâyirleri bâkî kulları, Vezzân-ı Büzürg, dahi Divitdâr-ı Sânî İbrâhîm Efendi ve Sâlis Ca'fer Bey olup, zikr olunan ehl-i menâsıblar[18] sefer-i hümâyûna me'mûr olunup, hâzır oldular idi. Ve Rikāb-ı hümâyûn ağalarından, Yeniçeri Ağası Mustafa Ağa[19] ve yeniçeri ocağından sefer-i hümâyûna me'mûr olanlar, **[V 335b]** Yeniçeri Kâtibi Mehmed Efendi ve

1 kırk E : — V
2 Ve ..... olanlar V : — E
3 olan E : — V
4 Paşa V : + [Ayrıca "Paşa" kelimesinin altında "Efendi" kelimesi vardır] E
5 Tevkî'î ..... Efendi E : — V
6 ve V : + Baş E
7 Piyâde Mukâbelecisi V : Piyâde'de E
8 Baş-mukāta'acı E : Baş-mukāta'ası V
9 Haremeyn V : + Dârü's-sa'âde Evkāf E
10 olan E : — V
11 Mukāta'acısı V : + olan E
12 Kılâ'ı E : — V
13 Kılâ'-ı Küçük V : Küçük Kılâ' E
14 olup E : — V
15 Ve V : + [Sayfanın başında "Sene selâsûn 'işrûn ve elf" kelimeleri vardır, bunlardan "'işrûn" kelimesinin üstü çizilmiştir] E
16 Efendi V : + idi E
17 Kulu V : + Büzürg E
18 menâsıblar V : menâsıbları E
19 Yeniçeri Ağası Mustafa Ağa V : Mustafa Ağa[-yı] Yeniçeriyân E

Nasûh Ağa Kethudâ-i Yeniçeriyân ve Hüseyn Ağa Ser-zağarcıyân ve 'Ali Ağa Ser-samsoncı ve diğer 'Ali Ağa Ser-turnacıyân ve solak-başılar[1] ve hasekîler ve Baş-çavuş ve Bayram Ağa Muhzır (مخضور) -başı ve[2] ocak ağaları ve Orta Çavuş ve Küçük Çavuş[3] ve yaya-başıları ve ser-bölükân ve solaklar[4] ve segbânân-ı süvârî ve zağarcıyân-ı süvârî ve cemî'i oda-başılar ve yeniçeriyân cemâ'ati me'mûr idi. Ve bölük halkı[5], Sipâhî Oğlanları Ağası olan Mustafa Ağa ve[6] Kâtib İbrâhîm Efendi* ve Kethudâ Hasan Ağa ve Cây-ı Kethudâ Mahmûd Ağa[7] bi'l-külliyye me'mûr idiler. Cizyedârlardan gayri ve ba'zı ehl-i Dîvân efendileri ve halîfelerden ve[8] mândelerden gayri sefere me'mûr idiler[9]. Ve Silâhdâr Ağası olan Aydın Ağa ve Kâtibi[10] Ahmed Efendi ve Hacı Kethudâ[11] ve çavuşları ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası olan Mehmed Ağa ve Kâtibi Şeyh İbrâhîm Efendi ve kethudâları ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası olan Süleymân Ağa ve Kâtib[i] Mehmed Efendi ve 'Ali Kethudâ ve Gurebâ'-i Yemîn Ağası olan 'Abdurrahmân Ağa ve Kâtibi Halîl Efendi ve Kethudâsı 'Osmân Ağa[12], neferâtı ile bin yirmi dokuz târîhinde Tuna yalısı muhâfazasında idiler. Ol sebebden Âsitâne'den mukaddem me'mûrlar idi. Ve Gurebâ'-i Yesâr Ağası, dahi kâtibi ve[13] kethudâları ve neferâtı[14] me'mûrlar idiler.

Ve Rumeli Kadı'askeri olan Mevlânâ Kemâl Efendi, mülâzım kadılar ile me'mûr idiler. Ve Anadolu Kadı'askeri olan Monla[15] 'Ali Efendi me'mûr oldukda, mülâzım kadılar ile[16] Edirne'ye dek ma'an gitdiler. Ve Hekîm-başı olan 'Îsâ Efendi sefer-i hümâyûna me'mûr olup ve Mevlânâ Hâce Efendi hazretleri Leh seferine me'mûr olduğunda, oğlu Mevlânâ 'Abdullâh Efendi İstanbul Kadısı olup, lâkin[17] Âsitâne'de Kadı'asker Kâyim-makāmı kalduğu mukarrer. Ve Şehr-emîni olan Âsitâne'de kalup, Arpa Emîni olan Hüseyn Efendi ve Mîrahûr-i Evvel olan Süleymân Ağa ve Mîrahûr-i Sânî Ağa[18] ve

1 solak-başılar V : ser-solakān E
2 ve V : ve Kurd Ağa Cây-ı Kethudâ ve şütürbânân E
3 Orta ..... Çavuş V : Çavuş-ı Vasat dahi Çavuş-ı Küçük E
4 ser-bölükân ve solaklar V : ser-yeniçeri ve solakān E
5 halkı V : + evvelâ E
6 ve V : — E
* Bu sırada Sipâhîler Kâtibi, 27 Muharrem 1030'da bu göreve getirilen Sâlih Efendi'dir. Metnimizdeki İbrâhîm Efendi ise 28 Muharrem 1030'da Sipâhîler Kâtipliği'nden Ulûfeciyân-ı Yemîn Kâtibi olan İbrâhîm Efendi olmalıdır (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.19).
7 Ağa V : — E
8 ve V : gayri E
9 idiler V : idi E
10 Kâtibi E : Kâtib V
11 Kethudâ V : kethudâları olup E
12 Ağa V : ve E
13 Ağası ..... ve V : Ağa ve Kâtibi dahi E
14 neferâtı E : neferâtları V
15 Monla V : — E
16 ile V : dahi E
17 lâkin E : ve V
18 Ağa E : — V

Ahûr Kethudây-ı Büzürg ü Kûçek ve rahtvânlar ve Kürsîdâr ve oda-başılar ve Voynuk[1] Beyi olan 'Abdullâh Bey ve Istabl-ı 'âmire'de olan serrâc tâyifesi ve halîfe ve hazînedâr **[V 336a]** ve şâgirdân dahi ağaların yedekçileri[2] ve na'l-bendler ve sâyir ocak-başıları[3] ve mehterân-ı hass ve gayri ve cemî'i ocak ehl-i hırefleri ve kâtibleri ve[4] Arpa Kâtibi ve has arabacılar bölük-başıları ve mi'mârlar sefer-i hümâyûna me'mûr oldular. Ve Mîr-i 'alem Ağa ve 'alemdârlar ve Mehter-başı Halîl Ağa ve Zurnazen-başı ve üstâdân-ı mehterân-ı 'alem me'mûr idiler. Ve silâhdâr ocağından tuğ-keşler ve yedekçiler kânûn-i kadîm üzere hâzır olup[5] **[E 205a]** ve kapucular ve ağaları[6] ve Kapucular Kethudâsı olan Mustafa Ağa ve Kâtibi Hüseyn Efendi ve bevvâbân, Pîşkeşci ve Orducu-başı ve Mataracı[7] ve sakayân-ı Dîvân-ı 'âlî ve hazînedârlar-ı enderûn ve ehl-i hırefden Ser-hayyât ve sâyirleri sefer-i hümâyûna me'mûrlar idi. Ve Harem-i hümâyûn ağalarından Bâb-ı sa'âdet Ağası ve Hazînedâr-başı ve Kilârcı-başı ve Oda-başı ve kethudâlar ve kapu oğlanı ağalar ve Dârü's-sa'âde Süleymân Ağa ve sâyir ağalar ve Silâhdâr Ağa ve Çukadâr Ağa ve Rikâbdâr Ağa ve Has[8]-odalı ağalardan ve Doğancı-başı olan Murtezâ Ağa ve kethudâları[9] ve sâyir seferlü olanlar, eğer hâdım ağalardan, eğer baltacılardan ve eğer Harem-i hâs'dan iç halkı, kânûnları üzere me'mûr idiler. Ve Matbah Emîni olan Mustafa Efendi ve Kâtib-i Büzürg ve Halîfe ve Ser-tabbâhîn Pervâne Ağa ve üstâdlar ve Halîfe ve şâgirdân ve Ser-kilâr-ı Enderûn ve Kilârcı, bazara gidenlerden ve Ser-helvacıyân ve Halîfe-i mezbûr ve Ser-habbâzîn-i Hâssa ve Kethudâ ve Pişürücü ve hamirgerler ve elekciyân ve bölük-başılar ve sepetci[10] ve neferât ve Ser-habbâzîn-i Fodula ve bölük-başıları ve neferât ve Yoğurdcu-başı ve[11] Kassâb-başı ve Tavukcu başı[12] ve Buzcu-başı dahi Bazar-başı ve Matbah-ı 'âmire'den fi'l-cümle Leh seferine me'mûr olup ve av ağaları Çakırcı-başı[13] ve Şâhinci-başı ve Atmacacı-başı, cemî'i kethudâları ile neferâtı[14] me'mûr olup ve Istabl-ı 'âmire'de şütürbân ve servanlar kethudâları ve harbende (خرمنده) ler ve ser-neferler, bin iki yüz katâr deve mâde vü ner hâzır; lâkin Çatalca[15] çayırlarında ba'zıları ve ba'zılar Kağıd-hâne'de ve mîrî bârgîrler ve atları[16], mîrahûr ağalar ocaklara tevzî' edüp, bin bârgîr top

1 Voynuk E : بوينوق V
2 ağaların yedekçileri V : yedekçiler ağayânın E
3 ve sâyir ocak-başıları E : — V
4 ve V : + Baş E
5 olup V : + ve dahi [E 205a'nın başında ayrıca "Ve sene selâsûn ve elf" yazıları vardır] E
6 ağaları V : + hâzır oldukda E
7 Mataracı V : ve Kürsîdâr E
8 Has V : + oda E
9 kethudâları V : + ve Baş-doğancılar E
10 sepetci E : sebetci V
11 ve V : dahi E
12 -başı V : lar E
13 -başı V : -başılar E
14 neferâtı V : dahi neferâtı ile E
15 Çatalca V : Çaltıca E
16 atları V : atlar E

arabalarına ve bin bârgîr iç halkına ve yeniçeriye **[V 336b]** saka bârgîrleri dört yüz re's fermân olunup ve sâyir ocaklara yüz re's bârgîrler sakalar içün, dahi meşk u musluk ve kovaların kānûn üzere tevzî' olunup ve cemî'i[1] Harem-i hümâyûn mühimmâtları görülüp ve cebehâneye lâzım ve mühimm olan toplar mühimmleri görülüp ve Cebeci-başı olan Şehbâz Ağa ve Topcu-başı olan Mustafa Ağa ve Top Arabacı-başı Receb Ağa, kethudâları ve kâtibleri ve bölük başıları ve oda-başıları ve neferâtı kā'idelerince tüfengleri[2] ve silâhları ile hâzır idiler.

Ve ordu-yı hümâyûn sekiz[3] kat yalnuz İstanbul'dan ve ikişer[4] kat Edirne'den ve mahrûse-i Bursa'dan iki kat ordu mukarrer; bi'l-külliyye on iki kat ordu olur mecmû'u, fermân üzere cem' olduğunda. Bir mübârek evkātda Dâvud-paşa Sahrâsı'nda mâh-ı mezbûrda başka ordu alayı olup, cemî'i[5] esnâf ve kethudâları atlar ile kā'idelerince şenlikler ile fevc fevc gürûh ile ibtidâ iskeleden teveccüh ederler. Bağçe-kapusu'ndan girüp, sa'âdetlü Pâdişâhımızın Köşkü önünden zînet ile geçüp, Köşk altında bir mikdâr her sınıf durup, du'âcıları hayr du'âlar edüp[6] ba'dehû ol esnâf geçüp, bir aharı dahi gelüp, ol esnâf dahi du'âlar ederlerdi. Ba'dehû böyle böyle[7] ordu-yı hümâyûn teferrüc olunup, ba'dehû Vezîr-i a'zam[8] **[E 205b]** Hüseyn Paşa'nın saraylarından uğradup ordu-yı hümâyûnu, esnâf yiğit-başıları, dahi kethudâları önlerine düşüp, Vezîr-i a'zam[9] sarayında du'âlar ederlerdi. Ba'zıları hil'atler geyüp, ba'dehû[10] 'azîmet etdiler. Ve[11] dahi İstanbul Kadısı Mevlânâ 'Abdullâh Efendi'nin kapusu önünden kā'ideleri üzere mezbûr ordu ile ziyâret etdiler. Ba'dehû du'âlar eyleyüp, vedâ' etdiler.

Ve mâh-ı cumâdelâhırede Dâvud-paşa Sahrâsı'nda kondular. Ve sa'âdetlü Pâdişâh Sultân 'Osmân Hân Gāzî'nin bârgâhları ve otakları[12] mukaddemâ vakt-i mübârekde kurulmuş idi. Cemî'i[13] ağavât-ı bîrûn u enderûn ve bî-zebân ağalarının ve Mîr-i 'alem Ağa'nın ve kapucu-başıların ve Kapucular Kethudâsı, dahi bevvâbân tâyifesinin otak u haymeleri **[V 337a]** ol mübârek sahrâda mukaddem kurulup ve kilârlar ve hademe-i Matbah-ı 'âmire'nin çerge ve haymeleri ve tevâbi'i tetimmeleri ve sâyir Istabl-ı

1 cemî'i V : cemî' E
2 tüfengleri V : + ile E
3 sekiz V : sekizer E
4 ikişer V : ikişerer E
5 cemî'i V : cemî' E
6 du'âlar edüp V : u du'âlar olurdu E
7 böyle böyle E : bu minvâl üzere V
8 a'zam V : + olan [E 205b] Vezîr-i a'zam E
9 -i a'zam V : — E
10 ba'dehû E : — V
11 etdiler. Ve V : ederlerdi E
12 otakları V : otakların E
13 Cemî'i V : Ve cemî' E

'âmire'nin tetimmesi kurulup ve sâyir vezîrlerin[1] otakları [ve] kānûn üzere Vezîr-i a'zam Hüseyn Paşa'nın otakları kurulup[2], etrâflarında erbâb-ı menâsıbın ve Tevkî'î Paşa'nın ve defterdârlar ve Re'îsülküttâb[3] ve Mevlânâ Şeyhülislâm hazretlerinin[4] ve kadı'askerler ve yeniçeriler ve bölük halkı ve cemî'i ehl-i seferden bir ferd kalmayup, mukaddemâ fermân üzere hayme vü bârgâhların Dâvud-paşa Çayırı'nda kurup[5], dahi orduda kā'idelerince ilerüde çadırların ve kebîr çergelerin kurup, metâ'ların âşikâre narh üzere fürûht ederlerdi.

Ve[6] mâh-ı mezbûrda, Âsitâne'de[7] sefere me'mûr olan asâkire te'kîd olunup: "Eğer müteferrika ve eğer zevvâkîn ve eğer Dîvân-ı hümâyûn kâtibleridir ve eğer Defter-hâne kâtibleridir ve eğer Mâliye kâtibleridir[8] ve eğer çavuşlardan 'ulûfelü[9] ve ze'âmetlü ve eğer fermân olunan ehl-i menâsıblardır ve halîfeler ve şâgirdler[10] ve kapu-kullarındandır, hâzır olup, alaylarda mevcûd bulunmak gerekdir" deyüp, bezistânlarda[11] ve çarşularda münâdîler dilinden[12] fermân üzere te'kîd etdiler. Ve cebehâne defter mûcebince tedârük olunup, cebe vü cevşen firâvân ve otuz bin tîr-i Tatârî ve tîrkeş ve kesme ve bin kemâne ve külüng-i Ferhâdî ve beş bin kazma ve kürek[13] ve bin balta ve on sanduk neccâr âlâtı ve bin kalkan-ı Rumeli ve iki bin tüfeng ve iki bin harbe-i yeniçeriyân ve beş bin kantar barut ve on bin dâne şâhî ve miyâne yuvalağı ve kurşun külçe ve yeniçeri fınduğu[14] yirmi sanduk ve seng-tırâş âlâtı ve kunbara ziyâde ve bıçkılar[15] ve revgan-ı zeyt ve revgan-ı neft ve revgan-ı şîr ve revgan-ı bezir-i has güğümler ile[16] ve çiriş ve kağıd ve rûy ve âhen-i hâm ve çelik kantar iki ve sap-ı kazma ve gayri çûb ve teberler ve kiriş ve mismâr-ı[17] mütenevvi'a on sanduk ve gararlar ve torba ve şem'-i bâd ve şem'-i 'asel ve çuvaldız ve iğne ve kınnâb (قيناب) ve resen-i tîre bî-nihâye ve sâyir cebehâne defter mûcebince[18] ve toplar mühimmâtları ve köprü mühimmâtları görülüp, ba'zıları Belgırad'dan ve İzvornik ve Bosna sancaklarından **[V 337b]** havâle olmuşdur.

1 ve sâyir vezîrlerin V : ve cemî'i Vezîr-i a'zam ve sâyirlerin E
2 otakları kurulup V : — E
3 Re'îsülküttâb V : + bi'l-külliyye otak u haymelerin mukaddemâ taşrada hâzır kurulup E
4 Şeyhülislâm hazretlerinin V : Şeyhülislâm'ın E
5 kurup V : kurulmuş idi E
6 ederlerdi. Ve V : olurdu. Ve Âsitâne'de E
7 Âsitâne'de V : — E
8 ve eğer Mâliye kâtibleridir E : — V
9 'ulûfelü V : 'ulûfeleri E
10 şâgirdler V : şâgirdân E
11 bezistânlarda : بزاستانلرده EV
12 dilinden E : nidâ edüp V
13 kürek V : kürekleri E
14 fınduğu V : + sürb E
15 kunbara ..... bıçkılar E : kunbaralar V
16 zeyt ..... ile V : zeyt güğüm ve revgan-ı neft güğüm ve revgan-ı şîr güğüm ve revgan-ı bezir-i has E
17 mismâr-ı E : mismârlar V
18 defter mûcebince E : — V

Ve Âsitâne'de Kāyim-makām Vezîr Ahmed Paşa İstanbul muhâfazasında kalup* ve Anadolu Defterdârı Ken'an Efendi mîrî mâl tahsîline kalup ve Anadolu mukāta'acılarından ve Mâliye kâtiblerinden ba'zıları mânde kalup ve Segbân-başı Ahmed Ağa Budun Vilâyeti'nde nevbetci iken Âsitâne'ye fermân olunup, segbânlar ile Âsitâne muhâfazasında kalup, dahi İstanbul Ağası ve Şehr-emîni ve Rûznâmçe Kāyim-makāmı ta'yîn olunup **[E 206a]** ve Mândeler Ağası olan Âsitâne'de Zâbit kalup.

Ve Anadolu Beylerbeyisi olan Hasan Paşa'ya ve sancak-beylerine[1] te'kîd olunmuş idi: "Rûz-i hızırdan mukaddem mahrûse-i Edirne'de çayır vakti hâzır bulunup, yoklama mukarrerdir" deyü fermân olunup ve Karaman Beylerbeyisi olan Mustafa Paşa'ya fermân olunup: "Cemî'i sancakları ile, dahi zu'amâ ve tîmâr ehli olanlar ile rûz-i hızırdan mukaddem Edirne'ye dâhil olmanuz lâzımdır[2]" deyü te'kîd olunmağın ve Sivas Beylerbeyisi olan 'Osmân Paşa'ya da[3] te'kîd mukarrer. Ve Mar'aş Beylerbeyisi ve Adana Beylerbeyisi[4] ve Haleb Beylerbeyisi olan Hasan Paşa'ya[5] [te'kîd mukarrer]. Vezîr Mustafa Paşa, Bağdâd'dan[6] ma'zûl olup[7], oğlu Rakka Beylerbeyisi idi. Kendüleri[8] Leh seferine tevâbi'i ile[9] İsakcı'da orduya dâhil olup ve Diyârbekir'de muhâfazada olan Dilâver Paşa'ya fermân olup: "Diyârbekir'de Ekrâd beylerin ve ba'zı sancakların muhâfazaya koyup, bizzât kendün sefer-i hümâyûna me'mûr oldun. Mahrûse-i Edirne'ye gelüp, ordu-yı hümâyûna dâhil olup, hizmetde olasız" deyü te'kîd olunup[10] ve Şâm-ı şerîf'den beş yüz tüfengli Şâm yeniçerisi fermân etdiler idi.

Ve Top-hâne'den on sekiz 'aded topları ve kundakların ve tekerleklerin ve otuz bin dâne yuvalağ-ı ecnâs ve dingiller ve meteris elvâhların ve kefçe ve sırıkların ve resen-i komena ve resen-i isparçina[11] ve resen-i salya ve pomağa ve müdevver ve çâr-kûşe âhen ve âhen-i hâm ve kürekler ve âhen-gerân [ve] haddâdân ve rîhte-gân neferâtlardan ve cemî'i[12] levâzımâtların sefînelere tahmîl[13] etdiler. Ve kunbara ve kaba cebehâne[y]i bi'l-külliyye gemilere koyup ve ma'an yarar üstâdlardan ve[14] bölük-başılardan **[V 338a]** ve topcu-

* Bostancı-başı Mehmed Paşa 15 Cumâdelâhırc 1030'da vezâretle Âsitâne muhâfazasına memûr, Vezîr Ahmed Paşa ise Kaymakam olmuştur (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.38; *Fezleke*, I,404; Na'îmâ, II,188).

1 sancak-beylerine V : sancaklarına E
2 lâzımdır V : lâzım gelmişdir E
3 da E : — V
4 Beylerbeyisi V : Beyi E
5 Paşa'ya E : + Ve Bağdâd'dan V
6 Paşa, Bağdâd'dan E : Pa[şa] V
7 olup V : — E
8 Kendüleri V : Kendüler E
9 ile V : + sefer-i hümâyûna E
10 deyü te'kîd olunup V : — E
11 isparçina E : isbarçina V
12 cemî'i V : cemî' E
13 tahmîl : tahmîn EV
14 üstâdlardan ve V : üstâdân E

lardan ve cebecilerden ve top arabacılarından ve kunbaracılardan ve haddâdlardan ve mi'mârlar ve neccârlardan ve seng-tırâşdan ve çırakcılardan kifâyet mikdârı konup, ba'dehû Bahr-ı siyâh'dan Kara-harmen nâm iskeleden Nehr-i Tuna'ya girilüp, İsakcı İskelesi'nde köprü fermân olunmuşdur. "Merkūm[1] mühimmât gemileri mahall-i mezbûra nakl ede" deyü sipâriş etdiler. Ve şâhî darbuzanları ve miyâneleri[2] arabalarına bindürüp, Saray-ı hümâyûn'da Köşk meydânında cem' olup, sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerinin[3] teferrücleri olup.

Ba'dehû mâh-ı cumâdelâhırede şâhî darbuzanları topcular ve top arabacılar alaylar edüp ve Topcu-başı ve Top-hâne Nâzırı ve Top Arabacılar-başı[4] mezbûr şâhîlerün önlerine[5] düşüp, İstanbul'da halk-ı 'âlem dükkânlarda ve yollarda izdihâm [ile] seyr edüp, gāzîlere ve sa'âdetlü Pâdişâh'a zu'afâ vü fukarânın hayr[6] du'âları mukarrer. Toplar çekilüp, Edirne-kapusu'ndan Dâvudpaşa Çayırı'nda ordu başından Karye-i Litroz nâm mahalle varınca dizdiler. Ve cebehâne de hâzır olup ve yeniçerinin sakaların ve meşk ü muslukların ve meydânların tedârük edüp[7] ve Nüzül Emîni olan Mehmed Ağa, sâbıkā Arpa Emîni olup, Mahmûd Efendi Nüzül Emîni olup, cemî'i menâzillerde[8], Vilâyet-i Rumeli eyâletlerinde vâki' kazâlardan asâkir-i[9] İslâm zahîresi içün sürsat fermân olunup, mefhûm her kazâlardan şa'îr ve koyun ve etmek ve revgan ve 'asel ve odun[u] re'âyâ tâyifesi ordu-yı hümâyûna sürüp, narh-ı cârî üzere asâkir halkına fürûht edüp, akçaları re'âyâya kesb ü ticâret ve asâkire zâd ü zevâde olup, bir ferde zulm ü te'addî yokdur. Ordu-yı hümâyûn[da] muzâyaka olmayup, vech-i meşrûh üzere emr-i şerîfler gönderüp ve her menâzillerde ta'yîn olunduğu üzere sürsat[10] zahîreleri hâzır olup ve başka Koyun Emîni ve kassâblar, yeniçerinin kānûn üzere meydânları içün orduda ve erbâb-ı Dîvân'ın[11] ve topcu ve cebeci ve arabacı-ı top ve sâyir ağavât ve gayriler de meydânları ve sipâhîlerin meydânları yemîn ü yesârda ta'yîn olunduğu meydânları **[V 338b]** her vakit verilür. Ve bölük halkından silâhdârlardan kethudâları bir niçe neferât ile yolları ayırdlamak ve köprüleri ma'mûr edüp ve izdihâm **[E 206b]** ve yollarda iki câniblerde honka yığup, Halîfe-i zemân, Zıllullâh, es-Sultân ibnü's-Sultân Sultân 'Osmân Hân Gāzî hazretlerinin 'azîmet etdükler[i] râh ma'lûm olduğu sebebden tedârükler olunmuş idi[12].

1 Merkūm V : Mezbûr E
2 miyâneleri V : miyâne darbuzanları E
3 hazretlerinin V : — E
4 Arabacılar-başı V : Arabacı-başıları E
5 önlerine E : + önlerine V
6 hayr V : + u E
7 edüp V : olup E
8 menâzillerde V : menâzillere E
9 asâkir-i V : asker-i E
10 sürsat E : — V
11 yeniçerinin ..... Dîvân'ın V : meydânlar içün orduda yeniçerinin kānûnları üzere ve erbâb-ı Devlet'in E
12 verilür. Ve ..... idi E : verilürdü V

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de[1] kapu-kullarının recec mevâcibleri tevzî' olunup[2] ve tuğ-keşler ve yedek-keşler tedârüklerin görüp, ba'dehû[3] Mîrahûr Ağa[4], sefer-i Leh Kıralı üzerine me'mûr[5] olduğu mukarrer. Lâkin rûz-i hızırda[6] atlar ve develer ve katırlar çayırların edâ edüp, develer yağlanup, dahi Mîrahûr-i Sânî, tavîle bârgîrlerin tevzî' edüp, iç[7] halkına ve top arabalarına ve sakalara kifâyet mikdârı tevzî' olunup ve dört re's filleri ve fil-bânlara te'kîd olunup, sefer-i hümâyûna getürüp[8] ve sa'âdetlü Pâdişâhımıza cedîd koçu tedârük olunup[9] ve başka taht-ı revân hâzır oldu. Ve ağavât içün ve iç oğlanlar içün has arabalar kā'ide üzere[10] hâzır idi. Ve solaklar ve şâtırlar[ın] kānûn üzere tedârükleri görülüp[11].

Mâh-ı cumâdelûlânın evâhırında cemî'i[12] hizmet-i sefer görülüp ve cumâdelâhırenin on birinde alaylar fermân olunup[13*], bir mübârek eyyâm[14] ve sâ'atde[15], Vezîr-i a'zam olan müdebbir Hüseyn Paşa ve sâyir vüzerâ'-i 'izâmlar, bebr u peleng-vâr silâhlar ile müzeyyen olup ve alayları her birinin

1 sa'âdet'de V : devlet'de E
2 tevzî' olunup V : ihsân olunup, tevzî' etdiler E
3 ba'dehû V : ve mukaddem sene bin yirmi sekizinci târîhinin Mısır Beylerbeyiliği vezâret ile Mîrahûr-başı olan Mere Hüseyn Paşa, Mısır'da Vâlî oldukda, sa'âdetlü Pâdişâhımız 'azîm ihsânlar edüp, hizmeti mukābelesinde sadaka oldukda, Kapucular Kethudâsı olan Süleymân Ağa'ya Büyük Mîrahûr-başılık sadaka vü 'inâyet olunup, dahi Kapucular Kethudâlığı Cizye Muhâsebecisi olan Mustafa Ağa'ya ihsân olunup ve dahi Cizye Muhâsebesi'nde olan Baş-halîfe olan 'Ömer Efendi Cizye Muhâsebecisi olup ve yerine Baş-halîfe İbrâhîm Çelebi olup. Ve Mısır'dan ma'zûl olan Mustafa Paşa Âsitâne'ye 'azîmet üzere olup ve hâlâ Mısır Beylerbeyisi Vezîr Hüseyn Paşa Mısır'a teveccüh etdi. Ve Yeniçeri Kethudâlığı Zağarcı-başı 'Ali Ağa['ya] olup, ocakda olan ağalar silsile olup, ba'dehû mâh-ı rebî'ulâhırda Yeniçeri Ağalığı Çaşnigîr-başı olan Mustafa Ağa'ya sadaka olunup ve Dilâver Ağa'ya Çaşnigîr-başılık oldukda, Gurebâ'-i Yesâr'a sâbıkā Mândeler Ağası olan Kara Hasan Ağa'ya ihsân olunup ve sâbıkā Yeniçeri Ağası olan Hasan Ağa bin yirmi dokuz senesinin evâyilinde, eyâlet-i mezbûreye olup, Haleb Şehri'ne 'azîmet etdi. Ve dahi mukaddemâ Yeniçeri Kethudâsı olan 'Ali Ağa Vilâyet-i Anadolu'dan, Türkman-ı Haleb'den ve 'Azâz'dan ve Yeni-il'den ve yedi yüz katâr develer iştirâ edüp, mukābelesinde 'Ali Ağa Kapucu-başı olup ve Yeniçeri Kethudâlığı tekrâr Nasûh Ağa'ya ihsân olunmağın. Ve [E'nin bu kısmında yer alan "bin yirmi sekizinci" kelimesindeki "sekizinci" kelimesinin altına "dokuzuncu" yazılmış, "Mısır Beylerbeyiliği ..... İbrâhîm Çelebi olup" kısmının üstü çizilmiş ve yanda "mükerrerdir" diye işâret edilmiştir. Gerçekten bu konu ile ilgili bilgiler daha önce geçmişti; bk. Metin, s.701-705] E
4 Ağa V : + ol târîhlerde E
5 me'mûr V : — E
6 rûz-i hızırda V : ba'de rûz-i hızır E
7 iç V : içerü E
8 getürüp V : getürülüp E
9 olunup V : olup E
10 üzere V : üze[re] E
11 Ve ..... görülüp E : — V
12 evâhırında cemî'i V : evâhırı cemî' E
13 fermân olunup V : fermânları olup E
* 7 Cumâdelâhire 1030'da otaklar Dâvudpaşa Sahrâsı'nda kurulmuş, 9 gün sonra Pâdişâh büyük bir alay ile otağına çıkmıştır (*Fezleke*, I,404; Na'îmâ, II,188). Solak-zâde (s.701), Pâdişâh'ın 12 Cumâdelâhire 1030'da otağa çıktığını söylerken metnimize çok yakın bir tarih vermektedir.
14 eyyâm E : eyyâ[m] V
15 sâ'atde V : vakt-i mübârekde E

kethudâları ile tevâbi'âtları tarîkleri ile Şehr-i İstanbul içre alay bayrakları ve tuğ ve yedek ile başka başka alayları ile Edirne-kapusu'ndan taşra saflar bağlayup, durup, selâma muntazırlar idiler. Ve 'ulemâ'-i kirâmdan evvelâ Şeyhülislâm hazretleri Mevlânâ[1] Es'ad Efendi alayda ve Rumeli Kadı'askeri olan Kemâl Efendi ve Anadolu Kadı'askeri Sünbül 'Ali Efendi alayda hâzır. Ba'dehû İstanbul Efendisi[2] olan Hâce-zâde 'Abdullâh Efendi ve Mevlânâ Hâce[3] 'Ömer Efendi ve sâbıkā[4] kadı'askerler[5] ve 'ulemâ efendiler ve müderrisîn ve[6] Nakîb Efendi, sâdâtlar ile ve meşâyihlerden Cerrâh Şeyhi İbrâhîm Efendi sefer-i hümâyûna me'mûr olup ve zâhid, ehl-i takvâ Mahmûd Efendi, dahi Sivâsî Efendi ve Kadı-zâde Efendi ve 'Ömer Efendi ve Emîr Efendi cemî'i zâkirleri[7] ve fukarâları ile ve[8] hazret-i Eyyûb-i Ensârî *'aleyhi'r-rahmetü'l-Bârî** hazretlerinin[9] 'alemleri ve 'Âşık Paşa'nın 'alemi ve hazret-i Sultân-ı Enbiyâ vü asfiyâ, Habîb-i ekrem-i Rabbü'l-'âlemîn[10] *sallallâhu 'aleyhi ve sellem*** hazretlerinin[11] 'Alem-i şerîfleri ilerüde hâzır olup, 'âşıklar gürûh ile tevhîdler edüp[12], izdihâm-ı **[V 339a]** sâdât-ı güzîn, hây [u] hûy-i zâkirîn[13] sanki rûz-i kıyâmetden bir nişân idi. Ve bölük halkı[14] sipâhî kulları, cebe vü cevşenlü ve tîrkeşlü, her biri şemşîr-i sîm ile[15]. Süvârî kırmuzu alay bayrakları altında hurda kırmuzu bayraklar ile[16] 'adedi nâ-ma'lûm, sağ kolda saflar çeküp, Saray-ı hümâyûn'da âdâb üzere durup, vakit gözedürler. Andan aşağa 'ulûfeciyân-ı yemîn bölükleri sebz alay bayrakları ve[17] cebe vü cevşen ile müzeyyen, ellerinde sebz bayrakları âdâb üzere saf durup, izin gözedürler. Ba'dehû gurebâ'-i yemîn bir gürûh[18] beyâz alay bayrakları[19] altında bir niçe cılasın süvârî gāzîler[20] cebe vü cevşene müstağrak ve ak bayraklu saf dutup,

1 Şeyhülislâm hazretleri Mevlânâ V : hazret-i Mevlânâ Şeyhülislâm E
2 Ba'dehû İstanbul Efendisi E : Ve İstanbul Kadısı V
3 'Abdullâh ..... Hâce V : ve Mevlânâ Hâce Efendi E
4 sâbıkā V : + 'ulemâ'-i kirâm E
5 kadı'askerler V : + -i sâbık E
6 ve V : + şerîf E
7 zâkirleri V : zâkirler E
8 ve V : — E
* "عليه الرحمة البارى = Allah'ın (Bârî'nin) rahmeti onun üzerine olsun" anlamına gelen ve ölmüş kişiler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
9 'aleyhi'r- ..... hazretlerinin V : rahmetullâhi 'aleyh hazretlerinin 'alemdârı E
10 vü asfıyâ ..... 'âlemîn E : Habîb-i ekrem V
** "صلى الله عليه و سلم = Allah onun şânını yüceltsin ve selâmete erdirsin" anlamına gelen ve Hz. Peygamber anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
11 hazretlerinin V : hazret-i Muhammedün Rasûlullâh salla[llâhu] 'alâ Muhammedin ve âlihî ve sahbihî ve sellim 'aleyhi E
12 ile tevhîdler edüp V : tevhîdler olup E
13 zâkirîn V : — E
14 idi. Ve bölük halkı V : Ve kapu halkı bölük E
15 ile V : — E
16 ile V : olup E
17 alay bayrakları ve V : bayrak alay bir alay E
18 gürûh V : + alayı E
19 bayrakları V : bayrak E
20 gāzîler V : + zırh E

muntazırlar[1]. Ba'dehû sol kolda silâhdâr kulları bî-hisâb, her biri[2] cebe vü cevşenlere gark tîrkeşler ile süvârîler[3], sarı alay bayrakları altında, dahi hurda sarı bayraklu kapu-kulu âdâb üzere saf[4] durup, ba'dehû yeniçeri alayları ve alay bayrakları altında Yeniçeri Ağası ve Efendi ve Segbân-başı ve Kethudâ Bey ve Zağarcı-başı ve Samsoncu-başı ve Turnacı-başı ve ocak ağaları âdâb ile saflar **[E 207a]** dutup ve yeniçeri kulları silâhlu ve cevherdâr tüfengli ve sîm kılıclu ve altun üsküflüler, her biri yedişer[5] saf, altun üsküf başlarında olup, şa'şa'alar verüp, yeniçerinin izdihâmı saflar dutup[6], selâm yerinde muntazırlar idi. Ve anlardan aşağa 'acemi oğlanı ve bostancılar ve baltacılar ve gayriler saflar durup ve cebecilerün alayı, cebeciler odası önünden saf dutup[7] ve topcular alayı Dikilitaş önünden saf durup[8], başlarında şeb-külâh[9] ve ba'zıların başlarında tolkalar[10], alay bayrakları ile ve andan aşağa top arabacıları alayı ve Tersâne halkı, dahi re'îsler ve kapudânları her biri alaylar[11] edüp, saflar[12] bağlayup, Sultân Bâyezîd Hammâmı önünden alayları Şeh-zâde Sultân Mehmed'e varınca, ba'dehû çavuşlar alayı olup, altun topuz ellerinde, dahi halk-ı 'âlem çarşılarda ve dükkânlarda ve taşrada 'avrat u oğlan izdihâmı ve mübârek evkâtda, vakt-i duhâ zemânı sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh Gâzî Sultân 'Osmân Hân "Niyyet-i gazâ" deyü, mücevher kılıc[13] kuşanup ve mübârek başlarına sorguç-ı gazâ ve[14] at-ı 'aşkara süvâr olup, nefîrler çalınup, **[V 339b]** solaklar kethudâları ve solak-başıları[15] piyâde olup, ilerüde ve dahi[16] Rikâb-ı hümâyûn ağaları piyâde önlerine düşüp, yürüyüp, ba'dehû[17] Bâb-ı sa'âdet Ağası ve Silâhdâr Ağa ve Çukadâr Ağa ve Rikâbdâr Ağa, sa'âdetlü Pâdişâh 'akabince yürüyüp, Bâb-ı sa'âdet'den taşra geldüklerinde[18], yedi dâne 'alemler[19], evvelâ baş 'alem-i altun şa'şa'a verüp, ak 'alem mehîb ve 'alem-i sânî yeşil ve 'alem-i sâlis kırmuzu ve diğer 'alem dahi[20] kırmuzu ve iki 'alem dahi alaca yeşillü-kırmuzulu 'alemler ve biri dahi nısfı kırmuzulu ve sarılu olup, yedi 'alemler, 'alemdârlar yedinde âdâb ile yürüyüp, kös[21] ü tabıl ve

1 ve ..... muntazırlar V : ak bayraklu halk muntazırlar, saf dutup durup E
2 bî-hisâb her biri V : bî-kıyâs her biri cılasın E
3 süvârîler E : — V
4 saf V : + dutup E
5 kulları ..... yedişer V : kullarının silâhları ve tüfengleri cevherdâr olup ve sîm kılıçlar ile ve altun üsküflü olup, her biri yedişerer E
6 altun ..... dutup E : olup V
7 dutup V : + alayları E
8 saf durup V : topcular alayları cılasın yarar yiğitler şeb-külâh E
9 şeb-külâh V : — E
10 başlarında tolkalar V : tolkalu başlarında E
11 alaylar E : — V
12 saflar V : saf E
13 mücevher kılıc V : kılıc-ı mücevher E
14 mübârek ..... ve V : sorguç-i gazâ mübârek başlarına E
15 -başıları V : -başılar E
16 dahi V : — E
17 ba'dehû V : ve E
18 geldüklerinde V : + 'alemler E
19 'alemler V : — E
20 dahi V : — E
21 kös V : kösler E

zurnalar ve nefîrler çalınup, yeniçeri alayı bir uğurdan gürûh ile yürüdüler. Dahi bölük halkı ile bayraklar ile cemî'i[1] alaylar yerlü yerinde[2] yürüdüler. Ve[3] dahi Edirne-kapusu'nda kurbânlar zebh etdiler. Fukarâya tasadduk edüp ve bâzergânlar kumaşlar ve serâserler ve çukalar, sa'âdetlü Pâdişâhımızın atlarının ayaklarına[4] nisâr etdiler.

Ba'dehû safây-ı kalb ile[5] Dâvud-paşa Sahrâsı'na varınca[6] alayları teferrüc ederek ve kullarına selâm îsâr ederek bârgâh-ı 'âlî-vekârlarına dâhil oldukda, Rikâb-ı hümâyûn ağaları piyâde olup, önlerine düşüp, cemî'i vezîr-i rûşenzamîrler önlerinde[7] selâma durup, bârgâh-ı 'âlî önünde esb-i 'aşkardan âdâb ile inüp, taht-ı hümâyûnlarına cülûs etdiler. Vezîr-i a'zam Hüseyn Paşa dahi otaklarına gelüp ve sâyir vezîrler de ve ağalar ve gayriler[8] de çadırlarında karâr etdiler. Ve Dîvân, Vezîr-i a'zam otağında olurdu.

Ve mâh-ı cumâdelâhırede, içerüde sefer-i hümâyûn içün ayırdukları hazîne-i bîrûnu ve hazîne-i enderûnu sanduklar ile[9] iki sağ ve sol bölükler, alaylar ile ordu-yı hümâyûna[10] getürüp, deve yükleri ile mezbûr hazîne-i enderûnu sâyebân olduğu meydânda kondurdular. Ve bîrûn hazîne[y]i otağ-ı hümâyûnda hazîne haymesinde hıfz etdiler. Rûz [u] şeb müteferrikalar ta'yîn olup, enderûn ve[11] bîrûn hazîne[y]i nevbet dutup, her gice otağ-ı hümâyûnda hıfz ederlerdi. Ve taşra hazîne[y]i kânûn üzere **[V 340a]** iki çorbacı[12], yeniçeriler ile gündüz ta'yîn idi ve her gice 'ulûfeciler[13] nevbet ile hıfz ederlerdi. Kânûn üzere bölük çavuşları[14] hizmet ederlerdi. Ve dahi Istabl-ı 'âmire'de olan Voynuk[15] Beyi ve çeri-başılar ve[16] bölük-başılar, voynuklar ile yelegen-dez çullar ile has atları yedüp, mezbûr Voynuk Beyi tabl u 'alem ile Has-ahûr'dan atlar getürüp, otakda olan yedi direklü çerge içre teslîm etdiler. Ba'dehû[17] serrâc şâgirdleri üzerlerine ta'yîn idi. **[E 207b]**

Ve sene selâsûn ve elf cumâdelâhıre[sin]de, kapu halkına kânûn üzere hizmetlerin verilüp[18], Vezîr-i a'zam Hüseyn Paşa, mülâzım olan sipâhîlere hizmetlerin Dâvud-paşa Çayırı'nda tevzî' edüp, iki yüz seksen bir nefere hizmet

1 cemî'i V : cemî' E
2 yerlü yerinde E : yerlerinden V
3 Ve V : — E
4 ayaklarına V : + mezbûr atlas u kumaşları E
5 safây-ı kalb ile E : — V
6 varınca E : varup, niçe V
7 zamîrler önlerinde V : zamîr E
8 ve gayrilar V : da ve gayri E
9 ile V : da E
10 ordu-yı hümâyûna V : orduya E
11 müteferrikalar ..... ve V : müteferrikaları ta'yîn edüp, enderûn E
12 çorbacı E : çorbacılar V
13 'ulûfeciler E : 'ulûfeciyân V
14 çavuşları V : su-başıları E
15 Voynuk : وينبوق E : بوينوق V
16 ve çeri-başılar ve V : olan çeri-başılar ile dahi E
17 Ba'dehû E : — V
18 kapu ..... verilüp E : — V

verüp, behr[e]-mend oldular. Ve Âsitâne'de Kāyim-makāmlık ile İstanbul muhâfazasında kalan Vezîr Ahmed Paşa'ya sipâriş olunup*: "Ehl-i seferden bir ferdi alıkomayasız, hakkından gelinür" deyü[1] nidâlar etdürüp ve ba'zılar menâsıb[2] hizmetiyle fermân ile kalduğu mukarrerdir. Ve Cerrâh Şeyhi İbrâhîm Efendi, zâkirleri[3] ve dervîşânları ile sefer-i hümâyûna me'mûr idi; mîrîden tedârükleri görülüp ve Kadı-zâde Efendi dahi sefer-i hümâyûna me'mûr olup[4] ve huttâb ve e'imme ve[5] hâfızlardan Dervîş Efendi ve Emîr Efendi ve mü'ezzinlerden Hünkâr[6] mü'ezzinleri ve Hünkâr İmâmı ve Hekîm-başı 'Îsâ Efendi ve sâyirleri ve Bostancı-başı olan Bebr Mehmed Ağa ve Bostancılar Kethudâsı Halîl Ağa ve Hasekî Ahmed Ağa, yüz elli bostancılar ile[7] Leh seferine me'mûr olup ve sa'âdetlü Pâdişâhımız, Bostancı-başı Bebr Mehmed Ağa'ya ve Kethudâ'ya fermân-ı şerîfleri olup[8]: "Has-bağçe ve yalıları hıfz üzere olasız" deyü sipâriş etdiler. Ve hem yalılarda[9] olan bağçeleri ve kayık ve gemileri tecdîd etmek emr olunup, dahi Bostancı-başı sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerinin[10] hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, dahi hayr du'âlar[11] ile 'avdet etdi. Vezîr Kāyim-makām[12] Ahmed Paşa da İstanbul muhâfazasına me'mûr olup[13], hil'at ihsân olunup, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh'ın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, te'kîd ü tenbîh ile Âsitâne'ye 'azîmet etdiler.

Ve mâh-ı mezbûrda otak u bârgâh ve tuğlar ile Otakçı-başı olan Baş-kapucu-başı Dâvud Ağa **[V 340b]** ve Mehter-başı Hurrem Ağa, hayme mehterleri ile ilerü Halkalı'ya teveccüh edüp, menâzil-i Halkalı'ya[14] konulup ve otak u bârgâhlar kurulup ve ordular dahi göçüp, cemî'i[15] asâkirlerün çadırları ol gün ve gice[16] göçüp, mâh-ı cumddelâhır[en]ün on sekizinci günü, alaylar ile sa'âdetlu Pâdişâhımız Dâvud-paşa menâzilinden teveccühleri Halkalı menâzili oldu**. Bir gün oturak fermân olunup, bâ'is yeniçeri ağaları kadîmden menâzil-i mezbûrdan ayrılur, âhar menzillerden Kırk-kilisa'ya doğru ilerü ha-

* Bostancı-başı Mehmed Paşa 15 Cumâdelâhıre 1030'da vezâretle Âsitâne muhâfazasına memûr, Vezîr Ahmed Paşa ise Kaymakam olmuştur (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.38; *Fezleke*, I,404; Na'îmâ, II,188).

1 deyü V : — E
2 menâsıb E : mansıb V
3 zâkirleri V : zâkir E
4 mîrîden ..... olup E : — V
5 e'imme ve V : e'immelerden E
6 Hünkâr V : hünkârlar E
7 ile V : + Hasekî Ahmed Ağa E
8 Ağa'ya ..... olup V : Ağa ile Kethudâ'ya fermân olunup E
9 yalılarda E : yalıları V
10 Pâdişâh hazretlerinin V : Pâdişâh'ın E
11 du'âlar V : u du'â E
12 Kāyim-makām V : + İstanbul muhâfazasına me'mûr olan E
13 İstanbul ..... olup V : — E
14 Halkalı'ya V : Halkalı Sahrâsı'na E
15 cemî'i V : cemî' E
16 gice V : şebde E

** Sefer hazırlıkları tamamlandıktan sonra 27 Cumâdelâhıre 1030'da Dâvudpaşa'dan göçülmüştür (*Fezleke*, I,404).

reketleri olur. Asker-i İslâm sühûlet ile gidüp, müzâhame ecli içün girü mahrûse-i Edirne'de Yeniçeri Ağası ordu-yı hümâyûna mülâkat te'kîd olunup[1] ve Bursa ordusu kānûn üzere ma'an yeniçeri ile me'mûr idi. Ve Yeniçeri Ağası'na tabl [u] 'alem teslîm etdiler. Ve Yeniçeri Ağası ile Kethudâ Bey ve zâbitler ve yeniçeriler ilerü menâzil-i Çatalca'ya[2] 'azîmet etdiler. Ve Zağarcı-başı ve Samsoncu-başı ve Turnacı-başı ve dört hasekîler ve Muhzır Ağa ve dört solak-başılar ve kethudâları, dahi dört yüz solak ve[3] müteferrika odaları ve dört yaya-başılar odaları[4], Hünkâr ile ta'yîn olup, ordu ile konup, göçüp, her menâzillerde sa'âdetlü Pâdişâhımız ile alaylarında hâzırlar idiler. Ve menâzil-i mezbûrdan Yeniçeri Ağası 'azîmet etdüğünden bir gün mu'ahhar göç emr olunup, sa'âdetlü Pâdişâh **[E 208a]** teveccüh etdiler. Yeniçeri Ağası ve Kethudâ Bey ve ocak zâbitleri ilerü menâzile ılgayu[p][5] gidüp, ba'dehû tuğlar ile otaklar göçüp, kapucu-başılardan Dâvud Ağa[6], Otakçı-başı ta'yîn idi. Ve bir kapucu-başı dahi ta'yîn olup[7], ilerü bir gün[8] mukaddem bârgâhlarun birer katı üslûb-i sâbık üzere göçüp, ilerüde hâzır olurdu.

Ve mâh-ı mezbûrda sa'âdetlü Pâdişâh, alaylar ile 'ale't-tertîb Benefşe menâzili, ba'dehû Çatalca[9], ba'dehû Silivri menâzilinde konulup, ba'dehû 'Arablı Deresi'nde, ba'dehû Çorlu'da sa'âdetlü Pâdişâh hazretleri[10] doğanlar ile murgān şikârlarında; Çakırcı-başı ve Doğancı-başı ve av ağaları ile safâ vü zevkde, sahrâları teferrüc ederlerdi. Ba'dehû Çorlu'dan[11] menâzil-i Karışdıran'da ve[12] dahi Burgaz'da bir gün **[V 341a]** oturak edüp[13] ve sürgün avları oldu. Ve mâh-ı mezbûrda Baba-eskisi menâzilinde konulup, ba'dehû Hafsa'da, ba'dehû mahrûse-i Edirne'de Nemâz-gâh Sahrâsı'nda Çukur-tepe nâm menâzilde cedîd saraya[14] karîb has bağçede, Nehr-i Tunca kenârında, sahrâda sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin bârgâh u otakları ve obaların[15] kurup ve cevânib[i] çergeler ve havliler ile zeyn edüp, dahi bedenli sokakların[16] dutup, has bağçeye mukābil[17] Nehr-i Tunca'ya cisir bağlanup[18] ve: "Şehr-i Edirne'ye karîbdir" deyü başka Tunca üzere köprü ta'mîr etdürüp, iki köprü vâsi', asâkir-i İslâm mezbûr köprülerden sühûletle şehre

1 olunup V : ile olup E
2 Çatalca'ya V : Çaltıca'ya E
3 ve V : — E
4 odaları V : + ile E
5 ılgayu[p] E : — V
6 Ağa V : + Baş E
7 ta'yîn olunup E : — V
8 gün V : eyyâm E
9 Çatalca V : Çaltıca'ya E
10 Pâdişâh hazretleri V : 'izzetlü Pâdişâh'ın E
11 Ba'dehû Çorlu'dan V : Ve E
12 ve V : — E
13 edüp V : etdiler E
14 saraya V : saray E
15 u ..... obaların V : otakların ve obaları E
16 sokakların E : صوقف ların V
17 mukābil V : mukābele E
18 bağlanup V : bağlayup E

varup, gelmeğe karîb olduğu mukarrer. Ve kapu-kullarına alaylar tenbîh olunup ve[1] eğer yeniçeriye ve eğer sipâhîye ve sâyir ağalara[2] ve müteferrikaya ziyâde te'kîd[3] olunup, mâh-ı cumâdelâhır[en]ün evâhırında bir mertebede alaylar olup*, on bir yedekler önünce altun ve[4] cevâhirlere, la'l ü yakut, elmas ve[5] dürr-i beyzâlara gark, raht ve eğerlü[6] ve 'abâyîleri ve altun taslu yalnız şâtırlar ve solaklar altun üsküflü, sorguçlu kisveler başlarında, tîr ü kemân destlerinde dört yüz solaklar, müzeyyen saf ile sa'âdetlu Pâdişâhımızın önlerince, dahi Livâ-i şerîf-i Sultân-ı Enbiyâ *'aleyhi's-selâm***[7] hazretlerinin açılup yürüdükde, dahi yedi 'alem ve[8] Mîr-i 'alem Ağa önünce düşüp, ba'dehû 'alem mehterân[ı] bir gürûhda zurna vü nefîrler ile nağra-zenler, tabıllar ve kösleri filler[9] üzere perkidüp, sadâları dağ u sahrâları yankıladup, âvâzları murgânı hevâdan zemînlere düşürüp ve dahi[10] Vezîr-i a'zam olan Hüseyn Paşa hizmet üzere ılgar ile izdihâmları def' etdürüp **[E 208b]** ve sâyir vezîrler tuğlar önünce sürsat ile yürüyüp ve 'ulemâdan[11] Şeyhülislâm Mevlânâ[12] Es'ad Efendi, Vezîr-i a'zam ile yanaşup ve iki kadı'askerler ilerüde ve Defterdâr ve Tevkî'î ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve müteferrika ve erbâb-ı menâsıb olan hâceler ve zevvâkîn ve Çavuş-başı ile ihtiyâr gedüklü çavuşlar ellerinde altun ve[13] sîm topuzlar dutup, **[V 341b]** yukaru aşağa halkı izdihâmdan korudup, doğru yolları aralar idi[14]. Ve mahrûse-i Edirne'nin Kadısı ve a'yânları ve 'ulemâsı ve müderrisi ve meşâyihleri ve sâdâtı ve hatîbleri ve imâmları[15] ve eşrâf ve fukarâsı ve esnâf tâyifesi ve bâzergânları[16] sahrâya çıkup, saf saf[17] olup, Sazlı Köprü'den Şehr-i Edirne Vilâyeti'nde vâki' dükkanlarda ve hânelerde ve menâzil başlarına varınca, dahi otaklara dâhil olunca, halkın izdihâmı kat ender kat olup, dedik: "Rûz-i kıyâmetdir[18]". Ve

1 ve V : — E
2 ağalara V : ağa E
3 te'kîd V : te'kîdler E
* 10 Receb 1030'da Edirne'ye inilmiştir (*Fezleke,* 1,404; Na'îmâ, II,189). Peçuylu 26 cumâdelâhırede Edirne'ye varıldığını söylüyor (bk.II,376).
4 ve V : — E
5 ve V : — E
6 eğerlü V : eğerler E
** "عليه السلام = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
7 Sultân-ı ..... selâm V : hazret-i Sultân'm sallallâhu 'aleyhi sellem E
8 ve V : — E
9 ve kösleri filler V : kösler پیللر E
10 ve dahi V : — E
11 'ulemâdan V : + Mevlânâ hazret-i E
12 Mevlânâ V : — E
13 ve V : — E
14 doğru ..... idi E : — V
15 hatîbleri ve imâmları V : hutabâları ve e'immeleri E
16 bâzergânları V : bâzergânı E
17 saf saf E : saflar V
18 dedik: "Rûz-i kıyâmetdir E : — V

Edirne'nin a'yânları niçe yüz koç[1] kurbânlar ve sığır kurbânları[2] zebh etdiler. Ve hayr du'âlar edüp[3], bâzergân ve tüccâr ve esnâf tâyifesi, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin atları[4] ayaklarına serâser ve atlas akmişeler ve çukalar ve tâcirler dahi sahtiyânlar[5] döşeyüp ve du'âlar ile bârgâh-ı gerdûn-iktidâr eyvânlarına, 'azametlü Gāzî Pâdişâh, vüzerâ'-i Âsaf-ı zemân olan müdebbir kullarına selâm ifşâ ederek, dahi 'ulemâ'-i kirâmlarına ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları önlerine düşüp, bârgâh-ı a'lâda taht-ı sa'âdetlerine cülûs etdiler. Ve cemî'i[6] çavuşlar bir uğurdan alkışlayup, du'âlar etdiler. Ba'dehû vezîrler ve kadı'askerler dahi[7] otak u çadırların teşrîf etdiler. Ve bostancılardan Hasekî Ahmed Ağa ile ta'yîn olunan bostancılar ve Bostancılar Oda-başısı[8] me'mûr idi. Ve Edirne'de Bostancı-başılığı sâbıkā Silâhdâr-başı'ya[9] ihsân olunup, Aydın Ağa da Silâhdâr-başı[10] olup* ve Mîrahûr-i Sânî olan Ağa[11] ile bostancılardan ta'yîn etdiler. Âsitâne-i sa'âdet'den Sultân hazretlerin Dârü's-sa'âde Ağası olan Süleymân Ağa ve kapu oğlanları ve baltacılar ılgar[12] ile Edirne saraylarına dâhil oldular.

Ve Edirne'de otuz iki gün oturak fermân olundukda**, münâdîler orduda nidâ etdiler. Ve mi'mârlara fermân olunup, iki kıt'a köşkler, koz ağacı ve şimşîrden musanna' harkârî, onar[13] ayak nerdübân ile çıkarlar idi. Ve köşk ortası kadife ile zarfı altun[14] toplu olup, otak önlerinde 'adâlet köşkü mislinde kurulup, **[E 209a]** bedenli sokak üzere her nevbet kurulup, asâkir-i İslâm'ın çadırlarına havâle idi. **[V 342a]** Ve alaylar ile orduda beylerbeyiler ve sancak-beylerinin ırakdan askerleri teferrüc olunurdu. Ve kal'alar cenginde köşkden havâle 'ıyân olurdu. Sa'âdetlü Pâdişâh her gâh köşklerde kulların ve hizmetlerin müşâhede ederlerdi. Ve kadı'asker efendilere fermân-ı şerîf sâdır oldu: "Mülâzım olan kadıları yoklayup, âsitâneleri[15] temâm olanlara matlabları verilüp ve tevkît (توقيد) leri ve[16] zemân-ı infisâlleri yoklanup, kānûnları üzere tevzî' olunsun. Bir ferd nâ-murâd kalmasun" deyü hatt-ı şerîf sâdır olup, ol

1 koç V : + koyun ve sığır E
2 ve sığır kurbanları V : — E
3 du'âlar edüp V : u du'âlar etdiler, ve E
4 penâh ..... atları V : penâh'ın atlarının E
5 sahtiyânlar V : sahtiyânlar dö E
6 cemî'i V : cemî' E
7 dahi V : + icâzetdir E
8 Oda-başısı V : + olan (.....) E
9 başı'ya V : başı olan (.....) E
10 Ağa da Silâhdâr-başı E : Ağa'ya Silâhdâr-başılık V
* Cebeci-başı Aydın Ağa 10 Receb 1030'da Silâhdâr Ağası olmuştur (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.39).
11 olan Ağa E : — V
12 ılgar V : ile ılgarlar E
** Edirne'de 15 günden fazla (Hasan Bey-zâde, II,339) veya birkaç gün (Solak-zâde, s.701) eğlenilmiştir.
13 onar V : onarar E
14 altun V : + 'alem E
15 âsitâneleri V : müddetleri infisâli ve E
16 ve V : ile E

menzilde eğer Rumeli kadıları ve[1] eğer Anadolu kadılarıdır, defter etdiler. Pâyesiyle telhîs edüp, menâsıblar ile behr[e]-mend etdiler. Ve zemânı gelmeyenlere cevâb olup, ol hizmet edâ olup ve Nüzül Emîni olan Mahmûd Efendi her menâzillerde[2] sürsat zahîreleri hâzır idi; fermân mûcebince kānûn üzere[3] kapu-kullarına zahîreler tevzî' olunurdu[4]. Ve bölük halkına alaylar te'kîd[5] olunup ve zikr olunan bölük halkına ağaları cânibinden[6] tenbîh olunup: "Her gün mücevveze ve[7] cebe vü cevşenlerinüz ile ve[8] bayraklarınuz ile alaylarda bulunup ve kollarınuzda konup, ihmâlden hazer üzere olasız" deyü te'kîd etdiler. Ve Tunca'ya karîb bir[9] yüksek meydânda nişân koyup, yeniçeri tâyifesine emr olunup, tüfengler ile her vakt-i seherde Yeniçeri Ağası ve Kethudâ Bey ve Zağarcı-başı ve zâbitler, bölükleri ile tüfengler atup[10] ve sa'âdetlü Pâdişâh hazretleri köşkden kullarını[11] teferrüc ederlerdi. Ve meydân kā'idesi üzere nişân uran yeniçeriye ve oda-başılara Ağa cânibinden in'âm ve sa'âdetlü Pâdişâh ocağa altunlar ihsân edüp, Ağa, Nâzır[12] idi. Nişân uranlara vâfir bahşîşler ve in'âmlar ile[13] behr[e]-mend ederlerdi. Ve bir[14] yüksek yerde meteris kā'idesi [üzere][15] on 'aded şâhî darbuzan kurdurup ve dahi nişân etdiler. Topculardan şeb [u] rûz top 'ilminde mâhir olanlar Topcu-başı ve bölük-başılar ve neferât hâzır olup, her gün imtihân edüp, toplar ile nişân urup, in'âmlar [ve] ihsânlar[16] ederlerdi. Vezîr-i a'zam **[V 342b]** Hüseyn Paşa her vakit sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerine[17] kulların medh ederlerdi.

Ve mâh-ı recebü'l-müreccebin[18] ibtidâ cum'a gicesi[19]: "Salât-ı regāyib edâ olunur" deyü çadırlarda mumlar donanmaları nidâ[20] olunup, otaklarda ve[21] bârgâhlarda niçe yüz bin mumlar ve şem'-i 'aseller ve kanâdiller tedârük olunup ve şehirde hod menâreler[22] kanâdiller ile zeyn olup ve meydânlarda ba'zı nakıllar peydâ olup, mumlar ile donanup, ahşam vakti[23] Vezîr-i a'zam

1 kadıları ve V : kadılarıdır E
2 menâzillerde V : menâzilde E
3 fermân ..... üzere V : kānûn üzere dahi fermân mûcebince E
4 zahîreler tevzî' olunurdu V : zahîre tevzî' olurdu E
5 te'kîd V : te'kîdler E
6 cânibinden V : câniblerinden E
7 ve V : — E
8 ve V : — E
9 bir V : bu E
10 atup V : + nişâna E
11 hazretleri köşkden kullarını V : köşkden E
12 Nâzır E : Nâzırı V
13 bahşîşler ..... ile V : bahşîş ü in'âm verüp E
14 bir E : — V
15 kā'idesi E : va'desi üzere V
16 ihsânlar V : ihsân E
17 Pâdişâh hazretlerine V : Pâdişâhımıza E
18 müreccebin V : müreccebde E
19 gicesi V : + nemâzdır. Fermân-ı şerîf oldu kim mübârek sâ'at dahi şeb E
20 nidâ V : nidâlar E
21 ve V : — E
22 minâreler V : minârelerde E
23 vakti V : + ve mumlar donanup E

Hüseyn Paşa'nın **[E 209b]** otaklarında ve meydânda[1] salât-ı regâyib edâ olunup, ba'dehû Vâ'iz ü nâsıh Cerrâh Vezîr Mehmed Paşa'nın Câmi'i'nin[2] Şeyhi İbrâhîm Efendi sefer-i hümâyûna me'mûr idi. Ol mübârek gicede[3] kürsü kurulup, Şeyh İbrâhîm Efendi[4] va'z ü nasîhat edüp, halkı[5] gazâya tergîb etdürdüler. Ve ba'dehû[6] sabâh nemâzı olunca zikrullâha meşgûl olup, ol giceyi ihyâ edüp, hayr[7] du'âlar olduğu mukarrerdir; fî dört recebü'l-müreccb[8], sene 1029[9]*.

Ve Rumeli Beylerbeyisi olan[10] Kalavun Mehmed Paşa'ya fermân olup**, cemî'i sancak-beyleri ile ve zu'amâları[11] ve ehl-i tîmârları ile İsakçı İskelesi'nde Nehr-i Tuna yalısında Boğdan yakasına doğru köprü ta'mîri emr olunup ve Budun Eyâleti'nden şaykalar ve gemiler ve Belgırad'dan zahîre ve cebehânelerden ve köprü levâzımı ve donbaz gemileri, köprü içün mukaddemâ fermân ile tedârük olunup, hâzır idi. Ve keresteler kat' olunup, gemiler[12] ile ve şaykalar ile ve[13] neferât, köprü[14] ta'mîr edenlerden üstâd mi'mârlar ve Kapudân-ı Belgırad'un ve 'azebân ağalarından[15] Nehr-i Tuna ile mezbûr gemiler ile[16] İsakçı'da hâzır idi. Ve[17] dahi Rumeli Beylerbeyisi olan Kalavun Mehmed Paşa***, Sofya'dan[18] menzil be-menzil[19] askeri ile İsakcı'ya dâhil oldukda, Tuna kenârında köprüye münâsib olan mahalli gördüler. Mi'mârlar ve[20] neccârlar ve neferâtlar, ibtidâ mâh-ı recebü'l-müreccebin gur-

1 otaklarında ve meydânda V : ol mübârek gicede otak, Vezîr-i a'zam olan Hüseyn Paşa'nın meydânında E
2 Vezîr ..... Câmi'i'nin E : — V
3 Ol mübârek gicede V : — E
4 Şeyh İbrâhîm Efendi E : — V
5 nasîhat edüp, halkı V : Tefsîr-i şerîf etdiler ve "Gazâ'-i ekberdir" deyü Müslümânları E
6 ba'dehû V : + vakt-i E
7 hayr V : + u E
8 mukarrerdir ..... müreccb E : mukarrer; fî gurre-i receb 4 V
9 1029 V : + ikdâmları olup E
* Müellifimiz burada 1029 tarihini vermekle bâriz bir yanlışlık yapmaktadır. Zâten şu sıralarda 1030 yılında olduğumuz, metnin diğer yerlerinde de (bk.meselâ Metin, s.719) belirtilmektedir. Ayrıca eğer Metin, s.723n**'da belirttiğim bilgiler doğruysa, recebin 4'ünde Edirne'de olunmaması gerekirdi.
10 olan E : — V
** Bu sıralarda Rumeli Beylerbeyiliği'nde 2 Rebî'ulevvel 1030'da bu göreve getirilen ve aynı senenin ramazân veya şevvâl ayına kadar bu görevde kalacak olan Yûsuf Paşa vardır (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.23,43,44).
11 zu'amâları V : + ile E
12 cebehânelerden ..... gemiler E : cebehâne gemileri V
13 ve E : — V
14 köprü E : köpr[ü] V
15 Kapudân-ı ..... ağalarından E : Belgırad Kapudânı V
16 ile V : — E
17 Ve V : — E
*** Bu sıralarda Rumeli Beylerbeyiliği'nde 2 Rebî'ulevvel 1030'da bu göreve getirilen ve aynı senenin ramazân veya şevvâl ayına kadar bu görevde kalacak olan Yûsuf Paşa vardır (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.23,43,44).
18 Sofya'dan E : Sofya'da V
19 be-menzil V : be-menâzil E
20 ve V : — E

resinde köprüye mübâşeret etdiler. Ve Boğdan yakasından re'âyâ lâzım olan keresteleri getürdüler. Ve mismârlar envâ'ı Samakov'dan fermân ile gelüp, dahi haddâdlar mübâlaga cem' olup, bi'l-ittifâk köprüye rûz [u] şeb çalışurlardı. İkdâm ile şevk u zevk ile köprü itmâm buldu. Ve Rumeli askeri Boğdan yakasına köprüden 'ubûr edüp, Tuna yalısında çadırlar ile kondular[1]. Ve iki mîl yukaruda Nehr-i Tuna'nın bir kulağı olup, Purut (برود) Nehri karışur; **[V 343a]** bir cüz'î köprü lâzım idi. Yirmi beş donbaz mikdârı ile ol mahalle münâsib yerde köprü ta'mîr etdiler. Ve Eflâk Beyi dört-beş bin mikdârı[2] kefere askeri ile gelüp, Purut (برود) Nehri üzere konup, zahîresi vilâyetinden arabaları ile orduya her gâh gelürdü, askere imdâd olurdu.

Ve Tatar Hân cânibine hatt-ı hümâyûn ile kapucu-başılardan Mustafa Ağa ta'yîn olup: "Leh Kıralı üzere sefer-i hümâyûn mukarrerdir. Asâkir-i Tatar[3] ile Hotun üzere gelüp, hizmetde bulunup, Rus Kazak tâyifesin aralıkdan kaldurup, her bâr Bahr-ı siyâh üzere şaykaları peydâ olup, ba'zı gemilere ve ba'zı yerlere hufyeten urup, zulm ü te'addîleri[4] mukarrer. Ve 'ale'l-ittifâk asker-i Tatar[5] ile Leh üzere akın lâzım gelüp ve dikkat ü[6] ihtimâm edesiz" deyü te'kîd olundukda, yetmiş bin mikdârı[7] Tatarlar ile Canıbek Girây Hân ve Sultân ile ılgar ve[8] Özi Boğazı ve Ak-su'da karâr eder.

Ve Bender cânibi üzere Özi Beylerbeyisi olan Hüseyn Paşa, askeri ile ve Turla Nehri üzere köprü kerestelerin ve donbaz gemileri hâzır etmiş idi. Ve Bosna Beylerbeyisi olan Baltacı Paşa, Bosna sancakları ile Leh seferi üzere me'mûr idi. Ve Belgırad'dan vâfir zahîre gemileri ve mîrî anbarlı gemilerde zahîre, Nehr-i Tuna ile İsakçı'da hâzır idi. Ve yüz Sirem koçuları kilâr [ve] matbah içün mekârî ile dutulup, Edirne'ye gelüp, zahîre tahmîl[9] olunup, dahi Şâm-ı şerîf yeniçerilerinden beş yüz nefer mevcûd tüfengli ve cebe vü cevşenlü kullar, ağaları ile Edirne'ye dâhil oldular.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh, Edirne'nin bahâr vakti ve gül zemânı ve[10] ibtidâ kiraz[11] faslı olup ve şikârların sayd ederlerdi. Ve Harem-i hümâyûn'u tekrâr[12] Dârü's-sa'âde Ağası[13] ve bevvâbânlardan ve bostancılardan ta'yîn olunduğu üzere Âsitâne'ye **[E 210a]** teveccüh etdiler. Ve Küçük Mîrahûr ordu-yı hümâyûna dâhil oldular.

1 kondular V : + idi E
2 mikdârı E : — V
3 Tatar V : Tatarlar E
4 te'addîleri V : tuğyânları E
5 Tatar V : Tatarlar E
6 dikkat ü V : dikkat E
7 mikdârı V : mikdâr E
8 ve V : — E
9 tahmîl : tahmîn EV
10 bahâr ..... ve V : bahârlar vakti kırmuzı güllerin ve meyveleri E
11 kiraz E : kiras V
12 tekrâr V : + Bâb-ı E
13 Ağası V : ağalar ile E

Ve recebin evâhırında göç fermân olunup, kā'ide üzere Yeniçeri Ağası bir menzil ilerüye ta'yîn olunup: "Karînâbâd (قرنباد) 'dan karşu [V 343b] Dervend-i Çalık-kavak Boğazı'ndan balkan aşılup, Matara-burnu'ndan Hacıoğlu Bazarı'ndan ve kafâsmdan[1] doğru İsakçı menâzili köprüye dâhil olunur" deyü ol câniblere Yeniçeri Ağası, yeniçeri odaları [ile] 'azîmet etdiler. Ol sebebden idi; bir mikdâr Dobrıca menâzillerinin suları askere kifâyet etmezdi. Zîrâ ekser kuyulara ihtiyâc olup, yeniçeri âhar yoldan gidüp.

Ve mâh-ı mezbûrda otak u bârgâhlar göçüp, ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâhımız menâzil-i Çölmek Karyesi'nde olan Has-bağçe'de sahrâda konulup, ol menâzilde Sivas Beylerbeyisi olan 'Osmân Paşa alaylar ile orduya dâhil olup, otağ-ı hümâyûnda olan köşk önünden âdâb üzere alayların mezbûr 'Osmân Paşa teferrüc etdürüp, ba'dehû Vezîr-i a'zam otaklarına gelüp, mezbûr beylerbeyi ve sancak-beyleri, Vezîr-i a'zam Hüseyn Paşa'nın hâk-i pâylarına yüz[2] sürdüklerinde, kānûn üzere hil'atler ihsân etdiler.

Ve mâh-ı şa'bân gurresinde menâzil-i 'Arablı Balkanı, ba'dehû[3] Yenice-i Kızılağaç menâzili ve üçüncü günde[4] Yanbolu Sahrâsı'nda konulup, bir gün oturak etdiler. Ve mâh-ı mezbûrun beşinde Saray Sahrâsı'nda konulup, ol menâzilde sa'âdetlü Pâdişâhımızın fermân-ı hümâyûnları[5] olup, fi'l-hâl otak önünde çaşnigîr kulların yoklayup, alayda mevcûdlarm defter etdiler. Nısf[ı] ancak alaylarda mevcûd olup, mâ'adâsı bî-haberler ve[6] ba'zıları ilerüde ve ba'zılar[7] girüde olduğu mukarrer*. Lâkin fermân-ı Pâdişâhî olup: "Üzengi ağaları makāmında olup, Rikâb-ı hümâyûn'umda hâzır olmadukları suçdur" deyü nâ-mevcûdların dirlikleri kat' oldu. Gayri yüze gelmeyüp, sonra 'ilâc tedârükünde oldular.

Ve sâbıkā Anadolu Defterdârı olan 'Abdülkerîm Efendi, menâzil-i mezbûrdan Muhassılu'l-Emvâl olup, yirmi otuz nefer[8] bölük halkından ve ba'zı küttâbdan vezzân, dahi tevâbi'i ile sol kolda[9] vâki' sancaklarda ve[10] ba'zı nâzır ve ümenâlar da ve cizyedârlar da bekāyâ emvâl-ı mîrî, defterleri mûcebince. Mezbûr Defterdâr-ı sâbık menâzil-i mezbûrda[11] ordudan ayrılup,

1 ve kafâsından E : — V
2 yüz V : yüzler E
3 ba'dehû V : ve mâh-ı mezbûrda E
4 günde V : + mâh-ı mezbûrun E
5 fermân-ı hümâyûnları V : emirleri E
6 ve V : — E
7 ba'zılar E : — V
* 22 Şa'bân 1030'da İsakçı'da askere biner akça sefer bahşîşi dağıtılmış ve yeniçeri bu münâsebetle bir nevi teftîşe tâbi tutulmuştur (Danişmend, *İOTK*, III, 282). Peçuylu (II,376), askerin bir nevi yoklamaya tâbi tutulmasının 6 şevvâlde Varbaş(?) menzilinde iken olduğunu kaydediyor.
8 nefer V : neferât E
9 kolda V : kollarda E
10 ve E : — V
11 mezbûrda V : mezbûrdan E

Filibe'ye doğru 'azîmet etdiler. Ve Filibe Efendisi Edirne'ye [gelüp,] sa'âdetlü Pâdişâh **[V 344a]** hazretlerini ziyâret edüp, dahi 'ulemâya ve Mevlânâ Şeyhülislâm Es'ad Efendi'yi ve kadı'askerleri, dahi Sadr-ı a'zam hazretlerini ziyâret edüp ve sa'âdetlü[1] Pâdişâhımızın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler. Ve[2] bî-hadd pîşkeş çekilüp, kabûl oldu. Ve Edirne'den menâzil-i mezbûra değin alaylar da hâzır idiler. Lâkin icâzet olup, Filibe'ye 'avdet etdiler.

Ve menâzil-i mezbûrdan Ahûr Karyesi'ne nakl etdiler. Ba'dehû[3] Karînâbâd menâziline dâhil oldular. Ve menâzil-i mezbûrede[4] yeniçeri ocağından Zağarcı-başı ile ta'yîn odalar, üslûb-i sâbık üzere[5] zahîreleri ve meydânları[6] orduda ta'yîn idi. Ve mezbûr ocak ağaları sa'âdetlü[7] Pâdişâhımızdan ayrılmazlardı[8]. Solaklar ve samsoncular ve turnacılar ve hasekîler, her gâh Rikâb-ı hümâyûn'dan münfekk olmazlardı[9].

[E 210b] Vezîr-i a'zam Hüseyn Paşa her menâzilde fukarânın ve re'âyânın da'vâların dinleyüp, hakların edâ ederlerdi.

Ve mâh-ı mezbûrda Karînâbâd Sahrâsı'ndan kalkup, Ilıca menziline[10] kondular. Üç gün oturak fermân olunmağın, sa'âdetlü Pâdişâh Ilıca'ya karîb kondular. Üç gün oturak olmağa bâ'is[11], hattâ Ilıca'[y]ı ba'zı sokak ile dutup, Harem-i hümâyûn içre idi. Hemân[12] bir gün taşra kalup[13], asker de safâda oldular. Ve göç fermân olunup, mâh-ı mezbûrda Çaşnigîr Köyü'nde konulup, lâkin bârân-ı rahmet ihsân olundukda, ziyâde şiddet ile bârân olup, menâzil-i mezbûrdan hareket olunup, balkan u kûhlar aşılup, ağırlıklar izdihâmı ve ziyâde sular tuğyânı dereler içre[14] ve bellerde çamurlar olduğu. Suçlu nâm karye menâziline gelündükde[15] top arabaları eğlenüp, ağırlık arasında alaylarda[16] izdihâm verüp ve ba'zıları perîşân düşüp, girü kalup[17], yahud mukaddem koşulup, top arabaları kā'idesi üzere hareket olunmaduğu ecilden Top Arabacıları Ağaları'na sa'âdetlü Pâdişâhımız cânibinden gazab olup, lâkin şefâ'at olunmağın, 'azl îcâb etmeğin[18], ma'zûl olup, yerine hassa serrâclardan Kara Ahmed nâm kullarına Top Arabacıları Ağalığı ihsân olunup ve mâh-ı

1 sa'âdetlü V : + 'azametlü E
2 Ve V : + tebrîkât E
3 Ba'dehû V : + قرنباد E
4 mezbûrede V : mezbûrda E
5 üzere V : + meydân E
6 ve meydânları V : — E
7 sa'âdetlü E : — V
8 ayrılmazlardı V : ayru olmazlardı E
9 hümâyûn'dan münfekk olmazlardı V : hümâyûn'da idiler E
10 menziline V : menzillerine E
11 Üç ..... bâ'is V : — E
12 Hemân E : — V
13 kalup V : kalkup E
14 dereler içre E : derelerde V
15 gelündükde E : geldüğünde V
16 alaylarda V : alaylara E
17 kalup V : kalmayup E
18 etmeğin E : etmekle V

mezbûrda menâzil-i[1] Karye-i Suclu nâm sahrâda bir gün oturak fermân olunup, **[V 344b]** bâ'is, ziyâde balkan, dağ ve dere ve hem ebr u bârân olup, ağırlıklar ilerüye 'azîmet etdürüp[2], menâzil-i Köprü[3] Karyesi demekle ma'rûf ve hem Kamçı Suyu derler bir 'azîm nehir cârîdir. Köprüsü olup, mezbûr mekânda köprüyü 'ubûr edüp, dahi[4] konulmuşdur. Ve 'azametlü Pâdişâhımız ol vâdîde dağ u derbendde ceyrân u sığın ve sürgün av şikârların[5] etdürüp, ziyâde hazz u[6] safâda idiler.

Ve mâh-ı şa'bânın on beşinde Köprü Köyü'nde konulup, bir gün tevakkuf emr olunur. Cemî'i[7] ağırlıklar sühûlet ile balkanları ve derbendleri aşup[8], menzile gelüp ve mâh-ı mezbûrda Devne nâm menâzilde kondular. Ve mâh-ı şa'bânın on dokuzuncu günü Yemişlü nâm derede konulup, bir mikdâr sular zahmetin ve[9] muzâyakalar çeküp, ba'dehû Armudlu nâm karyede konulup, ba'dehû Kurnalı nâm gölde konulup, ba'dehû Kara-su Kazâsı'nda karâr etdiler. Ve bir mikdâr ebr u bârân olup.

Ve mâh-ı şa'bânın yirmi üçüncü gün, Baba Kazâsı'nda sahrâda kondular. Ol menâzilde Rumeli Beylerbeyisi olan Kalavun Mehmed Paşa*, hemân[10] ılgar ile Vezîr-i a'zam olan Hüseyn Paşa'ya mülâkat olup, dahi Tuna üzere ta'mîr olunan köprü[y]ü medh etdiler. Ve itmâm olduğun ve Belgırad'dan irsâl olunan kereste[y]i ve donbaz gemilerin ve zahîre gemilerin i'lâm etdiler. Ve dahi rencber[11] gemilerini: "Mübâlaga zahîredir" deyü bildürüp ve Eflâk Beyi gelüp, Purut (پروت) Nehri üzere askeri ile cem' olup, Eflâk vilâyetlerinden arabaları ile[12] zahîre getürüp, her gâh asâkire fürûht ederlerdi. Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Mehmed Paşa[13], fazîletlü Şeyhülislâm[14] Es'ad Efendi'ye varup, mülâkî oldukda, hâk-i pâylarına yüz sürdü. Ve sâyir vezîrleri ziyâret edüp, ba'dehû girü İsakcı'ya gelüp, alaylar tedârükünde oldular. Ve Yeniçeri Ağası, yeniçeriler ile İsakcı'ya[15] dâhil oldular. Ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerine[16] istikbâle, alaylar te'kîd[17] etdiler. Ve sâyirler **[E 211a]** dahi alaylara

1 mâh-ı mezbûrda menâzil-i E : — V
2 etdürüp E : edüp V
3 Köprü E : Köpr[ü] V
4 dahi E : — V
5 ve ..... şikârların E : şikârları V
6 hazz u E : — V
7 olunur. Cemî'i V : olunup, cemî' E
8 derbendleri aşup V : derbendi aşılup E
9 ve E : — V
* Bu sıralarda Rumeli Beylerbeyiliği'nde 2 Rebî'ulevvel 1030'da bu göreve getirilen ve aynı senenin ramazân veya şevvâl ayına kadar bu görevde kalacak olan Yûsuf Paşa vardır (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.23,43,44).
10 hemân E : — V
11 rencber E : rencper V
12 ile E : — V
13 olan Mehmed Paşa E : — V
14 Şeyhülislâm V : Mevlânâ Şeyhülislâm olan E
15 İsakcı'ya E : İsakcı V
16 Pâdişâh hazretlerine V : Pâdişâhımıza E
17 te'kîd V : + fermân E

mukayyed oldular[1]. Ve Sağ Gurebâ Ağası olan 'Abdurrahmân Ağa ve kâtibi ve kethudâsı ve neferâtları bir yerde cem' olup, alayları[2] ak bayraklu **[V 345a]** sağ gurebâ bölüğü, cebe vü cevşenlü idiler. Ve mâh-ı şa'bânın yirmi dördünde[3], 'Arabacıyân Çayırı'nda konulup, ba'dehû bir gün menâzil-i mezbûrda tevakkuf etdiler. O günde kapu-kulları, Vezîr-i a'zam olan Hüseyn Paşa'nın tevâbi'âtı başka alayları olup ve sâyir vezîrlerün kethudâları ile alayları ve sâyir[4] asâkir alayları hâzır olup, mâh-ı şa'bânın[5] yirmi beşinde sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh['ın], alaylar ve solakları[6] önlerince yürüyüp, 'alemler açılup ve kös ü tabıllar[7] sadâsı ve asâkir-i İslâm gürûh ile bölük bölük[8] saflar bağlayup, köprü başından yeniçeri alayları[9], otak [u] bârgâhlara değin üçer[10] saf durup ve sâyir kapu-kulları cebe vü cevşenler ile ala[y] bayraklarının ardınca kırmuzu bayraklar ile ve yeşil bayraklar ile[11] bir fırka ve beyâz bayraklu dahi sağ kolda saflar dutup, Nehr-i Tuna'ya doğru alayları ve sol kol alayı silâhdârlar sarı bayrak alayları saflar dutup[12] ve dahi 'ulûfeciyân-ı yesâr alayı ve gurebâ'-i yesâr alayı başka saflar olup[13], ol menâzilde askerin izdihâmı mübâlaga idi. Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Kalavun[14] Mehmed Paşa*, Rumeli sancakları ile[15] başka alay bayrakları ve zu'amâ ve ehl-i tîmârları kā'idelerince, Rumeli tertîbi üzere yelken-kubadı kisveleri ve tahta cebe vü cevşenleri ile ve[16] ba'zıları Yahyâlu kisveler ile ve[17] Tuna geçidi atları hınnalanmış ve sâfî[18] kostanicse mızraklu alayları, evvelâ sağ kol alay-beyi ve[19] sol kol alay-beyi alayları, Beylerbeyi olan Mehmed Paşa kolunda. Ba'dehû Köstendil Sancağı Beyi Pervâne Bey, alay-beyi ve[20] zu'amâsı ve erbâb-ı tîmârları başka alay olup[21] ve Üsküb Sancağı, Pirizrin Beyi ve Alacahisâr Beyi ve Avlonya Beyi ve Delvine Beyi ve Ohri Beyi ve Dukagin Beyi ve

1 dahi ..... oldular V : alaylar te'kîd olunup E
2 alayları E : — V
3 şa'bânın yirmi dördünde V : yirmi dört şa'bânda E
4 sâyir E : dahi V
5 şa'bânın V : şa'bânü'l-mu'azzamda ve E
6 solakları E : solaklar V
7 kös ü tabıllar E : kösler V
8 bölük bölük E : — V
9 alayları V : alaylar E
10 üçer V : üçerer E
11 ve ..... ile E : — V
12 Nehr-i Tuna'ya ..... dutup E : — V
13 gurebâ'-i ..... olup E : sol kolda silâhdârlar sarı bayraklar ile saflar dutup ve V
14 Kalavun (قلاون) V : قالون E
* Bu sıralarda Rumeli Beylerbeyiliği'nde 2 Rebî'ulevvel 1030'da bu göreve getirilen ve aynı senenin ramazân veya şevvâl ayına kadar bu görevde kalacak olan Yûsuf Paşa vardır (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.23,43,44).
15 ile V : — E
16 ve V : + ve E
17 ile ve V : Rumeli tertîb E
18 sâfî E : — V
19 ve V : dahi E
20 ve V : — E
21 olup V : — E

İskenderiyye-i Arnavud Beyi ve Elbasan Beyi ve Çirmen Beyi ve[1] Vidin Beyi ve Tırhala Beyi ve Selânik Beyi, mezbûr sancak-beyleri ve alay-beyleri ve müteferrika-yı Paşa ve Defter Kethudâsı ve[2] Defterdâr-ı Tîmâr ve Tîmâr Tezkirecisi ve Tezkire Emîni ve Paşa Sancağı zu'amâları ve erbâb-ı tîmâr[3], sancakları ve bayrakları altında mevcûd ve[4] her sancağın başka alayları. Bir menâzil kadar alaylar[5] saflar dutup, **[V 345b]** selâma durup, âdâb üzere muntazırlar.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh, İsakçı menâzilinde, Tuna yalısına geldüklerinde[6], hâzır olan yeniçeriyân tüfeng şenlikleri edüp, ba'dehû toplar şenlikleri olup, dahi sa'âdetlü Pâdişâhımız[ın][7] köprüye nazarları oldukda, Rumeli Beylerbeyisi Kalavun Mehmed Paşa piyâde olup, önünce köprüyü teferrüc etdürüp, ba'dehû bârgâh-ı hümâyûna teveccüh buyurulup, taht-ı 'âlîde karâr etdiler. Ve orduda oturak fermân olundu[8].

Ve mâh-ı mezbûrda Kapudân Vezîr Halîl Paşa, donanma[9] ile Bahr-ı siyâh'dan kırk dört dâne Kazak[10] firkatelerine rast gelürler. Özi Boğazı'nda bir 'azîm ceng olur. Bi-'inâyet-i Hudâ feth edüp[11] ve dutulan Kazak keferesi ve[12] firkateleri ile Bahr-ı siyâh'dan sürûr birle Kapudân Vezîr Halîl Paşa, Karaharmen'den Nehr-i Tuna Boğazı ile kadırgalar ile[13] ve mühimmât gemileri ile ve Kazak keferesi firkateleri ile Nehr-i Tuna'ya girüp, mâh-ı ramazân-ı şerîfin evâyilinde donanma kadırgaları tüfenglü ve toplar şenlikleri ile[14] İsakcı İskelesi'ne dâhil oldular.

Ve sa'âdetlü Pâdişâhımıza köprüye karîb yerde, Tuna yalısı kenârı üzere bir bârgâh-ı a'lâ kurup, sokaklar ile çevirdiler. Taht-ı mu'azzam kurulup, sa'âdetlü Pâdişâh cülûs edüp, Vezîr Kapudân Halîl Paşa baştardasıyla **[E 211b]** ve sâyir kadırgalar ile alaylar bağlayup, şenlikler edüp, Boğdan yakası cânibine[15] lengerler ile kondular. Vezîr Kapudân Paşa kadırgadan çıkup, gelüp, ol makām-ı 'âlîde sa'âdetlü Pâdişâhımızın hâk-i pây-i şerîflerine[16] yüz sürdüler. Ve feth olan Kazakları, birer birer bağlu dört yüz 'âsî kefereleri[17],

1 ve V : — E
2 ve V : — E
3 tîmâr V : + mutasarrıf olanlar E
4 ve V : — E
5 alaylar V : alayları E
6 menâzilinde ..... geldüklerinde V : menâzili, Tuna yalısında E
7 Pâdişâhımız[ın] E : Pâdişâh V
8 fermân olundu V : emr etdiler E
9 donanma V : donanmalar E
10 dâne Kazak V : pâre Kazaklar E
11 Bi-'inâyet-i ..... edüp V : Bi-'inâyetillâhi Te'âlâ feth olur E
12 ve V : zabt olur, tutsakları Rus keferelerin E
13 kadırgalar ile E : — V
14 ve Kazak ..... ile E : — V
15 cânibine E : cânibe V
16 pây-i şerîflerine V : pâylarına E
17 kefereleri V : kefere-i Kazakları E

ırakdan durgurup: "Her gâh düşmenler kerden be-dest âverde" deyüp[1], ol vakit Kazak keferesin bir niçelerin başları aşağa galtân ve bir niçelerin darağacı[2] peydâ edüp, gemilerinde çengallar[a][3] urup, Tuna akındısı ile sürüp, nâ-bedîd oldu. Ve bir niçeleri dahi[4] Boğdan yakasında Nehr-i Tuna kenârında kazıklara urulup, cezâların bulup ve bir niçelerin filler[in][5] ayakları altında herîse etdiler*. Ve mübârek ramazân-ı şerîfin ibtidâlarında Vezîr Kapudân Halîl Paşa'ya iltifâtlar **[V 346a]** olup, hil'atler ile mücevher sorguçlar ve mücevher hançerler ihsân olunmağın ve fermân-ı şerîfleri olup: "Vezîr Kapudân Paşa, kadırgalar ile rûz-i kāsım eyyâmları olunca köprüler muhâfazası hizmetinde olup, min-ba'd bir ferd köprüden geçmeyüp, icâzet yokdur. Ve lâkin gerüden gelenlere izindir, geçüp[6], seferlerine gidüp, gayriye izin yokdur" deyü emr olunmağın.

Ve kapucu-başılardan Hasan Ağa'ya fermân olunup: "İsakçı'nın üstü yanında bir mu'azzam kal'a-i cedîd ta'mîr etdürüp, bir cânibi Nehr-i Tuna'ya mukābele, varoşu şehre karîb ve kulleleri fevkānî olup, ziyâde müstahkem ola. Ve[7] inşâ'allâh seferden 'avdet olundukda, hâzır ola" deyü va'de verilüp[8]** ve orduda ma'zûl vezîrlerden Dâvud Paşa me'mûr idi. Ve sâbıkā Mısır Beylerbeyisi olan ma'zûl Mustafa Paşa da gönüllü seferde hâzır olup ve orduda zahîre firâvân[9].

Mâh-ı[10] ramazân-ı şerîfin ibtidâsında[11], Vezîr-i a'zam otağında bir nişân 'alâmet, kadırga sereni boylu menâre şerefesi peydâ etdiler idi. Çebçevre[12] kanâdiller dizüp, her gice kandiller ile[13] zeyn edüp, terâvîhler edâ olurdu. Sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerinin[14] bârgâhlarında ve büyük ahûrda[15] kanâdiller zeyn olup[16], ihyâlar olurdu. Ve yeniçeri yoldaşlara in'âmların verüp, mukābele fermân etdiler. Sefer-i hümâyûna me'mûr olanları hisâb etdiler. Defterleri mûcebince in'âmların taleb etdiler. Sa'âdetlü Pâdişâh fermân etdi-

1 deyüp V : — E
2 darağacı V : darağacın E
3 gemilerinde çengallar[a] E : ba'zısın çengallara V
4 niçeleri dahi V : niçelerin E
5 filler[in] V : billere billerün E
* Ele geçirilen 800-900 Kazak keferesinden hiçbiri sağ konmaz (*Gazâ-nâme-i Târîh-i Halîl Paşa,* vr.139b).
6 geçüp E : — V
7 Ve V : Va'de verilüp E
8 deyü va'de verilüp V : — E
** Pâdişâh, Halîl Paşa'yı köprü muhâfazasına ve İsakcı'da yeniden yapılması fermân olunan kale maslahatına tayin buyurmuştur (*Gazâ-nâme-i Târîh-i Halîl Paşa,* vr.139a). Kalenin yapımı 8 Ramazân 1030'da fermân olunmuştu (*Fezleke,* vr.168b).
9 orduda zahîre firâvân V : ordu ganî E
10 Mâh-ı V : — E
11 ibtidâsında V : ibtidâsından E
12 Çebçevre V : Çepçevresinde E
13 kandiller ile V : kandilleri E
14 Pâdişâh hazretlerinin V : Pâdişâhımızın E
15 ve büyük ahûrda E : — V
16 zeyn olup V : — E

ler[1]: "Dîvân olsun. Vükelâm, vezîrlerim huzûrlarında yeniçeri kullarım bahşîşlerin mevcûdları gelüp, huzûr-i 'izzetimde olsunlar" deyü Dîvân emr olunup, otağ-ı hümâyûn önünde sâyebânlar kurulup[2], Vezîr-i a'zam câniblerinden vezîrlere ve kadı'askerlere ve Rikâb-ı hümâyûn ağalarına ve defterdârlara ve Tevkî'î Paşa'ya ve ehl-i Dîvân hâcelerine[3] ve halîfelere tenbîh olup, dahi yeniçeri ocağı da'vet olunup, Dîvân-ı hümâyûn'a gelüp, erkân [ü] vekār ve mücevvezeler ile Dîvân'da kā'ide üzere ve Yeniçeri Kâtibi ile[4] Mukābeleci **[E 212a]** da'vet olunup ve hazîneden on dört kîse filoriyi, yeniçeri in'âmı ve bahşîşleri içün, veznedârlar sekizer altun ve[5] nısf guruş bin akça olur, döşenüp, Yeniçeri Ağası **[V 346b]** ol meclisde hâzır idi. Ve Yeniçeri Kethudâsı olan[6] N asûh Ağa ve Baş-çavuş ve Orta[7] Çavuş ve Küçük Çavuş ve çorbacılar ve oda-başılar ve yeniçeriler[8], üsküfleri ile erkân kā'idelerince. Sa'âdetlü Pâdişâh köşkde, taht-ı sa'âdet üzere cülûs etdiler. Otağ-ı hümâyûn kapusu önünde Bâb-ı sa'âdet Ağası ve Hazînedâr-başı ve Kilârcı-başı ve kapu oğlanı hâdım ağalar, mücevvezeler ile ve kapucu-başılar gümüş değnekler ile kānûn üzere Dîvân-ı hümâyûn sürülüp, vezîrler sadrda, Dîvân esbâbları ile. Ve[9] Kapucular Kethudâsı ve Çavuş-başı gümüş 'asâlar ile[10] hâzırlar idi. Ve fukarânın da'vâların kadı'askerler şer' ile görüp ve halk-ı 'âlem cem' olup, mesâlihleri[11] görülüp, izdihâm olup ve[12] Vezîr-i a'zam sadrda da'vâlar görüp ve sâyir vezîrler, tuğrâ-yı Pâdişâhî hizmetinde ve[13] kānûn üzere divitdârlar ve[14] bu Hakîr Divitdârlık[15] hizmetinde olup, mîrî ahkâm-ı şerîfleri ve berât-ı[16] hümâyûnları getürüp, tuğrâ-yı şerîf çekilürdü[17]. Ve meydânda yeniçerinin in'âmları[n] bölükleri ile ibtidâ çorbacıları alup, ba'dehû Oda-başı dahi neferâtları esâmîleri kırâ'at olundukça defterde resîd olurdu. Sabâh vakti mübâşeret olunup, dört günde yeniçeri devr olup[18], in'âm-ı Pâdişâhîyi mevcûd olanlar[19] aldılar. Ve andan sonra bölük halkının in'âmları, kâtibleri da'vet olunup ve mukābelecileri defterlerin getürüp, bölük ağaları hâzır olup, sipâhî kulları, cebe vü cevşenleri ile ve âdâb [ü] vekār ile ve ba'zılar şalvarları

1 Sefer-i ..... etdiler E : — V
2 kurulup V : + sadrlar yerleri olup E
3 hâcelerine V : olan hâcelere E
4 ile E : ve V
5 ve V : — E
6 olan E : — V
7 Orta V : Vâsıt E
8 ve çorbacılar ..... yeniçeriler V : yeniçerileri, odaları ve oda-başıları ve çorbacılar, altun E
9 Ve V : önlerinde gümüş 'asâlar ile E
10 gümüş 'asâlar ile V : — E
11 mesâlihleri V : mesâlihlerin E
12 ve E : — V
13 hizmetinde ve V : دویدار E
14 divitdârlar ve V : — E
15 Divitdârlık V : Dividdârlık E
16 berât-ı V : berevât-ı E
17 getürüp ..... çekilürdü V : getürdüp, gelen tuğrây-ı şerîfleri vüzerâ'-i 'izâmlar ol hizmetde olup E
18 olup V : + mevcûd olan yeniçeri E
19 mevcûd olanlar V : — E

ile bölükleri[1] dört günde ancak devr olup, hayr[2] du'âlar ile in'âmların alup, kabz etdiler. Ve bir hafta bu minvâl üzere[3] Dîvân oldukda ve bevvâbân ve çavuşân ve cebeciler ve topcular ve arabacıyân-ı top ve[4] Istabl-ı 'âmire'de olan hüddâmlar[5] ve Matbah-ı 'âmire'de tabbâhîn[6] ve bazara gidenler ve helvacıyân ve cemî'i kapu-kulları mümkin olduğu üzere in'âmların alup, mesrûr oldular.

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfin yedisinde, kapu halkının kānûn üzere mîrîden nefer başına beş[7] keyl şa'îr ve ikişer[8] keyl-i İstanbul dakîk tevzî' etdiler. Ve sâyir süvârî olan müteferrika ve çavuşân[9] **[V 347a]** ve bevvâbân ve cemî'i Rikâb-ı hümâyûn ağalarına ve erbâb-ı menâsıb[10] ve halîfelerine ve Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerine ve Defter-hâne kâtiblerine kānûnları üzere zahîreleri tevzî' olunup ve mîrî saka bârgîrlerine ve top arabalarına müstevfâ şa'îr verilüp ve Arpa Emîni sergisi kānûn üzere her şeb has atlara ve bârgîr tavîlelerine ve küçük ahûrda olan[11] atlara ve bârgîrlere ve has araba tavîlelerine[12] ve sâyir hüddâmlara müte'allık olan atlara[13] ve ağalar ve musâhib ağalara ta'yîn olunduğu üzere sergî-i hümâyûnda[14] tevzî' olunurdu. Ve yeniçeri tâyifesinin beksemâdları ve zahîreleri ve şa'îrlerin tevzî' etdiler. Ve sâyir cebecilere ve topculara ve kapu-kullarının kānûn üzere zahîrelerin[15] tevzî' etdiler. Ve her gâh gāzîler ılgar ile akın edüp, dil ü baş getürüp, kefereden[16] getürdükleri dilleri dıragoman hâzır söyledüp, ba'dehû harca sürdüler[17]. Ve yararlıklar eden gāzîlere ve dil getürenlere ihsânlar olurdu ve murâdları hâsıl olurdu[18].

Ve gemilerden topları ve cebehâne[y]i çıkarup ve yuvalaklar ecnâsı ile başka arabalara ve develere tahmîl[19] etdiler. Ve on sekiz bedoloşka topları; isparçina ve komenalar ile hâzır edüp, her toplara yirmişer[20] çift câmûşlar koşup ve kundakları ve[21] tekerlekleri araba kızaklar ile **[E 212b]** ve kaba cebehâne[y]i kızaklar peydâ etdiler. Câmûşlar koşup, gerüde Rumeli sancak-

1 bölükleri E : — V
2 hayr V : + u E
3 üzere V : — E
4 ve V : + ahûr-i E
5 hüddâmlar V : + da E
6 tabbâhîn E : habbâzîn V
7 başına beş V : başlarına beşerer E
8 ve ikişer V : dahi ikişerer E
9 çavuşân V : çavuşlara E
10 menâsıb V : menâsıblar E
11 olan V : — E
12 tavîlelerine E : toplarına V
13 olan atlara E : olanlara V
14 sergî-i hümâyûnda E : — V
15 zahîrelerin V : — E
16 kefereden V : kefere E
17 sürdüler V : sürerlerdi E
18 ve ..... olurdu E : — V
19 tahmîl : tahmîn EV
20 yirmişer V : yirmişerer E
21 ve V : — E

larından Alacahisâr ve Üsküb Sancağı Beyi ve zu'amâ[1] ve erbâb-ı tîmârları ile ta'yîn edüp ve gönüllü 'acemi oğlanlarından ve bostancılardan ve yörükler ve yörük beyleri câmûşları zabt ederlerdi. Ve Dobrıcalı'dan[2] ve ma'zûl ehl-i tîmârlardan ve serdengeçdi nâmında ba'zı garîb yiğitlerden toplara hizmet etmek şartıyla ve murâd ümmîzi ile defter olunup, gönüllü hizmetde idiler[3].

Ve Haleb Beylerbeyisi olan Hasan Paşa, alayları ile orduya dâhil oldukda, Vezîr-i a'zam Hüseyn Paşa'nın[4] otakları önünden geçüp, köprüden 'ubûr edüp, alayların[5] sa'âdetlü Pâdişâhımız teferrüc ederlerdi. Ve ma'zûl paşalardan ve beylerden gönüllü seferde hâzır olan mübâlaga idi.

Ve mâh-ı mezbûrda Anadolu Eyâleti'ne mutasarrıf olan **[V 347b]** Hasan Paşa ve sancak-beyleri ve alay-beyleri ve zu'amâ[6] ve ehl-i tîmârı ile İsakcı'da köprüden 'ubûr edüp, alayların kānûn-i sâbık üzere teferrüc etdürüp, sa'âdetlü Pâdişâhımız cânibinden[7] hil'atler 'atâ olunup, ba'dehû sahrâda[8] kondular. Ve topları, levâzımâtları ile Boğdan yakasında hâzır etdiler[9].

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfin on dördünde, tuğlar ve otak u bârgâhlar karşu yakada olan küçük köprüyü 'ubûr edüp*, ba'dehû Nehr-i Purut (پروت) kenârında konulup ve ağırlıklar ancak[10] bir haftada ikdâmlar ile[11] cemî'i çadırlar ve cebehâneler küçük köprüye[12] göçüp ve mâh-ı mezbûrda[13] sa'âdetlü Pâdişâh, alayları ile köprüden 'ubûr etdiler. Ve[14] hayr[15] du'âlar ile köprülere uğradukda[16], kurbânlar zebh olunup, fukarâya tasadduk etdiler. Sa'âdetlü Pâdişâh, bârgâh-ı gerdûn, taht-ı a'lâda karâr etdiler[17].

Ve ol menâzilde Diyârbekir Beylerbeyisi[18] olan Vezîr Dilâver Paşa, Diyârbekir askeri ile ordu-yı hümâyûna dâhil oldular[19]**. Alayların sa'âdetlü

1 Beyi ve zu'amâ V : Beyi'ni zu'amâlar E
2 Dobrıcalı'dan V : Dobrıca'dan E
3 hizmetde idiler E : hizmet etdiler V
4 Paşa'nın V : Paşa E
5 alayların E : — V
6 zu'amâ V : zu'amâları E
7 teferrüc ..... cânibinden V : — E
8 ba'dehû sahrâda V : sa'âdetlü Pâdişâhımız cânibinden. Ba'dehû köprüden Anadolu Beylerbeyisi 'ubûr etdüğünde sahrâlarda E
9 yakasında hâzır etdiler V : yakalarında hâzır idi E
* 10 Ramazân 1030'da İsakcı'dan göçülmüştür (*Fezleke,* vr.168b; Na'îmâ, II,193). Peçuylu (II,376), İsakcı'dan 4 ramazânda göçüldüğünü söylüyor.
10 ancak V : + ikdâmlar ile E
11 ikdâmlar ile V : — E
12 küçük köprüye V : — E
13 mezbûrda V : ramazân-ı şerîfin (.....) E
14 köprüden ..... Ve E : köprülere uğradukda V
15 hayr V : + u E
16 köprülere uğradukda E : — V
17 etdiler V : kıldılar E
18 Beylerbeyisi E : Beyisi V
19 oldular V : oldu E
** Diyârbekir Beylerbeyisi Vezîr Dilâver Paşa ramazânın 20'sinde Tutrakan (تاتارلان) menzilinde orduya gelmiştir (Na'îmâ, II,194).

Pâdişâhımıza teferrüc etdürüp, lâkin alayları, ekser[1] bölük halkı olup, Vezîr-i a'zam olan Hüseyn Paşa te'kîd edüp, bölük kethudâlarına: "Diyârbekir'de ve ba'zı eyâletlerde[2] sâkin olan bölük halkı alaylarında hâzır olup ve kollarında konsunlar" deyü fermân etdiler.

Ve Karaman Beylerbeyisi olan Mustafa Paşa da ordu-yı hümâyûna dâhil olup ve Mar'aş Beylerbeyisi[3] 'azl olunup, hâlâ Sipâhî Oğlanları Ağası Mustafa Paşa'ya Mar'aş Eyâleti nasîb olup, sadaka vü ihsân etdiler. Ve Haydâr Ağa'ya Sipâhiyân[4] **[E 213a]** Ağalığı ihsân olunup*, dahi kā'ide üzere sipâhîler kolunda karâr ederler[5]. Ve fermân olunup: "Herkes kollarında konup, beylerbeyiler kollarında kapu-kulundan bir ferde icâzet yokdur" deyü te'kîd olunmağın.

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfin evâsıtında Nehr-i Purut (بروت) kenârınca 'azîmet olunup, karye [ve] Boğdan sınuru ile sahrâ vü derbend geçüp, menâziller kat' ederek, mâh-ı mezbûrun[6] evâhırında Yaş nâm menâzilde karâr etdiler. Ve menâzil-i mezbûrede[7] oturak fermân olunup, 'îd-i şerîfi, mezbûr sahrâda edâ etdiler**. Otak u bârgâh önünde vâsi' meydânda [V **348a**] minber ta'mîr olunup, kā'ide üzere mübârek 'arefe gün, vüzerâ'-i 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm ve cemî'i beylerbeyiler ve ehl-i menâsıb kānûnları üzere ol yevmü'l-mübârekde, mu'azzez ü mükerrem[8] Vezîr-i a'zam olan Hüseyn Paşa'nın otaklarında teşrîf olunup, ba'dehû fazîletlü Şeyhülislâm hazretlerini ve cemî'i[9] vüzerâ'-i 'izâmları ziyâret etdiler. Ve mübârek bayram gicesi, bârgâh-ı sa'âdetde şenlikler olup, cemî'i çadırlarda mum donanmaları olup, toplar ve tüfengler şenlikleri oldukda, ordu-yı hümâyûnda 'azîm zînet olup, ba'dehû temcîdler okunup, otağ-ı hümâyûnda meş'aleler zeyn olup, Vezîr-i a'zam hazretleri ve sâyir vüzerâ'-i 'izâm[10] ve Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve beylerbeyiler ve ehl-i Dîvân ve Yeniçeri Ağası ve ocak zâbitleri ve kapu halkı ve ağalar, Dîvân-ı bârgâh'da hâzır olup, kānûn üzere sa'âdetlü ve 'azametlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine[11] taht-ı sa'âdet kurulup, sabâh nemâzı edâ olundukdan sonra, sa'âdetle[12] cülûs buyurup, cemî'i kulları hâk-i pây-i

1 alayları, ekser V : alayların ekseri E
2 eyâletlerde V : الايتلرده E
3 Beylerbeyisi V : + olan E
4 Sipâhiyân E : Sipâhî V
* Mustafa Ağa'nın Mar'aş Beylerbeyisi ve Haydar Ağa'nın Sipâhîler Ağası olması, 12 Ramazân 1030 tarihindedir (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.43).
5 ederler E : eder V
6 mezbûrun V : mezbûr E
7 mezbûrede V : mezbûrda E
** Ramazân bayramı, Değirmen kurbu denilen yerde olmuştur (*Fezleke*, I,407; Na'îmâ, II,195). Peçuylu'ya göre (II,376) ramazân bayramı Sasar (?) denilen yerde olmuştur.
8 yevmü'l-..... mükerrem E : yevm-i mübârekede 'arefe gün V
9 cemî'i V : cemî' E
10 vüzerâ'-i 'izâm V : Vezîr-i mükerrem hazretleri E
11 Pâdişâh-ı ..... hazretlerine V : Pâdişâhımız hazretlerinin sabâh nemâzı edâ olundukdan sonra E
12 sabâh ..... sa'âdetle V : ba'dehû sa'âdetlü ve 'azametlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri E

şerîflerine yüz sürdüler. Ba'dehû salât-ı[1] 'îd-i şerîf edâ olunup, hayr du'âlar olundukda[2], herkes haymelerinde mübârek eyyâmda tilâvet-i Kur'ân-ı şerîf ve tekbîr ü tehlîl etdiler; ve ziyâfetler olup[3].

Mâh-ı şevvâlin ikinci günü sabâhu'l-hayrda, ordu-yı hümâyûnda[4] göç fermân olunup, alaylar ile tayy-ı merâhil kat' ederek, Purut (بروت) Nehri[5] kenârınca bir tırkāz nâm menâzile kondular. Mağara içre bir mikdâr Kazak keferesi girüp, lâkin mezbûr mağara sengistân-ı kadîm, nehir kenârında vâki' ve karşu adası mişelik, orman arası kefere-i Kazak ile dolu olup, asâkir-i İslâm alayları ol sahrâda karâr etdiler ve ordu-yı hümâyûn menâzilde kondular. Dahi sa'âdetlü Pâdişâh menzil-i mezbûrda[6] bizzât sa'âdetle[7] tırkāz üstünde karâr etmeğin, fermân-ı şerîfleri olup, 'ale'l-'acele tırkāzda[8] mağarada olan Kazak keferesine[9] üşündü etdürüp, gāzîler darbî kefere-i mu'annidleri cebren[10] inden çıkarup, kılıcdan geçürüp ve birkaç şâhî darbuzanlar getürdüp, **[V 348b]** nehir kenârında kurulup, karşuda olan[11] mişelik arasında olan kefere Kazakları<n> döğüp ve askerden ba'zıların ta'yîn edüp, adaya geçüp, mezbûr kefere[y]i şemşîrden geçürüp, ol gün menzil-i mezbûrda 'azîm gazâlar olup*, ba'dehû göç fermân olunup.

Mâh-ı şevvâlin evâsıtında, Rumeli Beylerbeyisi[12] Kalavun Mehmed Paşa'ya vezâret ile Baş-defterdârlık ihsân olunup[13] ve Rumeli Eyâleti'ni Vezîr Dâvud Paşa'ya sadaka etdiler**. Vezîr Dâvud Paşa'[y]ı[14] Rumeli kolunda kā'ide üzere cemî'i sancak-beyleri ve alay-beyleri 'izzet ile getürüp, Rumeli kolunda **[E 213b]** kondurdular[15]. Her gün kollarında hizmetde idiler. Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr[16] Dâvud Paşa'[y]ı[17] çarkacı ta'yîn etdiler. Ve Bosna Beylerbeyisi olan Baltacı Paşa da sol kolda çarkacı fermân olunmağın.

1 salât-ı V : — E
2 edâ ..... olundukda V : salât edâ olunmağın, hayr u du'âlar olunup, ba'dehû E
3 olup V : + Vakt-i sabâhu'l-hayrda E
4 sabâhu'l-hayrda ordu-yı hümâyûnda V : ordu-yı hümâyûn E
5 Nehri V : Nehr E
6 menzil-i mezbûrda E : — V
7 sa'âdetle V : sa'âdet ile E
8 tırkāz (طرقاز) da V : tırkāz (طرقاز) E
9 keferesine V : keferesin E
10 mu'annidleri cebren V : + [Bu kelimeler kenara yazılmıştır]. E
11 olan E : — V
* Mağara içindeki küffârla savaş 11 şevvâlde vukûbulmuş gibi görünüyor (*Fezleke*, I,408; Na'îmâ, II,196). Peçuylu'da (II,376-377) bu tarih 9 şevvâldir.
12 Beylerbeyisi V : + olan E
13 Baş-defterdârlık ihsân olunup V : Baş-defterdâr olup E
** Rumeli Beylerbeyisi Yûsuf Paşa'ya 9 Ramazân 1030'da vezâret verilmesinin ardından Dâvud Paşa mütekâ'id iken Rumeli Beylerbeyiliği'ne getirilmiştir. Vezîr Mustafa Paşa'nın da 24 ramazânda Baş-defterdârlığa getirildiği görülüyor (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.43,44).
14 Paşa'[y]ı V : Paşa E
15 kondurdular V : + Ve alaylar E
16 olan Vezîr E : — V
17 Paşa'[y]ı V : Paşa E

Ve Özi Beylerbeyisi olan Hüseyn Paşa, Akkerman'da ve Bender'de cem'iyyet etmeğin, Tatar Hân ve[1] Kantemir ile Tatar askeri ve Dobrıca askeri ile fermân olunan donbaz gemileri ve köprü içün kerestelerin hıfz edüp, ba'dehû tayy-ı merâhil ederek, Nehr-i Ak[-su] ve Nehr-i Turla kenârınca ordu-yı hümâyûna teveccüh etdiler.

Ve asâkir-i İslâm ile sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri, Boğdan Vilâyeti'nde sahrâda menâziller kat' ederlerdi. Ve ağırlık girüde kalup, alaylar ilerüye me'mûr idi. Ve Kazak keferesi piyâde hatvanları ile kırk bin mikdârı[2] Kazak keferesi Hotun'da taburu[3] üzleyüp, 'acele birle ılgayup ve Leh Kıralı ve kıralın oğlu, yüz bin mikdârı Leh keferesi ve Macar[4] dahi Nemçe'den ve Firenk keferesi ve sâyir eşkıyâ-ı kefereden çâr edüp, bir 'azîm tabur olup, Nehr-i Turla (طورلو) kenârında vîrân kilisaya arka verüp ve bir cânibleri dağ u orman olup ve bir mu'azzam derin hendekler kesüp, toprak ve tabyalar edüp ve kulleler peydâ[5] edüp ve üçer kat tabur ve kal'a misâlinde bedenler etmeğin ve kirpi misâl toplar ve tüfengler ve zenberekler ve kunbaralar cem' edüp ve bir kebîr tabur, başka bir sahrâ mikdârı yerleri çevirüp ve piyâde kefere **[V 349a]** tüfengli hâzır ve atlusu dahi cebe vü cevşenler ile[6] ve Leh Kıralı olan Kamanicse Kal'ası'ndan zahîreleri gelüp ve mezbûr Kamanicse bir 'azîm şehir ve kılâ' olduğu mukarrer. Lâkin sa'âdetlü Pâdişâhımızın teveccühleri Kamaniçse[7] Kal'ası üzere olduğu mukarrer[8]. Ve yarar on sekiz pâre kebîr bedoloşka ve kolonborina, yedi kıt'a ve şâhî darbuzan iki yüz kıt'a ve cebehâne[9] mükemmel olup, lâkin Kazak[10] hatvanları taburları Hotun'dan girü iki menâzil Purut[11] üzere cem'iyyetleri olup.

Tatar Hân asker-i Tatar ile Kırım cânibinden gelür iken haber alup, bu[12] def'a Kazak eşkıyâsı üzere varmak murâd edinür. Lâkin Vezîr-i a'zam olan[13] Hüseyn Paşa'ya 'arz ederler ve on 'aded şâhî darbuzanlar taleb etdiler. Lâkin telhîs ederler; sa'âdetlü Pâdişâhımızın rızây-ı hümâyûnları olmayup, fermân-ı sa'âdetleri olduğu üzere 'amel olunur. Ve Hân hazretleri, asâkir-i Tatar ile ilerü tabur bağlayup ve kefere-i Kazak ılgar ile tabura dâhil oldular.

Leh keferesi ile Hotun Boğazı'nda tabur bağlayup, Nehr-i Turla kenârı ve bir cânibi sahrâ ve bir cânibi ormanlı dağ ve Nehr-i Turla kenârında bir vîrân

1 ve V : + ve E
2 mikdârı V : mikdâr E
3 taburu V : tabur E
4 ve Macar E : — V
5 peydâ V : — E
6 ile V : — E
7 Kamaniçse E : Kamanicse V
8 olduğu mukarrer V : olup E
9 ve cebehâne E : — V
10 Kazak V : + Kıralı [Bu kelimenin üstü karalanmıştır] E
11 Purut : بورت E : بروت V
12 alup, bu E : alur, bir V
13 olan V : + [Üste "Hüseyn" kelimesi, alta "Mehmed" kelimesi yazılmıştır] E

kilisa olup ve ba'zı çekdürme nesedler peydâ edüp, Kamanicse'ye doğru yolları olup, zahîreleri gelürmüş. Ve keferenin taburu ol boğazda vâki' olup, Nehr-i Turla kenârından tabur çevirüp ve[1] mızrak boyu hendekler kesüp, kûh, balkan ve dere vü derbend bir cânibi ve taburun ardı sarp derbend olup ve dört cevâniblerinde yedi-sekiz kat meteris hendekler ve câ-be-câ toprakdan kulleler peydâ edüp ve toplar dizüp ve tüfenglü piyâde keferesin mezbûr tabyaya[2] doldurup ve ba'zı kapular peydâ ederler, kal'a misâlinde. Leh Kıralı[3] ve Macar ve Nemçe ve Firenk ve Kazak keferelerinden imdâd getürdüp ve milel-i muhtelifeden **[E 214a]** kefere tâyifelerinin taburları Hotun'da, Nehr-i Turla kenârında vîrân kilisa[4] vâki' olduğu mukarrer idi. Ve bir 'azîm tabya ile meterisleri **[V 349b]** küffâr-ı hâksârın[5] piyâde ve atlusu tabur içinde olup ve bir sarp kılâ'-ı varoş ve bir[6] mızrak boyu hendekler kesüp, cevânib-i erba'ası meterisler ve ba'zı kapular peydâ edüp, ceng ü muhârebe oldukda, mezbûr kapulardan uğrın çıkup, gâzîler ile muhârebeler[7] ederlerdi.

Ve Tatar Hân asâkir-i Tatar ile ve karındaşı Sultân ma'an Özi ve Bender[8] Sahrâsı'ndan Nehr-i Ak-su ve Nehr-i Turla'yı 'ubûr edüp, iki menâzil mukaddem Hotun Sahrâsı'nda orman ve balkan cânibinde[9] taburları karâr etdi. Ve fermân-ı 'âlî üzere küffâr-ı hâksârun[10] taburlarının ensesine, Hân Canıbek hazretleri meteris bağlayup ve mîrzâları akın üzere asâkir-i İslâm içün zahîreler fermân edüp, ordu-yı hümâyûnda fürûht olurdu.

Ve Özi Beylerbeyisi olan Hüseyn Paşa, müstevfâ asker ile ve Dobrıcalı ve sâyir[11] Akkermanlı ve Benderli ile köprü keresteleri ve[12] donbaz gemileri, arabaları ile ordu-yı hümâyûna dâhil edüp, Turla Nehri üzere köprü bağlanmak emr olunmuş idi. Ve alayları ile çarkaya ta'yîn olunup ve[13] menâzil-i mezbûreye.

Mâh-ı şevvâlin evâhırına[14] karîb, Hotun Sahrâsı'nda alaylar fermân olunmağın*. Baş-defterdârlık[15] mukaddem Rumeli Beylerbeyisi olan Kalavun

1 ve V : — E
2 tabyaya V : tabya E
3 Kıralı V : Kıralu E
4 vîrân kilisa V : kilisa-i vîrân E
5 hâksârın E : hâ[ksâ]rın V
6 bir V : biri E
7 muhârebeler V : muhârebe E
8 Bender V : Bender'den E
9 cânibinde V : cânibinden E
10 küffâr-ı hâksârun V : küffârun E
11 sâyir E : — V
12 ve E : — V
13 ve E : — V
14 evâhırına V : evâhırı [Ayrıca "evâhırı" kelimesinin üstünde "sıtında" kelimesi yazılıdır] E
* 15 Şevvâl 1030'da Hotin Kalesi yakınındaki bir dağda konulmuştur (*Fezleke*, I,409; Na'îmâ, II,197). Ertesi gün buradan göçülüp, tabura yakın bir yere hareket edilir (*Fezleke*, I,409; Na'îmâ, II,198). Peçuylu (II,377), 14 şevvâlde küffâr taburunun karşısına konulduğunu kaydediyor.
15 Baş-defterdârlık V : Baş-defterdârlığı E

Mehmed Paşa'ya sadaka olunmuş idi. Dahi Rumeli Eyâleti Vezîr[1] Dâvud Paşa'ya olduğu mukarrer*. Lâkin cemî'i Rumeli sancakları ve alay-beyleri ve zu'amâ ve tîmâr sipâhîleri[2] mevcûd alaylarında ve ilerüde sol kolda çarkaya[3] fermân olunup ve Bosna Beylerbeyisi Baltacı Paşa, Bosna dilâverleri yarar müretteb, cebe vü cevşen ve kostanicseli alayları dağ [u] orman misâlinde sol kolda çarkacı fermân olunup ve sağ kolda Anadolu alayı ve Beylerbeyisi olan Vezîr Hasan Paşa, cemî'i sancakları ile mevcûd ve Karaman Beylerbeyisi Mustafa Paşa, Karaman askeri ile ve Sivas Beylerbeyisi olan 'Osmân Paşa ve Haleb Beylerbeyisi olan Vezîr[4] Mustafa Paşa ve Rakka Beylerbeyisi Mehmed Paşa, askeri ile Vezîr Dilâver Paşa hazretleri, **[V 350a]** Diyârbekir Eyâleti ile, lâkin kethudâsı, Diyârbekir askeri ile sağ kolda; Vezîr Dilâver Paşa sâyir vüzerâ'-i 'izâm ile tuğlar önünde idi. Ve ağırlık girü kalup ve[5] Mar'aş Beylerbeyisi Mustafa Paşa dündâr idi[6]. Ve Yeniçeri Ağası olan Mustafa Ağa ve Kethudâ Bey ve Zağarcı-başı ve Samsoncu-başı ve Turnacı-başı ve[7] Baş-çavuş ve hasekîler dahi ocak zâbitleri ve yeniçeri tâyifesi tüfeng-endâz üçer kat yedlerinde fitiller[8] ve iki yüz 'aded şâhî darbuzanlar önünde hâzır ve topcular ve top arabacılar ve cebeciler ve kapu-kulları ve sâyir çavuşlar ve müteferrikalar alaylarında hâzır **[E 214b]** kollarında ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve solak-başılar ve solaklar ve şâtırlar yollarınca alaylarında silâhları ile ve 'ulemâ'-i kirâmdan fazîletlü Rumeli Kadı'askeri olan[9] 'Ali Efendi ve Hekîm-başı 'Îsâ Efendi ve Hâce Efendi hazretleri ve meşâyih-i 'izâmdan İbrâhîm Efendi ve Kadı-zâde Efendi ve sâdâtdan[10] ve İmâm Efendi ve ba'zı kadılardan alay-ı hümâyûnda Sancağ-ı şerîf yanlarınca Feth-i şerîf tilâvet ederek, ba'dehû Vezîr-i a'zam Müşîr-i mufahham, Nizâmü'l-'âlem Hüseyn Paşa hazretleri, Vezîr-i sânî Mehmed Paşa[11], Vezîr-i sâlis Hasan Paşa, Vezîr-i râbi' Mahmûd Paşa, Vezîr-i hâmis Mehmed Paşa, Vezîr-i sâdis Receb Paşa, Vezîr Mustafa Paşa, Vezîr Dilâver Paşa ve Mevlânâ Şeyhülislâm[12] Es'ad Efendi ve Kemâl Efendi, fermân-ı şerîf ile icâzet alup, Âsitâne'ye teveccüh etdiler idi

Ve menâzil-i mezbûrda sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri, Kutb-ı zemân, mehâbetle alaylarında ve Harem-i hümâyûn ağaları, Bâb-ı

1 Vezîr V : + -i sâbık E
* Rumeli Beylerbeyisi Yûsuf Paşa'ya 9 Ramazân 1030'da vezâret verilmesinin ardından Dâvud Paşa mütekâ'id iken Rumeli Beylerbeyiliği'ne getirilmiştir. Vezîr Mustafa Paşa'nın da 24 ramazânda Baş-defterdârlığa getirildiği görülüyor (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.43,44).
2 sipâhîleri V : sipâhiyânı ve E
3 çarkaya V : çarka E
4 Vezîr E : — V
5 ve V : dündâr E
6 idi V : — E
7 Ve Samsoncu-başı ve Turnacı-başı ve V : Samsoncu-başı, Turnacı-başı E
8 yedlerinde fitiller V : fitiller yedlerinde E
9 olan E : — V
10 Efendi ve sâdâtdan E : Efendim V
11 Paşa V : + hazretleri E
12 ve Mevlânâ Şeyhülislâm V : hazretleri ve fazîletlü Şeyhülislâm Mevlânâ E

sa'âdet Ağası ve Hazînedâr-başı ve Kilârcı-başı ve sâyir Harem-i[1] hümâyûn ağaları ve Silâhdâr Ağa ve Çukadâr Ağa ve Rikâbdâr Ağa ve Doğancı-başı ve Has-odalı ve hazîneli[2] ve bî-zebân ağalar ve dahi[3] Dârü's-sa'âde Ağası ve hâdım[4] ağalar ve sâyir tevâbi'-i hâs ve cündî ağalarından ve cemî'i Harem-i hümâyûn'un emekdârı, silâhları ile cebe vü cevşenler ile ve dahi[5] bevvâbân tâyifesi ve Istabl-ı 'âmire'nin **[V 350b]** gāzîleri ve Matbah-ı 'âmire'den ve çaşnigîr ağalardan ve Çakırcı-başı ve şâhinciyân ve atmacacıyân ve mehterân-ı 'alem ve Mîr-i 'alem[6] Ağa ve Kapucular Kethudâsı ve 'alemdârânlar ve meş'aledârlardan 'ünvân-ı 'izâm [ile][7] ve Dergâh-ı 'âlî emekdârları. Ve Sancağ-ı şerîf[8] açılup, altı bölük ağaları ile kapu halkı saflar bağlayup, meymene ve meysere kırmuzu ve sarı bayraklar ve yeşil bayraklar ile sipâhî kulları alayları[9] cebe vü cevşenler ile[10] müzeyyen idiler. Ve Hotun Sahrâsı asâkir-i İslâm ile zeyn olmağın ve ağırlık girüde kalup, askerin sît u sadâlarından[11] hevâ yüzünde olan kuşlar zemîne[12] dökülürdü. Ve asâkir-i İslâm her cânibden alaylar bağlayup, gāzîlerimüz[13] çarkada keferenin taburları üzere hücûmlar etmeğin. Ve küffâr-ı hâksârdan niçe başlar alınup ve ba'zı hatvanları dil alınup ve niçe Kazak keferelerinden dil getürüp, alaylarda sa'âdetlü Pâdişâhımıza 'arz olundukda, guzât-ı Müslimîne in'âmlar ve ihsânlar olunmağın ve dilleri şemşîrden geçürüp[14], başların galtân etdiler. Ve kesilan başların hisâbı[15] yoğidi. Ol rûz-i fîrûzda, ziyâde kefereden başlar alınup ve gāzîlerden birkaç def'a tabur üzere yürüyüş olup ve çarkacılar havlayup, kefere[y]i taburlarına sürüp, harb ü kıtâl olduğu mukarrer.

Vakt-i 'asrda ol sahrâda tuğlar konması fermân olunup, otağ-ı hümâyûn ve çadırlar konmağa mübâşeret oldukda ve te'kîd olunup[16], haymeler ve otaklar sık konulup ve ordu-yı hümâyûn **[E 215a]** kā'ide üzere kondurdular. Ve otağ-ı hümâyûn kānûn üzere kurulup ve elli 'aded şâhî darbuzanlardan otağ-ı 'âlîyi kuşadup, zencîrlediler. Ve ba'zı yeniçeri çadırlarından sık otağ-ı hümâyûna karîb kondurup, kānûn üzere rûz [u] şeb otağ-ı hümâyûnu[17] muhâfaza ederlerdi. Ve cebehâne de arda konardı[18]. Ve ordu başında kānûn

1 Harem-i V : havâss-ı E
2 hazîneli V : + ve sâyir Harem-i hümâyûn'un ağalarından E
3 dahi V : — E
4 hâdım V : — E
5 cevşenler ile ve dahi V : cevşenleri ve alayları ve E
6 Mîr-i 'alem V : Mir ü 'alem E
7 ve 'alemdârânlar ..... 'izâm E : — V
8 Ve Sancağ-ı şerîf V : Sancağ-ı hümâyûnlar E
9 alayları E : — V
10 ile V : + kalb-i cenâheyn, yemîn ü yesâr saflar ile E
11 kalup ..... sadâlarından V : ve sît [u] sadâdan E
12 zemîne V : [ze[mîn] üzre E
13 gazîlerimüz V : + ilerü E
14 şemşîrden geçürüp V : başların şemşîr ile hâk üzere E
15 hisâbı V : hisâb E
16 otağ-ı ..... olunup E : — V
17 otağ-ı hümâyûnu V : otak-ı hümâyûn E
18 Ve ..... konardı E : — V

üzere[1] şâhî darbuzanlar dizilüp, zencîrlenüp[2] ve her şeb kā'ide üzere yeniçeri ocağı tüfengler ile ta'yîn idi. Ve altı bölük kānûn üzere[3] sa'âdetlü Pâdişâhımızın otaklarını[4] ve hazîne[y]i muhâfaza ederlerdi. Ve beylerbeyiler karavullarda ta'yîn olunup ve ahşam vakti icâzet olup, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh otağ-ı hümâyûnlarına teveccüh **[V 351a]** etdüklerinde, cemî'i vükelâ'-i 'izâm hizmetlerinde olup, on sekiz bedoloşka kâmil ve[5] cemî'i mühimmâtları ile[6] hâzır idi. Ve müşâvere olup: "Küffâr-ı hâksârı taburlarından meydâna çıkarup, kefere[y]i ber-taraf etmeğe tedârük gördüler. Lâkin küffâr-ı hâksâr meterislerde toprak arasında olduğu mukarrer, meydâna gelmezler. Kılâ' savaşı olmak lâzım gelüp, top u[7] tüfeng ile tabyalar peydâ edüp, mâdâm ki[8] mezbûr tabur feth olunmaya[9], Leh Kıralı vilâyetlerine hareket müşkildir" deyüp: "Tabur üzere sa'y ü ikdâm gerekdir" dediler[10].

Ve cemî'i beylerbeyilere te'kîd olunup, tabur üzerine dört cevânibden[11] yürüdüler. Ve ba'zı serdengecdiler tahrîr etdiler. Meterisler olup, piyâde tüfeng-endâz her cânibden girüp ve ba'zı süvârî beylerbeyiler alayları hâzır bekleyeler ve[12] tabur üzere her gün alaylar ile yürüyüşler olup, muhâsara mukarrer[13]. Ve sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerinin[14] ziyâde ikdâmları olup, ordu-yı hümâyûn ve otağ-ı 'âlî ve çadırlar[15] Hotun'a karîb kurulup, küffâr-ı hâksârun taburlarına her gün alaylar ile sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh sahrâya çıkup, saflar bağlayup, ceng ü muhârebe olurdu. Ve Rumeli Beylerbeyisi cemî'i sancakları ile sol kolda tabur üzerine saf olup, yürüyüp, küffârdan niçe başlar alurlardı.

Ve Kantemir başka Tatar askeri ile akın eyleyüp, Leh vilâyetlerine ve Kamanicse Kal'ası'nın altına seğirdimler edüp[16], Leh ve Rus ve[17] Kazak karyelerine akın etdüklerinde[18], cemî'i varoşların ihrâk edüp, esîr ü zahîre ve koyun ve sığırların sürüp, ordu-yı hümâyûnda[19] firâvân idi. Ve Tatar Hân câniblerinden Sultân, yirmi-otuz bin Tatar **[E 215b]** askeri ile birkaç def'a[20]

1 kānûn üzere V : — E
2 zencîrlenüp V : zencîrlenürdü E
3 kānûn üzere E : — V
4 otaklarını V : otakların E
5 ve E : — V
6 ile V : — E
7 top u V : top E
8 mâdâm ki V : mâdâm kim E
9 tabur feth olunmaya E : tabya feth olunma V
10 dediler V : — E
11 dört cevânibden E : cevânib-i erba'adan V
12 bekleyeler ve E : — V
13 mukarrer V : mukarrerdir E
14 hazretlerinin V : — E
15 hümâyûn ..... çadırlar V : ve otak-ı hümâyûnları ve çadırları E
16 seğirdümler edüp E : seğirdüp V
17 ve V : — E
18 karyelerine akın etdüklerinde E : karyelerin urup V
19 hümâyûnda V : hümâyûn E
20 ile birkaç def'a V : birkaç defe'âtiyle E

akın emr olunup, Leh ve Rus ve Moskov sınuruna değin ve Alaman dağlarına ılgar ile akın etmeğin, 'âsî kefere[y]i târ u mâr ve ihrâk etdüklerinden mâ'adâ esîrden Tatar Hân ordusu firâvân idi. Yedişer [ve] onarar kırmuzuya[1] esîrler[2] fürûht olunurdu[3]. Ve ordu-yı hümâyûnda esîrlerden geçilmez[4] idi. Bâzergân ve asâkir halkı bey' [u] şirâ ederlerdi.

Lâkin İsakçı'da olan Nehr-i Tuna üstünde olan[5] **[V 351b]** köprüde Vezîr-i a'zam-ı sâbık Kapudân Halîl Paşa, donanma kadırgaları ile ve ba'zı kebîr sefîneler ile ve Budun ve Belgırad şaykaları ve zahîre getüren gemiler lengerler bırağup, Tuna yalısında ordu bazar olup, leb-i Tuna'da Boğdan yakasında[6] Vezîr Kapudân Halîl Paşa köprü muhâfazasında olup, otakların kurup ve asâkir halkı kebîr tenteler ile ve[7] mişelerden dükkânlar peydâ edüp, niçe bin asker mesken dutup, ordu bazar olup, bir ferdi köprüden icâzetsiz ruhsat vermezlerdi. Ordu-yı hümâyûndan gelen ulaklar fermân ile hizmete me'mûrlar idi. Baştarda ve kadırgalar, Boğdan yakasında idi. Ve zahîreye gelenler emr-i şerîf ile gelüp, girü ordu-yı hümâyûna gelürlerdi.

Ve Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından Hasan Ağa'yı, ba'zı kapuculardan ve sipâhîlerden ve çavuşlardan İsakcı'da Tuna yalısında bir mu'azzam kılâ' ve câmi'-i varoş ta'mîri fermân olunmuş idi. Mezbûr Hasan Ağa mi'mârlar ve neccârlar getürdüp, ta'mîrine mübâşeret edüp ve ba'zı cebehâne[y]i ve zahîre[y]i ve lâzım mîrî mühimmâtları sipâriş etmişler idi. Ve sefer-i hümâyûna me'mûr olan askerden ve ma'zûl beylerden köprüden 'ubûr ederlerdi. Ordu-yı hümâyûna gidenlere ruhsat idi. Lâkin[8] ordudan gelenlere izin yok idi. Emr-i şerîf olmayınca köprüden geçilmez idi.

Ve Eflâk Voyvodası, Eflâk askeri ile Turla Nehri üzere me'mûr olup ve ba'zı beylerden ve askerden me'mûr olup, Nehr-i Turla üzere donbaz gemileri ile köprü kurulup ve ba'zı yerinden[9] geçid olurdu. Ve Kantemir, Tatar askerinden ve Dobrıcalı ve Akkermanlı bir mikdâr asker, Nehr-i Turla yakasında ordu kurup, hizmetde idiler ve köprüyü muhâfaza ederlerdi[10].

Vezîr-i a'zam olan Hüseyn Paşa cidd ü ikdâmda; serdengeçdiler tahrîr edüp ve[11] kul-oğulları tahrîr etmeğin, ağaları ile keferenin taburuna girmek içün meteris kazup, tüfengli olup, rûz [u] şeb lağımlar ile ve[12] meterislere girüp ve toprak **[V 352a]** sürüp, tabur cengin ederlerdi. Ve beylerbeyilere

1 onarar kırmuzuya E : ve onar haseneye V
2 esîrler V : + bey' u E
3 olunurdu E : olurdu V
4 esîrlerden geçilmez E : esîrler bî-nihâye V
5 Nehr-i ..... olan E : — V
6 yakasında V : yakasıdır E
7 ve E : — V
8 Lâkin V : Hemân E
9 yerinden E : yerden V
10 ederlerdi V : + ve E
11 ve V : — E
12 ve E : — V

te'kîd olup, âdemlerinden tüfeng-endâz piyâde edüp, bir meteris Nehr-i Turla yalısından cânibe üşündü edüp ve ba'zı câniblere toplar kurup, taburu muhâsara edüp, döğerlerdi. Ve birkaç şâhîler Nehr-i Turla (طورلو) karşusuna geçürüp, kefere taburuna pertâv ederlerdi. Ve ba'zı vakitde küffâr askeri **[E 216a]** mağrûr olup, taburlarından uğrın çıkup, gāzîlerin meterislerine gelüp, ba'dehû firâr ederlerdi .

Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri, cemî'i vüzerâ'-i 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm ve ümerâ'-i kirâm[1] ve asâkir-i İslâm-ı şecâ'at-şi'âr, bi'l-külliyye cebe vü cevşenlere müstağrak olup, çadırlarından[2] sahrâya, tabura karşu alaylar ile saflar[3] olup, Nehr-i Turla kenârından keferenin taburlarının dört câniblerini kuşadup, mâh-ı şevvâlin evâsıtından, mâh-ı zilka'denin evâsıtına gelince, rûz [u] şeb ceng ü muhârebe[ler] olurdu. Kefereden her gün niçe dil ü başlar alınup, gāzîler yararlıklar ederlerdi.

Ve mâh-ı mezbûrda, küffâr-ı hâksârın taburlarına, sa'âdetlü Pâdişâh-ı zıllullâh, nısfu'l-leylde nidâlar etdürüp, münâdîler orduda: "Tabura yürüyüşdür" deyü gāzîlere te'kîd edüp ve çadırlarda ziyâde tenbîh ederlerdi. Min-ba'd askerden çadırda olmayup, herkes kollarında hâzır bulunup, i'lâm ederlerdi. Ve yeniçeri tâyifesi tüfeng-endâz ilerüde meterislerde keferenin taburuna ikdâm edüp, muhârebelerde. Ve mecrûh olan gāzîlere in'âmlar ve ihsânlar olurdu. Ve her vakit salâtü'l-fecrden sonra hâfızlar Sûre-i Feth tilâvet ederlerdi. Otağ-ı hümâyûnda ve Sancağ-ı şerîf önünde du'âlar ve niyâzlar olunup.

Vezîr-i sânî Gürcü Mehmed Paşa[4] muhârebe günlerinde tevâbi'i ile otağ-ı hümâyûnda ve hazîne üzere me'mûr idi. Ve kānûn üzere 'ulûfeciyân zümresi hazîneye me'mûr idiler.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh, mehâbet ü şecâ'at ile 'âdil ve[5] deryâ-dil ve ehl-i sükûn, kâmil ve sâhib-i hüner, gönlü ganî ve zihni pâk[6] ve zû-fünûn .

Nazm[7] [V 352b]

Tâli'i kuvvetlü, yüzü kutlu Şâh,
Ceddi Süleymân'a değin Pâdişâh.

Tîği ile niteki şems-i[8] cihân,

1 ve ümerâ'-i kirâm E : — V
2 çadırlarından V : çadırlardan E
3 saflar V : saf E
4 Paşa V : + hazretleri E
5 -ı 'âlem-penâh ..... ve V : mehâbet ile 'azamet 'âdil E
6 ve zihni pâk V : ve sâhib-i hüner E
7 Nazm V : — E
8 niteki şems-i V : nitekim şems ü E

Açdı cihân mülkün o Sâhib-kırân[1].

Halkı gazâya sürer eyler fütûh,
Mescid-i Kûbâ beden-i pâki rûh[2].

Tuğlu tolgalı kulu bî-hisâb,
Her biri bir şa'şa'alı âfitâb.

Leşkerinin kesreti bahr-ı kazâ,
Her cebelî bendesi mevc-i belâ.

Ba'dehû Gâzî Sultân 'Osmân Hân, Kahramân-ı zemân, esb-i 'aşkara süvâr olup, küffâr ile[3] kıtâl ederek, ceng-ârâ meydânda saflar bağlanur[4]. Vüzerâ'-i Âsaf-ı zemân ve ümerâ'-i kirâm ve Devlet-i 'aliyye'nin emekdâr kulları ve solaklar ve altun üsküflü iç halkı bendeleri, cebe vü cevşenler ile yemîn ü yesârda düşmana karşu saf oldular. Ve müteferrika ve çavuşân alayları ve kâtibân alayı ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ol makāmda hâzır idiler. Ve kapu halkı kulları kānûn-i kadîm üzere sancaklar ile.

Nazm[5]

Ak 'alemi 'aynı ile nûrdur,
Sanki dıraht-ı Cebel-i Tûr'dur.

Sürdü kızıl sancağını ehl-i hâl,
Şol şecerü'l-ahdar nârân[6] misâl*.

Halka yeşil sancağı verür hurûş,
Hızır Nebî gibi olur sebz[7]-pûş.

Sarı kızıl bayrak ile her zemân,
Bendeleri lâleye benzer hemân.

Yemîn ü yesârda kanat misâl bölük tâyifesi **[E 216b]** saf oldukda, cemî'i[8] beylerbeyiler kollarında bir mübârek sâ'atde tabura hücûmlar olup[9] ve Tatar Hân asker-i Tatar ile[10] küffâr-ı hâksârun ensesinde dağ u orman ve balkan olduğu mukarrer. Tatar tâyifesi dahi muhârebelerde ve kefereden

1 Sâhib-kıran V : + [Önce "Şâh-ı cihân" yazılmış, sonra bunun üstüne "Sâhib-kırân" yazılarak düzeltilmiş gibi gözüküyor] E
2 rûh V : + tuğlu E
3 ile V : — E
4 bağlanur V : bağlanup E
5 sancaklar ile. Nazm V : sancak-ı hümâyûnlar E
6 nârân E : نارل V
* Bu mısrâdaki "şecerü'l-ahdari nârân" ifâdesinde, meâli "الذي جعل لكم من الشجر الاخضر نارا فإذا أنتم منه توقدون = O ki size **yeşil ağaçtan ateş** yaptı da ondan yakıyorsunuz" olan *Kur'ân*, Yâsîn, XXXVI,80. âyetine işâret vardır.
7 sebz V : halka E
8 cemî'i V : cemî' E
9 olup V : oldukda E
10 Hân ..... ile E : askeri V

ba'zı Leh cânibinden gelen zahîrelerin ve Kazak keferesin basup, tâlân u yağma edüp ve yüz mikdâr diller ile ve[1] başlar ile Tatar Hân Canıbek Hân[2], mîrzâları ile gelüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz[3] sürüp, fâhir hil'atler ihsân etdiler. Ve murassa' sorguç ve[4] murassa' kılıc ihsân olundukda, tekrâr akın fermân olunup ve ol gün kefereden hayli dil ü başlar alınmağın ve getürilan[5] dilleri meydânda şemşîrden geçürüp, ikindü vakti oldukda ferâyiz edâ **[V 353a]** olunup[6], ahşam vakti sa'âdetlü Pâdişâh otağ-ı hümâyûna teveccüh etdiler. Ve yeniçeri alayı bir mikdâr piyâde çadırlarına teveccühde iken, keferenin[7] hatvanları mağrûr düşüp, niçe bin piyâde ve atlu füccâr ve Kazak ve Leh keferesi ve sâyir milel-i[8] muhtelife taburlarından mağrib vakti askerün ardınca cür'et etmeğin, meydâna çıkup, temâm sahrâya karîb oldukda, gāzîler Nehr-i Turla'dan[9] ba'zısı hâzır[10] atlarına su verüp ve ba'zı beylerbeyiler alayları[11] ile rast gelüp ve bölük halkı dahi[12] karavuldan gelürken, keferenin üzerlerine uğrayup, muhâre[be][13] vü kıtâl olup, keferenin ardın alurlar[14]. Taburdan çıkan küffârdan[15] biri halâsa mecâlleri olmayup, yedi sekiz bin mikdârı kefere-i fecere tu'me-i şemşîr olup[16], ba'dehû dutulan dilleri ve alınan topları ve tüfengleri, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin[17] otağ-ı hümâyûnlarına dâhil eylediler[18]. Bu mikdâr nüfûs-i kefere bir sâ'atde seyfden geçürülüp, salât-ı mağribden, salât-ı 'işâ[19] vaktine varınca asâkir-i İslâm'da 'îd oldu. Şâd u handân yararlıklarda bulunan gāzîler dutulan dilleri ve feth olunan şâhî topları ve başları otağ-ı hümâyûna getürüp, vakt-i 'işâ olmağla[20], fermân-ı şerîfleri olup: "Gāzîler inşâ'allâhü Te'âlâ[21] vakt-i seherde sahrâda ceng yerinde, tabura karşu alaylar hâzır oldukda, bizzât sa'âdet ile[22] Pâdişâhımız teveccüh etdükde, dutulan dilleri ve kefereden kesilan başları getürsünler. Me'mûr olduklarına ri'âyetler olunur[23]" deyü cevâb olunmağın,

1 ve V : — E
2 Hân E : — V
3 yüz E : yüzler V
4 ve V : — E
5 getürilan E : — V
6 olunup V : oldukda E
7 teveccühde iken, keferenin V : teveccühlerinde kefere-i fecerenin E
8 milel-i V : millet-i E
9 Turla'dan V : Turla E
10 hâzır E : — V
11 alayları E : alaylar V
12 dahi V : — E
13 muhâre[be] V : ol vakitde muhârebe E
14 alurlar V : alup E
15 küffârdan V : küffârlardan E
16 şemşîr olup V : şemşîrden geçüp E
17 hazretlerinin V : — E
18 eylediler V : olmuşlar idi E
19 salât-ı ..... 'işâ V : ol vakit salâtü'l-mağribden salâtü'l-'işâ E
20 olmağla V : olmağile E
21 Te'âlâ V : — E
22 ile V : + sa'âdetlü E
23 olunur E : olunu[r] V

Vezîr-i a'zam olan Hüseyn Paşa['ya] cevâb verdiler[1]. Ol gice çadırlarda tevhîdler ve Feth-i şerîfler tilâvet olunup ve meterislerde karavullar ve beylerbeyiler sabâh vakti olunca atlarından inmeyüp ve şâhî darbuzanlar önünde tüfengli yeniçeriler hâzır olup ve Turla Nehri üzere olan köprüler muhâfaza olurdu. Ve Eflâk vilâyetlerinden arabalar ile zahîre kısmından gelürdü; asker halkı iştirâ ederlerdi. Ve kapu-kullarına **[V 353b]** meydânları kānûn üzere verilürdü.

Ve mâh-ı zilka'denin[2] ibtidâsında küffârdan bu mikdâr diller alınup, ol sabâh vakti girü alaylar fermân **[E 217a]**[3] olunup, kā'ide üzere sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[4], Kahramân-ı zemân, İskender-i devrân, esb-i 'aşkara süvâr olup, vüzerâ'-i Âsaf-ı zemân önlerince meydânda saflar bağlayup, küffâra mukābele alaylar ile[5] ceng yerinde karâr etdiler. Ol gice küffârdan dutulan dilleri ve kesilan başları nâmdâr gāzîler meydâna getürüp, sa'âdetlü Pâdişâhımız huzûr-ı şerîflerinde dil getüren gāzî fermân üzere meydânda çökerüp, başın kesüp, ba'dehû Vezîr-i a'zam hazretlerinin yedinde altun[6] yirmişer hasene, dil getüren gāzîlere[7] ihsân olunup ve baş getürenlere onar[8] hasene in'âm olundukda ve ba'zı mecrûh olanlara yirmişer hasene in'âmlar olurdu. Ve atları düşen gāzîlere in'âm mukarrer. Ve Cerrâh Şeyhi İbrâhîm Efendi ol muhârebelerde du'âda olup, küffâra karşu Feth-i şerîf tilâvet olurdu. Ve ba'zı eyyâmlarda gāzîler akından Kazak keferesinden diller dutup, her gâh otak önüne getürüp, in'âm alurlardı. Ve gâhî yüz nefer kefere-i fecereden[9] taburlarına yardım kefereden gelürken, karavullarda olan sancakbeyleri muhârebe birle dutup, bir uğurdan yüz ve[10] iki yüz kefere-i Kazak ve Leh keferesini zencîrlere bend edüp, otağ-ı 'âlî önünde dest be-dest kerden[11] dizüp, kefere-i fecere gerdânların uzadup, sa'âdetlü Pâdişâh Gāzî Köşk-i 'âlî'den nazar ederlerdi. Bir uğurdan şemşîrden geçürürlerdi.

Ve Tatar Hân ve[12] Sultân, Tatarlar ile akından her gâh Kazak keferesin zabt edüp, diller gönderüp, katl ederlerdi. Ve Kantemir başka akında şikârdan[13] hâlî olmazdı. Ordu-yı hümâyûnda esîrler mübâlaga fürûht olurdu. Ve birkaç def'a Kantemir ile Hân hazretleri mâ-beynlerinde ihtilâf[14] düşüp,

1 verdiler E : verüp V
2 zilka'denin V : zilka'de E
3 fermân V : + fermân E
4 Pâdişâh-ı 'âlem-penâh V : Pâdişâhımız E
5 ile V : — E
6 altun V : + hasene E
7 getüren gāzîlere V : getürenler E
8 onar V : onarar E
9 fecereden V : + dil ve E
10 ve V : — E
11 dest be-dest kerden E : — V
12 ve E : — V
13 şikârdan V : şikârlardan E
14 ihtilâf E : ihtilâl V

ba'dehû başka hizmet ederdi. Hân cânibine varmayup, hizmet-i Pâdişâhîde cân u[1] başiyle çalışurdu.

Ve mâh-ı zilka'dede Defterdâr 'Abdülbâkî Paşa'yı[2] Cezâyir'den ordu-yı hümâyûna taleb edüp, tevâbi'iyle orduya gelüp, **[V 354a]** Baş-defterdârlığı sadaka etdiler.

Vezîr Dilâver Paşa, mâh-ı mezbûrda Vezîr-i a'zam olup, Vezîr-i a'zam-ı[3] sâbık Hüseyn Paşa Vezîr-i sânî oldukda, Vezîr-i a'zam Dilâver Paşa'nın otakları dâyireye konup, cemî'i ehl-i Dîvân, vüzerâ'-i 'izâm tehniyeye varup[4], hâk-i pâylarına yüz sürdüler. Ba'dehû bölük ağaları ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve Defterdâr Vezîr Bâkî Paşa'ya mübârek bâd etdiler. Ve mukaddem Nişâncı, Okçu-zâde ma'zûl olup, Vezîr Mustafa Paşa Nişâncı olduğu mukarrer.

Ve otakda müşâvere olup, küffâr-ı hâksâr taburlarına yürüyüş etmeği münâsib gördüler. Ve serdengecdilerün ba'zılarına altışar akça ile bölük oldukda, ru'ûs tezkirelerin tevzî' etdiler. Ve gayrilerine te'kîd edüp: "İnşâ'allâh fi'l-cümle ber-murâd olurlar" deyü ağalarına tenbîh etdiler. Ve yeniçeri[5] ocağında olan serdengeçdilere ve ağalarına va'deler olmağın ve gılmân-ı 'acemiyândan ve bostancılardan ve kul-oğullarından defter olup, **[E 217b]** başka İstanbul Ağası ta'yîn olup, binden ziyâde 'acemiyân be-dergâh oldukda, gayrileri meterislere girüp, va'deler[6] oldukda ve terakkî ile başka serdengecdiler tahrîr olunup ve beylerbeyilere dahi te'kîd olunmağın: "Kollarında yararlıklarda bulunan gāzîlere ri'âyetler mukarrerdir" deyü hatt-ı şerîf sâdır olup, Vezîr-i sânî Hüseyn Paşa'ya fermân olunmağın: "Nehr-i Turla üzerinde[7] olan köprüden 'ubûr edüp ve yarar toplar geçürüp, karşudan havâle küffârun taburların döğmek lâzımdır" deyü re'y görülüp, ol tedârükde idiler. Ve tekrâr yürüyüş emr olunup, Rumeli kolunda[8] Vezîr Dâvud Paşa ile Rumeli gāzîleri ikdâm edüp, hendeklere girdiler. Ziyâde kefereden diller ve başlar alınup ve Özi Beylerbeyisi Hüseyn Paşa şehîd düşüp, meyyitin fermân ile İsakcı'ya getürüp, defn etdiler. Ve Bosna Beylerbeyisi Baltacı Paşa yürüyüp, ziyâde küffâra şikest verüp ve Budun **[V 354b]** Beylerbeyisi olan Karakaş Mehmed Paşa serhad gāzîleri ile[9] Budun'dan mâh-ı zilka'dede[10] alaylar ile ordu-yı hümâyûna dâhil olduğunda ve Belgırad ve Semendire Beyi ve yarar gāzîleri tabura karşu bir alay gösterüp, Turla Suyu kenârında kondular.

1 cân u V : cân E
2 Paşa'yı V : Paşa'ı E
3 a'zam-ı V : — E
4 varup V : vardılar E
5 yeniçeri V : yeniçerinin E
6 va'deler V : va'de E
7 üzerinde E : üzere V
8 kolunda E : kolundan V
9 ile V : — E
10 zilka'dede V : zilka'de E

Mâh-ı zilka'denin evâsıtında seşenbih günü[1], sa'âdetlü Pâdişâh sahrâda safda idiler. Hatt-ı şerîf sâdır olup: "Vezîr Karakaş Mehmed Paşa alayları ile sol kolda küffârun taburuna yürüyüş etsünler[2]" deyü mezbûr Vezîr Mehmed Paşa[3] Budun serhaddinden gelen gāzîler[4] ile aslâ ihmâl etmeyüp, gelüp, sa'âdetlü Pâdişâhımızın[5] önünden alayları geçüp, ba'dehû mezbûr Paşa piyâde olup, sa'âdetlü Pâdişâhımızın hâk-i pâylarına yüz sürüp[6], du'âsın alup, ibtidâ kefere-i fecerenin taburuna hareket edüp, kendüyi hendeğe atup, ceng ü muhârebe etmeğin, bir uğurdan küffâr-ı hâksârın yüzlerin döndürüp, iç tabyalarına firâr etdiler. Lâkin kazâ vü kader, kefereden tüfeng ile Vezîr Karakaş Mehmed Paşa mecrûh olup, alnından[7] urulup, sağ u sâlim arabaya konulup, ba'dehû çadırlarına vardukda, bi-emrillâhi Te'âlâ şehâdet nasîb oldu*. Ba'dehû kefere-i fecere ol gice taburdan ba'zı gemiler peydâ etmeğin, nısfu'l-leylde Turla Nehri üzere köprüyü ihtirâk kasdına ve bir mikdâr kefere, Turla yalısından piyâde tüfengli 'ale'l-fevr uğrın gelüp, yalı üzere muhâfazada Kayseriyye Beyi ve bir mikdâr asker çadırlarda şebihûn kasd ederler. Köprüde olan gāzîler gāfil değiller idi. Bir uğurdan[8] gülbang getürüp, kıtâl olur. Ve Eflâk Beyi dahi hâzır idi. Tüfeng ile muhârebe oldukda ve ordudan dahi asker gelüp[9], keferenin hakkından gelinür ve gemilerde olanları firâr ederler. Lâkin karadan gelenleri kılıcdan geçürülüp, bir mikdâr diller alınur. Müjde haberi Vezîr-i a'zam olan Dilâver Paşa'ya i'lâm oldukda, sa'âdetlü Pâdişâhımıza diller ile başlar telhîs olur. Dillerin hakkından **[V 355a]** gelinüp ve Kayseriyye Beyi şehîd olduğu mukarrer.

Ba'dehû ertesi günü Vezîr-i sânî Hüseyn Paşa, üç bedoloşka ile ve[10] on 'aded şâhî darbuzan ile ta'yîn olunup ve ba'zı asâkirden ve ba'zı beyler[11] karşuya köprüden 'ubûr edüp, tabura mukābele yüksek havâle yerde topları kurup, keferenin taburların[12] **[E 218a]** döğerler idi. Lâkin keferenin taburlarına havâle olup, küffâr perîşân ve[13] ziyâde münhezim olup, büyük taburların bırağup, iç tabyalarına girdiler. Ve kefere-i fecere kirpi misâl toprak içre girmişler idi. Ve Yeniçeri Ağalığı, Kapucu-başı olan 'Ali Ağa'ya sadaka

1 seşenbih günü V : yevmü's-sâlis idi E
2 etsünler V : etsün E
3 Mehmed Paşa V : — E
4 gāzîler V : nâmdârlar E
5 Pâdişâhımızın V : Pâdişâhımız E
6 yüz sürüp V : yüz [sür]üp E
7 olup, alnından V : edüp, ziyâde tüfeng zahmı idi. Alnında E
* Budun Beylerbeyisi Vezîr Karakaş Mehmed Paşa, Sadrâzam değişikliğinden önce şevvâlin 27'sinde tabura yapılan 4. yürüyüş sırasındaki muhârebede göğsünden vurularak şehîd düşmüştür (Hasan Bey-zâde, II,340; *Fezleke,* vr.171a; Na'îmâ, II,201).
8 uğurdan E : + asker varınca V
9 ve ..... gelüp V : ordudan asker varınca E
10 ve E : — V
11 ve ba'zı beyler V : me'mûr olup ve beylerden E
12 taburların V : taburun E
13 ve V : olup E

olundukda*, yeniçeri tâyifesine te'kîd edüp, meterislere girüp, keferenin büyük tabyalarına girilüp ve cemî'i beylerbeyiler keferenin büyük taburuna atlu bile[1] girüp, ceng ederlerdi. Ve orduda olan asâkir atlarına 'alef içün iki menâzil mikdârı yer gidilüp, 'alef cem' olurdu. Vezîr Receb Paşa kendü tevâbi'i ile ilerüde me'mûr olup: "Bir ferd 'alef behâne edüp, köprüye gitmesünler" deyü sipâriş olunup, bir ferd ordudan, yabana gitmez idi. Ve Kalavun Paşa'ya Erzurum Eyâleti sadaka olunup ve Budun Eyâleti Vezîr Mehmed Paşa'ya sadaka olup[2] ve Diyârbekir Vezîr 'Ali Paşa'ya, Vezîr Hüseyn Paşa'ya Bağdâd verilüp**, Vezîr Mustafa Paşa'ya Haleb Eyâleti ihsân olundukda[3], her gâh hizmetde idi. Ve yeniçeri ağalığından ma'zûl olan[4] Mustafa Paşa'ya Kıbrıs Eyâleti ihsân olunmağın ve Tuna Defterdârlığı[5] Mehmed Paşa'ya oldukda, fermân ile köprüye zahîre tahsîline gitmeğin ve Nüzül Emîni Mahmûd Efendi orduda zahîre cem' edüp, ba'dehû köprüye icâzet verilüp, zahîreye imdâd ederlerdi.

Ve Hotun Sahrâsı'nda duman peydâ olup, seher vakti duman olurdu. Temâm kuşluk zemânı gün kalkup, ziyâ'[6] olurdu. Ve mâh-ı zilka'dede her gün taburda ceng mukarrer idi[7]. Sa'âdetlü Pâdişâh[8], Kahramân-ı zemân haftada[9] dört gün 'aşkara süvâr olup, meydânda tabura karşu **[V 355b]** durup, kullarının muhârebelerin görüp, in'âmlar ederlerdi. Ve küffârdan her vakit diller ve başlar alınurdu.

Ve mâh-ı mezbûrun on sekizinci günü, 'azîm alaylar fermân olunup[10], sa'âdetlü Pâdişâh-ı zıllullâh, sahrâda 'âdet üzere küçük otak kurulup ve bir mikdâr şâhîler önünde hâzır. Sağ kolda sipâhî oğlanlarına[11] ve yeşil bayrak 'ulûfeciyân-ı yemîn[e] küffârun taburuna yürümek[12] fermân olunmağın. Ve sahrâda alaylar saf oldukda, salâtü'l-fecr edâ olunup, ba'dehû Feth-i şerîf tilâvet olunmağın ve cemî'i[13] beylerbeyiler kollarında hâzır olup, tabura[14] yürümek tedârüklerinde ve sipâhiyân bölükleri seherden küffârun büyük ta-

* Mustafa Ağa'nın vezâretle Kapudân olması üzerine İstikâmet Efendi dâmâdı Ali Ağa'nın Yeniçeri Ağası olması 27 Şevvâl 1030'dadır (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.46). Na'îmâ (II,201) bu tevcîhin 25 şevvâlde olduğunu söylüyor.

1 atlu bile E : — V
2 olup V : + Budun'da idi E

** 1 Zilka'de 1030'da Dilâver Paşa'nın Sadrazâm olduğu sırada Yûsuf Paşa Erzurum, Süleymân Paşa Diyârbekir beylerbeyiliklerine getirilmişlerdir (*Fezleke*, II,2; Na'îmâ, II,202).

3 ihsân olundukda V : ile E
4 olan E : — V
5 Defterdârlığı V : Defterdârı E
6 ziyâ' : ziyâ' EV
7 idi V : — E
8 Pâdişâh V : Pâdişâhımız E
9 haftada V : hafta E
10 olunup V : olup E
11 oğlanlarına E : oğlanları V
12 yürümek V : yürüyüş E
13 cemî'i V : cemî' E
14 tabura V : tabur E

burlarına girüp, atları ile duman 'âlemi bürümüş idi[1]. Hiç bir ferd yanında olan yoldaşların ancak görür idi. Kuşluk vakti ancak ol yerde bi-emrillâh[2] duman açılur idi[3]. Keferenin tabur tabyaları[4] görünmez idi. Lâkin muttasıl topları hevâyî atılurdu. Ve[5] hendekler arasında tüfengli keferenin[6] hisâbı yok idi. Ve karşuda olan Vezîr-i sânî Hüseyn Paşa'nın yanında mevcûd olan tüfengli piyâde yeniçeriden eğer cebeciden ve serdengecdilerden[7] Nehr-i Turla yalısında meterisler peydâ edüp, girüp ve şâhîler kurulup, küffârın tabyasın döğerdi. Ve iki on dörder vakıyye atar toplar karşu yakada bir[8] yüksek tabura havâle, bayrakların[9] ve çadırların ve tabyaların döğerdi. **[E 218b]**

Ve mâh-ı mezbûrun on sekizinci gün, dört cânibden hücûmlar fermân olunmağın, Turla yalısı cânibinden keferenin[10] eski taburundan [tarafa] sipâhîler hücûmlar etdükde, kuşluk vakti duman kalkup, keferenin taburu 'ıyân olduğunda, bir uğurdan bölük halkı, atları ile asla top u[11] tüfenglerine bakmayup, yürüyüş olup, kırmuzu alay bayrağı ve 'ulûfeciyân-ı yemîn, bayrağı [ile] hücûmlar etdükde, iki def'a keferenin taburlarına bayrakların diküp[12], ziyâde harb ü[13] kıtâl oldukda ve iki cânibden toplar ile keferenin tabyaların târ u mâr etdiler. **[V 356a]** Ve kefereden hayli fecere toprağa düşüp ve birkaç hatvanları mürd olduğu, dillerinden haber alınmağın ve hendek başında olan keferenin bir mikdârın tu'me-i şemşîrden geçürdüler. Ve sol kolda olan Rumeli gāzîleri ve silâhdâr bölüğü dahi hücûm etdiler. Ve serdengecdiler havlayup, hayli keferenin başların alup ve dillerin dutup, sa'âdetlü Pâdişâhımızın huzûr-i 'âliyelerinde harca sürdüler. Ve ol gün ikindü vakti olunca muhârebe olup, mecrûh olan gāzîlere ihsânlar olup ve karşu yakada olan gāzîler de bir alay kefereye dûş olup, taburlarından ba'zı mecrûh olanların getürüp, Kamanicse Kal'ası'na getürüp, giderken rast gelürler; muhârebe olur. Ba'dehû yüz mikdâr[14] dillerinden dutup ve hayli başlar aldılar, bayrakları ile otağ-ı hümâyûna getürdüler. Meydân ortasında başların tenlerinden cüdâ düşürdüler ve lâşe[15] [vü] cîfelerin sahrâya sürüdüler. Ve ordu-yı hümâyûn ganî idi. Akından her vakit esîr ve sığır u koyun ve sâyir zahîre fürûht olurdu. Ve gāzîler meterislerde rûz [u] şeb kefere[y]i muhâsara edüp,

1 idi V : — E
2 bi-emrillâh V : emr-i İlâhî E
3 açılur idi V : açılurdu E
4 tabyaları V : tabyalar E
5 Ve V : Şol kadar E
6 keferenin V : kefere-i fecerenin E
7 serdengecdilerden V : serdengeçidlerden E
8 bir E : — V
9 bayrakların V : + urup E
10 keferenin V : kefere E
11 top u V : top E
12 bayrakların diküp V : dikilüp E
13 harb ü V : harb E
14 mikdâr V : mikdârı E
15 lâşe E : lâş V

kefere taburlarından[1] bir ferd çıkmayup, zebûn olmuşlardı. Ve orduda olan on sekiz kıt'a büyük toplar ve kundakları ve mühimmâtları ve otuz bin yuvalak ve cebehâne mükemmel idi; kal'a muhâsara tedârüküyle gelmişler idi. Lâkin takdîrullâh keferenin taburları olmağın, mukaddem tabur cengine mübâşeret olundu.

Ve mâh-ı zilka'denin evâhırında, keferenin taburlarından emân çağırup, Leh Kıralı câniblerinden elçi göndermek murâd ederler ve Eflâk Voyvodası'nı[2] taleb ederler. Ve elçileri gelür. Ve[3] Eflâk Voyvodası mâ-beynlerine girüp, Vezîr-i a'zam hazretlerine Eflâk Voyvodası ile elçileri gelür, müşâvere olur[4]. Sa'âdetlü Pâdişâhımızdan emân recâ ederler. Ve Kazak eşkıyâların def' ederler ve harâcı[5] **[V 356b]** 'uhdelerine alup ve pîşkeş tedârük edüp, Leh Kıralı 'ahd ü emân ile elçileri gelür, 'afv recâ ederler. Taburlarından taşra çıkup, emân olur. Ve sa'âdetlü[6] Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine Vezîr-i a'zam hazretleri 'arz ederler. Emân verüp, elçileri ve hatvanları gelüp, pîşkeşleri ile[7] Dîvân olur. Kā'ide üzere Vezîr-i a'zam Dilâver Paşa hazretleri elçiler ve hatvanlar önlerine düşüp, dahi Rikâb-ı hümâyûn ağaları üslûb-i sâbık üzere durup, pîşkeşleri 'arz[8] olur. Ve hatvanlar ve elçiler hil'at geyüp, sa'âdetlü Pâdişâhımızın hâk-i pây-i şerîflerine yüzlerin sürüp, icâzet **[E 219a]** olur. Hatvanlar ve elçiler ve Eflâk ve Boğdan voyvodaları Vezîr-i a'zam hazretlerinin otaklarında müşâvere olur. Nâmeleri[9] ve hazîneleri ve kapu kethudâları ta'yîn olur. Ba'dehû ruhsat verdiler. Ve[10] Leh Kıralı câniblerinden şefâ'at olunur. Keferenin askeri taburlarından çıkmayup, sa'âdetlü Pâdişâh hazretleri[11] menzil-i mezbûrdan teveccüh oldukdan sonra iki gün eğlenüp, ba'dehû vilâyetlerine gitmek recâ etdükde, ruhsat verilüp* ve büyük topları câmûşlar[12] ile İsakcı'ya gönderdiler. Ve ba'zı mühimmâtların Boğdan Voyvodası 'uhdesine aldılar; defter ile İsakcı'ya dâhil edeler.

Ve mâh-ı zilka'denin yirmi sekizinci günü[13] 'azîmet mukarrer oldu**. Otağ-ı hümâyûn bir menâzil ilerü gitmek fermân olunup, mâh-ı mezbûrda

1 kefere taburlarından V : taburlarından kefereden E
2 Voyvodası'nı V : Voyvodası olan (.....) E
3 Ve V : — E
4 müşâvere olur E : Eflâk Voyvodası müşâvere ederler V
5 harâcı V : harâc E
6 sa'âdetlü V : + 'azametlü E
7 ile E : — V
8 'arz V : + [Ayrıca burada yer alan "etdiler" kelimesinin üstü karalanmıştır] E
9 Nâmeleri E : + olur V
10 Ve E : — V
11 hazretleri V : — E

* 20 Zilka'de 1030'da kâfirlerden birkaç kişi elçi gelip, hatâlarının affını istediler. Pâdişâh da Sultân Süleymân zamanındaki şartlarla sulha rızâ gösterdi (*Fezleke*, II,3-4; Na'îmâ, II,204-205). Solak-zâde (s.705), zarûreten sulha rızâ gösterildiğinden söz ederken, Hasan Bey-zâde (II,341) musâlahadan söz etmeyip, kış yaklaştığı için dönüldüğünü kaydediyor.

12 câmûşlar V : câmûş E
13 günü E : gün V

** Musâlahanın akdinden sonra 23 Zilka'de 1030'da İstanbul tarafına azîmet olunmuştur (*Fezleke*, II,4). İstanbul'a dönüş tarihi Peçuylu'da (II,380) 25 zilka'dedir.

alaylar ile sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri teveccüh buyurdular. Taburdan girü bir menzil sahrâda konup, ba'dehû bir gün oturak fermân[1] olunmağın, orduda nidâ olundukda[2] ve Tatar Hân hazretleri hil'at geyüp ve Tatar askeri ma'an icâzet olup, ilerü Kırım cânibine teveccüh etdiler. Ve te'kîd olunup: "Şimden sonra Tatar tâyifesinden bir ferd rencîde olmasun" deyü fermân olunmağın. Ve cebehâne tabur yerinde kalup, develere[3] ve arabaya ihtiyâc lâzım gelüp, ba'dehû fermân oldukda: "'Ale'l-'acele cebehâne tîmâr sipâhîlerine defter ile **[V 357a]** tevzî' olunsun. İmdâd ile İsakcı İskelesi'ne değin nakl eylesünler" deyü fermân olundukda, Hüseyn Paşa ve Kapucu-başı Gürcü Mehmed Ağa ve Fakîr [ü] bî-çâre[y]i ma'an mezbûr hizmete me'mûr etdiler. Ve[4] Rumeli Beylerbeyisi Dâvud Paşa ve sancak-beyleri ve Anadolu Beylerbeyisi Vezîr Hasan Paşa ve sâyir beylerbeyiler, taburda kalan cebehâne[y]i kānûn üzere zu'amâya ve ehl-i tîmâra tevzî' olundukda defter olunmağın, ahşam vakti olunca mezbûr cebehâne 'ale'l-fevr teslîm olundu[5]. Ba'dehû defteri, Defterdâr Vezîr 'Abdülbâkî Paşa'ya teslîm olunup.

Ve mâh-ı gurre-i zilhiccede ordu-yı hümâyûn 'azîmet edüp[6], rûz-i kāsım vakti[7] karîb idi. Ol vilâyet kır olmağın, sermâ vü şedîd mukarrer. Nehr-i Purut (بروت) üzere konulup, ba'dehû menâzil-i Tirkaz (تيرقاض) nâm sahrâda konulup, menâzil-i mezbûrede[8] bir mikdâr şiddet-i bârân[9] ve kar dahi oldukda, oturak fermân olup, Eflâk Vilâyeti'nden müstevfâ zahîre gelüp ve bu Fakîr'e fermân olup[10], cebehâne[y]i tahfîf içün. Nehr-i Purut (بروت) öte yakasında olan Eflâk vilâyetlerinden gelen zahîre arabalarını Nehr-i Purut'dan[11] yeldürüp, altmış kıt'a öküz arabaların ordu-yı hümâyûna getürüp, cebehâne[y]i tahmîl[12] etdürüp, ba'dehû menâzil-i mezbûrda zu'amâ[y]ı[13] ve ehl-i tîmârı[14] yoklama fermân olunup, Handân Ağa-zâde Rumeli eyâletlerin yoklayup ve Anadolu eyâletlerine müstakîm âdemler ta'yîn edüp, yokladılar. **[E 219b]**

Ve mâh-ı zilhiccenin yedinci günü Yaş nâm menâzilde konulup ve toplara imdâd edüp, beylerbeyiler ve Eflâk ve Boğdan re'âyâsı yolları onarup ve ba'zı köprüler ta'mîr olurdu. Ve köprü başı muhâfazasında olan Vezîr Kapudân Paşa'ya hıtâben emr-i şerîf gönderilüp, ilerüde olan cebehâne[y]i

1 fermân V : emr E
2 olundukda V : olunmağın, bir gün tevakkuf olundukda E
3 develere V : deve E
4 Ve V : — E
5 olundu V : olunmağın E
6 edüp V : + vakti E
7 vakti V : — E
8 mezbûrede V : mezbûrda E
9 bârân V : ebr u bârân vâki' oldukda E
10 Eflâk ..... olup E : — V
11 arabalarını Nehr-i Purut (بروت) 'dan V : arabaların Nehr-i Purut (بروت) E
12 tahmîl : tahmîn EV
13 zu'amâ[y]ı E : zu'amâ V
14 tîmârı V : tîmâr E

kadırgalara tahmîl[1] eyleyüp ve ba'zı mîrî ağırlıklar[2] kadırgalara konulup ve esîrleri koyuvermeyüp, yoklanup[3], pencik; esîr başına ikişer hasene mîrîye alınur idi. Defterdâr Vezîr 'Abdülbâkî Paşa'nın temessük-i mümzâ[sına] niçe bin beyâz çekilüp, mîrî cânibinden bâkî kulları ve emîn ta'yîn olunup, **[V 357b]** İsakcı'da Tuna Köprüsü üzere yoklanur idi, ba'dehû pencik alınur idi. Şöyle ki[4] bir esîrde pencik bulunmaya, mîrîye kabz olunur idi.

Ve Yaş nâm menâzilden teveccüh etdiler. Mâh-ı zilhiccenin onuncu günü 'îd-i kurbândır[5]. Bayram nemâzı bir[6] sahrâda edâ olunup[7], ba'dehû göç fermân olunmağın: "Rûz-i kāsım eyyâmları karîbdir" deyü köprüye teveccüh etdiler. Ve Kapucu-başı Hasan Ağa, İsakcı'da fermân olunan kal'a[y]ı ta'mîr edüp, bedenli ve müstahkem kılâ' olduğu mukarrer. Ve kullelerde yarar toplar ve şakalozlar ile müzeyyen ve dizdâr ve hisâr erleri[8] tahrîr olunmuş ve Budun şaykalarına ve Belgırad gemilerine mukaddem icâzet olup, gitdiler idi, vakti ile.

Ve mâh-ı zilhiccenin on beşinde ordu-yı hümâyûn ve otağ-ı 'âlî, Tuna Köprüsü'nden 'ubûr edüp, İsakcı Sahrâsı'nda kondular. Ba'dehû[9] alaylar ile sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân, feth ü zafer ile Tuna Köprüsü'ne dâhil olduğunda, Vezîr Kapudân Halîl Paşa hazretleri, deryâ beyleri ile selâma[10] durup, cemî'i kadırgalardan toplar ve tüfengler şenlikleri olup ve cedîd kal'adan dahi şenlikler oldukda, sa'âdetlü Pâdişâh köprüden sa'âdet ile 'ubûr etdiler. Ve[11] otağ-ı hümâyûna dâhil olduğunda, tekrâr bir def'a şenlikler olup[12], Vezîr Kapudân Paşa hazretlerine[13] hil'at-i has ihsân olundukda, sa'âdetlü Pâdişâhımızın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp ve kadırgalara icâzet verdiler. Ve Kapucu-başı Hasan Ağa'ya hil'at ihsân olunup[14] ve topları gemiler ile[15] ve cebehâne[y]i kadırga ile Âsitâne'ye fermân olunup, tahmîl[16] etdiler. Ve ba'zı mecrûhlar ve hastalar, kadırgalar ile Âsitâne'ye gitdiler. Vezîr Kapudân Halîl[17] Paşa baştarda ve kadırgalar ile teveccüh etdiler.

1 tahmîl : tahmîn EV
2 mîrî ağırlıklar V : ağırık-ı mîrî E
3 yoklanup E : — V
4 Şöyle ki V : شويلك E
5 kurbândır E : adhâ ve V
6 bir E : — V
7 olunup V : olup E
8 erleri V : eri E
9 Ba'dehû E : — V
10 selâma V : selâm E
11 Ve V : Ve ziyâde şenlikler olduğu ma'lûm E
12 olup V : + Vezîr -i a'zam hazretleri E
13 hazretlerine V : hazretleri E
14 olunup V : etdiler E
15 gemiler ile E : gemilere V
16 tahmîl : tahmîn EV
17 Halîl V : — E

Ve İsakcı'da[1] beş gün oturak olup, ba'dehû göç fermân olunup, mukaddemâ mâh-ı zilhiccenin yirmi ikinci gününde tuğlar ve otaklar 'azîmet edüp[2]: "Rûz-i kāsım oldu, dönüş vaktidir" deyü Yeniçeri Ağası, yeniçeri tâyifesi ile **[V 358a]** ilerüye gitmek fermân olunmağın, mahrûse-i Edirne'ye teveccüh etdiler. Ve Zağarcı-başı ve Samsoncu-başı ve[3] Turnacı-başı, solak-başılar ve kethudâlar ve solaklar ve hasekîler ve Muhzır Ağa ve iki bölük odaları ile sa'âdetlü Pâdişâhımız ile me'mûr oldular. Mâ'adâsı Yeniçeri Ağası ile ilerü gidüp ve 'âdet-i kānûn üzere silâhdârlardan **[E 220a]** kethudâları ve çavuşları ve ba'zı yoldaşlardan me'mûr oldukda, her menâzillerde yolları ve köprüleri meremmât[4] etdürüp, mahmiye-i Edirne'ye varınca fermân olunup, ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâhımızdan fermân-ı şerîf sâdır olup, Rumeli Beylerbeyisi kalup ve sancaklarına ve zu'amâlarına ve alay-beylerine ve tîmâr sipâhîlerine[5] vilâyetlerine icâzet verilüp ve Anadolu Beylerbeyisi'ne ve sancaklarına icâzet olup[6] ve Karaman eyâletlerine ve[7] Sivas eyâletlerine ve Mar'aş Eyâleti'ne ve Şâm-ı şerîf askerine ruhsat verilüp, bir ferd kalmayup, vilâyetlerine gidüp, hemân kapu-kulları kalup.

Ba'dehû mâh-ı zilhicce evâhırında sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh, Baba Kazâsı'nda konup, 'azîm[8] şiddet-i şitâlar olup, üç gün oturak fermân olunup, ba'dehû 'azîmet olunur. Kara-su[9] Kazâsı'na, ba'dehû Kurnalı menâziline[10], ba'dehû Armudlu, ba'dehû Hacı-oğlu Kazâsı'na dâhil olundukda oturak olup, ba'dehû Matar[a]-burnu menâzili[11], dahi Çalık Karye, semt, ova, balkan[12] dağları geçilüp, menâzil-i Karînâbâd (قرنباد) Sahrâsı'nda karâr olunup, oturak fermân olunmağın. Ba'dehû Küçük Mîrahûr Ağa Âsitâne'ye ta'yîn olunmağın, Harem-i hümâyûn mahrûse-i Edirne'ye nakl[13] olunmak ve yarar arabalar ile, Dârü's-sa'âde ağaları ile yarar kapucular me'mûr olup. Ve Rumeli Kadı'askeri Monla 'Ali Efendi ve Anadolu Kadı'askeri sâbıkā Hekîmbaşı olan 'Îsâ Efendi* ve Hâce 'Ömer Efendi hazretleri, arabalar ile yollarda giderlerdi. Ve sâbıkā Rumeli Kadı'askeri olan Kemâl Efendi sâhib-firâş olup,

1 İsakcı'da V : İsakcı E
2 edüp V : + ve E
3 ve V : — E
4 meremmât E : meremmâtlar V
5 sipâhîlerine V : sipâhîsi E
6 olup V : — E
7 ve V : — E
8 'azîm V : + kış E
9 olunur. Kara-su : olunup. قرصو E : olunur. قرصوه V
10 menâziline V : menâzili E
11 menâzili V : menâzil E
12 balkan V : palkan E
13 nakl E : dâhil V

* Bu sıralarda Rumeli Kadı'askerliği'nde, 7 şevvâl 1030'da Anadolu Kadı'askerliği'nden bu göreve getirilen Ali Efendi, Anadolu Kadı'askerliği'nde ise 24 Şevvâl 1030'da bu göreve getirilen Kudsî Efendi vardır (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.45,46).

merhûm oldular[1]. Ve Mevlânâ Şeyhülislâm Es'ad Efendi Âsitâne'ye[2] icâzet ile gitmişler idi. **[V 358b]**

Ve Âsitâne-i sa'âdet muhâfazasında[3] Kāyim-makām Vezîr Ahmed Paşa ve 'Abdullâh Efendi Kadı ve Segbân-başı ve Ken'an Efendi Anadolu Defterdârı ve ehl-i mansıb ve Mândeler Ağası rûz [u] şeb Âsitâne-i sa'âdet'de zabt üzere oldukları mukarrer. Her gâh Sadr-ı a'zam hazretlerine mektûblar ile[4] 'arz ederlerdi. Ve Bostancı-başı Bebr Mehmed[5] Ağa, Saray-ı 'âmire hizmetlerinde. Ve Mîrahûr-i Sânî, fermân-ı şerîf ile[6] Âsitâne'ye dâhil olduklarında, yarar arabalar ile Harem-i hümâyûn-i muhteremi, ba'zı bağçe ustaları[7] ve Dârü's-sa'âde ağaları ve bevvâbân ve baltacılar 'ünvân ile mahrûse-i Edirne'ye teveccüh eylediler.

Ve mâh-ı muharremü'l-harâm gurresinden 'azîmet olunup, dahi beşinci günü Karînâbâd (قرنباد) 'dan teveccüh olunup, tayy-ı merâhil kat' ederek, mâh-ı muharremin on birinci günü Çölmek Karyesi'nde olan bağçeye konulup, bir gün oturak fermân olunup, ba'dehû mahrûse-i Edirne'den kadı gelüp, ordu-yı hümâyûna zahîreler gelüp, dahi Edirne'den Bostancı-başı gelüp ve alaylar fermân olup ve Edirne Şehri'ni donanma ile zeyn etmeğin[8], Edirne Şehri donanup, **[E 220b]** cemî'i çarşular ve bezistânlar tezyîn olduğu mukarrer. Ve Saray-ı 'âmire döşenüp, Dîvân-ı hümâyûn tedârükleri görülüp ve şehirde vüzerâya saraylar döşenüp, mahrûse-i Edirne'ye sa'âdetlü Pâdişâh-ı Gāzî, İskender-i zemân ve Sâhib-kırân hazretleri, alaylar ile dâhil oldukda[9], Saray-ı 'âmire'de taht-ı sa'âdetlerin teşrîf[10] etdiler. Vezîr-i a'zam hazretleri, Vezîr Ahmed Paşa'nın sarayında konup, Vezîr-i sânî Hüseyn Paşa ve Gürcü Vezîr Mehmed Paşa ve Nakkāş Vezîr Hasan Paşa, Vezîr Cıgal-zâde Mahmûd Paşa, Vezîr-i sâdis Mehmed Paşa, Vezîr-i sâbi' Receb Paşa, Vezîr Mustafa Paşa Haleb Beylerbeyisi olup, Edirne'de kışladı[11]. Ve Tevkî'î Vezîr Mustafa Paşa ve[12] Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel Bâkî Paşa ve kadı'askerler dahi[13] kışlaya girüp ve Yeniçeri Ağası ve ocak ağalarına kışlak ta'yîn etdiler. Ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve bölük ağaları ve kapu halkı dahi[14] kışladılar. Ve ehl-i menâsıb dahi kışlaya girüp, dört gün oturak olup ve Harem-i hümâyûn Âsitâne'den dâhil olup.

1 oldular V : olup E
2 Âsitâne'ye V : Âsitâne'de E
3 sa'âdet muhâfazasında E : sa'âdet'de V
4 mektûblar ile V : mektûbları ve E
5 Bebr Mehmed V : olan بر بر E
6 ile V : — E
7 ustaları E : üstâdları V
8 Edirne ..... etmeğin E : — V
9 oldukda V : + ve E
10 taht-ı ..... teşrîf V : cülûs-i şerîf E
11 kışladı V : kışlardı E
12 ve V : Vezîr E
13 kadı'askerler dahi E : kadı'askerlerdi V
14 dahi V : — E

Ba'dehû mâh-ı muharremü'l-harâmın **[V 359a]** yirmi dördünde Dîvân fermân olundukda, üslûb-i sâbık üzere[1] mahmiye-i Edirne'de haftada[2] dört gün Dîvân olurdu. Tahsîl-i hazîne olup, mukābele olup[3], yeniçeriye mevâcib verilüp ve[4] cemî'i kapu-kullarına 'âdet-i kānûn üzere 'ulûfelerin[5] tevzî' etdiler. Ba'dehû bölük halkı evlerine icâzet olup ve içerü Harem-i hümâyûn'dan Doğancı-başı olan Murtezâ Paşa vezîrlik ile Şâm-ı şerîf'e Beylerbeyi[6] olup, Vezîr-i a'zam Dilâver Paşa'ya çıkup ve Silâhdâr Ken'an Paşa vezâret ile Budun Beylerbeyisi olup, Harem-i muhterem'den çıkup, Budun cânibine 'azîmet etdi. Ve Hâfız Ahmed Paşa'ya Diyârbekir Eyâleti[7] sadaka olunmağın, Karakaş Mehmed Paşa'ya[8] nâmzâd Sultân hazretleri, Vezîr Hâfız Ahmed[9] Paşa'ya ihsân olundukda, nikâh olunmağın, Vezîr Receb Paşa'ya Mehmed Paşa Sultân'ı[10] nikâh olunup ve Haleb Beylerbeyisi olan Vezîr Mustafa Paşa'ya Bağdâd Eyâleti sadaka olunup, Haleb Eyâleti Abaza Paşa'ya ihsân[11] olunmağın, ba'dehû Erzurum Eyâleti sadaka olundu[12]*. Ve Yeniçeri Kâtibi Malkoc Efendi[13] olup, Vezîr 'Ali Paşa'ya[14] vezâret sadaka olunup, Âsitâne'ye gelmek fermân olundu. Ve Mîrahûr-i Evvel, Mustafa Ağa oldukda, Kapucular Kethudâsı Ahmed Ağa oldukda[15].

Ve Edirne'de her gâh sürgün şikârları ve avları olurdu. Ba'dehû mâh-ı saferun evâhırında, Âsitâne'ye 'azîmet etmek fermân olunup, tedârükleri görülüp, Vezîr-i a'zam olan Dilâver Paşa, ba'zı hizmetleri[16] **[E 221a]** tevzî' edüp ve[17] mâh-ı rebî'ulevvelin dördüncü günü[18], mahrûse-i Edirne'den göç edüp, menâzil kat' ederek, mâh-ı mezbûrun on birinci günü[19] Dâvud-paşa Sarayı'nda konulup, üç gün tevakkuf etdiler[20]. Alaylar te'kîd olunmağın**,

1 üslûb-i sâbık üzere E : — V
2 haftada V : hafta E
3 mukābele olup E : — V
4 ve V : — E
5 'ulûfelerin V : 'ulûfe[y]i E
6 şerîf'e Beylerbeyi E : şerîf Beylerbeyisi V
7 Eyâleti V : Eyâlet E
8 Mehmed Paşa'ya V : Vezîr'e E
9 Ahmed V : — E
10 Sultân'ı V : Sultân hazretleri E
11 ihsân E : — V
12 olundu V : olunmağın E

* 1031 rebî'ulâhırında Abaza Mehmed Paşa'ya Erzurum Eyâleti ihsân olunmuştur (*Fezleke*, II,8). Bu tevcîh 257 numaralı Ru'ûs defterinde 19 Receb 1031'dedir. Bu defterde aynı zamanda Hâfız Ahmed Paşa'nın aynı tarihte Erzurum'dan Diyârbekir Beylerbeyiliği'ne getirildiği de kayıtlıdır (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.88).

13 Efendi V : Efendi'ye E
14 Paşa'ya E : Paşa V
15 Ağa oldukda E : Ağa'ya olup V
16 hizmetleri E : hizmetler V
17 ve V : dahi E
18 günü V : gün E
19 günü V : gün E
20 etdiler V : edüp E

** Sultân Osmân 12 Rebî'ulevvel 1031'de büyük bir alayla İstanbul'a girmiştir (*Fezleke*, II,8; Na'îmâ, II,207). Peçuylu (II,380), 28 Safer 1031'de İstanbul'a girildiğini söylüyor.

cemî'i kapu-kulları hâzır olup, Vezîr-i a'zam hazretlerinin başka alayı ve sâyir vüzerâ'-i 'izâmın alayları[1], kethudâları ile ilerüde selâma durup, Vezîr Kapudân Halîl[2] Paşa'nın Tersâne kapudânları[3] ve re'îs-i 'azebistân ve kunbaracıyân alayı, ba'dehû arabacıyân-ı top ve topcıyân alayı ve cebeciyân[4] ve gılmân-ı 'acemiyân ve yeniçeriyân ve çavuşân ve müteferrika ve çaşnigîr **[V 359b]** ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve bölük ağaları ve bölük halkı bayraklar ile saflar bağlayup, kollarında herkes kânûn üzere yürüdüler. Ve esnâf tâyifesi taşra Edirne-kapusu'ndan sa'âdetlü Pâdişâhımızın[5] atları ayaklarına kadifeler ve atlas ve kumaşlar döşediler. Ve koç [ve] koyun kurbânlar zebh olunmağın. Ve Şehr-i İstanbul içre dâhil olduklarında, cemî'i[6] ağniyâ vü fukarâ ve a'lâ vü ednâ hayr[7] du'âlar edüp ve mu'allimân ve sıbyân çarşularda "Âmîn" deyü du'â ederlerdi. Ve vüzerâ'-i 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm[8] ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve Nakîb-i eşrâf[9] ve meşâyihler ve zâkirler Tevhîd-i şerîfe meşgûl olup, 'Alem-i şerîf'in önlerince[10] salavât-ı şerîfe[11] getürüp, Saray-ı hümâyûn'da saf oldular. Ve selâma durup, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri, Bâb-ı hümâyûn'dan teşrîf buyurdular. Sa'âdet ile selâmlar ifşâ ederek, Vezîr-i a'zam olan Dilâver Paşa ve sâyir vüzerâ'-i 'izâm selâmdan sonra şâtırlar ve solaklar ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları piyâde olup, Bâb-ı sa'âdet'den içerü[12] 'Arz-kapusu'na değin anlar da selâma durup, 'izzet ile atdan inüp, hayr[13] du'âlar ile taht-ı sa'âdetlerine cülûs etdiler. Ve herkes saraylarına ve meskenlerine[14] gidüp, Âsitâne-i sa'âdet'de şehir donanması fermân olunup, üç gün ve üç gice şenlikler olduğu mukarrer.

Ba'dehû Dîvân-ı hümâyûn olup, ehl-i menâsıblardır ki, zikr olunur[15]. Vezîr-i a'zam olan Dilâver Paşa sadrda, ba'dehû Vezîr-i sânî Hüseyn Paşa, ba'dehû Vezîr Kapudân Halîl Paşa, ba'dehû Vezîr-i sâlis Gürcü Mehmed Paşa, Vezîr-i râbi'[16] Nakkâş Hasan Paşa, Vezîr-i hâmis Mahmûd Paşa, Vezîr-i sâdis Ahmed Paşa, Vezîr-i sâbi' Mehmed Paşa, Vezîr-i sâmin Receb Paşa, Vezîr-i tâsi' Kemânkeş 'Ali Paşa, Vezîr Tevkî'î Mustafa Paşa, Vezîr Defterdâr 'Abdülbâkî Paşa ve Anadolu Defterdârı[17] Ken'an Efendi ve Hüseyn Efendi Şıkk-ı Sânî Defterdârı [ve] Mevlânâ hazret-i 'Ali Efendi Kadı'asker-i Rumeli

1 vüzerâ'-i 'izâmın alayları V : vezîr-i 'izâmların alaylar E
2 Halîl V : — E
3 kapudânları V : + ve E
4 alayı ve cebeciyân E : ve cebeciyân V
5 -kapusu'ndan sa'âdetlü Pâdişâhımızın V : kapusu'na yirde sa'âdetlü Pâdişâhımız E
6 cemî'i V : cemî' ahâlî-i E
7 vü ednâ hayr V : ednâ hayr u E
8 Ve vüzerâ'-i ..... kirâm V : vüzerâ'-i 'izâmlar ve 'ulemâ'-i kirâmlar E
9 Nakîb-i eşrâf V : ve Nakîb-i seyyid [u] sâdât E
10 önlerince V : + kelime-i "Lâ İlâhe illallâh" deyü E
11 şerîfe V : şerîf E
12 içerü V : içre E
13 hayr V : + u E
14 saraylarına ve meskenlerine V : saray odalarına E
15 olunur E : + Monla 'Ali Efendi Kadı'asker-i Rumeli ve 'İsâ Efendi Anadolu V
16 Vezîr-i râbi' V : râbi' Vezîr E
17 Defterdârı V : Defterdâr E

ve 'Îsâ Efendi Anadolu*; mukaddem zikr olunmaduğu sehv oldu[1]. Ve Şehr-emînî[2] ve Nesîmî Efendi Rûznâmçe-i Evvel, **[V 360a]** İsmâ'il Efendi Rûznâmçe-i Sânî, İlyâs Efendi Muhâsebe-i Evvel ve diğer[3] İsmâ'il Efendi Mukābele-i Süvârî[4] ve 'Ömer Efendi Muhâsebe-i Cizye ve Hüseyn Efendi Mukābele-i Piyâde ve Ahmed Efendi Muhâsebe-i Evkāf-ı Dârü's-sa'âde ve Evkāf-ı Selâtîn-i 'izâm **[E 221b]** ve Tezkire-i Mâliye ve Ahmed Efendi Mukāta'a-i Evvel ve Küçük Efendi Muhâsebe-i Evkāf ve Lâlezâr[5]-zâde Mukāta'a-i Havâss-ı hümâyûn ve Nef'î Efendi Mukāta'a-i Me'âdin ve Kara Hâce Mehmed Efendi Mukāta'ât-ı Mensûh ve Mukāta'a-i Haremeyn[6], Mehmed Efendi Mukāta'a-i İstanbul ve Mûsâ Efendi-zâde Mukāta'a-i Eğriboz (.....) [ve] Mukāta'ât-ı Avlonya[7] ve Mehmed Efendi Mukāta'a-i Ganem ve Celeb, Mustafa Efendi Mukāta'a-i Kefe ve Hüsâm Efendi Mukāta'a-i Evvel ve Tezkire-i Kılâ'-ı Evvel Mehmed Efendi ve Tezkire-i Şıkk-ı Sânî Münîrî Ahmed ve Teşrîfâtî ve Teslîmâtî ve (.....) Mevkūfâtî-i Evvel (.....)[8] [ve] Vâridâtî-i Evvel Südcü-zâde ve[9] 'Abdurrahmân Efendi Emîn-i Ahkâm-ı Mâliye ve[10] Kadrî Efendi Divitdâr-ı[11] Evvel [ve] İbrâhîm Efendi Divitdâr-ı[12] Sânî ve İbrâhîm Efendi Mukāta'a-i Bursa[13] ve ba'dehû Dîvân-ı hümâyûn menâsıblarından şerîf Re'îsülküttâb Mecid[14] Efendi ve[15] Defter Emîni [.....], Hüseyn Efendi[16] Emîn-i Cev, Mustafa Efendi Emîn-i Matbah-ı 'âmire, (.....) Tersâne Emîni ve Kâtibi [ve][17] Rikâb-ı hümâyûn ağalarıdır[18]. Yeniçeri Ağası 'Ali Ağa hazretleri[19] ve Mîr-i 'alem 'Ali Ağa ve kapucu-başılarından Mustafa Ağa ve[20] Mehmed Ağa ve Kara 'Ali Ağa ve Hasan Ağa ve Süleymân Ağa ve İsmâ'il Ağa, Vezîr Dâvud Paşa-zâde ve[21] Vezîr Hızır Paşa-zâde ve Hüseyn Ağa ve Ahmed Ağa ve Çakırcı-başı ve Şâhinci-başı ve

* Pâdişâh alaylarla İstanbul'a girdiği sıralarda Anadolu Kadı'askerliği'nde 13 Zilka'de 1030'da bu göreve getirilen Mûsâ Efendi olmalıdır (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.55; *Fezleke*, II,8; Na'îmâ, II,207-208).

1 Mevlânâ ..... oldu E : — V
2 emîni V : + (.....) E
3 ve diğer V : — (.....) E
4 Süvârî V : Süvâr E
5 Lâlezâr : لالعارا E : لال زار V
6 Me'âdin ..... Haremeyn E : Mensûh ve V
7 (.....) Mukāta'ât-ı Avlonya E : — V
8 ve Teşrîfâtî (.....) E : Efendi V
9 ve V : — (.....) E
10 ve V : — E
11 Divitdâr-ı V : Dividdâr-ı E
12 Divitdâr-ı : Dividdâr-ı EV
13 İbrâhîm Efendi Divitdâr -ı ..... Bursa E : ve Divitdâr-ı Sânî İbrâhîm Efendi ve Mukāta'a-i Bursa İbrâhîm Efendi V
14 Mecid E : Mehmed V
15 ve V : — E
16 Efendi E : + ve V
17 Emîn-i Matbah-ı ..... Kâtibi [ve] E : ve V
18 ağalarıdır E : ağalarından V
19 hazretleri E : hazretler V
20 kapucu- ..... ve V : kapu başılarından ve Mustafa Ağa E
21 ve V : — E

Haydar Ağa Ebnâ'-i Sipâhiyân ve Aydın Ağa Silâhdâr ve Mehmed Ağa 'Ulûfeciyân-ı Yemîn ve Süleymân Ağa 'Ulûfeciyân-ı Yesâr ve 'Abdurrahmân Ağa Gurebâ'-i Yemîn ve Hasan Ağa Gurebâ'-i Yesâr* ve Şehbâz Ağa Ser-cebeciyân ve Mustafa Ağa Ser-topcıyân ve Ahmed Ağa Ser-arabacıyân ve kâtibleri ve kethudâları ve Cây-ı Kethudâ ve Nasûh Ağa Segbân-başı ve Malkoc Efendi[1] Kâtib-i Yeniçeriyân ve Hüseyn Ağa Kethudâ-i Yeniçeriyân ve 'Ali Ağa Zağarcı-başı ve diğer 'Ali Ağa Samsoncu-başı ve Bayram Ağa Ser-turnaî ve hasekî ağalar ve Baş-çavuş ve sâyir ocak zâbitleri kā'idelerince Dîvân-ı hümâyûn'da karâr etdiler.

Vezîr Dâvud Paşa'ya tekā'üdle[2] has ihsân oldukda, Rumeli Eyâleti [**V 360b**] Vezîr Ken'an Paşa'ya olup ve Silâhdâr Ağa[3] Budun Beylerbeyisi olup[4] ve Bostancı-başı olan Bebr Mehmed Paşa'ya vezâret ile Mısır Eyâleti sadaka olundukda**, dahi içerü[5] Harem-i hümâyûn'dan iç oğlanı çıkup, kānûnları üzere murâdları oldukda.

Ve mâh-ı rebî'ulâhırda Tersâne-i 'âmire'de gemiler ve kadırgalar ta'mîri fermân olunmağın, Vezîr Kapudân Halîl Paşa, donanma tedârükünde idi. Ve İstanbul Kadısı Hâce-zâde 'Abdullâh Efendi narh üzere idi.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh her gâh cum'a günleri olduğunda, gâh Ayasofya'ya[6] ve gâh Sultân Ahmed Hân Câmi'-i şerîflerine kā'ide üzere çıkup, salât-ı cum'a[y]ı edâ ederler idi. Ve gâhi Has-bağçe'de köşkde ve gâhi sâyir bağçelerde seyr ü şikârlarda 'adl ü dâd[7] üzere olup, ganiyy ü fakîr âsûde-hâl üzere rûz [u] şeb hayr[8] du'âlar olunup, eyyâm-ı devletinde halk-ı 'âlem zevk [u][9] safâda. Bir ferd zulm görmeyüp, herkes vahdetlerinde idiler.

* Şu sıralarda metnimize göre 1031 yılının rebî'ulevvel veya rebî'ulâhır ayında olduğumuza göre, Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağalığı'nda Süleymân Ağa, Ulûfeciyân-ı Yesâr'da 'Ömer Ağa, Gurebâ-i Yemîn'de Hasan Ağa, Gurebâ-i Yesâr'da Sefer Ağa olmalıdır. Çünkü Süleymân Ağa ile 'Ömer Ağa 1 Zilka'de 1030'da, Hasan Ağa 25 Safer 1031'de bu görevlere getirilmişlerdir (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.54,60,61). Burada esas ilginç olan Abdülkādir Efendi'nin 710. sayfada zikrettiği bu kişileri yine aynı görevlerde olarak burada da zikretmesidir. Buradan Abdülkādir Efendi'nin her zaman olmasa bile zaman zaman, görevlileri zikrettiği kısımlarda o anki durumu araştırmadan aynı notlarını yeniden kullandığı sonucunu çıkarmak mümkündür.

1 Efendi E : — V
2 tekā'üdle V : tekā'üd olup E
3 ve Silâhdâr Ağa V : — E
4 olup V : Silâhdâr oldu E

** Bu sıralarda Ken'an Paşa Budun Beylerbeyisi, Vezîr Mehmed Paşa Rumeli Beylerbeyisi olmalıdır. Vezîr Mehmed Paşa Rumeli muhâfazasından 12 Receb 1031'de Budun Beylerbeyisi olmuştur. Vezîr Mehmed Paşa'nın Mısır Beylerbeyisi olması ise 23 Rebî'ulevvel 1031'dedir (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.47,63,64,84).

5 içerü E : — V
6 Ayasofya'ya V : Ayasofya E
7 'adl ü dâd V : olu[p] 'adl dâd E
8 hayr V : + u E
9 zevk [ü] E : — V

[E 222a] Ve Anadolu Vilâyeti 'adâlet üzere idi. Ve Âsitâne-i sa'âdet'de donanma tedârükü olurdu. Ve hazîneler tedârükünde.

Ve Kağıd Emîni Süleymân Ağa, Ahkâm-ı Dîvân-ı hümâyûn [iken] Matbah-ı 'âmire'ye ta'yîn olunup, Vezîr-i sânî Hüseyn Paşa Beşiktaş'da Kutbu'l-'ârifîn[1] Yahyâ Efendi'nin Türbesi'ne karîb saray yanında, leb-i deryâ kenârında Mevlevî-hâne ta'mîr edüp, etrâflarında dükkânlar binâ olup ve bir latîf deryâ kenârı Üsküdar'a mukābele bir âsitâne; cevânibi hücreler ve mukābele olıcak meydân-ı vâsi' ve[2] münakkaş ve müzeyyen[3] hayrât etdükde, dahi sular getürdüp[4] ve Konya'dan Şeyh-i Mevlevî getürdüp ve mevlevî dedeler ve Mesnevî-hân ve 'aşr-hân kānûn üzere ta'yîn etdiler. Ve evkāt-ı salât edâ olunurdu. Ve cüz'-i şerîf ta'yîn etdiler. Ve her ferdin vazîfelerin ve evkāfların tedârük edüp, mütevellî nasb olunup[5]: "Ba'dehû haftada bir gün çehârşenbih eyyâmları mukābele[6] ve du'âlar ola" deyü[7]. Mâh-ı cumâdelûlâda Âsitâne-i sa'âdet'den cemî'i vüzerâ'-i 'izâmı da'vet edüp ve Mevlânâ Şeyhülislâm hazretleri da'vet olunup ve 'ulemâ'-i kirâm[8] ve meşâyih, sâdât **[V 361a]** ve zâkirler[9] ve dervîşân ve hâfızlar da'vet olunup ve fukarâ ve eşrâf, çehârşenbih günü[10] hâzır olup, ol makām-ı 'âlîde Kur'ân-ı 'azîm kırâ'at olundukda, ba'dehû Tefsîr-i şerîf ve Hadîs-i Nebevî[11] zikr olunup, ba'dehû Mesnevî-i şerîf nakl buyurulup, ol gün mukābele[12] ve ziyâfetler oldu. Ba'dehû 'âdet üzere her haftada çehârşenbih günü[13] olurdu.

Ve mâh-ı mezbûrda Vezîr Nakkāş Hasan Paşa'ya sebeb-i mevt ba'zı hastalıklar 'ârız oldukda, bi-emrillâhi Te'âlâ merhûm olup, türbesinde defn olundu[14].

Ve kapu-kullarının kānûn üzere masar sene 1030 mevâcibleri tevzî' olundukda*, Vezîr-i a'zam olan Dilâver Paşa bir mikdâr ocakları tahfîf etmek murâd edinür: "Vüs'i olur" deyü[15].

Ve yeniçeri ocağında Bayram Ağa'ya Sultân verilüp, düğün olduğu vakit, mâh-ı mezbûrda cemî'i vükelâ'-i 'izâm da'vet olunmağın, bir 'azîm cem'iyyet oldu.

1 Kutbu'l-'ârifîn V : Kutb-i 'ârifîn olan E
2 ve V : — E
3 ve müzeyyen E : — V
4 getürdüp V : + çay-ı latîf E
5 olunup V : olup E
6 mukābele V : + ola ve E
7 deyü V : — E
8 kirâm V : kirâmlar E
9 zâkirler E : zâkir V
10 günü V : — E
11 Nebevî V : + şerîf E
12 mukābele V : + olup E
13 günü V : gün E
14 olup ..... olundu V : oldu. ve E
* Tevzî edilen masar mevâcibleri 1030 değil, 1031 yılının masar mevâcibleri olmalıdır.
15 edinur ..... deyü E : edinup V

Ve Budun Beylerbeyisi Mehmed Paşa olup* ve Bosna Beylerbeyiliği[1] İbrâhîm Paşa'da mukarrer idi[2]. Ve Temeşvar diğer İbrâhîm Paşa'ya olup ve Kanije'de Yûsuf Paşa idi[3]. Ve iç halkı kānûn üzere ber-murâd oldukdan sonra, evvel-bahârda Anadolu cânîblerine kapucu-başılar ta'yîn olunup, zahîre fermân olundu[4]. Ve Haleb Beylerbeyisi cânîblerine kapucular me'mûr olup, Haleb'de vâki' Saray-ı 'âmire'[y]i cedîden binâ olunmak te'kîd olunmağın.

Ve mâh-ı cumâdelâhırede ba'zı ahvâller vâki' olup, kazâ vü kader[5] zikri câyiz değildir; icmâl üzere 'ıyân olunur. 'Ale'l-husûs mâh-ı recebde **[E 222b]** vâki' olan[6] havâdis budur ki, sa'âdetlü ve 'izzetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri Anadolu cânibine sefer etmek murâd-ı şerîfleri olup, Vezîr-i a'zam olan Dilâver Paşa ve sâyir vüzerâ'-i 'izâm da'vet olunup, fermân-ı şerîfleri oldukda: "Anadolu vilâyetlerine seferim vardır. Seyr ü[7] şikâr ederek, Haleb ve Şâm eyâletlerine teveccüh etmek murâd olunmuşdur. Ba'dehû Kuds-i şerîf'i ziyâret ve Haremeyn-i şerîf'e ve Ravza-i mutahhara'ya yüz sürüp, tavâf-ı Ka'betullâh farzı[8] edâ etmek lâzımdır. **[V 361b]** İmdi 'ale'l-'acele[9] tedârükde olup, hemân tedbîrim Âsitâne-i sa'âdet muhâfazasında Vezîr Hüseyn Paşa ve[10] Edirne muhâfazasında Vezîr Mehmed Paşa[11] ve bir vezîr de Bursa'da. Yeniçeri Ağası Âsitâne'de ve kapu-kulları ağaları ile Âsitâne'de olup, bir mikdâr yeniçeriden ve kapu halkından kifâyet mikdârı silâhlı ve muna''am Rikâb-ı hümâyûn'um ağalarından, Vezîr-i a'zam ve[12] Vezîr Tevkî'î Mustafa Paşa, Vezîr Defterdâr Bâkî Paşa hâzır [u] âmâde olsunlar" deyü te'kîd olundukda ve: "Sâyir Harem-i hümâyûn ağaları ve içerüde seferlü olanlar hâzır [u] âmâde olsunlar" deyü emr olunduğunda[13], Vezîr-i a'zam hazretleri fermân-ı şerîf üzere tedârüklerinde olup, Mîrahûr-i Evvel ve Küçük Mîrahûr[14] ve Istabl-i 'âmire'de neferât tâyifesi, atlar ve bârgîrler ve develer ve katırlar[15] tedârüklerinde idiler. Ve mehterân-ı hayme neferâtı, otak u hayme vü çadırlar ve lâzım olanların görüp[16], halk-ı 'âlem tedârüklerinde.

* Bu sıralarda Ken'an Paşa Budun Beylerbeyisi, Vezîr Mehmed Paşa Rumeli Beylerbeyisi olmalıdır. Vezîr Mehmed Paşa Rumeli muhâfazasından 12 Receb 1031'de Budun Beylerbeyisi olmuştur. Vezîr Mehmed Paşa'nın Mısır Beylerbeyisi olması ise 23 Rebî'ulevvel 1031'dedir (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.47,63,64,84).

1 Beylerbeyiliği E : Beylerbeyisi V
2 idi V : + ve E
3 Paşa idi V : Paşa'ya olup E
4 olundu V : olunup E
5 kader V : kaderdir E
6 olan V : — E
7 Seyr ü E : Seyr V
8 farzı V : farz E
9 'ale'l-'acele V : 'ale't-ta'cîl E
10 ve V : Vezîr Mehmed Paşa E
11 Vezîr Mehmed Paşa V : ola[n] E
12 ve V : — E
13 hâzır ..... olunduğunda V : me'mûr olduğunda E
14 Mîrahûr-i ..... Mîrahûr V : Mîrahûr-başı ve Mîrahûr-i Küçük E
15 katırlar V : katârlar E
16 görüp V : görilüp E

Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh bir niçe müddet Eski Saray'da göç edüp ve ecdâd-ı 'izâm merhûm ve mağfûrun leh pâdişâhlarun türbe-i şerîflerin ziyâret etdiler. Ve her cum'a gün kā'ide üzere vezîrler ve kapukulları ile alaylar edüp, salât-ı cum'a[y]ı edâ ederlerdi. Ve sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerinin[1] hâtır-ı şerîflerine Anadolu câniblerine teveccüh edüp[2], Şâm-ı şerîf'e, ba'dehû Ka'be-i mu'azzama'[y]ı ziyâret murâdları olur[3]. Lâkin 'ulemâ ve meşâyihler cânibi şimdiki hâlde teveccühlerini[4] lâyık görmezler. Def'i içün du'âya meşgūl olurlar; lâkin kazâ vü kader. Ve 'ulemâ'-i kirâm[5] men' edemeyüp ve[6] meşâyihler kürsîlerde hayr[7] du'âlar ederlerdi.

Ba'dehû Bahr-ı sefîd'e donanma kadırgaları hâzır olup ve kürekçileri gelüp, itmâm bulup, Vezîr Kapudân Halîl Paşa'ya hatt-ı şerîf sâdır olup, donanmaya me'mûr olan yeniçeriler[8] ve ağaları Bayram Ağa, dahi zâbitleri ve cebecilerden ve topculardan[9] ve Tersâne-i 'âmire kulları kānûn üzere kadırgalara girdüklerinde, şenlikler ile mâh-ı recebü'l-müreccebde[10], fermân üzere Saray-ı hümâyûn önünde bir def'a dahi[11] şenlikler edüp, doğru Yedikulle'de karâr etdiler. Bir gün eğlenüp, **[V 362a]** fermân üzere kadırgalar Yedi-kulle'den teveccüh edüp, Gelibolu ve[12] Boğaz-hisârı'na 'azîmet olunmağın*.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de[13] dahi tedârükler olduğu mukarrer. Lâkin takdîr-i İlâhî, **[E 223a]**[14] mâh-ı recebü'l-müreccebin onuncu günü[15] Mirrîh sâ'atinde bir havâdis olduğu budur ki, merhûm ve mağfûrun leh, Sa'îdü'l-hayât ve Şehîdü'l-memât, takdîr-i Rabbânî[16] firdevs-mekânî oldu**. Ve Yeni Câmi'-i şerîf'de türbe-i münevverede defn etdiler. *Rahmetullâhi 'aleyh****[17].

1 salât-ı ..... hazretlerinin V : edâ'-i salât-ı cum'a kılunurdu. Ve sa'âdetlü Pâdişâhımız E
2 teveccüh edüp V : teveccühleri ilkā olunur E
3 mu'azzama'[y]ı ..... olur V : mu'azzama ziyâreti murâd ederler E
4 teveccühlerini V : teveccühlerin E
5 def'i ..... kirâm E : — V
6 ve E : — V
7 hayr V : + u E
8 yeniçeriler V : yeniçeri E
9 topculardan V : topcular E
10 müreccebde V : mübârekde E
11 bir def'a dahi V : def'a E
12 ve V : — E

* 7 Receb 1031'de donanma Beşiktaş'tan kalkıp Yedikule'ye giderken, İstanbul içindeki hâdiseyi işitince gemiler karaya yanaşır, içindekiler kapılar kapalı olduğundan hisârdan aşıp, cemiyetin arasına karışırlar (*Fezleke,* II,12; Solak-zâde, s.706).

13 sa'âdet'de V : sa'âdet'den E
14 İlâhî V : + ve bin otuz senesinin E
15 günü V : gün E
16 Rabbânî V : emrillâh cennet E

** Sultân Osmân 9 Receb 1031'de şehîd edilmiştir (Solak-zâde, s.720).

*** "رحمة الله عليه" = Allah'ın rahmeti üzerine olsun" anlamına gelen ve ölmüş saygın kişiler için yapılan Arapça bir duâdır.

17 'aleyh V : 'aleyhim E

Ve cülûs-i hümâyûn mâh-ı mezbûrda vâki' oldu. Sultânu'l-'ârifîn, Şehinşâh-ı mu'azzam tekrâr bi-emr-i İlâhî[1]; Takdîr-i Yezdânî[2] Sultân Mustafa serîr-i saltanata[3] cülûs etdiler; der-vâcib receb, sene 1030*.

Bâ'is-i fesâda sebeb olanlara cânib-i Hakk'dan[4] kazâ vü kader; Vezîr-i a'zam olan Dilâver Paşa, Vezîr Hüseyn Paşa ve Yeniçeri Ağası olan 'Ali Ağa bi-lâ-sebeb katl olunmağın.

Ba'dehû[5] Dâvud Paşa'ya Vezîr-i a'zamlık nasîb olup[6], sâyir vezîrler sadrda karâr etdiler[7]. Vezîr-i a'zam olan Dâvud Paşa sarayında otuz gün mikdârı ahvâl-i 'âlem karış muruş olup ve kapu halkının kadîmden verilü gelen cizye defterleri tevzî' olunup, defter-başıları[8] [ile] Ebu'l-Feth Sultân Mehmed Hân-ı 'atîk Câmi'i meydânında fürûht olup, mâ-beynlerinde kānûn üzere taksîm edüp, hayr[9] du'âlar etdiler. Ve ba'zı ihtiyârlara ve menâsıba lâyık olanlara kānûn üzere menâsıblar verilüp ve sâyir hizmetler de tevzî' olunduğu mukarrer.

Ve Harem-i hümâyûn'da bir ihtilâl vâki' oldukda, Kapu Ağası katl olunup. Ve Kāyim-makām, İstanbul muhâfazasında olan Ahmed Paşa sâhib-firâş olup, ba'dehû vefât etdiler[10]. Ve Defterdâr 'Abdülbâkî Paşa dahi bir yerde mahfûz olup, Baş-defterdârlık sâbıkā Baş-defterdâr olan Hâsan Paşa'ya vezâret ile[11] sadaka olunup ve Anadolu Defterdârlığı 'Abdülkerîm Efendi'ye ihsân olunmağın ve Şıkk-ı Sânî Defterdârlığı Hüseyn Efendi'ye ihsân olunmuşdur. Ve Baş-rûznâmeci Ebe Dâmâdı İbrâhîm Efendi olup ve Süvârî Mukābeleciliği **[V 362b]** İbrâhîm Efendi'ye sadaka olunup ve Sipâhî Oğlanları Ağalığı Haydar Ağa'ya mukarrer olup ve Sipâhîler Kethudâsı olan Hasan Kethudâ'ya Silâhdârlar[12] Ağalığı sadaka olunmağın ve kâtibler tebdîl oldukda, cedîd kâtibler olup ve Cebeci-başı cedîd oldu. Ve Topcu-başı dahi[13] cedîd olup ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları yerinde[14] ve Yeniçeri Ağası, Harem-i hümâyûn'dan Dervîş Ağa[15] olup** ve Segbân-başı Nasûh Ağa olup ve 'Ali Ağa, Kethudâ

1 bi-emr-i İlâhî E : — V
2 Yezdânî V : Yezdân E
3 saltanata V : + taht-ı devlete E
* Sultân Mustafa 8 Receb (Peçuylu,II,388) veya 9 Receb 1031'de tahta cülûs etmiştir (Solakzâde, s.720).
4 Hakk'dan V : + bi-emrillâh takdîr E
5 Ba'dehû V : + Vezîr-i a'zam E
6 Vezîr-i a'zamlık nasîb olup V : sadâret nasîb olup, ba'dehû E
7 etdiler V : + Ve mâh-ı mezbûrda E
8 -başıları E : -başları V
9 üzere ..... hayr V : taksîm etdiler, hayr u E
10 etdiler V : etdi E
11 ile V : — E
12 Silâhdârlar E : Silâhdâr V
13 dahi V : — E
14 yerinde V : mukarrer olup E
15 Ağa V : — E
** Sipâhîler Kethudâsı Hasan Kethudâ 12 Receb 1031'de Silâhdârlar Ağası, sâbık Yeniçeri Ağası Dervîş Ağa da 29 Şa'bân 1031'de yeniden Yeniçeri Ağası olmuşlardır (*BOA*, Kepeci,

olup ve Zağarcı-başı Bayram Ağa olup, lâkin donanmaya gitmiş idi[1]. Ve Mehmed Ağa Samsoncu-başı olup ve Kurd Ağa Turnacı-başı olup[2], silsile olmağın ve 'Ulûfeciyân-ı[3] Yemîn Ağası Hasan Ağa[4] olup.

Ve mâh-ı şa'bân evâsıtında bir havâdis peydâ olup, sâbıkā Mısır Beylerbeyisi olan Mere Hüseyn Paşa, Âsitâne'ye dâhil olduğunda, ba'zı yerlere mürâca'at eder. Hatt-ı hümâyûn sâdır olur; mâh-ı şa'bânda[5] Vezîr-i a'zamlığı sadaka ederler*. Fi'l-hâl Çavuş-başı olan Halıcı-zâde Mustafa Ağa ve Kapucular Kethudâsı Ahmed Ağa varup, Dâvud Paşa'dan hâtem-i şerîfi taleb ederler. Alup, Mere Vezîr-i a'zam Hüseyn Paşa'ya irsâl ederler. **[E 223b]** Vezîr-i sâbık Dâvud Paşa güm olur. Vezîr-i a'zam olan Hüseyn Paşa müdebbir, cebbârlık eder. Zabt üzere umûr-i memleket mesâlihlerine mukayyed olur. "Hemân kānûn-i kadîm üzere Dîvân olsun" deyü fermân olur. Bir ay idi Dîvân olmayup: "'Âlem nizâm bulsun" der. İbtidâ bârekallah es-sebt günü cemî'i vüzerâ'-i 'izâmlara te'kîd olur. Ve yeniçeri ocağı Dîvân-ı hümâyûn'a gelürler. Emr-i[6] ma'rûf ve[7] nehy-i münker görülür. Vezîr-i a'zam olan Hüseyn Paşa sadrda, Vezîr-i sânî Gürcü Hâdım[8] Mehmed Paşa, Vezîr-i sâlis Cıgal-zâde Mahmûd Paşa, Vezîr-i râbi' Mehmed Paşa, Vezîr-i hâmis Receb Paşa, Vezîr-i sâdis Kemânkeş 'Ali Paşa, Vezîr-i sâbi' Tevkî'î Mustafa Paşa, Baş-defterdâr Vezîr Hasan Paşa ve Kadı'asker-i Rumeli[9] Mahmûd Efendi** ve Anadolu Kadı'askeri[10] Mehmed Efendi, Anadolu Defterdârı 'Abdülkerîm Efendi ve Şıkk-ı Sânî **[V 363a]** Defterdârı Hüseyn Efendi, Re'îsülküttâb Mecid Efendi, Defter-i Hâkānî Emîni Durak Efendi olur. Ve sâyir ehl-i menâsıb yerinde olduğu mukarrer. Lâkin Nef'î Efendi'ye Me'âdin Mukāta'acılığı[11] ibkā olur. Ve Şehr-emâneti Mustafa Halîfe'ye olur. Ve Mevlânâ Şeyhülislâm Yahyâ Efendi olur. Es'ad Efendi hazretleri vahdetde.

Ru'ûs, nr.257, s.100,106). Eğer bu bilgiler doğruysa Abdülkādir Efendi'nin bu kısımdaki bilgileri sonradan ve biraz da hâfızasına dayanarak yazdığını söylemek zorundayız.

1 donanmaya gitmiş idi V : donanmada olup E
2 Turnacı-başı olup V : da Turnacı-başı E
3 'Ulûfeciyân-ı V : 'Ulûfeci E
4 Ağa V : Ağa'ya E
5 şa'bânda E : mezbûrda V
* Sadrazâmlık, 3 Şa'bân 1031'de Mısır'dan ma'zûl Mere Hüseyin Paşa'ya tevcîh edilmiştir (*Fezleke*, II,25; Na'îmâ, II,236-237). Bu sıradaki Kapucular Kethudâsı ise, 3 Şevvâl 1031'de Kapucular Kethudâlığı'ndan Kapucu-başı olan Murâd Ağa olmalıdır (*BOA*, Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.120).
6 Emr-i V : Emr ü E
7 ve V : — E
8 Hâdım E : — V
9 Rumeli V : + Kethudâ E
** Sultân Osmân'ın defninden sonra yapılan değişiklikler arasında Rumeli Kadı'askerliği'ne Kethudâ Mustafa Efendi getirilmiştir (Hasan Bey-zâde, II,345; *Fezleke*, II,24; Na'îmâ, II,234).
10 ve Anadolu Kadı'askeri V : Anadolu E
11 Efendi'ye Me'âdin Mukāta'acılığı V : Efendi'nin Mukāta'acılığı Me'âdin E

Vezîr-i a'zam olan Hüseyn Paşa[1], sâbıkā Vezîr Hâdım Hâfız[2] Ahmed Paşa'nın saraylarına nakl ederler. Kānûn üzere ikindü dîvânında[3] beyler ve müteferrika[4] ve çaşnigîr ağalar her vakit ikindü dîvânında[5] selâmlar idiler. Ba'zısı müjdeye tâlib ve ba'zılar menâsıblar ümmîzinde idiler.

Ve mâh-ı mezbûrda Vezîr-i a'zam olan Hüseyn Paşa kendü sarayında hizmet tevzî' ederler. Cemî'i evkāf-ı selâtîn tevliyetlerin ve[6] vüzerâ tevliyetlerin ve meşrûtları ma'an ve dahi[7] voyvodalıkları ve[8] cemî'i hizmetleri bölük halkına tevzî' ederler. Sû'-i tedbîr edüp, nâ-mahalle ve ba'zı ecnebiyye hizmet nâmın bilmezlere ve[9] bî-edeblere tevzî' ederler. Hemân bölük nâmında olanlara voyvodalıklar ihsânlar eder. Emekdârlara bakmayup, bir alay tevâbi', bir alay müfsid kavm: "Fursatdur" deyü 'âr [u] nâmûs gidüp[10], bî-edebler ve[11] ocaklarına münkir nâm keşîdelik etmeğin, her gâh cem'iyyetleri eksik olmayup, mâh-ı ramazân-ı şerîf oldukda, cemî'i halk-ı 'âlem câmi'lerde du'âda iken, Vezîr-i a'zam hazretleri, Yeniçeri Ağası olan Dervîş Ağa'yı 'azl eder. Lâkin mevâciblerin verüp, tevzî' etdüklerinden sonra fursat mülâhaza eder. İçerü Harem-i hümâyûn'dan Silâhdâr Mustafa Ağa'yı[12] vezâret ile Mısır'a Beylerbeyi eder. Telhîs gönderüp, saraylarına çıkarup, temâm kapusun tedârük etdürüp, kadırgalar ile Mısır'a gönderür. Ve mağrûr olup[13], ocağa Yeniçeri Ağalığı'nı Çukadâr Ağa'ya telhîs eder. Saraylarına getürüp, ma'zûl olan Dervîş Ağa'yı kapudan taleb eder. Ahşam sarayına gelür, karâr etdükde gazab edüp, mezbûr Dervîş Ağa'ya kapucular ta'yîn eder. **[E 224a]**[14] 'Ale'l-gafle **[V 363b]** kayık ile Kızıl-ada'ya[15] geçürüp, mahbûs ederler. Bir gün mikdârı tevakkuf eder. Eğer ocakdan bir fesâd kopmayup, cedîd ağayı yeniçeri kapuya getürüp, kabûl ederlerse, mahbûs olan ağayı bî-günâh katl ede; bu tedârükde olur. Dahi Muhzır Ağa'yı kapuya gönderüp, sipâriş eder kim: "Yeniçeri Kethudâsı ve ocak ağaları yeniçeriler[16] ile gelsünler, cedîd ağayı[17] 'âdet üzere kapuya getürsünler" deyü fermân eder. Vezîr-i a'zam Hüseyn Paşa, Muhzır Ağa kapuya vardukda, Kethudâ'ya ahvâli i'lâm

1 Paşa V : + hazretleri E
2 Hâfız E : — V
3 ikindü dîvânında V : ikindi dîvân olurdu E
4 müteferrika V : + ağa E
5 vakit ikindü dîvânında E : vakitde V
6 ve V : — E
7 ve dahi V : — E
8 ve V : dahi E
9 ve V : — E
10 'âr nâmûs gidüp E : 'âr nâmûsu terk edüp V
11 ve V : — E
12 Silâhdâr Mustafa Ağa'yı : Silâhdâr Ağa'yı, Mustafa Paşa E : Silâhdâr Ağa, Mustafa Paşa'yı V
13 olup V : olur E
14 eder V : + [Ayrıca sayfanın başında "Sene ihdâ ve selâsûn ve elf" yazıları vardır] E
15 kayık ile Kızıl-ada'ya V : Kızıl-ada'ya kayık ile E
16 yeniçeriler V : yeniçeri E
17 cedîd ağayı V : — E

etdüğünde, Kethudâ Bey'in[1] yeniçeri halkı önlerin alup[2], taşra koyuvermezler. Tekrâr cedîd fesâd kalkup: "Elbetde biz 'atîk ağamızı taleb ederüz" derler. Nizâ' olup[3], kapuda guluvv olur. Vezîr-i a'zam bî-haber, nısfu'l-leylde tevâbi'âtların cem' eder, 'ünvân ile kol eder. Doğru Edirne-kapusu'ndan Dâvud Paşa'nın sarayın muhâsara etdürüp, mezbûr Dâvud Paşa'nın hakkından gelmek murâd eder. Mümkin olup, Dâvud Paşa ele gelmez. Ba'dehû dönüp, Top-kapusu'ndan şehre girür. Kuşluk vakti Aksaray'a gelürken, tevâbi'lerinden ba'zılar rast[4] gelüp, ahvâlleri i'lâm eder: "Yeniçeri ve ba'zı kapu halkı guluv birle sarayın yağma etdiler. Sultânıma kasd etdiler. Ve yeniçeriler[5] 'atîk ağaların taleb etdiler. Ba'zı eşkıyâdan ayağa binüp, cemî'i[6] esbâblar yağmadır" dedükde, Vezîr-i a'zam Mere Hüseyn Paşa[7] nâ-bedîd olur, firâr eder. Sûret-i tebdîl ile bir yerde pinhân olur.

Ol sâ'at Vezîr-i a'zamlığı Lefkeli Mustafa Paşa'ya sadaka etdiler. Ertesi 'atîk Yeniçeri Ağası'nı adadan[8] getürüp, hil'at geyürüp, Dervîş Ağa'ya Yeniçeri Ağalığı'nı mukarrer ederler. Yeniçeri önlerine düşüp, kapuya getürdüler*. Ve Lefkeli Vezîr Mustafa Paşa Dîvân-ı hümâyûn'a varup, sadrda karâr etdiler. Ve sâyir vüzerâ'-i 'izâm her gün Dîvân'da idiler.

Ve dahi sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh, ekser Dâvud-paşa Sarayı'nda olurdu.

Ve 'îd-i şerîf karîb olduğunda, **[V 364a]** reşen mevâcibi[9] ihrâc olup, yeniçeriye ve kapu halkına ve cemî'i kullara tevzî' olunmağın, ba'dehû 'îd-i şerîf oldukda, Âsitâne'de şenlikler olduğu mukarrer.

Ve Kapudân Vezîr Halîl Paşa donanmadan gelüp, her gâh Tersâne'ye varup, kadırgalar ta'mîr olurdu.

Ve sipâhîler ağaları 'azl olup, yerine Aydın Ağa'ya Sipâhiyân Ağalığı sadaka oldukda[10]** ve Mustafa Paşa'ya Haleb Beylerbeyiliği ihsân olunup[11] ve

1 Bey'in V : Beyi'nin E
2 alup V : alurlar E
3 olup V : olur E
4 rast V : — E
5 Ve yeniçeriler V : Yeniçeri E
6 cemî'i V : cemî' E
7 Mere Hüseyn Paşa V : — E
8 adadan E : Adana'dan V

* Sadrâzam Hüseyin Paşa 27 Şa'bân 1031'de Yeniçeri Ağası Dervîş Ağa'yı azledip Mudanya'ya gönderir. Ertesi gün Dervîş Ağa'nın katledildiği şâyi' olunca, yeniçeri ve sipâhîler meydânda cemiyet edip Sadrâzam'ın katlini isterler. Bunun üzerine Lefkeli Mustafa Paşa Pâdişâh tarafından vezîr-i a'zamlığa getirilir. Eski Vezîr-i a'zam Mere Hüseyin Paşa gizlenir. Dervîş Ağa geri gelip, yeniden Yeniçeri Ağası olur (Solak-zâde, s.721-723; *Fezleke,* II,26; Na'îmâ, II,238).

9 mevâcibi V : mevâcib E
10 oldukda V : oldu E

** 1031 şa'bânında Sipâhîler Ağası Süleymân Ağa'dır. 16 Zilka'de 1031'de ise bu görevc Husrev Ağa getirilmiştir (*BOA,* Kepeci Ru'ûs, nr.257, s.103,132). Tabiî bu bilgileri

Gürcü Mehmed Ağa'ya Mîrahûr-i Evvel Ağalığı sadaka olup, ve Şâm-ı şerîf diğer Mustafa Paşa'ya sadaka olunup[1] ve Abaza Mehmed Paşa Erzurum Eyâleti'nde mesrûr ve[2] tevâbi'i Çopur[3] Bekir ve Kör Hazînedâr ve Küçük Abaza.

Sene ihdâ ve selâsûn ve[4] elf târîhinde Abaza Mehmed Paşa Erzurum'da[5]**[E 224b]** 'ısyân üzere olup[6] ve Abaza Paşa'nın şeyh-i 'azîzi makāmında ve sâyir ağalar ile segbânlar tahrîr etmeğin, bir rivâyetde yirmi bin mikdârı tüfengli segbân edüp ve her gâh mezbûr segbânlar şakāvet üzere idi. Erzurum kullarına gālib gelüp ve Erzurum Eyâleti'ni temlîk eder. Ve etrâfda olan re'âyâlara[7] zulmler edüp ve Erzurum'a tâbi' olan sancakları kendü câniblerinden âdemleri[8] zabt ederdi. Ve Diyârbekir Beylerbeyisi olan Hâfız Ahmed Paşa birkaç def'a ahvâli 'arz ederler; Âsitâne'de mukayyed olmayup.

Ve sâbıkā Şâm-ı şerîf Beylerbeyisi olan Murtezâ Paşa'ya Van Eyâleti sadaka olup ve Mar'aş Kalavun Mehmed Paşa'da[9] ve Karaman Eyâleti Mü'min[10] Paşa'da olup ve Sivas Eyâleti Mehmed Paşa'da[11] ve Anadolu İlyâs Paşa'ya oldu. Ve Ballıkesri['de] Mihalicli Hüseyn Paşa hizmetde, Karesi Sancağı'n[12] ber-vech-i arpalık üzerinde mutasarrıf idi[13].

Ve mâh-ı zilhiccenin evâhırında, Vezîr Gürcü Hâdım Mehmed Paşa'nın tevâbi'i: "Fursat vaktidir. Şimden sonra Vezîr-i a'zamlık hazretinüze lâyıkdır" deyü "Hâlâ Vezîr-i a'zam olan Mustafa Paşa bir alay ecnebî tevâbi' peydâ etdi" deyü ba'zılar ittifâklar edüp, bin otuz iki mâh-ı muharremü'l-harâmında[14] guluvv ile Dâvud-paşa Sarayı'na[15] varılup, **[V 364b]** sa'âdetlü Pâdişâhımıza[16] Vezîr Lefkeli'den şikâyet etdiler. Bir gürûh tevâbi', Gürcü Hâdım Vezîr Mehmed Paşa'ya Vezîr-i a'zamlığı sadaka etdürdüler. Kapucular Kethudâsı olan Ahmed Ağa'ya fermân olunur. Hâtem-i şerîfi mezbûr Mustafa

---

metnimizle telif etmek mümkün değildir. Bu durum tahkîk imkânı bulamadığımız bu kısımdaki bu tür bilgilerin doğruluğu konusunda şüpheler doğurmaktadır.

11 ihsân olunup V : sadaka olunduğunda E
1 olunup V : olup E
2 ve E : — V
3 Çopur V : Çobur E
4 ve V : — E
5 Paşa Erzurum'da V : Paşa Erzurum'da 'ısyân etdüğüdür, zikr olunur E
6 'ısyân üzere olup V : — E
7 eder ..... re'âyâlara V : edüp ve etrâf re'âyâlar E
8 âdemleri V : — E
9 Paşa'da V : + olmağın E
10 Mü'min V : + Paşa E
11 Paşa'da V : Paşa'ya olup E
12 Sancağı'n E : Sancağı V
13 üzerinda mutasarrıf idi V : mutasarrıf E
14 harâmında V : harâmda E
15 Dâvud-paşa Sarayı'na V : Dâvud Paşa'ya [Ayrıca bu kelimelerin üstünde "Sa'âdetlü Pâdişâhımız Sarayı" yazıları vardır] E
16 sa'âdetlü Pâdişâhımıza V : — E

Paşa'dan taleb edüp, mâh-ı muharremin[1] ibtidâsında, Gürcü Hâdım Vezîr Mehmed Paşa sadrda karâr edüp* ve Anadolu Beylerbeyisi olan Vezîr Hasan Paşa Âsitâne'ye da'vet olunur.

Vezîr Kapudân Halîl Paşa ve sâyir vükelâ ve ba'zı ihtiyârlar müşâvere ederler: "Lâyık değildir ki, hâyinler kendü efendilerine kasd edeler ve fâsidlerün vücûdları telef olmaya" deyü ocaklardan da'vâcı olurlar. Evvelâ Kilindir Uğrusu'nu katl etdürüp, ba'dehû Cebeci-başı Dîvân-ı hümâyûn'da katl olunur. Ve ma'zûl Dâvud Paşa'yı ikdâmlar ile taleb ederler. "Hâlâ çiftliğinde mahfûzdur" deyü haber alınur. Çavuş-başı olan[2] Mustafa Ağa'ya fermân olur. Ba'zı yarar tüvânâ âdemler ile varup, çiftliğinde saman damında mahfûz[3] bulunur. Kayd ü bend ile[4] giriftâr ederler. Yedi-kulle'de habs edüp, bade[hû] 'arz olup[5], hakkından gelinür[6]. Ve Meydân Bey nâmında bir fâsidin dahi hakkından gelinüp, mûcib-i fesâda bâ'is olanlar cezâların târîh-i mezbûrda görülüp, gazâ'-i ekber olunmağın**.

Vezîr-i a'zam olan Mehmed Paşa, **[E 225a]** mâh-ı muharremü'l-harâmda hizmetlerin tevzî' etdi. Ol târîhde hizmet alan[lar] hazz etdiler.

Ve Mere Hüseyn Paşa hufyeten gizlü sarayında oturup, yeniçeri ocağiyle ittifâk eder. Kethudâ ve Cây-ı Kethudâ ve Baş-çavuş ve ba'zı oda-başılar ile 'ahdler olup ve ocaklarına düşüp, Vezîr-i a'zamlığa tâlib[7], lâkin vakit gözedüp.

Mâh-ı rebî'ulâhırda, Erzurum Beylerbeyisi olan Abaza Mehmed Paşa'dan feryâdcı gelüp: "Hâyin oldu. Gümüş-hâne'[y]i kabz eder, mîrîye vermez. Ve nevbetci yeniçerilerin mevâciblerin vermeyüp, meydânların kesüp, ihânet üzeredir. Bir tedârük görülmezse sonra müşkil olur" deyü 'arzlar

1 mâh-ı muharremin V : bin otuz bir senede muharrem ayının ["bir" kelimesinin üstünde "iki" kelimesi vardır] E

* 15 Şevvâl 1031'de sipâhîlerin ısrarı üzerine sadâret mührü Lefkeli Mustafa Paşa'dan alınıp, Hâdım Gürcü Mehmed Paşa'ya verilmiştir (*Fezleke,* II,27; Na'îmâ, II,239). Gürcü Mehmed Paşa'nın sadrâzamlığa getirilişini Solak-zâde (s.717) Lefkeli'nin 77 günlük sadâretinden sonra 1031 zilka'desinin bir çarşamba gününde olmuş gösterirken, İ.H.Danişmend, Nev'î (Tûgî)'ye atfen verdiği bilgide bunun 15 Zilka'de 1031 çarşamba günü olduğunu söylemektedir (İ.H.Danişmend, *İOTK,* III,315). Hangi rivâyet doğru olursa olsun bunları metnimizle bağdaştırmak pek mümkün görünmemektedir.

2 olan E : — V

3 mahfûz V : mahbûs E

4 ile V : — E

5 edüp ..... olup V : ederler. Ba'dehû 'arz olur E

6 gelinür V : gelinüp E

** Metnimizde zikri geçen veya geçmeyen bazı kişiler 1032 rebî'ulevvelinin başlarında birer birer katledildiler (*Fezleke,* II,33-34; Na'îmâ, II,248-252). Meselâ Dâvud Paşa'nın Yedikule'de katledilmesi 7 Rebî'ulevvel 1032'dedir (Solak-zâde, s.729).

7 Vezîr-i a'zamlığa tâlib E : Vezîr-i a'zamlığı V

gelüp*, ol ahvâl şâyi' olduğunda[1], **[V 365a]** mâh-ı cumâdelûlâda yeniçeri, Dîvân'da çorpa yemeyüp, ittifâkla[2] Vezîr Hasan Paşa'[y]ı taleb ederler. Vezîr-i a'zamlığı recâ ederler. Hatt-ı şerîf sâdır olur. Elbetde 'ale'l-'acele Çavuş-başı, Dîvân'dan fermân ile ve müjde haberi ile Vezîr-i a'zam olan Mere Hüseyn Paşa'yı sarayından 'ünvân ile Dîvân-ı hümâyûn'a getürdüler; sadrda karâr etdi. Ve ma'zûl Gürcü Hâdım Vezîr Mehmed Paşa'dan hâtem-i şerîf alınup, Mere Hüseyn Paşa'ya tekrâr teslîm olunmağın**, dahi 'arz olup, cemî'i[3] vüzerâ ile Harem-i hümâyûn'a girilüp[4], Vezîr-i a'zam hazretlerine hil'at-i fâhire[5] ihsân olunmağın, ba'dehû Dîvân-ı hümâyûn'dan icâzet olup, herkes hizmetlerinde oldular[6].

Ve Erzurum'da Abaza Paşa 'ısyân edüp, yeniçeriye cefâ[7] etmeğin ve Erzurum Kal'ası'n zabt eder. Ve[8] segbânlar tahrîr edüp, Van Eyâleti'nden ma'zûl olan[9] Murtezâ Paşa, Karahisâr-ı şarkî Beyi idi; ber-vech-i arpalık ile zabt ederdi. Abaza Paşa haber gönderüp, Murtezâ Paşa'[y]ı taleb eder. Mürâca'at etmeyüp, ef'âlinden istimâ' eder. Ba'dehû Murtezâ Paşa da segbân-ı tüfengli cem' edüp[10], Abaza'ya itâ'at etmez; kal'a-i mezbûru hıfz eder.

Ve Bağdâd Eyâleti'nde Bekir Su-başı nâm çorbacı 'ısyân eder. Vâlîsi olan Hasan Paşa'[y]ı katl ederler. Ve Kerkük Beylerbeyisi ve Abdal Paşa ve Hân-zâde Hatun ve Sohrân Ekrâdı ve Seyyid Hân ve Musul Beylerbeyisi ahvâlleri istimâ' ederler. Diyârbekir'de olan Vezîr Serdâr Hâfız Ahmed Paşa'ya 'arz ederler. Anlar da Âsitâne'ye 'arz etdükde, müşâvere fermân olunup, Mevlânâ, Şeyhülislâm Yahyâ Efendi ve Rumeli Kadı'askeri Hüseyn Efendi ve Anadolu Kadı'askeri Yahyâ Efendi ve ocak ağaları ile Vezîr-i a'zam sarayında müşâvere ederler. Tedârükleri görülüp, ba'dehû def'-i meclis olur.

Ve Yeniçeri Ağası'na Temeşvar Eyâleti verilüp[11]***, Yeniçeri Ağalığı Çeşteci 'Ali Kethudâ'ya olur. Ve Yeniçeri Kethudâlığı Bayram Ağa'ya olur ve

* Abaza'dan şikâyetçi Erzurum nöbetçileri 13 Muharrem 1032'de Âsitâne'ye gelirler (Solak-zâde, s.725; *Fezleke,* II,32; Na'îmâ, II,236).

1 olduğunda V : oldukda [Satırın üstünde "sene-i mezbûrda" kelimeleri vardır] E
2 ittifâkla V : ittifâk ile E

** 4 Rebî'ulâhır 1032'de sipâhî ihtiyârları ve odabaşılar Gürcü Mehmed Paşa'nın değiştirilmesini isterler. Pâdişâh'tan: "Kul kimi isterse ona verilsin" şeklinde hatt-ı hümâyûn çıkınca, Mere Hüseyin Paşa'nın Sadrâzam olmasını isterler ve mühür ona teslîm edilir (Solak-zâde, s.730; *Fezleke,* II,34; Na'îmâ, II,152-153).

3 cemî'i V : cemî' E
4 girilüp V : + hil'at-i fâhir E
5 hil'at-i fâhire V : — E
6 oldular V : — E
7 cefâ V : zulm E
8 eder. Ve V : etmeğin E
9 olan E : — V
10 edüp V : eder E
11 verilüp V : verilür E

*** Gürcü Mehmed Paşa'nın sadrâzamlığında, 8 Zilhicce 1031'de Yeniçeri Ağası Dervîş Ağa azledilip, yerine Mîrahûr Berber Mustafa Ağa getirilir. Birkaç gün sonra da Dervîş Ağa'ya Budun Beylerbeyiliği tevcîh edilir (Solak-zâde, s.724).

sâyirleri silsile oldukda, Bayram Kethudâ ve sâyiri 'acemi oğlanı **[V 365b]** devşürmeğe gitmeğin, kızıl 'abalı oğlan cem' olur. Ve yeniçeri ocağı hazz eder ve iltifâtlar eder. Ve her gâh in'âmlar gönderüp, Vezîr-i a'zam ıslâh üzere. Lâkin şedîd Hâkim ve Baş-defterdâr Vezîr Hasan Paşa'ya gazab olur[1]; Rodos cânibine sürülüp, ba'dehû katl olur.

Ve sâbıkā[2] Şeyhülislâm olan[3] Es'ad Efendi'ye[4] mevt 'ârız olur. Mâh-ı mezbûrda bi-emrillâhi **[E 225b]** Te'âlâ[5] vefât etdiler*. Ve Anadolu Kadı'askeri Mehmed Efendi olmağın ve Çelebi Efendi[6] İstanbul Kadısı olur[7].

Ve Baş-defterdâr 'Abdülkerîm Efendi olup.

Ve mukaddemâ Rodos Kal'ası'nda mahbûs olan Mehmed Girây Hân-ı sâbık da'vet olundukda, Âsitâne-i sa'âdet'e getürdüp, Tatar Hânlığı sadaka etdiler. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp[8], hil'at-i has ihsân etdiler. Kadırga ile ve bir Kapucu-başı ta'yîn edüp, Kefe cânibine gönderüp, Kırım Hânlığı sadaka olunup[9], makāmında karâr etdi. Ve Canıbek Tatar Hân-ı sâbık Yanbolu Sahrâsı'nda karâr etdiler. Cemî'i tevâbi'âtı ile mezbûr sahrâda mesken etdiler; fî sene 1032 târîhinde[10].

Ve tekrâr Anadolu Eyâleti İlyâs Paşa'ya[11] mukarrer oldukda[12], Vezîr Hasan Paşa'ya[13] Dîvân-ı hümâyûn'da has ta'yîn olunup[14], sadrda karâr etdi. Ve Bikârî-oğlu Çavuş-başı olup ve Arnavud Murâd Ağa'ya Kapucular Kethudâlığı sadaka olundu[15]. Ve Baş-rûznâmeci Ebe (؟) Dâmâdı[16] İbrâhîm Efendi'de idi[17].

Ve Erzurum ahvâli: Abaza Paşa, Hasan Kal'ası'nı[18] ve Erzingân'ı ve Oltu ve Kiğı'yı ve Bayburd'u ve Ardahan ve sâyir Erzurum[19] eyâletlerin zabt eder. Ve içerü Erzurum Kal'ası'nda Abaza Paşa[20] bir cedîd saray ta'mîr eder. Ve askeri firâvân; Erzurum kullarına gālib gelürler. Bir ferdi söyletmez. Rûz [u]

1 olur V : olup E
2 sâbıkā V : merhûm sâbık E
3 olan V : — E
4 Efendi'ye V : Efendi E
5 Te'âlâ V : — E
* Hoca Sa'deddîn-zâde Hacı Mehmed Es'ad Efendi, ikinci defa Şeyhülislâm iken 14 Şa'bân 1034'te vefât etmiştir (İ.H.Danişmend, *İOTK*, V,122).
6 Efendi V : Efendi'ye E
7 olur V : olup E
8 sürüp V : sürdürüp E
9 olunup V : olundu E
10 mezbûr ..... târîhinde V : gelüp, Yanbolu'da meskende karâr etdiler; otuz iki târîhinde sene 1032 E
11 Paşa'ya V : Paşa'nın üzerinde E
12 oldukda V : oldu. Tekrâr Anadolu Beylerbeyisi sâbık E
13 Paşa'ya E : Paşa V
14 has ta'yîn olunup V : vezâret has ta'yîn edüp E
15 Kethudâlığı sadaka olundu V : Kethudâsı olup E
16 Ebe Dâmâdı E : — V
17 idi V : — E
18 Paşa, Hasan Kal'ası'nı V : ve Hasan Kal'ası E
19 Erzurum E : Arz V
20 içerü ..... Paşa V : Erzurum içre Abaza E

şeb asker cem'inde ve etrâflardan Ekrâd ve 'Arab ve Türk Etrâkı eşkıyâlar ve mıklacılar cem' olmada. Ve Çopur Bekir Abaza'nın[1] kethudâsı olur. Ve Serhoş Bölük-başı ve Küçük Abaza, bunların emsâli bed-bahtlar yanında hâzırlar[2].

Ve Almacı Mehmed Paşa, Van Eyâleti'nde mukarrer olur[3]. Ve Kayış Mehmed Paşa vefât etdüğünde, **[V 366a]** bin otuz iki târihinde Kerkük Eyâleti Abdal Paşa'da karâr eder. Ve eğer kızılbaş ve Ahmed Hân kendi örekesinden [ülkesinden] gayri Sohrân örekesin [ülkesin] zabt etmek murâd eder ve Mîre Bey Ekrâdı fukarâsın gāret etmek dileyüp, birkaç def'a Altun Suyu'nu[4] 'ubûr etmeğin, niçe kıtâl oldukda, Hân-zâde Hatun bizzât kendü tevâbi'iyle üzerine varup, erlikler ve yararlıklar etmeğin, Ahmed Hân Ekrâdın ve kızılbaşları kırup, münhezim edüp, firâr etdiler. Ve Zâlim 'Ali ol ortalıklarda fesâdlar koparup, gâh Ahmed Hân câniblerine rucû' eder ve gâh Hân-zâde Hatun cânibine tâbi' olur; râfızî-yi ebterdir. Ve Hân-zâde Hatun-ı dilîr ve Sohrân Beyi olan merhûm 'Ömer Bey kerîmesi olduğu mukarrerdir. Oğlu derdine düşüp, her gâh vilâyet hıfz üzere olup ve Seyyid Hân ile dost olup, imdâd lâzım olsa verür. Ve Kerkük Beylerbeyisi[5] mu'âvenet ederlerdi. Ve Şehrezol vîrân, lâkin boğaz derbendde bir mağara-i kadîm olup, yek-pâre kaya[6] evc-i eflâke hemser[7], içerüsi vâsi', dağdan hemân bir yolu[8] olup, sarp. Etrâfında bir kal'a binâ olunmağın, mezbûr mağara kal'a içre[9] olmağın, her gâh Şâh-ı bed-kirdâr'ın[10] seyr[â]n-gâhı olup, ol dağdan bir 'azîm **[E 226a]** nehir cârî olur; değirmenler yürüdür. Ve Şehrezol Sahrâsı ma'mûr, zemâniyle çaltük ve sâyir mezra'alar tahsîl olurmuş ve Ekrâd beyleri tevattun ederlermiş. Ve merhûm [ve] mağfûrun leh, Sa'îdü'l-hayât ve Şehîdü'l-memât Gāzî Sultân Süleymân Hân feth etdüklerinde başka eyâlet olur. Şehrezol Kal'ası şehristân ve[11] bâzergânlar Hemedân ve Gazvîn ve Isfahan'dan ve Horasan'dan ve Buhara'dan ve Hind'den ve 'Acem ve[12] Lahor'den kāfileler gelürler. Ba'dehû gümrük ve bac alınurmuş. Ve Şehrezol eyâletlerine tâbi', eğer Ekrâd beyleri ve eğer Ulus ve eğer Türkman, sahrâlarında ve yaylaklarında koyun ve erkec ve develerin otarup, tevattun ederler. Niçe hazîneler cem' olurmuş. Ve Ahmed Hân örekelerinde [ülkelerinde] niçe kılâ' ve palankalar varoşları ve karye re'âyâları ol etrâflarda **[V 366b]** kadîmî sınurları ve örekeleri [ülkeleri] ma'mûr olup, sa'âdetlü Pâdişâhımıza tâbi'ler. Lâkin Şehrezol vîrân oldukda,

1 Çopur Bekir Abaza'nın V : Abaza'nın Çopur Bekir E
2 hâzırlar V : + ve E
3 mukarrer olur E : — V
4 Suyu'nu V : Suyu E
5 Beylerbeyisi V : Beylerbeyi E
6 yek-pâre kaya V : ol merg-zâr E
7 hemser V : + kayasının yek-pâre bir mağara E
8 yolu V : yolları E
9 kal'a içre V : içerü kılâ' E
10 bed-kirdârun V : bed-kârın E
11 ve E : — V
12 sâyir E : — V

Ekrâd tâyifesi alaca olurlar. Ekser Şâh-ı bed-me'âş cânibine[1] 'öşrlerin ve terekelerin nısf alurlar imiş. Ve Ahmed Hân, Şâh cânıblerine[2] teba'iyyet eder. Ve Kerkük Beylerbeyisi Kerkük'de oturup, sâyir Ekrâd beyleri ile zindegânî ederdi. Ve Seyyid Hân ve Musul Beylerbeyisi ile mu'âmele ederlerdi.

Ve Bağdâd Beylerbeyisi olan[3] Hasan Paşa, bin otuz iki[4] târîhinde Bağdâd kulları ile müttefikler idi. Lâkin Bekir Su-başı kendüyi mağrûr görüp, vesvâs-i şeyâtîn fi'li ile itâ'atden kalup, ba'zı müfsidler ile müşâvere eder oldu. Beylerbeyi da'vet etdükçe ibâ ederdi. Ve segbânlar cem' edüp, mîrî mal zabtına karışup, ekl [ü] bel' eder oldu. Ve Bağdâd kulu iki fırka olup[5], ekseri Bekir Su-başı cânibine döndü. Bir niçe müddet Bağdâd'da ihtilâl mukarrer[6].

Vezîr Ahmed Paşa da Diyârbekir'de Beylerbeyi idi. Ve Haleb Eyâleti Mustafa Paşa'da ve Şâm-ı şerîf[7] diğer Mustafa Paşa'ya mukarrer olur. Ve Tırablus-Şâm Beylerbeyisi eyâletinde Ma'an-oğlu itâ'atde olup.

Ve Erzurum ahvâli gayri şekil olur. Beylerbeyisi olan Abaza Paşa 'ısyân eder. Erzurum'da nevbetci olan yeniçeriyi içerü kılâ'dan ihrâc eder ve imtizâc eylemeyüp, cefâya sâlik olur ve yeniçeriyi âşikâre katl eder. Yeniçeri ittifâk ederler; zâbitlerine varup, sâyir zemân gibi müşâvere ederler. Erzurum kulları ile ve sâyir kapularından imdâd taleb edinürler, mümkin olmaz. Ba'dehû Abaza'nın şakâveti mukarrer. Segbânlar tahrîr edüp[8], başka süvârî mıklacılar, on beş binden ziyâde segbân cem' olur. Ba'dehû bin otuz iki târîhinde yeniçerinin[9] kal'adan nâmların kaldurup, Erzurum Dizdârı'n kendü tevâbi'inden eder. Ve Hasan Kal'ası'n[10] ve Erzingân ve Bayburd[11] ve Oltu ve Ardahan ve Kiği'yı ve Tortum ve Hınıs, sâyir Erzurum Eyâleti'ne **[V 367a]** tâbi' olan sancakları zabt eder ve tevâbi'âtların hâkim eder. Ve Gümüşhâne'[y]i zabt eder. **[E 226b]** Ve Abaza Paşa'nın yâr-ı gârı Şeyh, rûz [u] şeb yanında hem-râzı, mezbûr şeyhden gayri kethudâsı makâmında Çopur Bekir ve Kör Hazînedâr ve Küçük Abaza ve Serhoş Bölük-başı ve Bebr Solak nâmında ve karındaşı İpşîr ve sâyir ağaları nâmında olanlar zikr olunursa mufassal lâzım gelür. Bir alay telbîs Celâlîler'den bakıyyetü's-süyûf kalanlar bir yerde cem' olurlar. Bi'l-ittifâk müşâvere ederler: "Şimden sonra Celâlî zümresine dâhil olduk, gayri bize dermân yok. Sa'âdetlü Pâdişâhımıza 'âsî olduk. Memâlik-i İslâmiyye'de zulmler etdük. Şer'-i şerîfe[12] muhâlif vaz'

1 cânibine E : cânıblerine V
2 cânıblerine E : cânibe V
3 Beylerbeyisi olan E : Eyâleti'nde V
4 iki V : + [Ayrıca "iki" kelimesinin altında "üc" kelimesi vardır] E
5 olup V : oldu E
6 mukarrer V : + Ve E
7 şerîf V : şerîfde Beylerbeyi E
8 edüp V : eder E
9 yeniçerinin V : yeniçeriyi E
10 Kal'ası'n V : + ve E
11 Bayburd V : Bayburd'u E
12 Şer'-i şerîfe V : Şer' E

etdük. Ve cemî'i beylerbeyiler üzerimize gelürler. Ve şimden sonra ölümden gayri bize çâre yokdur. Hemân gün bu gündür, deyü fikr ü fâsidümüz zuhûr etmekdir" deyü Abaza Paşa cevâb eder. Şeyh dedükleri 'adû-yi hod-bîn: "Fursat bizimdir. Hemân devlet bizimdir" der. Etrâflarında olan[1] bir alay sa'âdetsizler ve Ekrâd ve kaşmer ve ba'zı eşkıyâlar ve segbân cem' olur. Erzurum'dan taşra Gürcü-kapusu'nda sahrâda dernek eder. Otuz bin mikdârı[2] mıklacılar ve segbânlar cem' olur[3]. Ekrâd ve 'Arab ve[4] 'Acem yoklanur. Ordu peydâ eder, otaklar ve çadırlar ve mehâr[5] katârlar tedârük eder. Ve Erzurum Kal'ası'na kayın atasını ve i'timâd etdüğü tevâbi'lerin koyup ve topların bedenlerde hâzır eder. Ve şehirde bir ecnebî komaz. Erzurum kulların tefrîk eder, kendüye inkıyâd etdürür. Ve Erzurum içre kendüye lâyık bir 'âlî saray ta'mîr eder ve eski sarayların vîrân eder. Ve Erzurum içre olan kervânsarayları ve hânları[6] yıkdurup, meydân eder. Ve yedi sekiz darbuzanlar, miyâne arabalar ile getürüp, ibtidâ Bayburd üzere 'azîmet eder. Ba'dehû Şabin-karahisârı üzere hareket eder. Ve merkūm Karahisâr'da Beylerbeyi Murtezâ Paşa, hayli nâmdâr tevâbi'[7] ağaları ve segbânları olup ve kal'a-i mezbûr ziyâde şedîd sarp kılâ'dır. **[V 367b]** Burc u bârûsu eflâke hemser, varoşu aşağada; lâkin[8] içerü kal'ası suya muhtâc[9]. Abaza Mehmed Paşa, Murtezâ Paşa'ya haber gönderüp: "'İnâd etmesün, gelsün itâ'at etsün" der. Merkūm Murtezâ Paşa cevâb vermez.

Bin otuz iki rebî'ulâhırın[ın][10] on dördüncü günü, Abaza Paşa Karahisâr Kal'ası'nda karâr edüp[11], cevâb taleb eder. Murtezâ Paşa kal'aya girüp, topların ve tüfenglerin hâzır edüp[12], muhârebeye meşgūl olur. On gün oturak edüp[13], mezbûr kal'a[y]ı muhâsara eder. Yürüyüş etdükde[14], içerü kal'adan Murtezâ Paşa'nın segbânları tüfeng atmazlar, Abaza'nın segbânlarına[15]. Ve Abaza Paşa kal'anın suların kesüp, hâzır olan suları kifâyet etmeyüp, bi'z-zarûrî Murtezâ Paşa taşraya gelür, ri'âyetler eder.

Ba'dehû mâh-ı cumâdelûlâda, Akşar Sahrâsı'nda Abaza dernek eder. Ve etrâflardan zahîreler gelür. Kadıları getürüp, cefâ eder. Ve yeniçeriyi teftîş ü

1 Etrâflarında olan V : Etrâflardan E
2 mikdârı V : mikdâr E
3 cem' olur V : ve E
4 ve V : — E
5 mehâr E : مهمار V
6 hânları V : hânların E
7 tevâbi' V : tâbi' E
8 lâkin V : + suya E
9 suya muhtâc V : muhtâc su kullesi zevâl olmaya E
10 rebî'ulâhırın[ın] V : rebî'ulâhırda E
11 edüp V : eder ve E
12 tüfenglerin hâzır edüp V : tüfengler ile E
13 edüp V : eder E
14 etdükde V : eder E
15 Abaza'nın segbânlarına E : — V

tefahhus eder ve re'âyâya buldurup, katl eder. Ve[1] bölük halkından dahi[2] bir ferd halâs olmaz. Ve ba'zı ma'zûl beylerden ve müteferrika ve çavuş ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve gayridir, muna''am ve[3] çift ü davar sâhiblerin zulm ile bir behâne edüp[4], habs **[E 227a]** eder, ba'dehû cemî'i erzâkların zabt ederdi. Abaza'nın zulm etdüğü ta'bîr olunmaz. Ve Mar'aş Beylerbeyisi Kalavun Paşa bî-nihâye segbân ile Abaza'ya istikbâle gelür. Ve şeyhi yanında yarar oğlanlar 'ale't-tertîb bir gürûh bî-sa'âdet bed-bahtlar, Etrâk bir alay Müslümânlar celây-ı vatan edüp[5], dağlarda. Ve yeniçeri serdârları cemî'i hânumânların bırağup, terk-i vatan ederlerdi. Ve Abaza her menâzillerde vilâyet kadıların getürüp, beher hâl bir haber alurdu ve tevâbi'leri hufyeten re'âyâlardan haber alurlardı.

Ve[6] mâh-ı cumâdelûlânın evâsıtında Koçhisâr'da, ba'dehû menâzil ü merâhil kat' ederek[7], Sivas Şehri'ne gelürler. Sivas Beylerbeyisi olan Mehmed Paşa müdârâ etmek tarîkiyle[8] istikbâle gelüp, murâdı bir alay fukarâyı zulmden halâs etmek, lâkin mümkin olmayup, ekser bir cânibden Kalavun Paşa kaşmerlikler eder. Sivas Şehri'n[9] bir mikdâr 'afv etdiler. Sebeb, Mehmed Paşa olur. **[V 368a]**

Ve Abaza[10] Tokat cânîblerin arzû eder. Bir alay zorbası, ba'zı vilâyetleri hizmet nâmında alurlar. Teftîş murâd edinürler, lâkin bir ferd kalmaz ki[11] cefâ vü zulm görmeye. Ve[12] ba'zı 'azîzlerden şefâ'at ecliyçün haber gönderdiler. Kabûl etmeyüp, elbetde Bursa'ya gitmek murâd eder. Ve şol kadar eşkıyâlar peydâ olur ki[13], hisâba gelmez, yanlarınca. Ba'dehû[14] Zile üzere hareket etdükde, Sivas Beylerbeyisi'ni ma'an getürüp ve Abaza Paşa tabl u[15] 'alemlerin açup, bir alay 'âsî kavm top olup, giderler. Ve yanlarınca olanlar igmâz ederler. Ve Kalavun münâfık olup, murâd edinür, bir tarîk ile Sivas Beylerbeyisi'n Abaza'ya geçüp[16], gazaba nâ'il etdürüp, bir menâzilde katl etdüre; hemân fursat gözedür. Zile menâziline karîb bir yerde merkûm Kalavun, bir fitne koparup, bir menâzil girüde kalur. Mehmed Paşa bir mesâlih içün Kalavun Mehmed Paşa hakkında bir yanlış kelâm eder. Abaza'ya müte'allık garaz murâd eder de: "Lisânından istimâ' etdüm" der. Abaza,

1 Ve V : + eğer E
2 dahi V : — E
3 ve E : olup V
4 edüp V : sebeb eder E
5 edüp V : etdiler E
6 Ve V : + sene isnâ [ve] selâsûn ve elf E
7 ederek V : ederlerdi E
8 etmek tarîkiyle E : etmeğin V
9 Şehri'n V : Şehri'nde E
10 Abaza V : — E
11 kalmaz ki V : kalmıyor E
12 görmeye. Ve V : görmez E
13 olur ki V : olan yanlarınca E
14 yanlarınca. Ba'dehû V : — E
15 tabl u V : tabl E
16 geçüp : gecüp EV

Kalavun sözünden Mehmed Paşa'ya buğz eder, katl etmek murâd eder. lâkin Bârî Te'âlâ hazretleri bir ferde zulm etmez, hasedi kendüye[1] uğradı. Zile'ye dâhil oldukda, Mehmed Paşa'[y]ı da'vet ederler. Merkūm Mehmed Paşa Abaza Paşa'ya vardukda, Kalavun'dan haberler açup, bir vechile Mehmed Paşa'[y]ı sâdık bulur, Kalavun kâzib olur. Ol vakitde hemân: "Fursatdır" deyü Kalavun'u[2] getürdüp, hakkından gelür*. Ba'dehû Nehr-i Kızılırmağ'ı 'ubûr ederler; Engürü Kal'ası üzerine 'azîmet eder[ler].

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Vezîr-i a'zam olan Mere Hüseyn Paşa, Abaza'nın Engürü kasdına ılgaduğu[3] ma'lûmları olur. Anadolu Beylerbeyisi olan İlyâs Paşa'ya haber gönderüp: "Anadolu askeri ile Abaza'ya ılgar edesiz" deyü te'kîd olundukda, İlyâs Paşa da Kütahya'da dernek edüp, cemî'i sancakların cem' edüp ve Engürü ve Kângırı sancakları, zu'amâları ile Engürü Sahrâsı'nda hâzır olup, bu cânibden **[V 368b]** 'azîmet mukarrerdir.

Ve Abaza ılgar ile Engürü Kal'ası'n muhâsara etdükde, mâh-ı cumâdelâhırede, Engürü'nün altında ceng ü kıtâl olup[4] ve Engürü'de olan askerler, kal'ada ve kullelerde ve bedenlerde[5] rûz [u] şeb muhârebelerde oldukları mukarrer. Engürü cânîblerinden feryâdcılar gelür[6], Âsitâne'ye. Vezîr-i a'zam Mere Hüseyn Paşa sarayında müşâvere[7] oldukda, imdâda **[E 227b]**[8] asâkir tedârükü lâzım gelür.

Vezîr Cıgal-zâde Mahmûd Paşa'ya fermân sâdır oldukda, Abaza üzerine serdârlık emr olunmağın, Turnacı-başı Kara Mazak, üç bin yeniçeri ile ta'yîn olunup[9] ve dört bölükler, 'ulûfeciyân-ı yemîn ü yesâr ve gurebâ'-i yemîn ü yesâr ağaları ve kethudâ ve kâtibleri ve çavuşları[10] ve neferâtları ve Ordu Defterdârı ve Re'îsülküttâb ve Rûznâmeci ve Mukābele-i Süvârî ve Piyâde ve yeniçerinin mühimmâtları ve cebehâne ve bin nefer[11] cebecilerden ve altmış kıt'a şâhî ve miyâneler ve üç yüz topcu ve yüz elli arabacı-ı top ve sâyirleri ve[12] Nüzül Emîni ve Sergi Emîni ve Anadolu Beylerbeyisi ve Karaman Beylerbeyisi ve Sivas Beylerbeyisi me'mûr olup ve Dergâh-ı 'âlî çavuşlarından ve Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden ve Mâliye kâtiblerinden ta'yîn olundukda[13], Vezîr Serdâr Mahmûd Paşa'nın tedârükleri görülüp.

1 kendüye V : kendü E
2 Kalavun'u V : Kalavun E
* Abaza Mehmed Paşa, Kalavun Yûsuf Paşa'yı 1033 ramazânının son günü davet eder ve öldürür (Na'îmâ, II,310-312).
3 ılgaduğu V : ılgaduğun E
4 olup V : — E
5 bedenlerde E : bedenlerden V
6 gelür V : gelürler E
7 sarayında müşâvere V : saraylarında müşâverede E
8 imdâda V : + ve otuz iki târîhinde Engüri'ye Âsitâne'den Vezîr Serdâr Mahmûd Paşa refte E
9 olunup V : olunmağın E
10 çavuşları V : çavuş E
11 nefer V : neferât E
12 sâyirleri ve V : sâyirler E
13 ta'yîn olundukda V : — E

Ve mâh-ı recebde, otak u bârgâhları bir mübârek sâ'atde Üsküdar'da kurulup, ba'dehû ordu-yı hümâyûn çıkup ve şâhî darbuzanları[1] ordu başında dizdiler[2]*. Vezîr-i a'zam Hüseyn Paşa fermâniyle[3] alaylar tenbîh olunup, vezîrler ve Şeyhülislâm Mevlânâ Yahyâ Efendi ve Rumeli[4] ve Anadolu kadı'askerleri[5] ve sâyir 'ulemâ'-i kirâm[6] ve meşâyihler ve Defterdâr-ı Evvel 'Abdülkerîm Paşa ve Defterdâr-ı Anadolu[7] ve Şıkk-ı Sânî Defterdârı[8] Hüseyn Efendi ve Tevkî'î Okçu-zâde ve Yeniçeri Ağası olan 'Ali Ağa ve Yeniçeri Kethudâsı[9] ve Segbân-başı Nasûh Ağa ve Zağarcı-başı Mehmed Ağa ve Kurd Ağa ve Malkoc Efendi Kâtib-i Yeniçeriyân ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve bölük ağaları Hasan Ağa ve Silâhdâr Ağası Sinân Ağa **[V 369a]** ve dört bölük ağaları[10] ve Şehbâz Ağa Cebeciler Ağası[11] ve Topcular Ağası alaylar tedârük etdiler. Ve Serdâr Vezîr Cıgal-zâde, tevâbi'i ile ve kulları cebe vü cevşenler ile sarayından Dîvân-ı hümâyûn'a 'azîmet etdiler. Ve Dîvân-ı hümâyûn'da Hasoda'da sa'âdetlü Pâdişâhımızın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, hayr[12] du'âların alup, ba'dehû fâhir hil'at ve kılıc ve sorguç 'atâ olundukda[13], selâmlayup, teveccüh etdiler. Ba'dehû Saray-ı hümâyûn'da alaylar ka'idelerince yürüdüler. Ve ba'dehû nefîrler çalınup ve sancaklar açılup, dahi dört bölükler alay bayrakların açup, sipâhîler saflar bağlayup, Bâb-ı hümâyûn'dan teveccüh edüp, İskele'ye dâhil oldukda, baştardalara ve kadırgalara[14] girdiler. Ba'dehû[15] şenlikler olup, Üsküdar'a dâhil oldukda, otağ-ı hümâyûnlarında karâr etdiler[16]. Ba'dehû ziyâfetler olup[17], Üsküdar'da bir hafta oturak edüp, cemî'i[18] mühimmâtlar görülüp.

Ve mâhı recebin[19] evâhırında Maltepe menâziline 'azîmet olunup[20], menâzil ü merâhil kat' ederek, Bolu'ya dâhil oldular[21]. Ba'dehû Engürü cânibinden feryâdcılar gelüp, Abaza Engürü Kal'ası'nda yetmiş gün mikdârı

1 ve şâhî darbuzanları V : ba'dehû şâhî darbuzanlar E
2 dizdiler V : + Ve mâh-ı (.....) E
* Serdâr Mahmûd Paşa 25 Şevvâl 1032'de Üsküdar'a geçmiştir (Hasan Bey-zâde, II,350). Solak-zâde (s.734), Üsküdar'a geçişin receb ayında olduğunu söylemekle, metnimizle uygunluk arzediyor.
3 fermâniyle V : fermân ile E
4 Rumeli V : + Kadı'askeri E
5 kadı'askerleri V : Kadı'asker Mevlânâ (.....) E
6 kirâm V : kirâmlar E
7 Anadolu V : + (.....) E
8 Defterdârı V : Defterdâr E
9 Kethudâsı V : + olan (.....) E
10 ağaları V : ağalar ve ehl-i Dîvân E
11 Ağası E : Ağa V
12 hayr V : + u E
13 olundukda V : + ba'dehû E
14 baştardalara ve kadırgalara V : baştardalar ve kadırgalar E
15 Ba'dehû E : — V
16 hümâyûnlarında karâr etdiler V : u bârgâh[a] dâhil oldular E
17 olup V : + ve E
18 cemî'i V : cemî' E
19 recebin V : + el-müreccebin E
20 olunup V : etdüğünde ba'dehû E
21 dâhil oldular V : — E

oturup, kal'aya yürüyüşler edüp, bedenlerde olan Müslümânlar rûz [u] şeb cân u[1] dilden başları havfından ceng ü muhârebeler ederlerdi. Abaza hod zemân vermezdi. Günde dört beş def'a guluvv ederlerdi. İçerüden zu'afâ vü fukarâ[2] bedenlerde Hakk sübhânehû ve[3] Te'âlâ hazretlerinden meded ü 'inâyet taleb edüp[4], niyâzda olurlar idi. Ve beden başlarında bir alay sıbyân feryâdda. Ve 'avrat tâyifesi münâcâtda idiler. Ve suları kalmayup, kifâyet kadar[5] nûş ederlerdi. Ve Abaza kal'aya[6] lağımlar ve toprak sürüp, kal'aya şikest gelür. Her cevânibi yıkılup, Müslümânlar bî-dermân[7].

Vezîr Serdâr Cıgal-zâde[8] Mahmûd Paşa da Bey-bazarı'nda ve Anadolu Beylerbeyisi 'Ayaş'da ve Karaman askeri dahi ma'an[9] 'Ayaş'da, lâkin Abaza'nın tuğyânları mukarrer olup, Vezîr Serdâr mukāvemet edemeyüp[10] ve şebihûn haberi istimâ' olunup ve Abaza Engürü altından **[V 369b]** ağırlığını kaldurup, Kırşehri câniblerine 'azm eder. Ve dil getürüp; "Abaza[11] ordu üzere ılgar" derler. Ba'dehû Vezîr Mahmûd Paşa da Yenişehir üzere 'avdet eder. Mâh-ı ramazân-ı şerîfde Yenişehir'de karâr edüp, Anadolu askeri Göynük'de **[E 228a]** istimâ' olunmağın[12]. Serdâr Vezîr Mahmûd Paşa Beypazarı'ndan 'avdet edüp, Yenişehir Kazâsı'nda dört gün oturak etdiler. Ba'dehû[13]: "Abaza'nın kasdı Bursa'dır" deyü haber bilinüp, Vezîr Mahmûd Paşa, yanında olan asker ile Bursa'ya 'azîmet edüp ve Anadolu askeri İlyâs Paşa ile Yenişehir'de oturup ve[14] Karaman Beylerbeyisi dâhil olup, dernek üzere oldular. Ve Anadolu Beylerbeyisi ve Karaman Beylerbeyisi, askerler ile Bolavadin Çay Sahrâsı'nda dernekde olmak fermân olunup, sancak-beyleri ile Bolavadin Kazâsı'na dâhil oldukda, tekrâr fermân olundu kim, Karaman Beylerbeyisi sancakları ile Konya'da muhâfazada olup, Mustafa Paşa da zu'amâ ve tîmâr sipâhîleri ile Konya'da dernekde idi.

Ve Tatar Hân Bağçe-sarayı'nda safâlarında. Gâh akın eyleyüp, sürûrda olur[15]. Ve Şâhin Girây haber alur, karındaşı Mehmed Girây Hân olduğun, gelüp[16], karındaşı ile mülâkat olur. Vâfir Çerâkis[e]den yarar âdemler getürüp, hizmetde olduğu mukarrer .

1 cân u V : cân E
2 fukarâ V : fukarâlar E
3 sübhânehû ve V : — E
4 meded ..... edüp V : — E
5 kadar V : kadarı E
6 Abaza kal'aya V : — E
7 bî-dermân V : + ve E
8 Cıgal-zâde V : — E
9 dahi ma'an V : — E
10 edemeyüp V : edemeyor E
11 Abaza V : Abaza'nın E
12 Vezîr ..... olunmağın E : — V
13 Ba'dehû E : Ve V
14 ve V : — E
15 olur V : olup E
16 gelüp V : gelür E

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de mâh-ı recebü'l-müreccebde, Vezîr-i a'zam Mere Hüseyn Paşa, mülâzımlara[1] hizmetlerin tevzî' edüp, ba'dehû mevâciblerin verüp ve Rumeli Beylerbeyisi olan Vezîr Ken'an Paşa'ya Budun Eyâleti sadaka olunmağın. Vezîr Mehmed Paşa vefât edüp, Vezîr Ken'an Paşa Budun cânibine 'azîmet etdiler. Ve Rumeli[2] Eyâleti Mîrahûr-başı olan Gürcü Mehmed Paşa'ya sadaka olunmağın ve Mîrahûr-başılık Hasan Ağa'ya ihsân oldukda ve Rumeli gāzîleri ve Budun gāzîleri istikbâle gelüp, Budun hâlî olmayup ve Sofya cânibine Rumeli Beylerbeyisi teveccüh etdiler.

Ve Abaza'nın askeri Aksaray ve Kırşehri ve Çorum sancaklarına perâkende olup, vilâyetleri harâb ederlerdi. Ve Niğde'de Çopur Bekir segbânları ve Abaza'nın ehl ü 'ıyâlleri ve Develi-karahisâr'da ordusu mukarrer.

Ve mâh-ı şa'bânda bir havâdis peydâ olur. Bâ'is, 'ulemâdan ve kudâtdan[3] bir ma'zûl kadı, **[V 370a]** bir da'vâcı ile Vezîr-i a'zam Hüseyn Paşa'nın ikindü dîvânında bir mikdâr küstahlık eder. Vezîr-i a'zam Hüseyn Paşa gazab edüp[4], tehavvür eder. Mezbûr kadının 'arzını yakar, dîvânda te'dîb eder. Ba'dehû nâdim olur, mezbûr kadıya ihsânlar edüp[5] ve Anadolu Kadı'askeri'nden matlabına göre bir[6] kadılık alıverüp, kadı şükrân olur. Lâkin sâyir mülâzım kadılar istimâ' ederler. Kadı'asker kapularında müşâvere olur. Ba'dehû 'ulemâ efendiler arasında nizâ' olur. Bir uğurdan hareket edüp: "Vezîr-i a'zam ile da'vâmız vardır" deyüp[7]: "Şer' ile ihzâr olunsun" deyü cemî'i 'ulemâ guluvv-i 'âmm edüp, müderrisler[8] ve kadılar Sultân Mehmed Hân-ı 'atîk[9] Câmi'i'nde cem'iyyet ederler. Varup, Şeyhülislâm hazretlerin da'vet ederler. Ve dahi[10] Rumeli Kadı'askeri'n ve Anadolu Kadı'askeri'n ve ma'zûl efendileri da'vet etdiler. **[E 228b]** Mâh-ı şa'bânın[11] evâsıtında bir vechile 'ulemânın kitâb ellerinde: "Da'vâlar[12] muhkem şer' ile görülsün. Elbetde Mevlânâ Şeyhülislâm hazretlerinin huzûrunda da'vâmız çokdur. Mahkeme, 'adâlet makāmıdır. Sultân Mehmed-i 'atîk Câmi'i'nde[13] Vezîr-i a'zam hâzır gerekdir" deyü taleb etdiler. Şeyhülislâm Yahyâ Efendi hazretlerinin[14] cevâbları olup: "Efendiler, bir mikdâr sâkin olun. Sa'âdetlü Pâdişâhımıza 'arz edelim. Vezîr-i a'zamlıkdan ref' etdürüp, ba'dehû

1 Vezîr-i ..... mülâzımlara V : mülâzımlar E
2 etdiler. Ve Rumeli V : etdi. Ve Rum E
3 Bâ'is ..... kudâtdan E : 'ulemâdan V
4 edüp V : — E
5 edüp V : eder E
6 matlabına göre bir V : bir matlab E
7 deyüp V : deyü E
8 müderrisler V : müderris E
9 -ı 'atik E : — V
10 dahi V : — E
11 şa'bânın V : şa'bân E
12 kitâb ellerinde: "Da'vâlar V : kitâblar ellerinde: "Da'vâları E
13 Câmi'i'nde V : Câmi'i'ne E
14 hazretlerinin V : hazretleri E

da'vâlarınuz görelüm" deyüp, Mevlânâ[1] Şeyhülislâm hazretleri[2] ve Hüseyn Efendi kadı'askerler ma'an, sa'âdetlü Pâdişâh Üsküdar Sarayı'nda olmağın, Mevlânâ Şeyhülislâm doğru Üsküdar'da Saray-ı hümâyûn'da Bâb-ı sa'âdet Ağası[3] ve Dârü's-sa'âde[4] ağaları ile ahvâli ve kadıların cem'iyyetini müşâvere ederler, tehayyür makāmında. "Islâhı cânibi mümkin değil. Vezâretden Hüseyn Paşa['yı] 'azl îcâb eder. Lâkin Sadr-ı a'zamlık Mehmed Paşa'ya lâyıkdır" deyü müzâkerede iken, İstanbul'da Vezîr-i a'zam ve Yeniçeri Ağası, kadılarun cem'iyyetlerin istimâ' eder ve Şeyhülislâm **[V 370b]** def'ine çâre bul[a]mayup, sa'âdetlü Pâdişâhımıza 'arz etmeğe gitdüklerinden âgâh olur ve 'azl lâzım geldüğün bilür. Hemân yeniçeri ocağından ve kendüye lâzım tevâbi'lerinden bir mikdâr neferât Üsküdar'a varup, da'vâ ederler kim: "Şimdiki hâlde 'îd-i şerîfe değin kapu-kullarına ikişer[5] kıst mevâcib tahsîli lâzımdır. Ehl-i vukūf, vezîrliğe lâyık kulunuz var ise sadrda tebdîl eylen. Hâlâ Vezîr-i a'zam olan Mere Hüseyn Paşa'nın vukūfu[6] vardır, zâbit ü hâkimdir. Devlet-i 'aliyye'ye lâzım olanı görmek evlâdır" dedüklerinde, fi'l-vâki' def'-i meclis olup, vezâret girü Hüseyn Paşa'da mukarrer. Ve hatt-ı şerîf sâdır olur: "Umûr sana tevfîz olunmuşdur, hizmet üzere olasız. Ve şakîlerün[7] hakkından gelinüp, bir yerde cem'iyyet olmasun" deyü Vezîr-i a'zam hazretlerine hatt-ı şerîf geldükde, Vezîr-i a'zam Hüseyn Paşa, Yeniçeri Ağası kapusunda cemî'i vüzerâ'-i 'izâma haber gönderüp ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve bölük ağaları da'vet olunur. Ağa-kapusu'nda müşâverede iken, Şeyhülislâm hazretleri[8] ve kadı'askerler da'vet olur. Ve Sultân Mehmed Hân Câmi'i'nin içerüsi ve taşrası 'ulemâ ile dolu[9] Ve meşâyihler da'vet olunmuş idi[10]. Ve ma'zûl kadı'askerlerden Bahsî Efendi ve Mahmûd Efendi ve Çeşmî Efendi ve cemî'i mollalar ve müderris efendiler[11] bir mertebede müşâvere ve 'ilmî bahisler olup[12], vakt-i salât-ı zuhr[13] edâ olunup, ba'dehû salât-ı 'asr oldukda, Vezîr cânibinden: "Def'-i meclis olunsun" deyü ağalar gelür. Mümkin olmayup, dahi Nakîbü'l-Eşrâf[14] kendüler gelüp, cevâbları te'sîr etmedi[15]. Ba'dehû: "Şer' ile görülsün" deyü sa'âdetlü Pâdişâhımızdan[16] hatt-ı şerîf sâdır olup,

1 Mevlânâ V : + hazret-i E
2 hazretleri V : — E
3 Ağası V : + ile E
4 sa'âde E : sa'âdet V
5 ikişer V : ikişerer E
6 vukūfu V : vukūf E
7 şakîlerün V : şakîler E
8 hazretleri V : hazretlerin E
9 taşrası ..... dolu V : taşra haremleri 'ulemâ ile E
10 idi V : — E
11 mollalar ..... efendiler V : molla efendilerden ve müderrisler E
12 olup V : — E
13 zuhr V : duhâ (ضوهى) farz E
14 gelür ..... Eşrâf V : gelüp, mümkin olmadı. Dahi Nakîb-i Sâdât E
15 cevâbları te'sîr etmedi V : cevâb olmadı E
16 Pâdişâhımızdan V : Pâdişâhımız E

def' olmadı; nizâ' ziyâde. Ba'dehû ahşam karîb oldukda[1], ba'zı 'ulemâdan şerîf efendiler: "Vuzû' vaktidir[2]" deyü cür'et edüp, def'-i meclis etdiler. Ve meşâyihler te'hîre koyup, mesâlihlerine teveccüh etdiler. Ve[3] ba'zılar salât-ı mağribe te'hîr etdiler. **[E 229a]** Ve Ağa-kapusu'nda Vezîr-i a'zam Hüseyn Paşa ve Şeyhülislâm müşâverede: "Def'ine bir tedârük **[V 371a]** gerekdir" dedüklerinde, 'ulemânın derneği perîşân oldu. Herkes te'hîre koyup: "Vakt-i mağrib zemânıdır" deyü eşrâf[4] def'-i meclis eyleyüp, meskenlerine gitdiler. Hemân ba'zı eşkıyâları kalup, nihâyet: "Yeniçeri Ağası cânibinden kol olsa, anlar da def' olur" deyü bir mikdâr yeniçeri ile zâbitler ta'yîn etdiler. Ve 'akabince Yeniçeri Ağası büyük kol edüp, Sultân Mehmed Hân Câmi'i'ne doğru gelüp, ağa nâmı ve mukaddem zâbitler bir cânibden ürkündü ederler. Eşirrâ vü Etrâk'den ba'zılarına havf düşüp, perâkende olurlar. Ekseri firâr edüp, Yeniçeri Ağası geldükde[5] ba'zılarun hakkından gelüp[6], salât-ı mağrib oldukda[7], ezân ü ikāmet olur. Müslümânlar câmi'e girüp, farzı[8] edâ ederler. Gayri fesâd men' olup, ertesi gün zâbitler her câniblere ta'yîn olunmağın[9], mülâzım kadı tâyifesinin cem'iyyetleri[10] kalmayup, mülâzım olanlar, birkaç zemân kadı'askerler kapularına varmayup, vahdetlerinde oldular.

Vezîr-i a'zam Hüseyn Paşa Dîvân-ı hümâyûn'da rûz [u] şeb 'adâlet üzere olup, Abaza'nın ahvâli ile mukayyed idiler. Ve mübârek ramazân-ı şerîf oldukda, narhlar verilüp, hubûbât ucuz idi. Ve mübârek 'îd-i şerîf olup, İstanbul'da şenlikler olup ve[11] yeniçeri ocağından Rumeli câniblerine 'acemi oğlanı[12] devşürmek içün zâbitler ta'yîn olunup, zemâniyle cem' olup, Âsitâne'ye geldükde, ocaklara tevzî' olunmağın.

Ve mâh-ı mezbûrda bir 'acâyib dahi vâki' olup[13], Bebr Mehmed Paşa Mısır'dan gelüp, ba'dehû tevâbi'ler peydâ edüp, zorbaları[14] cem' etdükde, vezâret arzûsunda olup, Mere Vezîr-i a'zam Hüseyn Paşa gālib gelür[15]. Bebr Mehmed Paşa gaybet edüp, bir kûşede bir zemân nihân[16] olur.

Ve Bahr-ı siyâh cânibine elli kıt'a firkate ve kadırgalar ve şaykalar ile cengci askerler ta'yîn olunup ve Nehr-i Tuna şaykaları Belgırad'dan[17] ka-

1 oldukda V : olayor (اولیور) E
2 vaktidir V : vakti E
3 Ve V : — E
4 eşrâf E : — V
5 geldükde V : gelür E
6 gelüp V : gelür E
7 oldukda V : olur E
8 farzı V : farz E
9 olunmağın V : + cem'iyyetleri E
10 cem'iyyetleri V : — E
11 ve V : bundan sonra bir 'acâyib dahi vâki' olup E
12 oğlanı V : oğlan E
13 bir ..... olup V : mezbûr E
14 zorbaları E : zorbalar V
15 gelür V : gelüp E
16 bir zemân nihân E : pinhân V
17 Belgırad'dan : Belgırad'dan E : Belgırat'dan V

pudânları ve 'azebleri ve tüfengciler ile müzeyyen şaykalar Nehr-i Tuna ile Karadeniz'e dâhil oldular. Âsitâne-i sa'âdet'den fermân olunan kadırgalar ile Özi câniblerin[1] ve Kefe câniblerin muhâfaza etmeğin **[V 371b]** ve Kazak keferesinden hayli şaykaların feth etdiler.

Ve Bahr-ı sefîd donanması Âsitâne'den bin otuz iki târîhinde otuz kıt'a kadırgalar ve baştarda ile Vezîr Kapudân Receb Paşa ziyâde cengciler ile donanmaya teveccüh etdüklerinde ve taşrada olan beyler kadırgaları Eğriboz'da cem' olur. Ba'dehû Akdeniz'i muhâfaza[2] ederler ve birkaç küffârdan gemiler alurlar. Vezîr Kapudân Receb Paşa, Moton ve Koron ve Avarin ve İnebahtı ve bir niçe vakit küffâr yakasın gezüp, ba'dehû Rodos cânibine teveccüh ederler.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de ihtilâller olur. Vüzerâdan ba'zılar uğrın ocaklara akçalar bezl ederler. Vezâret ümmîzlerinde iken, mâh-ı zilka'de evâsıtmda fesâdlar zuhûr eder. Bölük halkından birkaç eşkıyâlarun[3] haklarından gelinmek fermân olunmağın, ağaları kapularında alıkonulup, şer'an da'vâcıları olup[4], mahbûs iken bir alay tevâbi', ağalarının odasından mezbûrları halâs etdükde, **[E 229b]** fesâda bâ'is olur. Ve birkaç neferâtdan hakkından gelinür.

Ve Abaza'nın tuğyânı, Anadolu'da sâkin kapu-kullarına zecr ü siyâset eyledükleri mukarrer. Lâkin ocaklarda şâyi': "Mere Hüseyn Paşa'nın ittifâkı iledir" derler.

Ve hem tevâbi'ler fitnesi ile mâh-ı mezbûrda sipâh tâyifesi At-meydânı'nda cem'iyyet etmeğin ve yeniçeri tâyifesi ağaları[5] kapusunda müşâverede. Ve Yeniçeri Ağası kapusunda, Şeyhülislâm ve kadı'askerler [ve][6] vezîrler da'vet olunmağın. Ve Yeniçeri Kethudâsı Bayram Ağa, ortalıkda def' içün çalışurlar. Mümkin olmayup, At-meydânı gâlib. Bir vechile teskîn olmayup, elbetde maksûdları: "Mere Hüseyn Paşa'nın ref'i lâzımdır[7] ve şer' ile da'vâmız mukarrer" deyü kul cânibi iki taraf, yeniçeri bir taraf[8] dutarlar. Ve kapu halkı bir taraf olup[9], âhıru'l-emr Mere Hüseyn Paşa'dan hâtem-i şerîf alınup[10] ma'zûl oldukda, Kemânkeş 'Ali Paşa'ya[11] Vezîr-i a'zamlığı ol gün sa-

1 câniblerin V : câniblerine E
2 muhâfaza V : muhâfız E
3 eşkıyâlarun V : eşkıyâlardan olup E
4 olup V : gelüp E
5 ağaları V : ağalar E
6 kadı'askerler [ve] E : kadı'asker ve V
7 lâzımdır V : + da'vâları E
8 taraf E : + taraf V
9 olup E : اولاب V
10 şerîf alınup V : alınur E
11 Paşa'ya E : Paşa V

daka etdiler*. Dahi: "Mezbûr Mere Hüseyn Paşa habs olunsun" derler. Yeniçeri Ağası kefîl olup[1], ba'dehû meclis def'[2] olur.

Vezîr-i a'zam olan 'Ali Paşa sadrda karâr etdüğünde, Baş-defterdârlığı Bekir Paşa'ya ihsân ederler. **[V 372a]** Vezîr[3] Gürcü Mehmed Paşa'ya icâzet olup[4], Âsitâne'ye gelür. Dahi Vezîr Halîl Paşa'ya da[5] ruhsat oldukda, saraylarında olurlar. Ve 'ulemâdan[6] ba'zılar Bursa'da sürgün idi; icâzet olur, Âsitâne'ye dâhil olurlar. Ve Hasan Ağa'ya Sipâhîler Ağalığı sadaka olur. Ve İbrâhîm Ağa'ya Silâhdâr Ağalığı mukarrer olur ve Sinân Ağa'ya Bölük Ağalığı mukarrer oldu[7].

Ve yeniçeri ocağında olan[8] Samsoncu-başı Kara Mazak[9], hazret-i Eyyûb-i Ensârî *'aleyhi'r-rahmetü'l-Bârî*[*10] civârında Zâl Paşa Câmi'i'ne karîb bir mu'azzam Mevlevî-hâne[11] ta'mîr etdürüp, etrâfları odalar[12] ve hücreler ve bostanları ma'mûr etdiler[13].

Ve sene bin otuz üç târîhinde vâki' olan ahvâldir ki, zikr olunur.

Ve mukaddemâ[14] mâh-ı zilka'de evâhırında ve gurre-i zilhiccede, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh, Dâvud-paşa Sarayı'nda zevk [u] safâda idi. Âsitâne'de olan vükelây-ı 'izâm ve 'ulemây-ı kirâm ve Şeyhülislâm hazretleri müşâverede olup, 'âlem ıslâhına re'y etdiler. Devlet-i 'aliyye ihtiyârları ba'zı ahvâl[i] muvâfık gördüler. Birkaç gün güneş[15] misâl pertev salup, 'âleme ziyâ verdi. Saltanat-ı Âl-i 'Osmân'ı ihyâ edüp, girü hazret-i Pâdişâh-ı İslâm Sultân Mustafa[16] halvet-nişîn ihtiyâr etmeğin; hüsn-i[17] ihtiyâriyle saltanatı[18], Sultân Murâd Hân hazretlerine ferâgat etdiler. Sa'âdet ile kûşe-i vahdet makāmında hazret-i İbrâhîm Edhem misâl[19] 'uzlet etdiler.

* Yeniçeri ve sipâhîlerin azledilmesinde birleşmeleri üzerine mühür 4 Zilka'de 1032'de Mere Hüseyin Paşa'dan alınıp, Kemânkeş Ali Paşa'ya verilmiştir (Solak-zâde, s.736). *Fezleke*'de (II,38) Sadrâzam'ın değiştirilmesi isteğiyle ortaya çıkan olaylar ve azledilmesi şevvâl ayında olmuş görünüyor.

1 olup V : olur E
2 meclis def' E : def'-i meclis V
3 ederler. Vezîr E : etdiler V
4 olup V : olur E
5 Paşa'ya da V : Paşa dahi E
6 'ulemâdan E : 'ulemâlardan V
7 oldu V : olur E
8 olan E : — V
9 Mazak V : + nâm E

** "عليه الرحمة البارى = Allah'ın (Bârî'nin) rahmeti onun üzerine olsun" anlamına gelen ve ölmüş kişiler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.

10 'aleyhi'r-rahmetü'l-Bârî V : hazretlerinin E
11 Mevlevî-hâne V : Mevlâ-hâne E
12 odalar V : oda E
13 etdiler V : + Ve mâh-ı muharrem sene 1033 E
14 mukaddemâ E : mukadde[mâ] V
15 güneş V : + şems E
16 Mustafa V : + hullide hılâfetuhû
17 hüsn-i V : hüsn ü E
18 saltanatı V : hazreti İbrâhîm Edhem Sultân saltanat E
19 hazret-i ..... misâl V : — E

Ba'dehû mâh-ı mezbûrda sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh Sultân Murâd Hân taht-ı sa'âdete cülûs etdiler*. Mübârek eymen evkātda[1] taht-ı 'adâletde karâr etdükde, cemî'i[2] vüzerâ'-i 'izâm ve Mevlânâ[3] Şeyhülislâm ve 'ulemâ'-i kirâm ve defterdârlar ve Yeniçeri Ağası ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve ehl-i Dîvân hâzır oldular. Kā'ide üzere mübârek hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, hayr[4] du'âlar edüp, Sâhib-kırân, İskender-i zemân[5] serîr-i saltanatda karâr etdiler. Ve **[E 230a]**[6] Şehr-i İstanbul'da nidâlar olup[7] ve çarşularda zâbitler gezüp, halk-ı 'âlem refâhiyetde ve eşkıyâlarun haklarından gelinürdü.

Ve[8] mâh-ı mezbûrde ayak dîvânı[9] fermân olunup ve yeniçeri ve kapu halkı ve erkân-ı Devlet ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve defterdârlar **[V 372b]** ve Dîvân hâceleri ve müteferrika ve çaşnigîrler ve Dergâh-ı 'âli çavuşları ve 'ulemâ'-i kirâmdan ve[10] kadı'askerler ve Şeyhülislâm hazretleri[11], Vezîr-i a'zam olan Kemânkeş 'Ali Paşa, Vezîr Mehmed Paşa, Vezîr Receb Paşa[12], Vezîr Hasan Paşa alaylar olup, hazret-i Eyyûb-i Ensârî *'aleyhi'r-rahmetü'l*[13]*-Bârî*** Türbe-i şerîflerinde[14] kılıc kuşandırmak içün sa'âdetlü Pâdişâhımıza 'ünvân ile cemî' kulları, bir mübârek evkātda, alaylar ile saflar bağlayup, hazret-i Eyyûb-i Ensârî İskelesi'nden türbeye varınca kat kat selâma durup, hâzır oldular[15]. Vezîr-i rûşen-zamîr olan 'Ali Paşa fermân edüp, cemî'i meşâyihler türbe-i şerîfde hayr[16] du'âda oldukdan sonra, Saray-ı hümâyûn'dan sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh kayık ile deryâdan Eyyüb-i Ensârî hazretlerinin İskelesi'ne teveccüh etdiler. Ve deryâda olan gemilerde ve kadırgalarda toplar ile şenlikler olup ve 'âlem sürûrda olup[17] ve hazret-i Eyyûb-i Ensârî'de koç kurbânlar zebh olunup ve esnâf bâzergânlar cem' olup, kadife kumaş[18]

* Sultân Murâd 14 Zilka'de 1032 pazar günü ulemâ, a'yân ve erkânın ittifâkiyle tahta cülûs etmiştir. (Hasan Bey-zâde, II,355; Solak-zâde, s.736-737); Peçuylu, II,398-399; *Fezleke*, II,38; Na'îmâ, II,263-264).

1 evkātda : evkāt E : ve evkātda V
2 cemî'i V : cemî' E
3 Mevlânâ V : — E
4 hayr V : + u E
5 zemân V : + İnnallâhe ye'muru bi'l-'adli ve'l-ihsân E
6 Ve V : + Ve sene selâs[e ve] selâsûn [ve] elf zilka'desinde vâki' Pâdişâhu'l-a'zam ve Hâkānü'l-mu'azzam Mâlikü'r-rikâbi'l-ümem, Kātı'u's-seyf, Emîrü ehli'l-İslâm, Hâdimü'l-Haremeyn-i şerîfeyn, es-Sultân ibn Sultân Sultân Murâd Hân ibn Ahmed Hân cülûs-i hümâyûn, serîr-i saltanat şude ["selâs" kelimesinin üstünde "isnâ" kelimesi vardır ve bu kısım başlık gibi gözüküyor] E
7 olup V : olunmağın E
8 Ve V : — E
9 dîvânı V : dîvân E
10 ve ..... ve E : ve ve V
11 hazretleri V : — E
12 Paşa V : + Kapudân E
13 'aleyhi'r-rahmetü'l- V : rahmetullâhi 'aleyhi'l E

** "عليه الرحمة الباری = Allah'ın (Bârî'nin) rahmeti onun üzerine olsun" anlamına gelen ve ölmüş kişiler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.

14 şerîflerinde V : + hayr u du'âlar ile E
15 oldular V : + [Ayrıca bu kelimenin altında "durup" kelimesi vardır] E
16 hayr V : + u E
17 'âlem sürûrda olup V : halk-ı 'âlem mesrûr E
18 kadife kumaş E : kadifeler ve kumaşlar V

tedârük edüp, Edirne-kapusu'nda atların ayağına[1] döşemek üzere idiler. Sa'âdetlü Pâdişâh, İskender-i zemân şevket ü heybet ile kayıkdan çıkup, cemî'i kapu-kulları önüne[2] düşüp, türbe-i şerîfe teveccüh etdiler. Dahi ziyâret edüp, ba'dehû kılıc kuşanup, sa'âdet ile[3] kānûn-i kadîm üzere sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh, Kahramân-ı zemân ve İskender-i devrân[4] Sultân Murâd Hân esb-i 'aşkara süvâr olup, mücevher rahtlu yedekler ilerü heybet ile teveccüh etdiler. Ve altun taslu şâtırlar piyâde ve solaklar tîr ü kemânlar ile yürüyüp, ba'dehû vüzerây-ı Âsaf-ı zemân ve sâyir erkân-ı Devlet kā'idelerince saflar dutup, Edirne-kapusu'ndan teveccüh edüp, Şehr-i İstanbul'dan Saray-ı 'âmire'ye dâhil olunca[5], halk-ı 'âlem teferrüc etdükde, hayr[6] du'âlarda oldular[7]. 'İzz [ü] vekār ile Saray-ı hümâyûn'da[8] taht-ı sa'âdetlerine cülûs eylediler; fî sene 1032.

Ve Dîvân-ı hümâyûn olup, erkân-ı Devlet cem' olup, fukarâ vü ağniyâ mesâlihlerin görüp ve tahsîl-i mâl-ı mîrî eyleyüp, kapu-kullarının mevâciblerin tevzî' etmeğin. Ve mukaddem 'Abdülkerîm Efendi Defterdâr iken Hasbağçe'de Darb-hâne peydâ edüp, bir mikdâr altun-i Hâkānî [V 373a] kestürüp, lâkin bir mikdâr serd idi. [E 230b] Ba'dehû[9] sene isnâ [ve] selâsûn ve elf[10] zilhiccesinin on beşinci günü Bekir Paşa'ya hatt-ı şerîf ile Defterdârlık[11] mukarrer oldukda, sikke-i hasene[yi][12] hâlis zer [üzere] 'ayâr edüp, in'âm-ı Pâdişâhî Darb-hâne'de kesilüp[13], makbûl idi.

Ve mahrûse-i[14] Mısır'da Vâlî olan[15] ma'zûl olup, Yeniçeri Ağası olan 'Ali Ağa'ya Mısır Eyâleti sadaka olunmağın ve Yeniçeri Ağalığı, Kethudâ Bey olan Bayram Ağa'ya Yeniçeri Ağalığı sadaka olundukda, Yeniçeri Kethudâlığı Zağarcı-başı olan Mehmed Ağa'ya ihsân etdiler. Ve Zağarcı-başı Kurd Ağa'ya olup, dahi Samsoncu-başılık Kara Mazak Ağa'ya verilüp, Turnacı-başı Deli Pûrçe olmağın.

Ve[16] Kara Mazak ta'mîr etdükleri Mevlevî-hâne, hazret-i Eyyûb-i Ensârî kurbünde olmağın[17], bi-emrillâhi Te'âlâ bir gün Mirrîh sâ'atinde türbe-i şerîf

1 atların ayağına V : atlara E
2 önüne V : öne E
3 kuşanup, sa'âdet ile V : kuşadup, sa'âdetle E
4 ve İskender-i devrân E : — V
5 olunca V : + mahmiye-i İstanbul'da E
6 hayr V : + u E
7 oldular E : — V
8 Saray-ı hümâyûn'da E : — V
9 Ba'dehû V : — E
10 ve elf V : — E
11 günü ..... Defterdârlık V : eyyâm, Defterdârlık hatt-ı şerîf ile E
12 sikke-i hasene[yi] E : sikke ve hasene[y]i V
13 kesilüp V : ba'dehû Bekir Paşa Defterdâr olduğunda, bir mikdâr evânîden hasene-i kâmil kestürüp E
14 mahrûse-i E : — V
15 olan E : — V
16 Ve V : + ocakda E
17 olmağın E : — V

cânibinden bir rüzgâr[1], bâd-ı sarsar misâl zuhûr edüp, kasırgalar ile Mevlevî-hâne temelinden baş aşağa zemîn içre berbâd oldukda, bir eser kalmayup[2], bu kadar harc zâyi'[3] oldu.

Ve Bağdâd ahvâli: Mâh-ı muharrem sene 1033 târihinde[4] vâki' olan Bağdâd Hâkimi olan[5] Bekir Su-başı beylerbeyilik da'vasında olup, birkaç def'a Diyârbekir Eyâleti muhâfazasında olan Vezîr Hâfız Ahmed Paşa'ya 'arz gönderüp, kendüsi beylerbeyilik talebinde olup, lâkin verilmeyüp, ba'dehû Bekir Su-başı'nın hıyâneti mukarrer. Vezîr Ahmed Paşa câniblerinden asker cem'i tedârük olunup, Diyârbekir'den yirmi dört bin mikdârı asker hâzır olup ve Ruha Eyâleti'nden ve Ekrâd askerinden ve Musul Eyâleti'nden[6] on bin yarar asker dahi cem' olur. Vezîr Ahmed Paşa'nın murâdı Bağdâd kasdında iken, Bağdâd'da olan[7] Bekir Su-başı'nın tuğyânı sebebi ve[8] şeyâtîn fi'liyle Şâh-ı bed-fi'âl'e hufyeten haber irsâl eder. Mefhûm[u]: "Bağdâd'ı pîşkeş çeküp, hânlarından ve askerlerinden müstevfâ kızılbaş gönderüp, Bağdâd'ı teslîm ederüz" deyüp, Şâh-ı bed-fi'âl'den hânlar ile ve yirmi bin mikdârı kızılbaşlar gönderüp[9], Şehribân'a gelürler. Bekir Su-başı'ya Şâh cânibinden mektûbları gelüp ve asker gönderdiğin 'ıyân etmiş[10], lâkin mezbûr Bekir Su-başı'ya Vezîr Ahmed Paşa câniblerinden **[V 373b]** Bağdâd Beylerbeyiliği emr-i şerîfi irsâl olunduğu mukarrer bilinüp* ve hil'at-ı fâhire birle[11] eyâlet-i mezbûr Bağdâd'a dâhil oldukda, Bağdâd a'yânı istikbâl eyleyüp[12], Bekir Su-başı dîvân edüp, nevbet çaldırup ve kal'ada şenlikler olup, Bekir Paşa etdüğü fi'ilden dönüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine bende olup, Kal'a-i Bağdâd'ı zabt edüp ve Şâh-ı bed-kirdâr cânibinden gelen âdemlerine cevâb-ı şâfi verüp: "Sa'âdetlü Pâdişâhımızın kal'asını vermek değil, bir taşına bin nefer kızılbaş başları kat' olmayunca zerre kadar toprağı verilmez" deyüp, gelen âdemlerine cevâb verilür. Şâh-ı bed-fi'âl'in hânları Şehribân'dan kalkup, Derne (تن)[13] vü Derteng (ترتنك) Boğazı'nda **[E 231a]** karâr etdiler. Ve Şâh cânibine Bekir Su-başı'nın haberini i'lâm ederler. Ve Şâh dahi 'ale'l-'acele[14] asker tedârük eder,

1 rüzgâr : rüzgâ[r] E : [r]üzgâr V
2 kalmayup V : kalmadı E
3 zâyi' V : berbâd E
4 târîhinde V : târîh-i mezbûrda E
5 olan V : — E
6 Eyâleti'nden V : Eyâleti'nde E
7 olan V : — E
8 ve V : ile E
9 Bağdâd ..... gönderüp E : — V
10 etmiş V : olunmuş E
* Bekir Su-başı'nın Bağdâd'daki isyânı, Şâh'tan yardım istemesi, Hâfız Ahmed Paşa'mn Bağdâd'ı muhâsarası, müşâvere neticesinde Bekir Su-başı'ya Bağdâd Eyâleti'nin tevcîh edilmesi, 1032 yılının sonlarında olmuş gibi görünüyor (*Fezleke,* II,42-45; Na'îmâ, II,276-281).
11 birle V : + ta'zîm tekrîm ile E
12 eyleyüp E : edüp V
13 تن [Derne] E : — V
14 'ale'l-'acele E : 'ale't-ta'cîl V

Bağdâd cânibine kasd eder. Dahi Derne vü Derteng (ترتنك و تن) Boğazı'ndan geçüp, Şehribân Sahrâsı'nda Şâh'ın ordusu[1] konar. Ba'dehû feryâdcılar Bağdâd'a gelür, kızılbaşın gelüp, hâzır olduğun i'lâm ederler[2]. Bekir Paşa da Bağdâd Kal'ası'nın tedârükünde olup ve Diyârbekir'de Vezîr Ahmed Paşa'ya 'arz olundukda, imdâd taleb etdiler ve cebehâne recâ edüp. Vezîr Ahmed Paşa da dernek edüp, Yek-çeşm Hüseyn Paşa'[y]ı Serdâr nasb edüp, Diyârbekir askerinden ve Ekrâd beylerini ve Rakka Eyâleti'nden bir mikdâr tüfengli ve Musul Beylerbeyisi'ni ve Kerkük askerinden bir mikdâr asker fermân olunmağın, mezbûr Hüseyn Paşa ile imdâd[a] Bağdâd'a irsâl etdiler. Musul'da dernek olup, bin otuz iki târîhinin evâhırında Şâh-ı bed-kirdâr'un taburları Bağdâd'a gelüp, Bağdâd Kal'ası'nı muhâsara edüp ve ceng olup ve Bağdâd kulları İmâm-ı a'zam önünde bir mikdâr kızılbaş ile ceng olundukda, hayli baş alınup, ba'dehû otuz bin mikdârı kızılbaş birkaç[3] hânlar ile Musul cânibine ta'yîn etmeğin ve Musul altında dernekde olan Yek-çeşm Hüseyn Paşa, 'Alibınarı'ndan menâzil-i[4] Kızıl-hân'a değin seğirdim edüp, Kızıl-hân'ı kal'a edüp, meterisler edüp, karavullar ile birkaç[5] eyyâm tevakkuf etdükde, **[V 374a]** Şâh cânibinden Musul üzerine ta'yîn etdüğü düşman kızılbaş, Kızıl-hân'da asker-i İslâm ile[6] mülâkî olup[7], muhârebe vü mukâtele olur. On gün ziyâde ceng[8] oldukda, kızılbaşlardan hayli râfızîlerün başları tu'me-i şemşîrden geçüp ve dutılan dillerin hisâbı[9] yok idi. Ve mezbûr Hüseyn Paşa Kızıl-hân'da Kerbelâ savaşın edüp[10], gāzî olup, yirmi yerde mecrûh olup, âhır-ı kâr muhârebeye[11] dermânı kalmayup, şehâdet nasîb oldu*. Ve revâfız kızılbaşlar Musul üzere seğirdim edüp, Küçük Ahmed Ağa ve Bekir Paşa ve Abdal Paşa, 'Alihammâmı'nda bir hânların giriftâr edüp ve bin kızılbaşların mürd etdiler. Ve Musul'dan kızılbaşları döndürüp, Bağdâd'da[12] rûz [u] şeb ceng ü kıtâl idi. Bir vechile Şâh-ı bed-kirdâr üç ay mikdârı muhâsara edüp, Hakk sübhânehû ve Te'âlâ'nın 'inâyetinde her ne kadar[13] Bağdâd'a yürüyüş etdiyse rast gelmeyüp, burc-ı evliyâ'ullâh berekâtında zafer bulmadı. Şâh-ı bed-fi'âl[14], vilâyetlerinden re'âyâ sürüp, kızılbaş tâyifelerin getürdüp, toprak ve lağımlar[15] tedârükler edüp, mecâl olmaduğu mukarrer. Bağdâd'ın içerüsünden ba'zı

1 Şâh'ın ordusu V : ordusu Şâh'ın E
2 ederler V : etdiler E
3 birkaç : birkaç EV
4 menâzil-i E : — V
5 birkaç : birkaç EV
6 İslâm ile E : İslâm'a V
7 olup V : olur E
8 ceng V : cengler E
9 hisâbı V : hisâbları E
10 edüp V : + Yek-çeşm Hüseyn Paşa E
11 muhârebeye V : muhârebe E
* Hüseyin Paşa, "Şâh emân verdi" denilerek hîle ile ele geçirilir ve katledilir (Na'îmâ, II,284-285).
12 Bağdâd'da V : Bağdâd'a E
13 kadar V : mikdâr E
14 fi'âl V : fi'âl'in E
15 lağımlar E : + ve V

râfızîler Şâh cânibine haber gönderüp, Bekir Su-başı'nın oğlu ile hufyeten va'deler edüp, Şâh cânibinden nâmeler gelüp[1], mezbûr Bekir Su-başı'nın müfsid oğlu[2], şeytân vesvesesine uğrayup, mağrûr düşüp, **[E 231b]** bin otuz üç muharreminde[3], fâsid oğlan, bed-asl harâm-zâde 'ahd ü karâr eder. Nısfu'l-leylde Bağdâd Kal'ası'nın İmâm-ı a'zam Kapusu'ndan yana kızılbaşlar hâzır olup, ol gice kapuculardan İmâm-ı a'zam Kapusu'nun miftâhın zabt eder. Ba'dehû kapuyu açdurup, Bekir Su-başı'nın[4] oğlu, Şâh-ı bed-fi'âl'i içerüye alur. Ve hânların ve askerlerin[5] Bağdâd içre Serrâc-hâne Meydânı'nda ve saray tarafların[6] zabt edüp*, ba'dehû sabâha karîb kerrenâyların ve nefîrlerin üfürüp ve haykırup[7], ahâlî-i Bağdâd ve paşalar ve ağalar ve Bağdâd kulu nevmîz olurlar. Herkes başı derdine düşüp, ba'zılar muhârebeye müşâvere ederler **[V 374b]** ve ba'zılar bedenlerde ceng ü kıtâl ederlerdi. Lâkin Şâh-ı bed-kirdâr cânibinden münâdîler nidâ ederler: "Herkes emînlerdir. Muhârebeden fâriğ olsunlar" dedüklerinde, sabâh vakti olup, Şâh askerleri Bağdâd'a girüp, zabt ederler. Ve kadı tahayyürde kalup, Bekir Paşa da bir cânibde[8] pinhân olur ve sâyirler de tahayyürde. Ve Şâh, kal'ada sarayda yanlarında hânları ile müşâverede. Re'âyâ tâyifesin ve esnâf tâyifelerin rencîde etmezler. Ve 'avrat [u] oğlan ve sâyire emân verdiler. Ve Bekir Paşa'[y]ı[9] tecessüs eder. Her kande ise getürdüp, hakkından gelür ve oğlunu alıkor. Bir hizmet ta'yîn etdüğü ma'lûm. Ve İmâm Mûsâ'[y]ı zabt eder ve cemî'i Bağdâd'ın sancakların ve nevâhîlerin zabt etdiler. Ve İmâm-ı a'zam hazretlerinin türbe-i şerîflerinde olan hüddâm ve eğer 'ulemâsı ve fukarâsı Müslümânlar, Musul ve Diyârbekir vilâyetlerine perâkende oldular. Herkes ehl ü 'ıyâlleri ile mesken tedârükünde oldular. Ve Bağdâd'ın ahvâli etrâflarda söylenüp ve Musul'da olan Bekir Paşa ve asker rûz [u] şeb muhâfazada idiler.

Ve dahi[10] Diyârbekir'de Vezîr Ahmed Paşa Çermik Sahrâsı'nda dernek üzere ve Âsitâne'ye olan ahvâlleri 'arz etmeğin.

1 gelüp V : gönderüp E
2 oğlu E : + oğlu V
3 bin otuz üç muharreminde V : sene selâs[e ve] selâsûn [ve] elf muharreminde Bağdâd. Mâh-ı mezbûrda E
4 Su-başı'nın V : Paşa'nın E
5 hânların ve askerlerin V : askerlerin ve hânların E
6 tarafların V : etrâfların E
* Bekir Su-başı'nın oğlunun, Şâh'ın askerlerini gizli kapıdan içeri almasıyle Bağdâd 5 Safer 1033'te düşer (Na'îmâ, II,287-289). *Fezleke*'nin matbû nüshasında (II,49) Bağdâd'ın saferin 2'sinde düştüğü kayıtlı iken, yazma *Fezleke* nüshasında (vr.189b) gün tarihinin yeri boş bırakılmıştır. Peçuylu (II,391) ise Bağdâd'ın 12 Rebî'ulevvel 1033'te kızılbaş eline geçtiğini belirtiyor.
7 ve haykırup E : — V
8 cânibde V : cânibe E
9 Paşa'[y]ı V : Paşa E
10 dahi V : — E

Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa ve Mehmed Paşa, Vezîr Halîl Paşa[1] ve Kapudân Vezîr Receb Paşa ve Hasan Paşa ve Şeyhülislâm ve kadı'askerler de müşâverede. Ve Abaza'nın 'ısyânı olduğu ve Bursa'da Cıgal-zâde Vezîr Mahmûd Paşa, kapu-kulu ile muhâfazada. Lâkin kızılbaş gelüp, Bağdâd'ı muhâsara[2] edüp, ba'dehû zabt etdüklerin sa'âdetlü Pâdişâhımıza telhîs etmeyüp, te'hîre konulup ve 'Acem cânibine sefer mukarrer olup ve yeniçeri ocağı müşâverede olup, Rumeli[3] câniblerine mektûblar irsâl etdiler. Yeniçeri tâyifesinin serdârlarına hıtâben: "Yeniçerinin kazâlarda ve karyelerde sâkin olan eğer koruculardır, eğer tekā'üdlerdir[4] ve eğer neferâtdır ve eğer 'acemi oğlanlarıdır ve kul-oğulları Âsitâne'ye gelüp, serdârları ile odalarında mevcûd olup, hâzır olsunlar" deyü Yeniçeri Ağası cânibinden gedüklüler ve oda-başılarından neferâta mektûblar gönderüp, ziyâde tenbîh idi.

Ve[5] bin otuz üç muharremü'l-harâmında[6], Vezîr-i a'zam olan 'Ali Paşa'ya hatt-ı şerîf sâdır olup, **[V 375a]** Mere Hüseyn Paşa'nın hakkında: "Buldurup, hakkından gelinsün" deyü kapucu-başılara fermân olunup ve[7] Şehr-i İstanbul'da hânelerde yoklayup, taleb ederlerdi. Mümkin olup, ele girmedi. Ve Gürcü Mehmed Paşa Vezîr sadrda olup ve Bâkî Paşa vezâret ile sadrda[8]. **[E 232a]**

Ve sene selâse [ve][9] selâsûn ve[10] elf târîhinde, Şâh-ı bed-fi'âl Bağdâd içre dâhil olup, çarşularında nidâ etdürüp, ahâlî-i vilâyetde sâkin bâzergân ve ehl-i tüccâr ve esnâf ve re'âyâyı[11] rencîde etmeyüp ve 'ulemâlarına icâzet ve kadısına ruhsat olup: "Âhar vilâyete gitsünlar" deyü te'kîd eder. Ve Bağdâd kullarım defter etdürüp[12]: "Ehl ü 'ıyâlleri ile ruhsat, eğer dilerler ise sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerine varup, sâkin olup, gam çekmesünler. Eğer itâ'at edüp, bizim hizmetimizde kalurlar ise, girü vazîfeleri ziyâdesi ile verilür. Lâkin Bağdâd'da komazam, içerü Isfahan'a ve Şîrâz'a ta'yîn ederüz. Varup, âsûde olsunlar" deyü cevâb oldukda, kullar[13] tarafından feryâd olur: "Şimden sonra yüzümüz karadır. Efendimüze varmak mümkin olmaz. Nihâyet hâlimüz vahdetimüzde[14] olmağı câyiz görülürse[15], re'âyâ olup, bizden tekâlif taleb

1 Paşa V : + da E
2 muhâsara E : muhâsarada V
3 Rumeli E : + eli V
4 koruculardır, eğer tekā'üdlerdir E : korucular, eğer tekā'üdler V
5 Ve V : + sene E
6 harâmında V : harâmda E
7 ve V : — E
8 sadrda V : + Ve zikr olan Bağdâd'a 'adû-yi bî-dîn merkūm Bekir Su-başı'nın oğlu bed-baht, Şâh-ı bed-fi'âl'e verdükde, Müslümânlardan olan hayf u nâlân ehl ü 'iyâlleri derdine düşdüklerinde, ol Kādi'l-hâcât'dan dermân isteyüp, ol gice zâr ü giryân etdiler. Niçeler gayretinden ehl ü 'iyâllerine kasd etmek murâd ederler, lâkin Bârî Te'âlâ sâdık kulların hıfz eder. Emn ü emân bulup, halâs oldular; fî sene 1033 E
9 selâse [ve] E : — V
10 ve V : — E
11 tüccâr ve esnâf ve re'âyâyı V : tüccâra ve esnâflarun ve re'âyâya E
12 etdürüp E : eder V
13 kullar V : kulları E
14 vahdetimüzde V : + de E
15 görülürse V : görülür ise E

olunmayup, murâdları olan memâlikde karâr edelim" derler; rızâları olur. Bağdâd Vâdîsi'nde cem' olurlar. Fırka fırka 'Acem memâliklerine[1] taksîm etdürüp, hânları ile Bağdâd'dan kaldurup, Dergezîn (ترکزین) ve Gazvîn'de kondurup, sonra perâkende ederler. "Rûz-i kıyâmetde yazuğumuz Bekir Su-başı'ya ve ferzendi[2] üzerine olsun" derler. Ve cisri ta'mîr edüp, İmâm Mûsâ Vâdîsi'nde olan ahâlî ve re'âyâların rencîde etdürmez. İltifât edüp, ekser Şî'a mezhebi üzere[3] râfızîler ve Hille'[y]i ve İmâmlar'ı zabt eder. Ve Livâ-i Cevâzir ve cemî'i sancakların zabt eder. Lâkin Basra'[y]ı[4] zabt edemeyüp ve[5] Ekrâd hâkimleri[6] Bağdâd'a tâbi' olurlar[7]. Lûr Hân ve Ahmed Hân ve gayri Ekrâd tâyifelerin eğer sünnî ve eğer sâyir ve ra'iyyet-i Türkman ve Kara Ulus ve göçer kabâ'il-i 'Arab, bi'l-cümle[y]i kendülerine râm eder. Ve İmâm-ı[8] a'zam hazretlerinin türbelerin vîrân ederler. Hayf olup, Şâh 'Abbâs zabtında. Bu kadar müddet Vilâyet-i 'Irak, hulefâlardan sonra Pâdişâh-ı İslâm **[V 375b]** İskender-i zemân merhûm ve mağfûrun leh, Sa'îdü'l-hayât ve Şehîdü'l-memât Sultân[9] Süleymân Hân *tâbe serâh**, 'Acem şâhlarından darb-ı tîğ-i kahr ile feth edüp, zabtlarında iken içerüsi âbâdân idi. Ba'de'z-zemân Celâlîler vartasında hıyânet ile müttehem Uzun-oğlu nâm birâderler peydâ olur. Çorbacı[10] Ahmed Tavîl-zâde, Vâlî-i Vilâyet Vezîr Hasan Paşa ile ihtilâl üzere[11]. Segbânlar tahrîr edüp, ecnebî tâyife ifsâdlarından Bağdâd kullarına gālib olurlar. Bağdâd içlerinden nizâ' [ve] kalak[12] kalkmayup, bu kadar müddet Vilâyet-i 'Irak-zemîn pây-mâl [olur].

Ba'dehû sene sitte 'aşere ve elfde Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem Murâd Paşa, Haleb Eyâleti'nde olan Canpulâd-zâde'nin eşkıyâlarını berbâd etdüğünde[13], Cıgal-zâde Mahmûd Paşa'[y]ı[14] Mîr-i mîrân-ı Bağdâd'a Serdâr nasb etmeğin ve bölükden 'ulûfeciyân-ı yesârı me'mûr ederler. Ve asker-i Ekrâd ve mîr-i mîrânlar ta'yîn edüp, darb-ı tîğ ile Bağdâd'da olan eşkıyâları kahr edüp, Bağdâd'ı zabt ederler. Niçe zemân âbâdan; mîr-i mîrânlar kapudan tebdîl olup, zindegânî üzere iken, Bekir Su-başı nâm mağrûr [u] müfsid[15],

1 'Acem memâliklerine E : memâlikine V
2 ferzendi V : ferzend E
3 mezhebi üzere V : mezheb E
4 Basra'[y]ı V : Basra'ya E
5 ve E : — V
6 hâkimleri V : hâkimlerin E
7 olurlar V : olur E
8 İmâm-ı E : İmâ[m]-ı V
9 Sa'îdü'l- ..... Sultân V : sa'îd ü şehîd Sultân ibnü's-Sultân E
* "طاب ثراه = Kabri iyi ve temiz olsun" anlamına gelen ve vefât etmiş saygın kişilerin arkasından söylenen Arapça bir duâ cümlesidir.
10 Çorbacı E : + oğlu V
11 üzere V : ederler E
12 kalak E : — V
13 etdüğünde V : + [Bu kelimenin altında "istihlâs etdüğünde" kelimeleri vardır] E
14 Paşa'[y]ı V : Paşa'ya E
15 müfsid V : müfsidîn E

mîr-i mîrânlık sevdâsiyle hıyânet ederler[1]. İhtilâller olup, ferzendi câniblerinden Bağdâd'a[2] zevâl olur. Şâh-ı bed-me'âş fursat bulup[3], Bağdâd'ı uğurlar gāfil iken. Ba'dehû Bekir Su[4]-başı'nın cezâların verüp, eşedd-i[5] hakāret[le ve] mevtin görüp ve ferzendi dahi ber-hurdâr olmayup, nâ-murâd kaldı. İçerüden halâs olan 'ulemâlardan ve eşrâflardan 'avrat u oğlanları terk-i[6] vatan edüp, Musul'da ve Diyârbekir'de ve Basra'da[7] ve Lahsa'da tevattun ederler.

Ve sene selâse ve selâsûn ve[8] elfde Âsitâne-i sa'âdet'de, Vezîr-i a'zam olan 'Ali Paşa ve Yeniçeri Ağası olan Bayram Ağa ve Mehmed Kethudâ ve Nasûh Ağa Segbân-başı idi. Lâkin 'azl icâb edüp, Mustafa Ağa Segbân-başı[9] olup, Vezîr-i a'zam sefer tedârükünde olur[10]. Ve Mere Hüseyn Paşa nâ-bedîd [olup], kapucu-başılar ile her tarafdan yoklanur idi[11]. Lâkin bulunmayup[12], Âsitâne'de olan mahallelerde yoklanup[13] ve Bebr Mehmed Paşa da[14] gizlü olduğu mukarrer. Sa'âdetlü Pâdişâh câniblerinden **[V 376a]** ihsânlar va'deler olup, anlarun da taleblerinde rûz [u] şeb yoklanur idi.

Ve Ganî-zâde[15] Rumeli Kadı'askeri ve[16] Anadolu 'Azmî-zâde Efendi[17] olup ve Sünbül 'Ali[18] Efendi merhûm olup ve Hüseyn Efendi[19] İstanbul Kadısı idi[20]. Ve Kapucular Kethudâlığı Murâd Ağa'da.

Ve mâh-ı muharrem evâsıtında, bölük halkının hizmetleri tevzî' olunup[21]. Lâkin Re'îsülküttâb-ı sâbık Yaycı-zâde olan Hamza Efendi cüz'î günâhı olduğu vesîle olur. Sâbıkā[22] Ṣadr-ı a'ẓam olan Mere Hüseyn Paşa gazab edüp, katl etdiler. **[E 232b]**

Ve[23] târîh-i mezbûrda bölük ağaları istiklâl[24] üzere idiler. Bir alay şerîr tâyife[y]i[25] mülâzım tahrîr edüp, diledükleri hizmetleri alıverüp, Sipâhî Oğlanı

1 sevdâsiyle hıyânet ederler V : sevdâsı ile hıyânet eder E
2 Bağdâd'a E : Bağd[âd]'a V
3 bed-me'âş fursat bulup V : bed fursat bulur E
4 Su V : Bölük E
5 eşedd-i : eşedd ü EV
6 eşrâflardan ..... terk-i V : eşrâflarından 'avrat u sıbyânları تزكن E
7 Diyârbekir'de ve Basra'da V : Diyâ[r]bekir'de ve Basr[a] E
8 ve V : — E
9 Ağa Segbân-başı V : Ağa'ya E
10 olur V : olup E
11 ile ..... idi V : her tarafdan yoklanurdu E
12 bulunmayup V : bulmayup E
13 yoklanup V : yoklayup çûstûlarda E
14 da V : + nâ-bedîd E
15 zâde V : + Mevlânâ E
16 ve V : + 'Azmî-zâde E
17 'Azmî-zâde Efendi V : — E
18 'Ali E : Ağa V
19 ve Hüseyn Efendi V : — E
20 idi V : Hüseyn Efendi olup E
21 hizmetleri tevzî' olunup V : hizmetlerin tevzî' olunmağın E
22 Sâbıkā V : Sâbık E
23 edüp ..... Ve V : etdiler, katl etdürüp E
24 istiklâl E : ihtilâl V
25 tâyifeyi E : tâyife V

Ağası Hasan Ağa ve Silâhdâr'da Sinân Ağa ve kethudâlar ittifâk edüp, bölükleri ihtilâllere düşürüp, her gâh fesâd[1] eksik değil idi. Ehl-i kalem [ü] ma'rifet sâhiblerine ve ihtiyârlarına sitemler, cezâlar olup, şakîleri hizmet sevdâlarına düşürüp[2], ba'dehû tevliyetlere [ve] voyvodalıklara yamaklar peydâ edüp: "Fursat zemânlarıdır" deyü[3] ağalar ekl [ü] bel' ederlerdi[4]. Ve ihtiyârlarına galebe edüp, mazlûmları ve fakîrleri rencîde edüp, sâlim olanlara himâyet[5] edüp, rüşvetlerin ağalar ittifâk ile cem' ederlerdi[6].

Ve cülûs-i hümâyûn in'âmların mukaddem ferâğda, lâkin Pâdişâh-ı 'âlem-penâh kullarına ihsân edüp, yeniçeri cemâ'ati kānûnları üzere hasene talebinde idi[7]. İstikrâz-ı hasene tedârük olunup, tevzî' olunmağın.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin evâyilinde, Mere Hüseyn Paşa'yı bir yerde gizli olduğu ma'lûm oldukda giriftâr edüp[8], Bostancı-başı tarafından fermân olunur[9], hânelerinde katl etdiler[10]*.

Ve eyyâm-ı mezbûrda Bağdâd'dan 'ulemâ ve meşâyihler[11] bi'l-ittifâk Âsitâne'ye 'azm ederler. Mahzarlar ile sa'âdetlü Pâdişâhımıza 'arz-ı hâl edüp, hayfların bildürüp, Sadr-ı a'zam olan Kemânkeş 'Ali Paşa'[y]ı Has-bağçe'ye[12] da'vet ederler. Bağdâd ahvâllerini ve seferleri ihmâl ve[13] tekâsül sebeblerinden gazab olundukda, katl olunur. Ba'dehû Çerkes[14] Vezîr-i müdebbir Mehmed Paşa'ya[15] hâtem-i şerîf ihsân olunup[16], Sadr-ı a'zamlığı ve[17] Bağdâd seferine Serdâr nasb olunup[18]**, hâzır baş olunmak fermân ederler. Ve Baş-defterdâr 'Abdülbâkî Paşa sefer-i hümâyûna me'mûr olur. Ve Anadolu Defterdârlığı Ebûbekir Paşa'ya tebdîl olup ve Şıkk-ı Sânî Hüseyn Efendi'ye. **[V 376b]** Lâkin tashîh-i sikke içün Harcm-i muhterem'den yüz bin guruş sermâye

1 her gâh fesâd V : fesâd her gâh E
2 düşürüp E : düşüp V
3 deyü V : — E
4 ederlerdi V : + Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine mübârek sem'ine nâ-puhte hareketleri ve gavgaları bî-hadd olurdu E
5 edüp, mazlûmları ..... himâyet V : ederlerdi. Mazlûmlar, fakîr, mezâlim olanlara himâyetler E
6 ederlerdi V : edüp E
7 talebinde idi V : taleb edüp E
8 edüp V : olup E
9 olunur V : olur E
10 etdiler V : olunur E

* Mere Hüseyin Paşa'nın yakalanıp katledilmesi 1032 yılının sonlarında olmuş görünüyor (Na'îmâ, II,265).

11 'ulemâ ve meşâyihler V : 'ulemâdan ve meşâyihlerden E
12 Has-bağçe'ye E : bağçeye V
13 ve V : — E
14 Çerkes V : Cerkes E
15 Paşa'ya E : Paşa V
16 olunup V : ederler E
17 ve V : + Serdâr nasb ederler E
18 Serdâr nasb olunup V : — E

** Kemânkeş Ali Paşa Bağdâd'ın düştüğünü gizlediğinden 14 Cumâdelâhıre 1033'te katledilip, mühür Çerkes Mehmed Paşa'ya verilir (Hasan Bey-zâde, II,357-358; Solak-zâde, s.739; *Fezleke,* II,52; Na'îmâ, II,297).

ta'yîn olunur. Bu def'a hâlis 'ayâr cedîd[1] akça kesilüp, Darb-hâne'de zuyûf 'Osmânî ve akça redd olunup. Ve bir[2] dirhem, on akça 'ayârı fermân olunur. Ve Bağdâd seferi[3] mukarrer.

Ve Yeniçeri Ağası olan Bayram Ağa tebdîl olup[4], vezâret sadaka olunmağın[5] ve hem Özi cânîblerine Serdâr olup, muhâfazaya[6] fermân olunur. Ve Harem-i muhterem'den Husrev Ağa Yeniçeri Ağalığı ile behr[e]-mend olur* ve sefer-i hümâyûna me'mûr olur. Ve Rumeli cânîblerine yeniçeriden gedüklü çavuşlar ılgar ile ta'yîn idi. Belgırad'dan ve Sofya'dan ve sağ ve sol[7] kollarda vâki' yeniçeri serdârları, yeniçeri tâyifelerine tenbîh[8], eğer korucu ve eğer mütekā'id[9] bir ferd kalmayup, Âsitâne'ye[10] odalarına gelüp ve bölükde olan mütekā'idlerden bir ferd kalmayup, İstanbul'a gelürlerdi. Ve te'kîdler olunup, yeniçeriler 'ale't-tevâlî Ok-meydânı'nda ve Et-meydânlarında tüfeng ta'lîmleri olurdu.

Sene selâse ve selâsûn ve[11] elf recebü'l-müreccebinin gurresinde vâki' seferlerinin biri de Abaza seferi[12], ba'dehû Bağdâd seferidir; der-vakt-i[13] Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa[14]

Ve bin otuz üç târîhinin recebü'l-müreccebinde[15] vâki' olan seferlerden[16] ibtidâ Abaza seferidir ki, zikr olunur.

Vezîr-i a'zam olan Mehmed Paşa Bağdâd seferine me'mûr olup ve tedârüklerin görüp[17], eğer cebehâne ve[18] eğer tophânedir, mukaddem bir def'a mühimmâtlar görülüp, Payas İskelesi'nde. Ve Âsitâne'de[19] Sadr-ı a'zam

1 cedîd E : — V
2 bir V : — E
3 'ayârı ..... seferi V : 'ayâr fermân olundukda, ba'dehû Bağdâd'a sefer E
4 olup V : olur E
5 muhâfazaya V : muhâfaza E
6 muhâfazaya V : muhâfaza E
* Zorba odabaşıların istekleri üzerine 1033 muharreminde Bayram Ağa azledilip, haslar tayin edildi ve yerine Husrev Ağa Yeniçeri Ağası oldu (*Fezleke,* II,52; Na'îmâ, II,293).
7 sol V : — E
8 tâyifelerine tenbîh V : tâyifelerin Âsitâne'ye E
9 ve eğer mütekā'id V : eğer mütekā'idîn E
10 Âsitâne'ye V : — E
11 selâse ..... ve V : selâs ثلون E
12 seferi V : seferidir E
13 vakt-i V : + Serdâr E
14 Paşa V : + firistâde end; fî sene 1033 E
15 bin ..... müreccebinde V : sene selâs ve selâsûn [ve] elf târîhinde recebü'l-müreccebde E
16 seferlerden V : seferlerinden E
17 görüp V : görülüp E
18 ve V : — E
19 Âsitâne'de V : Âsitâne'den E

hazretleri ve Defterdâr[1] 'Abdülbâkî Paşa me'mûr idiler[2]. Ve Re'îsülküttâb Durak Efendi ve Defter-i Hâkānî Emîni ve Rûznâmçe Kāyim-makāmı[3] Hüseyn Efendi ve Süvârî Mukābelecisi Halîl Efendi ve Piyâde Mehmed Efendi ve Cizye Muhâsebecisi olan 'Ömer Efendi ve Muhâsebe-i Anadolu Mehmed Efendi ve Mustafa[4] Efendi Tezkire-i Mâliye ve Haylî Efendi Muhâsebe-i Haremeyn-i Dârü's-sa'âde ve Mehmed Efendi Nüzül Emîni ve Yeniçeri Ağası Husrev Ağa ve Yeniçeri Kâtibi[5] Malkoc Efendi ve[6] Mehmed Ağa Kethudây-ı Yeniçeriyân ve Kurd Ağa Zağarcı-başı ve Samsoncu-başı ve Turnacı-başı[7] ve 'Ali Ağa Ser-çavuşân ve[8] Şehbâz Ağa Ser-cebeciyân[9] ve Mustafa Ağa Ser-topcıyân **[V 377a]** ve arabacıyân-ı top ve kunbaracıyân ve mi'mârlar ve[10] neccârlar ve lağımcıyân ve haddâdân ve seng-tırâşân ve kâtiban-ı Dîvân ve kâtibân-ı Mâliye ve müteferrika ve çavuşân ve bölük ağalarından ebnâ'-i sipâhiyân ve silâhdârân ve 'ulûfeciyân-ı yemîn ü yesâr ve gurebâ'-i yemîn ü yesâr kapu halkı sefer-i hümâyûna me'mûrlar idiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Mehmed Paşa, mîrlivâlarından me'mûr idiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu İlyâs Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Karaman ve Mîr-i mîrân-ı Adana ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş, sancak-beyleri ile zu'amâları ve erbâb-ı tîmârları ve ma'zûlleri me'mûr olup[11] ve halîfelerden 'Avnî Halîfe[12] ve Mahmûd Halîfe ve Emîr Halîfe ve Ahmed Halîfe Mukābele-i Süvârî[13] ve 'Osmân Halîfe ve Mehmed Halîfe[14] ve 'Ömer Halîfe ve[15] Âsitâne'de mânde kalup[16].

Dîvân-ı hümâyûn'da Vezîr Kāyim-makām Hâdım Mehmed Paşa, **[E 233a]** Vezîr-i sânî Receb Paşa, Vezîr Mahmûd Paşa, Vezîr Ken'an Paşa, Vezîr Halîl Paşa ve Tevkî'î Paşa ve Defterdâr-ı[17] Anadolu Ebûbekir Paşa ve Kāyim-makām-ı Defterdârî Hasköylü Mehmed Paşa kalup ve Çavuş-başı 'Ali Ağa ve Kapucular Kethudâsı Hasan Ağa ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları Âsitâne'de hizmetde. Vezîr Hasan Paşa, Vezîr Mustafa Paşa sadrda.

Ve ordu-yı hümâyûn cem' oldukda ve yeniçerinin orta sekson (سكسان) ları içün mîrîden akçaları verilüp, saka[18] bârgîrleri ve üştürleri ve meydânları

1 ve Defterdâr V : Bağdâd seferine Baş-defterdârı Vezîr E
2 idiler V : etdiler E
3 Emîni ve Rûznâmçe Kāyim-makām ı V : Emîn ve Rûznâmeci Kāyim-makām E
4 Mehmed Efendi ve Mustafa V : ve Mansûr E
5 Yeniçeri Kâtibi V : — [Üstte "Ahmed Efendi" yazısı vardır] E
6 ve V : Yeniçeriyân Kâtibi E
7 Turnacı-başı V : Turnaî E
8 ve V : + yeniçeriyân ve cebeciyân E
9 Ser-cebeciyân V : — E
10 ve V : — E
11 ma'zûlleri me'mûr olup V : ma'zûllerinden E
12 Halîfe V : Çelebi E
13 Süvârî V : — E
14 ve Mehmed Halîfe E : — V
15 Halîfe ve V : + ve E
16 mânde kalup E : — V
17 Defterdâr-ı V : Defter-i E
18 saka V : sakaları E

içün ganemleri ve Anadolu kadılarına ahkâmlar tevzî' olunmağın, menâzillerde sürsat zahîreleri cem' olurdu.

Ve mâh-ı şa'bânda tuğlar Cebe-hâne önlerinde dikilürdü. Ve Sadr-ı a'zam Serdâr Mehmed Paşa sarayında ve ağalar kapularında tuğlar dikilüp[1], ba'dehû mâh-ı şa'bânın yedinci günü[2], Üsküdar'da otaklar ve çadırlar kurulup, mâh-ı mezbûrun onuncu günü[3] ordu-yı hümâyûn kā'ide üzere çıkdukda* ve mâh-ı şa'bânın on dördüncü eyyâmda ağalar fermân olundukda, alaylar[4] ile hâzır olup, Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem[5] Mehmed Paşa'nın kethudâsı ile tevâbi'leri[6] alayı silâhlanup, zînet[7] ile Dîvân-ı hümâyûn'da sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, fâhir hil'at ile mücevher sorguç ve kılıc ihsân olunmağın, hayr du'âların recâ edüp[8], mübârek evkātda teveccüh etdiler. Ba'dehû alaylar önlerinde saflar bağlayup, Üsküdar'a **[V 377b]** 'azîmet edüp, dahi[9] otak u bârgâhlarına kondular. Ve[10] Üsküdar'da on gün[11] oturak fermân olunmağın ve sefer-i hümâyûn levâzımları kapu-kullarının görülüp, ba'dehû Üsküdar'dan 'azîmet olunur**. Menâzil-i Maltepe'de, ba'dehû Tuzla, ba'dehû Dil Vâdîsi, Kazâ-i İznikmid Sahrâsı'nda konulup, dört gün karâr edüp, ba'dehû menâzil-i Derbend-i Kazıklı, ba'dehû İznik, ba'dehû Yenişehir'de dört gün oturak olur. Ve bölük halkı mülâzım tahrîr olundukda, menâzil ü[12] merâhil kat' ederek ve oturak ederek, mahrûse-i Konya'ya[13] dâhil oldukda, mîr-i mîrânlar orduya dâhil olup ve 'îd-i fıtra[y]ı mukaddem Akşehir'de edüp ve Konya'da Abaza'nın ahvâli müzâkere olunmağın. Niğde Livâsı'nda, Kal'a-i Niğde'de Abaza'nın eşkıyâları ve segbânları ve[14] Çopur Bekir nâm Abaza'nın kethudâsı Niğde'de ve Abaza'nın ehli ve sıbyânları mahfûz ve segbânları varoş ve[15] kılâ'larda idi. Ve Abaza dernekleri Kayseriyye'de; taburları ve[16] ordusu Kayseriyye Sahrâsı'nda olup,

1 ve ..... dikilüp V : tuğ ve bâb-ı ağalarda tuğlar dikilür E
2 günü V : eyyâmı E
3 mâh-ı ..... günü V : onuncu eyyâmda E
* Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa 10 Şa'bân 1033'te alay ile Üsküdar'a geçmiştir (*Fezleke*, vr.191b; Na'îmâ, II,315-316). Matbû *Fezleke* nüshasında ise (II,54), şa'bân ayı yerine receb ayı yazılıdır. Yalnız yazma nüshada da receb yazısının karalanarak şa'bân yazıldığını belirtmeliyim.
4 alaylar V : alayları E
5 -ı ekrem V : — E
6 Paşa'nın ..... tevâbi'leri V : Paşa, Kethudâsı ile tevâbi'âtları E
7 zînet V : zînetler E
8 du'âların recâ edüp V : u du'âlar reçâ etmeğin E
9 dahi E : — V
10 u ..... Ve V : bârgâhlarına konulup E
11 gün V : eyyâm E
** Ordu Üsküdar'dan 1 Ramazân 1033'te hareket eder (*Fezleke*, vr.191b; Na'îmâ, II,315-316). *Fezleke*'nin matbû nüshasında (II,54), hareketin 1 şa'bânda olduğu kaydedilmiştir.
12 menâzil ü V : ve menâzil E
13 Konya'ya V : Konya E
14 ve V : — E
15 ve V : — E
16 ve V : — E

Sadr-ı a'zam fermânları ile[1] fedâyî dilîrân gönderüp; Abaza'nın ordularından dil içün. Ve Mîr-i mîrân-ı Karaman çarkacı idiler.

Ve Âsitâne'den fermân sâdır olup: "'Ale'l-'acele Bağdâd seferlerine teveccüh edüp, kadîmden düşman Şâh-ı 'Acem'den Bağdâd'ı zabt edüp ve ziyâde hizmetlerde bulunup, münâsib gördünüz yerlerde kışlak edesiz" deyü emr olunmağın.

Ve Abaza Engürü Kal'ası'ndan fâriğ oldukda[2], ba'dehû Livâ-i Çorum ve Kırşehir ve Kângırı ve Aksaray sancaklarında re'âyâya tekâlifler[3] bırağup, zulmler eyleyüp ve Niğde'de kışlarlar. Ve Abaza istimâ' eder[4]; Sadr-ı a'zam Serdâr Mehmed Paşa'nın askerler çeküp, üzerine geldüğün[5]. Abaza da Develikarahisâr'da iken Kayseriyye'de dernek eder; yetmiş bin eşkıyâ yoklanur. Ve çarkacıları gezüp, memleketleri[6] gâret edüp ve Erzurum üzerine varup, tevâbi'-i Abaza'nın, haberde.

Sadr-ı a'zam Serdâr Mehmed Paşa[7], ordu ile mâh-ı şevvâlin yirmi birinde Kayseriyye üzerine 'azm edüp, Lârende'ye konup, ba'dehû menâzil ü merâhil kat' edüp, Ereğli'de*. Mîr-i mîrân-ı Mar'aş 'atîk Kalavun idi; lâkin rûygerdân olup, Abaza'ya tâbi' olur. Abaza iltifât etmez ve[8] bendeleri zümresinde **[V 378a]**[9] oldukda sitâyiş edüp. Ve Mîr-i mîrân-ı Sivas Mehmed Paşa ile Kalavun mâ-beyn olur. Nifâk bırağup, Abaza ile bi'l-ittifâk Mehmed Paşa'ya kasd etdürüp, gizli hılâf düşüp[10], Abaza tarafından Kalavun katline; kendüye bâ'is olur. Ve Devlet-i 'aliyye'ye hıyânet etdüğü başına gelür. Abaza, Kalavun hâyin bed-bahtı katl edüp; Mehmed Paşa, şerrinden halâs olur. Lâkin göz habsinde[11] idi; firâr edemeyüp, ordularında kalur.

Ve Serdâr Vezîr-i a'zam, **[E 233b]** Mar'aş Eyâleti'ni Novay Paşa'ya sadaka etmeğin, ordu-yı hümâyûnda Novay Paşa hizmetde olup ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu İlyâs Paşa, alayı ile Na'razen Sahrâsı'nda[12] Abaza'nın segbânlarından yarar diller alup, alaylar ile[13] Serdâr Sadr-ı a'zam hazretlerine getürüp, söyledüp, ahvâllerin bilürler. Lâkin menâzil-i Ulu-kışlak semtine[14] gitmek tedârüklerinde olurlar. Yeniçeri ocağı, Yeniçeri Ağası çadırlarında müşâvere

1 ile V : — E
2 oldukda V : olur E
3 sancaklarında re'âyâya tekâlifler V : sancaklarından re'âyâya tekâliflerin E
4 Abaza istimâ' eder V : istimâ' eder Abaza E
5 geldüğün V : gelüp, âmâde E
6 memleketleri V : memâlikleri E
7 Mehmed Paşa V : — E
* Serdâr Mehmed Paşa 1 Zilka'de 1033'te Ereğli'ye vâsıl olmuştur (Na'îmâ, II,319).
8 ve E : — V
9 zümresinde E : + zümresinde V
10 gizli hılâf düşüp E : — V
11 habsinde V : habsi E
12 alayı ..... Sahrâsı'nda E : — V
13 alaylar ile V : — E
14 Ulu-kışlak semtine V : Ulu-kışla'ya E

ederler: "Abaza hâyin ilerüde derneği oldukda, düşman tâyifelerin koyup, dîn [ü] devlet 'adûsu ilerüde iken lâyık değildir ki, bir alay hezele[y]i bırağup, tedârüklerin görmeyüp, Bağdâd'a teveccüh etmenin aslı nedir?" deyü nizâ' u gavga[1] etdükde, Serdâr-ı ekrem[2] Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'ya i'lâm olunmağın, tekrâr ordu-yı hümâyûnda nidâ olunmağın, Niğde menâziline 'azîmet olundu. Ve[3] Mîr-i mîrân-ı Rumeli ilerüde karavul olup, Sadr-ı a'zam olan Mehmed Paşa alaylar edüp, üslûb-i sâbık üzere[4] şâhî darbuzanları ve yeniçerinin alayı piyâde saflarda ve bölük halkının alayı yemîn ü yesâr alaylar ile saflarda.

Menâzil-i Niğde'de olan Çopur Bekir alayı ve segbânlar, Niğde'nin varoşundan çarkaya mübâşeret edüp, dahi Niğde Kal'ası'ndan toplar ile harb[5] ü kıtâl olup, Rumeli'nin fedâyî dilîrleri seğirdimler edüp, baş u dil getürüp, ceng ü[6] cidâl mukarrer oldukda, Abaza'ya gelen ahkâm-ı şerîf mukaddem Mere Hüseyn Paşa zemânlarında ibrâz etmeğin, Serdâr Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'ya gönderüp, Abaza segbânları rûz [u] şeb tüfengleşürlerdi. Sadr-ı a'zam da nizâ'da, lâkin cemî'i[7] kapu-kulları bir arada guluvda idiler. 'Adû-yi bî-dîn, asâkir-i İslâm'a ihânet edüp[8], memâlik-i İslâmiyye'[y]i ihrâk edeler ve re'âyâ perîşân olup, şimdiki hâlde[9] tabur bağlayup, **[V 378b]** harblerde idiler[10]. Niğde tarafları[11] görülüp, Çopur Bekir de kal'aya girüp, kapanup, ba'dehû Sadr-ı a'zam hazretleri, alayları[12] ile Niğde'den 'azm edüp, menâzil-i Karahisâr-ı Develi'de karâr edüp, Çopur Bekir,-Abaza'nın ehl ü 'ıyâllerin[13] bir alay şakî segbânlar ile nısfu'l-leylde firâr edüp, kûhistân-ı Erciyeş balkanların ve boğazlarından ibâ etdüğünde[14], Serdâr hazretlerinin fermânları[15] ile Mîr-i mîrân-ı Anadolu İlyâs Paşa ardın alup, ılgar eylediler.

Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem Mehmed Paşa, İnce-ırmak râhların dutup, Kayseriyye'ye karîb sazlu batak köprü başında konulup ve çarkacılar Abaza'nın fedâyîleri ile harb [ü] kıtâlde idiler. Bî-kıyâs serler ve diller giriftâr edüp, orduya dâhil oldular. Ve mâh-ı şevvâlin evâhırında çehârşenbih günü[16];

1 gavga V : guluvv E
2 -ı ekrem V : — E
3 olundu. Ve V : olunmağın E
4 üzere V : — E
5 harb V : harbe E
6 ceng ü V : ceng E
7 cemî'i E : — V
8 edüp V : + ve E
9 halde V : hallerde E
10 idiler E : Ve V
11 tarafları V : tarafların E
12 alayları E : alaylar V
13 ehl u 'iyâllerin V : ehli [ve] evladların E
14 etdüğünde V : اتکنده E
15 fermânları V : fermânlar E
16 çehârşenbih günü V : yevmü'l-erbi'â E

alaylar ile saflar dutup, cisri 'ubûr etdiler*. Ve ağırlıklar girüde ve[1] Mîr-i mîrân-ı Mar'aş alayı ile[2] dündâr idiler. Mîr-i mîrân-ı Rumeli, mîrlivâları ile saflar dutup[3], çarkada sahrânın taraf-ı yesârında, Vâdî-i Sırt'da ve Yeniçeri Ağası, ocak[4] zâbitleri ile tüfengli yeniçeriyân saflarında. Rumeli, yeniçerinin ketifinde; alayı on dört saflar [ile] âmâde idiler. Ve taraf-ı yemînden cânibe bâğistânlar arasında, Kayseriyye['ye] karşu âmâde idiler. Ve Abaza'nın alayları[5] Kayseriyye Sahrâsı'nda, künpedler tarafında[6], taburları Kayseriyye Kal'ası'na arka verüp, çadırları karârda, lâkin segbânlarından bir bölükleri taraf-ı yemîne havâle, sipâhîler üzerine guluvv etmeğin ve bir bölük Abaza'nın alayı yeniçeri tâyifesi üzere hurûş u guluvda idiler. Yeniçeri gāzîleri tüfengler[7] ile harb [ü] kıtâl edüp, aslâ yeniçeriler saflarından ayrılmayup, bir uğurdan segbânların tüskürüp ve[8] Serdâr Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın[9] alayları vasatda; şâhî darbuzanlar ile saçmalar atılurdu. Bir mertebede segbânlarına şikest verüp, perâkende olurlardı. Ve yeniçeri harblere âgāz etdükde, bir alay Yek-çeşm Hazînedâr ile segbân zâlimler guluvv edüp, Mîr-i mîrân-ı Rumeli havlayup, tüskürüp, mürd olanın haddi[10] bî-kıyâs. Abaza'nın alayı bölük halkına hücûm edüp, bâğ u eşcârlar arasında harb ü[11] kıtâl oldukda, **[V 379a]** ol vakit[12] fursat bulur. Mîr-i mîrân-ı Sivas[13] Mehmed Paşa ibâ etmeğin, Sadr-ı a'zam Serdâr Mehmed Paşa'ya dâhil oldukda, bir tarafdan Murtezâ Paşa dâhi[14] halâs olurlar. Asâkir-i İslâm'a gayret verüp, segbânların da dermânı kalmayup[15]: "Fursat demleridir" deyü bölük halkından sipâhiyân[16] cemâ'atleri bir uğurdan seğirdimler ile segbânların yüzlerin döndürüp, gayri necât bulmayup, firâr edüp ve yeniçeriyân cemâ'ati sol taraf cânîblerin sürüp, Mîr-i mîrân-ı Rumeli dilîr nâmdârları önlerin dutup, ol taraflardan bir ferd, segbânlardan[17] necât bulmayup, kûhistân cânîblerine süvârî olanları firâr etdiler; ve göğüsde[18] olan alayı hemân rûy-gerdân oldular. Gayri **[E 234a]**

* 1033 zilka'desinde Develi Karahisâr'dan göçülüp, Kayseri Sahrâsı'nın batısındaki Karasu Köprüsü'ne varılmıştır (*Fezleke,* II,54; Na'îmâ, II,320). *Fezleke*'nin yazma nüshasında (vr.192a) Develi Karahisâr'dan zilka'denin 21'inde göçüldüğü zikredilirken, matbûda gün yeri boş bırakılmış, Na'îmâ'da ise zilka'de evâilinde şeklinde kaydedilmiştir.

1 girüde ve V : dündâr olup E
2 alayı ile E : — V
3 saflar dutup V : — E
4 ocak V : oçak E
5 alayları V : alaylar E
6 künpedler tarafında E : künped etrâfında V
7 tüfengler V : tüfengleri E
8 ve V : + toplar E
9 Mehmed Paşa'nın E : hazretlerinin V
10 haddi V : hadd ü E
11 harb ü V : harb E
12 ol vakit E : — V
13 -ı Sivas V : — E
14 dahi V : — E
15 segbânların ..... kalmayup V : segbânlarda dermânları kalmadı E
16 sipâhiyân E : sipâhî V
17 segbânlardan V : segbânlar halâs E
18 göğüsde E : کوکستده V

hayme vü har-gâhları yurd yerlerinde[1] kalur. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Mehmed Paşa ve fedâyî perâkende gâzîlerden ılgar edüp, Abaza'nın ardın alup, hayli menâzil sürüp, ol kadar davar u bârgîr ve üştürân katârlar otlaklarda kalur[2]. Ve Abaza'nın ordusu yerinde gâret olup ve Celâlîler'e[3] bi'l-külliyye cânib-i Hakk'dan âfet erişüp[4], tîğ ü şemşîrlerden geçüp ve sahrâda kalan lâş ü cîfeleri[5] küştelerden püşte oldu.

Ve Serdâr-ı ekrem Vezîr-i a'zam[6] hazretlerine, mîr-i mîrânlar ve mîrlivâlar ve ağayân ve kethudâlar ve Baş-defterdâr Vezîr 'Abdülbâkî Paşa ve Dîvân hâcelerinden bi'l-cümle mübârek bâda cem' olup: "Gazân kutlu olsun" deyü[7] hâk-i pâylarına yüz sürüp ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu, Abaza'nın ağırlıkların ve 'avrat u oğlanların[8] giriftâr edüp, orduya getürdükde, kal'ada[9] emânet koyup ve şakâvet üzere olan segbânları katl edüp, Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem Mehmed Paşa fermân edüp, Kayseriyye Sahrâsı'nda on gün[10] oturak edüp* ve firâr eden hâyin Abaza, Sivas'da karâr etdükde, nefes almayup, balkanlardan yaylaklara düşüp, bî-dermân Erzurum'da kal'aya kapanur. Ve dökülüp kalan ağırlıklarından ve askerlerinden bî-kıyâs mürd ederler. Ve re'âyâlardan Abaza'nın dökündülerin devşürüp ve Abaza Erzurum'da tekrâr cedîd silâhların ve tevâbi'âtların cem' edüp, dernek üzere olur.

Vezîr Serdâr-ı ekrem Mehmed Paşa[11], Abaza'nın kapusu berbâd olduğun Âsitâne'ye telhîs edüp, sa'âdetlü Pâdişâhımıza 'arz ederler. Ve segbânları[12] mürd olup, **[V 379b]** feth nasîb olduğu üzere, kapucu[13]-başılarından 'Abdülfettâh ağaların ta'yîn edüp, gönderüp ve kapu-kullarının mevâciblerin tevzî' edüp[14] ve Yeniçeri Kethudâsı, Segbân-başı nasb olundukda[15], ve Zağarcı-başı Kurd Ağa'ya Yeniçeri Kethudâlığı ihsân olunup[16], sâyirleri silsile olup.

Ve menâzil-i Kayseriyye'den 'azîmet olunmağın, kat'-ı menâzil ü merâhil edüp, mâh-ı zilka'denin evâsıtında Sivas vilâyetlerine dâhil oldukda, oturak emr olunur[17]. Ve Mîr-i mîrân-ı Haleb Vâlîsi olan Mustafa Paşa orduya

1 yerlerinde E : yerlerine V
2 kalur V : + ve esbânlar E
3 Celâlîler'e V : Celâlîler E
4 âfet erişüp V : — E
5 sahrâda ..... cîfeleri V : serlerinden sahrâda kalan ve lâş ü cîfe E
6 -ı ekrem Vezîr-i a'zam V : -ı a'zam Vezîr-i mu'azzam, mükerrem E
7 deyü V : deyüp E
8 u oğlanların V : oğullarından E
9 kal'ada E : kal'aya V
10 gün V : eyyâm E
* Kayseri Sahrâsı'nda birkaç gün oturak yapılmıştır (*Fezleke,* II,55; Na'îmâ, II,324).
11 Mehmed Paşa V : Sadr-ı a'zam E
12 segbânları V : segbânların E
13 kapucu V : kapucılar E
14 edüp V : olunurdu E
15 nasb olundukda E : oldukda V
16 Kethudâlığı ihsân olunup V : Kethudâ oldukda E
17 olunur E : olunup V

dâhil olup ve Sivas eyâletlerinden menâzil ü merâhil kat' edüp[1] Akşar Sahrâsı'nda 'îd-i adhâ etmeğin[2], üslûb-i sâbık üzere orduda minber tedârük olup, salât-ı 'îd[3] edâ olunup ve Mîr-i mîrân-ı Şâm-ı şerîf Vâlîsi orduya dâhil olup, Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem hazretlerinin[4] hâk-i pây-i şerîflerine yüz[5] sürüp, dahi Sebz-çemen Yaylası vâdîsinde karâr olunmağın.

Ve mâh-ı zilhiccenin yirmi birinde Tercan Vâdîsi'nde[6] oturak etdiler. Mîr-i mîrânlara fermân olunmağın, zu'amâların ve erbâb-ı tîmârların yoklayup ve ol menâzilde Erzurum'dan ve Abaza'dan Küçük Abaza orduya gelüp, Sadr-ı a'zam olan Mehmed Paşa'nın ayakları türâbına düşüp, Abaza'nın günâhların recâ edüp ve Rum Mehmed Bey ve ba'zı nâmdâr sipâhîlerden ve yeniçeri[7] zâbitlerinden mâ-beynlerine girüp, Abaza'[y]ı[8] şefâ'at edüp, dahi Erzurum vilâyetlerine Küçük Abaza ile 'azîmet edüp ve mîrlivâlardan Karahisâr Beyi olan 'Ali Paşa Erzurum'da Abaza'ya mülâkat olup, ta'zîm ü[9] tekrîmler edüp, etdükleri 'ısyânlarından[10] rucû' edüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine[11] bende olur. Ve Erzurum Kal'ası'na yeniçerilerden nevbetciler taleb eder. Ve tekrâr Tercan'a Küçük Abaza ile Hazînedâr gelür. On çorbacı, odaları ile Erzurum Kal'ası'na nevbetci olur. Ve cebecilerden [ve] topculardan neferâtlar nevbetci[12] ta'yîn olunmağın. Ve sâyir ahvâlleri görülüp ve Abaza Paşa'ya girü Erzurum mukarrer olup[13], tecdîd-i berât-ı şerîf ve[14] fâhir hil'atler ihsân olunmağın; fî gurre-i muharrem sene 1034[15]*. **[E 234b]**

Ve Karahisâr Beyi[16] olan 'Ali Paşa'ya ber-vech-i arpalık Hımıs Mîrlivâlığı ilhâk olunmağın. Ve Kiğı Me'âdini'nde **[V 380a]** âhen top yuvalağı işlenüp ve Mîr-i mîrân-ı Ahıska ve Çıldır[17] Sefer Paşa'da ve[18] Kars da Mehmed Paşa'ya mukarrer olur. Ve Ahıska kal'alarına nevbetciler, yeniçeriden gönderüp ve[19] Ardahan Kal'ası'na cebecilerden[20] gönderüp, Mîr-i mîrân-ı Van Murtezâ

1 edüp E : + 'îd-i adhâda V
2 'îd-i adhâ etmeğin E : — V
3 olup, salât-ı 'îd V : olur, bayram salât E
4 ekrem hazretlerinin V : ekrem'in E
5 yüz V : — E
6 Tercan Vâdîsi'nde V : Tercan'da E
7 yeniçeri V : yeniçerinin E
8 Abaza'[y]ı V : — E
9 ta'zîm ü V : ta'zîm E
10 'ısyânlarından E : 'ısyânlardan V
11 -ı 'âlem-penâh hazretlerine V : — E
12 nevbetci V : nevbetciler E
13 olup V : olur E
14 ve V : ihsân olundukda E
15 fî ..... 1034 V : ve sene erba'a ve selâsûn ve elf muharremü'l-harâmda emn ü emân E
* Serdâr Tercan'da iken Küçük Abaza'nın emân dilemesiyle Abaza Mehmed Paşa'ya Erzurum Eyâleti'nin yeniden tevcîhi, 1033 yılının zilhiccesinde olmuş gibi görünüyor (*Fezleke*, II,56; Na'îmâ, II,326).
16 Beyi V : Mîrlivâsı E
17 Çıldır E : جادر V
18 ve V : + Mîr-i mîrân-ı E
19 ve V : — E
20 cebecilerden V : cebeciler E

Paşa'da oldukda, tekrâr Mehmed Paşa'ya ihsân olunmağın, Murtezâ Paşa Âsitâne'ye icâzet olup, ba'dehû[1] Bosna Eyâleti[2] sadaka olunur. Ve Mîr-i mîrân-ı Van Kal'ası'nda olan kul ağalarına iltifâtlar olur. Ve mîrlivâlarından Bitlis Hâkimi ve Mîrlivâ-i 'Âdilcevâz[3] ve Mîrlivâ-i Ahlat ve Ekrâd beylerine hil'atler 'atâ olunmağın.

Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa, Tercan menâzilinden mâh-ı saferde 'avdet etdükde*, Akşar Sahrâsı'nda mîr-i mîrânlara[4] icâzet olup, eyâletlerine gitdiler[5]. Ve bölük halkının mevâciblerin tevzî' edüp ve ba'zılar sâlyâne ederlerdi. Ve mülâzım hizmetlerin menâzil-i mezbûrda tevzî' edüp ve[6] rûz-i kāsım oldukda[7], Sadr-ı a'zam Serdâr Mehmed Paşa, Vezîr[8] Defterdâr Bâkî Paşa ve Yeniçeri Ağası olan Husrev Ağa ve sâyir bölük ağaları[9] Tokad'a kışlaya 'azîmet etdiler.

Ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir'de muhâfazada olan Vezîr Ahmed Paşa[10], Bağdâd seferine müte'allık olan mühimmâtları tedârükünde olup, inşâ'allâh evvel-bahâr-ı huceste-âsârda vâki' olacak Bağdâd seferidir ki, mahallinde[11] zikr olunur.

Ve Tokat'da[12] Sadr-ı a'zam Vezîr Serdâr-ı ekrem kışlada*, 'Osmân Efendi'nin saraylarında dîvân ederlerdi. Ve Baş-defterdâr 'Abdülbâkî Paşa ve Yeniçeri Ağası olan[13] Husrev Ağa ve bölük ağaları ve kethudâ ve kâtibler ve Yeniçeri Kâtibi olan Malkoç Efendi ma'zûl olup[14], Hüseyn Efendi Yeniçeri Kâtibi[15] olup ve Ferîdûn Efendi Defter Emîni oldukda[16] ve Durak Efendi Re'îsülküttâb idi[17]. Rûz [u]şeb Bağdâd seferine tekayyüd üzere idiler[18].

Ve Âsitâne-i sa'âdet tarafından[19] bir havâdis mezkûrdur[20]. Sene selâse ve selâsûn ve[21] elfde Kāyim-makām olan Gürcü Hâdım Vezîr Mehmed Paşa

1 ba'dehû V : + Mîr-i mîrân-ı E
2 Eyâleti V : — E
3 'Â'ilcevâz E : Âdilcev[â]z V
* *Fezleke* (II,56), Tercan'da 20 gün ikâmetten sonra Tokat kışlasına avdeti 1033 yılı olayları arasında zikrediyor. Na'îmâ'da (II,326) ise, 1033 zilhiccesinde vâki olmuş gibi görünüyor.
4 mîr-i mîrânlara V : mîrân mîrânlara E
5 gitdiler V : — E
6 edüp ve V : ba'zılar sâliyâne ederlerdi. Ve mülâzım hizmetlerin menâzil-i mezbûrda tevzî' edüp ve E
7 oldukda V : eyyâmı olup E
8 Vezîr E : mülâzımlara hizmetlerin tevzî' edüp ve V
9 ağaları E : + ile Serdâr-ı ekrem Mehmed Paşa V
10 Paşa V : Paşa'ya E
11 Bağdâd ..... mahallinde V : sefer-i Bağdâd'dır E
12 Tokat'da V : Tokad'da E
** Sadrâzam 1034 rebî'ulevvelinde Tokat kışlağına dâhil olmuştur (Na'îmâ, II,243).
13 olan E : — V
14 Malkoç ..... olup V : — E
15 Yeniçeri Kâtibi V : oldukda, Malkoç Efendi ma'zûl E
16 oldukda V : olup E
17 idi V : + ve E
18 *tekayyüd üzere idiler* V : *tekayyüdlerinde* E
19 tarafından E : tarafında V
20 mezkûrdur E : vâki' olur V
21 selâse ..... ve V : selâs ثلون E

zamânında, Kefe vilâyetlerinde Kırım Hânı olan Mehmed Girây Hân[1], birâderi Şâhin Girây ile ittifâk ederler. Mağrûr düşüp, fesâda bâ'is Çerâkis[e]'den[2] asker cem' edüp ve Novay Tatarları ile **[V 380b]** emirzelerin da'vet edüp, Bağçe-saray taht-gâhlarında dernekde[3], 'ısyân etmek tedârüklerinde. Kalblerinde gurûr-i şeytân igvâsı ile ve[4] Tatar askeri ile bir uğurdan Kefe'[y]i kapadup, muhâsara etmeğin, Âsitâne'ye feryâdcılar gelür; ahvâlleri ma'lûm olur. Ba'dehû Âsitâne'den sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân gazab edüp, Tatar Hânlığı Canıbek Hân'a ihsân ederler[5]. Fâhir hil'at ve kılıc[6] 'atâ edüp, Bahr-ı siyâh'dan donanma-yı[7] hümâyûn kadırgaları ile cedîd Hân'ı[8] Kefe'ye gönderüp, 'Acem seferi fermân olunur. Tatar Hân fermân-ı şerîfe itâ'at gösterüp, sefer[e] gitmek niyyetiyle[9] hâzır olmak tedârüküyle Kefe'ye vardukda, ahvâl gayri taraf idi. Tekrâr Âsitâne'ye 'arz olundukda, Vezîr Hasan Paşa, Vezîr Mustafa Paşa ve kapucu-başılar ve Mustafa Ağa, kadırgalar ile yeniçerilerden ve cebecilerden ve topculardan[10] ve Tersâne halkından ve zu'amâlardan ve erbâb-ı tîmârlardan cengciler ta'yîn olundukda, Âsitâne'den[11] Kefe'ye dâhil olduklarında, askerler ile Serdâr olan Vezîr Hasan Paşa taşrada alayların bağlayup, meterisler kurup ve Kefe'den imdâd[a] geldüklerin bilürler. Gâzîler, Mehmed Girây Tatarları'n tüskürüp, harb [ü] kıtâl olup ve Şâhin Girây ile Novay Tatarları[12] yürüyüş etmeğin ve bir cânibden Mehmed Girây, Tatarları ile rûz [u] şeb muhârebelerde[13]. Ve Özi ve Dobrıca Tatarları ılgar ile imdâda gelüp ve Mîr-i mîrân-ı Özi askeri ve Akkerman ve Bender gâzîleri Kefe'ye dâhil oldukda[14], Mehmed Girây ve birâderi[15] Şâhin Girây tüskürüp, Bağçe-saray Vâdîsi'ne dâhil oldukda, Mehmed Girây ve Şâhin Girây Tatarları gâlib gelür. Kazâ-i mübrem cârî olup[16], Vezîr Mustafa Paşa mecrûh düşüp, ba'dehû[17] şehâdet nasîb oldu. Ve tekrâr Novay Tatarları[18] alaylar ile Vezîr Hasan Paşa'ya doğru hareket ederler. Gâzî Hasan Paşa da şecâ'at birle Tatarları yine tüskürüp, Şâhin Girây cânıblerinden tüfeng ile mezbûr Hasan Paşa zahmdâr düşüp, imdâd ümmîz ederken, deryâ cânıblerinden Kapudân[19] Vezîr Receb Paşa 'azîm donanmalar

1 Hân : Hân'ın EV
2 Çerâkis[e]'den V : + Çerâkes kabâyilinden E
3 Bağçe-saray ..... dernekde E : Bağçe-sarayı'nda dernek edüp V
4 ve V : — E
5 ederler V : + kılıç E
6 ve kılıc V : — E
7 donanma-yı V : donanma E
8 kadırgaları ile cedîd Hân'ı V : kadırgalar Hân-ı cedîd E
9 niyyetiyle V : niyyet ile E
10 cebecilerden ve topculardan V : cebeciyân ve topcıyân E
11 Âsitâne'den E : + asker ile V
12 ile Novay Tatarları V : Novay Tatarlar E
13 ve ..... muhârebelerde E : — V
14 oldukda V : + bir uğurdan E
15 birâderi V : birâder E
16 olup V : — E
17 ba'dehû V : + merhûm E
18 Tatarları V : Tatarlar E
19 Kapudân E : — V

ile Kefe'ye asker çıkardılar. Ve baştardadan[1] kebîr topları, kundakları ile[2] karaya çıkarup, toplar içre saçmalar koyup, bir uğurdan Tatarları demed demed kırup ve tüfengli olan yeniçeriler **[V 381a]** ve Cezâyir kulları[3]; zenberek oklar ve tüfengler ile kovan arusu gibi ürküdüp, perâkende etdiler. Ve[4] Novay Tatarları sahrâları dutup, firâr ederlerdi. **[E 235a]** Ve Kapudân Receb Paşa, kadırgalarda olan askerleri taşraya döküp, bir uğurdan fevc fevc olup, Şâhin Girây üzere. Tatarları perâkende edüp ve cedîd Tatar Hân kuvvetlenüp, cemî'i Tatarlar Canıbek Girây'a dönüp, Mehmed Girây gayri karâr kılmayup, bir cânibe firâr edüp ve birâderi Şâhin Girây Çerâkis[e] cânıblerine gitdüklerinde, gayri ahvâlleri[5] bilinmeyüp ve Tatar Hân Canıbek Girây, Tatarlara ve emirzelere ri'âyetler edüp[6], Bağçe-sarayı'nda karârda. Ve Kefe, Mîr-i mîrân zabtında idiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Özi icâzet alup[7], eyâletine 'azm ederler[8]. Vezîr Kapudân Receb Paşa kadırgalar ile mecrûh olan gāzîler[i][9] meskenlerine dâhil etdiler[10].

Ve bir havâdis dâhi[11] sene erba'a ve selâsûn ve[12] elfde Bahr-ı siyâh cânıblerine donanmalar ile Tersâne'den firkateler ve Budun ve Belgırad cânıblerinden fermân-ı şerîf sâdır olup, Mîr-i mîrân-ı Budun'da, Paşa'ya hıtâben. Elli pâre şayka ile Budun'dan ve Belgırad'dan neferâtlar, cengciler ile Nehr-i Tuna ile[13] Karadeniz'e donanmaya me'mûr olup[14] ve Kazak eşkıyâları Karadeniz'de tuğyânları oldukda, yetmiş pâre firkate ve şaykalar ile Özi Boğazı taraflarından Rumeli yakaların şikest edüp, Kara-harmen ve Baba-dağı taraflarından karyeler ihrâk ederler. Ve Kapudân Vezîr Receb Paşa, baştarda ve kadırgalar ile ve Budun şaykaları ile Varna'ya karîb Karadeniz'de Balçık'da rast gelürler. Bir gürûh kefere Kazakları ile harb [ü] kıtâl olur. Toplar ile Kazak şaykaların deryâya gark edüp, otuz kıt'a şaykaların gark etdürüp, içlerinde kalan kefere-i Kazaklar mürd olur. Ve deryâda dökülan Kazak kefelerinden dört yüzden ziyâde Kazak dillerin giriftâr edüp, kadırgalarda zencîrleyüp, mecrûhların mürd edüp ve bunlardan akdem yetmiş şayka ile 'ısyân eden Kazaklar, Anadolu yakasından Ereğli Kasabası'n vîrân etmek murâdları olur. Lâkin bir muhâlif rüzgâr olur. Fenar Vâdîsi'nden Boğaz'a girüp, gāfil[en] Poyraz Limânı'nda karârda. İttifâk ile akındı [yardımıyla]

1 baştardadan V : — E
2 kundakları ile V : باشتردن kundakları E
3 kulları V : kullarından E
4 ürküdüp ..... Ve V : ürküp, perâkende olup E
5 gayri ahvâlleri V : ve gayri ahvâllerin E
6 emirzelere ri'âyetler edüp V : emirzelerine ri'âyetlerde E
7 alup V : olup E
8 'azm ederler E : 'azîmet edüp V
9 gāzîler[i] E : + ve mecrûh olan askeri V
10 etdiler V : oldukda E
11 dahi V : — E
12 ve V : — E
13 Nehr-i Tuna ile E : — V
14 me'mûr olup V : me'mûrlar E

Sarıyar'ı[1], **[V 381b]** Tarabya'[y]ı ve Yeni Karye'[y]i bir mikdâr[2] şikest ederler. Âsitâne'ye[3] haberler irsâl olunur*. Kāyim-makām Vezîr Mehmed Paşa mukaddemâ re'îslerden haberi bilür[4], mukayyed olmazlar; ba'dehû nedâmet çekilür. Bostancı-başı câniblerinden kayıklar ile bostan oğlanları ve Tersâne'den 'azebistânlar ile[5] firkateler donanup ve Segbân-başı mevcûd olan[6] yeniçerilerden[7] Üsküdar kayıkları ile çekdürüp, şaykalardan bir mikdârların gark edüp, gayrileri Boğaz'dan taşrada perâkende olurlar. Varna'ya doğru çekdürüp, Karadeniz'de[8] donanmalardan bî-haber kadırgalara rast gelürler. Hakk'ın 'inâyeti[9] ile şaykaları gark olduğunda, küffârlar mürd olup, mîrî içün esîr kefere-i Kazak zabt olunmağın ve şaykalarından cüz'î halâs olur. Hayr fütûhât ile ve[10] şâd ü hurrem[11] Âsitâne'ye teveccüh etdüklerinde, Boğaz'da Kavak İskelesi'nde karâr etdüklerinde, dutulan kâfirleri bend ü zencîrler ile ve Kazaklar'dan alınan bayraklar ile kadırgalar zeyn olunup[12], keferenin alay bayrakları, baştarda ve kadırga ve firkateler, toplar ve tüfengler[13] ile şenlikler edüp, sa'âdetlü Pâdişâ[h] İstavroz'da Kandilli[14]-bağçe'den teferrüc ederlerdi.

Ve Segbân-başı olan Mehmed Ağa cedîd Segbân-başı oldukda, ocak oda-başıları[15] ile mâ-beyn düşüp, yeniçeriler şikâyet da'vâlarda idiler ve[16] guluvv ederler. Segbân-başı'yı ocakdan ref' etdürüp, mezbûr Segbân-başı nâ-bedîd olup[17], gizlenür. Hüseyn Ağa'[y]ı Segbân-başı edüp, tekrâr Dîvân-ı hümâyûn'da[18] yeniçeriyân zümresi, sa'âdetlü Pâdişâhımızdan katl olunmasını taleb ederler[19]. Ve: "Yoldaşlara cezâ vü cevrden gayri[20] müdârâları[21] yokdur. Elbetde ihtilâl üzeredir" deyü bir yerde dutup, hakkından gelinür[22]. Ba'dehû erzâkları mîrîye zabt olunmağın ve bölük halkından dahi ba'zı şakîlere cezâsı verilür[23].

1 Sarıyar'ı : Sarıyar'da EV
2 Karye'[y]i bir mikdâr V : Karye'de E
3 Âsitâne'ye V : Âsitâne'den E
* Ten Kazağı Karadeniz'i hâlî bulup, 150 kadar şayka ile 4 Şevvâl 1033 günü Boğaz-hisârı'na gelip Yeniköy'ü yağmalar, birkaç dükkânı yakar. Bu haber İstanbul'da duyulunca, bostancılar ve segbânlar gemilere binip üzerlerine hücûm ederler. Bunun üzerine Kazaklar tekrâr denize açılırlar (*Fezleke,* II,61; Na'îmâ, II,241).
4 haberi bilür V : haber verilür ve E
5 ile V : — E
6 mevcûd olan V : — E
7 yeniçerilerden V : + mevcûd neferâtlar E
8 Karadeniz'de E : — V
9 'inâyeti V : 'inâyet E
10 ve E : — V
11 hurrem V : + ile E
12 olunup V : olunmuş E
13 toplar ve tüfengler V : topların ve tüfenglerin E
14 İstavroz'da Kandilli V : İstavroz'dan Kandil E
15 ocak oda-başıları E : ocakda oda-başılar V
16 şikâyet ..... ve E : — V
17 olup E : olunup V
18 Dîvân-ı hümâyûn'da E : Dîvân'da V
19 olunmasını taleb ederler V : olunduğun ve cezâ [vü] cevrden gayri E
20 cezâ ..... gayri V : — E
21 müdârâları E : müdâr[â]ları V
22 gelinür V : gelmedi E
23 dahi ..... verilür V : şakîlerden ba'zılara cezâsı verilüp E

Ve sene erba'a ve selâsûn ve elf rebî'ulâhırında, Tokat'da kışlada[1] olan Sadr-ı a'zam, Serdâr-ı ekrem[2] Mehmed Paşa, Bağdâd seferinin tekayyüdlerinde. Tokat'da ker-hâneler işledüp, top arabalarına **[E 235b]** ve mühimmâtlarına ikdâm üzere iken mizâcı za'f olup, **[V 382a]** 'ilâcında etibbâ[3] 'âcizler iken[4], vakt-i va'de karîb olup, ecel-i müsemmâ bi-emrillâhi Te'âlâ Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa[5] merhûm oldukda, 'İmâret Câmi'i'nde kabrde emânet konulup ve hâtem-i şerîfi[6] Re'îsülküttâb olan Durak Efendi [alup], ılgar ile Âsitâne'ye teveccüh ederler. Sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerine[7] 'arz olunur. Ol vakit Kāyim-makām Vezîr Gürcü Mehmed Paşa hayâtda idi[8], telhîs ederler. Sadr-ı a'zamlık Diyârbekir'de olan Vezîr Hâfız Ahmed Paşa'ya sadaka olunur*. Ve Kapucular Kethudâsı hâtem-i şerîf ile Diyârbekir'e fermân olunur[9]. Ilgar ile getürüp, mâh-ı cumâdelâhır[en]in[10] evâyilinde i'zâz [ü] ikrâmlar ile teşrîf ederler. Hâtem-i şerîf Vezîr[11] Ahmed Paşa'ya 'atâ olur. Ve eymen evkātda[12] Bağdâd seferlerine hâzır olurlar.

Ve Tokat'da olan[13] Vezîr Baş-defterdâr 'Abdülbâkî Paşa tedârükde iken mizâcı za'îf ve[14] ecel peyki karîb, va'de-i 'ömr intihâ bulup[15], bi-emrillâhi Te'âlâ[16] merhûm olurlar**. 'İmâret Câmi'i kurbünde emânet kabrinde defn olunup, ba'dehû meyyitini[17] Âsitâne'ye fermân ile 'azm etdürdüler. Ve[18] Âsitâne'de türbeleri hâzır idi, defn olundular[19].

1 ve selâsûn ..... kışlada V : selâsûn elf ve selâsûn rebî'ulâhırda kışlak-ı Tokad'da E
2 -ı ekrem V : — E
3 ve ..... etıbbâ V : Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın mizâcı za'f olup, 'ilâcında etıbbâlar E
4 iken E : — V
5 Vezîr-i ..... Paşa V : — E
6 şerîfi V : şerîf E
7 Pâdişâh hazretlerine V : Pâdişâhımıza E
8 idi V : — E
* Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa Tokat'ta 18 Rebî'ulâhır 1034'te vefât edince, mühür Re'îsülküttâp Durak Efendi ile Âsitâne'ye gönderilir. Âsitâne'den de Diyârbekir'de Vâlî olan Hâfız Ahmed Paşa'ya gönderilir (Peçuylu, II,402-403; *Fezleke,* II,66). Na'îmâ (II,243), Mehmed Paşa'nın vefâtını rebî'ulevvelin 18'inde, Solak-zâde (s.740), 1035 rebî'ulâhırında olmuş gösteriyor.
9 olunur V : olur E
10 cumâdelâhır[en]in V : cemâziyelâhır E
11 Vezîr V : + -i a'zam E
12 evkātda V : + [Üstünde "sâ'atde" yazısı vardır] E
13 olan E : — V
14 za'îf ve V : za'f câî olur E
15 bulup V : bulur E
16 Te'âlâ V : — E
** Baş-defterdâr Abdülbâkî Paşa'nın vefâtı, mührün Hâfız Ahmed Paşa'ya ulaşmasından öncedir (Na'îmâ, II,244). Peçuylu'ya göre (II,403), Bâkî Paşa cumâdelâhırenin selhinde vefât etmiştir. Hasan Bey-zâde'de ise (II,358), Abdülbâkî Paşa'nın vefâtı, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın vefâtından önce zikredilmiştir.
17 emânet ..... meyyitini V : defn olup, emânet konulup, ba'dehû meyyitleri E
18 Ve V : — E
19 olundular E : olundu V

Ve Yeniçeri Ağası Tokat'da[1] hizmet üzere Kāyim-makām olup, ordu-yı hümâyûn ile Diyârbekir'e dâhil olunca. Ve Âsitâne'de Şıkk-ı Sânî Defterdârı 'azl olup, Emîr[2] Seyyid Mehmed Efendi'ye ihsân olunmağın ve hem Defterdâr Kāyim-makāmlığı sadaka olundu[3]. Ve mukaddemâ 'Abdülkerîm Efendi vezâret ile Defterdâr Kāyim-makāmı[4] olup, ba'dehû gazab olup, mâh-ı zilhiccenin on dördünde Ebûbekir Paşa'ya sadaka olundu. Ve Kāyim-makām Gürcü Vezîr Mehmed Paşa'ya gazab olup, katl olundukda*, Kapudân Vezîr Receb Paşa Kāyim-makām olup, sadrda karâr etdiler[5].

Ve Tersâne'de Vezîr Hasan Paşa Kapudân oldukda, baştarda kurup ve cedîd[6] kadırgalar ta'mîr[7] olunmağın, Tersâne Emîni Mustafa Efendi Şıkk-ı Sânî Defterdârı oldukda, Defterdâr-zâde İbrâhîm Efendi, Tersâne Emîni olup ve[8] Bahr-ı siyâh câniblerine donanmalar hâzır idi.

Sene erba'a [ve] selâsûn ve elf târîhinde, Sadr-ı a'zam[9] Serdâr-ı ekrem Hâfız[10] Ahmed Paşa Diyârbekir'den Bağdâd Kal'ası seferine teveccühleridir[11] ki, zikr olunur[12].

[V 382b] Ve sene bin otuz dört[13] şevvâlinin gurresinde, Vezîr-i a'zam olan Hâfız Ahmed Paşa Diyârbekir'de dernek etdiler. Âsitâne'den Diyârbekir Beylerbeyisi olan Murâd Paşa, kapusu ile Diyârbekir'e duhûl ederler. Vezîr-i a'zam Serdâr hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerin bûs edüp, alayların gösterüp, Çermik Vâdîsi'nde kondular. Vezîr-i a'zam Ahmed Paşa Diyârbekir'den alaylar[14] ile Çermik'de bârgâh [u] serâperdelerin kurup, Diyârbekir'den ordu[15] te'kîd edüp, çıkardup; esnâfları ve habbâzîn [ve] kassâbları hâzır etdiler. Ve Diyârbekir mîrlivâları orduya dâhil olup, dernek üzere idiler. Ve

1 Tokat'da V : Tokad'da E
2 Emîr E : — V
3 olundu V : olunmağın. Ve Kāyim-makām Gürcü Mehmed Paşa'ya gazab olup, katl olup E
4 Kāyim-makām ı V : Kāyim-makām E
* Kapudân Receb Paşa'nın 1035 zilka'desinde, "Bağdâd seferine imdâd etmedi" diyerek zorbaları kışkırtması üzerine fermân sâdır olur ve Kaymakam Gürcü Mehmed Paşa'nın boynu vurulur (Solak-zâde, s.741; Na'îmâ, II,395).
5 olundu ..... etdiler V : olunup ve Kapudân Vezîr Receb Paşa'ya Kāyim-makām olup, sadrda karâr edüp [E'deki bu kısımda "Ve Kapudan Vezîr Receb Paşa'ya" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E
6 ve cedîd V : cedîd ta'mîr ederler ve E
7 ta'mîr V : fermân E
8 ve V : + donanmaya te'kîd olunmağın ve E
9 Sadr-ı a'zam V : vâki' Bağdâd seferidir. Sadr-ı a'zam olan E
10 Hâfız V : — E
11 teveccühleridir V : + dir E
12 olunur V : + gurre-i muharremü'l-harâm E
13 bin otuz dört V : erba'a selâsûn elf E
14 Diyârbekir'den alaylar V : Diyâ[r]bekir'den alayları E
15 ordu V : ordu[y]u E

Tokat'dan[1] ehl-i Dîvân ve altı bölük ağaları ile neferâtları dâhil oldukda*, Diyârbekir'de Çermik Sahrâsı'nda olan ordu ve otak [u] bârgâhda Sadr-ı a'zam [ve] Serdâr-ı ekrem'in huzûrlarında teşrîf edüp[2], hâk-i pây-i şerîflerine[3] yüz sürüp, i'zâz [ü] tekrîm ile hizmetlerine[4] râm oldular. Ve bölük ağalarına iltifâtlar edüp, her birine merâtiblerine göre hil'at-i Pâdişâhî ile mesrûr etdiler. Ve Yeniçeri Ağası olan[5] Husrev Ağa ve Kurd Ağa[6] Kethudâ-i Yeniçeriyân ve Zağarcı-başı Mehmed Ağa ve Samsoncu-başı ve Turnacı-başı[7] ve ocak ağaları ve Yeniçeri Kâtibi ve yeniçeriler alayları ile ve[8] Topcu-başı, neferâtları ile[9] ve Top Arabacı-başı neferâtları[10] ve Cebeci-başı, cebehâne ve neferâtları ve Âsitâne'den cedîd ordu[11] gelüp ve hazîne sandukları ve kâtibler ve Defter-hâne ve Re'îsülküttâb Durak Efendi ve[12] Dîvân-ı hümâyûn kâtibleri ve Müstedâm Ağa-zâde Defter Emîni, kâtibleri ile ve Süvârî Mukâbelecisi olan Halîl Efendi ve Piyâde Mukâbelecisi Mehmed Efendi ve Cizye Muhâsebecisi 'Ömer Efendi ve Ahmed Efendi Muhâsebeî[13] ve halîfeler ve gayriler, tarîkleri ile Diyârbekir'de[14] Çermik'de otağ-ı hümâyûnda Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem hazretlerinin hâk-i pâylarına yüz[15] **[E 236a]** sürüp, i'zâz [ü] ikrâmlar ile hizmet-i şerîflerinde fermân-ber oldular. Vezîr-i a'zam hazretleri[16] bi'l-cümle efendilere iltifâtlar[17] birle hâtırların hoş edüp, hil'at-i Pâdişâhî ile mesrûr etdiler. Ve yeniçeri ocağına ve Yeniçeri Ağası olan Husrev Ağa'ya kemâl mertebe ri'âyetler eyleyüp, fâhir hil'atler ile dil-şâd etdiler[18]. Ve ocak zâbitlerine hil'atler ve[19] ziyâfetler olup, ol eyyâmlarda zevk [u] şâdîlikler[20] mukarrer. **[V 383a]**

Ve Baş-defterdârlık[21] 'Osmân Efendi'ye olur**. Mîrî hizmetinde mücidd ü sâ'î olup ve orduda te'kîd olur[22]. Zahîre iştirâsında narhlar ta'yîn idi.

1 Tokat'dan V : Tokad'dan E
* 27 Receb 1034'te Serdâr, Diyârbekir'den Cevlik Sahrâsı'ndaki otağına çıktıktan sonra, yeniçeri askeri ile Husrev Ağa ve altı bölük ağaları Tokat kışlasından kalkıp, 1034 ramazânının evâilinde orduya dâhil oldular (Na'îmâ, II,244).
2 huzûrlarında teşrîf edüp E : — V
3 pây-i şerîflerine V : pâylarına E
4 hizmetlerine V : hizmet-i şerîflerine E
5 olan V : — E
6 Ağa V : — E
7 Turnacı-başı V : Ser-turnaî E
8 ve V : + toplar E
9 ile V : — E
10 neferâtları E : — V
11 ve ..... ordu V : ile ve ordu-yı hümâyûn Âsitâne-i sa'âdet'den cedîd E
12 ve V : — E
13 Muhâsebeî E : Muhâsebeî'de V
14 Diyârbekir'de V : Diyâ[r]bekir'de E
15 ekrem ..... yüz V : hazretlerine yüzlerin E
16 hazretleri V : Serdâr-ı ekrem E
17 iltifâtlar V : iltifât E
18 etdiler V : ederler E
19 ve V : gayri E
20 şâdîlikler V : şâdlıklar E
21 Baş-defterdârlık V : Baş-defterdârlığı E
** Metnimizde zikredilen 'Osmân Efendi, muhtemelen Ordu Defterdârı olmalıdır (Na'îmâ, II,244). Gerçi 1035'teki Bağdâd muhâsarası sırasında azledilen 'Ömer Efendi yerine Baş-

Yeniçeri Ağası narh üzere me'mûr olup, bir ferd tekâsül üzere değil idiler. Ve Ordu Kadısı huzûrunda[1] şer'-i şerîf icrâ olurdu. Ve tenbîh olunmağın; bir ferd, re'âyâya zulm ü tecâvüz edemezlerdi. Yeniçeri Ağası ordu[y]u yoklar idi[2]. Ve Diyârbekir etrâfların hufyeten dolaşup, bâğ u bostânlarda bir ferd akçasız bir nesne[y]i almağa kādir[3] değil idiler; her kim[4] olursa haklarından gelinürdü. Ve orduda her nesne firâvân idi. Ve kapu-kullarına mevâcibleri mîrîden vakti ile verilür idi. Ve hizmet cizye defterleri ordu-yı hümâyûnda *ihrâc olunmağın, tevzî' olundukda, fürûht olup, bölük halkı taksîm etdiler.*

Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Gürcü Mehmed Paşa, livâları ile ve mîrlivâları ve[5] zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları, alayları ile ordu-yı hümâyûnda otak, eyvân [ve] serâperde güşâde oldukda, mîrlivâlar alayların müzeyyen gösterüp ve Rumeli[6] Beylerbeyisi olan[7] Mehmed Paşa'nın alayı kā'idelerince bârgâhda[8] Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem[9] hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerin bûs edüp, iltifâtlardan sonra, fâhir hil'at ihsân olunmağın ve mîrlivâlarına hil'atler ihsân olundukda, sol tarafda konulup ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu İlyâs Paşa ordu-yı hümâyûnda[10] ve Mîr-i mîrân-ı Karaman Hüseyn Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş Bekir Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Rakka ve Mîr-i mîrân-ı Haleb Novay Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Şâm-ı şerîf Mustafa Paşa[11] [ve] Mîr-i mîrân-ı Haleb[12] diğer Mustafa Paşa'da, lâkin Novay Paşa Mar'aş Eyâleti hizmetlerinde idiler. Ba'dehû Bağdâd seferinde mezbûr Mustafa Paşa[13] merhûm olup, Mîr-i mîrân-ı Haleb Novay Paşa'ya sadaka olunur. Ve Mîr-i mîrân-ı Adana Hüseyn Paşa'da idi. Ve[14] Mîr-i mîrân-ı Sivas Mehmed Paşa'ya tekrâr mukarrer olup, Diyârbekir'de hâzır oldular. Ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir, Diyârbekir askerleri[15] ile ilerü Musul'da dernek edüp, çölden Ebû Rîş (ابروش) -zâde kabâyil-i 'Arab ve kabâyil-i Cevâzir'de 'Abdünnâsır Bey Mühennâ-zâde, gücü ile imdâda da'vet olunup[16] ve Cizre Ekrâdları ve Musul Beylerbeyisi ve Kerkük Mîr-i mîrânı Abdâl Paşa ve mîrlivâlar ve Seyyid Hân ve Sohrân beyleri ve Mîr-i mîrân-ı Rakka, mîrlivâları ile çöllerden Hille ve Fellûce ve Ane (انا) sevâhilinde olan

---

defterdârlığa getirilen bir Osmân Efendi vardır (*Fezleke,* II,77-78; Na'îmâ, II,365-367). Fakat metnimizdeki kronolojik sıraya göre şu sıralarda 1034 yılının sonlarında olmalıyız.

22 olur V : olup E
1 huzûrunda V : — E
2 idi V : idiler E
3 kādir V : kādirler E
4 kim V : kimler E
5 mîrlivâları ve E : — V
6 Rumeli V : Rum E
7 olan E : — V
8 bârgâhda E : — V
9 -ı ekrem V : — E
10 ve mîrlivâlarına ..... hümâyûnda E : — V
11 Paşa E : ve V
12 Haleb V : Haleb'de E
13 Paşa V : — E
14 Ve V : — E
15 askerleri V : askerler E
16 olunup E : — V

zahîre sefînelerine imdâd olup ve Serdâr Vezîr-i a'zam Ahmed Paşa ordu ile **[V 383b]** hareket edüp, Musul Eyâleti'ne dâhil olunca, ilerüde hâzır bulunup, Hille'[y]i zabt edüp: "İktizâ etdüğü üzere hizmet edesiz" deyü[1] fermân ederler.

Ve mâh-ı zilka'de[2] evâyilinde, Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir, Musul câniblerine 'azîmet edüp[3], menâzil ü merâhil kat' ederler. Ve Musul'da dernek edüp, Ebû Rîş (ابروش) -zâde, gücü ile fermân-ı şerîfe inkıyâd ederler. Ve Ekrâd hâkimleri[4] cem' olur. Musul'dan çöl tarafların dutup, Nehr-i Fırat sevâhili ile Fellûce'den ve[5] Hille'ye varup, nefs-i Hille'nin etrâfların zabt edüp, bî-kıyâs revâfızları şemşîrlerden[6] geçürüp, Hille'[y]i zabt ederler. Ve mâh-ı zilhiccede hazret-i İmâm 'Ali kerremallâhu vech[eh][7], türbe-i şerîflerin ziyâret ederler. Mühennâ-zâde, kabâyil-i 'Arab askerlerin cem' edüp, şehirde buldukları kızılbaşları harca sürüp, beş yüzden ziyâde kızılbaşları kırup, ehl-i fesâdların[8] tîğ ü teberlerden[9] geçürüp, İmâm 'Ali hazretlerinin makām-ı şerîflerinde bir niçe eyyâmlar te'hîrde olup[10] ve Diyârbekir'de Çermik Sahrâsı'nda atları vaktinde çayırladup[11], lâkin Mîr-i mîrân Abaza Paşa Erzurum'da Küçük Abaza ile Tahmuras Hân Gürcü Beyi üzerlerine Şâh-ı bedme'âş câniblerinden Hânlar Hânı olan Kaçkay nâm hânların yetmiş seksen bin kızılbaş ile tabur gönderüp, Gürcistân vilâyetlerin gāret etmek kasdın edüp, sa'âdetlü Pâdişâhımızdan imdâd şefâ'at taleb[12] edüp, Gürcistân teba'iyyet gösterüp, Tahmuras (طهمورث) Hân taburların tedârük eder. Sadr-ı a'zam Serdâr Ahmed Paşa'dan ziyâde iltimâsda.

Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem, ordudan garîb yarar askerler tahrîr edüp, müsellah kul-oğulları, bin dilîr süvârî yedişer[13] akça 'ulûfe şartıyla[14] sûret-i ru'ûs verüp, iki bölüklere taksîm ederler. Bayraklar verüp, ağaların ve[15] kethudâların ta'yîn edüp, gönderüp, Ahıska'ya dâhil oldular. Ve Şâh-ı bedfi'âl'den ta'yîn olunan Kaçkay nâm Hânlar Hânı, kızılbaşlar ile Gürcistân vilâyetlerine yağı askerler ile varduklarında, Tahmuras Gürcü'den cem' etdüğü askerler ile darb-ı şedîd, ceng [ü] harbler edüp ve hîle eder. Gürcü Hânı olan Tahmuras, bataklu bir vâdîde köprüden kızılbaş câniblerinden galebe ile gelen

1 deyü V : + sipâriş E
2 zilka'de V : zî zilka'de E
3 edüp V : + Musul Vilâyeti'ne E
4 ederler. Ve Ekrâd hâkimleri V : edüp ve Ekrâdlar hükûmîleri E
5 Fellûce'den ve E : فلجه 'den V
6 şemşîrlerden V : tîğlerden ve şemşîrden
7 kerremâllâhu vech[eh] E : radıyallâhu 'anh V
8 kırup, ehl-i fesâdların E : — V
9 teberlerden V : + ve tüfengler ve zenberek tîrlerden E
10 olup V : — E
11 atları vaktinde çayırladup V : atlar çayırların vaktinde yidürüp E
12 taleb E : — V
13 yedişer V : yedişerer E
14 şartıyla V : ile şart ile E
15 ve V : — E

bed-bahtları bataklara düşürüp[1], Tahmuras Hân kaçak verür; Kaçkay Hân, askeri ile ılgar edüp, bataklarda gark olurlar. Tahmuras girü dönüp, bataklarda kalanları şemşîrlerden[2] geçürüp, Kaçkay Hân **[V 384a]** mürd olur. Yetmiş binden ziyâde kızılbaşlardan nısfı halâs olmayup, kırk binden ziyâde baş u[3] dil alup, diri giriftâr olanları tîğlerden geçürüp, mürd ederler. Ol aralıkda[4] Kaçkay Hân'ın ser-i nâ-pâkini cem' ederler[5]. Ve yarar da'vâlar ile gelmiş hânlarının serlerin ve sâyir kızılbaşlardan alınan[6] dil ü başların ve kerrenâyların ve kös ü nakkârelerin ve bayrakların bi'l-cümle hânlarının kellelerin iştihârları ile bârgîrlere tahmîl[7] edüp, yarar nâmdâr âdemleri ile Tahmuras Hân, Sadr-ı a'zam Serdâr hazretlerine Diyârbekir'e gönderdiler*. Sâhib-i sa'âdet hazretleri mesrûr olup[8], kapucu-başılarından 'Ali Ağa'yı[9] mezbûr hizmet ile Tahmuras Hân câniblerinden gelen Kaçkay pelîdün serin ve dört bin kelle[y]i Âsitâne'ye Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine[10] telhîs edüp, gönderdiler.

Ve Şâh 'Abbâs-ı bed-fi'âl bed-nâm olup, münhezim olduklarına mâtemde oldular. Ve[11] cedîd tahrîr olunan neferâtları Ahıska'ya nevbetci ta'yîn edüp, ba'zılar Ardahan'da hizmet üzere fermân oldular. **[E 236b]**

Ba'dehû[12] Vezîr-i a'zam Serdâr Ahmed Paşa, 'îd-i adhâdan sonra, kapukullarına zahîrelerin tevzî' etdiler. Ve Nehr-i Dicle'den kelekler ile zahîreler ve cebehâne tahmîl[13] olup, Musul câniblerine nakl olunur. Ve on kıt'a bedoloşka hâzır olup, câmûslar ile Musul câniblerine nakl olunmağın, Mîr-i mîrân-ı Mar'aş toplara ta'yîn idi.

Ve sene hamse ve selâsûn ve[14] elf saferü[nü]n ibtidâsında, Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem, ordu[15] ile Diyârbekir'den teveccüh etdiler. Menâzil-i[16] Mardin ve menâzil-i[17] Nusaybin ve menâzil ü merâhil kat' edüp[18], Dicle sevâhilinde Musul Kal'ası'na dâhil oldular[19]**; Dicle'den 'ubûr ederlerdi. Ba'zı yerlerin-

1 Gürcü ..... düşürüp E : — V
2 şemşîrlerden V : tîğ ü şemşîrden E
3 baş u V : baş E
4 aralıkda V : aralıklarda E
5 ederler V : eder E
6 alınan V : — E
7 tahmîl : tahmîn EV
* Tahmuras Hân, Karçıgay'ı mağlûp eder. Gürcüler alınan esirlerle 21 Ramazân 1034'te Diyârbekir'de bulunan orduya dâhil olurlar (*Fezleke*, II,67-68; Na'îmâ, II,245-247).
8 olup V : + 'Ali Ağa E
9 'Ali Ağa'yı V : olup E
10 Pâdişâh-ı ..... hazretlerine V : Pâdişâhımıza E
11 Ve V : — E
12 Ba'dehû V : — E
13 tahmîl : tahmîn EV
14 ve selâsûn ve V : selâsûn E
15 ordu V : ordu-yı hümâyûn E
16 Menâzil-i V : — E
17 menâzil-i E : — V
18 edüp V : ederler E
19 dâhil oldular V : oldukda E
** Ordu ile 1034 zilhiccesinin evâilinde Diyârbekir'den kalkılıp, zilhiccenin evâhırında Musul'a varılmıştır (*Fezleke*, II,69-70; Na'îmâ, II,354-355).

den, lâkin cisir peydâ edüp, ağırlıklar bî-zahmet makām-ı hazret-i Yûnus 'a[leyhi's-selâ]m türbesine[1] karîb konulup, Nehr-i Dicle sevâhiline değin çadırlar[2] ve bârgâhlar kurulur. Vilâyet-i 'İmâdiyye Hâkimi Mîr[3] Şeref Hân istikbâl eyleyüp, ba'dehû Mîre Bey ve Sohrân Bey Ekrâdları nüzül zahîre sürüp, ordu gınâ üzere idi. Ve Seyyid Hân Ekrâdı, zahîrelerin bî-kıyâs re'âyâları çeküp, orduda bey' u fürûht ederlerdi. Ve askerden bir ferd re'âyâları rencîde etmezlerdi. Ve yalnuz câmûşlara 'alef dirîğ etmezlerdi. **[V 384b]** Ve topları mîr-i mîrânlardan Sivas Beylerbeyisi[4] Mehmed Paşa'ya sipâriş olunmağın ve gılmân-ı 'acemiyândan[5] beş yüz neferât ta'yîn olunup[6] ve Yörük Beyi ile eşkinciler, câmûşları zabt ederlerdi.

Ve mâh-ı saferun evâhırında[7] te'kîdler olunmağın. Alaylarında herkes mevcûd olup, perâkende gidilmeyüp, ağırlık[8] girüde; dündâr olan Mîr-i mîrân-ı Mar'aş ve Mîr-i mîrân-ı Rakka beylerbeyileri fermân idiler[9]. Ve mukaddem Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir ilerüde Ebû Rîş (ابروش) -oğlu ve Mühennâ-zâde[10] ve Ekrâd beyleri ile ve Mîr-i mîrân-ı Musul da İmâm 'Ali kerremallâhu vecheh türbesinde olan kızılbaşları ref' edüp, ol vâdîleri istihlâs etdiler idi. Cevâzir Nâhiyesi ve Hille'den 'aduvv-i hâksâr râfızîleri[11] berbâd etdürüp, hazret-i İmâm[12] Hüseyn makāmı kalup, haber alurlar. Ekser kızılbaşlardan, hânlarından beş yüz kızılbaşlar ol makām-ı 'âlîde tevattun edüp, zabt ederler. Lâkin türbedârları rencîde ederler. Rûz [u] şeb Müslümânlar niyâzda olup, haber alurlar; Serdâr Murâd Paşa['nın] Hille'de olduğun bilürler, ümmîzde olup.

Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir olan Murâd Paşa ve Mühennâ-zâde[13] 'Abdünnâsır ve Ebû Rîş (ابروش) -oğlu[14] ile sabâhu'l-hayrda çölden İmâm Hüseyn hazretlerine teveccüh ederler. Nezr ederler: "Hazret-i İmâm Hüseyn ravza-i şerîflerine kurbân lâzım. Bâri çöllerde bir sürü koç kurbân yedimize girüp, akça ile Türkmanlar'dan bey' u[15] şirâ olunurdu" derken, karşudan dumanlu toz peydâ olur, karîb oldukda, beş yüz kızılbaşlar hazret-i İmâm[16] Hüseyn Şehri'nden 'avdet edüp, Bağdâd'a doğru 'azm ederler. "Kurbân yerine hazret-i İmâm Hüseyn makām-ı şerîflerine armağan bunlardan ziyâde

1 'a[leyhi's-selâ]m türbesine V : 'aleyhi's-selâm türbesinde E
2 çadırlar V : çadır E
3 Mîr V : Mîrî E
4 Beylerbeyisi V : — E
5 'acemiyândan V : 'acemiyânlardan E
6 olunup V : olunmağın E
7 evâhırında E : evâhırınd[a] V
8 ağırlık V : ağırıklar E
9 idiler E : etdiler V
10 zâde V : oğlu E
11 râfızîleri V : revâfızları E
12 İmâm V : — E
13 zâde V : oğlu E
14 oğlu V : zâde E
15 bey' u V : bey' E
16 İmâm V : — E

olmaz" deyü bir uğurdan gazâ niyyetine guluvv ederler. Bir anda şemşîrlerden geçürüp, beş yüz kızılbaşlardan ancak yetmiş mikdârı[1] halâs olup, ibâ ederler[2]. Ve kırk dil giriftâr edüp, Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerine kayd [ü] bend edüp, hıfz olur. Murâd Paşa, hazret-i İmâm Hüseyn şühedâ-i Kerbelâ makām-ı 'âlîlerin ziyâret edüp, hâk-i 'izzetlerine yüz sürüp, hayr[3] du'âlarda idiler.

Ve Serdâr[4] Vezîr-i a'zam hazretleri[5] Musul'dan 'azîmet edüp, alaylar ile Kilisa'da vâdî-i sahrâda, ba'dehû Vâdî-i Zab'da konulup, Nehr-i Zab ziyâde temevvüc ederlerdi. Nehr-i Zab[6] akındısı sengistânları yuvalardı. **[V 385a]** Mîr-i mîrân-ı Rumeli alayı ilerü yeldürüp, öte yakalarına 'ubûr ederler[7]. Ba'dehû Mîr-i mîrân-ı Anadolu İlyâs Paşa, geçidden hezâr ikdâm edüp, ağırlıkları karşuda çadırları konup, ba'dehû Serdâr Sadr-ı a'zam, alayı ve yeniçeri piyâde[y]i tulumlardan kelekler edüp, geçürüp ve ba'zıların süvârîler geçürüp, üç günde cemî'i ağırlıkları[8] ve develeri 'ubûr etdürüp[9], Erbil (اربيل) nâm vâdîde konulup ve toplar dahi gelüp ve Seyyid Hân Musul'da kalup.

Mâh-ı[10] rebî'ulevvelin evâhırında, kapu-kullarına masar sene 1035 mevâcibleri verilüp, ol vâdîde Zâlim 'Ali tevâbi'leri istikbâl eyleyüp ve Başa Hatun, pîşkeşleri ve[11] nüzül zahîreleri ve ganemleri keşîde idiler. Ve Mîr[e] Bey Ekrâdları dahi[12] orduya dâhil olup, nüzül zahîre orduda mebzûl idi; bey' u şirâ[13] olurdu. Ve Başa Hatun'un ferzendi orduya gelüp, 'Ömer Bey evlâdı idi. İltifâtlar edüp, Sâhib-i sa'âdet hil'atler ile mesrûr edüp, murâdların görüp, menâzil-i Erbil (اربيل) 'den Nehr-i Altun sevâhilinde konulup, ol nehirde kabâyil-i 'Arablar orduda perâkende Beriyye? (نزد)[14] 'Arabları'ndan ve Tayy 'Urbânları'ndan asker halkına ziyân etmeyüp, orduda nidâlar olurdu: "Uğrudan gaflet etmesünler" derlerdi. Ve şeyhlerine tenbîh olunup: "Uğru ve harâm-zâdelerin zabt edüp, sonra nedâmet çekerler" deyü te'kîdler olurdu.

Ve mâh-ı rebî'ulâhırda Nehr-i Altun'dan, ba'zısı bünyâd-ı kadîm cisir binâ olunmuş; kârgîr idi. Vîrân kalmağa[15] sebeb, Hulefâ-i Benî 'Abbâs zemânı mezbûr Altun Nehir şehristân olup, lâkin Timurleng zemânı vîrân

1 şemşîrden ..... mikdârı V : şemşîr [u] tîğlerden beş yüzden yetmiş mikdârı ancak E
2 ibâ ederler E : — V
3 hayr V : + u E
4 Ve Serdâr V : — E
5 hazretleri V : + Serdâr da E
6 ederlerdi. Nehr-i Zab E : üzere V
7 ederler V : edüp E
8 günde cemî'i ağırlıkları V : eyyâmlarda cemî'i ağrıklar E
9 etdürüp V : edüp E
10 Mâh-ı E : + mâh-ı V
11 ve V : — E
12 dahi V : — E
13 zahîre ..... şirâ V : zahîreden orduya mebzûl, bey' şirâlarda E
14 Beriyye ? (نزد) E : برد V; bk. ayrıca Metin, s.812.
15 kalmağa V : kalduğı E

olup, cisrinden vîrân ba'zı yerleri mu'attal kalup, hezâr zahmet ile piyâdegân geçüp, süvârîler nehri yeldürüp, ba'zı yerleri sığ, taşkın değil[1] idi. Ve topları yeldürüp, câmûşlar ile[2] ve ekser asker resenler ile çeküp ve kelekler[3] peydâ olup.

Ve sene hamse [ve] selâsûn ve elf rebî'ulâhır[un]un[4] evâhırında, alaylar saflar etmeğin, Vâdî-i Yenice'de konulup, ba'dehû Büyük-dolab, Dicle sevâhilinde kondular[5]. Ve mîr-i mîrânlardan Anadolu alayı ve Mîr-i mîrân-ı Karaman alayı ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli ve mîrlivâları alayı saflarda. Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem olan Ahmed Paşa **[V 385b]** göğüsde saflarda. Bölük halkının alayı, bölük bölük fevc fevc gürleyüp[6], sahrâda temevvücde **[E 237a]** ve Bağdâd mukābelesinde alaylar edüp[7], Bağdâd etrâflarında saflar olup[8], ağırlıklar konup, İmâm-ı a'zam hazretlerine karîb otak u bârgâhlar kurulup*. Ve Bağdâd içinde olan kızılbaşlar bedenlerden askeri[9] teferrüc ederlerdi. Ve topların savurup, tüfengler[10] ve tîrlerin bârân misâl yağdurup ve hendeklerine değin nâmdârlar[11] seğirdim edüp, kızılbaşlar guluvda; lâkin Bağdâd'dan taşra çıkmazlardı[12]. Kullelerden top u tüfenglerin alaylara atarlardı. Ve mîr-i mîrânlar karavullarda idiler.

Serdâr Vezîr-i a'zam otakda ittifâk edüp, ordu[y]u 'ale'l-fevr[13] tabur misâl Bağdâd Kal'ası'na karîb Dicle sevâhilinden, Mîr-i mîrân-ı[14] Sivas Mehmed Paşa ve mîrlivâları, zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları ile İmâm-ı a'zam Kapusu'ndan aşağa Karaman askerinin çadırları, ba'dehû Mîr-i mîrân-ı Anadolu mîrlivâları çadırları cânib-i yemînde, ba'dehû bölük halkının çadırları. Ak-kapu'ya gelince Sadr-ı a'zam Serdâr Vezîr Ahmed Paşa'nın bârgâh [u] serâperde ve çadırları[15] ve cevâniblerinde Baş-defterdâr ve Re'îsülküttâb ve erbâb-ı Dîvân çadırları. Yeniçeri Ağası ve yeniçeri odaları vasatlarda otağ-ı hümâyûnu[16] kuşadup ve cânib-i yesârda Ak-kapu'dan Burc-ı 'Acem'e varınca silâhdârlar ve 'ulûfeciyân ve gurebâ'-i yesâr çadırları, ba'dehû Mîr-i mîrân-ı

1 değil V : değiller E
2 ile V : nehirden E
3 kelekler V : + de E
4 ve elf rebî'ulâhır[un]un V : elf rebî'ulâhır E
5 kondular V : konarlardı E
6 gürleyüp V : gürleyü[p] E
7 edüp V : + fevc fevc E
8 olup V : edüp E
* 1035 muharreminde gelinen Kerkük Sahrâsı'nda yapılan müşâverede Bağdâd'ın muhâsarasına karâr verilmesi üzerine oradan kalkılıp, 10 Safer 1035'te İmâm-ı a'zam yakınındaki Karanlık-kapı önüne konulur ve 12 saferde meterise girilir (*Fezleke*, II,74-75: Na'îmâ, II,360-361).
9 askeri V : asâkirleri E
10 tüfengler V : + ile E
11 nâmdârlar V : nâmdârlardan E
12 çıkmazlardı V : çıkarmazlardı E
13 'ale'l-fevr V : 'ale'l-fevri E
14 Mîr-i mîrân-ı V : Mîr-i mîr E
15 çadırları V : sâyebânları E
16 hümâyûnu V : hümâyûnların Sadr-ı a'zam hazretlerinin E

Rumeli ve mîrlivâları, ba'dehû Mîr-i mîrân-ı Şâm ve[1] Haleb ve[2] ba'dehû Mîr-i mîrân-ı Adana ve Mîr-i mîrân-ı Tırablus-Şâm, Karanlık-kapu cânibine[3] varınca çadırlar ve ordu-yı hümâyûn meydânda bi'l-cümle çadırlar; tabur bağlanup ve cebehâne girüde. Ve darbuzanlar ve şâhîler[4] ordu başında Şehribân yolunda çadırlar kurulup ve Bağdâd Kal'ası cevânib-i erba'asını çadırlar[5] muhâsara etmeğin ve ba'del-vakt mağrib zemânı oldukda, Ak-kapu'dan Karanlık[6]-kapu'ya gelince meterisler kurulup, Vezîr-i a'zam Serdâr kolu Ak-kapu'da toplar kurup ve Yeniçeri Ağası meterisi Burc-ı 'Acem'den cânibe dört bedoloşka ile yedi[7] darbuzanlar kurup, Sadr-ı a'zam kolunda beş top ile dört şâhî darbuzanlar ile ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli meterisinde[8] dört kıt'a top ve[9] yedi şâhî darbuzanlar kurulup. **[V 386a]**

Mâh-ı cumâdelâhıreden mübâşeret olunup, üç bin nefer serdengecdiler tahrîr etdiler; ilerü tabyada koyup ve toprak[10] sürmek fermân olunmağın. Ve Dicle'nin karşusu Kuşlar Kal'ası'nda Mîr-i mîrân-ı[11] Diyârbekir ve Mîr-i mîrân-ı Musul ve Rakka Beylerbeyisi ile meterisler, üç kıt'a top ve on şâhî darbuzanlar kurup, harb ü kıtâllerde; rûz [u] şeb toplar ile Bağdâd Kal'ası'n muhâsarada. Ve içerüden kızılbaşlar uğrın kapudan her gâh gürûhlar ile meterisler baskınların edüp ve gâzîler de revâfızları[12] şemşîrlerden geçürüp ve toprakdan[13] tabyalar doldurup ve lağım[14] mübâşeretlerine tekayyüd ederlerdi. Ve yeniçeri[15] meterisleri ilerü hendek kenârına ulaşur. Ve Burc-ı 'Acem Kullesi'ne değin ve[16] hendek kenârına hâkden kulle peydâ edüp, üzerine[17] meteris kurup, gılmân-ı 'acemiyândan beş yüz nefer serdengecdiler ile İstanbul Ağası nasb olunup, iki şâhî toplar ile Bağdâd'ın hânelerin döğerlerdi. Ve askerlerden zahîre[18] cem'i içün Fellûce'ye üştürânlar gönderüp ve Bağdâd altında doksan gün[19] eğlenüp, orduda olan bârgîr ve mîrî üştürân kışlak ecliyçün Diyârbekir'e karîb Harput ve Eğil nâm kazâlara gönderüp ve Diyârbekir'den barut ve yuvalaklar içün mîrlivâlardan Tırhala ve Köstendil sancakların fermân olunup, teveccühde. Ve askerde saman kalmayup, Nehr-i

1 ve V : ba'dehû Mîr-i mîrân-ı E
2 ve V : — E
3 Karanlık-kapu cânibine V : cânib-i Karanık-kapu'ya E
4 darbuzanlar ve şâhîler V : şâhî darbuzanları E
5 erba'asını çadırlar V : erba'asın çadırları E
6 Karanlık V : Karanık E
7 yedi E : + top V
8 meterisinde E : meterisi V
9 ve V : ile E
10 toprak V : hâk E
11 Mîr-i mîrân-ı E : میر میر میرار V
12 revâfızları V : + tîğ ü E
13 geçürüp ve toprakdan V : kat' ederlerdi. Ve topraklar arzdan kazmalar ile E
14 lağım V : lağımlar E
15 yeniçeri V : yeniçeriler E
16 ve V : + karîb E
17 üzerine E : — V
18 zahîre V : zahîreler E
19 gün V : — E

Fırat sevâhillerinde 'alef ve şa'îr içün gönderüp ve orduda zâd ü[1] zevâde kalmayup, beksemâd vakıyyesi birer guruşda, ba'dehû beşer guruş hisâbı[2] üzere fürûht olurdu. Ve mecrûh [u] zahmdârlar çadırda feryâd[3] ederlerdi. Ve niçelere şehâdet mukarrer. Ve yeniçerilerden yürüyüşde ve lağımlarda niçeler zahmdâr ve zahîreden, ortalarında bir[4] zâd ü zevâde kalmayup, Serdâr Vezîr-i a'zam'dan zahîre taleb olunurdu. Bir def'a İmâm-ı a'zam Türbesi'nde Fellûce'den gelen zahîre[y]i kifâf mikdârı tevzî' olup, bölüklere buçuk keyl şa'îr[5] verüp, tesliye edüp. Ve bârût-i siyâh Diyârbekir'den kelekler ile gelüp, kifâyet etmeyüp: "Birecik[6]'den gelür" deyü intizârda. Ve Basra'dan burtun (پورتوم) gemileri ile Mîr-i mîrân-ı Basra 'Ali Paşa dahi gelmek üzere idi[7]. **[E 237b]**

Ve mâh-ı recebde lağımlar itmâm bulur. Âgâh edüp, askerler hâzır idiler. Bir evkâtda lağımlardan duman ve duhânlar ile **[V 386b]** bir gürüldü kopup, gök[8] gürler kıyâs edüp, bir kulle bedenleri ile âsumâna[9] pervâz olup[10], kızılbaşları 'ayyûka atup, sengleri ve yek-pâre tuğlaları[11] kârgîr pertâv etmeğin, gerüsüne perâkende düşdükde, hendeklerde dolu hâşâkler ile ve hâkler de[12] askere rast gelindükde, serpindi ıztırâbları niçeleri zahm-nâk ve[13] helâk edüp ve revâfızlardan mürd olanlar bî-kıyâs idi[14]. Ol sâ'at yürüyüşler oldukda, evvelki kat hisârı alup, lâkin girüsü kalur. İzdihâmlardan birbirin çiyneyüp, imkân olmaz; ba'dehû def' oldu. Girü cedîd mübâşeret olunmağın, toplar ile[15] saçmalar urulurdu. Tekrâr savaş olup, mâh-ı şa'bânda[16] 'Urbân tâyifesinden zahîre imdâd olunmağın ve Mühennâ-zâde 'Abdünnâsır Bey, 'asel, revgan ve çeltük ile orduya gelüp, birkaç gün[17] muzâyaka def' olur. Lâkin asker[18] mübâlaga idi; olur-olmaz zahîre kifâyet etmez idi.

Ve Serdâr[19] Vezîr-i a'zam hazretleri: "Askerler[20] şâd olsunlar" deyü girüden ulaklar ile kapucular ılgar etdürüp[21]: "Tatar Hân imdâda[22] gelür"

1 zâd ü V : — E
2 beşer guruş hisâbı V : beşerer guruş hisâb E
3 feryâd V : feryâdlar E
4 bir E : — V
5 buçuk keyl şa'îr V : de buçuk keyl şa'îrlerden E
6 Birecik V : Biricik E
7 Basra' dan ..... idi V : Zab'la ve بوترونم lar gelür. 'Ali Paşa Mîr-i mîrân-ı Basra eyyâmlarda E
8 gök V : gökler E
9 âsumâna V : + 'ayyûka E
10 olup E : edüp V
11 'ayyûka ..... tuğlaları V : göğe 'urûc edüp, sengleri yek-pâre tûla[y]ı E
12 ve hâkler de E : — V
13 ve V : — E
14 olanlar bî-kıyâs idi V : olanları bî-kıyâs E
15 ile E : — V
16 şa'bânda V : şa'bân ve E
17 gün V : eyyâm E
18 olur. Lâkin asker V : olurdu. Lâkin askerler E
19 etmez idi. Ve Serdâr E : etmezdi V
20 Askerler V : Askerleri E
21 etdürüp V : + imdâda E
22 imdâda V : — E

deyü asker tâyifesin eğlerdi. Ve bir def'ada birer mikdâr zahîreler tevzî' ederlerdi. Ve fasl-ı bahâr eyyâmı hevâlar ıssı[1], nevrûz faslı olmağın, dört def'a yürüyüşler oldukda, bir çâre olmayup, guzât-ı İslâm kal'aya karîb oldukda, 'adûnun topları[2] kâr etmezdi. Lâkin içerüden âteşli ve neftli yorganlar[3] ile ihrâk ederlerdi. Ve Basra'dan Mîr-i mîrân[4] 'Ali Paşa kırk kıt'a burtun (پورتوم) gemileri ile ve içinde[5] Mâzenderân misâl tüfengli ile Dicle'den Kuşlar Kal'ası'na karîb geldükde, bir uğurdan tüfeng şenlikleri olup, ba'dehû 'Ali Paşa da meterisde Sadr-ı a'zam hazretlerine[6] mülâkat oldukda, hil'at-i fâhire[7] ihsân edüp ve zahîre sefînelerinde[8] revgan ve hurma mübâlaga idi; askere kifâf idi. Ve Basra'dan kebîr şayka top; iki kantar atılan topları orduya dâhil edüp, lâkin Kuşlar Kal'ası'nda burtunlardan[9] çıkarup, cisri İmâm-ı a'zam'dan cânibe kurup, asker-i İslâm 'ubûr ederlerdi. İmâm Mûsâ'ya ve Hille'ye [h]emân 'azîmet ederlerdi. Ve[10]: "Şâh 'Abbâs taburları Derne vü Derteng (ترتنك و تن) boğazlarına gelüp, Bağdâd'a gelürler" derler. Lâkin orduda kaht mukarrer idi.

Vezîr-i a'zam fermânları ile 'Ulûfeciyân Ağası'n neferâtı ile Şehribân hıfzı[11] içün ta'yîn edüp[12], **[V 387a]** Şâh 'Abbâs ordularından gāzîler diller giriftâr edüp, bend-i zencîr ile orduya dâhil etdükde, ahvâlleri[13] bilinüp, Sadr-ı a'zam fermânları ile İmâm-ı a'zam'dan çadırlara tabur; hendekler kesüp, Dicle'ye varınca derin mızrak[14] boyu ihâta edüp, iki câniblere kapular koyup, varoş misâl kal'a olup, Mîr-i mîrân-ı Rumeli karavul olup, rûz [u] şeb hıfzda ve bölük halkı nevbet dutup, karavullarda idiler. Ve Payas'dan nakl olan Haleb'de topları getürmek fermân olunur. Bölük-başılar ta'yîn edüp, Birecik (بريجيك) 'de gemilere tahmîl[15] olup, Nehr-i Fırat ile Fellûce'ye nakl olup ve[16] hem zahîre fermân olunmuş idi.

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîf eyyâmı: "Şâh 'Abbâs'ın taburları Diyâle Nehri'n 'ubûr eder" deyü haber geldi. Şehribân'dan Bölük Ağası orduya gelür[17]. Ve Şâh-ı bed-kirdâr ve[18] hânları ve kızılbaşlar Nehr-i Diyâle'de tabur

1 fasl-ı ..... ıssı V : eyyâm-ı bahâr faslı olup, hevâda ıssı 'alâyimleri olup E
2 'adûnun topları V : topları 'adûnun E
3 ateşli ..... yorganlar V : ateş yorgan neft E
4 Basra'dan Mîr-i mîrân V : Mîr-i mîrân-ı Basra'dan E
5 gemileri ile ve içinde V : gemilerde tüfengli E
6 hazretlerine V : Serdâr'a E
7 hil'at-i fâhire V : hil'atler E
8 sefînelerinde : sefînelerinden EV
9 burtunlardan : بورتيم lardan E : بورتم lardan V
10 Ve V : + rûzi, eyyâmı karîb olup E
11 hıfzı V : hıfz E
12 edüp V : idi E
13 ahvâlleri V : ahvâllerin E
14 mızrak V : جداً E
15 tahmîl : tahmîn EV
16 ve V : — E
17 gelür V : gelüp, firârda E
18 ve V : — E

kurup, karavulları gelüp, Nehr-i Diyâle'[y]i 'ubûrda. Ve enhâr-ı Diyâle'den bir menâzil Bağdâd'a karîb[1] duhûl ederler*. Ve Nehr-i Diyâle üzere cisir ta'mîrinde olduğun Sadr-ı a'zam Serdâr'a haber verdiler. Mîr-i mîrân-ı Rumeli, alayların saflar edüp, çarkaya varup ve[2] Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir de Kuşlar Kal'ası'n bırağup, orduya me'mûrlar oldukda, Murâd Paşa da[3] alaylar ile piyâde segbânların önlerine katup, Nehr-i Diyâle sevâhilinde dört şâhî darbuzan ile cisir binâ etdükleri vâdîye saf bağlayup, kızılbaşlar alayları cisir kenârında saflar dutup, geçmek dilerlerdi. Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Murâd Paşa topların kurup, alaylarına pertâv ederlerdi. Kızılbaşlar da Mâzenderânlıları[4] ile tüfengleşüp, ba'dehû guluvv ile cisirlerinden alayların geçürüp, harb [ü] kıtâl ederler. Ve Nehr-i Diyâle sevâhili ile Kuşlar Kal'ası'ndan yürüyüş ederler. Kuşlar Kal'ası'nda olan topları çeküp, köprü başına getürüp, meteris kurup, Mîr-i mîrân-ı Anadolu ve Mîr-i mîrân-ı Musul alayları cisri hıfz edüp, segbânları ve yeniçeriden ve cebecilerden ta'yîn etdiler. Kızılbaşlar ile Eski Bağdâd'da harb edüp ve Kuşlar Kal'ası'nın[5] burc [u] bârûlarından muhârebeler[6] olurdu. Ve Bağdâd yakasında Şâh'ın taburları bir uğurdan murûr etmeğin, ordu-yı hümâyûnda olan bölük halkı **[V 387b]** bayrakların güşâde edüp, alaylar ile[7] hendekden taşra saflar olup ve Bağdâd Kal'ası meterislerinde[8] olanlar gedüklerinde kal'a[y]ı döğüp, harblerde. Ve[9] Yeniçeri Ağası **[E 238a]**[10] Husrev Ağa tüfengli yeniçeri alayları ile üç kat saflar çeküp[11], durdular. Hendek kenârların bend edüp ve şâhî arabaların zencîrleyüp, önlerinde dizdiler[12]. Ve Serdâr Sadr-ı a'zam Ahmed Paşa müsellah olup, bölük halkı[13] meymene ve meysere fevc fevc cebe vü cevşen ve[14] bayrakları ile saflar çeküp[15] ve müteferrika ve çavuşân ve kâtibân alayları önlerine saflar oldular. Ve mîr-i mîrânlar da yemîn ü yesârda[16] nâmdârlar alayların kurup[17] ve Mîr-i mîrân-ı Şâm ve Mîr-i mîrân-ı Haleb alayı çarkada ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Murâd Paşa alayı ilerüde harb ü mücâdelede[18] idiler. Şâh-ı

1 Bağdâd'a karîb E : karîb Bağdâd'a V
* 1 Receb 1035'te Şâh Abbâs, Diyâle Nehri kenarına konar. 2 Şa'bân 1035'te Hâfız Ahmed Paşa İmâm-ı a'zam'da iken Diyâle Nehri tarafından kızılbaş alayları görünür (*Fezleke*, II,78-79; Na'îmâ, II,367,369).
2 ve V : — E
3 da V : — E
4 Mâzenderânlıları V : Mâzenderânlı E
5 ve Kuşlar Kal'ası'nın V : Kuşlar Kal'ası'n E
6 muhârebeler V : merdâne muhârebe E
7 alaylar ile V : alayları E
8 saflar ..... meterislerinde V : saflarda ve Bağdâd Kal'ası'nda meterislerde E
9 Ve V : — E
10 Ağası V : + ve Yeniçeri Ağası E
11 tüfengli ..... çeküp V : alayların ve tüfengleri yeniçeriler saf keşîde üç kat E
12 önlerinde dizdiler V : önlerine dizüp E
13 halkı V : halkını E
14 cebe vü cevşen ve V : alay E
15 saflar çeküp V : cebe vü cevşenler ve bayraklar ile saflar keşîde dâde E
16 yesârda V : yesârlarda E
17 kurup V : saf keşîde E
18 harb ü mücâdelede V : harblerde E

bed-fi'âl alayları ile bir mesâff ol vâdîde muhârebeler etmeğin, birkaç def'a hamlede hatâlar geçüp, 'aduvlardan hayli diller alup ve[1] başlar kat' ederler. Ve alaylarına 'aduvların şikest olur. Ba'dehû duhâ vaktinde[2] Şâh alayları kerrenâyların ve köslerin döğüp, Şâh 'Abbâs kendü havlayup, Serdâr Vezîr-i a'zam alaylarından taraflara[3] Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir'i tüskürüp, şâhî darbuzanlara bir uğurdan 'alev verilüp ve yeniçeriler tüfengler serpüp, kızılbaşları tüskürüp, tekrâr guluvv ederler. 'Aduv revâfızlardan ba'zılar hendek kenârlarına gelürler. Meymene ve meysere câniblerinden: "Tevekkeltü 'alallâh"[4] deyü gülbang[5] getürüp, havlayup, kızılbaş alaylarun girüsüne döndürüp, ardın alup, ordularına tüskürüp ve kös ve kerrenâyların bırağurlar. Ol gün hayli yüz aklıkları olur. 'Aduvların serlerin[6] gerdenlerinden biçüp, asâkir-i İslâm şâd u handân 'avdet etdiler. Ve Bağdâd bedenlerinden kızılbaşlar teferrüc ederlerdi. Ve meterislerde olan gāzîler toplar ile kal'a[y]ı döğüp, bir def'a[7]: "Fursatdur" deyü Burc-ı 'Acem'den yürüyüşler olup, 'aduvlardan bir niçe serlerin alup[8], Sadr-ı a'zam Vezîr-i ekrem otaklarına 'azîmet ederler. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli ve Haleb[9] karavullarda kalup ve Kuşlar Kal'ası'nda olan Mîr-i mîrân-ı Anadolu ve Musul, Dicle sevâhilinde saflar düzüp, Hânlar Hânı ile kızılbaşlar alayı Nehr-i Diyâle'den gecid cisir peydâ eder. Vakt-i seherden Kuşlar Kal'ası üzere **[V 388a]** guluvda iken, Basra'dan gelen gemilerden[10] Mîr-i mîrân-ı Basra 'Ali Paşa Dicle'den tüfeng ve topların 'aduvlara havâle edüp, habîsler top [u] tüfengler darblarından ârâm [u] te'hîrde[11] niçeler zahmdâr ve mürd olurlar. Ve gemilerde tevattun ecliyçün Dicle'den çekdürüp, aşağa Nehr-i Fırat, Dicle ile cem' olduğu yerde limân dutup, habere muntazır olurlar. Ve Kuşlar Kal'ası'nda olan asker ve mîr-i mîrânlar harb [ü] kıtâlde. Ba'dehû Kuşlar[12] Kal'ası'ndan ferâgat edüp, 'aduv câniblerı gālib. Mîr-i mîrânlar İmâm-ı a'zam karşusunda olan cisri hıfz etdiler[13] ve Hille'de ve Fellûce'de ve Cevâzir'de olan asker ve bârgîrler ve üştür ve katârların kışlak içün göndermişlerdi; kaldurup, orduya dâhil etdiler[14].

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîf eyyâmı ve rûz-i[15] hızır vakti geçüp, eyyâm-ı haziran[16] karîb. Askerde harâret; hummâ hastalığı rnukarrer. Ve ehl-i

1 'aduvlardan ..... ve V : hayli 'aduvlardan dil ü E
2 Ba'dehû duhâ vaktinde V : Ba'de'l-vakt duhâda E
3 taraflara E : tarafa V
4 Tevekkeltü 'alallâh V : Tevekkel Hakk E
5 gülbang V : gülbanglar E
6 gün ..... serlerin V : vakt-i rûzda hayli yüz aklığı olur. Serlerin 'aduvların E
7 def'a E : vakitde V
8 serlerin alup E : serler alınup V
9 Rumeli ve Haleb V : Haleb ve Rumeli E
10 gemilerden V : پوتروم gemilerinden E
11 tüfengler ..... te'hîrde E : u tüfeng darblarına ârâm edüp V
12 Kuşlar V : Kuş E
13 hıfz etdiler V : hıfzında idiler E
14 etdiler V : ederlerdi E
15 ve rûz-i V : — E
16 eyyâm-ı hazîran E : eyyâm ve haziran vakti V

menâsıbdan[1] Sipâhiyân Ağası Süleymân Ağa'nın[2] mizâcı za'îf olup[3], bi-emrillâhi Te'âlâ ecel şarâbın nûş edüp, merhûm oldular. Ve[4] Silâhdârlar Kethudâsı Hacı Kethudâ dahi[5] vefât edüp, bölükden 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Kethudâsı 'Ali Ağa ve Mukâbele-i Süvârî Halîfesi Mahmûd Halîfe ve çavuşlardan ve bölükden meşhûr olanlardan ecel ile ve[6] emrâz-ı muhtelife ile vefât etdiler. Ve[7] hummâ emrâzı askerde mukarrer idi*.

Ve bir tarafdan orduda kaht ve[8] zahîreye imdâd olmazdı. 'Aduvlar cevânib-i erba'a[y]ı dutup, âyende vü revende ve tüccârlar gelmeden kalup ve mîrî üştürân ve esbân kışlada olup, Diyârbekir'de ve Malatya ve Sivas'da kışlaklarda idiler. Ve askerlerden[9] ba'zılar mîrî mal tahsîli içün gönderüp, Musul'da cem' olup; Bağdâd'a gelmeyüp, fermân-ı şerîfe muntazır idiler[10].

Ve Âsitâne'de sene hamse ve selâsûn ve[11] elf târîhinin cizye defterleri Âsitâne'de fürûht olup, gulâmiyyeleri cem' olup ve mevâcibleri[12] içün hazîneleri. Ve imdâd-ı sefer-i hümâyûna askerler ile Ser'asker fermân olunmuş idi. Lâkin te'hîr olunmağın, hazîne ile kapucu-başılar ta'yîn olup, Musul'da hâzır idiler.

Ve Mardin Voyvodası Küçük Ahmed Ağa, Musul'da zahîreler hâzır edüp[13]; kelekler ile, lâkin 'aduvlar ahvâli[14] bilinüp, te'hîrde. Ve Haleb'den zahîreler cem' olup, Birecik (بريجيك) 'de gemiler ve kelekler ile nakl olunmak tefekkürlerinde idiler. Ve Bağdâd'da muhârebeler **[V 388b]** ve Şâh 'Abbâs taburu Nehr-i Diyâle sevâhilinde. Ve Mîr-i mîrân-ı Haleb Mustafa Paşa'nın segbânları 'aduv kızılbaşlardan diller giriftâr etdiler. Orduya getürdüklerinde[15] haber verüp, Şâh câniblerinden orduyu gâfil [iken] şebihûn etmek dilerler[16]; **[E 238b]** mîr-i mîrânlar karavullarda.

Mâh-ı şevvâle[17] karîb[18] ramazân-ı şerîfin yirminci gicesi[19] nısfu'l-leylde orduda bir gulgule peydâ olur. Lâkin askerde gaflet yok idi; piyâde olup, her

1 menâsıbdan V : menâsıblardan E
2 Ağa'nın V : Ağa E
3 za'îf olup V : za'f, va'de yetişüp E
4 Ve V : — E
5 dahi V : bi-emrillâh E
6 meşhûr ..... ve V : meşhûrlar ecel ile E
7 Ve V : tevârîh-i muhtelifeden. Ba'de[hû] E
* Bağdâd'ın muhâsarası sırasında yeniçerilerin büyük bir çoğunluğunun sadece ayak ağrısından muztarip olduğundan bahis var (Na'îmâ, II,386).
8 bir ..... ve V : kaht orduda bir tarafdan E
9 askerlerden V : asâkirlerden E
10 muntazır idiler V : muntazırlar idi E
11 ve V : — E
12 mevâcibleri V : mevâcibler E
13 edüp V : — E
14 ahvâli V : ahvâllerin E
15 diller ..... getürdüklerinde V : dillerin giriftâr-ı bendler ile orduda E
16 dilerler V : + kasdı E
17 şevvâle V : şevvâlde E
18 karîb V : + mâh-ı E
19 gicesi V : eyyâmı E

tâyife sınurların hıfz ederlerdi. Şâh 'Abbâs câniblerinden: "Şebihûndur" deyü gülbang gelüp, askerler hâzır süvâr olup, sabâh vakti mîr-i mîrânlardan haber gelür: "Şâh-ı bed-fi'âl ordusunda hareket mukarrerdir" deyü[1] alaylar binüp, hendekden taşra, kānûn-i kadîm üzere fevc fevc saflar keşîde oldular. Ve mîr-i mîrânlar da meymene ve meyserede[2] alayları cünbüşde. Vakt-i duhâda kızılbaş alayları ordularından peydâ olup, çarkacılar harblerde olup, 'aduvlar yürüyüş edüp, bir mesâff [u] ceng oldukda, bir def'a havlayup, hendek taraflarına seğirdimler etdüklerinde, ol harblerde galebe kılup, peder ü ferzendlerine; iki taraflardan[3] cengler 'alevlenüp, top u tüfengler duhânı eflâke çıkup, Kerbelâ savaşları olup, dilîrânlar can u baş[4] terkin kılurdu. Guzât u mücâhidîn gayret ile 'asr vakti olunca, harb ü kıtâlden yüz döndürmeyüp, hazret-i Bârî Te'âlâ'dan feth u nusrat recâsında. Gāzîlere Rabbü'l-'izzet 'inâyet nasîb etdükde, 'aduvlar[5] girü rûy-gerdân olup, girüsüne firâr etdiler. Ve gāzîler ol meydânda kızılbaşları şemşîrlerden[6] geçürüp, lâş ü[7] cîfeleri dökülüp, kalur. Ve halâs olanlar[8] ordularına münhezim gidüp[9] ve asâkir-i İslâm sâlimîn ordularına[10] güşâde oldular.

Ve Kal'a-i Bağdâd'dan fâriğ olunmağın. Vakt-i[11] temmûzda asker[12] halkı karârda zahmet çekdiler ve harâret sakîl idi. Topları kal'adan çeküp: "İnşâ'allâh mevsiminde gelinür" deyü[13] tedârükde oldular.

Ve Şâh 'Abbâs tarafından elçileri Tohta Hân orduya gelüp, Sadr-ı a'zam Vezîr Serdâr-ı ekrem hazretlerine mülâkî olup*, Şâh-ı bed-fi'âl'in nâmelerin ibrâz edüp.

Ve mîr-i mîrânlar ve Yeniçeri Ağası ve[14] bölük ağaları silsile olup ve Yeniçeri Kethudâsı tebdîl olur. Ve[15] ocak ağaları dahi[16] silsile olup, askerde mecrûh, zahmdâr u za'îf, bî-mecâl hastalardan nevmîzleri[17] cem' ederler. Bir alay bî-dermânlar zârîliklerde. İmâm-ı a'zam hazretlerinin merkad-i

1 deyü V : — E
2 meyserede E : meysere V
3 'aduvlar ..... taraflardan E : iki tarafdan V
4 u baş V : — E
5 'aduvlar V : 'aduvların E
6 şemşîrlerden V : şemşîr ü tîğlerden E
7 lâş ü V : lâş E
8 Ve halâs olanlar. V : — E
9 gidüp V : + merdûdlar E
10 sâlimîn ordularına V : sâlim ordularında E
11 Vakt-i V : Haziran vakti E
12 asker V : asâkir E
13 deyü V : deyüp E
* Tohta Hân'ın elçi olarak orduya gelişi ve görüşmeler 1035 şevvâlinin 3'ü ile 7'si arasında olmuş gibi görünüyor (Na'îmâ, II,381-386).
14 ve V : — E
15 olur. Ve V : olup E
16 dahi V : — E
17 nevmîzleri E : nevmîdleri V

şerîflerinde Hakk[1] Te'âlâ hazretlerine sipâriş edüp[2], emânet korlar. Ve Bağdâd Kal'ası'ndan icâzet olur. Kızılbaşlar çıkup, asker **[V 389a]** arasında bey' u[3] şirâlarda olurlar. Askerden götürmeğe kâbil olmayan evân[î]lerin tebdîl ü[4] tağyîr edüp, zahîre fürûht ederler; ucuzca cebren alurlardı. Ve topları güm edüp ve cisri[5], Dicle'de[6] nâ-bedîd edüp ve cebehâne[y]i Dicle'ye atup, kifâyet mikdârı cebehâne şâhî darbuzanlara alıkoyup, gayrilerin güm edüp ve[7] darbuzan arabalarına bârgîrler tedârük edüp, bir mikdâr üştürân-ı mekârî dutup ve yeniçeriler bârgîrler iştirâ etmeğin; zahîre de mümkin değil idi. Sadr-ı a'zam'da zâd ü zevâde cüz'î; ancak içerü hazîne oğlanlarında bulunur. Ve Yeniçeri Ağası'nda ve bölük ağalarında kifâf kadar beksemâd ve bir mikdâr birinc, revgan u 'asel olup, taksîm edüp, herkesin[8] cüz'î zahîreleri olup.

Ve Dergâh-ı 'âlî çavuşlarından Mustafa Çavuş['u] nâmeler ile elçi edüp, Şâh 'Abbâs'a gönderüp, Şâh 'Abbâs'dan[9] gelen Tohta Hân orduda Sadr-ı a'zam Serdâr Vezîr Ahmed Paşa'ya Kerkük'den Abdal Paşa'nın tevâbi'leri ile bir katâr deve yükü[10] zahîre [ile] Bağdâd'a dâhil oldukda, mahzûz olup ve 'Acem Şâhı taraflarından nâmeler gelüp, Tohta Hân'ların: "Ruhsat verüp, göndersünler" deyü.

Sadr-ı a'zam alayları kā'ide üzere saflar keşîde ederler. Bağdâd'dan 'azîmet edüp*, Büyük-dolab'a konup, ba'dehû Yenice'ye dâhil oldukda, asker halkının[11] ba'zısı piyâde, ba'zısı[12] süvârî, menâzil-i Yenice'de dernek ederler. Mîr-i mîrânlar dündâr olup ve mîr-i mîrânlardan[13] Anadolu, ilerü tuğlar ile ta'yîn olur, ba'dehû ağırlıklar giderdi. Piyâdegân-ı yeniçeri, ağaları ile çekilürdü. Ba'dehû[14] Sadr-ı a'zam alayı üslûb-i sâbık üzere, mîr-i mîrânlar da saflar edüp, keşîde iken, girüden dumanlu toz peydâ olup[15], Şâh-ı bed-fi'âl'in alayları peydâ olur[16]. Mîr-i mîrânlar cem' olur. İlerüye haber[17] gönderüp, orduyu alıkorlar. Dicle sevâhilinde çadırların kurup, harblere mübâşeret olu-

1 Hakk E : Bârî V
2 edüp V : + İmâm-ı a'zam'da E
3 bey' u V : bey' E
4 tebdîl ü V : tebdîl E
5 cisri V : çisri E
6 Dicle'de E : Dicle'den V
7 ve V : — E
8 herkesin V : herkes de E
9 Şâh 'Abbâs'dan E : Şâh'dan V
10 yükü V : ile E
* 9 ay süren muhâsaradan sonra 9 Şevvâl 1035'te Bağdâd'dan göçüp ikinci konağa geldiklerinde, Şâh'tan gelen haber üzerine Tohta Hân, esir düşen kızılbaşlar ve Mustafa Çavuş ile birlikte Şâh tarafına gönderilir (*Fezleke,* II,88; Na'îmâ, II,388-391).
11 halkının V : halkı E
12 ba'zısı E : ve ba'zı V
13 mîr-i mîrânlardan E : mîr-i mîrânlar-ı V
14 Ba'dehû E : + ba'dehû V
15 olup V : olur E
16 olur V : oldukda E
17 haber V : haberler E

nur. Mîr-i mîrânlardan Rumeli, askerleri ile, Diyârbekir Beylerbeyisi olan Murâd Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Rakka Hüseyn Paşa alaylar bağlayup, 'aduv askerleri ile muhârebeler olunmağın; savaşlardır, ziyâde olur. Kızılbaşlar galebede. Ol vâdîde üç gün harbler olmağın.

Mâh-ı şevvâlin yedinci eyyâmı yine göç olur*. Menâzil-i 'Âşık Ma'şûk **[V 389b]** mukâbelesinde, Dicle sevâhilinde cemî'i asker[1] kondular. Girüden yağı kızılbaş askerleri peydâ olup[2], yine harb [ü] kıtâl olur. Hüseyn Paşa ol vâdîde[3] hazret-i 'Ali savaşların ederdi. Lâkin zahmdâr olup[4], ba'dehû giriftâr olur. Ol menâzilde Tohta Hân'ı icâzet ile gönderüp, Şâh askerlerine duhûl etdükde, Şâh askerleri Bağdâd'a 'avdet ederler. Ve Şâh-ı bed-fi'âl Bağdâd'a **[E 239a]** duhûl ederler. Ve hânları ile ibtidâ[5] İmâm Mûsâ'ya vardukda ziyâret edüp[6], dahi Bağdâd'a cisir ta'mîr etdürüp, İmâm-ı a'zam Kapusu'ndan Bağdâd saraylarına girüp ve Seyfî Hân ve diz çöken ağaların ve Mâzenderân'dan tüfengliler[7] ta'yîn edüp ve Bağdâd'a ziyâde revâfızlardan ve kızılbaşlardan ta'yîn eder. Ve Derne vü Derteng (تن و ترتنك) dervendlerin zabt eder. Ve etrâflarında olan varoşları ve karyelerin zabt edüp ve[8] Hille'ye[9] asker gönderüp, Şâh-ı bed-fi'âl zahmdâr ve hasta kalanları İmâm-ı a'zam hazretlerinde 'ilâclar ve tîmârlar etdürüp ve[10] zahîrelerin ta'yîn edüp ve ekser[11] mecâlleri olanları âzâd edüp; ruhsat verüp, meskenlerine 'azm ederler. Ve bîdermân olanları alıkoyup[12], ba'dehû Şâh vilâyetlerine giderler.

Ve mâh-ı şevvâlin evâsıtında Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem, mîr-i mîrânlar ile ve Yeniçeri Ağası, yeniçeri cemâ'ati ve kapu halkı ile zahmet ü meşakkatler çeküp[13], ba'zısı piyâde, ekseri bî-mecâl; kahtlık ve açlık ve ıztırâblar[14] ile menâzil ü merâhil kat' ederlerdi. Ve Mîr-i mîrân-ı Haleb Mustafa Paşa hummây-ı muhrikadan mizâcı za'îf [ve] müştedd[15] olup, va'de erişüp[16], bi-emrillâh merhûm olur. Ve[17] askerde niçelere za'f mukarrer; va'deleri itmâm

* 9 ay süren muhâsaradan sonra 9 Şevvâl 1035'te Bağdâd'dan göçüp ikinci konağa geldiklerinde, Şâh'tan gelen haber üzerine Tohta Hân, esir düşen kızılbaşlar ve Mustafa Çavuş ile birlikte Şâh tarafına gönderilir (*Fezleke,* II,88; Na'îmâ, II,388-391).

1 asker V : + de E
2 olup V : olur E
3 vâdîde E : vâ[dî]de V
4 zahmdâr olup V : zahmnâk olur E
5 ibtidâ E : — V
6 edüp V : eder E
7 tüfengliler V : tüfengli E
8 ve E : + ve V
9 Hille'ye V : Hille'de E
10 ve V : — E
11 edüp ve ekser V : etdürüp ve ekserlerin E
12 bî-dermân olanları alıkoyup V : bî-dermânsızları alıkor E
13 ü meşakkatler çeküp V : meşakkatler ile E
14 kahtlık ve açlık ve ıztırâblar V : nân [u] nemek ve kahtlık ve açlıklar zahmet ve ıztırâbları E
15 za'îf [u] müştedd V : gamnâk مشدت E
16 erişüp V : ecel-i müsemmâdan E
17 Ve V : — E

bulup[1], bi-emrillâh vefât etdiler*. Ve niçeler piyâde kalup, bî-kes merâhilde düzdân-ı 'Arab şerrinden 'uryân kalup, can verdiler. Ve Nehr-i Altun'da, Kerkük'de tüccârlar bir mikdâr kifâf içün nân u ganem getürüp, bey' u şirâda. Ve[2] Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem, askeri hıfz etdürüp ve zahîreden mümkin olduğu mertebe verüp ve[3] kendüler savm edüp, kifâf edecek zahîrelerin bezl edüp, kanâ'at ederlerdi. Cemî'i mîr-i mîrânlar tevekkül ve[4] kanâ'at üzere idiler. Heğbelerinde olan beksemâdların merâhillerde rast geldükleri bî-mecâllere bezl ederlerdi. Ve Nehr-i Altun[5] taşkın idi, eğrim çalardı. Ba'zı yerlerden yeldürüp[6], yarar esbânlar ile piyâde[y]i yeldürüp[7], [V **390a**] 'ubûr etdürürlerdi ve ekser piyâde kârgîr vîrân köprüden[8] murûr ederlerdi. Ve girüde kalanlar hezâr zahmet ile esbânlar bavlarına yapışup[9] geçüp. Ve Musul'dan Küçük Ahmed Ağa nân u beksemâdları üştürânlara tahmîl[10] edüp ve mekârî ile katârlar dutup, zahîreler ile Nehr-i Zab'da hâzır idi. Ve Erbil (اربيل) 'den zahîreler cem' edüp, asâkire karşu getürüp, tevzî' ederlerdi. Ve Nehr-i Zab karîb oldukda, Sohrân Ekrâdları ganemler ve nân[11] u hubûbâtlar ile[12] merâhilde ordu bazar idi. Ve Nehr-i Zab'da kabâyil-i 'Arab[13] ve Ekrâdlar tulumlar ile askerleri[14] 'ubûr etdürmede imdâd ederlerdi. Ve kelekler getürüp ve esbânlar hâzır idi. Üç günde cemî'i asker[15] bi'l-külliyye mürûr edüp, sevâhilinde nân u beksemâdlar müstevfâ. Bölük bölük yeniçeriden ve piyâdeden[16] yağmalar edüp.

Ve mâh-ı mezbûrda Musul Sahrâsı'nda, Dicle sevâhilinde[17], hazret-i Yûnus Nebî 'a[leyhi's-selâ]m makām-ı şerîflerin ziyâret edüp, bârgâh u[18] otaklar ve çadırlar kurulup, Sadr-ı a'zam Vezîr Serdâr konup, Mîr-i mîrân Vezîr Murâd Paşa['ya] Sadr-ı a'zam Ahmed Paşa'nın bârgâhında mağrib vaktinde gazab olunur. Murâd Paşa'nın hakkından gelinüp, merhûm olur**.

1 bulup V : bulur E
* Haleb Beylerbeyisi Mustafa Paşa, Sadrâzam Hâfız Ahmed Paşa ile Bağdâd'da Şâh'a elçi gönderilip beklendiği sırada şevvâlin 2'si ile 5'i arasında vefât eder, yeri Nogay Paşa'ya verilir (*Fezleke*, II,85; Na'îmâ, II,381).
2 u şirâda. Ve V : şirâda E
3 olduğu ..... ve V : kadarca E
4 ve V : — E
5 Altun V : + Irmak E
6 yerlerden yeldürüp V : yerleri yeldürürdü E
7 piyâde[y]i yeldürüp E : piyâdeleri 'ubûr V
8 kârgîr vîrân köprüden V : köprü kârgîr vîrândan E
9 esbânlar ..... yapışup E : — V
10 tahmîl : tahmîn EV
11 nân V : nânlar E
12 ile V : — E
13 'Arab V : A'râbî E
14 askerleri E : asâkiri V
15 Üç ..... asker V : piyâde[y]i geçürüp, âsânlığla üç rûzda cemî'i asâkir E
16 piyâdeden V : piyâde E
17 sevâhilinde E : + nân u beksemâdlar firâvân V
18 bârgâh u V : bârgâh E
** Diyârbekir Beylerbeyisi Köse Murâd Paşa daha önceki hareketleri ve son olarak da dündâr tayin edilip emre imtisâl etmediğinden, Serdâr otağına davet edilip boğulur. Hâdise

Ve Diyârbekir Eyâleti'ni Husrev Paşa'ya sadaka edüp[1], vezâret ile ve Haleb Mîr-i mîrânlığı Novay Paşa'ya ihsân olunup[2] ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş Hüseyn Paşa'ya sadaka olunur[3]. Ve Defterdâr 'Osmân Paşa Âsitâne'den gelen hazîne[y]i kabz edüp ve etrâflardan ve Mısır'dan gelen hazîne[y]i kabz edüp, ba'dehû yeniçerinin üçer[4] kıst mevâciblerin ve kapu halkına müstehakk oldukları mevâciblerin ve gulâmiyye[5] ve hizmetlerin tevzî' etdükde ve sâyir kapu-kullarının mevâciblerin ve masrafların edâ edüp[6]. Ve Musul'da otuz gün[7] oturak edüp, cemî'i bölük halkına icâzet olup ve mîr-i mîrânlara icâzet olur ve[8] mîrlivâlar da sancaklarına 'avdet ederler.

Ve ağustos eyyâmları Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekre[m] Hâfız Ahmed Paşa[9] Musul'dan teveccüh edüp, menâzil ü merâhil kat' ederek, Diyârbekir'e dâhil olurlar. Dağ-kapusu'nda konulup, güz faslı olunca ârâm ederler.

Ba'dehû Haleb Eyâleti'ne 'azîmet edüp[10], **[E 239b]** Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem, Vilâyet-i Haleb'de **[V 390b]** kışlak fermân edüp ve Yeniçeri Ağası olan Husrev Ağa[11] ve Behrâm Kethudâ, Yeniçeri Kethudâsı olup ve[12] Zağarcı-başı Mûsâ Ağa ve Samsoncu-başı ve Turnacı-başı[13] ve ocak ağaları ve neferât Haleb'de ve bölük ağaları ve ehl-i menâsıb dahi[14] Haleb'de kışladılar. Ve mîrî üştürân ve bârgîrân kışlaya ta'yîn ederlerdi[15]. Ve Şâm-ı şerîf Eyâleti, Mîr-i mîrân-ı Rumeli olan Gürcü Mehmed Paşa'ya sadaka olmağın, Mîr-i mîrân-ı Rumeli Süleymân Paşa'ya ihsân olunur*; mîrlivâları[16] ile icâzet olur. Sofya'da kışlayup, ba'dehû evvel-bahâr-ı huceste-âsârda sefer-i hümâyûna gelmek şartıyla ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu Hüseyn Paşa'ya ihsân olunur. İlyâs Paşa ma'zûl olur[17]. Ve Mîr-i mîrân-ı Karaman Mustafa Paşa'ya Âsitâne tarafından tevzî' olunur. Ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş Zor Paşa'ya ihsân olunmağın ve Mîr-i mîrân-ı Adana Hasan Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Musul Bekir

---

Bağdâd'dan ayrılıp, Kızılhân'a varılmazdan önce vukûbulmuş gibi gözüküyor (Na'îmâ, II,390). Bu durumda Musul'a varılmamış demektir.

1 edüp V : olunur E
2 ihsân olunup V : sadaka olunur E
3 sadaka olunur V : ihsân olunur. Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem E
4 üçer V : üçerer E
5 ve gulâmiyye V : tevzî' edüp ve gulâmiyyelerin E
6 ve ..... edüp V : tevzî' edüp ve sâyir masrafları edâ ederler E
7 gün V : eyyâm E
8 ve V : — E
9 -ı ekre[m] ..... Paşa V : — E
10 edüp V : + kışlak E
11 olan Husrev Ağa E : — V
12 ve V : — E
13 Turnacı-başı V : Ser-turnaî E
14 menâsıb dahi V : menâsıblar da E
15 ederlerdi E : olunup V

* Diyârbekir'e varılıp askere icâzet verildikten sonra, Şâm Eyâleti Gürcü Mehmed Paşa'ya ve Rumeli Eyâleti Süleymân Paşa'ya ihsân edilmiştir (*Fezleke*, II,90; Na'îmâ, II,391).

16 mîrlivâları E : mîrlivâ[ları]ı V
17 ma'zûl olur V : 'azl îcâb edüp E

Paşa'ya sadaka olunur[1]. Lâkin Musul'da olan[2] nevbetcilerden ve dahi[3] mîrlivâlardan ve Rakka Mîr-i mîrân[ı] olan Mehmed Paşa, zu'amâları ile Musul'da muhâfazaya fermân olunur. Ve İmâdiyye Hâkimi Seyyid Hân Ekrâdları mânde, Musul'da. Ve Zor Paşa'ya Mar'aş Eyâleti ihsân oldukda[4], fermân olunur. Eyâletinde mîrî üştürân[ı] kışladup, vaktinde hâzır olup ve Erzurum Mîr-i mîrânı[5] Abaza Mehmed Paşa itâ'at üzere. Yeniçerilerden ta'yîn olunan nevbetcileri ile zindegânî edüp, Ahıska[6] ve Kars Mîr-i mîrânı[7] olan Sefer Paşa'ya imdâd edüp ve Mîr-i mîrân-ı Van Mehmed Paşa'da; lâkin 'aduv kızılbaşlardan ihtirâz ederlerdi. Ve Hüseyn Paşa'ya sene erba'a ve selâsûn ve elf[8] târîhinde, sikke tas[h]îhi sebebinden vezâret sadaka olunur[9].

Sene sitte ve selâsûn ve elf rebî'ulâhır[un]un gurresinde[10], Vezîr-i a'zam Serdâr Halîl Paşa Erzurum seferine teveccühleri beyânındadır[11]

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Vezîr Kāyim-makām[12] Receb Paşa, Vezîr Halîl Paşa, Vezîr Cıgal-zâde Mahmûd Paşa, Vezîr Bayram Paşa, Vezîr Ken'an Paşa, Vezîr Hüseyn Paşa, Vezîr Hasan Paşa Kapudân, Vezîr Tevkî'î Paşa ve Defterdâr Bekir Paşa ve Şıkk-ı Sânî Defterdârı Mustafa Efendi[13] ve Mevlânâ Şeyhülislâm Yahyâ-yı 'âdil ve Rumeli Kadı'askeri Hüseyn Efendi ve Anadolu Kadı'askeri 'Azmî-zâde[14] ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları hizmetlerinde ve Eyâlet-i Mısır'dan Mustafa Paşa 'azl olup, **[V 391a]** yerine Vezîr[15] Bayram Paşa Mısır Eyâleti'ne teveccüh etdiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Budun Murtezâ Paşa'ya mukarrer oldukda, Bosna Mîr-i mîrânlığı Bekir Paşa'ya sadaka olunur.

Ve sene sitte ve selâsûn ve elf[16] rebî'ulâhır[un]un onuncu günü, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinden hatt-ı sa'âdet-makrûn sâdır olur: "Bağdâd seferi ahvâlleri mesmû'-i hümâyûnum olmuşdur. Cedîd serdârım gitmesi lâzımdır. İhtiyâr, kâr-güzâr, umû[ru][17] tedbîre kādir

1 olunur V : olunmağın E
2 Musul'da olan V : Musul Eyâleti'nde ta'yîn olunan E
3 dahi V : — E
4 Zor ..... oldukda V : Mîr-i mîrân-ı Mar'aş Zor Paşa'ya E
5 Mîr-i mîrânı V : Mîr-i mîrân E
6 Ahıska V : Ahıska'[y]ı E
7 Mîr-i mîrânı V : Mîr-i mîrân E
8 ve elf V : — E
9 olunur V : olunmuş idi. **Der-sefer-i Erzurum E**
10 rebî'ulâhırun gurresinde V : rebî'ulâhırda E
11 Erzurum ..... beyânındadır V : refte şude E
12 -makām V : + Vezîr E
13 şıkk-ı ..... Efendi V : Defterdâr Mustafa Efendi Şıkk-ı Sânî E
14 Anadolu ..... zâde V : Mevlânâ 'Azmî-zâde Anadolu E
15 Vezîr E : — V
16 ve ..... elf V : selâsûn E
17 umû[ru] E : umûr V

vezîrlerimden Vezîr Halîl Paşa'ya hâtem-i şerîfi[1] verdim*. Sadr-ı a'zam [ve] serdârım olup, sefer-i Bağdâd'a teveccühleri mühimmdir" Kāyim-makām olan Receb Paşa saraylarında Mevlânâ Şeyhülislâm hazretleri ve kadı'askerler ve vükelây-ı Devlet-i 'aliyye'nin müdebbir kapu-kulları ve[2] selefden kalmış ihtiyârlar ocaklardan da'vet[3] olunur, sefer umûrları meşveret olunur. Sadr-ı a'zamlık[4] Vezîr Halîl Paşa'ya ve Yeniçeri Ağalığı Çavuş-başı['ya] olup ve Baş-defterdâr[lık][5] Ebûbekir Paşa'ya ihsân olunur[6]. Ve ehl-i menâsıblardan Re'îsülküttâb Mehmed Efendi ve 'Abdullâh Efendi Tezkireci-i Evvel ve Defter Emîni[7] 'Abdî Efendi ve Cizye Muhâsebecisi Lâr 'Ali Efendi ve Sefer Rûznâmecisi ve Mâliye Tezkirecisi Dâvud Efendi-zâde ve kâtibân-ı Dîvân-ı hümâyûn ve Mâliye ve Handân Ağa-zâde Sefer Çavuş-başısı ta'yîn olur. Ve Âsitâne'de[8] Çavuş-başı Hasan Ağa ve Nüzül Emîni ta'yîn olur.

Ve Kapucular Kethudâsı[9] Haleb'de kışlada olan Vezîr-i a'zam-ı sâbık[10] Hâfız Ahmed Paşa'dan hâtem-i şerîf talebine fermân olur. Ve defterleri mühürleyüp[11], kal'aya hıfz olunmasın sipâriş ederler. Ve kışlada olan bölük ağalarına[12] tekrâr mukarrer nâmeler gönderilür. Ve Yeniçeri Kethudâsı olan Behrâm Ağa, yeniçeri zâbitleri ile ve yeniçeriler ile hizmetlerinde olup ve Serdâr-ı sâbık Âsitâne'ye gelüp ve Yeniçeri Ağası olan Husrev Ağa-yı sâbık da'vet olunup[13], gayriler Haleb'de kalup, vech-i meşrûh üzere[14] haberler sipâriş olur.

Ve Âsitâne'de vakt-i şitâ, kânûn-i evvel zemânı[15] olmağın, ordu-yı hümâyûn[16] ve topları ve cebehâne[y]i Payas İskelesi'ne Âsitâne'den evvel-bahârda rûz-i hızırda[17], Bahr-ı sefîd ile göndermeği, Kāyim-makām olan Vezîr[18] Receb Paşa 'uhdesine alurlar. Ve Anadolu Defterdârı Hasköylü Mehmed Paşa ve hem **[V 391b]** Defterdâr Kāyim-makāmlığı ile[19] Âsitâne-i

1 şerîf[i] V : şerîf E
* 12 Rebî'ulevvel 1036'da Kaymakam Receb Paşa sarayında yapılan müşâverede, cumhûrun reyi ile sadâret mührü Halîl Paşa'ya ihsân olunur (*Fezleke,* II,94; Na'îmâ, II,401-402).
2 kadı'askerler ..... ve V : Mevlânâ kadı'askerler ve vükelâ'-i (وكلاء) Devlet-i 'aliyye, vezîr-i müdebbirân ve umûr[u] müdebbirân Devlet-i 'aliyye'nin kullarından E
3 da'vet E : 'avdet V
4 Sadr-ı a'zamlık V : Sadr-ı a'zamlığı E
5 Baş-defterdâr[lık] E : + olan V
6 olunur V : olur E
7 Emîni V : Emâneti E
8 Âsitâne'de V : + Baş E
9 Kethudâsı V : olan Ağa E
10 sâbık V : + olan E
11 defterleri mühürleyüp E : defterler mühürlenüp V
12 ağalarına V : ağaları ma'zûl değil E
13 olunup V : olup E
14 üzere V : — E
15 zemânı V : — E
16 hümâyûn V : + cem'i evvel-bahârda ve toplar E
17 İskelesi'ne ..... hızırda V : İskelesi gelüp Âsitâne'den sefîneler ile rûz-i hızırda eyyâm E
18 Vezîr E : — V
19 ile V : — E

sa'âdet'de kalup, hazîne ahvâli sipâriş olunur. Ve Şıkk-ı Sânî Defterdârı **[E 240a]** Mustafa Efendi ve Süvârî Mukâbeleciliği 'Ömer Efendi'ye sadaka olunmağın ve Piyâde Mehmed Efendi'ye olup[1], sefer-i hümâyûna me'mûr idiler[2].

Vezîr-i a'zam olan Halîl Paşa, Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda karâr edüp[3], sefer-i hümâyûn mühimmâtların görüp ve Bağdâd seferine hazîne talebinde olur[4]. Âsitâne'den bir mikdârın tedârük edüp ve gayrilerin Mısır hazînesinden[5] fermân olunur. Ve cebehâneye müte'allık barut ve eğer gayrilerin defter edüp[6], göndermeği mukarrer edüp ve Top-hâne'den şâhî darbuzan top arabaların[7] bârgîrleri ile[8] nevrûz-i sultânîde göndermek fermân olunmağın ve zahîre iştirâsı içün[9] ahkâm-ı şerîfler ibrâz olunur: "Mısır'dan zahîre, kalyonlar ile Payas İskelesi'ne dâhil olunur" deyü Vâlî-i Mısır'dan haber gelür[10].

Mâh-ı rebî'ulevvelin evâhırında Dîvân-ı hümâyûn'da, sefer-i hümâyûna me'mûr olan ehl-i menâsıb[11] ve Yeniçeri Ağası ve ocakdan cedîd Turnacı-başı[12] ve sâyir zâbitler ve Kâyim-makâm Vezîr Receb Paşa, Âsitâne'de Devlet-i 'aliyye'nin tedârükünde. Eğer şark [u] garbda ve Bahr-ı sefîd ve Bahr-ı siyâh donanmaları levâzımların görmek 'uhdesinde[13] idi. Ve[14] 'ulemâ'-i kirâmlar şer'-i şerîfi icrâ edüp[15], ahvâl-i me'kûlât narh üzere cârî olurdu. Ve bây ü[16] gedâ ve re'âyâ ahvâlleri görülüp, bir ferde zulm ü hayf olmazdı[17]. Ve mîrî mal tahsîli bi'l-külliyye görülüp ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âdil[18] zevk [ü] şâdîde, evkāt-ı hamsede[19] câmi' ve mesâcidlerde cemâ'at olup, sünnet [ü] ferâyiz[i] ehl-i İslâm edâ etdüklerinden gayri, hayr du'âlara müdâvemet olurdu. Kâfiristândan elçileri ile pîşkeşleri keşîde[20].

Ve Sadr-ı a'zam Halîl Paşa ve Yeniçeri Ağası ve sefer-i hümâyûna me'mûr olanlar hâzır olup[21], mâh-ı rebî'ulâhırun evâsıtında kānûn-i kadîm

1 olup V : sadaka olunur E
2 me'mûr idiler V : me'mûrlar idi E
3 karâr edüp V : karârda E
4 olur V : olup E
5 hazînesinden V : hazînelerinden E
6 edüp V : olup E
7 arabaların : arabaları ile EV
8 ile E : — V
9 içün V : fermân olup E
10 gelür V : + Ve E
11 menâsıb V : menâsıblar E
12 cedîd Turnacı-başı V : sefer-i hümâyûna me'mûr olan cedîd Ser-turnaî E
13 levâzımların görmek 'uhdesinde V : levâzımâtların görmeği 'uhdesine E
14 Ve V : — E
15 şerîfi icrâ edüp V : şerîf icrâ olurdu E
16 bây u V : bây E
17 ahvâlleri ..... olmazdı V : ahvâllerin görülürdü. Nizâm-ı memâlik hayf ü cevr bir ferde olmazdı. Umûr tedbîrde ve ahkâ[m-ı] şer'iyye icrâ olup E
18 -ı 'âdil E : — V
19 hamsede V : hamsde ferâyiz edâ olunup E
20 cemâ'at ..... keşîde E : hayr du'âlar olur[d]u. Ve kâfir beylerinden hedâyâ ve pîşkeşler gelürdü V
21 olanlar hâzır olup V : olan hâzır olur E

üzere[1] Vezîr Kāyim-makām ve Baş-defterdâr ve mânde[2] kalan Defterdâr ve Yeniçeri Ağası ve ocak ağaları Dîvân'da[3] sefer hil'atlerin geyüp, 'Arz-ı hümâyûn Odası'n[4] teşrîf edüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin taht-ı sa'âdet pâyelerin bûs etdükde, ba'dehû alaylar tedârükünde oldular. Mübârek evkātda Sadr-ı a'zam Serdâr Halîl Paşa alaylar[5] ile vüzerâ'-i 'izâm[6] ve Şeyhülislâm[7] Yahyâ Efendi ve kadı'askerler ve 'ulemâ'-i kirâm[8] ve meşâyihler ve defterdârlar ve dahi[9] **[V 392a]** Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve Dîvân hâceleri[10] ve Yeniçeri Ağası ve Segbân-başı Hüseyn Ağa mânde ve sâyir ocak ağaları[11] ve yeniçeri ve gılmân-ı 'acemiyân ve cebeciyân ve topcıyân alayları ile saflarda.

Ve Sadr-ı a'zam, Dîvân-ı hümâyûn'da sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp ve[12] hayr du'âların recâ edüp, ba'dehû Enderûn-i hümâyûn'da Bâb-ı sa'âdet ağaları ile vedâ'laşup, 'alemdârlar kā'ide üzere. Sebz 'alem güşâde, sa'âdetlü Pâdişâhımızdan teslîm olundukda, mehterân-ı 'alem neferâtları ta'zîm ile ve alaylar tekrîm[13] ile dîvân-ı Pâdişâhîden teveccüh ederler.

Bağçe-kapusu'ndan[14] baştarda ve kadırgalar ile Üsküdar'da saraya[15] nüzûl etdiler*. Ve ziyâfetler olup, ba'de't-ta'âm du'âlar ile vüzerâ'-i 'izâm[16] ve 'ulemâ'-i kirâm vedâ' etdükde[17], ol eyyâmlarda bârân [u] rahmet nâzil olup[18], şiddet-i şitâ, vakt-i kânûn-i evvel olmağın, haymeler îcâb etmeyüp, hânlarda konulurdu. **[E 240b]**

Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem[19] Halîl Paşa'nın fermânları üzere[20], Fakîr [ü] bî-çâre Nüzül Emîni ta'yîn buyurulup, lâkin şiddet-i şitâlar olup, re'âyâya zahîre teklîf olunmayup, Vilâyet-i Haleb Şehri'ne dâhil olunca[21], Sadr-ı a'zam ile me'mûr olan asker halkına her menâzilde[22] kifâyet edecek mikdârı

1 kadîm üzere V : kadîme Dîvân-ı hümâyûn'da aklâm-ı Dîvân E
2 mânde V : mândeye E
3 Dîvân'da V : kānûn üzere E
4 Odası'n V : Oda'[y]ı E
5 alaylar V : alayı E
6 'izâm V : 'izâmlar E
7 İslâm V : + Mevlânâ 'âdil E
8 kirâm V : kirâmlar E
9 dahi V : — E
10 hâceleri V : hâce E
11 ağaları V : ağalar E
12 ve V : — E
13 tekrîm V : tekrîmler E
14 Bağçe-kapusu'ndan V : Bâb-ı Bağçe-i Has'dan leb-i deryâ sevâhilinde E
15 saraya V : sarayda E
* Sadrâzam Halîl Paşa 15 Rebî'ulevvel 1036'da Üsküdar'a geçip, sarayına nüzûl eylemiştir (*Fezleke*, II,94; Na'îmâ, II,402).
16 vüzerâ'-i 'izâm V : vedâ' etdiler. Vüzerâ'-i 'izâmlar E
17 kirâm vedâ' etdükde V : kirâmlar E
18 olup V : oldukda E
19 ekrem V : + olan E
20 üzere V : — E
21 dâhil olunca : duhûl olunca E : dâhil olunca Serdâr-ı ekrem V
22 menâzilde V : menâzillerde E

me'kûlât nân u ganem ve esb [ü] bârgîrlerine şa'îr ü giyâh ve saman u hîme[1] ve yeniçeriye meydânları narh-ı rûzî üzere akçaları ile menâzillerde tedârük olurdu. Muzâyaka def'i içün bir ferde te'addî ve tecâvüz olmazdı.

Ve menâzil-i Üsküdar'dan teveccüh olunup, yeniçeri ocağı ağaları ile ilerü 'azîmet ederlerdi; müzâhame ecliyçün. Ba'dehû Serdâr Sadr-ı a'zam teveccüh ederlerdi. Ve her[2] kazâlarda alaylar olurdu, vilâyet a'yânları istikbâl ederlerdi. Menâzil ü merâhil kat' edüp[3], İznikmid'e duhûl etdükde[4], oturak etdiler. Ve[5] İznikmid'de müşâvere edüp: "Kazıklı derbendleri[6] müzâhamedir ve hem batakları ta'mîr u termîme[7] muhtâcdır" deyü neccârlar ta'yîn edüp, batak köprülerin termîm edüp ve[8] Yeniçeri Ağası mukaddem mürûr edüp, ba'dehû Serdâr Sadr-ı a'zam sâyir askerler ile menâzil-i mezbûru kat' edüp, İznik menâzilinde[9] ba'zı zâlim ve eşirrâların[10] haklarından gelinüp[11], mazlûmları halâs ederler.

Ve kat'-ı menâzil edüp[12], mâh-ı cumâdelûlânın evâhırına karîb, mahrûse-i Konya Şehri'ne dâhil oldukda, **[V 392b]** on yedi gün[13] oturak îcâb edüp, menâzil-i mezbûrda Haleb'den Kapucular Kethudâsı olan Hasan Ağa, hâtem-i şerîf ile dâhil oldukda istikbâl eyleyüp, Yeniçeri Ağası ve ocak zâbitleri ve Defterdâr Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Karaman Mustafa Paşa ve Kadısı ve a'yân-ı Devlet i'zâz [ü] ikrâm[14] ile Sadr-ı a'zam olan Halîl Paşa'ya dâhil ederler. Hâtem-i şerîf'e Serdâr-ı ekrem hazretleri[15] istikbâl eyleyüp; mübârek bâda teşrîf eylediler. Ve cemî'i[16] a'yân-ı Dîvân, Sâḥib-i devlet hazretlerinin dest-i şerîflerin bûs edüp, şenlikler olur[17].

Ve Haleb'den Vezîr-i a'zam-ı sâbık Âsitâne'ye 'azîmet ederler. Ve ma'zûl Yeniçeri Ağası Husrev Ağa da Âsitâne'ye icâzet ile 'azîmet edüp, dâhil olduklarında, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine Yalı Köşkü'nde taht-ı sa'âdetlerine[18] yüz sürdüler. Hil'atler[19] ihsân olup, vezâret pâyesiyle sadrda Kāyim-makām olan Vezîr Receb Paşa'nın altında Vezîr-i sâlis

1 ve saman u hîme E : — V
2 Ve her V : — E
3 edüp V : ederlerdi E
4 etdükde V : edüp E
5 Ve E : — V
6 derbendleri V : derbendlerin E
7 ta'mîr ü termîme V : termîmlere E
8 ve V : ba'dehû E
9 İznik menâzilinde V : İznik'de ba'dehû menzil-i mezbûrda E
10 eşirrâların V : eşirrâlarun E
11 gelinüp V : + ve E
12 kat'-ı menâzil edüp V : menâzil ü merâhil kat' ederler E
13 gün V : eyyâm E
14 ikrâm V : tekrîm E
15 -ı ekrem hazretleri V : Sadr-ı a'zam E
16 cemî'i V : cemî' E
17 edüp, şenlikler olur V : etdiler, şenlikler edüp E
18 Yalı ..... sa'âdetlerine V : Köşk-i Yalı'da taht-ı şerîf pâyelerine E
19 Hil'atler V : Hil'at E

makāmlarında karâr edüp[1]*. Ve sa'âdetlü Sultân hazretlerin mukaddemâ şer'-i sünnet-i Rasûlullâh 'a[leyhi's-selâ]m ve Hakk Te'âlâ hazret[leri]nin emri[2] üzere nikâh olunmuş idi. Niçe müddet idi, cem' olunmayup[3], sûr-i hümâyûn olur. Vükelâ'-i[4] Devlet ve 'ulemâ'-i kirâmlara ziyâfetler olup, zifâf gicesinde Vezîr Hâfız Ahmed Paşa'yı ber-murâd etdiler. Ba'dehû[5] Yeniçeri Ağalığı'ndan ma'zûl Husrev Ağa[6], mîrî taraflarından bir mikdâr ıztırâb çekdiler. Ba'dehû sebeb-i devleti[7] olup, vezâret nasîb olur[8]. Küçük Vezîr mertebesine vâsıl olup, sadrda karâr etdiler. Ve Sultân hazretlerine nâmzâd oldular. Vezîr Husrev Paşa da târîh-i mezbûrda vükelâ'-i[9] devlet ve 'ulemâ'-i kirâmları da'vet etdiler. Cem'iyyet-i hass olup, anlar da ber-murâd oldular.

Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem Halîl Paşa[10] hazretleri Konya'da sefer-i hümâyûn mühimmâtların görüp, etrâf u[11] eknâfdan hayr haberler gelürdü. Lâkin vakt-i şitâ, zemherî eyyâmları dervend ü balkanlar mahûf, berf ü bârânlar[12] firâvân idi.

Menâzil-i Konya'dan 'azîmet olunur. Kara-bınar'da ve Ereğli menâzillerinde istirâhat ederlerdi. Ba'dehû menâzil ü[13] merâhil kat' edüp, kûhistân u dervendler aşup, Ramazân-oğlu yaylaklarından ve Nehr-i Çakıd tuğyân üzere[14], deryâ-yı 'ummâna dönmüş. Ol vâdîleri kat' edüp, Adana Şehri'ne dâhil oldukda, yedi gün karâr etdiler. Ve[15] Mîr-i mîrân-ı Adana Hüseyn Paşa zâlim olup, a'yân u[16] fukarâ ve re'âyâları **[V 393a]** zâr [u] giryân feryâd[17] ile bir iki menâzil ahâlî-i vilâyet ef'âlinden müteşekkî[18], mazlûmları rencîde edüp ve fermân olunan hizmetleri ihmâli sebebinden mu'attal kalup, zulm u gāretler edüp, bi-lâ-şer' hılâf bî-günâhları katl etdüğü

1 karâr edüp V : karârda E
* 14 Cumâdelâhıre 1036'da Hâfız Ahmed Paşa, Husrev Ağa ile yola çıkıp, recebde Âsitâne'ye gelir. Burada Hâfız Ahmed Paşa'ya sultân verilip Pâdişâh dâmâdı olur ve aynı zamanda II. vezîrliğe getirilir (*Fezleke,* II,94; Na'îmâ, II,403).
2 sünnet-i ..... emri E : Rasûl V
3 olunmayup V : olunmuş değil idi E
4 olur. Vükelâ'-ı V : cem'iyyet, eşrâf, vükelâ' (اوكلاء) E
5 Ba'dehû V : + ma'zûl E
6 ma'zûl Husrev Ağa V : Husrev Ağa'yı E
7 devleti V : devlet E
8 olur V : olup E
9 vükelâ'-ı V : اوكلاء E
10 ekrem Halîl Paşa V : 'âlî-mikdâr E
11 etrâf u V : etrâf E
12 ü bârânlar V : bârân E
13 menâzil ü V : menâzil E
14 dervendler ..... üzere V : Dervend-i Tekür-beli, Ramazân-zâde yaylakların ve nehreyn-i Çakıdlar tuğyân E
15 gün ..... Ve V : eyyâm karâr edüp E
16 a'yân u V : a'yân E
17 feryâd E : — V
18 ef'âlinden müteşekkî V : müteşekkî ef'âlinden E

isbât olunmağın ve kadısı[1], mîr-i mîrânla[2] yek-dil olup[3], re'âyâya hayf etdükleri[4] ma'lûm olur. Sadr-ı a'zam hazretleri Adana'da şer' ile Mîr-i mîrân'ın haklarından gelüp ve kadısını[5] günâhı sebebinden 'azl ederler. Ve Mîr-i mîrân-ı Adana Zor Paşa'ya ihsân olunup[6]* ve Mîrlivâ-i Tarsus'u Sevindik Paşa'ya mukarrer edüp ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş Bekir Paşa'ya sadaka olunmağın. Ve menâzil-i Adana'da te'hîr îcâb edüp[7].

Vilâyet-i Haleb'de bir havâdis[8] peydâ olur. Bâ'is yeniçeri ile bölük halkı[9] mâ-beyn düşüp, fesâda sebeb[10] olurlar; re'âyâya gadr olur. Üç gün[11] Haleb'de nizâ' ve guluvv-i 'âmm mertebesine çıkup, arada kıtâl lâzım gelür. Segbânlar cem' olur. Ve etrâflardan Türkmanlar gelür. Ba'dehû zâbitler ve Mîr-i mîrân-ı Haleb Novay Paşa ıslâha bâ'is olup[12], fâriğ olurlar. Ba'dehû kapuları güşâde ederler ve Adana'ya hayr haberleri gelüp: "Kapu-kulları zindegânî üzere" deyü. Ahâlî-i Haleb[13] şâd ü handân[14].

Ve Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem Adana'dan Misis (مرسيس) Cisri'ne teveccüh etdiler. Ba'dehû Şahmaran Vâdîsi'nde Nehr-i Cehân Irmağı sevâhilinde konup; ol vâdî sazlıklı vâdî olmağın[15], ihrâk peydâ oldukda[16], çadırlara karîb, hatâ olayazdı. İhtirâz edüp, göçüp, Payas'da[17] Bahr-ı sefîd İskelesi, sefîneler ve kalyonlar mübâlaga. Firengistân tüccârları âyende vü revende[18] her gâh hâlî değil. Ve Mısır'dan zahîre ve bârût-i siyâh sefer-i hümâyûna nakl olunmağın. Ve Payas'da merhûm Mehmed Paşa[-yı] 'atîk, ol makāmda[19] hânkāh ve 'imâret ve müsâfir-hâneler ve câmi'-i şerîf binâ olunmuş. Evkāf-ı merhûm Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa-yı 'atîk [ve] sâbık; ol makāmda[20] konulup, oturak fermân olundukda, Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem hazretlerinin vilâyetleri akrıbâ vü[21] ta'allukātları karîb olmağın, perverîş olduğu karyelerine ılgar ile 'azîmet edüp, ağırlık ile Defterdâr ve askerler

1 kadısı V : + olan E
2 mîr-i mîrânla V : mîr-i mîrân ile E
3 olup V : olur E
4 etdükleri V : etdüğü E
5 kadısını V : kadısının E
6 olunup V : edüp E
* Sadrâzam Halîl Paşa 20 Cumâdelâhıre 1036'da Adana'ya varıp, vâlîsi olan Küçük Hüseyin Paşa'yı katlettirip, yerini Bostân Paşa'ya ihsân etmiştir (*Fezleke,* II,94; Na'îmâ, II,403).
7 edüp V : + Bir havâdis E
8 bir havâdis V : — E
9 Bâ'is ..... halkı V : Yeniçeri tâyifesi bölük halkı ile E
10 sebeb V : bâ'is E
11 gün V : eyyâm E
12 ıslâha bâ'is olup V : bâ'is olur ıslâh E
13 ahâlî-i Haleb V : — E
14 handân V : + Haleb'de E
15 olmağın V : — E
16 peydâ oldukda E : peyd[â] olur V
17 Payas'da V : + leb-i E
18 revende E : revend[e] V
19 merhûm ..... makām da V : — E
20 merhûm ..... makām da E : ma'mûr V
21 vü V : — E

Bakras[1] dervendlerin müzâhame ile mürûr edüp, Bakras'da konulup ve Yeniçeri **[E 241a]** Ağası Bakras[2] Vâdîsi'nden Antakya câniblerine teveccüh ederler. Şehr-i 'azîm olup ve hem **[V 393b]** bataklar ve 'Âsî enhârda tuğyân olduğu mukarrer; âgâh etdiler: "Murâd Paşa'nın binâ etdükleri cisri, nehr-i 'azîm tuğyân üzeredir[3]" deyü Yeniçeri Ağası hılâf gitmeğin, Sadr-ı a'zam Halîl Paşa sılasından gelince Bakras yurdunda oturak etdiler. Merhûm Vezîr[4] Murâd Paşa'nın cisrini yokladup, habere[5] muntazırlar idiler. Ba'dehû cisirden cevâb gelür. Nehr-i mezbûrdan a'lâ müstevfâ 'ubûr olunur; nihâyet bir mikdâr batak olmağın. Antakya Kazâsı, Vilâyet-i Haleb'e hılâf idi. İki serdâr menâzili ırak kalur.

Lâkin Sâhib-i devlet ile askerler Murâd Paşa'nın cisrinden gitmeği mukarrer edüp, menâzil-i Bakras'dan nehr-i mezbûrda[6] ârâm etdükde; mâh-ı recebü'l-müreccebin[7] gurresinde nevrûz eyyâmı karîb, Sahrây-ı Çûm (چوم)'da çayır, Vâdî-i 'Amûk Irmağı çekilüp, çayırları[8] kâmil, lâkin bataklık[9]. Asker halkı bayırlardan tedrîcle murûr ederlerdi. Merhûm Gāzî Vezîr-i a'zam[10] Murâd Paşa'nın cisrinden 'ubûr etmeğin, Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem 'azîmet ile sıla ve akrıbâları ziyâretinden orduya dâhil oldular. Ve Vâdî-i 'Amûk'da Türkman obaları olup[11], Sadr-ı a'zam hazretlerine istikbâl edüp, ziyâfetler edüp, asker-i İslâm'a azık ve kuzu ve ganemlerden bey' u[12] şirâ ederlerdi. Ve kat'-ı merâhil[13] ederek, menâzil-i[14] 'Ancara nâm vâdîde nüzûl etdüklerinde, Vilâyet-i Haleb'den ocak zâbitleri ve Yeniçeri Kâtibi ve Kethudâ Bey ve bölük ağaları ve kethudâları[15] orduya duhûl etdiler. Ve Sadr-ı a'zam Serdâr Halîl Paşa'nın[16] hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp ve Mîr-i mîrân-ı Haleb Novay Paşa ve Haleb Kadısı[17] istikbâle gelüp, Sadr-ı a'zam ile müşerref olup, ri'âyetler etdiler. Ve hazret-i Server-i Enbiyâ Muhammedü'l-Mustafa *'aleyhi's-salâtü*

1 Bakras V : بقراض E
2 Ağası Bakras V : ve Yeniçeri Ağası بقراض E
3 tuğyân üzeredir V : tuğyândır E
4 etdiler. Merhûm Vezîr V : etmeğin. Cisr-i Vezîr merhûm E
5 cisrini yokladup, habere V : yokladup, haberine E
6 mezbûrda E : mez[bûr]da V
7 müreccebin V : müreccebinin E
8 çayır ..... çayırları E : çayırlar V
9 bataklık V : batak-ı 'azîm E
10 Gāzî Vezîr-i a'zam E : — V
11 olup V : ganemleri giyâhlarda E
12 bey' u V : bey' E
13 kat'-ı merâhil V : menâzil merâhil kat' E
14 menâzil-i V : + Karye-i E
15 kethudâları V : kethudâlar E
16 Paşa'nın V : Paşa hazretlerinin E
17 ve Haleb Kadısı V : da vilâyet mevlâsı Kadı Efendi E

*ve's-selâm** hazretlerinin Livâ-i[1] şerîf'i sandukda mahfûz idi. Sâhib-i devlet karşulayup, bizzât başı üzere koyup, otaklarına getürüp, hıfz etdiler.

Ve te'kîd edüp, alaylar ile Vilâyet-i Haleb'e dâhil olup. Mâh-ı recebü'l-müreccebin yedinci günü nevrûz-i sultânîde[2], alaylar ile yeniçerinin alayı piyâde ve süvârî bölük halkı bayrakları[3] ile saflar çeküp[4] ve ehl-i Dîvân alayı ve Mîr-i mîrân Novay Paşa alayı saflarda selâm yerlerinde[5]. Vilâyet-i Haleb'de vâki' meşâyih[6] ve 'ulemâları ve a'yân ve[7] bây ü gedâ ve tüccâr ve müsâfirîn ve re'âyâ istikbâle çıkup, bir gürûh müzâhame. Bir menâzil mikdârı yerde[8] asker cem' olup, teferrüclerde ve devâm-ı devlet-i Pâdişâh-ı İslâm'a hayr[9] du'âlar **[V 394a]** ederlerdi. Ve Kal'a-i Haleb'den toplar şenlikleri olurdu. Ve alaylarda piyâdegân-ı yeniçeriler, sahrâda ibtidâ tüfeng şenlikleri etmeğin, asker-i İslâm şâd u handân. Vezîr-i a'zam Serdâr[10] Halîl Paşa bi'l-cümle halka selâmlar ifşâ ederek[11], a'lâ vü ednâya iltifâtlar edüp, hâtırların su'âl ederlerdi. Ve Şehr-i Haleb'de saray-ı kebîre[12] Sâhib-i devlet nüzûl edüp[13] ve Baş-defterdâr ve Yeniçeri Ağası[14] ve cemî'i ehl-i Dîvân'a[15] hâneler tahliye olup, karâr etdiler.

Ve ertesi gün Baş-defterdâr Ebûbekir Paşa, kal'aya teveccüh edüp, hazîne[y]i görüp, defterleri kabz edüp, ehl-i menâsıba[16] tevzî' edüp, kapu-kullarının masar sene 1036 mevâciblerin Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem dîvânlarında tevzî' edüp ve Ma'an-oğlu'ndan hazîne gelüp ve münkâd [u] itâ'at gösterüp, yeniçeri ocağından nevbetçiler ta'yîn olunmağın, Ma'an-zâde'nin kal'alarına. Ve Tırablus-Şâm'dan hazîne gelüp, Mîr-i mîrân-ı Tırablus-Şâm Eyâleti'ni, Sipâhîler Ağası olan İbrâhîm Paşa'ya ihsân olundukda, sâbıkā Süvârî Mukābelecisi olan Halîl Efendi'ye Sipâhî Oğlanları Ağalığı sadaka olunmağın ve kâtibler tebdîl olup.

Vezîr-i a'zam saraylarında haftada dört gün Dîvân-hâne'de âyîn-i üslûb-i sâbık üzere dîvân olurdu. Mevlânâ Haleb Kadısı da[17] gelüp, şer'-i şerîf icrâ

*. "عليه الصلوة و السلام" = Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve Hz. Peygamber'in adı geçtiğinde yapılan Arapça bir duâdır.

1 Muhammedü'l- ..... Livâ-i V : Muhammed Rasûlullâh sallallâhu 'aleyhi ve sellem Livâ-i 'Alem-i E
2 müreccebin ..... sultânîde V : müreccebinin yedinci eyyâmı, nevrûz-i sultânî E
3 bayrakları E : bayraklar V
4 çeküp V : keşîde E
5 saflarda selâm yerlerinde V : saflar keşîde selâm yerinde E
6 meşâyih V : meşâyihân E
7 ve V : — E
8 yerde V : arzda E
9 hayr V : + u E
10 Serdâr E : — V
11 ederek V : ederler. Herkese E
12 kebîre V : kebîrde E
13 edüp V : ederler E
14 ve Yeniçeri Ağası V : da ve Yeniçeri Ağası da E
15 Dîvân'a V : Dîvân E
16 menâsıba V : menâsıblara E
17 da E : — V

olurdu. Ve Re'îsülküttâb ve Tevkî'î ve Baş-defterdâr Ebûbekir Paşa mâl-ı mîrî tahsîlinde idi. Ve Haleb'de bölük halkı şalvar ile mülâzım tahrîr olup[1], haftada dört gün Sadr-ı a'zam dîvânında selâmlar idiler[2]. Ba'dehû kapu-kullarına cizye defterleri tevzî' olunup, mâh-ı şa'bânü'l-mu'azzamda mâ-beynlerinde[3] fürûht edüp, Âsitâne'den cizyedârlar gelüp, Haleb'de defterler fürûht olup, gulâmiyyeleri taksîm olunmağın; ba'dehû pîşînleri[4] hazîneye alınurdu. Cizyedârlar defterlerin alup, kayd edüp, berât-ı Pâdişâhî alurlardı; hizmetlerine cem' etmek içün pergende olup[5], Haleb'den rucû' etdiler. Ve Nüzül Emîni ve Koyun Emîni ve Sergi Emîni ta'yîn olundukda, nüzül cem'ine mübâşeret etdiler. Ve çayır zemânı, rûz-i hızır eyyâmı, mâh-ı şa'bân evâsıtında esbân ve bârgîrler ve üştürân ve katârlar çayırlara[6] icâzet olup, herkes tedârüklerde olup, davarlarına çayırların verdiler. Ve kapu-kullarının recec **[V 394b]** mevâciblerin tevzî' etdiler*.

Ve Basra Vilâyeti'nden[7] feryâdcılar gelüp, cebecilerden üç yüz nefer 'atîk ü cedîd cebeciler ta'yîn edüp ve[8] Ebû Rîş (ابروش) -oğlu, Müdlic 'Urbânları ile, develer[9] ile çöl râhlarından kulavuz olup, gönderilüp ve Birecik (بريجيك) 'de sefîneler hâzır olup, zahîre ve mühimmâtlar tahmîl[10] olunmağın, Fellûce'ye nakl olunması îcâb ederse hâzır idi.

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîf olup, Vilâyet-i Haleb'de her gice dükkânlar güşâde[11]; kanâdiller ile müzeyyen olup[12], asker halkı refâhiyetde idiler. **[E 241b]**

Ve mahrûse-i Mısır'dan hazîne ordu-yı hümâyûna 'Ali Ağa ile dâhil olmağın, Mısır'da Mîr-i mîrân olan Vezîr[13] Bayram Paşa tarafından[14] kabz olunmağın. Ve sâbıkā Defterdâr olan 'Osmân Paşa'nın muhâsebeleri[15] görülüp, ekl ü[16] bel'i zuhûr etmeğin[17], kal'aya mahbûs olur. Ba'dehû halâs olup[18], Tokat'a[19] icâzet olur, 'azm ederler.

1 olup V : + Sadr-ı a'zam dîvânında selâmlardı E
2 gün ..... idiler V : eyyâm E
3 mâ-beynlerinde E : mâ-beynlerine V
4 pîşînleri V : pîşînler E
5 pergende olup E : — V
6 çayırlara V : cayırlara E
* Mısır hazînesi gelince kula mevâcib verilip, cizye defterleri tevzî' edilmiştir (*Fezleke*, II,95; Na'îmâ, II,403).
7 Vilâyeti'nden V : Vilâyeti'nde E
8 ve V : — E
9 'Urbânları ile, develer V : 'Urbânlar ile develeri E
10 tahmîl : tahmîn EV
11 her ..... güşâde V : şenlik, dükkânlar güşâde her şeb E
12 olup V : — E
13 Vezîr E : — V
14 tarafından V : taraflarından E
15 muhâsebeleri V : muhâsebelerin E
16 eki ü V : ekl E
17 etmeğin V : eder E
18 olup V : olur E
19 Tokat'a V : Tokad'a E

Ve Erzurum Kal'ası'na yeniçeriden nevbetciler ta'yîn ederler. Ve Haleb etrâflarında ba'zı şakîlerden ahz olunup, haklarından gelinür.

Ve Silâhdârlar Ağası olan Tavîl[1] Mustafa Ağa'nın şakâveti[2] sebebinden, ramazân-ı şerîf evâyilinde bir gice[3] ziyâfet ümmîzi ile Sâhib-i devlet da'vet ederler. 'İşâ vakti hakkından gelinüp, ba'dehû tevâbi'i[4] haber alurlar; bir alay bölükden ve gayriden cem'iyyet ederler. Bazarları ve[5] kahve-hâneleri kapadup, guluvv ile Defterdâr'ı kaldurup, Sadr-ı a'zam saraylarında hengâme edüp[6], fesâda bâ'is olurlar. Sabâh oldukda[7], tekrâr cem'iyyet olur; bölük ağaları def' ederler. Silâhdârlar Ağalığı[8] Kayış-zâde 'Abdurrahmân Ağa'ya ihsân olur. 'Abdurrahmân Ağa[9] ihtilâli ref' eder. Ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağalığı Sinân Ağa'ya ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr İmâm-zâde Mehmed Ağa'ya ve Gurebâ'-i Yemîn Ağalığı Mehmed Ağa'ya ve Gurebâ'-i Yesâr Durak Ağa idi.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de rûz-i hızırda ordu cem' olup[10], sefer-i hümâyûna me'mûrlar teveccüh ederler. Ve elli kıt'a[11] şâhî darbuzanlar[12], cedîd arabalar ile karadan 'azîmet ederler. Ve cebehâne ve cedîd toplar ile mühimmâtlar kadırgalar ile Payas İskelesi'ne nakl ederler[13]. Ve Sadr-ı a'zam hazretlerinin otak u[14] bârgâhların Âsitâne'den sefînelere tahmîl[15] ederler. Payas câniblerine nakl olunmağın. Ve Âsitâne-i sa'âdet'de **[V 395a]** Kâyim-makâm Receb Paşa, fermân olunan sefer-i hümâyûn tedârüklerin görüp, ba'dehû Bahr-ı sefîd'e Kapudân Paşa teveccüh edüp, Payas câniblerine fermân olunan kadırgaları hıfz ederler. Emn ü emân ile Payas İskelesi'ne[16] duhûl etdüklerinde, cebecilerden ve topculardan neferâtlar, ikdâmları ile Mîr-i mîrân-ı Mar'aş ve Mîr-i mîrân-ı Haleb Novay Paşa'ya fermân olup, Payas'dan Haleb Vilâyeti'ne dâhil etdiler.

Ve mübârek 'îd-i şerîf karîb oldukda, kapu-kullarının reşen mevâcibleri tevzî' olunmağın ve mülâzım tahrîrine ikdâmlar ve guluvlar olup[17]; bölük halkı taraflarından: "Otağ-ı hümâyûna çıkmadın kânûn üzere defter olsun. Âsitâne'den berü mülâzemet ederüz. Alaylarda şiddet-i şitâlarda hizmetlerde idük" deyü ağaları cem' edüp, bir alay cevâblar olur. Sâhib-i devlet istimâlet

1 Tavîl E : — V
2 şakâveti V : şakâvet E
3 bir gice V : şebde E
4 tevâbi'i E : tevâbi'leri V
5 Bazarları ve V : Bazarlarda E
6 hengâme edüp V : hengâmeler E
7 olurlar. Sabâh oldukda V : olur. Vakt-i sabâh olur, 'âlem ağyârdan hâlî E
8 Silâhdârlar Ağalığı V : Silâhdâr-başılığı E
9 olur. 'Abdurrahmân Ağa E : olundukda V
10 olup V : olur E
11 elli kıt'a V : — E
12 darbuzanlar V : + elli kıt'a E
13 ederler V : ederlerdi E
14 otak u V : otak E
15 tahmîl : tahmîn EV
16 İskelesi'ne V : iskelelerine E
17 olup E : olunmağın V

verüp, te'hîr etdürmek[1] mümkin olmayup: "Âsitâne'den ordu gelsün, ba'dehû defter olunsun[2]" dedüklerinde, te'hîre kābil olunmaz. Bi'l-ittifâk ağaları kapusunda defter olup, ber-mûceb-i defter Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem hazretlerine teslîm etdiler. Ba'de'l-'îd otaklar ve haymeler sahrâda[3], Gökmeydân'da kurulup ve[4] ba'dehû Âsitâne'den ordu-yı hümâyûn[5] gelüp, çadırlar[6] bi'l-külliyye hâzırlar[7].

Mâh-ı şevvâlin onuncu günü[8], alaylar ile Vezîr-i a'zam Halîl Paşa orduda bârgâh [u] otaklarına teşrîf buyurup*, yeniçeri ocağı çadırlarında karâr edüp, lâkin Yeniçeri Ağası hummây-ı muhrikadan[9] şikest düşüp ve[10] bölük halkı Âsitâne'den ve gayri vilâyetlerden cumhûr ile[11] dernek edüp, mülâzım defterlerin hakk edüp: "Tekrâr cedîd defter olunsun" deyü da'vâları[12] olur. Evvelki deftere muhâlefet ederler. Kānûn-i kadîm mülâzemet, seferde çadırlarda tahrîr olur. "Bid'at etdinüz" deyü[13] cumhûr ittifâkı gālib; diler-dilemez[14] defter-i ûlâ[y]ı hakk etdürmeyince fesâd sâkin olmaz. Ağalar tekrâr cedîd defter bağlayup, mühürlenüp, Sadr-ı a'zam yanında emânet korlar, ba'dehû gavga def' olur.

Ve mukaddem Bedik (بديك) nâm zimmî Ermeni, 'ayâr ve[15] kallâb, Âsitâne'de Darb-hâne'de Sâhib-i 'ayâr olur. Nuhâs-ı 'Osmânî peydâ edüp, niçe Müslümânlara rîhte[16] edüp, vilâyetlerde şeytanet eder. Ba'dehû müflis olup, mîrî hizmetler iltizâm eder. Katli[17] vâcib idi[18]. Haleb Kal'ası'nın burûclarına salb edüp[19], Müslümânları kefere-i bed-baht [V 395b] şerrinden halâs etdiler; fî şehr-i şevvâl[20].

Ve Payas'dan gelen[21] cebehâne[y]i kal'aya hıfz edüp ve mâh-ı mezbûrda Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem ordu-yı hümâyûn ile göc fermân etdiler[22].

1 etdürmek V : etdürmeğe E
2 olunsun V : olsun E
3 sahrâda V : sahrâya E
4 ve V : ordu-yı hümâyûn E
5 ordu-yı hümâyûn V : — E
6 çadırlar E : çadırları V
7 hâzırlar E : hâzır oldukda V
8 günü V : eyyâmı E
* Serdâr Halîl Paşa 20 Şevvâl 1036'da büyük bir alayla şehirden çıkıp, Gökmeydân'da kurulan otağına teşrîf buyurmuştur (*Fezleke,* II,95; Na'îmâ, II,403).
9 hummây-ı muhrikadan V : — E
10 ve V : hummây-ı muhrika derdinde E
11 vilâyetlerden cumhûr ile V : vilâyetli olanlar cumhûr E
12 da'vâları E : da'vâlar V
13 deyü V : — E
14 diler-dilemez E : gelüp V
15 ve V : — E
16 Müslümânlara rîhte E : Müslümânlar rahne V
17 Katli V : Katl E
18 idi V : + gazâ ederler E
19 Kal'ası'nın ..... edüp E : Kal'ası'nda salb olunup V
20 etdiler ..... şevvâl V : edüp; fî şevvâlde E
21 gelen E : — V
22 etdiler V : + Menâzil-i E

Haleb'den 'azîmet olunup*, menâzil ü merâhil kat' edüp, leb-i[1] enhâr-ı Fırat[2] vâdîsinde konup ve Âsitâne'den gelen şâhî darbuzanlar menâzil-i mezbûrede orduya dâhil olup, mezbûr sahrâda ta'lîm-hâne peydâ edüp, toplar ile yuvalaklar atdurup, nişân uran topcuları imtihân edüp, ihsânlar edüp ve yeniçeriye tüfengler atdurup, ta'lîm etdürdüler. Ba'dehû kebîr sefîneler ile Nehr-i Fırat deryâ misâl karşu Birecik'de[3] sahrâya konulup, Nehr-i Fırat'ı asker üç günde geçüp, Birecik'de[4] mâh-ı zilka'de gurresinde[5] oturak etmeğin**, ba'dehû göçülüp[6], menâzil ü merâhil kat' ederek[7], mâh-ı zilka'denin beşinde Ruha nâm kılâ' vâdîsinde konulup, Ruha Kal'ası'nda hazret-i İbrâhîm *'aleyhi's-selâm**** makām-ı şerîflerin ziyâret edüp, ba'dehû menâzil-i Cülâb, vâdî [ve] yaylak, merhûm ve mağfûrun leh Sultân Süleymân Hân[8] teferrücgâhı olup, ol menâzilde Ahıska'dan feryâdcılar orduya dâhil olup; imdâd-ı asker recâsına: "Ahıska üzerine Şâh askerleri ile taburları gelüp, Ahıska'[y]ı muhâsara ederler. Mebâzâ zarar müstevlî olur, *el-'iyâzü billâh*[9]****, tedârükünde ihmâl lâzım değildir" derler[10]. Mîr-i mîrân-ı Erzurum Abaza Paşa'ya fermân olup, Erzurum'da dernek edüp, Mîr-i mîrân-ı Sivas ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş ve mîrlivâları me'mûr olup, Ahıska imdâdlarına mu'accelen yetişüp, hizmetlerde bulunmak emr olur. Ve mu'temed âdemler ta'yîn olunur, Haleb'de olan cebehâne[y]i Diyârbekir'e nakl içün.

Ba'dehû Sadr-ı a'zam Diyârbekir'e teveccüh ederler. Ve mukaddemâ Halēb altında dernek üzere iken, Âsitâne-i sa'âdet tarafından Kapucu-başı olan Bekir Ağa ile yüz yük hazîne orduya imdâd ve Baş-defterdâr olan Ebûbekir Paşa'ya vezâret sadaka olunur. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinden[11] hatt-ı şerîf ve Sadr-ı a'zam Serdâr hazretlerine hil'atler ve[12] murassa' kılıc[13] dâhil oldukda istikbâl eyleyüp, ol vâdîde şenlikler olduğu[14] mu-

* Serdâr ordu ile I Zilka'de 1036'da Haleb'ten göçmüştür (*Fezleke,* II,95; Na'îmâ, II,404).
1 edüp, leb-i V : ve mesâfe ile E
2 Fırat V : + leb E
3 Birecik'de V : Biricik'de E
4 Fırat'ı ..... Birecik'de V : Fırat üç günde geçüp, E
5 gurresinde V : + Biricik'de E
** Serdâr ordu ile I Zilka'de 1036'da Haleb'ten göçmüştür (*Fezleke,* II,95; Na'îmâ, II,404).
6 göçülüp E : göc olup V
7 ederek V : ederler E
*** "عليه السلام" = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
8 Hân V : — E
9 el-'iyâzü billâh E : — V
**** Buradaki "العياذ بالله" = el-'İyâzü billâh kısmı "Allah korusun anlamına gelen Arapça bir sözdür.
10 derler E : der V
11 Pâdişâh-ı ..... hazretlerinden V : Pâdişâhımızdan E
12 ve V : — E
13 kılıc V : + ve hatt-ı sa'âdet-makrûn E
14 olduğu V : — E

karrer idi[1]. Vezîr Defterdâr Paşa tuğrâ-yı şerîf çeküp ve Sadr-ı a'zam hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, ba'dehû hizmetlerinde olurlar[2]. **[V 396a]**

[E 242a] Ve menâzil ü merâhil kat' edüp[3], Diyârbekir'de Bâb-ı Kûhistân vâdîsinde konulup, ırmağ-ı âb-ı hümeyrevânî sularından nûş ederler. Lâkin[4] ol vâdîde alaylar fermân etdiler. Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir olan Husrev Paşa istikbâl edüp ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu Mihalicli[5] Hüseyn Paşa ve zâdesi Hudâvendigâr Mîrlivâsı olan Mehmed Bey ve sâyir mîrlivâlar alayları saflar çeküp, Diyârbekir Sahrâsı'nda[6] selâma durup, ba'dehû çadırlar kurulup[7] ve bölük halkı bayrakları ile saflar dutup[8].

Ve Yeniçeri Ağası merhûm olup, yerine Sipâhiyân Ağası olan Halîl Ağa Yeniçeri Ağası oldukda*; merhûm olan Yeniçeri Ağası'nı Haleb'de[9] Şeyh Ebûbekir Tekyesi'nde defn olunmağın ve Ağa-yı cedîd alayı ve Yeniçeri Kethudâsı olan Behrâm Ağa'ya tekā'üd olup, Zağarcı-başı olan Mûsâ Ağa Yeniçeri Kethudâsı oldukda ve Zağarcı-başı İbrâhîm Ağa oldukda ve[10] Samsoncu-başı Mustafa Ağa'ya ve Ser-turna[î][11] Mîr-i kelâm Mehmed Ağa'ya olup[12], sâyirleri silsile olur. Ve Diyârbekir'de tebeddülât olup[13].

Mâh-ı zilhiccede feryâdcılar, mahzarlar ile Ahıska'dan Âsitâne'ye dâhil olup[14], sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine mahzarları sunup[15], imdâd[a] tüfengli yeniçeriler[16] taleb olunmağın. Segbân-başı Hüseyn Ağa'ya te'kîd olunur; segbânlardan yedi sekiz bölük neferâtları ile Bahr-ı siyâh'dan kadırgalar ile Tırabzon İskelesi'nden. Segbânlardan yedi sekiz yüz mevcûd neferâtlara[17] Mustafa Ağa serdârları olup[18].

1 idi E : — V
2 olurlar V : olur E
3 edüp V : ederler E
4 ırmağ-ı ..... Lâkin E : — V
5 Mihalicli E : — V
6 çeküp, Diyârbekir Sahrâsı'nda V : keşîde, Sahrây-ı Diyârbekir'de E
7 kurulup V : kurup E
8 saflar dutup V : saflarda durup E
* 12 Zilka'de 1036'da İstanbul'a gelen ulak, Yeniçeri Ağası'nın Haleb'te vefât ettiği ve yerinin Halîl Ağa'ya tevcîh edildiği haberini getirir (Hasan Bey-zâde, II,361). Yeniçeri Ağası Ali Ağa'nın vefâtı *Fezleke* (II,95) ve Na'îmâ'da (II,403) Serdâr Haleb'te iken vukûbulmuş gibi gözüküyor.
9 oldukda ..... Haleb'de V : Haleb'de Ağa-[y]ı merhûm E
10 oldukda ve V : 'azl olup, Mehmed Ağa'ya Zağarcı-başılık ihsân olunmağın E
11 ve Ser-turna[î] V : Ser-turnaî E
12 olup V : — E
13 olup V : + ve E
14 mahzarlar ..... olup V : Âsitâne'ye Ahıska'dan mahzarlar E
15 mahzarları sunup V : — E
16 tüfengli yeniçeriler V : yeniçeriler tüfengli E
17 neferâtlara V : neferâtlar E
18 olup V : — E

Erzurum Kal'ası'nda[1] Abaza Paşa'ya hıtâben ahkâm-ı şerîf[2]: "Mezbûr segbânları, imdâd-ı Ahıska Kal'ası'na dâhil edeler" deyü tenbîhler olunur. Mîr-i mîrân Abaza Paşa yeniçerilerinin kaydların görüp, Gürcü-kapusu'nda, Erzurum Sahrâsı'nda dernek üzere[3]. Mîr-i mîrân Abaza Paşa da otaklarm tedârük etmede ve askerler cem' edüp, lâkin kendüleri[4] kal'ada.

Ve tekrâr Diyârbekir'de Sadr-ı a'zam Serdâr Vezîr Halîl Paşa'ya ılgar ile feryâdcılar[5] gelür: "Ahıska'[y]ı kızılbaşlar muhâsara edüp, rûz [u] şeb harblerde; imdâd lâzımdır" derler. Sadr-ı a'zam Serdâr hazretleri câniblerinden, Mîr-i mîrân-ı Anadolu eyaletlerin mîrlivâlarından hâzır gelenleri, zu'amâ ve erbâb-ı tîmârlarından mevcûdları me'mûr edüp[6] ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Husrev Paşa mîrlivâlarından Ekrâd hâkimleri me'mûr olur. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Süleymân Paşa, Rumeli[7] askerlerinden mevcûdları ile ve Mîr-i mîrân-ı Karaman ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş ve Mîr-i mîrân-ı Adana ve Mîr-i mîrân-ı Sivas Mehmed Paşa* **[V 396b]** ve askerleri ile[8] [me'mûr olup], Hüseyn Paşa Serdâr ta'yîn olur.

Diyârbekir'den ılgar ile Erzurum'a[9] karîb Ilıca nâm menâzilinde konulup[10] ve Mîr-i mîrân-ı Erzurum Mehmed Paşa'ya ordu câniblerinden Serdâr olan Hüseyn Paşa, mîrlivâlarından Mehmed Bey ve Mîrlivâ-i Karesi olan Hasan Paşa'yı, Erzurum'da Abaza Paşa'ya gönderüp**, Ahıska seferlerine imdâda me'mûr olup: "Gönül birliğin eyleyüp, hizmet sa'âdetlü Pâdişâhımızındır. Hâzır olup, 'acele ile gitmek üzereyüz" deyü haber irsâl olundukda, Abaza Paşa'da yine gurûriyet ve dimâğında olan fesâd deryâsına[11] gark olup, şeyh-i pelîd iğvâsında olur. Yine eski 'aduvluğunda[12] tefekkürlere düşüp, sâyir nekbetîlerin[13] cem' edüp, celâlîlik ve[14] 'ucb [ü] şeytanet kaynadup, askerin cem' edüp, harb ü kıtâle meşgûl olup, Küçük Abaza'[y]ı Ilıca'da Hüseyn Paşa'ya

1 Kal'ası'nda V : Kal'ası'na E
2 şerîf V : şerîfler E
3 dernek üzere V : derneklerde E
4 tedârük ..... kendüleri V : tedârükünde ve askerleri cem' eder, lâkin E
5 ile feryâdcılar V : feryâdcı E
6 me'mûr edüp V : me'mûrlar E
7 Rumeli V : Rumeli'nin E
* Dişlek Hüseyin Paşa serdârlığında Ahıska Kalesi'ni kurtarmaya gönderilenler arasında Sivas Beylerbeyiliği'nde Sinân Paşa, Diyârbekir Beylerbeyiliği'nde Mehmed Paşa görünüyor (Hasan Bey-zâde, II,361-362; Solak-zâde, s.742). *Fezleke* (II,95) ve Na'îmâ (II,404-405), 5 Zilhicce 1036'da gönderilen bu kuvvetler içinde yer alan Diyârbekir Beylerbeyisi'ni Husrev Paşa, Sivas Beylerbeyisi'ni ise Tayyâr Mehmed Paşa olarak zikrediyorlar.
8 ile V : — E
9 Erzurum'a V : Erzurum E
10 konulup V : konulur E
** Dişlek Hüseyin Paşa serdârlığındaki kuvvetler hareket etmeden önce Ahıska'ya imdâd için Abaza Paşa'ya Bostan Paşa gönderilmiştir (*Fezleke*, II,95-96; Na'îmâ, II,404-405).
11 ve ..... deryâsına V : dimâğında fesâd deryâsında E
12 'aduvluğunda E : + olan V
13 nekbetîlerin V : nekbetlerin E
14 ve V : — E

gönderüp, rîş-hand[1] ü rahne geçüp: "Vakt-i seherden ordularımızı Gürcü-kapusu Vâdîsi'nde kurup, hazretünüze muntazıruz. Eğlenmeyüp, teşrîf buyurup, ba'dehû Ahıska'ya 'azîmet edelüm" deyü vedâ' edüp, Erzurum'a 'avdet eder.

Mîr-i mîrân Hüseyn Paşa da müşâvere edüp: "Abaza'nın rahnesi vardır. Gaflet gerekmez" derler. Ol vakit şâfi'î zemânı, Erzurum'dan Gürcü-kapusu-'ndan segbânları ile yeniçeri ordusuna hücûm edüp, gāfiller iken, bir[2] perîşânlık olur. **[E 242b]** Yeniçeri tâyifesi ahvâli i'lâm ederler. Can korkularından havfa düşüp, sabâh karanlığı[3] derbendlere düşüp, ekseri Kân'dan câniblere[4] Ilıca'ya doğru firârda ve ba'zıları maktûl, şehîd düşüp ve Mîrlivâ Hasan Paşa şehîd düşüp, Abaza zâlim, mazlûmları katl edüp, Ilıca'ya dâhil olanlardan yeniçeri ve zâbitleri orduya düşüp, mahzûn ahvâllerinden haber verüp, Ilıca'da olan mîr-i mîrânlar süvâr[5] olup, alaylar saflar keşîde ederler. Ve ba'zıları[6] Tırabzon râhların dutup, firârlarda. Abaza'nın ihânetleri cedîd ve[7] tuğyânları kat kat olur. Mîr-i mîrânlar Ilıca'dan teveccüh ederler. Balkanları [ve] derbendleri[8] ağırlıkları [ile] murûr edüp, bir menâzil girüde yurdların değişdürüp, taburların kurup ve[9] karavullar koyup, mîr-i mîrânlar cem' olup, tedârüklerinde idiler. Ve Diyârbekir'de olan Sadr-ı a'zam bî-haber idiler. **[V 397a]**

Zilhiccenin dokuzuncu günü[10] rûz-i 'arefede a'yân-ı Devlet 'îd-i adhâ tedârükünde. Sahrâda minber kurup; 'îd-i kurbân olup, Vilâyet-i Diyârbekir'de sâkin 'ulemâ ve meşâyihler ve tüccâr ve[11] esnâf ve müsâfirân ve[12] mücâvirîn ve asâkir-i İslâm'dan bir ferd kalmayup, musallâya hâzır olup[13], 'îd-i şerîf gicesi otaklarda şenlikler ve[14] mumlar donanmaları olup, otağ-ı hümâyûnda ziyâfetler hâzır oldukda[15], nısfu'l-leylde 'âmme-i ehl-i İslâm musallâda ve Rûmiyye 'azîzi Diyârbekir'den[16] musallâda. Vakt-i salâtü'l-fecr[17] edâsından sonra, 'azîz Şeyh minberde va'z u nesâyih edüp[18], 'îd-i adhâ edâ

1 rîş-hand V : rahşend E
2 bir E : — V
3 karanlığı V : + ba'zıları E
4 Kân'dan câniblere E : — V
5 süvâr V : süvârlar E
6 ba'zıları E : ba'zılar V
7 cedîd ve V : cedîden olur E
8 derbendleri E : — V
9 ve V : — E
10 dokuzuncu günü V : sekizinci eyyâm-ı E
11 ve V : — E
12 ve V : — E
13 hâzır olup V : hâzırlar E
14 ve V : olup E
15 oldukda V : olup, yevmü't-teşrîkde E
16 'azîzi Diyârbekir'den E : Şeyhi V
17 fecr V : + farzu'l-vakt E
18 nesâyih edüp V : nesâyihden sonra E

olunmağın. Du'âdan sonra Vezîr-i a'zam Halîl Paşa'nın bârgâh-ı gerdûn [ve] sâyebânlar altında ziyâfetler olup ve piyâde yeniçeriye başka ziyâfetler olur[1].

Ba'dehû göç tedârükleri[2] oldukda, lâkin şâhî darbuzan arabaları kûhistânlardan murûr etmekle, arabalar müzâhamelerden[3] kat' olunmağın, ta'mîre ihtiyâc lâzım gelüp, Fakîr [ü] bî-çâre'ye fermân olundukda, Diyârbekir'de top arabaların, neccârlar ve âhen-gerânlar ve haddâdlar cem' olup, arabalar[4] meremmâtların bi'l-külliyye ta'mîr etdükden sonra, Çermik Sahrâsı'nda konulup, ba'dehû menâzil ü merâhil kat' edüp, Nehr-i Fırat deryâların 'ubûr etdükde, Enhâr-ı Fırat sevâhilinde konulup, oturak fermân olunmağın; Erzurum'dan haber intizârlarında.

Erzurum'da olan Abaza 'adû-yi kadîm, Celâlî askerleri ve segbânları[5] ılgar ile Abaza alayları[6], seherden mîr-i mîrânlar üzerlerine düşüp, beylerbeyiler de alayların saflar etmeğin ve çarkacılar meydânda[7]. Vakt-i seherden harb ü kıtâllere[8] mübâşeret olunur. 'Asr zemânları olunca merdâne muhârebe vü[9] kıtâllerden sonra, Mîr-i mîrân-ı Anadolu şikest ve zahmdâr olur. Ve mîrlivâ-zâdesi şehîd ve peder-i 'azîzi Hüseyn Paşa[10] şehîd oldukda, Mîr-i mîrân-ı Haleb Novay Paşa ve Mîr-i mîrân-ı[11] Rumeli ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir de zahmdâr [oldukda], şehîd[12] düşüp, askerler perâkende olup, Abaza'nın segbânları gâlib oldukda, mîr-i mîrân segbânları rûy-gerdân olup, Abaza'ya tâbi' oldukda, askerler perîşân balkanlarda ve mîr-i mîrânlar. Ba'de'l-harb (بعد الاحرب) Abaza 'avdet edüp, Erzurum'da sâkin olur[13]. Mîr-i mîrânlar ve mîrlivâlar mahzûn, pâ-bürehne[14] ordu-yı hümâyûna 'avdet ederler.

Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem, Abaza'nın tekrâr[15] 'ısyânların ma'lûm edinür ve bu aralıklarda Ahıska Kal'ası'n cebren kızılbaşlar zabt edüp, içlerinden halâs olan **[V 397b]** mecrûh askerlerden ba'zıları Ardahan'a düşüp, ekseri Kars'da mütemekkin olurlar. Mîr-i mîrân-ı Anadolu[16] Zor Paşa'ya ihsân olur. Ve Diyârbekir Mehmed Paşa'ya[17] ve Mîr-i mîrân-ı Sivas Küçük Ahmed

1 olur V : edâ olundukdan sonra E
2 Ba'dehû göç tedârükleri V : Göç tedârüklerinde E
3 müzâhamelerden V : müzâham[e]llerden E
4 haddâdlar ..... arabalar V : haddâdları cem' edüp, arabaları E
5 ve segbânları V : ile segbânları ile E
6 alayları E : alaylar V
7 ve çarkacılar meydânda V : çarkacılar meydânlarda; harb [u] kıtâller olur E
8 harb ü kıtâllere V : — E
9 muhârebe vü V : cengler [ve] muhârebeler ve E
10 Hüseyn Paşa E : — V
11 Mîr-i mîrân-ı V : Mîr-i mîr[ân] E
12 şehîd E : — V
13 oldukda ..... olur E : olurlar V
14 pâ-bürehne : bâ-bürehne EV
15 tekrâr E : — V
16 Anadolu V: Anadolu'ya E
17 Paşa'ya E : + ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Mehmed Paşa'ya V

Paşa'ya ihsân olur*. Ve Küçük Ahmed Paşa ordu-yı hümâyûna yarar dilîrân askerler ile dâhil oldukda, alayı ve tevâbi'i saflar keşîde idi.

Ve menâzil ü[1] merâhil kat' ederek, ordu ile Erzurum Kal'ası'na teveccüh edüp, menâzil-i Abaza'nın harb etdükleri yurtda[2] karâr etdükde, Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem[3] bârgâhlarında mîr-i mîrânlar ve mîrlivâları ve Yeniçeri Ağası ile ocak zâbitlerin ve ihtiyâr sâl-hûrde, umûr-dîde neferâtların hâzır etdiler. Ve bölük ağaların ve bölükden fâris[4] ihtiyârlarından ba'zı şark u garb seferlerinde bulunup[5], şecî', kâr-dîdelerin da'vet edüp ve çavuşlardan[6] ve müteferrikalardan pîrler[7] ve 'ömrlerin seferlerde geçürmüş dilîrân ferdlerinden hâzır olup, ol makāmda müşâvere etdiler: "Abaza'nın tedbîrinde, Erzurum Kal'ası[8] muhâsara olunmasın ve cebren kılâ' döğülmesi [içün] toplar lâzım; kal'a-kûb bedoloşka ve mühimmâtlar görülüp, ba'dehû muhâsara olunur. Şimdiki hâlde imdâd Ahıska['ya] idi, Abaza'nın hîlekârlığı nâ-ma'lûm idi. Cedîd hıyânet edüp, kal'aya kapanup, meydâna gelmezler. Vakitde müsâ'ade yokdur ki, toplar[9] tedârük edevüz" deyü[10] cevâb taleb ederler. Ol meclisde Yeniçeri Kethudâsı ve sâyirler tefekkür edüp: "Asker-i İslâm ile bir başdan Abaza'nın üzerine varılup, eğer Erzurum'dan[11] cür'et edüp, meydânda muhârebeye gelürler ise, inşâ'allâh gāzîler ile derûn-i dilden harb [ü] kıtâl ederüz. Gālib mağlûb, Rabbü'l-'izzet hazretleri[nden] nusrat u[12] fursat müyesser olur. Eğer hılâf olup, Erzurum Kal'ası'na kapanursa, tabur ve[13] meterisler edüp, cevânib-i erba'asın[14] kuşadup ve hâk **[E 243a]** sürüp[15], toprakdan kulleler ve lağımlar ve dört câniblerinden şâhîler kurup, piyâdegân-ı yeniçeri ve serdengeçdileri tabyalara koyup, inşâ'allâh üşündü oldukda, feth nasîb[16] olur" deyü def'-i meclis etdiler. Ve ol vâdîde ârâm u[17] tevakkuf olunup, ba'dehû Kiğı Livâsı'nda âhen ma'deni[18] olup, kadîmü'z-zemândan top yuvalağı[19] rîhte olagelmiş iken **[V 398a]** battâl olduğu istimâ' olunmağın,

* Beylerbeyiliklerde yapılan bu değişiklikler, Sadrâzam Diyârbekir'den hareket edip, zilhicce evâhırında Ilıca'ya varıldığı sırada gerçekleştirilmiştir (*Fezleke,* II,95; Na'îmâ, II,411-412).

1 menâzil ü V : menâzil E
2 yurtda V : yurdda E
3 -ı ekrem E : — V
4 bölük ..... fâris V : müdebbirân fârisler bölük E
5 şark ..... bulunup V : garb u şark seferlerinde E
6 çavuşlardan V : çavuş E
7 pîrler V : pîr E
8 Kal'ası V : Kal'ası'n E
9 toplar V : toplara E
10 deyü V : — E
11 Erzurum'dan E : E[r]zurum'dan V
12 nusrat u V : nusrat E
13 ve V : — E
14 erba'asın V : erba'asına E
15 sürüp V : + ve E
16 oldukda, feth nasîb V : olur, feth E
17 ârâm u V : ârâm E
18 ma'deni V : me'âdini E
19 top yuvalağı V : yuvalak-ı top E

ba'dehû ma'den-i mezbûru cedîden ihyâ etmek şartıyla Halîl Bey nâm bir sipâhî, 'uhdesine[1] alup, yuvalaklar rîhtesin sipâriş etdiler.

Ba'dehû Sadr-ı a'zam Serdâr-ı[2] ekrem hazretleri tedârüklerinde iken, nısfu'l-leylde çadırlara ürkündü olur. Mîr-i mîrânlar cevânib-i balkanları muhâfazada idiler. Abaza'nın karavulları peydâ olur. Lâkin 'ayyârlık ederler. Çadırlardan hılâf ürkündü edüp, ba'dehû karâr ederler. Asâkir halkı gāfil değil[3] idiler.

Mâh-ı zilhiccenin evâhırında, Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem Halîl Paşa, asâkir-i[4] İslâm ile menâzil-i mezbûrdan teveccüh edüp, yemîn ü yesârda[5] alayları saf keşîde[6] ve ilerüde olan Mîr-i mîrân-ı Sivas Ahmed Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu Zor Paşa çarkacılar olup, derbendler keşîde edüp[7] ve ağırlıklar girüde dündâr Mîr-i mîrân-ı Mar'aş ve Rakka. Şol kadar alaylar cem' olup, 'alemdârlar 'alemlerin[8] açup ve mehterânlar tabl u nakkāreler feryâdından kûhistânlar sadâlar verürdi. Bu heybet u tantana ile asâkir-i İslâm[9] Ilıca nâm menâzilde kondular. Ve haymeler[10] ve ordu-yı hümâyûn kurulup, etrâf[11] u eknâflarda karavullar konulur. Ve Erzurum Kal'ası'ndan Abaza 'aduvları, asker-i İslâm alayların teferrüclerde. Mukābeleye[12] zehresi yok idi[13]. *"el-Hâyinü hâyifün"** muktezâsınca bir ferdi gelmeyüp, kal'adan nigehbân hevâdârları ve müfsid[14] Şeyh nâm zâlim nedîmi Nârinci-kulle'de seyrânda. Ve dilîrân nâmdâr gāzîlerden kal'aya seğirdim ile dil ü başlar alup, Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerine getürüp, söyledüp, harca sürdüler.

Ve mâh-ı mezbûrda alaylar ile Erzurum Sahrâsı'nda kal'aya karşu alaylar ile saflar keşîde edüp, biraz vakit durup, Erzurum'dan tüfenglü[15] segbânları ile muhârebeler[16] edüp ve darbuzanlar ile biraz fınduklar pertâv kılup, Kal'a-i Erzurum üzerine nişâna alınup[17], bedenlerine gönderilür. Ve ordu-yı hümâyûn kal'aya mukābil konulup, çadırlar kûhistân eteğinde konup**,

1 'uhdesine V : 'uhdelerine E
2 Serdâr-ı V : + Vezîr-i E
3 değil V : değiller E
4 asâkir-i V : asker-i E
5 yemin ü yesârda V : — E
6 keşîde V : + idi, yemîn ü yesârlar E
7 derbendler keşîde edüp E : — V
8 'alemlerin V : şıkkların E
9 İslâm V : mezbûr E
10 haymeler V : hayme E
11 etrâf V : etrâflar E
12 Mukābeleye V : — E
13 idi V : + mukābeleye lâkin fursat ilâ Âl-i 'Osmân askerine E
* "فاينْ خالايتّ = Hâin korkaktır" anlamına gelen Arapça bir sözdür.
14 müfsid V : nâm E
15 tüfenglü V : — E
16 muhârebeler V : tüfeng muhârebelerin E
17 alınup E : + biraz vakit E
** Serdâr Halîl Paşa 1037 muharreminin evâilinde Ilıca'dan göçüp, Erzurum Kalesi'nin güney tarafındaki bayıra nüzûl eylemiştir (*Fezleke,* II,100; Na'îmâ, II,416).

yemîn ü yesârda 'ale't-tertîb kā'ide üzere ordu başında şâhîler zencîrlenüp ve karavullarda mîrlivâlar[1] ta'yîn idiler[2]; giyâh cem' etmeğe giden[3] hizmetkârları hıfz ederlerdi[4]. **[V 398b]**

Ve sene seb'a ve selâsûn ve[5] elf muharremü'l-haramın[ın] gurresinde, Mîr-i mîrân-ı Şâm alayı ile ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda, hil'at ihsân olunmağın. Ve Erzurum Kal'ası'mn alaylar[6] fermân olunup, mîr-i mîrânlar zu'amâları ve[7] erbâb-ı tîmârları ile fevc fevc kal'a etrâfların ceğzinüp[8] ve Serdâr Vezîr-i a'zam, bölük halkı ile[9] ve Yeniçeri Ağası, yeniçeriler[10] ile saflar bağlayup, kal'aya tüfengleri ile ve darbuzanları[11] kal'aya havâle yerlerden döğüp, 'aduv Abaza içerüden topların atup, askerlere zahmet olurdu. Ve on gün[12] 'ale't-tevâlî seherden, vech-i meşrûh üzere mağrib vaktine değin[13] top u tüfengler cengleri idi.

Mâh-ı mezbûrun beşinci gicesi[14] nısfu'l-leylde Küçük Abaza ve[15] Yekçeşm Hazînedâr ve Çopur Bekir nâm 'aduvlar, Erzurum Kal'ası'ndan[16] fedâyî süvâr[î] Celâlîler ve segbânlar[17] bir uğurdan ordu kasdma iki[18] bölük olurlar; dün baskunun ederler*. Bir bölük 'âsîler dağ cânibine, kûhistânda olan çadırlara ve[19] bir bölükleri cânib-i yesârda Rumeli ordusu üzerine silâhdâr koluna değin, fezâ' ve tüfenglerin serpüp, ordu başında toplardan hazer etmeyüp[20], karavullar ile çarkalaşurlar. Gicenin şu'lesi ile[21] bir gürüldü olur, darbuzanlar atılur. Ve[22] tüfenglerden 'alevler ile[23] kıyâmet olup, münâdîler nidâlarda: "Zinhâr ürkündü olmasun. Herkes çadırlarından çıkmasunlar" deyü. Habîsler[24] fezâ'larda ve[25] 'aduvlar şematalar, girîvler [ve] levendâne

1 mîrlivâlar E : mîr-i mîrânlar V
2 idiler E : + ve V
3 giden V : refte end E
4 ederlerdi ve E : ederlerdi, 'aduvlardan V
5 ve selâsûn ve V : selâsûn E
6 alaylar E : alayları V
7 ve V : — E
8 ceğzinüp E : çezginüp (چزكنوب) V
9 ile V : + ve E
10 yeniçeriler V : yeniçerileri E
11 darbuzanları V : darbuzanlar E
12 gün V : eyyâm E
13 vaktine değin V : vakti E
14 gicesi V : şebde E
15 ve V : — E
16 Erzurum Kal'ası'ndan E : Erzurum'dan V
17 segbânlar V : segbânları E
18 iki V : nısf E
* 15 Muharrem 1037 sabahında Erzurum Kalesi'nden çıkan askerler çadırların üzerine hücûm ederler, fakat mukâvemetle karşılaşınca tekrâr kaleye dönerler (*Fezleke*, II,100; Na'îmâ, II,416). Bu kaynaklarda 5 muharrem gecesinde herhangi bir olaydan bahsedilmiyor.
19 ve V : — E
20 etmeyüp V : etmezler E
21 Gicenin şu'lesi ile E : — V
22 Ve V : — E
23 ile V : — E
24 deyü. Habîsler V : — E
25 ve V : — E

gavgalar olur. Mîr-i mîrânlar karavullarda alaylarında. Bölük halkı, alayları[1] ile otak meydânlarında; yeniçeriler ordu başında, toplar önlerinde hâzır baş[2] idiler. Bir sâ'at mikdârı eğlenüp, ürkündü edemeyüp, girü 'avdet etdüklerinde, sahrâda hâzır baş[3] nâmdâr süvârî mîr-i mîrânlar ketiflerinden[4] kazâ-i mübrem gibi erişüp[5], serlerin tu'me-i şemşîr edüp[6], 'aduvlardan intikām alınmağın, cüz'î halâs olurlar. **[E 243b]** sabâh vaktinde[7] gāzîler giriftâr etdükleri dilleri otak [u] bârgâha getürüp, kal'aya karşu başların kat' edüp, murâdlarına vâsıl oldular. Ba'dehû meterislere mübâşeret olunup, Yeniçeri Ağası, yeniçeriler ile meterislere girüp, Mîr-i mîrân-ı Rumeli ve[8] Mîr-i mîrân-ı Anadolu ve[9] Mîr-i mîrân-ı Haleb ve Diyârbekir meterislere girüp, Gürcü-kapusu'ndan Tebrîz-kapusu'na **[V 399a]** meterisler bağlayup, segbânlar bir kolda; yeniçeriler, Yeniçeri Ağası kolunda. Serdâr Sadr-ı[10] a'zam başka kol edüp, şâhî darbuzanlardan ve[11] Hasan-paşa Kal'ası'ndan bedoloşkalar[12] tedârük edüp ve bir kebîr top kundak ve dâneleri ile[13] hâzır idi. Ve Kiğı Ma'deni'nden binden ziyâde yuvalak tedârük[14] olup, Erzurum Kal'ası'n muhâsara etdiler. Ve iki câniblerinden[15] hâkler sürüp, leyl ü nehâr dikkat ü ihtimâmlar olurdu. Ve[16] Karahisâr-ı şarkî'den kolonborina arabasıyla bârgîrler koşulup[17], orduya dâhil edüp, harb ü[18] kıtâlde.

Ve Hasan Kal'ası'nda Abaza'nın mîrahûru, segbânları ile[19] Abaza'dan rûy-gerdân olup, Serdâr Vezîr-i a'zam[20] Halîl Paşa'ya duhûl edüp, ihsânlara mazhar düşdü.

Ve Gürcistân'dan Magrol Hân, ferzendi hevesi (هوسی) ile ve tevâbi'i ile orduya gelüp, karındaşı Tahmuras[21] câniblerinden hâtırı rencîde olur. Tâbi' olup, iltifâtlar olup, cedîd Müslümân olup[22], hil'atler ve 'atıyyeler bezl oldukda, Âsitâne'ye sa'âdetlü Pâdişâhımıza bende olduğun telhîs etdiler*.

1 alayları V : alaylar E
2 baş V : başlar E
3 baş V : — E
4 ketiflerinden E : ketiflerinde şemşîrler V
5 gibi erişüp V : edüp, şemşîr ü tîğlerden E
6 şemşîr edüp V : [şem]şîrden geçürüp E
7 olurlar. Sabâh vaktinde V : oldular. Vakt-i nehârda E
8 ve V : — E
9 ve V : — E
10 Sadr-ı V : Vezîr-i E
11 ve E : — V
12 bedoloşkalar V : bedoloşka E
13 kundak ve dâneleri ile V : (.....) kundakları ile dâneleri E
14 tedârük V : tedârükler E
15 câniblerinden V : câniblerden zemînler E
16 ü ..... Ve V : ikdâmlar olurdu. Varoş E
17 koşulup V : koşup E
18 harb ü V : harb E
19 Abaza'nın ..... ile E : Mîrahûru Abaza'nın, segbânları V
20 -i a'zam E : — V
21 Tahmuras E : طمهورث V
22 olup V : nev Müslim olup, İslâm'a gelüp E

* Magrav Hân 4 Safer 1037'de orduya gelmiştir (*Fezleke*, II,100; Na'îmâ, II,416-417).

Ve meşâyihlerden Ahlat Livâsı'nda sâkin 'Azîz[1] orduya geldiler. Dervîşânlarından bir mikdâr zâkirler ile teşrîf etdiler[2]. Orduda 'ibâdet ve zikrullâha meşgûl oldular[3].

Ve kal'aya toprak sürülüp[4] ve lağımlar mübâşeretlerinde rûz [u] şeb, cân u[5] dilden meterislerde ikdâm olup ve birkaç def'a hücûmlar olurdu. Ve Abaza da ba'zı vakit meterislerden rencîde düşüp, uğrın baskun edüp, yüz karasıyla mahzûn 'avdet ederlerdi. Ve[6] rûz-i kāsım eyyâmı[7] karîb idi. Lâkin Erzurum kış yurdu olduğu meşhûrdur. Emr-i İlâhî, 'inâyet-i Hakk Te'âlâ'nın, şiddet-i şitâlar olmayup, her gâh[8] vakt-i nehârda duman ve[9] ebr düşüp, bir mikdâr kuru rüzgârlar olurdu. Etrâflardan zahîreler orduda bey' u şirâ[10] olurdu; tüccâr u bâzergânlar ticâret içün gelürlerdi. Ve karyelerde zahîre müstevfâ idi. Ve kâmil kırk gün[11] kal'ada harb [ü] kıtâl olup.

Ve Hasan Kal'ası feth olup ve[12] içinde Mîrlivâ-ı sâbık, Rumeli beylerinden bir nâmdâr Deli Yûsuf Paşa'ya fermân olup, bin nefer serdengeçdi tahrîr edüp, kul-oğlu nâmiyle[13] ve bölük şartıyla bir sene kapanup, ba'dehû ber-murâd olup, hazîneden mevâciblerin ta'yîn olunduğu üzere[14] mezbûr Yûsuf Paşa'ya verüp, Hasan Kal'ası'na me'mûr oldular. **[V 399b]**

Ve Erzurum Vâdîsi'nde bölük halkından[15] askerler cem' olurdu. Mevcûd olanlara[16] mevâcibleri tevzî' olunurdu. Ve[17] Cebeci-başı Şehbâz Ağa merhûm oldukda, Hamza Ağa'ya Cebeci-başılık ihsân olunmağın.

Ve mâh-ı saferde, rûz-i kāsımdan sonra bi'z-zarûrî Erzurum'dan fâriğ olunmak îcâb etmeğin*, Yeniçeri Kethudâsı Mûsâ Ağa 'azl olunup, Zağarcı-başı Mehmed Ağa'ya Kethudâlık mukarrer olup, sâyirleri silsile olup ve bölük kethudâları tebdîl olup ve Topcu-başı tekā'üd olup, 'Osmân Kethudâ'ya Topcu-başılık verilür[18]. Dahi meterislerden topları câmûşlar tedârük olup, Mîr-

1 'Azîz V : 'azîzlerden Şeyh E
2 zâkirler ..... etdiler V : tâlib zâkirler teşrîf edüp E
3 zikrullâha meşgûl oldular V : zikrullâhda idiler E
4 sürülüp V : + ikdâmlarda E
5 şeb, cân u V : şebde cân E
6 meterislerden ..... Ve E : meterisleri uğrın rencîde etdüğü mukarrer. Ve Hakk Te'âlâ'nın 'inâyeti ile şiddet-i şitâlar olmayup V
7 eyyâmı E : eyyâmları V
8 Emr-i ..... gâh E : Her V
9 ve V : — E
10 u şirâ V : şirâlar E
11 gün V : eyyâmlar E
12 ve V : — E
13 nâmiyle V : nâmı E
14 üzere V : — E
15 halkından V : + mevcûd E
16 Mevcûd olanlara V : — E
17 olunurdu. Ve V : olurdu E
* 16 Rebî'ulevvel 1037 gecesi şiddetli bir kar yağıp her tarafı kaplayınca, Erzurum Kalesi'nin muhâsarasından vazgeçilir (*Fezleke,* II,100; Na'îmâ, II,417).
18 verilür V : verilüp E

i mîrân-ı Rumeli ve mîrlivâlarına sipâriş olunmağın, Ilıca menâziline değin keşîde edüp, ba'dehû arz-ı hâkde hıfz fermân etdiler. Ve rûz-i kāsımdan otuz gün[1] sonra idi. Hevâda bi-emrillâhi Te'âlâ[2] ebr u bârân ve[3] şiddetlü rüzgâr [u] boran vâki' olur[4]. Ba'dehû 'akabince karlar ile[5] arz-ı zemîn beyâz libâs geyüp, meteris ahvâli ber-taraf oldukda, asâkir-i İslâm zahmet çeküp, Erzurum Vâdîsi sahrây-ı 'ummân. Herkes ağırlıkların cem' edüp, mîr-i mîrânlar alayları ile saflarda hâzır idiler.

Ve Serdâr Sadr-ı a'zam[6] kapu halkı ile Yeniçeri Ağası, yeniçeri alayı ile[7] şâhîleri önlerine alup, ba'dehû ağırlıklar ilerüde[8], re'âyâ perîşân. Kân nâm karyelerden asker tâyifesi Erzurum Kal'ası'n bırağup, 'avdet etdüklerinden me'yûs idiler. Fukarâ ra'iyyetler, sâkin oldukları karyelerden zâr [u] giryân, askerler de gam-nâk hareket ederlerdi. Ve re'âyâ tâyifesi[9]: "Ahvâlimiz neye müncer olur, 'aduv zâlimler yedlerinden" deyü hayf ederlerdi. Serdâr Vezîr-i a'zam Erzurum'dan mufârakat etdüklerinde[10], Bârî Te'âlâ hazret[ler]inden[11] 'arz-ı hâcât[12] ederlerdi: "Abaza[-i] habîs zâlimlerinden fukarâyı halâs eyle" deyü. Ilıca menâziline teveccüh edüp ve dündâr mîr-i mîrânlar kalup, mağrib vaktinde beylerbeyiler de Ilıca'ya dâhil oldukda, tekrâr karavullar konup, mâh-ı safer[un][13] onuncu günü[14] menâzil-i mezbûrda tûfân-ı 'azîm olup[15], bârgîrler ve üştürân ve yarar atlar[16] şiddetden gözündesi olup, asker-i İslâm[17] ziyâde zahmet çekerlerdi. Rûz-i kāsım eyyâmlarında Bârî Te'âlâ'nın lutf u 'inâyeti[18] ile aslâ şiddet-i şitâlar olmayup, Serdâr-ı ekrem Sadr-ı a'zam[19] rûz [u] şeb Erzurum Kal'ası'na ikdâmlar sarf edüp, **[V 400a]** bi-emrillâhi Te'âlâ[20] her iş vaktine mevkûfdur. Bu kadar gayret ü[21] zahmet[22] çekilüp, te'hîr etdüklerine bâ'is ol idi. Ve Abaza-i 'aduv müfsidân, on bin Celâlî tâyifesinden müsellah **[E 244a]** süvârîler[23] ile, Erzurum'dan saflar ile asker-i

1 gün V : eyyâm E
2 bi-emrillâhi Te'âlâ V : irâdetullâh E
3 ve V : — E
4 olur V : olup E
5 karlar ile V : berf karlar E
6 a'zam V : ekrem E
7 ile V : — E
8 ilerüde V : + keşîde E
9 tâyifesi V : keferesi E
10 etdüklerinde V : etdiler E
11 hazret[ler]inden E : hazretlerine V
12 hâcât V : hâcet E
13 safer[un] E : mezbûrun V
14 günü V : + idi E
15 olup V : idi E
16 atlar V : esbler E
17 asker-i İslâm V : askerü'l-İslâm E
18 lutf u 'inâyeti V : emr ü 'inâyet E
19 Sadr-ı a'zam E : — V
20 edüp ..... Te'âlâ V : olunurdu. Bi-emrillâh E
21 Bu ..... u V : gayret E
22 zahmet E : hamiyyet V
23 süvârîler V : süvârîleri E

İslâm[1] kasdına ürkündü ecliyçün kûhistân ve derbendlerde ağırlıkları gâret edüp, 'akablarından girüde kalanlara[2] şikest vermek talebinde; ılgarlar ile Bayburd râhların üzler. Ekseri[3] ıstablda niçe müddet tîmârlı[4] esbânları şikest düşüp, gözünde[5] olur, şiddetlerden ve rüzgâr-ı[6] muhâlif. Emr-i İlâhî ılgarlar ile 'aduvlar önünde olurlar. Gâzî mücâhidîn Ilıca menâzilinden Alaca-hân Sahrâsı'nda muhâlif rüzgâr [ve] boran şiddetler[in]den[7] niçe bârgîrlerin bırağup ve ekser topları kûhistânlarda sarb balkanlarda Hakk Te'âlâ hazretlerine emânet koyup: "Vilâyet Pâdişâhındır. İnşâ'allâh sene-i âtiyede bizimdir" derler. Ve askerin esb ü katârları kalur. Ba'dehû Mama-hatun nâm menâzilde şiddet ile konulup, ağırlıklar perâkende; derbendlerde dökülüp, kalur. Ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir ve Şâm Beylerbeyisi icâzet ile Diyârbekir'e teveccühde. Ve Mama-hatun menâzilinde şiddet-i şitâdan askerden[8] niçelerün pâyları şiddetlerden donup[9], mecrûhlar idi. Ba'dehû Tercan menâzilinde ordu-yı hümâyûn konup ve[10] girüden Abaza tuğyân edüp, ağırlıklara tecâvüzde. Askerleri giriftâr edüp ve[11] piyâde kalup, perâkende düşmüş halkı sürüp, cezâlar ederdi.

Ve menâzil-i Cıgal-zâde Karyesi'nde askerler ile ordu konduklarında, Mîr-i mîrân-ı Rumeli çarkaya fermân idi. Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu ve Karaman karavullarda. Menâzil-i mezbûrda: "Abaza-i 'aduv ılgar ile orduya gelmesi mukarrer, hâzır baş" deyü fermân olunmağın, bölük ağaları kollarından bayraklar güşâde olur. Ve yeniçeriden tüfengli yeniçeri alayı saflarda hâzır baş[12]. Serdâr Vezîr-i a'zam da süvâr olup, sahrâya gelinüp, saflar dutup, biraz vakit alaylar te'hîrde. Ba'dehû 'avdet edüp, Abaza'dan bir eser meydâna gelmeyüp[13], Erzurum'dan çıkan 'âsîler ılgarlar edüp, Bayburd câniblerine bir mikdârı perâkende olurlar. Ve bir mikdâr segbânlarından süvârları[14], kûhistânları üzler. Şiddet-i rüzgârdan esbleri gözünde olup, tekrâr Erzurum'a 'avdet ederler. Ve Abaza bir mikdâr süvârî dahi segbânları, Sadr-ı a'zam Serdâr câniblerin dutup, ağırlıklardan ve serpindi askerlerden[15] giriftâr edüp, ba'zıların ruhsat ile âzâd ederler ve ba'zıların **[V 400b]** katl ederlerdi[16].

1 asker-i İslâm V : askerü'l-İslâm E
2 kalanlara V : kalanlar E
3 Ekseri V : + ve esbleri E
4 tîmârlı E : — V
5 gözünde V : gözlerinde E
6 şiddetlerden ve rüzgâr-ı E : şedîd rüzgâr ve V
7 Emr-i ..... şiddetler[in]den E : boranlardan V
8 şiddet-i şitâdan askerden V : şiddetlerden askerlerden E
9 şiddetlerden donup E : şikest olup V
10 ve V : — E
11 ve E : — V
12 hâzır baş V : — E
13 gelmeyüp V : + sebeb olur E
14 süvârları V : süvârlı E
15 askerlerden V : askerleri E
16 ederlerdi V : ederdi. Ve E

Küçük Abaza ve[1] Yek-çeşm Hazînedâr, Bayburd'a 'azm ederler[2]. Fesâd üzere Celâlî-i kadîm ve mest-i müdâmları ile Erzingân câniblerine düşüp, ifsâdda ve Abaza ordu etrâfların yemîn ü yesârlarından zorbaları serîkalardan hâlî olmazlardı. Kış eyyâmı ve[3] erba'în zemânı[4] ırmağlar ve nehirler tuğyânları olmakla asker izdihâmlarda.

Mâh-ı saferun evâsıtında, derbendlerde ve Nehr-i Darrâb'da[5] zahmet çekilürdü. Ordu perâkende düşüp, oturak etdiler. Ağırlıklar cem' olunca sabr etdiler. Ba'dehû Akşar Sahrâsı'nda konulup, oturak fermân olup, Karahisâr Beyi 'Ali Paşa ordu-yı hümâyûnda Sâhib-i devlet Serdâr Sadr-ı a'zam hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, hil'at ihsân olunmağın.

Ve Abaza-i 'aduvdan nâme gelüp, gurûrlarından, ifsâd etdükleri ef'âllerinden rucû' eder. Cebrî kuvvet zoru ile ordu tarafından Erzurum Mîr-i mîrânlığı ibkā vü mukarrer olmak üzere[6] nâme taleb eder: "Eğer muhâlefet olunursa, Türkçe Bilmez'ün Palankası'nda orduya ılgayup, ürkündü ile rencîde ederüz" deyü hâzır baş haber gönderdükde, aslâ mukayyed olunmayup, kapu-kullarına icâzet olup, mevâciblerin herkes sâlyâne etdürüp. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Süleymân Paşa'ya Niksar câniblerin kışlak fermân etdiler. Livâları yemîn ü yesârdan Rumeli'ne harçlıkcıları, zu'amâlarının ta'yîn olunmağın ve Rumeli mîrlivâları icâzet alup, sancaklarına teveccüh edüp, vakt [ü] zemânında[7] rûz-i hızırda[8] hâzır bulunmak şartıyla te'kîd olunmağın. Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu Zor Paşa da icâzet alup, mîrlivâları ile[9] Kütahya sancaklarına[10] teveccüh etdiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş da eyâletlerine icâzet alup[11], teveccüh etdiler. Ve Baş-defterdâr Vezîr[12] Bekir Paşa, mîrî tahsîlinde[13] ve Re'îsülküttâb 'Abdullâh Efendi idi. Mehmed Efendi Re'îs-i sâbık merhûm olup ve Tevkî'î Hüseyn Efendi idiler. Ve Defter Emîni 'Abdî Efendi ref' olup, Lâr 'Ali Efendi'ye ihsân olunup, hizmetlerinde idiler ve[14] zu'amâları yoklayup, ba'zılarından bedel cem' ederlerdi. Vaktinde hizmetinde bulunmayanlardan ve mülâzımlara hizmetlerin tevzî' etmeyüp, Tokat[15] Vilâyeti'ni kışlak fermân edüp, Tokat Kazâsı'nda kışlak mukarrer oldukda, Kapucu-başı

1 ve V : — E
2 ederler V : + ve hamr nûş E
3 eyyâmı ve V : — E
4 zemânı V : karîb E
5 Darrâb'da : ضرابه 'da EV
6 olmak üzere V : — E
7 vakt [u] zemânında E : vaktiyle V
8 hızırda E : hızır zemânında V
9 mîrlivâları ile V : — E
10 sancaklarına V : + ve mîrlivâları da E
11 alup V : olup E
12 Vezîr E : — V
13 tahsîlinde E : tahsîlde V
14 olunup ..... ve V : edüp, hizmetlerinde E
15 Tokat V : + [Bu kelime önce "Tokat" imlâsı ile yazılmışken sonradan "Tokad" şekline dönüştürülmüştür] E

ta'yîn edüp[1] ve Nüzül Emîni olan Mustafa Ağa'ya fermân olup, Tokat'da[2] **[V 401a]** zahîre tedârükü içün ve[3] Koyun Emîni olan Kaya Bey dahi Sergi Emîni Hamza Bey ma'an teveccühde. Ve Tokat'da[4] ağalar zümresine ve Yeniçeri Ağası ve[5] Yeniçeri Kâtibi olan Hüseyn Efendi'ye ve Kethudâ Bey[6] ve Zağarcı-başı ve ocak zâbitlerine ve ehl-i menâsıba[7] hâneler tahliye edüp ve sâyir levâzımâtlar içün fermân olunmağın[8].

Menâzil-i mezbûrdan 'azîmet olunup[9], Türkçe Bilmez'ün[10] Palankası'na, ba'dehû dervendler ve balkanlar geçilüp, izdihâmlar ile Hacı Murâd Palankası'nda konulup, ziyâde dervend ü balkan ve kûhistânlardan şiddet-i şitâlar zemânı, berf ü bârân ve muhâlif rüzgârlardan asker halkının[11] ba'zısı palankalarda olan[12] meskenlerde kalurdu, ba'de zemân selâmet ile Tokad'a gelürlerdi. Bir mikdâr Müslümânlar'dan Niksar'da kalup, Sadr-ı a'zam hazretleri[13] menâzil ü merâhil kat' ederek, Gümenek nâm karyede[14] 'azîzlerden 'Arab Şeyhi[15], 'Arabistân'dan seyâhatler ile niçe mesâfe[16] kat' edüp, ba'dehû karye-i mezbûrede[17] sâkin olurlar. Zâviye ve[18] tekye[19]-nişîn ihtiyâr edüp[20], câmi'-i şerîf kurbünde makām edinürler. 'İmâret misâl dervîşân ve[21] fukarâlar cem' olur. Merhûm Serdâr Vezîr-i a'zam-ı sâbık Murâd Paşa zemânlarında makāmı, nâme ile mezbûr karye[y]i[22] vakf ederler. Âyende vü[23] revende uğradukça meskenlerinde müsâfir olurlar; ni'metleri[24] keşîde olur. Ve[25] 'Azîz, evkāt-ı hamse[y]i edâ etdükde, leyl ü nehâr tilâvet-i Kur'ân-ı 'azîm ederlerdi[26]. **[E 244b]** Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem uğraduklarında ziyâfetleri mebzûl. Tokat Şehri'ne karîb. Ve asâkir-i İslâm uğraduklarında nân-ı firâvân bezl edüp, ol kadar[27] askere kifâf ziyâfet etmeğin.

1 edüp E : — V
2 Tokat'da V : Tokad'da E
3 ve V : — E
4 Tokat'da V : + a'yân u E
5 ve V : — E
6 Bey V : — E
7 menâsıba V : menâsıblara E
8 olunmağın V : + Ve E
9 olunup V : olunmağın E
10 Bilmez'ün E : Bilmez V
11 berf ..... halkının V : kar, bârân, ırmağlar berflerde ve muhâlif rüzgârlarda asâkir halkı E
12 olan V : — E
13 hazretleri V : Serdâr Vezîr E
14 Gümenek nâm karyede V : Karye-i Gümenek nâmda E
15 Şeyhi V : Şeyh E
16 seyâhatler ile niçe mesâfe V : seyyâhlık ederler, niçe mesâfeler E
17 karye-i mezbûrede V : kurâ'-i mezbûrda E
18 ve V : — E
19 tekye E : tekke V
20 edüp V : ederler E
21 ve V : — E
22 makam ı ..... karye[y]i E : makām -ı mezkûru V
23 vü V : — E
24 ni'metleri V : ni'met ü ta'âmları E
25 olur. Ve E : — V
26 etdükde ..... ederlerdi V : etdüğünden leyl ü nehârda Kur'ân-ı 'azîme meşgüller üzere E
27 ol kadar E : — V

Ba'dehû Sadr-ı a'zam Serdâr Tokat'da[1] kışlaya; saray tahliye olunmağın, ârâm edüp, kışladılar*. Mâh-ı rebî'ulevvelde Âsitâne-i sa'âdet câniblerinden Kapucu-başı ile hazîne gelüp, kabz etdüklerinde, kapu-kullarına mevâciblerin tevzî' edüp, ba'dehû mülâzım bölük halkına hizmetlerin tevzî' etdiler. Asker halkına[2] icâzet olup, kışlalarına[3] 'azm etdiler.

Ve Silâhdârlar Ağası 'azl[4] oldukda, Sinân Ağa'ya Silâhdâr Ağalığı[5] ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Mehmed Ağa'ya, Gurebâ'-i Yemîn Durak Ağa'ya ve[6] Gurebâ'-i Yesâr Besnilü[7] Mehmed Ağa'ya silsile olup ve yeniçerilerden Yeniçeri Kethudâlığı Mustafa Ağa'ya ve Zağarcı-başı Mîr-i kelâm Mehmed Ağa'ya[8] ve Samsoncu-başı (.....) olurlar, **[V 401b]** sâyirleri[9] kā'idelerince silsile olur. Ve Yeniçeri Kâtibi ma'zûl olup, Mehmed Efendi Kâtib olur.

Ve Âsitâne'ye, sefer mühimmâtları içün defterler tahrîr olundukda, telhîs olup, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine ve Kāyim-makām Vezîr Receb Paşa'ya ve Âsitâne'de Defterdâr-ı Şıkk-ı Sânî Mustafa Paşa'ya[10] Defterdâr Kāyim-makāmlığı ihsân olunmağın, Anadolu Hüseyn Efendi'ye sadaka olundu[11]. Ve mühimmât-ı sefer-i hümâyûn [içün] hazîne taleb olundukda, yeniçeri ocağından Turnacı-başı[12] ve bölük câniblerinden çavuşlar gönderilüp[13] ve toplar ve kundaklar ve tekerlekler ve bedoloşka yuvalakları ve meteris elvâhları ve âhen kazma ve kürek ve sâyir levâzımât ve cebehâne ve[14] bârût-i siyâh ve defterler mûcebince cebehâne ve şâhî darbuzanlar yüz kıt'a ve arabaları ile Bahr-ı siyâh donanmaları ile sefînelere konup, Samsun nâm iskeleye dâhil olup, ba'dehû Erzurum'a nakl olunması 'arz olunur[15]. Ve mezbûr mühimmâtlar içün cebecilerden 'Ali Kethudâ ve topculardan Süleymân Kethudâ ve Arabacıyân-ı Top Kethudâ-yeri Dervîş Çelebi[16] ta'yîn olunmağın.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'den cizye defterlerin taleb etdiler. Kānûn üzere Cizye Muhâsebecisi sefer-i hümâyûna me'mûr olmasın 'arz etdiler. Ve cebecilerden bin nefer cebeciler ve beş yüz nefer topculardan sefer-i hümâyûna

1 Tokat'da V : Tokad'da E
* Sadrâzam Halîl Paşa 11 Rebî'ulâhır 1037'de Tokat'a dâhil olmuştur (*Fezleke*, II,101; Na'îmâ, II,418).
2 halkına V : halkı kışlaklarına E
3 kışlalarına V : — E
4 'azl V : ma'zûl E
5 Silâhdâr Ağalığı V : — E
6 ve V : — E
7 Besnilü E : — V
8 Mîr-i ..... Ağa'ya E : — V
9 (.....) olurlar, sâyirleri E : Mîr-i kelâm [V 401b] Mehmed Ağa'ya olup ve sâyiri V
10 Paşa'ya V : Paşa E
11 sadaka olundu V : ihsân olunmağın E
12 Turnacı-başı V : Ser-turnaî E
13 çavuşlar gönderilüp V : çavuş gönderilür E
14 ve V : — E
15 nakl ..... olunur V : nakli 'arz etdiler E
16 Çelebi V : Çelebi'[y]i E

me'mûr etdiler. "Zinhâr gaflet olunmaya" deyü tenbîh ve[1] kethudâlarına defter mûcebince neferâtları getürmek emr olunur. Ve Samsun'dan resenler ve komena resenleri ve yörüklerden[2] Rumeli'nde sâkin; kadîmü'z-zemândan Üngürus seferleri vâki' oldukda, yedi nefer mîrlivâ-i yörük beyleri ve çeribaşıları ve eşkincilerden[3] dört yüz ve beş yüz ocak yörükler, toplar keşîde ederlerdi. Ve teberdâr akıncılar, seferlerde toplara meterislerde hizmet ederlerdi. Ocaklar battâl olmağın ve ma'zûl tîmâr sipâhîleri ve ma'zûl zu'amâlardan hizmet ederlerdi. Ve bunlar emsâli top[4]-keşler, kadîmden olduğu üzere 'arz etdiler. Ve Samakov'dan gelecek âhen âlâtı ve kunbaracılardan, kethudâları ile elli nefer kunbaracı ve mi'mârlardan, neccârlar ve haddâdân ve lağımcıyân ve seng-tırâşân ve çırakçı, dökücülerden ve yeniçerinin sakaları içün Saka-başı gönderilüp[5] ve Sâhib-i devlet hazretlerinin ağalarından **[V 402a]** ta'yîn idi. Ulakları her gâh nevbet ile varup Âsitâne'ye, yine gelürlerdi. Ve ordu-yı hümâyûn nevrûzda hâzır olup: "Tokat'da[6] rûz-i hızırda inşâ'allâh otaklar kurulur" deyü Âsitâne-i sa'âdet'e 'arz olunmağın.

Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Eyâleti İlyâs Paşa'ya sadaka olunmağın. Ve Âsitâne-i sa'âdet'den Yeniçeri Kitâbeti[7] Mehmed Efendi'ye hatt-ı şerîf ile ihsân olunur[8]*.

Vezîr Kāyim-makām[9] olan Receb Paşa sefer-i hümâyûn tedârükünde olup, yüz yük akça ile, Yeniçeri Kâtibi'ni sefer-i hümâyûna me'mûr ederler. Vezîr Husrev Paşa'ya Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Eyâleti'ni ihsân ederler. Ağaları ve tevâbi'i[10] ile alaylar edüp, Âsitâne'den Üsküdar'a nakl etdiler. Haydar-paşa Çayırı'nda otaklar kurulup, tedârüklerin[11] görüp ve Âsitâne'den on iki kebîr toplar[12] ve kundak ve tekerlekleri[13] ve yuvalaklarından beş bin dâne ve beş bin dahi Varna'dan irsâl olunan yuvalaklar ve altmış kıt'a şâhî darbuzanlar, arabaları ile ve cebehâne[y]i sefînelere[14] tahmîl (تخمين) edüp, cebecilerden ve[15] top-

1 ve V : — E
2 yörüklerden : yörükler E : yörükler ve eşkincilerden V
3 ve eşkincilerden E : — V
4 emsâli top V : emsâl piyâde toplar E
5 gönderilüp V : + ve defteri ile E
6 Tokat'da V : Tokad'da E
7 Kitâbeti V : + sa'âdetlü Pâdişâh E
8 ihsân olunur V : sadaka edeıler. Âsitâne'de E
* Serdâr, 1037 şevvâlinin evâhırında Tokat'ta iken Yeniçeri Kâtibi Hüseyin Efendi'yi azledip İstanbul'a bildirdiğinde, Mehmed Efendi üçüncü defa Yeniçeri Kâtipliği'ne getirilir (Na'îmâ, II,422-423). Eğer bu bilgiler doğruysa, değişikliğin Husrev Paşa'nın sadrâzamlığında olması gerekir.
9 makām V : + makām E
10 Ağaları ve tevâbi'i V : ve tevâbi'i ağaları E
11 Haydar-paşa ..... tedârüklerin V : Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Vezîr Husrev Paşa otaklar Haydar-paşa çayırlarında konulur, tedârüklerin ba'dehû E
12 toplar V : topları E
13 ıekerlekleri V : tekerleklerin E
14 sefînelere V : sefîne E
15 ve V : — E

culardan ve arabacıyândan[1] ve kunbaracılardan ve mi'mârlar ve neccârlar ve haddâdân ve lağımcıyânlardan sefînelere[2] koyup, kadırgalar ile Bahr-ı siyâh'dan Samsun İskelesi'ne[3] nakl eyleyüp, rûz-i hızırdan mu'ahhar mîrî bârgîrleri ordu ile Üsküdar'a nakl etdürüp, sefer-i hümâyûn câniblerine teveccühde* .

Vezîr-i a'zam olan Halîl Paşa kışlada. Etrâflarında olan[4] kazâlarda mîrî bârgîrleri kışlakda ve yeniçerilerin orta seyis-hânelerini Çorum ve Bozok sancaklarında[5] kışladup, üştürânları Kângırı ve Ankara mîrlivâlarında kışlaklarında[6] idiler.

Ve Abaza Erzurum'da tekrâr[7] Yek-çeşm Hazînedâr'ı ve Küçük Abaza'[y]ı Bayburt'dan[8] Erzurum câniblerine da'vet etmişler idi[9]. Mîrlivâ-i Karahisâr-ı şarkî Beyi **[E 245a]** olan 'Ali Paşa Bayburt'da[10].

Ve Abaza'nın[11] Defterdârı, Vekîl-harcı olan 'Abdullâh, tevâbi'âtlarından dört yüz nâmdârları, kalblerinde olan[12] fesâdların ref' edüp[13], insâfa gelürler. Karahisâr-ı şarkî Beyi ile münâsebet ederler. Ve kadısı mâ-beyne girüp: "Eğer cevâblarınuzda sâdık olursanuz[14], Sâhib-i devlet Tokat'da[15] kışlada. Varup, ahvâllerinüzü 'arz edüp, **[V 402b]** Abaza'dan rûy-gerdân olursanuz, recâ edeyin" deyüp[16], Karahisâr Kadısı ılgar ile Tokat'da[17] Sadr-ı a'zam hazretlerine mülâkat oldukda, Abaza ahvâli[18] müzâkere olunmağın, Sâhib[-i devlet] hazretlerinin[19] rızâları olur. Mezbûr[20] 'Abdullâh, dört yüz nefer Celâlî ile[21] tevbe-kâr olurlar; Abaza'dan rûy-gerdân olurlar. Bayburd'dan nısfu'l-leylde ağırlıkların kaldurup, ılgar ile ibâ edüp, Karahisâr'a dâhil olurlar. Ba'dehû karâr kılmazlar. Kadı önlerine düşüp, Tokat'da[22] Sadr-ı a'zam Vezîr Serdâr

1 ve arabacıyândan E : — V
2 haddâddan ..... sefînelere V : حدادادن ve lağımcıyânları sefîneye E
3 İskelesi'ne V : iskelelerine E
* Husrev Paşa'ya Diyârbekir Eyâleti tevcîh edilip, 15 Cumâdelâhıre 1037'de Üsküdar'a geçirilmiştir (*Fezleke,* II,101).
4 olan V : — E
5 sancaklarında V : sancaklarına E
6 kışlaklarında E : kışlakda V
7 tekrâr V : tedârükünde E
8 Bayburt'dan V : Bayburd'dan E
9 idi V : idiler E
10 Bayburt'da V : Bayburd'da E
11 Ve Abaza'nın V : olan Abaza'nın (.....) E
12 olan V : — E
13 edüp V : ederek E
14 sâdık olursanuz V : sıdk var ise E
15 Tokat'da V : Tokad'da E
16 recâ edeyin" deyüp V : dört yüz nefer Celâlî['ye] icâzet verüp E
17 Tokat'da V : Tokad'da E
18 oldukda, Abaza ahvâli V : olur. Ahvâl-i Abaza E
19 Sâhib[-i devlet] hazretlerinin V : Sâhib-i devlet E
20 Mezbûr V : Kadı Efendi bâ'is [ü] bâdî olur E
21 ile V : — E
22. Tokat'da V : Tokad'da E

hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, bendeleri olurlar. 'Abdullâh'ı[1] müteferrika-i Dergâh-ı 'âlî zümresine ilhâk ederler. Ve on nefer tevâbi'lerine çavuşluk ve[2] yirmi bir nefere altışar[3] akça ile bölük, mâ'adâlarına cebecilik ihsân olundukda, mahzûz olurlar. Ve Yeniçeri Ağası da[4] ri'âyetler ederler. Tokat'da[5] meskenlerde[6] karârda; mîrîden[7] me'kûlât ta'yîn olur.

Erzurum'da Abaza[8], mezbûrlar ibâ etdüklerin haber alur, ihtirâzda olur. Segbân ve levendlerini[9] göz habsi makāmında dutup, birkaç nevbet Hasan Kal'ası'nın üzerine asker çeker; harb ü[10] kıtâlde. Hasan[11] Palankası'n muhâsara eder; otuz gün mukātele olur. Deli Yûsuf Paşa içerüden aslâ vücûd vermeyüp, top u[12] tüfengler ile ceng ü harbler olur. Ba'dehû 'avdet eder.

Ve Bayburt'dan[13] yetmiş seksen nefer segbânlar bir[14] def'a Tokad'a gelürler[15]; Abaza'dan rûy-gerdân olurlar[16]. Yeniçeri Ağası şefâ'ati ile Sadr-ı a'zam hazretlerine recâ ederler; makbûl olup, ihsânlar olur.

Ve mâh-ı cumâdelâhırede Gürcistân'dan ibâ edüp, orduya dâhil olan Magrol Hân['ı] mukaddemâ Âsitâne'ye göndermişler idi. Âsitâne-i sa'âdet'de Kāyim-makām Receb Paşa sa'âdetlü Pâdişâhımıza telhîs edüp, Magrol Hân şeref-i İslâm'la[17] müşerref olduğu mukarrer. Âsitâne'de sünnet olup, Kapucu-başılık sadaka olunmağın, Dîvân-ı hümâyûn'da sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin[18] taht-ı şerîflerin pâyelerine yüzün[19] sürüp, zemîn-bûs etdükde, hil'at ihsân olunmağın, Kapucu-başılık[20] hizmetinde idiler.

Ve Ahlat vilâyetlerinden ordu-yı hümâyûna dâhil olan 'azîz Şeyh, Âsitâne'ye da'vet olunmağın, bin otuz yedi senesinde Âsitâne'ye 'azîmet ederler. Sa'âdetlü Pâdişâh'a **[V 403a]** duhûl etdükde[21], iltifâtlar olur. Hâk-i pâylarına yüz sürüp, hayr du'âlarına meşgûl oldular[22].

1 bendeleri olurlar. 'Abdullâh'ı V : bendelerden oldukda 'Abdullâh E
2 nefer ..... ve V : neferlerine çavuşluk E
3 altışar V : altışarar E
4 da V : — E
5 Tokat'da V : Tokad'da E
6 meskenlerde E : mesken V
7 mîrîden V : — E
8 Erzurum'da Abaza V : mîrîden. Abaza Erzurum'da E
9 olur ..... levendlerini E : olup, segbânlarını V
10 çeker; harb ü V : çekerler; harb E
11 Hasan E : + Paşa V
12 vermeyüp, top u V : vermez, top E
13 Bayburt'dan V : Bayburd'dan E
14 bir E : birer V
15 gelürler V : gelür E
16 olurlar V : olur E
17 şeref-i İslâm'la V : İslâm'a şeref-i İslâm ile E
18 penâh hazretlerinin V : penâhın E
19 şerîflerin ..... yüzün E : şerîflerine yüz V
20 Kapucu-başılık V : ba'dehû Kapucular-başılığı E
21 etdükde V : ederler E
22 oldular V : idiler E

Ve rûz-i hızırdan mukaddem Tersâne'de donanma-yı[1] hümâyûn kadırgaları hâzır olup, Vezîr Kapudân Hasan Paşa, Bahr-ı sefîd'e teveccüh etdiler. Ve Bahr-ı siyâh cânibine deryâ beylerinden kadırgalar ile mühimmât sefîneleri Samsun cânıblerine teveccüh etdiler.

Ve mâh-ı şa'bânın on beşinde, Tokat'da[2] olan Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem hazretlerinin Âsitâne'den selâm[3] çavuşları hufyeten 'azl haberin getürdükde, bir ferde bildirmeyüp.

Âsitâne'den Diyârbekir Eyâleti ile Vezîr Husrev Paşa, tevâbi'leri[4] ile İznikmid'e duhûl etdükde[5], oturak etmeğin. Âsitâne'de müşâvere olur. Vezîr Husrev Paşa'nın hüsn-i tedbîrlerin ve: "Fedâyî, celâlet üzere, ahkâm-ı şer'iyye[y]i icrâ eder, nâmdâr, cerî, yarar, kâr-güzâr[6], sâhib-i tedbîr, zindegânî üzere hükûmet[7], kılıc eri, ehl-i vukūfdur" deyü medhi söylenür. 'Ulemâ'-i kirâmlar şehâdet ederler. Ve vükelây-ı 'izâmlar mâ-beyninde Serdârlığı ve[8] Sadr-ı a'zamlığı lâyık görülüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı[9] İskender-i zemân hazretlerine telhîs ederler. Hatt-ı şerîf sâdır olur; Diyârbekir Beylerbeyisi olan Husrev Paşa'ya Sadr-ı a'zamlığı[10] ve Serdârlığı mukarrer ederler*.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh cânib-i şerîflerinden hatt-ı sa'âdet makrûn, mazmûnu: "Sana i'timâdım olmağın, kullarım ile Abaza-i şakî 'adûnun üzerine Serdârım ve Sadr-ı a'zamlığı sadaka etdüm. Gerekdir ki[11], Erzurum'dan ol habîs 'adû[y]u cebren ve kahran[12] kılıcım ile Erzurum Kal'ası'ndan ref' edüp, bana ~aduvv olan zâlimleri tîğ [u] şemşîrden geçürüp, Erzurum'u zabt edüp, ba'dehû kadîmî düşman olan Şâh-ı bed-fi'âl'in zabtlarından Bağdâd'ı istihlâs edüp, ba'dehû ecdâd-ı 'izâmım[13] feth etdükleri vilâyetleri tekrâr feth edüp, cemî'i kullarım üzerine[14] Serdâr [ve] Vezîr-i a'zamlığı sana tevfîz olunmuşdur. Ve cenâb-ı sa'âdet[15]-me'âbım cânıblerinden fâhir hil'atler ile mücevher sorguç ve murassa' hançer ve kılıc

1 donanma-yı V : donanma E
2 Tokat'da V : Tokad'da E
3 selâm : selâmî EV
4 tevâbi'leri V : tevâbi'âtları E
5 etdükde V : etdüğünde E
6 kâr-güzâr : kâr ü güzâr EV
7 hükûmet V : + tedbîrde E
8 ve V : — E
9 Pâdişâh-ı V : + Arslan E
10 a'zamlığı V : a'zamlık E
* 1037 şa'bânının evâilinde Kapucular Kethudâsı Hasan Ağa ile mühr-i hümâyûn İzmit'te Husrev Paşa'ya teslîm edilmiştir (Hasan Bey-zâde, II,365; Solak-zâde, s.744; *Fezleke*, II,101; Na'îmâ, II,420). Mühür İstanbul'dan 1 Şa'bân 1037'de gönderilmişti (Na'îmâ, II,420; İ.H.Danişmend, *İOTK*, III,339). *Fezleke*'de (II,101) ayrıca mührün Amasya'da verildiği de zikredilmektedir.
11 ki V : — E
12 cebren ve kahran V : cebrî kahrım E
13 ecdâd-ı 'izâmım V : ecdâdlarım E
14 üzerine V : üzerlerine E
15 sa'âdet V : + [Bu kelimenin altında "celâlet" kelimesi vardır] E

ihsân-ı şerîfim olmuşdur. Ve iki esb, biri mücevher eğerlü ve rahtlu ve biri yelegen-dez sîm çul[1] ile".

Ve Kapucular Kethudâsı olan Hasan Ağa <ile> kırk nefer kapucular ile İznikmid'de Vezîr Husrev Paşa'ya "Mübârek bâd" deyü **[V 403b]** hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, istikbâl eyleyüp, fâhir hil'atleri geyüp, kılıcı[2] miyânlarına kuşanup, sorguçu[3] başında koyup, çavuşlar alkışlayup, devâm-ı devlet-i Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine du'âlar olup, nevbet-i[4] Şehinşâhî döğülüp, hâzır olan erkân-ı Devlet "Mübârek bâd" deyü zemîn-bûs etdiler. Ve kapu-kullarından ve yeniçerilerden Muhzır Ağa **[E 245b]** ve Âsitâne'den 'ulemâ ve a'yân ve[5] muhibbân ve ağayân ve erbâb-ı Dîvân, kanûn üzere[6] ziyâret ecliyçün[7] teşrîfe geldiler. Ve hatt-ı sa'âdet-makrûn tekrâr Baş-defterdâr Vezîr Ebûbekir Paşa hakkında[8] sa'âdetlü Pâdişâh hazretleri tarafından[9] gelür. Defterdâr'a ri'âyetler edüp: "Rencîde olunmaya" deyü. Ve Re'îsülküttâb[lık] Mustafa Efendi'ye ihsân olunmağın. Ve Süvârî Mukâbeleciliği Hüseyn Efendi'ye mukarrer olup[10] ve Defter Emâneti Dervîş Efendi'ye.

Ve Sâhib-i devlet[11] hazretlerinin [fermâniyle] Süleymân Kethudâ, Âsitâne'ye[12] sefer-i hümâyûn mühimmâtların[13] görmek içün 'azîmet edüp ve hazîne taleb edüp[14] ve cizye defterleri İbrâhîm Halîfe ile ta'yîn edüp, ilerü 'azîmet etmeğin.

Ve ordu-yı hümâyûn[15] İznikmid'e dâhil olup, otaklar ol vâdîde kurulup, mâh-ı şa'bânü'l-mu'azzamda[16], Serdâr Sadr-ı a'zam hazretleri İznikmid'de[17] oturak ederler. Ve Tokad'a ahkâm-ı şerîf, Baş-defterdâr Vezîr Ebûbekir[18] Paşa'ya hıtâben: "Cânibimizden Ser'asker olup, cemî'i defterleri zabt edüp, mühürleyüp, mahfûz yerde zabt edüp, başka îrâd ü masraf[19] içün defterler dutup ve Abaza'dan rucû' edüp, rûy-gerdânlardan gelüp tâbi' olanları kabûl edüp, murâdların verüp, istimâletler edüp ve etrâf u[20] eknâfları hıfz edüp,

1 çul V : çulları E
2 kılıcı V : kılıc, kemer E
3 sorguçu V : sorguç E
4 nevbet-i V : + Pâdişâh-ı E
5 'ulemâ ve a'yân ve V : — E
6 kânûn üzere V : a'yânlarmdan kayıklar ile E
7 ecliyçün V : + ve 'ulemâdan E
8 Paşa hakkında V : Paşa'nın hakkına E
9 hazretleri tarafından V : hazretlerinden E
10 olup V : + ve Defterdâr-ı sâbık 'Osmân Paşa E
11 Sâhib-i devlet V : Süleymân Kethudâ Sâhib-i sa'âdet E
12 Süleymân Kethudâ, Âsitâne'ye V : Âsitâne'ye gönderüp E
13 mühimmâtların V : hizmetlerin E
14 'azîmet ..... edüp V : ve hazîne talebleri içün E
15 ordu-yı hümâyûn E : ordu V
16 mu'azzamda V : + İznikmid'de E
17 hazretleri İznikmid'de V : — E
18 Ebûbekir V : Bekir E
19 masraf V : masraflar E
20 etrâf u V : etrâf E

tecâvüz edenlere emân u[1] zemân vermeyesiz. Ve Yeniçeri Ağası ve[2] ocak zâbitleri müşâverelerden hâlî olmayup ve bölük ağaları hizmetleri ile mukayyed olsunlar, deyü tenbîh edesiz. Ve yeniçerinin mevâciblerin tevzî' edüp, bölüklere de kifâyet mikdârı tevzî' edesiz ve yeniçerinin meydânları verile" deyü[3] te'kîdler olunmuş, Mezbûr ahkâm-ı şerîfi, ılgar[4] ile 'Ali Ağa'yı ta'yîn edüp ve mâh-ı şa'bân-ı şerîfin[5] evâsıtında, mezbûr 'Ali Ağa 'asr vaktinde Tokad'a[6] dâhil oldukda, Baş-defterdâr Vezîr [Ebû]bekir Paşa'nın saraylarında karâr etdiler. Ve[7] fermân olunan[8] ahkâm-ı şerîf kırâ'at olunmağın, Vezîr-i a'zam Halîl Paşa-i sâbıka[9] Baş-defterdâr [Ebû]bekir Paşa piyâde vardukda, ahvâlleri müzâkere edüp, hâzır olan Livâ-i şerîf'[i] sanduğu ile Defterdâr Paşa'ya teslîm etdiler. **[V 404a]** Ve sâyir ahvâllerin sipâriş etdiler. Ba'dehû vedâ' edüp: "Hayr du'âdan[10] ferâmûş etmeyesiz" dedüklerinde, hemân ol sâ'at eğlenmeyüp, tevâbi'âtı[11] ile süvâr olup, ağırlıklar haml edüp[12], revâne oldular. Zile câniblerinden Âsitâne'ye teveccüh etdiler.

Vezîr-i a'zam Halîl Paşa-i sâbık gitdükden sonra, Âsitâne'den yüz yük akça ile Yeniçeri Kâtibi olan Mehmed Efendi Tokad'a dâhil olduğunda, Baş-defterdâr Vezîr Ebûbekir Paşa, Vezîr-i a'zam-ı sâbık'ın[13] saraylarında Dîvân etmeğin, yeniçerinin masar sene 1037 mevâciblerin tevzî' edüp ve bölük halkına kifâyet eder mevâciblerin tevzî' edüp[14] ve sâyirlerine birer mikdâr tevzî' edüp. Ba'dehû Re'îsülküttâb Hüseyn Efendi riyâset hizmetlerinde ve[15] Yeniçeri Ağası müşâvereye, her gâh [Ebû]bekir Paşa'ya gelüp, fermân üzere idiler.

Ve Abaza'dan rûy-gerdân olup ibâ ederlerdi[16], gelüp, Tokat'da[17] bermurâd olurlardı[18]. Ekseri cebeciler zümresine ilhâk olunurlardı.

Vezîr-i a'zam-ı sâbık'dan hâtem talebi içün Kapucular Kethudâsı Hasan Ağa Ankara'ya doğru Zile câniblerine 'azm edüp, hâtem-i şerîfden haber talebinde.

1 emân u V : emân E
2 ve V : — E
3 verile" deyü V : verilüp E
4 ılgar V : ılgarlar E
5 ve ..... şerîfin E : Bekir Paşa Sarayı'na mâh-ı şa'bânın V
6 Tokad'a E : — V
7 Baş-defterdâr ..... Ve E : — V
8 olunan V : olan E
9 sâbıka V : sâbıkın E
10 du'âdan V : u du'âlardan E
11 tevâbi'âtı V : tevâbi'ât E
12 ağrıklar haml edüp E : — V
13 sâbık'ın E : sâbık V
14 tevzî' edüp E : — V
15 hizmetlerinde ve V : hizmetlerin gördürüp, ba'dehû E
16 ibâ ederlerdi E : — V
17 Tokat'da V : Tokad'da E
18 olurlardı V : olurlar idi E

Vezîr-i a'zam Kethudâsı, Âsitâne'den yüz yük hazîne ile ve hazîne sanduklarında hil'atler ve hazîne esbâblarından müstevfâ ta'yîn idi[1]. Bölükden çavuşlar ve kethudâ-yerleri hâzır olup, mâh-ı ramazân-ı şerîfin gurresinde, menâzil-i[2] İznikmid'den teveccüh etdiler. Menâzil-i Sabanca üzerine gitmek fermân ederler. Müşâvere olundukda[3], Sabanca etrâfları ve nehirler [üzerindeki] köpr[ü]leri[4] ta'mîre ihtiyâc idi. Vezîr-i a'zam Serdâr oldukda, tecdîd etdürdüler[5].

Der-sefer-i Erzurum ve Abaza[-i] 'aduv 'ısyân şude, bâ-Serdâr Sadr-ı a'zam[6] Husrev Paşa me'mûr refte. Ve kal'a-i mezbûr muhâsara kerdend[7], feth şude; der sene 1037[8].

Ve sene seb'a ve selâsûn ve[9] elf şa'bânü'l-mu'azzam gurresinde, İznikmid'de Serdâr olup, Sadr-ı a'zam olan Husrev Paşa[10] İznikmid'de otuz gün oturak edüp*, ordu-yı hümâyûn hâzır idi[11]. Âsitâne'ye icâzet olmayup, telhîsleri sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine gönderüp ve Kāyimmakām Vezîr Receb Paşa'ya Âsitâne ahvâllerin **[E 246a]** sipâriş etdiler.

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfde göçüp, Sabanca[12] ve Nehr-i Sakarya köprülerin ve[13] Ada râhların Düzce-bazar'a değin ihyâ etdürdüler. Ve Livâ-i Hudâvendigâr ve Mîrlivâ-i Bolu sancaklarında olan **[V 404b]** şakîlerin teftîş etdürüp, haklarından gelürlerdi. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli İlyâs Paşa'ya fermân edüp[14], ilerüde Erzingân ve Bayburd kal'alarına muhâsara etmek emr[15] edüp, Rumeli[16] mîrlivâları ve tevâbi'âtı[17] ile Ser'asker ta'yîn edüp ve Mîr-i mîrân-ı

1 ve ..... idi E : müstevfâ V
2 menâzil-i E : — V
3 Müşâvere olundukda V : Ve müşâvere etdükde E
4 nehirler köpr[ü]leri E : nehirleri, köprüleri V
5 etdürdüler V : etdürüp, Müslümânlara E
6 a'zam V : + Vezîr E
7 kerdend E : kerden V
8 1037 V : bin otuz yedi E
9 ve selâsûn ve V : selâsûn E
10 olan Husrev Paşa V : olduğunda ordu-yı hümâyûn hâzır idi E
* 1037 şa'bânının evâilinde Kapucular Kethudâsı Hasan Ağa ile mühr-i hümâyûn İzmit'te Husrev Paşa'ya teslîm edilmiştir (Hasan Bey-zâde, II,365; Solak-zâde, s.744; *Fezleke,* II,101; Na'îmâ, II,420). Mühür İstanbul'dan 1 Şa'bân 1037'de gönderilmişti (Na'îmâ, II,420; İ.H.Danişmend, *İOTK,* III,339). *Fezleke*'de (II,101) ayrıca mührün Amasya'da verildiği de zikredilmektedir.
11 ordu-yı ..... idi V : — E
12 Sabanca V : Sabanca'da E
13 ve V : cedîd ta'mîr etdürdüp, etrâf ve E
14 edüp E : olunup V
15 emr V : — E
16 Rumeli E : — V
17 ve tevâbi'âtı V : ile tevâbi'âtın E

Anadolu Zor Paşa['yı] da Anadolu[1] mîrlivâları ile me'mûr etdiler. Ve Mîr-i mîrân-ı[2] Karaman Mustafa Paşa, Karaman askeri[3] ile ve Mîr-i mîrân-ı Sivas ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş ve Mîr-i mîrân-ı Adana bi'l-cümle beylerbeyiler ılgar ile me'mûr[4]; Mîr-i mîrân-ı Rumeli olan İlyâs Paşa Ser'asker fermân olunmuşdur. Mezbûrân beylerbeyiler de me'mûrlardır.

Serdâr Sadr-ı a'zam Vezîr Husrev Paşa Tokat'da[5] ordu-yı hümâyûn ile dernek üzere fermân olunmağın[6], Âsitâne câniblerinden[7] mezbûr eyâletlere fermân[8] sâdır olup, ber-mûceb-i emr-i 'âlî, İlyâs Paşa da Vilâyet-i Karaman'da dernek edüp, cemî'i mîr-i mîrânlar hâzır oldukda, Bayburd'a teveccüh etdiler. Ve Serdâr Sadr-ı a'zam[9] Bolu menâzilinde dört gün eğlenüp, ba'zı kadılardan şikâyet ederler. Şer'-i şerîf ve kānûn mûcebince[10] fukarâlarun zulmlerin def' ederlerdi. Ve yeniçeriden Muhzır Ağa odaları ve Saka-başı ve çorbacılardan iki odanın yeniçerisi ordu-yı hümâyûnda hizmetde idiler. Ve Cebeciler Kethudâsı dahi me'mûr idi[11]. Ve elli kıt'a şâhî darbuzanlar orduda idi. Ve Mîrlivâ-i[12] Bolu ve Mîrlivâ-i Hudâvendigâr ordu-yı hümâyûn hizmetinde olup ve menâzil ü[13] merâhil kat' edüp, 'Osmâncık'da Nehr-i Kızılırmağ'ı murûr edüp, Amasya Vâdîsi'nde konulup, menâzil-i mezbûrede[14] Kapucular Kethudâsı olan Hasan Ağa, Vezîr-i a'zam-ı sâbık Halîl Paşa'dan Engürü Sahrâsı'nda rast gelüp, hâtem-i şerîfi[15] taleb edüp, Vezîr-i a'zam olan Husrev Paşa'ya i'zâz [ü] ikrâm ile Amasya'da a'yân-ı Devlet istikbâle çıkup, alaylar ile bârgâh-ı a'lâda Sadr-ı[16] a'zam Husrev Paşa'ya teslîm etdiler*. Ve[17] ol vâdîde şenlikler olup, cemî'i a'yân-ı Devlet[18] mübârek bâd edüp, zemîn-bûs etdiler. Ve[19] ol menâzilde oturak olup, orduda hâzır olan mîrlivâları ve ma'zûl mîrlivâlardan fermân-ı şerîf ile Samsun İskelesi'ne ta'yîn etdiler. Topları ve cebehâneleri sefînelerden ihrâc edüp, Sivas eyâletlerine. Vilâyet kadılarına hıtâben ahkâm-ı şerîfler tahrîr

1 Anadolu E : — V
2 Mîr-i mîrân-ı V : Mîr-i mîr[ân] E
3 askeri V : asker E
4 me'mûr V : — E
5 Tokat'da V : Tokad'da E
6 fermân olunmağın E : — V
7 câniblerinden V : + fermân E
8 fermân V : — E
9 Serdâr Sadr-ı a'zam V : Sadr-ı a'zam Serdâr Vezîr-i ekrem de E
10 -i şerîf ..... mûcebince V : ve kānûn icrâ ederler E
11 dahi me'mûr idi V : me'mûrlar idiler E
12 Mîrlivâ-i E : Mîr-i mîrân-ı V
13 menâzil ü V : menâzil E
14 mezbûrede V : mezbûrda E
15 şerîfi V : şerîf E
16 Sadr-ı V : Vezîr-i E
* 1037 şa'bânının evâilinde Kapucular Kethudâsı Hasan Ağa ile mühr-i hümâyûn İzmit'te Husrev Paşa'ya teslîm edilmiştir (Hasan Bey-zâde, II,365; Solak-zâde, s.744; *Fezleke*, II,101; Na'îmâ, II,420). Mühür İstanbul'dan 1 Şa'bân 1037'de gönderilmişti (Na'îmâ, II,420; İ.H.Danişmend, *İOTK*, III,339). *Fezleke*'de (II,101) ayrıca mührün Amasya'da verildiği de zikredilmektedir.
17 Ve V : — E
18 Devlet V : + teşrîf ve E
19 Ve V : — E

olunmağın: "Kûhistânlardan, dervendlerden ve balkanlardan re'âyâ ve[1] eğer ahâlî-i memâlik, îcâb **[V 405a]** etdükleri üzere mahûf vâdîlerden keşîde edeler. Ve câmûşlar[2] ve kanlılar ile cebehâne[y]i kaldurup, zâyi' olmaya" deyü tenbîhlerde. Ve menâzil-i mezbûrede[3] Cebeciler Kethudâsı olan 'Ali Ağa'ya Cebeci-başılık ihsân edüp, hizmetlere fermân etdiler. Ve Topcu-başı'yı toplar nakli[4] içün Samsun câniblerine ta'yîn edüp ve Top Arabacı-başı'yı[5] neferâtları ile fermân etdiler.

Ve Tokat'da[6] olan Baş-defterdâr, Sancağ-ı şerîf'i[7] Sadr-ı a'zam hazretlerine karşu gönderüp ve otak [u] bârgâhları, mehterân-ı hayme neferâtları ile ta'yîn edüp, Amasya Sahrâsı'na gönderüp.

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfin yirmi beşinde[8] Turhal nâm vâdîye istikbâl eylemek lâzım gelür. Tokat'dan[9] Baş-defterdâr Vezîr Ebûbekir Paşa ve Yeniçeri Ağası olan Halîl Ağa ve Kethudâ Bey ve ocak ağaları ve bölük ağaları ve kethudâları ve ehl-i Dîvân bi'l-külliyye vakt-i 'işâdan[10] sonra Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem hazretlerini istikbâl ecliyçün Turhal'da[11] ordu-yı hümâyûna teveccüh etdiler. Vakt-i[12] salâtü'l-fecrde Turhal'da otak [u] bârgâhlar konmuş idi. Cumhûr, Devlet-i 'aliyye'nin a'yânları bir cânibde teneffüs edüp, Serdâr Vezîr-i a'zam Husrev Paşa alayı ile Turhal menâzillerine dâhil oldukda, Turhal Kal'ası'ndan toplar şenlikleri olup, ordu-yı hümâyûn çadırları taraf bertaraf konmuşlar idi[13]. Sadr-ı a'zam Vezîr-i ekrem hazretleri ba'de't-teneffüs, dîvân-hânesinde iken bi'l-cümle, Baş-defterdâr Vezîr Ebûbekir Paşa ve Yeniçeri Ağası ve ocak ağaları ve bölük ağaları ve ehl-i Dîvân gürûh ile 'ale't-tertîb[14] Vezîr-i a'zam Serdâr[15] hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüzler sürdükden sonra, iltifâtlar gösterüp, her birinin mikdârı[16] ve ri'âyeti pâyesince hâtırların sordular. Sefer ahvâlleri müzâkere olup ve bölük ağalarına fermân olundu ki[17], sipâh tâyifelerin yoklayup: "İnşâ'allâh Tokad'a[18] varduğumuzda cizye defterleri tevzî' olunur" deyü fermânları[19] olup ve bölük ket-

1 ve V : — E
2 câmûşlar V : câmûşlarda E
3 mezbûrede V : mezbûrda E
4 nakli V : nakl E
5 başı'yı V : başı E
6 Tokat'da V : Tokad'da E
7 şerîf'i V : şerîf E
8 yirmi beşinde E : yirmisinde V
9 Tokat'dan V : Tokad'dan E
10 vakt-i 'işâdan V : 'işâ evkāt edâ olundukdan E
11 Turhal'da V : Turhal nâmda E
12 Vakt-i V : — E
13 idi V : idiler E
14 ile 'ale't-tertîb V : 'ale't-tertîb حرم E
15 Serdâr E : — V
16 mikdârı V : mikdârları E
17 olundu ki V : olup E
18 Tokad'a V : Tokad'da E
19 fermânları E : fermânlar V

hudâlarından iki 'ulûfeciler bölüklerinin kethudâların[1] ilerüye Haleb'e[2] ta'yîn etdiler. Mısır hazînesi eğlenmeyüp, ılgar[3] ile mu'accelen Tokat'da ordu-yı hümâyûna dâhil olup: "Kapu-kullarına mevâcibleri verile" derler. Ve Ma'an-oğlu taraflarından mîrî hazîne talebi[4] içün bölük su-başılarını[5] ta'yîn etdiler. **[E 246b]**

Vezîr-i a'zam Serdâr[6] hazretleri **[V 405b]** fermânları olup: "İnşâ'allâh dördüncü menâzilde Tokat'da[7] sahrâda ordu ile dâhil oluruz. Tokat'da[8] olan ağalar ve ehl-i Dîvân çadırların kurup, yeniçeri cemâ'ati ve odaları kışlalarında çayırlardan mîrî üştürler ve seyis-hâneleri gelince sabr u te'hîr olunsun, ba'dehû çadırların çıkarsunlar" deyü fermân[9] olunmağın. Ba'dehû Baş-defterdâr icâzet alup[10], Tokad'a 'avdet etdiler. Ve Tokat'da tedârüklerin görüp.

Ve Abaza'dan bir zorba rûy-gerdân olup, Tokat'da[11] Yeniçeri Ağası'n şefî' dutunup, itâ'at etdiler. Murâdların 'arz ederler, makbûl olup. Lâkin Tokat'da[12] olan asker halkı ile zâbitler ihtirâz[da] değiller idiler. Mîr-i mîrân-ı Sivas mîrlivâları ile ve yeniçerinin etrâflarda olan serdârlarına haberler gönderilüp, Tokat'da[13] mevcûdlar idiler. Rûz [u] şeb karavullar konulup, etrâflar muhâfaza olunurdu: "Mebâzâ Abaza[14] eşkıyâları hîle edeler" deyü 'ale't-tevâlî hıfz üzere idiler.

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîf evâhırı karîb, yirmi sekizinci günü, Serdâr Sadr-ı a'zam Vezîr-i ekrem hazretleri câniblerinden alaylar ve Tokat'da[15] olan askerler ve Yeniçeri Ağası olan Halîl Ağa, yeniçerî alayı ile[16] ve bölük ağaları, bölük halkı ile[17] sahrâda alaylar keşîde [ve] saflar olup, piyâdegân başka fevc fevc tüfeng-endâzlar ve[18] kapu-kullarının alayları[19] gürûh saflar ile selâma durup, Vezîr Baş-defterdâr ve ehl-i Dîvân, bârgâh önlerinde selâma durup ve üslûb-i sâbık [üzere] otak u bârgâh [ve] serâperde konmuş idi. Ordu-yı hümâyûn kurulup, Tokad Vâdîsi zeyn olup[20] ve rûz-i hızır eyyâmı olup[21],

1 'ulûfeciler ..... kethudâların E : bölükleri V
2 Haleb'e V : Haleb Vilâyeti'ne E
3 ılgar V : ılgarlar E
4 talebi V : taleb E
5 başıların E : başıları V
6 Serdâr E : — V
7 Tokat'da V : Tokad'da E
8 Tokat'da V : Tokad'da E
9 fermân E : fermânlar V
10 alup E : olup V
11 Tokat'da V : Tokad'da E
12 Tokat'da V : Tokad'da E
13 Tokat'da V : Tokad'da E
14 Abaza E : — V
15 Tokat'da V : Tokad'da E
16 ile V : — E
17 ile V : — E
18 ve V : ol sahrâları E
19 alayları V : alaylar E
20 olup V : + çadırlardan E
21 olup V : + sebze-i E

çayır çemenler ve feryâd-ı murgān ve bülbül ve[1] kumrular efgānları bahâr vakti idi. Tokat'da olan bâğ u bağçelerde zevk u 'işretler[2] mukarrer. Ve Serdâr Sad[illegible]-ı a'zam 'ünvân ile iki cânibe selâmlar[3] verüp, bârgâhlarında konup ve 'Alem-i şerîf önlerinde ta'zîm ü[4] tekbîrler ile 'ulemâlardan, meşâyihlerden mecmû'u[5] mevcûd. Otakda Dîvân-ı Pâdişâhî oldukda, a'yân-ı Devlet ol meclisde hâzır idiler. Ve üslûb-i sâbık üzere[6] her birine hil'at-i Pâdişâhî ile behre-mend edüp, hâtır-mânde bir ferd kalmayup, mikdârlarınca ehl-i menâsıb, hoş-hâl[7] oldular.

Ba'dehû rûz-i 'arefe olup, sahrâda minber ü mahfil binâ olup, bayram gicesinde nevbet şenlikleri **[V 406a]** döğülürdü. Ve çadırlarda mumlar[8] ve fânûslar ve meş'aleler ile çadırlar zeyn olup[9], temcîd ü tehlîller olup, Tokad Şehri'nde olan bây ü[10] gedâlar ve 'ulemâ[11] ve meşâyihlerden bir ferd kalmayup, musallâda hâzır olup[12] ve 'izzetlü Paşa-yı ekrem Serdâr-ı mükerrem ve[13] Baş-defterdâr ve Yeniçeri Ağası ve bölük ağaları ve erbâb-ı Dîvân ve yeniçeri zâbitleri ve yeniçeriyân ve kapu halkından ve[14] müteferrika ve çavuşân ve mîrlivâlardan ve ağayân-ı Sâhib-i devlet, nısfu'l-leylde otak u bârgâhlarda[15] şenlikler ve nevbetler döğülürdü. Dîvân-ı Sadr-ı a'zam'da cem' olup, âyîn-i Pâdişâhî icrâ olunduğu üzere, temcîdler kırâ'at olunup, ba'dehû Vezîr-i a'zam Serdâr hazretlerinin: "'Îd-i şerîf mübârek bâd" deyü zemîn-bûs etdiler. Ba'dehû musallâda salâtü'l-fecr edâ olunmağın ve 'îd vakti[16] olduğunda, salât-ı 'îd kılınup, ba'de'l-'îd bârgâhda ziyâfetler olup ve yeniçeri yoldaşlara ziyâfetler mukarrer. Yağmalar edüp, orduda şenlikler olur.

Ba'dehû mâh-ı şevvâlin dördüncü günü[17] cizye defterleri fürûht olup, cizyedârlar kānûn üzere bölük halkına gulâmiyyelerin verüp, taksîm edüp, ba'dehû mîrî hazîne cem' olup ve memâlik-i Mısır'dan hazîne dâhil oldukda, mevâcibler tevzî' olup, yeniçerinin ikişer[18] kıst mevâcibleri ve bölük halkının üçer[19] kıst mevâcibleri tevzî' olunmağın*.

1 ve V : — E
2 Tokat'da ..... 'işretler V : Tokad'da ola[n] bağ u bağçe zevk 'işret E
3 selâmlar V : selâm E
4 ta'zîm ü V : ta'zîm E
5 mecmû'u V : mecmû' E
6 Ve üslûb-i sâbık üzere V : üslûb-i sâbık mûcebince E
7 menâsıb hoş-hâl V : menâsıblar hoş-dil E
8 Ve ..... mumlar V : çadırlarda mum E
9 olup V : olur E
10 bây ü V : bây E
11 'ulemâ V : 'ulemâlar E
12 hâzır olup V : — E
13 ve V : — E
14 ve E : — V
15 nısfu'l-..... bârgâhlarda V : nısfu'l-leyl otak bârgâhlarında E
16 ve 'îd vakti E : vakt-i 'îd V
17 şevvâlin dördüncü günü V : şevvâlde dördüncü gün E
18 ikişer V : ikişerer E
19 halkının üçer V : halkına üçerer E

* 1037 zilka'desinin evâsıtında Mısır hazînesi gelip, cizye defterleri ve mevâcibler tevzî' edilmiştir (Na'îmâ, II,423).

Ve mâh-ı mezbûrda mîr-i mîrânlar ve[1] mîrlivâlar, Rumeli Beylerbeyisi olan İlyâs Paşa ile Bayburd Kal'ası'n zabt edüp ve muhâfazası içün yeniçeriden be-dergâh olmak şartıyla beş yüz nefer gılmân-ı 'acemiyân ta'yîn olunur, dört yüz cebeciler tahrîr olur. Ve mîr-i mîrânlar[2] Bayburd'dan Erzingân üzerine teveccüh edüp, Erzingân'da olan eşkıyâlar mübâlaga idi. Harb [ü] kıtâller olup, kal'asında toplar ve tüfengler ve kunbaralar ile yürüyüşlerde. İlyâs Paşa in'âmlar ve ihsânlar ederler idi. Kelleler ve diller getürenlere, garîb yiğitlere[3] ve ma'zûl ehl-i tîmârlara, tîmârlar ihsânlar ederlerdi[4]. Yirmi dört gün cumhûr ile[5] hâkler sürüp ve bir uğurdan Erzingân Kal'ası'na hücûmlar oldukda[6], içerüde olan segbânlar kal'adan "Vire" deyü **[V 406b]** emân recâ edüp, kal'a[y]ı teslîm etmeğin**, mecrûh [ve] zahmdârları ile zindeleri Abaza'dan rûy-gerdân olup, tâbi' oldukda, zindeleri defter olup, Dergâh-ı 'âlî cebecileri zümresine[7] ilhâk buyurulmak bâbında ordu-yı hümâyûnda Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerine 'arz etdükleri recâları makbûl olup, üçer[8] akça ile cebeci[9] olduklarında, sûret-i ru'ûsları gönderüp ve Erzingân Kal'ası'na nevbetciler; yeniçeri[den], ordu-yı hümâyûndan ta'yîn etdiler. **[E 247a]**

Ve Rumeli Mîr-i mîrânı olan İlyâs Paşa, cemî'i mîr-i mîrânlar[10] ile müşâvere etdiler. Bayburd ve Erzingân kılâ'ların zabt etdüklerinde, zu'amâların ve erbâb-ı tîmârların yoklayup, hizmetde olanları orduya 'arz etdiler ve fermân-ı şerîflerin ümmîz etdiler: "Şimden sonra ordu-yı hümâyûna teveccüh edelüm. Fermân olursa Erzurum'a teveccüh edelüm mi?" deyü 'arz olunmağın, Sadr-ı a'zam Serdâr[11] hazretlerinin emr-i şerîfleri oldu kim: "Tercan Vâdîsi'nde dernek edüp, inşâ'allâh 'azmimiz ol câniblere mukarrerdir" deyü haber gönderdiler.

Ve Tokat'da[12] Vezîr-i a'zam, mâh-ı zilka'denin onuncu eyyâmlarına dek[13] karâr etdiler**.

1 -ve V : — E
2 mîr-i mîrânlar V : mîr-i mîrân E
3 ve ihsânlar ..... yiğitlere V : ihsân ederdi. Kelleler getürenlere ve diller âverde eden garîb E
4 ederlerdi V : ederler E
5 gün cumhûr ile V : eyyâmlarda cumhûrlar E
6 oldukda V : ile E
* Abaza'ya tâbi olan kişiler 1037 şevvâlinin 26'sında Bayburd Kalesi'ni tahliye ve teslîm etmeye geldiklerinde, zabtına askerler gönderilmişti. Bundan bir müddet öncesinde ise Rumeli Beylerbeyisi İlyâs Paşa, Anadolu Beylerbeyisi Zor Paşa, Mar'aş Sivas ve Karaman beylerbeyileri Erzincan üzerine gönderilmiş, içindekilerin itâat ettiklerinin haberi Tokat'taki orduya gelmişti. (*Fezleke,* II,102; Na'îmâ, II,422-423).
7 cebecileri zümresine V : cebeciler zümrelerine E
8 üçer V : üçerer E
9 cebeci E : cebe V
10 mîr-i mîrânlar V : mîr-i mîrânları E
11 Serdâr E : — V
12 Tokat'da V : Tokad'da E
13 eyyâmlarına dek V : eyyamlarında E
** Abaza'nın Erzurum'u Şâh'a vereceği haberini alan Sadrâzam Husrev Paşa 20 Zilka'de 1037'de Tokat'tan Sivas'a hareket eder (*Fezleke,* II,102; Na'îmâ, II,423).

Samsun câniblerinden toplar ve cebehâne hezâr zahmet ü meşakkat[1] ile kûhistân ve dervendlerden imeciler[2] ile vilâyet kadıları hânelerden re'âyâlar[3] sürüp ve mîrlivâlar ve yörükân[4] toplara câmûşlar koşup[5] ve kanlılar ile ve mekârî üştürler ile Cebeci-başı ve Topcu-başı ve Top Arabacı-başı, neferâtları ile ve lağımcılar ve haddâdân ve neccârlar ile[6] Sivas Eyâleti'ne dâhil etdüklerinde, tekrâr ordu-yı hümâyûna Cebeci-başı ve[7] Topcu-başı ve Arabacı-başı[8] gelüp, neferâtlarına mevâcibleri tevzî' olunup.

Ve Karye-i Gümenek'de olan 'azîz Şeyh ve[9] dervîşleri, Serdâr Vezîr-i a'zam da'vet edüp, Tokad'a teşrîf edüp, hayr[10] du'âların recâ edüp, orduda birkaç gün dîdârları ile müşerref oldukda, icâzet alup[11], makāmlarına 'azîmet etdiler.

Ve orduda Sadr-ı a'zam[12] eşkıyâlara gûş-mâl edüp, niçelere cezâların verüp, katl ederlerdi. Ve orduya zahîre iştirâ ederler. Ve Türkmanlar'dan ganemler cem' olup, meydân-ı yeniçeriye ve kapu halkına. Ve Sivas Eyâleti'nde[13] zahîreler cem' olup, Sivas'da der-anbar idi. Ve Kayseriyye ve Niğde livâlarında beksemâdlar tabh olup, Sivas'da der-anbar olup ve mekârî üştürler **[V 407a]** hâzır olup ve kanlılar[14] cem' olup.

Ve mâh-ı mezbûrda göç fermân olundukda, yeniçeri odaları Tokad Sahrâsı'nda[15] çadırların kurup, ba'dehû ağırlıklar ve tuğlar ilerüye teveccühde. Ve Serdâr Sadr-ı a'zam[16] alayları cenâheyn saflar keşîde ve yeniçeri alayı önlerinde fevc fevc hareketlerde. Menâzil ü merâhil kat' edüp, mâh-ı zilka'denin on beşinde Sivas'da Nehr-i Kızılırmağ sevâhilinde konulup*. Ve menâzil-i mezbûrede[17] Mağnisa Beyi olan Hacı Bey orduya dâhil olup, alayları ile bârgâh-ı a'lâya teşrîf buyurup, zemîn-bûs edüp[18], hil'at ihsân olur. Ve menâzil-i mezbûr[e]de oturak etdiler. Ve kapu-kullarına zahîreleri tevzî' olu-

1 ü meşakkat V : — E
2 ve ..... imeciler V : dervendlerden meciler E
3 re'âyâlar E : re'âyâ V
4 yörükân V : + ve E
5 koşup V : keşîde edüp E
6 ve lağımcılar ..... ile E : — V
7 Cebeci-başı ve E : — V
8 Arabacı-başı E : + ve Cebeci-başı V
9 ve V : — E
10 hayr V : + u E
11 alup E : olup V
12 a'zam V : + Vezîr Serdâr E
13 Eyâleti'nde V : + iştirâ E
14 kanlılar V : kanlı E
15 Tokad Sahrâsı'nda V : Tokad'da sahrâda E
16 a'zam V : + ve E
* Abaza'nın Erzurum'u Şâh'a vereceği haberini alan Sadrâzam Husrev Paşa 20 Zilka'de 1037'de Tokat'tan Sivas'a hareket eder (*Fezleke,* II,102; Na'îmâ, II,423).
17 mezbûrede V : mezbûrda oturak etdiler. Ve kapu-kullarına zahîreleri tevzî' olunurdu. Ve menâzil-i mezbûrda E
18 zemîn-bûs edüp E : — V

nurdu. Ve Mağnisa Beyi olan Hacı Bey[1] mağrib vakti gazab olup, kal'aya habs olunup[2], 'işâ vaktinde katl olur. Ve Tokat'da[3] sâkin 'Osmân Paşa da katl olup[4], erzâkları mîrîye kabz olunur*.

Ve mâh-ı mezbûrun[5] on yedisinde, topları câmûşlar ile ve cebehâne[y]i kanlılar ile ve develer ile ilerü balkanlar ve dervendlerden nakl etmek içün mîrlivâlar ve Mîr-i mîrân-ı Haleb[6] Novay Paşa'ya fermân olunup, topları ve cebehâne[y]i Sivas'dan Koçhisâr ve kûhistân ve dervendler ve balkanlardan topları keşîde ederek, Akşar Sahrâsı'na dâhil etdürdüler, hezâr zahmetler ile; Akşar Vâdîsi'nde karâr ederler. Ba'dehû Karahisâr-ı şarkî Beyi olan 'Ali Paşa, Akşar Vâdîsi'nde toplara[7] ve cebehâneye mu'âvenetde idiler.

Vezîr-i a'zam ve Serdâr-ı ekrem hazretleri[8] Sivas'da kapu-kullarının zahîrelerin tekmîl etdüklerinde, mâh-ı zilhiccenin dördüncü günü[9] ordu ile göç etdiler**. Menâzil ü merâhil kat' ederek, Koçhisâr'a[10], ba'dehû dervendler kat' olunmağın, menâzil[de] bir vâdîde[11] 'îd-i adhâ[y]ı edâ edüp***, alaylar ile hareketde iken, salât-ı 'îd[12] vaktinde çayırda süvârîler iken piyâde olup, cumhûr ittifâk edüp, salât-ı 'îdi edâ etdiler. Ba'dehû yine süvâr olup, dervendi geçüp, menâzilde konup[13], kurbânlar zebh edüp[14], ol eyyâmda 'îd ederler. Ba'dehû Akşar Sahrâsı'nda hayme vü bârgâhlar ile konulup, oturak olup, ol menâzilde şakîlerden müfsidân segbânlardan bakıyyetü's-süyûf olanlardan ordu-yı hümâyûna **[V 407b]** getürüp[15], Vezîr-i a'zam huzûrunda cezâları[16] verilüp ve karyelerden[17] re'âyâ fukarâları firâr etmişler[18] iken dervendlerden sâlim[en][19] meskenlerine duhûl edüp, ehl ü 'ıyâlleri ile mülâkî oldular. **[E 247b]**

1 Ve menâzil-i ..... Bey V : ba'dehû E
2 habs olunup V : mahbûs edüp E
3 Tokat'da V : Tokad'da E
4 katl olup V : gazabdan katl olur E
* Manisa Beyi Sultân-zâde Hacı Paşa ile Tokat Defterdârı Osmân Efendi'nin katledilmeleri, Sadrâzam'ın 28 Ramazân 1037'de Tokat'a varışından sonradır (*Fezleke,* II,102; Na'îmâ, II,421).
5 mezbûrun V : mezbûr E
6 Haleb V : Haleb'den E
7 toplara V : toplar E
8 -i a'zam ..... hazretleri V : Serdâr Sadr-ı a'zam E
9 günü V : eyyâmda E
** 1 Zilhicce 1037'de Sivas'tan göçülmüştür (Na'îmâ, II,423).
10 Koçhisâr'a V : Koçhisâr'da E
11 bir vâdîde E : برا وادیده V
*** Kurban bayramı Koçhisâr'da kutlanmıştır (Na'îmâ, II,423).
12 'îd V : 'îdi E
13 konup V : + 'îd E
14 edüp V : etdiler E
15 getürüp V : + cezâların E
16 huzûrunda cezâları V : Serdâr fermânları E
17 karyelerden E : — V
18 firâr etmişler V : firârlarda E
19 dervendlerden sâlim[en] E : döndüler V

Ve mâh-ı mezbûrda Akşar Sahrâsı'ndan alaylar ile Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem, ordu-yı hümâyûn ile Vâdî-i Yeşil Çemenzâr Dervendi'n murûr edüp, mezbûr Sebz[1]-çemen Yaylası şiddet-i şitâ yurdu olmağın, temmûz eyyâmında[2] berf hendeklerde bî-nihâye; ol makāmda konulur. Ba'dehû Tercan yurdunda oturak olmağın ve toplar ve cebehâneler girüde; ordudan imdâd[a] piyâdeler gönderüp, topları urganlar ile keşîde ederlerdi. Ba'dehû menâzil-i Mama-hatun nâm vâdîde Mîr-i mîrân-ı Rumeli Ser'asker olup, sâyir mîr-i mîrânlar üzerine Serdâr olmağın, Erzingân ve Bayburd'u feth etdüklerinde, fermân-ı şerîf üzerine[3] Tercan ve Mama-hatun vâdîlerinde karârda iken, Serdâr Vezîr-i a'zam Tercan'da oturak etmeğin[4], Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vâlîsi olan[5] İlyâs Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu Zor Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Karaman ve Mîr-i mîrân-ı Sivas[6] ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş ve Mîr-i mîrân-ı Adana bi'l-cümle otağ-ı hümâyûnda Sadr-ı a'zam Vezîr-i ekrem hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüzlerin sürüp, her birlerine istimâletler[7] verüp, hil'atler ihsân olundukda, ba'dehû fermân-ı şerîfleri sâdır olur: "Yarınki gün Mama-hatun Sahrâsı'nda alaylarınuzu saflar edüp, 'aduvlar karîbdir. Mebâzâ süvârîleri ve segbânları ile bir cânibden şebihûn edeler, gaflet gerekmez" deyü cevâbları sâdır oldu. Mîr-i mîrânlar da[8] fermân-ber oldular.

Ve Tercan menâzilinden teveccüh edüp, alaylar ile süvâr oldukda, mîr-i mîrânlar alayları[9] [ile]; Mama-hatun Vâdîsi alaylardan gözükmez. Ol sahrâda[10] ordu ve otaklar konulup, müşâverelerde idiler.

Ve Erzurum Kal'ası'nda olan Abaza yâdigâr, müfsid ve sehhâr, hasûd[11] ve hod-bîn revâfız-ı merdûd[un] Şeyh nâmında hem-nişîni olan zulm-kâr, Abaza 'adûnun hem-râzı, müşâveresinde cevâbları olur. Şâh 'Abbâs cânîblerinden imdâd taleb eyleyüp, Erzurum Kal'ası'n vermek üzere[12] şart eyleyüp, Küçük Abaza ile Çopur Bekir ve Yek-çeşm Hazînedâr **[V 408a]** ve Bebr nâm dilîrânların ta'yîn edüp, Revân Hâkimi olan[13] Emîr Gûne-zâde'ye gönderüp, Şâh 'Abbâs'dan imdâd taleblerinde. Şâh cânîblerinden Şems Hân ile yirmi bin kızılbaşlar[14] ta'yîn eder. Mezbûr[15] kızılbaşlar Revân cânîblerinden Kars Eyâleti'ne karîb Ardahan Mîrlivâsı ve Mîr-i mîrân-ı Kars

1 Sebz E : — V
2 eyyâmında V : şehrinde E
3 üzerine V : üzere E
4 etmeğin V : olmağın ve ve E
5 olan V : — E
6 ve Mîr-i mîrân-ı Sivas E : — V
7 istimâletler E : istimâlet V
8 da V : — E
9 alayları E : alaylar V
10 gözükmez. Ol sahrâda V : gözükmezdi. Sahrây-ı Mama-hatun E
11 hasûd V : hased E
12 üzere V : — E
13 olan V : — E
14 kızılbaşlar V : kızılbaş E
15 Mezbûr V : Mezbûrân E

Sefer Paşa, Kars nâmdârları ile ve tevâbi'i ile pusu kurup, Şems Hân gâfil hareketde iken Sefer Paşa bir tarafdan ve Mîrlivâ-i Ardahan Beyi ve Çıldır Mîr-i mîrânı[1] pusudan bir uğurdan kızılbaşlara hamle edüp, perâkende firâr ederler. Şems Hân giriftâr olur, tevâbi'âtlarından ba'zısı mürd ve dil[2] giriftâr edüp[3], Kars'da mahbûs ederler. Ve Çopur Bekir de Şâh 'Abbâs yanında rehin kalur. Abaza taraflarından Şâh câniblerine ta'yîn olunan Küçük Abaza ve Yek-çeşm Hazînedâr ve Bebr Solak, Erzurum câniblerin dutup, lâkin Erzurum'da Abaza, Kân nâm karyede 'işretde.

Ve Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem, Mama-hatun menâzilinde mîr-i mîrânlara fermân edüp[4]: "Alaylarınuz ile ılgar edüp[5], Erzurum Kal'ası'na şebihûn eyleyesiz[6]. Bizzât mağrib vaktinde bölük halkı ile ve yeniçeri ile 'akabinüzce Ilıca'da hâzıruz" [deyü] emr olunur[7]. Mîr-i mîrânlar zu'amâları ile vakt-i 'asrda ılgar edüp, Erzurum Sahrâsı'nda alayları[8] ile saflar çeküp[9], Sadr-ı a'zam da salât-ı mağribi[10] edâ edüp, kapu halkı ile orduda Baş-defterdâr'a hazîne ve[11] otakları sipâriş edüp, ba'dehû: "Menâzil ile gele[12]" deyü tenbîh ederler. Mîr-i mîrânlar Erzurum'da karârda. Abaza da can atup, kal'aya girüp, kapanur. Serdâr Vezîr-i a'zam alayları, Kân nâm karyede karâr ederler. Ve Baş-defterdâr Bekir Paşa, ordu ile menâzil-i mezbûr[e]den hazîne[y]i ve ağırlıkları kaldurdup[13], ikinci menâzilde Ilıca'ya dâhil oldukda eğlendirmeyüp, Karye-i Kân'da kondular[14]. Ve Sadr-ı a'zam Serdâr Vezîr Husrev Paşa, otakların ve ordu-yı hümâyûnu[15] Kân Vâdîsi'nde kondurup[16], Erzurum ahvâllerin müşâvere edüp, mîr-i mîrânlar Erzurum etrâflarında alaylar ile saflarda; kal'a[y]ı muhâsara üzere[17] [idiler]. Ve Mîr-i mîrân-ı Sivas alayı **[V 408b]** karavullarda ve mîrlivâlar da karavullar olup, at oğlanların hıfz ederler.

Ve Serdâr Vezîr-i a'zam Husrev Paşa müşâvere fermân edüp: "Erzurum Kal'ası'nda olan Abaza ve kal'a-i mezbûru kuşadup, lâkin cevânib-i erba'asını tabur misâl çadırlar ile konup **[E 248a]** ceng ve toplar meterisleri orduya karîb olur. Kânûn-i kadîmden berü serdârlar, vezîrler meterisleri çadırlardan

1 Mîr-i mîrânı V : Mîr-i mîrân E
2 dil E : ba'zı V
3 edüp E : — V
4 edüp V : + ılgar edüp E
5 ılgar edüp V : — E
6 eyleyesiz V : eyleyüp E
7 emr olunur V : deyü fermân ederler E
8 alayları E : alay V
9 çeküp V : keşîde E
10 salât-ı mağribi V : mağrib salât E
11 ve V : — E
12 gele V : gelüp E
13 kaldurdup E : kaldurup V
14 kondular V : kondukda E
15 hümâyûnu V : — E
16 kondurup V : konup E
17 muhâsara üzere V : muhâsarada E

hılâf kondurup, ba'dehû mübâşeret ederlerdi. Selefden gördükleri üzere kā'ide budur. Ceng ü harb etmesi kābil ve lâkin çadır ve ordu ile kal'a[y]ı kuşatmak ihtirâzdır. Mebâzâ 'aduv Şâh cânibinden tabur ve imdâd, Erzurum Kal'ası tama'ı içün Şâh-ı bed-me'âş kendü gelüp, Abaza rûy-gerdân olup, Şâh-ı bed-fi'âl'e tâbi' olup, cânibeynden[1] muhârebe olursa, ordu-yı hümâyûn kal'adan hılâf bir mikdâr ba'îd konulur. Ordumuzda haymeler bi'l-ittifâk perâkende konulmayup, kā'ide üzere sık konulup, ordu başında üslûb-i sâbık üzere[2] şâhî darbuzanlar zencîrlenüp, Tebrîz-kapusu'ndan sahrâya Hasan Kal'ası'na doğru haymeler kurulup, ba'dehû cevânib-i erba'ada[3] mîr-i mîrânlar ve mîrlivâlar rûz [u] şeb karavullarda hâzır olup ve hüddâmlar giyâh içün perâkende gitmesünler, müttefik gitdüklerinde karavullardan imdâd olunup, 'aduv taraflarından zarar gösterilmeye. Ve meterisler tedârüklerinde[4] olup, Erzurum Kal'ası'na müdâvemet edeler. Eğer 'aduv Abaza eşkıyâlarından bir ferd Erzu[rum] Kal'ası'ndan[5] çıkartmayup ve taşradan içerüye girmeye. Erzurum Kal'ası[6] dört cânibinden[7] muhâsara olup, meteris halkı haymelerinden silâhları ile hâzır baş, meteris mühimmâtların tekmîl edüp, göz açdurmayup, hizmetde oluruz" deyü tedbîrde oldular.

Serdâr Sadr-ı a'zam Husrev Paşa fermân etdiler. Orduda olan mîr-i mîrânlara ve mîrlivâlara; alaylar[8] ile hâzır olup ve kapu-kulları kā'ide üzere alaylar edüp, saflar bağlayup, ba'dehû ağırlıklar Karye-i Kân'dan 'azîmet edüp, Erzurum Kal'ası'nın altında[9] sahrâya nakl eyleyüp, Hasan Kal'ası'na doğru otağ-ı hümâyûn ve ordu ve cebehâne konup, cemî'i haymeler kānûn-i kadîm üzere konulup, mîr-i mîrânlar yemîn ü yesârda kollarında orduları konulup **[V 409a]** ve Erzurum Kal'ası'ndan Abaza ve eşkıyâsı, askeri teferrüc ederlerdi ve kılâ'dan top u tüfengler ile kendülerin korudurlardı.

Ve Serdâr Vezîr-i a'zam hazretleri alaylar[10] ile menâzil-i Karye-i Kân'dan göçüp, sahrâda konup, ba'de'l-mağrib meterisler tedârükünde oldular[11]. On iki kebîr toplar ve âlâtları[12] hâzır, Yeniçeri Ağası olan Halîl Ağa ve Yeniçeri Kethudâsı Muslihuddîn Ağa ve Zağarcı-başı Mîr-i kelâm ve sâyirleri neferât-ı yeniçeri, tüfengli ve cebe vü cevşenlü gāzîler, âhen kürekler ve kazmalar ile[13] ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli İlyâs Paşa, mîrlivâları[14] ve alay-

1 cânibeynden V : cânibeynde E
2 üzere V : — E
3 erba'ada E : erba'adan V
4 tedârüklerinde V : tedârükünde E
5 Erzu[rum] Kal'ası'ndan V : Kılâ'-ı Erzurum'dan E
6 Kal'ası V : Kılâ'sı E
7 cânibinden V : cevânibden E
8 mîrlivâlara; alaylar V : mîrlivâlar alayları E
9 altında V : altından E
10 alaylar V : alayları E
11 oldular V : — E
12 ve âlâtları E : ile alayları V
13 kazmalar ile V : kazma E
14 mîrlivâları V : mîrlivâ E

beyleri ve[1] zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları ile Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem kollarında Erzurum Kal'ası'nın Bâb-ı Tebrîz['de] Sîm-künbed[2] kulle-i yanı [ile] kebîr[3] varoş-ı 'atîk dıvarı arasında meterislere karîb başka haymeler tedârük edüp, Sadr-ı a'zam hazretlerine kurulup, dernek hâzır olmak ecliyçün altı 'aded kebîr toplar, Mîr-i mîrân-ı Rumeli'nin gāzîleri meterislerde çidler hizmetlerinde. Ve piyâdegân-ı yeniçeriden Zağarcı-başı zâbitlerden mu'ayyen ve yeniçeriyân ve sâyir neferâtlardan, Bâb-ı Tebrîz'den Bâb-ı Bayburd nâm mahalle gelince Sadr-ı a'zam kolu idi. Ve on şâhî darbuzanlar hâzır idi. Ve kunbaralar ve meteris âletlerinden[4] bi'l-külliyye Cebe-hâne'den gelürdü. Ve Yeniçeri Ağası kollarında Mîr-i mîrân-ı Anadolu Zor Paşa, mîrlivâları ile ve zu'amâları ve erbâb-ı tîmârları ve ma'zûlleri ve segbânlarından bi'l-cümle meterislerinde hizmetlerde. Ve serdengeçdiler tahrîr olunup, ilerüde hendek kenârı mukābilinde başka tabyalar peydâ edüp, serdengeçdiler ta'yîn idi. Ve Gürcü-kapusu cânibinde[5] Mîr-i mîrân Magrol Hân tevâbi'i ve mîrlivâlardan Mağnisa Beyi olan Bıçakcı İbrâhîm Paşa, Saruhan (صرخان) zu'amâları ve ehl-i tîmârı ve segbânları ile. Ve yeniçeri kollarında beş 'aded kebîr toplar ta'yîn idi. Ve Gürcü-kapusu'nda bir bedoloşka ve beş şâhî darbuzanlar ta'yîn idi. Ve mîr-i mîrânlardan Novay Paşa ve 'Ömer Paşa, alayları ile Hasan Kal'ası cânibinden ve Gürcü Boğazı [ve] Ahıska râhların muhâfaza ederlerdi. Ve Rumeli livâlarından 'ale't-tertîb karavullar olurlardı. Ve bölük ağalarından nevbet ile alaylar olup[6], **[V 409b]** müsellah nâmdârlar rûz [u] şeb meterislerde hâzır olurlardı[7]. Ve hâk sürüp, imdâda piyâdeler[8] torbalar ile münfekk olmazlardı[9]. Ve Abaza da bedenlerde şekā üzere muhârebede cür'et edüp, uğrın kapudan meterisler kasdın edemezlerdi[10]. Ol sebebden gāzîler Erzurum Kal'ası'n dört cânibden[11] kuşadup, çıkmağa dermân olmazdı[12]. **[E 248b]**

Ve Erzurum Kal'ası'n meterisler ile vakt-i salâtü'l-'işâdan[13], salâtü'l-fecr edâ olunca, yeniçeri tâyifesi meterisleri[14] itmâm edüp ve mîr-i mîrânlar da ikdâmlar etmeğin, top meterislerin hâk ile doldurup ve râh-ı mûş[15] kazdurup, muhâlif olan havf u muhâtara[16] yerlerin[de] hendekler kat' etdiler. Kal'aya

1 ve V : — E
2 künbed E : كريند V
3 yanı [ile] kebîr E : yan V
4 âletlerinden V : âlâtlarından E
5 Gürcü-kapusu cânibinde V : Bâb-ı Gürcü cevânibinde E
6 nevbet ..... olup V : nevbetler ile alayları ile E
7 olurlardı V : olurdu E
8 piyâdeler V : piyâde E
9 olmazlardı E : olmazdı V
10 edemezlerdi V : eyleyemezlerdi E
11 cânibden V : câniblerden E
12 olmazdı V : edemezlerdi E
13 'işâdan V : + vakt-i E
14 meterisleri V : meteris hendeklerin E
15 mûş V : + arzlardan E
16 havf u muhâtara E : — V

mukâbele zemînden hendeklere değin meterisler ederlerdi. Ve asâkir-i İslâm ol gice[1] vahdetde olup, zikr ü tesbîhler ile ihyâ olup, orduda hayr[2] du'âlar ederlerdi. Ve kal'anın cevânib-i erba'asın ihâta edüp, içerüden bir ferd uğrın çıkmağa mümkin olmazdı. Abaza segbânları kal'ada muhâsarada idiler. Ve habîsler bedenlerden toplar ve tüfengler ve tîr ü[3] zenberekler ile ve neft, barut ve kunbara cenglerinde idiler. Ve gāzîler de meterisleri itmâm etdükde, ba'de[hû] salâtü'l-fecrde[4] ganemler zebh edüp, hayr[5] du'âlar ile gülbang getürüp, bir uğurdan top [u] tüfengler cenglerine yeniçeri ve topcular[6] mübâşeret etdüklerinde*, üç gün ve gice aslâ göz açdurmayup, Celâlî olan Abaza'nın tevâbi'lerine top fınduğu darbından Erzurum Kal'ası'nın bedenleri ve kulleleri ve hisârı[7], cevânibden sengleri zemîne dökülürdü. Erzurum Kal'ası seng olmağın, üç kat 'atîk kılâ' idi. Tebrîz-kapusu'ndan cânibe köşede gedükler peydâ olup, Vezîr-i a'zam kolundan ikdâmlar olunurdu. Ve yeniçeri meterisleri ilerüde kebîr hendek berâberine[8] karîb oldukda ve Gürcü-kapusu'nda Magrol Hân zîr-i zemîn ve lağım ile içerü kal'aya yürümek tedârükünde ve Erzurum'dan kadîmden sâkin olan 'ulemâ ve sulehâ[9] ve ahâlîsi feryâdda. Rûz [u] şeb hayr du'âlarda[10] evkāt-ı hamse[y]i edâ ederler. Lâkin her biri ehl ü 'ıyâlleri ile bî-dermân Abaza'nın şerrinden ve zulmünden göz habsinde idiler. Ve ekseri şehîd ve sâhib-firâş ve zahmdâr. Ve Erzurum'un içerüsünde bir ferd meydânlarda gezüp, karâr edemezlerdi. Toplar ve tüfengler fınduğu **[V 410a]** bârân misâl ve serpindi zahmı mukarrer. Ve içerüde olan fukarâ vü zu'afâ ve re'âyâya hizmet teklîf olunurdu. Ba'zılarına top çekdürüp, ba'zılarına hâk sürdürüp, bir ferde ruhsat yok idi. 'Avrat u[11] oğlan feryâd ü figānlarda. Ve bir cânibden[12] Erzurum içre emrâz-ı muhtelife ve[13] tâ'ûn mukarrer. Ekseriyâ[14] vebâdan necât bulmayup, mürd[15] olurlardı. Hisârın etrâflarında[16] demed demed hâk altına korlar imiş[17]. Ve gālibâ mürd olanları meydânlarda bırağup, segbânlarda can kalmayup, ölüm havfından. Ve şehir vasatında Nârinci nâm kulle demekle meşhûr Erzurum'da içerü kal'ada

1 gice V : şebde E
2 hayr V : + u E
3 ve tîr ü V : ile ve tîr E
4 fecrde E : fecr V
5 hayr V : + u E
6 topcular V : + âgāz edüp E
* 7 Muharrem 1038'de yeniçeri meterise girmiş, ertesi gün Erzurum Kalesi döğülmeye başlanmıştır (Hasan Bey-zâde, II,367; Solak-zâde, s.745; Peçuylu, II,410). Na'îmâ (II,435), 6 muharrem gecesinde meterislere girildiğini söylüyor.
7 hisârı V : + cevânib E
8 berâberine V : berâberinde E
9 kadîmden ..... sulehâ V : sâkin olan kadîmden 'ulemâ ve sulehâsı E
10 du'âlarda V : u du'âlarda ve E
11 'Avrat u V : 'Avrat E
12 cânibden V : cânibde E
13 ve V : — E
14 Ekseriyâ V : Ekser E
15 mürd E : helâk V
16 etrâflarında V : + kabirde E
17 altına korlar imiş V : altında korlar imişler E

menâre misâl tu[ğ]ladan binâ olunmağın, Abaza'nın mu'tekadı olan bâtıl da'vâya sâlik Şeyh, bir nazarda asâkir-i İslâm'ı teferrüc eder. Mezbûr kulleden görür[1]; herkes 'adl üzere, zulm yok. Re'âyâdan bey' [u] şirâ[y]ı akçaları ile ve karyelerde harmen vakti 'alef ü şa'îr ve buğdayı demed demed cem' olmuş. Re'âyâ hizmetlerinde; harmenlernde bir ferde ta'n ü cefâ[2] yok. Şeyh insâf eyler. Ol kadar askerde bir zulm yok. Ta'accüb edüp, Abaza'ya hıtâb eydür[3]: "Erzurum Kal'ası'n asâkir-i İslâm zabt ederler, hemân tedbîr gerekdir. Mukaddem Sadr-ı a'zam hazretlerine 'ubûdiyyetden gayri çâre yokdur" deyüp, sükût eder. Abaza ise Kāsıd gönderüp, 'Acem Şâhı'ndan imdâd taleb edüp, Küçük Abaza ve Çopur Bekir ve Yek-çeşm Hazînedâr ve Bebr Solak nâm bunlar emsâli ferdler gönderüp, mu'âvenetlerine dayanup, mülâhazada. Gerçi Şâh câniblerinden yirmi bin mikdârı kızılbaşlar Şems nâm hânları ile ta'yîn olunur. Lâkin devlet sa'âdetlü Pâdişâhımızındır, 'aduvları makhûr [u] münhezim olurlar. Revân'dan ılgayup, gelürken Kars Mîr-i mîrânı Sefer Paşa ve mîrlivâlardan nâmdârlar etrâfların alurlar. Bir alay merdûdlar[ı] tîğlerden geçürüp[4] ve hânları giriftâr olup, Kars'da mahbûs ederler. Halâs olan Yek-çeşm Hazînedâr ve Küçük Abaza, tebdîl-i câme ile orduda ve perâkende gürîhte[5]. Lâkin Erzurum'a girmek mümkin değil, fâriğ olup[6], kalurlar.

Ve meterislerde gāzîler rûz [u] şeb top u tüfengler ile harb ü[7] kıtâlde ve hâk sürmek tedârükünde[8] elvâh hâzır edüp, yürüyüş oldukda, **[V 410b]** hendekde damlar çatup, serdengeçdiler içün siper olup, ba'dehû hisâr-peçe[y]i zabt edelüm. Ba'dehû gedükler zâhir oldu, iki kat arabalar ile girmek kābil. Meterislerden kebîr toplar rûz [u] şeb[9], her top yirmi beşer[10] nevbet atılurdu. Erzurum Kal'ası'nın ba'zı yerleri vîrân, hâke berâber oldukda[11], içeride olan 'avrat u oğlan girîvde idiler. Hemân bir uğurdan Abaza'ya guluvv ederler; Abaza da ruhsat verür .

Mâh-ı muharrem[12] evâhırında, Mama-hatun nâm menâzilden Ilıca'da olan[13] asâkirden bir alay müteferrik bölükden ve zu'amâdan ve erbâb-ı tîmârdan[14] ve ma'zûl mîrlivâlardan yedi sekiz bin neferât orduya duhûl ederler. Erzurum'dan Abaza segbânları bedenden teferrüc ederler. Mülâhaza

1 görür V : — E
2 cefâ V : cefâlar E
3 eydür V : eyleyüp E
4 tîğlerden geçürüp E : mürd olup V
5 ve perâkende gürîhte E : — V
6 fâriğ olup V : ferâğ düşüp E
7 harb ü V : harb E
8 sürmek tedârükünde V : sürmeği tedârükde ve E
9 şeb V : şebde E
10 beşer V : beşerer E
11 oldukda V : + ve E
12 muharrem V : muharremde ve E
13 menâzilden Ilıca'da olan V : menâzilde Ilıca'da E
14 tîmârdan V : tîmârlardan E

ederler ki[1], Şâh-ı bed-me'âş'dan imdâd kıyâs edüp, şâdîlikde[2] olurlar. Haber alurlar, kızılbaş imdâdlarından bî-fâyide. Abaza me'yûs olur. Nedâmet senglerin başına urup, Erzurum Kal'ası'n **[E 249a]** vermeği murâd edinüp.

Mâh-ı rebî'ullevvelin onuncu günü yevmü's-selâsâda[3] müşâvere edüp*, Sâhib-i devlet câniblerinden mîr-i mîrânlara te'kîd olup: "İnşâ'allâh gedüklerimiz itmâm bulup ve yeniçerinin meterisleri hendek berâberinde ve zîr-i zemîn tedârükleri mukarrer. Hemân pençşenbih eyyâmı yürüyüş mukarrerdir. Dört cânibden guluvv ederüz. Hakk Te'âlâ kerîmdir, inşâ'allâh gāzîler, fursat Müslümânlar'undur. Serdengeçdilere va'deler olup ve yeniçerinin serdengeçdilerine murâdları verilür" deyüp ve mîr-i mîrânlardan[4] Novay Paşa'ya ve Tırablus ve Adana ve Mîr-i mîrân-ı Şâm beylerbeyilerine te'kîd olunup, alaylar ile saflarda hâzır olup ve meterislerde olan mîr-i mîrânlar Gürcü-kapusu'ndan ve Bayburd-kapusu'ndan ve Tebrîz-kapusu'nda Rumeli, Vezîr-i a'zam tevâbi'i ve bölük halkı ve serdengeçdiler [ile] yürüyüşler olup, Cebehâne'den tîr ü kemânlar ve kalkan-ı Rumeli ve kunbaralar ve barut ve fınduk ve sâyir levâzımât hâzır idi. Ba'dehû du'âlarda oldular[5].

Ve içerüden Abaza ve Şeyh nâm zındık ve Hamr-esîri[6] Bölük-başı ittifâk edüp, Küçük Ahmed Paşa ve Hasekî Mustafa Ağa'yı şefî' dutunup: "Erzurum Kal'ası'n verüp, kendümüz ıtlâk edelüm. Bunlar **[V 411a]** kuvvet ile darbî kal'a[y]ı alurlar. Ba'dehû[7] her birimüzü şemşîrden geçürüp, ehl ü 'ıyâl pâymâl olur. İmdi ahvâlimiz görmeği tedârük edelüm" deyü 'ulemâdan[8] iki e'imme[y]i bedenden vakt-i 'asrda "Emân" deyü niyâz etdiler. Küçük Ahmed Paşa'[y]ı[9] taleb edüp, meterislerden ruhsat olur[10]. Ahmed Paşa kal'anın altında cevâb alup, iki kimesneler urgan ile inüp[11], Mîr-i mîrân-ı Rumeli meterislerinden Ahmed Paşa ve İlyâs Paşa, Sadr-ı a'zam hazretlerine fermân ile içerüden gelen 'âlimleri[12] getürüp, "Emân" deyü girye vü feryâd

1 ki V : — E
2 şâdîlikde V : şâdlıkda E
3 günü yevmü's-selâsâda V : eyyâmı yevmü's-selâsda E
* Abaza, yanındaki adamlar firâr etmeye başlayınca barış yapmaya karâr verir ve 19 Muharrem 1038'de bu maksatla ulemâ ve meşâyihten 6 kişiyi Serdâr'a gönderir. 20 muharremde Abaza'nın vekîli Sarhoş Mütesellim gelir, Küçük Ahmed Paşa da kaleye girer. 21 muharremde Abaza'nın şeyhi gelir, 22 muharremde yeniçeriler kalcye girerler ve aynı gün Abaza gelip, Serdâr ile buluşur (Hasan Bey-zâde, II,368; Na'îmâ, II,436-437). Solakzâde (s.746), Abaza'nın 6 kişiyi 17 muharremde gönderdiğini, Kâtib Çelebi ise 22 muharremde Abaza'nın emân dilediğini ve Küçük Ahmed Paşa ile Bölük Ağası'nın kaleye girdiklerini kaydediyor (*Fezleke*, II,110).
4 mîr-i mîrânlardan E : mîr-i mîrânlar V
5 oldular V : olup E
6 esîri V : esîr E
7 Ba'dehû E : — V
8 'ulemâdan V : 'ulemâlardan E
9 Paşa'yı E : Pa[şa]'yı V
10 olur V : olup E
11 alup ..... inüp V : olup, iki ferdler urgan ile bedenden icâzet ile E
12 'âlimleri V : 'âlim E

etdiler. Toplar darbından şikâyet edüp: "'Avrat u sıbyânları esirgeyüp, merhamet zemânlarıdır" deyü niyâz etdiler[1]. Vezîr-i a'zam heybet ile bunlara aslâ cevâb vermeyüp, topculara haber gönderüp: "Dikilmesünler, toplar atılsun" deyü fermân oldukda, bir uğurdan ol kadar toplar atıldığı kıyâsa gelmez[2]. Girü feryâd ü zârî kılup, "Merhamet" derlerdi. "İmdi bir alay ma'sûmlar hâtıriyçün emân edelim. Lâkin sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin kal'asında rûy-gerdân olup, 'adû-yi hâkister oldunuz. Sa'âdetlü Pâdişâhımızın emr-i şerîfleri oldur ki, Erzurum Kal'ası'nda olan halkı bir uğurdan top darblarından ciğerlerin büryân etmekdir. Zâlim 'adûnun tedârüklerin niçün görmeyüp, 'ısyân etdinüz" deyüp, bu[3] kelâmlardan sonra: "Abaza Şeyhi nâmında olan[4] müfsid kendü kal'adan gelmeyince emân olmaz" deyü fermân olup, tekrâr içerüye haber oldukda, Serhoş Bölük-başı bedenden inüp, Serdâr Vezîr Sadr-ı[5] a'zam-ı Âsaf-ı zemân önünde zemîn-bûs edüp, tazarru' kılup, emân recâ etdüğünde, cevâb olmayup, şeyhlerin da'vet edüp, toplar aslâ dinmeyüp[6], gedükler vâsi' olup, Erzurum'da serpindi, bir ferd komayup, mecrûhlardan geçilmez. Meskenler vîrân idi[7], toplar darbından.

Âhır-ı kâr mâh-ı mezbûrun[8] on ikisinde mağrib vakti, şeyhleri âşikâre gedükden dört nefer segbânları[9] ile meterislerden heybet[10] ü merhamet sâhibi olan Vezîr-i a'zam hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine düşüp*: "Emân mürüvvet" deyü niyâzda olup, dahi Sâhib-i mürüvvet'in ayaklarına berk sarılup, recâsı kabûl olup, meterislere haber gönderüp, **[V 411b]** topları men' edüp, meterislerinde sükûn üzere fermân-ı şerîfe tâbi' oldular. Ol sâ'at içerüye Mîr-i mîrân Ahmed Paşa'[y]ı[11] taleb edüp ve yeniçeriden Mustafa Ağa'[y]ı da'vet edüp, Erzurum'a girdüklerinde, ocaklarından cemî'i yeniçeri zâbitlerinden emân mahzarların taleb edüp, ba'dehû içerü kal'aya dört odanın

1 etdiler V : edüp E
2 atıldığı kıyâsa gelmez V : atılurdu kıyâsa gelmezdi E
3 bu V : — E
4 Abaza ..... olan V : Abaza'nın Şeyh E
5 Sadr-ı V : — E
6 dinmeyüp E : dinlenmeyüp V
7 idi E : + ve V
8 mezbûrun V : mezbûr E
9 segbânları E : segbânlar V
10 heybet E : + ve V

* Abaza, yanındaki adamlar fîrâr etmeye başlayınca barış yapmaya karâr verir ve 19 Muharrem 1038'de bu maksatla ulemâ ve meşâyihten 6 kişiyi Serdâr'a gönderir. 20 muharremde Abaza'nın vekîli Sarhoş Mütesellim gelir, Küçük Ahmed Paşa da kaleye girer. 21 muharremde Abaza'nın şeyhi gelir, 22 muharremde yeniçeriler kaleye girerler ve aynı gün Abaza gelip, Serdâr ile buluşur (Hasan Bey-zâde, II,368; Na'îmâ, II,436-437). Solak-zâde (s.746), Abaza'nın 6 kişiyi 17 muharremde gönderdiğini, Kâtib Çelebi ise 22 muharremde Abaza'nın emân dilediğini ve Küçük Ahmed Paşa ile Bölük Ağası'nın kaleye girdiklerini kaydediyor (*Fezleke*, II,110).

11 Paşa'[y]ı E : Paşa V

çorbacıları ile neferâtları[1], tüfengleri ile Tebrîz-kapusu'ndan Abaza Paşa yeniçerinin önlerine düşüp, içerü kal'a[y]ı teslîm edüp, ba'dehû yevmü'l-cum'ada Abaza, segbânlarından bin nefer karârında ve süvârî tevâbi'i ile Tebrîz-kapusu'ndan çıkup, meterisler önünden, Mîr-i mîrân Ahmed Paşa ile Sadr-ı a'zam hazretlerine 'azîmet etdüğünde, fermân olunmağın, mîr-i mîrânlar ve kapu-kulları ol vâdîde alaylar bağlayup, saflar dutup, piyâde yeniçeri saflarda. **[E 249b]** Abaza Paşa meterislerden baş aşağada[2], nedâmet deryâsına müstağrak, yüzü[3] karası ile mehîb Sadr-ı a'zam Vezîr-i Âsaf-ı zemân'ın[4] önünde zemîn-bûs etdükde, seğirdüp, hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, mîr-i mîrânlardan hâzır olan Defterdâr Vezîr Ebûbekir Paşa, Vezîr Mehmed Paşa ve diğer Vezîr Mehmed Paşa ve[5] Mîr-i mîrân İlyâs Paşa ve Mîr-i mîrân Ahmed Paşa tekrîm edüp, Abaza Paşa'ya yer gösterüp, tefekkürde idiler. Ba'dehû fâhir hil'at ihsân edüp ve yüz kıt'a sevb hil'atler tevâbi'lerine ihsân olup, icâzet taleb edüp, Erzurum'dan ehl ü 'ıyâllerin ve bâr-hânelerin Gürcü-kapusu'ndan sahrâya kurup ve cedîd sarayların teferrüc etdürüp, Sadr-ı a'zam hazretlerini da'vet edüp, üç eyyâm icâzet olup, ba'dehû Sadr-ı a'zam[6] 'ünvân ile ol sâ'at Erzurum Kal'ası'na 'azîmet ederler. Salât-ı cum'a[y]ı edâ etmek içün süvâr olup*, hâzır olan mîr-i mîrânlardan ba'zıları ile ve Yeniçeri Ağası ve bölük ağaları ve sâyir mîr-i mîrânlar alaylarından inmeyüp, saflar dutup, yevmü'l-cum'ada Ulu Câmi''de salât-ı cum'a[y]ı edâ edüp, ba'dehû Abaza, Vezîr-i a'zam Husrev Paşa'nın piyâde önlerine düşüp, cedîd binâ etdükleri sarayında ziyâfetler edüp, ba'dehû Abaza Paşa Erzurum Kal'ası'ndan taşra sahrâda haymelerin kurup, tevâbi'i[7] ile zindegânî etmeğin[8]. Ve Şâh-ı bed-me'âş'a gönderdüğü tevâbi'âtı **[V 412a]** Çopur Bekir nâm müfsid, Şâh-ı bed-fi'âl'e tâbi' olur. Ve Kör Hazînedâr ve Küçük Abaza ve Bebr nâmlar[9] orduya gelüp, bir niçe eyyâm gaybet etdüklerinden sonra âşikâre gelüp, şefâ'at ile sa'âdetlü Pâdişâhımıza bende oldular. Ve mukaddem Abaza'dan rûy-gerdân olanlardan Allahverdi ve sâyirleri hizmetlerde.

Ve Şâh-ı bed-me'âş câniblerinden Erzurum kasdına gelenlerden Şems Hân giriftâr-ı kayd [ü] bend[10] ile Kars Beylerbeyisi zabtında ve mürd olan kızılbaşlardan diller ve kesilan başları ile ve bayrakları ve kösleri, Mîr-i mîrân Sefer Paşa ve Ardahan neferâtları ile ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda,

1 neferâtları V : neferâtların E
2 aşağada E : aşağa V
3 yüzü V : yüz E
4 zemân'ın E : zemân V
5 ve V : — E
6 a'zam V : + Vezîr-i a'zam E
* 23 Muharrem 1038 cuma günü Sadrâzam Husrev Paşa kaleye girip, cuma namazını edâ eder (Hasan Bey-zâde, II,368; Solak-zâde, s.746).
7 tevâbi'i E : tev[a]bi'i V
8 etmeğin V : + ve E
9 nâmlar E : nâm V
10 bend V : bendler E

zînetler[1] ve şenlikler olup, çadırlarda mumlar donanmaları olup[2], ba'dehû Sefer Paşa'ya ri'âyetler ve[3] fâhir hil'atler ihsân etdiler. Ve Ardahan neferâtlarına ve sâyir neferâtlara ihsânlar[4] mukarrer.

Ve Şems Hân'ı Âsitâne'ye kayd [ü] bend ile gönderüp ve Âsitâne-i sa'âdet'e Abaza'nın ahvâllerin ve Erzurum feth olduğun telhîsler edüp, Sâhib-i devlet'in kapucu-başılarından 'Ali Ağa ile müjde haberlerin ulaklar ile gönderdükde. Ve[5] Âsitâne'ye ba'zı ferdler ılgarlar ile ağız müjdesiyle dokuz eyyâmlarda Erzurum'dan[6] haber gider. Lâkin Sâhib-i devlet Serdâr[7] hazretlerinin mektûbları on dört eyyâmda vâsıl oldukda, Kâyim-makâm Receb Paşa sürûr[8] ile msfu'l-leylde 'Ali Ağa'[y]ı telhîsler ile[9] Saray-ı hümâyûn'da[10] sa'âdetlü Pâdişâhımıza getürüp, müjde haberinden 'azametlü Pâdişâh hazz ederler. Ve yeniçeri ocağından Küçük Hasan Ağa Çorbacı ma'an ri'âyetler ve ihsânlardan sonra şenlikler olur. Ve Muhzır Ağalığı Küçük Hasan Ağa'ya ihsân olur. Ba'dehû tekrâr sa'âdetlü Pâdişâhımızdan Vezîr-i a'zam hazretlerine fâhir hil'atler ve mücevher kılıc ve bir kabza sorguç ve[11] iki esb-i tâzî, biri eğerlü müzeyyen altun cevâhirlerden ve bir at-ı[12] yelegen-dez ile ve hatt-ı şerîf ve başka hükm-i şerîf cemî'i asâkir-i İslâm'a hıtâben; mezbûr 'Ali Ağa ve Muhzır Ağa ile Erzurum'a 'azîmet etdiler[13].

Ve sene semâne ve[14] selâsûn ve elf rebî'ulevvelin[in] evâsıtmda, Erzurum fethi[15] nasîb oldukda*, meterisleri tekrâr düzedüp ve binâsı içün Yeniçeri Ağası üzerine olup ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli İlyâs Paşa **[V 412b]** ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu ve Mîr-i mîrân-ı Sivas Erzurum Kal'ası'na tekayyüd ederler. Yıkılan yerlerin cedîd ve ta'mîr[16] edüp ve bölük halkına başka sınurlar ta'yîn

1 zînetler V : + olup E
2 olup V : — E
3 ve V : olup E
4 ihsânlar V : ihsân E
5 Ve V : — E
6 Erzurum'dan V : + ılgar ile E
7 Serdâr E : — V
8 sürûr V : hazz E
9 telhîsler ile V : — E
10 hümâyûn'da V : + telhîsleri E
11 ve V : — E
12 bir at-ı V : biri atlar E
13 Erzurum'a 'azîmet etdiler V : Erzurum'da Vezîr-i a'zam hazretlerine E
14 ve V : — E
15 fethi V : feth E

* Abaza, yanındaki adamlar firâr etmeye başlayınca barış yapmaya karâr verir ve 19 Muharrem 1038'de bu maksatla ulemâ ve meşâyihten 6 kişiyi Serdâr'a gönderir. 20 muharremde Abaza'nın vekîli Sarhoş Mütesellim gelir, Küçük Ahmed Paşa da kaleye girer. 21 muharremde Abaza'nın şeyhi gelir, 22 muharremde yeniçeriler kaleye girerler ve aynı gün Abaza gelip, Serdâr ile buluşur (Hasan Bey-zâde, II,368; Na'îmâ, II,436-437). Solak-zâde (s.746), Abaza'nın 6 kişiyi 17 muharremde gönderdiğini, Kâtib Çelebi ise 22 muharremde Abaza'nın emân dilediğini ve Küçük Ahmed Paşa ile Bölük Ağası'nın kaleye girdiklerini kaydediyor (*Fezleke*, II,110).

16. ederler ..... ta'mîr V : ederlerdi. Yıkılan yerlerinden cedîd bünyâd E

olur. Rûz [u] şeb evvelkiden bünyâdlı ta'mîr edüp[1], beyâz kirec getürüp ve Hasan Kal'ası'ndan kehgîl [ü] kirec getürüp[2], kârgîr binâ edüp ve topları ve cebehâne[y]i Erzurum Kal'ası'na koyup ve on kıt'a kebîr topları ve âlâtları[3] ve darbuzanlardan birer mikdârların Diyârbekir'e göndermek fermân olunmağın. Lâkin kal'anın itmâm olması murâdları[4] oldukda, şeb u[5] rûz kal'anın üzerlerinde.

Ve Erzurum Eyâleti'n Vezîr Mehmed Paşa'ya ihsân etdiler. Ve yeniçeriden Turnacı-başı'[y]ı zâbitler ile üç bin neferât tahrîr edüp*, ağa ve[6] nevbetci ta'yîn etdiler. Ve cebecilerden ve topcıyân ve arabacıyân-ı top[7] kifâyet mikdârı nevbetciler koyup ve cedîd hisâr erleri tahrîr etdiler. Ve Abaza'nın tevâbi'lerin Erzurum'dan ihrâc edüp, bir ferd komayup ve serdengeçdilerden ber-murâd edüp, muhâfazaya koyup.

Ba'dehû Âsitâne'den Yeniçeri Ağalığı ile Mehmed Ağa Erzurum'a dâhil oldukda, Halîl Ağa 'azl olup, Mehmed Ağa Yeniçeri Ağası oldukda, Mîr-i mîrân-ı Sivas eyâletlerin Halîl Paşa'ya ihsân etdiler. Ve Küçük Ahmed Paşa'ya Şâm-ı şerîf[8] **[E 250a]** ve İbrâhîm Paşa'ya[9] Tırablus Mîr-i mîrânlığı oldukda, Erzurum seferinde hizmetlerde idiler.

Ve Mîr-i mîrân-ı Erzurum Vezîr Mehmed Paşa, kal'a-i mezbûrede[10] tevâbi'i ile kal'a bedenlerinde topların dizüp ve neferâtların yoklayup ve Erzurum Kal'ası'n[11] cedîd[en] cevânib-i erba'asın binâ ederlerdi. Ve ordu-yı hümâyûnda Âsitâne'den gelen cedîd Yeniçeri Ağası cemâ'at-i mezbûrda karâr ederler.

Ve Yeniçeri Kâtibi olan Mehmed Efendi, yeniçeri ocağına ve oda-başılarından mükerrer mâ-beyn taleb ederler[12]. Ve ba'zı hılâf-ı kânûn tecâvüz[13] ederler. Ve: "Yeniçeri arasında ihtilâl bid'atler peydâ oldu" deyü oda-başılar neferâtı[14] idlâl ederler. Ve yeniçeriler cumhûr ile guluvv edüp[15],

1 edüp E : + beyâz V
2 ve ..... getürüp E : — V
3 âlâtları V : âlâtların E
4 itmâm olması murâdları V : temâm olmasın murâdlar E
5 şeb u V : şeb E
* Na'îmâ (II,438), Halîl Paşa'nın Erzurum Vâlîsi olduğuna dâir fermân sâdır olduğundan bahsederken, *Fezleke* (II,110) metnimize uygun olarak Erzurum'un 13 Safer 1038'de Tayyâr Mehmed Paşa'ya tevcîh edildiğini yazmaktadır. Metnimizden farklı olarak ise, Erzurum muhâfazasına Hasan Kalesi kul-oğulları ve Samsoncu-başı ile 3.000 yeniçerinin ta'yîn edildiğini söylemektedir.
6 ve V : — E
7 -ı top V : — E
8 -ı şerîf V : — E
9 Paşa'ya V : Paşa da E
10 mezbûrede V : mezbûrda E
11 Kal'ası'n E : — V
12 ederler V : etmeğin E
13 tecâvüz V : tecâvüzde E
14 neferâtı : neferâta EV
15 Ve ..... edüp V : Cumhûr yeniçeriler guluvv ile E

kâtiblerinin haymelerin kaldurup, kâtibi rencîde ederler. Mehmed Efendi firâr edüp, âhar haymede te'hîr edüp, nâ-bedîd olur. Bir uğurdan yeniçeriler, Sadr-ı a'zam otaklarında yığılup, guluvda. Fesâda bâ'is olanlar da ma'an cem' olup: "Yeniçeri Kâtibi'nin katli lâzımdır. Ocağımıza nifâk bırağur[1]. Ve Yeniçeri **[V 413a]** Kethudâsı olan Muslihuddîn Ağa da ve Baş-çavuş olan künyeti Kefen İğnesi, ocakdan ref' olup, cedîd zâbitler taleb ederüz" deyü bir alay gürûh yeniçeriden ve bölükden nefîr-i 'âmm olur. Sabâhdan duhâ vakti olunca men' u def' mümkin olmaz. Âhır Kâtib 'azl olur. Ve Zağarcı-başı olan Mîr-i kelâm, Kethudâ olur ve Baş-çavuş tebdîl olur ve sâyirleri silsile olup. Ve bölük halkı ittifâk ederler. Ağaların 'azl etdürüp, Durak Ağa'ya Sipâhî Ağalığı olur ve Gurebâ'-i Yemîn'e 'Ali Ağa olur ve Mukābele'ye 'Ömer Efendi olup ve[2] kapu-kullarının da'vâları[3]: "Kışlak olmasun. Dört beş seneden berü Âsitâne'ye varmayup, sa'âdetlü Pâdişâhımızı ziyâret etmedük. Bu def'a cumhûr ordu ile Âsitâne'ye giderüz. Ba'dehû fermân-ı Pâdişâhî olursa yine seferden rucû' etmezüz, hizmetden yüz döndürmezüz[4]; evvel-bahârda yine gelürüz" derler. Sadr-ı a'zam hazretleri men' edemeyüp, Ordu Kadısı'n getürüp, sicill etdürüp, Âsitâne'ye gitmeği mukarrer edüp, ba'dehû men' u def' olur[5].

On beş eyyâm Erzurum Vilâyeti'nde mühimm olan hizmetler görülüp, Topcu-başı ve Arabacı-başı, topları câmûslar ile Diyârbekir'e götürülmek[6] lâzım olup, Mîr-i mîrân-ı Mar'aş ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir ta'yîn idi. Erzurum'dan kebîr topları ve cebehâne[y]i ve şâhî darbuzanları nakl eyleyüp, mâh-ı rebî'ulevvelde 'azîmet etdükde ve Erzurum altında 'aduvlardan ba'zıların katl edüp ve Hasan Kal'ası'nda sene-i sâbıkda cedîd neferâtlar tahrîr olunmuş idi. Mevcûdların yoklayup, Erzurum'da tekrâr alıkoyup ve Ardahan muhâfazasına cebecilerden ve topculardan neferât nevbetci ta'yîn olunmağın. Ve Kars Vilâyeti'nde Mîr-i mîrân İbrâhîm Paşa'[y]ı ta'yîn edüp ve Mîr-i mîrân Sefer Paşa'yı Çıldır ve Ahıska ve Ardahan-ı büzürg ve Oltu ve Gürcistân boğaz ve dervendle[r]inde[7] ber-vech-i arpalık ile muhâfazaya fermân etdiler. Ve Erzurum Kal'ası'nda Samsoncu-başı Mehmed Ağa kalup*, mevâciblerin pîşîn verüp ve sâyir[8] nevbetcilerden **[E 250b]** bir ferd nâ-mevcûd kalmayup, Mîr-i

1 bırağur E : bırağup V
2 ve V : + da'vâları E
3 da 'vâları V : — E
4 hizmetden yüz döndürmezüz E : — V
5 olur V : olup E
6 götürülmek E : götürmek V
7 dervendle[r]inde E : dervende V
* Na'îmâ (II,438), Halîl Paşa'nın Erzurum Vâlîsi olduğuna dâir fermân sâdır olduğundan bahsederken, *Fezleke* (II,110) metnimize uygun olarak Erzurum'un 13 Safer 1038'de Tayyâr Mehmed Paşa'ya tevcîh edildiğini yazmaktadır. Metnimizden farklı olarak ise, Erzurum muhâfazasına Hasan Kalesi kul-oğulları ve Samsoncu-başı ile 3.000 yeniçerinin ta'yîn edildiğini söylemektedir.
8 sâyir V : sâyirler E

mîrân-ı Erzurum Vezîr Mehmed Paşa kal'ada bî-gânelerden[1] bir ferd komayup, **[V 413b]** hakkından gelüp, Ekrâdlar'dan bir ferde rızâları olmayup, ekser cedîd kuldan tahrîr edüp ve Abaza'nın tevâbi'inden bir ferd kalmayup[2], Abaza Paşa tevâbi'inden olanları defter edüp, ağalarından ba'zılarına bölük ve cebeciler zümresine ilhâk etdiler. Ve Şeyh tevâbi'lerinden yüz nefer ferde cebecilik[3] fermân edüp, ber-murâd oldular[4].

Ve Abaza Paşa cemî'i ağırlıkların kıla'dan kaldurup, Sadr-ı a'zam hizmeti ile mukayyed idiler. Ve Şeyh nâm ferdi, tevâbi'i ile şefâ'at etdürüp, Kayseriyye'de akrıbâ ve ferzendleri ziyâretine icâzet alup[5] ve hem Kayseriyye'de vazîfe ta'yîn etdürüp, Sâhib-i devlet hazretlerinin hâk-i pâylarma yüz sürüp, Kayseriyye['ye] 'azîmet etdiler.

Ve mîr-i mîrânlar da eyâletlerine teveccüh edüp ve Mîr-i mîrân-ı Adana ve Mar'aş eyâletlerine câmûşlar iştirâlarm fermân etdiler. Ve cemî'i evvel-bahâr-ı huceste-âsârda vâki' olan sefer-i hümâyûn mühimmâtlarını[6] müte'ayyin âdemlere sipâriş etdiler. Ve yeniçeri ocağından Zağarcı-başı'yı yeniçeri zâbitleri ve neferâtı üzerlerine Serdâr nasb edüp, ilerü Engürü Vilâyeti ve Kazâsı'nda karâr edeler. Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem varınca tevakkuf edüp, kapu-kullarına Engürü'de mevâcibleri verilmek murâd olunmuş idi. Lâkin: "Yollarda ve balkanlarda müzâhame olmasun[7], herkes âsûde gitsünler" deyü te'kîd olunmağın. Lâkin Yeniçeri Ağası ve kethudâları ve kâtibleri ve Baş-çavuş ve Cây-ı Kethudâ ve on bir oda kâmil[en] Ağa ile kalup, Sadr-ı a'zam ile teveccüh etmek üzere idiler.

Ve serhadler ahvâllerin görüp, ba'dehû Sadr-ı a'zam ve[8] Serdâr-ı ekrem, Baş-defterdâr[9] ve Yeniçeri Ağası ma'an[10] ılgar ile Hasan Kal'ası'na dâhil olup, ba'zı ahvâllerin gördüler.

Ve Ahlat Vilâyeti'nden bir 'azîz orduya dâhil olup, Âsitâne'ye da'vet olunmağın[11], icâzet ile Serdâr-ı sâbık Vezîr Halîl Paşa'nın zemânmda varup, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine yüz sürüp, hayr[12] du'âların alup, ba'dehû orduda eğlenürler. Tekrâr icâzet taleb edüp, Ahlat'a giderler.

Ve Magrol Hân hizmet edüp, mukâbelesinde Mîr-i mîrân-ı Karaman ihsân olunmağın ve ferzendine Kângırı Livâsı sadaka olunup, tevâbi'âtı[13] ile

1 bî-gânelerden V : bî-kâyinlerden E
2 kalmayup V : + ekser E
3 tevâbi'lerinden ..... cebecilik V : tâbi'lerinden yüz nefer de cebeciler E
4 oldular V : edüp E
5 alup E : olup V
6 mühimmâtlarım : mühimmâtlarına EV
7 olmasun V : olmasunlar E
8 ve V : — E
9 defterdâr V : + ile E
10 ma'an V : ile E
11 olunmağın V : + izin E
12 hayr V : + u E
13 sadaka olunup, tevâbi'âtı V : ihsân olunmağın ve tevâbi'i E

icâzet alup, Eyâlet-i Karaman'a 'azîmet etdiler[1]. **[V 414a]** Ve Serdâr Vezîr-i a'zam Husrev Paşa'nın fermânları olup: "Vilâyet-i Karaman civârında ve Adalya'da sâkin eşkıyâlardan bir ferd komayup, teftîş edüp, hakkından gelinüp, zulümden ihtirâz edesiz" deyü sipâriş ederler. Mezbûr Magrol Hân, ber-mûceb-i emr [ü] fermân[2], Lârende'de karâr ederler.

Vezîr-i a'zam hazretleri[3] ordu ile Erzurum'dan teveccüh edüp, menâzil-i Ilıca'da mâh-ı rebî'ulevvelin on beşinde oturak edüp*, Mîr-i mîrân-ı Rumeli zu'amâlarını ve erbâb-ı tîmârları yoklama fermân edüp ve sonradan gelenlerden bedel fermân olup, mîr-i mîrânlara te'kîd olunmağın, mu'temed kâtibler ile mîr-i mîrânlar mübâşeretleri ile yoklanup, hâzır orduda olanlardan[4] bedeller cem' olurdu. Ve sancaklarında olan zu'amâlarından ve erbâb-ı tîmârlarından, eğer Rumeli'nden, eğer Anadolu'dan defter ile, hükm-i şerîfler ile mübâşirler ta'yîn edüp, bedel akçaları tahsîl olup, mîrîye hazîne cem' oldu. Ve menâzil-i mezbûrede yeniçeri ocağından gılmân-ı 'acemiyâna be-dergâh olup, mevcûd hizmetde olanlara kapu oldukda, niçe ferdler ber-murâd olup.

Mâh-ı rebî'ulevvelin on yedisinde, menâzil-i mezbûreden 'azîmet olunmağın**, Tercan nâm menâzilde[5] bir 'azîm duman [ve] şitâlar olup, ba'dehû Sebz-çemen Yaylası'nda bir tûfân, berf-i şedîd ve bârân oldukda, bi-emr-i Hudâ[6] niçe ferde zarar mukarrer. Ağırlıklarından[7] dûr olup, ekser bârgîrleri ve [ü]ştürleri mânde olup, hezâr zahmet ile Akşar Sahrâsı'nda oturak edüp, ba'dehû balkanlardan ve ziyâde sarp[8] kûhlarda ağırlıklar perîşân olup, Koçhisâr'dan Sivas eyâletlerine dâhil oldular. Lâkin giyâh ve saman ihtiyâcı mukarrer. Ekser karyeler hılâf balkanlarda; asâkir halkından ba'zılar re'âyâya tecâvüz ederler. Mîr-i mîrân-ı Rumeli İlyâs Paşa'ya sipâriş olunmuş[9] idi. Rast geldükleri vakit haklarından gelürdü. Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem tebdîl[en] ılgar ile karyeleri yoklayup, buldukları ferdi emân u zemân vermeyüp, haklarından **[E 251a]** gelinürdü. Ba'dehû giyâh u saman ve zahîreye narh fermân edüp: "Orduya gelsün; rençber ve re'âyâ getürüp, fürûht olunsun[10]" deyü te'kîd fermân olunup, Sivas'da oturup, Mîr-i mîrân-ı Sivas 'adl ederlerdi.

1 etdiler V : edüp E
2 fermân : + edüp EV
3 hazretleri V : olan Husrev Paşa E
* Serdâr, Erzurum'dan 15 Safer 1038'de Âsitâne tarafına teveccüh etmiştir (*Fezleke,* II,110; Na'îmâ, II,440).
4 mîr-i mîrânlara ..... olanlardan E : — V
** Serdâr, Erzurum'dan 15 Safer 1038'de Âsitâne tarafına teveccüh etmiştir (*Fezleke,* II,110; Na'îmâ, II,440).
5 menâzilde V : menâzilinde E
6 oldukda, bi-emr-i Hudâ V : emr-i İlâhî oldukda E
7 Ağırlıklarından V : Ağrıklarından lıklarından E
8 sarp E : sarb V
9 olunmuş V : — E
10 olunsun V : olsun E

Ve menâzil-i mezbûrede[1] ba'zı eşkıyâlardan ahz edüp, haklarından gelindi. **[V 414b]**

Ve[2] Mîr-i mîrân-ı Şâm Ahmed Paşa icâzet alup, eyâletlerine gitmek üzere; lâkin Şâm-ı şerîf çorbacılarından mu'annid ve[3] zulm-kârlarından şikâyet etdiler. "Hakkından gelinür deyü[4], Küçük Ahmed Paşa Şâm-ı şerîf'e 'azm etdiler.

Sadr-ı a'zam Serdâr Vezîr Husrev Paşa, mâh-ı rebî'ulevvelde Zile câniblerine 'azîmet edüp: "Tokat[5] Defterdârı olan Çeştevî? (چشتری) nâm[6] zâlimdir deyü 'arz ederler; haklarından gelinür[7]. Ve Basra'dan cebeciler defteri gelür. Mevâcibleri mîrî hazîneden nakd verilür[8]. Ve Zile'ye dâhil oldukda oturak edüp, Âsitâne'den 'Ali Ağa ve Muhzır Ağa, kılıc ve[9] hil'atler ve esbân[10] ve murassa' sorguç ve[11] hatt-ı şerîf ve ahkâm-ı hümâyûn ile menâzil-i mezbûrda ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda, ağayân istikbâl eyleyüp, ta'zîm ile otak [u] bârgâh-ı a'lâya getürüp[12], Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem karşu varup, ibtidâ esb-i bâd-ı sabâya süvâr olup, ta'zîm etmeğin ve mücevher sorguçu[13] takınup, ba'dehû kılıcı bûs edüp ve fâhir hil'atleri geyüp ve hatt-ı şerîfi[14] yüzüne sürüp, Dîvân-ı 'âlî'de Vezîr Defterdâr Paşa ve Abaza Paşa ve[15] Mîr-i mîrân İlyâs Paşa ve Zor Paşa ve Yeniçeri Ağası ve ocak ağaları ve bölük ağaları ve[16] ehl-i Dîvân [ve] çavuşlar alkış ile du'âlar edüp ve nevbetler döğülüp, emr-i şerîf kırâ'at olup, ba'dehû hil'atler geyilüp, Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem, Müşîr-i mufahham Husrev Paşa'ya olan sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân hazretlerinin 'atâların Devlet-i 'aliyye ağaları ve mîr-i mîrân-ı müdebbirânlar: "Mübârek bâd deyü[17] ta'zîm birle yüz sürüp, fermân-ber<dâr> olup[18], dahi icâzet birle[19] hizmetde oldular.

Ol vâdîden menâzil ü[20] merâhil kat' edüp, enhâr-ı Kızılırmağ'ı yeldürüp, Engürü Kazâsı'nda oturak edüp, Âsitâne-i sa'âdet cânibinden hatt-ı şerîf ile Mataracı Ağa nâzil olup, mefhûm kışlak emr olunmağın, yeniçeri ocağı mu-

1 mezbûrede V : mezbûrda E
2 gelindi. Ve V : gelüp E
3 şerîf ..... ve V : şerîf'den çorbacılarından mu'annidler E
4 deyü V : ve E
5 Tokat V : Tokad E
6 چشتری nâm E : — V
7 gelinür E : + gelinür V
8 verilür V : verilüp E
9 ve V : — E
10 ve esbân E : — V
11 sorguç ve V : sorguçlar orduya ve hil'atler ile E
12 getürup V : dâhil oldukda E
13 sorguçu V : sorguç E
14 kılıcı ..... şerîfi V : kılıc bûs etdükde şeref birle ve fâhir hil'atler geyüp, sadrda hatt-ı şerîf[i] tekrîm edüp E
15 ve ..... ve V : Abaza Paşa E
16 ve V : — E
17 deyü V : + ol vakit Vezîr-i a'zam hazretlerinin E
18 olup V : oldular E
19 birle V : olup E
20 menâzil ü V : menâzil E

kaddem Zağarcı-başı ile olan neferât ilerü İznikmid'e ılgarlar. Vezîr-i a'zam[1] Husrev Paşa Engürü'de hatt-ı şerîf mûcibi ile Mataracı Sefer Ağa'ya ri'âyet olunur. Ve Engürü'den 'Ayaş nâm menzile konup, ba'dehû Bey-bazarı Sahrâsı'nda konulup, oturak fermân olunmağın. Mîr-i mîrân-ı Anadolu Zor Paşa'ya **[V 415a]** fermân olunur[2]. Türkman eşkıyâları peydâ olup, Koçurlu nâm Türkmanlı, Çorum livâlarında ve Engürü ve Kângırı ve Nehr-i Kızılırmak sevâhillerinde re'âyâya erişüp ve karyelerden davarların gāret ederler. Ve mîrlivâlara ve mîrî câniblerine 'âyid olan ümenâya zulümler edüp, kazâlarda Türkmanlar cem' olup, Celâlî olup, 'avrat u[3] oğlanlara tecâvüz etdüklerinden a'yân-ı vilâyet haber verdiler: "Bu def'a ehl-i fesâdlara gûş-mâl olmayup, haklarından gelinmez ise gayri zabt olunmazlar" deyü Sadr-ı a'zam hazretlerine 'arz ile ahvâllerin 'arz etdüklerinde, Anadolu Beylerbeyisi ta'yîn olundukda, ılgar edüp, derneklerin ve obaların perâkende olan yerlerden[4] kılağuz ile ahz edüp, yetmiş dört nefer harâmî tarzında Türkmanlar'ı dutup, bende çekdiler. Başların ma'an giriftâr edüp, ol kadar feryâdcılar orduya ılgar ile dâhil oldukda, Türkmanlar'ı Mîr-i mîrân Zor Paşa bend ile Sâhib-i devlet hazretlerine getürüp, ordu-yı hümâyûnda kadı huzûrunda şer' ile[5] da'vâları görülüp, katl olunmak lâzım gelenleri ol vâdîde salb u siyâset olunur. 'Isyân edenlere mûcib-i hakāret olunmağın, zulm-kârların vilâyet gāret edenleri[ne] eşedd-i[6] siyâset etdiler. Ve başların kazıklara gerüp, ol vâdîde niçe müddet[7] lâş ü çîfeleri kalup, sâyire mûcib-i 'ibret ola[8]. Ba'dehû Sadr-ı a'zam-ı 'âdil Husrev Paşa ol eyâletde ve[9] kazâlarda ve karyelerde ve nevâhîde ba'zılar zulm-kâr olup, mazlûm müsâfirlere zecr ederler. Ve harâmîlik edüp, niçe müsâfirleri telef edüp, zebûnları odalarına ve meskenlerine almayup, şiddet-i şitâlarda bî-dermân kalup, katl ederler imiş. Ol etrâflardan su'âl edüp, iki yüz nefer kimesne[y]i orduya cem' edüp, kātil olanların[10] hakkından gelinüp, zâlimlere cezâ te'dîb edüp, dört menâzil yerlere **[E 251b]** değin sürdürüp, Göynük Kazâsı'nda ba'de't-tenbîh ruhsat verüp, karyelerine icâzet olup, tevbe-i nasûh etdiler. Ve müsâfir-hânelerin ta'mîr[11] etdürüp, herkes müsâfire ri'âyetde oldular. **[V 415b]** Ve kazâlarda vâki' hânları ma'mûr etdürüp, hayr du'âya bâ'is olunmuşdur.

Göynük menâzilinden Taraklı nâm vâdîde konulup ve mâh-ı rebî'ulâhırda Geyve ve[12] ba'dehû Sabanca nâm menâzilde Âsitâne'den tekrâr

1 a'zam V : + olan E
2 olunur V : olunmağın E
3 'avrat u V : 'avrat E
4 yerlerden V : yerden E
5 şer' ile V : — E
6 eşedd-i V : eşedd ü E
7 müddet V : müddetler E
8 sâyire ..... ola V : 'ibret içün sâyire mûcib ola E
9 ve V : + ve E
10 olanların V : olanları E
11 ta'mîr V : binâ E
12 ve V : ba'dehû Sabanca'da E

hatt-ı sa'âdet-makrûn [ile] Kapu Kethudâsı olan Hüseyn Efendi orduya dâhil oldukda, menâzil-i mezbûrede[1] Rumeli Beylerbeyisi olan İlyâs Paşa girü Geyve'den ılgar edüp, ağırlıkların bırağup: "Terk-i vatan" deyü Balıkesri'ye doğru arzû edüp, a'dâ ve müfsid ta'nı[2] ile mezbûr İlyâs Paşa havflara düşüp, ordudan müfârakat etmeğin[3], tevâbi'i ağırlıklarında kalurlar[4]. Sâhib-i devlet hazretlerinin[5] haberi olmaz. Rumeli askeri perâkende kalur. Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem hazretleri[6] bu ahvâle vâkıf oldukda, ağırlıkların 'akabince gönderdiler. Ve Rumeli askerine[7] icâzet olup, vilâyetlerine perâkende oldular. Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu Zor Paşa, Kütahya'da eyâletlerine icâzet ile Sabanca'dan 'azîmet edüp ve mukaddemâ Engürü menâzillerinde Kapucubaşı olan Halıcı-zâde Mustafa Ağa'ya, Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir ihsân olundukda, ba'zı sefer-i hümâyûn mühimmâtların defter edüp, sipâriş olunup[8], Diyârbekir'e 'azîmet etdiler.

Vezîr-i a'zam Husrev Paşa mâh-ı rebî'ulâhırın on birinde İznikmid'e alaylar ile dâhil olup, Tersâne Vâdîsi'nde konulup, Âsitâne'den ehibbâ vü asdıkā[9] istikbâl eylediler. Ve Yeniçeri Ağası'nın kayıkları gelüp ve kapu-kullarına lezez mevâciblerin tevzî'i fermân olundukda, yeniçeri ocağı bir mikdâr guluvv edüp, mevâcib almayup: "Âsitâne-i sa'âdet'de aluruz" deyü hareket etdüklerinde, fâriğ olup, gücile teskîn ve def' oldu. Tekrâr Âsitâne'ye telhîs ederler.

Ve ordu-yı hümâyûn Âsitâne'ye teveccüh edüp, mâh-ı mezbûrda menâzil-i Hereke[10] ve Dil nâm sahrâda konulup, ba'dehû Karye-i[11] Maltebe'ye teveccüh etdiler. Âsitâne'den hatt-ı şerîf sâdır olup, sa'âdetlü Pâdişâhımızdan icâzet olur. Kapu-kulları da'vet buyurulup ve fermân-ı şerîf sâdır olur. Âsitâne'de olan vüzerâ'-i 'izâmlara te'kîd olunmağın: "Sadr-ı a'zam hazretlerin istikbâl etsünler" deyü emr olundukda, **[V 416a]** Âsitâne'de Kāyim-makām Vezîr Receb Paşa, Vezîr Hâfız Ahmed Paşa, Vezîr Halîl Paşa, Vezîr Mahmûd Paşa, Vezîr Ken'an Paşa, Vezîr Hüseyn Paşa, Vezîr Hasan Paşa, Vezîr Yûsuf Paşa ve kadı'askerler ve defterdârlar ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve Dîvân hâceleri ve müteferrika ve zevvâkîn ve çavuşlar bi'l-cümle istikbâl eyleyüp, Üsküdar'a nakl eyleyüp[12], Fenar'a doğru istikbâl etdükde alaylar olup, menâzil-i Kavak

1 mezbûrede V : mezbûrda E
2 ta'nı V : ta'n E
3 etmeğin V : + tâyife E
4 ağırlıklarında kalurlar V : ağrıklarında kalur E
5 hazretlerinin V : hazretleri E
6 hazretleri E : — V
7 Ve Rumeli askerine V : Rumeli askerlerine E
8 olunup V : edüp E
9 asdıkā V : asdıkālar E
10 Hereke V : Hereke'ye E
11 Karye-i V : + nâm E
12 eyleyüp E : edüp V

Sahrâsı'nda konulup, vüzerâ'-i 'izâm saflarda selâma durup, otağ-ı hümâyûnda müşerref oldukda, icâzet ile Âsitâne'ye nakl eylediler.

Ve mâh-ı rebî'ulâhırda alaylar[1] fermân olunmağın*, Abaza Paşa da Sâhib-i devlet hazretlerinin ağaları ile alaylarda hâzır idiler. Baştarda ve kadırgalar ile hazret-i Eyyûb-i Ensârî İskelesi'nde alaylar hâzır. Süvârî bölük halkından bayrakları ile saflar dutup ve 'ulemâ ve sâdât ve vüzerâ'-i 'izâm[2] ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve kadı'asker ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve defterdârlar ve Dîvân-ı hümâyûn hâceleri ve Yeniçeri Ağası ve ocak ağaları[3] ve yeniçeri neferâtları ve gılmân-ı 'acemiyân alayları gürûh ve cebeciler alayı ve topcular ve arabacıyân-ı top[4] ve 'azebistân ve ru'esân[5] [ve] Tersâne halkı ve ehl-i hıreflerden alaylar galebesinden izdihâmlar olup, gürûh gürûh yürüdüler. İstanbul a'yânları ve ganiyy ü fakîr teferrüclerde. Ve Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem[6] Husrev Paşa nâmdâr, gazâdan sa'âdetle[7] şeref sâ'atde Âsitâne'ye dâhil oldukda, müsellah dilîrler alaylarda[8] zînetler ile. Abaza kendüyi nihân edüp, ilerüde baş fürû-nihâde süvâr olup, ağalar arasında hareket üzere. Vezîr-i a'zam Serdâr hazretleri cevâniblerine selâmlar ifşâ ederlerdi. Cemî'i halk-ı 'âlem hayr du'âlar edüp[9], i'zâz [ü] ikrâm ile saray devlethânelerine dâhil **[E 252a]** oldular; yekşenbih günü[10].

Ve mâh-ı rebî'ulâhırun on yedinci düşenbih günü[11] Dîvân-ı hümâyûn fermân olunur**. Seferden gelen erbâb-ı menâsıb Sadr-ı a'zam Husrev Paşa'nın[12] fermâniyle, Baş-defterdâr Vezîr Ebûbekir Paşa[13] ve Re'îsülküttâb Mustafa Efendi ve Defter Emîni Dervîş Efendi ve Süvârî Mukâbelecisi 'Ömer

1 alaylar E : alay V

* Serdâr Husrev Paşa 12 Rebî'ulâhır 1038'de Üsküdar'a gelir, Eyüp, Edirne-kapı üzerinden şehre girer, ertesi günü Dîvân-ı hümâyûn'a varır (Hasan Bey-zâde, II,369; Na'îmâ, II,440). Solak-zâde (s.746), Serdâr'ın 16 rebî'ulâhırda şehre girip, ertesi günü Dîvân'a vardığını söylerken, *Fezleke* (II,110-1) Serdâr'ın 23 rebî'ulâhırda İstanbul'a gelip, 16 rebî'ulâhırda Dîvân'a vardığını söyleyerek çelişkiye düşmektedir. Na'îmâ'nın ayrıca (II,441) Serdâr'ın 16 rebî'ulevvelde Dîvân'a geldiğini yazdığını da kaydedelim.

2 'ulemâ ..... 'izâm V : 'ulemâlardan ve sâdâtlardan, vüzerâ'-i 'izâmlar E
3 ocak ağaları V : ocağ ağalarından E
4 top V : + alayı E
5 ru'esân E : — V
6 -ı ekrem V : — E
7 sa'âdetle V : — E
8 alaylarda V : alaylar ile E
9 halk-ı ..... edüp V : 'âlem halkı hayr u du'âlarda E
10 yekşenbih günü V : yevmü'l-ahadda E
11 düşenbih günü V : eyyâmı yevmü'l-isneyn E

** Serdâr Husrev Paşa 12 Rebî'ulâhır 1038'de Üsküdar'a gelir, Eyüp, Edirne-kapı üzerinden şehre girer, ertesi günü Dîvân-ı hümâyûn'a varır (Hasan Bey-zâde, II,369; Na'îmâ, II,440). Solak-zâde (s.746), Serdâr'ın 16 rebî'ulâhırda şehre girip, ertesi günü Dîvân'a vardığını söylerken, *Fezleke* (II,110-1) Serdâr'ın 23 rebî'ulâhırda İstanbul'a gelip, 16 rebî'ulâhırda Dîvân'a vardığını söyleyerek çelişkiye düşmektedir. Na'îmâ'nın ayrıca (II,441) Serdâr'ın 16 rebî'ulevvelde Dîvân'a geldiğini yazdığını da kaydedelim.

12 Paşa'nın V : Paşa E
13 Paşa V : + ve E

Efendi ve Piyâde Mukābelecisi olan[1] Kadrî Efendi ve Baş-muhâsebeci[2] Dâvud Efendi-zâde ve Anadolu Muhâsebecisi ve bölük ağaları ve kethudâ ve kâtibleri **[V 416b]** ve yeniçeri ocağı ve Harem-i[3] hümâyûn'dan Silâhdâr Ağa, cedîd Yeniçeri Ağalığı ile Mustafa Ağa, i'zâz ile çıkup, Dîvân-ı hümâyûn'da sadrında karâr edüp, mezbûrlar da mübârek evkātda sadrlarında karâr etdiler[4].

Vezîr-i a'zam Husrev Paşa sadr-ı devlete nüzûl etdükde[5], 'arz olup, seferden gelenlere kānûnları üzere hil'atler ihsân olunmağın, Yeniçeri Ağası hil'at-i has geyüp, ba'dehû Yeniçeri Kâtibi ve Kethudâ Bey ve Zağarcı-başı ve Samsoncu-başı ve[6] Turnacı-başı ve Muhzır (مخضور) Ağa ve Baş-çavuş[7] ve Çây-ı Kethudâ ve ocak ağaları[8] hil'atler ile 'arza girdüklerinde, ber-mûceb-i kānûn sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüzlerin sürüp, ba'dehû kadı'askerler[9] ve ba'dehû Vezîr-i a'zam Husrev Paşa hazretlerine[10] fâhir hil'atler 'atâ olunup, sâyir vezîrler[11] ile 'Arz-odası'nda seferden gelenleri telhîs edüp, zemîn-bûs etdüklerinden sonra, âdâb-ı şart-ı kānûnu[12] icrâ edüp, Sadr-ı a'zam Husrev Paşa da âdâb-ı mülûki[13] yerine getürüp, ba'dehû Kapucular Kethudâsı olan Hasan Ağa ve Çavuş-başı diğer Hasan Ağa, 'asâ-yı sîm ile önlerine düşüp, Kubbe-altı'nda kapu-kullarına mevâciblerin tevzî' edüp[14], Dîvân ref' olup, Vezîr-i a'zam hazretleri narhları icrâ etdürüp, Âsitâne'de kol etmeğin, narhları görüp[15], şer'-i şerîf icrâ olurdu. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli olan[16] İlyâs Paşa'[y]ı da'vet edüp, havfından ihtirâza düşüp, Balıkesri'de vahdetinde olur. Mîr-i mîrân-ı Rumeli[17], Mustafa Paşa olmağın.

Ve sene semâne ve selâsûn ve elf mâh-ı recebinde[18], Mısır Eyâleti Mîrahûr-i Evvel olan[19] Mehmed Paşa'ya[20] ihsân olunmağın, mukaddem Mûsâ Paşa'ya sadaka olundukda[21], te'hîr olur. Ba'dehû Mehmed Paşa oldukda, Mîrahûr-i Evvel Harem-i hümâyûn'dan Çanpulâd-zâde Mustafa Paşa'ya sadaka olunmağın. Vezîr Bayram Paşa kapuya dâhil oldukda, Cıgal-zâde

1 olan E : — V
2 Baş-muhâsebeci V : Baş-muhâsebecisi ve Baş-tezkirecisi Mâliye E
3 Harem-i V : + hâss-ı E
4 etdiler V : etdüklerinde E
5 devlete nüzûl etdükde V : devletde nüzûl edüp E
6 ve V : — E
7 ve Muhzır (مخضور) Ağa ve Baş-çavuş V : Baş-çavuş ve Muhzûr Ağa E
8 ağaları V : zâbitler E
9 kadı'askerler E : kadı'asker V
10 hazretlerine V : — E
11 vezîrler E : vüzera V
12 kānûnu V : üzere kānûn E
13 mülûki V : mülûk E
14 edüp V : etdiler E
15 görüp V : + ve E
16 olan E : — V
17 Rumeli V : Rumeli'ne E
18 ve elf mâh-ı recebinde V : elfde mâh-ı recebü'l-müreccebde E
19 Mîrahûr-i Evvel olan E : — V
20 Mehmed Paşa'ya V : + [Bu kelimelerin altında "Mustafa Paşa'ya" kelimeleri yazılıdır] E
21 olundukda V : olunduğunda E

Mahmûd Paşa'nın altında sadrda karâr edüp, yedinci vezîr olup, Vezîr Ken'an Paşa, Özi muhâfazasında idiler.

Ve Kapudân Vezîr Hasan Paşa, Tersâne'de kadırgalar tedârüklerinde; donanma seferine hâzır idiler. Ve Top-hâne'de mühimmât-ı sefer tedârüklerinde kundaklar ve yuvalaklar ve sâyir cebehâne[y]i hâzır etdiler. Sefîneler ile Payas câniblerine gönderüp, kadırgalar ile Kıbrıs Beylerbeyisi ve deryâ beyleri[1], [V **417a]** Bahr-ı sefîd'den[2] mühimmât gemilerin Payas İskelesi'ne dâhil etdükden sonra, Rodos Beyi ve sâyir mîrlivâlar deryâyı muhâfaza etmek fermân olunmağın.

Vilâyet-i Yemen tarafları 'ısyân etmeğin, Yemen ve San'an ve Zebîd'de kabâyil-i 'Arab ve şeyhleri baş kaldurup, Yemen vilâyetlerin zabt edüp[3], Eyâlet-i Mısır'dan askerler ta'yîn olunmağın. Süveys İskelesi'nden gemiler[4] ile Mısır'dan asker gönderüp, Yemen ve Hind İskelesi'nde Miha (ميخا) 'da 'aduv tarafı gālib gelüp, Yemen Vilâyeti ihtilâlde olduğu mukarrer. Âsitâne-i sa'âdet tarafından garîb neferâtlar tahrîr olunmak fermân olunmağın, altışar[5] akça ile ibtidâdan Yemen şartı[6] ile dört beş bin garîb müsellah tüfengli dilîrler defter olundukda ve iki ağalar ve kethudâlar ve kâtibler[7] ta'yîn etdiler. Ve ikişer[8] kıst mevâcibler tevzî' olunup[9], kalyonlar ve sefîneler ile Yemen kulları Mısır'a 'azm ederler. Vilâyet-i Mısır'dan Serdâr ve kâşifler ve askerler[10], Süveys'den Hind deryâsı ile San'an ve Miha'ya (موخيه) dâhil oldukda, Kurû(قرو)'da cem' olup, Zebîd ve San'an'da harb [ü] kıtâl edüp, 'Arab Şeyh ve Kâşif[11] ve tüfengli segbânları ile hayli harb [ü] kıtâl olur. Cedîd askerlerden cüz'î kalup[12], perâkende olurlar. Çöllerden halâs olan, Ka'be-i mükerreme'[y]i tavâf edüp[13], [Bender] 'Abbâs'da şerîf dilîrleri ile ihtilâle düşüp, ba'dehû zâyi' olup, niçeler hüccâc ile Rum tarafına düşüp, halâs olduğu mukarrer*.

1 deryâ beyleri V : mîrlivâ-i deryâ E
2 sefîd'den V : + Bayas'a E
3 edüp V : etmeğin E
4 Süveys ..... gemiler V : İskele-i Süveys gemileri E
5 altışar V : altışarar E
6 şartı V : şart E
7 kethudâlar ve kâtibler V : kâtibler ve kethudâlar E
8 ikişer V : ikişerer E
9 olunup V : ederlerdi. Ve E
10 askerler V : asâkirler E
11 'Arab Şeyh ve Kâşif E : şeyhleri V
12 kalup V : kalur E
13 mükerreme[y]i tavâf edüp V : mükerrem tavâf-ı Beytullâh ederler E

* Yemen'in Zeydîler'den bir İmâm'ın istilâsına marûz kalması üzerine 1038 cumâdelâhıresinde Kansu Bey, Yemen Vâlîliği'ne getirilip, 3.000 kul-oğlu ile gönderilmiştir. Kansu Bey Yemen sâhillerine varıp, bir müddet oralarda durduktan sonra, memleketin geri kalan yerlerini de İmâm'a teslîm edip ayrılmıştır (*Fezleke*, II,111).

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Vezîr-i a'zam[1], sefer-i hümâyûn tedârükünde. Nüzül Emîni ta'yîn olup[2], zahîreler cem'ine me'mûr olanlar, iştirâ-i zahîre[y]i Diyârbekir'de der-anbar olur. Ve Haleb'den Birecik (بريجيك) İskelesi'nde gemilere[3] zahîre konulup, enhâr-ı Fırat ile Fellûce'ye nakl fermân olunur. Ve menâzillerde sürsat zahîreleri cem'i fermân olundukda, ahkâmlar perâkende olur; kazâlardan tahsîli içün. Asâkir halkına zâd ü zevâde olup, akçaları ile[4] bey' u iştirâ olunup: "Bir ferde zulm olunmaz" deyü[5] ordu-yı hümâyûn cem'i fermân olunur[6]. Ve Rumeli'nden mîrî içün ganem cem'i fermân edüp, meydân ecli içün vaktinde muzâyaka def' olup ve Anadolu'da[7] Türkmandan ganemler cem'i emr[8] olup, Türkman **[V 417b]** voyvodalarına sipâriş olunmağın, mîrîden akçaları hisâb olurdu. Ve mekârî üştürân ve ester palanı ve Sergi Emîni Hamza Ağa'ya bârgîrler iştirâsı fermân olundukda, top arabaları içün ve yeniçeri sakaları içün ve meşk ü muslukları ve na'lleri ve sâyir levâzımâtları görülüp[9].

Ve mâh-ı ramazânda[10] cizye defterleri ve 'avârız cem'i ve mekârî, Rumeli'nden bedel fermân olup ve mülâzım bölük halkı behr[e]-mend olup, hizmetleri tevzî' olunmağın. Mukaddem mâh-ı cumâdelûlâda, ba'dehû mâh-ı ramazânda cizye defterleri[11] tevzî' oldukda, gulâmiyye hisâbı üzere Sultân Mehmed Hân-ı 'atîk Câmi'i kurbünde kānûn-i kadîm üzere fürûht ederlerdi. Mevcûd bölük halkına tâli'lerine göre[12] cizyedârlar takdîr edüp, gulâmiyyelerin 'ale'l-hisâb nakd verüp, murâd olduğu üzere alup, neferât taksîm edüp[13], sefer levâzımların görüp, müntefi' olurlardı. Ba'dehû cizyedârlar[14] kayd etdürüp, mîrî hazîne[y]i[15] Dîvân-ı hümâyûn'da edâ ederlerdi. Ve 'avârız bedeli[16] Rumeli'nden cem' olurdu. Ve Anadolu'dan nüzül zahîre kadılar yedinden[17] kabz olunurdu.

Bin otuz sekiz târihinde vech-i meşrûh üzere ahkâm-ı şerîfler tevzî' olunup **[E 252b]** ve kapu-kullarının Âsitâne'de[18] mevâcibleri tevzî' olundukda, Defterdâr-ı Şıkk-ı Sânî Mustafa Efendi'ye bir mikdâr zecr olup, Yedi-kulle'de

1 Ve ..... a'zam V : Vezîr-i a'zam Âsitâne'de E
2 olup V : olur E
3 gemilere : gemilerde E : gemileri V
4 ile V : — E
5 olunmaz" deyü V : olmazdı E
6 olunur V : olunup E
7 Anadolu'da V : Anadolu'dan E
8 emr V : fermân E
9 muslukları ..... görülüp V : musluk ve na'llerin ve sâyir levâzımları görülürdü E
10 ramazânda V : ramazân-ı şerîf, etrâflardan mühimmâtlar tedârükleri eğer cebehânedir ve mîrî E
11 ve 'avârız ..... defterleri E : — V
12 göre V : — E
13 edüp V : + behr[e]-mend E
14 Ba'dehû cizyedârlar V : cizyedârlar ba'dehû E
15 hazîne[y]i E : hazîne V
16 bedeli V : bedel E
17 kadılar yedinden E : kadılarından V
18 Âsitâne'de E : — V

bir niçe eyyâm mahbûs olur. Mîrî mal talebinde bâkî[1] akça lâzım gelüp, fakîrlerin[2] bed-du'âsı kâr edüp, hezâr şefâ'at ile 'afv olunmağın, Defterdârlığı[3] Mehmed Paşa'ya olur. Ba'dehû girü Defterdâr-ı Şıkk-ı Sânî oldular*. Ve Anadolu Defterdârlığı Hüseyn Efendi'ye ihsân olunur[4]. Ve Süvârî Mukābeleciliği diğer 'Ömer Efendi'ye sadaka[5] olunmağın ve bölük ağaları tebdîl oldukda, içerü Harem-i muhterem'den Çakırcı-başı olan (.....) Ebnâ'-i Sipâhiyân'a Ağa oldukda, Silâhdâr'a Kemânkeş, Ağa olup[6] ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ahmed Ağa'ya ve Yesâr Dilâver Ağa'ya ve Gurebâ'-i Yemîn 'Ali Ağa'da ve Yesâr Mehmed Ağa'da ve kâtibler de tebdîl olur[7]. Ve Cebeci-başı 'Ali Ağa[8], cebehâne[y]i hâzır ederler. Ve Yeniçeri Ağası, zâbit ve serhadlerde olan neferâtları cedîd tahrîr etmeğin. Ve Yeniçeri Kethudâsı 'azl olup, Zağarcı-başı olan Karakaş, Yeniçeri Kethudâsı oldukda, sâyirleri silsile olup.

Ve Habeş Mîr-i mîrânı[9] 'azl olup, Âsitâne'den Aydın Paşa, Mîr-i mîrân-ı Habeş oldukda ve[10] Mîr-i mîrân-ı Tunus Süveydân-zâde olup ve Mîr-i mîrân-ı Tırablus-ı Garb 'Ali Paşa'ya olmağın, Cezâyir sefîneleri ile eyâletlerine **[V 418a]** 'azîmet ederler.

Ve kadı'askerler tebdîl olup, Rumeli 'Azmî-zâde'ye ve Anadolu Ebûssu'ûd-zâde'ye ihsân olur[11]**.

Ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Mustafa Paşa'ya tekrâr ahkâm-ı şerîf ile kapucular irsâl olunmağın. Sefer-i hümâyûn mühimmâtlariyçün, kelekler içün otuz bin erkeç tulumu ve cisir mühimmâtların ve Ma'den-i Kiğı'da âhen on bin geyim na'l ve dört bin kantar beksemâd ve altmış bin keyl şa'îr ve otuz bin keyl dakîk ve revgan u 'asel, on yedi bin ganem ve Mardin Nâhiyesi'nden on bin ganem iştirâ edüp ve mekârî üştürân hâzır edüp, cebehâne[y]i Musul Eyâleti'ne nakl eyleyüp[12] ve Mîr-i mîrân-ı Haleb Novay Paşa'ya hıtâben ahkâm-ı şerîf irsâl olundukda: "Payas'da olan topları ve mühimmâtları,

1 bâkî V : bâkiyâ E
2 fakîrlerin V : hizmetleri fakîrler E
3 Defterdârlığı E : Defter[d]ârlığı V
* Sadrâzam Husrev Paşa, Baş-defterdâr Kaymakamı Mustafa Paşa'yı Yedikule'de birkaç gün hapsettikten sonra affedip, yeniden Defterdâr Kaymakamlığı'na getirmiştir (Hasan Bey-zâde, II,370; Na'îmâ, II,444).
4 olunur E : olur V
5 sadaka V : ihsân E
6 Silâhdâr'a ..... olup V : Silâhdâr-başı Kemânkeş Ağa ihsân olundukda E
7 olur V : idiler E
8 Ağa V : + idi. Lâkin E
9 Mîr-i mîrânı V : Mîr-i mîrân E
10 ve V : — E
11 ve ..... olur V : ihsân oldukda Anadolu 'Abdü's-su'ûd-zâde'ye ihsân olup E
** Vezîr-i a'zam Husrev Paşa Âsitâne'ye geldikten sonra Rumeli Kadı'askerliği'ni, Anadolu'dan munfasıl Hasan Efendi'ye, Anadolu Kadı'askerliğini İstanbul Kadısı Hâce-zâde Ebû Sa'îd Efendi'ye tevcîh etmiştir (Hasan Bey-zâde, II,370; Na'îmâ, II,444). Solak-zâde (s.747), Rumeli'nin Hüseyin Efendi'ye, Anadolu'nun Hâce-zâde Es'ad Efendi'ye tevcîh edildiğini yazmaktadır.
12 eyleyüp E : eyle[yü]p V

Âsitâne'den Topcu-başı vardukda, te'hîr etmeyüp, Kilis ve 'Azaz voyvodaları ile re'âyâ ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr tâyifesi ile ve Yörük Beyi, eşkincileri[1] ile câmûşlar koşup, topları ve yuvalakları Musul câniblerine nakl etdürüp, hizmeti[2] edâ edesiz" deyü fermân olunmağın. Ve Anadolu Defterdârlığı İbrâhîm Efendi'ye olup[3], Tuna Defterdâr[lığ]ı Ahmed Efendi'ye sadaka olundu[4].

Der-sefer-i Hemedân ve Dergezîn (ترکزین) ve[5] Vilâyet-i Şîrâz ve Sahrây-ı Maşad ve Şehrezol ve Bağdâd, der-zemân-ı Serdâr[6] Vezîr-i a'zam Husrev Paşa me'mûr şude[7]; sene[8] 1038

Ve sene semâne ve selâsûn ve[9] elf zilka'desinde vâki' olan şark seferlerinin[10] biri dahi Bağdâd ve Hemedân seferleridir ki, zikr olunur.

Ve evâyil-i şevvâlde[11] tuğlar Cebe-hâne önünde, meşâyihlerden [ve] 'azîzlerden cem' olup[12], vakt-i mübârekde[13] kurbânlar zebh olundukda, hayr du'âlar olup, ba'dehû tuğlar dikilüp[14] ve cebehâne cem' oldukda, Sadr-ı a'zam ve Serdâr-ı ekrem saraylarında kurbânlar zebh olunmağın, fukarâ ve[15] miskînlere tevzî' etdiler. Hayr du'âlar[16] ile tuğların nerdübân başına diküp[17], ba'dehû Yeniçeri Ağası kapusunda tuğlar dikilüp ve Defterdâr ve bölük ağalarında tuğlar dikilür; tedârüklerde[18] idiler.

Ve Bahr-ı sefîd'e baştarda ve kadırgalar hâzır oldukda, donanma seferleri ve Bahr-ı siyâh câniblerine kadırgalar ve firkateler ile[19] deryâ beylerinden Midillü ve Sıgala **[V 418b]** ve Kocaili ve Kavala beyleri ta'yîn idi. Ve bin nefer[20] cebecilerden ve topcıyândan ve Tersâne halkından kifâyet mikdârı, Bahr-ı siyâh donanmalarına ta'yîn olunmağın.

1 eşkincileri V : eşkinciler E
2 hizmeti V : hizmet E
3 Efendi'ye olup V : Efendi olur E
4 Efendi'ye sadaka olundu V : olup E
5 ve V : — E
6 Serdâr E : — V
7 şude E : şud; der- V
8 sene V : + semâne selâsûn elf E
9 ve V : — E
10 şark seferlerinin E : seferlerden V
11 evâyil-i şevvâlde V : mâh-ı şevvâlü'l-mükerrem ûlâsında E
12 'azîzlerden cem' olup V : 'azîzler E
13 mübârekde V : + hâzır olup E
14 olup ..... dikilüp V : edüp, ba'dehû tuğları kaldırup dikilür E
15 fukarâ ve V : fakîr E
16 du'âlar V : u du'â E
17 başına diküp V : başında dikilüp E
18 tedârüklerde V : tedârüklerinde E
19 ile V : ve E
20 nefer V : neferât E

Vezîr-i a'zam Husrev Paşa Dîvân-ı hümâyûn'da iken, Vezîr Bayram Paşa'ya gazab olunup, Yedi-kulle'de mahbûs etdiler. Dahi Hazînedâr-başı[1], Vezîr Bayram Paşa'nın emlâk ü[2] erzâkların kabz edüp, sarayların mühürleyüp, bir niçe müddet Yedi-kulle'de necâta mümkin olmayup, ba'dehû[3] içerüden şefâ'at olunmağın, halâs olup, yine vezâret mertebesinde karâr ederler.

Ve 'îd-i şerîfde Dîvân-ı hümâyûn'da şenlikler olur. Âyîn-i kadîm[4] muktezâsınca şeb-i 'îdde kösler ve nevbetler döğülür. Ve temcîdler kırâ'at olundukda[5], cemî'i vükelâ'-i selâtîn ve 'ulemâ'-i kirâmlar cem' olup, vakt-i salâtü'l-fecr edâ olundukda, taht-ı 'adâlet, meydân-ı 'âlîde kurulup[6], Vezîr-i a'zam Husrev Paşa ve sâyir vüzerâ ve 'ulemâ[7] ve defterdârlar ve ağayân-ı 'atebe-i Devlet, sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân[8] hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, Ayasofya'da salât-ı 'îd edâ oldukda.

Mâh-ı şevvâlde Rumeli câniblerine kapucu-başılar ta'yîn olunmağın; asker sürmek içün.

Ve otak u[9] bârgâhlar hâzır olup, mâh-ı zilka'denin on dördünde Üsküdar'a nakl etdürüp, Haydar-paşa Çayırı'nda otak u haymeler ve bârgâhlar ve yeniçerinin orta çadırları ve yetmiş 'aded şâhî darbuzanları ordu başında dizdiler*.

Ve Âsitâne'de[10] Kâyim-makâm Vezîr Receb Paşa'ya fermân olundukda ve[11] **[E 253a]** Defterdâr Kâyim-makâmı, Şıkk-ı Sânî Defterdârı olan Mustafa Efendi kalur. Mândeler Ağası Rıdvân Ağa'ya oldukda, Re'îsülküttâb Kâyim-makâmlığı Hasan Efendi'ye olur. Ve[12] Defter Emîni Kâyim-makâmı İsmâ'il Efendi ve[13] Süvârî Mukâbelecisi Kâyim-makâmı Hüseyn Efendi olur ve sâyirleri mânde olup. Segbân-başı Kâsım Ağa[14] oldukda, Âsitâne'de zâbit olmağın. Sadr-ı a'zam hazretleri atlara çayırların verdürüp ve mîrî üştürân-ı mâde vü ner[15] yağlanur.

1 Hazînedâr-başı V : Hazînedâr-başı-yı Enderûn E
2 emlâk ü V : emlâk E
3 ba'dehû V : — E
4 kadîm V : — E
5 olundukda V : olunmağın E
6 kurulup V : kurulur E
7 'ulemâ V : 'ulemâ'-i kirâmlar E
8 zemân V : + Şehinşâh-ı a'zam E
9 otak u V : otak E
* Otaklar 9 Şevvâl 1038'de Üsküdar'da kurulmuştur (*Fezleke*, II,111-112; Na'îmâ, II,447). Hasan Bey-zâde (II,370), otakların Üsküdar'a şevvâlin 7'sinde geçirildiğini kaydediyor.
10 Âsitâne'de V : Âsitâne-i sa'âdet'de E
11 ve V : + ve E
12 Efendi'ye olur. Ve V : Efendi olur E
13 Kâyim-makâmı ..... ve V : Kâyim-makâmlığı İsmâ'îl Efendi'ye E
14 Ağa V : Ağa'ya E
15 ner V : nerler E

Ba'dehû ordu-yı hümâyûn kā'idelerince, mâh-ı zilka'denin[1] evâyilinde alaylar olup*, esnâf tâyifesi[2] i'zâz ile ehl-i hıref [ve] habbâzîn ve kassâbân **[V 419a]** ve bakkāl ve Bazar-başı ve bezistân kethudâları ve dellâllar ve serrâchâne ve haffâfân ve tabbâhîn bi'l-cümle esnâf kethudâları müzeyyen alaylar[3] olup, Âsitâne-i sa'âdet'den bölük bölük Köşk altından gürûh birle du'âcıları ile her esnâf[4] Köşk altında du'âlar edüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh Köşk'den[5] orduculari teferrüc edüp, ba'dehû ordu kâmil geçüp, Sadr-ı a'zam saraylarına uğrayup, her esnâf metâ'ların zeyn edüp, şenlikler ve tabl u[6] nakkāreler ile seyr etdürüp, kethudâları kānûn üzere hil'atler[7] geyüp, ba'dehû her bir esnâf[8] hayr du'âlar ile murûr etdiler. Ba'dehû kadı kapusuna uğrayup, 'âdetleri üzere pîşkeşlerin[9] keşîde ederlerdi[10]. Ba'dehû iskeleye dâhil oldukda, Üsküdar'a, ordu-yı hümâyûn[11] geçüp[12], çadırların müzeyyen kurup, bey' u şirâya meşgûl oldular. Ve Sâhib-i devlet hazretlerinin otak u bârgâhları[13] bâlâda ve cevâniblerinde ağalarının haymeleri ve mukābelesinde Vezîr Baş-defterdâr otakları ve Re'îsülküttâb otağı ve[14] Defter Emîni ve Çavuş-başı[15] ve Kethudâ Bey otağı, Vezîr-i a'zam Serdâr hazretlerinin otak [u] bârgâhların ihâta edüp ve Yeniçeri Ağası'nın otakları ilerüde ve kethudâ ve zâbitler haymeleri, ağalarının otakların ihâta edüp, yeniçeri odalarının haymeleri[16] sahrâları dutup ve bölük ağaları otakları yemîn ü yesârda kā'idelerince kurulup ve cebehâne Sadr-ı a'zam hazretlerinin otaklarının[17] cânib-i ketiflerinde konulup, ordu-yı hümâyûn ilerüde şâhî darbuzanlar ordu başında zencîrlenüp, bir kal'a misâl müzeyyen olup, teferrüc ederlerdi.

Ve mâh-ı mezbûrda bir mübârek sâ'atde Âsitâne'de alaylar te'kîd olunup, Serdâr Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân['ın] sefer-i hümâyûn câniblerine teveccühleri mukarrer. Tevâbi'leri[18] müsellah cebe vü cevşenler ile zeyn oldukda, süvârlar fırka fırka alay edüp, ba'dehû 'ulemâ'-i kirâm[19] ve

1 zilka'denin V : zilka'de E
* Serdâr Husrev Paşa alay ile 18 Şevvâl 1038'de Üsküdar'daki otağına nüzûl eylemiştir (*Fezleke,* II,112; Na'îmâ,II,447). Hasan Bey-zâde (II,371), Serdâr'ın 15 şevvâlde Üsküdar'daki otağına nüzûl eylediğini bildiriyor.
2 tâyifesi V : tâyifeleri E
3 alaylar V : alayları E
4 ile her esnâf V : her esnâflarun E
5 Köşk'den V : Köşk altından ["altından" kelimesinin altında "üzere" kelimesi vardır] E
6 zeyn ..... u V : peydâ edüp, müzeyyen idi. Şenlikler, tabl E
7 kethudâları .....hil'atler V : kethudâlarına hil'atlerin kānûn üzere E
8 ba'dehû her bir esnâf E : — V
9 kapusuna ..... pîşkeşlerin V : kapusunda uğrayup, 'âdetlerin pîşkeş E
10 ederlerdi E : + ve V
11 hümâyûn E : + Üsküdar'a V
12 geçüp V : + ordu E
13 Sâhib-i ..... bârgâhları V : otak, bârgâh, sâyebân ile Sâhib-i devlet Serdâr Vezîr-i ekrem otaklar E
14 ve V : — E
15 Çavuş-başı V : + haymeleri E
16 odalarının haymeleri V : odaları E
17 otaklarının E : — V
18 Tevâbi'leri V : Tevâbi'âtları E
19 kirâm V : kirâmlar E

müderrisîn ve sâdât ve[1] Nakîb-i eşrâf ve vüzerâ'-i 'izâm[2] ve Tevkî'î Paşa ve defterdârlar ve kadı'askerler ve Mevlânâ Şeyhülislâm[3] ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve bölük ağaları, alay bayrakların güşâde edüp, bölük halkının[4] dilîr nâmdârları cebe vü cevşenlere müstağrak **[V 419b]** bayrakları ile saray-ı Dîvân-ı hümâyûn'da alaylarda saflar olup, intizârda; hizmet arzû edüp, altı bölük cem' olmuş idi[5]. Ve Yeniçeri Ağası ve[6] ocak zâbitleri mehâbet birle silâhlu ve[7] alay bayrakları güşâde[8]. Piyâde yeniçeri alayı tüfeng-endâzlar[9] müsellah sîm kılıcları[10] ile altun üsküflü asâkir-i yeniçeriyân şems[e] karşu şa'şa'a verüp[11], heybet ü[12] tantana ile Dîvân-ı hümâyûn'da[13] gürûh gürûh galebe ile saflar bağlayup, hâzır idiler. Ve Bâb-ı hümâyûn'dan taşra 'acemiyân alayı[14], döşlerinde tüfengler ile nâmdâr gür[b]üz yiğitler saflarda, ba'dehû cebeciyân alayı tuğlu ve tüfenglüler ve murassa' tîğler ve altun harbeler ba'zısında, ağalar ve zâbitleri ile alayları saflarda[15], ba'dehû topcıyân alayı âhen toplar döşlerinde ve[16] şeb-külâh kisveler ile[17] zîr-dest yiğitler ve ihtiyârları[18] ve ejder misâl toplar hizmetinde olan dilîrler[19], ekser tüfenglü müsellah ağa ve zâbitleri, süvârlar; piyâde topcular alayı saflarda. Ba'dehû arabacıyân-ı top keşîde bir alay tüfenglü neferâtlar, ağa ve kethudâ ve bölük-başıları saflarda. Ba'dehû Tersâne halkı, kapudânlar[20] ve 'azebistân ve kunbaracıyân alayı, nâmdâr baba yiğitler sîm kürdeler ve tîr[21] ü kemânlar ile ve altun harbeler ile alayları saflarda. Ba'dehû müteferrika ağalar ve zevvâkîn ağalar da süvâr olup ve[22] Rikâb-ı hümâyûn ağaları fâhir melbes [ü] libâslar ile, tarz-ı Dîvân-ı hümâyûn[23] [üzere] mücevvezeler ile saflarında. Ve[24] ehl-i Dîvân hâceleri ve Dîvân-ı hümâyûn'un kâtibleri[25] i'zâz [ü] ikrâm ile[26] selâma durup

1 sâdât ve V : sâdâtlar E
2 ve vüzerâ'-i 'izâm V : vezîr-i 'izâmlar E
3 İslâm V : + -ı 'âdil E
4 edüp, bölük halkının V : bölük halkı E
5 olmuş idi V : idiler E
6 ve V : — E
7 silâhlu ve V : silâhları ile E
8 güşâde V : ocak ağaları E
9 endâzlar V : + gürûh E
10 kılıcları E : kılıclar V
11 şems[e] ..... verüp E : — V
12 heybet ü V : heybet E
13 hümâyûn'da V : + leşker-i yeniçeriyân E
14 alayı V : + gılmânlar E
15 ba'dehû ..... saflarda E : — V
16 ve V : — E
17 ile V : olup E
18 ve ihtiyârları E : — V
19 dilîrler V : + gürûh E
20 kapudânlar V : ru'esân ve kapudân E
21 kürdeler ve tîr V : kürde tîğler ve teber E
22 ve V : — E
23 tarz-ı Dîvân-ı hümâyûn E : ve V
24 Ve V : — E
25 kâtibleri V : + ve E
26 ile V : — E

ve meşâyihlerden ve[1] dervîşân ve zâkirân[2] saf dutup, sancak ve[3] 'Alem-i şerîf-i Habîbullâh *sallallâhu 'aleyhi ve sellem** 'Alemdârı yanında cem' olup, tekbîr u zikrullâha meşgûl[4] idiler ve hazret-i Sultân-ı Enbiyâ'ya salavât-ı şerîfe meşgûller[5]. **[E 253b]** Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem Vezîr Husrev Paşa silâhlanup, mücevher kılıc kuşanup, tîrkeş ile esb-i tâzîye süvâr olup, dokuz yarar yedekler[6], mücevher eğerlü ve murassa' rahtlar ve yedek-keşler yedlerinde ve[7] tuğlar ilerüde ve ağaları müzeyyen müsellah dilîrler[8] alayı bî-kıyâs idi. Ve kafâdârları silâhdâr ve çukadârları kafâsında ve[9] kethudâ ve bevvâbân kethudâları ve[10] mehîb kapusu ile Dîvân-ı hümâyûn'a teveccüh etdükde, piyâde olup, 'Arz-odası'nda sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân hazretlerine girdükde[11], kad hamide kılup, zemîn-bûs etmeğin, âdâb-ı şerâyit-i mülûki[12] yerine getürüp, sefer ahvâllerin 'arz etdükde[13], 'azametlü Pâdişâh-ı 'âlempenâh hıtâb[14] edüp, kulların ahvâllerin sipâriş etdiler. **[V 420a]** Vakti ile hareketlerin ve[15] rûz-i kāsım vakti oldukda, kışlak fermân etdiler. "Kullarımı havf u[16] hatardan hıfz edesin ve[17] muhâtaralardan ref' edesin. Sizi Allah'a ısmarladum". Hayr[18] du'âlar edüp, fâhir hil'at ile sorguç 'atâ edüp: "Uğurun hayr ola" deyü Vezîr-i a'zam mufârakat ile vedâ' edüp, selâmlayu[p], girü çekilüp, Dârü's-sa'âde ve Bâb-ı sa'âdet ağaları ile esenleşüp[19], piyâde Bâb-ı devlet'de esb-süvâr olup, nefîrler sadâ ve[20] 'alemler kafâsında hareket edüp, ilerüde olan askerler hurûş edüp, tabl [u] nakkāreler [ile] âyîn-i Pâdişâhî icrâ olurdu. Bâb-ı hümâyûn'dan taşra hareket edüp, alaylar ile[21] iskelede karârda; baştardalar hâzır idi. Girüp, Köşk önünde[22] şenlikler olup, ba'dehû Üsküdar'da bir nevbet şenlikler oldukda, tekrâr alaylar ile otak [u] bârgâha nüzûl buyurup[23], meydânda kurbânlar zebh olup, ziyâfetler ve yeniçerinin

1 meşâyihlerden ve V : meşâyihler E
2 zâkirân V : zâkirler gürûh E
3 ve V : — E
* "صلى الله عليه و سلم = Allah onun şânını yüceltsin ve selâmete erdirsin" anlamına gelen ve Hz. Peygamber anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
4 tekbîr ..... meşgûl V : tekbîrde ve zikrullâhda E
5 hazret-i Sultân ..... meşgüller E : — V
6 yedekler V : + esbân E
7 ve V : — E
8 dilîrler V : + ve E
9 ve ..... ve V : çukadârı kafâsında dahi E
10 ve V : ba'dehû alayı ile E
11 zemân ..... girdükde V : zemâne girüp E
12 mülûki V : mülûk E
13 etdükde V : + ve mühimmât-ı seferi görülüp ve E
14 hıtâb V : hıtâb-ı 'izzet E
15 ve V : sipâriş edüp E
16 havf u V : havf E
17 ve V : — E
18 Hayr V : + u E
19 esenleşüp V : اسلنشوب E
20 sadâ ve V : sadâ' edüp E
21 ile V : — E
22 köşk önünde V : saray köşk önlerinde E
23 buyurup V : buyurdular E

ni'met gâretleri teferrüc kılunup, ba'dehû sâyebân altında envâ' dürlü ni'âm müstevfâ, destûr olup yendi. Ba'de'd-du'â vüzerâ[1] ve 'ulemâ ve şeyhlerden[2] vedâ' edüp, Âsitâne'ye 'avdet etdiler; mâh-ı zilka'denin on yedisinde*.

Ve[3] ba'dehû ikindi ezânı kırâ'at olunup[4], nevbet-i Şâhî[5] döğülürdü. Ba'dehû kapu-kullarına mevâcibleri tevzî' olunmak içün[6] hazîne taleb olunmağın, hazîne sandukları otak önünde üslûb-i sâbık [üzere] hâzır idi. Üsküdar'da[7] mevâcib tevzî'i içün bir mikdâr hengâme olur[8]. Bölük halkından nizâ' olur ki: "Mevâcibler devr olunsun[9], ba'dehû teveccüh olunsun" derler. Yedi günde[10] tekmîl olup, ba'dehû göç niyyet oldukda, Topcu-başı neferâtı ile ilerüye 'azîmet etdiler. Ba'dehû meydân ganemlerin[11] Üsküdar'a nakl eylediler.

Ve mâh-ı zilka'denin on sekizinde, Üsküdar'dan teveccüh edüp**, menâzil-i Maltebe'de alaylar ile karâr edüp, ba'dehû Tuzla menâzilinde, ba'dehû menâzil-i Dil'de ve Kozluk'da ve[12] ba'dehû alaylar ile[13] İznikmid'de top yerinde, vâdîde[14] oturak edüp, Âsitâne'den ehibbâlar ve sefer mühimmâtları[15] gelürdü. Ve eşkıyâlardan ba'zı zâlimler ahz olunup, haklarından gelinüp, Vezîr-i a'zam **[V 420b]** Serdâr-ı ekrem Husrev Paşa ziyâde gazab-nâk idiler. İlyâs Paşa'ya haber irsâl edüp, orduya da'vet edüp, gelmek fikrinde idiler. Lâkin havf-nâk[16] olmağın, kendüyi muhâtaradan[17] hıfz ederdi. Ve segbânlar cem' edüp, ihtirâzda idi.

Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu Zor Paşa'dan me'yûs değil idi ve Anadolu Eyâleti'ne tâlib idiler. Ve Zor-Paşa'nın[18] da İlyâs Paşa'ya kasdı mukarrer; lâkin şikâr[19] edemezdi ve Kütahya'da orduların ve otakları[20] ile dernekde idiler.

1 vüzerâ V : ve vezîrler E
2 şeyhlerden V : meşâyihlerden E
* Serdâr Husrev Paşa alay ile 18 Şevvâl 1038'de Üsküdar'daki otağına nüzûl eylemiştir (*Fezleke*, II,112; Na'îmâ,II,447). Hasan Bey-zâde (II,371), Serdâr'ın 15 şevvâlde Üsküdar'daki otağına nüzûl eylediğini bildiriyor.
3 Ve V : — E
4 ezânı kırâ'at olunup V : ezân kırâ'at olunurdu E
5 Şâhî V : Şehinşâhî E
6 olunmak içün V : şude ve E
7 Üsküdar'da V : + bir mikdâr hengâme E
8 bir ..... olur V : — E
9 nizâ' ..... olunsun V : taleb adüp: "Mevâcibler kâmil devr olsun E
10 olunsun ..... günde V : olsun derlerdi. Yedi eyyâmlarda E
11 ganemlerin V : ganemleri E
** *Fezleke* (II,112) ve Na'îmâ (II,449), metnimizde olduğu gibi Serdâr'ın 18 Zilka'de 1038'de Üsküdar'dan hareket ettiğini yazarlarken, Hasan Bey-zâde (II,371) hareketin 20 zilka'dede olduğunu kaydetmiştir.
12 ve V : — E
13 ile V : etmeğin E
14 İznikmid'de ..... vâdîde E : İznikmid'e top yerinde V
15 sefer mühimmâtları V : mühimmâtlar-ı sefer tedârükü E
16 havf-nâk V : + üzere E
17 muhâtaradan V : hatar-nâkden E
18 Paşa'nın V : Paşa E
19 şikâr V : şikârında E
20 Kütahya'da orduların ve otakları E : Kütahya orduları ve otak u haymeleri V

Ve Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem menâzil-i İznikmid'den 'azîmet edüp, Derbend-i Kazıklı'da, ba'dehû Sahrây-ı İznik'de ve menâzil-i Yenişehir'de oturak etdükde, mülâzımları defter etdürüp, mevcûdların ağaları[1] tahrîr edüp, üç eyyâmda hâzır olanlar cebe vü cevşenleri ile alaylarda bulunmak şartıyla defterlerin Sâhib-i devlet hazretlerine teslîm etdiler. Ve menâzil [ü] merâhil kat' edüp, Eskişehir'de oturak etmeğin, 'îd-i adhâ[y]ı menâzil-i mezbûrda edüp, salât-ı 'îdi sahrâda minber kurup, edâ etdiler. Ve ziyâfetler olup ve[2] Mîr-i mîrân-ı Rumeli orduda hâzır idi[3]. Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu menâzil-i mezbûrede alaylar[4] ile ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda, hil'at-i has ihsân olunup[5], kollarında konup, mîrlivâları[6] etrâflardan gelürlerdi. Kānûnları üzere[7] beylerbeyilerine inkıyâdda idiler.

Ve ba'de'l-'îd ordu-yı hümâyûn ile teveccüh edüp, Seyyid Gāzî, Ca'fer-i Sâdık makāmların ziyâret ederler. Ba'dehû menâzil-i **[E 254a]** Karye-i Bardaklı, ba'dehû Cedîd-hân; Vezîr-i a'zam Husrev Paşa'nın binâ etdükleri hâyrât[dır]. Âyende vü revende ve[8] bâzergân ve müsâfirler ziyâde 'usret çekerlerdi. Kûh [u] balkan ve[9] mesâfe-i ba'îde kat' ederlerdi. Şitâlarda menâzil-i ba'îd, berr ü beyâbân mahûf yerler olup ve âb-ı revâna ihtiyâc idi . Sadr-ı a'zam bâ'is [ü] bâdî olup, hayrât edüp, bir kârvânsaray, müsâfirhâneler ve âb-ı zülâl çeşmeler bünyâd etdiler. Ve[10] karye kondurup, câmi' binâ olur[11]. Ahâlî re'âyâlar[12] meskenler bağlayup, mecma'-i nâs oldukda, hayr[13] du'âya sebeb olmağın. Vezîr-i a'zam ol **[V 421a]** âbâdân olan vâdîde konup, teferrüc etdükde, üzerine câniblerinden tekmîl olunmalarına Çiftelerli[14] 'Osmân Ağa'yı alıkoyup, ba'dehû Bayad nâm menâzilde hân-ı cedîd binâ olunmağın, âb-ı revân cüz'î idi. Serdârlar kondukda, suya muzâyaka olurdu; bir başlı su[15] getürdüler.

Ba'dehû menâzil-i Bolavadin['de] Vâdî-i Çay Sahrâsı'nda konulup, ol vâdîlerde Türkmanlar yazılarında obaları ile yaylaklarında ganem ve davarları fasl-ı temmûzda, balkanlarında ve âb-ı revân bınarlarından[16] müntefi' olurlar. Lâkin karyelerde[17] ve kazâlarda gāret [ü] zulm ve eşirrâlıklar etdüklerinden,

1 ağaları V : ağalar E
2 ve E : + ve V
3 idi V : idiler E
4 mezbûrede alaylar V : mezbûrda alayları E
5 olunup V : olunmağın E
6 konup, mîrlivâları E : kondular. Ve mîrlivâlar V
7 üzere E : üze[re] V
8 ve V : — E
9 ve V : — E
10 Ve E : + ve V
11 olur V : olup E
12 re'âyâlar E : re'âyâ V
13 hayr V : + u E
14 Çiftelerli V : Çifte E
15 su V : âb-ı revân bınarlar cârî E
16 pınarlarından V : bınar enhârlarında E
17 karyelerde V : karyeler E

mîrlivâlarına ve zu'amâlarına giyâh u yaylak hakların vermeyüp, 'avrat u oğlanlara[1] dahl ederler. Ve mîrlivâlara tecâvüz ve ihânetler mukarrer ve kârvân ve müsâfirleri gāret ederler; Vilâyet-i Karaman'a varınca hükm ederler. Kabâ'il-i Türkman[2] ve Etrâk ve eşkıyâlar aralarında, Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerine fukarâ ve re'âyâlar feryâd ü[3] zârlıklar edüp: "Zâlimlerden halâs eylenüz" deyüp, ahvâllerinden i'lâm edüp, Türkman-başıları'n da'vet edüp, Serdâr Vezîr[-i a'zam] hazretlerine bir ferd[4] orduya gelmeyüp, ibâ ederler. Mîr-i mîrân-ı Anadolu'[y]u ta'yîn edüp, yaylada obalarına varup[5], da'vet etdükde, muhâlefet ederler. Cebrî Türkmanlar'dan başların ve ihtiyârların kayd [ü] bend edüp, yetmiş neferden ziyâde Türkman[6] eşirrâların ve Ekrâd 'aduvlarından bir[7] mikdârın sürüp ve cebrî, ibâ edenlerden zâlimlerün ganemlerin ve develerin mîrî içün sürdürüp[8], on eyyâm yaylak u kûhlarda zâlimler ve 'aduvları[9] menâzil-i Sulu-zengî'ye kayd ü bendler ile[10] yüz nefere karîb Türkmanlar'ı orduya dâhil edüp ve Mîr-i mîrân ile olanlardan ba'zıları mecrûh 'aduv şerîrler[11] tüfengler ile[12] harb etmişler; Sâhib-i devlet huzûrunda katl eylediler. Ol vâdîde habîslerin[13] siyâset ile haklarından gelinüp, baş olanların menâzil-i Kerîz'de bâlâda eşedd-i hakāret ile kazıklara urdular. Mûcib-i 'ibret edüp, ol vilâyetler a'dâ şerrinden halâs buldu.

Mâh-ı zilhiccenin yirmi beşinde, Türkmanlar'un mazarratları def' oldu ve mahrûse-i Konya câniblerine 'azîmet olundukda, Yeniçeri Ağası, dahi zâbitler ve yeniçeri[14] alayı gürûh ile[15] ve altı bölük halkının alayı bayrakları ile **[V 421b]** sahrâyı dutup ve mîr-i mîrânlar ve mîrlivâlar alayı yemîn ü yesârda. Vezîr-i a'zam Serdâr-ı Âsaf-ı zemân vasatda göğüs gerüp, heybet ile Konya'ya[16] teveccühde. Vilâyet-i Konya'dan a'yân, bây ü gedâ ve[17] fakîr re'âyâlar istikbâlde. Ve Mevlevî dervîşân Çelebi Efendi Mevlânâ[18]-zâde, bir alay nây-zenler[19] ile medh-i Mesnevî ederlerdi. Ve 'ulemâ vü sulehâ[20] ve kadısı ve e'imme ve[21] hutabâ [ve] meşâyihleri[22] ve kapu-kulları istikbâl

1 u oğlanlara V : oğlana E
2 Türkman V : Türkmanlar E
3 feryâd ü V : feryâd E
4 ferd V : ferdleri E
5 yaylada obalarına varup V : yaylakda obalarına varduklarında E
6 Türkman V : Türkmanlar E
7 'aduvlarından bir V : 'aduvlardan birer E
8 ve cebrî ..... sürdürüp E : — V
9 zâlimler ve 'aduvları V : zâlimlerin ve 'aduvların E
10 bendler ile V : bendlerde E
11 'aduv şerîrler V : — E
12 ile V : + 'aduv şerîrler E
13 habîslerin V : habîsleri E
14 ve yeniçeri V : yeniçerinin E
15 ile V : — E
16 Konya'ya V : Konya E
17 ü gedâ ve V : gedâlar E
18 Mevlânâ V : ve Mesnevî-hân Monla E
19 nây-zenler V : nây-zenleri E
20 sulehâ V : sulehâsı E
21 ve e'imme ve V : — E
22 meşâyihleri E : — V

eyleyüp, saflarda. Ol vâdîde halk kesret ü müzâhame üzere[1]. Sadr-ı a'zam mahzûz[2], safây-ı şâdî ile Türbe-i şerîfi[3] ziyâret etmeğin, mahrûse-i Konya ahâlîsine selâmlar ifşâ ederek, ordu-yı hümâyûna uğrayup, ba'dehû[4] otak [u] bârgâhlarma nüzûl buyurdular. Ol vâdîde beş gün[5] oturak fermân etdiler*.

Ve Magrol Paşa'dan ve tevâbi'lerinden şikâyet edüp, 'arz-ı hâller dört cânibden sunulup, hayf u zulmünden[6] ziyâde feryâd eyleyüp, i'lâm etdiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Karaman, Adalya ve[7] İçel'den eşirrâlar izâle edüp, sûhtelerden[8] dâd alup ve tüfenglerin cem' edüp, dört yüz tüfeng bir def'a İznikmid'de orduya dâhil olduğu mukarrer. Ba'dehû sancaklar üzerine devre çıkup, zâlimler ve eşkıyâlar ve sûhtelerden dâd alurlardı. Ve ekser malların kabz edüp: "Eşirrâlarından alınan[9] helâl olsun. Lâkin fukarâlardan ve ağniyâdan bî-günâh âdemler katl etmişdir" deyü ahâlînin da'vâları[10] ziyâde idi. Ve Mîr-i mîrân-ı Karaman, Adalya'dan tevâbi'i ile ve askeri[11] ile Kayseriyye'de dernek edüp, ba'dehû Sadr-ı a'zam Vezîr-i ekrem hazretlerine mülâkat oldukda, dahi: "Da'vâcıların ıslâh ve şer' ile îcâb eden günâhımıza kâyilüz" dedüklerinde[12], a'dâ tarafı Magrol Paşa'ya ziyâde günâh[13] isbât ederlerdi ve da'vâ ederlerdi[14]: "Magrol ibâ eder. Vilâyet-i Karaman'ı gâret edüp, Gürcistân'a firâr[15] ederler ve ferzendi ma'an zulmleriyle **[E 254b]** zâlimîndendir[16]" derler. Vezîr-i a'zam Husrev Paşa câniblerinden hufyeten haber irsâl olur: "Da'vâcıları ile orduya gelmesünler, da'vâcıların rızâ etsünler, ba'dehû orduya dâhil olsunlar". Ve Mîr-i mîrân-ı Karaman Magrol Paşa'nın hizmetlerinde, eğer süvârî, eğer piyâde segbânlardan bin neferden ziyâde idi. Kayseriyye'den 'azm ederler; Elbistân câniblerine.

Vezîr-i a'zam Husrev Paşa[17] cebbâr idiler. Aslâ şikâyet edenleri, eğer zâlim ve[18] eğer gayri[ye] vücûd vermezlerdi; orduda hakkından gelürlerdi[19]. Mîrlivâlardan Rumeli beylerinden Deli Durmuş nâmdârı Konya'da alayları[20]

1 üzere V : idiler E
2 mahzûz E : mahsûs V
3 şerîfi V : şerîf E
4 ba'dehû E : — V
5 gün V : eyyâm E
* 1 Muharrem 1039'da Konya Sahrâsı'nda konulup, 7 gün oturak edilmiştir (*Fezleke*, II,114-115).
6 cânibden ..... zulmünden V : cevânibden sunup, hayf ve zâlimînden E
7 ve E : + ve V
8 sûhtelerden V : sûhteden E
9 üzerine ..... alman E : üzere devre çıkduğu V
10 ağniyâdan ..... da'vâları V : ağniyâları bî-günâh katl ederlerdi. Da'vâları ahâlînin E
11 askeri V : askerleri E
12 dahi ..... dedüklerinde E : — V
13 Paşa'ya ziyâde günâh V : Paşa'[y]ı ziyâde günâhını E
14 ve da'vâ ederlerdi E : — V
15 firâr : firârda E : firâra V
16 zulmleriyle zâlimîndendir E : zulm-dîdedir V
17 -i a'zam Husrev Paşa V : Serdâr E
18 ve V : — E
19 gelürlerdi V : gelürdi E
20 Konya'da alayları E : Konya alaylar V

ile geldükde[1], katl etdiler. **[V 422a]** Ba'dehû menâzil-i[2] Konya'da Mevlânâzâde Çelebi Efendi, Merâm nâm mesîrede ziyâfet edüp, zevk etdiler[3].

Ba'dehû göç fermân olunup, Konya'dan[4] Lârende'ye dâhil oldukda, Yeni İl livâlarında Sancak-beyi olan, alayı ile orduya dâhil oldukda, gazab edüp; katl olunmağın. Menâzil ü merâhil kat' ederek, Ereğli'ye dâhil oldukda, üç gün oturak edüp, menâzil-i mezbûreden[5] Mîr-i mîrân-ı Anadolu[6] Zor Paşa'yı ve Niğde Beyi'ni Magrol Paşa'nm üzerine ta'yîn edüp, te'kîd olunur[7]. Eğer harb lâzım gelürse, vilâyet halkını cem' edüp, nefîr-i 'âmm ile cebren kayd [ü] bend ile orduya getürüp, eğer tevâbi'inden muhâlefet olup, ceng ü kıtâl lâzım olursa, emân [u] zemân vermeyüp, tevâbi'lerin[8] katl edeler, yahud kayd [ü] bend ile orduya gelinmek emr olunur.

Mîr-i mîrân-ı Anadolu, ılgar ile[9] Niğde'den Kayseriyye'den Elbistân Vâdîsi'nde Magrol ile mesâfe etdükde: "Fermân ile ordu-yı hümâyûna da'vet olunmuşsunuz. İtâ'at edüp, ma'an gelür misiz?[10]" deyü cevâbları oldukda, Anadolu Beylerbeyisi'nin askeri[11] hılâfda durdular. Yalnuz Zor Paşa, Magrol Hân ile mülâkat oldular[12]. Aslâ muhâlefet etmeyüp, askerlerinden bir mikdâr cidâlde olup ve[13] ferzendi cılasın nâmdârlardan idi. Harbe âgâz etmek dileyüp[14]: "Günâhımız nedir ki[15] Gürcü vilâyetlerinden rûy-gerdân olduk[16], hizmet-i Pâdişâhîde düşmandan yüz döndürmedik ve sa'âdetlü Pâdişâhımıza 'ısyân etmedük ki, ol kadar asker ile üzerimize geldinüz[17]. Hâlâ orduya gitmek üzereyüz. Sebeb nedir ki, a'dâ söziyle yolumuza geldinüz, harb etmek dilersiz" dedükde[18], Magrol Hân cevâbları olup: "Emr Vezîr Serdâr hazretlerinindir" dedükde[19], ferzendi 'inâd edüp: "Baba gaflet gerekmez! Kendü serimüzü yok yere vermeyelüm, sonra nedâmet çekerüz. Zulm ile ser vermeden, ceng ile harb edüp[20] ölmek evlâdır" deyü[21] pederlerine söyleyüp, Magrol Paşa ferzendine[22]: "Emr ü ahkâma muhâlefet etmeyelüm" deyü

1 geldükde V : otakda E
2 menâzil-i V : göç fermân olunur E
3 zevk etdiler V : dahi Konya'da zevk edüp E
4 göç ..... Konya'dan V : menâzil merâhilde E
5 mezbûreden V : mezbûrdan E
6 Anadolu V : + Paşası E
7 olunur V : olunup E
8 tevâbi'lerin E : — V
9 ılgar ile V : Paşası ılgar etmeğin E
10 gelür misiz? E : gider misiz? V
11 askeri V : askerleri E
12 oldular V : + idi E
13 ve E : — V
14 dileyüp V : dileyü[p] E
15 ki V : + ol kadar asker ile üzerimize geldinüz. Hıyânet etmedük, sa'âdetlü Pâdişâhımıza 'ısyân etmedük E
16 olduk E : oldukda V
17 ve ..... geldinüz V : — E
18 geldinüz ..... dedükde V : gelüp, harb dilersiz? E
19 dedükde V : — E
20 ile harb edüp V : harb ile E
21 deyü V : evlâdır" deyüp E
22 ferzendine E : ferzendlerine V

gördü. Ferzendi[1] gayret edüp, tevâbi'leri [ile] perâkende olmağı murâd edinüp, tarafeynden mücâdele olmağa yüz dutup, muhârebeye[2] mübâşeret eder oldukda, Zor Paşa askerine varup, **[V 422b]** alaylar ile saflar edüp[3], çarkaya mübâşeret olunup[4], Magrol Hân tarafından oğlu tâzelik sevdâsiyle guluvv etdükde, pederi men' u def'[5] edüp, tevâbi'lerine feryâd ile harbden döndürüp, hemân fermân üzere Mîr-i mîrân ile orduya 'azîmet etdüğünde, askeri yüz döndürüp, perâkende oldular. Ağırlıkları ol vâdîde tâlân u gāret olup, kethudâsı nedâmet deryâsına müstağrak olup, bir cânibe firâr eder[6]. İçerü halkından[7] ekseri Zor Paşa'ya tâbi' olur. Magrol Paşa harb etdürmeğe mâni' olur[8]. Eğer muhâlefet eder olsa, kıtâl oldukda[9] Magrol cânibi gālib olurdu. Lâkin imtisâl-i fermân-ber olup, Vilâyet-i Haleb râhların arzû etmeğin.

Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem, Mîrlivâ-i Kayseriyye Beyi Emîr Beyi[10] güherçile hizmeti içün mânde etmeğin ve Dilâver Ağa'ya icâzet olup, Kayseriyye'de sâkin olmağın, hânelerin ziyâret etmek murâdları[11] üzere 'azm etdiler.

Serdâr Vezîr-i a'zam menâzil ü merâhil kat' ederek, Adana Vilâyeti'ne 'azîmet[12] etdüklerinde, kûhistânlar ve[13] balkanlar ve yaylaklar kat'-ı mesâfe edüp, mâh-ı muharremü'l-harâmın yirmi dördünde Adana'ya dâhil oldukda, *cisr-i kebîrden murûr* edüp, Nehr-i Kızılırmak sevâhilinde konulup, oturak fermân olup, sene tis'a ve selâsûn ve elf muharrem[in]in[14] yirmi altısında Adana'dan Cisr-i Misis'de konup, ba'dehû Şahmaran Kal'ası[15] vîrân. Enhâr-ı Cehân Irmağı cârî sevâhili sahrâsında[16] ârâm kılunup, ol vâdîde ihrâk peydâ olup, sazlıklar dutuşup[17], çadırlara ihrâk karîb oldukda, göçülür[18]. Menâzil-i leb-i deryâ, Bahr-ı sefîd sevâhilinde konulup, ba'dehû İskele-i Payas, varoş-ı 'azîm hayrât-ı Sadr-ı a'zam Mehmed Paşa-i[19] 'atîk. Hânkāh u 'imâret ve[20] **[E 255a]** kârvânsaray ve çifte hammâmlar ve câmi'-i şerîf ve müsâfir-hâneler ve

1 Ferzendi V : Ferzend E
2 muhârebeye V : + âgāza E
3 edüp V : dutup E
4 mübâşeret olunup V : başlanup (باشلانوب) E
5 def' E : دوقع V
6 eder V : edüp E
7 halkından E : halkdan V
8 olur V : olup E
9 oldukda V : olurdu E
10 Beyi E : Paşa'yı V
11 murâdları E : — V
12 'azîmet E : 'azm V
13 ve V : belen E
14 ve selâsûn ve elf muharrem[in]in V : selâsûn elf muharrem E
15 Kal'ası V : Kılâ'sı E
16 sevâhili sahrâsında E : sevâhilinde V
17 sazlıklar dutuşup E : sazlıklara düşüp V
18 göçülür E : gücile V
19 Paşa-i V : + sâbık E
20. ve V : — E

kemer dükkânlar, bâzergân-hâneleri kârgîr, sakfı binâ olunmağın, âyende vü revende sâkin olurlardı[1]. İskele ve limânları olup, Mısır'dan, Yemen[2] ve Habeş'den ve Firengistân kalyonları; İskenderun karîb. Firenk bâzergânları metâ'-ı akmişe ve çukalar ile tüccârları gelüp, Haleb ü Şâm iskeleleri olmağın[3], mîrî câniblerinden ağalar voyvodaları olup, Serdâr Sadr-ı a'zam ol menâzilde konup[4].

Mîr-i mîrân-ı Van mahlûl oldukda, Cebeci-başı **[V 423a]** olan[5] 'Ali Ağa'ya Eyâlet-i Van sadaka olunmağın ve Cebeci-başılık, Sergi Emîni olan Hamza Ağa'ya sadaka olundukda, Sergi Emâneti, Mîrahûr Mustafa Ağa'ya olur. Serdâr[6] Sadr-ı a'zam hazretlerinin mîrahûru idiler ve hem[7] Mîrahûrluk ederlerdi.

Menâzil-i Payas'dan İskenderun Sahrâsı'nda konulup, ba'dehû Belen nâm Bakras Dervendi, lâkin[8] ma'mûr kadılık, kârvânsaray ve[9] müsâfir-hâneler ve câmi'-i kebîr ve çarşu bazar idi. Suları[10] cârî, dervend-i kebîr, lâkin Haleb ve Antakya ve Şâm-ı şerîf râhları olup, sahrâlarında konulup[11], ba'dehû Vezîr-i a'zam Gāzî Murâd Paşa'nın binâ etdükleri cisir başında kondular[12]. Nehr-i 'Âsî[13] deryâ misâl taşkın sulardır. 'Amûk Sahrâsı, Nilüfer Bınarı, ba'dehû Tîzîn ve 'Ancara Vâdîsi'ne[14] konulup, ba'dehû Mîr-i mîrân-ı Haleb toplar hizmetinde idiler[15]. Haleb a'yânları ve 'ulemâları ve Mevlânâ Kadısı ve müderrisîn[16] ve meşâyihleri ve dervîşân ve zu'amâ ve çavuşân ve ağayân[17], bây ü gedâlardan ziyâret etmeğe[18] ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda, Serdâr Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân alaylar ile menâzil-i 'Ancar[a]'da teşrîf eyleyüp, hayr du'âlarda oldular[19].

Ve sene tis'a ve selâsûn ve[20] elf saferun[un] on yedisinde, mahrûse-i Haleb'de Gök-meydân Sahrâsı'nda otak u bârgâhlar kurulup*, ordu-yı hümâyûn

1 sâkin olurlardı V : mekânları süknâlar şehristân E
2 Yemen E : — V
3 ü ..... olmağın V : Şâm-ı şerîf iskeleleri ve E
4 konup V : konulup E
5 olan E : — V
6 Serdâr E : — V
7 ve hem V : girü E
8 lâkin E : — V
9 ve V : — E
10 Suları V : Âb-ı revân sular E
11 konulup V : konup E
12 konduler V : konulup E
13 'Âsî V : + ırmak bünyâdlı E
14 Vâdîsi'ne V : Vâdîdesi'ne E
15 Tîzîn (تيزين) ..... idiler E : — V
16 müderrisîn V : müderrisleri E
17 ağayân E : a'yân V
18 ziyâret etmeğe E : 'Ancar[a] Vâdîsi'nde ziyâret etmeğin V
19 oldukda ..... oldular E : oldular. Ve Mîr-i mîrân-ı Haleb toplar toplar hizmetinde idiler V
20 ve selâsûn ve V : selâsûn E

* 1 Safer 1039'da Haleb'e varılıp, Gök-meydân Sahrâsı'nda konulmuştur (*Fezleke*, II,115: Na'îmâ, III,6).

mukarrer. Ve alaylar envâ' dürlü zînet ile kapu-kulları ve[1] Mîr-i mîrân-ı Rumeli'nin alayı ve Yeniçeri Ağası ile yeniçeri[2] alayı gürûh ve bölük halkının alayı bayraklar ile[3] saflarda. Vilâyet-i Haleb ahâlisi ve re'âyâ ve fukarâsı ol vâdîde galebe ve[4] müzâhamelerinden asâkir halkı hezâr zahmetler ile ordu-yı hümâyûna gelince, râhlardan galebe-i insân, biri birin çiyneyüp, gûyâ kıyâmetden bir nişân idi. Cevânib-i erba'adan çavuşlar, halkı perâkende etmeğin, yeniçeri[5] zâbitleri hezâr ikdâmlar ederlerdi, müzâhame[y]i def' u men' ederlerdi[6]. 'Âdil Vezîr-i a'zam heybet ile cevânibe[7] selâmlar ifşâ ederlerdi. Gök-meydân[8] Vâdîsi'nde ordu-yı hümâyûnda otak u bârgâhlarında karâr etdiler. Ba'dehû[9] nidâ etdürüp, oturak fermân olundukda, asker halkı âsûde olup, istirâhat ederlerdi. Ve orduda zahîreye narh[10] ta'yîn idi. Ve mîrîden piyâde yeniçeriye beksemâdları[11] kānûnları üzere tevzî' olurdu. Ve sürsat zahîreleri her gâh tevzî' olunurdu. Ve[12] Vilâyet-i Mısır'dan **[V 423b]** hazîne orduya dâhil oldukda, Mîr-i mîrân-ı Mısır[13] Vezîr Mehmed Paşa'nın ağalarından Mustafa Ağası ve Mısır mîrlivâlarından ta'yîn olunan Kâşif Bey[14] ve Mısır kulları Âsitâne'ye ta'yîn hazîne[y]i getürüp, sefer-i hümâyûna ta'yîn olunan hazîne[y]i orduya[15] teslîm edüp, temessük aldılar. Ve hil'atler ihsân olunmağın. Ve Baş-defterdâr olan Ebûbekir Paşa, kapu-kullarının mânde defterlerin imzâlayup, Âsitâne'ye gönderüp, ba'dehû Ma'an-oğlu'ndan hazîne geldükde[16], kabz olunmağın ve Tırablus-Şâm'dan ve Cezîre-i[17] Kıbrıs'dan hazîneler ordu-yı hümâyûna dâhil olup ve Haleb Defterdârı'ndan hazîne taleb olundukda, sefer mühimmâtlarına masrafları[18] ve muhâsebelerin yoklayup, bâkî kalan hazîne[y]i teslîm edüp, ba'dehû Sadr-ı a'zam Serdâr-ı **[E 255b]** ekrem da'vâlar görüp, 'adl edüp ve Şâm-ı şerîf'den Mîr-i mîrân-ı Şâm Küçük Ahmed Paşa, Şâm askeri ve tevâbi'âtı[19], cebe vü cevşenleri ile bayrakları ile[20] başka sadaklu ve tüfenglü neferâtları ile saflar olup[21], ordu-yı hümâyûnda

1 ve V : — E
2 yeniçeri V : yeniçerinin E
3 bayraklar ile V : bayrakları E
4 ve V : + a'yân, bâzergân tüccârı E
5 yeniçeri V : yeniçerinin E
6 müzâhame[y]i ..... ederlerdi E : — V
7 cevânibe V : cevâniblere E
8 Gök-meydân V : Gök E
9 hümâyûnda ..... Ba'dehû V : hümâyûna hayme vü bârgâh, sâyebân ile müzeyyen otaklarında Serdâr-ı Âsaf-ı zemân Vezîr-i a'zam kondular. Ba'dehû orduda E
10 orduda zahîreye narh V : zahîre orduda narhlar E
11 yeniçeriye beksemâdları V : yeniçeri beksemâdların E
12 olunurdu. Ve V : ederlerdi E
13 Mısır V : Mısır'da E
14 Bey E : — V
15 olunan hazîne[y]i orduya V : olan hazîne[y]i ordu hazînesine E
16 oğlu'ndan hazîne geldükde V : zâde hazîne Vezîr gönderdükde E
17 ve Cezîre-i E : Cizye-i V
18 masrafları V : masrafların E
19 askeri ve tevâbi'âtı V : askerleri ve tevâbi'âtları E
20 bayrakları ile E : ve V
21 tüfenglü ..... olup V : tüfengler ile saflar edüp E

alayları müşâhede olundukda, pesend ederlerdi*. Şâmlular[1] başka bir tarz nâmdârlar [idi]. Otak [u] bârgâh güşâde olup, Vezîr-i a'zam teferrüc etdüklerinde[2] hazz edüp, fâhir hil'atler ihsân olup.

Ve mâh-ı saferin on yedinci günü, Anadolu Mîr-i mîrânı[3] olan Zor Paşa, Magrol Paşa'[y]ı ve ferzendini ve dört nefer[4] tevâbi'âtlarından[5] kayd [ü] bend ile ordu-yı hümâyûna dâhil edüp[6]**, Sadr-ı a'zam otaklarında, gürûh galebelikde, huzûr-ı 'izzetinde gazab ederler. Magrol nâm şakî aslâ cevâba kâdir olmayup, ibtidâ ferzendi[7] pederine karşu katl olunur[8]. Ba'dehû Magrol Hân'ı Dîvân-hâne'de katl etdükde, şefâ'at eder orduda bir ferd cür'et edemeyüp, hâkim huzûrunda "Aman" deyü va'de erişüp, katl oldular[9]. Ve dört âdemîsin ma'an katl olup, meydânda 'uryân tenleri kaldı.

Ve Mîr-i mîrân-ı Van 'Ali Paşa, alayların ve kapusun tekmîl etdükde, otağ-ı hümâyûn önünde 'alemlerin güşâde edüp, Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerinin hâk-i pâylarına yüz sürüp, hil'at ihsân olunmağın, ba'de'l-vedâ' Van Kal'ası'na 'azîmet etdiler. Ve Karaman Eyâleti'n[10] Hüseyn Paşa'ya ihsân etdiler. Hil'at 'atâ olundukda, livâları ile taraf-ı yemînde orduların[11] kurup, hizmetde karâr etdiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Adana ve Tırablus-Şâm **[V 424a]** orduya dâhil oldular. Ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş 'Ömer Paşa, ordu-yı hümâyûna alayları[12] ile ve mîrlivâları ile[13] gelüp, hil'at ihsân olundukda, ilerüye toplar hizmetine gönderdiler. Ve topları Nehr-i Fırat'dan 'ubûr etdürüp, câmûslar ile Musul cânibine nakl etdürüp ve[14] kebîr cebehâne[y]i kanlıya[15] ve mekârî ile Türkman develerine tahmîl[16] etdürüp, nakl eylemek fermân olunmağın. Ve Mısır'dan kalyon ile Payas İskelesi'ne nakl olunan bârût-i siyâh mekârî üştürân ile mîrîden pîşîn kirâları[17] verilüp, mu'ayyin âdemler hizmetleri[18] içün ta'yîn olunup, Musul Eyâleti'ne nakl olunmak te'kîd ederler[19].

* Şâm Beylerbeyisi Küçük Ahmed Paşa, Haleb'e konuluşun 5. günü alay ile orduya gelmiştir (*Fezleke,* II,115; Na'îmâ, III,6).
1 Şamlular E : Şamlu V
2 etdüklerinde V : edüp E
3 günü, Anadolu Mîr-i mîrânı V : eyyâmı Anadolu Mîr-i mîrânı E
4 dört nefer V : — E
5 tevâbi'âtlarından V : + dört nefer bed-baht zâlimlerinden giriftâr E
6 edüp V : + Vezîr Serdâr E
** Zor Paşa, itâ'at eden Magrav'ı, oğlunu ve etbâını 14 Safer 1039'da Haleb'de orduya getirmiştir (*Fezleke,* II,115; Na'îmâ, III,7).
7 cevâba ..... ferzendi V : cevâb-ı emân vermeyüp, ibtidâ ferzendini katl olunurken E
8 katl olunur V : mûcib-i 'ibret cezâsın verüp E
9 hâkim ..... oldular E : — V
10 Eyâleti'n E : Eyâleti V
11 orduların E : or[d]uların V
12 alayları E : alaylar V
13 ile V : — E
14 ve E : — V
15 kanlıya E : kanğılıya (كانكلى يه) V
16 tahmîl : tahmîn EV
17 ile ..... kirâları V : mîrîden كرارلرى pîşîn E
18 hizmetleri V : hizmetler E
19 ederler V : etdiler E

Ve Haleb Eyâleti'nden ve 'Antâb kazâlarından[1] iştirâ olunan şa'îr ü dakîk u gendüm ve beksemâdları Birecik (بريجيك) 'den mîrî ve rençber sefînelerine tahmîl[2] olunup, ba'dehû Nehr-i Fırat ile Fellûce'ye nakl olunmak fermân[3] olunmuş idi. Lâkin ihtirâz edüp, ordu-yı hümâyûn Bağdâd'a vardukda, eyyâm ile mevsiminde nakl olunmak[4] sipâriş etdiler. "'Aduv tarafından gaflet olunmasun" deyü tenbîh idi.

Ve Türkman-ı Haleb ve Yeni İl Türkmanları'nın şikâyetcileri orduya gelüp, feryâd ederlerdi. Ve Haleb Defterdârı'na te'kîd olunmuş idi; mîrîden mekârî ile dutulan rençber tâyifesinin haklarını bi't-temâm edâ eylemek fermân olunmağın, 'Alevî-zâde Defterdâr-ı Haleb idiler. Kizbi zâhir[5] oldukda, Birecik (بريجك) nâm kazâda katl olunmağın. Ve Haleb Vâdîsi'nde on beş gün[6] oturak olup, sefer-i hümâyûn mühimmâtları görülüp*.

Ve mâh-ı saferun yirmi ikisinde[7], Haleb Eyâleti'nden göç fermân olunmağın, ordu ve ağırlık bir eyyâm ilerü mu'tâd[en][8], nakl olurdu. Ve[9] Mîr-i mîrân-ı Adana, otağ-ı hümâyûn ile ta'yîn idi. Ve Âsitâne'den ordu ile ta'yîn olunan yetmiş 'aded şâhîler, arabasiyle ilerü bir menâzil[10] konup, göçer idiler. Ve topculardan bir mikdâr neferât darbuzanlar ile ta'yîn idi. Topcu-başı ilerüde kebîr toplarda, Mîr-i mîrân-ı Haleb ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş, zu'amâları ile ta'yîn idi. Balkan u geçidlerde[11] neccârlar ve haddâdlardan ma'an ta'yîn idiler. Hizmet lâzım oldukda görüp ve câmûşları yörük tâyifeleri görüp, vakti ve zemâniyle[12] giyâh ve samanların kazâlardan[13] iştirâ olunurdu; bir ferde zulm olmazdı. **[V 424b]** Ve cebehâne ordu ile konup, göçer idi. Lâkin kaba cebehâne[y]i toplar ile göndermişler idi.

Vezîr-i a'zam Husrev Paşa, alaylar ile Şehr-i Haleb'den teveccüh ederler[14]. Menâzil ü merâhil kat' ederek, enhâr-ı Fırat sevâhilinde konulup[15]**, [E

1 kazâlarından E : Eyâleti'nden V
2 mîrî ..... tahmîn V : rençber ve mîrî sefînelere tahmîn E
3 olunmak fermân E : — V
4 olunmak V : — E
5 Kizbi zâhir V : Kizb ضاهر E
6 gün V : eyyâm E
* Haleb'te 17 gün oturulduktan sonra göçülmüştür (*Fezleke,* II,115; Na'îmâ, III,8).
7 Ve ..... ikisinde E : — V
8 mu'tâd[en] E : — V
9 Ve V : — E
10 menâzil V : + ordu ile E
11 geçidlerde V : + ve E
12 ve zemâniyle V : zemânı ile E
13 kazâlardan V : kazâlarda E
14 alaylar ..... ederler V : da alayları ile Haleb'den 'azîmet etdiler E
15 konulup V : + Birecik (بريجيك) yakasına 'ubûr etmek fermân olunmağın, gemiler ile ağrıklar ve tuğlar ve otaklar ve ordu murûrda idiler. Ve Âsitâne'de Vezîr Kâyim-makâm olan Vezîr Receb Paşa, Vezîr Hâfız Ahmed Paşa, Vezîr Halîl Paşa, Vezîr Mahmûd Paşa, Vezîr Bayram Paşa, Vezîr 'Osmân Paşa, Vezîr Hüseyn Paşa, Vezîr Kapudân Hasan Paşa, Vezîr Yûsuf Paşa, Tevkî'î Vezîr Bayram Paşa, Vezîr Mehmed Paşa cedîde[n] sadrda karâr etdiler. Ve kadı'askerler ve Defterdâr Mustafa Paşa Kâyim-makâm idiler. Ve Âsitâne'de [E

256a] Vezîr Ken'an Paşa, Vezîr Hüseyn Paşa, Vezîr Kapudân Paşa ve ..... Paşa Tevkî'î idi. Ve kadı'askerlerden Rumeli Mevlânâ Hüseyn Efendi ve Anadolu Mevlânâ Es'ad-zâde oldukda, Defterdâr Kâyim-makâmı Mustafa Paşa ve Segbân-başı Kâsım Ağa ve sâyirleri yerlerinde. Dîvân-ı hümâyûn'da da'vâlar görülüp ve Abaza Paşa Mîr-i mîrân-ı Temeşvar'da ve Mîr-i mîrân-ı Bosna İbrâhîm Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Budun Murtezâ Paşa ve Eğri İbrâhîm Paşa ve serhadlerde emn ü emân âbâdân.

Elçiler Nemçe'nin ve Erdel kırallarından ve Leh'den ve Moskov'dan Âsitâne-i sa'âdet câniblerine pîşkeşleri keşîde idi. Ve Firengistân, Venedik ve gayri elçilerden her gâh gelürlerdi.

Ve Bahr-ı sefîd donanmaları deryâda idiler. Ve Âsitâne'de sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlempenâh zevk [u] 'işretde. 'Âdâlet üzere ve eyyâm-ı cum'alarda salât-ı cum'a[y]ı edâ ederlerdi. Ve Tatar Hân Canıbek, Kırım Vilâyeti'nde hizmet kemerin kuşanup, fermân-ı Pâdişâha müstemi', işâretlerine tâlib ve Bahr-ı siyâh câniblerinde Kazak firkateleri perâkende, donanmalar Bahr-ı siyâh'ı muhâfaza ederlerdi. Ve sefer-i şark mühimmâtlarına tekayyüd üzere idiler. Vezîr-i a'zam Husrev Paşa'nın ikdâmları ile asker-i İslâm Birecik (بريجيك) Sahrâsı'nda kondular. Ba'dehû Beştebe'de Vâdî-i Suruş sahrâlarında Ruha nâm yurd, sengistânlık, hazret-i İbrâhîm Halîlullâh Nebî makâm-ı şerîfleri, cennet-âbâdân, ırmağ-ı gülistân, âb-ı revân havzlar suları cârî, etrâfları eşcâr-ı diraht, âb-ı ırmak içre mâhîler firâvân. Ve câmi'-i şerîf[lerde] evkât-ı hamse kılınup ve zâviye tekye-nişîn, şeyh, dervîşân, 'ibâdet-gâh makâmı ve mübârek makâm. Âb-ı revân cârî, mâhîler hazret-i İbrâhîm Nebi 'a[leyhi's-selâ]m Nemrûd mel'ûn mancınık peydâ etdüğü nişân mermer direkleri burcda makâmlarını, kemer bünyâd olunduğu üzere cârî olan âb ırmağı ancak beyâz mâhî görünür, niyyet etdükde müşâhede olunur. Câmi'in önünde havz misâl sevâhillerin seng ile binâ olunmuş, bınar başında âb-ı revân cereyân eder. Taşra şehre yapılur. Ve 'atîk kal'a cevânib-i erba'ası burc [u] bârû bedenleri ve kulleleri, şehri, kılâ' içre taşrası hendek, bir câniblerî kûhistâna karîb, selefde Nemrûd kâfirun taht[ı] idi. Ve sengistânlık, lâkin sengleri ihrâk. Makâm-ı Halîl ziyâret olunmağın, ol vâdîde konulup, iki eyyâmlar oturak etdiler. Ol menâzilde Mîr-i mîrân-ı Sivas Vâlîsi olan Halîl Paşa, mîrlivâları Amasya ve Mîrlivâ-i 'Arabkir ve Mîrlivâ-i Bozok ve Mîrlivâ-i Çorum ve mîrlivâ-i mezbûrânlarun zu'amâları ve erbâb-ı tîmârları ve Mîrlivâ-i Divriği ve Mîrlivâ-i Canik, tîmâr sipâhîleri alayı ile ordu-yı hümâyûnda bârgâh [ve] serâperde-gân, Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem Vezîr Arslan-sıfat, cebbâr, zâlimlere 'adâlet-şi'âr Husrev Paşa'nın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, Vilâyet-i Sivas etrâflarından 'aduvları şer'-i şerîf muktezâsınca haklarından geldüklerin 'arz edüp ve Türkman eşkıyâsının def'ine çâre bulunmaduğun ve Kangal nâm menâzilde Türkman yaylaklardan 'avdet etdüklerinde, ol vâdîde karârda olduklarında fukarâ[y]ı rencîde ederler. Ve kûhistânlarda vatan dutup, âyende vü revendeye ve tüccârlara hayf edüp: "Esbâb [ü] malların gâret ederler" deyü 'arz edüp, Sadr-ı a'zam Serdâr hazretleri fermân etdiler: "İnşâ'allâh sefer 'avdetinden [sonra] ahvâlleri görülür" deyü. Ve Mağrol nâm şakînin batriklerin giriftâr edüp, ol vâdîde kazıklar urulup, hakkında ba'zı nâ-ma'kûl cevâb ederler. Rabbü'l-'izzet'den gayri ferd bilmez, cezâların buldular.

'Âdil 'azametlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân vükelâ'-i (أوكلاء) 'izâmlarına te'kîd edüp, emr-i şerîf üzere da'vâlar dinlenürdü, bir ferde te'addî [ve] zulm olmazdı. Ve narhlar da görülüp ve Mîr-i mîrân-ı Budun Murtezâ Paşa'da. Üngürus kırallarının elçileri ve pîşkeşleri keşîde idi. Ve Bahr-ı sefîd donanmaları ve Bahr-ı siyâh donanmaları deryâlarda muhâfazada idiler. Ve Abaza Paşa da Mîr-i mîrân-ı Bosna'da ve Mîr-i mîrân-ı Kanije'de İbrâhîm Paşa ve Temeşvar'da Bekir Paşa ve Eğri'de Süleymân Paşa 'adl üzere ve şark seferlerinin tedârükleri görülürdü. Ve Tatar Hân Canıbek, Kırım'da ahvâl-i Kazak firkatelerinden gaflet etmezlerdi ve hizmet teklîflerin ümmîz ederlerdi. Fermân-ı şerîflerine inkıyâd edüp, hâzırlar idi. Ve serhadlerde nevbetciler ta'yîn ederlerdi ve hazîneler tahsîllerinde mukayyedler idi. Ve Rumeli eyâletlerine kapucu-başılar gönderüp, şark seferine me'mûr olup, gitmeyenlere cezâların verüp, cebrî sürüp, ılgar ile sefere 'azım ederlerdi. Ve Serdâr Vezîr-i ekrem Sadr-ı a'zam Husrev Paşa Nehr-i Fırat yakasında Birecik (بريجيك) 'de 'azîmet etdüklerinde, cedîd

257a] ba'dehû oturak fermân olunur[1]. Ve kebîr gemilerden asker halkına sefîneler ta'yîn olundukda, Nehr-i Fırat'ı 'ubûr ederlerdi. Yeniçeri ve cebehâne ve toplar ve or[d]u-yı hümâyûn [ile] üç gün ikdâmlar oldukda[2], ağırlıklardan bir ferd kalmayup, Birecik (بريجيك) nâm sahrâya, ordu ve haymeler geçüp, kondular[3].

Ve mâh-ı gurre-i[4] rebî'ulevvelde asker cem' olup, ba'dehû menâzil-i Beştepe'de konulup, ba'dehû[5] Sahrây-ı Suruş Vâdîsi'nde ve[6] ba'dehû Ruha'ya dâhil oldukda, hazret-i İbrâhîm[7] *'aleyhi's-selâm** makām-ı şerîflerin ziyâret etdükde, ol makāmda üç gün oturak edüp[8]**, bâ'is Türkman eşkıyâları peydâ olup, itâ'at etmeyenlerden ba'zı kabâyil, enhâr-ı Fırat çöllerinde ganemlerin sürüp, voyvodaları mîrî kānûnlarm taleb etdüklerinde 'inâd u muhâlefet edüp, 'ısyân ederler. Âyende vü revende ve kârvânları tâlân ederler imiş[9]. Türkman ağaları Sadr-ı a'zam Serdâr hazretlerine 'arz edüp, tecribe edüp, ba'zı ih-

---

Hân Sahrây-ı Suruş vâdîsinde ba'zı 'aduv eşkıyâlardan giriftâr ederler, haklarından geldiler; fî saferde sene 1039 ["'Âdil 'azametlü ..... sene 1039" bölümü E 255b'nin kenar notudur. E 256b nüshada mevcut değildir].

[E257a] Ve mâh-ı saferde Mısır'dan hazîne gelüp, orduya vâsıl oldu. Ve mâh-ı mezbûrun onuncu günü Şâm Beylerbeyisi olan Ahmed Paşa, Şâm-ı şerîf kulları ile ve tevâbi'âtı ile silâhları, cebe vü cevşenlü ve süvârî tüfenglüler ile orduya dâhil olup, otak [u] bârgâhda Sadr-ı a'zam hazretlerinin hâk-i pâylarına yüz sürdükde, hil'at-i fâhire ihsân etdiler ve kānûn üzere taraf-ı yesârda kondular. Ve Âsitâne'ye yeniçerinin mânde defterlerin itmâm edüp, çavuşları ile gönderdiler. Ba'dehû Rumeli livâlarından Köstendil Beyi orduya dâhil olup, 'âdet üzere hil'at 'atâ kılınup ve Gurebâ'-i Yemîn Ağası olan Parmaksız Mustafa Ağa'ya gazab olup, firâr ederler; ağalığını Mehmed Ağa'ya ihsân etdiler. Ve Besnili Mehmed Ağa dahi 'azl olup, ağalığı Ca'fer Ağa'ya ihsân olunmağın.

Ve Haleb Eyâleti'nde kâmil on yedi eyyâm oturak olup, mâh-ı mezbûrda Şehr-i Haleb'den teveccüh ederler. Menâzil ü merâhil kat' ederek, enhâr-ı Fırat sevâhilinde konulup E

** Es'ad Efendi nüshasında yer alıp, esas metinde yer vermediğim bu bölümde, Âsitâne'deki durum, mansıp sâhipleri, elçilerin gelişi, Rumeli taraflarındaki durum, Kırım ahvâli, Sadrâzam'ın Birecik, Beştepe, Urfa ve Haleb'e gelişi, bu yerlerin tavsîfi ve buralarda orduya dâhil olanlar gibi esas metinde de yer alan (bk.Metin, s.899-902), bazı yerlerde biraz daha tafsîlatlı bilgiler ihtivâ eden kısımlar vardır.

1 olunur V : + ve E
2 Yeniçeri ..... oldukda V : Eğer yeniçeridir, eğer cebehânelerdir ve topları ve orduyu üç günde ikdâm olup E
3 kondular V : konup E
4 gurre-i E : — V
5 ba'dehû V : — E
6 ve V : konulur E
7 İbrâhîm V : + ü'n-Nebî E

* "عليه السلام = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.

8 etdükde ..... edüp V : oldukda ol mekânda üç gün eğlenüp E

** Burada Es'ad Efendi nüshasında bu kısımlarla ilgili metne almadığım daha geniş ve farklı bilgiler vardır (bk. Metin, s.902n15). Bu bilgiler arasında Haleb'e varmadan önce Urfa'ya varılması, buradaki Hz. İbrâhîm makâmının genişçe tasvîri, iki gün oturak yapıldığı, Sivas Beylerbeyisi Halîl Paşa, Amasya, Arapkir, Bozok, Çorum, Divriği, Canik mîrlivâlarının orduya gelişi gibi kısımlar vardır.

9 ederler imiş V : ederlermiş E

tiyârların da'vet etdükde, itâ'at etmeyüp, firâr etdiler. Üzerlerine mîr-i mîrânlardan ta'yîn olunup ve bölük ağalarından Dilâver Ağa'ya fermân olup[1], ba'zı bölükden fâris nâmdârlar ma'an ılgar ile Nehr-i Fırat sevâhilinden çöllere 'azîmet ederler. Üç gün[de] kulağuzlar ile yurdlarına vardukda[2], gâfil[en] dernek üzere müşâverede iken bir uğurdan da'vet etdükde, harbe mübâşeret ederler. Mîr-i mîrânlar da Türkman-başları'n giriftâr ederler ve bir niçesi zahmdâr olur. Ve[3] askerden bir mikdâr zahmet çeküp, muhârebede[4] mecrûh olurlar. Ekserinin atları kalur, ılgarda[5]. Türkman'ın develerin ve ganemlerin yağma ederler. Doyum ganîmet ile[6] orduya dâhil oldukda, mîrî için ganemleri zabt edüp ve develerden pencik için beşde[7] bir deve[y]i mîrî için fermân etdiler. Herkes kânûn üzere verüp, ganemleri meydân için zahîre olup, Türkmanlar'ı şefâ'at etdiler. İnsâfa gelüp, mûcib-i nasîhat olup[8], 'afv olunmağın.

Göç fermân etdiler. Cülâb nâm menâzile kondular. Ba'dehû Karacadağ[9] menâzili, **[V 425a]** kat'-ı merâhil birle Diyârbekir'de Rum-kapusu'nda sahrâya konulup, mîr-i mîrânlarun[10] alayı ve kapu-kullarının alayı mübâlaga idi[11]. Saflar düzüp, gürûh birle selâma durup, ba'dehû haymelerinde karârda. On beş gün[12] oturak ederler. Ve kapu-kullarının mevâciblerin ve kânûn[13] üzere zahîrelerin tevzî' ederler. Ve cebehâne ve topları mukaddem Musul câniblerine gönderüp ve Mîr-i mîrân-ı Haleb ve Mar'aş ilerüde toplar hizmetlerinde idiler. Ve zahîre tahmîl[14] için kelekler tedârük olunmuş idi. Ekseri Hasankeyf'den [ve] Cizre'den[15] ve yirmi bin keçi tulumları Diyârbekir'de cem' idi ve sâyir yerlerden erkeç tulumu bî-kıyâs hâzır idi[16]. Ve elvâh-ı çûp ve cisir levâzımları Diyârbekir'den görülüp.

Ve Magrol nâm ferd tevâbi'lerinden ba'zı merdleri, Mîr-i mîrân-ı Sivas Halîl Paşa'ya sipâriş olunmağın, firâr etdüklerin haber alur. Balkanlarda şikâr etdürür; giriftâr edüp, orduya dâhil oldukda, haklarından gelinür. Ve Haleb Defterdârı zulm etdüğü sebebden hakkından gelinür[17]. Ve te'kîd olunmağın,

1 olup V : olunup E
2 yurdlarına vardukda V : yurdlarında E
3 Ve E : — V
4 çeküp, muhârebede V : çekilür, muhârebe E
5 ılgarda E : — V
6 ile V : — E
7 pencik içün beşde E : beş V
8 nasîhat olup V : nasîhatlarına sebeb olur. İzâle etmeyüp E
9 Karaca-dağ V : Karaca-dağ'da E
10 mîrânlarun E : mîrânlar V
11 idi V : — E
12 gün V : eyyâm E
13 kânûn V : mu'tâd E
14 tahmîl : tahmîn EV
15 Cizre'den E : — V
16 idi V : edüp E
17 Ve ..... gelinür E : — V

ordudan bir ferd girü[1] 'avdet etmezlerdi, mâdâm fermân olmaya. Her câniblerde gözcüler konulup, haklarından gelürlerdi. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli beyleri hâzır mevcûd idiler.

Ve mâh-ı mezbûr evâhırında Diyârbekir'den teveccüh edüp*, menâzil ü merâhil kat' edüp, Mardin altından Zeytünlük[2] nâm vâdîde konulup, dört eyyâm oturak etdüklerinde, menâzil-i mezbûrede[3] Baş-defterdâr[4] olan Ebûbekir Paşa'ya gazab olup, Mardin Kal'ası'nda habs olundukda[5]**, <Baş-defterdârlığı,> Rumeli Mîr-i mîrânı **[E 257b]** olan Vezîr Mustafa Paşa'ya Baş-defterdârlık ihsân olur. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Yûsuf Paşa'ya sadaka olunur. Ve gazab olunan[6] [Ebû]bekir Paşa'nın muhallefâtların kabz edüp, mîrîye teslîm olunur.

Ve menâzil-i mezbûreden 'azîmet olundukda, Karanlık[7]-dere, ba'dehû Nusaybin Şehri, ba'dehû menâzil ü merâhil kat' edüp[8], Eski Musul'a karîb[9] Dicle sevâhilinde geçid olup, asâkir gayret edüp, ol boğazda Dicle'[y]i 'ubûr ederler. Mîr-i mîrânlar ilerü Musul varoş ve Dicle sevâhilinde kal'aya karîb kondular***. Ve Şatt üzere cisir bağlanup, mîr-i mîrânlar bi'l-cümle **[V 425b]** karşuya[10] 'ubûrda. Ba'dehû alaylar ile Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerine karşu[11] saflar durup, ba'de's-selâm ta'zîm ile orduya dâhil oldular, ba'dehû toplar tedârükünde oldular[12]. Musul'da elvâhlardan sefîneler ta'mîr edüp ve kelekler bağlayup, topları gemilere koyup ve cebehâne[y]i keleklere tahmîllerde[13] iken takdîr-i Hudâ, bir mertebe şiddet üzere ebr u bârânlar olup[14], asker halkı haymelerden kımıldanmağa çâreleri yok idi[15].

Ve mâh-ı cumâdelûlâda kapu-kullarının mevâcibleri tevzî' olundukda, bölük halkının ihtilâli olur[16]. Sadr-ı a'zam hazretlerine muhâlif da'vâları ol-

1 bir ferd girü V : girüye bir ferd E

* 15 Rebî'ulevvel 1039'da varılan Diyârbekir'den 1 Rebî'ulâhır 1039'da göçülmüştür (*Fezleke,* II,116; Na'îmâ, III,9). Hasan Bey-zâde (II,372), 23 Rebî'ulevvel 1039'da Diyârbekir'den Musul'a teveccüh edildiğini, Solak-zâde ise (s.748) bunun 26 rebî'ulevvelde olduğunu yazmaktadırlar.

2 Zeytünlük (زيتونلق) V : Zeytûnîlik (زيتونيلق) E

3 mezbûrede V : mezbûrda E

4 defterdâr V : + [Ayrıca bu kelimenin altında "Vezîr" kelimesi vardır] E

5 habs olundukda V : mahbûs etdükde E

** Sadrâzam Husrev Paşa 14 Rebî'ulâhır 1039'da Koçhisâr menzilinde Bekir Paşa'yı azarladıktan sonra Mardin Kalesi'ne gönderip boğdurmuştur (*Fezleke,* II,116; Na'îmâ, III,9).

6 olunur ..... olunan V : ederler. Ve gazab olan E

7 mezbûreden ..... Karanlık V : mezbûrdan 'azîmet olunur. Karanık E

8 edüp V : ederler. Enhâr-ı Şat sevâhilinde E

9 Musul'a karîb V : Musul karîb nâm E

*** 1 Cumâdelûlâ 1039'da Musul'a varılıp, şehir önünde Şat kenarına konulmuştur (*Fezleke,* II,116; Na'îmâ, III,10).

10 karşuya E : karşu V

11 karşu V : + alaylar ile E

12 oldular V : oldukda, câmûşlar mürde oldukda E

13 tahmîllerde : tahmînlerde EV

14 takdîr-i ..... olup V : ebr ü bârânlar şiddet üzere emr-i İlâhî bir mertebede idi E

15 idi V : — E

16 olur V : + ağalarının ve E

dukda, bir gürûh galebe cem' olup, ol vâdîde def'i mümkin olmayup, Vezîr-i a'zam Husrev Paşa gazaba gelüp[1], mîr-i mîrânları da'vet edüp, imdâd taleb edüp, Rumeli alayı otakda hâzır olup, yeniçeri cemâ'atine haber oldukda, anlar da berây-ı maslahat çadırlarında müsellah olup[2], yeniçerinin zâbitleri def'i içün Sâhib-i devlet huzûrunda niyâzda idiler. Ve bölük halkının ittifâkı mukarrer; süvâr[3] olup, sahrâda alaylar saflar edüp, mâ-beynlerinde[4] Devlet-i 'aliyye'nin 'aduvları ihtilâl ederler. Bir alay Ekrâd-ı şerîr, hâricîden[5] ferdler, bölük halkının arasında fesâda bâ'is <ve>[6] hareket etdürmeğe bâdî oldular. 'Ukalâdan ihtiyârlar[7] mâ-beynde nasîhat etdüklerinde def' olup, Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerinin hâtırları mânde olmayup, rızâları oldu[8]. Ba'dehû bâ'is ü bâdî olanlara cezâları[9] verilüp, kapu halkının[10] murâdları verilüp[11], sefer-i hümâyûn tedârüklerinde oldular. Ve Ekrâd hâkimleri orduya gelürlerdi. Eğer Seyyid Hân tarafından[12], eğer Cizre'den ve eğer gayri 'aşîretden zahîreler ordu-yı hümâyûna gelüp[13], bey' u şirâlar olurdu. Ve Seyyid Hân orduya dâhil olup, Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, ri'âyetler olunup, fâhir hil'atler 'atâ olunup, 'İmâdiyye Hâkimi'nin[14] orduya hizmetleri olup, dört eşhurda[15] zahîre ve giyâh dirîğ etmeyüp, asker halkı muzâyaka çekmeyüp.

Ve rûz [u] şeb[16] Bârî Te'âlâ hazretlerinin emr-i takdîrleri, şiddet-i[17] şitâlar oldukda, Musul'dan hareket olunmayup, sahrâda kalınup[18], sular tuğyânları mukarrer; haymeler de **[V 426a]** 'ibret-nümâ idi. Kâmil seksen gün, muttasıl[19] üç ay Musul-vâdîlerinde asker halkı zahmet çekdiler. Niçe çadırlar Dicle'ye gark oldukları mukarrer idi[20]. Ve bu kadar murûrdan berü Musul'da kış şiddetleri olmaduğu, vilâyet pîr ü[21] ihtiyârları nakl ederler. Takdîrullâh böyle vâki' oldu. Ve topları ve cebehâne[y]i 'Ali-hammâmı nâm Dicle sevâhilinde palanka bünyâd edüp, hıfz etdiler. Ve kelekleri Musul

1 gazaba gelüp V : gazabları teskîn olmayup E
2 olup V : oldukda E
3 süvâr E : — V
4 mâ-beynlerinde V : mâ-beynde E
5 haricîden V : hâricden E
6 <ve> V : etdürüp E
7 oldular. 'Ukalâdan ihtiyârlar V : olmuşlar. 'Ukalâdan ihtiyârlardan E
8 rızâları oldu V : rızâ oldular E
9 ü ..... cezâları V : bâdî olanlar cezâsı E
10 halkının V : halkına E
11 verilüp E : oldukda V
12 tarafından V : taraflarından E
13 gelüp V : getürüp E
14 Hâkimi'nin V : Hâkimi E
15 dört eşhurde E : — V
16 çekmeyüp. Ve rûz şeb E : çekmez idiler V
17 şiddet-i E : rûz şeb V
18 kalınup V : kalup E
19 muttasıl : محصل : — E
20 idi E : — V
21 pîr ü E : — V

Kal'ası'nda hıfz etdiler. Ve Musul muhâfazasına[1] mîr-i mîrânlardan Mağnisa ve Mîr-i mîrân-ı Musul ve Aydın ve Karesi sancakların zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları ile alıkoyup ve yeniçeri ocağından[2] Ser-turnaî ve zâbitlerden yeniçerileri toplar muhâfazalarına ta'yîn edüp ve cebecilerden ve topculardan bî-kıyâs ta'yîn edüp ve: "Mevsim-i Bağdâd vakti[3] murûr etdüğüne[4] işâret olunur" dedüklerinde.

Mâh-ı cumâdelâhırın evâhırında[5] müşâvere etdiler*. Musul Sahrâsı'nda Sadr-ı a'zam hazretleri, ihtiyârlardan ve müdebbirlerden cevâb taleb etdüklerinde: "Bağdâd zemânı değildir. Eyyâm-ı bahâr[6] vakitleridir, asker tahammül edemezler. Muhâsara mümkin değildir. Lâkin güz vaktine değin Musul'da ordu ile eğlenmek de câyiz[7] olmaz. Takdîrullâhda mukadder olan gelür. İmdi hareket evlâdır. Ahmed Hân Ekrâdları üzerine niyyet ü 'azm etmek mühimmdir. Ve hem içerü kızılbaş-ı bed-me'âş ile bir mesâff [u] ceng ü[8] harb ederüz" deyü ol meclisde hayr[9] du'âlar olup, mâh-ı gurre-i recebü'l-müreccebde menâzil-i Sahrây-ı Musul ve[10] hazret-i Yûnus[11] *'aleyhi's-selâm*** makām-ı şerîflerin ziyâret edüp, ol makāmdan[12] alaylar ile ve[13] enhâr-ı Dicle sevâhili ile menâzil ü merâhil kat' ederek, enhâr-ı Zab***[14] **[E 258b]**

1 Musul muhâfazasına V : Musul'da muhâfazacı E
2 ocağından V : ocaklarından E
3 vakti E : — V
4 etdüğüne V : etdükde E
5 cumâdelâhırın evâhırında V : evâhırı cemâziyelâhırda E
* Bağdâd'ın muhâsarasının bu mevsimde zorluğu, bu sebeple bu yıl Ahmed Hân Ülkesi'nin vurulup hakkından gelinmesinin kararlaştırıldığı müşâvere, Musul'dan hareket edilip, Zab kenârından göçüldüğü üçüncü menzilde vukûbulmuştur (Na'îmâ, III,13-14).
6 bahâr V : + ve rebî' E
7 ordu ..... câyiz V : eğlenmek ordu ile câyiz de olmaz E
8 ceng ü V : ceng E
9 hayr V : + u E
10 menâzil-i ..... ve V : Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem sene tis'a [ve selâsûn] ve elf recebinde teveccüh ederler E
11 Yûnus V : + ü'n-Nebî E
** "عليه السلام = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
12 makām-ı ..... makāmdan V : türbe-i şerîflerinden himmet recâ edüp E
13 ve V : — E
*** Es'ad Efendi nüshasının bu kısmında metne almadığım (bk. Metin, s.918n14), Zab Nehri'nin geçilmesi, Erbil'de konulması, Musul'da bırakılan nöbetçiler, Bağdâd muhâsarasından vaz geçilme kararı verilen müşâvere, 1 recebde Musul'dan hareket, Yûnus Nebî makâmlarını ziyâret gibi esas metinde de yer alan (bk.Metin, s.908-913), takdîm ve tehîrlerin bulunduğu daha geniş ve farklı bilgiler ihtivâ eden kısımlar vardır.
14 Zab V : + Vâdîsi'nde karâr edüp, üç gün oturak olup, Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Mustafa Paşa, mîrlivâları ile ilerüde çarkacı nasb olunmağın ve 'İmâdiyye Hâkimi olan Seyyid Hân ve ferzendlerinden nâmdârları, pederleri ile Musul muhâfazasına me'mûr olup ve ferzendinin kebîrini Sadr-ı a'zam hazretleri ile ta'yîn edüp, ba'zı vâdîlerde kulağuz olurdu. Ve Mardin'de mahbûs olan Bekir Paşa, Defterdâr-ı sâbık katl olup bî-günâh, takdîr-i Lem-yezel; cesedi nâ-bûd olur. Ve Mardin Voyvodası['nı] Musul'da hizmete fermân etdiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir askerler ile Nehr-i Zab'ı 'ubûr edüp, ba'dehû orduyu, icâzet olup, karşuya nakl etdiler. Ve mîr-i mîrânlar bi'l-külliyye Nehr-i Zab'ı geçüp, Vezîr-i a'zam Serdâr Husrev Paşa kapu-kulları ile ve yeniçeri piyâde[y]i, süvârî olan askerler imdâd edüp; herkes at arkası ile

nakl etdürüp, Serdâr Sadr-ı a'zam Nehr-i Zab'ı alayı ile 'ubûr etdükde, mâh-ı recebü'l-müreccebin ibtidâ şeb-i regâyib, mübârek gice[y]i ihyâ etdiler. Ba'dehû menâzil-i Erbil (اربيل) nâm vâdîde konulup, Ekrâd-ı Sohrân kabâyili istikbâl edüp, merhûm 'Ömer Bey Ekrâdı mutî', kadîmü'z-zemândan hizmetlerde, sa'âdetlü Pâdişâhımıza tâbi', ferzendi ve hatunu barsâda gazâlarda nâmdârlıkları meşhûrdur. Lâkin zâlim 'Ali peydâ olup, selefde 'aduv, zâlim mezbûr Ekrâd Beyi 'Ömer Bey hizmetinde perverîş olup, ba'dehû rûy-gerdân Ahmed Hân örekesinde [ülkesinde] hod-bîn segbânlar peydâ eder. Harâmîlikler üzere Lûr Ekrâdları ile mezbûr Sohrân Ekrâdların tâlân eder ve Erbil (اربيل) re'âyâların süvârî Başa Hatun ile harb eder. Mezbûr Hatun dilîr ve silâhşor, nikâb ile harb ederlerdi, kuvvet ziyâde idi. Zâlim 'Ali niçe def'a etmiş idi. Âhır-ı kâr hîle ile giriftâr edüp, zencîr ile bend eder. Sadr-ı a'zam oturak edüp, ol etrâflardan Ekrâd Beyi Mîre Bey istikbâl eyleyüp, ba'dehû havf ile örekesinden [ülkesinden] firâr ederler. [E 258a] Mîr-i mîrân-ı Şâm Küçük Ahmed Paşa hizmetde ve Ekrâd tâyifesi 'İmâdiyye'nin hâkimlerinden Seyyid Hân itâ'at birle cân [u] dilden asâkir-i İslâm'a zahîre ile imdâd edüp ve Ekrâd re'âyâları ordu[ya] zahîre ve giyâh ve samanların getürüp, narh üzere bey' [u] şirâlar olurdu. Ve askerden 'adl ederlerdi. Karyelerine ve şehirlerine 'azîmet edüp, bir ferde zulm olmazdı. Üç ay Musul'da Serdâr Vezîr-i a'zam fermân ile orduda olan askerlere kifâyet ederlerdi. Ve ganemleri orduda firâvân üzere ve Seyyid Hân orduya hizmetlerde ve mühimmâtlarda mu'âvenet etdüklerinden gayri, güci ile Musul'da muhâfazada kaldılar. Ve nevrûz-i sultânîde bu kadar şiddet-i bârân sâkin olur. Ve mâh-ı cemâziyelâhırun evâhırı oldukda, kapu-kullarına mevâcibleri tevzî' olunmağın. Vâdî-i 'Ali-hammâmı nâm ılıca[-yı] Hüdâyî Dicle sevâhilinde palanka binâ olunmağın, topları seffînelerden ihrâc edüp, palankada hıfz etdürüp, cebehâne[y]i ma'an ve gemileri limânında ve kelekleri [ve] topların Musul Kal'ası'nda hıfz ederler. Ve zahîre der-anbar ve rencber kelekleri te'hîrde.

Ve Musul'da Mîr-i mîrân-ı Musul Bekir Paşa olup, kelekler ve toplar üzerine muhâfazaya kalur. Ve Mîrlivâ-i Aydın ve Mîrlivâ-i Mağnisa ve Karası beyleri, alay beyleri ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları ile Çây-ı 'Ali-hammâmı nâm vâdîde muhâfaza ederlerdi. Ve ve yeniçeri ocağında Turnacı-başı ve Birinci-zâde ve birkaç zâbitler, odaları ile toplar hizmetine fermân olup, nevbetci kalup ve Musul'da nevbetci cebecilerden ve topculardan kifâyet kadar neferâdlar ta'yîn olunmağın ve tenbîh olunur. "Hâzır olup Bağdâd'a varduğumuzda topları ve cebehâneyi haberlerimüz ile temessük vardukda, Şat ve Dicle ile yollayup, ordu-yı hümâyûna dâhil etdüresiz". Ve çöl râhlarından süvârî askerler ile mîr-i mîrân ve mîrlivâlara dahi te'kîd olunmağın. Ve mâh-ı cemâziyelâhırda mard eyyâmı olur, nev-bahâr, rebî' mevsimi idi. Lâkin Bağdâd vakti ba'îd oldukda, güz faslı olmayınca Bağdâd muhâsarasında olunur. Temmuz ve ağustos eyyâmlarında meterislerde olan asker tâyifesi tahammül olunmaz, ziyâde harâret mukarrer. Piyâde askerlere za'f düşer, hummâya mübtelâ olunur. Ol sebebden Bağdâd'a gidmeği ferâgat edüp, güz faslı olunca te'hîr lâzım olur. Sadr-ı a'zam müşâvere fermân etdiler. Mîr-i mîrânlar ve Yeniçeri Ağası ve ocak zâbitleri ve bölük ağaları ve ihtiyâr umûr-dîdelerden ol vâdîde müşâverede olanlar cevâb edüp: "Fermân sizindir. Emr-i şerîfinüze râgib ve re'y-i şerîfiniz olursa bu kadar müddet sabr etmek mümkin olmaz, zîrâ ol kadar askerler ile ve taburlar ile bir hizmet üzere olmamak lâyık değildir. Elbetde bir cânibe sefer etmek dîn [u] devlete lâzımdır. Takdîrullâh bu def'a Bağdâd'a gitmek olmadı ise vaktine mevkûfdur. Devlet-i Pâdişâhîde niyyet-i gazâya teveccüh edelim, 'adûmuz çok, Şâh-ı bed-me'âş kızılbaş vilâyetlerine akın ederüz. Hakk sübhânehû ve Te'âlâ'dan feth [u] zafer [u] nusrat recâ vü niyâz ederüz. Himmet ü fermân Sultânımındır" deyü cevâb oldukda, Sadr-ı a'zam da münâsib görülür, tedârükde oldular. Ve Musul Vâdîsi'nde bir mikdâr bölük halkından ihtilâl ve guluvv ile nizâ' ve da'vâlar olduğunda, Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem hazretleri gazab etdiler. [E 258b] Hayli zemân nizâ' oldukda, araya ihtiyâr, müdebbir, dîn [u] devlet hizmetlerinde perverîş olmuş Devlet-i 'aliyye'nin emekdâr kulları girüp, men' u def' olduğu mukaddem tahrîr olunmağın. Ba'dehû ordu-yı hümâyûn ile göc fermân olundukda, mâh-ı recebin gurresinde menâzil-i Sahrây-ı Musul ve hazret-i Yûnus Nebî

sevâhilinde konulup, lâkin cisir dutmaz[1]. Akındısı ziyâde gālib[2], 'âsî nehir olup, kebîr sengleri sîb misâl yuvalar idi. Bir mu'azzam deryâ, Dicle'ye mülhak olur. Esbân eğerlerinin eğrimlerin aşardı. Kabâyil-i Ekrâd ve 'Arab, tulumlar ve tulumlarından[3] kelekler bağlayup ve[4] asker-i İslâm alaylar ile[5] Nehr-i Zab üzere uğrayup ve üştürân ve katârlar[a] Bârî Te'âlâ hazretlerinin 'inâyetleri olup, nehr-i 'azîm üzerinden 'ubûr edüp, piyâdegân kelekler ile geçüp[6] ve ağırlıklar da ba'zısı kelekler ile ve ba'zısı katârlar ile geçüp ve ekseri[7] yeldürüp, 'ubûr ederlerdi. Üç günde **[V 426b]** cebehâne ve eğer toplar arabalarıdır geçüp[8], bir ferde mazarrat olmadı.

Ba'dehû menâzil-i Erbil nâm vâdîde konulup, bir eyyâm karâr ederler. Sohrân Ekrâdları orduya[9] nüzül ni'met ile gelürlerdi[10]. Selefde 'Ömer Bey'in Ekrâdları ve Başa Hatun, Sohrân Beyi[11] 'Ömer Bey kerîmesi Gāzî Hatun olup, gazâlarda fâris dilîr, nikāb ile harb ederdi. Ferzendi nev-civân olmağın, 'Ömer Bey fevt oldukdan sonra, mezbûre fârise[12] hatun, 'aduvlarına cevâb verür idi[13]. Bu def'a Zâlim 'Ali derler bir münâfık[14] Sohrân Ekrâdları'nm Beyi idi; 'Ömer Bey'e[15] hizmet ederdi. Ba'dehû Ahmed Hân taraflarına dönüp, hâyin oldukda, Başa Hatun'a 'aduv düşüp, âhır-ı kâr fursatın bulup[16], giriftâr eder. Ve Kerkük'de Abdal Paşa zabt ederdi[17].

Serdâr Vezîr-i a'zam menâzil-i Erbil (اربيل)'den 'azîmet etdükde, Mîre Bey ülkesinde (اوركه سنده = örekesinde) kondular. Mîre Bey firâr[18] edüp, meskenlerin[19] bırağup, ahâlîsi de mürâca'at etmeyüp, âyende vü revende[y]i rencîde ederler[20]. Ve Ahmed Hân'a tâbi' olup[21], alacalıklarda oldukları mukarrer. Ve etrâflarından kabâyiller feryâd ederlerdi[22]. Mîre Beyi Ekrâdları'ndan harâmîlik ederler[23]. Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerine itâ'at et-

---

'a[leyhi's-selâ]m makām-ı şerîflerin ziyâret edüp ve du'â ve istimdâd etdiler. Ol yakadan nüzûl olunmağın, menâzil [ü] merâhil kat' ederek enhâr-ı Zab E

1 dutmaz V : dutmayup E
2 gālib V : + cereyân eder E
3 kebîr .... tulumlarından E : ve 'Arablar tulumlar ile V
4 ve V : lâkin E
5 alaylar ile V : alayların bağlayup E
6 geçüp V : uğrayup E
7 ekseri V : ekserler E
8 ve ..... geçüp V : eğer toplardır, arabaları ile yeldürüp E
9 orduya V : — E
10 ile gelürlerdi V : orduya gelürdiler E
11 Sohrân Beyi E : — V
12 mezbûre fârise V : mezbûr fâris E
13 verür idi V : verürdi E
14 münâfık V : + olup E
15 Bey'e V : Beyi'ne E
16 bulup V : bulur E
17 zabt ederdi E : idi V
18 firâr E : karâr V
19 meskenlerin V : meskenin E
20 ederler V : eder E
21 olup V : olurlar E
22 ederlerdi E : eder V
23 ederler V : + ve E

meyüp[1], karşu gelmediler. Ve asker halkından zahîreye varanlara harb edüp, dört neferi[2] katl ederler. Ahvâlleri bilindükde, Mîr-i mîrân-ı Anadolu Zor Paşa ve Mîr-i mîrân Küçük Ahmed Paşa'[y]ı ta'yîn etdiler. Kûhistânlarda[3] ve balkanlarda dilîrleri karârda. Karyelerinde 'avrat u[4] oğlanları ve re'âyâları zâr u giryân ederek karşu gelüp, "Emân" derler. Ve askerden[5] ol kadar icâzet oldukda, gâret ederler. Ve[6] ganemlerin sürüp orduya[7] ve çadırlarda: "Ganâyimlerdir" deyü yağmada idi[8]. Ve Ekrâd halkı gürûh ile[9] 'ulemâlarından ve sâdâtlarından ve sıbyânlarından bir bölük orduya dâhil olurlar. Sadr-ı a'zam-ı Âsaf-ı zemân'a feryâd ile ve sıbyânlarının başlarında Kelâm-i şerîfleri kırâ'at ederlerdi. Ve 'ulemâları[10] meşâyihleri ve[11] zâkirleri tevhîd ile otak meydânı dolu: "Emân yâ Sâhib-kırân Vekîli, Serdâr Vezîr-i a'zam hazretleri, günâhımuz nedir? Var ise 'afv eyle, bir alay kûhî kavm tâyife havflarından, eksikler ve bilmedikleri sebeblerinden ibâ eder. Beyimiz ve hâkimlerimüz havf üzere, hılâf inhâ olunur[12]. Bu fakîrler, selef pâdişâhları[13] ve hulefâlar zemân-ı şerîflerinde Vilâyet-i 'Irak'a[14] tâbi' kabâyilden ve ceddimiz Âl-i 'Abbâs neslindeniz, sünnî Müslümânlaruz[15]. **[V 427a]** Merhûm ve mağfûrun leh[16] Sultân Süleymân hazretlerine hizmet edüp[17], 'Irak cânibleri feth oldukda, ecdâdlarımuz şark seferlerin edüp ve ma'rekelerde Âl-i 'Osmân'a imdâd ede gelmişüz. Evkāt-ı hamse[y]i edâ ederüz ve[18] şer'-i şerîfe muti' ve munkāduz, ahkâm-ı şer'iyye[y]i icrâ ederüz[19]. Ve fermân üzere girü Ekrâdlar'ımuz ile hizmet-i şerîfden yüz döndürmezüz. Lâkin aramızda eşirrâdan ferd var ise bilmeziz, teftîş olunsun" deyü icrâ-yı hakk[20] olunmağı recâ edüp, 'afv olundular. Ve[21] orduda münâdîlere fermân olunmağın, nidâ edüp[22], gâret olunan davarların ve ganemlerin terk edüp, ruhsat verdiler ve[23] akçaları ile asker halkı bey' u şirâlar etdiler. Bir ferde zulm olunmayup, âzâd ederlerdi.

1 itâ'at etmeyüp E : — V
2 neferi E : nefer kimesne V
3 Kûhistânlarda V : Kûhistânlar E
4 'avrat u V : 'avrat E
5 askerden V : askerlerden E
6 Ve V : — E
7 orduya E : orduda V
8 idi V : idiler E
9 ile V : — E
10 sıbyânlarından ..... 'ulemâları E : — V
11 ve V : — E
12 bir alay ..... olunur E : — V
13 pâdişâhları V : pâdişâhîleri E
14 'Irak'a V : 'Irak E
15 sünnî Müslümânlaruz E : Bir alay kûhî kavm havflarından ve bilmedükleri sebeblerinden ibâ eder. Ve hâkimlerimüz havf üzere hılâf inhâ olunur V
16 leh V : + sa'îd ü şehîd E
17 edüp V : + ve E
18 ve V : — E
19 ahkâm-ı ..... ederüz E : — V
20 deyü icrâ-yı hakk V : icrâ-yı hakk olunsun" deyü şefâ'at E
21 Ve V : — E
22 nidâ edüp E : — V
23 ve V : — E

Ve mâh-ı recebde salât-ı regâyib edâ olunmağın, menâzil-i enhâr-ı Altun Irmak sevâhilinde konulup*, Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir olan Mustafa Paşa çarkacı ta'yîn idiler. Nehr-i Altun, vâsi', deryâ misâl idi. Yeldürüp, ağırlığı ile[1] murûr edüp, karşuda konulup[2], ba'dehû mezkûr nehir ziyâde taşkın düşüp, gayri geçilmeyüp, keleklere ihtiyâc oldukda, yeniçerinin[3] odaları ganemler orduda müstevfâ[4]. Dört re's ganem bir guruş hisâbı[5] üzere fürûht olurdu. Kırk tulumdan bir kelek düzülürdü[6]. Bir mertebe askerler kelekler[7] bağlayup, karşuya 'ubûrda idiler. Yedi-sekiz eyyâmlarda bir ferd kalmadı; murûr edüp. Lâkin üştürân[8] ve üştürân[9] katârları ve esbânlar Altun Nehri[10] yeldürürler idiler ve ba'zıları gark olurdu. Ve[11] cebehâneye hayf u gadr oldu[12]; Cebeci-başı'nın sû'-i tedbîrinden[13]. Cebehâneden bir mikdâr deve yüklerin gark edüp, Beriyye 'Arabları'ndan bir tâyife tulumlar ile ihrâc etdiler. Ve Sadr-ı a'zam Husrev Paşa dahi kelek ile 'ubûr edüp, karşuda dört gün[14] oturup, Cebeci-başı olan Hamza Ağa[15] tekâsülü sebebinden katl olunur. Ve Cebeciler Kethudâsı olan[16] Mahmûd Kethudâ'ya Cebeciler Ağalığı ihsân olunur[17]**, [Kethudâlık Mehmed Kethudâ'ya olur].

Ve Ahmed Hân birâderi olan Mü'min Hân ılgar ile ve tevâbi'âtı[18] ile Serdâr Sadr-ı a'zam hazretlerine[19] karşu gelürler. İtâ'at edüp[20], **[E 259a]** ba'dehû Vezîr-i a'zam Husrev Paşa, Mü'min Hân'ın hâtırların iltifâtlar ile hoş edüp[21] ve tevâbi'âtlarına dahi ri'âyetler etmeğin[22], fâhir hil'atler ve ihsânlar edüp, **[V 427b]** ve Ahmed Hân'ın ülkesin (örekesin) karındaşı Mü'min Hân'a

* 1 Receb 1039'da Birecik Karyesi'nde konulup 7 gün oturak olunmuş, 8 recebde Altun Nehri'ne varılmıştır (*Fezleke,* II,117; Na'îmâ, III,14).

1 ile E : — V
2 konulup V : kondular E
3 yeniçerinin V : yeniçeri E
4 müstevfâ V : + fürûht E
5 ganem ..... hisâbı V : ganemler birer guruş hisâbları E
6 tulumdan ..... düzülürdü V : tulumlardan birer kelekler düzülürdü E
7 kelekler E : — V
8 'ubûrda ..... üştürân E : 'ubûr eder, ederlerdi. Ve cebehâne V
9 ve üştürân E : + ve üştürân V
10 esbânlar Altun Nehri E : esbânları V
11 idiler ..... ve E : idi. Yedi sekiz günde bir ferd kalmayup, murûr edüp, lâkin V
12 oldu V : olup E
13 tedbîrinden V : + oldu E
14 gün V : eyyâmlar E
15 Ağa : Ağa'yı EV
16 Cebeciler Kethudâsı olan V : Silâhdâr-başı 'azl olup, Ahmed Ağa'ya ihsân olup, ba'dehû gayrileri silsile olur E
17 olunur V : olunmağın E

** Altun Nehri kenarında iken Cebeci-başı Hamza Ağa'nın boynu vurulmuş ve yeri Küçük Abaza'ya verilmiştir (*Fezleke,* II,118; Na'îmâ, III,16).

18 ve tevâbi'âtı V : tevâbi'i ile istimâ' eder E
19 hazretlerine V : ol câniblere 'azîmet etdüğü mukarrer olur E
20 edüp V : + ve Ahmed Hân havfından Ekrâdlar'ından rûy-gerdân olur, fırâr edüp, tevâbi'âtları ile Hemedân'da Şâh-ı bed-me'âş['a] takarrubları olur. Şâh yanında fesâda mübâşeret eder. Ve Zeynel Hân ve Çopur Bekir, Abaza'dan rûy-gerdân olan habîs, hîle tedârüklerinde E
21 iltifâtlar ile hoş edüp V : hoş edüp iltifâtlar edüp E
22 etmeğin V : + ve E

ibkā vü mukarrer edüp, hükm-i şerîf[1] verilüp ve Ekrâd beylerinden istikbâle gelenlere hil'atler ihsân etdiler. Ve Ahmed Hân havfından, Ekrâdlar'ından rûy-gerdân olur. Firâr edüp, tevâbi'âtları ile Hemedân'a, Şâh-ı bed-me'âş tarafına takarrubları olur. Şâh yanında fesâda mübâşeret eder. Ve Zeynel Hân ve Çopur Bekir, Abaza'dan rûy-gerdân olan habîs dahi hîle tedârüklerinde idiler.

Ve Sadr-ı a'zam hazretleri, Ekrâdlar'dan gelen şeyhlerden[2] ve sâdât, sünnî ve sulehâdan olduklarında[3], orduda Kelime-i Tevhîd'e meşgûl oldular[4] ve evkāt-ı hamse[y]i ta'dîl-i erkânı ile edâ ederlerdi[5]. Ve hazret-i Server-i Enbiyâ'nın Sancağ-ı şerîflerini[6] gördüklerinde, girîv koparup, salavât-ı şerîfe[7] verüp, ordu-yı hümâyûnda menâkıbları çokdur. Ve bölük zâbitlerinden ve yeniçeriden çavuşlar ta'yîn olunup, kal'alarına zâbitler taleb edüp, asker halkına zahîre fürûht ederlerdi.

Ve ol menâzilde[8] Silâhdâr-başı olan Kemânkeş Ağa'yı ma'zûl etdiler; ihmâli sebebinden. Ve yerini[9] 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası olan Ahmed Ağa'ya ihsân etdiler. Vezîr-i a'zam kapucu-başılarından 'Îsâ Ağa'ya 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağalığı ihsân etdiler. Ve Silâhdârlar Kethudâsı 'azl olunup, İbrâhîm Kethudâ'ya ihsân etdiler.

Ve menâzil-i mezbûreden, mâh-ı recebin yirmi üçüncü eyyâm, sahrâda konulup ve alaylar tenbîh olunup, ağırlıklar girüde. Min-ba'd bir bârgîr ilerü gidemezdi. Diyârbekir Beylerbeyisi olan Mustafa Paşa[10] Diyârbekir askeri ve sancakları ve Ekrâd askerleri çarkaya ta'yîn olunup[11], ba'dehû Haleb Eyâleti ve Şâm askeri[12], ba'dehû Rumeli askeri ve[13] Beylerbeyisi alayları saflar dutup, ba'dehû şâhî darbuzanlar meydânda top arabaları alayı ve Yeniçeri Ağası ve yeniçeriler[14] alayı saf bağlayup[15], sahrâda tüfengli güneş karşusunda şa'şa'a verüp, heybetler gösterüp, ba'dehû müteferrika ve çavuş alayı ve ehl-i Dîvân alayı, Vezîr-i a'zam Serdâr hazretlerinin cebe vü cevşenlü alayı, Vezîr-i Âsaf-ı zemân Serdâr-ı ekrem Sadr-ı a'zam mehîb, esb-i tâzîye süvâr[16] ve yemîn ü

1 hükm-i şerîf V : ve hükm-i şerîfler tuğrâ[y]-ı hümâyûn E
2 Ve Ahmed ..... şeyhlerden V : Ve şeyhlerden ve eşrâfdan gelenleri hoş görüp ve menâzil-i mezbûrda meşâyihler E
3 olduklarında V : oldukların E
4 oldular E : — V
5 ile edâ ederlerdi V : salât edâ ederler idi E
6 şerîflerini E : şerîflerin V
7 şerîfe V : şerîf E
8 menâzilde V : menâzil-i mezbûrda Cebeci-başı olan Hamza Ağa[ya] cebehâne hizmetinde tekâsül etdüğü sebebden ötürü gazab edüp, otakda hakkından gelüp, katl eylediler. Ve Cebeciler Kethudâsı olan Mahmûd Kethudâ'ya Cebeci-başılığı sadaka etdiler ve Mehmed Kethudâ'ya, Kethudâlığı mukarrer etdiler. Ve E
9 yerini : yerine EV
10 Min-ba'd ..... Paşa E : Ve V
11 çarkaya ta'yîn olunup V : çarkada tuğlar ile, ba'dehû Şâm askeri E
12 ve Şâm askeri V : — E
13 askeri ve V : — E
14 yeniçeriler V : — E
15 saf bağlayup E : — V
16 Vezîr-i ..... süvâr E : mehîb V

yesârda bölük halkı 'alemdârlar ve niçe bin süvârî, bayraklar ile ve silâhlu nâmdâr kapu halkı alayı ve sağ kollarda Anadolu Beylerbeyisi olan Zor Paşa ve Karaman Beylerbeyisi olan Mustafa Paşa ve Sivas Beylerbeyisi Halîl Paşa **[V 428a]** ve Mar'aş Beylerbeyisi 'Ömer Paşa ve Bekir Paşa[1] dündâr ta'yîn olunmağın. Ve Adana Beylerbeyisi ve Tırablus Beylerbeyisi ve sâyir beylerbeyiler fevc fevc alayları sahrâda gürûh birle. Ba'dehû ağırlık karaltısı bir menâzil mikdârı sahrâları dutup, atlar ve askerler sadâları ve süvârî kapu halkının sadâlarından, hevâda pervâz eden murgān zemînlere düşerlerdi. Zikr olunan asâkir-i İslâm, menâzil ü merâhil kat' ederek, Şehrezol sancaklarına ve kazâlarına dâhil oldular[2].

Der-Vilâyet-i Şehrezol, binâ-i cedîd kerde; der-zemân-ı Vezîr-i a'zam Husrev Paşa mübâşeret kerde[3]

Ve sene tis'a ve selâsûn ve elf[4], mâh-ı ṣa'banü'l-mu'azzamda, Şehrezol vilâyetlerine dâhil oldukda[5]*, mezbûr makām-ı 'âlî sebz-zâr ve çayır ve[6] enhârları cârî olup, sâbıkā kal'âsı vîrân ve[7] bünyâdı ma'lûm kılâ' dıvarları hâzır, sengleri bî-kıyâs ve ırmakları çağlayup, cevânib-i erba'asından cârî olup, sahrâlarında karâr eder. Ve bir cânibi bir kûh[8], eflâke hemser ve derbendler[9] **[E 259b]** ve mezbûr dağ başında bir mağara vâki' olup ve selefden[10] câzûlar yurdu olup, tevârîhlerde mastûrdur ki, Ezrak Câzû'nun mağarası olmağile niçe serkeşleri sihr ü efsûn ile[11] bende edüp, murûr-i eyyâm zindegânî etmeğin, ba'dehû katl olunup, nâmı zikr olunur. Ba'de zemân[12] ba'zı müfsidler zabt etmeğin, ba'dehû kızılbaşlardan ba'zılar zabt ederler. Ve kal'a-i kûhî peydâ olur. Ve dervend ağzında mesîre içün bağ [u] bağçe ve eşcâr-ı gûn-â-gûn ve sehî selvi, şükûfeyistân, bahârlardan envâ'ı[13] hâsıl olup ve[14] bir ırmağ, âb-ı revân, dağlardan cârî olur. Ve Şehrezol Kal'ası ma'mûr iken vilâyet-i 'azîm

1 Paşa V : + ve E
2 Şehrezol ..... oldular V : Eyâlet-i Şehrezol sancakların ve kazâların ve karye [ve] yurdların ve Ekrâd kılâ'ların ziyâret ederek; sene tis'a ve erba'în [ve] elf şehr-i ṣa'bân E
3 mübâşeret kerde E : — V
4 Ve sene ..... elf V : — E
5 vilâyetlerine dâhil oldukda V : Sahrâsı'na dâhil oldular. Ve Şehrezol E
* 28 Receb 1039'da Şehrizor'a konulup, müşâvere olunmuştur (*Fezleke,* II,118).
6 ve çayır ve V : 'alef çayır E
7 ve V : — E
8 kûh V : + cibâl E
9 derbendler V : derbend [E 259b] boğaz ve cibâl ve kûh-i bâlâ eflâke hemser olmağın E
10 selefden V : selef-i sâbıkda E
11 serkeşleri ..... ile V : güzeşte sihr ü efsûn ile serkeşleri E
12 Ba'de zemân V : zelle-i şeytân şirretine sülûk, fitne-zen 'aduvv olduğu mukarrer. Zemân-ı murûrda E
13 sehî ..... envâ'ı E : serv-i sehî V
14 olup ve V : olur E

idi[1]. Âyende vü revende[2] Hemedân'dan ve Isfahan'dan[3] ve Buhara ve Semerkand ve Belh ve Hindistân vilâyetlerinden bâzergânlar metâ'ların ve denglerin mezbûr eyâletde eğlenürler imiş. Ve beylerbeyisi ma'rifetiyle ve defterdârı mîrî içün gümrüklerin taleb ederler imiş, bâzergânlar karârgâhı imiş[4]. Ve Kara Ulus Türkmanları[5] ganem ü kuzuların yayladurlar. Ve Şehrezol Eyâleti İran tahtlarının nısfı imiş. Ve 'Acem şâhlarından darb-ı tîğ ile[6] merhûm ve mağfûrun leh, Sa'îdü'l-hayât ve Şehîdü'l-memât[7] Sultân Süleymân Hân *'aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân**[8] hazretleri feth etmeğin, ba'dehû etrâflarında olan Ekrâd ve sâyir kılâ'ları **[V 428b]** zabt ederler.

Şehrezol beylerbeyiliklerine[9] mülhak olan sancaklardır ki, zikr olunur. Kerkük, Hâvâr ve Kesânî, Kelâş ve Âlânî ve Küşân, Şehr-i bazar ve menâzil-i Hamrîn ve[10] Demür-kapu ve Çınar-gedüğü Nehr-i Diyâle'nin başıdır. Hezârmerd ve Hûsber (حوسبر), Dulhorân, Merkâve, Harîr, Duvîn (دويز) ve menâzil-i Nîl, Tâvî[11], Kemergüreğüz, Kelâş, Sipeh (سپه) ve Zencere, Kızılca-kılâ', Gir (كير)-kapu, Kör-kılâ, menâzil-i 'Acûr, Ebrûmân, Düyûr-tâmı' (ديور تامع), Belengân, Yaski-devrân, Pâv, Berende, Kılâ'-ı Gâzî, Na'l-âb, Parîl, Kürs, Mihribân, Üşni, Belkās, Lâcân, Mihrimâh**. Mezbûr palankalar [ve] kılâ'[12]

1 idi V : — E
2 revende V : + ve E
3 Isfahan'dan V : Isfahan E
4 karargâhı imiş V : karargâhmış E
5 Türkmanları V : uğrarlar imiş E
6 ile V : + feth E
7 Sa'îdü'l-.....memât E : — V
* "عليه الرحمة و الغفران = Allah'ın rahmet ve mağfireti onun üzerine olsun" anlamına gelen ve ölmüş kişiler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
8 ve'l-gufrân V : — E
9 beylerbeyiliklerine E : beylerbeyilerine V
10 ve V : — E
11 Tâvî V : Tâ'î E
** Kâtib Çelebi *Fezleke*'sinde (II,119), metnimizde Şehrezol sancakları olarak yer alan bu yerlerin Kerkük, Alânî, Küşân, Hamrîn, Kemergüreğüz, Sipeh, Kör-kılâ', ديور تامع, Kürs, Uşni, Belkas, Lâcân, Mihrimâh dışında kalanlarını, hâkimlerinin Şehrezol'a gelen Serdâr'ı ziyâretleri vesîlesiyle muhtemelen metnimizden alarak zikretmektedir. Kâtib Çelebi bu yerleri zikrederken sancak olduklarına işâret etmemiş, Şehrezol'daki kaleler olarak belirtmiştir. İ. Metin Kunt'un verdiği bilgilerden anlaşıldığına göre Şehrezol Beylerbeyiliği'nin sancakları zaman içinde değişiklikler göstermiştir. Fakat Kunt'un eserindeki hangi zaman dilimi alınırsa alınsın metnimizdeki sancakları bütünüyle bulmak mümkün olmamaktadır. Kunt'un kitabında önce 1568-1574 yılları arasındaki sancaklar sıralanmış, ardından 1578-1588 yıllarındakiler ve 1632-1641 yıllarında Şehrezol sancakları olarak kayıtlarda yer alanlar sıralanmıştır. Bir fikir vermek için metnimizdeki döneme de çok yakınlığı sebebiyle 1632-1641 yıllarındaki Şehrezol sancaklarını zikretmek istiyorum. Bunlar Cudi, Kızılcakale, Şehrân, Karadağ, Köy, Şemamik, Dulkıran, Acara, Kasr-ı Şîrîn'dir. Görüldüğü gibi burada yer alan sancaklar hem sayı olarak az ve ikisi dışında metnimizde yer almayan sancaklardır. Hemen belirtelim ki metnimizde yer alan bazı sancakları diğer eyâletlerin sancakları olarak bulmak mumkün olduğu gibi, 1578-1588 yıllarında çoğunluğunu metnimizde de bulduğumuz sancak sayısı 50 civârındadır (bk.İ.Metin Kunt, *Sancaktan Eyâlete*, İstanbul 1978, s.146-147,167-169,197-198). Yılmaz Öztuna ise Evliya Çelebi'den naklen Şehrizor Eyâleti'nin sancakları olarak Kerkük, Kal'a-i Gâzî-

ve varoş olup, ekseri Nehr-i Kızılırmak ve enhâr-ı Altun sevâhilinde vâki' olup ve balkanlar kûhî sengistân[1] ve kebîr sarp ormanlu balkanlar sedd misâl, Ekrâd tâyifesi sınuru[2], Derne vü Derteng (ترتنك و تن) 'Irak sınuru, ba'dehû Ekrâd-ı Lûr Hân ve Ahmed Hân ve Tebrîz Eyâleti'nden Van eyâletleri sınuru. Ekrâd-ı Zekeriyyâ ve Şehrezol Eyâleti sınurunda[3] Ekrâd tâyifesi. 'İmâdiyye Hâkimi olan Seyyid Hân, aşağa Dicle sevâhili Mîr Şeref Hân, dahi Diyârbekir Eyâleti altında Ekrâdı beyleri. Ba'dehû ocaklık Ekrâd bî-hisâb; cemî'isi sa'âdetlü Pâdişâhımıza tâbi', fermân-ı şerîflerine itâ'at üzere. Her tâyife ahkâm-ı şer'iyye[y]i icrâ ederler[4]. Zikr olunan tevârîh ve eyâletleri ve livâ[y]ı ve kazâ[y]ı[5] mufassal tahrîr[6] lâzım gelürse, hikâyet-i garîbe ve 'acîbe bir alay rivâyet olur[7], kırâ'at edenlere zahmet ü meşakkat[8] olur, i'tibâr da olmaz. Lâkin bir mikdâr Türkî 'ibâret ile müfîd ve muhtasardır.

Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem Husrev Paşa ile bin otuz sekiz ve bin[9] otuz dokuz târîhinde vâki' olan şark seferidir ki[10], Fakîr [ü] bî-çâre geşt ü güzâr etdüğümüz ve haber alduğumuz[11] ahvâlleri beyân olunduğu üzere nakl ü tahrîr olundu[12].

Ve mezbûr palankalarda olan Ekrâd beyleri, Serdâr hazretlerine karşu teba'iyyet eylediler. Ve kal'alarm miftâhlarm getürüp, teslîm eylediler. Ve Şehrezol Sahrâsı'na ordu dâhil oldukda[13], otak u bârgâhlar kurulup ve haymeler kā'ideleri üzere[14] sık konulup, hemân ancak orduya bir râh kodular. Ve şâhî darbuzan arabaların zencîrleyüp, ordu başında dizdiler. Ve cebehâne[y]i kānûn üzere girüde koyup, dündâr olan Mar'aş Beylerbeyisi[15] 'Ömer Paşa,

---

küşân, Sürûcek, Erbil, Keşâf, Şehr-i bâzâr, Cebel-i Hümreyn, Hezarmürd, Tolcuvan, Merkade, Acur, Cengule, Yakberle, Belkas, Uşni, Tel (Târî), Seyyid Bârencin, İrman, Dadan, Berend, Harîr, Habel, Mihrbân, Mâverân, Pak'ı zikretmektedir (Yılmaz Öztuna, *Büyük Türkiye Tarihi,* İstanbul 1979, XII,23). Görüldüğü gibi kaydedilen sancakların bir kısmını metnimizde bulmak mümkünse de, burada bulunan ve metnimizde bulunan diğer sancaklar için uygun bir açıklama problem olarak kalıyor. Belki Şehrizor'un o dönemlerde oturmamış bir statüsü olduğu şeklinde bir açıklama konuya az da olsa bir açıklık getirebilir.

12 ve kılâ' E : kılâ' V
1 sengistân V : sengler E
2 sınuru V : kabîle sınur ta'yîn kesî E
3 sınurunda E : sınuru V
4 ederler V : + Eğer memâlik-i Âl-i 'Osmân eyyedehullâhu ve nasarahullâhu, devâm-ı 'ömr ü devletleri ber-mezîd olup, ilâ nihâyeti'z-zemân ve ınkırâzı'd-devrân, âmîn âminîn ["zemân" kelimesinin altında üstü karalanmış bir "devrân" kelimesi, aynı şekilde "devrân" kelimesinin altında da "zemân" kelimesi vardır] E
5 ve livâ[y]ı ve kazâ[y]ı E : — V
6 tahrîr V : kalem birle tahrîri E
7 bir ..... olur E : — V
8 ü meşakkat E : — V
9 bin V : — E
10 ki V : — F
11 ve haber alduğumuz V : haber ve E
12 ü tahrîr olundu V : olunur E
13 oldukda V : olup E
14 üzere V : + müttefak E
15 Beylerbeyisi V : + olan E

cebehâne muhâfazasında idiler. Vezîr-i a'zam Husrev Paşa, **[V 429a] [E 260a]** vîrân olan[1] Kal'a-i Şehrezol üzere varduklarında[2], Yeniçeri Ağası ve bölük ağaları ve Kerkük'de olan a'yân ve Abdal Paşa ma'an mezbûr kal'anın dâhili ve hâricini gezüp, etrâflarını ve temelini mi'mârlar görüp[3]: "Kadîmden olan binâsını arzdan bir zirâ' yukarı müstahkem, lâkin cedîden ta'mîrine seng-i firâvân bünyâdına kifâyet eder" deyü tahmîn etdiler. Ve mukaddemâ kal'anın ref' olmasına bâ'is, Şâh 'Abbâs 'ısyân etdükde, kızılbaş ve hânları üzerine geldükde, muhârebe ile zabt edüp, dahi kûhistânda olan Ezrak[4] Câzû habîsin mağaraların[da] uğrın kılâ' ve[5] palanka peydâ eder. Ve boğazda mesîre sebze-zâr, bağ u bağçeler[6] eder.

Sene bin on beş târîhinde, Bağdâd'dan Uzun-oğlu segbânlar ile Şehrezol kasdı içün gelüp, ceng ü kıtâl olur. Ve tekrâr bin on altı târîhinde Celâlî müfsid Uzun Ahmed[7]-oğlu, kethudâsın, yirmi-otuz bin segbân ile şakîler ta'yîn ederler. Şâh-ı bed-me'âş hânları ile ittifâk eder. Şehrezol vilâyetlerin harâb [u] vîrân etdürüp, Ahmed Hân ile 'ahdleşür[8], kendüye tâbi' eder. Ekrâd re'âyâları sâyir palankalarda mesken dutup, eyâletlerde re'âyâ halkı zirâ'at ederler. Ve nehirleri mübâlaga, çeltik ve gendüm[9] ve şa'îr ve gayri zahîre bî-kıyâs mahsûller olur. Ve 'öşrin nısf[ın] Şâh-ı bed-me'âş içün Şâh 'Abbâs cânibinden kılâ'-ı eflâkde Şeyh nâmında bir habîs zabt eder[10]. Ahmed Hân cânibinden dahi mezbûr Şeyh-i fâsid[i] bu ortalıkda telef eder. Anbarları mezbûr dervendde, kal'a eflâkde, ancak Cibâl-i Kûh-ı Elburuz'da bir yolları nerdübân misâl[11]: "İki yüz nefer[12] tüfengli piyâde kılâ'ı hıfz eder" deyü Mü'min Hân takrîr edüp, Vezîr-i a'zam Husrev Paşa câniblerinden emân tarîki ile nâme tahrîr olunmağın, ber-mûceb-i fermân-ı şerîf[13] inkıyâd edüp, mezbûr Şeyh kal'adan inüp, otak u bârgâh-ı a'lâya gelüp, Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem hazretlerinin[14] hâk-i pâylarına yüz sürüp, hayr[15] du'âlar edüp ve palankanın miftâhın teslîm edüp ve hazret-i Sultân-ı Enbiyâ Muhammedün Rasûlullâh *sallallâhu 'aleyhi ve sellem**[16] hazretlerinin Livâ'-i şerîflerine

1 olan V : — E
2 varduklarında V : varuldukda E
3 görüp E : ile gezüp V
4 kûhistânda olan Ezrak V : kûhîde olan ازروق E
5 ve V : — E
6 u bağçeler V : bağçe E
7 Ahmed V : Ahmed'in E
8 'ahdleşür V : 'uhdelerşür E
9 nehirleri ..... gendüm V : bir mertebe çeltük hâsıl olur, nehirler mübâlagadır. Çeltik E
10 eder V : ederler E
11 nerdübân misâl E : olup V
12 nefer V : neferi E
13 şerîf V : + emr-i şerîflerine E
14 ekrem hazretlerinin V : ekrem'in E
15 hayr V : + u E
* "صلى الله عليه و سلم = Allah onun şânını yüceltsin ve selâmete erdirsin" anlamına gelen ve Hz. Peygamber anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
16 sallallâhu 'aleyhi ve sellem E : 'aleyhi's-selâm V

yüzlerin sürdükden sonra, Vezîr-i a'zam hazretlerine bende olup ve kal'adan **[V 429b]** Şâh nâmı içün cem' etdüğü zahîre[y]i mîrîye teslîm etdiler. Ve asker de ziyâde zahîreye[1] muhtâc idiler, bir[2] mikdâr kifâf oldu. Ve Kerkük ve Erbil (اربيل) câniblerinden orduya zahîreler[3] gelürdü. Şa'îrün keyli dörder guruşa[4] fürûht olurdu. Beksemâd vakıyyesi bir guruşda ve dakîk keyli on guruş hisâbına bey' olurdu. Ve Şeyh palankasında pîşkeşler peydâ edüp ve oğlu[5] tâze yiğit[i], Sâhib-i devlet hazretlerine hizmetkârlığa verüp ve Şeyh-i yâdigâr şol kadar itâ'at gösterüp, kal'ası içinde olan Şehrezol'un âhen pencere çerçevelerin ve âhen kapuların ve on şâhî topların ve miyâne ve pırankıların ve[6] kadîmden kalan cebehânelerin[7] getürüp, teslîm eyledi[8]. Ve kal'adan aşağada dakîk değirmenleri hâzır kurup, ırmak kenârı iki göz değirmenler nevbet ile asâkire muzâyakaların def' ederlerdi.

Vezîr-i a'zam Husrev Paşa, mâh-ı şa'bân-ı şerîfin on birinci eyyâmları rûz-i hızır[9] karîb oldukda, Şehrezol etrâflarında çayır u 'alef, sebze-zâr sahrâlarda hâzır. Askerlere icâzet te'kîd olur, atlarına çayır yidirmek[10]. Lâkin herkes çadırları önlerinden 'alefleri kurudurlar. Ve beylerbeyiler karavullarında ve bârgîr ve katârlarına[11] tâze çayır u 'alef getürdüp[12], yarar atları ordularından hılâf göndermezlerdi ve kızılbaşlardan gâfil değiller idi. Ve Zâlim 'Ali fâsid ü 'aduvv [ü] hâyin, dört yüz segbânları ile ve ba'zı Ekrâd ve Etrâk'den cem' eder. Bin atlu mikdârı hâyin, derbendlerde meterisler peydâ edüp, varan asâkir ile muhârebelerde. Ve Sadr-ı a'zam da Rumeli askerinden sancak-beyleri ta'yîn edüp, ba'dehû beş yüz nefer segbânlardan ve dört yüz nefer cebeci ve[13] beş yüz nefer yeniçeri ocağından[14] nâmdâr askerler ta'yîn etmeğin, Zâlim 'Ali üzerine[15] gönderüp, Diyâle Nehri üzere bir derbendde ve boğazda[16] beş eyyâm te'hîr edüp, muhârebe ederler[17]. Gâzîler bir uğurdan tüfenglerin[18] serpüp, kıtâl olmağın, Zâlim 'Ali'nin segbânlarından hayli mürd edüp, suya gark etdiler. Ve orduda 'aduv 'ayyârlar peydâ olup, hılâf konılan haymeleri her şeb 'ayyârân pusu kurup, **[V 430a]** çadırlardan asker kırup,

1 zahîreye V : zahîre E
2 bir V : birer E
3 zahîreler V : zahîre E
4 guruşa V : guruş üzere E
5 oğlu V : + sulb E
6 ve V : + cebehâne[y]i E
7 kalan cebehânelerin V : kalanları E
8 eyledi V : edüp E
9 hızır V : + eyyâmı E
10 yidirmek V : yidürmeği E
11 katârlarına V : katârları E
12 getürdüp E : getürüp V
13 ve V : + yeniçeri ocağından E
14 yeniçeri ocağından V : — E
15 'Ali üzerine V : 'Ali'nin E
16 ve boğazda E : — V
17 ederler V : ederlerdi E
18 tüfenglerin V : tüfengler E

ziyâde serîka ederler. Ve niçelerin[1] başların cüdâ edüp, tenleri meydânda kalur. Şehrezol etrâflarında düzd[ân]-ı[2] 'Arab ve 'Acem 'ayyârları bî-kıyâs [ve] 'aduv Ekrâdlar'dan asker halkına zarar mukarrer. Ve[3] gāzî dilîr nâmdârlar vakitleri geldükde rüsvây [ü] bed-nâm olup[4], haklarından gelindi; fî gurre-i[5] ramazân sene 1039. **[E 260b]**

Vezîr-i a'zam[6] Husrev Paşa mâh-ı şa'bân evâsıtında müşâvere fermân olur. Cemî'i beylerbeyiler da'vet olunur ve sancak-beyleri ve alay-beyleri ve zu'amâdan ve çavuşlardan hâzır olurlar. Ve Yeniçeri Ağası ve Kethudâ Bey[7] ve ocak ağaları ve oda-başıları ve ihtiyâr yeniçeri yoldaşları da'vet olunur. Ve bölük ağaları ve kethudâları ve ihtiyârları ve sâyirleri da'vet olunmağın: "Şehrezol Kal'ası'n cedîd binâsı içün nef'i olur mu?" deyü haber taleb etdiler. Ol meclisde hâzır olan ihtiyârlar: "Tekrâr Şehrezol[8] ihyâsı münâsibdir[9], eğer Şâh 'Abbâs ihtirâz etmese, mezbûr kal'aya kasd etmezdi. Kızılbaşa zararı mukarrer olmağın, ref' etmişlerdir" deyü herkes tekrâr Şehrezol'u yapmağa izin murâd ederler. Vezîr-i a'zam hazretlerinin fermân-ı şerîfleri[10] olup: "Şimdiki Bağdâd Kal'ası'nın üzerine varılmak vakti değildir. Güz faslı olıcak[11] 'azîmet olunur. Ol vakit olmağa altı ay vardır". Ve Şâh-ı bed-me'âş['ın] Hemedân'da taburu mukarrer. Ve Hânlar Hânı olan Zeynel Hân, yetmiş-seksen bin kızılbaş ile ve Ekrâd-ı Lûr Hân dahi Şâh Köprüsü[12] Altıbarmak'da dernek üzere oldukları mukarrer imiş. Ve Kerkük a'yânları ve Abdal Paşa ve Mü'min Hân ve Şeyh ve ehl-i vukūfların ittifâkları kal'aya mübâşeret olduğunu enfa' gördüler. Kapu-kulları dahi cevâb verdiler kim: "Fermân Sultânımındır. Sa'âdetlü Pâdişâhımıza lâzım olan eğer kılâ'dır ve gayri hizmetleridir, kullarına seferlerde cân u başları ile hizmetlerinde[13] çalışmakdır. Lâkin kal'aya mübâşeret olundukda, tekâsül ü[14] ihmâl olunmaz. Hemân mühimmâtların ve levâzımların ve muhâfazacıların[15] görüp, itmâm-ı hizmetde kusûr olunmaya" deyüp, gayri sükût etdiler. Ve Şehrezol Kal'ası[16] ta'mîrine bel bağladılar. Ve hayr du'âlar edüp, selâmlayup, herkes **[V 430b]** çadırlarına nüzûl edüp.

1 Ve niçelerin V : niçeleri E
2 düzd[ân]-ı E : düzdî V
3 'aduv ..... Ve V : ve sehhâreler 'aduvlar Ekrâdlardan askere zararları mukarrer E
4 rüsvây [u] bed-nâm olup E : süvâr olup V
5 gurre-i V : — E
6 -i a'zam E : — V
7 ve Kethudâ Bey E : — V
8 Şehrezol V : Şehrezol'u E
9 münâsibdir E : + deyüp V
10 fermân-ı şerîfleri E : fermânları V
11 olıcak E : oluncak V
12 Köprüsü V : Köprüsü'nü E
13 hizmetlerinde E : — V
14 tekâsül ü V : tekâsül E
15 ve levâzımların ve muhâfazacıların V : ve muhâfazacıların tedârükde ve levâzımların E
16 Kal'ası V : Kal'ası'nı E

Ba'dehû mâh-ı şa'bânü'l-mu'azzamın on beşinci eyyâmında kal'anın üzerine varılup, ibtidâ mi'mârlar ve neccârlar zirâ' hisâbınca yeniçeri ocağına içerü kal'aya mübâşeret etdiler*. Yeniçeri ile ve 'acemi oğlanlarına ve Dîvân efendilerine, Vezîr-i a'zam tevâbi'lerine ve müteferrikaya ve çavuşlara ta'yîn etdiler. Şenlikler ile 'alem bayrakları[1] ve mehterân tâyifesi gayret verüp, çalışurlardı. Ve taşra kal'anın kapuları câniblerinden ve kebîr kullelerin bölük halkına sınurlar ta'yîn olunup, altı bölük zirâ' hisâbı ile başka kollar ta'yîn olunmağın, her bölük[2] kulleler ve kapuların dahi bedenlerin başka mi'mârları ile ve ocak neccârları ve seng-tırâşdan üstâdları olmağın, tabl [u] 'alemler ile zeyn edüp, şenlikler ile ikdâmlar olunurdu. Ve kûhî dağıstânlardan keresteler kat' olunurdu. Ve kirec-i Horasan[3] tedârük olunmağın. Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Yûsuf Paşa ve sancak-beyleri ve alay-beyleri ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr asâkiri başka taşra hisârı ve hendekleri[4] ve hisâr-beçe[y]i ta'mîr ederlerdi. 'Alem ü sancakdârları, alay bayrakları [ile] bedenlerde; şenlikler mukarrer. Ve Anadolu eyâletleri ve sancak-beyleri ve[5] alay-beyleri ile zu'amâ[6] ve sipâhîleri gürûh gürûh, fevc fevc sınurlarda gülbanglar getürüp, 'acele ile vakt-i salâtü'l-fecr edâ olundukdan sonra, herkes kal'aya hâzır olup, kollarında çalışurlardı. Ve ziyâfetler mukarrer; ganemler ve ni'metler ve nânlar sepetler[d]e firâvân olmağın[7]. Ve beylerbeyiler de ziyâfetler ve ağalar da nevbetlerince ziyâfet ederlerdi. Ve Diyârbekir Beylerbeyisi, alayı ile karavullarda ve Mar'aş Beylerbeyisi karavullarda olup ve Tırablus ve Adana Beylerbeyisi cevânib-i erba'a[y]ı hıfz ederlerdi. Ve askerden zahîreye Musul Vilâyeti'ne[8] sefer ederlerdi. Erbâb-ı a'yânların tevâbi'leri ve orduculardan nâmdârlar ve ocak halkından cem' olup, Musul câniblerine 'azîmet ederlerdi; şa'îr ü dakîk ve beksemâd ve sâyir zahîreden getürüp, orduda fürûht ederlerdi. Ve tüccâr tâyifesi Diyârbekir'den, Van'dan ve Haleb'den metâ'ların her cinsden getürüp, fürûht edüp, ticâret olurdu. Ve Şehrezol Kal'ası ikdâm ile ta'mîr olunurdu. Ve bir câmi'-i kebîr kadîmden var idi[9]. Lâkin battâl [u] **[E 261a]** harâb olup[10], niçe müddet tâ'at olunmaz iken, cedîd **[V 431a]** ihyâ etdürdüler.

Ve mâh-ı şa'bânü'l-mükerremin evâhırında, salât-ı cum'a[y]ı evkāt-ı mübârekde orduda olan askerler, Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem ve mîr-i

* Şehrezol Kalesi'nin (Gülanber Kalesi) inşâsına 1 Şa'bân 1039'da başlanmıştır (*Fezleke*, II,118; Na'îmâ, III,17).

1 bayrakları V : bayraklar E
2 bölük V : + bir E
3 Horasan V : Horasanlar E
4 hendekleri V : hendeklerin E
5 ve V : — E
6 ile zu'amâ V : za'îmler E
7 ganemler ..... olmağın E : — V
8 Vilâyeti'ne V : vilâyetlerine E
9 var idi V : — E
10 olup V : — E

mîrânlardan ve Yeniçeri Ağası ve bölük ağaları hâzır olurlar[1]. Edâ edüp, lâkin etrâflarda karavullar ta'yîn idi. Ba'de'l-cum'a evkāt-ı hamse kılınurdu.

Ve tâbi' olan fâsid Şeyh zemîn-bûs edüp, Şehrezol Kal'ası'ndan kadîmî âhen kapuların ve derîçelerin ve miyâne [ve] darbuzanların [ve] pırankıların[2] hıfz edüp, palankasında idi. Gösterüp, Sadr-ı a'zam Husrev Paşa'ya teslîm edüp, Şehrezol'un Kal'ası'nda yerlerine koyup.

Ba'dehû mezbûr kal'aya dizdâr ve neferâtların tahrîr etdükde, mîrlivâlardan ber-vech-i arpalık, Aydın Sancağı ile Kerkük ve Şehrezol Mîr-i mîrânlığı, Arnavud-oğlu nâmdâra ihsân olunmağın ve bin nefer kul-oğlu, bölük şartıyla ve yeniçeriden ve gılmân-ı 'acemiyân, be-dergâh[3] kal'aya ta'yîn[4] ve mîrlivâlardan fermân olunur. Ve beş yüz nefer cebeci ve topcu ve arabacıyân-ı top ve bi'l-cümle yedi bin neferât askerler mevcûd ta'yîn idi. Ve kal'a içre odalar[5] ve müsâfir-hâneler ve kârvânsaraylar binâ olunmağın. Ve Şehrezol içerüsünden âb-ı revân ırmaklar cereyân olurdu. Değirmenler ve arklar sahrâsı; çeltük zirâ'at olurdu[6]. Ve kal'anın cânib-i yemîni kûhistân u balkan idi. Ve etrâfları Ahmed Hân'ın ülkesi (örekesi), varoş-ı kılâ'lar[7] bî-nihâye. Ve Sahrây-ı Maşad karîb, yaylak [ve] giyâh, âb-ı revân ırmakları cârî[8], Memâlik-i 'Irak ve İran kadîm olup, mîr-i mîrân zabtlarında iken vîrân olunmuş. Rabbü'l-'izzet girü nasîb etmeğin, ma'mûr olup, kârvân [ve] bâzergânlar durağı idi. Ve bir boğaz derbend [ü] kûhistân, süvârî olan etrâflarından nehirler firâvân, zîr-i sevâhillerinden dolaşurlar[9]. Şehrezol'un ketifi derbend, piyâdeler râhı ancak, ba'dehû sahrây-ı 'azîm, Kılâ'-ı Mihribân, burc [u] bârûsu bâlâda, etrâfları varoş, Ekrâd kurâsı, Ahmed Hân meskenleri ve beyâz mermerlerden bünyâd olunmuş sarayı, havz-ı hadîkaları musanna' lâciverdler ile münakkaş[10], ta'rîf mümkin değil[11].

Ve Şehrezol Vâdîsi'nde Serdâr Vezîr-i a'zam oturak edüp, mâh-ı şa'bândan mâh-ı ramazânın **[V 431b]** yirmi ikisi olunca*, rûz-i hızır eyyâmı esbân ve katârlar giyâh-ı sebze[y]i ol vâdîde çayırlanup ve mîr-i mîrânlar karavullarda; etrâf cevânibler hıfz olurdu. Orduda zahîre muzâyaka üzere. Gürûh ile asker cem'iyyet edüp, Musul'dan ve Kerkük'den zahîre gelürdü. Ahmed Hân ülkesi (örekesi) hıfz olunup, varoş-ı kılâ'larda zâbitler ta'yîn idi. Mümkin

1 olurlar V : olur E
2 pırankıların E : — V
3 be-dergâh V : + etdiler E
4 ta'yîn E : + ve mîr-i mîrân V
5 odalar V : + ve E
6 olurdu V : olurlardı E
7 kılâ'lar E : kılâ'ları V
8 cârî V : çağlayup, cereyân-ı 'azîm vâdîler E
9 dolaşurlar V : dolaşulur E
10 münakkaş V : nakş E
11 değil V : + Ba'dehû sehî selviler, varoş karyeler tarlaları, mahsûl yerleri E

* Metnimizde 22 ramazâna kadar Şehrezol'da oturulduğu belirtilmekte ise de Na'îmâ (III,17), kalenin 23 ramazânda tamamlandığını söylemektedir.

behâ ile Ekrâdlar'dan riyâl guruş[1] ile bey' u şirâ[2] olunurdu. Ve orduda düzdânlar ekser gicelerde[3] hılâf çadırlardan 'ayyârlıklar ederlerdi. Ve segbânlar peydâ olup, Zâlim 'Ali'nin Ekrâdları orduya karîb, ırmak sevâhilinde harb [ü] kıtâl olurdu. Ve Ahmed-i Düzdî nâm bir 'ayyâr zındık ile[4] yüz nefer 'ayyârân cem' olur. Şâh izniyle orduya fenâ verüp, çadırlardan rızk gâret ederdi. Ve hılâf konan çadırlardan her şeb âdemler katl ederlerdi. Ordudan beyler ve beylerbeyiler karavul olup, boğazları ve[5] derbendleri hıfz ederlerdi. Lâkin bed-baht 'ayyârlarun izleri belürmezdi.

Ordudan Rum Mehmed nâm zorbaları[6] dört yüz süvârî olup, mağrib vaktinden sonra: "Tevekkeltü 'alallâh" derler. Derbende girüp, salât-ı 'işâ[7] edâ olunur. Ba'dehû eşcâr diblerinde, giyâh-ı huşk araların yasdanup, 'âlem 'ayyârdan hâlî hiss ederler. Bir gürüldü peydâ olur. Birer ikişer piyâde ağyârlar haymelerden taraflara ba'zısı tüfenglü, fitilleri yanar[8]; ba'zılar da tîğ u harbeler ile[9] altmış bir nefer çâbük 'ayyârlar, 'Arab postalları pâylarında[10] sahrâda[11] biriküp, ihtirâzda. Cevâniblerin çustlayup, karârda. Ve Rum Mehmed yârânları bir uğurdan[12] nısfı piyâde ve nısfı süvârî, herifleri kuşadup, cevânib-i erba'alarından guluv birle harb ü kıtâl etdürmeyüp, giriftâr etdiler. İbtidâ Ahmed-i Düzdî giriftâr olup[13], sâyirlerinden ancak yedi neferleri halâs olur. On dördü fursat bulup[14], ibâ etmeğin, kırk nefer bed-bahtlar giriftâr olur. Orduda[15] alaylar ile Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem nazarına dâhil oldukda, Ahmed-i Düzdî'yi[16] söyledüp, Şâh-ı bed-me'âş câniblerinden geldükleri bilinür. Ve **[E 261b]** içlerinden bir mu'teber âdemîsini[17] âzâd edüp, Şâh-ı bed-fi'âl'e vardukda: "Her ne kim[18] orduda gördinüz, söyle![19]" deyü ruhsat verilür. Ahmed-i Düzdî ve sâyirlerin[20] **[V 432a]** orduda kazıklara dizüp[21], mûcib-i 'ibret etdiler*.

1 guruş E : — V
2 şirâ V : şirâlar E
3 gicelerde V : şeblerde E
4 Ahmed ..... ile V : şeb düzdânlık eden bir zındık nâm 'ayyâr Ahmed Düzd derler E
5 boğazları ve V : boğazlar E
6 zorbaları E : zorba ile V
7 salât-ı 'işâ V : 'işâ salât E
8 yanar V : ihrâk E
9 harbeler ile V : harbe E
10 postâlları pâylarında E : bostanları yanlarında V
11 sahrâda V : + işâret edüp E
12 Ve ..... uğurdan V : Bir uğurdan Urum Mehmed'i yârânları E
13 olup V : edüp E
14 bulup V : olur E
15 olur. Orduda V : etmeğin. Ordudan E
16 Düzdî'yi V : Düzdî E
17 geldükleri ..... âdemîsini V : gelüp, Ahmed Düzd mu'teber tevâbi'inden [E 261b] içlerinden birisini E
18 kim V : müşâhede E
19 gördinüz, söyle! E : gördünüzü söyleyesin! V
20 ve sâyirlerin V : — E
21 dizüp V : + ve sâyirlerin haklarından E

* Rum Mehmed 70 kadar askerle Ahmed Düzd üzerine tayîn edilir. *Fezleke* (I,119), Ahmed Düzd'ün adamları ile giderken yakalandıklarını söylerken Na'îmâ (III,22), bir derbendde ansızın kuşatılan Ahmed Düzd ile gece boyunca savaşıldığını, sabahleyin yanındaki 36

Ve Âsitâne'den Sadr-ı a'zam hazretlerine hatt-ı şerîf ile hil'at ü kılıc[1] ile Kapucu-başı, Musul Eyâleti'ne dâhil olup, Musul'da cem' olan perâkende askerden ve Arnavud-oğlu, Mîrlivâ-i[2] Aydın, nâmdâr olduğu mukarrer; Şehrezol Mîr-i mîrânı oldukda, fermân mûcebince ahkâm gönderüp, ılgar ile Şehrezol yurduna[3] da'vet olunmağın, alaylar ile gürûh askerler, mâh-ı ramazân-ı şerîfde ordu-yı hümâyûnda i'zâz [ü] ikrâm ile Sadr-ı a'zam-ı Âsaf-ı zemân otak [u] bârgâhlarında Dîvân oldukda, Âsitâne'den sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân hazretlerinden irsâl olunan murassa' kılıc ve hil'at-i fâhire[y]i hezâr tevkî' ile kuşanup, ba'dehû müte'addid hil'at geyüp, nâme kırâ'at oldukda, ol meclis-i 'âlîde hâzır olan Baş-defterdâr Vezîr Mustafa Paşa ve Yeniçeri Ağası ve mîr-i mîrânlar ve mîrlivâlar ve bölük ağaları ve kethudâlar ve kâtibler ve ehl-i menâsıb[4] bi'l-cümle kânûn merâtiblerince hil'atler ile bermurâd oldukda, sa'âdetlü Pâdişâhımıza hayr du'âlar olundukdan[5] sonra, Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem hazretlerinin[6], hâk-i pâylarına yüz sürüp: "Mübârek bâd" deyü[7] hizmetlerinde.

Ve: "Şâh-ı bed-me'âş taburu Hemedân'da dernek üzere[8] ordusu ve Zeynel Hân olan Hânlar[9] Hânı ile doksan bin kızılbaşlar ile[10] Mihribân Sahrâsı'na gelmek mukarrer bilinup, dervend ü boğazı zabt etmek kasdında olup, Hemedân boğazıdır[11], min-ba'd asker-i İslâm[12] getürtmeyeler" deyü giriftâr olan dillerinden haberleri bilinür. Ordu-yı hümâyûndan Mîr-i mîrân-ı Haleb Novay Paşa'yı Serdâr nasb edüp ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Yûsuf Paşa'[y]ı Rumeli beyleri ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları ve Mîr-i mîrân-ı[13] Karaman ve Mîr-i mîrân-ı Sivas ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir ve Mîr-i mîrân-ı Adana ve Mîr-i mîrân-ı Tırablus-Şâm ve Mîr-i mîrân-ı Şâm[14] ve Mîr-i mîrân-ı Rakka ve Yeniçeri Ağası olan Mustafa Ağa'ya te'kîd olunmağın. Ocak zâbitlerinden Turnacı-başı olan Mustafa Ağa'ya fermân [olunup], piyâdegân-ı yeniçeriden, zâbitleri[15] ile üç bin nefer yeniçeriler ta'yîn olunur. Ve yirmi şâhî darbuzan ile topculardan[16] ve cebeciyân ve bölük halkından **[V 432b]** gurebâ'-i yemîn

---

kişi ile ölmüş olduklarının görüldüğünü, başlarının kesilip Serdâr'a getirildiğini kaydediyor.

1 hil'at ü kılıc V : kılıc [u] hil'at E
2 Mîrlivâ-i E : Mîr-i mîrân-ı V
3 Şehrezol yurduna E : — V
4 menâsıb V : menâsıblar E
5 du'âlar olundukdan V : du'âlardan E
6 ekrem hazretlerinin V : ekrem'in E
7 deyü E : [de]yü V
8 üzere V : — E
9 olan Hânlar V : Hân E
10 ile V : — E
11 boğazıdır E : boğaz بدير V
12 asker-i İslâm V : askerü'l-İslâm E
13 Mîr-i mîrân-ı V : Mîr-i mîr[ân] E
14 ve Mîr-i mîrân-ı Şâm E : — V
15 zâbitleri E : zâbitler V
16 ile topculardan V : topculardan ve E

ü yesâr ağaları ile ol kadar mîr-i mîrânlar ile Ser'asker olan Novay Paşa, Sadr-ı a'zam Serdâr[1] Husrev Paşa'nın hayr du'âların recâ etmeğin, hil'at-i fâhire geyüp, Mihribân Sahrâsı'na 'azîmet etdiler. Ol vâdîde bir deryâ misâl göl[2] sevâhilinde ve boğaz [u] derbend, bir tarafı Kızılhisâr nâm Tebrîz râhı[3] ve bir tarafı Hemedân, Dergezîn (ترکزین) ve Isfahan, Vilâyet-i 'Acem, İran ortası, Sahrây-ı Maşad. Ve selefde[4], mezbûr Mihribân Kal'ası, meşhûr tevârîhlerde mezkûrdur[5]. Ve Mîr-i mîrân-ı Haleb Novay Paşa, Mihribân Kal'ası Vâdîsi çayırlıkda haymelerin kurup, tabur bağlayup, karavullarda idiler.

Ve Şâh ordusu Altıparmak Sahrâsı'nda tabur bağlayup, karârda. Ve Zeynel Hân doksan bin kızılbaşlar ile hânları ve[6] kerrenâyları ve[7] kösleri[8], mâh-ı ramazân-ı şerîfin yirmi ikisinde kûhistândan 'alemleri peydâ olur*. Revâfızların çarkacıları Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir askeri ile çarkada oldukları, Serdâr Novay Paşa'ya haber gelür. Alaylar bölük bölük saflarda, harb [ü] kıtâl [ü] ma'rekede oldukda, Zeynel Hân alayları Mihribân Sahrâsı'nda kelb-i 'akûr misâl havlayup, piyâde yeniçeri Mihribân Kal'ası'nda meterisler peydâ edüp, tüfeng savaşı olur. Şâhî darbuzanlar ile kızılbaşları tüskürüp, tekrâr gâlib gelüp, taraflardan[9] bir uğurdan Rumeli üzerlerine hücûmlar etdükde, Şâm Beylerbeyisi Ah[m]ed Paşa fedâyî harb edüp, Serdâr Novay Paşa orduya haberler irsâl[10] edüp, Sadr-ı a'zam'dan imdâd taleb etdükde, yeniçeri odalarından[11] yeniçerilerden yamak tahrîrinde olup[12], yeniçeri ocağı arasında ihtilâl olur. Samsoncu-başı, Yeniçeri Kethudâsı olur. Karakaş Ağa 'azl olup**, Musul'da olan Turnacı-başı Küçük[13] Hasan Ağa'ya Samsoncu-başılık verilüp[14], tüfengli yeniçeriden Mihribân Kal'ası'na imdâd ta'yîn olunur. Ve[15] 'ulûfeciyân-ı yesâr ağaların neferâtları ile[16] gönderüp ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş 'Ömer Paşa alayı kûhistân râhından ılgarlar ile[17] ma'reke olan ceng ü harbe

1 Serdâr E : — V
2 göl V : + ırmak E
3 râhı V : râh E
4 selefde V : selefden E
5 mezkûrdur V : müzâkere olunmuşdur E
6 ve V : ile E
7 ve V : — E
8 kösleri E : + leri V
* Zeynel Hân 40.000'i aşkın askerle (Peçuylu, II,413; Na'îmâ, III,24) 23 Ramazân 1039 pazar günü sabahleyin beylerbeyiler üzerine gelir ve yapılan savaşta mağlûp edilir (Peçuylu, II,412-414; *Fezleke*, II,120).
9 taraflardan E : — V
10 irsâl V : ılgar E
11 odalarından E : ordularında V
12 olup E : — V
** Mihriban Kalesi'nin fethinin sonrasında, Yeniçeri Kethudâsı Karakaş Mehmed Ağa toplarla ilgili hizmeti gerektiğince yerine getirmediğinden azledilip, yerine Zağarcı-başı Köse Mehmed Ağa tayîn edilmiştir (Na'îmâ, III,23).
13 Küçük E : — V
14 Samsoncu-başılık verilüp V : Samsoncu-başı olup E
15 olunur. Ve V : olup E
16 ile V : — E
17 ile V : + Mar'aş Beylerbeyisi 'Ömer Paşa alayları ile E

karşu alay bayrakları ile saflar etdüklerinde[1], bed-baht kızılbaşlar guluvlar ile çadırlara havâle olup, Mîr-i mîrân-ı Rumeli girüye **[V 433a]** pusu ederler. Ve Novay Paşa alayı, bölük halkı ile orta tarafların dutup, âmâde olup, Zeynel Hân-ı habîs, sâyebân günlük kurup, revâfızlar çakır hamr nûş ederler, göl sevâhillerinde[2] [ve] ba'zıları harblerde. Ve asker-i İslâm'dan niçeler gâzî ve niçeler şehâdet şerbetin nûş edüp[3], bir mertebede ma'reke olur ki, babanın oğluna dermânı olmaz[4]. Cân u başların fedâ edüp[5], vakt-i duhâdan 'asr vakti[6] olunca ceng-i Sultânî olup, melâ'în gurûrda. Gâzîler cân u[7] dilden Bârî Te'âlâ hazretlerine yüz urup: "Yâ Rabbi İslâm'a nusrat ver" deyü du'âlarda. Yeniçeriler de tüfenglerine[8] saçmalar koyup, bârân misâl yağdururlardı. Toplardan 'alevler ejder misâl[9] 'aduvları tüskürüp ve[10] Turnacı-başı gazâlar edüp, meydânlarda[11] ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş alayı âmâde oldukda, kızılbaşlar havf üzere[12]; Serdâr Sadr-ı a'zam'dan imdâd yetişdi, kıyâs edüp[13], hemân alayları perâkende olur, firâr[a] mübeddel olup[14], cân terkin urup, yarar süvârları[15] kûhistân tarafların dutup, Mîr-i mîrân-ı Rumeli pusudan ardın alup, göl içre dökülürlerdi. Novay Paşa göğüsde tîğ-i âbdâr[ı] 'uryân edüp, kızılbaşları demed demed[16] edüp, sahrâda lâş ü cîfeler küştelerden[17] püşteler oldu. Ve gâzîler derbendlere değin kızılbaşları kovup, niçe[18] diller giriftâr edüp, bend ü zencîrlerde[19]. Hânları giriftâr olup, serdârları olan[20] Zeynel Hân firârda; ordusu ve günlüğü meydân[da][21] kalur. Göllerde kalanlarun hisâbı[22] yok. Dört-beş bin kelleler ve[23] binden ziyâde diller giriftâr* ve mecrûhları[24]

1 etdüklerinde E : etdükde V
2 çakır ..... sevâhillerinde E : göl sevâhilinde ve V
3 harblerde ..... edüp V : kıtâl [u] harbler olurdu. Niçeler gâzî olup, dîn-i İslâm gayretlerin koyup (قووب) niçeler şehâdet oldukda E
4 ma'reke ..... olmaz V : ma'rekeler olup, baba oğluna dermânları olmazdı E
5 fedâ edüp V : fedâda E
6 vakti V : vakit E
7 cân ü V : cân E
8 tüfenglerine V : tüfenglerinde E
9 'alevler ejder misâl V : ihtirâzda oldular E
10 ve V : — E
11 meydânlarda E : — V
12 üzere V : ederler E
13 a'zamdan ..... edüp V : a'zam imdâdlar erişdiler kıyâs ederler, kendülerin اقس etdiler E
14 firâr[a] mübeddel olup E : — V
15 terkin ..... süvârları E : u baş kaydında V
16 edüp ..... demed V : ederler, kızılbaşları demedler E
17 cîfeler küştelerden E : cîfeleri V
18 kovup, niçe V : niçelerin E
19 bend ü zencîrlerde E : ve V
20 serdârları olan V : Serdâr E
21 ve günlüğü meydân[da] E : meydânda V
22 hisâbı V : hisâbları E
23 beş ..... ve E : beş V
* Mihribân Sahrâsı'nda Haleb Beylerbeyisi Serdâr Nogay Paşa ile Zeynel Hân arasındaki savaş, ikindi sonrasında Osmanlı askeri lehine neticelenmiş, kızılbaşlar 3.000 ölü, 2.000 kadar esir vermişlerdir (Na'îmâ, III,25). *Fezleke* (II,121), kızılbaşların 2.000 kadar ölü verdiklerini kaydediyor.
24 mecrûhları V : mecrûhlar E

bî-kıyâs, kûhistânlarda kalanlarun atları[1] orduda dutulur ve esbler mürd olduğu derbendlerde mânde. Ilgarlar ile orduya[2] mağrib vakti Sadr-ı a'zam hazretlerine müjde haberleri gelür. **[E 262a]**[3] ve Zeynel Hân, Hânlar Hânı ve asker-i kızılbaş[4], şemşîr darbından göl câniblerin dutanlar, niçe bin kızılbaş[5] mürd olup, göllerde lâşe[6] vü cîfeleri kalup, ekseri[7] sahrâlarda kaldılar. Revâfız kızılbaşlardan çadırlarında[8] bulunanlar tu'me-i şemşîrden geçüp ve hânlarından cevherî taclular katl ve mecrûh oldular. Ve Rumeli Beylerbeyisi alayı[9], habîs ü telbîs merdûdları göllere[10] **[V 433b]** ve bataklara düşürüp ve Haleb Beylerbeyisi Novay Paşa boğaz sınuruna değin sürdükde[11], girü orduya geldiler. Kelleler[12] ve diller getürenleri defter edüp[13], nişânların aldurup, şenlikler ile tabl u nefîrler çaldurup ve sâyir beylerbeyiler kızılbaşların ardın aldılar. İki mîl mikdârı ılgar ile sürüp, bir alay 'aduv[14] râfızîler dağlarda atların bırağup[15], piyâde olup, sarp boğazlarda kaldılar. Ve yeniçeri zâbitleri ve Turnacı-başı olan Mustafa Ağa cân u başları ile kıtâl eyleyüp, niçe başlar ve diller cem' olup, yeniçerinin getürdüklerin defter ederlerdi. Ve yetmiş bin kızılbaşlardan ancak nısf[ı] halâs olmuş, gayrileri mürd olur. Ve nısfı da[16] mecrûh [u] zahmdâr. Ve bu 'ibret-nümâ cânib-i Hakk'dan kızılbaşların[17] başlarına vâki' oldu; bir târîhde[18] olmadı.

Ve ikindü ba'de's-salât[19] kıtâl def' oldukda, müjdesi içün nâmdâr gāzîlerden, dervend câniblerinden salât-ı mağrib[20] edâ olunurdu. Vezîr-i a'zam Husrev Paşa'nın yüzü secdede[21] iken otak u bârgâha bir garîb yiğit feryâd edüp, müjde haberi verüp[22]: "Kızılbaşlardan bir ferd kalmadı, katl oldular. Gazân mübârek olsun, devletlü Paşa" deyü tekrâr şâz haberin verüp, Serdâr Vezîr-i a'zam mesrûr olup, tekrâr hamd edüp, yüzün yere sürüp, bîhûd düşüp, bir sâ'at mikdârı başların kaldurmayup, ol vakit dört beş ehl-i tîmârdan kelleler getürdüler. Ve Novay Paşa'nın mu'temed âdemleri 'işâ vak-

1 kûhistânlarda kalanlarun atları V : kûhistellerde kalanlar bî-kıyâs. Atlarlar E
2 dutulur ..... orduya E : dutulup, ılgar ile V
3 gelür V : + boğaz ve dervende doğru firâr ederler E
4 kızılbaş V : kızılbaşlar E
5 kızılbaş V : kızılbaşlar E
6 lâşe E : lâş V
7 ekseri V : ekserleri E
8 kızılbaşlardan çadırlarında V : kızılbaşlar çadırlarda E
9 alayı E : ve Novay Paşa boğaz sınuruna değin V
10 göllere V : göl E
11 ve ..... sürdükde E : — V
12 Kelleler V : Kelle E
13 edüp V : etmeğe ve E
14 'aduv V : 'adû-yi E
15 bırağup V : bırağurlar E
16 nısfı da V : nısf da E
17 kızılbaşların V : kızılbaşlara bir kılıc E
18 târîhde V : târhîrde E
19 ba'de's-salât E : vaktinde V
20 salât-ı mağrib V : mağrib salât E
21 secdede V : secde E
22 yiğit ..... verüp V : yiğid feryâd edüp, hayr müjde haberler E

tinde gelüp[1], Vezîr-i a'zam şâd ü handân, ibtidâ mağrib vaktinde gelenlere dirlik ve ihsânlar edüp, ba'dehû gelen gāzîlere murâdların verdiler. Ve Haleb Beylerbeyisi'nin âdemlerinden[2] mufassal ahbârların aldılar. Ve bir mecrûh hân giriftâr olduğu mukarrer ve ikisi mürd olduğu mukarrer. Ve[3] cevherî tacları alınmağın ve otuz[4] alay bayrakları ve kösleri ve kerrenâyları ve dört yüz dilleri giriftâr-ı bend ile vakt-i[5] fecr oldukda, diller[6] ve kelleler orduya gelüp, defter olunmağın, lâkin tenbîh olundu[7]: "Ordu-yı hümâyûna[8] bir def'a dahi dil [ü] baş getürmesünler. Yararlıklar eden gāzîleri, beylerbeyileri nişânların alup[9], defter eylesünler. İnşâ'allâh 'azîmet etmek mukarrerdir. Varduğumuzda herkese[10] murâdların verüp, **[V 434a]** behre-mend olunurlar" deyü emr-i şerîf tahrîr olunup, Novay Paşa'ya gönderdiler. Eğer te'kîd olunmayup, te'hîr olunsa beylerbeyiler yanlarında bir ferd kalmazdı[11]; ordu-yı hümâyûna arzû ederlerdi. Câyiz[12] ki düşman 'aduv karîb; Şâh 'Abbâs'ın ordusu şebihûn kasdın ederdi. Beylerbeyiler de hizmetde bulunan askeri defter edüp, dilleri ve başları hıfz edüp ve mecrûh olan nâmdârları defter edüp, Serdâr Vezîr-i a'zam Husrev Paşa'ya muntazır olup, te'hîrde oldular

Vezîr-i a'zam orduda göç nidâ etdürüp ve[13] Musul câniblerine haber gönderüp, Bıçakcı İbrâhîm Paşa'ya ve Samsoncu-başı Hasan Ağa'ya yeniçerinin mevâciblerin ta'yîn edüp. Ve Birinci-zâde'ye Musul'da[14], te'kîd olunup: "Musul'da[15] cebehâne ve zahîreye kelekler[16] hıfz olunsun". Ve Musul Beylerbeyisi Bekir Paşa'ya **[E 262b]** emr-i şerîf gönderüp: "Dicle[17] sevâhilinde topları ve donbaz gemileri ve cisir[18] mühimmâtların hıfz edesiz" deyü fermân olunmağın. Ve Seyyid Hân Musul'da tevâbi'i ile hizmetde idiler.

Vezîr-i a'zam Husrev Paşa, mâh-ı ramazân-ı şerîfin yirmi dördünde Şehrezol'dan teveccüh edüp*, alaylar ile dağ eteğinde konulup, sengistân (سنك سكنان) derbend olmağın ve ırmak-ı kebîr çağlayup, cereyân eder.

1 vaktinde gelüp V : vakti geldiler idi E
2 âdemlerinden V : âdemîsinden E
3 ve ..... Ve E : — V
4 alınmağın ve otuz E : ve V
5 vakt-i V : ve vaktü'l- E
6 diller V : dil E
7 olundu V : te'kîd olunmağın E
8 hümâyûna V : hümâyûn E
9 alup V : alsunlar. Ba'dehû E
10 herkese V : herkes E
11 kalmazdı V : kalmazlar idi E
12 Câyiz V : Çâyiz E
13 ve E : — V
14 ve ..... Musul'da E : — V
15 olunup: "Musul'da V : olunmağın E
16 kelekler V : kelekleri E
17 Dicle V : Dicle'de E
18 gemileri ve cisir V : gemilerin çisir E

* Sadrâzam Husrev Paşa 22 Ramazân 1039'da Şehrizor'dan Mihribân'a doğru teveccüh etmiş, ikinci menzilde Zeynel Hân askerinin bozulduğunu haber almış, altıncı menzilde Mihribân önüne varılmıştır (*Fezleke*, II,122; Na'îmâ, III,28).

Ba'dehû derbendden aşılup, Kızılhisâr'da konulup[1], Tebrîz boğazı olup, ol menâzilde bölük halkı karavullara çıkup ve Sâhib-i devlet hazretlerinin Kethudâsı, cemî'i tevâbi'i ile[2] hâzır olup, orduyu hıfz ederlerdi[3]. Ve mâh-ı mezbûrun yirmi yedinci gicesi[4] Leyle-i Kadr'i edâ edüp, ba'dehû Mihribân Kal'ası mukābelesinde[5] konulur. Rûz-i 'arefe eyyâmı gāzîlerimüz alaylar[6] ile istikbâl eyleyüp, Rumeli alayı[7] saflar bağlayup, kızılbaşlardan kesilan başlar cüdâlarında ve dutılan zinde[8] diller der-bend ve bayrak ve[9] 'alemleri ser-nigûn yerde[10]. Diyârbekir Beylerbeyisi, Ekrâd beyleri ile Zeynel Hân'ın kösleri ve kerrenâyları[11], bî-'aded kızılbaşlardan kesilan başlar ve dilleri bend ü zencîrde. Ve Haleb Beylerbeyisi olan Novay Paşa'nın alayı, giriftâr olan hân ve[12] dilleri kayd [ü] bend ile[13] ve kös [ü] kerrenâyı ile[14] ve sâyir beylerbeyiler ve kapukulları ve Turnacı-başı Mustafa Ağa, **[V 434b]** yeniçeri gāzîleri ile[15] mansûr u[16] muzaffer, bî-hisâb kelleler ve diller ile[17] ve bayrakları ve[18] kösleri ile Vezîr-i a'zam hazretlerine yeniçeriler selâm yerinde saflar dutup[19], durdular. Ve bölük halkı dutulan dilleri, der-bend alayları ile safda. Muhârebe olan makām-ı mübârekeye[20] ordu ile gelen asker dâhil oldukda, cihâd ü gazâda olan karındaşlar birbiri ile musâfaha edüp, iki 'îd olup, şâd ü[21] handân oldular. Alaylarda şenlikler ve[22] ceng-i harbîler döğülür. Vezîr-i a'zam otak u[23] bârgâhlarına dâhil oldular. Cemî'i asker ve beylerbeyiler, her biri hil'atler ve ablak sorguçlar ile zeyn oldular. Ve kızılbaşları göl içre dökdüler ve 'aduvları harca sürdüler. Ve hânların kayd [ü] bend edüp, Musul cânibine gönderdiler.

Ve zikr olunan fütûhâtları Âsitâne'ye telhîs edüp, sa'âdetlü Pâdişâhımıza 'arz etdiler. Ve[24] Kapucu-başı ile nâme irsâl olundukda[25], kapu-kullarının icmâllerin defter edüp, 'arz olunmağın[26], hazîne taleb etdiler. Ve Mısır

1 sengistân ..... konulup E : — V
2 ile V : — E
3 ederlerdi V : ederler idi E
4 gicesi V : gice E
5 mukābelesinde V : mukābilinde E
6 alaylar V : alayları E
7 alayı V : alayları E
8 zinde E : — V
9 ve V : — E
10 yerde V : + ve E
11 kerrenâyları V : kerrenâyı E
12 ve V : — E
13 bend ile V : bende E
14 ile V : ve E
15 ile V : yediler ve kırklar mu'în [ü] nâsırları olup, Hacı Bektâş pîrleri E
16 mansûr u V : mansûr E
17 ve diller ile V : ve râfızîler der-bend E
18 ve V : — E
19 saflar dutup V : safın E
20 mübârekeye V : mübâreke E
21 şâd ü V : şâz E
22 ve V : — E
23 otak u V : otak E
24 Ve E : — V
25 olundukda V : + ve E
26 olunmağın V : + ve E

hazînesinden havâle olunmuş idi. Ve dört cânibe kapucu-başılar gönderüp, asker sürüp, Bağdâd seferine gelinmesi bâbında ikdâm recâ etdiler.

Ve 'îd-i fıtra[y]ı ol sahrâda minber ta'mîr etdürüp, salât-ı 'îd edâ etdiler ve iki def'a 'îd-i şerîf oldu. Ve[1] üslûb-i sâbık üzere[2] ziyâfetler olup, a'yân-ı Devlet birbirin ziyâret etdiler. Ye "Mübârek bâd" deyü tekrâr musâfaha olunmağın ve Sadr-ı a'zam Husrev Paşa hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler. Ve üç gün ol makām-ı şerîfde oturak edüp[3], mumlar donanmaları va toplar ve tüfengler şenlikleri oldu. Ve Mihribân Kal'ası'na altmış nefer cebecilerden[4] nevbetci fermân olunmağın, alıkodular[5] ve beş darbuzanlar ile topcuların ta'yîn etdiler. Ve Pelengân Kal'ası'na cebecilerden[6] elli nefer nevbetci[7] koyup ve Mü'min Hân ile Şeyh, bir mikdâr tevâbi'i [ile] girüde kalan ba'zı 'aduv kızılbaşlarun serkeşlerin ve ba'zı palankaların[8] zabt içün icâzet alup kalup, Hemedân altında mülâkat olmak şartıyla ve girüde kalanlara kılavuz olmak şartıyla[9] Van Beylerbeyisi câniblerinden bir mikdâr **[V 435a]** kızılbaş dilleri gelüp ve elli kelleler gelüp, Tebrîz'den giriftâr olunmuş ve: "Şâh 'Abbâs ordusu Altıparmak altındadır" deyü[10] cevâb verdiler.

Vezîr Serdâr Husrev Paşa da ordu ile 'azîmet edüp, balkan u dervendler ve ziyâde sarp dağlardan kat'-ı merâhil eyleyüp, teveccühde. Lâkin firâr eden[11] kızılbaşlar **[E 263a]** derbendlerde mürd olup, et ü lâş ü[12] cîfeleri eşcâr diblerinde[13] deste deste küşteleri[14] bî-kıyâs idi. Mezbûr revâfızlara[15] Cenâb-ı Rabbü'l-'izzet'den bir âfet-i semâvî zuhûr edüp, küşte oldular. Ve menâzil-i mezbûrede[16] ebr u bârân mukarrer. Asâkir-i İslâm boğaz ve dervendleri[17] iki menâzilde kat' etdiler.

Ve mâh-ı şevvâlin yedinci eyyâmı[18] sahrâya dâhil oldukda, bir gün oturak olup, lâkin Ekrâd beylerinden[19] Diyârbekir Eyâleti'ne tâbi' Hazzo Beyi, bir mikdâr şenâ'at edüp, muhârebede tekâsül[20] ve muhanneslikler etmeğin,

1 etdiler ..... Ve E : olunup V
2 üzere V : — E
3 edüp V : etdiler E
4 cebecilerden V : cebeci E
5 alıkodular E : — V
6 cebecilerden V : — E
7 nevbetci V : cebeciler nevbetciler E
8 palankaların V : palankalar E
9 şartıyla V : şart ile E
10 deyü V : — E
11 eden V : — E
12 lâş ü E : lâş V
13 eşcâr diblerinde V : eşcârlar dibinde E
14 küşteleri V : küşteler E
15 Mezbûr revâfızlara V : Mezbûrlara bir âfât-ı semâvî E
16 bir ..... mezbûrede V : râfızîler merdûdlar küşte olup. Ve menâzil-i mezbûrda E
17 dervendleri V : derbendleri E
18 eyyâmı E : eyyâm V
19 beylerinden V : beyi E
20 tekâsül V : + ederler E

Vezîr-i a'zam Husrev Paşa'nın murâd-ı şerîfleri[1] bir mikdâr te'dîb edüp[2]; ve nasîhat tarîkiyle: "Bir vakitde dahi etmeye" deyü da'vet[3] ederler. Hazzo Beyi'ne: "Gāfil olma! Vezîr-i a'zam hazret[leri]nin sana gazabları vardır. Tedârükde ol!" derler. Ba'zı münâfıklar Sadr-ı a'zam hazretlerine Diyârbekir Beylerbeyisi Mustafa Paşa'yı[4] gamz ederler[5]: "İltifât edersiz, lâkin hizmet-i Pâdişâhîde tekâsül etdüğü mukarrer. Fermânınız olan kelekleri ve iştirâ-i zahîrede ve mühimmâtlarda tekayyüd etmedi. Mîrî mala gadr etdi. Niçe kizbi zâhir oldu" derler. Ve: "Hazzo Beyi'ne idlâl etdi. Ekrâd tâyifesindendir[6], câyiz ki terk-i vatan ede. Zîrâ her gâh havf üzeredir[7]" derler. Vezîr-i a'zam gazab üzere iken, mezbûr Hazzo Beyi otak u bârgâha gelür, selâmlar. Ba'dehû Vezîr-i a'zam hazretlerine tekayyüd eder[8]. Hançer ile Sadr-ı a'zam üzerine sürüp, bir hatâ olmağa karîb olayazdı[9]. Lâkin ol meclisde olan Rumeli Beylerbeyisi Yûsuf Paşa ve Parmaksız Mustafa Paşa ve Süleymân Kethudâ, mezbûr Kürd Beyi'nin üzerine düşdüler. Hançerin ve kolunu[10] düşürdüler. Ba'dehû Dîvân-hâne'de, Beyi kılıc ile pâre pâre edüp ve[11] taşrada olan **[V 435b]** hizmetkârların ahz edüp, hakkından gelindükden sonra, Diyârbekir Beylerbeyisi taleb olunup[12], ihtiyâr Mustafa Paşa[13], Hazzo Beyi gazablarına uğrayup, cellâda fermân olup[14], otakda katl etdiler*. Cemî'i muhallefâtı[15] kabz olunmağın[16], Diyârbekir Eyâleti'ni Halîl Paşa'ya sadaka etdiler. Ve Sivas Eyâleti Besnilü[17] 'Ali Paşa'ya olup[18] ve Parmaksız Mustafa Paşa'ya[19] Tırablus-Şâm ihsân olundu[20].

Ve menâzil-i mez[bû]reden[21] 'azîmet edüp, Ahmed Hân'ın sarayları varoşları ve karyeleri ma'mûr, lâkin ahâlîsi firâr edüp, sarp derbendlerde as-

1 şerîfleri V : + olur. Da'vet edüp E
2 edüp E : — V
3 da'vet V : te'kîd E
4 Beylerbeyisi Mustafa Paşa'yı V : Beylerbeyisi'ni E
5 ederler V : + Mustafa Paşa'ya E
6 tâyifesindendir V : + her gâh havf üzeredir E
7 Zîrâ ..... üzeredir V : — E
8 eder V : + ve E
9 olayazdı E : oldu V
10 kolunu V : kolun E
11 ve E : — V
12 olunup V : edüp E
13 Paşa V : Paşa'nın E
14 olup V : edüp E
* 2 Şevvâl 1039'da Mihribân'dan göçülüp, derbend ağzında Serâbâd denilen yerde Hazzo Hâkimi Şeref Hân ve 7 adamı katledilmiştir. Oradan kalkılıp, Şeyh Ayyâr Deresi'nde konulduğunda, Husrev Paşa gazabını teskin edemeyip, fitneyi çıkardığı kabûl edilen Diyârbekir Beylerbeyisi Halıcı-zâde Mustafa Paşa'yı getirtip boynunu vurdurmuştur (*Fezleke*, II,122; Na'îmâ, III,31).
15 muhallefâtı V : muhallefâtların E
16 olunmağın V : + ve E
17 Besnilü E : بنسلو V
18 olup V : ihsân olunmağın E
19 Paşa'ya V : Paşa da E
20 olundu V : olunmağın E
21 mez[bû]reden V : mezbûrdan E

kerden ihtirâz[1] edüp, âsâyiş üzere olurlardı. Vezîr-i a'zam dahi ziyâfet etdiler. Re'âyâların rencîde etdürmediler. Ve iki gün oturak etdiler. Ba'dehû Şîrâz sınuru ve Kûh-i Elburuz misâli arz-ı bâlâda bir kal'adır. Burc [u] bârûsu eflâke hemser, nâmı Kılâ'-ı Pelengân; kebîr bedenlerinde toplar ve pırankılar[2] bî-nihâye. Asâkir-i İslâm gâzîleri[3] mezbûr kal'anın sınuruna ve hendeklerine seğirdimler etdiler. Kızılbaş ve[4] Ekrâd, kal'adan topların atup[5] ve Ahmed Hân kasrı münakkaş[6], reng-âmiz lâciverdler[7] ile müzeyyen ve bir tâk eyvân ve[8] fıskiyyeler ve havz ve etrâfları[9] bağ u bağçe ve[10] çayır çemenler ve eşcâr envâ'ı mevcûd. Aslâ bir şey'i zarar olunmayup* ve kal'a-i mezbûr ol gün topların ve tüfenglerin savurup ve gice oldukda[11] kal'anın bedenlerin meş'aleler ile donanup, revâfızlarun havfından ve kurâsına, varoşlarına asâkir akın etdiler. Ahmed Hân'ın sınurundan çıkup, Şâh 'Abbâs Vilâyeti'ne dâhil oldular. Ve sahrâlarda[12] zirâ'at olunmuş gendüm ve cev ve hubûbât, sebz ve sâkları erişmiş[13] tâze ekin mübâlaga idi[14]. Askere bir mertebe zâd ü zevâde olup[15], kifâf edinürlerdi. Varoşlar ve karyeler ve sehî selviler[16] ve bağ u bağçeler ve bostanlarında[17] sebzevâtları yerinde, lâkin[18] re'âyâları perîşân ve ba'zı pîr ü zenân [ve] fertût bî-dermân sahrâlarında kalup, sâyir cemâ'at-i kızılbaşlar[19] ve nevâhîlerinde bir ferd yok, firâr edüp, Isfahan'a ve Horasan'a ve Şîrâz cevâniblerine ve kudreti olmayanlar sarp kûhistânlarda. **[E 263b]**

Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı selâtîn, nâmdâr ü havâkîn, **[V 436a]** tâcdâr hazretlerinin[20] Harem-i hâslarında perverîş olup, ba'dehû terbiyeleri te'alluk etdükde[21], umûr-i memâlik[i] zabt ile Devlet-i 'aliyye[22] menâsıblarından vezâret mertebesine dâhil olup, niçe müddet 'adl ile Dîvân-ı hümâyûn'da fukarâ ve Müslimîn mesâlihlerinde ve memleket ahvâllerinde[23] vukûf tahsîl

1 ihtirâz E : احتياز V
2 pırankılar V : pırankı E
3 gâzîleri V : gâzîler E
4 ve V : — E
5 atup V : atarlardı E
6 münakkaş V : نقشو E
7 lâciverdler V : lâcüvertler E
8 ve V : + havz ve E
9 ve havz ve etrâfları V : ile âlûde E
10 ve V : etrâfları E
* Ahmed Hân'ın sarayı, duvar ve direkleri dışında tahrip edilmiştir (Na'îmâ, III,32).
11 gice oldukde V : şeb zemânı E
12 sahrâlarda V : + كيت vakitde E
13 sakları erişmiş E : — V
14 idi V : — E
15 olup V : — E
16 ve sehî selviler E : — V
17 bağçeler ve bostanlarında V : bağçe ve bostanlarda E
18 lâkin V : — E
19 kızılbaşlar V : kızılbaş E
20 hazretlerinin V : kendü dergâhları hizmetkârından E
21 terbiyeleri te'alluk etdükde E : — V
22 'aliyye V : 'aliyye'nin E
23 ahvâllerinde V : ahvâllerinden E

ederler. Ba'dehû Sadr-ı a'zam ve Serdâr-ı ekrem merâtiblerine vâsıl olurlar. Hâlâ Müşîr-i mufahham Vezîr-i Âsaf-ı zemân Husrev Paşa-[y]ı nâmdâr, Selâtîn-i Âl-i 'Osmân ve hazret-i İskender-i zemân es-Sultân ibnü's-Sultân Sultân Murâd Hân *ebbedallâhu devletehû*[1] *ilâ inkırâzı'd-devrân** hazretlerinin fermân-ı şerîfleri ile Serdâr-ı Âsaf-nijâd, ra'iyyet-perver, merhamet-güster, Vezîr-i cihân-gîr, Müşîr-i Sâhib-i tedbîr'i[2] asâkir-i İslâm kulları üzere Ser'asker etmişlerdi. Mecmû'-ı rûy-i arzı[3] geşt edüp, *"Es-sefer*[4] *kıt'atun mine's-sakar"* ve *"Memâlik su'ûbetü'l-mesâlik***, gâh süflîden bâlâya erdük".

Ekālim-i Hemedân sahrâ vü yazı geşt olunmağın, Beşparmak menâziline varuldukda[5], mâh-ı şevvâlin yirmi dördünde idi. Ve Şâh 'Abbâs ordusu mukaddem ol arzda niçe müddet karâr edüp[6], ba'dehû Hemedân sahrâlarına 'avdet eder.

Serdâr-ı Âsaf-ı zemân Vezîr-i a'zam-ı müdebbir alayları saflar dutup, mezbûr Sahrây-ı Maşad'ı ve[7] dört fersah zemîn[i] fevc fevc mîr-i mîrân askeri dutup ve Rumeli gāzîleri üslûb-i sâbık üzere[8] her sancak-beyleri başka alay bayrakları[9] ve kostaniçseleri ile gûyâ bir ormanlı dağdır ki[10] hurûş edüp, süvârî misâl fersah alup, gelür. Ve ol zemînde[11] bârgâhlar kurulup ve orduda nidâlar olurdu. Min-ba'd hılâf konulmayup, hayme [vü] bârgâhları hem-vâr kurulup ve ordu başında toplar kā'ide üzere zencîrlenürdü. Yeniçeri nâmdârları tüfengleri ile saflar bağlayup, vakt-i mağribden sabâhu'l-hayr olunca topları muhâfaza ederlerdi. Ba'dehû vakt-i seherde salâtü'l-fecr edâ olundukdan sonra, Diyârbekir Beylerbeyisi olan Halîl Paşa çarkacı alayların saf etdükde, bir fersah ilerüde. Ba'dehû tuğlar ile bir alay asker, ba'dehû şâhî darbuzanlar alayı **[V 436b]** topcuları ve top arabacıyân yarar cılasın yiğitler ve iki odanın yeniçerileri tüfeng-endâz ve bir mikdâr cebehâneler üslûb-i sâbık üzere yemîn ü[12] yesârda beylerbeyiler alayları saflar dutup, Sahrâ[y]-ı Hemedân'ı[13] dört

1 Sultân ..... devletehû V : Murâd Hân eyyedâllâhu ve nasarahullâhu E

* "ابّد الله دولته الى انقراض الدوران = Allah onun devletini dünyanın sonuna kadar sürdürsün" anlamına gelen Arapça bir duâdır.

2 tedbîr'i E : tedbîr V

3 arzı V : arz E

4 es-Sefer V : Ve sahrâ vü yazı neşîb ü firâz ile hemvâr ve düzdür öyle basît ve düpdüz olmayup, bülendî تيست ve 'ulvî (واعلوى) kûhî, derbend ve pür meşakkat, neşîb ü firâz, sefer kalîlün kesîrün sefer E

** "السفر قطعة من السقر و ممالك صعوبة المسالك = Yolculuk zâten zordur. Bu memleket ise yolculuğu en zor olan yerdir" anlamına gelen Arapça bu sözün ilk kısmı "es-Sefer kıt'atun mine'l-'azâb" şeklindeki hadîsin (bk.el-'Aclûnî, *age,* I,453), "'azâb" kelimesi yerine "sakar" kelimesinin getirilmesiyle secî'li hale getirilmiş şekli gibi gözüküyor.

5 varuldukda V : varulduğu eyyâmda E

6 edüp V : eder E

7 Maşad'ı ve E : Maşad V

8 üzere V : — E

9 alay bayrakları V : alayları bayrak E

10 ile ..... ki V : dedik bir dağ ormanlı E

11 zemînde V : zemîn E

12 üzere yemîn ü V : ve yemîn E

13 Hemedân'ı V : + Vilâyeti'ni E

fersah mesâfeden bâğistânları ve sevâhilinde ırmak bınarları müşâhede olunurdu. Ba'dehû piyâdegân-ı Yeniçeriyân Ağası ve Kethudâ ve Turnacı-başı ve sâyir ocak[1] zâbitleri ile üç saf yeniçeri alayları, tüfengleri şa'şa'ası çeşmleri kamaşdurdı. Ve mühimmâtları[2] ve alay bayrakları ve süvârî bayrakları ve niçe yüz sakaları ile bir gürûh[3] fitilleri yıldız misâl şa'şa'a verüp, sahrâda kat kat 'aduv[4] câniblerine hareket ederlerdi. Ba'dehû çavuş ve müteferrika ve erbâb-ı Dîvân alayları, Vezîr-i a'zam Serdâr[5] ağaları ve sâyir tevâbi'âtı ve bayrakları ve[6] tuğlar ve yedekleri müzeyyen olup, ba'dehû hazret-i Sultân-ı Enbiyâ *'aleyhi's-selâm**[7] Sancağ-ı şerîf'i ve 'ulemâ ve[8] meşâyihlerden Sancağ-ı şerîf[9] etrâflarında cem' olup, **[E 264a]** salavât-ı şerîf getürüp, âdâb ile[10] hareketde, ba'dehû Muhzır Ağa[11] yoldaşları yeniçeriler tüfengli, Serdâr Vezîr-i a'zam önünce şâtırları etrâfında. Ba'dehû nâmdâr silâhdâr ve çukadârı kafâsında, dahi Kethudâ ve ağaları ve altı bölük ağaları[12] ve zâbitleri ve[13] sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân[14] Sultân Murâd Hân hazretlerinin sancağ-ı sebz[i] Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekremlerine verüp, şark seferine ta'yîn olunmağın, 'alemdâr[15] ve tabl [u] nakkâreler döğülüp ve kapu halkının alay bayrakları[16], sipâhî ve silâhdâr ve 'ulûfeciyân-ı yemîn ü yesâr ve gurebâ'-i yemîn ü yesâr, cebe vü cevşenlü, silâhlı, bayrakları ile süvârî saflar[17] dutup, yemîn ü yesârda gürûh-i 'azîm. Atlarının sahîli ve askerun sadâsı şol mertebe idi ki pervâz[18] eden murgân u tuyûrlar zemîn üzere düşerlerdi. Bu zikr olunan asker halkı ve fârişler alaylarda hünerler[19] ve lu'blar gösterüp.

Ve Şâh-ı bed-me'âş bir cânibde karâr edemez. Hemedân ve Dergezîn (تركزين) ve Gazvîn'den ve sâyir nevâhîlerinden kızılbaşlar terk-i vatan edüp, Isfahan'a değin firâr ederler. Ve ekser re'âyâları dağlarda mesken dutup ve

1 ocak V : — E
2 tüfengleri ..... mühimmâtları E : tüfengli V
3 bir gürûh V : gürûh ile E
4 'aduv V : 'aduvlar E
5 Serdâr E : — V
6 bayrakları ve V : bayrak E
* "عليه السلام = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
7 'aleyhi's-selâm V : Habîbü Rabbi'l-'âlemîn Rasûlullâh sallallâhu 'aleyhi ve sellem ve 'alâ âlihî ve sahbihî ecma'în E
8 ve 'ulemâ ve V : ve Cehâr-yâr-ı güzîn hazret-i Ebûbekir ve 'Ömer ve 'Osmân ve 'Ali rıdvânullâhi Te'âlâ 'aleyhim ecma'în. Râfızîler 'adûsu cihâdlarun kızılbaş-ı bed-me'âş üzerine cihâd ü gazâya teveccüh ederlerdi. Ve 'ulemâdan E
9 şerîf V : şerîfler E
10 âdâb ile E : âdâbla V
11 Muhzır Ağa : Muhzûr Ağa V : Muhzûr E
12 bölük ağaları V : bölüklerün ağa E
13 ve V : — E
14 zemân V : + iklîm ve seb'anın Pâdişâhı olan E
15 sancağ-ı ..... 'alemdâr E : sebz sancağı ve 'alemdârlar V
16 bayrakları V : + her biri kadîmü'z-zemân-ı selef, Âl-i 'Osmân kulları, garb u şark feth eden gâzîler, ebnâ'-i E
17 saflar V : saff u kanat E
18 mertebe idi ki pervâz V : mertebedir ki pervâz [Ayrıca "pervâz" kelimesinin altında "tayerân" kelimesi vardır] E
19 hünerler V : hüner E

ba'zı tecemmülâtların perîşân ederler ve zâd ü zevâdelerin nehirlere[1] dökerler. Ve re'âyâlarından marîz u[2] a'mâların Hemedân Şehri'nde bırağurlar. Ol vakit **[V 437a]** asâkir-i İslâm havfından kızılbaşlara bir mertebe perîşânlık ve ıztırâb düşüp, hânumânlarından geçüp, ehl ü 'iyâllerin ekser bırağup[3], şemşîr havfından hılâf yerlere giderler. Ve Şâh-ı bed-me'âş mukâvemet edemeyüp, Serdâr Vezîr-i a'zam Husrev Paşa'nın önünden gürizân ederlerdi[4]. Hemedân Vilâyeti'n hâlî koyup, Şâh 'Abbâs ordusu ile sarp derbendlerden alayların bağlayup, karâr ederdi. Ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir karavullarda ve sâyir mîr-i mîrânlar saflar dutup.

Mâh-ı şevvâlin evâsıtında sahrâ vü derbendler geşt edüp ve cedîd 'alef[5] ü şa'îr ü gendümlerin asâkir halkı atlarına yidürüp, dahi bağ u bağçelerin gâret edüp, Hemedân Vilâyeti'ne dâhil oldular*. Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem alayların tezyîn edüp, Şehr-i Hemedân sınurunda bir mikdâr te'hîr edüp, ağırlıklar Hemedân varoşu sınurunda nehir kenârında haymeler ve bârgâhlar konup ve mîr-i mîrân ve mîrlivâ askeri ile Hemedân'dan bir mîl ilerü alayların saf edüp, Şâh-ı bed-me'âş askerine karşu durup, bir mîl ilerü gâzîler çarkaya[6] vardukda, mukâvemet göstermezlerdi. Ve Serdâr[7] Vezîr-i a'zam Husrev Paşa, ordu başında bir mikdâr dahi eğlenüp, ba'dehû otaklarma nüzûl buyurdular. Ve Hemedân Şehri'nde bir hafta oturak fermân etdükde, asker-i İslâm şehr-i mezbûrda gâret edüp, vîrân etdiler. Ve şol kadar ganîmet ve tefârık kısmından ki[8] buldular, herkes icâzet ile gâret edüp ve şehirde sarayların ve bağ u[9] hadîkaların ve çarşuların vîrân edüp, ba'dehû[10] ihrâk olunduğu mukarrer. Ve etrâf karyeleri[11] vîrân olunmağın. Lâkin her gün Şâh cânibinden bir hareket olmazdı. Alayı dağlar başında peydâ olurdu ve tozları duman misâl rûz [u] şeb ayrılmazdı, lâkin mukâvemet olmazdı[12]. Ve mîr-i mîrânlar çarkaya varup, cür'et edüp, her gâh başlar ve diller alınurdu. Orduya getürüp, harca sürüp, Şâh-ı bed-me'âş hîlekârdan bir haber bilinmezdi. Ve Serdâr Vezîr-i a'zam Husrev Paşa'nın murâdı Isfahan tedârükünde **[V 437b]** ve askerde akın mukarrer. Lâkin: "Isfahan havâlîleri[13] ve derbendleri ziyâde sarpdır ve hem suya

1 zevâdelerin nehirlere V : zevâdların nehirlerde E
2 marîz u V : marîz E
3 bırağup V : bırağur E
4 ederlerdi E : ederler V
5 'alef V : 'aleflerin E
* *Fezleke*'ye göre (II,123), 27 Şevvâl 1039'da, Na'îmâ'ya göre ise (III,33), 28 Şevvâl 1039'da Hemedan'a varılmıştır.
6 bir ..... çarkaya V : çarkaya gâzîler E
7 Ve Serdâr E : + ve Serdâr V
8 ki V : — E
9 bağ u V : bağ E
10 ba'dehû V : + âteş ile E
11 karyeleri V : karyelerin E
12 lâkin mukâvemet olmazdı E : — V
13 havâlîleri V : çölleri E

muhtâc yerleri vardır[1]. Ve Hemedân'dan sür'atle[2] ancak on iki mesâfe kat' etmek lâzımdır" derler. Ba'dehû: "Horasan'dır, Özbek[3] sınurudur" deyü haber bilinüp ve Hemedân'da asker-i İslâm zahîrelenüp, ba'dehû **[E 264b]** Van Beylerbeyisi câniblerinden başlar[4] ve diller gelüp, Mîr-i mîrân-ı Van 'Ali Paşa Van askeri ile Tebrîz'e akın edüp[5], fursat ile gāret edüp, diller ve başlar alur. Ba'dehû kethudâsı ile Hemedân altında orduya dâhil oldukda, ahvâlleri görüldü.

Ve mâh-ı mezbûrda Hemedân Sahrâsı'ndan 'azîmet olunup, Dergezîn (ترکزین) nâm şehre niyyet olunmağın, dört menâzilde suhûlet ile kurâ ve nevâhîlerin gāret ederek, mâh-ı zilka'denin gurresinde Dergezîn (ترکزین) Şehri'ne dâhil oldular*. Ve mîr-i mîrânlar hizmetlerinde, rûz [u] şeb karavullarında ve çarkalarında. Ve ordu Dergezîn (ترکزین) sınurunda konup[6] ve şehrin gāret edüp, şol kadar ganâyim[7] ve ba'zı hubûbât kısmından ve bâzergân meta'larından buldular. Lâkin ganem u sığır ve bârgîr ü deve ve hayvânât kısmından bir şey yok idi; mukaddem hılâf yerlere[8] kaçurmuşlar. Ve orduda meydân içün ve gayri, et kısmından[9] bulunmazdı.

Ve Dergezîn (ترکزین) Vilâyeti'n beş günde vîrân edüp**, mezbûr Dergezîn (ترکزین) bir mu'azzam şehristân idi; Hânlar Hânı zabtında imiş. Şehirde binâlar ve dükkânlar ve kârvânsaraylar ve köşkler ve câmi'leri firâvân. Ekser sünnîlerden ve 'âlimlerden sâkin olurlardı[10]. Medreseler binâ olunmuş. Makbûl Fıkh[11] kitâblarmdan ve Fârisî meşhûr kitâblar getürüp, orduda fürûht olundu. Ve[12] Dergezîn (ترکزین) 'de olan halkı, Şâh 'Abbâs câniblerinden içerüye sürdürüp, bir iki şerîf kimesneler firâr edüp[13], orduya gelüp, askerde kaldılar. Ve Şâh-ı bed-me'âş karavulları hâlî değillerdi. Ekser zemânda kendülerin ve alayların gösterürdü; lâkin[14] mukāvemet etmezlerdi. Ve Gazvîn Şehri karîb olduğu mukarrer. Dört menâzil olup, kızılbaş tâyifesi asker-i İslâm havfından firâr ederler ve Gazvîn vilâyetlerin kendüleri vîrân ederler; bir ferd **[V 438a]** kalmaduğu bilinür.

1 vardır V : mukarrer E
2 sür'atle E : sür'at ile V
3 Horasan'dır, Özbek E : Horasan V
4 başlar V : baş E
5 edüp V : eder E
* 4 Zilka'de 1039'da Hemedan'dan göçülmüş, 10 zilka'dede Dergezin'e varılmıştır (*Fezleke,* II,123; Na'îmâ, III,35).
6 konup V : kondular E
7 ganâyim V : ganâyimler E
8 hayvânat ..... yerlere V : hayvânâtdan yerde komazlar, sürüp hılâf yerlerde mukaddem E
9 et kısmından V : gûşt E
** Dergezin'de 3 gün oturulmuş ve bu arada şehir tahrip edilmiştir (*Fezleke,* II,123; Na'îmâ, III,35).
10 sâkin olurlardı V : ve E
11 fıkh V : fakîh E
12 olundu. Ve V : olunmuş idi. Ve cebrî E
13 kimesneler firâr edüp V : firâr ederler E
14 lâkin V : — E

Gazvîn cânibine 'azîmet olunmuş iken, Dergezîn (ترکزین) 'den 'avdet olunmağın, mâh-ı zilka'denin onuncu eyyâmında[1] Beştebe nâm sahrâda konulup, ba'dehû müşâvere fermân olunmağın: "Evvelâ temmûz eyyâmıdır[2], Bağdâd mevsimi değildir. Erdebil girüde, Vilâyet-i 'Acem içre akın olur. Ve hem askerimüz zahîreye muzâyaka ve 'usret çekilmez, ganî vilâyetlerdir. Yalnız Erdebil Vilâyeti, ecdâdları[3] Şeyh Safî Türbesi ve hankāh-ı 'azîmdir. Bir başdan[4] gāret etdürmezler; Şâh 'Abbâs tahtıdır, bırağup, sâyir vilâyeti gibi rencîde etdürmeye. Beher hâl kendü Şâh gelür, mukāvemet ederler. Yahud[5] bir sulh ile Bağdâd'ı ve gayriyi verüp, sa'âdetlü Pâdişâhımızdan emân ümmîzi[6] ile sulh u salâh edeler. Ve hem vakti ile Erdebil'den Serav'dan Tebrîz üzere varılur. Ba'dehû Van'da kışlak olsun. Vaktinde[7] Şâh vilâyetlerine akın mümkin[8] olur; eğer Şamakı ve Gence üzere ve Tatar Hân cânibinden bir mikdâr Tatar gelür, inşâ'allâh hizmet olur" derler. Mîr-i mîrân ve ümerânın ba'zı umûr-dîdelerinden ve ihtiyâr kapu halkından vech-i meşrûh üzere cevâblar sâdır oldukda, ocaklardan ba'zıları da Bağdâd cânibini dutdular. "Bu sene Bağdâd kasdma tedârükler görülüp, Musul'da hâzırdır. Sene-i sâbıkda te'hîr olundu. Cânib-i Hakk'dan şitâlar oldu; vakti geçüp, 'acele olunmadı. Mukābelesinde Şâh-ı 'Acem'in taburu ile mukāvemet olunmağın, bi-hamdillâhi Te'âlâ feth nasîb oldu. Ve devlet-i Pâdişâhîde Şâh-ı 'Acem'in içerüsüne akın olunup, Şehr-i Hemedân ve Dergezîn (ترکزین) ve nevâhî ve varoş ve kariyeleri gāret olunup, bir zemân şark iklimlerine bu mikdâr gāret olunmayup, selefde Serdâr olanlar Vilâyet-i 'Acem'in evsatına girmeyüp, Şâh-ı bed-me'âş'ı derbend ve dağlardan bakdurduk[9]. Hizmet ise ancak olur. Şimdiki hâlde Bağdâd'un kapusun Müdlic ve Mühennâ[-oğlu] askeri açdurmayup ve Genc 'Osmân Bey hîlede, gāzîler ile kıtâlde. Vakt ü zemân geliyor, Bağdâd sınuruna varılunca güz vakti olur, inşâ'allâh Bağdâd bizimdir" deyü cevâb oldukda, Vezîr-i a'zam Husrev Paşa da[10] fehm edüp: "Elbetde **[V 438b]** sa'âdetlü Pâdişâhımızdan havf ederüz" deyü Bağdâd cânîblerine teveccüh etdiler.

Altıparmak **[E 265a]** Boğazı'ndan Bağdâd cânîblerine nüzûl fermân olunmağın, bin otuz dokuz târîhinin zilka'desinde beşinci günü[11]* Sahrây-ı

1 eyyâmında E : eyyâmda V
2 Evvelâ temmûz eyyâmıdır V : eyyâm-ı temmûzdur E
3 ecdâdları V : ecdâdlarıdır E
4 başdan V : باشدن E
5 Yahud V : + cedîd Şâh'dır, derler E
6 ümmîzi V : ümmîz E
7 Vaktinde V : Askere kışlak olur. Vaktinde akınlar E
8 akın mümkin V : — E
9 bakdurduk E : bakduk V
10 da E : — V
11 zilka'desinde beşinci günü V : mâh-ı zilka'desinin beşinci eyyâmı E
* 10 Zilka'de 1039'da Beşparmak yoluyla Bağdâd'a gitmek üzere Dergezin'den hareket edilmiştir (*Fezleke,* II,124; Na'îmâ, III,36). Eğer Metin, s.935n* ve 935n**'da yer alan

Heyhât nâm ve balkanlar[1] ve sarp derbendler ve nehirler geçilüp[2], asâkir-i İslâm zahîre[y]i tarlalardan[3] orak urup, harmen mevsimi; eğer şa'îr ve eğer gendüm mübâlaga. Varoş ve karyelerde bırağup, terk-i vatan etmeğin, eğer[4] re'âyâ ve eğer kızılbaşlardan[5] bir ferd kalmayup, niçe menzil hânumânların[6] ve bağ [u] bağçelerin[7] ve bostanların meyve ve hubûbâtları ile[8] terk etmeğin, lâkin davar kısmın sürüp, içerüye getürdükleri mukarrer[9]. Ve Hemedân ve Dergezîn (ترکزین) ve Gazvîn ve Cennet-âbâd şehirlerin ve[10] Erdebil sınuruna değin varoş ve karye ve kılâ' ve Ekrâd-ı Ulus tâyifesinden iki ay mikdârı geşt-i sahrâ olunursa, bir ma'mûr şehir ve bir varoş yok idi. Ahâlîsi ve re'âyâsı hâzır olanda[11] Ahmed Hân ülkesi (örekesi) idi[12]. Vezîr-i a'zam Husrev Paşa fermânı ile ba'zı dervendlerde ve meskenlerde olurlardı[13]. Ve Mü'min Hân'ı karındaşı cânibinden te'kîd olunmuş idi; rast geldükleri gâzîlere akçaları ile zâd ü[14] zevâde kısmından verürlerdi.

Ve mâh-ı mezbûr[15] evâsıtında Sahrây-ı Maşad'ı ziyâret edindiler. Ve karye yerlerinde bağ u hadîka mübâlaga, lâkin meyveleri kemâlin[16] bulmamış. Ve ba'zı askerî tâyifesi[17] murâdlarınca müntefi' olurlardı. Ve Sahrây-ı Mâverâünnehir'de âb-ı revân ırmaklar ve rûz [u] şeb asâkir halkı, eğer süvârî ve eğer piyâde alayları hâzır ve ağırlık orta yerde. Cevânib-i erba'ada çarkacılar ve dündârlar hâzır ve karavullar cevânib-i erba'a[y]ı hıfz edüp[18] ve menâzil yerleri ma'lûm. Kulağuzlar müşâveresiyle Şâh sınuru olmağın ve[19] etrâflarımuzda düşman mukarrer. Gâzîlerimüz her gâh diller giriftâr ederler. Ordu-yı hümâyûna getürüp, Vezîr-i a'zam Husrev Paşa huzûrunda söyledüp, Şâh'ın tedârükünden haberdâr olunurdu. Ve ilerüde revâfızların hânlarından ve kızılbaş tâyifesinden dört bin mikdârı habîs, tarlalarda olan tereke[y]i ihrâk ederlerdi. Ve sahrâlarda olan giyâhı ihrâk edüp ve yemîn ü yesârımızda düşman mukarrer[20] ve Şâh-ı bed-fi'âl'in ordusu kafâmuzda olduğu mukar-

---

bilgiler doğruysa, Dergezin'den 13 zilka'dede hareket edilmesi veya Dergezin'e 7 zilka'dede varılmış olması gerekiyor.

1 balkanlar V : balkanlarda geşt, tayy E
2 geçilüp V : geçilürdü. Ve E
3 tarlalardan V : tarlalarda firâvân E
4 bırağup ..... eğer E : — V
5 kızılbaşlardan V : kızılbaş E
6 menzil hânümânların V : menziller hânümânlarından E
7 bağçelerin E : — V
8 meyve ..... ile E : — V
9 mukarrer V : — E
10 ve E : — V
11 olanda V : olandı. Ve E
12 idi V : — E
13 olurlardı V : olurdu E
14 zâd ü V : — E
15 mâh-ı mezbûr V : tis'a selâse ve elf târîhinin zilka'desinin E
16 kemâlin V : kemâllerin E
17 askerî tâyifesi V : tâyife-i asker E
18 hıfz edüp V : hıfzında E
19 ve E : — V
20 Ve sahrâlarda ..... mukarrer E : — V

rer[1]. **[V 439a]** Lâkin Bârî Te'âlâ hazretleri asâkir-i İslâm'ı hıfz edüp, aslâ mukāvemet edemezlerdi[2]. Ol mikdâr sahrâ vü dervendler ve balkanlar ve dağlar geşt olunmağın, bir cânibden gayri gelmeyüp, fikr ü tedbîrleri[3] bilinmezdi.

Ve tayy-ı merâhil kat' ederek, mâh-ı mezbûrda Vilâyet-i Şîrâz'ı geşt ederler ve Ferhâd [ü] Şîrîn makāmların nümâyân ederler. Ve Ferhâd [ü] Şîrîn bir nehirde ırmak başı, âb-ı zülâl cârî olduğu sengistân kayada resm olunmağın. Ve derbend-i mezbûrda üç gün karâr olunmağın ve ordu-yı hümâyûnda üç ay olmuş idi[4]; gûşt ü ganem vücûdu bulunmazdı ve meydân verilmezdi; herkes kanâ'at ederlerdi. Ve 'Acem Vilâyeti olup, temmûz eyyâmı olmağın[5], hevâsı gayri şekil[6], askerde safra ve hummâ zahmeti 'ârız olurdu[7]. Eğer ganem firâvân olaydı, ıztırâb çekilürdü. Bi-hamdillâhi Te'âlâ gāzîlerimüz ten-dürüst idiler[8].

Mâh-ı zilhicce eyyâmı gāzîler akın tarîkiyle süvârî yeniçeriden ve bölük halkından ve beylerden: "Tevekkeltü[9] 'alallâh" deyüp, kılağuz peydâ ederler. Yaylaklar ve derbendler geşt edüp[10], Kara Ulus ve Lûr Hân Ekrâdları'nın ganemlerine rast gelürler. Ve deve ve sığır ve ganem sürülerinden bir mikdârın ganîmet ederler. Ve Ulus Ekrâdı ve Lûr Hân Ekrâdları bir mikdâr ceng ederler. Tüfenglü olan yeniçeriden ve gayriden bir mikdâr muhârebe edüp, ba'dehû emân dedürüp, üç günde orduya dâhil olurlar. Orduda[11] fürûht edüp, her bir koyunu beşer[12] guruş hisâbınca bey' [u] fürûht etdiler[13]. Ve lâkin Türkman ganemleri ziyâde semüz olmağın[14], askerde bir mikdâr hastalıklar[15] 'ârız olur. Ba'zı ferd ziyâde[16] tama' eder, gûşt ekl eder. Te'kîd olundukda[17], gayri mukayyed olmadılar[18].

Ve Sahrây-ı Maşad'ı ve Ahmed Hân ülkelerin (örekelerin) ve Şâh Köprüsü'n 'ubûr etdiler ve nehr-i 'azîm olduğu mukarrer. Üç gün oturak fermân olunmağın. Ve ağustos eyyâmı olmağla[19], asker-i İslâm tabi'atınca her menâzilde Serdâr konağı dört sâ'at mikdârı hareket olunurdu. Ve:

1 mukarrer E : + Yemîn ü yesârımızda [V 439a] düşmân V
2 edemezlerdi V : edemezdi E
3 tedbîrleri V : tedbîri E
4 olmuş idi V : — E
5 olmağın V : — E
6 şekil V : — E
7 'ârız olurdu E : mukarrer V
8 idiler V : olduğu mukarrer E
9 Tevekkeltü V : Tevekkel E
10 edüp V : ederler E
11 Orduda V : + kifâf olup E
12 beşer V : beşerer E
13 fürûht etdiler E : olunup V
14 semüz olmağın V : semüzdür E
15 hastalıklar E : hasta V
16 ziyâde V : — E
17 olundukda V : olunur E
18 olmadılar V : + ve E
19 olmağla V : olmağın E

"Bağdâd['a] mevsiminde varılur" deyü tevakkuf olunurdu. Ve Şâh[1] enhâr-ı kebîr üzere bir kârgîr sengistândan bir vâsi' köprü, kemerler üzere bünyâd etmeğin, cedîd mukanna' mermerden[2]. Cevânibi ma'mûr olup, nehir üzere[3]. Serdâr Vezîr-i a'zam Husrev Paşa ol[4] sahrâda minber ta'mîr etdürüp, 'îd-i adhâ[y]ı **[V 439b]** edâ edüp[5], asâkir-i İslâm **[E 265b]** ba'de'l-'îd musâfaha etdiler. Ve orduda olan cemî' beylerbeyiler kānûn üzere Sadr-ı a'zam hazretlerinin hâk-i pâylarına yüz sürdüler. Ve ağalar ve kethudâlar ve ehl-i Dîvân, Vezîr-i a'zam hazretlerinin huzûr-i 'izzetine varup, mübârek bâd edüp, hâk-i pâylarına yüz sürdüler. Ve üç gün ol makāmda ziyâfetler edüp ve beylerbeyiler ve mîrlivâ zümresi kā'idelerince karavullardan münfekk olmadılar.

Ve menâzil-i mezbûrede[6] Şehrezol'da olan Arnavud-zâde[7] Şehrezol Paşası, alayları ile orduya dâhil olur. Askere imdâd-ı zahîre ve bâzergânlar ve tüccâr ve esnâf tâyifesinden Musul'dan ve Haleb'den[8] ve Diyârbekir'den biriküp, orduya bey' u şirâya gelürler. Ve askerde ziyâde[9] esnâflara, çizmeye ve babuc ve mest ve kaftân u çakşır ve gömlek ve gayri hubûbât ve garar ve serrâc esbânları ve bağl ve kahve ve ba'zı aktâr ve birinc ve 'asel ü revgan[a][10] ihtiyâc olup[11], ve ordu-yı hümâyûnda askerde muzâyaka[12]. Bârgîr ve at na'li bir geyim na'l[13] dört guruşa* ve bir semer mühimmâtı beş guruşa idi. Ve[14] bir çizme beş guruşa[15] ve sâyirleri ana göre kıyâs olunur. Zîrâ asâkir-i İslâm Musul Eyâleti'nden Şehrezol Vilâyeti'ne, ba'dehû 'Acem ve Şîrâz vilâyetlerine akın tarîkiyle Hemedân ve Dergezîn (ترکزین) Şâh-ı bed-kirdâr tahtların vîrân edüp, ba'dehû Bağdâd'a tevecc̈üh etdüklerinde, askerde bir mühimmât kalmayup, 'usret çekilür. Ol takdîrce ordu gınâ buldukca[16], muzâyaka[y]ı def' etdiler. Ve Şehrezol Beylerbeyisi hil'at ile mesrûr olup[17] ve Mü'min Hân, Ahmed Hân karındaşı, Vezîr-i a'zam hazretlerinin dest-i şerîflerine yüzün[18] sürdükde, niyâz ederler kim[19]: "Bu kullarının ülkesi (örekesi) Şehrezol'a tâbi'dir ve cemî'i[20] kılâ'lar ve re'âyâ-i Ekrâd, vilâyet

1 Bağdâd['a] ..... Şâh E : — V
2 bünyâd ..... mermerden E : — V
3 olup, nehir üzere E : — V
4 ol V : 'îd-i adhâ[y]ı etdiler, ol makāmda E
5 etdürüp ..... edüp V : olunup E
6 mezbûrede V : mezbûrda E
7 zâde V : oğlu olan E
8 Haleb'den E : Hille'den V
9 ziyâde V : + ihtiyâc E
10 çizmeye ..... revgan[a] E : — V
11 ihtiyâc olup V : — E
12 askerde muzâyaka E : — V
13 bir geyim na'l E : — V
* Harîmâbâd'a konulduğunda bir geyim nal 5 guruşa satılmıştır (Na'îmâ, III,40).
14 guruşa idi. Ve V : guruş E
15 guruşa V : guruş E
16 buldukca V : buldukda E
17 olup V : oldular E
18 şerîflerine yüzün V : şerîflerin yüzüne E
19 ederler kim E : etdükde V
20 cemî'i V : cemî' E

a'yânı[1] ve sulehâsı fi'l-cümle sa'âdetlü Pâdişâh'ın kullarıdır. Ve ihsân edüp, ülkemizi (örekemizi) tekrâr ihyâ edüp, çerâğ etdinüz, inşâ'allâh biz de hizmetdeyüz. Şehrezol Paşası ile varup, Şehrezol kılâ'ların ta'mîr ederüz. Eğer fermânınız olursa, Bağdâd'a imdâda varup, hizmetde olalım"[2] dediler. Vezîr-i a'zam rızâ vermeyüp, Şehrezol muhâfazasına ta'yîn ederler. Ve Arnavud-oğlu girü Şehrezol'a 'azîmet etdiler. Ve Şeyh nâmında bir zındık revâfız[3] icâzet taleb eder; Şehrezol Kal'ası'na varup, evlâd [ü] ehlini alup, Şâm câniblerine bir hizmet[4] ü..mîz eder. Sâhib-i devlet kabûl ederler. Lâkin fâsidlik kalbinde mukarrer idi, sonra cezâsın bula **[V 440a]** inşâ'allâh.

Ve menâzil-i mezbûrda Van Beylerbeyisi'nin kethudâsı ile Tebrîz'den diller[5] ile yetmiş 'aded kelleler[6] orduya dâhil olup, Vezîr-i a'zam hazretleri dilleri huzûrunda söyledüp, ahvâlini bilürler, ba'dehû harca sürdüler. Van Beylerbeyisi ılgar ile Tebrîz altına seğirdüp[7], kızılbaş hânlarından biri mürd olur, iki yüz baş kat' olur. Ve bir def'a Şirvan Nâhiyesi'ne ılgar eder, bir mikdâr diller giriftâr eder. 'Ali Paşa'ya bir hil'at ihsân olunmağın.

Ve mâh-ı mezbûrda menâzil kat' ederek, Lûr Hân ülkesine (örekesine) dâhil oldular. Penhuvân Kal'ası feth olduğu vakit Bağdâd'a[8] mülhak olur; Bağdâd Eyâleti'ne tâbi' ve Lûr Hân Ekrâdı Bağdâd'a müte'allık olduğu mukarrer. Mezkûr Penhuvân Kal'ası bir boğazda, etrâfları sengistân olup, şedîd. Ve Lûr (لور حين) Hân askeri, ülkesinde (örekesinde) alayların bağlayup, dahi Kara Ulus Ekrâdı'n ve sürü ganemlerin ve sığırların ve develerin sürüp, sarpa çıkarup, 'acele birle asâkir-i İslâm'ın havfından.

Ve[9] ordu-yı hümâyûn dahi Penhuvân Sahrâsı'na konup[10], lâkin haberler gelürdü. Kızılbaşlar ile[11] Lûr Hân Ekrâdı mukâbele safların gerüp, mukâvemet lâzım gelür. Fermân-ı şerîf sâdır olur, Vezîr-i a'zam'dan. Rumeli Beylerbeyisi, Rumeli gāzîleri ile çarkaya varup, 'akabince Küçük Ahmed Paşa, Şâm kulları ile, ba'dehû Anadolu Beylerbeyisi olan Zor Paşa ve Karaman beylerbeyisi ve Sivas Beylerbeyisi ve Diyârbekir Beylerbeyisi olan Halîl Paşa bir uğurdan havlayup, Şâh askeri sengistân içre ve Lûr Hân boğazda, duhâ vakti ceng ü muhârebe olur. Beyne's-salât[eyn] vakti olunca ve fâsidlerden Mâzenderân tüfenglileri[12] gāzîlere hayli şikest verüp, gāzîler meydânda açık yerde[13].

1 a'yânı V : a'yân E
2 Şehrezol ..... olalım E : — V
3 revâfız V : رفاوض E
4 bir hizmet E : برخذ V
5 diller V : dilleri E
6 kelleler V : kelleleri E
7 seğirdüp V : seğirdür E
8 Bağdâd'a V : Bağdâd E
9 Ve V : — E
10 dahi ..... konup V : Penhuvan Sahrâsı'nda kondular E
11 gelürdü..... ile V : gelüp, kızılbaş ve E
12 tüfengliler V : tüfengli E
13 yerde E : yer V

Revâfız, kayalar boğazında meterisler[1] edinüp, tüfeng ile ordudan imdâda tüfeng-endâz yeniçeri ta'yîn etdiler. Ve tüfengli segbânlar gönderüp, **[V 440b]** ba'dehû bölük halkından silâhdârlar ve gayri alaylar saflar[2] olup, vardukda[3] bir mesâff u (مصافه) muhârebe olur. Kızılbaşlar gayri cür'et edemeyüp[4], girüsüne firâr ederler. Lûr Hân Ekrâdı dervendi üzleyüp, gāzîler 'akabince ikindü vakti olunca kırup, ba'dehû ahşama karîb[5], gāzîler mesrûr orduya gelürler. Ve ol muhârebede beylerbeyilerden ba'zısı[6] mecrûh olurlar[7]. Ba'dehû zahmları tımar olup, halâs oldular. Ve Ekrâd beylerinden hayli mürd olup ve[8] diller giriftâr **[E 266a]** oldukda, hakkından geldiler*.

Ve mâh-ı mezbûrda Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden Zamîrî nâm kâtibi ılgar ile Âsitâne'ye gönderüp ve ba'zı telhîsler ile va'de verdiler. Ve Musul'da olan Bıçakcı Paşa'ya ve sâyirlerine: "Topları cemî'i[9] mühimmâtları ile ve cebehâne[10] ve cisir gemilerin levâzımları ile ve yuvalakları 'adedi ile kelekleri ve zahîreleri gurre-i muharremü'l-harâmda inşâ'allâh Bağdâd'a Dicle'den ve karadan imdâd edüp, gelüp itmâm-ı hizmet edesiz". Ve Musul Beylerbeyisi Bekir Paşa'ya te'kîd ve: "Musul'da Seyyid Hân Ekrâdı ile muhâfazada olup ve Âsitâne'den gelen hazîne[y]i 'Ömer Paşa ve Abdal Paşa ve Bıçakcı Paşa ma'an Kerkük'den, Şehribân'da orduya dâhil ola" deyü mektûblar tahrîr olunmağın.

Ve Derne vü Derteng (تن ترتنك) karîb olduğunda, Âsitâne-i sa'âdet'den Kapucu-başı 'Ali Ağa, hatt-ı şerîf ile dahi murassa' kılıc, hil'at[11] ve yarar iki at ve murassa' hançer ve sorguç ve gāzîlere ablaklar ile ılgar orduya dâhil oldukda, cemî'i ağalar istikbâle çıkup, ta'zîm ile otağ-ı hümâyûna gelüp, sa'âdetlü Pâdişâhımızın hatt-ı şerîfi[12] ol makāmda kırâ'at olunmağın, Vezîr-i a'zam Husrev Paşa hezâr tevkî' ile kılıcı kuşanup ve hil'ati[13] geyüp, ba'dehû ol meclisde olan mîr-i mîrân ve ümerâ ve Defterdâr ve Yeniçeri Ağası ve ağalar hil'atler geyüp, ba'dehû şenlikler olup, herkes selâmlayu[p], otaklarına gitdiler.

Ve tis'a [ve] selâsûn ve elf zilhiccesinin[14] on yedinci eyyâmında, ordu-yı hümâyûn ile Sadr-ı a'zam hazretleri teveccüh ederler. Menâzil-i Derne vü Derteng (تن و ترتنك) Derbendi'ne karîb **[V 441a]** sahrâda konulmağın,

1 meterisler V : meteris E
2 saflar V : saf E
3 vardukda V : + bir gûş-mâl E
4 cür'et edemeyüp V : cür'etleri kalmayup E
5 ahşama karîb V : ahşam karîb olur **E**
6 ba'zısı V : ba'zı E
7 olurlar V : olup E
8 olup ve V : oldu ve bir E
* Harîmâbâd'a konulduğunda bir geyim nal 5 guruşa satılmıştır (Na'îmâ, III,40).
9 Topları cemî'i E : Toplar cemî' V
10 cebehâne V : cebehâne[y]i E
11 hil'at V : + ile E
12 şerîfi V : — E
13 ile ..... hil'ati V : kılıc u hançer ve hil'at E
14 ve elf zilhiccesinin V : elf zilhiccenin E

menâzil-i mezbûrede[1] Derne vü Derteng (ترتنك و تن) Hâkimi olan Hân orduya dâhil oldukda, otağ-ı hümâyûnda Sadr-ı a'zam hazretlerine tâbi' olup, yanında olan Ekrâdlar'ı mutî' u munkâd oldular. Vezîr-i a'zam Husrev Paşa ri'âyetler etmeğin. Ve menâzil-i mezbûrda kılağuz beylerbeyilerden Diyârbekir Beylerbeyisi Halîl Paşa ve Zor Paşa ve Haleb Mîr-i mîrânı olan Novay Paşa ve kapu-kullarından gönüllü akın arzû edenlerden mağrib vaktinde ordudan ılgar ile hılâf derbendlerden, Lûr Hân ülkesinden[2] (örekesinden) ba'zı karyeleri gâret etmek hevesi ile teveccüh ederler. Ordu-yı hümâyûnda ağırlıklar ve toplar ve alaylar üç günde Derne vü Derteng (ترتنك و تن) Dervendi'n[3] zahmet ü meşakkat ile geçüp, Derne vü Derteng (ترتنك و تن) Boğazı ve Kal'ası burc u bârûsu eflâke hemser ve ziyâde iniş ve yokuş, mehîb binâ olmağın. Cevânibi balkan, hemân bir yerden geçmek mümkin, ancak ikişer[4] atlu süvârî âsûde derbendi aşup, hezâr ikdâmlar ile topları ve cebehâne[y]i geçürdüler[5]. Herkes ağırlıkların piyâde olup, nevbet ile[6] mezbûr boğazdan[7] 'ubûr ederlerdi[8]. Sadr-ı a'zam hazretleri alayların saf edüp[9], Derne vü Derteng (ترتنك و تن) başında dört gün tevakkuf etdiler. Mukaddem ağırlıklara mu'âvenet edüp, balkan aşılup[10], sahrâda haymeler kurulup[11], ba'dehû süvârî alayları suhûlet ile boğazı geçüp ve akın câniblerine giden[12] mîr-i mîrânlar ordu-yı hümâyûna sâlim[en] dâhil oldular. Bir mikdâr zahîre tedârük edenler mesrûr ve ba'zıları mahzûn. Ba'dehû Derne vü Derteng (ترتنك و تن) Kal'ası'na imdâd; Tırablus-Şâm Mîr-i mîrânı olan Parmaksız Mustafa Paşa'[y]ı muhâfazaya alıkoyup ve 'acemi oğlanlarından mevcûd kapu edüp, beş yüz nefer yeniçeri ve sâyir cebeci ve topcu ve gönüllü neferâtlar[ın]dan[13] Derne vü Derteng (ترتنك تن) 'de alıkodular. Ve Hâkimi olan[14] Hân, sünnî olduğu mukarrer, kal'ada kalur.

Vezîr-i a'zam hazretleri Derne vü Derteng (ترتنك و تن) kal'aları üzere teveccüh ederler. Müstahkem kal'alar[15], seng-i hârâdan[16] **[V 441b]** ta'mîr olunmuş. Selefden binâ olunmuş[17] kilid, Irak-zemînde. Cevânib-i erba'ası dervend zabt olundukda, 'aduv çeri cem' olup, gürûh ile gelüp, kuvvet-i

1 mezbûrede V : mezbûrda E
2 örekesinden V : + ve E
3 Dervendi'n V : دردو E
4 ikişer V : *ikişerer* E
5 geçürdüler V : + ve E
6 ağrıkların ..... ile E : piyâde olup, ağırlıkların V
7 boğazdan V : boğazı E
8 ederlerdi E : ederler V
9 edüp V : *etmeğin* E
10 aşılup V : aşırup E
11 kurulup V : kurup, te'hîr edüp E
12 giden E : gidenlerden V
13 neferâtlar[ın]dan V : neferât E
14 Hâkimi olan V : girü Hâkimi E
15 Müstahkem kal'alar E : Kal'aları müstahkem V
16 hârâdan V : harreden E
17 binâ olunmuş E : — V

kâhire ile geçmek mümkin olmaz. Lâkin zevâli tevâbi'inden olur ve etrâfların zabt etdiler ve[1] levâzımların gördüler. Ve menâzil-i mezbûrede[2] Pelengân kal'alarına ve sâyir kal'aya cebecilerden mevcûd neferât ta'yîn ederler.

Ve Cebeci-başı Mahmûd Ağa'[y]ı[3] hıyâneti sebebinden 'azl edüp ve hem çavuşlarının hakkından gelinür[4]. Ve Küçük Abaza'ya Cebeci-başılığı ihsân etdiler. Ve ol menâzilde[5] Yeniçeri Ağası olan Mustafa Ağa ma'zûl olur. Sadr-ı a'zam Kethudâsı olan[6] Süleymân Ağa Yeniçeri Ağası oldukda, 'ünvân ile Kethudâ Bey ve ocak ağaları kā'idelerince otaklarına getürdiler. Vezîr-i a'zam Kethudâsı, Hüseyn Ağa olduğu mukarrer*.

Ve ordu-yı hümâyûn mâh-ı mezbûrda merâhil kat' ederek, Şehribân'a doğru 'azîmet etdiler. Ve Âsitâne'den kapu-kullarının mevâciblerine hazîne **[E 266b]** ve kānûn üzere kapu halkına gulâmiyye, 'Ömer Paşa nâm[7] Mîr-i mîrân-ı Tırabzon-ı sâbık[8] ile ve Kapucu-başı Ahmed Ağa hazîne ile ve bir[9] Kapucu-başı Mehmed Ağa dahi[10] Haleb'den hazîne ile ve kapu-kullarından dahi asâkirden[11] cem' olurlar. Musul'dan Kerkük'e gelüp, ba'dehû Şehribân nâm varoşda te'hîr ederler. Ve Nehr-i Diyâle üzere ordu-yı hümâyûn gelüp, menâzilde bölük ağaları[12] mu'tâd üzere hazîneye istikbâl etdiler. Fermân ile orduya dâhil oldukda, teslîm ederler. Ve Musul'da olan cebehâne ve toplar ve kelekler bi'l-ittifâ[k] gelmek tedârükünde[13], lâkin keçi tulumları sekiz dokuz aydan berü 'amel-mânde olduğu mukarrer. Cedîd tulumlar içün tekrâr Diyârbekir'den ve Cizre'den ve Hasankeyf'den ve Seyyid Hân örekesinden [ülkesinden] 'acele ile[14] tedârük olunur. Ve Musul Mîr-i mîrânı olan Bekir Paşa imdâd ederler. Ve Seyyid Hân ol sene hizmetler ederler; ülkesinden (örekesinden) zahîre olsun ve levâzım-ı top ve köprü kerastelerin kat' etdürüp ve sâyir Ekrâdlar havfından rûz [u] şeb **[V 442a]** ihtimâm üzere ve[15] mukad-

1 ve E : — V
2 mezbûrede V : mezbûrda E
3 Ağa'[y]ı V : + 'azl edüp E
4 'azl edüp ..... gelinür V : ve hem çavuşların hakkından gelür E
5 ol *menâzilde* V : *menâzil-i mezbûrda* E
6 olan E : — V
* Süleymân Ağa'nın Yeniçeri Ağalığı'na getirilmesi, 16 Muharrem 1040'tadır (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1498, s.60). Na'îmâ'ya göre (III,40), 1039 zilhiccesinin son günlerinde Harîmâbâd'da iken Yeniçeri Ağası Mostârî Mustafa Ağa azledilip, yerine Hacı Eyvad lakaplı Süleymân Ağa getirilmiştir. *Fezleke* ise (II,128) bu değişikliğin 1040 muharreminin evâilinde Harîmâbâd'dan göçülüp, 8 gün oturulan Kebrîn (كبرين) Boğazı'nda vâki' olduğunu söylemektedir.
7 kapu ..... nâm E : gulâmiyyeleri V
8 sâbık E : + 'Ali Paşa V
9 bir V : + de E
10 dahi V : — E
11 asâkirden V : asâkirlerden E
12 ağaları V : ağalarından E
13 bi'l-ittifâ[k] gelmek tedârükünde V : bi'l-ittifâk fermân üzere kelekleri tedârükde E
14 ile V : olunur E
15 ve V : — E

dem binâ olan gemileri kalafat ederler. Ve yirmi iki bedoloşka[y]ı tahmîl[1] ederler ve cebehâne[y]i keleklere ve zahîre kelekleri cem' olur. Ve me'mûr olan mîr-i mîrânlar ve askerler çöl râhı ile 'Ali-bınarı, dahi hammâmı, ba'dehû Karga-çamı ve Toprak-kılâ' ve Kızıl-hân ve dahi Samsoncu-başı Hasan Ağa, yeniçeri neferâtı ile gemilerde ve cisir donbazları ve keresteleri[2] mukarrer. Lâkin takdîr-i kazâ vü kader, sene-i sâbıkda Musul'da şiddet-i şitâ vâki' oldukda, bir mertebe tûfân olup, üç ay asâkir-i İslâm Musul'da[3] hazret-i Yûnus 'a[leyhi's-selâ]m makāmında[4] karâr etdiler. Bu def'a Nehr-i[5] Dicle çekilür. Toplara ve cebehâneye ihtiyâc; asker halkı muntazırlar. Lâkin nehir çekilüp, kelekler ve sefîneler hareketden kalup, Erbil cânibine ve Kerkük yakasına asker gönderdiler. Re'âyâ sürdürüp, Dicle'nin iki câniblerinden ikdâmlar olunurdu. Topları Bağdâd'a nakl etmede vakt ü zemân murûr eder. Sadr-ı a'zam câniblerinden ulaklar ta'yîn edüp: "İnşâ'allâh muharremü'l-harâmda donanma-yı hümâyûn Bağdâd'a dâhil edeler" derler. Lâkin mümkin olmayup, bu kadar zemân eğlenür. Mîr-i mîrân ve Samsoncu-başı ikdâm[6] ederler; mümkin olmaz[7]. Ve Musul'dan mükerrer âdemler ve kelekciler cem' ederler; Nehr-i Dicle'[y]i açarlar. Re'âyâ rûz [u] şeb Şât içre[8] tekayyüdde, lâkin Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerine niyâz ü tazarru'da olurlar. Zemânı gelmeyince olur değil, her şey vaktine mevkûfdur.

Ve Musul'da Seyyid Hân ve fermân olunduğu üzere ağalardan muhâfazada kalurlar[9]. Ve tenbîh olunur. Askerden bir ferde[10] icâzet olmayup, fermân üzere temessükleri olmaya; ruhsat olmayup, hakkından gelinürdü.

Ve Nehr-i Diyâle Cisri'nden Sadr-ı a'zam hazretleri[11] 'ubûr ederler. Mâh-ı mezbûrda Şehribân Sahrâsı'nda ordu ile konulup ve[12] mukaddem Basra Hâkimi olan Mîr-i mîrân[13] 'Ali Paşa'ya haber gönderüp, yarar gemilerden otuz kıt'a burtun (بورتم) lar ile tüfeng-endâz Basra kullarından ve rençper gemilerinden ticâret içün zahîreye **[V 442b]** imdâd, asker halkına gönderürler. Nehr-i Dicle ile Bağdâd'a gelüp, hizmetde bulunmak fermân olunur. Ve Ebû Rîş (ابروش) -oğlu, Müdlic ve Mühennâ-oğlu'na te'kîdler mukarrer. Ve Hille'de olan Genc 'Osmân Ağa'ya defe'âtiyle te'kîdler olunmuş idi. Lâkin Genc 'Osmân yanlarında olan segbânları ile Hille'[y]i zabt eder ve

1 tahmîl : tahmîn EV
2 ve keresteleri V : kereste E
3 bir ..... Musul'da V : tûfân hazret-i Nûhu'n-Nebî zemân-ı şerîflerinde olduğu. Asker-i İslâm üç ay Musul'da makāmı E
4 'a[leyhi's-selâ]m makāmında V : u'n-Nebî'de E
5 Nehr-i V : nehir ve E
6 ikdâm E : ikdâmlar V
7 olmaz V : olmayup E
8 Şat içre E : — V
9 kalurlar V : kalur E
10 olunur ..... ferde V : olur. Bir ferd askerden E
11 hazretleri V : — E
12 ordu ..... ve V : konulup ve ordu-yı hümâyûndan E
13 Mîr-i mîrân E : — V

Fellûce'[y]i ve İmâm Hüseyn hazretlerinde olan[1] surhseri tîr ü şemşîrden geçürüp ve her gâh orduya haber gelür idi. İnşâ'allâh Bağdâd'da olan düşmanlar mağrûr, lâkin taşraya çıkmazlar. Surhserden her gâh diller[2] ve başlar gelürdü.

Ve ordu-yı hümâyûn Şehribân menâzilinden merâhil kat' ederek, Serdâr Vezîr-i a'zam hazretleri alaylar te'kîd edüp, cemî'i yemîn ü yesârda mîr-i mîrânlar ve mîrlivâ ve mîralayı[3], me'mûr oldukları üzere ve Yeniçeri Ağası ve neferât[4] kānûn üzere tüfengleri ile saflar dutup ve şâhî darbuzanlar ilerüde alay bağlayup, Sadr-ı a'zam ve Serdâr-ı ekrem vasatda arslanlar[5] gibi. Yemîn ü yesârda kapu halkı cebe vü cevşenlü alay bayrakları ile ve 'alemdârlar[6] ortaya alduklarında, kızıl ve saru[7] bayraklar saflar bağlayup, sahrâları sipeh-sâlâr bölük halkı ve sâyir müteferrika ve çavuş ve çavuş-zâde ve kâtibân-ı Dîvân-ı hümâyûn saflar bağlayup[8], fevc fevc alaylar dutup[9], ol vâdîlerde alaylar arasında te'kîd olunmuş idi; bir ağırlık ilerüye gitmeyüp, deve vü[10] katâr-ı mehâr[11] girü kalup[12]. Ve dündâr, Mar'aş ve Rakka mîr-i mîrânları, zu'amâ ve ehl-i tîmârları[13] ile dündâr fermân olunmuş idi. Ve hazîne hizmetinde süvârî, 'ulûfeciyân-ı yemîn ü yesâr ta'yîn idi. Ve ilerüde çarkaya Diyârbekir Mîr-i mîrânı ile tuğ-keşler ve yeniçeri odalarından çorbacılar ta'yîn idi[14].

Menâzil-i Şehribân'dan 'Irak-zemîn Bağdâd'a teveccüh olunmağın ve mâh-ı muharremin gurresinde Bağdâd'a dâhil oldular*. Ol mübârek evkâtda Bağdâd Kal'ası'na mukābele alaylar saflar olup[15], Burc-ı 'Acem'e doğru hareket **[E 267a]** etdiler. Ve bir iki sâ'at alaylar karşu saflar bağlayup, meydân taleb olunup, Bağdâd içre kızılbaşlardan bir ferd baş göstermeyüp, kal'a bedenlerinde ve burclarında[16] râfızîler ser-gerdân kalup, asâkir-i İslâm'ın heybetinden bir tüfeng atmadılar. Ba'dehû çarkacılar Ak-kapu'ya karîb saf durup ve Dicle'ye doğru alaylar hücûmlar etmeğin ve İmâm-ı a'zam Kapusu'na

1 olan V : — E
2 diller V : dil E
3 mîrlivâ ve mîralayı E : mîrlivâlar V
4 neferât V : yeniçeri neferâtı E
5 arslanlar E : arslan V
6 ile ve 'alemdârlar V : 'alemdârları E
7 ve saru V : sarı E
8 saflar bağlayup V : — E
9 alaylar dutup E : — V
10 deve vü V : ağrık, deve E
11 -ı mehâr E : — V
12 kalup V : kalur E
13 zu'amâ ve ehl-i tîmârları V : zu'amâsı, ehl-i tîmâr ile alayları E
14 Ve ilerüde ..... idi E : — V
* *Fezleke*'ye göre (II,128) 21 Muharrem 1040'ta, Na'îmâ'ya göre ise (III,50) 28 Muharrem 1040'ta İmâm-ı a'zam yakınında bulunan Şat kenarında Baş-dolab'a konulmuştur.
15 saflar olup V : safları E
16 burclarında V : + habîsler E

seğirdimler oldukda, kullelerden kaç[1] def'a topların[2] izhâr edüp[3] ve ol sâ'at ağırlıklara icâzet olur.

Ordu-yı hümâyûn **[V 443a]** ve tuğlar, Yenice'den girü Baş-dolab nâm Dicle sevâhilinde, otaklar ve haymeler kā'idelerince kondular. Ve yemîn ü yesârda karavullar ta'yîn idi. Ve[4] ordu başında şâhîler yüzleri Bağdâd'a mukābil dizilüp, zencîrlenüp[5], mîr-i mîrânlar kollarında kondular[6]. Ve İmâm-ı a'zam hazretleri ziyâret olunmağın, etrâfda olan[7] re'âyâ ve halk-ı 'âlem ordu-yı hümâyûnu ziyârete gelürler idi[8]. Ve Dicle'den kelekler peydâ edüp, askerde keçi tulumları[9] bî-nihâye idi. Herkes kelekler bağlayup, İmâm Mûsâ'ya 'ubûr edüp, zahîre tedârükünde. Ve İmâm Mûsâ'da olan ahâlî ve re'âyâları istikbâl edüp, Dicle'den bâzergânlar ve eşrâflar orduya gelürler idi[10]. Ve Nehr-i Dicle sevâhilinde âyende vü revende gelüp, şa'îr ü dakîk ve çeltük u revgan bey' u fürûht olurdu. Ve askerden Dicle'[y]i 'ubûr edüp, Hille ve Fellûce'ye ılgar[11] 'azîmet edüp[12], saman u giyâh ve şa'îr[13] cem'ine ikdâm olurdu.

Ve Bağdâd Kal'ası'nda olan hânları muhâfaza edüp, her şeb kal'amn[14] bedenlerinde meş'aleler ile zeyn ederlerdi[15]. Ve Seyfi Hân nâm hâyin Bağdâd'ın içerü hendeklerin rûz [u] şeb ikdâm edüp ve Fettâh Hân nâm bedbaht ile[16] Bektaş Hân dedükleri mâ-beynlerinde nizâ' üzere oldukları[17], giriftâr olan dillerden haber alınurdu. Lâkin Cenâb-ı Bârî Te'âlâ hazretlerinden niyâz olunurdu; Dicle'den donanmamıza dermân. Hikmet-i Hudâ sular çekilüp[18], otuz gün asker-i İslâm tevakkuf etdiler; Bağdâd'a mukābele. Muhâsara[ya] imkân olmadı. "Toplara[19] ve cebehâneye dermân" deyü rûz [u] şeb niyâzda. Râfızîler Bağdâd içre tedârükde, gözlerin alışdurdular. Serdâr Vezîr-i a'zam câniblerinden ulaklar toplar içün[20] varup, gelürler. Lâkin te'hîr[e] bâ'is, Şat[21] ve menâzil-i mezbûrda kapu-kullarına ikişer[22] kıst

1 kaç : kac EV
2 topların E : toplar V
3 edüp V : ederler E
4 Ve ..... Ve V : — E
5 şâhîler ..... zencîrlenüp V : şâhî darbuzanları Bağdâd'a mukābele dizdiler; zencîrleyüp E
6 kondular V : + Ve yemîn [u] yesârda karavullar ta'yîn idi E
7 etrâfda olan V : etrâflarda E
8 gelürler idi V : gelürlerdi E
9 tulumları V : tulumı E
10 eşrâflar ..... idi V : eşrâfları orduya gelürlerdi E
11 ılgar E : — V
12 edüp V : + ve E
13 ve şa'îr E : — V
14 kal'anın V : kılâ'ın E
15 ile zeyn ederlerdi E : zeyn olup V
16 rûz ..... ile V : Fettâh nâm bedbaht, rûz [u] şeb ikdâmda E
17 oldukları V : oldukların E
18 donanmamıza ..... çekilüp V : donanmalarımıza dermân. Sular çekilür E
19 Toplara V : Toplar E
20 câniblerinden ..... içün V : cânibinden ulaklar toplara E
21 Şat (شاط) V : Şad (شاد) E
22 ikişer V : ikişerer E

mevâciblerin tevzî' etdiler. Ve onar[1] guruş gulâmiyye tevzî' olunmağın*, askerde bir mertebe[2] muzâyaka olup, hazîne imdâdı vaktinde gelmedi, ol ecilden. Ba'dehû mevâcibler tevzî' olundukda, herkes ganî oldu. Ve mukaddem askerde bir mikdâr hastalık olup[3], bârgîrler kıranı oldu. Herkes at tedârük edüp ve kapu-kulları seferde ziyâde meşakkat çeküp[4], zahîre taleb ederler[5]: "İki sefer mukarrer yirmi iki ay sefer; çadır ile konup, bir vakitde iki sene kâmil sefer olmuş değildir[6]. Elbetde **[V 443b]** zahîre kānûndur" deyü recâ ederler. Zahîre mukābelesinde süvârî olanlara ikişer[7] akça terakkî fermân olunmağın, bölük halkını yoklayup, mevcûdlarına terakkîler ihsân olunur. Ve piyâdeye zahîre ve meydân mukarrer. Ve kapu-kullarına mevâciblerin dört günde itmâm ederler. Ba'dehû te'kîd olunur. Her gün meterislerde ve karavullarda hâzır olup ve hizmetler mukābelesinde ri'âyetler mukarrer. Ve mîr-i mîrânlar hizmet edenleri 'arz ederler. Mukaddem muhârebede hizmetde bulunanlara dirlikler ihsân etdiler. Ve Cevâzir'den ve Mühennâ-oğlu 'Abdünnâsır Bey'den ve Çöl 'Urbânları'ndan ganemler mîrî için iştirâ olunurdu. Ve[8] yeniçeriye meydânları ve bölük halkına tevzî' olunurdu ve sâyir levâzımların ihsân etdiler. Ve Mühennâ-oğlu çöllerden gücü ile Kuşlar Kal'ası'ndan cânibe[9] kondular. Ve sâyir 'Urbân tâyifesi ordu[y]u ganî edüp ve ordu-yı hümâyûn ve otak u haymeler[10], mâh-ı muharremin on dördüncü günü[11] İmâm-ı a'zam civârında sahrâda[12] kondular**. Toplar[13] ve donanma karîb oldukda, Bağdâd Kal'ası'na yakın ba'dehû cisir yerlerin[14] ta'yîn edüp ve kereste kesmek[15] lâzım gelüp, hurma eşcârlarından[16] kat' olunup, dahi meteris çitlerin ve sepetler[17] ördüler.

Ve mâh-ı muharremin evâhırında Musul'dan donanma gemileri ve kelekler Dicle'den orduya dâhil olur***. Ve çölden mîr-i mîrânlar ile asker dâhil

1 onar V : onarar E
* Baş-dolab'a konulduğunda kula ikişer mevâcib ve sipâh tâyifesine on birer guruş gulâmiyye verilmiştir (*Fezleke*, II,128; Nâ'îmâ, III,50).
2 mertebe V : mertebede E
3 hastalık olup V : hastalıklar oldukda E
4 çeküp V : + mukābelesinde E
5 taleb ederler E : talebinde V
6 değildir E : değil V
7 ikişer V : ikişerer E
8 olunurdu. Ve V : olunur E
9 cânibe V : câniblere E
10 ve otak u haymeler V : — E
11 on dördüncü günü V : on dördünde ve otak u haymeler E
12 sahrâda V : sahrâya E
** *Fezleke*'ye göre (II,128) 21 Muharrem 1040'ta, Na'îmâ'ya göre ise (III,50) 28 Muharrem 1040'ta İmâm-ı a'zam yakınında Şat kenarında Baş-dolab'a konulmuştur.
13 Toplar E : — V
14 ba'dehû cisir yerlerin E : cisirler V
15 kesmek V : kat'ı E
16 eşcârlarından V : eşcâ[r]larından E
17 ve sepetler E : — V
*** 12 Safer 1040'ta gemiler ile 20 balyemez topu gelip, sâhile çıkarılmıştır (Nâ'îmâ, III,50).

oldular. Ve Samsoncu-başı Hasan Ağa ma'zûl olur; ihmâli sebebinden, silsile olur. Ba'dehû 'acele ile İmâm-ı a'zam önünden cisri ta'mîr edüp ve topları gemilerden çıkarup ve gönüllü ve serdengeçdiler tahrîr olup ve yeniçeri ocağından serdengeçdi ve bölük halkından serdengeçdi tahrîr olunmağın ve 'acemi oğlanı olan[lar] başka bayraklar ile[1]. İstanbul Ağası ta'yîn olunup ve Yeniçeri Ağası hizmetinde; kürek ve[2] kazma tevzî' etdiler. **[E 267b]** Ve dahi barut ve cebehâne ve[3] fitil ve kurşun tevzî' olunup[4], Vezîr Serdâr kolu İmâm-ı a'zam Kapusu ve Sultân Süleymân Hân hazretleri[5] Kullesi['nde] Rumeli Beylerbeyisi Yûsuf Paşa cemî'i sancağı ile ve Zağarcı-başı olan Mustafa Ağa, odalar ile Dicle sevâhilinden meterisler bağlanur. Ve on kıt'a top, yedisi bedoloşka ve[6] üç kolonborina ve[7] on **[V 444a]** şâhî darbuzanlar ile[8] mâh-ı gurre-i saferde meterisler kurulur*. Ve serdengeçdiler hendek kenârında tabya ve meteris tedârük edüp[9] ve yedi yerde lağımlar tedârük olunmağın.

Vezîr-i a'zam Husrev Paşa ikdâm ederler. Mâh-ı mezbûrda Dicle kenârında meteris çadırların kurdurup ve ordu fermân ederler[10]. Ve mülâzım sipâhîler dahi[11] hizmetinde ve her şeb bölük halkından bir bölükden yüz bölüğe [kadar][12] fermân olunup[13] ve orduda olan müteferrika ve ehl-i menâsıb[14] ve Defterdâr Paşa ve Re'îsülküttâb ve Dîvân-ı hümâyûn kâtibleri ve râh-ı mûş ve[15] hendekler ve cebehâne içün başka meteris ta'yîn edüp ve Rumeli zu'amâsı ve ehl-i tîmâr[16] içün ma'zûller içün başka matbah ta'yîn idi. Ve dahi[17] ordudan bin nefer garîb yiğit serdengeçdi tahrîr olunmağın, büyük tabya binâ olunup, serdengeçdiler mevcûd muhârebe ederlerdi. Ve kunbaralar ve saçma toplar ve Yeniçeri Ağası kolu Ak-kapu'ya karîb, büyük kulleden meterisler[18] kurup, Yeniçeri Kethudâsı ve çorbacılar ve odalar meterislerde[19]. Her nevbet meteris ilerüye hareket üzere[20]. Ve Anadolu Beylerbeyisi Zor Paşa, mîrlivâları ile ve zu'amâ[21] ve ehl-i tîmârları ve serdengeçdiler ve altı bedoloşka,

1 ile V : verdiler E
2 ve V : — E
3 Ve dahi ..... ve V : barut, cebehâne E
4 olunup V : ederler E
5 hazretleri V : hazretlerinin E
6 ve V : — E
7 ve V : — E
8 ile V : — E
* 28 Safer 1040 cumartesi günü meterise girilmiştir (*Fezleke*, II,129; Na'îmâ, III,50). Peçuylu ise (II,417) 27 saferde meterise girildiğini yazmaktadır.
9 edüp V : olunmağın E
10 ederler V : + Dicle sevâhilinde E
11 dahi V : — E
12 bir ..... bölüğe E : — V
13 olunup V : olunur E
14 menâsıb V : menâsıblar E
15 ve V : — E
16 ve ehl-i tîmâr V : içün ve tîmâr ehli E
17 dahi V : — E
18 *kulleden meterisler V : kulle[de]n meteris E*
19 ve odalar meterislerde E : ile V
20 ilerüye hareket üzere V : ilerüde bağlanur E
21 zu'amâ V : zu'amâları E

on şâhî darbuzanlar[1] ta'yîn idi. Ve başka tabya ta'mîr etdiler. Ve hendek kenârına meterisler varup, ceng ü muhârebe mukarrer. Ve ba'zı vakitde meterislere kızılbaş çıkup, bi-'inâyetillâhi Te'âlâ[2] mahzûn ve bir niçesin katl ederlerdi. Ve her şeb silâhdârlardan yüz bölük nevbet dutup, meterislerde hâzır idi[3]. Ve gündüz gurebâ'-i yemîn bölüğü Vezîr-i a'zam kolunda ve gurebâ'-i yesâr, yeniçeri kolunda her gün hâzırlar idi. Ve Karanık-kapu'da dahi burcu [ve] kullesinde meterisler ve[4] Haleb Beylerbeyisi ve Mîr-i mîrân-ı Şâm Küçük Ahmed Paşa ve Diyârbekir askeri ve Mîr-i mîrân-ı Karaman ve Samsoncu-başı 'Ali Ağa yirmi oda ile ve beş bedoloşka ve on şâhî ve segbânlardan rûz [u] şeb muhârebelerde.

Ve gurre-i saferde meterislere mübâşeret olur*. Ve ordu[y]u bi'l-külliyye tedârük edüp, Bağdâd'a karîb gelindükde[5], ol gice Bağdâd'dan toplar[6] yağmur misâl yağup[7], çadırlarda hayli âdem[8] şehîd düşdi[9]. Ve kızılbaşlardan yürüyüşlerde ve muhârebelerde ve meterislere hücûm etdüklerinde, mübâlaga tîğ u teberlerden mürd olurdu; lâş ü cîfeleri[10] sahrâlarda deste deste olduğu mukarrer. Ve her kollarda toprak sürülüp[11] [V 444b] ve lağımlara mübâşeret olunmağın, lâkin içerüden mâni' olup, kılâ' ve kulleleri temellerinden yoklarlar imiş; habîsler. Ekser[12] lağımlarımıza zarar olduğu mukarrer. Ve Bağdâd Kal'ası'n rûz [u] şeb toplar ile Serdâr Vezîr-i a'zam Husrev Paşa[13] kollarından döğüp, Sultân Süleymân[14] Kullesi'n vîrân etdiler. Dicle sevâhilinde: "İçerü kal'aya havâledir" deyü ikdâmlar olunurdu. Ve Kuşlar Kal'ası cânibinden Mîr-i mîrân-ı Musul Bekir Paşa, tevâbi'i ile ve beş yüz nefer tüfengli segbânlar ile iki kıt'a toplar ve beş darbuzanlar ile Dicle sevâhilinden göz açdurmayup, Bağdâd Şehri'n ve içerü kal'a[y]ı döğerlerdi. Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu[15] Zor Paşa da askeri ile ve[16] yeniçeri ocağı ile Ak-kapu'ya karîb bedenleri ve kulleleri zîr ü zeber edüp, gedükler açılurdu. Ve yeniçeri meterisleri hendek berâberinde oldu. Ve başka tabyalardan[17] serdengeçdi gâzîleri beyne's-

1 darbuzanlar V : darbuzan E
2 Te'âlâ V : — E
3 idi V : idiler E
4 Karanık- ..... ve E : Karanlık-kapu'dan V
* 28 Safer 1040 cumartesi günü meterise girilmiştir (*Fezleke*, II,129; Na'îmâ, III,50). Peçuylu ise (II,417) 27 saferde meterise girildiğini yazmaktadır.
5 gelindükde E : geldüğünde V
6 toplar V : topların E
7 yağup V : yağdurup E
8 âdem V : ferd E
9 düşdi E : oldu V
10 lâş ü cîfeleri V : meterislerde revâfız tâyifesi mürd olup, lâş ü cîfelerden E
11 sürülüp V : sürülürdü E
12 Ekser V : Ekserî E
13 Paşa V : Paşa'nın E
14 Süleymân V : + hazretlerinin E
15 Anadolu V : + askeri ile E
16 askeri ile ve V : — E
17 tabyalardan V : tabyalarda E

salât[eyn] vakti, kızılbaş-ı bed-fi'âl gâfil iken bedenlerden[1] diller giriftâr ederlerdi. Sadr-ı a'zam hazretleri hizmet mukâbelesinde in'âmlar ve ihsânlar edüp ve[2] zahmdâr olan gâzîlere ihsân mukarrer. Ve Karanlık[3]-kapu'da Mîr-i mîrân-ı Haleb Novay Paşa ve Küçük Ahmed Paşa san'atlar peydâ edüp, gedükler açup, toplar darbı ile[4] Burc-ı 'Acem kullelerin ve sâyir bedenleri berbâd edüp ve hücûmlarda kunbaralar ile râfızîleri ihrâk ederlerdi. Ve Diyâle sevâhiline varınca karavullar ve uğrın kapudan bir def'a nısfu'l-leylde beylerbeyiler meterislerine hücûm ederler. Bi-'inâyetillâhi Te'âlâ rûy-gerdân oldular; hayli dil ü başlar kat' oldu. Ve yeniçeri meterisi olduğu hendekden, mağrûr kızılbaşlar beyne's-salât[eyn] vakti gâfil mülâhazasiyle hufyeten meterislere geldükde, bir sâ'at mikdârı ceng ü muhârebeler[5] olur. Gâzîlerimüz bir uğurdan gülbang getürüp, tüskürüp, kıtâl olup[6], habîslerden çok kimesne mürd olup[7], cüz'î halâs olur*. Meterislerden toplar atılup, gayri[8] hücûmları olmadı. Ve Genc 'Osmân Ağa, tevâbi'âtı ile orduya gelüp[9], gâzî, dilîr dört yüzden ziyâde nâmdâr tüfengli âdemleri ile Vezîr-i a'zam hazretlerinin kollarında iltifâtlara[10] ve ihsânlara **[V 445a]** mazhar düşüp, tabyada meteris içre bayrak diküp, hizmetde idi. Ve cisirde Kapucu-başı Ahmed Ağa'yı ta'yîn etdiler. Ve gemiler dahi[11] Dicle sevâhilinde hâzır, lenger üzere ve bir kıt'a kalyete makāmında hâzır. Ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş dündâr ve Mîr-i mîrân-ı[12] Rumeli beylerinden nevbetce karavullara ta'yîn idi[13]. Ve Musul'dan kelekler ile zahîre gelürdü. Ve Vilâyet-i Haleb'den ve gayriden zahîreler[14] Birecik'de gemilere tahmîl[15] olunmağın, Nehr[-i Fırat][16] ile Fellûce'ye ta'yîn olunmuş idi ve Hille de **[E 268a]** Genc 'Osmân Ağa'nın âdemleri hıfzında idiler[17]. Ve fermân üzere[18] zahîre, enhâr-ı Fırat ile Fellûce'ye dâhil oldukda, Sadr-ı a'zam hazretlerine 'arz olunur. Bâ-fermân-ı 'âlî[19] Hille'de mîrî anbarlarda zabt olunur.

1 bedenlerden V : bedenlerinden E
2 ve E : — V
3 Karanlık V : Karanık E
4 darbı ile V : darbından E
5 mikdârı ceng ü muhârebeler V : karârı ceng ü muhârebe E
6 kıtâl olup E : — V
7 çok ..... olup V : — E
* 19 Rebî'ulevvel 1040'ta kızılbaş kaleden çıkıp meterisler üzerine hücûm edince, her iki taraf büyük kayıplar vermiştir (Na'îmâ, III,51).
8 atılup, gayri V : atılur, gayri meterisler E
9 gelüp V : gelür E
10 iltifâtlara V : iltifâtlar E
11 dahi V : — E
12 Mîr-i mîrân-ı .....Mîr-i mîrân-ı V : Mîr-i mîrândan Mar'aş Paşası dündâr ve Mîrlivâ-i E
13 idi V : idiler E
14 zahîreler V : zahîre E
15 tahmîl : tahmîn EV
16 Nehr V : (.....) E
17 ve ..... idiler E : — V
18 üzere V : — E
19 Bâ-fermân-ı 'âlî V : Fermân olunur E

Ve mâh-ı saferun evâhırında Bağdâd Kal'ası'na ziyâde tekayyüd olunmağın. Ve[1] Cebeci-başı olan Küçük Abaza meterisde şehîd oldukda*, yerine müteferrikadan Mehmed Ağa, Cebeci-başı olup[2] ve Topcu-başı da mecrûh oldukda, bir mikdâr zahmet çekdiler. Ve Rûznâmeci Mansûr Efendi[3], çadırında top zahmından şehîd oldular[4]. Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu Zor Paşa, gedükde gâzîlikler etmeğin, yedi sekiz yerde fınduk zahmı ile[5] otuz nefer kızılbaşı tüskürüp[6], ba'dehû 'adû-yi hâksâr top ile zahmdâr ederler, yürüyüşde[7]. Bî-tâkat otağına getürüp, ba'dehû şehâdet nasîb olur**. Ve mîr-i mîrânlardan[8] ba'zısı tüfeng fınduğu rast gelür, zahmdâr olur; ba'dehû halâs olur. Ve Bağdâd kılâ'larının yürüyüşü mukarrer kılunur[9]. Cevânib-i erba'adan bir uğurdan hücûm edüp[10] ve İmâm-ı a'zam Kapusu'ndan gedükler 'iyân olur.

Mâh-ı rebî'ulevvelin evâsıtında pençşenbih günü[11], lağımlardan fâyide ümmîdi kıyâs olunmağın, orduda nidâlar olup, esnâf tâyifesinden imdâd, Mîr-i mîrân-ı[12] Rumeli gâzîleri, bayrakları ile[13] ve yeniçeri tâyifesi[14] Zağarcı-başı Ser'asker, çorbacılar ile[15] vakt-i seherde boğazda ve[16] Serdâr Vezîr-i a'zam Husrev Paşa, tabyada Sancağ-ı şerîf altında; Sûre-i Feth-i şerîf[17] kırâ'at olunur. Ve bölük halkı dahi bayrakları ile[18] serdengeçdiler ve sâyir cebeciler ve arabacıyân-ı top ve topcular meterislerinde hâzır. Ve müteferrika ve çavuşân[19] ve cemî' orduda olan esnâf hayr du'âlarda[20] ve Yeniçeri Ağası kollarında ve Karanlık[21]-kapu'da olan mîr-i mîrânlar hâzır [ü] müheyyâ. **[V 445b]** Cumhûr ile[22] mübârek evkâtda, nısfu'l-leylde etrâflardan hayr du'âlar olup, temcîdler

1. Ve E : — V
*. Osmanlı ordusunun 3 Rebî'ulâhır 1040'taki başarısız hücûmundan sonra Cebeci-başı Küçük Abaza, topların önünde otururken, ayağa kalktığı bir sırada geriden toplara ateş verilmesi üzerine ensesinden vurulup şehîd olmuştur (Na'îmâ, III,53).
2 Ağa ..... olup V : Ağa'ya sadaka ederler E
3 Efendi V : Efendi'yi E
4 şehîd oldular V : şehâdet nasîb olur E
5 zahmı ile V : zahmından gayri E
6 kızılbaşı tüskürüp V : kızılbaşları tüskürüp, ba'dehû şemşîrden zîr [ü] zeber eder E
7 yürüyüşde E : — V
** Rûznâmeci Mansûr Efendi rebî'ulevvel ayında (*Fezleke,* II,129; Na'îmâ, III,51-52), Zor Paşa ise 3 rebî'ulâhırdaki başarısız hücûm sırasında şehîd olmuşlardır (Na'îmâ, III,54).
8 mîr-i mîrânlardan V : + meterislerde E
9 tüfeng ..... kılunur E : — V
10 hücûm edüp V : tabyalardan E
11 pençşenbih günü V : rûz-i pençşenbih eyyâmı E
12 Mîr-i mîrân-ı E : — V
13 ile V : — E
14 tâyifesi V : alayı E
15 ile V : ve yeniçeri burgazda E
16 boğazda ve V : — E
17 şerîf V : şerîfler E
18 halkı ..... ile V : halkının bayrakları E
19 çavuşân V : çavuş E
20 du'âlarda V : + alay bayrakları E
21 Karanlık V : Karanık E
22 müheyyâ. Cumhûr ile V : Cumhûr E

okunup[1], asâkir-i İslâm bir uğurdan gedüklere girüp, gürûh ile cem' olup, şâfi'î vaktinde alay bayrakları gedükler[e] dikilüp, bir mertebe iz[di]hâm[2], kıyâmetden nişân verür. Gāzîler ve serdengeçdiler ilerüde bedende[3], hemân vakt-i salât-i fecri[4] edâ edüp, bir uğurdan gülbang getürüp, bedenlerde ceng ü muhârebeye âgāza[5] meşgūl oldukda, bir uğurdan[6] tüfeng ve kunbaralarm duhânı[7] evc-i âsumâna peyveste idi. Cemî'i kollardan hücûmlar olur. Ve gemilerden[8] Nehr-i Dicle'den tüfengli[9] neferât[10], kal'a kenârınca[11] hareket ederler. Dört tarafdan vakt-i seherden[12] bedenlerde muhârebe vü kıtâl olur[13]. İçerüden düşman girîvde. Gāzîler, dilîrler bir uğurdan gedüklerden nâmdârlar Bağdâd Kal'ası'na pertâv edüp[14] ve Genc 'Osmân Ağa aslâ top u tüfenglerine bakmayup, saray u hendeklerin geçüp, beden başlarından 'aduvları[15] dört beş def'a tüskürüp[16], takdîrde ol vakit fütûhât nasîb olunmayup, habîsler firâr etmişken, imdâdları gelür. Kullelerden topların saçmalar ile bedenlerde [olan] asâkire havâle ederler, askere[17] şikest vâki' olur. Ve meterislerden dahi[18] topcular[19] ikdâm ederler. Bedenlerde olan[20] kızılbaşlar firâr ederler. Gāzîler de[21] genc kuşluk vakti olunca, kıtâl ü muhârebe ederler. Ba'dehû def' olup, te'hîr ederler[22]. Ol muhârebede Genc 'Osmân Ağa[23] şehîd olur* ve Haylî Efendi şehîd olur. Ekser bölük halkından ba'zılar şehâdet şarâbın nûş ederler[24]. Ve yeniçeri ocağından dahi[25] ba'zılar şehîd ü mecrûh olur. Ve Şâh-ı bed-fi'âl askerinden bî-nihâye mürd olduğu mukarrer[26].

1 etrâflardan ..... okunup V : etrâflarda hayr du'âlarda idiler. Temcîdler okunur E
2 şâfi'î ..... iz[di]hâm V : alay bayrakları salât-ı şâfi'î vakti gedüklere dikilür. İzdihâm-ı halk bir mertebede, rûz-i E
3 bedende E : — V
4 fecri V : te'hîr ederler. Asâkir halkı vakt-i salât-ı ferâyizi E
5 âgāza E : — V
6 uğurdan E : yerden V
7 kunbaralarm duhânı V : kunbaralar âteşi duhân E
8 gemilerden V : gemilerde E
9 Dicle'den tüfengli E : Dicle üzere V
10 neferât V : + dolar E
11 kenârınca E : üzere V
12 vakt-i seherden E : — V
13 olur V : — E
14 Bağdâd ..... edüp V : bırağurlar. Bağdâd Kal'ası'nın ardı hendek olmağın E
15 tüfenglerine ..... 'aduvları V : tüfenglere bakmayup, saraya ve hendeklere pertâv eder. Beden başlarında 'aduvlar E
16 tüskürüp V : tüskürdüler E
17 topların ..... askere E : saçma topların savurup, bedenlerde olan asâkir-i İslâm'a hayli V
18 vâki' ..... dahi V : olur. Meterislerden E
19 topcular V : + ve toplara E
20 Bedenlerde olan V : Bedenlerden E
21 de E : dahi V
22 olup, te'hîr ederler V : olur, te'hîre kalur E
23 Ağa V : — E
* 3 Rebî'ulâhır 1040'taki muhârebeler sırasında Genc 'Osmân yaralanır, suya düşer ve boğulur (Na'îmâ, III,53).
24 ederler V : eder E
25 dahi V : — E
26 mukarrer V : + Toplar darbından hendeklerde kalan kızılbaş hazzelehumullâh kıtâl oldukları mukarrer E

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin[1] evâsıtında, tekrâr meterislerde ikdâmlar edüp, toprak sürdürüp, ordudan gönüllü tahrîr edüp, tabyalardan muhârebeler[2] mukarrer. Lâkin rûz [u] şeb Bağdâd Kal'ası'na yirmi dört yuvalak her toplardan savrulur idi. Kal'a-i Bağdâd **[E 268b]** toplar[3] darbından gedükler oldukda, tekrâr yürüyüş müşâveresi olur. Meterislere[4] te'kîd olunmağın: "İnşâ'allâh zahîremiz mübâlaga ve cebehâne firâvân. Bağdâd Kal'ası'nın üstünde kışlaruz". Musul câniblerine haberler gönderüp, yuvalaklar tedârükünde oldular. Ol sâ'at Derne vü Derteng (ترتنك و تن) Hâkimi orduya dâhil olup[5], meterisde **[V 446a]** Sadr-ı[6] a'zam hazretlerine ahvâlleri 'arz eder. Şâh-ı 'Acem câniblerinden Tohta[7] Hân, Ser'asker olur. Ve Ekrâdlar'dan Kāsım Hân ve Lûr Hân otuz bin kızılbaşlar ile[8] Şehrezol kasdına 'azîmet etdükleri mukarrer. Ve Ahmed Hân dahi kendü ülkesini (örekesini) halâs etmek murâd edinür. Ve Şâh-ı bed-fi'âl'den on bin mikdârı[9] kızılbaş taleb eder. Şâh'ın imdâdı ile ülkesinden (örekesinden) karındaşı Mü'min Hân 'âleminde iken giriftâr eder. Dahi kayd ü bende çeküp[10], Isfahan'a gönderüp, mahbûs eder. Ba'dehû Ekrâdı tâbi' olur[11]. Pelengân ve Mihribân kal'alarm zabt eder. Ve Şeyh dedikleri bed-baht hâyin ağyârlık ile fitne bırağup, oğlunu Sadr-ı a'zam hazretlerine pîşkeş, hizmetkârlığa[12] verdüğünde, i'timâd geldi. Lâkin râfızî-i ebter, Ahmed Hân câniblerine varup, bende olur.

Serdâr[13] Vezîr-i a'zam hazretleri birkaç gün Bağdâd Kal'ası'nı[14] muhâsara edüp, ba'dehû Şehrezol ahvâli sahîh olduğu, Arnavud-oğlu'ndan câsûs gelür; mektûb ile 'arz olunmağın, Bağdâd Kal'ası'ndan ferâgat ederler[15]. Mîr-i mîrânlar ile hufyeten müşâvere eder: "Her iş[16] vaktine mevkūfdur" deyü ve hem cebehâneye ihtiyâc lâzım gelmeğin, mâh-ı rebî'ulevvelin yirmi dördüncü gice meterislerden topları kaldurup*, cemî'i mühimmâtları câmûşlara tahmîl edüp ve[17] develer ile cebehâne[y]i[18] nakl etdiler. 'İşâ vaktinden sonra mübâşeret olunup, temcîd[19] zemânına değin meterislerde bir

1 rebî'ulevvelin V : rebî'-i evvel E
2 tabyalardan muhârebeler V : tabyada muhârebe E
3 toplar V : top E
4 Meterislere V : Meterislerde E
5 olup V : oldukda E
6 Sadr-ı V : Vezîr-i E
7 Tohta E : Toh[t]a V
8 ile V : — E
9 mikdârı E : — V
10 Dahi ..... çeküp E : Kayd bend ile V
11 olur V : + zabt eder ve E
12 hizmetkârlığa V : hizmetkâr E
13 Serdâr E : — V
14 Bağdâd Kal'ası'nı V : Bağdâd'ı E
15 Kal'ası'ndan ferâgat ederler V : Kal'ası'n ferâgat eder E
16 Her iş V : Takdîrde E
* 8 Rebî'ulâhır 1040'ta yapılan müşâverede Bağdâd muhâsarasının kaldırılmasına karâr verilir ve İmâm-ı a'zam'a göçülür (*Fezleke,* II,130; Na'îmâ, III,54-55).
17 mühimmâtları câmûşlara tahmîn edüp ve V : mühimmâtların câmûşlar tedârük etdiler. Ve hem E
18 cebehâne[y]i V : cebehâneye E
19 olunup, temcîd V : teheccüd E

top kalmayup, orduya dâhil oldu. Ol günde te'kîd olundu kim, mîr-i mîrânlar yemîn ü yesârda alayların bağlayup, Bağdâd'a mukābil[1] saflar çekdiler.

Ve sene erba'în ve[2] elf rebî'ulevvelin[in] yirmi dördüncü eyyâm-ı sabâhu'l-hayrda Bağdâd içre olan kızılbaşlar sükût ederler. Aslâ kılâ' kapuların setr edüp, güşâde etmediler. Ordu[3] tebdîl-i mekân edüp[4], İmâm-ı a'zam sınuruna vâsi' sahrâda otaklar ve hayme vü bârgâhlar kurdular*. Ve hazret-i İmâm-ı a'zam mukaddem ziyâret olunmuş idi. Bu def'a[5] örtüsün cedîd eyleyüp, bârûların kadîmden olduğu üzere ta'mîr olunmağın ve cum'a edâ olunurdu. Ve mürtezikı ve[6] türbedârlar ve mustahfız ta'yîn olundu. Ve[7] üzerinde tazarru'lar ve Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerine emânet olunmağın, türbedârlar orta[y]ı hıfz edüp, hazîneye kodılar[8]. Ba'dehû dört gün İmâm-ı a'zam konşuluğunda[9] te'hîr olunmağın, müşâvere fermân olunur. Mefhûm bu ki[10]: "Kerkük câniblerine ve Nehr-i Altun-köprü[11] ve Erbil (اربيل) ve Sohrân Ekrâdı üzere gitmek askere[12] enfa'dır, **[V 446b]** şenlikdir; zahîre hakkında" dediler. Ba'zılar rızâ vermediler: "Çöl ile hayırludur. İmâm Mûsâ yakasiyle doğru ihtimâldir. Nehirler tuğyânları mukarrer, eyyâm-ı şitâ vakitleridir. Asker-i İslâm'ın ekseri piyâdedir ve bârgîri olanlar da zebûndur. Yedi sekiz menâzil yerlerdir. Herkes zahîresin tedârük etmişdir" deyü cevâb oldukda, İmâm Mûsâ yakasına Dicle'[y]i 'ubûr[13] lâzım geldi. Kelekler hâzır ve develer ve katâr ve mehâr köprüden ağırlıkların geçürmeyüp, kelekler ile geçürüp ve bârgîrlerin ve develerin salt geçürdüler. Askerden bir ferd muzâyaka çekmeyüp, huzûr ile ağırlıklar ve bârgîrler[14] cisirden 'ubûr ederlerdi. Sadr-ı a'zam hazretleri otak u bârgâhların ba'dehû nakl etdiler. Ve toplar ve cebehâne mukaddem köprüden birer[15] asker mu'âvenet edüp, ordu-yı hümâyûn dahi geçüp, şâhîler ordu başında zencîrlenüp, hâzır. Ve Bağdâd'dan bir ferd taşra çıkmazlar idi[16].

Mâh-ı mezbûrda, rûz-i kāsım idi, alaylar fermân olur. Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem kā'ide üzere Sancağ-ı şerîf önce ve 'alemler kafâsında ve

1 mukābil V : mukābele E
2 sene erba'în ve V : erba'în E
3 eyyâm-ı ..... Ordu E : günü sabâh vaktinde ordu-yı hümâyûn V
4 edüp V : etmeğin E
* 8 Rebî'ulâhır 1040'ta yapılan müşâverede Bağdâd muhâsarasının kaldırılmasına karâr verilir ve İmâm-ı a'zam'a göçülür (*Fezleke*, II,130; Na'îmâ, III,54-55).
5 Bu def'a V : Ve E
6 ve cum'a ..... ve E : — V
7 olundu. Ve V : olunmağın. Lâkin vaktine mevkûf olup, tekrâr ziyâret olunmağın E
8 emânet ..... kodılar E : ısmarlayup V
9 İmâm-ı a'zam konşuluğunda E : ol makāmda V
10 olunur. Mefhûm bu ki V : olunmağın. Mefhûm E
11 Ve Nehr-i Altun-köprü E : — V
12 askere V : asâkire E
13 'ubûr V : 'ubûrı E
14 ağırlıklar ve bârgîrler V : ağrıkların ve bârgîrlerin E
15 köprüden birer E : biraz V
16 idi V : dı E

hazîne ilerüde. Cisirden Yeniçeri Ağası, neferâtı ile[1] 'ubûr etdiler. Ba'dehû mîr-i mîrân alayları[2] [ile] kā'idelerince cisirden 'ubûr edüp, ba'dehû dündâr ve çarkacı geçüp, bir ferd[3] kalmadı. Orduda fukarâ[4] vü re'âyâdan ba'zısı[5] kaldılar. Ba'dehû cisri kat' edüp, odun **[E 269a]** edinüp, İmâm Mûsâ'da on bir gün oturak ederler. Ve Cevâzir'den ve 'Abdünnâsır Bey ve Müdlic ve 'Urbân kavmi ve kabâyil-i 'Arab ittifâk edüp, Sadr-ı a'zam Serdâr-ı[6] ekrem Husrev Paşa'ya: "'Irak-zemîn sa'âdetlü Pâdişâhımızındır. Bir Bağdâd hâtırı içün terk etmenüz. Hille ve İmâm Hüseyn ve Cevâzir ve Eyâlet-i Basra ve Lahsa ve gayri memâlik, inşâ'allâh Bağdâd vakti geldüğünde[7] feth olur. Hemân[8] Hille'[y]i zabt eylen, kifâyet eder. Ekrâd, re'âyâlardır, şimdi bunları rencîde edersiz" [dediler].

Sadr-ı a'zam fermânı[9] ile Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir[10] Halîl Paşa'ya vezâret ihsân olunup[11] ve hem Hille'ye Serdâr ta'yîn etdiler; hil'at-i fâhire[12] 'atâ olur. Ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Vezîr Halîl Paşa me'mûr oldukda, Livâ-i Hille Şehri'ne. Yeniçeri ocağından Turnacı-başı olan Sefer Ağa'yı on çorbacı ile iki bin yeniçeri ve 'acemiyândan bin nefer be-dergâh olur. Ve dört akça terakkî ile 'atîk sipâhîlerden defter etmeğin ve bin nefer cedîd kul-oğulları kānûnları üzere defter olur; ağalar ta'yîn olur. Ve cebecilerden [ve] topculardan ve mîrlivâlardan zu'amâları ile on bin asker defter olur; Hille'ye kapanurlar*. Ve cemî'i levâzımlar görülüp, Vezîr Halîl Paşa Hille'de hayli revâfızlar mürd edüp ve Hille'[y]i zabt<ında> ederler.

Vezîr-i a'zam Husrev Paşa İmâm Mûsâ'da top-keşânlar, bölük şartıyla neferât başlarına ikişer atlar taleb etdüklerinde, tedârük edüp, bin neferât, ser-

1 Yeniçeri ..... ile V : Yeniçeriler Ağası neferât E
2 mîr-i mîrân alayları E : mîr-i mîrânlar V
3 ferd V : ferdi E
4 Orduda fukarâ V : Ordu-yı hümâyûnda fakîrler E
5 ba'zısı V : + orduda E
6 Serdâr V : + Vezîr-i E
7 Bağdâd vakti geldüğünde V : Bağdâd'ı vakti geldükde E
8 Hemân V : — E
9 fermânı V : fermân E
10 Diyârbekir V : + Paşası olan E
11 olunup V : olunmağın E
12 ta'yîn ..... fâhire V : etdiler. Hil'atler E

* Hille muhâfazasına tayîn edilen Halîl Paşa vezâretle 15 Rebî'ulâhır 1040'ta Ser'asker olmuştur (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1498, s.70). *Fezleke* (II,130-131) ve Na'îmâ'ya göre (III,55) Diyârbekir Beylerbeyisi Halîl Ağa'ya vezâret verilip, bölük şartıyla 2.000 nefer kul-oğlu ve dörder akça terakkî şartıyla 1.000 nefer sipâhî, 3.000 yeniçeri, topçu ve cebeci yazılıp, toplam 10.000 kadar asker ile 10 Rebî'ulevvel 1040'ta Hille muhâfazasına gönderilmiştir. *Fezleke* ve Na'îmâ'da rebî'ulevvel ayı denmişse de, bu eserlerdeki kronolojik sıra takip edildiğinde bu ayın rebî'ulâhır olması lâzım gelir. Ayrıca Na'îmâ'nın 2.000 nefer kul-oğlu değil, 1.000 nefer kul-oğlu dediğini de belirtelim.

dengeçdiler idiler. Hizmetleri sebkat edüp, on bedoloşka topları 'uhdelerine aldılar. Musul Eyâleti'ne dâhil edüp, ba'dehû ber-murâd oldular*[1].

Ve Şehrezol üzere Tohta Hân ve Ahmed Hân mukaddemâ gelür. Şehrezol Kal'ası'nı ihâta etdükde, içerüden Arnavud-oğlu Mîr-i mîrân, tevâbi'i ile ve Şehrezol[2] kulları ile alaylar ve saflar düzüp[3], iki gün kıtâl olunmağın, gāzîlere imdâd, Derne vü Derteng (ترتنك و تن) muhâfazasında olan Mîr-i mîrân künyeti Parmaksız Mustafa Paşa ve Kerkük'den Abdal Paşa imdâd eder ve dahi[4] Kör Hazînedâr Bey[5] imdâd ederler. Lûr Hân Hüseyn, Ekrâdı ile imdâda ve Zâlim 'Ali ma'an ceng ü muhârebe ederler. Bi-'inâyetillâhi Te'âlâ 'adûyu rûy-gerdân ederler; boğaz [u] derbendde karâr ederler.

Vezîr-i a'zam hazretlerinden haber şâyi' olur. Bağdâd'ı bırağup, çöl[6] câniblerinden Musul'a teveccüh ederler, uğrumuza gelmediler. Şehrezol

* "Ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Vezîr Halîl Paşa ..... ber-murâd oldular" kısmı E 269a'nın son kısımlarıdır. Kısmen aynı olayları ihtivâ eden E 269a ile V 446b-447a'nın tercih edilmeyişi, metne aldığım kısmın Vezîr-i a'zam ile ilgili bilgiler de ihtivâ etmesindendir.

1 Ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir ..... oldular. E : Ve Diyârbekir Eyâleti me'mûr olur. Ve Hasekî Sefer Ağa dahi çorbacılardan ve yeniçeri ve terakkîli ile bölük halkından gönüllü bin nefer ve kul-oğlu fermân ederler. Beş yüz neferât cebecilerden ve topçu ve arabacı-ı top ve on şâhî darbuzan ve cebehâne ve mîrlivâlardan ve zu'amâdan ve garîb yiğitlerden neferât ve hazîne ve zahîre ta'yîn etmeğin, alaylar ile saflar ârâste. Mezbûr Vezîr Serdâr Halîl Paşa Hille cânibine ta'yîn edüp, gönderdiler. Ve Hille'ye dâhil oldukda, râfızîleri teftîş ederlerdi. Râfızîleri ba'dehû şemşîrden geçürüp, Hille'ye hendekler ve cisirler binâ ederler. Ve Fellûce'ye neferât ta'yîn edüp ve etrâflarında olan karyeleri, varoş[u] zabt ederler. Vezîr-i a'zam hazretleri topları Musul Şehri'ne nakl etmek mühimm olmağın, câmûşlar cüz'î, lâkin bârgîrler lâzım; mevcûd olan câmûş ancak dört toplara kifâyet eder. On kıt'a topları bârgîrler ile top-keşân tahrîr etdiler. Bin re's bârgîrler kifâyet etmeyüp, on top ikişerer bârgîrden bin nefer garîb yiğitler tahrîr olundukda, iki bin bârgîr cem' ederler. Ve sâyir topları mîr-i mîrânlara tevzî' olur, Musul'a nakl ederler. Ve İmâm Mûsâ ahâlîsini teftîş ederler, kızılbaşların hakkından geldiler. Gayrilerin sürgün fermân edüp, Musul Eyâleti'ne ta'yîn etdiler. Ve topları mukaddem Musul Şehri'ne ta'yîn etmeğin, teveccüh etdiler E : Ve Diyârbekir Eyâleti me'mûr olur. Ve Hasekî Sefer Ağa çorbacılar ile yeniçerilerden ve terakkî ile bölük halkından gönüllü bin nefer ve kul-oğlu fermân ederler. Ve beş yüz nefer cebecilerden ve topculardan ve arabacıyân-ı top ve on şâhî darbuzan ve cebehâne ve mîrlivâlardan ve zu'amâdan ve garîb yiğitlerden neferât [V 447a] ve hazîne ve zahîre ta'yîn etmeğin, alaylar ile saflar ârâste. Mezbûr Halîl Paşa Hille cânibine revâne oldular. Ve Hille'ye dâhil oldukda, râfızîleri teftîş ederler. Ba'dehû şemşîrden geçürüp, Hille'ye hendekler ve cisirler binâ ederler. Ve Fellûce'ye neferât ta'yîn edüp ve etrâflarında olan karyeleri ve varoşu zabt ederler. Vezîr-i a'zam hazretleri, topları Musul Şehri'ne nakl etmek mühimm olmağın, câmûşlar cüz'î, lâkin bârgîr lâzım; mevcûd olan câmûşlar ancak dört toplara kifâyet eder. On kıt'a topları bârgîrler ile top-keşân tahrîr etdiler. Bin re's bârgîrler kifâyet etmeyüp, bin nefer garîb yiğitler tahrîr olundukda, ikişer bârgîr cem' ederler. Ve sâyir topları mîr-i mîrânlara tevzî' edüp, Musul'a nakl ederler. Ve İmâm Mûsâ ahâlîsini teftîş edüp, râfızîlerin hakkından geldiler. Gayrilerin sürgün fermân edüp, Musul Eyâleti'ne ta'yîn etdiler. V

2 Şehrezol V : شهره زورل E
3 ve saflar düzüp V : saf edüp E
4 dahi V : — E
5 Bey E : — V
6 çöl E : cöl V

ahvâlleri ma'lûm, hemân topları kal'adan taşra sahrâya çıkarup[1], tabur bağlayup, 'aduv gelürse[2] kıtâl edüp, ba'dehû ahvâlimiz neye müncer olur. Sabr edelim ve yahud te'hîr edelim. Ba'dehû câsûs gelür, Tohta Hân ile otuz bin kızılbaşlar geldüğü. Hakk Te'âlâ hazretlerine[3] tevekkül edüp, bedenlerden ve[4] Şehrezol Kal'ası'ndan topları ve cebehâne[y]i çıkarup, Çınar-gedüğü nâm sahrâya tabur tedârük ederler. Ve topları zencîrleyüp[5] ve hem **[V 447b]** Kerkük'den zahîreleri gelür. 'Akabince kızılbaşlar menâzil-i mezbûrede[6] gāzîler ile ceng ü muhârebeye âgāz ederler. Dört gün ceng ü kıtâl olur. Mîr-i mîrân-ı Şehrezol künyeti Arnavud-zâde fâris, nâmdâr ol makāmda hazret-i[7] 'Ali savaşların edüp[8], şehâdet nasîb olur. Sâyirleri gayri Kerkük'de karâr ederler ve topları Kerkük'de hıfz ederler[9]. Hayli gāzîler şehâdet bulur. Ve kızılbaşları kıtâl edüp, gayri Murâd Hân ve Tohta Hân ve 'aduv revâfız Bağdâd üzere ılgarlar. Ve Şâh-ı bed-fi'âl-i ağyâr [u] hîlekâr, ordusu ile Şâh Köprüsü'nde, Zeynel Hân Hânlar Hânı, Mihribân cenginde firâr etdüğünde, 'azl edüp, ba'dehû katl eder. Çopur Bekir nâm hâyin musâhibi, lâkin tedbîri Şâh'ın Çopur Bekir olduğu mukarrer[10]. Fursat[ı] ganîmet bilür: "Serdâr Vezîr-i a'zam Bağdâd'ı bırağup, gitmiş" derler. Tabur cem' eder Bağdâd'da.

Ve mâh-ı rebî'ulâhırın gurresinde[11], Sadr-ı a'zam Düceyl nâm menâzile, sevâhil-i Dicle'de konulur[12]. **[E 269b]** Asâkir-i İslâm Dicle sevâhilinde safâlarında[13] ikindi vakti bir duman peydâ olur. Yenice'den toz arasında kızılbaş askeri ılgar ile alayları Dicle kenârından[14] Bağdâd'a doğru Tohta Hân ile[15] ta'yîn olan 'aduvlar. Gāzîlerimüz hayf etdiler. Bir mesâff[16] [u] ceng olurdu, mukaddemâ Bağdâd altında iken gelmek münâsib idi. Lâkin mâbeynde Dicle vardır. Askere mukābele, ılgarlar [ile] mağrûrlar[a] te'kîd olunup, bir ferd cevâb vermeyüp[17], Bağdâd'a dâhil oldular[18].

Ba'dehû ordu-yı hümâyûn menâzil-i Harbî, varoş-ı kadîm, ba'dehû 'Âşık Ma'şûk menâzili, ba'dehû Tekrît Kal'ası vîrân, Şat (شاد) sevâhilinde[19]

1 sahrâya çıkarup V : sahrâda E
2 'aduv gelürse V : gayr 'aduv gelür ise E
3 Te'âlâ hazretlerine V : Te'âlâ'ya E
4 edüp ..... ve V : ederler, bedenlerden E
5 zencîrleyüp V : zencîrler E
6 mezbûrede V : mezbûrda E
7 hazret-i V : + İmâm E
8 edüp V : ederler E
9 ederler V : olur E
10 lâkin ..... mukarrer E : — V
11 rebî'ulâhırın gurresinde V : rebî'ulâhırda ordu-yı hümâyûn ile E
12 [Burada yer alması gereken E 269a'daki "Ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir ..... ber-murâd oldular" kısmı, daha uygun yeri olması sebebiyle s.955-956'da verilmiş, o kısımlarda yer alan E ve V nüshalarındaki metinler s.956n1'de kaydedilmiştir]
13 safâlarında V : + salât-ı E
14 ile ..... kenârından V : alayı Dicle kenârında E
15 ile E : + Bağdâd'a doğru V
16 mesâff V : مصافه E
17 mukābele ..... vermeyüp E : mukābil ılgar ile V
18 oldular V : olurlar E
19 sevâhilinde E : sevâhili V

şedîd kılâ', ba'dehû Kızıl-hân menâzili on sekiz sâ'at karârı mesâfe. Tüccâr tâyifesi tahammül edemeyüp, nısfında kuyular vardır, lâkin suyu acıdır. Ol sebebden[1] ordu-yı hümâyûn menâzil-i Kızıl-hân'dan Toprak-kal'a ziyâde kebîr, vâsi'[2] menâzildir*. Ba'dehû Karga-çamı, ba'dehû 'Ali-hammâmı, ılıcadır ve hem âb [u] hevâsı latîfdir. Her vakit Musul halkı temmûzda ve ağustos vakti yaylak[3] edinürler.

Ba'dehû Şehr-i Musul'da karâr etdiler. Ordu Dicle sevâhilinde konup ve otak u bârgâh sahrâda kurulup[4], alaylar ile Vezîr-i a'zam Serdâr hazretleri otağ-ı hümâyûna dâhil oldular[5]. Ve Seyyid Hân dahi[6] istikbâle geldiler. Ve mahrûse-i Mısır'dan Sancak-beyi Hasan Bey[7] hazîne[y]i teslîm edüp ve sâyir Musul'da **[V 448a]** ganiyy ü fakîr istikbâl eylediler.

Ve bin kırk[8] rebî'ulâhırun[un] onuncu günü[9], Musul'da karâr etdiler**. Ve kapu-kullarının masar sene 1040 mevâciblerin tevzî' etdiler[10]. ve şiddet-i şitâlar mukarrer. Ve Seyyid Hân ülkesinden (örekesinden) zahîre[11] ve saman u giyâh fürûht olurdu. Ve Sivas Beylerbeyisi olan Besnili 'Ali Paşa'[y]ı Erbil (ابريل) ve Kerkük üzerine ta'yîn etdiler***.

Ve 'aduv tarafından Zâlim 'Ali ve Ahmed Hân ve Lûr Hüseyn Hân, tekrâr Şehrezol üzerine ılgarlar, mezbûr kal'a[y]ı vîrân ederler. Lâkin muhârebede Arnavud-oğlu ve Barmaksız Mustafa Paşa mezbûr 'aduvları[12] mecrûh ederler. Kör Hazînedâr ve[13] Abdal Paşa Kerkük'de ve Parmaksız Erbil (ابريل) 'de ve cedîd tahrîr olunan kul-oğullarından halâs olanlar Kerkük'de ve ekser zâbitler[14] Musul'da. Ve Şâh-ı bed-fi'âl askerlerin kışladır, ba'dehû hâzır cem' eder, Penhuvân Sahrâsı'nda. Bağdâd'a 'azîmet eder ve Bağdâd'da cisir kurdurup, hânların Hille'ye gönderüp, Hille'de olan gāzîler aslâ Hille'ye[15] getürtmeyüp, karşularlar. Tohta Hân girü rûy-gerdân olur, Kuşlar Kal'ası'na firâr ederler. Ve Hille'den gāzîler ulaklar ile ahvâli Musul Şehri'nde Sadr-ı

1 Ol sebebden V : — E
2 vâsi' E : — V
* 3 Cumâdelûlâ 1040'ta Toprak-kal'a'ya varılmış ve bölük halkına ulûfe sâliyânesine icâzet verilmiştir (*Fezleke,* II,131; Na'îmâ, III,56).
3 vakti yaylak E : eyyâmında kışlak V
4 ve ..... kurulup V : kondu ve otağ-ı hümâyûn sahrâda konup ve E
5 oldular V : olur, istirâhat etdiler. Ve E
6 dahi V : — E
7 Sancak ..... Bey V : Hasan Bey Sancak Beyi E
8 Ve bin kırk V : Erba'în ve elf E
9 günü V : gün E
** 7 Cumâdelûlâ 1040'ta Musul'a vusûl müyesser olmuştur (*Fezleke,* II,131; Na'îmâ, III,56).
10 etdiler V : ederler E
11 zahîre V : zahîreler kifâf E
*** Musul'a varıldıktan sonra Besnili Ali Paşa, askeriyle eyâletine gönderilmiştir (Na'îmâ, III,56).
12 muhârebeden ..... 'aduvları E : muhârebe oldukda V
13 ve V : — E
14 zâbitler V : zâbitleri ekseri E
15 Hille'ye V : kal'aya E

a'zam hazretlerine i'lâm edüp[1], imdâd taleb ederler. Vezîr-i a'zam Husrev Paşa'nın fermân-ı şerîfleri olur. Mîr-i mîrân-ı Şâm Mustafa Paşa, sâbıkâ Yeniçeri Ağalığı'ndan ma'zûl idi. Şâm-ı şerîf Eyâleti'n sadaka edüp[2], Fellûce'ye ta'yîn ederler; Hille'ye imdâd. Ve Anadolu eyâletlerin Küçük Ahmed Paşa'ya ihsân edüp[3], sancakların ve zu'amâların imdâd-ı Hille'ye fermân olunmağın ve Sivas Eyâleti mukaddem Kerkük'de muhâfazaya ta'yîn idi. Ve Mîr-i mîrân-ı Haleb Novay Paşa da Fellûce'ye fermân olunur, ılgar ile 'azîmet ederler[4].

Vezîr-i a'zam hazretleri Musul'da kışlak murâdları olur. Lâkin yeniçeriye kışlak Diyârbekir fermân olunur[5]. Ve mâh-ı cumâdelûlâda Zağarcı-başı olan 'Ali Ağa'yı Diyârbekir'e ta'yîn ederler; yeniçerinin kışlağın ve meskenlerin[6] tedârük etmek içün. Ve Musul'da şiddet-i şitâ ve[7] ebr u bârân ve zahîre muzâyaka. Sincar Sancağı'ndan[8] Ekrâd tâyifesi ganem cem' edüp, orduda fürûht olurdu. Ve Seyyid Hân ülkesi (örekesi) imdâd-ı zahîre ederlerdi[9]. Ve topları ve cebehâne[y]i Musul Kal'ası'nda hıfz olunmağın. Ve yeniçeri odalarına icâzet olup, **[V 448b]** Diyârbekir'e kışlağa 'azîmet etdiler[10]. Lâkin Yeniçeri Ağası ve Kethudâ Bey ve Baş-çavuş ve ba'zı odalar da Musul'da karâr ederler[11]. Ve bölük halkının hizmetlerin tevzî' edüp[12], mevâciblerin sâlyâne etdürüp, icâzet olur; mâh-ı cumâdelûlâda meskenlerine giderler.

Ve Musul'da Sadr-ı a'zam hazretleri Hille'nin imdâdına mîr-i mîrânları gönderüp, ba'dehû Kerkük'den Mîr-i mîrân-ı Tırablus[13] Abdal Paşa ve 'Ömer Paşa ve Şehrezol'da kalanlar Musul Eyâleti'ne gelürler. Vezîr-i a'zam hazretleri gazab ederler[14]. Aslâ emân [u] zemân vermeyüp[15], mûcib-i 'ibret içün katl ederler[16]. **[E 270a]** Ve neferât ağalarından ekserin katl etdiler. Ve tebeddülât vâki' olup[17], Dilâver Paşa'ya Mîr-i mîrân-ı Rakka sadaka olunmağın*, Sipâhîler Ağalığı 'Îsâ Ağa'ya ihsân olunur. Ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağalığı,

1 ile ..... edüp V : Musul Şehri'ne gönderüp, ahvâlleri içün E
2 Eyâleti'n sadaka edüp V : eyâletlerin sadaka ederler E
3 ihsân edüp V : sadaka olunur E
4 ile 'azîmet ederler V : — E
5 olunur V : olundukda E
6 kışlağın ve meskenlerin V : kışlağı ve meskenleri E
7 ve V : — E
8 Sancağı'ndan V : Sancağı'nda E
9 ederlerdi E : tedârükünde V
10 etdiler E : ederler V
11 odalar da ..... ederler V : odalar Musul'da te'hîrde E
12 edüp V : ederler ve E
13 Tırablus V : + ve E
14 ederler V : eder E
15 vermeyüp V : vermez E
16 ederler V : etdiler. [E 270a] Sipâhîler Ağalığı 'Îsâ Ağa'ya olur E
17 tebeddülât vâki' olup V : tebdîller oldukda E

* Parmaksız Mustafa Paşa, Abdal Paşa ve 'Ömer Paşa'nın 18 Cumâdelûlâ 1040'ta katlinden sonra Dilâver Paşa'ya Tırablus-Şâm Eyâleti verilmiştir (*Fezleke*, II,132; Na'îmâ, III,58-60).

Gurebâ'-i Yemîn Ağası olan Ca'fer Ağa'ya sadaka oldukda[1], Sipâhîler Kethudâsı Mehmed Ağa'ya Gurebâ'-i Yemîn Ağalığı ve Gurebâ'-i Yemîn'de Kethudâ olan diğer Mehmed Kethudâ'ya[2] Sipâhî Oğlanları Kethudâlığı sadaka olunur[3]. Ve Kemânkeş Mahmûd Ağa'ya Malatya Beyliği ihsân olunur[4]. Ve Kiğı Sancağı, Derne vü Derteng (ترتنك و تن) Hâkimi olan Hân'a olur. Ve Ahmed Ağa'ya Mîrlivâlık sadaka olunmağın ve Silâhdâr Ağası, Ca'fer Ağa'ya sadaka olunmağın, dahi 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağalığı diğer Ahmed Ağa'ya olunmağın, ba'dehû[5] Süvârî Mukābelesi Ferîdûn Efendi'ye sadaka olunur[6] ve Yeniçeri Kethudâlığı Mustafa Ağa'ya olunmağın. Ve Musul'da bakıyye kalan yeniçeri, odaları ile Yeniçeri Ağası Diyârbekir'e kışlaya 'azîmet etdiler.

Ve bir mikdâr yeniçeriden Musul'da nevbetci ta'yîn etdiler ve sâyir tâyifeden dahi[7] nevbetciler ta'yîn etdiler[8].

Ve Şâh-ı bed-fi'âl, ordusu ile ılgar ile[9] Bağdâd'a gelür. Cisir kurdurup[10], askerin Kuşlar Kal'ası'na 'ubûr etdürüp ve hânları[11] ile Şâh-ı bed-fi'âl[12] Hille üzere kasd etdiler. Ve[13] Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Vezîr Ser'asker Halîl Paşa, nâmdâr asâkir[14] ile Hille'nin Sahrâsı'nda muhârebe vü mukātele ederler. Ve Şâh askerin girüye döndürüp, ba'dehû Şâh-ı bed-kirdâr cemî'i re'âyâsın sürüp ve asker-i kızılbaş hücûmlar etmeğin, gāzîler köprü başında toplar ile savaşlar edüp, Hille'nin varoşu[15] metîn ve cisri zencîr ile cevânibinden[16] asılurdu.

Ve Hille'de Serdâr Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Vezîr Halîl Paşa nâmdârlıklar edüp[17] ve kabâyil-i Ekrâd ve[18] Mühennâ-oğlu **[V 449a]** ziyâde dostluklar eder. Ve doksan gün Hille'de Şâh-ı bed-kirdâr askerleri[19] ile muhârebe vü kıtâl olur. Yedi def'a Şâh cânibi rûy-gerdân olurlar. Bu kadar lağımlar ile üşündüler[20] olur. Hakk sübhânehû ve Te'âlâ asker-i İslâm'a fursat nasîb eder[21], râfızîleri tüskürüp, ba'dehû Şâh-ı ebter kızılbaşların dört bölük edüp[22], barut ve neft ile ve toprak sürüp, şehrin varoşların ihrâk eder. Tüfengli piyâde

1 oldukda V : +'Îsâ Ağa'ya Sipâhiyân Ağalığı sadaka olur. Ve E
2 Kethudâ'ya E : Ağa'ya V
3 olunur V : olunmağın E
4 Beyliği ihsân olunur V : Beyi ihsân olunmağın E
5 Ve Ahmed ..... ba'dehû E : Ve V
6 olunur V : olundukda E
7 dahi V : — E
8 etdiler E : olunup V
9 ılgar ile E : — V
10 kurdurup V : kurdurur E
11 hânları E : hânlar V
12 fi'âl V : + ordusu ile E
13 etdiler. Ve <ve> V : ederler E
14 asâkir V : asâkirler E
15 toplar ..... varoşu V : toplar ve şakalozlar savaşların etmeğin ve Hille varoşun E
16 cevânibinden V : cevânibi E
17 edüp V : ederler E
18 ve E : — V
19 askerleri E : askeri V
20 ile üşündüler V : ve zîr ü [ze]mînler ile üşündü E
21 eder E : olur V
22 edüp V : eder E

asker[1] dört cânibe cevâb verüp, barut u kurşun ve yuvalaklara muhtâc olurlar. Yalnuz sekiz eyyâm taş u toprak ile ceng ü savaşlar[2] olur. Asker-i İslâm Kerbelâ cenglerin ederler, gayret-i İslâm'ı[3] ellerinden komazlar. Şâh câniblerinin imdâdı ise gelür[4]; mecrûhların getürüp. Mîr-i mîrân Halîl Paşa, üç ay Hille'nin üstünde gayret [ü] ikdâm ile muhârebeler edüp ve niçe gün Hille'nin içinde muhâsara olup, niçe ıztırâblar olup, âhır-ı kâr gāzîler bir uğurdan: "Tevekkeltü[5] 'alallâh" deyü Şâh askeri üzere hücûm etdiler. Ceng ü kıtâl ederek, Fellûce'ye doğru halâs olurlar. Üç ay Şehr-i Hille'de dökülen kan ve katl olan kızılbaşlar[6] hisâba gelmez. Takdîr-i Rabbânî ve hükm-i Yezdânî böyle oldukda[7], Vezîr Halîl Paşa, yanında kalan mevcûd asâkir ile Fellûce'ye dâhil olur ve ahvâllerin tekrâr 'arz eder.

Vezîr-i a'zam Husrev Paşa[8] Musul'da, Mîr-i mîrân Bekir Paşa'[y]ı muhâfazaya ta'yîn ederler. Ve sâyir mîr-i mîrânlardan eğer Anadolu ve[9] eğer Rumeli, Yûsuf Paşa'dır[10], Cizre'ye kışlağa[11] fermân etdiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Haleb['e] eyâletine icâzet fermân olur. Ve Kör Hazînedâr'a Bolu Sancağı ihsân olunmağın, Kerkük'de kışlarlar.

Ve mâh-ı cumâdelâhırede Sadr-ı a'zam hazretleri Musul'dan teveccüh edüp, bölük ağaları[12] ile ve Defterdâr ve ehl-i Dîvân ile Mardin nâm şehirde kışladılar. Sa'âdet ile[13] saraya girüp, sefer-i hümâyûn mühimmâtı [ile] mukayyed oldular[14]. Ve fermân-ı şerîfleri sâdır olup, Musul'da bir cedîd kılâ' binâ etdürmeğe ve memâlik-i mezbûrede olan[15] mîr-i mîrânlara ve mîrlivâlara ve kadılara hıtâben ahkâm-ı şerîf irsâl olunmağın, mefhûm, eyâletlerde olan mi'mâr u neccârlar ve bennâlar[16] ve lağımcılar ve seng-tırâşân[17] bi'l-cümle rûz-i hızırda Musul'da hâzır olup[18]. Şehr-i Musul kadîmden binâsı yeri **[V 449b]** Penc[19] 'Ali makāmı sınurdur. Dicle'ye gelince kal'a **[E 270b]** ve varoş, kılâ' içre olur[20]. Ve Cizre'den ve Hasankeyf'den ve Seyyid Hân ülkesinden (örekesinden) keresteler havâle olunur ve Musul eyâletlerinden dahi kereste ve

1 asker V : asâkir E
2 savaşlar V : kıtâl E
3 İslâm'ı V : İslâm E
4 gelür V : gelüp E
5 Tevekkeltü V : Tevekkel E
6 kızılbaşlar V : kızılbaşlardan E
7 böyle oldukda V : Ve Mîr-i mîrân E
8 Husrev Paşa E : — V
9 ve V : — E
10 Yûsuf Paşa'dır E : — V
11 Cizre'ye (خررہ یہ) kışlağa V : خربو 'ya kışlaya E
12 ağaları V : ağalar E
13 Sa'âdet ile V : Ve i'zâz [u] ikrâm ile Mardin'de E
14 mühimmâtı ..... oldular V : hizmeti ile E
15 mezbûrede olan V : — E
16 ve bennâlar E : — V
17 tırâşân V : + ve E
18 olup V : + fermân-ı şerîf, kal'a-i kebîre ihtiyâcdır E
19 Penc V : + ve E
20 olur V : + dahi mi'mârlar ta'yîn olunur E

dahi mi'mârlar ta'yîn olunur[1]. Ve 'İmâdiyye'den re'âyâ ve Saçlu'dan imdâd ve Diyârbekir'den imdâd mukarrer. Levâzım u mühimmâtları Dicle'den kelekler ile Musul'a irsâl olunmak fermân olundu[2]. Ve Mardin'de[3] kışlayan ehl-i Dîvân tâyifelerine ve efendilerine ve bölük ağalarına kışlak ta'yîn ederler; kânûn üzere akçaları ile.

Ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Musul Şehri'ne gelür, lâkin[4] havf eder. Vezîr-i a'zam'dan şefâ'atle[5] hizmetleri mukâbelesinde 'afv olunur. Ve Erzurum Eyâleti'n Defterdâr Mustafa Paşa'ya sadaka ederler*. Ve Baş-defterdârlık[6] 'Osmân Efendi'ye olur. Ve Yeniçeri Ağası Süleymân Ağa ve[7] ocak ağaları neferât ile Diyârbekir'de kışlada idiler.

Ve Âsitâne'ye sefer mühimmâtı içün defter gönderüp, Kâyim-makâm Vezîr Receb Paşa ve Defterdâr Mustafa Paşa ve Kapudân Canpulâd-zâde Mustafa Paşa[8], Bahr-ı sefîd'e donanma-yı hümâyûn tedârükünde[9] idi. Lâzım olan mühimmâtları görülüp[10], ba'dehû nakl olundu. Ve Kırım Hânı[11] olan Canıbek Hân'dan şark seferi mühimmâtiyçün kırk bin Tatar da'vet olup: "Gönderile" deyü fermân olundukda[12], Şâh-ı 'Acem vilâyetine akın ecli[13] içün. Ve kapu-kulları mevâcibleri içün hazîne ve cebehâne ve toplar ve şâhî darbuzanlara cedîd arabalar ta'mîr edüp, vakti ile[14] gönderüp ve yeniçeri ocaklarının levâzımı ve saka[15] bârgîrleri ve dahi meşkleri ve muslukları[16] ve gayri defterleri, Turnacı-başı ile[17] ta'yîn olunmağın.

Ve Mîr-i mîrân-ı Erzurum her gâh kal'anın ta'mîr [ü] termîmlerinde idiler[18]. Ve Eyâlet-i mezbûrede[19] vâki' mîrlivâları cem' edüp, Tebrîz-kapusu'nda dernek ederler idi. Ve Kiğı Ma'deni işleyüp, yuvalaklar dökülüp ve kebîr toplar[20] meydânda hâzır idi.

1 dahi kereste ..... olunur V : keresteler E
2 olundu V : sâdır oldu E
3 Mardin'de V : Mardin kûhî ve memâlikde E
4 lâkin V : ve E
5 şefâ'atle V : ve gayriler lâkin E
* Hille'yi terkedip Haleb'e doğru giden Diyârbekir Beylerbeyisi Vezîr Halîl Paşa'ya Erzurum Eyâleti verilmiş, o da görev yerine gitmiştir (Na'îmâ, III,64). *Fezleke* (II,133), Halîl Paşa'ya Erzurum, Tayyâr Mehmed Paşa'ya Diyârbekir Eyâleti'nin receb ayında tevcîh edildiğini kaydediyor.
6 Baş-defterdârlık V : Baş-defterdârlığı E
7 ve V : — E
8 ve ..... Paşa V : — E
9 tedârükünde V : ile Kapudân Vezîr Mustafa Paşa Canpulâd-zâde E
10 mühimmâtları görülüp V : mühimmâtların görüp E
11 Hânı V : Hân E
12 olup ..... olundukda E : olunup V
13 -ı 'Acem ..... ecli E : vilâyetine akın V
14 vakti ile V : vakt [ü] zemân E
15 ve saka V : sakaları bârgîrleri E
16 dahi ..... muslukları V : meşk ü musluk E
17 Turnacı-başı ile V : ile Ser-turna'[y]ı zâbitleri E
18 ta'mîr ..... idiler E : ta'mîrine mukayyed olup V
19 mezbûrede V : mezbûrda E
20 dökülüp ve kebîr toplar V : dökdürüp ve kebîr topları E

Vezîr-i ekrem Serdâr-ı a'zam Koçhisâr altında dernek üzere[1], lâkin sefer-i hümâyûn te'hîrine bâ'is, askerde şikestlik; ekser piyâdede hummâ emrâzı müstevlî[2] idi. Ol cây-ı latîf, hevâsı i'tidâl üzere olmağın[3], **[V 450a]** asker halkı kışlaklarda tebdîl-i mekân etmesi mühimm olmağla, kapu halkına kışlaklar ta'yîn olup[4] ve yeniçeri de[5] Diyârbekir'de kışlamak münâsib görüldü[6].

Der-sefer-i muhâfaza-i Vilâyet-i Musul, kal'a-i cedîd binâ ve ta'mîr kerde[7]. Ve dernek-i mîr-i mîrân ve cem'iyyet-i sipâhiyân; der-sene 1041[8]

Bin kırk[9] târîhinde vâki' olan şark seferlerinden biri dahi budur ki, zikr olunur.

Sadr-ı a'zam Husrev Paşa Mardin'de kışlarlar. Kapu halkının mevcûdlarına erba'în ve elf recec mevâciblerin tevzî' ederler. Ve[10] dahi yeniçerinin Diyârbekir'de mevâcibleri tevzî' olur.

Ba'dehû[11] mâh-ı ramazân-ı şerîf oldukda[12], Erzurum'dan 'azl olan Mehmed Paşa, Mardin nâm şehre gelür. Vezîr-i a'zam hazretleri Diyârbekir Eyâleti'n ihsân edüp*, dahi[13] Musul'a kal'a binâsına ta'yîn ederler. Ba'dehû[14] mezbûr Mehmed Paşa, tevâbi'i ile Musul'a 'azîmet ederler. Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu Ahmed Paşa Mardîn menâziline da'vet olunur. Kochisâr'da otakların kurup, dernek eder. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Yûsuf Paşa 'îd-i şerîfden sonra Mardin menâziline gelür. Ve tekrâr Erzurum Eyâleti Halîl Paşa'ya sadaka olunur**. Ve yeniçeriden Erzurum'a nevbetci ta'yîn olunur.

1 dernek üzere V : cem' derneklerde E
2 müstevlî V : محظه لط E
3 latîf ..... olmağın V : latîfde, hevâsı i'tidâlde ve E
4 olup V : olunmağın E
5 de E : — V
6 görüldü V : görülür E
7 kal'a-i ..... kerde E : ve binâ-i kal'a-i cedîd V
8 mîrân ve ..... 1041 V : mîrânlar ve kapu kulları cem'iyyet şude, ba'de'l-vakt kışlak tevzî' kerde. Ve mîr-i mîrân ve mîrlivâ, Eyâlet-i Musul fermûde. Ez-ân sebeb ta'mîr ü termîm-i cedîd kal'a, imdâd şudend E
9 Bin kırk V : Ve erba'în ve elf E
10 ve V : — E
11 ba'dehû V : ve E
12 oldukda V : olur E
* Hille'yi terkedip Haleb'e doğru giden Diyârbekir Beylerbeyisi Vezîr Halîl Paşa'ya Erzurum Eyâleti verilmiş, o da görev yerine gitmiştir (Na'îmâ, III,64). *Fezleke* (II,133), Halîl Paşa'ya Erzurum, Tayyâr Mehmed Paşa'ya Diyârbekir Eyâleti'nin receb ayında tevcîh edildiğini kaydediyor.
13 dahi E : — V
14 Ba'dehû V : — E
** Hille'yi terkedip Haleb'e doğru giden Diyârbekir Beylerbeyisi Vezîr Halîl Paşa'ya Erzurum Eyâleti verilmiş, o da görev yerine gitmiştir (Na'îmâ, III,64). *Fezleke* (II,133), Halîl

Ve Bebr nâm şakî, Abaza'dan rûy-gerdân Kör[1] Hazînedâr ile orduya gelür. Semâne [ve] selâsûn ve elf[2] târîhinde rûy-gerdân olduğunda, Sadr-ı a'zam hizmetinde idiler. Ve erba'în târîhinde Bebr Solak hizmet mukâbelesinde Erzurum'a ve Tırabzon câniblerine gönderüp, fermân olduğu hizmetde zulm [ü] te'addî ederler. Ve Mîr-i mîrân-ı Erzurum men' u def' ederler. Ve Mîrlivâ-i Karahisâr'da 'Ali Paşa ile husûmetleri olur. Ba'dehû 'Ali Paşa katl olundukda, muhallefâtların zabt ederler. Bebr Solak zimmetinde bir mikdâr meblağ kalur, ba'dehû[3] orduya gelür.

Vezîr-i a'zam Husrev Paşa mâh-ı şevvâlde, Mardin altında otakların taşra çıkarup ve Âsitâne'den[4] İbrâhîm Halîfe yediyle 'umûmen cizye defterleri[5] orduya dâhil olur. Ve kapu halkını yoklayup, 'âdet üzere defterleri tevzî' olur. **[V 450b]** Ve reşen mevâcibleri eğer yeniçerinin ve eğer bölük halkının ve eğer sâyirinin verilür. Ba'dehû Yeniçeri Ağası, Diyârbekir'de ve Yeniçeri Kâtibi 'Osmân Efendi vefât eder. Hasan Efendi Kâtib olur. Ve Yeniçeri Kethudâlığı 'Ali Ağa'ya olur, sâyirine dahi[6] silsile mukarrer. Ve yeniçerinin[7] mühimmâtları ve cebehâne ve toplar levâzımı orduya **[E 271a]** dâhil olur. Ve yeniçeri ocağı Mardin Sahrâsı'nda Sadr-ı a'zam hazretlerine mülâkî olur; kânûn üzere ri'âyetler[8] olur.

Ba'dehû mâh-ı zilka'dede alaylar ile Sadr-ı a'zam hazretleri Koçhisâr'da Zeytunluk nâm sahrâda ordu-yı hümâyûn[u] kurdular*. Ve otak u bârgâhlar ve[9] haymeler kurulup, Mîr-i mîrân-ı Rumeli ve Anadolu ve Mar'aş ve Rakka[10] ve Karaman ve Haleb orduya dâhil olur. Ve fermân-ı şerîf sâdır olur. Musul'da cedîd kal'anın binâsı üzere mi'mârlar ve neccâr ve seng-tırâşlar ve dahi haddâdlar ve rençberler[11] cem' olup, mübâşeretde. Ve Âsitâne'den Segbân-başı Mûsâ Ağa, neferâtı ile[12] orduya dâhil olduğunda, Musul'da nevbetci ta'yîn idi. Ve mîr-i mîrânlardan Haleb ve Mar'aş ve Rakka ve Diyârbekir ve Ekrâd hâkimleri Musul'da ordusu ile me'mûr idi. Kal'a-i kebîri Penc 'Ali'den ve cevânib-i erba'ası ikişer[13] kat seng ve burc [u] bârûsu ve yan kulleleri ve

---

Paşa'ya Erzurum, Tayyâr Mehmed Paşa'ya Diyârbekir Eyâleti'nin receb ayında tevcîh edildiğini kaydediyor.

1 Kör V : + [Ayrıca bu kelimenin altında "Küçük" kelimesi yazılıdır] E
2 ve elf V : — E
3 ba'dehû V : ve E
4 Âsitâne'den V : + cizye defterleri 'umûm E
5 yediyle ..... defterleri V : yedi ile E
6 Kethudâlığı ..... dahi V : Kethudâsı 'Ali Ağa'ya, sâyiri E
7 yeniçerinin V : ordu-yı hümâyûn ve E
8 üzere ri'âyetler V : olur, ri'âyetleri E
* 5 Zilka'de 1040'ta Serdâr, Mardin'den otağına çıkmış, birkaç gün sonra hareket edilmiş, zilka'denin evâsıtında Aşağı Koçhisâr Sahrâsı'nda konulup, Tatar askerinin gelmesi beklenmiştir (*Fezleke,* II,133; Na'îmâ, III,66-67).
9 ve V : — E
10 ve Rakka E : — V
11 dahi ..... rençberler V : haddâdlar ve rencberân E
12 Mûsa ..... ile V : neferâtı ile Mûsa Ağa E
13 ikişer V : ikişerer E

başka bir hisâr-beçe bedenleri üçer[1] kat ve cevânib-i erba'ası hendekler; Nehr-i Dicle'ye mülhak olur. Ve iç kılâ' Musul'un[2] eski kal'ası olur. Ve cemî'i varoş kal'a içre Vilâyet-i Musul'da bir şedîd kal'a binâ olunduğu mukarrer. Ve başka saray ve hânlar ve dükkânlar ve dört meşhûr kapular binâ olur. Ve karavul-hâne ve toplar ile bedenler[3] ve kulleler zeyn olur. Ve mezbûr cedîd kılâ' ikdâm olunup[4], şenlikler ile binâ olurdu.

Ve orduda asker-i İslâm cem' olurdu. "Şâh-ı bed-kirdâr Isfahan'dadır" deyü istimâ' olurdu. Vilâyet-i 'Acem ve Şirvan ve Gence ve Karabağlar'a akın mukarrer ederlerdi[5]. Ve Tatar Hân'dan ta'yîn olunan emirzelere te'hîr ederlerdi ve Âsitâne'den kapucu-başılar ta'yîn ederler. Ve[6] gemiler ile Samsun İskelesi'ne otuz bin asker-i Tatar[7] nakl olundukda, Erzurum'da hâzır olurlar. Ve Âsitâne'den mühimmât-ı **[V 451a]** cebehâne ve toplar, kadırgalar ile Payas İskelesi'ne dâhil olur. Ve Mısır'dan zahîre ve barut[8], mu'tâd-ı kadîm üzere fermân olunur. Haleb'den ve A'zâz ve Kilis ve gayri voyvodalardan[9] imdâd olurdu, Haleb'e nakl olurdu[10]. Ve orduda asker cem'iyyeti mukarrer[11]. Ve asker arasında hummây-ı muhrika müştedd olup, ba'zı tebeddülât mukarrer[12]. Harâret-i hevâ ve bâd-ı semûm olur. Yeniçeri çadırlarında[13] ve gayri çadırlarda hastalıklar vâki' oldukda, her gün[14] niçeler maraz-ı hummâdan fevt olurdu. Ve bir mikdâr kapu halkı mâ-beyninde ihtilâl olur; Bebr Solak[15] ve gayri şekâ edenler hakkında cem'iyyet olur. Orduda Sadr-ı a'zam hazretleri katl ederler[16].

Ve sene ihdâ ve erba'în ve elf muharremin[in] gurresinde müşâvere fermân olur. Mefhûm: "Sene-i sâbıkda asâkir-i İslâm bu kadar şiddet-i şitâlar ve ta'b u zahmetler[17] çeküp, bir vakit âsâyiş lâzımdır. Ve hem vakit dardır, sefer-i hümâyûnun te'hîri lâzımdır. Kışlak verilsün ve te'kîd olunsun[18]. Nevrûzda ehl-i sefer mevcûd yoklanur, deyü tenbîh olup ve evvel-bahârda 'Acem vilâyetleri[19] gāret olunur, bilmiş olurlar. Ve inşâ'allâh asker-i me'âsir[20] dinc olurlar. Ve memâlik-i İslâm'a akın haberi ma'lûm; eğer Tatar

1 hisarbeçe bedenleri üçer V : hisârbeçe ve bedenleri üçerer E
2 Musul'un V : Musul'lun E
3 bedenler V : beden E
4 olunup V : olunur E
5 ederlerdi E : — V
6 Ve E : — V
7 Tatar V : Tatarlar E
8 barut V : + ve hubûbât E
9 voyvodalardan V : voyvodalar E
10 Haleb'e nakl olurdu E : — V
11 mukarrer V : + ba'zı tebeddülâtlar da mukarrer E
12 müştedd ..... mukarrer V : müşdet olup ve E
13 Yeniçeri çadırlarında V : Yeniçerinin odalarında E
14 her gün V : ve her eyyâm E
15 Solak V : + hakkında E
16 ederler V : eder E
17 zahmetler V : zahmet E
18 olunsun V : olsun ve nidâlar olsun E
19 vilâyetleri V : vilâyetlerin E
20 me'âsir V : ماثر E

ve eğer yarar nâmdârlar[1] gayret edüp, hizmet ederler. Hüsn-i[2] re'y ve Devlet-i 'aliyye'ye lâyık hizmetdir" deyü[3] müşâverede, a'yân-ı Devlet ve ihtiyârlar[4] ma'kūl gördüler. *Ba'dehû def'-i meclis oldukda, Âsitâne-i sa'âdet'e telhîs* ederler ve ordunun ahvâllerin beyân ederler. Ve fermân-ı şerîf mûcebince hatt-ı sa'âdet-makrûn ordu-yı hümâyûna dâhil olur.

Mâh-ı rebî'ulevvelde Musul'da binâ olunan kılâ' itmâm olur. Ve cemî'i cebehâne ve toplar[5] içerü kal'ada hıfz olur. Ve mîr-i mîrânlar da sancakları ile ve zu'amâ ve ehl-i tîmârları[6] ile Musul'da hizmet üzere. Ve Seyyid Hân Ekrâdı[7] Musul'da kal'a[y]ı binâ ederlerdi

Ve orduda olan mîrî bârgîrleri ve şütür-i mâde vü ner ve esterleri[8] neferâtları ile kışlak fermân etdiler. Ve kapu halkının hizmetlerin[9] ve mevâciblerin tevzî' ederler. Ve kışlaların[10] ağaları ile ta'yîn ederler[11].

Tırabzon Eyâleti, Sağ Gurebâ[12] Ağası **[V 451b]** Mehmed Ağa'ya ihsân[13] olunmağın[14], Karaman Eyâleti Dilâver Paşa'ya sadaka olunur*. **[E 271b]** Ve Rakka Eyâleti Kemânkeş Paşa'ya olur. Ve Ca'fer Ağa'ya Sipâhiyân Ağalığı ihsân olur. Ve İbrâhîm Ağa'ya Silâhdâr Ağalığı sadaka olur. Ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn'e Mehmed Ağa olur[15] ve 'Ulûfeciyân-ı Yesâr'a 'Ali Ağa olur. Ve Gurebâ'-i Yemîn'e[16] Su-başı olur ve Gurebâ'-i Yesâr'a[17] Ahmed Ağa olur[18]. Ve Mukābele-i Süvârî Sâlih[19] Efendi ve kâtibler tebdîl. Ba'dehû mâh-ı rebî'ulâhırda kışlaklarına 'azîmet ederler.

Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Cizre'de mîrlivâları ve zu'amâlarından harçlık içün va'de ile zu'amâlarından ta'yîn ederler. Ve Anadolu ve gayri beyler eyâletlerine 'azîmet ederler.

Ve Serdâr Vezîr-i a'zam hazretleri ılgar ile Musul Eyâleti'ne 'azîmet edüp, cedîd kal'a[y]ı ziyâret edüp, ba'dehû Mardin'de otaklarına gelürler. Ve

1 nâmdârlar V : nâmdâr E
2 Hüsn-i : Hüsn ü EV
3 deyü V : — E
4 ihtiyârlar V : ihtiyâr E
5 toplar V : top E
6 zu'amâ ve ehl-i tîmârları V : alay-beyleri ile ve zu'amâları E
7 Ekrâdı V : Ekrâd halkı E
8 esterleri E : esterler V
9 hizmetlerin V : + tevzî' ederler E
10 tevzî' ..... kışlaların V : ve kışlakların E
11 ederler E : edüp V
12 Eyâleti, Sağ Gurebâ V : Eyâleti'n Sağ Gurebâsı E
13 ihsân V : sadaka E
14 olunmağın V : + ve E
* Receb Paşa'nın sadrâzamlığı sonrasında (1041 sonları), Çerkes Ahmed Paşa Karaman Eyâleti'nden azlolunup, yeri Tırablus Eyâleti'nden ma'zûl Dilâver Paşa'ya verilmiştir (Na'îmâ, III,97).
15 Ve ..... olur E : — V
16 Yemîn'e V : Yemîn'de E
17 Yesâr'a V : Yesâr'da E
18 olur E : — V
19 Sâlih E : 'Ali V

Erzurum Eyâleti'nde asâkir-i Tatar[1] kışlarlar. Vezîr-i a'zam Husrev Paşa Diyârbekir'de, Yeniçeri Ağası ve ocak ağaları[2] ve Defter-hâne ve hazîne[3] ve ehl-i Dîvân ile kışlaya, saraya ve meskenlerine[4] ta'yîn olunduğu üzere âsûde oldular. Ve Musul'da Segbân-başı ve zâbitleri ile[5] neferâtları nevbetci ve Cebeci-başı, cebeciler ile Musul'da ve Topcu-başı[6] ve Arabacı-başı, neferâtları ile[7] kifâyet mikdârı Musul'da bârgîrleri ile, sâyir top arabacıları kışlakda. Ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir ve Mîr-i mîrân-ı Rakka ve Mîr-i mîrân-ı Karaman ve Mîr-i mîrân-ı Musul[8] Musul'de muhâfazada kaldılar. Ve Musul'da der-anbar zahîre mübâlaga hâzır idi.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Vezîr Kāyim-makām Receb Paşa, Vezîr Hâfız Ahmed Paşa, Vezîr Halîl Paşa va'de erişüp, ecel şarâbın nûş ederler; mukaddem rahmet-i Hakk'a vâsıl olurlar[9]; Vezîr Cıgal-zâde Mahmûd Paşa, Vezîr Ken'an Paşa, Vezîr Hüseyn Paşa, Vezîr Hasan Paşa, Vezîr Yûsuf Paşa, Vezîr Gürcü Mehmed Paşa, Vezîr Mustafa Paşa Kapudân, diğer Vezîr Mustafa Paşa Defterdâr, Dîvân-ı hümâyûn'da Kubbe-altı'nda hâzırlar.

Ve Mısır Vilâyeti'ne Hâkim, Vezîr Mûsâ Paşa teveccüh ederler. Ba'dehû Vezîr Mehmed Paşa, ba'dehû Bostancı-başı mahrûse-i Mısır'a Vâlî oldukda, vezâret mukarrer. Has-bağçe'nin eşrâfı oğlanlarından[10] seksen nefer kimesne[11], [ba'zısı müteferrika] ba'zısı çavuş ve[12] ba'zısı bevvâb ve ba'zı[13] bölüklere **[V 452a]** tevzî' ederler. Ve[14] mezbûr Halîl Paşa Mısır'a teveccüh ederler. Ve[15] dâhi Vezîr Mehmed Paşa Âşitâne'ye teşrîf buyurdukda, Dîvân-ı hümâyûn'da Kubbe-altı'nda[16] vezâret makāmında karâr ederler. Ve kadı'askerler Dîvân-ı hümâyûn'da[17] şer'-i şerîf icrâ ederlerdi[18].

Ve Rumeli câniblerine asker sürmek içün Vezîr Hasan Paşa'[y]ı fermân ederler. Ve sol kolda Selânik'e teveccüh etdükde, mizâclarına hummây-ı muhrika ve ba'zı emrâz müstevlî olur. Etıbbâ 'ilâcında 'âciz olurlar[19]. Âsâr-ı mevt karîb olur. Sâ'at gelicek, 'âlem-i âhırete intikāl ederler.

1 Tatar V : Tatarlar E
2 ağaları V : — E
3 hazîne V : + ile E
4 saraya ve meskenlerine E : saray ve meskenlerinde V
5 ile V : ve E
6 Topcu-başı V : + ve neferâtı E
7 ile V : — E
8 Mîr-i mîrân-ı Rakka ..... Musul E : Rakka ve Karaman V
9 ecel ..... olurlar E : âhırete intikāl ederler V
10 oğlanlarından E : — V
11 kimesne V : — E
12 ve V : — E
13 ve ba'zı V : ba'zısı E
14 ederler. Ve V : olunur E
15 Ve V : — E
16 Kubbe-altı'nda V : — E
17 Dîvân-ı hümâyûn'da E : — V
18 icrâ ederlerdi E : üzere hükûmetde V
19 Ve sol ..... olurlar V : Hasan Paşa Selânik ve sol kollara teveccüh ederler. Mizâc-ı şerîflerine hummâ ve ba'zı emrâz; etıbbâ 'ilâcı ile mümkin olmaz E

Ve sene ihdâ [ve] erba'în ve elf cumâdelâhıre[si]nin gurresinde[1], Vezîr-i a'zam-ı sâbık Hâfız Ahmed Paşa sadrda iken mağrûrluk sevdâsiyle[2]: "Tekrâr Vezîr-i a'zam olup, bir def'a dahi Ser'askerlik ile 'Acem Şâh-ı bed-fi'âl'in vilâyetlerin gâret ü akın edüp, 'Irak-zemîn Bağdâd'ı feth edelüm" deyü vezârete tâlib olurlar. Ve tevâbi'i[3] ve kapu halkından Sâhib-i sa'âdet hazretlerini şevk ve hoş âmedler etrâflarından[4] olur. Kazâ vü kader mukadder[i] 'amele getürüp[5], ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinden hatt-ı şerîf ile[6] sene ihdâ ve erba'în ve[7] elf cumâdelâhır[esin]un on birinde[8] yevmü's-sebtde, Vezîr-i a'zamlığı Vezîr[9] Hâfız Ahmed Paşa'ya sadaka edüp[10]*, sürûrlar olur. Ba'dehû[11] Dîvân-ı hümâyûn cânibine[12] teveccüh ederler. Çavuş[13]-başı Süleymân Ağa ve Kapucular Kethudâsı Ahmed Ağa istikbâlde. Kubbe-altı'nda vüzerâ'-i 'izâm selâma durup, ba'dehû[14] 'izzet ü[15] ikrâm ile mübârek bâd olur. Ve[16] cemî'i ehl-i Dîvân hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdükden sonra[17], saray-ı 'izzetlerinde tekrâr 'ulemâ ve müderrisîn ve defterdârlar ve Tevkî'î ve ağayân ve gayri, kânûn-i kadîm[18] üzere edâ'-i[19] şart-ı 'ubûdiyyet oldukdan sonra[20], sa'âdetlü Pâdişâh tarafından 'atâlar [ve] vezâret-i 'izâma lâyık ihsânlar olup[21].

Ba'dehû Yeniçeri Ağalığı, Mîrahûr Hasan Ağa'ya sadaka buyurulup**, kânûn üzere yeniçeri zâbitleri cedîd ağa[y]ı kapuya i'zâz ile getürdiler[22]. Ve Kapucular Kethudâsı Ahmed Ağa'ya[23] **[E 272a]** Mîrahûr-başılık sadaka olunmağın.

1 cumâdelâhıre[si]nin gurresinde V : cemâziyelâhırda E
2 sevdâsiyle V : sevdâsı ile E
3 tevâbi'i V : + cânibi E
4 Sâhib-i ..... etrâflarından E : imdâdlar V
5 getürüp V : + tâlib olurlar E
6 hazretlerinden ..... ile V : hazretlerinin hatt-ı şerîfleri E
7 ve V : — E
8 birinde V : + eyyâmı E
9 Vezîr E : — V
10 edüp V : olur E
* 2 Rebî'ulevvel 1041'de Sadrâzam Husrev Paşa azledilip, vezâret mührü ikinci defa Hâfız Ahmed Paşa'ya verilmiştir (*Fezleke*, II,139; Na'îmâ, III,79).
11 Ba'dehû E : — V
12 cânibine E : cânibe V
13 Çavuş : Cavuş EV
14 ba'dehû E : — V
15 'izzet ü V : 'izzet E
16 Ve V : — E
17 sonra V : + Dîvân-ı hümâyûn'dan sonra E
18 -i kadîm E : — V
19 edâ'-i V : + [Ayrıca bu kelimenin altında "âdâb-ı" kelimesi vardır] E
20 sonra V : + ve E
21 vezâret-i ..... olup E : olur V
** Na'îmâ (III,80), Hasan Halîfe'nin Musâhib-i Şehriyârî iken Yeniçeri Ağası olduğunu söylüyor.
22 getürdiler E : getürüp V
23 Ağa'ya E : Ağa V

Dahi isney[n] ve erba'în ve elf târîhinde, mâh-ı rebî'ulâhırun yirmi birinde mezbûr Ahmed Ağa'ya fermân[1] olur*. Diyârbekir'de Sadr-ı a'zam-ı sâbık Husrev Paşa'dan hâtem-i şerîfi taleb[2] içün **[V 452b]** ılgar ile[3] 'azîmet etmeği mukarrer etdiler. Ve Diyârbekir'de defterleri ve hazîne[y]i mühürleyüp, kal'aya koyup ve Rûznâmçe hizmetinde olan Hüseyn Efendi defterleri hıfz edeler. Ve Baş-defterdârlık[4] Âsitâne'de olan Vezîr Mustafa Paşa'ya sadaka olunur. Ve ba'zı menâsıblar tebdîl olur.

Ve Âsitâne'de müşâvere olundukda, Vezîr-i a'zam olan Hâfız Ahmed Paşa, Vezîr-i sânî Kāyim-makām Receb Paşa, Vezîr Cıgal-zâde Mahmûd Paşa, Vezîr Bayram Paşa, Vezîr Ken'an Paşa, Vezîr Hüseyn Paşa, Vezîr Hasan Paşa, -mukaddemâ Rumeli eyâletlerinde vâki' sefer-i hümâyûna me'mûr olan askeri sürüp, rûz-i hızırdan mukaddem Serdâr hazretlerine varmak içün ta'yîn olunmağın[5]- Vezîr Yûsuf Paşa ve Defterdâr Mustafa Paşa, Vezîr Gürcü Mehmed Paşa ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve Rumeli ve Anadolu kadı'askerleri[6] ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve Yeniçeri Ağası ve[7] ocak ağaları ve kapu halkının[8] ihtiyârları ol müşâverede hâzırlar idi. Sefer-i hümâyûn te'hîri câyiz görülüp: "Re'âyânın ahvâli ve ehl-i sefer tâyifesi istirâhat edeler. Ba'dehû serhad kal'aları muhâfaza olunsun. Sene-i sâbıkda asâkir halkı za'îfdir" deyü şark seferi te'hîr olunmağın. Ve Yeniçeri Kethudâsı 'Ali Ağa defterleri Âsitâne'ye getürmek fermân olunur. Ve[9] Yeniçeri Kitâbeti Âsitâne'de[10] Defterdâr-zâde'ye sadaka olunur. Ve[11] Diyârbekir'den Erzurum Kal'ası'na nevbetci yeniçeri ta'yîn ederler.

Ve Musul'da yeniçeri ve Segbân-başı, neferâtı ve Topcu-başı ve Cebeci-başı neferâtları ile[12] Musul Kal'ası'nda nevbetci idiler[13]. Ve Mîr-i mîrân-ı Erzurum'da Vezîr (.....) Paşa ve Musul'da Vezîr Mehmed Paşa[14] Diyârbekir Eyâleti ile[15] Bekir Paşa ve mîrlivâlardan muhâfazaya ta'yîn olunmağın. Ve Küçük Ahmed Paşa Anadolu'da ve Rumeli Beylerbeyisi olan Yûsuf Paşa kışlada ve[16] kapu-kulları, ağaları ile kışlalarından ref' olunup[17], Âsitâne'ye

1 olunmağın ..... fermân E : olunur. Ve fermân-ı şerîf sâdır V
* Metnimizdeki ve *Fezleke* ile Na'îmâ'daki kronolojik sıra tâkip edilecek olursa (bk. Metin, s.968n*) 1042 değil, 1041 yılında olduğumuz görülecektir.
2 şerîfi taleb V : şerîf talebi E
3 ile V : — E
4 Baş-defterdârlık V : Baş-defterdâr E
5 Vezîr ..... olunmağın E : — V
6 Rumeli ..... kadı'askerleri V : Mevlânâ Rumeli Kadı'askeri ve Mevlânâ Anadolu E
7 ve V : — E
8 halkının V : halkı E
9 olunur. Ve V : olunmağın ve Âsitâne'de E
10 Âsitâne'de V : — E
11 olunur. Ve V : olunmağın E
12 neferâtı ..... ile E : neferâtları ile ve Cebeci-başı ve Topcu-başı V
13 nevbetci idiler V : nevbetciler olup E
14 Erzurum'da ..... Paşa E : Erzurum ve V
15 ile V : + ve E
16 kışlada ve V : da kışlada ve kışlalarda olan E
17 kışlalarından ref' olunup V : kışlalardan ref' olup E

da'vet olunur[1]. Ve Diyârbekir'den hazîne ve defterler Âsitâne'ye fermân olunmağın[2], mîrî bârgîrler ve şütür-i ner ve mâde Anadolu'da kışlamak fermân olunmağın[3]. Van Kal'ası muhâfazası fermân olundukda, 'Ali Paşa'ya te'kîdler olunur[4] ve beylerden sancağı ile emr olunup[5]. Ve Erzurum câniblerinde olan Tatarlar'a icâzet olur, Kırım câniblerine 'azîmet ederler.

Ve Âsitâne'de Dîvân-ı hümâyûn'da[6] Müteferrika-başı 'Acem Çavuş, Kapucular Kethudâsı[7] olur. Ve mülâzımlara hizmetleri tevzî' olunup, **[V 453a]** zabt ederler[8]. Ve Hasan Halîfe, Harem-i hümâyûn'dan Yeniçeri Ağası olur*. Ve[9] ağa-i sâbık, Mîr-i mîrân-ı Bosna olur[10]. Ve Murtezâ Paşa Budun Eyâleti'nde, Vezîr Ken'an Paşa Özi muhâfazasında ve Ballukesri'de İlyâs Paşa, segbânları ve dört binden ziyâde levendi, süvârî her gâh şakâvet üzere, Anadolu etrâflarında zorbaları tuğyân üzere. Mağnisa Beyi olan Bıçakcı Paşa Saruhan alayı beyi ve zu'amâsı ile Mağnisa'da cem' olurlar. İlyâs Paşa havfından Saruhan Vilâyeti'ni hıfz ederlerdi[11]. İlyâs Paşa'nın tevâbi'i Kaz Dağı ve Cezîre-i Midillü ve İzmir câniblerin gâret edüp[12], kadılar hükûmet-i şer' edemezlerdi[13]. Ve hizmet tasarruf edenler ve nâzırlar ve emînler İlyâs Paşa'ya mürâca'at etmeyicek mâl-ı mîrî tahsîl edemezlerdi. Ve[14] Âsitâne'den defe'ât ile ahkâm-ı şerîf irsâl olunurdu; i'tibâr edüp, eşkıyâlarm men' edemezdi. Ve Bıçakcı Paşa ile muhârebeleri men' u def' olmazdı. Mağnisa üzerine İlyâs Paşa ılgar eder, şehirden ba'zı müna''am[15] bâzergân ve ocak oğullarından ve ağniyâlarından giriftâr edüp, emlâklerin gâret eder. Ve bi'l-cümle Bıçakcı[16] Paşa ile mukâbele[17] olur. Ba'dehû Bergama üzere tabur bağlar. Ve Kütahya Beylerbeyisi dernekde cem'iyyet üzere.

Ve[18] Mîrahûr-başı Diyârbekir'de Vezîr-i a'zam-ı sâbık Husrev Paşa'ya mülâkat oldukda[19], defterleri ve hazîne[y]i[20] kal'aya teslîm edüp, tevâbi'i ile Diyârbekir'den Harput Sahrâsı'nda otakların kurup, hâtem-i şerîfi Ahmed

1 olunur V : olunmağın E
2 olunmağın V : + ve E
3 kışlamak fermân olunmağın E : kışlak fermân olunur. Ve 'Ali Paşa'ya V
4 olundukda ..... olunur E : olunur V
5 emr olunup V : fermân edüp E
6 hümâyûn'da V : hümâyûn olurdu E
7 'Acem ..... Kethudâsı V : Kapucular Kethudâsı 'Acem Çavuş E
8 hizmetleri ..... ederler V : hizmetlerin zabt edüp E
* Na'îmâ (III,80), Hasan Halîfe'nin Musâhib-i Şehriyârî iken Yeniçeri Ağası olduğunu bildiriyor.
9 olur. Ve V : oldukda E
10 olur E : olup V
11 ederlerdi E : ederler V
12 edüp V : ve E
13 şer' edemezlerdi V : şer' ile etmezlerdi E
14 Ve V : — E
15 müna''am V : ni 'âm E
16 Bıçakcı V : بچقجی E
17 mukâbele E : mukâtele V
18 Ve V : Lâkin E
19 Paşa'ya mülâkat oldukda V : Paşa hazîne[y]i ve E
20 ve hazîne[y]i V : — E

Ağa'ya fermân üzere teslîm ederler*. Ve cevâb-ı şerîflerinde: "Âsitâne'ye teveccüh ederüz. Emr ü fermân sa'âdetlü Pâdişâhındır" derler.

Mîrahûr Ağa, Âsitâne-i sa'âdet'e kırk beş günde hâtem-i şerîfi getürüp[1], Vezîr-i a'zam Hâfız Ahmed Paşa'ya teslîm etdiler. Ve Yeniçeri Kethudâsı Âsitâne'ye yeniçeri defterlerin getürdükde, Ağa-kapusu'nda kapu olmak emr olunur. Dört binden ziyâde 'acemi oğlanı ve bostancı kapuya çıkup, odalarına teslîm ederler. Ve yeniçeri zâbitleri Diyârbekir'den Âsitâne'ye dâhil oldukda, Dîvân olup[2], Sipâhîler Ağalığı ve Silâhdâr[3] Ağalığı cedîd olur, her gâh Dîvân olur[4].

Ve Budun Eyâleti tebdîl olup[5], Abaza Paşa'ya **[V 453b]** Bosna Eyâleti sadaka olunur[6]. Ve Murtezâ Paşa Âsitâne'ye da'vet olunmağın; sadrda karâr ederler[7]. Ve Mısır'dan Vezîr Mehmed Paşa gelüp, Vezîr-i sagîr makāmında karâr eder[8]. Vezîr Murtezâ Paşa'ya Diyârbekir Eyâleti sadaka olunmağın, tevâbi'i ile Diyârbekir'e 'azîmet ederler.

Vezîr-i sâbık Husrev Paşa Malatya'da eğlenüp, mizâcı za'îf olur[9]. Ba'dehû Tokad'a dâhil olup, hasta kalurlar; vakit murûr eder. Murtezâ Paşa Tokat'da[10] mezbûr Husrev Paşa'ya mülâkat oldukda, gazab-ı Pâdişâhî ile hakkından gelinür; hatt-ı şerîf mûcebince.

Ve Âsitâne'de Vezîr-i a'zam Hâfız Ahmed Paşa, bi-emrillâhi Te'âlâ kazâ vü[11] kader ecel karîb olup,'ömr defteri[12] kapanur; sene ihdâ ve[13] erba'în ve elf recebinde[14] katl olunur. Ba'dehû Yeniçeri Ağası[15] bi-lâ-sebeb katl olunur[16]**.

* Husrev Paşa azledildiği haberini 21 Rebî'ulâhır 1041'de Diyârbekir'de iken alır; defterhâneyi mühürleyip, 26 rebî'ulâhırda İstanbul'a doğru yola çıkar (*Fezleke,* II,139: Na'îmâ, III,80). Malatya'ya gelip Fırat'ı geçeceği sırada gelen Kapucular Kethudâsı Ahmed Ağa'ya mührü teslîm eder (Na'îmâ, 111,80-81).

1 şerîfi getürüp V : şerîf getürdiler E
2 olup V : olur. Ve E
3 Silâhdâr V : Silâhdârlar E
4 her ..... olur E : — V
5 tebdîl olup V : âhara oldukda E
6 olunur V : buyurulup E
7 ederler V : edüp E
8 gelüp ..... eder V : Küçük Vezîr olmağın. Ve Mısır'dan Vezîr Mûsâ Paşa mukaddem 'azl olurlar. Ba'dehû Vezîr Mûsa Paşa'ya Budun Eyâleti mukarrer idi. Lâkin Bostancı-başı Halîl Paşa Mısır Beylerbeyisi olduğunda, Has-bağçe'den bostancılar, ba'zısı müteferrika ve ba'zısı çavuş ve ba'zısı bevvâb zümresine ilhâk olunmağın. Ve kadırgalar ta'yîn olunmağın, mezbûr Vezîr Halîl Paşa Mısır'a 'azîmet ederler [Halîl Paşa'nın Mısır Beylerbeyisi olmasından söz edilen bu kısım daha önce metinde (bk. Metin, s.967) geçtiği için burada dipnotta verilmesi uygun görülmüştür] E
9 olur V : — E
10 Tokat'da V : Tokad'da E
11 kazâ vü V : kazâ-i E
12 olup, 'ömr defteri V : olur, 'ömr defterleri E
13 ihdâ ve V : + [Ayrıca bu kelimelerin altında "isney" kelimesi vardır] E
14 recebinde V : recebü'l-müreccebinde sene 1041 E
15 Ağası E : + Hasan Halîfe V
16 katl olunur V : maktûl olur E

** Hâfız Ahmed Paşa 19 Receb 1041'deki ayak dîvânı sırasında zorbalarca katledilip, mühür Receb Paşa'ya verilmiş (Peçuylu, II,420-421; *Fezleke,* II,139-140; Na'îmâ, III,85-90), saklanan Yeniçeri Ağası ise 1041 şa'bânının evâhırında bulunup katledilmiştir (Peçuylu, II,423; Na'îmâ, III,101).

Vezîr-i a'zam Receb Paşa'ya sadaka olur. Ve Kapucular Kethudâsı katl olur. Mezkûr 'Acem 'ayyârlık sebebi ile Âsitâne'ye duhûl eder. Bâzergânlık ile çavuşlar zümresinden[1] hîle vü hud'a ile devlet âdemîsi olur. **[E 272b]** Katl olundukda, Kapucular Kethudâlığı[2] Süleymân Ağa'ya ihsân olur. Ve Çavuşbaşılık[3] Mustafa Ağa'ya oldukda, Baş-defterdâr Mustafa Paşa gaybet ederler, hayli müddet. Ba'dehû ramazân-ı şerîf gurresinde katl olunmağın, Baş-defterdâr Hüseyn Efendi olur. Anadolu, İbrâhîm Efendi oldukda, Şıkk-ı Sânî Mahmûd Efendi olur[4]. Ve bölük ağaları Âsitâne'ye dâhil oldukda, İbrâhîm Ağa'ya Sipâhiyân Ağalığı sadaka olunur. Ve[5] kapu-kullarına recec ve reşen mevâcibleri tevzî' olunup ve içerü Harem'den Yeniçeri Ağası çıkup ve Yeniçeri Kethudâlığı[6] 'Ali Ağa'ya mukarrer olur.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de kapu-kulları mâ-beynlerinde ihtilâl idi. Bir niçe müddet dahi[7] reşen mevâcibi[8] tevzî' olunmağın ve dahi[9] 'îd-i şerîf oldukda[10], Bostancı-başı Ca'fer Ağa olmağın ve bölük halkına cizye defterlerin tevzî' ederler[11]. Herkes hizmetinde, lâkin ihtilâl mukarrer.

Ve donanma-yı hümâyûn tedârükleri görülüp[12], Kapudân Paşa Bahr-ı sefîd'e teveccüh etdiler.

Ve bölük halkı defter oldular; herkes hizmet talebinde[13]. Ve Ca'fer Ağa kışladan gelüp, Sipâhî'ye Ağa oldu. Ve Silâhdâr Ağası Ahmed Ağa ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn'de **[V 454a]** Mehmed Ağa ve Yesâr'da[14] Ahmed Ağa, sâyirleri yerlerinde.

Ve sene isnâ ve[15] erba'în ve elf zilka'desinde, Vezîr-i a'zam[16] Receb Paşa'ya gazab olup, katl olunur[17]*. Vezîr-i a'zamlığı Mehmed Paşa'ya sadaka

1 çavuşlar zümresinden V : جاو [Kenarda yer alan bu kısımda fotokopide sadece "جاو" kısmı çıkmıştır] E
2 Katl ..... Kethudâlığı V : Kapucular Kethudâsı E
3 Çavuş-başılık V : Çavuş-başı E
4 Baş-defterdâr ..... olur V : — E
5 olunur. Ve V : olup. Baş-defterdâr Hüseyn Efendi olur. Anadolu İbrâhîm Efendi oldukda, Mahmûd Efendi Şıkk-ı Sânî olmağın E
6 olunup ..... Kethudâlığı V : oldukda. Ve Yeniçeri Ağalığı içerü Harem-i muhterem'den ağalık sadaka olunmağın ve Yeniçeri Kethudâsı E
7 dahi V : — E
8 mevâcibi V : + dahi E
9 ve dahi E : — V
10 oldukda V : + ve E
11 defterlerin tevzî' ederler V : defterleri tevzî' olur E
12 görülüp V : görülür E
13 herkes hizmet talebinde V : hizmetlerin taleb ederler E
14 Yesâr'da V : Yesâr E
15 ve V : — E
16 a'zam V : + hazretleri E
17 olunur V : olunmağın E

* Sadrâzam Receb Paşa 28 Şevvâl 1041'de Dîvân'dan geldiktan sonra huzûra davet olunmuş ve boğularak öldürülmüştür (*Fezleke*, II,142-143; Na'îmâ, III,110-101). Peçuylu (II,425) bu olay için 27 şevvâl tarihini vermektedir.

etdiler[1]. Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda karâr ederler ve[2] tedbîr ü[3] tedârükde oldular.

Ba'dehû Yalı Köşkü meydânında ayak dîvânı fermân olundukda, Mevlânâ Şeyhülislâm[4] fetvâ-yı şerîfden fârig olur. Hüseyn Efendi, Şeyhülislâm olmağın* ve Rumeli Kadı'askeri Çeşmî Efendi ve Anadolu Kadı'askeri[5] [Hâce-zâde 'Abdullâh Efendi]** ve cemî'i 'ulemâ[6] ve müderrisîn ve kadılar ve meşâyih ve e'imme vü hutabâ[7] ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve müteferrika ve Çaşnigîr ve Yeniçeri Ağası ve Kethudâ ve ocak ağaları[8] ve bölük ağaları ve ehl-i Dîvân cumhûr ile[9] cem' oldukda, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri taht-ı saltanata[10] cülûs etmeğin, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa ve sâyir vüzerâ'-i 'izâm[11] müşâvere etdiler. Ba'dehû def'-i meclis olup, Silâhdâr-başı[12] Ahmed Ağa Dîvân'da katl olup, mûcib-i 'ibret içün. Silâhdâr Ağalığı Mehmed Ağa'ya silsile olup ve zorba nâmında olanlara gazab olunmağın, niçesinin haklarından gelinür ve sâyirleri firâr ederler. Ve mîr-i mîrân ve sancak-beyleri ve kadılara ahkâm-ı şerîfler sâdır olur[13]. Eşkıyâ nâmında olanları[n] haklarından gelürlerdi.

Ve dahi[14] Vezîr Hüseyn Paşa'ya hatt-ı hümâyûn sâdır oldukda, Rumeli Beylerbeyiliği sadaka olunmağın***. Ve Defter-hâne, Defter Emîni ile Sofya'ya[15] me'mûr olup, müteferrika ve çavuş ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr yoklanması fermân olur. Ve cemî'i ehl-i tîmâr ve zu'amâya te'kîd olundukda, Sofya câniblerine 'azîmet ederler[16]. Vezîr Hüseyn Paşa, Mîr-i mîrân-ı Rumeli,

1 etdiler V : + ve E
2 ederler ve V : etmeğin E
3 tedbîr ü E : tedbîr V
4 İslâm V : + olan E
* Şeyhülislâm Yahyâ Efendi azledilip, yerine Ahî-zâde Hüseyin Efendi'nin getirilmesi, Receb Paşa'nın sadrâzamlığı sırasında 1041 recebindedir (Solak-zâde, s.750; *Fezleke*, II,140; Na'îmâ, III,90).
5 Kadı'askeri ..... Kadı'askeri V : Kadı'asker Çeşm Efendi, dahi Anadolu Ahmed Paşa [Ayrıca kenârda da "Ahmed Paşa" yazısı vardır] E
** Hüseyin Efendi'nin Şeyhülislâm oluşundan sonra Anadolu Kadı'askeri Çeşmî Efendi Rumeli Kadı'askerliği'ne, Sultân Osmân vak'asında İstanbul Kadılığı'ndan ma'zûl Hâce-zâde Abdullâh Efendi Anadolu Kadı'askerliği'ne getirilmişlerdir (Na'îmâ, III,91).
6 'ulemâ V : 'ulemâya E
7 meşâyih ..... hutebâ V : talebeler ve meşâyihler ve huttâb ve e'imme E
8 ocak ağaları V : yeniçeri ocağı E
9 ile V : — E
10 hazretleri taht-ı saltanata V : taht-ı saltanatda E
11 'izâm V : 'izâmlar E
12 Silâhdâr-başı V : ba'dehû Silâhdâr-başı olan E
13 olur V : olurdu E
14 Ve dahi V : — E
*** Sağ Ulûfeciler Ağası Mehmed Ağa 28 Zilhicce 1041'de Silâhdârlar Ağası olmuş, Vezîr Hüseyin Paşa ise 22 Zilhicce 1041'de Rumeli Beylerbeyiliği'ne getirilmiştir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1502, s.15,16).
15 Sofya'ya E : Sofya V
16 ederler V : eder E

otakların Sofya Sahrâsı'nda kurup, sancak-beyleri ile[1] ve alay-beyleri cem' oldukda, isnâ ve[2] erba'în ve elf rebî'ulâhırının gurresinde dernek ederler. Defter-hâne ve kâtibân ve çavuşân ve Rumeli eyâletlerinde olan zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr, 'atîk berâtların ibrâz edüp, yoklanurlardı. Cebelüleri ile tecdîd-i berât-ı Pâdişâhî sadaka olunup[3], eşkâlleri ile tahrîr ederlerdi. **[V 454b]** Ve rûz-i kāsım eyyâmı Sofya'da kışladılar. Ve mahlûl tîmâr oldukda, 'ulûfeli olanlara ihsân olurdu. Ve mevcûd sefer-i hümâyûnlarda alay-beyleri bayrakları altında ve sancakları ve kazâları ve karyelerinde mesken edinüp, karâr etmeleri fermân olunmuş idi. Herkes tîmârlarında hâzır, âhar diyârlarda[4] olmazlardı. Vakt-i hâcetlerde[5] silâhları ile ve cebelüleri ile yoklanup, edâ'-i hizmet ede[r]ller. Ve Bosna Eyâleti vech-i meşrûh üzere idi. Ve Budun serhadleri[6] ve Kanije ve Eğri ve Temeşvar eyâletleri yoklanup[7], mîr-i mîrânları tekayyüd ederlerdi. Ehl-i tîmâr halkı, berât-ı şerîf ile[8] zabt olundukda[9].

Anadolu Beylerbeyisi olan[10] Küçük Ahmed Paşa'ya fermân-ı şerîf sâdır olur. Kütahya'da cem'iyyet edüp, dahi Karaman Beylerbeyisi, sancakları ile imdâd. Kütahya'da dernek ile Ahmed Paşa Ser'asker olup, Bergama Hisârı'nda[11], İlyâs Paşa nâm eşkıyânın üzerine ta'yîn etdiler. Ve Anadolu ve Karaman askeri cem' olup, Bergama Kal'ası ziyâde şedîd kılâ' olup, zahîresi ve sarnıc suyu kifâyet eder. İlyâs Paşa hâyin, askeri ve segbânları ile ceng edüp, Ahmed Paşa'ya galebe ederdi. Yetmiş gün Anadolu askeri Bergama'[y]ı muhâsara edüp[12], Ahmed Paşa'nın segbânları meterislere girüp, Bergama Hisârı bâlâ ve bir cânibi bâğistân ve balkan olduğu mukarrer. Âsitâne'den gemiler ile toplar ve Zağarcı-başı ile[13] yeniçeri ocağından tüfengli neferât, kadırgalar ile ta'yîn edüp ve Anadolu re'âyâlarmdan meteris hizmeti içün sürdüler. Ve İlyâs Paşa'nın levendi ve ekser segbânlarından bir mikdârı Bergama varoşlarından ibâ etmeğin, kal'a içre ancak tevâbi'i ve bir mikdâr segbânları[14] kalur ve[15] mukâtele ederler. Ve topları Bergama'ya havâle kurup, muhârebe ederler. Lâkin içerüden kethudâsın[16], uğrın kapudan Ahmed Paşa'ya ve yeniçeri ocağına şefâ'ate gönderüp ve: "Meterislerden askeri[17] ve topları kaldursunlar.

1 ile E : — V
2 ve V : — E
3 olunup V : olunurdu. Ve E
4 diyârlarda V : diyârda E
5 hâcetlerde V : hâcetde E
6 serhadleri V : serhaddi E
7 yoklanup V : yoklanur idiler E
8 halkı ..... ile E : berât-ı şerîfle V
9 olundukda V : + Ve E
10 olan E : — V
11 hisârında E : + Ahmed Paşa'yı V
12 edüp V : — E
13 Zağarcı-başı ile V : Zağarcı-başı'[y]ı E
14 tevâbi'i ..... segbânları V : segbânlarından tevâbi'i E
15 ve E : — V
16 kethudâsın E : kethudâsı V
17 askeri V : asker E

Kendümüz sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine[1] yüz sürmek içün boynu bağlu, za'îf kullarıyuz. Fermân Pâdişâh'ın dilerse katl eylesün[2], dilerse âzâd eylesünler. Bî-günâh olduğum bilinsün" deyü i'lâm ederler[3]. [V 455a] Küçük Ahmed Paşa ve gayriler fikr-i[4] savâb görülür. Bergama'dan Ahmed Paşa'nın askeri, bir cânibi ihtiyâr edüp, çekilürler. İlyâs Paşa da Bergama'dan çıkup[5], çadırların kurup, hisârdan âşikâre[6] sahrâya konup, dahi Ahmed Paşa'ya mülâkat olur.

Ba'dehû İlyâs Paşa, askeri ile Âsitâne'ye 'azîmet ederler. Ve Küçük Ahmed Paşa 'akabince Âsitâne'ye teveccüh ederler. Üsküdar'a dâhil olduklarında çadırların kurdular[7]. Ve sa'âdetlü Pâdişâh İstavroz Bağçesi'nde[8] sarayında olmağın, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa telhîs ederler. İlyâs Paşa da'vet olunur. *İzâ câ'e'l-kazâ 'amiye'l-basar**, takdîr-i Rabbânî [E 273a] İlyâs Paşa'nın 'ömri defteri kapanur. Gazab fermân olunmağın, İstavroz'da katl olunur. Ve dahi kethudâsı ve ba'zı hâyinlerinden[9] katl olunmağın, Küçük Ahmed Paşa'ya[10] Şâm-ı şerîf Eyâleti sadaka olunur. İlyâs Paşa'nın[11] muhallefâtı zabt olunmağın[12].

Ve Anadolu Eyâleti Vezîr[13] Mehmed Paşa'ya sadaka olunmağın[14]** ve Haleb Eyâleti Novay Paşa da Âsitâne'ye gelür. Vezâret sadaka olundukda[15], hil'at-i has ihsân olunur. Ve[16] Diyârbekir'de Vâlî Vezîr[17] Murtezâ Paşa ve Erzurum'da Halîl Paşa ve Van Vilâyeti[18], Segbân-başı Kara Mûsâ Paşa'ya sadaka olunur[19]. Musul'da Segbân-başı, hasekîlerden olur[20]. Ve Musul'da olan

1 şerîflerine V : şerîfler E
2 eylesün E : etsün V
3 ederler V : eder E
4 fikr-i : fikr ü EV
5 çıkup V : — E
6 âşikâre E : + çadırların kurup V
7 teveccüh ..... kurdular V : Üsküdar'a çadırlarında E
8 Bağçesi'nde V : — E
* "اذا جاء القضا عمى البصر" = Kazâ (Allah'ın takdir ettiği şey) gerçekleşince, insanın basîreti bağlanır" anlamına gelen ve halk dilinde atasözü olarak nakledilen Arapça bir sözdür. Bu sözün benzer mânâlara gelen ve bazı hadîs kitaplarında hadîs olduğu tartışılan diğer ifâde edilişleri ile ilgili olarak bk. el-'Aclûnî, I,80.
9 olunur ..... hâyinlerinden V : olunmağın, dahi kethudâsın ve hâyinlerden ba'zıları E
10 Paşa'ya V : + sene isnâ ve erba'în [ve] elfde Ahmed Paşa'ya E
11 sadaka ..... Paşa'nın V : mukarrer olur. İlyâs Paşa E
12 olunmağın E : olunup V
13 Vezîr E : — V
14 sadaka olunmağın E : — V
** Mustafa Paşa-oğlu Vezîr Mehmed Paşa'ya Anadolu Eyâleti'nin tevcîhi 21 Safer 1042'dedir (*BOA*, Bâb-ı Âsafî Ru'ûs Kalemi, nr.1502, s.25). *Fezleke* (II,150) ve Na'îmâ'ya (III,143) göre Anadolu Eyâleti'nin Tayyâr Mehmed Paşa'ya tevcîhi, İlyâs Paşa'nın katlinden sonradır. Na'îmâ, eserinin aynı sayfasında Anadolu Eyâleti'nin tevcîh edildiği zâtı Gürcü Mehmed Paşa olarak da zikretmektedir.
15 Vezâret sadaka olundukda E : — V
16 olunur. Ve V : ederler E
17 Vezîr E : — V
18 Vilâyeti V : Eyâleti E
19 olunur V : olundukda E
20 olur V : oldukda E

Topcu-başı, topları ve yuvalakları[1] ve mühimmâtların içerü kal'aya koydular ve cebehâne[y]i hıfz edüp ve Musul'da kethudâları, neferâtları[2] ile kifâyet mikdârı kalup, Topcu-başı'yı ve Cebeci-başı'yı[3] Âsitâne'ye da'vet ederler[4]. Ve lâkin Âsitâne'de Cebeci-başı cedîd olur.

Ve Has-bağçe'den Bostancı-başı Ca'fer Paşa'ya Kapudânlık sadaka olunmağın, Bahr-ı sefîd'e donanmaya, baştarda[5], kadırgalar ve kalyeteler ile teveccüh etdüğünde, Boğaz'dan taşra Kavala önünde[6] Firengistân'dan ba'zı zahîre kalyonları ve kebîr gemiler limânda[7]. Dört beş kıt'a kalyonlar ile topları keferenin mübâlaga. Kapudân Vezîr Ca'fer Paşa kadırgaları çekdürür, kâfirlerün kalyonları üzere[8]. Ceng ü muhârebeler olur, bi-'avnillâhi Te'âlâ keferenin kalyonların feth ederler. Ve ba'zı kefere[9] kendülerin darbî helâk etmeğin, 'inâdlarından kalyonlarına[10] âteş verüp, bârût-i siyâh fuçıları ile ihrâk oldukda[11], deryâdan yukarı hevâya hemser[12] olur. Küffâr-ı melâ'în deryâda berbâd oldukları mukarrer. **[V 455b]** Ve gayri gemileri[13] feth olur. Lâkin dört beş gün[14] top cengi olur. Bin kırk iki senesinde donanma-yı[15] hümâyûn gazâlar etdüğü[16] mukarrer.

Ve Anadolu Eyâleti, Mîr-i mîrân[17] Vezîr Mehmed Paşa da[18] eyâletlerinde, Kütahya Sahrâsı'nda zu'amâ[19] ve erbâb-ı tîmârları[n] mevcûdların yoklayup, mahlûllerin ihrâc ederler. Ve Karaman Beylerbeyisi Dilâver Paşa* da Konya'da zu'amâ ve erbâb-ı tîmârların[20] yoklayup, cedîd berât ederlerdi. Ve Haleb ve Şâm ve Mar'aş ve Sivas[21] ve Tırablus-Şâm ve Tırabzon, dahi Erzurum yoklanur. Ve Diyârbekir'de yoklama ve Ekrâd beyleri ve Rakka Eyâleti yoklanurdu.

1 yuvalakları V : yuvalakların E
2 neferâtları V : neferâtlar E
3 kalup ..... Cebeci-başı'yı V : Topcu-başı ve Cebeci-başı E
4 ederler V : etdiler E
5 baştarda E : mübâşeretde V
6 Kavala önünde V : Kavala'dan E
7 ve ..... limânda E : — V
8 topları ..... üzere E : Vezîr Kapudân Paşa kadırgaların çekdirüp, üzerine varup, keferenin dahi topları mübâlaga V
9 ba'zı kefere V : ba'zıları kefere-i füccârlar E
10 etmeğin ..... kalyonlarına V : etmek 'inâdları sebebinden kalyonlara E
11 bârût-i ..... oldukda E : — V
12 hevâya hemser V : eflâke hemser, zîr [ü] zeber E
13 gemileri V : gemiler E
14 gün V : eyyâm E
15 Bin ..... donanma-yı V : Ve sene isnâ [ve] erba'în ve elfde donanma-yı E
16 etdüğü V : etdükleri E
17 Mîr-i mîrân E : — V
18 da V : — E
19 zu'amâ V : zu'amâ[y]ı E
* İlyâs Paşa'nın katlinden sonra Dilâver Paşa'ya Sivas, Çerkes Ahmed Paşa'ya Karaman Eyâleti tevcîh edilmişti (Na'îmâ, III,143).
20 tîmârların V : tîmârları mevcûd E
21 ve Sivas E : — V

Ve Baş-defterdâr Vezîr Mustafa Paşa'ya tekrâr Defterdârlık sadaka olunmağın ve Anadolu Defterdârı İbrâhîm Efendi ve Şıkk-ı Sânî 'Ömer Efendi oldukda, Mahmûd Efendi Tuna aklâmı Defterdârı[1] oldular. Ve Re'îsülküttâb Kadrî Efendi olup[2], Yeniçeri Ağalığı 'Ali Ağa'ya sadaka[3] olur. Ve Yeniçeri Kethudâsı tebdîl olup[4], Zağarcı-başı olan Mustafa Ağa, Yeniçeri Kethudâsı olurlar[5]. Ve Küçük Hasan Zağarcı-başı ve Bektaş Ağa[6], Samsoncu-başı ve Can 'Âlem Ağa, Ser-turna[î][7] oldukda, sâyiri silsile olmağın ve Yeniçeri Kâtibi (.....) olmağın ve[8] Defterdâr-zâde Tersâne Emîni ve Hüseyn Efendi Arpa Emîni ve Matbah Emîni[9] 'Abdî Efendi ve sâyir ehl-i menâsıb tebdîl olur[10].

Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri[11], rûz [u] şeb zevk u[12] safâlarında. Şakî ve bed-baht olanlara emân u[13] zemân vermeyüp, hakkından gelürlerdi. Ve sene selâse ve erba'în ve[14] elf muharreminde, bölük halkına hizmetlerin ihsân ederler. Ve Ca'fer Ağa[15], Mîrahûr-i Sânî oldukda[16], Mîrahûr-i Kebîr Hüseyn Ağa olur. Ve[17] Kapucular Kethudâsı; Vezîr-i sâbık Nasûh Paşa-zâde Kapucular Kethudâsı oldukda[18], Çavuş-başı Kapucu-başı oldukda[19], Mîr-i 'alem cedîd olur. Ve Süleymân Ağa'ya Kapucu-başılık ihsân olunup.

Ve Abaza Paşa'ya vezâret mukarrer; lâkin Özi Beylerbeyisi oldukda, Vidin ve Niğbolu sancaklarına dâhil olurlar. Ve Eflâk Voyvodası, Abaza tebdîl oldukda[20], şikâyet ederler. Ba'dehû Âsitâne'ye taleb oldukda, celeb sürücülerden ba'zı deyn akça aldukda, da'vâları olur[21]. Ve Boğdan Voyvodası dahi cedîd; mâ-beynlerinde nizâ' mukarrer. Lâkin Erdel Kıralı cânîblerinden cedîd Eflâk Beyi ta'yîn olunur. Âsitâne-i sa'âdet'e[22] mahzarlar gönderüp, Abaza Paşa cânibinden 'arzlar gelür. Erdel **[V 456a]** Kıralı'ndan[23]

1 Efendi oldukda ..... Defterdârı V : Efendi'ye sadaka olundukda, Mahmûd Efendi'ye Tuna aklâmı Defterdâr E
2 Efendi olup V : Efendi'ye ihsân etdiler ve E
3 sadaka E : — V
4 olup V : oldu ve E
5 olurlar V : — E
6 Ağa V : Ağa'ya E
7 Ağa, Ser-turna[î] V : Ağa'ya Ser-turnaî E
8 (.....) olmağın ve E : — V
9 Emîni V : Emâneti E
10 sâyir ..... olur V : ehl-i menâsıblar tebdîl oldukda E
11 hazretleri V : — E
12 zevk u V : zevk E
13 ve ..... u V : bed-baht olanları emân E
14 ve V : — E
15 Ağa V : Ağa'ya E
16 oldukda V : + ve E
17 Ağa olur. Ve V : Ağa'ya oldukda E
18 oldukda V : + ve E
19 Kapucu-başı oldukda E : olur. Ve V
20 oldukda V : + Eflâk Voyvodası'ndan E
21 olur V : alur E
22 sa'âdet'e V : sa'âdet-medâr'a E
23 Kıralı'ndan V : kırallarından E

gönderdükleri Voyvoda muna''am ve kadîmden Eflâk tarafından Bey-zâde olup, Erdel arasında neşv [ü] nemâ bulmuş. Eflâk re'âyâsı şâkir ef'âlinden ve sâyir Eflâk boyar (بویه دار) ları râzı ve cemî'i düyûnları edâ etmeği 'uhdesine alur. Ve Âsitâne'ye cedîd Voyvoda gelür. Sadr-ı a'zam hazretlerinin huzûrunda[1] ahvâlleri tefahhus olunmağın: "'Azl olan Voyvoda zâlimdir" deyü[2] Eflâk keferesi feryâd ederler ve re'âyâları dahi 'âciz ü bî-dermân kalurlar. Ol fâsid kâfirin[3] cezâsı olur. Erdel cânibinden olan Bey[4] tekrâr Eflâk Voyvodası olup[5], hil'at ihsân olunmağın, Dîvân-ı hümâyûn'da[6] sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh'ın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler. Kapucu-başı ile Eflâk'da Bükreş ve Tirgovişte'de Voyvoda olur. Ve Boğdan keferesi aslâ muhâlefet etmeyüp, Yaş nâm yerde Boğdan keferesin zabt eder.

Ve Leh Kıralı, Kazak eşkıyâsı[na] mu'âvenet üzere. Ekser Bahr-ı siyâh'dâ[7] Rus Kazağı'nın şaykaları 'ısyân üzere; tuğyânları mukarrer ve Ten Kazağı bir cânibden gâret üzere. Âsitâne'ye Leh elçileri her gâh nâmeler[8] ile gelürler; lâkin şenâ'at ü şakâvetleri mukarrer.

Ve Abaza Paşa Silistire'de asker ve segbânları hâzır, lâkin icâzet taleb edüp, Boğdan yakasında Akkerman ve Bender yakasın ve[9] kal'asın teferrüc etmek sebebi ile Rus Kazakları'ndan haber ve şaykaları Leh cânib[in]den Karadeniz'e çıkup, vilâyet gâret ederler. İsakcı yakasından yedi sekiz bin tüfengli asker ile kebîr gemiler ile Tuna'[y]ı rûz-i kāsım eyyâmından mukaddem 'ubûr ederler. Bir mikdâr Dobruca[10] Tatarları ma'an Abaza Paşa ile Bahr-ı siyâh donanmaları Âsitâne-i sa'âdet'den yirmi kıt'a kadırga, bey gemileri ve firkateler ile[11] tüfengli cebeci ve topcu[12] ve kunbaracılardan Karadeniz'de muhâfaza ederlerdi. Abaza Paşa Bender sevâhilinde Akkerman ve[13] Ak-su'yu 'ubûr edüp [ve] Nehr-i Turla'[y]ı[14]. Lâkin Leh Kıralı, Moskov[15] Kıralı ile ceng ü kıtâlde. Leh taburu Moskov Vilâyeti'ni[16] ve sınur etrâflarında olan[17] karyelerin gâret eder ve kal'aların muhâsarada. Leh Kıralı Kamanicse nâm tahtında hatvanları, asker ile toplar ile muhâfazada[18]. Leh Kıralı,

1 huzûrunda V : huzûr-i şerîflerinde E
2 zâlimdir" deyü V : zâlim ve E
3 kâfirin V : kâfire E
4 cânibinden olan Bey V : câniblerinden olan Beyi E
5 olup V : olur E
6 Dîvân-ı hümâyûn'da E : — V
7 siyâh'da E : siyâh cânibinde V
8 elçileri her gâh nâmeler V : elçiler her gâh nâmeleri E
9 yakasın ve V : — E
10 Dobruca E : Dopruca V
11 ile V : piyâde E
12 topcu V : topcular E
13 Akkermen ve V : — E
14 Turla'yı V : + Nehr-i تور ث E
15 Moskov : Maskov (ماصقو) EV
16 Vilâyeti'ni V : Vilâyeti E
17 olan V : — E
18 asker ..... muhâfazada V : askerinden toplar ile muhâfazaya E

kâfirlerden imdâd taleb eder. Ba'dehû Moskov[1] Kıralı ile ihtilâlde. Abaza da Kamanicse'de[2] taburuna **[V 456b]** rast gelürler[3]. Ekseri Rus Kazak kefere-i füccâr[4] Abaza üzere hücûmlar edüp, Abaza Paşa da yanlarında olan asker ile kefereye hücûm edüp, tîğ ü[5] şemşîrden geçürdüler, hayli kıtâl olur[6]. Ve Moskov'dan Âsitâne'ye elçiler[7] ile hedâyâ ve pîşkeşleri her gâh kā'idelerince gelüp, bendeliklerin 'arz ederlerdi. Ve Leh ahvâlleri tafsîl olup, dahi Âsitâne'den Moskov[8] Kıralı'na, Sâhib-i devlet Vezîr-i a'zam hazretlerinin Kapucular Kethudâsı 'azîmet etdiler. Ve Abaza da rûz-i kāsım eyyâmı Leh Kıralı kal'asından 'avdet edüp[9], Silistire'de kışladılar; fî sene 1043. Dahi Abaza Paşa'[y]ı Âsitâne'ye da'vet ederler. **[E 273b]**

Ve bin kırk üç târîhinde şark câniblerinden Şâh-ı bed-me'âş Tebrîz altında dernek edüp, Hânlar Hânı, dahi gayri hânlar[10] ile yetmiş bin kızılbaşlar ile Van Kal'ası üzere kasd ederler. Âsitâne'ye feryâdcılar gelür; Van Beylerbeyisi'nden mahzarlar. Ve Âsitâne'den Erzurum Beylerbeyisi Halîl Paşa, Erzurum askeri ve Sivas Beylerbeyisi ve askeri[11] ve Mar'aş ve Diyârbekir ve Rakka Eyâleti ve Ekrâd bi'l-cümle cem' olup, Van Kal'ası imdâdına 'azîmet ederler. Şâh askeri Tebrîz'den ve Hoy'dan ve Kuskun (قوسقين) -kıran ve Hoşâb (عشاب) Ekrâdı[12] ve Zekeriyyâ Ekrâdları'n sürüp ve Karahisâr nâm belenden ve dervendleri geçüp, Van Vilâyeti'ne karîb yerlerde Şâh'ın ordusu[13]. Van askeri karavullarda[14] yarar diller giriftâr ederler. Vezîr Halîl Paşa'ya getürüp, haberlerin bilürler.

Ve Âsitâne'den tekrâr Diyârbekir askeri ile Vezîr[15] Murtezâ Paşa'ya Serdârlık nasb olunur[16]. Dahi Karaman ve Haleb ve Adana beylerbeyileri me'mûr olur. Mezbûr Murtezâ Paşa, Bitlis Hâkimi ve Hazzo Beyi ile ılgar edüp, Van Kal'ası'nda taburlar bağlayup ve kızılbaş alayları dahi[17] peydâ olur. Ahlad Beyi dil giriftâr eder[18]. Murtezâ Paşa ve Ahlat Beyi[19] bir cânibden

1 Moskov (مصقو) V : Maskov (ماصقو) E
2 Kamanicse'de V : Kamanicse'den E
3 gelürler V : gelür E
4 Rus ..... füccâr E : Kazak keferesi V
5 olan ..... tîğ ü V : asker ile muhârebe ederler. Kefere[y]i tîğden ve darb-ı E
6 olur V : oldu E
7 elçiler V : elçileri E
8 Moskov : Maskov (ماصقو) EV
9 edüp V : ederler E
10 dahi gayri hânlar V : ve gayri hânları E
11 ve askeri V : askerleri E
12 Ekrâdı V : Ekrâd E
13 Şâh'ın ordusu V : ordusu Şâh-ı bed-me'âş'ın E
14 karavullarda V : karavulda E
15 Vezîr E : — V
16 olunur V : olur E
17 dahi V : — E
18 Ahlad ..... eder E : — V
19 ve Ahlat Beyi V : — E

Vezîr Halîl Paşa dahi[1] emr-i şerîfe imtisâl edüp, Vezîr[2] Murtezâ Paşa'ya tâbi' olur. Gayret edüp, Hânlar Hânı olanın alayların 'inâyet-i Hakk ile[3] tüskürüp, bî-hadd başlar ve diller alurlar[4]. Ve dört def'a ceng ü harb olup, Hakk Te'âlâ hazret[ler]i[5] fursat nasîb eder. Kızılbaş askeri[6] yüz döndürüp, Selemas ve Handân ve Kumla ve Tasu[c][7] ve Tebrîz'e değin perâkende olduklarında[8], diller giriftâr edüp, kayd ü[9] bend ile Van Kal'ası'nda olan Vezîr Serdâr Murtezâ Paşa'ya getürdüler. Ve asker-i İslâm **[V 457a]** bir mikdâr ılgar ile sürdüler. Ba'dehû Van Kal'ası'na gelüp, karâr ederler ve[10] ba'dehû eyâletlerine icâzet olur.

Ve[11] bin kırk üç târîhinde, Van muhâfazasına yeniçeriden nevbetciler ta'yîn edüp, ba'dehû[12] Âsitâne'de Baş-defterdâr Vezîr[13] Mustafa Paşa gazab-ı Pâdişâhî ile[14] katl olur. Ve İbrâhîm Efendi Baş-defterdâr olup* ve diğer İbrâhîm Efendi Anadolu Defterdârı olur. Ve[15] Mîrahûr-ı sâbık Ahmed Paşa'ya Mısır Eyâleti sadaka olur[16]. Vezîr Halîl Paşa, Mısır'dan Âsitâne'ye gelmek fermân olunmağın**.

Ve Rumeli Beylerbeyiliği'nden ma'zûl[17] Deli Yûsuf Paşa, Dîvân-ı hümâyûn'da katl olunur[18]. Ve hâlâ Sofya'da Vezîr Hüseyn Paşa Rumeli Beylerbeyisi iken[19] bi-emrillâhi Te'âlâ merhûm olup, meyyitin Âsitâne'ye getürüp, Mustafa-paşa'da defn etdiler***. Vezîr Bayram Paşa'ya hatt-ı şerîf[20] irsâl olunmağın, Rumeli[21] Beylerbeyisi oldukda, Sofya Vilâyeti'ne teveccüh etdiler****.

1 dahi V : — E
2 Vezîr E : — V
3 'inâyet-i Hakk ile E : — V
4 alurlar V : akdarmalar olurlar E
5 hazret[ler]i V : hazret E
6 askeri V : askerleri E
7 ve Handan ve Kumla ve Tasu E : — V
8 olduklarında V : olduklarından E
9 kayd ü E : kayd V
10 Kal'ası'na ..... ve V : Kal'ası'nda karâr etdiler E
11 olur. Ve V : olup. Ve sene E
12 ba'dehû E : — V
13 Vezîr E : — V
14 gazab-ı Pâdişâhî ile V : 'ya gazab olur E
* 12 Zilhicce 1042 pazar gecesi, Baş-defterdâr Niğdeli Mustafa Paşa katlolunup, yerine Orta Defterdâr İbrâhîm Efendi getirilmiştir (Na'îmâ, III,145).
15 Ve V : — E
16 olur V : olunmağın E
** 1042 ramazânında Pâdişâh, Halîl Paşa'yı Mısır Beylerbeyiliği'nden azledip, Büyük Mîrahûr Ahmed Paşa'yı vezâret ile Mısır'a Beylerbeyi nasbetmiştir (Na'îmâ, III,153).
17 Beylerbeyiliği'nden ma'zûl V : Beylerbeyisi olup, ba'dehû 'azl olan E
18 olunur V : olunmağın E
19 iken V : — E
*** Şâm'dan ma'zûl Deli Yûsuf Paşa 7 Ramazân 1042'de içeriye davet edilip katledilmiş (Na'îmâ, III,153), Vezîr Hüseyin Paşa da 1042'de Sofya'da vefât etmiştir (Na'îmâ, III,144).
20 şerîf V : sa'âdet-makrûn E
21 Rumeli E : Rum V
**** 1042 rebî'ulâhırında Bayram Paşa'ya Rumeli Beylerbeyiliği tevcîh edilmiştir (Na'îmâ, III,144).

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin evâsıtında, Van Kal'ası'ndan tekrâr feryâdcı gelüp, Şâh cânibinden 'adû-yi kadîm kızılbaş askeri bî-kıyâs gelmesi mukarrer; imdâd taleb ederler. Âsitâne'den kapu halkından, 'ulûfeciyân-ı yemîn ü yesâr ve gurebâ'-i yemîn ü yesâr dört bölükler[1], ağaları ile ve Anadolu Beylerbeyisi Vezîr Mehmed Paşa Ser'asker ta'yîn olunmağın ve Diyârbekir Eyâleti ve Rakka ve Haleb ve Tırablus-Şâm ve yeniçeriden ve cebecilerden ılgar[2] ile 'azîmet ederler.

Ve bin kırk üç senesinde mâh-ı saferu'l-muzafferde, Şehr-i İstanbul'da cum'a günü vakt-i zuhrda takdîr-i emr-i Hudâ ihrâk-ı 'azîm olup[3]*, Cebe'alikapusu'nun dış yüzi eseri funda kalafat ederlerken bir muhâlif şedîd[4] rüzgâr ile ihrâk[5] deryâ sevâhilinde iken[6] bir uğurdan hisârun bedenlerinden içerü dükkânlara ve hânelere yapışup[7], 'Âşık-paşa Mahallesi'nden ve[8] Sultân Mehmed Hân Câmi'i'nden ve bir cânibi[9] Sultân Selîm Hân ve cemî'i halk-ı 'âlem ayak üzere, rûz-i[10] kıyâmetden bir nişân idi. Ve[11] yeniçeri odaları bi'l-külliyye ihrâk olup[12], kâmil bir gün ve bir gice muhâlif rüzgârdan bir ferd karîb varmazdı. Etrâflarda vezîr-i 'izâmlar ve yeniçeri cemâ'ati men'ine kādir olmadılar. Âhıru'l-emr sabâh vakti oldukda, bir mikdâr rüzgâr[13] sâkin olduğunda, cum'a ertesi duhâ vaktinde ihrâk sâkin oldu. Ve yeniçeri cemâ'ati çadırları Yeni-bağçe'de kurdular[14] ve ba'zı kebîr **[V 457b]** hâneler dutup, sâkin oldular. Ve[15] ihrâk olan yeniçeri odaları[16] ta'mîrine mübâşeret ederler.

Ba'dehû içerü Harem'den[17] iç oğlanları çıkup, Doğancı-başı ve sâyirleri ba'zı bölük ile ber-murâd oldular[18].

1 dört bölükler E : bölükleri V
2 cebecilerden ılgar V : cebeciyân ılgarlar E
3 cum'a ..... olup V : eyyâm-ı cum'a, takdîr-i Hüdây-ı Te'âlâ 'ibret-nümâ, vakt-i işrâk[de] ihrâk-ı 'azîm E
* *Fezleke* (II,154) bu yangının 20 Safer 1043 cuma günü, Na'îmâ (III,166-168) 27 Safer 1043 cuma günü, Solak-zâde (s.752) ise 1043 rebî'ulevvelinde çıktığını söylemektedirler. Yangının süresi ise *Fezleke* ve Na'îmâ'da bir gün ve gece, Solak-zâde'de üç gün ve gecedir.
4 dış ..... şedîd E : taşra yüzünden muhâlif V
5 ihrâk E : — V
6 iken V : + şiddet-i rüzgâr E
7 içerü ..... yapışup V : sevk eder. Dükkânlar ve hâneler E
8 ve V : — E
9 cânibi V : cânib E
10 rûz-i E : — V
11 Ve V : — E
12 bi'l-külliyye ihrâk olup V : — E
13 rüzgâr E : — V
14 çadırları ..... kurdular E : çadırlar ile Yeni-bağçe'de V
15 sâkin oldular. Ve V : — E
16 yeniçeri odaları E : odalar V
17 Harem'den V : Harem-i şerîf'den E
18 sâyirleri ..... oldular V : sâyir Vezîr Hüseyn Paşa, Rumeli cânibine mukaddemâ asker sürmek hizmeti ile teveccüh etmişlerdi; merhûm oldı در . Vilâyet-i Rumeli defn şude bâz. Vezîr-i diğer Mehmed Paşa ta'yîn şude ve Mehâyif ve Muhassıl bûde; der-vâcib sene selâse ve erba'în [ve] elf [Bu bölümün kenarında "mükerrerdir" yazısı vardır] E

Der-sefer-i şark ve kışlak-ı Haleb ve Diyârbekir dernek kerde, bâ-Serdâr Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa ve hıfz-ı Kal'a-i Van[1]

Ve bin kırk üç[2] rebî'ulâhırun[un] evâsıtında, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'mn 'adli zemânı idi. Lâkin hatt-ı şerîf sâdır olur; şark seferi mukarrerdir. Serdâr olup, 'ale'l-'acele hâzır olmak fermân olunur*. Saraylarına dâhil oldukda, Yeniçeri Ağası da'vet olunmağın[3], Ağa'ya sefer teklîf olunur[4]. Ve bölüklere[5] ve Defterdâr'a sefer fermân olundukda[6], mâh-ı mezbûrda tuğlar dikilür. Ve Yeniçeri Ağası kapusunda[7] ve Cebe-hâne önünde tuğlar dikilüp ve erbâb-ı aklâmdan Baş-defterdâr ve[8] Baş-muhâsebeci 'Ali Efendi Rûznâmçe hizmeti ile sefer-i hümâyûna ta'yîn olunmağın[9] ve Re'îsülküttâb Kadrî Efendi, Dîvân-ı hümâyûn kâtibleri [ile] fermân olunmağın ve Defter-hâne ile Defter Emîni İsmâ'il Efendi ve Mâliye Tezkirecisi ve Süvârî Mukâbelecisi Mehmed Efendi ve Piyâde Mukâbelecisi ve Mevkûfâtî hizmeti ile Hasan Efendi ve Yeniçeri Ağası ve Kethudâ Bey ve Zağarcı-başı ve Samsoncu-başı ve Turnacı-başı ve hasekîler ve deveciler ve zâbitler ve yeniçeriler[10] ve Cebeci-başı ve Topcu-başı ve Arabacı-başı ve mehterân-ı hayme vü 'alem kifâyet mikdârı ta'yîn olunmağın ve ordu cem' olmak te'kîd olunur[11]. Ve Hayrabolu'dan ve Filibe'den develer ve katârlar Çatalca'ya[12] dâhil olup. Ve Âsitâne'de Kâyim-makâmlık Vezîr Bayram Paşa'ya sadaka olunmağın, Sofya'dan Âsitâne'ye da'vet olunur[13].

Rumeli Eyâleti Vezîr Canpulâd-oğlu Mustafa Paşa'ya ihsân olunup[14], Sofya hizmetine ta'yîn olunmağın ve Şıkk-ı Sânî Defterdârı 'Ömer Efendi, Defterdâr Kâyim-makâmı ta'yîn olunur. Ve Re'îs Kâyim-makâmı İsmâ'il Efendi[15] ve sâyir aklâm Âsitâne'de kaldı. Ve[16] Sipâhîler Ağası Mehmed Ağa ve Silâhdâr[lar] Ağası Hamza Ağa da sefer-i hümâyûna me'mûr oldular. Ve Bosna Beylerbeyiliği[17] Süleymân Paşa'ya sadaka olunur[18]. **[V 458a]**

1 ve ..... Van V : Van Kal'ası hıfz kerde E
2 bin kırk üç V : sene selâs [ve] erba'în ve elf E
* 1 Rebî'ulâhır 1043'te Sadrâzam Mehmed Paşa'nın şarka Serdâr tayîn edildiğine dâir hatt-ı hümâyûn çıkar (Na'îmâ, III,174).
3 olunmağın V : + ve E
4 olunur V : olunmağın E
5 bölüklere V : bölülüklere E
6 olundukda V : + ve E
7 kapusunda V : + tuğlar dikilür E
8 aklâmdan ..... ve V : aklâmlardan E
9 sefer-i ..... olunmağın E : — V
10 yeniçeriler V : yeniçeri E
11 olunur V : olunmağın E
12 katârlar Çatalca'ya V : katâr Çaltıca'ya E
13 olunur V : olunmağın E
14 Mustafa ..... olunup V : Vezîr Mustafa Paşa E
15 Kâyim-makâmı İsmâ'il Efendi V : Kâyim-makâmlığı İsmâ'il Efendi'ye E
16 Ve V : + Ağa-[y]ı E
17 Beylerbeyiliği V : Beylerbeyisi E
18 sadaka olunur V : olmağın E

Ve seksen kıt'a şâhî darbuzanlar ve sefer-i hümâyûn mühimmâtları karamürsellere tahmîl[1] olunmağın, Payas İskelesi'ne **[E 274a]** nakl olunur[2].

Vezîr-i a'zam[3] Mehmed Paşa, Serdâr oldukda[4], ordu cem'i emr olundu[5]. Orducu-başı ve Nüzül Emîni ta'yîn olunup, hükm-i şerîfler irsâl olunup[6], sürsat zahîreleri[7] cem'ine me'mûr olan kullar Anadolu câniblerine perâkende olup[8], menâzillerde sürsat hâzır olurdu. Ve yeniçerinin odalarına kānûn üzere orta bârgîrleri içün mîrîden hazîne verilüp ve Sergi Emîni ta'yîn olunmağın, mîrîden yeniçeriye saka bârgîrleri[9] iştirâ olup ve meşklerin odalarına teslîm ederlerdi ve sâyir piyâde kapu-kullarına kānûn-i kadîm üzere tevzî' etdiler. Ve şâhî darbuzan[10] arabalarına mîrî bârgîrler keşîde içün teslîm olup ve mîrî üştürler hâzır idi, Çatalca'da[11]. Ve otaklar mîrîden, Sadr-ı a'zam hazretlerine neferât-ı mehterân-ı hayme ve mehterân-ı 'alem ve 'alemdârlar me'mûr etdiler.

Ve mâh-ı rebî'ulâhırun onunda tuğlar dikilür*, kapularda. Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Kāyim-makām[12] Vezîr Bayram Paşa ve Sadr-ı a'zam[13] Mehmed Paşa Dîvân-ı hümâyûn'da sefer tedârüklerinde. Ve kethudâsı[14] tevâbi'ini ve nâmdâr neferâtlardan ve piyâde segbânlardan tüfeng-endâz tahrîr ederlerdi.

Ve sene selâse[15] [ve] erba'în ve elf rebî'ulâhırında[16] mübârek eyyâmda, otakların ve çadırların[17] Üsküdar'da Haydar-paşa çayırlarında kurup[18], alaylar ile meşâyihlerden hayr du'âlar olup[19], kurbânlar zebh olunmağın, fukarâya tevzî' ederler.

1 tahmîl : tahmîn EV
2 olunur V : olmağın E
3 a'zam V : + olan E
4 oldukda V : + ve Yeniçeri Ağası olan 'Ali Ağa ve Kethudâ Bey ve Kâtib Efendi ve sâyir zâbitlerinden ve neferâtlar ber-mûceb-i defter ve bölük halkından Ebnâ'-i Sipâhiyân Ağası Mehmed Ağa ve Silâhdârbaşı ve Cebeci-başı ve Topcu-başı neferâtları ve Baş-defterdâr İbrâhîm Paşa ve Tevkî'î ve Re'îsülküttâb Kadrî Efendi ve tezkireciler ve ehl-i Dîvân'dan bi'l-cümle me'mûr oldukda ve E
5 olundu V : olundukda ve E
6 irsâl olunup V : fermân edüp E
7 zahîreleri E : — V
8 olup V : oldukda E
9 bârgîrleri V : re's bârgîrler E
10 darbuzan V : darbuzanlar E
11 Çatalca'da V : Çaltıça'da E
* 11 Rebî'ulâhır 1043'te Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa büyük bir alayla Üsküdar'a geçmiştir (*Fezleke,* II,156; Na'îmâ, III,175).
12 makām V : + vüzerâ'-i 'izâmdan Sofya'da olan E
13 ve Sadr-ı a'zam V : 'ya haber gönderüp da'vet etdiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Eyâleti Vezîr Mustafa Paşa'ya ihsân olunup, Sofya'da fermân mûcebince dernekde olup, Defter-hâne'de bile olup, berevât ve ahkâm-ı hümâyûn verilürdü. Vezîr-i a'zam olan E
14 kethudâsı V : Kethudâ E
15 selâse V : selâs ve E
16 rebî'ulâhırında : rebî'-i evâhırda E : rebî'ulâhıresinde V
17 çadırların V : çadırları E
18 çayırlarında kurup V : çayırında konup E
19 du'âlar olup V : du'â ile kurulup, koç E

Ve mâh-ı mezbûrda göç fermân olunmağın[1], alaylar tenbîh olunur. Yeniçerinin[2] alayı ve[3] sipâhî tâyifesinin alayı saflarda. Vüzerâ'-i 'izâm[4] ve Şeyhülislâm Mevlânâ Yahyâ Efendi[5] ve kadı'askerler ve Tevkî'î Paşa ve defterdârlar ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları, müteferrika ve[6] zevvâkîn [ve] çavuşân ve ehl-i Dîvân hâceleri ve halîfeler ve şâgirdân ve gılmân-ı 'acemiyân ve cebeciyân ve topcıyân ve arabacıyân-ı top ve Tersâne halkından alaylarda[7] tüfengliler ve silâhlular saflarda selâma durup, Saray['da] Dîvân-ı hümâyûn'dan iskeleye değin kat kat saflar dutup, süvârlar da cebe vü cevşenler ile[8] bölük halkı, ağaları ile, bayraklar ile[9] alaylarda. Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa[10] cebe vü cevşen ile esb-i 'aşkara süvâr olup[11], **[V 458b]** kethudâsı ile ağaları ve tevâbi'i cebe vü cevşenlü ve mızraklu[12] alay bayrakları ve murassa' dokuz yedekler eğerlü ve rahtlu ve filandıra bayrakları[13] ile Rumeli cılasmları ve[14] tüfengli askerler başka süvârî segbânları ve piyâde segbânlar alaylar ile gürûh gürûh[15] Dîvân-ı Pâdişâhî'ye teveccühde oldular. Ba'dehû[16] Dîvân-ı hümâyûn'da sa'âdetlü ve 'azametlü[17] Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, fâhir hil'at ihsân olundukda, hayr[18] du'âlar ile vedâ' edüp, Sancağ-ı şerîf 'izzet ile[19] alaylar önünde bir bölük sâdât[20] ve Nakîb-i eşrâf ve zâkirân ve meşâyih tevhîd-i şerîf ile[21] cem' olup, alaylarda hâzır oldukda, hareket[22] ederek, iskeleden baştarda ve kadırgalar ve *kalyeteler şenlikler ile Üsküdar['a]*[23] *nakl eylediler. Üsküdar'da tekrâr*[24] alaylar ile 'izzet ü ikrâm ile[25] Vezîr-i a'zam Serdâr Mehmed Paşa otak u bârgâhlarında karâr etdiler[26]*.

1 olunmağın V : olundukda E
2 Yeniçerinin E : Yeniçeri V
3 ve V : — E
4 Vüzerâ'-i 'izâm V : Vezîr-i 'izâmlar E
5 Efendi V : 'âdil E
6 ve V : — E
7 alaylarda E : — V
8 süvârlarda ..... ile E : süvârî V
9 bayraklar ile E : ve bayrakları ile müsellah V
10 Paşa V : + silâh E
11 süvâr olup V : süvârda E
12 ve tevâbi'i ..... mızraklu V : tevâbi'leri cebe [vü] cevşenlü, mızraklular bayraklular E
13 ve murassa' ..... bayrakları V : kâmil dokuz esb yedekler, murassa' eğerler ve raht ve tuğlar-keşler yedinde filandıra bayraklar E
14 ve V : — E
15 ve ..... gürûh V : piyâde, tüfengleri i'zâz [u] şevketle alayları ile gürûh hareketler ile E
16 Ba'dehû V : — E
17 ve 'azametlü E : — V
18 hayr V : + u E
19 ile V : + salavât-ı şerîfe meşgüller idiler ve E
20 bölük sâdât V : alay sâdetlü E
21 ve zâkirân ..... ile V : cem'inde idiler. Ve 'ulemâ ve sulehâlar ve meşâyihler E
22 hareket V : fevc fevc alaylarda hareketler E
23 ile Üsküdar V : olup, Üsküdar'a E
24 Üsküdar'da tekrâr E : Ve tekrâr Üsküdar'dan V
25 'izzet ü ikrâm ile V : otak u bârgâhlarına 'izzetler ile Âsaf-ı zemân E
26 otak ..... etdiler V : karârda E

* 11 Rebî'ulâhır 1043'te Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa büyük bir alayla Üsküdar'a geçmiştir (*Fezleke*, II,156; Na'îmâ, III,175).

Oturak fermân olunur. Ve yeniçeri zâbitlerinden[1] Segbân-başı mânde kalup ve Topcu-başı dahi toplar hizmeti ile Âsitâne'de kalup[2], ba'de'l-hizmet 'azm ede. Ve Üsküdar'da kapu-kullarına[3] masar sene 1043 mevâcibleri tevzî' olurdu. Mehmed Ağa, Sipâhî Oğlanları Ağası ve Hamza Ağa Silâhdârlar Ağası, otaklarında bölük halkına mevâcibleri tevzî' ederlerdi[4]. Pîr-i fânî olanlara tekā'üd verilüp ve gulâmiyyeleri altışar[5] guruş üzere verüp, sa'âdetlü Pâdişâhımız câniblerinden emr-i şerîf sâdır olur: "Lâkin ri'âyeten[6] Âsitâne'de mânde vüzerây-ı 'izâm, alayları[7] ile bir iki menâzil ma'an[8] gitsünler" deyü fermân olur.

Ve Kāyim-makām olan Vezîr Bayram Paşa Sofya'dan ılgar ile dâhil oldukda, Sadr-ı a'zam Mehmed Paşa'ya[9] otaklarında mülâkî olup, fâhir hil'at-i Pâdişâhî ihsân olup ve Kapudân[10] Vezîr Ca'fer Paşa da ol makāmda hâzır idiler.

Karadeniz donanması ahvâli[11] müşâvere olup ve Bahr-ı sefîd'e muhâfaza içün Rodos mîrlivâları ile Cezîre-i Kıbrıs'da ekser Firenk keferesi gemileri ihtirâzı olup[12] mühimmâtları Payas İskelesi'ne ulaşdırmak tedârükünde olup, bi'l-cümle ahvâlleri sipâriş edüp, ba'dehû vedâ' etdiler[13].

Mâh-ı cumâdelûlâda ordu-yı hümâyûn ile teveccüh edüp[14]*, Maltebe'de konulup, oturak fermân olundukda, **[V 459a]** sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlempenâh tebdîl gelürler. **[E 274b]** Ordu[y]u ve alayı teferrüc edup, fermân olunan vezîrlerden dört vezîr[15] hâzır değiller idi alaylarda; Cıgal-zâde Vezîr[16] Mahmûd Paşa, Vezîr Yûsuf Paşa, Vezîr[17] Sultân-zâde Mehmed Paşa[18], Vezîr Mustafa Paşa. Zikr olunan[19] vüzerâ'-i 'izâmlara gazab olur. Bostancı-başı[20] Ağa'ya fermân olup, kadırga ile Kıbrıs Cezîresi'nde[21] mahbûs olmaları emr

1 olunur. Ve yeniçeri zâbitlerinden V : oldukda, ve yeniçeri zâbit yerlerinde E
2 kalup ..... kalup V : end ve mânde. Topcu-başı Âsitâne'de toplar hizmetinde kalup, ba'de edâ'-i E
3 ede ..... kullarına V : edüp, kapu-kullarına Üsküdar'da E
4 Mehmed ..... ederlerdi E : Ağaları otaklarında tevzî' olunup V
5 altışar V : altışarar E
6 olur: "Lâkin ri'âyeten V : oldukda: "Göc olsun, lâkin ri'âyet ile E
7 vüzerây-ı 'izâm, alayları V : vezîr-i 'izâmlar alayı E
8 ma'an E : — V
9 Mehmed Paşa'ya V : Vezîr Serdâr E
10 Kapudân V : + olan E
11 ahvâli V : ahvâlinden E
12 gemileri ihtirâzı olup V : gemilerden ihtirâz edüp E
13 edüp ..... etdiler V : etdiler, ba'dehû vedâ' edüp E
14 edüp V : + menâzil-i E
* Üsküdar'da bir hafta oturulduktan sonra 18 Rebî'ulâhır 1043'te hareket edilmiştir (*Fezleke*, II,156; Na'îmâ, III,175).
15 vezîr V : vüzerâlar E
16 Vezîr E : — V
17 Vezîr V : + Mehmed Paşa E
18 Mehmed Paşa V : — E
19 olunan V : olan E
20 Bostancı-başı V : Ser-bostânî E
21 Cezîresi'nde E : Cezîre V

olunur[1]. Niçe müddet karâr edüp, ber-mûceb-i emr-i hümâyûn tekrâr 'afv olunurlar.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh hufyeten Sadr-ı a'zam Mehmed Paşa'ya fermân ederler. Göçüp, ordu ile Tuzla Vâdîsi'nde konarlar ve[2] tebdîl çadırları yoklarlar. Ba'zıların emr-i şerîfe muhâlif[3] kabâhatleri olur, haklarından gelürler. Ve 'azametlü Pâdişâh İznikmid menâziline değin hâzır idiler. Av-gâhlarda sürgün şikârlar sayd etdürdüler.

Sadr-ı a'zam Serdâr Vezîr Mehmed Paşa ordu ile alaylar edüp[4], İz[nik]mid menzilinde dört gün[5] te'hîr edüp, Âsitâne'ye müte'allık umûru[6] Kāyim-makām Bayram Paşa'ya fermân edüp, mândegân kaydları görülüp[7] ve sefer-i hümâyûn mühimmâtları defter olup[8], mûcebince sipâriş olundukda, menâzil-i Kazıklı balkanların, kûhistân ve dervendlerin[9] mâh-ı cumâdelûlânın evâsıtında aşup*, Sahrây-ı İznik Gölü, nehr-i kebîr sevâhilinde konulup, te'hîrde. Sa'âdetlü Pâdişâh hazretleri[10] ol makāmlarun av-gâh seyrlerinden hazz edüp, mübârek mizâc-ı şerîflerine teferrücleri mahzûz oldular. Vezîr-i a'zam[11] Serdâr Mehmed Paşa menâzil-i İznik'den Yenişehir nâm sahrâya teveccüh etdükde, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem[12] tekrâr İznikmid sarayına nüzûl buyurup[13], İznikmid kûhistânlarında, dervend [ü] derelerinde av-gâh[14] şikârları ile Âsitâne'ye serîr-i saltanat, taht-ı sa'âdetlerine teşrîflerin[15] murâd edinüp, Âsitâne-i sa'âdet câniblerinden vükelâ'-i[16] 'izâmlarına işâret olunur. Mîrahûr-başı Hüseyn Ağa'ya te'kîd olunur. Esbân-ı has, tavîleler ve katırlar Üsküdar'a nakl olup, otak u[17] bârgâhlar Dil nâm sahrâda be-nevbet kurulur. Ve[18] Rikâb-ı hümâyûn ağaları[19] ve müteferrika ve zevvâkîn ve çavuşlar ve Segbân-başı ve solak-başılar ve solaklar ve zağarcıyân ve samsoncılar ve turnacılar[20] ve mândegân yeniçerinin zâbitlerinden ve yeniçeriler[21] tüfenglü,

1 olmaları emr olunur V : emr olur E
2 ve V : — E
3 Ba'zıların ..... muhâlif V : Ba'zılar emr-i şerîfe E
4 Av-gâhlarda ..... edüp E : — V
5 gün V : eyyâm E
6 umûru V : umûrları E
7 görülüp V : görüp E
8 mühimmâtları defter olup V : mühimmâtların defter edüp E
9 ve dervendlerin V : dervendlerinden E
* 25 Rebî'ulâhır 1043'te İznikmid'den göçülmüşse (bk.*Fezleke,* II,156; Na'îmâ, III,175), Kazıklı balkanlarının aşılması daha erken bir tarihte olmalıdır.
10 hazretleri V : -i 'âlem-penâh E
11 mübârek ..... Vezîr-i a'zam E : Vezîr V
12 -ı 'âlem E : — V
13 İznikmid ..... buyurup V : İznikmid'de sarayda E
14 dervend ..... av-gâh E : av-gâh ve V
15 teşrîflerin E : teşrîf V
16 vükelâ'-i V : اوكلاء E
17 otak u V : otak E
18 be-nevbet kurulur. Ve E : kurulup V
19 ağaları V : ağalarına E
20 ve turnacılar E : bir yerde V
21 ve yeniçeriler V : yeniçeriler silâhlu E

Üsküdar'dan ilerü Fenar-bağçesi Vâdîsi'ne karîb sahrâları geşt edüp, alaylar ve saflar[1] ederler.

Ve fermân sâdır olur. 'Ulemâlardan, müderrisîn ve kadılar ve kadı'askerler ve mütekā'idîn ve Mevlânâ Şeyhülislâm Hüseyn Efendi **[V 459b]** ve meşâyihlerden ve defterdârlar ve ehl-i Dîvân, vüzerâ'-i[2] Âsaf-ı zemânlar tevâbi'âtları alaylar etmeğin, Sahrây-ı Tuzla Vâdîsi'nde süvârîler ve piyâdegân Üsküdar'dan eşrâf, a'lâ vü ednâ sahrâlarda cem'iyyetler olup ve sıbyân[3] mu'allimleri ile hayr[4] du'âlarda. 'Azametlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân, Ser-bostânî[5] ve havâss-ı hümâyûn bağçelerinden[6] bostan oğlanları ve üstâdlardan neferâtları ile ve Enderûn ağalarından ve Harem-i hümâyûn-i hâs odaları ve Doğancı-başı, doğancılar ile ve bîrûn Çakırcı-başı ve Şâhinci-başı ve Atmacacı-başı neferâtlar ile murgān-ı balaban [ve] doğanlar ve şâhin, atmaca, üsküflü makbûl şâhinler ile[7] murgān avlarında ve sürgün şikârlarında mesîrelerin teferrüc ederlerdi. Ba'de't-teferrüc Dil Sahrâsı'nda otak u bârgâhlarda nüzûl etdiler. Ba'dehû teveccühleri leb-i[8] Bahr-ı sefîd, sevâhil-i Tuzla'da istirâhatde, ba'dehû Fenar-bağ[çesi] saray [ve] köşk-serîrlerinde, ba'dehû alaylar[9] teferrüclerinde idiler. Üsküdar sarayında, köşklerinde[10] nüzûl etdiler. Sâyir eşrâfa[11] icâzet olup, Vezîr Kāyim-makām Dîvân-ı hümâyûn hizmetinde.

Ve sefer-i hümâyûna[12] me'mûr olan Serdâr Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa, ordu ile menâzil-i Yenişehir'de üç eyyâm te'hîr edüp, mahrûse-i Bursa'nın mollası ordu-yı hümâyûnda Sadr-ı a'zam hazretlerin ziyâret edüp, a'yân-ı Bursa ile ba'zı levâzım-ı sefer sipâriş olunmağın, vedâ' edüp, ba'dehû menâzil-i Akbıyık, ba'dehû Bazarcık, ba'dehû Boz[öy]ük, ba'dehû İnönü, Eskişehir'de[13] üç gün oturak fermân olundukda[14], Mîr-i mîrân-ı Anadolu müsellah alayı ile saf düzüp[15], ol kazâlarda [ve] dervendlerde, eşkıyâdan bir ferd bulunursa[16] def' edüp, izâle ederlerdi; şerlerinden fukarâ âsûde-hâl olurlardı[17]. Ve sûhte ve Ekrâd ve Türkman, bakıyye-i selef zâlimlere emân u zemân vermeyüp, haklarından gelürlerdi[18].

1 edüp ..... saflar V : ederler de bir yerde alaylar saf E
2 vüzerâ'-i V : vezîr-i E
3 ve sıbyân V : sıbyânlar E
4 hayr: hayr u EV
5 bostânî V : + ve E
6 bağçelerinden V : bağçeden E
7 has odaları ..... ile E : neferâtları ile ve sayd-ı murgān ve doğanlar ve Şâhinci ve Atmacacı-başı, neferâtları ile V
8 mesîrelerin ..... leb-i E : — V
9 alaylar V : alayları E
10 sarayında, köşklerinde E : sarayına V
11 eşrâfa V : eşrâflara E
12 hümâyûna V : hümâyûnda E
13 sefer ..... Eskişehir'de E : görülüp V
14 oturak fermân olundukda V : te'hîr oturak E
15 düzüp V : durup E
16 dervendlerde ..... bulunursa E : olan eşkıyâdan bulundukda V
17 hâl olurlardı V : olurdu ve zâlimlerden E
18 zâlimlere ..... gelürlerdi V : emân zemân vermezlerdi, haklarından gelürdi E

Ve menâzil [ü] merâhil kat' edüp ve kûhistân ve[1] dervendler aşup, menâzil-i Seydî Gâzî ziyâret olunup[2], ba'dehû Karye-i Bardaklı ve Cedîd-hân ve Bayad Vâdîsi'nde Bolavadin ve Nehr-i Çay, cisirde ve menâzil-i İsaklu ve Akşehir'de tevakkuf, üç gün te'hîr olunup, ba'dehû Arkıd-hânı[3], mâh-ı cumâdelâhırede[4] Ilgın nâm şehirde karâr edüp[5], mâh-ı mezbûrda mahrûse-i Konya'ya dâhil olup, hazret-i Mevlânâ kabr-i şerîflerin ziyâret edüp[6], Monla Hünkâr evlâdı ve dervîşân[7] ve mecma'-ı nâs istikbâl edüp[8] ve Mîr-i mîrân-ı Karaman, alayları[9] ile mîrlivâlarından mevcûd olan asâkir-i Karaman istikbâl edüp[10], saflar bağlanup ve Şehr-i Konya'nın[11] a'vân [ü] ensâr, bây [ü] gedâlar ve re'âyâ ve Türkman ve sıbyân, mu'allimleri ile[12] ve 'ulemâlardan Sadr-ı a'zam[13] Mehmed Paşa'ya[14] karşu gelüp, hayr[15] du'âlar ile otaklarında karâr edüp, yedi eyyâm oturak fermân etdiler.

Ba'dehû menâzil [ü] merâhil kat' ederek, sahrâlar geşt ederek[16], **[V 460a]** Ereğli-i Karaman, ba'dehû Ulu-kışlak ve[17] menâzil-i Çifte-hân Dervendi, ba'dehû Ramazân-oğlu yaylaklarında Dölek bâlâda kal'ası olup[18], **[E 275a]** ba'dehû Adana'da karâr ederler. Üç gün[19] te'hîr edüp ve mâh-ı cumâdelâhır[en]un on beşinde Misis (مزسيس) Köprüsü'nde Nehr-i Cehân ve Kızılırmak[20], ba'dehû Kurd-kulağı Dervendi[21]; ba'dehû Bahr-ı sefîd, leb-i sevâhil-i İskele-i Payas'da karâr etdiler. Ba'dehû İskenderun'da, Venedik kalyonları, Firenk tüccârı, bâzergânlar elçileri istikbâl, itâ'atleri mukarrer; hedâyâ ve pîşkeşler mukarrer[22], Sadr-ı a'zam hazretlerine. Ba'dehû[23] Bakras balkanların ve[24] dervendlerin ordu-yı hümâyûn ile aşup, lâkin[25] girü taşkın olup, Antakya râhından Harîm'de Kazâ-i Tîzîn menâzilin[26] kat' edüp, mahrûse-i

1 edüp ..... ve V : ve sahrâlar geşt ve kûhistân E
2 olunup V : edüp E
3 Bolavadin ..... Arkıd-hânı E : — V
4 cumâdelâhırede V : + Ilgın E
5 edüp V : menâzil ü merâhil ve sahrâlar geşt ü kat' olup E
6 Konya'ya ..... edüp V : Konya, hazret-i Hudâvendigâr Mevlevî kitâb-ı Mesnevî te'lîf küned; der-i kabr-i türbe-i münevver[ede] E
7 evlâdı ve dervîşân V : evlâd ü tevâbi' cem'iyyet şude E
8 istikbâl edüp V : küşâd bâd. Âyende [vü] revende, dervîşân-ı Mevlevî cem' şude ve evlâd ü evlâd hâzır bûde, istikbâl kerde E
9 alayları V : alaylar E
10 edüp V : bûde E
11 Konya'nın V : Konya E
12 mu'allimleri ile V : mu'allimler E
13 a'zam V : + Vezîr E
14 Paşa'ya E : Paşa V
15 hayr V : + u E
16 sahrâlar geşt ederek E : — V
17 Ulu-kışlak ve V : Ulu-kışla'da E
18 olup V : idi E
19 gün V : + tevakkuf E
20 Kızılırmak V : Kızılırmak'da E
21 Dervendi V : Dervendi de E
22 ve pîşkeşler mukarrer V : pîşkeşler keşîde E
23 Ba'dehû V : Ve E
24 ve V : — E
25 ile aşup, lâkin V : be-keşîde ba'dehû E
26 menâzilin V : menâzil ü merâhil kat' edüp E

Haleb Vilâyeti'nde Gök-meydân Sahrâsı'nda otak u bârgâh ve çadırlar ve[1] ordu-yı hümâyûn kurulup* ve Mîr-i mîrân Vezîr Novay Paşa alayı ve şehrin[2] a'yânı ve 'ulemâ'-i kirâmı ve Mevlânâ Kadı-ı Haleb ve sâdât bi'l-cümle Eyâlet-i Haleb'de meşâyihlerden ve müderrisîn[3] ve Defterdâr-ı Haleb ve aklâm-ı Haleb ve[4] ganiyy ü fakîr, bây[5] ü gedâ istikbâl eyleyüp, Vezîr Serdâr-ı ekrem Sadr-ı a'zam alaylar ile ve Yeniçeri Ağası ve[6] kapu halkı, bayraklar ile ve bölük ağaları[7] ve yeniçeri alayı gürûh ile saflar[8] düzüp ve Kal'a-i Haleb'den toplar şenlikleri olur. Ve ol gün Haleb'de[9] ziyâfetler ve koç kurbânlar zebh olunur. Vezîr-i a'zam hazretleri, otaklarında on gün oturak edüp, mîrî üştürleri ve mîrî[10] bârgîrleri, Sergi Emîni câniblerinden kışlak Mar'aş Eyâleti'ne ve Mîrlivâ-i Malatya'da kışlak ve yeniçeri zâbitlerinden ba'zıları ile yeniçerinin bârgîrleri ile ba'zı odaları[11] Kayseriyye'de kışlak ve ba'zıları Adana'da kışlak[12].

Ve mâh-ı recebü'l-müreccebin gurresinde, Vezîr-i a'zam hazretleri Haleb'de sarayda kışladılar. Ve Defterdâr ve ehl-i Dîvân ve Yeniçeri Ağası ve Kethudâ Bey ve zâbitleri ve bölük ağaları, neferâtları ile Haleb'de kalup[13], kānûn üzere mu'ayyen hâneler tahliye etdiler; asker-i İslâm kışladılar.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de, 'azametlü Pâdişâh Sultân Murâd hazretleri[14], mahrûse-i Bursa'ya teveccüh etmeği fermân etdiler. Harem-i muhterem ağaları ile **[V 460b]** vezîr-i 'izâmlardan Gürcü Mehmed Paşa ilerü ta'yîn olur. Ve Mîrahûr Ağa[15] ve av ağaları ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve bevvâbân ve müteferrika ve zevvâkîn ve çavuşân ve solaklar ile[16] baştarda ve kadırgalar deryâdan ve karadan has atlar[17] ve katârlar ve otaklar ile[18] mâh-ı cumâdelûlânın evâhırı[nda][19], şâtırlar ile sa'âdetlü Pâdişâh teveccüh edüp**,

1 u ..... ve V : bârgâh, çadırlar E
* Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa 15 Cumâdelâhıre 1043'te Haleb'e dâhil olmuştur (*Fezleke*, II,157; Na'îmâ, III,181).
2 şehrin V : şehir E
3 müderrisîn V : tâlib-i 'ilm E
4 ve E : — V
5 bây V : pîr E
6 ve V : + bölük ağaları E
7 ve bölük ağaları V : — E
8 ile saflar V : saflarda E
9 ol gün Haleb'de V : Haleb'de ol gün E
10 mîrî E : — V
11 ba'zı odaları E : — V
12 kışlak V : — E
13 neferâtları ile Haleb'de kalup V : neferâtlar Haleb'de E
14 'azametlü ..... hazretleri V : sa'âdetlü Pâdişâh E
15 Ağa V : ağalar E
16 ile V : — E
17 has atlar V : atlar-ı has E
18 ile V : — E
19 evâhırı V : + ve E
** Sultân Murâd I Cumâdelâhıre 1043'te İznikmid üzerinden Bursa'ya gitmek ister ve şiddetli bir kış günü hareket eder (*Fezleke*, II,159; Na'îmâ, III,188).

mahrûse-i Bursa'da sürgün av-gâhları ve[1] seyr ü[2] şikârda; biraz vakit zevk ü safâda. Fukarâ[3] ve mesâkînlere in'âmlar ve[4] 'atâlar edüp ve câmi'lerde ve türbelerde tasadduk u hayrâtlar edüp, cümlesini ziyâretden sonra[5], şiddet-i şitâlarda Âsitâne'ye teveccüh ederler. Ve İznikmid'de saray-ı cedîde teşrîf buyurup[6], ba'dehû mâh-ı mezbûrda[7] taht-ı 'adâletlerinde karâr etdiler[8]. Ve Âsitâne-i sa'âdet'de 'adl edüp[9], eşkıyâları buldurup[10], haklarından gelüp[11], bir ferde vücûd vermezlerdi*.

Ve[12] mâh-ı cumâdelâhırede Âsitâne'de, üç gün ve gice[13] şehir donanmaları fermân edüp, halk-ı 'âlem refâhiyetde oldular. Ve sa'âdetlü Pâdişâh tebdîl gezüp: "'Avratlar[14] kadîmden olan 'arakiyye[y]i geysünler, salâhiyyet üzere olup, bid'atleri terk eylesünler[15]" deyü nidâlar olmağın. Ve erler[16] libâsların hatunlardan ref' edüp, ba'dehû elbette rast geldükde, haklarından gelürlerdi. 'İbret içün ve zâlimler içün darağacı[17] peydâ olup, 'âlem a'dâ şerrinden halâs idi.

Ve[18] Dîvân-ı hümâyûn'da Vezîr Kāyim-makām[19] 'adl üzere idi. Ve[20] Segbân-başı tebdîl olup, Mustafa Ağa'ya mukarrer olur. Ve Abaza Paşa, Özi muhâfazasında idi. Vezîr Halîl Paşa, Rumeli'nde sefere me'mûr olanları sürmek fermân olunmuş idi. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Canpulâd-zâde Mustafa Paşa, zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları yoklayup, defter ederlerdi. Defterhâne bi'l-cümle hâzır idi[21]; kılıc tîmârları tahrîr edüp, cedîd berevât-ı şerîf, eşkâli ile münderic olurdu[22]. Ve bölük defterlerinden sûret defter verilmiş idi. 'Ulûfeli[23] olan sipâh ve yeniçeriden, 'ulûfelerin hazîneye koyup, mahlûl tîmâr

1 ve V : — E
2 seyr ü E : seyr V
3 ü safâda. Fukarâ V safâda. Fukarâlar E
4 ve V : — E
5 türbelerde ..... sonra V : türbeleri tavâf, ba'dehû E
6 teşrîf buyurup V : teşrîfde E
7 mâh-ı mezbûrda E : — V
8 karâr etdiler V : karârda E
9 edüp V : ederlerdi E
10 buldurup E : buldukda V
11 gelüp V : gelürlerdi E
* İznikmid üzerinden 1 Receb 1043'te Bursa'ya varılır. Sultân Murâd burada 5 gün ikâmetten sonra Vâlide Sultân'dan gelen: "İstanbul'da cülûs tedbîri için çalışmalar vardır" şeklindeki mektup üzerine perşembe günü yola çıkıp, cumartesi günü akşama doğru İstanbul'a döner (*Fezleke*, II,159; Na'îmâ, III,189-194).
12 Ve V : + Âsitâne'de E
13 Âsitâne'de üç gün ve gice V : üç gün şeb E
14 'Avratlar V : 'Avrat [u] oğlan salâhiyyet üzere. Bid'atleri eğer 'arakiyye, eğer hânelerdir E
15 geysünler ..... eylesünler V : hatunlar geysünler E
16 erler V : erenler E
17 darağacı V : darağac E
18 idi. Ve V : olup. Vezîr Kāyim-makām E
19 Vezîr Kāyim-makām V : — E
20 Ve V : — E
21 Defter-hâne ..... idi E : — V
22 olurdu E : idi V
23 'Ulûfeli V : 'Ulûfe E

düşdükde verilmek fermân idi. Ber-mûceb-i fermân-ı 'âlî tevzî' olunurdu. Ve te'kîd olunurdu; Rumeli eyâletlerinde zâ'îm ve ehl-i tîmârlar, sancağında hâzır olup, cebe vü cevşenleri ile ve bayrakları ile ve Rumeli kisvesiyle[1], kadîmden **[V 461a]** olduğu üzere seferlerde alaylarda mevcûd olmak tenbîh idi.

Ve sene selâs[e ve] erba'în ve elf recebinde Âsitâne-i sa'âdet'de, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri sefer-i hümâyûn mühimmâtların görüp*, Kâyim-makâm olan Vezîr Bayram Paşa'ya hatt-ı sa'âdet-makrûn irsâl olunmuş idi: "Bizzât ecdâd-ı 'izâmım sefer-i hümâyûn câniblerine teveccüh etdükleri üzere üç sene kâmil seferim vardır, tedârükünde olasız" deyü tenbîh olunmağın.

Leh Kıralı câniblerinden elçiler[2] **[E 275b]** gelür**. Lâkin Bahr-ı siyâh'dan haberler gelürdü[3]. Kazak keferelerin zabt etmeyüp, itâ'atleri alaca ve Rus Moskov[4] üzerine, Leh Kıralı keferesi askerin cem' edüp, Moskov[5] Kıralı gâlib; Leh Kıralı ile sınur da'vâlarında. Bin kırk üç târîhinde muhârebeler mukarrer. Ve Leh Kıralı, Kamanicse'de kendü oğlun ve kapudânların koyup ve Nehr-i Turla sevâhilinde, taburları ve kefere Kazakları ve küffârdan imdâd-ı kefere eşkıyâların cem' edüp, dernekde.

Mîr-i mîrân Vezîr Abaza Paşa dahi[6] mîrlivâların cem' edüp ve gönüllü Dobrıcalı ve Tuna sevâhilinden askerler ile ve Dobrıca Tatarı ma'an İsakçı'dan Nehr-i Tuna'[y]ı 'ubûr edüp[7], Boğdan Vilâyeti'nden Leh Kıralı Vilâyeti'nde taburu ile bir mesâff [u] ceng ü muhârebe ederler. Kânûn-i evvelde, şiddet-i[8] şitâlarda keferenin taburun dağıdup[9], diller ve başlar ile 'avdet edüp, Akkerman'da eğlenür.

Ve Âsitâne'den[10] hükm-i şerîf ile çavuşlar ta'yîn olur. Abaza Paşa da'vet olunmağın. Vezîr Abaza Paşa, ulak ile Âsitâne'ye dâhil oldukda, Kâyim-makâm-ı Vezîr ile mülâkat olup, sa'âdetlü Pâdişâhımıza 'arz ederler. Leh Kıralı ahvâlleri i'lâm olundukda, Âsitâne'de olan elçilerine icâzet olur; Vilâyet-i Kamanicse'ye ılgarlar. Ve[11] dahi Vezîr Abaza Paşa, Özi cânibine[12] hareket

1 ve Rumeli kisvesiyle V : Rumeli kisvesi ile E
* Edirne seferine bizzât azîmet etmek isteyen Pâdişâh, 1043 ş a'bânında hazırlıkların yapılmasını fermân buyurur (Na'îmâ, III,206).
2 elçiler V : elçileri E
** Abaza'nın tavassutu ile Leh Kıralı'ndan muteber elçi ile hediyelerin gelişi 1043 ramazânının evâilindedir (Na'îmâ, III,206).
3 gelürdü V : gelür E
4 Moskov V : مصاقو E
5 keferesi ..... Moskov V : kefere askeri cem' edüp, مصاقو E
6 dahi V : — E
7 edüp V : — E
8 şiddet-i V : kış E
9 dağıdup E : dağıdur V
10 Âsitâne'den V : Âsitâne cânibine E
11 Ve V : — E
12 cânibine E : cânibe V

eder. Lâkin Özi câniblerinde ve aklâm-ı Tuna'da kazâlardan ba'zı a'yân ve tüccârlardan ve ahâlî-i vilâyet ve re'âyâlar, Vezîr Abaza Paşa'nın tevâbi'lerinden ve segbânlarından zulmleri sebebinden feryâd [ü] şikâyet ederler[1]. Ve ağaları, ba'zı hizmetlerde ziyâde zulmler[2] etdükleri mukarrer.

Ve Âsitâne'de[3] **[V 461b]** Leh Kıralı üzerine sefer mukarrer olur. Kapucu-başılardan Mehmed Ağa'[y]ı Belgırad'a ta'yîn ederler. Donbaz gemileri ta'mîri içün Rusçuk'da köprü binâsı fermân olunmağın ve Rusçuk'da[4] Tuna üzere Yergöğü Kal'ası'na karşu münâsib görülür. "Eflâk sınurudur. Eflâk Vilâyeti'nden âsândır. Leh Vilâyeti çokluk zahmet olmaz" derler. Ol ecilden Belgırad'ın köprü ve[5] levâzımâtların görüp[6] ve gemiler Tuna'dan zahîre ile gelmek evlâdır. Ve Tuna şaykaları ve sa'âdetlü Pâdişâhımıza[7] Kilâr-ı 'âmire mühimmâtları[8]; revgan-ı sâde ve 'asel ve dakîk-i hâs ve hubûbât ve cebehâneye müte'allık âlât ve toplar mühimmâtları ve mîrî zahîreden mâ'adâ tüccâr tâyifesine te'kîd olunup[9]: "Gemiler ile şa'îr ü dakîk u beksemâd[10] ve gayri zahîreler Tuna'dan Rusçuk'da hâzır olup, bey' u şirâ edeler. Asker-i İslâm zevâdeleri[11] içün herkes akçaları ile kifâf edeler[12]. Bir ferde zulm ü te'addî yokdur" deyü[13] mezbûr Kapucu-başı'ya fermân olunur. Ve yüz 'aded Sirem koçuları[14] mekârî ile Matbah-ı 'âmire içün sipâriş olunmağın.

Ve Mîr-i mîrân-ı Bosna Süleymân Paşa, mîrlivâları ile dernek edüp, Sofya'da atların çayırladup ve Mîrlivâ-i Semendire, zu'amâları ile[15] Leh seferine me'mûr idi. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli, cemî'i sancakları ile Filibe'de cem'iyyet edüp, rûz-i hızırda hâzır, çayır vakti Filibe'de mevcûd zu'amâ ve ehl-i tîmârları ve ma'zûlleri ve çavuş [ve] çavuş-zâde ve cemî'[16] kul-oğulları ve kapu-kulları, eğer bölük halkı, eğer yeniçeri, eğer cebeciler, topcular ve arabacıyân-ı top[17] Leh seferine me'mûrlardır. Lâkin şark seferine me'mûrlar idi. "Mevcûd olanları sene-i mezbûrede[18] dirliklerine zarar olmaz" deyü[19] defter ederler.

1 ederler V : ederlerdi E
2 zulmler V : zâlimlikler E
3 Âsitâne'de V : Âsitâne-i sa'âdet'de E
4 fermân ..... Rusçuk'da E : içün V
5 ve V : — E
6 görüp V : — E
7 Pâdişâhımıza V : Pâdişâhımız hepsi içün E
8 mühimmâtları V : mühimmâtların E
9 te'kîd olunup V : te'kîdler E
10 beksemâd V : beksemâdlar E
11 zevâdeleri V : zevâdeler ecli E
12 akçaları ile kifâf edeler V : akçalar ile kifâf ederler E
13 deyü V : — E
14 koçuları : kocıları EV
15 ile V : — E
16 çavuş ..... cemî' E : çavuş-zâdeler ve cemî'i V
17 cebeciler ..... top E : cebeci ve topcu ve arabacılar V
18 mezbûrede V : mezbûrda E
19 deyü V : mevcûd olanları E

Serdâr Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'ya 'arz olunur. "Mukābeleden sûret defter gelür, ba'dehû mevâcibleri hazîneden verilür" deyü fermân sâdır olur[1]. Âsitâne'de Mândeler Ağası İbrâhîm Ağa'ya tenbîh olunmağın: "Mevcûd olan bölük halkını defter edüp, Leh câniblerine seferim vardır. Serdâr Vezîr-i a'zam[2] câniblerine gitmesünler" deyü emr olunur.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri, 'aduv[3] zâlimleri ref' edüp, aslâ emân **[V 462a]** vermezlerdi[4]. Câmi'lerde evkāt-ı hamse[y]i edâ ederlerdi; câmi'ler kesret-i insân idi. Menhiyyâtlar ref' olmuş idi[5].

Sene selâs[e ve] erba'în ve elf şevvâlinde, 'azametlü Pâdişâh Sultân Murâd[6], mahrûse-i Edirne'ye teveccüh edüp, ba'dehû 'avdet etdükleridir

Ve bin kırk üç[7] şevvâlü'l-mükerremin[in] gurresinde vâki' olan seferlerden[8] mahrûse-i Edirne seferidir ki, nakl olunur.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Kāyim-makām Vezîr Bayram Paşa, Vezîr Murtezâ Paşa, Vezîr Halîl Paşa, Vezîr Abaza Paşa ve Tevkî'î Paşa ve Defterdâr 'Ömer Efendi, Defterdâr-ı Şıkk-ı Sânî, Kāyim-makām-ı Defterdâr-ı Evvel ve Tuna Defterdârı Mahmûd Efendi, Nüzül Emâneti hizmetinde olur. Rumeli kazâlarına zahîre-i sürsatlar cem'i fermân olur. Ahkâmlar perâkende olup, İstanbul'dan mahrûse-i Edirne câniibine varınca, her menâzilde[9] asâkir-i İslâm'a kifâf içün sürsatlar, nân u gûşt ve dakîk ve revgan-ı sâde ve ganemler ve 'asel ve hîme Matbah-ı 'âmire'ye ve giyâh arabalar ile Istabl-ı 'âmire'ye ve sâyir hubûbâtlar cem' olunmak[10] emr olundu[11].

Ve sefer-i hümâyûna me'mûr olanlardan evvelâ Mevlânâ Şeyhülislâm olan 'âdil, müdekkık, sâhibü't-takvâ[12] Yahyâ Efendi kûşe-nişîn, fetvâ-yı şerîfden fârig iken[13] sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh emr-i şerîflerine[14]

1 olur V : olup E
2 a'zam V : + hazretleri E
3 -ı 'âlem ..... 'aduv V : 'aduv ve E
4 vermezlerdi E : + Ve menhiyyâtlar ref' olup V
5 câmi'ler ..... idi E : — V
6 Sultân Murâd V : Gāzî E
7 bin kırk üç V : sene selâs ve erba'în ve elf E
8 seferlerden V : seferlerün E
9 menâzilde V : menâzillerde E
10 sürsatlar ..... olunmak E : — V
11 olundu V : olundukda E
12 olan ..... takvâ E : — V
13 fetvâ-yı ..... iken V : fârig iken fetvâ-yı şerîfden E
14 emr-i şerîflerine V : hazretlerine E

inkıyâd edüp, fetvâ-yı şerîfi[1] kabûl etdükde, sefer-i hümâyûn teklîf olunmağın, fermân-ı şerîfe imtisâl edüp, hâzır oldular. Ba'dehû Rumeli Kadı'askeri olan Mevlânâ[2] 'Abdullâh Efendi ve Anadolu Kadı'askeri olan Mevlânâ[3] Nûh Efendi sefer-i hümâyûna me'mûrlar idi.

Ve Baş-rûznâmeci İbrâhîm Efendi ve cemî'i ehl-i Dîvân efendileri[4] ve Mîrahûr-i Evvel Hüseyn Ağa, Mîrahûr-i Sânî Ca'fer Ağa ve Kapucular Kethudâsı[5] Vezîr Nasûh Paşa-zâde[6] ve Harem-i muhterem'den Enderûn ağaları bî-zebân ağalar[7] ve kilâr-ı hâs ve harcî ve Matbah-ı 'âmire halkı ve Hazînedâr-başı, enderûn ve bîrûn bi'l-cümle Saray-ı 'âmire'nin hüddâmları ve müteferrika ve zevvâkîn ağalar ve Istabl-ı 'âmire'den Arpa Emîni ve serrâcîn-i hassa ve sâyir neferâtı ve Matbah Emîni **[E 276a]** ve habbâzîn-i hâs ve harcî ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve Çakırcı-başı ve Şâhinci[8]-başı ve[9] neferâtları ve Atmacacı-başı[10] ve av-gâh ağaları, enderûn ve bîrûn bi'l-cümle. Ve Topcu-başı seferden kalur[11]; ez-ân-sebeb mühimmât-ı Top-hâne hâzır kerde; ba'dehû sefer-i Şark Revân şude-bûde. Sefer-i Vilâyet-i Leh me'mûr şude. Ve yüz 'aded şâhî dar-buzanlar hâzır edüp[12]. **[V 462b]** Tersâne-i 'âmire'den otuz kıt'a kadırga ve furkateler ile Vezîr Kapudân Ca'fer Paşa Bahr-ı siyâh'a me'mûr olup[13], mühimmât-ı toplar ve meteris ve cebehâne ve kunbaracıyân ve cengciler ile karamü[r]sal gemilerinden on kebîr gemilerde on 'aded toplar ve mühimmâtları ve kaba cebehâne tahmîl olup[14], ba'dehû Bahr-ı siyâh'dan Tuna ile Rusçuk İskelesi'ne[15] nakl olunur. Ve dahi[16] câmûşlar cem' olup, yörükân ve eşkinciler ile[17] mîrlivâ-i yörükân sefer-i hümâyûna me'mûr olup .

Vezîr Kāyim-makām Bayram Paşa, kethudâsı ile tevâbi'i, müsellah cebe vü cevşenleri ile hâzırlar. Ve Segbân-başı ve[18] solak-başılar, solaklar ile ve yeniçeri[19] odalarından mevcûd yeniçeriler ve koruculardan ba'zısı gönüllü sefere me'mûr oldukda[20], Cebeciler Kethudâsı, cebehâne ile ve mehterân-ı 'alem ve 'alemdârlar ve mehterân-ı hayme, otak u bârgâhlar müzeyyen, cedîd hâzır

1 şerîfi V : şerîf E
2 olan Mevlânâ E : — V
3 olan Mevlânâ E : — V
4 efendileri E : efendiler V
5 ve Kapucular Kethudâsı V : — E
6 zâde V : + Kethudâ-i Bevvâbân E
7 ağalar V : ağaları E
8 Şâhinci E : Kilarcı V
9 ve V : ağalar E
10 ve Atmacacı-başı E : — V
11 kalur V : kalup E
12 edüp V : şude ve E
13 olup V : şude ve E
14 olup V : kerde E
15 Rusçuk İskelesi'ne V : Rusçuk'da E
16 dahi V : — E
17 ile V : + ve E
18 ve V : — E
19 ile ve yeniçeri V : ve yeniçerinin E
20 oldukda V : + ve E

olur. Ve dört kat ordu[1] Âsitâne'den cem' olup ve mahrûse-i Edirne ve Bursa[2] ordusu cem' olur.

Ve mübârek ramazân-ı şerîfde, cemî'i sefer-i hümâyûn tedârükleri olup ve 'îd-i şerîf karîb ve[3] rûz-i hızır eyyâmı yakın, ramazânın[4] yirmi yedinci eyyâmı Dâvud-paşa Sahrâsı'nda otak u bârgâhlar ve çerg[e]ler[5] ve bedenli havliler ve[6] sâyebânlar ve kebîr haymeler, Enderûn ağalarına ve Enderûn halkına hâzır. İ'zâz [ü] ikrâmlar ile Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve 'ulemâdan ve[7] meşâyihlerden 'ünvân ile otak [u] bârgâhlar kurulup, hayr[8] du'âlar olup ve koç kurbânlar zebh olur; fukarâya tasadduklar etdiler. Ve cemî'i çadırlar ve otaklar kānûn üzere sa'âdetlü Pâdişâhımızın bârgâh-ı serâperdeleri[9] etrâflarının yemîn ü yesârlarında kurulur[10]. Ba'dehû 'îd-i şerîf oldukda, kā'ide üzere Dîvân-ı hümâyûn'da 'îd-i şerîf gicesinde şenlikler olup, vaktü'l-fecrde salât-ı subh edâ olunmağın, taht-ı sa'âdet kurulup, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri cülûs buyurup, kānûnları üzere Devlet-i 'aliyye'nin a'yânları şart-ı âyîn üzere hâk-i pây-i şerîflerine[11] yüzlerin sürdükde, Ayasofya-i Kebîr'de salât-ı 'îd edâ olunmağın.

Ba'de'l-'îd mâh-ı mezbûrun dokuzuncu eyyâmında[12] **[V 463a]** alaylar fermân olur. Vezîr Kāyim-makām, vezîrler alayı fevc fevc ve kapu-kullarının alayı yemîn ü yesârlarda saflar dutup ve piyâdegân-ı 'acemiyân ve yeniçeriyân ve cebeciyân ve topcıyân ve arabacıyân-ı top ve Tersâne halkı bi'l-küllîyye tuğlar ve[13] alay bayrakları ve yedi 'alemler, 'alemdârlar yedinde[14] ve kösler develer üzere kānûn-i 'Osmâniyân ve hazret-i Sultân-ı Enbiyâ *'aleyhi's-selâm**[15] Livâ-i şerîfleri önlerince Haremeyn-i şerîfeyn Nakîb-i eşrâf ve sâdât cumhûr ile[16] ve Mevlânâ Şeyhülislâm[17] Yahyâ Efendi ve kadı'askerler ve ma'zûl[18] kadı'askerlar ve kadı efendiler ve 'ulemâ'[19] [ve] müderrisîn[20] süvâr

1 dört kat ordu V : ordu dörder kat E
2 Edirne ve Bursa V : Bursa ve Edirne E
3 ve V : — E
4 yakın, ramazânın V : karîb, mübârek mâh-ı ramazân-ı şerîfin E
5 ve çerg[e]ler E : — V
6 ve V : — E
7 ve V : — E
8 hayr V : + u E
9 serâperdeleri V : serâperde E
10 yesârlarında kurulur E : yesârında kurulup V
11 şerîflerine V : şerîflerin E
12 eyyâmında V : eyyâmda E
13 ve V : — E
14 yedinde V : + mehterân-ı 'alem E
* "عليه السلام = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
15 Enbiyâ 'aleyhi's-selâm V : Selver-i Enbiyâ 'a[leyhi's-selâ]m hazretlerinin E
16 cumhûr ile V : cumhûrlar süvârî E
17 İslam V : + 'âdil E
18 ma'zûl V : sâbıkā E
19 'ulemâ' E : — V
20 müderrisîn V : + eşrâf-ı 'ulemâ E

olup, alaylarda mübârek evkāt-ı şerîfde[1], şeref-i şems günü duhâ vaktinde[2], sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh, İskender-i zemân, şark u garb Şehinşâh[ı], Vâris-i mülk-i Süleymân[3] Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn[4], Zıllullâhi Te'âlâ fi'l-arazîn, es-Sultân ibnü's-Sultân Sultân Murâd Hân Gāzî, Sâhib-kırân, Kahramân-şevket, on iki esb, mücevher eğerlü[5] ve licâmlu yedekler, önlerince yedek-keşler ve tuğ-keşler ve gönder ağaları[6] ilerü zevvâkîn ağaları[7] döşlerinde. Ba'dehû Pâdişâh-ı 'âdil esb-i 'aşkar misâl üzere[8] süvâr olup, kafâsmda Silâhdâr Ağa, Çukadâr Ağa ve Rikâbdâr Ağa ve Dülbenddâr ve[9] Bâb-ı sa'âdet Ağası ve Mîr-i 'alem Ağa ve Kapucular Kethudâsı, ba'dehû yedi 'alem 'alemdârlarda ve mehterân-ı 'alem tâyifesi, üstâdân-ı zurna vü nefîrler ve kös [ü] tabıllar sadâsı bir mertebe ki hevâda pervâz eden murgān[10] sadâ-yı hây [u] huydan murgān tayerân ederken[11] şaşup, arz-ı hâk üzere düşerlerdi. Ve sa'âdetlü Pâdişâh süvâr oldukda, altun taslu şâtırlar her biri 'ayyârân[12] Baba 'Ömer köçekleri[13] bir gürûh, ba'dehû süvârî segbânlar ve zağarcıyân ve samsoncular[14] piyâdegân sîm zencîrler ile altun gümüş çullu[15] samsonlar ve zağarlar ve tazılar av ve şikâr içün yedilür idi. Ba'dehû dört kat saflar olup, dört yüz solaklar atlas ve serâser kabalar ile latîf eteklikler ile sîm tîğ ü teberler ve tîr ü kemânlar ve kemândârlar 'ale't-tertîb alaylar ile İstanbul'da olan halk-ı 'âlem, a'lâ vü ednâ çarşularda galebe kesret üzere. Zükûr ü inâs ve civân, pîr[16] ü zu'afâ ve gedâ ve dervîşân ve re'âyâ ve sıbyân[17], **[V 463b]** Ayasofya'dan Edirne-kapusu'na gelince izdihâmlar bir mertebe kesret[18]; rûz-i mahşerden bir nişân idi[19]. 'Adâletlü Pâdişâhımız[20] fukarâ vü zu'afâya tasadduklar edüp, hasekî[21] bostancılar etrâflarında, Edirne-kapusu'nda koç[22] kurbânlar zebh olunurdu. Ve sahrâda asker-i[23] İslâm saflar bağlayup, Dâvud-paşa Sahrâsı'na değin ehl-i sefer kat kat saflarda âdâb [u] vekār ile selâma durup, ba'de's-selâm bölük halkı top olup, yemînde; bayrakların güşâde edüp, bir gürûh

1 şerîfde V : şerîf eyyâmı E
2 vaktinde V : girüde E
3 Süleymân E : 'Osmânî V
4 Haremeyni'ş-şerîfeyn V : Haremeyn-i şerîfeyn E
5 eğerlü V : eğer E
6 gönder ağaları V : gönderân sıraklarında E
7 ağaları V : ağalar E
8 'aşkar misâl üzere E : 'aşkara V
9 ve V : Ağa E
10 bir ..... murgān V : 'ayyûka berhevâ, pervâz uran murgānlar E
11 murgān tayerân ederken E : — V
12 'ayyârân E : — V
13 köçekleri E : köçeği V
14 ve samsoncular V : samsoncular ve zağarcıyân E
15 çullu V : çulları evvelâ E
16 üzere ..... pîr V : -i inâs, zükûr ü civân, pîrân E
17 sıbyân V : sıbyânlar E
18 bir mertebe kesret V : kesretden E
19 nişân idi V : eyyâm misâl E
20 Pâdişâhımız E : Pâdişâh V
21 edüp, hasekî V : ederlerdi. Hasekîler E
22 koç V : + toklu (دكلو) E
23 sahrâda asker-i V : sahrâlarda askerü'l- E

te'hîrde[1]. Sa'âdetlü Pâdişâh otağ-ı hümâyûnlarına[2] teveccüh etdiler. Vezîr-i 'izâmlar da otaklarında karâr etdiler.

Ve Kāyim-makām Bayram Paşa dîvân etmeğin, Âsitâne-i sa'âdet'de teveccüh etdiler. Ve Âsitâne'de[3] muhâfaza hizmetinde Vezîr Ken'an Paşa'yı alıkoyup ve[4] Defterdâr-ı Anadolu İbrâhîm Efendi, Âsitâne'de Defterdâr yerinde Kāyim-makām[5] kalup ve Şehr-emîni Anadolu aklâmı zabt edenler mânde olup, yeniçeriden bir Deveci, Ağa Kāyim-makāmı kalup ve[6] İstanbul Ağası hizmet üzere ve Âsitâne'de Hâkim, Kadı Mevlânâ 'Azîz Efendi mânde; Şehr-i İstanbul'da[7] narhlar ile mukayyed olup, hubûbât firâvân ve sâyir[8] nân u dakîk ve şa'îr u gûşt bî-nihâye olduğu mukarrer[9]. Fukarâ vü re'âyâ hoşnûdlar[10] idiler. **[E 276b]** Ve 'acemi zâbitleri kalur[11].

Ve mâh-ı mezbûrda Âsitâne'de olan enderûn u bîrûn hazînelerine[12] Servanlar Kethudâsı ve servanlar ve ser-neferler[13], şütürân-ı mâde vü ner[e][14] tahmîl (تخمين) edüp, hazînedârlar ve[15] Bölük Ağası önlerince bölük halkından[16] mevcûd olanlar alaylar ile Dâvud-paşa Sahrâsı'nda otağ-ı hümâyûn önünde, meydânda hazîne sandukların[17] koyup ve enderûn hazîne[sin]i, Hazînedâr-başı zabt edüp, her şeb de müteferrika ağalar hıfz ederlerdi. Ve bîrûn hazîne[sin]i sipâhîlerden ba'zılar nevbet ile hıfz ederlerdi. Ve otağ-ı hümâyûn kānûn üzere nevbetler ile altı bölükden yoklanup, defter olanlar hıfz ederlerdi. Ve Voynuk Beyi yelegen-dez has tavîle[18] atları, Ahûr Kethudâsı ile has rahtvan ve kürsîdâr ve serrâcân tâyifesi alaylar[19] ile ahûr-i kebîr yedi direklü çerge kurulup[20], has atlar hıfz olurdu.

Ve mâh-ı mezbûrda Budun câniblerinden Mîr-i mîrân-ı Budun Mûsâ Paşa'nın âdemîsi ile[21] Nemçe Kıralı'ndan elçiler geldükde, kānûn üzere çavuş ve dıragoman ta'yîn olup, nafaka ve levâzımları mîrîden verilürdü[22]. **[V 464a]**

1 bir gürûh te'hîrde E : — V
2 hümâyûnlarına E : hümâyûna V
3 teveccüh ..... Âsitâne'de V : — E
4 Paşa'yı alıkoyup ve V : Paşa alıkoyup E
5 Kāyim-makām E : — V
6 ve V : — E
7 mande; Şehr-i İstanbul'da E : — V
8 ile ..... sâyir V : ucuz hubûbât ve sâyir E
9 mukarrer V : + ve 'adl E
10 hoşnûdlar E : hoşnûd V
11 Ve ..... kalur E : — V
12 hazînelerine V : hazîneleri E
13 ve ser-neferler E : ile V
14 mâde vü ner V : mâdeye E
15 hazînedârlar ve E : — V
16 halkından E : halkı V
17 hazîne sandukların V : — E
18 tavîle E : — V
19 kürsîdâr ..... alaylar E : serrâclar tâyifesi V
20 kurulup V : ahûr kurup E
21 ile V : — E
22 olup ..... verilürdü V : idi, nafakaları mîrîden ta'yîn idi E

Mukaddemâ Dîvân-ı hümâyûn'da pîşkeşlerin çeküp, nâmeler[1] ile 'arz olundukda, elçiye ri'âyetler[2] olup, hil'atler ihsân olunur[3]. Ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâhımız mahrûse-i Edirne'ye teveccüh etdüklerinde, elçi ve tevâbi'i bile gitmekde; ağırlıkları hâzır idi[4]. Âsitâne'den Sirem koçuları ve Edirne arabaları mekârî ile ta'yîn idi; ekser kilâr-ı hâs içün.

Ve mâh-ı şevvâlin yirmi birinci gününde menâzil-i Halkalı*, ba'dehû Benefşe Çayırı, ba'dehû Çatalca[5], ba'dehû Silivri ve 'Arablı Deresi ve Çorlu ve Karışdıran ve Burgaz'da bir gün oturak olmağın, sürgün avları ve şikâr ceyrânlar avları olurdu. Ba'dehû Baba'ya ve[6] ba'dehû Havsa, ba'dehû Sazlıdere, bir gün murgân şikârları olup ve Kāsım Ağa, sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerin[7] ziyâfet ederler. Mahrûse-i Edirne'den Kadısı ve Bostancı-başı, üstâdlar ile ve[8] bostancılar ile istikbâl edüp, pîşkeşlerin çeküp[9] ve Saray-ı 'atîk Ağası ve Edirne'den 'ulemâ[10] ve müderrisîn ve sâdât ve e'imme vü hutebâ ve meşâyih[11] ve hâcelerden ve bâzergân tüccâr[12] ve esnâf, metâ'larından kānûnlarınca akmişe ve atlas ve kadife ve çukalardan ve tâcirler sahtiyânlar[13] hâzır edüp, sahrâlarda sa'âdetlü[14] Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin atlarının ayakları[15] altında, hâk üzere döşeyüp, ba'dehû hayr[16] du'âlarda olup ve sıbyân mu'allimleri ile bir gürûh du'âlarda "Âmîn" deyü[17]. Ve sâyir fukarâ vü zu'afâ[18] ve pîr ü civân[19] du'âda idiler**.

Otak u bârgâhlar ve[20] ordu-yı hümâyûn, mahrûse-i Edirne'de Nemâz-gâh Sahrâsı'nda, Tunca sevâhili ile Sahrây-ı Küçük-depe[21] Has-bağçe mukābili, sevâhil-i Tunca kenârı, Nehr-i Tunca cârî; Saray-ı hümâyûn'a karîb[22]. Bârgâh

1 pîşkeşlerin çeküp, nâmeler V : pîşkeş keşîde edüp, nâmeleri E
2 elçiye ri'âyetler V : ve elçinin ri'âyetleri E
3 olunur V : olunup E
4 gitmekde ..... idi E : gitmek emr olunur V
* Dâvudpaşa Sahrâsı'nda bir hafta kalınmış ve 16 Şevvâl 1043'te Edirne'ye doğru hareket edilmiştir (*Fezleke*, II,160; Na'îmâ, III,208). Solak-zâde (s.753), 13 şevvâlde hareket edildiğini söylüyor.
5 Çatalca V : Çaltıça E
6 ve V : — E
7 şikârları ..... hazretlerin V : şikârı ve sa'âdetlü Pâdişâhımızı Kāsım Ağa E
8 ve V : Küçük-depe E
9 istikbâl ..... çeküp V : istikbâlde, pîşkeş keşîde E
10 'ulemâ V : 'âlim 'ulemâlar E
11 e'imme ..... meşâyih V : hutabâ ve e'immelerden ve hâfızânlardan ve meşâyihlerden E
12 ve bâzergân tüccâr V : bâzergân tüccârlar E
13 atlas ..... sahtiyânlar V : atlaslardan ve kadifelerden ve çuka ve tâcirler sahtiyânlardan pîşkeşlerden E
14 sa'âdetlü E : — V
15 atlarının ayakları E : atları ayaklarının V
16 hayr V : + u E
17 deyü V : deyüp, müstecâbü'd-da've E
18 zu'afâ V : zu'afâlar E
19 civân V : civânlar E
** *Fezleke*'ye (II,161) göre 24 şevvâlde, Na'îmâ'ya (III,208) göre ise 28 şevvâlde Edirne'ye ulaşılmıştır.
20 ve V : — E
21 Sahrây-ı Küçük-depe E : — V
22 hümâyûna karîb V : hümâyûnda karîb, Tunca sevâhili karîb E

[ve] serâperde-i kebîr, dört direklü çerge-i sebz ve cenkârî, içerüsü atlas u dîbâ, münakkaş ve[1] bedenli havli sokaklar ile bir meydân dutup[2], içerüde yedi kat obalar ve taht-bendler[3] ve köşkler, kapu üstünde on ayak nerdübân ile taht-ı revân misâl etrâflarda olan cemî'i çadırlar[4] teferrüc olunurdu. Ve orduyı hümâyûn, hayme vü çadırlar kurulup, Sahrây-ı Küçük-depe nâm vâdîde[5]. Ve şâhî darbuzanlar ordu başında dizilüp ve mîr-i mîrân ma'zûl paşalar, gönüllü sefer-i hümâyûna teveccühde saflarda selâma durup, **[V 464b]** bi'l-cümle vech-i meşrûh üzere askerler alaylarda saflarda. Bu[6] tantana [ve] bu dârâtı selefden İskender-i Dârâb[7] ve hazret-i Süleymân görüp, gayriler müyesser olmamış[8].

'Âdil, Gāzî[9] Pâdişâh, 'azametlü Sultân Murâd Hân Şehr-i Edirne'ye duhûl edüp, otak [u] bârgâhlarında taht-ı sa'âdetlerinde karâr etdiler. Ve otağ-ı hümâyûna karîb, enhâr-ı Tunca üzere keresteler hâzır idi[10]; iki kebîr köprü[11] binâ etdiler. Asker halkı şehre varup gelmeğe yakın[12]; Saray Sahrâsı'ndan çarşular ve câmi'ler karîb idi. Nemâz-gâh Sahrâsı'ndan Şehr-i Edirne bir mesâfe kat'ı lâzım idi; askere ıztırâb idi. Köprü peydâ oldukda, a'lâ vü ednâ sebeb olana hayr du'âlar ederlerdi[13]. Ve bir köprü, otakdan Has-bağçe'ye duhûl eder[14]; Harem-i muhterem'e karîb idi.

Ve sene ihdâ ve[15] 'işrîn ve elfde, merhûm ve mağfûrun leh, Sa'îdü'l-hayât ve Şehîdü'l-memât Sultân Ahmed Hân, enhâr-ı Tunca'yı ayırdladup, [i]meciler ile[16] bendlerin kaldurup, sarayı tezyîn edüp, Tunca'dan temevvüc edüp, sevâhilinde köşkler binâ edüp ve[17] kayıklar getürdüp, etrâfların teferrüc etdükleri makāmları görüp, hayr du'âlar ederlerdi; merhûm Sultân Ahmed Hân'a.

Ve ordu-yı hümâyûna ba'zı re'âyâlardan ve fakîrlerden[18] şikâyetciler, mahzarlar ile dâhil olup, Vezîr Abaza Paşa'dan: "Zulm-kârdır" deyü[19] feryâd ederlerdi[20]. Sa'âdetlü Pâdişâh tebdîl-i câme[21] edüp, zâlimleri ve eşkıyâları te-

1 u ..... ve V : dîbâ otağ-ı hümâyûn a'lâ cenkârî E
2 bir meydân dutup E : ve V
3 bendler V : + saray mânend kebîr obalar E
4 cemî'i çadırlar V : cemî' çadır E
5 vâdîde V : — E
6 Bu V : Bir E
7 Dârâb V : devrân E
8 görüp ..... olmamış E : görmeyüp V
9 Gāzî E : — V
10 keresteler hâzır idi E : — V
11 köprü V : çisir E
12 gelmeğe yakın V : gelmek karîb E
13 du'âlar ederlerdi V : du'âda hisse alurdu E
14 eder V : ederlerdi. Ba'dehû E
15 ve V : — E
16 [i]meciler ile E : — V
17 ve V : — E
18 re'âyâlardan ve fakîrlerden E : re'â[yâ]lardan ve fukarâdan V
19 deyü V : — E
20 ederlerdi E : ederler V
21 câme V : + tegayyür E

ferrüc ederdi ve tefahhus edüp, haklarından gelürlerdi. Abaza Paşa'nın[1] ahvâli ma'lûmları olur. Abaza'ya âdemler gönderüp, Edirne'ye[2] da'vet olunur. Havfından **[E 277a]** behâneler edüp, gelmeyüp, tekrâr[3] Vezîr Bayram Paşa câniblerinden şedîd âdemler irsâl olundukda, hufyeten nâmeler[4] gönderüp, Abaza havf ederlerdi. Pâdişâhımız zâlimlere aslâ emân [u] zemân[5] vermez idüğün bilür, lâkin[6] tevâbi'i şerrinden halâs olmazdı. Eşirrâları gālib idi. Bi'l-âhıre tevekkül olup[7] ordu-yı hümâyûna mahrûse-i Edirne'de dâhil olup[8], süvârî ve piyâde segbânları bî-hadd, *fâris süvârîleri binden ziyâde*; silâhşorluklar ederek, alayların Saray Sahrâsı'na dizüp[9], bir mikdâr hîleler ile tevâbi'lerine şekâlar yüzünden[10] kötekler urup[11], ba'dehû bir mikdâr tüfeng **[V 465a]** şenlikleri etdürüp, ba'dehû selâm-ı inkıyâdları ile orduya dâhil oldular. Otaklarında konup, ba'dehû Kāyim-makām Vezîr-i ekrem Bayram Paşa câniblerinden şefâ'at olunup, Abaza'ya cezâ olunmayup, günâhları 'afv olunur; lâkin da'vâcıların ıslâh etmek şartıyla*.

Vezîr Murtezâ Paşa'nın[12] kapucu-başısı olan Şâhin Ağa elçileri**, Boğdan hâkinden birkaç def'a Leh kırallarına gitmiş idi; ol sebebden tekrâr ta'yîn idi. Lâkin Leh Kıralı, Rus Moskov'da kıralları mâ-beynlerinde husûmetleri olur. Leh üzerine taburları gelür. Leh Kıralı küffâr cem' edüp[13], Vilâyet-i Moskov'da mukātele[14] olup, Şâhin Ağa Leh Vilâyeti'nde eğlenmek lâzım gelür. Kamanicse'de[15] keferenin hatvanları ve[16] kıralları tarafından haberlerine muntazırlar. Ol ecilden Leh elçileri eğlenür. Şâhin Ağa'dan haber orduya gelüp, te'hîr recâ olunur.

Rûz-i hızır eyyâmı, atlar çayır zemânı[17] oldukda, icâzet olunmağın, has atlara çayır verdükde[18], sâyir askerler de bi'l-ittifâk atlarına çayır verüp[19], Tunca sevâhilinde bâlâda cemî'i çadır ve sahrâ ve çemen-zâr, lâle ve benefşe-zâr, sürh

1 ve eşkıyâları ..... Paşa'nın V : eşkıyâları tefahhus ederdi. Vezîr Abaza'nın E
2 Edirne'ye V : orduya E
3 tekrâr E : — V
4 hufyeten nâmeler V : mahabbet-nâmeler hufyeten E
5 zemân E : — V
6 bilür, lâkin E : bilürken V
7 Bi'l-âhıre tevekkül olup V : tevekkül olur E
8 olup V : edüp E
9 dizüp V : saf dutup E
10 yüzünden V : ile E
11 urup V : edüp E
* Abaza Paşa, Sultân Murâd Dâvudpaşa'da iken davet edilmiş ve Edirne'ye Pâdişâh ile birlikte gitmiştir. Edirne'de iken Pâdişâh'ın büyük iltifâtlarına mazhar olan Abaza, Pâdişâh nezdinde diğer vezîrlere göre daha fazla bir yakınlık sağlamıştır (Na'îmâ, III,207-208,218).
12 Paşa'nın V : Paşa E
** Leh tarafına gönderilen Şâhin Ağa'nın görevi mîrahûrluktur (Na'îmâ, III,208).
13 Rus ..... edüp E : — V
14 mukātele V : kıtâl [u] mukātelede E
15 Kamanicse'de V : Kamanicse E
16 ve V : — E
17 zemânı V : zemânları E
18 verdükde E : ودكده V
19 çayır verüp V : 'alef giyâh verüp ve E

gül; ol vâdîde[1] kûh başında köşk peydâ edüp, bâlâda Nehr-i Tunca cereyân etdüğü seyrân[2] olur. 'Azametlü Pâdişâh[3] rûz [u] şeb ekser evkātlarda ol köşkde teferrüclerde ve fâris cündîler cem' olup, silâhşorluklar olurdu. Ve gâhî[4] av-gâh-ı murgān, av ağaları ile doğan, balaban[5], şâhinler ile[6] bıldırcın ve süğlün ve çillikler âverde. Vakt-i hevâ da serd; sünbül[î] hevâda Edirne etrâflarından ba'îd Karye-i Çölmek'de dervendlerde[7] sürgün şikârları sayd olurdu.

Ve Rumeli gāzîlerinden[8] nâmdâr Rumeli askerinden Arslan Paşa-zâde gönüllü sefere teveccüh edüp, yedi yüz yarar müsellah kostanicseli tevâbi'lerinden ve dört yüz tüfengli nâmdâr âdemleri ile orduya dâhil oldukda, sa'âdetlü Pâdişâh teferrüc ederler. Askerin[9] görüp, hazz edüp, bir mikdâr sahrâda halka kovuşdular. Ba'dehû fâhir hil'atler ihsân olundukda. Ve Mîr-i mîrân-ı sâbık Bekir Paşa ve 'Ali Paşa, tevâbi'âtları ile sefer-i hümâyûna gönüllü geldiler.

Ve mübârek 'îd-i adhâ[y]ı ol makāmlarda etmek fermân olunmağın, üslûb-i sâbık üzere Saray-ı hümâyûn'da Dîvân oldukda, erkân-ı Devlet ve[10] vükelâ'-i 'izzet vezîrler âyîn üzere Dîvân-ı Pâdişâhî'de sadrlarında ve 'ulemâ'-i kirâmlar **[V 465b]** mesnedlerinde ve ağayân kānûnları üzere ve Saray-ı hümâyûn'da kösler ve meş'aleler zeyn olup, meydânlar ve taht-ı Süleymânî, serîr-i saltanat kurulup, Vezîr Bayram Paşa[11], Vezîr Murtezâ Paşa, Vezîr Abaza Mehmed[12] Paşa ve Kadı'asker-i Rumeli[13] 'Abdullâh Efendi ve Anadolu[14] Nûh Efendi ve Tevkî'î Paşa ve Defterdâr 'Ömer Efendi ve Tuna Defterdârı Mahmûd Efendi ve Rûznâmeci İbrâhîm Efendi ve Segbân-başı Mustafa Ağa ve kānûn-i kadîm üzere sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân Sultân[15] Murâd Hân[16] hazretlerinin taht-ı sa'âdetlerine yüz sürüp[17], Şeyhülislâm Mevlânâ Yahyâ Efendi-yi 'âdil ol vakitde[18] kānûn üzere hâk-i pây-i şerîflerin[19] bûs ederler. Ve mahrûse-i Edirne Kadısı ve müderrisîn-i Sultân Selîm Hân-ı cedîd

1 ol vâdîde V : فرار vaktinde E
2 seyrân V : seyr E
3 Pâdişâh V : Pâdişâ[h] E
4 ekser. ..... gâhî E : — V
5 balaban E : ve V
6 ile V : + murgān E
7 çillikler ..... dervendlerde E : etrâflardan V
8 gāzîlerinden E : gāzîleri V
9 Askerin V : Ve askerlerin biraz E
10 ve V : — E
11 Paşa V : + Vezîr Ken'an Paşa Âsitâne['de] mânde olup E
12 Mehmed E : — V
13 Kadı'asker-i Rumeli E : kadı'askerler, Rumeli Kadı'askeri V
14 Anadolu V : Kadı'askeri E
15 Sultân V : es-Sultân E
16 Hân E : — V
17 sürüp V : sürdüler. Hâlâ E
18 -yi 'âdil ol vakitde E : — V
19 pây-i şerîflerin E : pâyların V

ve Bâyezîd Hân ve sâyir müderrisîn ve[1] Rikâb-ı hümâyûn ağalarından mevcûdlar, vakt-i salât-ı 'îd-i adhâ edâ olundukda, Dîvân-ı hümâyûn'da ziyâfetler olur[2]. Ol vakit ebr u bârân vâki' oldukda[3] çadırlarda; eyyâmü't-teşrîk, yevmü'l-'arefe idi .

Ba'de'l-'îd ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli, mîrlivâları[4] ile Filibe'de dernekde ve[5] atları çayırda ve Nemçe elçileri hizmetleri görülüp, icâzet olup ve[5] harcların mîrîden ta'yîn edüp, üzerlerine çavuşlar fermân olunur[6].

Ve mâh-ı mezbûrda, Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Mustafa Paşa[7]*, mîrlivâlarından Köstendil ve[8] Tırhala ve Üsküb, Vı[l]çıtrın, Alacahisâr ve Avlonya ve Elbasan ve Yanya ve[9] Dukagin ve Arnavud Belgıradı ve Niğbolu, Vidin ve Rumeli'nin sâyir beyleri ve[10] alay-beyleri ve Tîmâr Defterdârı ve defter kethudâları[11] saflar bağlayup, fevc fevc yelken kisveler ile, cebe vü cevşenlü yarar süvârî kostanicseler, bayrakları, dilîrler Rumeli tarzında, zu'amâ ve tîmâr sipâhîleri ve mîrlivâlar alayı[12] başka alaylar ile Edirne'de Saray Sahrâsı'nda sa'âdetlü Pâdişâh-ı dilîr köşkden teferrüc ederlerdi[13]. Bir vakitde ol mertebe latîf müzeyyen Rumeli alayı[14] görülmeyüp, gürûh gürûh sabâhu'l-hayrdan ibtidâ[15] Rumeli sancakları, alay bayrakları ile saflar fevc fevc nihâyeti olunca, vakt-i duhâ karîb idi. Ba'dehû Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Mustafa Paşa, yemîn ü yesâr alay-beyleri ile zu'amâ ve müteferrika, Rumeli çavuşları ve kâtibleri **[V 466a]** ve kapusu saflar edüp, temâm **[E 277b]** ehl-i tîmâr-ı Rumeli aklâmları icrâ olup, Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr[16] Mustafa Paşa, sancak-beyleri ile ve alay-beyleri ile ve[17] kethudâsı ve Defterdâr ve Defter Emîni, Kâyimmakām Vezîr Bayram Paşa'nın huzûrlarında âdâb ile şart-ı hizmet edâ olundukda, hil'atler ihsân olunmağın, ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâh[18] hazretlerine hayr[19] du'âlar olup, Sâhib-i sa'âdet hazretlerinin hâk-i pâylarına yüzler sürüp, ba'dehû icâzet olup, çadırlarında istirâhatde oldular[20].

1 sâyir müderrisîn ve V : sâyirler E
2 olur E : olup V
3 oldukda E : olup V
4 mîrlivâları V : mîr mîrlivâları E
5 ve V : — E
6 olunur V : idi E
7 Paşa V : — E
* 1044 muharreminin evâilinde Rumeli Beylerbeyisi Canpulâd-zâde, alay ile Edirne'de orduya gelmiştir (Na'îmâ, III,217-218).
8 ve V : — E
9 ve V : — E
10 ve V : — E
11 kethudâları V : + dahi alay-beyleri E
12 sipâhîleri ..... alayı V : sipâhîler, mîrlivâlar E
13 -ı dilîr ..... ederlerdi V : köşkden teferrüc Rumeli alayı E
14 mertebe ..... alayı V : kadar müzeyyen latîf alaylar E
15 ibtidâ V : — E
16 Vezîr V : — E
17 ve V : + قر E
18 Pâdişâh V : + -ı 'âdil E
19 hayr V : + u E
20 ba'dehû ..... oldular V : icâzet olunup, çadırlarında istirâhat E

Ve mâh-ı mezbûrda Mîr-i mîrân-ı Bosna Süleymân Paşa'nın alayı*, Bosna livâlarından Hersek Beyi ve Mîrlivâ-i Kilis ve Mîrlivâ-i İzvornik ve Mîrlivâ-i Zacesne[1] ve Kırka ve sâyir mîrlivâ zu'amâları ve sipâhîleri, filandıra bayrakları[2] ve cebe [vü] cevşen; âhen tahta cebeler[e] müstağraklar[3] dilîrân nâmdârlar[4] fevc fevc gürûh gürûh Bosna askeri[5], yedi bölük alayı müzeyyen. Sa'âdetlü Pâdişâhımız, Bosna tâyifesinin alayı müsellah süvârî kostanicseleri, bayrakları düşman cenginde bir uğurdan havlayup, seğirdim etdüklerin teferrücler ederlerdi. Bir vakit alaylar Saray Sahrâsı'nda te'hîrde. Ba'dehû Mîrlivâ-i Semendire gāzîleri serhad pîr u nâmdârı, âhen tahta cebelüler ve tüfenglüler de kostanicselerde bayraklu gürûh alaylar saflarda cünbüş, halkalar alup[6], ba'dehû Mîr-i mîrân-ı Bosna, mîrlivâları ile[7] Kāyim-makām Vezîr Bayram Paşa otaklarında hil'atler ihsân olunmağın, ordularına[8] teveccüh etdiler. Ve Bosna askerlerine sa'âdetlü Pâdişâhımızın ihsânları olur; resm-i berevâtları 'afv olunur. İbtidâ gicede[9] gülbang getürüp, Pâdişâh hazretlerine[10] hayr du'âlar kıldılar.

Ve mâh-ı mezbûrda Mândegân Ağası, mevcûd defter etdükleri bölük halkını çavuşlar ile Diyârbekir'de olan Serdâr Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'ya sûret defter[11] mûcebince seferde mukābeleye kayd etdürüp, Rumeli seferine me'mûr oldukları işâret olunup, cedîd sûret defter üzerine getürüp[12], mevâciblerin ihsân etdiler.

Ve mukaddem Belgırad'da[13] Kapucu-başı olan Mehmed Ağa'[y]ı[14], Âsitâne'den ta'yîn edüp, ba'zı[15] Kilâr-ı 'âmire'ye[16] zahîre ve revgan ü 'asel ve dakîk [u] şa'îr[17] iştirâsı, mîrî cânibinden[18] fermân olunmuş idi. Ve: "Şaykalar ve anbarlı zahîre gemileri[19] ve donbaz gemileri ve rencber gemileri[20]

* 1044 saferinde Bosna Vâlîsi Süleymân Paşa, askerleri ile Edirne'ye gelip sahrâsında alay göstermiştir (Na'îmâ, III,218).

1 Zacesne E : راحسنه V
2 sipâhîleri, filandıra bayrakları V : sipâhîsi, filandıra bayrak, kisveler E
3 cevşen ..... müstağraklar E : vü cevşenlü V
4 nâmdârlar V : nâmdâr E
5 askeri V : askerleri E
6 Pâdişâhımız ..... alup E : Pâdişâh hazretleri teferrüc edüp V
7 mîrlivâları ile V : ve mîrlivâlar E
8 ordularına V : ordu-yı hümâyûnlarına E
9 gicede V : şebde E
10 Pâdişâh hazretlerine V : sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh'a E
11 mevcûd ..... defter E : mevcûdları defter edüp V
12 üzerine getürüp E : ile V
13 Belgırad'da V : Belgırad'dan E
14 Ağa'[y]ı E : Ağa V
15 edüp, ba'zı E : olup V
16 'âmire'ye V : mühimmâtiyçün E
17 ve revgan ..... şa'îr E : — V
18 cânibinden V : cânıblerinden E
19 zahîre gemileri V : sefîneler E
20 ve rencber gemileri E : ile V

zahîre[yi] askere bey' u şirâ edüp ve[1] Rusçuk'da cem'iyyet olup, Eflâk'dan[2] Leh Vilâyeti râhları âsândır" derler. Edirne'den te'hîre sebeb[3], Şâhin Ağa'ya tevakkufda. Ve Şâhin Ağa'dan[4] haberler gelüp: "Erdel ve Nemçe'den firâr eden keferenin eşkıyâsı, Vilâyet-i Leh kıralları ile Moskov'da harb ü kıtâlde. Mâni'leri olmağın, elçisi hâzır; lâkin pîşkeşler **[V 466b]** tedârükündedir[5]" derler.

Ve sene erba'a ve erba'în ve[6] elf muharreminde, Âsitâne'den Bahr-ı siyâh'a ta'yîn olunan donanma-yı[7] hümâyûn Varna'da idi. Tersâne Emîni olan Defterdâr-zâde İbrâhîm Efendi Edirne'ye 'acele ile ılgar gelürler. Vezîr Kāyim-makām hazretlerine mülâkat oldukda: "Vezîr Kapudân Paşa'nın 'adem-i tekayyüdü yokdur" deyü Vezîr Ca'fer Paşa'ya Mîr-i mîrân-ı Budun ihsân olundukda*, Mîrahûr-i Evvel Hüseyn Paşa'ya Kapudânlık ihsân olup ve Mîrahûr-i Evvel, Kapucular Kethudâsı[8] Nasûh Paşa-zâde Mîrahûr olur. Ve[9] Kapucular Kethudâsı, Baltacılar Kethudâsı Hasan Ağa'ya sadaka oldukda, Vezîr Mûsâ Paşa Budun'dan ref' olunup[10], orduya gelmek fermân olu[nu]r.

Ve mâh-ı mezbûrda Vezîr Murtezâ Paşa'ya serdârlık fermân olunup**, ordu-yı hümâyûnda hâzır olan yeniçeriden, zâbitlerden, Segbân-başı Mustafa Ağa'dan mâ'adâ ve solaklardan gayrisi Leh seferine me'mûr olur. Elli top şâhîler ve cebecilerden ve Mândegân Ağası olan İbrâhîm Ağa Âsitâne'ye me'mûr oldukda, seferden mândegân bölük halkı me'mûr oldukda, 'Îsâ Ağa, bölükde olan neferâta Ağa nasb olunmağın ve Tuna Defterdârı, Sefer Defterdârı olur[11]. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli bi'l-külliyye me'mûrlar ve[12] Mîr-i mîrân-ı Bosna, askeri ile[13] me'mûrlar ve Mîrlivâ-i[14] Semendire me'mûr ve Arslan Paşa-zâde ve ma'zûl mîr-i mîrânlardan fermân-ı Pâdişâhî ile me'mûrlar. Ve Dîvân kâtiblerinden ve ze'âmet tasarruf edenlerden[15] bi'l-

1 ve V : — E
2 Eflâk'dan V : Eflâk vilâyetlerinden E
3 te'hîre sebeb V : te'hîr E
4 Şâhin Ağa'dan V : Şâhin'den E
5 pîşkeşler [V466b] tedârükündedir V : pîşkeşleri tedârükünde E
6 ve V : — E
7 donanma-yı V : donanma E
* Pâdişâh İstanbul'a döndükten sonra 1044 saferinde, Kapudan Ca'fer Paşa'ya Budun Eyâleti tevcîh edilmiştir (*Fezleke,* II,163). Na'îmâ'ya (III,222-223) göre bu tevcîhât Pâdişâh Edirne'de iken gerçekleşmiştir.
8 Kethudâsı V : Kethudâsı'na E
9 olur. Ve V : oldukda E
10 Budun'dan ref' olunup V : Budun ref' olur E
** Vezîr Murtezâ Paşa, 1044 saferinin evâilinde sulh veya harp niyeti ile Leh üzerine Serdâr tayîn edilmiştir (*Fezleke,* II,163; Na'îmâ, III,223).
11 olur V : ta'yîn E
12 ve V : — E
13 askeri ile V : asâkiri E
14 Mîrlivâ-i E : Mîr-i mîrân-ı V
15 edenlerden E : edenler V

cümle ve tevâbi'ât-i vüzerâ'-i 'izâmlardan Leh seferine müte'ayyinler ve[1] ordu me'mûr olup, 'alemler ve[2] 'alemdâr ve mehterân ta'yîn olunmağın.

Mâh-ı gurre-i saferde Serdâr Murtezâ Paşa 'azîmet edüp, menâzil ü[3] merâhil geşt[4] ederek, menâzil-i Rusçuk'da karâr etdiler. Ve[5] Tuna üzere köprü[6] kurulup, Yergöğü varoşunda vâdîde, Vezîr Serdâr[7] Murtezâ Paşa konup, cemî'i askerler orduda cem' olup[8] ve zahîre mübâlaga idi. Mîrî zahîre der-anbar olup, kapu-kullarına ganem-i meydân verilüp, asker oturak etdiler. Ve[9] elçiler gelüp.

Ve Edirne'den sa'âdetlü Pâdişâh fermân ederler. Mukaddem Dârü's-sa'âde Ağası[10], Âsitâne'ye rucû' edüp, ba'dehû sa'âdetlü[11] Pâdişâh, **[V 467a]** ordu ile Âsitâne'ye teveccüh etdiler*. Menâzil ü[12] merâhil kat'[13] ederek, Dâvud-paşa'ya dâhil olup, Âsitâne'den Mîr-i mîrân-ı Budun Vezîr Ca'fer Paşa 'azm etdiler[14]**. **[E 293a]** Ve Serdâr Vezîr Murtezâ Paşa Yergöğü Sahrâsı'nda dernek üzere ve ordu[15] Rusçuk'da donbaz gemileri üzere köprü [bağlayup][16]. Ve Belgırad'dan gelen rençper gemileri ile şa'îr ü dakîk[17] firâvân bey' u şirâ olunurdu.

Ve Leh'den elçiler gelüp[18], Âsitâne'ye ta'yîn olunmağın, ba'dehû fermân-ı Pâdişâhî üzere Leh Kıralı cânibi feth oldukda, Leh seferine me'mûr olan mîr-i mîrânlara icâzet olup, Sofya Vilâyeti'ne nüzûl etdiler.

Ve sefer-i şark tedârükleri görülüp, Bosna Mîr-i mîrânı Süleymân Paşa, askeri ile Tuna Köprüsü'nden 'ubûr edüp, eyâletlerine teveccüh etdiler[19]. Ve Mîrlivâ-i Semendire, sancaklarına dâhil olup ve kapu-kulları, eğer bölük

1 ve V : — E
2 ve V : — E
3 menâzil ü V : menâzil E
4 geşt V : + sahrâlar kat' E
5 Ve V : Köprü E
6 köprü V : — E
7 Serdâr E : — V
8 olup V : idiler E
9 etdiler. Ve V : idiler E
10 Ağası V : — E
11 sa'âdetlü V : 'azametlü E
* Pâdişâh 1 Safer 1044'te, İstanbul'a dönmek üzere Edirne'den ayrılmıştır (Na'îmâ, III,224).
12 Menâzil ü V : Menâzil E
13 kat' E : — V
14 etdiler V : + Ve Âsitâne'den E
** E 293a-b'nin burada yer alması yanlış ciltlenmeden ileri gelmiştir. Zâten kolofondaki yazılar da bunu açıkça göstermektedir (Ayrıca bk. Metin, s.1089n*).
15 ordu V : + ve E
16 donbaz ..... köprü E : — V
17 rençper ..... dakîk V : rencberân sefîneleri galebe şa'îr ü dakîkler E
18 gelüp V : gelür E
19 etdiler V : edüp E

halkıdır ve[1] eğer piyâdegândır[2], icâzet olur[3]. Ve Tuna sefînelerine icâzet olup[4], vilâyetlerine 'azm ederler. Ve[5] Vezîr Murtezâ Paşa dahi[6] Âsitâne'ye teveccüh edüp, sadrda karâr etdiler.

Ve[7] Kāyim-makām olan Vezîr Bayram Paşa Dîvân-ı hümâyûn'da da'vâlarda 'adl ederlerdi.

Vezîr Abaza Paşa katl olundukda, Vezîr-i a'zam-ı merhûm-i sâbık[8] Murâd Paşa Türbesi'nde defn olunmağın*.

Ve şark seferinde olan Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa, Haleb Vilâyeti'nde kışlarlar. Lâkin mâh-ı ṣa'bânda[9] Vilâyet-i Haleb'de yeniçerinin şekāları olur; ocaklarında ihtilâl. Oda-başılar[10] neferâta iğmâz ederler; fesâda bâ'is olur, gulûyu 'alevlendirirler. Sadr-ı a'zam sarayında cem' olurlar, ağaların ve[11] Kethudâ ve kâtiblerin taleb ederler. Ağa ve Kethudâ gaybet[12] edüp, Âsitâne'ye nakl ederler. Fesâda bâ'is olanlara gûş-mâl olur. Yeniçeri Ağası tebdîl olur. Ve kethudâları ve[13] kâtibleri ma'zûl oldukda, sa'âdetlü Pâdişâh cezâların verüp, ağaları katl olur ve kethudâları[14] nâ-bedîd olur.

Ve sâbıkā Vezîr-i a'zam olan Husrev Paşa'nın kethudâsı olan Süleymân Paşa'ya gazab olup, katl olur.

Ve Mîr-i mîrân-ı Haleb Novay Paşa[15], fermân-ı Pâdişâhî ile katl olunup, yerine[16] cedîd Paşa, Haleb'de Mîr-i mîrân olur**.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri cum'alarda câmi'lerde ahvâl-i 'âlemle mukayyed idiler[17]. **[V 467b]**

1 ve V : — E
2 piyâdegândır E : piyâdegân V
3 olur V : + Vezîr Murtezâ Paşa E
4 olup V : olur E
5 Ve E : — V
6 dahi V : da E
7 Ve V : — E
8 Vezîr-i a'zam-ı merhûm-ı sâbık E : merhûm V
* Vezîr Abaza Paşa 29 Safer 1044'te İstanbul'da boğularak öldürülmüştür (*Fezleke,* II,163; Na'îmâ, III,229).
9 ṣa'bânda V : ṣa'bânü'l-mu'azzamda E
10 Oda-başılar V : Oda-başıları E
11 olurlar. Ağaların ve V : olur. Ağaların E
12 gaybet V : غيبت E
13 ve V : — E
14 ve kethudâları V : kethudâları da E
15 Paşa V : Paşa'ya E
16 olunup, yerine V : oldukda E
** Sadrâzam Mehmed Paşa, 1043 senesinde Haleb'e vardıktan sonra (bk. Metin, s.989n*), Haleb Beylerbeyisi Nogay Murtezâ Paşa'yı fermân-ı Pâdişâhî ile bazı ihmâli sebebinden katletmiş, yeri vezâretle Ahmed Paşa'ya ihsân olunmuştur (Na'îmâ,III,181).
17 Ve ..... idiler V : — [V'deki bu kısımla ilgili olarak kenarda silinmiş birkaç kelime vardır] E

Sene erba'a ve erba'în ve[1] elfde vâki' olan şark seferlerinden Revân Kal'ası seferidir ki, nakl ü beyân olunur

Ve bin kırk dört[2] recebinde, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âdil, Sâhib-kırân-ı şark u garb, Sultân Murâd Hân hazretlerinden mâh-ı mezbûrda, Vezîr Kāyim-makām Bayram Paşa hazretlerine hatt-ı sa'âdet-makrûn sâdır olur[3]. "Nevrûz-i sultânîde 'Acem Şâhı üzerine seferim vardır. Kullaruma te'kîd edüp, hâzır [u] âmâde olsunlar" deyü[4] Vezîr Kāyim-makām hazretlerine fermân olunur: "Âsitâne muhâfazası hizmetinde kalup, lâkin sefer mühimmâtların görüp, Üsküdar'dan kalkınca, cemî'i mesâlih[5] sana tevfîz olundukda, mecmû'-i tedârüklerin mu'accelen hâzır etdükde, ba'dehû serdârım olan Vezîr-i a'zam[6] Mehmed Paşa'ya dâhil olunca, ordu-yı hümâyûnda vâki' olan hizmeti Üsküdar'dan 'azîmet etdükde, Vezîr Murtezâ Paşa'ya sipâriş" olunmağın, vech-i meşrûh üzere tenbîh olup[7], ordu cem'i emr olunur[8]. Ve toplar ve cebehâneler tedârükleri te'kîd olur. Ordu ile altmış kıt'a şâhîler, arabaları ile hâzır olur. Ve mîrî câniblerinden Harem-i hümâyûn'a[9] lâzım bârgîrler ve ester palanı beş yüz katâr ve şütürân-ı mâde vü ner[10] bin katâr Filibe'den ve Hayrabolu'dan ve[11] bin re's tavîle at iç halkına[12], Has-ahûr'dan[13] ve Şadırvan-ahûr'dan esbler[14], ağayân-ı Enderûn u Bîrûn içün. Mîrahûr-i Evvel Nasûh Paşa-zâde, Mîrahûr-i Sânî Halîl Ağa, Istabl-ı 'âmire'de serrâc ve şâgirdân-ı hâssa ve mehterân-ı has ve gayri na'l-bendler ve hüddâm-ı ahûr ve Kethudâ-i Has-ahûr ve sânî ve servan ve ser-neferler ve harbendegân ve hademe-i kilâr-ı hâs ve Enderûn u[15] Bîrûn ve Matbah-ı 'âmire ve Helva-hâne ve habbâzîn-i hâs ve harcî ve emînî[16] ve Ser-hademe-i Matbah ve neferât-ı hademe-i mezbûrân hâzır şude fermûde. Ve ağayân-ı bîrûn ve kethudâyân-ı bîrûn ve Harem-i hümâyûn-i hâssa-i bîrûn bi'l-cümle hâzır fermûde[17]. Ve hazîne-i bîrûn ve enderûn mühimmâtları ve hazîne tedârük olup[18] ve mühimmât-ı kilâr cem' olup ve ehl-i hırefden[19] esnâf neferât, hazîneye tâbi' olanlar me'mûr olup ve şark

1 ve erba'în ve V : erba'în E
2 seferidir ..... dört V : seferleridir. Sene erba'a erba'în elf E
3 olur V : oldukda E
4 deyü V : derler E
5 cemî'i mesâlih V : cemî' mesâlihler E
6 a'zam V : + olan E
7 olup V : olur E
8 olunur V : olur E
9 hümâyûn'a V : hümâyûn E
10 vü ner V : şütür-i ner E
11 ve V : + atlardan E
12 tavîle at iç halkına V : at-ı tavîle iç halkına ve E
13 ahûr'dan V : + tavîle E
14 ahûrdan esbler E : ahûru'ndan münâsib V
15 Enderûn u V : Enderûn E
16 ve emîni E : — V
17 şude ..... fermûde E : olmak emr olundu V
18 mühimmâtları ..... olup V : mühimmât-ı hazîne tedârük şude E
19 olup ve ehl-i hırefden V : kerdend. Ve ehl-i hıref E

seferi fermân olundukda nidâlar olup[1], Vezîr Murtezâ Paşa, Vezîr Ken'an Paşa, Vezîr Mûsâ Paşa, Vezîr Hüseyn Paşa **[V 468a]** Kapudân, sefere me'mûr idi[2]. Ve Tevkî'î Paşa ve Defterdâr-ı Anadolu Mahmûd Efendi ta'yîn olup ve Rûznâmçe-i Evvel[3] İbrâhîm Efendi ve Sânî[4] Mehmed Efendi ve[5] Mukābele-i Piyâde ve halîfeler me'mûr oldular[6]. Ve Mukāta'a-i Havâss-ı hümâyûn[7] ve Muhâsebe ve gayriler[8] ve Divitdâr ve Emîn-i Cev ve Re'îsülküttâb Kāyimmakām[ı] ve Defter-hâne ve Kağıd Emîni Sâlih Efendi[9] ve Ser-bevvâbân ve Ser-çakırcıyân ve şâhinciyân ve Atmacaî ve bevvâbân **[E 293b]** ve neferât-ı çakırcıyân ve şâhinciyân ve gayriler me'mûr[10] idiler. Ve yeniçeriyân ocağından solak-başılar[11] ve kethudâlar ve solaklar ve yeniçeriden[12] mândegân me'mûr şude. Ve Segbân-başı olan Mustafa Ağa, Yeniçeri Ağası oldukda[13]*, 'Osmân Halîfe Yeniçeri Kâtibi olup[14], sefer-i hümâyûna me'mûr oldular.

Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Mustafa Paşa, mîrlivâları ile ve çavuş ve[15] zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları ile me'mûr oldukda[16], ahkâm-ı şerîf ta'yîn olunmağın, mâh-ı ramazân-ı şerîfde Üsküdar'da orduda hâzır olup, ihmâlden hazer olunmak içün mü'ekked emr-i şerîfler gönderilür[17].

Ve Âsitâne'de Mândegân Ağası olan İbrâhîm Ağa'ya Sipâhiyân Ağalığı mukarrer olur; bölük halkına tenbîhler fermân olur. Ve mânde olan Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden ve müteferrika ve zevvâkîn ve çavuşân ve Çavuş-başı[18] Durak Ağa ve Kethudây-ı Bevvâbân[19] Şâhin Ağa ve Pîşkeşci ve Mataracı ve Kürsîdâr ve Ser-orducu [ve] bevvâbân[20] me'mûrlar idiler.

Ve Rumeli'ne kapucu-başılardan Mehmed Ağa ve[21] Süleymân Ağa fermân ile ta'yîn idi. Rumeli'nde tekā'üdler ve koruculardan ve ma'zûlden[22]

1 tâbi' ..... olup V : me'mûr şude. Ve sefer-i hümâyûn-i şark fermân bûd ve nidâ şude. Vezîr E
2 idi V : şude E
3 olup ..... Evvel V : şude. Ve E
4 ve Sânî V : Rûznâmçeî ve Rûznâmçe-i Sânî ve E
5 ve V : — E
6 oldular V : şude E
7 hümâyûn V : 'âmire E
8 gayriler V : gayri me'mûr şude E
9 Kağıd ..... Efendi V : Sâlih, Emîn-i Rusûm-i (روسم) Berevât ve Ahkâm me'mûr bûde E
10 me'mûr V : me'mûrlar E
11 solak-başılar V : ser-solakān E
12 yeniçeriden V : yeniçeriyândan E
13 oldukda V : fermân şude ve E
* Segbân-başı Mustafa Ağa'nın Yeniçeri Ağası ve Muslihiddîn Ağa'nın Segbânbaşı olmaları, Pâdişâh'ın Üsküdar'daki otağına göçmesinden sonra 4 Şevvâl 1044'tedir (*Fezleke*, II,164; Na'îmâ, III,237).
14 olup V : oldukda E
15 mîrlivâları ile ve çavuş ve V : Mîrlivâ-i Rumeli ve çavuş E
16 tîmârları ile me'mûr oldukda V : tîmâr me'mûr şude. Ve E
17 gönderilür E : gönderilüp V
18 ve Çavuş-başı V : Ser-çavuş E
19 Bevvâbân V : Bevvâbîn E
20 Ser-orducu [ve] bevvâbân E : Orducu-başı V
21 ve V : + diğer E
22 ve ma'zûlden E : — V

ve kul-oğulları ve çavuş-zâdelerden bir ferd kalmayup, Âsitâne'ye da'vet olurdu. Yeniçeri odalarında korucu ve tekā'üdler mevcûd olup[1], gayrileri sefere me'mûr oldular.

Ve mukaddem[2] vezîrlerden mukaddemâ[3] gazab olup, Kıbrıs eyâletlerine sürgün olan Cıgal-zâde Mahmûd Paşa'ya şefâ'at olunmağın, hükm-i şerîf ile hacc-ı şerîfe icâzet olur; 'afv olunmağın. [Bu] def'a Vezîr Yûsuf Paşa da ıtlâk olur. Ba'dehû ber-vech-i arpalık ile Hersek Sancağı ihsân olunmağın, sancaklarına 'azîmet ederler. Vezîr Mustafa Paşa dahi 'afv olundukda[4], Karaman Eyâleti'nde vâki' İçel Mîrlivâsı **[V 468b]** ihsân olunmağın. Ba'dehû Sultânzâde Vezîr Mehmed Paşa ıtlâk olur; bir sene mikdârı vahdetinde olup, ba'dehû Vezîr olur.

Ve sefer-i hümâyûn mühimmâtı[5], mehterân-ı haymeden ağaları[6] ve kethudâ ve[7] neferâtları me'mûrlar. Lâkin otaklar ve obalar[8] ve bârgâhlar ve bedenli havliler hâzır olup ve Dîvân-ı hümâyûn'da mânde olan ehl-i menâsıbdan[9] ve Kāyim-makām Vezîr Bayram Paşa Âsitâne'de kalur. Ve İstanbul Kadısı[10] Mevlânâ Mahmûd Efendi[11], kadı'askerler kāyim-makāmı yerine Âsitâne'de kalur[12]. Ve Defterdâr 'Ömer Efendi Şıkk-ı Sânî Defterdârı olup, hem Kāyim-makām[13]; mîrî hazîne cem' ederlerdi. Ve cemî'i Rumeli aklâmı[14] mânde idiler. Rûznâmeci Kāyim-makāmı[15] Kara Hâce ve mukāta'acılar hizmetlerinde. Ve cizyedârlar Âsitâne'de; kayd oldukları cizye defterleri Âsitâne'de tevzî' olup, pîşînler ile ve hâlâ[16] mâl-ı mîrî tahsîl olup ve[17] Cizye Muhâsebecisi ve[18] cizyedârlar ve bâkî kulları fermân ile mânde idiler. Ve 'ulemâdan Mevlânâ Şeyhülislâm Yahyâ-i 'âdil ve Kadı'asker-i Rumeli Mevlânâ 'Abdullâh Efendi ve Anadolu[19] Nûh Efendi sefer-i hümâyûna me'mûrlar. Ve meşâyihden[20] İsmâ'il Efendi ve Kadı-zâde Efendi sefere[21] me'mûrlar.

1 olup V : + ve E
2 oldular. Ve mukaddem V : oldukda E
3 mukaddemâ E : — V
4 olundukda V : oldukda E
5 bir ..... mühimmâtı V : vahdetinde olurlar, kâmil bir sene. Ba'dehû vezâret olur ve [Ayrıca "vahdetinde" kelimesinin altında "vücûdunda" kelimesi vardır] E
6 ağaları V : ağa E
7 ve V : — E
8 obalar V : oba E
9 menâsıbdan V : menâsıblardan E
10 İstanbul Kadısı V : kadı olan E
11 Efendi V : + hem E
12 yerine Âsitâne'de kalur V : olur E
13 hem Kāyim-makām E : — V
14 aklâmı V : aklâm E
15 Kāyim-makāmı V : Kāyim-makām E
16 ve hâlâ E : — V
17 ve V : — E
18 ve V : mânde E
19 Anadolu V : + 'da Mevlânâ E
20 meşâyihden V : meşâyihlerden E
21 sefere V : sefer-i hümâyûna E

Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu Vezîr Gürcü Mehmed Paşa['ya][1]* fermân-ı şerîf sâdır olur[2]: "Kütahya'da dernek edüp, mîrlivâları ve zu'amâ ve ehl-i tîmârdan[3] bir ferd kalmayup, şark seferinde yoklanur. Erzurum'da hâzır bulunmak gerekdir" deyü tenbîh olunur[4].

Ve Mîr-i mîrân-ı Şâm Vezîr Ahmed Paşa: "Vilâyet-i Sayda'da ve gayride Ma'an-oğlu üzerine şikâr ve av-gâh mesîredir" deyü[5] bir mikdâr Şâm çorbacılarından[6] ve tüfengli askerler ile segbânların[7] pusuya koyup, balkan kûhistânlardan [ve] Dürüzî[8] dervendlerinde piyâde tüfengliler[9] ile nâgâh gaflet ile bir merg-zârda pinhân **[E 278a]** olur. Kulağuzlar ile in içre[10] giriftâr olur. Devlet-i[11] Pâdişâhîde ber-hurdâr olmaz. Selefden berü hîle vü hud'a ve gaddârlık[12] ve hod-bînlikler ile gâh 'ısyân edüp, Kâfiristân vilâyetlerinde olup[13], ba'dehû itâ'at yüzün gösterüp[14], ba'dehû dâm-ı murgān misâl giriftâr oldukda, kayd [ü] bend ile Âsitâne'ye gelüp, Yedi-kulle'de mahbûs etdiler. **[V 469a]**

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîf gurresinde tuğlar çıkup, hayr[15] du'âlar ile Cebe-hâne önünde tuğ-i hümâyûn dikilür**. Bî-kıyâs ganemler[16] zebh olunmağın ve cemî'i vükelâ[17] [ve] vezîrler saraylarında[18] tuğlar fermân olup, sefere me'mûr olanlar kānûnları üzere tuğların diküp[19] ve Yeniçeri Ağası kapusunda tuğ dikilür[20].

Ve Segbân-başı Muslihuddîn Ağa'ya olur Âsitâne'de mânde olup***.

1 Mehmed Paşa V : Mahmûd Paşa, lâkin Vezîr Mehmed Paşa E
* Pâdişâh Üsküdar'daki otağında iken 1044 şevvâlinde Gürcü Mehmed Paşa'ya Anadolu Eyâleti verilmiştir (*Fezleke,* II,164; Na'îmâ, II,237).
2 sâdır olur V : var[du]kda E
3 zu'amâ ve ehl-i tîmârdan V : zu'amâlardan, ehl-i tîmârlardan E
4 tenbîh olunur V : tenbîhde E
5 ve ..... deyü V : av-gâh mesîri kasdına E
6 çorbacılarından V : çorbacılardan E
7 segbânların V : — E
8 Dürüzî E : ve V
9 piyâde tüfengliler V : piyâdeler tüfengler E
10 in içre E : âhır V
11 Devlet-i V : + eyyâm-ı saltanat-ı E
12 hud'a ve gaddârlık V : gaddârlıklar E
13 olup V : firâr kerde E
14 yüzün gösterüp V : rûy-gerdân olurdu E
15 hayr V : + u E
** 1 Receb 1044'te Cebehâne önüne tuğlar dikilmiştir (*Fezleke,* II,164; Na'îmâ, III,233).
16 ganemler V : + kurbânlar E
17 vükelâ V : اوكلا E
18 saraylarında E : sarayında V
19 diküp V : hâzırlar E
20 dikilür E : dikilüp V
*** Segbân-başı Mustafa Ağa'nın Yeniçeri Ağası ve Muslihiddîn Ağa'nın Segbânbaşı olmaları, Pâdişâh'ın Üsküdar'daki otağına göçmesinden sonra 4 Şevvâl 1044'tedir (*Fezleke,* II,164; Na'îmâ, III,237).

Ve mukaddemâ mâh-ı recebde Abaza Paşa'ya gazab olup, katl olundukda[1], Murâd Paşa Türbesi'nde defn olunur[2]*.

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfin onuncu günü[3], Üsküdar'da Haydar-paşa Çayırı'nda otak u[4] bârgâh-ı a'lâ ve tumturak eyvân, serâperde ile müzeyyen obalar ve bedenli havliler ve kebîr çergeler kurulup** ve Istabl-ı 'âmire [içün] kebîr çerge ve kilârlar ve kebîr haymeler[5] ve sâyir otaklar ve[6] çadırlar yemîn ü yesârda zeyn olup ve yeniçeri çadırları bi'l-cümle sahrâlarda bârgâhlar gûn-â-gûn cem' idi. Ve mâh-ı mezbûrda Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve 'ulemâ ve meşâyih[7] ol vâdîde hayr du'âlar ile[8] ve koç[9], ganem ve sığır kurbânlar[10] zebh olunup, ni'met[11] firâvân idi. Ba'de'd-du'â çadırlar kurulup[12], hüddâmlar kaldukda, icâzet olur[13].

Ve sâbıkā Tatar Hân Gāzî Girây merhûmun zâdesi, Yanbolu[14] sarayında[15] niçe müddet sâkin idiler. Lâkin Üngürus seferinde dilâverliği müşâhede olunduğu[16] müzâkere olur; da'vet olunur. Sa'âdetlü[17] Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pâylarına yüz sürüp, âdâb-ı[18] mülûk-i selâtîn icrâ ederler. 'Azametlü Pâdişâh, Kırım Hânlığı'n ihsân ederler[19]. Ba'dehû Kırım'dan asâkir-i Tatar[20] ile sefer fermân ederler, fâhir hil'atler in'âm ederler. Ve kadırga ile Kırım Vilâyeti'ne teveccüh edüp[21], karâr eder. Sene erba'a ve erba'în ve[22] elf ramazân-ı şerîfinde, 'azl olan Canıbek Hân-ı sâbık[ı] Âsitâne'ye fermân ederler. Emr-i şerîf üzere Âsitâne'ye cemî'i[23] ehl [ü] evlâdı ile duhûl etdükde, Büyük Rodos cânibine ta'yîn olur***. Mîrîden nafakaları[24]

1 olup, katl olundukda V : olur, katl olundukda meyyitin merhûm Vezîr-i a'zam Gāzî E
2 olunur V : olunmağın E
* Vezîr Abaza Paşa 29 Safer 1044'te İstanbul'da boğularak öldürülmüştür (*Fezleke,* II,163; Na'îmâ, III,229).
3 günü V : eyyâmı E
4 otak u V : otak E
** 4 Ramazân 1044'te otağ-ı hümâyûn çıkıp Üsküdar'da kurulmuştur (Hasan Bey-zâde, II,392: Solak-zâde, s.753: *Fezleke,* II,164; Na'îmâ, III,237).
5 ve Istabl-ı ..... haymeler E : — V
6 otaklar ve V : otak E
7 'ulemâ ve meşâyih V : 'ulemâdan [ve] meşâyihân E
8 du'âlar ile V : u du'âlar ve E
9 koç E : + kurbânlar V
10 kurbânlar E : — V
11 olunup, ni'met V : edüp, ni 'metler E
12 çadırlar kurulup V : çadırlarda kurulup, icâzet olup, çadırlarda E
13 icâzet olur V : — E
14 Yanbolu V : Yanpolu E
15 sarayında V : saraylarında E
16 Üngürus ..... olunduğu V : dilâverliği Üngürus seferlerinde müşâhede olunduğun E
17 Sa'âdetlü V : Sa'âdet E
18 âdâb-ı E : [â]dâb-ı V
19 ederler V : etdükde E
20 Tatar V : Tatarlar'ı E
21 Vilâyeti'ne teveccüh edüp V : Vilâyeti'nde E
22 ve erba'în ve V : erba'în E
23 cemî'i V : cemî' E
*** 17 Ramazân 1044'te azledilip yeri 'İnâyet Giray'a verilen Canıbek Giray, İstanbul'a geldikten sonra Boğazhisârı'na gönderilmiş, bir iki ay sonra orada vefât etmiştir (*Fezleke,*

ta'yîn olur. Ve cedîd Hân'a kapucu-başılar ile[1] sefer-i hümâyûn teklîf olur. Ber-mûceb-i emr-i 'âlî tedârükde olur.

Vezîr Bayram Paşa Kāyim-makām, mühimmât-ı sefer tedârüklerinde idi. Ve ordu-yı hümâyûn dahi mâh-ı mezbûrun on dördünde İhtisâb Ağası ve esnâf kethudâları **[V 469b]** ve bakkāl-başılar ve etmekçi[2] ve kassâblar, kā'idelerince alaylar tertîb ederler. Ehl-i hıref[3] bi'l-cümle 'âdetlerince ordu[y]u müzeyyen edüp, her tâyife-i esnâf[4] tarîkleri üzere başka alaylar ile sa'âdetlü Pâdişâhımızın Köşkü önlerinden hayr[5] du'âlar ederek, fevc fevc geçüp, ba'dehû Kāyim-makām Vezîr Bayram Paşa sarayları önlerinden geçüp[6], du'âlar edüp, ba'zı eşrâflarına hil'atler ihsân olurdu. Ve ba'de'l-vakt İstanbul Kadısı câniblerine uğrarlar, du'âlar olur.

Ba'dehû ordu-yı hümâyûn Üsküdar'a geçüp, sahrâda çadırlar[7] ve çergelerin kā'idelerince kurup, ordu-yı hümâyûnda meydân kassâbları bir tarafda mekân dutar[8]; edâ'-i hizmet ederler. Ba'dehû şâhî darbuzanlar 'ubûr edüp[9], ordu başında arabalar ile dizilüp[10], Topcu-başı ve top arabacılar[11] çadırları kā'idelerince[12] konup, ba'dehû cebehâne de Kavak İskelesi kenârında cem' olup, çadırları konup, karâr ederler[13].

Ve Diyârbekir'de olan Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa, fermân mûcebince tedârüklerin ve mîrî bârgîrleri ve şütürleri ve cebehâne için mekârî şütürler hâzır edüp ve zahîreler Erzurum'da ve Erzingân'da der-anbar edüp[14] ve meydân için ganemleri ve mîrî kilâr mühimmâtları hâzır idi. **[E 278b]** Ve sürsat zahîreleri her menâzilde[15] cem' olup, vaktine mevkūf idi. Ve giyâh Istabl-ı 'âmire için saman ve hîzem ve zevâde mevcûd idi.

Ve Mîr-i mîrân-ı Erzurum[16] Vezîr Halîl Paşa'ya mukaddemâ[17] fermân olup, kal'a-kûp topları ve mühimmâtların ve cebehâneyi bî-kıyâs edüp[18] ve

---

II,164,166). Na'îmâ (III,234) ise metnimizde olduğu gibi azlolan Canıbek Giray'ın Rodos Adası'na gönderildiğini yazmaktadır.

24 nafakaları V : nafakaların E

1 Ve ..... ile V : Şâhin Girây Rodos'da kal'ada sâkin idi. Mezbûr Canıbek de karâr ederler. Cedîd Hân Kırım câniblerine de kapucu-başılarından ta'yîn olur E

2 bakkāl-başılar ve etmekçi V : bakkāl-başı ve etmekciler E

3 hıref V : hırefler ve E

4 -i esnâf E : — V

5 hayr V : + u E

6 geçüp V : + [Ayrıca bu kelimenin altında "güzâr etdüklerinde" kelimeleri vardır] E

7 Üsküdar'a ..... çadırlar V : Üsküdar'da sahrâda çadır E

8 ordu-yı ..... dutar [Bir ara satır olarak sonradan ilâve edilmiş gibi görülen E'deki bu kısım, ilgili yeri olması gerektiği düşünüldüğünden buraya kaydedilmiştir] E : — V

9 edüp V : ederler E

10 arabalar ile dizilüp V : arabaları dizilürdü E

11 arabacılar E : arabaları V

12 kā'idelerince V : 'âdetlerince E

13 karâr ederler V : karârda E

14 edüp V : zahîre E

15 menâzilde V : menâzillerde E

16 Erzurum V : Erzurum'da E

17 mukaddemâ V : mukaddem E

18 cebehâneyi bî-kıyâs edüp V : cebehâne bî-kıyâs idi E

Mısır'dan fermân mûcebince bârût-i siyâh ve eğer zahîre Payas İskelesi'ne nakl olunmuş idi; ba'dehû Erzurum'da hâzır idi.

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfin yirminci eyyâmı, vakt-i şeref-i şems idi. Alaylar fermân oldukda*, cemî'i İstanbul halkı, a'yân ü eşrâf[1] ve fukarâ vü re'âyâ gürûh ile[2] cem'iyyetde kesret-i insân, izdihâm bir mertebede[3]. Sa'âdetlü Pâdişâhımıza[4] hayr du'âlarda. İskelede[5] baştardalar ve kadırgalar ve firkateler donanur[6]. Kapudân Paşa, Bağçe-kapusu'ndan Emîn-önlerine varınca[7] atlaslar döşeyüp, sancaklar ve bayraklar ile müzeyyen gemilerde, [**V 470a**] Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve müteferrika ve zevvâkîn ve çavuşân gümüş topuslar yedlerinde ve yeniçeri alayı fevc fevc saflarda ve[8] piyâdegân-ı 'acemiyân ve cebeciyân ve topcıyân ve top arabacıyân ve ehl-i hıref ve Tersâne halkı alayları[9] saflarda. Ve 'ulemâ'-i kirâm ve müderrisîn ve kadı'askerler ve ma'zûller ve meşâyih-i 'izâm, fukarâ ve zâkirleri[10] ile tevhîd-i şerîf ile[11] fevc fevc ve ehl-i Dîvân'dan defterdârlar ve[12] Şeyhülislâm Yahyâ Efendi[13] ve Kāyim-makām Vezîr Bayram Paşa alayları[14] müzeyyen, 'ale't-tertîb Âsaf-ı zemân, müdebbir-i 'âkılân, sâhib-i şevketler[15], âyîn-i erkân üzere 'izzet [ü] vekār[16] ile saflarda. Ba'dehû tuğ-i hümâyûnlar ve gönderler mestûr keşîde. Ba'dehû yedekler on bir 'aded esb-i 'aşkar[17] misâl dilîr yedek-keşler yedlerinde. Her bir esbde mücevher zeyn licâm-ı murassa', mervârîd[18], elmâslar, dürr-i beyzâ cevâhirlere müstağrak, i'zâz [u] ikrâm ile[19] keşîde. Ba'dehû[20] Nakîb-i eşrâf [ve] sâdât[21] alayı arasında 'Alem-i Seyyidü'l-kevneyn

* Hasan Bey-zâde (II,392,410) ve Solak-zâde (s.754), metnimizde olduğu gibi Pâdişâh'ın alaylarla 20 Ramazân 1044'te Üsküdar'a geçip otağına nüzûl ettiğini kaydederlerken, *Fezleke* (II,164) Pâdişâh'ın Üsküdar'a geçişinin 21 ramazânda, Na'îmâ (III,237) ise 22 ramazânda vukûbulduğunu yazmaktadırlar.

1 a'yân ü eşrâf V : ağniyâ E
2 ile V : — E
3 izdihâm bir mertebede V : izdihâmda E
4 Pâdişâhımıza E : Pâdişâh hazretlerine V
5 du'âlarda. İskelede V : u du'âlarda. İskele-i mezbûrda E
6 donanur E : donanma zemânı V
7 varınca V : değin E
8 ve V : — E
9 alayları E : alaylarda V
10 kirâm ..... zâkirleri V : kirâmlar, müderrisîn Mevlânâ kadı'askerler-ı sâbık ve meşâyihler ve fukarâları E
11 şerîf ile V : şerîfler E
12 Dîvân'dan defterdârlar ve V : Dîvân defterdârlar ve kadı'asker efendiler ve Mevlânâ E
13 Yahyâ Efendi V : -ı 'âdil ehl-i takvâ, vezîrler E
14 alayları V : + tezyîn E
15 -i 'âkılân, sâhib-i şevketler E : — V
16 üzere 'izzet [ü] vekār E : — V
17 'aşkar V : 'aşkarlar E
18 mervârîd E : — V
19 ikrâm ile V : ikrâmlar E
20 Ba'dehû V : + Harem-i şerîf, kubbe-i latîf[de] Seyyid-i Sâdât E
21 sâdât V : — E

hazret-i Sultân-ı Enbiya *'aleyhi's-selâm** ve[1] [etrâflarında bir alay] sancaklar cem' olup, 'Alemdâr-ı hazret-i Eyyûb-i Ensârî ve evliyâ-i salihîn 'Âşık Paşa fukarâsı her vakitde salavât-ı şerîfe müdâvemet ederlerdi[2], bir gürûh. Ve ba'dehû[3] piyâdegân-ı Baba 'Ömer köçekleri altun taçlu şâtırlar, tîr ü kemân yedlerinde[4], ba'dehû zağarcıyân ve samsoncıyân-ı[5] piyâde, sîm zencîrlü ve zerbeft çullu zağarlar ve samsonlar ve tazılar yedeklerinde[6]. Ba'dehû solaklar ve solak-başılar ve neferât[7], tîr ü kemânlar döşlerinde ve sîm kılıclar[8], heybetler ile kisvelerinde sorguçları ile dört yüz nefer kâmil dörder[9] saf olup, keşîde. Bîzebân ağaları[10] ile sa'âdetlü Pâdişâh Gāzî, Şehinşâh-ı şark u[11] garb, Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn, İskender-i zemân[12] es-Sultân ibnü's-Sultân[13] Sultân Murâd Hân-ı 'âdil[14] esb-i 'aşkara[15] süvâr olup, kafâsında dilîrân, 'izz ü[16] şevket ile Silâhdâr Ağa ve Çukadâr ve Rikâbdâr, her biri mücevher kılıc ve murassa' tîrkeşler ile[17] ve Bâb-ı sa'âdet Ağası müdebbir ve Mîr-i 'alem Ağa, yedi kıt'a 'alemler, 'alemdârlar[18] yedinde ve mehterân-ı 'alem üstâdân-ı kâmiller zurna vü nefîrler ve tabl [u] köslerde olan sadâlar bir mertebe. Bu tantana vü şevket ile baştardaya binüp[19], Üsküdar'a 'azîmet edüp, bârgâh [u] otağ-ı hümâyûnlarında taht-ı 'adâletlerine nüzûl etdiler. Ba'dehû[20] **[V 470b]** Üsküdar'da oturak fermân olup[21], ikindi nevbetleri kānûn üzere döğülüp ve[22] çavuşlar dîvân durup, ba'dehû alkışlayup, herkes çadırlarına revâne olurlar[23].

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfin yirmi dördünde[24], Mîr-i mîrân-ı Rumeli[25] mîrlivâları ile ve[26] alay-beyleri ve zu'amâ ve ehl-i tîmârları ile[27] alayların saflar

* "عليه السلام" = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.

1 Sultân-ı ..... ve V : Sultânu'l-Haremeyn-i şerîfeyn, Seyyidü veled-i Âdem, Habîb-i ekrem sallallâhu Te'âlâ ve 'aleyhi's-selâm ve âlihî ve ashâbihî, Livâ-i şerîf etrâflarında bir alay E
2 her ..... ederlerdi E : salavât-ı şerîf ile V
3 Ve ba'dehû V : — E
4 kemân, yedlerinde V : kemândârlar E
5 ve samsoncıyan-ı V : samsoncuyânlar E
6 yedeklerinde V : şikârlar gözler E
7 -başılar ve neferât V : -başıları ve solaklar E
8 kılıclar V : + zihî E
9 kisvelerinde ..... dörder E : kâmil dört yüz solak V
10 ağaları V : ağalar E
11 şark u V : şark E
12 şerîfeyn İskender-i zemân V : İskender-i zemân nâsır u mansûr, muzaffer E
13 ü's-Sultân V : — E
14 -ı 'âdil E : ibnü's-Sultân Ahmed Hân hazretleri V
15 'aşkara V : 'aşkar E
16 'izz ü V : ve 'izz E
17 her ..... ile V : ağayân, her birinin mücevher seyfler ve tîrkeş murassa' tîrler mukarrer E
18 'alemdârlar V : 'alemdâr E
19 bir ..... binüp V : verüp, 'izzet [ü] devlet ile baştardalar, kadırgalar ile E
20 'adâletlerine ..... Ba'dehû V : 'adâletde nüzûl edüp E
21 fermân olup V : olunmağın E
22 döğülüp ve V : kösler döğülürdü E
23 ba'dehû ..... olurlar V : alkışlayup E
24 yirmi dördünde E : yirminci günü V
25 Rumeli V : + ve E
26 ile ve V : Rumeli'nin E
27 zu'amâ ..... ile V : zu'amâları E

edüp, Kağıd-hâne'den Beşiktaş'dan Üsküdar'a 'ubûr edüp, fevc fevc tedrîcle sancak-beyleri kisveleri ile süvârlar, zu'amâları kostanicseleri ile[1] gök tahta cebelü ve bebr ve kaplan postlu ve kostanicselü[2] şahbâzlar[3] bir mertebe alaylar kûhistânda eşcârlar mesâbesinde, Rumeli gāzîleri **[E 279a]** bir vakitde böyle zînetlü alayları[4] görülmeyüp, sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerinin[5] bârgâhları tarafından murûr edüp, kā'idelerince saflar bağlayup, icâzet ile cânib-i yesârda kondular. Ve bölük halkı alayları mukaddem konup[6], lâkin otağ-ı hümâyûnda nevbet ile bayrakları ile muhâfazaya ta'yîn idiler[7].

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfin yirmi beşinde, otağ-ı hümâyûn meydânında, hazîne önünde Dîvân-ı 'âlî[8] fermân olur. Vezîr Kāyim-makām ve sâyir vezîrler cem' olup ve kadı'askerler ve defterdârlar ve Tevkî'î Paşa ve Rûznâmeci ve sâyir ehl-i Dîvân hâzır olup ve Yeniçeri Ağası ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve kapu-kullarına mevâcibler tevzî' olunur. Ve 'arz fermân olunmağın[9], Yeniçeri Ağası ve kadı'askerler ve vezîrler kānûn üzere 'arz olup[10], ba'dehû rucû' etdüklerinde. Ve[11] mâh-ı şevvâlde 'îd-i şerîf olur[12]; salât-ı 'îd edâ olunup[13].

Ba'de'l-'îd göç emr olunup, mâh-ı şevvâlin[14] dokuzuncu günü[15], menâzil-i Karye-i Maltebe'de konulup*, ba'dehû Tuzla Sahrâsı, ba'dehû Dil menâzili, ba'dehû Koz Dervendi, ba'dehû İznikmid'de dört gün[16] oturak fermân olundukda**; lâkin[17] bir mikdâr bârân ve sermâ şiddeti[18] mukarrer. Bârgîrler ve şütürler zahmetlerde. Dere[19] ve Dervend-i Kazıklı balkanlarında bataklarda hezâr meşakkatler çekilürdü. Silâhdârlardan bir mikdâr neferât

1 sancak- ..... ile E : — V
2 cebelü ..... kostanicselü V : cebelüler قلبه kalaba, bebr postlu ve kablan postlu E
3 şâhbâzlar E : şâhpâzlar V
4 böyle zînetlü alayları V : mevcûd alayları böyle oldukları zînetleri E
5 hazretlerinin V : — E
6 konup V : olduğu mukarrer E
7 muhâfazaya ta'yîn idiler V : muhâfaza ederlerdi E
8 -ı 'âlî V : — E
9 olunmağın V : + ve E
10 kadı'askerler ..... olup V : Mevlânâ kadı'askerler, vezîrler 'Arz-ı hümâyûn'da kānûn-i kadîm E
11 Ve E : — V
12 olur V : olup E
13 olunup V : edüp E
14 şevvâlin E : mezbûrun V
15 günü V : eyyâmda E
* Bazı kaynaklara göre Üsküdar'dan hareket 5 Şevvâl 1044 (Peçuylu,II,430), bazılarında metnimizde olduğu gibi 9 Şevvâl 1044'tedir (Nezihi Aykut, "IV. Murâd'ın Revan Seferi Menzilnâmesi", *Tarih Dergisi*, sy.XXXIV, İstanbul 1984, s.202; *Fezleke*, II,164; Na'îmâ, III,237). Hareketin 10 şevvâlde olduğunu söyleyen kaynaklar da vardır bk. Hasan Bey-zâde, II,393; Solak-zâde, s.754.
16 gün V : eyyâmlarında E
** İznikmid'de 3 gün oturak olunmuştur (N.Aykut, *agm*, s.202; Hasan Bey-zâde, II,393; Solak-zâde, s.754).
17 olundukda; lâkin E : olunur V
18 şiddeti V : şiddet E
19 Dere V : — E

kānûn üzere râh ve dervendleri ve köprüleri meremmât etdürüp ve yollarun iki câniblerine[1] honkalar hâkden nişânlar olurdu. Mu'tâd üzere bellerden[2] ve dervendlerden keşîde, ba'dehû[3] İznik Gölü sevâhili sahrâda konulup, ba'dehû Yenişehir Dervendi'n[4] geçüp, Yenişehir'de üç gün[5] oturak emr olup*, [V 471a] mahrûse-i Bursa Kadısı Mevlânâ Mehmed Efendi, Bursa a'yânı ve pîşkeşleri ile orduya dâhil olup[6], selâma durup, vezîrleri ziyâret etdiler.

Ve menâzil-i mezbûrdan 'azîmet edüp, Akbıyık nâm vâdîde konulup[7], cedîd hân binâ olunduğu bâ'is; balkan [u] dervend idi[8]. Hayrât-ı Vezîr Mehmed Paşa sebeb olduklarında, âyend[e] vü revende emîn olup, mahûflukdan ref' oldu[9]. Ve Kazâ-i Bazarcık Sahrâsı'nda konulup[10], ba'dehû Bozöyük nâm vâdîde, menâzil-i İnönü, ba'dehû Eskişehir'de bir eyyâm oturak fermân olunur[11]. Ba'dehû Vâdî-i Seng-ârâ, ba'dehû Seyyidî Gāzî, Sultân-ı Sâhib-kırân türbe ve câmi'i ve[12] hânkāh makām[ı], âyende vü revende ve müsâfirân durağı, ba'dehû Karye-i Bardaklı, ba'dehû Cedîd-hân[13], vâdî-i mezbûr Vezîr Husrev Paşa binâ kerde. Ba'dehû Sahrây-ı Bayad, Kazâ-i Bolavadin, Sahrây-ı Çay'da ve menâzil-i İsaklu; Eyâlet-i Karaman sınuru, ba'dehû Akşehir âbâdân, bağ u[14] bağçe ve çayı âb-ı[15] revân, dil-güşâ makāmlar[16] idi. Ve ba'dehû menâzil-i Arkıd-hânı[17], ba'dehû Ilgın'da ve menâzil-i Sulu-zengi, Vîrân-hân, ba'dehû Kerîz'de mahrûse-i Konya a'yân ü eşrâfı ve[18] hazret-i Hudâvendigâr Çelebi hazretleri bir alay dervîşân Mevlevîler ile istikbâl eyledükde, sa'âdetlü Pâdişâh cânibinden tasadduklar in'âm olunur**.

Ve mâh-ı zilka'denin on dördünde, orduda olan asâkir-i İslâm kā'idelerince alaylar edüp, fevc fevc saflarda. Sahrây-ı Konya galebe-i insândan ve izdihâmlardan[19] ordu-yı hümâyûna değin kat kat saflar olup,

1 yollarun iki câniblerine V : râhlarda cânibeyn E
2 bellerden V : bel E
3 keşîde, ba'dehû E : — V
4 Dervendi'n V : Dervendi E
5 üç gün V : karâr etdükde, üç eyyâm E
* 20 şevvâlde varılan Yenişehir'de bir gün oturak edilmiştir (N.Aykut, *agm,* s.203; Hasan Bey-zâde, II,393).
6 Bursa ..... olup V : orduda zahîre ve pîşkeş keşîde, dahi Bursa a'yânı E
7 konulup V : — E
8 binâ ..... idi E : — V
9 sebeb ..... oldu E : — V
10 Sahrâsı'nda konulup E : Sahrâsı V
11 olunur V : olundukda E
12 ve V : — E
13 Cedîd-hân V : Cedîd-hânı E
14 bağ u V : bağ E
15 âb-ı V : âb u E
16 makāmlar V : makāmları E
17 Arkıd-hânı E : Arkıd-hân V
18 a'yân ü eşrâfı ve V : a'yânları ve Mevlânâ-yı E
** 13 Zilka'de 1044 pazartesi günü Konya'ya dâhil olunur (N.Aykut, *agm,* s.209).
19 galebe ..... izdihâmlardan E : — V

sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh Türbe-i şerîfe[1] duhûl etdükde, bir an Türbe-i Mevlânâ'[y]ı ziyâret ederler. Mîr-i mîrân-ı Karaman alayı saflarda ve bir tarafda Mîr-i mîrân-ı Anadolu askeri hâzır, 'acele ile menâzil-i mezbûrede ordu[ya][2] dâhil oldukda[3], selâma saf oldular. Ve yeniçeri alayı ve bölük halkının alayı saflarda. Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âdil Gāzî Sultân Murâd[4] bârgâh-ı gerdûn-vekārda[5] taht-ı saltanatda[6] karâr etdiler. Ve orduda münâdîler nidâ etmeğin, oturak fermân[7] olur.

Ve mahrûse-i Konya'da 'azametlü Pâdişâh, **[E 279b]** Vâdî-i Meram ve sahrâlarda geşt [ve] şikârların ve sürgün av-gâhların[8] ve ziyâret-gâhların teferrüc edüp[9], birkaç eyyâmlar güzârda[10], etrâflarında safâda oldular. Ve fukarâya ve dervîşâna 'atıyyeler edüp **[V 471b]** ve Mevlânâ Hudâvendigâr ve Şems-i Tebrîz hazretlerin ziyâret edüp[11], 'ulemâ ve meşâyihlerine nezirler ve tasadduklar olunmağın.

Ve mâh-ı mezbûrda Konya'dan teveccühleri [olup], menâzil-i Karye-i Bikârî-zâde, ba'dehû Bınar-başı Vâdîsi'nde ve Lârende Sahrâsı'nda, ba'dehû kat'-ı[12] menâzil ü merâhil[13] ederler. Ereğli nâm ırmak, âb-ı zülâl[14], mu'cizât-ı hazret-i Sultân-ı Enbiyâ[15] *sallallâhu 'aleyhi ve sellem** zemân-ı şerîflerinde mu'cizâtları berekâtmda[n olan bu] enhâr-ı mezbûr bir vâdîde vâki' bir kayadan çağlar bınar olup[16], Şehr-i Ereğli Sahrâsı'nda cem' olur. Niçe değirmenler ve niçe karyelere uğrar. Vakf-ı Haremeyn-i şerîfe 'âyid olur tevliyetdir; zabt olunmağın. Ve Kara-bınar'da evkāf-ı Sultân Selîm Hân cedîd binâ etdükleri hânkāh ve câmi'-i şerîf ve 'imâret bir vâdîde[17] [ki], Konya râhlarıdır. Emn ve ekser âyende vü revende tüccârlar: "Âbâdân makāmlardır" deyü 'azîmet ederler. Şiddet-i şitâ vakitlerinde âsûde emn ü emân tarîkdir.

Ve menâzil-i mezbûrdan 'azm ederler. Geşt-i sahrâ [vü] dervendler ve ırmaklar ve Livâ-i Niğde ve Develi-Karahisârı ve İnce-ırmağı geşt edüp, Livâ-i Kayseriyye Şehri'nde sebze-zâr bağ u bağçeler, Vilâyet-i Rum, hisâr-ı 'atîk

1 şerîfe V : şerîf E
2 mezbûrede ordu V : mezbûrda orduya E
3 oldukda V : olduğu mukarrer E
4 Sultân Murâd V : İskender-i devrân ve E
5 vekārda V : vekār a'lâda E
6 saltanatda E : sa'âdetde V
7 fermân V : + olunduğunı i'lâ[n] ü nidâlarda E
8 av-gâhların V : + [Bu kelimelerin üstünde "ve Şems-i Tebrîz" kelimeleri vardır] E
9 teferrüc edüp V : — E
10 güzârda E : — V
11 ve ..... edüp V : türbesinde ziyâret ederlerdi. Ve E
12 ba'dehû kat'-ı V : ve E
13 merâhil V : + kat' E
14 âb-ı zülâl E : — V
15 -ı Enbiyâ V : ü'l-kevneyn ve Rasûlü's-sakaleyn E
* "صلى الله عليه و سلم" = Allah onun şânını yüceltsin ve selâmete erdirsin" anlamına gelen ve Hz. Peygamber anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
16 olup V : + berekât-ı enbiyâ 'a[leyhi's-selâ]m E
17 vâdîde V : vâdî-i kadîm olup E

önünde sahrây-ı vâsi', künbedlerde karîb vâdîde konulup[1], Kırşehri'nden Hacı Bektâş ocağının er-zâdeleri ordu-yı hümâyûna kā'idelerince dervîşânı çadırlarda biraz vakit geşt ederler. Ve menâzil ü[2] merâhil kat' edüp[3], kûhistân ve dervendlerden alaylar ile Nehr-i Kızılırmağ[4] sevâhili, mahrûse-i Eyâlet-i Sivas Şehri vâsi' ve mecma'-i nâs gürûh ve 'ulemâ ve sâdât[5] ve zu'afâ ve ganiyy ü fukarâ[6] ziyâret mülâhazasıyla nâs, inâs, pîr ü civân ve[7] sıbyân fevc fevc izdihâm, ahâlî[8] istikbâlde. Sa'âdetlü[9] Pâdişâh hazretlerine hayr du'âlar ile: "Gazân mübârek ola[10]. Zemân-ı 'adl; sâyende 'ibâdullâh âsûde-hâl[11] olmuşdur" deyü hayr du'âlar ederlerdi. Ve[12] dahi Sivas Kal'ası'ndan toplar şenlikleri olup.

Mâh-ı zilhicce gurresi idi, ordu-yı hümâyûn sahrâda konup[13]*, ba'dehû alaylar ile fevc fevc[14] asker-i İslâm: "Niyyet-i gazâdır" deyü saf, meskenlerde; gürûh galebe ile çadırların[d]a[15] karârda. Ve Mîr-i mîrân-ı Rum[eli], Erzurum muhâfazasında idiler. Mü[te]sellimleri hizmet üzere ve [Erzu]rum Defterdârı ve Kadısı fermân **[V 472a]** olunan[16] hizmet üzere zahîre tahsîli ve şehirde ve[17] nevâhîde re'âyâ halkı sipâriş olunan hîzem ve giyâh cem' olurdu. Bir ferde teklîf-i zulm olmazdı; mîrîden akçaları edâ olurdu. Ve ba'zı da'vâlar oldukda, ordu cânibinde[18] kadı'askerler, 'adl üzere hükm ederlerdi. Ve 'aduvlardan ve zâlimlerden olanlar ahz olunup, şer' ile haklarından gelinürdü[19]. Ve 'îd-i adhâ karîb idi[20] rûz-i hızır eyyâmı[21] asker-i İslâm'a icâzet olur[22]. Herkes atların, bârgîrlerin ve mîrî has esb[23] ve katâr ve şütürler çayıra konulup, ba'dehû şütürân ol vâdîde revganlar ile yağlanup, on dört gün[24] oturak fermân olunmağın[25].

1 sahrây-ı ..... konulup E : sahrâ vâsi' konulup V
2 menâzil ü V : menâzil E
3 edüp V : ederlerdi E
4 Kızılırmağ V : Kızılırmağı E
5 'ulemâ ve sâdât V : 'ulemâ, şerîf, sâdâtları E
6 ü fukarâ V : fakîr E
7 ve V : — E
8 ahâlî E : — V
9 Sa'âdetlü V : + 'azametlü E
10 mübârek ola V : ekber olur. Niyyet-i cihâd [ü] gazâya teveccüh edüp E
11 sâyende 'ibâdullâh âsûde-hâl V : sâyesinde 'ibâdullâh âsûde E
12 Ve V : — E
13 konup V : kondurup E
* 6 Zilhicce 1044'te Sivas'a varılmış ve 15 gün oturak edilmiştir (N.Aykut, *agm*, 212-213; Na'îmâ, III,241). *Fezleke* (II,165) ise 20 gün oturak edildiğini yazmaktadır.
14 fevc fevc E : — V
15 niyyet-i ..... çadırların[d]a E : fevc fevc çadırlarında V
16 olunan V : olan E
17 ve V : — E
18 cânibinde E : cânibinden V
19 olanlar ..... gelinürdü V : olanları ahz olurdu, şer' ile icrâ olurdu E
20 idi E : — V
21 eyyâmı V : + olur E
22 olur V : olup E
23 bârgîrlerin ..... esb E : çayırladup ve mîrî bârgîrler V
24 yağlanup, on dört gün V : yağlandurup, on dört eyyâm te'hîr E
25 olunmağın V : olmağın E

Ve rûz-i 'arefede, 'âdet-i kadîm üzere a'yân-ı Devlet teşrîf ederlerdi. Mübârek 'îd-i adhâ[1] eyyâmı ve şebde âyîn üzere şenlikler olur; ziyâfetler hâzır idi. Sahrâda minber binâ olunmağın, şehirden[2] ve etrâflardan cem' olan insân ü asâkir[3] musallâda nısfu'l-leylde hâzır olurdu[4]. Bir mertebe izdihâm[5]. Vükelâ'-i 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm ve[6] Mevlânâ Şeyhülislâm ve[7] kadı'askerler ve Defterdâr ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve Yeniçeri Ağası ve ocakdan zâbitler ve yeniçeri tâyifesi bârgâhlarda cem' olurlardı. Ve üslûb-i sâbık üzere vaktü'l-fecrde salâtü'l-farz[8] edâ olundukda, nevbet kösler döğülürdü. Erkân-ı Devlet, sa'âdetlü[9] Pâdişâh taht-ı serîrinde saltanat idi. Devlet-i sermedî['ye] cülûs buyurduklarında, kā'ide üzere[10] hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp[11], ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâhımıza salât-ı 'îd edâ olmak içün bir makām tedârük olunmuş idi. Ba'de'l-'îd kā'ide üzere ziyâfetler olup[12], yeniçeriye başka ni'metler bezl olur. Ve atlar[a] da çayırları on beş eyyâm[13] kifâyet mikdârı yedürüp.

Ba'dehû göç fermân edüp, menâzil ü merâhil kat' ederlerdi. Koçhisâr dervendlerinden 'ubûr edüp, menâzil-i Akşar **[E 280a]** Sahrâsı'nda ordu-yı hümâyûn iki gün[14] te'hîr olunmağın[15]*. Mîr-i mîrân-ı Haleb ve Mîrlivâ-i mezbûr, alayları ile orduya dâhil oldukda, ba'dehû ol sahrâyı[16] geşt edüp, sebz-zâr balkan[17] [u] yaylakda konulur[18]. Bahâr vakti balkanlarında berf [ü] şitâlar olduğu[19] mukarrer. Vâdî çamlistân[20] ve kûhî yaylak. **[V 472b]** Karahisâr-ı şarkî['ye] karîb yeşil çemen-zârda[21] şikârları bî-nihâye sayd olunurdu. Enhâr-ı Dârrâb'da konulur.

Vezîr-i a'zam hazretleri seferli olan Yeniçeri Kethudâsı ve zâbitleri[22] ve bölük halkı ve ağaları[23] ve Defterdâr ve Dîvân hâceleri ile Diyârbekir'den

1 adhâ V : adhâ[y]ı E
2 şehirden V : şehirde E
3 asâkir V : asâkirler E
4 olurdu E : idi V
5 izdihâm V : + ve E
6 'izâm ..... ve V : 'izâmlar da ve 'ulemâ'-i kirâmlar E
7 ve V : + Mevlânâ E
8 farz V : + vakit E
9 sa'âdetlü V : + 'azametlü E
10 taht-ı ..... üzere E : hazretlerinin V
11 sürüp V : sürülüp E
12 olup V : — E
13 eyyâm V : eyyâmlar E
14 Akşar ..... gün V : Sahrây-ı Akşar, oturak Akşar Sahrâsı'nda ordu-yı hümâyûnda iki eyyâm E
15 olunmağın V : + ve E
* Akşar Ovası'nda oturak olunmamış gibi görünüyor (N.Aykut, *agm*, s.215).
16 sahrâyı V : + güzârı E
17 sebz-zâr balkan E : — V
18 konulur V : konulup E
19 berf [u] şitâlar olduğu E : bârân V
20 çamlistân V : çamlistânlar E
21 yeşil çemen-zârda E : yaylakda konulup V
22 ve zâbitleri V : zâbitleri ve yeniçeri E
23 halkı ve ağaları V : ağaları ve bölük halkı E

'azîmet edüp, menâzil ü merâhil kat' edüp[1], Erzurum'a dâhil oldukda, Mîr-i mîrân itâ'at üzere; askerleri ile dernekde idiler. Ve cemî'i toplar ve cebehâne hâzır; meydânda. Topcu-başı ve Cebeci-başı ve Arabacıyân-ı Top, neferâtları ile cem'iyyet üzere. Vezîr-i a'zam olan[2] Mehmed Paşa, mîr-i mîrânlara istimâletler verüp, mîrlivâları ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları mevcûd[3] idi. Mîr-i mîrân-ı Erzurum Vezîr olan[4] Halîl Paşa, Sâhib-i devlet hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, hizmetlerinden mahzûz[5] idiler. Ba'dehû Sadr-ı a'zam, Erzurum'da dernekde[6].

Sa'âdetlü Pâdişâh Akşar Sahrâsı'ndan Kapucular Kethudâsı Şâhin Ağa'yı hatt-ı şerîf ile Erzurum'a fermân etdiler. Ilgarlar ile Kethudâ-i Bevvâbân Erzurum'a dâhil oldukda, emr-i şerîf mûcebince Mîr-i mîrân Halîl Paşa'yı katl eyleyüp, cemî'i erzâkların mîrîye kabz olunmağın, defterlerin Kethudâ-i Bevvâbîn Şâhin Ağa ahz edüp[7], Erzurum'dan 'avdet ederler. Sa'âdetlü Pâdişâhımıza duhûl etdükde, hizmet edâ olunduğun 'arz edüp, muhallefât defterlerin teslîm eder. Ve Serdâr Vezîr-i a'zam olan[8] Mehmed Paşa ılgar ederler. Bölük kethudâları ile menâzil-i Erzingân'da ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[9] hazretlerine 'arza[10] girüp, hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, fâhir hil'atler ihsân olunur[11]. Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa ahvâlleri 'arz edüp, ba'dehû mevcûd olan kapu halkının 'âdet-i kadîme[12] üzere şa'îr ü dakîklerin tevzî' ederler. Ve yeniçerinin kānûn üzere beksemâdları ve zahîreleri[13] verilüp ve sâyir kapu-kullarına kifâyet mikdârı zahîreleri[14] tevzî' olur.

Ve Mîrahûr-i Evvel olan Nasûh Paşa-zâde'ye Mîr-i mîrân-ı Budun sadaka olundukda, Mîr-i mîrân-ı Budun olan Ca'fer Paşa'ya gazab olup[15], hatt-ı şerîf ile[16] Âsitâne'de **[V 473a]** Kāyim-makām Vezîr[17] Bayram Paşa'ya sipâriş olunur. Mîr-i mîrân olan Nasûh Paşa-zâde ılgar ile Âsitâne'ye teveccüh ederler. Ve Mîrahûr-başılık, Kethudâ-i Bevvâbân Şâhin Ağa'ya sadaka olunmağın[18],

1 edüp V : ederler E
2 olan E : — V
3 mevcûd V : mevcûdlar E
4 Vezîr olan E : — V
5 mahzûz : محضوض EV
6 dernekde V : + ve E
7 ahz edüp V : — E
8 Vezîr-i a'zam olan E : — V
9 -ı 'âlem-penâh E : — V
10 'arza V : 'arz E
11 ihsân olunur V : 'atâ olunmağın E
12 kadîme E : kadîm V
13 kānûn ..... zahîreleri V : 'adet beksemâdların ve zahîrelerin E
14 zahîreleri V : zahîrelerin E
15 olup V : olur E
16 ile V : — E
17 Vezîr V : olan E
18 olunmağın V : + ve E

Kapucular Kethudâlığı Çakırcı-başı'ya olur[1]*. Ve sâyiri silsile oldukda[2], Mîr-i mîrân-ı Erzurum, Anadolu Beylerbeyisi[3] [Vezîr] Gürcü Mehmed Paşa['ya] olur**. Ve Anadolu Mîr-i mîrânı[4] diğer Mehmed Paşa'ya ihsân oldukda.

Sadr-ı a'zam hazretleri Erzurum câniblerine 'avdet edüp, mâh-ı mezbûrda*** sa'âdetlü Pâdişâh menâzil-i Tercan Sahrâsı'nda, ba'dehû menâzil-i Mama-hatun[5] ve menâzil-i Alaca-hân[6], ba'dehû Sahrây-ı Ilıca'da ordu-yı hümâyûn ve[7] bârgâh-ı gerdûn ve bedenli havliler kurulur.

Vezîr-i a'zam olan Mehmed Paşa ve Yeniçeri Kethudâsı ile piyâdegân-ı yeniçeri alayı[8] tüfengli şa'şa'a verüp, saflarda mevcûd[9]. Ve bölük halkı alayı fevc fevc cebe vü cevşenlü[10] müsellah süvârî safları, bayrakları ile nâmdâr, dilîrân, şecâ'at-şi'âr serhad gâzîlerinden ve Harem-i muhterem hizmetlerinde neşv [ü] nemâ bulmuş[11], selefden şark u[12] garb seferlerinde ceng ü muhârebelerde perverîş olup, nâmdârlar saflar dutup, alay bayrakları altında bir mertebe silâhşorluklar gösterdiler. Bârgâh-ı hümâyûn mukâbelesinden fevc fevc geçüp, ol vâdîde mağrib salâtı[13] edâ olunca sabr u te'hîrde. Ba'dehû otağ-ı hümâyûnda dört saf olup, bârgâh hizmeti ile müşerref oldular. Ve salâtü'l-fecr edâ olundukda, nefîrlere[14] işâret olunur. Alaylar hâzır oldukda, bölük ağaları bayrakların güşâde etmeğin, safları Ilıca'dan Erzurum Sahrâsı dolup, bayrakları[15] ile Mîr-i mîrân-ı Rumeli alayı taraf-ı yesârda saflarda. Ba'dehû Mîr-i mîrân-ı Haleb ve Mîr-i mîrân-ı Tırablus-Şâm ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Vezîr Mehmed Paşa ve[16] Ekrâd hâkimleri ve mîrlivâlar ve

1 Çakırcı-başı'ya olur V : Ser-Çakırcı-başı olurlar E
* Pâdişâh Sivas'ta iken Mîrahûr Nasûh Paşa-zâde Hüseyin Ağa vezâretle Budun Beylerbeyisi olup Ca'fer Paşa'nın katline me'mûr edilmiş, yeri Kapucular Kethudâsı Şâhin Ağa'ya, onun da yeri Çakırcı-başı Sâlih Ağa'ya verilmiştir (Hasan Bey-zâde, II,396; Solak-zâde, s.756; *Fezleke,* II,165).
2 oldukda V : olur ve E
3 Erzurum, Anadolu Beylerbeyisi V : Erzurum'a Mîr-i mîrân-ı Anadolu olan Vezîr E
** Erzurum Beylerbeyisi Halîl Paşa'nın 20 Zilhicce 1044'te fermân ile katledilmesinden sonra, Şâm Vâlîsi Küçük Ahmed Paşa'ya Erzurum Eyâleti tevcîh edilmiştir (Hasan Bey-zâde, II,397; Solak-zâde, s.756; *Fezleke,* II,167; Na'îmâ, III, 244-245).
4 Paşa ..... Mîr-i mîrânı V : Paşa'ya sadaka oldukda, Mîr-i mîrân-ı Anadolu E
*** Erzurum'a yönelen Pâdişâh, 16 Muharrem 1045'te Ilıca'ya gelmiş ve orada istikbâl edilmiştir (*Fezleke,* II,169; Na'îmâ, III,250-251).
5 Mama-hatun V : + ve E
6 Alaca-hân V : Alaca-hân'da E
7 ve V : — E
8 yeniçeri alayı V : yeniçerinin alayı gürûh E
9 mevcûd V : + yeniçeriler, ordu sahrâsı, piyâde alayı fevc fevc galebe idiler E
10 cevşenlü V : cevşenleri E
11 bulmuş V : + mü'eyyedler E
12 şark u V : şark E
13 salâtı V : salât E
14 salâtü'l-..... nefîrlere V : 'alâ eyyi mekân salâtü'l-fecrde temcîd ve ezânlar kırâ'at olundukda edâ. Subh-ı sâdıkda nefîrler E
15 bayrakları V : bayraklar E
16 ve V : — E

zu'amâları ve ehl-i tîmârları ve Mîr-i mîrân-ı[1] Anadolu ve Mîr-i mîrân-ı Karaman ve Mîr-i mîrân-ı Sivas ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş ve Rakka ve Mîr-i mîrân-ı Erzurum mîrlivâları ile[2] bi'l-cümle yemîn ü yesârda **[V 473b]** sahrâlarda alay[3] bayrakları ile fevc fevc[4] saflar olup, mülûk-i selâtîn âdâbın icrâ ederlerdi. Mîr-i mîrânlar[5] bisât-ı zemîn-i hâkde serlerin[6] koyup, selâm yerinde 'izz ü vekârla saflarında; mukaddem mu'ahhar bir kadem sınurlarından[7] taşra tecâvüz etmezlerdi. Vüzerâ'-i 'izâmlar **[E 280b]** 'ale't-tertîb alaylar ile[8] saflarında kā'idelerince keşîde olup ve tuğlar, tuğ-keşânlar yedlerinde ve gönderler zevvâkînler döşlerinde ve yedekler tertîb ile 'ünvân[9] üzere mîrahûrlar hizmetlerinde ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ba'zı geçidlere uğraduklarında, 'azametlü[10] Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[11] hazretlerinin rikâblarında piyâde olurlardı. İ'zâz [ü] ikrâmlar ile[12] suhûletle âdâb terk etmezlerdi. İkişer ikişer[13] hüddâmlar tertîbinde. Ve 'ulemâ'-i kirâmlar ve Mevlânâ Şeyhülislâm hazretleri, Sadr-ı a'zam ile hem-râh olup, müşâverede.

Mâh-ı mezbûrun evâhırında*, sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân, Güzîde-i Âl-i 'Osmân Gāzî Mücâhid, 'aduvlara ve zâlimlere emân vermez Sultân[14] Murâd Hân, 'izz ü şevket ile cevâniblerine nazar ederlerdi. Kullarına selâm ifşâ edüp[15], gül gibi handân iki câniblerine[16] heybet ile nâzır olurlardı[17]. Erzurum Kal'ası 'iyan oldukda, kal'adan top[18] şenlikleri olup ve Narinci Kulle şehrin evsatında vâki', dahi Erzurum a'yân [ü] eşrâfları ve 'ulemâsı ve dervîşân ve sıbyân, zükûr ü[19] inâs bir uğurdan hayr du'âlarda idiler. Gümüş-kubbe'de Tebrîz-kapusu mukābelesinde sahrâda otak u bârgâhlar ve[20] ordu-yı hümâyûn cemî'i[21] çadırlar Deve-geçidi beraberinde konulmuş. Sa'âdetlü Pâdişâh kebîr topları Erzurum Kal'ası'ndan hâric tetimmâtları[22] gördüklerinde,

1 Mîr-i mîrân-ı V : Mîr-i mîr E
2 mîrlivâları ile V : mîrlivâlar E
3 sahrâlarda alay V : sahrâları alaylar E
4 fevc V : + lâle-'izâr müzeyyen E
5 mîrânlar V : + serlerin E
6 serlerin V : — E
7 sınurlarından V : sınurlardan E
8 ile V : — E
9 ünvân V : 'ünvânlar E
10 'azametlü E : — V
11 penâh V : — E
12 ile V : üzere E
13 İkişer ikişer V : İkişerer ikişerer E
* Pâdişâh, Ilıca'ya gelişinin ertesi günü olan 17 Muharrem 1045'te âdet olduğu üzere alaylar tenbîh eder ve Erzurum'a dâhil olur (Na'îmâ, III,251).
14 Sultân V : + ibn Sultân E
15 edüp V : ederlerdi E
16 câniblerine E : cânibe V
17 nâzır olurlardı V : nazarlar olurdu E
18 top V : toplar E
19 dervîşân ..... ü V : mesâkinler dervîşleri, sıbyânlar bedenlerde zükûr E
20 u bârgâhlar ve V : bârgâhlar E
21 cemî'i V : cemî' E
22 tetimmâtları : tetimmâdları EV

dikkat ü ihtimâm ile cebehânesine nazar-ı şerîfleri olup, fermân-ı 'âlî üzere[1]: "Mühimmâtları ile keşîde etdürüp[2], ordu başında hâzır olup[3], te'hîr olmasun" deyü emr olundukda, ol sâ'at yirmi dört kıt'a kal'a-kûp olan topları, câmûşlar[4] ile ordu başında iki yüz kıt'a şâhî darbuzanlar ile hâzır idi. Ba'dehû otağ-ı hümâyûn meydânında cemî'i vezîrler saflarında[5] iken, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa [**V 474a**] sadrda selâma durup ve[6] Mîr-i mîrân-ı Sivas[7] Besnili Ahmed ['Ali] Paşa'ya gazab oldukda, katl etdiler. Ba'dehû Mîr-i mîrân-ı Şâm olan[8] Küçük Ahmed Paşa, alaylar[9] ile otağ-ı hümâyûn önünden Şâm askeri ile bi'l-külliyye mürûr etdiler. Ba'dehû Küçük Ahmed Paşa'ya fâhir hil'at ihsân olunmağın*.

Sene hamse ve[10] erba'în ve elf muharremin[in] gurresinde, Erzurum Vilâyeti'nde oturak fermân olunup[11]** ve Livâ-i Kiği'da me'âdin demürlerden yuvalaklar dökülürdü.

Ve sa'âdetlü Pâdişâhımızın fermân-ı şerîfleri sâdır olur. Sefer-i hümâyûnda mevcûd olan kapu-kullarından ba'zı pîr ü ihtiyârlarından ve marîz, hummâya mübtelâ olanları defter edüp, Erzurum muhâfazasında alıkoyup ve has atlardan tavîle ile mehterân-ı has kalup ve Harem-i hümâyûn'dan Silâhdâr Ağa Mehmed Paşa'ya vezâret ihsân olunup[12], Erzurum'da zâbit[13] kaldılar***. Harem-i hümâyûn ağaları[14] ve içerü halkının ba'zılarından kal'a-i enderûnda kalmak fermân olunmağın[15], Silâhdâr Paşa'ya vezâret nasîb oldukda, taşra[ya] i'zâz [ü] ikrâm ile çıkup, başka tevâbi'i ve[16] kapusu ve kethudâsı ta'yîn idi. Segbânları tüfeng-endâz mübâlaga tahrîr edüp, lâkin Harem-i hümâyûn'da Musâhib makāmında[17] idiler.

1 'âlî üzere V : şerîfleri olup E
2 etdürüp V : edüp E
3 olup V : olunsun E
4 câmûşlar V : câmûşları E
5 meydânında ..... saflarında V : meydânlarında cemî' vezîrler saflarda E
6 ve V : esb-i 'aşkar misâl, zemînde taht-ı sa'âdetlerinde cülûs ederler E
7 Sivas V : + Beylerbeyisi E
8 olan E : — V
9 alaylar V : alayları E
* Erzurum'da katledilen Sivas Beylerbeyisi, Besnili Ali Paşa'dır (Hasan Bey-zâde, II,397; Solak-zâde, s.756; Na'îmâ, III,252). Küçük Ahmed Paşa'nın da bu sırada Erzurum Beylerbeyisi olması gerekir (bk.Metin, s.1021n**). Fakat Na'îmâ (III,252), 20 Muharrem 1045'te gelen Küçük Ahmed Paşa'yı metnimizdeki gibi Şâm Vâlîsi olarak göstermektedir.
10 ve V : — E
11 olunup V : olunmağın E
** Pâdişâh, Ilıca'ya gelişinin ertesi günü olan 17 Muharrem 1045'te âdet olduğu üzere alaylar tenbîh eder ve Erzurum'a dâhil olur (Na'îmâ, III,251).
12 ihsân olunup V : ile çıkup E
13 zâbit V : + ta'yîn E
*** Silâhdârlıktan vezâretle çıkan Hüseyin Paşa Erzurum muhâfazasında alıkonulmuştur (*Fezleke*, II,170-171; Na'îmâ, III,253).
14 ağaları V : ağayânları E
15 olunmağın V : + ve E
16 ve V : — E
17 makāmında V : makāmı E

Ve mâh-ı muharremin yedisinde göçmek emr olunmağın*, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri, asâkir-i İslâm[1] ile Hasan-paşa Palankası'na, ba'dehû Çoban Köprüsü menâzili[2], ba'dehû dervendân-ı Soğanlı Yaylası beli; menâzil [ü] merâhil kat' ederler. Kars'da[3], Kars Mîr-i mîrânı[4] Ardahanlı istikbâl edüp, Mîr-i mîrân Sefer Paşa ve[5] Mîr-i mîrân-ı Van askerleri ve Bitlis Hâkimi Ekrâdları ve Mîrlivâ-i Ahlat ve sâyir beyler, Van ağaları ile neferâtları Kars Kal'ası'nda cem'iyyet olup, asker-i İslâm ile[6] Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa otaklarında müşâverede. Ve[7]: "Revân Kal'ası'nda kızılbaş hânları ile Emîr Gûne-zâde, Mâzenderân'dan tüfengli bî-nihâyedir ve Şâh ordusu Nahcivan'dadır[8]" derler. Revân altından dil kızılbaşlar giriftâr edüp[9], kayd [ü] bend ile orduya **[V 474b]** getürüp, haber bilinüp, Revân Kal'ası üzerine **[E 281a]** sefer mukarrer etdiler.

Vüzerâ'-i müdebbirân ve mîr-i mîrân-ı dilîrân, alayların düzüp[10], Mîr-i mîrân-ı[11] Van çarkacı idi. Ve Erzurum Mîr-i mîrânı toplar üzerine ta'yîn idi. Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir ilerüde. Ağırlıklar girüde; dündâr Mar'aş Beylerbeyisi[12]. Ve tuğlar ile Rakka Mîr-i mîrânı; otaklar ile Mîr-i mîrân-ı Adana ve Mîr-i mîrân-ı Şâm yesârda çarkacı idi. Ve Mîr-i mîrân-ı Tırablus-Şâm at oğlanları hıfzı[13] içün karavul oldular. Üslûb-i sâbık üzere hareket ederlerdi. Âheste üzere[14] deprenüp, menâzil [ü] merâhil[15] kat' ederler.

Mâh-ı mezbûr evâhırında Revân Kal'ası'nda alaylar ve çarkacılar enhâr-ı Zengî sevâhilinde** ve kal'adan Halef Hân nâm ebter ile kızılbaşlar bir mikdâr başların gösterüp, lâkin kal'adan hılâf gitmezler. Gâzîler ibtidâ çarkaya

* Bazı kaynaklarda Erzurum'dan 24 Muharrem 1045'te göçüldüğü söylenirken (Hasan Beyzâde, II,398; Solak-zâde, s.756; *Fezleke,* II,170), Revan Seferi Menzilnâmesi'nde Erzurum'a 6 muharremde varıldığı, 7 gün oturak edildiği, 12 muharremde göçüldüğü kaydedilmiştir (N.Aykut, *agm,* s.219).

1 penâh ..... İslâm V : asâkirler E
2 menâzili E : sazlı V
3 Kars'da E : + karâr ederler V
4 mîrânı V : mîrân E
5 ve V : — E
6 ile V : birle E
7 Ve V : — E
8 Nahcivan'dadır V : Nahcivan'da da E
9 kızılbaşlar giriftâr edüp E : kızılbaşları V
10 düzüp E : dizüp V
11 Mîr-i mîrân-ı V : Mîr-i mîr E
12 Beylerbeyisi V : Mîr-i mîrân E
13 hıfzı V : hıfz E
14 üzere E : — V
15 merâhil V : ü merâhiller E

** 9 Safer 1045'te Gök Künbed'e, 10'unda Künbed'e gelinmiş, 11'inde Havâle Kalesi yakınındaki Sultân Selîm yurduna konulmuştur (N.Aykut, *agm,* s.223-224). *Fezleke* (II,181) ve Na'îmâ (III,254) 10 saferde Revan yakınına konulduğunu, Hasan Bey-zâde (II,398) ve Solak-zâde (s.756) ise 14 saferde Gök Künbed denilen yere konulacakken Revân Kalesi'nin karşısına konulduğunu kaydediyorlar.

girdükde, revâfızlardan diller[1] ve başlar şemşîr ü tîğlerden[2] geçürüp, alaylar fevc fevc Revân Sahrâsı'nda[3] temevvüc ederdi. Alay bayrakları[4] ve 'alemler yıldırlar[5], bayraklar gün-â-gün cebe vü[6] cevşen şa'şa'a verüp, piyâde yeniçeri alayı üçer[7] saf tüfeng heybeti ve şâhî darbuzanlar arabaları meydânda alay bağlayup ve sa'âdetlü Pâdişâh[8] ol vakit cebe vü cevşen ile göğüs gerüp, Harem-i[9] hümâyûn ağaları sîm zırh, kalkan, tîğ [ü] şemşîrler[10], sîm zerbeft silâhlar, tîrkeş, tîr ü[11] kemânlarınca sadaklu ve bir fırka cevherdâr tüfengli[12], şa'şa'asından gözler[13] kamaşurdu. Bu tantana[y]ı ve[14] bu 'azameti Cem ü Çemşîd görmüş değildir. İskender ve kahramânlar[15] bu şevketleri görmedi[16]; meğer hazret-i Süleymân Nebî zemân-ı şerîflerinde olmuşdur.

Vüzerâ'-i Âsaf-ı zemân, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa, meteris hizmetine me'mûr olanlar, Yeniçeri Ağası ve yeniçeri zâbitleri meteris yerlerin görüp, bir cânibden ağırlıklara icâzet oldukda, Revân Sahrâsı'nda bârgâh-ı[17] hümâyûn bir vâdîde münâsib görüldüğü yere[18] kurulup ve yeniçerinin oda çadırlarından ve solaklar[19] çadırları bârgâh-ı hümâyûnu ihâta edüp ve elli şâhî darbuzanlardan **[V 475a]** otağ-ı a'lâ[y]ı kuşadup, zencîrlenüp, bölük halkının çadırları yemîn ü yesârları[20] ihâta edüp ve mîr-i mîrânlardan kānûnlarınca Nehr-i Zengî sevâhiline değin kurulur. Ve toprak kal'aya Kapudân Vezîr Hüseyn Paşa ile üç bölük[21] ta'yîn idi. Beş taraflarından[22] Kal'a-i Revân muhâsara olup, yedi kıt'a top-ı bedoloşka Vezîr-i a'zam kolu. Yeniçeri cemâ'ati rûz-i duhâ-[y]ı kübrâda âhen kazmalar ve[23] kürekler ile arz-ı hâki meteris-i derin[24] kazup, kal'adan topları kızılbaşların pertâvda idi. Şakaloz tüfengler bârân misâl yeniçeri meterislerine tâlân idi. Guzât-ı Müslimîn aslâ top u[25] tüfenglerine 'amel etmeyüp, havf etmezlerdi; tevekkülde idiler. Bi-emrillâh zahmet [ü]

1 diller V : dil E
2 şemşîr ü tîğlerden E : şemşîrden V
3 Sahrâsı'nda V : + mevc E
4 bayrakları V : bayraklar E
5 yıldırlar E : şu'le verüp V
6 vü V : — E
7 yeniçeri alayı üçer V : yeniçeriyân alayı üçerer E
8 Pâdişâh V : + -ı 'âlem E
9 Harem-i V : Harb-i E
10 tîğ [u] şemşîrler E : ve şemşîr V
11 tîr ü E : tîr V
12 cevherdâr tüfengli V : tüfengli جوهدارخور E
13 gözler V : çeşmler E
14 ve V : — E
15 kahramânlar E : kahramân V
16 görmedi V : — E
17 bârgâh-ı V : bârgâhlar E
18 görüldüğü yere V : gö[rü]ldüğü üzere E
19 solaklar V : solakān E
20 yesârları E : yesârda V
21 bölük V : bölükân E
22 taraflarından V : taraflardan E
23 ve V : — E
24 derin E : — V
25 top u V : top E

ıztırâb çekmeyüp, ol vakt-i mübârekde zemîn içre girüp, yeniçeriler[1] tüfengler ile muhârebelerde[2]. Ve toplar da meterislerde hâzır olup[3], sepetler cem' oldukda, Mîr-i mîrân-ı Rumeli kapuya tabyalar ve[4] kulle-i kebîri kuşadup ve[5] dört kıt'a toplar kurup, bir kolda Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir[6] meterisde dört top yedi şâhî darbuzan [ile] ta'yîn idi. Ve Nehr-i Zengî'yi 'ubûr ederler. Vezîr Ken'an Paşa bir kol ihtiyâr edüp, tevâbi'i ile serdengecdiler tahrîr olunur. Ve Nehr-i Zengî'yi serdengecdiler[7] murûr etdükde, taburlar edüp, dört 'aded toplar Revân Kal'ası'na havâle edüp[8], Mîr-i mîrân-ı Erzurum, kulları ile çadırların ve[9] ağırlıkların 'ubûr etdürüp, mezbûr kollardan kal'a[y]ı zebûn ederlerdi. Aslâ vücûd vermeyüp[10], segbânlardan ba'zı neferât meterislerde, bir tarafdan toprak sürülürdü. Ve hendeklerine[11] gararlar ve torbalar ile hâkler[12] bırağurlardı. Kızılbaşlar uğrm kapudan kal'aya keşîde şude. Ve toprak vîrân kal'adan, kapudân evvel etrâfları hıfz edüp, toplar ile kal'aya havâle idi. Mâzenderânlı'dan[13] tüfengli koyup, askere mâni' idiler. Lâkin bi-'inâyetillâh toplar ile dağıdup[14], eserlerin berbâd edüp ve ibtidâ meteris bağlanduğu eyyâm kal'a bedenlerinde çadırlara havâle topları olup ve bir çadır kurup, zındıklar **[V 475b]** ol toplar ile sahrâda asker halkına[15] elem ü ıztırâb ederlerdi. Âhıru'l-emr gāzîlerden bir topcu, **[E 281b]** bir bedoloşka top ile nişâna alur. Emr-i İlâhî ile bir bedoloşka[16] yuvalak ile Revân Kal'ası'nda olan bâlâda çadırların ve topların[17] zîr ü zeber edüp[18], hevâya münkalib oldukda, kal'adan bir fezâ'[19] peydâ olur. Gāzîlerden "Allâhu ekber" sadâsı 'ayyûka çıkdı. Ve bâlâda otağ-ı hümâyûna karîb zemînde bir sâyebân içre bir taht[20]-bend etmeğin, sa'âdetlü Pâdişâh Gāzî Sultân Murâd[21] teferrüc ederlerdi. Dil ü baş getüren gāzîler ol makām-ı 'âlîde huzûr-i Pâdişâhîde zemîn-bûs edüp, revâfızları kayd [ü] bend ile[22] ve serlerin sahrâda galtân etdüklerinde, in'âmlar ve 'atâlar olurdu. Ve zahmdâr[23] yoldaşları âverde bûde. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı

1 yeniçeriler V : yeniçeri harb E
2 muhârebelerde E : muhârebede V
3 hâzır olup V : — E
4 ve V : — E
5 ve V : — E
6 Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir V : Diyârbekir Mîr-i mîrân E
7 serdengecdiler V : serdengeçdi E
8 edüp V : — E
9 ve V : — E
10 vermeyüp V : vermezlerdi E
11 hendeklerine V : hendeklerin E
12 hâkler V : + ve güpre ile torbalar E
13 Mâzenderânlı'dan E : Mâzenderâ[n]lı'dan V
14 dağıdup E : dağdan V
15 asker halkına E : askerine V
16 bedoloşka V : — E
17 ve topların E : — V
18 edüp V : — E
19 fezâ' : fezâ' EV
20 taht E : tahta V
21 Sultân Murâd V : — E
22 bend ile V : bende E
23 zahmdâr V : + ve mecrûhları E

a'zam taht-ı saltanatda gül gibi hande, mecrûh kullarının[1] zahmların bend etdürüp, ziyâde iltifâtlar ile hâtırların hoş ederlerdi ve lutf ile tesellî ederlerdi[2]. Ve sükkerî latîf eşribeler emr edüp ve bî-kıyâs bahşîşler ihsân ederlerdi.

Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa meterislerde ve otağ-ı hümâyûn meydânında hazîne muhâfazacıları, yeniçeriden ve bölükden kānûn-i kadîm üzere 'ulûfeciyân bölükleri[3] hıfz ederlerdi. Vüzerâdan[4] Mûsâ Paşa otak hıfzında ta'yîn idiler[5]. Ve Revân Kal'ası'ndan gedükler açılup ve hâk-keşler ihtimâmlar edüp ve Nehr-i Zengî ziyâde akındı, tuğyân üzere olduğu mukarrer. Köprüler binâ olunup, piyâde askerlerden tüfeng-endâzlar etrâfların[6] ihâta edüp, kızılbaşlar birkaç def'a vaktü'l-fecrden sonra[7] bir gürûh meterisler kasdına cûş u hurûş yürüdüler. Lâkin mecâlleri ve kudretleri olmadı[8] ve mîr-i mîrânlardan bir ferde zararları olmadı. Zîrâ karavullarda hâzır[9] idiler. Enhâr-ı Aras (عرض) 'dan Nahcivan etrâfların hıfz ederlerdi. Ve Şâh-ı bed-me'âş ahvâllerinden âgâh olunmazdı[10]. Dutılan dillerden bir haber bilinmeyüp: "Ordusu Erdebil'dedir[11]" derler, idiler. Ve giyâh hizmetlerine me'mûr olan hüddâmlara mîr-i mîrânlardan[12] karavullar ta'yîn idi[13].

Ve Revân Kal'ası nihâyete erüp, on gün temâm[14] muhâsara olup, kal'anın cevânib-i erba'ası bir mertebe kuşanup, bir ferd içerü kal'aya girmek imkân[ı] yok ve içerüden taşraya bir ferd[15] çıkmazlardı. **[V 476a]** Ve dört etrâflardan kal'aya yürü<l>mek fermân olunmağın, lağımlar tedârük oldukda, revâfızlar ekser kal'anın içerüden sütûnlar ile binâ ve[16] içerü kal'anın cevânibi[17] mücevvef, temeli âşikâre. Ve hâkler keşîde, havâle. Kal'aya karîb oldukda, toplar ile şol kadar[18] döğülür idi; her sâ'at dakîka fevt olmazdı[19]. İçerüde olan kızılbaşlardan mecrûh u zahmdârları[20] ziyâde olduğu mukarrer. Ve imdâd ümmîzleri Şâh tarafından[21] bi'l-külliyye kat'[22] olur ve ahvâllerin

1 âverde ..... kullarının E : huzûrunda V
2 ve ..... ederlerdi E : — V
3 'ulûfeciyân bölükleri E : — V
4 Vüzerâdan E : ووزارده V
5 idiler E : idi V
6 endâzlar etrâfların E : endâz etrâflardan V
7 fecrden sonra E : fecrde V
8 olmadı V : + Bir ferde zarar olmadı E
9 bir ..... hâzır V : ba'zılar karavullarda E
10 olunmazdı V : olunmaz idi E
11 Erdebil'dedir V : Erdebil'de E
12 mîrânlardan V : mîrânlar E
13 idi V : idiler E
14 gün temâm V : eyyâmlar E
15 taşraya bir ferd E : taşra V
16 ve V : — E
17 cevânibi V : cevânibleri E
18 toplar ile şol kadar V : şol kadar toplar ile E
19 olmazdı V : olmaz idi E
20 zahmdârları V : zahmları E
21 tarafından V : taraflarından E
22 kat' E : munkatı' V

bildirmeğe[1] mecâlleri olmaz, bir ferd göndermeğe[2]. Âhıru'l-emr hânlarına içerüde olanlar guluvlar ederler. "Elbetde üzerimüzde olan şark u[3] garb Pâdişâhı, Âl-i 'Osmân Gāzî Hünkâr'dır. Merhamet sâhibleridir. Revân Kal'ası'n vermek câyiz; halâs oluruz" derler. Ol ümmîd ile mâh-ı saferin yirminci günü[4], kal'a-i mezbûr on bir eyyâm[5] muhâsara oldukda, bî-dermân kalurlar*. Bir uğurdan sadâ ederler, "Emân" deyü feryâd ederler. Emîr Gûne-zâde Hân derûn-i dilden bendelik hevâsiyle kethudâların ve hevâdârlarından bedenlerden sarkınup[6], Vezîr-i a'zam hazretlerinin meterislerine duhûl ederler. Ahvâllerin 'arz etmeğin, bir sâ'at mikdârı emân recâ edüp, Emîr Gûne-zâde Hân hâk-i pây-i şerîfe yüz sürüp, itâ'at ederler. Ve kal'anın miftâhların getürüp, sa'âdetlü Pâdişâhımıza teslîm etmek recâ ederler. Fi'l-hâl Vezîr-i[7] a'zam telhîs etdükde, makbûl olur. Sa'âdetlü Hünkâr[8] günâhların 'afv ederler.

Ve içerüde olan hânlarun recâları kabûl oldukda, meterislerde olan askere te'kîd olup[9], gayri toplardan fâriğ olurlar. Revân Kal'ası'nın kapuları güşâde olur. Emîr Gûne-zâde, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın meterislerine duhûl ederler. Ve kal'anın anahtarları[10] teslîm olur. Ba'dehû Emîr Gûne-zâde itâ'at murâdları ve kethudâsı, cemî'i[11] ehl ü 'iyâlleri ile ve tevâbi'i ile şâhlarından rûy-gerdân, sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerinin bendeleri zümresinden[12] olduğu mukarrer ve tevbe-kâr olur. Sa'âdetlü Pâdişâhımıza[13] 'arz olundukda, serîr-i saltanat, taht-ı 'adâlet üzere cülûs edüp, Dîvân-ı[14] Pâdişâhî **[V 476b]** fermân olur.

Der-târîh-i feth-i Kal'a-i Revân

Pâdişâhânım Hakk Te'âlâ 'ömrin eylesün mezîd,
Dâyimâ virsün murâdın, hâsıl olsun[15] her ümmîd.

1 ve ahvâllerin bildirmeğe V : ahvâllerinden E
2 bir ferd göndermeğe E : — V
3 şark u V : şark E
4 günü V : eyyâm idi E
5 eyyâm V : + kâmil kal'a E
* İlgili eserlerde kaledekilerin emân istemeleri ile ilgili olarak değişik tarihler vardır. Meselâ 21 saferde emân istenmiş (N.Aykut, *agm*, s.224; *Fezleke*, II,183; Na'îmâ, III,259), muhâsaranın 9. günü (Peçuylu, II,438) veya 8. günü olan 22 saferde (Hasan Bey-zâde, II,401) veya burclardan 26 saferde emân sesleri yükselmiştir (Solak-zâde, s.759).
6 hevâdârlarından bedenlerden sarkınup V : hevâdârların bedenlerden sarkınurlar E
7 Vezîr-i V : Sadr-ı E
8 Hünkâr V : + -ı 'âdil E
9 te'kîd olup V : te'kîdler oldukda E
10 Ve kal'anın anahtarları V : Anahtarları kılâ'ın E
11 cemî'i V : cemî' E
12 şâhlarından ..... zümresinden V : rûy-gerdân şâhlarından, sa'âdetlü Pâdişâhımıza bendeleri zümrelerinden E
13 ve ..... Pâdişâhımıza E : — V
14 Dîvân-ı V : eyvân-ı E
15 hâsıl olsun [Ayrıca "hakk olsun" kelimeleri karalanmıştır] E

Gûş edüp pendin 'Ali dedi o dem târîhini,
'İzzetiyle gidüp, Revân'ı eyledin feth-i cedîd.
(عزتيله كيدوب روانى ايلدك فتحى جديد)

Hazret-i Monla fermâyed

Şükr Allah'a ey Keyâ, hele görün Revân fethi[1].
(شكر اللهه اى كيا هله كورك روان فتحى)

Harem-i hümâyûn'da ağayân ve bendegân saf saf 'ale't-tertîb, mü'eyyed erkân-ı Devlet fevc fevc Rikâb-ı hümâyûn ağaları sîm 'asâlar yedlerinde ve bevvâbân saflarda ve solaklar ve müteferrika ve[2] çavuşân cem' olup, ol sâ'at izdihâm-ı asker-i İslâm temevvüc edüp, kat kat müsellahlar, bir cânibde bölük halkı bayrakları ile alaylar saflar dutup, kal'adan otak [u] bârgâha gelince dört kat saflar idi; izdihâmlar mukarrer. Ve meterislerde olan piyâdegân-ı yeniçeri tâyifesi tüfengler ile ve sâyir hüddâmlar ve mîr-i mîrânlar sahrâyı dutup, fevc fevc yemîn ü yesârda bir menâzil mikdârı süvârî alayı[3] cem' idiler. Revân Hânı olan Mîr Gûne-zâde askerleri gördükde, kendüyi bî-hûş edüp[4], özi âba, bağrı kebâba döneyazdı. Sadr-ı a'zam Vezîr Mehmed Paşa[5] ile otak [u] bârgâh-ı a'lâya dâhil oldukda[6], sa'âdetlü Pâdişâh Gāzî Sultân Murâd Hân önünde hâk üzere çöküp[7], zemîn-bûs edüp[8], mülûk-i selâtîn âdâbm icrâ etmeğin, Revân Kal'ası'nın miftâhların teslîm etdükde, bendelik hizmetinde olmak emr olunmağın, **[E 282a]** maksûdu bi'l-külliyye kabûl oldukda, Revân Kal'ası'nda olan sâyir hânlar ve kızılbaşlar[9] murâdları üzere esbâb [ü] âlâtları ile ruhsat olup, Revân Kal'ası'ndan ihrâc olup, mecrûhların ma'an getürüp, sa'âdetlü Pâdişâh 'afv edüp, cemî'i 'avrat [u] oğlanlarından bir ferde men' olmayup[10].

Ba'dehû Kal'a-i Revân zabt olundukda, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa içerüde olan topları ve cebehâne[y]i zabt etdiler. Ba'dehû kal'anın kapuların güşâde etdükde, askere[11] icâzet olup, teferrücde oldular. Revân re'âyâsı perîşân olmayup, meskenlerinde âsûde-hâl üzere karyelerinde ruhsat şude[12] ve içerüde çarşu bazarda ve câmi'ler meftûh, evkāt-ı[13] hamse edâ olunmağın.

1 Der-târîh-i feth-i Kal'a-i ..... fethi [Der-târîh-i feth-i ..... fethi" kısmı, E 281b'de kenar notudur. Buraya dercedilmesi, ilgili yeri olduğu düşünüldüğündendir] E : — V
2 ve V : — E
3 alayı V : alaylar E
4 edüp V : heybetinden E
5 Vezîr Mehmed Paşa V : — E
6 oldukda V : + taht-ı 'adâlet üzere E
7 Sultân ..... çöküp (چكوب) V : hâk üzere چكوب E
8 edüp V : kerde E
9 kızılbaşlar V : kızlar başlar E
10 men' olmayup V : mâni' ne-kerde E
11 askere V : asâkire E
12 şude E : — V
13 evkāt-ı V : olup, salât-ı hamse E

Ve mübârek evkâtda cum'a nemâzı içün[1] minber ü mihrâb müzeyyen oldukda, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âdil, Gâzî, erkân-ı Devlet ile, kulları müzeyyen libâslar[2] ile âyîn üzere Şehinşâ[h]-ı 'âlem süvâr olup[3], Revân vilâyetlerin ve Kal'a-i Revân'ı[4] teferrüc edüp, câmi'-i şerîfleri tavâf etdükde ve câmi'-i kebîrde salât-ı **[V 477a]** cum'a[y]ı edâ edüp, cemî'i vüzerâ vü 'ulemâ ma'an hâzır idiler.

Ve[5] mâh-ı mezbûrda Âsitâne-i devlet'e ulak ile[6] Beşîr Ağa-yı Hâdım; Enderûn Harem-i hümâyûn Ağası ile mu'ayyen[7] Kapucular Kethudâsı müjde haberi ile ta'yîn olunmağın.

Ve mukaddemâ Mîr-i mîrân-ı Budun Vezîr[8] Nasûh Paşa-zâde Âsitâne'ye dâhil oldukda, Kāyim-makām Vezîr[9] Bayram Paşa'ya hatt-ı şerîf mefhûm; Mîr-i mîrân-ı Budun-ı sâbık <hakkında sâdır olan> Ca'fer Paşa'ya gazab mukarrer. Ba'dehû cemî'i erzâkları mîrîye zabt olunmağın. Mîr-i mîrân-ı Budun dâhil oldukda, ber-mûceb-i emr-i 'âlî Ca'fer Paşa[10] katl olundukda, Budun'da emvâli kabz olup; Âsitâne'de olan mal[ı] sarayında cem' olup, mîrîye kabz olunmağın. Ve Budun'da olan muhallefât Âsitâne'ye dâhil[11] olur.

Ve sefer-i hümâyûn ahvâli[12]: Revân Kal'ası feth oldukda, Vezîr Murtezâ Paşa'ya[13] Eyâlet-i Revân sadaka olunup[14], muhâfaza hizmeti tevfîz olundukda, kethudâsı[15] ve piyâde tüfeng-endâz segbânlardan bin nefer yarar müsellah ve yeniçeriden nevbetciler ve topcular ve cebeciyân ve arabacıyân ve kunbaracıyân ve mîrlivâlardan Mîr-i mîrân Sevindük Paşa ve Sefer Paşa ve on bin nefer[16] askerlerden kul-oğulları ve tüfenglü piyâdegân, müteferrika ve çavuşân ve Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden ve zahîre ve hazîne müstevfâ ta'yîn idi ve topları bî-nihâye. Lâkin cebehâne alıkoyup ve dizdâr ve gönüllü ağaları tahrîr edüp ve kal'a dahi ma'mûr olup[17].

Ba'dehû kal'a-kûp toplardan sekiz top ve cebehâne ve yeniçeriden ve topculardan ve cebecilerden ve yirmi beş şâhî darbuzanlar ve mîrlivâlardan Vezîr Ken'an Paşa'yı Ahıska câniblerine Ser'asker fermân olundukda, Revân Sahrâsı'ndan askerden cüdâ düşüp ve bakıyye kal'a-kûp topları ve cebehâne

1 nemâzı içün V : bünyâdın E
2 libâslar V : libâsları E
3 Şehinşâ[h]-ı 'âlem süvâr olup V : Pâdişâh-ı Şehinşâh süvâr olurlar E
4 Revân'ı V : Revân E
5 ve câmi'-i ..... Ve V : kebîr câmi'inde edâ'-i cum'a kılup, mecmû' vezîr ve 'ulemâlardan hâzırîn E
6 ile E : + Hâdım V
7 -yı Hâdım ..... mu'ayyen E : ile V
8 Vezîr V : vezâret ile E
9 Vezîr E : — V
10 Ca'fer Paşa E : — V
11 olup ..... dâhil E : — V
12 ahvâli V : + Vilâyet-i E
13 Paşa'ya E : — V
14 Revân sadaka olunup V : mezbûr verilür E
15 kethudâsı V : + tevâbi'i E
16 nefer V : neferât E
17 gönüllü ..... olup V : gönüllüyân ağalardan tahrîr olup, Revân Kal'ası['nı] ma'mûr edüp E

ile askerden mecrûhları ve ihtiyârları Erzurum'a nakl içün mîrlivâlardan ta'yîn olunmağın. Mîr-i mîrân-ı Erzurum ve Mîr-i mîrân-ı Kars, Ahıska Kal'ası'na Serdâr Vezîr Ken'ân Paşa'ya imdâd[a] ta'yîn olunmağın, mezkûr[1] Ken'an Paşa Ahıska seferine 'azîmet ederler. Ardahan'dan[2] ve Mîrlivâ-i Karahisâr-ı şarkî ve Mîrlivâ-i Kiğı ve Mîrlivâ-i Palanka-i Hasan-paşa ve sâyir beylerden zu'amâları ile **[V 477b]** Ahıska Kal'ası dervendlerden Gürcü Vilâyeti'nde olan kûhistânlara karîb Ahıska etrâfların muhâsara edüp, dört câniblerinden havâle. Kal'a-i mezbûr[3] iki kat olup, yeniçeri meterisler kurup, bir kolda üç kebîr top kurup ve bir tarafdan[4] dört bedoloşka kurdular. Ve toprak sürüp[5], Hakk Te'âlâ hazretleri âsân edüp içerüde olan hânlarına[6] bir fınduk rast gelüp[7], hânları mürd olur; gayri cür'etleri olmaz.

On gün mikdârı harb ü[8] kıtâl olup, Ahıska'dan feryâd edüp, "Emân" derler*. Ruhsat olup, Ahıska Kal'ası feth olup, içinde olan hâyinler kal'a[y]ı boş bırağurlar. Ve Sefer Paşa Ahıska'ya Mîr-i mîrân[9] olur. Yeniçeriden nevbetci ta'yîn edüp, topculardan ve cebecilerden ve kul-oğullarından ve garîb neferât ve dizdâr ta'yîn[10] olur. Ve toplardan bir mikdârların kal'aya ve cebehâne ta'yîn olur[11]. Ve Gürcü Memleketi ve Lori karîb, lâkin mâni' olurlar[12]. Vezîr Ken'an Paşa ahvâlleri 'arz ederler.

Ve Revân Eyâleti âbâdân, lâkin[13] Revân Kal'ası'ndan ruhsat ile âzâd olan hâyin 'aduvlar silâhları[14] ile ılgar, menâzil alurlar. Ba'dehû askerden giyâh cem' eden hüddâmlara erişüp, harb ü kıtâle[15] âgâz ederler. Feryâdcılar âgâh etdükde, mîr-i mîrânlar ta'yîn olunur. Balkanlarda rast geldükleri 'aduv kızılbaşlara bir def'a tîg ü şemşîrlerden[16] geçürüp, başların bedenlerinden cüdâ edüp, orduya dâhil oldular.

Ba'dehû göç fermân olup, sa'âdetlü Pâdişâh: "Erdebil Vilâyeti Şâh-ı bed-fi'âl'in tahtıdır, 'azîmet mukarrerdir" deyü teveccüh **[E 282b]** etdükde, mîr-i mîrânlar kollarında alayları gürûh ve kapu-kulları, eğer yeniçeriler alayı

1 mezkûr V : ve mezbûr Vezîr E
2 Ardahan'dan V : + Oltı ve Hasan-beyi Palanka E
3 Kal'a-i mezbûr V : kal'aya, mezbûr Ahıska E
4 kebîr ..... tarafdan V : top-ı kebîr kurup, bir tarafda E
5 sürüp V : zemîn-i hâkden keşîde end. Ve kudret-i E
6 hazretleri ..... hânlarına V : hazretinin âsân oldukda, içerüden kızılbaş hânları top kâr edüp E
7 gelüp V : gelür E
8 harb ü V : harb E
* Ahıska Kalesi 23 gün muhâsaradan sonra içindeki kızılbaşlara emân verilerek fetholunmuştur (*Fezleke*, II,188; Na'îmâ, III,273).
9 Sefer ..... mîrân V : Ahıska Mîr-i mîrân[lığı] Sefer Paşa'ya müyesser E
10 ve cebecilerden ..... ta'yîn V : cebeciyân, kul-oğlu garîb neferden, dizdâr ve neferât tahrîr E
11 toplardan ..... olur E : toplar bir mikdârın cebehâne ile kal'aya ta'yîn olunup V
12 mâni' olurlar V : mâni'ler E
13 lâkin V : ve E
14 silâhları V : silâhlar E
15 erişüp, harb ü kıtâle V : erişürler, harb kıtâllere E
16 tîğ ü şemşîrlerden E : tîğden V

ve bölük halkı alayı[1] kā'ide üzere çarkacılar mu'ayyen idi[2]; ağırlıklar girüde, Mîr-i mîrân-ı Mar'aş dündâr. Mîr-i mîrân-ı Van, Mîrlivâ-i Ahlat ve Mîrlivâ-i 'Âdilcevâz ve Bitlis Hâkimi ve Hoşâb (عشاب) Ekrâdı tuğlar ile ilerüde çarkada.

Menâzil ü merâhil kat' edüp, mâh-ı rebî'ulevvelin on beşinde menâzil-i Merend ve (منند) Hoy'da konulur*.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin on ikisinde Âsitâne'de Kāyim-makām Vezîr[3] Bayram Paşa'ya **[V 478a]** Revân Kal'ası'nın fethi[4] haberi dâhil olur. Beşîr Ağa[5], Kapucular Kethudâsı ile müjde ederler[6]. Âsitâne'de halk-ı 'âlem refâhiyetde. Saray köşkü sevâhilinde toplar şenlikleri olup, ba'dehû şehir donanup, dört eyyâm ve üç gice[7] bezistân ve çarşular zeyn idi. Bayram Paşa Kāyim-makām ve Segbân-başı zabt üzere ve[8] rûz [u] şeb 'ale't-tevâlî Ayasofya'da ve selâtîn-i mâziyyede[9] olan câmi'lerde hayr[10] du'âlar olurdu; her hafta iki def'a. Ve mândegâna mevâcibleri tevzî' olur. Vilâyet-i Rumeli[11] âbâdân. Herkes 'adl üzere[12] ve zâlimlerden zulm ref' olup, şer'-i şerîf icrâ olurdu.

Vezîr[13] Bayram Paşa Hasekî 'İmâreti'ne karîb sarayı kurbünde cedîd binâ türbe ve medrese-i latîf ve zâviye, tekye binâ etmeğin, sebîl-hâne ve odalar ve çeşmeler, hayrât âb-ı revân sular getürdüp[14], türbesinde ders-i 'âmm, müderris ve talebe[15] ve meşâyihlerden Ahlat Vilâyeti'nden gelen[16] 'Azîz, fukarâsı ile tekye[ye][17] duhûl edüp, zâkirleri ile isneyn ve cum'a giceleri[18] tevhîdler olurdu. Ve sene hamse [ve] erba'în ve[19] elf muharreminde mübâşeret edüp, türbe ve medrese kârgîr binâ idi. Ve şeyhlerden Mahmûd Efendi ve Şeyh-zâde 'azîzler dâhil olur. Türbede çehârşenbih günü Tefsîr-i

1 alayı V : + ve E
2 idi E : — V
* 19 Rebî'ulevvel 1045'te Hoy'a varılıp 4 gün oturak edildikten sonra, 27 rebî'ulevvelde Merend'e gelinmiştir (N.Aykut, *agm,* s.228-229). *Fezleke* (II,185) ve Na'îmâ'da (III,264,267) ise 6 rebî'ulevvelde Revan'dan ayrılındığı, 7'sinde Pâdişâh'ın biraz rahatsızlanması üzerine taht-ı revân tedârik edildiği, ertesi gün bu şekilde Hoy'a varıldığı ve 3 gün burada kalındığı anlatılmaktadır.
3 Vezîr E : — V
4 fethi V : feth E
5 Ağa V : + ve E
6 ile müjde ederler V : müjde dâde E
7 ve üç gice V : üç şeb 'izzet ile âdâblardan hâric değil idi. Bir havâdis vâki' oldukda E
8 ve E : — V
9 mâziyyede E : mâziyye V
10 hayr V : + u E
11 Rumeli V : Rumeli'nde E
12 üzere V : + perhîzkâr E
13 Vezîr E : Ve V
14 âb-ı revân sular getürdüp E : sular getürüp V
15 ve talebe V : tâlibler E
16 gelen V : — E
17 tekye V : tekyede E
18 giceleri V : şeblerinde E
19 ve V : — E

şerîf ve Hadîs-i şerîf nakl[1] [ve] va'z olurdu. Ve[2] yevmü'l-ahadda 'Azîz Mahmûd Efendi[3], türbede ihyâlar idi[4], Ve ba'zı ihrâk olan câmi'leri binâ ederlerdi.

Ve sene-i mezbûrda Âsitâne'de hisârları, hazret-i Eyyûb-i Ensârî *'aleyhi'r-rahmetü'l-Bârî** Yalı-kapusu'ndan[5] Eğri-kapu'ya ve Edirne-kapusu-'ndân Yedi-kulle'ye değin hisârları ve hisâr-beçe kulle bedenleri bi'l-cümle meremmât olup beyâz badanalar, kirecler ile etrâfların binâ olup ve deryâdan cânibe cemî'i hisârları ta'mîr olup, ba'dehû beyâz badanalar ile müzeyyen olup ve eğer Galata'da ve Top-hâne'de vâki' hisârlar beyâz[6] olup, bu kadar eserlere bâ'is ü[7] bâdî oldular, zîr[â] muhtâc idi[8]. Bayram Paşa sebeb oldu, ta'mîrine[9]. Ve Âsitâne'de vâki' olan[10] harâb, evkāf[ı] kifâyet eylemez külliyye zâviyeleri[11] ve câmi' ve mescidler ma'mûr olup ve Top-kapusu'nda mîr-i mîrân çayırların **[V 478b]** bey' u şirâ[12] edüp, ba'dehû bostanlar edüp, vakf etdiler. Vezîr Kāyim-makām Bayram Paşa Âsitâne'de, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine[13] münâsib yarar esbân re's, eğerleri mücevher ve licâmları[14] dürr [ü] yâkūt-ı ahmer ile müzeyyen[15] ve kapaniçse[16] mücevher düğmeleri ve müte'addid kaba[17] ve iç esbâbları pîşkeşler hâzır idi.

Ve sefer-i hümâyûnda sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âdil Gāzî[18], menâzil-i Hoy ve Kumla ve Tasu[c] vilâyetlerinden ve Cisr-i Bınar-ı 'Acı Nehir'de konulur. Ba'dehû Tebrîz Vilâyeti ve Şâm-Kazan (قازاغان) palankalarında, Sahrây-ı Tebrîz'de alaylar bölük bölük saflarda fevc fevc çem' idiler**. Ve Tebrîz'de[19] kızılbaşlardan bir ferd[20] yok. Re'âyâları perîşân düşüp, kûhistânlara ve[21] bal-

1 nakl E : — V
2 Ve V : — E
3 Efendi V : + def'a E
4 idi E : olurdu V
* "عليه الرحمة البارى = Allah'ın (Bârî'nin) rahmeti onun üzerine olsun" anlamına gelen ve ölüler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
5 kapusu'ndan V : + kapusu'ndan E
6 beyâz V : + eser E
7 eserlere bâ'is ü V : müddetlerden berü bâ'is E
8 zîr[â] muhtâc idi V : Vezîr E
9 sebeb oldu, ta'mîrine V : olduğu mukarrer. İhtiyâc idi, nasîb müşârun ileyh[e] oldu E
10 olan V : — E
11 kifâyet ..... zâviyeleri E : tekye ve zâviyeler V
12 u şirâ V : şirâlar E
13 hazretlerine V : Gāzî'ye E
14 licâmları V : licâmlar E
15 ile müzeyyen V : den zümrüdinler, çegân tâyifesi cem' olurdu E
16 kapanıçse : kabanicse E : kapanicse V
17 kaba V : kapa E
18 Gāzî V : — E
** 28 Rebî'ulevvel 1045'te Tebrîz'e varılmıştır (Hasan Bey-zâde, II,406; *Fezleke,* II,185; Na'îmâ, III,267). Tebrîz'e varışın 20 rebî'ulevvel (Solak-zâde, s.762) veya 30 rebî'ulevvelde (N.Aykut, *agm,* s.229) olduğunu söyleyen kaynaklar da vardır.
19 Tebrîz'de V : + bir ferd E
20 bir ferd V : eser E
21 kûhistânlara ve V : kûhistânlar E

kanlara bî-mekân düşüp ve asker-i kızılbaşlardan haber[1] yok idi. Ve[2] asâkir-i İslâm Tebrîz şehirlerin tâlân edüp, saray ve[3] hânelerin vîrân kılup, otağ-ı hümâyûnı ve[4] bârgâh-ı gerdûn, envâ' elvân obalar havliler[5] [ile] çevrilüp ve halvet-hâneler müzeyyen. Taht-bendler müzeyyen[6] bâlâda idi. Ve cemî'[7] çadırlar üslûb-i sâbık üzere sahrâda zeyn olundukda, mîr-i mîrân[8] ve mîrlivâlar alayı Tebrîz'den[9] ilerü bir menâzil hâk, mîl-i 'Acem karârı ılgar eylediler[10]. İnce karavul Serav'a karîb 'azm ederler. Ba'zı karyeler harâb, vîrân yatur. Aslâ şehirlerinde bir ferd yok. Ve Şâh-ı bed-fi'âl-i bed-ahter'den eser yok idi. Ve birkaç dil giriftâr[11] edüp, orduya dâhil etdiler. "Erdebil vilâyetleri taht-ı Şâh'dır. Bir baş varup, Tebrîz Şehri vîrân oldukda, eğer Şâh taraflarından askerleri gelürse, bir mesâff ol revâfızlara gûş-mâl verüp, ba'dehû Erdebil'i[12] vîrân ederüz" deyü fermân olunmağın.

Ve[13]: "Mâh-ı rebî'ulevvelin evâhırıdır[14]. Rûz-i kāsım karîb, **[E 283a]** hemân tedârükler görüp, göçmek lâzımdır" dedükde, Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân vezîrler ve mîr-i mîrânlar ve ağayân ve kapu-kullarından umûr-dîde ve kâr-güzâr, selefde[15] seferler görmüş bendelerden müşâverede cevâb taleb oldukda: "Âgâh hayr oldur ki, vakt-i rûz-i kāsım karîbdir. Ol kadar toplar ve cebehâne ve ağırlık ki[16] askerde vardır. 'Adûmuz etrâflardadır. Kızılbaş tâyifesi 'ayyârlar, **[V 479a]** hîlekârlardır. Bundan böyle kışlak mümkin değil. Vilâyet-i Diyârbekir ve Erzurum mesâfe-i ba'îddir. Hizmet ise ancak olur. Şâh-ı bed-kirdâr vilâyetlerin geşt etdük, vîrân hâkister oldu. Önlerimüzden firâr edüp, sa'âdetlü Pâdişâhımızın zemân-ı şerîflerinde sürhserler[17] vatanlarından ve meskenlerinden cüdâ düşüp[18], kûhistân başlarında tevattun etdiler[19]. Şâh-ı bed-ahter['den] bir vak[it]de[20] mukābele olmadı. Kendüyi göstermeyüp, nihân olduğu mukarrer. Şâhlık da'vâsın eden hânlara terk-i 'âr [u] nâmûs etmeğin, imdi[21] bu sene bu mikdâr gûş-mâl yeter inşâ'allâh. Bir

1 düşüp ..... haber V : dervend (دورنده) bâlâlarına pinhân düşüp, kûhî sarplarda ve asker-i kızılbaşlar haberi E
2 Ve V : Karanık kûhistân Tebrîz etrâfları E
3 ve V : — E
4 otağ-ı hümâyûn ve V : ordu-yı hümâyûn ve otak E
5 havliler V : havlileri E
6 müzeyyen V : — E
7 idi. Ve cemî' E : Ve cemî'i V
8 mîrân V : mîrânlar E
9 Tebrîz'den V : Tebrîz'd[en] E
10 eylediler V : + idi E
11 giriftâr V : + sayd E
12 Erdebil'i V : Erdebil E
13 Ve E : — V
14 evâhırıdır E : evâhırında V
15 selefde V : seleflerde E
16 ve ağırlık ki V : ağrık E
17 Pâdişâhımızın ..... sürhserler V : Pâdişâhımız Gāzî, İskender-i zemândır sürhserleri E
18 cüdâ düşüp V : ayırup E
19 etdiler V : etdürüp E
20 vak[it]de V : vakit E
21 imdi E : — V

vakitde tedârük ile gelindükde, Isfahan ve Horasan ve Erdebil vilâyetlerin berbâd ola" deyü cevâb oldukda, def'-i meclis olur. Vezîrler[1] ve Mevlânâ Şeyhülislâm, sa'âdetlü Pâdişâhımıza müşâverede olan ahvâlleri telhîs etmeğin, hâk-i pâylarına yüz sürüp, [bu] def'a 'arz olundukda.

Tebrîz vilâyetlerin berbâd etdüklerinden sonra, mâh-ı rebî'ulâhır gurresinde göç fermân olunmağın*, 'âdet-i kadîm üzere Tebrîz Sahrâsı'nda alaylar te'kîd olundukda, mîr-i mîrânlar taraf ber-taraf alaylar bağlayup, 'avdet olunur. Menâzil ü merâhil kat' edüp, kızılbaşlar memleketlerinden ihrâk [u] berbâd ederek, Selemas ve Albak[2] (علبق) ve Kuskun (قوسقين) -kıran dervendlerinden Vilâyet-i Van Ekrâdları ve Ahlat ve Hoşâb (عشاب) ve Bâyezîd Kal'ası'ndan mahrûse-i Van Kal'ası altında ârâm [u] karâr etdiler[3]. Van deryâsı sevâhilinde ordu ve bârgâhlar ve çadırlar ve[4] otaklar zeyn olunmağın, Van Kal'ası'ndan toplar ve tüfengler şenlikleri olup ve Gāzî Pâdişâh-ı 'âlem, Kahramân ve İskender-i zemân, Van Kal'ası'n teferrüc edüp, vakt-i pâyiz geçüp, eyyâm-ı germâ karîb ve rüzgâr serd üzere.

Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Eyâleti, mîrlivâları ile ve[5] alay-beyleri, zu'amâ ve[6] erbâb-ı tîmârlar alaylarında tekâsül ederler. Sa'âdetlü Pâdişâh cânib-i şerîflerinden gazab fermân olur[7]. Sancak-beylerinden ba'zılarına ve alay[8]-beylerine gûş-mâl te'dîb emr olundukda, Sadr-ı a'zam Mehmed Paşa, mîrlivâlara[9] ve alay-beylerine gûş-mâl ederler. Ve Rumeli eyâletlerin Vezîr[10] **[V 479b]** Mehmed Paşa'ya ihsân olunur[11]**. Vezîr Mustafa Paşa Rumeli Eyâleti'nden ref' olur; hemân vezâret ile kaldılar.

Ve Van Kal'ası Sahrâsı'nda biraz vakit mîr-i mîrânlar ile te'hîr edüp, dört bölükler ve Yeniçeri Kethudâsı ile ve zâbitler[12] ve ehl-i Dîvân'dan ve cebeciler ve topcular ve arabacıyân-ı top ve yüz şâhî darbuzanlar ve Baş-defterdâr kalur.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh Diyârbekir Eyâleti'ne teveccüh ederler. Vezîr Mûsâ Paşa Kāyim-makām ve sâyir vezîrlerden ma'an ve Tevkî'î Paşa ve Mevlânâ

1 Vezîrler E : — V
* Revan Seferi Menzilnâmesi'nde metnimizde olduğu gibi 1 Rebî'ulâhır 1045'te Tebrîz'den ayrılındığı bildirilmekte (N.Aykut, *agm*, s.229), *Fezleke* (II,186) ve Na'îmâ (III,268) ayrılışın 2 rebî'ulâhırda olduğunu söylemektedirler.
2 ve Albak E : — V
3 etdiler E : ederler V
4 çadırlar ve V : çadır E
5 mîrlivâları ile ve V : ve mîrlivâları E
6 ve V : — E
7 fermân olur V : ederler. Fermân-ı şerîfleri olur E
8 alay E : [a]lay V
9 mîrlivâlara V : mîrlivâları E
10 Vezîr V : + -i a'zam E
11 olunur V : olundukda ve E
** Pâdişâh Van'da iken Rumeli Eyâleti Canpulâd-zâde üzerinden ref' edilip, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'ya arpalık nâmiyle ve sadrâzamlığına ek bir görev olarak tevcîh edilmiştir (Na'îmâ, III,269-270).
12 zâbitler V : + yeniçeri E

Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları[1] ve Yeniçeri Ağası ve bölük ağalarından sipâhiyân ve silâhdârân[2] ağaları, müteferrika ve zevvâkîn ve çavuşân ve Harem-i hümâyûn ağaları bi'l-cümle mâh-ı rebî'ulâhırun onuncu eyyâm 'azîmet ederler*. Bitlis ve Ekrâdları ve kûhistânlardan menâzil ü merâhil kat' ederek, Diyârbekir'de sa'âdetlü Pâdişâh Dağ-kapusu etrâfları sahrâda konup, Diyârbekir vilâyetlerinde ba'zı mesîrelerde av-gâh ve şikârlar[3] ve Nehr-i Dicle sevâhilinde teferrüclerde niçe eyyâm eğlenürler[4]**.

Ve mahrûse-i Mısır Eyâleti'n Kapudân Vezîr Hüseyn Paşa'ya sadaka olunmağın ve Rumeli Eyâleti'nden ref' olunan[5] Canpulâd-zâde'ye vezâret hassı ta'yîn olunur[6]. Ve Rumeli Kadı'askeri olan 'Abdullâh Efendi'ye ber-vech-i arpalık tekā'üd pâyesiyle Vilâyet-i Mısır Kadılığı ihsân olundukda, Anadolu Kadı'askeri olan Nûh Efendi'ye Rumeli Kadı'askerliği[7] sadaka olur. Anadolu, Âsitâne-i sa'âdet'de olan Mu'îd Ahmed Efendi'ye ihsân olunur. Ve tebeddülât vâki' oldukda, Vezîr Hüseyn Paşa ve 'Abdullâh Efendi Mısır Vilâyeti'ne 'azîmet ederler.

Ve Diyârbekir'de 'azîzlerden Rûmiyye Şeyhi[8] **[E 283b]** olan 'azîz, Diyârbekir'de meşhûrdur. 'Atîk Câmi''de vâ'izdir[9]; dervîşânları bî-haddir[10].

Ve kapu-kullarına masar sene 1045 mevâciblerin tevzî' edüp ve[11] zahîreler tevzî' olunmağın. Bir mikdâr rûz-i kāsım eyyâmı olur.

Ba'dehû Van Kal'ası'nda olan Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa, yanında olan askerler ile ve mîr-i mîrânlar ile Diyârbekir'e[12] 'azm ederler. Lâkin Van Kal'ası'na muhâfazaya **[V 480a]** müstevfâ asker[13] koyup, ba'dehû menâzil ü merâhil kat' ederler. Mâh-ı rebî'ulâhırın[14] evâsıtında, Sadr-ı a'zam Diyârbekir'e dâhil olduğunda***, mîr-i mîrânlara icâzet olur, eyâletlerine te-veccüh ederler. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli tarafından Sadr-ı a'zam hazretleri

1 ağaları V : + ve E
2 silâhdârân E : silâhdâr V
* 21 Rebî'ulâhır 1045'te Van'dan Diyârbekir'e doğru hareket edilir (*Fezleke,* II,186; Na'îmâ, III,270). Hasan Bey-zâde (II,408) ise 22 rebî'ulâhırda Van'dan göçüldüğünü söylemektedir.
3 şikârlar V : + âverde E
4 eğlenürler V : — E
** Pâdişâh 9 Cumâdelûlâ 1045'te Diyârbekir'e dâhil olmuştur (Hasan Bey-zâde, II,409; Solak-zâde, s.763; *Fezleke,* II,186-187; Na'îmâ, III,270).
5 olunan E : olan V
6 olunur V : olunmağın E
7 Kadı'askerliği V : Kadılığı E
8 Şeyhi V : Şeyh E
9 vâ'izdir E : vâ'iz V
10 bî-haddir E : bî-nihâye V
11 edüp ve V : oldukda E
12 Diyârbekir'e V : Diyârbekir E
13 Van ..... asker V : Van'da kal'aya müstevfâ muhâfazaya E
14 rebî'ulâhırın V : rebî'ulâhır E
*** Vezîr-i a'zam, 16 Cumâdelûlâ 1045'te Diyârbekir'e gelmiştir (*Fezleke,* II,187; Na'îmâ, III,271).

Hüseyn Ağa'sın mü[te]sellim ederler; Sofya câniblerine ta'yîn edüp, Rumeli askerine icâzet olur, sancaklarına 'azîmet ederler.

Ve Âsitâne-i sa'âdet cânibine sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh teveccühleri mukarrer olup, tekrâr sefer-i Âsitâne mühimmâtların görülüp, cedîd hâzır bârgîrler ve Âsitâne'den imdâd bârgîrler gelmiş idi; dinc atlar cem' olup[1]. Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa Serdâr, Diyârbekir'de[2] kışlaya fermân olunmağın ve Baş-defterdâr[3] ve Yeniçeri Kethudâsı, yeniçeri tâyifesi ile kalurlar[4]. Ve Cebeci-başı ve Arabacı-başı ve altı bölük ağaları ile bölük halkı me'mûrlar. Ve Mukābele-i Süvârî ve Piyâde ve Rûznâmeci ve[5] Muhâsebeci ve tezkireciler ve Re'îsülküttâb Kadrî Efendi ve çavuşlar ve[6] kâtibân-ı Dîvân bi'l-cümle ehl-i sefer kalurlar[7].

Ve Âsitâne-i sa'âdet'e, sa'âdetlü Pâdişâh hazretleri ile[8] Vezîr Mûsâ Paşa Kâyim-makām hizmetinde idiler; Vezîr Mustafa Paşa ve sâyir vezîrler ve[9] Tevkî'î Paşa ve[10] Mevlânâ Şeyhülislâm ve Kadı'asker-i Rumeli ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve Yeniçeri Ağası, kırk oda yeniçeri ile sefer-i hümâyûndan Âsitâne'ye 'avdet ederler. Ve Erzurum muhâfazasında kalan Vezîr Mehmed Paşa ile me'mûr olan iç halkı ve[11] Harem ağaları ve has atları Âsitâne'ye teveccüh ederler. Vezîr Ken'an Paşa dahi Erzurum'dan Âsitâne'ye teveccüh eder[12]. Ahıska Kal'ası'nı feth etdiler idi[13]. Me'mûr olduğu hizmetden rucû' edüp, Sivas Eyâleti'ne dâhil oldukda, sa'âdetlü Pâdişâh[14] hazretlerine te'hîr ederlerdi. Ve mâh-ı rebî'ulâhırun evâhırı olur[15].

Ba'dehû gurre-i[16] cumâdelûlâda, sa'âdetlü Pâdişâh me'mûr olan askerler ile Diyârbekir'den Âsitâne'ye teveccüh edüp[17]*, menâzil kat' edüp, Malatya Sancağı'na dâhil olurlar; oturak fermân[18] olup. **[V 480b]** Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa Malatya menâziline değin sa'âdetlü Pâdişâhımız ile göndere gi-

1 atlar cem' olup V : bârgîr atlar cem' idi. Ve E
2 Diyârbekir'de E : Diyârbekir'den V
3 defterdâr V : + Paşa E
4 yeniçeri ..... kalurlar V : yeniçeriler ile kalur E
5 ve V : — E
6 ve çavuşlar ve V : çavuşlar E
7 kalurlar V : kalur E
8 hazretleri ile V : — E
9 ve V : — E
10 ve V : — E
11 halkı ve V : — E
12 eder V : ederler E
13 feth etdiler idi E : edüp V
14 Pâdişâh V : + -ı İslâm E
15 ederlerdi ..... olur E : ederler V
16 gurre-i V : mâh-ı E
17 ile ..... edüp V : Diyârbekir'den teveccüh ederler, Âsitâne'ye E
* Pâdişâh, Âsitâne'ye gitmek üzere 23 Cumâdelûlâ 1045'te Diyârbekir'den hareket etmiştir (Hasan Bey-zâde, II,409; *Fezleke*, II,187; Na'îmâ, III,271).
18 dâhil ..... fermân V : da oturak, oturak E

derler[1]*. Ba'dehû icâzet fermân olunur. Diyârbekir'e 'avdet edüp, Vezîr-i a'zam Serdâr, Diyârbekir'de kışladılar. Ve kapu[2] halkı vilâyetlerine perâkende oldular. Ve[3] Yeniçeri Kethudâsı ile neferâtları Diyârbekir'de kışladılar[4]. Mîrî bârgîrler etrâf kazâlarda perâkende kışladılar[5]. Lâkin Mîr-i mîrân-ı Sivas'da ve kazâlarında üştürân-ı mîrî develer kışlaklar içün kârvânsaraylar ve ahûrlar binâ olunmağın.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri menâzil ü[6] merâhil kat' edüp, Livâ-i Bolu Kazâsı'nda oturak oldukda**, mâh-ı recebü'l-müreccebde eyyâm-ı şitâlarda[7], Âsitâne-i sa'âdet câniblerinden Kāyim-makām Vezîr Bayram Paşa taraflarından pîşkeşler çekilüp[8], ba'zı meyve ve latîf şükûfeler, has esbler, mücevher eğerlü ve licâmlu ve taht-ı revân-ı hâs gönderüp ve İznikmid'e baştarda ve[9] kadırgalar donanup[10] ve cedîd kayuk binâ olunup[11], Bostancı-başı ile İznikmid'de hâzır idi. Ve Âsitâne'den 'ulemâ ve[12] eşrâf ve Nakîb-i sâdât ve meşâyih, zâkirân[13] ve fukarâ [vü] mesâk[î]n ve bi'l-cümle esnâf, tüccârlar cem' olup, akmişeden atlaslar ve[14] dîbâlar ve tâcirler metâ'ların sa'âdetlü Pâdişâhımızın esbân ayaklarına îsâr ederlerdi.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh Gāzî, menâzil-i Bolu Livâsı'ndan Mudurlu ve Göynük ve Geyve ve Sabanca'dan İznikmid'de alaylar ile ve Yeniçeri Ağası ve neferâtları, vezîrler ve 'ulemâ ve[15] Şeyhülislâm ve kadı'askerler[16], Vezîr Kāyim-makām Bayram Paşa Âsitâne'den[17] mândegân çavuşlar ile dâhil olup[18], İznikmid'de.

[E 284a][19] Ve mâh-ı recebü'l-müreccebde, sa'âdetlü Pâdişâh Gāzî, şark seferinden fütûhât ile gazâdan 'avdet ederler. Cemî'i erkân-ı Devlet ile alayı

1 giderler V : gitdiler E
* Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa, Malatya'dan iki menzil ötedeki Hasan Badrik'e kadar Pâdişâh ile beraber gitmiş, orada Pâdişâh'a vedâ edip, 14 Cumâdelâhıre 1045'te Diyârbekir'e vâsıl olmuştur (*Fezleke*, II,188; Na'îmâ, III,271).
2 kapu V : قبول E
3 Ve V : — E
4 kışladılar V : kışlarlar E
5 kışladılar V : ederler kışlaya E
6 menâzil ü V : menâzil E
** Revan Seferi Menzil-nâmesi'nde, Bolu'da oturak edildiğinden bahis yoktur (N.Aykut, *agm*, s.244).
7 müreccebde eyyâm-ı şitâlarda V : mürecceb, eyyâm-ı şitâlar olurdu E
8 pîşkeşler çekilüp V : pîşkeş keşîde bûde E
9 ve V : — E
10 donanup V : + me'mûr etdiler E
11 olunup V : olup E
12 Âsitâne'den 'ulemâ ve V : Âsitâne'de 'ulemâdan E
13 meşâyih, zâkirân V : meşâyihân, zâkirîn E
14 ve V : — E
15 'ulemâ ve V : 'ulemâdan Mevlânâ E
16 kadı'askerler V : + ve guzât-ı Müslimîn E
17 Âsitâne'den V : + ve E
18 dâhil olup E : — V
19 İznikmid'de V : + [E 284a] İznikmid menâziline E

ve livâ 'alemleri kafâsmda ve 'Alem-i şerîf önlerince sâdât[1], 'ulemâ'-i kirâmlar ve vükelâ'-i 'izâmlar[2] ile menâzil-i mezbûrede[3] Saray-ı hâs tezyîn; teferrüc edüp, teşrîf edüp, ba'dehû tebdîl İznikmid'i ve sevâhil-i Bahr-ı sefîd'i ve kûhistânlarında şikâr edüp, teferrüc-gâhları tavâf etdiler. **[V 481a]** Vezîr Kāyim-makām Bayram Paşa taht-ı şerîfin pâylarına[4] yüz sürdüler. Fâhir hil'atler 'atâ[5] olunmağın. Ve tekrâr Vezîr Bayram Paşa Âsitâne'ye ılgar edüp, alaylar tedârükünde. Ve[6] fermân olunmağın, Âsitâne'de olan cemî'i[7] 'ulemâ Fenar-bağçesi'nde sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerine[8] karşu gelüp, ol makām-ı latîfde[9] hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, ba'dehû alayda hâzır olalar. Ve İznikmid'de kadırgalara hazîne ve kilâr[10] ve Harem-i muhterem ağaları ve iç halkı Âsitâne'ye nakl etmek emr olunur.

Ve mâh-ı mezbûrda sa'âdetlü Pâdişâh[11], salât-ı mağrib edâsından sonra, başlarda ile nısfu'l-leylde Üsküdar Sarayı makāmların teşrîf ederler. Üsküdar'da top şenlikleri oldukda, ba'dehû seherde Fenar Köşkü'nde cemî'i 'ulemâ cem' olup, sa'âdetlü Pâdişâh Gāzî hazretlerine hayr[12] du'âlar ile hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, i'zâz [ü] ikrâm olundular. Ba'dehû İstanbul'da alaylar fermân olunmağın, süvârî askerlerden ve piyâdegân-ı yeniçeri alayı ve sâyir gılmân-ı 'acemiyân ve cebeciyân ve topcıyân ve Tersâne halkı, Çavuş-başı ile çavuşân ve zevvâkîn ve[13] müteferrika ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve ehl-i Dîvân ve kâtibân-ı Dîvân-ı hümâyûn ve 'ulemâ ve meşâyih[14] ve dervîşân, vezîrler ve Kāyim-makām Bayram Paşa ve şâtırlar ve solaklar[15] ve bî-zebân ağaları, sa'âdetlü Pâdişâh Gāzî, İskender-i zemân ve Kahramân, Sâhib-kırân-ı şark u[16] garb, Kâtilü'l-kefereti ve'l-mülhidîn[17], Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn, Zıllullâhi fi'l-'âlem es-Sultân ibnü's-Sultân Sultân[18] Murâd Hân gazâdan[19] fütûhât ile 'azîmet ederler. Fevc fevc guzât-ı[20] Müslimîn ile ve[21] rûy-gerdân olan Revân Hâkimi Emîr Gûne-zâde akdarma alaylarda[22]. Ve Âsitâne-i

1 sâdât V : + 'âlim E
2 'izâmlar V : 'izâmları E
3 mezbûrede V : mezbûrd[a] E
4 şerîfin pâylarına E : şerîflerine V
5 hil'atler 'atâ V : hil'at 'atâlar E
6 Ve E : — V
7 cemî'i V : cemî' E
8 hazretlerine V : Gāzî'ye E
9 makām-ı latîfde E : makāmda V
10 kilar V : kilarlar E
11 Pâdişâh V : + Gāzî, 'âdil, ba'dehû E
12 hayr V : + u E
13 askerlerden ..... ve E : — V
14 'ulemâ ve meşâyih V : 'ulemâ, meşâyihân E
15 şâtırlar ve solaklar V : şâtır ve solakān E
16 şark u V : şark E
17 ve'l-mülhidîn V : والمترمدين E
18 ibnü's-Sultân Sultân V : ibn Sultân E
19 gazâdan E : — V
20 guzât-ı V : guzâtü'l- E
21 ve E : — V
22 alaylarda V : + Memâliklerden eğer müsâfirîn eğer bây [ü] gedâlar E

sa'âdet'de sâkin ganiyy ü fakîr ve dervîşân, esnâf u tüccâr[1] ve re'âyâ ve sıbyân[2], mu'allimleri ile mecmû' halk-ı 'âlem temevvücde. Ve hazret-i Eyyûb-i Ensârî[3] iskelelerinden, iskele sevâhilinden fevc fevc gürûh izdihâm. İki cânibde râhlarda[4] saflar dutup, alay alay ve[5] sıbyânlar sadâ ile "Âmîn" derler ve hayr du'âlar olurdu. Ol vakit bir ferd kalmayup, istikbâlde; sa'âdetlü Pâdişâhımıza hayr du'âlarda olup[6], Edirne-kapusu'nda koç kurbânlar zebh olup ve tüccârlar metâ'ların esbân ayaklarına bezl ederler. Ba'dehû şehir içre sa'âdet ile duhûl etdüklerinde, cemî'i 'âlem ayak üzere[7] ta'zîmlerde. Şevket [ve] 'izzet [ü] vekār ile Saray-ı hümâyûn'a **[V 481b]** teveccüh etdiler. Bâb-ı hümâyûn'dan Bâb-ı sa'âdet'e[8] değin serâserler ve akmişeler ile[9] zeyn olup 'arzlar ve içerü Harem-i muhterem'den 'Arz-ı hümâyûn Bâb-ı sa'âdetlerine gelince, hâk-i zemîn evvelâ kadife şîb serâserler ile müzeyyen idi. Taht-ı ser[îr]-i[10] saltanatlarına cülûs etdiler; fî on şehr-i receb sene 1045*.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de yedi eyyâm[11] şehir donanmaları fermân olundukda[12], cemî'i dükkânlar ve bezistânlar cevâhirler ile zeyn olup ve deryâlarda olan sefîneler ve Galata ve Top-hâne, Boğaz-hisârı'na varınca ve Üsküdar'da cemî'i[13] etrâflarda nidâlar oldukda, donanmalar mukarrer. Ve memâlik-i İstanbul'da vâki' hâneler kapularında, eğer ağniyâ ve fakîrlerdir[14], te'kîdler olup, kanâdiller ile şeblerde şem'ler âvîhte idi. Ve bu ni'met-i 'uzmâda Pâdişâh-ı İslâm, şehirleri teferrüc ederlerdi.

Ba'dehû donanmalar ref' olundukda, kānûn-i Pâdişâhî icrâ olup, Dîvân-ı hümâyûn te'kîd olunmağın. Kāyim-makām Vezîr Bayram Paşa selâtîn âyînlerin icrâ edüp[15], kadı'askerler şer'-i şerîf ile mesâlihler görülüp, mîrî hazîne tahsîl olurdu. Kapu-kullarına mevâcibleri tevzî' olurdu. Ve sefer-i hümâyûn ahvâlleri görülüp.

1 dervîşân, esnâf u tüccâr V : dervîş, mesâkin, esnâf, tüccârlar E
2 sıbyân V : sıbyânlar E
3 -i Ensârî V : -i Ensârü'l-cârî E
4 râhlarda E : râhlara V
5 ve V : gürûhu E
6 hayr du'âlarda olup V : du'âda olmaya E
7 ayak üzere V : ayaklarda E
8 sa'âdete V : sa'âdet E
9 ile V : — E
10 arzlar ..... ser[îr]i E : bu şevket ü 'izzet ile taht-ı V
* Pâdişâh, 9 Receb 1045'te büyük bir alayla İstanbul'a girmiştir (Peçuylu, II,441; *Fezleke*, II,188). Na'îmâ'da (III,271) Pâdişâh'ın 5 recebde Üsküdar'a geldiği kaydedilirken, Hasan Bey-zâde (II,410) ve Solak-zâde (s.763), Pâdişâh'ın 16 recebde saraya girdiğini yazmaktadırlar.
11 eyyâm V : + şeb E
12 olundukda V : + ve E
13 Üsküdar'da cemî'i V : Üsküdar cemî' E
14 fakîrlerdir E : fakîrlere V
15 icrâ edüp V : ihyâ ederlerdi E

Ve[1] Yeniçeri Ağası olan[2] Mustafa Paşa'ya Kapudânlık[3] sadaka olunmağın, Yeniçeri Ağalığı Mîrahûr-başı Şâhin Ağa'ya ihsân olundukda, Mîrahûr-i Evvel Halîl Ağa olur[4]*. Mîrahûr-i Sânî İbşîr Ağa'ya olur. Vezîr Kapudân Mustafa Paşa, sâbıkā Vezîr-i a'zam olup, ba'dehû[5] şark seferine Serdâr olan merhûm[6] Halîl Paşa'nın saraylarına nakl eylediler. Ve Tersâne Emîni olan Defterdâr-zâde İbrâhîm Efendi Kapucular Kethudâsı oldukda, Maksûd Ağa[7] Tersâne Emîni olurlar.

Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[8] hazretleri[9] safâlarda. Her gâh Üsküdar'da teferrüclerde ve sürgün av ve şikârların ederlerdi[10].

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîf eyyâmlarında câmi'ler müzeyyen kanâdiller ile ve İstanbul Kadısı şehirde narhlara tekayyüd[11] üzere idiler. **[E 284b]**

Ve Defterdâr 'Ömer Efendi 'azl oldukda[12], sâbıkā Defterdâr olan Hüseyn Efendi'ye Kāyim-makāmlık ile Şıkk-ı Sânî Defterdârlığı[13] ihsân olunmağın ve Anadolu Defterdârı Hasan Efendi idi. Ve İbrâhîm Efendi, Tuna Defterdârı idiler. Ve Sâlih Efendi Matbah Emîni[14] ve Cizye Muhâsebecisi 'Abdî Efendi[15] **[V 482a]** ve Muhâsebe-i Evvel 'Osmân Efendi'ye oldukda ve sâyir menâsıb dahi[16] tebdîl olurdu. Ve meşâyihler de[17] bahs-i 'ilm mukarrer olup[18], 'azîzlerden 'Arab Şeyh içün imtihân bahisler oldukda, bir müddet ref' olup ve Şeyh Kadı-zâde Efendi'ye[19] maraz-ı mevt eser edüp, merhûm oldukda**, Ayasofya'da Vâ'iz İsmâ'il Efendi ve[20] 'Osmân Efendi Sultân Bâyezîd Hân Câmi'i'nde Vâ'iz oldular. Ve Sultân Selîm Hân-i 'atîk'de silsile îcâb edüp, 'azîzlerden (.....) Efendi'ye ihsân olunmağın[21].

1 görülüp. Ve V : görülür idi. Vezîr Kapudân E
2 olan E : — V
3 Kapudânlık V : — E
4 Ağa olur V : Ağa'ya ihsân olunmağın E
* Pâdişâh'ın İstanbul'a vusûlünden bir hafta sonra Yeniçeri Ağası Mustafa Ağa'ya Kapudânlık mansıbı verilmiş, Mîrahûr Şâhin Ağa Yeniçeri Ağası, Hazîne Kethudâsı Hüseyin Ağa Mîrahûr olmuşlardır (*Fezleke,* II,188). Yeniçeri Ağalığı'na getirilen Şâhin Ağa, Na'îmâ'da (III,279) Kapucular Kethudâsı olarak zikredilmektedir.
5 Vezîr-i ..... ba'dehû E : — V
6 merhûm E : — V
7 Ağa V : Kethudâ [Ayrıca "Kethudâ" kelimesinin üstünde "Ağa" kelimesi vardır] E
8 -ı 'âlem-penâh E : — V
9 hazretleri V : + mizâcı latîfler E
10 ve şikârların ederlerdi V : şikârlarında idiler E
11 şehirde narhlara tekayyüd V : olan İlyâs Efendi şehirde narh ["İlyâs" kelimesinin üzeri karalanmıştır] E
12 oldukda V : + ve E
13 Defterdârlığı V : Defterdârlık E
14 Efendi Matbah Emîni V : Efendi'ye Matbah Emâneti E
15 Efendi V : + oldukda E
16 menâsıb dahi V : menâsıblar E
17 meşâyihler de E : meşâyih de V
18 olup E : — V
19 Efendi'ye V : Efendi 'azîz E
** Kadı-zâde, 26 Rebî'ulâhır 1045 gecesi vefât etmiştir (Na'îmâ, III,275). Kadı-zâde, Solak-zâde'de (s.754) 1044 yılında vefât etmiş gibi görünüyor.
20 ve V : sitt[e ve] erba'în ve elfde 'azîz E
21 Ve ..... olunmağın E : ve sâyiri silsile olur V

Ve Şâm-ı şerîf Mîr-i mîrânı[1] Küçük Ahmed Paşa, segbânları ile Musul'da muhâfazada. Ve Musul Mîr-i mîrânı[2] ve Ekrâd Hâkimi, 'İmâdiyye ve Sohrân ve kapu-kulları nevbetciler dernekde idiler. Ve Ahmed Hân alaca, lâkin rûygerdân olur. Şâh tarafından sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerine itâ'at üzere idiler; ol muhârebede hizmet üzere idi[3].

Ve sene hamse [ve erbaîn] ve elf[4] ramazân-ı şerîfinde havâdisler de; Vezîr-i a'zam Diyârbekir'de sefer-i hümâyûn mühimmâtları görülür idi. Lâkin kızılbaş-ı bed-me'âş şâhları nefîr-i 'âmm edüp, cemî'i[5] re'âyâların sürüp, tedârükleri ile Revân Kal'ası'n muhâsara edüp*, Revân muhâfazasında olan Vezîr-i sânî makāmında Murtezâ Paşa, mîr-i mîrânlar ve mîrlivâları[6] ile Şâh-ı bed-me'âş ile mesâff [ü] harb ü darblarda. Revân Kal'ası'ndan taşra sahrâda ceng ü muhârebeler oldukda, feryâdcılar ile ulaklar ılgarlar, Erzurum ve Van mîr-i mîrânlarına imdâd[7] taleb ederler. Ve Sadr-ı a'zam hazretlerine 'arz olur[8]; Revân Kal'ası'na imdâd[9] talebinde.

Ve mâh-ı ṣa'bânda Murtezâ Paşa[10] biraz müddet Revân Kal'ası'nın taşrasında biraz[11] muhârebe vü kıtâl ederler; vakt-i şitâ [ve] şiddetlerde[12]. Ve asâkir-i İslâm kışlaklarında. Sadr-ı a'zam Mehmed Paşa câniblerinden Âsitâne'ye 'arz olunur, telhîs ile[13]. Ilgarlar ile ahvâl i'lâm olundukda, mâh-ı ramazân-ı şerîfin ibtidâsında, Vezîr Mustafa Paşa Canpulâd-zâde, Anadolu[14] eyâletlerinden asker sürmek içün ta'yîn olunur. Şedîd hükm-i şerîf verilür. Anadolu Eyâleti'nde her kimler olursa[15], ba'de'l-va'de hakkından gelinmek fermân ederler. Vezîr Sultân-zâde Mehmed Paşa Anadolu'ya ta'yîn olunur. Bunlar dahi[16] bir tarafdan asker[17] sürmek **[V 482b]** emr olur. Erzurum Vilâyeti'ne varınca mezbûr vezîrler şiddet-i şitâlarda fermân üzere ılgarlar[18]. Askerleri hânelerinden sürüp, dahi Rumeli'ne kapucu-başılar ta'yîn olur: "Seferlü kapu halkından olup[19], evlerinde sâkin olan hakkından gelinür"

1 mîrânı V : mîrân E
2 mîrânı V : mîrân E
3 idi V : — E
4 hamse ve elf V : hamse erba'în ve elfde ["hamse" kelimesinin üstünde "sitt" kelimesi vardır] E
5 cemî'i V : cemî' E
* 14 Receb 1045 salı günü Rüstem Hân ile Acem Şâh'ı Revan üzerine gelip muhâsara etmişlerdir (Na'îmâ, III,280).
6 mîrlivâları E : mîrlivâlar V
7 imdâd V : imdâdlar E
8 *olur V : eder ahvâli E*
9 Kal'ası'na imdâd V : Kal'ası'nı imdâdlar E
10 şa'bânda Murtezâ Paşa V : şa'bân-ı şerîfde muhâsarada Revân Vezîr Murtezâ E
11 taşrasında biraz V : enderûnunda E
12 -i şitâ şiddetlerde E : şiddet-i şitâ V
13 olunur, telhîs ile V : ve telhîsler E
14 Anadolu V : Anadolu'da
15 olursa E : var ise V
16 Bunlar dahi V : — E
17 asker V : askerler E
18 ılgarlar √ : ılgarlarda E
19 olup V : — E

deyü te'kîd[1] olur. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Sofya'da dernekde hâzırlar idi. Ve Âsitâne'de Kapucu-başı ta'yîn olur. Mahallelerde sâkin yeniçerilerden ve bölükden kayd ve tekā'üdlerden mâ'adâ zâbitleri câniblerinden çavuşlar ve bevvâbân ve müfettiş[2] ta'yîn idi. Bu mertebe[3] te'kîdler, mescidlerde imâmlardan da'vet olunmağın, e'immeye yemînler teklîf[4] olurdu. Ve mukaddem bir def'a müfettiş ile Kapucu-başı İstanbul'da hâric olanları sürgün olmuş idi; ol zemân sürgünler men' olduğu mukarrer. Sene selâse[5] [ve] erba'în ve[6] elfde idi. Hâlâ bu def'a ehl-i sefere[7] olmağın, Âsitâne'de bir ferd kalmadı; sefer-i hümâyûna 'azm etdiler[8].

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfin on beşinde, Yeniçeri Ağası Şâhin Ağa kapuda tuğları ve alay bayrakları ile yeniçeriler[9] ile Üsküdar'da hâzır olup, kânûn-i evvelde hareket oldu idi[10].

Vezîr-i a'zam olan Mehmed Paşa, Diyârbekir'de imdâd Cebeciler Ağası ile tüfeng-endâz neferâtları, Van Kal'ası muhâfazalarına me'mûr edüp, ba'dehû Diyârbekir'den Sadr-ı a'zam[11] Mehmed Paşa, hâzır olan Yeniçeri Kethudâsı ile neferâtları ile[12] ve Dîvân aklâmları ile şehirlerden re'âyâlar sürüp, şiddet-i şitâlar, berf ikişer[13] zirâ'; kûhistânlar dutulup, karlardan balkan [u] dervendler keşîde idi[14]. Mîr-i mîrânlardan Diyârbekir ve Ekrâd hâkimleri ma'an[15] ve Mîr-i mîrân-ı Rakka ve mîrlivâlardan Nehr-i Dicle ve Nehr-i Murâd'ı gemiler tedârük edüp, hezâr zahmet ile murûr [u] 'azîmet ile Erzurum'a teveccühde*. Ve[16] Zağarcı-başı Bektaş Ağa, serdengeçdi yeniçerilerden ve cedîd 'acemiyândan[17] be-dergâh etdiler idi. Lâkin bir mertebe kış ve şitâlarda insân tahammül edemez. Ekrâd re'âyâlarından[18] âhen kürekler ve kazmalar ile râh [u] derbendler açup, geçidlerden Hasan-paşa ve Çoban Köprüsü menâzillerinde. Ve Mîr-i mîrân-ı **[V 483a]** Kars ve Mîr-i mîrân-ı Ahıska'da asâkirler imdâda mümkin olmaduğu mukarrer. **[E 285a]**

1 gelinür" deyü te'kîd V : te'kîdler E
2 bevvâbân ve müfettiş V : bevvâbânlardan ve müfettişlerden Mevlânâ (.....) E
3 mertebe V : mertebede E
4 teklîf V : teklîfler E
5 selâse V : selâs E
6 ve V : — E
7 sefere V : seferlüler E
8 etdiler V : ederler E
9 yeniçeriler V : yeniçeri E
10 idi E : — V
11 a'zam V : + olan E
12 ile E : — V
13 ikişer V : ikişerer E
14 idi V : ederlerdi E
15 ma'an E : — V
* 22 Şa'bân 1045'te Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa Diyârbekir'den çıkıp Erzurum'a teveccüh etmiş ve 9 ramazânda Erzurum'a vâsıl olmuştur (Na'îmâ, III,280).
16 Ve V : — E
17 'acemiyândan E : 'acemiyân V
18 edemez. Ekrâd re'âyâlarından V : edemezlerdi. Re'âyâ-yı Ekrâd'dan E

Ve[1] Mîr-i mîrân-ı Erzurum dernekde. Vezîr-i a'zam olan Mehmed Paşa da Erzurum'da cem'iyyet üzere idiler. Lâkin şitâlardan bir ferde göz açdırmaz; borandan zahmet üzere. Mîr-i mîrân-ı Mar'aş ve Mîr-i mîrân-ı Sivas ılgar ile hâzırlar idiler. Hasan-kal'ası'na dâhil oldular. Ve Revân Kal'ası'nda Vezîr Murtezâ Paşa kal'aya girüp, bedenlerinde toplar kurup, kızılbaşlar kıtâllerde[2]. Şâh-ı bed-fi'âl etrâflarından kal'aya mânend-i çatmalar etmeğin ve re'âyâların sürüp[3], memâliklerinden lağımcıyân Ermeni keferelerin cem' edüp, kal'aya lağımlar edüp ve meterisler ile[4] Mâzenderân tüfengcilerin doldurup, Revân Kal'ası'na guluvlar edüp, revgan-ı neft ile hânelerin ihrâk etdürüp, gāzîler rûz [u] şeb çalışurlardı. Otuz eyyâm harb [ü] kıtâller olup[5], içerüden mîr-i mîrânlar kızılbaşlarun yedi sekiz meterislerin basup, dört yüz elli kelle[y]i sürhserlerin tîğlerden geçürüp ve[6] yetmiş nefer dillerin bend edüp, içerü Vezîr'e getürdükde, harca sürdüler. Ve bir def'a mağrib vaktinde bir uğurdan nâmdârlar[7] ve Mîr-i mîrân Sevindük Paşa serdengeçdi olurlar. Tabyaların basup, bir niçe bin sürhseri[8] hâke düşürdüklerinde[9], Murtezâ Paşa bedenden teferrüc edüp, meş'aleler ile bedenleri zeyn edüp, tekrâr imdâd gönderüp, 'işâ vakti olunca bir mertebe harb [ü] kıtâl olur. Ba'de'l-kıtâl kızılbaşlar meterislerinden ürküp, çadırlarına firâr ederler. Gāzîler sâlimîn[10] kal'aya dâhil oldular. Revâfızlarun[11] tekrâr imdâdları gelür. Memleketleri karîb, bölük bölük imdâdları hâzır idi. Lağımcıları zemîni zîr-i zemîn[12] ederler ve hâklerinden kulleler peydâ ederler. Kemândârları[13] eflâke beraber olur[14]; kal'anın içerüsüne havâle olur. Bir ferd meydânlarında gezmek mümkin değil[15]; mecrûh [u] zahmdâr olurlardı. Ve segbânlar dahi[16] vefâdârlık etmeyüp, tüfeng atmazlardı. Ve imdâd gelmeden kalur.

Hasan Kal'ası'nda Serdâr Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa asker cem' etmeğin, lâkin kânûn-i evvelin evsatı idi[17]. **[V 483b]** Bî-nihâye boranlar, berf[18], rüzgârlar şedîd; Soğanlı Yaylası'ndan bir ferde işlemek mümkin değil[19].

1 Ve V : — E
2 kıtâllerde E : kıtâ[l]lerde V
3 kal'aya ..... sürüp V : re'âyâların sürdürüp E
4 edüp ..... ile V : ve hâk-i zemînlerinden mücevvef edüp, kal'aya mânend-i çatmalar etmeğin, meteris edüp E
5 olup V : idi E
6 geçürüp ve V : kat' etdüklerinde E
7 nâmdârlar V : nâmdâr E
8 sürhseri V : sürhi E
9 düşürdüklerinde V : düşürdüklerin E
10 sâlimîn V : sâlim E
11 oldular. Revâfızlarun V : olurlar. Revâfızlar E
12 Lağımcıları ..... zemîn V : Lağımcıyânları zemîni zîr-i [ze]mîn E
13 Kemândârları V : Kemândârlar E
14 olur V : olurdu E
15 gezmek mümkin değil V : gezüp E
16 Ve segbânlar dahi V : Segbânlardan E
17 evsatı idi V : evsat, berf E
18 berf V : — E
19 Soğanlı ..... değil V : Bir ferd Soğanlı Balkanı işlemez E

Nâmdâr u[1] dilîrân yiğitlerden iki bin piyâde tüfengliler[2], Çoban Köprüsü'nden Kars Kal'ası'na duhûl ederler. Ardahan'dan binden ziyâde tüfengli Oltı râhlarından uğrın hâkden kılağuzlar ile Kars'da cem'iyyet ederler. Revân üzerine Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazret[ler]ine sipâriş edüp, Revân Kal'ası'na karîb duhûl ederler[3].

Revân Kal'ası'nda olan gāzîler rûz [u] şebde derd-i dillerine[4] dermân yok. Şâh-ı bed-kirdâr kılâ'ın dört sakfların vîrân ederler. Kal'anın sengden cânibe olan[5] dıvarları zemînlere beraber berbâd oldukda, içerü kullelere tüvânâ gāzîler seng ile kıtâl edüp, ekseri fınduk zahmından bedenleri[6] mecrûh; yeniçeri zâbitlerinden ba'zısı şehîd[7] olup, sürhserler revgan-ı neft ile kal'a[y]ı ihrâk etdükleri[8] mukarrer. Vezîr Murtezâ Paşa mecrûh, za'f üzere. Kethudâsı ile tevâbi'leri hazret-i İmâm[9] 'Ali savaşları[10] ederlerdi. Ol kadar kızılbaşlar mürd idi, bî-hisâb. Âhır Vezîr Murtezâ Paşa'ya[11] bi-emrillâhi Te'âlâ ecel erişüp, merhûm oldukda, askere ye's gelür. Gerçi kethudâsı, merhûmun fevt olduğun hıfz ederler; lâkin haber bilinüp. Elli altmış gün[12] Revân Kal'ası'nda ve Şâh askeri dâhil olmazdan mukaddem, hânları ile kıtâl mukarrer. Seğirdim ile Revân'da muhârebeler olurdu. Ve[13] Şâh-ı bed-fi'âl'in[14] taburu nâ-ma'lûm idi. Revâfızlar Revân Kal'ası'n vîrân mertebesinde kodular. Zahmdâr olanları rencîde etmeyüp, fârisleri sürüp, mîr-i mîrânlar ekseri mecrûh[15] ve ba'zılar halâs olup, Ardahan'a düşüp, Kars'da bir niçesi firârda idiler[16]. Ve kal'adan mevcûdların giriftâr getürdüler*.

Vezîr-i a'zam haberleri oldukda[17], Hasan-paşa Palankası'ndan 'avdet edüp, Erzurum'a dâhil olurlar. Tekrâr dernek edüp, Âsitâne'den Yeniçeri Ağası Erzurum'a dâhil olup, Vezîr-i a'zam hazretlerine mülâkat oldular. Vezîr Mustafa Paşa **[V 484a]** Canpulâd-zâde[18], asker sürmekden Erzurum'a[19] dâhil olup, Vezîr Sultân-zâde Anadolu'dan askerler sürmekden Âsitâne-i sa'âdet'e

1 Nâmdâr u E : Nâmdâr V
2 tüfengliler V : tüfengli E
3 duhûl ederler V : hâkden Nehr-i Aras (عرض) 'a duhûl olurlar E
4 gāzîler ..... dillerine V : gāzîyân rûz şebde derdlerine E
5 cânibe olan V : cânibine E
6 bedenleri V : ebdânları E
7 yeniçeri ..... şehîd V : yeniçerinin zâbitleri, ba'zısı şehâdet nasîb E
8 etdükleri V : etdükler E
9 İmâm E : — V
10 savaşları V : muhârebelerin E
11 Paşa'ya V : Paşa E
12 gün V : eyyâmlar E
13 Ve V : — E
14 fi'âlin V : + ve E
15 mecrûh V : mecrûhlar E
16 idiler V : ederler E
* Vire ile teslîm olan Revan Kalesi'nin düştüğü haberi, 1 Zilka'de 1045'te Serdâr'a ulaşmıştır (*Fezleke*, II,180; Na'îmâ, III,281).
17 oldukda V : olduğunda E
18 Canpulâd-zâde V : Çanpulâd-zâde E
19 Erzurum'a E : Erzu[ru]m'a V

'avdet etmeğin, lâkin Canpulâd-zâde asker halkına cefâ etdükleri mukarrer idi. Niçelerin katl edüp, şer'-i şerîfe muhâlif telef-i nefs olduğun haber bilinüp, sa'âdetlü Pâdişâh cânibinden hatt-ı şerîf Sadr-ı a'zam hazretlerine hıtâben sâdır oldukda, Erzurum Kal'ası'nda hakkından gelinür, rûz-i hızır eyyâmlarında*.

Ve mâh-ı zilhiccede Erzurum altında otaklar ve çadırlar cem' oldukda, mîr-i mîrânlar ve mîrlivâlar [ve] zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları ile fevc fevc[1] saflar ile otağ-ı hümâyûnda Vezîr-i a'zam olan Mehmed Paşa hazretlerinin[2] hâk-i pây-i şerîflerine[3] yüz sürüp, hil'atler 'atâlar olurdu. Ve Mataracı Ağa'ya[4] Ebnâ'-i Sipâhiyân Ağalığı ihsân olunmağın, sâyirleri silsile olup.

Ve Musul'da, Mîr-i mîrân-ı Şâm Küçük Ahmed Paşa ve[5] Mîr-i mîrân-ı Musul ve[6] Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir[7] Vezîr Mehmed Paşa ve sâyir me'mûr olan askerler Musul'da dernekde idiler. Ve gerü Ekrâd hâkimleri ve 'İmâdiyye ve Sohrân ve Mîre Beyi ve Saçlı Ekrâdları hâzırlar. Musul'da cem'iyyet etdükde, Nehr-i Şat Dicle'nin taraf-ı yesârında hazret-i Yûnus *'aleyhi's-selâm*** makām-ı şerîfidir[8]; **[E 285b]** çadırların kurup: "Etrâfda olan kızılbaşlarun[9] hareketleri ne cânibe olur" deyü tefekkürde iken, Ahmed Hân Şehrezol ve ülkelerinde (örekelerinde) Şâh-ı bed-fi'âl'den rûy-gerdân [olanlar] nâmelerin kendüye âverde. Ve Zâlim 'Ali de mağbûn, bir tarafda. Ve Lûr Hân Ekrâdı hâyin Derne vü Derteng (ترتنك و تن) Boğazı'ndan 'ubûr ederler. Ahmed Hân ülkesinden (örekesinden)[10], Kara Ulus Türkmanları'n ganemlerin ve develerin sürmek[11] [içün] Şâh-ı bed-ahter'den izin alur. Ve otuz bin kızılbaşlar imdâd gelür. Mihribân Kal'ası'ndan dervend ü balkanlar ve geçidi 'ubûrda, Kerkük ve Erbil (ابريل), Sohrân vilâyetlerin gāret etmek sevdâsında iken Musul'da olan Mîr-i mîrân-ı Şâm Küçük Ahmed Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Musul Paşası mîrlivâlarından[12] Siverek ve Harput Beyi ve Ekrâd bey-

* 1046 muharreminin ortalarında Erzurum'a gelen Canpulâd-zâde Mustafa Paşa, fermân-ı hümâyûn mûcebince muharremin 28'inde boğularak öldürülmüştür (*Fezleke*, II,184; Na'îmâ, III,286-287).

1 fevc V : + alayları E
2 Paşa hazretlerinin E : Paşa'nın V
3 pây-ı şerîflerineV : pâyların E
4 Mataracı Ağa'ya V : Mataracı'ya (.....) E
5 ve V : — E
6 ve V : — E
7 Diyârbekir V : + 'de E

** "عليه السلام = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.

8 şerîfidir V : şerîfdir. [E 285b] Sene sitt erba'în elfde ["Sene ..... elfde" yazısı, metinden ilgisiz olarak sayfanın üst kısmındadır] E
9 Etrâfda olan kızılbaşlarun V : Etrâf kızılbaşlar E
10 örekesinden E : örekesinde V
11 sürmek V : + ve E
12 mîrlivâlarından V : mîrlivâlardan E

leri ve Ahmed Paşa'nın[1] bin nefer segbânları **[V 484b]** ve[2] Kerkük Mîr-i mîrân[ı] askerleri Çınar-gedüğü'nde Lûr Hân Hüseyn nâm Ekrâdı ve kızılbaşlar ile bir mesâff [u] harb [ü] kıtâl olur. Ve Ahmed Hân askerleri bir cânibde. Ve Ahmed Paşa'ya imdâda bir ferd[3] yok. Mezbûr Ahmed Paşa mizâcı za'îf, hummâya mübtelâ iken gazâdan yüz döndürmeyüp, ol kadar kızılbaşlar ve Ekrâdlar ile[4] Lûr Hân'ın askeri ile kıtâl etdüğünden mâ'adâ piyâdelerün tüfeng-endâzlar havflarından Ekrâdlar rahnede. Ahmed Paşa bî-mecâl idiler. Ve Bekir Paşa-zâde arslanlar gibi anrayup, sürhserleri bir cânibden serlerin gerdenlerinden[5] ayırurdu.

Ve sene sitte [ve] erba'în ve[6] elf rebî'ulevvelin[in] gurresinde muhârebe; bir tarafdan Hemedân'dan hânlar ile sürhserler gürûh, Şehrezol taraflarından imdâdlar gelüp, Mîr-i mîrân Küçük Ahmed Paşa elem [ü] ıztırâbları, harâretden hummây-ı muhrikadan bir mikdâr te'hîrde. Ba'dehû "Niyyet-i gazâ" deyü kağan arslanlar gibi havlayu[p], hurûş edüp, gulûsunda on beş 'adûnun başların tenlerinden cüdâ edüp[7], hem-râzı Bekir Paşa-zâde ciğerdâr, nâmdâr idi. Lâkin Ahmed Paşa'nın segbânları vefâdârlık etmeyüp, rûy-gerdân oldular. Ahmed Paşa'nın dermânları kalmayup, hasta ziyâde harâretleri şiddet üzere[8] oldukda: "Neyleyelüm takdîr-i Rabbânî, 'ömr-i câvidânîden[9] zemân kalmıyor. Ecel peyki karîb oldu" [deyüp], Bârî Te'âlâ'dan hâcet dilerdi: "'Adû-yi revâfızları hâkister edüp, ba'dehû rûh tenden cüdâ olaydı" derler. Ve[10] segbânlarına hıtâb ederler: "Behey zâlimler böyle hıyânet nedir?[11] Rûy-gerdân oldunuz, neden?[12] Nân [u] nemek hukûku, bî-vefâlık. Gelin[13] fâriğ olun. İslâm livâsı altında olun" deyü[14] mezbûr Ahmed Paşa bir def'a esb üzere bî-mecâl süvâr olup: "Gazâ'-i ekber" deyü bir tarafdan[15] 'adû-yi bed-ahtere tîğ ü şemşîr çeküp, yedi sekiz sürhseri katl eyleyüp, ba'dehû yirmi yerde cerâhat vâki' olur, bî-dermân kalur. Âhır şehâdet nasîb[16] oldukda*, hem-râzı Bekir Paşa-zâde cân [u] dilden 'aduvlara tîr ü kemân ile ve Ahmed Hân da ol arada kıtâlde[17]. Sürhserler Ekrâd-ı Lûr Hân kabîlelerine tîr-i kazâ

1 ve Ahmed Paşa'nın V : — E
2 ve V : Ahmed Paşa'nın E
3 imdâda bir ferd E : imdâd V
4 ve Ekrâdlar ile V : ile ve Ekrâd E
5 gerdenlerinden E : gerdeninden V
6 ve V : — E
7 edüp V : ederlerdi E
8 üzere V : — E
9 Rabbânî, 'ömr-i câvidânîden V : 'ömr ü câvidândan E
10 Ve V : — E
11 nedir V : — E
12 neden E : — V
13 Gelin V : deyü ğelin (كلك) E
14 deyü V : — E
15 tarafdan V : tarafından E
16 nasîb V : oldu, merhûm ve mağfûr E
* Ahmed Paşa'nın kızılbaşlarla yaptığı ve tüfeng ile vurularak şehîd olduğu savaş, rebî'ulâhır evâhırında cereyân etmiş gibi gözüküyor (*Fezleke,* II,185-186; Na'îmâ, III,292-295).
17 kemân ..... kıtâlde V : kemânın yedinde bir tîrkeş, teberler ile E

içlerine[1] girüp, habîslerün lâş [ü] cîfeleri **[V 485a]** sahrâda küştelerden püşte idi. Ve[2] segbânlardan ekseri mürd olup, bakıyyesi Lûr Hân segbânlarına mülhak olur. Ve Musul'da nevbetci yeniçeriler ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Vezîr Mehmed Paşa Musul'da idiler. Kal'a[y]ı bırağup[3], Musul'dan 'azîmet etmeyüp, Bağdâd'dan sürhserler hîle edüp, Musul etrâflarına seğirdim etmeyeler. Mebâzâ bir def'a şirret edüp, bir dem Musul'dan hareket etmediler.

Ve Mîr-i mîrân-ı Van Sefer Paşa askerleri Van'da, Cebeci-başı ve Zağarcı-başı, ba'zı yeniçeriler ile muhâfazada iken yeniçeri kethudâları ve[4] zâbitlerden çorbacılar ve yeniçeriler ile Van Kal'ası'na me'mûr etdiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Mar'aş eyâletlerin ta'yîn edüp ve Rakka eyâletlerin ta'yîn etdiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Kars'da Cebeci-başı ve cebeciler[5] ve topcular ve yeniçeriden bir mikdâr neferât ta'yîn ederler.

Ve mâh-ı rebî'ulâhırda, Baş-defterdâr İbrâhîm Paşa'ya gazab olup[6], katl olunmağın ve Sipâhiyân Ağası[7] Mataracı katl olup*, Âsitâne-i sa'âdet tarafından Kapucu-başı[8] orduda hâzır idiler; muhallefâtın kabz etdürüp, Âsitâne'ye gönderdiler[9].

Ve mâh-ı cumâdelûlâda Musul'da imdâd taleb olunmağın, Vezîr-i a'zam[10] Mehmed Paşa Kethudâsı olan Dervîş Mehmed Ağa'ya Mîr-i mîrân-ı Şâm Eyâleti'ni ihsân etdiler. Kapusunu Sâhib-i devlet taraflarından iki bin yarar tüfengli segbânların ta'yîn edüp ve üç bin süvârî ecnâs, nâmdâr ağalar, müteferrika ve gönüllü[11] müsellah cebe vü cevşenlü, gönderlü bayraklu, cengazmûde, kâr-güzâr[12] fevc fevc safların tertîb [ve] âlât-ı harblerin müşâhede etmeğin, fârisler ve dilîr gür[b]üz oğlanlar yüz nefer, murassa' kalkanlar ve kemândâr tîrkeşlü[13] ve cevherdâr tüfenglü, gönderlü, civân yiğitler idiler. Ba'dehû tuğları, alay bayrakları[14] ve esbân-ı yedekler ve 'alemdârlar, mehterân-ı 'alem bi'l-cümle kapuların görülüp, Erzurum'dan **[E 286a]** alayların saflar etdüğünde, ordudan Dervîş Mehmed Paşa esb-i 'aşkara süvâr[15] olup, efendisinden hayr du'âların aldukda, cemî'i Sadr-ı a'zam hazretlerinin [V

1 içlerine E : — V
2 Ve V : Ahmed Hân da ol arada kıtâlde E
3 Kal'a[y]ı bırağup V : Bırağup, kal'a[y]ı E
4 ve V : — E
5 Cebeci-başı ve cebeciler V : cebeciyân E
6 olup V : olur E
7 Ağası V : ağaları E
* Fitneye sebep oldukları gerekçesiyle Defterdâr İbrâhîm Paşa ile Sipâhî Oğlanları Ağası Mataracı Mehmed Ağa, 23 Rebî'ulevvel 1046'da otağa davet olunup katledilmişlerdir (*Fezleke*, II,184; Na'îmâ, III,288).
8 Kapucu-başı V : kapucu-başılar E
9 gönderdiler V : gönderilüp E
10 a'zam V : + olan E
11 gönüllü V : gönüllüyân E
12 kâr-güzâr V : + perver E
13 tîrkeşlü V : tîrkeş E
14 bayrakları V : bayraklar E
15 esb-i 'aşkara süvar V : esb süvârî E

485b] ağaları ve şâtırlar ve mataracı ve[1] tüfengcileri ve orduda olan mîrlivâlar ta'zîm[2] ile önlerince saflar olup, fevc fevc gürûh ile 'azm edüp, Erzurum'dan revâne olurlar. Sâhib-i devlet bir kûşeden Yeniçeri Ağası ile teferrüc ederlerdi. Ve[3] Mîr-i mîrân-ı Şâm, Musul muhâfazasına me'mûr[4] oldular.

Ve merhûm Defterdâr yerlerine, merhûm[5] Vezîr-i sâbık 'Abdülbâkî Paşa Kethudâsı olup, ba'dehû Yeniçeri Ağası olan sâbık[6] Mehmed Paşa'ya Baş-defterdârlık ihsân olur. Livâ-i Kastamonu'dan orduya da'vet olunmağın*.

Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa sene-i mezbûrede Erzurum muhâfazasında idiler[7]. Ba'dehû mîr-i mîrânlara icâzet olur[8]; eyâletlerine kışlaya fermân olunur. Ve Erzurum'da nevbetciler ta'yîn olunmağın, ba'dehû rûz-i kāsımda Serdâr Vezîr Mehmed Paşa, Yeniçeri Ağası ile Diyârbekir'e teveccüh ederler. Kışlak edüp, bölük ağaları ile Baş-defterdâr Mehmed Paşa Diyârbekir'de dâhil oldular. Mîrî hazîne tahsîli içün etrâflara muhassıllar gönderüp, hizmetde oldular.

Ve Âsitâne'de olan Kāyim-makām Bayram Paşa, Rumeli mü[te]sellimlerine emr-i şerîfler gönderüp, Rumeli askerleri[9] ile Filibe'de dernek [ve] yoklama fermân olunur ve atların Filibe'de çayırladalar[10]. Vezîr Ken'an Paşa'ya Özi muhâfazası emr olur; Akkerman'da dernekde idi. Ve[11] Mîr-i mîrân-ı Rumeli Arslan Paşa-zâde'ye sadaka oldukda, Filibe'de mîrlivâları cem' olur. Zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları Filibe Sahrâsı'nda halka ve silâhşorluklar ta'lîm ederlerdi. Mîr-i mîrân-ı Bosna, Üsküb'de cem' olurlar.

Ve sene hamse [ve] erba'în [ve] elf rebî'ulâhır[ın]da ma'zûl olup, mahrûse-i Mısır Vilâyeti'nden 'azm edüp, Mîr-i mîrân-ı sâbık[12] Ahmed Paşa'ya gazab olup, Âsitâne'de[13] katl olunmağın, muhallefâtları mîrîye[14] zabt olunur. Ve Mısır Kadısı olan 'Abdullâh Efendi'ye ecel erişüp[15], bi-emrillâhi Te'âlâ[16] merhûm oldular.

Ve Rumeli'nde[17] Kantemir, tevâbi'i Tatarlar ile Akkerman etrâflarında mesken dutup evlâd ü 'iyâlleri ile. Lâkin Tatar Hân Gāzî Girây-zâde Kantemir

1 şâtırlar ve mataracı ve V : şâtır ve mataracı E
2 ta'zîm V : ta'zîmler E
3 Ve V : + bir alay olduğu vakit dil âverde E
4 me'mûr E : ta'yîn V
5 merhûm E : — V
6 olup ..... sâbık E : olan V
* Defterdâr İbrâhîm Paşa'nın katledilmesinden sonra yeri Bâkî Paşa Kethudâsı Aydın Muhassılı Mehmed Paşa'ya verilmiştir (*Fezleke*, II,184; Na'îmâ, III,290).
7 mezbûrede ..... idiler V : mezbûrda Erzurum Sahrâsı'nda muhâfaza etdiler E
8 mîrânlara icâzet olur V : mîrânlar icâzet olup E
9 şerîfler ..... askerleri V : şerîf gönderilür, Rumeli askerler E
10 olunur ..... çayırladalar V : olur ve atları Filibe'de çayırlarlar E
11 Ve V : — E
12 elf ..... -ı sâbık E : ve elfde Mısır Vilâyeti'nden 'azl olup, Âsitâne'ye gelen V
13 Âsitâne'de E : — V
14 muhallefâtları mîrîye E : muhallefâtın mîrî câniblerine V
15 Efendi'ye ecel erişüp V : va'de-i mevt, ecel-i müsemmâ E
16 Te'âlâ E : — V
17 Rumeli'nde V : — E

ile husûmet edüp, Novay Tatarları ve Batrık Emirze bî-kıyâs Tatarlar ile İsakcı **[V 486a]** mukābelesi, Nehr-i Tuna[1] sevâhilinde ve Boğdan sınurunda cem' olurlar. Kantemir akrıbâları emirzeler de cem' idiler. Lâkin Kantemir ferzendi ile ve[2] tevâbi'i ile Âsitâne'ye ılgar etmeğin, Âsitâne'de ri'âyet ederler. Vezîr-i sâbık Dâvud Paşa sarayında konup[3]. Vezîr Ken'an Paşa Akkerman'dan 'avdet ederler, İsakcı'da karârda. Tatar Hân, asker-i Tatarlar ile[4] Özi'den nakl ederler. Nehr-i Purud'da (بورودہ) ve Bender etrâflarında tabur bağlayup, ılgar edüp, Kantemir'in ehl ü 'iyâl [ve] erzâklarm kabz edüp, ef'âl-i kabîh ve[5] Boğdan kurâlarından[6] zahîreler sürüp ve zulmleri mukarrer. Vezîr Ken'an Paşa haber gönderüp: "Hân hazretleri Tatar tâyifesi re'âyâya zulm ederler" deyü. Dahi ziyâde ve Novay Tatarları Hân'dan rûy-gerdân Batrık Emirze tevâbi'i Tatarlar başka Kantemir câniblerinde. Vezîr Ken'an Paşa Âsitâne'ye 'arz ederler, ahvâllerin. "Gāfil me-bâş! İhtimâldir hıyânet edüp, rûz-i kāsım karîb, Nehr-i Tuna[7] dona, şitâ vü şiddet vakitleridir[8]" [deyü].

Âsitâne'den Mîr-i mîrân-ı Rumeli askerine fermân olur; mahrûse-i Edirne'ye duhûl edeler. Tekrâr Özi'ye Mîr-i mîrân-ı Rumeli asâkirleri Tuna yalısında cem'iyyetde. Ve mahrûse-i Edirne'de Mîr-i mîrân-ı Bosna me'mûr olur ve[9] Nemâz-gâh'da dernek ederlerdi. Rumeli'nde vâki' yeniçeriler, eğer korucular ve tekā'üdler, bölükden ve sâyir ma'zûller, zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve[10] kul-oğullarından ve 'acemi bostânî bir gürûh galebe askerler Edirne'de hâzırlar.

Ve Tuna sevâhilinde Tatar Hân, asâkir-i Tatar ile tabur[11] bağlayup ve Batrık Emirze ve meşhûr Novay taraflarından Çerkes[12]-zâdeler emirzeler ve Novay Tatarları[13] ihtilâllerde. Kantemir'un muhallefâtların taleb etdükde, Tatar Hân mâni', zabt edüp, muhâlefet üzere ve Batrık Emirze, Kantemir câniblerin dutup nizâ'da; lâkin kıtâl mukarrer olur. Vezîr Ken'an Paşa def' edemeyüp, Âsitâne'ye 'arz ederler. Vezîr Kāyim-makām, sa'âdetlü Pâdişâhımıza 'arz etdüğünde, Kantemir-zâde bî-edeb vaz' etdüğünde[14], fermân ile Âsitâne'de katl olunmağın*.

1 Tuna E : Turna V
2 ve V : — E
3 sarayında konup V : saraylarında kondular idi E
4 asker-i Tatarlar ile E : askeri V
5 ve E : — V
6 kurâlarından E : kurâ(قَيرا)larından V
7 Nehr-i Tuna E : nehir V
8 vü şiddet vakitleridir E : vaktinde V
9 ve E : — V
10 ve ..... ve V : ehl-i tîmârın E
11 tabur E : ta[bu]r V
12 Çerkes : Çerâkes EV
13 ve Novay Tatarları E : — V
14 etdüğünde V : + Kantemir ferzendâları E

* Kırım hânları ihtilâline sebep olan Kantemir'e Karahisâr Sancağı verilip Üsküdar'daki 'Âyişe Sultân Bahçesi'ne geçirilmişti. Burada iken 11 Safer 1047'de katledilmiştir (*Fezleke*, II,190; Na'îmâ, III,320-321).

Ve sene sitte[1] [ve] erba'în ve[2] elf târîhinde, Kapudân Vezîr Mustafa Paşa **[V 486b]** Bahr-ı sefîd'e donanma seferine me'mûr idiler. Lâkin deryâda Firenk kalyonlarına rast gelüp, üzerine varduklarında feth edüp, Firenk du[t]sakları ile[3] Âsitâne'ye cumâdelâhırede dâhil oldukda*, Tersâne Emîni Maksûd Ağa idi. Kapudân Vezîr[4] Mustafa Paşa Tersâne'de tekrâr tedârüklerinde.

Ve Tuna Defterdârı, Harem-i muhterem'den Rikâbdâr Ağa, Tuna'ya Defterdâr oldular. Ve[5] Mîr-i mîrân-ı Budun, Vezîr Mûsâ Paşa'ya fermân olundukda, Budun Eyâleti'ne 'azîmet ederler.

Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem Gāzî, 'âdil, Üsküdar saraylarında rûz-i kāsımdan mu'ahhar her gâh av-gâh [ve] şikâr[6] saydında. Ve[7] Kantemir'i da'vet etdükde, gazab edüp: "Bî-sebeb ihtilâle bâ'is oldun" deyü[8]. A'dâ şerrine uğrayup, katl olunmağın. Ve eyyâm-ı temmûzda sa'âdetlü Pâdişâh İstavroz saraylarında ve mâh-ı eylülde Dâvud-paşa saraylarına teveccüh etdükde, sürgün avları[9] ve murgān-ı balaban ve şâhin şikârlarında, zevk u[10] safâlarda. Ve rûz-i kāsımdan sonra şitâlarda, Âsitâne'ye 'azîmet[11] etdüklerinde.

Vezîr Kāyim-makām Bayram Paşa ve Segbân-başı Karakaş Ağa idiler. Üslûb-i sâbık üzere[12] Dîvân-ı hümâyûn olurdu[13]. Ve yeniçerinin ve kapu-kullarının[14] mevâcibleri tevzî' olurdu. Ve Tatar Hân'ın[15] ahvâlleri müzâkere olup, Vezîr Ken'an Paşa Tuna sevâhilinde[16] Tatarlar ihtilâllerin def' üzere[17]. **[E 286b]** Ve kapucu-başılarından Hasan Ağa ve Mustafa Ağa, Kefe'de Tatar Hân câniblerine ta'yîn idiler. Âsitâne'ye geldükde, Mustafa Ağa'ya gazab olur. Ve şiddet-i şitâlarda; lâkin devlet-i Pâdişâhîde[18] a'dâlar cezâsın görüp, dostlar şâd u hürrem.

1 sitte V : sitt E
2 ve V : — E
3 Firenk du[t]sakları ile V : Firenkler dutsakları V
* Kapudân Mustafa Paşa 6 ay Akdeniz'de dolaştıktan sonra, 1046 cumâdelûlâsında donanma ile Tersâne'ye dâhil olmuştur (*Fezleke,* II,187; Na'îmâ, III,300-301).
4 Vezîr E : — V
5 Ve V : — E
6 av-gâh şikâr E : av şikâ[r] V
7 Ve V : + gazab edüp E
8 etdükde ..... deyü V : ederler: "Bî-sebeb ihtilâl bâ'is E
9 saraylarına ..... avları V : 'da sürgün avlarında E
10 zevk u V : zevk E
11 'azîmet V : saraylarına teveccüh E
12 üzere V : — E
13 olurdu V : + ve E
14 ve kapu-kullarının V : kapu-kullarına E
15 Hân'ın E : Hân V
16 sevâhilinde V : + def' E
17 ihtilâllerin def' üzere V : ihtilâllerinde idiler E
18 Pâdişâhîde V : Pâdişâh E

Âsitâne-i sa'âdet cânibinden[1] Selâmet Girây-zâde[2] Âsitâne'ye da'vet olunur[3]. Yarar umûr-dîde olup, Tatar Hânlık sadaka oldukda*, fâhir hil'atler 'atâ olur. Kırım cânîblerine Kapucu-başı ile kalyeteler ile revâne olur. Ve Tatar Hân-ı sâbık Gâzî Girây[4], Tuna sevâhilinde iken Kırım cânibine teveccüh ederler. Tatar askerleri perâkende olur. Ve Novay Tatarları, Batrık Emirze ile Tuna'da kalurlar. Ve ba'zı Novay Tatarları[5] emirzeleri ile Novay Tatarları[6] vilâyetine 'azm ederler. Tatar Hân-ı cedîd Kefe'ye dâhil oldukda, emirzeleri tâbi'ler karşu gelürler. İ'zâz [ü] ikrâm ile Kırım'da Bağçe-saraylarında[7]; memleket-i Tatarları zabt **[V 487a]** ederler. 'Azl olan Tatar Hân-ı sâbık, tevâbi'âtı[8] ile Yanbolu'da karârda. Ba'dehû Âsitâne'ye da'vet olunmağın, gazab olup[9], hakkından gelinür; fî şehr-i şa'bânü'l-mu'azzam[10] sene 1046**.

Ve Mîrahûr Ağa'ya fermân olunmağın, mâh-ı şa'bânın[11] evâhırında Diyârbekir'de Serdâr olan[12] Vezîr-i a'zam[13] Mehmed Paşa Âsitâne'ye da'vet olunur. Halîl Ağa ulak ile Üsküdar'dan[14] revâne olduklarında, on dört günde Diyârbekir'de karâr ederler. Ahvâllere muttali' oldukda, hemân hazîne[y]i mühürleyüp[15], defterleri hıfz ederler. Ve[16] Defterdâr Mehmed Paşa'ya cemî'i[17] aklâmları sipâriş edüp[18], Yeniçeri Ağası Diyârbekir'de ve[19] bölük ağalarına te'kîdler ederler. Ba'dehû şiddet-i şitâlarda Âsitâne'ye teveccüh ederler.

Ve mâh-ı ramazânda Âsitâne'de, Ebû Sa'îd [Ebussu'ûd-zâde] Efendi Rumeli Kadı'askeri[20] oldukda, Anadolu[21] Mevlânâ Mu'îd Ahmed Efendi

1 cânibinden E : cânibi V
2 -zâde E : — V
3 olunur V : olur E
* 10 Muharrem 1047'de 'İnâyet Giray, yaptığı kötülüklerden dolayı azledilip Selâmet Giray'ın oğlu Bahâdır Giray'a Kırım Hânlığı ihsân olunmuştur (*Fezleke*, II,190; Na'îmâ, III,319-320). Bu tevcîhin 13 muharremde olduğunu yazan eserler de vardır (bk.Halîm Giray, *age*, s.89).
4 Girây V : + -ı sâbık E
5 ba'zı Novay Tatarları V : Novay Tatarlarından ba'zı E
6 ile Novay Tatarları E : — V
7 saraylarında E : saraylarına V
8 tevâbi'âtı V : tevâbi'ât E
9 olup V : olur E
10 şehr-i şa'bânü'l-mu'azzam V : şa'bânü'l-mükerrem E
** Azledilen 'İnâyet Girây, İstanbul'a geldiği 8 Safer 1047 günü katledilmiştir (*Fezleke*, II,190; Na'îmâ, III,320). 'İnâyet Girây'ın muharremde katledildiği de nakledilmektedir (Halîm Girây, *age*, s.87).
11 şa'bânın V : şa'bânü'l-mu'azzam E
12 olan V : — E
13 a'zam V : + olan E
14 Üsküdar'dan V : Üsküdar'a ba'dehû E
15 mühürleyüp V : + ve E
16 Ve V : — E
17 cemî'i V : cemî' E
18 edüp V : ederler E
19 ve V : — E
20 şiddet-i ..... Kadı'askeri V : Âsitâne'ye şitâlarda teveccühde. Ve Âsitâne'de mâh-ı ramazân-ı şerîfde Ebûssa'îd-zâde Rumeli Kadısı ["Ebûssa'îd-zâde" kelimesinin altında "Ebû Es'ad ابو سعد" kelimeleri yazılıdır] E
21 Anadolu V : + Kadısı olan E

sadrda idiler. Lâkin vilâyet kadıların imtihân ile ehl-i 'ilm olan 'ulemâya üslûb-i sâbık üzere[1] menâsıb olurdu, 'adl üzere. Ve e'immeye ve hutabâya, vazîfe-horânlara mümeyyiz, Hünkâr e'immelerinden 'âdil, müctehidîn, ehl-i takvâ huzûrlarında imtihân ederlerdi[2]. Ba'dehû cihâtlar[3] mahlûl oldukda, 'ale's-seviye tevzî' olunurdu[4].

Sene sitte [ve] erba'în ve elf ramazân-ı şerîfin gurresinde[5], Vezîr Kâyim-makām olan Bayram Paşa'ya hatt-ı sa'âdet-makrûn ile Vezîr-i a'zamlık[6] sadaka olunmağın*, cemî'i İstanbul'un a'yân u eşrâf ve[7] 'ulemâsı, Vezîr Kapudân Mustafa Paşa istikbâle gelüp[8], tehniye ederlerdi. Ve[9] Mevlânâ Şeyhülislâm-ı 'âdil Yahyâ Efendi ve kadı'askerler ve İstanbul Kadısı ve sâyir 'ulemâ[10] bi'l-cümle tehniyede idiler. Vezîr Ahmed Paşa, Vezîr Mehmed Paşa ve Tevkî'î Paşa ve defterdârlar ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve[11] ehl-i Dîvân, Sadr-ı a'zam hazretlerinin hâk-i pâylarına yüz sürüp. Mübârek teşrîfde Defterdâr-ı Şıkk-ı Sânî, Hasan Efendi'ye ihsân olunmağın, Anadolu Defterdârı İbrâhîm Efendi'ye sadaka olunur[12]. Ve Re'îsülküttâb İsmâ'il Efendi oldukda, tebeddülât[13] mukarrer. Ve Topcu-başı hâzır [ve] Cebeci-başı. Kâyim-makām[14] Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda karârda.

Ba'dehû Kapucular Kethudâsı[15] olan Defterdâr-zâde Diyârbekir'e ta'yîn olunmağın, hâtem-i şerîf içün ve ba'zı ahvâller sipâriş olunur[16]**.

Ve sâbıkā Van Beylerbeyisi olan 'Ali Paşa'ya Temeşvar Eyâleti mukarrer olur. **[V 487b]** Ve dahi[17] Vezîr Ken'ân Paşa Âsitâne'ye da'vet olur. Ve Âsitâne'de Vezîr Kapudân Mustafa Paşa'ya Kâyim-makāmlık[18] ihsân oldukda, Kapudânlık dahi üzerinde.

1 üzere V : — E
2 'adl ..... ederlerdi E : — V
3 cihâtlar : cihâdlar EV
4 olunurdu EV : Vezîr Bayram Paşa Sadr-ı a'zam olup, sene erba'în [ve] elf târîhinin ramazânü'l-mübârekinde sene 1046 E : Hünkâr cânibinden e'imme ve hutabâya mümeyyiz ta'yîn olunmuş idiler. Ve V
5 ve ..... gurresinde V : elf şa'bânü'l-mükerrem evâhırında ve ramazân-ı şerîfde E
6 a'zamlık V : a'zamlığı sadaka etdüklerinde E
* Revân'a imdâd etmedeki kusûru sebebiyle Mehmed Paşa, 7 Ramazân 1046'da azledilip, Kaymakam Bayram Paşa Vezîr-i a'zam ve Serdâr olmuştur (*Fezleke*, II,186; Na'îmâ, III,300).
7 u eşrâf ve V : — E
8 gelüp V : + teşrîf etdiler ve E
9 Ve V : — E
10 sâyir 'ulemâ V : gayri 'ulemâdan E
11 ve V : — E
12 sadaka olunur V : ihsân olunmağın E
13 Efendi oldukda, tebeddülât V : Efendi'ye olur, tebeddülâtlar E
14 makām V : + ve E
15 Kethudâsı V : Kethudâ E
16 olunur V : olunmağın E
** 26 Ramazân 1046'da Diyârbekir'e varıp mührü alan ve defterhâneyi mühürleyen Mîrahûr Halîl Ağa'dır (*Fezleke*, II,186; Na'îmâ, III,300).
17 Ve dahi V : — E
18 Kâyim-makāmlık V : Kâyim-makāmlığı E

Ve sene sitte [ve] erba'în ve elf ramazân-ı şerîfinde, Vezîr-i a'zam Bayram Paşa, kethudâlığın Fettâh Ağa'ya etdükde, eski kethudâlığında olan 'Ali Ağa'ya Kuds-i şerîf sancakların ihsân etmeğin ve Müstedâm Ağa[1]-zâde'ye Ebnâ'-i Sipâhiyân Ağalığı mukarrer olur[2]. Ve Süvârî Mukābelecisi Mehmed Efendi idi; sefere me'mûr olup[3] ve Defterdâr Hasan Efendi Âsitâne'de Defterdâr kaldılar. Cemî'i sefer ahvâllerin sipâriş etdiler. Ve Âsitâne'den üstâdlardan[4] toplar dökmek, kantar yuvalak resminde[5] tedârüklerin Âsitâne'de görülüp, dökücüler kethudâların ve dökücüler ta'yîn olur. Birecik nâm makāmda dökülüp, Bağdâd seferi ecliyçün, Livâ-i Birecik'de furun ve levâzımâtların Haleb'den ta'yîn olunup[6] ve: "Toprak kalıb içün Âsitâne'den Kağıd-hâne ve Karye-i Ayes[te]fanya[7] hâkinden gayri hâkler[8] olmaz" deyü[9] gemiler ile deryâdan Payas İskelesi'ne nakl olup, ba'dehû Livâ-i Birecik'de mahallinde toplar rîhte etdiler; kebîr toplar idi. Vezîr-i a'zam olan Bayram Paşa, tedârükünde oldular. Şark seferi fermân idi. Ve Özi Mîr-i mîrânlığı, Vezîr Nasûh Paşa-zâde'ye fermân olunmağın, tâbi' olan hüddâmları ile 'azm etdiler.

Ve mâh-ı mezbûrun on birinci eyyâmlarında tuğların saraylarında diküp, Nüzül Emîni ta'yîn etdükde Mustafa Efendi'yi[10] ve ahkâmlar tahrîr edüp, menâzillerde sürsat zahîreleri ecliyçün ve mîrî ganemler Rumeli'nden Anadolu'ya nakl edüp ve çavuşân me'mûr[11] olup ve sefer-i hümâyûn mühimmâtların eğer Rumeli, eğer Anadolu'dan bi'l-külliyye sipâriş etdiler[12]. Ve mahrûse-i Mısır'dan barut ve zahîre, kilâr-ı hâs için Kapucu-başı ta'yîn olunmağın, Matbah-ı 'âmire için defter tahrîr olunup[13], on sekiz müşâherelik, eğer sa'âdetlü Pâdişâhımız sefer-i hümâyûna teveccüh ederlerse[14], kalyonlar ile Payas İskelesi'ne der-mahzen olur. Ba'dehû fermân-ı şerîf üzere 'amel olunur[15]. Ba'dehû Yeniçeri Kâtibi olan 'Osmân Efendi'ye mukaddemâ bir gûş-mâl oldukda* ve Cizye Muhâsebecisi olan[16] Nef'î Efendi'ye gûş-mâl olur; bî-edebâne[17] vaz'ı sebebinden katl olur**.

1 Ağa V : — E
2 Ağalığı mukarrer olur V : Ağalığı'n mukarrer ederler E
3 olup V : idi E
4 üstâdlardan E : üstâdlar V
5 kantar yuvalak resminde E : — V
6 Haleb'den ta'yîn olunup V : Haleb'de bulunmağın E
7 ve Karye-i Ayes[te]fanya (ايسفانيه) E : — V
8 hâkler E : — V
9 deyü V : der E
10 etdükde Mustafa Efendi'yi E : olup V
11 me'mûr V : me'mûrlar E
12 etdiler V : eylediler E
13 olunup V : olunmağın E
14 ederlerse V : ederler ise E
15 olunur V : olur E
* Yeniçeri Kâtibi Osmân Efendi 1045 ramazânında katledilmiştir (Na'îmâ, III,283-285).
16 olan E : — V
17 bî-edebâne V : bi-edebân E
** Nef'î Efendi Harâc Muhâsebecisi iken Bayram Paşa'yı hicvettiğinden dolayı Sultân Murâd'ın izniyle Bayram Paşa tarafından 8 Şa'bân 1045'te boğdurulmuştur (*Fezleke,*

Ve ba'de'l-'îd otak u bârgâhlar Üsküdar'da **[V 488a]** çadırlar ve ordu-yı hümâyûn kānûn üzere ve cebehâne kifâyet mikdârı ve elli 'aded şâhî toplar orduya gelüp[1], zencîrlenüp, ol vakit Rumeli askerleri, Mîr-i mîrân-ı Sofya da hâzır. Îcâb etdükde, sefer-i hümâyûnda hizmetlerde olmak fermân olunur. Ve meşâyihlerden Şeyh-zâde ve Ahlat'dan gelen şeyhler sefere me'mûr idiler. Ve Top-hâne'den Topcu-başı mânde idi. Şol sebebden ötürü; Top-hâne'de toplar levâzımâtların görüp, ba'dehû sefer-i hümâyûna 'azm edeler.

[E 287a][2] Sene sitte [ve] erba'în ve elf şevvâlinde, Vezîr-i a'zam olan Bayram Paşa, Bağdâd seferi mühimmâtları içün Serdâr olup, Âsitâne'den teveccüh etdükleridir[3]

Ve mâh-ı şevvâlin onuncu eyyâmı, alaylar ile[4] yeniçeriden Muhzır Ağa ve birkaç çorbacıdan sipâriş edüp ve Segbân-başı Âsitâne'de mânde idiler[5]. Ve Âsitâne'de olan vezîrlerden Vezîr Kāyim-makām Mustafa Paşa, Vezîr Ken'an Paşa, Vezîr Ahmed Paşa, Vezîr Sultân-zâde Mehmed Paşa ve[6] Mevlânâ Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve cemî'i 'ulemâ efendiler[7] ve Tevkî'î ve defterdârlar ve ağayân ve müteferrika ve zevvâkîn ve Bölük Ağası ve Mândegân Ağası ta'yîn etdiler idi. Alaylarda[8] başka bölük halkı alayı bayrakları ile saflarda ve bi'l-cümle Dîvân halkından meşâyihlerden ve sâdât, Nakîb-i eşrâf ve Eyyûb-i Ensârî hazretlerinin hüddâmları, 'alemleri ile cem' oldukda, vakt-i mübârekde Vezîr-i a'zam Bayram Paşa'nın kethudâsı ve ağaları, müsellah cebe vü cevşenler ile ve tevâbi' hüddâmları envâ' geyümlü zırh, tahta, cebe vü cevşenlü müstağraklar, alay bayrakları gûn-â-gûn müzeyyen ve bir bölük Rumeli tarzında, bir bölük hurda bayraklular ve bir fırka[9] cevherdâr tüfengli, bir fırka sadaklu tîrkeşlüler Mısırlu tarzında ve müteferrikası şabt[a] keşîde, bir bölük mızrak ve gönderlü, bi'l-cümle segbân piyâde, beş yüz nefer Cezâyir[10] tüfenglü ve dokuz esb sîm eğerlü ve[11] licâmlu mücevherlü[12] yedekler ve dahi tuğ[13]-keşler altun cebeler ile on dört nefer şâtırlar altun taclu, tîğ ü teberler

---

II,183). Nef'î'nin boğdurulması Na'îmâ'da (III,234-236) 1044 yılı olayları arasında anlatılmaktadır.

1 orduya gelüp V : ordu başında E
2 edeler V : + Der-sefer-i Vilâyet-i Anadolu E
3 etdükleridir V : + fî on şevvâlde alaylarıdır zikr olunur; sene sitte erba'în ve elf sene 1046 E
4 ile V : sipâriş edüp E
5 çorbacıdan ..... idiler V : çorbacılardan ve Segbân-başılığı E
6 ve V : — E
7 cemî'i 'ulemâ efendiler V : cemî' 'ulemâ efendilerden E
8 Alaylarda V : Alaylar E
9 tahta ..... fırka E : ve V
10 Cezâyir E : — V
11 eğerlü ve V : eğer E
12 mücevherlü E : mücevher V
13 ve dahi tuğ V : tuğlar E

yedlerinde ve mataracı ve[1] tüfenglü yeniçeriyân ve yüz çift gür[b]üz cılasın hüddâmlar-ı bîrûn[2] kafâsmda, cebe vü cevşenler ile ve sîm şemşîr kemerlerinde ve[3] kemândârlar gönderlüler süvâr olup, kethudâsı, kafâsmda silâhdârı, [V 488b] çukadârı[4] sürh altun üsküflü.

Vezîr-i a'zam, Müdebbir-i selef[5], Âsaf-ı zemân[6] Bayram Paşa, Küştî-gîr[7]-i zemân, Merhamet-güşâ, za'îf [ü] bî-dermânlara zahîr, sâhib-i hayrât, şemşîr *[ü] tîğ kemerinde, tîr ü kemân [ve] tîrkeş ile esb-i mehîb[e] süvâr*[8] [olup], Saray-ı Dîvân-ı 'âli'de sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin taht-ı saltanat pâylarına düşüp, hayr[9] du'âsın recâ ederek[10] zemîn-bûs edüp, ba'dehû fâhir hil'at ihsân etdükde, bir dâne tel sokunup, merdâne şâhin gibi tekrâr bir def'a dahi zemîn-bûs etdükde, Livâ-i 'Alem-i şerîf'i[11] teslîm etdiler. Salavât-ı şerîf getürüp[12], Serdâr-ı Âsaf-ı zemân Vezîr-i a'zam[13] Bayram Paşa 'Alem-i şerîf'i yüzüne[14] sürüp, Bâb-ı sa'âdet ağalarına vedâ' edüp ve[15] Bâb-ı devlet'de[16] Devlet-i 'aliyye'nin a'yânı herkes ta'zîmler ile. Ba'dehû[17] nefîrler sadâlar verüp, 'alemdârlar 'Alem-i şerîf evvel 'alemdâr yedinde[18] âdâb ile salavât-ı şerîf ile tekbîr ile alaylar[19] fevc fevc gürûh hareketlerde[20]. Serdâr-ı zafer-şi'âr'ın önünce 'Alem-i şerîf[21], ba'dehû vezîrler ve 'ulemâ'-i kirâmlar[22] teveccühlerde. Yeniçeri alayı ve piyâdegân, gılmân-ı 'acemiyân ve cebeciyân, topcıyân ve arabacıyân-ı top ve Tersâne halkı ve çavuşân[23] ve müteferrika ve zevvâkîn[24] ve Dîvân-ı hümâyûn kâtibleri ve ehl-i menâsıb[25] ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve defterdârlar ve[26] 'ulemâ'-i kirâm alaylar[ı] gürûh süvâr olup[27], Bâb-ı hümâyûn'dan köşk-i latîf bâlâda, sa'âdetlü[28] Pâdişâh-ı 'âdil te-

1 ve mataracı ve V : mataracı E
2 hüddâmlar-ı bîrûn V : hüddâmân-ı bîrûn E
3 ile ..... ve V : şemşîr kemerler sîm ve tîr E
4 çukadârı V : çukadâr E
5 selef V : + sâlikîn E
6 zemân V : + cihân-dîde E
7 Küştî-gîr-i : Küşte-gîr V : mehîb-sıfat Küşt-gîr-i E
8 süvâr V : süvârlarda bu zîb [ü] zîverler ile E
9 hayr V : + u E
10 recâ ederek E : alup V
11 şerîf'i V : şerîf E
12 getürüp V : verüp E
13 -i a'zam E : — V
14 şerîf'i yüzüne V : şerîf yüzün E
15 edüp ve V : etmeğin E
16 devlet'de V : + hâzırlar E
17 Ba'dehû V : — E
18 yedinde V : — E
19 alaylar V : + bölük E
20 hareketlerde V : + 'Alem-i şerîf önünce E
21 önünce 'Alem-i şerîf V : — E
22 kirâmlar V : + çok çok E
23 çavuşân V : + süvârî zevvâkîn E
24 ve zevvâkîn V : — E
25 menâsıb V : menâsıblar E
26 ve V : — E
27 süvâr olup V : — E
28 sa'âdetlü V : + 'azametlü E

ferrüc ederler. Ba'dehû seğirdimler ile[1] hareketler oldukda, iskelede baştarda [ve] kadırgalar, bayraklar ile tezyîn idi. Bir def'a tüfengler şenlikleri olup, ba'dehû toplar şenliği[2] olup, deryâ yüzünde tabl u nakkāreler ile Üsküdar'a dâhil olup, süvâr oldukda[3], otak [u] bârgâhlarına duhûl edüp, sâyebânlar içre ziyâfetler mebzûl idi. 'Âdet üzere yeniçeri ve piyâdegân hisse-i ziyâfetlerin yağmaladılar. Ba'dehû kurbânlar ve sığırlar zebh oldukda, fukarâya taksîm olup, eşrâflar içün ziyâfet, envâ' ni'metler[4], ba'dehû hayr[5] du'âlar olunmağın, vedâ' edüp, eşrâf meskenlerine gitdiler[6]. Sefere me'mûrlar çadırlarında karârda.

Ba'dehû[7] salât-ı 'asr, ezân-ı şerîf kırâ'at olundukda, nevbet-i Pâdişâh-ı selâtîn döğülüp[8], **[E 287b]** çavuşlar ba'de'n-nevbet alkışlayup, **[V 489a]** Dîvân'dan mukaddem salât-ı ferâyiz edâ olunmağın, ba'dehû Dîvân durup, çavuşlar saflarda. Şikâyet da'vâlar görülüp, Anadolu Kadı'askeri orduda[9] otakların kurup, Anadolu'ya müte'allık umûr[10] görülür idi. Ordu-yı hümâyûna[11] Kadı nasb olunmağın, şer'-i şerîf icrâ olurdu.

Ba'de'z-zemân Âsitâne'den mühimmâtlar görülüp ve[12] hazîne teslîm olup[13], fermân-ı şerîf sâdır olur. Göc mahallinde ma'zûl Vezîr-i a'zam-ı sâbık, Mîrahûr Halîl Ağa ile orduya dâhil oldukda, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh-ı 'âdil huzûr-i şerîflerine Vezîr-i a'zam Bayram Paşa ile ma'zûl Vezîr-i sâbık Mehmed Paşa zemîn[14]-bûs edüp, Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem ma'an hâk üzere yüzlerin sürüp, şefâ'at recâsında. Berây-ı hâtır, kerem [ü] mürüvvet sâhibi olan Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[15] 'afv etdükde; lâkin bir gûş-mâl, biraz vakit Bostancı-başı yanında kırk gün[16] mahbûs olurlar. Kapucular Kethudâsı cemî'i muhallefâtın[17] kabz edüp, enderûn hazînesinde zabt olunmağın. Has-bağçe'de mağzûb Vezîr-i a'zam-ı sâbık[18] Mehmed Paşa'ya[19] bir hâne mu'ayyen idi. Vahdetinde[20] rûz [u] şeb niyâzda, tevhîd ü[21] tehlîlde.

1 seğirdimler ile E : — V
2 olup ..... şenliği V : ba'dehû toplar şenlikleri E
3 oldukda V : olup E
4 envâ' ni'metler V : ni'metler envâ' E
5 hayr V : + u E
6 gitdiler V : refte ende E
7 Ba'dehû V : Ba'de'l-vakt E
8 döğülüp V : döğülür E
9 orduda V : + oturakdır E
10 umûr V : umûr da E
11 hümâyûna V : hümâyûnda E
12 ve V : — E
13 olup V : şude E
14 zemîn V : + hâk E
15 penâh V : 'âdil E
16 gün V : eyyâm E
17 muhallefâtın V : muhallefâtların E
18 sâbık V : — E
19 Paşa'ya V : Paşa E
20 Vahdetinde V : Vahdetde E
21 tevhîd ü V : — E

Serdâr Vezîr-i a'zam Bayram Paşa Üsküdar'dan 'azîmet edüp, menâzil ü[1] merâhil kat' ederlerdi. Mâh-ı zilka'denin[2] evâsıtında mahrûse-i Konya'da[3] ârâm edüp, on eyyâm oturak fermân olup[4]*, hazret-i Hudâvendigâr türbelerinde mukâbeleler ve dervîşânlar ile 'ilm-i mecâlis sohbetleri olurdu. Ve Merâm hadîkalarında Mevlânâ-zâde ile mesîrelerinde cân sohbetleri[5] olurdu.

Ba'de'l-vakt Diyârbekir'den Baş-defterdâr ve Yeniçeri Ağası ve Yeniçeri Kethudâsı, Van Kal'ası'ndan Diyârbekir'de hâzır. Ve bölük ağaları Malatya'da oturak ederler; haberlere[6] muntazırlar idi.

Sâhib-i sa'âdet hazretleri Konya'dan teveccüh ederler. Vakt-i çayır zemânı karîb; bir mikdâr atlara hasıl[7] gösterdiler[8]. Rûz-i hızır eyyâmı icâzet olur; herkes atlarına giyâh-ı tâze çayırlar tedârük edüp, on eyyâm oturak etdiler. 'Îd-i adhâ[y]ı ol vâdîde edüp**, Kırşehir'den[9] Hacı Bektâş-zâde orduya müsâfir oldukda, Vezîr-i a'zam Bayram Paşa'ya hayr[10] du'âlar edüp, müşerref oldular. Ocaklarına muhibb **[V 489b]** kapu-kulları orduda gürûh cem' olurdu. Ve Diyârbekir'den Defterdâr, mâh-ı zilka'de evâhırında ılgar ile Kayseriyye'de orduya dâhil oldu. Lâkin 'acele ile gelmeğin, defterler bile olmayup, mevâcibleri verilmedi ve hem ağaları bile hâzır değil idi[11]. Kapu-kulları arasında bir mikdâr ihtilâl olup, Kayseriyye'de Dilâver Paşa ma'zûl iken şakâvet üzere olanları Sadr-ı a'zam hazretlerine iğmâz eder. Bölük halkından ba'zıların ahz etdürüp, bî-günâh hakkından gelürler; fesâd def' olur.

Kayseriyye altında yirmi gün[12] oturak olup, Baş-defterdâr girü 'avdet ederler. Hazîne[y]i Malatya'da Yeniçeri Ağası ve bölük ağaları ile ma'an Sivas Vilâyeti'ne dâhil edüp, ordu-yı hümâyûnda Serdâr Vezîr-i a'zam hazretlerine mülâkat oldukda, ziyâfetler olur. Ve[13] mîr-i mîrânlara te'kîd olup, Mîr-i mîrân-ı Sivas ve[14] Mîrlivâ-i Canik ve[14] Mîrlivâ-i Amasya ve[14] Mîrlivâ-i Divriği ve 'Arabkir ve Bozok ve Mîrlivâ-i Çorum ve zu'amâlar ve[15] erbâb-ı tîmârları

1 menâzil ü V : menâzil E
2 zilka'denin V : zilka'de E
3 Konya'da V : Konya E
4 oturak fermân olup V : oturakda E
* Kurban bayramı Konya'da kutlanmıştır (*Fezleke,* II,191; Na'îmâ, III,325).
5 mesîrelerinde cân sohbetleri V : mesîrelerde cân sohbetler E
6 haberlere E : habere V
7 bir ..... hasıl V : birer mikdâr kâsıl atlarına E
8 gösterdiler V : + Kayseriyye E
** Kurban bayramı Konya'da kutlanmıştır (*Fezleke,* II,191; Na'îmâ, III,325).
9 Kırşehir'den E : Kırşehri'nden V
10 hayr : hayr u EV
11 'acele ..... idi V : ılgar ile olmağın, defterler olmayup, mevâcibler verilmeyüp E
12 gün V : eyyâm E
13 olur. Ve V : olurlar. Lâkin mevâcibler verilmedi, defterdâr ağalar hâzırlar değil E
14 ve V : — E
15 ve V : — E

ile Erzurum muhâfazasında idiler[1]. Ve Mîr-i mîrân-ı Rakka ve Mar'aş[2], Erzurum muhâfazalarına me'mûrlar. Ve Mîr-i mîrân-ı Karaman Erzurum'da idiler. Ve[3] Mîr-i mîrân-ı Haleb ve Mîr-i mîrân-ı Adana ve Mîr-i mîrân-ı Tırablus-Şâm, Van Kal'ası muhâfazasına[4] me'mûrlar. Ve Mîr-i mîrân-ı Şâm Musul'da ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir de Musul'da muhâfazada idiler.

Vezîr-i ekrem Serdâr-ı a'zam, ordu ile Kayseriyye'den teveccüh ederler. Menâzil ü merâhil kat' ederler. Sivas Şehri'ne dâhil oldukda, oturak fermân edüp, menâzil-i mezbûrede[5] Yeniçeri Ağası, ocak ağaları ve neferât[6] alayı ve bayrakları[7] fevc fevc[8] zînetler ile otakda Sadr-ı a'zam hazretlerinin[9] hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, ocak ağalarına iltifâtlar edüp, her birine fâhir[10] hil'atler 'atâlar olunmağın. Ve 'akabince Baş-defterdâr Mehmed Paşa, hazîne ile Sâhib-i sa'âdet'e dâhil oldukda, hil'atler [ve] iki sevb ihsân olunmağın[11]. Ba'dehû bölük ağaları ve kâtibleri ve kethudâları[12] ve su-başıları ve çavuşlar ve bölük halkı[13] alayı saflar dutup, alaylar[14] meydânlarda bir mikdâr te'hîr edüp, ba'dehû kollarında kondular. Hemân ol vakit yeniçeri kâtibleri da'vet olunmağın, ikişer[15] kıst mevâcibleri tevzî' olunup[16] ve bölük halkının üçer kıst mevâcibleri tevzî' olunurdu[17]. Ve Mîr-i mîrân-ı Sivas **[V 490a]** Erzurum'da. Lâkin ordu ganî idi ve kapu-kullarına meydân ta'yîn olunmağın[18].

Şehr-i Sivas'da otuz bir gün oturak olup[19], Tokat'da ve Turhal'da üştürân-ı mâde vü ner[20] ahûrları binâ olunmağın, zahîreler der-anbar olurdu. Ve Erzurum anbarlarında dahi zahîreler[21] cem' olup ve Diyârbekir'de kırk bin keçi derisi erkec tulumları kelekler içün hâzır idi. Ve köprü zencîrleri ve kerasteler mevcûd[22]. Ve Adana eyâletlerinden[23] câmûşlar iştirâ olunup ve Haleb'de ve[24] nevâhîlerde beksemâdlar tabh olurdu[25]. Ve etrâflarda olan

1 idiler V : + Ve Mar'aş E
2 ve Mar'aş V : — E
3 Ve V : idi E
4 muhâfazasına V : muhâfazasında E
5 mezbûrede V : mezbûre E
6 ağaları ve neferât V : zâbitleri ve yeniçeri neferâtı E
7 ve bayrakları E : — V
8 fevc V : + orduya E
9 -ı a'zam hazretlerinin V : Vezîr-i ekrem Bayram Paşa'nın E
10 fâhir V : — E
11 ve 'akabince ..... olunmağın E : — V
12 ve kâtibleri ve kethudâları V : kethudâları ve kâtibleri E
13 ve bölük halkı E : — V
14 alaylar V : alayları E
15 ikişer V : ikişerer E
16 olunup V : olunmağın E
17 üçer ..... olunurdu V : mevâcibleri üçerer kıst tevzî' ederlerdi E
18 olunmağın V : + Ve mezbûr E
19 olup V : olduğu E
20 ner V : nerler E
21 dahi zahîreler V : iştirâ-i zahîre E
22 zencîrleri ..... mevcûd V : zencîri ve kereste E
23 eyâletlerinden E : eyâletlerinde V
24 olunup ve Haleb'de ve V : olunmağın. Ve Haleb'de E
25 olurdu E : olunmağın V

Türkmanlar'dan üştürân-ı[1] mâde vü ner voyvodalar iştirâ edüp, mahallinde hâzır idi[2].

Ve [1047] mâh-ı muharremin[in][3] gurresinde*, Vezîr-i a'zam **[E 288a]** olan[4] Bayram Paşa[5], ordu ile menâzil ü merâhil kat' ederler[6]. Mar'aş Eyâleti'nde, Livâ-i Malatya'da karârda. Lâkin menâzillerde ahz etdükleri[7] zulm-kârları şer' ile hakkından gelürlerdi. Ve menâzil-i Kaza-i 'Antâb'da Telbeşâr (دل بشار) 'da[8] konup, bölük halkına mevâcibleri tevzî' olunurdu.

Ve menâzil-i mezbûreden[9] ordu ile askeri koyup, Vezîr-i a'zam Bayram Paşa ılgar ile[10] enhâr-ı Fırat sevâhilinde Birecik[11] Kazâsı'nda fermân olunan[12] kebîr toplar rîhte olurdu. Teferrüc etmek içün varup, üstâdlar, dökücüler top ker-hânesin binâ edüp, iki 'aded balyemez kebîr kantar yuvalaklar atar[13] topları döküp, dahi bâkîlerin 'amele getürmek içün[14] Âsitâne'den Kağıd-hâne toprağı ile top kalıbları düzülüp[15], mezbûr topları teferrüc ederler[16]. Sadr-ı a'zam Bayram Paşa dökücülere bahşîşler in'âm[17] etmeğin, ba'de'l-hizmet tekrâr orduya dâhil oldular.

Ve mahrûse-i Haleb'de iştirâ-i zahîre ve beksemâdlar cem' olurdu; Birecik'de der-anbar. Ve[18] zahîre gemileri binâ olunurdu ve cisir donbazları ta'mîr olurdu. Ve Diyârbekir'de kelekler içün erkecler tulumları cem' olurdu. Beksemâdlar ve zahîreler ve revgan-ı sâde ve 'asel ve hubûbâtlar kilâr-ı hâs içün cem' fermân olunmuş idi[19]. Ve Mısır'dan fermân olunan zahîreler ve[20] Kilâr-ı 'âmire mühimmâtı[21] içün kalyonları Mısır'dan tahmîl[22] edüp, Payas İskelesi'nde der-anbar olunmak fermân olunmağın, ba'dehû Haleb'e[23] nakl

1 üştürân-ı E : — V
2 ner ..... idi V : üştürân-ı ner voyvodalardan iştirâ olunurdu E
3 muharremin V : muharrem E
* 1047 muharremi Sivas'ta geçirilmiş, 1 saferde Anteb'e gidilmiştir (*Fezleke*, II,191; Na'îmâ, III,325).
4 olan E : — V
5 Paşa V : + Sadr-ı a'zam E
6 ederler V : + sene seb'a [ve] erba'în ve elf muharremü'l-harâmın E
7 etdükleri V :+ 'adâvet üzere E
8 Telbeşar (دل بشار)'da E : — V
9 mezbûreden E : mezbûrdan V
10 ile V : — E
11 Birecik V : Biricik E
12 olunan E : olan V
13 atar V : atılan E
14 getürmek içün E : getürüp V
15 Kağıd-hâne ..... düzülüp V : hâk-i Kağıd-hâne'den hâk getürdüp: "Gayri zemîn hâklerinden getürdüp, gayrilerden mümkin olmazmış" derler E
16 ederler V : ederlermiş E
17 in'âm E : in'âmlar V
18 Ve E : — V
19 ve cisir ..... idi E : — V
20 ve V : — E
21 *mühimmâtı* V : *mühimm* E
22 tahmîl : tahmîn EV
23 Haleb'e V : Haleb E

olup, kifâyet mikdârı Birecik'de[1] gemilere yüklenüp, Fellûce'ye nakl olunmak fermân olunur[2]. Ve mîrîden üştürânlar iştirâsı Türkmanlar'dan cem'i[3] fermân olunmağın ve mekârî ile üştürler tedârükleri emr olundukda, ahkâm-ı şerîfler perâkende olunur, cevâniblerde olan voyvodalara[4] mu'temed ağalar **[V 490b]** ta'yîn olunmağın.

Vezîr-i a'zam Bayram Paşa, sene seb'a [ve] erba'în ve elfde Vilâyet-i Anadolu'da ve cemî'i memâliklerde ve[5] serhadlerde muhâfaza edüp, Musul'da ve[6] Van'da ve Erzurum'da mîr-i mîrânlar ta'yîn etmeğin, askerler ile rûz-i kāsım eyyâmlarına değin muhâfaza edüp ve kapu-kullarından serhadlerde nevbetciler koyup, ba'dehû evvel-bahâr-ı huceste-âsârda olacak seferlerün mühimmâtların gördürüp, ba'dehû 'avdet edüp, Amasya'da kışlaya dâhil oldular. Ve yeniçeri Merzifon'da kışlak fermân şude[7]. Yeniçeri Ağası, bölük ağaları ile ve[8] Baş-defterdâr ile kışladılar; fî gurre-i receb sene 1047*.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Kāyim-makāmlık hizmeti ile kalan Vezîr Kapudân Mustafa Paşa ve Mevlânâ Şeyhülislâm Yahyâ Efendi[9], vezîrler ve kadı'askerler ve İstanbul Kadısı ve ehl-i Dîvân, Dîvân-ı hümâyûn'da[10] hizmetlerinde; aklâmlarında mîrî mal, hazîne tahsîl ederlerdi. Kāyim-makām Vezîr Mustafa Paşa 'adl edüp, mevâcibleri kapu-kullarının kānûn üzere her üç ayda[11] nakd[en] ağaları kapusunda tevzî' etdürüp, bir ferd[e] mâni' yok. Mevâcibleri eğer tekā'üd ve[12] eğer mânde, tezkirecileri merfû' etdürüp, selefden olduğu kānûnların[13] içrâ edüp, fakîr tekā'üdler, za'îf [ü] bî-dermânlar, mevâciblerin nısf almazlardı. Hayr du'âya sebeb olup[14], sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âdil hazretlerine 'arz etdiler. Tezkireler fürûhtu, mânde îrâd ü masraf nakd olduğuna bâ'is, Vezîr Kāyim-makām Mustafa Paşa rûz-i kıyâmete[15] değin hayr ile yâd olunurlar. Ve hazîneye sa'y etdükleri ehl-i vezâyif mevcûdların zemân ta'yîn etdiler. Yoklayup, berât-ı Pâdişâhîyi[16] ibrâz ederlerdi. Mahall [ve] nâ-mahalli ve mürde yerlerin bulup ve ba'zı ecnebîlerden tevâbi'âtları ve müteveffâ gedükler bî-kıyâs; ma'lûmları olup, kat' olup, sa'y-i Beytü'l-mâl

1 Birecik'de V : Biricik'de E
2 fermân olunur V : fermân olunmağın [Ayrıca "fermân" kelimesinin altında "ta'yîn" kelimesi vardır] E
3 Türkmanlar'dan cem'i E : — V
4 olunmağın ..... voyvodalara E : olunup, ahkâm-ı şerîf ile voyvodalardan cem' olurdu V
5 memâliklerde ve E : — V
6 ve V : — E
7 Ve ..... şude [Bu kısım kenar notudur] E : — V
8 ve V : — E
* 1047 rebî'ulâhırında askere icâzet verilip Amasya kışlağına dönülmüştür. Cumâdelâhırede Vezîr-i a'zam Amasya'ya dâhil olmuş, Yeniçeri Ağası Merzifon'a gönderilmiş, bölük tâyifesi ise Amasya'da kışlaya tayîn edilmişlerdir (*Fezleke*, II,191; Na'îmâ, III,325).
9 Efendi V : 'âdil E
10 hümâyûn'da E : hümâyûn V
11 ayda V : şehirde E
12 ve V : — E
13 kānûnların E : kānûnları V
14 Hayr ..... olup V : Sebeb olup, hayr du'âya E
15 kıyâmete V : kıyâmet E
16 Pâdişâhîyi E : Pâdişâhî V

olduğu mukarrer. Ve Dîvân-ı hümâyûn'da[1] da'vâları şer' ile görüp[2], zâlimlere emân ü[3] zemân vermezlerdi. Ve sefer tedârükünde mukayyed idiler[4]. Ve donanmaya kadırgalar hâzır etdiler. Eğer Bahr-ı sefîd'e ve[5] eğer Bahr-ı siyâh'a nâmdâr piyâde askerler ta'yîn edüp, Bahr-ı sefîd'i beyler muhâfaza ederlerdi. Mısır'dan Âsitâne'ye gelen **[V 491a]** zahîre kalyonları ve sâyir[6] gemileri deryâda âfet kâfir Firenkler sefînelerinden **[E 288b]** hıfz olurdu.

Ve bin kırk yedi recebinde[7], Vezîr Sultân-zâde Mehmed Paşa['ya] Mısır Beylerbeyiliği ihsân olunup, deryâdan kadırgalar ile[8] Vilâyet-i Mısır'a teveccüh etdiler. Ve Vâlî-i sâbık Vezîr Hüseyn Paşa'ya fermân olunmağın, Mısır cündîlerinden sefer-i Bağdâd'a niçe gönüllüden ve Çerâkis[e]'den ve Mısır yeniçerilerinden ve müteferrika ve çavuşândan[9] beyler ile me'mûr olup, Vilâyet-i Haleb'de ordu-yı hümâyûna dâhil olmağı emr etdiler. Ve Kilâr-ı 'âmire mühimmâtı[10] içün zahîre te'hîre komayup, vakt [ü] zemânında irsâline mü'ekked hükm-i şerîf gönderüp ve bârût-i siyâh kadîmden geldüğü üzere[11] sipâriş olunur.

Ve Özi'ye mahzâ asker gitmek mu'tâd olup, mahpûs olan sâbıkā Serdâr Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın günâhı 'afv olundukda, ruhsat olup, saraylarına dâhil oldukda, bir müddetden sonra Özi muhâfazasına me'mûr olup*, cemî'i vükelâ'-i Devlet tedârüklerinde mu'âvenet edüp, *tevâbi'i ile cem'iyyet* etmeğin, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âdil ihsânlar edüp, esbden ve katırlardan ve bahşîşden[12] 'atâlar olundukda, vezâret ile Mehmed Paşa Livâ-i Silistire'de karâr ederler. Vezîr Nasûh Paşa-zâde, Âsitâne'ye dâhil oldular. Ve mansıblar tebeddülâtı[13] mukarrer.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelde bir mikdâr ihrâk vâki' oldukda, def' olur.

1 Dîvân-ı hümâyûn'da V : — E
2 görüp V : görülür E
3 emân ü V : emân E
4 tedârükünde mukayyed idiler V : tedârüklerinde mukayyedler idi E
5 ve V : — E
6 sâyir E : — V
7 Ve ..... recebinde V : — E
8 Mısır ..... ile V : Mısır'da Mîr-i mîrânlığı bin kırk yedi recebinde kadırgalar ile 'azm E
9 ve çavuşândan V : çavuşânlarından E
10 mühimmâtı V : mühimm E
11 üzere V : — E
* İstanbul'a gelen sâbık Sadrâzam Mehmed Paşa, 90 gün kadar Sırça Saray'da mahpus kalmış, 1 Rebî'ulevvel 1047'de affedilince kendisine Özi Eyâleti verilip o tarafların muhâfazasına Ser'asker tayîn edilmiştir. 10 rebî'ulevvelde Mehmed Paşa görev yerine hareket etmiştir (*Fezleke,* II,189-190; Na'îmâ, III,319). Solak-zâde (s.763), Mehmed Paşa İstanbul'a geldiğinde kendisine Silistire Eyâleti, daha sonra da Budun Eyâleti'nin ihsân edildiğini yazmaktadır.
12 bahşîşden V : bahşîşler E
13 tebeddülâtı V : tebeddülât E

Ve Mândegân Ağası mândeye mevâciblerin[1] tevzî' ederlerdi. Ve Segbânbaşı Karakaş, İstanbul zabtında idiler.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh Üsküdar saraylarında ve temmûzda İstavroz'da seyr ü şikârda idiler[2]. Ve fermân-ı şerîf sâdır olur[3]. Yeniçeri ocağında olan zâbitlerden Rumeli'nden devşürme 'acemiyân cem'i te'kîd olundukda, üç kol yemîn ü yesâra ve[4] Bosna etrâflarına yarar oğlanlar tahrîr ederlerdi. Kızıl 'abâlar ile sürüler keşîde bûde[5]. Te'kîd olunmağın: "Zulm ile irtişâlardan ihtirâz edeler" deyü sipâriş olunmağın.

Vezîr[6] Cıgal-zâde hacc-ı şerîfden rucû' edüp, Âsitâne'ye dâhil oldukda, tekā'üd ile has[7] ta'yîn olunur. Vezîr Yûsuf Paşa, Livâ-i Kilis'den ref' olunup: "Gönüllü sefer-i hümâyûna hâzır **[V 491b]** olunsun" deyü tenbîh olur[8]. Vezîr Ahmed Paşa Rumeli câniblerine me'mûr olup, asker halkını Bağdâd seferine[9] tenbîh içün ve muhâlefet edenlere gûş-mâl olur. Ve zâlimler def'ine fermân olunmağın.

Ve mâh-ı mezbûrda Şâh-ı bed-kirdâr câniblerinden elçileri bir def'a gelüp, Vezîr-i a'zam olan[10] Bayram Paşa'ya mülâkat oldukda, pîşkeşleri ve[11] nâmeleri ile Âsitâne'ye ta'yîn olur*. Sadr-ı a'zam Bayram Paşa[12] câniblerinden Kapucu-başı ile ma'an[13] Âsitâne'ye dâhil oldukda, Saray-ı Dâvud-paşa'da kondurdular, çavuşlar ta'yîn etdiler. ba'dehû Üngürus'dan elçiler ve Nemçe'den dahi elçileri gelüp, pîşkeşleri ile[14] Dîvân-ı hümâyûn'da 'âdetlerince hil'atler[15] ve nafakaları ta'yîn idi. Vezîr Kāyim-makām Mustafa Paşa 'arz-ı hümâyûnda her ecnâs elçileri telhîs edüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân taht-ı saltanatda cülûs etmeğin, mezbûr elçiler taht-ı şerîfe mukābil[16] zemîn-bûs etdiler. Ba'de'l-'arz Bâb-ı sa'âdet'de yeniçeri cemâ'ati gürûh Galebe Dîvânı[17]; üslûb-i sâbık üzere[18] seğirdüp, erkân-ı Devlet-i selâtîn-i 'izâm, Dîvân-ı 'âlî'den fevc fevc Rikâb-ı hümâyûn ağaları Galebe Dîvânı te-

1 mândeye mevâciblerin V : olan mândeye mevâcibler E
2 idiler V : — E
3 olur V : olup E
4 ve V : — E
5 ile ..... bûde E : sürüler V
6 Vezîr E : Ve V
7 has V : + sadaka E
8 tenbîh olur V : tenbîhde E
9 halkını Bağdâd seferine V : halkına Bağdâd seferi E
10 olan E : — V
11 ve V : ile E
* Şâh tarafından gelen Maksûd Hân adlı elçi, 17 Rebî'ulevvel 1047'de Üsküdar'a gelmiş, İstanbul'daki Dâvudpaşa Sarayı ikâmetine tahsîs olunmuştur (*Fezleke*, II,190).
12 Bayram Paşa E : — V
13 Kapucu-başı ile ma'an V : kapucu-başların ma'an koşdılar E
14 dahi ..... ile V : elçi gelür, pîşkeş keşîde şude E
15 hil'atler V : hil'atleri E
16 şerîfe mukābil V : şerîf mukābele E
17 Dîvânı V : Dîvân E
18 üzere V : — E

ferrüc ederler. Elçilere ta'yîn[1] çavuşlar [ile] hizmetleri görülür[2]. Ve Dîvân-ı hümâyûn'da ziyâfetler mukarrer. Ba'dehû icâzet ile elçiler vilâyetlerine 'azîmet etdiler[3].

Der-sefer-i şark ve feth-i Kal'a-i Bağdâd; der-vakt-i Pâdişâh-ı İslâm Sultân ibnü's-Sultân Gāzî Murâd Hân ibn Sultân Ahmed Hân[4]

Ve sene seb'a ve[5] erba'în ve elf recebinde, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh Gāzî Sultân Murâd Hân hazretlerinden[6] hatt-ı sa'âdet-makrûn sâdır olur: "Bağdâd'a seferlerim[7] vardır. Cemî'i ehl-i sefer hâzır olsunlar" deyü münâdîler da'vet olunmağın, mecma'-i nâs olan yerlerde nidâ etdiler. Âsitâne'den ordu cem'i fermân olunur. Ve Bursa'dan ve Edirne'den dahi[8] ordu cem'i emr olunur. Ve Mevlânâ Şeyhülislâm Yahyâ Efendi'ye te'kîd oldukda, sefer-i hümâyûndan mukaddem, 'ulemâ [ve] müderrisîne[9] tarîklerince silsile olup[10] ve kadı'askerlere dahi[11] te'kîdler olur: "Ma'zûl mülâzım kadılara infisâllerine göre menâsıblarına tekayyüdler olup, zemânları **[V 492a]** temâm olanları ref' ede. Ba'dehû imtihân edüp, ehl-i 'ilm olanları tercîh[12] edüp, 'adl üzere kazâları telhîs edesiz" deyü[13] fermân olur. Ve meşâyihler câmi'lerde hayr du'âlarda[14].

Ve mîrî esbân ve bârgîrler ve katârlar cem' olurdu. Ve Anadolu eyâletlerine zahîreler ve kadılarına hükm-i şerîfler ile müte'ayyin âdemler gönderüp, menâzillerde sürsat zahîreleri hâzır olup: "Akçaları ile narh-ı rûzî üzere bey' u şirâlar olunsun" deyü tenbîh olunur[15].

Ve Top-hâne'de[16] kebîr toplar ve[17] kundaklardan ve âhen dingiller ve mühimmât-ı toplar hâzır idi. Ve yuvalaklar bî-hisâb ve cebe-hânelerde bârût-i

1 ta'yîn V : ba'dehû E
2 hizmetleri görülür V : hizmetlerin görülürdü E
3 'azîmet etdiler V : — E
4 şark ..... Hân V : Bağdâd ve 'Irak-zemîn refte. Pâdişâh-ı İslâm-ı şark İskender-i zemân Sultân Murâd Hân halled[allâ]hu hılâfetehû sefer kerde E
5 ve V : — E
6 Gāzî ..... hazretlerinden V : Gāzî'den E
7 Bağdâd'a seferlerim E : Bağdâd seferim V
8 dahi V : — E
9 müderrisîne V : müderrisînlere E
10 olup V : — E
11 dahi V : — E
12 olanları tercîh (ترجيح) E : olanlara teveccüh V
13 deyü V : — E
14 du'âlarda V : u du'âlar E
15 olunur V : — E
16 Top-hâne'de V : Top-hâne E
17 ve V : — E

siyâh ve[1] rişte-i penbe ve yeniçeriye müte'allık âlât-ı meteris ve kunbara bî-nihâye. Ve sâyir[2] âhen kazma ve kürekler ve deste-i çûb[3], defter hisâbı üzere cebehâneler[i] karamürseller ve kebîr gemilere tahmîl[4] etdiler. Ve şâhî darbuzan arabaları deryâdan[5] donanma kadırgaları ile Bahr-ı sefîd'den Payas İskelesi'ne nakl olunmağın. Ve yüz 'aded şâhîler ordu-yı hümâyûn ile hâzırlanup, köşk önünde cem' idi. Ve Topcu-başı, neferâtı ile hâzır olup, icâzet talebinde.

Ve mâh-ı şa'bânda, Vezîr-i a'zam Bayram Paşa Amasya'da kışlayup[6], Yeniçeri Kethudâsı olan Hasan Ağa'ya kānûnları üzere Segbân-başılık ihsân edüp, Zağarcı-başı olan Bektâş Ağa'ya Yeniçeri Kethudâlığı sadaka oldukda[7], sâyirleri silsile olur, kānûnları mûcebince.

Mezbûr Segbân-başı Âsitâne'ye me'mûr olur. Âsitâne'de Segbân-başı hizmetlerinde iken, Rumeli'nden devşürilan 'acemi oğlanları[8] alay alay gelürler **[E 289a]** idi[9]. Ve Yeniçeri Ağası kapusunda eşkâl defterlerine[10] kayd olunurdu. Ba'dehû bağçelerde ve gemilerde ve ocaklara[11] ta'yîn edüp, taksîm olur. Ba'zı tüvânâ ecnâsları Has-bağçe'ye taksîm ederler[12]. Bölük bölük geldüğünde, yeniçeri ocaklarında hüddâmlar zümresine[13] ta'yîn olurdu[14] ve ocaklara tevzî' olunurdu. Topcular ve cebeciler ocaklarına kānûn-i kadîm üzere ta'yîn edüp, hizmet ve san'at hâsıl ederlerdi. **[V 492b]**

Ve mâh-ı mezbûrda Mîr-i mîrân-ı Budun'da olan Vezîr Mûsâ Paşa'ya fermân sâdır olur[15]. Âsitâne'ye da'vet olunmağın, Âsitâne muhâfazasına mânde olup, Kāyim-makām yerine ta'yîn olunur. Ve Mîr-i mîrân-ı Budun[16], Özi muhâfazasında olan Vezîr Mehmed Paşa'ya sadaka olunmağın, Özi muhâfazası[17] Vezîr Nasûh Paşa-zâde'ye mukarrer oldukda[18], tevâbi'[i] ile 'azîmet ederler*. Ve Yeniçeri Ağalığı, Âsitâne-i sa'âdet'de Segbân-başı olan Küçük Hasan Ağa'ya, ba'de'l-'îd hatt-ı sa'âdet-makrûn ile sadaka olur.

1 ve E : — V
2 sâyir V : + cebe E
3 çûb V : çûp E
4 tahmîl : tahmîn EV
5 deryâdan V : + gemilerde E
6 kışlayup V : kışlakda E
7 Kethudâlığı sadaka oldukda V : Kethudâsı ihsân ederler E
8 oğlanları V : oğlanlar E
9 idi V : idiler E
10 defterlerine V : defterine E
11 ocaklara V : ocaklarda E
12 ederler V : ederlerdi. Saf saf E
13 zümresine V : zümresinde E
14 olurdu E : olur V
15 olur V : oldukda E
16 Budun V : + muhâfazasına E
17 sadaka ..... muhâfazası V : Budun Eyâleti sadaka olundukda, Özi muhâfazasına E
18 oldukda E : olundukda V

* Budun Beylerbeyisi Mûsâ Paşa'nın İstanbul muhâfazasına, Özi muhâfazasında bulunan Mehmed Paşa'nın Budun Beylerbeyiliği'ne tayîn edildikleri sırada Silistire Eyâleti Nasûh Paşa-zâde'ye tevcîh olunmuştur (*Fezleke,* II,192; Na'îmâ, III,327).

Kapuda dîvân edüp, Baş-çavuş ta'yîn ederler. Ve Zağarcı-başı Haydar Ağazâde, Segbân-başı Mustafa Ağa'ya oldukda*, ocaklarından çavuşlar gönderüp, kışlakdan defterler ile yeniçeri kâtiblerin da'vet edüp, fermân-ı Pâdişâhiyle sürüyle[1] devşürmeler gelürlerdi.

Ve Sadr-ı a'zam hazretleri Anadolu'da[2] Amasya'da kışlakda[3] sefer-i hümâyûn mühimmâtların görüp[4]: "Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh['ın] teveccühleri Bağdâd seferidir" deyü serhadde olan mîr-i mîrânlara[5] hükm-i şerîfler gönderüp, cemî'i mühimmâtlar sipâriş olunduğu mukarrer.

Van Beylerbeyisi merhûm olur. Mîr-i mîrân Dilâver Paşa, Van Beylerbeyisi[6] oldukda, Mîrlivâ-i Ahlat ve Mîrlivâ-i 'Âdilcevâz ve Bitlis Hâkimi Ekrâdları Van Kal'ası'nda dernekde.

Vezîr-i a'zam Bayram Paşa Serdâr, ba'de'l-'îd Amasya'da otakların sahrâya kurup, Yeniçeri Kethudâsı ve odalar, ocak çadırları ve bölük ağaları ve kethudâ ve kâtibleri ve su-başıları, çavuş[7] [ve] cây-ı kethudâlar, bölükden ba'zıları cem' olur. Ordu ve Baş-defterdâr ve Dîvân halkı bi'l-cümle sahrâda mevâcibler tevzî'inde. Ve mîr-i mîrânlar da eyâletlerinde hâzırlar; fermân-ı şerîflerine muntazırlar idiler.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de ramazân-ı şerîf eyyâmı oldukda, Tersâne-i 'âmire'de baştarda ve kadırgalar ve firkateleri hâzır edüp, Bahr-ı siyâh câniblerine donanma-yı hümâyûn[8] içün bin nefer[9] tüfengli cebeci ta'yîn olur. Ve topculardan ve Tersâne halkından me'mûr olup[10], Leh Kazakları ve Ten Kazağı keferesinin[11] **[V 493a]** firkateleri nâ-ma'lûm idi. Lâkin deryâ beylerinden ba'zıları me'mûr idiler. Ve Rodos Beyi ve gayri beyler Bahr-ı sefîd'e fermân idiler. Ve Tersâne Kethudâsı Tavîl Piyâle Bey Serdâr-ı donanma[12] ve yeniçeriden bir mikdâr me'mûrlar. Ve Tersâne'den zu'amâ ve müteferrikadan[13] Kapudân aklâmı şark seferine me'mûr[14] idiler.

Bağdâd seferine Âsitâne'den, kilâr-ı has ve bîrûn, Hâdım Kilârcı-başı ma'rifeti[15] ile Matbah Emîni olan Sâlih Efendi ve hüddâm-ı Ser-tabbâhîn ve

* Segbân-başı Küçük Hasan Ağa Yeniçeri Ağası olunca, Muslihiddîn Ağa tekrâr Segbân-başı olmuştur (Na'îmâ, III,325-326).

1 sürüyle V : ve sürü ile E
2 Sadr-ı a'zam hazretleri Anadolu'da V : Anadolu câniblerinde E
3 kışlakda V : + Sadr-ı a'zam Serdâr-ı ekrem Vezîr Bayram Paşa E
4 görüp V : — E
5 mîrânlara V : mîrânlar E
6 Beylerbeyisi V : vâlîleri E
7 çavuş E : ve V
8 donanma-yı hümâyûn V : donanmalar E
9 nefer E : — V
10 me'mûr olup V : — E
11 keferesinin V : keferenin E
12 -ı donanma E : — V
13 müteferrikadan V : müteferrika ba'zılar E
14 me'mûr V : me'mûrlar E
15 ma'rifeti V : ma'rifetler E

Ser-helvaî ve Ser-habbâzîn-i Hâssa ve Harcî, enderûn[1] ocaklarından mecmû'ları ta'yîn. Lâkin Âsitâne-i sa'âdet'de mânde Harem-i muhterem içün defterlerinden ihrâc edüp, mândeye müte'allık başka ve kilâr zahîreleri cem' olup, hisâb üzere gararlarda dengleri idi[2].

Ve Bâb-ı sa'âdet Ağası, enderûn ağayân ve Hazînedâr-başı ma'rifetiyle[3] ehl-i hıref tâyifesinden sefere me'mûrları defter edüp ve[4] hazîne-i enderûn[5] mühimmâtları ve bîrûn hazîne, Ser-hazîne-i Bîrûn, hazînedârlar-ı seferli, defterleri mûcebince[6] sandukları ve dengleri[7] hâzır idi[8]. Ve Piyâde Mukâbelesi'nde Mîrahûr-i Evvel ve[9] Sânî, neferâtları[10] hizmetlerinde hâzırlar. Ve esbân-ı enderûn ve bîrûn bârgîrler[11] ve küçük ahûrdan hüddâmlar içün esb ve[12] bârgîrler bir niçe bin olurdu, icmâl üzere. Emîn-i Cev ve Kethudâ-i Has ve Kâtib-i Cev ve Halîfe[13] ve Kethudâ-i Sânî ve rahtvânlar ve Kürsîdâr ve mehterân-ı enderûn ve bîrûn ve şâgirdân-ı hâs ve esnâfları ve Kethudâ-i Servan-ı mâde vü ner[14] ve servanlar ve ser-neferân ve şütürbânân ve Kethudâ-i Harbendegân (خرمنده كان) ve gayriler[15] bi'l-cümle İstabl-ı 'âmire halkından sefere me'mûr olanlardan otak mehterleri ve[16] haymeler ve obaları ve kebîr çadırlar ve bedenli havliler hâzır olup ve sâyir hizmetler dahi[17] itmâm [**E 289b**] oldukda, 'îd-i fıtırdan sonra[18] yeniçeri defterleri ve Kâtib Efendi kapuya dâhil olur. Be-dergâh cedîd fermân olduğunda, 'acemiyân zümresinden[19] ve bostancılardan dört bin neferât be-dergâh etdiler.

Ve Temeşvar, Mîr-i mîrân[20] 'Ali Paşa'ya oldukda, defterdârı dahi cedîd olur[21].

Ve şevvâlü'l-mükerremde, Top-hâne'den Topcu-başı Üsküdar'a geçüp, Âsitâne'de topculardan bir mikdâr neferâtların orduda olan toplara ta'yîn etmeğin, mâ'adâsın bayrakları ile ilerü[22] 'azîmet etdiler. **[V 493b]** Mukaddem Haleb'de ve Payas'da olan topları Musul câniblerine götürmek fermân olunur[23].

1 enderûn E : — V
2 gararlarda dengleri idi E : dengler olup V
3 Hazînedâr-başı ma'rifetiyle V : Hazînedâr, Ser-hazînedâr Hâdım Ağa'nın ma'rifet ile E
4 ve V : — E
5 -i enderûn E : — V
6 ve birûn ..... mûcebince E : — V
7 ve dengleri E : — V
8 idi V : idiler E
9 ve V : Mîrahûr-i E
10 neferâtları V : + me'mûrlar olan neferâtları E
11 bârgîrler V : + tavîleler E
12 esb ve E : — V
13 Halîfe V : Halîfem E
14 ner V : nerler E
15 gayriler V : + harmendeler ve bi'l-cümle E
16 ve V : — E
17 hâzır ..... dahi V : hâzırlar idi ve sâyir hizmetleri E
18 fıtırdan sonra V : fıtr salât edâ etmeğin, ba'de'l-'îd E
19 olduğunda, 'acemiyân zümresinden V : oldukda, 'acemiyân zümresinde E
20 mîrân E : mîrânı V
21 oldukda ..... olur V : Defterdârı cedîd şude E
22 ile ilerü V : ilerüye E
23 götürmek fermân olunur V : götürmekdeler idi E

Payas'da câmûşlar hâzır idi. Yörükler, eşkinciler ilerüde cem' ederlerdi[1]. Mîr-i mîrân-ı Haleb ta'yîn idi, toplar üzerlerine ve[2] Mândeler Ağası tebdîl olup, Sipâhiyân Ağalığı 'Osmân Ağa'ya mukarrer olup, mevcûd çavuşlardan hâzır, Âsitâne'de cem' idiler.

Ve İstanbul'un[3] sipâhîlerine tenbîh olunmağın, sa'âdetlü Pâdişâh ile askere dâhil olunca hizmetden hâlî olmayalar. Ve silâhdârlardan ba'zı çavuşân hâzır idiler. Te'kîd olunup, kānûnları üzere râhlarda ve menâzillerde batak geçid yerleri ve köprüleri[4] ta'mîr etdürüp ve râhlarda hâkden honkalar yığmak; şâh-râhlardan sa'âdetlü Pâdişâh teveccühleri ma'lûm olurdu. Ve Çavuş-başı'ya fermân olundukda, cemî'i[5] çavuşlara tenbîh edüp, alaylarda mevcûd yoklanur. Müteferrika ve zevvâkînlere tenbîh etdiler[6]. Ve Rumeli câniblerine[7] Vezîr Mehmed Paşa ta'yîn olunup[8], Rumeli'nde asker sürmek içün fermân olunmağın.

Ve mâh-ı zilka'denin evâyilinde Cebe-hâne önünde meşâyihler ve vezîrler ve 'ulemâ efendiler hâzır olup, hayr du'âlar birle koç[9] kurbânlar zebh olup[10], mübârek sâ'atde yevmü's-sebtde[11] tuğlar dikilüp* ve cemî'i[12] vezîrler kapusunda dahi tuğlar[13] dikilüp ve Yeniçeri Ağası kapusunda[14] tuğlar dikilüp ve Cebe-hâne'de cebehâne cem' olduğunda, haddâdlar ve mi'mârlar ve neccârlar ve seng-tırâşân[15] ve lağımcıyân ve kunbaracıyân ta'yîn etdiler[16]. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli, Livâ-i Köstendil ve[17] Livâ-i Tırhala ve Livâ-i Ohri ve[17] Livâ-i Alacahisâr ve[17] Livâ-i Üsküb ve[17] Livâ-i Vı[l]çıtrın ve[17] Livâ-i Avlonya ve[17] Livâ-i Yanya ve Livâ-i Elbasan ve[17] Livâ-i Dukagin ve[17] Livâ-i Arnavud Belgıradı ve Livâ-i Vidin ve[17] Livâ-i Niğbolu ve alay-beyleri yemîn ü yesâr ve[18] Defter Kethudâsı ve Defterdâr-ı Tîmâr ve[19] çavuşân ve zu'amâ ve[20] erbâb-

1 ederlerdi V : idiler E
2 üzerlerine ve E : üzerine ve dahi V
3 İstanbul'un E : İstanbul V
4 köprüleri V : köprüler E
5 cemî'i V : cemî' E
6 etdiler V : idiler E
7 câniblerine V : cânibine E
8 Paşa ta'yin olunup V : Paşa'yı dahi ta'yîn etdiler E
9 birle koç V : edüp ve E
10 olup V : edüp E
11 sebtde V : sebt eyyâmı E
* 8 Şevvâl 1047 çarşamba günü tuğ-i hümâyûn çıkıp, Cebehâne önüne dikilmiştir (*Fezleke*, II,192; Na'îmâ, III,326). Bağdat Seferi Menzilnâmesi'ne göre (Halîl Sahillioğlu, "Dördüncü Murâd'ın Bağdat Seferi Menzilnâmesi (Bağdât Seferi Harp Jurnali)", *Türk Tarih Belgeleri Dergisi*, Ankara 1965, II/3-4,13) Cebehâne önüne tuğ-i hümâyûnun dikildiği 8 şevvâl, salı günü olarak gözükmektedir.
12 cemî'i V : cemî' E
13 dahi tuğlar V : tuğları E
14 kapusunda V : kapuda E
15 tırâşân V : tırâşânlardan sefer-i hümâyûna E
16 etdiler E : idiler V
17 ve V : — E
18 ü yesâr ve V : yesâr alay-beyleri E
19 ve V : — E
20 ve V : — E

ı tîmârlar ve[1] ma'zûllerden mîr-i mîrân alayları gürûh gürûh[2], fevc fevc Sofya'dan teveccüh edüp[3], Edirne'ye dâhil oldular.

Mâh-ı mezbûrun on dördünde otaklar*, Rikâb-ı hümâyûn ağaları ile ve meşâyihler, vezîr kethudâları ve Yeniçeri Ağası ve Zağarcı-başı ve zâbitler ve solak-başılar ile[4] Ser-mehterân-ı Hayme ve neferât-ı mehterân kâmil **[V 494a]** bin nefer[5], otaklar ile kadırgalar ile şenlikler olup, Silâhdâr Paşa'nın kethudâsı, segbânları ile Üsküdar'da Saray-ı hümâyûn'a karîb sahrâda Haydar-paşa çayırlarında[6] otak [u] bârgâhlar ve halvet-hâne ve Dîvân-hâne[7] yedi direklü çerge ve obalar ve Has-oda, kebîr hayme kırk hazîne ve dahi[8] hazîne-i enderûn kırk hazîne[9] ve kilâr-ı hâs[10] ve Bâb-ı sa'âdet Ağası[11] çadırları ve kebîr oda ve küçük oda ve[12] doğancıyân ve ağayân çadırları tavîl oba[13] bi'l-cümle iç halkı enderûn dört cânibden[14] havliler ile bedenli sokaklar, meydânda sâyebân-ı bâb-ı bîrûn, Mîr-i 'alem Ağa, Rikâb-ı hümâyûn ağaları haymeleri dâyirede, Kethudâ-i Bevvâbân ve bevvâbân çadırları etrâflarda. Vezîr Kāyimmakām otak [u] bârgâhları ve Silâhdâr Paşa'nın bârgâhı, Vezîr Ken'an Paşa otakları, Vezîr Ahmed Paşa otakları ve[15] Mevlânâ Şeyhülislâm Yahyâ-i 'âdil otakları ve Rumeli[16] Kadı'askeri Ebussu'ûd-zâde ve[17] Anadolu Kadı'askeri[18] Mu'îd Ahmed Efendi çadırları ordu başında[19] ve Yeniçeri Ağası otakları, ba'dehû yeniçerinin oda çadırları[20] ve solaklar çadırları ve şâtırlar çadırları bi'l-cümle haymeler kurulup, şâhî darbuzanlar ordu başında dizilüp, otağ-ı hümâyûna karîb sahrâda seng-tıraşlar, Mi'mâr Ağa'ya fermân olunup[21], kebîr musallâ nemâz-gâh tertîb edüp, 'îd-i adhâ[y]ı edâ etmek içün[22] minber ü mihrâb[23] ve mahfil binâ oldukda.

1 ve V : — E
2 gürûh V : — E
3 edüp V : ederler E
* 15 Şevvâl 1047'de otağ-ı hümâyûn Üsküdar Sahrâsı'nda kurulmuştur (*Fezleke*, II,192; Na'îmâ, III,327).
4 solak-başılar ile V : ser-solakān E
5 kâmil [V 494a] bin nefer V : bin nefer kâmil E
6 çayırlarında V : + bağistâna etrâflarda sırt sahrâlarda E
7 -hâne V :-hâneler E
8 dahi V : — E
9 kırk hazîne E : — V
10 hâs V : hâslar E
11 Ağası V : Ağa E
12 ve V : — E
13 tavîl oba E : — V
14 cânibden V : cevânib E
15 otakları ve V : otağı E
16 Rumeli V : Rum E
17 ve V : — E
18 Kadı'askeri E : — V
19 çadırları ordu başında V : ordu başında çadırları E
20 oda çadırları V : odaları E
21 olunup V : olup E
22 içün V : ecliyçün E
23 mihrâb V : + binâ etdiler E

Mâh-ı mezbûrun[1] on yedisinde ordu-yı hümâyûn mu'tâd üzere müzeyyen esnâf tâyifesi cem' olup, alaylar ile[2] fevc fevc İskele Kapanı önünde cem'iyyet, du'â vü senâ ile Kulle-i 'âdil önünden[3] her sınıf âdâb ile metâ'ların teferrüc etdürüp, **[E 290a]** gürûh 'ubûrda. Ve kulleden Köşk'de sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âdil, orduyu[4] teferrüc edüp, hayr du'âlarda idiler. Her tâyife-i hıref, ba'dehû vezîr sarayında cem' olur[5]. Esnâf kethudâları ve İhtisâb Ağası ve Ordu Kadısı ve Bezistân Kethudâsı ve gayriler[6] hil'atler ile behr[e]-mend olurlardı. Ba'dehû İstanbul Kadısı olan 'Îsâ Efendi'yi ziyâret etdiler. Ba'de'd-du'â ordu-yı hümâyûn Üsküdar'a 'azîmet edüp, otak [u] bârgâhîde[7] **[V 494b]** menâzil yerlerinde konup[8], metâ'ların bey' u şirâya meşgûl oldular. Ve Defterdâr-zâde'ye[9] Kıbrıs Mîr-i mîrânlığı sadaka olunur. Kapucular Kethudâlığı âhara olup, Mîrahûr-i Evvel Halîl Ağa, esbleri ve üştürân-ı mâde vü nerleri Çatalca'da[10] cem' edüp.

Ve mâh-ı mezbûrun on sekizinci eyyâm, Âsitâne'de alaylar fermân olundukda*, piyâde yeniçeriler alayı bayrakları ile ve[11] Yeniçeri Ağası ve zâbitleri ve gılmân-ı 'acemiyân ve cebeciler ve topcular ve arabacıyân-ı top neferâtları müzeyyen tüfengleri ile donanup[12], saflarda. Ve bölük halkı ağa[13] ve zâbitleri, cebe vü cevşenler ile müsellah[14], alay bayrakları ve bayrakları ile saflar olup, Saray-ı hümâyûn'da cem' idiler[15]. Ve çavuşân-ı süvâr, sîm topuzlar yedlerinde izdihâmları ref' etmeğin ve müteferrika[16] ve zevvâkîn ağalar, gönderleri zarf-larında hâzır[17]. Ve on bir esb-i bâd-ı sabâ mücevher eğerlü[18] ve licâmlu ve dürr ü[19] yâkūt-i ahmerle[20] tezyîn murassa' raht ve gāşiyeleri ile yedek-keşler zabtında. Mîrahûr ağalar ve serrâcân tâyifesi ve şâgirdân-ı piyâde hizmet-lerinde ve tuğlar keşânları ile yerlerinde ve mahfil-i şerîf hecîn şütür üzerinde

1 mezbûrun V : + on E
2 ile V : edüp E
3 Kulle-i 'âdil önünden E : Köşk önünde V
4 orduyu V : ordu E
5 olur V : olup E
6 ve gayriler E : — V
7 bârgâhîde V : + ziyâret edüp E
8 konup V : kondular E
9 zâde'ye V : zâde E
10 Çatalca'da V : Çaltıça'da E
* Ordu 16 Zilka'de 1047'de Üsküdar'a geçirilmiş, 23 zilka'de perşembe günü de Pâdişâh büyük bir alayla. Üsküdar'a geçmiştir (*Fezleke,* II,192; Na'îmâ, III,327).
11 ve V : — E
12 donanup E : — V
13 ağa E : alayı ağaları V
14 cevşenler ile müsellah V : cevşenleri müsellahlar E
15 idiler E : olup V
16 müteferrika V : + ağa E
17 hâzır V : hâzırlar E
18 eğerlü V : eğer E
19 dürr ü E : dürr V
20 ahmerle V : ahmerler E

müzeyyen[1] ve 'Alem-i şerîf-i hazret-i Sultân-ı Enbiyâ *'aleyhi's-selâm**[2], Şefî'u'l-müznibîni'l-ümem[3], *sallallâhu 'aleyhi ve sellem ve*[4] *['alâ] âlihî ve ashâbih**, Seyyid-i sâdât, Nakîb-i eşrâf ve meşâyihler ve hazret-i Eyyûb-i Ensârî[5], 'Alemdâr-ı Rasûl[6], Habîbullâh 'Alem-i şerîf etrâflarında ve evliyâ'ullâh 'Âşık Paşa'nın livâları, dervîşânlar mecmû'u[7] 'Alem-i şerîf önlerince zikrullâh ederlerdi. Ve yedi kıt'a 'alem sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin, 'alemdârlarda ve Mîr-i 'alem önlerinde bir alay 'alem mehterleri kös ü nakkāre, zurna vü nefîrler hâzır ve vüzerâ'-i 'izâm ve Mevlânâ[8] Şeyhülislâm Yahyâ Efendi ve kadı'askerler ve 'ulemâ'-i kirâm[9] ve müderrisîn *bi*'l-cümle alaylarda hâzır[10]. "Pâdişâh-ı garb [u] şark, cihâd ü gazâya teveccüh ederler" deyü[11] bi'l-ittifâk göndermekde ve defterdârlar ve hazîne ve[12] Beytü'l-mâl hâfızları, aklâm sâhibleri olan hâceler ve şâgirdân ve Halîfe-i Hizâne-i Dîvân alayda[13] ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları müsellah[14] süvârlar, sefer-i hümâyûna me'mûrlar saflarda[15]. Ve vükelâ'-i Devlet hüddâmı ve[16] kethudâları başka alayları müsellah ve[17] cebe vü cevşenlere müstağraklar[18] saflar olup, **[V 495a]** yemîn ü yesârda âdâb [ü] vekār ile ve piyâde ve şâtırlar altun[19] taclar başlarında, tîğ ü[20] teberleri gûne gûne, tîr ü kemân yedlerinde; her biri perendegân, 'ayyârân, Baba 'Ömer köçekleri taban-keşler ve dahi zağarcılar ve[21] samsoncular süvârî ve piyâde yedlerinde akmişe çullu[22] sîm zencîrlü samsonlar ve zağarlar ve tazılar ile saflarında ve[23] solak-başılar kethudâları ve oda-başıları ve solaklar[24] kâmil dört yüz nefer[25] serâser altun üsküflüler, akmişe ve

1 üzerinde müzeyyen V : üzere tezyîn E
* "عليه السلام = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
2 Sultân-ı ..... selâm V : Selver-i Sultân-ı 'âlemeyn-i kevneyn, Fahr-i Enbiyâ 'aleyhi's-salâtü [ve]'s-selâm E
3 müznibîni'l-ümem ["müznibîn" kelimesinin altında "'usât" kelimesi vardır] E : müznibîn 'usâtü'l-ümem V
4 sellem ve E : 'alâ V
* " صلى الله عليه و سلم و [على] اله و اصحابه = Allah onun, âilesinin ve sahâbîlerinin şânını yüceltsin ve selâmete erdirsin" anlamına gelen ve Hz. Peygamber anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
5 Ensârî V : Ensâr E
6 Rasûl E : [R]asûl V
7 mecmû'u V : mecmû'lar E
8 hâzır ..... Mevlânâ V : hâzırlar, vüzerâ'-i Âsaf-ı zemânlar ve Mevlânâ-[y]ı 'âdil E
9 kirâm V : kirâmlar E
10 alaylarda hâzır V : alayları, müdekkik, künûz-i keşfü'l-me'ârifîn, ehlü't-takvâ, sâhib-i 'ulûmlar E
11 teveccüh ederler" deyü V : müteveccih idiler. Cumhûr E
12 ve V : — E
13 ve ..... alayda E : — V
14 müsellah V : müsellahlar E
15 hümâyûna me'mûrlar saflarda V : hümâyûn me'mûrlar saflar-şiken E
16 ve V : — E
17 alayları müsellah ve E : müsellah V
18 müstağraklar E : müstağrak V
19 vekār ..... altun V : vekārlarda ve piyâde şâtırlar zerre (?) E
20 tîğ ü V : tîğ E
21 dahi zağarcılar ve V : zağarcı E
22 yedlerinde akmişe çullu V : yedler akmişe çullar ile E
23 ve V : — E
24 kethudâları ..... solaklar V : kethudâlar ve oda-başılar, solakān E
25 nefer V : neferât E

serâser kapalar ile[1] tîr ü kemândârlar müsellah[2] saflar olup, muntazırlar idiler. Ve Şehr-i İstanbul'da 'ulemâ ve e'imme ve hutabâ ve âyende vü revende ve[3] tüccâr ve müsâfirîn ve[4] bây ü[5] gedâ, pîr ü civân ve sıbyân, zükûr u[6] inâs, re'âyâ vü fukarâ cem' olduklarında, dükkânlarda ve şâh-râhlarda[7] izdihâm-ı halk-ı 'âlem temevvüc edüp, şol kadar neferât cem'iyyet[8] etmeğin, rûz-i mahşerden[9] nişân verür idi. Bir pây üzere bin pây. Ve niçeler ayak altında hâkisterler idiler. Teferrüclerde[10] hayr du'âlarda ve sıbyânlar alay alay mu'allimleri[11] ile hayr du'âda olup, "Âmîn" deyü sadâları 'ayyûka çıkup, du'âlar kabûllerinde[12] inşâ'allâh iştibâh yokdur. Guzât-ı Müslimîn, 'adû-yi müşrikîn ve revâfızlar[13] hakkında mansûr u[14] muzaffer olup, sâlim ve gānim[15] vatanlarına vâsıl olalar[16].

Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-i garb [u] şark, Sâhib-i şevket[17], İskender-i zemân, Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn[18], Mâlikü'r[19]-Rikābi'l-ümem, Nâsıru 'ibâdillâh, Mevlâ mülûki'l-'Arabı ve'l-'Acem, Sultânu'l-a'zam[20] ve Hâkānü'l-mu'azzam Kahramân-sıfat Sultân Murâd Hân[21], ablak ve balıkcın sorguçlar ile[22] şemşîr [ve] tîğ hamâyil[i], kemer miyânı, gazâ donlarına müstağrak oldukda, esb-i 'aşkara süvâr oldular[23], vakt-i mübârekde müteveccih oldular[24]. Enderûn ağayân, Bâb-ı sa'âdet Ağası ve[25] Hazînedâr-başı ve Kilârcı-başı ve hüddâm-ı[26] Harem-i muhterem ağaları ve Silâhdâr Ağa ve Çukadâr Ağa ve Rikâbdâr ve Dülbend Oğlanı[27] ve Doğancı-başı ve seferli olan Harem-i hümâyûn'dan[28] müsellah cebe vü cevşenlere müstağraklar ve[29] beş yüz

1 akmişe ..... ile E : — V
2 müsellah V : ve müsellahlar E
3 e'imme ..... ve V : e'immeden ve hatîb ve âyende, revende E
4 ve E : — V
5 bây u V : bây E
6 zükûr u V : zükûr E
7 şâh-râhlarda V : şâh-râhlar E
8 cem'iyyet V : cem'iyyetler E
9 mahşerden V : haşrden E
10 verür ..... Teferrüclerde E : idi. Cümlesi V
11 mu'allimleri V : mu'allimler E
12 kabûllerinde E : kapularında V
13 Müslimîn ..... revâfızlar V : *Müslimînler, 'adû-yi müşrikînler ve râfızlar* E
14 mansûr u V : mansûr E
15 sâlim ve gānim E : sâlimîn ve غانيم V
16 olalar V : + Ve sa'âdetlü Pâdişâhımız hayr du'âları olurdu. Sâlim, mansûr ve fütûhât ile serîr-i saltanat, taht-ı sa'âdetlerinde il[â] intihâi'z-zemân, inkırâzi'd-devrân 'ömr ü tavîller recâ olurdu E
17 Sâhib-i şevket V : Kılıc Arslan, Sâhibü'ş-şevket E
18 Haremeyni'ş-şerîfeyn V : Haremeyn-i şerîfeyn E
19 Mâlikü'r- E : Mâlikü V
20 Sultânu'l-a'zam V : es-Sultânü'l-a'zam E
21 sıfat ..... Hân V : celâl-sıfat ibnü's-Sultân Murâd Hân Gāzî Tâcü'd-devle غرا E
22 ile V : — E
23 oldular V : vakt-i mübârekda hareket E
24 oldular E : olup V
25 ve V : — E
26 hüddâm-ı V : + ecnâs ["ecnâs" kelimesinin üzeri karalanmıştır] E
27 Oğlanı V : Oğlan E
28 hümâyûn'dan E : muhterem'den V
29 müstağraklar ve E : müstağrak V

mikdârı dilîr nâmdârlar çift çift, fevc fevc üsküflüler[1] şa'şa'a verürdü[2]. Bu tumturak tezyîn ve[3] bu 'azamet [ve] mehîb alayları[4] Cem ü Çemşîd ve İskender zemânlarında olmayup, meğer hazret-i Süleymân Nebi *'aleyhi's-selâm** zemân-ı şerîflerinde vâki' olmuşdur. Bu tantana ile ve bu heybet **[V 495b]** [ü] şevket ile[5] Saray-ı hümâyûn'dan 'azîmet etdüklerinde[6], çavuşân halkı izdihâmlardan ref' ederlerdi. Solaklar[7], Rikâb-ı hümâyûnları mukābilinde dörder kat âdâb [ü] 'izzet ile Bâb-ı hümâyûn'dan müteveccih oldukda, sa'âdetlü Pâdişâh câniblerine selâmlar ifşâ ederek, Bağçe-kapusu'na[8] 'azîmetlerinde tüccâr [ve] bâzergân[9] tâyifeleri, esbleri[10] pâylarına serâser ve kadife ve akmişeler döşenüp, ba'dehû Kapudân Vezîr Mustafa Paşa akmişe ve atlasları[11] baştardaya değin iki câniblerine döşeyüp ve Gümrük önü[12] başka serâserler ile tezyîn idi[13]. Şenlikler olup, sa'âdetlü Pâdişâh Gāzî baştardaya binüp, top u tüfengler[14] şenlikleri olurdu.

Alaylar ile deryâdan Üsküdar'a **[E 290b]** nakl ederler. Tekrâr gürûh alaylar ile Üsküdar'dan halk-ı 'âlem şehirde galebe izdihâmlar. Ba'dehû sahrâlarda olanlar[15] bî-nihâye izdihâm, alaylar saflar-şiken gürûh idi[16]. Yalınuz av-gâh şikârlar saydı ile murgān ve[17] balabanlar ve şâhinler ve doğanlar yedlerinde Çakırcı-başı ve Şâhinci-başı ve Atmacacı-başı ağalar[18], neferâtları ile saflarında âdâb ile selâm yerlerinde ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları piyâde olup, otak [u] bârgâhlarına hareketler ile piyâde safda. Sâyebânlardan sa'âdetlü Pâdişâh bârgâhlarına duhûl etdiler. Ve[19] taht-ı sa'âdetlerine cülûs edüp[20], çavuşlar alkışlayup, 'avdet etdiler. Ve cemî'i ağırlıklar keşîde bûde.

Mîr-i mîrân-ı Budun Vezîr[21] Mûsâ Paşa Âsitâne'ye dâhil oldular. Hil'at-i fâhire[22] ihsân olunup, Âsitâne muhâfazasına me'mûr oldular. Ve Defterdâr

1 üsküflüler V : + ذر E
2 verürdü V : + Bu E
3 ve V : — E
4 alayları V : alaylar E
* "عليه السلام = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
5 Bu tantana ..... ile V : — E
6 etdüklerinde V : + sa'âdetlü Pâdişâh bu tantana ile heybet, şevket E
7 ederlerdi. Solaklar V : ederler. Solakān E
8 Bağçe-kapusu'na V : deryâ bâblarından, Bağçe bâblarından E
9 bâzergân V : bâzergânlar E
10 esbleri V : esbânlar E
11 atlasları V : destârlar E
12 câniblerine ..... önü V : cânibleri döşenürdi ve Gümrük önünde E
13 idi V : ederlerdi. Ve E
14 tüfengler E : tüfeng V
15 olanlar E : olan V
16 şiken gürûh idi E : gürûh V
17 ve V : — E
18 ağalar E : — V
19 ve V : — E
20 edüp V : etdiler E
21 Vezîr E : — V
22 -i fâhire V : — E

Kāyim-makāmı 'Ömer Efendi kaldılar. Anadolu Defterdârı İbrâhîm Efendi, Ebe[1] Dâmâdı, mânde oldukda, Şıkk-ı Sânî Defterdârı Hasan[2] Efendi sefer-i hümâyûna me'mûr oldular. Ve Rûznâmeci Kāyim-makāmı[3] Kara Hâce Mehmed Efendi mânde kalur. Ve sâyir Dîvân hâceleri ve halîfeler ve şâgirdân[4] mânde oldular. Ve Rûznâmçe-i Sânî sefere me'mûr oldukda, kāyim-makāmları Ca'fer Efendi kalur. Ve Anadolu Muhâsebecisi sefer-i hümâyûna me'mûr olup, kāyim-makāmları mânde. Ve Süvârî Mukābelesi Kāyim-makāmlığı[5] 'Ömer Efendi'de ve sâyir aklâmlar **[V 496a]** mânde olup, ekser aklâmlar[6] Rumeli olmağın ve Re'îsülküttâb Kāyim-makāmı[7] 'Abdullâh Efendi idi. Ve Defter-hâne, ba'zı kılâ'-ı Rumeli ve Tersâne-i 'âmire'ye müte'allık ahkâm defterleri[8] mânde idi. Ve Matbah Emîni Kāyim-makāmı İbrâhîm Efendi olup ve Çavuş-başı Kāyim-makāmı Âsitâne'de mânde idiler[9]. Ve otak [u] bârgâhda sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âdil, müteferrika zümresinden ba'zı ihtiyâr ve 'amel-mânde marîz olanları hâzır etdükde, tefahhusları olup, marîz u ihtiyârlarına tekā'üd fermân etdiler; nısf 'ulûfeleri ile zevvâkîn zümresinden dahi kezâlik[10] ve ba'zılar hizmet ile mânde şude. Ve bölükde olan ihtiyârları ve marîzleri[11] huzûr-i sa'âdetlerine getürdüp, niçe havf-ı âdâb ile saf oldukda, her birine kelâm-ı şerîfleri olup, su'âl edüp, ne mikdâr seferleri olduğun ve 'ulûfelerin, ba'dehû[12] nısf 'ulûfeleri kānûn üzere tekā'üd fermân olunup[13], defterleri huzûrlarında alıkoyup, hatt-ı şerîf ile kayd fermân olup ve cizyedârlardan ve 'avârız kaydlarından[14] ve menâsıb zabt edenlerden kâmil beş yüz nefer defter olup, mânde oldular. Mübârek yedleri[15] ile defterlerine hatt-ı şerîf ile işâret buyurup, mukābelede hıfz olunmağın ve çavuşândan vech-i meşrûh üzere Dîvân-ı hümâyûn hizmetinde mânde oldular. Ve bâkî kulları[16] sefer-i hümâyûna me'mûr oldular. Ve ordu-yı hümâyûnda lezez sene 1047, bin kırk yedi mevâcibleri ihrâc olup[17], ba'dehû mâh-ı zilhicce evâhırında ağaları kapusunda tevzî' olunmağın. Ve kānûn-i kadîm üzere otak [u]

1 Ebe (ابه) V : Eba (ابا) E
2 Hasan E : Hüseyn V
3 Kāyim-makāmı V : Kāyim-makāmlığı E
4 halîfeler ve şâgirdân V : halîfe ve شكردان E
5 Kāyim-makāmlığı V : makāmlığı E
6 ekser aklâmlar V : aklâmları ekser E
7 Kāyim-makāmı V : Kāyim-makāmlığı E
8 defterleri V : defterler E
9 Kāyim-makāmı ..... idiler V : makāmlığı E
10 zümresinden dahi kezâlik V : zümresinde marîz olanları görüp, nısf 'ulûfeleri ile tekā'üd fermân etdiler E
11 marîzleri V : marîzlerin E
12 niçe ..... ba'dehû E : — V
13 olunup V : olunmağın E
14 kaydlarından V : kaydlardan E
15 yedleri V : yedler E
16 kulları V : + mânde olmayup E
17 olup V : şude E

bârgâhda[1] her şeb bölük halkı muhâfaza ederlerdi. Silâh ve[2] bayrakları ile nevbetce bir ferd mu'âf olmazdı[3].

Ve mâh-ı zilhiccenin onuncu gün, 'îd-i adhâda te'kîd olup, çadırlar donanup, kanâdiller ve bâd şem'[i][4] ile dört şebde ordu-yı hümâyûnda yeniçeri çadırları müzeyyen olup, sâyir vakitde olduğu gibi yeniçerinin orta çadırları eşcâr ve kanâdiller[5] ile tezyîn olup, 'îd-i şerîfde salıncaklar kurulup ve Dîvân-ı hümâyûn'da kānûn-i kadîm üzere vüzerâ'-i 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm[6] ve defterdârlar ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve ehl-i Dîvân cem' olup, taht-ı hümâyûn-i sa'âdetde sa'âdetlü[7] Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, musallâda vaktü'l-fecr edâ olunmağın, **[V 496b]** ba'dehû 'îd-i adhâ salât[ı] edâ olundukdan sonra, otak u bârgâhlarda ziyâfetler olup ve yeniçerilere başka ziyâfetler oldukda[8], tüfengler ve toplar atılurdu ve[9] rûz [u] şeb çadırlarda donanmalar olup.

Ve[10] Bahr-ı siyâh'a fermân olunan donanmalar üslûb-i sâbık üzere[11] 'azîmet ederler. Boğaz'da Poyraz Limânı mahallinde karâr ederler[12]. Ve Kazak keferesi şaykaları Özi Boğazı'ndan peydâ olup, Kara-harmen ve Mankalya ve Baba-dağlarında ve dervend ve karyeler[13] urduğu, Varna yalısından gāyib olduğu, Bahr-ı siyâh'dan Anadolu sevâhilinde vilâyetler kasdına gitdüğü; gemiler[e] rast gelürler. "Gāfil me-bâş" derler. Donanma firkatelerinden birkaç gemiler ta'yîn ederler. Feryâdcılar haber[14] verdükde, Vezîr Ahmed Paşa ordudan tevâbi'i ile Mândegân Ağası'n fermân ederler. Vezîr Ahmed Paşa ordudan 'azîmet ederler. Fenar sevâhilinde Terkoz yalısında dört yüz süvârî ile Vezîr Mûsâ Paşa'nın dilîrleri ile Vezîr Ahmed Paşa çadırların[15] Bahr-ı siyâh sevâhillerinde kurup[16], muhâfaza ederler. Vezîr Yûsuf Paşa da Anadolu yakası[17] Ereğli'ye varınca Şile'ye ve Poyraz sevâhillerin muhâfazaya ta'yîn idiler[18].

1 bârgâhda V : u bârgâh E
2 Silâh ve V : Silâhları ile E
3 olmazdı V : olmazlardı E
4 bâd şem' V : şem'-i bâd ve şem'-i 'asel ve şem'-i revgan ler E
5 eşcâr ve kanâdiller V : eşcârlar E
6 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm V : 'izâmlar ve 'ulemâ'-i kirâmlar E
7 sa'âdetlü V : sa'âdet E
8 u bârgâhlarda ..... oldukda V : bârgâhlarda ziyâfet olup ve yeniçeriyân ziyâfet olup, ba'de'l-'îd şenlikler edüp E
9 atılurdu ve E : şenlikleri V
10 çadırlarda ..... Ve V : çadırlar donanmaları oldukda E
11 üzere V : — E
12 ederler V : etdiler E
13 dervend ve karyeler V : dervende Baba'dan karyelere E
14 haber V : haberler E
15 çadırların V : + leb-i E
16 kurup V : — E
17 yakası V : + اواسی E
18 muhâfazaya ta'yîn idiler E : muhâfaza ederler V

Ve ordu-yı hümâyûnda[1] Servanlar Kethudâsı da'vet olunur. Göç fermân oldukda: "Üştürler revganlarm 'âdet üzere yağlanmayınca yükler çekilmez[2]. Sa'âdetlü Pâdişâhım sağ olsun. Bârgîrler yüklerin alsunlar; rûz-i hızır eyyâmlarıdır". Mâh-ı zilhiccenin on yedinci eyyâm rûz-i hızırdır. İcâzet olur; cemî'i esbânlar ve bârgîrler ve katârlar[3], giyâh ve çadırlara bağlanup, on beş gün Çatalca[4] ve Kağıd-hâne çayırlarına has tavîleler[5] bağlanur. Ve Üsküdar çayırlarına dahi[6] has tavîleler ve Beykoz'da vüzerâ'-i 'izâm[7] atları ve sâyir asker de atlarına çayır verüp[8], bi'l-ittifâk bârgîrler ve katârlar[9] çayırların yiyüp.

Ve kışlakda[10] olan Sadr-ı a'zam Vezîr-i ekrem Bayram Paşa Amasya'dan, ba'de'l-'îd ordu ile Engürü câniblerine 'azîmet edüp, menâzil ü merâhil kat' ederek mahrûse-i Konya'da dernek ederlerdi. Baş-defterdâr Mehmed Paşa, hazîneden bölük halkına mevâciblerin[11] tevzî' **[V 497a]** ederlerdi[12]. Ve nüzüller ve sürsatlar her menâzilde[13] hâzır; zahîre cem' idi. Ve yollarda, menâzillerde köprüler[14] ve batak yerler binâ olunup[15] ve mîrî şütürler katârları **[E 291a]** İznikmid'de yağlanurdu. Ve koyunlar[16] Rumeli'nden sürüler ile ve çobanları ile[17] Üsküdar'a nakl olundukda, İznikmid'den ve[18] Anadolu etrâflarından mahrûse-i Konya'da ordu-yı hümâyûna[19] dâhil olup.

Ve mâh-ı zilhiccenin yirmi üçüncü eyyâm mübârek sâ'at olmağın, te'kîdler olup[20], göç fermân oldukda, Harem-i muhterem-i Enderûn Dârü's-sa'âde ağalarından Hâdım Beşîr Ağa ve baş ağalar ile bevvâbân-ı 'atîklerden[21] kulle sûfîleri bevvâbân[22] ve baltacıyân-ı Saray-ı 'atîk'den tüfengli dilîr oğlanlar ve zülüflü baltacılardan ve Mîrahûr-i Sânî Ağa ve serrâcân ve hüddâmân[23] ve koçu arab[a]ları ile harem ilerü 'azîmet edüp, ba'dehû alaylar fermân olundukda, Yeniçeri Ağası ile yeniçeriler[24] gürûh saflar dutup, otak [u] bârgâhlar[25]

1 ordu-yı hümâyûnda V : — E
2 yükler çekilmez V : develere yüklerin keşîde ende E
3 bârgîrler ve katârlar V : bârgîr ve katârlar ve bârgîrlere kasıllar ve E
4 gün Çatalca V : eyyâmlar müddet Çaltıça'ya E
5 tavîleler V : tavîle E
6 dahi V : — E
7 'izâm V : 'izâmlar da E
8 çayır verüp V : çayırlar verdiler E
9 ve katârlar V : katârlar da E
10 kışlakda V : kışlaklarda E
11 mevâciblerin V : mevâcibler E
12 ederlerdi V : olunurdu E
13 menâzilde V : menâzillerde E
14 köprüler V : köprü E
15 olunup V : olup E
16 koyunlar V : + ganem E
17 ve çobanları ile V : çobanları E
18 ve V : — E
19 ordu-yı hümâyûna V : orduya E
20 te'kîdler olup E : — V
21 'atîklerden E : 'atîk V
22 bevvâbân E : — V
23 hüddâmân E : hüddâm V
24 yeniçeriler V : yeniçeriyân E
25 bârgâhlar V : + ilerüde E

üslûb-i sâbık üzere[1] bir menzil ilerüye 'azîmet ederler. Ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri esb-i 'aşkar misâl Karye-i Maltepe'de konulup, ba'dehû Sultân Çayırı'nda konup, ba'dehû Dil menâzili, ba'dehû Kozluk, ba'dehû İznikmid'de konulur. Top yeri sahrâda ordu-yı hümâyûn dört eyyâm oturak fermân olunmağın* ve İznikmid'de balkanlarında sürgün av-gâhları ve[2] şikâr sayd ederlerdi. Murgân, balaban ve şâhin ve doğanlar ile göllerde murgân ördekleri[3] saydı ve etrâflardan pîşkeşler ve meyve ve şükûfeler gelürdü[4]. Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âdil, karyelerde fukarâ ve ahâlî-i re'âyâya tebdîl[en] teferrüclerde. Sıbyânlara merhamet edüp[5], bahşîşler ihsân [ü] 'atâlar ederlerdi. Vezîr Kāyim-makām Mustafa Paşa 'adl üzere otaklarında Dîvân edüp, şer' ile da'vâlar ve husûmet edenlerden hakların alıverürlerdi. Ve ikindü nevbetleri otağ-ı hümâyûnda her vakit Dîvân durup, Çavuş-başı ve[6] çavuşlar ile saflar olup, bir cânibde[7] bevvâbân, kethudâları ile saflarda. Nevbet-i Şehinşâhî kös ü nakkāreler ile şenlikler oldukda[8], ba'de'n-nevbet çavuşlar alkışlayup, du'âlar olup, ba'dehû Kāyim-makām[9] otaklarında Dîvân olurdu. **[V 497b]**

Ve sene semâne[10] [ve] erba'în ve elf muharremü'l-harâmı[nı]n dördüncü günü[11], menâzil-i balkan, Dervend-i Kazıklı'da**, ba'dehû kûhistân dervendinden[12] Sahrây-ı Dikilitaş'da ordu-yı hümâyûn konup, ba'dehû batakda[13] leb-i ırmak, göl deryâ idi. Ve mülâzım kadılara menâsıbların tevzî' olunmağın ve bakıyye mülâzım fukarâ kadılar piyâde sürünüp kadı'askerler bâblarında. Sa'âdetlü Pâdişâh terahhum ederler; fermân-ı şerîf sâdır olur[14]: "Anadolu kadılarına elbetde kadılıkları tekrâr tevzî' olunsun tevkît (توقيد) ler ile" Anadolu Kadı'askeri[15] 'azl oldukda, İstanbul Kadısı olan 'Îsâ Efendi'ye tevcîh olunmağın***, 'ale'l-'acele haber irsâl olunur. Orduya dâhil oldukda, İstanbul Kadılığı[16] Kürd Kāsım Efendi'ye sadaka kılunur.

1 üzere V : — E
* İzmit'te 8 gün oturak olunmuştur (H.Sahillioğlu, *agm*, s.13).
2 ve V : — E
3 murgân ördekleri V : murgânlar, murgân ördekler E
4 gelürdü V : pîşkeş keşîde E
5 edüp V : ederlerdi E
6 ve V : — E
7 cânibde E : cânibden V
8 oldukda E : ile V
9 Kāyim-makām V : + Vezîr E
10 semâne E : semân V
11 harâmı[nı]n dördüncü günü V : harâm dördüncü eyyâmda E
** İzmit'e 27 zilhiccede varıp, burada 8 gün oturak olunduğuna göre (H.Sahillioğlu, *agm*, s.13-14), Kazıklı'ya 4 muharremde varılmış olamaz.
12 dervendinden V : Dervendi'n E
13 batakda V : + [Bu kelimenin altındaki "İznikmid" kelimesi karalanmıştır] E
14 şerîf sâdır olur V : — E
15 Kadı'askeri V : Kadı'asker E
*** Mu'îd Ahmed Efendi yerine İstanbul Kadısı 'Îsâ Efendi'nin Anadolu Kadı'askeri olması, 5 Muharrem 1048'de İzmit'te vukûbulmuştur (H.Sahillioğlu, *agm*, s.14).
16 Kadılığı V : Kadısı Mevlânâ E

Ba'dehû Yenişehir'de ordu[da] üç gün[1] oturak fermân olunur[2]. Ve mahrûse-i Bursa Kadısı ve eşrâfı[3] orduya gelüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh alayların ziyâret etdükde, cemî'i ahâlî-i[4] Bursa saflar durup, hayr[5] du'âlar ederlerdi. 'Azametlü Pâdişâh Yenişehir'de tebdîl süvâr olup, bağ u bağçelerin, ırmak mesîrelerin teferrüc edüp[6], balkanlarda av-gâh şikârların sayd etdürüp[7], segbânlar tüfeng ile sığınlar[8] dutup, ihsân [ü] 'atâlar olurdu. Ve yeniçeri ocağından avcılar şikâr edüp, in'âmlar bezl olurdu.

Ve menâzil-i mezbûrdan Akbıyık'da, ba'dehû Bazarcık'da, ba'dehû Boz[öy]ük Sahrâsı'nda, ba'dehû İnönü menâzili*, ba'dehû Eskişehir'de sahrâlarında iki eyyâm oturak etmeğin, dicle[9] ılıcalarında ve etrâf sebz-zâr-ı bahâr[10] ve enhâr-ı Sakarya ba'îd; lâkin karye ve[11] sevâhilinde tebdîl[en] sa'âdetlü Pâdişâh seyr ü[12] teferrüclerin ederlerdi. Ve menâzil-i mezbûrda ılgar [ile] Vezîr-i a'zam olan Bayram Paşa ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda**, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, bir mikdâr telhîs kırâ'at edüp, bir kürklü hil'at ihsân edüp, fermân olunur; sa'âdetlü Pâdişâh câniblerinden[13]. Silâhdâr Paşa'nın otaklarında müsâfir olup, Dîvân ederlerdi. Re'îsülküttâb İsmâ'il Efendi, tezkirecileri ile[14] ma'an; **[V 498a]** Mukābele-i Süvârî Hüseyn Efendi ma'zûl, Mehmed Efendi Mukābeleci [oldukda], ol vakit fermân olunur: "Mândegânlara Âsitâne'de[15] 'ulûfe verilmeyüp, kaydları makbûl; sa'âdetlü Pâdişâh seferden 'avdet etdüklerinde mevâcibler ba'dehû verilür" deyü hatt-ı şerîf sâdır olur. "Beş yüz nefer kâmil kuyûd, mâ'adâsı seferlülerdir" deyü emr-i şerîf gönderüp.

Mîr-i mîrân-ı Anadolu Vezîr[16] Gürcü Mehmed Paşa, Anadolu askerleri ile ordu-yı hümâyûna duhûl etdiler***. Alayların saflar etmeğin, bârgâh-ı devlet önlerinden alayların gösterüp, fâhir hil'atler ile behr[e]-mend oldular;

1 üç gün V : dâhil olur, üç eyyâm E
2 olunur V : olunmağın E
3 eşrâfı V : eşrâf-ı Bursa E
4 ahâlî-i E : ehl-i V
5 hayr V : + u E
6 teferrüc edüp V : teferrücler ederler idiler. Ve E
7 etdürüp V : + niçe sığınlar tüfengler ile E
8 tüfeng ile sığınlar V : — E
* 14 Muharrem 1048'de İnönü'ye varıldığında, Vezîr-i a'zam Bayram Paşa Konya'dan acele ile istikbâle gelmiştir (H.Sahillioğlu, *agm*, s.15; *Fezleke*, II,194; Na'îmâ, III,332).
9 dicle E : — V
10 bahâr V : bahârlar E
11 karye ve V : karyelerinde E
12 seyr ü V : seyr E
** 14 Muharrem 1048'de İnönü'ye varıldığında, Vezîr-i a'zam Bayram Paşa Konya'dan acele ile istikbâle gelmiştir (H.Sahillioğlu, *agm*, s.15; *Fezleke*, II,194; Na'îmâ, III,332).
13 sa'âdetlü Pâdişâh-câniblerindan V : — E
14 ile V : — E
15 Âsitâne'de V : Âsitâne E
16 Vezîr E : — V
*** Anadolu Beylerbeyisi Varvar Ali Paşa Bolavadin'de orduya gelmiştir (H.Sahillioğlu, *agm*, s.15; *Fezleke*, II,194; Na'îmâ, III,333).

sağ kolda konup[1]. Ve mîrî şütürler katârları Mîrahûr Ağa'ya teslîm oldukda, servanlara teslîm olur.

Vezîr-i a'zam olan Bayram Paşa[2], **[E 291b]** Vezîr Kapudân Paşa, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri menâzil-i mezbûreden teveccüh etdiler. Akkaya'da, ba'dehû Seyyidî Gâzî'ye, ba'dehû Bardaklı nâm menâzilde, ba'dehû Vezîr Husrev Paşa'nın[3] Cedîd-hâm'na, ba'dehû Bayat, ba'dehû Bolavadin'de Çay Sahrâsı'nda konulup*, ba'dehû İsaklu nâm sahrâda, ba'dehû Akşehir'de konulup, üç eyyâm oturak ederler**. Mîr-i mîrân-ı Karaman eyâletlerin sâbıkā Yeniçeri Ağası olan Mehmed Paşa'ya ihsân edüp, alaylar ile Diyârbekir'e teveccüh edüp.

Ba'dehû Akşehir'den 'azîmet olunup[4] Arkıd'da, ba'dehû Ilgın'da[5], ba'dehû Köprü'de, ba'dehû Sulu-zengî, ba'dehû Vîrân[-han], ba'dehû Kerîz'de, ba'dehû Konya Şehri'ne teveccüh etdükde, alaylar tenbîh olunur[6]. Yeniçeri Ağası Hasan Ağa, yeniçeri alayı ve[7] bölük ağaları ve kethudâ ve çavuşları, bölük halkının alayı, alay bayrakları ile[8] hurda bayrakları lâle-i Nu'mân misâl sürh bayraklar ve sebz[9] ve beyâz bayrakları gürûh, fevc fevc saflar dutup, yemîn [ve] taraf-ı yesârda sarı bayraklar silâhdârlar alaca bayraklar ve gurebâ'-i yesâr da sebz beyâz bayraklar bî-hadd; saflar dutup[10], bölük halkı cebe vü cevşenlere müstağrak ve[11] Baş-defterdâr Mehmed Paşa ve[12] 'Ali Paşa Tevkî'î, kâtibân-ı Dîvân-ı hümâyûn ve erbâb-ı menâsıb[13] ve hazîne hâfızları ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve kadı'askerler ve[14] Mevlânâ Şeyhülislâm Yahyâ-yı[15] 'âdil, vüzerâ'-i 'izâmlar[16], Vezîr-i a'zam Bayram Paşa Âsaf-ı zemân, **[V 498b]** müteferrikalar ve zevvâkîn ağalar ve çavuşlar sîm bozdoğanlu gürûh[17] hareketlerde. Ve dahi[18] solaklar ve şâtırlar piyâde çift[19] olup yürüdüklerinde[20], tuğlar tuğ-keşler yedinde. Ve mücevher eğerlü yedek-

1 sağ kolda konup V : yemîn kolda kondular E
2 olan Bayram Paşa E : Bayram Pa[şa] V
3 Paşa'nın [Önce "'ya" yazılmış, sonra üstünde "'nın" şeklinde düzeltilmiştir] E : Paşa V
* Anadolu Beylerbeyisi Varvar Ali Paşa Bolavadin'de orduya gelmiştir (H.Sahillioğlu, *agm*, s.15; *Fezleke*, II,194; Na'îmâ, III,333).
** 25 Muharrem 1048'de Akşehir'e varılmış, 2 gün oturak yapılmıştır (H.Sahillioğlu, *agm*, s.16; *Fezleke*, II,194).
4 olunup V : edüp E
5 Ilgın'da V : Ilkın'da E
6 olunur V : olundukda E
7 ve V : — E
8 alay bayrakları ile V : ala[y] bayrakları güşâde E
9 misâl ..... sebz V : sürh bayrakları, sebz bayraklar E
10 yemîn ..... dutup E : — V
11 cevşenlere müstağrak ve V : cevşenlüler idiler E
12 ve V : — E
13 ve erbâb-ı menâsıb V : bir alay erbâb-ı menâsıblar, erkân-ı Devlet E
14 ve V : — E
15 Yahyâ-yı E : Yahyâ-i V
16 vüzerâ'-i 'izâmlar E : — V
17 gürûh E : — V
18 Ve dahi V : — E
19 çift V : solaklar fevc fevc çiftler E
20 yürüdüklerinde E : ve V

ler çekilüp, ba'dehû[1] 'Alem-i şerîf-i hazret-i Habîbullâh Selver-i Enbiyâ'nın, 'ulemâ [ve] meşâyihân[2] evsatında. Ve[3] sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân, solaklar yemîn ü yesârında[4] ve kafâsında Silâhdâr ve Çukadâr ve[5] Rikâbdâr altun üsküflü[6] murassa' tîğler kemerlerinde ve[7] Bâb-ı sa'âdet Ağası ve[8] Mîr-i 'alem kafâsında yedi 'alem altun, 'alemdârlar yedlerinde, 'alem mehterân; kösler beş çift develer üzere zurna vü nakkâreler ve[9] nefîrler sadâsı fezâ'lardan murgān pervâz[10] ederken ber-hevâ[11] zemîn-i hâke düşüp, bu tantana-i şevket ü mehâbet ile mahrûse-i Konya halkı ganiyy ü fakîr[12] ve re'âyâ sahrâya cem' olup ve Konya'nın 'ulemâ[13] ve 'ukalâ ve meşâyih[14] ve dervîşânları ve Hudâvendigâr hazretlerinin evlâdı silsileden Bekir Çelebi Mevlevî-zâde, dervîşânları ile ve[15] ahâlî-i Vilâyet-i Yunan[16] bir uğurdan 'ulemâları hayr[17] du'âlar edüp, sa'âdetlü Pâdişâh esb-i bâd-ı sabâ üzere sa'âdet ile hayr[18] du'ālarında hâzır idiler. Ve[19] Monla Hünkâr fukarâsı başka du'âlar etdiler[20]. Türbe-i Mevlânâ *kuddise sırruhû*[21] önünden teveccühde iken ziyâret edüp, du'â edüp, râh-ı revânına hîbe etdiler. Ve[22] otak [u] bârgâhlar [ve] ordu-yı hümâyûn sahrâda konulup, on eyyâm oturak fermân etdiler*.

Ve zemîn-i Yunan Şehri hazret-i Monla Hünkâr ibn ibn-zâde Bekir Efendi, Mesnevî-hân ve dervîşân-ı Mevleviyân Âsitâne'de tâlib-i 'ilmde idiler. Meşâyihliğini Bekir Efendi fâriğ oldukda, diğer evlâdlarma (..... .....) ecel-i müsemmâ ile merhûm olmağın, Yeni-kapu Tekyesi'nde (.....)[23]**

1 yedinde ..... ba'dehû V : esbân mücevher eğer, licâmları dürr ü mervarîd [ve] yakūt, elmaslar ile tezyîn yedeklerden sonra, Harem-i şerîf E
2 hazret-i ..... meşâyihân E : ve 'ulemâ ve sâdât ve meşâyih V
3 Ve V : girü solakān E
4 zemân ..... yesârında V : Sâhib-kırân tîğ, şemşîr-keş etrâflarında E
5 ve Çukadâr ve V : Çukadâr E
6 üsküflü V : + tîrkeş, tîrler E
7 ve V : — E
8 ve V : — E
9 ve V : — E
10 pervâz V : bervâzlar E
11 ber-hevâ V : + [Bu kelimenin altında ayrıca "tayerân" kelimesi vardır] E
12 fakîr V : + bây [ü] gedâlar E
13 Konya'nın 'ulemâ V : Konya 'ulemâ ve sâlik E
14 meşâyih V : meşâyihleri E
15 ve V : nây ve sadây-ı nây-ı Mevlevî sahrâlar ve balkanlar geşt etdüklerinde, izdihâm-ı E
16 Yunan V : + halkı E
17 hayr : hayr u E : — V
18 hayr V : + u E
19 idiler. Ve V : etdiler. Ve Mevlânâ-yı E
20 fukarâsı ..... etdiler V : mezbûrân veledân mu'ayyen dervîşânları başka du'âlarında idiler E
21 kuddise sırruhû E : — V
22 Ve V : — E

* Konya'da 8 gün oturak edildikten sonra 12 Safer 1048'de göçülmüştür (*Fezleke,* II,196; Na'îmâ, III,342). Oturak müddetinin 9 gün olduğunu söyleyen kaynaklar da vardır (H.Sahillioğlu, *agm,* s.11,16).

23 Ve zemîn-i ..... Tekyesi'nde [E'deki bu kısım 292a'nın sol üst köşesindeki kenar notudur. İlgili yeri olduğu düşünülerek burada kaydedilen bu paragrafta bazı kelimeler ciltleme sırasında kesilmiş gözüküyor] E : — V

** Pâdişâh Konya'da iken Mevlevî Tekkesi'nin şeyhi olan Bekir Efendi, şikâyet üzerine İstanbul'a nefyedilmiş, yeri Karahisâr'da olan 'Ârif Çelebi'ye verilmiştir (H.Sahillioğlu,

Ve[1] sa'âdetlü Pâdişâh fermâniyle[2], bölük ağaları tebdîl[3] olup ve Rikâb-ı hümâyûn ağalarından ba'zılar tebdîl[4] oldukda. Mîr-i mîrân-ı Kıbrıs Mustafa Paşa'ya ve 'Alâ'iyye livâları Defter[dâr]-zâde İbrâhîm Paşa'ya[5] ihsân olunmağın, Mîr-i mîrân-ı Adana Ca'fer Paşa'da. Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âdil tebdîl[en] enderûn ağaları ile ve bostancı hasekîlerinden ba'zıları ile ma'an seyr [ü] sülûkda, [Meram] teferrücgâhlar[ın]da niçe eyyâm av ve şikârlarda, zevk u safâda oldular.

Ve[6] sa'âdetlü Pâdişâh Konya'da iken bir müdde'î şeytân, vesvâs, 'ayyâr, bir niçe tevâbi'ât peydâ eder[7]. Zındık dervîşler ve tüfeng-endâz segbânlar[ı][8] kendüye râm eder. Sâhirler, ef'âl-i habîs kulları[9], **[V 499a]** kûhistânlarda ve makām[10] [u] meskenlerde tama'-ı hâma[11] düşüp, zındıklar cem' edüp, kûh-i bâlâda karâr ederler[12].

Ba'dehû Rumeli livâlarından askerler ile Tırhala Beyi Hasan Bey Eskişehir'de ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Nasûh Paşa-zâde, mîrlivâları ile alaylar[13] ile Konya'da orduya[14] dâhil oldukda*, fâhir hil'atler[15] 'atâ olur. Çadırların orduların cânib-i yesârda kurup[16], karârda.

Ba'dehû mezbûr zındıklardan haber[17] alınur. Segbânlardan beş yüz tüfenglü[18] ile Bey Kethudâsı ta'yîn olunur. Gönüllü asâkir[19] ile Nehr-i Sakarya'ya karîb kûh-i bâlâda **[E 292a]** ve me'mûr olan Mîrlivâ-i Tırhala,

---

agm, s.16; Peçuylu, II,444; *Fezleke*, II,196; Na'îmâ, III,338-339). İstanbul'a nefyedilen Bekir Çelebi bir müddet sonra Bayram Paşa Sarayı'nda vefât etmiş, Yenikapı dışındaki Semâ'hâne'de Doğanî Dede Türbesi'ne defnedilmiştir (Na'îmâ, III,340). Diğer eserlerle karşılaştırmasını yaptığım Bekir Çelebi ile ilgili olarak metnimizde yer alan bu paragraf, aslında E 292b'nin sol üst köşesinde bulunan bir kenar notudur. Buraya yerleştirilmesi konu itibariyle bulunduğu yerden daha çok bu kısma uygun düşeceği düşünüldüğündendir.

1 Ve V : — E
2 fermâniyle V : fermân E
3 tebdîl V : tebeddülâtlar E
4 tebdîl E : tebeddülât V
5 Paşa'ya V : + [Ayrıca bu kelimenin altında "Efendi'ye" kelimesi vardır] E
6 bostancı ..... Ve V : bostan-ı Has-bağçe'nin hasekî dilîr bostancılardan ba'zıları ma'an seyr [u] sülûkde, Merâm bir hoş makāmlarda teferrüc-gâhda niçe eyyâm av-gâh şikârda. Doğancı-başı, doğancılardan siyâh yelegenler ile süvârlardı. Birûn Çakırcı-başı, neferâtları ve şâhinciyân ve Atmacacı-başı av-gâh ağayân ve hüddâmlar E
7 tevâbi'ât peydâ eder V : tevâbi'âtlar peydâ ederler E
8 ve tüfeng-endâz segbânlar[ı] V : segbânlar tüfeng-endâzları E
9 kulları V : kolunda E
10 ve makām V : makāmlar E
11 tama'-ı hâma V : zulm ve tama'-ı hâm E
12 karâr ederler V : — E
13 Vezîr ..... alaylar V : livâları ile alayları E
14 orduya V : — E
* Konya'da orduya gelen Rumeli Beylerbeyisi, Arslan Paşa-oğlu'dur (*Fezleke*, II,196; Na'îmâ, III,336).
15 fâhir hil'atler V : hil'atler, Mîr-i mîrân-ı Rumeli Vezîr Nasûh Paşa-zâde'ye fâhir hil'at E
16 kurup V : konup E
17 haber V : haberler E
18 tüfenglü V : nefer tüfengler E
19 asâkir V : asâkirler E

Rumeli zu'amâlarından ve tîmâr sipâhîlerinden gürûh nâmdârlar ile[1] Eskişehir'den Mehdî nâmında olan habîs[2] uğursuzlar üzerine me'mûr olup, ol vâdîde Sivrihisâr[3] ahâlîsi, etrâflardan re'âyâları sürüp, kûhistânda vatan ve meskenlerine dâhil oldukda[4], habîsler balkan u[5] dervendlerden tüfengli segbânları harb ü[6] kıtâl edüp, tüfeng ve tîrleri ile[7] bârân misâl yağdurup, da'vâ[-yı] abtallıklarından (دعوالبطاللقلرندن) rûy-gerdân olmayup, kûhistânlardan tîr-i kazâ ve tüfenglerinden kurşun fınduklar ile[8] gâzîleri mecrûh, zahmdâr ederlerdi[9]. Ordu-yı hümâyûndan Çifteli 'Osmân Ağa[10], Silâhdâr Paşa'nın beş yüz segbânları ile[11] ve nâmdâr süvârî[12] cebe vü cevşenli askerleri ile[13] imdâd[a] hâzır oldukda*, kilâb-ı 'akûrları[14], şeyâtîn ef'allü bir alay[15] zındıkları ortaya alurlar. Fi'l-hâl tîğ ü şemşîr ile serlerin tenlerinden cüdâ edüp, küştelerden lâş ü cîfeleri[16] hâkde püşte olup[17], segbânların perâkende edüp, Mehdî da'vâsında olan[18] ba'zıları ile bir mağarada in içre[19] pinhân olup, inden tüfengleşürler idi[20]. Dört gün kıtâl oldukda, kûhistânlarda, sarp yerlerde firâr edenleri cem' edüp, niçelerin zahmdâr ve niçeler mürd düşüp, mağarada in olup[21], muhâlif olmağın, re'y ü tedbîr etdiler. Hemân hâr u hâşâk ve giyâh[22] cem' edüp, ihrâk etdükde, mağara ağzından dûdları ile za'îf düşüp, feryâdlar ile "Emân" deyü taşraya çıkup, birer ikişer[23] kayd [ü] bend ile giriftâr etdiler. Asker halkından niçeler[24] tüfeng zahmından şehîd ve ba'zıları zahmdâr düşüp ve[25] Mîrlivâ-i Tırhala şehîd düşüp[26], ba'dehû mezbûr Mehdî ile **[V 499b]** ba'zıların bend ü zencîr ile mahrûse-i Konya'da bârgâh-ı gerdûnda Dîvân-hâne meydânında emân [ü] zemân vermeyüp, cellâdlar

1 nâmdârlar ile V : nâmdârları E
2 olan habîs V : — E
3 Sivrihisâr V : Sivrihisârlı E
4 oldukda E : oldular V
5 balkan u V : balkan E
6 harb ü V : harb E
7 tüfeng تقبا ve tîrleri ile E : — V
8 yağdurup ..... ile E : tüfenglerin havâle edüp V
9 ederlerdi E : + Bâtıl da'vâlarından rûy-gerdân olmayup V
10 Çifteli 'Osmân Ağa V : Çifte 'Osmân Ağa künyetidir E
11 ile V : — E
12 süvârî E : — V
13 ile V : — E
* Sakarya Şeyhi'nin adamlarının Eskişehir üzerine gelip tecâvüz ettiklerinin duyulması üzerine Pâdişâh'ın Çiftelerli Osman Ağa Ser'askerliği'nde birkaç bin kişiyi Şeyh'in üzerine göndermesi, ordu Ilgın'da iken gerçekleşmiştir (H. Sahillioğlu, *agm*, s.16).
14 kilâb-ı 'akûrları E : bir alay V
15 bir alay E : — V
16 cîfeleri V : cîfeler E
17 olup V : — E
18 edüp ..... olan V : olup, başları galtan ve Mehdî da'vâların edenlerden E
19 in içre E : — V
20 tüfengleşürler idi V : tüfengleşürlerdi E
21 kûhistânlarda ..... olup E : — V
22 ü tedbîr ..... giyâh V : fikr görülüp, hâr ü hâşâkler ve giyâhlar E
23 ikişer V : ikişerer E
24 niçeler V : — E
25 şehîd ..... ve V : niçeler şehîd düşüp, ba'zılar mecrûhlar E
26 düşüp E : olup V

eşedd-i siyâset[1] ile orduda teşhîr (تشعير) edüp üç rûz [u] şeb[2], bî-hûde cevâblar ile mürd oldular. Mûcib-i 'ibret gösterdiler. 'Âlemlerde dâstân[3] olup, bir niçe eyyâm söylenür.

Ve mâh-ı mezbûr evâhırında Konya'dan göçüp*, Karye-i Bîkârî (بيكارلى) -zâde, menâzil-i Bınar-başı, ba'dehû Lârende, ba'dehû 'Arabacı Çayırı Sahrâsı'nda, ba'dehû Ayranlı Dervendi, ba'dehû Ereğli'de ırmak sevâhilinde konulup, üç eyyâm oturak** fermân olunup[4], sa'âdetlü Pâdişâh Ereğli Vâdîsi'nde[5] zevk [ü] 'işretde, av-gâhlarında murgān ve sürgün avları[6] teferrüc olurdu. Ve ırmak başında teferrücler olup[7] ve ziyâde te'kîdler fermân-ı Pâdişâhî ile[8] duhân-keşleri emân u[9] zemân vermeyüp, orduda katl olurdu.

Ve[10] menâzil ü[11] merâhil kat' ederek Ulu-kışlak[12] ve Çifte-hân, dervend [ü] balkanlar geşt edüp, Ramazân-zâde yaylaklarında, ba'dehû Dölek Kal'ası bâlâda vâki' ve Nehr-i Arkıd-ı Kebîr ü Sagîr, ba'dehû Adana'da Nehr-i[13] Kızılırmak[14] sevâhilinde konulup, oturak edüp, Adana'da seyr ü sülûkler olup, Mîr-i mîrân-ı Adana, askeri ile Bahr-ı sefîd İskelesi'nde olan topları ve cebehâneye me'mûrlar idi.

Sa'âdetlü Pâdişâh göçüp, ordu ile Cisr-i Misis (مزسيس) 'de, ba'dehû Şahmaran[15], Vîrân Kılâ"da, ba'dehû Payas leb-i[16] deryâ sevâhilinde, ba'dehû İskenderun'da, ba'dehû Bakras Dervendi, balkan idi[17]. Ve Cisr-i Murâd-paşa'da karâr edüp, ba'dehû 'ubûr etdükde, menâzil-i Nilüfer ve Ancara'da, ba'dehû mahrûse-i Haleb Vilâyet[i]***. Mîr-i mîrân-ı Haleb ve ahâlî-i Haleb ve Kadı-ı Haleb ve a'yân-ı vilâyet, bây ü gedâ ve tüccâr[18] ve bâzergânlar cem'

1 -i siyâset V : ve siyâsetler E
2 teş'îr ..... şeb E : teşhîr edüp V
3 gösterdiler ..... dâstân E : — V
* Konya'da 8 gün oturak edildikten sonra 12 Safer 1048'de göçülmüştür (*Fezleke*, II,196; Na'îmâ, III,342). Konya'da 9 gün oturak yapıldığını söyleyen kaynaklar da vardır (H.Sahillioğlu, *agm*, s.11,16).
** Ereğli'ye varmadan önce Pınarbaşı, Fîruz, Akçeşehir ve Gölbaşı menzillerinden geçilmiş ve Ereğli'de 2 gün oturak olunmuştur (H.Sahillioğlu, *agm*, s.17).
4 olunup V : olunmağın ve E
5 Vâdîsi'nde E : menâzilinde V
6 avları V : + şikâr saydı E
7 olup V : olurdu. Ve E
8 ile V : idi E
9 emân ü V : emân E
10 olurdu. Ve E : olup V
11 menâzil ü V : menâzil E
12 Ulu-kışlak V : Ulu-kışla E
13 Nehr-i E : — V
14 Kızılırmak V : + -ı Kebîr'de E
15 Şahmaran V : Şâhîmaran E
16 leb-i E : — V
17 dervendi, balkan idi E : dervend, balkan V
*** 11 Rebî'ulevvel 1048'de Haleb'e varılıp, 16 gün oturak olunmuştur (*Fezleke*, II,196; Na'îmâ, III,343). Bağdat Seferi Menzilnâmesi'ne göre (H.Sahillioğlu, *agm*, s.20) 10 Rebî'ulevvel 1048'de Haleb'e gelinmiştir.
18 gedâ ve tüccâr V : gedâlar ve tüccârlar ve E

olup, serâserler ve akmişe ve atlaslardan[1] sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin esbânlarının[2] ayakları altına nisâr ederlerdi.

Ve Haleb'e dâhil olduklarında alaylar olup, yeniçeri alayı ve bölük halkının alayları[3] saflar dutup, fevc fevc[4] Vezîr-i a'zam olan[5] Bayram Paşa ve sâyir[6] vezîrler ve Mevlânâ Şeyhülislâm[7] Yahyâ-yı 'âdil ve kadı'askerler ve Baş-defterdâr Mehmed Paşa ve Rûznâmeci İbrâhîm Efendi **[V 500a]** ve ehl-i Dîvân alaylarda ve solaklar çift çift olup, piyâde âdâb üzere sa'âdetlü Pâdişâh Gāzî, Vilâyet-i Haleb'de bârgâh [u] otaklarında Gök-meydân'da kondular. Ve haymeler sahrâyı dutup, karârda.

Ve Şıkk-ı Sânî Defterdârı Hasan Efendi, Vilâyet-i Anadolu'da tahsîl-i mâl-ı mîrî cem'ine me'mûr oldukda, yetmiş nefer bölüklerden gulâm-ı bâkî hizmetinde istihdâm olup, defter-i[8] mukābeleye kayd etdiler. Ba'dehû Ereğli'den 'azîmet etdiler.

Mâh-ı saferde, Mîr-i mîrân-ı Haleb ve Adana, askerler ile toplar ve cebehâne ile Birecik'den Musul Eyâleti'ne teveccüh edüp ve Birecik'de dökülen kebîr kantar yuvalaklar[9] atılan topları, câmûşlar ile yörük beyi ile tâyife-i yörükân ve eşkinciler ve gılmân-ı 'acemiyândan neferâtlar ta'yîn edüp, teveccüh etdiler. Ve zahîre gemileri Birecik'den[10] Nehr-i Fırat ile Fellûce'ye me'mûrlar. Ve Birecik'de[11] cisirler, donbaz gemiler üzere kurulup. Ve Mısır'dan Vezîr Hüseyn Paşa, hazîne ile ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda ve Mısır'dan cündîler ve[12] Mısır beyleri ile sefer-i hümâyûna me'mûr[13] idiler.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin dördüncü eyyâmlarında Haleb'e dâhil olduklarında[14]*, sâbıkā Yeniçeri Ağası iken 'azl olan Şâhin Paşa'ya Tırablus-Şâm Beylerbeyiliği oldukda, eyâlet-i mezbûrda Seyf-oğlu zâdelerinden bir veled[15] peydâ olur, 'ısyân eder. Dört beş bin Dürüzî telbîs Ekrâd fellâhlardan[16] tüfengli ile kûhistânlarda vatan dutup, Tırablus'da bây u[17] gedâ ve re'âyâya

1 serâserler ..... atlaslardan V : serâserlerden ve akmişe, atlaslar E
2 esbânlarının E : esbânları V
3 Haleb'e ..... alayları V : Haleb'de dâhil oldukda, alaylar oldukda, yeniçeri alayları ve bölük alayları E
4 fevc fevc V : — E
5 olan E : — V
6 ve sâyir V : — E
7 Şeyhülislâm V : Şeyh olan E
8 defter-i E : — V
9 yuvalaklar V : yuvalak ile E
10 Birecik'den V : Biricik'den E
11 Birecik'de V : Biricik'de Fırat E
12 cündîler ve V : çündîler kulları ile E
13 me'mûr V : me'mûrlar E
14 Haleb'e dâhil olduklarında V : sa'âdetlü Pâdişâh Haleb dâhil oldukda E
* 11 Rebî'ulevvel 1048'de Haleb'e varılıp, 16 gün oturak olunmuştur (*Fezleke,* II,196; Na'îmâ, III,343). Bağdat Seferi Menzilnâmesi'ne göre (H.Sahillioğlu, *agm,* s.20) 10 Rebî'ulevvel 1048'de Haleb'e gelinmiştir.
15 veled V : veledi E
16 fellâhlardan V : + fettânları E
17 bây u V : bây E

teklîfler bırağup[1], a'yânlarından zulm ile akçalar taleb edüp[2], 'inâd edenleri evlâdı ile hânelerin[3] ihrâk edüp[4], bir ferd şerrinden halâs olmayup: "Kadîmî ocağımızdır" deyü karyeleri vîrân etmeğin, Şâhin Paşa'nın ağırlıkların gasb eder. Mîr-i mîrân tevâbi'âtlarından ve şehirden nâmdâr cebe vü cevşenlü tüfenglü nefer[5] cem' edüp, sahrâda Seyf-oğlu alayları ile hurûş edüp, mîr-i mîrânlardan gazâ, Nablus beyleri imdâd. Mîr-i mîrân-ı Tırablus-Şâm[6] Şâhin Paşa bir mesâff [u] harb [u] kıtâl ederler. Seyf-oğlu'nun segbânların **[V 500b] [E 292b]**[7] perâkende ederler; kûhistâna firâr eder. Kafâsından ılgarlar edüp, cüz'î halâs olur ve[8] Seyf-zâde mürd olur. Tırablus'da zulm-kârlardan bir ferd kalmayup, ekserî[9] giriftâr olur, ba'dehû haklarından gelinür. Bir mikdârın[10] der-zencîr ederler; Haleb'de hakkından gelinür. Mîr-i mîrân Şâhin Paşa'ya fâhir hil'at ihsân olunmağın, Tırablus askeri ilerüye ta'yîn olunur.

Vilâyet-i Haleb'den ordu-yı hümâyûn ile bârgâhlar Mîr-i mîrân Şâhin Paşa ile menâzil ü merâhil kat' ederek, mâh-ı rebî'ulâhır gurresinde Birecik[11] nâm Nehr-i Fırat sevâhilinde konulur*. Ba'dehû cisirden asâkir-i İslâm 'ubûr ederler[12]. Sahrâda oturak edüp, ol menâzilde[13] ba'zılar 'ikâb olur[14]; duhân-bâzlardan. Ve menâzil[15] [ü] merâhil kat' edüp[16], Ruha'ya dâhil oldukda, sa'âdetlü Gāzî[17] Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[18] şehr-i mezbûrda ırmak sevâhilinde hazret-i İbrâhîm 'a[leyhi's-selâ]m makām-ı şerîflerin ziyâret edüp[19] ve hisâr da 'atîk olmağın, ta'mîr u termîm olunması murâd olundukda[20] fermân olunur. Ba'zı a'yândan marîz düşüp, sebeb-i mevt îcâb eder, merhûm oldular.

Ve menâzil [ü] merâhil kat' ederler. Vâdî-i Cülâb'da[21] Vezîr-i a'zam olan Bayram Paşa'nın mizâcı marîz düşüp, sebeb-i[22] mevt 'ârız oldukda, bi-

1 bırağup V : burağup E
2 taleb edüp E : alup V
3 hânelerin E : — V
4 edüp V : eder E
5 tüfenglü nefer V : neferler ve tüfengliler E
6 Şâm V : — E
7 segbânların V : + segbânların E [Sayfanın üstünde şöyle bir yazı vardır: "Sene semâne erba'în elfde"] E
8 ve V : küşte, mürd olurlar E
9 ekserî V : ekser E
10 mikdârın V : mikdârların E
11 Birecik V : Biricik E
* 27 Rebî'ulevvel 1048 cumartesi günü Haleb'ten göçülmüş, 4 rebî'ulâhırda Birecik'e varılmıştır (H.Sahillioğlu, *agm*, s.20-21). Na'îmâ'ya (III,334) göre Haleb'ten 26 rebî'ulevvelde göçülmüştür.
12 ederler V : ederlerdi E
13 edüp, ol menâzilde V : etdiler. Ol menâzillerde E
14 olur V : olup E
15 menâzil V : + menâzil E
16 edüp V : ederlerdi E
17 Gāzî V : — E
18 penâh V : + Gāzî E
19 'a[leyhi's-selâ]m ..... edüp V : Nebî makām-ı şerîflerinde ziyâret ederlerdi E
20 olmağın ..... olundukda V : olup, termîm olunmasın E
21 merâhil ..... Cülâb'da E : kat' edüp, Cülâb menâzilinde V
22 sebeb-i E : — V

emrillâhi Te'âlâ ol vâdîde merhûm[1] oldukda*, vasıyyet edüp, cesedlerin Âsitâne'ye türbelerine vasıyyet[2] etmeğin, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine[3] 'arz olunur. Hâtem-i şerîf[4], Diyârbekir'de[5] Mîr-i mîrân olan Vezîr Mehmed Paşa'ya sadaka olunur. Hemân[6] Kapucular Kethudâsı'n[7] ılgar ile Musul Eyâleti'ne ta'yîn eder. Vezîr-i a'zamlık müjdesiyle Vezîr Mehmed Paşa ordu-yı hümâyûna da'vet olunur. Merhûm[8] Vezîr Bayram Paşa'nın[9] techîz [ü] tekfînleri görülüp, nemâzı ol makām-ı cây-ı latîfde kılınup, cemî'i vüzerâ vü 'ulemâ[10] hâzır idiler. Du'âlar olunup, ba'dehû taht-ı revân ile cenâzesini[11] Âsitâne'ye mu'temed âdemler[12] ile icâzet olup, mâh-ı cumâdelûlâda gönderüp ve merhûm Bayram Paşa'nın meyyitin menâzil [ü] merâhil kat' ederler, mâ[h-ı] recebde, bir rivâyetde cumâdelûlânın evâhırında[13] Âsitâne'ye duhûl ederler. Üsküdar'da tekrâr tâbût ile türbesinde defn olundukda[14], İstanbul'un a'yânı ve fukarâsı ve meşâyihleri[15] [ve] dervîşândan cümle **[V 501a]** hâzır oldukda[16], Vezîr Kāyim-makām Mûsâ Paşa ve İstanbul Kadısı Kāsım Efendi[17] ve defterdârlar ve 'ulemâ, sâdât hâzır idiler. Türbesinde defn olundukda, fukarâya sadakalar olup, dünyâda a'mâli kaldı. Âh rüşvet; sene 1048.

Ve ordu-yı hümâyûnda[18] Kāyim-makām Kapudân Vezîr Mustafa Paşa idi; Sadr-ı a'zam gelince. Ve menâzil-i mezbûrdan 'azîmet olunmağın, Karaca kûhistân ve[19] dervendler kat' olunup[20], mâh-ı cumâdelûlâda Diyârbekir'e dâhil oldular**. Çermik Sahrâsı'nda konulup, otak [u] bârgâhlar tezyîn oldukda, vech-i meşrûh üzere alaylar olup[21], Diyârbekir'de olan a'yân ve

1 merhûm V : + ve mağfûr E
* Sadrâzam Bayram Paşa 16 Rebî'ulâhır 1048 cuma günü Cüllâb'ta vefât etmiştir (H.Sahillioğlu, *agm*, s.21). *Fezleke* (II,197-198) ve Na'îmâ'ya (III,349) göre ise Sadrâzam Bayram Paşa Cüllâb'ta 6 Rebî'ulâhır 1048'de vefât etmiştir.
2 vasıyyet V : fermân E
3 penâh hazretlerine V : penâha E
4 şerîf E : şerîfi V
5 Diyârbekir'de V : Diyârbekir E
6 Hemân V : — E
7 Kethudâsı'n E : Kethudâsı V
8 Merhûm E : — V
9 Paşa'nın V : Paşa E
10 'ulemâ V : 'ulemâlar E
11 cenâzesini V : cenâzesin E
12 âdemler V : âdemleri E
13 gönderüp ..... evâhırında E : revâne oldular. Menâzil ü merâhil kat' edüp, recebde V
14 türbesinde defn olundukda E : türbesine geldükde V
15 meşâyihleri E : meşâyih ve V
16 cümle [V 501a] hâzır oldukda V : — E
17 İstanbul ..... Efendi V : Mevlânâ Kāsım Efendi Kadı-ı İstanbul E
18 Türbesinde ..... hümâyûnda V : — [V'deki bu kısmın E'deki karşılığı, sayfa kenarında olduğu için ciltlenme sırasında kesilmiş gözüküyor. V'deki bu bölümle ilgili olarak sadece "Orduda" kelimesi vardır] E
19 kûhistân ve V : kûhistânından E
20 olunup V : edüp ve E
** 23 Rebî'ulâhır 1048'de Diyârbekir'e varılmış ve 9 gün oturak olunmuştur (H.Sahillioğlu, *agm*, s.22). Diyârbekir'e 23 rebî'ulâhırda varıldığını söylemekle beraber burada 10 günü kalındığını yazan eserler de vardır (*Fezleke*, II,198; Na'îmâ, III,350).
21 olup V : oldukda E

'ulemâ ve meşâyih[1] ve dervîşân, bây ü gedâ ve sıbyân[2] ve tüccâr [ve] bâzergânlar sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[3] heybet ile Çermik Sahrâsı'nda esbânları ayakları altına[4] dîbâlar ve atlas ve[5] akmişeler ile zeyn edüp, re'âyâ[6] Ekrâdlar gürûh sahrâlarda izdihâmlar idi[7]; hayr du'âlarda idiler.

Mâh-ı mezbûrda, Vezîr-i a'zam-ı Âsaf-ı zemân ılgar[8] ile ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda*, sa'âdetlü Pâdişâh[9] taht-ı şerîfinde Sadr-ı a'zam zemîn-bûs etdükde, şart-ı âdâb-ı mülûk[i] edâ edüp, fâhir kürklü hil'at[10] 'atâ olunmağın, Vezîr-i a'zamlık ihsân olunur. Ba'dehû otakları kurulup, cemî'i vüzerâ istikbâl ve[11] tehniye ederlerdi. Ve Mevlânâ[12] Şeyhülislâm ile mülâkat olup, sohbet-i has oldukda[13] ve kadı'askerler ve Tevkî'î Paşa ve Baş[14]-defterdâr Mehmed Paşa ve Rûznâmeci[15] İbrâhîm Efendi ve ehl-i Dîvân bi'l-cümle tehniye etdiler.

Ba'dehû[16] Vezîr-i a'zam olan Mehmed Paşa, ordu-yı hümâyûnda olan[17] topları teferrüc edüp, iki yüz şâhî darbuzanlar Çermik Sahrâsı'nda hâzır idi ve[18] cebehâne mükemmel[19] hâzır. Ve Şat sevâhilinde sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[20] hazretlerine obalar ve[21] sâyebânlar kurup, teferrüc ederlerdi. Ve sürgün avları[22] ve Karaca-dağlar'da şikârlar sayd olurdu. Ve Diyârbekir eyâletlerin diğer Mehmed Paşa'ya oldukda, Ekrâd hâkimleri ve mîrlivâlar, alaylar[23] ile ordu-yı hümâyûnda cem' olup ve keleklerde cebehâneler tahmîl[24] olup, Musul cânibine nakl eylediler. Ve kapu-kullarına kānûnları üzere şa'îrlerin ve dakîklerin **[V 501b]** ve beksemâdların tevzî' etdiler. Ve keleklerde mîrî zahîreler Musul'a nakl olunmağın[25] ve elli bin erkec tulumları

1 'ulemâ ve meşâyih V : ve 'ulemâ ve meşâyihler E
2 ve sıbyân V : sıbyânlar E
3 'âlem-penâh V : İskender-i zemân E
4 esbanları ayakları altına V : esbânân ayakları altında E
5 ve V : — E
6 re'âyâ E : — V
7 izdihâmlar idi E : izdihâm V
8 ılgar V : ılgarlar E
* Diyârbekir'e varılmasından 2 gün sonra Vezîr-i a'zam Tayyar Mehmed Paşa büyük bir alayla orduya gelmiştir (*Fezleke,* II,198; Na'îmâ, III,350-351).
9 Pâdişâh V : 'azametlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh E
10 kürklü hil'at V : hil'at sevb semmûr kürklü E
11 vüzerâ istikbâl ve V : vüzerâ'-i Âsaf-ı zemânlar istikbâle E
12 Mevlânâ V : Mevlâ E
13 oldukda V : olup ve kadı E
14 Baş E : — V
15 Rûznâmeci V : Rûznâmçe E
16 Ba'dehû V : — E
17 olan V : — E
18 ve V : — E
19 mükemmel V : — E
20 -ı 'âlem-penâh E : — V
21 ve V : — E
22 avları V : avların etdiler idiler E
23 hâkimleri ..... alaylar V : hâkimîler ve mîrlivâlar alayları E
24 tahmîl : tahmîn EV
25 olunmağın V : + ve E

kelekler içün ve mîrî ganemler ve mekârî develer ile kilâr ve zahîre[1] ve cebehâneler mukaddemâ[2] Musul'a nakl olurdu. Ve sefer-i hümâyûna me'mûr olan asâkir[3] cem' oldukda, Mardin'de Koçhisâr Sahrâsı'nda[4] çadırlar izdihâmları, mâlâmâl idiler[5].

Ve Kırım câniblerinden Tatar Hân, fermân mûcebince Sultân ile otuz bin Tatar askerlerin Kefe'den gemiler ile Samsun ve Sinop[6] iskelelerine dâhil oldukda, Erzurum'da cem' olurlar.

Ve mâh-ı cumâdelûlâda Vezîr Ken'an Paşa Serdâr fermân oldukda, Erzurum'da dernek ederler. Mîr-i mîrân-ı Erzurum, mîrlivâları ile Mîr-i mîrân-ı Kars ve Gürcü Hân Tahmuras (طمهورث) asker[e] imdâd etmeğe va'de edüp ve Mîrlivâ-i Oltu ve Tortum ve Hınıs, Karahisâr-ı şarkî ve Çemişkezek ve Kiğı ve bi'l-cümle gürûh askerler ile Kars Sahrâsı'nda cem'iyyet ederlerdi. Mîr-i mîrân-ı Ahıska Sefer Paşa ve Mîr-i mîrân[7] Dilâver Paşa sahrâda cem'iyyetde. 'Âdilcev[â]z Mîrlivâ[sı][8] ve Mîrlivâ-i Ahlat ve Bitlis Hâkimi ve Ekrâd-ı Mahmûdî ve Hoşâb (عشاب) ve Karahisâr ve Bâyezîd Kal'ası'nın, Van'da yeniçeriyân ve cebeciyân nevbetciler de bi'l-cümle dernek ederlerdi.

Ve mâh-ı mezbûrda sa'âdetlü Pâdişâh Diyârbekir'den 'azîmet ederler*. Menâzil ü merâhil kat' ederek, Mardin ve Karanık-dere, Nusaybin Şehri, ba'dehû Aznavur Honkası'nda ve Hasankeyf, Cizre, Nehr-i Şat, Batocina (باتوجنه)[9] ve Eski Musul vîrân, Cisr-i Hân-ı İsmâ'il, kûhistânlar etrâfları, Balkan-ı Cûdî[10]. Alaylar ile Şat, Dicle'nin karşusundan Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir, mîrlivâları ile Ekrâd beyleri[11] ile teveccüh ederlerdi. Sa'âdetlü Pâdişâh Gāzî, cemî'i vezîrler[12] ile Musul Vilâyeti'ne[13] dâhil oldukda**, Musul Kal'ası'ndan şenlikler olup, mîr-i mîrânlar menâzil-i mezbûrda fevc fevc alayları sahrâlarda, yemîn ü yesâr saflar dutup, selâma durup, mecmû' asâkir-i

1 develer ..... zahîre V : develere kilarlar E
2 mukaddemâ E : — V
3 me'mûr olan asâkir V : me'mûrlar askerler E
4 Sahrâsı'nda V : sahrâlarında E
5 *izdihâmları, mâlâmâl idiler* E : izdihâm, mâlâmâl idi V
6 Samsun ve Sinop V : deryâdan Samsun ve Sinob İskele ["Sinob" kelimesinin altında "سيناب" kelimesi vardır].
7 Mîr-i mîrân V : + da E
8 'Âdilcev[â]z Mîrlivâ E : Ve Mîr-i mîrân-ı 'Âdilcevâz V
* 2 Cumâdelûlâ 1048'de Diyârbekir'den kalkılmıştır (H.Sahillioğlu, *agm,* s.22). *Fezleke* (II,198) ve Na'îmâ'ya (III,351) göre ise 4 Cumâdelûlâ 1048'de Diyârbekir'den göçülmüştür.
9 باتوجنه E : — V
10 Cûdî E : Çûdî V
11 mîrlivâları ile Ekrâd beyleri E : mîrlivâ-i Ekrâd V
12 vezîrler V : vüzerâ'-i 'izâmlar ile ile E
13 Vilâyeti'ne V : Vilâyeti'nde E
** Ordu 29 Cumâdelûlâ 1048 perşembe günü Musul'a gelmiştir (H.Sahillioğlu, *agm,* s.24). *Fezleke* (II,198) ve Na'îmâ'ya (III,353) göre ise ordunun Musul'a gelişi 28 Cumâdelûlâ 1048'dedir.

İslâm ol vâdîde cem' olmuşlar[1] idi. Bir menâzilden bir menzile değin askerler saflarda hâzırlar idi. Ve kapu-kullarının alayları, eğer süvârî **[V 502a]** ve[2] eğer piyâde, bölük bölük saflarda izdihâm bir târîhde ve bir mülûke[3] müyesser değil idi. Bu cem'iyyet-i insân meğer hazret-i Süleymân Nebî *'aleyhi's-selâm** zemân-ı şerîflerinde vâki' olmuşdur. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[4] müşâhede etdükde, hamd edüp[5]**, **[E 294a]** Musul'da cumhûr asker dernek üzere[6]. Nehr-i Şat, Dicle'[y]i köprüden 'ubûr edüp, hazret-i Yûnus *'aleyhi's-selâm****[7] makām-ı şerîfleri olduğu yakada[8] konulup, Dicle sevâhilinden 'Alihammâmı'na doğru[9] çadırlar döşenüp, ordu-yı hümâyûn bârgâh [u] otaklar ve[10] serâperde-i eyvân, Dîvân-hâne, sâyebân, bedenli havliler ile müzeyyen oba ve haymeler kurulup[11], ordu-yı hümâyûn galebe; Ekrâd hâkimleri ve Seyyid Hân-zâde ve Sohrân Ekrâdları[12] ve Mîre Beyi ülkesinden (örekesinden) Ekrâdları'ndan re'âyâ[13] toplara imdâd ederlerdi[14]. Otuz dört 'aded toplar kundak tekerlekleri ve kırk bin dâne top yuvalağı taksîm olunup, kaba cebehâne ile ve sefînelere ve keleklerde cebehânelerden ve köprüler kerestelerinden elvâh-ı meteris ve döşeme ve cisirler mühimmâtları donbaz gemiler ve zahîrelerden keleklerde kilâr-ı hâs-ı enderûn u bîrûn, zahîre ve hubûbât tahmîl[15] olunmağın ve mukaddem Diyârbekir'de Saray-ı hümâyûn'da Harem-i muhterem'de Dârü's-sa'âde ile ağalar konulup ve hüddâmlar ve bevvâbân-ı Dergâh-ı 'âlî hizmet üzere mânde.

Vezîr Mehmed Paşa Âsitâne'den ordu-yı hümâyûna duhûl etdükde, Diyârbekir muhâfazasına[16] ta'yîn olunmağın. Ve 'amel-mânde, marîz olanlar defter olunup ve Istabl-ı 'âmire'den esbân-ı hâs ve bârgîr tavîleler kalup ve has

1 olmuşlar V : oldular E
2 ve V : — E
3 mülûke V : mülûkler E
* "عليه السلام = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
4 penâh V : — E
5 edüp V : + mâh-ı cemâziyelâhırda, [E 294a] sene semâne erba'în elfde cemâziyelevvel evâhırında Şehr-i Musul'da. Şat Dicle üzere çisirler ve E
** Burada yer alması gereken E 293a-b, V 467a-468b'ye tekâbül ettiğinden ve uygun yeri orası olduğundan o kısımla kontrol edilmiştir (bk. Metin, s.1005-1010). Es'ad Efendi nüshasındaki bu durum yanlış ciltlemeden ileri gelmiş olmalıdır. Zaten nüshanın varak numaraları da sonradan yazılmış görünüyor.
6 asker dernek üzere V : askerler dernekde E
*** "عليه السلام = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
7 'aleyhi's-selâm V : Nebî 'a[leyhi's-selâ]m E
8 yakada E : makāmda V
9 hammâmı'na doğru V : hammâmlarına E
10 ve V : — E
11 haymeler kurulup V : haymelerde konup E
12 Sohrân Ekrâdları E : Ekrâd-ı Sohrân V
13 re'âyâ V : re'âyâdan E
14 ederlerdi V : ederler E
15 tahmîl : tahmîn EV
16 muhâfazasına V : muhâfazasında E

arabalardan, taht-ı revânlardan ve matbahdan neferâtlar ta'yîn olunduğu üzere ba'zı otak [u] bârgâhlar kalup[1]. Ve Musul'da 'Arab kabâ'ilinden[2] Ebû Rîş (ابروش) silsilesinden Müdlic gücü ile hizmete hâzır idiler; lâkin çöllerden Bağdâd'a gitmekde.

Vezîr-i a'zam olan Mehmed Paşa, cemî'i hükûmîleri Dîvân-ı hümâyûn bârgâhında taht-ı sa'âdet mesnedinde sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerinin[3] heybetleri mukarrer. Mezbûr Ekrâd hükûmîler ve Müdlic 'Urbân hâkimleri zemînbûs ederler. Hil'at-i fâhireler ihsân olunmağın, hizmet kemerlerin kuşanurlar. Ve toplar ile Mîr-i mîrân-ı Adana ta'yîn olunup ve dündâr Mîr-i mîrân-ı Mar'aş ve Mîr-i mîrân-ı Rakka, **[V 502b]** cemî'i livâları ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları[4] ile me'mûr idiler. Ve çarkacılar ilerü ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Vezîr[5] Dervîş Mehmed Paşa'ya ihsân olunmağın, çarkacı idiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Şâm Vezîr Silâhdâr Mustafa Paşa'da, lâkin Çifteli 'Osmân Ağa da Mü[te]sellim olup, tuğlar ile ağırlık üzere ta'yîn idiler[6]. Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu Vezîr Hüseyn Paşa'ya ihsân olunup* ve Mısır askerleri, mîrlivâları Hüseyn Paşa'ya ta'yîn; kollarında hizmetde idiler. Ve Karaman, Mîr-i mîrân Mehmed Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Sivas Hazînedâr Paşa da livâları ile sağ kolda alayları hâzır, karavullarda yemîn câniblerinde 'ale't-tertîb hâzır idiler. Ve[7] Mîr-i mîrân-ı Musul çarkacı idiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Rumeli Arslan Paşa-zâde, livâları ile saf saf 'ale't-tertîb hâzır[8]. Ve Mîr-i mîrân-ı Şâm ve Mîr-i mîrân-ı Haleb ve Mîr-i mîrân-ı Tırablus-Şâm yesâr kolunda, alayı saflarda idiler.

Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[9] Musul vilâyetlerinde balkanlarda avgâh şikârlarında ve murgān saydlarında sürûrda idiler. Ve menâzil-i mezbûrda Rûznâmeci İbrâhîm Efendi mizâcı za'f üzere. Her gâh Diyârbekir'de hummây-ı muhrikaya mübtelâ; hükemâ 'ilâcında[10] tekayyüdler ederlerdi. Ekser taht-ı revân peydâ edüp[11], Musul'da bi-emrillâhi Te'âlâ[12] ecel-i müsemmâ karîb. Vakit erişdükde merhûm olup** hazret-i Cercîs Nebî

1 ve has ..... kalup E : — V
2 kabâ'ilinden V : kabâyillerinden E
3 hazretlerinin V : Gāzî hazretin makām-ı E
4 tîmârları V : tîmârlar E
5 Vezîr V : — E
6 idiler E : + Ve Mîr-i mîrân-ı Adana toplar üzere V
* Anadolu Eyâleti, Pâdişâh Konya'da iken Mısır'dan ma'zûl Hüseyin Paşa'ya tevcîh olunmuştur (Na'îmâ, III,336).
7 Ve V : — E
8 'ale't-tertîb hâzır V : alaylarda E
9 penâh V : — E
10 hükemâ 'ilâcında V : hükkâmlar 'ilâcında, lâkin Hekîm-başı E
11 edüp V : ederler E
12 Te'âlâ V : — E
** Rûznâmeci İbrâhîm Efendi, Pâdişâh'ın Mardin'i tebdîlen seyrinden sonra ve Musul'a varmadan öncc Cerrâhlı'da vefât etmiştir (H.Sahillioğlu, *agm,* s.23; Peçuylu, II,446; *Fezleke,* II,198; Na'îmâ, III,351).

'a[leyhi's-selâ]m makāmlarına karîb defn etdiler. Vezîr-i sâbık Defterdâr[1] Bekir Paşa-zâde ol menâzilde merhûm oldukda, defn etdiler, ol makāmdâ[2].

Ve sene semân[e ve] erba'în ve elf cumâdelâhıresinde[3], Serdâr Vezîr Ken'an Paşa Mîr-i mîrân-ı Erzurum, me'mûr olan askerler ile Vilâyet-i Kars'da dernek üzere iken, Kırım'dan Sultân Çerâkis[e]lerinden Tatarlar, Revân altına seğirdim edüp, Revân Hâkimi olan âgâh oldukda, Revân Kal'ası'nda bir mikdâr kızılbaş koyup, on bin karârı kızılbaşlar ile pusu edüp, Nehr-i Zengî sevâhilince bir mîl karârı[4] yerde pinhân, hîle vü hud'a[5] edüp, gāfil[en] derbende girüp, Serdâr Vezîr Ken'an Paşa Tatarlar'dan sonra ılgarlar. Pusu üzere uğrayup, kızılbaşlar bir uğurdan havlayup, bir mesâff [u] harb [u] kıtâl olur. Sultân ile Tatarlar imdâd olurlar. Bir hamleden **[V 503a]** Revân Kal'ası'n üzleyüp, terk-i cây edüp, firâr etdüklerinde, Tatarlar ılgarlar edüp ve Mîr-i mîrân Sefer Paşa hâzır olur; kızılbaşlara bir mertebe kıtâl ederler. Üç dört bin kızılbaşlar mürd olur. Sâyirleri perâkende düşüp, can havliyle hânları merdûd, Revân Kal'ası'na girüp, mâ'adâsı balkanlarda. Ba'dehû Tatarlar Zengî Nehri'n yeldürüp ve Nehr-i 'Aras (عرض)'ı[6] dahi yeldürüp, Şirvan toprağına dâhil olup, hâk-i Şirvan varoşlarından ganâyimler ve esîrler sürüp, ganîmet peydâ ederler. Ve Nahcivan hâklerine Vezîr Ken'an Paşa akın ümmîdiyle ılgar ederler[7]. Atları za'îf düşüp, bir mikdâr zahmet çekdiler. Ba'dehû kılağuz ile girü Kars'da ve[8] **[E 294b]** Tatarlar Ardahan'da karârda. Ba'dehû tekrâr Ahıska etrâflarında olan karyeleri[9] vîrân edüp, tekrâr Revân altında Ken'an Paşa, varoşların urup, mâh-ı recebde Kars'da muhâfaza ederlerdi.

Ve Âsitâne-i sa'âdet muhâfazasında kalan Vezîr Mûsâ Paşa ve[10] Defterdâr 'Ömer Efendi ve Kadı Mevlânâ Kāsım Efendi ve Re'îsülküttâb 'Abdullâh Efendi ve Segbân-başı olan[11] Mustafa Ağa ve Mândegân Ağası ve Rûznâmeci Kāyim-makāmı[12] Kara Hâce ve sâyir Dîvân hâceleri ve halîfe ve şâgirdân ve İstanbul Ağası, Âsi[t]âne hizmetlerinde[13]; bakıyye kalan mâl-ı mîrî tahsîl olurdu. Ve îrâd ü masraf görülüp ve şer' ile Dîvân'da fukarâların hizmetleri görülüp, Vezîr Kāyim-makām Âsitâne'[y]i muhâfaza ederlerdi. Ve mîrî hazîne cem' oldukda, sefer-i hümâyûna mekârî katırlar ile gönderüp ve

1 Defterdâr E : — V
2 etdiler, ol makāmda E : olunup V
3 ve elf cumâdelâhıresinde V : elf cemâziyelâhırda E
4 karârı V : + bir E
5 hud'a V : + gerçi E
6 'Aras (عرض)'ı V : عرض E
7 ümmîdiyle ılgar ederler V : ümmîdi ile ılgarlar E
8 ve V : — E
9 karyeleri V : karyelar E
10 ve V : — E
11 olan E : — V
12 makāmı V : makām E
13 Âsi[t]âne hizmetlerinde V : olan Âsitâne'de hizmetlerden E

imdâd dört yüz re's bârgîrler Diyârbekir'e gönderüp. Ve Âsitâne'de hizmetler bir def'a tebdîl olup ve mânde tekā'üdler ve korucunun mevâcibleri tevzî' olurdu. Ve sefer-i hümâyûndan telhîsler gelüp, mühimmâtlar görülürdü. Ve Bahr-ı siyâh ve Bahr-ı sefîd'e donanmalar tedârük olunurdu; vaktinde. Ve sefer-i hümâyûnda Baş-rûznâmeci Hüseyn Efendi oldukda, Arpa Emâneti Mehmed Efendi'ye ihsân olunmağın*.

Ve Musul'da cemî'i sefer tedârükleri görülüp, mâh-ı cumâdelâhırede alaylar fermân olundukda, cümle[1] **[V 503b]** asâkir-i İslâm[2] Musul'dan teveccüh edüp, menâzil ü[3] merâhil kat' ederlerdi. Ve Diyârbekir Mîr-i mîrânı[4] Dervîş Mehmed Paşa[5], çölden 'Ali-hammâmı ve[6] Karga-çamlarından Şat sevâhilinde ve Ekrâd-ı 'Urbân[7], Ebû Rîş (ابروش) ve gayri 'Urbân tâyifesi ile kelekler[8] ve sefîneleri hıfz içün me'mûrlar idiler.

Sa'âdetlü Pâdişâh, kapu-kulları ve bölük halkının alay bayrakları ile cebe vü cevşenlü fâris meydân; her vakit alaylar önlerinde cilidler ve silâhşorluklar olup, in'âm ve ihsânlar[9] olurdu. Ve piyâdegân-ı yeniçeriler tüfengli ve[10] altun üsküflü; şu'a'ından şemsde şu'le verüp, çeşmler kamaşurdu. Tüfengleri cevherîdâr[11] gürûh alayı[12] saflar olup, ba'zı[13] meydânlarda nişâna ta'lîmler olup[14] ve ba'zı gicelerde orduda mumlar[15] donanmaları olurdu. Tüfeng[16] şenlikleri fermân[17] olup, şâhî darbuzanlar atılurdu. Ve her şebde kānûn-i kadîm üzere[18] bölük halkı nevbet dutup, müsellah cebe vü cevşenlü bayrakları ile 'azametlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh'ın bârgâh-ı serâperde[y]i ihâta edüp[19], muhâfaza ederlerdi.

Ve Nehr-i Zab'dan 'ubûr edüp, Erbil (اربيل) nevâhîleri[20] etrâflarından teveccüh olunup, Nehr-i Altun üzere başka cisirler kurulup ve Nehr-i Zab üzere

* Rûznâmeci İbrâhîm Efendi Cerrâhlı'da vefât edince yeri Arpa Emîni Hüseyin Efendi'ye, onun da yeri Mukâbeleci Mehmed Efendi'ye verilmiştir (H.Sahillioğlu, *agm*, s.23; *Fezleke*, II,198; Na'îmâ, III,351).

1 cümle V : — E
2 İslâm V : menâzil-i E
3 menâzil ü V : menâzil E
4 Mîr-i mîrânı V : Mîr-i mîrân E
5 Paşa V : + menâzil-i E
6 hammâmı ve V : hammâm'da E
7 'Urbân V : عربا E
8 kelekler V : kelek E
9 in'âm ve ihsânlar V : in'âmlar ihsân E
10 ve V : üsküflü E
11 şu'â'ından ..... cevherîdâr E : ve cevherdâr tüfenglü V
12 alayı V : + saf E
13 ba'zı V : + menâzillerde E
14 nişâna ta'lîmler olup V : nişân ta'lîmler olurdu E
15 mumlar V : + şem'-i bâd E
16 Tüfeng V : Tüfengler E
17 fermân E : — V
18 kadîm üzere V : sâbık kadîm E
19 edüp V : + gürûh E
20 nevâhîleri V : nevâhîlerin E

dahi[1] cisir bağlanmış idi. Sa'âdetlü Pâdişâh cisirlerden 'ubûr etdükde[2], Rikâb-ı hümâyûn ağaları piyâde[3] önlerince 'azm ederlerdi. Ve[4] sahrâları geşt edüp[5], Vilâyet-i Kerkük smurlarından Vilâyet-i[6] Şehrezol karîb, 'Irak-zemîn hâkleri berriyyeler geşt olup, av-gâh yerlerinde[7] çarkacılar ilerüde alaylar önlerinde şâhî darbuzanlar[8] arabaları çekilürdü. Ba'dehû yeniçerinin[9] alayı saflar olup, Çakırcı-başı ve[10] Şâhinci-başı av-gâhlarda balaban ve şâhinler ile murgânlar sayd etdürüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh İskender-i zemân[11] Sultân Murâd Hân Gāzî teferrüc ederlerdi .

Vezîr Ahmed Paşa Âsitâne'den orduya[12], dâhil olup, Vezîr Yûsuf Paşa da orduda mevcûd idiler [ve] Vezîr Gürcü Mehmed Paşa. Alaylarda[13] tuğlar önlerinde cilidler. Ve bölük halkı alayları[14] âdâb üzere, fârisler meydân evsatında cilidler ve silâhşorluklar[15] ederlerdi. Ve mîr-i mîrânlar alaylarında, yemîn ü yesârda[16] ve Mısır kulu tarafında yarar tâzî atlar ile **[V 504a]** cilidler ve süvârî ayak üzere at seğirdimleri olurdu. Ve 'Irak-zemîn sınurunda te'kîd olup, ağırlık girüde kalurdu. Alaylar saflar olmayınca, menâzillerde haymeler devşürmezlerdi; 'âdet-i kānûn üzere. Mîr-i mîrânlar her câniblerden meydânlarda alayları saflar olup[17], ibtidâ çarkacılar ilerüde. Mukaddem karavullar cevânib-i erba'a[y]ı[18] hıfz ederlerdi. İnce karavullarda bir menâzil mikdârı ilerüde ve karavullar çavuşları fermân üzere 'ale't-tertîb nevbet dutup, mîr-i mîrânlara ve mîrlivâlara i'lâm ederlerdi; nevbetlerin ana göre. Herkes hizmetlerin bilürdü; edâ ederlerdi[19]. Ve kılavuzlar Çavuş-başı'da olurdu, kānûn-i kadîm üzere.

Ve mâh-ı recebü'l-müreccebde 'Irak-zemîn Bağdâd altında Yenice nâm menâzilde, Bağdâd'dan kızılbaşlar diller[i] getürüp, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'ya teslîm etdüklerinde, sa'âdetlü Pâdişâhımıza 'arz edüp, söyledüp, ba'dehû kızılbaşlara ruhsat verüp, ol sâ'at alaylar fermân olundukda, mîr-i mîrânlar kollarında alaylar saflar bağlayup, ba'dehû yeniçeri alayı ve kapu halkı alayı saflarda. Bağdâd Kal'ası'na karşu alaylar, tertîb-i saflar olduğu, se-

1 dahi V : de E
2 Pâdişâh ..... etdükde V : Pâdişâhımız cisirlerden E
3 piyâde V : + olurdu, rikâb E
4 Ve V : — E
5 edüp V : ederlerdi E
6 Vilâyet-i E : — V
7 yerlerinde E : yerlerinden V
8 darbuzanlar V : darbuzan E
9 yeniçerinin V : + gürûh E
10 ve V : — E
11 Pâdişâh-ı ..... -zemân E : — V
12 orduya E : + gelüp V
13 Alaylarda E : Alayda V
14 alayları V : alaylar E
15 silâhşorluklar V : سلحورشقلر E
16 yesârda V : + lu'blar ve cilidler E
17 alayları saflar olup V : alayların saflar etmeyince bir ferd çadırların devşürmezler idiler E
18 erba'a[y]ı V : erba'a E
19 ederlerdi E : ederler idi V

lefde olmaduğunda iştibâh yokdur[1]. Vüzerâ'-i Âsaf-ı zemân tuğlar önlerinde ve 'ulemâ'-i kirâm[2] ve Defterdâr Mehmed Paşa ve Tevkî'î Paşa ve[3] Rikâb-ı hümâyûn ağaları, piyâdegân şâtırlar ve solaklar sa'âdetlü[4] Pâdişâh-ı İskender-i zemân[5], Kahramân, Sâhib-kırân[6] Sultân Murâd Hân Bağdâd'a karşu saf durup, alaylarda. Dört tarafdan kuşadup, ağırlıklara icâzet olup, İmâm-ı a'zam hazretlerinin mukābelesi sahrâda bârgâh, otak ve[7] obalar ve kebîr çerge ve[8] sâyebânlar ve[9] bedenli havliler ve has oda ve hazîne ve has kilâr, haymeler ile[10] Büyük-dolab'dan Dicle sevâhiline değin sahrâları çadırlar[11] dutup, ordu-yı hümâyûn konup[12], iki yüz şâhî darbuzanlar ordu[y]u çevirüp, zencîrlenüp, yeniçeri odaları otağ-ı hümâyûn etrâfların ihâta etmeğin ve bölük halkının çadırları[13] otağ-ı hümâyûn birûnu[nu] ihâta etdükde, kırk şâhî toplar otağ-ı hümâyûn hâricinde[14] zencîrlenürdü. Vezîr-i a'zam **[V 504b]** otaklarının meydânı vâsi' ve[15] Yeniçeri Ağası kapusu vâsi'. Ve bir Şâh-ı felek-iştibâh vardı kim, asâkir-i me'âsir ile ol cevânib ve havâlî dolup[16]. **[E 295a]**

Ve sene[17] bin kırk sekiz târîhinin mâh-ı recebü'l-müreccebin[in] sekizinci[18] yevmü'l-isneynde*, bir niçe yüz bin asker-i İslâm Kal'a-i Bağdâd'ı taşradan ihâta edüp[19] dâhil olduğu gün, Sahrây-ı Bağdâd'a alaylar ile ve 'alem ve bayraklar ve kös [ve] tabl u nefîrlerun sadâsı ve halkın izdihâmı rûz-i kıyâmetden nişân verürdü. İki menzil mikdârı askerin haymeleri sahrâyı dutup, bu gürûh şevket[20] ü tantana ile sa'âdetlü Pâdişâh Gāzî Sultân Murâd Hân Nehr-i Şat[21] sâhilinde hazret-i İmâm-ı a'zam Türbesi'ne karîb yerde otak u

1 alaylar ..... yokdur E : alay, tertîb üzere saflar olup V
2 kirâm V : kirâmlar E
3 ve V : — E
4 piyâdegân ..... sa'âdetlü V : piyâdegâ[n] şâtır ve solakān, sa'âdetlü ve 'azametlü E
5 zemân V : + celâl E
6 kırân V : + Şecâ'at-şi'âr esb-i 'aşkara süvâr idiler. Sıfat-ı Arslan, Pâdişâh-ı berr [ü] bahr, şark u garb E
7 ve V : — E
8 ve V : — E
9 ve V : — E
10 kilâr, haymeler ile V : kilârlar, haymeler ile ve E
11 çadırlar E : çadırları V
12 konup V : kondukda E
13 çadırları V : çadırda E
14 hâricinde E : hâricinden V
15 ve V : — E
16 dolup V : mâl olup. [E 295a] Der-sefer-i şark ve feth-i Kal'a-i Bağdâd, der-vakt-i sa'âdetlü Pâdişâh Gāzî, Arslan, es-Sultân ibn Sultân es-Sultân Gāzî Murâd Hân ibn Sultân Ahmed Hân; der-vâcib fî sene 1048 ilâ sene 1049. Sene semâne erba'în elf recebü'l-müreccebinde. Arslanlar heybetinden (هَيبتدن) [E'deki bu kısımlardan "Der-sefer-i ..... 1049" başlık şeklinde, "Sene ..... müreccebinde" ayrı olarak en üstte, "Arslanlar هَيبتدن " kısmı ise bunun altında yer almaktadır] E
17 Ve sene V : — E
18 sekizinci V : + günü yevmü'l-isneyn E
* 8 Receb 1048'de Bağdâd'da İmâm-ı a'zam yakınında konulmuş ve o gece kalenin muhâsarasına girişilmiştir (H.Sahillioğlu, *agm*, s.27; *Fezleke*, II,200; Na'îmâ, III,362-3).
19 asker-i ..... edüp V : askerü'l-İslâm Kal'a-i Bağdâd'ın taşrasına E
20 şevket V : + ile E
21 Şat V : Şatt'm E

bârgâh [ve] serâperde [ve] sâyebân[1] ve bedenli havliler[2] nüzûl bulup, ba'dehû ol gün[3] ahşama değin meteris ehline kazma, kürek ve barut, fitil ve kurşun fınduk kā'ide üzere yeniçeriye tevzî' olunup ve topcular kebîr toplarun lâzım olan[4] mühimmâtların bi'l-külliyye görüp ve beyler meteris çidlerin tedârük edüp, dahi cebeciler, cebehâne[y]i hâzırlayup ve dahi zu'amâ ve ehl-i tîmâr toplar üzere hizmetde olup ve cemî'i levâzım[5] görülüp, ba'dehû salâtü'l-mağrib edâ olundukda, düşmen-i bedhâha göz açdırmayup, meteris yerine varıldukda, Bağdâd Kal'ası'nın cânib-i şarkîsinde[6] vâki' Ak-kapu'ya karîb Cıgal-zâde Kullesi nâmında kulle-i kebîrin mukābelesinde Sadr-ı a'zam olan Mehmed Paşa ve Rumeli Beylerbeyisi Arslan Paşa-zâde 'Ali Paşa, dahi Yeniçeri Ağası Hasan Ağa ve ocakdan yeniçeriyân ve mezbûr kolda on kıt'a bedoloşka top ile niçe şâhî darbuzanlar ile kulle-i mezkûru[7] tarafeynden kuşadup, dahi ziyâde muhkem muhâsara edüp, ta kim Ak-kapu'yu geçince meterise girüp, andan dahi aşağa Burc-ı 'Acem nâm kulleye varınca[8] doğru Kapudân Vezîr Mustafa Paşa ve Mîr-i mîrân-ı Sivas Hazînedâr İbrâhîm Paşa ve Köstendil Beyi Veli Bey, sancağı ve zu'amâ ve ehl-i tîmârı[9] ile ve Avlonya Sancağı'ndan **[V 505a]** Bâyezîd Bey ma'an ve yeniçeri ocağından Samsoncu-başı olan Hüseyn Ağa, kırk çorbacı ile ve yedi kıt'a bedoloşka ve dört şâhî toplar[10] ile meterise girüp ve yine andan aşağa Vezîr, [Mîr-i mîrân-ı] Anadolu[11] Hüseyn Paşa, Anadolu sancaklar[ı][12] ile ve Mısır kulu ve yeniçeri ocağından[13] Zağarcı-başı kırk oda ile dahi beş kıt'a bedoloşka toplar ile **[E 295b]** ve[14] bir niçe şâhî darbuzanlar ile meterislere girüp, andan aşağa Karanık[15]-kapu tarafına döner kûşe büyük kulleye varınca Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir Dervîş Mehmed Paşa kendünün tevâbi'i ve[16] Diyârbekir Eyâleti ile ve yedi çorbacı neferâtı ve üç bedoloşka top ile meterise girüp ve Nehr-i Şatt'ın karşusunda Kuşlar Kal'ası nâm vîrân kal'anın önünde[17] Silâhdâr Vezîr Mustafa Paşa hazretleri, kendü tevâbi'i ve Şâm Eyâleti ile beş kıt'a balyemez ve yirmi beş 'aded şâhî darbuzanlar ile meterislere girilüp, mezbûr kollardan rûz [u] şeb Kal'a-i Bağdâd'ı döğüp ve her gice meterisler değişüp, ikdâmlar ile

1 bârgâh ..... sâyebân E : bârgâhlar V
2 havliler V : + ve haymeler pâdişâhîler E
3 ol gün V : — E
4 lâzım olan E : levâzım u V
5 levâzım V : levâzımlar E
6 şarkîsinde V : şarkiyyesinde E
7 mezkûru V : mezbûrun E
8 varınca V : + ve E
9 ve zu'amâ ve ehl-i tîmârı V : zu'amâsı E
10 ve dört şâhî toplar V : top ve dört şâhîler E
11 Anadolu V : + Eyâleti ile mutasarrıf olan Vezîr olan E
12 sancakları E : Eyâleti ve sancakları V
13 ocağından V : + dahi E
14 ve E : — V
15 Karanık V : Karanu E
16 ve V : — E
17 önünde E : önünden V

tekayyüd[1] olunurdu. Ve sahrâlarda bölük halkı[2], alaylar ile saflar dutup ve karavullar cevâniblerde beklenürdü. Ve Derne vü Derteng (ترتنك و تن) boğazlarına değin alaylarımuz varup ve gâzîler Nehr-i Dicle'nin öte yakasında Hille'ye ve etrâflara varılup, zahîreler sürülüp, ordu-yı hümâyûnda fürûht olurdu. Ve Ekrâd beyleri ve kabâyil-i 'Arab beyleri güçleri itâ'at edüp, hizmet üzere idiler. Ve Musul'dan Bağdâd'a değin menâzillerde emân olup, bâzergânlar metâ'ların ve zahîrelerin[3] getürüp, 'adl üzere fürûht ederlerdi.

Ve Kal'a-i Bağdâd kâmil otuz gün döğülüp, meterisler önü[4] hendek kenârına erişüp, fi'l-hâl asker halkına garar ve çuvallar ve torbalar[5] emr olunup, cümleden bir sipâhîye sekiz[6] torba her nefer[7] başına fermân olunup ve Mevlânâ Şeyhülislâm hazretlerine üç yüz çuval dahi kadı'asker efendilerine ikişer yüz çuval ve torbalar düşdü. Vüzerâ'-i[8] 'izâmlara ve beylerbeyilere ve sancak-beylerine ve zu'amâ[9] **[V 505b]** ve müteferrika ve çavuş ve küttâb ve ehl-i Dîvân ve Rikâb-ı hümâyûn ağalarına[10] ve bevvâbân ve meş'aledârlara ve Istabl-ı 'âmire'ye ve mataracılara ve deveci[lere][11] ve seyislerden ve orduculardan torba ve çuvallar cem' olup, mecmû'u beş yüz bin torba hisâb olunup[12], bundan mâ'adâ iki bin beş yüz hurma ağacı[13] kat' olunup*, hendek-i mezbûra girmişdir. Ve dahi on gün[14] 'ale't-tevâlî her koldan rûz [u] şeb[15] toprak sürmek emr olunup ve üç âdem boyu, dahi bir kulac su ile dolu olan hendek dolup[16] ve serdengeçdiler meterislerde rûz [u] şeb cân u dilden başların dîn-i İslâm yoluna[17] fedâ edüp, herkes me'mûr olduğu yerden ayrılmayup ve girü sipâhî tâyifesi toprak sürüp ve bir niçe bin neferât fermân-ı Pâdişâhî[18] ile dirlikleri ecliyçün meterislerde[19] hizmet ederlerdi. Ve ba'zılar nevbet dutup, otağ-ı hümâyûn ve hazîne muhâfazasında idiler.

1 ikdâmlar ile tekayyüd V : ikdâm E
2 halkı V : + ve E
3 zahîrelerin V : zahîreler E
4 döğülüp, meterisler önü V : meterislerin öni E
5 torbalar V : torba E
6 sekiz V : sekizer E
7 nefer V : neferât E
8 Vüzerâ'-i V : Vezîr-i E
9 beylerine ve zu'amâ V : beylerinden ve zu'amâlarından E
10 ağalarına E : ağaları V
11 deveci E : devecilere ve dahi devecilere V
12 olunup V : olunur düşdü E
13 ağacı V : + olanları E
* Hendekleri doldurmak için muhâsaranın 11 veya 12. günü 1.000 kadar hurma ağacı kesilmiştir (*Fezleke*, II,200).
14 gün V : rûz şeb E
15 koldan rûz [u] şeb V : kola E
16 dolup V : doldurup E
17 dîn-i İslâm yoluna V : dîn ü İslâm uğruna E
18 Pâdişâhî V : — E
19 meterislerde V : meterisde E

Ve mâh-ı şa'bânın on beşinde fermân-ı şerîf sâdır oldu. Her tâyifeye serdengecdi yazusu olup*, dahi bayraklar tevzî' **[E 296a]**[1] olunup, Vezîr-i a'zam[2] Gâzî Mehmed Paşa kolundan[3] kûşe kulleye yürüyüp, kulle-i mezbûra meteris kazmak tenbîh olunup, ertesi kûşe[4] kulleye hareket olup.

Ve mâh-ı mezbûrun on altıncı çehârşenbih günü[5] işrâk zemânı, yeniçeri ocağından yirminci ağa bölüğünden İbrâhîm Su-başı, Serdengeçdi Ağası ve sipâhiyân serdengecdiler[6] beş yüz mikdârı şehbâz dilâverler ile kazma urup, vîrân olmuş[7] kullenin dibinden kazmağa başladuklarında, kal'anın içinde olan melâ'în u hâsirîn: "Yürüyüş oldu" deyü zann edüp[8], can başlarına sıçrayup, tüfeng ve ok cengi[9] birle gavgayı büyüdüp, fi'l-hâl gâzîler dahi[10] mücâhidler tekbîr edüp, 'azîm ceng[11] olup, iki tarafdan kunbara ve neft ve tîğ u teber ile ceng ve ziyâde[12] kıtâl oldukda[13], melâ'în dahi neft ile yorgan âteş san'atı[14] edüp, birkaç def'a mezbûr âteş san'at[ı] etmeğin, mezbûr harbde san'at etdüklerinde[15] çok kimesne helâk oldu ve mecrûh olup[16].

Ol gün ahşama değin ve gicesi, dahi sabâha değin[17] top u tüfenglerin arası kesilmeyüp, **[V 506a]** üç gün ve gice bu minvâl üzere kıtâl oldukda[18], rûz [u] şeb gâzîlerin tekbîr sadâsı 'ayyûka çıkup[19], kıyâmet gününden bir nişân[20] olup, dost düşman fark olmadan kalup, babanın oğla oğlun babaya dermânı olmayup, bu üç günde Kal'a-i Bağdâd üzere[21] bir ceng-i 'azîm olmuşdur ki, kan seyl gibi akup, herkes nefse[22] nefsî olmuşdur.

* 29 Receb 1048'de yeri çalınan sipâhîler durumlarının düzeltilmesi şartıyla serdengeçdi yazılıp meterise girmişlerdir (*Fezleke*, II,201; Na'îmâ, III,367). *Fezleke* (II,202) ve Na'îmâ'da (III,368) 15 şa'bânda bir fermân sâdır olduğundan bahis yoktur, sadece o gece sabaha karşı tam bir ay tutulmasından bahsedilmektedir.

1 tevzî' V : + [E 296a] Sene semâne erba'în elf şa'bân on dördünde [E'deki bu kısım sayfanın en üstündedir] E
2 a'zam V : + olan E
3 kolundan V : + olan E
4 kûşe V : mâh-ı merkûmun kolundan olan kûşe-i E
5 çehârşenbih günü V : günü yevmü'l-erbi'âdır E
6 sipâhiyân serdengecdiler V : sipâhî oğlanlarının serdengeçdisi E
7 olmuş V : olunmuş E
8 edüp V : + ve E
9 cengi V : cengine E
10 gâzîler dahi V : dahi gâzîler ve E
11 edüp, 'azîm ceng V : birle ceng-i 'azîm E
12 ceng ve ziyâde E : — V
13 oldukda V : + ve E
14 san'atı V : san'at E
15 birkaç ..... etdüklerinde E : — V
16 olup V : + dahi ve lâkin kıyâmet gününden bir nişân oldu E
17 sabâha değin V : sabâh vakti olup E
18 oldukda V : + ve E
19 çıkup V : + üç gün dahi üç gice ceng, mağlûb olup E
20 nişân V : nişâne E
21 üzere V : üzerine E
22 nefse V : — E

Ertesi yevmü'l-hamîs[1], Gâzî Vezîr-i a'zam olan Mehmed Paşa[2] ikdâm edüp, eline tîr ü kemân[3] alup, kulle-i mezbûre[4] karîb oldukda, bir tîrkeş mikdârı ok ile[5] kızılbaşları kırup[6], ceng etdükde, dahi[7] gazâ'-i ekber etmeğin, meğer bir melâ'în râfızî bed-baht[8] nişâna alup, Gâzî Vezîr-i a'zam hazretlerin tüfeng fmduğu ile gözünden urup[9], ensesinden çıkup, ol sâ'at elinden ok u yay düşüp[10], hendekde gönüllü çadırında yaturu koyup, ba'dehû ol vakit asâkir halkına[11] ziyâde sovukluk düşüp ve ziyâde[12] elem vâki' oldu. Hemân[13] ol sâ'at bir âdemi sa'âdetlü Pâdişâh'a gelüp: "Pâdişâhım sağ olsun[14]. Vezîr-i a'zam olan Mehmed Paşa lalanuz şehîd düşdü" dedükde[15], sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri 'azîm elem çeküp, hayf edüp, mübârek gözünden yaş gelüp, fermân-ı şerîfleri olup: "Meyyitin düşmen vâkıf olmasun" deyü: "Gice ile **[E 296b]**[16] defn olunsun" deyü tenbîh olunup, fi'l-hâl Kapudân Vezîr[17] Mustafa Paşa'ya sene semâne [ve] erba'în ve elf şa'bânü'l-mu'azzamının on sekizinci günü Vezîr-i a'zamlık[18] sadaka olunup*, ol dahi sa'âdetle[19] Vezîr-i a'zam koluna gelüp, gâzîler istikbâl eyleyüp: "Mübârek bâd" deyü hizmet eylediler. Vezîr-i a'zam dahi gâzîlere in'âmlar ve ihsânlar[20] edüp, gâyetde ikdâm edüp: "Ha benim yarar[21] koçaklarım, göreyim sizi. Bugün inşâ'allâhü Te'âlâ[22] bu kal'a alınmak gerekdir, dahi doyumlukları sizin olsun" deyü fermân olundukda, "Allâhu ekber" ceng âteşi dahi 'alevlenüp, kullenin üzerinde öyle oldu ki, kızılbaş ile kılıc kılıca, muşt muşta, dahi yaka yakaya, ağac ile taş ile toprak[23] ile ceng olup, hâ-hünâ[24] nusrat 'âlemi değildi[25].

1 yevmü'l-hamîs V : ertesi yevmü'l-hamîsdir E
2 Paşa V : + -zâde [Bu kelimenin üstü çizilmiştir] E
3 kemân V : + olup, dahi E
4 mezbûre V : merkûmeye E
5 ok ile V : tîr alup E
6 kırup V : + kâmil bir tîrkeş, tîr ile E
7 dahi E : — V
8 bed-baht V : — E
9 urup V : urulup E
10 u yay düşüp V : yay galtân olur, düşüp E
11 halkına E : halkında V
12 ziyâde V : — E
13 oldu. Hemân V : olup E
14 olsun V : + Merhûm E
15 dedükde V : dedikde E
16 ile V : + [E 296b] Sene semâne erba'în elf şa'bân on sekizinci eyyâm ["Sene ..... eyyâm" kısmı esas metinden ayrı olarak üstte yer almaktadır] E
17 Vezîr E : + Kapudân V
18 sene ..... a'zamlık V : Vezîr-i a'zamlığı E
* Sadrâzam Tayyâr Mehmed Paşa 17 Şa'bân 1048 perşembe günü alnından vurulup şehîd olunca, sadâret mührü Kapudân Mustafa Paşa'ya verilmiştir (H.Sahillioğlu, *agm*, s.28; *Fezleke*, II,202,212; Na'îmâ, III,370-371).
19 sa'âdetle V : sa'âdetiyle E
20 ve ihsânlar V : ihsân E
21 yarar V : قورار E
22 Te'âlâ V : — E
23 toprak V : topraklar E
24 hâ-hünâ E : هاها V
25 değildi V : + اوّما E

Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa **[V 506b]** şehîd olduğu gün çok kimesne şehîd[1] düşdü. Cümleden[2] Vezîr Kapudân Mustafa Paşa'nın kethudâsı olan Rıdvân Kethudâ[3] ve Mataracı 'Ali Bey ve Deli-başı Hasan Ağa[4], birkaç ağaları ve yarar güzîde[5] âdemleri[6] ve bir niçe çorbacılardan ve iç oğlanlarından ve alay-beylerinden ve topcular bölük-başılarından dahi ekser sipâhîlerden ve zu'amâlardan ve erbâb-ı tîmârdan[7] ân-ı vâhidde şehîd olup ve bir niçesi mecrûh olup, ceng ü cidâl u kıtâl giceye ulaşur ve ziyâde ikdâmlar olur. Ve bu cânibde şehîd[8] olan Mehmed Paşa[9], sâbıkā babası[10] olan Mustafa Paşa, Bağdâd Beylerbeyisi iken İmâm-ı a'zam hazretlerinde bir sofa ta'mîr etmiş idi; ol makāmda defn olunup, mezbûr sofanın üstünde nişân-gâh etdiler[11].

Dahi ol gice erte olunca ceng ü kıtâl olup, ba'dehû vakt-i subh olup, meterislerde salâtü'l-fecr edâ olunup, gāzîler her cânibden tekbîr getürüp, top u tüfengler atılup[12], asâkir-i İslâm Bağdâd'ın üzerinde şîr-i nerler gibi hücûmlarda iken, mâh-ı mezbûrun on sekizinci günü[13] içerüden "el-Emân, el-Emân!" sadâsı kızılbaşlardan 'ayyûka çıkup, bir uğurdan niçe yüz yerden: "Emân yâ Seyfe'l-İslâm ve yâ Sâhib-kırân-ı zemân ve yâ Nebîre-i[14] Âl-i 'Osmân ve yâ gāzîler, Allah ve Rasûlullâh seversenüz top u tüfeng atman[15]. Aman top u tüfeng[16] zahmmdan!" deyü fezâ' ederlerdi. Ve hâlâ şimdi Bektâş Hân cânibinden 'Ali Ağa'ya[17] emân kağıdı talebi içün: "Aman hay Bektâş Hân[18] şimdi çıkar Bağdâd'ı size teslîm ederler" deyü ziyâde feryâd etdiler. Ve kerrenâyların[19] emân talebinde çalup[20], **[E 297a]** sa'âdetlü Pâdişâh cânibinden Çavuş-başı olan Durak Ağa, İmâm-ı a'zam Kapusu'ndan girüp, ol mahal[de] Bektâş Hân'ın 'Ali Ağası nâmında olan, emân kağıdı içün birkaç âdem ile Vezîr-i a'zam koluna gelüp, ol sâ'at Rumeli'nden ba'zı gāzîler ve yeniçeri iki yüzden ziyâde meterislerden müjde haberleri[21] ile seğirdüp, emân

1 kimesne şehîd V : kimesneler E
2 Cümleden V : dahi şehâdet nasîb olan E
3 Kethudâ V : Kethudâ'dır E
4 Ağa V : + Hasan Ağa dahi E
5 güzîde V : + dilâverleri E
6 âdemleri E : + ve iç oğlanları V
7 erbâb-ı tîmârdan V : — E
8 şehîd V : + olup, merhûm Vezîr-i a'zam E
9 Paşa E : Paşa'nın V
10 babası E : pederi V
11 etdiler V : + "Kālû innâ lillâhi ve innâ ileyhi râci'ûn" Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretleri sa'âdetlü Pâdişâhımıza 'ömr-i tavîller verüp, dahi feth u nusratlar müyesser ede, âmîn yâ Rabbe'l-'âlemîn E
12 atılup V : atılur E
13 günü E : gün V
14 Nebîre-i V : نبيرهٔ E
15 atman V : + dahi E
16 tüfeng V : tüfengler E
17 Ağa'ya V : Ağası nâmında olan E
18 Aman hay Bektâş Hân E : — V
19 Ve kerrenâyların V : "el-Eman" deyü kerrenâyların çalar etdiler E
20 çalup V : dahi taleb eyledüklerinde E
21 haberleri V : haberi E

mührüne geldükleri[1] haberin sa'âdetlü Pâdişâhımıza otağ-ı hümâyûnlarına[2] yüz sürdüklerinde, **[V 507a]** her varan gāzîlere ziyâdesiyle in'âmlar etmeğin, sonra gelenlere dahi: "İbtidâdan murâdınuz her ne ise virdüm" deyü va'de olunup, emân kağıdı va'de olundukda[3], sa'âdetlü Pâdişâhımızdan: "Emân virdüm" deyü cevâb olunup, ol sâ'at İmâm-ı a'zam Kapusu açılup, Bektâş Hân, bir on mikdârı[4] âdemler ile hendek[5] yolundan Vezîr-i a'zam olan Mustafa Paşa meterislerinde olan otaklarma gelüp, ba'dehû ol mahal[de] 'azîm alaylar fermân olunup, ta kal'adan otağ-ı hümâyûna varınca tüfengendâzlar dahi kā'ide üzere yeniçeri alayları, altun üsküflü, sîm kılıclu, cevherdâr tüfenglü dört beş saf[6], fitilleri yanar ve andan aşağa cebeciler alayı ve topcular alayları[7], başlarında şeb-külâh, her biri cılasın şehbâz silâhlı ve top arabacıları ve[8] cebe vü cevşenlü, zırh külahlı ve tuğlu, sîm kılıclu, kırmuzu ve sarı bayraklu ve yaşil bayrak ve beyâz bayrak[9] ve alaca bayraklar[10] ile bölük halkı[11] dört beş kat saf olup, kalkanlu, her biri şahbâz cebe vü cevşenlü; şa'şa'asından[12] gözler kamaşur[13]. Ve Rumeli gāzîleri her biri kostanicse ve cebe vü cevşenler ile alaylar olup[14], kal'a[y]ı kuşadup, şemşîrlerin[15] dutup, dururlar. Ve başka Anadolu kolu alayı dağ ve sahrâ mânendi silâhlı saflar olup ve dahi[16] otağ-ı hümâyûn, Dîvân-ı 'âlî meydânda. Müteferrika ve çavuşân sîm topuzlar ile dahi[17] cebe vü cevşen [ve] tîrkeşler ile ve[18] sîm değnekler ile Rikâb-ı hümâyûn ağaları[19] otağ-ı hümâyûnun eyvânında ve solaklar ve şâtırlar tîr ü kemân ve şemşîrler ile başka Rikâb-ı[20] devlet yerlü yerinde. Ve Devlet-i 'aliyye'nin emekdâr kulları saflar[21] dutup, Bağdâd Kal'ası'ndan otağ-ı hümâyûna[22] gelince fevc fevc, bölük bölük, kat kat[23] alaylar bağlanup, sîm yalın kılıclar ellerinde ve tîr ü kemânlar ve kalkanlar ve silâhlu her sınıf ve

1 geldükleri V : كلدوكلرى ين E
2 Pâdişâhımıza otağ-ı hümâyûnlarına V : Pâdişâhımız otağ-ı hümâyûnuna E
3 olundukda V : olduğunda E
4 mikdârı V : mikdâr E
5 hendek V : hendekden E
6 saf V : + alay E
7 alayları V : alaylar E
8 ve E : — V
9 bayrak V : bayraklu E
10 bayraklar V : + ايلر E
11 halkı E : + ve V
12 cevşenlü; şa'şa'asından V : cevşenler şa'şa'ası E
13 kamaşur V : + heybetlerinden E
14 vü ..... olup V : cevşen ile alayı dağ u cibâllere dönmüş E
15 şemşîrlerin V : şemşîr-i tîz E
16 saflar olup ve dahi V : saf ve E
17 dahi E : — V
18 ve V : + solaklar tîr ü kemân ve şemşîrler ile ve şâtır alayı başka ve ağa-i Rikâb-ı hümâyûn cebe vü cevşenler ile E
19 Rikâb-ı hümâyûn ağaları V : — E
20 solaklar ..... Rikâb-ı V : erkân-ı E
21 emekdâr kulları saflar V : emekdârı kulları saf E
22 hümâyûna V : u bârgâha E
23 kat kat E : — V

yeniçeriyân[1] ve çorbacılar ve solaklar[2] ve bevvâbân ve altun taslu şâtırlar saf olup[3], bu üslûb ve bu kā'ide ve galebe vü izdihâm-ı[4] asker bir târîhde görülmüş değildir. Meğer[5] İskender u Afrâsyâb ve Cem ü[6] Çemşîd **[V 507b]** görmemişdir. Ve bu 'azamet-i Dîvân'ı meğer[7] hazret-i Süleymân Nebî *'aleyhi's-selâm** görmüşdür ve bu dârâtı. Ve gāzîler ve pehlevânlar, bebr u peleng misâl saflar[8] oldukda, Bağdâd'dan çıkan Bektâş Hân bu 'azamet-i kesret ü izdihâmı[9] gördükde, az kaldı ki özi âba ve bağrı kebâba döne. Tehayyür 'âlemine varup, bisât[ı] zemîn-bûs edüp, mülûk âdâbın yerine getürüp, cevâba muntazır oldu.

Ol mahal 'azametlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri[10] taht-ı hümâyûn üzere[11] cülûs edüp, gül gibi handân olup[12], mübârek elfâz-ı dürer-bârlarmdan, dürr-i[13] meknûn nisâr edüp: "Sen kimsin, niye geldin, adın nedir?" deyü buyurduklarında: "Pâdişâhım sağ olsun. Bağdâd Hâkimi olan Bektâş Hân kulunuzum. Pâdişâhıma Bağdâd'ı **[E 297b]** ve Bağdâd Kal'ası'n vermeğe geldim ve hem emâna geldim". Sa'âdetlü Pâdişâh-ı zıllullâh dahi ruhsat verüp: "Ahşama değin Bağdâd Kal'ası'n boşadup, içinde olan sâyir hânlar 'ale'l-'acele çıkarlar ise emân virdüm, dahi emânım emândır. Biz bunda kızılbaş kırmağa gelmedim. Bu Kal'a-i Bağdâd bize[14] ecdâdımızdan mîrâsdır, bunun içün geldim. Evvelden kulluk eylesen, bizim ile bu kadar karşulaşmasan olmaz mıydı? Hele sana ve askerinüze emân virdüm. Sen dahi efendine hizmet ise ancak olur" deyü başına bir murassa' sorguç ve bir semmûr kürk ve bir murassa' hançer [ile] vezîrlik va'de olunup, derûn-i dilden sa'âdetlü Pâdişâhımıza kul olup ve tevbe-kâr olup, andan nidâ olunup: "Beni isteyen bana gelsün. Dahi Şâh'ın isteyen şâhına varsun. Kimesne mâni' değil, ruhsatdır" denildükde[15]**, bundan akdem Bektâş Hân taşra çıkdukda[16], içerüde kalan Fettâh Hân ki Revân'dan kaçup, gelmiş idi. Ve Halef Hân ki şâhlarından

1 ve yeniçeriyân V : alaylar şa'şa'asından gözler kamaşur, bakmağa. Altun üsküflü yeniçeri ve yayabaşılar E
2 ve solaklar E : — V
3 ve ..... olup E : — V
4 ve bu ..... izdihâm-ı V : bu kā'ide alaylar dahi bu gürûh galebe vü izdihâm bu E
5 görülmüş değildir. Meğer V : cem' olmamış. Rûz-i kıyâmetden bir nişân olur, halkın galebe vü izdihâmı, vekār u âdâbı. Ve saflarda yedişer sekizer kat ender kat olduğu mukarrer. Bu tantana[y]ı E
6 Cem ü V : Cem E
7 görmemişdir ..... meğer E : veya V
* "عليه السلام = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
8 peleng misâl saflar V : yabanlar saf E
9 izdihâmı V : izdihâm E
10 hazretleri V : + bebr [u] yaban ve şîr-i jeyân gibi E
11 üzere V : üzerinde E
12 handân olup V : hande olunup E
13 dürr-i V : dürr ü E
14 bize E : bizim V
15 denildükde V : dahi E
** Metnimizde anlatılan bu hâdiseler *Fezleke* (II,203) ve Na'îmâ'ya (III,371-3) göre 18 Şa'bân 1048 cuma günü vukûbulmuştur.
16 Bektâş ..... çıkdukda V : dedik ki Bektâş Hân çıkdukdan sonra taşra E

da'vâ-yı merdânegî ile (مردلك) gelmiş idi. Ve bir dahi 'Âliye Hân*; bu üç melâ'in-i ebterler[1] bir araya gelüp, telbîslik edüp: "Elbetde bizi kırarlar" deyü fâsidlik etmeğin, çıkmağa istemeyüp, yirmi beş bin ceng-âver güzîde kızılbaşlar[2] bir yere cem' olup[3], bu tarafdan Rumeli Beylerbeyisi olan Arslan Paşa **[V 508a]** -zâde 'Ali Paşa ve yeniçeri gāzîleri[4] ve ba'zı bölük halkı ve Mısırlı ile Anadolu Beylerbeyisi olan Vezîr Deli[5] Hüseyn Paşa, Bağdâd Kal'ası'nın içine girüp, temâm yerleşürler. Bağdâd'ı zabt edüp, fermân-ı şerîfe muntazırlar iken, bizim gāzîlerimiz arslan-var ağraşup, ellerinde yalın kılıclar: "Hükm-i Sultân ne sâdır olur?" deyü vakit gözedürler iken kızılbaşlar cânibinden tek durmayup, azgışup, gavgaya bâ'is olup, çıkmak cânibini te'hîre koyup, havflara düşüp.

Ve[6] mâh-ı şa'bânın on dokuzuncu gün, bizim askerimüz bir uğurdan mel'ûnlara kılıc yürüdüp, nısfından ziyâdesin berbâd edüp, bu tarafdan sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri istimâ' edüp, ziyâde gazab edüp: "Benim emân[7] verdüğüm âdemleri kırarsız" deyü bî-huzûr olup, 'ale't-ta'cîl nidâ eyledükde, fi'l-hâl Vezîr Hüseyn Paşa sa'âdetlü Pâdişâhımıza gelüp: "Devletlü Hünkârım, icâzet ver bu râfızîleri ve zâlim 'aduvları kıralum" deyü söyleyügördü. İcâzet olmadı, gine geldi: "Pâdişâhım vebâli benim, sevâbı sa'âdetlü Pâdişâhımın olsun[8]" deyü şöyle böyle deyürek, sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerinin fermân-ı şerîfleri[9] oldu kim: "Benim icâzetim yokdur. Siz ederseniz, neylersenüz eylen" deyücek hemân Gāzî Vezîr Hüseyn Paşa sürûr birle atına süvâr olup, yalın kılıc kabzasında na'ralar urup: "Yâ gāzîler destûrdur. Şimden sonra hep kızılbaşları şemşîrden geçürün[10], dükelisin kırın!" dedükde "Allâhu ekber kebîrâ"**. Gel[11] gör! İmdi kızılbaş[12] kırmak da niçe olur. Âdem var ki on kızılbaş kesüp, gāzî oldu. Gāzîlerimiz her biri arslan olup, râfızîleri kırmakdan kanları seyller misâl cârî olup ve gāzîlerin cebe vü cevşenleri[13] kızıl kandan bulanık olup[14] ve la'înler "Emân" deyü gāzîler

* Kaledeki hânlar Mir Fettâh, Yar 'Ali, Halef ve Nakd Ali'dir. Nakd Ali'nin dışındakiler o gün çıkmamak için hamama gıtmek istediklerini bahâne ederler. O gece askerin hücûmunu görünce hepsi Nârin Kule'ye sığınırlar (Na'îmâ, III,373-374).

1 ebterler E : — V
2 âver güzîde kızılbaşlar V : eri güzîde kızılbaşların E
3 olup V : eyleyüp E
4 gāzîleri V : + ve E
5 Deli E : — V
6 Ve E : — V
7 emân V : + ve E
8 olsun E : — V
9 fermân-i şerîfleri V : fermânları E
10 geçürün V : gecürün mu'âvenetleri E

** "الله اكبر كبيرا = Allah çok büyüktür" anlamına gelen Arapça bir sözdür.

11 Gel V : Gele E
12 kızılbaş V : kızıl E
13 gāzîlerin cebe vü cevşenleri V : gāzîler ve cebe vü cevşeni E
14 bulanık olup V : بلنك oldu E

önlerinden koyunlar kurtdan ürker gibi can[1] havfıyla kaçup, ba'zılar Karanukapu'dan necât ümmîziyle[2] firâra yüz dutup, bostanlar arasına düşdükde, ardın alup ve dahi önlerin **[E 298a]**[3] alup **[V 508b]** sipâhîlerden ba'zıları Karanukapu'dan taşra kızılbaşları sürüp, Nehr-i Diyâle'ye[4] varınca gāzîler şemşîrden geçürdüler. Ve bir niçesin bend edüp, ba'dehû biri necât bulmayup, harca sürülmüşdür. Bir mikdâr revâfızlar kendülerin Diyâle Nehri'ne bırağup, suyu tuğyân üzere[5] olmağın, halâs olmayup, ekseri gark olduğu mukarrer. Ve yirmi beş bin kâmil kızılbaş şemşîrden geçüp, bir rivâyetde kırk binden ziyâde katl olduğu mukarrerdir*. Ve bu kadar nüfûs cüz'î zemânda tu'me-i şemşîr olması[6] makdûr-i beşer değildir. Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerinin kerem [ü] 'inâyetlerindendir. Ve[7] feth [u] zafer u nusrat nasîb oldu. Hakk sübhânehû ve[8] Te'âlâ sa'âdetlü Pâdişâhımıza mübârek eylesün. Bu gazâ[9], gazâ'-i ekber olup ve hem Kal'a-i Bağdâd burc-ı evliyâdır, dahi Şeyh 'Abdülkādir ve hazret-i İmâm-ı a'zam tâbi'îndendir, rahmetullâhi 'aleyh. Ve 'Irak-zemîndir. Ve el-hamdü lillâhi Te'âlâ hazret-i İmâm 'Ali kerremallâhu vechehû[10] ve hazret-i İmâm Hüseyn radıyallâhu 'anh** ve Hille ve Nehr-i Murâd ve Nehr-i Dicle bi'l-külliyye kadîmden Bağdâd vilâyetlerine mülhak olan sancaklar ve şehirler zabt olunup ve gāzîler Bağdâd içre girüp, doyumluklar ve ganîmet yağmâlar etdiler. Cemî'i kızılbaşlardan kalan şikârı ve şol kadar at ve kısrak zabt edüp, herkes gazâdan hâsıl etdükleri mâl-ı ganâyimi[11] bi'l-külliyye sa'âdetlü Pâdişâh gāzîlere in'âm etdiler. Lâkin zahîre[y]i mîrî içün kabz etdiler.

Ba'dehû içerüden Fettâh Hân ve Halef[12] Hân ve 'Âliye Hân*** ve Korucu-başı ve Çeşnigîr-başı, iki yüze yakın bellü başlu melâ'în ile gelüp, otak u bârgâh önünde kuzu meleşür gibi feryâd edüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı

1 cân V : + ve E
2 ümmîziyle V : ümmîz eder gibi E
3 önlerin V : + ve önlerin E
4 Diyâle'ye V : Diyâre'ye E
5 üzere V : — E
* Bağdâd Kalesi'ndeki 30.000 kızılbaştan ancak 300'ü Şâh'ın ordusuna varabilmiş, 10.000'i muhâsara sırasında, 20.000'i de fetihten sonraki 3 gün içinde katledilmişlerdir (*Fezleke*, II,204; Na'îmâ, III,377). Solak-zâde (s.765), fetihten sonra katl-i âmm fermân edilmesiyle 30.000 kızılbaşın öldürüldüğünü kaydediyor. Peçuylu (II,451) ise 34.000 kızılbaştan ancak onda birinin kurtulabildiğini söylüyor.
6 şemşîr olması V : şemşîrden geçmesi E
7 Ve E : — V
8 sübhânehû ve E : — V
9 eylesün. Bu gazâ V : eyleyüp, bu E
10 vechehû V : + radıyallâhu 'anh E
** Bu kısımlarda yer alan "rahmetullâhi 'aleyh" kısmı "Allah ona rahmet eylesin" anlamında bir duâ cümlesi, "kerremallâhu vecheh" kısmı "Allah onun yüzünü ak etsin" anlamında Hz. Ali için kullanılan ve "radiyallâhu 'anh" kısmı ise "Allah ondan razı olsun" anlamına gelen ve daha çok sahâbe için kullanılan duâ cümleleridir.
11 ganâyimi E : — V
12 Halef V : Halîfe E
*** Na'îmâ (III,373,376) bu zâtı Âliye Hân değil Ali Yâr Hân diye zikretmektedir.

'âlem-penâh bu mel'ûnlara 'itâb edüp: "Ben size emân vermişdim. Üç dört def'a âdem gönderdim, kabûl eylemedinüz". Bu hânları Vezîr[1] Silâhdâr Paşa'ya habse verüp, sâyirlerin yeniçeri ocağına habse verdiler. Ve ba'zılarun tâli'leri müsâ'ade edüp, niçe yâdigâr kısmı tefârıklar ve 'abbâsîler birle[2] doyum oldular. Bir nesneye mâlik olmayanlar ziyâde 'abbâsî ellerine girüp.

Ba'dehû mâh-ı mezbûrda, **[V 509a]** sa'âdetlü Pâdişâh Bağdâd Kal'ası'n zabt edüp, ba'dehû kal'anın içerüsünde ve hâricinde olan revâfızları[3] ve kızılbaşlardan bakıyyetü's-süyûf olanlardan tekrâr şemşîrden geçürüp, bir ferd halâs olmadı. Ve gāzîler doyum oldukda, mâni' yok. Zîrâ sa'âdetlü Pâdişâh in'âm edüp ve Bağdâd feth oldukda, sa'âdetlü Pâdişâh taht-ı sa'âdetde cülûs edüp[4], **[E 298b]** Dîvân-ı hümâyûn olup, Vezîr-i a'zam ve sâyir vüzerâ'-i kirâm[5] ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve[6] kadı'askerler ve beylerbeyiler ve ağalar ve Yeniçeri Ağası ve Yeniçeri Efendisi ve kethudâları ve Zağarcı-başı ve Samsoncu-başı ve Turnacı-başı ve Baş-çavuş ve solak-başılar ve gayri zâbitler ve sancak-beyleri[7] ve bölük ağaları ve kapu halkı[8] ve müteferrika ve zevvâkîn ağalar ve çavuşlardan bir ferd kalmayup, ol sâ'atde[9] sa'âdetlü Pâdişâh Gāzî Sultân Murâd Hân hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler, hayr du'âsın aldılar. İhsânlar ve in'âmlar olup, ba'dehû şenlikler olup, dahi top u tüfengler atılup.

Ve Bağdâd Kal'ası ta'mîri murâd[10] olunup, sa'âdetlü Pâdişâh, İmâm-ı a'zam Kapusu'ndan girüp, sınuru görüp ve Şeyh 'Abdülkādir hazretlerin ziyâret edüp ve câmi'-i kebîri ve şehri ve cisir yerin[11] gördüler. Ve fermân edüp, cisri kurup, karşu yakaya 'ubûr olunup ve sa'âdetlü Pâdişâh Ak-kapu'dan çıkup, otaklarına geldiler. Ve Bağdâd'ı ve kal'a[y]ı ta'mîri içün cemî'i kapu-kullarına[12] ve beylerbeyilere kol kol[13] sınur ta'yîn olunup, Vezîr-i a'zam[14] bir kol olup[15] ve sâyir vezîrler sınurlar alup, kā'ide üzere mi'mârlar ve neccârlar ve kerasteler firâvân idi; şenlikler ile çalışurlardı.

1 hânları Vezîr E : hâyinleri V
2 birle V : — E
3 revâfızları V : revâfız E
4 edüp V : buyurdular. [E 298b] Sene semâne erba'în elf mâh-ı recebinde ["Sene ..... recebinde" kısmı üstte ayrı olarak yazılmıştır] E
5 vüzerâ'-i kirâm V : vezîr-i ekremler E
6 ve V : dahi kāE
7 beyleri V : beyiler E
8 halkı V : + kulları E
9 sâ'atde V : sâ'at mübârek evkātda E
10 murâd V : emr E
11 yerin E : يدين V
12 kullarına E : kulları V
13 kol V : للر ile E
14 a'zam V : + olan (.....) Paşa E
15 olup E : — V

Ve mâh-ı şa'bânın yirmi ikinci günü[1] Âsitâne-i sa'âdet'e Mîrahûr-i Evvel olan Halîl Ağa'yı[2] ta'yîn etdiler. Ve hatt-ı şerîf ve emr-i şerîf ile feth-i Bağdâd'ın müjdesin cemî' memâlik-i İslâmiyye'de olan şehirlerde i'lâm[3] etdürüp, bu ni'met-i 'uzmâ bilinüp[4], hamd ü şükr edeler. Ve Âsitâne'de olan Kāyim-makām Vezîr **[V 509b]** Mûsâ Paşa hazretleri ve İstanbul Kadısı olan Mevlânâ[5] Kāsım Efendi bu fütûhâtı[6] istimâ' etdüklerinde, şehirlerde ve[7] çarşularda ve mecma'-i nâs olan yerlerde i'lâm içün nidâ etdürüp, Müslümânlar bu ni'met-i 'uzmâyı işidüp, şükrler edüp[8], şâzîlıklar ve yirmi gün ve gice şehir donanmaları etdürüp ve toplar atılup. Ve Rumeli vilâyetlerinde ve Budun eyâletleri ve Ostorgon ve serhadlerde ve Bosna eyâletlerine ve Temeşvar ve Eğri ve Kanije eyâletlerinde vâki' şehirlere[9] âdemler gönderüp, etrâf memâlikde[10] mezbûr Bağdâd Kal'ası[11] feth olduğun i'lâm etdürüp[12], herkes hamd ü şükr-i bî-pâyân etdükden sonra, cemî'i[13] kal'alarda toplar ve tüfengler şenlikleri etdükden sonra, şehirlerde donanmalar etdürüp, Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerinin ihsân [u] kerem ü[14] ni'metlerine hamd ü şükr edüp ve benim devâm-ı 'ömr ü devletim içün bi'l-guduvvi ve'l-âsâl* du'âya[15] iştigāl göstereler. Mezbûr Mîrahûr Ağa ulak ile Bağdâd Şehri'nden 'azîmet edüp[16], mâh-ı ramazân-ı şerîfin on birinci gün yevmü's-selâsâda Üsküdar'a gelüp[17], karâr etdükde, **[E 299a]** Bostancı-başı hazretleri istikbâl eyleyüp, ol sâ'at Saray-ı hümâyûn'da Top-kapusu Burnu[18] yalı cânibinde olan bedoloşka toplar ile şenlikler edüp ve bostancılar tüfengleri ile şenlikler etdüklerinde[19], Top-hâne'den ve Tersâne'den ve gemilerden ve Kız-kullesi'nden[20] ve Rumeli-hisârı'ndan ve Anadolu-hisârı'ndan[21] toplar şenlikleri olup[22].

1 günü E : gün V
2 Ağa'yı V : + Âsitâne'ye E
3 i'lâm V : i'lâmı E
4 'uzmâ bilinüp V : 'azîm bilüp E
5 olan Mevlânâ E : — V
6 fütûhâtı V : fütûhât E
7 ve E : — V
8 'uzmâyı ..... edüp V : 'uzmâ işidüp, şükr-i bî-pâyân edeler ve E
9 şehirlere V : şehirlerde E
10 memâlikde E : memâlik-i V
11 Kal'ası V : Kal'ası'n E
12 etdürüp. V : ve nidâlar etdürdüp ve mecma'-ı nâs olan yerlerde istimâ' etdüklerinde E
13 cemî'i V : cemî' E
14 kerem ü V : kerem E
* Buradaki "sabah ve akşam" anlamına gelen "bi'l-guduvvi ve'l-âsâl" kısmı ile Kur'ân-ı Kerîm, VII,205; XIII,15; XXIV,36. âyetlere işâret vardır.
15 du'âya V : du'âlara E
16 edüp V : + Âsitâne-i sa'âdet'e gelüp, şehirle[r]de E
17 selâsâda Üsküdar'a gelüp V : selâsdır, Üsküdar'da E
18 Top-kapusu Burnu E : — V
19 tüfengleri ..... etdüklerinde V : tüfengler ile şenlikler etdürüp, ba'dehû E
20 Kız-kullesi'nden E : Kız-kulasi'nden V
21 ve Anadolu Hisârı'ndan E : — V
22 şenlikleri olup E : atılup V

Ve mukaddem mâh-ı ramazân-ı şerîfin sekizinci günü yevmü's-sebtde[1], ol mübârek rûzda ılgar ile âdemler gelüp[2], müjde haberi irsâl olunmağın*, duhâ vakti idi[3]. Kāyim-makām Vezîr Mûsâ Paşa istimâ' etdükde, üçer[4] nevbet toplar atılup, müjde şenlikleri olduğu mukarrer. Lâkin yevm-i mezbûrda Mîrahûr Halîl Ağa Âsitâne'ye dâhil olduğunda**, hatt-ı hümâyûn ve emr-i şerîf ile ve mektûblar irsâllerinde üç gün ve gice aslâ top u tüfenglerün arası kesilmeyüp, bi'l-külliyye ol eyyâmlar[5] şenlikler olup ve Hâs-bağçe'de[6] ve Saray-ı hümâyûn'da şâzîlıklar[7] olup ve yirmi gün ve gice[8] şehir donanmaları fermân olundukda ve hem mübârek ramazân-ı şerîf eyyâmı **[V 510a]** câmi'lerde[9] tâ'ât u 'ibâdât ve menâreler[10] kanâdiller ile müzeyyen ve salât-ı terâvîhler edâ olunurdu. Ve câmi'ler içerüsi her gice-i mübârekde kanâdiller [ve] halk-ı 'âlem ve[11] 'ibâdullâh rûz [u] şeb hayr[12] du'âlarda olduğu mukarrer. Ve cemî'i[13] saraylarda ve bâbları üzere kanâdiller âvîhte ve cemî'i çarşu ve[14] bezistânlar ve şehirde dükkânlar ve yeniçeri odaları ve Cebe-hâne ve deryâda olan gemiler ve Tersâne[15] ve Galata ve Top-hâne[16] bi'l-külliyye donanmalar ile zeyn olup[17], herkes refâhiyet üzere olup, Bağdâd'ın fethi ile mesrûr olup[18], rûz [u] şeb evkāt-ı hamsede[19] Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerine ve bu[20] kerem ü ihsânına ve ni'met-i 'uzmâya hamd ve şükr-i bî-pâyân edüp ve sa'âdetlü Pâdişâhımız Gāzî[21] Sultân ibnü Sultân Murâd Hân hazretlerine hayr du'âlar edüp[22], niyâz u recâları Hakk[23] Te'âlâ'dan; a'dâ ve düşman her gâh münhezim olup ve feth u zafer u nusrat ile[24] asker-i İslâm

1 günü yevmü's-sebtde V : gün yevmü's-sebtdir E
2 âdemler gelüp V : âdemleri ile E
* Bağdâd Kalesi'nin fethedildiği müjdesi ile 10 Ramazân 1048'de Mûsâ Paşa'nın tatarı, 3 gün sonra da Mîrahûr Halîl Ağa gelmiş, İstanbul'da 20 gün ve 20 gece donanmalar fermân edilmiştir (Solak-zâde, s.765; *Fezleke,* II,211; Na'îmâ, III,398).
3 vakti idi V : vakit idi. Âsitâne'de E
4 üçer V : üçerer E
** Bağdâd Kalesi'nin fethedildiği müjdesi ile 10 Ramazân 1048'de Mûsâ Paşa'nın tatarı, 3 gün sonra da Mîrahûr Halîl Ağa gelmiş, İstanbul'da 20 gün ve 20 gece donanmalar fermân edilmiştir (Solak-zâde, s.765; *Fezleke,* II,211; Na'îmâ, III,398).
5 ol eyyâmlar V : — E
6 bağçe'de V : + tüfengler ile E
7 şâzîlıklar V : şâzlıklar E
8 ve gice V : — E
9 câmi'lerde V : evvelâ câmi'-i şerîfde E
10 ve menâreler V : menârda E
11 câmi'ler ..... ve E : — V
12 hayr V : + u E
13 cemî'i V : cemî' E
14 cemî'i çarşu ve V : cemî' E
15 gemiler ve Tersâne V : Tersâne ve gemiler E
16 Top-hâne V : + ve E
17 donanmalar ile zeyn olup E : donanup V
18 olup V : + ve E
19 hamsede V : hamsde E
20 hazretlerine ve bu V : hazretlerinin E
21 Gāzî V : + 'âdil E
22 du'âlar edüp V : u du'âlar ederler. Etdüklerinden sonra rûz şeb E
23 Hakk V : + tebâreke E
24 nusrat ile V : nusratlar ile ve E

dâyimâ Bârî Te'âlâ hazretlerinin hıfz u emânında olup ve[1] sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh['a] 'ömr-i[2] tavîller ve fütûhâtlar ile ve cemî'i vüzerâ ve vükelâ[3] ve 'ulemâ'-i kirâmları[4] ve kulları ile taht-ı sa'âdetlerinde safây-ı hâtır ile teveccüh ü 'avdet müyesser ü mukadder olup, cemî' bây ü gedâ[5] ve zu'afânın hayr[6] du'âları bi'l-ittifâk rûz [u] şeb sa'âdetlü Pâdişâhımızın cemâl-i şerîflerini görmeğe iştiyâkları mukarrerdir[7].

Ve mübârek cum'a gicelerinde cemî'i meşâyihler ve müttakî 'âbidler ve zâkirler[8] ve dervîşân ve sâyir 'ulemâ'-i kirâm[9] ve 'ibâdullâh Ayasofya-i Kebîr'de ihyâ ederlerdi. Vezîr Kāyim-makām hazretleri hâzır olup, câmi'-i şerîfde salât-ı 'işâdan sonra hayr du'âlar olup[10], kürsî üzere nevbet ile vâ'iz efendilere teklîf olunurdu. Kürsîde gazâya münâsib ve[11] du'â ve icâbet hakkında nâzil olan hazret-i Kur'ân-ı[12] şerîfden tefsîr olunurdu[13]. Ba'dehû Hadîs-i şerîfden birer mikdâr zikr olunurdu. Ve[14] ba'dehû cemî'i halk-ı[15] 'âlem ayak[16] üzere kalkup, hayr[17] du'âlar olup, ba'dehû erte sabâh vakti olunca, yirmi yerde tevhîdler olurdu. Dâyimâ sa'âdetlü Pâdişâh'a du'âlar ve asâkir-i İslâm'a kuvvet u nusratlar recâ olunup, zikr ü tesbîhlerden[18] her vakit hâlî değil idiler[19].

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfden[20] sonra **[V 510b]** mâh-ı şevvâlde, 'îd-i fıtırda üç gün donanmalar âhır oldu. 'Îd-i şerîf ile yirmi gün donanma itmâm buldu.

Ve mâh-ı mezbûrda hatt-ı şerîf sâdır oldu[21]. Âsitâne'de tekrâr defter mûcebince cedîd cebehâne tedârükü fermân oldukda, mübâşeret olundu[22]. Elli 'aded şâhî darbuzan arabası ta'mîri fermân olunup[23], Top Arabası Kerhânesi'nde işlenürdü. Ve Top-hâne'de bedoloşka toplara kundak ve tekerlek ve sâyir meterisler âlâtı ta'mîr etmek emr olundukda, mübâşeret etdiler.

1 ve V : feth u refâhiyetler ile ve 'ömr-i tavîller ile dahi E
2 'ömr-i V : 'ömr ü mu'ammer E
3 ve ..... vükelâ V : cemî'i vüzerâ[y]ı ve vükelâ[y]ı E
4 kirâmları V : kirâmı E
5 gedâ V : fakîr E
6 hayr V : + u E
7 mukarrerdir E : mukarrer V
8 meşâyihler ..... zâkirler V : meşâyihlerden ve müttakî ve 'âbid ve zâkir E
9 kirâm V : kirâmlardan E
10 du'âlar olup V : u du'âdan sonra E
11 ve E : — V
12 Kur'ân-ı V : Furkān-ı E
13 olunurdu V : olurdu E
14 Ve V : — E
15 halk-ı V : خالق E
16 ayak V : ayağ E
17 hayr V : + u E
18 recâ ..... tesbîhlerden V : nasîb olup, du'âlar oldukdan sonra, zikr ü tesbîhler E
19 değil idiler V : değillerdir E
20 şerîfden V : şerîf oldukdan E
21 oldu V : oldukda E
22 olundu V : oldu. Ve E
23 arabası ..... olunup E : arabaları V

Ve Tersâne-i 'âmire'de donanma[1] içün yeni baştarda, Tersâne Kethudâsı olan Tavîl Piyâle[2] Kethudâ ta'mîr etdürdüp[3], hayr[4] du'âlar ile itmâm bulup, deryâya indürdüler. Ve sâyir kadırgalar[5], 'atik ü cedîd hâzır olup, deryâda[6] kalafat olunup[7] ve Tersâne Emîni Maksûd Ağa rûz [u] şeb mübâşeret ederlerdi. Ve kürekciler [içün] Anadolu Eyâleti'nde vâki' kazâlarda fermân-ı şerîf mûcebince[8] ahkâmlar, sene bin kırk sekiz receb ve şa'bânında tevzî' olunmuş idi. Mâh-ı zilhiccede Tersâne'ye kürekçi tâyifesi cem' olur. Ba'dehû[9] Karadeniz cânibine donanmalar[10] tedârükleri ile tekayyüd edüp, rûz [u] şeb mühimmâtlar tedârük olunup[11].

Ve mukaddemâ mâh-ı şa'bân[12] gurresinde, cizye defterleri fürûht olup, Defterdâr 'Ömer Efendi fermân üzere pîşînleri ile ve her defter bî-kusûr kapanmak üzere tevzî' ederlerdi.

Ve mâh-ı mezbûrda ordu-yı hümâyûna hazîne cem' edüp, gönderdiler. Ve bir def'a dahi mâh-ı şevvâlde gönderilüp[13] ve ba'zı hazîne mühimmâtlarm ve bî-nihâye hil'atler gönderilüp[14].

Ve mâh-ı recebü'l-müreccebin evâsıtında mukaddem Boğdan ve Eflâk voyvodalarından üç dört yüz bârgîrler cem' edüp, ordu-yı hümâyûna yarar âdemler ile Diyârbekir'e dâhil oldukda, ba'dehû Musul Eyâleti'ne mezbûr bârgîrler[15] imdâd olunduğunda[16] iştibâh yokdur.

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfde 'avârızlar fürûht olup, dahi Rumeli'nde olan mukāta'âtlar ve kıbtıyân ve cemî'i hizmetler, eğer Rumeli'nde ve eğer Anadolu Defterdârı aklâmında[17], ba'zıları Bursa Sancağı'nda ve Karesi Sancağı ve ba'zı adalar fürûht olup, **[V 511a]** lâkin Âsitâne-i sa'âdet'de vâki' masraflar ta'yîn olunduğu **[E 300a]** üzere evvelâ içerüde cedîd köşkler ta'mîri fermân olunmağın, Vezîr Kāyim-makām Mûsâ Paşa[18], Âsitâne-i sa'âdet'de rûz [u] şeb[19] zabt üzere olup ve fermân-ı şerîf üzere Âsitâne'de olan kapu-kullarınm mevâcibleri verilür idi. Ve[20] bir ferdin mevâcibleri bâkî kalmazdı[21].

1 donanma V : donanmalar E
2 Piyâle V : Biyâle E
3 etdürdüp E : etdürüp V
4 hayr V : + u E
5 kadırgalar V : kadırgaları E
6 deryâda E : — V
7 olunup V : itmek lâzım [u] mühimm olduğu mukarrerdir; mübâşeret olunmağın E
8 mûcebince V : — E
9 Ba'dehû V : + eğer E
10 donanmalar V : donanmalardır E
11 mühimmâtlar tedârük olunup V : donanmalar mühimmâtları görülmek üzere idiler E
12 şa'bân V : + -ı şerîfin E
13 şevvâlde gönderilüp V : şevvâlü'l-mükerremde gönderdiler E
14 gönderilüp V : ve lâzım olan gönderüp E
15 bârgîrler V : bârgîrleri E
16 olunduğunda E : olduğunda V
17 aklâmında E : aklâmından V
18 Mûsâ Paşa V : + [Bu isim "Mustafa Paşa" isminin üzeri çizilerek üstüne yazılmıştır] E
19 rûz [u] şeb E : — V
20 Ve V : — E
21 kalmazdı V : kalmaz idi E

Ve sefer-i hümâyûnda Bağdâd Kal'ası'nı ta'mîr[1] üzere idiler. Lâkin cemî'i Eyâlet-i Bağdâd feth olundukdan sonra, sa'âdetlü Pâdişâh fermân-ı şerîfleri üzere[2] mâh-ı ramazân-ı şerîfde, Yeniçeri Ağası olan Hasan Ağa'ya Bağdâd Eyâleti ihsân olunmağın* ve Harem-i muhterem'den cedîd Yeniçeri Ağası çıkup, ocak ağaları ve Yeniçeri Kethudâsı ve Zağarcı-başı i'zâz [ü] ikrâm ile ocakda otaklarına götürürler. Ve Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir, Harem-i hümâyûn'dan çıkup, eyâlet-i mezbûreye Vâlî oldular[3], dahi kapuların tahrîr etdiler.

Ve Bağdâd'a ta'yîn olunan asker[4] itmâm olup ve zahîre ve cebehâne ve hazîne müstevfâ konulup ve cemî'i levâzımâtı görülüp, ba'dehû Vezîr-i a'zam Mustafa Paşa hazretleri ile Defterdâr ve cemî'i[5] beylerbeyiler ve Yeniçeri Ağası ve yeniçeri ocağı ve sipâhî oğlanları, dahi Silâhdâr Ağası, silâhdârlar ve 'ulûfeciyân-ı yesâr[6] ve gurebâ'-i yemîn ü yesâr ve cebeciler ve topcular ve arabacılar ve kifâyet etdüğü üzere[7] develer ve katırlar ve ordu-yı hümâyûn ve ehl-i Dîvân'dan Rûznâmçe Kāyim-makāmı ve dahi[8] Defter-hâne ve Re'îsülküttâb ve sâyir Dîvân-ı hümâyûn kâtibleri ve Mâliye kâtibleri[9] ve Defter-hâne kâtibleri, Vezîr-i a'zam ile olıgelen[10] 'âdet-i kānûn üzere me'mûr olan kapu-kulları ve cemî'i Rumeli Beylerbeyisi ve Anadolu Eyâleti ve Karaman Eyâleti ve Sivas Eyâleti ve Haleb Eyâleti ve Şâm-ı şerîf Eyâleti ve Tırablus-Şâm Eyâleti ve Mar'aş Eyâleti ve Musul Eyâleti, cemî'i zu'amâ ve ehl-i tîmârları ile Bağdâd'da orduda kalup ve Bağdâd Vilâyeti'ni cedîd ta'mîri içün rûz [u] şeb çalışurlardı; ol sebebden hizmet üzere idiler.

Lâkin[11] ramazân-ı şerîfin on beşinde sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri, Harem-i hümâyûn'da olan ağalar ile **[V 511b]** ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ile ve cemî'i vezîrler ve Rumeli Mîr-i mîrânı[12] olan Arslan Paşa-zâde, hizmeti mukābelesinde vezâret olur. Ordu ile Diyârbekir'e fermân olurlar[13]**.

1 Bağdâd Kal'ası'nı ta'mîr V : Bağdâd'a kal'a ta'mîri E
2 üzere V : ile Bağdâd Vâlîsi ve E
* Yeniçeri Ağası Küçük Hasan Ağa'ya Bağdâd Eyâleti, Rikâbdâr Mustafa Ağa'ya Yeniçeri Ağalığı'nın tevcîh edilmesi, 25 Şa'bân 1045 (H.Sahillioğlu, *agm,* s.29) veya 28 Şa'bân 1048'de (*Fezleke,* II,205; Na'îmâ, III,379) vukûbulmuştur.
3 eyâlet-i ..... oldular E : — V
4 asker V : askeri E
5 cemî'i V : cemî' E
6 yesâr V : yesârlar E
7 etdüğü üzere V : etdükleri E
8 dahi V : — E
9 kâtibleri V : Kâtibi E
10 olıgelen : او olıgelan E : ke'l-evvel V
11 Lâkin V : + mâh-ı E
12 mîrânı V : mîrân E
13 Ordu ..... olurlar V : Mîr-i mîrân-ı Rumeli ihsân olur, ordu-yı hümâyûn ile Sadr-ı a'zam hazretleri ile me'mûr olurlar. Vezîr Arslan Paşa Diyarbekir'e قرسب ile E
** Pâdişâh'ın 9 Ramazân 1048 cuma günü İmâm-ı a'zam Türbesi'ni ziyâret ettikten sonra Bağdâd'dan ayrılmak istemesi üzerine 12 ramazânda İmâm Mûsâ'dan kalkılıp, Diyârbekir tarafına hareket edilir (H.Sahillioğlu, *agm,* s.29; *Fezleke,* II,205-6; Na'îmâ, III,383).

Ve Şeyhülislâm Yahyâ Efendi ve kadı'askerler[1] ve Çakırcı-başı ve av ağaları ile ve müteferrikalar[2] ile ve Çavuş-başı olan Durak Ağa ve Kapucular Kethudâsı ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, bölükleri[3] ile ve Baş-rûznâmeci ve ba'zı Dîvân kâtibleri, Vezîr Kapudân Silâhdâr Mustafa[4] Paşa askere Kāyim-makām nasb olunmağın ve kendü tevâbi'i Hüseyn Efendi Re'îs Kāyim-makāmı olur. Sa'âdetlü Pâdişâhımız ile[5] Anadolu Beylerbeyisi olan[6] Hüseyn Paşa yalnuz vezâret ile[7] kalup, Vezîr Gürcü Mehmed Paşa Anadolu Beylerbeyisi olup, Bağdâd'da kalup ve sâyir erkân-ı Devlet mâh-ı mezbûrun[8] on beşinde Bağdâd'dan Diyârbekir'e teveccüh etdiler*. Bir mikdâr ordu ta'yîn olunup ve Istabl-ı 'âmire bi'l-külliyye ve Matbah-ı 'âmire ve ehl-i hıref tâyifesi ve yeniçeri ocağından hasekîler ve solaklar ve şâtırlar ve bevvâbân bi'l-külliyye sa'âdetlü Pâdişâhımız ile me'mûr olup, mâh-ı ramazân-ı şerîfin on beşinde yevmü's-sebt[9] eyyâmı Musul'a teveccüh etdiler**. Ve Mısır kulu ma'an ve dahi[10] menâzil kat' ederek Musul'a gelüp, oturak etdiler.

Ve mâh-ı mezbûrda sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[11] Musul'da, Ekrâd beyleri ve Saçlı gelüp, pîşkeşlerin çeküp, dahi ordu-yı hümâyûna zahîreleri gelüp, asker-i İslâm ile bey' u şirâ ederlerdi.

Ba'dehû **[E 300b]** menâzil[12] kat' ederek, Nusaybin Şehri'ne dâhil olup, ba'dehû Mardin'de oturak etdiler. Ve mâh-ı şevvâlde Diyârbekir'e geldüklerinde, sa'âdetlü Pâdişâh[13] alaylar te'kîd buyurup, cemî'i Diyârbekir halkı ve esnâfları ve bâzergânı ve meşâyih ve 'ulemâsı[14] istikbâle çıkup, hayr[15] du'âlar ile bî-nihâye koç kurbânlar zebh edüp ve atlarının ayaklarına serâser ve kadife atlaslar döşeyüp ve ol sâ'atde[16] olan halk-ı[17] 'âlem izdihâmı[18] ve alaylarun gürûhu bir vakit olmuş değil idi. Meselâ gürûh, fevc fevc askerler

1 kadı'askerler V : kadı'asker ile E
2 müteferrikalar V : müteferrika E
3 bölükleri E : bölüğü V
4 Mustafa E : — V
5 ile V : + ve dahi E
6 olan E : — V
7 vezâret ile V : vezâretiyle E
8 mezbûrun V : mezbûrda ve E
* Pâdişâh 9 Ramazân 1048 cuma günü İmâm-ı a'zam Türbesi'ni ziyâret ettikten sonra Bağdâd'dan ayrılmak istemesi üzerine 12 ramazânda İmâm Mûsâ'dan kalkılıp, Diyârbekir tarafına hareket edilir (H.Sahillioğlu, *agm*, s.29; *Fezleke*, II,205-6; Na'îmâ, III,383).
9 yevmü's-sebt V : yevmü'l-esbet E
** 22 Ramazân 1048'de Musul'a varılmıştır (H.Sahillioğlu, *agm*, s.30; *Fezleke*, II,206; Na'îmâ, III,383).
10 ve dahi E : — V
11 -ı 'âlem-penâh E : — V
12 Ba'dehû menâzil V : dahi [E 300b] menâziller [Ayrıca üstte de "menâziller" yazısı vardır] E
13 Diyârbekir'e ..... Pâdişâh V : Diyârbekir'de sa'âdetlü Pâdişâhımız E
14 meşâyih ve 'ulemâsı V : meşâyihi dahi 'ulemâları E
15 hayr V : + u E
16 döşeyüp ve ol sâ'atde V : döşenüp ve ol sâ'at içre E
17 halk-ı V : خالق E
18 izdihâmı E : izdihâm V

kat kat saflar bağlayup, bir ayak bin ayak üzere idi. Ve kal'adan toplar atılup, ziyâde şenlikler olduğu mukarrerdir[1]. Ve Saray-ı hümâyûn'u teşrîf buyurdular. Ve dahi Diyârbekir'de **[V 512a]** donanmalar oldu.

Ve[2] mâh-ı mezbûrda Mîrahûr Ağa[3] İbşîr Ağa, Budun Beylerbeyisi olup, ba'dehû icâzet fermân olunup, tevâbi'âtı alayları ile Dîvân-ı hümâyûn emr olunup, Kāyim-makām Vezîr Kapudân Silâhdâr Paşa[4] telhîs edüp, kānûn üzere sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine[5] yüz sürüp, hil'at-i has ihsân oldukda, ba'dehû Âsitâne'ye 'azîmet[6] etdi. Ve mukaddemâ Mîrahûr[7] Halîl Ağa'ya Silistire Sancağı ber-vech-i arpalık ile Özi cânibine Ser'asker oldukda*, sâbıkā Vezîr-i a'zam-zâde Nasûh Paşa-zâde şark seferine me'mûr olduğu mukarrerdir[8]. Ve sâbıkā Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa Budun'dan tebdîl olup, şark seferine me'mûr olup, yerine İbşîr Paşa[9] Âsitâne'ye dâhil oldukda, asker tahrîr edüp, Budun vilâyetlerine Vâlî oldular[10].

Ve sâbıkā Şıkk-ı Sânî Defterdârı olan Hasan Efendi, Anadolu eyâletlerinde Karesi sancaklarında ve Aydın ve Mağnisa ve Hudâvendigâr ve 'Uşşâk ve sâyir sancaklarda mâl-ı mîrî tahsîl edüp, Muhassıl-ı Emvâl olduğu ecilden hayli hazîne tahsîl etdükde, iki def'a ordu-yı hümâyûna gönderüp, hizmeti mukābelesinde fermân-ı şerîf sâdır olup[11], ordu-yı hümâyûna da'vet etdiler. Mezbûr Hasan Efendi Diyârbekir'e 'azîmet üzere tekrâr hazîne ile vardukda, Defterdâr-ı[12] Şıkk-ı Sânî makāmında olduğu mukarrer[13].

Ve hâlâ Diyârbekir'de sa'âdetlü Pâdişâh-ı tâht-ı sa'âdetde karâr etdiler. Vezîr Kapudân Silâhdâr Paşa, Kāyim-makām her hafta mu'tâd üzere dört gün Dîvân olurdu. Ve kadı'askerler[14] Dîvân sürüp, re'âyâ ve ağniyâ ve mesâlih-i umûr görülüp ve sefer-i hümâyûn ahvâli ve mühimmâtları dâyimâ görülüp ve elçinin âdemlerine icâzet olup, Şâh-ı bed-fi'âl'e va'de ile gidüp, cevâb taleb etdiler. Ve Diyârbekir'de anbarlarda zahîreler cem' olurdu. Ve Erzurum'da Vezîr Ken'an Paşa da sefer tedârüklerin görüp, zahîreler ve toplar levâzımıyla hâzır idi.

1 mukarrerdir E : mukarrer V
2 oldu. Ve E : olup V
3 Ağa E : + ve V
4 Silâhdâr Paşa V : — E
5 şerîflerine V : — E
6 'azîmet E : 'azm V
7 Mîrahûr V : + Ağa E
* Bağdâd'ın fethini müjdelemek için İstanbul'a giden Mîrahûr Halîl Ağa'ya 4 gün sonra Özi muhâfazası emri gönderilmiştir (*Fezleke*, II,205). Halîl Ağa İstanbul'a 23 şa'bânda gönderilmiş gibi gözüküyor (*Fezleke*, II,205; Na'îmâ, III,378).
8 mukarrerdir E : mukarrer V
9 Paşa V : + [Ayrıca "Ağa" kelimesi de vardır] E
10 oldular V : oldu E
11 fermân-ı ..... olup E : — V
12 Defterdâr-ı E : — V
13 mukarrer V : mukarrerdir. Ve E
14 kadı'askerler E : kadı'asker V

Vezîr-i a'zam Mustafa Paşa Bağdâd Kal'ası'n[1] evvelkiden ziyâde müstahkem ta'mîr edüp ve cemî'i vîrân olan hânelerin[2] ve dükkânların **[V 512b]** ma'mûr edüp ve cisir kurulup, dahi Basra'dan Zab ile gemiler gelüp [ve] zahîre ve hubûbât gelüp ve câmi'lerde salât-ı cum'a edâ olunurdu. Ve Şehribân ve Cevâzir ve Hille ve Semavat (سموات) ve Derne vü Derteng (ترتنك و تن) 'de asker firâvân konulup ve kapu-kullarına reşen mevâcibleri[3] **[E 301a]** mevcûdlarına tevzî' olunmağın* ve kapu-kulları me'mûr oldukları[4] hizmetlerin edâ etdiler.

Ve mâh-ı şevvâlde 'îd-i şerîfi edâ etdiler. Ba'dehû Bağdâd Beylerbeyisi olan Hasan Paşa[5], Bağdâd içre nidâlar etdürüp, cemî'i esnâf tâyife[si][6] dükkânlarında metâ'ların zeyn etdiler. Ve câmi'lerde evkāt-ı hamse edâ olunurdu. Ve cisir kā'ide üzere kurulup, Kuşlar Kal'ası mukābelesi ve Dicle kenârında olan hânlar ve çarşuları ve hammâmlar ma'mûr olup ve Bağdâd kulları tahrîr olunup ve 'ulemâ ve sulehâ ve ehl-i cihâd câmi'lerde mevcûd. Ve Defterdâr ve erbâb-ı kalemden ehl-i menâsıblar ta'yîn olduğu mukarrer. Ve Yeniçeri Kethudâsı olan Bektâş Ağa ile yeniçeri zâbitleri ve yeniçeriler[7] nevbetci ta'yîn olunup ve kapu halkından şart ile muhâfazada kalup, ba'dehû Bağdâd Şehri ma'mûr olup ve İmâm-ı a'zam hazretleri ma'mûr olup ve Bağdâd Eyâleti sancakları yerlü yerinde ve Ekrâd beyleri itâ'at üzere çalışurlar idi. Ve Bağdâd Kal'ası cedîd ta'mîr olunup ve[8] hendekleri ziyâde derin olup ve hem kal'a kapuları müstahkem oldu. Ve İmâmlar ziyâret olunduğu[9] mukarrer.

Vezîr-i a'zam Mustafa Paşa hazretleri ihtimâmlar edüp[10], Bağdâd Kal'ası'nın cemî'i mühimmâtların ve cebehânelerin ve topların bedenlerinde[11] dizilüp ve zahîre anbarlarda mevcûd. Ve hazîne müstevfâ konulup ve mukāta'alar kadîmden olduğu üzere ma'mûr idi. Ve Basra'dan her gâh Zab ile gelürdü[12].

Ve Basra Beylerbeyisi olan 'Ali Paşa ve Lahsa Eyâleti emn ü emân, halkı mutî'. Her câniblerden âyende vü revende gelüp[13], dahi bâzergânlar gelürler, metâ'ların fürûht ederlerdi[14].

1 Bağdâd Kal'ası'n V : Bağdâd'a kal'a E
2 hânelerin V : hâneleri E
3 mevâcibleri V : mevâciblerin E
* Bağdâd'da kalan Sadrâzam Mustafa Paşa 14 ramazânda bölüklere ulûfelerini vermiş, şevvâl evâhırında da reşen ulûfesini kul ağalarına tevzî' etmiştir (*Fezleke,* II,208-209; Na'îmâ, III,393).
4 me'mûr oldukları E : + me'mûr oldukları V
5 Paşa V : + Şehr-i E
6 cemî'i esnâf tâyife V : cemî' esnâf E
7 ve yeniçeriler V : ile yeniçeri E
8 Bağdâd ..... olunup ve V : Bağdâd'ı cedîde[n] ta'mîr olunup E
9 olunduğu E : olduğu V
10 ihtimâmlar edüp V : ihtimâmları E
11 bedenlerinde V : + Bağdâd'ın E
12 Zab ile gelürdü V : Zab'la gelür E
13 gelüp V : gelür E
14 ederlerdi V : ederler E

Vezîr-i a'zam **[V 513a]** Mustafa Paşa[1] hazretleri, me'mûr olan asâkir-i İslâm ile içerü Şâh-ı 'Acem üzerine niyyet-i gazâya 'azîmet üzere hâzırlardı. Ve Bağdâd'ı ma'mûr etdükden sonra[2] Beylerbeyisi olan Hasan Paşa'ya[3] fâhir hil'at ihsân etmeğin ve cemî'i muhâfazaya kalan ağalarına kānûn üzere hil'atler[4] ihsân etdükden sonra.

Mâh-ı zilka'denin ibtidâsında[5], Bağdâd Kal'ası'n Hakk sübhânehû ve[6] Te'âlâ hazretlerine sipâriş edüp, ba'dehû ordu-yı hümâyûn ile Hemedân câniblerine 'azîmet etdiler. Menâzil-i Büyük-dolab'a kondular*. Ba'dehû geşt-i sahrâ edüp, ba'dehû Şehribân'a doğru 'azîmet olunmağın, dahi Şehribân'da oturak etdiler[7]. Ba'dehû Nehr-i Diyâle üzere[8] cisre mübâşeret olunup ve asker halkının atları yeni çayır vakti atlar[9] 'alef yiyüp, ordu-yı hümâyûn ziyâde ganî idi. Her câniblerden zahîre gelüp, fürûht olurdu. Ve Rumeli Beylerbeyisi olan[10] 'Ali Paşa, sancakları ile alaylarda ve karavullarda ve Anadolu Beylerbeyisi Vezîr[11] Mehmed Paşa ve Diyârbekir Beylerbeyisi, askeri ile ve Karaman Beylerbeyisi ve Sivas Beylerbeyisi alayları kâmil idi; kollarında hâzır[12] idiler. **[E 301b]**

Ve[13] Nehr-i Diyâle üzerinde[14] oturak edüp, köprü itmâm olundukda, ordu-yı hümâyûn 'ubûr edüp, cemî'i alaylar dört beş günde 'ubûr etdiler[15]. Ba'dehû Şâh cânibinden elçi gelüp ve nâmeler gelüp, sulh [u] şefâ'at etdiler. Vezîr-i a'zam hazretlerinin aslâ rızâları olmayup: "Elbetde bir baş içerü 'azmimiz mukarrerdir. Sizün her gâh hîlenüz mukarrerdir. Asâkir-i İslâm ittifâk etmişlerdir. Elbetde meydânda Şâh-ı bed-me'âş ile muhârebe ederüz" derler. "Beher hâl inşâ'allâh içerüye sefer etmek[16] mukarrerdir" deyüp, göc fermân edüp[17], yedi sekiz menâzil teveccüh etdüklerinde[18], elçi-i mezbûr icâzet alup, Şâh cânibine 'azîmet edüp, ba'dehû Derne vü Derteng (ترتنك و تن) Kal'ası'na karîb olduklarında, Şâh câniblerinden Sarı Hân nâm bir müdebbir

1 Mustafa Paşa V : — E
2 sonra V : + Mîr-i mîrân E
3 Hasan Paşa'ya E : + Hasan Paşa'ya V
4 hil'atler V : hil'at E
5 zilka'denin ibtidâsında V : zilka'de ibtidâsından E
6 sübhânehû ve V : — E
* 10 Zilka'de 1048'de Bağdâd'dan hareket eden Sadrâzam Mustafa Paşa Baş-dolab'ta birkaç gün kalmıştır (*Fezleke*, II,208; Na'îmâ, III,393).
7 kondular ..... etdiler E : konulup V
8 üzere V : + konulup E
9 çayır vakti atlar E : çayır yetişüp V
10 olan E : — V
11 Vezîr E : — V
12 hâzır V : hâzırlar E
13 Ve E : — V
14 üzerinde E : üzere V
15 etdiler E : edüp V
16 inşâ'allâh ..... etmek V : sefer etmek inşâ'allâh içerüye E
17 edüp V : etdiler E
18 etdüklerinde V : etdiler E

ordu-yı hümâyûna geldüğü haberi gelüp, hayli tevâbi'i[1] ve otakları ile ılgayup, ordu-yı hümâyûna dâhil oldukda, Vezîr-i a'zam hazretleri câniblerinden **[V 513b]** Çavuş-başı ve ba'zı çavuşlar istikbâle ta'yîn olunup[2], sa'âdetlü Vezîr-i a'zam ve Serdâr-ı ekrem[3] otağ-ı hümâyûnda Dîvân-ı 'âlî fermân edüp, cemî'i[4] ağalar hâzır oldukda[5], Elçi Sarı Hân alay ile dâhil oldukda*, bir mikdâr i'tibâr etdiler[6]. Vezîr-i a'zam Serdâr-ı ekrem[7] hazretlerinin huzûr-i şerîflerinde âdâb birle ta'zîm edüp[8], hâk-i pâylarına yüz sürdüler. Nâmelerin[9] teslîm edüp, ba'dehû hil'atler ihsân olunmağın, başka otak ta'yîn etdiler.

Ba'dehû müşâvereler olup, birkaç menâzil ma'an elçi gidüp, ordu-yı hümâyûn ile Derne vü Derteng (ترتنك و تن) Sahrâsı'nda karâr etdiler. Hayr cânibi her ne ise görülüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine telhîs olunup, sulh cânibi dîn ü devlete[10] lâyık olan ahvâl müzâkere olunmağın ve Şâh cânibinden 'ahid-nâmeler makbûl olduğu mukarrer oldukda**, hem re'âyâya terahhum olunup, ba'dehû sınur ta'yîn olunup, elçi câniblerinden Şâh'a âdemler varup[11], haber getürüp, ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâhımızdan mürüvvet, merhamet recâ olunmuş. Islâh üzere Bağdâd'a müte'allık olan sınurlar ve Derne vü Derteng (ترتنك و تن) kadîmden Bağdâd'ın idi; tahliye etdiler. Bağdâd Eyâleti tekrâr Dervîş Mehmed Paşa'ya sadaka olunmağın***, Beylerbeyisi cânibinden Derne vü Derteng (ترتنك و تن) Kal'ası zabt olunmağın, ziyâde nevbetciler konulup ve cebehâneler konulup, ba'dehû Sarı Hân ile ziyâfetler olunup ve 'atıyyeler ihsân olundukda, hayli vakit orduda eğlenüp ve i'timâd olunup, dahi rehin ve pîşkeş va'de olunup, bir def'a Sarı Hân icâzet recâ edüp, Şâh huzûrlarına varup, ba'dehû elçi tedârük edüp, mukaddem gönderüp, ba'dehû rehin konulan Hân['ı] sâyir pîşkeşler ile irsâl etmek şartıyla 'ahd [ü] emân etdiler.

1 tevâbi'i V : tevâbi'leri E
2 olunup V : etdiler idi E
3 ve Serdâr-ı ekrem E : hazretleri V
4 edüp, cemî'i V : olunmuş idi. Cemî' E
5 oldukda V : olup E
* Şâh'ın elçisi olan Sarı Hân, 11 Muharrem 1049'da ordu Küçük Hânkâh denilen yerde iken gelmiştir (*Fezleke,* II,216; Na'îmâ, III,429).
6 etdiler V : + sa'âdetlü E
7 Serdâr-ı ekrem E : — V
8 edüp V : etdiler E
9 Nâmelerin V : Nâmeleri E
10 devlete V : devlet E
** 14 Muharrem 1049'da Küçük Hânkâh denilen yerde Vezîr-i a'zam otağında, ordudaki ileri gelenler ile Şâh'ın vekîli Sarı Hân ve elçi Mehmed Kuli Bey arasında sulh müzâkereleri başlamış ve o gün 4. saatte şartlar taraflarca kabul edilip, sulh kararlaştırılmıştır (*Fezleke,* II,217; Na'îmâ, III,430).
11 âdemler varup V : âdemleri E
*** 2 Muharrem 1049'da Küçük Hânkâh denilen yerde iken Bağdâd Beylerbeyisi Hasan Paşa'ya Van Eyâleti verilip, yeri Dervîş Mehmed Paşa'ya ihsân olunmuştur (*Fezleke,* II,216; Na'îmâ, III,429). Muhtemelen 15 muharremde de Dervîş Mehmed Paşa'ya vezâret tevcîh edilmiştir (bk.Na'îmâ, III,431).

Ba'dehû 'îd-i adhâ olup[1] ve kapu-kullarının mevâciblerin verüp, çadırlarda 'azîm şenlikler olup, ba'dehû Sarı Hân vedâ' edüp[2], Şâh câniblerine 'azm etdiler.

Vezîr-i a'zam hazretleri sürûr birle ve ordu-yı hümâyûn[3] ile **[V 514a]** Kerkük câniblerine doğru teveccüh etdiler. **[E 302a]** Mâh-ı zilhiccenin[4] evâhırında Derne vü Derteng (ترتنك و تن) 'den hareket etdiler. Menâziller kat' ederek[5], bin kırk dokuz muharreminin evâsıtında[6] Kerkük Sahrâsı'nda kondular*. Ve etrâflarda olan Ekrâd beyleri istikbâle gelüp, nüzül pîşkeşler ordu-yı hümâyûna getürdüler. Ve kapu halkının mevâcibleri tevzî' olunup[7], mevâcibleri yoklanup, defter olunmağın ve yeniçerinin ve sâyir kapu-kulları[8] yoklanup, defterleri zabt olunmağın. Ve Rumeli Beylerbeyisi ve sancak-beyleri ve alay-beylerinin ma'rifetiyle mukaddem Bağdâd fethinde zu'amâ ve[9] erbâb-ı tîmâra berây-ı harclık[10] mîrîden defter ile istikrâz; muzâyakaları def'i içün kifâyet mikdârı niçe bin guruş fermân olunup[11], tevzî' olunmağın[12], bir ferd rûz [u] şeb alaylarından ve hizmetlerinden münfekk olmadılar.

Ve târîh-i mezbûrda asâkir-i İslâm bi-hamdillâhi Te'âlâ yarar kılıc idiler. Düşman ile mukâbele olmağı ganîmet bilüp, Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerinin gâzîlere ihsânı olduğu mukarrer. Yüz bin hamd ü şükr; bu sene-i mübârekede bir alay zu'afâ kullarına rahmet[13] edüp, feth u zaferler erzânî kıldı. 'Ale'l-husûs Âsitâne-i sa'âdet'de rûz [u] şeb bir alay sıbyân u 'ulemâ[14] ve pîr ü civân câmi'lerde du'âlarda idiler. Ve cemî'i memâlik-i İslâmiyye'de hayr[15] du'âlar mukarrer idi. Ve gâzîler de[16] cân u dilden hizmet etdiler.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh Gâzî Sultân Murâd Hân Diyârbekir'de 'îd-i adhâ[y]ı etmeğin ve Kāyim-makām olan Vezîr Kapudân Silâhdâr Paşa ve Şıkk-ı Sânî Defterdârı Hasan Efendi tahsîlden geldükde, Defterdâr Kāyim-makāmı idi. Sa'âdetlü Pâdişâhımız ile me'mûr olan müteferrika ve eğer zevvâkîn ve çavuşân ve bevvâbân ve Istabl-ı 'âmire ve[17] serrâcîn ve gayri ve

1 adhâ olup V : adhâ[y]ı etdiler E
2 edüp V : etdiler E
3 ve ordu-yı hümâyûn V : ordu E
4 zilhiccenin V : zilhicce E
5 ederek V : + sene E
6 muharreminin evâsıtında V : muharremin evâsıtına vâdîler geşt [ü] güzâr edüp ["vâdîler ..... edüp" kısmı sayfanın üst tarafına yazılmıştır] E
* 25 Muharrem 1049'da Diyâle Nehri'nden geçilip Kerkük tarafına hareket edilmiş, saferin 2'sinde Kerkük yakınındaki Tercil'e varılmıştır (*Fezleke,* II,217-218; Na'îmâ, III,431).
7 mevâcibleri tevzî' olunup E : — V
8 sâyir kapu-kulları E : sâyiri V
9 zu'amâ ve V : zu'amâya E
10 harclık V : harcîlık E
11 olunup V : ehl-i tîmâra E
12 olunmağın V : + def'-i muzâyak[a]ları ecliyçün E
13 rahmet E : merhamet V
14 'ulemâ V : 'ulemâ'-i kirâmlar E
15 hayr V : + u E
16 de E : — V
17 'âmire ve V : 'âmire'nin E

solak-başılar ve solaklar ve şâtırlar ve yeniçeri ocağından ba'zı bölükler[1] ve 'ulûfeciyân-ı yemîn ve tuğ-keş ve[2] yedekciler ve Rikâb-ı hümâyûn ağalarının ve müşâherede olan kapu-kullarının reşen mevâcibleri Diyârbekir'de[3] tevzî' olunmağın[4] ve hademe-i Matbah-ı 'âmire ve mehterân-ı hayme ve 'alem ve ehl-i hıref ve hayyât **[V 514b]** ve hazînedâr ve sakalar ve çakırcıyân ve şâhinciyân ve atmacacı ve gayri mevâcibleri tevzî' olunduğu mukarrer.

Ve Şeyhülislâm hazretleri, Vezîr Kāyim-makām Kapudân Paşa, Vezîr Hüseyn Paşa, Vezîr Ahmed Paşa ve Kadı'asker-i Rumeli ve Anadolu ve Tevkî'î Paşa ve Hüseyn Efendi Re'îsülküttâb Kāyim-makāmı[5] ve Rûznâmeci Hüseyn Efendi ve Sânî ve gayriler Diyârbekir'de kışlada olup, kānûn üzere Dîvân olurdu. Ve cemî'i katârlar ve bârgîrler ve şütürân-ı mâde vü ner kışlakda[6].

Ve her gâh Vezîr-i a'zam hazretlerinden telhîsler irsâl olunurdu. Ve Şâh câniblerinden[7] gelen elçiler ahvâlleri 'arz olundukda, makbûl olduğunda[8] iştibâh kalmaduğu mukarrer bilinüp, ba'dehû Vezîr-i a'zam hazretlerine icâzet olup, Diyârbekir'e gelmesi mukarrer ve asâkire dahi ruhsat. **[E 302b]**[9]

Ve Diyârbekir'de bahâr vakti karîb oldukda, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlempenâh Gāzî Sultân Murâd Hân Âsitâne-i sa'âdet'e 'azîmet teveccühleri mukarrer olup, kışlaklardan bârgîrler ve katârlar gelmesi mukarrer[10] fermân olundukda ve mühimm olan bârgîrler ve katârlar ve develer iştirâ olunup ve zahîreler içün menâzillerde[11] kadılara evâmir-i şerîfler ile yarar âdemler ta'yîn olunup, dahi meydân mukarrer[12]. Ve Diyârbekir'de bir def'a Vezîr Kāyim-makām Mustafa[13] Paşa Âsitâne-i sa'âdet'de olan menâsıbları tevzî' edüp, sûret-i ru'ûslar verilüp, ba'zılar fâriğ oldular eski sâhiblerine ve ba'zılar zabt etdiler.

Ve Diyârbekir'den bin kırk dokuz muharreminin[14] evâhırında sa'âdetlü Pâdişâh teveccüh edüp*, Âsitâne-i sa'âdet'e menâzil ü merâhil kat' ederek,

1 ve solak-başılar ..... bölükler V : — E
2 ve E : — V
3 Diyârbekir'de E : — V
4 olunmağın V : + ve yeniçeri ocağından ba'zı bölükler ve solak-başılar ve solaklar ve şâtırlar E
5 Kāyim-makāmı V : Kāyim-makām E
6 şütürân-ı ..... kışlakda V : şütürân-ı mâdeye kışlak ta'yîn olunup E
7 câniblerinden V : cânibinden E
8 olduğunda V : oldukda E
9 ruhsat V : + [E 302b] [Sayfanın üstünde metinle ilgisiz şu yazı vardır: "Sene tis'a erba'în ve elf muharremü'l-harâm"] E
10 gelmesi mukarrer V : gelinmesi E
11 menâzillerde V : + cem'i içün E
12 dahi meydân mukarrer E : — V
13 Mustafa V : + [Bu isim karalanan "İbrâhîm" isminin üstüne yazılmıştır] E
14 bin ..... muharreminin V : mâh-ı muharremin evâhırında [Ayrıca üstte "Sene tis'a erba'în ve elf" yazısı vardır] E

* Sultân Murâd kurbân bayramının 2. günü (11 zilhicce) İstanbul'a doğru yola çıkmıştır (H.Sahillioğlu, *agm*, s.31). *Fezleke* (II,207) ve Na'îmâ'da (III,392) ise Pâdişâh, İstanbul'a gitmek üzere 12 Zilhicce 1048'de Diyârbekir'den ayrılmıştır.

Nehr-i Murâd'ı seffîneler ile 'ubûr etdiler. Malatya'da karâr edüp[1], ba'dehû Sivas Eyâleti'ne teveccüh etdiler. Ve yarar mu'temed zâbitler ta'yîn olunup, menâzillerde köprüleri ta'mîr etdürüp ve yolları tahliye ederlerdi. Ve her menâzillerde zahîre-i sürsat hâzır idi. Asâkir halkı muzâyaka çekmeyüp, akçaları ile kānûn üzere tevzî' olunurdu.

Ve Sivas'da birkaç gün oturak olup, **[V 515a]** Çakırcı-başı ve şikâr ağaları, her menâzillerde şikâr ederlerdi. Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri safâ vü zevk ederlerdi. Her menâzillerde[2] otağ-ı hümâyûn serâperdeler kā'ide üzere kurulup, vüzerây-ı[3] 'izâmlar yemîn ü yesârda[4] otakları kurulup ve sâyir haymeler ve çadırlar ve ordu-yı hümâyûn zeyn olurdu. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı zıllullâh gâh taht-ı revânda, gâh araba ile ve gâh 'aşkar esb-i tâzîye süvâr olup, sürûr birle[5] hareket ederlerdi.

Ve Rumeli Kadı'askeri Ebussu'ûd-zâde bi-emrillâhi Te'âlâ bir mikdâr şikest düşüp, merhûm olur[6]. Anadolu Kadı'askeri'ne va'de olunmağın*, Âsitâne-i sa'âdet'de mukarrer oldukda, Anadolu Kadı'askeri Çivi-zâde'ye sadaka olunur[7].

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Kāyim-makām Vezîr Mûsâ Paşa her gâh Dîvân-ı hümâyûn'da kā'ide üzere[8] fukarâya terahhum edüp, İstanbul'u[9] zabt üzere.

Ve Bahr-ı siyâh'a kadırgalar ile Tersâne Kethudâsı Uzun Piyâle Kethudâ Serdâr nasb olunup[10], kadırgalarda cengçi yeniçeriden ve cebecilerden ve topculardan ve Tersâne halkı ve beyler mukarrer. Özi cânibi muhâfazasına ve Azak cânibine hareket mukarrer. Ve Tatar Hân cânibinden Tatar tâyifesi ile Kefe'den Azak üzerine gitmek fermân idi. Hayli Tatar ile sefer etmeğin. Ve Kazak eşkıyâsı ba'zı firkateler ile Karadeniz'de bir mikdâr hareket etmeğin[11], bi-'inâyetillâhi Te'âlâ[12] kadırgalar rast gelürler. Kazak keferesi aslâ mukāvemet edemeyüp, bir uğurdan gemilerin çekdürüp, karaya dökülür; ekseri firâr ederler. Tatar askeri ile serhad kulları yetişüp, bir niçesin şemşîrden geçirüp, bir[13] niçelerin dil alup ve kadırgalar erişüp[14] **[E 303a]** şaykaların

1 edüp V : etdiler E
2 zevk ..... menâzillerde E : zevkde V
3 vüzerây-ı V : vezîr-i E
4 yesârda V : yesâr E
5 birle V : ile E
6 olur V : olup ve (.....) ba'dehû E
* Rumeli Kadı'askeri Ebussu'ûd-zâde, Pâdişâh Diyârbekir'de iken vefât etmişti. Yeri 1049 saferinde Anadolu Kadı'askeri 'Îsâ Efendi'ye verilmiştir (*Fezleke,* II,215; Na'îmâ, III,420).
7 olunur V : olunmağın E
8 kā'ide üzere V : 'âdil E
9 edüp, İstanbul'u V : ederler ve İstanbul'da E
10 olunup V : olup E
11 etmeğin V : + lâkin E
12 Te'âlâ V : — E
13 bir E : — V
14 erişüp V : + bir niçesin mürd olur. [E 303a] Diller alup ve E

gâret etdiler. Ba'zılar batup ve ba'zıları donanma ile[1] Âsitâne'ye geldükde, Tersâne'ye dâhil oldu*.

Ve Bahr-ı sefîd'de[2] deryâ beyleri muhâfaza etmeğin, bi-hamdillâh Mısır'dan kalyonlar ve gemiler gelüp, zahîreler müstevfâ[3]; İstanbul ganî oldu. Ve narhlar dutulup, cemî'i hubûbât firâvân.

Ve Budun Beylerbeyisi olan Vezîr-i a'zam-ı sâbık[4] Mehmed Paşa Budun'dan 'azl oldukda, Budun Eyâleti İbşîr Paşa'ya olup, **[V 515b]** kapusu ile Budun cânibine[5] dâhil olduğunda, Vezîr Mehmed Paşa'ya hatt-ı şerîf vârid olup, mefhûm; Diyârbekir'e istikbâle gelüp, 'acele birle emr-i şerîfe itâ'at gösterüp, Âsitâne'ye dâhil olduğunda, ılgar ile Üsküdar'a geçüp, ba'dehû[6] mâh-ı saferde mezbûr Vezîr-i a'zam-ı sâbık[7] Mehmed Paşa teveccüh etdi.

Ve mukaddemâ Bosna Eyâleti Şâhin Paşa'ya sadaka olunup, Âsitâne'ye gelüp, alaylar ile Bosna'ya 'azîmet edüp ve Halîl Paşa[8] fermân üzere Özi Beylerbeyisi olduğunda, Özi cânibine teveccüh etdiler**. Ve Rumeli cânibleri 'adl üzere idi, havfdan. Herkes sa'âdetlü Pâdişâh Gâzî Sultân Murâd hazretlerine[9] rûz [u] şeb hayr du'âlarda.

Üngürus ve Leh ve Erdel ve Nemçe kıralları ve Moskov kâfirleri Venedik ve gayri kefereler[10] ve kırallarun aslâ hareketleri yok. Her cânib emîn; kurt koyun[11] ile biriküp[12] yürüyüp, aslâ eşkıyâdan bir ferd görünmez. Herkes şer'-i şerîfe mutî', inkıyâd üzere olup, zâbitler de narhları[13] İstanbul'da rûz [u] şeb yoklayup, 'âlem ağyârdan hâlî idi.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin Âsitâne'ye teveccühlerinin haberi geldükde, Vezîr Kāyim-makām Mûsâ Paşa'nın ma'lûmları olup, cedîd ta'mîr olunan köşkleri ta'cîl üzere[14] ikdâmlar edüp, itmâm etdiler[15]. Ve Dâvud-paşa'da bir 'âlî köşk[e] mübârek vakitde mübâşeret etdiler. Ve Üsküdar sarayların tezyîn etdiler.

1 ile V : — E
* *Fezleke*'ye göre (II,209-211) Azak üzerine sefer ve Kazak eşkıyâsı ile muhârebe 1048 rebî'ulevvel ve rebî'ulâhırında cereyân etmiştir.
2 sefîd'de V : sefîd'e E
3 zahîreler müstevfâ V : müstevfâ zahîreler gelüp E
4 sâbık V : + Vezîr E
5 cânibine V : câniblerine E
6 ba'dehû E : — V
7 a'zam-ı sâbık V : — E
8 Paşa V : Paşa'ya da E
** Bağdâd'ın fethini müjdelemek için İstanbul'a giden Mîrahûr Halîl Ağa'ya 4 gün sonra Özi muhâfazası emri gönderilmiştir (*Fezleke,* II,205). Halîl Ağa İstanbul'a 23 şa'bânda gönderilmiş gibi gözüküyor (*Fezleke,* II,205; Na'îmâ, III,378).
9 Murâd hazretlerine V : Murâd'a E
10 gayri kefereler E : gayra kefere V
11 koyun V : koyunlar E
12 biriküp E : — V
13 narhları V : narhlar E
14 üzere V : — E
15 itmâm etdiler E : — V

Ve mâh-ı saferde[1] Sivas'dan teveccüh edüp*, Engürü cânibine 'azîmet etdiler[2]. Menâzil ü merâhil kat' ederek, Nehr-i[3] Kızılırmağı 'ubûr edüp, ba'dehû Vezîr-i [a'zam-ı] sâbık Mehmed Paşa ordu-yı hümâyûna dâhil olup**, sa'âdetlü Pâdişâhımızın fermân-ı şerîfleri üzere Vezîr Kapudân Kāyim-makām hazretleri ile otağ-ı hümâyûnda sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh'ın[4] hâk-ı pây-i şerîflerine yüz sürüp, Engürü'ye geldükde, Kāyim-makām olan Kapudân Mustafa[5] Paşa Âsitâne'ye gitmek icâzet fermân olunmağın, yerine Vezîr Mehmed Paşa'ya Kāyim-makāmlık sadaka olunmağın***, Vezîr Silâhdâr Paşa'nın otağı içre[6] konup, Engürü menâzilinde oturak fermân olundukda, Vezîr Mehmed Paşa'ya hil'at ihsân olunup[7], Kāyim-makāmlık **[V 516a]** hizmetinde oldukda, Vezîr Kapudân Paşa hazretlerinin tezkirecileri ve Re'îs olan Hüseyn Efendi hâlâ Kāyim-makām olan Vezîr Mehmed Paşa'ya Re'îs olduğu mukarrer. Ve menâzil-i mezbûrdan ileriye Vezîr Kapudân Paşa Âsitâne'ye teveccüh etdiler[8].

Ve dahi menzil-i mezbûrda sa'âdetlü Pâdişâhımızı Şeyhülislâm hazretleri ziyâfet etdiler. Ba'dehû Nakîb Seyyid Mevlânâ bir gün ziyâfet etdiler. Ve bir gün Çavuş-başı şefâ'at edüp, ziyâfet olduğu mukarrer. Ve bir gün Vezîr Hüseyn Paşa hazretlerinin ziyâfetleri oldu. Ve eyyâm-ı mezbûrda balkan [u][9] kûhistânlarda sürgün avları ve şikârları[10] sayd olurdu. Ve eyâletlerde sahrâlar geşt etdüklerinde, fasl-ı nev[11]-bahâr vakti, çemen-zâr[12], feryâd-ı bülbül[13] seyr

1 saferde V : saferü'l-muzafferde E

* 1 Muharrem 1049 perşembe günü Sivas'a varılmış, 3 gün oturak yapıldıktan sonra 4 Muharrem 1049 pazar günü buradan göçülmüştür (H.Sahillioğlu, *agm*, s.33).

2 etdiler E : edüp V

3 Nehr-i E : — V

** 17 Muharrem 1049 cumartesi günü Nârende menziline gelinip, Delicesu denilen ırmak üzerindeki köprüden geçildiğinde, Budun'dan ma'zûl sâbık Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa orduya gelmiştir (H.Sahillioğlu, *agm*, s.34). *Fezleke* (II,214) ve Na'îmâ (III,419) ise sâbık Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın, Sivas'tan Ankara'ya doğru hareket edildikten sonra Akçakoyunlu yakınında 17 Muharrem 1049'da orduya geldiğini ve kendisine kaymakamlık tevcîh edildigini yazmaktadırlar.

4 -ı 'âlem-penâh'ın E : 'ın V

5 Mustafa V : + [Bu isim "İbrâhîm" isminin üzeri karalanarak üstüne yazılmıştır] E

*** 17 Muharrem 1049'da Nârende menziline gelinip, Delicesu denilen ırmak üzerindeki köprüden geçildiğinde, Budun'dan ma'zûl sâbık Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa orduya gelmiştir (H.Sahillioğlu, *agm*, s.34). *Fezleke* (II,214) ve Na'îmâ (III,419) ise sâbık Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın, Sivas'tan Ankara'ya doğru hareket edildikten sonra Akçakoyunlu yakınında 17 Muharrem 1049'da orduva geldiğini ve kendisine kaymakamlık tevcîh edildigini yazmaktadırlar.

6 içre E : üzere V

7 ihsân olunup V : olunup, ba'dehû E

8 etdiler V : etdi E

9 balkan E : — V

10 avları ve şikârları V : av-gâhlar şikârlar E

11 nev E : — V

12 çemen-zâr V : sebz çemen-zâr, murgān E

13 bülbül E : 'andelîb V

ve[1] zevk [u] şâdîde. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem['i] her vilâyetlerde 'ulemâ ve meşâyih ve sâdât ve[2] a'yân ve fukarâ ve mesâkîn ve[3] re'âyâlar sahrâlarda istikbâl edüp ve sıbyân, mu'allimleri ile gürûh du'âlarda olup[4] ve şehirlerde ve karyelerde koç[5] kurbânlar ve sığır[6] kurbânlar zebh edüp, tasadduklar olup, ahâlî-i vilâyet bir uğurdan[7] gülbang getürüp, du'âlarda idiler. **[E 303b]** Ve dahi Vilâyet-i Engürü 'azîzler makāmı olup[8], kûhistân-ı bâlâda medfûn Şeyh Hacı Bayram Sultân ziyâret olunur.

Ve Kastamonu Beyi olup, ba'dehû ber-vech-i arpalık[9] sadaka olunan Muhassılü'l-Emvâl Defterdâr-zâde İbrâhîm Paşa istikbâle gelüp, sa'âdetlü Pâdişâhımızun hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdükde ve hem pişkeş çeküp, hil'at sadaka olunup, ba'dehû Şıkk-ı Sânî Defterdârı olan Hasan Efendi ma'zûl olup, Defterdâr-zâde İbrâhîm Paşa'ya Şıkk-ı Sânî Defterdârlığı ve hem[10] Baş-defterdâr Kāyim-makāmlığı sadaka olunup*, hil'at-i has ihsân olundukda[11], hizmetlerinde oldular. Ve Kastamonu bir ferde olmayup, Defterdâr-zâde üzerinde idi.

Vezîr Kapudân Mustafa[12] Paşa'ya karşu baştarda ve kadırgalar donanup, İznikmid'de Tersâne Emîni olan Maksûd Ağa ma'an 'azîmet etdiler. Ve Hasbağçe'den Bostancı-başı[13], cedîd kayık ta'mîr etdürüp, mezbûr kayık hâzır idi, istikbâle. Lâkin ba'dehû teveccüh etmek fermân olunup, **[V 516b]** Vezîr Mûsâ Paşa da te'hîr edüp, ba'zı tedârükler görülüp, İznikmid'e karîb geldüklerinde ılgar eyleyüp, hâzır idiler. Ve Harem-i hümâyûn Bâbü's-sa'âde ağaları ile bir menâzil ilerüde[14] teveccüh ederlerdi[15]. Ve İznikmid'e kadırgalar dâhil oldukda, Tersâne Emîni ziyâfet edüp, Vezîr Kapudân Paşa mâh-ı rebî'ulevvelde[16] İznikmid'e dâhil olduğunda, baştardaya girdiler, dahi ehibbâ varup, mübârek bâd etdiler. Kā'ide üzere hâk-i pâylarına yüzlerin sürüp[17], 'azîm şenlikler olup, ba'dehû Harem-i hümâyûn mübârek evkātda dâhil oldular, İznikmid'de Saray-ı 'âlî'de karâr etdiler.

1 ve V : — E
2 her ..... ve V : vilâyetlerde 'ulemâlar ve meşâyihler, sâdât E
3 mesâkîn ve V : mesâkînler E
4 sıbyân ..... olup V : sıbyânlar ve mu'allimler ile gürûh ile du'âda idiler E
5 koç V : + ve sığır E
6 ve sığır V : — E
7 bir uğurdan E : — V
8 Ve ..... olup V : Vilâyet-i Engürü'de 'azîzler makāmları ve E
9 arpalık V : + ile E
10 ve hem V : — E
* Pâdişâh Ankara'da iken 28 Muharrem 1049'da Kastamonu'dan ma'zûl Defterdâr-zâde İbrâhîm Paşa'ya Defterdârlık mansıbı tevcîh edilmiştir (*Fezleke,* II,214; Na'îmâ, III,419).
11 olundukda V : olunup E
12 Mustafa V : + [Bu isim "İbrâhîm" karalanarak üstüne yazılmıştır] E
13 bağçe'den Bostancıbaşı V : bağçe'de Bostancı-başı olan (.....) Ağa E
14 Bâbü's-sa'âde ..... ilerüde V : Bâb-ı sa'âdet ağaları ile ilerüde bir menâzil E
15 ederlerdi V : ederler idi E
16 rebî'ulevvelde : rebî'-i ûlâda E : rebî'u'l-ûlâda V
17 sürüp V : sürdüler ve E

Ve mukaddem Vezîr Ahmed Paşa ile dutsak kızılbaşın hânları, Bağdâd fethinde giriftâr olan hânlar-ı mahbûs bir iki menâzil ilerüde idiler; İznikmid'e dâhil olmuşlar idi. Ve ba'zı ağırlık mukaddem has atlar ile gelüp, İznikmid'de hâzır olup, fermân-ı şerîfe muntazır idiler.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de te'kîd olunup, 'ulemâya ve meşâyih[1] ve ehl-i Dîvân'a ve dahi[2] Segbân-başı olan Mustafa Ağa'ya ve[3] odalarda yeniçeri korucularına ve mütekā'idîne ve bölük halkına alaylar tenbîh olunmağın, herkes hâzır olup ve mâh-ı rebî'ulevvelin (.....), Vezîr Kāyim-makām Mûsâ Paşa kayık ile İznikmid'e ılgar etdiler.

Ve mâh-ı mezbûrda çehârşenbih günü[4], Sabanca menâzilinden teveccüh edüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh Gāzî Sultân Hân Murâd İznikmid'e nısf menzil[5] kaldukda*, Vezîr Mûsâ Paşa alayları gördükde, piyâde olup, sa'âdetlü Pâdişâh taht-ı revân ile gelürler iken, 'acele ve[6] sür'atle varup, taht-ı revânın kapusun açup, yüz sürdükde, fermân-ı şerîfleri her ne sâdır oldu ise[7] kabûl edüp, ba'dehû ilerüde olan vezîrler ile ma'an İznikmid'e dâhil oldular. İznikmid'de olan 'ulemâ ve meşâyih[8] ve a'yân ve fukarâ hayr[9] du'âlar etdiler. Ve kadırgalardan ziyâde şenlikler olup, mübârek eyyâmda Saray-ı 'âlî'de karâr etdiler. Ve Bostancı-başı cedîd kayığı[10] tezyîn edüp, İznikmid'de hâzır olup, Kāyim-makām Vezîr Mûsâ Paşa **[E 304a]** Âsitâne'ye ılgar ile gelüp[11], te'kîdler edüp, ba'zı eşrâf sâbıkā kadı'askerlerden ve Nakîbü'l-eşrâf[12] ve ba'zı meşâyihden Üsküdar'a **[V 517a]** geçdiler. Ve[13] alaylar istikbâle teveccüh edüp, Maltepe menâzillerindē sa'âdetlü[14] Pâdişâhımıza istikbâl eylediler[15]. Ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları her biri bir hizmetde. Lâkin kapucu-başılara ve[16] ba'zılarına Âsitâne'de vâki' selâtîn-i mâziyye evkāf-ı şerîflerinin[17] tevliyetlerin kapucu-başılara sadaka etdiler idi[18].

Ve İznikmid'de sa'âdetlü Pâdişâhımız oturak fermân etdiler. Ba'dehû mâh-ı mezbûrda[19] bârekallâh es-sebt eyyâmı baştarda ile bir mikdâr deryâ

1 meşâyih V : meşâyihlere E
2 dahi V : — E
3 ve V : — E
4 mezbûrda ..... günü V : rebî'-i ûlânın mezbûrun yevmü'l-erbi'âda E
5 Sultân ..... menzil V : nısf menzil ancak İznikmid'e E
* Pâdişâh Sultân Murâd 6 Safer 1049'da İzmit'e vâsıl olur (*Fezleke*, II,214; Na'îmâ, III,419).
6 ve V : ile E
7 oldu ise V : olduysa E
8 meşâyih V : meşâyihler E
9 hayr V : + u E
10 kayığı V : kayık E
11 ile gelüp V : gelüp, Mûsâ Paşa E
12 Nakîbü'l-Eşrâf V : Nakîb-i Eşrâf E
13 geçdiler. Ve V : geçüp E
14 sa'âdetlü E : + sa'âdetlü V
15 eylediler E : etdiler V
16 ve V : — E
17 şerîflerinin E : şerîfinin V
18 idi E : — V
19 mezbûrda V : mezbûrun (.....) E

yüzünde seyr edüp ve kadırgalardan 'azîm şenlikler olup, ba'dehû alaylar karada cemî'i vüzerâ'-i 'izâm[1] ve a'yân-ı Devlet otaklar ile çekilüp, Fenarbağçesi'nde teşrîf buyurup, 'ulemâ'-i kirâm ol makām-ı latîfde sa'âdetlü Gāzî Pâdişâhımızın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler. Ba'dehû Harem-i hümâyûn, Üsküdar bağçesine dâhil oldular*.

Ve Kāyim-makām olan Vezîr Mehmed Paşa Âsitâne'ye gelüp, alaylar tedârükünde oldular. Vezîr Mûsâ Paşa vezâretinde hâmis kalup[2] ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası Âsitâne'de kalan mândegâna Ağa ta'yîn olunup ve Defterdâr-zâde İbrâhîm Paşa Baş-defterdâr[3] Kāyim-makāmlığında ber-karâr olup.

Ve yevmü'l-ahad eyyâmı alaylar olup**, Bağçe-kapusu'ndan Harem-i hümâyûn'a arabalar ile mukaddem[4] Dârü's-sa'âde Ağası ve gayri ağalar ve baltacılar ve bevvâbân, dahi bostancılar alayları ta'zîm [ü] tekrîm ile vüzerâ'-i[5] 'izâmlar ve defterdârlar[6] ve 'ulemâ'-i kirâm[7] ve meşâyihler ve yeniçeri ve kapu halkı alaylar ile Saray-ı hümâyûn'a gelince selâmlara saf bağlayup, niçe yerlerde kurbânlar zebh olunmağın, hayr du'âlar ile Saray-ı hümâyûn'a dâhil oldular.

Ve[8] yevmü'l-isneyn günü[9] mübârek evkātda sa'âdetlü Pâdişâh Gāzî Sultân Murâd Hân cebe vü cevşen ile turna telleri ve murassa' sorguçlar ile ve müzeyyen[10] şemşîr ve hançer [ile] Süleymân-ı zemân, Güzîde-i Âl-i 'Osmân[11], 'aşkar esb-i tâzîye[12] süvâr olup, önlerince mücevher eğerlü ve[13] licâmlu on bir yedek atları[14] her birinin başlarında turna telleri ve altun[15] murassa' topuzlar ile müzeyyen, ba'dehû solaklar tîr ü kemân destlerinde ve altun taslu şâtırlar ve altı 'aded tuğlar ilerüde ve şabt[a]lar, Vezîr Kāyim-makām ve Şeyhülislâm ve Kapudân[16] ve sâyir vezîrler ve kadı'askerler ve 'ulemâ'-i kirâm[17] ve Tevkî'î ve defterdârlar **[V 517b]** ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve müteferrika

1 cemî'i vüzerâ'-i 'izâm V : cemî' vüzerâ'-i 'izâmlar E
* 8 Safer 1049'da deniz yoluyla İzmit'ten hareket edilmiş, akşama doğru Sinân Paşa Köşkü'ne yanaşılmıştır (*Fezleke*, II,214; Na'îmâ, III,419).
2 hamîs kalup E : — V
3 defterdâr V : defterdârı E
** Sultân Murâd 10 Safer 1049'da büyük bir alayla Bağçe-kapusu'ndan şehre dâhil olmuştur (*Fezleke*, II,214; Na'îmâ, III,420).
4 hümâyûn'a ..... mukaddem V : hümâyûn arabalar ile E
5 vüzerâ' -i V : vezîr-i E
6 ve defterdârlar E : — V
7 kirâm V : kirâmlar E
8 Ve V : + mâh-ı (.....) E
9 günü V : — E
10 müzeyyen V : zeyn E
11 Güzîde-i Âl-i 'Osmân V : ve İskender-i zemân Âl-i 'Osmân Hân E
12 tâzîye V : tâzî E
13 ve V : — E
14 atları V : atlar E
15 teller ve altun E : telleri ve V
16 Kapudan V : + Vezîr İbrâhîm Paşa E
17 kirâm V : kirâmlar E

ve çaşnigîrler ve ehl-i Dîvân[1] hâceleri ve çavuşân ve meşâyih ve[2] sâdât, Nakîb-i eşrâf ve[3] Sancağ-ı şerîf-i hazret-i Sultân-ı[4] Enbiyâ, Fahr-ı 'âlem Muhammed Mustafa *sallallâhu Te'âlâ 'aleyhi ve sellem**[5] hazretlerinin Sancağ-ı şerîfi sa'âdetlü Pâdişâhımız önünce ve mahfil-i şerîf ma'an[6] ve kafâdârları, Bâb-ı sa'âdet Ağası ve Silâhdâr ve Çukadâr ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve içerü halkı[7], Has-odalı ve[8] hazînelü ve has kilârdan üç yüzden ziyâde içerü Harem-i muhterem[9] ağaları cebe vü cevşenlü[10] yarar kullar fevc fevc, ba'dehû siyâh yelkenlü doğancılar ve yedi 'alem 'alemdârlar yedinde[11] ve mehterân-ı 'alem, Mîr-i 'alem Ağa önlerince kösler ve nefîrler âvâzı ve sadâsı[12]. Ve mahbûs olan hânlar ilerüde olup, önlerince kerrenâyları ve kösleri muttasıl çalınup[13], bir an münfekk olmayup ve halk-ı âlem bölük bölük olup, Gâzî Sultân Murâd Hân hazretlerinin[14] mübârek yüzlerin görmeğe tâlib[15] idiler. "Bi-hamdillâhi Te'âlâ[16] nasîb oldu" deyü gürûh gürûh halkın izdihâmı ganiyy ü fakîr ve re'âyâ[17] her mahalde gürûh cem'iyyet, rûz-i kıyâmetden nişân verür idi. Bundan sonra İstanbul Şehri'nin esnâf[18] u bâzergânları iskelede cem' olup, meydânlarda bir alay kurbânlar zebh edüp, ba'dehû[19] serâser ve kadife atlas kumaşları, sa'âdetlü[20] Pâdişâhımızın atları ayaklarına döşenüp, îsâr etdiler. Ve yalnuz mukaddemâ Kapudân Vezîr Mustafa[21] Paşa baştardaya sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri girdüklerinde; şol kadar serâser ve kadife zî-kıymet kumaşlar nisâr etdiler, 'adedi hisâba gelmez. **[E 304b]** Ve sa'âdetlü Pâdişâh Saray-ı hümâyûn'a teşrîf buyurduklarında, Bâb-ı[22] hümâyûn'dan Bâb-ı devlet'e varılınca kadife ve[23] atlas ve 'inâyet döşenüp[24] ve Bâb-ı 'Arz'a[25]

1 Dîvân E : Dîva[n] V
2 meşâyih ve V : meşâyihler ve seyyid E
3 ve V : — E
4 Sultân-ı V : + asfıyâ vü E
* "صلى الله تعالى عليه و سلم" = Yüce Allah onun şânını yüceltsin ve selâmete erdirsin" anlamına gelen ve Hz. Peygamber anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
5 Fahr-i 'âlem ..... sellem E : 'aleyhi's-selâm V
6 ma'an V : + gitmek ile E
7 ve Silâhdâr ..... halkı V : Silâhdâr Ağa ve Çukadâr Ağa, dahi Rikâbdâr Ağa ve içerü halk E
8 ve E : + ve V
9 muhterem V : muhterem'in E
10 cevşenlü V : geyimlü E
11 yedinde V : — E
12 ve sadâsı E : — V
13 çalınup V : çalup E
14 hazretlerinin V : hazretlerini E
15 tâlib V : tâlibler E
16 Te'âlâ V : + şükr E
17 ve re'âyâ V : re'âyâ ve gedâlar E
18 esnâf V : esnâfları E
19 ba'dehû V : + altun E
20 atlas kumaşları sa'âdetlü E : ve atlasları V
21 Mustafa V : + [Bu isim "İbrâhîm" karalanarak üstüne yazılmıştır] E
22 Bâb-ı V : + ve E
23 ve V : — E
24 döşenüp V : döşenür E
25 'Arz'a V : 'Arz E

varınca iki cânîblere bî-kıyâs kumaşlar nisâr olunup[1] ve cemî'i vüzerâ'-i 'izâmlara icâzet olup[2], herkes saraylarına teveccüh etdiler.

Ba'dehû ol gün şehir donanmaları fermân olunmağın, münâdîler nidâlar edüp, cemî'i şehir[3] ve dükkânlar zeyn olup, İstanbul Kadısı gezüp, esnâfa te'kîd edüp, her dükkân 'azîm tezyîn idi. Bu makūle[4] donanmalar bir târîhde olmayup **[V 518a]** ve Şehr-i İstanbul'da ne mikdâr kapu ve hâne ve oda var ise herkes hânesi önünde ve kapularında ikişer kanâdil ve ba'zılar onar[5] kandil zeyn edüp, yakdılar. Ve kâmil yedi gün ve yedi gice donanmalar olup, halk safâda mesrûr idiler.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin (.....) gününde Dîvân-ı hümâyûn fermân olup, Vezîr Kāyim-makām Mehmed Paşa sadrda ve[6] sânî makāmında Vezîr Hüseyn Paşa ve[7] ba'dehû Vezîr Mûsâ Paşa, ba'dehû Vezîr Ahmed Paşa ve Tevkî'î Paşa ve defterdârlar ve Kadrî Efendi Re'îs makāmında[8] olduğu mukarrer. Ve Süvârî Mukābelesi Kāyim-makāmı Mustafa Paşa-zâde ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh Üsküdar'a göç etdiler[9].

Sene 1048 lezez mevâciblerin[10] Âsitâne'de mânde olanlara ve seferden gelenlere ihsân etdiler.

Ve Tersâne-i 'âmire'de[11] iki kebîr mavuna resm edüp, dört tabaka kurup, ta'mîre mübâşeret etdiler. Ve bir cedîd baştarda-i kebîre mübâşeret[12] olunup ve cedîd kadırgalar ta'mîr etmek fermân olunmağın. Ve Top-hâne'de toplar dökülüp, kadırgalara ve mukaddemâ şark seferi mühimmâtları işlenüp, Cebe-hâne'ye teslîm olunmağın ve Karadeniz'den donanma-yı hümâyûn geldükde, yeniçeri gemilerin tekrâr Selânik cânibine ta'yîn etmeğin, yeniçerinin çukaların Âsitâne'ye nakl etdiler.

Ve Anadolu Beylerbeyisi olan Gürcü Vezîr Mehmed Paşa ma'zûl oldukda, Anadolu Eyâleti Mîrahûr-i Kebîr olan Ağa'ya sadaka olunmağın ve Küçük Mîrahûr, Büyük Mîrahûr oldukda, Kapucular Kethudâlığı Tersâne Emîni olan Maksûd Ağa'ya ihsân olundukda, Mahmûd Ağa'ya Tersâne Emâneti sadaka[13] olunmağın ve Kastamonu Sancağı Kapucu-başı olan (.....) Ağa'ya ihsân olundu[14],

1 olunup V : + hadd ü bî-pâyândır E
2 'izâmlara icâzet olup V : 'izâm icâzet alup E
3 şehir V : şehirler E
4 makūle V : ma'kūle E
5 önünde ..... onar V : kapularına ikişerer kanâdiller ve ba'zılar onarar E
6 ve V : — E
7 ve V : — E
8 makāmında V : makāmlarında E
9 Üsküdar'a göç etdiler V : Üsküdar'da göç etdiler. Ve lezez E
10 mevâciblerin V : mevâcibleri E
11 'âmire'de V : 'âmire E
12 baştarda-i kebîre mübâşeret E : baştarda binâ V
13 sadaka V : ihsân E
14 Ağa'ya ihsân olundu V : ihsân olunmağın E

Ve sefer-i hümâyûnda olan Vezîr-i a'zam[1] Mustafa Paşa hazretleri Kerkük üzere birkaç gün tevakkuf etdükde, içerüden Şâh cânibinden[2] elçi nâmında nâmeler ile bir Hân, Vezîr-i a'zam hazretlerine gelür; Altun Nehri'nde dâhil oldu. Ve asâkir-i İslâm Nehr-i Altun Irmağı'nı[3] köprüden 'ubûr etdüklerinde, Hân-zâde ve Mîre Beyi Ekrâdı ordu-yı hümâyûna **[V 518b]** zahîreler getürüp, ba'dehû Nehr-i Zab geçilüp[4], Musul Kal'ası'na dâhil olduklarında, Rumeli sancaklarına icâzet olup, ba'dehû Rumeli Beylerbeyisi[5] olan 'Ali Paşa'ya icâzet olup*, ba'dehû Mısır kullarına icâzet olup, herkes safâ ile 'azîmet etdiler. Ve Rumeli **[E 305a]** zu'amâsı ve erbâb-ı tîmârı ılgar Diyârbekir'e gelüp, ba'dehû Âsitâne'ye geldüklerinde[6], hizmetlerin görüp, Rumeli vilâyetlerine 'azîmet ederler.

Vezîr-i a'zam Mustafa Paşa[7] Diyârbekir'e dâhil olup, Dağ-kapusu Sahrâsı'na konulup[8], sene 1049 masar mevâcibleri[9] yeniçerinin ve bölük halkının tevzî' etdiler**. Ve elçiyi Âsitâne'ye gönderüp, Vezîr-i a'zam hazretleri Diyârbekir'de oturak edüp, beylerbeyilere icâzet olup, alayları ile eyâletlerine 'azîmet etdiler. Van Eyâleti Küçük Hasan Paşa'ya ihsân olup, Erzurum Eyâleti Nasûh Paşa-zâde'ye sadaka olunmağın***, Vezîr Ken'an Paşa Âsitâne'ye fermân olunup, mâh-ı recebde Âsitâne'ye dâhil olup, ba'dehû mâh-ı şa'bânda[10] vezîrlik ile sadrda oturup[11], Vezîr Mûsâ Paşa'nın altında karâr etdiler.

Ve elçi ılgar ile, Vezîr-i a'zam cânîblerinden ta'yîn olunan[12] âdemler ile Üsküdar'a, Şâh cânibinden elçi[13] dâhil olduğunda, Çavuş-başı ta'yîn olunup, Âsitâne'ye getürüp[14], ba'dehû Dâvud-paşa Sarayı'nda[15] kondurup, mâh-ı cumâdelûlâda. Ba'dehû mîrîden cemî'i masrafların ta'yîn etdiler. Ve üzerlerine Kāyim-makām Vezîr Mehmed Paşa cânibinden âdemler ta'yîn

1 a'zam V : + olan E
2 cânibinden V : cânîblerinden E
3 Irmağı'nı V : Irmağı E
4 geçilüp V : geçüp E
5 Rumeli Beylerbeyisi V : Beylerbeyi E
* Sadrâzam Mustafa Paşa 15 Rebî'ulevvel 1049'da Diyârbekir'e gelmiş, burada konulduğu sırada rebî'ulâhırın evâhırında Rumeli Beylerbeyisi Ali Paşa'ya icâzet verilmiş ve 2 günden sonra masar mevâcibi çıkmıştır (*Fezleke*, II,218; Na'îmâ, III,432).
6 geldüklerinde V : gelürler. Ba'dehû ["Ba'dehû" kelimesinin üstünde "dahi" kelimesi vardır] E
7 Mustafa Paşa V : — E
8 konulup V : + masar E
9 masar mevâcibleri V : mevâcibler E
** Sadrâzam Mustafa Paşa 15 Rebî'ulevvel 1049'da Diyârbekir'e gelmiş, burada konulduğu sırada rebî'ulâhırın evâhırında Rumeli Beylerbeyisi Ali Paşa'ya icâzet verilmiş ve 2 günden sonra masar mevâcibi çıkmıştır (*Fezleke*, II,218; Na'îmâ, III,432).
*** 1049 senesi içinde Van Eyâleti verilen Küçük Hasan Paşa, daha sonra Tırablus-Şâm Beylerbeyiliği'ne getirilince, yeri Süleymân Paşa'ya verilmiştir (Na'îmâ, III,443).
10 şa'bânda V : şa'bânü'l-muaazzamda E
11 oturup [Bu kelime sonradan ilâve edilmiş gibi gözüküyor] E : — V
12 olunan V : olan E
13 Şâh cânibinden elçi E : — V
14 getürüp V : + dâhil olup E
15 Sarayı'nda V : saraylarında E

olunmağın, elçinin hizmetleri görülür idi. Ve her cânibden elçiler gelüp, Venedik balyozları pîşkeşlerin teslîm edüp[1], ba'dehû Leh Kıralı elçileri ve Üngürus elçileri ve Erdel elçileri ve Duka Firenk elçileri gelüp, Dîvân-ı hümâyûn olup, 'azîm Galebe Dîvân olur[2].

Mâh-ı rebî'ulâhırda bir def'a Şâh cânibinden elçi mukaddem gelüp, nâmeleri ve[3] pîşkeşleri Dîvân-ı hümâyûn'da ol gün kapu-kullarının mevâcibleri tevzî' olunup, ba'dehû 'arz olup, kadı'askerler 'arza girüp, ba'dehû Vezîr Kāyim-makām Mehmed Paşa ve sâyir vezîrler 'arza girüp, Şâh elçisi kānûn üzere tevâbi'leri ile **[V 519a]** hil'at ihsân olunmağın, 'Arz-odası'nda sa'âdetlü Pâdişâh hazretlerinin taht pâyesine yüzlerin[4] sürüp, nâmelerin teslîm etdiler. Ba'dehû âdâb ile taşra olup, vüzerâ'-i 'izâmlar kalup[5], telhîs kırâ'at olunup, ba'dehû selâmlayup, sadra gelüp, kā'ide üzere hazîne mühürlenüp ve Defter-hâne ve rûznâmçe mühürlenüp[6], ba'dehû Dîvân-ı hümâyûn[7] te'hîr olur. Vezîrler saraylarında mesâlihler [ve] da'vâlar görülürdü[8].

Ve mâh-ı cumâdelûlâda bir def'a da[9] Galebe Dîvân fermân olunup, Üngürus elçileri Dîvân-ı hümâyûn'da gelüp pîşkeşlerin çeküp, 'arz oldukda, elçilere hil'atler[10] 'atâ olunup, ba'dehû nâmelerin terceme etdiler. 'Arz olur; elçiler[11] girüp, sa'âdetlü Pâdişâhımıza karîb kapucu-başılar yanlarında yere[12] yüzlerin sürüp, icâzet olur. Taşra çıkup[13], kapu kethudâları delîl olup, taşrada Dîvân-ı hümâyûn'dan çıkan gürûh askeri ve ehl-i Dîvân'ı[14] seyr ederler, ba'dehû menzillerine giderler. **[E 305b]**

Ve Diyârbekir'den her gâh Vezîr-i a'zam hazretlerinin ağaları, ekser Receb Ağası Âsitâne'ye gelüp, telhîs getürüp, fermân ne sâdır olursa ve[15] hatt-ı şerîf ile Diyârbekir'e teveccüh ederlerdi.

Ve her gâh Âsitâne'de Eflâk voyvodaları ve Boğdan voyvodaları hazîneleri gelür idi.

Ve Tersâne rûz [u] şeb işlenürdü, dahi Kapudân Paşa[16] dikkat ederlerdi. Sa'âdetlü Pâdişâh Kandilli[17]-bağçe'de bir mikdâr teferrüc edüp[18], ba'dehû

1 edüp V : olunmağın E
2 olur V : — E
3 gelüp, nâmeleri ve V : nâmeleri ile dahi E
4 Pâdişâh ..... yüzlerin V : Pâdişâhımızın taht pâyesini yüzine E
5 vüzerâ'-i 'izâmlar kalup E : ve V
6 ve rûznâmçe mühürlenüp V : rûznâmçe mühürlenür E
7 hümâyûn V : — E
8 vezîrler ..... görülürdü E : Vezîrlerin de mesâlihler görülüp V
9 da E : — V
10 hil'atler V : + ile E
11 elçiler E : elçileri V
12 yere V : yerde E
13 Taşra çıkup V : Taşrada karâr ederler E
14 askeri ve ehl-i Dîvân'ı V : askerleri ve ehl-i Dîvân E
15 fermân ne sâdır olursa ve E : ne sâdır olursa V
16 Paşa V : + Vezîr E
17 Kandilli V : bir mikdâr Kandil E
18 bir ..... edüp V : teferrüc ederlerdi E

İstavroz'da temmûz ayların geçürüp ve Üsküdar saraylarından[1] hazz ederlerdi. Ve[2] güz faslında Dâvud-paşa'ya göç etdiler. Ba'dehû Tersâne Bağçesi'nde eğlenüp[3], bir def'a Dâvud-paşa'ya teveccüh etdiler. Cedîd köşk temâm oldukda, bir hafta mikdârı şikâr edüp[4], ba'dehû girü Üsküdar'a teveccüh etdiler.

Ve mâh-ı şa'bânü'l-mu'azzamda Galebe Dîvânı olup[5], kapu-kullarının mevâciblerin ihsân etdiler. Ve Defterdâr-zâde cizye defterlerin fermân-ı şerîf üzere[6] fürûht etdiler; pîşîn ile verilüp. Ba'dehû mukāta'alar fürûht olup, bi't-temâm pîşîn ile kapadup, vâfir hazîne tahsîl olurdu. Ana göre fermân ile masraf olurdu.

Ve Diyârbekir'de Vezîr-i a'zam olan[7] **[V 519b]** Mustafa Paşa, kapu-kullarının mevâciblerin tevzî' etdüklerinde icâzet verilüp: "Bâkî mevâciblerinüz zâyi' olmaz. Herkes vilâyetlerine ruhsatdır" deyü ağalar kapularmda cevâb oldukda, kapu halkından ekseri gidüp, ba'dehû Vezîr-i a'zam hazretleri ile olan ehl-i Dîvân ve Yeniçeri Ağası ve ocak ağaları ve bölük ağaları ve Defterdâr Paşa, Âsitâne-i sa'âdet cânibine[8] teveccühleri mukarrer oldukda.

Ve Şâh cânibinden nâmeler gelüp, 'Acem Vilâyeti'nde ne mikdâr mahbûs beylerden[9] ve kapu-kullarından var ise fi'l-cümle[y]i itlâk edüp, icâzet verüp, halâs olanlardan Diyârbekir'e dâhil oldular. Ve[10] dahi bundan sonra pîşkeşlerin[11] tedârükünde ve rehin göndermek üzere olduğu mukarrer. Lâkin Âsitâne-i sa'âdet'de olan Hân-elçiye te'hîr ederler" deyü haber gelür.

Vezîr-i a'zam dahi ordu ile Diyârbekir'den[12] teveccüh etmeğin, menâzil ü merâhil kat' ederek, rûz-i kāsımdan sonra mâh-ı recebin evâhırında 'azîmet etdiler*. Kapu-kullarının mevâciblerin tevzî' ederek, ordu ile menâzillerde mesâlihler görülüp, bizzât her menâzilde re'âyânın da'vâların[13] görüp, bir ferde zulm olduğun revâ görmeyüp, 'adâlet[14] üzere şer'-i şerîfden tecâvüz etmezlerdi.

1 saraylarından V : saraylarında E
2 Ve V : — E
3 Bağçesi'nde eğlenüp E : Bağçesi'ne gelinüp V
4 edüp V : etdiler E
5 olup V : oldukda E
6 üzere V : — E
7 olan E : — V
8 sa'âdet cânibine V : sa'âdet'e E
9 beylerden E : beyler V
10 Ve V : — E
11 pîşkeşlerin E : pîşkeşler V
12 Diyârbekir'den V : + mâh-ı (.....) E
* Sadrâzam, vârid olan hükm-i hümâyûn gereğince 1049 recebinin evâilinde Âsitâne tarafına hareket etmiştir (*Fezleke,* II,219; Na'îmâ, III,433).
13 da'vâların E : da'vâları V
14 'adâlet E : 'adl V

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de olan elçinin ahvâli görülüp, mâh-ı şa'bânda icâzet olup, mîrîden levâzımâtları[1] görülüp, mâh-ı şa'bânü'l-mu'azzamm[2] on yedinci günü Üsküdar'a 'azîmet edüp ve[3] yirmi birinci gün Üsküdar'dan kalkup, Pendik nâm **[E 306a]** menâzilde konup, ba'dehû Diyârbekir'e doğru teveccüh etdiler.

Ve Âsitâne'de her gâh Dîvân olurdu. Lâkin Eflâk ve Boğdan tebdîlleri oldukda, Eflâk cânibinde[4] ihtilâl vâki' olmağın, sa'âdetlü Pâdişâh[5] bî-haber. Ba'zı ahvâller[6] olur; Kāyim-makām Vezîr Mehmed Paşa cânibinden. Mâh-ı şa'bân evâsıtında sa'âdetlü Pâdişâhımızın ma'lûmları olur. Vezîr Mehmed Paşa'ya gazab ederler. Bostancı-başı'ya fermân olur. Mezbûr Kāyim-makām'ı Yedi-kulle'de[7] mahbûs ederler, ba'dehû hakkından gelinür. Vezîr Hüseyn Paşa'ya Kāyim-makāmlığı[8] sadaka etdiler*.

Ve mukaddemâ[9] mâh-ı recebde **[V 520a]** Bostancı-başı olan Mustafa Ağa da[10] vezâret ile çıkup[11] ve hem Bayram Paşa'nın Sultân hazretlerini nâmzâd edüp[12], Vezîr-i a'zam-ı sâbık merhûm[13] Bayram Paşa'mn saraylarına teveccüh edüp, ba'dehû[14] Sultân hazretlerine nikâh olup, mezbûr Vezîr sadrda karâr etdiler.

Ve mâh-ı şa'bânda[15] Harem-i hümâyûn'dan vezâret ile Çukadâr[16] Eyyûb Paşa, Vezîr Mûsâ Paşa hazretlerinin saraylarına teşrîf buyurup, maktûl Vezîr Mehmed Paşa'nın tevâbi'i fermân ile ta'yîn etdiler.

Vezîr Hüseyn Paşa[17] Kāyim-makām oldukda, 'Abdullâh Efendi'yi Re'îs hizmetiyle[18] istihdâm etdiler. Mezbûr Kāyim-makām Vezîr Hüseyn Paşa,

1 levâzımâtları V : levâzımâtların E
2 şa'bânü'l-mu'azzamın E : mezbûrun V
3 edüp ve V : etdiler. Mâh-ı mezbûrun E
4 cânibinde V : cânibi E
5 Pâdişâh V : Pâdişâhımız E
6 ahvâller V : ahvâl E
7 Yedi-kulle'de V : Yedi-kulle'ye E
8 Kāyim-makāmlığı V : Kāyim-makāmlık E
* Kaymakam Mehmed Paşa'nın Eflâk Voyvodalığı'nı Boğdan Voyvodası'nın oğluna vermek istemesi, niyetini gerçekleştirdiğinde eski Eflâk Voyvodası'nın Boğdan askerini ansızın basıp bozması, ardından voyvodalığın tekrâr kendisine verilmesini istemesi üzerine olanlardan huzûrsuz olan Pâdişâh, 20 Şa'bân 1049'da Kaymakam'ı Yedikule'ye gönderir ve o gece katlettirir. Kaymakamlık, Vezîr Hüseyin Paşa'ya tevcîh edilir (*Fezleke,* II,215-216; Na'îmâ, III,421-422). Solak-zâde (s.765), Kaymakam Mehmed Paşa'nın katledilip yerine Kapudân Hüseyin Paşa'nın getirilmesini 1049 cumâdelâhıresinde vukûbulmuş bir olay gibi gösteriyor.
9 mukaddemâ E : mukaddem V
10 da E : — V
11 ile çıkup V : sadaka olunup E
12 edüp V : + merhûm E
13 merhûm V : — E
14 ba'dehû V : + sa'âdetlü E
15 şa'bânda V : şa'bân-ı şerîfde E
16 Çukadâr V : + Paşa E
17 Paşa V : + hazretleri E
18 hizmetiyle V : hizmeti ile E

Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda karâr etdiler. Lâkin bir hizmete karışmayup, hemân şer' ile da'vâlar dinlerler idi. Defter-hâne açılmayup ve[1] hazîne dahi açılmayup, Defterdâr Paşa tahsîl-i mâl-ı mîrî ve[2] hizmetler görülüp, îrâd ü masraf olurdu.

Vezîr-i maktûlün Fazlı Ağası katl olunup, sâyirleri halâs oldular.

Vezîr-i a'zam olan Mustafa Paşa'ya hatt-ı şerîf ile ulaklar ta'yîn olunmağın, ılgar ile da'vet olunmağın. Vezîr-i a'zam da Sivas Eyâleti'ne[3] dâhil olup, ba'dehû menâzil ü merâhil kat' ederek, Engürü nâm makāma dâhil oldular. Ve Yeniçeri Ağası bir menâzil ilerü 'azîmet edüp.

Mâh-ı ramazân-ı şerîfde Âsitâne-i sa'âdet'de ucuzluk idi. Ve câmi'lerde cemâ'at-i kesîre olup ve ba'zı dükkânlarda kandiller fermân olunup, ekser dükkânlar sabâha değin açılurdu; herkes hâcetlerin edâ ederlerdi.

Ba'dehû mâh-ı ramazân-ı şerîfin sekizinci gün[ü] Vezîr-i a'zam İznikmid'e gelüp, fermân-ı şerîf sâdır olur[4]. Cemî'i vezîrler istikbâle varup, alaylar fermân olunmağın, salı gün[ü] Dîvân-ı hümâyûn'dan sonra vezîr-i 'izâmlar, istikbâl tarîki ile Pendik nâm menâzilde ve ba'zılar İznikmid'de istikbâl eyleyüp ve mâh-ı ramazân-ı şerîfin on birinci gün[ü] Üsküdar'a dâhil olup, yevmü'l-cum'a[da][5] alaylar olup, Tersâne'den baştarda **[V 520b]** ve[6] kadırgalar ta'yîn olunup, Vezîr Kapudân Paşa istikbâl eylediler. Ba'dehû Şeyhülislâm hazretleri, Vezîr Hüseyn Paşa, Vezîr Mûsâ Paşa, Vezîr Ken'an Paşa, Vezîr Ahmed Paşa[7] **[E 306b]** ve sâyir vükelâ'-i 'izâm ve kadı'askerler ve defterdârlar ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve ehl-i Dîvân hâceleri ve bölük halkı ve bölük ağaları, kānûn üzere bayrakları ile ve Yeniçeri Ağası ve Kâtibi ve Segbân-başı ve Zağarcı-başı ve Samsoncu-başı ve Turnacı-başı ve solakbaşılar ve yeniçeri zâbitleri ve yeniçeri alayı ve gılmân-ı 'acemiyân ve cebeciyân ve topcıyân ve gayri tâyife alaylar olup, saf saf[8] selâma durup, Bağçekapusu'ndan Saray-ı 'âmire'ye varınca saflar bağlayup ve müteferrika-i Dergâh-ı 'âlî ve çaşnigîrler ve Dergâh-ı 'âlî çavuşları ve ba'zı sancak-beylerinden Vezîr-i a'zam hazretlerinin tevâbi'i ve Rumeli gāzîlerinden cebe vü cevşenler ile ve kostanicseli ve bayraklı ve silâhlı tevâbi'i, alaylar ile ilerüde ve tuğlar dahi alay bayrakları[9] ve yedekleri ve önünce Sancağ-ı şerîf, ba'dehû sâdât ve Nakîb-i eşrâf[10] ve meşâyih ve zâkirler Sancağ-ı şerîf'in etrâfında[11] zikrullâh ederler. Vezîr-i a'zam-ı müdebbir gazâdan fütûhât ile gelüp, 'ünvân ile

1 ve V : — E
2 mîrî ve V : ve mîrî E
3 Eyâleti'ne V : Eyâleti'nde E
4 olur V : — E
5 cum'â V : + idi E
6 ve V : dahi E
7 Paşa V : + Vezîr (.....) Paşa E
8 alaylar olup, saf saf V : alayları ile saflar olup E
9 bayrakları V : bayraklar E
10 eşrâf V : + Sancağ-ı şerîf etrâflarında E
11 ve ..... etrâfında V : -i kirâmlar ve zâkirler salavât-ı şerîf verüp, dahi E

Serdâr-ı ekrem Vezîr-i a'zam olan Mustafa Paşa hazretleri[1], cevâniblerine selâmlar ifşâ ederek, Âsitâne'ye teveccüh etdiler. Mübârek evkâtda halk-ı[2] 'âlem istikbâle çıkup, iskeleden Ayasofya-i Kebîr'e gelince izdihâm. A'lâ vü ednâ, pîr ü civân, 'ulemâ vü sulehâ kat kat ta'zîm ile hayr[3] du'âlar ederlerdi. "Mübârek bâd, sa'âdet bâd" deyü herkes niyâzda idiler.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh Gāzî Sultân Murâd Hân köşkde cülûs etmeğin, cemî'i alaylar mu'tâd üzere önlerinden geçüp, nazar-ı şerîfleri olurdu. Ba'dehû Vezîr-i a'zam Mustafa Paşa hazretleri köşk mukābelesinde âdâb üzere selâmlayup, at kaldurup, sancak, alay bayrakları ve tabl [u] 'alem birle kapu-kulları sefer-i hümâyûndan fütûhât ile sıhhat ü selâmet[4] ile Âsitâne-i sa'âdet'e **[V 521a]** eymen evkātda Devlet-i 'aliyye'nin emekdâr kulları yüz aklıkları ile[5] nazar-ı Pâdişâhiyle ber-murâd oldular, âmîn.

Ba'dehû Vezîr-i a'zam hazretleri Saray-ı hümâyûn'a teveccüh edüp, 'Arz-odası'nda sa'âdetlü Pâdişâhımızın taht-ı sa'âdetlerine vâsıl olup, yüz sürüp, hayr[6] du'âlarına mazhar düşüp, ba'dehû hil'at-i has ihsânlar olunup, icâzet olup, taşrada olan cemî'i[7] vüzerâ'-i 'izâm[8] önlerine düşüp ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve 'ulemâ'-i kirâm[9] ve Yeniçeri Ağası, ocağı ve kapu halkı ağaları kānûn üzere saraylarına değin teşrîf etdiler. Sa'âdetlü Vezîr-i a'zam her birine sürûr birle selâm verüp, ba'dehû devlet-hânesinde vüzerâ'-i 'izâmlar: "Mübârek bâd" deyü icâzet alup, her birine ta'zîmler ile[10] 'izzet eyleyüp, fazîletlü Şeyhülislâm hazretleri: "Mübârek bâd" deyü selâmlayu[p], ta'zîm ile Vezîr-i a'zam hazretleri önlerine düşüp, göndere gitdiler. Ve sâyir 'ulemâya 'izzet eyleyüp, selâmlayu[p], teveccüh etdiler. Ve Yeniçeri Ağası hil'at geyüp ve ocak ağalarına kā'ide üzere merâtibihim hil'atler ihsân olundukda, Yeniçeri Ağası[11] hazretlerini kapuya getürdüler. Ve bölük ağalarına hil'atler ihsân olunmağın, icâzet olup, meskenlerine 'azîmet etdiler. Ve Baş-defterdâr Mehmed Paşa'ya hil'at ihsân olunup ve ehl-i menâsıb olanlar kim seferden gelenlere bi'l-külliyye bi-kaderi merâtibihim hil'atler ihsân **[E 307a]** olunmağın, ba'dehû icâzet olup, herkes hânelerine 'azîmet etdiler.

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfin on üçüncü gün herkes Dîvân tedârüküyle mukayyed[12] olup ve Üsküdar'da kalan ağırlıklar geçüp ve defterler ve hazîne Dîvân-ı hümâyûn'da Hazîne'ye teslîm olunmağın.

1 hazretleri E : — V
2 halk-ı V : ve خالق E
3 hayr V : + u E
4 selâmet V : sâlîm du'âlar E
5 ile V : — E
6 hayr V : + u E
7 cemî'i E : — V
8 'izâm V : 'izâmlar E
9 kirâm V : kirâmlar E
10 her ..... ile V : ta'zîmler ile her birine E
11 Ağası V : Ağa E
12 mukayyed V : mukayyedce E

Ve mâh-ı mezbûrun on dördüncü günü, Dîvân-ı hümâyûn[1] fermân olunmağın, Vezîr-i a'zam olan Mustafa Paşa hazretleri Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda karâr etdiler. Vezîr-i sânî Kapudân[2] Paşa; lâkin Dîvân'a[3] gelmeyüp, Tersâne'de baştarda ve kadırgalar ta'mîrinde idiler. Ve sâlis **[V 521b]** Vezîr Hüseyn Paşa ve râbi' Vezîr Mûsâ Paşa, Vezîr-i hâmis Ken'an Paşa, Vezîr-i sâdis Ahmed Paşa, Vezîr-i sâbi' (.....) Paşa, Vezîr-i sâmin (.....) Paşa[4] [ve] Tevkî'î Paşa ve[5] Baş-defterdâr Mehmed Paşa ve kadı'askerler ve[6] Şıkk-ı Sânî Defterdârı İbrâhîm Paşa ve[7] Anadolu Defterdârı İbrâhîm Efendi ve[8] Tuna Defterdârı ve Rûznâmeci Hüseyn Efendi ve Rûznâmçe-i Sânî[9] ve 'Ali Efendi Baş-muhâsebeci[10] ve Anadolu Yûsuf Efendi ve Baş-mukābele Hüseyn Efendi ve sâyirleri ma'lûm. Ve Yeniçeri Ağası ve Zağarcı-başı ve gayriler[11] kā'ide üzere Dîvân-ı hümâyûn'da ve bölük ağaları yerlü yerinde[12].

Ve mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü günü kapu-kullarına reşen sene 1049 mevâcibleri tevzî' olunmağın, bölük halkının kusûr mevâcibleri ma'an üçer[13] kıst sefer-i hümâyûnda olan neferâta verilmek fermân olunup, herkes kānûn üzere behre[14]-mend oldular; hayr[15] du'âlarda oldular[16].

Ve 'îd-i şerîf oldukda[17], kānûn üzere temcîd vakti Dîvân-ı hümâyûn'da vüzerâ'-i 'izâmlar, Vezîr-i a'zam olan Mustafa Paşa ve Şeyhülislâm hazretleri ve kadı'askerler ve sâyir ma'zûl kadı'askerler[18] ve İstanbul Kadısı ve sâyir 'ulemâ'-i kirâm[19] ve müderrisîn ve[20] sâdât, Nakîb-i eşrâf[21] hazretleri ve hânzâdeler ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve Tevkî'î Paşa ve defterdârlar ve Yeniçeri Ağası ve Segbân-başı[22] ve solak-başılar ve Zağarcı-başı ve Samsoncu-başı ve Turnacı-başı[23] ve hasekîler ve deveciler ve Baş-çavuş ve zâbitler ve yeniçeriyân[24] ve bölük ağaları ve Re'îsülküttâb ve Defter Emîni ve Şehr-emîni ve Rûznâmeci Efendi ve Arpa Emîni ve Tersâne Emîni ve Matbah Emîni ve

1 günü, Dîvân-ı hümâyûn E : gün, Dîvân V
2 Kapudân V : + İbrâhîm E
3 Dîvân'a V : Dîvân E
4 Vezîr-i sâmin (.....) Paşa E : ve V
5 ve V : — E
6 ve V : — E
7 ve V : — E
8 ve V : — E
9 Sânî V : + (.....) E
10 muhâsebeci V : muhâsebe E
11 gayriler V : gayrileri E
12 yerinde V : + Dîvân-ı hümâyûn'da yerlerinde oturup E
13 mevâcibleri ma'an üçer V : mevâciblerin ma'an üçerer E
14 behre V : behr[e] E
15 hayr V : + u E
16 oldular E : olup V
17 oldukda V : olup E
18 ma'zûl kadı'askerler V : kadı'askerler-i sâbık E
19 'ulemâ'-i kirâm V : 'ulemâ'-i kirâmlar E
20 ve V : + seyyid E
21 eşrâf V : — E
22 başı V : + ve Efendi E
23 Turnacı-başı V : Ser-turnaî E
24 yeniçeriyân V : yeniçeri E

ehl-i Dîvân hâceleri ve Mi'mâr Ağa ve müteferrika ve zevvâkîn ağalar ve çavuşân ve gayri Dîvân-ı hümâyûn'da mevcûd olup ve mehterân-ı 'alem[1] şenlikler olup, kösler ve zurnalar[2] ve nakkāreler ve tabl u nefîrler sadâsı Saray-ı[3] hümâyûn'da velvele[4] verüp ve temcîdler okunup, sabâh vakti ezân-ı şerîf okunup, herkes cemâ'at olup, **[V 522a]** farz edâ olunur. Ve Kubbe-altı'nda olan vüzerâ'-i 'izâmlar başka cemâ'at olup, Ayasofya Hatîbi imâmet eyleyüp, sabâh nemâzının farzı[5] edâ olunmağın, ba'dehû vezîrler[6] musâfaha[7] etdükden sonra, Dîvân-ı hümâyûn'da olan Yeniçeri Ağası ve zâbitler[8] 'acele birle vüzerâ'-i 'izâmlar musâfaha[9] etmeğin, ba'dehû Rikâb-ı hümâyûn ağaları, ba'dehû ehl-i Dîvân ve[10] ba'dehû bölük halkı ve[11] müteferrika fi'l-cümle Kubbe-altı'nda vüzerâ'-i 'izâmlar ile bayramlaşup[12], ba'dehû nevbet döğülüp, taht-ı sa'âdet kurulup, meydânda çavuşlar saf durup ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları saf olup[13], Mîr-i 'alem Ağa ve kapucu-başılar gümüş 'asâlar[14] ile saf bağlayup, sa'âdetlü Pâdişâh Gāzî Sultân Murâd Hân taht-ı sa'âdete cülûs eyleyüp, bir uğurdan çavuş-başılar ve çavuşlar hayr[15] du'âlar edüp ve[16] çağrışup, kösler döğülüp, kānûn üzere herkes hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler. Ba'dehû Ayasofya-i Kebîr'de salât-ı 'îd[17] edâ olunup, ba'dehû Pâdişâh-ı 'âlem-penâh Gāzî Sultân Murâd Hân[18] Saray-ı hümâyûn'a teveccüh edüp, yeniçeri kullarına bir alay ni'metler[19] îsâr olunup, ba'dehû vüzerâ'-i 'izâmlara ziyâfet olunup[20], ehl-i Dîvân kā'idelerince ağırlanup, ba'dehû[21] icâzet olup, herkes meskenlerine teveccüh edüp, du'âda oldular. **[E 307b]** Ve mübârek 'îd-i şerîfde Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerinin kullarına ihsânları[22] bârân [u] rahmet nâzil oldu. Ve yevmü'l-cum'a[23], mâh-ı şevvâlin üçünde[24] güşâde eyyâmlar olup.

1 'alem E : + ve zevvâkîn ağalar ve çavuşân bi'l-cümle V
2 zurnalar V : zurna E
3 Saray-ı E : Dîvân-ı V
4 velvele V : velveleye E
5 farzı V : ferâyizi E
6 vezîrler V : + 'îd-i şerîfi mübârek olsun E
7 musâfaha : mesâfe (مسافه) EV
8 zâbitler V : zâbitleri E
9 musâfaha : mesâfe (مسافه) EV
10 ve V : — E
11 ve V : ba'dehû E
12 bayramlaşup V : bayramlaşurlar idi E
13 Rikâb-ı ..... olup E : — V
14 'asâlar V : 'asâ E
15 çavuş-başılar ..... hayr V : çavuş kulları hayr u E
16 ve V : — E
17 'îd V : 'îd-i şerîf E
18 Pâdişâh-ı ..... Hân V : İskender-i zemân, Pâdişâh-ı Gāzî E
19 ni'metler V : ni 'met E
20 olunup V : olup E
21 ba'dehû E : — V
22 Hakk ..... ihsânları E : — V
23 cum'a V : + üçüncü E
24 üçünde V : — E

Ve yevmü's-sebt Dîvân-ı hümâyûn oldu. Lâkin[1] Süleymâniyye'de bir mikdâr ihrâk olunmağın, kazâ vü kader def' olundu[2].

Ve mâh-ı şevvâlin sekizinci gün[ü] Harem-i muhterem'den iç oğlanları çıkması fermân olunup[3], kānûn üzere çıkup, Doğancı-başı ve Rikâbdâr Ağa'ya Beylerbeyilik[4] ihsân olunduğu mukarrer. Ve Çakırcı-başı, Baş-defterdâr Paşa'ya çıkup, ba'dehû Has-odalı olan[5] Mümtâz[6] Efendi, Defter-i Hâkānî olup ve Baş-muhâsebecilik ile Harem-i hümâyûn'dan çıkup[7] ve hem silsileler olduğu mukarrer.

[Sultân Murâd'ın vefâtı ve Sultân İbrâhîm'in cülûsü]

Ve mâh-ı mezbûrda sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[8] Gāzî [V 522b] Sultân Murâd Hân hazretlerinin mizâc-ı şerîflerine bir mikdâr za'f hâsıl olup, etıbbâ ve hekîm-başılar rûz [u] şeb 'ilâcı ile mukayyed idiler. Çâre olmayup[9], "İzâ câ'e ecelühüm lâ yeste'hırûne sâ'aten ve lâ yestakdimûn"* mâh-ı şevvâlin on altıncı gicesi[10] dördüncü sâ'atde merhûm ve mağfûrun leh[11] Gāzî Sultân Murâd Hân civâr-ı rahmete dâhil olup; Gāzî, 'âlem Pâdişâhıydı; fî sene 1049**.

Karındaşı Sultân İbrâhîm Hân cülûs edüp, taht-ı devlet serîrine kadem basdı. Mübârek evkātda, mâh-ı mezbûrun on altıncı[12] günü yevmü'l-hamîsde Vezîr-i a'zam-ı müdebbir Mustafa Paşa ve sâyir vükelâ'-i Devlet ve Mevlânâ Şeyhülislâm[13] Yahyâ Efendi ve 'ulemâ'-i kirâm, Dîvân-ı hümâyûn'da cem' olup, mukaddemâ Harem-i muhterem'de cülûs olup, cemî'i içerü ağalar bey'at etdüklerinde, ba'dehû Dîvân-ı hümâyûn'da taht-ı sa'âdet eymen

1 Lâkin V : + evvel E
2 def' olundu V : Ba'dehû mâh-ı şevvâlde E
3 olunup V : olunmağın E
4 Ağa'ya Beylerbeyilik V : Ağa Beylerbeyilik ile E
5 olan E : — V
6 Mümtâz V : + (.....) E
7 çıkup E : — V
8 -ı 'âlem-penâh E : — V
9 mukayyed ..... olmayup V : mukayyedde idiler E
* "Süreleri geldiği zaman da bir an ne geri kalırlar, ne de ileri geçerler (derhal mahvolup giderler)" meâlindeki bu kısım *Kur'ân-ı Kerîm*, VII,34 ve XVI,61. âyetlerin son kısımlarıdır.
10 gicesi V : gice E
11 leh V : + sa'îd E
** Sultân Murâd 16 Şevvâl 1049 perşembe günü güneş battıktan sonra vefât etmiştir (*Fezleke*, II,219; Na'îmâ, III,444). Solak-zâde (s.766) vefâtın 15 şevvâlde, Peçuylu (II,486) ise 14 şevvâlde olduğunu yazmaktadırlar.
12 altıncı V : yedinci E
13 Şeyhülislâm V : hazret-i Şeyhülislâm-ı 'âdil, mücâhid E

evkātda meydânda kurulup, sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân[1], taht-ı sa'âdete cülûs edüp[2], Vezîr-i a'zam Mustafa Paşa hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp[3], ba'dehû Vezîr Kapudân Mustafa[4] Paşa, Vezîr Hüseyn Paşa, ba'dehû Vezîr Mûsâ Paşa, ba'dehû Ken'an Paşa, Vezîr Ahmed Paşa[5], Vezîr Tevkî'î Paşa ve[6] Şeyhülislâm Mevlânâ Yahyâ Efendi, ba'dehû kadı'askerler ve İstanbul Kadısı olan Kāsım Efendi mukaddem ma'zûl olup, mâh-ı şevvâlde[7] 'Abdurrahmân Efendi Kadı olup* ve sâbıkā Rumeli Kadı'askeri olan Es'ad Efendi-zâde ve sâyir kadı'asker-i sâbık[8] taht-ı sa'âdet önünde hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp[9], ba'dehû Yeniçeri Ağası ve ocak ağaları[10] ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve defterdârlar ve ehl-i Dîvân hâcelerinden ve emîn efendiler ve bölük ağaları ve gayri. Ba'dehû sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh selâm verüp, Harem-i hümâyûn'a teveccüh etdiler. Vükelâ'-i 'izâmlar sadrda ziyâde te'essüf ve firâk birle ağlayup, garîk-ı feryâd etdiler. Ve içerüde olanlar ziyâde feryâd edüp[11], siyâh ile başlarında 'alâmetler **[E 308a]** etmeğin, ba'dehû merhûm ve mağfûrun leh Sultân Ahmed Hân Türbesi'nde yer ta'yîn etdiler. Bennâlar ve seng-tırâşân ve Mi'mâr Ağa hizmet üzere[12] idiler.

Vakt-i duhâda techîz ü[13] tekfîn eyleyüp, Harem-i muhterem'den **[V 523a]** içerüden ağalar taşra musallâda tâbût ile merhûm ve mağfûrun leh çıkup, salât-ı meyyit edâ olunmağın, ba'dehû hezâr firâk ile izdihâm ile[14] Saray-ı hümâyûn'dan çıkup, serîr-i saltanatdan fârig olup, Bâb-ı hümâyûn'dan taşra teveccüh etdükde[15], halk-ı 'âlem feryâd [ü] fezâ[']lar edüp, ganiyy[16] ü fakîr ve sıbyân ol gün[17] rûz-i kıyâmetden bir gün olduğu mukarrerdir. Ardınca yedek atları[18] ters eğerlenüp, feryâd [ü] figān ile Türbe'ye varınca izdihâmdan geçilmeyüp, ba'zı çorbacılar ta'yîn olunup, yolları açup, hezâr ciddle[19] Türbe'ye dâhil oldukda, yerine konulup, rûhiyçün du'âlar olunmağın.

1 zemân V : + "İnnallâhe ye'muru bi'l-'adli ve'l-ihsân" Arslan E
2 edüp V : buyurdular E
3 yüz sürüp V : — E
4 Mustafa V : + [Bu isim "İbrâhîm" ismi karalanıp üstüne yazılmıştır] E
5 Paşa V : + Vezîr (.....) Paşa, Vezîr (.....) Paşa E
6 ve V : — E
7 mâh-ı şevvâlde E : — V
* Kâsım Efendi yerine 8 Şevvâl 1049'da İstanbul Kadısı olan zât Abdürrahîm Efendi'dir (*Fezleke*, II,219; Na'îmâ, III,444).
8 sâbık V : sâbıklar E
9 sürüp V : sürdüler E
10 ağaları V : ağalarından E
11 edüp V : etdiler E
12 hizmet üzere V : hizmetde E
13 duhâda techîz ü V : adhâda techîz E
14 ile V : — E
15 etdükde V : + tabut E
16 ganiyy V : feryâddan eğer kebîr [u] sagîr ve eğer bây E
17 gün V : günde E
18 atları V : atlar E
19 hezâr ciddle E : — V

Ba'dehû şehirde münâdîler[e] nidâlar etdürüp[1]: "Vilâyet Sultân İbrâhîm Pâdişâh'ındır" [deyü]. Ve cedîd tuğra-yı şerîf çekilüp, ba'dehû Rumeli câniblerine müte'ayyin kimesneler me'mûr olup, 'acele birle gidüp ve Anadolu câniblerine ulaklar ta'yîn olunmağın ve her şehirde nidâlar fermân olunup, hutbe[2] Sultân İbrâhîm adına minberlerde kırâ'at olunup ve tuğrâ-yı hümâyûn-i cedîd, Tevkî'î Paşa ve cemî'i[3] vüzerâ'-i 'izâm tecdîd-i berevât ve ahkâmlar da çekilür[4].

Ve mâh-ı şevvâlin yirmi üçüncü günü mübârek evkâtda yevmü'l-hamîsde, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri hazret-i Eyyûb-i Ensârî hazretlerinin[5] Türbe-i münevverelerine ziyâret etdüklerinde, kurbânlar ve sadakalar bezl olup ve fukarâya sadakalar ihsân[6] olunmağın ve meşâyihler ve seyyid[7] [ü] sâdât, Nakîb-i eşrâf ve Şeyhülislâm hazretleri hâzır olup ve cemî'i[8] vüzerâ'-i 'izâm ol makām-ı celilü'l-kadrda hayr[9] du'âlar eyleyüp ve hem ziyâret etdükde, sa'âdetlü Pâdişâhımıza kılıc kuşanup, ta'zîm ile[10] Türbe-i şerîfde hayr du'âlar olunmağın, vâfir 'atıyyeler sadaka olunmağın ve türbedârlara 'atıyyeler ve câmi'-i şerîfin hüddâmlarına bahşîşler ihsân olunup, ba'dehû Vezîr-i a'zam hazretleri ve sâyir vüzerâ'-i 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm[11] ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve yeniçeri ocağı ve sâyir ocaklarda olan kapu-kulları sa'âdetlü Pâdişâh[12] Sultân İbrâhîm Hân hazretlerinin önlerine düşüp, alaylar[13] ile hazret-i Eyyûb-i Ensârî[14] Türbe-i şerîflerinden teveccüh etdiler. Edirne-kapusu'ndan **[V 523b]** içerü Sarāy-ı 'âmire'ye dâhil olunca[15], ol mübârek eyyâmda halk-ı[16] 'âlem izdihâmlarda ve Müslümânlar'un ehl [ü] 'iyâlleri dükkânlarda ve hânelerde ve çarşularda gürûh galebe, bây u fakîr, pîr ü civân izdihâmda. Ol gün sa'âdetlü Pâdişâh'ın[17] mübârek cemâllerin müşâhede etdiler[18]. Herkes iştiyâk üzere idiler. Hayr[19] du'âlar etdiler. Ve Gāzî[20] Ebu'l-Feth Sultân Mehmed Hân hazretlerinin Türbe-i şerîflerine teveccüh edüp, ziyâret etdiler. Ve dahi Ayasofya-i Kebîr'e mukābele türbelerde

1 etdürüp E : edüp V
2 hutbe V : hutbe[y]i E
3 cemî'i V : cemî' E
4 çekilür E : çekilüp V
5 hazretlerinin E : — V
6 sadakalar ihsân E : ihsânlar V
7 seyyid E : — V
8 cemî'i V : cemî' E
9 hayr V : + u E
10 ta'zîm ile V : ta'zîmât ile ve E
11 vüzerâ'-i ..... kirâm V : vezîr-i 'izâmlar ve 'ulemâ'-i kirâmlar E
12 sa'âdetlü Pâdişâh E : — V
13 alaylar V : alay E
14 Ensârî V : + hazretler E
15 dâhil olunca E : teveccüh etdiler V
16 halk-ı V : خالق E
17 Pâdişâh'ın V : Pâdişâh'ı E
18 etdiler V : edenler E
19 Hayr V : Ve hayr u E
20 etdiler. Ve Gāzî E : edüp V

ecdâd-ı 'izâmları üzerlerine hayr[1] du'âlar etdüklerinde, Saray-ı hümâyûn'a teveccüh buyurup[2], Bâb-ı hümâyûn'dan yeniçeri ve kapu halkı saf bağlayup, âdâb [ü] vekār ile Bâb-ı sa'âdet mahalline dek sa'âdetlü Pâdişâh[3] kullarına selâm ifşâ ederek, ba'dehû vüzerâ'-i 'izâma ve 'ulemâ'-i kirâma[4] selâm verdükden sonra, Rikâb-ı hümâyûn ağaları piyâde olup, önünce[5] üzengide kā'ide üzere 'Arz-kapusu'na değin[6] yürüdüler. Ba'dehû 'Arz-ı hümâyûn Kapusu'nda Yeniçeri Ağası ve Mîrahûr Ağa ve kapucu-başılar ve bölük ağaları selâma saf dutup, sa'âdetlü Pâdişâh selâmlayup, Harem-i hümâyûn'a teşrîf etdiler; fî yirmi üç şevvâl[7], sene 1049. **[E 308b]**

Ve mâh-ı şevvâlin yirmi beşinci günü yevmü's-sebtde cülûs-i hümâyûn in'âmları sa'âdetlü Pâdişâhımız tarafından içerü hazîne-i[8] 'âmireden kapukullarına 'atıyye ihsân olunmağın, yeniçeri kullarına ve kapu halkı ve sâyir kapu-kullarına kānûn-i kadîm üzere tevzî' olunmağın[9].

Vezîr Kapudân Mustafa Paşa hazretlerine mâh-ı mezbûrun yirmi altıncı günü[10] yevmü'l-ahadda[11] Budun Eyâleti sadaka olundukda, Dîvân-ı hümâyûn'da[12] hil'at ihsân olunmağın, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, ba'dehû Budun câniblerine teveccüh etdiler*.

Ve yevm-i mezbûrda Galebe[13] Dîvân olup, Erdel Elçisi, pîşkeşleri ile Dîvân-ı hümâyûn'da hil'at ihsân olunmuşdur.

Ve[14] mâh-ı şevvâlin yirmi yedinci eyyâmda Budun Beylerbeyisi olan Vezîr[15] Mustafa Paşa, kendü tevâbi'i ile **[V 524a]** ve alaylar ile[16] Edirne-kapusu'ndan 'azîmet edüp, menâzil-i Dâvud-paşa'da kondular.

Ve mah-ı mezbûrda Kapudânlık, Vezîr Hüseyn Paşa'ya sadaka olunmağın, ba'dehû Tersâne'ye teveccüh edüp[17], donanma-yı hümâyûn

1 hayr V : + u E
2 teveccüh buyurup V : teveccüh-i şerîfleri olup E
3 Pâdişâh V : + -ı zıllullâh E
4 kirâma V : kirâmlara E
5 önünce V : + ve E
6 değin E : dek V
7 şevvâl V : + ü'l-mükerrem E
8 hazîne-i E : hizâne-i V
9 olunmağın E : olunup V
10 günü E : gün V
11 ahadda V : ahaddır E
12 Dîvân-ı hümâyûn'da E : Dîvân'da V
* Sultân İbrâhîm'in cülûsundan sonra Silâhdâr Paşa'ya Budun Eyâleti verilmiş, dışarı çıktığı 29 şevvâlde Rumeli Eyâleti tevcîh edilmiştir (*Fezleke,* II,221; Na'îmâ, III,457). Zilka'de ayında da Mûsâ Paşa'ya Budun Eyâleti verilmiştir. Hüseyin Paşa ise şevvâl sonlarında Kapudân olmuş gözüküyor (*Fezleke,* II,221; Na'îmâ, III,457).
13 Galebe V : Kalaba E
14 olunmuşdur. Ve E : olunmağın V
15 Vezîr E : — V
16 ile V : + teveccüh buyurdular E
17 edüp V : etdiler E

mühimmâtiyle mukayyed oldular. Ve in'âm-ı Pâdişâhîyi tevzî' edüp, kānûn-i kadîm üzere herkes 'atıyye[y]i aldılar.

Vezîr Gürcü Mehmed Paşa'ya vezâret sadaka olunmağın, mâh-ı zilka'denin üçüncü yevmü's-sebtde[1] Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda karâr etdiler.

Ve mâh-ı zilka'denin altıncı günü, Hasan Efendi Şıkk-ı Sânî Defterdârlığı ile behr[e]-mend[2] oldular. Defterdâr-zâde ma'zûl olup ve Baş-muhâsebeci 'Osmân Efendi olup ve Kesbî Efendi Havâss-ı hümâyûn Mukāta'acısı olup ve İstanbul Mukāta'acısı sâbıkā Baş-muhâsebecisi olan Celeb olmağın ve Baş-defterdâr[3] Mehmed Paşa rûz [u] şeb tahsîlde olmağın[4].

Ve mâh-ı zilka'denin beşinci günü[5], Vezîr Mûsâ Paşa'ya Budun Eyâleti sadaka olunmağın ve sâbıkā Budun Beylerbeyisi olan İbşîr[6] Paşa'ya Özi Eyâleti sadaka olunmağın* ve Halîl Paşa ma'zûl olduğu mukarrer. Ve Rumeli Eyâleti Silâhdâr Paşa'ya sadaka olundukda[7], Sofya cânibine teveccüh etdiler.

Ve Bağdâd muhâfazasında olan Yeniçeri Kethudâsı Bektâş Ağa'ya ve nevbetcilere cülûs-i hümâyûn 'atıyyesi hazîne olup, mu'temed âdemler ile irsâl etdiler. Ve cemî'i eyâletlere 'adâlet emr-i şerîfleri irsâl olundu[8].

Ve mâh-ı mezbûrun evâhırında, Yeniçeri Ağası Anadolu Beylerbeyisi olmağın ve Büyük Mîrahûr[9], Yeniçeri Ağası olup ve Kapucular Kethudâsı olan Maksûd Ağa'ya Mîrahûrluk sadaka olunmağın ve Kapucular Kethudâlığı[10] Hüseyn Ağa'ya sadaka olundu[11]. Ve mâh-ı mezbûrda 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası **[E 309a]** olan Hacî Ahmed Ağa'ya Silâhdâr Ağalığı oldukda[12], 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağalığı, bölük su-başılarından (.....) ihsân olunmağın ve Hasan Efendi Arpa Emîni olup ve Kâtibi tebdîl[13] olup.

Ve mâh-ı mezbûrda kadı'askerler tebdîl olmağın[14], Rumeli Kadı'askeri **[V 524b]** Es'ad Efendi-zâde[15] ve Anadolu (.....) Efendi'ye[16] ihsân olundukda**, Dîvân-ı hümâyûn'da sadrlarında karâr etdiler.

1 yevmü's-sebtde V : günü yevmü's-sebt E
2 behr[e]-mend E : behre-mende V
3 Celeb olmağın ve Baş-defterdâr V : Çeleb olmağın ve Baş-defterdâr olan E
4 olmağın E : — V
5 günü V : gün E
6 İbşîr V : İpşîr (.....) E
* İbşîr Paşa Silistire'ye gönderilmiştir (Na'îmâ, III,457).
7 olundukda V : olunmağın E
8 olundu V : olunmağın. Ve mâh-ı zilka'dede Şıkk-ı Sânî Defterdârlığı Hasan Efendi'ye sadaka olunup, Defterdâr-zâde ma'zûl olup ["Ve mâh-ı ..... olup" kısmının mükerrerliğine yan tarafta işâret edilmiştir] E
9 Mîrahûr V : + Ağa E
10 Kethudâlığı V : Kethudâlığı'n E
11 olundu V : olunmağın E
12 Ağalığı oldukda V : Ağası olduklarında E
13 olup ve Kâtibi tebdîl V : oldukda, Arpa Kitâbeti (.....) E
14 olmağın V : olup E
15 zâde V : + Mevlânâ (.....) Efendi'ye sadaka olunmağın E
16 (.....) Efendi'ye V : Mevlânâ (.....) E
** 1049 zilka'desinde 'Îsâ Efendi ve Çivi-zâde azledilip, Ebû Sa'îd Efendi Rumeli, Mu'îd Ahmed Efendi Anadolu Kadı'askerliği'ne getirilmişlerdir (*Fezleke*, II,221; Na'îmâ, III,457).

Vezîr-i sâbık[1] Mehmed Paşa'ya girü vezâret sadaka olunmağın[2], has ta'yîn etdiler. Mâh-ı zilka'denin evvelinde Dîvân-ı hümâyûn'da sadrda[3], Vezîr Ken'an Paşa'nın altında karâr etdiler. Vezîr-i sâbık Yûsuf[4] Paşa'ya da vezâret sadaka olunmağın, mâh-ı mezbûr evâsıtında[5] Dîvân-ı hümâyûn'da karâr etdiler. Ve Dîvân-ı hümâyûn'da olan hâcelerden[6] Cizye Muhâsebecisi olan 'Abdî Efendi ma'zûl olup, Hüseyn Efendi'ye ihsân olunmağın ve[7] Küçük Rûznâme Silâhdâr Paşa Kethudâsı[8] Kalenderî'ye ihsân olunmağın[9] ve mukāta'ât haslar Kesbî Efendi'ye ihsân olundu[10]. Ve Ma'den Mukāta'acısı 'Abdullâh Efendi'nin zâdesi olup ve Mâliye Tezkirecisi İbrâhîm Efendi'ye ihsân olundukda, Divitdârlık[11] [Divitdâr] Bekir Efendi'ye[12] [ferâgatdan] ve Mâliye Kağıd Emâneti (.....) ihsân olunup, Vâridâtcılık (.....) ihsân olunmağın[13] ve Avlonya Mukāta'ası tebdîl olunmağın.

Ve mâh-ı zilhiccede[14] Silâhdârlar Kitâbeti Kalender-hâneli Mehmed Efendi'ye ihsân olunup, Küçük Rûznâme 'Ali Efendi'ye mâh-ı zilhiccenin beşinde sadaka olunmağın.

Vezîr-i a'zam bir ferde zulm etdürmezlerdi. Fukarânın ahvâllerin ve şer' ile da'vâların Dîvân-ı hümâyûn'da dinlerlerdi[15] ve narhlarda tekayyüd ederlerdi.

Ve Bursa Mukāta'acılığı Kadı-zâde'ye şefâ'at olunmağın ve sâbıkā Silâhdâr Ağası[16], Kapucu-başı olup.

Ve mâh-ı zilhiccenin onuncu isneyn günü[17] 'îd-i adhâ olmağın, mübârek 'îd-i şerîf gicesi[18] nısfu'l-leylde Vezîr-i[19] a'zam olan[20] Mustafa Paşa ve sâyir vüzerâ'-i 'izâm ve 'ulemâ'-i kirâm[21] ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve ehl-i Dîvân ve Yeniçeri Ağası ve ocak ağaları, müteferrika ve zevvâkîn ve çavuşân 'îd-i adhâda Dîvân-ı hümâyûn'da hâzır olup, kānûn-i kadîm üzere sa'âdetlü

1 -i sâbık E : — V
2 girü ..... olunmağın E : — V
3 Mâh-ı ..... sadrda E : — V
4 Yûsuf V : + Paşa'ya E
5 evâsıtında V : + sadrda karâr etdiler. Ve E
6 hâcelerden V : hâc[e]lerden E
7 ve V : Silâhdâr Paşa Kethudâsı olan E
8 Silâhdâr Paşa Kethudâsı V : — E
9 ihsân olunmağın E : olup V
10 olundu V : olunmağın E
11 Divitdârlık V : Divid[d]ârlık E
12 Efendi'ye V : Efendi sâbıkā Dividdâr idi, Efendi'ye ferâgatdan ihsân olunmağın E
13 Vâridâtcılık (.....) ihsân olunmağın E : — V
14 zilhiccede V : + mezbûrda E
15 dinlerlerdi V : dinlerdi E
16 sâbıkā Silâhdâr Ağası V : Silâhdâr-başı-yı sâbık E
17 isneyn günü V : gün yevmü'l-isneyndir E
18 şerîf gicesi V : yevmü't-teşrîkde E
19 Vezîr-i E : Ve[zî]r-i V
20 olan E : — V
21 kirâm V : kirâmlar E

Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin[1] sabâh nemâzı edâ olundukdan sonra, taht-ı sa'âdet üzere cülûs etmeğin, ol yevm-i teşrîku'l-mübârekde[2] kā'ide üzere hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp[3], ba'dehû 'îd-i adhâ nemâzı[4] Ayasofya-i Kebîr'de edâ olundukdan sonra, sa'âdetlü Pâdişâh Dîvân-ı hümâyûn'a teveccüh etdiler. Ve yeniçeri kullarına[5] **[E 309b]** Dîvân-ı hümâyûn'da ziyâfet olundukda, ba'dehû[6] vüzerâ'-i 'izâm **[V 525a]** ve 'ulemâ'-i kirâm ve defterdârlar ve erkân-ı Devlet, mu'tâd üzere ziyâfetler olunmağın[7], ba'dehû icâzet olup, vükelâ'-i 'izâm saraylarına teveccüh edüp. Ve Yeniçeri Ağası Şehr-i İstanbul'da üç gün kānûn üzere kol edüp, âyende vü revende safâda[8] idiler. Ve fukarâ vü zu'afâ vü re'âyâ hüsn-i hâl üzere olup[9], bir ferde zulm ü te'addî olmazdı.

Ve Kapudân Vezîr[10] Hüseyn Paşa, Tersâne'de donanma-yı hümâyûn tedârüklerin görüp, Bahr-ı siyâh câniblerine, Azak seferine me'mûr oldular. Ve Bahr-ı sefîd'e dahi kadırgalar ve beylerden ta'yîn etdiler[11].

Ve Şıkk-ı Sânî Defterdârı olan Hasan Efendi['yi] mâh-ı zilhiccenin yirmi birinde Darb-hâne üzerine sikke tas[h]îhine fermân etdiler.

Ve Rumeli Beylerbeyisi olan Mustafa Paşa, Rumeli asâkiri[12] ile Ser'asker olup, Azak Kal'ası üzere ve Özi Beylerbeyisi[13] cemî'i sancakları ve zu'amâsı ile me'mûr oldukda[14], Eflâk ve Boğdan beyleri ma'an fermân olunmağın ve Kefe Eyâleti ve Hân hazretleri Tatar askeri ile me'mûrlar idi. Ve deryâdan donanma Bahr-ı siyâh etrâflarında ve kazâlarda Kazak firkateleri peydâ olursa, muhâfaza edüp, Kazak keferesinden şehirleri sıyânet edüp, re'âyâ vü fukarâlar âsûde-hâl olunmak içün fermân olunmuş idi. Ve Kal'a-i Azak muhâsara olunmak[15] içün mühimmâtlar görülmüş idi. Ve kadırgalara[16] cengciler ve[17] yarar müsellah neferât[18] tahrîr olunmağın.

Ve Anadolu Beylerbeyisi Kütahya'da ve sâyir beylerbeyiler eyâletlerinde 'adâlet üzere zabt ederlerdi.

1 hazretlerinin V : + vakti E
2 ol ..... mübârekde E : — V
3 sürüp V : sürdüler E
4 adhâ nemâzı V : şerîf nemâzın E
5 kullarına V : kulları E
6 ba'dehû E : — V
7 olunmağın E : olmağın V
8 safâda E : safâ V
9 hüsn-i ..... olup V : hüsn ü hâl üzere idiler E
10 Ve Kapudân Vezîr V : Ve Küçük Rûznâme 'Ali Efendi'ye ihsân olundukda, Silâhdârlar Kitâbeti Kalenderhâneli (.....) Efendi'ye olmağın. Vezîr Kapudân E
11 etdiler E : idiler V
12 Rumeli asâkiri V : asâkir-i Rumeli E
13 Beylerbeyisi V : + olan (.....) Paşa E
14 oldukda V : + ve E
15 olunmak V : etmek E
16 kadırgalara E : kadırgalarda V
17 ve V : — E
18 neferât V : neferâtlar E

Ve Bağdâd cânibi ma'mûr[1]; bâzergânlar ve sâyir tüccâr tâyifesi metâ'ları ile bey' u şirâ ederler idi. Ve nevbetci olan Yeniçeri Kethudâsı Bektâş Ağa rûz [u] şeb hizmetde ve[2] her gâh 'arz ederlerdi.

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Vezîr-i a'zam olan müdebbir Mustafa Paşa sadrda; Müslümânlar'un ve sâyir fukarâ vü re'âyânın hizmeti ve[3] ahvâllerin dinleyüp, ahkâm-ı şer'iyye[y]i icrâ ederlerdi ve eşkıyâlarun hakkından gelürlerdi.

Ve Üsküdar'da Vâ'iz ü Nâsıh, sâhib-i takvâ, 'azîz, merhûm Şeyh Mahmûd Efendi rahmetullâhi 'aleyh seccâdesinde Vâ'iz [ü] Nâsıh, ehl-i takvâ[4] olan Ahmed Efendi merhûm oldukda, yerine 'ilm-i Tefsîr'de mâhir[5] ve 'azîzlerün hizmetleri ile müşerref olup, du'âlarına mazhar düşüp **[V 525b]** ve hayâtlarında hılâfet ve meşîhatlerin halîfe[6] [ve] dervîşler mâ-beyninde teslîm etmeğin, akrıbâları olan Çelebi Efendi'ye müyesser olup ve cemî'i vezâyif-i kadîmeleri ta'yîn olundu[7].

Ve sene bin elli târîhinin gurresi yevmü'l-isneyndir; Âsitâne-i sa'âdet'den Bahr-ı siyâh cânibine ta'yîn olunan donanma kadırgaları mübârek evkātda[8] mâh-ı muharremin[9] gurresinde, Tersâne'de Kapudân Vezîr Hüseyn Paşa, Vezîr-i a'zam[10] Mustafa Paşa ve sâyir vüzerâ'-i 'izâm ve[11] Mevlânâ Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve defterdârlar ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları cem' olup, hayr[12] du'âlar olunmağın, ba'dehû baştarda ve kadırgalar donanup ve donanmaya me'mûr olan asâkir, eğer yeniçeri ve[13] eğer cebeci ve[14] topcu ve Tersâne halkı kadırgalarda **[E 310a]** tüfengli ve silâhlı yarar asker mevcûd[15] idi. Köşk mukābelesinde şenlikler edüp, ba'dehû Beşiktaş İskelesi'nde karâr etdiler. Ve[16] ba'dehû mâh-ı mezbûrda donanma-yı hümâyûn[17] Boğaz'a teveccüh etdiler. Dört gün mikdârı[18] Boğaz'da tevakkuf etdükde, Vezîr Kapudân Paşa hazretleri, Kefe cânıblerine 'azîmet[19] etdiler.

1 ma'mûr V : + üzere E
2 hizmetde ve E : hizmet üzere V
3 'arz ..... ve E : — V
4 ehl-i takvâ E : — V
5 Tefsîr'de mâhir V : Tefsîr-i şerîfde kâmil E
6 halîfe E : — V
7 cemî'i ..... olundu V : cemî' vezâyif-i kadîmleri ta'yîn olunmağın E
8 târîhinin ..... evkātda E : — V
9 muharremin V : muharremü'l-harâmın E
10 a'zam V : + olan sa'âdetlü E
11 ve V : + hazret-i E
12 hayr V : + u E
13 ve V : — E
14 ve V : — E
15 asker mevcûd V : asâkir kadırgalarda mevcûdlar E
16 Ve V : — E
17 -yı hümâyûn V : — E
18 mikdârı E : — V
19 'azîmet V : teveccüh E

Ve mâh-ı mezbûrda, Matbah Emîni olan Sâlih Efendi'ye Tersâne Emâneti sadaka buyurulup, Şehr-emîni olan İsmâ'il Efendi Matbah Emîni olup, Şehr-emâneti[1] sâbıkā Kapucular Kâtibi olan Hüseyn[2] Efendi'ye ihsân olunmağın.

Ve mâh-ı muharrem[3] gurresinde, yeniçerinin ve kapu halkının ve sâyirlerine lezez mevâcibleri tevzî' olunmağın, bir ferd kalmayup, mevâcibler ağalar kapularında her hafta tevzî' olunurdu. Ve Şehr-i İstanbul'da narhlar cârî olup, zahîreler müstevfâ[4] kapanda el-hamdü lillâhi Te'âlâ. Zahîre gemileri[5] vakti ile eğer mahrûse-i[6] Mısır'dan ve eğer Bahr-ı siyâh'dan gelüp[7], buğday ve hubûbât firâvân olup, nân u gûşt ziyâde[8] ganîmet olduğu mukarrer. Ve[9] esnâf halkına 'adâlet[10] olup, bir ferde zulm yok. Bin elli senesinde ba'zı bid'at[11] kalkup, 'ale'l-husûs ihtisâb oğlanları tecâvüz üzere idiler; ref' olup, narh üzere her şey' fürûht olup[12], noksân olmayup, şimdi dahi[13] ziyâde tekayyüdler fermân olunmağın.

Ve mâh-ı muharremü'l-harâmın evâhırında, gurre-i saferde[14] Baş-defterdâr Mehmed Paşa[15] mahdûm beyleri sünnet etmek içün[16] sûrları oldukda, üç gün ziyâfet; evvelâ a'yân-ı Devleti [ve] ehl-i Dîvân efendilerin da'vet etdiler. Ba'dehû meşâyihi, dervîşânı[17] **[V 526a]** ve fukarâ vü zu'afâ[y]ı, ba'dehû 'ulemâ'-i kirâm ve[18] hazret-i Şeyhülislâm ve kadı'askerleri ziyâfet etmeğin, ba'dehû[19] yevmü'l-hamîsde mübârek evkātda[20] beyleri sünnet etdiler. Ve fukarâdan iki yüz mikdârı eytâmdan ve gayriden sünnet olunmağın, herkes behr[e]-mend olup, ekser fukarâya kisve ve eytâmlara ve sıbyâna kisve ve[21] libâslar ile sevindürüp, bir mertebede hayrât etdiler. Ve üç gün ni'met bezl idi[22].

Ve mâh-ı saferun sekizinde, bin nefer yeniçeriden zâbitleri ile Van Kal'ası'na nevbetci ta'yîn edüp, kānûnları üzere Dîvân-ı hümâyûn'da ağaları ve zâbitleri hil'at geyüp, Üsküdar'a teveccüh etdiler.

1 emâneti V : امانیتی E
2 Hüseyn V : (.....) E
3 muharrem V : muharremü'l-harâm E
4 bir ..... müstevfâ E : ve V
5 zahîre gemileri E : zahîreler müstevfâ ve gemiler V
6 mahrûse-i E : — V
7 gelüp V : — E
8 ziyâde E : firâvân V
9 Ve V : + 'adâlet cânibi E
10 'adâlet V : — E
11 bid'at E : bid'atle V
12 olup V : olur. Min-ba'dihî E
13 dahi V : — E
14 evâhırında, gurre-i saferde E : gurresinin âhırında V
15 Mehmed Paşa V : olan Mehmed Paşa hazretleri E
16 sünnet etmek içün V : sünnet-i şer'i icrâ edüp E
17 meşâyihi, dervîşânı E : meşâyih ve dervîşânı V
18 ve V : — E
19 ba'dehû E : — V
20 evkâtda V : + mu'ammer devlet müyesser ide hazret-i Bârî Te'âlâ 'izzetlü E
21 ve V : — E
22 Ve ..... idi E : — V

Ve Cizye Muhâsebecisi olan Hüseyn Efendi, Diyârbekir Defterdârı olup, Diyârbekir'e 'azîmet etdiler. Ve Baş-muhâsebeci 'Osmân Efendi, Cizye Muhâsebecisi olup, Küçük Rûznâmeci 'Ali Efendi Baş-muhâsebeci olup, Küçük Rûznâmeci[lik], Evkāf-ı Selâtîn Muhâsebecisi['ne ihsân] olup[1], Rıdvân Efendi'ye Evkāf-ı Selâtîn[2] Muhâsebeciliği ihsân olundu.

Ve mâh-ı saferun evâhırında, Nehr-i Özi Boğazı'nda yedi sekiz mikdârı[3] Kazak keferesi firkateleri, Bahr-ı siyâh deryâsına fursat buldukda, Varna'dan aşağa Süzebolu yalılarında karyelere kasd ederler. Âsitâne'den donanma ile[4] Vezîr Kapudân Hüseyn Paşa, keferenin haberlerin alur. Bahr-ı siyâh'da[5] 'akabince ba'zı kadırgalar ta'yîn etdiler. Ilgar ile varduklarında[6], Kazak keferesi karaya dökülürler. Şaykaların baturup, firâr ederler. Dört beş yarar[7] Kazak keferelerin ahz u kabz ederler[8] ve birkaç kefere[y]i katl ederler.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin[9] ikinci günü, Yeniçeri Ağası cem'iyyet edüp, Harem-i hümâyûn'dan merhûm ve mağfûrun leh[10] Sultân Murâd Hân hazretlerinin hasekîsin nikâh ile alup, sûr olduğu mukarrer.

Ve bin elli muharreminde Van Kal'ası'na Âsitâne'den bin nefer yeniçeri ve zâbitleri ta'yîn olup, 'azîmet etdüklerinde[11], Sivas Beylerbeyisi, sancakları ve[12] zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları ile ve Mar'aş Eyâleti Erzurum muhâfazasına[13] fermân olunmağın. Ve Karaman[14] [ve] Anadolu ve Rakka ve[15] Diyârbekir eyâletleri Van muhâfazasına fermân olundu[16]. Ve Âsitâne-i sa'âdet'de nidâlar olunmağın, Anadolu eyâletlerinde olan zu'amâya ve erbâb-ı tîmâra **[V 526b]** sancaklarında mevcûd [ve] hâzır[17] olunmak fermân olundu[18]. **[E 310b]**

Vezîr-i a'zam Mustafa Paşa hazretleri Dîvân-ı hümâyûn'da fukarâ vü ağniyânın[19] şer' ile da'vâların görüp[20] ve Baş-defterdâr olan Mehmed Paşa'ya

1 Küçük ..... olup E : ve V
2 Selâtîn V : — E
3 mikdârı V : mikdâr E
4 yalılarında ..... ile V : ve yalılarda karyelere kasd eder. Âsitâne-i sa'âdet'den kadırgalar donanup, bir mübârek sâ'atde Boğaz'da mezbûr kadırgalar ile mevcûd yeniçeri ve cebeciler ve topcular ta'yîn ederler; Bahr-ı siyâh'a 'azîmet etdiler. Kazak şaykaları perâkende olurlar E
5 Bahr-ı siyâh'da V : — E
6 etdiler. Ilgar ile varduklarında V : ederler. 'Akabinden ılgar ile vardukda E
7 yarar E : — V
8 u kabz ederler E : edüp V
9 rebî'ulevvelin V : rebî'-i evvelin E
10 ve mağfûrun leh E : — V
11 nikâh ..... etdüklerinde V : nikâh-ı şer'î olup, 'azîm sûr-i şerîfleri olduğu mukar[rer]; sene 1050. Ve bin nefer yeniçeri nevbetci Van Kal'ası muhâfazasına ta'yîn olunmağın; mâh-ı saferun evâsıtında ve sene bin elli târîhinin muharremü'l-harâmda E
12 ve V : ile E
13 muhâfazasına V : muhâfazası E
14 Ve Karaman E : — V
15 ve V : — E
16 olundu V : olundukda E
17 hâzır V : hâzırlar E
18 olundu V : olunmağın E
19 fukarâ vü ağniyânın E : fukarânın ve a'yânın V
20 görüp V : görürler E

mâh-ı rebî'ulevvelin beşinci gün vezâret sadaka olunmağın, hil'at-i fâhire[1] ihsân olundukda[2]: "Mübârek bâd" deyü cemî'i ehl-i Dîvân tehniyeye gelüp, teşrîf etdiler.

Ve Silâhdârlar Ağası olan Hacı Ahmed Ağa'ya Tırhala[3] ve Mora ve Siroz ve sol kolda vâki' nâzırlar ve emînler[4] ve cizyedâr ve sâyir mâl-ı mîrî ve mukāta'ât muhassılı içün mehâyif ve ba'zı hizmetler içün ve[5] Muhassılü'l-Emvâl hizmeti içün fermân olunmağın ve Silâhdârlar Ağalığı, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası'na sadaka olundu[6]. Ve 'Ulûfeciyân-ı Yemîn, Diyârbekirli Ağa'ya ihsân olunmağın[7], mezbûr ağalar Dîvân-ı hümâyûn'da karâr edüp, zabt etdiler; fî evâsıt-ı safer sene 1050[8].

Ve mâh-ı saferun evâhırında, Bostancı-başı[9], Bosna Beylerbeyisi olup[10], yerine Bostancılar Kethudâsı[11] Ağa[12], kānûnları üzere Bostancı-başı olup ve Hasekî Ağa Bostancılar Kethudâsı oldukda[13], sâyirleri silsile olup.

Ve Cebe-hâne kānûn üzere zeyn oldukda, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri Cebe-hâne'[y]i ziyâret etdiler. Ve ocak halkına 'atıyyeler sadaka etdiler[14].

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin onuncu günü, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine cedîd kayık ta'mîr olunmağın, mübârek evkātda cemî'i vüzerâ ve vükelâ'-i 'izâm[15] ve 'ulemâ'-i kirâmdan Şeyhülislâm ve kadı'askerler ve meşâyih[16] Saray-ı hümâyûn'da Kayık-hâne'de[17] cedîd kayık 'ünvân ve şenlikler ile ve hayr du'âlar ile deryâya indürüp, hil'atler ve 'atıyyeler ihsân olundu[18].

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin on ikinci yevmü'l[19]-isneynde, Sultân-ı Enbiyâ *'aleyhi's-selâm**[20] mevlûd-i şerîfleri, kā'ide üzere[21] ol gice-i mübârekde[22]

1 -i fâhire E : — V
2 olundukda V : olunmağın E
3 Tırhala V : + Sancağ E
4 emînler V : ümenâ E
5 ve E : — V
6 Ağası'na sadaka olundu V : Ağası olan (.....) sadaka olunmağın E
7 Diyârbekirli ..... olunmağın V : Diyârbekir'de sâkin (.....) ihsân olunmağın ve E
8 edüp ..... 1050 E : etdiler V
9 Bostancı-başı V : + olan (.....) Ağa E
10 olup V : olmağın E
11 Kethudâsı V : + ola[n] (.....) E
12 Ağa E : + olmağın V
13 Bostancı -başı ..... oldukda E : — V
14 sadaka etdiler E : olup V
15 mübârek ..... 'izâm V : yevm-i merkümda, mâh-ı mübârekde yevmü's-sebt eyyâmı rebî'-i evvelin onuncu günü cemî' vezîr ve vükelâ'-i 'izâmlar E
16 meşâyih V : 'ulemâ'-i kirâm ve meşâyihler E
17 Kayık-hâne'de E : yalıda V
18 hil'atler ..... olundu V : "Mübârek, mukaddem bâd" deyü teşrîf etdiler E
19 yevmü'l- V : + [Ayrıca "yevm" kelimesinin üstünde "sebt" kelimesi vardır] E
* "عليه السلام = Allah'ın selâmı onun üzerine olsun" anlamına gelen ve daha çok peygamberler anıldığında yapılan Arapça bir duâdır.
20 'aleyhi's-selam V : 'aleyhi's-salâtü ve'l-İslâm'ın E
21 üzere V : — E
22 -i mübârekde E : — V

câmi'lerde i'lâm içün menârelerinde kandiller zeyn olup[1] ve Ayasofya-i Kebîr'de ihyâlar olur. Ve yevmü'l-isneynde Yeni Câmi"de mevlûd-i şerîf[2] kırâ'at olunup, sa'âdetlü Pâdişâh hazretleri[3] Yeni Câmi"de hâzır olup, Vezîr-i a'zam Mustafa Paşa ve sâyir vezîrler ve 'ulemâ'-i kirâm ve Mevlânâ Şeyhülislâm ve Nakîb-i eşrâf ve sâdât ve Tevkî'î ve defterdârlar ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve meşâyihler da'vet olunur. **[V 527a]** Vakt-i duhâ, Tefsîr-i şerîf ve Hadîs-i şerîfden sonra, kürsîlerde meşâyih[4] bir mikdâr va'z ve mevlûd-i şerîfi mü'minlere beşâret ederler. Ba'dehû du'âlar olundukda, Hakk Te'âlâ hazret[ler]inden mağfiret recâ ederler[5].

Ve mâh-ı rebî'ulâhırun[6] sekizinci gün[ü] Kürd Kāsım Efendi merhûm olup, meyyitin Sultân Mehmed Hân-ı 'atîk câmi'lerine karîb defn etdiler.

Ve mâh-ı mezbûrun dördüncü günü[7] kapu-kullarına masar sene 1050 mevâcibleri tevzî' olunmağın. Ve Defterdâr-zâde sâbıkā Âsitâne'de Şıkk-ı Sânî Defterdârı iken 'azl olunmağın, ba'dehû mâh-ı rebî'ulâhırında Kastamonu Beyi olur ve hem Muhassıllık sadaka olundukda[8], Kastamonu câniblerine 'azîmet etdiler.

Ve Sipâhî Oğlanları Kâtibi olan[9] Gaybî Ağa ma'zûl olup, sâbıkā Süvârî Mukābelecisi olan[10] Mehmed Efendi, Sipâhî Oğlanları Kâtibi olduğu mukarrer. Ve mâh-ı mezbûrda Baş-rûznâmçe[11] Halîfesi olan Pîrî Halîfe ma'zûl olup, yerine Mehmed Halîfe, kā'ideleri üzere Baş Halîfe oldu. Ve mezbûr Pîrî Halîfe bir mikdâr ta'b çeküp, ba'dehû halâs oldular; fî on iki rebî'ulâhır[12].

Ve mâh-ı mezbûrda **[E 311a]**[13] Vezîr Mustafa Paşa, mahrûse-i Mısır Beylerbeyisi oldular*. Ve mâh-ı[14] rebî'ulâhırun yirmi yedinci salı gün[15] Dîvân-ı hümâyûn'da hil'at-i has geyüp, Harem-i hümâyûn'da 'arz gününde sa'âdetlü Pâdişâhımızın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, vedâ' etdiler.

Ve mâh-ı cumâdelûlânın üçüncü günü[16], Bahr-ı siyâh'da olan Vezîr Kapudân Paşa hazretlerinden haber irsâl olunup, Kazak keferesini, deryâda

1 kandiller zeyn olup V : kanâdiller ile zeyn ederler E
2 Câmi"de mevlûd-i şerîf V : Câmi'-i şerîf'de mevlûdü'n-Nebî 'aleyhi's-salâtü ve's-selâm E
3 hazretleri V : -ı 'âlem-penâh E
4 şerîfden ..... meşâyih V : şerîflerden kürsîlerde meşâyihler E
5 ederler V : + Ve mâh-ı rebî'-i evvelde بوسنا (.....) E
6 rebî'ulâhırun V : rebî'ulâhırda E
7 günü E : gün V
8 sâbıkā ..... olundukda [Ayrıca "rebî'ulâhırında" yazısının altında "evvelin" yazısı vardır] E : İbrâhîm Paşa Kastamonu Beyi ve hem Muhassıl oldukda V
9 olan E : — V
10 olan E : — V
11 Baş-rûznâmçe V : Baş-rûznâmeci E
12 rebî'ulâhır V : rebî'ulâhırda mukarrer E
13 mezbûrda V : + [E 311a] ve mâh-ı rebî'ulâhırda E
* 1050 cumâdelûlâsında Rüstem Paşa-zâde Mehmed Paşa Mısır Eyâleti'nden azledilip, Nakkâş Mustafa Paşa Mısır'a Beylerbeyi nasbedilmiştir (*Fezleke*, II,222; Na'îmâ, III,458).
14 Ve mâh-ı E : — V
15 salı gün V : günü yevmü's-sâlisde E
16 günü V : gün E

haberlerin alup, yirmi dört şaykaların vakt-i mübârekde üzerine varup, bir mikdâr muhârebe ederler. Ba'dehû şaykalarından cüdâ düşerler; Kazak kefe-resi karaya dökülüp, firâr ederler. Ve şaykalarından ba'zıları gark olup ve ba'zıların ihrâk edüp[1] ve bir mikdârın zabt ederler. Ve kefereye şikest olup, izin alurlar; hayli kefere küşte ederler[2] ve ekseri diri alınup[3], feth olmuşdur.

Ve selh-i rebî'ulâhırda, Kesbî Efendi bi-emrillâh merhûm olur[4]. Ve mu-kaddem mâh-ı mezbûrun yirmi üçünde Edirne'den gelüp, merhûm Vezîr[5] Bayram Paşa'nın[6] Türbesi'nde Vâ'iz, ta'mîr etdükleri câmi'inde[7] Nâsıh Şeyh Mahmûd Efendi vefât etdiler. Ve sâbıkā Rumeli Kadı'askeri olan (.....) mâh-ı mezbûrda merhûm olduğu mukarrer[8]. Ve merhûm Kesbî Efendi'nin [V **527b]** Mukāta'acılığı[9], Vezîr Baş-defterdâr Mehmed Paşa'nın Dîvân Kâtibi Hüseyn Efendi'ye sadaka olundu[10].

Ve Mısır gemileri Bahr-ı siyâh'dan keresteler getürüp, mezbûr kalyonlar[11] Beşiktaş'da cem'iyyet edüp, Mısır Vilâyeti'ne gitmek tedârükünde.

Ve mâh-ı rebî'ulâhırun evâhırında pençşenbih günü[12], sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri alay ile Dâvud-paşa Sarayı'na teveccüh etdiler.

Ve mâh-ı cumâdelûlânın yevmü'l-ahad[ında], Dîvân'da 'adâlet mukar-rer[13]. Ve mâh-ı mezbûrun yevmü'l-hamîsde beyne's-salât[eyn]den mukad-dem[14] bir furtuna ile bârân olur*. Ve ba'dehû bir sâ'ika ve[15] yıldırım ile[16] bâd-ı sarsar misâl Monla Gûrânî'de Câmi''in[17] kurşunları ve oda-başı sınur kalur. Müftî Ebûssu'ûd[18] Efendi'nin hammâmlarının kurşunları ref' olur. Ve hânelerin[19] kiremidlerini şiddet-i bâd bir uğurdan kaldurup[20] cânib-i Hakk'dan bir 'alâmet olduğu mukarrer. Ve sahrâda süvârîyi ref' etdi ve ba'zı saçaklar ref' oldukda, kiremid ve kurşunlar meydânda[21] ve meyve eşcârların

1 şaykalarından ..... edüp V : şaykaların ba'zıların gark edüp, ba'zıları ihrâk olur E
2 kefereye ..... ederler E : kefere şikest olup V
3 alınup V : alınur E
4 merhûm olur V : -i Te'âlâ vefât etdiler E
5 merhûm Vezîr E : — V
6 Paşa'nın E : Paşa V
7 ta'mîr etdükleri câmi'inde E : ve V
8 Ve ..... mukarrer E : — V
9 Mukāta'acılığı V : Mukāta'acılığı'nı E
10 olundu E : olunmağın V
11 kalyonlar V : + ittifâk E
12 pençşenbih günü V : yevmü'l-pençşenbihde E
13 Ve ..... mukarrer E : — V
14 mukaddem V : + evkāt-ı duhâdan sonra E
* İstanbul'daki kasırga 5 Cumâdelâhıre 1050'de öğle vaktinden sonra meydana gelmiştir (*Fezleke*, II,223; Na'îmâ, III,458-459).
15 sâ'ika ve V : sâ'ikada dahi E
16 ile E : — V
17 Câmi''in E : Câmi'i'nin V
18 Ebûssu'ûd V : es-Su'ûd E
19 hânelerin V : hânelerden çardak E
20 kaldurup V : yedi sekiz mikdârı mahallenin sâ'ika sebebi ile E
21 Ve sahrâda ..... meydânda E : — V

yerlerinden ref' edüp, bir fersah yerde kalur[1]. Ve deryâda olan gemiler, hod Bârî Te'âlâ bilür[2] ahvâllerin.

Ve mâh-ı cumâdelûlânın[3] yedinci gicesi mâh dutulup, üçüncü sâ'atde.

Ve mâh-ı cumâdelûlânın yedinci günü[4] sâbıkā Karaman Beylerbeyisi olan[5] Mehmed Paşa'ya Habeş Eyâleti sadaka olunmağın.Ve sâbıkā[6] Özi Beylerbeyisi olan Halîl Paşa'ya yevm-i mezbûrda[7] vezâret sadaka olunmağın, Dîvân-ı hümâyûn'da[8] sadrda karâr etdiler[9].

Ve mâh-ı cumâdelâhırın[10] yedinci günü 'Abdullâh Efendi'ye[11] Cizye Muhâsebeciliği[12] sadaka olunur.

Ve mâh-ı mezbûrun yedinci gününde[13], sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[14] hazretleri, Rikâb-ı hümâyûn ağaları ile ve müteferrika ve çavuş, alaylar[15] ile Harâmî Deresi'nde vâki' bağçeye teşrîf buyurup, ba'dehû Çatalca'ya 'azîmet etdiler[16]. **[E 311b]**

Ve mahrûse-i Mısır'dan Vâlî-i sâbık[17] Âsitâne-i sa'âdet'e gelmek fermân olunmağın ve hazîne[y]i ma'an getürüp ve Mısır kulları üslûb-i sâbık üzere ta'yîn olunup, karadan Kuds-i şerîfe, ba'dehû menâzillerde ve merâhillerde[18] ve mahûf yerlerden cemî'i[19] beylerbeyiler imdâd[20] edüp, Âsitâne'ye dâhil olunmak emr olundu. Ve hâlâ cedîd olan Beylerbeyi Vezîr Mustafa Paşa'ya kadırga ta'yîn olunmağın ve tevâbi'i, zahîre kalyonları ile ve sâyir[21] bâzergânlar 'azîmet etmek üzere. Ve cumâdelûlânın[22] **[V 528a]** on üçüncü yevmü'l-cum'ada[23], Mısır Beylerbeyisi dört pâre kadırga ve[24] sâyir kalyonlar Beşiktaş'da cem' olup, eyyâma tevakkuf ederler[25].

1 eşcârların ..... kalur E : eşcârları yerinden kökiyle ref' olup V
2 gemiler ..... bilür V : gemilerin E
3 cumâdelûlânın V : cemâzîûlânın E
4 mâh-ı ..... günü E : — V
5 olan V : — E
6 olunmağın ve sâbıkā E : olunup ve V
7 yevm-i mezbûrda E : — V
8 hümâyûn'da V : 'âlîde E
9 etdiler V : + Ve yine yevm-i mezbûrda 'Abdullâh Efendi Anadolu Muhâsebecisi olup, Dîvân-ı hümâyûn'da E
10 cumâdelâhırın V : cemâzîevvelin E
11 'Abdullah Efendi'ye V : karâr etdiler. Ve mâh-ı cemâziyelâhırda yedinci eyyâmda E
12 Muhâsebeciliği V : + 'Abdullâh Efendi'ye E
13 mâh-ı ..... gününde E : yevm-i mezbûrda V
14 -ı 'âlem-penâh E : — V
15 alaylar E : — V
16 buyurup ..... etdiler V : buyurdular, ba'dehû Çaltıca'ya teveccüh ederler E
17 sâbık V : + Vezîr (.....) E
18 ve merâhillerde E : — V
19 cemî'i V : cemî' E
20 imdâd V : imdâ[d] E
21 sâyir V : + ve âyende vü revende E
22 cumâdelûlânın V : mâh-ı cemâzîevvelin E
23 cum'ada V : cum'adır E
24 dört ..... ve V : olan Vezîr Mustafa Paşa'ya mahrûse-i Mısır'a teveccüh etdiler. Dört pâre kadırgalar ile E
25 ederler V : + Ve sâbıkā Karaman Beylerbeyisi olan Mehmed Paşa'ya Habeş Eyâleti mukarrer olup, mesrûr oldular E

Ve mâh-ı mezbûrun on dördüncü gice, kudret-i İlâhî msfu'l-leylde ihrâk vâki' olur*. Balat ve Fenar ve Fethiyye ve Dıragoman ve Sultân Selîm[1] Câmi'i civârına karîb Çukur-bostan ve bir mertebe[2] şiddet-i[3] rüzgâr ol kadar olur kim âteş cevânibleri alur. Yevm-i [yek]şenbihde[4] cemî'i vüzerâ'-i 'izâm ve Yeniçeri Ağası ve yeniçeriler ve bostancılar[5] ve sâyir kapu halkı cem' olurlar. Bir mertebe ikdâmlar ile def'ine sa'y[6] olunur. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlempenâh hazretleri teveccüh ederler; kapu-kulları ile üşündü olur. Âteş 'alevlenür; bir ferd harekete mecâli[7] olmayup, şiddet-i rüzgâr Hakk sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerine niyâz u tazarru' ile hayr[8] du'âlar ederler. 'İnâyet Hakk Te'âlâ'dan duhâ vakti def' olur**. Bir 'ibret-i 'azîm[9]; yirmi dört sâ'at mikdârı ihrâk mukarrer. Ol hînde sa'âdetlü Pâdişâhımızın teveccühi [ve] in'âmlar[ı] ve etrâflarından muhâlif olan yerleri ve havâlîleri kesüp, bi-'inâyetillâh men' u def' oldu. Ve mukaddemâ vâki' olan ihrâklardan biridir.

Ve Mısır'a 'azîmet; kadırgalar 'akabince yevmü's-sebtde, kalyonlar ve ba'zı ticârete işleyen sefîneler bir uğurdan muvâfık eyyâm olur, yirmi kıt'a gemi Beşiktaş İskelesi'nden[10] topların atup, mahrûse-i Mısır cânibine teveccüh etdiler[11],

Ve mâh-ı cumâdelâhırun[12] on yedinci günü yevmü's-selâsda[13], Mîrahûrbaşı olan Maksûd Ağa'ya Diyârbekir Eyâleti sadaka olundukda[14], tevâbi'leri ile Diyârbekir mühimmâtların görüp ve[15] kapusun tahrîr edüp[16], ba'dehû 'azîmet etmek fermân olunmağın. Ve Mîrahûr-i Sânî, Büyük Mîrahûr oldukda, Harem-i hümâyûn'dan Küçük Mîrahûrluk ile Has-odalı (.....) Ağa çıkdılar.

* Metnimizde söz konusu edilen bu yangın *Fezleke* (II,223) ve Na'îmâ'ya göre (III,458) 13 Cumâdelûlâ 1050 pazartesi gecesi çıkmıştır.

1 Selîm V : + Hân-ı 'atîk E
2 bir mertebe E : — V
3 şiddet-i V : + şitâda E
4 Yevm-i [yek]-şenbihde V : Ve bir cânibden rüzgâr peydâ olur, yevm-i şenbihde bâd-ı muhâlif E
5 yeniçeriler ve bostancılar V : yeniçeri ve bostanî halkı E
6 ile def'ine sa'y E : — V
7 mecâli V : mecâl E
8 hayr V : + u E

** İstanbul'da Balat civârında başlayan bu yangın, Dıragoman Mahallesi'nden Sultân Selîm semtine sıçramış, pazartesi günü öğle vakti Çukurbostan'a dayanıp orada söndürülmüştür (*Fezleke*, II,223; Na'îmâ, III,459).

9 'azîm V : + mazlûmlar yüzi suyı ve fukarânın gözi yaşı E
10 Ol hînde ..... İskelesi'nden E : Ve Beşiktaş'da olan yirmi pâre kalyonlar ve Mısır Beylerbeyisi muvâfık eyyâm ile V
11 etdiler V : fî sene 1050 E
12 cumâdelâhırun V : cemâzîevvelin E
13 yevmü's-selâsda E : — V
14 olundukda V : olunup, mezkûr Maksûd Paşa Diyârbekir Beylerbeyisi oldukda E
15 ve V : — E
16 edüp V : eder E

Ve Âsitâne-i sa'âdet'de Darb-hâne'de Şıkk-ı Sânî Defterdârı Hasan Efendi tas[h]îh-i sikke içün çil akça[y]ı rûz[1] [u] şeb 'ale'l-'acele kâmil riyâl guruş 'ayârı kesdürüp, Darb-hâne üzerinde nâzırlar idi[2].

Ve mâh-ı mezbûrun yirmi birinci günü[3] yevmü's-sebtde[4], Harem-i hümâyûn'dan Silâhdâr Ağa Siyavuş Paşa'ya Kapudânlık ve[5] hem vezâret sadaka olundukda*, Vezîr-i a'zam olan[6] Mustafa Paşa hazretlerinin sarayına kondular; ve yevmü'l-ahad gicesinde[7].

[E 312a] Ve sene bin elli recebü'l-müreccebin gurresinde, Şıkk-ı Sânî Defterdârı olan Hasan Efendi Darb-hâne'de cedîd akçaya ikdâm ederlerdi[8].

Ve mîr-i mîrânlar eyâletlerinde 'adl üzere ve narhlarda i'tidâl üzere.

Vezîr Kapudân Siyavuş Paşa Tersâne'de cedîd baştarda ve kadırgalar ve firkateler hâzır ederlerdi, **[V 528b]** donanma seferine. Ve Tersâne Kethudâsı[9] Piyâle Ağa ve Tersâne Emîni Sâlih Efendi ve Şehr-emîni olan[10] İsmâ'il Efendi, Matbah Emîni olup[11], Şehr-emâneti âhara oldukda ve Kapucular Kethudâsı Hüseyn Ağa hizmetinde .

Ve mâh-ı mezbûrda Âsitâne-i sa'âdet'den surre-i hümâyûn i'zâz [ü] ikrâmlar ile Ravza-i mutahhara'ya ve Ka'be-i mu'azzama'ya hüccâc-ı Müslimîn ile teveccüh etdiler.

Ve mâh-ı şa'bânda[12] mîr-i mîrânlar tebeddülâtları olur. Ve[13] Rumeli ve Anadolu cânıblerinden mâl-ı mîrî tahsîl olunup, hazîneler[14] Dîvân-ı hümâyûn'a gelürdü.

Vezîr-i a'zam olan Mustafa Paşa hazretleri mâh-ı mezbûrda, hayrât u[15] hasenât ecliyçün medrese ve sebîl-hâne ve kârgîr[16] binâ ve enderûnu kâşî [ve] dârü'l-kurrâsı[17] ve ders-i 'âmm ve talebe içün hucurât ve çeşme ve dört

1 rûz : rûzî E
2 Harem-i hümâyûn'dan ..... nâzırlar idi E : Küçük Mîrahûr, Harem-i hümâyûn'dan çıkup V
3 günü E : gün V
4 sebtde V : sebtdir E
5 Siyavuş ..... ve V : Kapudânlık ile çıkup Siyavuş Paşa E
* 22 Cumâdelûlâ 1050'de Kapudân Hüseyin Paşa Karadeniz'de iken Özi muhâfazasına memûr olup yeri daha önce vezâretle çıkan Silâhdâr Siyavuş Ağa'ya tevcîh olunmuştur (*Fezleke*, II,223; Na'îmâ, III,458).
6 olan E : — V
7 hazretlerinin ..... gicesinde E : 'nın saraylarına kondular V
8 ederlerdi V : idi E
9 Kethudâsı V : + olan E
10 olan E : — V
11 olup V : ve E
12 mâh-ı şa'bânda V : şa'bân-ı şerîfde E
13 olur. Ve E : olup V
14 hazîneler E : — V
15 hayrât u V : hayrât E
16 kârgîr V : kâgîr E
17 kurrâsı E : kurrâ V

cevânibi şâh-râh ve[1] tarîk-i hâs, çarşu[da] esnâf-ı kürekciler ker-hânesi kurbu ve mukâbelesinde merhûm ve mağfûrun leh Sinân Paşa'nın medresesi ve türbeleri olup[2].

Ve Anadolu Eyâleti'nde ba'zı sancaklara ve kazâlara muharrirler ta'yîn olunmağın, re'âyâ hânelerin tahrîr ederlerdi. Ve Rumeli'nde Muharrir Kapucu-başı Süleymân Ağa, Tuna Eyâleti'nde vâki' sağ kolu ve sol kolda Ahmed Ağa tahrîr edüp, 'adl üzere hâneler defter olunmağın.

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfin on yedinci günü, cedîd akça çıkup ve kapukullarının reşen mevâcibleri ihrâc olunmağın, Şehr-i İstanbul'da nidâlar olup, altun yüz yirmi akçaya ve[3] riyâl guruş seksen akçaya ve esedî guruş yetmiş akçaya* ve çil akçalar mübâlaga olup ve cemî'i esnâf tâyifesi cem' olup, İstanbul Kadısı ve mu'ayyen nâzırlar olup, cemî'i[4] zahîreye narhlar ve hubûbâta[5] çaşniler dutulup, eğer ganem ve revgan u 'asel ve nân u dakîk ve meyve. Ve tüccârlara te'kîdler olunup[6], akmişe ve çuka ve kadife ve harîr ve ayakkabı bi'l-cümle esnâf tâyifeleri şer'-i şerîf mahkemesinde hâzırlar idi. Ve mahrûse-i Edirne'ye ve Rumeli eyâletlerine[7] cedîd akçalar gönderdiler. Ve Anadolu eyâletlerine çil akçalar[8] gönderilüp, fermân-ı Pâdişâhî üzere esnâf u tüccâr metâ'ların bey' u şirâda itâ'at edüp, vech-i meşrûh üzere cârî olurdu. Ve 'îd-i şerîfde halk-ı[9] 'âlem refâhiyet üzere 'atîk akçaları Darb-hâne'de kâl olurdu. Gayri **[V 529a]** zolta nâm guruş ve rub' yesak[10] oldu; min-ba'd bey' u şirâsı bâtıl oldu.

Ve Mîr-i mîrân-ı Anadolu ve Mîr-i mîrân-ı Karaman cedîd oldukda[11], Harem-i muhterem'den Vezîr Defterdâr[12] Paşa'ya çıkup, ba'dehû eyâletlerine 'azîmet etdiler. Ve Mîr-i mîrân-ı Şâm-ı şerîf[13] Vezîr Ahmed Paşa'ya sadaka olunmağın. Ve sene ihdâ [ve] hamsîn ve elf muharreminde[14] Rumeli Beylerbeyisi, Harem-i muhterem'den Silâhdâr Ağa'ya sadaka olundu[15].

1 çeşme ..... ve V : âb-ı revân çeşm[e]ler, dört cânibleri şâh-râ[h] E
2 esnâf ..... olup E : Bir mahall-i latîfde türbeleri olup V
3 akçaya ve V : akça üzere E
* Kuruşun 125, altının 250 akçaya çıkması üzerine Sadrâzam Mustafa Paşa yeni akça kestirip, kuruş 80'e, altın 160'a, Mısır parası 2 akçaya indirilmiş, 1050 ramazânının evâhırındaki bayram mevâcibi bu yeni akçalardan verilmiştir (*Fezleke*, II,223; Na'îmâ, III,460).
4 cemî'i V : cemî' E
5 hubûbâta V : + ve E
6 olunup V : — E
7 eyâletlerine V : eyâletlerinde E
8 çil akçalar E : dahi kezâlik V
9 halk-ı V : خالق E
10 rub' yesak V : روب yesâğ E
11 cedîd oldukda E : — V
12 Defterdâr E : Defter[dâr] V
13 şerîf V : şerîfe E
14 sene ..... muharreminde E : ve V
15 olundu V : olunmağın ve E

Bin elli bir târîhinde Âsitâne-i sa'âdet'den[1] Bahr-ı siyâh câniblerine fermân olunan donanma-yı hümâyûn ile Kefe[2] ve Azak seferidir ki[3], zikr olunur.

Ve sene ihdâ ve hamsîn ve[4] elf muharremü'l-harâmında[5], Bahr-ı siyâh cânibine donanma seferi[6] mukarrer oldukda, Özi Beylerbeyiliği mukaddem Vezîr Hüseyn Paşa'ya mukarrer olmuş idi[7]. Özi Eyâleti'ni[8] zabt etmeğin*, Eflâk ve Boğdan voyvodaları itâ'at üzere ve[9] kânûn-i kadîm üzere[10] hazîneleri Âsitâne'ye gelürdü. Ve Leh Kıralı ve Erdel Kıralı ve Nemçe kırallarının elçileri ve pîşkeşleri her senede Âsitâne-i sa'âdet'e irsâl olurdu.

Lâkin Azak Kal'ası Kazak zabtında. Ve Ten ve Rus şaykaları Bahr-ı siyâh'da harâmîlik ve 'ısyânları mukarrer. Ve donanma kadırgaları ile me'mûr olan asker tâyifesi sene-i sâbıkda rast gelürler. Kazak keferelerin şaykalarından cüdâ düşürüp, şemşîrden[11] geçürdüler ve şaykaların gark ederler. Ve keferelerden ekserin[12] giriftâr ederler. Ba'dehû Azak Kal'ası seferine tedârük görüp, Özi Beylerbeyisi olan Vezîr Hüseyn Paşa'ya fermân-ı şerîf sâdır oldukda, Azak seferine Serdâr ederler. Sancakları ile me'mûr olup[13] ve karadan 'azîmet ederler.

Ve Hân hazretleri, Tatar askeri ile Azak seferi üzere hâzır oldular. Ve Âsitâne'den Yeniçeri Kethudâsı ile yeniçeriler[14] ve zâbitleri me'mûr olup ve cebeci ve topcu ve arabacılardan neferât me'mûr ederler. Ve toplar ve cebehâne ve mühimmâtları, kalyon ve şaykalara tahmîl[15] edüp, donanma ile Bahr-ı siyâh'dan Kefe'ye 'azîmet ederler.

Vezîr Kapudân Siyavuş Paşa[16] deryâdan Serdâr olup[17] **[V 529b]** ve Tersâne halkından ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârlar ve beylerden dilîr [ve]

1 sa'âdet'den V : sa'âdet'de vâki' olan E
2 olunan ..... Kefe V : donanma Kefe'ye E
3 ki V : dir E
4 ve V : — E
5 harâmında V : harâmda E
6 donanma seferi E : sefer V
7 idi V : + Lâkin E
8 Eyâleti'ni V : Eyâleti E
* 22 Cumâdelûlâ 1050'de Kapudân Hüseyin Paşa Karadeniz'de iken Özi muhâfazasına memûr olup yeri daha önce vezâretle çıkan Silâhdâr Siyavuş Ağa'ya tevcîh olunmuştur (*Fezleke*, II,223; Na'îmâ, III,458).
9 ve E : — V
10 üzere E : — V
11 şemşîrden V : tîğ u darbdan (ضربدن) E
12 ekserin V : ekserlerin E
13 Sancakları ile me'mûr olup V : Dahi sancakların me'mûr olur E
14 yeniçeriler V : yeniçeri E
15 şaykalara tahmîn V : sefînelere tahmîn E
16 Paşa E : Pa[şa] V
17 olup V : olur V

nâmdâr tüfeng-endâzlar, kadırgalar ile me'mûr idiler. Mâh-ı saferü'l-muzaffer gurresinde, donanma-yı[1] hümâyûn mübârek evkâtda, Vezîr-i a'zam Mustafa Paşa[2] ve Mevlânâ Şeyhülislâm Yahyâ Efendi ve Rumeli ve Anadolu kadı'askerleri ve İstanbul Kadısı ve 'ulemâ'-i kirâm ve vüzerâ'-i 'izâm[3] **[E 312b]** ve meşâyihlerden hayr[4] du'âlar ve feth ve muzaffer olmak recâ ederlerdi, Hakk Te'âlâ'dan. Ve[5] Feth-i şerîfler kırâ'at olunup[6] ve cemî'i asâkir-i İslâm mansûr u muzaffer ve a'dây-ı[7] küffâr münhezim olmak niyyeti[8] ile gāzîler kadırgalarda. 'Alemler açılup ve top u[9] tüfengler şenlikleri ile ve tabl u nakkāre[10], i'zâz [ü] ikrâmlar ile teveccüh etdiler, Tersâne'den. Saray-ı hümâyûn sevâhilinde Köşk-i hümâyûn'da, taht-i 'adâlet-serîrinde sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem teferrüc ve tazarru' [u] niyâzda ol Kādi'l-hâcât'dan[11] fütûhât talebinde olduklarında[12], kadırgalar alayların kat kat saflar edüp ve baştardada Sadr-ı a'zam hazre[tler]i[13] ve Kapudân Paşa Köşk'de iskele ile[14] teveccüh etmeğin[15], sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh'a karşu âdâb [ü] vekār ile hâk-i pây-i şerîflerine yüzlerin sürdüler. Hayr <u> du'âların recâ edüp, fâhir<ler>[16] hil'atler 'atâ[17] olundukda, ba'dehû 'avdet ederler, baştardaya. Tekrâr toplar ve tüfengler şenlikleri olur. Deryâda sadâlardan ol vâdî lerzeye varup[18], kānûn üzere Beşiktaş'da Hayreddîn Paşa Kapudân-ı 'atîk Türbesi civârında[19] İskele-i Beşiktaş'da karâr ederler[20]. Üç gün tevakkuf olup ve mâh-ı mezbûrda rûz-i hızırdan mukaddem[21] Beşiktaş'dan hareket ederler. Boğaz'a karîb Kavak İskelesi sevâhilinde ve Poyraz Limânı'nda[22] karâr ederlerdi. Birkaç eyyâm oturak olur. Vakt-i eyyâm ve müvâfık rüzgâr[23] olup, ba'dehû karamürseller[24] cebehâne ile olan gemiler Bahr-ı siyâh'dan Kefe'ye 'azîmet ve kadırgalar Boğaz'dan teveccüh etdiler. Muvâfık rüzgâr ile[25] Vilâyet-i Samsun ve ba'dehû

1 gurresinde donanma-yı V : gurresinde donanma-i ["gurresinde" kelimesinin altında "muharremü'l-harâm evâhırı" yazısı vardır] E
2 Mustafa Paşa V : Gāzî Âsaf-ı zemân E
3 Efendi ..... 'izâm V : Sâhib-i fetvâ, 'âdil vüzerâ'-i 'izâmlar ve 'ulemâ'-i kirâm Rum[eli] Kadı'askeri ve Anadolu ve İstanbul ve cemî' [E 312b] kadı efendiler ve müderris efendiler E
4 hayr V : + u E
5 Te'âlâ'dan. Ve V : sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerinden E
6 olunup V : ederek E
7 asâkir-i ..... a'dây-ı V : asâkirü'l-İslâm mansûr ve a'dâ-i din E
8 niyyeti V : niyyet E
9 açılup ve top u V : açılur ve top E
10 ile ve tabl u nakkāre E : olup V
11 hâcâtdan V : + recâ ederlerdi E
12 olduklarında V : oldukda E
13 saflar ..... hazre[tler]i V : saflarda. Baştarda [ile] Sadr-ı a'zam hazretleri E
14 iskele ile E : — V
15 etmeğin V : + 'adâletlü E
16 -ı 'âlem-penâh'a ..... fâhir<ler> E : tarafından V
17 'atâ V : 'atâlar E
18 Deryâda ..... varup E : — V
19 Türbesi civârında E : Türbesi'nde V
20 ederler V : etdiler E
21 mukaddem V : + olup E
22 Poyraz Limânı'nda V : Limân-ı Poyraz'da kadır[galar] E
23 ve muvâfık rüzgâr V : rüzgâr fethan E
24 karamürseller V : + mevsümlerinde E
25 Muvâfık rüzgâr ile V : Fasl-ı rüzgâr muvâfık olur E

mukâbele deryâda ve eyyâm-ı muvâfık[1], engin Kefe yakasında olan sevâhillerde karâr edüp[2], Eyâlet-i Kefe'ye dâhil oldular. Ve karaya çıkup, ordu ve bârgâhlar ve haymeler kurulup ve Yeniçeri Kethudâsı[3], orta çadırları ile askerden ba'zısı taşrada konup[4] **[V 530a]** ve toplar ve cebehâne gemilerde.

Ve Hân hazretleri sefer-i hümâyûn tedârüklerin görüp ve Tatar askerleri cem' olup, Kırım sahrâlarında tedbîr ü müşâvereler olup[5], Vezîr Serdâr Hüseyn Paşa dâhil oldukda[6], Kırım Hânı ile müşerref olup, ba'dehû mâh-ı rebî'ulevvelin gurresinde[7], Azak Kal'ası üzerine[8] dâhil olurlar. Topları, firkateler peydâ edüp, nehirden Azak Kal'ası'na nakl ederler. Yeniçeriler ve yeniçeri zâbitleri meterisler edüp, muhâsara ederler, iki kollardan[9]. Kapudân Paşa bir cânibinden[10] ve Hüseyn Paşa bir cânibinden meterislere girüp[11], Azak Kal'ası'n muhâsara ederler. Ve kal'a-i mezbûr üç kat olmağın, bir cânibi sevâhil-i nehre karîb ve bir cânibi hendek ve tabyaları mukarrer. Ve Kal'a-i Azak bir tarafları Firenk Kullesi ve tabyaları olmağın, içinde kefere-i Kazak[12], piyâde tüfengli ve topları kullelerde ve mazgallarda olduğu[13] mukarrer. Vezîr Hüseyn Paşa başka tevâbi'i ile ve Özi Eyâleti zu'amâsı ve erbâb-ı tîmârı ve yeniçeriler ile[14] Turnacı-başı bir taraflardan ve Yeniçeri Kethudâsı bir tarafdan, Vezîr Kapudân Siyavuş Paşa bir cânibinden[15] toplar ile rûz [u] şeb muhâsarada idiler.

Ve sene ihdâ ve hamsîn ve elfde, Âsitâne'de vâki' olan[16] Galata'da 'Azeb[17]-kapusu olan sevâhilde kalyonlar[18] ve karamürseller karâr etdükleri kenârda isneyn gicesinde[19], vakt-i 'işâdan sonra dördüncü sâ'atde[20] hisâr dıvarına karîb dükkânlardan ihrâk vâki' olur[21]. Nısfu'l-leylde üşündü olur, sabâha karîb ihrâk def' olur.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelde, Eski-odalar kurbunda Kurşunlu Türbe civârında, merhûm Vezîr[22] Ahmed Paşa'nın Sarayı nısfu'l-leylde kazâ vü kader[23]

1 mukâbele ..... muvâfık E : — V
2 edüp V : + ve E
3 ve Yeniçeri Kethudâsı V : Yeniçeri Kethudâsı ve E
4 ile ..... konup V : ve askerden ba'zılar taşrada E
5 olup V : — E
6 oldukda V : + ve E
7 olup ..... gurresinde V : olduklarında ve mâh-ı rebî'-i evvel gurresi E
8 üzerine V : üzerlerine E
9 ederler, iki kollardan V : ve ahad şeb edüp, iki kollarından E
10 cânibinden V : cânibden E
11 meterislere girüp E : — V
12 Kazak V : Kazaklar E
13 olduğu E : — V
14 ve yeniçeriler ile V : ile ve nısf yeniçerilerden E
15 cânibinden V : cânibden E
16 ve ..... olan V : elf (.....) E
17 'Azeb E : 'Arab V
18 kalyonlar V : kalyon E
19 gicesinde E : gicesi V
20 sâ'atde V : sâ'at E
21 olur E : + Gice V
22 merhûm Vezîr V : vezîr merhûm [Bu kelimeler "Ahmed Paşa" kelimelerinin altına yazılmıştır] E
23 kader V : bi-emrillâhi Te'âlâ E

içerüden ihrâk vâki' olur. Yeniçeri ocağı ve[1] vüzerâ'-i 'izâmlar imdâd ederler. Sabâh vaktinde[2] def' olur. Ba'zı etrâflarında[3] olan dükkânları kat' edüp, yalnuz saray bi'l-külliyye ihrâk olur.

Ve mâh-ı mezbûrda, Harem-i hümâyûn'dan Silâhdâr Ağa, Mîr-i mîrân-ı Anadolu Vâlîsi oldukda, Baş-defterdâr Vezîr Mehmed Paşa sarayına[4] çıkup, **[V 530b]** üç gün karâr etdiler. Ba'dehû kapuların ve kethudâların cem' etmeğin, Kütahya'da eyâletlerine teveccüh ederler.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelde, Harem-i hâs'dan Çukadâr Ağa[5], Mîr-i mîrân-ı Karaman Eyâleti ile Vezîr Defterdâr Paşa saraylarına çıkup, üç gün tedârüklerin gördüler; Karaman Eyâleti'ne teveccüh etdiler[6].

Ve mâh-ı mezbûrda Şehr-emîni Çarşusu kurbunda ihrâk vâki' olur. Nısfu'l-leylde ba'zı dükkânlar ihrâk olur. Ba'dehû yeniçeriler ve saray oğlanlarından bostancılar zümresi ikdâmlar edüp, def' olur.

Ve şark[7] cânibinden elçi ile Şâh tarafından[8] pîşkeşler ve hediyye Âsitâne'ye nâmeler ile[9] 'ahd ü emân olduğu üzere Vilâyet-i 'Acem'den elçileri menâzil ü merâhil kat' ederler. Mâh-ı rebî'ulevvelde[10] Âsitâne-i sa'âdet'e dâhil oldukda, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri, fermân-ı şerîfleri[11] mûcebince Sadr-ı a'zam Vezîr-i ekrem Gāzî, Âsaf-ı zemân[12] Mustafa Paşa, Çavuş-başı ile[13] Silâhdârlar Ağası'n[14] ta'yîn ederler. Tekrîm ile elçi-i mezbûru Sultân Bâyezîd Hân *tâbe serâh** cânıblerine karîb Vezîr-i sâbık Hüseyn Paşa[15] saraylarına kondurdular. Ve te'kîdler olur; ecnebîden bir ferd ile mülâkat olmazlardı[16]. Ve bir Çorbacı[17], neferâtı ile kapularında ta'yîn idi. Cemî'i[18] me'kûlâtları mîrî cânibinden[19] defter mûcebince ta'yîn olunmağın.

Ve Üngürus cânıblerinden Nemçe Elçisi mukaddem gelüp, Elçiler Hânı'nda[20] konup, kānûn üzere mîrîden kifâyet mikdârı ta'yîn olup ve

1 ve V : — E
2 vaktinde V : u'l-hayrda E
3 etrâflarında V : etrâfları cânıblerinde E
4 Paşa sarayına V : Paşa'ya E
5 Ağa V : + hazretleri E
6 etdiler E : ederler V
7 şark E : Şâh V
8 Şâh tarafından E : — V
9 nâmeler ile V : ve nâmeleri ve E
10 rebî'ulevvelde V : rebî'-i evvelin (.....) E
11 fermân-ı şerîfleri E : — V
12 zemân V : + Vezîr E
13 ile V : ve E
14 Ağası'n E : Ağası V
* "طاب ثراه = Kabri iyi ve temiz olsun" anlamına gelen ve vefât etmiş saygın kişilerin arkasından söylenen Arapça bir duâ cümlesidir.
15 Hüseyn Paşa V : — E
16 ile mülâkat olmazlardı V : mülâkat olmazlar idi E
17 Çorbacı E : Corbacı V
18 idi. Cemî'i V : edüp, cemî' E
19 cânibinden V : cânıblerinden E
20 Hânı'nda V : hânlarında E

pîşkeşleri Dîvân-ı hümâyûn'da kānûn üzere teslîm olunmağın. Ve sâyir elçiler her tarafdan[1] gelürlerdi. Eğer Firenk, eğer Leh ve eğer Erdel kırallarından itâ'at üzere; ri'âyet olunurlardı. Ve[2] Dîvân-ı hümâyûn'da Galebe Dîvân fermân olunurdu[3]. Ba'dehû hil'atler ihsân olunup, pîşkeşleri keşîde olup, icâzet olundukda[4], vilâyetlerine giderlerdi.

Ve şark cânibinden Şâh elçisi[5], mâh-ı rebî'ulâhırın beşinci eyyâmı, Galebe Dîvân fermân olunmağın[6], Çavuş-başı ve[7] çavuşlar ile Şâh elçilerin 'âdet-i kadîm üzere Dîvân-ı hümâyûn'da sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân, Kahramân-ı devrân, Halîfe-i şark u garb, **[V 531a]** Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn Sultân[8] ibnü's-Sultân Sultân[9] İbrâhîm Hân ve Sadr-ı a'zam-ı Âsaf-ı zemân[10] Mustafa Paşa, Vezîr-i[11] sânî makāmında[12] Ken'an Paşa, Vezîr-i[13] sâlis makāmında Mehmed Paşa, Vezîr-i râbi' makāmında[14] diğer Mehmed Paşa, Vezîr-i hâmis Eyyûb Paşa, Vezîr-i sâdis Yûsuf Paşa, Vezîr-i sâbi'[15] Mustafa Paşa, Vezîr-i sâmin Mehmed Paşa ve Defterdâr ve 'ulemâ'-i kirâm[16], 'âdil, şer'-i şerîf icrâ eden kadı'askerler sadr-ı 'adâletde. Ve kapu-kulları altun üsküflü yeniçeriler kat ender[17] kat gürûh saflarda âdâb ile makāmlarında ve kapu halkı ve[18] ağaları ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları[19] makāmlarında ve[20] kapucu-başılar sîm 'asâ[21] yedlerinde ve Kapucular Kethudâsı ve[22] Çavuş-başı sîm 'asâ ile Vezîr-i a'zam hazretlerinin âyîn-i kadîm üzere âdâb ile hizmet makāmında[23], Dîvân-ı hümâyûn a'yân ve hâceleri makāmlarında, Hizâne-i 'âmire'[y]i zabt edenler aklâm hizmetinde, **[E 313a]** Dîvân-ı Pâdişâhîde vüzerâ'-i 'izâmlar yerlerinde[24]. Ve mâh-ı mezbûrda elçi-i Şâh-ı 'Acem Dîvân-

1 tarafdan V : taraflarından E
2 Ve V : — E
3 olunurdu V : olurdu E
4 olundukda V : olup E
5 elçisi V : + mâh-ı mezbûrun ve mâh-ı E
6 olunmağın V : + ve E
7 ve V : ta'yîn olunur E
8 Hâdimü'l- ..... Sultân V : ve Hâdim-i Haremeyn-i şerîfeyn Sultân-ı 'âdil ve Şehinşah E
9 Sultân V : es-Sultân E
10 ve .....-zemân V : Dîvân[-ı hümâyûn'da] vüzerâ'-i Âsafi'z-zemân, Vezîr-i a'zam olan E
11 Vezîr-i E : ve V
12 makāmında E : + Vezîr V
13 Vezîr-i E : ve V
14 Vezîr-i râbi' makāmında E : ve râbi' V
15 sâbi' E : sâdis V
16 kirâm V : kirâmlar E
17 ender V : — E
18 ve V : — E
19 ağaları V : ağalar E
20 ve V : — E
21 'asâ V : 'asâlar E
22 ve V : — E
23 âyîn-i ..... makāmında V : âyîn-i âdâb u vekār ile hizmet makāmı üzere E
24 yerlerinde V : ve Sadr-ı a'zam-ı Âsaf-ı zemân ve Kadı'asker-i Rumeli, Anadolu ve defterdârlar ve Tevkî'î Paşa ve erkân-ı Devlet-i 'aliyye bi-kaderi merâtibihim makāmlarında karârda. Ve Yeniçeri Ağası, ocak zâbitleri, yeniçeriyân, altun üsküflü gürûh, âyînleri ile piyâde saflar keşîde ederler. Ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve sîm 'asâlar ile 'ale't-tertîb Bâb-ı sa'âdet'de karârda. Müteferrika ve zevvâkîn ağayân ve bölük ağaları, kapu halkı ve bevvâbân-ı 'âlî, meydân-ı Dîvân-ı hümâyûn'da hizmetlerinde. Ve ser-çavuşân gümüş 'asâ ile ve bir cânibde Kethudâ'-i Bevvâbân sîm 'asâ ile Sadr-ı a'zam karşusunda hizmet-perverde idiler. E

ı hümâyûn'da bu âyîn[1] [ve] bu tantana[y]ı gördükde, az kaldı kim kendüyi oynadup, tehayyür makāmında endâmına[2] lerze düşüp, ba'dehû mezbûr elçi Çavuş-başı ile[3] sandalı teklîf[4] olunup, sâyir tevâbi'i taşrada mu'ayyen yerlerde karâr edüp, ol eyyâmda kapu-kullarına mevâcibleri kānûn üzere tevzî' olunmağın. Ba'dehû Dîvân-ı hümâyûn'da[5] ziyâfetler olup, ol kadar gûn-â-gûn ni'metler ve[6] sîm siniler ile mertebânî[7] kâseler içre et'ime-i fâhire bezl olup ve zevvâkîn ağaları âdâb ile hizmetde ve eşribe[8] envâ'ı sîm kâseler ve habbâzîn-i hâssa ve yeniçeriyân hizmetlerde ve mehterân-ı haymeler hizmetlerde[9], i'zâz [ü] ikrâm[10] ile şerâyit-i hizmet edâ olundukda. Ba'dehû Şâh-ı 'Acem'den gelen pîşkeşleri bevvâbân-ı Dergâh-ı 'âlî, yedlerinde kā'ide üzere keşîde ve erkân[11] mûcebince te'hîrde. 'Arz vakti îcâb etdükde[12], kānûn-i kadîm üzere Yeniçeri Ağası 'Arz-ı hümâyûn vakt[i][13] Harem-i sa'âdet'e teveccüh etdiler. Ba'dehû kadı'askerlere[14] Harem-i enderûn'a icâzet[15] olup, ba'dehû elçilere hil'atler ihsân olunmağın, vüzerâ'-i 'izâmlar ve Sadr-ı a'zam Vezîr Mustafa Paşa, fermân-ı Pâdişâhî ile[16] **[V 531b]** Harem-i muhteremlerine 'Arz-odası'na girdükde[17], sa'âdetlü Pâdişâh taht-ı sa'âdetlerine[18] cülûs edüp, vüzerâ'-i Âsaf-ı zemân saf durup, elçi-i Şâh-ı 'Acem nâmelerin koyup, zemîn taht pâyelerin bûs edüp, yüz sürdükde[19], icâzet emr olunup, elçi-i Şâh bu mehâbeti ve bu dârâtı ve bu tantana[y]ı[20] gördükde az kaldı kim özi[21] âba[22] ve bağrı kebâba döneyazdı[23]. Ve Bâb-ı sa'âdet'den bîrûna çıkdukda, Dîvân-ı hümâyûn'dan hâric-i Bâb-ı devlet'e gelüp, esblerine binüp, Bâb-ı hümâyûn câniblerinde istirâhat[24] etdiler. Dîvân-ı hümâyûn'dan ibtidâ yeniçeri gürûh[25] icâzet ile fevc

1 Dîvân-ı ..... âyîn E : — V
2 makāmında endâmına V : makāmlarında endâmlarına E
3 elçi ..... ile V : Çavuş-başı elçi-i mezbûr E
4 teklîf E : + teklîf V
5 hümâyûn'da V : hümâyûn E
6 ol ..... ve V : ve Galebe Dîvân ol kadar ni'âm-ı gûn-â-gûn E
7 mertebânî : نردوبانی E : نرتبانی V
8 et'ime ..... eşribe V : ve hademe-i Dîvân-ı hümâyûn, zevvâkîn ağalar hizmet, âdâb ile sofralar keşîde ve eşribeler E
9 ve ..... hizmetlerde E : — V
10 ikrâm V : ikrâmlar E
11 kā'ide ..... erkân V : keşîde, kā'ide-i erkân E
12 etdükde V : oldukda E
13 vakt[i] E : — V
14 kadı'askerlere V : kadı'askerler E
15 icâzet V : izn E
16 Pâdişâhî ile V : Pâdişâh-ı berr ü bahr, İskender-i zemân, Hâdimü'l-Haremeyn, Güzîde-i Âl-i 'Osmân, ekālîm-i seb'[a] kişver-güşâ E
17 girdükde V : + taht-ı sa'âdetde E
18 taht-ı sa'âdetlerine V : — E
19 pâyelerin ..... sürdükde V : -ı şerîf pâylarına yüz sürdüler E
20 ve bu tantana[y]ı E : — V
21 özi V : kendüyi [Bu kelimenin altında "özi" kelimesi vardır] E
22 âba E : âpa V
23 döneyazdı E : döne V
24 istirâhat E : tevakkuf V
25 gürûh V : gürûhlar ile E

fevc galebe ile[1] bir sâ'at mikdârı çekilüp[2], ba'dehû bölük halkı cenâheyn hareket ederlerdi. Ba'dehû çavuşlar ve[3] müteferrikalar ve[4] zevvâkîn ve ağayân ve sâyir ehl-i Dîvân, vezîr-i a'zamlar 'ale't-tertîb.

Ol eyyâm bi-emrillâhi Te'âlâ ebr u bârân nâzil olup[5], şiddet-i bârân ve[6] sâ'ikalar olup, Ayasofya'da vâki' birke binâlu musluk ve bir mu'azzam bınar, taşra kapunun ka[r]şusu olup[7], halk-ı 'âlem teferrüc edenlerden ve hem bârândan ve sâ'ikadan kuyunun etrâflarma sığmup ve ba'zıları etrâflarında olan parmaklara çıkup, seyr ü temâşâda iken kazâ vü kader sakfı[8] bi'l-külliyye zîr ü zeber olur. Ve[9] yetmiş mikdârı âdemler helâk mertebesine varup ve ba'zıları halâs olur. Ve beş altı kimesne fevt olup ve[10] birkaçı yaralanup, birkaçı[11] mecrûh olurlar. Hattâ Kâtibü'l-hurûf Cildî-i Hakîr dahi ol temâşâda bile bulunup, yağmurdan ol kuyunun yanma sığınup, halkın izdihâmın teferrücde iken bu ahvâl vâki' oldukda, musluk taşı dibine çöküp, mertekler taşa dokundukda ayrılup, ibtidâ ol yükün altından bi-emrillâhi Te'âlâ sağ u sâlim çıkup, bi-hamdillâhi Te'âlâ niçe bunun emsâli mücelled kitâblar ve niçe sâhib-i sa'âdetlerin hizmetlerinde olmak nasîb oldu[12]*. Ve Aksaray etrâflarında sular ırmak misâl tuğyân olur, kaldırımları zîr [ü] zeberde kalur[13]. Ve ba'zı sular cem' olan yerlerde dükkânlar harâb olduğu mukarrer; ba'dehû[14] def' olur, bi-'inâyetillâh[15].

Ve mâh-ı rebî'ulevvelde[16] Mısır'dan zahîre kalyonları eyyâm ile Âsitâne'ye dâhil olur; zahîreler müstevfâ. Narhlar verilür; halk-ı[17] 'âlem refâhiyet üzere idiler. **[V 532a]** Ve[18] etrâflarda bereketler olur. Ekinler ve[19] 'alefler [ve] giyâhlar ve şa'îrler[20] firâvân idi. Keyl-i şa'îr[21] on birer akçayâ fürûht idi ve hubûbât narh-ı cârî üzere fürûht[22] idi.

1 galebe ile E : — V
2 mikdârı çekilüp V : olunca intihâsı idi E
3 çavuşlar ve V : çavuş E
4 ve V : — E
5 olup V : + bi-takdîrillâh E
6 ve V : — E
7 taşra ..... olup V : bünyâdlı E
8 etrâflarına ..... sakfı V : etrâflarından sakflar E
9 u ..... Ve V : zeber kalur E
10 âdemler ..... ve V : Müslümânlar helâk mertebelerine فادر ba'zısı halâs olur, beş altısı fevt olup E
11 birkaçı E : — V
12 olurlar. Hattâ ..... oldu V : oldukda E
* Sadece Viyana nüshasında yer alan "Hattâ Kâtibü'l- ..... nasîb oldu" kısmı, 5 Rebî'ulâhır 1051'deki Galebe Dîvânı sırasındaki fırtınayı gören müstensih tarafından ilâve edilmiştir.
13 misâl ..... kalur E : misâli tuğyân edüp V
14 ba'dehû V : ve E
15 bi-'inâyetillâh E : — V
16 rebî'ulevvelde V : + Bahr-ı sefîd'den E
17 halk-ı V : خالق E
18 Ve V : ve'l-hamdü lillâh E
19 ve V : — E
20 giyâhlar ve şa'îrler E : ve şa'îr V
21 Keyl-i şa'îr V : şa'îr keyl E
22 fürûht E : — V

Ve İstanbul Kadısı sâbıkā Edirne Kadısı[1] Nâ'ib Mehmed Efendi'ye[2] mâh-ı rebî'ulâhırda mukarrer olur[3].

Ve Bahr-ı siyâh cânibleri; Azak'da olan asker-i İslâm'a imdâd[a] askerler tahrîr olunmağın ve cebehâne ile bârût-i siyâh gönderilür.

Ve cumâdelûlâda, Rumeli Kadı'askeri olan Es'ad Efendi-zâde ma'zûl olur. Anadolu Kadı'askeri olan Mu'îd Ahmed Efendi Rumeli Kadı'askeri oldukda, Anadolu'ya 'Abdurrahîm Efendi Kadı'asker olurlar[4]. Cemî'i mülâzım olan kadılar, Rumeli'nden şikâyet ederler. 'Arz-ı hâller edüp[5], sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine[6] Es'ad Efendi-zâde'nin 'azli îcâb etmeğin, ba'dehû te'kîd olunur[7]: "'Ulemâya 'adâlet edeler. Vakti geldükde[8], mülâzım olan kadılara mansıbları[9] verilsün" deyü fermân sâdır olur.

Ve sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âdil [ol] zemân zevk [u] şâdîde. Mübârek mizâc-ı latîfleri ahlâk-ı hasene ile[10] fukarâya merhamet ü şefekatleri[11] i'tibârda ve 'atıyye[y]i ihsânları mebzûl. Ve her gâh 'azîmetleri Üsküdar saraylarında ve İstavroz[12] köşklerinde ve Tersâne bağçelerinde ve Beşiktaş saraylarında ve Dâvud-paşâ saraylarında[13] ve şikâr ve av-gâhlarda seyr ü teferrüclerde[14].

Ve Sadr-ı a'zam Vezîr-i 'âdil ve sâyir vüzerây-ı 'izâmlar Dîvân-ı hümâyûn'da ve[15] erkân-ı Devlet hizmetlerinde. Ve Rumeli câniblerinde mîr-i mîrânlar eyâletlerinde 'adâletleri mukarrer. Ve Anadolu Mîr-i mîrânı[16] Kastamonu Mîrlivâsı olur. Ve Çifteli 'Osmân Paşa'ya Mîr-i mîrân-ı Anadolu ihsân olur*. Ve Defterdâr-zâde[17] nuhâs me'âdininde Muhassıl-ı Emvâl olup.

Ve mâh-ı cumâdelâhırenin gurresinde[18] Tevkî'î Hasan Paşa merhûm olur. Sâbıkā vezîrlikden ref' olunup[19], ba'dehû ber-vech-i arpalık ile Mîrliv[â] olan[20] Mustafa Paşa'ya Tevkî'î[21] ihsân olunur. **[E 313b]**

1 sâbıkā Edirne Kadısı V : mahrûse-i Edirne Kadısı-ı sâbık E
2 Efendi'ye E : Efendi V
3 mukarrer olur V : tebeddülât mukarrer E
4 Efendi Rumeli ..... olurlar V : Efendi'ye Rumeli istibdâl olur. Dahi Anadolu Kadı'askeri Mevlânâ 'Abdurrahmân Efendi oldukda E
5 şikâyet ..... edüp V : müştekî idiler. 'Arz-ı hâller ederler E
6 hazretlerine V : + sebeb olur. Mevlânâ E
7 olunur E : + ve E
8 geldükde V : murûr etdükde E
9 kadılara mansıbları V : mevâlîlere menâsıbları E
10 hasene ile V : hüsn-i kemâlinde E
11 ü şefekatleri V : -i şerîfleri E
12 İstavroz V : + bağ E
13 ve ..... saraylarında E : — V
14 ve ..... teferrüclerde V : av-gâh seyr ü teferrüclerinde E
15 ve V : — E
16 mîrânı V : mîrân E
* Şam Beylerbeyiliği'nden azledilen Çiftelerli Osmân Paşa'nın Anadolu Beylerbeyisi olması, 1051 muharremindedir (Na'îmâ, IV,4).
17 Defterdâr-zâde V : Defter داده E
18 cumadelâhırenin gurresinde : cemâziyelâhırun gurresinde E : cumâdelâhırede V
19 olunup V : olup E
20 Mîrliv[â] olan V : Mîrlivâ olup, ba'dehû Tevkî'î E
21 Tevkî'î V : — E

Ve mâh-ı cumâdelâhırede, Âsitâne'den imdâd[a] yeniçeri ocağından neferâtlar tahrîr olunur. Ve bölük şartıyla bir mikdâr kul-oğlu tahrîr olunup[1] ve cebeciyândan neferât[2] tahrîr olunmağın, Azak imdâdlarına ta'yîn idi[3]; kadırgalar ile **[V 532b]** ve şaykalar[4] ile gönderilür.

Ve Erdel cânibinden ve Nemçe kıralları câniblerinden elçiler Âsitâne'ye dâhil olurlardı.

Ve Mîr-i mîrân-ı Budun[5] Vezîr Mûsâ Paşa, eyâletinde[6] 'adl üzere.

Ve mâh-ı mezbûrda Şâh cânibinden[7] gelen elçi hizmetin edâ edüp[8], izin taleb ederler. Mezbûr elçiye ruhsat verilür. Kābil Ağa nâm müteferrika[y]ı ma'an Âsitâne-i sa'âdet'den fermân olundukda, mîrî cânibinden[9] masrafların ta'yîn ederler, Vilâyet-i 'Acem sınurlarına dâhil olunca. Mâh-ı mezkûrda elçi-i 'Acem Dîvân-ı hümâyûn'da tekrâr Galebe Dîvân olur. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân hazretlerinin[10] ruhsat ümmîziyle taht-ı 'adâlet pâyelerin bûs etdükde 'azîmet ederler, Üsküdar'a dâhil olurlar.

Ve[11] sâbıkā Revân Hâkimi olan Emîr Gûne-zâde'ye gazab olunmağın, katl olunur*.

Ve sâbıkā Rumeli Mîr-i mîrânı[12] olan (.....) Mîr-i mîrân-ı Mar'aş olur**.

Ve mâh-ı recebde 'ulemâ'-i kirâm müderrislerine[13] silsile olur. Haleb Kadısı olan Hüsâm Efendi-zâde, Şâm-ı şerîfe Kadı olurlar. Ve Haleb Kadısı, Süleymâniyye Müderrisi Mevlânâ (.....) Efendi olurlar[14].

Ve Harem-i muhterem'den cedîd Kapucular Kethudâsı yerine 'Acem elçisi ile gelen Hamza[15] Paşa-zâde'ye Kapucular Kethudâlığı ihsân olunmağın. Mâh-ı mezbûr evâhırında, Silâhdârlar Ağalığı Hamza[16] Paşa-zâde'ye ihsân olunmağın. Ve Kapucular Kethudâ[sı] merhûm Vezîr Hasan Paşa'nın hazînedârı olup, ba'dehû Bölük Ağası olup, hâlâ Kapucular Kethudâsı

1 tahrîr olunup V : şartıyla neferât tahrîr olunur E
2 neferât V : neferâtlar E
3 imdâdlarına ta'yîn idi E : seferine imdâd V
4 şaykalar V : sefîneler E
5 Budun : Budun'da E : — V
6 eyâletinde V : — E
7 cânibinden V : cânıblerinden E
8 hizmetin edâ edüp V : hizmetlerin edâ ederler E
9 cânibinden V : cânıblerinden E
10 hazretlerinin V : ekālîm-i seb'a, Mâlikü'r-rikâbi'l-ümem, Şehinşâh-ı 'âdil'den E
11 dâhil olurlar. Ve V : nakl etdükde E
* Emîr Gûne-oğlu'nun katledilmesi, 1051 rebî'ulâhırında vukûbulmuş gibi gözüküyor (*Fezleke,* II,224; Na'îmâ, IV,5).
12. mîrânı V : mîrân E
** Filibe'de bulunan Rumeli Beylerbeyisi İbşîr Mustafa Paşa azledilip İstanbul'a gelince, 1051 cumâdelûlâsında Mar'aş Eyâleti verilmiştir (Na'îmâ, IV,5).
13 müderrislerine E : müderrisine V
14 Süleymâniyye ..... olurlar V : Mevlânâ Süleymâniyye Müderris (.....) oldular E
15 gelen Hamza V : gelüp, ba'dehû E
16 Hamza V : mezbûr E

olmağın[1]. Ve mâh-ı mezbûrda 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası olan tekā'üd olup, yerine Gurebâ'-i Yesâr Ağası olan Sinân Ağa intikāl ederler ve Gurebâ'-i Yesâr Ağalığı Kara Ahmed Bey-zâde'ye olur.

Ve mâh-ı şa'bân evâyilinde, Rûznâmeci Hüseyn Efendi merhûm olur. Süvârî Mukābelecisi olan diğer Hüseyn Efendi Rûznâmeci olurlar[2], Süvârî Mukābeleciliği 'Ali Efendi'ye olur. Ve Defter Emîni olan Sıdkı Efendi ma'zûl olur, yerine (.....) olurlar.

Ve mâh-ı şa'bânın[3] onuncu eyyâmı[4], Azak seferine me'mûr olan askerler ve Kapudân Vezîr Siyavuş Paşa, Vezîr Serdâr Mîr-i mîrân-ı Özi Hüseyn Paşa ve Tatar Hân ve Yeniçeri Kethudâsı olan Haydar Ağa-zâde, yeniçeri zâbitleri ile ve[5] neferâtları ve cebeciyân ve[6] topcıyân ve arabacıyân-ı top ve Tersâne halkı ve Tersâne Kethudâsı Tavîl Piyâle Kethudâ[7] ve Mîrlivâ-i Cezâyir aklâmı ve Mîr-i mîrân-ı Kefe[8], Azak Kal'ası'nda yüz kırk gün mikdârı kefere ile harb ü kıtâl edüp[9], Kal'a-i Azak muhâsarada olur. Ba'dehû[10] **[V 533a]** şiddet-i şitâlar oldukda, topları keşîde ederler. Ba'dehû 'avdet olunup, Kefe'ye teveccüh ederler. Kefe'de kifâyet mikdârı kapu-kullarmdan nevbetciler koyup, baştarda ve kadırgalar ile Bahr-ı siyâh'dan Âsitâne'ye teveccüh ederler. Mâh-ı şa'bânın onuncu günü[11] Tersâne'ye dâhil oldular*. Saray-ı hümâyûn sevâhilinde şenlikler ile donanma-yı hümâyûn dâhil olduğu nakl olunur[12].

Ve mukaddem mâh-ı recebde kalyonlar ve karamürseller[13] Mısır câniblerine 'azîmet ederler[14].

Ve Tatar Hân merhûm olduğu mukarrer**.

Ve mâh-ı receb evâyilinde, sâbıkā Erzurum Mîr-i mîrânı[15] olan Vezîr-i a'zam[16] Nasûh Paşa-zâde'ye[17] ber-vech-i arpalık ile Hudâvendigâr Mîrlivâlığı

1 olunmağın ..... olmağın E : olur V
2 Efendi Rûznâmeci olurlar V : Efendi'ye ihsân olur. Ve E
3 şa'bânın V : şa'bân-ı şerîfin E
4 eyyâmı E : eyyâm V
5 ve E : — V
6 ve cebeciyân ve V : cebeciyân E
7 Kethudâ V : Ağa E
8 -ı Kefe V : kefere[y]i E
9 mikdârı ..... edüp V : eyyâm mikdârı harb kıtâl ve E
10 Ba'dehû V : — E
11 günü V : gün E
* Azak muhâsarasına me'mûr olan Hüseyin Paşa, Azak Kalesi'ni 3 aya yakın muhâsara eder, fakat fetih müyesser olmaz. 1051 recebinde geri döner, şa'bânında Şeyhülislâm Yahyâ Efendi'nin Pâdişâh'tan girişe izin almasıyla donanması Tersâne'ye dâhil olur (*Fezleke*, II,224: Na'îmâ, IV,6-7).
12 Saray-ı ..... olunur E : — V
13 karamürseller V : karamürsel sefîneleri E
14 ederler V : etdiler E
** Kırım Hânı Bahâdır Giray Azak'tan hasta dönüp receb ayında yolda vefât edince, yeri 1051 şa'bânında kardeşi Mehmed Giray'a verilmiştir (*Fezleke*, II,224; Na'îmâ, IV,7; Halîm Giray, *age*, s.91,94).
15 mîrânı V : mîrân E
16 a'zam V : + merhûm [Bu kelime "Nasûh" kelimesinin altına yazılmıştır] E
17 zâde'ye V : zâde E

ihsân olundukda, Erzurum'dan ma'zûl idi. Âsitâne'ye teveccühde iken[1] Bursa'ya 'azîmet ederler. Ve Mîrlivâ-i Hudâvendigâr Vezîr Mehmed Paşa-zâde ma'zûl olur. Mâh-ı şa'bânü'l-mu'azzamın on dördüncü günü[2], Mîrlivâ-i Hudâvendigâr Beyi Vezîr Nasûh Paşa-zâde'ye Mîr-i mîrân-ı Haleb mukarrer oldukda, Âsitâne'den[3] ahkâm-ı şerîf irsâl olunmağın, Haleb câniblerine teveccüh ederler.

Ve mâh-ı mezbûrda Erdel elçisi pîşkeşlerin çeküp[4], mâh-ı şa'bânın on sekizinci[5] günü Dîvân-ı hümâyûn'da[6] hil'at ihsân olur. Sa'âdetlü Pâdişâhımızın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, Galebe[7] Dîvân idi.

Ve mâh-ı mezbûrda Top-hâne'de mühimmât-ı top ve[8] kundakları fermân olunur. Ve İznikmid'den kerasteler[9] cem'ine yarar âdemler ta'yîn olunmağın, mâh-ı ramazân-ı şerîfde mübâşeret olunur[10].

Ve Segbân-başı olan Bektâş Ağa Âsitâne'ye geldükde, hizmetlerinde olurlar[11].

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfin yirminci gicesi nısfu'l-leylde, Fenar-kapusu civârında ihrâk vâki' oldukda, üç dört sâ'at mikdârı karâr edüp, ba'dehû vükelâ'-i Devlet, Vezîr-i a'zam[12] ve Yeniçeri Ağası ve ocak zâbitleri ile yeniçeriler[13] ve bostancılar ve gayriler ikdâmlar etmeğin, bi-emrillâhi[14] Te'âlâ def' oldu.

Ve mâh-ı mezbûrun yirmi beşinde kapu-kullarının mevâcibleri ihrâc olunmağın.

Ve mübârek[15] ramazân-ı şerîfm âhır gicesi salât-ı terâvih[16] edâsında iken emr-i İlâhî zelzele vâki' oldukda.

Ba'dehû evkāt-ı mübârekede[17] eymen sâ'atde sa'âdetlü Pâdişâh Sultân İbrâhîm hazretlerinin Şeh-zâde-i ferzend-i ercümendleri Sultân Mehmed Hân

1 ma'zûl ..... iken E : — V
2 mu'azzamın ..... günü V : mu'azzam on dördüncü gününde E
3 Âsitâne'den V : Âsitâne-i sa'âdet'den E
4 pîşkeşlerin çeküp V : pîşkeş üzere E
5 on sekizinci V : sekizinci E
6 hümâyûn'da V : + mezbûr Erdel elçisi pîşkeş keşîde E
7 Galebe V : Kalaba (قالبه) E
8 top ve V : toplar E
9 Ve İznikmid'den kerasteler V : İznikmid'den keresteleri E
10 olunur V : olunmağın E
11 olurlar V : olur E
12 -i Devlet, Vezîr-i a'zam V : -i 'izâmlar Vezîr Sadr-ı a'zam E
13 ve ..... yeniçeriler V : ocak ağaları ve yeniçeri E
14 bi-emrillâhi V : + اذين Hâlık Te'âlâ hazretleri 'avdetiyle E
15 mübârek V : rûz-i 'arefe-i mübârekde, mâh-ı E
16 salât-ı terâvih V : salâtü't-terâvîh E
17 mübârekede V : mübârekde E

hazretleri[1] dünyâ saraylarına kadem basdukda*, ertesi rûz-i 'arefede üç rûz [u] şeb[2] donanmalar fermân oldukda ve Saray'da[3] bostancılar tâyifesiyle **[V 533b]** tüfengler[4] şenlikleri ve toplar şenlikleri olduğu mukarrer. Top-hâne'de ve Tersâne'de ve sefînelerde 'ale't-tevâlî toplar atılup, halk-ı 'âlem mesrûr ve[5] refâhiyetde oldular; 'îdeyn oldu.

Ve gurre-i ramazân-ı şerîfden 'îd-i şerîfe değin İstanbul'da vâki' dükkânlar kanâdiller ile[6] zeyn olup, cemî'i hubûbât fürûht eden dükkânlar açılup, bey' u şirâlar olunurdu, na'îm cihetden[7]. **[E 314a]**

Ve mâh-ı şevvâlü'l-mükerremin evâhırında, yeniçeri ocağında tebeddülât olup[8], Yeniçeri Kethudâsı ma'zûl olur. Zağarcı-başı olan Hüseyn Ağa'ya Kethudâlık ihsân olur**. Ve Samsoncu-başı, Zağarcı-başı oldukda[9], Turnacı-başı Samsoncu-başı olur. Muhzır Ağa'ya Turnacı-başılık olur, Cây-ı Kethudâ Muhzır olur. Ocak ağaları kânûn üzere silsile olur. Ba'dehû mâh-ı zilka'denin üçüncü eyyâmı Dîvân-ı hümâyûn'da sa'âdetlü Pâdişâhımızın hâk-i pây-i şerîflerine yüzlerin sürdüler.

Ve mâh-ı mezbûrda Vezîr Mehmed Paşa[10], Özi muhâfazasına fermân olurlar. Ve Azak seferine Serdâr ta'yîn oldukda, mâh-ı zilka'denin üçüncü günü, hil'at-i Pâdişâhîye mazhar düşüp***, Dîvân-ı 'âlî'de 'arz-ı hümâyûnda Serdâr oldular. Müte'addid fâhir hil'atler ihsân olunmağın, sâbıkā Özi muhâfazasında olan Vezîr Hüseyn Paşa'ya Bosna[11] Eyâleti ihsân olunmağın, Vezîr Mustafa Paşa'ya Temeşvar Eyâleti[12] oldukda.

Ve[13] târîh-i mezbûrda Şehr-i İstanbul'da ucuzluk. Hubûbât firâvân; narhlar cârî[14] olunurdu.

1 Sultân ..... hazretleri V : — E
* Şehzâde Mehmed ramazânın son gecesi olan arefe gecesinde doğmuştur (*Fezleke,* II,224; Na'îmâ, IV,7). Solak-zâde (s.768) ise şehzâdenin 1051 şevvâlinde doğduğunu söylemektedir.
2 şeb V : + şehir 'azîm E
3 oldukda ve Saray'da V : Saray-ı hümâyûn'da E
4 tâyifesiyle tüfengler E : tâyifesi [V 533b] tüfeng V
5 ve V : — E
6 ile V : — E
7 cihetden V : cihetinden E
8 olup V : olur E
** Kethudâ Bey olan Haydâr Ağa-zâde 1 Zilka'de 1051'de azledilmiş, yerine Zağarcı Hüseyin Ağa, Kethudâ Bey nasbolunmuştur (Na'îmâ, IV,9).
9 oldukda V : olur E
10 Paşa V : + hazretleri E
*** 1051 zilka'desinde Civan Kapucu-başı denilen Sultân-zâde Mehmed Paşa Azak'ın fethi için Serdâr nasbolunup (*Fezleke,* II,224), 4 zilka'dede Pâdişâh'ın elini öpme şerefine nâil olmuştur (Na'îmâ, IV,9).
11 Bosna V : + ["Temeşvar" karalanmış, üstüne "Bosna" yazılmıştır] E
12 Paşa'ya Temeşvar Eyâleti V : Paşa Mîr-i mîrân-ı Bosna E
13 Ve E : — V
14 İstanbul'da ..... cârî V : İstanbul ucuzluğu firâvân ve hubûbât müstevfâ; narhlar icrâ E

Ve Azak cânibine sefer mukarrer idi. Top-hâne'de toplar ve kundakları ve cebehâneler[1] hâzır u âmâde olup ve Tersâne'de donanma kadırgaları ve mühimmât-ı donanma görülüp[2], Bahr-ı siyâh'dan Kefe'ye, ba'dehû Azak üzere hâzır idiler. Bahr-ı sefîd muhâfazasına dahi tedârükler[3] mukarrer idi.

Ve mâh-ı zilka'denin on dokuzuncu pençşenbih günü[4], Yeniçeri Ağalığı Bektâş Ağa'ya sadaka olunmağın ve Segbân-başı cedîd olup*, Haydar Ağazâde'ye[5] Segbân-başılık ihsân olur.

Vezîr Kapudân Siyavuş Paşa kapudânlıkdan **[V 534a]** ref' olup, vezâret ile sadrda karâr ederler.

Ve Temeşvar Beylerbeyisi olan Vezîr[6] Mustafa Paşa eyâlet-i mezbûrede[7] hizmetde iken bir mikdâr sitem olur. Âsitâne-i sa'âdet'de mâh-ı zilhiccede sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[8] câniblerinden gazab olur**. Cemî'i metrûkâtı ve sarayı[9] mühürlenüp, Enderûn'dan Hazînedâr-başı ta'yîn olunup[10], muhallefâtı kabz olunur; Harem-i hümâyûn'a zabt olunmağın.

Ve 'îd-i adhâda şenlikler olup, ba'dehû Bahr-ı sefîd cânibi emîn; gemileri gelüp[11] ve Mısır'dan kalyonlar gelmekde.

Ve nevrûz-i sultânîde Azak câniblerine sefer mukarrer. Tersâne-i 'âmire'de kadırgalar ve kalyeteler ve karamürseller hâzır olur. Vezîr Sultânzâde Mehmed Paşa Serdâr, kapusuyla mâh-ı zilhiccenin ibtidâsında, alayı ile Dâvud-paşa menâziline teveccüh etdiler. Menâzil [ü] merâhil kat' ederek Özi cânibine 'azm etdükde[12], Rumeli Beylerbeyisi cemî'i mîrlivâları ile ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmârları ile me'mûr olurlar. Ve Mîr-i mîrân-ı Kefe ve Tatar Hân hazretleri, asâkir-i Tatar[13] ile me'mûrlar. Ve Âsitâne-i sa'âdet'den cebehâne ve topcıyân[14] ve lağımcıyân ve kunbaracıyân[15] ve kapudânlar ve re'îsler[16] ve Tersâne-i 'âmire'nin[17] Kethudâsı olan Tavîl[18] Piyâle Ağa, Kâyim-makâm-ı

1 cebehâneler E : cebehâne V
2 mühimmât-ı donanma görülüp E : mühimmâtları يلوب.... V
3 Bahr-ı ..... tedârükler V : Ve Bahr-ı sefîd'e dahi tedârükler muhâfaza E
4 pençşenbih günü V : günü yevmü'l-hamîsde E
* Segbân-başı Bektaş Ağa'nın Yeniçeri Ağası olması 20 Zilka'de 1051'dedir (Na'îmâ, IV,9).
5 zâde'ye V : zâde E
6 Vezîr V : — E
7 mezbûrede V : mezbûrda E
8 penâh V : — E
** Temeşvar Beylerbeyisi Silâhdâr Paşa'ya Edirne Bostancı-başısı'nın gönderilip izâle edilmesi, 1052 muharreminde olmuş gibi gözüküyor (*Fezleke,* II,224; Na'îmâ, IV,II-4).
9 olur ..... sarayı V : olup, cemî'i sarayları E
10 olunup V : olup E
11 emîn; gemileri gelüp V : em[î]n zahîre gemileri gelürler E
12 etdükde V : etdüğünde E
13 Tatar V : Tatarlar E
14 topcıyân V : Top-hâne E
15 ve kunbaracıyân V : — E
16 re'îsler V : + ve kunbaracıyân E
17 'âmire'nin E : 'âmire V
18 Tavîl V : — E

Kapudân ve mîrlivâları ile[1] Kapudân aklâmmda olan zu'amâ ve ehl-i tîmâr ve neferâtlar ta'yîn idiler. Ve baştardalar **[E 314b]** ve kadırgalar ve kalyeteler bi'l-cümle donanup ve navlun ile karamürseller fermân-ı Pâdişâhî ile[2] hâzır oldukda, cebehâne[3] müstevfâ. Ve toplar ve yuvalaklar ve mühimmâtlar tahmîl[4] olunmağın. Ve Azak Kal'ası'nın üzerine me'mûr olan[5] asker ve mühimmât bir târîhde cem' olmamışdır. Ve[6] Yeniçeri Kethudâsı olan Hüseyn Ağa ve ocak ağalarından Samsoncu-başı ve Turnacı-başı ve hasekîlerden ve devecilerden ve zâbitlerden ve yeniçerilerden[7] ve cedîd kapu olup, mübâlaga yeniçeri me'mûrlar idi. Ve bölük halkından Sol 'Ulûfeciler[8] Ağası olan Sinân Ağa ta'yîn olunmağın, sipâhiyân ve silâhdârlardan ve 'ulûfeciyân-ı yemîn ü yesârdan ve gurebâlar me'mûr olup ve cebeciyân ve topcıyân ve arabacıyân-ı top **[V 534b]** ve gayriden ta'yîn oldukda. Ba'dehû[9] mâh-ı muharremin[10] sekizinde Dîvân-ı hümâyûn'da kapu-kullarının[11] sene 1051 lezez[12] mevâcibleri tevzî' olunmağın, ba'dehû ehl-i sefer mesâlihin görüp, levâzımât ve[13] beksemâdları[14] tevzî' olunup, yeniçeri tâyifesini kadırgalara[15] ta'yîn edüp, mâh-ı mezbûrun yirmi dördünde evkât-ı mübârekede[16] pençşenbih eyyâmı, donanma-yı hümâyûn kā'ide üzere Tersâne-i 'âmire'den kadırgalar alayların kurup, hayr[17] du'âlar ile Sadr-ı a'zam[18] ve sâyir vüzerâ'-i 'izâm ve Mevlâ[nâ] Şeyhülislâm ve 'ulemâ'-i kirâm[19] ve şeyhler bi'l-cümle göndere gitmeğin, Saray-ı hümâyûn'da[20] leb-i deryâ yalısında[21] Köşk-i 'âlî'de sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân taht-ı 'âlîde karârda. Donanma-yı hümâyûn alayı, baştarda ve[22] kadırgalar mecmû'u alay bağlayup, tevakkufda. Ba'dehû bir uğurdan[23] top u tüfengler ile şenlikler edüp, bir mertebe[24] asker halkı kā'ide üzere silâhları ile Köşk-i hümâyûn mukâbelesinde ayağa kalkup, âdâb ile kadırgalarda neferât mankalarmda alay gösterüp, ba'dehû Beşiktaş önünden

1 mîrlivâları ile V : mîrlivâlar ile ve E
2 Pâdişâhî ile V : Pâdişâhiyle E
3 cebehâne V : cebehâneler E
4 tahmîl : tahmîn EV
5 olan V : + eğer E
6 Ve V : + sene bin elli târîhinde vâki' Azak seferine me'mûr olan kapu-kulları E
7 zâbitlerden ve yeniçerilerden V : zâbitler ve yeniçeri E
8 'Ulûfeciler E : 'Ulûfeciyân V
9 Ba'dehû E : — V
10 muharremin V : muharremü'l-harâmın E
11 kullarının V : + lezez E
12 lezez V : — E
13 levâzımât ve V : levâzımâtları E
14 beksemâdları E : beksemâtları V
15 olunup ..... kadırgalara V : olunmağın ve yeniçeri tâyifesi kadırgaların E
16 mübârekede V : mübârekde E
17 hayr V : + u E
18 a'zam V : + sa'âdetlü Vezîr E
19 'izâm ..... kirâm V : 'izâmlar ve 'ulemâ'-i kirâmlar, Mevlânâ Şeyhülislâm E
20 hümâyûn'da V : hümâyûn E
21 yalısında E : — V
22 ve V : — E
23 uğurdan V : + şenlikler E
24 şenlikler edüp, bir mertebe V : deryâda bir mertebede E

beçelerin bi'l-külliyye ta'mîr olup, toplar ve pırankılar[1] bedenlerinde ve yan kullelerinde zeyn edüp, ba'dehû cebehâne ve kılâ' mustahfızları tahrîr edüp ve Mîr-i mîrân-ı Kefe kal'ada kalup ve yeniçeriden ve cebecilerden ve topculardan ve arabacıyândan ve gayriden[2] kifâyet mikdârı neferât konulup[3] ve zahîre ve mühimmâtlardan konulup[4] ve içerü kal'ada Dizdâr ve bîrûn kal'ada[5] câmi'-i kebîr ma'mûr olup ve hâneler ve dükkânlar ve hammâmlar binâ kılınup ve Azak Kal'ası'nda muhâfazaya me'mûr olanlar nümâyân oldukda, mâh-ı rebî'ulâhırda kal'aya mübâşeret olunmağın, cumâdelâhırede itmâm olunur. Ve kadırgalar ile[6] olan kapu halkından ve Tersâne halkından rûz [u] şeb donanma kadırgaların muhâfaza ederlerdi.

Mâh-ı cumâdelâhırede Mîr-i mîrân-ı Rumeli'ne icâzet olur. Ve sâyir[7] süvârî olanlara icâzet olup, 'avdet ederler[8]. Ve on iki baştarda ve kadırgalar ta'yîn edüp, Özi nehirlerin ve gayri nehirleri 'ubûr edüp[9], Ser'asker olan Vezîr Mehmed Paşa ile me'mûr olan süvârî askerleri Rumeli yakasına nakl olundukda[10] vesîle olup, itmâm-ı hizmet fermân olunmağın **[E 315b]** ve mîrlivâlar Cezâyir[11] aklâmı, sipâhîler ile Bahr-ı siyâh'dan on iki kıt'a kadırgalar, Rumeli askerlerin nehirlerden 'ubûr etdürmek içün 'azîmet ederler[12]. Ve sâyir donanma-yı hümâyûn, Tersâne Kethudâsı olan Piyâle[13] Kapudân Serdâr, baştarda, kadırgalar ve kalyeteler ve kebîr karamürsellerde cebehâneler ile mâh-ı cumâdelâhırede icâzet olup, Kefe'ye dâhil olurlar. Ba'dehû Balıklağı nâm vâdîye 'azîmet ederler. Ve Balıklağı'da oturak olunup[14], gemiler yağlanur. Mâh-ı recebde[15] Âsitâne-i sa'âdet'e teveccüh etmeğin, sekizinci cum'a günü[16] mezbûr donanma-i hümâyûn **[V 536a]** Tersâne-i 'âmire'ye dâhil olup, kadırgalarda toplar ve tüfengler şenlikleri olur; fütûhât ile[17] edâ'-i hizmet olunmağın.

Ba'dehû mâh-ı mezbûrda Dîvân-ı hümâyûn'da kapu-kullarına recec sene 1052 mevâcibleri mâh-ı recebin[18] on birinci eyyâm tevzî' olunmağın.

1 ve pırankılar V : bırankılar şaykalar E
2 gayriden V : gayrinden E
3 konulup V : konulur E
4 konulup V : konulur E
5 *bîrûn kal'ada* V : *neferâtlar konulur ve bîrûn kılâ'da* E
6 kadırgalar ile V : kadırgalarda E
7 sâyir E : sâyiri V
8 ederler V : etdiler E
9 edüp V : etdürüp E
10 olundukda V : olunduklarına E
11 Cezâyir E : — V
12 ederler V : etdiler E
13 Piyâle V : Biyâle E
14 Balıklağı'da oturak olunup V : بالقيلاغى vâdîde oturak olup E
15 recebde V : recebü'l-müreccebde E
16 sekizinci cum'a günü V : mâh-ı recebü'l-müreccebinin sekizinci gününde yevmü'l-cum'a E
17 fütûhât ile E : fütûhâtla V
18 mâh-ı recebin E : — V

Ve bin elli iki târîhinin cumâdelûlâsında, Diyârbekir Beylerbeyisi olan Vezîr Maksûd Paşa'ya fermân-ı şerîf sâdır olup[1], Âsitâne'ye da'vet olunmağın ve Diyârbekir Eyâleti Dervîş Mehmed Paşa'ya ihsân olunur. Ve 'Osmân Ağa Sipâhiyân Ağası olup.

Ve sa'âdetlü[2] Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri[3] teferrüc ederler. Temmûz eyyâmı[4] Üsküdar ve İstavroz bağçelerinde ve mesîrelerinde[5] iken Dâvud-paşa saraylarına teveccüh ederler. Murgān ve sürgün avları ve[6] şikârları olur.

Ba'dehû Diyârbekir'den Vezîr Maksûd Paşa Âsitâne'ye dâhil olup, Sadr-ı a'zam Vezîr-i ekrem Âsaf-ı zemân Mustafa Paşa'ya mülâkat olurlar. Hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürüp, ba'dehû Sahrây-ı Dâvud-paşa'da Kırkkavak nâm vâdîde çayır, çemen, âb-ı revân nehirlerde ziyâfetler olur. Vezîr Maksûd Paşa'ya mahrûse-i Mısır Eyâleti sadaka olunmağın, ol vâdîde sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler. Ve pîşkeşlerin çeküp[7] Mısır Beylerbeyisi olan Maksûd Paşa mâh-ı cumâdelâhırede Üsküdar'a geçüp, karadan Mısır vilâyetlerine teveccüh ederler. Ba'dehû kalyonlar dahi[8] Bahr-ı sefîd'e 'azîmet[9] ederler.

Ve İstanbul Kadısı olan Nâ'ib Mehmed Efendi 'azl olup, yerine[10] Kabakulak-zâde İstanbul'a[11] Kadı olurlar*.

Mâh-ı mezbûrda, Bağdâd muhâfazasında Gurebâ'-i Yemîn Ağası olan 'Îsâ Ağa, bölükleri ile mukaddem me'mûr olup, mâh-ı rebî'ulâhırda teveccüh ederler.

Ve mâh-ı recebü'l-müreccebde ve mâh-ı şa'bânın beşinci gün[12] rûz-i kāsım olup[13], Mîr-i mîrân-ı Anadolu 'Osmân Paşa Kütahya'da ve sâyir memâlikde[14] olan mîr-i mîrânlar 'adâlet üzere idiler[15].

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîf yevmü'l-ahadda vâki' olup[16], halk-ı 'âlem refâhiyet üzere idiler[17].

1 şerîf sâdır olup V : birle E
2 ve Diyârbekir ..... sa'âdetlü V : Ve Diyârbekir Eyâleti Dervîş Mehmed Paşa'ya olur. Ve 'Osmân Ağa Sipâhiyân Ağası olmağın [E'deki bu yazı sayfa kenarındadır] E
3 hazretleri V : İskender-i zemân E
4 Temmûz eyyâmı V : Eyyâm-ı temmûzda saray, hadîka E
5 ve mesîrelerinde V : mesîrelerde E
6 ve V : — E
7 pîşkeşlerin çeküp V : pîşkeş keşîde ve E
8 dahi V : — E
9 'azîmet V : teveccüh E
10 olup, yerine V : olurlar. Mevlânâ E
11 İstanbul'a V : (.....) E
* 1052 cumâdelûlâsmda Nâ'ib Mehmed Efendi azledilip, Kabakulak-zâde Koca Mehmed Efendi İstanbul Kadısı olmuştur (*Fezleke*, II,225; Na'îmâ, IV,17).
12 şa'bânın beşinci gün V : şa'bânü'l-mu'azzam beşinci eyyâmı E
13 olup V : — E
14 memâlikde V : memâliklerde E
15 idiler V : — E
16 ahadda vâki' olup V : ahad eyyâmı E
17 idiler V : — E

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîf[1] evâsıtında, Şâh-ı 'Acem'in elçisi ile **[V 536b]** pîşkeşleri Âsitâne'ye dâhil olup*, Sultân Bâyezîd Câmi'i'nin civârlarında olan[2] Ferhâd Paşa Sarayı'nda konup, Dilâver Ağa, üzerine ta'yîn idiler.

Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfin yirmi dördünde kapu-kullarına reşen sene 1052 mevâcibleri tevzî' olunmağın.

Ba'dehû mâh-ı şevvâlin altıncı günü, Dîvân-ı hümâyûn'da Erdel elçisi[3], pîşkeşleri ile dâhil olurlar. Mâh-ı mezbûrun sekizinci eyyâmı[4] Galebe Dîvânı olur. 'Acem elçisi pîşkeşlerin çeküp, hil'atler geyüp, 'arz-ı hümâyûna girdiler[5].

[E 316a] Ve mâh-ı zilka'dede İstanbul'da zahîre ve hubûbât firâvân. Ve Bahr-ı sefîd câniblerinden ve Reşîd'den pirinc gemileri gelüp[6] ve ganem firâvân.

Ve Tersâne-i 'âmire'de donanma-yı hümâyûn mühimmâtları görülüp ve[7] kadırgalar ta'mîr olunmağın.

Ve Firengistân elçileri mu'tâd üzere gelürler ve Üngürus kırallarının elçileri gelürler; pîşkeşleri ile. Dîvân-ı hümâyûn'da Erdel ve Nemçe elçileri kā'idelerince hil'atler ihsân olunmağın, pîşkeşleri keşîde etmeğin[8], Sadr-ı a'zam Vezîr-i 'âdil Mustafa Paşa[9] ve vükelâ'-i 'izâm [tarafından] sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[10] Sultân İbrâhîm Hân hazretlerine 'arz olunmağın, elçiler taht-ı sa'âdet pâyelerin[11] bûs ederler.

Ve mâh-ı mezbûrda[12] 'Acem elçilerine icâzet olup, müte'ayyin, hizmetgüzâr âdemler ile[13] mezbûr elçi, Şâh-ı 'Acem üzerine 'azîmet edüp[14], Hazîne-i 'âmire'den yevmiyye masrafların fermân-ı Pâdişâhî mûcebince[15] Vilâyet-i 'Acem[16] sınurlarına değin ta'yîn olunmağın. Ve mâh-ı zilhicce gurresinde

1 ramazân-ı şerîf E : mezbûr V
* Acem elçisi Maksûd Hân 1052 şa'bânında İstanbul'a gelmiştir (*Fezleke,* II,225; Na'îmâ, IV,19).
2 civârlarında olan E : civârlarında olurlar V
3 elçisi V : elçileri E
4 eyyâmı E : eyyâm V
5 girdiler V : + ziyâfetler olur. Ve mâh-ı mezbûr yirmi birinde Vâ'iz Nâsih İsmâ'îl Efendi merhûm olur. [E 316a] Ve mâh-ı ramazân-ı şerîfin yirmi dördünde kapu-kullarına mevâcib-i reşenleri tevzî' olunmağın, Ağalar-kapusu'nda te'kîd olunur. 'Adl üzere 'umûm kapu halkının vazîfelerin tevzî' edüp, refâhiyet üzere oldular. Ve mâh-ı şevvâlde ["şevvâlde" kelimesinin üzeri karalanmıştır] E
6 gelüp V : gelür E
7 ve E : — V
8 mu'tâd ..... etmeğin E : kā'idelerince hil'atler geyüp, pîşkeşlerin çeküp V
9 Mustafa Paşa V : Âsaf-ı zemân E
10 sa'âdetlü ..... penâh V : selâtîn, İskender-i zemân, Pâdişâh-ı ekalîm-i seb'a, bahr u berr, Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn es-Sultân ibn E
11 pâyelerin V : pâyei E
12 Ve mâh-ı mezbûrda V : Mâh-ı mezbûr evâsıtında Galebe Dîvân fermân olur ve Şâh-ı E
13 âdemler ile V : nâmdâr (.....) E
14 'azîmet edüp V : me'mûr olup E
15 mûcebince V : + [Bu kelimenin altında "üzere" kelimesi de vardır] E
16 'Acem V : + Fars E

Şâh-ı 'Acem'in elçisi i'zâz [ü] ikrâm ile Dîvân-ı hümâyûn'da ziyâfet olunmağın ve kānûn üzere Galebe Dîvân olup, hil'atler 'atâ olunmağın, gurre-i mezbûrda sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin taht-ı şerîflerine yüz sürüp, izn-i hümâyûn ile[1] mâh-ı zilhiccenin dördüncü eyyâmı[2] Üsküdar'a nakl ederler.

Ve mâh-ı zilka'de evâhırında, Büyük Mîrahûr Ağa'ya Haleb Eyâleti sadaka olunmağın, Kapucular Kethudâsı, Mîrahûr-i Kebîr olur. Ve Sipâhî Oğlanları Ağası olan 'Osmân Ağa'ya Kapucular Kethudâlığı sadaka olur. Ve sâbıkā Ebnâ'-i[3] Sipâhiyân Ağası olan Kāsım Ağa'ya kemâ kân Sipâhiyân Ağalığı ibkā olur.

Ve mâh-ı zilhiccenin beşinde evkāt-ı mübârekde, 'îd-i adhâya karîb, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[4] hazretlerinin civân-baht şeh-zâdeleri[5], eymen evkātda dünyâya pertâv[6] salup, ism-i pâkini[7] Sultân Ahmed nâm dediler*. Mâh-ı mezbûrun altıncı çehârşenbih günü[8] şenlikler fermân olunmağın, Has-bağçe'de bostancılar zümresi **[V 537a]** tüfeng[9] şenlikleri, ba'dehû toplar ile[10] şenlikler olup, üç[11] gice deryâ etrâfların zeyn edüp[12] ve iskelelerde olan kayıklar ve peremeler ve fânûslar ve mumlar ve bâd şem'[i][13] ile müzeyyen olup ve gemilerde ve firkatelerde olan toplar şenlikleri olmağın ve Tersâne'den Üsküdar Boğazı'na değin gürûh kayıklar ile halk-ı 'âlem teferrüc ederlerdi[14]. **[E 316b]** Ve muttasıl üç[15] gice ziyâde şenlikler ve âteş-bâzlardan kal'alar ve fişek san'atları düzüp, Köşk pâyesinde san'atlar gösterdiler.

'Îd-i şerîf eyyâmı hayr[16] du'âlar olup, câmi'lerde 'ibâdât ve mübârek gicelerde ihyâlar olduğu mukarrer.

Ve 'ulemâ ve sulehâ ve meşâyih, Vâ'iz[17], Ayasofya'da olan İsmâ'il Efendi [ramazân-ı şerîfin yirmi birinde] merhûm olurlar. Mâh-ı zilka'dede

1 mâh-ı zilhicce ..... ile E : — V
2 eyyâmı E : eyyâm V
3 Ebnâ'-i [Ayrıca mevcut olan "Ağa-i mezbûr da" kelimeleri karalanmıştır] E : — V
4 -ı 'âlem-penâh V : Kāyim-makām-ı hazret-i Süleymân, Hâdimü'l-Haremeyn Sultân İbrâhîm Hân E
5 şeh-zâdeleri V : + sa'âdet mübârek bâd E
6 pertâv : pertev EV
7 pâkini V : pâki E
* Şehzâde Sultân Ahmed 6 Zilhicce 1052'de dünyaya gelmiştir (*Fezleke*, II,225; Na'îmâ, IV,19-20).
8 çehârşenbih günü V : günü yevm-i çehârşenbih E
9 tüfeng V : tüfengler E
10 ile V : — E
11 üç V : üc E
12 etrâfların zeyn edüp V : etrâfları zeyn E
13 fânûslar ..... şem'[i] V : sandallarda şem'-i bâd E
14 ile ..... ederlerdi V : ve peremeler ve sandallarda mumlar zînetleri olurdu E
15 üç : üc EV
16 pâyesinde ..... hayr V : yalısında üstâdân göstermişlerdir. Ve 'îd-i şerîfde ve eyyâm-ı teşrîkde hayr u E
17 Vâ'iz V : -i kebîr, Vâ'iz ["Vâ'iz" kelimesinin üstü karalanmıştır] E

Evliyâ-zâde[1] Süleymâniyye'den Ayasofya-i Kebîr'e[2] Vâ'iz olurlar[3]. Sultân Bâyezîd'den Mevlânâ[4] 'Osmân Efendi[5], Süleymâniyye'de Vâ'iz olurlar. Ve[6] Ebu'l-Feth Sultân Mehmed'de[7] Vâ'iz olan 'azîz Mevlânâ[8] Sultân Bâyezîd'e nakl olunur. 'Azîzlerden Veli Efendi, Sultân Mehmed Hân Câmi'i'nde Vâ'iz ü Nâsıh olurlar[9].

Ve yevmü'l-'îd, 'îd-i adhâda Dîvân-ı hümâyûn'da kadı'askerler ve cemî'i 'ulemâ'-i kirâm ve vükelâ'-i 'izâm[10] ve Sadr-ı a'zam[11] ve Mevlânâ Şeyhülislâm[12] ve defterdârlar ve ağayân ve[13] ehl-i Dîvân ve kapu halkı ve yeniçeriyân ve a'yân[14] bi'l-cümle hâzır olup, ol gice[15] meş'aledârlar ile Dîvân-ı hümâyûn müzeyyen ve şenlikler ve temcîdler ve her cevânibde 'ibâdât olup, tulû'-i fecrde ezân-ı şerîf okunup, salâtü'l-fecr[16] edâ olunmağın, taht-ı sa'âdet zuhûr edüp, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin dest-i şerîflerin bûs etdiler[17].

Ve sene selâs[e] ve hamsîn ve elf muharreminin gurresinde nevrûz[18] olup, eyyâm-ı mübârekde Tersâne-i 'âmire'de donanma-yı hümâyûn gemileri cem' olup ve Bahr-ı sefîd cânıblerinde olan deryâ beyleri, kadırgaları ile hâzır olmağın, Bahr-ı siyâh muhâfazasına ve Azak Kal'ası'na cedîd nevbetciler ta'yîn olunmağın, Mîrlivâ-i Rodos Bekir Paşa, Bahr-ı siyâh'a Ser'asker fermân olunur. Kadırgalar donanup, cebecilerden ve topculardan[19] cengciler tahrîr olunmağın ve[20] Azak Kal'ası'na zahîre ta'yîn olunur. Ve Kapudân Piyâle[21] Paşa, baştarda[22] ve kadırgalar ile[23] ve yeniçeriler ve asker[24] ile Bahr-ı sefîd'e **[V 537b]** donanma-yı hümâyûn hâzır olur. Mâh-ı muharremin on sekizinci gün[25] şenlikler ile Bahr-ı sefîd'e ve Bahr-ı siyâh'a teveccüh olunmağın.

Ve kapu-kullarına mâh-ı muharremü'l-harâmın dördünde[26], lezez mevâcibleri tevzî' olunur.

1 zâde V : + tebeddülât E
2 -ı Kebîr'e V : — E
3 olurlar E : olur V
4 Mevlânâ E : — V
5 Efendi V : 'azîz E
6 Ve V : — E
7 Mehmed'de V : Mehmed E
8 'azîz Mevlânâ E : — V
9 Câmi'i'nde ..... olurlar V : Câmi'-i şerîflerine tebdîller olurlar E
10 kadı'askerler ..... 'izâm V : saltanat-ı Pâdişâhîde kānûn-i kadîm üzere vükelâ'-i 'izâmlar E
11 a'zam V : + ve 'ulemâ'-i kirâmlar E
12 İslâm V : + ve kadı'askerler ve cemî'i 'ulemâ'-i kirâmlar ve müderrisîn E
13 ve V : + menâsıb-ı E
14 ve kapu ..... a'yân E : — V
15 gice V : eyyâm-ı şebde E
16 olup ..... fecr V : vaktü'l-fecr tulû' etdükde ezân-ı şerîfler, ba'dehû vaktü'l-fecr ferâyiz E
17 hazretlerinin ..... etdiler V : — E
18 ve hamsîn ..... nevrûz V : hamsîn elf târîhinde, mâh-ı muharremü'l-harâm gurresinde nevrûz-i cedîd E
19 topculardan V : topcıyândan E
20 ve E : — V
21 Piyâle V : Biyâle E
22 baştarda V : baştardalar E
23 ile E : — V
24 asker V : askerler E
25 muharremin ..... gün V : muharremü'l-harâmm on sekizinci eyyâmü'l-mübârekde E
26 mâh-ı ..... dördünde E : — V

Ve mâh-ı mezbûrda[1] sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh[2] hazretlerinin vakt-i mübârekede[3] ba'de salâti'l-fecr, şehzâde-i civân-bahtları dünyâya[4] teşrîf buyurup*, halk-ı[5] 'âlem refâhiyetde olurlar. Ve Saray-ı hümâyûn'da şenlikler olur[6]; toplar ve tüfengler ile. Ol rûz-i fîrûzda sa'âdetlü Pâdişâh 'adl üzere. Vükelâ'-i Devlet ve müdebbirân, Vezîr-i[7] Âsaf-ı zemân olan Sadr-ı a'zam[8] Mustafa Paşa 'adâlet üzere şer'-i şerîf icrâ olunur. Kapu-kullarına mevâcibleri tevzî' olunup[9], memâlik-i İslâm ve re'âyâ vü berâyâ âsûde-hâl[10] [olup] ve etrâf-ı şark u garbdan elçiler gelürler idi[11].

Ve mâh-ı mezbûrda yirmi altıncı günü, 'ulemâdan Bülbül-zâde Efendi merhûm oldular[12].

Ve mâh-ı muharremin[13] yirmi sekizinci gününde[14] sûr-i hümâyûn olur. Hazret-i[15] Kaya Sultân *dâmet 'ismetuhâ*** eyyâm-ı mezbûrda[16] Vezîr Mîr-i mîrân-ı Şâm olan Ahmed[17] Paşa'ya nikâh olur. Baş-defterdâr Vezîr Mehmed Paşa, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri[18] câniblerinden hatt-ı şerîf sâdır olur; mefhûm sağdıc olurlar. Cem'iyyet olmağın[19], 'âlî nişân götürüp, Ayasofya kurbünde Kaya Sultân hazretleri saraylarında, **[E 317a]** vükelây-ı 'izâm[20] [ve] Âsaf-ı zemân Vezîr-i a'zam[21] Mustafa Paşa ve 'ulemâ'-i kirâm cem' olur. Ve ağayân-ı Enderûn hâzır olup, nikâh olur.

Ve mâh-ı saferun dokuzuncu eyyâm[m]da kazâ vü kader, İstanbul'da Barut-hâne'de olan hüddâm barut kûb ederlerken[22], bir âteş 'alev peydâ olur[23].

1 mezbûrda V : + eyyâmü'l-mübârek E
2 penâh V : — E
3 mübârekede V : eymen E
4 bahtları dünyâya V : baht E
* 1 Muharrem 1053'te Şehzâde Sultân Murâd dünyâya gelmiştir (*Fezleke,* II,226; Na'îmâ, IV,20).
5 halk-ı V : خالق E
6 olur V : + ve E
7 müdebbirân, Vezîr-i E : müdebbirîn-i saltanat vüzerây-ı V
8 Sadr-ı a'zam E : — V
9 olunup V : olunur E
10 vü berâyâ âsûde-hâl V : âsûde E
11 idi V : — E
12 Ve ..... oldular V : Ve sene selâs hamsîn elf târîhinin mâh-ı muharremde yirmi altıncı eyyâmda 'ulemâdan Bülbül-zâde Efendi merhûm oldu [E'deki bu bölüm sayfa kenarındadır] E
13 muharremin V : muharremü'l-harâmın E
14 gününde V : eyyâmı sene bin [elli] üçüncü târîhi olup, mübârek târîhi olmağın E
15 Hazret-i E : — V
** "دامت عصمتها = Günâhsızlığı, temizliği devâm etsin" anlamına gelen ve saygıdeğer kadınlar için kullanılan Arapça bir duâ cümlesidir.
16 dâmet ..... mezbûrda E : hazretlerini V
17 olan Ahmed V : Vâlîsi olan (.....) E
18 -ı 'âlem-penâh hazretleri E : — V
19 olmağın V : + rûz-i erba'în(بعثيين)de E
20 vükelây-ı 'izâm V : اوكلاء 'izâm ve E
21 a'zam V : + olan E
22 ederlerken V : + terbiye ederlerken E
23 olur V : + bi-kudret-i İlâhî E

Emr-i Rabbânî bir uğurdan zelzele misâl gürleyüp[1], ol kadar barut hevâya munkalib olur. Ve hizmet üzere olan[2] kırk nefer barutcuların[3] 'ömr defterleri dürülüp, helâk olur.

Ve sene selâs[e] ve[4] hamsîn ve elf[5] saferinin evâhırında vâki' ahvâl budur ki, Mîr-i mîrân-ı Haleb, <sâbık> Vezîr-i a'zam-ı sâbık[6] Nasûh Paşa-zâde olan Hüseyn Paşa'nın ahvâlidir ki, zikr olunur. Vilâyet-i Haleb'den 'avdet ederler. Tevâbi'ât ve segbânlar cem' edüp, tayy-ı[7] merâhil kat' ederler. Vilâyet-i Sivas'da Mîr-i mîrân olan Hazînedâr ile harb ederler*. Ba'dehû Âsitâne'ye teveccüh ederler. Vezâret sevdâsiyle mağrûr düşüp, bir mikdâr cebe vü cevşenlü **[V 538a]** fâris Etrâk'den ve segbân ve sarıcalar tahrîr edüp, geşt-i sahrâ edüp[8], Nehr-i Sakarya Vâdîsi'nde karâr ederler. Ba'dehû Âsitâne-i sa'âdet'e 'arz olunmağın, sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân câniblerinden izn-i hümâyûn verilmeyüp, ol kadar[9] şakîler cem' etdüğü sebebden muhâlefet câniblerin dutup, mezbûr Hüseyn Paşa ılgar ile derbend [ü] balkan geşt edüp, Üsküdar Vâdîsi'nde karâr ederler[10]. Gurre-i rebî'ulevvelde fermân-ı Pâdişâhî sâdır olur. Asâkir-i İslâm ve ağayân ve[11] vüzerây-ı Âsaf-ı zemân Sadr-ı a'zam olan Mustafa Paşa Serdâr, Üsküdar'a teveccüh ederler. Ve bârgâh [u] otak u haymeler Haydar-paşa Çayırı'nda kurulur. Yeniçeri Ağası ve yeniçeriler 'umûmen[12] ve kapu halkı fermân-ı şerîf üzere hâzır olur[13] ve top arabaları ve cebehâne tedârükleri görülür.

Mâh-ı mezbûrun yedisinde[14], Üsküdar'da alaylar hâzır olur. Vezîr Nasûh Paşa-zâde Hüseyn Paşa[15] mukâvemet edemeyüp, firâr ederler. Ekser ağırlıkları sahrâda kalur. Ba'dehû Kütahya'da Anadolu Beylerbeyisi olan 'Osmân Paşa

1 gürleyüp V : gürleyü E
2 olan V : olanlardan E
3 barutcuların V : barutcular E
4 dürülüp ..... ve V : dürülür, helâk olurlar. Sene selâse E
5 elf V : + sene 1053 E
6 -i a'zam-ı sâbık E : — V
7 tayy-ı V : tayy u E
* Vezîr-i a'zam Mustafa Paşa, yerine göz koyduğu fikrine kapıldığından Haleb Beylerbeyisi Nasûh Paşa-zâde Hüseyin Paşa'yı azledip, Haleb'i Mîrahûr Siyavuş Ağa'ya ihsân eder. Azledilen Hüseyin Paşa gönderilen Mütesellim'i: "Ben bu mansıba bu kadar meblağ verdim, henüz deynimi edâ etmedim" diyerek geri çevirip Haleb'te kalmaya devam eder. Mütesellim'in 1053 saferinde hâdiseyi İstanbul'a haber vermesi üzerine Hüseyin Paşa Sivas Beylerbeyiliği'ne razı edilir. Hüseyin Paşa Haleb'ten hareket edip Sivas'a doğru gelirken, Vezîr-i a'zam, azledilen Sivas Beylerbeyisi Kör Hazînedâr Paşa'ya gizlice Hüseyin Paşa'yı öldürmesini fermân eder. Hüseyin Paşa Sivas'a vardığında Kör Hazînedâr, askeri ile üzerine gider, fakat tüfengle vurulunca, Sivas askeri bozulup mağlûp olur (*Fezleke*, II,226-227; Na'îmâ, IV,20-22).
8 geşt-i sahrâ edüp V : geşt ü sahrâ, vilâyet teferrüc ile E
9 kadar V : mikdâr E
10 ederler V : + Mâh-ı E
11 ve V : — E
12 'umûmen V : 'umûm E
13 olur V : olup E
14 yedisinde V : + [Bu kelimenin altında ayrıca üzeri karalanmış "gurresinde" kelimesi vardır] E
15 Hüseyn Paşa E : — V

Ser'asker olurlar* ve Mîr-i mîrân-ı Sivas fermân olur; ılgar ile gönderdiler. Lâkin Nasûh Paşa-zâde ibâ edüp[1], segbânları perâkende olur. Hüseyn Paşa'nın ferzendi, tebdîl-i câme ile Rumeli'ne ılgar etmeğin, pederinden cüdâ düşüp ve tevâbi'âtları can kurtarmak sevdâsında ba'zıları ahz olur; kayd [ü] bend[2] ile getürdüler.

Ve mâh-ı rebî'ulevvelin on yedinci cum'a gicesi[3] salât-ı 'işâdan sonra zelzele vâki' olmağın.

Mâh-ı mezbûrun yirminci gice[si][4] dördüncü sâ'atde, yıldırım ve[5] sâ'ika-i şedîd olur. Gayri def' olur; emr-i Rabbânî ile[6]. Ba'dehû eyyâm-ı isneynde bârân [u] rahmet vâki' oldu.

Ve Nasûh Paşa-zâde Hüseyn Paşa katl olup[7], kellesin Devlet-i 'aliyye'ye getürdüler**.

Ve mâh-ı rebî'ulâhırun dördüncü eyyâm-ı mübârekde[8], Dîvân-ı hümâyûn'da kapu-kullarının masar sene 1053[9] mevâcibleri verilür. Devlet-i Pâdişâhîde herkes mesrûr, refâhiyetde. Sadr-ı a'zam olan[10] Mustafa Paşa, 'âdil, müdebbir, sâye-i devletinde emn ü emân ve 'ulemâ'-i kirâm icrây-ı şer'-i şerîf ederler. Ve memâlik-i İslâmiyye'de re'âyâ vü berâyâ, ganiyy ü fakîr **[V 538b]** refâhiyetde[11] idiler.

Ve mâh-ı mezbûrun on birinci eyyâm-ı mübârekede[12], Yeniçeri Ağası olan Bektâş Ağa mütekâ'id[13] olurlar. Bostancı-başı, Yeniçeri Ağası olur***. 'İzzet ile kapuya getürdüler. **[E 317b]** Ve Bostancı-başı cedîd olur.

* Nasûh Paşa-zâde Hüseyin Paşa Sivas'ta durmayıp İstanbul'a doğru yoluna devam eder. Bunun üzerine defedilmesi için Anadolu Beylerbeyisi Osmân Paşa Serdâr tayîn edilir. Osmân Paşa İzmit'te Ali Fakîh denilen köyde Hüseyin Paşa ile karşılaşır, fakat mağlûp olur (*Fezleke,* II,227-228; Na'îmâ, IV,22).

1 edüp V : ederler ve E
2 bend V : ü bende E
3 cum'a gicesi V : gice şeb-i cum'a vakt-i E
4 gice V : şebde E
5 ve V : — E
6 Gayri ..... ile V : 'ibret-nümâ, kudret-i İlâhî E
7 -zâde ..... olup V : oğlunu katl olup E

** Üsküdar'a gelip savaşmadan Rumeli yakasına geçen Hüseyin Paşa'nın peşine adamlar takılıp, Rusçuk'ta şehir dışında yakalanır. Bir rivâyete göre Burgos'a getirileceği gün, bir başka rivâyete göre ise İstanbul'da işkence ile öldürülür (*Fezleke,* II,228). Na'îmâ (IV,22-23), Hüseyin Paşa hâdisesinin 1053 rebî'ulâhırında cereyân ettiğini, öldürülmesinin de Topkapı'nın dışında bulunan Vezîr-i a'zam'ın bahçesinde vukûbulduğunu söylemektedir.

8 eyyâm-ı mübârekde E : eyyâm V
9 1053 V : + 1053 E
10 olan E : + Vezîr V
11 berâyâ ..... refâhiyetde V : bây ü gedâ refâhiyetlerde E
12 mübârekede V : mübârekde E
13 mütekâ'id V : tekâ'üd E

*** 1053 rebî'ulâhırında, Yeniçeri Ağası Bektaş Ağa azledilip, yerine Bostancı-başı Hezargıradlı Ahmed Ağa getirilmiştir (Na'îmâ, IV,31).

Ve mâh-ı mezbûr evâhırında, Özi muhâfazasında olan Mehmed Paşa Âsitâne'ye fermân olur. Nişâncı[1] olan Mustafa Paşa'ya Özi mukarrer olur.

Ve mâh-ı cumâdelûlâda hubûbât firâvân ve Bahr-ı sefîd'den[2] sefîneler refâhiyet üzere [gelürler].

Ve Kapudân Paşa, donanma-yı hümâyûn ile küffâr yakasında yüz aklıkları etmeğin ve keferenin kalyonların alurlar.

Ve 'Osmân Paşa Mîr-i mîrân-ı Haleb olup*.

Ve mâh-ı mezbûrda Bahr-ı siyâh cânibleri âbâdân[3] ve Azak muhâfazasında olan Mîr-i mîrân ve kapu-kulları akın edüp, Azak Kal'ası'ndan firâr eden kefereden intikām alurlar[4]. Esîrler ve yarar diller alınup, cem'iyyetleri münhezim olunmağın. Ve mâh-ı cumâdelâhırede, Vezîr Sultânzâde Mehmed Paşa[5] Şâm-ı şerîfe Vâlî olurlar**. Ve Şâm-ı şerîf'de[6], Mîr-i mîrân-ı sâbık Erzurum Beylerbeyisi olup.

Ve mâh-ı recebden mukaddem mâh-ı cemâziyelâhırda[7], Âsitâne-i sa'âdet'den[8] kalyon ve sefîneler Mısır'a 'azîmet ederler. Hüccâc-ı Müslimîn[9] ve bâzergânlar mübârek evkātda[10] revâne oldular.

Ve mâh-ı recebde kapu-kullarının mevâcibleri verilür.

Ve Surre Emîni hâzır olurlar. Mâh-ı mezbûr gurresinde, surre-i hümâyûn Üsküdar'a nakl olunmağın. Ve memâlik-i İslâmiyye'de 'adl mukarrer. Re'âyâ vü berâyâ âsûde-hâl[11] olup, ahkâm-ı şer'-i şerîf icrâ olunur. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri refâhiyetde, zemân-ı saltanatları[12] 'adl üzere ve mâh-ı şa'bânda[13] zahîre firâvân.

Ve ramazân-ı şerîfde Kapudân Paşa, Bahr-ı sefîd'den kadırgalar sâlimîn. Âsitâne-i sa'âdet'e[14] dâhil oldukda, 'azîm şenlikler etdiler.

1 Nişâncı V : + ve Tevkî'î Paşa E
2 sefîd'den V : sefîd'e E
* Haleb Beylerbeyisi Siyavuş Paşa'mn zulm ettiğini bildiren şikâyetler gelmesi üzerine 1053 ramazânında Haleb Eyâleti Çiftelerli Osmân Paşa'ya verilmiştir (Na'îmâ, IV,61).
3 cânibleri âbâdân V : cânibleri̇nde âbâdânlik E
4 alurlar V : alınmağın E
5 Mehmed Paşa V : — E
** Vezîr Civan Kapucu-başı Mehmed Paşa'ya halkın teveccühü Sadrâzam tarafından öğrenilince, 15 Receb 1053'te Şâm Eyâleti verilerek İstanbul'dan uzaklaştırılmıştır (*Fezleke,* II,228; Na'îmâ, IV,30-31).
6 şerîf'de V : şerîf E
7 recebden ..... cemâziyelâhırda E : recebde V
8 sa'âdet'den E : sa'âdet'de V
9 hüccâc-ı Müslimîn V : Ve hüccâc E
10 mübârek evkātda E : ile V
11 vü berâyâ asûde-hâl V : âsûde E
12 refâhiyetde, zemân-ı saltanatları V : refâhiyetlerde, zemân-ı saltanatlarda E
13 şa'bânda V : şa'bân-ı şerîfde E
14 *sâlimîn Âsitâne-i sa'âdet'e V : sâlim Âsitâne'ye E*

Ve mâh-ı mezbûr evâhırında kapu-kullarının mevâcibleri verilür. Ba'dehû Baş-defterdâr 'azl olur. Baş-defterdârlık Şıkk-ı Sânî Defterdârı olan Hasan Efendi'ye [vezâret ile] sadaka olunmağın[1], Şıkk-ı Sânî Defterdârlığı İbrâhîm Efendi'ye ihsân[2] olunur, ba'dehû merhûm olur. Harem-i muhterem'den Defterdârlık[3] ile Defterdâr çıkup, Anadolu Defterdârı olan İbrâhîm Efendi **[V 539a]** 'azl olur. Tuna Defterdârı Rıdvân Efendi olur.

Mâh-ı zilhiccede bir havâdis dahi[4] budur ki, Vezîr-i a'zam olan Mustafa Paşa'ya gazab olur. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri[5] câniblerinden Bostancı-başı varup, sarayında katl olunmağın[6]*, Sadr-ı a'zamlığı Mîr-i mîrân-ı Şâm Vezîr Sultân-zâde Mehmed Paşa'ya sadaka olundukda[7], Kapucular Kethudâsı ılgar ile hâtem-i şerîf ile fermân kılınur. Vezîr Ken'an Paşa Kāyim-makām olur; Sadr-ı a'zam gelince, Dîvân-ı hümâyûn'da mesâlih görülür[8].

Bin elli dört[9] muharremü'l-harâmının[10] onuncu eyyâmında[11], Sadr-ı a'zam olan Mehmed Paşa ılgar ile gelüp[12]**, Âsitâne-i sa'âdet'den cemî'i vükelâ ve[13] vezîrler ve Rikâb-ı hümâyûn ağaları ve 'ulemâ'-i kirâm ve kapu-kulları istikbâl ederler.

Ve Yeniçeri Ağası cedîd olur. Mîrahûr[14] Sâlih Ağa'ya ihsân olundukda, **[E 318a]** Segbân-başı olan Haydar Ağa-zâde Mîrahûr-i Kebîr olurlar[15]. Sâbıkā Segbân-başı olan[16] Mustafa Ağa'ya Segbân-başılık ihsân olur. Ve ocak ağaları tebdîl olduğu mukarrer. Ve Baş-defterdârlık girü Vezîr Mehmed Paşa'ya olur.

Ve[17] sene bin elli dört târîhinin muharreminde[18], Sadr-ı a'zam Mehmed Paşa Dîvân-ı hümâyûn'da karâr ederler***. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh

1 olunmağın V : + vezâret ile Harem-i muhterem'den ["Harem-i muhterem'den" kelimelerinin üzeri çizilmiştir] E
2 ihsân V : sadaka E
3 Defterdârlık V : Defterdârlığı E
4 dahi V : — E
5 'âlem-penâh hazretleri V : — E
6 olunmağın V : eyleyüp E
* Sadrâzam Mustafa Paşa 21 Zilka'de 1053'te katledilir (Solak-zâde, s.771; *Fezleke*, II,229).
7 olundukda V : olunmağın E
8 mesâlih görülür V : zabt ederler E
9 dört V : + târîhinin E
10 harâmının V : harâm E
11 eyyâmında E : eyyâm V
12 gelüp V : Âsitâne'ye dâhil olur, 'izzet ile E
** *Fezleke* (II,234), yeni Sadrâzam Mehmed Paşa'mn 1053 zilhiccesinin evâhırında Âsitâne'ye geldiğini, Na'îmâ ise (IV,65-66) Sadrâzam'ın 1 Muharrem 1054'te Şâm'dan İstanbul'a geldiğini, 3 muharremde de Dîvân'da oturduğunu kaydetmektedir.
13 ve V : — E
14 Mîrahûr V : + Ağa E
15 Kebîr olurlar V : olur E
16 olan V : — E
17 Ve V : — E
18 târîhinin muharreminde V : târîhinde mâh-ı muharremü'l-harâmda E
*** *Fezleke* (II,234), yeni Sadrâzam Mehmed Paşa'mn 1053 zilhiccesinin evâhırında Âsitâne'ye geldiğini, Na'îmâ ise (IV,65-66) Sadrâzam'ın 1 Muharrem 1054'te Şâm'dan İstanbul'a geldiğini, 3 muharremde de Dîvân'da oturduğunu kaydetmektedir.

hazretlerine 'arza girdiler. Hil'at-i fâhire[1] ihsân olunmağın, iltifâtlar olunmuşdur.

Ve Defterdâr Hasan Paşa'ya Tırablus Eyâleti sadaka olunmağın[2]. Ve kapu-kullarına lezez mevâcibleri tevzî' olunur[3].

Ve mâh-ı muharremü'l-harâmın evâsıtında, kadı'askerler tebdîli fermân olur. Rumeli sadrına[4] Kara Çelebi-zâde Mahmûd Efendi olur ve[5] Anadolu'ya[6] Galata Kadısı olan Hâce Hüseyn Efendi[7] oldukda, Dîvân-ı hümâyûn'da karâr ederler.

Vezîr Mûsâ Paşa Budun muhâfazasından Âsitâne'ye fermân olunmağın, Rumeli Beylerbeyisi Budun Eyâleti'ne nakl olunur. Ve Rumeli Mîr-i mîrân-ı sâbık olan Ahmed Paşa Belgırad muhâfazasında irsâl olunur ve's-selâm*[8].

1 Hil'at-i fâhire V : Hil'atler E
2 olunmağın E : olunup V
3 olunur V : olunmağın E
4 sadrına V : — E
5 Mahmûd ..... ve V : Efendi Kadı'asker olmağın, dahi E
6 *Anadolu'ya V : Anadolu Kadı'askeri E*
7 Hüseyn Efendi V : Efendi Mevlânâ (.....) sadaka E

* Esas metin burada sona ermektedir. Bu kısımdan sonra V 539a'da esas metinle ilgisi olmayan bir temellük kaydı yer almaktadır, V 539b boş bırakılmıştır. V 540a'da muhtemelen müstensihin kendi oğlunun doğumunu kaydettiği kısa bir bölüm vardır. E 318b'de ise bir şiir, metnimizin 891-893 sayfalarında da kısmen yer alan 1050 yılına ait bazı hâdiseler, takrîben 1000-1050 yılları arasında görev yapmış şeyhülislâmların, kadı'askerlerle karışık olarak verilen tarih belirtilmemiş listesi, meşâyih listesi, E 319a'da da İstanbul câmi'lerindeki vâ'izler, defterdârlar, defterdâr kaymakamları, tevkî'îler ve re'îsülküttâpların listesi yer almaktadır. Sadece Es'ad Efendi nüshasında mevcut olan bu kısımlar, bilgilerinin dağınık olması, yanlışlıklar ihtivâ etmesi, listelerin kronolojik sıra takip etmeyişi, nasb ve azl tarihlerinin belirtilmeyişi sebebiyle metne alınmamıştır.

8 Ve Rumeli ..... ve's-selâm E : Mehmed Paşalı Lala Ahmed Ağa mâlik; fî 9 z[ilhicce] sene 1096. [V 540a]

Sene bin doksan dört târîhinde vâki' mâh-ı rebî'ulâhırının gurresi mübârek bazar ertesi gününde vakt-i zuhurda eşref sâ'atde oğlumuz Hüseyn Bey'in iklîm-i 'ademden sahrây-ı dünyâya kadem basup, vücûda geldi. Hakk Te'âlâ 'ömr-i tavîl ve 'amel-i sâlih ve rızk-ı vâsi' ve devlet müyesser ede. [V 539b boş bırakılmıştır] V

[Bundan sonra yazacağım kısım sadece Es'ad Efendi nüshasında mevcut olup, bilgilerin dağınık, görevliler ve görevlerde yanlışlıklar, listelerin kronolojik bir sıra takip etmeyişi vb. sebeplerle metne alınmamıştır, Viyana nüshasında paraleli yoktur].

[E 318b] Nısfu'l-leylde Gümrük'de ihrâk vâki' oldu. Ve sâbıkâ ma'zûl olan 'Ali Su-başı, mâh-ı mezbûrun yirmi ikinci [günü] Şehir Su-başısı olup.

Keskün olduğu bu yeniçerinin,
Dâyimâ seyf-i kâtı'ı biledir.

Yağdurur hasma tîr-i bârânı,
Harbeden berk-i lâmi'i biledir.

Olmak ister isen i'tibâr-ı mahal,
Ya 'Arab'dan ya hod 'Acem'den gel.

Güher olmaya kıymet kande
Kır behâsın bilür mi 'ummânî de.

Söylenür nükte vü meseldir bu,
Ki olur elbetde çırakdın kırlu.

Eğer âdemde ma'rifetse murâd,
Dürr-i fazîlet verürmüş ana bilâd.

Taşdan zâhir olur gerçi güher
Mu'teberdir denî nitekim güher.

Rum'da[n] gelebilsün mi 'Acem?
Oldu bu 'izzetiyle ekrem.

'Acem'in her biri kim Rum'a gelür,
Ya vezâret, ya sancak umagelür.

Sene bin elli târîhinin ve mâh-ı cemâziyelevvelin yirmi yedinci eyyâmında Dîvân olurdu. Sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh, 'arz günleri Saray-ı hümâyûn'da taht-ı 'adâletlerinde karâr etdiler. Ve Dîvân'da sâbıkā Mîrahûr-başı olan Maksûd Paşa['ya] Diyârbekir Eyâleti sadaka olundukda, yevmü's-sâlisde Dîvân-ı hümâyûn'da hil'at ihsân olup, 'arz eyyâmlarında, Vezîr-i a'zam olan Mustafa Paşa hazretleri sâyir vezîrler ile 'arza teveccüh etdüklerinde, evvel Diyârbekir Beylerbeyisi Maksûd Paşa, sa'âdetlü Pâdişâhımızın hâk-i pây-i şerîflerine yüz sürdüler. Ba'dehû Mîrahûr-i Kebîr, ba'dehû Mîrahûr-i Sagîr ve Dîvân-ı hümâyûn'da yevm-i mezbûrda fukarânın ahvâlleri görülür idi.

Ve mâh-ı cemâziyelâhırun ibtidâsında 'işâ vaktinde, salât-ı 'işâ edâ olunur iken zelzele vâki' olduğu mukarrer. Hakk Te'âlâ hayrlar nasîb eyleye.

Ve mâh-ı mezbûrun ikinci eyyâmı Diyârbekir Beylerbeyisi, alaylar ile Üsküdar'a teveccüh etdiler.

Ve yevmü'l-cum'a eyyâm, ba'de salâti'l-cum'a, Beşiktaş'da olan kalyonlar ve karamürsel gemiler ile hücâc tâyifesi, Beytullâh tavâfına niyyet edüp ve Mısır bâzergânları ve Habeş Beylerbeyisi, mezbûr kalyonlar ile mahrûse-i Mısır'a teveccüh etdiler.

Eyyâm-ı mezbûrda ve yevmü's-sebtde, sa'âdetlü Pâdişâh, Dâvud-paşa Sarayı'ndan sa'âdet [ve] 'izzet ile Rikâb-ı hümâyûn ağaları ile ve müteferrika ve çavuş ve bevvâbân ve enderûn ağaları ile Harâmî Deresi'nde olan bağçeye teveccüh etdiler. Ve mâh-ı mezbûrun yedisinde Çatalca Bağçesi'ne teveccüh [u] 'azîmet etdiler. (Buradaki bilgiler metinde daha önce geçmişti; bk. V 527b (Metin, s.1145-1146)].

[Şeyhülislâmlar]

Mevlânâ Şeyhülislâm Ebûssu'ûd Efendi hazretleri; fî sene 964. Mevlânâ Bostan[-zâde] Efendi, Mevlânâ Zekeriyyâ Efendi, Mevlâ[nâ] Hâce Efendi, Mevlânâ Monla Çelebi, Mevlânâ Mustafa Efendi, Mevlânâ Sun'ullâh Efendi, Mevlânâ Hâce (.....) Efendi, Mevlânâ 'Abdülbâkî Efendi, Mevlânâ Dâmâd Efendi, Mevlâ[nâ] 'Azmî Efendi, Mevlânâ Ahî-zâde, Mevlânâ 'Ata'ullâh Efendi, Mevlânâ Hasan Bey, Mevlânâ Mehmed Efendi, Mevlânâ Es'ad Efendi, Mevlânâ 'Azîz Efendi, Mevlânâ Sâlih Efendi, Mevlânâ 'Atâ'ullâh Efendi-zâde, Mevlânâ Yahyâ Efendi, Mevlânâ 'Abdülganî-zâde Efendi, Mevlânâ Kara Çelebi Efendi, Mevlânâ Kara Çelebi-zâde, Mevlânâ Ahmed Efendi, Mevlânâ Kethudâ Mustafa Efendi, Mevlânâ Kemâl Efendi, Mevlânâ Yahyâ Efendi, Mevlânâ Hüseyn Efendi, Mevlânâ 'Abdülhalîm, Mevlânâ 'Abdülkādir, Mevlânâ Monla 'Ali Efendi, Mevlâ[nâ] Zeyrek-zâde, Mevlânâ Mustafa Efendi, Mevlânâ 'Abdullâh, Mevlânâ Ebûssu'ûd-zâde, Mevlânâ [Ebû]ssu'ûd-zâde'nin zâdesi, Mevlânâ Receb Efendi, Mevlânâ Şerîf Efendi, Mevlânâ Kudsî Efendi, Mevlânâ Mehmed Efendi Bostan-zâde, Yahyâ Efendi, 'Azmî-zâde Efendi, Vıhvıhek Efendi, Hidâyet Efendi, 'Ali Efendi, Hasan Efendi, Mustafa Efendi, Cebbâr-zâde Efendi, Kāsım Efendi, 'Abdullâh Efendi, Nûh Efendi, Mevlânâ Monla Ahmed 'Abdülkerîm Efendi, Seyyid Hüseyn Efendi-zâde İbrâhîm Efendi, Mevlânâ Mu'îd Ahmed Efendi, Mevlânâ 'Azîz Efendi, Mevlânâ 'Abdurrahmân Efendi, Mevlânâ Mustafa Efendi; Hasan Bey-zâde'nin zâdesidir.

Meşâyih-i 'izâmlardan

Mehmed Efendi Vâ'iz-i Ayasofya, Mehmed Efendi Vâ'iz-i Şehzâde Sultân Mehmed, Mehmed Efendi, Emîr Efendi Vâ'iz-i Sultân Süleymân, Tatar İbrâhîm Efendi Vâ'iz-i Sultân Mehmed Hân, Hızır Efendi Yaya-başı-zâde, Hasan Efendi Vâ'iz-i Mustafa-paşa, 'Adlî Efendi Vâ'iz, Emîr Efendi Vâ'iz, Bezci-zâde Efendi, Ramazân Efendi, [E 319a] Mevlânâ merhûm Sünbül Efendi Vâ'iz, Nâsih-i selef, ehlü't-takvâ, Mevlânâ Vâ'iz [ü] Nâsih Ya'kub Efendi, Mevlânâ Vâ'iz [ü] Nâsih Sinân Efendi, Mevlânâ Vâ'iz [ü] Nâsih Merkez? Efendi, 'Ömer Efendi Vâ'iz-i Ayasofya-i Kebîr, Tatar Efendi Vâ'iz, Dervîş Efendi Vâ'iz-i Sultân Süleymâniyye, Receb Efendi, Şeyh Agrasî Efendi, Vâ'iz İbrâhîm Efendi Cerrâh Mehmed Paşa Câmi'i'nde ve Şeyh 'Azîz Mahmûd Efendi Üsküdârî, Veliyyüddîn Efendi, Kadı-zâde-i Kebîr Efendi, Kadı-zâde Efendi, 'Azîz Sivasî Efendi Vâ'iz-i Sultân Ahmed Hân, Ahmed Efendi Üsküdârî, Ebûbekir Efendi Vâ'iz-i Şeyh-zâde, Şeyh (.....) Nakşibendî, Emir Buhârî

(بهاری), Şeyh Yek-çeşm Emîr Efendi, Vâ'iz-i Süleymâniyye Ahmed Efendi, Mahmûd Efendi Edirneli, Şeyh Mehmed Efendi Vâ'iz-i Şehzâde Sultân Mehmed, Mûsâ Efendi Vâ'iz, Evliyâ-zâde Efendi, İsmâ'îl Efendi Vâ'iz-i Ayasofya, Veli Efendi Ders-i 'âmm, Mehmed Efendi Ders-i 'âmm, 'Osmân Efendi Vâ'iz, 'Ömer Efendi Vâ'iz, diğer Veli Efendi Vâ'iz, 'Arab Efendi Vâ'iz, İsmâ'îl Efendi Vâ'iz-i Ayasofya-i Kebîr, 'Azîz dâmâd-ı Sivasî Efendi Vâ'iz-i Ebu'l-Feth Sultân Mehmed Hân, ferzend-i 'Azîz Şeyh Sivasî-zâde Câmi'i Sultân [Mehmed], Şeyh 'Osmân Efendi Vâ'iz-i Sultân Bâyezîd Hân, Şeyh 'Azîz Sultân Selim Hân-ı 'atîk, Şeyh Veli Efendi-yi Kebîr Vâ'iz-i Sultân Şehzâde Mehmed, Şeyh Kerîmeddîn Hasan Efendi-zâde Vâ'iz-i Mustafa-paşa[-yı] 'atîk, Şeyh 'Azîz Efendi Vâ'iz-i Câmi'-i Hacı Evhad, Şeyh 'Arab Efendi Vâ'iz-i Câmi'-i (.....) Şeyh Ahmed Efendi Vâ'iz-i Câmi'-i Cedîd, Şeyh Veli Efendi Ders-i 'âmm-ı Tefsîr-i şerîf, Câmi'-i Şehzâde Sultân Hân, Şeyh.

Defterdârlardır ki zikr olunur; sene 1000 ilâ sene 1050.

Mahmûd Efendi Defterdâr-ı Evvel, Emîr Efendi Defterdâr-ı Evvel, Nûh Efendi Defterdâr-ı Evvel, İbrâhîm Paşa Hacı Defterdâr-ı Evvel, Baş Hasan Efendi Defterdâr-ı Evvel, 'Ali Efendi Kejdehân Defterdâr-ı Evvel, Mahmûd Efendi Tophâneli Defterdâr-ı Evvel, Burhân Efendi Defterdâr-ı Evvel, Vezîr Ahmed Paşa Defterdâr-ı Evvel, Şems Paşa Defterdâr-ı Evvel, Vezîr 'Abdülbâkî Paşa Defterdâr-ı Evvel, Mustafa Efendi Defterdâr-ı Evvel, Lonka-zâde Mustafa Efendi Defterdâr-ı Evvel, Mehmed Efendi Defterdâr-ı Evvel, Vezîr 'Abdülkerîm Efendi Defterdâr-ı Evvel, Vezîr Ebûbekir Paşa Defterdâr-ı Evvel, Vezîr Hasan Efendi Defterdâr-ı Evvel, 'Osmân Efendi Defterdâr, Altı-boğça-zâde Ahmed Efendi Defterdâr-ı Evvel, Vezîr Mustafa Paşa Defterdâr-ı Evvel, diğer 'Osmân Efendi Defterdâr şude, İbrâhîm Paşa Defterdâr-ı Evvel, Vezîr Mustafa Paşa Defterdâr-ı Evvel, Hüseyn Efendi Defterdâr-ı Evvel, Vezîr Mustafa Paşa Defterdâr-ı Evvel, Vezîr Mehmed Paşa Defterdâr-ı Evvel.

Kâyim-makâm-ı Defterdâr

Mehmed Paşa Defterdâr-ı Anadolu Kâyim-makâm, 'Ali Efendi Defterdâr-ı Şıkk-ı Sânî Kâyim-makâm, İstikâmet Efendi Defterdâr-ı Anadolu Kâyim-makâm, Emîr Efendi Defterdâr-ı Şıkk-ı Sânî Kâyim-makâm, 'Ömer Efendi Defterdâr-ı Şıkk-ı Sânî Kâyim-makâm, Hasan Efendi Defterdâr-ı Şıkk-ı Sânî Kâyim-makâm, İbrâhîm Efendi ["Efendi" kelimesinin üstünde "Paşa" kelimesi vardır] Defterdâr-ı Şıkk-ı Sânî Kâyim-makâm, diğer İbrâhîm Efendi Dâmâd Defterdâr-ı Anadolu Kâyim-makâm, Koska nâm Defterdâr der-sefer Kâyim-makâm, Ken'ân Efendi Defterdâr-ı Anadolu Kâyim-makâm, Tırban 'Ali Efendi Defterdâr-ı [Burada kenarda kalan bir kısım tahrîp olmuştur; "Şıkk-ı Sânî" olabilir] Kâyim-makâm, Hüseyn Ağa serhad(?) Kâyim-makâmı der-Belgırad sene 10 [Buradaki yıl kısmı tahrîp olmuş gözüküyor].

[Tevkî'î olanlar]

Vezîr Tevkî'î Mehmed Paşa, Tevkî'î Ferîdûn Paşa, Tevkî'î Tâcî-zâde Efendi sene 997, Hamza Paşa Tevkî'î, Tevkî'î 'İlm-zâde, Tevkî'î Mûsâ Paşa, Tevkî'î Lâm 'Ali Paşa, Tevkî'î Okcı-zâde, Tevkî'î Mısır'dan gelen Paşa, Tevkî'î Hükmî Paşa, Tevkî'î Mehmed Efendi, Tevkî'î Mustafa Paşa, Tevkî'î Vezîr Ahmed Paşa, Tevkî'î 'Abdî Efendi, Tevkî'î Şerîf Paşa, Tevkî'î Vezîr Mustafa Paşa, Tevkî'î Vezîr Yûsuf, Tevkî'î Vezîr 'Ali Paşa, Tevkî'î Silâhdâr Paşa, Tevkî'î Mahmûd Efendi, Tevkî'î Mehmed Efendi Tevkî'î Mâlik Paşa, Tevkî'î Beyzâde der-sefer, Tevkî'î 'Ali Efendi der-sefer, Tevkî'î Hüseyn Efendi, Tevkî'î Hasan Efendi der-sefer, Tevkî'î diğer 'Abdî Efendi, Tevkî'î Fazlı Paşa, Tevkî'î Cûdî Efendi, Tevkî'î birâder-i Lâm 'Ali Efendi der-sefer-i Şark, Tevkî'î Paşa (.....).

Dîvân-ı hümâyûn'da Re'îs olanlar;

Tâcî-zâde Efendi [م ....], Muslı Efendi, Mahmûd Efendi, Lâm Efendi, Hamza Efendi, Mûsâ Efendi, Hükmî Efendi, Nu'mân Efendi, Yaycı (ایبجی) -zâde Hamza Efendi, Okcı-zâde Medhî Efendi, La'lî Efendi, Mim Efendi, Mecid Efendi, Şem'î Efendi, Hüseyn Efendi, Mustafa Efendi, Mehmed Efendi, اجی .... Efendi, Yahya Efendi, İsmâ'îl Efendi, Durak Efendi, 'Abdullâh Efendi, İbrâhîm Efendi, حا .... Efendi, Yûnus Efendi, Hasan Efendi, Kadrî Efendi, Rıdvân Efendi, Uzun Efendi. E ["Tevkî'î" ve "Re'îsler" E 319a'nın kenarına yazılmıştır].

DİZİN*

A

âb 958; —ı revân 15, 73n, 128, 129, 146, 894, 903n, 914, 1016; —ı revân bınarlar 894; —ı revân ırmaklar 903n, 921, 937; —ı revân nehirler 1167; —ı revân sular 251, 562n, 569n, 626, 899n, 1032; —ı zülâl 562, 938, 1017; —ı revân/zülâl çeşmeler 894, 1149n; —ı zülâle benzer 158

'abâ; kızıl —lar ile sürüler keşîde 1063; —lar 655; —yîler 608

âbâdân 6, 77, 278, 353, 453, 463, 464, 484, 508n, 517, 523, 524, 542, 544, 696, 790, 894, 903n, 1031, 1032, 1174; — makāmlar 1017; — vilâyetler 338

Abaza (Küçük, Cebeci-başı) 768, 772, 773, 800, 809, 839, 844, 849, 853, 866, 867, 871, 874, 912n, 943, 951

Abaza Mehmed Paşa (Malatya Beyi, Adana Beylerbeyisi, Celâlî, Haleb Beylerbeyisi, Erzurum Beylerbeyisi, Vezîr, Silistire'de, Bosna Beylerbeyisi, Özi muhâfazasında, Temeşvar Beylerbeyisi, 'aduv, 'adû-yi kadîm, habîs, hasûd, hâyin, hod-bîn, müfsid, revâfız-ı merdûd, sehhâr, şakî, yâdigâr, zâlim) 649, 660, 668, 757, 768, 769, 770, 771, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 796, 797, 799, 800, 809, 825, 837, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 861, 863, 864n, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875n, 876, 877, 878, 880, 883, 903n, 912n, 913, 963, 964, 971, 977, 978, 979, 990, 991, 992, 993, 999, 1000, 1001, 1006, 1011; — dernekleri 795; — seferi 793; —'nın ahvâli 781, 795, 853, 875; —'nın alayları 798, 841; —'nın askeri 779; —'nın Defterdârı 853; —'nın ehli/'iyâlleri 779, 795, 797; —'nın eşkıyâları 795, 861, 868; —'nın fedâyîleri 797; —'nın hîlekârlığı 842; —'nın 'ısyânı 789; —'nın ihânetleri 840; —'nın kapusu 799; —'nın kasdı 778; —'nın kethudâsı 772, 795; —'nın mîrahûru 845; —'nın ordusu 796, 799; —'nın rahnesi 840; —'nın segbânları 774, 795, 796, 797, 841, 870, 871; —'nın sıbyânları 795; —'nın şakāveti 773; —'nın şerri 870; —'nın tedbîri 842; —'nın tevâbi'leri 796, 876, 878; —'nın tuğyânı 778, 782; —'nın Vekîl-harcı 853, 872n, 873n, 875n; —'nın zulmü 870

'Abbâs; Âl-i — nesli 911; hulefâ-i Benî — zemânı 812

'Abbâs (Şâh, kızılbaş-ı bed-me'âş, bed-fi'âl) 6n, 58n, 384, 388, 391, 392, 393, 573, 574, 678, 681, 682, 683, 790, 810, 817n, 818, 820, 821, 866, 867, 917, 919, 935; — askeri

*. Dizin'den faydalanmayı kolaylaştırmak için şahıs isimleri **kalın**, yer isimleri normal, bunların dışında kalan terim, ünvân, eşya vb. ise *italik* olarak dizilmişlerdir. Dizin'de şahıslarla ilgili kısımların, düzenlemede olabildiğince titizlik gösterilmekle beraber, gerek metinde yer yer görülen yanlışlık ve tekrarlar, gerekse bazı husûslarm benim dikkatimden kaçmış olabileceği düşüncesiyle ihtiyâtla kullanılması tavsiye olunur.

392, 396; — elçisi 820; —ordusu 395, 816, 927, 929, 932, 934; — taburu 816, 819; — tahtı 936; — Vilâyeti 931
'abbâsî; — ellerine girüp 1104; —ler 1104
Abdal Paşa (Kerkük Beylerbeyisi, Mîr-i mîrân-ı Tırablus) 599n, 770, 772, 787, 808, 821, 910, 917, 919, 941, 956, 958, 959
âb-dest-hâneler 654
'Abdî Ağa (Küçük Mîrahûr) 667, 686
'Abdî Efendi (Meyhor, Tevkî'î) 184, 240, 1178n
'Abdî Efendi (Kâtib-i Dîvân-ı hümâyûn, Piyâde Mukābelecisi, Defter-i Hâkānî Emîni) 179, 240, 258, 295, 298, 299, 348, 355, 375, 398, 430, 446, 555, 689, 826, 849
'Abdî Efendi (Yeniçeri Kâtibi) 507n, 558, 593
'Abdî Kethudâ (Vezîr Mehmed Paşa'nın kethudâsı) 358, 417
'Abdî/'Abdullâh Efendi (Matbah Emîni, Cizye Muhâsebecisi) 977, 1041, 1138, 1146
'Abdî/'Abdullâh Efendi (Tezkireci, Re'îsülküttâb Kāyim-makāmı, Re'îsülküttâb) 103, 849, 1074, 1091, 1128, 1138, 1178n
'abd-i müşterekleri [müşterâları] 19
'Abdullâh (Abaza'nın Defterdârı, Vekîlharcı, Müteferrika) 853, 854
'Abdullâh Ağa (Matbah Emîni) 178
'Abdullâh Bey (Voynuk Beyi) 711
'Abdullâh Efendi (Anadolu Muhâsebecisi) 1146n
'Abdullâh Efendi (Hâce-zâde, İstanbul Efendisi, İstanbul Kadısı, Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri, arpalık olarak Mısır Kadılığı) 712, 717, 756, 760, 973, 994, 1001, 1009, 1036, 1049, 1177n
'Abdullâh Efendi (Mensûh Mukāta'acısı) 594, 627; —'nin zâdesi (Ma'den Mukāta'acısı) 1138
'Abdullâh Efendi (Tezkireci-i Evvel) 826
'Abdullâh Hân (Hânlar Hânı) 390, 395
'Abdurrahîm Efendi (İstanbul Kadısı, Anadolu Kadı'askeri) 1134n, 1157
'Abdurrahmân Ağa (Kayış-zâde, Gurebâ'-i Yemîn Ağası, Silâhdâr Ağası) 704, 710, 730, 760, 835
'Abdurrahmân Efendi (Haleb Defterdârı) 601
'Abdurrahmân Efendi (İstanbul Kadısı, Anadolu Kadı'askeri) 1134, 1157n, 1177n
'Abdurrahmân Efendi (Mâliye Kağıd Emîni, Emîn-i Ahkâm-ı Mâliye) 709, 759
'Abdurrahmân Efendi (Mâliye Tezkirecisi) 709
'Abdurrahmân Efendi (Kefe Mukāta'acısı) 558
'Abdülbâkî Efendi (Rumeli Kadı'askeri) 101n, 103n, 1177n
'Abdülbâkî Efendi/Paşa (Tuna Defterdârı, Anadolu Defterdârı, Sefer-i hümâyûn Defterdârı, Baş-defterdâr, Vezîr, Bosna Beylerbeyisi) 346, 429, 431, 446, 451, 454, 460, 475, 476, 478, 481, 485, 512, 524, 530, 540, 545, 550, 557, 593, 611, 625, 627, 629, 647, 650, 655, 658, 662, 673, 685, 686, 687, 698, 748, 753, 754, 756, 758, 762, 764, 789, 792, 794, 799, 801, 805, 1178n; — Kethudâsı 1049
'Abdülfettâh Ağa (Serdâr-ı ekrem Mehmed Paşa'nın kapucu-başılarından) 799
'Abdülganî-zâde Efendi (Edirne Kadısı, 'ulemâ ve müderrisînden, Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri) 424, 432, 609, 652, 697, 791, 1177n
'Abdülhalîm Efendi (İstanbul Kadısı, Akdâ kudâti'l-Müslimîn) 101, 112, 174, 176, 1177n
'Abdülkādir Efendi (Şeyhülislâm) 1177n
'Abdülkerîm Efendi/Paşa (Anadolu Defterdârı, Baş-defterdâr, Vezîr, Defterdâr Kāyim-makāmı) 687, 696, 727, 764, 765, 771, 777, 785, 806, 1178n
'Abdülkādir (Şeyh) hazretleri 1103, 1104
'Abdüllatîf Efendi (Diyârbekir'de Defterdâr, Haleb Defterdârı) 565, 594, 599n, 601
'Abdüllatîf Efendi (Kaşıkcı, Sergi Emîni, Nüzül Emîni) 260, 269, 377, 382
'Abdüllatîf Efendi (Sipâhî Oğlanları Kâtibi) 320
'Abdünnâsır Bey (Mühennâ-zâde) 808, 811, 815, 947, 955
ablak; —lar 14, 465, 510, 534, 941; — sorguçlar 928, 1072
âb-râh huddâmları 230; Ser-râh-ı âbî 561
'acâyib 781n; —ât 597, 687n; —âtlar 528, 616; — dahi vâki' olup 781
'acele 12, 157, 159, 160, 243, 270, 269, 292, 304, 305, 316, 417n, 472, 481, 525, 565, 566, 581, 582, 652, 671, 678, 686, 738, 920, 936, 940, 943, 948, 1004, 1017, 1058, 1078n, 1118, 1121, 1132, 1135; 'ale'l— 398n, 470, 479, 485, 553, 566, 602, 737, 753, 762, 770, 786, 796, 982, 1077, 1101, 1102; —leleri 82
'Acem 180, 459, 535, 542, 629, 772, 774, 789, 972, 1176n, 1177n; — 'ayyârları 919; — bâzergânları 326; — elçileri 1168; mîl-i — karârı 1034; — elçisi 1153, 1158, 1168; — memâlikleri 790; — seferi 373, 381, 467, 470, 544, 802; — serhadleri 52; — Şâhı 327, 381, 459, 529, 599n, 664, 821, 871, 968,

1007, 1042n; — Şâhı vilâyetleri 529; — Şâhı'nın ferzendi 6; — şâhları 57, 350, 790, 915; — Vilâyeti 52, 57, 327, 924, 936, 938, 939, 965, 1127, 1153; — Vilâyeti sınurları 1158, 1168

'Acem Çavuş (Müteferrika-başı, Kapucular Kethudâsı) 970

'acemi 55, 1050 — oğlanı 120, 150, 606, 718, 948, 971; — oğlanı cem' olunmak 111; — oğlanı devşürme 558, 560, 771, 781, 1063, 1065; gönüllü — oğlanları 735; — oğlanları 218, 280, 301, 402, 560, 562, 687, 789, 920, 942, 1065; — oğlanların eşkâlleri tahrîr olunup 120; — oğlanlarun meydânları mukâbelesi 607; — oğlanlarun odaları mukâbelesi 607; —yân 39, 120, 284, 404, 515, 600n, 603, 608, 748, 955, 995, 1013, 1043; —yân alayı 891; —yân zümresi 1067; — zâbitleri 997

'Acem Molla Kâsım (Sipâhîler Mukâbelecisi) 188n

'Acem-zâde (Muhâsebe-i Evkâf-ı Küçük, Selâtîn-i 'izâm Muhâsebecisi) 377, 558, 604

Acı/Acı-göl/Acı-su Nehir (Tebrîz'e karîb) 391, 395, 577;— Bınarı Köprüsü 1033; — Köprüsü 393, 576, 582

'âciz 458, 684, 967, 978

'Acûr/Acara menâzili (Şehrezol'un sancaklarından) 915, 916n

açlık 822

ada 34, 40, 41n, 42, 64, 66, 84, 85, 199, 204, 261, 361, 362, 363, 364, 365, 420, 440, 452, 737, 767; —-i kebîr 283; havf-nâk —lar 31; mahûf —/adalar 303, 692; —lar 22, 196, 210, 232, 1108

a'dâ 9n, 347, 565, 896, 1106, 1151; —lar 1051; — sözü 897; — şerrine uğrama 698, 895, 990, 1051; — ta'nı 882

Ada (Sakarya civârında) 489; —-i Sakarya Nehri 603; — râhları 858

âdâb 15, 123n, 131, 245, 247, 294, 295, 375, 388, 405, 414, 443, 444, 487, 488, 555, 608, 665, 671, 688, 689, 718, 719, 727, 733, 933, 996, 1002, 1032n, 1056, 1070, 1071, 1073, 1101n, 1114, 1126, 1136, 1151, 1154, 1155n, 1163; şart-ı —-ı mülûk 108, 892; —-ı mülûk 884; —-ı mülûk-i selâtîn 688, 1011; —-ı şart-ı kānûn 884; — terk etmezlerdi 1022; şart-ı — üzere 295; — üzere 124, 125, 607, 688, 717, 718, 731, 1084, 1093, 1130

'adâlet 3n, 5n, 112, 129, 180, 273, 374, 378, 397, 481, 761, 781, 903n, 996, 1127, 1139, 1141, 1145, 1157, 1167, 1171; — emr-i şerîfleri 1137; — köşkü mislinde kurulup 723; — makāmı 779; —ler 413, 1157; —-nameler 179

Adalya 324, 494, 584, 879,896; — Kazâsı 321

Adana 458, 465, 466, 495, 496, 541, 550, 559, 570, 579, 577, 584, 599n, 618, 638, 660, 767n, 831, 898, 988, 989, 1083; mahrûse-i — 495; — Beylerbeyisi 640, 649, 674, 714, 872, 914, 920, 979; — Eyâleti 112, 344, 707, 878, 1059; — Hâkimi 202n, 532n, 533n; — Köprüsü 466; — menâzili 496; — Mîr-i mîrâm 352, 794, 808, 813, 814, 824, 830, 831, 839, 859, 866, 901, 902, 923, 1024, 1059, 1081, 1083, 1084, 1090; — Mîr-i mîrânı askerleri 32; — Şehri 830; — Vâlîsi 831n; — Vilâyeti 898

'adâvet 347, 559, 566, 1060n

âdem 89, 157, 160, 186, 452, 466, 583, 901, 949, 997, 1098, 1099, 1102, 1104, 1176n; benî — 488, 687n; — boyu 1096; mu'teber —îsi 922; güzîde —ler 1099; mu'ayyin —ler 901; mu'temed —ler 102, 108, 202, 325, 434, 837, 926, 1086, 1137; müstakîm —ler 168, 541, 753; müte'ayyin —ler 319, 878, 1064, 1168; nâmdâr —ler 57, 691, 774, 950; tüvânâ —ler 84, 769; yarar —ler 224, 227, 810, 1108, 1116, 1160; —ler 84, 227, 378, 387, 434, 466, 472, 476, 479, 498, 499, 546, 553, 642n, 644, 682, 691, 744, 768, 786, 872n, 873n, 875n, 896, 922, 927, 944, 1000, 1100, 1102, 1105, 1106, 1111, 1114, 1125, 1156, 1173n

'âdet 91, 111, 447; — defterleri 378; —-i bâtılaları 293; —-i kadîm üzere 302, 1019, 1020, 1035, 1154; —-i kānûn mûcebince 229; —-i kānûn üzere 605, 617, 755, 757, 1093, 1109; —lerince 1012, 1063; — /'âdetleri üzere 54, 91n, 204, 276, 302, 313, 354, 389, 489, 518, 570, 611, 621, 697, 750, 761, 766, 890, 904n, 964, 1022n, 1023n, 1057, 1076

adhâ 754n, 1134n; vakt-i — 17, 109n, 133; vakt-i salât-ı 'îd-i — 1002

'âdil 246, 252, 256, 266n, 416, 545, 744n, 828n, 903n, 984n, 993, 995n, 999, 1039n, 1051, 1053, 1057n, 1061n, 1071n, 1106n, 1117n, 1151n, 1154, 1157, 1168, 1173

'Âdilcevâz Mîrlivâsı 801, 1032, 1066, 1088

'adl 6, 11, 17, 39, 179, 237n, 273, 379, 412, 453, 455, 463, 484, 493, 498, 517, 542, 599n, 662, 695, 760, 871, 879, 900, 909n, 931, 982, 990, 997n, 1006, 1018, 1032, 1053, 1061, 1064, 1077, 1118, 1148, 1158, 1164, 1171, 1174; — üzere 903n, 1096, 1149, 1168n

Adlî Efendi (Vâ'iz, meşâyihden) 562, 1177n

'adû/'aduv 51, 230, 232, 477, 478, 489, 492, 499, 500, 501, 510, 524, 526, 535, 536, 816, 818, 844, 848, 849, 855, 858, 866, 868, 885, 895,

902, 904, 909n, 914n, 927, 933, 956, 957, 958, 1034, 1047; — askerler 822; — 'ayyârlar 918; — Celâlîler 487, 527; — çeri 942; — Ekrâdlar 919; — fecere 61; — kâfir 61; — kavm 494; — kefere 31, 270, 291; — kızılbaşlar 819, 825, 929, 1031; — küffâr çeteleri 360; — küffârlar 28, 312; şakî —lar 1165; zındık —lar 531; —lar 33, 242, 315, 324, 325, 484, 501, 502, 503, 508n, 528, 529, 531, 535, 693, 818, 819, 820, 843, 844, 845, 848, 866, 871, 877, 895, 903n, 910, 925, 928, 952, 957, 958, 1018, 1047; —lar ahvâli 819; —lara emân vermez 1022; —luk 839; — müfsidân 847; — revâfızlar/râfızîler 811, 818, 926, 957, 1047; —segbânlar 325, 344, 522, 529; — zâlimler 488, 497, 503, 528, 847, 993; —-yi bed-ahter 1047; —yi bîdînler 62, 63, 93, 152, 278, 316, 789n, 797; —-yi Devlet olanlar 349; —-yi hâksâr 62, 318, 811, 873, 951; —-yi hâyinler 324, 334, 498, 1031; —-yi hîlekâr 234; —-yi hod-bîn 774; —-yi kadîm 841; —-yi kadîm kızılbaş askeri 981; —-yi müşrikîn/müşrikân 258, 297, 318, 1072

âfet 277, 330; — erişüp 799; —-i semâvî 929; — kâfir 1062

Âfrâsyâb 688, 1101

'afv 129, 351,413, 449, 497, 507, 516, 535, 600n, 610, 662, 752, 775, 887, 905, 911, 962, 986, 1000, 1003, 1009, 1028, 1029, 1057, 1062; —-ı taksîrât 44

ağa 37, 59, 104, 125, 155, 158, 190, 254, 376, 392, 421, 436, 440, 444n, 530, 550n, 612, 620n, 660, 667, 724, 766, 766, 781, 876, 878, 891, 970, 982, 1006, 1124; Baş — 449, 1076; cedîd — 35, 766, 838, 968; asıl —lar 376; 'atîk/eski —lar 211, 767; beşlü —lar 443; bî-zebân —lar 136, 142, 712, 741, 994, 1014, 1039; diz çöken —lar 395, 822; dizdâr —lar 46; gönüllü —lar 7, 404, 1030; içerü —lar 1133; hâdım —lar 598, 617, 622, 711, 741; kara —lar 601n; mu'temed —lar 1061; umûr-dîde —lar 277; —lar 7, 12, 14, 15, 19, 21, 27, 33, 46, 49, 57, 59, 62, 63, 64, 69, 70, 72, 77, 87, 117, 119, 120, 121, 130, 134, 136, 139, 153, 154, 175, 189, 192, 193, 194, 198, 211, 214, 237, 238, 241, 242, 246, 247, 249, 254, 255, 260, 261, 262, 273, 298, 301, 303, 318, 321, 358, 361, 362, 374, 376, 378, 383, 384, 385, 392, 403, 404, 406, 410, 411, 414, 415, 422, 423, 442, 444, 446, 448, 452, 453, 456, 464, 472, 474, 475, 479, 481, 486, 491, 493, 498n, 499, 507n, 510, 512, 517, 521, 523, 525, 526, 534, 536, 545, 553, 561, 564, 574, 583, 584, 586, 587, 589, 591, 595, 598, 601, 606, 607, 615, 619, 620, 622, 623, 641, 666, 675, 682, 692, 706, 711, 716n, 719, 722, 724, 726, 734, 736, 743, 748, 762, 768, 773, 780, 782, 788, 792, 795, 809, 821, 829, 835, 836, 852, 861, 877, 878, 883, 885, 890, 891, 892, 894, 899, 900, 906, 967, 920, 933, 939, 941, 944, 955, 966, 969, 981, 984, 992, 1006, 1009, 1048, 1049, 1055, 1058, 1089, 1099, 1104, 1113, 1114, 1122, 1130, 1134, 1141, 1143, 1154; azebân —ları 286, 361, 362, 725; —ları kapuları/kapusu 80, 81, 269, 276, 436, 447, 450, 471, 477, 491, 524, 539, 547, 555, 597, 782, 795, 836, 1061, 1074, 1127, 1141; —ların yedekçileri 711; —lar zümresi 850; —lık 371n, 576, 904n; —vât 712, 715, 716; mukarrebân —yân 52, 487, 675; —yân 19, 21, 33, 36, 37, 53, 62, 67, 77, 123, 124, 228n, 231, 236, 302, 345, 383, 389, 411, 426, 450, 459, 487, 488n, 511, 551, 596, 630, 666, 703, 799, 856, 880, 968, 1001, 1014n, 1029, 1034, 1055, 1156, 1170, 1172; —yân çadırları 1069; —yân-ı 'atebe-i Devlet 889; —yân-ı bîrûn 712, 1007; —yân-ı ehl-i hıref 105; —yân-ı Enderûn 712, 1007, 1171; —yân-ı mehîb 608; —yân-ı Sâhib-i devlet 862; —yân-ı zî-şân 597

Ağacdan Pîrî (برى) 321, 379

ağaç/ağac 1098; —dan 'araba resmi 234; — küskü 108; çatal —lar 65; —lar 63; — topu 234, 285, 339

âgâh 38, 52, 59, 70, 82, 96, 151, 152, 155, 164, 197, 203, 206, 220, 234, 312, 319n, 393, 590, 667, 676, 691, 780, 815, 832, 1027, 1031, 1034, 1091

Ağa-kapusu 545, 780, 781, 971, 1168n; — halîfeleri 560

âgâz 43, 312, 315, 464, 499, 501, 798, 870n, 897, 898n, 952, 957, 1031; —-ı harb 38

Ağa-zâde Efendi (Kal'a Tezkirecisi) 12, 27, 184, 240, 258, 309, 357, 377

ağırlanup 622, 1132

ağırlık/ağırlığ/ağrık 37, 64, 70, 82, 83, 85, 129, 135, 141, 144, 158, 198, 216, 217, 222, 260, 282, 438, 466, 497, 566, 574, 577, 578, 581, 584, 614, 646, 677, 680, 728, 738, 740, 741, 778, 811, 831, 902, 912, 914, 937, 945, 1034, 1090, 1093, 1121; kaba — 75; mîrî —lar 754; —lar 18, 23, 24, 32, 34, 35, 71, 73, 75, 84, 128, 132, 158, 159, 160, 161, 170, 202n, 221, 253, 264, 265, 281, 283, 292, 313, 314, 315, 325, 331, 337, 340, 351, 415, 458, 460, 463, 469, 476, 486, 496, 497, 498, 499, 520, 521, 522, 526, 527, 528, 529, 531, 532, 581, 582, 677, 678, 729, 735, 798, 799, 810, 811, 812, 813, 821, 840, 843, 847, 848, 849, 853, 857, 864, 867, 868, 878, 879, 882, 898, 902n, 904, 910, 913, 934, 942, 946, 954, 998, 1024, 1025, 1026, 1031, 1032, 1073, 1085, 1094, 1130, 1172; —lar dökülüp 84, 799; —lar izdihâmı 728

ağız müjdesi 590, 875
Ağlayan Dağ 579, 582; —lar 677
ağniyâ 17, 59, 63, 136, 176, 247, 539, 758, 785, 896, 1013n, 1040, 1111, 1142; — âdemler 18; —lar 60, 970
Agrasî Efendi (meşâyihlerden) 562, 1177n
ağustos eyyâmı/vakti 64, 70, 327, 824, 909n, 938, 958
ağyâr 219, 835n, 957, 1118; — kefereler 60, 182; —lar 922; —lık 381, 406, 464, 466, 953
ahâlî 19, 51, 60, 477n, 492n, 508n, 788, 789, 790, 831, 870, 894, 910, 930, 937, 946, 1018, 1078, 1080, 1083; —-i fukarâ 511; —-i kurâ 243; —-i memâlik 860; —-i re'âyâ 894, 1077; —nin da'vâları 896
ahâlî-i vilâyet bk. vilâyet ahâlîsi
'ahd/'ahid 45, 268, 294, 413, 513, 546, 682n, 752, 788, 917, 1114, 1153; —ler 152, 454, 769; —leri kavî 522; —-nâmeler 468, 479, 683n, 1114
âhen 10, 15, 29, 115n, 128, 134, 270, 315; çârkûşe — 714; — âlâtı 852; — balta 30, 116; — burgu 15; — çekic 29; — derîçeler 921; — dingiller 15, 101, 138, 270, 278, 669, 706, 1064; — erre 29; —-gerân 66, 714, 841; —-gerân ocakları 561; — kapular 918, 921; — kazmalar 238, 270, 278, 332, 851, 1025, 1043, 1065; —-i-hâm 106, 399, 668, 713, 714; — kürekler 10, 50, 238, 270, 278, 332, 851, 868, 1043, 1065; — küskü 29; — ma'deni 10, 842; — mismârlar 134; — na'l 887; — pencere çerçeveleri 918; — purya 106; — tahta cebeler 1003; — toplar 891; — top yuvalağı 15, 800; bk. ayrıca demür
âhıret 5, 6; 'âlem-i —e intikāl 303, 967; —e intikāl 606; — sarayları 458; — seferi 96
Ahıska 642, 809, 810, 837, 838, 839, 840, 842, 877, 1030, 1031; — askeri 389; — beylerbeyileri 559; — Beylerbeyisi 388, 390, 642; — etrâfları 1031, 1091; — imdâdları 837; — Kal'ası 180, 800, 839, 841, 1031, 1037; — Mîr-i mîrânı 11, 800, 825, 1031, 1043, 1088; — râhları 869; — seferi 1031; — seferleri 839
ahkâm 857, 923; —a muhâlefet 897; — defterleri 1074; —-ı hümâyûn 671, 880, 983n; mîrî —-ı şerîfler 733; —-ı şerîf/şerîfler 10, 11, 18, 31, 56, 456, 459, 473, 483, 536, 539, 541, 543, 546, 548, 549, 797, 827, 839, 856, 857, 860, 886, 887, 961, 970, 973, 1008, 1061; —-ı şer'-i şerîf 1174; —-ı şer'iyye 6, 230, 378, 827n, 855, 911, 916, 1140; —lar 8, 13, 473, 483, 795, 886, 993, 1054, 1108; —lar çekilür 1135
ahlâd 146
ahlâk-ı hasene 1157
Ahlat/Ahlad 675, 878; — Beyi 583, 624, 979; — Kal'ası 1035; — Livâsı 846; — Mîrlivâsı 801, 1024, 1032, 1066, 1088; — Vilâyeti 854, 878, 1032; —'dan gelen şeyhler 1055
Ahmed (Sinân Bey-zâde, Halîfe-i Vâridâtî) 178
Ahmed (Sultân, Sultân İbrâhîm'in şehzâdesi) 1169
Ahmed (Yûnus) Ağa (Silâhdârlar Ağası, Sipâhî Oğlanları Ağası) 410, 413
Ahmed Ağa ('Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası) 887, 913, 960, 972
Ahmed Ağa ('Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası) 226
Ahmed Ağa ('Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası) 592
Ahmed Ağa (bölük ağalarından) 602
Ahmed Ağa (Cebeci-başı) 563
Ahmed Ağa (Celâlî Uzun-oğlu'nun ağalarından) 521
Ahmed Ağa (diğer, Mîrahûr-i Sânî) 177
Ahmed Ağa (Firenk, Arabacı-başı) 264
Ahmed Ağa (Gurebâ'-i Yemîn Ağası) 177, 187
Ahmed Ağa (Gurebâ'-i Yesâr Ağası) 966
Ahmed Ağa (Gāzî Giray'ın ağalarından) 35
Ahmed Ağa (Hacı, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası, Silâhdârlar Ağası, Muhassılu'l-Emvâl, Rumeli'nde Muharrir) 912n, 972, 973, 1137, 1143, 1149
Ahmed Ağa (Tatar Hânı'nın ağası) 208, 209, 213, 214, 228n, 239
Ahmed Ağa (Hasekî) 703, 720, 723
Ahmed Ağa (Hezargıradlı, Bostancı-başı, Yeniçeri Ağası) 1173n
Ahmed Ağa (Kapucu-başı) 102, 104, 177
Ahmed Ağa (Kapucu-başı) 759, 943, 950
Ahmed Ağa (Kapucular Kethudâsı) 757, 765, 768
Ahmed Ağa (Kapucular Kethudâsı, Mîrahûr-başı) 968, 969, 971
Ahmed Ağa (Kara, hassa serrâclardan, Top Arabacıları Ağası) 728, 760
Ahmed Ağa (Lala, Mehmed Paşalı) 1176n
Ahmed Ağa (Mîrahûr-i Sânî, Büyük Mîrahûr) 97, 169n
Ahmed Ağa (Mîrlivâ) 960
Ahmed Ağa (Segbân-başı) 158, 177
Ahmed Ağa (Segbân-başı, Budun Vilâyeti-'nde nevbetci) 714
Ahmed Ağa (Ser-bevvâbân) 377
Ahmed Ağa (Ser-çavuşân) 104

Ahmed Ağa (sipâhî) 620, 621
Ahmed Ağa (Sûhte, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası, Gurebâ'-i Yesâr Ağası) 104, 113, 449, 461
Ahmed Ağa (Tavîl, Gurebâ'-i Yemîn *Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası,* 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, Sivas Eyâleti) 336, 413, 423, 461, 466, 467n
Ahmed Ağa (Top Arabacı-başı) 398
Ahmed Ağa (Topcu-başı) 486, 563, 582, 595, 636, 652
Ahmed Ağa (Vezzân-ı Dîvân-ı hümâyûn) 377
Ahmed Ağa/Kethudâ (Tırabzonlu, Zağarcı-başı, Yeniçeri Kethudâsı) 101, 125
Ahmed Ağa/Paşa (Büyük Mîrahûr, Yeniçeri Ağası, Vezîr, Mısır Beylerbeyisi, Tevkî'î, Vezîr-i sâbi', Vezîr-i sâdis) 612n, 623, 627, 633, 664, 671, 687, 701, 703, 1178n
Ahmed Ağa/Paşa (Harâmî, Yeniçeri Ağası, Vezîr) 52, 53, 95; — Sarayı 552, 561, 562
Ahmed Ağa/Paşa (Türk, Kapucular Kethudâsı, Mîrahûr-i Sânî, Mîrahûr-i Evvel, Yeniçeri Ağası, Kastamonu Sancağı Beyi, Anadolu Beylerbeyisi) 69, 93, 96, 97, 104, 109, 169, 177, 371, 374, 379, 386, 427, 435, 455, 460, 471, 479
Ahmed Ağa/Paşa (Küçük Mîrahûr, Mîrahûr-i Kebîr, Yeniçeri Ağası, Vezîr, Serdâr, Rumeli Beylerbeyisi, Kāyimmakām) 447, 588, 623, 631, 632, 633, 639, 648, 714, 720
Ahmed Bey (Mütevelli-zâde, Cizye Bâkî Kulu) 447
Ahmed Bey (nâmdâr bölük halkından) 88
Ahmed Bey-zâde (Kara, Gurebâ'-i Yesâr Ağası) 1159
Ahmed Çelebi/Kethudâ (Topçular Kethudâsı) 421
Ahmed Efendi (Altı-bogça, Baş-defterdâr) 698, 1178n
Ahmed Efendi (Baş-mukāta'acı) 709
Ahmed Efendi (Câmi'-i Cedîd Vâ'izi, meşâyih-i 'izâmlardan) 1178n
Ahmed Efendi (Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden) 179, 184
Ahmed Efendi (Divitdâr-ı Sâlis) 558
Ahmed Efendi (Divitdâr-ı Sânî) 104, 178
Ahmed Efendi (Gurebâ'-i Yemîn) 105
Ahmed Efendi (Halîfe-i Mukābele-i Süvârî, Mukābeleci Halîfesi) 178, 229n, 237
Ahmed Efendi (Haremeyn Muhâsebecisi) 709
Ahmed Efendi (Kâtib-i Fodula) 104
Ahmed Efendi (Kîsedar?/Tezkireci?) 184
Ahmed Efendi (Mu'îd, Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri) 1036, 1052, 1069, 1077n, 1137n, 1157, 1177n
Ahmed Efendi (Muhâsebe-i Evkāf-ı Dârü's-sa'âde, Evkāf-ı Selâtîn-i 'izâm) 759, 807
Ahmed Efendi (Muhâsebe-i Evkāf-ı Selâtîn-i mâziyye) 377
Ahmed Efendi (Mukāta'a-i Evvel) 759
Ahmed Efendi (Ordu Kadısı) 191
Ahmed Efendi (Sarı, Tezkireci) 103
Ahmed Efendi (Selâtîn-i Evkāf Muhâsebecisi) 627
Ahmed Efendi (Silâhdâr Kâtibi) 710
Ahmed Efendi (Süleymâniyye Câmi'i Vâ'izi, meşâyih-i 'izâmlardan) 1178
Ahmed Efendi (Süvârî Mukābelesi Halîfesi, Yeniçeri Kâtibi) 348, 376, 401, 413, 427
Ahmed Efendi (Tezkire-i Kılâ'-ı Sânî) 377
Ahmed Efendi (Tuna Defterdârı) 888
Ahmed Efendi ('Ulûfeciyân-ı Yesâr Kâtibi) 104, 105, 178
Ahmed Efendi (Üsküdar'da Şeyh Mahmûd Efendi seccâdesinde Vâ'iz ü Nâsih) 1140, 1177n
Ahmed Efendi (Vâridâtî) 104, 178
Ahmed Efendi/Paşa (Etmekci-zâde, Süvârî/Piyâde Mukābelecisi, Defterdâr, Ordu Defterdârı, Baş-defterdâr, Vezîr-i sâbi', Muhassıl, Rumeli Beylerbeyisi, Ser'asker, sağdıc, Vezîr-i sâmin, Karaman Beylerbeyisi, Haleb Eyâleti, Kāyim-makām, Vezîr-i sânî) 79, 184, 191, 203, 227, 233, 239, 242, 249, 250, 252, 255, 257, 258, 269, 307, 309, 328, 335, 346, 348, 354, 355, 357, 358, 369, 380, 385, 398, 401, 405, 410, 417, 422, 423, 428, 430, 431, 447, 449, 451, 454, 455, 460, 467, 468, 475, 479, 480, 481, 484, 488, 514, 515, 535n, 537, 538, 539, 540, 542, 543, 545, 546, 555, 557, 563, 564, 565, 566, 577, 588, 593, 596, 597, 598, 601n, 603, 604, 607, 609, 611, 624n, 633, 638, 639, 647, 648, 649, 650, 656, 663, 665, 684, 685, 1178n; — 'nın sarayı 648
Ahmed Halîfe (Muhâsebe-i Cizye) 104
Ahmed Halîfe (Süvârî Mukābelecisi) 450, 567, 794
Ahmed Hân (Ekrâd'dan) 248, 772, 773, 790, 908, 910, 912n, 913, 916, 917, 953, 956, 958, 1042, 1046, 1047, 1048n; — askerleri 1047; — birâderi/karındaşı 912, 939; — Ekrâdı 772, 908; —'ın karyeleri 930; —'m örekesi/ülkesi 639, 681, 772, 908n, 909n, 912, 921, 937, 938, 953, 1046; —'ın sarayları 930, 931n; —'ın sınuru 599n, 931; —'ın varoşları 930; — kasrı 931; — meskenleri 921

Ahmed Hân (II., Sultân, Şeh-zâde, Güzîde-i Âl-i 'Osmân, Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn, İskender-i devrân, Kahramân-ı zemân, Kılıc Arslan, Pâdişâh-ı 'âlem-penâh, Pâdişâh-ı a'zam, Sa'âdetlü İskender-i zemân, Sa'îdü'l-hayât ve Şehîdü'l-memât, Selâtîn-i şark u garb, Zıllullâh-i fi'l-'âlem) 5, 372, 373, 424, 425n, 455, 459, 487, 507n, 547, 560, 561n, 608, 609, 626, 630, 652, 666, 670, 784n, 999, 1064, 1094n; — Türbesi 1134

Ahmed-i Düzdî ('ayyâr zındık) 922

Ahmed Kethudâ (Ca'fer Paşa'nın kethudâsı) 618

Ahmed Kethudâ (Cebeciler Kethudâsı, Rusçuk'da) 102, 183, 259

Ahmed Kethudâ (Silâhdârlar Kethudâsı) 480, 483, 490

Ahmed nâm bir âdem (Müellifimizin adamlarından) 583

Ahmed-oğlu/zâde (Uzun/Tavîl, Çorbacı, Hille Livâsı, Bağdâd'da olan hâyin, bed-baht, Celâlî, müfsid, şakî) 236, 323, 324, 350, 458, 477, 482, 484, 504, 508, 509, 513, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 529n, 532, 790, 917; —'nun bayrakları 529; — 'nun birâder-i sagîri 519; — alayı 531; — askeri 509; — eşkıyâları 352, 458, 493, 515, 534, 539; — Karındaşı/birâderi 323, 324, 426, 465, 497, 514, 525, 530, 790; — Karındaşı eşkıyâları 425, 530, 531; — Karındaşı segbânları 425; — Karındaşı zümresi 544; — zorbaları 370, 379

Ahmed Paşa (Alaca-atlu, Sivas Beylerbeyisi) 322, 387, 393, 395

Ahmed Paşa (Büyük Mîrahûr, Mısır Eyâleti) 980, 1049

Ahmed Paşa (Çerkes, Karaman Eyâleti) 966n, 976n

Ahmed Paşa (Dasni, Mîr-i mîrân-ı Musul) 508, 518, 536

Ahmed Paşa (Erzurum Beylerbeyisi) 210n

Ahmed Paşa (Gori Eyâleti) 96

Ahmed Paşa (Hâfız, Hâdım, Vezîr, Bosna Beylerbeyisi, Tuna Nehri câniblerine Ser'asker, Vezîr-i sânî, Kāyim-makām, Anadolu Beylerbeyisi, Kāyim-makām, Âsitâne-i sa'âdet muhâfazasında, Vezîr-i sâdis) 57, 93, 114, 181, 182, 183, 197, 204, 205, 206, 209, 230, 239, 274, 301n, 307, 309, 320, 326, 328, 344, 348, 356, 379, 400, 408, 409, 648, 714, 720, 756, 758, 764; —'nın Sarayı (Eski-odalar yakınında Kurşunlu Türbe civârında) 756, 766, 1152

Ahmed Paşa (Hâfız, Doğancı-başı, Vezîr, Kapudân, Şâm Beylerbeyisi, Serdâr, Erzurum Beylerbeyisi, Diyârbekir Beylerbeyisi, Serdâr, Sadr-ı a'zam, Serdâr-ı ekrem) 393n, 459, 462, 481, 483, 514, 547, 548, 555, 577, 579, 582, 588, 599n, 600n, 618, 633, 646, 656, 659, 668, 674, 680, 683, 702, 757, 768, 770, 773, 786, 787, 788, 801, 805, 806, 809, 810, 813, 817, 821, 823, 824, 826, 830, 882, 967, 968, 902n, 968n, 969, 971

Ahmed Paşa (Haleb Beylerbeyisi, Vezîr) 1006n

Ahmed Paşa (Karaman Beylerbeyisi) 114

Ahmed Paşa (Küçük, Mardin Voyvodası, Mîr-i mîrân-ı Sivas, Şâm Beylerbeyisi, Erzurum Eyâleti, Anadolu Beylerbeyisi, Ser'asker, Şâm-ı şerîf Eyâleti) 787, 819, 823, 841, 842, 843, 872, 873, 874, 875n, 876, 880, 900, 901n, 904n, 909n, 911, 924, 940, 949, 950, 959, 963, 969, 973n, 974, 975, 1010, 1021n, 1023, 1042, 1046, 1047

Ahmed Paşa (Mihalicli, Bosna Beylerbeyisi, Budun Beylerbeyisi) 31n, 93, 181, 196, 202, 211, 222, 261n

Ahmed Paşa (Şakşakî, Temeşvar Beylerbeyisi) 658

Ahmed Paşa (Şirvan-Şamakı Eyâleti) 97

Ahmed Paşa (Temeşvar Beylerbeyisi) 7

Ahmed Paşa (Vezîr Hâdım Ca'fer Paşa'nın kethudâsı, Tebrîz'de Vâlî) 179, 180

Ahmed Paşa (Vezîr, Vezîr-i sâdis, Rumeli Mîr-i mîrânı, Mîr-i mîrân-ı Şâm, Belgırad muhâfazasında) 1053, 1055, 1063, 1069, 1075, 1093, 1116, 1121, 1124, 1129, 1131, 1134, 1149, 1171, 1176

Ahmed Subaşı 105

ahşam 202, 365, 396, 571, 644, 766, 781, 941, 1095, 1097, 1101; — nemâzı 198, 216, 440, 616, 679; — vakti 147, 148, 164, 173, 265, 421, 500, 661, 678, 724, 742, 746, 753

âhûlar 17

ahûr 702, 732; has tavîle içün dört direklü — 410; hüddâm-ı — 1007; küçük — 116, 734, 1067; — halkı 445; —-i kebîr 997; — kethudâları 97; — Kethudâsı 110, 651, 997; — Kethudây-ı Büzürg 711; — Kethudây-ı Kûçek 711; mîrî —lar 424; —lar 218, 1038

Ahûr-kapusu 477, 600n

Ahûr Karyesi 63, 728

ahz 115, 376, 406 413, 489, 490, 491, 542, 569, 835, 879, 880, 881, 893, 930, 1018, 1020, 1058, 1060, 1142, 1173

Akbaba-zâde Mustafa (Sipâhîler Kâtibi, Rumeli Muhâsebecisi, Rûznâmçe-i Evvel, Baş-muhâsebe) 104, 105n, 237

Akbıyık 1078; — menâzili 385, 490, 568, 637, 987; — Vâdîsi 464, 1016

akça 46, 48, 55, 76, 129, 144, 195, 199, 212, 296, 297, 313, 336, 362, 375, 378, 379n, 402, 412, 421n, 440, 445, 447, 449, 475, 553, 560, 565, 583, 601n, 612, 621, 622, 636, 660, 695, 696,

699, 701, 727n, 733, 748, 793, 809, 811, 852, 854, 857, 863, 885, 947, 955, 1149, 1156, 1164; bâkî — 471, 887; deyn — 977; harçlık — 214; hurda — 699; kîse — 643; mîrî — 489, 512; yük — 186, 207, 466; 'atîk/eski —lar 699, 1149; cedîd/yeni —lar 698, 699, 1148, 1149; çil —lar 597, 696, 699, 1148, 1149; hurda zuyûf —lar 699; kırık —lar 699; zuyûf —lar 699; —lar 26, 51, 59, 108, 111, 190n, 243, 252, 273, 321, 403, 408, 430, 535, 573, 715, 782, 794, 829, 871, 886, 911, 937, 962, 992, 1018, 1064, 1084, 1085, 1117; bedel —ları 879; seyis-hâne —ları 29, 190, 209, 243, 383, 400, 483, 636; hâlis cedîd —lar kesdürüp 695, 698, 793; —lar kesdürüp 696, 699; kurbân —sı 572; ordu —sı 402; —sız 143, 808; şehirleri —ya kesüp 322

Akçakoyunlu (Sivas-Ankara arasında) 1119n

Akçeşehir menzili (Ereğli öncesi) 1083n

akdarma; — alaylar 1039; — doyumluk 469; —lar 980n; —ların alıkoyup 469

Akdeniz 275, 660, 782, 1051n; bk. ayrıca Bahr-ı sefîd

Akhisâr 489, 554; — Livâsı 548

âkıl 580, 585

akın 14, 33, 47, 50, 51, 56, 60, 78, 156, 169, 216, 218, 220, 227, 233, 267, 278, 281, 355, 390, 401, 413, 421, 435, 436, 439, 459, 478, 530, 574, 578, 677, 678, 694, 726, 734, 739, 742, 743, 746, 747, 751, 778, 909n, 931, 934, 935, 936, 942, 962, 965, 968, 1174; — haberi 965; — hizmeti 46; —lar 266, 366; — tarîki 435, 938, 939; — ümmîdi 1091; —cı eşkinciler 34; teberdâr —cılar 852; — cılar 65, 73, 76, 78, 85, 280, 402

akındı 61, 341, 440, 613n, 803, 1027; —sı gālib 265, 910; —sı gālib nehir 267

'Âkilbend 109, 421

Ak-kapu (Bağdâd'da) 521, 813, 814, 945, 948, 949, 1095, 1104

Akkaya (Eskişehir ile Seyyidî Gāzî arasında) 1079

Akkerman 51, 52, 213, 632, 633, 738, 978, 991, 1049, 1050; — etrâfları 1049; — gāzîleri 802; —lı 693, 739, 743; — re'âyâları 206

Ak-kiriş (Temeşvar Eyâleti'nde) 222; — Nehri 100, 216, 221

aklâm 27, 346, 453, 461, 468, 548, 828n, 982, 989, 992; erbâb-ı — 540, 982; —dan hâsıl olan hazîne 560; — efendileri 6, 12, 475, 478, 480, 484; — hâceleri 14, 1071; — halîfeleri 12, 14; — hizmeti 1154; —-ı mukāta'ât 460; —lar 460, 1052, 1061, 1074; — şâgirdleri 14; — tasarruf eden efendiler 524; — Tezkirecisi 104

aklâm-ı Budun bk. Budun aklâmı

aklâm-ı Haleb bk. Haleb aklâmı

aklâm-ı Tuna bk. Tuna aklâmı

akmişe bk. kumaşlar

Akören menâzili 568

akrebler 430

akrıbalar 431, 567, 831, 878, 1140; — ziyâreti 832

Aksaray 352, 356, 597, 600n, 621, 767, 779; — Beyi 640; — etrâfları 1156; — sancakları 796

Ak-su Nehri 206, 631, 632, 633n, 690, 726, 738, 739, 978

Akşar; — menâzili 1019; — Ovası 570, 640, 641, 1019n; — Sahrâsı 387, 531, 534, 543, 570, 637, 640, 774, 800, 801, 849, 865, 866, 879, 1019, 1020; — Vâdîsi 865

Akşehir 175n, 370, 464, 472, 492, 568, 637, 795, 988, 1016, 1079; — Kazâsı 464; — Mîrlivâsı 494; — Sancağı Beyi 640; — sancakları

akvâl 453; mukbih —ler 62; —ler 62

Akyaylak menâzili 499

alaca; —lık/alacalığ 327, 639; —lıklarda oldukları 910; — olurlar 773

Alaca-hân 388; — menâzili 571, 1021; — Sahrâsı 848

Alacahisâr 19, 204, 314, 679, 1002; — Beyi (Rumeli sancaklarından) 48, 94, 143, 153, 341, 433, 641, 730; — gāzîleri 42; — Livâsı 1068; — Mîrlivâsı 22, 265, 292; — Sancağı Beyi 734

'Alâ'iyye; — Beyi 640; — Livâsı 1081; — Sancağı 584; — Vilâyeti 494

Alaman; — dağları 14, 80, 100, 155, 156, 166, 209, 218, 221, 266, 694, 743; — küffârı 88; — Vilâyeti 140; — zırhları 410

Âlânî (Şehrezol sancaklarından) 915

alarga 308

âlât 652, 669, 992; —-ı harb 39, 525, 1048; —-ı meteris 1065; —lar 876, 1029

a'lâ vü ednâ 84, 230, 247, 250, 758, 853, 987, 996, 999, 1130

alay 14, 16, 20, 24, 25, 27, 33, 36, 37, 41, 58, 60, 72, 75, 81, 85, 89, 100, 113, 117, 120, 122n, 125, 128, 134, 136, 141n, 142, 143, 146, 152, 157, 159, 162, 163, 188, 189n, 198, 214, 217, 220, 224, 234, 238n, 244n, 245n, 247, 250, 255, 256, 259n, 262, 271n, 273, 282, 284, 285, 301, 309, 312, 313, 314, 315, 316, 319, 336, 350, 363, 364, 366, 367, 368, 370, 404, 406, 430n, 437, 438, 412, 444, 462, 464, 465, 466, 469, 470, 472, 485, 486, 489, 492, 493, 494, 496, 498, 500, 502, 512, 522, 523, 525, 526, 527, 528, 535, 544, 571, 574, 575, 598, 600n, 601n, 604, 605, 606, 608, 616n, 617, 628n, 633, 637n, 658, 661, 674, 678, 679, 716n, 717, 727, 730, 751, 757n, 758, 766,

768, 773, 774, 775, 778, 782, 791, 795, 796, 797, 798, 808, 812, 813, 817, 820, 835, 836n, 842, 860, 867, 871, 873, 877, 883, 890, 891, 892n, 893n, 895, 897, 901n, 907, 909n, 916, 920, 924, 926, 932, 934, 957n, 983n, 984n, 985, 1002n, 1003, 1014n, 1016, 1038, 1039, 1040, 1049n, 1065, 1070n, 1071, 1072, 1082, 1087n, 1090, 1100n, 1115, 1122n, 1123, 1132, 1145, 1162; — ahvâli 415, 603; — bağlayup 136, 282, 361, 466, 469, 526, 945, 1025, 1163; sarı — bayrakları 718; — bayrakları 16, 20, 36, 37, 40, 44, 120, 145, 162, 188n, 246, 256, 262, 282, 288, 332, 333, 367, 368, 383, 384, 404, 412, 413, 464, 501, 505, 521, 526, 528, 544, 571, 577, 607, 717, 718, 730, 751, 777, 891, 920, 924, 925, 927, 932, 933, 945, 951n, 952, 984, 995, 1002, 1021, 1022, 1025, 1043, 1048, 1055, 1070, 1079, 1129, 1130; —-beyleri 11, 20, 22, 40, 44, 71, 102, 112, 139, 142, 154, 183, 196, 205, 241, 258, 261, 262, 268, 277, 310, 314, 359, 360, 363, 386, 395, 420, 460, 471, 482, 491, 537, 632, 634, 640, 641, 668, 673, 674, 679, 693, 694, 730, 731, 735, 737, 755, 868, 909n, 919, 920, 966n, 974, 1002, 1035, 1068, 1099, 1165; — cengi 89, 394, 437; — gösterüp 508n, 748, 1163; — hizmeti 499; süvârî —ı/alayları 14, 33, 36, 283, 291, 316, 501, 531, 742, 942, 1029; —-ı 'azîm 256n, 606, 607; —-ı hümâyûn 462, 740; akdarma —lar 1039; mavi —lar 162; —lar 13, 14, 15n, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 25, 27, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 40, 41, 42, 43, 54, 58, 59, 62, 63, 64, 65, 69, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 89, 101, 102, 117, 118, 119, 121, 122, 124, 125, 126, 127, 128, 131, 134, 135, 136, 137, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 154, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 169, 171, 173, 175, 188, 189, 190, 192, 193, 195, 196, 198, 199, 201, 205, 210, 211, 213, 214, 215, 217, 222, 224, 227, 240, 241n, 244, 246, 247, 248, 249, 252, 254, 255, 256, 260, 261, 262, 264, 265, 266, 269, 276, 280, 282, 283, 288, 291, 292, 299, 301, 303, 305, 307n, 309, 312, 313, 314, 315, 316, 323, 331, 332, 336, 338, 339, 340, 343, 351, 359, 361, 363, 364, 366, 368, 370, 374, 383, 384, 386, 388, 389, 394, 396, 403, 404, 405, 406, 407, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 420, 422, 423, 426, 427, 430, 433, 436, 437, 438, 439, 442, 444, 450, 451, 456, 457, 458, 462, 464, 465, 470, 471, 472, 477, 481, 482, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 494, 495, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 504, 505, 506, 510, 515, 518, 520, 521, 524, 525, 526, 527, 528, 531, 532, 533, 535, 537, 538, 539, 540, 544, 545, 552, 555, 557n, 564, 566, 568, 569, 570, 571, 572, 574, 576, 577, 579, 581, 582, 583, 592, 602, 606, 607, 608, 610, 611, 614, 616, 617, 628, 636, 637, 640, 642, 658, 659, 663, 666, 667, 671, 673, 675, 679, 680, 681n, 682, 687, 691, 693, 713, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 727, 728, 729, 730, 731, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 744, 746, 747, 748, 749, 750, 752, 754, 756, 757, 759n, 763, 777, 784, 795, 796, 797, 798, 802, 806, 807, 808, 811, 812, 813, 817, 818, 820, 828, 829, 833, 835, 836, 838, 840, 841, 843, 844, 845, 847, 848, 852, 859, 861, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 872, 874, 882, 883, 890, 891, 892, 893, 894, 896, 898, 899, 900, 901, 902, 906, 907, 908, 910, 913, 914, 922, 923, 924, 925, 927, 928, 932, 933, 934, 939, 942, 945, 953, 954, 956, 957, 958, 964, 980, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 991, 995, 996, 997, 999, 1000, 1002, 1003, 1012, 1013, 1014, 1015, 1016, 1018, 1019, 1021, 1022, 1023, 1024, 1025, 1029, 1031, 1033, 1035, 1038, 1039, 1046n, 1048, 1055, 1056, 1059, 1068, 1070, 1071, 1073, 1076, 1078, 1079, 1081, 1084, 1086, 1087, 1088, 1090, 1092, 1093, 1094, 1096, 1100, 1101n, 1110, 1111, 1113, 1115, 1118, 1121, 1122, 1125, 1129, 1130, 1135, 1136, 1146, 1151, 1172, 1177n; —lar bağlayup 88, 131, 156, 159, 162, 173, 222, 366, 383, 387, 395, 437, 470, 688, 693, 731, 822, 874, 934, 940, 954, 1035, 1100; —lar bayrakları 404; —lar düzüp 404, 1024; —lar gösterüp 512, 553, 579, 580, 673, 806, 935, 1078; piyâde —ları 33, 34, 37, 309, 462, 487, 608, 937; —lar izdihâmı 126; —lar keşîde 512, 861; —lar kurup 817, 1163; —lar muhârebeleri 277; —lar tedârükü 729, 1039; —lar teferrücleri 987; —lu kefere tâyifesi 444

'alâyim 396, 555

Albak (علبق) 675, 1035; — Kal'ası 583, 584, 675; — menâzili 583

'alef 22, 26, 31, 148, 517, 574, 575, 579, 583, 750, 811, 815, 871, 914n, 918, 934, 1000n, 1113; tâze — 918; — cem'i 80; —ler 918, 1156; — tedârükü 583; —-zâr 677

Aleksanca 432; — balkanı 19; — kuhistânları 19; — Palankası 132; — Sahrâsı 192

'alem 58, 124, 125, 164, 384, 469, 477, 502, 555, 577, 637, 648, 718, 719, 721, 722, 995, 996, 1123, 1130; ak — 4, 6, 718, 745; has — 189; sîm — 403; yeşil/yaşil/sebz — 14, 69, 405, 487, 718, 828; — bayrakları 20, 37, 920; — mehterleri/mehterânı 12, 14, 16, 485, 591, 600n, 608, 722, 1071, 1080; — dâr 11, 16, 37, 123, 405, 892, 933, 1005, 1014, 1056, 1071; —dârlar 12, 14, 119, 123, 136, 241, 256, 402, 405, 457, 461, 485, 564, 607, 711, 718, 741, 828, 843, 996, 914, 945, 983, 994, 995, 1014, 1048, 1056, 1071, 1080, 1123; yedi —dârlar 121; alaca yeşillü-kırmuzulu —ler 718; altun —ler 37, 487, 718; kırmuzu —ler 405, 538, 718; nısfı kırmuzulu —ler 718; nısf sarı —ler 405; —ler 16, 22, 36, 44, 45, 135, 315, 351, 473, 501, 564, 718, 843, 892, 920, 924, 928, 954, 1005, 1014, 1025, 1055, 1094; —ler

açılup/güşâde 730, 775, 901, 1151; altun —lü kırmızı sancak 210; —lü sancak 301
'âlem 54, 176, 219, 273, 324, 345, 396, 751, 765, 783, 784, 835n, 922, 990, 1040, 1118; ahvâl-i — 764, 1006; cemî'i — 246, 451, 589; — halkı 53, 256; — ıslâhı 783; —-i âhırete intikāl 303, 967; —lerde dâstân olup 1083; —inde iken 43, 343, 466, 953; — Pâdişâhı 1133
'Alem-i şerîf 111, 758, 862, 1013, 1039, 1056, 1071; — 'Alemdârı 11, 405; Habîbullâh — etrâfları 1071; —-i Habîbullâh 'Alemdârı 892; —-i hazret-i Habîbullâh Selver-i Enbiyâ 1080; —-i hazret-i Sultân-ı Enbiyâ Şefî'u'l-müznibîni'l-ümem 1071
alev 75, 318, 571, 1098; —ler 844, 925; —lü kunbara âteşleri 366;— verilüp 818
'Alevî-zâde (Haleb Defterdârı) 902
'Ali (Hz., İmâm, çehâr-yâr-ı güzînden) 933n, 1103; —'nin makām-ı şerîfleri 809; — savaşları 316, 822, 957, 1045; — türbe-i şerîfleri 326, 809, 811
'Ali (Revân fethine tarih düşüren şâ'ir) 1029
'Ali (Zâlim, Sohrân Ekrâdları'nm Beyi, münâfık) 909n, 910, 918, 956, 958, 1046; —'nin Ekrâdları 922; — tevâbi'leri 812
'Ali Ağa ('Ulûfeciyân-ı Yemîn Kethudâsı) 819
'Ali Ağa ('Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası) 382
'Ali Ağa (Arabacı-başı) 105n, 177, 184
'Ali Ağa (Baş-bâkî Kulu) 709
'Ali Ağa (Cebeciler Kethudâsı, Cebeci-başı, Eyâlet-i Van) 860, 887, 899
'Ali Ağa (Çavuş-başı) 794
'Ali Ağa (Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından) 174
'Ali Ağa (diğer, Kapucu-başı) 177
'Ali Ağa (diğer, Samsoncu-başı) 760
'Ali Ağa (diğer, Ser-turnacıyân) 710
'Ali Ağa (Enderûn Baş-hazînedâr-başı) 105, 110
'Ali Ağa (Gurebâ'-i Yemîn Ağası) 877, 887
'Ali Ağa (Kapu Ağası dâmâdı, Küçük Mîrahûr, Mîrahûr-i Evvel, Yeniçeri Ağası) 177n, 274, 301, 304, 314, 321, 328n
'Ali Ağa (Kapucu-başı) 157, 177, 186
'Ali Ağa (Kapucu-başı) 941
'Ali Ağa (Kapucular Kethudâsı) 177, 229, 236
'Ali Ağa (Kara, Turnacı-başı, Samsoncu-başı, Yeniçeri Kethudâsı, Kapucu-başı, Yeniçeri Ağası) 633, 636, 647, 648, 684n, 686, 701, 702, 703, 704, 705, 710, 716n, 749, 759
'Ali Ağa (Kemânkeş 'Ali Paşa'nın kapucu-başılarından) 792n, 810, 857, 875, 880
'Ali Ağa (Kız-kapan, Cebeci-başı, Gurebâ'-i Yesâr Ağası, Silâhdârlar Ağası, Sipâhî Oğlanları Ağası) 169, 177,184, 194, 336, 376, 413
'Ali Ağa (Mısır'da Gönüllü Ağası) 376
'Ali Ağa (Mîr-i 'alem) 377, 759
'Ali Ağa (Nâzır, Kapucu-başı, baş u bûğ) 104, 109, 111, 118, 137, 143
'Ali Ağa (Samsoncu-başı) 101, 112
'Ali Ağa (Samsoncu-başı) 710, 949
'Ali Ağa (Segbân-başı) 326, 327, 345
'Ali Ağa (Ser-çaşnigîr) 105
'Ali Ağa (Ser-vezzân) 558
'Ali Ağa (Ser-zağarcıyân) 104
'Ali Ağa (Silâhdârlar Ağası, Sipâhîler Ağası) 605, 613
'Ali Ağa (sipâhî oğlanları çavuşlarından) 473
'Ali Ağa (Sol Gurebâ Ağası) 593
'Ali Ağa (Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası) 966
'Ali Ağa (Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa'mn hazînedârı, Çavuş-başı) 701
'Ali Ağa (Vezîr-i a'zam Bayram Paşa'mn kethudâsı, Kudüs Sancağı) 1054
'Ali Ağa (Yek-çeşm, Ser-bevvâbân, Mîr-i 'alem) 377, 609
'Ali Ağa (İstikâmet Efendi dâmâdı, Yeniçeri Ağası) 750n, 759, 764, 838n
'Ali Ağa (Yeniçeri Kethudâsı, Yeniçeri Ağası) 964, 969, 972, 977, 983n
'Ali Ağa (Zağarcı-başı, Yeniçeri Kethudâsı, Diyârbekir'e ta'yîn) 716n, 760, 959
'Ali Ağa/Bey (Gedüzlü, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, Silâhdâr Ağası, zorbalardan) 426, 466, 467, 469, 473, 491, 494, 499, 510, 517; — alayı 502; — tevâbi'i 525; — zorbası 465, 525
'Ali Ağa/Paşa (Kemânkeş, Çukadâr, Diyârbekir Beylerbeyisi, Bağdâd Beylerbeyisi, Vezîr-i tâsi', Vezîr-i sâdis, Sadr-ı a'zam) 697, 704, 750, 757, 758, 765, 782, 783, 784, 789, 791, 792
'Ali Ağa (Bektâş Hân'ın ağalarından) 1099
'Ali Bey (Kara, Gurebâ'-i Yemîn'den, nâmdâr) 576, 577
'Ali Bey (Mataracı) 1099
'Ali Bey (Niğbolu Beyi) 61
'Ali Bey (Vidin Beyi, Sirem Sancağı'nda) 205, 227
'Ali Bey/Paşa (Ahmed Paşa-zâde, Câmi' için Rodos ve sâyir vilâyetlerden mermer direkler ve keresteler getirmek için me'mûr) 561, 609, 629
'Ali-bmarı 589, 787, 944
'Ali Çavuş/Ağa/Efendi (Kejdehân, Nüzül Emîni, Baş-defterdâr) 10, 13, 21, 27,

31, 66, 98, 105, 107, 134, 137, 140, 177, 1178n
'Ali Çelebi Efendi (Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri) 101n, 103n, 1177n
'Ali Çelebi/Efendi/Paşa (Lâm, Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Re'îsülküttâb, Nişâncı) 11, 12, 30, 57, 69, 70, 103, 104, 117, 177, 187, 228n, 243n, 236, 348, 1178n; —'nin birâderi (Şark seferinde Tevkî'î) 1178n
'Ali Çelebi/Efendi (Sarı, Mukāta'ât-ı Cedîde-i Evvel, Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden) 178, 179, 184, 377, 558
'Ali Efendi ('Ulûfeciyân-ı Yemîn Kâtibi) 104, 178
'Ali Efendi (Anadolu Muhâsebecisi) 103
'Ali Efendi (Baş-muhâsebeci) 188
'Ali Efendi (Baş-muhâsebeci, Rûznâmçe) 982
'Ali Efendi (Baş-rûznamçe) 178
'Ali Efendi (Ebussu'ûd-zâde, Monla, 'ulemâ ve müderrisînden) 652
'Ali Efendi (Gurebâ'-i Yesâr Kâtibi) 483, 547
'Ali Efendi (Küçük Rûznâmeci, Baş-muhâsebeci, Süvârî Mukābelecisi) 1131, 1138, 1139n, 1142, 1159
'Ali Efendi (Küçük Rûznâmeci, Sefer Rûznâmecisi, Rûznâmçe-i Sânî) 243, 376, 423, 429, 446, 475, 481, 485, 558
'Ali Efendi (Lâr, Cizye Muhâsebecisi, Defter Emîni) 826, 849
'Ali Efendi (Muhâsebe-i Cizye) 12
'Ali Efendi (Mukāta'ât-ı Haremeyn) 103
'Ali Efendi (Mukāta'ât-ı Havâss-ı hümâyûn) 103, 178, 240, 258, 377, 451, 558
'Ali Efendi (Ordu Kadısı) 243
'Ali Efendi (Seyyid, Piyâde Mukābelecisi) 657
'Ali Efendi (Sipâhîler Kâtibi, Silâhdâr Kâtibi) 177n, 547, 592, 657
'Ali Efendi (Sünbül, Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri) 710, 717, 740, 755, 758, 791, 1177n
'Ali Efendi (Süvârî Mukābelecisi) 296
'Ali Efendi (Şehr-emîni) 355, 380, 401
'Ali Efendi (Tersâne'de) 547
'Ali Efendi (Tezkireci, Tezkireci-i evvel) 103, 650
'Ali Efendi (Tırban, Defterdâr Kāyim-makāmı, Ordu Defterdârı, Nüzül Emîni, Defterdâr, Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Defterdâr Kāyim-makāmı) 141, 243, 259, 348, 357, 370, 405, 424, 428, 431, 447, 451, 461, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 1178n
'Ali Efendi (Mâliye Kâtibi, Vâridât-ı Anadolu) 184, 377
Ali Fakîh Köyü (İzmit'te) 1173n
'Ali Halîfe (Mevkūfâtî) 104
'Ali Halîfe (Muhâsebe) 104
'Ali Halîfe (Şerbetci-zâde, Muhâsebe) 104
'Ali-hammâmı (Dicle sevâhilinde) 519, 787, 907, 909n, 944, 958, 1089, 1092; — Vâdîsi 909n
'Ali Kethudâ ('Ulûfeciyân-ı Yemîn Kethudâsı, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Kethudâsı, Ebnâ'-i Sipâhiyân Kethudâsı) 546, 613, 620, 656, 710
'Ali Kethudâ (Cây-ı Kethudâ) 483, 592
'Ali Kethudâ (cebecilerden) 851
'Ali Kethudâ (Gurebâ'-i Yesâr) 592
'Ali Kethudâ (Hacı) 87
'Ali Kethudâ (Servânlar Kethudâsı) 13, 226, 403
'Ali Kethudâ/Ağa (Çeşteci, Yeniçeri Kethudâsı, Yeniçeri Ağası, Mısır Eyâleti) 764, 770, 777, 785, 834
'Ali Kethudâ/Ağa (Parmaksız, Yeniçeri Kethudâsı) 183, 198, 202, 203
'Ali Kethudâ/Ağa (Sol Gurebâ Ağası) 366
'Ali Kethudâ/Ağa (Yeniçeri Kethudâsı, Serdâr-ı Yeniçeriyân) 16, 20, 24, 27
âlim 65, 243, 688, 1039n; —ler 872, 935
Âl-i 'Osmân 3, 5, 136n, 911, 1028, 1122n, 1155n; memâlik-i — 916n; — askeri 843n; — kulları 933n; — Pâdişâhı 585
'Ali Paşa (Arslan Paşa-zâde, Rumeli Beylerbeyisi) 1095, 1101, 1102, 1104, 1049, 1081n, 1090, 1109, 1113, 1125
'Ali Paşa (Basra Mîr-i mîrânı/Hâkimi) 599n, 815, 816, 818, 944, 1112
'Ali Paşa (Besnili/Besnilü, Sivas Beylerbeyisi) 930, 958, 1023
'Ali Paşa (Bostancı, Rakka Beylerbeyisi, Vezîr) 31n, 161, 179, 183, 202n, 261n, 296
'Ali Paşa (Budun Beylerbeyisi, Ser'asker, Rumeli Beylerbeyisi, Vezîr, dâmâd, Bağdâd Beylerbeyisi, Diyârbekir Beylerbeyisi, arpalık olarak Vize Sancağı) 453, 468, 479, 546, 551, 552, 559, 563, 566, 568, 574, 576, 579, 582, 587, 589, 594, 589n, 599n, 600n
'Ali Paşa (Çaşnigîr) 286, 287
'Ali Paşa (Doğ, Kadı-zâde, Niğbolu Beyi, Kanije Beylerbeyisi, Budun Beylerbeyisi) 227, 338, 347, 361, 362, 369, 413, 419
'Ali Paşa (Haleb Beylerbeyisi) 396
'Ali Paşa (Kapudân, sağdıc, Vezîr-i sâmin, Vezîr-i a'zam) 596, 650, 653, 656, 660, 661, 669, 671, 672, 684, 685, 687, 697, 699, 701, 702, 703
'Ali Paşa (Karahisâr-ı şarkî Beyi) 800, 849, 853, 865, 964
'Ali Paşa (Mar'aş Beylerbeyisi) 31, 222

'Ali Paşa (Mar'aş Beylerbeyisi) 602
'Ali Paşa (Yavuz, Mısır Beylerbeyisi, Vezîr-i a'zam, Serdâr-ı ekrem, Düstûr-i mükerrem, Müdebbir-i umûr, Nizâmü'l-'âlem) 371, 373, 374, 375, 377, 379, 380, 381, 383, 384, 397, 398, 400, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417
'Ali Paşa (Mîr-i mîrân-ı Tırablus-ı Garb) 887
'Ali Paşa (Mîrahûr-i Evvel, Mîr-i mîrân-ı Tebrîz) 97, 274, 381
'Ali Paşa (Şehrezol Eyâleti) 179
'Ali Paşa (Tirgovişte muhâfazasmda, Temeşvar Beylerbeyisi) 79, 81n, 94, 227, 238, 453
'Ali Paşa (Tevkî'î) 1079, 1178n
'Ali Paşa (Van Beylerbeyisi, Temeşvar Beylerbeyisi) 901, 935, 940, 970, 1053, 1067
'Ali Paşa (Varvar, Anadolu Beylerbeyisi) 1078n, 1079n
'Ali Paşa Câmi'i 554; —i şerîfi 629
'Ali Su-başı (Şehir Su-başısı) 1176n
'Ali Yâr Hân (Bağdâd Kalesi'ndeki hânlardan) 1102n, 1103n
Âliye Hân 1102, 1103
'Ali-zâde (Kara, Konyalı, Çavuş-başı) 250
alkış 15, 412, 880; çavuşlar —layup 856, 1073, 1077; —layup 27, 133, 373, 534, 617, 671, 723, 1014, 1057
Allah (Hz., Lem yezel, Sübhân, Kādi'l-hâcât, Yezdân) 3n, 4, 5n, 7n, 11n, 37n, 38n, 42, 51n, 53n, 54n, 75n, 62, 81n, 82, 85, 91, 96, 100, 123n, 161n, 164, 167n, 173n, 174n, 187n, 205, 218, 219, 221, 231, 233, 235, 254, 256n, 257, 278n, 292, 303, 313, 315n, 316n, 325, 327, 334, 369n, 372n, 374n, 387n, 405n, 436n, 455n, 459n, 487n, 495n, 498, 501n, *528n, 545n, 550, 569n, 571, 610, 620, 632,* 660, 666n, 679, 688n, 698, 704, 717n, 722n, 751, 763n, 765, 783n, 784n, 789n, 822, 823, 833n, 837n, 892, 904n, 908n, 915n, 917n, 932n, 933n, 961, 975n, 995n, 1014n, 1017n, 1025, 1026, 1029, 1033n, 1046n, 1071n, 1073n, 1089n, 1099, 1101n, 1102n, 1103n, 1118, 1121, 1123n, 1143n, 1145, 1147, 1151, 1156; —u ekber 219, 1026, 1098, 1102; —u Te'âlâ 24, 39, 44, 52, 61, 96, 109, 164n, 218, 236, 286, 287, 296, 318, 364, 417, 421, 439, 458, 519, 528, 580, 618, 647, 649, 660, 661, 666, 686, 700, 702, 703, 749, 761, 771, 784n, 785, 805, 819, 837, 847, 933n, 936, 938, 949, 950, 956, 971, 976, 980, 1045, 1049, 1085, 1090, 1115, 1117, 1123, 1156, 1160; —u Te'âlâ hazretleri 662; bk. ayrıca Bârî
Allahverdi (rûy-gerdân olanlardan) 874
Altıparmak/Altıbarmak 919, 929; — Boğazı 936; — Sahrâsı 924
Altı Poğça-zâde bk. Mahmûd Efendi (Altı Poğaça-zâde, Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Nüzül Emîni)
altun 54, 113n, 185, 341n, 375, 598, 601n, 608, 699, 733, 747, 1123n, 1149; — 'alemler 37, 487, 718; — 'alemlü kırmuzı sancak 210; — cebeler 1055; — değnek 688; — elvâhlar ile dokunmuş bayraklar 544; — elvâhlar ile dokunmuş sancaklar 544; — gümüş çullu samsonlar 996; — gümüş çullu tazılar 996; — gümüş çullu zağarlar 996; — harbeler 891; — hisâbınca 218, 699; —-i Hâkānî kestürüp 785; —lar 175, 722, 724; — levâzımlar 596; — libâslu mücevvezeler 688; — murassa' eğerlü/licâmlu yedekler 136; — murassa' topuzlar 1122; — serâser çullar 175n, 608; — taclar 1071; — taçlu şâtırlar 1014, 1055; — tas kisveler 123; — taslar 608; — taslu şâtırlar 19, 189, 404, 722, 785, 996, 1101, 1122; — topuzlar 718, 722; — üsküfler 256, 688, 718; sürh — üsküflü 1056; — üsküflü 374, 688, 718n, 891, 1092, 1100, 1154n; — üsküflü bayraklar 404; — üsküflü iç halkı bendeleri 745; — üsküflü murassa' tüğler kemerlerinde 1080; — üsküflü yeniçeriler 245, 688, 1101n, 1154; — üsküflüler 718; — yaldız 76; — zencîrlü 'aşkar misâli atlar 122; — zencîrlü samsonlar 136; — zencîrlü şâtırlar 404
Altun Nehri 812, 823, 912, 954, 1092, 1125; — Irmağı 1125; — sevâhili 812, 912, 916; — Suyu 772
Altun-oluk 261, 303, 358, 434; — Boğazı 22, *196, 232, 360;* — Derbendi/Dervendi 232, 278; — etrâfları 21; — vâdîleri 354
âmâde 11, 63, 107, 182n, 312, 368, 456, 477, 478, 497, 520, 537, 539, 564, 705, 762, 796n, 798, 925, 1007, 1162
a'mâlar 934
Amasya 497, 530, 855n, 858n, 859, 903n, 1061, 1065, 1066, 1076; — Livâsı 493; — Mîr-livâsı 31, 904, 1058; — Sahrâsı 860; — Sancağı 647, 686; — Vâdîsi 859
'amel 98, 123, 738, 1025, 1054; —e getürmek 1060; —-i sâlih 1176n; —ler 208; —-mânde 99, 402, 645, 943, 1074, 1089; —-mânde resenler 438
âmîn 246, 758, 1040, 1072, 1130
amrud 22
'Amûk; — Sahrâsı 899; — Vâdîsi 832; — Vâdîsi Irmağı 832

Anadolu 26, 29, 39n, 57, 95, 112, 141, 188, 219, 237, 240, 309, 326n, 329, 352, 355, 363, 370, 373, 376, 377, 379, 382, 400, 405, 425, 426n, 428, 429, 451, 455, 456, 459, 460, 461, 462n, 463n, 465, 474, 475, 480, 482, 489, 490, 491, 514, 537, 542, 553, 557n, 566, 568, 635n, 638, 671, 673, 689, 699, 702, 707, 762, 763, 782, 791, 821, 879, 885, 886, 966, 969, 970, 983, 1042, 1045, 1054, 1057, 1066, 1131, 1135, 1148; — Ağası 120, 600n; — ahvâlleri 320, 456; — ahvâlleri müzâkereleri 348; — aklâmı zabt edenler 997; — aklâmları 385; — alayı 163, 282, 330, 740, 813; — askeri 20, 21n, 66, 89, 139, 150, 163, 173, 195, 471, 491, 501, 776, 778, 974, 1017, 1078; — askerlerine baş u buğ 498; — Beylerbeyiliği 212, 510; — Beylerbeyisi 31, 38, 44, 48n, 49, 66, 68, 87, 88, 89, 97, 106, 138, 149, 150, 158, 161, 171, 179, 183, 195, 203, 211, 212, 217, 225, 291, 298n, 345, 356, 379, 382, 385, 386, 435, 471, 500, 506n, 508n, 509, 510n, 542, 548, 554, 559, 568, 577, 579, 582, 625n, 637, 640, 643, 646, 660, 673, 707, 714, 735n, 740, 753, 755, 769, 771n, 776, 778, 863n, 881, 897, 914, 940, 948, 973n, 974, 981, 1021, 1078n, 1079n, 1102, 1110, 1113, 1124, 1137, 1139, 1157n, 1172, 1173n; — Defterdârı 30, 44, 68n, 105n, 113, 177, 229n, 237n, 348, 355, 381, 401, 429, 431, 451, 454, 457, 460, 475, 476, 481, 485, 540, 545, 546, 550, 551, 557, 564, 567, 598, 604, 611, 625n, 627, 629n, 635, 649, 655, 658, 663, 684, 687, 696, 698, 714, 727, 756, 758, 765, 777, 794, 826, 972, 977, 980, 997, 1008, 1041, 1053, 1074, 1131, 1175, 1178n; — Defterdârı aklâmı 1108; — Defterdârlığı 260, 429, 552, 563, 611, 625, 665, 764, 792, 887, 888; — etrâfları 59, 353, 356, 379, 427, 471, 970, 1076; — Eyâleti 10, 30, 39, 44, 49, 51, 99, 102, 111, 112, 179, 185, 241, 248, 264, 275, 281, 298, 320, 344, 349, 370, 386, 426, 427, 458, 482, 483, 538, 542, 548, 555, 560, 593, 634, 657, 667, 671, 694, 702, 735, 753, 768, 771, 839, 893, 920, 959, 975, 976, 1042, 1064, 1090n, 1108, 1109, 1010n, 1111, 1124, 1142, 1149; — gāzîleri 44; — Kadı'askeri 101, 103, 117, 130, 161, 176, 348n, 375, 405n, 451, 488, 545, 553, 564, 609, 622, 697, 710, 717, 755, 758, 759n, 765, 770, 771, 777, 779, 825, 887n, 903n, 969, 973, 994, 1001, 1009, 1036, 1052, 1057, 1069, 1077, 1116, 1117, 1137, 1151, 1154n, 1157, 1176; — kadıları 724, 795, 1077; — kazâları 483, 539; — kolu 151, 219, 284, 1100; — kulları 173, 332; — livâları 329, 465; — memâlikleri 174, 484; — Mevkūfâtcısı 104, 178, 377; — Mîr-i mîrânı 11, 20, 21, 23, 24, 26, 35, 36, 241, 258, 268, 282, 284, 289, 292, 296, 305, 309, 315, 329, 330, 338, 339, 345, 346, 350, 352, 427n, 455, 460, 471, 473, 478, 479, 491, 497, 506n, 515, 538, 539, 540, 794, 796, 797, 799, 808, 812, 813, 817, 824, 838, 839, 841, 843, 845, 848, 849, 858, 866, 869, 875, 881, 882, 893, 894, 895, 897, 901, 911, 949, 951, 961, 963, 964, 987, 1010, 1017, 1021, 1022, 1078, 1090,1095, 1149, 1157, 1167; — mîr-livâları 289, 305, 332, 493, 813, 859; — Muhâsebecisi 103, 105n, 113, 178, 376, 558, 604, 627, 709, 794, 884, 1074, 1146n; — mukāta'acıları 714; — Mukāta'ası 104; — ordusu 491; — re'âyâları 974; — sancak-beyleri 149, 329, 707; — sancakları 39, 66, 153, 298, 493, 640, 1095; — seferi 353, 375, 376, 460, 461, 476, 484, 1055n; — sevâhili 1075; — Tezkirecisi 104, 558; — Vâlîsi 24, 241; — Vilâyeti 321, 324, 327, 351, 353, 356, 394, 425, 454, 456, 458, 460, 461, 484, 510, 511, 529, 530, 533, 544, 548, 556, 716n, 761, 762, 1055n, 1061, 1084; — yakası 803, 1075; — zu'amâları/za'îmleri 21, 195

Anadolu-hisârı 615, 1105

anbar 21, 94, 135, 137, 193, 194, 207, 212, 227, 228n, 256, 270, 276, 310, 329, 354, 356, 357, 363, 414, 434, 640; der— 27, 66, 78, 87, 233, 261, 279, 297, 306, 508, 559, 584, 864, 886, 909n, 967, 1005, 1012, 1059, 1060; mîrî — 138, 212, 417, 549, 561, 660, 950; — Emîni 10; —lar 10, 31, 32, 98, 99, 114, 197, 207, 504, 507, 535, 537, 559, 594, 917, 1111, 1112; mîrî —lı gemiler 726; —lı gemiler 10, 137, 329; —lı sefîne 134; —lı zahîre gemileri/seffîneleri 10, 20, 50, 94, 1003; —sız gemi/gemiler 84, 94, 108, 134, 137, 417; — yerleri 654

'anber 654; — buhurlar 651

Ancara 505, 498, 638, 1083; — menâzili 832, 899; — Vâdîsi 832, 899

'andelîb 1119n

andlar 620

Ane (انا) sevâhili 808

Ankara 379, 426n, 668, 857, 1119n, 1120n; — Beyi 386; — Mîrlivâsı 853; — Sancağı (Anadolu sancaklarından) 20, 298, 329, 493, 515, 638, 640

'Ankā; murg-i/murgān-ı — 39, 172

'Antâb 505, 508n, 512, 602, 1060n; — Kazâsı 902; — Kazâsı menâzili 1060; — Sancağı 584

Antakya 832, 899; — Kazâsı 832; — râhı 988

'Arab 525n, 541n, 1176n; — askeri 520, 809; düzd[ân]-ı — 'ayyârları 919; — cellâdları 397; — kabayili/kabâ'ili 790, 808, 809, 812, 823, 885, 910, 955, 1090; — kabâyili beyleri 1096; Ekrâd-ı — kabîlesi

326; Çöl —ı 59n; —lar 910n; Beriyye —ları 912; — postalları pâylarında 922; Dürzî — segbân 617; düzdân-ı — şerri 823; — şeyhleri baş kaldurup 885; — yakası 553, 700; — yoklanur 774; bk. ayrıca 'Urbân

'Arab (eşkıyâlardan) 599n, 772

'Arab Efendi/Şeyh (Vâ'iz, meşâyih-i 'izâmlardan, 'azîzlerden) 1041, 1178n

'Arab Şeyh (Yemen'de) 885

'Arab Şeyhi (Gümenek Karyesi'nde, 'azîzlerden) 850

Araba Ker-hânesi 56, 105, 106, 193, 656

araba 71, 78, 83, 84, 115, 216, 404, 415, 416n, 613n, 628, 656, 749, 753, 1117; mîrî — 579; — 'arzı 73; — atları 576; — bârgîrleri 204, 212; — bârgîrlerinin arpaları 576; —cı 55, 78; —cı-başı 46, 104, 129, 184, 228, 264, 276, 296, 299, 309, 354, 404, 419, 446, 507n, 563, 576, 595, 760, 864, 877, 967, 982, 1037; —cılar/arabacıyân 15, 26, 46, 49, 66, 87, 137, 139, 194, 222, 268, 317, 362, 434, 468, 487, 541, 687, 853, 992n, 1030, 1109, 1150, 1166; has —cılar bölük-başıları 711; —cıyân alayı120; — kızakları 285, 734; — neccârı 669; cedîd —lar 563, 962; has —lar 716, 734, 1089; mekârî —lar 481; —lar 27, 30, 36, 41, 56, 78n, 81, 82, 83, 84, 86, 106, 111, 114, 115, 135, 136, 162, 163, 185, 197, 207, 208, 211, 212, 213, 228, 234, 241, 257, 279, 291, 312, 330, 361, 382, 399, 430, 434, 438, 496, 497, 501, 549, 583, 610, 614, 616, 617, 628, 707, 715, 726, 729, 734, 739, 747, 755, 756, 835, 841, 851, 852, 871, 910n, 993, 1007, 1012, 1093, 1122n; —lar meremmâtları 841; ağacdan — resmi 234; —lar ta'mîri 450

Arabacı Çayırı (Lârende ve Ereğli arasında) 467, 569, 638; — menâzili 387; — Sahrâsı 1083

Arabacılar Mahallesi (Belgırad'da) 204

Arabacıyân Çayırı (İsakcı civârında) 730

arabacıyân-ı top bk. top arabacıları/arabacıyân

'Arabistân 850; —'dan Tatlar 322

'Arabkir 322; — Livâsı 324; — Mîrlivâsı 903n, 1058

'Arablı Deresi 125, 191, 409, 432, 721, 998; — Balkanı 727; — menâzili 727; — Vâdîsi 62

Arad 93; — Kal'ası 208, 216

'arakiyye 990

ârâm 5, 126, 129, 160, 279, 314, 327, 458, 463, 467, 598n, 818, 824, 832, 842, 851, 1035, 1058; — kılunup 898

Arapkir Mîrlivâsı 904

'Aras (عرض) Nehri/enhârı 388, 1027, 1045n, 1091; — etrâflarm çalup 389; — kenârı 390; — sınuru 641; — yalısı 390

'Arasat; yevm-i — 256; rûz-i — 135

ârâste alayı 526

Arda Nehri 614

Ardahan 390, 642, 771, 773, 810, 841, 1031, 1045, 1091; — askeri 389; — Beyi 867; — hâkimleri 180; —ı büzürg 877; — Kal'ası 800; — Mîrlivâsı 866, 867; — muhâfazası 877; — neferâtları 874, 875

Ardahanlı (Kars Mîr-i mîrânı) 1024

'arefe; rûz-i — 33, 72, 252, 302, 664, 840, 862, 928, 1019, 1160n, 1161; yevmü'l-— 1002; — gecesi 1161n; mübârek — gün 736, 1160

'Ârif Çelebi (Konya Mevlevî Tekkesi Şeyhi) 1080n

Arkıd 1079; —ı Kebîr Nehri 1083; —ı Sagîr Nehri 1083

Arkıd-hânı 464, 568, 637, 988; — menâzili 492, 1016

arklar 523; — sahrâsı 921

armağan 506, 583, 811; —lar 343

Armudlu 755; — Karyesi 729; — menâzili 201n; — Sahrâsı 201

Arnavud; 'âsî — 689; — tâyifesi 689

Arnavud Belgıradı 1002; — Beyi 434; — Livâsı 1068; — Mîrlivâsı 22; — Sancağı 689

Arnavud Bölük-başı (Modova Sancağı) 433

Arnavud-oğlu/zâde (Mîrlivâ-i Aydın, Mîr-i mîrân-ı Şehrezol) 921, 923, 939, 940, 953, 956, 957, 958

arpa 170, 341n, 579, 646, 931; — Emâneti 627, 1092; — Emînî 30, 97, 105, 169n, 178, 377, 425, 633, 651, 710, 715, 759, 977, 994, 1008, 1067, 1131, 1137; — Emîni sergisi 734; — Kâtibi 178, 617, 651, 711, 1067, 1137; — Kitâbeti 623, 627; araba bârgîrlerinin —ları 576

arpalık 1035n; ber-vech-i — 362, 594, 770, 800, 877, 921, 1009, 1036, 1111, 1120, 1159

Arslan Ağa (Kapucular Kethudâsı, Çakırcıbaşı, Şâhinci-başı, Zağarcı-başı) 104, 139, 169, 177, 398, 427

Arslan Paşa (Rumeli Beylerbeyisi) 679, 680, 684, 686

Arslan Paşa-zâde bk. 'Ali Paşa (Arslan Paşa-zâde, Rumeli Beylerbeyisi)

arslan 166n, 364, 1102; —lar durağı 200, 338; kağan —lar gibi 532, 1047; —lar gibi 945; —lar heybeti 1094n; — misâl 256; — misâl ağrayup 502; —sıfat 903n; —

var ağraşup 1102; —lar gibi anrayup 1047
Arslan-hâne 664; Eski — yerleri 664
Arslan/Arslanlı Belen 496, 497n, 498, 499
arslanlı guruş 699; —'ayârı 695
arşun 621
'âr [u] nâmûs; terk-i — 1034; — gidüp 766
arz 217, 917, 932; —-ı mübârek 132; —-ı bâlâ 931; —-ı hâk 61, 308, 318, 331, 333, 334n, 847, 996, 1025; —-ı hâk tozu 331; —-ı zemîn 687n, 847
'arz 7, 8, 9, 11, 17, 21, 24, 25, 27, 28, 29, 35, 38, 45, 46, 47, 51, 61, 62, 65, 67, 80, 87, 92, 97, 129, 130, 132, 134,135, 151, 153, 157, 181, 186, 192, 204, 228n, 229, 231, 236, 237, 239, 242, 257, 266, 271, 272, 287, 288, 299, 306, 320, 322, 335, 345, 346, 347, 358, 359, 380, 381, 384, 407, 413, 415, 424, 454, 459, 473, 474, 479, 480, 482, 490, 493, 499, 503, 506, 515, 516, 519, 523, 526, 530, 534, 536, 545, 548, 550, 589, 591n, 599n, 602, 608, 619, 624, 639, 660, 678, 683, 688, 689, 692, 695, 701, 704, 738, 741, 752, 756, 768, 769, 770, 779, 780, 786, 788, 799, 802, 805, 833n, 851, 852, 853, 861, 863, 880, 881, 884, 892, 903n, 904, 928, 947, 950, 953, 961, 979, 991, 993, 998, 1015, 1020, 1028, 1031, 1035, 1042, 1050, 1061, 1063, 1086, 1093, 1126, 1140, 1165, 1168, 1172, 1177n; —a girüp 236, 545, 550, 688, 884, 1126, 1176; —-ı hâcât/hâcet 502, 847; —-ı hâl/hâller 345, 447, 489, 792, 896, 1157; —-ı hümâyûn 352, 460, 482, 545, 1015n, 1063, 1161, 1168; —-ı hümâyûn Kapusu 550, 1040, 1136; —-ı hümâyûn Odası 828; —-ı hümâyûn vakti 229n, 1155; —-ı mahzar 51; —kapusu 688, 758, 1123, 1136; —-odası 14, 188, 689, 884, 892, 1126, 1130, 1155; —-ı sa'âdet kapusu 373; —lar 346, 476, 769, 869n, 977, 1040; — günü/vakti 1144, 1155
arzû 357, 516, 529, 775, 781, 882, 898, 927
'asâ; gümüş/sîm — 482, 1154; gümüş/sîm —lar 733, 1029, 1132, 1154n; —-yı sîm 884
Âsaf-ı zemân 14, 17, 256n, 266, 282n, 450n, 502, 504, 540n, 697, 984n, 1013, 1056, 1079, 1151n, 1153, 1167, 1168n, 1171; vezîr-i — 15, 37, 72, 121, 145, 249, 489, 501, 689, 874, 913, 931, 932, 1071n, 1087n, 1154n, 1171; vezîr-i a'zam-ı — 20, 22, 34, 46, 129, 246, 261, 451, 462, 505, 507, 544, 890, 899, 1034, 1087; vüzerâ'-i — 136, 459, 688, 723, 745, 747, 785, 987, 1025, 1094, 1155, 1172; — hazretleri 17, 545; bk. ayrıca Sadr-ı a'zam ve Vezîr-i a'zam
asâkir 11, 20, 37, 41, 79, 81, 90, 149, 150n, 154, 159, 162, 164, 166, 170, 197, 205, 217, 219, 221, 225, 231, 243, 248, 260, 262, 265, 355, 356, 357, 364, 368, 369, 385, 389, 395, 491, 575, 608, 673, 674, 676, 678, 679, 681, 683, 690, 713, 715, 726, 729, 738, 739, 749, 750, 823, 871, 891, 906, 918, 920, 931, 943, 952, 960, 961, 967, 988, 1011, 1019, 1024n, 1050, 1088, 1116, 1140n, 1162; — alayları 730; — halkı 163, 218, 331, 387, 489, 493, 522, 575, 707, 715, 743, 843, 850n, 879, 886, 900, 934, 937, 952n, 969, 1098, 1117; —-i dilîrân 287; —-i İslâm 12, 20, 22, 23, 28, 33, 34, 36, 37, 38, 44, 62, 74, 76, 77, 79, 84, 85, 108, 111, 112, 124, 126, 127, 133, 134, 135, 136, 141, 142, 143, 145, 147, 151, 158, 161, 164, 165, 173, 197, 199, 204, 221, 222, 223, 232, 243, 261, 269, 281, 287, 296, 298, 305, 313, 315, 331, 355, 358, 361, 362, 364, 367, 370, 384, 390, 395, 396, 420, 422, 430, 442, 465, 467, 472, 478, 487, 492, 494, 496, 501, 502, 503, 520, 532, 544, 571, 572, 574, 576, 579, 580, 581, 582, 591, 661, 662, 674, 677, 679, 681, 682, 683, 705, 707, 708, 715, 721, 723, 730, 738, 739, 741, 746, 797, 798, 818, 820, 840, 843, 847, 850, 870, 871, 875, 909n, 914, 929, 932, 934, 937, 938, 939, 940, 944, 945, 952, 957, 965, 993, 1016, 1024, 1034, 1042, 1085, 1088, 1092, 1099, 1107, 1113, 1115, 1125, 1151, 1164, 1165, 1172; —-i İslâm alayları 410, 737; —-i İslâm çadırları 111; —-i İslâm fedâyîleri 529; —-i İslâm gâzîleri 162, 931; —-i İslâm halkı 403; —-i İslâm mesâlihleri 191; —-i İslâm'ın çarkacıları 438; —-i İslâm'ın karavulları 681; —-i İslâm-ı şecâ'at-şi'âr 744; —-i me'âsir 291, 313, 1094; —-i muvahhidîn 39; —-i nâmdâr 287; —-i serhadli 152; —-i şecâ'at-disâr; —ler 161, 720, 1043; — tedârükü 776
âsâyiş 931, 965
asdıkā 882; —lar 16
'asel 50, 76, 78, 94, 216, 440, 560n, 708, 715, 815, 821, 887, 939, 992, 1003, 1060, 1075n, 1149; — câyları 22; — iştirâsı 707; sarı — mumu misâlleri 318; — vakıyyesi 660
'Ases-başı 406, 432, 691
'Âsî Nehri/enhârı 22, 517, 832, 899
'âsî 106, 689, 773; — kavm 370, 775; — kefereler 52, 335, 731, 743, 1165; —ler 848; — nehir 338, 910
âsitâne 761; —leri temâm olanlara matlabları verilüp 723
Âsitâne 8, 9, 10, 11, 12, 16, 18, 20, 27, 29, 30, 32, 34n, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 63, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 77, 92, 93, 95, 98, 99, 101, 107, 108, 112, 113, 121, 130, 132, 171, 174, 175, 180, 181, 182, 185, 188, 190, 191, 192, 194, 195, 196n, 200, 203, 204, 207, 208, 211, 213, 226, 227, 228n, 229n, 230, 233, 237, 239, 240, 241, 243, 245, 248, 250, 251, 259, 260, 269, 272, 274, 275, 276, 280, 282, 299, 300, 301, 304, 305, 306, 307, 309, 311, 320, 321, 322, 324, 325, 326, 328, 335, 344, 345, 346, 347, 348, 350, 351, 353, 354, 355,

356, 357, 358, 360, 370, 371, 374, 375, 376, 378, 380, 382, 383, 385, 386, 392, 393, 394, 397, 399, 400, 406, 407, 408, 409, 411, 412, 414, 417, 418, 419, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 429, 430, 431, 433, 436, 446, 447, 450, 452, 453, 454, 455, 456, 458, 459, 460, 461, 463, 465, 467, 468, 469, 470, 471, 473, 474, 475, 478, 479, 480, 481, 483, 494, 498, 504, 507n, 514, 515, 516, 524, 533, 537, 539, 542, 543, 544, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553n, 554, 555, 557, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 570, 571, 580, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 599, 600n, 602, 603, 606, 609, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 624, 625, 627, 628, 633, 635, 636, 637, 638, 639, 646, 648, 649, 651, 652, 653, 655, 657, 658, 659, 664, 669, 671, 672, 673, 684n, 685, 686, 687, 689, 690, 691, 692, 694, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 704, 706, 710, 713, 714, 716n, 720, 726, 740, 754, 755, 756, 757, 762, 765, 767, 768, 769, 770, 776, 781, 782, 783, 788, 791, 792, 793, 794, 796, 799, 801, 802, 804, 805, 806, 807, 810, 819, 824, 826, 827, 829, 830n, 834, 835, 836, 837, 838, 845, 851, 852, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 875, 876, 877, 878, 879n, 880, 881, 882, 883, 884, 886, 887, 888, 890, 893, 900, 902, 904n, 923, 928, 941, 943, 962, 964, 965, 967, 969, 970, 971, 972, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 985, 986, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 997, 998, 1001n, 1003, 1004, 1005, 1006, 1008, 1009, 1010, 1011, 1020, 1030, 1032, 1033, 1037, 1038, 1039, 1042, 1043, 1045, 1048, 1049, 1050, 1051, 1052, 1053, 1054, 1055, 1057, 1060, 1062, 1063, 1064, 1065, 1066, 1067, 1068, 1070, 1073, 1074, 1078, 1080, 1085, 1086, 1089, 1091, 1092, 1093, 1105, 1106, 1107, 1108, 1111, 1118, 1119, 1121, 1122, 1124, 1125, 1126, 1127n, 1128, 1129, 1130, 1142, 1144, 1146, 1150, 1152, 1153, 1156, 1158, 1159, 1160, 1167, 1168, 1172, 1174, 1175n, 1176; — ahvâlleri 229, 858; —'de Hâkim/Zâbit 636, 672, 997; — hisârları 1033; —-i 'aliyye 95n; —-i devlet 540, 1030; —-i sa'âdet 6, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 26, 29, 33, 35, 47, 50, 52, 57, 60, 67, 92, 102, 109, 112, 113, 131, 174, 175n, 180, 181, 182, 183, 186, 188, 197, 200, 204, 206, 211, 228n, 229, 233, 243, 248, 270, 272, 273, 295, 298, 299, 327, 344, 346, 352, 353, 354, 355, 356, 370, 381, 393n, 400, 401, 411, 425, 429, 454, 455, 456, 457, 460, 461, 473, 474, 479, 482, 484, 505, 507n, 508, 510, 514, 530, 533, 537, 542, 544, 545, 546, 549, 557, 560, 563, 565, 590, 600n, 605, 609, 614, 615, 621, 639, 647, 648, 649, 656, 657, 658, 660, 663, 664, 669, 683, 684, 685, 686, 687, 691n, 696, 702, 705, 716, 723, 756, 758, 761, 763, 771, 776, 779, 782, 791, 801, 807n, 825, 826, 835, 837, 851, 852, 854, 875, 880, 882, 885, 886, 890, 903n, 941, 966, 967, 971, 972, 977, 978, 983, 986, 989, 990, 991, 993, 997, 1006, 1037, 1038, 1039, 1040, 1045, 1048, 1052, 1061, 1065, 1066, 1067, 1105, 1108, 1115, 1116, 1117, 1121, 1127, 1128, 1129, 1130, 1140, 1142, 1146, 1148, 1150, 1153, 1158, 1162, 1164, 1166, 1172, 1174, 1175; mahrûse-i —-i sa'âdet 451; —-i sa'âdet hizmetleri 57, 1091; —-i sa'âdet-medâr 353, 694; —-i sa'âdet muhâfazası 141, 174, 756, 762, 1091; —-i sa'âdet-penâh 6; — Kâyim-makāmı 248, 307, 320, 430, 627, 889, 1032, 1049; — muhâfazası 714, 720n, 997, 1007, 1065, 1073; — seferi mühimmâtları 1037

asker 11, 15, 18, 25, 27, 28, 30n, 31, 32, 34, 36, 38, 39, 40, 41, 43, 47, 48, 52, 57, 68, 76, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 87n, 90, 91, 92, 97, 113, 114, 127, 129, 131, 135, 140n, 141, 142, 143n, 146, 150, 152, 153, 159, 160, 162, 163, 164, 170, 194, 195, 202, 203, 205, 208, 210, 211, 213, 215n, 219, 221, 222n, 225, 232, 242, 248n, 252, 253, 259, 262, 278, 279, 289, 291, 292, 293, 294n, 306, 316, 320, 322, 325, 331, 333, 339, 341, 349, 355, 360, 361, 363, 364, 387, 388, 389, 390, 392, 393, 395, 396, 397, 413, 415, 418, 420, 435, 437, 444n, 465, 490, 493, 494, 497, 498, 504n, 509, 511, 513, 518, 519, 520, 522, 524, 525, 532, 539, 540, 556, 573, 575, 578, 579, 583n, 584, 589, 620, 622, 628, 642, 645, 646, 656, 660, 677, 678, 681, 693, 694, 695, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 737, 739, 740, 741, 743, 744, 746, 749, 771, 778, 786, 787, 788, 790, 802, 803, 810, 811, 813, 814, 815, 816, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824n, 833, 837, 839, 848, 849, 850, 868, 871, 896, 897, 898, 904, 905, 908, 909n, 911, 918, 919n, 920, 921, 922n, 923, 924, 926, 927, 928, 930, 931, 932, 934, 935, 936, 938, 939, 944, 946, 947, 949, 952, 954, 955, 957, 958n, 960, 961, 963, 965, 974, 975, 978, 979, 991, 999, 1001, 1004, 1005, 1026, 1028, 1029, 1031, 1034, 1036, 1044, 1045, 1060, 1061n, 1062, 1068, 1076, 1083, 1088, 1089, 1101, 1102, 1109, 1110, 1112, 1113, 1126, 1152, 1163, 1165, 1170, 1172n; defterli mânde — 239; gönüllü — 73, 1081; izdihâm-ı — 249, 730, 1029, 1101; yarar — 207, 553, 786, 1140; — cem'i 80, 772, 786; — cem'iyyeti 965; — çeküp 433, 796, 854; — halkı 34, 45, 59, 73, 74, 79, 129, 221, 222, 244, 249, 338, 342, 403, 437, 440, 461, 508, 513, 571, 573, 578, 582, 583, 673, 747, 812, 820, 821, 828, 832, 834, 850, 851, 861, 900, 904, 906, 907, 911, 913, 919, 933, 944, 963, 999, 1026, 1046, 1063, 1082, 1096, 1163; — halkının ağırlıkları 19; — halkının atları 494; — haymeleri 1094; levend —i 323; —-i İslâm 25n, 28n, 30n, 38, 40, 42, 43, 49, 51, 75, 81, 82, 83, 106, 140, 148, 151, 155, 163, 164, 196, 200, 204, 209, 216, 243n, 253, 256, 267, 282, 291, 293, 306, 316, 333, 337, 340, 363, 364, 392, 394, 406, 420, 434, 441, 442, 443, 462, 498, 501, 502, 532n, 534, 571, 575, 577, 579, 581, 583, 646, 662, 677, 721, 787, 816, 833, 842, 843, 847, 903n, 910, 923, 925, 934, 935, 938, 944n, 946, 954, 960, 961, 965, 980, 989, 992, 996, 1018, 1024, 1029, 1094, 1106, 1110, 1157; —-i İslâm

derneği 392; —-i me'âsir 965; —in meydânları 15; cebe vü cevşenli —ler 1082; cengci —ler 781; dilîr —ler 842; fedâyî —ler 292; garîb yarar —ler 809; imdâd-ı —/askerler 230, 322, 325, 327, 390, 524, 837; muhâfazacı —ler 286; müzeyyen —ler 309; nâmdâr —ler 71n, 490, 518, 918, 1062; piyâde —ler 70, 214, 222, 437, 909n, 1027; süvârî —ler 19, 23, 163, 214, 283, 462, 516, 520, 909n, 1039, 1166; yağı —ler 809; —ler 25, 28, 30, 32, 56, 61, 71n, 90, 150n, 152, 155, 156, 157, 160, 162, 168, 202n, 213, 214, 215n, 222, 224n, 234, 259, 275, 276, 277, 279, 282, 285, 287, 290, 294, 303, 305, 306, 314, 317, 318, 319, 322, 323, 325, 338, 340, 349, 350, 351, 354, 359, 361, 364, 365, 384, 392, 393, 394, 395, 413, 427, 468, 476, 479, 488, 490, 501, 509, 515, 520, 522, 534, 543, 551, 563, 564n, 570, 582, 616, 620, 631, 679, 693, 723, 776, 778, 786, 788, 799, 802, 803, 809, 814, 815, 819, 820, 822, 823, 829, 831, 832, 839, 841, 844, 846, 847, 848, 861, 863n, 885, 892, 897, 908n, 909n, 912, 918, 920, 921, 923, 944, 958, 960, 978, 982, 984, 991, 999, 1000, 1003n, 1005, 1010, 1020, 1024, 1029, 1030, 1034, 1036, 1037, 1046, 1048, 1050, 1061, 1081, 1084, 1088, 1089, 1091, 1110, 1157, 1159; —ler sadâları 914, 933; — sürmek 30, 81, 90, 259, 463, 498, 537, 673, 707, 889, 929, 967, 969, 981n, 1042, 1045, 1068 — tahrîri 1111; — tâyifesi 318, 319, 475, 476, 493, 494, 503, 677, 816, 847, 937, 1150; — tedârükü 393, 542

'asr; salât-ı — 254, 337, 780, 1057; salât-ı — vakti 255, 265, 316; — vakti 35, 43, 96, 303, 291, 313, 316, 466, 496, 498, 499, 502, 532, 630, 655, 741, 820, 857, 867, 872, 925; — zemânları 630, 655, 841

âsûde 379, 435, 498, 789, 878, 900, 942, 967, 1017; —-hâl 6, 206, 544, 760, 987, 1018, 1029, 1139, 1171, 1174

âsumân 23; evc-i — 146, 147, 172, 283, 952; —a pervâz 815; —a peyveste 91

âsumânîler 601n, 623

Aşağı Koçhisâr Sahrâsı 964n

aşçı; —başılar 191; —lar 251

'Âşık Ma'şûk 520; — menâzili 822, 957

'Âşık Paşa (evliyâ'ullâh, evliyâ-i salihîn); — fukarâsı 1014; —'nın 'alemi 717; —'nın livâları 1071

'Âşık-paşa Mahallesi 981

'âşıklar 717

'aşîret 907; — beyi 543

âşikâr/âşikâre 74, 313, 327, 436, 533, 645, 713, 773, 873, 874, 975, 1027

âşinâlık dutup 516

âşiyân 37

'aşkar 136n, 145n, 750; — at 120, 121n, 124n, 153n, 164n, 718; — esb, mücevher eğerlü 482; — esb, mücevher rahtlu 482; — esb-i tâzîye süvâr 750, 1117, 1122; —lar 124; — misâli atlar 122, 123n, 145

'aşr-hân 761; —lar 373, 629, 655

Aştı Kal'ası 509, 525, 536, 543, 558, 593, 602; —'nın Beyi (Ekrâd beylerinden) 543, 509

at 74, 75, 110, 214, 408, 529, 577, 581, 582, 610, 611n, 623, 642, 646, 758, 947, 1103; — arkası 361; — ayağı altı 08, 617; — ayaklarına bırağup 331; 6— ayaklarına nisâr 136; — bahâsı 131; — eğerleri 282; — gemileri 60, 305; —-ı 'aşkar 718; — işlemez 74; — kaldurup 189, 1130; —lanup 74, 118, 167, 193, 552, 601n, 637n, 1102; dinc —lar 1037; dürr, zümrüd ve la'l ü yakut altun zencîrlü yedek 'aşkar misâli —lar 122; has —lar 242, 311, 410, 608, 630, 706, 734, 989, 997, 1000, 1023, 1037, 1121; mîrî —lar 711; murassa' eğerlü —lar 41, 664; mücevher eğerlü —lar 145, 236, 268, 446, 664; mücevher licâmlu —lar 145, 236; mücevher rahtlu —lar 374, 446, 664; pîşkeş —lar 556; tavîle —lar 242, 597, 605, 1007; yarar —lar 110, 156, 214, 260, 279, 410, 530, 596, 847, 918, 941; yarar tâzî —lar 1093; yedek —lar 1122, 1134; yelegen-dez —lar 122, 875; yelegen-dez has tavîle —lar 997; —lar 23, 31, 42, 58, 85, 97, 114, 120, 121, 128, 131, 146, 156, 159, 160, 169, 173, 188, 189, 193, 198, 210, 218, 221, 254, 275, 282, 288, 292, 301, 304, 305, 307, 331, 333, 364, 403, 404, 405, 416n, 417, 418, 426, 437, 446, 477, 485, 487, 517, 529, 530, 532, 573, 574, 575, 583, 597, 601n, 604, 605, 607, 640, 651, 681, 682, 691, 712, 716, 719, 734, 746, 747, 750, 751, 762, 809, 889, 905, 914, 918, 926, 934, 955, 992, 100, 1002, 1018, 1019, 1049, 1058, 1091, 1113; —lar arkası 144, 909n; —lar ayağı/ayakları 126, 175, 375, 589, 667, 672, 719, 723, 758, 785, 998, 1110, 1123; —lar çayırdan gelüp 117, 479, 1076; araba —ları 576; —ları damgalayup 590; —ları düşen gâzîler 747; —ları hınnalanmış 730; —larına kıran girüp 292; —lar sahîli 145, 159, 577, 933; —lu 38, 52, 146, 205, 359, 363, 437, 444, 464, 575, 583, 679, 738, 739, 750, 918, 942; —lu asker 214; —lu füccâr/füccârlar 60, 746; —lu kefere 60, 61, 358, 693; —lular 38, 42, 691; —lu Mukâbelecisi 635; — mücevher eğerlü 675; — mücevher uyanlu 675; — mürdeleri 292; — na'li 939; serdengeçdi — oğlanları 164; — oğlanları

73, 74, 163, 333, 642, 645, 867; — oğlanları hıfzı 1024 1039; — oğlanların devşürüp 643; — seğirdimleri 1093
'atâ 20, 27, 35, 41, 47, 213n, 135, 142, 198, 199, 223, 231, 253, 265, 281, 299, 307, 312, 317, 475, 572, 573, 663, 665, 672, 674, 700, 735, 777, 801, 802, 805, 884, 892, 901, 904n, 907, 955, 1020n, 1039, 1052, 1081, 1087, 1126, 1151, 1169; —lar 46, 97, 110n, 115, 131, 261, 285, 307, 319, 499, 573, 589, 597, 599n, 600n, 648, 655, 880, 968, 990, 1026, 1046, 1059, 1062, 1077, 1078
'Ata'ullâh Efendi ('ulemâdan) 1177n
âteş 41, 75, 81, 86, 90, 293, 531, 554, 571, 623, 745n, 934n, 952n, 1147; — 'alev peydâ 150n, 1147, 1171; —-bâzlar 597, 601n, 616; —-bâzlardan kal'alar 1169; — ile siyâset 207; —ler 75; —ler saçup 366; —li yorganlar 816; — san'atı 42, 219, 597, 1097; — verüp 232, 234, 441, 574, 951n, 976
'atıyye 40, 109, 110, 127, 131, 142,146, 597, 619, 1136, 1137, 1157; —ler 126, 131, 134, 196, 845, 1017, 1114, 1135, 1143; cülûs-i hümâyûn —si 1137
'Atîk Arslan-hâne (At-meydânı'nda) 561, 654
'Atîk Câmi' (Diyârbekir'de) 1036
'Atîk Câmi'-i şerîf (Edirne'de) 249
'Atîk Saray-ı hümâyûn (Edirne'de) 249
atlas 117, 375, 597, 999, 1123; kadife — 608; kadife — kumaşlar 1110, 1123; — kumaşlar/akmişeler 723, 1038, 1123; —lar 131, 175n, 403, 600n, 617, 623, 672, 719n, 758, 996, 998, 1013, 1073, 1084, 1087
atmaca 987; —cı/î 1116; —cı-başı 124, 161, 622, 711, 987, 994, 1081n; —cıyân 667, 741
At-meydânı 119, 236, 245, 273, 561, 562, 595, 597, 598, 600n, 601n, 621, 623, 651n, 654, 782; — Sarayı 228n, 236, 348, 596, 601n, 621
At-pazarı (İstanbul'da bir semt) 621
av 158, 606, 996; — ağaları 145, 424, 711, 721, 989, 1001, 1110; —cılar 130, 1078; —-gâh 124n, 625, 1010, 1036, 1051, 1073, 1081n, 1157n; —-gâh ağaları 130, 994, 1081n; —-gâh-ı murgân 1001; —-gâhlar 131, 613, 627, 986, 1083, 1093, 1119n, 1157; —-gâh seyrleri 986; —-gâh şikârları 986, 1078, 1090; —lar 126, 127, 1081; şâhin —ları 129
a'vân 651, 988; —-ı ehlü'l-îmân 3, 5
'avârız; — bedeli 636, 886; — cem'i 886; — kaydları 1074; —lar fürûhtu 1108
Avarin 661, 782
âvâzlar 169, 722
'avdet 80n, 81, 83, 86, 89, 93, 138, 176, 189, 190, 199, 204, 221, 226, 231, 235, 237n, 246, 247, 250, 267, 292, 315, 317, 337, 339, 340, 353, 357, 360, 385, 391, 408, 411, 427, 438, 468, 470, 471, 474, 481, 485, 487, 504, 508n, 509, 511, 540, 542, 550, 552, 582, 585, 589, 603, 615, 623, 632, 633, 637, 655, 680, 686, 689, 690, 694, 695, 701, 708, 720, 728, 732, 778, 801, 811, 818, 822, 824, 826n, 840, 841, 845, 846, 847, 848, 854, 861, 893, 903n, 906, 932, 936, 979, 993, 1020, 1021,1035,1037, 1038, 1045, 1046, 1050, 1058, 1061, 1073, 1078, 1107, 1151, 1159, 1160n, 1166, 1172
Avlonya 341n, 377, 437, 558, 1002; — Beyi 341, 433, 441, 641, 730; — Halîfesi 431; — Livâsı 1068; — Mîrlivâsı 22, 60; — Mukâta'acısı 709; — Mukâta'ası 104, 178, 604, 759, 1138; — Sancağı 1095; — Sancak-beyi 445, 679
'Avnî Çelebi/Halîfe/Efendi (Mâliye Tezkirecisi) 430, 476, 485, 567, 635, 657, 794
'avrat 14, 189, 598, 601n, 676, 718, 788, 870, 871; esîr —lar 216; —lar 24, 43, 45, 152, 163, 168, 218, 219, 295, 334, 345, 442, 676, 677, 791, 799, 872, 873, 881, 895, 911, 990, 1029; küffâr-ı hâksârların —ları 163n; — sürüp 267; — tâyifesi 778
ayak ağrısı 819n
ayak dîvânı 345, 690n, 784, 971n, 973
ayakkabı 1149
a'yân 16, 17, 59, 81n, 126, 131, 171, 210, 252, 410, 415, 473, 479, 492, 495, 505, 506, 519, 651n, 682, 687, 784n, 830, 833, 850n, 856, 895, 899n, 900n, 917, 987, 989, 992, 1013, 1085, 1120, 1121, 1170; — ağaları 249; —-ı Devlet 53, 60, 119, 132, 134, 189, 270, 298, 302, 305, 349, 375, 397, 405, 406, 434, 450, 456, 479 488, 615, 650, 664, 665, 829, 840, 859, 862, 929, 966, 1019, 1122, 1141; —-ı Devlet tevâbi'leri 153; —-ı Dîvân 302, 505, 508n, 553, 564, 829; —-ı vilâyet 477, 881, 1083; —lar 20, 126, 191, 250n, 344, 504, 611, 920, 1085
a'yân-ı Bursa bk. Bursa a'yânı
a'yân-ı Haleb bk. Haleb a'yânı
'ayâr 695, 698, 699, 785, 793, 836; hâlis — cedîd akça 793; Sâhib-i — 695, 836; müstakîm sâhib-i —lar 698; —lar 695; nümûne-i sîm —ları 699; sikkeler —ları 699
hâlis 'ayâr cedîd akça kesilüp 793
Ayas Ağa (Turnacı-başı, Samsoncu-başı, Yeniçeri Kethudâsı) 547, 558, 560, 563, 571, 587, 592
Ayas Paşa; — bağçesi 625; — cân-fezâsı 625
Ayasofya 703, 760, 889, 996, 1032, 1156, 1169; — civârı 373, 1171; — Hatîbi 1132; —-i Kebîr 12, 53, 109, 448, 995, 1107, 1130, 1132, 1135, 1139, 1144; —-i Kebîr çarşusu 654; —-i Kebîr Şeyhi 54, 562; —-i

Kebîr Vâ'izi 111, 161, 196, 1041, 1169, 1177n, 1178n
Ayaş 778; — menzili 881
Aydın 474, 539; — Beyi 48n, 386, 568; — Livâsı 474, 490, 538, 548; — Mîr-i mîrânı 907; — Mîrlivâsı 909n, 923; — Sancağı 20, 472, 473, 490, 594, 921, 1111; — sancakların erbâb-ı tîmârları 908; — sancakların zu'amâsı 908; — Vilâyeti 471
Aydın Ağa/Paşa (Koz Bekcisi, Cebecibaşı, Silâhdâr Ağası, Sipâhiyân Ağası, Mîr-i mîrân-ı Habeş) 698, 710, 723, 760, 767, 887
Aydos balkanları 691
âyende vü revende 15, 18, 99, 114, 128, 180, 243, 251, 253, 255, 259, 327, 409, 489, 517, 599n, 626, 699, 819, 831, 850, 894, 899, 903n, 904, 910, 915, 946, 1016, 1017, 1072, 1112, 1139, 1146n; — durağı 251, 1016
Ayes[te]fanya Karyesi (İstanbul'da?) hâki 1054
âyet 167n, 172n, 174n, 528n, 745n; —-i kerîme 167; —-i şerîfi mazmûnu 528; —ler 166n, 172n, 174n, 582n, 630n, 1105, 1133n
âyîn 13, 1154n, 1155; —-i erkân üzere 1013; —-i kadîm muktezâsı 889; —-i kadîm üzere 1154; —-i Pâdişâhî 862, 892; —-i selef üzere 637; —-i üslûb-i sâbık üzere 833; —leri üzere 154, 649, 1154n; şart-ı — üzere 995; — üzere 600n, 666, 1001, 1019, 1030
'Âyişe Sultân (Sadrâzam Nasûh Paşa ile nikâhlanan) 623n
'Âyişe Sultân Bahçesi (Üsküdar'da) 1050n
Aynacık (Gelibolu-Tekirdağ arasında) 615n
Ayranlı 638; — Boğazı 569; — Derbendi/Dervendi 387, 1083; — menâzili 467
ayu 614
'ayyâr 608, 922, 1081; —ân 918, 922, 1071; —ân Baba 'Ömer köçekleri 608, 996; 'aduv —lar 918; çâbük —lar 922; bed-baht —lar 922; —lar 1034; —lık 643, 843, 972; —lıklar 922; — zındık 922
'ayyûka 332, 601n, 815, 996n, 1026; — çıkup 74, 123n, 1072, 1099
az kaldı kim özi âba ve bağrı kebâba döneyazdı 1101, 1155
âzâd 35, 281, 422, 577, 822, 848, 911, 922, 975, 1031
Azak 1117, 1118n, 1157, 1159n, 1161n, 1162, 1165n; — imdâdları 1158; — Kal'ası 1139, 1150, 1152, 1159, 1163, 1165, 1166, 1170, 1174; — Kal'ası seferi 1150; — muhâfazası 1174; — seferi 1139, 1150, 1159, 1163n
'azamet 124, 744n, 1025, 1073; —-i Dîvân 688, 1101; —-i izdihâm 1101; —-i kesret 1101; —lü Pâdişâh 96, 97, 137, 373, 699, 723, 875, 892, 986, 989, 993, 1001, 1011, 1017, 1078; —lü Pâdişâh-ı 'âlem 126, 134, 145; —lü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh 375, 612, 613, 1092; —lü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri 736, 984, 1022, 1101; —lü Pâdişâh-ı İskender-i zemân 987; —lü Pâdişâh-ı zıllullâh hazretleri 407; —lü Sultân 608, 999
'Azâz 349, 498, 504, 505, 602, 716n, 965; — kûhistânları 504; — Türkmanı 321; — voyvodaları 888
'azeb 194; —ân 24, 35, 46, 65, 78, 79, 383, 427, 547, 561, 597, 603, 606, 642; —ân ağaları 286, 361, 362, 725; —ânlar 112; re'îs-i —istân 758; —istân 600n, 608, 616, 622, 883, 891; —istân alayı 120; —istân tarzı 363; —istânlar 601n, 804
'Azeb; — İskelesi 625; —-kapusu sevâhili (Galata'da) 1152
âzer; mâh-ı — 561
'azîmet 8n, 10, 11, 14, 16, 16, 16, 18, 21, 24, 25, 28, 30, 31, 32, 33, 40, 47, 49, 50, 55, 58, 59, 63, 69, 73, 78, 82, 88, 89, 92, 93, 95, 96, 97n, 98, 108, 109, 111, 112, 113, 118, 119, 122, 123, 124, 125, 126n, 128n, 129, 130, 135, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 145, 150, 156, 157, 159, 170, 171, 175, 189, 190, 194, 195, 196, 197, 200, 202, 203, 215, 221, 224, 226, 227, 228n, 232, 235, 244, 248, 250, 255, 256, 258, 260, 261, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 274, 275, 277, 278, 280, 286, 287, 298, 299, 304, 311, 314, 318, 319, 320, 322, 325, 328, 339, 341, 343, 346, 351, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 363, 368, 369, 370, 373, 384, 385, 387, 389, 390, 392, 394, 396, 400, 401, 403, 405, 407, 409, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 423, 424, 425, 430, 431, 432, 433, 435n, 437, 438, 443, 446, 450, 466, 468, 470, 472, 473, 475, 478, 487, 490, 496, 500, 505, 509, 511, 512, 514, 515, 518, 520, 521, 525, 526, 530, 534, 536, 540n, 541, 551, 553, 554, 556, 563, 565, 566, 567, 569, 570, 575, 576, 585, 592, 594, 595, 600n, 610, 612, 614, 615, 620, 627, 628, 635, 640, 641, 646, 649, 655, 659, 660, 662, 672, 674, 675, 676, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 686, 687, 689, 692, 693, 694, 700, 701, 702, 703, 712, 715, 716n, 720, 721, 727, 728, 729, 736, 752, 753, 755, 756, 757, 763, 774, 776, 777, 778, 779, 795, 797, 799, 800, 801, 803n, 809, 812, 816, 818, 821, 824, 829, 830, 831, 832, 835, 837, 840, 850, 854, 856, 864, 868, 874, 875, 877, 878, 879, 880, 882, 893, 894, 895, 898, 901, 902n, 903n, 905, 906, 909n, 910, 912n, 919, 920, 924, 927, 929, 930, 935, 936, 940, 943, 946, 953, 958, 959, 960, 963, 966, 969, 970, 971, 973, 975, 979, 981, 991n, 1005, 1007, 1009, 1014, 1016, 1017, 1020, 1031, 1036, 1037, 1039, 1043, 1048, 1051, 1058, 1064,

1065, 1067, 1070, 1073, 1075, 1076, 1077, 1079, 1084, 1086, 1088, 1105, 1111, 1113, 1116, 1118, 1119, 1120, 1125, 1127, 1128, 1129, 1130, 1136, 1140, 1142, 1144, 1146, 1147, 1149, 1150, 1151, 1158, 1159, 1160, 1166, 1167, 1168, 1174, 1177n; —ler 1073, 1157

'azîz 704, 850, 854, 864, 878, 1140, 1170; —ler 13, 19, 41, 44, 59, 111, 149, 244, 245, 252, 403, 412, 471, 527, 562, 775, 850, 888, 1032, 1036, 1041, 1170; —ler **du'âsı** 257; —ler **makāmı** 1120; —lerün hizmetleri ile müşerref 1140

'Azîz (Âhlat Livâsı'ndan gelen meşâyih) 846, 1032

'Azîz/'Abdül'azîz Efendi (Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri) 405, 545, 553, 564, 609, 651, 1177n

'Azîz Efendi (Hacı Evhad Câmi'i Vâ'izi, meşâyih-i 'izâmlardan) 1178n

'Azîz Efendi (Kadı, Âsitâne'de Hâkim) 997

'Azîz Efendi (Sultân Selim Hân-ı 'atîk Câmi'i Vâ'izi, meşâyih-i 'izâmlardan) 1178n

'Azîz Mahmûd Hudâî Efendi Zâviyesi 686

'azl 7n, 9n, 52, 53, 69, 92, 93, 95n, 101n, 103n, 105n, 130, 140n, 158, 175n, 176n, 177, 187n, 194, 199, 210, 211, 229, 231n, 236, 240n, 274n, 275n, 301, 336, 344n, 345n, 371n, 372n, 373, 375n, 508n, 413, 456, 490, 566, 576, 609n, 633, 646, 647, 649, 664, 686n, 692, 701, 728, 736, 766, 767, 780, 783n, 791, 793n, 806, 808n, 824n, 825, 831, 838n, 851, 852n, 855, 876, 886n, 887, 904n, 912n, 913, 924, 943, 957, 963, 966n, 968n, 971n, 973n, 978, 980n, 1011, 1012n, 1041, 1049n, 1052, 1053n, 1077, 1084, 1118, 1137n, 1144, 1157, 1158n, 1161n, 1167, 1172n, 1173n, 1175, 1176n

'azm 12, 16, 18, 29, 35, 127, 137, 169, 185, 190, 200, 250, 268, 269, 281, 300, 305, 320, 326, 339n, 346, 393, 427, 431, 475, 481, 487, 494, 498, 499, 504, 538, 553, 578, 580, 606, 619, 646, 649, 694, 700, 778, 792, 796, 797, 803, 805, 811, 822, 834, 849, 851, 857, 863, 880, 885, 896, 898, 903n, 908, 985, 1005, 1006, 1017, 1034, 1036, 1043, 1049, 1052, 1054, 1055, 1062n, 1093, 1113, 1115, 1162

'Azmî-zâde Efendi (Anadolu Kadı'askeri) 652, 697, 791, 825, 1177n

Aznavur Honkası 1088

B

Bâb; —ı Bağçe-i Enderûn 230; —ı devlet 14, 188, 892, 1056, 1123, 1155; —ı Enderûn 273; —ı Harem ağaları 347; —ı hümâyûn 14, 54, 112, 189, 245, 405, 758, 777, 891, 892, 1040, 1056, 1073, 1115, 1123, 1134, 1136;—ı sa'âdet 14, 54, 231, 246, 487, 650, 688, 718, 758, 1040, 1063, 1154n, 1155; —ı sa'âdet ağaları 196, 374, 828, 892, 1056, 1120; —ı sa'âdet Ağası 52, 120, 123, 136, 246, 273, 306, 320, 347, 607, 608, 706, 711, 718, 733, 740, 780, 996, 1014, 1067, 1069, 1072, 1080; —ı sa'âdet hizmeti 698; —ı sa'âdet mahalli 1136

Baba-dağı/Baba 125, 213, 633, 998, 1075; — Kazâsı 729, 755; — tarafları 803

Baba-eskisi/Baba-i 'atîk 69, 125, 191, 432; — menâzili 409, 628, 721

Baba 'Ömer köçekleri 1071; ayyârân — 608, 996; piyâdegân-ı — 1014

bâb-ı Edirne bk. Edirne-kapusu

bâb-ı Hîme bk. Odun-kapusu

Bâb-ı Kûhistân vâdîsi (Diyârbekir'de) 838

bâb-ı Tebrîz bk. Tebrîz-kapusu

Babocsa (باباوجسه) 232, 281, 297; — Kal'ası/Kılâ'ı 281; — Kal'ası seferi 274; — menâzili 282; — Sahrâsı 281n

babuc 939

bac 78, 772; —lar 326

bâcdâr-hâne 99, 261

Başka (پحاقه / پحقا) 433; — Beyi 23, 26, 143, 203, 268; — Kazâsı 225; — Sancağı 99

bâd 616n, 1147n; nesîm-i —ı sabâ 165; şiddet-i — 1145; —ı sarsar misâl 786, 1145; —ı semûm 965; — şem'i 30, 302, 324, 332, 424, 616, 668, 713, 1075, 1092n, 1169

badanalar; beyâz — 1033

bağ 77, 79, 143, 146, 154, 216, 217, 495, 575, 578, 579, 862n, 914, 931, 937, 1016, 1157n; —istân 63, 146, 250, 521, 974, 1069n; —istânlar 798, 933; —istân vâdîsi 280; sebze-zâr —lar 1017; —lar 79, 146, 148n, 172, 193, 280, 387, 575, 576, 578, 626, 677, 692, 798, 808, 862, 917, 931, 934, 937, 1078; —lar arası 146, 147, 396

bağçe 143, 146, 154, 217, 448, 495, 575, 626, 654, 756, 862n, 914, 931,1016, 1146, 1173n; has — 721; latîf — kenârı 613; sebze-zâr —ler 1017; —ler 112, 146, 148, 387, 396, 615, 677, 720, 760, 862, 917, 931, 937, 934, 1065, 1078; — ustaları 627, 756; — üstâdları 617

Bağçe-kapusu 195, 604, 617n, 630, 712, 828, 1013, 1073, 1122, 1129

Bağçe-saray (Kırım'da) 778, 803, 1052; — taht-gâhları 802; — Vâdîsi 802

Bağdâd 274, 320, 326, 373, 458, 482, 504, 509, 513, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524n, 525, 530n, 536, 589n, 543, 589, 594, 602n, 639, 656, 680, 681, 714, 750, 773, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 796, 797, 811, 813, 814, 816, 817, 819, 821, 822, 823n, 824n, 855, 888, 902, 909n, 917, 936, 938, 939, 940, 941, 944, 945, 946, 949, 954, 955, 956, 957, 958, 960, 968, 1048, 1064, 1090, 1093, 1094n, 1096, 1099, 1101, 1102, 1103, 1104, 1109, 1110, 1112, 1113n, 1114, 1140; Eski

— 817; — a'yânı 786; — ağaları 519; — ahâlîsi 788; — ahvâli 513, 786, 788, 792; — altı 1093; — bedenleri 818; — Beylerbeyiliği 513, 786; — Beylerbeyisi 179, 322, 536, 587, 589, 599n, 602n, 638, 680, 681, 773, 1112, 1113, 1114n; — çölleri 599n; — eşrâfları 513, 519, 520; — etrâfları 813; — Eyâleti 175, 179, 248, 508, 518, 549, 587, 600n, 681, 697, 704, 757, 770, 786n, 940, 1109, 1114; — Eyâleti sancakları 788, 1103, 1112; — fethi 544, 1105, 1106, 1111n, 1115, 1118n, 1121, 1164; — Hâkimi 786, 1101; — Kal'ası 519, 520, 786, 787, 788, 813, 814, 817, 820, 821, 919, 945, 946, 949, 951, 952, 953, 1093, 1094, 1095, 1096, 1097, 1100, 1101, 1102, 1103, 1104, 1105, 1106n, 1109, 1112, 1113; — Kal'ası seferi 806; — kasdı 786, 936; — kulları 179, 320, 326, 508, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 680, 681, 773, 787, 788, 789, 790, 1112; —lı 509n, 519; — mevsimi 908. 936; — Mîr-i mîrânı 519, 320, 790; — Mîr-i mîrânlığı 352; — muhâfazası 11, 1137, 1167; — muhâsarası 786n, 808n, 819n, 908n, 909n, 953n, 954n; — müjdesi 529; — Sahrâsı 1094; — sarayları 822; — seferi 517, 518, 542, 792, 793, 794n, 796, 801, 805, 808, 825, 826, 827, 806n, 888, 929, 1054, 1062, 1063, 1066; — seferi mühimmâtları 1055; — sınuru 326, 936; — Şehri 521, 523n, 949, 1105, 1112; —'un kapusu 936; — Vâdîsi 790; — vakti 955; — Vâlîsi 326, 536, 1109n; — Vilâyeti 521, 1109; — yakası 817; — zemânı 908, 909n

bağl 939

Bahâdır Giray (Selâmet Giray'ın oğlu, Kırım Hânı) 1052n, 1159n

bahâdırlar; tüfeng-endâz — 531

bahâr 117, 564n, 592n, 597; sebz-zâr-ı — 1078; fasl-ı — eyyâmı 816; — faslı 18, 322; —lar 914; fasl-ı nev— vakti 909n, 1119; — vakti 109n, 726, 862, 908, 1019, 1116

Bahçevan/Bakçevan-zâde (Sipâhîler Kâtibi, Haremeyn-i şerîfeyn) 376, 558

Bah Ma'deni/Me'âdini (Bosna Eyâleti'nde) 10, 50, 101, 107, 182, 185, 226, 238, 270, 399, 546, 550

Bahr-ı sefîd 6, 29, 52, 112, 141, 182, 239, 275, 305, 352, 356, 380, 381, 400, 452, 457, 462, 477, 483, 486, 553, 557, 564, 588, 596, 615, 650, 656, 685, 692, 700, 708, 709, 763, 826, 835, 855, 885, 888, 962, 972, 976, 985, 987, 988, 1051, 1062, 1065, 1066, 1092, 1118, 1139, 1156n, 1162, 1164, 1167, 1168, 1170, 1174; — donanmaları levâzımları 827; — donanması 782, 903n; — etrâfları 57; — İskelesi 831, 1083; — muhâfazası 1162; — sevâhili 898, 1039; bk. ayrıca Akdeniz

Bahr-ı siyâh 15, 30, 56, 63, 73, 100, 106, 111, 356, 380, 383, 650, 652, 658, 669, 670, 690, 700, 701, 706, 708, 715, 726, 731, 781, 802, 803, 806, 838, 853, 855, 888, 903n, 978, 991, 994, 1004, 1062, 1066, 1075, 1092, 1117, 1139, 1140, 1141, 1142, 1144, 1145, 1150, 1151, 1157, 1159, 1162, 1164, 1166, 1170, 1174; — deryâsı 1142; — donanmaları 851, 888, 903n, 978; — donanmaları levâzımları 827; — etrâfları 1139; — muhâfazası 1170; — sevâhilleri 1075; bk. ayrıca Karadeniz

Bahsî Efendi ('ulemâ ve müderrisînden) 405, 652, 780

bahş 60, 302, 472, 623; der— 375

bahşîş 131, 600n, 601n, 621, 1062; —ler 17, 193, 300, 615, 700, 724, 733, 1027, 1060, 1077, 1135

bâ'is 208, 277, 349, 371n, 419, 464, 467, 470, 491, 526, 546, 576, 588, 612, 691, 720, 728, 729, 779, 782, 796, 802, 831, 847, 853n, 877, 881, 894, 904, 907, 917, 946, 963, 1006, 1016, 1033, 1051, 1061; —-i fesâda sebeb olanlar 764

bakır 653

Bakırcılar (İstanbul'da bir semt) 554

bakıyyetü's-süyûf 173, 532, 534, 542, 773, 865, 1104, 1165

bâkî; — Kulu 447; — kulları 431, 489, 539, 566, 709, 754, 1009, 1074; bk. ayrıca *Baş-bâkî Kulu*

Bâkî Efendi/Paşa bk. 'Abdülbâkî Efendi/Paşa (Tuna Defterdârı, Anadolu Defterdârı, Sefer-i hümâyûn Defterdârı, Baş-defterdâr, Vezîr, Bosna Beylerbeyisi)

bakkāl 245, 890; —-başılar 1012; —lar 118, 486

Bakkāl-zâde (Şıkk-ı Sânî Defterdârı) 658, 663

baklavalar 193, 411

Bakras/Bagras (بقراص) 497, 831, 832; — balkanları 498, 988; — boğazları 496; — Derbendi/Dervendi 496, 497n, 498, 638, 831, 899. 988, 1083; — menâzili 660, 832; — Vâdîsi 831, 832; — yurdu 832

balaban 136n, 159n, 1001, 1073, 1077; murgān-ı — 124, 987, 1051; — avları 129, 1051; —lar sayd etdürüp 1093

Balaban 615n

Balaban-zâde (mîrlivâlar üzerlerine Ser'asker) 498

Balat (İstanbul'da bir semt) 1147

Balaton (بلاطين / پلاطين) 232, 347; — nehirleri 278; — yalısı 290
Balçık 803
balık 443
balıkcın sorguçlar 1072
Balıkçı-zâde (Beytü'l-mâl Emîni) 447
Balıkesri/Ballıkesri/Ballukesri 460, 508n, 768, 475, 478, 555, 882, 884, 970
Balıklağı 1166; — Vâdîsi 1166
balkan 17, 18, 34, 37, 70, 79, 132, 232, 253, 264, 283, 295, 526, 729, 739, 745, 850, 894, 921, 942, 974, 1016, 1077, 1083, 1088, 1172; sebz-zâr — 1019; — aşılup 727, 728, 942; — dağları 755; — derbend/dervendler 291, 489; — eteği 28, 499, 526, 527; — kenârı 527; — kûhistânlar 305, 1010; — râhları 325; — sırtı 292; boğaz —lar 291; hılâf —lar 879; ilerü —lar 865; sarb/sarp —lar 145, 253, 432, 848, 916; —lar 19, 21, 25, 27, 28, 46, 61, 70, 132, 253, 255, 264, 272, 280, 284, 289, 290, 291, 292, 323, 458, 463, 465, 466, 488, 496, 502, 503, 504, 529, 530, 531, 532, 728, 729, 799, 830, 840, 841, 843, 850, 860, 865, 878, 879, 894, 898, 902, 905, 911, 916, 929, 937, 938, 1019, 1031, 1033, 1043, 1046, 1077, 1078, 1080n, 1082, 1083, 1090, 1091, 1119
bal mumları 616; bk. ayrıca şem'-i 'asel
balta 76, 399, 438, 627, 635, 668, 713; âhen — 30, 116; —cılar Kethudâsı 344, 610, 1004; zülüflü —cılar 110, 601n, 623n, 1076; —cılar 598, 616, 617, 622, 623, 711, 718, 723, 756, 1122; —cıyân-ı Saray-ı 'atîk 1076; —lar 34, 432, 439
Baltacı Paşa (Bosna Beylerbeyisi) 726, 737, 740, 748
balyemez 1095; — kebîr kantar yuvalaklar atar toplar 1060; — şâhî 148n; — toplar 143, 145, 222, 947
Bana 21, 207; — dağları 213; bk. ayrıca İsfirlik
Banaluka 50, 101, 192, 270, 298n, 399, 546, 689; — Ma'deni/Me'âdini 10, 107, 185, 238, 550, 653
banta; —i âhen 399; —lar 430
bârân 218, 219, 223, 472, 474, 573, 582, 661, 729, 828, 847, 850, 879, 929, 959, 1002, 1019n, 1132, 1145, 1156, 1164, 1173, 1176n; rüzgârlu — 8; şedîd — 575; —ı rahmet 728; — kesreti 220; —lar 830, 906; — misâl 90, 232, 286, 315, 870, 1025; — misâl yağdurup/yağdurur 284, 813, 925, 1082; — nâzil olup 1156; — şiddeti 728, 753, 909n, 1015, 1156
Bardaklı 464, 568; — Karyesi 491, 988, 1016; — Karyesi menâzili 894; — menâzili 1079; — Sahrâsı 637
bârekallah 610, 765, 1121
bârgâh 13, 14, 15,16, 20, 23, 25, 31, 33, 38, 46, 59, 84, 121, 126, 129, 131, 151, 158, 161, 164, 165, 171, 213, 214, 244, 248, 253, 256, 260, 261, 312, 328, 337, 418, 435, 463, 464, 471, 502, 524n, 529, 534, 540, 552, 556, 566, 579, 589, 610, 640, 675, 676n, 677n, 720, 736, 806, 807, 808, 813, 823, 836, 845, 861, 862, 892, 900n, 901, 903n, 904n, 926, 930, 958, 989, 998, 1029, 1070, 1074, 1094, 1100n, 1103, 1172; müzeyyen — 117; — hizmeti 1021; —ı a'lâ 70, 117, 124, 128, 465, 723, 731, 859, 864, 880, 917, 1011, 1029; —ı 'âlî 443, 719; —ı 'âlî-vekârlar 719; —ı cedîd 37; —ı devlet 1078; —ı gerdûn 450n, 591, 735, 841, 1021, 1034, 1082; —ı gerdûn-iktidâr eyvânları 723; —ı gerdûn-vekâr 166; —ı hâssa 13; —ı hümâyûn 731, 1021, 1025; —ı 'izzet 168; —ı sa'âdet 736; —ı serâperde 995, 1092; —lar 14, 17, 22, 24, 31, 32n, 58, 64, 65, 69, 72, 77, 117, 124, 126, 128, 132, 134, 148, 149, 153, 156, 160, 161, 169, 193, 195, 209, 210, 213, 215, 216, 247, 252, 266, 275, 276, 283, 331, 403, 416, 417, 418, 430, 434, 439, 462, 470, 471, 472, 485, 488, 492, 506, 524, 538, 540, 552, 555, 564, 566, 572, 577, 582, 588, 589, 590, 603, 610, 614, 615, 638, 641, 651, 675, 680, 713, 720, 721, 724, 727, 730, 732, 735, 777, 795, 810, 811, 813, 835, 860, 862, 865, 889, 890, 896, 899, 900, 916, 923, 928, 932, 934, 954, 964, 984, 986, 987, 994, 995, 998, 999, 1009, 1011, 1014, 1015, 1019, 1022, 1035, 1055, 1057, 1069, 1073, 1075, 1076, 1080, 1084, 1085, 1086, 1089, 1090, 1152; — meydânı 33; — ortası 249
bârgîr 84, 108, 116, 227, 304, 408, 579, 592, 635, 636, 711, 712, 799, 814, 913, 918, 935, 954, 956n; mîrî —ler/bârgîrân 56, 204, 270, 513, 541, 668, 711, 824, 853, 966, 970, 983, 989, 1012, 1038, 1064; —ler/bârgîrân 10, 26, 29, 42, 43, 81, 84, 102, 108, 110, 111, 116, 118, 128, 129, 169, 185, 209, 210, 242, 270, 276, 304, 319, 341, 346, 389, 403, 406, 430, 434, 472, 476, 508n, 513, 517, 524, 548, 563, 565, 574, 582, 628, 630, 636, 638, 668, 683, 706, 712, 734, 762, 810, 818, 821, 827, 829, 834, 847, 848, 879, 954, 956n, 962n, 967, 1007, 1015, 1018, 1037, 1067, 1076, 1092, 1108, 1116; araba —leri 204, 212, 576; mîrî saka —leri 734; orta—leri 983; saka —leri 31, 108, 111, 190, 209, 383, 579, 712, 794, 962, 983, 483; —ler iştirâsı 886; —ler kıranı 947; —ler koşulup/koşup 583, 845; —lerin kuyruğu 42; — na'li 939; — tavîleleri 26, 716, 734, 1089
bâr-hâne 582; —ler 874
barışık 7, 180, 468; —lık 454, 546
Bârî (Hz.) 4, 374n, 405n, 459n, 545n, 717n, 783n, 784n, 821n, 1033n; tevekkül-i — 279; —

celle ve 'alâ hazretleri 157; — Te'âlâ 96n, 158, 291, 343, 789n, 820, 847, 1047, 1141n, 1146; Cenâb-ı — Te'âlâ hazretleri 946; — Te'âlâ hazretleri 47, 157, 223, 349, 363, 365, 367, 532, 776, 847, 907, 938, 1107; — Te'âlâ hazretleri 'inâyetleri 910; — Te'âlâ hazretlerine yüz urup 925; bk. ayrıca **Allah**

barsâ 909n

bârû 45, 146, 921, 931, 942, 964; —lar 283, 817, 954; —su eflâke hemser 774

barut 20, 24, 25n, 39, 43, 75, 78, 90, 138, 197, 213, 219, 234, 257, 278, 284, 285, 293, 294, 328, 334, 340, 354, 382, 420, 434, 439, 442, 657, 814, 827, 870, 872, 948, 960, 961, 965, 1054, 1095, 1172; kantar — 241, 419, 437n, 438n, 635, 713; —cular havam misâl 234; — ıslâh etmek 437; —-i siyâh 15, 29, 35, 39, 106, 113, 116, 148, 181, 182, 184, 332, 356, 399, 668, 706, 901, 976, 1013, 815, 831, 851, 1062, 1064, 1157; —-i ağız 332; —-i vezne 438; — kûb etmek 1171; — kullesi 283; —lar 81, 151, 152; — sergileri 75; — şiddeti 234

Barut-hâne (Budun Kal'ası'nda) 50, 99, 262, 263, 337

Barut-hâne (İstanbul'da) 20, 1171

Barut-hâne (Kanije Kal'ası'nda) 293, 337

bâskun 128; uğrın — 846; dün —u 844

Basra 179, 518, 523, 599n, 790, 791, 815, 818, 880, 1112; — Beylerbeyisi 599n, 1112; — Eyâleti 248, 508, 955; — Hâkimi 944; — kulları 944; — Mîr-i mîrânı 11, 326, 536, 815, 816, 818; — mîrlivâları 11; — Vâlîsi 518; — Vilâyeti 834

bâsûr zahmetine mübtelâ 702

baş 8, 25, 28, 43, 50, 62, 65, 70, 89, 90, 146, 147, 186, 200, 202, 223, 224, 232, 233, 235, 265, 359, 367, 368, 502, 503, 511, 526, 578, 580, 583, 644, 679, 680, 698, 787, 797, 810, 833, 883, 927, 940, 1034; —a fedâyî 77; — getürenler 500, 507, 734, 747, 1026; — gösterüp 40, 477, 544, 945, 1024; —ı bek/berk 681, 700; —ı derdine düşüp 85, 646, 788; —ına gelüp/gelür 152, 532, 556, 796; kesilan/kesilen —lar 63, 359, 523, 741, 746, 747, 874, 928; —lar 8, 9, 22, 24, 30, 33, 35, 37, 38, 43, 45, 63, 65, 74, 75, 76, 81, 82, 85, 89, 95, 115, 123, 127, 146, 147, 152, 160, 166, 172, 197, 202, 204, 205, 216, 217, 219, 221, 223, 263, 283, 288, 308, 313, 316, 331, 343, 354, 359, 360, 363, 364, 390, 392, 396, 441, 444, 464, 469, 478, 494, 499, 501, 502, 503, 527, 529, 530, 531, 532, 563, 574, 576, 578, 679, 718, 744, 746, 748, 749, 750, 751, 787, 810, 818, 843, 881, 919, 923n, 926, 927, 935, 945, 950, 980, 991, 1025, 1096, 1165; —lar alınup/almur 148, 157, 741, 742, 934; —lar kat'/kesüp 89, 282, 484, 489, 660, 691, 732, 747, 786, 845; —ları aşağa 544, 732; —ları havfı 335, 516, 778; —ları kayusu 216, 661; —ları tedârüklerine düşüp 691; —ların bedenlerinden/gerdenlerinden/tenlerinden cüdâ edüp 343, 693, 751, 919, 1031, 1047; siyâh ile —larında 'alâmetler 373, 1134; —ların fedâ edüp 925; —ların galtân etdiler 741, 1082n; —ların hâke düşürüp 502; —ların kaldurmayup 926; —ların kazıklara gerüp 881; —ın kurtarmak 343, 396, 532, 695; — u buğ 137, 315, 324, 337, 338n, 461, 498, 533n, 618n, 679, 895

Başa Hatun 812, 909n, 910; —'un ferzendi 812

Baş-bâkî Kulu 178, 377, 558, 709; bk. ayrıca *bâkî*

Baş-çavuş 155, 158, 371, 398, 414, 416, 446, 451, 577, 581, 591, 600n, 613n, 636, 710, 733, 740, 760, 769, 877, 878, 884, 959, 1065, 1066, 1104, 1131; bk. ayrıca *çavuş*

Baş-defterdâr (Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel) 11, 29, 30, 37, 49, 50, 54, 55, 57, 69, 79, 97, 103, 105n, 120, 177, 185, 208n, 228n, 236, 237, 240, 249, 252, 257, 258, 302, 303, 304, 305, 309, 328, 335, 346, 348, 354, 355, 357, 369, 380, 378, 398, 401, 403, 405, 410, 428, 431, 454, 460, 467, 475, 479, 480, 481, 484, 488, 512; 515, 537, 538, 539, 540, 544, 545, 550, 551n, 564, 565, 566, 593, 596, 600n, 601n, 603, 607, 611, 625, 627, 629, 635, 647, 650, 655, 658, 685, 686, 687, 698, 699, 701, 705, 709, 756, 764, 765, 771, 792, 794n, 799, 801, 805, 813, 826, 828, 833, 834, 837, 849, 856, 857, 860, 861, 862, 883, 867, 878, 890, 900, 906, 923, 972, 977, 980, 982, 983n, 1035, 1037, 1048, 1049, 1058, 1059, 1061, 1066, 1076, 1079, 1084, 1087, 1130, 1131, 1137, 1141, 1142, 1145, 1153, 1171, 1175; — Efendi 296; — Kāyim-makāmı 12, 663, 887n; — Kāyim-makāmlığı 1120, 1122; —lık 68n, 105n, 140, 257, 378, 380, 540, 543, 545, 551, 552, 611, 625, 698, 701, 737, 739, 740n, 764, 783, 807, 808n, 906, 962, 969, 1049, 1175; — Paşa 1133; bk. ayrıca *Defterdâr*

Baş-dolab (Dicle sevâhilinde, İmâm-ı a'zam yakınında) 945n, 946, 947n, 1113n

Baş Hasan Efendi (Baş-Defterdâr) 1178n

Baş-muhâsebe 103, 237, 243, 376, 698; —ci 188, 451, 558, 604, 627, 709, 884, 982, 1131, 1137, 1142; —cilik 1133; bk. ayrıca *Muhâsebe*

Baş-rûznâmçe/rûznâmeci 12, 30, 57, 105n, 178, 188, 243, 348, 428, 429, 461, 475, 558, 604, 605, 625, 650, 704, 709, 764, 771, 994, 1092, 1110; — Halîfesi 1144; bk. ayrıca Rûznâmçe/Rûznâmce

başţarda 6, 29, 53, 57, 112, 356, 381, 384, 400, 425, 452, 476, 477, 483, 514, 515, 547, 553, 596, 604, 653, 656, 661, 669, 700, 708, 731, 743, 754, 782, 802, 803, 804, 806, 828, 883, 976, 984, 989, 1014, 1038, 1039, 1057, 1066, 1073, 1108, 1120, 1121, 1123, 1129, 1131, 1148, 1151, 1159, 1163, 1166, 1170; —-i kebîr 1124; —lar 181, 426, 603, 777, 888, 892, 1013, 1014n, 1163; —lar donanup 1120, 1140; —nın kürekçileri 547

batak 24n, 36, 37, 39, 59, 74, 147, 156, 172n, 265, 313, 338, 359, 507, 511, 628, 707, 832, 1077; — geçid 243; — geçid yerler 1068; sazlı/sazlık — 34, 308, 797; —lar 15, 22, 28, 37, 42, 83, 119, 163, 218, 265, 280, 281, 283, 287, 289, 292, 359, 403, 463, 488, 521, 628, 810, 829, 832, 926, 1015, 1076; — köprüler 32, 797, 829; —lık/bataklu 74n, 155n, 156, 260, 693, 832; —lu vâdî 809; — lu sazlıklar 312; —lu sazlu ırmak 313; — sazlı dere 198

bâtıl 60, 62, 82, 1149; — da'vâya sâlik 871, 1082n; — kavm 527; fi'l-i —lar 155

Batocina (باتوجنه, Musul ve Cizre yakınlarında) 1088

Batoçina (باطنجسه / بطنجسّه / باطيجنه / بطنيجه / باطيجين / بطجينه) 21, 115, 132, 255n, 415, 432; — Derbendi 207; — menâzili 19; — Palankası 192, 255

Batrık Emirze (Novay Tatarları'ndan) 1050, 1052

batrikler 903n

battâl 185, 223, 315, 316, 333, 340, 365, 392, 402, 420, 421, 543, 687n, 699, 842, 852, 920

Batum Eyâleti 549

bây 14, 486, 532, 545, 598, 626, 654, 827, 833, 862, 895, 988, 989, 1039n, 1072, 1080n, 1083, 1107, 1134n, 1135, 1173n

Bayad/Bayat 637, 342, 464, 491n, 637n, 1039n, 1079, 1080n; — Kazâsı 269; — menâzili 894; — Sahrâsı 548, 1016; — Vâdîsi 988

Bayburd/Bayburt 531, 534, 535, 536, 540n, 542, 543n, 559, 563, 570, 572, 573, 771, 773, 774, 848, 849, 853, 854, 859, 863, 866; — Kal'ası 858, 863; — menâzili 540, 541; — râhları 848; — seferi 537

Bayburd-kapusu 872; — mahalli 869

Bâyezîd Bey (Avlonya Sancağı'ndan) 1095

Bâyezîd Halîfe (Muhâsebe-i Evvel Halîfesi) 104, 178

Bâyezîd Kal'ası 574, 575, 1035, 1088

bayır 85, 150, 316, 843n; —lar 330, 832

bayrak 62, 442, 494, 544, 751, 928, 950; sâde — 494; alaca —lar 1079, 1100; sarı —/bayraklar 136, 145, 245, 256, 582, 607, 718, 730, 741, 945, 1079, 1100; sarı kızıl — 4, 6, 745; yaşil/yeşil/sebz — 22, 145, 245, 407, 582, 717, 750, 1079, 1100; sipâhî oğlanları —ı 36, 441; altun elvâhlar ile dokunmuş —lar 544; altun üsküflü —lar 404; beyâz —lar 22, 145, 245, 407, 582, 607, 630, 717, 1079, 1100; hurda —lar 188n, 333, 717, 718, 1055, 1079; nısf beyâz —lar 582; kırmızı/kırmuzu/kızıl/sürh —lar 136, 145, 245, 256, 404, 407, 571, 582, 607, 717, 730, 741, 945, 1079, 1100; kırmuzu beyâzlu —lar 582; —lar 12, 16, 19, 34, 37, 43, 62, 71, 72, 74, 75, 80, 85, 119, 120, 123, 131, 135, 136n, 143, 148, 149, 150, 160, 188, 202, 210, 211, 219, 220, 246, 282, 283, 294, 301, 309, 314, 316, 323, 333, 359, 366, 367, 383, 386, 395, 404, 405, 410, 441, 464, 487, 491, 499, 521, 523, 527, 529, 538, 544, 571, 604, 606, 643, 679, 694, 718, 719, 724, 731, 751, 758, 804, 809, 810, 817, 833, 838, 848, 874, 883, 891, 895, 900, 914, 928, 933, 948, 951, 974, 984, 989, 991, 996, 1002, 1003, 1013, 1015, 1021, 1025, 1029, 1055, 1057, 1059, 1067, 1070, 1075, 1092, 1094, 1097, 1129; 'alem —ları 20, 37, 920; filandıra —ları 71, 404, 607, 984, 1003; itâ'at —ları 312; süvârî —ları 289, 933; —ların baş aşağa dikdiler 45, 441; ak —lu 717, 718n, 730; —lu 242, 404n, 436, 442, 469, 984n, 1048; —lu gürûh alaylar 1003; —lu nefer 242, 404; —lu tevâbi' 1129

bayram 612, 1132; — gicesi 73, 133, 628, 682, 736, 862; — mevâcibi 1149n; — nemâzı/salâtı 133, 212, 754, 800n; bk. ayrıca 'îd

Bayram Ağa (Tersâne Kethudâsı) 400

Bayram Ağa/Kethudâ/Paşa (Muhzırbaşı, Ser-turnaî, Zağarcı-başı, Yeniçeri Kethudâsı, Yeniçeri Ağası, Vezîr, Özi câniblerine Serdâr, Mısır Beylerbeyisi, Vezîr-i sâbi', Rumeli Beylerbeyisi, Âsitâne'de Kâyim-makām, Sadr-ı a'zam, Serdâr-ı Âsaf-ı zemân, Âsaf-i zemân, Küştî-gîr-i zemân, Merhamet-güşâ, Müdebbir-i selef, sâhib-i hayrât, za'îf [ü] bîdermânlara zahîr) 710, 760, 761, 763,765, 770, 771, 782, 785, 791, 793, 825, 834, 885, 889, 969, 980, 982, 983, 985, 986, 991, 993, 994, 997, 1000, 1001, 1002, 1006, 1007, 1009, 1012, 1020, 1030, 1032, 1033, 1038, 1039, 1040, 1049, 1051, 1053, 1054, 1055, 1056, 1057, 1058, 1059n, 1060, 1061, 1063, 1065, 1066, 1076, 1078, 1079, 1084, 1085, 1086; —'nın Câmi'i 1145; —'nın otakları 1003; —'nın Sarayı 1012n, 1081n, 1128; —'nın Sultân hazretleri 1128; —'nın Türbesi 1145

Bayram Bey Câmi'i (Belgırad'da) 207, 212, 254, 304n, 311n, 417

bazar; çarşu — 899, 1029; ordu — 743, 823; —a gidenler 621, 711, 734; —-başı 711, 890; —ları kapadup 835; — yeri 204, 207, 286

Bazarcık 128, 385, 430, 464, 637, 987, 1078; — Kazâsı Sahrâsı 1016; — menâzili 490, 568

bâzergân 118, 131, 508, 723, 743, 789, 894, 900n; müna''am — 970; —-başı 698; — esnâfları 676; — halkı 128; —-hâneler 899; — meta'ları 935; — tâyifesi 51, 78, 176, 179, 1073; âyende vü revende —lar 253; esnâf —lar 410, 784; gönüllü tüccâr —lar 248; —lar 51, 114, 135, 136, 171, 180, 191, 217, 220, 244, 327, 375, 380, 523, 583, 611, 617, 619, 620, 672, 719, 772, 846, 915, 939, 946, 988, 1083, 1096, 1112, 1140, 1146, 1174; —lar durağı 251, 921; —lar karârgâhı 915; —lık 972

Ba[l]fi Kapudân (Ostorgon Hatvanı, Komaran Kapudânı, kâfir, kefere-i bî-dîn, pelîd-i bî-dîn) 50, 90, 91, 94, 99, 182, 198, 233, 307, 468

bebr 364, 367, 1101n; kağan —ler misâl 532; — misâl 256, 1101; — postları 193, 256, 606; — postlu 142, 323, 1015; —-vâr silâhlar 716

Bebr Solak (bed-baht, şakî, dilîrân) 518, 773, 866, 867, 871, 874, 964, 965

Beç/Bec 9, 17, 27, 36, 38, 47, 50, 87, 100, 155, 172, 182, 308, 335, 358, 413, 417n, 454, 694; —'den gelen elçiler 468; — Kal'ası 45, 209, 222; — Sahrâsı 38; — serhaddi 413; — vilâyetleri 14, 435

Beç-kapusu (Budun Kal'ası'nda) 223, 340

Beçkerek/Beckerek 100, 213n, 215, 280n; — Beyi 690; — menâzilleri 215; — Sahrâsı 215n

bed-baht 139, 324, 513, 518, 548, 556n, 789n, 796, 901n, 946, 953, 977n; — 'ayyârlar 922; — kefere-i şeyâtînler 155; — kızılbaşlar 925; —lar 529, 772, 775, 810, 922, 977; — oğullar 273

bedel 27, 275, 460, 473, 515, 886; — akçaları 879; — cem' ederler/olunup 467, 849, 879; — fermân olup 879; —ler 467, 473

beden (kal'a —i) 40, 325, 872, 873, 952, 1044; — başları 81n, 219, 343, 778, 952; — kulleleri 335; taşra —ler 45; —ler 23, 34, 39, 48, 72, 78, 79, 80, 89, 90, 95n, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 198, 219, 220, 222, 223, 224, 234, 262, 281, 283, 289, 308, 332, 334, 340, 341, 342, 343, 344, 347, 360, 392, 441, 442, 520, 642, 774, 776, 778, 788, 813, 815, 843, 869, 870, 903n, 920, 931, 949, 950, 952, 957, 965, 1022n, 1028, 1044, 1112, 1165, 1166; —li 754; —li beyâz havliler 117; —li havliler 129, 614, 706, 995, 999, 1009, 1011, 1021, 1067, 1089, 1094, 1095; —li hisâr-beçeleri 216; —li sokaklar 721, 723, 999, 1069

Bedik (بدّيك , zimmî Ermeni, Darb-hâne'de Sâhib-i 'ayâr, kallâb) 836

bedoloşka 15, 23, 24n, 35, 39, 42, 56, 78, 79, 85, 106, 134, 138, 142, 147, 148, 151, 152, 167, 200, 212, 217, 284, 288, 338, 420, 437, 438, 439, 442, 550, 617, 641, 643, 669, 706, 742, 749, 810, 814, 869, 944, 948, 949, 1025, 1031, 1095; kal'a-kûb — 634, 842; nuhâs kefçe-i — 106; dörder vakıyye yuvalak atar — 10; on dörder vakıyye atar — 216, 659; — dâneleri 185, 197; — kefçeleri 659; — kundakları 382, 399, 652; —lar 88, 420, 653, 845; — mühimmâtları 634; — palamarları 634; a'lâ — toplar 102; — toplar 32, 39n, 332, 338, 437n, 438n, 531, 734, 956, 1026, 1095, 1105, 1107; — toplara kundak 1107; — toplara tekerlek 1107; — yuvalakları 106, 134, 185, 226, 270, 382, 399, 550, 659, 706, 851, 1026

Bedosek (بدواوسك) 359, 422, 434; — menâzili 196; — Palankası 22, 32, 261, 330

behâ 574, 922; ziyâde —lar 579; —lar 29; —sız 573; —ya kesüp 99

behâne 336, 519, 750, 775; —ler 1000

Behrâm Ağa (Zağarcı-başı, Yeniçeri Kethudâsı) 547, 558, 563, 571, 824, 826, 838

Behrâm Kethudâ (Kapucular Kethudâsı) 591, 594

Behrâm Kethudâ (Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa kethudâsı) 600n, 606, 609, 631

Behrâm Paşa (Rum Bey-oğlu, Tiflis Eyâleti, Erzurum Beylerbeyisi) 180, 210n

behre-mend 36, 43, 55, 346, 349, 378, 379, 431, 540, 542, 600n, 601n, 614, 652, 720, 724, 793, 862, 886, 927, 1070, 1078, 1131, 1137, 1141

bekâ; dâr-ı bekâ 372, 666

bekçi/bekci 555, 574; —ler 285

Bekir Ağa (Gurebâ'-i Yemîn, Sipâhî Oğlanları Ağası, Silâhdâr Ağası) 461, 538, 556

Bekir Ağa (Kapucu-başı) 837

Bekir Ağa/Paşa (Kara, Silâhdârlar Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, Mîr-i mîrân-ı Mar'aş, Musul Beylerbeyisi, Diyârbekir Beylerbeyisi) 391, 483, 490, 515, 538, 546, 549, 541, 788, 808, 824, 831, 909n, 914, 927, 941, 943, 949, 961, 969, 1001

Bekir Ağa (Sipâhîler Ağası, Gurebâ'-i Yesâr Ağası) 390, 423

Bekir Ağa (Vezîr Nakkâş Hasan Paşa'nın kethudâsı) 551

Bekir Çelebi/Efendi (Hüdâvendigâr hazretlerinin evlâdı, Mevlevî-zâde, Konya Mevlevî Tekkesi'nin Şeyhi, Mesnevîhân) 1080, 1081n
Bekir Efendi (Belgırad'ın meşâyihlerinden, Vâ'iz) 210, 252
Bekir Efendi (Divitdâr) 1138
Bekir Efendi (Yeniçeri Kâtibi) 560, 568, 586
Bekir Efendi/Paşa (Baş-rûznâmeci, Tuna Defterdârı, Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi'yle Anadolu Defterdârı, Baş-defterdâr Kâyimmakāmı, Vezîr, Baş-defterdâr) 593, 605, 625, 627, 633, 635, 655, 658, 663, 672, 687, 689, 695, 696, 698, 699, 701, 792, 794, 826, 833, 834, 837, 856, 857, 860, 874, 883, 900, 906, 1178n; —'nın evleri 701; —'nın muhallefâtları 906; —'nın Sarayı 857
Bekir Halîfe (Mukābelc-i Süvârî Halîfesi) 237, 240, 258, 269
Bekir Halîfe/Efendi (Süvârî Mukābelecisi) 300, 320, 336, 354, 355
Bekir Paşa (Bosna Beylerbeyisi, Temeşvar Beylerbeyisi) 825, 903n
Bekir Paşa (Vezîr, Defterdâr, Baş-defterdâr) 783, 785, 825, 849, 857, 867
Bekir Paşa bk. Ebûbekir Paşa (Rodos Beyi, Bahr-ı siyâh'a Ser'asker)
Bekir Paşa-zâde (Vezîr-i sâbık, Defterdâr) 1047, 1091
Bekir Su-başı/Paşa (Çorbacı, Bağdâd Hâkimi, mağrûr, müfsid) 770, 773, 786, 787, 788, 790, 791; —'nın hıyâneti 786; —'nın oğlu 788, 789n, 790
bekmezler; tulumlar ile — 578
beksemâd 98, 99, 170, 171, 207, 212, 227, 341, 440, 570, 815, 821, 887, 920, 992; revganlı — 440; südlü — 440; —-ı beyâz 212; — lar 10, 21, 27, 94, 137, 140, 221, 256, 257, 310, 329, 340, 434, 823, 823, 864, 900, 902, 1020, 1059, 1060, 1087, 1163; — vakıyyesi 918
Bektâş Ağa (Samsoncu-başı, Zağarcı-başı, Yeniçeri Kethudâsı, Bağdâd muhâfazasında, Segbân-başı, Yeniçeri Ağası) 977, 1043, 1065, 1112, 1137, 1140, 1160, 1162, 1173
Bektâş Bey/Paşa (Sonlok Beyi, Eğri Beylerbeyisi, Budun Beylerbeyisi) 143, 153, 212, 225, 227, 228, 238, 258, 268, 419n
Bektâş Hân (Bağdâd Hâkimi) 946, 1099, 1100, 1101
Bektâşî; — kisve 193; — kisvelü 37
Belengân (Şehrezol sancaklarından) 915
belenler; sarp — 272
Belgırad 10, 11, 13, 15, 16, 17, 19, 20, 21n, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 35, 47, 49, 50, 52, 55, 56, 59, 66, 68, 70, 79, 87, 90, 92, 93, 94, 97, 98, 99, 100, 101, 106, 107, 108, 113, 114, 115, 116, 125, 127, 132, 134, 135, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 157, 169, 170, 171, 175, 181, 182, 184, 185, 190n, 192, 193, 194, 195n, 197, 203, 204, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 225, 226, 227, 228, 231, 232, 233, 237, 238, 239, 241, 243, 250, 251, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 268, 269, 270, 271, 272, 274, 275, 276, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 309, 310, 317, 319, 320, 328, 341, 343, 344, 346, 347, 348, 351, 353, 354, 355, 357, 358, 360, 363, 369, 370, 374n, 379, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 413, 414, 415, 416, 422, 423, 430, 432, 433, 434, 436, 440, 445, 446, 450, 452, 453, 454, 455n, 457, 468, 473, 474, 475, 479, 480, 481, 550, 551, 572, 653, 690, 699, 707, 708, 713, 725, 726, 729, 748, 781, 793, 803, 992, 1003, 1005, 1178n; mahrûse-i — 135; — ağnıyâları 416; — ahâlîsi 298; — anbarları 20, 27; — a'yânı 19, 193, 255, 258; — bâzergânı 136n; — Beyi 207; — ekâbiri 258; — esnâfı 136n; — fukarâları 416; — gemileri 550n, 754; — hizmeti 21; — huddâmları 10; — İskelesi 10, 354; — Kal'ası 20, 31, 49, 55, 137, 171, 210, 256, 269, 300, 416, 433n, 479; — Kapudâm 194, 725; — Ker-hânesi 10, 270, 399; — kılâ' meydânı 551; — meşâyihleri 210; — muhâfazası 21, 31, 68, 141, 181, 399, 479, 546, 549, 551, 1176; — nemâz-gâhı 255; — Nüzül Emîni 259; — önü 99, 107; — sâdâtı 416; — Sahrâsı 19, 20, 31, 254, 256n; — saray dîvân-hânesi 302; — şaykaları 743; — 'ulemâsı 31, 193, 416
Belh 915
Belkās (Şehrezol sancaklarından) 915, 916n
beller 1016; —de çamurlar 728
bellûtlar 324
belvân; — direkler 78; —lar 66, 289, 332, 420
bend 265, 266, 273, 281, 287, 360, 389, 395, 534, 691, 804, 817, 881, 909n, 928, 1027, 1044, 1082, 1103, 1173; der— 513, 680, 928; —e çekdiler 881; —e çekmeyüp 691; —-i zencîr 816; —ler 265, 276, 612, 613, 925; —lerin kaldurup 999
bende; — edüp 519, 914; —ler/bendegân 4, 6, 62, 535, 745, 854, 1029, 1034; —ler zümresi 350, 796, 1028; —lik hevâsı 1028; —lik hizmeti 1029; —lik yüzün gösterüp 466; —likler 548, 979; — olup/olur 335, 504, 516, 529, 786, 800, 845, 854, 874, 918, 953
bender 232; — yeridir 642

Bender 51, 726, 738, 1050; — gāzîlcri 802; — hâki 326; — Hisârı 632; — Kal'ası 206, 632, 633; —li 739; — Sahrâsı 739; — sevâhili 978; — yakası 978
[Bender] 'Abbâs 885
Benefşe; — Çayırı 16, 59, 69, 125, 408, 409, 432, 998; — menâzili 408, 721; — Sahrâsı 191, 403
bennâlar 230, 961, 1134
berât 188, 355; cedîd — 976, 990; —ı 'âlî-şân 188; —ı hümâyûnlar 733; —ı Pâdişâhî 834, 1061; tecdîd-i berât-ı şerîf 800, 974, 1135; —ı şerîf 974; atîk —lar 974; resm-i berevâtlar 983n, 1003
berâyâ 6, 1171, 1173, 1174; —nın ahvâli 1164
berbâd 76, 221, 235, 293, 319, 343, 503, 510, 513, 529, 532, 574, 786, 790, 799, 811, 950, 976, 1035, 1102
bereket 99; —ler 441, 1017n, 1156
Berende/Berend (Şehrezol sancaklarından) 915
berf 53, 320, 472, 474, 573, 687n, 847n, 850, 866, 1043, 1044; —-i şedîd 687n, 879; —ler 830, 1019; — nâzil olur 319; — şiddetleri 347
Bergama 460, 555, 970, 974, 975; — châlîleri 478; — Hisârı 974; — Kal'ası 974; — varoşları 974
Beriyye 'Arabları 599n, 812n, 912
berk-i lâmi' 1176n
berr 894; —iyyeler geşt olup 1093
Besni 508n, 584; — Kazâsı 512; —lü 322
beşâret 319, 1144; — haberleri 258, 288, 292
Beşencese (بشنجسه / وشنجسه / پشنجسه, Pançova Sahrâsı öncesi, Belgırad'dan aşağıda) 213; — Karyesi 209
beşer; makdûr-i — 167, 174, 503, 528, 1103
Beşîr Ağa (Hâdım, Harem-i muhterem-i Enderûn Dârü's-sa'âde ağalarından) 1076
Beşîr Ağa (Hâdım, Kapucular Kethudâsı) 1030, 1032
Beşiktaş 112, 141, 606, 625, 626, 703, 761, 763n, 1015, 1145, 1146, 1147n, 1151, 1177n; — İskelesi 483, 1140, 1147; — önü 1163; — Sarayı 626, 1157
Beşparmak menâzili 932, 936n
Beştepe/Beştebe; — menâzili 904; — Sahrâsı 903n, 904n, 936
Betlen (بدلن, Erdel Kıralı) 694; — keferesi 695; — ordusu 694; — Voyvoda 694
bevlde zor[luk] 'ârız olup 702
bevvâb 383, 967; —ân 10, 67, 105, 117, 133, 168, 233, 475, 551, 562, 598, 626, 688, 706, 711, 726, 734, 756, 989, 1008, 1029, 1043, 1076, 1077, 1096, 1101, 1110, 1115, 1122, 1177n; —ân çadırları 1069; —ân-ı 'atîkler 1076; —ân-ı Dergâh-ı 'âlî 1089, 1154n, 1155; —ân/Bevvâbîn/Bevvâblar Kethudâsı 104, 122, 377, 475, 892, 1008, 1020, 1069; —ân/bevvâbîn tâyifesi 667, 712, 741; —ân zümresi 670, 1177n
bey 45, 497, 911, 930, 978; — gemileri 978; — Kethudâsı 1081; —ler 7, 25n, 27, 40, 41, 45, 46, 61, 65, 73, 77, 98, 108n, 112, 114, 138, 142, 147, 170, 179, 180, 195, 201, 203, 211, 221, 224n, 228, 234, 247, 270, 275, 290, 300, 359, 360, 362, 363, 368, 381, 386, 387, 388, 390, 391, 392, 411, 420, 434, 435n, 454, 481, 515, 572, 579, 581, 618, 626, 658, 679, 680, 685, 690, 694, 695, 708, 709, 735, 743, 749, 766, 775, 782, 922, 927, 938, 966, 970, 1024, 1031, 1141, 1062, 1066, 1095, 1117, 1127, 1139, 1141, 1150; deryâ —leri 400, 553, 685, 700, 754, 855, 885, 888, 1066, 1118, 1170; —ler kadırgaları 400; —zâde 553n
bey' 46, 78, 108, 143, 185, 218, 230, 243, 245, 248, 561, 574, 575, 578, 596, 661, 695, 696, 699, 707, 743, 811, 886, 918, 922, 938, 939, 946, 992, 1004, 1005, 1033; —ler 349, 907; — u şirâ 73n, 811, 812, 823, 832, 846, 871, 890, 1070, 1110, 1140, 1149; — u şirâlar 821, 1064, 1161
beyâbân 894
beyân 100, 229, 253, 294, 302, 316n, 368, 415, 425, 429, 453, 460, 468, 497, 514, 595n, 635, 673, 825, 916, 966, 1007
bey'at 372, 381n, 1133; — etdiler 670
Bey-bazarı/pazarı 778; — Sahrâsı 881
Beykoz 1076
beylerbeyi 7n, 44, 66, 112, 142, 180, 195n, 198n, 225, 362, 363, 373, 389, 390, 395, 618, 619, 620, 631, 642, 660, 668, 679, 727, 730, 773, 915, 1114, 1146; —ler 7n, 31n, 48, 72, 77, 78, 82, 112, 127, 135, 137, 138, 144, 145, 147, 153, 154, 156, 157, 160, 161, 162, 168, 169, 170, 171, 181, 182, 193, 197, 198, 200, 210, 211, 213, 221, 224, 225, 356, 368, 370, 379, 382, 390, 391, 392, 395, 397, 399, 421, 435, 436, 437, 446, 450, 453, 456, 460, 532n, 557, 570, 571, 572, 579, 580, 581, 582, 584, 587, 588, 591, 592, 593n, 599n, 618, 634, 641, 642, 646, 647, 662, 668, 673, 674, 675, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 723, 736, 742, 743, 745, 746, 747, 748, 750, 753, 774, 841, 847, 859, 894, 914, 918, 919, 920, 922, 924n, 926, 927, 928, 939, 941, 942, 950, 1096, 1104, 1109, 1125, 1139, 1146; —ler alayları 146, 148, 387, 437, 582, 681, 932; —ler kapuları 169; —lik 786, 842n, 1133; — lik da'vası 786
Beylikçi 184
Beyşehri 469, 471; — Beyi 640; — tarafları 469
Beytü'l-mal 697n, 702n, 1062; — Emîni 447; — hâfızları 1071

Bey-zâde (Eflâk Voyvodası) 978
Bey-zâde Efendi (Yeniçeri Kethudâsı, Zağarcı-başı, Süvârî Mukābelecisi) 382, 383, 450, 592, 595, 600n, 604, 1178n
Bezci-zâde Efendi (meşâyih-i 'izâmlardan) 1177n
bezir; revgan-ı — 116, 635, 668; revgan-ı —-i has 713
bezistân 204, 397, 1032; —kethudâları 118, 486, 890; — Kethudâsı 13, 1070; —lar 375, 713,756, 1040, 1106
Bezistân-ı 'atîk ü cedîd (İstanbul'da) 554
bezl 54, 126, 131, 176, 189, 196, 210, 230n, 256, 262, 302, 309, 374, 385, 387, 412, 431, 486n, 488, 528, 569, 651, 655, 782, 823, 845, 850, 1019, 1040, 1078, 1135, 1141, 1155
Bıçakcı Paşa (Mağnisa Beyi, Saruhan Beyi) 941, 970
Bıçakcı-zâde Efendi (Süvârî Mukābelecisi) 12, 27, 66
bıçkı 116; —lar 668, 713
bıldırcın 159, 1001; — şikârı 424
Bmar-başı bk. Pınar-başı
Bîcân Ağa (Yeniçeri Ağası) 520
bid'at 163, 836, 1141; ihtilâl —ler 876; —ler 990; —ler kalkup 413
*bî-gâne*lerden bir ferd komayup 878
bî-hûd; — düşüp 926; —e cevâblar 1083
bî-hûş 123, 1029
Bîkârî (بیکارلی) -zâde/oğlu; — Karyesi 467, 1083; — Karyesi menâzili 1017; — menâzili 386, 467, 470, 494; — Sahrâsı 386
Bîkârî-oğlu Karyesi 569, 638
Bikârî-oğlu (Çavuş-başı) 771
bî-kes 823
Bilecik 185; — Ma'deni (Anadolu Eyâleti'nde) 185
binâ 8n, 45, 50, 72, 73, 77, 78, 79, 108, 115, 119, 130, 191, 206n, 217, 219, 230, 231, 250, 251, 252, 253, 254n, 255, 259, 260, 262, 268, 270, 277, 280, 282, 288, 296, 298, 303, 311, 335, 339, 342, 409, 517, 561, 562, 593, 596, 609, 625, 626, 629, 647, 653, 654, 665, 685, 692, 702, 761, 762, 772, 812, 817, 831, 832, 862, 871, 874, 875, 876, 881n, 894, 899, 903n, 909n, 917, 919, 921, 935, 942, 944, 948, 956n, 961, 963, 964, 965, 966, 999, 1016, 1017, 1019, 1027, 1032, 1033, 1038, 1059, 1060, 1069, 1076, 1124n, 1166; kârgîr — 1032, 1148; mehîb — 942; — Emînî 230, 561, 609, 629, 647; —-i cedîd 914; 'atîk —lar 561; —lar 224, 593, 626, 653, 935; — Nâzırı 562
Birecik (بریجیك, Fırat Nehri sevâhilinde) 512, 513, 518, 815, 816, 819, 834, 837, 902, 903n, 904n, 950, 1054, 1060, 1061, 1084, 1085; — İskelesi 525, 886; — Kazâsı 902, 1060; — Karyesi 912n; — Livâsı 508n, 1054; — Sahrâsı 903n, 904; — Sancağı 322, 584; — Şehri 662
birinc 821, 939, 1164n
Birinci-zâde (Musul'da cebehâne ve zahîre muhâfazasında) 909n, 927
biryân 131; murgānları — 129; —lar 17; —lar envâ'ı 412
bisât 1101; —-ı zemîn 689, 690n; —-ı zemîn-i hâk 1022
Bitlis 180, 584, 585, 675, 1036; — Boğazı 584; — Ekrâdları 1024, 1036, 1066; — Hâkimi 248, 801, 979, 1024, 1032, 1066, 1088; — menâzili 584; — Şehri 585; — Vâdîsi 674
Bit-pazarı (İstanbul'da bir semt) 554
Biyâle Bey bk Piyâle Bey (Mukāta'ât-ı Anadolu, Baş[bâkî]-kulu, Cizye-i Bâkî)
Boçkay (Erdel Kıralı/Voyvodası) 433, 438, 443, 444, 468; — keferesi 444
boğaz 17, 61, 73, 74, 75, 76, 83, 100, 132, 147, 191n, 192, 194n, 201, 313, 488, 499, 500, 501, 553, 559, 576, 579, 593, 684, 739, 906, 914n, 917, 918, 923, 924, 940, 942, 951, 956; sengistân — 1165; — balkanları 291; — dervend/derbend 132, 309, 312, 314, 499, 501, 772, 921; — sınuru 926; havf-nâk —lar 31; mahûf —lar 278, 303; muhâlif —lar 232; sarp —lar 926; —lar 21, 22, 34, 283, 580, 677, 684, 922, 929
Boğaz 687n, 692, 700, 701, 708, 803, 804, 976, 1075, 1140, 1142n, 1151; —-hisârı 615, 763, 804n, 1011n, 1040
Boğdan 100, 183, 205, 434, 635; — askeri 1128n; — Beyi 632, 693, 1139; — esîrleri 78; — eşkıyâları 51; — Eyâleti 77; — hâki 1000; — karyeleri 690, 693; — kefereleri 155, 206, 208; — keferesi 60, 139, 205, 978; — kurâları 1050; — re'âyâsı 81, 753; — Sahrâsı 693; — seferi 239; — sınuru 75, 205, 692, 736, 1050; — tebdîlleri 1128; — Vilâyeti 10, 50, 56, 57, 76, 77, 78, 690, 738, 991; — voyvodaları 10, 1108, 1126, 1150; — Voyvodası 50, 51, 548, 752, 977, 1128n; — yakası 693, 725, 726, 731, 732, 735, 743, 978
bokçalar 214
Bolavadin 370, 464, 479, 516, 568, 637, 778, 988, 1078n, 1079; — Kazâsı 778, 1016; — menâzili 482, 492, 894
Bolayır 614
Bolondvar (بولنتوار) Kal'ası 287
Bolu (Anadolu sancaklarından) 777; — Beyi 386; — Kazâsı 539, 1038; — Livâsı 515, 530, 1038; — menâzili 859, 1038; — Mîr-

livâsı 352, 859; — Sancağı 20, 329, 426, 489, 493, 567, 640, 858
boran 472, 573n, 575, 847, 1044; —lar 848n, 1044; —lı karlar 319; — şiddetleri 848
Borazan (velî ve deli, rûy-gerdân) 504
Borlu 387; — menâzili 470, 569; — yurdu 467
Bosna 8, 26n, 93, 114, 182, 280, 363, 629, 693, 1118; — ağaları 367; — aklâmları 27, 546; — alayı 288, 313, 314, 1003; — askeri 9, 66, 88, 92, 114, 182, 198, 201, 211, 288, 290, 355, 365, 369, 439, 440, 445, 1003; — askerleri 303, 1003; — Beylerbeyiliği 93 , 456n, 762, 982; — Beylerbeyisi 8n, 9n, 31n, 50, 87, 114, 138, 183, 197, 202, 211, 222, 227, 238n, 271n, 275, 290, 330, 360, 362, 363, 366, 414, 419, 433, 437, 438n, 439n, 445, 452, 453, 629, 658, 694, 726, 737, 740, 748, 1143; — beyleri 279; — dilâverleri 740; — etrâfları 1063; — Eyâleti 10, 94, 101, 111, 138, 181, 183, 238, 257, 264, 269, 282, 351, 621, 707, 971, 974, 1105, 1118, 1161; — gāzîleri 8, 313, 363; — livâları 1003; — Mîr-i mîrânı 6, 7, 8, 9, 11, 21, 23, 24, 26, 31, 32, 36, 41, 43, 238, 278, 285, 288, 296, 297, 310, 332n, 335, 338, 346, 351, 456, 468, 546, 903n, 970, 992, 1003, 1004, 1005, 1049, 1050; — Mîr-i mîrânlığı 825; — mîrlivâları 8, 332, 1003; —'mn nâmdâr yiğitleri 362; — Sancağı 713; — sancakları 202, 726; — serhad gāzîleri 44; — serhadleri 7, 17; — sınırları 7; — toprağı 100; — Vâlîsi 261, 1003n
bostan 77, 79, 216, 561, 578, 579, 654; eşcâr-ı — 146; —cı 183, 971, 1050; —cı-başı 52, 71, 112, 176, 191, 231, 249, 321, 327, 374, 407, 409, 410, 426, 428n, 432, 516, 554, 561, 615, 617, 623, 624, 630, 647, 649, 703, 714n, 720, 756, 760, 792, 804, 967, 971n, 972, 976, 987, 1038, 1057, 1120, 1121, 1128, 1143, 1173, 1175; —cı-başı Ağa 985; —cı-başı hazretleri 1105; —cı-başılık/başılığ 623, 703, 723; —cı hasekîleri 1081; —cılar 29, 39, 71, 120, 124, 176, 249, 301, 610, 615, 626, 627, 630, 718, 720, 723, 726, 735, 748, 804n, 971n, 998, 1067, 1105, 1147, 1160; —cılar alayları 616, 1122; —cılar Çavuşu 704; —cılar Kethudâsı 649, 720, 1143; —cılar Oda-başısı 723; —cılar tâyifesi 1161; —cılar ustaları 250; —cılar zümresi 1153, 1169; — kavunu 573; —lar 576, 579, 626, 677, 783, 808, 931, 937, 1033, 1103; —lı 143; — oğlanları 52, 112, 150, 514, 804, 987
Bostân Paşa (Adana Beylerbeyisi) 839n
boyarlar; kefere-i pür-telbîs —ı 51
boylu 399, 652
boyunduruklar 143
bozdoğan; sîm —lu gürûh 1079
Bozok 324, 352, 498; — Livâsı 324, 493, 525, 530; — Mîrlivâsı 31, 903n, 904n, 1058; — Sancağı 379, 853
Bozöyük/Boz[öy]ük 385, 464, 637, 987; — menâzili 490; — Vâdîsi 1016; — Sahrâsı 568, 1078
Böğürdelen 228; — Kazâsı 50, 94, 107, 238
bölük 40, 63, 66, 77, 144, 160, 279, 333, 345, 347, 348, 351, 354, 402, 444, 448, 467, 493, 504, 515, 520, 533, 583, 592, 593, 594, 748, 790, 793, 798, 819, 835, 838, 844, 851, 858, 871, 877, 878, 905, 911, 920, 948, 949, 960, 981, 984, 1004, 1025, 1027, 1043, 1050, 1055, 1056n, 1066, 1074; altı — 12n, 362, 376, 370, 379, 386, 413, 467, 742, 891, 920, 997; altı — ağaları 184, 203, 228, 376, 386, 461, 476, 485, 741, 807, 933, 1037; dört — ağaları 300; — ağaları 20, 40, 46, 68, 72, 87, 83n, 101, 117, 120, 122, 123, 124, 133, 161, 190, 193, 207, 208, 209, 211, 227, 237, 241, 244, 255, 269, 274, 276, 277, 290, 296, 299, 300, 302, 304, 305, 306, 309, 320, 328, 335, 337, 347, 348, 357, 370, 372n, 374, 376, 378, 380, 383, 386, 391, 392, 393n, 394, 398, 403, 404, 418, 423, 427, 428, 429, 433, 435, 446, 448, 449, 454, 457, 466, 467, 471, 473, 474, 475, 477, 483, 486, 491, 492, 493, 494, 496, 505, 506, 507n, 508n, 510, 512, 514, 515, 517, 524, 526, 538, 543, 546, 552, 562, 570, 572, 574, 579, 585, 587, 589, 591, 593, 595, 597, 599, 600n, 602, 605, 622, 638, 640, 646, 672, 673, 675, 683, 706, 733, 748, 756, 758, 777, 780, 791, 794, 801, 807, 820, 821, 824, 826, 832, 835, 842, 857, 860, 861, 862, 869, 874, 880, 884, 887, 888, 890, 891, 905, 909n, 917, 919, 921, 923, 943, 961, 962, 972, 973, 989, 1019, 1021, 1036, 1049, 1052, 1058, 1059, 1061, 1066, 1079, 1081, 1104, 1127, 1129, 1130, 1131, 1134, 1136, 1154n; — ağaları kapusu 34, 244, 378, 552, 848; — Ağalığı 783; — ağalıkları 378, 380, 600n; — Ağası 152, 490, 536, 543, 582, 592, 602, 816, 872n, 873n, 875n, 997, 1055; — alayları 340, 1003, 1084n; — 'âsîleri 844; — başı 185, 192, 279, 323, 710, 872; —başılar 10, 106, 117, 139, 142, 186, 204, 321, 382, 400, 402, 507, 600n, 648, 700, 711, 712, 714, 719, 724, 816, 891; — bölük 20, 135, 404, 486, 528, 545, 688, 730, 813, 890, 924, 1033, 1044, 1065, 1089, 1100, 1123; — çavuşları 474, 621, 719; — defterleri 461, 990; altı — halkı 145, 181, 214, 255, 463, 577, 895; 'atîk — halkı 203, 279; cebe vü cevşenlü — halkı 1100; mânde — halkı 514, 1004; mülâzım — halkı 851, 886; piyâde — halkı 833; sağ — halkı 162; sipeh-sâlâr — halkı 945; sol — halkı 162; süvârî — halkı 136, 175, 253, 285, 339, 833, 883; — halkı 12, 13, 14, 16, 24, 25n,

26, 31, 36, 37, 42, 44, 49, 56, 59, 72, 74, 75, 78, 88, 131, 136n, 138, 143, 144, 148, 150, 163, 173, 188, 189, 198, 199, 202, 203, 204, 207, 210, 212, 219, 220, 224, 226, 228n, 233, 237, 240, 243, 247, 256, 257, 266, 268, 269, 272, 273, 277, 282, 284, 289, 294, 309, 311, 320, 328, 330, 333, 336, 342, 346, 350, 352, 354, 370, 376, 379, 383, 386, 403, 412, 418, 421, 422, 434, 436, 445, 447, 449, 454, 461, 463, 464, 465, 467, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 476n, 477, 478, 490, 492, 494, 496, 499, 503, 505, 506, 507n, 510, 514, 517, 525, 526, 527, 528, 530, 531, 533, 536, 537, 538, 539, 542, 543, 547, 555, 562, 564, 565, 568, 572, 573, 579, 581, 584, 585, 587, 592, 600n, 601n, 603, 606, 607, 613n, 614, 620, 622, 636, 656, 661, 662, 667, 683, 687, 710, 713, 715, 717, 718, 719, 724, 727, 733, 736, 746, 751, 757, 758, 766, 775, 782, 795, 798, 801, 804, 808, 813, 816, 817, 824, 831, 834, 835, 836, 838, 844, 845, 846, 857, 861, 862, 867, 872, 875, 877, 886, 893, 907, 909n, 914, 920, 923, 925, 928, 938, 947, 948, 951, 952, 956n, 958n, 959, 964, 972, 977, 983n, 984, 985, 992, 993, 996, 997, 1003, 1005, 1008, 1019, 1029, 1037, 1058, 1059, 1060, 1075, 1076, 1079, 1092, 1096, 1100, 1102, 1121, 1125, 1129, 1131, 1132, 1156, 1163; — halkı ağaları 154, 187, 200, 245, 272, 1070; — halkı alay bayrakları 1092; — halkı alayı/alayları 34, 158, 173, 256, 291, 315, 332, 433, 463, 571, 582, 797, 813, 895, 900, 1015, 1017, 1021, 1031, 1032, 1055, 1059, 1079, 1084, 1093; — halkı çadırları 1025, 1094; — halkı gönüllüleri 367; — halkı hizmetleri 791; — halkı ihtilâli 906; — halkı ihtiyârları 337, 842; — halkı ittifâkı 907; — halkı nâmdârları 362, 528, 891; — halkı zâbitleri 1070; — kâtibleri 154, 310, 370, 512, 551, 566, 593; — kethudâları 447, 448, 504, 509, 559, 593, 736, 846, 860, 919; — Kethudâsı 522; altı —ler 241, 557; dört —ler 981, 1035; iki —ler 30, 44, 493; sağ —ler 719; sol —ler 719; —ler 12, 22, 59, 66, 72, 136, 193, 195, 212, 262, 268, 269, 284, 317, 321, 380, 386, 441, 445, 464, 490, 533, 538, 565, 583, 585n, 587, 595, 613n, 619, 660, 668, 670, 681, 724, 733, 734, 766, 776, 777, 792, 798, 809, 815, 844, 857, 861n, 967, 982, 1084, 1110, 1112n, 1116, 1167; — odaları 755; — su-başıları 154, 489, 592, 861, 1137; — şartı 39, 144, 268, 289, 300, 333, 342, 419, 846, 921, 955, 1158; — tâyifesi 349, 745, 1061n; yirminci ağa —ü 1097; — zâbitleri 450, 507n, 592, 913; — zorbaları 491, 501

börekler 411

Budun 7n, 10, 11, 17, 20, 23, 24, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 34, 47, 48, 49, 50, 56, 59, 66, 67, 68, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 95n, 97n, 98, 99, 100, 101, 106, 107, 127, 138, 158, 182, 184, 194, 196, 197, 200, 202, 203, 211, 221n, 222, 225, 227, 232, 238, 257, 258, 259, 260, 261, 262n, 263, 267, 268, 269, 271, 272, 275, 278, 279, 285, 286, 287, 288, 297, 298, 303, 306, 308, 311, 312, 317, 318, 330, 334n, 335, 337, 338, 340, 341, 342, 343, 347, 353, 354, 358, 361, 362, 365n, 366, 367n, 369, 379, 399, 413, 414, 417, 419, 421, 422, 423, 435, 437n, 438, 440, 445, 452, 453, 454, 459, 468, 551, 653n, 656n, 657, 694, 695, 743, 748, 750n, 757, 779, 803, 997, 1004, 1030, 1111, 1118, 1119n, 1136; Eski — 87, 88, 89, 92, 182, 199, 222, 224, 339, 343, 368, 421; — ağaları 362, 440; — ağniyâsı 200; — ahâlîsi 262, 263; — ahvâlleri 200, 223, 237, 277, 287, 338; — aklâmı 50, 268, 335, 453, 468; — aklâmlarında olan mîrlivâlar 8; — aklâmlarında olan zu'amâlar 8; — anbarları 23, 369; — askeri 28, 30n, 39n, 198, 208, 222, 261, 361, 362; — a'yânları 200; — Barut-hânesi 50; — Beylerbeyisi 7n, 8, 18, 24, 26n, 27, 30n, 31, 32, 38, 47, 48, 49, 66, 68, 89, 90, 93n, 106, 138, 181, 196, 197, 202, 222, 223, 264, 316, 338n, 369, 413, 419, 440, 453, 454, 551, 627, 690, 704, 748, 749n, 757, 760, 762, 770n, 1021n, 1065n, 1111, 1118, 1136, 1137; — Defterdârı 23, 49, 279, 285, 286, 303; — Eyâleti 49, 77, 93, 97, 99, 200, 211, 257, 270, 277, 278, 279, 285, 308, 317, 336, 338, 419, 450, 453, 479, 551, 647, 657, 694, 698, 708, 725, 750, 779, 970, 971, 1004n, 1051, 1062n, 1105, 1118, 1136n, 1137, 1176; — Eyâleti Kâyim-makâmlığı 287; — fukarâsı 200; — gâzîleri 24, 88, 99, 200, 222, 224, 232, 262, 263, 341, 346, 353, 354, 361, 363, 366, 367, 368, 413, 417n, 440, 779; — gönüllüleri 343; — halkı 200; — hazînesi 99; — hisârı 235; — iskeleleri 546; — Kadısı 200; — Kal'ası 48, 102, 127, 138, 139, 182, 197, 204, 208, 211, 222, 223, 224, 229n, 232, 233, 236, 256, 261, 262, 263, 268, 277, 286, 317, 330, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 353, 361, 362, 366, 367, 368, 369, 399, 417n, 419, 435, 437, 443, 445, 468, 547; — Kal'ası ağaları 361; — Kal'ası gâzîleri 361; — Kal'ası kapu-kulları 361; — Kal'ası kapuları 344; — Kal'ası levâzımları 346; — Kal'ası muhâfazası 317, 355; — Kal'ası yalısı 361; — Kapudânı 361, 362; — Ker-hânesi 10, 99, 102; — Köprüsü 203; — kul-oğulları 330; — kulları 203, 262, 268, 330, 366; — kulleleri 366; — meşâyihi 200; — meydânları 285; — Mîr-i mîrânı 6, 7, 23, 24, 27, 32, 36, 38, 39, 55, 87, 261, 262, 268, 285, 286, 296, 312, 314, 316, 330, 335, 347, 453, 456, 468, 479, 546, 803, 825, 903n, 997, 1004, 1005, 1020, 1030, 1051, 1065, 1073, 1158; — muhâfazası 9, 23, 27, 55, 57, 97, 101, 114, 170, 202, 211, 227, 238, 259, 262, 264,

268, 285, 287n, 298, 306, 317, 330n, 338, 343, 346, 348, 368, 369, 445, 453, 468, 479, 653n, 656n, 657n, 702, 705, 1176; — nâmdârları 343; — nevbetcileri 369n, 445, 560; — Sahrâsı 31, 66, 127, 262, 443; — sarayları 223; — seferi 353; — Serdârı 31n; — serhaddi/serhadleri 92n, 93n, 182, 194, 211, 227, 360, 417, 749, 974; — sınuru 261; — şaykaları 754, 803; — Şehri 262; — 'ulemâsı 200; — Vâlîsi 8, 11, 18, 23, 26, 28, 311; — varoşları 222n, 224; — Vilâyeti 18, 21, 26, 27, 31, 48, 92, 114, 149, 199, 200, 204, 222n, 232, 235, 239, 261, 263, 268, 277, 285, 286, 297, 303, 317, 329, 330n, 335, 341, 361, 422, 435, 443, 468, 551, 695, 714, 1111; — yakası 365; — yeniçerisi 203, 262; — yoldaşları 341; — yolları/râhları 113, 278, 360

buğday 221, 380, 579, 871, 1141; — pişürüp 221

buğz 252, 776

Buhara 772, 915

buhur 654; anber —lar 651

bulut; kara — gibi/misâl 37, 40, 339, 469; — misâl 42

burc 45, 146, 903n, 921, 931, 942, 949, 964; —ı evliyâ 1103; —ı evliyâ'ullâh berekâtı 787; —lar 283, 817, 945, 1028n; —ları eflâke/hevâya hemser 559, 774

Burc-ı 'Acem (Bağdâd Kal'ası'nda) 813, 814, 818, 945; — Kullesi 814, 950, 1095

Burgaz/Burgos 69, 70, 409, 432, 611n, 721, 998, 1173n; — Kazâsı 191; — menâzili 125

burgu 116; âhen — 15; —yı mütenevvi'a 30, 668

Burhân Efendi / Burhâneddin Paşa (Baş-defterdâr) 228n, 236, 237, 240, 249, 252, 257n, 260, 1178n

Bursa 116, 186, 241, 425, 426, 427, 472, 473, 474, 476, 477, 478, 479, 483, 514, 515, 516, 538, 554, 634, 698, 699, 762, 775, 778, 783, 789, 989n, 990n, 1064, 1160; mahrûse-i — 274, 328, 425, 426, 477, 568, 712, 987, 989, 990, 1016, 1078; — ahâlîsi 1078; — aklâmı 113; — a'yânı 426, 987, 1016; — Beyi 386; — eşrâfı 1078; — imdâdı 515; — imdâdları 538; — Kadısı 477, 490, 568, 1016, 1078; — mollası 987; — muhâfazası 484n, 514n, 538; — Mukāta'acılığı 1138; — Mukāta'acısı 604; — Mukāta'ası103, 178, 377, 451, 558, 759; —'nın darb-hâneleri 698; — ordusu 16, 124, 140, 191, 208, 248, 274, 328, 408, 432, 721, 995; — Sancağı 1108; — seferi 425, 426n; — Şehri 426, 477

burtun (*بورتم / پورتوم*) 685; — gemileri 815, 816, 818n; —lar 816, 944

burûdet 492, 578

Burun Kāsım Hân (Elçi) 682n, 687, 688

Burunvar (*پورینوار / بورینوار*); — balkanı 275; — Palankası 22, 195, 260, 357

buyurdu/buyuruldu 70, 73, 550, 590, 670, 1101; —lar 580, 632, 669, 670; —-yi şerîf 211, 581

buz; — tutar 51; —cu-başı 711; —lar donar 319; —/buzlar dutup 205, 300, 347, 573, 687n

Bükreş 51, 57, 60, 63, 64, 73, 74n, 75, 76, 77n, 78, 79, 80, 82, 83, 9, 139, 978; — Boğazı 73, 74, 75, 76; — Kal'ası 78, 79n, 82; — karyeleri 76; — Sahrâsı 77, 80; — sınurları 205; — varoşu 73, 75, 76, 77, 86; — yeniçerisi 78

bülbül 862; feryâd-ı — 1119

Bülbül-zâde Efendi ('ulemâdan) 1171

Büyük-çekmece 610

Büyük-dolab (Dicle sevâhilinde) 813, 821, 1094; — menâzili 1113

Büyük Mîrahûr bk. Mirahûr-i Kebîr

C

Ca'fer (Sarı, Diyârbekir'de Mü[te]sellim-i sâbık) 536, 541, 594

Ca'fer Ağa (Gurebâ'-i Yemîn Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, Sipâhî Oğlanları Ağası) 55, 104, 177, 187, 226, 239, 241n

Ca'fer Ağa (diğer, Kapucular Kethudâsı) 377, 393n, 418, 447

Ca'fer Ağa (Gurebâ'-i Yemîn Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, Silâhdâr Ağası, Sipâhiyân Ağası) 904n, 959, 960, 966, 972

Ca'fer Ağa (Kapucu-başı, Kapucular Kethudâsı, Mîrahûr-başı) 377, 458, 482

Ca'fer Ağa (Mîrahûr-i Sânî) 994, 977

Ca'fer Ağa/Paşa (Bostancı-başı, Vezîr, Kapudân, Budun Beylerbeyisi) 972, 976, 985, 994, 1004, 1005, 1020, 1021n

Ca'fer Bey (Divitdâr-ı Sâlis) 709

Ca'fer Paşa (Firenk, Kıbrıs Beylerbeyisi, Kapudân) 459n, 462n

Ca'fer Paşa (Hâdım, Vezîr-i râbi', Serdâr-ı ekrem, Tebrîz Beylerbeyisi) 9n, 52, 57, 92, 93, 94, 97, 107, 113, 114, 127, 138, 144, 146, 147, 148, 154, 156, 157, 158, 162, 165, 168, 175, 177, 179

Ca'fer Paşa Sarayı (Âsitâne'de) 480

Ca'fer Paşa (Mîr-i mîrân-ı Adana) 1081

Ca'fer Paşa (Yemen/San'an Beylerbeyisi, Vezîr-i sâdis) 618, 619, 620, 619, 620, 671, 687, 692

Ca'fer Paşa-zâde (Rodos ve sâyir vilâyetlerden mermer direkler ve keresteler getirmek için me'mûr) 561

Ca'fer-i Sâdık makāmları 894

câhil; nâ-hemvâr bî-edeb — 412; —ler 696; gayret-i —iyye 293

câme; tebdîl-i — 9, 375, 529, 533, 692, 871, 999, 1173; siyâh —ler 373; siyâh —ler geyüp 666

câmi' 153, 280, 371n, 373, 393n, 409, 561n, 593, 626, 642, 654, 743, 781, 894, 903n; 'âlî — 77, 195; --i kadîm 332; —i kebîr 46, 77, 442, 899, 920, 1030, 1104, 1166; —i şerîf/şerîfler 18, 25, 126, 153, 195, 230, 296, 335, 560, 605, 609, 647, 648, 652, 654, 655, 656, 665, 670, 831, 850, 898, 903n, 1017, 1030, 1107; —i şerîf binâsı 560n, 629; —i şerîf bünyâdı 45; —i şerîf haremi 651, 654; —i şerîf hüddâmları 1135; —i şerîf mihrâbı 654; selâtîn-i mâziyyede olan —ler 1032; —ler 54, 77, 262, 263, 626, 664, 766, 827, 935, 990, 993, 999, 1006, 1033, 1041, 1064, 1106, 1112, 1122, 1115, 1129, 1144, 1169; —ler meftûh 1029; —lerin temelleri 196, 230n, 231n

Câmi'-i 'Atîk (Edirne'de) 17

câmûş/câmûs/çâmûs/çâmûş 10, 108, 181, 184, 227, 280, 402, 596n, 669; — arabaları 140, 400, 419; mîrî —lar 346; —lar 21, 23, 26, 41, 75, 82, 87, 108, 139, 143, 144, 145, 157, 169, 181, 184, 197, 207, 216, 221, 227, 228, 238, 241, 279, 280, 285, 288, 312, 330, 338, 341, 342, 402, 429, 434, 438, 646, 707, 734, 735, 752, 810, 811, 813, 846, 860, 865, 877, 878, 901, 902, 906n, 953, 956n, 994, 1023, 1059, 1067, 1068, 1084; —lar cem'i 541, 548, 550, 559; —lar hizmeti 47, 50; —lar iştirâsı 270; —lar koşup 438, 628, 734, 864, 888

cân/can 40, 49, 53, 59, 62, 90, 121, 150, 160, 172, 186, 235, 281, 511, 532, 469, 528, 549, 925, 1047, 1096, 1115; bî— 37, 46; — atup 61, 81, 867; — başlarına sıçrayup 1097; — bazarı 84; —dan 312, 331, 334, 339, 340, 343, 364, 419, 645, 778, 846, 909n; — havfı 165, 521, 1103; — havli 521, 1091; — kalmayup 870; — korkuları 840; — kurtarmak sevdâsı 1173; —lar 221, 223, 308, 464, 502, 666, 919, 926; —ların fedâ edüp 925; —larından nevmîd olup 364; —larından ümmîzlerin kesüp 661; — sohbetleri 1058; — terkin urup 925; — u başiyle çalışur 748; — u baş kayguları 677; — u baş terkin kılur 820; — verdiler 823

Can 'Âlem Ağa (Turnacı-başı) 977

canavarlar; envâ' — 614

cânbâz 77

Canıbek Girây Hân (Tatar Hânı) 567, 663n, 664, 674, 675, 678, 726, 739, 746, 771, 802, 803, 903n, 962, 1011n, 1012n

Canik; — Beyi 387; — dağları/kûhistânları 323n, 324n, 497, 498; — Livâsı 493, 530; — Mîrlivâsı 903n, 904n, 1058; — Sancağı 525, 563

Cankurtaran 22, 23n, 32, 33, 34n, 261, 262, 310, 312, 330n, 361, 365, 419, 435, 437; — menâzili 23, 32, 261, 312, 330, 361, 419, 422; — Palankası 21, 22, 196, 232, 261, 277, 341, 369, 445; — Sahrâsı 22, 32, 33, 34n, 197, 261, 311, 318, 330, 331; — Vâdîsi 34; — yalısı 361

Canpulâd-oğlu/zâde (Haleb Beylerbeyisi, Temeşvar Beylerbeyisi, Celâlî, aduv, hâyin) 349, 350, 389, 458, 465, 466, 484, 485, 495, 496, 497n, 498, 499, 500, 501, 502, 503n, 504, 505, 508, 509, 510, 511, 516, 544, 546, 658, 1036, 1046; — hevâdârları 471; Canpulâdlı/Canpulâdlu 499, 501, 502, 508n; —'nun ahvâlleri 497, 504; —'nun akrıbâları 349, 504; —'nun anbarları 505, 508n; —'nun eşkıyâları 498, 790; —'nun tevâbi'i 349, 506; — zümresi 510

câsû/çâsû 100, 147, 250, 387, 448, 495, 555, 562, 612, 613, 630, 661, 699, 772, 802, 827, 914, 1149, 1161

câsûs/çâsûs 7, 9, 18, 293, 294, 395, 573, 953, 957; —lar 7, 17, 28, 156, 267, 270, 293, 437, 498, 522, 573; — tarîkle 263

cây-ı; — latîf 170, 263, 411, 462, 507n, 963; — latîf-âbâd 135; — mekân 417; — mekân-ı latîf 192

cây-ı/çây-ı Kethudâ bk. Kethudâ-yeri

câzûlar yurdu 914

cebbâr 896; —lık eder 765

Cebbâr-zâde Efendi ('ulemâ ve müderrisînden) 652, 1177n

cebe 382, 410, 606, 668, 669, 706, 713, 717, 817, 1065n; altun —ler 1055; tahta —ler 88, 162, 165, 169, 193, 291, 417, 730, 1003; tahta —lü 27, 37, 142, 155, 246, 1003, 1015, 1055; —hâne 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 19, 20, 28n, 29, 30, 32, 33, 34, 36, 38, 40, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 56, 63, 64, 73, 78, 79, 82, 83, 84, 87, 98, 99, 101, 102, 107, 108, 110, 111, 113, 115, 116, 117, 127, 134, 135, 136, 138, 139, 142, 143, 158, 170, 193, 194, 197, 199, 201, 204, 207, 208, 220, 222, 224, 226, 228, 231, 241, 242, 256, 257, 258, 266,

274, 276, 278, 287, 288, 293, 295, 297, 300, 304, 306, 312, 317, 319, 326, 328, 329, 330, 331, 332, 349, 351n, 352, 354, 355, 362, 364, 367, 369, 379, 382, 383, 393, 394, 396, 398, 400, 410, 413, 414, 417, 418, 419, 420, 430, 434, 437, 442, 443, 458, 461, 476, 481, 485, 486, 496, 497, 501, 507, 525, 529, 537, 541, 549, 551, 553, 563, 573, 582, 583, 584, 588, 594, 599n, 632, 634, 636, 639, 642, 645, 646n, 656, 668, 669, 674, 680, 706, 712, 713, 715, 734, 738, 741, 743, 752, 753, 754, 787, 793, 807, 810, 814, 821, 826, 827, 835, 836, 837, 851, 852, 860, 864, 865, 868, 876, 877, 885, 886n, 887, 888, 890, 901, 902, 904, 905, 906, 907, 909n, 910, 912, 916, 927, 941, 942, 943, 944, 946, 948, 953, 954, 956n, 957, 959, 962, 964, 966, 976, 992, 994, 1012, 1020, 1023, 1029, 1030, 1031, 1034, 1055, 1068, 1083, 1084, 1087, 1095, 1107, 1109, 1150, 1151, 1152, 1157, 1162, 1163, 1166; kaba — 30, 134, 137, 139, 143, 157, 714, 734, 902, 994, 1089; —hâne develeri 136; —hâne gemileri 20, 31, 94, 137, 275; —hâne hizmetleri 37, 913n; kaba —hâneler 32; —hâneler 8, 10, 23, 27, 38, 63, 78, 80, 87, 99, 106, 149, 167, 211, 222, 228, 264, 285, 290, 293, 294, 304, 307, 312, 314, 319, 335, 338, 339, 343, 367, 440, 581, 640, 641, 692, 693, 725, 735, 859, 866, 904n, 918, 932, 1007, 1064, 1065, 1087, 1088, 1089, 1112, 1114, 1162, 1166; —hâne levâzımları 10, 270, 302, 480; —hâne muhâfazası 917; —hâne mühimmâtları 29, 102, 182, 186, 238, 320, 399, 438, 481, 668, 708, 965; —hâne sefîneleri 23; —hâne tedârükleri 278, 379, 565, 1007, 1172; —ler 42, 165n, 607, 669, 718, 724, 730, 733, 738, 741, 744, 745, 777, 890, 891, 894; sıraklu —lüler 194, 258; —lü/cebelüler 14, 21, 34, 144, 194, 195, 241, 277, 284, 314, 717, 726, 730, 745, 868, 974; — vü cevşen/cevşenler 14, 19, 22, 33, 37, 57, 71, 116, 119, 123, 125, 142, 148, 162, 165, 188, 193, 242, 245, 246, 294, 329, 331, 363, 364, 388, 404, 443, 477, 494, 526, 568, 570, 571, 577, 900, 984, 991, 994, 1003, 1025, 1055, 1056, 1070, 1100, 1102, 1122, 1129; — vü cevşenlere müstağraklar 1071, 1072, 1079; — vü cevşenli askerler 1082; — vü cevşenlü 15, 37, 136, 143, 246, 256, 282, 361, 363, 383, 387, 404, 444, 469, 904n, 933, 945, 984, 1021, 1048, 1085, 1092, 1100, 1172; — vü cevşenlü alayı 913; — vü cevşenlü bölük halkı 1100; — vü cevşenlü süvârîler 383, 384, 1002; — vü cevşenlü yarar kullar 1123

Cebe'ali-kapusu 981

cebeci 12n, 20, 26, 30, 40, 42, 46, 47, 48, 51, 52, 55, 78, 93, 112, 115, 138, 139, 184, 203, 247, 284, 313, 342, 369, 382, 383, 401, 451, 456, 462, 467, 472, 474, 476, 606, 642, 656, 715, 751, 863, 918, 921, 942, 955n, 1140, 1150; — alayı 245; —-başı 29, 30, 33, 38, 45, 46, 49, 56, 71, 64, 82, 84, 98, 102, 104, 136, 151, 152, 154, 167, 169, 177, 184, 194, 207n, 226, 228, 238, 269, 274, 276, 283, 295, 296, 299, 300, 304, 306, 309, 320, 330, 331, 346, 355, 356, 370, 377, 382, 394, 398, 419, 423, 433, 446, 486, 507n, 512, 526, 563, 582, 595, 622, 623, 646, 656, 682, 698, 712, 723n, 760, 764, 769, 794, 807, 846, 864, 887, 899, 912, 913n, 943, 951, 967, 969, 976, 982, 983n, 1020, 1037, 1048, 1053; —-başı alayı 331; —-başılık 139, 194, 212, 244, 354, 623, 846, 860, 899, 913n, 943; 'atîk —ler 102, 183, 199, 297, 834; cedîd —ler 76, 102, 183, 297, 300, 834; piyâde —ler 259; —ler/cebeciyân 10, 12, 13, 14, 21, 26, 27, 28, 37, 49, 56, 59, 60, 63, 64, 66, 86, 87, 120, 137, 139, 144, 150, 153, 156, 168, 170, 194, 199, 202, 203, 204, 205, 206, 212, 214, 222, 238, 257, 259, 266, 268, 277, 279, 285, 303, 309, 310, 313, 317, 329, 331, 335, 356, 366, 369, 400, 404, 417, 420, 421, 422, 427, 434, 441, 443, 445, 461, 468, 481, 483, 487, 493, 494, 501, 514, 530, 533, 541, 545, 554, 603, 608, 612, 616, 632, 633, 667, 685, 687, 693, 700, 715, 734, 740, 758, 763, 776, 794n, 800, 802, 817, 828, 834, 835, 851, 852, 863, 876, 877, 888, 908, 923, 929, 943, 951, 955, 956n, 967, 978, 981, 984, 992, 995, 1004, 1013, 1030, 1031, 1035, 1039, 1048, 1056, 1066, 1070, 1088, 1095, 1109, 1117, 1129, 1142n, 1158, 1159, 1163, 1166, 1170; —ler Ağalığı 208, 912; —ler Ağası 204, 777, 1043; —ler alayı 71, 136, 149, 193, 210n, 329n, 416, 718, 883, 891, 1100; —ler defteri 880; —ler hizmeti 437; —ler Kâtibi 399; —ler Kethudâsı 12, 204, 563, 859, 860, 912, 913n, 994; —ler mevâcibleri 400; —ler ocağı 120, 1065; —ler odası 718; —ler zümresi 351, 857, 878; —lik 854, 878

Cebe-hâne 13, 16, 29, 35, 39, 52, 102, 119, 144, 147, 148, 152, 167n, 180, 204, 212, 243, 284, 304, 417, 426, 429, 436, 439, 442, 489, 505, 552, 556, 564, 639, 669, 869, 872, 888, 1068, 1106, 1124, 1143; —i 'âmire 429n, 700; — meydânı 58; — odaları 664; — önü 115, 116, 485, 658, 795, 982, 1010, 1068

cebr 737; —en 496, 543, 821, 841, 842, 855, 897; —î 29, 32, 57, 271, 470, 471, 494, 504, 511, 518, 522, 558, 849, 895, 903n, 935n; —ler 252

Cedîd-hân (Bardaklı ve Bâyâd arasında, Vezîr Husrev Paşa'nın binâ ettiği) 894, 988, 1016, 1079

cefâ 349, 770, 774, 775, 871, 1046; —lar 682; —ya sâlik 239, 773

Cehân Nehri 988; — Irmağı 898; — Irmağı sevâhili 831; — Suyu 496

cehennem kütükleri 152

celâlet üzere 855

Celâlî 321, 322, 324, 325, 326n, 327, 344, 349, 351, 360, 363, 370, 371, 425, 426, 453, 472, 478, 489, 496n, 497, 501, 504, 508, 514, 518, 519, 520, 521, 525, 527, 531, 548, 552, 553, 555, 556, 853, 870, 881, 917; — ahvâli 323, 350, 457, 479, 534; — alayları 520, 528; — askerleri 841; — bölük-başıları 521; — dernekleri 530; — eşirrâları 325, 461, 524; — eşkıyâları 320, 325, 456, 458, 460, 469, 477, 514, 520; — havfı 458, 464, 492, 496; — hâyinleri 508; —-i kadîm 849; — mîrlivâları 521; — nişânları 503; — râfizîler 583; — seferi 329, 376, 452, 485, 524, 525; — seferi tedârükleri 353; — segbânları 370; — tâyifesi 379, 511, 523, 847; — tuğyânları 326, 327, 373, 397, 465, 470, 471, 514; — zümresi 773; 'aduv —ler 487, 527; telbîs —ler 773; —ler 322, 323, 324, 326, 327, 344, 353, 356, 360, 373, 379, 382, 386, 397, 458, 460, 464, 467, 469, 471, 475, 476, 478, 479, 482, 484, 485, 491, 493, 496, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 510, 511, 514, 515, 518, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527n, 528, 529, 531, 532, 533, 534, 535, 539n, 544, 799, 844; —ler fitneleri 381; —ler istihlâsı 356; —ler ordusu 526; —ler vartası 353, 790; —lik 839

celeb; —keşân 50; —ler 228n, 237, 621; — sürücüler 977

Celeb Efendi (Kefe Kılâ'ı Mukāta'acısı, İstanbul Baş-muhâsebecisi, İstanbul Mukāta'acısı) 709, 1137

cellâd 930; —lar 1082; —ların pençesi 406

Cem 688, 1025, 1101; — zemânlarında olmayup 1073

cemâ'at 703, 827, 876, 931, 1132; —-i kesîre 155, 411, 1129

cem'iyyet 11, 20, 27, 34, 51, 52, 62, 73, 80, 106, 111, 135, 155, 172, 205, 206, 230, 231n, 262, 271, 273, 274, 276, 277, 293, 294, 305, 318, 323, 345, 349, 355, 356, 361, 378, 379, 388, 392, 469, 474, 478, 514, 518, 541, 551, 552, 596, 598, 600n, 609, 621, 629, 632, 649, 670, 705, 738, 761, 763n, 767n, 779, 780, 782, 830n, 835, 921, 963, 965, 970, 974, 988n, 992, 1004, 1013, 1020, 1024, 1044, 1045, 1046, 1050, 1062, 1070, 1072, 1088, 1089, 1123, 1142, 1145, 1171; 'âlî — 552, 651; —-i hass 830; —ler 17, 88, 172, 229n, 234, 236, 290, 307, 320, 339, 353, 465, 473, 530, 533, 563, 597, 624, 685, 705, 738, 766, 781, 987, 1174; — yeri 234

Cemşîd/Çemşîd 1025; —-câhî 3, 5; — zemânlarında olmayup 1073

cenâze 109, 373, 685, 1086; — nemâzı 685

Ceneral/Çeneral 8n, 88, 155, 172, 278, 318, 340; — keferesi 7, 8, 435

ceng 8, 28, 30n, 33, 38, 40, 42, 43, 44, 48, 80, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 98, 114, 148, 158n, 159, 163, 173, 205, 219, 220, 222, 232, 235, 265, 283, 286, 313, 317, 323, 325, 327, 339, 340, 364, 365, 367, 368, 390, 392, 395, 437, 441, 469, 494, 501, 515, 527, 531, 563, 570, 576, 578, 579, 580, 618, 643, 644, 645, 646n, 660, 661, 679, 680, 681, 690, 691, 694n, 731, 739, 742, 744, 749, 750, 776, 787, 788, 797, 820, 867, 868, 897, 908, 917, 924, 938, 940, 949, 952, 956, 957, 961, 974, 978, 980, 991, 1003, 1097, 1098, 1099; mesâff-ı — 25; —-ârâ 745; —-âver güzîde kızılbaşlar 1102; — azmûde 1048; — âteşi 1098; —-i 'azîm 1097; —ci/cengçi 38, 271, 543, 1117; —ci askerler 781; —ci kefere 367; —ciler/cengçiler 20, 112, 150, 194, 366, 368, 417, 650, 658, 700, 782, 802, 803, 994, 1139, 1170; —-i harbîler döğülür 928; —-i Sultânî 89, 498, 925; —ler 163, 265, 277, 281, 291, 308, 359, 501, 519, 527, 679, 693, 778, 809, 841n, 854, 950, 961, 976, 1021, 1042; —ler 'alevlenüp 820; — üslûbu 34; — yeri 746, 747; — yüzü 160; — zemânları 436

Cengule (Şehrezol sancaklarından) 916n

cenkârî 999n; dört direklü — 999; — haymeler 244; yedi direklü — çerge 187, 403; yedi direklü — otak 187

Cennet-âbâd şehirleri 937

cennet-mekân 13, 280, 373, 666

cerâhat vâki' olur 1047

Cercîs Nebî (Hz.) makāmları 1090

cerli yuvalaklar 234

cerrâh 12; üstâd —lar 403; —lar 148, 168, 184, 281, 334, 485

Cerrâhlı (Musul civârında) 1090n, 1092

Cerrâh Vezîr Mehmed Paşa Câmi'i'nin; — Şeyhi (Cerrâh Şeyhi) 654, 717, 720, 725, 747; — Vâ'izi 1177n

Cerrâh-zâde (Piyâde Mukābelecisi) 27, 66, 68, 79, 178, 184, 227

cesed 8, 704; —ler 449, 590, 704, 1086

cevâb 129, 130, 157, 160, 200, 242, 243, 263, 277, 278, 345, 353, 397, 435, 436, 448, 449, 452, 472, 478, 479, 491, 496, 565, 580, 600n, 632, 682, 698, 724, 746, 747, 774, 786, 789, 832, 842, 872, 873, 903n, 908, 909n, 910, 919, 929, 936, 954, 957, 961, 1034, 1035, 1100, 1101, 1111, 1127; —a kādir olmayup 449, 901; —-ı şâfî 337, 351, 786; —-ı şerîfleri 250n, 971; —lar 146, 200, 256, 277, 278, 308, 337, 345, 349, 392, 395, 435, 526, 573, 580, 632, 678, 681, 682, 779, 780, 835, 853, 866, 897, 936, 1083

cevâhir 47, 605, 596, 598; — fürûhtu 273; —ler 722, 875, 1040; dürr-i beyzâ —lere müstağrak 1013; dürr ü — şehnâme 83

cevânib 37, 39, 72, 73, 128, 171, 200, 216, 220, 263, 420, 470, 581, 612, 615, 721, 761, 778, 843, 870, 900, 939, 942, 960, 1094, 1170; —i erba'a 38, 48, 75, 90, 144, 146, 148, 159, 162, 263, 266, 283, 291, 325, 332, 365, 407, 458, 498, 521, 522, 531, 545, 579, 681, 739, 814, 819, 842, 867, 868, 870, 876, 900, 914, 920, 922, 937, 942, 951, 964, 965, 1027, 1093; —ler 33, 38, 45, 58, 69, 75, 78, 172, 179, 486, 492, 578, 693, 813, 883, 890, 921, 922, 1022, 1061, 1096, 1129, 1130, 1147

Cevâzir 518, 947, 955, 1112; — kabâyili 808; — Livâsı 790; — Livâsı çölleri 326; — Nâhiyesi 811

cevher; —dâr tüfengli/tüfenglü 718, 1025, 1048, 1055, 1092, 1100; —î nakıl 596, 601n, 621; —î sorguç 49; —î taclar 927; —î taclular 926

Cevlik (چوللیك / چوللیك) 323, 675n; — Sahrâsı 590n, 663n, 807n

cevr 349, 804, 827n; —ler 353

cevşen 606, 668, 669, 706, 713, 717, 817; tahta —ler 730; —ler 88, 607, 718, 724, 730, 733, 738, 741, 744, 745, 777, 890, 891, 894; tahta —lü 37,1055; —lü 717, 730; —lü gâzîler 868; —lü kullar 726; cebe vü —/cevşenler 14, 19, 22, 33, 37, 57, 71, 116, 119, 123, 125, 142, 148, 162, 188, 193, 242, 245, 246, 294, 329, 331, 363, 364, 388, 404, 443, 477, 494, 526, 568, 570, 571, 577, 900, 984, 991, 1003, 1025, 1055, 1056, 1070, 1100, 1102, 1122, 1129; cebe vü —lere müstağraklar 1071, 1072, 1079; cebe vü —li askerler 1082; cebe vü —lü 15, 37, 143, 246, 256, 361, 363, 383, 387, 404, 444, 469, 913, 933, 945, 984, 1021, 1048, 1085, 1092, 1172; cebe vü —lü bölük halkı 1100; cebe vü —lü nâmdâr dilîrler 282; cebe vü —lü silâhşor gâzîler 136; cebe vü —lü süvârîler 383, 384, 1002; cebe vü —lü yarar kullar 1123

ceyrân 130, 131, 614, 729; — avları 132, 998; — şikârları 129, 998

cezâ 33, 298, 308, 349, 495, 509, 526, 804, 881, 940, 978, 1000, 1051; rûz-i — 345; —lar 22, 25, 36, 63, 152, 324, 345, 347, 464, 484, 488, 489, 490, 491, 493, 513, 526, 529, 533, 535, 692, 769, 792, 848; —lar bulup/görüp/verilüp/verüp 471, 495, 503, 504, 507, 508n, 532, 535, 539, 556, 691, 732, 791, 804, 864, 865, 901n, 903n, 907, 1006

Cezâyir 698, 748; — aklâmı 243, 275, 1166; — aklâmında olan mîrlivâlar 1159, 1164; — gemileri/sefîneleri 400, 887; — kulları 803; — tüfenglü 547, 607, 1055; — Vilâyeti 698

Cıgal-zâde bk. Mahmûd Paşa (Cıgal-zâde, Vezîr-i a'zam-zâde, Vezîr, Şirvân Beylerbeyisi, Diyârbekir'de Kâyimmakām, Şâm Vâlîsi, Serdâr, Bağdâd Beylerbeyisi, Rumeli Eyâleti, Vezîr-i hâmis, Vezîr-i râbi', Vezîr-i sâlis, Abaza üzerine Serdâr, Kıbrıs eyâletlerine sürgün)

Cıgal-oğlu bk. Mehmed Bey (Cıgal-zâde'nin küçüğü, Sultân III. Murâd'ın kızlarından biri ile nikâhlanan, Dîvân Kâtibi, Turnacı-başı)

Cıgal-zâde bk. Sinân Paşa (Cıgal/Cıgalazâde, Vezîr-i râbi', Kapudân, Vezîr-i sâlis, Vezîr-i sânî, Vezîr-i a'zam, Kapudân, Şâm Beylerbeyisi)

Cıgal-zâde Karyesi (Erzurum civârında) menâzili 848

Cıgal-zâde Kullesi (Bağdâd'da Ak-kapu'ya karîb) 1095

cılasın 146, 718n, 1056; — nâmdârlar 897; — solaklar 123; — süvârî gâzîler 717; — şehbâz silâhlı 1100; — yiğitler 75, 123n, 932

cîfe; —ler 163, 167, 168, 174, 283, 1082; murdâr —leri 76, 360, 532

cibinlik 598, 601n, 623; altun — 601n; —ler 622

cidâl 42, 44, 86, 163, 222, 325, 340, 679, 797, 897, 1099; —ler 326

cidd 84, 149, 281, 743; hezâr —le 1134

Ciğerdelen 88, 421, 436; — Palankası 263, 439, 443; — Sahrâsı 265, 266, 267; — Vâdîsi 263, 267; — yakası 90, 94, 420, 421, 438, 439, 440

cihâd 172n, 358, 928, 933n, 1018n, 1071; ehl-i — 1112

cihâtlar mahlûl oldukda 1053

Cildî-i Hakîr (Kâtibü'l-hurûf, Viyâna Nüshası'nın müstensihi) 1156

cirid/cilid 610, 611n; —ler 134n, 523, 556, 626, 682, 1092, 1093; —ler gösterüp/oynarlar 407, 555, 610, 611n; —ler 33, 34, 134, 146; — meydânı 626

cisir/çisir/cisr 17, 18, 19, 20, 80n, 113, 128, 191, 250, 254, 259, 265, 277, 280, 361, 363, 364, 365, 368, 410, 411, 432, 514, 519, 523, 638, 790, 798, 810, 811, 812, 813, 816, 817, 818, 821, 822, 832, 898, 899, 906, 947, 948, 950, 954, 955, 960, 988, 999n, 1033, 1083, 1085, 1088, 1104, 1112, 1113; — bağlanup 64, 721, 906, 1093; — donbazları 944, 1060; — dutmaz 267, 910; — gemileri levâzımları 941; —-i a'zîm 280; —-i kebîr 898; — keresteleri 64; — kurulup 958, 960, 1104, 1112; harâb —ler 243; köhne

—ler 243; —ler 263, 361, 817, 956n, 1084, 1089, 1092, 1093; — levâzımları 905; — mühimmâtları 887, 927, 1089; — ta'mîri 362, 517n, 817
Cisr-i Misis bk. Misis Köprüsü/Cisri
Cisr-i Murâd-paşa bk. Murâd-paşa Cisri
Cisr-i Mustafa Paşa bk. Mustafa Paşa Köprüsü/Cisri
civân 189, 598, 615, 996, 998, 1018, 1072, 1115, 1130, 1135; nev-— 519, 910; —-baht şehzâdeleri 1169; — yiğitler 1048
Cizre/Cezîre 180, 327, 391, 396, 509n, 668, 905, 907, 943, 961, 966, 1088; — Ekrâdları 808; — Hâkimi 322, 543, 593, 599n; — Vilâyeti 584
cizye 179, 257, 304, 378; —dâr 1143; —dârlar 27, 304, 378, 379, 710, 727, 834, 862, 886, 1009, 1074, 1164; — defterleri 347, 378, 379, 447, 764, 808, 819, 834, 851, 856, 860, 862, 886, 964, 972, 1009, 1108, 1127; —-i Bâkî Kulu 377, 447; —-i Evvel Bâkî Kulluğu 709; kefere —leri 378; — Muhâsebeciliği 1146; — Muhâsebecisi 12, 27, 103, 104, 178, 188, 240, 348, 376, 377, 398, 418, 423, 431, 451, 460, 484, 538, 558, 604, 627, 698, 701, 709, 716n, 759, 794, 807, 826, 851, 1009, 1041, 1054, 1138, 1142; — Mukâbelecisi 428
Cûdî; Balkan-ı — 1088
Cudi (Şehrezol sancaklarından) 915n
Cûdî Efendi (Tevkî'î) 1178n
cum'a; ba'de'l— 77, 921; mesâcid-i — 626; — ertesi 981; — eyyâmı vakt-i salâ 53; mübârek — eyyâmları 153, 442; — giceleri 251, 416, 626, 724, 1032, 1107; — günü/günleri 17, 25, 53, 159, 296, 654, 670, 760, 763, 874, 903n, 981, 1177n; —lar 1006; — nemâzı/salâtı 17, 46, 77, 153, 249, 297, 335, 426, 442, 508n, 654, 655, 656, 760, 763, 874, 903n, 920, 954, 1030, 1112, 1177n
Cum'a-bazarı (Şumnu civârında) 430
Cum'a Bölük-başı (segbânlar bölük-başılarından) 504, 507
cûş 37, 61, 120, 121, 528; —a gelüp 502, 511, 520; — u hurûş 1027
Cûşî Efendi (Baş-mukâbeleci, Süvârî Mukâbelecisi) 376, 398, 428, 429, 446, 451, 461, 476
cuvalıklar 605
Cülâb; — menâzili 323, 672n, 837, 905; — Vâdîsi 1085
cülûs 53, 54n, 103n, 133, 153, 168, 345, 372, 375, 407, 548, 665, 666, 670, 671, 690n, 719, 723, 731, 733, 736, 758, 764, 784, 785, 973, 990n, 995, 1019, 1023n, 1028, 1040, 1063, 1073, 1101, 1104, 1130, 1132, 1133, 1134, 1136n, 1138, 1139, 1155; — bahşîşi 672n; —-i hümâyûn 373, 667, 672, 689n, 764, 784n; —-i hümâyûn 'atıyyesi 1137; —-i hümâyûn in'âmları 672, 792, 1136; —-i şerîf 756n
cünbüş 820, 1003
cündî; — ağaları 741; süvârî — asker 516; müsellah —ler 524; —ler 597, 623; —likler 146; — oğlanlar 596
cür'et 85, 146, 245, 255, 293, 436, 746, 781, 842, 869, 901, 934, 941; —ler 436, 1031
cürm 516; —ler 497; —ünden tevbe etmeğin 512
cüz'-i şerîf 761; —-hân 653; —ler 54, 373

Ç

çadır 41n, 85, 220, 336, 408, 436, 525, 530, 573n, 581, 603, 616, 646, 744, 815, 868, 947, 951, 1001, 1026; gönüllü —ı 1098; — kasdı 358; — mehterleri 403; müzeyyen —lar 331; tabur misâl —lar 867; —lar 13, 14, 19, 20, 22, 24, 31, 33, 35, 44, 58, 59, 66, 70, 73, 74, 75, 81, 82, 87, 117, 118, 119, 121, 131, 133, 139, 141, 147, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 173, 189, 193, 198, 201, 209, 213, 214, 215, 216, 219, 244, 247, 252, 255, 256, 264, 265, 266, 275, 283, 288, 305, 306, 308, 313, 314, 318, 330, 336, 337, 340, 359, 362, 363, 364, 365, 367, 368, 383, 388, 396, 402, 403, 404, 406, 408, 416, 419, 420, 430, 432, 434, 436, 439, 441, 445, 457, 458, 460, 466, 478, 485, 486, 496, 498, 499, 500, 502, 503, 505, 533, 552, 553, 556, 565, 571, 573, 579, 581, 582, 589, 614, 616, 637, 639n, 640n, 646, 663, 673, 674, 677, 713, 719, 720, 723, 724, 726, 735, 736, 741, 742, 744, 746, 747, 749, 751, 762, 774, 795, 798, 810, 811, 812, 813, 814, 816, 823, 831, 836, 838, 843, 844, 860, 861, 862, 867, 875, 890, 898, 907, 911, 918, 919, 922, 925, 926, 938, 949, 965, 975n, 986, 989, 995, 999, 1002, 1011, 1012, 1014, 1018, 1022, 1026, 1034, 1035, 1044, 1046, 1055, 1057, 1066, 1067, 1069, 1075, 1076, 1081, 1088, 1093n, 1094, 1115, 1117; —lar donup 573; —lar döşenüp 1089; orta —ları 1152; —ların tenefleri tutmayup 573; —lar konup/kurulup/kurup 306, 439, 486, 496, 575, 578, 582, 821, 861, 864, 975, 1012
Çakıd 638; Küçük — 495, 638; —-ı Kebîr Nehri 495; — Nehri 830; — Nehri menâzili 495
çakıl taşları 219
Çakırcı; --başı 104, 105n, 124, 130, 161, 177, 377, 482, 621, 622, 711, 721, 741, 759, 887, 987, 994, 1008, 1021, 1073, 1081n, 1093, 1110, 1117, 1133; —yân 667, 1116; —yân neferâtı 1008
çakmak tüfenglü 88
çakşır 939

Çaldıran 167; — menâzili 574; — Sahrâsı 574
Çalık-kavak/karye (Hacı-oğlu Kazâsı ile Karînâbâd Sahrâsı arasında) 755; — balkanı 63; — Boğazı 727; — Derbendi 63, 71, 727
çalılar 318
çalpâre 106
çaltük tahsîl olurmuş 772
Çamlu; — Dervend (Kilis civârında) 500; — boğaz Dervendi 498
Çanad 215n; — Kal'ası 94, 208, 215, 453; — Kal'ası'nda Sancak Beyi 215; — Mîrlivâsı 338; — Sahrâsı 215
çap/çab 106; —lar 185; —larına göre 388, 559, 653
çâr/câr; — eder 64, 206; — edüp 738; — haberi 293; —ı imdâd-ı kefere-i fecere 278
çardak 1145n; —lar 134, 415
çâre 91, 319, 322, 645, 780, 816, 871, 1133; —ler 316, 906
çarka 33, 36, 88, 146, 156, 158, 159, 162, 223, 282, 308, 314, 315, 366, 394, 469, 499, 509, 527, 579, 582, 679, 739, 740, 741, 797, 798, 817, 848, 898, 913, 924, 934, 940, 945, 1024, 1032, 1165; —cı 23, 30n, 34, 37, 38, 61, 73, 78, 141, 144, 216, 264, 290, 312, 366, 388, 497, 520, 526, 575, 576, 577, 582, 642, 675, 737, 740, 796, 908n, 912, 932, 954, 955, 1024, 1090; —cı alayı 23; —cılar 74, 162, 282, 290, 312, 368, 395, 497, 501, 526, 527, 531, 574, 741, 796, 797, 820, 841, 843, 924, 937, 945, 1024, 1031, 1032, 1090, 1093; —lar 469, 935; —laşup 162, 643; —laşur 368, 578, 844
Çarkî Bey (Sağ Gurebâ Ağası) 386
çâr-kûşe 399; — âhen 714; — mismâr çivileri 134
çarşu 375; — bazar 601n, 899, 1029; — esnâfı 1149; —lar 13, 54, 119, 121, 174, 176, 300, 375, 378, 380, 410, 621n, 698, 672, 676, 687, 699, 713, 718, 756, 758, 784, 789, 934, 996, 999, 1032, 1105, 1106, 1112, 1135
çaşni; —gîr 69, 154, 194n, 242, 286, 287, 383, 404, 427, 451, 481, 601n, 604, 689, 758, 973, 1103; —gîr ağalar 741, 766; —gîr-başı 105, 120, 177, 622, 704, 716n; —gîr kulları 136, 727; ihtiyâr —gîrler 378, 692; —gîrler 119, 161, 188, 379, 380, 404, 424, 426, 545, 597, 600n, 606, 608, 622, 659, 784, 1122, 1123, 1129; hubûbâta —ler dutulup 1149; — dutup 375; —ler görülür 380
Çaşnigîr-hânı (Adana öncesi) 638
Çaşnigîr Köyü (Karînâbâd civârında) 728
çatal 571; — ağaçlar 65; — çekic 668
Çatalca (چالتجه) 13, 69, 99, 124, 125, 191, 400, 403, 408, 409, 432, 625, 721, 982, 983, 998, 1070, 1146; — Bağçesi 1177n; — çayırları 711, 1076; — menâzili 16, 721; — Vâdîsi 59; — yolu 125
Çatal Kilise (Eğri Kalesi civârında) 155n, 172n
çatmalar; mânend-i — 1044
çavuş 9, 34, 37, 40, 52, 102, 112, 122, 145, 154, 168, 176, 183, 193, 205, 210, 277, 290, 301, 310, 355, 419, 421, 422, 431, 467, 470, 471, 538, 565, 591, 598, 600n, 626, 632, 641, 668, 689, 775, 933, 945, 967, 971n, 973, 992, 997, 1008, 1066, 1096, 1146, 1177n; Küçük — 71, 600n, 710, 733; Orta — 71, 600n, 710, 733; — ağalar 120; — alayı 331, 499, 913; —ân 11, 13, 15, 19, 26, 36, 37, 40, 42, 49, 54, 55, 144, 145, 154, 282, 314, 349, 382, 383, 398, 404, 407, 411, 427, 451, 461, 481, 487, 505, 506, 512, 527, 545, 577, 597, 603, 604, 622, 687, 706, 734, 758, 794, 817, 862, 951, 974, 984, 989, 1008, 1013, 1029, 1030, 1036, 1039, 1054, 1056, 1062, 1068, 1074, 1100, 1115, 1122, 1123, 1132, 1138; —ân alayları 745; —ân halkı 1073; —ân-ı süvâr 1070; —-başı 70, 71n, 104, 110, 117, 120, 121, 133, 154, 161, 191, 244, 250, 273, 310, 377, 391, 398, 403, 408, 411, 412, 417, 419, 429, 435, 444, 461n, 482, 488, 545, 553, 568, 590, 622, 630, 633, 635, 646, 647, 659, 686, 688, 701, 733, 765, 769, 770, 771, 794, 826, 884, 890, 968, 977, 1008, 1039, 1068, 1077, 1093, 1099, 1110, 1114, 1115n, 1119, 1125, 1153, 1154, 1155; —-başı Kâyimmakâmı 57, 1074; —-başılar 133n, 1132; —-başılık 412, 687, 696, 701, 972; gedüklü —lar/çavuşân 117, 426, 657, 722, 793; mândegân —lar 1038; 'ulûfeli —lar 248, 250, 401, 411, 657, 713; —lar 10, 12, 27, 57, 59, 69, 110, 121, 122, 133, 161, 168, 188, 192, 195, 203, 207, 208, 214, 239, 241, 243, 245, 247, 248, 258, 262, 290, 294, 296, 309, 316, 317, 329, 346, 380, 382, 383, 386, 391, 394, 403, 411, 412, 419, 424, 429, 434, 435, 444, 446, 447, 448, 449, 461, 467, 476, 490, 496, 504, 515, 536, 551, 552, 553, 562, 565, 572, 579, 582, 584, 593, 600n, 606, 612, 613n, 614, 617, 619, 622, 632, 659, 664, 667, 671, 673, 689, 707, 710, 713, 723, 740, 743, 755, 819, 842, 851, 858, 880, 882, 900, 904n, 913, 919, 920, 943, 986, 991, 1002, 1003, 1014, 1037, 1043, 1057, 1059, 1063, 1064, 1066, 1068, 1077, 1079, 1104, 1114, 1132, 1154, 1156; —lar alayı 718; —lar alkışlayup 856, 1073, 1077; —lar zümresi 972; —luk 854; — neferâtı 398; —zâde 37, 42, 331, 421, 945, 992; —zâdeler 183, 290, 316, 992n, 1009; —zâdeler alayı 314; bk. ayrıca Baş-çavuş
çavuşân-ı Dîvân bk. Dîvân çavuşları
Çavuş-hânı (Adana öncesinde) 495
çay 1016; —-ı 'azîm kenârı 499; —-ı latîf 495, 761n; —-ı mübârek 495

Çay (Bolavadin'de) 370, 464; — Nehri 988; — Sahrâsı 479, 492, 568, 778, 894, 1016, 1079; — Vâdîsi 894
çayır 117, 210, 403, 486, 517, 576, 626, 832, 865, 914, 918, 1000, 1002; tâze — 918; —a konulup 1018; — çemen 15, 63, 146, 517; — çemenler 862, 931; — edâsı 58; —ladup 31, 640, 809, 992, 1049; —lanup 400, 921; giyâh-ı tâze —lar 1058; —lar 210, 275, 403n, 716, 832, 834, 861, 889, 1019, 1033, 1076, 1167; —lık 924; —lu makām-ı dilgüşâ 499; — vakti 275, 714, 992, 1113; — verüp 304, 889, 1076; — yidirüp 114, 305, 918, 1076; — zemânı 834, 1000, 1058
çegân tâyifesi 1033n
Çek askeri 309n
çekdürme/çekdürür; — nesedler 739; — firkateler 52, 691
çekiç 116; âhen — 29; çatal — 668; çil — 399
çekirge 600n, 602; — def'i 602; — suyundan gelinmesi 602
Çelebi Efendi (İstanbul Kadısı) 771
Çelebi Efendi (Mevlânâ-zâde, Mevlevî) 492, 895, 897
Çelebi Efendi (Üsküdar'da Şeyh Mahmûd Efendi seccâdesinde Vâ'iz ü Nâsıh) 1140
Çelebi Efendi (Zekeriyyâ-zâde, Filibe Efendisi/Kadısı) 18, 128, 130, 191, 250, 251, 412
çelik 106, 668, 713; —-i Firengi 332
çeltik/çeltük 815, 917, 921, 946
çemen; çayır — 15, 63, 146, 517; murgān-ı — 172; çayır —ler 862, 931; —ler 1167; —-zâr 1001, 1119; yeşil —-zâr 1019; —-zâr kenârı 411
Çemen Yaylası (Akşar Ovası ve Tercan Sahrâsı arasında) 641
Çemişgezek/Çemişkezek; — Beyi 321; — Mîrlivâsı 1088
Çemşîd/Cemşîd (şakî, Adana'da) 458, 465, 466, 496, 688, 1101; — eşkıyâları 495, 501; — segbânları 465; — tevâbi'i 495
çeng (bir nevi saz) 601
çengallar 687, 732; —a urup 731
Çerâkis[e]/Çerkes 209, 218, 434, 802, 803, 1062; — bey-zâdeler 156, 1050; —ler 279, 576, 1091; — yarar âdemler 778; — yiğitler 224; —li cebe vü cevşenlü Hân kulları 36; —li nâmdâr Hân kulları 36; — tâyifesi 213
çerge 118; kebîr — 1011; küçük — 411; sekiz direkli — 117; yedi direklü cenkârî — 187, 403; yedi direklü — 19, 38, 410, 997, 1069; dört direklü —-i sebz 999; dört direkli kebîr —ler 119; —ler 13, 244, 245, 333, 402, 436, 712, 713, 721, 995, 1011, 1012, 1094; yedi direklü dîvân-hâne —si 13
çeri; 'aduv — 942; —-başılar 21, 673, 693, 719, 852; yağı —ler 520
Çermik 587, 588, 589, 591, 806, 807; — Sahrâsı 588, 589, 590, 657, 663, 673, 788, 807, 809, 841, 1086, 1087; — Vâdîsi 806
çeşme 192, 193, 1148; âb-i zülâl —ler 894; —ler 130, 251, 626, 1032; —ler bünyâd 626
Çeşmî Efendi ('ulemâ ve müderrisînden) 652, 696
Çeşmî Efendi (Ordu Kadısı, Haleb Kadısı) 480, 490, 517, 569
Çeşmî Efendi (Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri) 780, 973
çeşmler 149n, 528, 1025n; —inden yaş gelür 41, 306; —ler kamaşur 933, 1092
çeşte 601n; —ciler 598
Çeştevî (چشتوی) bk. 'Osmân Efendi (Çeştevî, Tokat Defterdârı)
çete 21, 99, 234, 272; —ler 7, 17, 22, 50, 95, 155, 198, 347, 453
Çevka Boğazı dervend[i] (İstoni-Belgırad yakınında) 23, 332; — Kal'ası 27, 331
Çıbuk/Çubuk; — Ovası 523n; — Sahrâsı 324, 640
çıbuklar 290, 420
Çıldır 573, 877; — askeri 389; — Beylerbeyisi 11, 394, 559, 575, 577; — Mîr-i mîrânı 800, 867; — mîrlivâları 11
Çınar-gedüğü (Diyâle Nehri'nin başı) 915, 1047; — Sahrâsı 957
çırak; —cı/çırakçı 582, 669; —cılar 115, 715; —lar 156, 654
Çırpan 17; — Kazâsı (Değirmenlik'de) 128, 250
çid 289; —ler 78, 147; —ler hizmetleri 869; — ler örülüp/örülür 42, 147; — palanka 81
çift 345; —çiler 324; —lik/çiftliğ 71, 769; — sâhibleri 775
Çifte-hân (Ulu-kışla ve Ramazân-oğlu Yaylağı arasında) 495, 638, 1083; — Dervendi 988; — menâzili 988
çihâz almur 598, 601n
Çil Ağaç/Ağac Bey (Tırhala Beyi) 574, 578; — tevâbi'i 575
Çil Ağac Mîrzâ (Tatarlar'dan) 279
çil akça 1148; — kesilür 696, 699; —lar 597, 699, 1149
çiller 159; çillikler 159n, 1001
çim 39, 172; — toprak 38, 263, 289
çiriş 30, 106, 438, 668, 713
Çirmen; — Beyi 52, 731; — Sancağı (Rumeli Sancaklarından) 183, 690; — zu'amâları 239

çivi 90; çâr-kûşe mismâr —leri 134; mermer — 648
Çivi-zâde (Anadolu Kadı'askeri) 1117, 1137n
çizme 939
Çoban Köprüsü 389, 563, 574, 641, 1045; — menâzili 1024, 1043
çobanlar 1076
Çopur Bekir (Abaza'nın kethudâsı) 768, 772, 773, 795, 797, 844, 866. 867, 874, 912n, 913, 957; — alayı 797; — segbânları 779
çorba 251, 334; Dîvân'da — yemeyüp 770
çorbacı 144, 190, 432, 508, 559, 592, 595, 602, 648, 719, 770, 790, 800, 875, 955, 1055, 1095, 1153; — bayrakları 33, 245, 333; —lar 41, 113, 143, 195, 244, 380, 403, 423, 441, 474, 509, 520, 571, 575, 599, 679, 707, 733, 859, 873, 880n, 945, 948, 951, 956n, 1099, 1101, 1134; — neferâtı 574, 1095
Çorlu 69, 191, 432, 721, 998; — Kazâsı 409; — menâzili 125; — Sarayı 610
Çorum 352, 356, 379, 465; — Livâsı 324, 493, 525, 530, 796, 881; — mîrlivâları 31; — Mîrlivâsı 903n, 904n, 1058; — Sancağı 779, 853
çöl 509, 519, 633n, 690, 808, 809, 811, 947, 954, 956, 1092; —ler 259, 326, 504, 508, 523, 599n, 808, 811, 885, 905, 934n, 947, 1090; —lük 259; — râhları 834, 909n, 944; — 'Urbânları 599n, 947
Çölmek Köyü/Karyesi 69, 613, 628, 727, 756, 1001 — menâzili 62, 727
çörek 17, 118; —ler 131, 193, 411
çûb/çûp; deste-i — 399, 1065; elvâh-ı — 31, 270, 905; kereste-i — 10, 108, 260; sırık — 108; —-i eşcârlar 284; —-i ipsîd-i kebîr (tekerlekler için) 107; —lar 289, 332, 713; — saplar 707
çuka 136, 214, 1149; —dâr 19, 36, 123, 242, 374, 612n, 697, 892n, 933, 1014, 1056, 1080, 1123, 1128; —dâr Ağa 120, 121, 136, 372, 612, 711, 718, 741, 766, 996, 998n, 1072, 1123n, 1153; —dârlar 892; — defterleri 356; mîrî —lar 356; —lar 171, 356, 719, 723, 899, 998
Çukur-bostan (Sultân Selîm Câmi'i civârına karîb) 1147
Çukur-tepe (Edirne'de) menâzili 721
Çukur-tepe (Kayseri civârında) 570
çul; — dutmaz top 280n, 289; altun serâser —lar 608; gümüş —lar 123
Çûm (چوم); —kûhistânları 504; — Kürdleri 321; —Sahrâsı 832
çuval 1096; —lar 644, 645, 1096
çuvaldız 668, 713

D

dâd 39, 471, 760; — almak 353, 472, 477, 482, 896; —ların vermek 511
Dadan (Şehrezol sancaklarından) 916n
dağ 70, 74, 79, 146, 192, 201, 580n, 691, 722, 729, 738, 739n, 745, 772, 844; ormanlı — 738, 932; — başı 74, 75, 148n, 201, 291, 580, 679, 914; — eteği 927; sarp —ıstânlar 76; — kenârı 578; sarp —lar 929; —lar 66, 78n, 79n, 107, 147, 169, 218, 221, 420, 579, 581, 640, 641, 677, 775, 914, 920, 926, 933, 936, 938, 1100n; —lara düşüp 359; —lar başı 73, 216, 580, 934; —lar sürdürüp 691; — mânendi silâhlı saflar 1100; — misâl 645, 740
Dağ-kapusu 824; — etrâfları 1036; — Sahrâsı 1125
dâ'ire/dâyire 117, 403; —de konup/kurup 250, 416, 748; —-i dervâzesi 38
dakîk/un 10, 21, 78, 94, 118, 137, 170, 171, 194, 199, 225, 227, 329, 341, 553, 570, 572, 578, 583, 635, 645, 734, 887, 902, 920, 946, 992, 993, 997, 1005, 1149; mîrî — 563; — değirmenleri 918; —-i hâs 992; — Kapanı 380, 660; — keyli/kîlesi 225, 918; —ler 256, 257, 340, 434, 1020, 1087
dakîka fevt etmeyüp/olmazdı 420, 1027
Dal 195, 357, 418; — menâzili 21, 311, 434; — önü 100; — Palankası menâzili 259; — Vâdîsi 32
Dalgıç Paşa (Celâlî üzerine karadan süvârîler ile sevkedilenlerden) 515
dam 297; cedîd —lar 42; müzeyyen —lar 332; —lar 332; —lar çatup 147, 871
dâm-ı murgān misâl 1010
dâmâd 551, 552, 563, 576, 644n, 649, 750n, 830n
Dâmâd Efendi (Rumeli Kadı'askeri) 101, 103, 117, 129, 161, 1177n
damga 254, 260, 304, 376, 590, 630; atları —layup 590; mîrîden —lanup 110
Damyan (harâmî,harâm-zâde, haydûd) 207
danışık etmeğin 585
darağacı 732, 990
Dâra-penâhî 3, 5
dârât 124, 256, 999, 1101, 1155
darb 48, 325, 333; —-ı şedîd 809; —-ı şemşîr 42; —-ı tîğ 38, 43, 44, 48, 282, 484, 790, 915; —î 522, 737, 872, 976; —î sürüp 343, 501; —lar 314, 1042
Darb-hâne (Has-bağçe'de) 695, 696, 698, 699, 785, 793, 836, 1139, 1148, 1149;— Emîni 701; —ler 699; — muhâsebesi 701
darbuzan 111, 297n, 352, 401, 439, 575, 644, 923; şâhî — arabaları 34, 58, 105, 394, 576, 841, 916, 983, 1025, 1065; — arabaları 821;

miyâne —lar 139, 305, 485, 573, 634, 699, 715n; şâhî —/darbuzanlar 13, 23, 27, 37, 38, 41, 42, 51, 73, 74, 75, 78, 82, 84, 87, 88, 93, 105, 117, 122, 128, 134, 135, 139, 140, 144, 147, 151, 152, 156, 158, 160, 161, 162, 167, 170, 217, 241, 245, 258, 264, 265, 276, 282, 283, 284, 303, 305, 310, 312, 313, 314, 318, 326, 331, 332, 360, 362, 366, 367, 370, 382, 395, 398, 401, 404, 420, 437, 438, 439, 450, 458, 461, 480, 485, 486, 493, 496, 497, 498, 507, 525, 527, 528, 530, 531, 549, 563, 573, 576, 577, 578, 579, 582, 616, 628, 632, 634, 636, 643, 652, 656, 657, 673, 674, 679, 693, 699, 707n, 708, 715, 724, 737, 738, 740, 741, 742, 747, 749, 777, 797, 798, 814, 817, 818, 821, 835, 837, 845, 851, 852, 859, 868, 869, 877, 889, 890, 913, 924, 945, 948, 956n, 962, 983, 994, 999, 1012, 1023, 1025, 1026, 1030, 1035, 1069, 1087, 1092, 1093, 1094, 1095; —lar 39, 43, 115, 117, 118, 147, 162, 205, 290, 338, 362, 494, 579, 693, 774, 814, 843, 844, 876, 902, 921, 929, 949; şâhî — top arabaları 827; şâhî — yuvalakları 388, 438

Darrâb Nehri/enhârı 849, 1019

dârü'l-kurrâ 654, 1148

Dârü's-sa'âde/Dâr-ı sa'âdet 709n, 759, 794, 1089; — ağaları 196, 654, 755, 756, 780, 892, 1076; — Ağası 113, 188, 273, 373, 561, 596, 596, 598, 601n, 610, 617, 622, 623, 648, 653, 701, 702, 706, 711, 723, 726, 741, 1005, 1122; — Ağası'nın yedekcisi 698; — Nâzırı 558n

dârü'ş-şifâ 230, 654

Dasni Ekrâdı 248, 549

da'vâ 112, 345, 349, 376, 553n, 779, 780, 782, 786, 896; bâtıl — 871; —cı 345, 769, 779; —cılar 491, 782, 896, 1000, 1082; cedîd —lar 494; fâsid —lar 348; kadîmden olan — 494; muhâlif —lar 906; olur olmaz —lar 493; şikâyet —lar 804, 1057; yarar —lar 810; —lar 129, 345, 376, 385, 407, 412, 414, 464, 471, 508n, 554, 728, 733, 779, 782n, 836, 881, 900, 903n, 909n, 977, 1006, 1018, 1062, 1077, 1126, 1138, 1129, 1142; sınır —ları 991; —yı kesüp 350; —yı merdânegî 1102

davar 799, 937; —lar 85, 391n, 683n, 834, 881, 894, 911; — sâhibleri 775

da'vet 39, 44, 64, 65, 67, 68, 80, 82, 95, 96, 98, 99, 109, 136, 137, 140, 160, 181, 182, 197, 204, 239, 251, 254, 261n, 268, 278, 287n, 329, 341, 344, 348, 349, 350, 351, 352, 371, 375, 384, 401, 409, 410, 419, 429, 435, 448, 450, 454, 456, 462, 475, 480, 481n, 490, 518, 519, 536, 542, 549, 550, 551, 552, 554, 566, 574, 589, 591, 593, 595, 596, 597, 651n, 655, 658, 664, 670, 678, 685, 692, 695, 733, 761, 762, 769, 771, 773, 776, 779, 780, 782, 802, 808, 823n, 826, 830, 835, 842, 853, 854, 864, 873, 874, 878, 882, 884, 893, 895, 897, 904, 905, 907, 919, 923, 930, 962, 963, 970, 971, 972n, 975, 976, 979, 980n, 982, 983n, 991, 1000, 1009, 1011, 1043, 1048n, 1049, 1051, 1052, 1053, 1059, 1064, 1065, 1066, 1076, 1086, 1111, 1129, 1141, 1144, 1167

Dâvud Ağa (Baş-kapucu-başı, Otakçı-başı) 720, 721

Dâvud Ağa (Silâhdâr, Kapucu-başı) 352, 372, 377

Dâvud Ağa/Paşa (Kara, Kapucu-başı, Vezîr-i râbi', Sultân ihsân olunan, Kapudân, Vezîr-i sâlis, Karaman Beylerbeyisi, Rumeli Beylerbeyisi, Vezîr-i a'zam) 130, 307, 310, 329, 375, 393n, 426n, 452, 455, 473, 481, 514, 515, 545, 557, 566, 595, 596, 601n, 604, 607, 609, 611n, 614, 616, 625, 627, 631, 637, 638, 639, 640, 641, 643, 647, 650, 656, 658, 663, 671, 672, 684, 687, 732, 737, 740, 753, 760, 764, 765, 767, 769; — sarayı 764, 767, 1050

Dâvud Efendi (Mukābele hizmetinde, Başmukāta'acı) 66, 103

Dâvud Efendi (Mâliye kâtiblerinden, Mâliye Tezkirecisi, Baş-tezkireci) 12, 27, 68, 79, 105n, 178, 240, 258, 296, 309, 328, 348, 374, 376, 377, 398, 405, 423, 425, 426, 430, 431, 448, 451, 460, 484, 538, 558, 604, 627

Dâvud Efendi-zâde (Mâliye Tezkirecisi, Baş-muhâsebeci) 826, 884

Dâvud-paşa 69n, 119, 122n, 176n, 187, 188n, 189n, 190, 248n, 404n, 407, 430n, 432n, 457n, 606n, 610n, 616n, 617n, 625n, 720n, 1000n, 1005, 1118, 1127; — Bağçesi 175, 177n, 187n, 606, 607, 627n, 628n; — Çayırı 13, 15, 187, 247, 406, 407, 457, 607, 713, 715, 719; — çiftliği 59; — menâzili 58, 248, 457, 720, 1136, 1162; — Sahrâsı 13, 15, 30, 58, 59, 69, 117, 118, 121, 209, 244, 245, 248, 304, 356, 403, 404, 407, 430, 431, 607, 616, 712, 716n, 719, 995, 996, 997, 998n, 1167; — Sarayı 176, 407, 616, 627, 757, 767, 768, 783, 1063, 1051, 1063n, 1125, 1145, 1157, 1167, 1177n; — Vâdîsi 14, 58

Dâvud Paşa-zâde (Kapucu-başı) 759

def 601n

def' 56, 121, 218, 239,311, 320, 321, 322, 324, 333, 345, 356, 426n, 454, 455, 461, 462n, 463n, 467, 473, 478, 494, 496, 571, 600n, 618n, 722, 752, 763, 780, 781, 782, 783, 815, 829, 835, 836, 859, 877, 882, 886, 895, 898, 900, 903n, 907, 909n, 918, 926, 939, 952, 964, 970, 987, 1050, 1051, 1058, 1062, 1063, 1115, 1133, 1147, 1152, 1153, 1156, 1160, 1173; —-i mazarrat 460; —-i meclis 46, 49, 95, 317, 345, 349, 436, 471, 511, 526, 534, 586, 770, 780, 781, 842, 966, 973, 1035; —-i muzâyaka 243n, 585, 1115n; —-i şerr-i zâlim 353

deff-i deffâf misâl 336

defn 54, 71, 109, 167, 207, 212, 231, 254, 304, 311, 326, 371n, 373, 393n, 396, 397, 417, 459, 532, 571, 588, 590, 591, 606, 618, 629, 644, 647, 666, 685, 686, 703, 704, 748, 761, 763, 765n, 805, 838, 980, 981n, 1006, 1011, 1081n, 1086, 1091, 1098, 1099, 1144

defter 38, 50, 55, 116, 144, 145, 152, 168, 185, 186, 194n, 198, 218, 226, 257, 269, 280, 282, 284, 289, 296, 300, 302, 304, 341, 342, 351n, 362, 379, 385, 445, 471, 484, 485, 499, 500, 503, 521, 527, 529, 587, 605, 635, 656, 685, 724, 727, 748, 752, 753, 757n, 835, 836, 852n, 878, 879, 885, 955, 962, 972, 986, 990, 992, 993, 1003, 1023, 1054, 1067, 1074, 1108, 1115, 1149; ber-mûceb-i — 836, 983n; sûret — 188, 355, 385, 431, 536, 990, 993, 1003; — bağlayup 836; —-başılar 764; —de resîd olur 733; — edüp 194, 295, 386, 417, 789, 827, 882, 894, 926, 927, 928; — Emâneti 295n, 299n, 430; — Emîni 46, 188, 229n, 237, 243, 258, 295n, 298n, 355, 375, 398, 403, 418, 444, 446, 481, 485, 507n, 555, 567n, 586, 591, 604, 635, 657, 671, 689, 704, 709, 759, 801, 807, 826, 849, 883, 890, 973, 982, 1002, 1131, 1159; — Emîni Kāyim-makāmı 889; — Emîni Kāyim-makāmlığı 567; —-hâne 29, 49, 55, 117, 179, 188, 227, 243, 348, 355, 426, 454, 461, 485, 512, 584, 585, 706, 807, 967, 971n, 973, 974, 982, 983n, 990, 1008, 1053n, 1074, 1109, 1129; —-hâne Emîni 27, 299; —-hâne kâtibleri 27, 176, 241, 398, 485, 657, 713, 734, 1109; —-hâne mühürlenüp 1126; — hisâbı 241, 1065; —-i cizye gulâmiyyeleri 304; —-i Hâkānî 296, 1133; —-i Hâkānî Emîni 12, 103, 240, 348, 595, 765, 794; —-i mukābele 1084; —-i ûlâ 836; — kethudâları 537, 674, 1002; — Kethudâsı 11, 22, 44, 154, 360, 495, 540, 632, 640, 731, 1068; asıl —ler 461; fer' —ler 461n; —ler 31, 47, 135, 144, 183, 187, 229n, 237, 296, 336, 346, 347, 355, 445, 460, 473, 474, 480, 493, 537, 550, 560, 567, 603, 614n, 619, 701, 727, 732, 733, 833, 834, 851, 856, 894, 962, 964, 969, 970, 1020, 1052, 1058, 1066, 1067, 1074, 1115, 1130; âdet —leri 378; ahkâm —leri 1074; altı bölük —leri 385; cizye —leri 347, 378, 379, 447, 764, 808, 819, 834, 851, 856, 860, 862, 886, 964, 972, 1009, 1108, 1127; çuka —leri 356; mânde —i/defterleri 568, 900; muhallefât —leri 1020; mühimmât —leri 269; mülâzım —leri 836; sûret mukābele —leri 593; —leri beyâz edüp 479; bölük —leri beyâz olup 461; —leri imzâlanup 517; —leri mühürleyüp 473, 826; —li mânde asker 239; — mûcebince 99, 102, 107, 115, 134, 180, 186, 207, 208, 256, 278, 398, 399, 430, 443, 588, 633, 706, 713, 727, 732, 851, 852, 1067, 1107, 1153; — olup/olunmağın 735, 836, 863, 927, 997, 1089, 1115; — zabt edüp 396; — zemânı 378

Defterdâr 14, 19, 20, 21, 47, 49, 57, 66, 68, 69, 72, 79, 93, 97, 101, 137, 140, 168, 184, 191, 192, 193, 203, 214, 227, 233, 239, 242, 249, 252, 260, 269, 272, 276, 277, 297, 302, 303, 307, 326, 328, 355, 358, 360, 374, 381, 385, 391, 392, 393, 394, 405, 409, 417, 422, 423, 430, 431, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 454, 455, 468, 470, 471, 472, 473, 478, 481, 484, 507n, 514, 524, 530, 534, 537, 538, 542, 543, 548, 555, 557, 563, 565, 566, 567, 573, 585, 586, 587, 588, 590, 591, 593n, 595, 597, 598, 600n, 601, 603, 604, 609, 645, 650, 659, 662, 663, 665, 673, 682, 683, 684, 722, 727, 748, 753, 754, 758, 762, 764, 785, 794, 801, 824, 825, 828, 831, 834, 835, 856, 874, 888, 902n, 915, 941, 961, 962, 967, 969, 982, 989, 993, 1001, 1002, 1009, 1019, 1041, 1048n, 1049, 1052, 1054, 1058, 1067, 1091, 1094, 1108, 1109, 1112, 1154, 1175, 1176; Orta — 980n; — Efendi 27, 299, 357, 486, 505, 506, 507n; —-ı Anadolu 30, 177, 348, 355, 381, 451, 454, 457, 481, 658, 684, 777, 794, 997, 1008; —-ı Evvel 188, 777, 1178n; —-ı Evvel Kāyim-makāmı 993; —-ı sefer 242; —-ı Şıkk-ı Evvel 185, 705, 756; —-ı Şıkk-ı Sânî 12, 447, 611n, 629, 851, 886, 887, 993, 1053, 1111, 1178n; —-ı Şıkk-ı Sâlis 611n; —-ı Tîmâr 22, 640, 731, 1068, 1178n; — Kāyim-makāmı 68, 141, 239, 243, 357, 370, 423, 431, 461, 478, 479, 539, 684, 794, 806, 889, 903n, 982, 997, 1073, 1115, 1176n, 1178n; — Kāyim-makāmlığı 806, 826, 851; —lar 6, 13, 16, 53, 54, 55, 58, 95, 96, 117, 122, 132, 133, 136, 154, 161, 196, 208, 228n, 229, 230, 231, 236, 245, 247, 306, 345,372, 374, 380, 383, 404, 411, 425, 427, 450, 455, 481, 487, 543, 544, 545, 562, 601n, 604, 608, 614, 622, 626, 637, 652, 664, 665, 666, 667, 670, 671, 672, 697, 699, 713, 733, 784, 828, 882, 883, 887n, 889, 890, 891, 968, 984, 987, 1013, 1015, 1053, 1055, 1056, 1058n, 1071, 1075, 1086, 1122, 1124, 1129, 1131, 1134, 1139, 1140, 1144, 1154n, 1170, 1176n, 1178n; —lık 307, 887, 977, 1120n; — Paşa 31, 46, 49, 418, 448, 527, 587, 829, 838, 857, 880, 948, 1127, 1129, 1149, 1153; bk. ayrıca *Baş-defterdâr* ve Şıkk-ı Sânî

Defterdâr-zâde (Kapucular Kethudâsı, Kıbrıs Mîr-i mîrânı) 1053, 1070

Defterdâr-zâde (Yeniçeri Kâtibi, Tersâne Emîni) 969, 977

Defterdâr-zâde bk. İbrâhîm Paşa (Defterdâr-zâde, 'Alâ'iye Mîrlivâsı, Kastamonu Beyi, Muhassılu'l-Emvâl, Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Baş-defterdâr Kāyim-makāmı, nuhâs me'âdininde Muhassıl-ı Emvâl)

değirmen 495, 736n; iki göz —ler 918; —ler 79, 202n, 265, 387, 579, 612, 1017; —ler bendleri 613; el —leri 579; —ler sahrâsı 921; —ler yürüdür 772; — yollarının akındısı 613
Değirmenlik (Mustafa-paşa Köprüsü ve Çırpan Kazâsı arasında bir yer) 128
değnek; altun — 688; gümüş/sîm —ler 133, 688, 733, 1100
Dehrî Halîfe/Efendi (Rûznâmçe-i Evvel, Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden) 104, 179
Deli; —başı 1099; — rûy-gerdânlar 504
Deli Balta (Mülâzım) 336
Delicesu Köprüsü (Ankara-Sivas arasında) 1119n
delîl olup 1126
Deliorman 108; —lı 52
dellâllar 890
Delvine; — Beyi (Rumeli sancaklarından) 341, 445, 641, 730; — Mîrlivâsı 60; — Sancağı Beyi 434, 679
demür/timür 138n, 207n, 165n, 234, 270, 382n, 399n, 438n, 617, 652n; gök — 41, 88, 155, 162, 165, 186n, 193n, ; hâm — 430, 438, 635; — âletleri 106, 659; —ciler 227; —cü neferâtı 635; —/timür dingiller 106, 115, 134, 186, 382, 399, 652; — kundaklar 382; —ler 106, 652, 1023; gök —lü süvârî kefere 364; — ma'deni 185, 388, 546 bk. ayrıca âhen
Demürcü-zâde (sâbık Topcu-başı) 148
Demür-kapu (Şehrezol sancaklarından) 915
Demür-kapu (Şirvân bölgesinde) 390
Demürtaş (Vezîr-i a'zam Sinân Paşa'nın Kethudâsı) 87
Dendânî (Tezkirci) 431
dengler/denkler 128, 496n, 619, 915, 1067; —in kaldurup 546
deniz 804n, 1122, 1165n; — misâl 575
Depedelen bk. Tepedelen/Depedelen
derbend/dervend 17, 34, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 83, 115, 128, 129, 132, 232, 253, 264, 283, 295, 312, 313, 389, 432, 464, 498, 500, 526, 568, 574, 576, 628, 631, 691, 693, 707, 727, 729, 736, 739, 850, 865, 894, 917, 918, 921, 922, 923, 924, 926, 930n, 932n, 938, 941, 942, 956, 1015, 1016, 1024, 1034n, 1075, 1077, 1091; boğaz — 132, 309, 312, 314, 499, 501, 772, 921; sengistân — 927; — ağzı 281, 413, 914; — aşup 525, 640, 679, 691, 928; — başı 73, 253, 291; — boğazı 18, 414; — geşt edüp 1083, 1172; —i kebîr 899; balkan —/dervendler 291, 489; hılâf —ler 82, 942; mahûf —ler/dervendler 255, 303, 360; sarp —ler 71, 739, 930, 934, 937; —ler 21, 25, 28, 61, 70, 71, 72, 75, 83, 253, 255, 272, 289, 292, 303, 321, 322, 323, 327, 463, 466, 488, 490, 494, 496, 502, 504, 511, 529, 531, 576, 580, 581, 585, 612, 677, 684n, 691, 729, 830, 840, 843, 848, 849, 850, 860, 864, 865, 914, 918, 922, 925, 926, 929, 934, 936, 937, 938, 979, 986, 987, 988, 1001, 1016, 1017, 1018, 1031, 1043, 1046, 1082, 1083; —ler geçüp 641; —ler kat' 570, 1086
Derbend-i Kazıklı bk. Kazıklı Derbendi/Dervendi
Derbend-i Racine bk. Raçine/Racine Dervendi
derd; —i dilleri 1045; —ler 1045n; —lerine dermân 341; başların kurtarmak —lerine düşdüler 532; —mendler 471, 475n, 488
dere 150, 389, 576, 679, 729, 739, 1015; —ler 71, 575, 691, 728, 986; sazlı — 198, 358, 496
dergâh; be— 28, 301, 879, 921, 955, 1067; be— etdiler 1043; be— oldukda 748; be— olmak şartıyla 863
Dergâh-ı 'âlî; müteferrika-i — 854, 1129; — bevvâbları 479, 598, 1089, 1155; — cebecileri zümresi 863; — çavuşları 10, 15, 121, 144, 176, 482, 534, 601n, 602, 621, 776, 821, 784, 1129; — emekdârları 741; — kapucu-başıları 11, 174, 743; — topcuları 117, 402
Dergezîn (ترکزین) 924, 933, 935, 936, 937, 939; — seferi 888; — sınuru 935; — Şehri 935; — Vilâyeti 935
derîçeler; âhen — 921
dermân 84, 85, 91, 231, 278, 316, 333, 337, 521, 531, 773, 789n, 869, 946, 1045; bî— 36, 43, 45, 48, 81, 86, 90, 91, 146, 343, 528, 778, 799, 822, 870, 881, 925, 978, 1028, 1047, 1097; bî—lar 820, 931, 1056, 1061; —ı imdâd 309; —ı kalmayup 95n, 787, 798, 1047; —lar 466, 502, 1047
dernek/derneğ 7, 8, 11, 20, 21, 31, 50, 56, 66, 80, 87, 90, 91, 93, 94, 97, 106, 127, 138, 139, 182, 183, 197, 202, 204, 205, 211, 241, 303, 306, 308, 311, 318, 321, 322, 323, 324, 327, 329, 337, 349, 350, 354, 355, 356, 358, 361, 370, 371, 386, 388, 392, 393, 395, 413, 414, 427, 453, 454, 455, 457, 460, 466, 467, 478, 479, 480, 482, 509, 510, 514, 518, 524, 525, 535, 537, 538, 541, 542, 548, 549, 554, 555, 557, 559, 560, 573, 575, 587, 590, 629, 631, 640, 657, 660, 663, 677, 681, 693, 694, 708, 774, 776, 778, 781, 787, 788, 796, 797, 799, 802, 806, 808, 809, 821, 836, 837, 839, 859, 863, 869, 893, 896, 905, 919, 923, 962, 963, 970, 974, 979, 982, 983n, 991, 992, 1002, 1005, 1010, 1020, 1042, 1043, 1044, 1045, 1046, 1049, 1050, 1066, 1076, 1088, 1089, 1091; —ler 17, 93, 127, 155, 172, 182, 388, 473, 530, 881

Derne vü Derteng (= تن و ترتنك, 'Irak sınırında) 508, 523, 639, 916, 941, 942, 1112, 1114, 1115; — Boğazı 681, 786, 787, 816, 942, 1046, 1096; — Dervendi 822, 942; — Derbendi menâzili 941; — Hâkimi 942, 953, 960; — Kal'ası 942, 1113, 1114; — muhâfazası 956; — Sahrâsı 1114

ders-i 'âmm 1032, 1178n; — için hucurât 1148

dervend bk. *derbend/dervend*

dervîş 571; zındık —ler 1081; —ân/dervîşler 13, 14, 16, 40, 77, 111, 128, 210, 252, 289, 403, 404, 412, 416, 471, 486, 551, 552, 562, 654, 655, 720, 761, 846, 850, 864, 892, 903n, 988, 996, 1017, 1018, 1036, 1039, 1040, 1058, 1071, 1080, 1086, 1107, 1140, 1141; —ân *Mevlevîler 895, 988n, 1016, 1080*; sülûk-i —ân zümresi 349

Dervîş (Deli, bölük zorbalarından) 426, 491, 637

Dervîş Ağa (Hasekî, Erzurum'da nevbetci) 571, 573

Dervîş Ağa (Turnacı-başı, Diyârbekir'de Samsoncu-başı) 587, 589

Dervîş Ağa/Kethudâ (Vezîr-i a'zam Kethudâsı) 24, 40, 45

Dervîş Ağa/Paşa (Harem-i hümâyûn'dan, Yeniçeri Ağası, Budun Beylerbeyisi) 764, 766, 767, 770n

Dervîş Ağa/Paşa (Şâhinci-başı, Bostancı-başı, Budun Beylerbeyisi, Bosna Beylerbeyisi, serdengeçdi üzerine hâkim, Vezîr, Kapudân, Sadr-ı a'zam) 177n, 261, 271n, 238n, 297, 310, 330, 355, 363, 364, 374, 407, 426, 428, 448, 452, 455, 456n, 457, 458n, 459, 460, 461, 462n, 463, 470, 473, 474, 475n

Dervîş Çavuş (Anbar Emîni) 10

Dervîş Çavuş (Dergâh-ı 'âlî çavuşlarından Haleb'de sâkin) 600n, 602

Dervîş Çelebi (Arabacıyân-ı Top Kethudâ-yeri) 851

Dervîş Efendi (Defter-i Emîni) 883

Dervîş Efendi (Haremeyn-i Selâtîn-i 'izâm Muhâsebecisi, Haremeyn Mukāta'acısı) 604, 627

Dervîş Efendi (Sultân Süleymâniyye Vâ'izi, meşâyihlerden) 562, 1177n

Dervîş Efendi (Muhâsebe-i Evkāf) 243, 558

Dervîş Efendi (Tersâne Emîni, Şıkk-ı Sânî Defterdârı) 177, 178, 229n, 237, 240, 257

Dervîş Halîfe (Muhâsebe, Muhâsebe-i Cizye) 104, 178, 243

Dervîş Kethudâ 592

deryâ 100, 111, 112, 176, 180, 230, 364, 374, 381, 383, 384, 547, 556, 564n, 584, 613n, 615, 625, 631, 661, 666, 667, 674, 676, 691, 784, 802, 803, 885, 898, 903n, 910, 976, 989, 1033, 1051, 1054, 1062, 1065, 1073, 1077, 1088n, 1106, 1108, 1139, 1144, 1146, 1150, 1151, 1152, 1163n, 1169; — beyleri 400, 553, 685, 700, 754, 855, 885, 888, 1066, 1118, 1170; — kenârı 616, 626, 638, 676, 761; —lar 221, 687n, 903n, 1040; — misâl 121, 837, 899, 912, 924; — seferi 112; — sevâhili 335, 981, 1083; —ya indürüp 1108, 1143; — yalısı 1163; —yı 'ummân 830; — yüzü 661, 1057, 1121

dest; — bağlayup 245; — be-dest kerden dizüp 747; — çeküp 548; —-i şerîfleri 64; —-i şerîflerin bûs edüp 406, 540, 591, 649n, 674, 829, 1170; —-i şerîflerine *yüzün sürdükde* 939; —ler *123, 164, 324,* 722

destûr 73, 84, 411, 522, 529, 893, 1102

deve 26, 84, 116, 119, 184, 190, 218, 226, 295n, 324, 583, 592, 935, 945; hecîn — 411, 519; mâde — 116, 597, 711; mehâr — 116, 466, 954; mülk — 242; ner — 706, 711; mâde —ler 706; mekârî —ler 1088; mîrî develer 56, 204, 295, 304, 391, 559, 565, 668, 683, 702; pencik için beşde bir — 905; tavîle tâvûsî mâde — 605; — cem'i 703; —ci 12, 113, 648; —ci ağa 679; —ci-başı 13, 310; —ciler 421, 445, 571, 573, 577; 600n, 982, 1096, 1131, 1163; — iştirâsı 102; — katârları 400, 663; pîşkeş —ler 556; —ler 85, 87, 99, 110, 117, 182, 202, 208, 210, 212, 213, 241, 244, 247, 257, 276, 295, 304, 383, 389, 426, 438, 486, 489, 521, 529, 573, 582, 609, 614, 620, 628, 630, 641, 677, 683, 703, 706, 716, 734, 753, 762, 812, 834, 865, 895, 905, 940, 953, 954, 982, 995, 1076n, 1080, 1109, 1116; —lerin *damgalayup 590*; —lerin otarup 772; —lerin sürüp 532, 1046; — sürüleri 938; —ler yağlanup 403, 716; — yükü 719, 912; — yükü barut 144; — yükü fitil 144; — yükü funduk 144; — yükü harîr/ipek 589, 592n, 599n, 683; — yükü zahîre 821

Deve-boğazı/geçidi/boynu (Erzurum'da Tebrîz-kapusu'na karîb) 571

Develi Karahisâr 387, 470, 569, 779, 796, 798n, 1017; — menâzili 467, 797

Devlet 3n, 110, 123, 145, 190, 412n, 424n, 553n, 556, 667, 760, 871, 909n, 1014n, 1141n, 1176n; ağayân-ı 'atebe-i — 889; devâm-ı — 174, 916n, 1105; erbâb-ı — 628, 153, 194, 252, 715n; erkân-ı — 132, 299, 304, 385, 427, 451, 488, 599, 654, 690n, 703, 784, 785, 856, 1001, 1019, 1029, 1030, 1038, 1063, 1079n, 1110, 1139, 1154n, 1157; sâye-i — 1173; vükelâ'-i — 95, 306, 345, 459,

475, 540, 566, 580, 774, 826, 830, 1062, 1071, 1114, 1133, 1160, 1071, 1171; — âdemîsi 972; — 'aduvları 347, 797; devâm-ı — ed'iyesi 27; —-hânesi 252, 1130; — hâyinleri 345, 488; sebeb-i —i 544, 830; —-i ebed-peyvend 3, 5; devâm-ı —-i Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri 856; devâm-ı —-i Pâdişâh-ı İslâm 833; devâm-ı —-i Pâdişâhî 6, 532; —-i Pâdişâhî 6, 62, 350, 472, 507n, 511, 533, 909n, 936, 1010, 1051, 1173; —-i sermedî 1019; —lü Hünkâr 1102; —lü Paşa 157, 926; —lü Paşa hazretleri 506; —lü Sultân 337, 623; —lü Sultân hazretleri 344; adû-yi —olanlar 349

Devlet-i 'aliyye 6, 67, 95, 186, 435, 450n, 464, 474, 503, 511, 663, 678, 688, 780, 796, 827, 966, 1154n, 1173; — 'aduvları 907; — ağaları 880; — a'yânı 860, 995, 1056; — emekdâr kulları 450, 580, 585, 745, 909n, 1100, 1130; — ihtiyârları 783; — kulları 133, 145, 666, 670, 687; — menâsıbları 931; — vükelâ'-i 'izâmları 229; — vükelâsı 345, 654, 826

Devne 691; — menâzili 729

devr 379; —e çıkup 896; — edüp/olup 269, 370, 445, 586, 733, 734, 893

devr-hânlar 653

devşürme 402, 558, 563; — 'acemiyân cem'i 1063; sürüyle —ler 1066

deyn 1172n; — akça aldukda 977; —dârlık edüp 466

dıragoman 33, 36, 38, 45, 146, 311n, 734, 997; —lar 10, 22, 25, 295, 311, 444

Dıragoman (İstanbul'da bir semt) 1147; — Mahallesi 1147n

Dıragoman (Sofya ve Sarı-burat arasında); — boğazı başı 253; — menâzili 19, 131, 192, 253, 432; — Karyesi menâzili 131; — Sahrâsı 414

Dırava; — Nehri/enhârı 49, 100, 259, 277, 298, 347, 358; — Nehri Köprüsü 434; — Nehri sevâhili 260; — Nehri yalısı 357; — yalısı 21

dıvar; —lar 554, 931n, 1045; — temelleri 562

dîbâ 597, 999; —lar 1038, 1087

dicle 19, 128, 130, 131, 132; — ılıca 339; — ılıcaları 1078

Dicle 326, 520, 521, 810, 814, 816, 818, 821, 906, 907, 909n, 910, 941, 944, 945, 946, 947, 954, 957, 961, 962, 1046, 1088, 1089; — kenârı 323, 520, 948, 957, 1112; — menâzili 520; — misâl 261; — Nehri 324, 810, 811, 908, 944, 946, 952, 965, 1036, 1043, 1096, 1103; —'nin tuğyânı 520; — sevâhili 324, 520, 810, 811, 813, 818, 821, 822, 823, 906, 907, 908, 909n, 916, 927, 946, 948, 949, 950, 957, 958, 1036, 1089, 1094; — yalısı 521

Dikilitaş 718; — menâzili 490; — Sahrâsı 1077

dikkat 48, 84, 91, 206n, 209, 228n, 242, 390, 551, 571, 726, 1023, 1126; hezâr —ler 264, 318; —ler 338, 845

dil 7, 18, 40, 49, 50, 65, 89, 121, 150, 160, 202, 223, 224, 232, 233, 265, 287, 359, 367, 368, 469, 471, 499, 502, 503, 528, 532, 549, 567, 578, 579, 583n, 642, 644, 747, 796, 797, 810, 812, 867, 925, 927, 979, 1024, 1034, 1047, 1096, 1117; — devşirüp 201; — getüren gāzîler 507, 1026; — getürüp 64, 197, 395, 500, 669, 678, 734, 741, 778, 863; dutulan —ler 84, 311, 389, 390, 691, 928; —ler 8, 22, 25, 28, 30, 33, 38, 43, 61, 62, 63, 64, 65, 71, 73, 75, 76, 81, 84, 89, 95, 115, 127, 142, 146, 147, 150, 156, 160, 197, 202, 204, 215, 216, 217, 218, 219, 223, 233, 263, 266, 272, 275, 276, 281, 282, 283, 287, 288, 308, 323, 331, 343, 359, 361, 367, 368, 388, 389, 392, 438, 441, 469, 478, 479, 497, 499, 501, 502, 503, 524, 526, 527, 529, 532, 563, 573, 576, 578, 642, 644, 675, 678, 690, 694, 734, 741, 744, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 787, 797, 810, 816, 818, 819, 843, 845, 863n, 874, 923, 925, 926, 927, 928, 934, 935, 937, 940, 941, 945, 946, 950, 980, 991, 1025, 1027, 1093, 1117n; yarar diller 8, 156, 311, 499, 523, 530, 796, 979, 1044, 1174; —ler alınup/alınur 9, 660, 693, 741, 747, 749; —ler aparup 322; —ler dutup 389, 747, 751; —ler sayd ederler 61

dil; derûn-i — 291, 498, 502, 528, 540, 544, 842, 1028, 1101; yek-— 318, 831; —den 314, 331, 334, 339, 340, 343, 364, 778, 846, 909n, 1115; çayırlu makām-ı —-güşâ 499; —-güşâ makāmlar 1016; —leri gamnâk 42, 331; —-şâd 540, 807

Dil 637; — menâzili 385, 539, 893, 1015, 1077; — Sahrâsı 882, 986, 987; — Vâdîsi 795

dilâver 200, 266n, 1099; mücâhid —ler 1165; nâmdâr—ler 1165; şehbâz —ler 1097; —liğ 1011; — müsellah ağaları 19; — yiğitler 188

Dilâver Ağa ('Acem Şâhı'nın elçisini ağırlamakla görevli) 1168

Dilâver Ağa/Paşa (Çaşnigîr-başı, Gurebâ'-i Yesâr Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası, Mîr-i mîrân-ı Rakka, Tırablus-Şâm Eyâleti, Karaman Beylerbeyisi, Van Beylerbeyisi, Sivas Beylerbeyisi) 704, 716n, 887, 898, 905, 959, 966, 976, 1058, 1066, 1088

Dilâver Ağa/Paşa (Vezîr, Kıbrıs Beylerbeyisi, Diyârbekir Beylerbeyisi, Rumeli Beylerbeyisi, Vezîr, Bağdâd Eyâ-

leti, Diyârbekir Beylerbeyisi, Vezîr-i a'zam) 628, 638, 644, 649, 663, 665, 668, 674, 680, 697, 704, 714, 735, 704, 740, 748, 749, 750n, 752, 757, 758, 761, 762, 764; —'nın otakları 748

dilîr 37, 46, 286, 331, 335, 453, 469, 909n, 950; —âne 527; — askerler 842; — fârisler 453; — fedâyî gāzîler 343; — gāzîler 38, 42, 843; — gönüllü gāzîler 315; — gür[b]üz oğlanlar 1048; fedâyî —ler/dilîrân 33, 343, 796; müsellah —ler 883, 892; —ler/dilîrân 36, 38, 282, 308, 312, 340, 820, 842, 843, 866, 885, 891, 911, 952, 1002, 1003, 1014, 1021, 1045, 1075; — lik 44; — nâmdârlar 256, 329, 798, 891, 919, 1003, 1073; — nâmdâr mülâzımlar 339; — nâmdâr Müslümânlar 41; — oğlanlar 1076; — pehlevân gāzîler 38; — serdengeçdiler 340; — serhad gāzîleri 1021; — süvârî 809; — süvârî mülâzımlar 339; — süvârî tâyifesi 314; — tüfeng-endâzlar/tüfengli 41, 1150; — yedek-keşler 1013; — yiğitler 1045

dîn 186, 190, 909n; şûm-i bî-— 163; bî-— 75, 76, 82, 91, 95, 99, 182; — 'aduvları/düşmanları 347, 359; — bilmez segbânlar 321; —dâr 153, 237, 242, 257; —dâr âdemler 168, 541; —den çıkup 696; — hâyinleri 488; —i İslâm 14, 119n, 235, 300, 925n, 1096; gürûh-i bî-—ler 163, 164, 172; kâfir-i bî-—ler 165, 199; mest-i bî-—ler 343; — ü devlet 'adûsu 797; — ü devlete lâyık olan ahvâl 1114; — ü devlet hizmetleri 909n

dingil 10, 107, 430, 434; âhen/demür/timür —ler 15, 101, 106, 115, 134, 138, 186, 270, 278, 382, 399, 437, 634, 652, 669, 706, 1064; —ler 134, 641, 659, 714

direk 621; mermer —ler 561; püştivânîlik için —ler 108; —ler 230, 289, 661, 931n; —lü halvet-hâne 598

dirhem 375, 553, 560, 660, 695, 696, 793; buçuk — 695

dirîğ 811; — etmeyüp 158; — etmezler 282; — olmazdı 331

dirlik 356; —ler 44, 81, 164, 190, 319, 343, 367, 368, 441, 500, 668, 727, 927, 947, 1096; —lerine zarar olmaz 992; — talebi 503; — ümmîzi 280

Dîvân 27, 49, 101, 112, 114n, 121, 122, 137, 177n, 190, 231, 247, 299, 348, 349, 374, 376, 379n, 400, 407, 408, 409n, 416, 426, 463, 474, 489, 502n, 507n, 510, 513, 523, 526, 534, 539, 545, 550, 553, 565, 586, 590, 591, 604, 611, 612, 619, 627, 628, 629, 639n, 659, 667, 684, 688, 691n, 719, 733, 734, 752, 757, 765, 767, 770, 779, 786, 801, 833, 857, 883n, 884, 923, 971, 972n, 973, 997, 1001, 1057, 1065, 1066, 1077, 1078, 1091, 1101, 1111, 1116, 1128, 1131, 1145, 1175n, 1177n; erkân-ı — 570, 608; — aklâmı 828n, 1043; — çavuşları 15; — durup 1014, 1057, 1077; — efendileri 19, 26, 31, 49, 188, 309, 335, 393, 460, 473, 477, 530, 538, 542, 591, 600n, 601n, 604, 710, 733, 891, 920, 962, 984, 994, 1122, 1123, 1129, 1132, 1134, 1141; — ehli 6, 33, 37, 40, 46, 55, 57, 72, 93, 101, 110, 113, 117, 122, 133, 154, 161, 236n, 269, 270, 290, 383, 385, 417, 454, 457, 462, 468, 473, 481, 494, 507n, 534, 567, 599, 601n, 608, 622, 628, 650, 663, 664, 670, 683, 687, 689, 697, 703, 748, 777n, 784, 807, 833, 860, 861, 880, 913, 939, 961, 962, 967, 968, 973, 983n, 987, 989, 1013, 1015, 1035, 1039, 1053, 1061, 1075, 1084, 1087, 1096, 1109, 1121, 1126, 1127, 1132, 1138, 1143, 1156, 1170; — erbâbı 54, 214, 258, 372, 374, 427, 481, 544, 566, 715, 813, 856, 862, 933; — esbâbları 733; — günleri 378, 408, 565; — hâceleri 57, 188, 460, 512, 650, 733, 784, 799, 828, 882, 891, 984, 1019, 1074, 1091, 1122, 1123, 1129, 1132, 1134; — halîfeleri 57, 1071; — halkı 33, 214, 299, 1055, 1066; —-hâne 13, 15, 16, 110, 117, 228n, 237, 244, 299, 302, 337, 403, 411, 435, 513, 600n, 626, 833, 860, 901, 930, 1069, 1089; —-hâne meydânı 1082; —-hâneler 296; — hizmetleri 300, 378, 407; ayak —ı 345, 784, 973; —-ı 'adâlet-medâr 450; sakayân-ı —-ı 'âlî 711; Vezzân-ı —-ı 'âlî 104; —-ı 'âlî 122, 228n, 236, 270, 272, 378, 380, 404, 428, 432, 451, 452, 527, 564, 672, 688, 880, 1015, 1063, 1100, 1114, 1161; —-ı bârgâh 736; tarz-ı —-ı hümâyûn 891; Vezzân-ı —-ı hümâyûn 377; —-ı hümâyûn 12, 14, 27, 30, 53, 54, 58, 67, 69, 96, 97, 120, 133, 176, 179, 186, 228n, 229, 231, 233, 236, 237, 243, 245n, 246, 247, 274, 296, 307, 324, 348, 349, 352, 354, 372, 375, 378, 380, 383, 384, 385, 398, 404, 408, 412, 430, 450, 457, 459, 460, 461, 473, 475, 479, 481, 482, 486, 487, 488, 511, 537, 539, 543, 545, 549, 550, 551, 557, 605, 608, 611, 617, 625, 629, 631, 647, 649, 650, 651, 656, 658, 663, 664, 665, 666, 670, 684, 687, 688, 690, 691, 704, 733, 758, 760, 765, 767, 769, 770, 771, 777, 781, 785, 794, 795, 804, 827, 828, 854, 883, 884, 886, 889, 891, 892, 903n, 931, 967, 968, 970, 973, 978, 980, 983, 984, 987, 990, 995, 998, 1002, 1006, 1009, 1040, 1051, 1053, 1061, 1062, 1063, 1064, 1075, 1104, 1111, 1117, 1124, 1126, 1128, 1129, 1130, 1131, 1132, 1133, 1136, 1137, 1138, 1139, 1141, 1142, 1143, 1144, 1146, 1148, 1154, 1155, 1157, 1158, 1160, 1161, 1163, 1164, 1166, 1168, 1169, 1170, 1173, 1175, 1176, 1177n, 1178n; —-ı hümâyûn a'yânı 1154; —-ı hümâyûn bârgâhı 1090; —-ı hümâyûn efendileri

538, 540; —-ı hümâyûn günleri 376; —-ı hümâyûn hâceleri 13, 133, 426, 455, 626, 706, 883, 1138, 1154; —-ı hümâyûn hizmetleri 557, 1074; —-ı hümâyûn kâtibleri 11, 12, 19, 34, 36, 57, 117, 176, 179, 184, 214, 290, 296, 309, 381, 391, 398, 461, 485, 527, 565, 577, 612, 657, 667, 706, 713, 734, 776, 807, 826, 891, 941, 945, 948, 982, 1008, 1030, 1037, 1039, 1056, 1079, 1109; —-ı hümâyûn menâsıbları 759; —-ı hümâyûn tedârükleri 756, 1130; —-ı Pâdişâhî 828, 862, 984, 1001, 1028, 1154; —-ı Sadr-ı a'zam 862; — kapusu 447; — Kâtibi 103, 184, 519, 635, 1145; — kâtibleri 27, 46, 184, 227, 240, 258, 282, 426, 476, 519, 538, 1004, 1110; — sarayı 456

Divitdâr/Dividdâr 104, 1008; —-ı Büzürg 709; —-ı Evvel 104, 178, 377, 558, 759; —-ı Sâlis 104, 377, 558, 709; —-ı Sânî 104, 178, 377, 558, 709, 759; —lar 733; —lık 733, 1138

Divriği; — Livâsı 324; — Mîrlivâsı 903n, 904n, 1058

Diyâle; — Nehri/enhârı 816, 817, 818, 915, 918, 943, 1103, 1113, 1115n; — Nehri Cisri 944; — Nehri sevâhili 817, 819; — sevâhili 950

diyâr 220; —lar 974

Diyârbekir 179, 322, 323, 327, 373, 382, 385, 391, 392, 393, 396, 397, 427, 456, 457, 467, 471, 509, 536, 541, 542, 543, 549, 550, 558, 559, 572, 573, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591n, 592, 593, 594, 595, 598, 599n, 601n, 602, 638, 649, 657, 660, 662, 663, 667, 668, 669, 672, 673n, 690n, 704, 714, 736, 750, 770, 786, 787, 788, 791, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 814, 815, 819, 824, 837, 838, 839, 840, 841, 842n, 848, 876, 877, 882, 886, 905, 906, 920, 939, 943, 959, 960, 962, 963, 964, 966, 967, 969, 970, 971, 975, 976, 982, 1003, 1012, 1019, 1036, 1037, 1038, 1042, 1043, 1049, 1052, 1053, 1058, 1059, 1060, 1079, 1086, 1087n, 1088, 1089, 1090, 1092, 1108, 1109, 1110, 1111, 1115, 1116, 1117n, 1118, 1125, 1126, 1127, 1128, 1142, 1167; — aklâmına tâbi' ümenâlar 559; — aklâmına tâbi' voyvodalar 559; — alayı 309, 330; — anbarları 656; — askeri 40, 394, 395, 525, 535, 673, 735, 740, 787, 913, 924, 949, 979; — askerleri 32, 289, 808; — bâzergânları 586, 1110; — Beylerbeyisi 102, 144, 160, 161, 166, 192, 282, 389, 457, 482, 535n, 536, 543, 559, 577, 580, 582, 591n, 594, 602n, 643, 649, 663, 675, 679, 680, 684n, 686n, 735, 750n, 757n, 768, 773, 806, 822, 823n, 839n, 853n, 913, 920, 928, 930, 932, 942, 955n, 962n, 963n, 964n, 1113, 1167, 1177n; — Defterdârı 242, 565, 592, 677, 1142; — esnâfları 1110; — etrâfları 808; — Eyâleti 10, 112, 138, 180, 183, 264, 382, 509, 541, 589, 599n, 665, 668, 697, 707, 740, 757, 824, 852, 855, 916, 929, 930, 956n, 969, 971, 979, 981, 1035, 1087, 1095, 1142, 1147, 1167, 1177n; — Eyâleti muhâfazası 786; — halkı 1110; — hazînesi 180, 391; — kalemine tâbi' 185; — kulları 277; — meşâyihı 1110; — Mîr-i mîrânı 32, 36, 49, 242, 268, 277, 292, 296, 299, 309, 320, 323, 329, 330, 352, 509, 513, 525, 535, 589n, 801, 808, 809, 811, 814, 817, 818, 838, 839, 841, 845, 848, 852, 877, 882, 887, 908n, 912, 923, 924, 934, 945, 955, 956n, 957n, 960, 962, 964, 967, 1021, 1024, 1026, 1043, 1046, 1048, 1059, 1088, 1090, 1092, 1095, 1109; — mîrlivâları 806; — muhâfazası 509, 714, 1089; — mühimmâtları 1147; — Mü[te]sellimi 323, 536; — ordusu 535; — Sahrâsı 838; — sancakları 389, 913; — 'ulemâsı 1110; — Vâlîsi 397, 541, 805n; — Vâlîsi 195n; — Vilâyeti 788, 840, 1034, 1036

Diyârbekirli Ağa ('Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası) 1143

dizdâr 24, 63, 64, 72, 78, 79, 86, 153, 253, 260, 287, 297, 335, 507, 615, 642, 692, 754, 921, 1030, 1031, 1166; — ağalar 46; —lar 216

Dobrıca/Dobruca 108; — akıncıları 205; — askeri 738; gönüllü —lı 991; —lı 39, 52, 73, 106, 183, 239, 690, 693, 735, 739, 743; — menâzilleri 727; — sipâhîleri 578; — Tatarı 76, 239, 991; — Tatarları 802, 978

doğan 1001; —cı-başı 120, 121, 124, 130, 372, 374, 459, 621, 711, 721, 741, 757, 981, 987, 1072, 1081n, 1133; siyâh yelkenlü —cılar 1123; —cılar/doğancıyân 124, 607, 987, 1069, 1081n; —lar 124, 136n, 721, 987, 1073, 1077

Doğanî Dede Türbesi (*Yenikapı dışındaki* Semâ'hâne'de) 1081n

dolablar 128, 654

donanma 6, 20, 30, 31, 66n, 98, 112, 137, 138, 141, 181, 182, 185, 195, 232, 239, 257, 261, 275, 329, 339, 352, 365n, 381, 414, 428, 434, 462, 553, 564n, 588, 650, 660, 670, 731, 763, 765, 767, 782, 803, 806n, 946, 947, 976, 1062, 1108, 1118, 1139, 1140, 1142, 1150, 1051n, 1159n, 1165n; mühimmât-ı — 1162; — askeri 708, 1140; — firkateleri 1075; — gemileri 21, 87, 143, 194, 258, 259, 356, 359, 361, 368, 419, 454, 947; — kadırgaları 629, 708, 731, 743, 763, 1065, 1106n, 1140, 1150, 1166, 1162; — kasdı 232, 358; — kā'idesince 547; —lar 185, 303, 306, 339, 417, 669, 700, 708n, 802, 803, 804, 806, 903n, 1075, 1092, 1108; — seferi 58, 112, 400, 436, 547, 652, 669, 685, 885, 888, 1051, 1148, 1150; — sefîneleri 31, 354, 440; — Serdârı 1066; — şaykaları 23, 138, 257,

277, 303, 358, 361, 440; — tedârükü 272, 760, 761; —-/yı/i hümâyûn 51, 275, 329, 356, 381, 457, 483, 486, 557, 656, 944, 962, 976, 1004, 1066, 1124, 1136, 1140, 1150, 1151, 1159, 1163, 1164, 1166, 1170, 1174; —-yı hümâyûn gemileri 137, 1170; —-yı hümâyûn kadırgaları 802, 855; —-yı hümâyûn kadırgalarının kürekçileri 564; —-yı hümâyûn mühimmâtları 1168; —-yı hümâyûn tedârükleri 229n, 237, 275, 452, 598, 700, 972, 1139

donanma 47, 175, 176, 300, 356, 397, 756, 1107; —cılar 240, 636; —lar 133, 176, 266, 616, 628, 1040, 1075, 1106, 1107, 1111, 1124, 1161; mum/mumlar/şem'ler —ları/donanması 34, 133, 169, 215, 252, 336, 505, 529, 533, 591, 615, 628, 673, 682, 724, 736, 840, 875, 929, 1092; şehir —ları/donanması 175, 299, 300, 446, 758, 990, 1032, 1040, 1105, 1106, 1124

donbaz 10, 61, 726; — gemileri 10, 31, 41, 43, 50, 56, 60, 61, 62, 64, 66, 88, 94, 98, 137, 140, 207, 209, 210, 238, 270, 298, 342, 361, 363, 364, 365, 399, 707, 725, 726, 729, 738, 739, 743, 927, 992, 1003, 1005, 1084, 1089; —lar 61, 85, 257, 259, 260; cisir —ları 944, 1060; köprü —ları 62, 107, 182, 275, 339, 362, 708

dost 166, 772; — düşman fark olmadan kalup 395, 1097; —lar 135, 252, 418, 1051; —luk 50, 350; —lar 960

doyum 416, 532, 601n, 695, 1104; — ganîmet 905; akdarma —luk 469; —luk 272; —luklar 70, 359, 529, 1098, 1103; —lukları dökülüp 678

Dökücü 101, 192; —-başı 98, 111, 700; — Bölük-başısı 107; —ler 10, 99, 107, 185, 240, 297, 356, 402, 700, 852, 1054, 1060; —ler Kethudâsı 10, 102, 1054; —ler top kerhânesi 1060

*dökündü*lerin devşürüp 799

dölek 108

Dölek; — Beli 638;— Kal'ası 988, 1083; — Kal'ası vâdîsi 495

döşeme 32, 419; — elvâhlar 23, 40; —ler 10, 42, 706; —ler için leseler 289; — tahta-i kebîr 382; — tahtalar 40, 107, 437; — tahtası 635

*döş*lerinde 256; tîrler — 1014

du'â 3n, 4n, 5n, 6, 7n, 11n, 13, 37n, 54n, 75n, 123n, 135n, 157n, 161n, 164n 167n, 174n, 187n, 189, 193, 196, 244, 246, 253n, 256n, 278n, 315n, 316n, 358, 372n, 374n, 387n, 405n, 412, 436n, 459n, 487, 495n, 501n, 502, 507n, 545n, 564, 569n, 572, 586, 648, 649, 666n, 688n, 717n, 722n, 747, 749, 758, 763n, 766, 783n, 784n, 790n, 833n, 837n, 840, 841, 892n, 893, 904n, 908n, 910n, 915n, 917n, 932n, 933n, 995, 998, 1011, 1014n, 1017n, 1033n, 1046n, 1070, 1071n, 1073n, 1080, 1089n, 1101n, 1103n, 1107, 1120n, 1123n, 1132, 1143n, 1153n, 1171n; bed-— 42n, 51n, 173n, 273, 292n, 455n, 528n, 887; —cılar 118, 712, 890; esnâf tâyifesinin —cıları 13; —-gûylar 486; —'-i hayr 174, 542; —'-i hayrlar 416, 601n; —lar 13, 14, 17, 49, 73, 116, 118, 122, 126n, 133, 136, 137, 151, 210, 245, 246, 247, 249, 253, 280, 289, 411, 412, 416, 457, 486, 532, 545, 591, 617, 655, 659, 663, 664, 667, 712, 723, 744, 761, 828, 856, 872, 880, 890, 925, 998, 1012, 1072, 1077, 1080, 1086, 1107, 1115, 1120, 1134, 1140, 1144; —ya meşgûl 763, 1105

duhâ; — vakti 38, 80, 84, 109, 162, 234, 256, 287, 362, 469, 501, 527, 531, 718, 818, 820, 877, 925, 940, 980n, 981, 995, 996, 1002, 1106, 1134, 1144, 1145n, 1147; salât-ı — vakti 283; rûz-i —-yı kübrâ 1025; vakt-i —-yı kübrâ 289, 292, 313, 527

duhân 172, 952; — ıztırâbı 81; — kalkup 75; —lar 815

duhân-bâzlar/keşler 1083, 1085

Duhânî-zâde (Rûznâmeci-i Evvel) 103

Duka Firenk elçileri 1126

Dukagin 1002; — Beyi 265, 433, 641, 730; — Livâsı 1068; — Mîrlivâsı 22, 60; — Sancağı 679

Dulhorân/Dulkıran (Şehrezol sancaklarından) 915

duman 74, 159, 220, 292, 323, 331, 420, 469, 527, 577, 632, 750, 751, 815, 879, 957; — açılur 751; — dutup 387; — düşüp 846; — kalkup 751; —ı zemân 420; —lu toz 811, 821; — misâl 74, 323, 498; — şekli karanlık 395

Durak Ağa (Çavuş-başı) 1008, 1099, 1110

Durak Ağa (Gurebâ'-i Yesâr Ağası, Gurebâ'-i Yemîn Ağası, Sipâhî Ağası) 835, 851, 877

Durak Efendi (Defter-i Hâkānî Emîni, Re'îsülküttâb) 635, 765, 794, 801, 805n, 807, 1178n

Durmuş (Deli, Rumeli beylerinden) 896

dutsak; — kızılbaşın hânları 1121; Müslümân —lar 219, 220; —lar 43, 215, 343, 682

Duvîn (دویز, Şehrezol sancaklarından) 915

Düceyl 520; — menâzili 957

düğün 552, 598, 600n, 601n, 621, 622n, 623n, 697, 761

dükkân 377, 378, 397, 597, 804n, 1124; hubûbât fürûht eden —lar 1161; kemer —lar 899; mişelerden —lar 743; vîrân —lar 1112; —lar 18, 119, 176, 213, 251, 300, 375, 377, 378, 397, 405, 406, 545, 560, 561, 598, 601n, 607, 621, 654, 664, 715, 718, 761, 834, 935,

965, 981, 1040, 1072, 1106, 1112, 1124, 1129, 1135, 1152, 1153, 1156, 1161, 1166
dülbend; —dâr 136n, 996; —ler 214, 605; — Oğlanı 1072
dünbelek 601n
dündâr 30n, 34, 72, 75, 82, 83, 141, 144, 158, 197, 221, 264, 280, 497, 570, 574, 577, 675, 679, 740, 798, 811, 821, 823n, 843, 847, 914, 916, 945, 950, 954, 955, 1024, 1032, 1090; — hizmeti 44; —lar 531, 937
Dündâr (bölük zorbalarından) 322, 491
dünyâ 3n, 297, 321, 687n, 932n, 1169n, 1171n; sahrây-ı — 1176n; —da a'mâli kaldı 1086; — saraylarına kadem basdukda 1161; —yı aldayup 273; —-yı fânî 303; —ya pertâv salup 1169; —ya teşrîf buyurup 1171
dürr 122, 608, 1070, 1080n; —-i beyzâ cevâhirlere müstağrak 1013; —-i fazîlet 1176n; —-i meknûn nisâr edüp 1101; — ü cevâhir şehnâme 83
Dürrî Efendi (Vezîr Nakkāş Hasan Paşa'nın kethudâsı) 551
Dürzî/Dürüzî; — 'Arab segbân ile 617; — dervendleri 1010; — fellâhlar 508; — tâyifesi 513; — telbîs Ekrâd fellâhlar 1084
Düstûr-i; — ekrem 404; — mükerrem 41, 102, 337, 403, 411, 535, 608, 651n, 673
düşman/düşmen 41n, 43n, 47n, 81, 235n, 252, 392, 393, 395, 436, 455, 493, 511, 580, 745, 787, 796, 897, 927, 937, 938n, 952, 1098, 1106, 1115; kadîmî — 484, 855; — cânibi 501, 526, 582; — câsûsları 437; — cengi 1003; dost — fark olmadan kalup 395, 1097; —-i bedhâha göz açdırmayup 1095; —lar 135, 470, 732, 945; — tâyifeleri 797
düyûnlar 54, 55, 978
Düyûr-tâmı' (ديور تامع , Şehrezol'un sancaklarından) 915
Düzce-bazar 858
düzdân 412; —-ı 'Arab 'ayyârları 919; —-ı 'Arab şerri 823; —lar 17, 922; —lık 922n; — nekbetîler 406n

E

Ebnâ'-i Sipâhiyân bk. Sipâhî Oğlanları
ebr 218, 219, 223, 472, 582, 661, 729, 753n, 847, 906, 929, 959, 1002, 1164; — düşüp 846; — misâl 232; — nâzil olup 1156
Ebrûmân (Şehrezol'un sancaklarından) 915
Ebu'l-Feth Sultân Mehmed; — Câmi'i 459; — Hân-ı 'atîk Câmi'i meydânı 764; — Vâ'izi 1170
Ebûbekir (Hz., çehâr-yâr-ı güzînden) 933n
Ebûbekir Efendi (Süvârî Mukābelecisi) 479, 485, 547, 558
Ebûbekir Efendi (Şeyh-zâde Câmi'i Vâ'izi, meşâyih-i 'izâmlardan) 1177n
Ebûbekir Paşa bk. Bekir Efendi/Paşa (Başrûznâmeci, Tuna Defterdârı, Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Rumeli Beylerbeyiliği Pâyesi'yle Anadolu Defterdârı, Baş-defterdâr Kāyim-makāmı, Vezîr, Baş-defterdâr)
Ebûbekir/Bekir Paşa (Rodos Beyi, Bahr-ı siyâh'a Ser'asker) 1164, 1170
Ebû Rîş (ابروش) -oğlu/zâde (Ekrâd beylerinden) 322, 509, 518, 519, 522, 536, 541, 599n, 808, 809, 811, 834, 944, 1092; — gücü ile 549; — silsilesi ('Arab kabâ'ilinden) 1090
Ebû Sa'îd Efendi (Hâce-zâde, İstanbul Kadısı, Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri) 887n, 1137n
Ebûssu'ûd Efendi (Müftî) 1177n; —'nin hammâmlarının kurşunları 1145
Ebussu'ûd-zâde Efendi (Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri) 887n, 1052, 1069, 1117, 1177n
ecdâd 1101; —-ı 'izâm 67, 97, 236, 455, 461, 484, 511, 763, 855, 991; —-ı 'izâmım zemân-ı şerîfleri 384; —-ı 'izâmlar 1136; —-ı 'izâmlarmın türbe-i münevvereleri 175; —lar 911, 936
ecel 52, 109n, 158, 324, 819; — erişüp 254, 417, 571, 618, 698, 1045, 1049; —-i kazâ vü kader 448; —-i mukadder 325; —-i müsemmâ 231, 303, 458, 588, 618n, 686, 702, 703, 805, 822n, 1080, 1090; — peyki 805, 971, 1047; — şarâbın nûş edüp 589, 620, 819, 967; — şerbeti 52
ecnâs-ı muhtelife 528, 532, 1165
ecnebî 77, 766, 774, 1153; — kısmı 402; —ler 1061; — oğlanlarından sürülere katmayalar 111; — tevâbi' 768, 790
edâ 17, 19, 40, 73, 84, 122, 158, 192, 212, 219, 247, 249, 252, 253, 268, 297, 302, 314, 335, 337, 369, 373, 378, 411, 415, 438n, 441, 442, 459n, 450, 459, 463, 500, 504, 536, 542, 601n, 620, 626, 654, 655, 657, 659, 664, 665, 682, 716, 724, 725, 732, 736, 737, 750, 754, 760, 761, 763, 780, 781, 800, 824, 827, 840, 841n, 850, 860n, 862, 865, 867, 869, 870, 874, 886, 888, 889, 902, 903n, 911, 912, 913, 920, 921, 922, 926, 928, 929, 932, 939, 952, 978, 993, 995, 1002, 1015, 1018, 1019, 1020, 1021, 1029, 1030, 1039, 1057, 1069, 1075, 1087, 1093, 1099, 1106, 1112, 1132, 1134, 1139, 1155, 1158, 1160, 1172n; —'-i hizmet 25, 454, 537, 974, 1012, 1166, 1170; —'-i şart-ı 'ubûdiyyet 968

edeb; bî-— 470; bî-—âne vaz' 282, 1050, 1054; bî-—ler 766

Edirne 16, 17, 60, 62, 126n, 128n, 130, 186, 191, 241, 242, 249, 250, 409, 410, 411, 424, 425n, 432, 609, 610n, 611, 613, 614, 621, 625n, 627n, 628n, 699, 708, 710, 712, 714, 722n, 723, 725n, 726, 728, 756, 757, 998n, 1000, 1002, 1004, 1005, 1050, 1064, 1069, 1145; mahmiye-i — 16, 69, 755, 757; mahrûse-i — 16, 17, 59, 62, 68, 69, 116, 126, 127, 128, 175, 191, 242, 248, 249, 250, 252, 305, 351, 363, 409, 410, 411, 424, 432, 609, 610, 611, 613n, 627, 634, 670, 685, 698, 714, 721, 722, 755, 756, 757, 993, 995, 998, 1000, 1001, 1050, 1149; — arabaları 998; — a'yâm 249, 410, 722, 723; — bâzergânı 722, 998; — Bostancı-başısı 17, 998, 1162n; — darb-hâneleri 698; — imâmları/e'immesi 722, 998; — esnâfı 722, 998; — eşrâfı 249, 722; — etrâfları 1001; — fukarâsı 249, 722; — hâceleri 998; — halkı 612; — hatîbleri/hutebâsı 722, 998, — Kadısı 17, 59, 191, 249, 363, 410, 424, 432, 611, 722, 756, 998, 1001, 1157; — meşâyihi 191, 998; — muhâfazası 702; — müderrisîni 722, 998; — ordusu 208; — sâdâtı 722, 998; — Sarayı 621, 670, 723; — seferi 424n, 609, 612n, 991n; — Sahrâsı 1003n; — Şehri 16, 17, 126, 175, 410, 424, 628, 721, 722, 756, 999; — tüccârı 998; — 'ulemâsı 191, 249, 722, 998; — Vilâyeti'nde vâki' dükkanlar 722

Edirne-kapusu 13, 14, 54, 117, 118, 121, 189, 189, 244, 245, 246, 247, 375, 403, 404, 405, 406, 427, 481, 545, 606, 607, 608, 617, 628, 667, 671, 715, 717, 719, 758, 767, 785, 883n, 996, 1033, 1040, 1135, 1136

ednâ; a'lâ vü — 84, 230, 247, 250, 758, 853, 987, 996, 999, 1130

efendi 446, 451, 507n, 510, 600n, 622, 789, 1048, 1101; — halîfeleri 560; —ler 161, 196, 214, 328, 416, 543, 585, 652, 769, 779, 807

eflâk; —e beraber 1044; —e çıkup 820; evc-i —e hemser 772, 914n, 976n; — hemser 39, 172, 914, 931, 942; —e hemser kılâ' 543

Eflâk 60, 64, 66, 67, 100, 113, 183, 205, 259, 344, 413, 635, 978, 1004, 1128; — ahvâli 52; — askeri 743; — Beyi 632, 693, 726, 729, 749, 977, 1139; — boyarları 978; — esîrleri 78; — eşkıyâsı 239; — Eyâleti 77; — karyeleri 693; — keferesi 51, 59, 60, 62, 63, 65, 139, 155, 181, 183, 202, 205, 208, 230, 344, 978; — re'âyâsı 73, 81, 753, 978; — seferi 55, 56, 57, 58, 59, 68, 72, 77, 87, 91, 229n, 239, 275; — Serdârı 230; — sınuru 992; — tebdîlleri 1128; — Vilâyeti 10, 50, 55, 56, 57, 63, 76, 77, 729, 747, 753, 992; — voyvodaları 10, 1108, 1126, 1150; — Voyvodası 50, 51, 55, 60, 344, 548, 743, 752, 977, 978, 1128n; — yakası 56, 60, 61, 63, 65, 72, 73, 85, 205

efsûn 914; —lar 273

eğeler 15

eğer 133, 608, 664, 1134; —ler 282; —lü at 566; murassa'/mücevher/müzeyyen —lü 37, 47, 97, 110, 136, 214, 299, 404, 482, 507n, 534, 651, 675, 856, 875, 892, 984, 1033, 1038, 1070, 1122; sîm —lü 279, 1055; murassa'/mücevher —lü atlar 41, 145, 236, 268, 446, 664, 1080n; sîm ü zer ile müzeyyen —lü yedekler 19, 996, 1079

Eğil 180; — Beyi 323; — Kazâsı 814

eğlenmek/eğlenüp/eğlenür 83, 86, 112, 127, 145, 190, 191, 359, 373, 409, 410, 475, 483, 504, 522, 537, 540, 554, 555, 573, 585, 598, 632, 637, 701, 728, 814, 816, 840, 845, 857, 859, 861, 867, 878, 908, 915, 934, 944, 971, 991, 1000, 1036, 1114, 1127

Eğri 148, 152, 153, 155, 158, 169, 170n, 172, 184, 217, 276, 298, 347, 468, 702; — altı 169, 170, 172; — Beylerbeyiliği 212; — Beylerbeyisi 212, 228, 361, 903; — Eyâleti 153, 450, 453, 974, 1105; — Fâtihi 29, 297, 353; — fethi 140n, 155n, 171, 174n; — gâzîleri 169; — Kal'ası/Kılâ'ı 98, 140, 146, 147, 148, 149, 151, 152, 153, 154, 155, 157, 158, 170n, 171, 172, 182, 225, 227, 238, 286, 298, 347, 369; — Kal'ası sahrâsı 170; — kul-oğulları 258, 286, 287; — Mîr-i mîrânı 258, 268, 286, 468, 546; — muhâfazası 203, 228, 286; — nevbetcileri 422; —'nin varoşu 172; — Sahrâsı 146; — seferi 29, 98, 175n, 176, 186, 236; — serhaddi 140; — taburu 551; — yeniçerisi 153

Eğri-azmak (Tuna içre muhâlif adalar) 232, 257, 277, 278, 303, 354, 358; — dedikleri vâdî 22; — etrâfları 21; — menâzili 232

Eğriboz 553, 604, 700, 782; — Beyi 700; — Mukāta'acısı 604; — Mukāta'ası 103, 178, 377, 431, 451, 558, 759

Eğri-kapu (İstanbul'da bir semt) 1033

eğrim çalar 156n, 265, 823

ehibbâ 100, 252, 602, 882, 1120; —lar 16, 893

ehl 48, 91, 128, 200, 286, 294, 295, 339, 442, 934, 940, 1011, 1028, 1050, 1135; nâ-— 402; —-i cihâd 1112; —-i esnâf 375; —-i fesâdlar 603, 809, 881; —-i hâl 6, 745; —-i 'ilm 242, 653, 1053, 1064; —-i îmân 3, 5; —-i kalem 79, 176, 792; —-i ma'rifet 100; —-i menâsıb 36, 49, 53, 54, 147, 193, 255, 558, 587, 652, 655, 671, 736, 756, 765, 818, 824, 827, 833, 850, 862, 923, 948, 977, 1009, 1056; —-i menâsıb efendiler 120,

595; —-i menâsıblar 147n, 229, 378, 479, 585, 688, 709, 713, 758, 826, 1112, 1130; —-i nefes 610n, 653; —-i sanâyi' 402; —-i takvâ 302, 653, 1053, 1140; —-i tüccâr 486, 789; —-i vezâyif 1061; —-i vukūf/vukūflar 288, 418, 618, 632, 695, 780, 855, 919; —-i vukūf müdebbirler 34; — ü 'ıyâller 91n, 458, 489, 530, 788, 789, 865, 870, 872, 874
ehl-i Dîvân bk. Dîvân ehli
ehl-i hıref bk. hıref ehli
ehl-i İslâm bk. İslâm ehli
ehl-i sefer bk. sefer ehli
ehl-i tîmâr bk. tîmâr ehli
e'imme 14, 16, 17, 20, 54, 135, 230, 242, 249, 410, 432, 477, 492, 506, 562, 600n, 611, 653n, 720, 872, 895, 973, 1043, 1053, 1072; —ler 16
ejder; —hâ olurlar 511; — misâl 925; — misâl toplar 891
ekin; sâkları erişmiş tâze — 931; —ler 387
ekl [ü] bel' 773, 792, 834, 938
eknâf 319, 830; —lar 513, 843, 856
Ekrâd 248, 321, 389, 391, 504, 529, 536, 541, 593, 772, 774, 907, 909n, 914n, 915, 918, 931, 953, 955, 956, 979, 987; ocaklık — 916; — 'aduvları 895; — askeri/askerleri 394, 396, 543, 786, 790, 913; — Beyi 593, 909n; — beyleri 11, 179, 248, 389, 389, 509, 518, 523, 524, 525, 535, 536, 542, 543, 549, 559, 572, 594, 599n, 673, 675, 680, 714, 772, 773, 787, 801, 811, 913, 916, 928, 929, 941, 976, 1046, 1088, 1096, 1110, 1112, 1115; Dürzî telbîs — fellâhlar 1084; Ekrâd Hâkimi 1042; — hâkimleri 11, 323, 482, 790, 809, 839, 907, 964, 1021, 1043, 1046, 1087, 1089; — halkı 911; — hükûmîleri 809n, 1090; Ahmed Hân —ı 772, 908; Kara Ulus —ı 940; Musul —ı 248; —-ı 'Arab kabîlesi 326; —-ı Lûr Hân 916, 919; —-ı Lûr Hân kabîleleri 1047; —-ı Mahmûdî 1088; —-ı Mahmûdî eyâletleri 248; —-ı Ulus tâyifesi 937; —-ı 'Urbân 1092; —-ı Zekeriyyâ 916; — kabâyili 910, 960; — kurâsı 921; 'aduv —lar 919; —lar 180, 381, 496, 508, 532, 823, 878, 911, 913, 919n, 922, 942, 943, 953, 1047; Cizre —ları 808; 'Ömer Bey'in —ları 910; Zâlim Ali'nin —ları 922; — livâları 11, 242n; — re'âyâları 914n, 917, 939, 1043, 1087; — tâyifesi 513, 522, 549, 603, 674, 773, 790, 909n, 916, 930, 959; — Vilâyeti 584; bk. ayrıca Kürd
Elbasan 1002; — Beyi 341, 433, 640, 731; — Livâsı 1068; — Mîrlivâsı 22, 60; — Sancağı 689
Elbistân 321,322, 323, 324, 327, 350, 351, 466, 896; — râhları 529; — Vâdîsi 897; — Yaylası 323n
Elburuz Dağı 917; — misâli 931
elçi/elci 599n, 601n, 602, 606, 608, 629, 632, 655, 682, 683, 687, 688, 468, 481, 546, 573, 574, 585, 589, 592, 593, 595, 606n, 687n, 752, 820n, 823n, 998, 1004, 1111, 1113, 1114, 1125, 1126, 1127, 1128, 1153, 1155, 1168; mu'teber elçi 991n; büyük —ler 468; etrâf-ı garbdan/şarkdan —ler 1171; —ler 433, 454, 468, 473, 546, 555, 557, 607, 694, 752, 779, 827, 903n, 904n, 979, 988, 991, 1000, 1005, 1063, 1064, 1116, 1126, 1154, 1155, 1168; —ye ruhsat verilür 1158
Elçiler Hânı (İstanbul'da) 1153
elekciyân 711
elem 218, 1026, 1098; —ler 1047
Elik (اليق) Nehri (Rumeli'de) 50
elma; clif —sı bir cinsi çekirdeği yok 22, 19(261; — ağacları 196; —lar 22, 196, 261
elmâslar 608, 1080n; —a müstağrak 1013
elvâh 24, 29, 39, 871; — kürekler 53; — çûb/çûp 31, 270, 905; —-ı döşeme 23, (—-ı meteris 10, 32, 278, 1089; —lar 2 230, 260, 289; —lardan sefîneler 906
Elvend-oğlu (Haleb'de) 321; — Sarayı 6: —'nun meşhûr hâceleri 349
emân 6, 21, 24, 25, 35, 36n, 37n, 45, 48, 52, 58, 9 121, 151, 154n, 172n, 180, 198, 221, 235 248, 281, 292, 294, 295, 334, 343, 375, 40 439n, 441, 442, 453, 500, 504, 507, 509, 51 522, 523, 546, 575, 581, 599n, 620, 658, 69 752, 787n, 788, 789n, 800n, 835, 857, 87 873, 875n, 901n, 903n, 911, 977n, 938, 100 1022, 1028, 1031, 1062, 1082, 1083, 1096 1099, 1100, 1101, 1102, 1104, 1107, 1112 1114, 1153, 1173; — çağırup 198, 752; — fikri 81; — kağıdı 1099, 1100; — mahzarları 873; — mührü 1099; — recâsı 9, 454, 522, 752, 863, 1028; — sadâsı 1099; — savtı 645; — tarîki 917, 1017; — ümmîzi 936; — vermeyüp/vermezler 43, 121n, 278, 386, 412, 487, 490, 493, 503, 879, 897, 959, 977, 987, 993, 1022
emânet 47, 304n, 311, 799, 821, 836, 848, 954; — kabr 304, 326, 590, 644, 805; — konulan hazîne 584
emekdâr 67, 511, 590, 646, 741; — kullar 435; —lar 766
emîn 83, 103, 105, 178, 378, 388, 754, 759, 1007, 1016, 1118, 1162; — efendiler 110, 188, 622, 1134; —ler 78, 83, 185, 262, 426, 601n, 788, 970, 1143

Emîn-i Cev bk. Arpa Emîni
Emîn Halîl Bey (Kigı'da top dökümü ile vazîfeli) 388
emîniyye kurulup 610n
Emîn-önü 195, 206n; —leri 1013
Emîr Bey (Kayseriyye Beyi) 898
Emîr Buhârî (بخارى) Efendi (meşâyih-i 'izâmlardan) 1177n
Emîr Efendi (Baş-muhâsebeci) 627
Emîr Efendi (Defterdâr, Baş-defterdâr) 68, 72, 79, 93, 105n, 1178n
Emîr Efendi (Sultân Süleymâniyye Câmi'i'nde Vâ'iz, e'izze-i kirâmdan, hutebâdan, meşâyihden) 13, 16, 22, 16, 40, 123, 161, 297, 717, 1177n, 1178n
Emîr Gûne-zâde Hân (Revân Hâkimi) 563, 645, 646, 866, 1024, 1028, 1039, 1158
Emîr Halîfe (Baş-halîfe) 600n, 794
Emîr Halîfe (Sinân Bey-zâde, Gurebâ'-i Yesâr'da) 558, 586
Emîr Hüseyn Paşa (Seyf-oğlu diye bilinen Emîr Yûsuf'un oğlu, Tırablus-Şâm Hâkimi, Şâm-ı şerîf Beylerbeyisi) 322, 526n
Emîr Sultân (Bursa'da) 426
emirzeler 36n, 41, 49, 65, 156, 213, 214, 218, 220, 225, 260, 347, 674, 679, 693, 802, 803, 965, 1050, 1052
emlâk 685, 698; —ler 252, 504, 889, 970
emn 6, 52, 180, 221, 232, 248, 277, 295, 453, 504, 523, 546, 599n, 620, 658, 789n, 800n, 835, 903n, 1112, 1173; — fikri 81; — tarîk 1017
emr 4, 5n, 18, 57, 59, 71, 80, 87, 88, 94n, 96, 97, 98, 150n, 175n, 233, 239, 240, 251, 264, 269, 293, 298, 307n, 312, 316, 317, 320n, 337, 341, 344n, 346, 385, 409n, 450n, 455n, 460, 465, 472, 478, 482, 509, 514, 536, 552n, 566, 573, 581, 596, 597, 614, 616, 630, 632, 644, 660, 671, 693n, 695n, 707, 720, 721, 724, 725, 729, 731n, 732, 733, 739, 743, 748, 753n, 762, 776, 796, 799, 823n, 837, 847n, 852, 858, 867, 880, 882, 886, 897, 970, 971, 983, 985, 993, 998n, 1007, 1015, 1016, 1023, 1024, 1027, 1029, 1035, 1039, 1042, 1049, 1061, 1062, 1064, 1096, 1104n, 1107, 1111, 1118n, 1146, 1155; ber-mûceb-i — 879; ber-mûceb-i —i 'âlî 859, 1012; —i 'âlî 273, 409; —i celîlü'l-kadr 172, 174; —i Hakk 554, 556, 687n; bi—i Hudâ 661, 879; ber-mûceb-i —i hümâyûn 986; —i İlâhî 303, 573n, 846, 848, 879n, 906n, 1026, 1160; emr-i —lar 511; bi—illâh 231, 292, 325, 698, 704, 751, 763n, 764n, 819n, 822, 823, 847n, 1025, 1145; bi—illâhi Te'âlâ 52, 96, 109, 218, 286, 318, 364, 417, 421, 458, 528, 618, 647, 649, 666, 684n, 686, 702, 703, 749, 761, 771, 785, 805, 819, 847, 971, 980, 1045, 1049, 1085, 1090, 1117, 1152n, 1156, 1160; —i ma'rûf 765; —i Rabbânî 1172, 1173; ber-mûceb-i —i şerîf 536; mü'ekked —i şerîf 139, 1008; —i şerîf/şerîfler 27, 47, 49, 62, 66, 95, 97, 102, 107, 127, 171, 174, 180, 181, 182, 183, 211, 212, 227, 228, 241, 270, 295, 299, 319, 378, 380, 399, 414, 433, 446, 453, 455, 470, 507n, 510, 518, 534, 536, 550, 587, 588, 600n, 618, 631, 632, 634, 657, 667, 689, 707, 715, 743, 753, 786, 863, 873, 880, 903n, 909n, 927, 980, 985, 986, 993, 1011, 1020, 1049, 1105, 1106, 1116; —i takdîrleri 907; —ler 186, 319, 634, 727n
emrâz 52, 414, 967; —ı muhtelife 819, 870
endâzeler 340
Enderûn 667, 719n, 994, 1007, 1162; — ağaları 14, 273, 373, 654, 670, 706, 712, 987, 994, 995, 1007, 1067, 1072, 1081, 1171, 1177n; — Baş-hazînedâr 110; — hâdım ağaları 598; — halkı 995; — hazînesi 54, 719, 997, 1057; —i hümâyûn 828; — mühimmâtları 1007; — ocakları 1067
engin 661, 1152; —de gezüp 700
engûr 79, 143; siyâh — 22; —ler 79; —ün meyveleri 146
Engürü ('azîzler makāmı) 602, 776, 777, 778, 878, 881, 1076, 1119; — Kal'ası 776, 777, 796; — kasdına ılgaduğu 776; — Kazâsı 878, 880; — makāmı 1129; — menâzili 882, 1119; — Sahrâsı 776, 859; — Sancağı 352, 508n, 510, 776; — Vilâyeti 878, 1120
enhâr 19, 39, 50, 64, 66, 70, 99, 128, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 171, 173, 207, 228, 249, 250, 259, 265, 266, 267, 298, 321, 324, 338, 387, 389, 410, 412, 415, 466, 495, 662, 817, 841, 880, 886, 898, 902, 904, 908, 916, 939, 950, 999, 1019, 1024, 1027, 1060, 1078; — başları 165; —ı kebîr 387, 495n, 939; — kenârı 163; —lar 99, 914, 984n; bk. ayrıca nehir
ensâr 988; —ı ehlü'l-îmân 3, 5
er; —ler 990; —likler 772
erbâb-ı Dîvân bk. Dîvân erbâbı
erbâb-ı tîmâr bk. tîmâr erbâbı
erba'în zemânı 849
Erbil (اربيل) 513, 823, 908n, 916n, 918, 944, 954, 958; — menâzili 812, 909n, 910; — nevâhîleri 1092; — re'âyâları 909n; — Vâdîsi 812, 909n, 910; — vilâyetleri 1046
Erciyeş Kûhistânı; — balkanları 797; — boğazları 797
Erdebil 583, 589, 655, 669, 676, 677, 678, 680, 681, 682, 684n, 686n, 936, 1027, 1034; — seferi 673; — sınurları 681; — sınuru 937; — Şehri 682; — varoşları 682; — Vilâyeti 681, 936, 1031, 1034, 1035

Erdel 7, 74n, 172, 205, 208, 213n, 978, 1004, 1158; — Belgıradı 80; — elçileri 546, 903n, 1126; — Elçisi 1136, 1160, 1168; — eşkıyâları 206; — kal'aları 100; — keferesi 208, 221, 337, 338, 694; — Kıralı 51, 52, 56, 60, 63, 76, 82n, 114, 155, 165, 166, 206, 211, 220, 271, 337, 433, 453, 454, 468, 694, 977, 978, 1118, 1150; — Kırallığı 444; — Macarı 433; — memleketi 79; — seferi 206, 212, 337, 338n; — Prensi 444n; — sınuru 79, 218; — Vilâyeti 56, 79n, 208, 209, 216, 218, 220, 337, 413; — Voyvodası 438

Erdel-oğlu (hâyin, mağrûr, kâfir, Macarların Serdârı) 64, 80, 82, 86, 93, 94, 95, 113, 202, 205;—'nun taburu 127, 300; —'nun vilâyetleri 209, 220

Ereğli 467, 470, 569, 638, 796, 897, 1083, 1084; — Irmağı 1017; —i Karaman 988; — Kasabası 803; — menâzili 495, 569, 830; — Sahrâsı 387, 1017; — Vâdîsi 495, 1083

Ergani (ارغنين) Livâsı 323

erik 22

erkân 687, 688, 733, 784n; —ı Devlet 132, 299, 304, 385, 427, 451, 488, 599, 651n, 654, 690n, 703, 785, 856, 1001, 1019, 1029, 1030, 1038, 1079n, 1110, 1139, 1154n, 1157; —ı Devlet-i selâtîn-i 'izâm 1063; —ı dîn-i İslâm 3, 5; —ı Dîvân 570, 608; — mûcebince 1155

erkec; —ler 772, 1060; — tulumu/tulumları 887, 905, 1060, 1087

Ermeni; lağımcıyân — kefereleri 1044; zimmî — 836

Er-oğlu (Hacı Bektâş Velî hazretlerinin Şeyhi) 569

erre 15, 116, 134, 668; âhen — 29

ervâh; —ı mukaddes 165; — nâzil olur 528

erye 399, 668; —ler 134n

erzâk; —dan çıkarup 273; —lar 775, 804, 865, 889, 1020, 1030, 1050

Erzincan/Erzingân 563, 570, 571, 573, 771, 773, 849, 863, 866, 1012; — Kal'ası 858, 863; — menâzili 1020

Erzurum 180, 383, 388, 389, 392, 393, 394, 396n, 534, 535, 541n, 550, 555, 556, 557, 563, 570, 571, 572, 573, 574, 580, 585, 586, 599n, 636, 639, 640, 641, 644, 646, 648n, 649, 650, 651, 652, 653, 656, 657, 660, 662, 668, 674, 680, 683, 686, 702, 768, 770, 773, 774, 796, 799, 800, 809, 837, 839, 840, 841, 842, 843, 846, 847, 848, 851, 853, 854, 855, 863, 864n, 867, 870, 871, 873, 874, 875, 876, 877, 879, 963, 964, 965, 970, 975, 976, 1010, 1012, 1013, 1020, 1021, 1022, 1023n, 1024n, 1031, 1037, 1043, 1044, 1045, 1046, 1048, 1049, 1059, 1061, 1088, 1111, 1160; — ahvâli 771, 773, 867; anbarları 180, 382, 563, 570, 588, 656, 1059; — askeri 32, 323, 979; — a'yânı 1022; — Beylerbeyisi 210, 214, 387, 388, 389, 394, 396, 482, 557, 563, 571, 574, 577, 580, 582, 584, 593, 599n, 640, 642, 646, 650, 656, 674, 678, 680, 683, 750n, 757n, 769, 979, 1021n, 1023n, 1174; — Defterdârı 180, 1018; — dervîşânı 1022; — Dizdârı 757n, 773, 800n; — eşrâfları 1022; — Eyâleti 11, 102, 180, 183, 185, 344, 382, 475, 535, 542, 549, 750, 768, 771, 773, 876, 962, 963, 966, 1021n, 1125; — gönüllüsü 571; — Kadısı 1018; — Kal'ası 389, 392, 393, 535, 541, 571, 585, 659, 770, 771, 774, 800, 835, 839, 842, 843, 844, 845, 846n, 847, 855, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 969, 1022, 1046; — Kal'ası'nın bedenleri 870; — Kal'ası'nın hisârı 870; — Kal'ası'nın kulleleri 870; — kulları 642, 768, 771, 773, 774; — Mîr-i mîrânı 32, 242, 323, 534, 536, 541, 546, 825, 837, 839, 876, 877, 962, 964, 969, 1012, 1020, 1021, 1022, 1024, 1026, 1031, 1042, 1044, 1088, 1091, 1159; — Mîr-i mîrânlığı 849; — mîrlivâları 1022; — muhâfazası 549, 557, 559, 659, 876n, 877n, 1018, 1023, 1037, 1049, 1059, 1142; — nöbetçileri 770n; — Sahrâsı 393, 637, 641, 839, 843, 867, 1021, 1049n; — seferi 648, 825, 858, 876; — sıbyânı 1022; — 'ulemâsı 1022; — Vâdîsi 846, 847; — Vâlîsi 876n, 877n; — Vilâyeti 563, 580, 584, 683, 800, 877, 1023, 1034, 1042

Es'ad Efendi (Hoca Sa'deddin-zâde, Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri, Şeyhülislâm) 176, 228n, 236, 372n, 375, 405, 482, 545, 553, 564, 651, 670, 684, 697, 703, 708, 717, 722, 728, 729, 740, 756, 765, 771, 1177n

Es'ad Efendi (Tezkire-i Sâhî) 375, 417, 418

Es'ad Efendi-zâde (Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri) 887n, 903n, 1134, 1137, 1157

esâmîler 378; —i kırâ'at olundukça 733

esb 19, 47, 299, 476n, 507n, 856, 892, 996, 1013, 1047, 1062; mücevher eğerlü/rahtlu — 482, 534, 1080n; sîm eğerlü — 1055; yelegen-dez sîm çullu — 856; —ân ayakları/pâyları 823, 1038, 1040, 1073, 1084; —ân eğerlerinin eğrimlerin aşar 910; —ân-ı enderûn 1067; —ân-ı has 986, 1018, 1089; —ân-ı yedekler 984n, 1048; mîrî —ânlar 1018, 1064; —ânlar 823, 912, 921, 939, 1033, 1076; —ânlar bavları 823; —i 'aşkar 14, 136, 153, 164, 482, 719, 745, 747, 785, 984, 996, 1014, 1048, 1072, 1094n, 1117, 1122; —ân 819, 834, 880, 892n; —i

'aşkar misâl 1013, 1023n, 1077; —-i bâd-ı sabâ 880, 1070, 1080; —-i fâris 145; —-i mehîb 1056; —-i sa'âdetleri 121; müzeyyen —-i tâzî 246; —-i tâzî 97, 507n, 875, 892, 913, 1117, 1122; Has-ahur'dan —ler 1007, 1038; —ler 84, 240, 299, 301n, 477n, 503, 534, 799n, 829, 847n, 848, 926, 1007, 1067, 1070, 1155; —leri gözünde olup 848

esbâb 48; —lar 84n, 214, 295, 318, 406, 417, 442, 529, 600n, 620, 630, 767, 903n, 1029; iç —ları 1033; kaba —ları 1033; —ların defter edüp 590

esedî guruş 1149

esenleşüp 892

eser 115, 645, 692, 786, 1034; —ler 8n, 109, 1033; —lerin berbâd edüp 1026; bir — meydâna gelmeyüp 848

esîr 8n, 28n, 61, 76, 78n, 81n, 83n, 166, 215n, 218, 294, 553n, 742, 743, 751, 754, 821n, 822n, 925n; — 'avratlar 216; — kâfirler 61; — kefere-i Kazak 804; —ler 7, 43, 47, 76, 78, 81, 83, 85, 156, 218, 220, 267, 360, 562, 694, 695, 731n, 743, 747, 754, 810n, 1174; —ler sürüp 435, 1091; — oğlanlar 216

Eski Câmi' (Bursa'da) 426

Eski-odalar 374; — başı 596; — kurbu 1152

Eski Saray (İstanbul'da) 554, 595, 596, 597, 598, 600n, 601n, 609, 610, 621, 622, 623, 624, 763; — Ağası 596, 598, 601n, 623; — baltacıları 1076; — duvarlarının saçakları 554; — meydânı 597, 598

Eskişehir (Anadolu sancaklarından) 386, 464, 491, 554, 559, 568, 637, 894, 987, 1016, 1078, 1081, 1082; — Beyi 386; — menâzili 491; — Sancağı 20, 493, 640

esnâf 46, 118, 128, 131, 135, 136, 244, 245, 402, 405, 406, 506, 564, 617, 712, 789, 840, 890, 951, 1007, 1038, 1040, 1124, 1149; — bâzergânlar 410, 784; — halkı 375, 486, 506, 1141; — kethudâları 13, 118, 245n, 712, 890, 1012, 1070; —lar 611, 806, 939, 1067; müzeyyen — tâyifesi 1070; — tâyifesi/tâyifeleri 13, 58, 118, 126, 176, 213, 486, 667, 669, 699, 723, 758, 788, 890, 939, 951, 1012, 1112, 1149; — tâyifesinin du'âcıları 13; — yiğit-başıları 712

ester 706; —ler 966; — palanı 422n, 886, 1007

eşcâr 146, 217, 597, 903n, 914, 1075; — dibleri 922, 929; — envâ'ı 931; —-ı bostân 146; —-ı sîb mübâlaga, bir cinsi eliflü 22; —istânlar 22; —lar 34, 35, 64, 146, 172, 250, 280, 283, 289, 798; —lık 495

eşirrâ 324, 382, 412, 478, 511, 781, 911; —lar 353, 484, 829, 896, 1000; —lıklar 894

eşkâl 990; —leri ile tahrîr ederlerdi 974

eşkıyâ 322, 323, 386, 425, 426n, 462, 488, 491, 500, 504, 508n, 514, 520, 521, 525, 532n, 533n, 568, 631, 632, 767, 796, 868, 974, 987, 1004, 1118; — gâilesi 462n, 463n; —-i zındıklar 502; — kefereleri 51, 738; süvârî —lar 496, 501, 514, 521; —lar 115, 128, 179, 323, 325, 350, 353, 356, 382, 385, 413, 454, 455, 458, 463, 469, 470, 472, 482, 484, 490, 492, 494, 495, 496, 505, 506, 511, 513, 518, 519, 520, 522, 523, 532, 539, 540, 541, 569, 594, 603, 617, 620, 696, 772, 774, 775, 781, 782, 784, 790, 863, 864, 879, 880, 893, 895, 896, 904n, 970, 973, 990, 991, 999, 1140; — segbânlar 506, 618

eşkinciler 10, 21, 26, 39, 50, 106, 107, 108, 182, 285, 330, 402, 420, 434n, 438, 548, 811, 852, 888, 994, 1067, 1068, 1084; akıncı — 34; piyâde — 20

eşrâf 14, 16, 17, 31, 120n, 126, 128, 131, 230, 250, 372, 373, 385, 410, 432, 451, 471, 473, 477, 487, 511, 521, 544, 585, 596n, 600n, 651, 761, 781, 830n, 913n, 987, 1013, 1038, 1057, 1121; — efendiler 622; —-ı sâdât 245; —-ı 'ulemâ 597; —-ı vilâyet halkı 514; —lar 14, 60, 504, 505, 519, 791, 946, 1012, 1057

eşribe 17, 104, 261, 600n, 1155; —-i gûn-â-gûn çekilüp 688; —-i mümessek 609; —-i sükker 406; — kısmı 443; sükkerî latîf —ler 1027; —ler 247, 596

Eşribe Efendi (Bursa Mukāta'acısı) 604

Eşribe Efendi (Teşrîfâtî) 558

Eşribe Halîfe (Muhâsebe Halîfesi) 178

et 375, 935; —ler 929; — vakıyyesi 375

eteklikler; latîf — 996

Etem Bey (Yörük Beyi) 87, 108

etıbbâ 12, 667, 967, 805, 1133; —lar 184n, 414, 458, 485, 666; — mu'âlecesi 684

et'ime 600n, 660n; —-i fâhire 1155; —-i nefîseler 129; pîşkeş —ler 603; —ler 688

etmek 225, 375, 440, 553, 560, 579, 660, 715; —çi/etmekçiler 118, 1012; —ciler Kethudâsı 375; —ler/ekmekler 118, 638; — narh verilüp 553

Et-meydânı 111, 401, 549, 793

Etrâk 321n, 781, 918; cebe vü cevşenlü fâris — 1172; bî-sa'âdet bed-bahtlar — bir alay Müslümânlar 775; — kabâ'ili 895

evânî 251; gümüş — 696; —ler 821

evc; —-i âsumân 146, 147, 172, 283, 952; —-i eflâke hemser 772

evkâf 684, 785n; —-ı hümâyûn Mukāta'acısı 709; —-ı kifâyet eylemez külliyye zâviyeleri 1033; —-ı selâtîn defterleri 122; —-ı Selâtîn-i 'izâm 759; —-ı Selâtîn Muhâsebeciliği 1142; —-ı Selâtîn Mu-

hâsebecisi 377, 627, 1142; —-ı selâtîn tevliyetleri 766; —lar 110, 666, 761; — Muhâsebecisi 113, 243, 759
evkât 145, 294n, 815; eymen — 486, 670, 805, 1130, 1133, 1169; —-ı hamse 44, 297, 626, 682, 827, 850, 870, 903n, 911, 913, 921, 993, 1029, 1106, 1112; —-ı mübâreke 228n, 236, 457, 920, 1160, 1163, 1169; —-ı salât 761; —lar 253, 1001
evlâd 503, 504, 685, 940, 988n, 1011, 1085; —lar 286, 685, 797n, 1049, 1080
evler 150, 607, 611, 642, 757, 1042; —i 'âlî 216
evliyâ; burc-i — 1103; —-i salihîn 1014; — 'ullâh 1071; burc-ı —'ullâh berekâtı 787
Evliyâ-zâde (Süleymâniyye'den Ayasofya-i Kebîr'e Vâ'iz) 1169, 1178n
evrâd-ı şerîfler 500
evvel-bahâr 45, 106, 139, 204, 269, 270, 317, 320, 459, 479, 513, 549, 559, 637, 640, 657, 762, 826, 877, 965; — faslı 543, 614; vakt-i — 302; —-ı huceste-âsâr 16, 29, 51, 95, 300, 346, 524, 537, 541, 670, 801, 824, 878, 1061
eyâlet 77, 101, 135, 298, 320, 351, 352, 438n, 453, 508n, 524, 525, 544, 599n, 686, 716n, 772, 773, 786, 803, 825, 881, 915, 958n, 961, 962, 975n, 1084, 1109, 1158, 1162; — da'vâsı 349; —ler 6, 7n, 11, 37, 57, 97, 112, 138, 179, 180, 183, 238, 242, 248, 260, 268, 298, 320, 322, 325, 329, 344, 373, 391, 458, 465, 466, 478, 512, 530, 544, 557, 560, 592, 603, 618, 647, 681, 683, 689, 736, 801, 849, 859, 878, 880, 882, 887, 915n, 916, 917, 959n, 961, 966, 976, 980, 1005, 1036, 1049, 1066, 1119, 1125, 1137, 1139, 1149, 1153, 1157
Eyâlet-i Basra bk. Basra Eyâleti
Eyâlet-i Bosna bk. Bosna Eyâleti
Eyâlet-i Eğri bk. Eğri Eyâleti
Eyâlet-i Haleb bk. Haleb Eyâleti
Eyâlet-i Karaman bk. Karaman Eyâleti
Eyâlet-i Kefe bk. Kefe Eyâleti
Eyâlet-i Lahsa bk. Lahsa Eyâleti
Eyâlet-i Mısır bk. Mısır Eyâleti
Eyâlet-i Revân bk. Revân Eyâleti
Eyâlet-i Sivas bk. Sivas Eyâleti
Eyâlet-i Şâm bk. Şâm/Şâm-ı şerîf Eyâleti
Eyâlet-i Temeşvar bk. Temeşvar Eyâleti
Eyâlet-i Van bk. Van Eyâleti
eytâm 1141; —lar 1141
eyvân 161, 808; tâk — 931; tumturak — 1011
eyyâm 131n, 135n, 150, 245n, 253n, 266n, 267n, 268n, 293n, 304n, 319n, 325n, 401n, 424n, 431, 463n, 466n, 467n, 485n, 509n, 511n, 516, 534n, 541n, 544n, 545n, 548n, 555n, 562n, 573n, 578n, 687n, 721n, 785n, 795n, 799n, 801n, 816n, 819n, 824n, 826n, 829n, 830n, 831n, 834n, 836n, 840n, 844n, 847n, 865n, 872n, 883n, 896n, 901n, 902, 904n, 905n, 918n, 932n, 936n, 951n, 958n, 961, 965n, 968n, 976n, 986n, 987, 988, 995, 996n, 1011n, 1013, 1015n, 1016, 1018n, 1019, 1026, 1028, 1032, 1036, 1040, 1044, 1045n, 1055, 1057n, 1058, 1068n, 1070, 1076, 1077, 1078, 1079, 1080, 1081, 1083, 1098n, 1110, 1119, 1121, 1122, 1136, 1146, 1151, 1154, 1155, 1156, 1159, 1161, 1163, 1164, 1166, 1167n, 1168, 1169, 1171, 1173, 1175, 1177n; muvâfık — 1147; msfu'l— 162; —-ı bahâr vakitleri 908; —-ı cum'a 296, 903n; —-ı devleti 760; —-ı enhâr 207; —-ı germâ 1035; —-ı muvâfık 1152; —-ı mübâreke 252n, 420, 500, 1170, 1173; —-ı nevrûz 516; —-ı rûz-i kāsım 269; —-ı sabâhu'l-hayr 954; —-ı şitâlar 1038; —-ı şitâ vakti 269, 954; —-ı temmûz 259, 323, 1051; —-ı teşrîk 252, 1002; —lar 59, 287n, 301n, 308n, 409n, 662n, 663n, 761, 812n, 815n, 846n, 863n, 893n, 903n, 1015n, 1017, 1027n, 1054, 1076n, 1084, 1106, 1169n
Eyyûb-i Ensârî (Hz.) 71n, 175, 374, 459, 717, 783, 784, 785, 883n, 1033, 1071; — 'Alemdârı 1014; — 'alemi 405; — civârları 326; —'de kılıc kuşanma 691n; — hüddâmları 1055; — İskelesi 784, 883, 1040; — Türbe-i münevvereleri 666, 667, 1135; — Türbe-i şerîfleri 54, 374, 545, 606, 671, 690n, 691, 784, 1135
Eyyûb Paşa (Çukadâr, Vezîr, Vezîr-i hâmis) 1128, 1154
ezân 122, 247n, 406; —-ı şerîf 45, 411, 463, 655, 1170n; —-ı şerîf kırâ'at/okunup 190, 442, 659, 665, 1021n, 1057, 1132, 1170; –lar 77, 247, 442; — ü ikāmet 655, 682, 781
Ezrak Câzû'nun mağarası 914, 917

F

fâcirler; hod-bîn — 36
fağfûrî mertebânî kebîr sahanlar ile çekilüp 688
fakîr 135, 160, 375, 406, 481n, 484, 503, 571, 615, 760, 792n, 883, 958, 989, 1040, 1080, 1107n, 1123, 1134, 1135, 1173; —ler 488, 792, 887, 911, 999, 1040; — re'âyâlar 895; — tekā'üdler 1061
falya; toplar —ları 297
fânûs 644; musanna' —lar 654; —lar 133, 266, 302, 616, 862, 1169
fâriğ 166, 267, 308, 350, 393, 478, 479, 509, 520, 536, 543, 582, 593, 670, 691, 788, 796, 820, 831, 846, 871, 882, 973, 1028, 1047, 1080, 1116, 1134
fâris 146, 247, 910, 957, 1092, 1172; — atlu dilîrân 37; — cündîler 1001; — dilâverler 1165; — dilîrler 43, 453, 910; — gāzîler 42; —ler 37, 46, 61, 354, 531, 842, 933,

1045, 1048, 1093; — nâmdârlar 905; — süvârîler 1000
Fârisî; — meşhûr kitâblar 935; — nâmeler 179
Fars 1168n
farz 122, 190, 780n, 781, 840n, 1132; salât-ı — 122n, 592n, 659, 1019; —-ı 'ayn 353; —-ı ikindi 15; —-ı 'işâ 664; —-ı kifâye 353
fâsid 50, 62, 519, 769, 774, 921, 978; — da'vâlar 348; —e Fir'avn Yehûd/sihir-kâr karı 272, 273; —-i bî-dîn 164; —ler 155n, 350, 611, 769, 940; —lik 940, 1102; — oğlan 788
Fâyık Bey (Deli/Dîvâne, Peçuy Beyi, Ebnâ'-i Sipâhiyân'dan, gāzîlerden) 22, 36, 88, 182
fâyide/fâ'ide 341, 422, 435, 543; bî— 360, 872; —ler 701; — ümmîdi 951
fâzıl 111, 243, 688
Fazlı Ağa (Vezîr Mehmed Paşa'nın ağası) 1129
Fazlı Efendi (Tersâne Emîni) 377, 547
Fazlı Paşa (Tevkî'î) 1178n
fecr; salâtü'l— 19, 24, 25, 40, 145, 149, 151, 158, 160, 219, 252, 284, 302, 314, 500, 504, 744, 750, 862, 869, 870, 932, 1021, 1099, 1170, 1171; tulû'-i — 33, 332, 519, 1170; vakt-i/vaktü'l— 24, 33, 35, 292, 302n, 332, 500, 519, 927, 995, 1019, 1027, 1075, 1170n; salât-ı — zemânı 136, 289, 840, 860, 889, 920, 952
fedâ 235; süvârî —yî 42; —yî 77, 279, 515n, 520, 526, 924; —yî askerler 292; —yî dilîrler/dilîrân 33, 343, 796; —yî kapu-kulları 61; —yîler 38, 498; —yî perâkende gāzîler 799; —yî süvâr[î] Celâlîler 844; —yî yiğitler 531
Fedâyî Efendi (Silâhdâr Kâtibi) 364
fellâh 619; Dürzî telbîs Ekrâd —lar 1084
Fellûce 504, 513, 808, 809, 814, 815, 816, 818, 834, 886, 902, 945, 946, 950, 956n, 959, 961, 1061, 1084
fenâ; dâr-ı — 372, 666; — verüp 922
Fenar (İstanbul Boğazı'nın Anadolu yakasında); — sevâhili 1075; — Vâdîsi 803
Fenar (İstanbul'da Balat'ın yanında semt) 1147; —kapusu civârı 1160
Fenar-bağçesi (İstanbul'da) 882, 1039, 1122; — Köşkü 987, 1039; — sarayları 987; — Vâdîsi 987
fenâya verüp 321, 539
Fener (İstanbul Boğazı'nın Rumeli yakasında) cânibi 692
ferâgat 43, 48, 165n, 359n, 509, 689n, 783, 818, 909n, 953, 1138n
ferah 273, 331n, 342, 343, 344; —iyyet 292n, 299; —lar 343, 344
ferâyiz 463, 827, 1170n; salât-ı — 133, 411, 1057; — edâ 746, 827n
ferd 44, 45, 48, 52, 55, 59, 60, 61, 68, 73, 80, 83, 84, 89, 90, 96, 100, 111, 112, 120, 121, 127, 131, 141, 143, 144, 150, 152, 157, 163, 165, 166, 179, 180, 200, 210, 247, 248, 252, 255, 264, 269, 284, 294, 296, 304, 313, 318, 319, 320, 322, 333, 340, 343, 346, 350, 351, 355, 357, 368, 375, 377, 378, 395, 397, 410, 415, 419, 420, 436, 440, 458, 463, 466, 473, 474, 488, 494, 497, 500, 503, 511, 513, 523, 527, 528, 529, 531, 542, 555, 557n, 566, 573, 579, 581, 582, 598, 600n, 601n, 612, 620, 628, 630, 632, 645, 646, 649, 660, 661, 662, 681, 713, 715, 720, 723, 732, 736, 743, 750, 751, 752, 753, 755, 760, 761, 771, 775, 776, 793, 798, 808, 811, 827, 829, 840, 843, 855, 862, 868, 870, 871, 873, 876, 877, 878, 879, 886, 895, 878, 901, 902, 903n, 904, 905, 906, 909n, 910, 911, 912, 926, 927, 931, 935, 937, 938, 944, 945, 949n, 954, 955, 957, 981, 987, 990, 992, 1009, 1010, 1018, 1027, 1028, 1029, 1033, 1034, 1040, 1043, 1044, 1047, 1061, 1075, 1085, 1093n, 1104, 1108, 1115, 1118, 1120, 1127, 1138, 1139, 1141, 1147, 1153; —ler 504, 871, 872n, 875, 879
Ferecik 613
Ferhâd Ağa/Paşa (Bostancı-başı, Yeniçeri Ağası, Şâm Beylerbeyisi, Serdâr, Küçük Vezîr) 52, 71, 112, 176, 231, 321, 327, 345, 346, 352, 373, 456, 460 462, 463, 464, 465, 467, 469, 470, 471, 472, 473, 475
Ferhâd Paşa (Vezîr-i sânî, Kāyim-makām, Vezîr-i a'zam, Serdâr, Nâmdâr-ı ekrem) 8, 9n, 12, 15, 29, 30, 47, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 69, 70, 71; —'nın doyumlukları 70; —'nın sofrası 65
Ferhâd Paşa Sarayı (Eski-odalar başında, Sultân Bâyezîd Câmi'i civârlarında) 374, 596, 1168
Ferhâd [ü] Şîrîn 938; — makāmları 938
Ferîdûn Efendi ('Ulûfeciyân-i Yemîn Kâtibi, Defter Emîni, Süvârî Mukābelecisi) 547, 801, 960
Ferîdûn-haşmetî 3, 5
Ferîdûn Paşa (Tevkî'î) 1178n
fermân 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 42, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 65, 67, 68, 69, 70, 73, 74, 76, 79, 80, 81, 82, 83, 87, 92, 93, 94, 97, 98, 99, 102, 105, 106, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 114n, 117, 122, 124, 125, 127, 128, 129, 131, 132, 133, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 147, 152, 156, 157, 161, 164, 168, 169, 171, 176, 178n, 179, 181, 184, 185, 186, 190, 191, 192, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 207, 209, 211, 212, 213, 216, 218, 219, 220, 225, 227, 228, 230, 231, 232, 233, 238, 239, 240, 241, 243, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254,

255, 256, 257, 259, 260, 261, 262, 264, 266, 267, 269, 270, 274, 277, 279, 280, 283, 285, 286, 289, 290, 294, 295, 296, 298, 299, 300, 305, 306, 307, 310, 311, 312, 314, 316, 317, 318, 320, 322, 328, 330, 332, 335, 337, 338, 339n, 341, 344, 345, 346, 348, 351, 352, 354, 355, 356, 357, 359, 363, 368, 369, 370, 371, 374, 376, 378, 379, 381, 382, 386, 387, 388, 392, 398, 399, 400, 401, 402, 404, 407, 408, 410, 411, 413, 414, 415, 418, 419, 422, 428, 429, 430, 431, 435, 436, 437, 438n, 443, 444n, 447, 448, 450, 454, 456, 459, 460, 462, 463, 464, 468, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 499, 500, 501, 505, 506, 507n, 508n, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 516, 517, 518, 520, 523, 524, 525, 526, 529, 532, 533, 534, 535, 536, 541, 543, 548, 549, 550, 552, 556, 557, 558, 559, 560, 561n, 563, 564, 565, 566, 568, 570, 573, 574, 576, 577, 579, 580, 581, 586, 587, 588, 590, 592, 593, 595, 599n, 603, 605, 609, 614, 617, 624, 625, 628, 630, 631n, 633n, 634, 638, 640, 643, 651, 653, 654, 656, 657, 659, 664, 665, 667, 670, 679, 680, 681, 686, 688, 689, 693, 695, 696, 699, 701, 702, 705, 706, 707, 708, 712, 713, 714, 715, 716, 720, 723, 725, 726, 727, 728, 729, 731, 732, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 743, 746, 747, 748, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 760, 762, 763, 765, 766, 768, 769, 770, 776, 777, 778, 782, 784, 787, 789, 792, 793, 795, 796, 799, 800, 802, 805, 806n, 809, 810, 811, 814, 816, 819, 824, 825, 826, 827, 830, 831, 835, 836, 837, 838, 841, 844, 846, 847, 848, 849, 850, 857, 858, 859, 860, 861, 863, 864, 865, 867, 868, 872, 873, 874, 876, 877, 878, 879, 881, 882, 883, 885, 886, 888, 889, 892, 896, 897, 898, 900, 901, 902, 903n, 904, 905, 906, 908n, 909n, 911, 919, 921, 923, 925n, 927, 929, 930, 934, 936, 937, 938, 940, 943, 944, 945, 947, 948, 950, 954, 955, 956n, 959, 961, 962, 964, 965, 966, 967, 969, 970, 971, 973, 974, 975, 980, 982, 983n, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 995, 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1007, 1008, 1009, 1010, 1011, 1012, 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1020, 1021n, 1023, 1027, 1028, 1030, 1031, 1034, 1035, 1037, 1038, 1039, 1040, 1042, 1049, 1050, 1051, 1052, 1054, 1055, 1058, 1059, 1060, 1062, 1061, 1063, 1064, 1065, 1066, 1067, 1068, 1069, 1070, 1074, 1075, 1076, 1077, 1078, 1080, 1081, 1083, 1085, 1086n, 1088, 1092, 1093, 1096, 1097n, 1098, 1100, 1103n, 1104, 1106, 1107, 1108, 1109, 1111, 1113, 1114, 1115, 1116, 1117, 1118, 1119, 1120, 1121, 1124, 1125, 1126, 1127, 1128, 1129, 1131, 1133, 1135, 1139, 1141, 1142, 1143, 1146, 1147, 1150, 1154, 1157, 1158, 1160, 1161, 1165, 1166, 1168n, 1169, 1170, 1172n, 1173, 1174, 1175, 1176; ber-mûceb-i — 879; —ber 807, 880, 866; ber-mûceb-i —ı 'âlî 482, 543, 991; —ı 'âlî 398, 631n, 739, 950, 1023; fermân-ı —şân 11, 453, 552; —ı hümâyûn/hümâyûnlar 29, 131, 455, 727, 1046n; —ı Pâdişâhî 71, 231, 348, 537, 630, 727, 877, 903n, 975, 1004, 1005, 1006, 1066, 1083, 1096, 1149, 1155, 1163, 1168, 1172; —ı sa'âdetleri 449, 738; —ı şerîf/şerîfler 11, 29, 57, 62, 66, 70, 77, 109, 110, 114, 124, 127, 138, 143, 157, 179, 182, 211, 229, 231, 237, 239, 242, 274, 279, 301, 306, 310, 321, 352, 353, 356, 357, 379, 380, 398, 399, 401, 407, 419, 428, 429, 433, 449, 453, 454, 457, 460, 473, 484, 490, 491, 494, 500, 510, 511, 536, 542, 543, 544, 550, 551, 552, 554, 559, 572, 580, 587, 606, 627, 630, 668, 669, 672, 674, 678, 681, 694, 695, 705, 720, 723, 724n, 732, 737, 740, 746, 755, 756, 762, 802, 803, 809, 819, 859, 863, 866, 873, 882, 903n, 940, 916, 917, 919, 932, 959, 961, 964, 966, 974, 994, 1010, 1023, 1054, 1057, 1063, 1066, 1077, 1097, 1098, 1102, 1108, 1109, 1111, 1119, 1121, 1127, 1129, 1150, 1153, 1167, 1172; —lar 20, 21, 193, 277, 311n, 337, 338, 376, 378, 388n, 406, 416, 422, 435, 443, 445, 463n, 448, 467, 517, 527, 566, 570, 579, 631, 708, 828, 860, 861, 879; — mûcebince 183, 457, 503, 582, 724, 917, 923, 966, 983n, 1012, 1013, 1088, 1108, 1153, 1168

Ferrûh Kethudâ-zâde (Mukāta'ât-ı Koyun, Küçük Rûznâmeci/Rûznâmeci-i Sânî, Baş-rûznâmeci/Rûznâmçe-i Evvel) 377, 428, 431, 451, 460, 475, 481, 538, 558, 593

fersah 249, 932, 933, 1146; — be-fersah 121

fertût 931

feryâd 24, 45, 61, 84, 90, 91, 96, 157, 165, 166, 220, 235, 281, 292, 303, 442n, 458, 471, 488, 507, 508n, 511, 661, 676, 778, 789, 815, 830, 843, 870, 872, 873, 896, 898, 902, 909n, 910, 911, 926, 978, 992, 999, 1028, 1031, 1099, 1103, 1134; garîk-ı — 1134; —cı 30, 90n, 239, 300, 338, 452, 769, 981; —cılar 90, 114, 202, 225, 227, 290, 309, 319, 326, 458, 465, 478, 493, 494, 776, 777, 786, 787, 802, 834, 837, 838, 839, 881, 979, 1031, 1042, 1075; —ı bülbül 1119; —ı murgān 862; —lar 45, 81, 91n, 273, 340, 345, 379, 472, 474, 490, 528, 870, 895, 1082, 1134; — sadâsı 85

ferzend 58, 516, 791, 845, 897, 898, 901, 910, 1173; —ler 820, 878, 908n

fesâd 273, 448, 449n, 491, 621, 767, 781, 782, 792, 802, 831, 836, 849, 877, 912n, 1006, 1058; —a bâ'is 769, 835, 907; —a mâyil 336; — deryâsı 839; — kopmayup 766; ehl-i —lar 603, 809, 881; —lar 9, 556, 782, 853; —lar koparup 772

feth 4, 6, 9, 13, 14, 24n, 25n, 26, 34, 35, 36, 38n, 39, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 53n, 58, 77, 92, 98, 100, 109, 135, 141, 150, 151n, 154n, 155n, 169, 172, 187n, 199, 200, 204, 209, 216, 231, 235, 246, 263, 274, 277n, 278, 280, 281, 282, 286, 287, 295, 297, 298, 317, 327, 334, 335, 344, 379, 384, 420, 421, 429, 435, 436, 439, 441, 442n, 455, 484, 511, 522, 523,

524, 528, 532, 534, 544, 551, 553, 575, 580, 618, 620, 645, 661, 681, 692, 693, 694, 700, 731, 742, 746, 754, 772, 782, 790, 799, 820, 842, 846, 855, 858, 866, 875, 909n, 911, 915, 924n, 936, 940, 955, 968, 976, 1005, 1028, 1030, 1031, 1032, 1037, 1051, 1064, 1094n, 1099n, 1103, 1104, 1105, 1106, 1109, 1145, 1151, 1159n, 1161n, 1165; —-i cedîd 1029; —-i kal'a/kılâ' 274, 296; —-i küffâr-ı tabur 98; 298; —-i tabya 367; —ler 246, 278, 367, 1107n, 1115

Feth; —-i şerîf 19, 36, 149, 151, 160, 164, 412, 438, 527, 740, 747, 750, 951; —-i şerîfler 158, 161, 284, 289, 293, 404, 747, 1151; —-i şerîfler kırâ'at olunup 441; — Sûresi 582, 744, 951

Feth Girây (Tatar Hânı, Tatar Hânı Gâzî Girây'ın kardeşi) 130, 139, 156, 165, 166, 169, 174, 186

Fethiyye (İstanbul'da bir semt) 1147

Fettâh Ağa (Vezîr-i a'zam Bayram Paşa'nın kethudâsı) 1054

Fettâh Hân (Mîr, Revân'dan kaçıp gelen, bed-baht) 946, 1101, 1102n, 1103

fetvâ Sâhib-i — 1151n; —-yı şerîf 696, 973, 994; —den fârig 993

fevr; 'ale'l— 749, 813

fevt 639n, 703, 910, 965, 1045, 1156

fezâ' 573, 844, 1026; — edenler 1099; — koparup 363; —lar 844, 1080, 1134

Fıkh kitâbları 935

fınduk 40, 89, 90, 144, 442, 872, 1031, 1045; — darbı 333, 531; — kurşun 382; saçma —lar 528; —lar 366, 367; —lar pertâv kılup 843; şâhî —u 669; — zahmı 951

Fırat Nehri/enhârı 323, 504, 513, 525, 816, 818, 837, 886, 901, 902, 904, 950, 971n, 1084; — çölleri 904; — deryâları 841; — sevâhili 324, 809, 814, 841, 902, 903n, 904n, 905, 1060, 1085; — vâdîsi 837

fırka 444, 730, 1055; — fırka 790, 890

fıskiyyeler 626, 931

figân 84, 96, 661, 676, 1134; —lar 233, 345, 474, 870; — sadâsı 85

fikr 80n, 82n, 580, 774, 938, 1172n; —-i fâsidler 155, 314; —-i fâsid tedbîri 291; —-i hayr 392; —-i savâb 34, 95, 277, 317, 975; —ler 531

fil; —bânlar 716; —filler 597, 687, 716; —ler ayakları altında herîse 732; —ler üzere perkidüp 722

filandıra bayrakları 71, 404, 607, 984, 1003

Filek 99, 114, 153, 264; — kal'aları 26; — serhaddi 267

Filibe 13, 18, 87, 99, 126n, 128, 129, 191, 204, 208, 212, 226, 250, 270, 304, 410, 411, 413, 423, 432, 565, 609, 728, 982, 992, 1002, 1007, 1049, 1158n; mahrûse-i — 17, 128, 410; — Efendisi 18, 728; — esnâfı 128; — eşrâfı 128; — Kadısı 128, 130, 191, 250, 251, 412; — Kazâsı 129; — Köprüsü 128, 412; — menâzili 18, 129; — Sahrâsı 1049

filori 605, 623; kîse — 672n, 690n, 733; sikke-i hasene — 667; —ler 601n; — saçdılar 623

Filorina Bağçesi 610

firâk 121, 246, 303, 304, 306, 365, 373, 384, 487, 589, 590, 666; hezâr — 1134; —lar 339, 373

firâr 8, 25, 36, 37, 43, 51, 61, 75, 76, 86, 89, 150, 165, 166, 168, 200n, 201, 215, 221, 222, 254, 265, 266, 274, 287, 292, 294, 314, 316, 319, 321, 323, 335, 336, 350, 359, 367, 368, 391, 396, 406, 413, 414, 439, 441, 452, 490, 493, 494, 495, 516, 521, 528, 531, 532, 535, 543, 562, 576, 580, 583, 618, 676, 677, 678, 679, 681, 690, 691, 692, 693, 694, 744, 749, 767, 772, 781, 796, 797, 798, 799, 803, 816n, 820, 840, 865, 867, 872n, 873n, 875n, 877, 896, 898, 904n, 905, 909n, 910, 912n, 913, 925, 926n, 930, 931, 933, 935, 941, 952, 957, 958, 973, 1004, 1010n, 1034, 1044, 1045, 1082, 1085, 1091, 1103, 1117, 1142, 1145, 1165, 1172, 1174; — edenler 514, 929; —î 170; —lar 840

firdevs; —-âşiyân 13, 280, 373, 666; —-mekânî 763

Firengî; — çelik 15, 332; — kadife 623

Firengistân 38, 271, 290, 413, 417n, 618, 899, 976; — elçileri 903n, 1168; — kal'aları 109; — kalyonları 6; — tüccârları 831; — vilâyetleri 6, 29

Firenk 88, 155, 172, 234, 271, 278, 335; — bâzergânları 899; — Beyi 271, 288n, 300, 367, 575; itâ'at eden — beyleri 285, 288, 279, 300, 314, 331; — beyleri 272, 285, 288, 289, 296, 298, 299; — dutsakları 1051; Duka — elçileri 1126; — gemileri 661, 700, 985; — hatvanları 271; — kâfirleri/kefereleri 29, 298n, 661; — kalyonları 1051; — Kapudânı 271; — /Efrenc keferesi 38, 271, 272, 285, 303, 306, 360, 738, 739, 985; itâ'at eden —ler 314, 331; —ler 7, 155, 271, 272, 289, 296, 303n, 312, 313, 334n, 335, 340, 367, 417n, 481; —ler sefîneleri 1062; piyâde —ler tüfengli 271, 272; — tâyifesi 299, 313n; — tüccârı 988

Firenk Kullesi (Azak Kal'ası'nda) 1152

Firenklü Hânı (Belgırad'da) 204

firkate 670, 700, 781; çekdürür —ler 52, 691; —ler/furkateler 112, 650, 653, 657, 658, 669, 685, 690, 692, 699, 708, 803, 804, 888, 978,

994, 1066, 1117, 1148, 1152, 1169; —ler donanup 804
Fîruz menzili (Ereğli öncesi) 1083n
fişek; —ler 597, 623; — san'atları düzüp 1169
fitil 75, 144, 148, 419, 420, 439, 948, 1095; tüfeng —i 75; —ler 151, 152, 437, 740; —leri tüfenglerinde hâzır 162; —leri yanar 922, 1100; —leri yıldız misâl şa'şa'a verüp 933; rişte-i penbe —lik 332
fitne 199, 914n, 930n, 1048n; —-başı 323; — bırağup 953; — koparup 775; kefere —leri 234
fodula; Ser-habbâzîn-i — 711; — Kâtibi 104, 451, 600n; beyâz —lar 412; — nân 251
Fö[l]dvar 32, 196, 261, 361, 422, 435; — menzili 445; — neferâtı 232; — Palankası 22, 196, 330
fuçılar/fucılar 43, 219, 334, 340, 976
fukarâ 17, 20, 54, 60, 63, 111, 121, 128, 129, 171, 175, 176, 189, 193, 196, 230, 236, 244, 247, 249, 252, 256, 286, 302, 309, 328, 344, 373, 379, 385, 410, 411, 415, 416, 431, 432, 471, 472, 475, 481, 486, 488, 493, 495, 503, 505, 506, 509, 532, 539, 569, 590, 600n, 611, 622n, 629, 655, 666, 670, 719, 728, 733, 735, 758, 761, 775, 778, 830, 870, 895, 903n, 931, 955, 983, 987, 990, 995, 996, 997, 998, 1013, 1017, 1018, 1032, 1038, 1057, 1072, 1077, 1086, 1117, 1120, 1121, 1135, 1139, 1140, 1141, 1142, 1147n, 1157; — ahvâlleri 1138, 1177n; — kazâyâsı 416, 650; —lar 59, 111, 126, 131, 176, 191, 210, 230, 324, 717, 859, 888, 896, 1013n, 1139; — mesâlihlerin görüp 785; — ra'iyyetler 847; mevlevîler —sı 492; — tâyifesi 465
funda kalafat ederlerken 981
fursat 91, 160, 223, 233, 318, 343, 365, 381, 388, 390, 406, 502, 519, 548, 554, 620, 645, 678, 691, 692, 693, 766, 774, 776, 791, 798, 818, 872, 842, 910, 922, 935, 980, 1142; — bulup 493, 495, 594; — demleri 798; — fevt olup 459; — gözedüp 74, 775; —ı ganîmet bilüp 165, 957; —ı rûzî 690; —lar 325; — mahalli 466; — mülâhazası 392; — nasîb eder 960; — vakti/zemânları 580, 768, 792
Fursatî Efendi (Mâliye Tezkirecisi, Şıkkı Sânî Tezkirecisi) 381, 391, 558
furtuna/fırtına 661, 1145, 1156n; — kesilmeyüp 661
furun 699, 700, 1054; —lar 227, 440; — levâzımâtları 1054
fürûht 7, 15, 47, 62, 76, 78, 82, 118, 156, 170, 171, 180, 212, 216, 217, 218, 221, 225, 267, 289, 304, 327, 341, 379, 522, 546, 553, 560, 573, 575, 576, 578, 579, 630, 642, 645, 646, 660, 676, 677, 681, 696, 707, 713, 715, 729, 739, 743, 747, 751, 764, 808, 811, 815, 819, 821, 834, 862, 879, 886, 912, 913, 918, 920, 935, 938, 946, 958, 959, 1096, 1108, 1112, 1113, 1127, 1141, 1156, 1164n
fütûhât 52, 196, 359, 367, 454, 484, 494, 506, 578n, 580, 745, 804, 952, 1038, 1039, 1072n, 1105, 1129, 1130, 1151, 1166;; —lar 149, 298, 361, 533, 928, 1107; müjde-i — 505

G

gaddâr 677; —lık 1010
gadr 48, 235, 378, 831, 912, 930
gâfil 25, 43, 59, 87, 97, 127, 199, 200, 368, 370, 438, 478, 519, 583, 678, 749, 791, 803, 819, 843, 867, 905, 918, 930, 1050, 1075, 1091; —ler 114, 220, 275, 392, 840
gaflet 92n, 97, 106, 127, 156, 199, 232, 241, 242, 282, 288, 325, 390, 482, 498, 535, 536, 549, 679, 691, 812, 819, 840, 851, 852, 866,897, 902, 903n, 1010; 'ale'l-— 766; — hâbı/uykusu 235, 466; — makāmı 234
Galata 621, 1033, 1040, 1106, 1152; — Boğazı 687n; — Kadısı 1176; — Sarayı 621n, 670
galebe 16, 28n, 36, 44, 65, 74, 81n, 89, 124, 127, 135n, 157, 205, 291, 336, 395, 528, 545n, 672, 678, 688, 792, 809, 820, 822, 883, 891, 900, 974, 996, 1021n, 1050, 1073, 1089, 1101, 1135, 1156; gürûh — 345, 901, 907, 1018; — alayı 33, 571; —-i insân 900, 1016; — izdihâmları 124; —ler 157, 309, 392; —likler 545
Galebe Dîvânı 534, 687, 1126, 1136, 1154, 1158, 1160, 1063, 1127, 1155n, 1156n, 1168, 1169
gālib 8n, 9n, 14, 28n, 127, 157, 159, 163, 222, 223, 271, 316, 325, 347, 350, 379, 500n, 509, 519, 520, 531n, 543, 556n, 576, 593, 599n, 660, 678, 679, 768, 771, 781, 782, 790, 802, 818, 836, 841, 842, 885, 898, 924, 991, 1000
ganem 50, 102, 247, 249, 485, 573, 823, 829, 887, 912, 935, 938, 959, 1005, 1076n, 1149, 1168; Mukāta'a-i — 558; Mukāta'a-i — ve Celeb 759; — iştirâları 541; — kurbânlar 20, 1011; mîrî —ler 559, 905, 1054, 1088; —ler 17, 812, 823, 832, 864, 870, 894, 895, 905, 909n, 911, 912, 915, 920, 938, 940, 947, 993, 1010, 1046; —ler cem'i 886; —ler sürüp 904; — sürüleri 938
ganî/ganiyy 135, 193, 216, 375, 406, 465, 503, 571, 732n, 751, 760, 883, 947, 958, 989, 1018, 1040, 1059, 1080, 1113, 1118, 1123, 1134, 1173; — vilâyetler 936
ganîmet 8n, 78, 212, 381, 503, 521, 529, 660, 678, 695, 905, 934, 935, 938, 1072, 1091, 1103, 1141; — ahvâli 76; — bilüp 1115
Ganî-zâde bk. **'Abdülganî-zâde Efendi** (Edirne Kadısı, 'ulemâ ve müderrisînden, Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri)
garar 30, 238, 438, 503, 668, 939; —lar 115, 150, 270, 289, 713, 1026, 1067, 1096

garb 4, 5, 67, 109, 654, 827; — cevâniblerinin elçileri 6; — seferleri 14, 325, 484, 842, 1021
gāret 57, 63, 76, 114, 207, 208, 209, 217, 218, 220, 224, 278, 286, 291, 292, 325, 337, 381, 440, 503, 508, 521, 575, 578, 583, 631, 676, 679, 682, 690, 693, 772, 796, 799, 809, 848, 881, 894, 895, 896, 898, 903n, 911, 922, 934, 935, 936, 942, 965, 968, 970, 978, 1046, 1118; —ler 830; yeniçerinin ni'met —leri 892
gark 43, 61, 193, 201, 340, 440, 521, 661, 662, 718, 803, 804, 810, 839, 907, 912, 1103, 1145; suya — etdiler 918
gārlar 172
Garra 265, 267; — Nehri/enhârı 263, 265, 266, 267; — Suyu 266
gasb 1085
gāşiyeler; dürr ü yâkūt-i ahmerle tezyîn murassa' — 1070
gavga 621, 797, 836, 1097, 1102; —lar 472, 792n, 844
gaybet 972, 1006; — edüp 781, 874
Gaybî Ağa (Sipâhî Oğlanları Kâtibi) 1144
gayret 81, 91, 119n, 157, 160, 294, 334, 340, 366, 528, 575, 798, 820, 847, 898, 906, 920, 961, 965, 966, 980; — çeküp 44; —-i câhiliyye 293; —-i hamiyyet 291; —-i İslâm 24, 77, 119, 235, 331, 961; — kılıcların çaldılar 364; —ler 266; — vakti 181
gazâ 8, 14, 30n, 59, 62, 64, 77, 91, 100, 112, 119, 123, 124, 200, 253, 319, 347, 353, 358, 359, 453, 456, 464, 505n, 725, 836n, 883, 928, 933n, 1018, 1038, 1039, 1047, 1071, 1085, 1103, 1107, 1129; niyyet-i — 59, 124, 718, 909n, 1018, 1047, 1113; — donlarına müstağrak 1072; —'-i ekber 61, 64, 120, 140, 167, 168, 171, 200n, 350, 359, 503, 529, 535, 556, 725n, 769, 1047, 1098, 1103; —'-i 'ibret-nümâ 167, 503, 535, 556n; —lar 44, 95, 109, 297, 325, 457, 484, 523, 737, 909n, 910, 925, 976; —-nâme 165n, 174n; —n hayr ola 572; — niyyeti 811, 812; —n kutlu olsun 799; —n mübârek bâd/olsun 215, 502, 505, 535, 545, 926; —ya yaraklanup 404
gazab 71, 81, 92, 129, 160, 166, 231, 239, 255, 298, 344, 371, 449, 452, 474, 526, 532, 550, 566, 576, 591, 592, 630, 689, 698, 728, 766, 771, 775, 779, 791, 792, 802, 806, 823, 865, 889, 897, 901, 904n, 906, 907, 909n, 913n, 930, 959, 972, 973, 975, 985, 1006, 1009, 1011, 1020, 1023, 1030, 1035, 1048, 1049, 1051, 1052, 1102, 1128, 1158, 1162, 1175; —-ı Pâdişâhî 352, 971, 980; —lar 424, 930; —-nâk 893; —ullâh 254
Gazanfer Ağa (Bâb-ı sa'âdet Ağası) 52, 120, 123, 273, 306, 320
Gazanfer Efendi (Süvârî Mukābelecisi) 307, 309, 328, 336
gāzî 8, 86, 109, 153, 164, 168, 187n, 233, 252, 286, 316, 422, 459n, 505n, 507n, 510n, 599n, 694, 705n, 745, 747, 787, 848, 925, 950, 993n, 999, 1011n, 1028, 1034n, 1039n, 1098, 1102, 1132n, 1133, 1151n; atları düşen —ler 747; cebe vü cevşenlü silâhşor —ler 136; dilîr —ler 38, 42, 843; dilîr fedâyî —ler 343, 799; dilîr gönüllü —ler 315; dilîr pehlevân —ler 38; dilîr serhad —leri 1021; garb u şark feth eden —ler 933n; nâmdâr —ler 76, 38, 233, 235, 315, 362, 527, 747, 926; piyâde —ler 41, 61, 366; serdengeçdi —ler 949; süvârî —ler 61, 210, 315, 717, 1071; tüvânâ —ler 1045; yarar atlu —ler 224; yararlıklar eden —ler 927; —ler 8, 22, 25, 28, 35, 37, 41, 42, 51, 61, 62, 63, 65, 72, 74, 75, 86, 88, 89, 90, 94, 95, 99, 127, 142, 145, 146, 149, 152, 158, 159, 163, 164, 166, 169, 172, 190, 193, 197, 198n, 200, 201n, 204, 205, 210, 217, 219, 220, 223, 224, 232, 234, 235, 265, 266, 281, 284, 286, 287, 289, 290, 291n, 292, 293, 296, 308, 313, 314, 315, 316, 317, 319, 325, 331, 334, 339, 340, 342, 343, 355, 359, 360, 361, 364, 365, 366, 367, 368, 389, 395, 399, 413, 419, 421, 436, 441, 450, 498, 501, 502, 503, 504, 507, 521, 522, 526, 527, 528, 529, 531, 532, 533, 534, 563, 576, 578, 660, 675, 680, 693, 695, 715, 734, 737, 739, 741, 744, 746, 747, 748, 749, 751, 802, 803, 814, 816, 818, 820, 842, 845, 868, 869, 870, 871, 872, 918, 925, 926, 927, 928, 934, 936, 937, 938, 940, 941, 950, 952, 956, 957, 958, 960, 961, 1024, 1026, 1044, 1045, 1082, 1096, 1097, 1098, 1099, 1100, 1101, 1102, 1103, 1104, 1115, 1151, 1165; —ler ağruyup 367; —ler havlayup 364; —likler 951; — nâmdârlar 292, 919; — sorguçu 455
Gāzî Girây Hân (Kırım/Tatar Hânı) 14, 18, 30, 35, 36, 38, 39n, 40, 41n, 47, 49, 50n, 63, 65, 86, 130, 139, 169n, 186, 213, 216, 217, 225, 227, 230, 233, 258, 264, 279, 310, 329, 337, 342, 347, 353, 355, 358, 360, 401, 434, 567, 1011, 1049, 1052; —'ın ağaları 211; —'m emirzeleri 36, 46; —'ın ordusu 357
Gāzî Hatun (Sohrân Beyi 'Ömer Bey kerîmesi) 910
Gazvîn/Kazvin 772, 790, 933, 936, 937; — Kadısı 606n; — Şehri 935; — Vilâyeti 935
geçid/gecid 156, 160, 161, 163, 164, 173, 632, 684, 695, 743, 812, 818, 906, 1046; batak — 243; — başı 163, 253; —ler 902, 1022, 1043; batak — yerler 1068
gedâ 14, 486, 532, 545, 571, 598, 626, 654, 827, 833, 862, 895, 989, 996, 1072, 1083, 1107, 1173n; —lar 862, 988, 1123n
gedük 44, 48, 219, 220, 294, 873, 951; — başı 151, 152, 219, 420; müteveffâ —ler 1062; —ler 35, 43, 45, 148, 149, 150, 151, 219, 220, 223, 228, 262, 263, 280, 281, 284, 289,

294, 308, 333, 334, 340, 441, 527, 644, 645, 870, 871, 872, 873, 949, 950, 951, 952, 953, 1027; —lü 129, 176, 429, 585; —lü çavuşlar/çavuşân 117, 426, 657, 793; —lü kâtibler 485; kadîmden —lü kullar 12, 442; —lüler 248, 480, 648, 657, 789; —lü müteferrika 424; —lü yeniçeri 255, 490

Gedüz 489, 554; — Livâsı 548

Gedüzlü bk. **'Ali Ağa/Bey** (Gedüzlü, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, Silâhdâr Ağası, zorbalardan)

Gelibolu 112, 141, 175n, 305, 351, 360, 363, 489, 516, 614, 615, 763; — İskelesi 241, 351; — Şehri 615

gemi 21, 41, 553n, 619, 620, 657, 1147; —ci 553n; anbarlı —ler 10, 137, 329; anbarsız —/gemiler 84, 94, 108, 134, 137, 417; atîk —ler 108; mîrî anbarlı —ler 726; —ler 10, 32, 41, 42, 45, 61, 62, 66, 83, 88, 91, 92, 98, 127, 134, 135, 137, 141, 143, 157, 169, 170, 176, 185, 194, 197, 201, 225, 230, 232, 253, 257, 270, 279, 285, 286, 312, 330, 339, 351, 356, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 369, 374, 380, 382, 383, 392, 393, 414, 417, 426, 434, 437n, 438, 440, 442, 443, 522, 523, 550, 619, 620, 636, 650, 653, 661, 662, 664, 669, 692, 700, 706, 707n, 708, 714, 720, 725, 726, 731, 732, 734, 749, 754, 760, 763n, 782, 784, 804n, 816, 818, 819, 885, 886, 902n, 904, 906, 909n, 944, 947n, 948, 950, 952, 965, 974, 976, 978, 992, 994, 1013, 1043, 1054, 1061, 1062, 1065, 1075, 1088, 1105, 1112, 1117, 1118, 1146, 1151, 1152, 1162, 1168, 1169; anbarlı zahîre gemileri 50, 94, 1003; at —leri 60, 305; bey —leri 978; donbaz —leri 10, 31, 41, 43, 50, 56, 60, 61, 62, 64, 66, 88, 94, 98, 137, 140, 207, 209, 210, 238, 270, 298, 342, 361, 363, 364, 365, 399, 707, 725, 726, 729, 738, 739, 743, 927, 992, 1003, 1005, 1084, 1089; kereste —leri 94, 361; köprü —leri 60, 85, 275; köprü için donbaz —leri 182, 708; mühimmât —leri 715, 885; —ler yağlanur 553, 700, 1166

Gence 179, 274, 390, 459, 461, 936, 965; — Beylerbeyisi 11, 52, 97, 390; — Eyâleti 390; — mîrlivâları 11; — Vilâyeti 58

gendüm 216, 553, 574, 575, 636, 676, 902, 917, 931, 937; — kısmı 681; —ler 934

gerdânlar/gerdenler 315, 316, 334, 818, 1047; —ın uzadup 747

gergedan 597

Gerger 323, 508n, 512, 584

geşt 529, 687n, 916, 932, 934, 938, 1017, 1018, 1019, 1034, 1093; —-i sahrâ 937, 1113, 1172; — [ü] güzâr 1115n

geyim; Mısırlu tarzında —lü 607; —lü 1123n

Geyvân Kethudâ 104

Geyve 882, 1038; — menâzili 603, 881

gılmân-ı 'acemiyân 13, 20, 28, 29, 245, 367, 383, 427, 451, 462, 481, 487, 545, 748, 758, 811, 814, 828, 863, 879, 891n, 921, 984, 1039, 1056, 1070, 1084, 1129

gınâ 811, 939; — buldular 247

Gîlân 388

gice/gece 85, 133, 144, 151, 158, 160, 166, 167, 176, 198, 201, 214, 215, 231n, 318n, 319, 342, 348n, 366, 367, 375, 413, 420, 441, 573, 575, 597, 615, 616, 621, 630, 643, 644, 661, 664, 666n, 719, 720, 725, 747, 749, 758, 788, 789n, 834, 835, 844n, 870, 922n, 931, 949, 953, 980n, 981n, 990, 1003, 1032, 1041n, 1094n, 1097, 1098, 1099, 1102n, 1105, 1106, 1124, 1133, 1146, 1147, 1148, 1152, 1160, 1161n, 1169, 1170, 1173; —-i mübârek 623, 1106, 1143; —ler 341, 412, 416, 922, 1092; —nin şu'lesi 844; — vakti 661

Gir (گیر)-kapu (Şehrezol'un sancaklarından) 915

girdâba düşüp 620

Giresun 570

girîv 165, 952; — koparup 511, 871, 913; —ler 844

giriftâr 7, 18, 25, 28, 37, 41, 43, 50, 61, 63, 65, 71, 73, 75, 81, 84, 99, 146, 150, 165, 233, 265, 266, 275, 276, 281, 286, 287, 288, 293, 294, 308, 311, 322, 323, 324, 343, 359, 390, 395, 436, 438, 471, 476, 478, 484, 490, 494, 495, 499, 500, 502, 503, 504, 521, 522, 525, 526, 529, 534, 539, 573, 576, 643, 675, 680, 682, 690, 691, 692, 694, 769, 787, 792, 797, 799, 803, 810, 812, 816, 819, 822, 845, 848, 867, 871, 881, 901n, 903n, 904n, 905, 909n, 910, 922, 923, 925, 927, 928, 929, 937, 940, 941, 946, 950, 953, 970, 979, 980, 1010, 1034, 1045, 1082, 1085, 1121, 1150; —-ı bend 22, 72, 927; —-ı kayd [ü] bend 22, 874

giryân/girye 54, 489, 502, 528, 532, 872, 911; —lar 503

giyâh 571, 574, 829, 832n, 844, 868, 879, 907, 909n, 921, 937, 958, 993, 1000n, 1012, 1018, 1031, 1076, 1082; — biçmek 74; — cem'i 946; — hakları 895; — hizmetleri 1027; —-ı huşk 571, 922; —-ı sebze 921; —-ı tâze çayırlar 1058; —lar 318, 902, 1156; saz —ları 42

Gorgor-oğlu/zâde 321, 370; — eşkıyâları 465

Gori 274, 388; — Beylerbeyisi 11, 180; — Eyâleti 52, 96; — kal'aları 58; — kulları 390; — mîrlivâları 11

göç/göc 15, 20, 17, 18, 22n, 32, 34n, 48n, 63, 122, 145, 157, 170n, 201n, 221n, 251, 253, 264, 320, 334n, 357, 385, 390, 407, 418, 462, 463, 465, 472, 488, 489, 495, 543, 553, 565, 570, 573, 574, 597, 606, 626n, 680, 720n, 721, 727, 728, 735n, 737, 739n, 754, 755, 757, 763, 790, 798n, 821n, 822, 836, 837n, 843n, 864, 865, 893, 897, 902, 905, 908n, 909n, 927, 930n, 935n, 943n, 953n, 954n, 984,

986n, 1008n, 1010n, 1015, 1019, 1024n, 1031, 1035, 1076, 1080n, 1083n, 1085n, 1088n, 1113, 1119n, 1124, 1127; — eyyâmı 566; — mahalli 1057; —mek/göçüp 32, 34, 250, 255, 310, 489, 496, 498, 499, 565, 575, 627, 720, 721, 727, 735, 831, 837, 858, 898, 986, 1024, 1034, 1083; — tedârükleri 841

göğüs gerüp 315, 577, 895, 1025

gök; — gürler kıyâs edüp 815; —ler 223n; — *yüzü/yüzleri* 36, 123, 145, 282, 331

Gök Künbed (Revân Kalesi civârında) 1024n

Gök-meydân/meydânı 496, 505, 506, 599n, 601, 638, 639, 640, 662, 836, 1084; — Sahrâsı 639n, 640n, 899, 989; — Vâdîsi 900; — Vâdîsi menâzili 508

Göksun (كوكسين) 523n, 526n, 529n; — Sahrâsı 528; — Yaylası 324, 525, 526, 527n, 640; — Yaylası hengâmeleri 527

göl 287, 575, 928, 925, 926, 1077; —ler 220, 280, 925, 926, 1077; — sevâhili 924, 925

Gölbaşı menzili (Ereğli öncesi) 1083n

gömlek 939

gönder; — ağaları 996; —ciler 554; —ler 1013, 1022; —leri zarflarında 1070; —lü 14, 1048, 1055; —lüler 1056; —lü oğlanları 19; —lü tuğlar 136

gönül 59, 186, 281, 419, 645; — birliği 200, 839; —ler 38; —lü 16, 23, 46, 76, 78, 79, 112, 137, 162, 203, 222, 244, 297, 300, 350, 386, 442, 517, 642, 678, 679, 732, 735, 942, 948, 953, 991, 994, 999, 1001, 1048, 1062, 1063; —lü 'acemi oğlanları 735; —lü ağalar 7, 404, 1030; —lü alayı 262; —lü asker 73, 1081; —lü bölükler 268; —lü çadırı 1098; —lü garîb/nâmdâr yiğitler 280, 499; dilîr —lü gāzîler 315; —lüler 366, 421; —lü livâlar 341; —lü merdân sipâhî-zâdeler 21; —lü neferâtlar 7, 942, 956n; —lü ordu 403; —lü orducular 440; —lü serdengeçdiler 39, 440; —lü tüccâr bâzergânlar 248; —lü yörükler 21; —lü yörük-zâdeler 21; —lü zu'amâlar 341

Görez-İlyâs 31, 87, 203, 223, 286, 303, 337, 339, 343, 361, 365, 366, 367, 368, 419, 437; — bayırı 367; — Palankası 263; — Sahrâsı 261, 361

Göynük 602, 778, 1038; — Kazâsı 881; — menâzili 881

göz; — açdurmayup 48, 149, 868, 870, 949, 1044; — habsi 255, 272, 516, 664, 796, 854, 870

gözcü 378; —ler konulup 906

gözünde 848; esbleri — olup 848; şiddetden —si olup 847

Gradişte (غرادشته) Nehri 50

gubâr 135; hâkden —lar kalkup 36

Gulâm-ı Bâkî 104, 179; — hizmeti 1084

gulâmiyye 378, 379, 428, 449, 454, 514, 545, 560, 586, 605, 824, 886, 943, 947; —ler 304, 378, 478, 586, 593, 636, 672, 683, 819, 834, 862, 886, 943n, 985

gulgule 75, 819

guluv/gulû 24, 32, 61, 74, 91, 150, 173, 202, 234, 265, 281, 289, 313, 314, 333, 334, 349, 366, 421, 441, 448, 466, 470, 471, 472, 474, 499, 501, 528, 574, 575, 578, 619, 620, 679, 693, 767, 768, 778, 797, 798, 804, 811, 812, 813, 817, 818, 835, 871, 872, 876, 877, 882, 898, 909n, 1006, 1047; —lar 23, 24, 28, 35, 220, 307, 472, 586, 835, 925, 1028, 1044; —v-i 'âmm 45, 273, 452, 779, 831

Gurebâ'-i Yemîn 104, 105, 177, 178, 187, 241, 310, 336, 366, 376, 386, 423, 437, 461, 493, 546, 576, 584, 586, 592, 604, 605, 624, 638, 717, 760, 794, 877, 933, 966, 981, 1109, 1163; — ağaları 320, 540, 600n, 923; — Ağalığı 586, 613, 704, 835, 960; — Ağası 55, 104, 226, 269, 386, 449, 483, 538, 546, 556, 570, 572, 581, 584, 586, 592, 605, 613, 624, 639, 660, 710, 730, 776, 851, 887, 904n, 960, 966, 1167; — bayrakları 59; — bölükleri 12n, 56, 156, 515, 656, 681, 730, 949; — Kâtibi 178, 483, 547, 730; — Kethudâsı 187, 336, 483, 730, 960; — neferâtları 730; — zümresi 351

Gurebâ'-i Yesâr 49, 68, 92, 104, 105, 145, 177, 178, 199, 241, 347, 376, 423, 437, 461, 493, 546, 584, 586, 592, 604, 605, 624, 638, 760n, 794, 813, 933, 949, 981, 1079, 1109, 1163; — ağaları 269, 490, 540, 600n, 660, 923; — Ağalığı 212, 310, 336, 366, 613, 704, 1159; — Ağası 12, 187, 226, 382, 386, 413, 449, 538, 546, 556, 584, 593, 605, 613, 624, 639, 710, 716n, 730, 760, 776, 835, 851, 887, 966; — alayı 315, 730; — bölükleri 26, 55, 156, 438, 515, 607, 656, 681; — Kâtibi 178, 483, 547, 710; — Kethudâsı 187, 336, 366, 710; — neferâtları 383; — zümresi 351

gurûr 925; —-i şeytân igvâsı 802; —iyet 839; —lar 849; — sebebi 347

guruş 78, 171, 375, 514, 545, 560, 573, 575, 578, 579, 586, 601, 602, 636, 646, 699, 701, 733, 792, 815, 918, 939, 938, 939n, 941n, 947, 985, 1115, 1149n; esedî — 1149; zolta nâm — 1149; kara — 'ayârı 695; — hisâbınca 699, 912; —lar 40, 623

gussa; —dâr 365; —ların çekerler 335

gûş-mâl 29, 95, 239, 337, 448, 464, 470, 482, 509, 517, 524, 545, 548, 566, 864, 881, 941n, 1006, 1034, 1035, 1054, 1057, 1063, 1164

gûşt 16, 245, 935n, 938, 993, 997, 1141; — vücûdu bulunmaz 938

guzât 339n, 572n, 820; —-ı İslâm 28, 190, 339, 367, 405, 406, 816; —-ı Müslimîn 28, 39, 118, 243, 244, 253, 312, 342, 528, 531, 741, 1025, 1038n, 1039, 1072
gübreler 150, 1026n
gücü ile 474, 512, 513, 518, 522, 554, 566, 808, 809, 662, 909n, 947, 1090
güğercin 159, 443
Güğercinlik Sahrâsı (Bakrâs Dervendi civârında) 497n
güğümler 116, 635, 713
güherçile; — ahvâlleri 570; — hizmeti 898
gül; sürh — 1001; — gibi handân 1022, 1027, 1101; kırmızı —ler 726n; — zemânı 726
Gül-baba 343; — tarafları 286, 339; — Tekyesi 222, 262, 264; —Tekyesi Sahrâsı 202
gülbang 24, 27, 61, 149, 150, 284, 314, 820; — getürüp 41, 332, 334, 749, 818, 870, 950, 952, 1003, 1120; —-ı Muhammedî 40, 75; —lar 315, 316, 920; — sadâsı 75, 293
Güle 212, 216, 225n; — ağaları 208; — Kal'ası 209, 216, 223, 225, 338, 436, 453; — Mîrlivâsı 338; — Sahrâsı 338n
Gümenek Karyesi 850, 864
Gümgün (كومكون) Karyesi Vâdîsi 325
Gümrük 619, 772, 1176n; — Emâneti 698; — İskelesi 230; —ler 179, 326, 915; —lerin verüp 546; — önü 1073
Gümülcine 400, 408
gümüş 185, 696; külçe hâlis — 696; sahîh 'ayâr — 699; — 'asâlar 733, 1132, 1154n; sırma —ü nümûnesi 695; — çullar 123; altun — çullu samsonlar/tazılar/zağarlar 996; — değnekler 133, 688, 733; hâlis — dirhemi 695; — evânî 696; — levâzımlar 596; — sırıklar 601n; — siniler 688; — topuzlar/topuslar 120, 1013
Gümüş Ayak/Ayaklı/-leng (kâfir) 50, 88, 155, 182, 338
Gümüş Boğazı (Anadolu'da) 498
Gümüş-hâne 180, 769, 773
Gümüş-kubbe (Tebrîz-kapusu karşısında) 1022
gün 13, 14, 15, 18, 21, 22, 24, 25, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 40, 42, 43, 44, 47, 48, 55n, 59, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 72, 73, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 96, 101, 111, 116, 117, 118, 119, 120, 122, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 137, 138, 140, 141, 142, 143, 149, 150, 155, 159, 166, 167, 168, 170, 171, 173, 176, 189, 190, 191, 192, 193, 195, 196, 197, 198, 199, 201, 202, 204, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 229, 231, 235, 244, 245, 247, 249, 251, 253, 256, 257, 260, 266, 267, 268, 277n, 281n, 284, 287, 288, 293, 294n, 299, 300, 301, 303, 304, 305, 308, 309n, 313n, 314, 318, 319n, 320, 322, 325, 327, 333, 334, 338, 340, 342, 343, 348n, 357, 358, 360, 361, 363, 365, 366, 367, 368, 373, 378, 379, 385, 386, 387, 389, 392, 401, 403, 404, 407, 408, 409, 410, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 420, 421, 422, 424, 428, 429n, 430n, 432, 434, 435, 437, 438, 439, 440, 441, 442n, 445, 446, 447, 448, 450, 452, 458, 463, 464, 467, 469, 472, 473, 480, 481, 482, 483, 484n, 485, 488, 489, 490, 492, 494, 495, 496, 497, 499, 504, 507, 509, 513, 520, 521n, 522, 525n, 527n, 531n, 534, 544, 545, 548, 552, 554, 555, 556, 562, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 578, 579, 580, 581, 584, 585, 586, 590, 591, 597, 600n, 603, 604, 610, 611, 612, 613, 615, 616n, 617, 619, 620, 621, 622, 625, 627, 628, 629, 630, 632, 633, 634, 637, 638, 641, 642, 643, 644, 645, 646n, 647, 648, 649, 650, 654, 655, 656, 658n, 659, 661, 662, 663n, 665, 666, 671, 672, 675, 676, 677, 679, 680, 682, 684, 685, 689, 691n, 693, 694, 695, 699, 701, 708, 716n, 720, 721, 723, 724, 727, 728, 729, 730, 733, 734, 737, 739n, 742, 744, 746, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 761, 763, 764, 765, 766, 767, 774, 777, 778, 781, 782, 783, 784n, 785, 787, 788n, 795, 797, 798n, 799, 801n, 804n, 812, 814, 815, 818, 822, 823, 824, 825, 829, 830, 831, 833, 834, 836, 837, 840, 844, 846, 847, 854, 858, 859, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 870, 872, 873n, 875n, 883, 887n, 893, 896, 897, 901, 902, 904, 905, 907, 908n, 910, 912, 924n, 929, 931, 934, 935, 936, 938, 939, 942, 943n, 946, 947, 949, 951, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 960, 961, 964n, 965, 971, 976, 981, 986, 987, 988, 989, 990, 998, 1011, 1015, 1016, 1018, 1019, 1022n, 1023n, 1024n, 1028, 1031, 1032, 1042n, 1045, 1057, 1058, 1059, 1062n, 1068n, 1070n, 1075, 1076, 1077, 1078, 1079n, 1080n, 1082, 1083n, 1084n, 1085n, 1086n, 1087n, 1088n, 1094, 1095, 1096, 1097, 1098, 1099, 1101n, 1102, 1103n, 1105, 1106, 1107, 1109n, 1110n, 1111, 1113, 1116n, 1117, 1118n, 1119, 1121, 1122, 1124, 1125, 1126, 1128, 1129, 1130, 1131, 1133, 1134, 1135, 1136, 1137, 1138, 1139, 1140, 1141, 1142, 1143, 1144, 1145, 1146, 1147, 1148, 1149, 1151, 1153, 1159, 1160, 1161, 1162, 1166, 1167, 1168, 1169, 1170, 1171, 1173n, 1176n; — bu gündür 774; —düz 90n; — eğlenüp 763; — 'iyân olup 159; — kalduğu gibi 172; — kalkup 750; —ler 699, 744; —leri ol gün olur 378; kara —leri olur 272, 273n; — yüzü 465
günâh 336, 396, 413, 505, 526, 662, 664, 701, 831, 896, 897, 1062; bî-— 467, 698, 766, 791, 896n, 908n, 911, 975, 1058, 1171n; bî—lar 830, 896; —lar 351, 413, 533, 800, 1000, 1028; —ları isbât olunup 491, 896
gündüz 148, 719, 949
güneş 37, 1133n; — karşusunda şa'şa'a verüp 913; — misâl pertev salup 783; — şu'â'ı 23
günlük; — kurup 925; —ü meydânda 925
Gürcistân 809, 845, 854, 896; — boğazları 877; — dervendleri 877

Gürcü; — Beyi 809; — Boğazı 641, 869; — hâkimleri 180; — Hânı 809, 1088; —ler 388, 810n; — Memleketi 1031; — sınuru 180; — Vilâyeti 809, 897, 1031
Gürcü-kapusu (Erzurum'da) 774, 839, 845, 869, 870, 872, 874; — Vâdîsi 840
gürleyüp 159, 162, 498, 502, 581, 813
gürûh 8, 13, 36, 58, 61, 71, 85, 89, 120, 123, 128, 155n, 159, 160, 161, 163, 164, 165, 173, 217, 219, 220, 254, 261, 273, 283, 285, 286, 288, 290, 291, 294, 296, 297, 302, 305, 307, 314, 315, 316, 318, 325, 327, 331, 334, 336, 339, 340, 343, 349, 358, 363, 364, 370, 404, 405, 406, 407, 410, 414, 431, 462, 471, 477, 487, 488, 528, 532, 550, 555, 562, 571, 572, 577, 579, 582, 584, 598, 604, 608, 645, 674, 675, 678, 688, 693, 712, 717, 718, 719, 722, 730, 768, 775, 803, 833, 860, 861, 877, 883, 890, 895, 900, 905, 911, 914, 921, 923, 933, 942, 952, 989, 996, 1013, 1014, 1018, 1027, 1031, 1040, 1047, 1049, 1050, 1056, 1070, 1063, 1073, 1076, 1079, 1082, 1087, 1088, 1094, 1110, 1120, 1123, 1126, 1135, 1154, 1155, 1169; cevherîdâr — alayı 1092; — alaylar 358, 571; — galebe 345, 901, 907, 1018; — gürûh 143, 162, 189, 256, 462, 474, 492, 493, 545, 581, 883, 891, 920, 984, 1002, 1003, 1069, 1123; —i 'azîm 933; —i bî-dînler 163, 164, 172; —lar 246, 291, 314, 316, 322, 814; — pususu 679
gürüldü 219, 234, 293, 331, 844, 922; — kopup 815
Gürüz (گرز, fitne-başı, zorbalardan) 323, 426
güşâde 428, 464, 465, 473, 477, 501, 506, 538, 540n, 817, 820, 828, 834, 848, 891, 901, 954, 996, 1021, 1028, 1029, 1132
güz; — faslı 424, 600n, 824, 909n, 919, 1127; — vakti 556, 908, 936

H

habâset 350, 496
habbâz 242;—în 245, 486, 806, 890; Ser—în-i Fodula 711; —în-i hâs 994, 1007, 1155; Ser—în-i Hâssa 711, 1067; —lar 118, 251
Habel (Şehrezol sancaklarından) 916n
haber 7, 27, 28, 33, 35, 36, 37, 38, 55, 59, 60, 61, 63, 68, 69, 74, 75, 76, 82, 86, 87, 90, 91, 92, 93, 96n, 99, 114, 127, 146, 156, 175n, 177n, 188n, 197, 220, 222, 230, 232, 234, 239, 251, 252, 255, 261n, 263, 267, 271, 272, 275, 282, 283, 285, 286, 293, 299, 304, 306, 311, 319, 323, 325, 336, 343, 348, 350, 351, 354, 358, 361, 368, 369, 388, 389, 392, 393, 409, 410, 413, 425, 442n, 452, 453, 454, 455, 460, 469, 471, 473, 475, 478, 490, 492, 493, 494, 497n, 498, 504, 505, 509, 519, 524, 526, 540, 542, 543, 550n, 554, 563, 567n, 573, 575, 576, 579, 582, 601, 602, 618, 629, 630, 660, 661, 672, 675, 676, 677, 678, 679, 681, 738, 751, 769, 770, 774, 775, 776, 778, 780, 786, 788, 796, 804, 811, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822n, 827, 832, 835, 839, 840, 849, 854, 855, 857, 863, 864n, 872, 873, 875, 881, 882, 893, 896, 905, 907, 916, 919, 924, 927, 934, 935, 944, 945, 946, 956, 971n, 978, 983n, 1000, 1024, 1027, 1032, 1034, 1045, 1046, 1050, 1075, 1077, 1081, 1100, 1113, 1114, 1118, 1127, 1144, 1165, 1172n; bî— 164, 234, 254, 519, 526, 532, 727, 767, 804, 840, 1128; sahîh — 197, 678; şâfi' — 678; şâz — 926; —dâr 178n, 520, 531, 937; hayr —ler 47, 454, 459, 830, 831; —ler 9, 18, 27, 52, 74, 90, 92, 223n, 267, 290, 294, 301, 308, 311n, 327, 341, 346, 354, 356, 381, 390, 413, 414, 434, 464, 474, 477, 495, 496, 498, 509, 516, 539, 553, 563, 576, 685, 776, 804, 826, 861, 909n, 923, 924, 927, 940, 953, 979, 991, 1000, 1004, 1045, 1058, 1142, 1145; müjde —i/haberleri 35, 38, 46, 47, 62, 160, 225, 319, 343, 344, 359, 418, 442, 530, 599, 618, 649, 749, 770, 875, 926, 1030, 1099, 1106
Habeş 899; — Eyâleti 1146; — Mîr-i mîrânı 887, 1177n; — Vilâyeti 620
hâb-gâh 519
Habîb Çavuş (Koyun Emîni, Ser-çavuşân) 398, 403, 429
Hâbil Efendi (Budun Kadısı) 200
habîs 51, 95, 913, 917, 925, 937, 1081; — 'adû 855; —ler 478, 818, 844, 870, 895, 912n, 945n, 949, 950, 952, 1048, 1082; — merdûdlâr 926; — zâlimler 847
habs 231, 254, 255n, 345, 504, 505, 567n, 691n, 701, 769, 775, 783, 865, 887n, 906; —e verdiler 1104
hac; —cetmek niyyet eyleyüp 702; —c-ı şerîf 1009, 1063; — ferâyizleri 620
*hacâlet çekü*p 541
Hâce Efendi (Büyük, Şeyhülislâm) 14, 57, 103, 117, 122, 153, 157, 161, 164, 176, 196, 228n, 236, 372, 405, 1177n
Hâce Efendi (Kara, Mensûh Mukāta'acısı) 709
Hâce Efendi bk. **'Ömer Efendi** (Hâce, cemî'i 'ulemâya Mümeyyiz, kadı'askerlerden)
Hâce Efendi zâdeleri 57
hâceler 242, 243, 449, 672; erbâb-ı menâsıb olan — 722
hâcet/hâcât dileyüp 367, 1047; vakt-i —ler 974; —lerin edâ ederler 1129
Hacı Bayram Sultân (Şeyh) 1120
Hacı Bektâş; — ocağının er-zâdeleri 1018; — pîrleri 928n; — Velî hazretlerinin Şeyhi 569; —**-zâde** (Kırşehir'den) 1058
Hacı Bey (Cebeci-başı) 104
Hacı Bey (Mîr-i 'âlem Ağa) 177

Hacı Bey/Paşa (Sultân-zâde, Mağnisa Beyi) 864, 865
Hacı Çavuş (Cebeci-başı) 382
Hacı Çavuş (Rusçuk'da nevbetçi) 102
Hacı Efendi (Kâtib-i Dîvân-ı hümâyûn, Tezkireci, Re'îsülküttâb Kâyimmakāmı, Tezkireci) 103, 179, 187, 243, 307, 409
Hacı Evhad Câmi'i Vâ'izi 1178n
Hacı Halîfe (Halîfe-i Muhâsebe) 178
Hacı Halîfe (Rûznâmçe-i Sânî) 104
Hacı-karaman 18, 191, 251; — menâzili 130, 251; — Sahrâsı 413
Hacı Kethudâ (Sipâhî Oğlanları Kethudâsı, Silâhdârlar Kethudâsı) 651, 656, 710, 819
Hacı Murâd Palankası 850
Hacı-oğlu; — Bazarcığı 430, — Bazarı 727; — Kazâsı 52, 87, 755
Hacı Su-başı (Mehmed Girây'ı yakalamakla görevlendirilen) 691
haçlar 76, 77
Haçova Meydân Muhârebesi 165n, 169n, 174n
hadd 167; bî— 529, 573, 600n, 792n, 980, 1036, 1079; —inden tecâvüz etdüğü 419; —ini bilmeyüp 414; bî— pişkeş çekilüp 728
haddâd 230, 669; —ân 20, 64, 706, 714, 794, 852, 853, 864; —ân ocakları 561; —lar 15, 56, 66, 106, 115, 139, 193, 240, 270, 295, 317, 399, 402, 715, 726, 841, 902, 964, 1068
hades 89, 477
hâdım ağalar 598, 601n, 617, 622, 623, 689n, 711, 741
hadîka 146, 937, 1167n; —lar 280, 493, 495, 934
Hadîs 96n, 112, 235n, 932n, 975n; Kudsî — 5n; — kitapları 96n, 235n, 975n; —-i Nebevî 761; —i şerîf 651, 654, 1033, 1107, 1144
haffâfân 890
Haffâflar Çarşusu (İstanbul'da Yeni Câmi''in civârında) 654
hâfız; —lar 297, 405, 527, 655, 720, 744, 761, 998n; — sâlih kimesneler 653
Hâfız Ağa (Yeni Câmi' mahfilinde re'îslik edenlerden) 655
Hafsa 69, 721
hafta 374, 376, 611, 619, 637, 661, 689, 696, 701, 734, 735, 750, 757, 761, 777, 833, 834, 934, 1141
hak; icrây-ı — 345, 911; nâ— 493; —lar 397, 902; —ları alınur 492; —ların alıverür 413, 1077; —ların edâ ederler 728; — laşmak şartıyla 698
hâk 36, 42, 243, 316, 319, 325, 340, 501, 502, 513n, 515n, 814n, 869, 871, 998, 1016, 1029, 1034, 1045, 1068, 1082, 1091; arz-ı — 61, 308, 318, 331, 333, 847, 996, 1025; — altına korlar 870; —den honka nişânlar 32; —den honkalar 463; —den meterisler 519; —den taburlar 339; —den tabyâ 308; —e düşüp 331, 1044; —-i 'izzetlerin bûs edüp 363, 812; —-i zemîn 314, 1040, 1044n; —-keşler 1027; — kulle 337, 339, 340, 342, 343, 814; —ler 332, 340, 815, 1027, 1044, 1054, 1060n; — sürmek 842, 845, 863, 869, 870, 871; — üzere yüzlerin sürüp 1057
Hâkānî; altun-i — kestürüp 785
hakāret 406n, 424, 495; eşedd-i — 324, 484, 791, 895; mûcib-i — 881
hâkim 428, 509n, 618, 773, 780; şedîd — 771; — huzûru 901; —ler 180, 620, 911, 915n
hâk-i pây; —-i şerîf 45; —-i şerîfe yüz sürüp 153, 591, 1028; —-i şerîfleri 62, 132n, 487n, 652, 754; —-i şerîflerin bûs edüp 33, 300, 444, 806, 808, 1001; —-i şerîflerine düşüp 873; —-i şerîflerine yüz sürüp/sürdüler 14, 18, 19, 20, 23, 33, 53, 58, 59, 69, 72, 110, 133, 142, 154, 168, 169, 177, 188, 228n, 229n, 231, 236, 249, 251, 255, 258, 270, 288, 296, 299, 301, 302, 303, 307, 312, 335, 372, 380, 384, 386, 387, 388, 405, 409, 414, 418, 419, 430, 433, 442, 448, 450, 455, 457, 459, 482, 486, 491, 492, 495, 497, 503, 504, 505, 507n, 512, 534, 540, 541, 564, 587, 603, 604, 612, 615, 637, 658, 662, 665, 666, 670, 671, 682, 703, 720, 728, 731, 736, 746, 771, 777, 779, 784, 795, 807, 828, 832, 838, 849, 854, 856, 860, 866, 874, 884, 889, 903n, 907, 929, 968, 975, 978, 984, 995, 1019, 1020, 1039, 1046, 1059, 1075, 1078, 1104, 1111, 1119, 1120, 1122, 1132, 1134, 1136, 1139, 1144, 1151, 1160, 1161, 1167, 1177n; —larına düşüp 497; —larına yüz sürüp/sürdüler 16, 31, 33, 35, 46, 110, 132, 142, 188, 189, 190, 192, 195, 196, 211, 236, 252, 255, 261, 276, 288, 306, 307, 335, 343, 363, 386, 409, 418, 426, 427, 429, 444, 452, 455, 465, 471, 479, 491, 508n, 518, 534, 535, 542, 555, 577, 584, 589, 592, 603, 637n, 664, 674, 697, 727, 729, 748, 749, 799, 807, 854, 878, 901, 904n, 917, 923, 939, 1002, 1011, 1035, 1053, 1114, 1120, 1126; —ların bûs edüp 33, 64, 357, 386
hâkister 521, 1034, 1047; —ler 1072
Hakk (Hz.) 80, 81, 96; 'avn-i — 47; cânib-i — 86, 152, 273, 293, 350, 409, 413, 421n, 488, 503, 520, 528, 529, 580, 661, 764, 799, 926, 936, 1145; Cenâb-ı — 291, 544; emr-i — 554, 556; hikmet-i — 319; 'inâyet-i — 8, 42, 45, 223, 367, 804, 980; rahmet-i — 967; tevekkül-i — 306; — sübhânehû ve Te'âlâ 48, 62, 150, 151, 157, 158, 160, 164n, 210, 223, 278, 285, 324, 420, 441, 522, 601n, 689n, 690, 693, 960, 1103; — sübhânehû ve Te'âlâ hazretleri 14, 121, 149, 166, 246,

308, 366, 525, 528, 619, 645, 778, 909n, 944, 954, 1045, 1099n, 1105, 1106, 1115, 1147; — sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerine ısmarladum/sipâriş 392, 678, 1113; — sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerinin 'inâyeti 440, 660, 661, 696, 787, 846, 1103, 1165; — sübhânehû ve Te'âlâ hazretlerinin keremi 696, 1103; — sübhânehû ve Te'âlâ'mn kulları 367; — Te'âlâ 53, 165, 264, 319, 336, 686n, 872, 1028, 1106, 1147, 1151, 1176n, 1177n; — Te'âlâ hazretleri 41, 44, 48, 81, 173, 205, 300, 316, 319, 364, 366, 367, 369, 370, 384, 423, 443, 445, 453n, 556n, 661, 821, 957, 980, 1031, 1160n; — Te'âlâ hazretlerinden mağfiret 1144; — Te'âlâ hazretlerinin berekâtı 1165; — Te'âlâ hazretlerinin emri 152, 830

hakk etdiler 77

hakkından; —/haklarından geldiler 66, 505, 557n, 594, 637, 691, 696, 903n, 904n, 941, 956n; —/haklarından gelinmek 59, 170, 382, 386, 510, 603, 698, 782, 879, 880, 881, 919, 1042; —/haklarından gelinsün 273, 353, 449, 453, 526, 536, 789, 908n; —/haklarından gelinüp 128, 167, 169, 419, 437, 453, 507, 521, 542, 620, 664, 692, 749, 767, 769, 780, 823, 829, 835, 881, 893, 895; —/haklarından gelinür 95, 179, 233, 375, 385, 397, 406, 492, 493, 500, 505, 529, 554, 556n, 569, 630, 720, 749, 769, 782, 784, 804, 808, 835, 879, 880, 905, 930, 943, 944, 971, 973, 1018, 1042, 1046, 1052, 1085, 1128; —/haklarından gelüp 67, 114, 156, 186, 455, 463, 484, 511, 513, 518, 524, 594, 603, 612, 696, 700, 781, 831, 878, 913n, 990; —/haklarından gelür 346, 376, 397, 413, 436, 490, 511, 532, 555, 569, 599n, 776, 788, 858, 879, 896, 906, 973, 977, 986, 987, 990, 1000, 1058, 1060, 1140

hâl 416n, 789; ehl-i — 6, 745; hüsn-i — 542, 1139

halâs 24, 35, 37, 41, 43, 45, 48, 50, 51, 62, 81, 85, 86, 90, 127, 152, 163, 165, 166, 254, 263, 273, 287, 289, 308, 316, 325, 334, 336, 339, 343, 344, 345, 350, 359, 365, 382, 390, 395, 411, 435, 442, 449, 466, 472, 474, 484, 488, 498, 502, 503, 504, 512, 513, 516, 520, 521, 522, 523, 529, 531, 532, 535, 536, 566, 576, 583, 593, 636, 639, 660, 661, 694, 701, 746, 775, 782, 789n, 791, 798, 804, 810, 812, 820, 829, 834, 836, 841, 845, 847, 871, 885, 889, 895, 922, 926, 941, 950, 951, 953, 958, 961, 990, 1028, 1045, 1085, 1103, 1104, 1127, 1129, 1144, 1156

Haleb 99, 180, 321, 349, 350, 385, 387, 396, 458, 465, 489n, 495, 496, 504, 505n, 506, 508n, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 516, 517, 524, 525n, 569, 599n, 600n, 602, 633, 634, 638, 640n, 647, 649n, 662, 704, 762, 814, 816, 819, 824, 826, 829, 831, 834, 837, 838, 861, 886, 899, 901n, 902n, 904n, 920, 939, 943, 962n, 963n, 965, 976, 981, 989, 1054, 1059, 1060, 1067, 1083n, 1084, 1085, 1160, 1172n; mahrûse-i — 899, 988, 1060, 1083; — ahâlîsi 349, 831, 900, 1083; — aklâmı 989; — alayı 817; — askerleri 32; — a'yânı 349, 506, 508n, 899; — Beylerbeyiliği 611, 767, 1006n; — Beylerbeyisi 40, 43, 157, 180, 282, 356, 389, 396, 449, 466, 508n, 510n, 570, 577, 593, 611, 633, 638, 640, 647n, 649n, 674, 679, 707, 714, 735, 740, 756, 757, 762, 823n, 925n, 926, 927, 928, 949, 979, 1006n, 1172n, 1174n; — Defterdârı 242, 504, 505, 594, 599n, 601, 900, 902, 905, 989; — dîvânı 513; — etrâfları 506, 600n, 835; — Eyâleti 10, 102, 112, 140, 344, 349, 382, 458, 465, 508n, 510n, 514, 541, 559, 566, 582, 598, 599n, 611, 618, 657, 660, 662, 668, 697, 702, 704, 750, 757, 762, 773, 790, 824, 902, 904n, 913, 975, 989, 1109, 1169, 1174n; — Eyâleti muhâfazası 704; — fukarâsı 900; — hazînesi 180, 584; —'in içerü kal'ası 506; — iskeleleri 899; — Kadısı 504, 505, 508n, 512, 569, 832, 833, 899, 989, 1083, 1158; — Kal'ası 507n, 594, 833, 989; — Kal'ası'nın burûcları 836; — Kal'ası'nın kapuları 506; — kışlağı 982; — kulları 277; — Mîr-i mîrânı 32, 242, 274, 277, 289, 296, 320, 322, 346, 349, 352, 508, 510, 524, 526, 542, 799, 808, 814, 817, 818, 819, 822, 831, 832, 835, 841, 845, 865, 887, 899, 902, 905, 923, 924, 942, 950, 959, 961, 964, 1006, 1019, 1021, 1059, 1068, 1083, 1084,1090,1160, 1172, 1174; — Mîr-i mîrânlığı 824; — müderrisîni 899; — râhları 898; — re'âyâsı 900; — Şehri 349, 506, 513, 638, 639, 640, 639, 716n, 828, 833, 902, 904n; — Türkmanı 716n, 902; — 'ulemâsı 508n, 524, 899; — Vâdîsi 902; — Vâlîsi 704, 799; — Vilâyeti 349, 458, 466, 504, 505, 506, 508n, 517, 524, 566, 594, 595, 600n, 601, 602, 612, 660, 824, 828, 831, 832, 833, 834, 835, 898, 900, 950, 988, 1006, 1062, 1083, 1084, 1085, 1172

Halef Hân (Revân Kal'ası'ndan kaçıp gelen, ebter) 1024, 1101, 1102n, 1103

halılar 654

halîfe 15, 27, 178, 237, 377, 558, 711, 1067, 1091; Baş-— 336, 560, 702; —-i Evvel/Baş 558, 716n; —-i Hizâne-i Dîvân 1071; —-i Sânî 558; —ler 13, 27, 120, 240, 243, 336, 348, 357, 380, 426, 460, 461, 476, 484, 485, 504, 561, 585, 610, 622, 635, 652, 706, 710, 713, 733, 734, 790, 794, 807, 911, 984, 1008, 1074, 1140

Halîfe; —-i şark u garb 1154; —-i zemân 715

Halîl Ağa (Bostancılar Kethudâsı) 720

Halîl Ağa (Gurebâ'-i Yemîn Kâtibi) 710

Halîl Ağa (Matbah Emîni) 377
Halîl Ağa (Mîrahûr-i Sânî, Mîrahûr-i Evvel, Silistire Sancağı arpalığı ile Özi cânibine Ser'asker, Özi Beylerbeyisi) 1007, 1041, 1052, 1053n, 1057, 1070, 1105, 1106, 1111, 1118, 1146
Halîl Ağa (Şâhinci-başı) 177
Halîl Ağa/Paşa (Çakırcı-başı, Yeniçeri Ağası, Vezîr, Kapudân, Vezîr-i a'zam, Serdâr-ı ekrem, Kapudân, celîlü'l-kadr, Düstûr-i mükerrem, müdebbir, Müşîr-i mufahham, Nizâmü'l-'âlem) 105n, 177n, 377, 482, 483, 496, 501, 507n, 510, 512, 526, 543, 547, 548n, 553, 564, 588, 597, 459n, 462n, 601n, 607, 609, 627, 631, 637, 647, 650, 651, 653, 655, 656, 658, 659, 662, 663, 664, 667, 672, 673, 674, 675, 677, 681, 682, 683, 685, 686, 687, 690n, 697, 700, 703, 706, 707n, 708, 731, 732, 743, 754, 758, 760, 763, 767, 769, 783, 789, 794, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831n, 832, 833, 836, 839, 841, 843, 845, 851n, 853, 857, 859, 878, 882; — Sarayı 273, 604, 1041
Halîl Bey (Kiğı Livâsı'ndaki âhen ma'denini ihyâ ile görevli) 842
Halîl Efendi (Mehter-başı) 711
Halîl Efendi/Ağa/Paşa (Süvârî Mukâbelecisi, Sipâhî Oğlanları Ağası, Yeniçeri Ağası, Sivas Beylerbeyisi, Diyârbekir Beylerbeyisi, Vezîr, Ser'asker, Erzurum Beylerbeyisi) 794, 807, 833, 836n, 838, 843n, 860, 861, 868, 876, 877n, 903n, 904n, 905, 914, 930, 932, 940, 942, 955, 956n, 960, 961, 962n, 963, 967, 975, 979, 980, 993, 1012, 1020, 1021n
Halîl Paşa (Vezîr, Dîvân'da) 686n, 902n, 967
Halîl Paşa (Vezîr-i sâdis, Kapudân, Âsitâne'de Kāyim-makām) 9, 12, 30, 54, 57, 58n, 98, 101, 110, 112, 141, 177, 181, 189, 213, 239, 248, 272, 274, 275, 299, 301, 307n, 320n, 344n
Halîl Paşa (Vezîr, Bostancı-başı, Mısır Beylerbeyisi, Rumeli'nde sefere me'mûr olanları sürmek fermân) 967, 971n, 980, 990, 993
Hâlisî-zâde (Dividdâr-ı Evvel, Rûznâmeci) 104, 461, 633, 635, 649, 650
halk 4, 5n, 16, 44, 81, 84, 126, 247, 249, 419, 545n, 582, 583, 598, 655, 661, 667n, 718n, 725, 745, 833, 873, 895, 896, 900, 935, 1112, 1124; — dili 96n, 235n, 975n; iç/içerü —ı 170, 607, 670, 712, 716, 745, 762, 898, 1007, 1023, 1037, 1039, 1069, 1123; izdihâm-ı —ı 'âlem 1072; —ı 'âlem 13, 20, 54, 63, 118, 119, 121, 151, 189, 252, 299, 344, 375, 405, 406, 462, 486, 545, 598, 601n, 607, 672, 687, 715, 718, 733, 760, 762, 766, 784, 785, 848, 883, 946, 981, 990, 996, 1032, 1040, 1073, 1106, 1107, 1110, 1123, 1129, 1130, 1134, 1135, 1149, 1156, 1161, 1164, 1167, 1169, 1171; —ın izdihâmı 722, 1094, 1101n, 1123, 1156, 1174n; —ı sıbyân 247
halka 667, 745; — kodular 682; — kovuşdular 1001; —lar 33, 1003; — ta'lîmi 1049
Halkalı 71, 122n, 240n, 404n, 407n, 408, 409n, 625n, 720; — bağçesi 407; — Çayırı 190, 248; — menâzili 69, 122, 124, 190, 248, 408, 432, 720, 998; — Sahrâsı 15, 59, 119, 122, 190, 407, 432, 408
halvet 130, 630; direklü —-hâne 598; —-hâne 630n, 1069; —-hâneler 630, 706, 1034; —-nişîn 783
Hama Sancağı 617
hamâyil 1072
hamd 166, 174, 442, 506, 532, 926, 1089, 1105, 1115, 1165; —-i bî-kıyâs 662; —-i bî-pâyân 1105, 1106; bi—illâh 221, 550, 571, 620, 660, 679, 1118; bi—illâhi Te'âlâ 39, 287, 296, 519, 580, 936, 938, 1115, 1123, 1156; —ler 62; —ü lillâh 53, 222, 1156n; el—ü lillâhi Te'âlâ 62, 200, 246, 367, 440, 441, 544, 1103, 1141
hâme; —-i bedâyi' 5; —-i sanâyi' 5
Hamîd; — Beyi 48n, 491, 493, 568; — Mîrlivâsı 493; — Sancağı (Anadolu sancaklarından) 20, 48n, 427, 640
hamirgerler 711
hamiyyet 334, 847n; gayret-i — 291
hamle 162, 163, 315, 340, 364, 437, 525, 610, 818, 867
hammâllar 118
hammâm 77, 79, 332, 554, 654, 1102n; vîrân — 333; çifte —lar 18, 409, 898; —lar 1112, 1166
hamr 692; — nûş 849n; çakır — nûş ederler 925
Hamr-esîri (Bölük-başı) 872
Hamrîn/Cebel-i Humreyn (Şehrezol'un sancaklarından) menâzili 915, 916n
hamsîn; eyyâm-ı — 687n; — evâ'ilinde 238n
Hamza Ağa (Cebeci-başı) 846, 912
Hamza Ağa (Samsoncu-başı) 104
Hamza Ağa/Kethudâ (Zağarcı-başı, Yeniçeri Kethudâsı) 177, 184, 198, 203, 209, 217, 226, 228, 237, 283
Hamza-bey; — Palankası 99, 261; —i Sarayı Palankası 262, 351n, 435n; —i Sarayı Sahrâsı 261
Hamza Bey/Ağa (Sergi Emîni, Cebeci-başı, Silâhdârlar Ağası) 846, 850, 886, 899, 912, 913n, 982, 985
Hamza Bey/Paşa (Tevkî'î, Vezîr) 30n, 57, 97, 101, 103, 120, 374, 1178n
Hamza Efendi (Emîn-i Defter-i Hâkānî) 103
Hamza Efendi (Yaycı-zâde, Baş-tezkireci, Re'îsülküttâb Kāyim-makāmı, Re'îsülküttâb)

105n, 177, 187, 237, 240, 259, 296, 311n, 409, 447, 567, 647, 650, 658, 791, 1178n

Hamza Mîrzâ (İran Veliahdı) 6n, 58n

Hamza Paşa-zâde ('Acem elçisi ile gelen, Kapucular Kethudâsı, Silâhdârlar Ağası) 1158

hân 18, 130, 204, 206n, 253, 254, 606; cedîd — 253, 255, 894, 1016; mu'azzam — 130; —ı kebîr 130, 409; yeni —ın binâsı 191; cedîd —lar 259; çifte —lar 251ş mesâkînler/müsâfirler yatağı —lar 251; —lar 18, 76, 217n, 255n, 375, 474, 475, 522, 774, 828, 881, 1112

Hân (Tatar, Şâh ve kızılbaş) 18, 38, 41n, 49, 139, 169n, 204, 206, 213n, 215n, 227, 230, 233, 258, 264, 279, 329, 337, 357, 358, 401, 434, 567, 592, 643, 663n, 664, 668n, 680, 748, 927, 942, 960, 1012n, 1114, 1121, 1125, 1127; — hazretleri 40, 41, 46, 50, 204, 208, 209, 213, 214, 215, 220, 221, 226, 237, 238, 239, 260, 261n, 267, 268, 342, 348, 357, 358, 360, 401, 439, 669, 675, 676, 679, 683, 738, 739, 747, 1050, 1139, 1150, 1152; — hazretlerinin emirzeleri 679; Çerâkis[e]lli cebe vü cevşenlü — kulları 36; — kulları 213, 218; —lar 395, 396, 585, 643, 660, 676, 677, 680, 682, 683, 786, 787, 788, 790, 809, 810, 811, 816, 822, 871, 917, 924, 925, 926, 928, 937, 946, 958, 960, 965, 979, 1028, 1029, 1031, 1034, 1045, 1047, 1091, 1101, 1102n, 1104, 1121, 1123; —lar Hânı 395, 396, 669, 676, 677, 809, 809, 818, 919, 923, 926, 935, 957, 979, 980; —lık 567n; — tevâbi'i 279; —zâdeler 395, 1131

hançer 67, 336, 446, 930; murassa' — 41, 47, 415, 416, 507n, 510, 855, 941, 1101; mücevher — 299, 455, 487, 534, 545, 732; müzeyyen — 1122; zî-kıymet — 209

handân 250, 315, 331, 418, 419, 442, 502, 504, 511n, 532, 591, 746, 818, 831, 833, 926, 927, 928

Handân (Selemas ve Kumla arasında) 980; — deryâları 582; — deryâsı kenârı 394; — önü 575, 676

Handân Ağa (Çaşnigîr, Cebeci-başı, Gurebâ'-i Yesâr Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası) 194, 212, 226, 241, 310, 328, 350, 352, 356, 376

Handân Ağa-zâde (Rumeli Eyâleti'ni yoklamakla görevli, Sefer Çavuş-başısı) 753, 826

Handân Bey (Niğde Beyi) 569

hâne 71, 636, 1057, 1124; kışlak —ler 585; vîrân —ler 1112; —ler 14, 16, 79, 121, 217, 226n, 230, 269, 375, 405, 406, 470, 475, 477, 504, 508n, 512, 513, 517, 519, 522n, 523, 545, 561, 585, 586, 598, 611, 722, 789, 792, 814, 833, 850, 864, 898, 981, 989, 990n, 1034, 1042, 1044, 1085, 1130, 1135, 1149, 1166; —ler kapuları 1040; —lerin kiremidleri 1145

Hân-ı İsmâ'îl Cisri (Musul civârında) 1088

hânkâh 251, 654,831, 898, 1017; —ı 'azîm 936; —ı kebîr 17

hânumânlar 37, 344, 350, 503, 520, 530, 775, 934, 937

Hân-zâde (Seyyid, Sohrân Ekrâdlarından) 1125

Hân-zâde Hatun (Sohrân Beyi 'Ömer Bey kerîmesi, dilîr) 770, 772

hâr 150, 1082

harâb 51, 81n, 337, 470, 497, 632, 689, 779, 917, 920, 1033, 1034, 1156; — cisirler 243; — yerler 421

harâc 752; Mîrî Hâsıl-ı — 10; — alınmayup 421; —lar 379; — Muhâsebecisi 1054n; — vermezler 281

harâmî 207; —ler 17, 114, 253, 437, 603; —lik 207, 881, 909n, 910, 1150; — tarzında 881

Harâmî Deresi 424, 615, 1146; — Bağçesi 625, 1177n

harâm-zâde 112, 207, 273, 397, 618; bed-asl — 788; — kefere 207; —ler 406, 812; — sûhteler 569; — şerîrler 692

harâret 414, 818, 909n, 1047; — gâlib olup 70; —i hevâ 965; — sakîl idi 820

harb 7, 8, 9, 25, 28, 30, 34, 35, 38, 43, 61, 89, 141n, 232, 312, 313, 315, 316n, 317, 318, 322, 325, 327, 343, 349, 352, 359, 365, 395, 464, 466, 469, 472, 478, 494, 498, 499, 501, 509, 515, 516, 518, 519, 520, 521, 522, 525, 527, 528, 531, 576, 741, 751, 797, 798, 802, 803, 817, 818, 820, 822, 839, 841, 842, 845, 846, 854, 868, 871, 885, 895, 897, 898, 905, 908, 909n, 911, 922, 924, 980, 1004, 1026n, 1031, 1042, 1044, 1047, 1082, 1085, 1091, 1097, 1159, 1172, 1176n; mesaff-ı — 30; —ler 8, 24, 28, 33, 240, 325, 327, 339n, 343, 345, 346, 347, 500, 501, 531, 797, 798, 809, 814, 817, 820, 821, 822, 839, 841, 854, 863, 925, 1044

harbe 382, 438, 706; —i yeniçeriyân 29, 116, 668, 713; altun —ler 891; —ler 39, 43, 332, 417, 922

harbende (خرمنده); —gân 1007; —gân Kethudâsı 1067; — ler 184, 711, 1067n

Harbî (Dicle sâhilinde) 520; — menâzili 957

harc 600n, 602, 664, 696, 699, 786; —lar 1002; —lık 18, 203, 214, 225, 258, 261, 272, 470, 673, 966, 1115; —lığı olmayup 585; —lıkcı 26; —lıkcılar 849; —lıklar 41

harca sürdüler/sürüp 18, 38, 64, 73, 75, 84, 150, 160, 202, 215, 238, 265, 288, 368, 388, 395, 438, 478, 490, 497, 503, 525, 573, 576, 578, 642, 643, 644, 669, 675, 734, 751, 809, 843, 928, 934, 940, 1044, 1103

harcî 994, 1007, 1067

hareket 7, 11n, 23, 27, 28, 31, 32, 37, 45, 48, 49n, 62, 66, 106, 113, 122n, 124, 143, 145, 161, 162, 232, 264, 266, 272, 294, 313, 315, 316, 317, 345n, 351, 353, 364, 366, 385n, 386, 391, 395, 397, 404n, 407n, 415, 425n, 432, 436, 441, 450, 455n, 457n, 458, 460, 462, 463n, 464, 469, 470, 471, 472, 487, 488, 498, 505, 511, 514n, 516, 525n, 526, 527, 528, 530, 532, 539, 566n, 576, 580, 584, 610n, 614n, 627n, 640, 660, 674, 678, 728, 739n, 742, 749, 774, 775, 779, 795n, 802, 809, 820, 839n, 842n, 847, 863n, 864n, 865, 867, 882, 883, 892, 893n, 907, 908, 933, 934, 936n, 937n, 938, 944, 948, 952, 964n, 984, 985n, 989n, 991, 998n, 1015n, 1024, 1036n, 1037n, 1043, 1048, 1072n, 1097, 1109n, 1110n, 1113n, 1115, 1117, 1119n, 1122n, 1127n, 1147, 1151, 1156, 1164, 1165; nâ-puhte —ler 792n; —ler 11, 19, 23, 24, 30n, 34, 60, 75, 136n, 223, 313, 347, 436, 453, 464, 496, 720, 823n, 864, 892, 984n, 1046, 1056, 1057, 1073, 1079, 1118

Harem 352, 654, 1076; içerü — 375, 972, 981; — ağaları 1037; —-i enderûn 1076, 1155; — -i hâs 617, 621, 670, 711, 931, 1153; —-i hâs alayları 617; içerü —-i hümâyûn 604, 612, 685, 757, 760, 766; —-i hümâyûn 110, 116, 124, 169, 231, 246, 273, 352, 371, 372, 373, 384, 428, 456, 459, 482, 487, 548, 588, 595, 601n, 608, 610, 614, 616, 617, 646, 670, 671, 689, 697, 726, 728, 741, 755, 756, 764, 770, 884, 970, 1007, 1023, 1029, 1072, 1109, 1120, 1122, 1128, 1133, 1134, 1136, 1142, 1144, 1147, 1148, 1153, 1162; —-i hümâyûn ağaları 384, 487, 603, 607, 667, 706, 711, 740, 741, 762, 1023, 1025, 1036, 1109; —-i hümâyûn hademesi 516n, 1155n; —-i hümâyûn halkı 706, 711; —-i hümâyûn hizmeti 345; —-i hümâyûn mühimmâtları 712; —-i hümâyûn-ı sa'âdet-makrûn 67; —-i hümâyûn-i hâs odaları 987; —-i hümâyûn-i hâssa-i bîrûn 1007; içerü Harem-i muhterem 1040; —-i muhterem 136n, 228n, 237, 242, 272, 273, 352, 459, 482, 487, 516, 585, 697, 756, 757, 792, 793, 887, 994, 999, 1051, 1067, 1076, 1089, 1109, 1133, 1134, 1149, 1155, 1158, 1175; —-i muhterem ağaları 145, 989, 1039, 1072, 1123; — -i muhterem Ağası 627; —-i muhterem hizmetleri 1021; —-i sa'âdet 1155; içerü —-i şerîf 623; —-i şerîf 1013n, 1080n

Haremeyn; surre-i — 702; —-i Evkâf-ı Selâtîn Muhâsebecisi 113; —-i Selâtîn-i 'izâm Muhâsebecisi 604; vakf-ı —-i şerîfeyn 1017; —-i şerîfeyn 377, 558, 762, 995; Hâdimü'l— 136n, 455, 487, 996, 1014, 1072, 1154, 1155n, 1168n; — Muhâsebecisi 103, 610, 709, 794; — Mukāta'acısı 610, 627; — Mukāta'ası 103, 178, 377; — Müfettişi 610

har-gâhlar 799

hâricî 325; —den ferdler 907

Harîm (Antakya-Haleb arasında bir yer) 988

Harîmâbâd (Şehrezol civârında) 939n, 941n, 943n

harîr 602, 629, 1149; deve yükü —/ipek 589, 592n, 599n, 682n, 683, 687n; yüz develer yüklü — /ipek 592; —ler 605

Harîr (Şehrezol'un sancaklarından) 915, 916n

harkârî 723

Harmanlu 18, 175n; — Karyesi 17; — menâzili 175

harmen; — faslı 218; —ler 871; — mevsimi 937; — vakti 871

Harput; — Beyi 427, 599n; — Kazâsı 814; — Livâsı 323, 324, 542; — Mîrlivâsı 322, 533; — Sahrâsı 971; — Sancağı 533

Hartâvî Bölükbaşı (segbânlar bölük-başılarından) 504, 507, 599n

Has-ahur 719, 1007; — Kethudâsı 122, 1007, 1067

Hasan (Arnavud, zorbalardan) 637

Hasan (Aynacı, şakî, Edirne'de) 424

Hasan Ağa (Baltacılar Kethudâsı, Kapucular Kethudâsı) 1004

Hasan Ağa (Bey-zâde, Turnacı-başı, Zağarcı-başı) 328, 354n, 369

Hasan Ağa (Deli-başı) 1099

Hasan Ağa (Dergâh-ı 'âlî kapucu-başılarından) 701, 732, 743

Hasan Ağa (diğer, Zağarcı-başı) 633

Hasan Ağa (Kapucu-başı) 104, 377

Hasan Ağa (Kapucu-başı) 505, 507n, 510, 530

Hasan Ağa (Kapucu-başı) 754, 759

Hasan Ağa (Kapucu-başı, Kefe'de Tatar Hân câniblerine ta'yîn) 1051

Hasan Ağa (Kapucular Kethudâsı) 335

Hasan Ağa (Kapucular Kethudâsı) 794, 829, 855n, 856, 857, 858n, 859, 884

Hasan Ağa (Kara, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, Zağarcı-başı, Yeniçeri Kethudâsı, Sağ 'Ulûfeci Ağası, Segbân-başı, Mândeler Ağası, Gurebâ'-i Yesâr Ağası, Gurebâ'-i Yemîn Ağası) 526, 633, 636, 646, 648, 651, 656, 658, 672, 716n, 760

Hasan Ağa (Kethudâ'-ı Silâhdârân) 104, 178

Hasan Ağa (Küçük, Turnacı-başı, Samsoncu-başı, Zağarcı-başı) 924, 927, 943, 944, 948, 977

Hasan Ağa (Küçük, yeniçeri ocağından, Çorbacı, Muhzır Ağa) 875

Hasan Ağa (Mîrahûr, Yeniçeri Ağası) 716n, 779, 968, 970

Hasan Ağa (Bostancı-başı) 561, 615n

Hasan Ağa (Sipâhî Oğlanları Ağası) 698, 777
Hasan Ağa (Sipâhî Oğlanları Kethudâsı) 710
Hasan Ağa ('Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası) 765
Hasan Ağa (Vezîr Baş-defterdâr Ahmed Paşa'nın Kethudâsı) 515
Hasan Ağa (Yeniçeri Ağası) 379, 398, 401, 417, 423, 427
Hasan Ağa/Çavuş (Sefer Çavuş-başısı, Çavuş-başı) 191, 568, 590, 687, 826, 884
Hasan Ağa/Paşa (Bostancı-başı, Van Beylerbeyisi) 248, 615, 623, 624, 646, 680
Hasan Ağa/Paşa (Küçük, Yeniçeri Kethudâsı, Segbân-başı, Yeniçeri Ağası, Bağdâd Beylerbeyisi, Van Eyâleti, Trablus-Şâm Beylerbeyisi) 1065, 1066n, 1079, 1095, 1109, 1112, 1113, 1114n, 1125
Hasan Ağa/Paşa (Nakkāş, Harem-i muhterem'den, Çukadâr Ağa, Kapucu-başı, Top-hâne'de Nâzır, Yeniçeri Ağası, Vezîr, Rumeli Beylerbeyisi, Kāyim-makām, Rumeli Beylerbeyisi, Vezîr-i hâmis, Serdâr, Budun Beylerbeyisi, Vezîr-i râbi', Vezîr-i sâlis) 352, 356, 372, 377, 379, 398, 401, 413, 414, 417, 419, 420, 423, 427, 428, 433, 438, 439, 444, 448, 450, 452, 453, 454, 455, 457, 462, 474, 475, 478, 480, 481, 495, 497, 501, 506, 509, 514, 515, 516, 545, 551, 601n, 604, 607, 609, 627, 647, 650, 656, 663, 671, 687, 703, 705, 708, 740, 756, 758, 761; — Sarayı 475n, 478
Hasan Ağa/Paşa (Tırnakçı, Gāzî, Mîrahûr-i Evvel, Yeniçeri Ağası, Vezîr, Bağdâd Beylerbeyisi, Celâlî üzerine Serdâr) 97, 105, 110, 123, 136, 169, 177, 187, 190, 228n, 231, 236, 240, 251, 254, 269, 274, 276, 283, 300, 301, 320, 322, 323, 325, 326, 352, 428
Hasan Ağa/Paşa (Yemişci, Kapucu-başı, Yeniçeri Ağası, İstanbul hizmetinde zâbit, Revân Eyâleti, Kāyim-makām, Sadr-ı a'zam, Serdâr-ı ekrem, Düstûr-i mükerrem) 18, 35, 47, 49, 52, 53, 56, 57, 59, 68, 95, 96, 186, 301, 304, 306, 307, 309, 310, 311, 312, 314, 318, 319, 320n, 323n, 325n, 327, 328, 329, 331, 334, 335, 336, 337, 338, 340, 342, 343, 344, 346, 347, 348, 351, 353, 356, 358, 370, 371, 422, 423, 433, 453
Hasan Badrik (Malatya civârında) 1038n
Hasan Bey (Gulâm-ı Bâkî, Baş-bâkî Kulu) 104, 179, 377
Hasan Bey (Mısır'dan Sancak Beyi) 958
Hasan Bey (Selânik Sancağı'nda Yörük Beyi) 108, 181, 184
Hasan Bey (Tırhala Beyi) 1081
Hasan Bey-zâde (Teslîmâtî, Tezkire-i Sânî, Baş-tezkireci, Tuna Defterdârı) 104, 187, 228, 237, 240, 259, 693
Hasan Efendi (Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri) 887n, 1177n
Hasan Efendi (Arpa Emîni) 1137
Hasan Efendi (Baş-defterdâr) 29, 30, 50, 54, 57, 68n, 69
Hasan Efendi (Baş-muhâsebeci) 178, 451
Hasan Efendi (Cizye Muhâsebecisi) 451, 627
Hasan Efendi (Defter Emîni Kāyim-makāmı) 567
Hasan Efendi (Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden) 179
Hasan Efendi (Mâliye kâtibleri) 12
Hasan Efendi (Mârî, Baş-tezkireci) 184
Hasan Efendi (Mukāta'ât-ı Avlonya) 104
Hasan Efendi (Mustafa Paşa Zâviyesi'nde Şeyh) 13, 73
Hasan Efendi (Piyâde Mukābelecisi ve Mevkūfâtî hizmeti) 982
Hasan Efendi (Re'îsülküttâb Kāyim-makāmlığı) 889, 1178n
Hasan Efendi (Tersâne Emîni, Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Anadolu Defterdârı, Darbhâne üzerine sikke tashîhine fermân, Defterdâr Kāyim-makāmı, Baş-defterdâr, Vezîr, Trablus Eyâleti) 696, 1041, 1053, 1054, 1074, 1084, 1111, 1115, 1120, 1137, 1139, 1148, 1175, 1176, 1178n
Hasan Efendi (Teşrîfâtî, Teslîmâtî) 104, 376, 558, 709
Hasan Efendi (Tevkî'î) 663, 672, 1178n
Hasan Efendi (Tezkire-i Şıkk-ı Sânî) 97, 178
Hasan Efendi ('ulemâ ve müderrisînden) 652
Hasan Efendi (Vâ'iz-i Mustafa-paşa, vâ'iz ü nâsıh, 'azîzlerden) 54, 59, 196, 244, 1177n
Hasan Efendi (Vezîr Nakkāş Hasan Paşa'nın kethudâsı) 551
Hasan Efendi (Yeniçeri Kâtibi) 964
Hasan Halîfe (Mâliye Tezkirecisi) 184
Hasan Halîfe (Mevkūfâtî) 104
Hasan Halîfe (Muhâsebe halîfelerinden) 635
Hasan Halîfe (Rûznâme-i Büzürg) 178
Hasan Halîfe (Yeniçeri Kâtibi) 184
Hasan Halîfe/Ağa (Musâhib-i Şehriyârî, Yeniçeri Ağası) 968n, 970n
Hasan Kal'ası (Erzurum civârında) 388, 389, 394, 572, 641, 771, 773, 845, 846, 854, 868, 869, 876, 877, 878, 1044; — menâzili 574;

— kul-oğulları 876n, 877n; Hasan Palankası 854
Hasan Kethudâ (Baş-kethudâ) 102
Hasan Kethudâ (Cebeciler Kethudâsı) 12
Hasan Kethudâ (Kara, Silâhdâr Kethudâsı, Gurebâ'-i Yesâr Kethudâsı, Silâhdârlar Kethudâsı) 32, 186, 187, 336, 376, 413, 419
Hasan Kethudâ (Yeniçeri Kethudâsı, Muhzır Ağa) 450, 592
Hasan Kethudâ/Ağa (Cebeciler Kethudâsı) 461, 563
Hasan Kethudâ/Ağa (Sipâhîler Kethudâsı, Silâhdârlar Ağası, Sipâhîler Ağası) 764, 783, 791
Hasankeyf 905, 943, 961, 1088
Hasan-paşa (Batoçina ile Semendire arasında) 432, 1043; — Kal'ası 845; — menâzili 255; — Palankası 19, 132n, 134, 192, 415, 1024, 1031n, 1045; — Palankası menâzili 255; — Palankası Mîrlivâsı 1031
Hasan Paşa (Arnavud, İstoni-Belgırad Sancak Beyi) 271n
Hasan Paşa (Ahmed Paşa-zâde, Vezîr, Mîr-i mîrân-ı Bosna, Temeşvar Beylerbeyisi) 6, 8, 9; —'nın Kethudâsı 8
Hasan Paşa (Deli, Dîvâne, Kara Yazıcı'nın kardeşi, Celâlî, Bosna Beylerbeyisi, Temeşvar Beylerbeyisi) 321, 323, 324, 325, 326, 327n, 345, 350, 351, 360n, 363, 413, 414, 419, 433, 450, 452, 453; — eşkıyâsı 327; — kethudâsı 325, 351n; —orduları 351; — segbânları 327; — zorbası 350
Hasan Paşa (diğer, Mar'aş Eyâleti, Sivas Beylerbeyisi) 639, 646
Hasan Paşa (Erzurum Beylerbeyisi, Ser'asker) 396, 482, 534, 535, 536, 541, 546, 557, 571, 574, 580, 582, 584, 593, 599n, 640, 642, 650, 668, 674, 678, 679, 680, 684n, *686n*
Hasan Paşa (Gence Beylerbeyisi) 52, 390
Hasan Paşa (Gāzî, Vezîr, Anadolu Beylerbeyisi, Serdâr, Kapudân) 660, 694, 707, 714, 735, 740, 753, 769, 771, 784, 789, 794, 802, 806, 825, 855, 882, 885
Hasan Paşa (Gāzî, Vezîr-zâde, Rumeli Beylerbeyisi, Küçük Vezîr, Belgırad muhâfazasında, Bosna Beylerbeyisi, Kanije Beylerbeyisi) 148n, 151, 154, 157, 158, 164, 165, 168, 170, 171, 181, 182, 183, 197, 211, 222, 227, 238, 261, 275, 278, 296, 297, 322n, 326
Hasan Paşa (Hâdım, Vezîr-i hâmis, Vezîr-i sâlis, Âsitâne-i sa'âdet muhâfazasında, Vezîr-i a'zam, Nizâmü'l-'âlem,) 9, 30, 54, 57, 92, 101, 110, 112, 120, 121, 141, 174, 177, 189, 195, 206, 229, 231, 653; —'nın sarayı 208
Hasan Paşa (Haleb Beylerbeyisi) 714, 716n, 735
Hasan Paşa (Kanije Mîr-i mîrânı, Vezîr, Budun muhâfazalarına Serdâr, Mîr-i mîrân-ı Budun) 310, 318, 319, 335, 337, 338, 340, 347, 362, 369, 400, 422, 445n
Hasan Paşa (Kapudân) 13n
Hasan Paşa (Mar'aş Beylerbeyisi) 114
Hasan Paşa (Mîr-i mîrân, Vezîr, Bağdâd Beylerbeyisi) 274, 770, 773, 790
Hasan Paşa (Mîr-i mîrân-ı Adana) 824
Hasan Paşa (Mîrlivâ-i Karası) 839, 840
Hasan Paşa (Sâ'atci, Vezîr, Revân Beylerbeyisi, Kāyim-makām) 52, 179, 274, 328, 344, 345, 348; — Sarayı (Âsitâne'de) 551
Hasan Paşa (Sigetvar Beyi) 182
Hasan Paşa (Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Başdefterdâr, Vezîr) 701, 705, 709
Hasan Paşa (Tevkî'î, Vezîr) 1157, 1158
Hasan Paşa (Vezîr Dîvân'da, Rumeli cânib-lerine asker sürmek içün ta'yîn) 967, 969
Hasan Paşa (Vezîr Mehmed Paşa-yı 'atîk-zâde, Gāzî, Vezîr, Budun Beylerbeyisi, Rumeli Beylerbeyisi, Niğbolu muhâfazasında, Ser'asker) 6, 7, 8, 9, 11, 18, 23, 24, 26, 28n, 30n, 33, 37, 41, 45, 48, 54n, 56n, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 71, 72, 74, 76, 82, 85, 86, 93, 98, 106, 127, 139, 142, 143, 148; —'nın câsûsları 27
Hasan Paşa (Vezîr, Baş-defterdâr) 764, 765, 771
Has-bağçe (Çölmek Karyesi'nde) 727
Has-bağçe (Saray-ı hümâyûn'da) 67, 112, 120, 124, 126, 249, 448, 449, 474, 612, 613, 621, 626, 630, 698, 720, 760, 785, 792, 971n, 976, 998, 999, 1057, 1065, 1120, 1106, 1169; — bostancıları 29, 617; — civârı 230; — misâl 250; —'nin eşrâfı oğlanları 967; —'nin sınuru 612
hased 252, 776, 866n
Hasekî 28, 124n, 170, 297, 382, 571, 573, 623, 636, 703, 720, 723, 872, 956n, 1142; — Ağa 1143; — ağalar 760; — bostancılar 996, 1081; —ler 12, 120, 124, 125, 577, 600n, 614, 622, 710, 721, 728, 740, 755, 975, 982, 1110, 1131, 1163
Hasekî 'İmâreti 1032
hasenât 18, 109n, 230, 1148; —lar 251, 652
hasene 40, 55, 61, 131, 170, 171, 216, 217, 218, 225, 228n, 233, 258, 265, 281, 282, 288, 341, 441, 449, 454, 500, 573, 585, 613, 642, 667, 672, 684, 695, 696, 743n, 747, 754, 792; is-

tikrâz-ı — 792; kâmil — 131; kîse — 102, 672, 690n; sikke-i — 463, 667, 785; — hisâbınca 288; —-i kâmile 54, 131, 379, 408, 500, 785n; —ler 40, 61, 265, 281, 282, 332

hasıl; atlara — gösterdiler 1058

hâsıl 734, 1028, 1103, 1133

Hasköy (Baba-eskisi ile Edirne arasında) 273, 432; — kadılığı 126; — Kazâsı 18, 128, 409; — menâzili 125, 126n, 191

Has-oda (Dîvân-ı hümâyûn'da) 54, 229n, 236, 777, 1069; —lı 741, 1123, 1133, 1147; —lı ağalar 711

hasta 70n, 212, 341, 396n, 566, 571, 590n, 647, 658, 666n, 684, 698, 702, 971, 1047, 1159n; — kalanlar 822; —lar 754, 820; —lık 52, 416, 458n, 589, 947; —lıkdan ifâkat 416; —lıklar 341, 666, 761, 938, 965

hâşâk 150, 290, 1082; —ler 815, 1082n

haşr; rûz-i — 63, 85; rûz-i —den misâl 247

hatâ 75, 129, 137, 157, 453, 496, 600n; —lar 23, 100, 752n, 818; — olayazdı 831; — olmağa karîb olayazdı 930

hâtem; —-i şerîf 55, 69, 70, 93, 96, 109, 166, 228n, 229, 231, 236, 304, 306, 371, 417, 418, 459, 475, 479, 590, 591, 630, 650, 651, 686, 697, 703, 765, 768, 782, 792, 805, 826, 829, 857, 859, 969, 971, 1053, 1086, 1175; — talebi 857

Hâtem Efendi (Vâridât-ı Şıkk-ı Sânî) 377, 709

hâtır 64, 91; berây-ı — 525, 543, 1057; —ın/hâtırların hoş dutup/edüp/olsun 45, 359, 553, 594, 807, 1027; —ı rencîde 540, 845; —-ı şerîfleri 67, 409, 763; —lar 72, 224, 258; —larına değmen 282; —larına düşüp 357; mikdâr pâyesince —ların sordular 860; —ların sorup/su'âl edüp 416n, 506, 603, 833; —ları tesellî olup 574, 641; —-mânde 338, 358, 360, 509, 535, 540, 862, 907

hatîb 133, 600n, 1072n; — Efendi 655; —-i meşhûr 653; —-i kadîm 297; —ler 610n

Hatîb Efendi (feth olan câmi'lerde hitâbet eden 'âlim) 77

Hatm-i şerîf 591, 655; — tilâveti 590n

hatt; —-ı hümâyûn 49, 243, 404n, 407n, 543n, 726, 765, 770n, 973, 982n, 1106; —-ı hümâyûn-ı sa'âdet makrûn 587; —-ı sa'âdet-makrûn 260, 299, 322, 460, 461, 543, 563, 650, 825, 837n, 855, 856, 882, 966, 991, 1007, 1053, 1064, 1065; —-ı şerîf 9, 18, 27, 29, 35, 47, 49, 52, 54, 55, 58, 67, 69, 190, 228n, 229, 231, 251, 254, 258, 259, 260, 270, 273, 280, 299, 307, 344, 348, 349, 353, 355, 371, 378, 398, 401, 407, 446, 447, 448, 450, 453, 454, 458, 474, 480, 482, 485, 489, 507n, 510, 534, 537, 542, 543, 557, 565, 596, 630, 634, 658, 663, 685, 695, 723, 748, 749, 763, 770, 780, 785n, 789, 837, 852, 855, 875, 880, 882, 923, 941, 968, 980, 982, 1020, 1030, 1046, 1074, 1078, 1105, 1107, 1118, 1126, 1129, 1171; —-ı şerîf-i sa'âdet-makrûn 544; —-ı şerîf mûcebince 881, 971; hüsn-i — sâhibleri 179

hatun 909n; fârise — 910; — karındaşlar 596; —lar 16, 596, 990; —lar geysünler 990n

hatvan 45, 147, 468; —lar 23, 27, 28, 38, 45, 48, 90, 99, 165, 271, 293, 295, 318, 442, 444, 454, 690, 692, 694, 738, 741, 751, 752, 779, 978; kefere/küffâr —ları 7, 48, 99, 334, 690, 692, 746, 1000

Hatvan 31, 45, 49, 127, 153, 264, 295, 361; — kâfiri 50; — Kal'ası 26, 30, 31, 99, 114, 127, 152, 313; — serhaddi 267

Hatvan-kapusu (Peşte Kal'ası'nda) 285, 286, 339

havâdis 75, 92, 233n, 272, 336, 464, 554, 555, 696, 762, 763, 765, 779, 801, 803, 831, 1032n, 1175; —-i ihtilâl 344; —ler 1042

havâkîn 931

havâle 80, 147, 148, 150, 209, 233, 433, 515, 599n, 713, 723, 751 798, 818, 844, 925, 928, 929, 949, 952, 961, 974, 1026, 1027, 1031, 1044; — kurup 502; —leri yokdur 436

Havâle Kalesi (Revân civârında) 1024n

Hâvâr (Şehrezol'un sancaklarından) 915

havârîc 321; zındık — 528; revâfız —ler 532; —ler 323, 528, 535

Havâss-ı hümâyûn; — Mukāta'acılığı 1145; — Mukāta'acısı 709, 1137; — Mukāta'ası 103, 178, 377, 451, 558, 759, 1008; — bağçelerinden bostan oğlanları 987

Hâver Halîfe (Cizye Muhâsebecisi) 104

havf 36, 38, 45, 46, 61, 76, 81, 82n, 131, 139, 150, 151, 157, 159n, 172, 186, 198, 206, 215, 265, 271, 287, 293, 335, 337, 338, 340, 389, 390, 397, 411, 413, 417n, 470, 498, 502n, 522, 548, 566, 580, 884, 892, 909n, 911, 913, 925, 930, 931, 934, 935, 936, 940, 943, 962, 970, 1000, 1025, 1118; —a/havflara düşüp 413, 519, 531, 781, 840, 882, 1102, 1165; —-ı âdâb 1074; —ler 60, 61, 159, 166, 265, 286, 308, 449, 502, 676, 911, 1047; —-nâk 18, 893; —-nâk adalar/boğazlar 31; — yerleri 869

havlayup 8, 34, 36, 61, 74, 89, 90, 129, 160, 163, 199, 286, 291, 314, 315, 316, 359, 364, 366, 370, 437, 498, 499, 501, 502, 527, 528, 531, 586, 693, 741, 751, 798, 818, 820, 940, 1003, 1047, 1091

havli 244; bedenli —ler 129, 134, 614, 706, 995, 999, 1009, 1011, 1021, 1067, 1089, 1094, 1095; bedenli beyâz —ler 117; —ler 403, 409, 614, 630, 721, 1034, 1069

Havsa 998

havz 147, 931; kâfirî — 253; —-ı hadîkaları musanna' lâciverdler ile münakkaş 921; —lar 128, 600n, 655; —lar suları 903n; — misâl sevâhiller 903n
Havz (Kerîz ile Konya arasında) 637
hayâl fenerleri 616
hayât 504, 588n, 599n, 805; — bulup 89, 419; hâl-i —mda 670, 684, 685
Haydar Ağa (Cebeci-başı, Sipâhî Oğlanları Ağası) 304, 330, 346, 736, 760, 764
Haydar Ağa-zâde (Zağarcı-başı, Yeniçeri Kethudâsı, Segbân-başı, Mîrahûr-i Kebîr) 1066, 1159, 1161n, 1162, 1175
Haydâr Bey (Canpulâd-oğlu'nun amcası) 516n
Haydar Çelebi/Ağa (Kethudâ, Topcubaşı) 421, 423
Haydâr Mîrzâ (Şâh Abbâs'ın yeğeni ve maktûl İran Veliahdı Hamza Mîrzâ'nın oğlu olan Safevî Şâhzâdesi) 6n, 58n
Haydar-paşa (Üsküdar'da); — bağları 556; — Çayırı 383, 457, 603, 852, 889, 983, 1011, 1069, 1172; — dereleri 556; — Sahrâsı 462, 486, 636; — Vâdîsi 486
Haydar Yazıcı (şakî) 323, 521
haydûd 207; — keferesi 254; —lar 21, 360; — lar mekânları 18
hayf 239, 590, 789n, 790, 827, 831, 847, 896, 912; — edüp 306, 539, 903n, 957, 1098; —lar 129, 629; —ların bildürüp 792
hâyin 60, 63, 64, 72, 93, 95, 181, 183, 233, 239, 275, 319, 322, 324, 344, 381, 472, 482, 498, 514, 555, 599n, 620, 769, 796, 797, 799, 843, 910, 918, 946, 953, 974, 1046; — 'aduvlar 1031; — 'aduv zındıklar 529; —-i devlet 345, 508n; — kefere 334; —ler 61, 278n, 487n, 493, 494, 508, 514, 769, 975, 1031, 1104n
Haylî Efendi (Muhâsebe-i Haremeyn-i Dârü's-sa'âde) 794, 952
hayme 19, 762, 877, 900n, 1069; —gâhlar 161; beyâz —ler 244; müzeyyen —ler 1089; —ler 13, 16, 38, 40, 43, 57, 58, 110, 117, 119, 124, 126, 128, 135, 141, 151, 155, 156, 160, 165, 167, 173, 217, 218, 244, 255, 260, 261, 281, 289, 304, 330, 331, 383, 386, 400, 403, 406, 409, 457, 485, 486, 499, 501, 518, 521, 522, 529, 552, 675, 680, 706, 712, 713, 737, 741, 799, 828, 836, 843, 865, 868, 869, 874, 877, 889, 890, 893n, 904, 905, 906, 907, 916, 918, 922, 932, 934, 946, 947, 954, 999, 1011, 1067, 1069, 1084, 1094, 1095n, 1117, 1152, 1172; —ler devşürmezler 1093; —ler kurulup 924, 942, 964; — mehterleri 720
hayr 18, 23, 277, 311, 390, 392, 954, 1034, 1114, 1177n; — du'â 13, 118, 135, 161, 174, 188, 299, 384, 484, 511, 544, 564n, 655, 784, 857, 881, 894, 1056, 1061, 1072, 1104; — du'âlar 12, 14, 15, 18, 20, 27, 33, 40, 41, 44, 46, 49, 54, 58, 60, 69, 118, 119, 121, 126, 145, 149, 151, 153, 160, 162, 171, 175n, 180, 187, 189, 191, 193, 196, 198, 201, 220, 236, 244, 245, 246, 250, 256, 264, 279, 284, 293, 294, 296, 302, 303, 311, 335, 337, 342, 359, 364, 374, 375, 384, 385, 403, 404, 405, 406, 409, 415, 430, 434, 441, 451, 455, 457, 462, 463, 477, 481, 485, 486, 488, 492, 506, 507n, 510, 511, 512, 518, 524, 534, 552, 562, 569, 570, 601n, 603, 609, 611, 615, 617, 629, 648, 651, 652, 654, 655, 658, 672, 688, 690n, 700, 712, 715, 720, 723, 725, 734, 735, 737, 758, 760, 763, 764, 777, 784, 785, 795, 812, 827, 828, 833, 854, 864, 870, 878, 883, 888, 890, 892, 899, 908, 917, 919, 923, 924, 951, 952n, 983, 984, 987, 988, 995, 998, 999, 1002, 1003, 1010, 1011, 1012, 1013, 1018, 1022, 1032, 1039, 1040, 1048, 1057, 1058, 1064, 1068, 1070, 1072, 1078, 1080, 1087, 1106, 1107, 1108, 1110, 1115, 1118, 1121, 1122, 1130, 1131, 1132, 1135, 1136, 1140, 1143, 1147, 1151, 1163, 1164, 1169; — du'âları berekâtı 287, 544; — fütûhât 804; — haberler 47, 454, 459, 830, 831, 926n; — ile yâd 1061; — niyyet 531
Hayrabolu 13, 87, 99, 226, 304, 982, 1007
hayrât 18, 130, 191, 195, 206n, 230, 251, 517, 560, 561n, 651, 684, 685, 704, 761, 894, 898, 1016, 1032, 1141, 1148; sâhib-i — 109n, 1056; —lar 110, 251, 301, 393n, 409, 626, 652, 685, 990
Hayreddîn Paşa Kapudân-ı 'atîk Türbesi (Beşiktaş'da) 1151
hayret 74, 607
hayvanlar/hayvânât 302, 577, 597; — kısmı 935
hayyât 113, 1116; Ser-— 711; Ser-—ân 105; —în 667
Hayyât Ker-hânesi (İstanbul'da) 405
hazelehumullâh 42, 528
hazer 1008; — edeler 257; — etmeyüp 148, 844
hâzıklar 458
hâzır 11, 55, 63, 107, 210n, 228n, 245n, 275, 278n, 280, 284, 288, 290, 291, 294, 296, 299, 302, 303, 304, 305, 306n, 311, 312, 316, 320, 323, 325, 328, 329, 331, 332, 333, 334, 337, 338, 344, 345, 349, 352, 353, 354, 355, 356, 359, 360, 361, 362, 363, 365, 368, 370, 372n, 382, 384, 385, 388, 392, 394, 395, 397, 398, 400, 401, 403, 408, 411, 414, 417, 425, 430, 434, 435, 437, 438n, 441, 448, 449, 456, 457, 458, 459, 462, 463, 464, 466, 468, 475, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 485, 486, 487, 488, 489, 491, 497, 500, 501, 506, 509, 511, 514, 516, 517, 519, 520, 524, 525, 526, 527, 533, 534, 537, 538, 539, 542, 544, 547, 549, 550, 552, 554, 559, 562, 563, 564, 565, 566, 570, 579, 580, 589, 596, 600n, 601n, 603, 605,

606n, 607, 608, 627, 629, 630, 637, 639, 640, 651, 654, 656, 657, 659, 660, 662, 664, 665, 666, 668, 670, 671, 674, 676, 681, 682, 687, 689, 693, 699, 700, 703, 705, 706, 707, 708, 709, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 721, 724, 725, 726, 727, 728, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 738, 740, 742, 744, 745, 746, 747, 749, 750, 758, 761, 762, 763, 774, 776, 779, 784, 786, 787, 788, 789, 795, 802, 805, 806, 808, 809, 810, 815, 819, 820, 823, 825, 827, 834, 839, 840, 842, 845, 847, 849, 852, 855, 856, 857, 858, 859, 862, 864, 867, 868, 869, 871, 872, 874, 879, 883, 885, 887, 888, 889, 891, 892, 893, 894, 905, 906, 907, 909n, 918, 919, 920, 921, 923, 928, 936, 937, 947, 949, 950, 951, 954, 958, 961, 962, 965, 967, 974, 978, 982, 983, 984, 985, 986, 988n, 990, 991, 992, 994, 995, 998, 1004, 1007, 1008, 1009, 1010, 1012, 1013, 1015, 1017, 1019, 1020, 1021, 1023, 1025, 1026, 1027, 1030, 1033, 1037, 1038, 1039, 1043, 1044, 1048, 1053, 1055, 1058, 1059, 1060, 1062, 1063, 1064, 1065, 1066, 1067, 1068, 1070, 1071, 1074, 1076, 1080, 1082, 1086, 1087, 1090, 1091, 1095, 1107, 1108, 1111, 1113, 1114, 1117, 1120, 1121, 1135, 1138, 1142, 1144, 1148, 1150, 1162, 1163, 1170, 1171, 1172, 1174; — baş 792, 845, 848, 849, 868; — baş olsunlar 516; — baş olup 61, 290, 460; —lar 278, 285, 289, 294, 314, 334, 345, 378, 407, 462, 472, 477, 500, 535, 608, 619, 685, 721, 733, 772, 836, 903n, 949, 967, 969, 994, 1043, 1044, 1046, 1050, 1056n, 1058n, 1066, 1067, 1089, 1113, 1149; —lıklar 277n, 590n, 720n, 991n

hazîne 14, 16, 29, 30, 44, 49, 56, 63, 66, 79, 111, 113n, 116, 122, 125, 137, 148, 180, 190, 207, 209, 226, 227, 239, 243, 247, 258, 260, 268, 269, 274, 297, 317, 347, 354, 355, 356, 357, 369, 378, 380, 385, 386, 387, 393, 396, 408, 417, 424, 426, 431, 432, 454, 463, 466, 467, 468, 470, 471, 472, 475, 476, 493, 507, 512, 513, 517, 530, 535, 537, 538, 540, 542, 548, 550, 553, 556, 560, 565, 566, 567, 569, 573, 574, 584, 585, 586, 587, 592, 595, 596, 599n, 600n, 601, 602, 603, 604, 632, 635, 639, 641, 645, 646, 659, 664, 669, 672, 684, 685, 686, 733, 742, 744, 819, 824, 833, 834, 846, 851, 856, 858, 862, 867, 879, 893, 900, 904n, 928, 941, 943, 954, 956n, 958, 962, 967, 969, 970, 983, 990, 993, 1007, 1015, 1030, 1039, 1052, 1057, 1058, 1059, 1061, 1069, 1071, 1076, 1084, 1094, 1108, 1109, 1111, 1112, 1127, 1129, 1130, 1137, 1146; aklâmdan hâsıl olan — 560; bîrûn/taşra — 380, 695, 706, 719, 997, 1067; iç/içerü — 54, 621, 631, 667, 672, 690n, 695; mîrî — 27, 322, 378, 387, 468, 471, 512, 538, 539, 548, 598, 861, 862, 880, 886, 1009, 1040, 1049, 1091; yük — 406, 837; — ahvâlleri 346, 565, 827; — cem'i 484, 548; —dâr 242, 254, 701, 711, 1116, 1159; İç —dâr-başı 685; —dâr-başı 105, 110, 246, 630, 706, 711, 733, 741, 889, 994, 997, 1067, 1072, 1162; —dârlar 12, 122, 186, 241, 667, 997; —dârlar-ı enderûn 711; —dârlar-ı seferli 1067; — devşürüp 526; — esbâbları 858; — hâfızları 1079; — haymesi 719; — hıfzı 499, 500; — hizmeti 945; —-i/Hizâne-i 'âmire 122n, 136, 228n, 378, 699, 1130, 1136, 1154, 1168; —-i 'âmire'nin defterdârları 688; —-i bîrûn 105, 719, 1007, 1067; —-i Bîrûn Kethudâsı 241; —-i enderûn 233, 256n, 719, 1069; —-i enderûn mühimmâtları 1067; —-i hâs 117; — imdâdı 479, 947; — Kâtibi 242; — Kethudâsı 1041n; —ler 250, 255, 304, 326, 467, 479, 480, 508, 539, 548, 564, 584, 662, 752, 761, 772, 819, 900, 1126, 1148, 1150; —li/hazînelü 741, 1123; — muhâfazacıları 1027; — muhâfazası 1096; — mühimmâtları 186, 320, 498, 1007n, 1108; — mühürlenüp 1126; — nevbeti 499; içerü — oğlanları 821; — sandukları 432, 488, 807, 858, 893, 997; — tahsîli 179, 252, 355, 380, 423, 454, 472, 478, 539, 594, 598, 599n, 662, 903n, 1049; — talebi 827, 856n; — tedârükü 29, 385, 566, 761

haziran; eyyâm-ı — 818; — evveli 358; vakt-i — zemânı 117, 820n

hazz 359, 360, 414, 415, 416, 446, 453, 729, 769, 875n, 901, 986, 1001, 1127; — eder/edüp 589, 613, 771, 875

Hazzo; — Beyi (Ekrâd beylerinden, Diyârbekir Eyâleti'ne tâbi') 929, 930, 979; — Hâkimi 930n; — Kazâsı 585

hecîn; — deve 519; — develer 411; — şütür 1070

hediyye 131, 573, 589, 605, 683; —ler/hedâyâ 118, 415, 599n, 687n, 827n, 979, 988, 991n

heğbeler 823

Hekîm; —-başı 666, 705, 710, 720, 740, 755, 1090n; —-başılar 1133; —ler 52, 184

helâk 84, 115, 159, 160, 169, 308, 319, 340, 342, 440, 503, 530, 632, 815, 976, 1097, 1156, 1172

helâl 896; — mal 130, 220

helva; Ser-—cıyân 711; —cıyân 734; Ser-—î 1067

Helva-hâne 670, 1007

Hemedân 772, 912n, 913, 915, 919, 923, 924, 933, 934, 935, 937, 939, 1047, 1113; ekâlim-i — 932; — altı 929, 935; — boğazı 923; — Sahrâsı 932, 935; — seferi 888; — Şehri 934, 936; — Şehri sınuru 934; — varoşu sınuru 934; — Vilâyeti 934

hem-râz 529, 866, 773, 1047; —lar 350

hendek 34, 38, 72, 146, 147, 150, 218, 489, 507, 643, 749, 817, 820, 871, 870, 872, 903n, 949,

950, 952n, 1096, 1098, 1152; — başı 751; — doldurmak 149, 150n; — etrâfları 507, 820; — kazdurup 489; — kenârı 35, 219, 814, 817, 818, 869, 948, 949, 1096; derin —ler 38, 79, 216, 368, 738; içerü —ler 946; mızrak boyu —ler 263, 739; —ler 39, 40, 41, 42, 45, 78, 147, 148, 153, 172, 201, 218, 219, 220, 262, 290, 291, 293, 308, 332, 333, 365, 367, 368, 420, 506, 578, 644, 739, 748, 751, 813, 815, 866, 869, 870, 920, 948, 952, 956n, 965, 1026, 1096n, 1112, 1165; —ler kazdurup 693; —ler kesüp 421, 514, 816; — yolu 1100

hengâme 43, 835, 893

Hereke 489, 603, 637; — menâzili 882

Hersek; — Beyi (Bosna beylerinden) 8, 279, 694, 1003; — Livâsı iskeleleri 546; — Mîrlivâsı 355; — Sancağı 211, 285, 362, 693, 1009; — Sancağı Beyi 445

Hersek Matyas (Yanık'taki düşman Serdârı) 41n

her iş/şey vaktine mevkūfdur 847, 909n, 944, 953, 954n

hevâ 159, 293, 525, 573n, 577, 578, 722, 847, 958, 965, 996, 1026, 1172; vakt-i — 1001; ber- — 1080; sünbül[î] — 1001; — bozar 319n, 224n; —dan berf 573; —da pervâz eden murgān 914; —larına tâbi' 470; —lar ısısı 816; —sı gayri şekil 938; — sı i'tidâl 963; —sında 500, 525; — yüzü 741

hevâdârlar 350, 692, 843, 1028

heybet 24, 37, 58, 59, 123, 124n, 135, 153, 256, 288, 293, 462, 501, 577, 785, 843, 873, 891, 895, 900, 945, 1022, 1029n, 1073, 1087; —ler 1100n, 1014, 1090; —ler gösterüp 913; —lü 134; —lü alay 571

Heyhât Sahrâsı 936

Hezargırad 52, 63, 70, 71, 86, 92, 93, 98, 101, 106, 139, 204, 206, 230, 275, 344, 430, 479; — kadıları 51; — muhâfazası 183, 400, 456, 469; — muhâfazası hizmeti 352

Hezârmerd (Şehrezol'un sancaklarından) 915, 916n

hezele; alay — 797

hıfz 40, 42, 43, 44, 55, 56, 68, 75, 82, 94, 97, 99, 107, 108, 148, 152, 157, 158, 161, 162, 180, 185, 197, 199, 204, 206, 213, 219, 227, 228, 254, 259, 264, 266, 270, 271, 286, 302, 303, 329, 349, 366, 388, 390, 400, 402, 437, 458, 461, 464, 466, 481, 504, 515, 522, 529, 537, 549, 551, 563, 574, 599n, 621, 630, 631, 632, 653, 659, 681, 683, 695, 707, 708, 719, 720, 738, 770, 772, 789n, 812, 816, 817, 818, 820, 823, 826, 833, 835, 836, 844, 847, 856, 861, 867, 892, 893, 907, 908, 909n, 917, 920, 921, 922, 927, 928, 937, 938, 950, 957, 959, 966, 969, 970, 976, 982, 997, 1026, 1027, 1045, 1052, 1062, 1092, 1093, 1107

hımârlar 676

Hımıs Sancağı 617

Hınıs 773; — Mîrlivâsı 1088

hınna; atları —lanmış 730

*hırdavat*ların bırağup 576

hıref ehli 13, 113, 118, 383, 427, 485, 603, 604, 606, 608, 706, 711, 883, 890, 1007, 1012, 1013, 1116; — ağaları 105; — alayı120; — kethudâları 244, 486; ocak —leri 711; — tâyifesi 245, 404, 481, 667, 1067, 1070, 1110; — tüccârlar 672

Hırsova 51, 52, 60, 86, 127, 205, 693; — Kal'ası 206; — Sancağı 139

Hırvat 8n, 17, 36, 88, 172, 271, 278, 290, 318, 338, 340; — çeteleri 360; — dilince 294; — keferesi 7, 8, 278, 307, 347, 435; — Kıralı 155; —lar 293

Hısn-ı Mansûr 584

hıtâb 183, 241, 433, 449, 474, 510, 518, 542, 548, 549, 550, 580, 650, 753, 789, 803, 839, 856, 860, 871, 875, 887, 892, 961, 1046, 1047

hıyânet 322, 337, 350, 452, 498, 506, 790, 791, 796, 842, 897n, 1047, 1050; —ler 77; — sebebi 556, 943

hızır; rûz-ı — 51, 55, 58, 112, 183, 226, 241, 269, 275, 304, 305, 328, 352, 400, 468, 516, 517, 559, 560, 636, 700, 702, 705, 714, 716, 826, 835, 849, 852, 853, 855, 918, 961, 969, 992, 1076, 1151, 1164; rûz-i — eyyâmı 834, 861, 921, 995, 1018, 1046, 1058,, 1076; rûz-i — vakti 818

Hızır Efendi (Kâtib-i Vekîlharc, Mâliye Kâtibi) 242, 657

Hızır Efendi (Mevkūfâtî) 485

Hızır Efendi (Rûznâmçe) 476, 567, 585

Hızır Efendi (Ulûfeciyân-ı Yesâr'da Nâzır) 586

Hızır Efendi (Yayabaşı-zâde, Vâ'iz, Şeyh, fâzıl, kâmil, ehl-i Tefsîr) 13, 54, 111, 123, 161, 164, 1177n

Hızır Nebî 4, 5, 745

Hızır Paşa (Kapudân) 428

Hızır Paşa (Mar'aş Beylerbeyisi, Vezîr, Mısır Vâlîsi, Hezargırad muhâfazasında, Kāyim-makām, Vezîr-i sâbi', Vezîr-i sâlis) 9n, 72, 78, 179, 183, 213, 328, 352, 371, 374, 400, 405, 425, 428, 447, 448, 449, 452, 455, 461, 481, 514, 515, 545, 557, 566, 606

Hızır Paşa-zâde (Vezîr, Kapucu-başı) 759

hîbe 666, 1080

hicv 1054n

Hidâyet Efendi ('ulemâ ve müderrisînden) 652, 1177n

hidâyet 300, 411; —-i Rabbânî 300

hikâyet/hikâyât 100, 691; —-i 'acîbe 916; —-i garîbe 916
hikmet; gaybden bir — 293; —-i Hudâ 946; —-i Hakk Te'âlâ hazretleri 319; —ullâh 218, 618n
hil'at 25, 33, 49, 58, 97, 99n, 127, 132, 192, 195, 196, 197, 199, 210, 211, 225, 229n, 237, 246, 249, 260n, 268, 344, 389, 409, 465, 486, 507n, 512, 513, 539, 540, 542, 548, 568, 569, 601n, 615, 641, 674, 720, 754, 844, 849, 854, 864, 901, 904n, 923, 939, 940, 941, 978, 1119, 1120, 1126, 1130, 1136, 1141, 1160, 1177n; —/hil'atler geyüp 260, 446, 492, 577, 587, 641, 673, 674, 753, 767, 779, 880, 923, 941; kürklü —-i fâhire 384, 408, 487, 507n, 510, 1078, 1087; —-i fâhire/fâhireler 33, 47, 65, 72, 97, 109, 135, 180, 196, 228n, 260, 359, 414, 443, 497, 359, 508n, 540, 568, 658, 663, 674, 700, 770, 786, 816, 880n, 904n, 923, 924, 955, 1073, 1090, 1143, 1176; —-i has 97, 142, 188, 195, 210, 430, 444, 446, 754, 771, 884, 894, 975, 1111, 1120, 1130, 1144; —-i Pâdişâhî 46, 461, 807, 862, 1161; —-i sefer 537; fâhir semmûr kürklü —/hil'atler 236, 237, 299, 416, 674; fâhir —/hil'atler 14, 18, 22, 23, 33, 37, 49, 62, 64, 110, 180, 231, 258, 260, 261, 268, 270, 279, 293, 299, 301, 307, 309, 317, 319, 341, 359, 388, 401, 405, 495, 507n, 535, 536, 577, 600n, 746, 777, 795, 800, 802, 807, 808, 855, 856, 874, 875, 880, 884, 892, 901, 907, 912, 984, 985, 1001, 1011, 1020, 1023, 1039, 1052, 1056, 1059, 1078, 1081, 1085, 1113, 1151, 1161, 1168n; fâhir kürklü —/hil'atler 408, 510, 1087; fâhir semmûr kürklü —/hil'atler 236, 237, 299, 416; serâser —ler 142, 379; sevb —ler 874; —ler 13, 20, 22, 23, 27, 31, 33, 41, 46, 47, 49, 52, 57, 62, 64, 65, 72, 110, 118, 135, 142, 144, 150, 154, 156, 169, 180, 186, 195, 198, 209, 211, 214, 215, 225, 230, 248, 258, 261, 272, 276, 288, 296, 299, 300, 309, 312, 346, 347, 360, 362, 363, 369, 378, 380, 385, 386, 387, 389, 414, 415, 434, 444, 446, 455, 459, 462, 465, 466, 471, 475, 479, 482, 491, 495, 507n, 510, 511, 517, 518, 534, 535, 536, 540, 541, 542, 545, 556, 570, 572, 587, 589, 594, 604, 619, 651, 652, 663, 665, 673, 674, 688, 700, 712, 727, 732, 735, 801, 807, 808, 812, 829, 837, 845, 858, 866, 880, 884, 890, 900, 913, 923, 928, 941, 998, 1002, 1003, 1012, 1046, 1059, 1063, 1113, 1070, 1108, 1114, 1126, 1130, 1143, 1154, 1155, 1168, 1169; serdârlık —leri 485; — ri'âyetleri 49
hîle 22, 42, 75, 127, 234, 235, 266, 498, 509, 574, 643, 677, 787n, 809, 861, 909n, 913, 936, 972, 1010, 1048, 1091, 1113; uğrın — 578; —kâr 50, 312, 934, 957; —kârlar 1034; —kârlık 645, 677; —ler 233, 291, 322, 557, 1000; — tedârükleri 912n; —ye sâlik 478
Hille 504, 513, 523, 790, 808, 809, 811, 816, 818, 822, 939n, 944, 946, 950, 955, 956n, 958, 959, 960, 961, 962n, 963n, 1096, 1103, 1112; — Livâsı 522, 955; — Sahrâsı 960; — Sancağı 522; — Şehri 955, 961
himâyet 346, 792
hîme 829, 993; —-i tomruk 289; —ler 28
himmet 131, 200, 457, 477, 487, 564, 678, 908n, 909n; —-i 'âlî-nehmet 5; meşâyihlerin —leri 477n; —lerin recâ edüp 279
Hind 321, 596, 772; — bâzergânları 620; — deryâsı 620, 885; — iskelesi 619, 885; —istân 619; —istân bâzergânları 326; —istân vilâyetleri 915
hisâb 54, 167, 199, 203, 218, 258, 379, 381, 573, 575, 579, 584, 596, 667, 672, 695, 696, 699, 732, 741, 751, 787, 815, 886, 918, 925, 938, 1067, 1096; bî— 78n, 242, 440, 718, 916, 928, 1045, 1064; 'ale'l— 546, 696, 886; —a gelmez 379, 775, 961, 1123; altun —ınca 218, 379n, 699; —lar 199, 359
hisâr 38, 77, 81, 99, 142, 216, 220, 230, 318, 452, 521, 591, 763n, 815, 870, 975, 1085; iç — 77, 150n; taşra — 920; — altı 283; fevkânî —-beçe 1165; —-beçe/peçe 871, 920, 1165; —-beçe/peçe bedenleri 38, 216, 965; —-beçe kulle bedenleri 1033; — bedenleri 644, 981; —-bendler 337; — dıvarı 230, 1152; — edüp 509; — erleri 20, 46, 78, 79, 153, 254, 277, 360, 442, 642, 691, 754, 876; — gedükleri 243; —-ı kebîr 436; — kapusu 691; — kulları 137; — kulleleri 206n, 286; —lar 676, 1033; — neferâtları 253, 301
Hisârcık 135, 304, 415, 433; — derbendleri 207; — menâzili 135, 136, 192, 193, 209, 416n; — Palankası 19, 254
hisse 247, 262, 999n; —-i ziyâfetler 1057; — ler 411
hitâb; —en 49, 127; —et 77, 297
hîzân 345, 465, 530; — kalup 503
hîzem 1012, 1018
hizmet 32, 39, 44, 48, 51, 56, 57, 62, 65, 67, 68, 79, 97, 107, 109n, 110, 115, 124, 125, 129, 135, 141, 160, 166, 172, 181, 182, 184, 186, 190, 208, 212, 234n, 236, 237n, 241, 242, 243, 250, 251, 270, 272, 277, 279, 280, 288, 290, 296, 297, 317, 331, 333, 335, 341, 350, 353, 358, 360, 367, 368, 376, 378, 388n, 402, 414, 418, 419, 438, 445, 447, 448, 455, 460, 461, 472, 507, 508n, 510, 511, 512, 525, 529, 533, 535, 537, 538, 540, 544, 548, 552, 557, 560, 562, 567, 568, 578, 580, 581, 583, 585, 587, 591, 592, 596, 597, 600n, 621, 622, 623, 624, 627, 629, 639, 643, 647, 648, 651, 652, 659, 664, 665, 678, 681, 695, 702, 703, 704, 706, 709, 714, 716n, 719, 722, 724, 726, 732, 733, 735, 737, 743, 748, 750, 753, 766, 768, 769,

775, 778, 780, 788, 789, 794, 796, 806, 808, 809, 810, 839, 849, 852, 854, 859, 863, 868, 870, 877, 878, 879, 880, 888, 899, 901, 902, 908n, 909n,910, 911, 924n, 927, 936, 940, 944, 947, 948, 950, 961n, 964, 965, 966, 972, 981n, 982, 985, 987, 993, 997, 1007, 1018, 1020, 1034, 1037, 1042, 1049, 1060, 1065, 1068, 1074, 1089, 1090, 1095, 1096, 1098, 1101, 1109, 1115, 1121, 1128, 1129, 1134, 1140, 1143, 1148, 1155, 1158, 1162, 1165, 1172; edâ'-i — 25, 454, 537, 974, 1012, 1166, 1170; şerâyit-i/şart-ı — 1002, 1155; — 'add olunmaz 510; — arzûsu 891; — edenler 947; —-güzâr 350; —-güzâr âdemler 1168; —-i Pâdişâhî 273, 312, 549, 748, 897, 930; —-i sefer 268, 716; —-i şerîfleri 175, 594n, 623, 807, 911; —kâr 408; —kârlar 583, 844, 930; —kârlar zümresi 337; —kârlığ 918, 953; — kemeri 903, 1090; — kuşağı 227, 331; mîrî —ler 524, 807, 836; —ler 6, 25, 31, 40, 42, 58, 98, 107, 109, 112, 124, 126, 127, 130, 139, 142, 144, 168, 180, 187, 208, 228, 235, 236, 242, 251, 252, 268, 272, 273, 276, 279, 287, 303, 312, 315, 321, 324, 333, 336, 346, 351, 378, 384, 386, 403, 406, 412, 415, 431, 433, 445, 447, 449, 453, 455, 464, 467, 484, 527, 533, 536, 540, 542, 547, 549, 580, 587, 594, 595, 596, 605, 608, 614, 624, 625, 629, 650, 657, 659, 662, 663, 665, 683, 686, 688, 719, 723, 757, 764, 766, 769, 770, 779, 791, 796, 801, 807, 808, 824, 825, 826, 830, 834, 835, 837, 838, 849, 851, 856n, 857, 860, 869, 871, 874, 876, 877, 886, 887n, 896, 901, 907, 909n, 919, 923, 935, 943, 947, 956, 959, 962, 966, 970, 977, 992, 1009, 1020, 1022, 1055, 1061, 1064, 1065, 1067, 1070, 1091, 1092, 1093, 1108, 1112, 1115, 1120, 1125, 1126, 1129, 1143, 1154n, 1155, 1157, 1160; — makāmı 1154; — mukābelesi 135, 142, 144, 303, 336, 386, 586, 947, 950, 962, 964, 1111; — perver 1154n; — sevdâları 792; — şartı 388; — talebi 903n, 972; — tasarruf edenler 447, 970; — ümmîzi 227; — zemânı 358

hod-bîn 496, 866, 909n; — fâcirler 36; —ler 324, 336; —likler 1010; — merdûdlar 61; — zâlimîn 484

honka 43, 439, 500, 501; hâkden —lar 463; —lar 59, 119, 243, 707, 1016, 1068; hâkden/toprakdan — nişânlar 32, 432; — yığup 119, 707, 715, 1068

Horasan 602, 772, 931, 935; — kireci 920; — Vilâyeti 600n, 1035

hoş 912; —-âmedleri 199; —-dil 224, 862n; —-hâl oldular 862; —-nûd 523, 997

Hoşâb (عشاب) 1088; — Dervendi 675; — Ekrâdı 979, 1032; — Kal'ası 583, 1035

Hotun 75, 690, 693, 726, 738, 739, 742; — Boğazı 738; — Kal'ası 632, 739n; — Sahrâsı 739, 741, 750; — taburu 705

Hoy 381, 391, 394, 575, 578, 675, 979, 1032n; — Kal'ası 575; — menâzili 1032, 1033; — varoşları 575

Hoyî (هوی) Efendi (Mektûbî) 600n

hubûbât 15, 16, 78, 94, 108, 143, 245, 375, 553, 560, 568, 575, 579, 597, 660, 664, 676, 699, 708, 781, 931, 935, 939, 965n, 992, 997, 1089,1112, 1118, 1141, 1156, 1161, 1164, 1168, 1174; —a çaşniler dutulup 1149; — dâneleri 302; — fürûht eden dükkânlar 1161; —lar 823, 937, 993, 1060

hud'a 42, 163, 972, 1010, 1091

Hudâ 80n, 317; bi-emr-i — 661, 879; bi-'inâyet-i — 731; hikmet-i — 946; takdîr-i emr-i — 981; takdîr-i — 220, 661, 906; —y-ı müste'ân 53; —y-ı müte'âl 82; —y-ı Te'âlâ 342, 981n; bk. ayrıca Allah ve Bârî

Hudâvendigâr (Anadolu sancaklarından) 640; — Beyi 153, 1160; — Livâsı 488, 858; — Mîrlivâlığı 1159; — Mîrlivâsı 838, 859, 1160; — Sancağı 20, 493, 1111; — Sancağı Beyi 554

Hudâvendigâr (Hz.); — hazretlerinin evlâdı 1080; — hazretlerini ziyâret 988n, 1017; — türbeleri 1058; bk. ayrıca Mevlânâ (Hz.)

Hudâvendigâr Çelebi (Hz., Konya'daki Mevlevî Şeyhi) 1016

Hudâverdi Paşa (Kars Eyâleti, Bosna Beylerbeyisi) 180, 181, 227

hukūk; ashâb-ı — 55; nân u nemek —u 466, 1047

hummâ 70, 259, 909n, 1023, 1047; maraz-ı — 965; — emrâzı 819, 963; — hastalığı 818; —y-ı muhrıka 71, 212, 303, 414, 416n, 458, 686, 822, 836, 965, 967, 1047, 1090; — zahmeti 938

hurma 816; — ağacı 1096; — eşcârları 947

Hurrem Ağa (Eğri'de Samsoncu-başı, Zağarcı-başı) 184, 268

Hurrem Ağa (Mehter-başı) 720

Hurrem Ağa (Sipâhî Oğlanları Ağası) 12, 25; —'nın cesedi 25

hurûş 37, 61, 74, 120, 121, 123, 145, 147, 316, 334, 577n, 745, 798, 892, 932, 1047, 1085

Hûsber (حوسبر, Şehrezol'un sancaklarından) 915

Husrev Ağa/Paşa ('Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, Silâhdâr Ağası, Sipâhîler Ağası, Silâhdârlar Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası, Silâhdârlar Ağası, Sipâhî

Oğlanları Ağası, Cebeci-başı, Sipâhî Oğlanları Ağası, Yeniçeri Ağası, Diyârbekir Beylerbeyisi, Sadr-ı a'zam, Serdâr-ı ekrem, merhamet-güster, Müşîr-i mufahham, Müşîr-i Sâhib-i tedbîr, nâmdâr, ra'iyyet-perver, Serdâr-ı Âsaf-nijâd, Vezîr-i Âsaf-ı zemân, Vezîr-i cihân-gîr) 12, 25, 32, 49, 69, 104, 152, 177, 187, 199, 207, 241, 261, 295, 310, 328, 334, 348, 386, 461, 646, 651, 656, 767n, 793, 794, 801, 807, 817, 824, 826, 829, 830, 838, 839, 852, 853n, 855, 856, 858, 859, 860, 863n, 864n, 867, 868, 874, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 887n, 888, 889, 890n, 892, 893, 896, 902, 903n, 906n, 907, 908n, 912, 914, 916, 917, 918, 919, 921, 924, 926, 927, 929, 930, 932, 934, 936, 937, 939, 941, 942, 948, 949, 951, 955, 959, 961, 963, 964, 966, 967, 968n, 969, 970, 971, 1006, 1016, 1079

Husrev Paşa (Hâdım, Diyârbekir Beylerbeyisi, Bosna Beylerbeyisi) 326n, 373, 433, 439, 440, 452, 453

Husrev Paşa Câmi'i (Haleb'de) 507

husûmet 345, 1050; — edenlerden hakların alıverürler 1077; —ler 964, 1000

huşû' 1164

hutabâ 14, 16, 54, 112, 119, 135, 230, 249, 410, 432, 562, 611, 720, 895, 973, 998n, 1053, 1072

hutbe 655, 1135; — okuyup 133; —-i nasrun minallâh 53; —-i nikâh 596; —-i şerîf 667, 671; —-i şerîf kırâ'ati 373

huzûr 415, 438, 448n, 494, 954; bî— 282, 1102; —-i 'izzet 733; —-i sa'âdetleri 1074; —-i şerîfleri 630, 669, 1114

hüccâc 620, 885; —-ı Müslimîn 1148, 1174; — tâyifesi 1177n

hücreler 761, 783

hücûm 44, 48, 81, 140n, 146, 147, 201, 265n, 334, 366, 395, 439, 469, 533n, 644, 645, 693, 751, 798, 804n, 840, 844n, 949, 950, 951, 961, 979, 1102n; uğrın —lar 42; —lar 23, 24, 25, 35, 38, 41, 42, 43, 85, 90, 173, 201, 215, 216, 220, 223, 265, 281, 286, 289, 291, 293, 294, 340, 364, 460, 520, 521, 544, 645, 741, 745, 751, 846, 863, 924, 945, 950, 952, 960, 979, 1099

Hüdâyî (Sergi Emîni) karındaşı 226

hüddâm 57, 96, 116, 165, 653, 696, 788, 1066, 1072, 1171; —-ı ahur 1007; —-ı meremmâtî 251; —lar 14, 36, 70, 176, 249, 251, 273, 503, 561, 562, 706, 734, 868, 1011, 1022, 1027, 1029, 1031, 1054, 1055, 1056, 1065, 1067, 1076, 1081n, 1089

hükemâ 416, 556n, 665, 1090

hükm 4, 11, 497, 508, 895, 1018; —-i hümâyûn 610n, 1127n; —-i Rabbü'l-'âlemîn emri 599; —-i Sultân 1102; mü'ekked —-i şerîf 1062; şedîd —-i şerîf 1042; —-i şerîf/şerîfler 174n, 175n, 242, 248, 322, 875, 879, 913, 983, 991, 1009, 1064, 1066; —-i Yezdânî 82, 961

Hükmî Hasan Efendi (Tevkî'î/Nişancı) 557, 647, 650, 670, 1178n

hükûmet 967n; zindegânî üzere — 855; —-i şer' 970; —ler 11

hükûmîler 482n, 1090

hüner; sâhib-i — 744n; —ler gösterüp 933

Hünkâr 254, 279, 311, 614, 721, 1028, 1053n; sa'âdetlü — 97, 121, 1028; — dirlikleri 55; — e'immeleri 1053; — İmâmı 720; — mü'ezzinleri 720

Hünkâr-tebesi/depesi 19, 32n, 135, 171, 193, 209, 255, 433; — Vâdîsi 31

Hürmüz İskelesi 599n

Hüsâm Bey-zâde (Mevkūfât-ı Anadolu) 178, 377

Hüsâm Efendi (Avlonya Mukāta'ası, Mukāta'a-i Evvel) 178, 759

Hüsâm Efendi (Mevkūfât) 103

Hüsâm Efendi (Tezkire-i Kılâ'-ı Küçük) 558

Hüsâm Efendi-zâde (Haleb Kadısı, Şâm-ı şerîf Kadısı) 1158

Hüseyn (Arnavud/Boz, bölük zorbalarından) 426, 464, 491, 637

Hüseyn (Hz., İmâm) 811, 812, 945, 955, 1103; — makām-ı şerîfleri 811; — ravza-i şerîfleri 811; — Şehri 811; — Türbesi 326

Hüseyn Ağa (Cây-ı Kethudâ, Muhzır Ağa, Turnacı-başı, Samsoncu-başı, Zağarcı-başı) 547, 560, 571, 586, 587, 589

Hüseyn Ağa (diğer, Segbân-başı) 481

Hüseyn Ağa (Kapucu-başı) 759

Hüseyn Ağa (Kethudâ'-i Yeniçeriyân) 644n, 760

Hüseyn Ağa (Koz Bekcisi) 596

Hüseyn Ağa (Mîrahûr-i Evvel) 375, 377, 393n

Hüseyn Ağa (Musâhib) 242

Hüseyn Ağa (Müteferrika, Defterdâr, Nüzül Emîni, Defterdâr Kāyim-makāmı) 21, 31, 32, 137, 181, 186, 194, 239, 311

Hüseyn Ağa (Mü[te]sellim) 518, 519, 1037

Hüseyn Ağa (Nüzûl Emîni) 403

Hüseyn Ağa (Samsoncu-başı) 1095

Hüseyn Ağa (Segbân-başı) 86

Hüseyn Ağa (Segbân-başı) 101, 104, 107n, 150, 152, 352, 370, 427

Hüseyn Ağa (Segbân-başı) 804, 828, 838

Hüseyn Ağa (Turnacı-başı, Yeniçeri Serdârı) 350, 351, 354

Hüseyn Ağa ('Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası) 207, 386

Hüseyn Ağa (Vezîr-i a'zam Kethudâsı) 943
Hüseyn Ağa (Vezîr-i a'zam Murâd Paşa'nın kapucu-başılarından) 533, 534, 542, 587, 591
Hüseyn Ağa (Vezîr-i sâmin Baş-defterdâr Ahmed Paşa'nın kethudâsı) 607
Hüseyn Ağa (Zağarcı-başı, Yeniçeri Kethudâsı) 28, 87, 107
Hüseyn Ağa (Zağarcı-başı, Yeniçeri Kethudâsı) 703, 710, 1161n, 1163
Hüseyn Ağa/Efendi (Çavuş-başı, Şıkk-ı Sânî Defterdârı) 630, 701, 709
Hüseyn Ağa/Paşa (Hasekî, Bostancı-başı, Binâ Emîni, Yeniçeri Ağası, Serdâr, Rumeli Beylerbeyisi, Küçük Vezîr, Özi Beylerbeyisi, Rumeli câniblerine asker sürmek hizmeti ile me'mûr) 615, 623, 630, 644, 645, 647, 648, 649, 656, 658, 660, 662, 663, 667, 673, 684n, 686, 687, 689, 692, 694, 703, 726, 738, 739, 748, 967, 969, 973, 980, 981n
Hüseyn Ağa/Paşa (Kapucular Kethudâsı, Mîrahûr-başı, Vezîr, Kapudân, Mısır Beylerbeyisi) 371, 997, 986, 994, 1025, 1036
Hüseyn Ağa/Paşa (Mîrahûr-i Evvel, Yeniçeri Ağası, Anadolu Eyâleti, Rumeli Beylerbeyisi) 455, 457, 458, 460, 480, 481, 482, 491, 506n, 509, 515, 537
Hüseyn Ağa/Paşa (Tırnakçı Hasan Paşa'nın karındaşı, Silâhdâr, Yeniçeri Ağası, Haleb Beylerbeyisi) 390n, 428, 429, 433, 446, 449
Hüseyn Ağa/Paşa (Vezîr-i a'zam-ı sâbık Nasûh Paşa-zâde, Kapucular Kethudâsı, Hazîne Kethudâsı, Mîrahûr-i Evvel, Vezîr, Budun Beylerbeyisi, Özi Mîr-i mîrânı, Mîr-i mîrân-ı Rumeli, şark seferine me'mûr, Erzurum Mîr-i mîrânı, arpalık olarak Hüdâvendigâr Mîrlivâlığı, Haleb Beylerbeyisi, Sivas Beylerbeyisi) 994, 1004, 1007, 1020, 1021n, 1030, 1041n, 1054, 1062, 1065, 1081, 1111, 1125, 1159, 1160, 1172, 1173
Hüseyn Bey (Sipâhî oğlanlarından, kul karındaşlarına ağa) 59
Hüseyn Bey (Gulâm-i Bâkî) 179
Hüseyn Bey (Müellifimizin yazdığı Târîh-'in Viyana Nüshası'na sâhip olanın oğlu) 1176n
Hüseyn Çavuş (Kara, Yeniçeri Çavuşu) 575
Hüseyn Çavuş/Ağa/Paşa (Mere, Aşçı-başı, Çavuş-başı, Koyun Emîni, Kapucu-başı, Mîrahûr-i Evvel Ağası, Mısır Beylerbeyisi, Vezîr-i sâdis, Vezîr-i a'zam, Vezîr-i sânî, Âsitâne-i sa'âdet muhâfazasında, Müşîr-i mufahham, mu'azzez ü mükerrem, Nizâmü'l-'âlem) 191, 403, 553, 633, 651, 686, 701, 703, 705, 708, 716, 719, 722, 724, 725n, 727, 728, 729, 730, 736, 738, 740, 743, 747, 748, 749, 751, 753, 756, 758, 761, 762, 764, 765, 766, 767, 769, 770, 776, 777, 779, 780, 781, 782, 783, 787n, 789, 791, 792, 797; —'nın otakları 713, 724, 735, 736; —'nın Sarayı (Sultân Bâyezîd Hân câniblerine karîb) 701, 712, 770, 776, 1153
Hüseyn Efendi (Ahi-zâde/Hâce, Galata Kadısı, İstanbul Kadısı, Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri, Şeyhülislâm) 405n, 553, 770, 780, 791, 825, 852n, 887n, 903n, 973, 987, 1176, 1177n
Hüseyn Efendi (Arpa Emîni) 710, 759, 977
Hüseyn Efendi (Baş-muhâsebeci) 698
Hüseyn Efendi (Baş-mukâbele) 1131
Hüseyn Efendi (Borî, Mukâbele-i Piyâde, Anadolu Muhâsebecisi) 103, 188
Hüseyn Efendi (Cizye Muhâsebecisi, Diyârbekir Defterdârı) 1138, 1142
Hüseyn Efendi (Dîvân-ı hümâyûn Kâtibi) 184
Hüseyn Efendi (diğer, Mukāta'ât-ı Mensûh) 377
Hüseyn Efendi (diğer, Süvârî Mukābelecisi, Rûznâmeci) 1159
Hüseyn Efendi (diğer, Şehr-emîni) 696
Hüseyn Efendi (Kapucular Kâtibi, Şehr-emîni, Kapucular Kethudâsı) 1137, 1141, 1148
Hüseyn Efendi (Kara, Mukāta'ât-ı Mensûhât) 103
Hüseyn Efendi (Köse, Teşrîfâtî, Rûznâmeci, Mevkūfâtî, Vâridâtî ve Mukāta'âtlar hizmetinde, Muhâsebeci, Cizye Muhâsebecisi) 178, 240, 258, 258, 348, 354, 357, 377, 423, 429, 431, 450, 451, 558, 604
Hüseyn Efendi (Mektûbî ve Tezkireci, Koyun Mukāta'ası) 594, 600n
Hüseyn Efendi (Mukābele-i Cizye) 428
Hüseyn Efendi (Mukāta'a-i Mensûh, Kapu Kethudâsı) 178, 451, 558, 882
Hüseyn Efendi (Piyâde Mukābelecisi) 627, 629, 709, 759
Hüseyn Efendi (Re'îsülküttâb Kāyimmakāmı) 1110, 1116, 1119
Hüseyn Efendi (Re'îsülküttâb) 11n
Hüseyn Efendi (Re'îsülküttâb) 623, 625, 857, 1178n
Hüseyn Efendi (Rûznâmçe Kāyimmakāmı, sefer-i hümâyûnda Baş-rûznâmeci, Rûznâmeci) 794, 969, 1092, 1116, 1131

Hüseyn Efendi (Sipâhi Oğlanları Kâtibi) 448
Hüseyn Efendi (Süvârî Mukābelecisi, Süvâri Mukābelecisi Kāyim-makāmı) 856, 889, 1078
Hüseyn Efendi (Şehr-emîni, Çavuş-başı) 663, 696
Hüseyn Efendi (Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Anadolu Defterdârı, Baş-defterdâr, Defterdâr Kāyim-makāmı, Şıkk-ı Sânî Defterdârı) Defterdârı) 758, 764, 765, 777, 792, 887, 972, 1041
Hüseyn Efendi (Tersâne Kâtibi) 657
Hüseyn Efendi (Tevkî'î) 849, 1178n
Hüseyn Efendi (Tezkire-i Anadolu, Kal'a Tezkirecisi) 104, 309
Hüseyn Efendi (Tîmâr Defterdârı) 640
Hüseyn Efendi ('ulemâ ve müderrisînden) 652
Hüseyn Efendi (Vezîr Baş-defterdâr Mehmed Paşa'nın Dîvân Kâtibi, Havâss-ı hümâyûn Mukāta'acısı) 1145, 1178n
Hüseyn Efendi (Yeniçeri Kâtibi) 801, 850
Hüseyn Halîfe (Muhâsebe-i Cizye) 104, 431
Hüseyn Halîfe (Vezzân-ı Dîvân-ı 'âlî) 104
Hüseyn Hân (Lûr Hân) 248, 956, 958; — Ekrâdı 639, 1047
Hüseyin [Kethudâ] (Canpulâd-oğlu'nun kethudâsı) 516n
Hüseyn Kethudâ (Silâhdârlar Kethudâsı) 119
Hüseyn Paşa (Anadolu Beylerbeyisi) 673
Hüseyn Paşa (Canpulâd-oğlu, Zâlim, hâyin, Çemişgezek Beyi, Mar'aş Beylerbeyisi, Haleb Beylerbeyisi) 321, 322, 324, 349, 396, 458, 465, 466
Hüseyn Paşa (Deli, Gāzî, Mısır Vâlîsi, Vezîr, Anadolu Beylerbeyisi, sânî Vezîr, Kāyim-makām, sâlis Vezîr, Kapudân, Özi Beylerbeyisi, Serdâr, Bosna Eyâleti) 903n, 1062, 1084, 1090, 1095, 1102, 1110, 1116, 1119, 1124, 1128, 1129, 1131, 1134, 1136, 1139, 1140, 1142, 1148n, 1150, 1152, 1159, 1161
Hüseyn Paşa (Karaman Beylerbeyisi) 808, 901
Hüseyn Paşa (Küçük, Adana Mîr-i mîrânı) 808, 830, 831n
Hüseyn Paşa (Mar'aş Beylerbeyisi) 559
Hüseyn Paşa (Mihalicli, Haleb Beylerbeyisi, Mîr-i mîrân-ı Mar'aş, Mîr-i mîrân-ı Anadolu, Serdâr) 508n, 510, 593, 768, 824, 825, 838, 839, 840, 841
Hüseyn Paşa (Rakka Mîr-i mîrânı) 822
Hüseyin Paşa (Silâhdâr, Vezîr, Erzurum muhâfazasında) 1023n
Hüseyn Paşa (Vezîr, Bağdâd Beylerbeyisi) 750
Hüseyn Paşa (Vezîr, sikke tashîhine me'mûr) 825, 882
Hüseyn Paşa (Yek-çeşm, Serdâr) 787

I

ılgar 7, 8, 9, 11, 19, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 35, 43, 46, 47, 49, 51, 53, 61, 67, 69, 70, 71, 75, 76, 80, 82, 83, 88, 95, 96, 123, 126, 127, 135, 142, 146, 164, 174, 197, 205, 207, 221, 223, 224, 235, 251, 255, 258, 260, 265, 275, 283, 285, 286, 290, 295, 300, 304, 306, 307, 311, 319, 339, 340, 348, 351, 354n, 358, 359, 360, 365, 368, 389, 390, 393, 409, 413, 415, 429, 470, 472, 478, 479, 494, 498, 499, 504, 505, 510, 514, 516, 519, 525, 526, 529, 530, 531, 534, 539, 540, 546, 578, 579, 585, 587, 590, 632, 633, 646, 653, 660, 677, 678, 679, 691, 693, 721, 722, 723, 726, 729, 734, 738, 743, 776, 778, 793, 797, 799, 802, 805, 810, 815, 831, 839, 841, 848, 853, 857, 859, 861, 867, 871, 875n, 878, 879, 881, 882, 897, 903n, 905, 912, 923, 924n, 926, 940, 941, 942, 946, 957, 959, 960, 966, 969, 970, 979, 980, 981, 985, 1004, 1020, 1031, 1034, 1039, 1044, 1050, 1058, 1060, 1078, 1086, 1087, 1091, 1106, 1113, 1114, 1118, 1120, 1121, 1125, 1129, 1142, 1165, 1172, 1173; —lar 26, 74, 83, 279, 292, 325, 339n, 348, 358, 563, 566, 691, 848, 875, 881, 924, 926, 957, 958, 991, 1020, 1042, 1085, 1091
Ilgın 464, 637, 988n, 1016, 1079, 1082n; — Kazâsı 464, 492; — Şehri 568, 988; — Vâdîsi 469
ılıca 129, 147, 253, 339, 958; —lar 1078; —yı Hüdâyî 909n
Ilıca (Bursa'da) 514
Ilıca (Erzurum yakınında) 388, 571, 839, 840, 842n, 843n, 847, 867, 871, 1021, 1022n, 1023n; — menâzili 843, 847, 848, 879; — Sahrâsı 1021
Ilıca (Karînâbâd yakınında) 728; — menzili 728
Ilıca (Kuru-çeşme ile Niş arasında) 19, 132, 252, 413, 432
'Irak 326, 911; — memâliki 921; — smuru 916; — Vilâyeti 790, 911; —-zemîn 458, 508, 942, 945, 955, 968, 1064n, 1093, 1103; —-zemîn hâkleri 1093; —-zemîn sınuru 1093; —-zemîn Vilâyeti 790
ırgādân 561
ırmak/ırmağ 79, 158, 161, 162, 163, 172, 173, 265, 313, 903n, 914, 924n, 1077, 1119n, 1156; — başı 156, 161, 163, 938, 1083; — bınarları 933; —-ı âb-ı hümeyrevânî 838; —-ı kebîr 265; —-ı kebîr çağlayup 927; — kenârı 163, 167, 173, 918; âb-ı revân —lar 921, 937; —lar 146, 167, 850n,

1017; —lar çağlayup 73, 914; —lar tuğyânları 849; — mesîreleri 1078; — sevâhili 922, 1083, 1085
'ırzları pây-mâl 696
Isfahan 602, 772, 789, 915, 924, 931, 933, 934, 953, 965; — havâlileri 934; — Kadısı 606n; — Vilâyeti 1035
ısıtmaya giriftâr 70
ıslâh 77, 111, 382, 453, 492, 549, 458, 666, 771, 780, 896, 1000, 1114; —a bâ'is olup 831
ıstabl 626, 848
Istabl-ı 'âmire 123, 170, 485, 608, 621, 667, 706, 711, 719, 734, 741, 993, 994, 1007, 1012, 1089, 1096, 1110, 1115; —'de neferât tâyifesi 762; — halkı 1067; — [içün] kebîr çerge 1011; —i Kebîr 117; —'nin hüddâmları 110; —'nin tetimmesi 712; — serrâcları 425
ıssı 'alâyimleri 816n
'ısyân 7, 51, 55, 56, 94, 349, 350, 360, 381, 388, 453, 466, 471, 513, 516, 519, 556, 617, 618, 662, 689, 768, 770, 773, 786n, 802, 803, 858, 873, 881, 885, 897, 904, 917, 978, 1010, 1084; —lar 139, 705, 800, 841, 1150
'ıtlâk 872, 1009
'ıyân 137, 366, 488, 723, 751, 762, 786
ıztırâb 149, 221n, 259, 358, 520, 522, 620, 686, 830, 934, 938, 999, 1025, 1026; —lar 366, 519, 822, 961, 1047

İ

ibâ 51, 346, 349, 352, 363, 367, 469, 521, 563, 575, 773, 797, 798, 812, 853, 854, 895, 896, 911, 922, 974, 1173
'ibâdet/'ibâdât 44, 111, 359, 689n, 846, 1106, 1169, 1170; —gâh 562, 903n
'ibâdullâh 319, 1018, 1106, 1107
ibkā 543, 658, 765, 849, 913, 1169
İbrâhîm (Hz., Nebî) 903n, 904; — makām-ı şerîfleri 903n, 904n, 1085
İbrâhîm Ağa (Cebeci-başı, Silâhdâr Ağası) 30, 33, 66, 87
İbrâhîm Ağa (Cebeci-başı, Silâhdâr Ağası, Yeniçeri Ağası) 377, 398, 399, 423, 486, 526, 546, 589, 593, 684n
İbrâhîm Ağa (Çavuş-başı, Kapucular Kethudâsı, Kapucu-başı) 633n, 647, 649, 687
İbrâhîm Ağa (Defter Kethudâsı) 640
İbrâhîm Ağa (Hasekî) 28
İbrâhîm Ağa (Kapucu-başı) 11, 177, 377, 401
İbrâhîm Ağa (Kapucular Kethudâsı, Mîrahûr-i Evvel) 274, 301
İbrâhîm Ağa (Kapucular Kethudâsı) 667
İbrâhîm Ağa (Mândegân Ağası, Sipâhiyân Ağası) 972, 993, 1004, 1008
İbrâhîm Ağa (Memelü, Sipâhî Oğlanları Ağası) 207, 226
İbrâhîm Ağa (Mîrahûr-i Sağîr, Mîrahûr-başı, Yeniçeri Ağası) 588, 686
İbrâhîm Ağa (Sarımsak, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası) 326
İbrâhîm Ağa (Silâhdâr Ağası) 783, 966
İbrâhîm Ağa (Sipâhiyân Ağası) 310
İbrâhîm Ağa (Sol 'Ulûfeciler Ağası) 510, 574
İbrâhîm Ağa (Şeyh, Silâhdârlar Ağası, Sipâhiyân Ağası) 350, 352, 356, 376, 386, 393, 394
İbrâhîm Ağa ('Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, Sipâhî Oğlanları Ağası) 526, 546, 592
İbrâhîm Ağa (Zağarcı-başı) 838
İbrâhîm Ağa/Paşa (Yeniçeri Ağası, Yemen Beylerbeyisi) 605, 618
İbrâhîm Ağa/Efendi (Şehr-emîni) 30, 105, 178
İbrâhîm Ağa/Kethudâ (Dîvân-ı hümâyûn'da, Kapucular Kethudâsı) 545, 550, 568
İbrâhîm Bey (topcular ocağından bir nâmdâr, fedâyî) 77
İbrâhîm Bey (Küçük, Harput Beyi) 322, 427, 533, 542, 599n
İbrâhîm Bey (Mehmed Paşa-zâde, Baş Kapucu-başı) 431
İbrâhîm Bey (zorbalardan) 426
İbrâhîm Çelebi (Mi'mâr-zâde, Rumeli Muhâsebecisi, Rûznâmçe-i Sânî) 178n
İbrâhîm Çelebi/Halîfe ('Anber, Baş-halîfe) 702, 716n
İbrâhîm Edhem (Hz.) misâl 670, 689n, 783
İbrâhîm Efendi (Anadolu Defterdârı, Defterdâr Kāyim-makāmı, Tuna Defterdârı) 888, 980, 997, 1041, 1178n
İbrâhîm Efendi (Baş-muhâsebe) 103
İbrâhîm Efendi (Cerrâh Vezîr Mehmed Paşa'nın Câmi'i'nin Şeyhi, Vâ'iz, Nâsih) 654, 717, 720, 725, 740, 747, 1177n
İbrâhîm Efendi (Defterdâr-zâde, Tersâne Emîni, Kapucular Kethudâsı) 806, 1004, 1041
İbrâhîm Efendi (Divitdâr-ı Sânî) 709, 759
İbrâhîm Efendi (Ebe Dâmâdı, Baş-rûznâmeci, Anadolu Defterdârı) 764, 771, 994, 1053, 1074, 1131, 1175, 1178n
İbrâhîm Efendi (Mâliye Tezkirecisi) 1138
İbrâhîm Efendi (Matbah Emîni Kāyim-makāmı) 1074
İbrâhîm Efendi (Melek, Defter-i Hâkānî Emîni) 188, 214, 229n, 237, 258, 296
İbrâhîm Efendi (Mukāta'a-i Bursa) 759

İbrâhîm Efendi (Piyâde Mukābelecisi) 428, 451, 635
İbrâhîm Efendi (Rûznâmçe-i Sânî, Rûznâmçe-i Evvel) 627, 635, 650, 689, 1001, 1008, 1084, 1087, 1090, 1092n
İbrâhîm Efendi (Süvârî Mukābelecisi) 764
İbrâhîm Efendi (Şeyh, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Kâtibi, Sipâhî Oğlanları Kâtibi, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Kâtibi) 376, 592, 710
İbrâhîm Efendi (Tatar, Vâ'iz-i Sultân Mehmed Hân, meşâyihden) 54, 196, 1177n
İbrâhîm Efendi (Teşrîfâtî) 709
İbrâhîm Efendi/Paşa (Anadolu Defterdârı, Baş-defterdâr) 972, 980, 983n, 1048, 1049n, 1178n
İbrâhîm Efendi/Paşa (Defterdâr, Baş-defterdâr) 11, 14, 37, 56, 66, 68, 97, 101, 103, 105n, 120, 137
İbrâhîm Halîfe (Muhâsebe, (mukāta'atdan, Vâridâtcı Halîfesi, cizye defterleri ile ta'yîn) 104, 635, 856, 964
İbrâhîm Halîfe (Sol 'Ulûfeciyân'da) 620
İbrâhîm Hân (Sultân, Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn, Halîfe-i şark u garb, Kahramân-ı devrân, Kāyim-makām-ı hazret-i Süleymân, Pâdişâh-ı 'âlem-penâh, sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân) 1133, 1135, 1136n, 1154, 1161, 1169
İbrâhîm Kethudâ (Silâhdârlar Kethudâsı) 913
İbrâhîm Kethudâ ('Ulûfeciyân-ı Yesâr Kethudâsı, Sipâhiyân Kethudâsı) 336, 376, 483
İbrâhîm Kethudâ (Vezîr Serdâr Mehmed Paşa'nın Kethudâsı, Tatar Hân hizmetinde) 209, 214, 254, 258
İbrâhîm Paşa (Bıçakcı, Mağnisa Beyi, Kars Beylerbeyisi) 869, 877, 927
İbrâhîm Paşa (Defterdâr-zâde, 'Alâ'iye Mîrlivâsı, Kastamonu Beyi, Muhassılu'l-Emvâl, Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Baş-defterdâr Kāyim-makāmı, nuhâs me'âdininde Muhassıl-ı Emvâl) 1081, 1120, 1122, 1127, 1131, 1137, 1144, 1157, 1175
İbrâhîm Paşa (diğer, Temeşvar Beylerbeyisi) 762
İbrâhîm Paşa (Gāzî, âdil, Vezîr-i sâlis, Vezîr-i sânî, Vezîr-i a'zam, Serdâr-ı ekrem, Müdebbir-i nizâm-ı 'âlem, Sâhib-i sa'âdet, sahiyyü'l-vücûd, Serdâr-ı zafer-şi'âr, şecâ'at-dilîr) 8, 9n, 30, 54, 57, 67n, 68n, 71n, 92, 101, 102, 109, 110, 115, 117, 122, 126, 127, 129, 131, 132, 133, 135, 136, 137, 138, 139, 140n, 142, 144, 147, 148n, 150, 152, 153, 156, 157, 159, 162, 165, 166, 175, 176, 177, 180, 181, 183, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 206n, 226, 228n, 229, 235, 236, 237, 239, 240, 242, 243, 244n, 245n, 246, 247, 248, 249n, 250, 251, 252n, 255, 256, 259, 260, 261, 263, 264, 266, 267, 268, 269, 274, 275, 276, 277, 279, 280, 282, 283, 284, 288, 290, 291, 294, 296, 297, 298, 299, 300, 302, 303, 304, 306, 307, 308, 311, 402; —'nın alayı 119, 249; —'nın kethudâsı 136, 312, 360; —'nın muhallefâtı 311; —'nın muhallefât defterleri 346; —'nın otağı 134; —'nın zevci 346, 428
İbrâhîm Paşa (Hacı, Defterdâr, Haleb Eyâleti, Celâlî üzerine Serdâr, Anadolu Beylerbeyisi, Mısır muhâfazasında) 140, 326, 327, 345, 430n
İbrâhîm Paşa (Kanije Beylerbeyisi, Temeşvar Eyâleti, Bosna Beylerbeyisi, Kanije Beylerbeyisi, Ser'asker) 414, 658, 698, 694, 695, 762, 903n
İbrâhîm Paşa (Kör/Yekçeşm, Hazînedâr, Sivas Beylerbeyisi) 768, 773, 798, 800, 844, 849, 853, 866, 867, 871, 874,956, 958, 961, 964, 1090, 1095, 1172
İbrâhîm Paşa (Sipâhîler Ağası, Tırablus-Şâm Eyâleti) 833, 876
İbrâhîm Paşa (Sûfî, Mısır Eyâleti) 180
İbrâhîm Paşa (Vezîr, Sultân III. Murâd'ın kızı ile nikâhlanan) 596
İbrâhîm Paşa Sarayı (At-meydânı'nda) 352, 595, 597, 598, 600n, 621n, 670
İbrâhîm Su-başı (yirminci ağa bölüğünden, Serdengeçdi Ağası) 1097
ibrâz 385, 453, 630, 797, 820, 827, 974, 1061
'ibret 234, 437, 528, 553n, 554, 556, 881n, 990; mûcib-i — 324, 449, 453, 464, 881, 895, 922, 959, 973, 1083; —-i 'azîm 1147; —-nümâ 174, 367, 533, 907, 926, 981n
İbşîr Mustafa Ağa/Paşa (Mîrahûr-i Sânî, Budun Beylerbeyisi, Özi/Silistire Eyâleti, Rumeli Beylerbeyisi, Mar'aş Eyâleti) 1041, 1111, 1118, 1137, 1158n
icâbet hakkında 1107
icâzet 24, 33, 42, 44, 50, 81, 83, 124, 129, 130, 133, 134, 135, 151, 165, 166, 170, 171, 203, 225, 226, 234, 245, 247, 248, 254, 260, 266, 267, 268, 269, 271, 283, 286, 295, 298, 300, 302, 306, 313, 325, 334, 343, 346, 347, 351, 357, 364, 370, 385, 390, 394, 403, 406, 409, 411, 414, 415, 422, 423, 432, 433, 437, 442, 443, 444, 445, 446, 461, 464, 468, 472, 473, 474, 487, 491, 494, 498, 499, 502, 505, 507n, 516, 522, 523, 536, 541, 542, 543, 550, 551, 556, 566, 578, 584, 585, 592, 600n, 618, 620, 633, 639, 645, 646, 647, 659, 660, 665, 678, 681, 682, 683, 684, 686, 687n, 689, 694, 695, 699, 701, 723n, 728, 732, 736, 740, 742, 750, 753, 754, 755, 756, 757, 770, 779, 783, 789, 801, 803, 821, 822, 824, 829, 834, 848, 849, 851, 853n, 858, 861, 864, 872n, 874, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 898, 908n, 911, 918, 929,

934, 940, 944, 946, 958n, 959, 961, 970, 978, 980, 987, 991, 1000, 1002, 1005, 1006, 1009, 1015, 1018, 1025, 1029, 1036, 1037, 1038, 1049, 1058, 1061n, 1064, 1065, 1076, 1086, 1094, 1102, 1111, 1113, 1114, 1116, 1119, 1124, 1125, 1126, 1127, 1128, 1130, 1132, 1139, 1154, 1155, 1166, 1168; —ler 302; —siz 743; — temessükleri 473; — zemânı 621

icrâ 129, 273,333, 378, 379, 413, 459, 534, 664, 808, 827, 833, 855, 862, 884, 892, 911, 916, 967, 1002, 1022, 1029, 1032, 1040, 1057, 1061, 1140, 1164, 1171, 1174; —y-ı hakk 345, 911; —y-ı şer' 29; —y-ı şer'-i şerîf 1173

İçel 465, 896; —i Beyi 640; — Livâsı 494; — sancakları 321

'îd 133, 344, 446, 532, 746, 836, 862, 865, 894, 939, 995, 1002, 1015, 1019, 1055, 1065, 1066, 1067n, 1075n, 1076; salât-ı — 33, 73, 252, 253, 302, 450, 665, 682, 737, 800, 862, 865, 889, 894, 929, 995, 1015, 1019, 1132; şeb-i — 889; yevmü'l— 1170; —eyn oldu 1161; iki — olup 928; —-i kebîr 343; mübârek —-i adhâ 452, 1001, 1019; —-i adhâ 43, 72, 73, 132, 133, 192, 212, 251, 252, 305, 430, 612, 628, 668, 683, 800, 810, 840, 865, 894, 939, 1018, 1058, 1069, 1075, 1115,1138, 1162, 1169, 1170; —-i adhâ nemâzı/salâtı 252, 1075, 1139; mübârek —-i adhâ şebi 1019; —-i ekber 505; —-i fıtr 63, 302, 393, 430, 795, 929, 1067, 1107; —-i kurbân 754, 840; mübârek —-i şerîf 33, 665, 682, 781, 835, 1132; —-i şerîf 63, 117, 133, 134, 192, 274, 302, 379, 450, 514, 560, 585, 628, 633, 662, 664, 665, 736, 737, 767, 780, 862, 889, 929, 963, 972, 995, 1015, 1075, 1107, 1112, 1131, 1132n, 1149, 1161, 1169n; —-i şerîf eyyâmı 1169; —-i şerîf gicesi 302, 502, 840, 995, 1138; —-i şerîf mesâ'ili 302; — vakti 862, 865; bk. ayrıca bayram

idlâl 51, 199, 876, 930; —i sebebi 692

İdrîs Ağa (Binâ Emîni, Kapucular Kethudâsı, Kapucu-başı) 648, 649, 665, 667

ifâkat olmayup 416, 665

ifsâd 467, 849, 790

ifşâ 145, 246, 336, 406, 462, 488, 655, 723, 758, 833, 883, 1073, 1129, 1130, 1136

iğmâz 559, 775, 1058

iğne 668, 713

ihânet 10, 45, 152, 474, 769, 797; —ler 9, 529, 618n, 895

ihâta 458, 525, 681, 816, 870, 890, 956, 1092, 1094

ihmâl 220, 239, 242, 412, 525, 588, 633n, 749, 792, 837, 919, 1008; —den hazer 724; —i sebebi 235, 830, 913, 948, 1006n

ihrâc 31, 319, 326, 330, 347, 352, 421, 445, 447n, 449, 450, 476, 539, 767, 773, 808, 859, 876, 909n, 912, 976, 1029, 1074, 1149, 1160

ihrâk 51, 60, 63, 72, 76, 205, 207, 218, 224n, 262, 263, 265, 267, 289, 318, 340, 352, 413, 465, 496, 550, 554, 555, 571, 593, 679, 690, 694, 742, 743, 749, 797, 803, 816, 831, 898, 903n, 922n, 934, 937, 950, 960, 976, 981, 1033, 1035, 1044, 1045, 1062, 1082, 1085, 1133, 1145, 1147, 1152, 1153, 1160, 1176n; —-ı 'azîm 981; —lar 318n, 1147

ihsân 3n, 5n, 14, 22, 23, 25, 26, 31, 32, 41, 46, 52, 55, 58, 62, 64, 65, 72, 77, 83, 89, 92, 93, 95, 97, 110n, 101, 111, 115n, 118, 126, 127, 131, 132, 134, 135, 140, 142, 144, 146, 150, 153, 154, 155, 156, 158, 160, 169, 170, 171, 175, 176, 180, 186, 187n, 192, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 203, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 214, 215, 226n, 228n, 229, 236, 237, 239, 243, 246, 248, 249, 255, 257, 258, 260, 261, 265, 268, 274, 276, 282, 297, 299, 301, 303, 309, 310, 317, 321, 330, 335, 336, 338, 341, 343, 346, 347, 351, 352, 353, 359, 360, 362, 363, 366, 367, 369, 371, 374, 375, 376, 378, 379, 380, 381, 384, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 393n, 400, 405, 407, 408, 409, 410, 412, 413, 414, 415, 416, 419, 422, 427n, 430, 431, 434, 441, 443, 444, 445, 446, 447, 450, 453, 455, 456, 458, 459, 460, 461, 465, 466, 470, 471, 474, 475, 482, 483, 485, 487, 490, 491, 494, 495, 497, 506n, 507n, 508n, 510, 512, 513, 526n, 533, 535, 537, 539, 540, 542, 545, 546, 548, 549, 551, 552, 556, 559, 569, 571, 572, 573, 577, 578, 580, 586, 587, 589, 592, 593, 594, 595n, 597, 599n, 600n, 602, 605, 609n, 611, 613, 615, 619, 623, 625, 630, 631, 633, 639, 641, 644, 648, 649, 651, 657, 663, 665, 667, 668, 669, 672, 673, 674, 680, 683, 684n, 686, 687, 688, 692, 694, 695, 698, 701, 702, 703, 704, 716n, 720, 723, 724, 727, 728, 732, 736, 737, 746, 747, 750, 754, 757, 760, 764, 767, 770, 771, 779, 783, 785, 792, 795, 799, 800, 801, 802, 806, 808, 816, 824, 825, 826, 829, 831, 833, 835, 838n, 841, 842, 844, 846, 849, 851, 852, 854, 856, 860, 863n, 866, 874, 875, 876, 878, 882, 884, 887, 894, 900, 901, 904n, 906, 912, 913, 921, 930, 940, 943, 947, 950, 955, 959, 960, 961, 966, 972, 974, 975, 977, 978, 982, 983n, 984, 985, 998, 1002, 1003, 1004, 1006n, 1009, 1011, 1012, 1020, 1021, 1023, 1027, 1035, 1036, 1041, 1046, 1048, 1049, 1052n, 1053, 1054, 1056, 1059, 1062n, 1065, 1073, 1078, 1079, 1081, 1085, 1087, 1090, 1092, 1106, 1109, 1111, 1113, 1114, 1115, 1119, 1120, 1124, 1125, 1126, 1127, 1130, 1133, 1135, 1136, 1137, 1138, 1139n, 1141, 1142, 1143, 1154, 1155, 1157, 1158, 1159n, 1160, 1161, 1162, 1167, 1168, 1172n, 1175, 1176, 1177n; —-ı şerîf 856; —lar 33, 44, 46, 79, 97, 110, 115, 127n, 142, 150, 156, 158, 166, 175, 177, 191, 196, 230, 249, 253, 267, 272, 281, 282, 292, 296, 297, 299, 307, 310, 315, 317, 319, 331, 360, 367, 401, 414, 479, 497, 529, 532, 572, 599n, 600n, 610, 613, 620, 621, 648, 651, 655, 665, 669, 700, 716n, 724, 734, 741, 744, 751, 766,

779, 791, 837, 845, 854, 863, 875, 912, 927, 950, 968, 1003, 1062, 1077, 1078, 1092, 1098, 1104, 1105, 1130, 1132, 1157
ihtilâf 48, 747
ihtilâl 92n, 321, 322, 326, 336, 347, 349, 371, 413, 519, 545, 764, 773, 790, 791n, 804, 835, 885, 907, 909n, 924, 965, 972, 979, 1050n, 1051, 1058, 1128; aklıma bir mikdâr — 83; havâdis-i — 344; — bid'atler 876; —ler 320, 782, 791, 792, 1050; — sebebi 664
ihtilât 271
ihtimâm 48, 84, 91, 107, 145, 162, 182, 206n, 209, 242, 380, 551, 626, 698, 704, 726, 943, 1023; —lar 42, 230, 338, 845, 1027, 1112
İhtiman 18n, 129, 191; — menâzili 18, 129, 130, 251; — Sahrâsı 18, 413
ihtirâ' etmek 163
ihtirâz 148, 172, 182, 233, 263, 267n, 272, 277, 309, 315, 347, 452, 466, 482, 498, 500, 511, 518, 519, 548, 566, 588, 825, 831, 854, 861, 868, 879, 884, 893, 902, 919, 922, 925n, 931, 985, 1063; —lar 263
İhtisâb 380; — Ağası 118, 447, 1012, 1070; — oğlanları 1141
ihtiyâc 130, 169, 185, 200, 220, 289, 360, 436, 509, 559, 566n, 580, 626, 645, 684, 727, 753, 841, 858, 894, 912, 939, 944, 953, 961n, 1033n; — yerleri 337
ihtiyâr 67, 96, 97, 176, 236, 244, 260, 277, 278, 384, 409, 436, 456, 464, 484, 509, 510n, 511, 585, 589, 590, 607, 689n, 692, 825, 842, 909n; hüsn-i — 670, 783; — çaşnigîrler 378, 692; — çavuşlar 444; — edüp 783, 850, 975, 1026; — gedüklü çavuşlar 722; — kapu halkı 448, 936; — kapukulları 263; selefden kalmış —lar 65, 544, 826; —lar 39, 44, 95, 113, 118, 221, 337, 378, 380, 412, 419, 435, 449, 469, 491, 526, 600n, 764, 769, 792, 891, 904, 907, 908, 919, 966, 1023, 1031, 1074; — oda-başılar 496; — ru'esân 547; — yeniçeri yoldaşları 580, 919
ihtiyât 358; — havfı 43
ihyâ 224, 335, 360, 379, 399n, 416, 561, 615, 629, 664, 666, 725, 783, 858, 870, 909n, 920, 940, 1040n, 1107; — etmek şartı 843; — giceleri 111; —lar 252, 732, 1033, 1144, 1169
'ikâb 410, 1085
ikdâm 15, 48, 51, 66, 70, 80, 84, 145, 191, 217, 218, 220, 263, 289, 327, 346, 362, 363, 364, 384, 410, 445, 471, 575, 665, 696, 726, 742, 743, 744, 748, 805, 812, 846, 920, 929, 944, 946, 948, 952, 961, 965, 1098, 1148; —lar 42, 60, 146, 149, 191, 235, 281, 293, 304, 312, 334, 342, 355, 364, 366, 472, 496, 522, 532, 537, 576, 626, 645, 678, 725n, 735, 742, 769, 835, 846n, 847, 869, 870, 900, 903n, 904, 920, 942, 944, 949, 953, 1095, 1099, 1118, 1147, 1160, 1165; —lu alaylar 603
ikindi/ikindü 234, 303n, 925n, 926; farz-ı — 15; salât-ı — 247; — dîvânı 15, 58, 121, 379, 386, 766, 779; — ezânı 893; — nevbeti 133, 190; — nevbeti zemânı 15; — nevbetleri 59, 132, 477, 488, 1014, 1077; — vakti/zemânı 24, 74, 82, 157, 160, 190, 202, 247, 365, 396, 406, 409, 411, 415, 416, 463, 499, 527n, 555, 566, 582, 659, 664, 746, 751, 941, 957
ikrâm 27, 33, 40, 41, 49, 54, 195, 229, 231, 236, 246, 249, 258, 260, 270, 285, 294, 299, 306, 388, 479, 482, 485, 506, 507n, 535, 548, 598, 600n, 601n, 829, 859, 883, 891, 923, 961n, 968, 984, 1013, 1023, 1039, 1052, 1109, 1155, 1169; —lar 14, 36, 37, 47, 64, 246n, 302, 457, 481, 507n, 510, 538, 542, 545, 548n, 805, 807, 995, 1022, 1148, 1151
ikrâr 294, 386; —ları üzere 267
il; iç — 200; —ler 4
ilâc 147, 334, 416, 458, 540, 805, 967, 1090, 1133; — edüp 297; — kābildir 350; —lar 532, 666, 822; — tedârükü 727
İlâhî; emr-i — 303, 846, 848, 1026, 1160; kudret-i — 147, 533, 1147; takdîr-i emr-i — 71; takdîr-i — 92, 253, 573, 763
i'lâm 7, 16, 17, 43, 52, 130, 174, 181, 182, 200, 239, 251, 297, 339, 350, 358, 361, 378, 393, 424, 447, 491, 504, 518, 526, 602, 640, 650, 662, 664, 671, 729, 744, 749, 766, 767, 786, 787, 797, 840, 895, 896, 959, 975, 991, 1042, 1093, 1105, 1144; —lar 671
ilhâk 46, 47, 50, 66, 99, 115, 129, 280, 297, 350, 351, 366, 367, 516n, 621, 681, 854, 857, 863, 878, 971n
'ilm 493; ehl-i — 242, 653, 1053, 1064; meclis-i — 252; tâlib-i — 989n; —î bahisler 780, 1041; —-i mecâlis sohbetleri 1058; —inde kâmil olanlar 130, 1071n
'İlm-zâde (Tevkî'î) 1178n
İlok; — Kal'ası 194; — Kazâsı 21
iltifât 33, 247, 349, 380, 412, 505, 603, 613, 618, 790, 796, 930; —lar 14, 33, 64, 126, 144, 227, 237, 249, 262, 296, 309, 310, 312, 330, 331, 342, 362, 387, 401, 444, 482, 497, 512, 523, 535, 536, 540, 542, 549, 620, 626, 641, 732, 771, 807, 808, 812, 833, 845, 854, 860, 912, 950, 1000n, 1026, 1027, 1059, 1176
iltimâs 390, 809
iltizâm 262, 698, 701, 836; —lar 698
İlyâs Ağa (Cebeci-başı, Gurebâ'-i Yemîn Ağası) 354, 376
İlyâs Ağa (Mîrahûr) 242, 311
İlyâs Ağa (Silâhdâr Ağası, Sipâhîler Ağası, Zağarcı-başı) 382, 446, 449, 586
İlyâs Efendi (Anadolu Muhâsebecisi, Başmuhâsebeci) 604, 627, 635, 709, 759

İlyâs Kethudâ (Gurebâ'-i Yesâr Kethudâsı, Sipâhî Oğlanları Kethudâsı) 105, 177, 187, 336

İlyâs Paşa (Anadolu Beylerbeyisi, Rumeli Beylerbeyisi, Ser'asker, Ballukesri'de, hâyin, eşkıyâ) 768, 771, 776, 778, 794, 796, 797, 808, 812, 824, 858, 859, 863, 866, 868, 872, 874, 875, 879, 880, 882, 884, 893, 970, 974, 975; —'mn katli 975n; —'mn levendi 974; —'mn muhallefâtı 975; — 'nın tevâbi'i 970

İmâdiyye/'İmâdiyye 587, 962, 1042; — beyleri 11; — Ekrâdı 584; — Ekrâdları 1046; — Hâkimi (Musul Eyâleti'nde) 248, 322, 549, 513, 518, 543, 599n, 811, 825, 907, 908n, 909n, 916; — Vilâyeti 536, 668, 811

İmâm 653; — Efendi 740; —et 1132; —lar 618, 620, 1043

İmâm-ı a'zam (Hz., tâbi'inden) 520, 681, 816, 817n, 821n, 953n, 954, 1099, 1103, 1112; — civârı/etrâfları 521, 813n, 945n, 947, 1094n; — hazretleri 523, 813, 822, 946; — hazretlerinin türbe-i/merkad-i şerîfleri 788, 790, 815, 820, 1094, 1109n, 1110n; — karşusu 818, 1094; — konşuluğu 954; — menâzili 509; — önü 787, 948; — Sahrâsı 681; — sınuru 954

İmâm-ı a'zam Kapusu (Bağdâd Kal'ası'nda) 521, 788, 813, 822, 945, 948, 951, 1099, 1100, 1104

İmâmlar (Bağdâd civârında) 618n, 790; — ziyâret olunduğu 1112

İmâm Mûsâ 816, 822, 946, 955, 1109n, 1110n,; — ahâlîsi 956n; — Vâdîsi 790; — yakası 520, 521, 954

îmân; ehl-i — 3, 5

'imâret 130, 230, 409, 654, 831, 898, 1017; — binâsı 251; — misâl 850

'İmâret Câmi'i (Tokat'ta) 805

imdâd 11, 28, 30, 38, 41, 42, 48, 52, 56, 61, 63, 64, 66, 72, 80, 81, 82, 86, 90, 91, 94, 95n, 106, 109n, 113, 114, 127, 138, 145, 150, 155, 157, 163, 181, 202, 205, 208, 224n, 230, 232, 233, 242, 257, 262, 263, 267, 271, 278, 285, 286, 290, 291, 292, 293, 294, 300, 308, 309n, 316, 322, 325, 327, 329, 337, 340, 341, 342, 347, 349, 350, 352, 358, 361, 364, 366, 367, 388, 390, 392, 400, 433, 438, 440, 465, 472, 478, 498, 499, 514, 519, 520, 522, 540, 543, 585, 599n, 619, 643, 645, 674, 676, 679, 690, 694, 726, 739, 750, 753, 772, 773, 776, 787, 802, 806n, 808, 809, 815, 819, 823, 825, 837, 838, 839, 842, 866, 868, 869, 871, 872, 909n, 911, 924, 925, 940, 941, 942, 943, 944, 951, 956, 959, 961, 962, 963n, 965, 974, 979, 981, 1031, 1037, 1042, 1043, 1044, 1046, 1047, 1048, 1053n, 1082, 1085, 1088, 1089, 1091, 1092, 1108, 1146, 1153, 1157, 1158; —a çâre olmayup 308; —ı asker/askerler 230, 322, 325, 327, 390, 524, 837; —ı hazîne 479; —ı kefere 155, 278, 290, 340, 991; —ı sefer-i hümâyûn 229, 819; —ı tabur 147; —ı zahîre 347, 939, 959; — lar 28, 60, 232, 287, 291, 340, 353, 366, 367, 388, 392, 399, 420, 509, 531, 625, 952, 968n, 1044, 1047; — taleb edüp 907; — ümmîzi 223, 802, 1027

imeci/[i]meci; —ler 45, 196, 421, 562, 612, 613, 625, 864, 999; — olmak 262

imtihân 356, 402, 653, 724, 837, 1053, 1064; — bahisler 1041

imtisâl 509, 511, 549n, 980, 994; —i fermânber 898

imtizâc 271, 320, 450, 482, 599n; — eylemeyüp 773

in 1082; —den çıkarup 737; — içre 1010, 1082

in'âm 17, 48, 54, 61, 131, 160, 282, 288, 375, 412, 415, 416, 421, 470, 503, 529, 545, 613, 623, 642, 643, 667, 672, 724, 747, 1011, 1016, 1060, 1103, 1104; —ı 'azîm 209; —ı Pâdişâhî 143, 667, 733, 785, 1137; —lar 17, 54, 55, 61, 65, 70, 72, 126, 151, 159, 176, 191, 265, 281, 282, 288, 290, 292, 300, 331, 342, 343, 389, 407, 415, 465, 497, 499, 500, 503, 527, 597, 610, 613, 615, 621, 623, 642, 667, 668, 670, 672, 690n, 724, 732, 733, 734, 741, 744, 747, 750, 771, 863, 950, 990, 1026, 1078, 1092, 1098, 1100, 1104, 1147; cülûs-i hümâyûn —ları 672, 792, 1136; — ümmîzi 65

inâs 121, 375, 545, 996, 1018, 1022, 1072

'inâyet 41, 62, 150, 173, 205, 293, 343, 350, 367, 449, 528, 590, 619, 693, 716n, 778, 820, 846n, 847, 910, 1147; —i Hakk 8, 42, 45, 223, 367, 980; —i Hakk Te'âlâ 846; bi-'inâyet-i Hudâ 731; bi-—illâh 205, 233, 235, 313, 327, 334, 1026, 1147, 1156; bi-— illâhi Te'âlâ 24, 229n, 236, 439, 700, 949, 950, 956, 1117; —i Sübhânî 42

'inâyet döşenüp 1123

'İnâyet Efendi (Kal'a Tezkirecisi, 'Ulûfeciyân Kâtibi) 429, 605, 620

'İnâyet Giray (Kırım Hânı) 1011n, 1052n

İnce-ırmak/su (Develi-karahisâr ile Kayseri arasında) 387, 467, 569, 1017; — râhları 797

İncili Çavuş ('Acem Şâhı'na elçilikle gönderilen) 629

İnebahtı 782

İnehân Bey (Semendire Beyi, Belgırad muhâfazasında, Belgırad Beyi) 21, 31, 114, 141, 207

İnehân Bey Câmi'i 193, 304, 311

İnehân Bey Sarayı 26, 171, 203, 269, 370

inhâ olunur 911n

inhizâm 8n, 82, 165, 205, 315, 327n, 532, 694n

inkıyâd 6, 248, 453, 542, 549, 774, 809, 894, 903n, 917, 994, 1118; —lar 350, 1000
İnönü 99, 385, 464, 568, 637, 987, 1078n; — menâzili 490, 1016, 1078
insâf 436, 871; —a gelüp 533, 905; —a gelür 522, 853
insân 84, 159, 1019; cem'iyyet-i — 1089; galebe-i — 900, 1016; kesret-i — 993, 1013; —ın basîreti 235n; — tahammül edemez 1043
inşâ'allâh 11, 16, 23, 44, 45, 48, 56, 62, 91, 106, 140, 157, 190, 200, 204, 208, 209, 212, 220n, 246, 263, 268, 278, 287, 311, 317, 320, 335, 337, 338, 346, 361, 363, 366, 367, 390, 418, 433, 435, 436, 441, 448, 456, 541, 559, 566, 567, 586, 600n, 619, 621, 659, 662, 669, 670, 678, 679, 732, 748, 801, 820, 842, 848, 852, 860, 861, 863, 872, 903n, 927, 936, 940, 941, 944, 945, 953, 955, 965, 1034, 1072, 1113; —ü Te'âlâ 9, 59, 95, 151, 365, 422, 580, 746, 1098
intikāl 458, 1159
intikām 14, 56, 62, 278, 524, 532, 845, 1174
intizâr 245, 306, 581, 582, 815, 891; —lar 841
ipek; yüz develer yüklü harîr — 592, 599n
İpsala 516, 537
İpşîr (Bebr Solak'ın kardeşi) 773
îrâd 539, 1061, 1091, 1129; — ü masraf içün defterler dutup 856
irâde; —t-i ezeliyye 4; bi-—tillâh 109n, 847n
İran 592n; — memâliki 921; — ortası 924; — tahtlarının nısfı 915; — Veliahdı 6n, 58n
İrman (Şehrezol sancaklarından) 916n
irsâl 35, 38, 47, 49, 52, 62, 87, 91, 102, 107, 127, 157, 165, 174, 175n, 180, 181, 183, 195, 197, 211, 228, 237, 239, 251, 255, 257, 258, 260, 261, 299, 304, 307, 341, 344, 348, 359, 360, 381, 394, 399, 407, 414, 417n, 418, 419, 430, 433, 442, 446, 453, 456, 460, 461, 482, 539, 548, 551, 567, 587, 590n, 599, 632, 657, 660, 673, 678, 681, 694, 729, 765, 786, 787, 789, 804, 839, 852, 887, 893, 896, 923, 928, 924, 961, 962, 970, 980, 983, 991, 1000, 1062, 1077, 1106, 1114, 1137, 1144, 1150, 1160, 1176; —ler 1106
irsâliyye 468, 471, 662; —ler 698
irşâd 4, 408
*irtişâlar*dan ihtirâz edeler 1063
'Îsâ Ağa (nâmdâr bölük halkından, dilîr, zorbalardan) 88, 203, 469, 594
'Îsâ Ağa (Vezîr-i a'zam kapucu-başılarından, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, Sipâhîler Ağası, bölükde olan neferâta Ağa, Gurebâ'-i Yemîn Ağası, Bağdâd muhâfazasında) 913, 959, 960n, 1004, 1167
'Îsâ Efendi (Arpa Emîni) 30, 105, 178, 377, 633
'Îsâ Efendi (Hekîm-başı, Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri) 705, 710, 720, 740, 755, 758n, 759, 1077n, 1117n, 1137n
'Îsâ Efendi (İstanbul Kadısı) 1070, 1077
İsakçı/İsakcı 52, 86, 434, 481, 632, 637, 693, 707, 708, 714, 725, 726, 727n, 729, 732, 735, 743, 748, 752, 754, 755, 991, 1050; — İskelesi 706, 708, 715, 725, 731, 753; — Köprüsü 708; — menâzili 492, 727, 731; — mukâbelesi 1050; — re'âyâları 206; — Sahrâsı 754; — sancakları 139; — yakası 978; — yalıları 60
İsaklı/İsaklu 568; — menâzili 988, 1016; — Sahrâsı 1079
îsâr 160, 415, 1123, 1132
isfidâc 30
İsfirlik 21; —-banası 253; bk. ayrıca Bana
İshâk Efendi (Rûznâmçe-i Sânî) 178, 188, 237
iskele 195, 231n, 253, 383, 384, 488, 547, 560, 619, 699, 708, 712, 777, 890, 892, 898, 899, 984, 1057, 1123, 1130, 1151; — kurup 361, 384; —ler 380, 474, 625, 687n, 1169, 1101; — sevâhili 1040
İskele (İstanbul'da) 1013; — önü 1070
iskemle/iskemli kodurup/konulup 444, 613
İskender 1025, 1073; —-i Dârâb 999; — Şâh 688; —-i devrân 459, 747, 785, 1017n; —-i zemân 136n, 487, 510, 689, 690n, 705, 756, 784, 785, 790, 932, 996, 1014, 1034n, 1035, 1039, 1072, 1087n, 1093, 1122n, 1132n, 1155n, 1167n, 1168n; —-savletî 3, 5
İskender Ağa/Paşa (Kapucular Kethudâsı, Bosna Beylerbeyisi, Budun Beylerbeyisi, Özi Beylerbeyisi, Serdâr) 458, 475, 479, 482, 546, 632, 647, 657, 690, 692, 693, 694, 704; —'nın kethudâsı 690
İskender Çelebi Çiftliği (İstanbul'da) 616
İskenderiyye 113, 182, 213, 241; —-i Arnavud Beyi 731; — Beyi 641; — Şehri 619
İskenderun 553n, 638, 899, 988, 1083; — Sahrâsı 899
İslâm 40, 109n, 174n, 601n, 925; dîn-i — 3, 5, 14, 235, 300, 845n, 1096; gayret-i — 24, 77, 119, 235, 331, 925n, 961; guzât-ı — 28, 190, 339, 367, 405, 406, 816; memâlik-i — 542, 544, 965, 1171; — ehli 48, 91, 457, 827, 840; memâlik-i —iyye 230, 373, 402, 472, 773, 797, 1105, 1115, 1164, 1173, 1174; — livâsı 1047; bk. ayrıca asâkir-i İslâm ve asker-i İslâm
İslankamen (اسلام قامين/اسلام قامون) menâzili 141, 269; — Palankası 137, 138
İsmâ'il (Akkerman civârında); — Geçidi 51; — re'âyâları 206

İsmâ'il (Kara-bınar ve Bikâr[î]-oğlu menzilleri arasında) 470
İsmâ'il Ağa (Hâce, mahfilde re'îs) 655
İsmâ'il Ağa (Kapucu-başı) 177, 759
İsmâ'il Ağa (Mîr-i 'alem, Yeniçeri Ağası) 447, 609, 612
İsmâ'il Ağa (Şâhinci-başı, Turnacı-başı, Samsoncu-başı) 377, 447, 468, 547, 558, 560
İsmâ'il Efendi (Ayasofya Câmi'i'nde Vâ'iz, meşâyihden) 1009, 1041, 1168n, 1169, 1178n
İsmâ'il Efendi (Baş-mukāta'acı) 377, 604
İsmâ'il Efendi (Mukābele-i Süvârî, Defter Emîni Kāyim-makāmı, Defter Emîni) 759, 889, 982
İsmâ'il Efendi (Re'îs Kāyim-makāmı, Re'îsülküttâb) 982, 1053, 1078, 1178n
İsmâ'il Efendi (Rûznâmçe, Rûznâmçe-i Sânî) 431, 709, 759
İsmâ'il Efendi (Süvârî Mukābelecisi) 704, 709
İsmâ'il Efendi (Şehr-emîni, Matbah Emîni) 1141, 1148
İsmâ'il Paşa (Temeşvar Beylerbeyisi) 227n
isparçina/ispârcina 10, 102, 106, 330, 669, 707; resen-i — 15, 115, 134, 240, 270, 302, 342, 714; —lar 734
İstanbul 6n, 8n, 9n, 11n, 15n, 30n, 47n, 53, 56, 58n, 69n, 92n, 93n, 113, 116, 141, 174n, 177n, 189n, 194n, 244, 257n, 295n, 298n, 299n, 348n, 375, 379, 425n, 428n, 451n, 457n, 462, 481n, 484n, 544n, 557n, 567n, 595n, 601n, 615n, 628n, 686n, 687n, 699, 707n, 708n, 712, 715, 752n, 757n, 759n, 763n, 780, 785n, 793, 804n, 838n, 852n, 855n, 858n, 859n, 883n, 971n, 990n, 993, 996, 1004n, 1005n, 1006n, 1011n, 1039, 1040, 1041n, 1043, 1052n, 1062n, 1063, 1068, 1080n, 1081n, 1106n, 1111n, 1116n, 1117, 1118, 1145n, 1147n, 1158n, 1161, 1164, 1168, 1171, 1172n, 1173n, 1174n, 1175n; — a'yânı 883, 1053, 1086; — Ağası 113, 284, 555, 562, 600n, 714, 748, 814, 948, 997, 1091; — câmi'lerindeki vâ'izler 1176n; — Efendisi 486, 622, 717; — eşrâfı 1053; — etrâfları 58; — fukarâsı 1086; — halkı 654, 1013; — Kadılığı 101n, 103n, 973n, 1077; — Kadısı 13, 101, 103n, 112, 174, 176, 375, 553, 623, 712, 717n, 756, 760, 771, 791, 887n, 1009, 1012, 1041, 1053, 1061, 1070, 1077, 1086, 1105, 1124, 1131, 1134, 1149, 1151, 1157, 1167; — keyli 636, 734; — meşâyihleri 1086; — muhâfazası 426n, 609, 714, 720, 764, 1065n; — Mukāta'acılığı 594; — Mukāta'acısı 604, 627, 709, 1137; — Mukāta'ası 104, 377, 759; — Şehri 47, 54, 118, 119, 176, 377, 405, 406, 426, 553, 562, 598, 699, 717, 758, 784, 785, 789, 981, 997, 1072, 1124, 1139, 1141, 1149, 1161; — Şehri'nin bâzergânları 1123; — Şehri'nin çarşuları 545; — Şehri'nin esnâfları 1123; — 'ulemâsı 1053
İstavroz 626, 804, 975, 1063, 1127; — Bağçesi 653, 975, 1167; — köşkleri 1157; — mesîreleri 1167; — sarayları 975, 1051
isti'câl 57, 304, 355, 471, 702
isti'dâd 129
istiğfâr 365, 453, 464; —lar 645
istihdâm 228n, 233, 236, 360, 523, 698, 1084, 1128
istihlâs 31, 460, 484, 504, 505, 511, 523, 557, 558, 811, 855
İstikāmet/İstikâmetî Mustafa Efendi (Anadolu Defterdârı, Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Anadolu Defterdârı) 546, 551, 557, 625, 627, 629, 635, 649, 650, 658, 750n, 1178n
istikbâl 16, 17, 19, 20, 27, 37, 49, 59, 62, 70, 71, 72, 89, 109, 110, 126, 128, 131, 134, 171, 180, 191, 193, 195, 214, 224, 228n, 229, 246, 249, 250, 252, 254, 255, 256, 260, 261, 298, 299, 309, 311, 323, 336, 338, 358, 359, 361, 373, 384, 386, 388, 389, 409, 410, 415, 416, 418, 419, 422, 426, 427, 432, 433, 446, 450, 451, 465, 471, 473, 477, 479, 481, 482, 490, 492, 505, 506, 507n, 510, 520, 521, 533, 534, 544, 553, 568, 570, 571, 572, 587, 591, 600n, 603, 611, 615, 620, 638, 649, 660, 663, 675, 699, 703, 729, 775, 779, 880, 786, 812, 829, 832, 833, 837, 838, 856, 859, 860, 882, 895, 909n, 913, 928, 941, 943, 946, 958, 968, 988, 989, 998, 1016, 1018, 1021n, 1024, 1040, 1053, 1078n, 1087, 1105, 1110, 1114, 1115, 1118, 1120, 1121, 1129, 1130, 1175
istiklâl 791
istikrâz 471, 586, 1115; —-ı hasene 792
istimâ' 167, 174, 242, 254, 255, 270, 271, 277, 286, 293, 301, 306, 308, 436, 440, 459, 498, 511, 530, 633, 678, 770, 778, 779, 780, 796, 842, 912n, 965, 1102, 1105, 1106
istimâlet 181, 835; —ler 40, 52, 70, 72, 91, 95n, 179, 189, 193, 198, 224, 228, 242, 343, 390, 422, 465, 526, 856, 866, 1020
İstinye menâzili 1164
istirâhat 14, 20, 42, 69, 74, 159, 283, 286, 295, 313, 320, 337, 343, 400, 415, 504, 627, 676, 830, 900, 958n, 969, 987, 1002, 1155
İstoni (اوستونی)-Belgırad 23, 26, 27, 28, 31, 48, 50, 97, 268, 271, 272, 278, 285, 287, 298, 305, 307, 308, 309, 312, 313, 317, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 360, 369, 445, 468, 702; — ağaları 197; — ahvâlleri 311; — Beyi 8, 197; — etrâfları 331; — Kal'ası 27, 28, 138, 308; — muhâfazası 25, 66, 92, 271n; — nevbetcileri 422; — Sahrâsı 313n,

336; — Sancak Beyi 271n; — seferi 305, 327; — sınuru 313; — varoşu 332
İstvan Bocskay (Erdel Prensi ve Macar Kralı) 444n
'işâ; farz-ı — 664; salât-ı — 500, 601n, 746, 922, 1107, 1173; — vakti 24, 44, 60, 135, 136, 157, 165, 166, 281, 285, 314, 342, 375, 500, 502, 519, 746, 835, 860, 865, 869, 926, 953, 1044, 1152, 1177n
işâret 151, 243, 292, 635, 745n, 903n, 908, 986, 1003, 1021, 1074, 1105n
işçiler; müstakîm — 695
işrâk 412; — vakti/zemânı 220, 981n, 1097
'işret 867, 903n, 1083; —ler 862
iştihâr 548; —lar 622, 810
iştirâ 27, 50, 102, 107, 108, 113, 181, 184, 195, 227, 228, 238, 240, 242, 243, 270, 351, 382, 402, 430, 535, 539, 541, 548, 550, 559, 561, 563, 575, 636, 652, 707, 716n, 747, 821, 864, 886, 887, 902, 947, 983, 1059, 1060, 1116; —-i zahîre 13, 199, 233, 570, 572, 886, 930, 1060; —lar 346, 382, 878
iştiyâk 1135; —lar 1107
itâ'at 34, 271, 295, 298, 312, 323, 334n, 335, 351, 491, 498, 509, 522, 523, 533, 599n, 681, 770, 773, 774, 789, 825, 861, 863n, 897, 901n, 904, 909n, 912, 916, 1020, 1028, 1042, 1096, 1112, 1118, 1149, 1150, 1154; — bayrakları 312; — eden Firenk beyleri 285, 288, 300, 314, 331; — eden Firenkler 312, 314, 331; — etmeyenler/etmeyüp 493, 773, 904, 905, 910, 802, 833, 918; —ler 271n, 272, 360, 988; —leri alaca 991; — yüzün gösterüp 1010
'itâb 406, 436, 535, 1104
i'tibâr 41n, 174n, 244, 402, 916, 970, 1114, 1157, 1176n; —lar 136
i'tikâd 468n; bî-— cemâ'at-i kesîre 155
i'timâd 156, 157, 199, 234, 235, 271, 272, 468, 484, 511, 855, 953, 1114; — etdüğü tevâbi'leri 774
itlâk 682, 1127
itmâm 66n, 73n, 78n, 112, 133, 140, 149n, 196, 199, 219, 332, 333, 363, 364, 365n, 415, 438, 626, 648, 649, 651, 653, 654, 665, 700, 726, 729, 763, 815, 869, 870, 872, 876, 904n, 947, 966, 1067, 1107, 1108, 1109, 1113, 1118, 1166; —-ı hizmet 67, 107, 119, 553, 570, 919, 941, 1166
ittifâk 48, 51, 94, 127, 263, 273, 289, 322, 379, 464, 469, 474, 496, 514, 525, 681, 769, 770, 773, 782, 784n, 792, 802, 803, 813, 836, 865, 872, 877, 917, 955, 1071, 1113, 1145n; 'ale'l-— 726; bi'l-— 126, 223n, 478, 495, 506, 581, 583, 699, 726, 773, 792, 796, 836, 868, 943, 1000, 1076, 1107; —lar 7, 60, 370, 456, 692, 768, 919
İvranya 228, 302; — Kazâsı 10, 238, 270
'iyâl 91, 294, 286, 339, 1050; —ler 48, 76, 91, 200, 294, 295, 442, 934, 1028, 1049, 1135
i'zâz 16, 27, 40, 41, 49, 54, 180, 195, 229, 231, 236, 249, 258, 260, 270, 306, 479, 482, 485, 506, 507n, 535, 548, 807, 829, 859, 883, 884, 890, 891, 923, 961n, 968, 984n, 1013, 1023, 1039, 1052, 1109, 1155, 1169; —lar 14, 35, 36, 47, 64, 285, 294, 299, 302, 481, 507n, 510, 538, 542, 545, 548n, 805, 807, 995, 1022, 1148, 1151
izdihâm 16, 59, 65, 84, 126, 128, 135, 150, 158, 160, 221, 247, 248, 261, 310, 462, 477n, 486, 488, 545, 598, 688, 715, 717, 718, 722, 728, 733, 952, 1013, 1018, 1019, 1040, 1073, 1080n, 1089, 1101, 1110, 1130, 1134, 1135; —-ı asker 249, 730, 1101; —-ı asker-i İslâm 1029; —-ı halk-ı 'âlem 1072; —lar 13, 33, 54, 63, 124, 249, 256, 262, 722, 815, 849, 850, 883, 996, 1016, 1029, 1070, 1073, 1087, 1088, 1135
izin/izn 48, 50, 138, 141, 188, 269, 320, 473, 491, 499, 514, 542, 694, 732, 919, 1054n, 1155n, 1159n; — alurlar 43, 406, 1046, 1145; — gözedürler 717; —-i hümâyûn 1169, 1172; bi-—illâhi Te'âlâ 44, 61, 421n, 660, 661; — taleb ederler 546, 1158; — verilüp/verüp 294, 351, 474; — yokdur 732, 743; — yoklayup 691
İzladi; — derbendleri 16; — Kazâsı 125, 129
İzmir cânibleri 970
İznik 385, 473, 490, 637, 795; — Gölü 986; — Gölü sevâhili 1016; — Kazâsı 568; — Sahrâsı 894, 986; — menâzili 463, 829, 986
İznikmid/İzmit 385, 463, 473, 474, 490, 515, 539, 561, 564, 567, 625, 637, 652, 659, 660, 829, 855, 856, 858, 859n, 881, 882, 893, 896, 986n, 989n, 990, 1015, 1038, 1039, 1076, 1077, 1120, 1121, 1122n, 1129, 1160, 1173n; mahrûse-i — 489; — Kazâsı 603; — Kazâsı Sahrâsı 795; — kûhistânları 986; — menâzili 858, 894, 986, 1038n; — sarayı 986; — Vilâyeti 544
İzvornik; — Beyi (Bosna sancaklarından) 202, 445, 694; — Kazâsı 94; — Livâsı 10; — Mîrlivâsı 8, 1003; — Sancağı 50, 107, 352, 399, 713
'izzet/'izz 49, 54, 110, 123, 136, 189, 210, 214, 246, 372, 373, 448n, 475, 572, 589, 591, 597, 598, 600n, 603, 667, 697, 737, 758, 785, 892n, 901, 939, 968, 984, 1013, 1014, 1022, 1029, 1032n, 1040, 1073, 1173, 1175n, 1176n, 1177n; — eyleyüp 1130; —lü Pâdişâh 137, 762

J

Jidva Boğazı (Komaran ile Ostorgon arasında) 468n

K

kabâdî 142n
kabâhatler 464, 986; —i keşf olup 696
kabalar/kapalar; serâser — 996, 1071
kabâyil/kabâ'il 528, 895, 904, 910, 911, 960, 1047; göçer —i 'Arab 790; —i 'Arab 808, 823, 910, 955; —i 'Arab askerleri 809; —i 'Arab baş kaldurup 885; —i 'Arab beyleri güçleri 1096; —i 'Arablar 812; —i Ekrâd 910, 960; —ler 910
kabâyil-i 'Urbân bk. 'Urbân kabâyili
kabâyil-i Cevâzir bk. Cevâzir kabâyili
kabâyil-i Ekrâd bk. Ekrâd kabâyili
Ka'be; —i mu'azzama 763, 1148; —i mükerreme 885; —i şerîf 620, 701, 702; tavâf-ı —tullâh farzı edâ etmek 762, 1177n
Kâbil Ağa (Müteferrika) 1158
kabr 135n, 591, 790n, 870n, 1153n; emânet — 304, 326, 590, 644, 805
kabûl 35, 49, 110, 181, 246, 271, 411, 418, 422, 442, 448, 457, 479, 497, 505, 602, 637, 682n, 683, 686n, 728, 766, 775, 856, 873, 940, 994, 1029, 1104, 1121, 1165; —ler 1072
kabz 43, 62, 109, 110, 164, 231, 252, 265, 279, 359, 367, 380, 387, 447, 508, 591, 618n, 630, 667, 685, 698, 701, 734, 754, 769, 824, 833, 834, 851, 865, 886, 889, 896, 900, 906, 930, 1020, 1030, 1048, 1050, 1057, 1103, 1142, 1162
kaçak verüp/verür 396, 618n, 810
Kaçar/Kacar Paşa 321, 323, 396
Kaçkay [Karçıkay] Hân (Hânlar Hânı, pelîd) 669, 676, 677, 678, 809, 810; —'ın seri 810; —'m ser-i nâ-pâki 810; —'ın tevâbi'i 680
Kadı 128, 380, 492, 495, 511, 779, 788, 789, 831, 853, 881, 895, 989, 997, 1057, 1083, 1087n, 1091; — Efendi 424, 492n, 853n; — efendiler 600n, 622, 995, 1151n; — Efendi'nin mahkemeleri 245; — kapusu 890; mülâzım fukarâ —lar 1077; mülâzım —lar 710, 779, 781, 1064, 1077, 1157; —lar 129, 130, 425, 476, 492, 698, 699, 723, 740, 774, 779, 780, 859, 886, 961, 970, 973, 987, 1064, 1116, 1157; —larun cem'iyyetleri 780; —lık 130, 408, 636, 691, 779, 899, 1036n; —lıklar 119, 690, 698, 1077; —nın 'arzı 779
Kadı'asker 57, 228n, 405, 451, 462, 545, 553, 562, 609, 758, 765, 883, 1001, 1009, 1037, 1116, 1131, 1134, 1157; — efendiler 664, 723, 1096; —ler 6, 53, 55, 95, 110, 120, 122, 132, 133, 136, 153, 188, 229, 236, 245, 247, 345, 348, 349, 372, 374, 376, 383, 404, 407, 425, 427, 430, 455, 482, 544, 550, 552, 561, 566, 596, 598, 600n, 601n, 603, 609, 614, 622, 626, 637, 650, 659, 665, 671, 688, 703, 705, 713, 717, 722, 723, 728, 733, 736, 756, 758, 779, 780, 782, 784, 789, 826, 828, 882, 884, 887, 890, 891, 902n, 967, 984, 987, 995, 1001n, 1013, 1015, 1018, 1019, 1036, 1038, 1040, 1053, 1055, 1061, 1064, 1071, 1079, 1084, 1087, 1104, 1110, 1111, 1121, 1122, 1126, 1129, 1131, 1134, 1137, 1140, 1141, 1143, 1154, 1155, 1170, 1176n; —ler huzûrları 344; —ler kapuları/bâbları 779, 781, 1077; —ler tebdîli 1176; —lik 188
Kadıhân ('Acem Şâhı'nın elçisi) 606n, 592n
kadınlar 1171n
kadırga 29, 52, 57, 73, 98, 112, 141, 182, 185, 195, 328, 352, 381, 553, 616, 629, 639, 650, 656, 657, 661, 669, 670, 700, 708, 731, 754, 771, 804, 978, 985, 994, 1011, 1146; —lar 6, 52, 56, 63, 73, 112, 176, 180, 181, 182, 185, 195, 206n, 213, 230, 241, 275, 356, 381, 384, 385, 400, 425, 426, 428, 430, 449, 452, 457, 458, 476, 483, 488, 514, 547, 561, 564, 565, 603, 604, 609, 618, 653, 659, 660, 661, 662, 685, 690, 700, 701, 706, 708, 709, 731, 732, 743, 754, 760, 763, 766, 767, 777, 781, 782, 784, 802, 803, 804, 806, 828, 835, 838, 853, 855, 883, 885, 888, 965, 971n, 974, 976, 984, 989, 1013, 1014n, 1039, 1057, 1062, 1066, 1069, 1108, 1117, 1120, 1121, 1122, 1124, 1129, 1131, 1139, 1140, 1142, 1146n, 1147, 1148, 1151, 1158, 1159, 1162, 1163, 1164, 1166, 1168, 1170, 1174; —lar çekdirüp 384; —lar donanup 1038, 1120, 1140; beyler —ları 400; —larun re'îsleri 185; — sereni boylu minâre şerefesi 732
Kadırga Limanı 451, 595, 702; — Sarayı 427, 451n
Kadı-zâde bk. 'Ali Paşa (Doğ, Kadı-zâde, Niğbolu Beyi, Kanije Beylerbeyisi, Budun Beylerbeyisi)
Kadı-zâde Efendi (Evkâf-ı hümâyûn Mukâta'acısı, Bursa Mukâta'acısı) 709, 1138
Kadı-zâde Efendi (meşâyihden) 562, 717, 720, 740, 1009, 1041, 1177n
kadife 214n, 359, 417, 597, 601n, 723, 1149; Firengî — 623; — atlas 608; — atlas kumaşlar 1110, 1123; — kumaş 175, 605, 784; —ler 126, 171, 617, 623, 758, 998, 1073, 1123; — şîb serâserler 1040; — zî-kıymet kumaşlar 1123
kâdir 48, 808, 981; —ullah 100
Kadir Gecesi 928
Kadrî/'Abdülkâdir Efendi (Mü'ellif, Topcular Bölük-başısı, Topcular Kâtibi, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Kâtibi, Gurebâ'-i Yemîn Kâtibi, Cebeciler Kâtibi, Arpa Kitâbeti, Divitdâr-ı Evvel/Büzürg, Nâzır, yeniçeri ocağında Vekîl-i harc, Nüzül Emîni, 'Abd-i za'îf, Fakîr, Fakîr ü bî-çâre, Hakîr, Hakîr ü bî-çâre, herze-gû ve âvâre) 8n, 9n, 12n, 19n, 22n, 23n, 37n, 44n, 46n, 71, 83, 84, 100,

117, 151, 172n, 174n, 176n, 177n, 179, 185, 241, 270n, 271n, 272n, 277n, 287n, 295, 313, 327n, 333, 368, 372n, 376, 399, 436, 479, 483, 499, 508n, 547, 567n, 583, 600n, 615n, 623, 627, 639n, 652, 653n, 656n, 657n, 659, 663n, 702, 709, 725n, 733, 753, 759, 760n, 765n, 828, 841, 916; —'nin dört âdemîsi 583; —'nin ehli ve kayın anası 597

Kadrî Efendi (Piyâde Mukābelecisi, Re'îsülküttâb) 884, 977, 982, 983n, 1037, 1124, 1178n

Kāf Dağı 171; — mânendi 146

kāfile 278, 546; —ler 772

kâfir 9n, 27, 43, 63, 91, 92, 93, 94, 95, 233, 239, 275, 279, 300, 334, 335, 344, 903n, 978; 'aduv — 61; zındık — 51; — beyleri 77, 827n; — diller 38; — hâyinler 61; —i bî-dînler 199; —î havz 253; —istân 34, 100, 335, 827; —istân vilâyetleri 166, 1010; — kalyonları 700, 976; —ler 8, 27, 28n, 37, 38, 40, 43, 45, 48, 50, 56, 61, 62, 74, 88, 89, 90, 99, 145, 152, 160, 223, 232, 235, 265, 266, 283, 285, 289, 292, 308, 318, 325, 333, 334, 339, 340, 343, 364n, 365, 367, 417n, 752n, 804, 979; —ler taburu 9, 309; — müşrikînler 308; bk. ayrıca *kefere* ve *küffâr*

kaftân 27, 939; solak —ları 608

kağan; — arslanlar gibi 532, 1047; — bebrler misâl 532

kağıd 332, 713; kuburluk — 438; Mâliye — Emâneti 1138; Mâliye — Emîni 709; — Emîni 207n, 761, 1008; — emînleri 27; —ı vezne 30, 106; —-nâme 294

Kağıd-hâne 606, 687, 711, 1015; — çayırları 1076; — hâki 1054; — toprağı 1060

kahr 492, 790, 855; tîğ-i — 790

Kahramân 996, 1039, 1094; —-ı devrân 1154; —ı zemân 459, 745, 747, 750, 785, 1035; —lar 1025; —-sıfat 689, 1072

kaht 225, 341, 816, 819; —lık 292, 822

kahve 939; —-hâne 378, 412; —-hâneler 377; —-hâneleri kapadup 835; —ler 213, 397

kā'ide 33, 34, 380, 403, 432, 437, 605, 868, 1101, 1138; ber-mûceb-i — 328; —-i kadîm 38; —ler 37, 58, 733; —leri ceng yüzünde vâki' 437; —lerince 64, 107, 117, 118, 124, 136, 145, 162, 209, 229, 245, 249, 375, 379, 412, 444, 458, 486, 523, 598, 670, 686, 712, 713, 730, 760, 777, 785, 808, 851, 890, 939, 943, 946, 954, 955, 979, 1012, 1015, 1016, 1018, 1022, 1132, 1168; —leri üzere 712, 916, 1144, 1168n; — üzere 33, 46, 58, 73, 82, 97, 117, 125n, 126, 127, 133, 135, 137, 142, 153, 160, 175, 176, 193, 237, 244, 248, 250, 252, 270, 296, 298, 305, 306, 312, 345, 362, 376, 384, 387, 394, 399, 403, 406, 407, 410, 411, 415, 430, 431, 432, 433, 437, 438, 439, 450, 452, 455, 459, 461, 463, 482, 485n, 488, 498, 501, 547, 549, 560, 564, 595, 629, 642, 680, 688, 689n, 716, 727, 733, 736, 737, 741, 742, 747, 752, 760, 763, 784, 795, 821, 828, 844, 868, 932, 954, 995, 1019, 1031, 1032, 1095, 1100, 1104, 1112, 1117, 1120, 1126, 1130, 1131, 1136, 1139, 1143, 1155, 1163

kāl; — etdürüp/olup 696, 699, 1149; kefîli muna"am —cılar 695; müstakîm —cılar 695; —cılar 695, 696

kal'a/kale 7, 19, 20, 23, 24, 25, 26, 28, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 63, 66, 72, 77, 78, 79, 80, 81, 85, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 94, 95n, 100, 127, 134, 137, 147, 148n, 149, 150, 151, 152, 154n, 155, 157, 171, 192, 193, 198, 201, 204, 209, 213, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 223, 224, 235, 259, 260, 263, 265, 271, 280, 281, 283, 284, 287, 288, 289, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 301, 302, 305, 308, 309n, 311, 313, 318, 319, 325, 326, 332, 333, 334, 335, 336, 341, 342, 343, 344, 348, 360, 365, 367, 388, 392, 393, 402, 415, 420, 421, 433, 436, 439, 440, 441, 442, 452, 453, 504, 506, 507, 509, 519, 520, 521, 522, 525, 543, 551, 559, 572, 575, 594, 618n, 620, 631, 632, 633n, 634, 641n, 642, 643, 645, 646, 684, 692, 732, 752, 754, 770, 772, 773, 774, 776, 778, 786, 787, 788, 795, 797, 799, 816, 817, 818, 820, 826, 833, 834, 836, 839, 843, 844, 845, 846, 858, 863, 865, 867, 868, 869, 870, 872, 873, 874n, 875n, 876, 878, 906, 914, 917, 919, 920, 921, 931, 942, 943, 950n, 952, 953, 957, 958, 962, 963, 965, 966, 969, 970, 974, 978, 979, 982, 989, 1012n, 1022, 1024, 1025, 1026, 1027, 1028, 1029, 1030, 1031, 1036n, 1044, 1045, 1048, 1094, 1095, 1096, 1097, 1098, 1100, 1101, 1102n, 1103, 1104, 1111, 1139, 1152, 1159, 1165, 1166; 'atîk — 903n; cedîd — 754, 961, 963n, 964, 965, 966; feth-i —/kılâ' 274, 296; iç/içerü —/kılâ' 24, 34, 43, 45, 146, 148, 150n, 153, 172, 204, 216, 217, 220n, 262, 280, 283, 288, 293, 295, 332, 333, 436, 439, 441, 442, 466, 496, 504, 507, 519, 521, 522, 523, 642, 643, 773, 774, 870, 873, 874, 920, 949, 965, 966, 976, 1023, 1027, 1166; metîn —/kılâ' 280, 281; müstahkem —/kılâ' 77, 208, 220, 754, 942; sarb — 48, 774; şedîd —/kılâ' 263, 436, 575, 774, 957, 974, 1042; taşra — 920; vîrân —/kılâ' 496, 1026, 1095; — ağaları 199; — Ağası 692; — bedenleri 44, 234, 283, 876, 931, 945, 946, 1026; — burucu 39, 234; — etrâfları/cevânibi 45, 262, 283, 642, 844; — hizmeti 79; —-i kebîr 961n, 964; —-i kûhî 914; — kapuları 25n, 148, 295, 1029, 1112; —-kûb/kûp toplar 285, 419, 634, 842, 1012, 1023, 1030, 1031; — kulleleri 283; —lar 7, 23, 26, 34, 39, 56, 99, 100, 146, 180, 182, 227, 233, 271, 278, 297, 309, 331, 347, 355, 369, 388, 391,

402, 453, 455, 484, 618, 662, 913, 915n, 978, 1105, 1169; —lar ahvâlleri 199, 368; —lar cengi 723; —lar fütûhâtı 39, 100; — misâl 291, 739, 890; — misâl bedenler 738; — misâl tabya 367; — neferâtı 507, 692; —nın anahtarları/miftâhları 294n, 916, 1028; —nın hendekleri 42, 931; —nın hisâr-beçesi 645; —nın mazgalları 343; —nın meydânı 234; —nın suların kesüp 774; — sınuru 283, 931; — Tezkirecisi 258, 309, 357, 398, 429; — topcuları 279; —ya kapanup 842, 867; —ya kâr etmez 281; bk. ayrıca *kılâ'*

kalafat 944, 981; —cılar 112; —cıyân 603, 604, 608; —gerân 427n; deryâda — olunup 1108

Kal'a-i Azak bk. Azak Kal'ası

Kal'a-i Babocsa bk. Babocsa Kal'ası

Kal'a-i Bağdâd bk. Bağdâd Kal'ası

Kal'a-i Bolondvar bk. Bolondvar Kal'ası

Kal'a-i Budun bk. Budun Kal'ası

Kal'a-i Çevka bk. Çevka Kal'ası

Kal'a-i Eğri bk. Eğri Kal'ası

Kal'a-i Erzurum bk. Erzurum Kal'ası

Kal'a-i Haleb bk. Haleb Kal'ası

Kal'a-i İstoni-Belgırad bk. İstoni-Belgırad Kal'ası

Kal'a-i Kanije bk. Kanije Kal'ası

Kal'a-i Komaran bk. Komaran Kal'ası

Kal'a-i Niğde bk. Niğde Kal'ası

Kal'a-i Papa bk. Papa Kal'ası

Kal'a-i Pespirim bk. Pespirim Kal'ası

Kal'a-i Polata bk. Polata Kal'ası

Kal'a-i Revân bk. Revân Kal'ası

Kal'a-i Samartin bk. Samartin Kal'ası

Kal'a-i Şehrezol bk. Şehrezol Kal'ası

Kal'a-i Şikloş bk. Şikloş Kal'ası

Kal'a-i Tata bk. Tata Kal'ası

Kal'a-i Titel bk. Titel Kal'ası

Kal'a-i Van bk. Van Kal'ası

Kal'a-i Varad bk. Varad Kal'ası

Kal'a-i Yanık bk. Yanık Kal'ası

Kalavun Yusuf Paşa (Erzurum Eyâleti, Mar'aş Beylerbeyisi, hâyin, bed-baht) 750, 775, 776, 796

kalay 15, 668n

kaldırımlar 1156

kalem 100; ehl-i — 79, 176, 792; erbâb-ı — 1112; —i îcâd ü bedâyi' 5

Kalender Efendi/Paşa (Şehr-emîni, Binâ Emîni, Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Binâ Emîni, Vezîr) 546, 551, 557, 561, 562, 593, 604, 609, 611n, 629, 647

Kalenderî (Silâhdâr Paşa Kethudâsı, Küçük Rûznâmeci) 1138

Kalender-oğlu (Celâlî, 'adû-yi hâyin, zulm-kâr, bedbaht) 324, 370, 458, 469, 472, 477, 478, 497, 498, 514, 516, 524, 526, 527, 529, 530, 544; — alayı 527, 528; — eşirrâları 471; — eşkıyâları 379, 425, 465, 467, 469, 476, 478, 479, 493, 525; — mânend 556; — segbânları 425

kalıb; toprak — 1054

kalkan 29, 635, 669, 713, 872, 1025; murassa' —lar 1048; —lar 1100; —lu 607, 1100

Kalkandelen Kazâsı 270

kallâb 836

Kalugeran (قلو كيران) 73; — Boğazı 73, 82, 84; — Derbendi 75, 76, 82, 83; — menzili 83

kalyete 381, 650, 950; —ler 6, 29, 57, 400, 483, 515, 553, 656, 700, 708, 976, 984, 1052, 1162, 1163, 1166

kalyon 141, 553, 596, 620, 1164, 1174; — gemileri 619; —lar 661, 827, 831, 885, 976, 1054, 1060, 1118, 1145, 1146, 1147, 1150, 1152, 1159, 1162, 1167, 1177n; kâfir —ları 660, 700, 976, 1174; zahîre —ları 976, 1062, 1146, 1156

Kamanicse/Kamaniçse 690, 739, 979, 991, 1000; — Kal'ası 632, 694, 738, 742, 751; — Şehri 738; — Vilâyeti 991

Kamçı Suyu 729

kâmil 64n, 111, 402, 403, 404, 485, 490, 507, 543, 559, 608, 613, 615n, 636, 653, 661, 673, 695, 742, 832, 846, 878, 890, 1014, 1071, 1074, 1078, 1103, 1113, 1124; — hasene 131; — kimesneler 242; — riyâl guruş 'ayârı kesdürüp 1148

kan 961, 1102; —-revân nehir 167; — seyl gibi akup 1097; — yüzün bürür 159; —lar 167; —ları seyller misâl cârî 1102; —larımız 'uhdene olsun 91; —lu yaşlar ceyhûn olurdu 44; —lu yaşlar döküp 528

Kân 840; — Karyesi 847, 867, 868; — Karyesi menâzili 868; — Vâdîsi 867

kanâ'at 448, 823, 938

kancalar 643

kandil/kanâdil 206n, 1124; menârelerinde —ler 1106, 1144; müzeyyen —ler 1041; —ler/kanâdiller 230, 377, 397, 560, 616, 628, 629, 654, 655, 664, 724, 732, 834, 1040, 1075, 1106, 1124n, 1129, 1161; bâbları üzere —ler âvîhte 1106; — şem'i 397

Kandilli-bağçe 626, 804,1126

Kangal; — Boğazı 325; — Dervendi 325; — menâzili 903n

Kângırı/Kânkırı 493, 498, 508n, 796, 881; — Beyi 386; — Livâsı 324, 525, 530; — Mîrlivâsı 352, 853; — Sancağı (Anadolu sancaklarından) 20, 298, 329, 426, 493, 638, 640, 668, 776

Kanije 88, 232, 278, 279, 281, 283, 285, 287, 288, 289, 290, 291n, 293, 294, 295n, 296, 297, 298, 311, 318, 319, 328, 335, 353, 369, 400, 414, 546, 551, 702, 762; — ahvâlleri 294, 335; — balkanları 282; — Beylerbeyisi 319, 347, 362, 422, 551, 658, 698; — dervendleri 282; — Eyâleti 338, 974, 1105; — fethi 187, 295n, 298; — gâzîleri 347; — Kal'ası 22, 274, 278, 283, 284, 285, 287, 288, 290, 291, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 300, 311, 318, 319, 338, 347, 551; — Kal'ası muhârebeleri 291; — karavulhâneleri 282; — keferesi 21; — Mîr-i mîrânı 453, 468, 903n; — muhâfazası 445; —'nin adası 288; — seferi 274, 402; — Vâdîsi 288; — Vâlîsi 337; — Vilâyeti 283, 297, 453

kanlı 641, 901; —lar 234, 860, 864, 865

Kansu Bey (Yemen Vâlîsi) 885n

kantar 15, 29, 106, 116, 134, 138, 181, 184, 197, 213, 278, 382, 399, 430, 438, 635, 657, 668, 706, 713, 816; — barut 241, 419, 437n, 438n, 713; — beksemâd 887; — yuvalak resmi 1054

Kantemir (Gâzî Girây-zâde, Karahisâr Sancağı'nda) 738, 742, 743, 747, 1049, 1050, 1051; — akrıbâları emirzeler 1050; — ferzendi 1050; —'un muhallefâtları 1050; —zâde 1050

kânûn; —i evvel 325, 828, 991, 1043, 1044; — i evvel eyyâmları 684; —i evvel ibtidâsı 49; —i evvel zemânı 826; —i sânî vakti 515

kânûn 12, 26, 31, 55, 108, 248, 345, 379, 401, 437, 590, 605, 859n, 947; ber-mûceb-i — 884; âdâb-ı şart-ı — 884; hılâf-ı — 876; —i kadîm 15, 83, 176, 179, 237, 378, 411, 438, 457, 459, 482, 513, 548, 611, 614, 664, 711, 735, 765, 785, 820, 827, 836, 867, 868, 886, 1015n, 1065, 1092; —i kadîm üzere 402, 621, 671, 745, 968, 983, 1001, 1027, 1074, 1075, 1136, 1137, 1138, 1150, 1155, 1170n; —i 'Osmâniyân 995; —i Pâdişâhî 351, 1040; mîrî —lar 904; —lar 21, 29, 46, 55, 209, 378, 379, 382, 1061, 1065; —ları üzere 20, 60, 101, 117, 130, 148, 154, 212, 228, 243, 268, 276, 294, 304, 328, 329, 336, 363, 366, 375, 378, 386, 389, 394, 403, 404, 417, 434, 441, 468, 517, 533, 621, 670, 680, 706, 707, 711, 715n, 723, 734, 736, 760, 792, 884, 894, 900, 995, 998, 1001, 1010, 1025, 1065, 1068, 1087, 1141, 1143; — merâtiblerince 923; — mûcebince 654, 859; — üzere 15, 21, 44, 53, 58, 59, 77, 78, 110, 111, 113, 117, 118, 120, 124, 125, 133, 136, 137, 144, 190, 198, 199, 203, 208, 209, 212, 228, 236, 244, 247, 257, 274, 275, 276, 288, 336, 345, 374, 379, 383, 391, 412, 430, 432, 450, 463, 471, 477, 479, 483, 486, 489, 493, 508n, 511, 524, 537, 538, 539, 547, 564, 572, 613, 614n, 624, 636, 638, 648, 652, 658, 662, 664, 665, 666, 667, 674, 680, 686, 687, 688, 698, 702, 712, 713, 715, 716, 719, 721, 724, 733, 734, 736, 741, 742, 744, 747, 753, 758, 761, 762, 763, 764, 766, 828n, 835, 851, 856, 862, 890, 904n, 905, 916, 939, 943, 945, 962, 964, 968, 983, 989, 995, 997, 1001, 1014, 1015, 1016, 1020, 1055, 1061, 1074, 1111, 1113, 1116, 1117, 1126, 1129, 1130, 1131, 1132, 1133, 1139, 1143, 1151, 1153, 1154, 1155, 1161, 1169

Kapan üzere vardukda 375

kapaniçse mücevher düğmeleri 1033

kaplan postlu 142, 323, 577, 606, 1015

Kapoşvar Kılâ'ı 287

kapu 39, 44, 57, 111, 150, 237, 280, 284, 285, 286, 288, 301, 320, 333, 407, 442, 458, 506, 507n, 517, 547, 548, 552, 553, 593, 595, 620, 630, 643, 648, 667, 697, 704, 712, 766, 767, 788, 885, 889, 942, 968, 971, 999, 1043, 1065, 1067, 1124, 1130, 1163, 1173; taşra kapu 441; uğrın — 37, 43, 150, 198, 265, 293, 334, 626, 643, 788n, 814, 869, 950, 974, 1026; — ağaları 113, 689; — Ağası 764; —cu 69, 109n, 228n, 242, 418, 601n, 692; Baş-—-başı 24, 177, 232, 431, 692, 720; —cu-başı 27, 35, 47, 50, 57, 99, 102, 104, 109, 117, 118, 128, 137, 139, 143, 154, 155n, 157, 228n, 233, 242, 260, 306, 307, 310, 329, 344, 356, 372, 377, 378, 401, 427, 450, 510, 533, 536, 560, 591, 623n, 624, 663, 664, 683, 685, 701, 703, 707, 716n, 721, 753, 754, 765n, 771, 837, 849, 851, 882, 923, 928, 941, 943, 950, 977, 978, 992, 1000, 1003, 1008, 1043, 1048, 1052, 1054, 1063, 1124, 1138, 1149; —cu-başılar 15, 18, 26, 30, 57, 65, 96, 102, 117, 130, 133, 180, 183, 186, 228n, 233, 270, 275, 305, 310, 413, 424, 505, 507n, 537, 587 , 606, 607, 622, 687, 702, 707, 712, 721, 726, 732, 733, 759, 762, 789, 791, 799, 802, 819, 889, 903n, 929, 965, 992, 1008, 1012, 1042, 1051, 1121, 1126, 1132, 1136, 1154; —cu-başılık 32, 352, 372, 651, 667, 685, 687, 854, 977; —cular Kâtibi 1141; —cular Kethudâlığı 274, 301, 346, 623, 649, 665, 667, 686, 698, 701, 716n, 765n, 771, 791, 1021, 1070, 1124, 1137, 1158, 1169; —cular Kethudâsı 55, 69, 70, 93, 96, 109, 117, 133, 136, 166, 169, 177, 228n, 229, 231, 242, 273, 306, 335, 344, 371, 393n, 418, 447, 458, 459, 475, 479, 482, 505n, 545, 550, 568, 590, 591, 609, 622, 623, 630, 633, 638, 650, 665, 667, 688, 697, 701, 703, 712, 716n, 733, 741, 757, 765, 768, 794, 805, 826, 829, 855n, 856, 858n, 859, 857, 884, 968, 970, 971n, 972, 977, 979, 994, 996, 1004, 1020, 1021n, 1030, 1032, 1041, 1053, 1057, 1086, 1110, 1137, 1148, 1154, 1158, 1169, 1175; —cular Odası 550; —cular 81, 122, 251, 280, 537, 590, 601, 617, 621, 622, 623, 688, 711, 743, 755, 762, 766, 788,

815, 856, 887; —cular tâyifesi 672; ihtiyâr — halkı 448, 936; mânde — halkı 205; mülâzım — halkı 15; süvârî — halkı 46, 914; — halkı 12, 15, 25, 30, 33, 46, 47, 48, 54, 56, 58, 59, 66, 124, 136, 144, 151, 161, 168, 171, 184, 188, 195, 203, 207, 208, 210, 219, 237, 241, 244, 247, 252, 277, 290, 306, 344, 345, 356, 357, 366, 369, 378, 383, 385, 387, 391, 395, 405, 417, 429, 435n, 442, 443, 447, 451, 462, 464, 465, 466, 473, 476, 477, 489, 512, 514, 517, 518, 524, 526, 531, 543, 545, 555, 562, 566, 570, 572, 580, 585, 591, 593, 597, 600n, 605, 649, 650, 659, 663, 666, 671, 672, 675, 679, 706, 717n, 719, 734, 736, 741, 745, 756, 762, 764, 767, 782, 784, 794, 822, 824, 847, 862, 864, 867, 907, 933, 943, 945, 963, 964, 965, 966, 968, 981, 989, 1020, 1038, 1042, 1104, 1112, 1122, 1127, 1130, 1136, 1141, 1147, 1154, 1166, 1168n, 1170, 1172; — halkı alayları 457, 914, 1093; — halkı bayrakları 571; — halkı ihtiyârları 435, 969; — halkı mevâcibleri 56, 66, 304, 1115; — halkı zahîreleri 194; — halkı zümresi 517; — kethudâları 473, 752, 1126; — Kethudâlığı 346; — Kethudâsı 47n, 65, 186, 204, 418, 480, 590, 882; âhen —lar 918, 921; —lar 39, 642, 739, 773, 816, 831, 920, 965, 983, 1048, 1124, 1153; —ların tahrîr etdiler 1109, 1147; müşâherede olan —kulları 1116; süvârî —kulları 598; —kulları 6, 20, 21, 22, 26, 31, 33, 44, 45, 47, 48, 54, 55, 56, 57, 61, 62, 63, 69, 78, 79, 86, 87, 94, 106, 109, 113, 119, 128, 137, 139, 141, 143, 144, 145, 150, 153, 156, 168, 177, 194, 195, 199, 200, 203, 211, 212, 224, 225, 227, 230, 238, 239, 250, 257, 260, 262, 263, 269, 272, 273, 276, 277, 278, 280, 286, 288, 295, 297, 298, 300, 302, 304, 310, 311, 313, 319, 329, 330, 335, 336, 338, 343, 347, 356, 357, 368, 369, 370, 374, 375, 378, 379, 383, 385, 387, 389, 393, 394, 396, 404, 419, 422, 430, 442n, 444, 445, 450, 453, 454, 456, 458, 461, 463, 468, 469, 470, 471, 472, 474, 476, 478, 479, 480, 489, 492, 493, 494, 497, 500, 505, 507n, 508n, 514, 516, 522, 523, 525, 533, 535, 536, 537, 544, 546, 550, 551, 555, 557, 560, 562, 563, 564, 565, 570, 571, 572, 580, 584, 585, 589, 593, 600n, 611, 613, 619, 624, 625, 626, 629, 634, 636, 641, 642, 647, 648, 659, 664, 668, 669, 672, 681, 682, 683, 686, 688, 690n, 699, 704, 713, 716, 718, 722, 724, 730, 734, 736, 740, 747, 755, 757, 758, 761, 762, 763, 782, 785, 789, 795, 797, 799, 808, 810, 812, 824, 826, 831, 833, 834, 835, 849, 851, 856, 861, 864, 865, 868, 874, 878, 882, 884, 886, 893, 895, 900, 905, 909n, 919, 928, 942, 943, 946, 947, 958, 962, 963n, 969, 972, 983, 985, 992, 1005, 1015, 1020, 1023, 1031, 1034, 1036, 1040, 1051, 1058, 1059, 1061, 1087, 1092, 1104, 1108, 1109, 1112, 1115, 1127, 1130, 1131, 1135, 1136, 1144, 1147, 1149, 1154, 1155, 1159, 1163, 1165, 1166, 1168, 1170, 1173, 1174, 1175, 1176; —-kulları ağaları 33, 64, 347; —-kulları alayları 134, 861, 905, 995, 1089; —kulları da'vâları 877; —-kulları ihtilâli 348; —-kulları ihtiyârları 140; —-kulları mevâcibleri 393n, 445, 454, 698, 906, 1115, 1126, 1127, 1149, 1160, 1171, 1174, 1175; —-kulları nevbetcileri 1042; —-kulları zâbitleri 221; —-kulları zahîreleri 194; —-kullarının icmâllerin defter edüp 928; — oğlanı ağalar 711; — oğlanı hâdım ağalar 733; — oğlanları 723; — olmak 435, 468, 879, 971; —su 44, 57, 237, 352, 457, 466, 512, 548, 595, 630, 642n, 712, 766, 806, 892, 901, 1002, 1023, 1048, 1118; — tevâbi'i 19

Kapudân 12, 29, 30, 45, 46, 52, 54, 58, 98, 101, 110, 112, 141, 177, 181, 189, 213, 239, 272, 275, 307, 348, 356, 372, 400, 428, 352, 374, 380, 381, 428, 448, 452, 455, 457, 459, 462, 481, 483, 514, 547, 548n, 553, 564, 588, 595, 596, 597, 598, 600n, 601n, 604, 607, 609, 612, 615n, 616, 621, 622, 637, 627, 647, 650, 653, 656, 660, 661, 669, 671, 672, 684, 685, 687, 697, 700, 703, 706, 708, 731, 732, 743, 750n, 754, 758, 760, 763, 767, 769, 782, 784n, 789, 802, 803, 806, 825, 855, 885, 962, 967, 976, 985, 994, 1004n, 1025, 1026, 1036, 1041, 1051, 1053, 1061, 1073, 1086, 1095, 1098, 1099, 1110, 1111, 1115, 1119, 1120,1122, 1123, 1128n, 1134, 1136, 1139, 1140, 1142, 1148, 1150, 1152, 1159, 1162, 1170; — aklâmı 1066, 1163; — Kâyimmakāmı 1162; —lar 6, 152, 272, 281, 295, 318, 319, 334, 359, 600n, 616, 690, 891, 991, 1162; —lık/Kapudânlığ 13n, 58n, 381, 459, 462n, 547, 595, 631, 686, 697, 976, 1004, 1041, 1053, 1136, 1148, 1162; — Paşa 57, 275,356, 436, 596, 600n, 601n, 661, 662, 731, 732, 753, 754, 835, 903n, 972, 976n, 1004, 1013, 1079, 1116, 1119, 1120, 1126, 1129, 1131, 1151, 1152, 1174; — Paşa hazretleri 381, 1119, 1140, 1144

Kapudân (kale) 442, 725

Kapulu Dervend 18, 129, 130, 191, 413;— Boğazı menâzili 251, 253

kar 226, 573, 753, 850n; şedîd — 575; şiddetlü —lar 201, 319n, 582, 687n; —lar 580, 610, 847, 1043; boranlı —lar 319; savrundulu — 319

kâr; —dâr kulları 95; —dîde 236, 277, 580; —-dîdeler 842; — etmez 159, 816; —güzâr 825, 855, 1034, 1048; —-güzâr askerler 317; —güzâr merdler 334

kara 32, 56, 107, 374, 383, 426, 438, 691, 749, 763n, 803, 835; —dan 232, 260, 285, 476, 513, 515, 596, 749, 941, 1122, 1146, 1150, 1165n, 1167; —ya çekdiler 365; —ya çı-

kup 1152; —ya dökülüp/dökülür 1117, 1142, 1145
kara ağac tahtası; kundaklık — 108
Karabağlar (Gence yakınlarında) 965
Kara Bekir Bey (Kethudâ) 386
Kara-bınar (Konya Ereğlisi civârında) 470, 830, 1017
Karaca-dağ/kûh (Cülâb ile Diyârbekir arasında) 1086, 1087; — dervendi 323; — menâzili 905
Kara Çelebi-zâde Efendi ('ulemâ ve müderrisînden) 405, 652, 1177n
Karadağ (Şehrezol sancaklarından) 915
Karadağ (Tebrîz civârında) 677; — yaylası 575
Karadeniz 382, 472, 563, 570, 588, 631, 650, 657, 659, 685, 692, 707n, 708, 782, 803, 804, 978, 1108, 1117, 1124, 1148n, 1150n; — donanması 985; — firkateleri 700; — yalıları 691; bk. ayrıca Bahr-ı siyah
Kara-ferye Kazâsı 10
Kara Hâce (Divitdâr-ı Evvel) 377
Kara Hâce (Kapudân Paşa'nın kethudâsı) 596
Kara Hâce (Rûznâmeci Kāyim-makāmı) 1009, 1091
Kara-harmen 380, 708, 731, 803, 1075; — nâm iskele 715
Karahasan Gediği Derbendi (Sivas civârında) 531n, 533n
Karahisâr-ı Ekrâd menâzili (Hoşâb Dervendi ile 'Albak Kal'ası arasında) 675
Karahisâr-ı sâhib (Anadolu sancaklarından) 20, 425, 472, 478, 1080n; — Beyi 153, 386; — menâzili 473; — Sahrâsı 371; — Sancağı 175n, 640, 1050n
Karahisâr-ı şarkî 531, 563, 570, 845, 853, 979, 1019; — Kadısı 853; — Beyi 535, 638, 770, 800, 849, 853, 865; — Ekrâdı 583; — Kal'ası 1088; — Mirlivâsı 853, 964, 1031, 1088; — Sancağı 644; bk. ayrıca Şabinkarahisârı
Karakaş Ağa (Segbân-başı, İstanbul zabtında) 1051, 1063
Karakaş Bey/Paşa bk. Mehmed Bey/Paşa (Karakaş, Malatya Livâsı, Haleb Beylerbeyisi, Rumeli Beylerbeyisi, Vezîr, Budun Beylerbeyisi)
Karakaş Mehmed Ağa (Zağarcı-başı, Yeniçeri Kethudâsı, Samsoncu-başı) 887, 924
Kara-kiriş Nehri 100, 216, 221
karalu/karaltu 61, 75, 334, 358
Karaman 26n, 44, 268, 327, 351, 469, 593, 602n, 611n, 617, 637, 668, 967n, 1090; — alayı 163, 330, 813, 1017; — askeri 39, 276, 305, 395, 740, 778, 813, 859, 974, 988; — Beylerbeyiliği 397, 611n, 640; — Beylerbeyisi 48n, 87, 91, 92, 114, 144, 148, 161, 183, 199, 202, 211, 222, 225, 227, 268, 276, 305, 356, 382, 386, 394, 492, 555, 559, 569, 577, 579, 582, 593, 602n, 660, 673, 679, 696, 707, 714, 736, 740, 776, 778, 863n, 914, 940, 974, 976, 979, 1113, 1146; — beyleri 569; — Defterdârı 471; — Eyâleti 10, 48, 51, 66, 102, 112, 138, 158, 171, 179, 259, 264, 321, 329, 344, 426, 427, 466, 469, 638, 657, 696, 698, 755, 768, 879, 901, 966, 976n, 1079, 1109, 1142, 1153; — Eyâleti sancakları 242, 329; — Kadısı 829; — Mîr-i mîrânı 11, 25, 26, 36, 238, 261, 289, 296, 309, 315, 320, 330, 349, 352, 456, 464, 466, 478, 482, 492, 497, 532, 535, 542, 794, 796, 808, 813, 824, 829, 839, 848, 859, 866, 896, 923, 949, 964, 967, 988, 1017, 1022, 1059, 1079, 1149, 1153; — Mîr-i mîrânlığı 35; — sınuru 1016; — Vâlîsi 535n, 540n; — Vilâyeti 327, 349, 351, 465, 859, 879, 895, 896
karamürsel; — gemileri/sefîneleri 994, 1159n, 1177n; —ler 15, 20, 481, 515, 983, 1065, 1151, 1152, 1159, 1162, 1163, 1166
Karamürsel (top yuvarlaklarının muhâfaza edildiği yerlerden) 185
Karanık-dağ (Tebrîz civârında) 578, 1034n; — dağ eteği 578; —-dağ sınuru 579
karanlık/karanılık 396, 661
Karanlık/Karanık-dere (Mardin-Nusaybin arasında) 577, 906, 1088; — boğazı 575
Karanlık/Karanık/Karanu-kapu (Bağdâd Kal'ası'nda, İmâm-ı a'zam yakınında) 504, 506, 519, 521, 813n, 814, 949, 950, 951, 1095, 1103
karâr 19, 31, 37, 43, 48, 51, 54, 61, 62, 63, 65, 67, 69, 71, 75, 76, 79, 80, 83, 96, 110, 121, 124, 129, 142, 143, 147, 166, 168, 175, 179, 180, 181, 190, 194, 196, 197, 199, 202, 203, 216, 218, 225, 228n, 231, 232, 234, 236, 237, 251, 252, 254, 256, 260, 264, 267, 268, 277, 291, 294, 301, 305, 307, 311, 312, 313, 315, 319, 320, 322, 330, 343, 344, 349, 350, 351, 352, 357, 366, 367, 369, 371, 372n, 385, 389, 391, 396, 406, 408, 413, 415, 418, 419, 427, 428, 432, 444, 449, 451, 452, 455, 456, 459, 460, 463n, 464, 467, 468n, 469, 470, 471, 472, 473, 475, 479, 481, 482n, 484n, 497, 498, 499, 504, 509, 516, 518, 520, 534, 538, 543, 546, 550, 551, 554, 557, 562, 566, 570, 571, 576, 580, 582, 585, 586, 591, 599n, 601, 603, 604, 605, 607, 613, 620, 625, 626, 627, 631, 635, 637, 638, 640, 645, 647, 650, 655, 656, 657, 663, 664, 666, 667, 669, 670, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 686, 687, 688, 689, 690, 692, 694, 701, 703, 719, 726, 729, 731, 735, 736, 737, 739, 747, 755, 760, 763, 764, 766, 767, 770, 771, 772, 774, 777, 778, 783, 784, 786, 788, 790, 795, 797, 798, 799, 800, 803, 804, 806, 813n, 820, 827, 830, 833, 836, 842, 843, 853, 854, 857, 863, 865, 866, 867, 870,

872n, 873n, 874, 875n, 876, 878, 879, 884, 885, 889, 893, 900, 901, 903n, 905, 908n, 910, 911, 914, 922, 924, 932, 933, 934, 938, 944, 953n, 954n, 956, 957, 958, 959, 967, 971, 973, 974, 980, 984, 986, 988, 990, 997, 999, 1005, 1006, 1011, 1012, 1016n, 1017, 1018, 1024n, 1035, 1050, 1052, 1053, 1057, 1060, 1062, 1075, 1081, 1083, 1084, 1091, 1105, 1111, 1114, 1117, 1120, 1121, 1125, 1126n, 1128, 1129, 1131, 1137, 1138, 1140, 1143, 1146, 1151, 1152, 1153, 1154n, 1155, 1160, 1162, 1163, 1164, 1172, 1175, 1176, 1177n; ber— 378, 459n, 1122; — dutup 383; —gâhlar 314, 324, 462n, 463n

Kara-su (Hırsova civârında) 52; — Kazâsı 729, 755

Karasu (Serav yakınında) 682n

Karasu Köprüsü (Kayseri Sahrâsı'nın batısında) 798n

Kara Ulus 790, 938; — Ekrâdı 940; — Türkmanları 915, 1046

karavul 24, 25, 40, 43, 75, 82, 84, 198, 202, 232, 285, 314, 358, 359, 500, 643, 644, 645, 746, 797, 816, 922, 1024; — çavuşları 38, 145, 283, 1093; —-hâne 965; —hâneler 39, 72, 78, 79, 216, 234, 282, 285, 286, 1165; — hizmeti 38, 40, 145; ince —/karavullar 1034, 1093; —lar 24, 33, 35, 43, 44, 60, 61, 65, 73, 74, 75, 84, 144, 145, 147, 148, 154, 155, 159, 160, 162, 197, 198, 201, 206, 216, 219, 224, 265, 266, 281, 283, 285, 289, 290, 293, 296, 313, 314, 317, 332, 333, 347, 359, 365, 368, 389, 390, 392, 439, 498, 499, 500, 578, 579, 582, 642, 681, 742, 747, 787, 813, 816, 817, 818, 819, 840, 843, 844, 845, 847, 848, 861, 867, 868, 869, 918, 920, 921, 924, 928, 934, 935, 937, 939, 946, 947, 950, 979, 1027, 1090, 1093, 1096, 1113; — nevbeti 25

Kara Yazıcı (Celâlîler'e baş, şakî) 321, 322, 323, 324, 327n; —'nın segbânları 323

Karesi; — Beyi 386, 909n; — erbâb-ı tîmârları 908; — Livâsı 460, 490, 538; — Mîrlivâsı 515, 839; — Sancağı 20, 490, 594, 908, 1108, 1111; — zu'amâsı 908

Karga-çamı (Kızıl-hân ile 'Ali-hammâmı arasında) 944, 958, 1092; — menâzili 520

Karga-zâde bk. Mustafa Efendi (Karga-zâde, Sipâhîler Kâtibi, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Kâtibi, Silâhdârlar Kâtibi)

kârgîr 18, 216, 517n, 554, 812, 815, 876, 899; — binâ 1032, 1148; — köprü 17, 76, 517; — kubbesi 76; — odalar 654; — sengistândan bir vâsi' köprü 939; — vîrân köprü 823

karı 690, 691; kefere —sı 690

ka'r-ı şâhsârlar 172

Karışdıran 125, 191n, 409, 410, 432, 611n, 998; — Karyesi 610; — menâzili 191, 610n, 721

Karînâbâd (قارنباد / قارنباط) 69, 70, 727, 756; — menâzili 62, 728; — Sahrâsı 63, 728, 755; — Ovası 63

Karloviçse Karyesi 140, 141

Karpuz/Karbuz-zâde (Dividdâr-ı Sâlis) 104, 178

Kars 389, 391, 641n, 642, 646, 841, 867, 871, 1024, 1045, 1091; — Beylerbeyisi 388, 389, 800, 874; — Eyâleti 180, 866; — Kal'ası 389, 391, 641, 642, 646, 1024, 1045; — Kal'ası muhâfazası 646; — kulları 389, 642; — Mîr-i mîrânı 11, 825, 866, 871, 1024, 1031, 1043, 1048, 1088; — nâmdârları 867; — Sahrâsı 389, 641, 1088; — Vilâyeti 877, 1091

Kars-ı Mar'aş Mîrlivâsı 322

Karteye (قرتیه, Hisârcık yakınında) 209, 210; — menâzili yalıları 209

kârvân/kârbân/kervân 18, 895; —lar 904; —lar durağı 921; —saray 130, 230, 894, 898, 899; saray-hâneler 217; saraylar 774, 921, 935, 1038

karye 52, 170n, 632, 660, 736, 850, 894, 937, 1078; — etrâfları 34; ma'mûr —ler 283; vîrân —ler 73, 574, 681; —ler 22, 34, 76, 79, 131, 179, 243, 267, 292, 352, 412, 413, 458, 465, 495, 506, 517, 533, 569, 631, 679, 789, 803, 822, 831, 846, 847, 865, 871, 879, 881, 894, 909n, 911, 921n, 931, 934, 936, 937, 942, 956n, 974, 978, 1017, 1029, 1034, 1075, 1077, 1085, 1091, 1120, 1142; — re'âyâları 489, 496, 772; — yerleri 937; — yurdu 156

Karye-i Ahûr bk. Ahûr Karyesi

Karye-i Ayes[te]fanya bk. Ayes[te]fanya Karyesi

Karye-i Bardaklı bk. Bardaklı Karyesi

Karye-i Bîkârî-zâde/oğlu bk. Bîkârî (بیکارلی) -zâde/oğlu Karyesi

Karye-i Çölmek bk. Çölmek Karyesi

Karye-i Dıragoman bk. Dıragoman Karyesi

Karye-i Gümenek bk. Gümenek Karyesi

Karye-i Gümgün bk. Gümgün Karyesi

Karye-i Kân bk. Kân Karyesi

Karye-i Karloviçse bk. Karloviçse Karyesi

Karye-i Keşkemet bk. Keşkemet Karyesi

Karye-i Litroz bk. Litroz Karyesi

Karye-i Maltepe/Maltebe bk. Maltepe/Maltebe Karyesi

Karye-i Sapanca bk. Sapanca Karyesi

Karye-i Yelli Dervend bk. Yelli Dervend Karyesi

kasaba 17, 253, 631

kasd 84, 290, 325, 337, 365, 370, 390, 452, 470, 508, 519, 566, 580, 644, 660, 676, 683, 689, 749, 769, 786, 787, 789n, 796, 809, 819n, 848, 869, 874, 893, 917, 919, 923, 953, 960,

979, 1010n, 1075, 1142; —lar 82, 307, 314, 425, 525

kâse; mertebânî —ler 1155; sîm —ler 1155

kâsım; rûz-i — 47, 48, 51, 81, 86, 199, 200, 263, 267, 269, 309, 318, 358, 368, 421, 425, 468, 485, 511, 541, 553n, 573, 578, 580, 581, 626, 633, 645, 652, 663, 683, 701, 755, 801, 846, 847, 954, 1034, 1049, 1050, 1051, 1127, 1167; rûz-i — eyyâmı/eyyâmları 319, 325, 391, 472, 646n, 662, 683, 695, 732, 754, 846, 847, 974, 978, 1036, 1061; rûz-i — günleri 370; rûz-i — vakti 338, 508n, 536, 659, 681, 753, 892, 1034; rûz-i — zemânı 470

Kāsım Ağa (Deli, Yeniçeri Kethudâsı, Segbân-başı) 702, 889, 903n

Kāsım Ağa (Kapucular Kethudâsı, Vezîr İbrâhîm Paşa'nın zevci Sultân hazretlerinin Kethudâsı) 346

Kāsım Ağa (Muhzır) 647

Kāsım Ağa (Sazlı-dere'de Pâdişâh'a ziyâfet veren) 998

Kāsım Ağa (Sipâhiyân Ağası) 1169

Kāsım Ağa/Efendi (Şehr-emîni) 229n, 377, 551

Kāsım Ağa (Zile Voyvodası, Yeni Câmi' binâsına Emîn) 206n, 230

Kāsım Ağa/Paşa (Vezîr, Kāyim-makām) 352, 353, 371, 372, 374, 452

Kāsım Çavuş (Selâmî) 191

Kāsım Efendi (Kürd, İstanbul Kadısı) 1077, 1086, 1091, 1105, 1134, 1144, 1177n

Kāsım Efendi (Monla, Piyâde Mukābelecisi, Süvârî Mukābelecisi, Muhâsebe-i Cizye) 30, 57, 71, 79, 93, 103, 188, 243

Kāsım Efendi (Mukāta'a-i Baş) 178

Kāsım Hân (Ekrâdlar'dan) 953

Kāsım Voyvoda (mu'temed) 195

kasırga 1145n; —lar 786

Kasr-ı Şîrîn (Şehrezol sancaklarından) 915

kassâb 245; —ân 890; —-başı 711; —lar 118, 486, 715, 806, 1012; meydân —ları 1012

Kastamonu 426, 1120, 1144; — Beyi 386, 498, 1120, 1144; — etrâfları 465, 493; — Livâsı 324, 525, 530, 1049; — Mîrlivâsı 352, 1157; — Sancağı (Anadolu sancaklarından) 298, 329, 352, 427, 493, 640, 1124; — Sancağı Beyi 427

Kaşa 152, 156; — altı 155; — Hisârı yolu 694; — Kal'ası 155; — Kal'ası altı 172; — Sahrâsı 172; — Suyu 156

kâşî 1148

Kâşif (Mısır'da) 619, 885; — Bey 900; —ler 885

kaşmer 774; —likler 775

kat' 79n, 119, 129, 147, 175, 180, 186, 190, 191, 218, 230, 238, 248, 284, 286, 289, 319, 320, 324, 331, 332, 333, 340, 341, 364, 494, 495, 625, 652, 699, 725, 727, 818, 829, 830, 841, 865, 869, 894, 920, 929, 935, 940, 943, 947, 950, 955, 1027, 1062, 1085, 1096, 1153; —ı 'alâka 248, 269, 271; —ı menâzil 226, 251, 799, 829, 1017; —ı merâhil 216, 282, 799, 832, 905, 929, 1017; —ı mesâfe 253, 898

katâr 84, 116, 119, 144, 184, 242, 295, 432, 485, 532, 597, 706, 711, 821, 954, 1007; — develer 573, 630, 716n; —ı esb 19; —ı mehâr 774, 945; —ı üştürân 19; —ı üştürân-ı mâye 13; —ı üştürân-ı ner 13, 19; — katırlar 630; mîrî —lar 513, 565, 1018, 1064; —lar 26, 55, 99, 102, 110, 244, 265, 276, 288, 304, 307, 331, 403, 472, 476, 477, 486, 503, 508n, 517, 529, 573, 574, 592, 597, 667, 668, 672, 818, 834, 848, 910, 918, 921, 982, 989, 1076, 1116; mekârî ile —lar dutup 823

katır 26, 84, 218, 432, 466, 524, 605; mekârî —lar 1091; mîrî —lar 204, 702; pîşkeş —lar 556; —lar 69, 85, 119, 242, 417, 426, 521, 582, 609, 614, 628, 630, 677, 716, 762, 986, 1062, 1109; —lar ahurları meremmâtları 702; —ların damgalayup 590

kâtib 37, 68, 103, 104, 178, 179, 228n, 242, 245, 251, 364, 378, 382, 401, 411, 423, 448, 519, 536, 546, 581, 601n, 641, 760, 777, 877, 941, 1156; —Küçük — 102; — Efendi 154, 983n, 1067; —-i Büzürg 711; gedüklü —ler 485; mu'temed —ler 195, 879; müstakîm —ler 194; —ler/kâtibân 12, 40, 46, 54, 79, 83, 117, 158, 168, 176, 184, 187, 203, 207, 226, 241, 245, 269, 290, 296, 299, 300, 309, 336, 355, 376, 380, 386, 398, 419, 429, 446, 448, 449, 450, 461, 471, 474, 475, 476, 483, 485, 503, 517, 527, 536n, 546, 556, 561, 566, 570, 572, 584, 591, 593, 600n, 605, 610, 619, 632, 635, 638, 639, 653, 657, 704, 712, 733, 760, 764, 776, 794, 801, 807, 826, 833, 877, 878, 884, 885, 887, 923, 945, 966, 974, 1006, 1037, 1039, 1059, 1066, 1079; —ân alayları 745, 817

Kâtib-i Cev bk. Arpa Kâtibi

kātil 526; — olanlar 881

katl 50, 62, 215n, 231, 254, 271, 273, 274n, 275n, 276, 286, 287, 294, 336, 344, 352, 371, 386, 396, 421, 422, 424, 442, 449, 452, 453n, 466, 467, 474, 475n, 499, 503n, 504, 506, 507, 513, 517, 519, 521, 522, 523, 525, 539, 541, 552, 555, 556, 568, 576, 581, 591, 592, 594, 602, 603, 611, 630, 633, 634, 658, 680, 694, 696, 747, 764, 766, 767n, 769, 770, 771, 773, 775, 776, 787n, 791, 792, 796, 799, 804, 806, 830, 831n, 840, 848, 864, 865, 877, 881, 895, 896, 897, 901, 902, 908n, 911, 912, 913n, 914, 922, 926, 930, 949, 957, 959, 961, 964, 965, 971, 972, 973, 975, 980, 1006, 1011,

1020, 1021n, 1023, 1030, 1046, 1047, 1048, 1049, 1050, 1051, 1052n, 1054, 1083, 1103, 1128n, 1129, 1142, 1158, 1173, 1175; —-i âmm 1103n; —i vâcib 836
Kavak; — İskelesi 566, 804, 1012; — İskelesi sevâhili 1151; — Limanı 1164; — menâzili 882; — Sahrâsı 882
Kavak (Gelibolu-Tekirdağ arasında) 615n
Kavala 976; — Beyi 700, 888
kavm; 'aduv — 494; 'âsî — 370, 775; bâtıl — 527; kûhî — 911; zındık — 469, 527; —-i bî-hadd 155; —-i habîsler 155n
kavun; bostan —u 573
kaya 1017; sengistân — 938; yek-pâre — 772; —lar boğazı 941; —lı menâziller 693
Kaya Bey (Koyun Emîni) 850
Kaya-burnu/burun 113, 138, 142, 209, 361, 362, 365, 414, 417; — çayırı 416; — Dervendi 262; — menâzili 368
Kayalı Karyesi (Filibe civârmda) 18
Kaya Sultân (Hz.) 1171; — Sarayı (Ayasofya kurbünde) 1171
kayd 55, 192, 265, 266, 273, 276, 281, 287, 296, 330, 336, 346, 470, 670, 834, 886, 1009, 1043, 1065, 1074, 1082, 1084, 1173; —-ı hayât 129; —lar 839, 1078; mândegân —ları 986; — ü bend 8, 36, 61, 266, 273, 287, 322, 323, 324, 484, 495, 503, 506, 521, 526, 529, 769, 812, 875, 895, 897, 901, 928, 953, 980, 1010, 1024, 1026; — ü bendler 276, 343, 359, 495, 502, 529, 532, 895
Kaygan Deresi (Bolayır civârında) 614
kayık/kayığ 16, 374, 566, 603, 612, 613, 615, 661, 666, 687n, 698, 699, 766, 784, 785, 856n, 1120, 1121; cedîd — 1038, 1120, 1121, 1143; küçük — 613; — koşuları 626; —lar 112, 374, 468n, 474, 522, 615, 720, 804, 882, 999, 1169
Kayık-hâne (Saray-ı hümâyûn'da) 1143
Kayış Kethudâ (Gurebâ'-i Yemîn'de) 376
kayışlar 129
Kāyim-makām/Kaymakam 12, 15, 29, 30, 47, 50, 51, 52, 54, 55, 67, 68, 92, 112, 113, 114, 141, 272, 273, 274, 275, 299, 301, 304, 306, 326, 328, 344, 345, 347, 348, 371, 372, 392, 394, 397, 401, 405, 409, 424, 425, 437, 447, 448, 450, 475, 478, 480, 484, 504n, 514, 516, 543, 544, 563, 564, 566, 588, 593, 595, 597, 600n, 601n, 603, 609, 627, 635, 637, 647, 648, 649, 655, 656, 657, 658, 660, 663, 667, 669, 671, 684, 686, 689, 691, 714, 720, 756, 764, 794, 801, 804, 805, 806, 825, 826, 827, 828, 829, 835, 851, 852, 854, 858, 875, 882, 902n, 962, 967, 969, 983, 985, 986, 987, 990, 991, 993, 994, 995, 997, 1000, 1002, 1003, 1006, 1007, 1009, 1012, 1015, 1020, 1030, 1032, 1033, 1035, 1038, 1039, 1040, 1050, 1051, 1053, 1055, 1061, 1063, 1065, 1069, 1077, 1086, 1091, 1105, 1106, 1108, 1110, 1111, 1115, 1116, 1117, 1118, 1119, 1121, 1122, 1124, 1125, 1126, 1128, 1162, 1175; — dîvânı 476; — hazretleri 320, 448, 1004, 1007, 1107, 1119; — kapusu 273; —lar 370, 381, 400, 1074; —lık 243, 344, 371, 372n, 400, 474, 484, 554, 639, 647n, 649n, 653, 656, 665, 685, 720, 982, 1041, 1119, 1128; —lık hizmeti 57, 67n, 68n, 92n, 348, 1037, 1061, 1119; — otakları 1077
Kayseriyye (Karaman sancaklarından) 327, 329, 345, 350, 356, 370, 387, 466, 467, 469, 470, 523n, 529n, 570, 795, 796, 797, 798, 878, 896, 897, 898, 989, 1058, 1059; — ahâlîsi 327; — altı 1058; — Beyi 640, 749, 898; — Kal'ası 327, 798; — Livâsı 864, 1017; — Livâsı menâzili 467; — menâzili 799; — Mîrlivâsı 494, 898; — Sahrâsı 795, 798, 799; — Sancağı 494; — Şehri 569, 1017
Kaytas Paşa-zâde (Revân Beylerbeyisi, Şirvân Eyâleti) 390
kayyım 653
Kaz Dağı 970
kazâ 42, 43, 96n, 129n, 130, 186, 235n, 443, 469n, 490, 916, 975n, 1047, 1082; bahr-ı — 745; —-i âsumânî 630, 644, 698; —-i mübrem 661, 802, 845; — vü kader 83, 218, 231, 325, 364, 749, 661, 762, 763, 764, 968, 971, 1133, 1152, 1156, 1171; takdîr-i — 92n, 339, 701, 944; —ya rızâ 306, 318
Kazâ-i Bazarcık bk. Bazarcık Kazâsı
Kazâ-i Besni bk. Besni Kazâsı
Kazâ-i Bolavadin bk. Bolavadin Kazâsı
Kazâ-i Çorlu bk. Çorlu Kazâsı
Kazâ-i Ilgın bk. Ilgın Kazâsı
Kazâ-i İlok bk. İlok Kazâsı
Kazâ-i İvranya bk. İvranya Kazâsı
Kazâ-i İznikmid bk. İznikmid Kazâsı
Kazâ-i Nemçe bk. Nemçe Kazâsı
Kazâ-i Niğde bk. Niğde Kazâsı
Kazâ-i Niş bk. Niş Kazâsı
Kazâ-i Perakin bk. Perakin Kazâsı
Kazâ-i Samakov bk. Samakov Kazâsı
Kazâ-i Samsun bk. Samsun Kazâsı
Kazâ-i Tîzîn bk. Tîzîn Kazâsı menâzili
Kazâ-i Yanbolu bk. Yanbolu Kazâsı
Kazak 218, 632, 1150; — dilleri 803; — eşkıyâsı/eşkıyâları 206, 208, 631, 653, 685, 701, 707n, 708, 738, 752, 803, 978, 1117, 1118n; — firkateleri 650, 731, 903n, 1139; — hatvanları taburları 738; — karyeleri 742; — keferesi/küffârı/ kâfirleri 684, 690, 692, 693, 705, 706, 731, 732, 737, 738, 739, 741, 746, 747, 782, 803, 804, 979n, 991, 1117, 1139, 1142, 1144, 1145, 1150, 1152,

1165; — keferesi firkateleri 731, 1142; — keferesi şaykaları 978, 1075; —lar 631, 690, 731, 803, 804; Rus Kazakları 705, 726, 978, 979; — seferi 631, 692; — şaykaları 685, 690, 803, 1142n; — taburu 693; — yolları 631

kazâlar 10, 26, 94, 108, 186, 207, 228, 230, 243, 270, 321, 324, 403, 412, 470, 489, 495, 530, 533, 636, 715, 789, 829, 853, 881, 886, 894, 902, 974, 987, 992, 1038, 1064, 1108, 1139, 1149; etrâf —lar 465, 1038

kazganlar 251

Kazıcı-zâde (Yeniçeri Kitâbeti) 701

kazıklar 66, 115; —a dizüp/urup 732, 895, 903n, 922

Kazıklı 1077n; — Derbendi/Dervendi 568, 637, 829, 894, 1015, 1077; —Derbendi/ Dervendi menâzili 490, 795; — menâzili 385; — menâzili balkanları 986, 1015

kâzib 776; —ler 376

kazma 10, 29, 39, 116, 147, 182, 186, 216, 399, 430, 438, 635, 668, 674, 706, 713, 948, 1095, 1097; âhen/demür —lar 207, 238, 270, 278, 332, 851, 1025, 1043, 1065; —lar 24, 35, 39, 50, 119, 134, 148, 226, 284, 420, 432, 439, 814n, 868; — sapları 382, 713

kebâb 341; âhen üzere —lar 128; —lar 17, 411, 412

Kebûter Kal'ası (Handân deryâsı kenârında) 394, 575, 676

Kebrîn (كبرين) Boğazı (Şehrezol civârında) 943n

keçeler; üsküflü — 294

keçi; — derisi erkec tulumları 1059; — tulumları 905, 943, 946

kefçe 15, 696; nuhâs —i bedoloşka 106; —i nuhâs 134,382, 706; —ler 115, 714; — sırığı 134

Kefe 178, 401, 771, 782, 802, 803, 1051, 1052, 1088, 1117, 1140, 1150, 1151, 1152, 1159, 1162, 1166; — Beylerbeyisi 624; — Eyâleti 1139, 1152; — İskelesi 664, 674; — Kılâ'ı Mukâta'acısı 709; — Mukâta'ası 104, 377, 558, 759; — Mîr-i mîrânı 1159, 1162, 1165, 1166; — seferi 1150; — Vilâyeti 802, 1164

Kefelî Çavuş 422

Kefen İğnesi (Baş-çavuş) 877

kefere 7, 8, 9, 14, 20, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 30, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 48, 50, 52, 56, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 71n, 74, 75, 77, 80, 85, 88, 89, 90, 91, 92n, 95, 114, 127, 139, 141n, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 173, 174, 183, 198, 201, 202, 204, 205, 206, 207, 208, 215, 217, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 230, 232, 233, 234, 235, 236, 264, 265, 266, 267, 271, 272, 277, 281, 282, 283, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 297, 305, 307, 308, 311, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 333, 334, 337, 338, 339, 340, 343, 344, 347, 354, 358, 359, 360, 361, 364, 365, 366, 367, 368, 413, 417n, 420, 421, 437, 439, 440, 441, 442, 572, 599n, 631, 690, 692, 693, 694, 695, 705, 734, 737, 738, 741, 742, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 751, 803, 804, 976, 979, 991, 1142, 1145, 1152, 1159, 1165, 1174; aduv — 31, 270, 291; cengci — 367; imdâd-ı — 155, 278, 290, 340, 991; — ahvâlleri 7, 8, 42, 354; — alay bayrakları 804; — alayları 38, 74, 84, 85n, 88, 160, 162, 291, 312, 313, 315, 339; — arabaları 222; — 'âsîleri 152; — askeri/asâkirleri 267, 442, 726, 752, 991n; — atlusu 165, 313, 358, 399, 693; — 'avratları 45; — başları/serleri 63, 142, 173, 421, 694; — bayrakların başları aşağa 281; — cengcileri 366; — cizyeleri 378; — çeteleri 155; — derneği 197; — eşkıyâsı 51, 738, 1004; — evleri 150; — fitneleri 234; — gürûhları 27, 86, 163, 313; — hareketleri 75, 453; — harâmîleri 437; — hatvanları 7, 48, 99, 334, 690, 746, 1000; — haydûdları 21; —i bed-ahter 163, 172; —i bed-baht şerri 836; —i bî-dîn 60, 80, 86, 90, 106, 114, 150, 155, 160, 163, 164, 165, 166, 223, 232, 319, 368; siyâh sakallu —i bî-dînler 151; —i bî-dînler 152, 166n, 172, 173, 308; —i fecere 9, 24, 35, 41, 42, 43, 44, 46, 51, 62, 67, 74, 88, 174, 215, 217, 222, 223, 224, 232, 263, 264, 265n, 277, 281, 286, 287, 293, 308, 334, 364, 365, 440, 442, 705, 746, 747, 749, 751, 1165n; —i füccârlar 27, 60, 61, 62, 167, 232, 263, 265, 266, 274, 283, 284, 289, 290, 291, 295n, 313, 314, 316, 318, 331, 333, 334, 339, 341, 342n, 343, 705, 746, 979; —i hâksâr 215, 420; —i haydûd 253; —i imdâd 440; —i melâ'în 8; —i merdûd 25, 359; —i mu'annidler/ mu'annidîn 334, 694, 737; —i müşrikîn 152, 163, 164, 166, 172, 173, 234, 235, 316; —i pür-telbîs 51; —i tabur muhârebeleri 353; — kalyonları 660, 976, 1174; — kapudânları 334; — karavulları 155; — karısı 690; — kılâ'ları 200; — kıralları 1000, 1165; 'âsî —ler 52, 335, 731, 743, 1165; atlu —ler 60, 61, 358, 693; piyâde —/kâfirler 27, 41, 52, 60, 61, 155, 165, 232, 263, 265, 283, 285, 286, 291, 295, 307, 315, 316, 343, 358, 359, 365, 399, 738, 739; —ler 7, 23, 28, 34, 35, 36, 37, 60, 61, 62, 63, 164n, 182, 205, 215, 234, 275, 282, 294, 295, 298, 314, 334, 340, 343, 360, 1118, 1150, 1165; — libâslular 444; — meterisleri 89, 223, 308, 342; — nâmeleri 294; — oğlanları 45; — orduları 75; — piyâ-

desi 41, 315, 343, 399; — re'âyâları 45, 152; — serdârları 343; — şaykaları 286; — taburu/taburları 9, 28, 30, 41, 42, 84, 94, 156, 157, 162, 197, 199, 204, 229n, 265, 267, 270, 271, 295, 309, 311, 312, 313, 314, 340, 343, 355, 361, 366, 369, 440, 453, 739, 741, 743, 744, 749, 750, 751, 752, 991; — tabyaları 265, 367, 750, 751; — tâyifesi/tâyifeleri 28, 45, 75, 89, 159, 208, 216, 292, 308, 365, 368, 413, 417n, 693, 739; — topları 39, 42, 80, 159, 315, 340; — tuğyânları 350, 705; — turvinleri 17; — vilâyetleri 14, 155, 695; — zahîreleri 291; bk. ayrıca *kâfir* ve *küffâr*

kefîl 468, 695, 783

kehgîl 876; — me'âdinleri 561

kehhâl 12; —ler 184, 403, 485

Kekeç/Kekec (ككنج, Bölük-başı, Celâlî, râfizî, zulm-kâr, bedbaht) 323, 324, 529, 583

kelâm 408, 415, 581, 603; mîr-i — 345, 682; sahîh — 350; yanlış — 775; —ı rumûz 408; —ı kibâr 581n; —-ı şerîfleri 1074, 911; —lar 581n, 873

Kelâş (Şehrezol'un sancaklarından) 915

kelb; —-i 'akūrlar 339; —-i 'akūr misâl havlayup 924; —ler 339

kelek 912; —ciler 944; —ler 327, 810, 813, 815, 819, 823, 887, 905, 906, 907, 906, 909n, 910, 912, 927, 930, 941, 943, 944, 946, 947, 950, 954, 962, 1059, 1060, 1087, 1089, 1092; zahîre —leri 944

kelimât; nâ-meşrû' — 525; — edüp 580; —lar 503; bî-ma'nâ —lar 157

kelle 8n, 9n, 359, 499, 583, 642, 643, 810, 1044, 1173; —ler 38, 43, 62, 150, 287, 315, 334, 521, 642, 643, 810, 863, 925, 926, 927, 928, 929, 940

Kemâl/Kemâleddîn Efendi (Mevlânâ, Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri) 375, 405, 482, 553, 564n, 651, 710, 717, 740, 755, 1177n

kemân/kemâne 15, 29, 38, 106, 116, 123, 186, 417, 438, 635, 668, 669, 713, 1014, 1056, 1098, 1100; — destlerinde/döşlerinde/yedlerinde 722, 1014, 1071, 1122; —dâr 161, 1048; piyâde —dârlar 500; —dârlar 501, 996, 1044, 1056, 1072; —lar 19, 39, 123, 294, 332, 395, 494, 608, 679, 785, 872, 891, 996, 1025, 1100

Kemânkeş Ağa/Paşa (Silâhdâr-başı, Rakka Eyâleti) 887, 913, 966

kemend 65, 529; —ler 215

kemer 49, 607n, 856n; — altı mukâbelesi 664; — altları 45; — dükkânlar 899; mıntakai —-i tumturâk-nitâk 172; hizmet —leri 1090; altun üsküflü murassa' tîğler —lerinde 1080; —ler üzere bünyâd 903n, 939; — miyânı 1056, 1072; — rahtlu geyim 606

Kemergüreğüz (Şehrezol'un sancaklarından) 915

kemhâ 600n, 608; —lar döşenüp 617, 623

Ken'an Efendi (Piyâde Mukābelecisi, Atlu Mukābelecisi, Anadolu Defterdârı) 376, 398, 635, 714, 756, 758, 1178

Ken'an Paşa (Silâhdâr, Vezîr, Budun Beylerbeyisi, Rumeli Beylerbeyisi, Özi muhâfazasında, Ahıska câniblerine Ser'asker, Serdâr, Erzurum Beylerbeyisi, Vezîr-i hâmis, Vezîr-i sânî, Kāyim-makām) 757, 760, 762n, 779, 794, 825, 882, 885, 903n, 967, 969, 970, 997, 1001n, 1008, 1026, 1031, 1031, 1037, 1049, 1050, 1051, 1053, 1055, 1069, 1088, 1091, 1111, 1125, 1129, 1131, 1134, 1138, 1154, 1175

kerake (كروكه) 410; zırh —lü 323, 417

Kerbelâ 86; — cengleri/savaşları 81, 234, 520, 531, 787, 820, 961; — şehîdleri 234, 812

kerem 244, 359, 535, 1106; — ıssı 505; —-i Sübhânî 42; —ler 223, 573, 1105; — sâhibi 1057

kereste/keraste 31, 62, 66, 94, 108, 147, 182, 206n, 207, 230, 399, 434, 729, 961, 1059n; — gemileri 94, 361; —-i çûb/çûp 10, 108, 260; — kesmek 947; —ler 10, 24, 40, 41, 50, 65, 78, 79, 107, 108, 195, 206n, 218, 238, 256, 270, 284, 290, 361, 428, 561, 625, 652, 707, 708, 725, 726, 738, 920, 944, 961, 999, 1059, 1104, 1145, 1160; köprü —leri 60, 64, 108n, 140, 362, 726, 739, 943, 1089; —ler kat'ı 399

Ker-hâne (Belgırad'da) 20, 99, 101, 107, 192, 193, 197, 206, 209, 210, 228, 231, 257, 399, 401, 402, 414, 551

Ker-hâne (İstanbul'da) 229n, 549, 699, 700

ker-hâneler (Tokat'ta) işledüp 805

Kerîmeddîn Efendi (Hasan Efendi-zâde Vâ'iz-i Mustafa Paşa-yı 'atîk, meşâyih-i 'izâmlardan) 1178n

Kerîz 568, 637, 1016, 1079; — menâzili 895

Kerkük 773, 821, 823, 910, 915, 917, 918, 921, 941, 943, 954, 956, 957, 958, 959, 961, 1115, 1125; — askerleri 520, 787, 1047; — a'yânları 919; — Beylerbeyisi 593, 599n, 639, 680, 770, 772, 773; — Eyâleti 602n, 772; — Mîr-i mîrânı 509, 513, 518, 520, 522, 808, 1047; — Sahrâsı 813n, 1115; — sınurları 508, 1093; — Vilâyeti 1046, 1093; — yakası 944

kerpiç; hem-vâre bir kat —den 172

kerrenây 643, 928; —lar 680, 788, 810, 818, 924, 927, 928, 1099, 1123

Kesânî/Keşâf (Şehrezol'un sancaklarından) 915, 916n

Kesbî Efendi (Havâss-ı hümâyûn Mukāta'acısı) 1137, 1138, 1145
keser 116, 668; —ler 432
kesme 29, 713
keşîde 343, 812, 820, 821, 840, 842, 843, 846, 847, 850, 860, 866, 1016; —lik 766
Keşiş Dağı makāmı 579
Keşkemet Karyesi 269, 341; — varoşu 342
Kethudâ 27, 57, 68, 87, 89, 104, 110, 117, 119, 120, 136, 178, 203, 214, 226, 242, 254, 299, 301n, 310, 377, 382, 386, 387, 391, 398, 404, 405, 417, 421, 431, 432, 444, 449, 481, 494, 512n, 515, 516n, 517, 536, 556, 565, 570, 573, 578, 581, 592, 599n, 601n, 606, 607, 618, 620, 621, 644, 651, 652, 662, 703, 710, 711, 720, 740, 760, 764, 765n, 766, 769, 773, 794, 795, 801, 807, 884, 890, 892, 898, 917, 933, 935, 940, 973, 974, 975, 983, 984, 994, 1002, 1006, 1007, 1008, 1009, 1020, 1023, 1028, 1030, 1045, 1048, 1054, 1055, 1056, 1067, 1069, 1079, 1099; — Bey 12, 38, 40, 120, 147, 154, 155, 177, 188, 190, 204, 214, 265, 276, 301, 371, 427, 451, 457, 483, 506, 507n, 510, 512, 515, 557n, 572, 577, 581, 589, 597, 600n, 721, 724, 740, 766, 767, 785, 832, 850, 860, 884, 890, 919, 943, 959, 982, 983n, 989, 1161n; Baş— 102, 449; Küçük — 617; — i Sânî 1067; —lar 12, 19, 46, 49, 70, 87, 98, 109n, 118, 125, 154, 161, 184, 189, 203, 207, 226, 237, 241, 245, 269, 282, 290, 296, 300, 309, 376, 381, 386, 391, 400, 402, 410, 411, 418, 421, 429, 435, 446, 448, 451, 461, 476, 491, 510, 512, 546, 556, 562, 576, 584, 590, 591, 599n, 600n, 613, 619, 622, 639, 692, 704, 711, 712, 715, 717, 721, 730, 755, 758, 760, 776, 792, 799, 809, 832, 852, 860, 861, 878, 885, 890, 923, 939, 976, 1006, 1007, 1008, 1028, 1059, 1066, 1071, 1077, 1104, 1153; süvârî —ları 118; —lık 237, 346, 692, 701, 702, 846, 1054; —-yeri 243, 547, 600n, 614, 710, 760, 769, 878, 884, 1161; —yeri Bey 155; —-yerleri 424, 483, 512, 586, 858, 1066
keyl/kîle 118, 170, 171, 194, 199, 341, 553, 575, 635, 636, 645, 646, 660, 734, 815, 887, 1156, 1164n; şa'îrün —i/kilesi 225, 578, 918; —-i İstanbul 636, 734
Kıbrıs 548, 553n; — Beylerbeyisi 459n, 462n, 567, 628, 885; — Boğazı 700; — Cezîresi 628, 900, 985; — eyâletleri 1009; — Mîr-i mîrânı 482, 513, 1081; — Mîr-i mîrânlığı 1070; — Vilâyeti 421
kıbtıyân 1108
kılâ' 21, 24, 25, 27, 35, 36, 39, 77n, 81n, 114, 146, 153, 172, 200, 265, 274, 278, 280, 282, 291n, 325n, 331, 334, 453, 507, 543, 558, 559, 575, 593, 631, 632, 634, 639, 739, 743, 772, 842, 868, 870, 878, 903n, 915, 917, 919, 931, 937, 949, 961, 965, 966, 1045, 1074; eflâke hemser — 543; fârisân-ı — 46; — ağaları 335, 354; — cengi/savaşı 172, 394, 402, 742; — dıvarları 914; —ın bünyâdı/esâsı 171; —ın hendeki 218; — kapuları 954; — kulleleri 949; —lar 7, 34, 50, 86, 95n, 140, 200, 271, 347, 356, 402, 450, 795, 914n, 915, 939; — misâl 117; — muhârebesi 42; — mustahfızları 1166; — neferâtı 20; — sınuru 38; — Tezkirecisi(Büzürg/Evvel-Küçük/Sânî) 12, 27, 103n, 104, 184, 240, 296, 377, 418, 558, 709, 759; bk. ayrıca *kal'a*
Kılâ'-ı Çevka bk. Çevka Kal'ası
Kılâ'-ı Eğri bk. Eğri Kal'ası/Kılâ'ı
Kılâ'-ı Gāzî (Şehrizol'un sancaklarından) 915
Kılâ'-ı Mihribân bk. Mihribân Kal'ası
Kılâ'-ı Pelengân bk. Pelengân Kal'ası
Kılâ'-ı Penhuvan bk. Penhuvan Kal'ası
kılâ'-ı Rumeli bk. Rumeli kal'aları
kılavuz/kılağuz 71, 74, 278, 881, 929, 938, 942, 1091; —lar 347, 1045, 1093
Kıl-burnu 631, 632, 684, 690, 692
kılıc/kılıç 27, 49, 58, 62, 67, 152, 168, 260, 270, 271, 299, 344, 350, 443, 487, 507n, 678, 693, 777, 802, 855, 880, 923, 926n, 930, 941n, 1098, 1115; murassa' — 47, 485, 510, 542, 746, 837, 923, 941; mücevher — 384, 534, 718, 875, 892, 1014; yalın — 164, 1102, 1176n; —dan geçürüp 173, 441, 511, 660, 737, 746, 749; — eri 200, 855; — havfı 350, 511; —ı bûs edüp 880; — kuşanup 54, 120, 246, 260, 270, 374, 404, 446, 507n, 510, 534, 667, 671, 690n, 691, 784, 785, 856, 941, 1135; sîm —lar 608, 718n, 891, 1100, 101 zer —lar 618; —lar 166n, 173, 268, 395, 417, 587, 665; gayret —ların çaldılar 364; —sîm —lu 406, 718, 1100; — tîmârları 990; — yürüdüp 1102
kınnâb (قيناب) 713
kır 314, 632, 633n, 753, 1176n; — yerdir 632
kırâ'at 19, 49, 54, 97, 100, 158, 160n, 188, 229n, 236, 247, 260, 270, 284, 289, 293, 294, 297, 345, 404, 438, 446, 459, 482, 507n, 510, 511, 534, 542, 545, 582, 587, 591, 593, 651, 655, 665, 666, 671, 857, 862, 880, 889, 893, 911, 923, 941, 951, 1078, 1126, 1135, 1151; — edenler 916
kırağı 169
kıral 48, 90, 95, 147, 222, 436, 468; — keferesi 181; yedi —lar 157; yedi —larun cem'iyyetleri 156; —lar 7, 10, 28, 38, 45, 63, 64, 172, 233, 308, 413, 417n, 468, 1000, 1118, 1165; yedi ecnâs keferenin —ları 172
Kıral-ahuru (Budun'da) 223, 342
Kıral Bağçeleri (Pahşa civârında) 22, 196, 365
Kıral-ı Kefere-i Leh bk. Leh Kıralı

Kıral-ı Nemçe bk. Nemçe Kıralı
kıran; atlarına — girüp 292; bârgîrler —ı 947
kırgunlar 207
Kırım 18, 50, 186, 231, 267, 268, 306, 342, 357, 358, 360, 567n, 615, 674, 683, 738, 753, 903n, 904n, 970, 1011, 1012n, 1052, 1088, 1091; — Hânı 29, 30, 57, 156, 310, 360, 459, 567, 615, 802, 904n, 962, 1050n, 1152, 1159n, 1164; — Hânlığı 771, 1011, 1052n; — sahrâları 1152; — Vilâyeti 63, 130, 258, 358, 443, 903n, 1011
Kırka Mîrlivâsı (Bosna livâlarından) 1003
Kırkkavak Vâdîsi (Dâvud-paşa Sahrâsı'nda) 1167
Kırk-kilisa/kilise (Rumeli sancaklarından) 16, 124, 125, 248, 403, 408, 720; — Beyi 52; — menâzilleri 191; — Mîrlivâsı 239; — Sancağı 26, 183, 690; — yolları 432, 691
Kırşehir/Kırşehri (Karaman sancaklarından) 778, 779, 796, 1018, 1058; — Beyi 569, 640; — Livâsı 329
kısrak 1103
kış 51, 62, 94, 205, 224n, 301, 548n, 580, 628, 632, 684n, 752n, 755n, 991n, 1038, 1043; katı — 220; — evâsıtı 478; — eyyâmı 849; — faslı 27, 60, 478; — mevsimi 227; — şiddetleri 509n, 646, 907; — yurdu 846; — zemânı 18; bk. ayrıca şitâ
*kışla/kışlak/*kışlağ/kışladılar/kışlayup 26, 31, 32n, 47, 49, 50, 60, 66, 87, 93, 94, 99, 171, 203, 204, 206, 209, 211, 225, 226, 228, 231, 233, 238, 254, 268, 269, 270, 276, 298, 300, 303, 304, 306, 308, 317, 318, 320, 325, 342, 347, 353, 355, 358, 360, 370, 375, 391, 392, 408, 423, 454, 468, 470, 472, 473, 474, 477, 485, 508n, 509, 510, 511, 512, 513, 516, 524, 536, 541, 542, 543, 544, 580, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 594, 599n, 611, 633, 634, 638, 640, 647, 656, 663, 667, 668, 669, 672, 683, 686, 690n, 756, 796, 801, 805, 814, 818, 819, 824, 825, 826, 849, 851, 853, 877, 880, 892, 936, 953, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 965, 966, 967, 969, 970, 972, 974, 979, 982, 989, 1034, 1037, 1038, 1049, 1061, 1065, 1066, 1076, 1116; — ahkâmları 584; — hâneler 585; — hazîne 584; —lar 26, 27, 31, 49, 68, 92, 93, 230, 231, 238, 268, 269, 325, 343, 347, 370, 391, 392, 467, 478, 513, 514, 517, 524, 581, 584, 587, 796, 819, 851, 853, 861, 961, 963, 966, 967, 969, 1006, 1038, 1042, 1116; — sarayları 298, 320; — zemânları 484
kıtâl 7, 8, 9, 25, 28, 30, 42, 43, 48, 52, 61, 89, 141n, 148, 158, 163, 164, 168, 173, 287, 289, 308, 312, 315, 316n, 318, 322, 325, 334, 339, 349, 352, 359, 364, 368, 392, 395, 433, 441, 464, 466, 469, 472, 478, 498, 499, 501, 509, 515, 516, 518, 519, 520, 522, 525, 527, 528, 531, 563, 578, 579, 679, 741, 745, 746, 749, 751, 772, 776, 787, 788, 797, 798, 802, 803, 817, 818, 820, 822, 831, 839, 842, 845, 846, 854, 871, 885, 897, 898, 917, 918, 922, 924, 925n, 926, 936, 950, 952, 956, 957, 960, 961, 978, 979, 1000n, 1004, 1031, 1042, 1044, 1045, 1047, 1048n, 1050, 1082, 1085, 1091, 1097, 1099, 1159; mesaff-ı — 30; —ler 28, 308, 323, 325, 327, 339n, 343, 345, 346, 500, 814, 841, 863, 1044
kıyâmet 75; devr-i — 278; rûz-i — 85n, 234, 503, 717, 722, 981, 1101n, 1061, 1094; mânend-i — 84; —den nişân verür 844, 900, 952, 1123; rûz-i —de yazuğumuz 790; — günü oldu 598, 1097, 1134
kıyâs 234, 582, 660, 872, 873, 925, 939, 951; bî- — 84n, 165n, 508n, 668, 718n, 797, 798, 799, 809, 811, 815, 892, 905, 908, 914, 917, 919, 926n, 929, 981, 1010, 1012, 1027, 1050, 1062, 1124
Kız-kullesi (İstanbul'da) 176, 1105
kızak 127; —a gerüp 207; —lar 241, 551, 734; araba —ları 285, 734
Kızıl-ada 766, 767
Kızılağac-yenicesi 62
kızılbaş 390, 395, 563, 576, 582, 643, 644, 645, 660, 676, 679, 681, 772, 786, 787, 788n, 789, 809, 917, 919, 926, 931, 940n, 945, 949, 950n, 951, 952n, 953, 1091, 1098, 1101, 1102, 1103; — alayları 576, 579, 683, 817, 818, 820, 979; yağı — askerleri 822; — askeri/askerleri 676, 677, 926, 957, 960, 980, 981, 1034; — derneği 388, 669; — dilleri 929; — hânları 676, 940, 1024, 1031n, 1121; —ı bed-fi'âl 950; —ı bedme'âş 391, 455, 578, 660, 908, 933n, 1042; — imdâdları 872; — karavulları 392; 'aduv —lar 819, 825, 929, 1031; râfızî —lar 578, 787, 926; —lar 155, 388, 389, 390, 391, 392, 395, 574, 575, 576, 578, 579, 580, 582, 642, 643, 645, 646, 660, 669, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 684n, 686n, 772, 786, 787, 788, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 820, 821, 822, 839, 841, 866, 867, 871, 874, 914, 918, 923, 924, 925, 926, 928, 929, 931, 933, 934, 937, 940, 941, 945, 949, 950, 952, 953, 954, 956n, 957, 961, 979, 1024, 1025, 1026, 1027, 1029, 1031n, 1033, 1044, 1045, 1046, 1047, 1091, 1093, 1098, 1099, 1102, 1103, 1104; —lar hîlesi 678; —lar memleketleri 1035; — palankası 492; — tâyifesi 676, 787, 935, 937, 1034; — topları 392; — vilâyetleri 909n; bk. ayrıca *sürhser*
Kızılca-kılâ' (Şehrezol'un sancaklarından) 915
Kızıl-hân 520, 787, 824n, 944; — menazili 787, 958
Kızılhisâr 224, 343, 681, 924, 928; — Palankası 99; — yolu 419, 438

Kızılırmak 988; — Nehri/enhârı 466, 495, 776, 859, 880, 916, 1119; — kenârı 466; — sevâhili 864, 881, 898, 1018, 1083; — yalısı 495
kızlar 218; — mestûr 598
Kızlar Adası (Peşte civârında) 222, 285, 286, 339, 340, 343, 361, 368
kîçe-i sürh 270, 668
kifâf 221, 430, 508, 816, 821, 823, 850, 918, 938n, 992, 993, 1165; — edecek 578, 823; — etdiler 579, 931; — mikdârı 815
kifâyet 134, 139, 140, 154, 158, 184n, 197, 210, 264, 272n, 290, 297, 310, 332, 401, 454, 495, 573, 581, 635, 641, 645, 656, 706, 715, 716, 727, 774, 778, 815, 828, 857, 876, 888, 909n, 917, 955, 956n, 967, 974, 976, 982; — etdüğü üzere 1109; — mikdârı 485, 497, 530, 582, 685, 762, 821, 1019, 1020, 1055, 1061, 1115, 1153, 1159, 1166
Kigı 388, 771, 773; — Livâsı 842, 1023; — Ma'deni (Diyârbekir kalemine tâbi') 180, 185, 559, 845, 887, 962; — Me'âdini 185, 541, 800; — Mîrlivâsı 1031, 1088; — Sancağı (Erzurum Eyâleti'ne tâbi') 185, 960
kilâb; —ı 'akūrlar 1082; —lar misâl 291
kilâr 19, 170, 242, 346, 426, 621, 631, 702, 726, 1039, 1088; mühimmât-ı — 113, 1007; taşra — 621; —cı 711, 944n; —cı-başı 246, 482, 706, 711, 733, 741, 1066, 1072; —ı 'âmire 116, 708, 1003; —ı 'âmire mühimmâtı 992, 1060, 1062; —ı bîrûn 1066; mîrî —ı hâs 94; —ı hâs 94, 117, 706, 994, 998, 1007, 1054, 1060, 1066, 1069, 1094, 1123; —ı hâs-ı bîrûn/enderûn 1089; —ı hümâyûn 139; Ser—ı Enderûn 711; —lar 117, 244, 596, 712, 1011, 1088n; mîrî — mühimmâtları 1012; — zahîreleri 1067
Kilârî Efendi (Rûznâmeci-i Sânî) 103
Kili 213, 632, 707n, 708n; — İskelesi 707n, 708n; — re'âyâları 206
kilid 942; — olur 435
Kilindir Uğrusu 769
Kilis (Bosna sancaklarından) 349, 350, 496, 497, 498, 500, 502, 504, 505, 508, 602, 965; — Beyi 202; — eşkıyâları 321; — halkı 505; — Livâsı 1063; — Livâsı iskeleleri 546; — menâzili 505; — Mîrlivâsı 280, 1003; — Sancağı 285; — voyvodaları 888
kilisa/kilise 25, 45, 77, 147, 148n, 156, 160, 170n, 812; vîrân — 76, 156, 159, 160, 162, 164, 165, 313, 664, 738, 739; —i kebîr 39, 79; —lar 147, 153, 283
Kira (Yehûdî 'avratı) 272; —'nın katli 273n, 274n, 275n
kirâ 116; — arabası 411, 610; pîşîn —lar 901
kiraz faslı 726
kirec 876, 920; —ler 1033; beyâz — getürüp 876; — me'âdinleri 561
kiremidler 1145; hânelerin —i 1145
kiriş 713
kirpi misâl 39, 90, 151, 308n, 749; — toplar 738
kîse 40, 214, 288, 551, 613, 667, 672; — akça 643; — altun 54; —dâr 184; — filori 672n, 690n, 733; — hasene 102, 672, 690n; —ler 233, 380, 408, 550, 566, 690n; —leri kaldurup 551
kisve 242, 349n, 1141; korenal — 433; —i korenal-i kırmuzu 444; altun tas —ler 123; Yahyâlu —ler 142, 193, 730; yelken —ler 1002; —ler 71, 193n, 363, 404, 441, 1003n, 1014, 1015, 1141; Bektâşî —lü 37, 193
kitâb 83, 779; — hükmünce 376; Fârisî meşhûr —lar 935; mücelled —lar 1156; nefîs —lar 654
kizb 10, 902, 930; — şehâdet edenler 375n, 376
Klis Beyi (Rumeli'de) 8
Kocaili Beyi 888
koç 131, 488; — kurbanlar 13, 40, 309, 328, 611, 671, 700, 723, 758, 784, 811, 989, 995, 996, 1011, 1040, 1068, 1110, 1120; —lar 597
koçak; —lar 72; yarar —lar 1098; nâmdâr — yiğitler alayı 246
Koçhisâr (Mardin'de) 963, 964; — Sahrâsı 1088
Koçhisâr (Sivas-Akşar Ovası arasında) 387, 570, 640, 775, 865, 879, 906n; — dervendleri 1019
koçu 416n, 716; — arabaları/arabası 28, 155, 167, 172, 225, 290, 292, 415, 416, 708, 1076; —lar 43, 155, 222, 291, 292, 614, 628
Koçurlu Türkmanı 881
kol 65, 79, 148, 149, 150, 151, 581, 613, 644, 730, 781, 845; sağ — 144, 145, 158, 193, 386, 403, 467, 469, 491, 494, 501, 502, 503, 527, 528, 535, 536, 541, 568, 577, 607, 632, 673, 674, 717, 740, 750; sol — 193, 443, 469, 502, 527, 528, 568, 574, 577, 582, 607, 632, 674, 718, 727, 737, 740, 742, 749, 751; sağ — ağaları 386; sağ — alay-beyi/beyleri 433, 641, 730; sol — alay-beyi/beyleri 433, 641, 730; sağ — alayı 577; — ederler 121, 380, 397, 767, 781, 884; sağ —lar 386, 537, 582, 793; sol —lar 537, 582, 793; — lar 15, 78, 132, 144, 147, 149, 150, 151, 262, 416, 420, 421, 439, 465, 491, 581, 613, 644, 675, 680, 736, 737, 740, 744, 748, 758, 920; —lar verilüp 612, 642; —larında ko-

nup/kondular 160, 211, 471, 641, 724, 736, 868, 894, 1059
kolçak 116, 382, 410, 669 —lı 404
kolonborina 23, 24n, 35, 39, 56, 78, 79, 85, 139, 148, 152, 158, 167, 185, 197, 215, 217, 284, 332, 394, 419, 420, 437, 438, 439, 442, 485, 573, 641, 643, 669, 948; tavîl — 241; — alay topları 264; — arabası 845; — dâneleri 185, 197; — kundakları 32; sekiz vakıyye atar kebîr —lar 99; —lar 102; — toplar 8n, 9n, 278, 315, 338; — yuvalağı 10, 107, 134, 382, 388, 438, 550, 653
Koloniç/Kolonic (قولنوج, Kapudân, pelîd, müşrik, 'aduv) 88, 232, 307, 338
Komaran 41n, 47n, 48, 50, 94, 100, 127, 198, 204, 208, 263, 285, 337, 369, 420, 435, 438, 468n; — Adası 197, 198, 199, 201, 413, 438; — Beyi 90; — Hatvanı 695; — Kal'ası 23, 34, 35, 47, 48, 182, 197, 198, 234, 277, 354, 438, 440, 442; — Kapudânı 234, 468; — keferesi 198; — Sahrâsı 47
Komar Palankası (Kanije Kal'ası karşısında) 287n
komena/komana 106, 270, 399, 430, 669; resen-i — 10, 15, 134, 238, 302, 438, 714, 852; —lar 115, 143, 181, 186, 221, 226, 240, 330, 387, 659, 734; — palamarları 102, 634
konak/kondular/konulup/konulur/kondurup/konup 17, 18, 19, 20, 32, 34, 36, 58, 63, 73, 77, 80, 83, 84, 118, 126n, 130, 132, 134, 136, 141, 142, 144, 170, 171, 187, 191, 192, 193, 195, 196, 201, 202, 203, 211, 212n, 213, 214, 215n, 221, 248, 250, 251, 253, 254, 255, 259, 261, 264, 275, 279, 280, 281n, 283, 305, 310, 311, 313, 317, 330n, 331, 337, 338, 357, 361, 362, 368, 374, 385, 387, 388, 389, 392, 396, 403, 407, 408, 409, 410, 413, 414, 416, 418, 426, 437, 439, 457, 463, 465, 466, 467, 489, 491, 496, 505, 519, 520, 526, 535, 541, 569, 575, 576, 582, 610, 614, 641, 674, 675, 680n, 682n, 721, 726, 729, 730, 735, 739n, 753, 754, 795, 796, 810, 812, 813n, 821, 831, 841, 843, 850, 859, 862, 896n, 898, 899, 900n, 902, 903n, 904, 905, 906, 908n, 909n, 910, 912, 913, 914n, 916, 927, 928, 932, 935, 936, 939n, 940, 941, 944, 946, 947, 957, 958, 964n, 975, 985, 986, 1005, 1012, 1015, 1016, 1018, 1019, 1024n, 1032, 1033, 1036, 1050, 1060, 1063, 1070, 1077, 1079, 1080, 1083, 1084, 1085, 1086, 1089, 1094n, 1113, 1115, 1125, 1128, 1136, 1148, 1152, 1153, 1168
Konya 370, 386, 466, 467, 469, 470, 471, 472, 489, 492, 493, 494, 497, 542, 559, 565, 566, 567, 569, 637, 660, 761, 778, 795, 830, 895, 896, 897, 976, 1016n, 1017, 1058, 1078n, 1080n, 1081, 1083, 1090n; mahrûse-i — 465, 466, 470, 491, 492, 568, 569, 795, 829, 895, 896, 988, 1016, 1017, 1058, 1076, 1080, 1082; — a'yânı 1016; — ahâlîsi 465, 896; — eşrâfı 465, 1016; — halkı 469, 1080; — mevkûfları 1080; —'nın dervîşânları 1080; —'nın meşâyihi 1080; —'nın 'ukalâsı 1080; —'nın 'ulemâsı 1080; — râhları 1017; — Sahrâsı 465, 469, 896n, 1016; — Şehri 469, 602, 829, 988, 1079; — Vâdîsi 470, 471, 492; — Vilâyeti 473, 478, 895
Kopan 26, 114, 227, 234; — sancakları 49
Korenal Ağa (Bâzergân-başı, Gümrük Emîni) 698, 701
korenal kisve 433, 444
Korkud Kethudâ (Gurebâ'-i Yesâr Kethudâsı) 483
Koron 661, 782; — Boğazı 685; — Hisârı 662; — Kal'ası 661
Koru (قورى, قمورى, Yergöğü ile Kalugeran arasında bir yer) 81, 85n
korucu 30, 436, 636, 793, 1092; —-başı 1103; —lar 113, 240, 425, 515, 789, 994, 1008, 1009, 1050
kostanicse/kostaniçse/kostaniçsa 29, 37, 94, 107, 707, 1100; —ler 71, 193, 238, 363, 384, 932, 1002, 1003, 1015; —li nefer 242; —li tevâbi'i 1001, 1129; —lü 246, 1015; — mızraklu alayları 730; — sırıklar 270
koşular 134, 408
kovalar 712
kovan arısı; — misâlleri 370; — gibi ürküdüp 803
Kovun Adası 202n, 287, 341, 353, 361, 362, 364, 368; — seferi 353
koyun 76, 78, 131, 216, 217, 488, 715, 723n, 751, 938, 1118; — Emîni 13, 191, 375, 398, 403, 485, 539, 553, 715, 834, 850; — eti 440, 553n, 560, 1164n; — eti vakıyyesi 553, 660, 1164; — hakları 378; — kurbânlar 13, 116, 416, 671, 758; yağma —lar 193; —lar 118, 619, 683, 772, 742, 1076, 1103; meydân ganemleri/—ları 488, 539, 769, 794, 893, 1005, 1012; — Mukāta'acısı 709; — Mukāta'ası 377, 558, 594, 759
koz ağacı 723
Koz Bekcisi 596, 610, 698
Koz Dervendi (Dil ile İznikmid arasında) 1015
Kozluk (قوزليق) 385, 637, 893, 1077; — menâzili 489; — Sahrâsı 357
köçeklü 324
kömürler 107
köprü 8n, 21, 41, 59, 64, 65, 66, 68, 70, 72, 73, 81, 83, 84, 85, 88, 108, 113, 128, 132, 138, 140, 141, 142, 170, 192, 193, 194, 209, 210, 213n, 228, 231, 250, 254, 257, 260, 261, 263, 264n, 267, 268, 269, 275, 277, 280, 286, 289, 293, 298, 303, 313n, 314, 320, 330, 337, 338, 339, 342, 357, 358, 359, 361, 362, 363, 364, 368, 445, 478, 614, 707, 708, 715, 721, 725, 726,

727, 729, 731, 732, 735, 738, 743, 748, 749, 750, 754, 809, 954, 999, 1005, 1089, 1113, 1119n, 1125; asma — 441; asma zencîrlü — 39, 280; cedîd — 56, 119, 269; kârgîr — 17, 76, 517; kârgîr sengistândan bir vâsi' — 939; kârgîr vîrân — 823; sazlı — 261, 797; vîrân — 488; — alayları 64; — bağlanur/bağlayup 99, 222, 338, 739; — başı 65, 70, 84, 128, 214, 222, 228, 231, 275, 276, 357, 358, 359, 360, 363, 364, 730, 817; — başı muhâfazası 753; — binâsı 65, 361, 362, 992; — donbazları 62, 107, 275, 339, 362; — gemileri 60, 85, 275; — içün donbaz gemileri 182, 708; — kerasteleri/keresteleri 60, 64, 108n, 140, 362, 726, 739, 943, 1089; batak —ler 32, 797, 829; mahûf —ler 432; —ler 15, 62, 63, 113, 119, 131, 135, 137, 182, 186, 221, 260, 266, 267, 288, 313, 318, 338, 340, 361, 365n, 368, 403, 463, 632, 674, 707, 715, 721, 735, 747, 753, 858, 992, 1016, 1027, 1068, 1076, 1089, 1117; —ler ihyâları 488; —leri meremmât 755; — levâzımı 725; — misâl 42; — muhâfazası 73, 141, 732, 743; — mübâşereti 64; — mühimmâtları 140, 713; — ta'mîrî 64n, 693, 708, 725, 42, 64, 65, 69, 320, 361; — tedârükleri 365; — yeri 140, 209; — zencîrleri 1059

Köprü (Ilgın ile Sulu-zengî arasında) 637, 1079

Köprü Köyü/Karyesi (Rumeli'de) 729

Kör/Yek-çeşm Hazînedâr Bey/Paşa bk. İbrâhîm Paşa (Kör/Yek-çeşm, Hazînedâr, Sivas Beylerbeyisi)

Kör-kılâ (Şehrezol'un sancaklarından) 915

kös 928, 1071; —ler 121, 123, 129, 202, 607, 628, 722, 810, 818, 874, 924, 927, 928, 995, 1001, 1014, 1077, 1080,, 1123, 1132; —ler âvâzı 123n, 145, 166, 1123; —ler çalınup 133, 169, 718; —ler döğülüp/döğülür 133, 154, 166, 616, 665, 889, 1014n, 1019, 1132; —ler sadâsı 128, 730, 996, 1094, 1123; — misâl sadâ 256

köstebek misâl 89, 263, 308, 339, 365; — yerleri kesüp 392

Köstendil (Rumeli sancaklarından) 26, 228, 314, 1002; — Beyi 22, 35, 61, 202, 358, 359, 433, 445, 499, 568, 640, 904n, 1095; — gâzîleri 42; — Livâsı 1068; — Mîrlivâsı 60, 265; — Sancağı 49, 814; — Sancağı Beyi 694, 730

köşk 128, 129, 149, 189, 239, 246, 250, 335, 374, 407, 448, 612, 628, 723, 724, 727, 733, 760, 1001, 1002, 1065, 1127, 1130, 1140; 'âlî — 1056, 1118; — faslı 424n; latîf —-i 'âlî 171; cedîd —ler 1108; latîf —ler 250; mesîre —ler 415; —ler 126, 127, 134, 255, 466, 553n, 625, 626, 723, 935, 999, 1118

Köşk; —-i 'âlî 747, 1163; —-i hümâyûn 13, 53, 67, 118, 405, 462, 486, 488, 515, 516, 547, 556, 669, 712, 890, 892, 1032, 1070, 1151, 1169; —-i hümâyûn meydânı 708, 715; —-i hümâyûn mukâbelesi 1163

kötekler urup 1000

Köy (Şehrezol sancaklarından) 915

Kûbâ Mescidi 745

kubbe 629, 651n, 688, 1013n; kârgîr — 76; — kilidlenüp/kilidlenür 648, 651; — kurşunlanur 651; —ler 654

Kubbe-altı 12, 243, 380, 550, 567, 622n, 667, 672, 884, 967, 968,ı 1132

kuburluk kağıd 438

kudret 160, 319; —-i Hakk Te'âlâ hazretleri 319; —-i İlâhî 147, 218n, 533, 1147, 1171n, 1173n; —i olmayanlar 931; —ler 233, 1027

Kuds-i şerîf 373, 617, 1146; — Sancağı 1054; — ziyâreti 762

Kudsî Efendi (Anadolu Kadı'askeri, 'ulemâ ve müderrisînden) 652, 755n, 1177n

Kufullu Ağa (bî-zebân) 328

kûh 146, 150n, 171, 253, 264, 309, 739, 894, 914; — başı 1001; —î dağıstânlar 920; -î kavm 911, 914n; —î sengistân 916; — istân 8, 17, 18, 21, 24, 25, 34, 150, 155, 283, 291, 307, 311, 313, 314, 315, 318, 331, 495, 500, 501, 531, 797, 798, 844, 848, 865, 903n, 917, 921, 924, 925, 988n, 1015, 1082, 1085; —istân bâlâsı 291, 312, 1081, 1120; —istân başları 290, 313, 500, 1034; —istân boğazı 501; —istân derbendleri/dervendi 291, 323, 1077; —istân eteği 34, 497, 499, 500, 501, 843; balkan —istânlar 305, 1010; sarp —istânlar 931, 1034n; —istânlar 19, 27, 35, 166, 167, 174, 284, 289, 308, 316, 319, 321, 322, 323, 324, 332, 344, 352, 389, 403, 458, 465, 502, 503, 511, 531, 532, 535, 830, 841, 843, 848, 850, 860, 864, 898, 903n, 911, 926, 986, 988, 1018, 1031, 1033, 1036, 1039, 1043, 1081, 1082, 1088, 1119; —istânlarda vatan dutup 1084; —istân râhları 24, 924; —î yaylak 1019; sarp —lar 879; —lar 529, 580, 585, 895; —lar aşılup 728

Kûh-i Elburuz bk. Elburuz Dağı

Kûh-i Kâf bk. Kâf Dağı

kul 55, 160, 274n, 275n, 600n, 618n, 770n, 780, 782, 834n, 878, 947n, 1101; — ağaları 224, 225, 362, 390, 599n, 643, 801, 947n, 1112n; — karındaşları/kardaşları 59, 62, 63, 391; — Kethudâsı 644n; boynu bağlu —lar 975; cebelü —lar 726; cebe vü cevşenlü yarar —lar 1123; kadîmden gedüklü

—lar 12, 442; yerlü —lar 442; za'îf —lar 975; —lar 4, 5, 49, 55, 56, 62, 95, 102, 115, 118, 153, 160, 166, 167, 168, 189, 246, 282, 333, 337, 369, 372, 373, 374, 384, 391, 405, 407, 409, 421, 433, 461, 464, 484, 485, 506, 507n, 510, 608, 612, 613, 617, 618, 624, 665, 667, 671, 672, 700, 705, 719, 723, 724, 726, 736, 750, 767, 777, 784, 789, 792, 855, 892, 919, 932, 939, 940, 983, 1007, 1022, 1026, 1030, 1026, 1027, 1104n, 1107, 1136; —luk 1101; 'atîk/eski —-oğulları 268, 317, 330, 333, 369, 421; cedîd —-oğulları 202, 317, 330, 369; va'deleri nâ-temâm olan —-oğulları 317; va'deleri temâm olan —-oğulları 445; —-oğulları 40, 46, 49, 61, 78, 79, 82, 86, 114, 153, 183, 170, 198, 203, 205, 206, 218, 222, 258, 262, 268, 286, 298, 317, 333, 334, 335, 347, 362, 367, 369, 390, 419, 421, 443, 468, 533, 642, 743, 748, 789, 809, 846, 885n, 921, 955, 956n, 958, 992, 1009, 1030, 1031, 1050, 1158; —-oğulları Ağası 86, 199; — tâyifesi 244, 322, 341, 345n, 518

Kulad Derbendi (Rumeli'de) 207

kulağuz/kulavuz 51, 497, 834, 908n; —lar 905, 1010; —lar müşâveresi 937

Kulaksız Bey (Beçkerek Beyi) 215

kulle 24, 39, 44, 147, 220, 284, 289, 293, 333, 340, 601n, 642n, 692, 815, 871, 948, 949, 1095, 1097, 1098; baş — 148; büyük/kebîr — 24n, 1026, 1095; — bedenleri 216, 422; içerü —ler 1045; yan —ler 39, 78, 217, 334, 869, 964, 1098, 1166; —ler 39, 45, 72, 78, 79, 89, 146, 147, 148, 172, 176, 216, 224, 263, 280, 286, 332, 335, 337, 341, 343, 344, 422, 436, 597, 623, 693, 732, 738, 754, 776, 813, 903n, 920, 920, 946, 949, 952, 965, 1044, 1097, 1152, 1165; — sûfileri 1076

Kulle-i 'âdil (İstanbul'da) 1070

kumaş; kadife — 175, 605, 784; — kadifeler 175; a'lâ —lar 611; 'azîz zî-kıymet —lar 623; Hindî —lar 596; kadife zî-kıymet —lar 1123; —lar 126, 131, 136, 171, 214, 589, 597, 667, 672, 719, 758, 899, 998, 1038, 1040, 1071, 1073, 1084, 1087, 1124, 1149; kadife atlas —lar 1123; — toplar ile döşenüp 375, 608

Kumla 575, 676, 980; — menâzili 1033; — varoşları 395

Kum-kapulu (zorbalardan) 426, 464

kunbara 30, 35, 134, 219, 234, 278, 427n, 635, 713, 714, 1065, 1097; 'alevlü — âteşleri 366; — cengleri 870; —cı 37, 112, 115, 669, 852; —cılar 15, 46, 56, 227, 240, 268, 297, 317, 402, 616, 715, 852, 853, 978; —cılar Kethudâsı 115; —cıyân 20, 137, 139, 603, 608, 706, 794, 994, 1030, 1068, 1162; —cıyân alayı 758, 891; —lar 24, 35, 40, 43, 44, 85, 86, 89, 149, 151, 223, 265, 281, 283, 284, 289, 294, 308, 333, 334, 339, 340, 343, 366, 439, 642, 706, 738, 863, 869, 872, 948, 950, 952

kundak/kundağ 10, 134, 139, 193, 333, 430, 437, 659, 669, 852; âhen — âlâtı 101, 106; — demürleri 430; — mühimmâtları 186, 634; — tekerlekleri 23, 134, 285n, 330, 333, 419, 551, 634, 659, 1089; — tekerlek mühimmâtları 438; — yatak 399; âhen/demür —lar 270, 382; —lar 10, 15, 40, 99, 106, 111, 115, 127, 134, 138, 212, 216, 221, 228, 241, 270, 278, 285, 312, 399, 641, 669, 706, 714, 734, 752, 802, 803, 845, 851, 885, 1064, 1160; on dört vakıyye atar bedoloşka —ları 659; —lık kara ağac tahtası 108

kurâ 146, 180, 304, 931, 935; —lar 324, 458, 533

Kur'ân-ı 'azîm/şerîf (Hz.) 297, 582n, 615n, 655, 666, 761, 850n, 1105n, 1107, 1133n; tilâveti — 737, 850

kurbân 131, 249, 410, 811; — akçası 572; — bayramı 132n, 252n, 865n, 1058n, 1116n; ganem —lar 20, 1011; koyun —lar 13, 116, 416, 671, 758; —lar 17, 54, 60, 126, 128, 171, 175, 176, 187, 189, 196, 209, 244, 247, 249, 256, 262, 284, 374, 375, 385, 403, 431, 486, 488, 617, 661, 666, 667, 670, 719, 735, 865, 888, 892, 983, 1010n, 1057, 1122, 1123, 1135; — misâli 573

Kurd Ağa (Kapucu-başı) 104

Kurd Ağa (Samsoncu-başı) 203

Kurd Ağa (Turnacı-başı, Zağarcı-başı, Yeniçeri Kethudâsı) 710n, 765, 777, 785, 794, 799, 807

Kurd Ağa/Kethudâ (Zağarcı-başı, Yeniçeri Kethudâsı, Sayda muhâfazasında) 301, 304, 328, 633

Kurd Beli (Van öncesinde) 583

Kurd Efendi (Kîsedâr) 184

Kurd Efendi (Mevcûdâtî) 178, 709

Kurd Efendi (Mukāta'ât-ı Cedîde-i Sânî, Avlonya Mukāta'acısı) 377, 558

Kurd Efendi (Teşrîfâtî) 377

Kurd Efendi (Tezkire-i Kılâ'-ı Küçük, Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden) 103, 104, 179

Kurd Kethudâ (Servanlar Kethudâsı) 13, 403

Kurd-kulağı 638; — Dervendi 988

Kurd Paşa (Haleb Mîr-i mîrânı, Vezîr) 180, 274, 328, 348, 374, 405, 452

Kurd Subaşı 105

Kurnalı; — menâzili 755; — nâm göl 729

kurşun 8n, 24, 39, 148, 332, 334, 380, 439, 948, 961; — fınduğı-yı yeniçeriyân 706; — fınduk 169, 382, 420, 1095; — fınduklar

1082; — külçe 438, 713; —lar 284, 315, 554, 1145; — zahmı 316
Kurşunlu Türbe (Eski-odalar yakınında) civârı 1152
Kurû (قرو , Yemen'de bir yer) 885
Kuru-çeşme (Şehir-köyü ve Niş arasında) 18, 19, 132, 253, 414; — Boğazı 132; — Dervendi 192, 415; — Dervendi boğazı 132; — menâzili 432
Kuskun (قوسقين) -kıran 583, 584, 979; — Bayırı 675; — Dervendi 1035
kuş 90; —lar 741; yaşil kanadlu —lar 168
Kuş Adası (Akdeniz'de) 692
kuşağı; hizmet — 227, 331
kûşe 781; —-nişîn 670, 993; —-i vahdet makāmı 783
Kuşlar Kal'ası (Nehr-i Şatt'ın/Dicle'nin karşusunda vîrân kal'a) 519, 520, 521, 522, 814, 816, 817, 818, 947, 949, 958, 960, 1095; — etrâfları 521; — mukābelesi 1112; — yakası 522
kuşluk; genc — vakti 952; kaba — vakti 527n, 582; — vakti 151n, 157, 159, 172n, 219, 220, 411, 501n, 554, 751, 767; — zemânı 43, 151, 610, 750
kuvvet 172n, 347, 416, 803, 849, 872, 909n; —-i kalb 42; —-i kāhire 455, 698, 942; —-ler 88n, 148n, 645, 1107
kuyu 490, 591, 1156; —lar 574, 579, 676, 727, 958; derin —lar 259, 493, 532
kuyumcu; —lar 554, 596; — üstâdları 601n
kuzu 131, 216, 443, 832; — meleşür gibi feryâd 1103; yağma —lar 193; —lar 915
Küçük Çakıd; bk. Çakıd
Küçük Çavuş bk. çavuş
Küçük-çekmece 450, 610; — menâzili 450
Küçük-depe Sahrâsı (Edirne'de) 998, 999
Küçük Efendi (Muhâsebe-i Evkāf-ı Vezîr-i 'izâmlar) 431, 709, 759
Küçük Hânkâh (Derne vü Derteng civârında) 1114n
Küçük Mîrahûr bk. Mîrahûr-i Sağîr
Küçük Rûznâmçe/Rûznâmeci bk. Rûznâmçe-i/Rûzname-i Sagîr
küffâr 8n, 9, 22, 24n, 25n, 26, 28n, 30n, 36, 38, 40, 41, 42, 43, 45, 60, 62, 73, 74, 75, 80, 81, 85, 86n, 88, 89, 90, 92, 106, 113, 127, 142, 146, 150n, 152, 157, 159, 160, 162, 165, 166, 174n, 200, 201n, 208, 215, 219, 220, 222n, 223n, 224n, 232, 265, 277, 278, 284, 286, 287, 290, 291n, 292, 294n, 309n, 312, 315, 316, 318, 319n, 340, 342, 343, 359, 361, 364, 365n, 366, 368, 399, 413, 414, 435, 440, 441n, 442n, 551, 553, 669, 685, 737n, 742, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 782, 991, 1000, 1151, 1165n; — ahvâli 50; — alayı 159, 163, 312; — askeri 41, 744; — atlusu 52; — başları 174; — çadırları 162; 'aduv — çeteleri 360; — dilleri 71, 218; — diyârı 8n; — gemileri 141, 692; — hatvanları 692; —-ı bed-ahter 163, 173; —-ı bed-fi'âl 223; —-ı bed-me'âş 173; —-ı bî-dîn 51, 82, 157, 163, 167, 205, 313, 367; —-ı füccâr/fecere 40, 42, 45, 46, 48, 60, 61, 267, 232, 307, 340, 367; —-ı habîs 234; —-ı hâksâr 17, 24, 33, 56, 60, 62, 74, 81, 82, 85, 86, 95, 109, 149, 150, 151, 155, 157, 163, 164, 168, 173, 200, 218, 229n, 232, 236, 263, 267, 281, 291, 307, 316, 318, 347, 358, 359, 364, 399, 442, 693, 739, 741, 742, 745, 749; —-ı hâksâr cem'iyyetleri 353; —-ı hâksâr çadırları 159; —-ı hâksâr kapudânları 690; —-ı hâksâr karârgâhı 314; —-ı hâksârlar 7, 9, 14, 27, 28, 35, 61, 163n, 172, 291, 314; —-ı hâksâr taburları 11, 114, 156, 159, 202, 305, 311, 354, 368, 420, 739, 742, 744, 748; —-ı hâksâr vilâyetleri 401; —-ı melâ'în 85, 976; —-ı mu'annidîn 167; —-ı müşrikînler 316; —-ı pür-telbîsler 234; —-ı Yezîdân 308; — kal'aları 355; 'aduv —lar 28, 312; piyâde —lar 308, 359; süvarî —lar 308; —lar 24, 35, 36, 45, 164, 165, 167, 200, 271, 281n, 292, 293, 294, 316, 334, 335, 339, 340, 341, 346, 804; — meterisleri 343; — muhârebeleri 241, 282; — nâmdârları 165; — ordusu 155n, 172n; — piyâdeleri 52, 315; — süvârîleri 162; — taburu 28n, 42, 84, 98, 127, 156, 161, 162, 163, 167, 198, 274, 313n, 317, 361, 366, 438, 739n, 748, 749, 750; — tabyası 751; — tâyifesi 291, 319, 359; — topları 151; — tuğyânları 28, 114; — vilâyetleri 38, 50, 435; — yakası 660, 782, 1174; bk. *kâfir* ve *kefere*
küffâr-ı Alaman bk. Alaman küffârı
küffâr-ı Eflâk bk. Eflâk kefereleri
kükürd 438, 668; eczâ-i — 234
külâh; — beyâz —lar 608
külüng 417; —-i Ferhâdî 29, 116, 668, 706, 713
küngüre; —-i kûhsârlar 172; —-i tāk-ı a'zam 172
künpedler/künbedler (Kayseri'de) 172, 569, 1018; — tarafı 798
Kürd; — Beyi 558, 930; Çûm (چوم) —leri 321; bk. ayrıca Ekrâd
kürdeler; sîm — 891
kürek 39, 147, 182, 186, 216, 399, 430, 438, 635, 674, 706, 713, 948, 1095; — sapları 382; —ciler ker-hânesi 1149; —çi kā'idesi 547; —çi tâyifesi 1108;

—çiler/kürekciler 361, 547, 650, 763, 1108; âhen/demür —ler 10, 50, 116, 207, 238, 270, 278, 332, 851, 868, 1043, 1065; elvâh —ler 53; Samakov kā'idesi üzere —ler 128; —ler 39, 119, 134, 148, 227, 284, 420, 432, 439, 668, 714, 1025; —lik ağaclar 108

kürk; semmûr — 231, 1087n, 1101; —ler 65, 510n; —lü hil'at-i fâhire 384; —lü hil'at-i has 97, 446; fâhir kürklü —/hil'atler 408, 510, 1087; fâhir semmûr kürklü —/hil'atler 67, 229, 236, 237, 299, 359, 416, 674

Kürs (Şehrezol'un sancaklarından) 915

kürsî/kürsü 302, 1107; — Ağası 372n; —dâr 122, 711, 997, 1008, 1067; —-i münîr 655; — kurulup 725; —ler 763, 1144

küskü 116, 399, 438, 635; ağac — 108; âhen — 29, 134; —-i çûp 108n

küstahlık 779; —lar 45

Küşân/Gāzî-küşân (Şehrizol'un sancaklarından) 915

küşte 42, 205n, 224n, 225, 313, 314, 315, 523, 527, 528, 532, 544, 929, 1145; —ler 61, 528, 529, 799, 925, 1048, 1082, 1085n; —lerden püşteler 165, 166n, 167, 174

Kütahya (Anadolu sancaklarından) 11, 171, 179, 183, 225, 241, 298, 305, 349, 350, 356, 370, 379, 386, 425, 426n, 427, 455, 471, 472, 473, 478, 482, 508n, 510, 515, 538, 542, 548, 554, 646, 660, 776, 882, 893, 974, 1010, 1139, 1153, 1167, 1172; — Alay Beyi 640; — Beylerbeyisi 970; — eşrâfları 473n; — Mîrlivâsı 460; — Sahrâsı 976; — sancakları 849

küttâb 144, 383, 727, 1096; — efendiler 512; —-ı Dîvân 282; —-ı Dîvân-ı 'âlî 46

kütük; kara — misâl 315

L

Lâcân (Şehrezol'un sancaklarından) 915

Laçin Ağa 191, 195, 196n, 204, 211

Ladik 497, 498, 530; — boğazları 498

lağım 81, 89, 150n, 151, 152, 219, 220, 271, 334n, 644, 814, 870; —cı 669; —cılar 15, 115, 218, 334, 570, 864, 961, 1044; —cıyân 230, 561, 794, 852, 1068, 1162; —cıyân Ermeni kefereleri 1044; —cıyânlar 20, 853; —lar 43, 44, 81, 90, 150, 217, 289, 293, 308, 318, 334, 392, 743, 778, 787, 815, 842, 846, 853n, 948, 949, 951, 960, 1027, 1044; —lar tedârükleri 334, 392

lahana 578, 579

Lahor 772

Lahsa 179, 599n, 791; — Eyâleti 248, 955, 1112; — Mîr-i mîrânı 11, 326, 536; — mîrlivâları 11

la'în 52, 60, 88; —ler 1102

la'l 122

lâle 4, 6, 745, 1001; —-i Nu'mān misâl 1079; —zâr 614, 1022n

Lâlezâr-zâde Efendi (Kefe Mukāta'acısı, Haslar Mukāta'acısı, Havâss-ı hümâyûn Mukāta'acısı) 104, 558, 604, 709, 759

La'lî Efendi (Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden, Rc'îsülküttâb) 103, 179, 381, 391, 476, 1178n

Lapseki/Labseki 351; — Kazâsı 351

Lârende 349, 350, 467, 494, 569, 638, 796, 879, 897, 1083; — Sahrâsı 386, 494, 1017

lâş/lâşe; —ler 163, 167, 168, 174, 283, 1082; — ü/vü cîfeler 166n, 167, 489, 502, 507, 528, 532, 556, 751, 799, 820, 881, 925, 926, 929, 949, 1048

Latîf Efendi bk. 'Abdüllatîf Efendi (Diyârbekir'de Defterdâr, Haleb Defterdârı)

Latîf Efendi bk. 'Abdüllatîf Efendi (Kaşıkcı, Sergi Emîni, Nüzül Emîni)

lâyık 200, 257n, 384n, 763, 768, 769, 774, 780, 797, 855, 909n, 966, 968

lâzım 100n, 109n, 255n, 420, 514, 776, 780, 782, 831, 837, 841, 860, 877, 881, 887, 897, 935, 940, 947, 953, 954, 956n, 962, 965, 999, 1000, 1007, 1034, 1095, 1108n

Leda (Lava?) Palankası (Eğri Kalesi civârında) 287n

Leh 52, 100, 172, 631, 694, 705, 726, 743, 746, 978, 993, 1000, 1004n; — ahvâlleri 979; — guruşu 699; — elçileri 903n, 978, 1000, 1005; — eşkıyâları 206, 208; — karyeleri 742; — Kazakları 1066; — keferesi 690, 694n, 738, 746, 747; — Kıralı 155, 632, 692, 705, 708, 716, 726, 738, 739, 752, 978, 979, 991, 992, 994, 1000, 1005, 1150; — Kıralı elçileri 546, 1126; — Kıralı keferesi 705, 991; — Kıralı'nın oğlu 738; — Kıralı Vilâyeti 742, 991; — kıralları 1000, 1004, 1118; — seferi 692, 693, 703n, 705n, 707, 708, 709, 710, 711, 714, 716, 720, 726, 992, 994, 1004, 1005; — taburu 309n, 693, 694n, 978; — Vilâyeti 632, 742, 992, 1000, 1004

lenger 950; — bıragup 362; —ler 365, 731; —ler bırağup 483, 743

leseler 219, 289, 290, 332, 420; döşemeler için — 289

levâzım 399, 657, 669, 943, 962, 987, 1095; —ât/levâzımâtlar 10, 26, 56, 112, 115, 148, 149, 156, 197, 228, 401, 480, 483, 652,

656, 706, 714, 735, 850, 851, 872, 886, 992, 1109, 1128, 1163; altun/gümüş —lar 596; —lar 216, 257n, 276, 289, 332, 400, 419, 438, 468, 479, 513, 596, 619, 620, 634, 639, 702, 886n, 919, 943, 947, 955, 962, 997
levend 970; —âne gavgalar 844; — askeri 323; —ler 854; — mıklacılar 323
leyl; msfu'l— 145, 215, 234, 252, 284, 292, 293, 342, 348, 368, 417, 500, 502, 503, 550, 664, 744, 749, 767, 788, 797, 819, 840, 843, 844, 853, 862, 875, 950, 951, 1019, 1039, 1138, 1147, 1152, 1153, 1160, 1176n; —lerde kā'ide 16; — ü nehâr 339, 845, 850
Leyle-i Kadr bk. Kadir Gecesi
lezez; — kusûr mevâcibleri 619; — kusûrları 343; — mevâcibleri 22, 48, 79, 143, 195, 260, 280, 311, 330, 357, 387, 463, 494, 543n, 550, 565, 613, 620, 629, 636, 882, 1074, 1124, 1141, 1163, 1170, 1176
libâs 655; tağyîr-i — 511; müzeyyen —lar 1030; —lar 119, 891, 990, 1141; altun —lu mücevvezeler 688; beyâz —lu 444, 847; kırmuzu —lu 444; kefere —lular 444; siyâh —lular 444
licâm; —ı murassa' 1013; —ları dürr [ü] yâkūt-ı ahmer ile müzeyyen 1033, 1080n; —larına harâm katdılar 316; mücevher —lu 1038, 1070,1122; —lu 97; mücevher —lu atlar 145, 236; altun murassa' —lu yedekler 136; —lu mücevherlü yedekler 996, 1055
liman 362, 365, 661, 909n, 976; — dutup 818; —lar 899
Lipol/İpol Nehri/enhârı 263, 265, 266n; — Palankası 265
Lipova 300; — Kal'ası 94, 202, 208, 453
lisân 775; —ı hâl 167, 174, 528; —ı şerîfleri 62, 250
Litroz Karyesi 13, 71, 118, 244, 404; — mahalli 715
livâ 58, 301, 916; — 'alemleri 1039; —i sebz 282; —lar 257, 329, 341, 351, 473, 484, 489, 505, 523, 526, 529, 548, 808, 849, 901, 1081n, 1090
Livâ-i Akhisâr bk. Akhisar Livâsı
Livâ-i Alacahisâr bk. Alacahisar Livâsı
Livâ-i Arnavud Belgıradı bk. Arnavud Belgıradı Livâsı
Livâ-i Avlonya bk. Avlonya Livâsı
Livâ-i Aydın bk. Aydın Livâsı
Livâ-i Birecik bk. Birecik Livâsı
Livâ-i Bolu bk. Bolu Livâsı
Livâ-i Bozok bk. Bozok Livâsı
Livâ-i Cevâzir bk. Cevâzir Livâsı
Livâ-i Çorum bk. Çorum Livâsı
Livâ-i Dukagin bk. Dukagin Livâsı
Livâ-i Elbasan bk. Elbasan Livâsı
Livâ-i Ergani bk. Ergani (أرغنين) Livâsı
Livâ-i Gedüz bk. Gedüz Livâsı
Livâ-i Harput bk. Harput Livâsı
Livâ-i Hersek bk. Hersek Livâsı
Livâ-i Hille bk. Hille Livâsı
Livâ-i Hudâvendigâr bk. Hudâvendigâr Livâsı
Livâ-i İçel bk. İçel Livâsı
Livâ-i Kângırı bk. Kângırı Livâsı
Livâ-i Karesi bk. Karesi Livâsı
Livâ-i Kastamonu bk. Kastamonu Livâsı
Livâ-i Kayseriyye bk. Kayseriyye Livâsı
Livâ-i Kığı bk. Kığı Livâsı
Livâ-i Kilis bk. Kilis Livâsı
Livâ-i Köstendil bk. Köstendil Livâsı
Livâ-i Mağnisa bk. Mağnisa Livâsı
Livâ-i Malatya bk. Malatya Livâsı
Livâ-i Mefârikîn bk. Mefârikîn Livâsı
Livâ-i Menteşe bk. Menteşe Livâsı
Livâ-i Niğbolu bk. Niğbolu Livâsı
Livâ-i Niğde bk. Niğde Livâsı
Livâ-i Ohri bk. Ohri Livâsı
Livâ-i Segedin bk. Segedin Livâsı
Livâ-i Semendire bk. Semendire Livâsı
Livâ-i Silistire bk. Silistire Livâsı
Livâ-i Siverek bk. Siverek Livâsı
Livâ-i şerîf 19, 149n, 151, 246, 294, 527, 1056; —i hazret-i Selveri [Serveri] Enbiyâ hazretleri 487; —i hazret-i Sultân-ı Enbiyâ 315; —i hazret-i Sultân-ı güzîn-i risâlet 256; —'in sanduğu 857; —i Sultân-ı Enbiyâ 722
Livâ-i Tarsus bk. Tarsus Livâsı
Livâ-i Tırhala bk. Tırhala Livâsı
Livâ-i Üsküb bk. Üsküb Livâsı
Livâ-i Vı[l]çıtrın bk. Vı[l]çıtrın Livâsı
Livâ-i Vidin bk. Vidin Livâsı
Livâ-i Yanya bk. Yanya Livâsı
Lofça 270; — Kazâsı 238
Lonka-zâde Efendi bk. Mustafa Efendi/Paşa (Lonka-zâde, Muhâsebe-i Evkāf-ı Haremeyn, Muhâsebe-i Cizye, Rumeli Muhâsebecisi, Baş-rûznâmeci, Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Defterdâr Kāyim-makāmı, Kıbrıs Beylerbeyisi, Anadolu Defterdârı, Nişâncı)
Lori 1031; — Beylerbeyisi 11; — Kal'ası 180; — mîrlivâları 11
Lubat/Lubad 478, 514, 515; — Köprüsü/Cisri 479, 514, 515
lu'b; —kârlar 601n; —lar 556; —lar gösterüp 407, 555, 933
Lugoş (پلاغوش / بلاغوش / لاغوش) Kal'ası 94, 208, 216, 453
Lûr Hân (Ekrâdlar'dan) 790, 940, 953, 956, 958, 1047; — askeri 940, 1047; — Ekrâdı 523,

916, 919, 940, 941, 1046, 1047; — Ekrâdları 508, 909n, 938; — örekesi 940, 942; — segbânları 1048
Luteran 155n, 172
lutf 223, 359, 416, 847, 1027; —-i Sübhânî 42
Lütfi Efendi (Re'îsülküttâb) 450

M

Ma'an-oğlu/zâde (Sayda'da) 180, 387, 471, 512, 513, 542, 599n, 601, 617, 618, 662, 773, 833, 861, 900, 1010; —'nun hazînesi 560, 584; —'nun kal'aları 833
mâ-beyn 186, 326, 438, 468, 491, 796, 831, 855, 876, 907; — düşüp 694, 804; —leri 492, 752, 764, 800, 834, 907; —lerinde ihtilâf düşüp 747; —lerine nifâk bırağup 681
Macar 17, 42, 172, 208, 271, 398n, 738; — askeri 309n; — Beyi 147; — elçileri 10; — hâyinleri 65; —î Talyan tüfengli 27, 62; — Kapudânı 151, 152; — kefereleri 169, 278, 739; — keferesi 10, 94, 164, 438; — Kıralı 444n, 454; —lar 74n, 263, 271, 293, 318; —ların Serdârı 93; — mîli 158, 283, 285; — mîlleri 292; — seferleri 8n; harbî — tüfengleri 312; — tüfengleri 162; — tüfengli 155; süvârî — tüfengli alayı 315
mâcerâ 525, 526
ma'den 185, 399, 843, 1023; âhen/demür —i 185, 388, 546, 842; —ler/me'âdinler 140, 185, 230; — Mukāta'acılığı 765; — Mukāta'acısı 346, 604, 709, 1138; — Mukāta'ası 103, 377, 451, 558, 759
Ma'den-i Kiğı bk. Kiğı Ma'deni
Magrol/Magrav Hân/Paşa (Gürcistân'dan, Mîr-i mîrân-ı Karaman, şakî) 845, 854, 869, 870, 878, 879, 896, 897, 898, 901, 903n; —'ın oğlu/ferzendi 897, 898, 901; —'ın tevâbi'lerinden ba'zı merdler 905
mağara 737, 772, 914, 1082; — ağzından dûdları 1082; —-i kadîm 772; — ini 1082
mağfiret 7n, 167n, 187n, 372n, 436n, 666n, 915n
mağfûr 235, 398, 458, 459n, 589, 596, 666, 670n, 763, 772, 790, 837
mağlûb 9n, 25n, 30n, 316, 327n, 509n, 810n, 842, 924n, 1097n, 1172n, 1173n; —iyet 8n, 9n, 396n, 504n, 527n
Mağnisa/Ma'nisa 53, 55, 460, 478, 555, 908, 970; — Beyi 386, 864, 865, 869, 970; — Livâsı 490; — Mîrlivâsı 909n; — Sancağı 490, 1111
mağrib 164n, 868; tulû'-ı — 16; — vakti 74, 151, 165, 235, 266, 281, 289, 314, 332, 333, 334, 500, 655, 746, 781, 823, 844, 847, 865, 867, 873, 922, 926, 927, 932, 942, 1044; — salâtı 24, 33, 35, 40, 70, 84, 148, 149, 173, 284, 746, 781, 867, 926, 1021, 1039, 1095; — zemânı 499, 814
Mağrib 662; — Beyi 661; — Tırablusu 661; — Tırablusu Paşası 661
mağrûr 76, 93, 160, 164, 173, 232, 234, 235, 266n, 319, 322, 326, 365, 367, 421, 422, 465, 514, 518, 528, 532, 618, 693, 744, 746, 766, 773, 788, 790, 802, 945, 1172; — düşman 392; — hâyinler 514; — hâyin şakîler 514; — kâzibler 62; — kefere-i füccârlar 318; — kızılbaşlar 950; —lar 338, 365, 502, 957; —luk 51, 82; —luk sevdâsı 968; — zâlim beyler 524
mahabbet 258, 407, 492, 523, 603, 703; —ler 331, 562, 638; —nâmeler 1000n
mahal 100, 126, 129, 209, 228, 415, 659, 691, 715, 725, 801, 1054, 1060, 1061, 1099, 1100, 1101, 1123; nâ-— 766, 1061; —lât 262; —le 726; —leler 791, 1043, 1145n
mahbûs/mahpûs 10, 71, 137, 140, 165, 231, 255, 257, 453, 507, 521, 550, 591, 620, 664, 691, 692, 701, 766, 771, 782, 834, 865n, 867, 871, 887, 889, 906n, 953, 985, 1010, 1057, 1062, 1121, 1123, 1127, 1128
mâh dutulup 1146
mahfil 77, 252, 296, 335, 442, 654, 655, 862, 1069; —-i şerîf 655, 1070, 1123; —de re'îslik 655
mahfûz 234, 256n, 315, 519, 547, 764, 769, 833, 856
mâhî; beyâz — 903n; —ler 903
mâhir 421; —ler 233
Mahkeme 779; —-i şerîf 13
mahlûl 130, 333, 355, 379, 794, 899; —ler 976; cihâtlar — oldukda 1053; — tîmâr 974, 990; — tîmârlar 359
Mahmûd (Öküz/Kör, Mülâzım, nâmdâr, bölük halkından, şakîlerden) 329, 336, 346, 348, 449
Mahmûd Ağa (Arabacı-başı) 104, 563, 576
Mahmûd Ağa (Cây-ı Kethudâ) 710
Mahmûd Ağa (Demürci-zâde, Topcu-başı) 26
Mahmûd Ağa (Kemânkeş, Gurebâ'-i Yemîn Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, Malatya Beyi) 207n, 241, 310, 336, 376, 386, 960
Mahmûd Ağa (Sultân-zâde, Silâhdârlar Ağası, Sipâhî Oğlanları Ağası) 104, 132, 177, 187, 199, 207, 226
Mahmûd Ağa (Sipâhiyân'da nâzırlar) 586
Mahmûd Ağa (Sol Gurebâ Ağası, Sağ Gurebâ Ağası, Silâhdâr Ağası) 605, 613, 624
Mahmûd Ağa (Tersâne Emîni) 1124

Mahmûd Ağa/Kethudâ (Gurebâ'-i Yemîn Kethudâsı) 483, 546
Mahmûd Bey (Piriştine'den ma'rûf bir nâmdâr) 422
Mahmûd Bey (Sergi Emîni) 403
Mahmûd Efendi (Altı Poğaça-zâde, Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Nüzül Emîni) 409n, 707, 715, 724
Mahmûd Efendi (Bal, Haleb Defterdârı) 504. 599n
Mahmûd Efendi (Defterdâr, Âsitâne'de Defterdâr Kāyim-makāmı, Anadolu Defterdârı, Baş-defterdâr) 57, 68, 105n, 113, 177, 185, 187, 188, 208n, 229n, 240n, 1178n
Mahmûd Efendi (Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden) 179
Mahmûd Çelebi (Fazlı-zâde, Rûznâmçe-i Sânî) 178n
Mahmûd Efendi (Halîfe-i Sânî) 558, 567
Mahmûd Efendi (Kara Çelebi-zâde, Rumeli Kadı'askeri) 1176
Mahmûd Efendi (Edirneli, meşâyihden) 54, 1178n
Mahmûd Efendi (Mevkūfât) 178
Mahmûd Efendi (Mevlânâ, İstanbul Kadısı) 1009
Mahmûd Efendi (Mukāta'a-i Bursa, Mukāta'a-i Eğriboz) 103, 377, 451, 558
Mahmûd Efendi (Nüzül Emîni) 750
Mahmûd Efendi (Re'îsülküttâb) 35, 68, 97, 1178n
Mahmûd Efendi (Rumeli Kadı'askeri) 765, 780
Mahmûd Efendi (Şeyh, Vezîr, merhûm Bayram Paşa'nın Câmi'inde Nâsih, Nâsih, sâhib-i takvâ, 'azîz) 1140, 1145
Mahmûd Efendi (Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Tuna aklâmı Defterdârı, Nüzül Emîni, Defterdâr-ı Anadolu) 972, 977, 993, 1001, 1008
Mahmûd Efendi (Tezkireci-i Sânî) 103
Mahmûd Efendi (Üsküdârî, 'Azîz, meşâyih efendilerden) 196, 562, 651, 652, 654, 685, 686n, 1032, 1033, 1177n
Mahmûd Efendi (Yeniçeriyân Kâtibi) 104
Mahmûd Halîfe (Mukābele-i Süvârî Halîfesi) 258, 794, 819
Mahmûd Halîfe ('Ulûfeciyân-ı Yemîn'e Nâzır) 586
Mahmûdî 549, 675; — Ekrâdı 583, 1088; — Ekrâdı eyâletleri 248; bk. ayrıca Ekrâd
Mahmûd Kethudâ/Ağa (Cebeciler Kethudâsı, Cebeciler Ağası) 912, 913n, 943
Mahmûd-paşa 554; — Çarşusu 554
Mahmûd Paşa (Cıgal-zâde, Vezîr-i a'zam-zâde, Vezîr, Şirvân Beylerbeyisi, Diyârbekir'de Kāyim-makām, Şâm Vâlîsi, Serdâr, Bağdâd Beylerbeyisi, Rumeli Eyâleti, Vezîr-i hâmis, Vezîr-i râbi', Vezîr-i sâlis, Abaza üzerine Serdâr, Kıbrıs eyâletlerine sürgün) 390, 391, 397, 482, 507n, 512, 513, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 525, 529n, 536, 587, 588, 592, 594, 600n, 601n, 602n, 624, 638, 647, 650, 663, 671, 687, 696, 703, 705, 708, 740, 756, 758, 765, 776, 777, 778, 789, 790, 794, 825, 882, 885, 902n, 967, 969, 985, 1009, 1063
Mahmûd Paşa (Çerkes, Sivas Beylerbeyisi) 31, 87, 114, 156, 179, 183, 197, 202, 210, 214, 261, 296, 322
Mahmûd Paşa (Güzelce, Vezîr, Gence Beylerbeyisi, Şirvan-Şamakı Beylerbeyisi, Eflâk seferinde Serdâr, Tatar Hân Gāzî Girây'a gönderilen, Kāyim-makām) 52, 97, 114n, 179, 210, 239, 258, 259, 271, 274n, 275, 344, 345, 347, 348, 349, 428
Mahmûd Paşa (Yanık Beylerbeyisi, Tatar Hân Gāzî Girây'a gönderilen) 89, 106, 181, 198, 227, 235
mahsûl; —ât 495; —ler 917; — yerleri 921n
mahşer; rûz-i — 996, 1072
mahzar 51, 326, 424; — getürüp 424; —lar 327, 341, 344, 347, 425, 453, 476, 493, 514, 518, 792, 838, 977, 979, 999
mahzen 15,185, 213; der— 78, 185, 1054; —ler 185, 481, 551, 561, 634n, 669
Mahzen-i 'âmire (İstanbul'da) 547
ma'îşet ehli 243
makām 5, 9n, 49, 135, 159, 161, 230, 280, 504, 569, 632, 662, 708n, 745, 771, 811, 831, 842, 850, 866, 904, 908, 939, 941, 950, 954n, 957, 985, 1019, 1039, 1089n, 1091, 1099; mübârek — 126, 135, 157, 562; —ı 'âlî 451n, 655, 731, 761, 811, 914, 1026; —ı cây-ı latîf 1086; —ı celilü'l-kadr 1135; —ı latîf 495, 1122; —ı mübârek 168, 928; —ı şerîf 929; —lar 54, 58, 245, 328, 342, 345, 609, 655, 864, 903n, 986, 999, 1001, 1056, 1081, 1154
makbûl 198, 257, 260, 330, 394, 402, 436, 513, 585, 604, 704, 785, 861, 863, 1028, 1078, 1114, 1116
mâkiyân 248; söğiş — biryânları 411; —lar 17; —lar envâ'ı 412
Maksimilyan (Nemçe Kıralı'nın karındaşı, Ser'asker) 222, 233, 338
Maksûd Ağa/Paşa (Tersâne Emîni, Kapucular Kethudâsı, Mîrahûr-başı, Vezîr, Diyârbekir Beylerbeyisi, Mısır Beylerbeyisi) 1041, 1051, 1108, 1120, 1124, 1137, 1147, 1167, 1177n

Maksûd Hân ('Acem elçisi) 1063n, 1168n
maktûl 6n, 58n, 173, 503, 556n, 630, 840, 971n, 1128, 1129
ma'kūl 208, 211, 392, 459, 476, 966
mal 61, 257n, 1030; mîrî — 930, 1061; —-ı ganâyim 1103; —-ı mîrî 242, 257, 449, 472, 548, 701, 727, 970, 1009, 1143; —-ı mîrî su'âlleri 346; —-ı mîrî tahsîli 249, 490, 544, 588, 834, 1091, 1148; —lar 166, 255, 260, 701, 896, 903n, 1030; — tahsîli 31, 32, 113, 252, 357n, 394, 431, 447, 714, 785, 819, 849, 1061, 1084, 1129; — mal talebi 887; — mal zabtı 773
Malatya 427, 542, 640, 668, 819, 971, 1038n, 1058, 1117; — Beyi 557, 599n, 649; — Beyliği 960; — Livâsı 542, 1060; — menâzili 1037; — Mîrlivâsı 322, 989; — Sancağı 602, 1037
Malgara 67, 92, 93, 96; — Kazâsı 614
Mâlik Paşa (Tevkî'î) 486, 1178n
Mâliye 539, 541; Emîn-i Ahkâm-ı — 759; — Halîfesi 27; — Kağıd Emâneti 1138; — Kağıd Emîni 709; — Kâtibi 184; — kâtibleri 12, 27, 79, 184, 240, 290, 398, 426, 461, 476, 485, 538, 657, 706, 713, 714, 776, 794, 826, 1109; — Tezkirecisi 12, 27, 46, 178, 184, 240, 296, 309, 328, 348, 376, 377, 381, 391, 430, 451, 476, 485, 558, 567, 604, 627, 635, 657, 709, 759, 794, 826, 884n, 982, 1138
Malkoc Ağa (Silâhdâr Ağası, Sağ Gurebâ Ağası) 120, 639
Malkoc Bey (Deli, nâmdâr bölük halkından) 88
Malkoc Efendi (Dîvân kâtiblerinden, Yeniçeri Kâtibi) 184, 757, 760, 777, 794, 801
Malta kâfirleri 661
Maltepe/Maltebe 567n, 985; — Karyesi 539, 882, 1077; — Karyesi menâzili 1015; — menâzili 385, 463, 489, 565, 566, 603, 637, 777, 893; — menâzilleri 1121; —si Sahrâsı 489, 566
ma'lûm 51, 192, 243, 257, 287, 294, 308, 392, 396, 408, 424, 437, 461, 468, 557, 560, 601n, 687, 693, 707, 754n, 788, 792, 802, 831, 841, 937, 957, 965, 1068, 1131, 1165n; nâ— 717, 842, 1045, 1066; —lar 201, 223, 413, 437, 479, 539, 583, 589, 602, 620, 662, 776, 1000, 1062, 1118, 1128
Mama-hatun; — menâzili 571, 848, 867, 871, 1021; — Sahrâsı 388, 866; — Vâdîsi 866
mancınık 903n
ma'mûr 18, 34, 77, 79, 115, 179, 180, 212n, 217, 263, 283, 378, 393, 422, 435, 484, 488, 517, 523, 641, 642, 654, 676, 715, 772, 783, 831n, 881, 859, 914, 921, 930, 937, 939, 1030, 1033, 1112, 1113, 1140, 1166
mânde 12, 30, 55, 56, 57, 68, 113, 176, 184, 243, 248, 250, 353, 356, 401, 431, 447, 460, 461, 467, 484, 516, 538, 565, 585, 635, 648, 714, 794, 825, 828, 879, 889, 898, 926, 985, 997, 1001n, 1008, 1009, 1010, 1055, 1061, 1063, 1065, 1067, 1074, 1089, 1092, 1124; — Ağası 484, 667;— bölük halkı 514, 1004; — defteri/defterleri 568, 900, 904n; —gân çavuşlar 1038; —gân kaydları 986; —gân yeniçerinin zâbitleri 986; — kapu halkı 205; —ler/mândegân 12, 168, 183, 247, 431, 484, 542, 667, 710, 1008, 1032; —ler/Mândegân Ağası 671, 714, 716n, 756, 889, 993, 1003, 1004, 1008, 1055, 1063, 1068, 1075, 1078, 1091, 1122; — segbânlar 514; — yeniçeriler 514, 515
mankalar; neferât —ı 1163
Mankalya 1075
Mankūr-kuşu bk. Mehmed Paşa (Mankūr-kuşu, Budun Defterdârı, Mîr-i mîrân-ı Budun) (Budun Defterdârı)
Mansûr Efendi (İstanbul Mukāta'acısı, Mâliye Tezkirecisi, Rûznâmeci) 594, 627, 657, 951
Mar'aş 26n, 179, 497, 508n, 524n, 525, 526n, 550, 577, 768, 976; — alayı 798, 925; — alayları 158; — askeri 211; — Beylerbeyisi 72, 75, 78, 114, 144, 183, 197, 202, 211, 222, 280, 387, 394, 499, 526, 559, 570, 574, 581, 599n, 602, 640, 646, 674, 675, 714, 736, 740, 775, 863n, 914, 916, 920, 924n, 1024; — erbâb-ı tîmârları 57; — Eyâleti 10, 51, 102, 112, 138, 264, 268, 321, 344, 382, 396, 427, 465, 525, 541, 557, 584, 593, 618, 639, 640, 680, 707, 736, 755, 796, 808, 825, 878, 979, 989, 1048, 1060, 1109, 1142, 1158n; — menâzili 526; — Mîr-i mîrânı 31, 34, 44, 49, 57, 238, 242, 259, 261, 268, 305, 309, 320, 352, 465, 466, 482, 497, 500, 524, 527, 541, 794, 796, 798, 808, 810, 811, 824, 831, 835, 837, 839, 843, 849, 859, 866, 877, 878, 901, 902, 905, 924, 945, 950, 964, 1022, 1032, 1044, 1048, 1059, 1090, 1158; — Vâlîsi 31n; — zu'amâsı 57
Mar'aş Kars[ı] 496
maraz 212, 665, 702, 965, 1041; —-ı şedîd 684
Mardin 587, 589, 599n, 908n, 961n, 962, 963, 964n, 966, 1088, 1090n, 1110; — altı 906, 964; — Kal'ası 906; — menâzili 963, 810; — Nâhiyesi 887; — Sahrâsı 964; — Şehri 961, 963; — Voyvodası 819, 908n
ma'reke 924, 925; —ler 911
ma'rifet 461, 590, 665n, 698n, 915, 1066, 1067, 1074n, 1176n; ehl-i — 100; — sâhibleri 792
marîz 588, 649, 686, 1023, 1085; —ler 934, 1074, 1089

mart 326; — ayı 640; — cyyâmı 909n; — ibtidâsı 204
ma'rûf 184, 158, 229, 241, 255, 260, 264, 422, 592, 729
masar mevâcibleri 79, 86, 170, 203, 226, 269, 298, 320, 343, 369, 370n, 391, 422, 445, 470, 507n, 510, 536, 555, 557, 570, 619, 620, 636, 761, 812, 833, 857, 958, 985, 1036, 1125, 1144, 1173; kusûr — 638
maslahat 565; berây-ı — 907
masraf 185, 206n, 274, 326, 424, 539, 599n, 653, 695, 696, 1061, 1091, 1127, 1129; yevmiyye —lar 1168; —lar/mesârıf 102, 185, 564, 606, 650, 664, 824, 900, 1108, 1125; —ların ta'yîn ederler 1158
ma'sûmlar; — hâtırı 873
Maşad Sahrâsı 888, 921, 924, 932, 937, 938
Matara-burnu 63, 727
mataracı 542, 711, 881, 1099, 1056; —lar 1096
Mataracı Mehmed Ağa (Sipâhiyân Ağası) 880, 1008, 1046, 1048, 1049
matbah 170, 610, 626, 631, 726, 948, 1089, 1090; taşra — 621; — Emîni 55, 178, 377, 609, 623, 711, 977, 994, 1007, 1041, 1066, 1131, 1141, 1148; — Emîni Kâyim-makâmı 1074; — Halîfesi 711; — hizmetleri 242; —ı 'âmire 55, 667, 670, 702, 707, 711, 734, 741, 761, 992, 993, 1007, 1054, 1110; —ı 'âmire Emîni 105, 702, 759; —ı 'âmire halkı 994; —i 'âmire hademesi 712, 1007, 1116; —ı 'âmire mühimmâtları 137; —ı 'âmire tedârükü 702; —lar 117, 191, 244, 302, 333
mâtem 54, 303, 304, 417n, 666, 810
mat etdün 580
Matey (la'în, Nemçe Kıralı'nın kardeşi) 88
matkab 15, 635
matlab 779; —lar 130; âsitâneleri temâm olanlara —ları verilüp 723
Mâverân (Şehrezol sancaklarından) 916n
Mâverâünnehir Sahrâsı 937
mavuna 57, 112, 661, 662, 670; —i kebîrler 661; —lar 656; kebîr — resm edüp 1124
mayıs 1164; — vakti 117
maymuncuk üzere miyâneler 159
Mazak Ağa (Kara, Turnacı-başı, Samsoncu-başı) 776, 783, 785
mazarrat 358, 360, 910; def'-i — 393, 460; —lar 56, 356, 393, 455, 461, 484
Mâzenderân 388; — keferesi 645; —lı 1026; —lılar 817; — misâl tüfengli 816; — tüfengciler 1044; — tüfengliler 676, 822, 940, 1024
mazgallar 39, 281, 284, 332, 333, 692, 1152
mazlûm; —lar 273, 413, 792, 829, 830, 840, 1147n; — müsâfirler 881
ma'zûl 23, 44, 67, 69, 101, 129, 130, 144, 228n, 247, 280, 320, 321, 333, 344, 373, 386, 412n, 446, 447, 448, 456, 460, 469, 507n, 515, 531, 549, 551, 557, 575, 588, 592, 593, 600n, 612, 618, 625, 651, 652, 653, 658, 660, 664, 672, 685, 689, 697, 698, 701, 714, 716n, 728, 732, 735, 743, 748, 750, 765n, 766, 769, 770, 775, 779, 780, 782, 785, 801, 824, 826n, 829, 830, 851, 852, 859, 863, 871, 913, 943, 948, 959, 973n, 980, 995, 999, 1004, 1006, 1008, 1049, 1057, 1058, 1064, 1078, 1119n, 1120, 1124, 1131, 1134, 1137, 1138, 1144, 1157, 1159, 1160, 1161, 1176n; —ler 11, 15, 21, 40, 73, 148, 194, 247, 258, 284, 398, 411, 412, 420, 794, 869, 948, 992, 1013, 1050, 1069
me'âdin bk. ma'den
meblağ 130, 252, 326, 572, 684, 964, 1172n; —ı husûsî 701
mebzûl 244, 488, 812, 850, 1057, 1157
mecâl 788, 1147; bî— 365, 416, 820, 822, 823, 1047; —ler 223, 645, 746, 822, 1027
Mecid Efendi (Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden, Nişancı/Tevkî'î, Re'îsülküttâb) 103, 227, 480, 481, 485, 534, 590, 591, 595, 600n, 604, 625, 631, 635, 652, 657, 658, 663, 687, 703, 704, 709, 765, 1178n
meclis 46, 140, 157, 200, 201, 208, 345, 419, 436, 479, 526, 552, 566, 587, 596, 601n, 688, 700, 733, 783, 842, 908, 919, 930, 941; def'-i — 46, 49, 95, 317, 345, 349, 436, 471, 511, 526, 534, 586, 770, 780, 781, 842, 966, 973, 1035; —i 'âlî 923; —i 'ilm 252
mecrûh 28, 35, 40, 43, 86, 90, 91, 95n, 129, 149, 150, 151, 159, 160, 170, 207, 219, 224n, 235, 281, 286, 289, 292, 293, 294, 295, 308, 316, 334, 342, 364, 365, 366, 367, 422, 441, 442, 469n, 520, 531, 643, 644, 690, 691, 693, 694, 744, 747, 749, 751, 787, 802, 803, 820, 841, 863, 895, 905, 926, 927, 941, 951, 952, 958, 1026, 1027, 1044, 1045, 1082, 1097, 1099, 1156; —lar 43, 45, 61, 152, 168, 225, 233, 281n, 288, 290, 295, 334, 503, 754, 803, 815, 848, 873, 925, 961, 1026n, 1027, 1029, 1031, 1082n
meczûb 408
medfûn 704n, 1120
medh 311, 335, 395, 397, 724, 729, 855
Medhî Çelebi/Efendi (Okcı-zâde, Baştezkireci, Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden, Re'îsülküttâb) 35, 68,103, 179, 243n, 307, 348, 1178n
Medîne-i münevvere 569; vakf-ı — 495
medrese 230, 409, 665, 685, 1032, 1148; —i latîf 1032; —ler 654, 935
Mefârikîn Livâsı 323
mehâbet 71, 740, 744, 891, 913n, 1155
Mehâyif 460, 539, 563, 981n, 1143; — hizmeti 484
Mehdî nâmında olan habîs uğursuzlar (Eskişehir'de) 1082

Mehmed (Celâlî Çorbacı Tavîl Ahmed-oğlu'nun kardeşinin oğlu) 508
Mehmed Ağa (Alaca, Matbah Emîni, Cebeci-başı, Sipâhîler Ağası, Silâhdârlar Ağası, Sol 'Ulûfeciler Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, Sipâhî Oğlanları Ağası) 55, 56, 64, 102, 104, 241, 255, 348, 370, 413, 419, 475, 549
Mehmed Ağa (Besnilü, Gurebâ'-i Yesâr Ağası, Gurebâ'-i Yemîn Ağası) 835, 851, 887, 904n
Mehmed Ağa (Cebeci-başı, Şâh'a elçi) 656, 682
Mehmed Ağa (Ellibirinci, Hasekî) 636
Mehmed Ağa (Firenk, Cebeciler Ağası, Gurebâ'-i Yemîn Ağası, Sol 'Ulûfeciler Ağası, Silâhdâr Ağası, Sipâhîler Ağası, Ser-bevvâbân) 207n, 208, 211, 226, 238, 241, 304, 306, 310, 328, 336, 377
Mehmed Ağa (Gürcü, Matbah Emîni, Cebeci-başı, Çavuş-başı, Kapucu-başı, Kapucular Kethudâsı) 609, 623, 646, 686, 697, 701, 702, 753
Mehmed Ağa (Hâce-zâde, Küçük Mîrahûr, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası, Silâhdârlar Ağası) 177, 187, 207, 226
Mehmed Ağa (İmâm-zâde, Gurebâ'-i Yesâr Ağası, Sağ Gurebâ Ağası, Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası) 483, 538, 546, 586, 592, 835
Mehmed Ağa (Kapucu-başı) 377, 943, 992, 1003, 1008
Mehmed Ağa (Kapucu-başı, Sultân III. Murâd'ın kızlarından biri ile nikâhlanan) 624, 759
Mehmed Ağa (Mağnisalı, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası) 241
Mehmed Ağa (Meyhoş, Gurebâ'-i Yesâr Ağası) 177, 187
Mehmed Ağa (Mîrahûr-i Sânî, Mîrahûr) 105, 377
Mehmed Ağa (Mîr-i kelâm, Turnacı-başı, Zağarcı-başı, Yeniçeri Kethudâsı) 838, 851, 868, 877
Mehmed Ağa (müteferrikadan, Cebeci-başı) 951
Mehmed Ağa (Nüzül Emîni, Arpa Emîni) 627, 635, 643, 715
Mehmed Ağa (Penceviş, Cebeci-başı) 244, 274
Mehmed Ağa (Sağ Gurebâ Ağası, Trabzon Eyâleti) 966
Mehmed Ağa (Samsoncu-başı, Erzurum Kal'ası'nda) 633, 647, 764, 765, 877
Mehmed Ağa (Sarımsak, ma'zûl bölük ağalarından) 386
Mehmed Ağa (Segbân-başı, Silâhdâr Ağası, Sipâhî Oğlanları Ağası) 804, 973, 982, 983n, 985
Mehmed Ağa (Ser-şâhinciyân) 104
Mehmed Ağa (Silâhdâr, Yeniçeri Ağası) 548, 550, 557, 558, 563, 566, 585, 586, 588, 589n
Mehmed Ağa (Silivrili, Segbân-başı) 588
Mehmed Ağa (Sipâhîler Kethudâsı, Gurebâ'-i Yemîn Ağası) 960
Mehmed Ağa (Şikem, Rumeli Boğaz-hisâr'ın Dizdârlığı) 692
Mehmed Ağa (Tavîl, Kapucular Kethudâsı, Küçük Mîrahûr) 609, 623, 624, 638, 649
Mehmed Ağa (Turnacı-başı) 104
Mehmed Ağa ('Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, Sipâhî Oğlanları Ağası) 656, 704, 710, 760, 851, 966, 972, 973n
Mehmed Ağa (Vezîr-i a'zam Nasûh Paşa'nın Kapu Kethudâsı) 590
Mehmed Ağa (Yeniçeri Ağası, Karaman Mîr-i mîrânı) 16, 29n, 30, 33, 35
Mehmed Ağa (Zağarcı-başı, Segbân-başı, Samsoncu-başı) 480, 547, 558, 636, 646, 647
Mehmed Ağa/Kethudâ (Yeniçeri Kethudâsı, Segbân-başı, Budun muhâfazasında) 530, 558, 563, 585, 684n, 686, 702, 705, 709
Mehmed Ağa/Kethudâ (Zağarcı-başı, Yeniçeri Kethudâsı) 777, 785, 791, 794, 807, 838n, 846
Mehmed Ağa/Paşa (Bebr, Bostancılar Kethudâsı, Bostancı-başı, Vezîr, Mısır Beylerbeyisi) 649, 703, 714n, 720, 756, 760, 762n, 781, 791
Mehmed Ağa/Paşa (Dervîş, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa Kethudâsı, Şâm Eyâleti, Vezîr, Diyârbekir Eyâleti, Bağdâd Eyâleti) 431, 1048, 1087, 1089, 1090, 1092, 1095, 1114, 1167
Mehmed Ağa/Paşa (Gürcü, Hâdım, Saray-ı hümâyûn'da Ağa, Vezîr, Mısır Beylerbeyisi, Hezargırad muhâfazasında, Belgırad muhâfazasında, Vezîr-i sâdis, Vezîr-i sâlis, Vezîr-i sânî, Kāyim-makām, Vezîr-i a'zam, Kāyim-makām) 430, 449, 456, 469, 479, 481, 546, 549, 551, 554, 557, 563, 564, 566, 588, 593, 595, 597, 601n, 603, 604, 607, 609, 627, 631, 635, 637, 647, 649, 651, 656, 663, 671, 684, 686n, 687, 703, 705, 708, 740, 744, 756, 758, 765, 768, 769n, 770, 784, 789, 794, 801, 804, 805, 806; — sarayı (At-meydânı'nda) 561, 588
Mehmed Ağa/Paşa (Gürcü, Kapucu-başı, Mîrahûr-başı, Rumeli Beylerbeyisi,

Şâm Beylerbeyisi) 753, 768, 779, 783, 794, 799, 808, 824
Mehmed Ağa/Paşa (Kayış, Gurebâ'-i Yemîn Ağası, Erzurum/Trabzon cânibine zahîre iştirâsına me'mûr, Silâhdârlar Ağası, Musul Eyâleti, Kerkük Beylerbeyisi) 483, 538, 546, 556, 563, 570, 572, 581, 586, 592, 639, 772
Mehmed Ağa/Paşa (Silâhdâr Ağa, Vezîr, Erzurum'da zâbit) 1023, 1037
Mehmed Ağa/Paşa (Sultân-zâde, Civan Kapucu-başı, Silâhdâr-başı, Vezîr, Anadolu Beylerbeyisi, Mısır Beylerbeyisi, Özi muhâfazasına fermân, Budun Beylerbeyisi, Ser'asker, Mîr-i mîrân-ı Şâm, Sadr-ı a'zam) 104, 132, 985, 1009, 1042, 1045, 1053, 1055, 1062, 1144n, 1161, 1162, 1165, 1166, 1174, 1175, 1176
Mehmed Ağa/Paşa (Yeniçeri Ağası, Karaman Beylerbeyisi, Habeş Eyâleti) 876, 1079, 1090, 1145, 1146n
Mehmed Bey (Cıgal-zâde'nin küçüğü, Sultân III. Murâd'ın kızlarından biri ile nikâhlanan, Dîvân Kâtibi, Turnacıbaşı) 624, 633, 635
Mehmed Bey (Ekrâd beylerinden) 518
Mehmed Bey (itâ'at eden Firenk beylerinden, -- Semendire Beyi) 300, 301, 302, 340
Mehmed Bey (Mihalicli Hüseyn Paşazâde, Hüdâvendigâr Mîrlivâsı) 838, 839
Mehmed Bey (Rum, nâmdâr sipâhîlerden, zorba) 800, 922; — yârânları 922
Mehmed Bey (Tanbûrî, Sol 'Ulûfeciyân Kâtibi) 594
Mehmed Bey (Vezîr Serdâr Cıgal-zâde'nin kethudâsı) 387
Mehmed Bey/Paşa (Karakaş, Malatya Livâsı, Haleb Beylerbeyisi, Rumeli Beylerbeyisi, Vezîr, Budun Beylerbeyisi) 321, 323, 370, 427, 533, 542, 599n, 602, 638, 640, 658, 690, 694n, 748, 749, 750, 757, 760n, 762, 779
Mehmed Bölük-başı (Âsitâne'de Topçular Kethudâsı) 652
Mehmed Bölük-başı (Topcu, Selânik topcuları bölük-başılarından) 402
Mehmed Çavuş (Koyun Emîni) 191
Mehmed Çavuş (Yeniçeri Çavuşu) 575
Mehmed Çelebi (Tavîl, Küçük Kâtib) 102
Mehmed Çelebi/Efendi (Baş-rûznâmeci, Süvârî Mukâbelesi Kâyim-makâmı, Baş-rûznameci) 12, 30, 53, 54, 57, 103, 105n, 178, 188, 243
Mehmed Çorbacı (Tavîl Ahmed Çorbacızâde) 326
Mehmed Dede (Meczûb) 408, 411
Mehmed Efendi (Anadolu Kadı'askeri) 765, 771
Mehmed Efendi (Anadolu Muhâsebecisi, Baş-muhâsebeci) 558, 604, 794
Mehmed Efendi (Arpa Emîni) 1092
Mehmed Efendi (Avlonya Mukāta'acısı) 709
Mehmed Efendi (Ayasofya-i kebîr Vâ'izi/Şeyhi, meşâyihlerden, nâsıh, sâhib-i takvâ) 54, 111, 123, 161, 196, 1177n, 1178n
Mehmed Efendi (Bostân-zâde, Anadolu Kadı'askeri, Şeyhülislâm, 'ulemâ ve müderrisînden) 53n, 57n, 103n, 405, 553n, 564n, 652, 1177n
Mehmed Efendi (Bursa Kadısı) 1016
Mehmed Efendi (Defter Sıçanı, Yeniçeri Kâtibi) 30, 101, 177, 184, 245, 276, 296
Mehmed Efendi (Defterdâr Kāyim-makāmı, Defterdâr) 243, 375
Mehmed Efendi (Divitdâr-ı Evvel) 104, 178, 558
Mehmed Efendi/Paşa (Emîr, Seyyid, Anadolu Defterdârı, Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Tuna Defterdârı, Defterdâr Kāyim-makāmı) 401, 405, 428, 429, 432, 548, 632, 647, 806
Mehmed Efendi (İstanbul Mukāta'acısı) 377, 604, 709, 759
Mehmed Efendi (Kabakulak-zâde, Koca, İstanbul Kadısı) 1167
Mehmed Efendi (Kalender-hâneli, Silâhdârlar Kitâbcti) 1138, 1139n
Mehmed Efendi (Kara Hâce, Mensûh Mukāta'acısı, Rûznâmeci Kāyim-makāmı) 759, 1074
Mehmed Efendi (Keklik, Silâhdârlar Kâtibi) 104, 178, 376
Mehmed Efendi (Koska, Küçük Rûznâmeci, Defterdâr Kāyim-makāmı, Defterdâr) 376, 423, 450, 1178n
Mehmed Efendi (Koyun/Ganem Mukāta'acısı) 558, 709, 759
Mehmed Efendi (Lonka-zâde Mustafa Paşa'nın akrabâlarından, Sefer Rûznâmecisi, Rûznâmeci, Rûznâmçe-i Sânî) 178, 237, 567, 585, 587, 635
Mehmed Efendi (Mukābele Kāyim-makāmı) 567
Mehmed Efendi (Mukāta'a-i Eğriboz) 103
Mehmed Efendi (Mukāta'a-i Evvel) 451
Mehmed Efendi (Nâ'ib, Edirne Kadısı, İstanbul Kadısı) 1157, 1167

Mehmed Efendi (Nişânî, Yeniçeri Kâtibi Kāyim-makāmı) 568
Mehmed Efendi (Nüzül Emîni) 657, 794
Mehmed Efendi (Tezkire-i Evvel, Re'îsülküttâb) 11n, 103, 184
Mehmed Efendi (Re'îsülküttâb) 826, 849, 1178n
Mehmed Efendi (Rûznâmçe-i Sânî) 1008
Mehmed Efendi (Seyyid, Muhâsebe-i Evvel) 625
Mehmed Efendi (Sinân Bey-zâde, Süvârî Mukābelecisi Kāyim-makāmı, Piyâde Mukābelecisi, Süvârî Mukābelecisi, Sipâhî Oğlanları Kâtibi) 461, 485, 558, 567, 586, 592, 604, 794, 807, 827, 982, 1054, 1078, 1144
Mehmed Efendi (Şehr-emîni, Tersâne Emîni) 633, 696
Mehmed Efendi (Şeyhî, Yeniçeri Kâtibi) 306
Mehmed Efendi (Şehzâde Sultân Mehmed Vâ'izi, meşâyih-i 'izâmlardan) 1177n, 1178n
Mehmed Efendi (Tersâne Kâtibi) 547
Mehmed Efendi (Tezkire-i Kılâ'-ı Evvel/Büzürg) 709, 759
Mehmed Efendi (Tîmâr Defterdârı) 22
Mehmed Efendi ('Ulûfeciyân-ı Yesâr Kâtibi) 710
Mehmed Efendi (Vâridât-ı Evvel) 377
Mehmed Efendi (Yeniçeri Kâtibi) 636, 701, 851, 852, 857, 876, 877
Mehmed Efendi/Paşa (Hasköylü, Defterdâr, Şıkk-ı Sânî, Defterdâr Kāyim-makāmı, Anadolu Defterdârı, Baş-defterdâr, Sefer Defterdârı, Tuna Defterdârı, Anadolu Defterdârı, Defterdâr Kāyim-makāmı, Şıkk-ı Sânî Defterdârı) 479, 482, 484, 539, 545, 546, 551, 552, 557, 563, 564, 566, 593, 665, 684, 698, 750, 794, 826, 887, 1178n
Mehmed Girây Hân (Kırım Hânı, Bahâdır Giray'ın kardeşi) 567, 615, 664, 691, 771, 778, 802, 803, 1159n; — Tatarları 802
Mehmed Halîfe (Baş-rûznâmçe Halîfesi) 178
Mehmed Halîfe (Baş-rûznâmçe Halîfesi) 1144
Mehmed Halîfe (Dîvân-ı 'âlî vezzânlarından) 104
Mehmed Halîfe (Eşribe) 104
Mehmed Halîfe (Gurebâ'-i Yemîn Halîfesi) 567, 586
Mehmed Halîfe (Hengel, Mevkūfâtî) 104
Mehmed Halîfe (Mevkūfâtî) 104
Mehmed Halîfe (Sarı, Vâridât ü Muhâsebe vü Mukāta'ât, Rûznâmçe hizmetinde) 184, 258, 354, 635
Mehmed Halîfe (Yavaşça, Mukābele-i Süvârî, Baş-halîfe) 258, 269, 336, 567, 794
Mehmed Hân (Gāzî, Ebu'l-Feth, Sultân) hazretlerinin Türbe-i şerîfleri 1135
Mehmed Hân (Sultân, Pâdişâh Sultân İbrâhîm'in şehzâdeleri) 1160, 1161n
Mehmed Hân (III., Sultân, Gāzî, Dürr-i deryâ-yı velâyet, Fâtih-i Kılâ'-ı Eğri, Giyâsü'l-İslâmi ve'l-Müslimîn, Kahramânü'l-mâi ve't-tîn, Nûr-i hadîka-i hilâfet, Pâdişâh-ı İslâm, Pâdişâh-ı leşker-i 'Osmâniyân, sa'âdetlü Pâdişâh-ı zıllullâh, Sa'îdü'l-hayât ve Şehîdü'l-memât, es-Sultânü'l-a'zam, Sultânü'l-berreyn ve Hâkānü'l-bahreyn, Şâh-ı cihân, Zıllullâhi Te'âlâ fi'l-arazîn) 5, 29, 53, 54n, 98n, 120, 122n, 175, 176, 297, 345, 353, 371, 372, 373; —'in cülûsu 53n, 57n, 103n
Mehmed Kethudâ (diğer, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr) 178
Mehmed Kethudâ (Gurebâ'-i Yemîn Kethudâsı, Sipâhî Oğlanları Kethudâsı, Cebeciler Kethudâsı) 913n, 960
Mehmed Kethudâ (Kara Hâce, Vezîr-i sânî Kapudân Mehmed Paşa'nın kethudâsı) 607
Mehmed Kethudâ ('Ulûfeciyân-ı Yemîn Kethudâsı, Gurebâ'-i Yesâr Kethudâsı, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Kethudâsı) 104, 178, 187, 336, 546, 656
Mehmed Kethudâ (Yemen'de, Sol 'Ulûfeciyân Kethudâsı) 620
Mehmed Kethudâ/Ağa (Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa'nın kethudâsı, Ser'asker) 226, 228n, 237, 242, 246, 255, 265, 280, 281, 283, 284, 295, 302, 303, 306, 312, 314, 316, 317, 360
Mehmed Kuli Bey (Şâh'ın elçisi) 1114n
Mehmed Paşa (Almacı, Van Beylerbeyisi, Mar'aş Beylerbeyisi, Kars Beylerbeyisi, Van Eyâleti) 482, 535, 549, 559, 575, 577, 580, 582, 589, 593, 599n, 668, 675, 680, 682, 772, 800, 801, 825
Mehmed Paşa (Anadolu Beylerbeyisi) 638, 640, 646, 660, 680
Mehmed Paşa (Baş-mîrahûr, Vezîr, Mîr-i mîrân-ı Mısır, Küçük Vezîr) 884, 900, 967, 971
Mehmed Paşa (Boyalı, VI. Vezîr) 9n
Mehmed Paşa (Cerrâh, Vezîr-i râbi', Vezîr-i sâlis, Vezîr-i sânî, Vezîr-i a'zam, Vezîr-i sânî, Vezîr-i a'zam-ı sâbık) 8, 9n, 30, 54, 57, 92, 101, 102, 110, 113, 114, 134, 135, 136, 140, 141, 142, 148, 154, 157,

161, 168, 177, 189, 208, 228n, 231, 233, 236, 239, 274, 299n, 328, 348, 371n, 372n, 373, 393n, 831; — Sarayı (Kadırga Limanı'nda) 427, 451, 595

Mehmed Paşa (Çerkes, Vezîr-i tâsi', Vezîr-i hâmis, Vezîr-i a'zam, Serdâr-ı ekrem) 687, 703, 705, 708, 740, 792, 793, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 805

Mehmed Paşa (diğer, Vezîr-i râbi') 1154

Mehmed Paşa (Doğancı-başı, Bosna Beylerbeyisi) 621, 658

Mehmed Paşa (Ferhâd Paşa-oğlu, Mar'aş Vâlîsi) 31n, 114n

Mehmed Paşa (Gāzî, Diyârbekir Mîr-i mîrânı, Vezîr, Sadr-ı a'zam, Rumeli Eyâleti) 841, 969, 1021, 1035n, 1038n, 1043n, 1046, 1048, 1086, 1090, 1093, 1095, 1097, 1098, 1099, 1118

Mehmed Paşa (Gürcü, Vezîr, Şâm Beylerbeyisi, Anadolu Beylerbeyisi) 824n, 967, 969, 975n, 989, 1010, 1021, 1078, 1093, 1110, 1113, 1124, 1137, 1138, 1154

Mehmed Paşa (Hâdım, Kilarcı-başı, Şâm Vâlîsi) 482, 512, 526

Mehmed Paşa (Kalavun, Rumeli Beylerbeyisi, Vezîr, Baş-defterdâr, Mar'aş Eyâleti) 703, 707, 708, 725, 729, 730, 731, 737, 740, 768, 775, 796

Mehmed Paşa (Kanije Beylerbeyisi, dilîr) 453, 546

Mehmed Paşa (Kapudân, Vezîr, Vezîr-i sânî, sağdıc, Kāyim-makām, Vezîr-i a'zam, Serdâr-ı ekrem, Kāyim-makām, Vezîr-i a'zam, Haleb Eyâleti) 601n, 604, 607, 609, 612, 615n, 616, 621, 622, 627, 630, 631, 633, 634, 637, 639, 640, 641, 642, 644, 647n, 649n, 650, 653, 684, 685, 686, 687, 688, 692, 697, 702, 704

Mehmed Paşa (Karaman Beylerbeyisi, Sivas Beylerbeyisi) 482, 492, 698, 768, 775, 776, 796, 798, 808, 811, 813, 839

Mehmed Paşa (Kefe Beylerbeyisi, Sultân III. Murâd'ın kızlarından biri ile nikâhlanan) 624

Mehmed Paşa (Lala, Karaman Beylerbeyisi, Anadolu Beylerbeyisi, Rumeli Beylerbeyisi, Budun muhâfazasında, Belgırad muhâfazasında, Vezîr-i a'zam, Serdâr-ı ekrem) 44, 54n, 66, 87, 88, 92, 95n, 97, 106, 138, 149, 150, 158, 171, 179, 183, 190n, 195, 203, 210n, 211, 212, 213n, 214, 217, 226n, 228n, 238, 258, 259, 261, 265, 268, 270, 271, 272, 279, 285, 287, 288, 290, 293, 296, 298, 303, 304, 305, 306, 307, 309, 310, 311, 314, 316n, 317, 330, 335, 338, 341, 342, 343, 346, 347, 348, 353, 354, 355, 357, 358, 359, 361, 362, 363, 364, 366, 368, 369, 370, 376, 379, 398, 399, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421n, 422, 423, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 437, 438, 439, 442, 443, 444, 445, 446, 449, 450, 451, 453, 454, 455, 456n, 457, 458, 459n, 460, 462n; —'nın bargâhı 432; —'nın sarayları 428

Mehmed Paşa (Mâlik, Adana Beylerbeyisi) 559, 579, 580, 599n

Mehmed Paşa (Mankūr-kuşu, Budun Defterdârı/Beylerbeyisi) 279, 286, 303, 311, 316

Mehmed Paşa (Mar'aş Beylerbeyisi) 640

Mehmed Paşa (Mu'allim-zâde, Rumeli Beylerbeyisi) 594, 600n, 602, 606

Mehmed Paşa (Mustafa Paşa-oğlu, Anadolu Beylerbeyisi, Vezîr, Ser'asker) 975, 976, 981

Mehmed Paşa (Nişancı, VI./V. Vezîr) 9n, 1178n

Mehmed Paşa (Ramazân-zâde, Adana Hâkimi) 202n

Mehmed Paşa (Rakka Beylerbeyisi) 740, 825

Mehmed Paşa (Satırcı, Anadolu Beylerbeyisi, Vezîr, Belgırad'da Kāyim-makām, Boğdân Vâlîsi, Tuna muhâfazasında, Ser'asker, Küçük Vezîr, Vezîr-i hâmis, Vidin ve Niğbolu muhâfazasında, Üngürus seferinde Serdâr) 11, 20, 24, 32, 39, 44, 45, 50, 55, 66, 68, 70, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 82, 85, 86n, 88, 90, 91, 92, 93, 98, 106, 114, 127, 139, 140, 154, 181, 182, 183, 184, 186, 187, 188, 189n, 190, 191, 196, 198, 200, 201, 203, 206, 209, 210, 213n, 214, 217, 219, 221, 225, 226, 227, 228, 230, 231, 232, 233, 235, 237, 239, 254, 255n, 260, 337

Mehmed Paşa (Silâhdâr Ağası, Vezîr, Şâm Beylerbeyisi) 646, 668, 680

Mehmed Paşa (Sûfî, Silâhdâr, Vezîr, Mısır Vâlîsi, Kapudân, Kāyim-makām, Sivas Eyâleti, Budun Beylerbeyisi, Sadâret Kaymâkamı) 456, 548, 588, 595, 596, 597, 598, 619, 652, 653, 656, 657, 658, 660, 663, 667, 669, 671, 684, 685, 689, 691, 698, 704; —'nın nişânı 597

Mehmed Paşa (Tayyâr, Sivas Beylerbeyisi, Erzurum Beylerbeyisi, Diyârbekir Beylerbeyisi, Anadolu Beylerbeyisi, Sadr-ı a'zam) 839n, 876n, 877n, 962n, 963, 964n, 969, 975n, 1021, 1046, 1048, 1087n, 1098n

Mehmed Paşa (Tekeli, Hamîd Sancağı Beyi, Serdâr, Anadolu Beylerbeyisi, Van Beylerbeyisi) 427, 491, 493, 497, 498, 542, 548, 554, 555, 559, 568, 577, 579, 582, 593, 637, 638, 639, 640, 643, 644, 646, 660, 680; — segbânları 498

Mehmed Paşa (Vezîr, Rumeli Beylerbeyisi) 1035

Mehmed Paşa (Vezîr-i a'zam Sinân Paşazâde, Rumeli Eyâleti, Budun Beylerbeyisi, Vezîr, Kāyim-makām, Ser''asker, Belgırad muhâfazasında, Bağdâd Beylerbeyisi) 6, 7n, 11, 17, 22, 26, 27, 30, 31, 32, 38, 49, 50, 55, 66, 68, 87, 88, 89, 91, 92, 106, 114, 138, 141, 171, 175, 179, 181

Mehmed Paşa (Vezîr-i sâdis, Vezîr-i sâbi', Edirne muhâfazasında, Vezîr-i râbi', Vezîr-i a'zam, Diyârbekir'de Serdâr, Özi muhâfazasına me'mûr, Mîr-i mîrân-ı Budun, Rumeli'nde asker sürmek içün fermân, şark seferine me'mûr, Kāyimmakām) 756, 758, 762, 765, 784, 789, 795n, 805n, 874, 972, 973, 975, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989n, 993, 1003, 1006, 1007, 1012, 1016, 1020, 1021, 1023, 1024, 1025, 1027, 1028, 1029, 1035, 1036, 1037, 1042, 1043, 1044, 1046, 1048, 1049, 1052, 1053n, 1057, 1062, 1065, 1068, 1111, 1161, 1118, 1119, 1122, 1124, 1125, 1126, 1128, 1174, 1175n

Mehmed Paşa (Vezîr-i sâmin) 1154

Mehmed Paşa (Vezîr-i sâbık 'Abdülbâkî Paşa Kethudâsı, Yeniçeri Ağası, Başdefterdâr, Vezîr) 1049, 1052, 1059, 1076, 1079, 1084, 1087, 1094, 1130, 1131, 1137, 1141, 1142, 1145, 1153, 1171, 1175

Mehmed Paşa-yı 'atîk (Sadr-ı a'zam-ı sâbık, Budun/Rumeli Beylerbeyisi Vezîr Hasan Paşa'nın babası) 18, 28, 30n, 831, 898; — Evkāfı 831; — hayrâtı 898

Mehmed Paşa-zâde (Vezîr, Hüdâvendigâr Mîrlivâsı) 1160

Mehmed Sa'deddîn Efendi (Hâce-zâde, Mekke Kadısı, İstanbul Kadısı, Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri, Şeyhülislâm, Fütüvvet-i enâm, Künûz-i dekāyık) 101, 103, 117, 130, 161, 176, 228n, 236, 372, 375n, 405, 425, 451, 462, 482, 487, 553, 564, 566n, 603, 622, 648, 649, 1177n; — bağçesi (Büyük Çekmece'de) 610

mehter; —ân 69n, 123, 564, 601n, 706, 843, 1005, 1069; —ân tâyifesi 920; —başı 117, 135, 711, 720; —hâne 13, 110, 116, 242; Ser—ân-ı 'Alem 105; —ân-ı 'alem 69, 121, 123n, 184, 241, 256, 382, 401, 402, 461, 477, 600n, 601n, 622n, 648, 667, 706, 741, 982, 983, 994, 995n, 1048, 1116, 1123, 1132; —ân-ı 'alem neferâtları 828; —ân-ı 'alem tâyifesi 711, 996, 1014; —ân-ı bîrûn 1067; —ân-ı enderûn 1067; —ân-ı has 711, 1007, 1023; Ser—ân-ı Hayme 105, 1069; —ân-ı hayme 12, 184, 241, 382, 401, 427, 461, 485, 603, 604, 608, 667, 706, 720, 860, 982, 983, 994, 1009, 1116, 1155; —ân-ı hayme neferâtı 762; —ler 117, 380, 402, 623, 642; 'alem —leri/mehterânı 12, 14, 16, 485, 591, 608, 722, 1071, 1080

mekân 316, 397n, 577, 606n, 729, 904n, 1012; bî— 1034; cây-ı — 192, 417; tebdîl-i — 266, 322, 511, 954, 963; —lar 299, 586, 899n

mekârî 15, 139, 570, 573, 726, 886, 901, 992, 998, 1061; — arabaları 481; — develer 1088; — ile dutulan rençber tâyifesi 902; koçu arabaları — ile tutulup 708; — ile katârlar dutup 823; — ile Türkman develeri 901; — katırlar 1091; — şütürler/üştürân/üştürler 864, 886, 887, 1012

Mekke Kadılığı 101n, 103n

mekr 75

mektûb 25n, 34n, 252n, 418, 540, 662, 682n, 953, 990n; —î 184, 228n, 237, 240, 242, 259, 594, 600n; — inşâ eder 271, 350; —lar 98, 204, 358, 360, 401, 590, 756, 786, 789, 875, 941, 1106

me'kûlât 10, 98, 225, 827, 829, 854; —lar 137, 351, 1153

melâ'în/mel'ûnlar 82, 85, 88, 318, 903n, 925, 976, 1097, 1102, 1103, 1104, 1165; —i hâsirîn 127; —i ebterler 1102; —ler 23, 82n, 272, 308, 340; — râfızî bed-baht 1098

melbes 891

memâlik 44, 174, 412, 463, 464, 465, 523, 533, 790, 862, 921, 932, 955, 961, 962n, 1040, 1105, 1164, 1167; —i Âl-i 'Osmân 916n; —i ekālîm-i seb'a 6; —i İslâm 542, 544, 965, 1171; —i İslâmiyye 230, 373, 402, 472, 773, 797, 1105, 1115, 1164, 1173, 1174; —ler 344, 353, 484, 535, 1039n, 1044, 1061, 1164n

Memi Şâh Ağa (Vezîr-i a'zam hazretlerinin ağalarından) 446

Memlehateyn Nehri 50

memleket 44, 464, 932n, 1052; tashîh-i — 382; — ahvâlleri 475n, 931; —ler 39, 796, 1044

me'mûr 10, 11, 12, 16, 26, 30, 32, 37, 47, 49, 54, 56, 57, 58, 59, 66, 68, 77, 80, 81, 82, 86, 87n, 102, 105, 106, 107, 111, 112, 113, 115, 124, 125, 127, 130, 137, 138, 139, 141, 142, 144, 148n, 155, 161, 162, 166, 168, 176, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 188, 190, 195, 204, 205, 211, 212, 227, 235, 237, 239, 240, 243, 247, 248, 251, 257, 259, 260, 268, 275, 279, 291, 297, 298, 305, 313, 317, 318, 321, 325, 326, 329, 330, 338, 347, 351, 353, 355, 356, 357, 360, 368, 370, 376, 381, 382, 383, 385, 394, 398, 400, 401, 402, 403, 416, 427, 429, 431, 436, 447, 452, 457, 459, 460, 461, 462, 463, 468, 476, 477, 480, 483, 484, 485, 486, 488n, 489, 490, 493, 497, 513, 516, 517, 518, 522, 536, 537, 538, 544, 550, 554, 557, 560, 561, 563, 567n, 570, 572, 574, 587, 593, 595, 619,

631, 632, 634, 635, 637, 639, 642, 652, 655, 656, 657, 658, 664, 678, 681, 693, 694, 700, 702, 703, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 713, 714, 716, 717, 720, 721, 723, 725, 726, 732, 738, 743, 744, 746, 749n, 750, 753, 755, 762, 763, 776, 790, 792, 793, 794, 803, 808, 827, 828, 837, 839, 846, 851, 852, 858, 859, 886, 888, 903n, 908n, 944, 945, 955, 956n, 964, 969, 973, 979, 982, 983, 987, 992, 993, 994, 1003, 1004, 1005, 1007, 1008, 1009, 1010, 1021n, 1025, 1027, 1037, 1038n, 1043, 1046, 1048, 1049, 1050, 1051, 1054, 1055, 1062, 1063, 1065, 1066, 1073, 1074, 1081, 1082, 1084, 1088, 1090, 1091, 1096, 1109, 1110, 1112, 1113, 1115, 1135, 1139, 1140, 1150, 1151, 1159, 1162, 1163, 1164, 1166, 1167, 1168n; —lar 31, 66, 102, 113, 183, 211, 258, 259, 275, 279, 329, 346, 349, 350, 354, 355, 376, 439, 456, 461, 467, 483, 486, 536, 559, 620, 634, 636, 705, 710, 711, 743, 794, 817, 827, 835, 859, 992, 994, 1004, 1008, 1009, 1037, 1059, 1066, 1067n, 1071, 1083, 1084, 1092, 1139, 1148n, 1150n, 1162, 1163

men' 16, 121, 255, 448, 478, 494, 543, 550, 554, 555, 559, 763, 781, 873, 877, 898, 900, 909n, 964, 970, 981, 1029, 1147

menâkıblar 913

menâre 654; —ler 724; —inde kandiller 1106, 1144; —ler külâhı 554; —misâl 597, 871; kadırga sereni boylu — şerefesi 732; — yerleri 206n, 230

menâsıb 102, 648, 1041, 1053; —a lâyık olanlar 764; — efendileri 27, 120, 595; — hizmeti 720; ehl-i —/menâsıblar 36, 49, 53, 54, 120, 147, 193, 229, 255, 378, 479, 558, 585, 587, 595, 652, 655, 671, 688, 709, 713, 736, 756, 758, 765, 818, 824, 826, 827, 833, 850, 862, 923, 948, 977, 1009, 1056, 1112, 1130; —lar 130, 273, 297, 394, 724, 764, 969, 1064, 1077, 1116; erbâb-ı — 304, 380, 398, 611, 614, 622, 630, 713, 722, 734, 883, 1079; — ümmîzleri 386, 766; — zabt edenler 243, 1074

menâzil/menzil 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 32, 34, 36, 59, 62, 63, 73, 76, 79, 80, 83, 93, 106, 108, 122, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 140, 142, 143, 146, 152, 155, 156, 157, 158, 159, 169, 172, 175, 186, 190n, 192, 194, 195, 197, 199, 202, 203, 209, 221, 225, 232, 243, 248, 249, 250, 251, 253, 254n, 255, 259, 260, 265, 266, 267, 277, 282, 286, 287, 295, 304, 312, 318, 357, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 394, 396, 407, 408, 409, 410, 411, 413, 414, 415, 419, 430, 432, 434, 450, 457, 463, 464, 465, 467, 470, 489, 490, 491, 492, 494, 495, 496, 498, 499, 504, 505, 508, 509, 520, 526, 530, 534, 539, 541, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 574, 575, 581, 582, 583, 589, 595, 602, 614, 627, 632, 637, 641, 663n, 675, 676, 677, 678, 681, 720, 721, 724, 725, 727, 728, 729, 730, 731, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 750, 752, 753, 755, 775, 787, 795, 796, 797, 799, 800, 801, 810, 812, 817, 821, 822, 828, 829, 830, 832, 833, 837, 840, 842, 843, 847, 848, 850, 858, 859, 860, 861, 864, 865, 866, 867, 868, 879, 880, 882, 893, 894, 895, 897, 898, 899, 902, 903n, 904, 906, 908, 910, 912, 913, 914, 915, 927n, 928, 929, 930, 935, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 945, 946, 954, 957, 958, 985, 986, 987, 988, 993, 998, 1005, 1012, 1015, 1016, 1017, 1019, 1020, 1021, 1029, 1031, 1032, 1033, 1034, 1038, 1039, 1059, 1060, 1076, 1077, 1078, 1079, 1083, 1085, 1086, 1088, 1089, 1090, 1091, 1093, 1094, 1113, 1114, 1119, 1120, 1121, 1127, 1129, 1136, 1165; — başları 722; — geşt 988n, 1005, 1164; — kat' 253, 254, 264, 267, 269, 277, 287, 303, 311, 312, 318, 327, 328, 329, 330, 338, 348, 351, 363, 410, 419, 457, 463, 469, 472, 481, 492, 497, 505, 518, 525, 531, 534, 539, 540, 567, 576, 600n, 602, 610, 611, 640, 662, 680, 686, 689, 690, 736, 738, 757, 775, 777, 795, 796, 800, 801, 809, 810, 822, 824, 829, 837, 838, 841, 842, 850, 859, 864, 865, 880, 894, 897, 898, 902, 904n, 906, 908, 910n, 914, 929n, 940, 988, 1005, 1018, 1019, 1020, 1024, 1032, 1035, 1036, 1037, 1038, 1058, 1059, 1060, 1076, 1078, 1083, 1085, 1086, 1088, 1092, 1110, 1115, 1116, 1119, 1127, 1129, 1153, 1162; —ler/menziller 13, 32, 59, 70, 94, 100, 108, 119, 124, 131, 145, 243, 259, 275, 282, 298, 332, 370, 385, 394, 403, 416n, 461, 472, 488, 539, 565, 574, 582, 595, 610, 627, 707, 715, 720, 721, 724, 755, 775, 795, 829, 881, 886, 937, 983, 1054, 1060, 1064, 1068, 1070, 1076, 1092n, 1093, 1096, 1117, 1126, 1127, 1146

mengene; —ler (منكله لر) 159; —lü san'at 39

menhiyyâtlar 993; — ref' 993n

Mensûh; — Mukāta'acılığı 594; — Mukāta'acısı 627, 709; — Mukāta'ası 103, 178, 377, 451, 558, 759

Menteşe; — Beyi 48n; — Livâsı 538, 548; — Sancağı 472, 473, 490

merâhil 14, 15, 16, 17, 23, 59, 63, 79, 106, 108, 143, 175, 248, 250, 495, 504, 517n, 674, 823, 830, 897n, 1085; — geşt 988n, 1005, 1164; — kat' 253, 254, 264, 267, 269, 277, 287, 303, 311, 312, 318, 327, 328, 329, 330, 338, 348, 351, 410, 457, 463, 465, 469, 472, 481, 492, 497, 505, 518, 525, 531, 534, 539, 540, 567, 576, 600n, 602, 610, 611, 662, 680, 775, 777, 795, 796, 800, 809, 810, 822, 824, 829, 837, 838, 841, 842, 850, 859, 864, 865, 880, 894, 897, 898, 902, 904n, 906, 908, 910n, 914, 943, 945, 988, 1005, 1018, 1019, 1020, 1024, 1032, 1035, 1036, 1038, 1058, 1059, 1060, 1076, 1078, 1083, 1085, 1086, 1088, 1092, 1116, 1119, 1127, 1129, 1153, 1162; —ler 15, 18, 94, 108, 282n, 295, 411, 466, 823, 1146

Merâm 1081n; — hadîkaları 1058; — Mesîresi 493, 568, 897; — Vâdîsi 469, 493, 1017

merâsim 296n, 561n

merâtib 1130; —ler 652, 932

Mercan Çarşusu (İstanbul'da) 554

merdûd 1091; —-i ebedî 532; —lar 820n, 871, 926, 929n; hod-bîn —lar 61
meremmât 277, 337, 338, 576, 596, 707, 1016, 1033; —a muhtâc olanlar 243; hüddâm-ı —î 251; —lar 262; arabalar —ları 841
Merend (مانند / مئند) 381, 394, 575, 576, 675, 677, 1032n; — menâzili 1032; — varoşu 576
merg-zâr 332, 772n, 1010
merhamet 379, 488, 872, 873, 1077, 1114, 1115n; —-güster/güşâ 932, 1056; fukarâya —leri 1157; — sâhibleri 873, 1028
merhûm 25, 86, 96, 280, 304, 307, 308n, 311, 312, 316, 317, 346, 352, 360, 371n, 373, 374n, 393n, 398, 400, 402, 417, 428, 452, 458, 459n, 460, 489, 523, 567, 571, 588, 589n, 590, 591, 592, 593, 594, 596, 597, 599n, 600n, 604, 606, 618, 620, 625, 629, 639, 649, 650, 670n, 684, 686, 698, 702, 703, 704, 756, 761, 763, 772, 790, 791, 802n, 805, 808, 819, 822, 823, 831, 832, 837, 838, 846, 849, 909n, 911, 915, 980, 981n, 999, 1006, 1011, 1041, 1045, 1049, 1066, 1080, 1085, 1086, 1090, 1091, 1117, 1128, 1140, 1144, 1145, 1152, 1157, 1158, 1159, 1168n, 1169, 1171, 1175, 1177n; — ve mağfûrun leh 135, 167, 250, 280, 311, 361, 372, 373, 400n, 591, 666, 697, 911, 915, 999, 1047n, 1133, 1134, 1142, 1149
Meric; — etrâfları 251; — kenârı 128, 129, 250, 251, 410; — Nehri/enhârı 17, 128, 250, 612, 613; — Nehri Cisri 18, 412; — Nehri sevâhili 250
Merkâve (Şehrezol'un sancaklarından) 915, 916n
mermer; beyâz — 217, 921; mukanna' — 939; — çivi 648; — direkler 561, 903n; —ler 195, 206n, 230, 629
mertebânî kâseler 1155; fağfûrî — kebîr sahanlar ile çekilüp 688
mertekler taşa dokundukda 1156
mervârid 596, 1080n; —lere müstağrak 1013
Merzifon/Merzinfon 1061; — Livâsı 493; — Kal'ası 498; — Kazâsı 497; — Vâdîsi 498
mesâcid; —-i cum'a 626; —ler/mescidler 827, 1033, 1043
mesâfe 146, 158, 933, 935, 958; — etdiler/etdükde 33, 897; —-i ba'îde 255, 894, 1034; — kat' eder/edüp 390, 438, 850, 999
mesâff 234n, 283, 286, 286, 289, 308, 323, 325, 339, 390, 509, 515, 520, 527, 818, 820, 908, 941, 957, 991, 1034, 1042, 1047, 1085, 1091; —-ı ceng 25; —-ı harb 30; —-ı kıtâl 30
mesâkîn 4, 20, 256, 1038, 1040n, 1120; —ler 17, 60, 230, 236, 247, 262, 990, 1022n; —ler yatağı hânlar 251; — re'âyâlar 503
mesâlih 247, 488, 775, 1007, 1175; — görüp 659, 785, 1126n, 1163; —-i umûr 1111; —ler 199, 333, 407, 475, 482, 611, 629, 637, 641, 659, 733, 781, 931, 1040, 1126, 1127
mesâne hastalığı 703n
mesâvî tarîki 397
Mescid-i Kûbâ bk. Kûbâ Mescidi
mesîre 411, 495, 610, 914, 917, 1010; — köşkler 415; —ler 129, 131, 410, 987, 1036, 1058, 1078
Mesîre-i Merâm bk. Merâm Mesîresi
mesken 17, 18, 114, 172, 218, 253, 352, 530, 632, 771; — dutup 519, 522, 530, 575, 743, 917, 933, 1049; — edinüp 974; —ler 45, 203, 216, 221, 272, 302, 322, 324, 349, 392, 427, 458, 489, 490, 506, 519, 562n, 647, 676, 689, 758, 781, 803, 822, 850, 854, 865, 873, 881, 894, 910, 937, 959, 967, 1018, 1029, 1057, 1081, 1082, 1130, 1132; —lerinden cüdâ düşüp 1034; — tedârükü 788
mesmû'; —-i hümâyûn 825; —-i şerîfleri 474; — olunmaz 494
mesnedler 481, 688, 1001
Mesnevî 895, 988n; —-hân 761, 1080; —-i şerîf 761
mesrûr 62, 176, 258, 359, 360, 367, 418, 492, 511n, 529, 532, 541, 599, 734, 768, 784n, 807, 810, 812, 926, 939, 941, 942, 1106, 1124, 1146n, 1161, 1173
mest 939; —-i bî-dînler 343; —-i müdâmlar 849
meşakkat 221, 494, 575, 585, 864, 916, 932n, 942, 947; —ler 320, 575, 822, 1015
meş'ale; —dâr 669; —dârlar 16, 502, 741, 1096, 1170; —ler 16, 33, 70, 75, 82, 133, 157, 252, 266, 302, 314, 396, 500, 502, 616, 643, 644, 665, 736, 862, 946, 1001, 1044; —ler ile donanup 931; —ler ile ışılanup 642
meşâyih 16, 17, 20, 58, 59, 96, 109, 117, 119, 121, 123, 171, 230, 236, 262, 302, 345, 372, 383, 416, 451n, 477, 481, 506, 617, 626, 629, 648, 761, 833, 872n, 873n, 875n, 973, 984, 1009, 1011, 1038, 1039, 1120, 1121, 1122, 1123, 1129, 1141, 1143, 1144, 1169, 1176n; muttakî — 245; —-i 'azîz 40; —-i 'izâm 116, 164, 590n, 740, 1013; —-i zevi'l-ihtirâm 188, 451; —ler/meşâyihân 13, 16, 31, 54, 69, 111, 119n, 126, 128, 171n, 196, 249, 304, 374, 385, 403, 404, 405, 406, 410, 427, 462, 477, 486, 487, 508n, 545, 551, 552, 562, 600n, 611, 651, 652, 654, 655, 666, 667, 685, 703, 717, 758, 763, 777, 780, 781, 784, 792, 828, 840, 846, 862, 888, 892, 893n, 895, 911, 913n, 933, 983, 984n, 987, 989, 995, 1013n, 1017, 1032, 1041, 1055, 1064, 1068, 1069, 1071, 1080, 1107, 1120n, 1122, 1135, 1140, 1144, 1151
meşgūl 44, 61, 174, 246, 252, 359, 404, 458, 507n, 590n, 655, 665, 679, 703n, 725, 758, 774, 839, 846, 854, 890, 892, 913, 952, 1070; —ler 850n, 892, 984n

meşhûr 109n, 148, 185, 408, 424, 626, 819, 846, 870, 909n, 1036; —lar 533; — tevârîhlerde mezkûr 924
meşîhat makâmı 53n, 57n, 103n, 425n
meşk 31, 383, 712, 636; —ler 29, 111, 190, 209, 270, 276, 483, 886, 962, 983
meşveret 338n, 454, 456n, 469, 475n, 530, 532n, 591n, 650n, 826; —ler 522
metâ' 899; —lar 118, 126, 128, 136, 179, 180, 295, 327, 375, 546, 617, 699, 713, 890, 915, 920, 998, 1038, 1040, 1070, 1096, 1112, 1140, 1149
meteris 38, 39, 40, 41, 42, 47n, 48, 89, 148, 149, 150, 151, 160, 198, 215, 232, 265, 270, 281, 289, 291, 313, 315, 325, 364, 365, 420, 439, 644, 739, 744, 813n, 814, 816, 869n, 870n, 948, 949n, 950, 951, 953, 994, 1025, 1026, 1044n, 1095, 1097n; — ahvâli 147, 263, 436, 847; — âletleri/âlâtı 869, 1107; — bağlayup 362, 948; — baskınları 43n, 223, 392, 814; — çadırları 948; — çidleri/çitleri 24, 35, 284, 947, 1095; tahtadan — damları 366; — damları 40, 42, 147; — ehli 333, 1095; — elvâhları 10, 32, 278, 332, 714, 851, 1089; — gāzîleri 284; — halkı 24, 42, 333, 868; — hizmeti 38, 40, 48, 148, 402, 974, 1025; —i tabur 41; — kazmak 643, 743, 1097; — kurmak 150, 392, 394, 439, 441, 509, 515, 643, 817, 948; — kā'idesi 724; —ler 8, 24, 25, 35, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 48, 61, 89, 90, 100, 147, 148, 149, 150, 151, 172, 206, 215, 217, 219, 221, 223, 224, 235, 284, 285, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 297, 308, 316, 318, 325, 327, 331, 332, 333, 334, 339, 340, 341, 342, 343, 364, 366, 392, 393, 402, 419, 420, 421, 436, 439, 440, 441, 469, 500, 501, 506, 509, 515, 519, 520, 521, 643, 645, 646, 739, 742, 743, 744, 747, 748, 750, 751, 787, 802, 814, 817, 818, 842, 845, 846, 852, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 909n, 918, 924, 941, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 974, 1025, 1026, 1027, 1028, 1029, 1031, 1044, 1095, 1096, 1099, 1100, 1107, 1152; — levâzımâtları 20; — misâl 291; — mühimmâtları 35, 116, 868; — sepetleri 35, 147, 284, 289, 420; — tahtası 23, 107, 134, 147, 399, 438, 635, 707; — tedârükü 147, 284, 332, 439, 469, 868; — tedbîrleri 283; — yerleri 24, 40, 45, 147, 216, 224, 283, 284, 331, 393, 420, 443, 643, 1025, 1095
metrûkât 1162
mevâcib 128, 336, 464, 473, 479, 516, 550, 586, 642, 649, 757, 834n, 882, 947n; bâkî —ler 55, 1127; bayram —i 1149n; —ler 11, 31, 46, 55, 72, 87, 109, 70n, 177, 180, 187, 198, 199, 203, 211, 213, 224, 226, 227, 228, 230, 237, 239, 240, 241, 242, 250, 258, 260, 269, 272n, 276, 319, 321, 330, 335, 343, 345, 354, 369, 370, 376, 378, 379, 380n, 386, 391, 393, 396, 399, 410, 422, 423, 426, 430, 445, 447, 463, 465, 468, 470, 471, 472, 473, 475, 477, 478, 479, 510, 514, 515, 517, 524, 525, 535, 536, 537, 538, 539, 543, 546, 550, 551, 555, 556, 557, 560, 563, 584, 586, 587, 589, 590, 593, 600n, 613n, 614n, 624, 633, 641, 642, 648, 649, 650, 660, 664, 669, 672, 683, 684, 686, 699, 702, 704, 766, 769, 779, 785, 799, 801, 808, 819, 824, 846, 849, 851, 857, 861, 862, 864, 877, 878, 880, 884, 886, 893, 905, 909n, 943, 947, 959, 962, 963, 966, 985, 993, 1003, 1015, 1032, 1040, 1051, 1058, 1059n, 1060, 1061, 1063, 1066, 1076, 1078, 1092, 1108, 1115, 1116, 1141, 1155, 1168n; kusûr —leri 72, 158, 258, 357, 478, 492, 497, 547, 564, 566, 613n, 1131; —ler mukābelesi 203; kıst —leri 207, 304, 431, 464, 467, 471, 565, 584, 586, 824, 862, 885, 946, 1059; kıst pişin —leri 619; — talebi 1400n; kıst — tahsîli 780; — tevzî'i 893
mevcûd 168, 247, 263, 268, 269, 356, 369, 376, 389, 391, 408, 412, 422, 441, 447, 449, 463, 464, 470, 471, 473, 478, 479, 491, 499, 515, 516, 524, 530, 534, 536, 537, 538n, 543, 549, 559, 560, 574, 581, 585, 587, 597, 605, 607, 620, 640, 668, 713, 726, 727, 731, 733, 740, 751, 789, 804, 811, 838, 846, 862, 879, 906, 921, 931, 942, 943, 948, 956n, 961, 965, 974, 988, 991, 992, 993, 994, 997, 1003, 1009, 1012, 1020, 1021, 1023, 1059, 1068, 1093, 1112, 1132, 1140, 1142, 1176n; —lar 168, 207, 212, 218, 228n, 240, 304n, 320, 331, 333, 345, 565, 600n, 689, 727, 733, 839, 861, 877, 894, 947, 963, 976, 1002, 1045, 1061, 1112; nâ— 436, 613n, 727, 877
Mevcûdâtî 709
Mevkūfât 103, 178, 431, 484; — aklâmları 27; —ı Anadolu 104, 178, 377; —î 46, 104, 240, 377, 398, 451, 485, 507n, 558, 657, 982; —î hizmeti 429, 473n; —î-i Evvel 709, 759
Mevlânâ (Hz., Monla Hünkâr) 492, 1080; — evlâdı 988; — fukarâsı 1080; — kabr-i şerîfleri 988; — makām-ı şerîfleri 569; — Türbesi 469, 1017, 1080; bk. ayrıca Hudâvendigâr (Hz.)
Mevlânâ-zâde (Haleb Kadısı) 508n
Mevlânâ-zâde (Konya'daki Mevlevî Şeyhi) 471, 1058
Mevlevî 349, 492, 988n; sadây-ı nây-ı — 1080n; — dervîşân 895, 1016, 1080; — dedeler 761; —ler fukarâsı 492; —yyet 129; — Şeyhi 761, 1080n
Mevlevî-hâne (Beşiktaş'da Yahyâ Efendi'nin Türbesi'ne karîb) 761
Mevlevî-hâne (Hz. Eyyûb-i Ensârî civârında) 763, 783, 785, 786
Mevlevî-hâne (Konya'da) 1080n; —'nin dervîşânları 465

Mevlûd 615n; —i şerîf 651, 1144; —ü'n-Nebî 629, 651
mevsim/mevsiminde 820, 902, 908, 939, 1151n
mevt 255, 308, 771, 791; âsâr-ı — 967; maraz-ı — 212, 1041; sebeb-i — 684, 703n, 761, 1085; sebeb-i — eseri zuhûra gelüp 666
meydân 14, 15, 17, 28, 33, 39, 64, 73, 81, 84, 89, 110, 111, 117, 152, 159, 160, 163, 217, 224, 229n, 237, 244, 283, 286, 288, 312, 315, 334, 341, 364, 380, 385, 406, 414, 417, 419, 443, 464, 480, 489, 502, 503, 506, 551, 554, 562, 563, 576, 578, 582, 592, 600n, 645, 654, 660, 664, 705, 725, 733, 736, 745, 746, 747, 750, 761, 767n, 774, 814, 820, 841, 842, 864, 886, 892, 901, 905, 913, 918, 919, 935, 940, 945, 947, 962, 997, 999, 1020, 1025, 1069, 1094, 1100, 1113, 1116, 1132, 1134, 1145, 1154n; —a gelmez 580, 742, 842; —a çıkup/gelüp 528, 579, 580, 644, 742, 746; — ganemleri/koyunları 488, 539, 769, 794, 893, 1005, 1012; — gösterüp 173; —ı 'âlî 889; —ı harb 233; — kassâbları 1012; — kā'idesi 724; —lar 15, 17, 125, 204, 228, 247, 389, 432, 477, 489, 508n, 518, 572, 638, 654, 715, 724, 728, 747, 870, 925, 1001, 1044, 1059, 1093, 1123; — ortası/evsatı/vasatı 313, 437, 550, 751, 1093; — ta'yîni 247, 1059; — verüp 370, 502, 938; — yüzü 578
Meydân Bey (fâsid) 769
mey-horlar 375
meyhoş 196
Meymorya 232, 278, 290, 293, 347; — Nehri 100, 278, 283, 435; — sevâhili 295; — Vâdîsi 290; — vilâyetleri 435; — yalısı 318
me'yûs 44, 292, 358, 516, 847, 872, 893
meyve 16, 79n, 131, 143, 249, 568, 1038, 1149; — eşcârları/dırahtları 77, 79, 196, 1145; — kısmı 575; âb-dâr —ler 216; —ler 17, 22, 79, 129, 154, 196, 217, 249, 250, 261, 280, 443, 578, 726n, 937, 1077
meyyit 231, 254, 311, 417, 686, 703, 748, 805, 980, 1011n, 1086, 1098, 1144; — emânet konulup 311; — nemâzı/salâtı 703, 1134
mezâristân 193
mezheb; —den çıkup 696; —lerin yavı kılup 696; —sizler 350, 370
mezra'alar tahsîli 772
mıklacılar 321, 324, 548, 772, 774; levend — 323; süvârî — 773
Mıkrâs Efendi (Ma'den Mukāta'acısı) 103, 377, 558, 604
Mısır 20, 181, 213, 354, 356, 374, 397, 399, 403, 456n, 595, 596, 619, 620, 653, 656n, 657, 701, 702, 716n, 765n, 766, 781, 824, 827, 831, 885, 899, 901, 904n, 965, 967, 971, 1013, 1060, 1062, 1084, 1118, 1147, 1156, 1159, 1162, 1174, 1178n; mahrûse-i — 184, *241, 328, 371, 374n, 456, 548, 595, 664, 697,* 785, 834, 958, 967, 1036, 1049, 1054, 1141, 1144, 1146, 1147, 1164, 1167, 1177n; — askerleri 524n, 1090; — bâzergânları 1177n; — Beylerbeyiliği 595n, 716n, 980n, 1062; — Beylerbeyisi 371, 619, 656, 664, 697, 701, 716n, 732, 760n, 762n, 765, 766, 971n, 1144, 1146, 1147n, 1167; — beyleri 418, 1084; — cündîleri 528, 542, 1062, 1084; — Çerâkise Ağalığı 376; — Dîvânı 619; — Eyâleti 180, 213, 430, 456, 516, 588, 589, 595, 697, 760, 785, 825, 884, 885, 980, 1036, 1144n, 1167; — gemileri 1145; — Gönüllü Ağalığı 376; — Hâkimi 967; — hazînesi 596, 827, 834n, 861, 862n, 928; — Kadısı 1049; — kulları 526, 531, 619, 620, 900, 1093, 1095, 1102, 1110, 1125, 1146; — kā'idesi 397; —lu cündîler 527; —lu tarzı 404, 407, 1055; —lu tarzında geyimlü 607; —lu tarzında şalvarlı 410, 607; — memâliki 862; — Mîr-i mîrânı 834, 900; — mîrlivâları 900; — muhâfazası 430n, 456; — parası 1149n; — Şehri 619; — Vâlîsi 328, 430, 595, 619, 716n, 827, 1146; — Vilâyeti 15, 67, 213, 328, 371n, 373, 449, 524, 589, 595, 619, 652, 706, 885, 900, 967, 1036, 1049, 1062, 1145, 1167; — yeniçerileri 1062
Mısırlu bk. Mustafa Bey (Mısırlu, Mülâzım-başı, İhtisâb Ağası)
mızrak 1055; — boyu 816; — boyu hendekler 263, 739; —lar 65, 263; —lu 246, 984; kostanicse —lu alaylar 730
mic[m]erler 651
Midillü; — Beyi 700, 888; — Cezîresi 970
Miha 619, 620, 885; — İskelesi 619, 620
Mihal (Eflâk Voyvodası, nekbet, habîs, müşrik, kâfir, la'în, 'adû-yi bî-dîn, 'âsî, bed-baht, şakî, eşkıyâ, hâyin) 51, 52, 56, 60, 62, 63, 64, 66, 72, 73, 75, 76, 80, 81, 82, 86, 93, 95, 139, 181, 183, 204, 205, 208, 230, 239, 275, 344; —'in ahvâli 51; —'in alayı 74; —'in askerleri 81n; —'in 'ısyânı 205; —'in sarayı 76; —'in tevâbi'i 202; —'in tuğyânları 259; — keferesi 205, 206; — taburu 65
Mihalic 478, 515; — seferi 514
mihrâb 77, 296, 654, 1030, 1069; —lar 335
Mihribân 915, 916n, 927n, 930n; — cengi 957; — Kal'ası 921, 924, 928, 929, 953, 1046; — Kal'ası Vâdîsi 924; — Sahrâsı 923, 924, 925n
Mihrimâh (Şehrezol'ün sancaklarından) 915

mîl 73, 76, 80, 84, 131, 146, 152, 260, 308, 314, 632, 726, 926, 934; —-i 'Acem karârı 1034; — karârı 1091; — mikdârı 66, 361
millet-i/milel-i muhtelife 7, 38, 80, 88, 155, 172, 222, 307, 739, 746
mi'mâr 64; — Ağa 115, 230, 561, 652, 1069, 1132, 1134; —-başı 196, 648, 130; mîrî —lar 262; üstâd —lar 725; —lar 15, 18, 45, 56, 64, 70, 72, 77, 115, 139, 140, 195, 196, 227, 230, 240, 317, 337, 362, 363, 364, 373, 382, 402, 421, 561, 593, 625, 635, 661, 707, 711, 715, 723, 725, 743, 794, 852, 853, 917, 920, 961n, 962, 964, 1068, 1104, 1165; ocak —ları 362
Mi'mâr Ağa (Defter Emîni) 671
Mim Efendi (Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden, Re'îsülküttâb) 103, 179, 375, 398, 415, 417, 428, 451, 1178n
Mi'mâr-zâde Efendi (Mukâbele-i Piyâde, Baş-muhâsebe) 178, 237, 243, 376
minber 33, 72, 73, 77, 132, 133, 192, 252, 296, 335, 442, 682, 736, 800, 840, 862, 894, 929, 939, 1019, 1030, 1069; —-i şerîf 655; —ler 1135
Mîrahûr 97, 123, 136, 242, 311, 375, 377, 458, 499, 899, 968, 980, 1004, 1021n, 1041n, 1053n, 1057, 1106, 1111, 1118n, 1172n; Baş-— Ağa 110; — Ağa 113, 651, 716, 971, 989, 1052, 1079, 1105, 1111; — ağalar 120, 133, 153, 622, 711, 1070; —-başı 110, 169n, 482, 633n, 651, 665, 686, 701, 716n, 779, 970, 986, 1041, 1147, 1177n; —-başılık 372, 716n, 779, 968, 1020; —-i Evvel 30, 97, 105, 169, 177, 274, 301, 352, 375, 377, 393n, 458, 624, 706, 710, 757, 762, 884, 994, 1004, 1007, 1020, 1041, 1067, 1070, 1105; —-i Evvel Ağalığı 686, 767; —-i Kebîr 169n, 588, 623, 633, 649, 977, 980n, 1124, 1137, 1147, 1169, 1175, 1177n; —-i Kebîr Ağa 236, 1124, 1169; —-i Sağîr 169n, 177n, 207n, 447, 588, 613, 623, 624, 638, 649, 667, 686, 701, 702, 726, 762, 1124, 1147, 1148n, 1177n; —-i Sağîr Ağa 627, 755; —-i Sağîr kethudâları 108; —-i Sânî 97, 105, 177, 425n, 610, 706, 716, 756, 977, 994, 1007, 1041, 1067, 1147; —-i Sânî Ağa 710, 723, 1076; —lar 562, 608, 1022; —luk 701, 899, 1000n, 1137
mîralayı 945
mîrâs 1101
Mîre Bey/Beyi (Ekrâd Beyi) 513, 599n, 811, 909n, 910; — Ekrâdı fukarâsı 772; — Ekrâdları 812, 910, 1046, 1089, 1125; — örekesi 910, 1089
Mîr Gûne-zâde (Revân Hânı) 1029
mîrî 26, 29, 31, 46, 110, 111, 119, 167, 171, 209, 243, 254, 260, 262, 279, 281, 288, 304, 326, 342, 360, 367, 383, 400, 432, 473, 483, 507, 508, 529, 585, 592, 595, 599n, 606, 630, 636, 664, 693, 698, 720, 734, 754, 769, 794, 804, 808, 830, 854, 865, 879, 881, 886, 895, 899, 900, 901, 902, 905, 906, 915, 918, 947, 983, 997, 1002, 1003, 1007, 1011, 1018, 1020, 1030, 1049, 1061, 1103, 1115, 1125, 1128, 1153, 1158; — ağırlıklar 754; — ahkâm-ı şerîfler 733; — ahûrlar 424; — akça 512; — akça tahsîli 489; — anbar 138, 212, 417, 549, 561, 660, 950; — anbarlı gemiler 726; — araba 579; — atlar 711; — bârgîrler/bârgîrân 56, 204, 270, 513, 541, 668, 711, 824, 853, 966, 970, 983, 989, 1012, 1038, 1064; — câmûslar 346; — çukalar 356; — dakîk 563; — develer 56, 204, 295, 304, 391, 559, 565, 668, 683; — develer iştirâsı 702; — esbânlar 1064; — ganem cem'i 886; — ganemler 559, 905, 1054, 1088; — has esbler 1018; — Hâsıl-ı Harac 10; — hazîne 27, 322, 378, 387, 468, 471, 512, 538, 548, 861, 862, 880, 886, 1009, 1040, 1091; — hazîne cem'i 548; — hazîne tahsîli 539, 598, 1049; — hizmetler 524, 807, 836; — kânûnlar 904; — katârlar 513, 565, 1018, 1064, 1076, 1079; — katırlar 204; — katırlar iştirâları 702; — kilâr-ı hâs 94; — kilâr mühimmâtları 1012; — mal 930, 1061; — mal tahsîli 31, 32, 113, 252, 394, 431, 447, 714, 785, 819, 849, 1061, 1084, 1129; — mal talebi 887; — mal zabtı 773; — mi'mârlar 262; — mühimmâtlar 394, 489, 743; — rüsûmlar 599n; — saka bârgîrleri 734; — sefîneler 902; — şa'îr 563; — şütürler katârları 1076, 1079; — şütürler/üştürân/üştürler 513, 814, 819, 824, 825, 861, 983, 989, 1012, 1018, 1076, 1079; — üştürân-ı mâde 49, 889; — üştürân-ı ner 49, 889; — zahîre 279, 354, 559, 707, 992, 1005, 1087
Mîr-i 'alem 50, 104, 136, 377, 447, 609, 759, 977, 1071, 1080; — Ağa 116, 121, 123, 177, 607, 608, 622, 711, 712, 722, 741, 996, 1014, 1069, 1123, 1132
Mîr-i kelâm bk. Mehmed Ağa (Mîr-i kelâm, Turnacı-başı, Zağarcı-başı, Yeniçeri Kethudâsı)
Mîr-i mîrân 6, 7, 8, 9, 11, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 55, 56, 57, 60, 61, 62, 63, 64, 87, 234, 235, 238, 241, 242, 248, 257, 258, 259, 261, 262, 264, 265, 266, 268, 271, 274, 276n, 277, 278, 279, 285, 286, 287, 288, 289, 292, 293, 296, 297, 298, 299, 303, 304, 305, 306, 307, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 316, 317, 318, 319, 320, 322, 323, 325, 326, 329, 330, 332, 335, 338, 339, 340, 341, 346, 347, 349, 351, 352, 354, 453, 454, 456, 460, 464, 465, 466, 468,

473, 478, 479, 482, 484, 489, 491, 492, 495, 497, 498, 500, 509, 510, 513, 515, 516, 518, 519, 520, 521, 524, 525, 526, 527, 530, 532, 535, 536, 537, 541, 542, 546, 548, 549, 631, 698, 790, 794, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 803, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 822, 823, 824, 825, 829, 839, 830, 831, 832, 833, 835, 837, 838, 839, 840, 841, 843, 844, 845, 846, 848, 849, 852, 858, 859, 861, 865, 866, 867, 868, 869, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 884, 887, 894, 895, 896, 898, 899, 900, 901, 902, 905, 906, 907, 908, 909n, 911, 912, 921, 923, 924, 925, 934, 935, 936, 941, 942, 943, 944, 949, 950, 951, 955, 956, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 966, 967, 969, 970, 973, 976, 988, 989, 990, 991, 992, 997, 999, 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1006, 1008, 1010, 1012, 1014, 1017, 1018, 1019, 1020, 1021, 1022, 1023, 1024, 1026, 1030, 1031, 1032, 1033, 1034, 1035, 1036, 1038, 1043, 1044, 1046, 1047, 1048, 1049, 1050, 1051, 1058, 1059, 1065, 1066, 1068, 1073, 1079, 1081, 1083, 1084, 1085, 1086, 1088, 1090, 1091, 1095, 1109, 1149, 1153, 1158, 1159, 1160, 1162, 1165, 1166, 1171, 1172, 1173, 1174, 1175; — alayı/alayları 33, 34, 37, 261, 297, 905, 955, 1069; — askeri 932; —-ı dilîrân 1024; —-ı ma'zûller 247; —-ı müdebbirânlar 880; —lar 6, 10, 11, 19, 24, 25, 29, 31, 33, 35, 38, 39, 40, 41, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 52, 55, 56, 237, 242, 248, 262, 263, 269, 275, 277, 278, 281, 282, 283, 285, 289, 291, 292, 296, 298, 299, 300, 306, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 316, 317, 322, 325, 326, 329, 331, 332, 333, 335, 337, 338, 344, 348, 349, 459, 461, 472, 478, 481, 482, 483, 496, 497, 500, 501, 505, 506, 507n, 508, 509, 510, 511, 524, 527, 528, 529, 530, 531, 533, 534, 536, 542, 543, 544, 790, 795, 799, 800, 801, 811, 813, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 847, 859, 863, 866, 867, 868, 869, 872, 874, 878, 879, 895, 905, 906, 907, 908, 909n, 920, 921, 923, 924, 934, 935, 942, 944, 945, 946, 947, 951, 953, 954, 956n, 959, 961, 964, 966, 974, 1004, 1005, 1020, 1022, 1025, 1027, 1029, 1031, 1034, 1035, 1036, 1042, 1043, 1044, 1045, 1046, 1049, 1061, 1066, 1085, 1088, 1093, 1148, 1157, 1167; —lık 465; —lık sevdâsı 519, 791; — tevâbi'âtları 1085

Mîr-i mîrân-ı Adana bk. Adana Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Ahıska bk. Ahıska Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Anadolu bk. Anadolu Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Aydın bk. Aydın Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Bağdâd bk. Bağdâd Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Basra bk. Basra Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Bosna bk. Bosna Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Budun bk. Budun Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Çıldır bk. Çıldır Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Diyârbekir bk. Diyârbekir Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Eğri bk. Eğri Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Erzurum bk. Erzurum Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Habeş bk. Habeş Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Haleb bk. Haleb Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Kanije bk. Kanije Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Karaman bk. Karaman Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Kars bk. Kars Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Kefe bk. Kefe Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Kerkük bk. Kerkük Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Kıbrıs bk. Kıbrıs Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Lahsa bk. Lahsa Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Mar'aş bk. Mar'aş Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Mısır bk. Mısır Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Musul bk. Musul Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Özi bk. Özi Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Rakka bk. Rakka Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Rumeli bk. Rumeli Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Sivas bk. Sivas Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Sofya bk. Sofya Mîr-i mîrâm

Mîr-i mîrân-ı Şâm bk. Şâm/Şâm-ı şerîf Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Şehrezol bk. Şehrezol Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Tebrîz bk. Tebrîz Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Temeşvar bk. Temeşvar Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Tırablus bk. Tırablus Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Tırablus-ı Garb bk. Tırablus-ı Garb Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Tırablus-Şâm bk. Tırablus-Şâm Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Tırabzon bk. Tırabzon Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Tunus bk. Tunus Mîr-i mîrânı

Mîr-i mîrân-ı Van bk. Van Mîr-i mîrâm

Mîr-i mîrân-ı Yanık bk. Yanık Mîr-i mîrânı

Mîrlivâ 8, 24, 31, 35, 61, 239, 265, 271, 280, 281, 292, 296, 300, 322, 332, 335, 338, 340, 347, 352, 355, 460, 493, 494, 513, 515, 533, 800n, 801, 831, 839, 840, 846, 852, 853, 858, 859, 867, 898, 903n, 923, 945, 963n, 964, 989, 992, 1003, 1004, 1005, 1019, 1024, 1031, 1032, 1058, 1066, 1081, 1082, 1088, 1159, 1160, 1170; — askeri 934; —-i sancaklar 296; —-i yörük beyleri 852; —-i yörükân/yörükler 21, 994; —lar 11, 15, 20, 22, 23, 24, 26, 29, 30, 31, 33, 35, 36, 38, 49, 56, 61, 62, 64, 147, 242, 247, 248, 261, 268, 278, 281, 283, 284, 286, 288, 289, 290, 296, 300, 305, 308, 310, 312, 317, 321, 322, 330, 333, 349, 356, 427, 453, 455, 457, 465, 466, 468, 471, 478, 481, 482, 491, 497, 498, 507n, 511, 513, 516, 518, 524, 531, 534, 535, 537, 539, 540, 544, 794, 798, 799, 800, 801, 808, 813, 814, 824, 825, 837, 838, 839, 841, 842, 844, 846, 847, 849, 859, 861, 862, 863, 864, 865, 867, 868, 869, 871, 881, 885, 894, 895, 896, 901, 903n, 908n, 909n, 921, 923, 948, 955, 956n, 961, 962, 966, 969, 988, 991, 992, 1008, 1010, 1020, 1021, 1030, 1031, 1035, 1042, 1043, 1046, 1049, 1081, 1087, 1088, 1090, 1093, 1163, 1165, 1166; —lar alayı 63, 895, 1002, 1034, 1087n; —lık 960; —

sipâhîleri 1003; —-zâde 841; — zu'amâları 1003; — zümresi 939
Mîrlivâ-i 'Âdilcevâz bk. 'Âdilcevâz Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i 'Arabkir bk. 'Arabkir Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Ahlat bk. Ahlat/Ahlad Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Akşehir bk. Akşehir Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Alacahisâr bk. Alacahisâr Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Amasya bk. Amasya Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Ardahan bk. Ardahan Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Aydın bk. Aydın Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Bolu bk. Bolu Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Bozok bk. Bozok Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Canik bk. Canik Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Çanad bk. Çanad Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Çemişkezek bk. Çemişgezek/ Çemişkezek Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Çorum bk. Çorum Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Divriği bk. Divriği Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Güle bk. Güle Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Hamîd bk. Hamîd Mîrlivâsı Beyi
Mîrlivâ-i Harput bk. Harput Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Hersek bk. Hersek Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Hınıs bk. Hınıs Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Hudâvendigâr bk. Hudâvendigâr Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i İzvornik bk. İzvornik Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Kângırı bk. Kângırı Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Karahisâr bk. Karahisâr Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Karahisâr-ı şarkî bk. Karahisâr-ı şarkî Mirlivâsı
Mîrlivâ-i Karesi bk. Karesi Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Kars-ı Mar'aş bk. Kars-ı Mar'aş Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Kastamonu bk. Kastamonu Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Kayseriyye bk. Kayseriyye Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Kırk-kilise bk. Kırk-kilise Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Kırka bk. Kırka Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Kiğı bk. Kiğı Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Kilis bk. Kilis Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Köstendil bk. Köstendil Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Kütahya bk. Kütahya Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Malatya bk. Malatya Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Niğbolu bk. Niğbolu Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Niğde bk. Niğde Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Ohri bk. Ohri Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Oltu bk. Oltu Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Ostorgon bk. Ostorgon Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Palanka-i Hasan-paşa bk. Hasan-paşa Palankası Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Rodos bk. Rodos Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Semendire bk. Semendire Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Semendire gāzîleri
Mîrlivâ-i Silistire bk. Silistire Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Sonlok bk. Sonlok Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Tarsus bk. Tarsus Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Tırhala bk. Tırhala Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Tortum bk. Tortum Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Üsküb bk. Üsküb Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Vı[l]çıtrın bk. Vı[l]çıtrın/ Vı[l]cıtrın Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Vize bk. Vize Mîrlivâsı
Mîrlivâ-i Zacesne bk. Zacesne Mîrlivâsı
Mirrîh sâ'ati 763, 785
Mîr Şeref Hân (Ekrâd'dan Cizre Hâkimi, Vilâyet-i 'İmâdiyye Hâkimi, Hazzo Hâkimi) 180, 322, 389, 394, 396, 509, 525, 536, 543, 559, 572, 593, 599n, 602, 811, 916, 930n; — Ekrâdı 394; — hâtırı için 509, 559; — idlâli 558; — sebebi 558
mîrzâlar 214, 675, 739, 746
Misis (مزسيس) Köprüsü/Cisri 496, 638, 831, 898, 988, 1083
Misivri 70
miskab 106
mismâr 635; —ı müdevver (مدبر) 399; —ı mütenevvi'a 10, 15, 30, 106, 116, 635, 713, 726; âhen —lar 134; —lar 15, 726; —ları çâr-kûşe 430
mişe; — evrâkları 415; —ler 76; —lerden dükkânlar 743; —lik 66, 73, 74, 193, 201, 737; —likler 167; sık —yistân 73; — yistân 74, 134, 146, 283, 331
mîşeyistân 128n, 313
Mitroficsa/Mitroficse/Mitroviçsa/Mitroviçse 32, 228, 418n, 423, 434; — Kazâsı 21, 94, 107, 195, 311; — menâzili 259, 357, 418, 433; — Vâdîsi 311
miyâne 37, 79, 111, 152, 158, 184, 197, 398, 438, 439, 546, 918; — arabaları 105, 331, 394, 774; — dânelcri 185; — darbuzanlar 139, 305, 485, 573, 634, 699, 715n; — fınduğu 669; — pırankıları 918; — toplar 167, 209, 285, 382; — yuvalakları 10, 107, 134, 197, 382, 438, 550, 639, 653, 659, 706, 713; maymuncuk üzere —ler 159; —ler 43, 115, 442, 707, 715, 776, 921
mizâc 212, 416, 647, 698, 971, 1041n, 1047, 1085; —ı hoş olmayup 445; mübârek —ı latîfleri 1157; —ı şerîfleri 666, 986, 1133; —ı müştedd olup 822; —ı za'f üzere 415, 1090; —ı za'îf 566, 805, 819, 822; —lar 303, 414, 458, 967
mîzân 596; — dutmazlardı 378
Mizis[ti]re Beyi 700
Modova Sancağı 433
Mohac (میحاج) 22n, 32, 195, 167, 257, 258, 259, 261n, 303, 306, 311, 319, 357, 358, 359, 422, 434; — Beyi 23, 232, 260; — Kal'ası 194, 260; — menâzili 22, 32, 261, 318, 422; — Sahrâsı 21n, 22, 260, 277, 279, 330, 357, 359

Molla 517; —lar 780
Molla-zâde Efendi (Haleb Kadısı) 512
Monla (Hz., Revân fethine târîh düşüren) fermâyed 1029
Monla Gûrânî'de Câmi'in kurşunları 1145
Monla Hünkâr (Hz.) bk. Mevlânâ (Hz., Monla Hünkâr)
Mora 1143; — Beyi 700; — Mîrlivâsı 22
Morova; — İskelesi 295n; — Nehri/enhârı 19, 132, 192, 254, 415, 432; —Nehri Köprüsü 132n, 255; — Nehri menâzili 253
Moruş Nehri 100, 138, 215, 216, 347
Moskov 979, 991, 1000, 1004; — elçileri 546, 903n; — kâfirleri 1118; — Kıralı 978, 979, 991; — kıralları 1165; — sınuru 218, 743; — Vilâyeti 978, 1000
Moton 661, 782
mu'âlece 52, 415, 416n, 665, 684; etıbbâ —si 684
mu'allimler/mu'allimân 135, 137, 758, 988, 1072, 1120n; sıbyân —leri 987, 998, 1040, 1120
Mu'allim-zâde bk. Mehmed Paşa (Mu'allim-zâde, Rumeli Beylerbeyisi)
Mu'allim-zâde (Tevkî'î) 374, 405, 557
mu'âmele 228n, 236, 349, 773
mu'annidler/mu'annidîn 167, 168, 511, 554, 880; —lik 543, 619
mu'arrif 653, 655
mu'attal 543, 813, 830
mu'attar 655
mu'âvenet 31, 40, 65, 155, 208n, 322, 549, 632, 639, 645, 661, 772, 865, 909n, 942, 954, 978, 1062; —ler 497, 871, 1102n
Mudanya 52, 425n, 477, 767n; — İskelesi 426, 477, 515; — menâzili/menzili 426
Mudurlu 1038
mufârakat 306, 358, 847, 892
muhâfaza 7, 11, 21, 23, 26n, 31, 48, 49, 50, 52, 56, 60, 62, 66, 68, 75, 79, 95, 97, 98, 101, 106, 112, 113, 114, 138, 142, 143, 144, 148, 150, 151, 153, 160, 161, 164, 182, 196, 198, 202, 204, 205, 206, 210, 211, 238, 242, 266, 269, 270, 271, 275, 287, 289, 298, 303, 309, 310, 330, 333, 341, 350, 352, 353, 358, 369, 379, 386, 390, 392, 414, 427, 445, 453, 459, 460, 468, 474, 476, 477, 478, 479, 484, 500n, 515, 516, 541, 574, 618, 619, 620, 643, 657, 662, 690, 694, 701, 708, 709, 714, 741, 742, 743, 747, 749, 778, 782, 788, 789, 793, 801, 825, 843, 861, 863, 869, 876, 877, 885, 903n, 909n, 932, 941, 942, 944, 946, 959, 961, 963, 967, 969, 978, 985, 1015, 1036, 1042, 1048, 1049n, 1059, 1061, 1062, 1075, 1091, 1092, 1112, 1113, 1118, 1139, 1162n, 1164, 1166; —cı askerler 286; —cılar 211, 330, 919; — hizmeti 1030; — nevbetcileri 285
muhâlefet 28, 48, 271, 298, 341, 397, 414, 433, 470, 484n, 518, 555, 580, 678, 681, 836, 849, 895, 897, 898, 904, 978, 1050, 1063; hezâr — 467; — câniblerin dutup 1172
muhallefât 110, 254, 631, 930, 1030, 1048, 1057, 1162; — defterleri 1020; —lar 254n, 417, 418, 964, 1049
Muhammed Mustafa (Hz., Burhân-ı asfıyâ, Fahr-ı 'âlem, Fahr-i Enbiyâ, Habîb-i ekrem, Habîbullâh, Habîbü Rabbi'l-'âlemîn, Hulâsa-i mevcûdât, Mefhar-i mevcûdât, Nebî, Hz. Peygamber, Rasûlullâh, Rasûlü's-sakaleyn, Selver-i Enbiyâ, Server-i Enbiyâ, Server-i kâyinât, Seyyidü'l mürselîn, Sultân-ı Enbiyâ, Seyyidü veled-i Âdem, Sultânu'l-Haremeyn-i şerîfeyn, Sultânü'l-verâ, Şefî'u'l-müznibîn, Şefî'u'l-müznibîni'l-ümem) 5, 11n, 75n, 123, 149, 161, 164, 167n, 174n, 256n, 315n, 387, 405, 487n, 495, 528n, 532, 569, 651, 655, 717n, 830, 832, 833n, 892, 917n, 933, 995n, 1017n, 1071, 1080, 1099, 1123n, 1143; ümmet-i — 174, 190, 562; — hazretlerinin 'Alem-i şerîfleri 14, 37, 405, 717; — hazretlerinin Livâ'-i şerîfleri 917, 995; — hazretlerinin mevlûdi gicesi 629; — hazretlerinin Sancağ-ı şerîfi 256, 528, 913, 1123; —'nın Livâ-i şerîfi 11, 832, 1014n; —'nın Sancağ-ı şerîfi 123n, 501, 1123; —'nın Sancağ-ı şerîfi 'Alemdârı 405, 1071; — zemân-ı şerîflerinde mu'cizâtları berekâtı 1017, 1165
muhammînler 29
muhanneslikler 929
muhârebe 8n, 42, 62, 74n, 81, 85, 86, 87, 88, 91, 98, 114, 146, 150, 157, 159, 161, 163, 168, 173, 199, 202, 204, 205, 217, 219, 222n, 232, 234, 235, 271, 274, 283, 286, 289, 293, 305, 314, 315, 325, 327, 355, 364, 367, 368, 384, 437, 469, 499, 500n, 501, 503n, 509, 515, 528, 532, 570, 576, 618, 642, 643, 644, 660, 679, 681, 690, 691, 739, 742, 744, 746, 747, 749, 751, 774, 787, 788, 817n, 842, 868, 869, 898, 905, 917, 918, 928, 929, 938, 940, 941, 947, 948, 949, 952, 956, 957, 958, 960, 974, 979n, 991, 1042, 1047, 1113, 1118n, 1145; —ler 28, 40, 80, 81n, 90, 150, 163, 183, 223, 241, 265, 281, 282, 283, 291, 308, 326, 354, 359, 364, 366, 399, 494, 508, 519, 679, 693, 739, 744, 745, 747, 750, 776, 778, 802, 817, 818, 819, 822, 841, 843, 918, 949, 950, 952n, 953, 961, 970, 976, 991, 1021, 1025, 1026, 1042, 1045; — yerleri 291
Muharrem Ağa (Samsoncu-başı, Eğri muhâfazasında, Zağarcı-başı, Yeniçeri Serdârı, Yeniçeri Kethudâsı) 203, 228, 238, 258, 301, 304, 314
Muharrem Kethudâ (Uzun Ahmed-oğlu'nun kethudâsı) 522
muharrir; Rumeli'nde — 1149; —ler 1149

muhâsara 8, 24, 25, 28, 30n, 35, 36n, 38n, 39, 44n, 48, 80, 81n, 85, 86n, 88, 90, 98, 114, 148n, 151, 154n, 157n, 165, 197, 198, 209, 215n, 217, 218, 219, 222n, 223, 224n, 229n, 236, 239, 263, 281, 285, 289, 293, 305, 309n, 318, 319n, 325n, 334n, 338n, 340, 341, 349, 367, 392, 420n, 421, 435, 439, 441n, 459, 470, 494, 496, 507n, 509, 518, 521, 522, 531, 543, 558, 580, 620, 642n, 646n, 742, 744, 751, 752, 767, 774, 776, 787, 789, 802, 813n, 814, 821n, 822n, 837, 839, 842, 845, 846n, 854, 858, 867, 868, 870, 908, 946, 953, 961, 974, 978, 1025, 1027, 1028, 1031, 1042, 1094n, 1095, 1096n, 1103n, 1139, 1152, 1159

Muhâsebe 12, 27, 103, 184, 206n, 356, 377, 635, 657, 1008; Küçük —ci 701, 702; —ci 46, 296, 447, 450, 475, 550, 558, 807, 1037; —cilik 381, 701; — Halîfesi 431; —-i Anadolu 178, 376, 794; —-i Cizye 12, 103, 104, 178, 188, 376, 377, 558, 759; —-i Evkāf-ı Dârü's-sa'âde 759, 794; —-i Evkāf-ı Küçük 558; —-i Evkāf-ı Vüzerâ'-i/Vezîr-i 'izâm 104, 377, 709; —-i Evvel 104, 625, 759, 1041; —ler 572, 900; —leri görülüp 834; —ye kayd ederler 378; bk. ayrıca Baş-muhâsebe

Muhassıl 378n, 539, 548, 553, 563, 981n, 1144n; —lar 538, 548, 1049; —lık 484, 1144; — ü'l-Emvâl 460, 473, 475, 548, 594, 1120, 1143, 1157

muhâtara 893; —lar 892; — yerler 163, 869

muhibbân 856

muhtâc 255, 262, 829, 918, 961, 1033

Muhyiddîn Efendi (Râziye Hatun dâmâdı, İstanbul Kadısı, Anadolu Kadı'askeri) 101n, 103n

Muhzır 125, 547, 560, 647, 1161; — Ağa 31, 68, 269, 300, 392, 408, 423, 444, 446, 454, 558, 571, 591, 592, 599, 600n, 636, 651, 658, 721, 755, 766, 856, 859, 875, 880, 884, 1055, 1161; — Ağalığı 875; — Ağa yoldaşları 19, 411, 933; —başı 710

mukābele 62, 131, 207, 212, 260, 431, 445, 479, 506, 761, 877, 940, 945, 957, 970, 1034, 1115; Baş-—ci 451, 1131; baş-—ler 188; —ci 229n, 237, 336, 354, 385, 429, 448, 449, 733, 1078; —ciler 46, 357, 474, 733; —de hıfz 1074; —de kayd 378, 1003; —den sûret defter 593, 993; — halîfeleri 269, 423; — hizmeti 66; — Kāyim-makāmı 567; — temessükü 55

Mukābele-i Cizye bk. Cizye Mukābelecisi

Mukābele-i/Mukābeleci-i Piyâde bk. Piyâde Mukābelecisi

Mukābele-i/Mukābeleci-i Süvârî bk. Süvârî Mukābelecisi

mukābeleler (zikirde) 1058

mukadder 91n, 1107; —i 'amele getürüp 968

mukarreb; — ağalar 675; —ân 596; — ân/mukarrebîn ağayân 52, 487; —ler 67

Mukāta'a/Mukāta'ât 12, 103, 104, 178, 184, 257, 377, 385, 451, 558, 604, 635, 759, 1008; Baş-mukāta'ât 240, 377; — aklâmı 460; —cı 46, 79, 258, 424; Baş-—cı 103, 604, 709; —cılar 184, 398, 418, 447, 460, 475, 476, 484, 538, 1009; Haslar —cısı 604; — haslar 1138; — hizmetinde olanlar 460; — hizmetleri 381; —-i Baş/Evvel 178, 451, 759; —-i Cedîde-i Evvel 103, 178, 377, 558; —-i Cedîde-i Sânî 377; —lar 1108, 1112, 1127; —lar hizmeti 429; — muhassılı 1143; Havâss-ı hümâyûn —sı 103, 178, 377, 451, 558, 709, 759, 1008, 1137, 1145

Mukāta'ât-ı Anadolu bk. Anadolu Mukāta'ası

Mukāta'a-i Bursa bk. Bursa Mukāta'ası

Mukāta'a-i Eğriboz bk. Eğriboz Mukāta'ası

Mukāta'a-i Mensûh bk. Mensûh Mukāta'ası

Mukāta'a-i/Mukāta'ât-ı Avlonya bk. Avlonya Mukāta'ası

Mukāta'a-i/Mukāta'ât-ı Haremeyn bk. Haremeyn Mukāta'ası

Mukāta'a-i/Mukāta'ât-ı Havâss-ı hümâyûn bk. Havâss-ı hümâyûn Mukāta'ası

Mukāta'a-i/Mukāta'ât-ı İstanbul bk. İstanbul Mukāta'ası

Mukāta'a-i/Mukāta'ât-ı Kefe bk. Kefe Mukāta'ası

Mukāta'a-i/Mukāta'ât-ı Koyun/Ganem bk. Koyun Mukāta'ası

Mukāta'a-i/Mukāta'ât-ı Me'âdin/Ma'den bk. Me'âdin Mukāta'ası

mukātele 40, 157, 202n, 219, 364, 521, 787, 854, 960, 970n, 974, 1000; —ler 315

mukāvemet 42, 233, 323, 350, 397, 469, 500, 509, 521, 528, 531, 576, 778, 844n, 934, 935, 936, 938, 940, 1117, 1172; —ler 528

mukayyed 11, 42, 78, 98, 106, 112, 190, 206, 228n, 234, 340, 358, 452, 559, 571, 574, 631, 640, 660, 666, 671, 696, 702, 705, 730, 765, 768, 781, 804, 849, 857, 878, 938, 961, 962n, 997, 1006, 1130, 1133, 1137; —ler 287, 320, 329, 417, 428, 664, 903

mukîm 397

mum 251; —lar 133, 252, 266, 616, 628, 654, 724, 862, 1169; —/mumlar donanmaları/donanması 133, 169, 215, 336, 505, 529, 533, 591, 615, 628, 673, 682, 724, 736, 840, 875, 929, 1092; —lar şenlikleri 252; — zînetleri 1169n

muntazır 162,555, 568, 608, 818, 819, 840, 927, 1101, 1121; —lar 151, 162, 173, 460, 524, 547, 554, 608, 657, 674, 681, 718, 731, 832, 944, 1000, 1058, 1066, 1072, 1102

murâbahacılar 50

murâd 49, 51, 142, 186, 190, 200, 202, 208, 209, 234, 263, 288, 340, 364, 365, 368, 379, 397, 409, 420, 436, 499, 511, 522, 553, 593, 599n, 613, 621, 623, 624n, 644, 646, 678, 684, 705, 738, 752, 761, 762, 767, 772, 775, 776, 786, 789n, 872, 878, 886, 898, 919, 934, 953, 986, 1028, 1085, 1100, 1104, 1176n; ber-— 44, 55, 166, 268, 282, 296, 362, 367, 507, 533, 552, 594, 626, 670, 748, 762, 830, 846, 857, 876, 878, 879, 923, 956, 957n, 981, 1130; nâ-— 333, 723, 791; —-ı sa'âdetleri 561; —-ı şerîfleri 278, 614, 762, 930; —lar 44, 65, 100, 203, 209, 214, 225, 292, 296, 317, 331, 335, 351, 356, 359, 360, 366, 367, 391, 413, 443, 448, 527, 529, 546, 614, 642, 645, 677, 681, 682, 689, 690, 704, 734, 760, 763, 790, 803, 812, 845, 856, 861, 872, 876, 898, 907, 926, 927, 937, 959, 1028, 1029; — ümmîzi 65, 350, 735

Murâd (Sultân, Sultân İbrâhîm'in şehzâdesi) 1171n

Murâd (topcu üstâdı) 297

Murâd Ağa (Arnavud, Kapucular Kethudâsı, Kapucu-başı) 765n, 771, 791

Murâd Çavuş/Ağa (Gümrük Emîni) 698

Murâd Efendi (Şıkk-ı Sânî Defterdârı) 103, 237

Murâd Hân (III. Sultân, Bâsitu bisâti'n-necâhi bi'l-emni ve'l-emân, Gıyâsü'l-İslâmi ve'l-Müslimîn, Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn, Halîfetü'l-Hakkı bi'l-hakkı 'ale'l- halkı ecma'în, Kahramânü'l-mâi ve't-tîn, Mâliku'r-rikâbi'l-ümemi [bi-] Memâliki'l-'Osmâniyye, el-Muhtassu bi-mevâhibi's-Sübhâniyye min hazreti'l-Meliki'l-'aliyy, Müfettih-i Vilâyet-i 'Acem, Nûr-i hadeka-i saltanat, Nûr-i hadîka-i hılâfet, sa'âdetlü Pâdişâh-ı Kahramân-ı zemân, Sa'îdü'l-hayât ve Şehîdü'l-memât, Sultânü'l-a'zam ve Hâkânü'l-mu'azzam, Sultânü'l-berreyn ve Hâkânü'l-bahreyn, Velâyet-i dürre-i semâ-i siyâdet) 3, 4, 5, 29, 51, 52, 53, 187, 596, 624

Murâd Hân (IV. Sultân, Gāzî, 'âdil, 'aduvlara ve zâlimlere emân vermez, 'azametlü Pâdişâh, Bâsitu bisâti'n-necâhi bi'l-emni ve'l-emân, Gıyâsü'l-İslâmi ve'l-Müslimîn, Güzîde-i Âl-i 'Osmân, Emîrü ehli'l-İslâm, Hâdimü'l-Haremeyni'ş-şerîfeyn, Hâkânü'l-mu'azzam, İskender-i devrân, İskender-i zemân, Kahramân, Kahramân-ı zemân, Kahramân-sıfat, Kahramânü'l-mâi ve't-tîn, Kātu'u's-seyf, Kâtilü'l-kefereti ve'l-mülhidîn, Mâlikü'r-Rikâbi'l-ümem, Mâlikü'r-rikâbi'l-ümemi bi-Memâliki'l-'Osmâniyye, Mevlâ mülûki'l-'Arabı ve'l-'Acem, el-Muhtassu bi-mevâhibi'r-Rabbâniyye min hazreti'l-Meliki'l-'aliyy, Nâsıru 'ibâdillâh, Nebîre-i Âl-i 'Osmân, Nûr-i hadîka-i hılâfet, Nûr-i hadeka-i saltanat, Pâdişâh-ı 'âlem-penâh, Pâdişâh-ı İskender-i zemân, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-i garb [u] şark, sa'âdetlü Pâdişâh-ı 'âlem-penâh, sa'âdetlü Pâdişâh-ı İskender-i zemân, Sâhib-i şevket, Sâhib-kırân, Sâhib-kırân-ı şark u garb, Selâtîn-i Âl-i 'Osmân, Sultânü'l-a'zam, Sultânü'l-berreyn ve Hâkânü'l-bahreyn, Şehinşâh-ı şark u garb, Tâcü'd-devle, Vâris-i mülk-i Süleymân, Velâyet-i dürre-i semâ-i siyâdet, Zıllullâhi Te'âlâ fi'l-arazîn) 5, 783, 784, 785, 932, 933, 957, 989, 990n, 993, 996, 999, 1000n, 1001, 1007, 1014, 1017, 1022, 1026, 1029, 1039, 1054n, 1064, 1072, 1093, 1094, 1099, 1104, 1106, 1115, 1116, 1118, 1121, 1122, 1123, 1130, 1132, 1133, 1142

Murâd Nehri/enhârı 599n, 662, 1043, 1103, 1117; — sevâhili 321, 324

Murâd Paşa (Gāzî, Diyârbekir Beylerbeyisi, Vezîr, Rumeli Beylerbeyisi, Üngürus cânibine Serdâr, Sadr-ı a'zam, Düstûr-i mükerrem, Serdâr-ı ekrem, rehber-i re'y) 60, 179, 183, 192, 195n, 296, 299, 354, 357, 358, 359, 369, 413, 414, 419, 425, 428, 448, 452, 455, 456, 457, 459, 468, 473, 479, 480, 481, 482, 484, 485, 486n, 487, 488, 489, 490, 493, 495, 497n, 498, 500, 501, 502, 504, 506, 507, 509, 510, 511, 513, 516, 517, 518, 519, 523, 524, 525, 526, 527, 529n, 530, 531n, 532, 533, 534, 535, 537, 540, 544n, 545, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 559, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 570, 572, 575, 576, 577, 578, 579, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591n, 599n, 790, 832, 850, 899; — dîvânı 580; —'nın ağaları 359; —'nın defterdârı 590; —'nın hatunu 697; —'nın kethudâsı 590, 591; —'nın kerîmesi 696; —'nın mevti haberi 590; —'nın meyyiti 591; —'nın otakları 491; —'nın Türbesi 1006, 1011

Murâd Paşa (Kerkük Mîr-i mîrânı, Şehrezol Mîr-i mîrânı) 518, 520, 522, 536

Murâd Paşa (Köse, Diyârbekir Beylerbeyisi, Serdâr) 806, 811, 812, 817, 822, 823

Murâd-paşa Cisri (İskenderun-Haleb arasında) 638, 832, 1083

murassa'; — dokuz yedekler eğerlü/rahtlu 984; — eğerlü 37, 47, 110, 507n; — eğerlü atlar 41, 664; — eğerlü şâtırlar 404; — hançer 41, 47, 415, 416, 507n, 510, 855, 941, 1101; — kalkanlar 1048; — kılıc 47, 485, 510, 542, 746, 837, 923, 941; — rahtlar 892; — rahtlu 110, 122, 507n; — rahtlu atlar 664; — sorguç 67, 270, 405, 485, 510, 746, 880, 1101, 1122; — şemşîr 49; — tûğler; — tûr-keşler 1014

murg 159, 577; feryâd-ı —ān 862; —ān 123, 131, 146, 159, 172n, 282, 597, 722, 933, 996, 1077; —ān avları 132, 987, 1001, 1083, 1119n; —ān ördekleri saydı 1077; —-ı 'Ankā 39, 172; —ān-ı balaban 124, 987; —ān-ı balaban şikârları 1051; —ān-ı çemen 172; —ān-ı sığırcık suyu 600n; —ān-ı şâhin şikârları 1051; —ānlar 17,

23, 36, 37, 129, 302, 389, 1073, 1077n; dâmı —ân misâl 1010; —ân pervâz ederken 914, 996n, 1080; —ân saydları 124, 625, 987n, 1090, 1093; —ân şikârları 130, 408, 721, 998, 1167

Murtezâ Ağa/Paşa (Budun'da kul-oğullarından, Doğancı-başı, Vezîr, Şâm Beylerbeyisi, Mîr-i mîrân-ı Van, Karahisâr-ı şarkî Beyi, Bosna Eyâleti, Budun Eyâleti, Dîvân'da Vezîr, Diyârbekir Eyâleti, Serdâr, Revân muhâfazasmda/Vâlîsi, Vezîr-i sânî) 203, 711, 757, 768, 770, 774, 798, 800, 801, 825, 903n, 970, 971, 975, 979, 980, 993, 1000, 1001, 1004, 1005, 1006, 1007, 1008, 1030, 1042, 1044, 1045

Murtezâ Kethudâ (Ostorgon'u müdâfa'a edenlerden, Celâlî üzerine gönderilenlerden) 88, 469

Murtezâ Paşa (Gori Eyâleti) 52, 274

murûr 173, 267, 351, 472, 817, 823, 832, 840, 841, 859, 866, 890, 898, 902n, 912, 914n, 944, 1015, 1026, 1043, 1157n; —-i eyyâm 914

Eğriboz) 604, 709, 759

Mûsâ Ağa (Zağarcı-başı, Yeniçeri Kethudâsı) 824, 838, 846

Mûsâ Ağa/Paşa (Kara, Segbân-başı, Van Beylerbeyisi) 964, 975

Mûsâ Çelebi/Efendi (Tevkî'î, Tezkire-i Sânî, Re'îsülküttâb) 30, 103, 105n, 177, 187, 228n, 236, 237, 240, 259, 1178n

Mûsâ Efendi (Anadolu Kadı'askeri) 759n

Mûsâ Efendi ('ulemâ ve müderrisînden) 652, 1178n

Mûsâ Efendi-zâde (Mukāta'a-i Avlonya, Mukāta'a-i Eğriboz) 604, 709, 759

musâfaha 505, 591, 603, 675, 928, 929, 939, 1132

musâhib 242, 614; bî-zebân — ağalar 124; — ağalar 734; —-i Şehriyârî 968n, 970n; — makāmı 1023

musallâ 33, 54, 252, 302, 840, 862, 1019, 1069, 1075, 1134; — yeri 252

musanna' 544, 723; — fânûslar 654; — toplar 551

Mûsâ Paşa (Vezîr, Mısır Vilâyeti'ne Hâkim, Budun Beylerbeyisi, İstanbul muhâfazasında, Kāyim-makām, Vezîr-i hâmis, Vezîr-i râbi') 967, 971n, 997, 1004, 1008, 1027, 1035, 1037, 1051, 1065, 1073, 1075, 1086, 1091, 1105, 1106, 1108, 1117, 1118, 1120, 1121, 1122, 1124, 1125, 1127, 1128, 1129, 1131, 1134, 1136n, 1137, 1158, 1176

Muslihuddîn Ağa (Segbân-başı) 1008n, 1010, 1066n

Muslihuddîn Ağa (Yeniçeri Kethudâsı) 177, 868, 877

Muslihuddîn Efendi (Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri) 101n, 103n

Muslu Ağa (Mîrahûr-başı) 624

Muslu Ağa (Yeniçeri Ağası) 636, 644n

Muslu Ağa/Efendi (Van'da toplarun ve cebehânenin üzerine ta'yîn, Aydın ve Saruhan ve Karesi sancaklarına Muhassıl-ı Emvâl, Nüzül Emîni) 584, 594, 565, 600n

Musli Çelebi (Lî, Tezkireci-i Evvel) 12n

Muslu Çelebi (Tophâneli, Beylikçi, Dîvân Kâtibi) 179, 184

Muslu Efendi (Rûznâmçe-i Sânî) 594, 627n, 1178n

musluk 31, 383, 712, 636; birke binâlu — 1156; —lar 17, 29, 111, 190, 209, 270, 276, 406, 414, 654, 655, 886, 962; — taşı 1156

Muslu Kethudâ (Silâhdâr Kethudâsı) 567, 586

Mustafa (Çorbacı Uzun/Tavîl Ahmed-oğlu-'nun sagîri, nev-civân) 508, 519, 522

Mustafa Ağa (Cebeci-başı) 104

Mustafa Ağa (Cizye Muhâsebecisi, Kapucular Kethudâsı) 701, 716n

Mustafa Ağa (Çaşnigîr-başı, Yeniçeri Ağası) 177, 704, 705, 709, 716n

Mustafa Ağa (Çavuş-başı) 972

Mustafa Ağa (Çavuş-başı, Kapucular Kethudâsı) 568, 633

Mustafa Ağa (Çerkes, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, Silâhdârlar Ağası) 556, 592, 656n

Mustafa Ağa (Deveci-başı, Belgırad'da zâbit) 310

Mustafa Ağa (Doğancı-başı, Mîrahûr-i Evvel, Vezîr) 352, 372, 375

Mustafa Ağa (Dökücüler Kethudâsı) 10, 102

Mustafa Ağa (Gurebâ'-i Yemîn Ağası) 605n, 624

Mustafa Ağa (Hacı, Dârü's-sa'âde Ağası, Nâzır, Mütevellî) 561, 596, 601n, 610, 622, 653

Mustafa Ağa (Hasekî) 872, 873n

Mustafa Ağa (Kapucu-başı, Belgırad'da Nüzül Emîni) 228n, 233, 256, 259, 306

Mustafa Ağa (Kapucu-başı, Kastamonu Sancağı) 427

Mustafa Ağa (Kapucu-başı, Tatar Hân câniblerine ta'yîn) 1051

Mustafa Ağa (Kapucular Kethudâsı, Mîrahûr-başı) 418n, 591n, 649

Mustafa Ağa (Kurd Paşalı, Çavuş-başı) 310, 412, 417

Mustafa Ağa (Mîr-i 'alem) 104

Mustafa Ağa (Mîr-i mîrân-ı Mısır Vezîr Mehmed Paşa'nın ağalarından, Âsitâne'ye ta'yîn hazîneyi getiren) 900
Mustafa Ağa (Mîrahûr, Sergi Emîni) 899
Mustafa Ağa (Nüzül Emîni) 850
Mustafa Ağa (Sağ Gurebâ Ağası, Silâhdârlar Ağası) 605, 613, 651, 656
Mustafa Ağa (Samsoncu-başı) 838
Mustafa Ağa (Segbân-başı) 791, 838, 1066, 1091, 1121, 1175
Mustafa Ağa (Segbân-başı, Zağarcı-başı, Yeniçeriler Kethudâsı) 62, 101, 104, 107n
Mustafa Ağa (Silâhdâr Ağası) 449, 461
Mustafa Ağa/Paşa (Süğlün, Sipâhî Oğlanları Ağası, Küçük Mîrahûr, Büyük Mîrahûr, Yeniçeri Ağası) 613, 623, 633, 638
Mustafa Ağa (Şeyhülislâm Mehmed Efendi'nin dâmâdı, Büyük Mîrahûr, Diyârbekir Beylerbeyisi) 649
Mustafa Ağa (Tatar Hân'a gönderilen Kapucu-başı) 726
Mustafa Ağa (Tavîl, Silâhdârlar Ağası) 835
Mustafa Ağa (Tersâne Emîni) 657
Mustafa Ağa (Topcu-başı) 64, 177, 184, 275, 330, 346, 377, 398
Mustafa Ağa (Topcular Kethudâsı, Topcu-başı) 712, 760, 794
Mustafa Ağa (Turnacı-başı) 923, 926, 928
Mustafa Ağa ('Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, Sipâhî Oğlanı Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası) 376, 423
Mustafa Ağa (Vezîr-i a'zam Hasan Paşa'mn kethudâsı) 310
Mustafa Ağa (Yavuz, Yeniçeri Kethudâsı, Yeniçeri Ağası) 515, 605
Mustafa Ağa (Yek-çeşm, Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa'nın Vekîlharcı, Sipâhî Oğlanları Ağası) 242, 321, 336, 483
Mustafa Ağa (Yeniçeri Ağası) 884, 923, 943
Mustafa Ağa (Zağarcı-başı, Yeniçeriler Kethudâsı, Segbân-başı) 328, 391, 427, 481, 494, 543, 558
Mustafa Ağa (Zağarcı-başı) 469, 480
Mustafa Ağa (Zağarcı-başı, Yeniçeri Kethudâsı) 851, 948, 960, 977
Mustafa Ağa (Rikâbdâr, Yeniçeri Ağası) 1109n
Mustafa Ağa/Efendi (Matbah-ı 'âmire Emîni) 105, 623, 702, 711, 759
Mustafa Ağa/Efendi (Tavîl, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Kâtibi, Muhassılü'l-Emvâl) 467, 473
Mustafa Ağa/Paşa (Cebeci-başı, Kapucular Kethudâsı, Mîrahûr-i Kebîr, Diyârbekir Eyâleti) 595, 623, 633, 665, 668, 673, 679, 680, 684n, 686n
Mustafa Ağa/Paşa (Halıcı-zâde, Çavuş-başı, Kapucu-başı, Diyârbekir Beylerbeyisi) 567, 759, 765, 769, 802, 882, 930n
Mustafa Ağa/Paşa (Kapucular Kethudâsı, Mîrahûr-i Evvel, Şâm Beylerbeyisi) 757, 768, 773, 808
Mustafa Ağa/Paşa (Parmaksız/Barmaksız, Gurebâ'-i Yemîn Ağası, Tırablus-Şâm Beylerbeyisi, Mîr-i mîrân, Derne vü Derteng muhâfazasında) 904n, 930, 942, 956, 958, 959n
Mustafa Ağa/Paşa (Sarıkcı, Kapucu-başı, Yeniçeri Ağası, Gori Beylerbeyisi, Şirvan Eyâleti, Vezîr) 154, 155n, 169, 180, 274, 301, 328
Mustafa Ağa/Paşa (Segbân-başı, Yeniçeri Ağası, Kapudân, Vezîr) 750n, 990, 1001, 1004, 1008, 1010n, 1041
Mustafa Ağa/Paşa (Silâhdâr, Vezîr, Mısır Beylerbeyisi) 766, 825
Mustafa Ağa/Paşa (Sipâhî Oğlanları Ağası, Mar'aş Eyâleti) 605, 646, 704, 710, 736, 740
Mustafa Ağa/Paşa (Müteferrika, Yeniçeri Ağası, Vezîr, Mısır Beylerbeyisi) 621, 664, 697, 701, 716n, 732
Mustafa Bey (Tophânelü, Gulâm-i Bâkî, Cizye-i Bâkî, Bâkî Kulu, Ser-bâkî) 179, 377, 447, 558
Mustafa Bey (Mısırlu, Mülâzım-başı, İhtisâb Ağası) 406, 447
Mustafa Bey (Yörük Beyi) 87, 108
Mustafa Çavuş (Mektûbî ve Selâm Çavuşu, Dergâh-ı 'âlî çavuşlarından) 242, 821, 822n
Mustafa Çelebi (Solak-zâde, Nüzül Kâtibi) 233
Mustafa Çelebi/Efendi (Sipâhî Oğlanları Kâtibi) 177
Mustafa Efendi (diğer, Rûznâmçe-i Sağîr) 401
Mustafa Efendi (Divitdâr-ı Sânî) 377
Mustafa Efendi (Ebu'l-Meyâmin, Şeyhülislâm) 372n
Mustafa Efendi (ehl-i Dîvân hâcelerinden) 188
Mustafa Efendi (Gurebâ'-i Yemîn Kâtibi) 104, 178, 483, 547
Mustafa Efendi (Kaba, Anadolu Kadı'askeri, Şeyhülislâm) 348n, 1177n
Mustafa Efendi (Karga-zâde, Sipâhîler Kâtibi, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Kâtibi, Si-

lâhdârlar Kâtibi) 376, 430, 448, 449, 467n; —'nin tevâbi'âtları 448
Mustafa Efendi (Kethudâ, Anadolu Kadı'askeri) 405, 765n
Mustafa Efendi (Selânikli, Mevkūfât-ı Anadolu, Muhâsebe-i Anadolu, Nâzır) 104, 105n, 178, 228n, 237, 243, 376
Mustafa Efendi (Mukāta'a-i Bursa, Mukāta'a-i Kefe) 178, 759
Mustafa Efendi (Mü'ezzin-zâde, Defter Emîni, Süvârî Mukābelecisi, Tevkî'î, Defter-i Hâkānî Emîni) 481, 485, 555, 560, 586, 591, 595, 604, 657
Mustafa Efendi (Nüzûl Emîni) 430, 1054
Mustafa Efendi (Re'îsülküttâb) 856, 883, 1178n
Mustafa Efendi (Sarı, Rûznâmçe-i Sânî, Baş-rûznâmçe) 309, 355, 398, 567, 604, 625, 650, 658, 684
Mustafa Efendi (Tezkire-i Şıkk-ı Sânî, Tezkire-i Mâliye) 377, 794
Mustafa Efendi (Vâ'iz ü nâsih) 77
Mustafa Efendi (Yeniçeri Kâtibi) 447
Mustafa Efendi/Ağa (Bâbü's-sa'âde hizmetinde istihdâm olunmuş, Dârü's-sa'âde Ağası'nın yedekcisi, Cizye Muhâsebecisi, Kapucular Kethudâsı) 698, 701, 703
Mustafa Efendi/Paşa (Lonka-zâde, Muhâsebe-i Evkāf-ı Haremeyn, Muhâsebe-i Cizye, Rumeli Muhâsebecisi, Baş-rûznâmeci, Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Defterdâr Kāyim-makāmı, Kıbrıs Beylerbeyisi, Anadolu Defterdârı, Nişâncı) 103, 105n, 188, 240, 258, 348, 376, 377, 380, 401, 423, 428, 429, 451, 461, 475, 478, 481, 482, 513, 548, 567, 585, 591, 595, 611n, 629, 672, 1178n
Mustafa Efendi/Paşa (Tersâne Emîni, Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Defterdâr Kāyim-makāmı) 806, 825, 826, 827, 851, 886, 887n, 889, 902n, 903n
Mustafa Halîfe (Avlonya Halîfesi) 431
Mustafa Halîfe (Baş-halîfe) 560
Mustafa Halîfe (Cerrâh-zâde, Piyâde) 12, 27
Mustafa Halîfe (Şehr-emîni) 765
Mustafa Hân (Sultân, Pâdişâh-ı 'âlem-penâh, Sultânu'l-'ârifîn) 666, 670, 689n, 764, 783
Mustafa Kethudâ (Gurebâ'-i Yemîn Kethudâsı) 366
Mustafa Kethudâ (Gurebâ'-i Yesâr Kethudâsı) 366
Mustafa Kethudâ (Silâhdâr'da) 546
Mustafa Kethudâ (Süğlün, Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa'nın kethudâsı) 411
Mustafa Kethudâ ('Ulûfeciyân-ı Yesâr, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn) 105, 376, 482, 546, 620
Mustafa-paşa (İstanbul'da bir semt) 980; — Câmi'i Vâ'izi 1177n, 1178n
Mustafa Paşa (Adana Hâkimi) 532n, 533n
Mustafa Paşa (Ahıska Beylerbeyisi) 390
Mustafa Paşa (Bağdâd Beylerbeyisi, Diyârbekir Beylerbeyisi) 589, 594, 599n, 602n
Mustafa Paşa (Bostancı-başı, Vezîr, Mısır Beylerbeyisi) 1128, 1144, 1146
Mustafa Paşa (Canpulâd-zâde, Harem-i hümâyûn'dan, Mîrahûr-i Evvel, Kapudân, Vezîr, Rumeli Beylerbeyisi, Anadolu eyâletlerinden asker sürmek içün ta'yîn) 516n, 884, 962, 967, 982, 983n, 985, 990, 1001, 1002, 1008, 1035, 1037, 1042, 1045, 1046n
Mustafa Paşa (Diyârbekir Beylerbeyisi) 887, 908n, 912, 913, 930
Mustafa Paşa (Kapudân, Vezîr, Kāyim-makām, Sadr-ı a'zam-ı 'âdil/müdebbir, Serdâr-ı ekrem) 1051, 1053, 1055, 1061, 1063, 1073, 1077, 1086, 1095, 1098, 1099, 1109, 1100, 1110, 1112, 1113, 1125, 1127, 1129, 1130, 1131, 1133, 1134, 1138, 1140, 1142, 1144, 1148, 1149n, 1151, 1153, 1154, 1155, 1167, 1168, 1171, 1172, 1173, 1175, 1177n
Mustafa Paşa (Karaman Beylerbeyisi) 329, 386, 397, 427, 456, 464, 531, 532, 707, 714, 736, 740, 778, 824, 829, 859, 914
Mustafa Paşa (Kastamonu Beyi, Anadolu askerlerine baş u buğ) 498
Mustafa Paşa (köprüyü binâ eden) 250
Mustafa Paşa (Kurşuncu-zâde, Vezîr, Sivas Beylerbeyisi) 549, 559, 567, 577, 579, 582, 624
Mustafa Paşa (Lala, Küçük Vezîr, Nâzır, Kāyim-makām, Vezîr-i a'zam) 54, 57, 67n, 68, 92, 93n, 95
Mustafa Paşa (Lefkeli, Vezîr, Mısır Beylerbeyisi, Haleb Beylerbeyisi, Vezîr-i a'zam) 697, 740, 767, 768, 769n
Mustafa Paşa (Mîr-i mîrân-ı Kıbrıs) 1081
Mustafa Paşa (Rumeli Mîr-i mîrânı, Vezîr, Baş-defterdâr, Erzurum Eyâleti) 737n, 740n, 884, 906, 923, 962, 969, 967, 972, 977, 980, 1178n
Mustafa Paşa (sâbık Yeniçeri Ağası, Mîr-i mîrân-ı Şâm) 959
Mustafa Paşa (Silâhdâr, Vezîr, Mîr-i mîrân-ı Şam, Kapudân, askere Kāyim-makām, Budun Beylerbeyisi, Rumeli

Beylerbeyisi, Ser'asker, Temeşvar Beylerbeyisi) 1090, 1095, 1110, 1116, 1120, 1123, 1133, 1136, 1139, 1161, 1162

Mustafa Paşa (Temeşvar Beylerbeyisi) 7n

Mustafa Paşa (Tevkî'î/Nişâncı, Mısır beylerinden, Vezîr-i sâbi', arpalık ile Mîrlivâ, Nişancı, Özi muhâfazasında) 418, 748, 756, 758, 762, 765, 794, 802, 1158, 1174, 1178n

Mustafa Paşa (Van Beylerbeyisi, Erzurum Beylerbeyisi) 179, 180, 210, 214, 323

Mustafa Paşa (Vezîr, Bağdâd Beylerbeyisi) 638, 680, 681, 714

Mustafa Paşa (Vezîr, Celâlî üzerine Serdâr) 476, 477, 478, 479, 481, 483, 545; —'nın sarayları 477

Mustafa Paşa (Vezîr, Dîvân'da) 328, 344, 371, 374, 375, 405, 425, 428, 448, 588, 594, 600n, 740

Mustafa Paşa (Vezîr, Haleb Beylerbeyisi, Bağdâd Eyâleti, Haleb Beylerbeyisi) 750, 756, 757, 767, 773, 799, 808, 819, 822, 823n

Mustafa Paşa (Vezîr, Karaman Eyâleti'nde vâki' İçel Mîrlivâsı) 985, 1009

Mustafa Paşa (Vezîr, Kāyim-makām) 344, 426n, 452, 455, 462, 484, 489, 498, 514, 515, 516, 534, 537, 539, 543, 544, 557, 566

Mustafa Paşa (Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın babası, Bağdâd Beylerbeyisi) *1099*

Mustafa Paşa (Vezîr-i sâbi') 1154

Mustafa-paşa Köprüsü/Cisri (Tunca Nehri üzerinde) 18, 128, 191, 250, 410, 432; — menâzili 17, 411

Mustafa Paşa-zâde (Süvârî Mukābelesi Kāyim-makāmı) 1124

Mustafa Paşa Zâviyesi'nde Şeyh 13

Mustafa Seyyid Efendi/Paşa (Sarım, Anadolu Defterdârı, Baş-defterdâr) 328, 409, 599, 604, 611, 625, 629n, 635

Mustafa Subaşı 105

mustahfiz 954; —ân 20

Musul 321, 322, 327, 508, *509*, *514*, *518*, *519*, 587, 599n, 787, 788, 791, 808, 809, 810, 812, 819, 823, 824, 825, 888, 901, 905, 906, 907, 908, 909n, 920, 921, 923, 924, 927, 928, 936, 939, 941, 943, 944, 947, 950, 953, 956, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 966, 967, 969, 975, 976, 1042, 1046, 1048, 1059, 1061, 1067, 1087, 1088, 1089, 1090, 1092, 1096, 1110; Eski — 906, 1088; — alayları 817; — Beylerbeyisi 639, 680, 770, 773, 787, 808, 927, 941; — Ekrâdı 248; — etrâfları 1048; — Eyâleti 549, 592, 786, 809, 887, 901, 923, 939, 956, 959, 961, 963n, 966, 1084, 1086, 1108, 1109; — Hâkimi 518; — halkı 958; — Kal'ası 810, 907, 909n, 959, 965, 969, 1088, 1125; — Mîr-i mîrânı 11, 513, 518, 536, 811, 814, 817, 824, 907, 908, 909n, 943, 949, 967, 1042, 1046, 1090; — mîrlivâları 11; — muhâfazası 907, 908, 1049; — Paşası 1046; — Sahrâsı 823, 908, 909n; — Şehri 956n, 958, 959n, 961, 962, 1089n; — vâdîleri 907, 909n; — varoşu 906; — Vilâyeti 322, 584, 587, 788, 809n, 920, 963, 965, 1088, 1090

mûş; râh-ı — 148, 284, 332, 869, 948; — yolları 39, 40, 45

Muş; — Ovası 393; — Sahrâsı 392, 674

mu'tâd 46, 282, 902, 1062, 1070; hılâf-ı — 412; —-ı kadîm 606; —-ı kadîm üzere 965; —lar 295; — üzere 97, 147, 249, 252, 310, 432, 434, 490, 550, 629, 706, 943, 1016, 1111, 1130, 1139, 1168

Mutafcılar (İstanbul'da bir semt) 554

mutasarrıf 183, 310n, 735; — olanlar 731n

mu'temed 195, 1117; — âdemler 102, 108, 202, 325, 434, 837, 926, 1086, 1137; — ağalar 1061; — kâtibler 195, 879; — neferâtlar 400; —ler/mu'temedân 18, 561

mutî' 180, 248, 349, 455, 558, 911, 942, 1112

muzaffer 233, 572, 705, 928, 1014n, 1072, 1151

muzâyaka 169, 170, 171, 239, 243, 319, 403, 574, 578, 585, 579, 632, 645, 646, 707, 715, 815, 829, 886, 894, 907, 921, 936, 939, 947, 959, 1117; def'-i —585, 1115n; —lar 729, 918, 1115

mübârek 1018, *1074*, *1103*; — ağzı 160; — 'arefe gün 736; — ayağına düşüp 189; — 'îd-i adhâ 452, 1001; — 'îd-i adhâ eyyâmı 1019; — 'îd-i adhâ şebi 1019; — 'îd-i şerîf 33, 665, 682, 781, 835, 1132; — 'îd-i şerîf gicesi 302, 1138; kudûmün — bâd 451; — bâd/olsun 46, 54, 55, 96, 110, 132, 133, 153, 154, 155, 168, 171, 176, 177, 189, 192, 193, 195, 228n, 229, 231, 236, 258, 270, 296, 306, 307, 319, 335, 344, 371, 385, 406, 409, 418, 427, 443, 455, 459, 479, 503, 505n, 534, 571, 572, 587, 591, 599, 601n, 630, 648, 650, 682, 697, 703, 748, 799, 829, 856, 859, 862, 880, 923, 929, 939, 968, 1098, 1120, 1130, 1132n, 1143, 1169n; — bayram gicesi 736; — cemâlleri 121; — cum'a eyyâmları 153, 442; — cum'a giceleri 1107; — elfâz-ı dürer-bârları 1101; — evkāt 156, 158, 175, 220, 230, 232, 236, 246n, 284, 374, 383, 418, 457, 562, 596, 658, 671, 673, 674, 712, 718, 784, 795, 828, 884, 920, 945, 951, 996, 1030, 1104n, 1120, 1122, 1129, 1130, 1133, 1135, 1140, 1141, 1143, 1151, 1160, 1163, 1169, 1174; — eymen evkāt 487, 784; — eyyâm 151, 194, 196, 400, 420, 500, 622, 699, 737, 716, 983, 1106, 1121, 1135, 1170, 1173; — gice 441, 629, 725, 909n, 1169; — gözünden

yaş gelüp 1098; — lisânları 246; — makām 126, 135, 157, 562, 903n; — mizâc-ı latîfleri 1157; — mizâc-ı şerîfleri 986; — ramazân-ı şerîf 630, 645, 664, 682, 732, 781, 995; — ramazân-ı şerîf eyyâmı 1106; — ramazân-ı şerîfin âhır gicesi 1160; — sâ'at 138, 159, 201, 245, 364, 598, 607, 608, 609, 637, 642, 648, 716, 745, 777, 890, 1068, 1076; — sâ'at 601n, 724n, 1142n; — sahrâ 712; — teşrîf 1053; — vakit 110, 145, 150, 244, 275, 291, 299, 329, 372, 403, 404, 450, 486, 531, 557, 624, 652, 654, 662, 678, 712, 888, 1025, 1026, 1055, 1072, 1118, 1145, 1171 — vakt-i seher 294; — yüzlerin görmeğe tâlib 1123

mübâşeret 21, 23, 38, 39, 40, 43, 64, 65, 66, 78, 105, 106, 108, 119, 140, 149, 161, 191, 192, 194, 198, 200, 206n, 212, 215, 218, 228n, 233, 257, 263, 265, 284, 296, 311, 315, 361, 362, 420, 437, 450, 457, 483, 499, 514, 531, 550, 561, 589, 596, 597, 621, 625, 641, 671, 679, 695, 699, 700, 707, 726, 733, 741, 743, 752, 797, 814, 815, 821, 834, 841, 845, 868, 870, 898, 912n, 913, 914, 919, 920, 949, 953, 964, 976n, 981, 1032, 1107, 1108, 1113, 1118, 1124, 1160, 1166; —ler 108, 814, 879

Mübârek (Çöl 'Arabı) 599n

mübâşir 535, 550; —ler 879

mübtelâ 70, 212, 371n, 416n, 458, 686, 1047, 1090; —lar 1023

mücâdele 817, 898

mücâhid 506, 1022, 1133n; — dilâverler 1165; —ler/mücâhidîn 316, 364, 820, 848, 1097

mücâvirîn 840

mücevher; — eğerlü 97, 299, 651, 856, 892, 1038, 1070, 1080n, 1122; — eğerlü atlar 236, 268, 446, 664; — eğerlü mehîb 'aşkar misâl at 145; — eğerlü yedekler 996, 1079; — hançer 299, 455, 487, 534, 545, 732; — kılıc/seyf 384, 534, 718, 875, 892, 1014; — licâmlu 1038, 1070,1122; — licâmlu atlar 145, 236; — licâmlu yedekler 996; — rahtlu 299, 651, 856; — rahtlu atlar 374, 446, 664; — rahtlu pişkeş keşîde 279; — rahtlu yedekler 374, 785; — sorguç/sorguçlar 14, 27, 64, 246, 299, 487, 534, 732, 795, 855, 880; — zeyn 1013

mücevveze 15, 27, 246, 376, 378, 379, 412, 494, 526, 574, 577, 651, 724; altun libâslu —ler 688; —ler 570, 570, 608, 733, 891; —lü kapu halkı kulları 688

müdârâ; — etmek tarîki 775; —lar 804

müdâvemet 378n, 379, 576, 827, 868, 1014

müdebbir 17, 67, 72, 95, 97, 256, 278, 461, 507, 544, 580, 589, 689, 716, 765, 826, 909n, 1014, 1113, 1140, 1173; —ân-ı saltanat 688; —i 'âkılân 013; —ân vezîrler 688; —ler/müdebbirân 34, 908, 1171

müderris 249, 1032, 1071; — efendiler 120n, 455, 780, 1151n; —în/müderrisler 16, 17, 59, 120, 176, 231, 245, 405, 410, 432, 477, 600n, 611, 652, 665, 717, 779, 780n, 890, 968, 973, 987, 989, 995, 1002, 1013, 1064, 1131, 1158, 1170n; —în-i Sultân Bâyezîd Hân 1001; —în-i Sultân Selîm Hân-ı cedîd 1001

müdevverler 134, 430

Müdlic (Arab kabâ'ilinden Ebû Rîş (ابروش) silsilesinden) 944, 955, 1090; — askeri 936; — 'Urbân hâkimleri 1090; — 'Urbânları 834

mü'ezzin 20, 410n, 653; —ler 54, 242, 252, 297, 610n, 655

Mü'ezzin-zâde Efendi bk. Mustafa Efendi (Mü'ezzin-zâde, Defter Emîni, Süvârî Mukābelecisi, Tevkî'î, Defter-i Hâkānî Emîni)

müfettiş 696, 1043

müflis 836

müfsid 788, 790, 843, 866, 873, 874, 917; —i bîdîn 28; — kavm 766; — ta'nı 882; nâbekâr —ân 324; —ân 'aduvlar 502, 847; —ân segbânlar 865; —ler 773, 914

Müftî 122n

Mühennâ-oğlu/zâde 508, 513, 520, 522, 536, 809, 811, 944, 947, 960; — askeri 522, 936

mühimm 95n, 632, 635, 669, 702, 706, 712, 877, 908, 963, 1108n; —ler 712

mühimmât 10, 137, 200, 394, 565, 707n, 708n, 731, 939, 1003n, 1137, 1163; — defterleri 269; — gemileri/seffineleri 715, 855, 885; —ı cebehâne 320, 438, 965; —ı donanma 1162; —ı hazîne 320, 1007n; —ı kilâr 1007; —ı köprü 140; —ı sefer 16, 99, 141, 429, 565, 665, 885, 892n; —ı sefer tedârükleri 1012, 1165; —ı sefer-i hümâyûn 851; —ı Top-hâne 994; —ı toplar 994, 1064, 1160; mîrî —lar 394, 489, 743; —lar 16, 20, 29, 32, 40, 56, 66, 98, 99, 101, 106, 108, 111, 134, 135, 138, 180, 185, 186, 190, 194, 197, 201, 212, 213, 225, 228, 229n, 237, 248n, 262n, 270, 278, 279, 284, 285, 304, 312, 330, 356, 357, 382, 383, 414, 416, 417, 423, 434, 454, 524, 537, 541, 547, 549, 565, 588, 617, 629, 635, 639, 649, 650, 652, 653, 656, 660, 669, 700, 706, 707, 742, 752, 777, 801, 805, 834, 835, 842, 851, 886, 887, 909n, 919, 930, 933, 941, 953, 962, 976, 985, 994, 1012, 1023, 1057, 1061, 1066, 1092, 1095, 1108, 1111, 1112, 1139, 1150, 1163,

1166; —lar görülüp 793; —lar tedârükü 544, 546
mühlet 522, 645, 646n
mühr/mühür 231n, 371n, 475n, 591n, 650n, 770n, 783n, 792n, 805n, 855n, 858n, 859n, 968n, 971n, 1053; —-i hümâyûn 855n, 858n, 8559n; —-i Süleymânlar 616; —-i şerîf kazılup 670; —lenüp 682n, 836, 856, 889, 1162; —leyüp 55, 417, 630, 969, 971n, 1052, 1053
müjde 26, 47, 55, 215, 229, 295, 298n, 299, 344, 359, 418, 510, 523, 533, 633, 766, 926, 1032, 1105, 1106, 1111n, 1118n; — ahvâlleri 298, 519; — haberi/haberleri 35, 38, 46, 47, 62, 160, 225, 319, 343, 344, 359, 417n, 418, 442, 530, 599, 618, 649, 749, 770, 875, 926, 1030, 1099, 1106; —-i fütûhât 505; —ler 257, 319, 335, 379, 413, 589; — şenlikleri 1106
mülâkat 36, 57, 72, 132, 134, 144, 150, 211, 213n, 215n, 222, 251, 252, 254, 261, 263, 272, 311, 330, 335, 342, 358, 414, 416n, 443, 448, 487, 497, 512, 516, 518, 603, 615, 637, 641, 674, 675, 682, 721, 729, 778, 800, 816, 853, 896, 897, 929, 970, 975, 991, 1004, 1045, 1058, 1063, 1087, 1153, 1167
mülâkî 33, 35, 37, 83, 197, 215, 233, 539, 554, 729, 787, 820, 865, 964, 985
mülâzemet 378, 379, 386, 431, 835, 836
mülâzım 15, 129, 130, 336, 346, 378, 406, 432, 568, 614, 723, 791, 795, 834, 1157; —-başı 329, 406; — bölük halkı 851, 886; — defterlerin hakk edüp 836; — fukarâ kadılar 1077; — hizmetleri 445, 801; — kadılar 710, 779, 781, 1064, 1077, 1157; — kapu halkı 15; —lar 11, 15, 130, 194, 247, 329, 333, 339, 376, 378, 406, 409, 411, 412, 419, 430, 445, 605, 611, 613, 629, 650, 651, 686, 779, 781, 849, 894, 970;— sipâhîler 247, 719, 948; — tahrîri 835
mülhak 569, 626, 915, 940, 965
mülk 3n; — devesi 242; —iyyet üzere 230
mülûk; âdâb-ı — 884; şart-ı âdâb-ı — 108, 892, 1087; — âdâbın yerine getürüp 689, 1101; —e müyesser 1089; —-i selâtîn âdâbı 1022, 1029, 1087
Mümeyyiz 698, 1053
mü'min; — kullar 82; —ler 53n, 1144
Mü'min Hân (Ahmed Hân'ın kardeşi) 912, 917, 919, 929, 937, 939, 953; —'ın hâtırları 912
Mü'min Paşa (Karaman Beylerbeyisi) 593, 602n, 637, 640, 660, 673, 696, 768
Mümtâz Efendi (Has-odalı, Defter-i Hâkānî) 1133
münâcât 778
münâdîler 17, 33, 34, 42, 47, 290, 314, 402, 500, 506, 566, 581, 699, 723, 744, 788, 844, 911, 1017, 1064, 1124, 1135; — dili 713
münâfik 93, 556n, 775, 910; —lar 930
münakkaş 19, 761, 931, 999
münhezim 62, 74, 173, 223, 229n, 236, 535, 539, 749, 772, 810, 820, 871, 1106, 1151, 1174
Münîrî Ahmed Efendi (Tezkire-i Şıkk-ı Sânî) 431, 709, 759
Münîrî Efendi (Belgırad'un meşâyihlerinden, Şeyh, Vâ'iz, ehl-i takvâ, 'Azîz) 210, 302, 416
müntefî' 379, 605,886, 894, 937
mürâca'at 48, 765, 770, 910, 970
mürd 25, 42, 44, 45, 52, 61, 62, 63, 76, 166, 167, 168, 201, 220, 235, 271, 281, 289, 316, 319, 324, 341, 342n, 343, 359, 439, 441, 442, 469, 521, 522, 529, 532, 556, 578, 579, 593, 643, 679, 751, 787, 798, 799, 803, 804, 810, 815, 818, 867, 870, 871n, 874, 906n, 918, 926, 927, 929, 940, 941, 949, 950, 952, 955, 1031, 1045, 1048, 1082, 1083, 1085, 1091, 1117n, 1165; —e 315, 336; —e yerleri 1061; — eler 294, 508n, 530; — olanlar 870
mürtezik 954
mürûr 267n, 823, 829, 831, 832, 1023
mürüvvet 873, 1114; — sâhibi 1057
müsâfir 214, 409, 676, 850, 881, 1058, 1078; —hâneler 409n, 654, 831, 881, 894, 898, 899, 921; Müslümân —în 654; —ler/ müsâfirân/müsâfirîn 251, 327, 409, 833, 840, 881, 894, 895, 1039n, 1072; — durağı 1016; — ler yatağı hânlar 251
müsellah 15, 19, 36, 57, 76, 88, 477, 515, 519, 520, 599n, 817, 847, 890, 891, 907, 984n, 987, 994, 1001, 1003, 1048, 1055, 1070, 1071, 1072, 1092; — cündîler 524; — dilîrler 883, 892; — fâris-i meydân 247; — kuloğulları 809; —lar 1029; — nâmdârlar 869; — neferât 1139; — süvârî gāzîler 61, 1071; — tüfeng-endâz/tüfenglü 59, 242
müsellemler 34
Müslümân 157, 300; cedîd/nev — 845; cuyûş-i Müslimîn 28; guzât-ı Müslimîn 28, 39, 118, 243, 244, 253, 312, 342, 528, 531, 741, 1025, 1039, 1072; hüccâc-ı Müslimîn 1148, 1174; nev — 340; — dutsaklar 219, 220; — müsâfirîn 654; sünnî —lar 911; —lar 20, 41, 73, 81, 85, 86, 121, 127, 152, 207, 278, 308, 324, 339, 360, 365, 370, 378, 384, 397, 405, 406, 410, 413, 484, 503, 506, 519, 633, 651, 659, 664, 695, 725n, 775, 778, 781, 788, 789n, 811, 836, 850, 872, 931, 1105, 1135, 1140, 1156n
müstahkem 48, 63, 200, 217, 436, 732, 917, 1112; — kal'a/kılâ' 77, 208, 220, 754, 942

müstakîm 153, 237, 242, 257, 273; — âdemler 168, 541, 753; — işçiler 695; — kâtibler 194; — kâlcılar 695; — sâhib-i 'ayârlar 698

Müstedâm Ağa-zâde (Defter Emîni, Ebnâ'-i Sipâhiyân Ağası) 807, 1054

Müstedâm Kethudâ/Ağa ('Ulûfeciyân-ı Yemîn Kethudâsı, Sipâhîler Kethudâsı, Silâhdâr Kethudâsı, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası, Silâhdârlar Ağası) 366, 376, 483, 499, 510, 517, 526

müstevlî 837, 963, 967

müşâhede 74, 100, 140, 142, 244, 263, 280, 345, 368, 380, 677, 723, 901, 903n, 922n, 933, 1011, 1048, 1089

müşâhere 168, 288n, 445, 667; —de olan kapukulları 1116; —-horân 113, 411, 551, 689; —lik 1054

müşâvere 8, 9, 14, 15, 23, 27, 34, 41n, 44, 47, 48, 61, 62, 64, 65, 77, 80, 83, 89, 92, 93, 95, 110, 134, 140, 160, 181, 189, 197, 208, 209, 211, 221, 223, 228n, 239, 263, 277, 278, 296, 317, 318, 334, 337, 341, 345n, 349, 361, 378, 379, 387, 390, 392, 418, 429, 435, 439, 456, 457, 459, 468, 472, 474, 476, 478, 482, 493, 496, 518, 519, 520, 522, 525, 526, 544, 561, 566, 579, 612, 618, 632, 644, 661, 673, 674, 677, 678, 682, 742, 748, 752, 769, 770, 773, 776, 779, 780, 781, 782, 783, 786n, 788, 789, 796, 813n, 826n, 829, 840, 842, 855, 857, 858, 863, 866, 867, 872, 905, 908, 909n, 914n, 919, 936, 953, 954, 965, 966, 969, 973, 985, 1022, 1024, 1034, 1035; —ler 63, 320, 338, 452, 500, 547, 682, 857, 866, 1114, 1152

müşîr 168n, 383, 689; — vezîrler 688; —-i mufahham 191n, 651n, 673, 740, 880, 932; —-i Sâhib-i tedbîr 932

müşrik 62, 95, 232, 233; —-i bî-dînler 315; 'adûyi —în/müşrikân 258, 297, 318, 1072; kefere-i —în/müşrikînler 75, 152, 163, 164, 166, 172, 173, 234, 235, 316, 693; —în 43, 62, 164, 312; —înler 155, 308

müte'ayyin; — âdemler 319, 878, 1064, 1168; — kimesneler 1135; —ler 1005

Müteferrika 19, 13, 21, 26, 31, 32, 34, 37, 40, 42, 44, 52, 54, 55, 69, 105n, 122, 144, 154, 168, 181, 183, 186, 188, 193, 195, 205, 210, 242, 248, 258, 262, 277, 282, 290, 294, 296, 311, 316, 317, 349, 355, 382, 383, 391, 398, 404, 407, 411, 421, 422, 426, 451, 461, 467, 471, 476, 481, 487, 499, 512, 515, 527, 538, 545, 562, 565, 577, 591, 597, 598, 600n, 601n, 604, 606, 608, 612, 613n, 621, 622, 626, 632, 641, 657, 659, 667, 668, 673, 687, 689, 706, 713, 721, 722, 731, 734, 745, 758, 766, 775, 784, 794, 817, 862, 882, 913, 920, 933, 945, 948, 951, 967, 971n, 973, 984, 986, 989, 994, 1002, 1008, 1013, 1029, 1030, 1036, 1039, 1048, 1055, 1056, 1062, 1066, 1068, 1070, 1096, 1100, 1104, 1115, 1122, 1132, 1138, 1146, 1154n, 1158, 1177n; gedüklü — 424; — ağalar 122, 214, 427, 891, 997; — alayı 36, 314, 331; —-başı 120, 970; —-i Dergâh-ı 'âlî 1129; —-i Dergâh-ı 'âlî zümresi 854; — kulları 136; eşrâf-ı —lar 585; —lar 14, 57, 102, 161, 168, 239, 301, 309, 329, 379, 504, 585, 614, 719, 740, 842, 1079, 1110, 1156; —lık 351; — zümresi 1074

Müteferrika-zâde (Mâliye Kâtibi) 184

mütekā'id 371n, 400, 403, 467, 737n, 740n, 793, 1173; —în 113, 987, 1121; —ler 793

mütemekkin 410, 470, 474, 841

Mü[te]sellim 518, 519, 1037, 1090, 1172n; —ler 112, 1018

mütevellî 251, 495, 653, 761; —-i selâtîn-i mâziyye 16; —ler 110, 113, 120, 188, 410

müttakî 1107n; — 'âbidler 1107; —ler 44

müttefik 868; —ler 773

müzâhame 84, 108, 118, 119, 310, 403, 410, 654, 721, 829, 831, 832, 833, 878, 896, 900; —ler 121, 841, 900

müzâkere 95, 134, 190, 229n, 277, 311, 348, 351, 384, 415, 468n, 513, 530, 780, 795, 853, 857, 924n, 1011, 1051, 1114

N

Nablus beyleri 1085

nacak 417

nafaka 516; —-i kifâf 324; —lar 128, 592, 696, 997, 1011, 1063

nağra-zenler 628n, 722

Nahcivan 388, 389, 390, 677, 1024; — etrâfları 381, 1027; — hâkleri 1091; — vilâyetleri 578

nâhiye 79; —ler 76, 129, 266, 322

nakd 685, 880, 886, 1061; nukūd olan hazîne 590

Nakd 'Ali (Bağdâd Kalesi'ndeki hânlardan) 1102n

nakıl 596, 598, 600n, 601n; —-bendler 596, 597, 598, 600n, 601n; —-ı kebîr 597, 598, 600n, 601n; cevherî — 596, 601n, 621; hurda —lar 621; —lar 600n, 616, 621, 622, 623, 724

Nakîb 230, 1119; Seyyid — Efendi 196, 245, 1119; — Efendi 120, 427, 462, 544, 562, 717; —-i eşrâf 176, 236, 374, 405, 487, 600n, 622, 667, 758, 890, 891, 984, 995, 1055, 1071, 1123, 1129, 1135; —-i eşrâf hazretleri 1131; —-i eşrâf ve sâdât 121, 246, 487, 1013, 1144; —-i sâdât 1038; —ü'l-eşrâf 53, 652, 780, 1121; —ü'l-eşrâf-ı seyyid [ü] sâdât 430

nakkāre 118, 477, 597, 607, 608, 1071, 1151; — âvâzı 123n, 145, 601n; —ler 121, 123, 133,

189, 210, 600n, 810, 843, 890, 892, 933, 1057, 1077, 1132; —ler sadâsı 128, 389, 1080

Nakkāş-hâne (At-meydânı'nda) 654, 664

Nakkāş-zâde (top arabacıları ağalarından, ma'zûl) 23

nakl 113, 114, 115, 139, 197, 241, 272n, 312, 317, 318, 326, 328, 330, 335, 351, 352, 354, 367, 380, 382, 383, 400, 414, 454, 457, 469, 475, 476, 481, 485, 486, 488, 497, 523n, 548, 550, 557, 563, 564, 565, 570, 572, 588, 606, 636, 652, 653, 654, 657, 659, 672, 696, 707n, 708n, 715, 728, 753, 755, 761, 766, 810, 816, 819, 831, 834, 835, 837, 851, 852, 853, 865, 868, 877, 882, 883, 886, 887, 888, 889, 893, 901, 902, 907, 908n, 909n, 916, 944, 953, 954, 956n, 962, 965, 983, 984, 986, 993, 994, 1006, 1007, 1013, 1031, 1033, 1039, 1041, 1050, 1052n, 1054, 1060, 1061, 1065, 1073, 1076, 1087, 1088, 1124, 1152, 1158n, 1159, 1166, 1169, 1170, 1174, 1176

na'l 939, 941n; âhen — 887; —bendler 711, 1007; bârgîr —i 939; —i vefâ etmeyüp 494; —ler 886

Na'l-âb (Şehrezol sancaklarından) 915

nâm 278, 297, 373, 503, 504, 769, 843, 850, 914, 1099; bed— 273, 810, 919; bî— 349; —dâr/nâmdârlar 8, 22, 37, 41, 43, 61, 72, 75, 77, 86, 88, 95n, 125n, 130, 153, 165, 227, 233, 242, 263, 272, 288, 292, 300, 302, 322, 323, 331, 333, 339, 343, 351, 354, 384, 422, 453, 457, 465, 471, 491, 499, 504, 524, 529, 533, 544, 576, 660, 813, 817, 846, 853, 855, 869, 871, 883, 891, 896, 897, 901, 908n, 920, 921, 923, 927, 931, 932, 933, 952, 957, 960, 965, 966, 1003, 1021, 1044, 1047, 1082, 1085, 1168n; —dâr âdemler 57, 691, 774, 950; —dâr ağalar 237, 1048; —dâr asker halkı 74; —dâr askerler 71n, 490, 518, 918, 1062; —dâr beyler 41; —dâr dilâverler 1165; —dâr dilîrler 256, 329, 798, 891, 919, 1003, 1073; —dâr fâris süvârî 36; —dâr gāzîler 76, 233, 235, 315, 362, 747, 926; —dâr gāzîlerden serdengeçdiler 527; —dâr kefere 207; —dâr koçak yiğitler alayı 246; —dârlık 36, 89, 286, 347, 529, 909n, 960; —dâr neferâtlar 59, 983; —dâr pehlevân gāzîler 38; —dâr Rumeli askeri 1001; —dâr segbânlar 774; —dâr serhad gāzîleri 1021; —dâr silâhlılar 329; —dâr sipâhîler 573, 800; —dâr solaklar 123; —dâr süvârî 308, 845, 1082; —dâr tüfeng-endâzlar 950, 1150; —dâr yiğitler 123n, 891, 1045; —ların kaldurup 773; — u nişân/nişânlar 267, 396, 662

nâme 62, 157, 307, 319, 479, 557, 849, 917, 923, 928; —-i hümâyûn 270; 'Arabî —ler 179; Fârisî —ler 179; —ler 8, 17, 18, 35, 62, 129, 180, 181, 209, 237, 258, 325, 335, 413, 454, 505, 522, 546, 574, 593, 599n, 602, 608, 629, 660, 681, 682, 687, 689, 694, 752, 788, 820, 821, 826, 998, 1000, 1046, 1063, 1113, 1114, 1125, 1126, 1127, 1153, 1155; kefere —leri 294

nâmzed/nâmzâd 599, 627, 697, 830

nân 16, 17, 131, 245, 289, 440, 560, 822n, 823, 829, 850, 993, 997, 1141, 1149; —-ı hâs 248; —lar 411, 822n, 920; — u nemek hukūku 466, 1047

Na'razen; — Çayırı 467; — Çayırı menâzili 569; — Sahrâsı 796

Nârende menzili 1119n

narh 375, 380, 660, 713,760, 808, 827, 879, 900, 909n, 1041n, 1141, 1164; —-ı cârî 15, 16, 715, 1141, 1156; —-ı rûzî 26, 243, 273, 707, 829, 1064; —lar 230, 378, 380, 409, 413, 555, 560, 807, 884, 903n, 997, 1041, 1118, 1138, 1148, 1149, 1156, 1161, 1164n; —lar dutulup 1118; —lar verilüp 553, 699, 781

Nârinci-kulle (Erzurum Kal'ası'nda) 843, 870, 1102n; — şehrin evsatmda vâki' 1022

nâs 1018; 'âmme-i — 201; mecma'-ı — 988, 1018, 894; mecma'-i — olan yerler 174, 545, 671, 1064, 1105

nasb 27, 55, 59, 92, 93, 110, 113, 169n, 182, 228n, 230, 251, 264n, 281, 338, 353, 356, 375n, 384, 386, 394, 450, 460, 479, 480, 493, 513, 533n, 538, 611n, 654, 761, 787, 790, 792, 799, 814, 878, 908n, 923, 979, 980n, 1004, 1057, 1110, 1117, 1144n, 1161n, 1176n

nâsıh 16, 59, 77, 161n, 196, 302n, 412, 725, 1140, 1145, 1168n, 1177n; — efendiler 245

nasîb 62, 121, 160, 164, 187, 200, 219, 220, 231, 235, 257, 297n, 308n, 344, 361, 365n, 367, 420, 421, 441, 517n, 562n, 580, 623, 624, 644, 678, 680n, 689n, 736, 749, 764, 787, 799, 802, 820, 830, 842, 875, 921, 936, 951, 952, 957, 980, 1023, 1033n, 1045n, 1047, 1103, 1107n, 1123, 1156, 1177n

nasîhat 424, 655, 725, 840, 907; mûcib-i — 905; — tarîki 930

Nasûh Ağa (Segbân-başı) 760, 764, 791

Nasûh Ağa (Turnacı-başı, Zağarcı-başı, Yeniçeri Kethudâsı) 636, 647, 705, 710, 733

Nasûh Ağa/Paşa (Mîrahûr-i Evvel, Kapucular Kethudâsı, Haleb Beylerbeyisi, Vezîr, Celâlî üzerine Ser'asker, Diyârbekir Beylerbeyisi, Serdâr, Mısır Beylerbeyisi, Vezîr-i a'zam, Sultân hazretlerine nâmzed) 301, 306, 344, 346, 349, 352, 356, 370, 371, 376, 379, 397, 426, 427, 429, 452, 456, 457, 482, 509, 525, 535, 536, 541, 543, 549, 558, 559, 572, 573, 577, 579, 580, 581n, 582, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 594, 595, 598, 599, 600n, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 608, 609, 610, 611, 613n, 614. 615, 616, 617, 619, 621, 623, 624, 625, 626, 627,

630, 631n, 633, 634; —'nın hânları 602; —'nın hazînesi 630, 633; —'nın sarayı 612, 630; —'nın tevâbi'leri 612

Nasûh Bey/Paşa (Deli, gāzîlerden, Serdengeçdi, Sigetvar Beyi) 22, 36, 88, 197, 201, 211, 227, 233, 280

Nasûh Bölük-başı (topcular bölük-başılarından) 182, 184

Nasûh Çorbacı (Bağdâd ağalarından) 519

Nasûh Efendi (Hazîne Kâtibi, Yeniçeri Kâtibi, Baş-muhâsebeci, Defter Emîni) 242, 558, 586

Nasûh Paşa-zâde bk. Hüseyn Ağa/Paşa (Vezîr-i a'zam-ı sâbık Nasûh Paşa-zâde, Kapucular Kethudâsı, Hazîne Kethudâsı, Mîrahûr-i Evvel, Vezîr, Budun Beylerbeyisi, Özi Mîr-i mîrânı, Mîr-i mîrân-ı Rumeli, şark seferine me'mûr, Erzurum Mîr-i mîrânı, arpalık olarak Hüdâvendigâr Mîrlivâlığı, Haleb Beylerbeyisi, Sivas Beylerbeyisi)

na't; —-hânlar 653; —-ı Rasûl 655

Nataşlı 17, 88, 155, 278, 290, 318; — kâfirleri/kefereleri 7, 8

navlun 1163

nây 1080n; sadây-ı —-ı Mevlevî 1080; —-*zenler* 895

nazâr 628; — ederler 560, 747, 1022; —-ı Pâdişâhî 1130; —-ı şerîfleri 612, 613n, 1023, 1130; —ları oldukda 376, 731

Nâzır 54, 55, 111, 118, 228n, 230, 237, 241, 464, 475, 565, 586, 596, 619, 652, 653, 666, 684, 724, 727, 1022; câmi'-i şerîfe — 195; —-ı [Evkāf-ı] Selâtîn ve Haremeyn-i şerîf[eyn] 702; —lar 144, 195, 203, 490, 548, 586, 698, 699, 970, 1143, 1149

necât 91, 163, 273, 308, 870, 1103; — bulmayup 798, 889; — ümmîzi 1103

neccâr 65, 669, 964; — âlâtı/âleti 116, 383, 438, 635, 713; — âlâtı mühimmâtı 119; —lar/neccârân 15, 20, 40, 45, 56, 64, 70, 72, 105, 108, 115, 116, 139, 140, 147, 193, 195, 196, 227, 230, 262, 270, 295, 317, 332, 337, 362, 363, 399, 402, 421, 438, 593, 597, 601n, 625, 635, 661, 669, 706, 707, 715, 725, 743, 794, 829, 841, 852, 853, 864, 902, 920, 961, 1068, 1104, 1165; ocak —ları 920; —lar ker-hâneleri 561; —lık 'ilmi 64

Necef deryâsı 326

nedâmet 318, 345, 350, 478, 812, 897; — deryâsına müstağrak 898; —ler 266; —ler çeküp 76, 804; — senglerin başına urup 872

nefer 11, 12, 14, 15, 28, 37, 39, 40, 41, 48, 52, 55, 57, 61, 76, 78, 79, 83, 86, 93, 99, 102, 115, 119, 120, 124, 125, 127, 151, 153, 156, 170, 176, 185, 194, 202, 203, 205, 224, 227, 228n, 241, 242, 257, 259, 264, 268, 271, 279, 286, 289, 298, 300, 302, 303, 312, 313, 315, 316, 317, 321, 323, 324, 329, 331, 333, 334, 335, 342, 343, 345, 350, 351, 356, 362, 364, 369, 376, 378, 379, 382, 387, 401, 402, 404, 406, 430, 431, 436, 437, 440, 442, 443, 444, 461, 467, 475, 490, 499, 500, 506, 507, 555, 536, 566, 571, 576, 581, 582, 583, 585, 590, 592, 594, 607, 614, 615, 617, 619, 620, 632, 642, 644, 645, 650, 651, 656, 669, 691, 693, 700, 707, 719, 726, 727, 734, 747, 776, 786, 814, 834, 846, 851, 852, 853, 854, 856, 863, 873, 874, 878, 881, 888, 895, 896, 801, 911, 917, 918, 921, 922, 923, 929, 942, 948, 949, 951, 955, 956n, 967, 1014, 1030, 1044, 1047, 1048, 1055, 1066, 1069, 1071, 1074, 1078, 1084, 1085, 1096, 1141, 1142, 1172; Ser-— 212, 485; ser-—ân/neferler 13, 711, 997, 1067; beşlü —ât 25, 46, 443; —ât/neferler 7, 19, 20, 21, 24, 26, 46, 48, 49, 52, 55, 56, 62, 63, 65, 68, 71, 76, 77, 101, 102, 106, 115, 117, 118, 119, 134, 135, 137, 144, 170, 188n, 194, 198, 203, 216, 232, 233, 238, 253, 254, 255, 260, 261, 262, 264, 266, 271, 277, 279, 281, 310, 312, 315, 346, 347, 354, 356, 360, 361, 379, 380, 394, 402, 404, 407, 411, 415, 422, 431, 436, 440, 443, 449, 480, 488, 489, 507, 515, 549, 554, 555, 562, 563, 566, 571, 576, 581, 583, 584, 592, 597, 602, 605, 607, 608, 610, 619, 620, 639, 658, 667, 690, 691, 706, 710, 711, 712, 715, 724, 725, 780, 782, 789, 811, 816, 824, 868, 871, 876, 877, 881, 886, 893, 902, 921, 922, 942, 943, 945, 954, 955, 962, 964, 969, 983, 994, 1007, 1008, 1014, 1015, 1026, 1031n, 1043, 1048, 1065, 1065, 1069, 1072, 1096, 1131, 1139, 1150, 1153, 1158, 1166; tüfengli —ât 37, 56, 60, 232, 275, 329, 407, 559, 684, 891, 900, 952, 974; —ât ağaları 286, 959, 1004; —ât alayı 1059; —ât kulları 700; garîb —âtlar 885, 1031; —âtlar 10, 12, 20, 21, 25, 29, 35, 41, 46, 47, 56, 58, 59, 63, 68, 87, 113, 139, 144, 199, 210n, 216, 228, 232, 244, 275, 285, 287, 290, 297, 300, 303, 310, 312, 320, 330, 335, 347, 350, 354, 362, 382, 398, 401, 404, 433, 443, 453, 456, 473, 474, 476, 480, 512, 515, 517, 527, 530, 555, 581, 587, 595, 617, 636, 639, 725, 733, 776, 800, 803, 894n, 807, 810, 835, 838, 842, 852, 860, 864, 869, 873, 875, 876, 877, 887, 900, 921, 924, 966, 967, 969, 976, 983, 987, 989, 994, 1006, 1009, 1020, 1024, 1038, 1043, 1067, 1070, 1073, 1081n, 1084, 1089, 1090, 1158, 1159, 1163, 1166n; —ât mankaları 1163

nefes; ehl-i — 610n, 653

Nef'î Efendi (Me'âdin Mukāta'acısı, Cizye/Harac Muhâsebecisi) 451, 709, 759, 765, 1054, 1055n

nefîr 628; — âvâzı/sadâsı 145, 577, 601n; üstâdân-ı —ler 996; —ler 14, 121, 123, 189, 500, 722, 892, 996, 1014, 1021, 1056, 1071; —ler âvâzı/sadâsı 74, 123n, 128, 581, 1080, 1094, 1123, 1132; —ler çalı-

nup/çaldrup/üfürüp 74, 82, 133, 145, 158, 359, 405, 487, 581, 718, 719, 777, 788, 926
nefîr-i 'âmm 163, 200, 273, 519, 877, 897, 1042
neft 870, 960, 1097; revgan-ı — 29, 116, 438, 635, 668, 713, 1044; —li yorganlar 816
nefy 175n, 691n, 1080n, 1081n
nehâr; vakt-i — 846
nehir 8n, 156, 159, 161, 162, 163, 167, 173, 253, 263, 267, 293, 338, 387, 421, 499, 613, 772, 812, 813, 832, 912, 938, 939, 1152; 'âsî — 338, 910; — cârî 729; — çekilüp 944; —i 'azîm 76, 155, 159, 173, 283, 495, 832, 910, 938; —i kebîr 216, 253, 986; — kenârı 132, 159, 569, 737, 934; — sevâhili 466, 986; âb-ı revân —ler 1167; sazlı —ler 293; —ler 100, 221, 280, 283, 289, 290, 293, 318, 340, 347, 523, 632, 858, 917, 921, 934, 937, 1164n, 1166; —ler tuğyânları 849, 954; bk. ayrıca enhâr
Nehr-i 'Acı-göl bk. Acı-göl Nehri
Nehr-i 'Aras bk. 'Aras (عرض) Nehri
Nehr-i 'Âsî bk. 'Âsî Nehri/enhârı
Nehr-i Acı-su bk. Acı-su Nehri
Nehr-i Ak-su bk. Ak-su Nehri
Nehr-i Altun bk. Altun Nehri
Nehr-i Arda bk. Arda Nehri
Nehr-i Arkıd-ı Kebîr bk. Arkıd-ı Kebîr Nehri
Nehr-i Arkıd-ı Sagîr bk. Arkıd-ı Sagîr Nehri
Nehr-i Cehân bk. Cehân Nehri
Nehr-i Çakıd bk. Çakıd Nehri
Nehr-i Çay bk. Çay Nehri
Nehr-i Darrâb bk. Darrâb Nehri
Nehr-i Dırava bk. Dırava Nehri
Nehr-i Dicle bk. Dicle Nehri
Nehr-i Diyâle bk. Diyâle Nehri
Nehr-i Fırat bk. Fırat Nehri
Nehr-i Garra bk. Garra Nehri
Nehr-i Karakiriş bk. Karakiriş Nehri
Nehr-i Kızılırmak bk. Kızılırmak Nehri
Nehr-i Lipol bk. Lipol Nehri
Nehr-i Meric bk. Meric Nehri
Nehr-i Meymorya bk. Meymorya Nehri
Nehr-i Morova bk. Morova Nehri
Nehr-i Moruş bk. Moruş Nehri
Nehr-i Murâd bk. Murâd Nehri
Nehr-i Özi bk. Özi Nehri
Nehr-i Purut/Purud bk. Purut/Purud Nehri
Nehr-i Raba bk. Raba Nehri
Nehr-i Rapça bk. Rapça Nehri
Nehr-i Sakarya bk. Sakarya Nehri
Nehr-i Sarvaş bk. Sarvaş Nehri
Nehr-i Sava bk. Sava Nehri
Nehr-i Sulu-zengi bk. Sulu-zengi
Nehr-i Şat bk. Şat Nehri
Nehr-i Temeş bk. Temeş Nehri
Nehr-i Tise bk. Tise Nehri
Nehr-i Tuna bk. Tuna Nehri
Nehr-i Tunca bk. Tunca Nehri
Nehr-i Turla bk. Turla (طورلو) Nehri
Nehr-i Zab bk.Zab Nehri
Nehr-i Zengî bk. Zengî Nehri
nehy-i münker 765
nekbet 95; —î segbânlar 325; —îler/nekebât 321, 406n, 839; —ler 324
nemâ 978, 1021
nemâz 373, 459, 724n, 1086; —gâh 133, 302, 1069; ahşam —ı 198, 216, 440, 616, 679; cum'a —ı/salâtı 17, 46, 77, 153, 249, 297, 335, 426, 442, 654, 655, 656, 760, 763, 874, 920, 954, 1030, 1112; sabâh —ı 122, 126, 198, 202, 219, 220,ı 438, 665, 725, 736; sabâh —ı edâ 284, 1132, 1139; —ın edâ edüp/kılup 54, 96, 109, 417, 644, 666; —lar 304
Nemâz-gâh (Belgırad'da) 212
Nemâz-gâh (Edirne'de) 1050; — Sahrâsı 60, 721, 998, 999; — Vâdîsi 59
Nemçe/Nemce 172, 228, 263, 271, 318, 694, 738, 1004; — askeri 309n; — elçileri hizmetleri 1002; — Elçisi (Üngürus cânibilerinden) 1153, 1168; — Kapudânı 147, 151, 152; — kapudânları 338; — karyeleri 694; — Kazâsı 21, 50, 94, 107, 238, 270, 399; — keferesi/kefereleri 38, 146, 164, 222, 271, 272, 307, 695, 739; — Kıralı 7, 9, 17, 18, 34, 36, 38, 50, 66, 87, 88, 94, 155, 208, 233, 271, 272, 278, 293, 307, 337, 338, 433, 454, 468, 694, 695; — Kıralı elçileri 10, 459, 479, 546, 903n, 997, 1063; — Kıralı Karındaşı 27; — Kıralı'nın fikr-i fâsidi 233; — kıralları 435, 468, 1118; — kıralların vilâyetleri 56, 694; —ler 150; — taburları 222, 337; — varoşları 146, 147, 150
nemek 78, 221, 440, 882n
Nemrûd (mel'ûn, kâfir) 'un tahtı 903n
nerdübân 723, 888, 999; —lar 43, 48, 289, 339; — misâl 917
nesed 452; çekdürme —ler 739; küçük —ler 341; —ler 60, 61
Nesîmî Efendi (Eğriboz Mukāta'acısı, Baş-rûznâmeci) 377, 704, 709, 759
nevâhî 79n, 512, 881, 936, 1018; —ler 66, 478, 788, 931, 933, 935, 1059
nevbet 15, 24, 40, 44, 60, 75, 110, 122, 137, 143, 148, 149,169, 219, 247, 266, 284, 332, 333, 340, 343, 379, 500, 520, 533, 591, 616, 665, 706, 719, 852, 854, 869, 871, 892, 918, 942, 948, 949, 986, 997, 1015, 1057, 1075, 1077, 1092, 1093, 1096, 1106, 1107; — çaldı-

rup/çalınur 169, 463, 786; 'atîk —ci 317; —ci/nevbetçi 78, 86, 87, 106, 153, 198, 203, 211, 268, 276, 297, 313, 317, 369, 390, 400, 421, 423, 467, 468, 480, 555, 571, 573, 584, 662, 714, 773, 800, 810, 876, 877, 909n, 929, 960, 963, 964, 967, 969, 1031, 1112, 1140, 1141; —ciler/nevbetçiler 26, 50, 60, 79, 87, 93, 94, 127, 139, 168, 170, 182, 184, 195, 199, 224, 225, 227, 234, 238, 258, 268, 285, 297, 298, 317, 329, 335, 338, 346, 347, 390, 399, 422, 442, 445, 453, 454, 468, 469, 535, 537, 541, 546, 547, 558, 592, 636, 683, 702, 800, 825, 833, 835, 863, 876, 877, 903n, 908n, 960, 980, 1049, 1061, 1088, 1114, 1137, 1159, 1170; —ciler mekânı 117; —ci neferât 48; —ci segbânlar 101; —ci yeniçeriler 46, 346, 769, 1048; — döğülüp/döğülür 122, 133, 180, 228n, 236, 406, 419, 446, 587, 591, 616, 659, 664, 682, 856, 862, 880, 889, 893, 1019, 1057, 1132; — dutup 285, 289, 719, 816; — kurulup 723; —ler 27, 33, 38, 58, 133, 145, 154, 169, 180, 247, 333, 587, 591, 616, 682, 862, 880, 889, 920, 997, 1093; —şenlikleri 49, 195, 616, 862; —i kânûn-i Pâdişâhî 534; —i Pâdişâh-ı selâtîn 1057; —i Pâdişâhî 190; —i Şâhî 893; —i Şehinşâhî 412, 856, 1077

nevrûz 29, 111, 241, 302, 305, 326n, 852, 965, 1170; — eyyâmı 320, 516, 832; — faslı 816; —i sultânî 29, 668, 827, 833, 909n, 1007, 1162

nezr; — ederler 811; —ler 1017

nidâ 17, 32, 33, 34, 44, 47, 54, 59, 82, 83, 126, 127, 143, 151, 163, 164, 174, 191, 197, 253, 268, 277, 290, 294, 314, 500, 506, 566, 568, 573, 578, 667, 680, 713n, 723, 724, 753, 788, 789, 797, 911, 927, 1008n, 1017, 1064, 1101, 1102, 1105; — etdürüp 720, 900; —lar 80, 157, 174, 201, 216, 220, 251n, 252, 275, 290, 318, 319, 373, 378, 441, 492, 494, 565, 572n, 581, 668, 671, 678, 680, 689, 699, 707, 720, 744, 784, 812, 844, 932, 951, 965n, 990, 1008, 1017n, 1040, 1105n, 1112, 1124, 1135, 1142, 1149

nifâk bırağup/bırağur 347, 565, 681, 796, 877

nigeh-bân 843

Niğbolu 52, 56, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 83, 93, 101, 127, 205, 213, 238, 259, 358, 400, 635, 693, 1002; — Beyi 61, 73, 227; — Boğazı 205; — karşusu 83; — Kazâsı 429, 430; — Livâsı 10, 26, 1068; — Mîrlivâsı 22, 60, 61; — muhâfazası 51, 60, 82, 98, 139, 181; — Sancağı (Rumeli Sancaklarından) 50, 108n, 139, 183, 636, 690, 977; — Vâdîsi 62

Niğde (Karaman sancaklarından) 329, 470, 779, 795, 796, 797, 897; — Beyi 897; — Kal'ası 795, 797; — Kazâsı 387; — Livâsı 467, 795, 864, 1017; — menâzili 569, 797; — Mîrlivâsı 494; — Sancağı 494; — Sancağı Beyi 640; — varoşu 797

nihân 504n, 781, 883, 1034

nihâyet 1027; bî-— 79n, 166n, 247, 529, 532, 578, 713, 775, 866, 931, 946, 952, 997, 1019, 1024, 1030, 1036n, 1044, 1065, 1073, 1108, 1110; —i yok idi 693

nikâb ile harb eder 909n, 910

nikâh 344, 594, 596, 599, 600n, 601n, 609, 624, 696, 697, 757, 830, 1128, 1142, 1171; hutbe-i — 596; —ı şer'î 1142n

nikrîs illeti 371n

Niksar 465, 498, 530, 531, 542, 849, 850; — balkanları 531; — Livâsı 493

Nîl (Şehrezol'un sancaklarından) menâzili 915

Nilüfer; — Nehri 638; — Bınarı 899; — menâzili 1083

ni'met 174, 210, 289, 409, 410, 412, 688, 1011, 1141, 1161; nüzül — 387, 675, 910; yeniçerinin — gâretleri 892; —i 'uzmâ 62, 174, 1040, 1105, 1106; latîf —ler 247; mu'ayyen —ler 333; ta'yîn —ler 251; —ler/ni'âm 14, 17, 54, 65, 119, 196, 210, 247, 302, 385, 411, 422, 488, 622, 659, 666, 850, 893, 920, 1019, 1057, 1105, 1132, 1155; —ler çekilüp 610; ıssıcak — pişüp 610

nisâr 131, 171, 409, 667, 719, 1084, 1101

Niş 132n, 432; — Dervendi 415; — Kazâsı 192, 253; — Kazâsı Sahrâsı 19; — Sahrâsı 132

nişân 39, 43, 59, 63, 85, 119, 135, 147, 234, 243, 267, 401, 503, 662, 705n, 717, 724, 903n, 996, 1072, 1097, 1101n; 'âlî — 1171; bî-— 349; — 'alâmet 732; —a alup/alur 264, 284, 325, 843, 1026, 1092, 1098; — atarlar 401; —gâh 1099; —-ı hâkden yığınak 15; —-ı hümâyûnlar 11; —lar 53, 119, 331, 396, 499, 502, 503, 527, 549, 926, 927, 1016; yollarda —lar yığup 488; —lar dikup 682; —layup 420, 440, 501; — uranlar 401, 480, 724; — uran topcular 837; — uran yeniçeri 724; — verüp/verür 527, 1094

Nişâncı 177, 187n, 403, 601n, 604, 647, 704n, 748, 1174; —lığ 672; — Paşa 403, 425, 428, 637

niyâz 44, 48, 54, 130, 149, 151, 164, 166, 220, 223, 291, 292, 308, 359, 364, 367, 420, 422, 468, 471, 491, 502, 505, 508n, 540, 645, 662, 678, 778, 811, 872, 873, 907, 909n, 939, 944, 946, 1057, 1106, 1130, 1147, 1151; —lar 44, 358, 512, 744

niyyet 41, 80, 123, 133, 140, 197, 477, 802, 893, 908, 935, 1151, 1177n; hayr — 531; —-i 'azîmet 197; —-i gazâ 59, 124, 718, 909n, 1018, 1047, 1113; —ler 307; — olunup 661

nizâ' 77, 163, 199, 347, 427, 508, 543, 571, 573, 620, 767, 779, 781, 790, 797, 831, 893, 909n, 946, 977, 1050; —lar 433
nizâm 397, 765; —ı 'âlem 324, 378, 475, 608; —ı memâlik 827n
nîze bayrakları 37
Nizib 508n, 512, 584
Nohud-zâde (Kara, dökücülerden) 10
noksân 565, 576, 695, 1141
Novay; —lı/Novaylu 218, 434; — tarafları 1050; — Tatarı 36, 1052; — Tatarları 802, 803, 1050, 1052
Novay/Nogay Paşa (Adana Beylerbeyisi, Mar'aş Beylerbeyisi, Haleb Beylerbeyisi, Ser'asker, Vezîr) 640, 680, 796, 808, 823n, 824, 831, 832, 833, 835, 841, 865, 869, 872, 887, 923, 924, 925, 926, 927, 942, 950, 959, 975, 1006; — alayı 925, 989
Novigrad 200; — Boğazı 201, 264; — Derbendi 264; — Kal'ası 202, 264
nökerler 395
Nûh Ağa (Mirahûr-i evvel) 30
Nûh Efendi (Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri) 994, 1001, 1009, 1036, 1177n
Nûh Efendi/Paşa (Anadolu Defterdârı, Karaman Beylerbeyisi, Anadolu Beylerbeyisi, Serdâr, Vezîr) 30, 171, 179, 183, 199, 202, 211, 222, 227, 238, 276, 296, 305, 329, 346, 349, 350, 351, 352, 1178n; — alayı 309
Nûh; —u'n-Nebî zemân-ı şerîfleri 944n; — tûfânı 220
nuhâs; kefçe-i — 134,382, 706; —ı 'Osmânî 836; nuhâs —i bedoloşka 106; — me'âdini 1157; — taslar 251
Nu'mân Efendi (Tezkireci, Dîvân-ı hümâyûn Kâtibi) 70, 103, 179, 1178n
Nusaybin 558, 668; — menâzili 810; — Şehri 906, 1088, 1110
nusrat 91, 246, 365, 370, 390, 525, 528, 544, 645, 842, 909n, 925, 1103, 1106; — 'âlemi 1098; —lar 1099n, 1107; — recâsı 820
nümûne 695; —i sîm 'ayârları 699
nüzül 13, 132n, 177n, 186, 207, 238, 357n, 389, 553n, 828n, 843n, 890n, 893n, 910n, 1013n, 1014n; — cem'i 834; — Emâneti 233, 414, 993; — Emîni 10, 13, 21, 31, 27, 50, 59, 66, 98, 105, 107, 114, 134, 137, 140, 181, 186, 194, 228n, 243, 256, 299, 306, 348, 382, 400, 403, 414, 419, 430, 461, 483, 485, 539, 565, 609, 610, 627, 635, 643, 656, 657, 707, 715, 724, 750, 776, 794, 826, 828, 834, 850, 886, 983, 1054; — emînleri 193, 576; — hizmeti 233; — Kâtibi 13, 233; —ler 102, 108, 306, 430, 459, 641, 1076; — ni'met 387, 675, 910; — pişkeşler 1115; — zahîreler 27, 354, 811, 812, 886

O

oba 409n, 410; tavîl — 1069; atlaslardan dikilmiş müzeyyen —lar 403; elvân —lar 1034; kebîr —lar 999n; müzeyyen —lar 1089; serâperde ile müzeyyen —lar 1011; yedi kat —lar 999; —lar 117, 244, 706, 721, 881, 895, 1009, 1067, 1069, 1087, 1094
ocak/ocağ 44, 56, 57, 83, 450, 480, 569, 600n, 704, 724, 766, 785n, 804, 827, 852, 877, 1019, 1095, 1109; kadîmî — 1085; — ağaları 49, 64, 110, 111, 132, 230, 350, 374, 414, 446, 455, 457, 483, 543, 548, 563, 592, 593, 601n, 627, 649, 657, 663, 673, 697, 704, 710, 718, 728, 756, 766, 770, 807, 820, 824, 828, 860, 880, 883, 884, 891n, 919, 943, 962, 967, 969, 973, 1059, 1109, 1127, 1130, 1134, 1160n, 1161, 1163, 1165, 1175; —başıları 711; — bayrakları 188; — çadırları 1066; — ehl-i hırefleri 711; — halkı 39, 418, 478, 622, 920, 1143; — ihtiyârları 65; — kâtibleri 711; —lar 10, 95, 120, 144, 168, 251, 402, 421, 456, 522, 549, 598, 621, 669, 670, 711, 712, 761, 766, 769, 781, 782, 826, 852, 873, 936, 1006, 1058, 1065, 1066, 1135; —lı 436; —lık Ekrâd 916; — mi'mârları 362; — nâmdârları 660; — neccârları 920; — oda-başıları 804; — oğulları 970; — zâbitleri 10, 13, 49, 62, 71, 168, 228, 299, 300, 306, 309, 313, 314, 320, 328, 337, 366, 378, 429, 435, 460, 468, 477, 507n, 508n, 510, 512, 562, 572, 579, 605, 652, 667, 687, 721, 736, 740, 760, 798, 807, 829, 832, 842, 850, 891, 909n, 923, 933, 1154n, 1160
oda 24, 39, 144, 147, 190, 204, 266, 268, 382, 408, 432, 600n, 878, 949, 1037, 1069, 1095, 1124; —başı 607, 608, 617, 711, 733, 1145; 'âlî — 623; has — 117, 1094; —başılar 29, 147, 245, 277, 346, 401, 435, 436, 480, 496, 600n, 710, 711, 712, 724, 733, 769, 770n, 789, 793n, 876, 919, 1006, 1071; ocak —başıları 804; — çadırları 306; —lar 48, 110, 111, 113, 125, 148, 161, 269, 304, 353, 454, 460, 472, 477, 507n, 508n, 562, 611, 622, 626, 642, 654, 721, 728, 758n, 783, 789, 793, 800, 859, 881, 921, 948, 959, 960, 971, 983, 989, 909n, 1032, 1066, 1121; — nevbetci 202; dört —nın çorbacıları 873; dört —nın neferâtları 873; — saraylar 654; — yeniçeri 284, 859, 932; — zâbitleri 289, 310
odun 290, 293, 420, 715; — tomrukları 219
Odun-kapusu (İstanbul'da birsemt) 597, 621
oğlan 14, 189, 218, 598, 600n, 601n, 676, 718, 788, 870, 871, 990n; — be-dergâh 29; —cıklar 417n; — devşürüp 563; esîr —lar 216;

gür[b]üz —lar 316, 1048; iç —ları 1099n; pîşkeş —lar 556; —lar 24, 43, 45, 152, 163,219, 295, 334, 345, 402, 442, 626, 676, 677, 775, 791, 799, 881, 895, 911, 1029, 1063, 1076; iç —ı/oğlanları 169, 605, 621, 716, 760, 981, 1099, 1133; — sürüp

Oğlan Çavuş Ağa (Nüzül Emîni) 414, 419

oğul 84, 434, 567, 788, 918, 953, 1176n; — derdine düşüp 772; —lar 273, 436, 685, 691

Ohri 341n; — Beyi 292, 341, 433, 640n, 641, 730; — Livâsı 1068; — Mîrlivâsı 60, 265, 292; — Sancağı Beyi 694

ok 1098; — cengi 1097; zenberek —lar 803; —lar 134, 682

Okçu/Okcu-zâde Mehmed Efendi (Tezkireci-i Sânî, Defter Emîni, seferde Nişancı, Re'îsülküttâp, Nişancı/Tevkî'î) 70, 103, 177, 187n, 188, 243, 703, 704, 709, 748, 777, 1178n

Ok-meydânı (Bursa'da) 426, 478

Ok-meydânı (İstanbul'da) 111, 480, 549n, 793

Oltu/Oltı 390, 642, 771, 773, 877, 1031n; — hâkimleri 180; — Mîrlivâsı 1088; — râhları 1045

orak urup 937

ordu 11n, 13, 15n, 16, 17n, 18, 19, 22, 23, 25, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 47, 59, 63, 64, 65, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 108, 118, 122, 125, 127, 128, 130, 134, 140n, 145, 147, 148, 149, 155, 156, 157, 160, 163, 164, 167, 168, 169, 170, 173, 186, 187, 190, 191, 192, 193, 194n, 195n, 197, 198, 199, 201, 202, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 241, 243, 244, 245n, 247, 248, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 257n, 258, 260, 261, 264, 265, 266, 267, 268, 276, 277, 279, 281, 284, 285, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 312, 313, 314, 315, 317, 318, 323, 326, 328, 329, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 340, 341, 350, 352, 353, 354, 355, 357, 358, 359, 360, 361, 363, 364, 365, 368, 383, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 392, 393, 394, 395, 396, 402, 403, 404, 406, 407n, 408, 409, 410, 412, 413, 415, 418, 419n, 421, 422, 429, 431, 432, 434, 435, 438, 439, 440, 441, 445, 460, 461, 463, 464, 465, 467, 468, 470, 471, 472, 488, 490, 491, 492, 493, 494, 495n, 500, 501, 502, 505, 506, 508n, 509, 513, 523n, 524, 525, 526n, 529n, 530, 531n, 533, 534, 535, 537, 538, 539, 540, 553, 555, 557, 559, 564, 565, 566, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 583, 587, 588, 591, 595, 599, 600n, 614, 615, 632, 634, 636, 639, 640, 642, 643, 663n, 669, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 693, 694, 712, 713, 714, 715, 721, 723, 726, 727, 728, 731, 732, 735, 743, 745, 748, 749, 750, 752, 753, 774, 778, 779, 795, 796, 797, 799, 800, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 832, 835, 836, 837, 839, 840, 842, 844, 845, 846, 848, 849, 853, 854, 859, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 870, 871, 874, 877, 878, 879, 880n, 881, 882, 890, 893, 894, 895, 896, 897, 900, 901, 902, 904, 905, 906, 907, 908, 909n, 910, 911, 912, 913, 916, 918, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 932, 934, 935, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 953, 954, 955, 957, 958, 959, 960, 964, 965, 966, 982, 985, 986, 987, 994, 995, 1000, 1001, 1002n, 1004, 1005, 1007, 1008, 1012, 1016, 1017, 1018, 1019, 1024, 1027, 1031, 1034, 1035, 1048, 1049, 1055, 1057, 1058, 1059, 1060, 1066, 1067, 1069, 1070, 1075, 1076, 1077, 1078, 1079n, 1081, 1082n, 1083, 1086n, 1087n, 1088n, 1092, 1093, 1094, 1109, 1110, 1114, 1119n, 1127, 1152, 1165; dörder kat — 241; yeni — 208; — ahvâli 333; — akçası 402; — alayı 712; — başı 34, 38, 117, 124, 142, 144, 147, 160, 167, 187, 209, 210, 221, 245, 266, 362, 383, 394, 458, 578, 680, 715, 741, 777, 844, 845, 868, 889, 890, 916, 932, 934, 946, 954, 999, 1023, 1069; — bazar 743, 823; — cem'i 274, 549, 552, 983, 1007, 1064; —cu-başı 13, 116, 241, 402, 432, 711, 983, 1008; —cular 169, 421, 440, 489, 490, 506, 890, 920, 1096; — çadırları 499; — Defterdârı 184, 250, 357n, 565, 776, 807n; — Defterdârlığı 357; — Defterdârlığı Kâyim-makâmlığı 249; — Kadısı 70, 191, 243, 385, 403, 432, 490, 564, 569, 632, 656, 808, 877, 1070; —lar 31, 75, 86, 89, 147, 155, 169, 209, 215, 251, 261, 314, 357, 365, 479, 503, 614, 677, 720, 796, 818, 820, 840, 868, 893, 918, 924n, 1003, 1081; —lar kurulup 430, 901; — Su-başısı 406, 432; — yeri 75, 126; —yı 'âlî 124; —yı hümâyûn 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 31, 33, 35, 36, 38, 40, 46, 47, 57, 58, 59, 60, 62, 68, 69, 70, 75, 77, 78, 79, 100, 111, 116, 118, 119, 122, 126, 128, 132, 135, 138, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 190, 196, 197n, 199, 202, 211, 213, 214, 216, 218, 221, 222, 226, 245, 248, 249, 251, 254, 255, 260, 261, 264, 266, 267, 269, 274, 276, 277, 279, 280, 281, 283, 288, 290, 291, 293, 295, 304, 305, 306, 309, 310, 312, 313, 319, 320, 321, 328, 329, 330, 331, 336, 337, 338, 340, 354, 359, 361, 362, 366, 368, 369, 387, 390, 400, 403, 407, 409, 412, 420, 430, 456, 457, 461, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 470, 471, 472, 476, 486, 489, 490, 491, 492, 494, 495, 497, 499, 501, 503, 504, 505, 506, 507n, 508, 510, 511, 512, 513, 518, 519, 523, 524, 525, 529, 530, 531, 533, 534, 535, 536, 538, 539, 540, 542, 543, 552, 556, 564, 565, 570, 572, 575, 576, 577, 578, 580, 588, 592n, 600n, 660, 673, 677, 674, 676, 677, 680, 681, 682, 683, 712, 714, 715, 719, 721, 726, 735, 736, 737, 738, 739, 741, 742, 743, 747, 748, 751, 753, 754, 756, 777, 794, 795, 796, 797, 806, 808, 814, 817, 826, 834, 836, 841, 842, 843, 844, 848, 849, 852, 854, 856, 858, 859, 860, 861, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 874,

876, 880, 881, 882, 890, 894, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903n, 904, 907, 909n, 913, 923, 927, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 945, 946, 947, 954, 957, 958, 964, 966, 985, 987, 988, 989, 998, 999, 1000, 1004, 1007, 1012, 1016, 1018, 1019, 1020, 1021, 1022, 1034n, 1055, 1057, 1058, 1062, 1065, 1070, 1075, 1076, 1077, 1078, 1080, 1082, 1084, 1085, 1086, 1087, 1089, 1094, 1096, 1108, 1109, 1110, 1111, 1113, 1114, 1115, 1117, 1119, 1125; —-yı hümâyûn alayı 244; —-yı hümâyûn cem'i 483, 563, 886; —-yı hümâyûn çadırları 860; —-yı hümâyûn hıfzı 500; —-yı hümâyûn Kadısı 480; —-yı hümâyûn kā'ideleri 890

orman 737, 738, 739, 745; —lar 76, 119, 186; —lı dağ 738, 932; —lık 63, 74n; sarp —lu balkanlar 916; — misâli 740

Osek 26, 29, 32, 100, 114, 195n, 203, 205, 211n, 227, 238, 260, 261n, 275, 277, 342, 354, 355, 357, 369, 418, 419n, 434, 435n, 445, 454, 694; — Cisri 32, 260, 277, 414; — etrâfları 50, 269; — Kal'ası 21, 259; — Köprüsü 11, 21, 22, 31, 32, 38, 49, 106, 195, 203, 257, 259, 260, 277, 280n, 303, 310, 311, 319, 320, 363, 369, 419, 422, 445; — Köprüsü hıfzı 92; — menâzili 21, 277, 330, 357, 358, 418, 423; — muhâfazası 66, 182; — Sahrâsı 20, 183, 259, 260, 277, 298, 311, 422, 434; — Vâdîsi 11, 355

'Osmân (Hz., çehâr-yâr-ı güzînden) 933n

'Osmân Ağa (Dârü's-sa'âde Ağası) 273, 561

'Osmân Ağa (Gurebâ'-i Yemîn Kethudâsı) 710

'Osmân Ağa (Köse, Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa'nın kethudâsı) 633

'Osmân Ağa (Küçük, Kul-oğulları Ağası, Gurebâ-i Yesâr Ağası, Silâhdâr Ağası, Sipâhiyân Ağası) 61, 86, 199, 226, 362, 364, 391, 549, 556

'Osmân Ağa (Sipâhî Oğlanları Ağası, Kapucular Kethudâsı) 1068, 1167, 1169

'Osmân Ağa (Sol Gurebâ Ağası) 546, 556, 624, 639

'Osmân Ağa (Sûfî, Tatar Hân Gāzî Girây'a gönderilen, Kapucu-başı) 258, 260, 270

'Osmân Ağa ('Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası) 310, 315

'Osmân Ağa/Kethudâ (Yeniçeri Kethudâsı) 460, 476, 477

'Osmân Ağa/Paşa (Çifteli/Çiftelerli, Mü[te]sellim, Anadolu Beylerbeyisi, Ser'asker, Haleb Beylerbeyisi) 894, 1082, 1090, 1157, 1168, 1172, 1173n, 1174

'Osmân Bey (Canik Beyi) 387

'Osmân Bey (nâmdâr bölük halkından, Budun gāzîlerinden) 88

'Osmân Bey/Ağa (Genc, Hille'de) 936, 944, 950, 952; —'nın âdemleri 950

'Osmâncık 498, 859

'Osmân Efendi (Baş-muhâsebeci/ Muhâsebe-i Evvel, Cizye Muhâsebecisi) 1041, 1142

'Osmân Efendi (Baş-tezkireci) 375, 417, 418

'Osmân Efendi (Çeştevî, Tokat Defterdârı) 865n, 880

'Osmân Efendi (Defter-i Hâkānî Emîni, Rûznâmeci Kāyim-makāmı) 12, 27

'Osmân Efendi (Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden) 179

'Osmân Efendi (Haremeyn Mukāta'ası, Rûznâmçe hizmeti, Süvârî Mukābelesi Kāyim-makāmı) 178, 184, 227

'Osmân Efendi (Mâliye Tezkirecisi, Tezkireci, Diyârbekir Defterdârı, Şâh 'Abbâs'a elçilik için giden) 46, 68, 103, 592, 677, 678, 681, 682

'Osmân Efendi (Mukābele hizmetinde?) 66

'Osmân Efendi (Mukāta'ât-ı Me'âdin, Mukāta'a-i Haremeyn-i şerîfeyn) 79, 103, 377

'Osmân Efendi (Niğde Kadısı ve Müftîsi) 569

'Osmân Efendi (Nokta, Sipâhî Oğlanları Kâtibi) 605, 624

'Osmân Efendi (Sultân Bâyezîd Hân Câmi'i Vâ'izi, Süleymâniyye'de Vâ'iz, Şeyh) 1041, 1170, 1178n

'Osmân Efendi (Yeniçeri Kâtibi) 964

'Osmân Efendi/Halîfe (Yeniçeri Kâtibi) 1008, 1054

'Osmân Efendi/Paşa (Baş-defterdâr) 801, 807, 808n, 824, 834, 856n, 865, 962, 1178n

'Osmân Halîfe (Mevkūfât Halîfesi) 431, 657

'Osmân Halîfe (Muhâsebe-i Cizye) 104

'Osmân Halîfe (Mukābele halîfelerinden) 567n, 794

'Osmân Hân (Gāzî, Sultân, Halîfe-i zemân, İskender-i zemân, Kahramân-ı zemân, Kutb-ı zemân, Pâdişâh-ı 'âlem-penâh, Pâdişâh-ı İslâm, Sa'îdü'l-hayât ve Şehîdü'l-memât, Sâhib-kırân, Zıllullâh) 670, 671, 689n, 690n, 691n, 705, 707n, 708n, 715, 718, 740, 745, 757n, 763, 765n; —'ın bârgâhları 712; —'ın otakları 712; — vak'ası 973n

'Osmânî (akçanın diğer adı) 696; nuhâs-ı — 836; zuyûf — 793; — 'ayârı dutulup 696; — kesilüp 696, 699

'Osmâniyân; kānûn-i — 995; milket-i — 53

'Osmân Kethudâ (Gurebâ'-i Yesâr) 592

Osmanlı; — askeri 925n; — ordusu 951n

'Osmân Paşa (Gâzî, dilîr, Ostorgon Beyi, Yanık Beylerbeyisi) 23, 46, 47, 87, 88, 89, 198

'Osmân Paşa (Gâzî, Diyârbekir'de medfûn) 396

'Osmân Paşa (Sivas Beylerbeyisi, Batum Eyâleti, Tırabzon Beylerbeyisi, Sivas Beylerbeyisi) 396, 482, 497, 498, 525, 530, 549, 557, 559, 575, 581, 593, 599n, 674, 682n, 698, 707, 714, 727, 740

Ostorgon 23, 26n, 48, 68, 74n, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 94, 95n, 99, 100, 127, 141n, 200, 208, 222, 262, 263, 264, 266, 267, 277n, 285, 337, 339, 369, 421, 435, 436, 438, 439n, 440, 442, 454, 468, 695, 702, 1105; — Adası 263, 420; — Beyi 23; — fethi 77, 187, 278; — gâzîleri 18, 50, 89; — Hatvanı 198, 233; — Hisârı 443; — Kal'ası 26, 32, 48, 88, 89, 90, 91, 92n, 182, 200, 201, 209, 263, 266, 277, 343, 354, 399, 419, 420, 421, 435, 436, 438, 439, 440, 442, 443, 454; — Mîrlivâsı 8; — muhâfazası 26, 48n, 445, 438; — müjdesi 446; — Sahrâsı 88, 420; — seferi 360, 398, 418n, 429, 447; — serhaddi 440; — vakti 199

Ostorgon-kullesi (Budun Kal'ası'nda) 340

ot; — bitmez 632; —laklar 799; yeşil —luk 517; —luk 553, 642; —luk anbarı 702

otâk/otağ 13, 14n, 16, 19, 20, 25, 31n, 33, 46, 58n, 60, 65, 69, 72, 75, 84, 117, 121, 122n, 124, 126, 128, 129, 132, 151, 157, 158, 161, 162, 164, 165, 166, 171, 184n, 187, 188n, 189, 190, 193, 194n, 210n, 211, 214, 215n, 221, 240n, 243n, 244, 245n, 247, 248, 253, 256, 257, 258, 260, 261, 277, 288, 311, 312, 328, 337, 386, 387, 403, 404n, 406, 407n, 409n, 415, 416, 430n, 435, 444, 457n, 458n, 463, 464, 465, 471, 488, 491, 492, 493, 495, 502, 503, 505, 506, 507n, 526, 529, 534, 540, 552, 553n, 556, 566, 590n, 591, 610, 615, 640, 643, 674, 675, 706, 716n, 719, 720, 723, 727, 736, 747, 748, 807n, 808, 813, 823n, 836n, 862, 890, 893, 901, 904n, 907, 913n, 917, 926, 930, 951, 958, 964n, 989, 999, 1008n, 1010n, 1011, 1013n, 1029, 1048n, 1059, 1070, 1074, 1094, 1103, 1114, 1172; beyâz — 117; küçük — 750; mehîb — 403; yedi direklü cenkârî — 187; —çı-başı 117, 135, 244, 720, 721; — hıfzı 1027; —ı 'âlî 741, 742, 747, 754; —ı a'lâ 880, 1025; —ı gerdûn-vekâr 166, 214; —ı hümâyûn 13, 14, 17, 33, 39, 47, 48, 58, 111, 116, 117, 122, 124, 125, 128, 133, 135, 136, 137, 141, 142, 143, 144, 145, 147, 189, 191, 249, 255, 276, 288, 296, 317, 359, 384, 385, 410, 411, 492, 503, 507n, 510, 534, 535, 539, 540, 603, 614, 636, 637, 675, 719, 727, 733, 736, 741, 744, 746, 751, 752, 754, 762, 777, 795, 807, 813, 835, 840, 845, 860, 861, 862, 866, 868, 883, 889, 890, 892, 896, 899, 901, 902, 941, 942, 958, 997, 999, 1011n, 1015, 1021, 1023, 1026, 1034, 1046, 1069, 1077, 1094, 1096, 1100, 1114, 1117, 1119; —ı hümâyûn dâyiresi 214; —ı hümâyûn hıfzı 499; —ı hümâyûnlar 34, 72, 137, 142, 191, 457, 616, 658, 673, 742, 746, 777, 997, 1014, 1100; —ı hümâyûn meydânı 1015, 1023, 1027; —ı hümâyûnun eyvânı 1100; —ı 'izzet 168; —ı kebîr 19, 331; a'lâ —lar 638; atlaslardan dikilmiş müzeyyen —lar 403; reng-âmiz —lar 244; —lar 13, 14, 15, 16, 31, 32, 35, 41, 57, 58, 59, 60, 64, 65, 69, 72, 77, 87, 110, 116, 117, 122, 126, 128, 130, 132, 134, 137, 142, 148, 149, 153, 155, 157, 160, 168, 170, 187, 189, 190, 194, 195, 196, 198, 209, 210, 213, 214, 217, 221, 244, 247, 250, 252, 258, 262, 265, 266, 275, 276, 280, 281, 283, 288, 304, 305, 306, 307, 309, 328, 336, 359, 362, 383, 385, 386, 388, 400, 403, 407, 408, 409, 414, 416, 417, 418, 430, 431, 432, 434, 437, 457, 460, 462, 463n, 467, 470, 472, 485, 486, 488, 489, 495, 499, 500, 506, 524, 538, 555, 564, 565, 566, 567, 572, 577, 588, 589, 590, 591, 592, 601, 603, 610, 614, 615, 616, 639, 640, 641, 642, 644, 645, 646, 651, 659, 663, 673, 675, 676, 678, 680, 681, 702, 712, 716n, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 727, 730, 735, 741, 742, 743, 752, 755, 762, 774, 795, 818, 823, 833, 836, 839, 840, 852, 856, 866, 867, 889n, 890, 893, 900, 902n, 916, 923, 928, 934, 941, 943, 946, 947, 954, 963, 964, 966, 971, 973, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 994, 995, 997, 998, 999, 1000, 1009, 1011, 1022, 1024, 1035, 1046, 1055, 1057, 1066, 1069, 1073, 1075, 1076, 1077, 1080, 1084, 1086, 1087, 1089, 1090, 1094, 1100, 1104, 1109, 1113, 1117, 1122, 1114; — mehterleri 1067; — meydânı 59, 845, 911

oturak 15, 17, 18, 21, 22, 32, 35, 38, 59, 60, 63, 80, 83, 124, 126, 129, 131, 132, 142, 170, 171, 175, 191, 194, 195, 196, 197, 199, 202, 215n, 225, 251, 253, 254, 256, 260, 261, 264, 266, 267, 268, 277, 280, 285, 311, 318, 330, 339, 342, 357, 360, 361, 385, 386, 387, 389, 394, 408, 409, 410, 413, 414, 415, 418, 422, 423, 432, 434, 435, 437, 443, 445, 463, 464, 466, 467, 472, 473, 489, 490, 491, 492, 494, 495, 496, 506, 508, 525, 529, 530, 534, 538, 553, 566, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 575, 578, 583, 585, 599n, 603, 610, 612, 614, 615, 628, 636, 637, 638, 640, 641, 660, 661, 662, 663, 674, 677, 690, 720, 721, 723, 727, 728, 729, 731, 736, 753, 755, 756, 774, 777, 778, 795, 799, 800, 824, 829, 831, 832, 837, 841, 849, 855, 856, 858, 859, 864, 865, 866, 879, 880, 881, 893, 894, 896, 897, 898, 900, 902, 903n, 904, 905, 906, 908n, 909n, 912n, 921, 929, 931, 934, 935n, 938, 955, 985, 987, 988, 989, 998, 1005, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019n, 1023, 1024n, 1032n, 1037n, 1038, 1057n, 1058, 1059, 1077, 1078, 1079, 1080, 1083, 1084n, 1085, 1086n, 1110, 1113, 1117, 1119, 1121, 1125, 1151, 1166; — taht-bendler 443

Ova-kapusu (Budun Kal'ası'nda) 32, 223, 224, 342, 343, 419

Ö

öd; —ü sınup 502; —ler 654; —leri sınup 23
öğle vakti 1145n, 1147n
öküz; — arabaları 753; — kıranları 212
'Ömer (Hz., çehâr-yâr-ı güzînden) 933n
'Ömer Ağa (Mânde Ağası) kapusu 667
'Ömer Ağa (merhûm Murâd Paşa'nın kethudâsı) 486, 499, 500, 507n, 556, 591
'Ömer Ağa (Segbân-başı, Âsitâne-i sa'âdet'de zâbit, yeniçeri ocağına Kāyim-makām) 636, 648, 672
'Ömer Ağa (Tophâneli, Çavuş-başı) 104, 117
'Ömer Ağa (Turnacı-başı, yeniçeri ocağında zâbit, Âsitâne'de Zâbit, Muhzır Ağa, Turnacı-başı, Samsoncu-başı, Zağarcı-başı) 547, 554, 558, 560, 563,571, 587, 588
'Ömer Ağa (Yeniçeri Kethudâsı) 588, 592
'Ömer Bey (Sohrân Hâkimi/Beyi, Ekrâd Beyi, 'aduv, zâlim) 248, 513, 518, 599n, 919n, 910; — evlâdı 812; —'in Ekrâdları 909n, 910; — kerîmesi 772
'Ömer Bölük-başı (dökücülerden) 99
'Ömer Efendi (*'atîk, Süvârî* Mukābelecisi) 178, 229n, 237, 240, 258
'Ömer Efendi ('azîzlerden, Vâ'iz ü Nâsıh, Ayasofya Şeyhi, meşâyihlerden) 244, 403, 412, 416, 562, 1177n, 1178n
'Ömer Efendi (Cizye Muhâsebecisi) 558n, 657, 701, 709, 716n, 759, 794, 807
'Ömer Efendi (Defter-i Hâkānî Emîni) 103
'Ömer Efendi (Defterdâr, Şıkk-ı Sânî Defterdârı, Defterdâr Kāyim-makāmı) 760n, 807n, 808n, 977, 982, 993, 1001, 1009, 1041, 1073, 1091, 1108, 1178n
'Ömer Efendi (Gurebâ'-i Yesâr Kâtibi) 605
'Ömer Efendi (Hâce, cemî'i 'ulemâya Mümeyyiz, kadı'askerlerden) 698, 705, 710, 717, 755, 740
'Ömer Efendi (Piyâde Mukābelecisi) 354, 446
'Ömer Efendi (Sipâhiyân Kâtibi, Silâhdâr Kâtibi) 483, 546, 592, 605, 624, 657
'Ömer Efendi (Süvârî Mukābelecisi) 651, 657, 827, 883, 877, 887
'Ömer Efendi (Süvârî Mukābelesi Kāyim-makāmı) 1074
'Ömer Halîfe (Cizye Muhâsebecisi) 104
'Ömer Halîfe (Mukābele halîfelerinden) 567, 794
'Ömer Kethudâ (Mısır'da Çerâkis[e] Ağası) 376
'Ömer Kethudâ (Silâhdâr Kethudâsı) 104, 336
'Ömer Kethudâ (Vezîr-i râbi' Dâvud Paşa'nın kethudâsı) 607
'Ömer Paşa (Karaman Beylerbeyisi, Mar'aş Beylerbeyisi) 469, 471, 581, 599n, 869n, 901, 914, 916, 924, 941, 943, 959
'ömr 254n, 1028, 1107n; — defteri dürülüp/kapanur 488, 971, 975, 1172; devâm-ı — 1105; devâm-ı — ü devlet 49, 916n; —-i câvidânî 1047; —-i dırâz 349; —-i tavîller 1072n, 1099n, 1107, 1176n; —lerin seferlerde geçürmüş dilîrân ferdler 842
önegilük (اونكى لك) edüp 691n
ördek 443; murgān—leri saydı 1077
öreke 909n, 939, 940, 943, 953; —ler 772, 1046; Ahmed Hân'ın —si 639, 681, 772, 912, 921, 937, 938, 953, 1046
'öşr; —in nısfı 917; —ler 773
öyle; — vakti 554, 643; — *zemânı 80*
Özbek sınuru 935
Özi 130, 139, 358, 701, 782, 793, 991, 992, 1050, 1062, 1111, 1118, 1162, 1174; — askeri 802; — Beylerbeyiliği 1150; — Beylerbeyisi 631n, 632, 657, 690, 693, 694, 726, 738, 739, 748, 1118, 1139, 1146, 1150; — Boğazı 631, 690, 708, 726, 731, 803, 1075; — Eyâleti 647, 703, 1137, 1150; — Eyâleti erbâb-ı tîmârı 1152; — Eyâleti zu'amâsı 1152; — Kal'ası 206, 684; — Mîr-i mîrânı 802, 803, 1159; — Mîr-i mîrânlığı 1054; — muhâfazası 885, 970, 990, 1049, 1062, 1065, 1117, 1118n, 1148n, 1150n, 1161, 1174; — neferâtları 684; — Nehri 130, 632, 1166; — Nehri Boğazı 684, 1142; — Sahrâsı 739; — Suyu 213, 434, 690; — Tatarları 802
özi âba, bağrı kebâba döneyazdı 688, 1029
'özr 519, 535, 541; —ler 388, 497, 512, 518, 540; —lerin dileyüp 540; —lerin kabûl buyurup 535

P

pâ-bürehne 841
paçavra 134; —lık 438; —lıklar 15
Pâdişâh 3n, 5, 9n, 54n, 71n, 122n, 124n, 168, 176n, 177n, 179n, 187n, 231n, 301n, 324, 345, 371, 374n, 404n, 405, 407n, 409n, 425n, 426n, 449n, 450n, 455n, 456n, 516n, 567n, 746, 848, 999, 1000, 1028, 1029, 1098, 1101, 1102, 1135, 1160; 'azametlü — 96, 97, 137, 373, 699, 723, 875, 892, 986, 989, 993, 1001,

1011, 1017, 1078; 'izzetlü — 137, 762; sa'âdetlü — 9, 45, 52, 53, 71, 96, 97, 110, 111, 118, 121, 122, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 136, 140, 141n, 142, 145, 151, 157, 160, 166, 166, 169, 171, 175n, 176, 180, 186, 188, 189, 200, 208, 209, 228n, 231, 233, 236, 237, 246, 256n, 258, 260, 271, 272, 273, 277, 282, 295, 299, 306, 315, 324, 335, 341, 345, 349, 351, 353, 358, 374, 375, 390, 407, 408, 409, 412, 418, 424, 426, 433, 436, 447, 448, 449, 453, 455, 458, 462, 464, 475, 477, 486, 489, 510, 516, 534, 543, 544, 556, 580, 581, 582, 585, 587, 590, 596, 601n, 604, 605, 606n, 609n, 610, 611n, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 624, 625, 626, 627, 628, 630, 631, 637, 651, 652, 662, 664, 665, 671, 672, 678, 692, 694, 697n, 699, 701, 702n, 705, 708, 712, 715, 716, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 726, 727, 728, 731, 732, 733, 735, 737, 738, 741, 742, 744, 746, 747, 749, 750, 752, 754, 755, 756, 758, 759n, 760, 768, 770n, 772, 773, 777, 779, 780, 784, 785, 786, 789, 791, 792, 799, 804, 809, 828, 830n, 839, 845, 852n, 854, 855, 871, 873, 874, 875, 877, 882, 897, 909n, 916, 919, 923, 928, 933n, 936, 940, 941, 955, 968, 971, 975, 980n, 985, 986, 989, 990, 991, 992, 995, 996, 997, 998, 999, 1004n, 1001, 1003, 1004n, 1005, 1006, 1008n, 1010n, 1012, 1013, 1014, 1016, 1019, 1020, 1021, 1022, 1023, 1025, 1026, 1028, 1029, 1031, 1032n, 1034, 1035, 1036, 1037, 1038, 1039, 1040n, 1041n, 1046, 1050, 1051, 1054, 1068, 1070n, 1072n, 1073, 1076, 1077, 1078, 1080, 1081, 1082n, 1083, 1084n, 1087, 1088, 1090n, 1092, 1093, 1094n, 1098, 1099, 1100, 1101, 1102, 1103, 1104, 1106, 1107, 1109, 1110, 1111, 1115, 1116, 1117n, 1118, 1119, 1120, 1121, 1122, 1123, 1126, 1128, 1130, 1132, 1133, 1135, 1136, 1139, 1144, 1147, 1155, 1159n, 1160, 1161, 1168n, 1171, 1177n; sa'âdetlü — bârgâhları 1073; sa'âdetlü — hazretleri 14, 62, 92, 126, 133, 135, 164, 250, 344, 345, 349, 380, 460, 530, 553, 610, 614, 617, 648, 655, 683, 715, 720, 721, 724, 728, 729, 732, 742, 747, 751, 752, 763, 789, 805, 856, 975, 986, 998, 1002, 1015, 1018, 1028, 1037, 1039, 1042, 1090, 1102, 1144; — hazretleri 126, 615, 626, 1003; sa'âdetlü — hazretlerinin kulları 607, 612; sa'âdetlü —-ı 'âdil 827, 1007, 1017, 1030, 1033, 1056, 1061 1070, 1074, 1077, 1081, 1157; —-ı 'âdil 996; —-ı 'âlem 126n, 671, 1035; —-ı 'âlem-i eflâk 5; sa'âdetlü —-ı 'âlem-i garb [u] şark 136n, 1072; 'azametlü —-ı 'âlem-penâh 375, 612, 613, 1092; sa'âdetlü —-ı 'âlem-penâh 9, 13, 29, 120, 123, 137, 142, 159, 167, 171, 371n, 424, 425, 448, 560, 665, 667, 670, 718, 720, 730, 731, 742, 744, 747, 755, 763, 767, 783, 784, 785, 792n, 890, 903n, 978, 985, 986, 993, 996, 1016, 1037, 1051, 1063, 1064, 1066, 1078, 1085, 1087, 1089, 1090, 1093, 1103, 1107, 1110, 1116, 1120, 1121, 1124, 1130, 1133, 1134, 1151, 1162, 1168, 1174, 1177n; —-ı 'âlem-penâh 98, 136, 372, 705, 792, 1057, 1132; 'azametlü —-ı 'âlem-penâh hazretleri 229n, 736, 984, 1022, 1101; sa'âdetlü —-ı 'âlem-penâh hazretleri 18, 27, 47, 52, 54, 55, 58, 67, 69, 95, 109, 115, 124, 131, 133, 136, 141, 146, 152, 153, 158, 160, 161, 162, 164, 168, 169, 175, 176, 180, 188, 229, 236, 239, 243, 246, 260, 299, 307, 374, 380, 384, 398, 404, 405, 407, 408, 424, 430, 446, 450, 452, 457, 459, 462, 474, 482, 484, 487, 488, 505, 510, 511, 514, 534, 538, 545, 546, 556, 557, 564, 565, 595, 597, 599, 605, 606, 608, 609, 610, 625, 650, 651, 655, 658, 663, 664, 666, 669, 671, 672, 685, 699, 700, 708, 721, 723, 736, 738, 740, 744, 746, 752, 753, 758, 762, 771, 786, 795, 800, 825, 828, 829, 837, 838, 851, 854, 858, 873, 878, 884, 968, 973, 977, 984, 991, 993, 995, 998, 1020, 1024, 1033, 1038, 1041, 1056, 1071, 1075, 1077, 1078, 1079, 1084, 1085, 1086, 1087, 1098, 1102, 1109, 1111, 1114, 1118, 1123, 1135, 1136, 1138, 1143, 1145, 1146, 1147, 1153, 1157, 1167, 1169, 1170, 1171, 1175; —-ı 'âlem-penâh hazretleri 67, 168, 236, 691, 762, 810, 1006, 1117; sa'âdetlü —-ı 'âlem-penâh-ı 'âdil huzûr-i şerîfleri 1057; sa'âdetlü —-ı a'zam 666, 1026; sa'âdetlü —-ı bahr ü berr 175, 487n, 1094n, 1155n; sa'âdetlü —-ı dilîr 1002; 'azametlü —-ı İskender-i zemân 987; sa'âdetlü —-ı İskender-i zemân 9, 455, 462, 547, 754, 802, 903n, 933, 1001, 1022, 1063, 1064n, 1080, 1094, 1134, 1154, 1163, 1172; sa'âdetlü —-ı İskender-i zemân hazretleri 57, 58, 507n, 828, 855, 880, 889, 892, 923, 1158; sa'âdetlü —-ı İslâm 459; —-ı İslâm 29, 51, 297, 561n, 690n, 705n, 783, 790, 1040, 1064; sa'âdetlü —-ı Kahramân-ı zemân 29; sa'âdetlü —'ın mübârek cemâllerin müşâhede 1135; sa'âdetlü —'ın üzengilerin bûs 610, 611n; sa'âdetlü —-ı sâhibü'l-hayr 654; nevbet-i —-ı selâtîn 1057; sa'âdetlü —-ı selâtîn 931; —-ı şark u garb 350, 510, 1028, 1071; sa'âdetlü —-ı zemân hazretleri 58; sa'âdetlü —-ı zıllullâh 149, 353, 407, 545, 654, 689, 744, 750, 1101, 1117; 'azametlü —-ı zıllullâh hazretleri 407; sa'âdetlü —-ı zıllullâh hazretleri 407, 545, 654; âyîn-i —î 862, 892; berât-ı —î 834, 974, 1061; Dîvân-ı —î 828, 862, 984, 1001, 1028, 1154; fâhir hil'at-i —î 231, 985; fermân-ı —î 71, 231, 348, 537, 630, 727, 877, 975, 1004, 1005, 1006, 1066, 1083, 1096, 1149, 1155, 1163, 1168, 1172; gazab-ı —î 352, 971, 980; hil'at-i —î 46, 461, 807, 862, 1161; hizmet-i —î 273, 312, 549, 748, 897, 930; in'âm-ı —î 143, 667,

733, 785, 1137; kānûn-i —î 351, 1040; memâlik-i —î 464; nazar-ı —î 1130; nevbet-i kānûn-i —î 534; nevbet-i —î 190; tuğrâ-yı —î 733; —î 3, 5, 6, 670, 1026, 1170n; —lar 353, 426; selef —ları 911; —larun türbe-i şerîfleri 763
Pahşa 22, 196, 261, 361, 422, 434, 445; — menâzili 22; — Palankası 22, 32, 330
Pak (Şehrezol sancaklarından) 916n
palamarlar 32, 115, 143, 186, 221, 226, 387, 430, 669, 707; köhne — 15; resen — 106; salya —ı 438, 634; top —ı 207
palan; ester —ı 886, 1007
palanka 21, 99, 115, 172, 253, 259, 264, 265, 277, 303, 360, 415, 434, 676, 907, 909n, 917, 918, 921; cedîd — 254; çid — 81; — ağaları 232; — binâsı 253; îcâd —lar 492; —lar 99, 347, 352, 422, 458, 464, 494, 514, 676, 850, 915, 916, 917, 929; — misâl 325
Palanka-i Bedosek bk. Bedosek Palankası
Palanka-i Hamza-bey bk. Hamza-bey Palankası
Pançova (پانجوا / پنجوا / بانجوا) 113, 212n, 215; — Kal'ası 452; — Palankası 137, 138; — mahalli 207; — Sahrâsı 114, 127, 135, 209, 213
Papa 28, 46, 47, 48n, 50n, 52, 95, 97, 271; — Kal'ası 24, 46, 47, 50, 138, 199, 222n, 271, 272; — Karyesi 341
Parîl (Şehrezol sancaklarından) 915
parmak 108
Parmaksız (Hüdâvendigâr Sancağı Beyi, şakî, zâlim) 489, 490, 492, 554
Pasarofça (پوچورفجیه) 207
pâsbânlar 235
Paşa 119, 130n, 204n, 328, 400n, 405n, 407, 429n, 599n, 629n, 731, 749, 803, 1006; — kolu 288; —lar 46, 189, 362, 368, 403, 735, 788, 999; —'nın rûznâmçesi hizmeti 237; — Sancağı zu'amâları 731; —-yı ekrem 862
Pâv (Şehrezol sancaklarından) 915
pây 1072; —dâr olmayup 316; —e 129, 724; —lar 324; —larına düşüp 292; —ları şiddetlerden donup 848; —mâl 790, 872
Payas 496, 594, 638, 657, 816, 831, 835, 836, 885, 887, 1067, 1083; — İskelesi 588, 639, 657, 793, 826, 827, 835, 885, 898, 901, 965, 983, 985, 1013, 1054, 1060, 1065; — İskelesi sevâhili 988; — menâzili 899; — yolu 496
pâyiz; vakt-i — 1035
Peçuy (پحو) 26, 203, 225, 269, 279, 319, 320, 342, 347, 355, 357; — Beyi 23, 182; — Sahrâsı 354; — zu'amâsı 302
peder 84, 901, 1173; —eş-dâde 533; —-i 'azîz 841; —ler 820, 897
pehlevân; dilîr — gāzîler 38; — gāzîler 38, 42; —lar 134, 1101
peleng 367; — misâl 256, 1101; — postlar 256; —-vâr silâhlar 716
Pelengân Kal'ası 929, 931, 943, 953
Penc 'Ali (Musul'da kale) 964; — makāmı 961
pencere; âhen — çerçeveleri 918; —ler 689
pencik/pençik 78, 83, 754, 905; — cem'i 83; — emînleri 78
Pendik menâzili 1128, 1129
Penhuvân (پنهاون); — Kal'ası (Bağdâd altında) 384, 639, 681, 940; — Sahrâsı 940, 958
perâkende 8, 19, 37, 76, 78, 82, 127, 263, 287, 293, 312, 313, 317, 319, 325, 392, 449, 470, 484, 489, 490, 501, 503, 507n, 523, 526, 528, 529, 530, 532, 533, 537, 543, 631, 634, 661, 677, 690, 695, 707, 779, 781, 788, 798, 803, 804, 811, 812, 815, 834, 841, 848, 849, 867, 868, 871, 881, 882, 885, 886, 898, 900, 925, 980, 983, 993, 1038, 1052, 1061, 1082, 1085, 1091, 1142n, 1173; — askerler 582, 923, 982; — düşmüş halk 848; — kefereler 1165
Perakin 255n; — Kazâsı 253; — Cisri 19
peremeler 687n, 1169
perende; şaykaya — atup 85; —gân 1071
perîşân 42, 75, 76, 81, 84, 90, 160, 164, 173, 205, 211, 221, 225, 258, 292, 306, 327, 415, 465, 466, 496, 503, 530, 544, 566, 573, 677, 678, 679, 728, 749, 781, 797, 841, 847, 879, 931, 934, 1029, 1033; —-gûy 83; —lık 74, 286, 315, 364, 396, 678, 840, 934
perr ü bâl 39, 172
pertâv 234, 264n, 281, 286, 293, 315, 744, 815, 817, 952, 1025
Pertâv Paşa (Serdâr) 209, 436
Pertâv Paşa Sarayı (İstanbul'da Vefâ semtinde) 606, 687
Pervâne Ağa (Baş-çavuş) 371
Pervâne Ağa (Ser-tabbâhîn) 105, 711
Pervâne Bey (Köstendil Sancağı Beyi) 730
pervâz 146, 389, 996; — eden murgânlar/tuyûrlar 282, 933, 996n
perverîş 67n, 95, 147, 210, 263n, 831, 909n, 931, 1021
Pespirim 23, 30, 48n, 97, 314; — Kal'ası 22n, 23, 24, 25, 138, 271; — menâzili 25; — Sahrâsı 23n; — seferi 187
Peşte 26, 30, 49, 99, 139, 202, 223, 224, 238, 260, 262, 264, 267, 268, 285, 286, 287, 288, 330, 337, 339, 340, 342, 343, 344, 346, 353, 354, 355, 361, 362, 365, 366, 369, 399, 413, 417n, 421, 445; — ahâlîsi 262; — ahvâli 413, 414; — enhârı 338; — Kal'ası 200, 222, 261, 263, 269, 287, 339, 399, 421, 443; —

menâzili 201; — Sahrâsı 264, 313, 337; — seferi 353; — suyu 338; — varoşu 261; — yakası 99, 339, 340, 343, 361, 365, 366, 368, 443, 694

peydâ 28, 84, 85n, 89, 91, 94, 118, 128, 134, 148, 151, 152, 165, 201, 206n, 218, 219, 222, 232, 234, 241, 256, 263, 265, 272, 289, 290, 293, 308, 313, 318, 321, 322, 323, 324, 336, 344, 347, 350, 353, 365, 366, 367, 392, 397, 402, 406, 420, 425, 464, 466, 469, 484, 489, 492, 493, 494, 498, 501, 502, 503, 511, 513, 514, 515, 518, 520, 527, 530, 548, 551, 573, 578, 579, 582, 600n, 602, 610, 613n, 616, 631, 650, 692, 693, 696, 724, 726, 732, 734, 738, 739, 742, 743, 749, 750, 751, 765, 768, 774, 775, 779, 781, 785, 790, 792, 811, 813, 814, 818, 819, 820, 821, 822, 831, 836, 837, 843, 869, 870, 876, 881, 890n, 898, 903n, 904, 909n, 914, 917, 918, 922, 924, 934, 938, 946, 957, 979, 990, 999, 1001, 1026, 1044, 1075, 1084, 1090, 1091, 1139, 1147n, 1152

peygamberler 37n, 123n, 315n, 387n, 495n, 501n, 569n, 688n, 722n, 837n, 904n, 908n, 933n, 995n, 1014n, 1046n, 1071n, 1073n, 1089n, 1101n, 1143n

peynir 78

pınar/bınar 411, 903n; mu'azzam — 1156; — kenârı 409; —lar 146, 894; çağlar — olup 1017

Pınar-başı menâzili 386, 467, 494, 569, 638; — menâzili 1083; — Vâdîsi 1017

Pırak (براق) 9, 27, 38, 87, 100, 155, 172, 182, 209, 222, 308, 335, 358, 413, 417n, 694; —'dan gelen elçiler 468; — Vilâyeti 14, 435

pırankı/pırangı 152, 167, 192, 367; — eniklü toplar 107; —lar 10, 24, 62, 99, 159, 192, 263, 360, 616, 694, 699, 921, 931, 1166; — şenlikleri 137; — top 101; enikli/eniklü — toplar 107, 192, 658; — tüfengler 367

Pıravadi 430, 691n; — Kazâsı 52, 87, 691

pideler; uzun çakıl —i 440

pilâv; ta'âm-ı — 251

pinhân 504, 506, 767, 781n, 788, 1010, 1034n, 1082, 1091

pîr 14, 109, 189, 545n, 598, 615, 931, 996, 998, 1003, 1018, 1072, 1115, 1130, 1135; —ân 486; —-i fânî 408, 985; —ler 118, 263, 842, 1023

pîrâhen; solak —i 608

Pîrî (پرّی) **Bey** (Vezîr Serdâr Cigal-zâde'-nın kethudâsı) 387

Pîrî Halîfe (Baş-rûznâmçe Halîfesi) 1144

pirinç; — gemileri 1168; — kilesi 1164

Pîrî Paşa-zâde (Avlonya Beyi) 441

Pîrî Su-başı 435

Piriştine 422; — Kazâsı 298

Pirizrin (برزرين) 298n; — Beyi 358, 359, 569, 641, 730; — Sancağı 49, 108; — Sancağı Beyi 694

pîşîn 642, 662, 877, 901n, 1127; — kirâlar 901; —ler 834, 1009, 1108

pîşkeş 191, 214, 249, 375, 589, 596, 608, 687, 752, 953, 1016n, 1063n, 1077n, 1114; — atlar çeküp 556; —ci 711, 1008; — çeküp/keşîde 249, 268, 279, 786, 890, 1120; — develer çeküp 556; — et'imeler 603; — katırlar çeküp 556; nüzül —ler 1115; —ler 6, 245, 251, 261, 346, 415, 546, 548, 573, 592, 605, 608n, 675, 687, 689, 694, 752, 812, 827n, 890, 903n, 918, 979, 988, 998n, 1004, 1016, 1063, 1077, 1114, 1126, 1127, 1136, 1154, 1168; —ler çekilüp/çeküp//keşîde 827, 998, 1038, 1110, 1126, 1154, 1160, 1167, 1168; — oğlanlar çeküp 556; — tedârükü 454

Pişürücü 711

piyâde 19, 25, 32, 34, 43, 46, 64, 73, 74, 75, 85, 121, 123, 124, 129, 131, 135, 136, 137, 159, 163, 173, 190, 192, 205, 247, 248, 271, 272, 281, 282, 292, 296, 302, 312, 314, 329, 333, 336, 339, 342, 348, 359, 361, 362, 363, 367, 384, 409, 411, 431, 436, 437, 443, 445, 462, 479, 494, 499n, 500, 501, 502, 503n, 520, 528, 555, 583, 585, 591, 598, 601n, 608, 622, 645, 651n, 687n, 699, 718, 719, 731, 738, 739, 744, 746, 749, 758, 785, 797, 819, 821, 822, 823, 848, 852n, 857, 865, 874, 892, 922, 926, 942, 947, 954, 963, 978n, 983, 984n, 1014, 1022, 1071, 1073, 1077, 1084, 1089, 1093, 1121, 1136, 1154n; — alayları 33, 34, 37, 309, 462, 487, 608, 937, 1021n; — askerler 70, 214, 222, 437, 909n, 1027; — bölük halkı 833; — cebeciler 259; — eşkinciler 20; — füccârlar 60, 746; — gâzîler 41, 61, 366;— hâdım ağalar 623; — Kāyim-makāmı 57; — Kāyim-makāmı Halîfesi 27;— kefere/kâfirler 27, 41, 52, 60, 61, 155, 165, 232, 263, 265, 283, 285, 286, 291, 295, 307, 315, 316, 343, 358, 359, 365, 399, 693, 738, 739; — kemândârlar 500; — küffârlar 308, 359; —ler/piyâdegân 13, 14, 17, 23, 28, 33, 34, 44, 59, 60, 118, 145, 165, 309, 313, 349, 462, 487, 497, 499, 545, 813, 821, 833, 842, 861, 866, 869, 910, 921, 923, 933, 966, 987, 995, 1005, 1006, 1013, 1014, 1021, 1029, 1039, 1047, 1056, 1057, 1092, 1094; —gân meydânı 283; — Mukābelecisi 12, 27, 30, 79, 103, 178, 184, 188, 227, 240, 295, 298, 348, 354, 376, 398, 418, 428, 446, 450, 451, 485, 507n, 547, 558, 567, 592, 604, 627, 629, 635, 657, 709, 759, 776, 794, 807, 884, 982, 1008, 1037; — Mukābelecisi Halîfesi 178; — Mukābelesi 243, 1067; — segbânlar 318, 521, 817, 896, 983, 984, 1000, 1055; — şâ-

girdleri 1070; — şâtırlar 36, 1071n; — topcular alayı 891; — tüfeng-endâz segbânlar 1030; — tüfeng-endâzlar 59, 742; — tüfengliler 28, 33, 38, 61, 263, 272, 383, 462, 739, 960, 1010, 1030, 1045, 1152; — yeniçeri ahvâlleri 320; — yeniçeri alayı 328, 891, 1025, 1070; — yeniçeri/yeniçeriler 32, 35, 42, 48, 75, 188, 247, 256, 259, 283, 383, 437, 530, 575, 601n, 751, 841, 874, 900, 924

Piyâle Ağa (Vezîr-i a'zam Ferhâd Paşa'nın kethudâsı) 57, 65

Piyâle Ağa/Paşa (Tavîl/Uzun, Tersâne Kethudâsı, Serdâr-ı donanma, Kapudân) 1066, 1108, 1117, 1148, 1159, 1162, 1165n, 1166, 1170

Piyâle Bey (Mukāta'ât-ı Anadolu, Baş[bâkî]-kulu, Cizye-i Bâkî) 104, 178, 377

Piyâle Kethudâ (Vezîr-i sâdis Hâdım Yûsuf Paşa kethudâsı) 607

Piyâle Paşa (Ruha Beylerbeyisi) 532n

Pojega; — Beyi (Bosna sancaklarından) 202; — Livâsı 238, 270

Polata 25, 26n, 97, 272, 314, 334; — hisârı 25; — Kal'ası 23, 25, 26, 138, 222n, 332

pomağa 106, 134, 382, 438, 635, 706, 714

post; peleng —lar 256; bebr —lu 142, 193, 256, 323, 606, 1015; kaplan —lu 142, 323, 577, 606, 1015

Poyraz; — Limânı (Boğaz'da) 803, 1151; — Limânı mahalli 1075; — sevâhilleri 1075

Poyraz (Mülâzım-başı) 329, 336, 346, 348

pulâd; gök tahta âhen —lar 315

Pûrçe (Deli, Turnacı-başı) 785

Purhava 423; — menâzili 21, 32, 195, 259, 310, 311, 357, 418, 434

Purut (بوروت / برود / بورود) 738; — Nehri 632, 693, 726, 729, 753, 1050; — Nehri kenârı 735, 736, 737

purya/burya; âhen — 106; müdevver çâr-kûşe — âhenîn 115; —lar 134, 430

pus 292, 395, 396, 420, 632

pusu 22, 25, 35, 60, 61, 114, 199, 232, 316, 341, 358, 360, 466, 497n, 576, 578, 644, 660, 678, 867, 918, 925, 1091; râh-ı — 148; — koyup/kurup 205, 278, 358, 359, 498, 578, 677, 695, 867, 1010; —lar 61, 358; râfızîlerin —ları 679; gürûh —su 679

püşte 283, 360, 528, 529, 532, 799, 1048, 1082; —ler 61, 165, 167, 174, 315, 925

R

Raba Nehri/enhârı 39, 43, 100

Rabb 364, 925, 1099n; emr-i —ânî 1172, 1173; hidâyet-i —ânî 300; takdîr-i —ânî 82, 292, 316, 408, 417n, 458, 571, 763, 961, 975, 1047; hükm-i —ü'l-'âlemîn emri 599; Cenâb-ı —ü'l-'izzet 929; —ü'l-'izzet 532, 820, 903n, 921; —ü'l-'izzet hazretleri 502, 842

Raçine/Racine Dervendi 192, 253, 415, 432; — dağları 21, 114, 132, 253; — râhı 253

ra'd ü berkler 580

râfızî 580; melâ'în — bed-baht 1098; — kızılbaşlar 578; —ler 511, 538, 678, 679, 787, 788, 790, 928n, 929n, 933n, 945, 946, 950, 956n, 960, 1072n, 1102; —leri kırmak 1102; —lerin pusuları 679; — olurlar 696; —yi ebter 772, 953

râh 32, 253, 715, 916; —-ı mûş 148, 284, 332, 948; —-ı mûş kazdurup 869; —-ı pusu 148; —-ı revânı 1080; —lar 32, 59, 900, 1016, 1040, 1043, 1068, 1164

rahîkî âlâtı 118

rahmet 7n, 53, 54n, 167n, 187n, 278n, 372n, 374n, 405n, 436n, 459n, 545n, 666n, 717n, 763n, 783n, 784n, 828, 915n, 1033n, 1103n, 1132, 1173; bârân-ı — 728; civâr-ı — 1133; — i Hakk'a vâsıl 967; —ler 28, 441

rahne 233, 291, 313, 316, 334, 836n, 1047; — gösterdiler 266; —ler 232, 291

Rahova 83, 86; — varoşları 51

rahşından inüp 466

raht 608; — arabası 105; dürr ü yâkūt-i ahmerle tezyîn murassa' —lar 1070; murassa' —lar 892; murassa' —lu 110, 122, 507n, 664, 984; mücevher —lu 299, 482, 651, 856; —lu at/esb 37, 374, 446, 482, 664; murassa' —lu pişkeş 214, 279; mücevher —lu yedekler 374, 785; sîm ü zer ile müzeyyen —lu yedekler 19; has —van 997; Küçük —vân 617; —vân 108, 122; —vânlar 711, 1067

ra'iyyet; —-i Türkman 790; fukarâ —ler 847; —perver 932

Rakka 981, 1022; — Beylerbeyisi 144, 160, 161, 179, 183, 202n, 261n, 282, 389, 674, 679, 714, 740, 811, 814; — Eyâleti 10, 40, 102, 112, 138, 321, 344, 382, 509, 707, 787, 966, 976, 979, 1048, 1142; — kulları 277; — Mîr-i mîrânı 36, 242, 277, 289, 296, 320, 322, 323, 352, 513, 536, 808, 811, 822, 825, 843, 923, 945, 959, 964, 967, 1024, 1043, 1059, 1090; — Vâlîsi 31n

Rakos Sahrâsı (Erdel Prensi ve Macar Kralı ilân edilen İstvan Bocskay'a taç giydirilen yer) 444n

raks 601n; rakkās 601n

Ral (zimmî, Sâhib-i 'ayâr, Darb-hâne Emîni) 695, 701
ramazân 32, 583, 737n, 740n, 995; mâh-ı — 273n, 450, 646n, 886; — bayramı 736n; mâh-ı —-ı şerîf 8n, 32, 59, 62, 116, 182n, 301, 377, 449n, 544n, 548n, 655, 661, 662, 679, 680, 730n, 732, 734, 735, 736, 737n, 740n, 766, 776n, 778, 795n, 807n, 810n, 834, 858, 860, 861, 865n, 921n, 923, 924n, 927n, 963, 980n, 991n, 1008, 1010, 1011, 1013, 1014, 1015, 1043, 1053n, 1054n, 1105, 1106, 1107, 1108, 1109, 1110, 1112n, 1129, 1130, 1149, 1160, 1161n, 1167, 1168, 1174n; mübârek —-ı şerîf 585n, 630, 645, 664, 682, 732, 781, 995, 1053n, 1106, 1160; —-ı şerîf 32, 114, 206n, 230, 239, 393, 397, 423, 428, 447, 449, 450n, 454, 476, 477, 514, 545, 560, 585, 633, 644, 731, 735n, 819, 835, 972, 1011, 1042, 1052n, 1053, 1054, 1109, 1161, 1168n, 1174; —-ı şerîf eyyâmı 816, 818, 1041, 1066; —-ı şerîf giceleri 682; —-ı şerîf ibtidâsı 1042
Ramazân Efendi (Gurebâ'-i Yesâr Kâtibi, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Kâtibi) 376, 483
Ramazân Efendi (meşâyih-i 'izâmlardan) 1177n
Ramazân-oğlu/zâde Yaylası/Yaylağı 466, 683, 830, 988, 1083; — vâdîsi 495
Rapça Nehri 100
Rasûlullâh bk. Muhammed Mustafa (Hz.)
Ravza-i mutahhara 1148; —'ya yüz sürüp 762
râyiha-i tayyibe 654
râz; —dârlar 51; —lar 252
re'âyâ 6, 17, 20, 63, 77, 90n, 108, 119, 121, 128, 243, 247, 256, 327, 344, 352, 378, 382, 403, 406, 410, 415, 453, 458, 463, 465, 470, 475, 477, 481, 484, 489, 492, 493, 494, 495, 505, 532, 542, 572, 636, 642, 674, 676, 715, 726, 728, 775, 789, 796, 797, 808, 828, 831, 833, 847, 860, 870, 871, 879, 881, 888, 894, 937, 939, 944, 946, 955, 962, 978, 988, 996, 997, 1013, 1040, 1050, 1072, 1077, 1080, 1087, 1089, 1111, 1114, 1123, 1139, 1140, 1171, 1173, 1174; — ahvâli 230, 425, 463, 539, 827, 969, 1164; — derd-mendleri 472; — eşkâli 71; — fukarâları 530, 865; — halkı 59, 523, 691, 917, 1018; — hâneleri 1149; — keferesi 45, 152, 266, 379; fakîr —lar 895; —lar 16, 17, 107, 146, 179, 180, 247n, 280, 295, 304, 308, 324, 340, 382, 389, 392, 453, 465, 493n, 494, 532, 642, 677, 681, 768, 775, 790, 799, 811, 830, 894, 895, 911, 931, 933, 934, 946, 955, 992, 999, 1033, 1044n, 1082, 1120, 1139; —lar sürüp 53, 677, 787, 864, 944, 960, 1042, 1043, 1044; —nın da'vâları 1127; — tarzı 90; — tâyifesi 131, 234, 424, 458, 465, 492, 493, 544, 676, 707, 715, 788, 847
rebî' mevsimi 909n
rebî'ulevvelin on ikinci gicesi 629; mâh-ı — günü 651
recâ 25, 81, 91, 114, 164, 190, 210, 246, 255, 267, 273, 294, 303, 331, 384, 388, 390, 426, 433, 442, 473, 487, 491, 499, 505, 508n, 522, 525, 528, 546, 618, 639, 658, 662, 678, 752, 770, 787, 795, 800, 828, 837, 853, 854, 864, 873, 908n, 909n, 911, 924, 929, 947, 1000, 1028, 1056, 1072n, 1107, 1114, 1151; —lar 65, 863, 1028, 1106
Receb Ağa (Top Arabacı-başı) 712
Receb Ağa (Vezîr-i a'zam hazretlerinin ağaları) 1126, 1165n
Receb Ağa/Paşa (Bostancı-başı, Vezîr-i sâdis, Vezîr-i sâbi', Vezîr-i sâmin, Vezîr-i hâmis, Kapudân, Vezîr-i sânî, Kâyim-makâm, Vezîr-i a'zam) 649, 703, 705, 708, 740, 750, 756, 757, 758, 765, 782, 784, 789, 794, 802, 803, 806n, 825, 826, 827, 829, 835, 851, 852, 854, 858, 875, 882, 889, 902n, 962, 966n, 967, 969, 971n, 972, 973n; — sarayları 826
Receb Efendi (meşâyih-i 'izâmlardan) 1177n
recec mevâcibleri 208, 212, 239, 272, 302, 304, 347, 447, 476, 557, 584, 585, 587, 619, 636, 638, 646, 647, 659, 716, 834, 963, 972, 1166
ref' 56, 169n, 194n, 229n, 237n, 239, 266, 268, 313, 336, 345, 379, 382, 430n, 461, 466, 467, 468, 484, 492, 506, 510, 511, 518, 533, 535, 547, 559, 560, 561, 698, 701, 702, 779, 782, 804, 811, 835, 849, 853, 855, 877, 892, 917, 919, 969, 990, 993, 1004, 1016, 1032, 1035, 1036, 1041, 1063, 1064, 1070, 1073, 1141, 1145, 1146n, 1157, 1162, 1164
refâhiyet 136, 273, 292, 465, 475, 784, 834, 990, 1032, 1106, 1107n, 1149, 1156, 1161, 1164, 1167, 1168n, 1171, 1173, 1174
regâyib; salât-ı — 724, 725, 912; şeb-i — 909n
rehin 6, 9, 58, 318, 335, 867, 1114, 1127
re'îs; —-i 'azebistân 758; —ler/ru'esân 112, 383, 547, 597, 600n, 616, 625, 804, 883, 891n, 1162; —lik hizmetleri 857; — tarzı 607
Re'îsülküttâb/Re'îs 11, 12, 19, 20, 27, 30, 35, 37, 46, 49, 57, 68, 69, 70, 97, 103, 105n, 117, 122, 177, 184, 187, 188, 227, 228n, 236, 237, 240, 249, 259, 296, 299, 307, 348, 355, 370, 381, 391, 398, 409, 415, 417, 418, 427n, 428, 444, 446, 447, 450, 451, 454, 461, 476, 480, 481, 485, 507n, 512, 527, 534, 539, 543, 573, 587, 590, 591, 595, 600n, 601n, 604, 625, 631, 635, 647, 652, 657, 658, 663, 671, 687, 688, 703, 704, 709, 713, 765, 776, 791, 794, 801, 805, 807, 813, 826, 834, 849, 856, 857, 883, 890, 948, 977, 982, 983n, 1037, 1053, 1078, 1091, 1109, 1119, 1128, 1131, 1176n, 1178n; — Efendi 203, 214, 309, 375, 392, 403, 486, 586, 623, 682; — Kâyim-makâmı 243, 567, 650, 982, 1008, 1074, 1110, 1116; — Kâyim-makâmlığı 889; — makâmı 1124

Remmâl Bağçesi (Tatarcık'da) 130; — kenârı 18
rencîde 114n, 131, 151, 258, 260, 321, 420, 422, 493, 536, 542, 543, 559, 601n, 753, 788, 789, 790, 792, 811, 830, 846, 849, 856, 877, 903n, 910, 931, 936, 955, 1045; —ler 532
rençber/rencber/rençper 879; — gemileri 137, 707, 708, 729, 944, 1003, 1005; —ler 562, 964; — kelekleri 909n; — sefîneleri 692, 902; mekârî ile dutulan — tâyifesi 902
reşen; —-i isparçina/isparcina 15, 115, 134, 240, 270, 302, 342, 714; —-i komena 10, 15, 134, 238, 302, 438, 714; —-i salya 186, 238, 399, 714; —-i tûre 10, 30, 102, 134, 186, 238, 270, 302, 382, 387, 399, 430, 434, 438, 634, 668, 707, 713; —-i top 438; 'amel-mânde —ler 438; —ler 813, 852; — palamarlar 106
reşen; — mevâcibi 304, 767, 972; — mevâcibleri 208, 212, 302, 449, 450, 547, 584, 585, 587, 619, 626, 636, 646, 647, 662, 835, 964, 972, 1112, 1116, 1131, 1168; — mevâcibleri mukâbele 63
Reşîd 1168
revâfız 321, 325, 484, 528, 576, 669, 941; zındık — 528, 940; — havâricleri 532; —-ı merdûd 866; — kızılbaşlar 787, 926; 'aduv —lar/râfızîler 811, 818, 926, 957, 1047; —lar 323, 496, 519, 563, 696, 809, 811n, 814, 815, 822, 924, 925, 929, 931, 937, 949n, 955, 1025, 1026, 1027, 1034, 1044, 1045, 1072, 1103, 1104
revak âsumâna beraber 172
Revân 11, 274, 388n, 389, 391, 392n, 397, 646n, 866, 871, 994, 1024, 1029, 1032n, 1042n, 1045, 1053n, 1101; — altı 1091; — Beylerbeyisi 179, 390; — etrâfları 381; — Eyâleti 52, 391, 1030, 1031; — fethi 1029; — Hâkimi 563, 866, 1039, 1091, 1158; — Hânı 1029; — Kal'ası 389, 532, 634, 642, 643, 644, 645, 646, 1024, 1025, 1026, 1027, 1028, 1029, 1030, 1031, 1032, 1042, 1044, 1045, 1091; — Kal'ası mühimmâtları 635; — Kal'ası *seferi 1007*; — Kal'ası'nın kapuları 1028; — Kal'ası'nın miftâhları 1029; — muhâfazası 1042; — re'âyâsı 1029; — Sahrâsı 642n, 1025, 1030; — tedârükü 388; — toprağı 578; — Vilâyeti 1030
revgan 50, 76, 78, 94, 216, 375, 440, 708, 715, 815, 816, 821, 887, 939, 946, 1075n, 1149; —-ı bezir 116, 635, 668; —-ı bezir-i has 713; —-; neft 29, 116, 438, 635, 668, 713, 1044; —-ı sâde 992, 993, 1060; —-ı şîr 116, 438, 635, 668, 713; —-ı şîrugan 29; —-ı zeyt 29, 116, 438, 635, 668, 713; — iştirâsı 707; —lar 1018, 1076; —lı beksemâd 440; — vakıyyesi 660
re'y 77, 80, 156, 472, 496, 511, 678, 682, 748, 783, 1082; hüsn-i — 966; rehber-i — 591; —-i hayr 392; —-i savâb 34, 77n, 95, 211, 278n, 435, 581; —-i şerif 909n
rezîl rüsvây 42n, 173n, 292n, 455n, 528n
rezm-gâh; arsa-i rezm-gâh teng olmuş 163
Rıdvân Ağa ('Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası) 390
Rıdvân Ağa (Kapucu-başı) 24, 26, 27, 47, 49
Rıdvân Ağa (Mândeler Ağası) 889
Rıdvân Ağa (Murâd Paşa'nın ağalarından) 359, 386
Rıdvân Ağa (Topcu-başı, *'Ulûfeciyân-ı* Yemîn Ağası, Silâhdârlar Ağası) 12, 20, 25, 32, 35, 68, 70, 177, 207
Rıdvân Bey (Malatya Sancağı) 602
Rıdvân Efendi (Baş-tezkireci, Defter Emîni) 704, 709, 1178n
Rıdvân Efendi (Evkâf-ı Selâtîn Muhâsebecisi) 1142
Rıdvân Efendi (Silâhdâr Kâtibi, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Kâtibi) 483, 592
Rıdvân Efendi (Tuna Defterdârı) 1175
Rıdvân Halîfe (Dîvân Kâtibi) 635
Rıdvân Kethudâ (Vezîr Kapudân Mustafa Paşa'nın kethudâsı) 1099
rıhtım; — ile binâ olunmuş 333; dolma — kulleleri 38; — olup 219
rızâ 48, 379, 511, 512, 676, 896; —lar 45, 683, 790, 853, 1113; —ları oldu 907; —ları olmayup 379, 678, 878; — vermeyüp 940, 954; —y-ı hümâyûnları 738
rızk 922; —-ı vâsi 1176n
ri'âyet 20, 22, 37, 46, 48, 97n, 107n, 109n, 196n, 271, 480, 881, 985, 1050, 1154; —e müstehak 378; —e vâcib olanları 214; —i pâyesince hâtırların sordular 860; —ler 22, 23, 37, 47, 61, 62, 63, 65, 79, 97, 109, 154, 197, 198, 225, 245, 249, 251, 258, 261, 267, 276, 285, 288, 342, 346, 354, 355, 357, 358, 386, 388, 389, 401, 422, 443, 444, 455, 475, 479, 488, 518, 523, 535, 536, 570, 572, 589, 600n, 622, 661, 682, 683, 746, 774, 803, 807, 832, 854, 856, 875, 907, 912, 942, 947, 964, 998
ricâlullâh 528, 532; —a erişür 8
rihte 836, 842, 1054, 1060; —-gân 297; —-gân neferâtlar 714; —-gânlar 15
Rikâb 608; —da olan bî-zebân ağalar 131; —dâr 374, 1014, 1072; —dâr Ağa 120, 121, 136, 711, 718, 741, 996, 1051, 1109n, 1123n, 1133; —-ı devlet 1100; —-ı hümâyûn 117, 124, 136, 176, 250, 450, 585, 727, 728, 1073; —-ı hümâyûn ağaları 6, 13, 30, 53,

54, 55, 57, 58, 69, 96, 110, 117, 120, 121, 122, 124, 131, 133, 136, 137, 145, 153, 161, 168, 188, 196, 208, 228n, 229, 231, 236, 244, 306, 307, 372, 374, 375, 377, 383, 403, 404, 405, 425, 427, 451, 455, 462, 481, 486, 487, 552, 562, 564, 566, 597, 598, 600n, 601n, 603, 604, 606, 608, 614, 622, 626, 627, 637, 652, 659, 664, 665, 667, 670, 671, 687, 688, 697, 699, 706, 709, 718, 719, 722, 723, 733, 734, 740, 745, 748, 752, 756, 758, 759, 762, 764, 777, 780, 784, 794, 825, 828, 882, 883, 890, 891, 969, 973, 984, 986, 989, 994, 995, 1002, 1011, 1013, 1015, 1019, 1022, 1029, 1036, 1037, 1039, 1053, 1056, 1063, 1069, 1071, 1073, 1075, 1079, 1081, 1093, 1094, 1096, 1100, 1109, 1116, 1121, 1122, 1123, 1129, 1130, 1131, 1132, 1134, 1135, 1136, 1138, 1140, 1144, 1146, 1154, 1175, 1177n; —lar 1022

rikkat 262; —i kalb/kulûb 249, 306, 384

Rim (روم) Papa 234

rîş-hand ü rahne geçüp 840

rişte-i penbe/penbe rişte 24, 29, 35, 39, 106, 116, 197, 332, 382, 434, 438, 635, 668, 1065; — fitillik 332

rivâyet 48n, 74n, 168, 231n, 272n, 280n, 325n, 350, 351, 385n, 435n, 458n, 462n, 463n, 768, 769n, 916, 1086, 1103, 1173n; —ler 67n, 475n

riyâl 695; kâmil — guruş 'ayârı kesdürüp 1148; — guruş 695, 699, 922, 1149

Rodos 195, 561, 609, 691n, 771, 782, 1012n; Büyük — 1011; — Beyi 381, 400, 700, 885, 1066, 1164; — Kal'ası 691, 771; — mîrlivâları 985; — Mîrlivâsı 1170; — Sancağı Beyi 709

Rodoscuk 614, 615n; — Şehri 615

rub' yesak oldu 1149

rucû' 58, 482, 545, 772, 800, 834, 856, 877, 1005, 1015, 1037, 1063

rûh 54; —a gıdâ 244; —iyçün 280, 373, 591, 651, 666, 1134; — tenden cüdâ olaydı 1047

Ruha 322, 323, 324, 508n, 513, 517, 518, 662, 903n, 904, 1085; — askeri 518; — Beylerbeyisi 532n; — Eyâleti 786; — Kal'ası 837; — Kılâ' vâdîsi 837; — Vilâyeti 512

ruhsat 14, 35, 45, 48, 151, 152, 168, 198, 234, 235, 281, 293, 334, 360, 442, 454, 473, 475, 557, 608n, 743, 752, 755, 783, 789, 821, 822, 848, 870, 871, 872, 881, 911, 922, 944, 1029, 1031, 1062, 1101, 1116, 1127; — ümmîzi 1158; — verilüp 408, 1158

Rum (Anadolu) 1176n, 1177n

Rumeli 59, 99, 111, 112, 119, 120, 207, 242, 249, 317, 351n, 357, 359, 369, 373, 378, 379, 400, 408, 409, 423, 447, 449, 454, 460, 467, 469, 470, 471, 475, 480, 484, 489, 498, 500, 501, 516, 538, 542, 549, 558, 563, 574, 584, 588, 600n, 601n, 674, 684, 686, 689, 708, 781, 793, 798, 822, 849, 852, 872, 879, 886, 889, 904n, 924, 967, 981n, 990, 1008, 1042, 1049, 1050, 1054, 1063, 1065, 1068, 1074, 1076, 1099, 1108, 1118, 1135, 1148, 1149, 1157, 1173; — akıncıları 39; — aklâmı 1002, 1009; — alay-beyleri 584, 674, 740, 1014; — alayı 23, 33, 34, 142, 158, 252, 310, 312, 313, 499, 812, 900, 907, 928, 1002, 1021; — alayları 72, 74, 142, 159, 161, 198, 495, 498, 540, 577, 674; — askeri 62, 65, 82, 83n, 127, 139, 142, 161, 196, 264, 265, 285, 340, 367, 499, 537, 588, 633, 644, 658, 668, 689, 694, 707, 726, 882, 913, 918, 1001, 1037, 1050, 1164; — askerleri/asâkiri 19, 52, 61, 268, 339, 355, 358, 362, 538, 839, 1049, 1050, 1055, 1139, 1166 askerleri üzere Baş u Bûğ 679; — Beylerbeyiliği 151n, 154n, 542, 566, 649, 680, 737n, 740n, 973n, 980; — Beylerbeyiliği Pâyesi 380, 698; — Beylerbeyisi 7n, 11, 26n, 30n, 33, 37, 41, 45, 48, 50, 51, 60, 61, 62, 64, 65, 71, 73, 74, 75, 76, 78, 82, 83, 84, 85, 86, 93n, 98, 106, 127, 142, 143, 144, 146, 148, 151, 154, 156, 164, 165, 170, 181, 182, 196, 197, 198, 201, 202, 203, 211, 212, 213, 214, 216, 217, 219, 225, 238, 261, 268, 287n, 298n, 303, 314, 316n, 341, 357, 358, 359, 366, 369, 413, 419, 420, 428n, 433, 438, 439, 444, 445n, 450, 452, 457, 469, 501, 506n, 537, 539, 540, 555, 557, 563, 566, 568, 574, 576, 579, 582, 592, 594n, 600n, 604, 606, 614, 623n, 624, 631, 632, 633n, 639, 640, 643, 647, 658, 674, 680, 684, 686, 687, 689, 690n, 693, 694, 703, 707, 708, 725, 729, 730, 731, 737, 739, 740n, 742, 753, 755, 760n, 762n, 779, 808, 863, 882, 920, 930, 940, 948, 969, 980, 1002, 1081, 1102, 1095, 1109, 1113, 1115, 1125, 1139, 1149, 1158n, 1162, 1176; — Beylerbeyisi alayları 161, 913, 926; — beyleri 38, 42, 43, 65, 74, 84, 144, 210, 258, 259, 341, 439, 499, 538, 568, 569, 846, 896, 906, 923, 950, 1002; — bölük halkı 492; — cılasımları 984, 607; — çavuşları 1002; — Defter Kethudâsı 537; — Defterdârı 142, 196, 537; — ehl-i tîmârı 674, 948, 974, 1014, 1125; — erbâb-ı tîmârları 923, 1162; — Eyâleti 6, 26, 108, 154, 158, 170, 212, 228, 258, 259, 265, 310n, 414, 419, 431, 452, 460, 467, 473, 480, 506n, 509, 540, 559, 560, 563, 584, 587, 594, 600n, 602, 634, 639, 658, 665, 667, 668, 671, 686, 692, 694, 703, 715, 737, 740, 760, 779, 824n, 852, 903n, 969, 974, 982, 983n, 991, 1035, 1036, 1136n, 1137, 1149; — Eyâleti alayı 288; — fedâyî dilîrleri 340, 797; kostanicselü — gāzîleri 246; — gāzîleri 14, 36, 48, 61, 142, 165, 188, 193, 302, 313, 341, 384, 404, 693, 748, 751, 779, 932, 940, 951, 1001, 1015, 1100, 1129; — Kadı'askeri 101, 103, 117, 129, 161, 176, 375, 405, 451, 545, 553, 564, 609, 622, 697, 710, 717, 755, 758, 765, 770, 777, 779, 791, 825, 887n, 903n, 969,

973, 994, 1001, 1009, 1036, 1037, 1052, 1069, 1116, 1117, 1134, 1137, 1145, 1151, 1154n, 1157, 1176; — Kadı'askerliği 553n, 564n, 755n, 765n, 887n, 973n, 1036; — kadıları 13, 129, 724; — kadılıkları 707; — kal'aları 1074; — kalkanı 29, 94, 107, 193, 238, 270, 366, 382, 399, 439, 635, 668, 707, 713, 872; — kâtibleri 1002; — kazâları 10, 50, 108, 238, 243, 993; — Kethudâsı 142, 196, 266; — kisveleri 142, 991; — kolu 44, 332, 334, 645, 682, 737, 748; — livâları 314, 541, 869, 904n, 1081; — meterisleri 45; — Mîr-i mîrânı 17, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 48, 56, 61, 62, 63, 64, 257, 258, 259, 264, 265, 266, 268, 271, 279, 285, 287, 288, 290, 292, 293, 296, 298, 299, 304, 305, 306, 307, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 316, 317, 330, 332, 335, 338, 339, 340, 341, 354, 454, 456, 473, 484, 489, 495, 497, 508n, 509, 515, 516, 537, 549, 631, 794, 797, 798, 799, 808, 812, 813, 814, 816, 818, 824, 839, 841, 845, 846, 848, 849, 852, 858, 859, 863, 866, 868, 869, 872, 875, 879, 884, 894, 900, 906, 923, 925, 950, 951, 961, 963, 964, 966, 973, 983n, 990, 992, 1002, 1004, 1008, 1014, 1018, 1021, 1026, 1035, 1036, 1043, 1049, 1050, 1068, 1081, 1090, 1109, 1158, 1165, 1166, 1176; — mîrlivâları 60, 332, 493, 495, 510, 849, 858, 1002, 1014, 1162; — muhâfazası 760n, 762n; — Muhâsebeciliği 105n, 178n; — müteferrikaları 674; — mü[te]sellimleri 1049; — ocağı 39; — ordusu 35, 358, 641, 844; — sancak-beyleri 22, 64, 279, 298, 359, 366, 587, 689; — sancakları 26, 48, 65, 139, 183, 202, 257, 369, 434, 445, 454, 555, 559, 574, 584, 674, 679, 690, 730, 734, 740, 1002, 1125; — seferi 459, 1003; — sipâhîleri 139, 470; — tarzı/tertîbi 730, 1002, 1055; — tekâ'üdleri 18; — tertîbi 730n; — tîmâr sipâhîleri 194, 467, 740; — Vâlîsi 62, 268, 293, 298, 314, 535n, 540n, 866; — Vilâyeti 27, 50, 186, 203, 410, 468, 671, 715, 981n, 1032, 1105, 1125; — yakası 803, 1166, 1173n; — zu'amâları 44, 306, 674, 740, 1014, 1082; — zu'amâsı 194, 923, 948, 974, 1125, 1162

Rumeli; —-hisârı (Boğaz'da) 615, 692, 1105, 1164; — Boğaz-hisâr'ın Dizdârlığı 692

Rûmiyye Şeyhi ('azîzlerden, Diyârbekir-'de 'Atîk Câmi'de Vâ'iz) 840, 1036

Rum Kal'a (Besni civârlarında) 322, 512

Rum-kapusu (Diyârbekir'de) 905

Rum Vilâyeti (Kayseriyye Şehri) 1017

Rus 743, 991, 1000; — karyeleri 742; — Kazağı'nın şaykaları 978; — Kazakları 705, 978, 979; — Kazak tâyifesi 726; — keferesi 631, 731n, 1165; — keferesi firkateleri 708; — kıralları 1165; — şaykaları 1150

Rusçuk 51, 56, 60, 63, 65, 68, 69, 72, 78, 81, 84, 85, 86, 101, 127, 139, 204, 205, 206, 213n, 215n, 259, 400, 430, 633, 992, 1004, 1005, 1173n; — dağları 72; — etrâfları 52, 63; — İskelesi 63, 64, 73, 994; — Kadısı 51; — Kazâsı 51; — menâzili 62, 64, 1005; — muhâfazası 139; — önü 64; — Sahrâsı 63; — yalıları 52

rusûm 99; —-i Berevât ve Ahkâm Emîni 1008n; mîrî —lar 599n

ru'ûs; —lar 330; — sûretleri 346, 445, 447, 809, 863, 1116; — tezkireleri 748

rûy 15, 668, 713

rûy-gerdân 61, 62, 74, 316, 334, 350, 351, 360, 363, 470, 509, 519, 528, 531, 532, 796, 798, 820, 841, 845, 853, 854, 857, 861, 863, 868, 873, 897, 909n, 912n, 913, 950, 956, 958, 960, 964, 1010n, 1028, 1039, 1042, 1046, 1047, 1050, 1082; —lar 504, 856, 874

rûz 149, 299, 300, 304n, 724, 823n, 876; —-i 'Arasat 135; —-i 'arefe 33, 72, 252, 302, 664, 840, 862, 1019, 1160n, 1161; —-i 'arefe eyyâmı 928; —-i cezâ 345; —-i cum'a 17; —-i duhâ-[y]ı kübrâ 1025; —-i fîrûz 741, 1171; —-i haşr 63, 85; —-i haşrden misâl 247; —-i hızır 51, 55, 58, 112, 183, 226, 241, 269, 275, 304, 305, 328, 352, 400, 468, 516, 517, 559, 560, 636, 700, 702, 705, 714, 716, 826, 835, 849, 852, 853, 855, 918, 961, 969, 992, 1076, 1151, 1164; —-i hızır eyyâmı 834, 861, 921, 995, 1018, 1046, 1058,, 1076; —-i hızır vakti 818; —-i kâsım 47, 48, 51, 81, 86, 199, 200, 263, 267, 269, 309, 318, 358, 368, 421, 425, 468, 485, 511, 541, 573, 578, 580, 581, 626, 633, 645, 652, 663, 683, 701, 755, 801, 846, 847, 954, 1034, 1049, 1050, 1051, 1127, 1167; —-i kâsım eyyâmı/eyyâmları 319, 325, 391, 472, 662, 683, 695, 732, 754, 846, 847, 974, 978, 1036, 1061; —-i kâsım günleri 370; —-i kâsım vakti 338, 508n, 536, 659, 681, 753, 892, 1034; —-i kâsım zemânı 470; —-i kıyâmet 85n, 234, 503, 717, 722, 981, 1061, 1094, 1101n; mânend-i —-i kıyâmet 84; —-i kıyâmetden bir gün 1134; —-i kıyâmetden nişân 1123; —-i kıyâmetde yazuğumuz 790; —-i mahşer 996, 1072; — [u] şeb 42, 52, 60, 65, 70, 81, 88, 90, 91, 94, 95n, 99, 101, 102, 106, 111, 112, 127, 139, 148, 150, 154, 166, 174, 198, 206, 218, 219, 223, 228, 230, 235, 252, 270, 284, 285, 288, 291, 293, 296, 308, 320, 333, 334n, 339, 340, 352, 354, 356, 362, 375, 377, 390, 399, 409, 420, 427, 431, 439, 440, 441, 453, 458, 478, 483, 519, 521, 522, 588, 593, 596, 611, 629, 640, 642, 647, 648,

664, 670, 681, 682, 687n, 689n, 696, 719, 726, 741, 743, 744, 751, 760, 771, 773, 776, 778, 781, 787, 788, 791, 797, 801, 802, 811, 814, 816, 839, 846, 847, 861, 868, 869, 870, 871, 876, 907, 934, 935, 937, 943, 944, 946, 949, 953, 977, 1001, 1032, 1044, 1045, 1057, 1075, 1083, 1095, 1096, 1097, 1106, 1107, 1108, 1109, 1115, 1118, 1133, 1137, 1140, 1148, 1152, 1161, 1166

Rûznâmçe/Rûznâmce 227, 288, 424, 484; — defterleri 130; — hizmeti 71, 79, 184, 348, 354, 357, 381, 431, 461, 475, 476, 593, 969, 982; —-i Evvel 53, 103, 104, 105n, 481, 759, 1008; —-i Kebîr/Büzürg 178, 401; —-i/Rûznâme-i Sağîr 376, 401, 411, 429, 460, 475, 675, 689, 1138, 1139n, 1142; —-i/Rûznâme-i Sağîr defterleri 248; —-i Sânî 103, 104, 178, 188, 237, 243, 428, 451, 481, 485, 558, 594, 604, 627, 635, 650, 709, 759, 1008, 1074, 1116, 1131; —-i Sefer 240; — Kâyim-makāmı 130, 714, 794, 1109; — mühürlenüp 1126

Rûznâmeci 46, 54, 188n, 237, 258, 297, 309, 328, 355, 376, 391, 398, 408, 423, 446, 447, 450, 451, 507n, 538, 585, 627, 633, 635, 650, 671, 684, 776, 951, 1001, 1008n, 1015, 1037, 1084, 1087, 1090, 1092n, 1116, 1131, 1159; — Efendi 296, 418, 1131; — Kâyim-makāmı 27, 1009, 1074, 1091; —-ler 380, 550; —-lik 658; —-lik hizmeti 380; bk. ayrıca Baş-rûznâmçe/rûznâmeci

Rüstem Ağa (Gulâm-ı Bâkî) 104

Rüstem Hân ('Acem Şâhı'nın Revân'ı muhâsara eden hânı) 1042n

Rüstem Paşa; — Çayırı 15n; — Sarayı 592, 600n

rüşvet 412, 1086; —-ler 792

rüzgâr 165n, 474, 498, 502, 554, 661, 786, 981, 1035, 1147n; muhâlif — 319, 364, 472, 661, 803, 848, 850, 981; muvâfık — 1151; şiddet-i — 571, 573, 848, 981n, 1147; tozlu — 396; —-dîde vezîr 457, 590; —-dîdeler 39; — geçürmüş pîrler 263; — kesilmeyüp 661; —-lar şedîd 319, 323, 661, 847, 1044; —-lu bârân 8

S

sa'âdet 54, 86, 95, 96, 153, 157, 167, 171, 175, 337, 345, 371, 392, 424, 508n, 511, 612, 615, 616, 617, 667, 708, 736, 737, 746, 754, 758, 783, 785, 883, 961, 1040, 1080, 1098, 1126, 1130, 1177n; bî— 155, 775; —-ler 49; —-me'âb 855; —-sizler 774

sâ'at 147, 152, 154, 159, 165, 201, 220, 221, 501, 603, 605, 630n, 661n, 746, 958 1023, 1027, 1028, 1029, 1093, 1098, 1099, 1100, 1104, 1105, 1110, 1133, 1146, 1147, 1152, 1156, 1160, 1173; eşref — 1176n; eymen — 1160; mübârek — 138, 159, 201, 245, 364, 598, 607, 608, 609, 637, 642, 648, 716, 745, 777, 890, 1068, 1076; — gelicek 967

Sâ'atci Paşa bk. Hasan Paşa (Sâ'atci, Vezîr, Revân Beylerbeyisi, Kâyim-makām)

sabâh 122n, 149, 155, 158, 174n, 215, 247, 251, 289, 365, 412, 441, 489, 491, 605, 628, 630, 643, 661, 665, 679, 788, 835, 844n, 877, 1021n, 1097, 1152; 'ale's— 158, 417, 441, 448, 643; — karanlığı 60, 61, 358, 840; —leyin 442n, 922n, 924n; — nemâzı/salâtı 25n, 75, 80, 84, 112, 122, 126, 198, 202, 219, 220, 438, 441n, 665, 725, 736, 995; — nemâzı edâ 284, 736n, 1139; — nemâzının farzı edâ 1132; — vakti 45, 61, 84, 133, 151, 167, 222, 358, 365, 366, 376, 396, 416, 441, 504, 519, 550, 573, 582, 645, 693, 733, 747, 788, 820, 845, 954n, 981, 1099, 1107, 1132, 1153; —u'l-hayr 16, 25, 160, 252, 289, 343, 348, 737, 811, 932, 954, 1002

Sabanca 603, 858, 881n, 882, 1038; — etrâfları 858; — menâzili 858, 881, 1121

sabîler 218

sabr 91, 243, 252, 294, 390, 447, 502, 548, 586, 599n, 614, 849, 861, 909n, 957, 1021

saçaklar 1145; Saray-ı 'atîk dıvarlarının —ı 554; —ın bozup 597; — kesüp 601n

Saçlı/Saçlu (Ekrâd re'âyâlarından) 549, 599n, 962, 1110; — Ekrâdı 322; — Ekrâdları 1046

saçma 39; — fmduklar 528; toplar içre —lar 803; —lar 35, 44, 89, 223, 289, 308, 315, 332, 333, 334, 340, 343, 367, 502, 798, 815, 925, 952; — şakalozlar 86; — toplar 43, 88, 334, 948

sadâ 75, 80, 95n, 121, 145, 165, 282, 500, 655, 892, 1026, 1028, 1040; —lar 36, 37, 123, 294, 332, 527, 528, 722, 741, 843, 914, 1014, 1056, 1072, 1151; —lar verüp 581; figân —sı 85; —-yı hây [u] huy 996; —y-ı nây-ı Mevlevî 1080n

sadak; —lar 42; —lu 213, 494,1025; —lu neferâtlar 900; —lu Tatarlar 279; —lu tîrkeşlüler 1055

sadaka 13, 25, 32, 35, 44, 46, 52, 54, 93, 96, 107, 109, 140, 169, 170, 175, 179, 180, 183, 212, 213, 226, 228n, 229, 231, 244, 247, 297, 299, 300, 301, 304, 306, 321, 322, 328, 329, 336, 338, 345, 352, 366, 371, 376, 380, 390, 408, 409, 413, 427, 430n, 444, 447, 449, 459, 460, 466, 474, 475, 482, 506n, 513, 526, 541, 542, 546, 547, 548n, 549, 551, 552, 559, 563, 566, 589n, 590, 595, 599n, 600n, 602n, 605, 609, 611, 613, 623, 624, 625, 629, 649, 650, 651, 653, 656, 658, 660, 662, 665, 667, 672, 680, 684n, 685, 686, 692, 694, 697, 698, 701, 702, 703, 704, 705, 716n, 736, 737, 740, 748, 749,

750, 757, 760, 764, 765, 767, 768, 771, 779, 782, 783, 785, 793, 796, 801, 805, 806, 808, 824, 825, 827n, 831, 833, 837, 851, 852, 854, 855, 878, 884, 887, 888, 899, 906, 913n, 930, 951n, 959, 960, 962, 963, 966, 968, 969, 971, 972, 974, 975, 976, 977, 980, 982, 1004, 1020, 1021n, 1030, 1036, 1041, 1049, 1052, 1053, 1063n, 1065, 1070, 1077, 1086, 1098, 1114, 1117, 1118, 1119, 1120, 1121, 1124, 1125, 1128, 1135, 1136, 1137, 1138, 1143, 1144, 1145, 1146, 1147, 1148, 1149, 1162, 1167, 1169, 1175, 1176, 1177n; —-i fıtr 302; —lar 196, 374, 661, 1086, 1135

Sadaklu (Bayburd civârında) 535n, 540n

sadâret 67n, 93n, 96n, 459n, 462n, 764n; — Kaymâkamlığı 653, 656n, 657n; — mührü 418n, 769n, 826n, 1098n; bk. ayrıca sadr ve Sadr-ı a'zam

sâdât 16, 17, 19, 20, 31, 36, 58, 59, 77, 119, 120n, 121, 164, 171, 196, 229, 230, 236,249, 250, 297, 302, 426n, 451n, 481, 487, 492, 506, 508n, 511, 527, 551,552, 598, 617, 622, 648, 670, 740, 761, 883, 890, 891, 913, 984, 989, 995, 1018, 1038, 1039, 1055, 1080n, 1086, 1120, 1122, 1123, 1129, 1131, 1135; eşrâf-ı — 245; — alayı 1013; — efendiler 652; —-ı güzîn 717; —ın eşrâfı 120; —lar 13, 405, 600n, 717, 883n, 911

sâde; revgan-ı — 992, 993, 1060

sâdık 257, 776, 853, 1164; — olanlar 507, 789n

Sâdık Halîfe (Cizye Muhâsebecisi) 104, 558

sadr 67, 69, 236, 237; —da 6, 96, 176, 179, 181, 183, 228n, 247, 274, 296, 301, 307, 328, 344, 345, 412, 427, 428, 444, 451, 452, 455, 456, 459, 460, 474, 475, 481, 482n, 534, 545, 546, 550, 557, 563, 564, 604, 617, 631, 633n, 638, 647, 649, 650, 656, 657, 663, 664, 667, 672, 675, 684, 686, 687, 688, 692, 703, 733, 758, 764, 765, 767, 769, 770, 771, 780, 783, 789, 794, 806, 827, 829, 830, 884, 885, 902n, 968, 971, 973, 1006, 1023, 1052, 1053, 1124, 1125, 1126, 1128, 1129, 1131, 1134, 1137, 1138, 1140, 1146, 1162; —-ı 'âlî 246; —-ı 'adâlet 1154; —-ı 'âlî 455; —-ı devlet 884; —ları 884; —larında 9n, 625, 688, 1001, 1137; —-ı sa'âdet 599n

Sadr-ı a'zam 9n, 10, 15n, 16, 17, 18, 19, 20, 25n, 29, 30, 32, 34n, 40, 41, 44, 45, 49, 58, 60, 68n, 69n, 109n, 110n, 148n, 169n, 175n, 190n, 229, 233, 236, 239, 240n, 242, 243, 244n, 245n, 248, 252, 254n, 255, 256, 260, 262, 263, 267, 268, 276, 282, 284, 285, 299, 300, 311, 320, 327, 329, 338, 342n, 344, 346, 348, 353, 348, 354, 371, 404n, 407n, 414, 417n, 419n, 421n, 430n, 444n, 450n, 451n, 455, 456n, 457, 458, 459, 461, 462n, 473, 475n, 479, 481n, 484, 486n, 487, 488, 489n, 491, 493, 495, 499, 505, 506, 509, 512, 517, 523, 524n, 528, 529n, 531, 533, 534, 535, 541, 543, 544n, 548, 549, 566, 572, 574, 575, 576, 588n, 589n, 590n, 591n, 603n, 623n, 630n, 634n, 640n, 647n, 649n, 658n, 663n, 675n, 682n, 697, 702n, 749n, 750n, 767n, 770n, 783n, 791, 795, 796, 797, 798, 799n, 800, 801, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 812, 813, 814, 817, 818, 820, 821, 822, 823, 824, 826, 827, 828, 829, 831, 832, 833, 835, 836, 837, 839, 840, 841, 842, 843, 845, 847, 848, 851, 853, 855, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865n, 866, 867, 868, 869, 873, 874, 878, 880, 882, 883, 887n, 892, 894, 895, 896, 898, 899, 900, 903n, 904, 906n, 907, 908n, 909n, 912, 913, 917, 918, 921, 923, 924, 925, 927n, 929, 930, 931, 932, 944, 945, 954, 955, 957, 963, 968n, 969, 972n, 982n, 983, 985, 986, 988, 1006n, 1020, 1022, 1029, 1035, 1036, 1042, 1043, 1046, 1060, 1062n, 1063, 1066n, 1076, 1086, 1087, 1095, 1098n, 1112n, 1113n, 1125n, 1127n, 1149n, 1153, 1154n, 1155, 1157, 1163, 1164, 1167, 1168, 1170, 1171, 1172, 1173, 1174n, 1175; — alayları 253, 821, 864; — dîvânı 834, 862; — fermânları 406n, 796, 816; — hazretleri 14, 17, 18, 23, 26, 31, 33, 35, 37, 43, 46, 47, 49, 55, 59, 62, 64, 65, 72, 82, 92, 133n, 144, 145, 147, 229, 230, 231, 240, 244, 246, 249, 250, 251, 257, 258, 260, 266, 267, 268, 271, 277, 280, 283, 302, 306, 309, 311, 315, 319, 333, 336, 337, 338, 342, 346, 352n, 403, 454, 455, 457, 459, 479, 480, 481, 482, 487, 492, 493, 496, 497, 501, 504, 506, 508n, 510, 512, 524, 527, 531, 535, 537, 542, 545, 546, 554, 564, 569, 572, 573, 574, 577, 599, 641, 728, 756, 792, 793, 796, 797, 800, 813n, 816, 829, 831, 832, 835, 838, 849, 850, 853, 854, 856, 858, 859, 860, 869, 871, 872, 874, 877, 881, 882, 883, 884, 889, 890, 899, 904n, 906, 908, 912, 913, 923, 926, 930, 939, 941, 942, 944, 950, 953, 954, 958, 959, 961, 964, 965, 978, 983, 987, 988, 1021, 1036, 1042, 1053, 1058, 1059, 1066, 1109n, 1151; — hazretlerinin tevâbi'âtları 573; — hizmeti 964; — huzûru 33, 36, 265; —-ı 'âdil 881; —-ı Âsaf-ı zemân 27, 911, 923, 1154; — Kethudâsı 242, 403, 479, 507n, 943; —lık 236n, 371n, 417n, 459, 650, 686n, 765n, 769n, 770n, 780, 792, 805, 826, 852n, 855, 966n, 973n, 1035n, 1175; — otakları 877, 901; — sarayı 245, 888, 890, 1006

safâ 18, 22, 67, 129, 166, 253, 299, 338, 407, 414, 466, 547, 549, 553, 600n, 602, 610, 616, 664n, 721, 728, 729, 760, 783, 827, 990, 1017, 1081, 1117, 1124, 1125, 1139; —lar 131, 422, 778, 957, 977, 1041, 1051; —ları zemâm 594; —y-ı hâtır 1107; —y-ı kalb 719; —y-ı şâdî 896

Safevî Şâhzâdesi 58n

saflar 16, 17, 813, 924, 1094n; dağ/sahrâ mânendi silâhlı —lar 1100; tertîb-i — 1093; — ârâste kılup 313; — bağlayup 210n, 928, 945; — çeküp/keşîde edüp 510, 527, 843, 864, 925, 954

safra zahmeti 938

sağdıc 596, 601n, 609, 621, 622; —lar 596; —lık 597
Sağ Gurebâ bk. Gurebâ'-i Yemîn Ağalığı
Sağ 'Ulûfeciler bk. 'Ulûfeciyân-ı Yemîn
sahâbe 316n, 1103n; —ler 164n, 1071n
sahanlar 251; fağfûrî mertebânî kebîr — ile çekilüp 688
sâhib-fırâş 71, 109, 341, 371n, 396, 411, 665, 755, 764, 870; — makāmı 684
Sâhib-i; — devlet 16, 22, 40, 196, 302, 330, 342, 357, 389, 406, 407, 410, 451, 490, 492, 493, 495, 497, 505, 527, 530, 554, 584n, 832, 833, 835, 849, 853, 872, 875, 890, 895, 907, 940, 979, 1048, 1049; — devlet ağaları 862; — devlet alayları 315; — devlet hazretleri 17, 19, 24, 33, 40, 72, 272, 311, 331, 335, 343, 390, 397, 409, 411, 412, 415, 422, 444, 454, 482, 491, 492, 494, 503, 504, 507n, 508n, 512, 525, 529, 536, 540, 555, 584, 829, 852, 856, 878, 881, 882, 883, 894, 918, 1020; — devlet hazretlerinin Kethudâsı 249, 499, 500, 928; — devlet hazretlerinin tevâbi'leri 19; — devlet kapucu-başıları 875; — devlet Kethudâsı 331, 530; — devlet matbahları 191; — devlet otakları 336; — fetvâ 1151n; — hayrât ve'l-hasenât 109n; — mürüvvet 873; — nizâm 451; — sa'âdet 110, 236n, 244, 247, 251, 253, 258, 282, 288, 289, 296, 298, 299, 348, 412, 448n, 812, 1059, 1156; — sa'âdet ağaları 13; — sa'âdet alayı 252; — sa'âdet hazretleri 244, 249, 251, 252, 255, 257, 261, 262, 267, 269, 276, 278, 281, 288, 292, 293, 296, 298, 299, 301, 302, 303, 348n, 810, 968, 1002, 1058; — sa'âdet Kethudâsı 13, 284, 288, 294, 296, 486; — sa'âdet sarayları 244; — sa'âdet tevâbi'leri 262, 303; — şevket 1072; — 'ulûmlar 1071n; bk. ayrıca *Sadr-ı a'zam* ve *Vezîr-i a'zam*
sahîl/sehîl; atlar —i 23, 145, 159, 577, 933
sâhir; —e-pelîd 272; —ler 1081
sahrâ 8, 11, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 24, 28, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 46, 59, 66, 73, 74, 75, 76, 77, 80, 83, 84, 89, 115, 119, 122, 124, 128, 130, 132, 133, 134, 135, 136, 142, 143, 145, 146, 147, 148, 152, 155, 156, 158, 159, 162, 163, 165, 166n, 167, 169, 171, 173, 187, 192, 198, 201, 210, 216, 217, 244, 252, 256, 261, 264, 265, 266, 280, 283, 292, 308, 309, 311, 313, 314, 315, 324, 331, 332, 338, 339, 340, 354, 359, 360, 361, 364, 366, 368, 383, 385, 386, 387, 388, 403, 410, 413, 414, 419, 420, 432n, 437, 438, 452, 457, 462, 469, 470, 473, 477, 486, 490, 496, 497, 499, 500, 501, 502, 523, 524, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 535, 569, 571, 577, 578, 581, 582, 612, 616, 655, 677, 679, 691, 712, 721, 722, 727, 729, 735, 736, 737, 738, 741, 742, 744, 746, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 771, 774, 798, 799, 812, 813, 832, 833, 836, 837, 840, 845, 848, 861, 862, 866, 868, 874, 888, 894, 895, 898, 904, 905, 907, 913, 914, 921, 922, 924, 925, 929, 932, 933, 936, 937, 938, 939, 941, 942, 947, 954, 957, 958, 975, 986, 987, 996, 998, 999, 1100, 1001, 1012, 1016, 1018, 1019, 1021, 1022, 1026, 1033, 1034, 1036, 1042, 1048, 1066, 1069, 1077, 1080, 1085, 1088, 1094, 1145, 1167, 1172; — kapusu 343; —lar 17, 25, 33, 34, 36, 37, 77, 124, 151, 159, 165n, 166, 167, 174, 216, 249, 256, 260, 281, 282, 284, 285, 312, 314, 326, 389, 406, 471, 479, 517, 529, 531, 532, 574, 607, 614, 642, 676, 677, 721, 735n, 772, 861n, 890, 899, 914, 918, 926, 931, 934, 937, 938, 945, 949, 987, 998, 1011, 1017, 1022, 1069n, 1073, 1078, 1080n, 1087, 1088, 1093, 1094, 1096, 1120, 1176n; —lar geşt/kat' 937, 988, 1005n, 1113, 1119, 1172; —lar yankılanup 169, 577; —yı/sahrâları dutup 526, 577, 581, 803, 1029, 1084, 1094; —y-ı 'ummân 847
Sahrây-ı Dâvud-paşa bk. Dâvud-paşa Sahrâsı
Sahrây-ı Halkalı bk. Halkalı Sahrâsı
Sahrây-ı Küçük-depe bk. Küçük-depe Sahrâsı
Sahrây-ı Maşad bk. Maşad Sahrâsı
sahtiyânlar 723, 998
sâ'î 181, 348, 351, 511; —ler 590
Sa'îd (Kara, —-i 'Arab, Celâlî'den râfızî, bedbaht, eşkıyâ, şakî, zulm-kâr) 324, 356, 379, 458, 469, 477, 478, 484, 497, 516, 524, 529, 544, 583; —'in ahvâlleri 530; — alayı 527; — eşirrâları 471; — eşkıyâları 425, 465, 467, 469, 476, 478, 479, 493, 525, 528; — eşkıyâsı 527; — mânend 556; — segbânları 425; — tevâbi'âtı 514; — tevâbi'i 469; — zorbaları 356, 370, 498, 576; — zorbası 370, 498
sâ'ika 661, 1145, 1156; —-i şedîd 1173; —lar 1156
saka; mîrî — bârgîrleri 734; — bârgîrleri 31, 108, 111, 190, 209, 383, 579, 712, 794, 962, 983, 483; —-başı 105, 636, 852, 859; —-başılar 111, 190, 394; —lar 29, 56, 111, 116, 241, 400, 430, 483n, 636, 712, 716, 933, 1116; — üştürleri 794; —yân-ı Dîvân-ı 'âlî 711
Sakarya Nehri/enhârı 489, 603, 1078, 1081; — köprüleri 858; — Vâdîsi 1172
Sakarya Şeyhi'nin adamları 1082n
sakat olur 576
sakf 1156; —ı binâ olunmağın 899; dört —lar 1045
Sakız 564n; — Beyi 700
sâkin 321, 376, 408, 424, 458, 469, 475, 497, 595, 653, 676, 736, 779, 782, 789, 836, 840, 841, 847, 850, 852, 870, 879, 898, 899, 935, 981, 1011, 1012n
sal peydâ edüp 221

salâh 936; —iyyet 990
salâlar okunup 297
salât 5n, 11n, 75n, 441, 685n, 737n, 833n, 913n, 957n, ; ba'de's— 926; beyne's—eyn vakti/zemânı 84, 85n, 528, 940, 950; evkât-ı — 761; —ı 'asr 254, 337, 780, 1057; —ı 'asr vakti 255, 265, 316; —ı cum'a 17, 46, 77, 153, 249, 297, 335, 442, 654, 655, 760, 763, 874, 903n, 920, 1030, 1112, 1177n; —ı duhâ vakti 283; —ı farz 122n, 659, 1019; —ı fecr zemânı 289; —ı ferâyiz 133, 411, 1057; —ı fıtr 1067n; —ı hamse 1029n; —ı 'îd 33, 73, 252, 253, 302, 682, 800, 862, 865, 889, 894, 929, 952n, 995, 1015, 1019, 1132; —ı 'îd-i adhâ 252, 1002; —ı 'îd-i şerîf 450, 665, 737; —ı 'îd vakti 865; —ı ikindi 247; —ı 'işâ 24, 135, 136, 375, 500, 601n, 746, 869, 922, 1107, 1173, 1177n; —ı mağrib 24, 33, 70, 84, 148, 149, 746, 781, 867, 926, 1021, 1039, 1095; —ı mağrib vakti 35, 40, 173, 284; —ı meyyit 1134; —ı regâyib 724, 725, 912; —ı subh/sabâh 75, 84n, 995; —ı terâvih 655, 664, 682, 1106, 1160; —ü'l-fecr 19, 24, 25, 40, 136, 145, 149, 151, 158, 160, 219, 252, 284, 302, 314, 500, 504, 744, 750, 840, 860, 862, 869, 870, 889, 920, 932, 952, 1021, 1099, 1170, 1171; —ü'l-vakt 15
salavât 153n; — getürüp 501; —ı şerîfe 44, 119, 121, 149, 246, 405, 412, 758, 892, 913, 933, 984n, 1014, 1056, 1129n; —ler 16, 246
salb 273, 694, 836, 881
salıncaklar kurulup 612, 1075
Sâlih Ağa (Çakırcı-başı, Kapucular Kethudâsı) 1021n
Sâlih Ağa (Top Arabacı-başı) 486
Sâlih Efendi (Gurebâ'-i Yesâr Kâtibi, Sipâhîler Kâtibi) 592, 710n
Sâlih Efendi (kudâtdan?) 1177n
Sâlih Efendi (Matbah Emîni, Tersâne Emîni) 1041, 1066, 1141, 1148
Sâlih Efendi (Mukâbele-i Süvârî, Kağıd Emîni, Rusûm-i (رسم) Berevât ve Ahkâm Emîni) 966, 1008
Sâlih Halîfe/Çelebi (Mukâbele-i Süvârî, Halîfe-i Evvel) 258, 423, 431, 484, 538, 558
Sâlih Kethudâ (Top Arabacılar Kethudâsı) 244
Sâlih Şâmî Efendi (İmâm) 653
sâlim 683, 749, 865, 942, 1072; —în 83, 820, 1044, 1174; — olanlar 792
sâliyâne 42, 242, 321, 400, 471, 801n
saltanat 4, 5n, 133n, 783, 1010n, 1019; müdebbirân-ı — 688; serîr-i — 666, 667, 670, 764, 986, 1001, 1028, 1134, 1171n; —ı Pâdişâhî 6, 1170n; — pâdişâhlığı 670
salya 420; resen-i — 186, 238, 399, 714; urgan-ı — 134; — palamarı/palamarları 438, 634
sâlyâne 801, 849, 959; köhne — 289
Samakov 10, 50, 101, 182, 186, 207, 226, 228, 238, 399, 430, 546, 726, 852; — dervendleri 130; — kā'idesi üzere kürekler 128; — Kazâsı 302; — Ma'deni/Me'âdini 270, 652
saman 574, 814, 829, 879, 958, 1012; — cem'i 946; — damı 769; —lar 902, 909n; — tedârükü 583
Samartin 36n, 37, 46, 97, 199, 234; — Kal'ası 35, 36, 37, 38n, 50, 271; — Sahrâsı 36
samson; —cu-başı 101, 104, 111, 112, 184, 203, 244, 328, 382, 394, 395, 446, 476, 477, 483, 507n, 547, 558, 560, 563, 571, 587, 589, 622, 633, 636, 647, 673, 710, 718, 721, 740, 755, 760, 764, 765, 783, 794, 807, 824, 838, 851, 876n, 877, 884, 924, 927, 944, 948, 949, 977, 982, 1095, 1104, 1129, 1131, 1161, 1163; —cu-başılık 203, 560, 571, 785, 924; —cular 123, 136, 395, 591, 600n, 608, 728, 986, 996, 1014, 1071; akmişe çullu sîm zencîrlü —lar 1071; altun gümüş çullu —lar 996; altun zencîrlü —lar 136; sîm zencîrlü —lar 136; zerbeft çullu —lar 1014; —lar 608, 614
Samsun 102, 115, 181, 186, 226, 387, 430, 664, 707, 852, 855, 860, 864; — İskelesi 674, 851, 853, 859, 965, 1088; — Kazâsı 240, 399; — Vilâyeti 1151
San'an 618n, 620, 885; — Şehri 618, 620; — Vilâyeti 620
san'at 128, 297, 401, 402, 630, 692; mengenelü — 39; — hâsıl ederler 1065; —den san'atlar 597; —lar 89, 596, 597, 669, 1169; fişek —ları düzüp 1169; —lar peydâ edüp 950; — öğrenürler 401
sanâyi'; ehl-i — 402
sancak/sancağ 6, 46, 55, 151, 164, 171, 203, 378, 493, 559, 574, 577, 648, 731, 892, 915n, 948, 970, 991, 1095, 1130, 1177n; 'alemlü — 301; altun 'alemlü kırmızı — 210; beyâz — 569; kırmızılı sarılı — 210, 125; kızıl — 6, 189, 745; yaşil/yeşil/sebz — 4, 256, 384, 582, 933; —beyi 47, 71, 142, 144, 198, 255, 395, 427n, 437, 439, 442, 484, 541, 577, 897, 958; —beyleri 37, 40, 44, 60, 66, 72, 88, 102, 106, 112, 142, 144, 145, 147, 153, 154, 156, 158, 161, 162, 171, 180, 182, 183, 193, 195, 196, 197, 200, 203, 205, 206, 211, 214, 232, 241, 258, 275, 291, 358, 359, 362, 363, 379, 382, 386, 395, 420, 421, 433, 435, 437, 439, 441, 456, 460, 471, 473, 525, 537, 568, 572, 577, 579, 591, 599n, 632, 634,

641, 642, 647, 663, 668, 673, 674, 680, 681, 682, 693, 707, 714, 723, 725, 727, 731, 735, 737, 747, 753, 778, 794, 918, 919, 920, 932, 973, 974, 1002, 1015, 1035, 1096, 1104, 1115, 1129; —dâr 246; —dârlar 920; —-ı hümâyûn 123, 430, 431; —-ı şerîf 16, 19, 36, 40, 69, 119, 121, 123, 136, 149, 161, 164, 246, 412, 430, 431, 527, 532, 564, 582, 637, 740, 741, 744, 860, 933, 951, 954, 984, 1129; —-ı şerîf-i hazret-i Sultân-ı Enbiyâ 123n, 149n, 501, 1123; —-ı şerîf-i Sultân-ı Enbiyâ'nın 'Alemdârı 405; mîrlivâ-i —lar 296; altun elvâhlar ile dokunmuş —lar 544; —lar 76, 86, 88, 116, 123, 135, 136, 138, 139, 142, 144, 148, 162n, 179, 180, 195, 203, 211, 214, 225, 248, 262, 265, 268, 297, 298, 310, 314, 320, 329, 386, 393, 438, 457, 532, 538, 544, 554, 559, 570, 597, 637, 668, 679, 686n, 689, 693, 707, 714, 727, 731, 740, 742, 745, 755, 768, 773, 776, 778, 790, 824, 849, 879, 896, 915, 916n, 959, 966, 974, 992, 1005, 1009, 1013, 1014, 1037, 1111, 1113, 1139, 1142, 1149, 1150; —lar açılup 777; —lar mukâbelesi 145; — tasarruf edenler 288

sandal 661; kebîr —lar 515; küçük —lar 341; —lar 1169n

sandal/sandalı 65, 412, 688; — kurulup 412; — teklîf olunup 1155

sanduk 116, 134, 382, 438, 635, 668, 706, 713, 833; — kadife kumaş 605; —lar 115, 134, 247, 385, 667, 668, 672, 719, 1067

Sanduklu Nâhiyesi 473

sap; sîm burmalu — 417; —-ı kazma 713; çûb —lar 707

Sapanca Karyesi menâzili 539

saray 27, 39, 43, 49, 67, 118, 121, 166n, 179n, 229, 302, 342, 343, 348n, 376, 383, 400, 407, 446, 477, 561, 566, 594, 595, 596, 600n, 610, 612, 613n, 616, 617, 625n, 626, 628n, 630, 649, 697, 721, 766, 767, 769, 771, 777, 788, 795, 828, 851, 874, 891, 892n, 921, 952, 961, 965, 967, 989, 999, 1030, 1032, 1034, 1040n, 1063, 1148, 1153, 1162, 1167n, 1175; 'âlî — 250, 409, 426, 774; — devlet-hâneleri 883; —lar 226, 228n, 231, 236, 237n, 254, 283, 335, 337, 358, 449, 481, 482, 552, 553, 561, 625, 677, 696, 697, 758, 766, 774, 783, 801, 857, 874, 889, 934, 982, 1051n, 1054, 1062, 1106, 1124, 1128, 1130, 1148n, 1153; —lar döşenüp 756; — mânend 999n; — oğlanları 1153

Saray; —-ı 'âlî/'âmire 54, 176, 245, 335, 345, 449, 547, 756, 785, 1056, 1129, 1135; —-ı 'âmire hizmetleri 756; —-ı hümâyûn (İstanbul'da) 47, 56, 58, 111, 115, 118, 175, 176, 188, 306, 375, 384, 448, 556, 564, 604, 606, 608, 611, 612, 616, 617, 623, 626, 628, 630, 637, 648, 664, 666, 667, 672, 687n, 690n, 691, 699, 700, 715, 717, 758, 763, 777, 784, 785, 875, 968, 984, 1040, 1070, 1073, 1105, 1106, 1122, 1123, 1130, 1132, 1134, 1136, 1143, 1161, 1163, 1171, 1177n; — Ağası 113, 410, 449; — halkı 374; —'m haremi 601n; — sevâhili 1151, 1159

Saray; —-ı 'atîk (Edirne'de) 127; — Ağası 249, 432, 998; —-ı hümâyûn (Edirne'de) 17, 126, 129, 424, 627, 998, 1001

Saray (Edirne civârında) 125; — Sahrâsı 18, 126, 128, 191, 248, 250, 409, 410, 432, 612, 628, 727, 999, 1000, 1002, 1003; — menâzili 16; — Ovası 17, 128, 410, 627, 628

Saray (Yanbolu Kazâsı ve Ahûr Karyesi arasında) 62

Saray-burnu (İstanbul'da) 111, 115, 176, 335, 374, 551, 653

Saray-ı 'âlî/hâs (İznikmid'de) 990, 1039, 1120, 1121

Saray-ı 'atîk (Haleb'de) 512, 833

Saray-ı 'atîk bk. Eski Saray

Saray-ı hümâyûn (Diyârbekir'de) 1089, 1111

Sarı-burat/Sarı-burad 192, 414, 432; — menâzili 18, 132; — Vâdîsi 253

sarıcalar 370; — tahrîr edüp 1172

Sarı/Saru Hân (Şâh-ı 'Acem'in elçisi) 589, 592, 593, 595, 599n, 606, 1113, 1114, 1115

sarık; perîşânî — 258; selîmî — 412; —çılar 570

Sarıkamış; — Livâsı 324; — Vâdîsi 322

Sarıyar (İstanbul'da Boğaz'da bir semt) 804

sarnıc suyu 543, 559, 974

sarrâflar 699

Saruhan 539; — alayı beyi 970; — Beyi 48n, 568; — ehl-i tîmârı 869; — Livâsı 474; — Sancağı 594; — segbânları 869; — Vilâyeti 471, 970; — zu'amâları 869

Sarvaş Nehri 338, 339; — menâzili 338

Sasar (Yaş civârında?) 736n

Satırcı Paşa bk. Mehmed Paşa (Satırcı, Anadolu Beylerbeyisi, Belgırad'da Kâyim-makâm, Vezîr, Boğdân Vâlîsi, Tuna muhâfazasında, Ser'asker, Vezîr-i hâmis, Vidin ve Niğbolu muhâfazasında, Üngürus seferinde Serdâr)

savâb 278, 456; — görülür 496

Sava Nehri/enhârı 10, 32, 113, 135, 141n, 142, 193, 210, 228, 255, 259, 347; — Köprüsü/Cisri 141, 142, 171, 277n, 309; — sevâhili 311; — yalısı 228, 233

savaş 8n, 395, 527n, 531n, 532, 680n, 684n, 737n, 815, 922n, 924n, 925n, 1047n, 1173n; —lar 160, 822, 960, 961

savm edüp 823

savt-ı a'lâ 345

sa'y 84n, 91n, 320, 449, 471, 524, 562, 629, 695, 699, 742, 1061, 1062, 1147; —ler 82, 380

sayd 130, 726, 986, 1001, 1019, 1034n, 1078, 1093, 1119; —ı murgân 124, 625, 987n
Sayda 617, 618, 662; — muhâfazası 633; — Vilâyeti 1010
sâyebân 38, 117, 147, 244, 415, 435, 890n, 893, 900n, 1026, 1089, 1094; — günlük kurup 925; —ı bâb-ı bîrûn 1069;—lar 128, 129, 248, 296, 331, 403, 409, 443, 444, 488, 706, 813n, 841, 995, 1057, 1073, 1087, 1094; —lar kurulup 733; —, sekiz direklü kurulup 65
sâz; söz ü — 601; —endeler; üstâd —endeler 598
saz 571n, 598; — araları 690; — giyâhları 42; —lı/sazlık batak 34, 215n, 308, 312, 797; —lı dere 198, 358, 496; —lı köprü 261, 797; —lı nehirler 293; —lık/sazlı 22, 24n, 198n, 199, 265, 1165; —lıklar 46, 215, 265, 283, 287, 359, 632, 898; —lıklı vâdî 831; bataklu —lu ırmak 313; —luklu 24
Sazlı Köprü (Edirne'de) 722
Sazlı Köprü (İnce-su ve Kayseri arasında) 569
Sazlı-dere (Edirne yakınında) 16, 998
sebeb 102, 152, 153, 159, 194, 199, 205, 239, 274n, 275n, 308, 325, 336, 345, 347, 364, 371, 407, 410, 413, 419, 422, 435, 452, 453, 490, 503, 506, 509, 522, 532, 543, 584, 585, 600n, 612, 649, 664, 701, 710, 715, 727, 775, 812, 831, 835, 848n, 869, 894, 897, 905, 909n, 912, 913n, 958, 963n, 978, 992, 994, 999, 1000, 1016, 1033, 1050n, 1051, 1055, 1061, 1109, 1157n, 1172, 1176n; bilâ— 764, 971, 1051n; —i devleti 544, 830; —i mevt 684, 703n, 761, 1085; —i mevt eseri zuhûra gelüp 666; —i ticâret 707; —lenürler 574; —ler 491, 792, 911; — olan âdemlerin cezâsın verüp 691, 692
sebîl-hâne 666, 685, 1032, 1148; —ler 654
sebt; yevmü's— 179, 1068; yevmü's— mübârek eyyâm 161
Sebz-çemen/çeman Yaylası 570, 866, 879; — vâdîsi 800
sebze; — kısmı 576; —ler/sebzevât 578, 579, 931
sebze/sebz-zâr 77, 146, 158, 216, 861n, 914, 917, 918; — bağlar 1017; — bağçeler 1017; — balkan 1019; —ı bahâr 1078; —vât 79n; — yaylak 1019
Secan Palankası (Kanije Kal'ası civârında) 287n
seccâde 25n, 528
sefer 9, 12, 16, 23, 30n, 31, 37, 56, 73, 80, 81, 95, 97, 99, 111, 113, 114n, 115, 169n, 176, 183, 184, 187n, 190, 204, 207, 208, 209, 211, 218, 226, 227, 235, 239, 243, 244, 248, 249, 261n, 278, 307n, 319, 320n, 321, 428n, 337, 344n, 345, 353, 355, 358, 368, 391, 402, 411, 412n, 416, 429, 431, 436, 447, 459, 460, 467, 474, 475, 482, 483, 485, 516, 518, 535, 538, 552, 553n, 556n, 563, 564, 566, 573, 593, 605, 608, 636, 637, 639, 648, 650, 652, 657, 658, 664, 689, 690, 694, 704n, 705, 710, 713, 720n, 732, 735, 762, 789, 802, 836, 877, 883, 884, 903n, 909n, 920, 932, 947, 963, 982, 991, 992, 993, 994, 1001, 1003, 1004, 1007, 1008, 1009, 1010, 1011, 1024, 1054, 1055, 1074, 1078, 1113, 1117, 1118n, 1124, 1130, 1162, 1178n; — ahvâlleri 67, 134, 229n, 236, 239, 263, 312, 407, 474, 537, 541, 545, 664, 860, 892, 1054; — bahşîşi 727n; — Çavuş-başısı 568, 635, 826; — Defterdârı 242, 257, 563, 567, 1004; — Defterdârlığı 538; — defterleri 320; — ehli 14, 121, 128, 189, 250, 251, 253, 302, 406, 474, 537, 543, 565, 713, 720, 965, 969, 996, 1037, 1043, 1064, 1163; — ehlinin ağırlıkları 463; —e me'mûrlar 12n, 212, 275, 990, 1057, 1067, 1111; — hareketi 6; — hil'atleri 537, 828; — hizmetleri 268, 431, 539, 716; imdâd-ı —i hümâyûn 229, 819; —i hümâyûn 11, 16, 29, 30, 59, 99, 102, 105, 109, 111, 112, 113, 115, 118, 124, 127, 129, 130, 139, 141, 144, 168, 186, 188, 189, 204, 209, 240, 243, 244, 247, 249n, 251, 268, 270, 274, 275, 304, 305, 320, 329, 351, 355, 356, 357, 385, 387, 394, 398, 401, 402, 403, 406, 408, 416n, 429, 430, 431, 455, 456, 458, 460, 461, 463, 482, 483, 485, 486, 489, 537, 538, 541, 542, 553, 554, 560, 565, 567, 585, 587, 588, 589, 605, 635, 637n, 639, 648, 649, 650, 651, 652, 655, 656, 657, 658, 664, 667, 669, 685, 686, 690n, 702, 705, 706, 707, 709, 710, 711, 714, 716, 717, 719, 720, 725, 726, 732, 743, 792, 793, 794, 824, 827, 831, 835, 851, 852, 853, 890, 900, 963, 965, 969, 974, 982, 987, 991, 993, 994, 999, 1001, 1008, 1009, 1012, 1023, 1033, 1037, 1043, 1054, 1055, 1063, 1064, 1068n, 1071, 1074, 1084, 1088, 1091, 1092, 1109, 1125, 1130, 1131; —i hümâyûn ahvâli 209, 1030, 1111; —i hümâyûn ahvâlleri 110, 247, 454, 1040; —i hümâyûn Defterdârı 485, 564; —i hümâyûn hizmetleri 407, 459; —i hümâyûn kā'idesi 614; —i hümâyûn levâzımı 113, 226, 320, 795; —i hümâyûn masrafı 185; —i hümâyûn mühimmâtları 15, 50, 58, 138, 227, 233, 238, 240, 242, 269, 300, 302, 303, 304, 346, 399, 429, 480, 513, 541, 548, 550, 588, 656, 699, 827, 830, 851, 856, 878, 882, 887, 902, 961, 983, 986, 991, 1009, 1042, 1054, 1066; —i hümâyûn tedârükü 49, 52, 233, 305, 354, 356, 379, 415, 422, 429, 450, 452, 480, 549, 588, 705, 835, 852, 886, 907, 995, 1152; —i hümâyûn vakti 306, 557; —ler 98, 100, 185, 206, 277, 402, 485, 552, 569, 580, 600n, 732, 792, 793, 842, 852, 919, 991, 993, 1034, 1061, 1064, 1074; —li/seferlü 240, 672,

1019, 1042, 1072; atîk —lü 72; —lüler 63, 112, 275, 607, 711, 762, 1078; — levâzımları 886, 987; — masrafları 693; — mesâlihleri 650; — mühimmâtları 16, 69, 94, 99, 141, 206, 276, 307, 423, 429, 459, 484, 541, 565, 656, 657, 659, 665, 669, 702, 851, 885, 892n, 893, 900, 962; — mühimmâtları defterleri 29, 204; — neyâmedleri 336, 465; — Rûznâmecisi 429, 567, 826; — tedârükü 30, 50, 67, 101, 102, 257n, 275, 321, 348, 353, 355, 407, 458, 473, 483, 479, 558, 563, 640, 659, 663, 671, 673, 791, 983, 1012, 1062, 1092, 1111, 1165; — teklîfi 982; — umûrları 190n, 826; — zemânı 469
sefer-i Anadolu bk. Anadolu seferi
sefer-i Bağdâd bk. Bağdâd seferi
sefer-i Bayburd bk. Bayburd seferi
sefer-i Celâlî bk. Celâlî seferi
sefer-i Dergezîn bk. Dergezîn seferi
sefer-i Eğri bk. Eğri seferi
sefer-i Erdel bk. Erdel seferi
sefer-i Erzurum bk. Erzurum seferi
sefer-i Eyâlet-i Yemen bk. Yemen Eyâleti seferi
sefer-i İstoni-Belgırad bk. İstoni-Belgırad seferi
sefer-i Kal'a-i Babocsa bk. Babocsa Kal'ası seferi
sefer-i Kazak bk. Kazak seferi
sefer-i Leh bk. Leh seferi
sefer-i Mihalic bk. Mihalic seferi
sefer-i Ostorgon bk. Ostorgon seferi
sefer-i Peşte bk. Peşte seferi
sefer-i şark bk. şark seferi
sefer-i Tebrîz bk. Tebrîz seferi
sefer-i Uyvar bk. Uyvar seferi
sefer-i Üngürus bk. Üngürus seferi
sefer-i Üsküdar bk. Üsküdar seferi
Sefer Ağa (Gurebâ-i Yesâr Ağası) 760n
Sefer Ağa (Hasekî, Kanije'de) 297
Sefer Ağa (Hasekî) 956n
Sefer Ağa (Kanije'de Samsoncu-başı) 328
Sefer Ağa (Mataracı, Turnacı-başı) 881, 955
Sefer Ağa (Yeniçeri Kethudâsı, Segbân-başı, Kapu Kethudâsı) 366, 370, 371, 450, 480
Sefer Paşa (Ahıska ve Kars Mîr-i mîrânı, Van Beylerbeyisi) 800, 825, 866, 867, 871, 874, 875, 877, 1024, 1030, 1031, 1048, 1088, 1091
Sefer Paşa (Köse, Erzurum Beylerbeyisi) 387, 388, 389, 394, 395
Sefer Paşa (Rumeli Beylerbeyisi) 639, 642, 658
sefîhler 412
sefîne 56, 108, 134, 430, 520, 588, 669; anbarlı — 134; — navlunu 636; — tedârükleri 520; anbarlı —ler 98; elvâhlardan —ler 906; mîrî —ler 902; ticârete işleyen —ler 1147; —ler 20, 23, 30, 32, 47, 56, 84, 106, 111, 114, 115, 134, 170, 171, 351, 354, 382, 393, 400, 438, 440, 513, 520, 521, 525, 561, 563, 588, 625, 652, 659, 665, 674, 706, 714, 743, 826n, 831, 834, 835, 837, 851, 852, 853, 859, 885, 904, 909n, 944, 1003n, 1040, 1089, 1092, 1117, 1150n, 1158n, 1161, 1164, 1174; anbarlu zahîre —leri 10, 20; mühimmât —leri 855
segbân 179, 325, 345,349, 496, 503, 511, 518, 519, 539, 542, 556, 608, 618, 773, 774, 775, 798, 854, 917, 1055; Dürzî 'Arab — 617; —başı 30, 52, 56, 61, 62, 64, 65, 71, 74, 86, 93, 101, 104, 107n, 138, 139, 149, 150, 152, 154, 156, 158, 161, 177, 240, 245, 306, 307, 326, 327, 345, 349, 350, 352, 356, 370, 406, 427, 425, 451, 456, 468, 480, 481, 484, 494, 514, 543, 547, 555, 558, 571, 573, 577, 581, 584, 588, 597, 600n, 622, 636, 647, 648, 651, 652, 658, 664, 665, 667, 671, 672, 690n, 702, 705, 714, 756, 760, 764, 777, 791, 799, 804, 828, 838, 889, 903n, 964, 967, 969, 975, 985, 986, 990, 994, 1001, 1004, 1008, 1010, 1032, 1051, 1055, 1063, 1065, 1066, 1091, 1121, 1129, 1131, 1160, 1162, 1175; —başılık 101, 107, 371, 450, 494, 684n, 1055n, 1065, 1162, 1175; aduv —lar 325, 344, 522, 529; dîn/diyânet bilmez —lar 321; eşkıyâ —lar 506, 618; piyâde —lar 318, 521, 817, 896, 983, 984, 1000, 1055; süvârî —lar 600n, 710, 896, 984, 996, 1000; şakî —lar 797; tüfeng-endâz/tüfengli —lar 205, 206, 242, 310, 312, 313, 322, 332, 384, 387, 458, 514, 515, 527, 768, 770, 843, 885, 941, 949, 1023, 1030, 1048, 1081, 1082; —lar 30, 55, 93, 101, 149, 152, 265, 281, 284, 302, 313, 317, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 349, 350, 370, 382, 395, 464, 465, 466, 489, 490, 491, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 501, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 513, 514, 519, 520, 521, 525, 527, 529, 531, 534, 539, 540, 548, 554, 557n, 672, 714, 768, 770, 773, 774, 790, 795, 797, 798, 799, 804n, 817, 819, 831, 838, 839, 840, 841, 844, 845, 848, 854, 863, 866, 869, 870, 873, 874, 893, 909n, 917, 918, 922, 944, 949, 970, 974, 978, 992, 1010, 1023, 1026, 1042, 1044, 1047, 1048, 1069, 1078, 1081, 1082, 1172, 1173; —lar bölükbaşıları 504
Segedin 26, 100, 138, 140n, 142, 143n, 171, 203, 227; — İskelesi 143; — Kal'ası 137, 170, 225; — Livâsı 347; — menâzili 142; — Sahrâsı 31; — Sancağı 225, 226; — Şehri 143
seğirdim/seğirdüp 22, 37, 43, 88, 89, 94, 95, 99, 146, 197, 198, 234, 257, 258, 265, 266, 286, 288, 316, 325, 331, 334, 336, 340, 354, 381, 408n, 421, 440, 462, 555, 575, 576, 641, 676, 687n, 787, 813, 843, 874, 940, 1003, 1045, 1048, 1063, 1091, 1099; —ler 22, 25, 34, 36, 38, 282, 316, 323, 742, 797, 798, 820, 931, 946, 1057, 1093

sehâ 244, 412, 573
seher 750, 841, 844, 1039; 'ale's— 151, 167, 581; —î 149; — vakti 19, 126, 150n, 157, 286, 294, 358, 449n, 724, 746, 750, 818, 840, 841, 932, 951, 952; — karanlığı 232
sehhâr 866; —eler 919n
Seksar 32, 359, 360, 422, 434; — Beyi 23, 232; — etrâfları 22; — hisârı 261; — Kal'ası 358; — Köprüsü 22, 196, 199, 232, 278, 358, 360; — Köprüsü sevâhili 303; — Livâsı 22; — Palankası 330
selâm 5n, 11n, 14, 15, 17, 19, 20, 22, 33, 34, 37n, 54, 58, 59, 60, 72, 75n, 121, 122, 123n, 124, 126, 128, 136, 141n, 142, 145, 158, 168, 188, 189, 193, 210, 213, 246, 247, 249, 252, 262, 282, 315n, 359, 361, 372, 373, 375, 383, 385, 386, 387, 404, 406, 412, 415, 431, 462, 477, 491, 494, 495, 501n, 524, 569n, 570, 571, 583, 607, 608, 616, 617, 649n, 651, 674n, 688n, 700, 717, 719, 722n, 723, 731, 758, 777, 833n, 834n, 837n, 838, 861, 883, 891, 904n, 906, 908n, 933n, 984, 995n, 996, 1000, 1014n, 1016, 1017, 1046n, 1071n, 1073n, 1088, 1089n, 1101n, 1136, 1143n; —a durup 210n, 388, 490n, 492, 506, 583, 607, 616n, 719, 754, 758, 784, 905, 968, 999, 1023, 1129; — Çavuşu 242, 444; — çavuşları 855; —î 191; —lar 58, 60, 210, 246, 247, 249, 262, 309, 376, 384, 386, 406, 416, 466, 488, 611, 758, 766, 833, 834, 862, 883, 896, 930, 1073, 1122, 1129, 1130; —layup 14, 299, 362, 379, 406, 412, 485, 487, 535, 540, 568, 572, 581, 605, 616, 617, 649, 674, 892, 900, 919, 941, 1126, 1130, 1136; — verüp 1022, 1130, 1134, 1136; — yeri/yerleri 34, 124, 126, 491, 608, 718, 833, 928, 1022, 1073
selâmet 71, 161n, 164n, 222, 224, 256n, 405n, 487n, 583, 661, 695, 717n, 850, 892n, 917n, 1017n, 1071n, 1123n, 1130; —e çıkarup 581; — üzleyüp 84
Selâmet Girây (Tatar Hânı) 567, 1052
Selâmet Girây-zâde bk. Bahâdır Giray (Selâmet Giray'ın oğlu, Kırım Hânı)
Selânik 15, 108, 182, 184, 207, 227, 228, 270, 279, 402, 699, 700, 707, 967, 1124; — Beyi (Rumeli sancaklarından) 35, 73, 265, 434, 495, 499, 568, 731; — etrâfları 238; — İskelesi 213, 241, 328, 356; — Kazâsı 10, 429; — Mîrlivâsı 22; — Sancağı 181; — Şehri 113; — topcuları bölük-başıları 402
selâtîn; — âyînleri 1040; —-i Âl-i 'Osmân 932; —-i Evkâf Muhâsebecisi 627; erkân-ı Devlet-i —-i 'izâm 1063; —-i şark u garb 455; mütevellî-i —-i mâziyye 16; —-i mâziyye evkâf-ı şerîflerinin tevliyetleri 1121; — mütevellîleri 113, 601n
selef 67, 97, 99, 135, 333, 350, 378, 511, 585, 868, 909n, 914, 924, 936, 942, 999, 1010, 1021,1061, 1093; —de seferler görmüş bendeler 1034; —den kalmış ihtiyârlar 65, 826; —den kalmış vezîr 14; —den yâdigâr kalan rüzgâr geçürmüş pîrler 263; — pâdişâhları 911; bakıyye-i — zâlimler 987
Selemas 381, 675, 1035; — deryâları 582; — menâzili 675; — Sahrâsı 675
Selîm Hân (II., Pâdişah, Sultân III. Murâd-'ın babası) *3, 4, 5, 51; evkâfı* (Karabmar'da) 1017
selvi; sehî — 914; sehî —ler 921n, 931; — ler 616
Semâ'hâne (Yenikapı dışında) 1081n
Semavat (سموات) 1112
Semendire 19, 134, 192, 214, 254, 415, 432; — Beyi 21, 88, 94, 114, 141, 268, 302, 306, 748; — gâzîleri 1003; — gönüllüleri 367; — Kal'ası 134, 192, 213, 255, 415; — Livâsı 301, 302; — menâzili 19; — Mîrlivâsı 300, 340, 992, 1003, 1004, 1005; — Sancağı 26, 211, 707; — Sancağı Beyi 207; — zu'amâları 31, 301
semer mühimmâtı 939
Semerkand 915
semmûr; — kürk 231, 1087n, 1101; — kürklü ağır hil'at 674; fâhir — kürklü hil'at/hil'atler 236, 237, 299, 416; — kürklü hil'atler 67, 229; — kürklü kadife hil'at-i fâhire 359
semt 491, 755
senâ 6, 1070, 1165
seng 91n, 219, 561, 903n, 917, 964, 1045; —-i hârâ 39, 72, 942; —istân 38, 494, 903n, 940; —istân boğazı 1165; —istân derbend 927; —istân kaya 938; —istânları yuvalardı 812; —ler 169, 195, 230, 293, 332, 340, 343, 815, 870, 903n, 910, 914; —-tıraş 216, 402, 669, 715, 920; —-tıraşlar/tıraşân 115, 139, 230, 240, 625, 635, 706, 737, 794, 852, 961, 964, 1068, 1069, 1134; —-tıraş âlâtı/âleti 668, 713; —-tıraş üstâdlar 195, 196, 561
Seng-ârâ Vâdîsi 1016
sepet 297; —ci 711; küfe —i 613; müzeyyen —ler 332; —ler 40, 147, 218, 219, 290, 332, 439, 920, 947, 1026
Sepetlü Boğazı/Dervendi 531
ser 897; —-encâm çeküp 350; —furû 543; —-gerdân kalup 359n, 396, 945; —-i nâpâkleri 61, 502; —ler 315, 316, 350, 502n, 503, 528, 530n, 797, 810, 818, 1022, 1026; —lerin gerdenlerinden ayırup/biçüp

818, 1047; —lerin tenlerinden cüdâ edüp 1082; —lerin tu'me-i şemşîr edüp 845; —nigûn 359, 928
Serâbâd (Mihribân civârında) 930n
serahor; —ân 65; —lar 20, 39, 73, 85, 148, 284, 402; — tâyifesi 66, 76
serâperde 706, 808, 813, 861, 903n, 1094; bârgâh-ı — 995, 1092; —-i eyvân 1089; —-i kebîr 998; — ile müzeyyen obalar 1011; —-i müzeyyen 129; —ler 117, 680, 806, 1117
serâser 136, 375, 589, 597, 608, 623, 723; — altun üsküflüler 1071; — kabalar/kapalar 996, 1071; kadife şîb —ler 1040; —ler 175, 617, 672, 719, 1040, 1073, 1084, 1123; —ler döşeyüp/nisâr etdiler 611, 1110, 1123
Ser'asker 26, 31, 49, 55, 61, 66, 86, 138, 139, 181, 202, 222, 239, 302, 310, 327n, 348, 349, 352, 422, 453, 498, 536, 537, 538, 539, 540, 546, 678, 694, 819, 856, 858, 859, 866, 924, 932, 951, 953, 955n, 960, 974, 981, 1030, 1062n, 1111, 1166, 1170, 1172; —ler 56; —lik 968; —lik hizmeti 181n, 317, 326n, 1082n
Serav (سروار/سروا) 669, 676, 677, 678, 679, 680n, 681, 682n, 936, 1034;— Sahrâsı 655, 676, 680, 682, 683; — yolu 677
Ser-bevvâbân bk. Kapucu-başı
Ser-cebeciyân bk. Cebeci-başı
Ser-çakırcıyân bk. Çakırcı-başı
Ser-çavuşân bk. Çavuş-başı
serd 785, 1001, 1035
Serdâr 9n, 10, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 23, 27, 29n, 30, 32, 34, 36, 37, 43, 46, 47, 50, 55, 57, 58, 59, 60, 67, 68, 86, 87, 88, 89, 91, 92, 93, 94, 97, 107, 109, 113, 138, 144, 157, 162, 171, 181, 182, 183, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 200, 201, 203, 205, 206, 207, 209, 210, 211, 213, 214, 215, 217, 219, 221, 222, 223, 225, 226, 227, 228, 229n, 230, 231, 232, 233, 235, 236, 237, 239, 242, 243, 249, 250, 252n, 253n, 254, 255, 256n, 259, 261, 262, 263, 264, 266, 267, 271, 274, 275, 277, 279, 280, 282, 285, 297, 298, 308n, 313, 314, 318, 321, 322, 323, 325, 326, 327, 329, 337, 338, 340, 343, 345, 346, 347, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 361, 362, 363, 364, 366, 368, 369, 370, 376, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 403, 404, 405, 414, 416n, 418n, 426, 429, 436, 442n, 445n, 450, 452, 454, 455, 456, 457n, 458, 459, 460, 462n, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 475, 476, 477, 478, 479, 483, 485, 486, 488, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 501, 502, 504, 507, 508n, 509, 513, 514, 515, 517, 518, 519, 520, 521, 525, 527, 528, 530, 531n, 532, 534, 537, 540, 542, 543, 544, 545, 553n, 557n, 560, 562, 564, 566n, 572, 583, 584, 591n, 599n, 614, 631, 634, 637n, 648, 653, 656, 658, 662, 673, 676, 677, 680n, 682n, 683n, 684n, 686, 690, 692, 695, 700, 770, 776, 777, 778, 787, 790, 792, 793, 795, 796, 797, 798, 800n, 801, 802, 807n, 809, 810, 811, 812, 813, 815, 816n, 817, 818, 821, 823, 825, 826, 828, 829, 832, 833, 836n, 837n, 838n, 839, 843, 844, 845, 847, 848, 849, 850, 851, 852n, 855, 856, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865n, 866, 867, 868, 872n, 873, 875n, 878, 879, 880, 883n, 885, 888, 890, 893n, 895, 896n, 898, 899, 901, 903n, 906, 907, 908n, 909n, 910, 911, 912, 915n, 921, 923, 924, 925, 926, 927, 929, 933, 934, 936, 939, 945, 946, 949, 951, 953, 955, 956n, 957, 960, 964n, 966, 980, 982, 983, 984, 985n, 986, 987, 989, 993, 1003, 1004n, 1005, 1007, 1020, 1031, 1037, 1038, 1041, 1044, 1045n, 1049, 1052, 1053n, 1055, 1058, 1062, 1066, 1088, 1091, 1117, 1150, 1152, 1159, 1161, 1162, 1164, 1165, 1166, 1172, 1173; — alayı 527; — havfı 396; — hazretleri 33, 191, 192, 193, 194, 196, 198, 201, 214, 215, 225, 314, 338, 360, 367, 391, 512, 673, 806, 810, 837, 839, 853, 860, 861, 862, 875, 883, 890, 897, 903n, 904, 913, 916, 958, 969; —-ı 'âdil 39; —-ı 'âlî-şân 676; —-ı Âsaf-ı zemân 895, 900n, 932, 1056; —-ı Âsaf-nijâd 932; —-ı a'zam 64, 246, 264, 963, 1059; —-ı ekrem 16, 17, 19, 26, 28, 36, 41, 45, 51, 72, 156, 191, 194, 199, 216,240, 246, 313, 319, 329, 348, 361, 363, 368, 369, 383, 404, 457, 462, 471, 472, 473, 477, 487, 488, 495, 498n, 499, 504, 506, 509, 511, 513, 516, 517, 518, 524, 530, 531, 533, 534, 535, 536, 566, 637, 675, 790, 795, 797, 799, 801, 805, 806, 807, 809, 810, 813, 822, 823, 824, 828, 830, 831, 832, 836, 841, 843, 847, 850, 866, 867, 869, 878, 879, 880, 892, 893, 894, 898, 900, 903n, 908n, 913, 916, 920, 922, 931, 932, 934, 945, 954, 955, 1057, 1066n, 1129, 1114; —-ı ekrem bârgâhları 842; —-ı ekrem dîvânları 833; —-ı ekrem hazretleri 14, 31, 64, 189n, 196, 211, 223, 226, 406, 487, 492, 493, 495, 505, 527, 534, 541, 572, 574, 657, 678, 800, 807, 808, 820, 829, 836, 843, 855, 860, 865, 882, 907, 909n, 917, 923, 1114; —-ı ekrem hazretlerinin sarayı 545, 888; —-ı ekrem huzûru 576; —-ı ekremler 933; —-ı mükerrem 862; —-ı zafer-şi'âr 283,351, 502, 1056; — kolu 814, 869, 948; — konağı 938; —lar 27, 250, 277, 343, 425, 679, 679, 692, 789, 838, 861, 867, 894, 925; —lık 68n, 93n, 156, 170, 181, 239, 322, 356, 460, 461, 476, 618, 681, 776, 839n, 855, 979, 1004; —lık hil'atleri 485; —lık pâyesi 268
serdengeçdi/serdengecdi 40, 41, 150, 153, 201, 362, 445, 645, 735, 846, 948, 1044, 1097; — Ağası 363, 1097; — ağaları 284; — at oğlanları 164; — gâzîleri 949; gönüllü —ler 39, 440; sipâhiyân —ler 1097; yeniçeri ocağından bölük şartıyla —ler 333; —ler 35, 39, 41, 42, 43, 48, 91, 150,

164, 218, 219, 220, 284, 289, 296, 315, 317, 332, 333, 335, 340, 343, 361, 362, 363, 364, 366, 367, 421, 439, 500, 501, 507, 527, 533, 742, 743, 748, 751, 814, 842, 869, 871, 872, 876, 948, 951, 952, 955, 1026, 1096; — yeniçeriler 1043

sergi 194, 434, 445; — Emâneti 899; — Emîni 13, 59, 184, 209, 226, 260, 269, 403, 419, 485, 576, 776, 834, 850, 886, 899, 983, 989; —i hümâyûn 734; — Kâtibi 184

sergüzeşt 100, 600n

serhad 27, 56, 112, 170, 200, 208, 211, 229n, 239, 263, 277, 335, 346, 356, 388, 423, 432n, 435, 456, 459, 1003, 1066; — ağaları 7, 34, 47, 48, 140, 211, 235, 258, 263, 367, 453; — /serhadler ahvâlleri 93, 97, 190, 197, 200, 228n, 237, 286, 348, 368, 399, 415, 418, 481, 878; — bekleyen ağalar/neferât 389, 546; — beylerbeyleri 180; — beyleri 263, 381; — fârisleri 142; — gâzîleri 7, 33, 88, 91, 140, 262, 277, 278, 337, 366, 400, 412, 435, 453, 748, 1021; — kal'aları/kılâ'ları 7, 23, 49, 87, 95, 97, 369, 413, 453, 468, 546, 969; — kulları 11, 179, 180, 203, 242, 258, 277, 1117; — kul-oğulları 447; — ler 7, 18, 50, 52, 66, 68, 95n, 101, 170, 181, 227, 230, 236, 238, 242, 270, 300, 347, 354, 379, 450, 479, 480, 541, 546, 547, 558, 658, 887, 903n, 1061, 1105; —ler tedârükleri 204, 663; —lık 435; —li/serhadlü 152, 262, 263, 319, 369; —liler 25, 152, 336; —li tertîbi 234; — mühimmâtları 55; — yoldaşları 341

Serhoş Bölük-başı/Mütesellim (Abaza'nın vekîli) 772, 773, 872n, 873, 875n

serhoş bî-dîn müşrikînler 167

serîka 71, 406, 919; —lardan hâlî olmazlar 849

serîr-i saltanat 666, 667, 670, 764, 784n, 986, 1001, 1028, 1072n, 1134

serkeşler 914, 929

sermâ 49, 573; — şiddeti 472, 753, 1015

sermâye 695, 696, 792

serpindi 89, 159, 220, 281, 848, 873; — dokunup 644; —ler 219n, 292, 333; — zahmı 870

serrâc 242, 706, 1007; — esbânları 939; — ihtiyârları 136, 608; — mahlûlleri 55; — ocağı 55, 136; — şâgirdleri 623, 719; — *tâyifesi* 711, 997, 1070; hassa —lar 728, 994; —lar/serrâcân/serrâcîn 110, 122, 131, 375, 425, 617, 997, 1070, 1076, 1115; —lar alayı 123

Serrâc-hâne (Haleb'te) 507n; — üstü 506

Serrâc-hâne (İstanbul'da bir semt) başı 608, 890

Serrâc-hâne Köprüsü (Edirne yakınında) 410, 612, 627

Serrâc-hâne Meydânı (Bağdâd içinde) 788

Serşecesse (سرشجسّه) Nehri 50

Ser-topcıyân bk. Topcu-başı

Ser-turnaî bk. Turnacı-başı

servan 13, 184; —lar/sârvânlar 212, 226, 485, 997, 1067, 1079; —lar kethudâları 711; — Kethudâsı 13, 226, 403, 485, 997, 1067, 1076

Server-i Enbiyâ (Hz.) bk. Muhammed Mustafa (Hz.)

sevâb 243, 311, 358, 666, 1102

sevâhil 52, 59, 60, 255, 287, 362n, 520, 521, 823, 828n, 898, 933, 957, 987, 998, 999, 1039, 1078; —-i nehr 1152; —ler 903n, 921, 1152

sevb 142, 237, 1059; — fâhir vaşak 229; — hil'atler 507n, 874; birer kat —ler 152

Sevindük/Sevindik Paşa (Tarsus Mîrlivâsı, Mîr-i mîrân) 831, 1030, 1044

seyâhatler 850

seydî olurdu 324

Seyfi Hân (hâyin) 822, 946

Seyf-oğlu/zâde (Tırablus-Şâm Beylerbeyisi) 180, 322, 349, 387, 466, 471, 512, 513, 516, 526n, 531, 542, 560, 586, 599n, 601, 602, 1084, 1085; — alayları 1085; — hazînesi 584; — segbânları 1085

seyis; —-hâne 29, 111; müzeyyen —-hâneler 244; —-hâneler 861; —-hâne akçaları 29, 190, 209, 243, 383, 400, 483, 636; —ler 1096

seyr 118, 129, 153, 193, 406, 407, 437, 489, 493, 519, 547, 601n, 607, 608, 611n, 616, 625, 669, 687, 715, 760, 762, 990, 1063, 1078, 1081, 1083, 1119, 1126, 1156, 1157; —ân 607, 615, 843, 1001; —ân-gâh 772; — etdürüp 890; —-i sahrâ 124

seyyâhlık 850n

seyyid 120n, 161n, 164, 171n, 196, 249, 426n, 1123n, 1135; —-i sâdât 176, 451, 462, 562, 611, 626, 1071; —ler 13, 405, 544, 600n; — Nakîb Efendi 196, 245, 1119

Seyyid Bârencin (Şehrezol sancaklarından) 916n

Seyyid Hân ('İmâdiyye Hâkimi, Cizre Hâkimi) 248, 322, 508, 513, 518, 519, 536, 543, 549, 584, 599n, 668, 770, 772, 773, 808, 812, 907, 909n, 916, 927, 943, 944, 958; — Ekrâdı 811, 941, 966; — Ekrâdları 825; 'm ferzendinin kebîri 908n; — örekesi 943, 958, 959, 961; — Vilâyeti 543; —-zâde 1089

Seyyid/Seydî/Seyyidî Gâzî 464, 568, 637, 1016, 1079; — makāmları 894; — menâzili 491, 988

sıbyân 16, 59, 121, 135, 137, 249, 506, 545, 758, 778, 988, 996, 1018, 1040, 1072, 1115, 1120,

1134, 1141; halk-ı — 247; —lar 872, 873, 911, 1022n, 1040, 1072, 1077; — mu'allimleri 987, 998, 1040, 1120
sıçan; — yolları 89, 420; — yolu 644
Sıdkı Efendi (Defter Emîni) 1159
sığın 729; —lar 130, 1078; — şikârları 129
sığır 50, 76, 78, 216, 217, 345, 751, 935; — eti 1164; — kurbânlar 20, 128n, 131, 196, 611, 672, 723, 1011; — sürüleri 938; yağma —lar 193; —lar 78n, 742, 940, 1057; —un vakıyyesi 440
Sığla/Sıgala Beyi 700, 888
sığırcık; murgān-ı — suyu (Horasân Vilâyeti'nde) 600n
sıhhat 263, 294, 596, 1130
sıla 832; — cânibi 660
sımatlar çekilüp 411
sınur 45, 78, 180, 225, 464, 559, 613, 961, 1104, 1145; — da'vâları 991; — etrâflarında olan karyeler 978; —lar 7, 45, 153, 180, 262, 295, 313, 421, 468, 612, 613, 772, 820, 875, 920, 1022, 1104, 1114; — ta'yîn olunup 1104, 1114
Sınur Sahrâsı (Bayburd yakınında) 534n, 535n, 540n
Sırça Saray (İstanbul'da) 1062n
Sırhanbeyli 130
sırık 108, 382, 601n, 623; — arabası 105; kostanicse —lar 270; —lar 118, 436, 544, 601n, 706, 714, 996; —lu cebelüler 194, 258; —lular 606
Sırt Hammâmı (İstanbul'da) 554
sıyânet 230, 541; şehirleri — edüp 1139
sîb 196n; — eşcâr 22, 146; — kaleminden aşlayup 22; — misâl yuvalardı 910; bk. ayrıca *elma*
sicill 632; — etdürüp 70, 877
siçim 668
Sigetvar 13, 26, 187, 211, 233, 281, 297, 319, 421; — ağaları 22; — Beyi 87, 88, 182, 197, 227, 233; — fethi 13, 187n, 278; — Kal'ası 280, 319, 436; — seferi 278, 436; — serhadleri 269
sihr 914; —kâr karı 273; —ler 273
sikke; —i hasene 785; —i hasene filori 667; —i hasene-i kâmile 463; —ler 'ayârları 699; — tas[h]îhi 671, 695, 792, 825, 1139, 1148
silâh 28n, 118n, 142, 148, 161, 165, 669, 706, 984n; —lanup 118, 464, 678, 795, 892; bebr-vâr —lar 716; müzeyyen —lar 247, 301; peleng-vâr —lar 716; sîm zerbeft —lar 1025; —lar 14, 19, 20, 37, 58, 59, 119, 145, 214, 234, 240, 242, 246, 247, 286, 294, 333, 366, 404, 426, 436, 442, 443, 464, 465, 494, 607, 608, 669, 712, 716, 718n, 740, 741, 799, 868, 904n, 974, 1031, 1075, 1163; —lı/silâhlu 14, 37, 123n, 136, 262, 331, 336, 383, 388, 404, 406, 431, 465, 581, 606, 718, 762, 891, 914, 1100, 1140; —lular 329, 984; dağ/sahrâ mânendi —lı saflar 1100; —lı tevâbi'i 1129; cebe vü cevşenlü —şor gāzîler 136; —şorlar 264, 597, 909n; —şorluk 146, 407, 426; —şorluklar 33, 34, 134, 408, 465, 623, 682, 1000, 1001, 1021, 1092, 1093; —şorluklar ta'lîm 1049
Silâhdâr 15, 19, 26, 36, 123, 187, 193, 242, 300, 336, 403, 428, 494, 502, 517, 546, 548, 584, 585n, 586, 588, 592, 595, 600n, 605n, 619, 638, 646, 656n, 697, 718, 757, 766, 844, 892, 933, 1023n, 1056, 1080, 1095, 1110, 1123, 1148n, 1150n; —/Silâhdârlar Ağalığı 25, 32, 177, 207, 226, 310, 328, 390, 391, 394, 410, 413, 419, 447, 449, 483, 526, 549, 586, 605, 613, 624, 651, 656, 704, 764, 783, 835, 851, 966, 973, 1137, 1143, 1158; —/Silâhdârlar Ağası 12, 25, 32, 35, 49, 66, 87, 120, 123n, 136, 187, 199, 207n, 241, 261n, 269, 295, 349, 350, 352, 356, 366, 371, 372, 374, 376, 382, 391, 393, 410, 413, 423, 446, 447n, 449, 456, 461, 499, 503, 508n, 510, 512, 531, 538, 546, 549n, 556, 592, 613, 646, 656n, 710, 711, 718, 723n, 741, 760, 764n, 777, 792, 835, 851, 884, 887, 912n, 960, 972, 973n, 982, 985, 996, 1014, 1023, 1072, 1109, 1138, 1143, 1148, 1149, 1153; — alayı 528; —başı 68, 70, 71, 104, 132, 261, 334, 352, 502, 723, 913, 973, 983n; —/Silâhdârlar Kâtibi 104, 178, 364, 376, 449n, 483, 547, 593, 605, 624, 657, 710, 1138, 1139n; —/Silâhdârlar Kethudâlığı 376, 419, 480; —/Silâhdârlar Kethudâsı 15, 32, 104, 119, 178, 186, 390, 463, 483, 488, 490, 565, 586, 565, 707, 819, 913, 1138; —lar/silâhdârân 70, 123, 177, 186, 383, 410, 411, 432, 437, 463, 500, 503, 508n, 584, 604, 607, 610, 619, 715, 730, 755, 794, 813, 949, 1015, 1068, 1079, 1109, 1163; —lar bayrakları 36; —lar bölüğü 148, 751; —lar çavuşları 15; —lar zümresi 15, 517; — ocağı 243, 711; — Paşa 1023, 1069, 1082, 1104, 1111, 1115, 1136n, 1137, 1138, 1162n, 1178n; — Paşa'nın otağı/bârgâhı 1069, 1078, 1119; — tevâbi'i 71
Silifke 321, 324, 494, 584; — boğazları 494; — Hisârı 494
Silistire (Rumeli sancaklarından) 51, 52, 60, 63, 86, 108, 127, 139, 205, 206, 430, 632, 693, 978, 979, 1137n; — Beyi 52; — Eyâleti 1062n, 1065n; — kadıları 51; — Livâsı 10, 26, 1062; — Mîrlivâsı 239; — Sancağı 108n, 183, 636, 690, 1111
silistire çalup 600n

Silivri 16, 69, 610, 998; — Mahallesi etrâfları 554; — menâzili 125, 191, 409, 432, 721; — Şehri 615; — Vâdîsi 348
Silivri-kapusu 348, 408
silsile 28, 101, 199, 203, 239, 301, 321, 328, 366, 378, 380, 449, 475, 480, 494, 510, 517, 571, 587, 589, 613, 624, 647, 686, 703, 716n, 764, 765, 771, 799, 820, 838, 846, 851, 877, 887, 912n, 948, 964, 973, 977, 1021, 1041, 1046, 1064, 1065, 1080, 1143, 1158, 1161; —ler 1133
sîm 403n, 417n, 596, 598; hâlis — 695, 696; — 'asâ 482, 1154; — 'asâlar 1029, 1154n; nümûne-i — 'ayârları 695, 699; — bozdoğanlu gürûh 1079; — burmalu sab 417; — değnekler 1100; — eğerlü 1055; — eğerlü pişkeş keşîde 279; — kâseler 1155; —keşler 695; — kılıclar 608, 718n, 891, 1100, 1014; — kılıclu 406, 718, 1100; — kürdeler 891; — siniler 1155; — şemşîr kemerlerinde 717, 1056; — teberler 417, 996; — tebsi 597; — tîğler 996; — topuzlar 722, 1070, 1100; — ü zer ile müzeyyen eğerlü/rahtlu yedekler 19; — zencîrler 608, 996; — zencîrlü 1014; — zencîrlü zağarlar 1071; — zencîrlü samsonlar 136; — zerbeft silâhlar 1025; — zırh 1025
Sîm-künbed (Erzurum'da Tebrîz-kapusu'nda yan kule) 869
Sinân Ağa (Kapucu-başı) 65
Sinân Ağa (Silâhdâr Ağası, Bölük Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası) 777, 783, 792, 835, 851
Sinân Ağa (Sol 'Ulûfeciler Ağası, Sol Gurebâ Ağası) 393, 413
Sinân Ağa (Sol 'Ulûfeciler Ağası) 1163
Sinân Bey-zâde (Piyâde Mukābelecisi, Süvârî Mukābelecisi, Sipâhî Oğlanları-'na Nâzır) 431, 547, 558, 585
Sinân Efendi (Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden) 179
Sinân Efendi (Cebeciler Kâtibi, Gurebâ'-i Yesâr Kâtibi) 12, 105, 178
Sinân Efendi (Küçük Tezkireci, Mektûbî) 103, 187, 228n, 237, 240n, 259
Sinân Efendi (Vâ'iz ü Nâsih, meşâyih-i 'izâmlardan) 1177n
Sinân Kethudâ (Gurebâ'-i Yemîn Kethudâsı, Sipâhîler Kethudâsı) 105, 178, 187, 336, 366, 376
Sinân Paşa (Anadolu Beylerbeyisi, Rumeli Beylerbeyisi, Vezîr, Haleb Beylerbeyisi, Anadolu Beylerbeyisi, Budun Beylerbeyisi) 506n, 510, 515, 538, 542, 549, 555, 557, 559, 566, 570, 577, 579, 582, 593, 599n, 657, 839n
Sinân Paşa (Cıgal/Cıgala-zâde, Bağdâd muhâfazasında, Vezîr-i râbi', Kapudân, Vezîr-i sâlis, Vezîr-i sânî, Vezîr-i a'zam, Kapudân, Şâm Beylerbeyisi, Serdâr-ı ekrem, müşîr, münîr) 9n, 11, 12, 29, 30, 52, 54, 57, 58, 101, 102, 109, 117, 119, 120, 122, 125, 133, 140, 141, 147, 148n, 150, 153, 154n, 157, 158, 159, 160, 162, 166, 167, 168, 169n, 170, 175, 176, 187n, 235, 239, 272, 275, 348, 352, 356, 372, 374, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 395, 396, 397n, 400, 428, 627; —'nın alayı 136; —'nın medresesi 1149; —'nın türbeleri 1149
Sinân Paşa (Koca, Sadr-ı a'zam, Gāzî, Âsaf-ı zemân, Düstûr-i mükerrem, Müdebbir-i a'zam, Müdebbir-i 'ukalâ, Nizâmü'l-'âlem, Serdâr-ı ekrem) 6, 8, 9, 11, 12, 13, 15, 17, 19, 24, 25, 26, 30, 31n, 33, 34, 38, 39, 41, 45, 47n, 50, 51, 55n, 67, 68n, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 80, 82, 87, 91, 92, 93, 95n, 96n, 97, 98, 101, 102, 109, 110n, 141, 187; —'nın Sarayı 110
Sinân Paşa (Sûfî, Eğri Beylerbeyisi, Anadolu Beylerbeyisi, Mîr-i mîrân-ı Budun, Vezîr, Kāyim-makām, nâmdâr) 153, 182, 212, 217, 241, 258, 296, 303, 309, 317, 330, 338n, 361, 371, 374, 400, 401, 405, 409n, 424, 425, 428, 430, 447n, 452, 453, 455
Sinân Paşa Köşkü 67, 111, 448, 1122n
Sincar Sancağı 959
siniler; gümüş/sîm — 688, 1155
Sinop; — Hisârı 631; — İskelesi 1088
sipâhî/sipâh 15, 119, 131, 144, 228n, 282, 300, 345, 378, 386n, 411, 428, 431, 441, 445, 449, 467, 492, 584, 594, 600n, 612, 619, 620, 621, 627, 641, 646, 668, 722, 933, 955n, 1096; ulûfeli — 990; — ağaları 49; — Ağalığı 32, 877; — alayları 407, 741, 984; — bölükleri 586, 750; — cemâ'atleri 798; — halkı 475; — koşuları 407; — kulları 407, 717, 733, 741; 'atîk/eski —ler 431, 621, 770n, 955; kānûn-şinaht —ler 345; mülâzım —ler 247, 719, 948; nâmdâr —ler 573, 800; sîm kılıclu —ler 406; süvârî —ler 575; terakkîli —ler 369; tîmâr ehli olan —ler 262; yarar cebe vü cevşenlü —ler 406; yarar şalvarlu —ler 406; —ler/sipâhiyân 36, 49, 152, 156, 187, 195, 336, 359, 369, 376, 379, 383, 392, 403, 404, 405, 406, 408, 420, 436, 437, 448, 463, 464, 470, 471, 476, 478, 538, 546, 568, 572, 586, 597, 604, 605n, 607, 610, 612, 613, 619, 620, 621, 622, 626, 643, 661, 693, 736, 743, 750, 751, 767n, 769n, 777, 783n, 798, 920, 997, 1003, 1036, 1068, 1097n, 1099, 1103, 1163, 1166; —ler/Sipâhiyân Ağalığı 199, 207, 310, 336, 390, 391, 394, 510, 592, 613, 651,

736, 767, 783, 959, 960n, 966, 971, 972, 1008, 1068; —ler/Sipâhiyân Ağası 25, 69, 207, 241, 255, 336, 446, 448, 508n, 531, 549, 624, 646, 736n, 767, 819, 833, 838, 972, 982, 1048, 1167; —ler/Sipâhiyân Kâtibi 104, 376, 430, 448, 449, 483, 592, 710n; — ler/Sipâhiyân Kethudâlığı 32, 483, 651; —ler/Sipâhiyân Kethudâsı 87, 104, 376, 390, 613, 764, 960; —ler meydânları 715; —ler Mukâbelecisi 188n; — oğlanları 26, 36, 59, 104, 177, 193, 366, 447, 502, 508n, 512, 517, 528, 585n, 586, 613, 638, 750, 760, 794, 1109; — Oğlanları Ağalığı 25, 226, 376, 386, 483, 549, 556, 605, 656, 683, 698, 704, 764, 833, 1046, 1054; — Oğlanları Ağası 12, 25, 32, 152, 187, 199, 207n, 226, 239, 241n, 257, 269, 320, 321, 328, 413, 423, 461, 508n, 525, 526, 538, 546, 549n, 613, 710, 736, 760, 791, 887, 982, 983n, 985, 1048n, 1169; — oğlanları bayrağı 36, 441; — oğlanları çavuşları 473; — Oğlanları Kâtibi 177, 320, 546, 593, 605, 624, 657, 710, 1144; — Oğlanları Kethudâlığı 656, 960; — Oğlanları Kethudâsı 336, 710, 959; — tâyifesi 101, 333, 447, 619, 782, 860, 947n, 984, 1096; gönüllü merdân —-zâdeler 21

Sipâhî Çarşusu (İstanbul'da bir çarşı) 554

sipâriş 15, 18, 21, 38, 50, 55, 56, 64, 78, 93, 97, 98, 102n, 107, 108, 111n, 112, 119, 130, 157, 158, 166, 182, 190, 200, 227, 230, 237, 240, 249, 262, 285, 298, 307, 312, 336, 342n, 346, 348, 357, 360, 369, 384, 387, 399, 409, 416, 423, 443, 445, 454, 457, 481, 488, 499, 536, 537, 538n, 540, 541, 559, 565, 587, 603, 621, 624, 634, 639, 656, 659, 669, 683, 708, 715, 720, 743, 750, 766, 809n, 811, 821, 826, 827, 843, 846, 847, 857, 858, 867, 878, 879, 882, 886, 892, 902, 905, 985, 986, 987, 992, 1007, 1018, 1020, 1045, 1052, 1053, 1054, 1055, 1062, 1063, 1066

Sipeh (سپه, Şehrezol sancaklarından) 915

siper 332, 366, 871

sirâc; —îler 653; —ü'l-münîr 5

Sirem 11n, 31n, 140, 141n, 258, 259, 306, 434; — arabası 116; — Beyi (Bosna beylerinden) 23, 88, 232, 268, 279; — koçuları 139, 726, 992, 998; — Livâsı 10; — Sahrâsı 11, 19, 20, 21, 26, 32, 51, 94, 106, 127, 139, 140, 141, 142, 193, 194, 195, 210, 241, 257, 258, 259, 275, 276, 277, 303, 305, 306, 328, 329, 342n, 355, 357, 363, 418, 434, 211, 227, 433; — Sancağı 300; — Sancağı'nın kazâları 94; — Vâdîsi 31, 354; — zu'amâsı 302

Siroz 1143

Sis 496; — Sancağı 584

Siska Hisârı (Bosna'da) 8n

sitâyiş 50, 796; —ler 46

sitem 453, 548, 556, 1162; —ler 63, 792

Sivas 26n, 179, 396, 466, 523n, 529n, 530, 531n, 532n, 533, 640, 689, 799, 819, 863n, 864, 865, 879, 976, 1018n, 1021n, 1060n, 1117, 1119, 1172n, 1173n; mahrûse-i — 1018; — alayları 163; — askeri 542, 979, 1172n; — Beylerbeyiliği 559, 839n, 1172n; — Beylerbeyisi 40, 87, 114, 127, 144, 156, 161, 183, 197, 202, 210, 214, 261, 289, 322, 382, 387, 393, 395, 467n, 531, 549, 567, 570, 577, 582, 639, 674, 689, 707, 714, 727, 740, 775, 776, 811, 839n, 863n, 904n, 914, 940, 958, 979, 1023n, 1142, 1172n; — Beylerbeyisi alayları 1113; — erbâb-ı tîmârları 557, 1142; — Eyâleti 10, 49, 66, 102, 112, 138, 264, 268, 344, 387, 391, 426, 465, 466, 472, 541, 567, 570, 579, 584, 593, 599n, 638, 657, 668, 685, 698, 755, 768, 800, 860, 864, 879, 930, 959, 1018, 1037, 1109, 1117, 1129; — Kal'ası 1018; — menâzili 534; — Mîr-i mîrânı 31, 36, 241, 242, 279, 285, 296, 305, 320, 322, 325, 329, 456, 482, 497, 498, 525, 530, 796, 798, 808, 813, 837, 839, 841, 843, 859, 861, 866, 867, 875, 876, 879, 903n, 905, 923, 1022, 1023, 1038, 1044, 1058, 1059, 1090, 1095, 1172, 1173; — Sahrâsı 387, 570; — sancakları 1142; — Şehri 387, 775, 1018, 1059; — Vilâyeti 31n, 799, 903n, 1058, 1172; — zu'amâsı 557, 1142

Sivasî Efendi ('azîz, Sultân Ahmed Hân Câmi'i Vâ'izi, meşâyihlerden) 562, 654, 655, 717, 1177n

Sivasî Efendi dâmâdı/ferzendi ('azîz, Ebu'l-Feth Sultân Mehmed Hân Câmi'i Vâ'izi, meşâyihlerden) 1178n

Siverek 1046; — Livâsı 322; — râhları 323; — Sancağı 584

Sivrihisâr ahâlîsi 1082

siyâset 424, 782, 881; eşedd-i — 207, 233, 276, 406, 881, 1083; — ile haklarından gelinüp 895; —ler olunmuşdur 167

Siyavuş Ağa/Paşa (Silâhdâr Ağası, Vezîr, Kapudân, Serdâr, Haleb Beylerbeyisi) 1148, 1150, 1152, 1159, 1162, 1172n, 1174n

Siyavuş Paşa (Vezîr-i a'zam) 9n, 17; —'nın sarayları 400; —-zâdeleri olan **Sultânzâde** 563

Siyavuş Paşa-zâde (Defterdâr Etmekcizâde Ahmed Paşa'nın kızı ile evlenen) 685

sofa 1099

sofra 15, 65, 412; — çekilür 411; —-i ni'metler 247; —lar 17, 385, 443, 688; —lar çekilüp 411, 1155n

Sofya 7, 129, 131, 251, 252, 413, 414, 432, 457, 469, 473, 480, 557, 559, 631, 633, 639, 687,

694, 699, 703, 708, 725, 779, 793, 824, 973, 974, 980, 982, 983n, 985, 992, 1043, 1037, 1069, 1137; mahrûse-i — 18, 130; — eşrâfı 18; — hizmeti 982; — Kazâsı 125; — menâzili 16, 411, 432; — Mîr-i mîrânı 1055; — muhâfazası 631; — Sahrâsı 192, 251, 252, 973, 974; — Şehri 413; — Vilâyeti 980, 1005
Soğanlı Yaylası 389, 641 646, 1044; — beli 1024
sohbet 190, 415, 603, 629; —i has 1087
Sohrân 584, 1042; — Beyi 11, 248, 518, 599n, 772, 808, 910; — Ekrâdları 770, 823, 909n, 910, 954, 1046, 1089; — Ekrâdları'nın Beyi 811, 910; — Hâkimi 513; — örekesi 772; — vilâyetleri 1046
sokak 728; — havlileri 214; —lar 731; —lı sokaklar 721, 723, 999, 1069
solak 721; —-başı 123, 124; —-başılar 120, 125, 132, 307, 451, 555, 600n, 622, 710, 718, 721, 740, 755, 986, 994, 1008, 1014, 1069, 1071, 1104, 1116, 1129; cılasın —lar 123; —lar/solakān 119, 120, 121, 123, 125, 131, 136, 145, 153, 161, 171, 175, 374, 375, 424, 425, 600n, 608, 614, 617, 664, 665, 671, 710, 716, 722, 728, 730, 740, 745, 755, 758, 785, 986, 989, 994, 996, 1004, 1008, 1014, 1029, 1039, 1071, 1073, 1079, 1080, 1084, 1094, 1100, 1101, 1110, 1116, 1122; —lar çadırları 1025, 1069; —lar kethudâları 718, 1071; —larun bâd-ı hevâsı 672; — kaftanları 608; — pîrâheni 608
Solak bk. Bebr Solak (bed-baht, şakî, dilîrân)
Sol Gurebâ bk. Gurebâ'-i Yesâr
Sol 'Ulûfeciler bk. 'Ulûfeciyân-ı Yesâr
somar; şa'îrün —ı 573
Sonbor 26, 226, 227, 228n, 230, 231, 238, 254, 258, 261n, 268, 269, 342
Sonlok (صونيلق / صونيلوق) 99, 100, 138, 140n, 143, 157, 169, 170, 171, 224, 225n, 226, 338n, 340; — Beyi 143; — gâzîleri 347; — Kal'ası 137, 138, 143, 170, 225; — Kal'ası sevâhilleri 143; — menâzili 145, 170; — Mîrlivâsı 347; — Sahrâsı 138, 143, 144, 338; — Sancağı 153
sorguç 27, 246, 299, 384, 446, 507n, 777, 856, 892, 941; cevâhir — 47; cevherî — 49; kabza — 875; *murassa'* — 67, 270, 405, 485, 510, 746, 880, 1101, 1122; —-ı gazâ 718; ablak —lar 928, 1072; balıkcın —lar 1072; mücevher —/sorguçlar 14, 27, 64, 246, 299, 487, 534, 732, 795, 855, 880; —lar 268, 608, 1014; —lu kisveler başlarında 722; gâzî —u 455
sovuk 573; —luk 89, 316; —luk düşüp 1098
söğüd; — eşcârları 22; —lü 22; —lükler 63; —lük/söğüdlüğ 64, 66
Srebrenice (سرسنجبسه) Kazâsı 270
su 90, 95n, 100, 155n, 172n, 218, 219, 250, 340, 626, 627, 632, 633, 746, 894, 918; kulac — 1096; mu'azzam lezîz — 387; — arık olup 569; —-başı 315, 467, 966; —-başılar 435n, 461, 472, 517, 572, 592, 619, 719n, 1059, 1066; — kenârı 680; — kullesi 39, 90, 262, 286, 340, 436, 439, 774n; — Nâzırı 562, 652; — yolları 562; — zahmeti 259, 729; âb-ı revân —lar 251, 626, 899n, 903n, 1032; taşkın —lar 899; —lar 90, 100, 129, 146, 206n, 221, 575, 620, 628, 632, 727, 774, 778, 838, 899, 1156; —lar çekilüp 946; —lar deryâlar oldukda 221; —lar dondu 628; —lar getürdüp 761; —lar ırmak misâl tuğyân 1156; —lar ıztırâbı 221; —lar tuğyânı 218, 221, 223, 575, 627, 728, 907; —suz 91; —ya muhtâc 259, 774, 934; sarnıc —yu 543, 559, 974; —yu acı 958; —yu tuğyân üzere 1103
su'âl 137, 141n, 193, 224, 229n, 236, 256, 277, 409, 424, 436, 449, 452, 603, 881, 1074
subh bk. sabâh
suç 727; —u günâhı 336
Suçlu/Suclu Karyesi menâzili 728, 729
sûfîler; kulle —i 1076
sûhte 603, 987; —-başı olanlar 494; harâmzâde —ler 569; —ler 179, 382, 493, 555, 696, 896; —ler eşirrâları 321; — eşkıyâları 465, 491; — tâyifesi 494; — zalemesi 494
sû'-i/sûy-i tedbîr 83, 92, 157, 159, 199, 239, 459, 474, 645, 766, 912
Su-kapusu (Budun'da) 224, 342
Su-kullesi (Ostorgon Kal'ası'nda) 420
sulehâ 14, 136, 196, 245, 506, 545, 571, 629, 870, 895, 913, 984n, 1112, 1130, 1169
sulh/barış 6n, 58, 468n, 552, 585, 681, 682, 683n, 752n, 872n, 873n, 875n, 936, 936, 1004n, 1113, 1114; — müzâkereleri 468n, 1114n; —-nâme 468; — recâsı 602; — rehînesi 6n, 58n
Sultân (Pâdişâh) 3, 4, 5, 7, 13, 29, 51, 52, 53, 59, 62, 135, 167, 175, 176, 187, 200, 250, 278, 280, 297, 337, 345, 353, 361, 371, 372, 373, 424, 436, 455, 459, 479, 487, 547, 560, 581, 596, 603, 608, 609, 623, 624, 626, 630, 652, 666, 670, 671, 690n, 705, 712, 715, 718, 726, 745, 783, 784, 785, 790, 837, 909n, 911, 915, 919, 932, 933, 989, 993, 996, 999, 1001, 1007, 1014, 1017, 1022, 1026, 1029, 1064, 1072, 1093, 1094, 1102, 1104, 1106, 1115, 1116, 1118, 1121, 1122, 1123, 1130, 1132, 1133, 1134, 1135, 1142, 1154, 1160, 1168, 1169; 'azametlü — 608, 999; hükm-i —

1102; ceng-i —î 89, 498, 925; —-zâdeler 624
Sultân (Tatar Hân oğlu) 279, 306, 434, 439, 443, 739, 742, 747, 1088, 1091; — bende-zâde 267; — Çerâkis[e]lerinden Tatarlar 1091
Sultân Ahmed Câmi'i; —'nin etrâfları 651; —'nin meydânı 651; —'nin taşrası 651; — şerîfleri 760; — Vâ'izi 1177n
Sultân Bâyezîd; — Câmi'i'nin civârları 1168; müderrisîn-i — Hân 1001; — Hân Câmi'i Vâ'izi 1041, 1170, 1178n; — Hân câniblerine karîb 1153; — Hân evkāf-ı şerîfi 554; —-i Velî hazretlerinin câmi'-i şerîfi 685; — Köşkü 449n
Sultân Bâyezîd Hammâmı önü 718
Sultân Çayırı (Maltepe ve Dil Sahrâsı arasında) 567, 1077
Sultân hazretleri (Pâdişâh III. Murâd'ın bazı devlet erkânı ile nikâhlanan kızları) 344, 346, 352, 375, 594, 595, 599, 600n, 624, 630, 631, 685, 723, 757, 761, 767, 830, 1128; devletlü — hazretleri 344; sa'âdetlü — hazretleri 596, 597, 598, 609, 622, 631, 830; — Kethudâsı 631; sa'âdetlü —lar 624
Sultân-ı Enbiyâ bk. Muhammed Mustafa (Hz.)
Sultân Mehmed Hân/Hân-ı 'atîk Câmi'i 779, 780, 781, 886, 981, 1114; —'nde Vâ'iz ü Nâsıh 1170, 1177n
Sultân Selîm (İstanbul'da semt) 981, 1147n; — Câmi'i civârı 1147; — Hân-i 'atîk Câmi' 1041, 1178n; müderrisîn-i — Hân-ı cedîd 1001
Sultân Selîm yurdu (Havâle Kalesi yakınında) 1024n
Sultân Süleymân Hân hazretleri Kullesi (Bağdâd Kal'ası'nda) 948, 949
Sulu-zengî/üzengi 469, 568, 637, 1079; — Nehri menâzili 492; — menâzili 464, 895, 1016
Sun'ullah Efendi (Edirne Kadısı, Şeyhülislâm) 17, 344, 345n, 348, 349, 372, 425n, 451n, 458n, 1177n
sûr (düğün) 552, 621, 626, 1141, 1142; — cem'iyyeti 375; —-i hümâyûn 352, 595, 596, 597, 609, 624, 830, 1171
sûret; tebdîl-i — 417n, 378; cedîd —defter 1003; — defter 355, 536, 990, 993; — defter mûcebince 1003; — defterler 188, 385, 431; —-i ru'ûs mûcebince 447; —-i ru-'ûslar 346, 809, 863, 1116; — mukâbele defterleri 593
surre 495, 569n, 672n; — Emîni 1174; —-i Haremeyn 702; —-i hümâyûn 1148, 1174; —ler bağlanur 380
Suruş/Suruç 508n, 512, 584; — Sahrâsı 322; — Sahrâsı Vâdîsi 903n, 904
Südcü-zâde (Vâridâtî-i Evvel) 709, 759
süğlün 1001
sühûlet 292, 317, 334, 721, 729
sükker; —î latîf eşribeler 1027; —î ta'âmlar 443; —ler 651; — şerbetleri 406, 414, 655
sükût 200, 208, 209, 278, 311, 317, 337, 338, 353, 581, 871, 919, 954
Süleymân Ağa (Çavuş-başı, Kapucular Kethudâsı, Kapucu-başı) 968, 972, 977
Süleymân Ağa (Dârü's-sa'âde Ağası, Nâzır-ı [Evkāf-ı] Selâtîn ve Haremeyn-i şerîf[eyn]) 702, 711, 723
Süleymân Ağa (Has-bağçe'den, Kapucular Kethudâsı, Büyük Mîrahûr) 698, 701, 710, 716n
Süleymân Ağa (Kağıd Emîni) 761
Süleymân Ağa (Kapucu-başı, Rumeli'nde Muharrir) 377, 759, 1008, 1149
Süleymân Ağa (Ser-sakayân-ı Dîvân-ı 'âlî) 105
Süleymân Ağa (Silâhdârlar Ağası, Ebnâ-i Sipâhiyân Ağası, Kapucu-başı) 12, 25, 32, 177
Süleymân Ağa (Sipâhî Oğlanları Ağası) 646, 683, 767n, 819
Süleymân Ağa ('Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası) 517, 546, 556, 592, 593, 710, 760n
Süleymân Ağa (Vezîr Halîl Paşa kethudâsı) 607
Süleymân Ağa/Çavuş (Çoban, Çavuş-başı Kāyim-makāmı, Çavuş-başı) 57, 71n, 104, 110, 244, 377, 398, 408, 411, 482, 545, 553; —'nın evi 408
Süleymân Ağa/Halîfe (Yemen'e gönderilen) 620
Süleymân Bey ('Ulûfeciyân Kethudâsı) 386
Süleymân Çavuş (Gāzî Girây'ın kapu kethudâsı) 65
Süleymân Çavuş (Mîrî Hâsıl-ı Harac) 10
Süleymân Çavuş-zâde (Çavuş-başı, seferde Çavuş-başı) 635
Süleymân Efendi (Teslîmâtî) 178
Süleymân Hân (I., Sultân, Gāzî, cennetmekân, firdevs-âşiyân, İskender-i zemân, Pâdişâh, Sa'îdü'l-hayât ve Şehîdü'l-memât) 3, 4, 5, 7, 13, 135, 167, 187, 200, 250, 278, 280, 361, 436, 752n, 772, 790, 837, 911, 915
Süleymâniyye 22, 550, 554, 1133; — Câmi'i'nde olan 'azîz fukarâsı 16; — Câmi'i Vâ'izi 161, 1169, 1170, 1177n, 1178n; — Müderrisi 1158

Süleymân Kethudâ (Sipâhîler Kethudâsı) 87, 104, 390
Süleymân Kethudâ (Silâhdârlar Kethudâsı) 390, 490
Süleymân Kethudâ (topculardan) 851, 856
Süleymân Kethudâ/Ağa ('Ulûfeciyân-ı Yemîn Ağası) 32, 92, 104
Süleymân Kethudâ/Ağa/Paşa (Vezîr-i a'zam Husrev Paşa'nın kethudâsı, Yeniçeri Ağası) 930, 943, 962, 1006
Süleymân Nebî (Hz.) 688, 744, 996, 999, 1089, 1101; — zemân-ı şerîfleri 1025, 1073
Süleymân Paşa (Dev, Temeşvar Beylerbeyisi, Budun Beylerbeyisi, Serdâr) 183, 215, 221, 223, 224, 227, 238, 268, 285, 286
Süleymân Paşa (Diyârbekir Beylerbeyisi, Rumeli Beylerbeyisi, Eğri Beylerbeyisi, Bosna Beylerbeyisi, Van Beylerbeyisi) 750n, 824, 839, 849, 903n, 982, 992, 1003, 1005, 1125n
Sünbül Efendi (Vâ'iz, Nâsih-i selef, ehlü't-takvâ, meşâyih-i 'izâmlardan) 1177n
sünbül[î] hevâ 1001
sünnet 626, 827, 1141; —*i şer'* 1141n; — olduları/olurlar 301, 626, 854
sünnî 790, 913, 942; —ler 935; — Müslümânlar 911
sürb 713n
Süreyyâ; semekden semâya ve eserden —'ya 5
sürgün 783, 956n, 1009, 1043; — av-gâhları 124, 990, 1017, 1077; — avları 125, 127n, 129, 134, 613, 628, 721, 729, 757, 998, 1041, 1051, 1083, 1087, 1119, 1167; —ler men' olduğu 1043; — şikârları 126, 127, 614, 625, 729, 757, 986, 987, 1001, 1041, 1119, 1167
sürhser 1044, 1047; —ler 1034, 1044, 1045, 1047, 1048; bk ayrıca *kızılbaş*
sürsat 186, 243, 461, 627, 715, 722, 983; — cem'i 483; —lar 614, 993, 1076; —lar keşîde 465; — zahîreleri/zahîresi 13, 59, 108, 248, 275, 403, 430, 565, 610, 489, 539, 570, 637, 707, 715, 724, 795, 900, 1012, 1054, 1064, 1117; — zahîreleri cem'i 886, 983, 993
sürûr 75, 77, 299, 343, 405, 413, 446, 455, 457, 479, 506, 511, 613, 623, 624, 625n, 643, 731, 778, 784, 875, 1090, 1102, 1115, 1117, 1130; —lar 587, 968
sürü 76, 78; celeb —cüler 977; — ganemler 940; — koç kurbân 811; —ler 1076; ecnebî oğlanlarından —lere katmayalar 111; kızıl 'abalar ile —ler keşîde 1063; —yle devşürmeler 1066
Sürücek (Şehrezol sancaklarından) 916n
sütûnlar 1027
süvârî/süvâr 16, 19, 36, 37, 41, 42, 46, 59, 61, 70, 71, 110, 118n, 119, 120, 121, 135, 136, 142, 143, 144, 145, 148, 153, 163, 164, 188, 192, 224, 234, 236, 242, 246, 247, 264, 265, 282, 283, 290, 296, 299, 301, 302, 314, 315, 320, 322, 323, 324, 325, 336, 339, 343, 361, 363, 374, 376, 387, 404, 405, 416n, 436, 437, 445, 446, 477, 487, 494, 496, 500, 501, 503n, 506, 507n, 515, 520, 521, 527, 534, 581, 597, 598, 600n, 604, 717, 734, 745, 747, 750, 785, 809, 820, 821, 840, 845, 848, 857, 866, 874, 880, 883, 892, 907, 909n, 913, 914, 919n, 921, 922, 933, 937, 942, 945, 970, 984, 995, 996, 1003, 1014, 1021, 1030, 1047, 1048, 1056, 1057, 1071, 1072, 1075, 1078, 1082, 1089, 1093, 1094n, 1145, 1166; garîb — 583; — alayı/alayları 14, 33, 36, 283, 291, 316, 486, 501, 531, 742, 942, 1029; — askerler 19, 23, 163, 283, 462, 520, 909n, 1039, 1166; — bayrakları 289, 933; — bölük halkı 136, 175, 253, 285, 339, 833, 883; — cündî asker 516; — eşkıyâlar 496, 501, 514, 521; — fedâyî 42, 844; — gâzîler 61, 210, 315, 717, 1071; — kapu halkı 46, 914; — kapu-kulları 598; — kethudâları 118; — küffârlar 164, 308; cebe vü cevşenlü —ler 383, 384, 464, 1002; —ler 123, 162, 283, 292, 295, 314, 318, 349, 491, 497, 498, 501n, 502, 526, 527, 530, 718, 798, 812, 813, 847, 848, 865, 866, 890, 891, 925, 947, 984, 987, 1015, 1081n; — mıklacılar 773; — misâl 932; — Mukâbeleciliği 307, 355, 764, 827, 856, 887, 1159; — Mukâbelecisi 12, 27, 57, 71, 79, 93, 103, 178, 188, 237, 240, 258, 296, 309, 328, 336, 348, 376, 398, 418, 428, 446, 447, 450, 461, 476, 479, 484, 485, 507n, 538, 547, 555, 560, 585, 592, 595, 600n, 604, 635, 651, 657, 704, 709, 759, 776, 794, 807, 833, 883, 960, 966, 982, 1037, 1054, 1078, 1144, 1159; — Mukâbelesi halîfeleri 300, 348; — Mukâbelesi Halîfesi 178, 320, 819; — Mukâbelesi Kâyim-makâmı 12, 184, 461, 889, 1124; — Mukâbelesi Kâyim-makâmlığı 1074; — nâmdâr ağalar 1048; — nâmdârlar 308, 845, 1082; — segbânlar 710, 896, 984, 996, 1000; — sipâhîler 575; — şerkade alayı 307; — tüfengli 264, 277, 464, 527, 904n; — yeniçeri 33, 494, 531, 938
Süveydân-zâde/oğlu (Mağrib Beyi, Tunus Beylerbeyisi) 661, 887
Süveys 619, 885; — İskelesi 620, 885
Süzebolu yalıları 1142

Ş

Şa'bân Bölük-başı (topcular bölük-başılarından, Dökücü) 101, 192
Şabin-karahisârı 774; — Beyi 387; — Kal'ası 774; bk. ayrıca Karahisâr-ı şarkî
şabt[a]; — keşîde 1055; —lar 607; —lar gılâfı 608; —lu 242, 404; —yı zarfı ile kabz edüp 119
şadırvan 626, 654; —lar 128, 251
Şadırvan-ahûru 116, 706, 1007
şâdî/şâd 4, 64, 135, 250, 315, 331, 418, 419, 442, 502, 504, 511n, 519, 532, 547, 591, 746, 804, 815, 818, 827, 831, 833, 926, 927, 928, 1051, 1119, 1157; —lik 344, 872; —likler/şâzîlıklar/şâzlıklar 229, 273, 419, 521, 807, 1105, 1106; —mân alaylar 455
Şâdî-zâde (Mâliye Kâtibi) 184
şâfi'î; — vakti 554, 952; — zemânı 60, 840
şâgird; —ân 290, 706, 711, 984, 1071, 1074, 1091; —ân-ı hâs 1007, 1067; —ân-ı piyâde 1070; —ler 168, 184, 608, 706, 713; —lik 401; — zümresi 55
Şâh 9, 384, 388, 390, 391, 392, 393, 395, 396, 511n, 562, 573, 574, 583, 592, 602, 606n, 643, 646n, 678, 681, 682, 683, 687n, 773, 786, 787, 788, 790, 810, 816, 818, 819, 820, 821, 822n, 863n, 864n, 866, 867, 868, 871, 912n, 913, 917, 918, 919, 922, 927, 929, 931, 932, 934, 935, 936, 939, 957, 960, 961, 981, 1027, 1034, 1042, 1101, 1113, 1114, 1115, 1116, 1125, 1127; — alayları 818; — askeri/askerleri 395, 578, 580, 788, 822, 837, 940, 960, 961, 979, 1045; — elçisi 608n, 1063n, 1114n, 1125, 1126, 1126, 1153, 1154, 1158; —ı 'Acem 9, 58, 391, 459, 461, 522, 532, 546, 580, 629, 687, 796, 936, 953, 1113, 1168; —ı 'Acem'in elçisi 592n, 606, 686, 687, 688, 689, 1154, 1155, 1168, 1169; —ı 'Acem'in hediyyesi 1153; —ı 'Acem'in mühimmâtları 557; —ı 'Acem'in nâmeleri 689; —ı 'Acem'in ordusu 389, 1103n; —ı 'Acem'in pişkeşleri 1153, 1155, 1168; —ı 'Acem'in taburu 936; —ı 'Acem'in vilâyeti 962, 968; —ı bed-ahter 1034, 1046; —ı bed-fi'âl 58, 390, 562, 575, 580, 585, 629, 639, 643, 645, 786, 787, 788, 789, 809, 820, 822, 855, 868, 874, 922, 937, 953, 957, 958, 960, 968, 1034, 1044, 1046, 1111; —ı bed-fi'âl'in alayları 817, 821; —ı bed-fi'âl'in askeri 395, 643, 952; —ı bed-fi'âl'in elçileri, 592; —ı bed-fi'âl'in hânları 786; —ı bed-fi'âl'in ordusu 820; —ı bed-fi'âl'in taburu 1045; —ı bed-fi'âl'in tahtı 939, 1031; —ı bed-hâh 669; —ı bed-kirdâr 391, 580, 645, 772, 786, 787, 788, 816, 939, 960, 965, 1045, 1063; —ı bed-kirdâr vilâyetleri 1034; —ı bed-me'âş 381, 388, 390, 393, 397, 455, 461, 484, 518, 555, 557, 563, 574, 576, 583, 676, 677, 681, 773, 791, 809, 868, 872, 874, 909n, 912n, 913, 917, 919, 922, 933, 934, 935, 936, 979, 1042, 1047, 1113; —ı bed-me'âş ahvâlleri 1027; —ı bed-me'âş alayları 576; —ı bed-me'âş askeri 934; —ı bed-me'âş câsûsları 522; —ı bed-me'âş hânları 917; —ı bed-me'âş taburu 923; —ı ebter kızılbaşlar 960; Râfızî —ı ebter 580; —ı felek-iştibâh 1094; —ı hîlekâr 381; —'ın imdâdı 953; —'ın nâmeleri 678; —'ın ordusu 576, 787, 924, 979, 1024; —'ın taburları 390, 580, 817, 837; —'ın tedârükü 937; —ı revâfız kızıl-başları alayları 384; —lar 676n, 1028, 1101; —lık da'vâsı 1034; — sınuru 937; — vilâyetleri 822, 936
Şâh Çayırı (Tebrîz civârında) 575
şâhî 24, 39, 86, 110, 148n, 158, 184, 185, 197, 202, 217, 284, 288, 309n, 332, 338n, 420, 437n, 439, 476n, 546, 643, 949; — arabaları 156, 158, 226, 437, 588, 659, 817, 902; — dâneleri 185; — darbuzan arabaları 34, 58, 105, 394, 576, 841, 916, 983, 1025, 1065; — darbuzan top arabaları 827; — darbuzan yuvalakları 388, 438; — darbuzan/darbuzanlar 13, 23, 27, 37, 38, 41, 42, 51, 73, 74, 75, 78, 82, 84, 87, 88, 93, 105, 122, 128, 134, 135, 139, 140, 144, 147, 151, 152, 156, 158, 160, 161, 162, 167, 170, 217, 241, 245, 258, 264, 265, 276, 282, 283, 284, 303, 305, 310, 312, 313, 314, 318, 326, 331, 332, 360, 362, 366, 367, 370, 382, 395, 398, 401, 404, 420, 437, 438, 439, 450, 458, 461, 480, 485, 486, 493, 496, 497, 498, 507, 525, 527, 528, 530, 531, 549, 563, 573, 576, 577, 578, 579, 582, 616, 628, 632, 634, 636, 643, 652, 656, 657, 673, 674, 679, 693, 699, 708, 715, 724, 737, 738, 740, 741, 742, 747, 749, 777, 797, 798, 814, 817, 818, 821, 835, 837, 845, 851, 852, 859, 868, 869, 877, 889, 890, 913, 924, 945, 948, 956n, 962, 983, 994, 999, 1012, 1023, 1025, 1026, 1030, 1035, 1069, 1087, 1092, 1093, 1094, 1095; — darbuzanlar alayı 117, 144, 932; — fınduğu 669; —ler 35, 36, 39, 56, 74, 79, 88, 98, 115, 148, 156, 159, 160, 167, 192, 193, 201, 209, 215, 226, 290, 313, 332, 383, 426, 429, 442, 498, 501, 526, 528, 550, 578, 646, 680, 707, 715, 744, 750, 751, 776, 814, 842, 844, 847, 902, 946, 954, 1007, 1065; — top arabaları 416; — toplar 349, 439, 526, 579, 746, 814, 918, 1004, 1055, 1094, 1095; — yuvalağı/yuvalakları 10, 101, 107, 134, 192, 197, 382, 550, 639, 653, 659, 706, 713

şâhin 159, 987, 1077; — avları 129, 1051; — gibi 1056; —ler 124, 136n, 159n, 987, 1001, 1073; —ler sayd etdürüp 1093

Şâhin Ağa/Paşa (Vezîr Murtezâ Paşa'nın kapucu-başısı, Kapucular Kethudâsı, Mîrahûr-başı, Yeniçeri Ağası, Tırablus-Şâm Beylerbeyisi, Bosna Beylerbeyisi) 1000, 1004, 1008, 1020, 1021n, 1041, 1043, 1084, 1085, 1118

Şâhinci; —başı 104, 124, 161, 177, 238n, 377, 622, 711, 759, 987, 994, 1073, 1093; —yân 667, 741, 1008, 1081n, 1116

Şâhin Girây (Mehmed Girây Hân'ın birâderi) 778, 802, 803, 1012n; — Tatarları 802

Şâh Köprüsü (Bağdâd civârında) 919, 938, 957

Şahmaran 1083; — Kal'ası 496, 898; — menâzili 496; — Vâdîsi 831

şâh-râh 626, 1148, 1149n; —lar 1068, 1072; — yollar 159, 626, 685

Şâhverdi Kethudâ/Ağa (Deli Hasan kethudâsı, Müteferrika) 325, 350, 351, 363

Şâh Yaylası (Çoban Köprüsü ve Çaldıran arasında) 574

şa'îr 10, 26, 78, 137, 170, 171, 194, 199, 216, 221, 329, 341, 530, 553, 570, 572, 574, 575, 576, 578, 579, 583, 635, 636, 645, 660, 676, 715, 734, 815, 829, 871, 887, 902, 917, 920, 934, 937, 946, 992, 997, 1005, 1156; mîrî — 563; — cem'i 946; — kısmı 681; —ler 21, 137, 212, 256, 257, 434, 1020, 1087, 1156; —ün keylî/kilesi 225, 578, 918; —ün somarı 573

şakaloz 79; — tüfengler 1025; saçma —lar 86; —lar 39, 40, 42, 43, 169, 265, 283, 284, 308, 318, 325, 339, 340, 754; —lar savaşları 960n

şakâvet 323, 324, 424, 449, 496, 768, 799, 835, 970, 1058; —ler 978

şakî 51, 322, 375, 424, 465, 490, 492, 513, 518, 554, 555, 797, 855, 901, 903n, 964; — 'aduvlar 1165; —ler 321, 348, 413, 489, 490, 493, 513, 514, 520, 523, 524, 542, 555, 620,780, 792, 804, 835, 858, 865, 917, 977, 1172

Şakşakî Bey/Paşa (Çanad Kal'ası'nda Sancak Beyi, Beckerek Beyi, Serdâr) 215, 690

şalgam 579

şalvar 410, 443, 834; — dolaması 417; —lar 607, 734; Mısırlu tarzında —lı 410, 607; —lı/şalvarlu 247, 404; —lu sipâhîler 406, 431

Şamakı 179, 390, 461, 936;—yı şark 274

Şâmî Efendi (Anadolu Muhâsebecisi) 451, 709

Şâm/Şâm-ı şerîf 11, 125, 176, 322, 397, 456, 460, 507n, 508n, 512, 548, 555, 560, 584, 586, 588, 601, 633, 646, 668, 674, 680, 707, 714, 763, 767, 768, 773, 808, 876, 880, 900, 940, 976, 980n, 1149, 1174, 1175n; — alayı 507n, 516, 844; — askeri 526, 755, 900, 913, 1023; — Beylerbeyisi 397, 512, 577, 582, 618, 646, 757, 768, 848, 872, 901n, 904n, 924, 1157n; — çorbacıları 880, 1010; — Eyâleti 102, 175n, 349, 352, 373, 382, 389, 547, 599n, 617, 686n, 702, 762, 824, 959, 975, 1048, 1095, 1109, 1174n; — iskeleleri 899; — Kadısı 1158; — kulları 11, 43, 57, 69, 70, 74, 125, 147, 158, 162, 242, 264, 277, 349, 527, 531, 674, 707, 940; — kulu 40, 73, 75, 78, 141, 148n, 904n; —lular 125n, 901; — Mîr-i mîrânı 11, 277, 322, 507n, 512, 516, 524, 526, 527, 542, 548, 800, 808, 813, 814, 817, 844, 872, 880, 900, 909n, 923, 949, 959, 1010, 1023, 1024, 1042, 1046, 1048, 1049, 1090, 1059,1090, 1149, 1171, 1175; — râhları 899; — tevâbi'âtı 900; — Vâlîsi 482, 618n, 800, 1021n, 1023n, 1174; — Vilâyeti 585n; — yeniçerileri 577, 726; tüfengli — yeniçerisi 714

Şâm-Kazan/Kazgân 576, 580, 676; — altı 578; — etrâfları 677; — *Palankası 579, 1033*

Şâm-Tırablus Eyâleti bk. Tırablus-Şâm Eyâleti

şark 4, 5, 67, 109, 321, 456n, 457n, 544, 553, 654, 827, 982n; — cânibleri 242, 322, 381, 455, 456, 541, 549, 552, 979, 1153, 1154; — cevânîblerinin elçileri 6; — Fâtihi 9; — iklimleri 936; — memâlikleri 6; — seferi/seferleri 6, 14, 58, 109n, 185, 325, 380, 381, 382, 383, 385, 386, 393, 394, 400, 401, 452, 457, 459, 461, 467, 484, 545, 548, 549, 554, 559, 562, 563, 585, 587, 634, 655, 658, 664, 669, 671, 842, 888, 903n, 911, 916, 933, 963, 969, 982, 992, 994, 1006, 1007, 1008n, 1010, 1021, 1038, 1041, 1054, 1064, 1094n, 1111, 1178n; — seferi muhâfazası 460; — seferi mühimmâtları 457, 537, 541, 903n, 962, 1124; — seferi tedârükleri 903n, 1005; — u garb 457; — u garb Pâdişâhı 350, 1028; — u garb Şehinşâhı 996

Şarköyü 132

şart 153, 198, 219, 268, 320, 330, 335, 351, 437, 443, 445, 468, 513, 565, 635, 662, 683, 735, 824, 849, 866, 894, 929, 1112, 1114; —ı âdâb üzere 295; —ı âdâb-ı mülûk 1087; —ı âyîn üzere 995; —ı hizmet 1002; —lar 279, 286, 298, 620; — üzere 49, 263n

şa'şa'a 37, 256; — verüp/verür 282, 462, 718, 891, 913, 1021, 1025, 1073, 1101n; —lı âfitâb 745; —sından gözler kamaşur 688, 1025, 1100

Şat 520, 521, 522, 906, 909n, 944, 945n, 946, 947n, 1088, 1089n; — akındısı 521; — Nehri 327, 1046, 1088, 1089, 1095; — Nehri nevâhîsi 549; — Nehri sevâhili 518, 904n,

1094; — sevâhili 520, 521, 957, 1087, 1092; — yalısı 520

şâtırlar 119, 123, 131, 136, 153, 161, 171, 189, 374, 411, 425, 608, 617, 671, 716, 740, 758, 933, 989, 1039, 1049, 1071, 1079, 1100, 1110, 1116; altun taçlu — 1014, 1055; altun taslu — 19, 404, 722, 785, 996, 1101, 1122; altun zencîrlü — 404; murassa' eğerlü — 404; piyâdegân — 36, 1071n, 1094; — çadırları 1069

şâyi' 226, 255, 274n, 275n, 301, 413, 492, 519, 540, 767n, 769, 770, 782, 956

şayka 50, 84, 85, 86, 108, 137, 152, 224, 364, 452, 692, 803, 804n; enikli —lar 270; —lar 11, 20, 21, 41, 42, 43, 50, 60, 61, 62, 65, 66, 72, 84, 94, 98, 101, 102, 107, 108, 134, 135, 137, 138, 143, 192, 193, 194, 228, 232, 238, 257, 258, 261, 275, 285, 286, 339, 340, 341, 342, 361, 362, 363, 364, 365, 368, 369, 399, 414, 417, 434, 440, 454, 481, 631, 632, 653, 657, 684, 685, 690, 692, 700, 706, 707, 708, 725, 726, 781, 782, 803, 804, 978, 1003, 1117, 1142, 1145, 1150, 1158, 1166n; —lar donanmaları 17, 354; —lar ta'mîri 94; — lar tedârükleri 41; — top 134, 257, 816

şeb 84, 143, 148, 149, 155, 157, 251, 266, 299, 300, 314, 319n, 342n, 378, 406n, 441n, 582, 597n, 720n, 724, 734, 742, 834n, 835n, 844n, 870n, 876, 918, 922, 931n, 946, 948, 949, 990n, 997, 1003n, 1032n, 1040n, 1152n, 1170n, 1173n, 1075, 1092; —-i 'îd 889; —-i zulumât 573; —ler 341n, 922n, 1032n, 1040; —-reng bî-zebân Ağa 142; bk. ayrıca rûz [u] şeb

şeb-külâh 1100; başlarında — 718; — kisveler 891

şebihûn 28n, 60, 61, 75, 334, 478, 749, 819, 820, 866, 867; — haberi 778; — kasdı 927; —lar 156; — tedârükü 291

şecâ'at 71n, 637n, 744, 802; — damarları 511; —-dilîr 246; — sâhibleri 367; dilîrân-ı —-şi'âr 312; vufûr-i —-şi'âr 172; —-şi'âr serhad gâzîleri 1021

şecerü'l-ahdar 6; — nârân misâl 745

şecî' 288, 451n, 501, 842; — huddâmlar 14; — süvârî tâyifesi 314

Şedîd Bey (Ebû Rîş (ابروش) -oğlu) 513, 520, 593, 599n

şefâ'at 25, 48, 144, 164, 166, 255, 298, 412, 422, 426, 442, 448, 449, 474, 490, 497, 511, 522, 535, 536, 546, 576, 624, 662, 686n, 695, 728, 752, 775, 800, 809, 854, 874, 878, 889, 901, 905, 911n, 962, 974, 1000, 1009, 1113, 1119, 1138; —ler 512; hezâr — 887; — recâsı 604, 1057; — ümmîzi 255

şefî' 45, 532; — dutunup 464, 861, 872

şehâdet 8n, 9n, 25, 28, 41n, 81n, 152, 164, 235, 287, 289, 308, 316, 325, 326n, 365n, 396, 644, 680n, 749, 787, 802, 815, 855, 925n, 951, 957, 1045n, 1047, 1099n; — arzûsu 364; — mertebesi 81, 127, 158; — şarâbın/şerbetin nûş eder/edüp 235, 308, 325, 469, 680, 925, 952

şehbâz/şahbâz; — cebe vü cevşenlü 1100; — dilâverler 1097; —lar 1015

Şehbâz Ağa (Cebeciler Ağası) 712, 760, 777, 794, 846

Şehbâz/Şâhbâz Ağa (Silâhdâr Ağası) 447, 449

şehîd 8, 9n, 25n, 44, 51, 85, 86, 89, 91, 127, 152, 159, 160, 202, 232, 280, 293, 316, 333, 334, 360, 364, 365, 421, 441, 469n, 532, 533n, 578, 620, 644, 680, 684n, 686n, 748, 749, 763n, 840, 841, 870, 911n, 949, 951, 952, 1045, 1047n, 1082, 1098, 1099; —ler 167; —ü'l-memât 167, 187, 200, 624, 763, 772

Şehinşâh; —-ı 'âdil 1158; —-'âlem 1030; —-ı mu'azzam 764, 889n; —-ı şark u garb 996, 1014; nevbet-i —î 412, 856, 893, 1077; —î 405n

şehir/şehr 19, 72, 113, 126, 130, 131, 132, 207, 213, 249, 252, 273, 324, 363, 373, 397, 410, 413, 464, 470, 473, 492, 506, 508n, 521, 523, 569, 598, 611, 620, 664, 689, 721, 724, 732, 756, 774, 809, 832, 836n, 883n, 903n, 906n, 934, 935, 960, 970, 989, 999, 1018, 1019, 1040, 1041, 1073, 1085, 1104, 1106, 1122n, 1124, 1135, 1173n; ma'mûr — 18, 937; — arası 470; — başı 130; — donanmaları 175, 299, 300, 446, 990, 1040, 1105, 1106, 1124; — donanması 758, 1032; —-emâneti 229n, 546, 551, 765, 1141, 1148; —-emîni 30, 105, 113, 178, 355, 377, 380, 401, 551, 557, 561, 593, 561, 633, 663, 667, 671, 696, 710, 714, 759, 997, 1131, 1141, 1148; — halkı 477; —in bâzergânları 611; —istân 206, 458, 772, 812, 899n, 935; —ler 47, 322, 413, 699, 909n, 1034, 1040, 1043, 1105, 1120, 1139; —li 504; — misâl 77; — Su-başısı 380, 1176; — vasatı 870

Şehir-köyü 414; — Kazâsı 253; — menâzili 192; — Sahrâsı 18; — Vâdîsi 251; — dervend ağzı 432

şehnâme; dürr ü cevâhir — 83

Şehrân (Şehrezol sancaklarından) 915

Şehr-emîni Çarşusu kurbu 1153

Şehrezol/Şehrizor (Kerkük) 179, 518, 519, 520, 680, 772, 888, 914n, 915n, 916n, 917, 918, 919, 921, 927, 939, 940, 953, 956, 958, 959, 1046; — ahvâli 953, 956; — Beylerbeyiliği 915; — Beylerbeyisi 939; — etrâfları 918, 919, 1047; — Eyâleti 248, 523, 772, 914n, 915; — Eyâleti sınuru 916; — ihyâsı 919; — Kal'ası (Gülanber Kalesi) 772, 914, 917, 919, 920, 921, 940, 956, 957; — Kal'ası ta'mîri 919; — karyeleri 914n; — kazâları 914; — kulları 956; —

Mîr-i mîrânı 11, 536, 957; — Mîr-i mîrânlığı 921; — mîrlivâları 11; — muhâfazası 940; — muhârebeleri 520; — Paşası 939, 940; — Sahrâsı 772, 916; — sancakları 914, 915n; — sınırları 508; — Vâdîsi 921; — Vilâyeti 914, 917, 939, 1093; — yurdları/yurdu 914n, 923

Şehribân 521, 786, 816, 941, 943, 1112, 1113; — etrâfları 522; — hıfzı 816; — menâzili 945; — Sahrâsı 787, 944; — varoşu 943; — yolu 814

Şehr-i bazar (Şehrezol sancaklarından) 915, 916n

Şehr-i Edirne bk. Edirne Şehri

Şehr-i Haleb bk. Haleb Şehri

Şehr-i İstanbul bk. İstanbul Şehri

Şeh-zâde (İstanbul'da semt); —'de türbe ta'mîr olunup 588; — 'ye nâzır hâne 607

Şeh-zâde (Sultân İbrâhîm'in); —i civân-bahtları 1171; —i ferzend-i ercümendleri 1160

Şeh-zâde Sultân Mehmed 718; — Câmi'i civârı 311; — Vâ'izi 1177n, 1178n

şekā 869, 965; yeniçerinin —ları 1006; —lar yüzünden 1000

şeker; —den san'atlar 597; —ler 597

şem'; —dânlar 654; —i 'asel 30, 302, 560n, 668, 713, 724; —i bâd 30, 302, 324, 332, 424, 616, 668, 713, 1075, 1092n, 1169; —i revgan 1075n; —ler 33, 560; —ler âvîhte 1040; —ler donanmaları 33

Şemâmik (Şehrezol sancaklarından) 915

Şem'î Efendi (Tezkireci, Baş-tezkireci, Re'îsülküttâb) 103, 594, 600n, 604, 1178n

şemalar 844

şemleler 373; — sarınılup 54, 666

Şems Efendi/Paşa (ehl-i Dîvân hâcelerinden, Şehremîni, Defterdâr, Anadolu Defterdârı, 'Acem seferine Defterdâr, Kâyim-makām) 105n, 188, 237, 272, 307, 348, 355, 374, 381, 385, 391, 392, 392, 401, 489, 540, 548, 554, 1178n

şems 783n, 891; vakt-i şeref-i — 1013; şu'a'ından —de şu'le verüp 1092; —i cihân 744

Şems Hân 867, 871, 874, 875

Şems-i Tebrîz; — hazretlerinin türbesi 575; — hazretlerini ziyâret 1017

şemşîr 37, 43, 61, 74, 85, 165, 166, 275, 313, 359, 495, 503, 528, 534, 737, 945, 951n, 956n, 979, 1056, 1072, 1080n, 1082; *murassa'* — 49; müzeyyen — 1122; sîm — 717, 1056; — çeküp 1047; — darbı 42, 343, 531, 926; —den geçüp/geçürüp 152, 165, 173, 315, 389, 503, 510, 519, 529, 532, 539, 690, 693, 741, 746, 747, 809, 810, 812, 814, 820, 855, 872, 956n, 1031, 1102, 1103, 1104, 1150, 1117; — havfı 934; —i tîz 528; —ler 9, 24, 36, 61, 62, 165, 166, 173, 287, 313, 325, 359, 487, 510, 529, 531, 533, 799, 809, 810, 812, 814, 820, 1025, 1031, 1100; — üşürüp 519

şenâ'at 529, 533, 612, 617, 929; —ler 978

şenlik 245n, 374, 413, 445, 601n, 616, 621, 632, 636, 642, 954; — topları 335; —ler 13, 20, 27, 33, 45, 46, 47, 65, 73, 78, 89, 118, 125, 133, 134, 153, 154, 169, 171, 174, 175, 176, 180, 192, 193, 215n, 224, 229, 236n, 245, 252, 256n, 260, 262, 266, 299, 302, 336, 343, 344, 359, 362, 374, 384, 415, 416, 421, 433, 442, 445, 479, 483, 486, 488, 502, 529, 533, 534, 547, 560, 572, 591, 598, 600n, 604, 612, 615, 623, 626, 628, 659, 662, 673, 682, 685, 700, 712, 731, 736, 754, 758, 763, 767, 777, 781, 784, 786, 804, 829, 840, 859, 862, 875, 889, 890, 892, 920, 926, 928, 941, 965, 984, 995, 1019, 1069, 1073, 1075n, 1077, 1088, 1104, 1105, 1106, 1111, 1115, 1120, 1121, 1122, 1132, 1140, 1143, 1159, 1162, 1163, 1169, 1170, 1171, 1174; mumlar —leri 252; müjde —leri 1106; top —leri 137, 175, 210, 215, 547, 1022, 1039; nevbet —leri 49, 195, 616, 862; tüfeng/tüfengler —leri 24, 40, 134, 137, 169, 176, 266, 285, 294, 299, 332, 505, 547, 615, 616, 682, 731, 736, 754, 804, 816, 833, 929, 1000, 1035, 1057, 1092, 1105, 1151, 1161, 1166, 1169; —li vâsi' yerler 561

Şepoşka Kal'ası 8

şer' 112, 128, 129, 345, 375, 385, 491, 492, 696, 701, 733, 779, 780, 782, 831, 881, 896, 1018, 1060, 1062, 1077, 1091, 1142; bi-lâ— 830; icrây-ı — 29, 1018n, 1173; —a müte'allık umûrlar 590; — ile da'vâlar 1138; — ile da'vâlar dinlerler 508n, 1129; —i sünnet-i Rasûlullâh 830; ahkâm-ı —i şerîf 1174; —i şerîf 6, 273, 599, 664, 808, 827, 833, 884, 911, 967, 1032, 1040, 1057, 1127, 1164, 1171; —i şerîf icrâ olunup 11, 1154; —i şerîf mahkemesi 1149; —i şerîf mûcebince 859, 903n; —i şerîfe muhâlif 452, 773, 1046; —i şerîfe mutî' 1118; ahkâm-ı —iyye 6, 230, 378, 855, 911, 916, 1140; sâlik-i râh-ı şerî'at 544

şerbet 415; —ler 600n, 622, 651, 688; sükker —leri 414, 655

Şerbetci-zâde Halîfe (Halîfe-i Muhâsebe, Mukāta'a-i Bursa) 178, 377, 451, 558

şeref; —i sohbetleri 594; —i şems günü 996; — sâ'at 883

şerefe 206n; — bünyâd edüp 230; ikişer —ler 654; —üçer —liler 654; kadırga sereni boylu minâre —si 732

şerîf 252, 885; — kimesneler 935

Şerîf Efendi ('ulemâ ve müderrisînden) 405, 652, 1177n
şerîr 273, 488, 556n, 907; harâm-zâde —ler 692; —ler 544, 791, 895
şerkade (شرقت/ شارقات/ شارقت) 28, 165, 364; süvârî — alayı 307; — alayı 88, 155, 313, 339, 368; — kefereleri 162, 315; — tâyifesi 291
şerr 182, 273, 324, 344, 353, 1085; —inden halâs 796, 1000; ler 987
şeşper/şeşber 4, 6
şevk 332, 726, 968
şevket 58, 288, 322, 412, 450, 601n, 785, 984n, 1014, 1022, 1040, 1073, 1094; sâhib-i —ler 1013; —ler 1025
şeyh 13, 73, 111, 161, 164, 244, 302, 725, 761, 846n, 903n, 1103, 1104, 1120, 1140, 1145; —ler 176, 405, 416, 591, 812, 873, 893, 913, 1032, 1163, 1177n, 1178n
Şeyh ('azîz, Gümenek Karyesi'nde olan) 864
Şeyh (Abaza'nın yâr-ı gârı, Abaza Şeyhi, zâlim, 'adû-yi hod-bîn, pelîd, müfsid, zındık) 768, 773, 774, 775, 839, 843, 866, 871, 872, 873, 875n, 878; — tevâbi'leri 878
Şeyh (Ahlat Livâsı'ndan ordu-yı hümâyûna dâhil olan 'azîz, Rûmiyye 'azîzi) 840, 854
Şeyh (Şehrezol Kal'ası'nda, habîs, fâsid, zındık revâfız, bed-baht, hâyin) 917, 918, 919, 921, 929, 940, 953
Şeyh Ayyâr Deresi (Mihribân civârında) 930n
Şeyh Ebûbekir Tekyesi (Haleb'de) 704, 838
Şeyhî Efendi (Arpa Kâtibi) 178
Şeyh Safî (Erdebil'de) 583; — Türbesi 936
Şeyhülislâm 6, 53, 57, 95, 103, 117, 120, 122, 132, 133, 136, 161, 176, 188, 189, 196, 228n, 229, 236, 245, 344, 345, 348, 349, 371n, 372, 374, 383, 384, 404, 405, 425, 430, 431, 451, 455, 457, 458n, 462, 477, 482, 487, 544, 552, 553, 561, 564, 566, 596, 601n, 603, 610, 622, 626, 648, 649, 650, 651, 665, 670, 684, 685, 697, 703, 708, 722, 728, 729, 736, 740, 756, 758, 765, 770, 771, 777, 779, 780, 781, 782, 784, 789, 825, 828, 883, 890, 891, 969, 973, 984, 987, 993, 1001, 1009, 1013, 1019, 1035, 1037, 1038, 1053, 1055, 1061, 1064, 1069, 1071, 1079, 1084, 1087, 1104, 1110, 1122, 1133, 1134, 1140, 1141, 1143, 1144, 1151, 1159n, 1163, 1170, 1176n, 1177n; — hazretleri 110, 189, 208, 372, 600n, 601n, 609, 637, 666, 705, 713, 717, 736, 761, 779, 780, 783, 784, 826, 1022, 1096, 1116, 1119, 1129, 1130, 1131, 1135
Şeyh Vefâ; — Hânı 665, 687; — meydânı 606
Şeyh-zâde (şeyhlerden, 'azîzlerden, İstanbul'da) 1032, 1055
şeytân/şeyâtîn 51, 914n; müdde'î — 1081; — ef'âli 273, 1082; —et 836; —et kaynadup 839; — fi'li 786; — idlâli 696; gurûr-i — igvâsı 802; — kavmi 41; —likler 290; — vesvesesine uğrayup 788
Şıkk-ı Sânî 97, 103, 104, 451, 484, 551, 557, 593; — Defterdârı 12, 177, 229n, 237, 240, 257, 355, 401, 409, 424, 428, 429, 431, 447, 461, 474, 475, 545, 546, 550, 593n, 604, 629, 647, 658, 663, 672, 687, 689, 695, 696, 701, 709, 758, 765, 777, 792, 806, 825, 826, 827, 851, 886, 887, 889, 972, 977, 982, 993, 1009, 1053, 1074, 1084, 1111, 1115, 1120, 1131, 1139, 1144, 1148, 1175; — Defterdârlığı 482, 672, 764, 1041, 1120, 1137, 1175; bk. ayrıca Defterdâr
Şıkloş 279, 280, 297, 342, 347, 357
Şî'a mezhebi 790
şîb 598; — kürklüler 510
şiddet 49, 51, 169, 319, 416, 517, 573, 578, 847, 848, 906; —-i bâd 1145; —-i bârân 728, 753, 909n, 1156; —-i rüzgâr 571, 573, 848, 981n, 1147; —-i şitâ/şitâlar 52, 60, 99, 171, 205, 207, 226, 347, 515, 573, 580, 581, 583, 584, 585, 627, 628, 646, 661, 684, 687n, 755, 828, 835, 846, 847, 848, 850, 881, 907, 944, 958, 959, 965, 989n, 990, 991, 1042, 1043, 1051, 1052, 1159; —-i şitâ vakitleri/zemânı 319, 850, 1017; —-i şitâ yeri/yurdu 200, 866; —ler 301, 848; pâyları —lerden donup 848; —lere dalatmayup 485; —lü karlar 201, 582; —lü rüzgârlar 319, 847; —lü tûfânlar 201; — vakitleri 1042, 1050
Şihâbeddîn Ağa (Gurebâ'-i Yesâr Ağası) 104
şikâr 6, 17, 61, 124, 130, 131, 159, 389, 407, 606, 628, 669, 678, 747, 762, 893, 905, 990, 996, 1010, 1039, 1063, 1078, 1081n, 1103, 1117, 1127; — ağaları 1117; — ceyrânlar avları 998; — diller 25; —lar 134, 158, 489, 578, 615, 726, 760, 986, 1014n, 1017, 1019, 1036, 1078, 1081, 1090, 1157; —lar saydı 1051, 1073, 1077, 1083n, 1087
şikâyet 194n, 422, 424, 436, 448, 452, 471, 576, 599n, 768, 770n, 859, 872, 873, 880, 896, 977, 992, 1080n, 1157; — da'vâlar 804; — da'vâlar görülüp 1057; —ciler 406, 465, 902, 999; —ler 488, 491, 1174n
şikest 40, 42, 82n, 109, 114, 159, 205, 232, 289, 315, 323, 370, 373, 392, 498, 502, 566, 567, 571, 578, 693, 695, 748, 778, 803, 804, 818, 841, 848, 940, 952, 1117, 1145; — düşüp 836, 848; —lik 963; — verüp 358, 798
Şikloş 280n
Şile 1075
Şimo[n]torna 26, 114, 227, 234; — Sancağı 49
şimşîr 723
şîr; revgan-ı — 116, 438, 635, 668, 713; revgan-ı —ugan 29

şirâ 46, 143, 218, 248, 575, 596, 699, 707, 743, 922, 939, 992, 1004, 1005, 1033; —lar 245, 349, 907
Şîrâz 789, 931; — sınuru 931; — Vilâyeti 888, 938, 939
şîr; —-i jeyân gibi 1101n; —-i nerler gibi 1099
şirret edüp 493, 603, 1048
şi'r ü inşâlar tefekkürü 83
Şirvan 179, 274, 390, 397, 459, 461, 965; — Beylerbeyisi 11, 390; — Eyâleti 169, 390; — mîrlivâları 11; — muhâfazası 92n, 93n; — Nâhiyesi 940; —-Şamakı 97; —-Şamakı Eyâleti 52; — toprağı 1091; — varoşları 1091
şitâ 632, 1050, 1147n; — eyyâmı 53, 1038; — faslı 51; şiddet-i —/şitâlar 52, 60, 99, 171, 205, 207, 226, 347, 515, 573, 580, 581, 583, 584, 585, 627, 628, 646, 661, 684, 687n, 755, 828, 835, 846, 847, 848, 850, 881, 907, 944, 958, 959, 965, 989n, 990, 991, 1042, 1043, 1051, 1052, 1159; —lar 53, 92, 301, 320, 370, 472, 478n, 628, 894, 879, 936, 1019, 1043, 1044, 1051; — vakitleri 269, 300, 319, 342, 374, 511, 826, 830, 850, 954, 1017, 1042, 1050; şiddet-i — yeri/yurdu 200, 866
Şoşkora Deresi (Budun yakınında) 435n
şöhret 604; —-i mehterân 601n
şubat; vakt-i — 515
Şumnu 71, 87, 98, 139, 430
şühedâ; —-i Kerbelâ makām-ı 'âlîleri 812; — kubûrları 441; — zümresi 8, 367
şükr 166, 174, 442, 892, 1029, 1105, 1115, 1123n, 1165n; —ân 569, 779; —-i bî-pâyân 1105, 1106, 1124n; —ler 62, 1105
şükûfe 249, 597; latîf —ler 1038; —ler 249, 1077; —yistân 914
şütür bk. üştür
şütürbân 711; ser-— ağalar 315; —lar/ şütürbânân 422, 710n, 1067

T

ta'ahhüd 190, 565, 602; —ler 267
ta'allukātlar 831
ta'âm 14, 15, 20, 33, 58, 214, 249, 251, 256, 333, 385, 488, 688, 828; — çekilüp 15; —-ı pilâv 251; —-ı zerde 251; nefîs —lar 248; sükkerî —lar 443; —lar 333, 373, 385, 850n
tâ'at/tâ'ât 44, 689n, 920, 1106
ta'b 206, 379, 576, 1144; —lar 965
tabaka; —ların işleyüp 596; — tabaka 597
taban-keşler 1071
tabbâh 486; hüddâm-ı Ser-—în 1066; Ser-—în 105, 711; —în 734, 890
tabh 94, 207, 227, 864, 1059
tâbi' 180, 271, 335, 433n, 454, 466, 496, 508, 518, 519, 535, 618, 620, 679, 768, 772, 773, 774n, 790, 796, 841, 845, 863, 868, 873, 874, 898, 909n, 910, 916, 917, 921, 939, 940, 942, 953, 980, 1007, 1054; —ler 772, 856, 878n, 1052
tabîb; —-i hâzık 403; —ler 168, 415
ta'bîr olunmaz 775
tabl/tabıl 118, 124, 125, 164, 189, 301, 384, 469, 477, 555, 577, 591, 597, 600n, 607, 608, 637, 719, 721, 775, 890n, 1130, 1151; — âvâzı 123n, 145, 601n; —lar 72, 121, 123, 135, 160, 256, 402, 600n, 722, 843, 890, 892, 920, 1014, 1057; —lar çalınup 210, 718, 926; —lar döğülüp 628, 933; —lar sadâsı 389, 730, 996, 1094, 1132
tabur 7, 8, 27, 38, 41, 46, 47, 64, 80, 82, 84n, 85, 87, 88, 94, 95n, 98, 114n, 157, 165, 173, 197, 199, 200, 201, 202, 204, 222, 263, 264, 267, 274, 290, 293, 311, 313, 353, 438, 361, 420, 562, 575, 581, 582, 677, 692, 693, 694, 738, 739, 741, 742, 744, 745, 746, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 809, 816, 868, 919, 957, 979, 991; imdâd-ı — 147; yüksek — 751; —a yürümek 750; — bağlayup 28, 37, 51, 60, 113, 114, 155, 197, 204, 290, 305, 309n, 368, 496, 514, 520, 669, 676, 738, 797, 814, 924, 957, 970, 979, 1050; — cengi 743, 752; — çeküp/keşîde 274, 694; — çevirüp 739; — fethi 43, 98, 171, 186, 298, 361; — haberleri 27; — kesüp 52, 340; — kurup 63, 82, 88n, 222, 693, 840; —lar 17, 23, 27, 36, 38, 41, 42, 43, 56, 60, 66, 85, 88, 127, 139, 146, 155, 156, 157, 164, 167, 173, 182, 197, 202, 224, 233, 236, 263, 265, 286, 290, 291, 292, 293, 294, 297, 308, 313, 314, 316, 323, 339, 343, 358, 361, 364, 365, 366, 413, 521, 573, 580, 690, 693, 694, 739, 741, 742, 744, 746, 747, 749, 750, 751, 752, 795, 798, 809, 842, 909n, 991, 1000, 1026; kefere/küffâr —u/taburları 9, 11, 28, 30, 41, 42, 47n, 84, 94, 114, 127, 156, 157, 159, 161, 162, 163, 167, 197, 198, 199, 202, 204, 265, 267, 270, 271, 274, 295, 305, 309, 311, 312, 313, 314, 317, 340, 343, 354, 355, 361, 366, 368, 369, 420, 438, 440, 453, 694n, 739, 741, 742, 743, 744, 748, 749, 750, 751, 752, 991; — misâl 531, 867, 813; — muhârebesi 9n, 170n; — yeri 753
tâbût 373, 1086, 1134
tabya 24, 28, 38, 39, 44, 147, 148, 150, 218, 263, 308, 332, 365, 366, 367, 421, 436, 439, 441, 739, 742n, 751, 814, 948, 949, 950, 951; hâkden — 308; — kesüp 365; iç —lar 749; kadîm —lar 267; —lar 28, 39, 265, 284, 289, 308, 312, 313, 327, 332, 367, 420, 439, 501, 520, 521, 738, 742, 751, 814, 842, 869, 949, 951n, 953, 1026, 1044, 1152; — misâl 527

tac; —dâr hazretleri 931; — giydirilmesi 444n; altun —lar 1071; cevherî —lar 927; cevherî —lular 926
tâcirler 723, 998, 1038
Tâcî-zâde Efendi (Re'îsülküttâb, Tevkî'î) 1178n
ta'dîl-i erkân 913
tahammül 91, 252, 294, 908, 909n, 958; —ler 295
tahassun 525
tahıllar 1164n
tahliye 204, 269, 470, 477, 508n, 512, 585, 595, 596, 833, 850, 851, 863n, 989, 1114
Tahmuras (طمهورث) **Hân** (Gürcü Hânı/Beyi) 809, 810, 1088
tahrîr 15, 18, 24, 25, 28, 35, 39, 41, 46, 47, 48, 59, 62, 76, 77, 78, 79, 82, 91, 95, 98, 100, 102, 139, 148, 150, 152, 153, 171, 178, 179, 186, 199, 202, 204, 205, 218, 229n, 237, 238, 242, 243, 247, 251, 253, 254, 259, 264, 268, 269, 277, 281, 284, 287, 289, 297, 300, 303, 310, 313, 315, 317, 326, 329, 333, 334, 335, 344, 346, 347, 349, 355, 360, 361, 362, 376, 378, 390, 391, 406, 408, 421, 432, 442, 443, 445, 447, 451, 458, 460, 464, 465, 470, 473, 483, 500, 505, 507, 515, 517, 541, 561, 567, 568, 570, 584, 590, 598, 600n, 619, 651, 684, 691, 695, 742, 743, 748, 754, 768, 770, 773, 790, 791, 795, 809, 810, 814, 834, 835, 836, 846, 851, 860, 863, 869, 876, 877, 878, 885, 887, 894, 909n, 916, 917, 921, 924, 927, 941, 948, 953, 956n, 958, 974, 983, 990, 1023, 1026, 1030, 1031n, 1054, 1063, 1112, 1139, 1149, 1157, 1158, 1166, 1170, 1172
tahsîl 27, 186, 207, 208, 250, 260, 322, 369, 378, 447, 467, 471, 472, 548, 553, 588, 602, 632, 633, 636, 649, 703, 879, 886, 931, 970, 1040, 1061, 1111, 1115, 1127, 1137; —-i hazîne 357, 757; —-i mâl-ı mîrî 113, 252, 447, 785, 1129; —-i mâl-ı mîrî cem'i 431, 1084; —-i mâl-ı mîrî hizmeti 394
taht 372n, 449n, 612, 666, 691n, 764n, 784n; atlas — 117; —-ı 'adâlet 784, 889, 990, 1014, 1028, 1029n, 1177n; —-ı 'adâlet pâyelerin bûs etdükde 58, 1126n, 1158; —-ı 'âlî 407, 670, 689, 731, 1163; —-ı a'lâ 735; —-ı 'izzet 53; —-ı devlet 121, 764n; —-ı devlet serîrine kadem basdı 345, 1133; —-ı hümâyûn 231, 719, 1101; —-ı hümâyûn-i sa'âdet 1075; —-ı mu'azzam 731; —-ı sa'âdet 53, 133, 372, 449, 652, 658, 665, 670, 689n, 699, 733, 736, 784, 995, 1090, 1104, 1111, 1132, 1133, 1134, 1139, 1170; —-ı sa'âdet pâyelerin bûs ederler 828, 1168; —-ı sa'âdet-serîri 53; —-ı sa'âdetleri 121n, 168, 175, 349, 375, 462, 487, 665, 723, 756, 758, 785, 986, 999, 1001, 1023n, 1072n, 1073, 1107, 1130, 1155; —-ı sa'âdetlerine yüz sürüp 460, 829; —-ı saltanat 124, 345, 670n, 671, 690n, 973, 1017, 1026, 1027, 1063; —-ı saltanat pâylarına düşüp 1056; —-ı saltanat-ı 'âlî 450; —-ı serîr-i saltanatları 1019, 1040; —-ı Süleymânî 1001; —-ı Şâh 1034; —-ı şerîf 153, 246, 455, 485, 670, 1063, 1087; —-ı şerîfin pâylarına yüz sürüp/sürdüler 229, 854, 1039, 1169; — pâyesin bûs edüp/yüzlerin sürüp 14, 487, 670, 1126
tahta; — cebe 417; — cebeler 88, 165n, 169, 193, 730, 1003; — cebelü 37, 142, 155, 1003, 1055; — cevşenler 730; — cevşenlü 37,1055; döşeme —lar 40, 107, 437; —lar 74, 218, 419; döşeme —sı 382, 635; — meteris damları 366
Tahtacı-zâde (Piyâde Mukâbelecisi) 348, 450
taht-bend 1026; oturak —ler 443; —ler 134, 302, 590, 591, 999, 1034
Taht-ı kal'a (İstanbul'da) 554
taht-ı revân 415, 416n, 458, 644, 716, 1032n, 1086, 1090, 1117, 1121; —-ı hâs 1038; — misâl 999
tahvîl emri 188, 355
tâkat 44, 91; bî— 951
takdîr 152, 201, 498, 533n, 580, 764n, 52; —-i emr-i Hudâ 981; —-i emr-i İlâhî 71; —-i Hudâ 220, 661, 906, 981n; —-i İlâhî 92, 253, 573, 763; —-i kazâ vü kader 92n, 339, 701, 944; —-i Lem yezel 303, 498, 687n, 908n; —-i Rabbânî 82, 292, 316, 408, 417n, 458, 571, 763, 961, 975, 1047; —-i Sübhânî 96; —ullâh 83, 91, 92, 231n, 364, 752, 907, 908, 909n, 1156n
takrîr 283, 520, 678, 917
taksîm 55, 63, 262, 304, 385, 517, 672, 683, 764, 790, 808, 809, 821, 834, 862, 886, 1057, 1065, 1089
taksîrât 535; afv-ı — 44; —lar 388
takvâ; ehl-i — 302, 653, 1053, 1071n, 1140, 1177n; sâhib-i — 111, 302n, 993, 1140
takyeler 444
tâlân 466, 470, 660, 746, 898, 904, 909n, 1025, 1034
taleb 74, 109n, 116, 119, 151, 155, 157, 163, 185, 199, 225, 227, 229, 231, 239, 250, 252, 273, 276, 277, 278, 279, 294, 308, 319, 322, 347, 349, 350, 351, 364, 367, 378, 387, 390, 412n, 433, 435, 440, 447, 448, 459, 464, 465, 467, 470, 471, 472, 473, 478, 479, 491, 498, 502, 507n, 514, 516, 519, 522, 525, 526, 542, 550, 565, 566, 576, 580, 584, 586, 601, 603, 630, 645, 659, 669, 682, 694, 696, 697, 732, 738, 748, 752, 765, 767, 768, 769, 770, 773, 774, 778, 779, 786, 787, 789, 792, 800, 804, 809, 815, 826, 827, 838, 842, 848, 849, 851, 856, 857, 861, 866, 872, 873, 874, 876, 877, 878, 893, 900, 904, 907, 908, 913, 915, 919, 924, 928, 930, 940, 945, 947, 953, 955, 959, 969, 977, 978, 979, 981, 1006, 1034, 1042, 1048,

1050, 1065, 1084, 1085, 1099n, 1111; —ler 791, 866
talebe 1032; — için hucurât 1148; —ler 973n
tâli' 131, 308n, 968n; —i güşâde 341; —i kuvvetlü 744; —ler 886, 1104
tâlib 548, 766, 769, 893, 968; —-i 'ilm 989n, 1080; —ler 202
ta'lîm 33, 34, 401, 437, 837, 1049; —-hâne 401, 480, 549, 837; —-hâneler 549; nişâna —ler 1092
Talyan 499; — tüfengler 316; Macarî — tüfengli 27, 62; — tüfengli 501
tama' 402, 868, 938; —a düşüp 519; —ı hâma düşüp 1081; —ların kesüp 390
Tamâr Şehri 620
ta'mîr 10, 15, 17, 32, 45, 46, 50, 59, 70, 77, 94, 98, 102, 105, 107, 108, 119, 132, 134, 154, 155, 184, 206n, 209, 210, 216, 217, 220, 224, 228, 232, 238, 243, 250, 262, 263, 268, 270, 280, 296, 302, 313, 337, 360, 361, 373, 393n, 398, 402, 403, 412, 415, 421, 428n, 440, 442, 443, 452, 463, 512, 513, 517n, 525, 547, 551, 562, 563, 588, 593, 609, 612, 613, 614, 621, 625, 626, 632, 636, 641, 642, 645, 647, 656, 659, 661, 664, 665, 674, 676, 682, 684, 685, 702, 704, 706, 707, 721, 726, 729, 732, 736, 743, 753, 754, 760, 761, 767, 771, 774, 783, 785, 790, 806, 822, 829, 841, 858, 875, 881, 906, 917, 920, 929, 939, 940, 942, 948, 949, 954, 962, 963, 981, 992, 1033, 1060, 1068, 1085, 1099, 1104, 1107, 1108, 1109, 1112, 1117, 1118, 1120, 1124, 1143, 1165, 1166, 1168; bünyâdlı — 876; —ler 613, 962; arabalar —i 450
ta'n 871
tanbur 601n
Tanbûrî Efendi ('Ulûfeciyân-ı Yesâr) 605, 620
Tanrı (تکری) **Te'âlâ** hazretleri 257
tantana 37, 58, 124, 256, 262, 282, 577, 688, 843, 891, 1014, 1025, 1073, 1094, 1101n, 1155; — dârâtı 999; —-i mehâbet 1080; —-i şevket 1080; —lar 592
Tarabya 804
Tarakçı-zâde Efendi (Hatîb-i meşhûr, kâmil, ehl-i 'ilm ve ehl-i nefes) 653
Taraklı; — menzili 603; — Vâdîsi 881
târîh 177, 926, 1029, 1101, 1115, 1124, 1150, 1161, 1163; bir —de 167, 601n, 608n, 1089; ol —de 375
tarîk 118, 250, 397, 583, 601n, 619, 681, 775; mahûf — 243; —-i 'âmm 243; —-i hâs 243, 1149; —ler 253, 717, 807; —leri üzere 600n, 1012; —lerince 608, 1064
tarlalar 921n, 937
Tarsus 324, 495, 496, 584; — Livâsı 321; — Mîrlivâsı 831
târ u mâr 743, 751
tas; altun — kisveler 123; altun —lar 608; altun —lu 189
tasadduk 54, 175, 237, 244, 249, 252, 309, 666, 719, 735; —lar 175, 176, 373, 374n, 655, 990, 995, 996, 1016, 1017, 1120
tasarruf 57, 243n, 427, 484, 518n, 579
taslar; nuhâs taslar 251
tasnîfler 43
Tasu[c] (تسو / لشو) 575, 576, 583, 980; — menâzili 576, 577, 582; — varoşları 395; — varoşu 395; — varoşu menâzili 676; — vilâyetleri 1033; —'un bağçeleri 395; —'un bağları 395
taş 91, 199, 641, 642, 786, 961, 1098, 1176n; — çeken neferât 613; — çeküp 609, 613; —lar serpindisi 160, 219
taşra 112, 165, 930, 945; — bedenler 45; — haremi 654; — hazîne 380, 695, 719; — hazîne tedârükü 706; — hisârı 920; — kal'a 920; — kapu 441; — kilâr 621; — matbah 621; —ya çıkup 1082
Tat 370; Arabistan'dan —lar 322
Tata 34n, 35n, 36, 97, 200n; — Kal'ası 34, 35, 47, 50, 138, 197, 198, 199, 200, 204, 222n, 235, 271; — Kal'ası altı 34; — Kal'ası cevânibleri 34; — kılâ'ları 435; — Sahrâsı 28n, 34, 35, 198n
Tatar 36, 41n, 50n, 78, 86n, 139, 186, 216, 434, 579, 690, 936, 962, 965, 1117; — alayı 36; — askeri/askerleri 14, 29, 37, 40, 41, 42, 43, 46, 47, 50, 57, 63, 86, 109, 130, 139, 142, 166, 186, 205, 206, 208, 209, 213, 217, 218, 221, 222, 231, 233, 238, 260, 264, 267, 281, 291, 306, 353, 355, 357, 360, 401, 435, 440, 578, 664, 674, 675, 676, 678, 679, 693, 707, 726, 738, 739, 742, 743, 745, 753, 802, 964n, 965, 967, 1011, 1050, 1052, 1088, 1117, 1150, 1152, 1162, 1165; — Hân 14, 15, 35, 36, 37, 40, 42, 46, 47, 57, 60, 63, 65, 81, 86, 99, 109, 130, 139, 165, 166, 169, 174, 186, 205, 208, 211, 213, 215n, 216, 217, 220, 221, 222, 225, 228n, 231, 254, 258, 261n, 266, 267, 279, 342, 347, 353, 355, 357, 358, 401, 413, 434, 443, 567, 663, 664, 674, 675, 678, 679, 693, 707, 726, 738, 739, 742, 745, 746, 747, 771, 778, 802, 803, 815, 903n, 936, 965, 1011, 1012, 1049, 1050, 1051, 1052, 1088, 1106n, 1117, 1159; — Hân hazretleri 46, 208, 209, 214, 218, 258, 263, 267, 354, 676, 753, 1162; — Hân hizmeti 258; — Hân emirzeleri/mîrzâları 46, 263; — Hân ordusu 674n, 743; — Hân-zâde 279; — Hânlığı 169, 186, 771, 802, 1052; sadaklu —lar 279; Sultân Çerâkis[e]lerinden —lar 1091; —lar 38, 42, 65, 156, 166, 205, 214, 218, 227, 233, 267, 279, 292, 294, 342, 347, 439, 676, 681, 726, 747, 802, 803, 970, 1049, 1050, 1091; Novay —ları 36, 802,

803, 1050, 1052; Özi —ları 802; —lar ihtilâlleri 1051; —lar memleketi 1052; — ordusu 214, 218, 678; — tâyifesi 50, 209, 218, 221, 291, 413, 439, 677, 679, 681, 745, 753, 1050, 1117; —vârî 221
Tatar-bazarı/bazarcığı 129, 130, 413; — menâzili 191, 251
Tatarcık menâzili 18
Tatar Efendi bk. İbrâhîm Efendi (Tatar, Vâ'iz-i Sultân Mehmed Hân, meşâyihden)
Tatvan 675n
tâ'ûn 870
tavâf 885, 1030, 1039; —ı Beytullâh 885; —ı Ka'betullâh farzı edâ etmek 762
Tâvî/Tel (Târî) (Şehrezol sancaklarından) 915, 916n
Tavîl bk. Ahmed-oğlu/zâde (Uzun/Tavîl, Çorbacı, Hille Livâsı, Celâlî, müfsid, Bağdâd'da olan hâyin, şakî, bed-baht, müfsid)
tavîle 133, 1023; has — 410; has —ler 1076; — atlar 597, 605, 1007; bârgîr —leri 26, 716, 734, 1089; — develer 597; — has atları 242; — katır 605; — tâvûsî mâde deve 605; —ler 26, 218, 734, 986, 1067n
tavşan 131, 614; —lar 17
tavuk 131, 443; —cu başı 711
Tavuk Bazarı (İstanbul'da bir semt) 554
ta'yîn 10, 11, 12, 13, 15, 16, 18, 20, 21, 23, 24, 26, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 39, 40, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 55, 56, 57, 58n, 59, 60, 61, 63, 64n, 65, 66, 67, 68, 70, 72, 73, 74, 75, 78, 79, 83, 86, 87, 92, 93n, 94, 101, 102, 106, 107, 108, 109, 114, 115, 124, 125, 127, 130, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 147, 148, 150, 152, 153, 156, 157, 161, 166, 168, 170, 175, 180, 181, 182, 183, 184, 186, 190, 194, 195, 197, 198, 202, 204, 206n, 207, 211, 213, 214, 216, 217, 221, 225, 228n, 230, 233, 238, 239, 243, 248, 250, 251, 253, 255, 257, 258, 262, 264, 265, 266, 268, 270, 272, 273, 274, 275, 279, 280, 282, 284, 287, 288, 290, 295, 296, 298, 300, 303, 304, 305, 310, 312, 313, 315, 317, 320, 321, 322, 325, 326, 329, 332, 333, 335, 338n, 342, 347, 348, 352, 355, 358, 359, 366, 369, 370, 373, 378, 380, 381, 382, 383, 385, 386, 390, 393, 394, 397n, 398, 400, 401, 402, 403, 406, 408, 410, 411, 412, 414, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 429n, 430, 431, 432, 433, 437, 438, 439, 442, 443, 445, 447n, 450, 453, 454, 456, 457n, 461, 462n, 463, 464, 467, 468, 472, 473, 474, 475, 476, 479, 480, 483, 484, 485, 489, 490, 492, 493, 494, 495, 497, 500, 504, 505, 508n, 509, 512, 513, 514n, 515, 516, 517, 518, 523, 525, 527, 530, 531, 533, 535, 536, 537, 538, 539, 541, 542, 547, 549, 551n, 556, 558, 561, 564, 565, 574, 575, 578, 579, 581, 582, 584, 585, 586, 587, 589, 592, 595, 597, 599n, 601, 602, 606, 607, 610, 611n, 612, 613n, 614, 617, 618, 619, 620, 621, 626, 638, 639, 642, 643, 648n, 649, 650, 652, 653, 654, 656, 657, 658, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668n, 674, 675, 676, 678, 679, 682, 683, 685, 686, 687, 690, 691, 693, 695, 698, 699, 700, 702, 704, 707, 708, 709, 715, 719, 721, 723, 726, 727, 728, 732n, 734, 735, 737, 739, 742, 748, 749, 752, 753, 754, 755, 756, 761, 762, 766, 771, 776, 781, 787, 788, 789, 790, 793, 799, 800, 802, 807, 809, 810, 811, 816, 817, 819, 821, 822, 823n, 824, 825, 826, 828, 829, 833, 834, 835, 837, 839, 844, 846, 849, 850, 851, 852, 854, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 863, 866, 867, 869, 871, 875, 876, 877, 878, 879, 881, 885, 886, 888, 889, 895, 897, 900, 901, 902, 903n, 904, 905, 908, 909n, 911, 912, 913, 914, 916n, 917, 918, 920, 921, 922n, 923, 924, 927, 929, 933, 940, 941, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 954, 955, 956n, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 969, 971n, 974, 977, 980, 981, 982, 983, 989, 991, 992, 997, 998, 1000, 1002, 1003, 1004, 1005, 1008, 1011, 1012, 1015, 1023, 1024, 1025, 1026, 1027, 1030, 1031, 1036, 1037, 1042, 1043, 1048, 1049, 1051, 1053, 1054, 1055, 1061, 1062, 1063, 1064, 1065, 1066, 1067, 1068, 1075, 1081, 1084, 1085, 1086, 1089, 1090, 1105, 1108, 1109, 1110, 1112, 1114, 1116, 1117, 1122, 1124, 1125, 1128, 1129, 1134, 1135, 1139, 1140, 1141, 1142, 1146, 1149, 1153, 1154n, 1158, 1160, 1163, 1166, 1168, 1170, 1173n; has — 703, 771, 1063, 1138; —ler 279, 612n
Tayy; — 'Arabı 599n; — 'Urbânları 812
tayy-ı; —ı menâzil 190, 221; — menâzil kat' 250, 570, 574, 659, 674; — merâhil 190, 191, 226, 738; — merâhil kat' 250, 394, 423, 424, 432, 445, 450, 570, 574, 627, 659, 674, 683, 737, 756, 938, 1172
tazarru' 149, 157, 223, 364, 367, 422, 873, 944, 1147, 1151; —lar 41, 358, 954
tâzelik sevdâsı 898
tazılar 123, 608; akmişe çullu sîm zencîrlü — 1071; altun gümüş çullu — 996; zerbeft çullu — yedeklerinde 1014
ta'zîm 14, 55, 58, 109, 110, 117, 119, 180, 189, 228n, 229, 244, 252, 260, 261n, 299, 306, 307, 361, 375, 384, 386, 389, 405, 408, 412, 418, 433, 444, 446, 446, 455, 457, 459, 479, 482, 510, 534, 552, 564, 566, 572, 577, 591, 600n, 604, 606, 629, 652, 659, 666, 675, 704, 786n, 800, 828, 862, 880, 906, 941, 1049, 1114, 1122, 1130, 1135; —ler 37, 262, 1040, 1056, 1130
ta'ziye dutulup 666
te'addî 59, 143, 180, 252n, 463, 829, 903n, 964, 992, 1139; — çekdürmezler 351
teba'iyyet 285, 372n, 381, 433, 773, 809, 916
tebdîl 7, 50, 96, 134, 199, 226, 239, 241, 261, 310, 321, 326, 328, 348n, 367, 375, 378, 391, 397, 413, 420, 423, 468, 469, 496, 508n, 510, 522, 536, 540, 543n, 546, 547, 560, 587, 600n, 605, 612, 699, 764, 780, 790, 792, 793, 820, 821, 833, 846, 877, 887, 959n, 966, 969, 971,

977, 985, 986, 990, 1006, 1039, 1041, 1068, 1077, 1078, 1081, 1090n, 1092, 1111, 1137, 1138, 1170n, 1175; sûret-i — 325, 378, 396, 767; —i câme 9, 375, 529, 533, 692, 871, 999, 1173; —i mekân 266, 322, 511, 954, 963; — süvâr 1078

tebeddülât 26, 102, 229n, 458, 483, 547, 593, 838, 959, 965, 1036, 1053, 1062, 1081n, 1157n, 1161, 1170n; —lar 229, 301, 655, 965n, 1148

teber 234, 343, 981n, 1097; —dâr akıncılar 852; sîm —ler 417, 996; —ler 123, 404, 608, 713, 809, 949, 1047n, 1071; —ler yedlerinde 1055

Tebrîz 52, 57, 92, 93, 97, 381, 388, 391, 393, 394, 396, 562, 573, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 582, 583, 585, 589, 669, 676, 677, 678, 680n, 684n, 686n, 929, 935, 936, 940, 979, 980, 1033, 1034, 1035n; — altı 395, 575, 578, 581, 940, 979; — Beylerbeyisi 11, 175; — bezistânı 676; — boğazı 928; — Eyâleti 179, 916; — hisârı varoşu 576; — Kal'ası 393; — Mîr-i mîrânı 536, 957 274; — mîrlivâları 11; — muhâfazası 92; — râhı 924; — Sahrâsı 577, 669, 677, 1033, 1035; — seferi 562, 585, 655; — Şehri 677, 1034; — Vâlîsi 180; — varoşu 576, 577, 676; — Vilâyeti 381, 676, 1033

Tebrîz-kapusu (Erzurum'da) 571, 660, 845, 868, 869, 870, 872, 874, 962; — mukâbelesi 1022; — *semti* 388

tebsi; sîm — 597

tecâvüz 7, 45, 78, 180, 237n, 291, 313, 351, 494, 681, 682, 808, 829, 848, 857, 876, 879, 881, 895, 1022, 1082n, 1127, 1141

tecemmülâtlar 934

tecessüs 71, 394, 788

techîz 247n, 417, 1086, 1134; — ü tekfîn 54, 458, 589, 666

tecribe 380, 904

tedârük 9n, 13, 28, 30, 33, 50, 51, 52, 55, 56, 60, 72, 84, 86, 87, 90, 94, 96, 107, 116, 125, 127, 133, 139, 147, 148, 150, 151, 156, 157, 159, 160, 163, 164, 175, 181, 182, 185, 192, 201, 207, 210, 214, 216, 218, 219, 220, 227, 230, 239, 240, 241, 258, 267, 271, 272, 286, 292, 293, 301, 304, 318, 319, 322, 327, 340, 342, 345, 351, 352, 354, 365, 366, 368, 369, 381, 383, 385, 390, 392, 398, 399, 400, 415, 416, 419, 420, 425, 426, 428, 430, 437, 439, 443, 457, 466, 468, 475, 477, 478, 482, 497, 504, 508n, 509, 510n, 513, 514, 517, 538, 540, 541, 552, 557, 566, 573, 580, 581, 582, 584, 585, 588, 589, 596, 602n, 609, 618, 619, 620, 627, 628, 631, 634, 635, 636, 640, 641, 642, 644, 646, 651, 657, 659, 664, 666, 667, 673, 675, 678, 691, 692, 694, 696, 701, 705, 708, 713, 715, 716, 724, 725, 742, 748, 752, 761, 762, 766, 769, 774, 777, 781, 785, 786, 787, 792, 800, 801, 802, 805, 809, 820, 821, 827, 828, 829, 837, 839, 840, 842, 845, 846, 853n, 869, 870, 871, 872, 905, 909n, 919n, 920, 930, 934, 942, 943, 946, 947, 948, 949, 953, 954, 955, 957, 959, 962, 973, 985, 991, 1004, 1007, 1012, 1019, 1027, 1032n, 1035, 1043, 1054, 1058, 1092, 1095, 1107, 1108, 1114, 1122, 1127, 1145, 1150; —ler 9, 24, 29, 30, 50, 51, 60, 89, 105, 119, 129, 149, 157, 161, 229, 231, 232, 234, 248, 270, 312, 314, 339, 379, 382, 399, 413, 419, 456, 464, 479, 497, 498, 515, 517, 520, 522, 542, 545, 563, 584, 590, 600n, 626, 649, 650, 706, 715, 716, 720, 750, 757, 762, 763, 770, 776, 788, 793, 796, 797, 802, 834, 840, 843, 852, 861, 873, 885, 886n, 888, 913, 936, 1007, 1012, 1034, 1042, 1051, 1054, 1062, 1120, 1153, 1162

tedbîr 44, 52, 61, 80, 83, 156, 230, 264, 277, 278, 319, 361, 468, 474, 478, 496, 497, 511, 518, 525, 580, 581, 627, 667, 678, 682, 762, 855n, 868, 871, 957, 973, 1082, 1152; sâhib-i — 855; —i fâsidleri 82; hüsn-i —ler 855; — ler 45, 338, 613, 679, 938

te'dîb 779, 881, 930, 1035

tedrîc 90, 465, 472, 496, 511, 545, 671, 832, 1015, 1165

tefahhus 51, 85, 146, 192, 412, 490, 492, 493, 496, 526, 539, 542, 566, 774, 978, 1000; —i şerîfleri 67; —lar 1074

tefârık 683n, 934; —lar 327, 346, 1104; — metâ'lar 596

tefâsir 654

tefekkür 234, 528, 688, 842, 874, 1046; —ler 819, 839

teferrüc 17, 20, 22, 41, 45, 65, 67, 72, 77, 115, 118, 126, 149, 153, 158, 168, 189, 363, 407, 420, 462, 486, 488, 489, 491, 538, 556, 612, 613, 614, 615, 616, 625, 642, 669, 712, 719, 721, 723, 724, 727, 731, 735, 736, 785, 804, 813, 818, 868, 871, 874, 890, 893, 894, 901, 978, 985, 987, 999, 1001, 1002, 1003n, 1017, 1026, 1029, 1030, 1035, 1039, 1040, 1044, 1049, 1056, 1060, 1063, 1070, 1078, 1083, 1087, 1093, 1126, 1151, 1156, 1167, 1169, 1172n; —-gâh 837, 1081n; —-gâhlar 1039; —ler 16, 58, 615, 715, 833, 843, 883, 986, 1001, 1003, 1036, 1041, 1072, 1077, 1078, 1083, 1157

Tefsîr 655n, 1107; ehl-i — 111; ilm-i —'de mâhir 1140; —-i şerîf 112, 252, 302, 651, 654, 725n, 761, 1032, 1144, 1178n; —-i şerîfe kâdir kimesneler 242

teftîş 179, 493, 539, 599n, 701, 727n, 774, 775, 858, 879, 911, 956n

tehayyür 345; — 'âlemi 688, 1101; — makāmında endâmına lerze düşüp 780, 1115

teheccüd 953n

te'hîr 25, 32, 35, 70, 109, 194, 201, 242, 250, 251, 253, 265, 266, 286, 313, 314, 317, 338, 365, 368, 390, 448, 459, 467, 474, 478, 498, 499n, 502, 509, 530, 536, 540, 546, 548, 557, 565,

574, 581, 582, 585, 586, 588, 589, 590, 593, 608, 679, 781, 789, 809, 818, 819, 831, 836, 847, 848, 861, 877, 888, 909n, 918, 927, 934, 936, 942n, 943, 946, 952, 954, 957, 963, 965, 969, 986, 987, 988, 997, 1000, 1003, 1004, 1018n, 1019, 1021, 1023, 1035, 1037, 1047, 1059, 1062, 1102, 1120, 1126, 1127, 1155

Te'hîrî Efendi (Rûznâmçe, Mukāta'a-i Cedîde-i Evvel, Mukāta'a-i Eğriboz, Avlonya, Rûznâmçe ve Muhâsebât ve Mukāta'ât hizmetleri, Defterdâr Kāyimmakāmı, Sefer Defterdârı) 57, 71, 79, 93, 103, 178, 377, 381, 391, 394, 538, 558

tehlîl 591, 737, 1057; —ler 862

tehlike 678; —lü yerler 44

tehniye 96, 110, 228n, 236, 479, 482, 591, 650, 697, 703, 748, 1053, 1087, 1143

tekâlif 789; —ler 796

tekâsül 459, 474, 512, 792, 808, 912, 913n, 919, 929, 930, 1035; hizmetlerinde — 235

tekā'üd 240, 506n, 509, 526, 672, 760, 838, 846, 985, 1061, 1063, 1074, 1159, 1173n; fakîr —ler 1061; —ler 30, 436, 515, 667, 789, 1008, 1009, 1043, 1050, 1092; — pâyesi 1036; — tarîki 554

tekayyüd 230, 303, 401, 402, 454, 455, 475, 496, 574, 801, 814, 875, 903n, 930, 944, 951, 974, 1041, 1096, 1108, 1138; 'adem-i — 239, 419, 1004; —ler 547, 669, 805, 1064, 1090, 1141, 1164

tekbîr 591, 737, 892, 1056, 1097, 1099; — getürüp 219; —ler 246, 862; — sadâsı 332, 1097

Teke; — Beyi 640; — Sancağı 20

tekerlek 41, 145, 234, 399, 430, 434, 437; —ciler 105; —ler 15, 106, 107, 115, 134, 139, 216, 270, 285, 312, 382, 399, 402, 576, 613, 652, 669, 706, 714, 734, 851, 852; topluk — 241

tekfîn 417, 1134; —ler 1086

te'kîd 13, 14, 16, 18, 21, 23, 29, 33, 34, 37, 39, 51, 59, 71, 72, 73, 101, 102, 105, 106n, 107, 110, 111, 112, 119, 126, 127, 129, 134, 135, 137, 141, 143, 144, 147, 150, 151,152, 166, 169, 170, 182, 183, 186, 188, 190, 191, 192, 195, 198, 199, 201, 211, 213, 220, 229, 239, 240, 244, 250, 251, 255, 275, 277, 281, 289, 312, 316, 321, 346, 351, 355, 366, 368, 370, 373, 376, 377, 380, 382, 394, 398, 403, 427, 445, 449, 455, 456, 461, 465, 470, 477, 480, 482, 485, 488, 494, 497, 499, 500, 505, 506, 512, 516, 518, 530, 537, 541, 542, 543, 549, 550, 557, 559, 568, 570, 571, 581, 588, 591, 597, 599n, 606, 612, 628, 634, 637, 657, 658, 662, 670, 678, 680, 687, 689, 695, 698, 699, 705, 706, 708, 713, 714, 716, 720, 721, 722, 724, 726, 729, 730n, 736, 741, 742, 744, 748, 750, 753, 757, 762, 765, 776, 789, 806, 807, 833, 838, 849, 872, 878, 879, 882, 890, 897, 901, 902, 903n, 905, 909n, 918, 923, 927, 930n, 937, 938, 941, 945, 947, 953, 954, 957, 965, 973, 982, 986, 991, 992, 1007, 1028, 1035, 1040, 1043, 1058, 1063, 1064, 1068, 1075, 1093, 1110, 1121, 1124, 1157, 1168n; — emr-i şerîf 399; —ler 18, 29, 81, 98, 106, 150n, 227, 228, 232, 242, 348, 456, 468, 482, 489, 526, 535, 536, 537, 541, 542, 565, 581, 673, 699n, 793, 811, 812, 857, 944, 970, 1040, 1043, 1052, 1064, 1076, 1083, 1121, 1149, 1153

teklîf 59, 186, 254, 341, 444, 488, 549, 682n, 686n, 828, 994, 1012, 1018; —ler bırağup 1084

tekmîl 157, 158, 242, 286, 298, 329, 400, 489, 865, 868, 893, 894, 901

tekrîm 14, 55, 117, 189, 229, 244, 247, 306, 307, 405, 433, 446, 455, 459, 479, 482, 577, 591, 600n, 675, 786n, 807, 828, 829n, 874, 880n, 1122, 1153; —ler 37, 262, 800

Tekrît 520; — Kal'ası 957

Tekür-beli (Ramazân-oğlu Yaylası civârında) 466; — Dervendi 830n

tekye 1032, 1033n; —ler 176, 349, 670; —-nişîn 349, 850, 903n

Tekye (Belgırad'da) 136; — cânibi 193; — sınuru 60

Telbeşâr (دل بشار, 'Antab Kazâsı'nda) 1060

telbîs 164; — da'vâlar 494; — da'vâlara sâlik olup 493; —lik 1102; — merdûdlar 926

telef 255, 291, 294, 881, 917; —-i nefs 1046

telhîs 9, 29, 46, 50, 55, 58, 62, 71, 77, 92, 96, 130, 135, 144, 151, 152, 188, 209, 233, 273, 346, 348n, 351, 360, 380, 418, 433, 447, 453, 480, 484, 514, 530, 544, 552, 554, 556, 567, 568, 585, 594, 602, 605, 611, 683, 689, 694, 703, 724, 738, 749, 766, 789, 799, 805, 810, 845, 851, 854, 855, 882, 884, 928, 966, 975, 1028, 1035, 1042, 1063, 1064, 1078, 1111, 1114, 1126; —-i hümâyûn 229n, 236; —ler 26, 47, 97, 204, 239, 270, 299, 335, 349, 459, 480, 482, 498, 505, 507n, 524, 534, 545, 858, 875, 941, 1092, 1116

tel sokunup 1056

temâm 133n, 175n, 364, 365, 412n, 467, 556, 597, 600n, 610, 615, 746, 876n, 1027, 1102, 1127; bi't-— 570, 586, 902, 1127; nâ— 365; — erlikdir 581

temâşâ 601n, 608, 687, 1156

temcîd 133, 302; —ler 252, 665, 862, 889, 1170; —ler okunup 133, 736, 951, 1021n, 1132; — vakti 33, 133, 292, 1131; — zemânı 953

temel 561n, 786, 917, 1027; — bırağup 196, 230; —e mübâşeret 562; —ler 949; — yerlerinin kazılması 561n

temellük kaydı 1176n

temessük 185, 345, 900, 909n; —âtlar 55, 580; — ibrâz edüp 345; —-i mümzâsına niçe bin beyâz çekilüp 754; —ler 287, 944; icâzet —leri 473

Temeş Nehri (Temeşvar Kal'ası dibinde) 100, 215
Temeşvar 28, 50, 92, 94, 113, 114, 127, 137, 138, 142, 170, 195, 202, 210, 225, 268, 300, 310, 329, 347, 423, 433, 452, 453n, 468, 469, 702, 762; — ağaları 208, 433, 452, 453; — aklâmı 453, 546; — Beylerbeyisi 7n, 94, 215, 216, 221, 223, 227, 450, 452, 453n, 658, 903n, 1162; — Eyâleti 99, 100, 183, 227, 337, 433, 450, 698, 770, 974, 1053, 1105, 1161; — fethi 209; — gāzîleri 450; — Hâkimi 223; — Kal'ası 100, 202, 208, 216, 452; — kulları 452; — Mîr-i mîrâmı 7, 238, 258, 338, 468, 536, 546, 903n, 1067; — Mîr-i mîrânlığı 453; — muhâfazası 138, 144; — muhârebesi 156; — neferâtları 453; — Sahrâsı 202; — serhadleri 97; — Vilâyeti 21, 453
temevvüc 77, 812, 813, 1025, 1029, 1040, 1072
temlîk 344, 768
temmûz 958; — ayı/ayları 70, 218, 1127; — eyyâmı 259, 323, 866, 909n, 936, 938, 1051, 1167, 522; — faslı 894; — vakti 820
ten; —dürüst idiler 938; —ler 919; —lerinden cüdâ 166, 173, 174, 1082
Ten; — Kazağı 692, 708, 804n, 978; — Kazağı keferesinin firkateleri 1066; — şaykaları 1150
tenbîh 11, 12, 20, 21, 23, 34, 45, 57, 70, 80, 98, 183, 191, 192, 210, 228, 230, 232, 241, 242, 243, 249, 251, 252n, 255, 257, 262, 269, 275, 281, 282, 283n, 288, 289, 294, 316, 318, 319, 331, 345, 368, 370, 378, 383, 388, 394, 397, 401, 402, 403, 416, 436, 437, 479, 480, 482, 489, 491n, 536n, 542, 571, 574, 579, 603, 612, 616, 619, 640, 664, 687, 689, 705, 706, 707, 720, 722, 724, 733, 744, 748, 777, 789, 793, 808, 812, 851, 852, 857, 867, 881, 902, 909n, 913, 927, 944, 965, 984, 991, 993, 1007, 1010, 1022n, 1023n, 1063, 1064, 1068, 1097, 1098, 1121; —ler 19, 346, 539, 542, 839, 860, 1008
teneffüs 411, 860; — edüp 214, 860
tenefler; çadırların —i tutmayup 573
tenteler 743
Tepedelen/Depedelen 89, 91, 420, 421, 436, 439, 441; — bayırı 439; — Kalesi 441n; — Palankası 420, 443
Tepesi/Depesi Tüylü ('âsî segbânlardan, zorbalardan) 322, 426
terahhum 236, 282, 481, 493, 1077, 1114, 1117
terakkî 268, 336, 362, 445, 642, 748, 947, 955, 956n; — ile bölükden nâmdârlar 333; —ler 46, 150, 164, 198, 203, 224, 296, 317, 330, 333, 336, 343, 346, 367, 368, 389, 419, 421, 445, 470, 500, 533, 947; —li sipâhîler 369, 956n; — şartı 219, 284, 955n
terâvih; — salât-ı — 655, 664, 682, 1106, 1160; —ler 732
terbiye 111, 190, 249, 1171n; —leri te'alluk etdükde 931
Tercan 800, 801n, 866; — menâzili 534, 801, 848, 866, 879, 1021; — Sahrâsı 388, 641, 571, 1021; — Vâdîsi 800, 863; — yurdu 866
terceme 1126; *tercemân* 294
Tercil 1115n; — beyleri 323
tereke 560, 602, 937; —ler 773
Terekeci (Şehir Su-başısı) 380
tergîb 112, 253,725
Terkoz yalısı (Fenar sevâhilinde) 1075
termîm 335, 829, 963n, 1085; —ler 962
Tersâne 52, 98, 110, 176, 180, 229n, 237, 240, 272, 356, 379, 381, 400, 428, 452, 457, 476, 483, 514, 561, 562, 596, 598, 625, 629, 634, 649, 650, 653, 669, 687n, 767, 803, 804, 806, 855, 885, 1051, 1066, 1105, 1106, 1108, 1118, 1126, 1129, 1131, 1136, 1139, 1140, 1151, 1159n, 1161, 1162, 1169; — Bağçesi 1127, 1157; — Emâneti 1124, 1141; — Emîni 178, 377, 381, 547, 596, 657, 671, 696, 759, 806, 977, 1004, 1041, 1051, 1108, 1120, 1124, 1131, 1148; — Emîni Kāyimmakāmı 113; — halkı 245, 404, 427, 451, 481, 545, 597, 600n, 603, 606, 608, 616, 687, 700, 718, 802, 883, 888, 891, 984, 995, 1039, 1056, 1066, 1117, 1140, 1150, 1159, 1166; — halkı alayları 1013; —i 'âmire 51, 547, 700, 760, 994, 1066, 1074, 1108, 1124, 1162, 1163, 1166, 1168, 1170; —i 'âmire kulları 763; — kapudânları 718, 758; — Kâtibi 547, 657, 759; — Kethudâsı 381, 400, 547, 596, 600n, 616, 1066, 1108, 1117, 1148, 1159, 1162, 1166; — re'îsleri 718; — Vâdîsi 882
tertîb 238n, 622, 1012, 1022, 1048, 1069; 'ale't— 12, 40, 42, 258, 264, 268, 432, 442, 622, 721, 775, 844, 860, 869, 996, 1013, 1022, 1029, 1090, 1093, 1094n, 1154n, 1156; —i saflar 1093; —lerince 670
Terzi-zâde (Kefe Mukāta'âcısı) 178
tesbîh 123; —ler 870, 1107
teselli 72, 1027
teskîn 258, 318, 343, 554, 573, 782, 882, 907n, 930n
teslîm 24n, 25, 31, 35, 38n, 45, 47, 70, 90, 92n, 97, 102, 109, 110, 118, 129, 130, 142, 148, 151, 164, 166, 167, 190, 207, 209, 213, 214, 225, 227, 228n, 229, 231n, 233, 235n, 236, 242, 243, 246, 251, 255, 260, 265, 269, 271n, 274, 280, 281, 292, 294n, 295, 303, 304, 306, 346, 354, 357, 369, 371, 378, 385, 395, 408, 417, 418, 436, 439, 449, 459, 463, 479, 493, 505, 507n, 512, 538, 546, 548, 550, 556, 560, 564, 565, 569, 583, 587, 588, 590, 594, 596, 599n, 601n, 605, 608, 620, 630n, 636, 637, 639,

641, 645, 646n, 650n, 651, 653, 672, 684, 685, 689, 691, 694, 695, 697, 702, 703, 719, 721, 753, 770, 786, 828, 836, 855n, 857, 858n, 859, 863, 874, 885n, 894, 900, 906, 916, 917, 918, 921, 943, 958, 970, 971, 983, 1020, 1028, 1045n, 1056, 1057, 1079, 1093, 1099, 1114, 1124, 1126, 1130, 1140, 1154

Teslîmâtî 104, 178, 377, 558, 709, 759

tesliye 61, 815

teşhîr 324, 376, 424n, 521, 1083

teşrîf 15, 16, 54, 126, 136, 137, 171, 189, 229, 236, 306, 307, 412, 482, 492, 493, 608, 614, 623, 624, 723, 736, 756, 758, 805, 807, 828, 829, 836, 840, 846, 856, 859n, 864, 899, 967, 990, 1019, 1039, 1053, 1111, 1122, 1123, 1128, 1130, 1136, 1143, 1146; —ler 986

Teşrîfâtî 104, 178, 377, 398, 558, 709, 759

teşrîk; eyyâm-ı/yevm-i — 252, 840n, 1002, 1138n, 1169n; yevm-i —u'l-mübârek 1139

tetimmeler; tevâbi'i —i 712; *tetimmâtlar* 1022

tevâbi' 8, 14, 39, 65, 70, 76, 93, 96, 113, 117, 119, 120, 136, 144, 147, 161, 175, 246, 325, 346, 383, 387, 390, 394, 395, 397, 404, 408, 409, 414, 416, 417, 465, 466, 467, 469, 472, 473, 490, 494, 508n, 510n, 512, 516, 521, 522, 523, 551, 556, 557n, 578, 583, 591, 592n, 604, 606, 607, 649, 687, 688, 691, 712, 714, 727, 744, 748, 750, 766, 768, 772, 773, 777, 782, 796, 835, 842, 845, 852, 867, 869, 874, 876, 878, 882, 896, 897, 922n, 927, 928, 929, 943, 949, 956, 963, 968, 970, 971, 974, 983, 984, 988n, 994, 998, 1000, 1023, 1026, 1028, 1030n, 1049, 1050, 1062, 1065, 1075, 1095, 1110, 1113, 1114, 1128, 1136, 1146, 1152, 1155; — ağalar 301; — hüddâmları 1055; —ât/tevâbi'âtlar/tevâbi'ler 57, 70, 119, 188, 207, 214, 224, 252, 254, 272, 284, 289, 299, 300, 302, 303, 310, 325, 350, 363, 387, 395, 424, 449n, 450, 464, 487, 497, 504, 515, 522, 556, 564, 567, 578, 583, 589, 592, 595, 596, 606, 607, 612, 619, 620, 622, 630, 631, 644, 691, 706, 717, 730, 767, 771, 773, 774, 775, 780, 781, 795, 799, 821, 853, 854, 855, 857, 858, 867, 870, 874, 876, 878, 890, 896, 897, 898, 901, 904n, 912, 913, 920, 933, 950, 987, 992, 1000, 1001, 1005, 1045, 1052, 1061, 1081, 1111, 1126, 1147, 1172, 1173; —i hâs 741; —ler fitnesi 782

tevakkuf 69, 222, 254n, 260, 267, 306, 342,357, 360, 363, 373, 384, 387, 396, 432, 434, 464, 473, 477, 490, 509, 524, 536, 548, 565, 567, 568, 614, 662, 729, 730, 753n, 757, 766, 787, 842, 878, 939, 942, 946, 988, 1004, 1125, 1140, 1151, 1155n, 1163

tevârîh 6, 916; —lerde mastûr 914

tevattun 291, 326, 458, 464, 465, 530, 772, 791, 811, 818, 1034, 1165

tevbe 453n; — edüp/etmek 512, 516, 662; —i nasûh 351, 881; —kâr 853, 1028, 1101

tevecciih 12, 15, 16, 17, 19, 21, 23, 25, 26, 28, 31, 34, 36, 37, 41, 45, 47, 48, 54, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 69, 70, 72, 76, 83, 93, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 128, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 145, 170, 175, 176, 180, 190, 191, 193, 194, 201, 209, 215, 232, 234, 236, 237, 240, 243, 245, 246, 248, 250, 251, 252, 254, 256, 259, 261, 265, 266, 267, 269, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 282, 284, 285, 287, 298, 300, 302, 303, 305, 306, 307, 310, 311, 312, 322, 323, 325, 327, 328, 329, 336, 337, 342, 346, 348, 351n, 352, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 368, 369, 373, 374, 375, 376, 381, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 396, 397, 400, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 414, 415, 416n, 419, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 431, 432, 433, 434, 435, 437, 438, 445, 449, 454, 457, 458, 460, 461, 463, 464, 465, 468, 470, 472, 473, 474, 476, 477, 480, 483, 486, 489n, 490, 491, 492, 493, 494, 496, 497, 499, 501, 504, 509, 510, 511, 512, 515, 518, 519, 524, 525, 530, 531, 533, 534, 539, 542, 543, 544, 548, 552, 553, 554, 555, 557, 563, 564, 567, 570, 571, 574, 575, 580, 585, 592, 594, 595, 598, 602, 603, 604, 610n, 611n, 614, 615, 617, 620, 623, 625, 627, 628, 631, 637n, 641, 650, 653, 654, 655, 656, 658, 659, 660, 661, 662, 664, 665, 666, 667, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 678, 679, 683, 685, 686, 688, 689, 690n, 691, 699, 700, 705, 708, 712, 716n, 720, 721, 726, 731, 738, 740, 742, 746, 752, 753, 754, 755, 756, 762, 763, 777, 779, 781, 782, 784, 785, 795, 796, 797, 804, 805, 810, 811, 814, 824, 825, 828, 829, 831, 832, 833, 835, 837, 840, 842, 843, 847, 848, 849, 850, 853, 855, 857, 858, 859, 860, 863, 864, 866, 878, 879, 882, 892, 893, 894, 902, 904n, 906, 908n, 909n, 927, 929, 933n, 936, 939, 941, 942, 945, 956, 961, 967, 968, 971, 972, 975, 976, 980, 981n, 984, 985, 986, 989, 990, 991, 993, 997, 998, 999, 1001, 1003, 1005, 1006, 1011, 1018n, 1020, 1031, 1035, 1036, 1037, 1040, 1043, 1049, 1051, 1052, 1054, 1055, 1058, 1059, 1062, 1064n, 1069, 1071, 1079, 1080, 1084, 1088, 1092, 1107, 1110, 1113, 1115, 1116, 1117, 1118, 1119, 1120, 1121, 1124, 1126, 1127, 1128, 1129, 1130, 1132, 1134, 1135, 1136, 1137, 1139, 1140, 1141, 1145, 1146n, 1147, 1148, 1151, 1153, 1155, 1159, 1160, 1162, 1165, 1166, 1167, 1170, 1172, 1177n; —ler 14, 95, 109n, 140, 277, 291, 331, 413, 457, 514, 609, 634n, 720, 738, 763, 806, 825, 826, 890, 987, 1017, 1037, 1056, 1066, 1068, 1116, 1118, 1127

tevekkeltü 'alallâh 38, 391, 436, 501, 519, 661, 662, 818, 922, 938, 961

tevekkül 243, 252, 284, 365, 474, 543, 593, 823, 957, 1000, 1025; —i Bârî 279; —i Hakk 306

tevfîz 14, 77, 81, 181, 233, 287, 460, 461, 537, 596, 656, 661, 695, 780, 855, 1007, 1030

tevhîd 111, 123, 151, 412, 911, 1057; Kelime-i — 219, 913; —i şerîf 405, 655, 758, 984, 1013; —i şerîfler 302; —ler 16, 44, 112, 252, 412, 416, 441, 487, 717, 747, 1032, 1107

Tevkî'î 6, 30, 46, 49, 57, 97,101, 103, 120, 122, 168, 184, 187, 228n, 236, 348, 374, 405, 450,

451, 486, 512, 557, 573, 586, 625, 650, 652, 663, 687, 688, 671, 672, 701, 703, 709, 722, 756, 758, 762, 765, 777, 834, 849, 968, 903n, 983n, 1055, 1079, 1122, 1144, 1157, 1176n, 1178n; — Efendi 296, 309; — Paşa 53, 54, 117, 132, 133, 161, 229, 374, 418, 427, 455, 462, 481, 670, 713, 733, 794, 825, 890, 891, 984, 993, 1001, 1008, 1015, 1035, 1037, 1053, 1087, 1094, 1116, 1124, 1131, 1134, 1135, 1154n, 1174n, 1178n

tevkît (توقيد) ler 723, 1077

tevliyet 1017; —ler 792; vüzerâ —leri 766

tevzî' 20, 21, 22, 24, 26n, 31, 32, 35, 39, 40, 46, 48, 55, 59, 63, 72, 79, 86, 87, 90, 109, 116, 119, 120, 128, 129, 130, 131, 137, 139, 143, 144, 147, 148, 153, 169, 170, 171, 185, 187, 194, 199, 203, 208, 212, 213, 214, 216, 224, 226, 227, 228, 237, 239, 240, 241, 248, 257, 258, 260, 262, 269, 272, 276, 280, 284, 288, 298, 302, 304, 309, 310, 311, 320, 321, 328, 329, 330, 332, 336, 343, 346, 347, 356, 357, 363, 370, 378, 379, 380, 386, 387, 389, 391, 393, 394, 396, 402, 406, 408, 411, 417, 420, 422, 428, 430, 434, 439, 440, 445, 449, 450, 454, 461, 463, 470, 471, 472, 473, 475, 476, 478, 486, 494, 505, 507n, 508, 510, 514, 524, 525, 533, 534, 535, 536, 538, 539, 543, 545, 550, 551, 555, 556, 557, 560, 563, 565, 570, 571, 572, 573, 583, 585, 586, 587, 589, 593, 597, 605, 613, 614n, 619, 620, 621, 624, 626, 627, 629, 636, 637, 638, 641, 647, 649, 650, 653, 659, 660, 662, 664, 667, 668, 669, 672, 673, 680, 683, 686, 688, 698, 690n, 699, 711, 712, 716, 719, 723, 724, 734, 748, 753, 757, 761, 764, 766, 767, 769, 779, 781, 785, 791, 792, 795, 799, 801, 808, 810, 815, 816, 823, 824, 833, 834, 835, 846, 849, 851, 857, 860, 862, 864, 882, 884, 885, 886, 888, 893, 900, 905, 906, 909n, 947, 948, 956n, 958, 959, 963, 964, 966, 967, 970, 972, 983, 985, 990, 991, 1009, 1015, 1020, 1032, 1036, 1040, 1051, 1053, 1059, 1060, 1061, 1063, 1065, 1066, 1074, 1076, 1077, 1087, 1092, 1095, 1108, 1112, 1115, 1116, 1117, 1125, 1126, 1127, 1131, 1136, 1137, 1141, 1144, 1155, 1163, 1166, 1168, 1170, 1171, 1176

Tezkire; — Emîni 731; —ci/-i Evvel 12n, 68, 103, 105n, 177, 240, 375, 431, 451, 484, 650, 704n, 826, 884n; —ci/-i Sânî 103, 177, 228n, 237, 240, 375, 417, 418; —-i Şıkk-ı Sânî 178, 377, 558, 709, 759; Baş—ci 35, 184, 237, 258, 259, 398, 417, 418, 460; Küçük —ci; —ci 70, 79, 288, 409, 423, 538, 592, 594; —ci efendiler 27, 296, 507n; —ciler 20, 46, 57, 68, 97, 187, 307, 391, 403, 444, 475, 539, 590, 591, 606, 983n, 1037, 1061, 1078, 1119; —ler 346; —ler fürûhtu 1061; sûret-i —leri 330

Tezkire-i Anadolu bk. Anadolu Tezkirecisi

Tezkire-i Kılâ' bk. Kılâ' Tezkirecisi

Tezkire-i Mâliye bk. Mâliye Tezkirecisi

tezyîn 57, 162, 245, 252, 266, 608, 614, 623n, 628n, 756, 934, 999, 1013n, 1039, 1057, 1071n, 1073, 1075, 1080n, 1086, 1118, 1124; tumturak — 1073

tılsımlar; —ı bozulup 533; — ref' olup 522

tımar (zahmları) 941

Tırablus 349, 387, 466, 512, 586, 601, 602, 662, 1085; — askeri 1085; — bây u gedâsı 1084; — Beylerbeyisi 531, 640, 872, 914, 920; — dağları 617; — Eyâleti 1176; — Mîr-i mîrânı 536, 957 959; — Mîr-i mîrânlığı 876; — re'âyâsı 1084; —-Şâm 584, 585n, 599n, 833, 900, 930, 976, 981; —-Şâm Beylerbeyiliği 1084, 1125n; —-Şâm Beylerbeyisi 577, 773; —-Şâm Eyâleti 508n, 560, 618, 833, 959n, 1109; —-Şâm Mîr-i mîrânı 322, 516, 524, 526n, 542, 813, 814, 833, 901, 923, 942, 1021, 1024, 1059, 1085; —-Şâm Vilâyeti 508n, 512

Tırablus; —-ı Garb Mîr-i mîrânı 887; —-i Mağrib 700

Tırabzon 382, 535, 559, 563, 572, 577, 588, 636, 640, 652, 653, 665, 669, 964, 976; — anbarı 636; — askerleri 394; — Beylerbeyisi 575, 654; — Eyâleti 180, 966; — İskelesi 383, 659, 838; — Mîr-i mîrânı 943; — râhları 840

Tırhala 1002, 1143; — Beyi 22, 153, 341, 358, 433, 495, 568, 574, 640, 731, 1081; — Livâsı 292, 1068; — Mîrlivâsı 292n, 1081, 1082; — Sancağı 49, 108, 814; — Sancağı Beyi 694

tırnaklar 494

tırpanlar 163

tırkāz 737; menâzili 737; — üstü 737

ticâret 50, 81, 108, 137, 380, 440, 676, 715, 846, 920, 944; sebeb-i — 707; — ehli 243; —e işleyen sefîneler 1147

Tiflis 388; — Beylerbeyisi 11; — Eyâleti 180; — mîrlivâları 11

tîğ 43, 234, 275,313, 336, 343, 495, 534, 744, 810n, 814n, 979, 1056, 1072, 1080n, 1082, 1097, 1150n; — çeküp 1047; — darbı 38, 43, 44, 48, 282, 286, 343, 484, 790, 915; —-i âbdâr 925; —-i nebtîz 350; —-i tîz 316; —-i yalın 334; murassa' —ler; sîm —ler 996; —ler 9, 36, 43, 61, 62, 232, 266, 292, 312, 325, 334, 342, 487, 503, 533, 799, 809n, 812n, 820n, 845n, 891n, 922, 949, 1025, 1055, 1071; —lerden geçürüp 286, 315, 502, 535, 809, 810, 855, 871, 1031, 1044; altun üsküflü murassa' —ler kemerlerinde 1080

tilâvet 149, 151, 160, 161, 164, 373, 412, 500, 527, 655, 740, 744, 747, 750; —-i Kur'ân-ı 'azîm 850; —-i Kur'ân-ı şerîf 737

tilkü 614
tîmâr; mahlûl — 974, 990; yedlerinde — emri olanlar 21; — Defterdârı 11, 22, 154, 632, 640, 674, 731, 1002, 1068; — ehli 42, 66, 87, 88, 127, 144n, 194, 239, 248, 258, 329, 333, 357, 363, 467, 484, 572, 668, 673, 714, 725, 730, 735, 753, 863, 926, 945, 948, 966, 973, 974, 991, 992, 1002, 1010, 1022, 1050n, 1095, 1109, 1115n, 1163; — erbâbı 11, 31, 37, 44, 51, 56, 57, 60, 71, 102, 106, 112, 138, 144, 148, 168, 182, 183, 205, 258, 275, 280, 284, 310, 312, 314, 329, 332, 346, 349, 356, 386, 395, 421, 433, 460, 466, 471, 473, 482, 491, 493, 516, 537, 538, 541, 557, 559, 565, 584, 632, 634, 640, 641, 657, 679, 690, 693, 694, 707, 730, 731, 734, 775, 794, 800, 802, 808, 813, 839, 844, 863, 869, 871, 879, 888, 903n, 909n, 920, 973, 976, 990, 1008, 1020, 1035, 1046, 1049, 1050, 1058, 1068, 1090, 1099, 1115, 1142, 1150, 1152, 1165; — ehli olan sipâhîler 20, 144, 262; mahlûl —lar 359; —lar 26, 382, 863, 974; kılıc —ları 990; —lı esbânları 848; — sipâhîleri 11, 21, 40, 202, 241, 277, 310, 332, 359, 753, 755, 778, 852, 903n, 1002, 1082; — tasarruf edenler 26; — Tezkirecisi 22, 154, 632, 731; — tezkirecileri 360
Timurleng zemânı 812
Timurtaş (Servânlar Kethudâsı) 13, 226
tîr 38, 116, 123, 161, 164n, 186, 382, 417, 669, 722, 945, 1014, 1056, 1072, 1098, 1100, 1176n; — destlerinde/yedlerinde 1071, 1122; —endâzlar 291; —i kazâ 42, 1047, 1082; —i kesme 438; —i Tatârî 29, 382, 438, 668, 706, 713; —keş 246, 382, 494, 713, 892, 1047n, 1056, 1080n, 1098, 1025; murassa' —keşler 1014; —keşler 247, 494, 718, 1100; —keşlü 15, 37, 213, 404, 606, 717, 1048; —keşlüler 384, 1055; —ler 19, 39, 123, 294, 332, 395, 494, 608, 679, 785, 809n, 813, 870, 872, 891, 996, 1014, 1025, 1080n, 1082, 1100
tîre; resen-i — 10, 30, 102, 134, 186, 238, 270, 302, 382, 387, 399, 430, 434, 438, 634, 668, 707, 713
Tirgovişte 51, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 93, 978; — Kal'ası 80; — Sahrâsı 79; — sınurları 205
Tirkâz (تيرقاض) Sahrâsı menâzili 753
Tise 156, 338; — Nehri 99, 100, 137, 138, 143, 169, 170, 225; — Nehri suları 340
tîşe yularlı 29
Titel Kal'ası 100, 137
Tîzîn 899; — Kazâsı menâzili 988
Toğna 22, 32, 196, 232, 359, 360, 361, 422, 434, 445; — etrâfları 22; — menâzili 422; — Palankası 330; — varoşu 22, 261
Tohta Hân (Şâh 'Abbâs'ın elçisi, Şâh-ı 'Acem'in Ser'askeri) 820, 821, 822, 953, 956, 957, 958
Tohtamış Hân (Kırım hânı) 567n
Tokat/Tokad 325, 472, 543, 683, 686, 775, 801, 805, 806, 807, 834, 849n, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 971, 1059; — a'yânı 326; — Defterdârı 865n, 880; — fukarâları 326; — Kal'ası hıfzı 325; — Kazâsı 849; — kışlağı 801n, 807n; — Sahrâsı 864; — Şehri 323n, 850, 862; — Vâdîsi 543, 861; — Vilâyeti 544, 849
Tokay (Eğri Kalesi civârında); — Kalesi 155, 172; — Ovası 155, 172
Tolcuvan (Şehrezol sancaklarından) 916n
tolga/tolka/toğulka; başlarında —lar 718; —lu 27, 162, 745
Tomanis 388; — Beylerbeyisi 11; — Kal'ası 58, 180; — mîrlivâları 11
tomar 382; toplara — 438; —lar 108n; vezne —lık 134
Tomaşık 222; — Köprüsü 216, 221; — Nehri 100, 222
tomruk 293; hîme-i — 289; —lar 42, 289; odun —ları 219
top 24, 28n, 39n, 38, 40, 42, 89, 90n, 146, 147, 148, 149, 158, 159, 169, 215n, 220, 222n, 223n, 233, 234, 275, 280, 281, 288, 289, 297, 305, 309n, 313, 315, 333, 338n, 340, 420, 421, 438, 441n, 442, 525, 583, 603n, 641, 644, 669, 676, 680, 742, 775, 814, 845, 871, 948, 951, 953, 956n, 996, 1025, 1026, 1030, 1031, 1073, 1099, 1163; ağaç/ağac — 234, 285, 339; çul dutmaz — 289; dokuz vakıyye atar — 280; dörder vakıyye atar — 641n; pırankı — 101; on sekiz vakıyye atar kebîr kuplu — 147; vezne-i — 332; — ağzı 163, 234; — alayları 675; — Arabacı-başı 56, 71, 98, 108, 177, 238, 264, 305, 398, 433, 486, 636, 712, 715, 860, 864; — Arabacı-başı neferâtları 807; — arabacıları/arabacıyân 10, 12, 13, 20, 26, 28, 37, 55, 118, 138, 153, 156, 168, 184, 202, 203, 212, 245, 297, 310, 342, 369, 382, 383, 401, 417, 421, 422, 427, 437, 443, 445, 451, 456, 461, 472, 476, 481, 545, 603, 608, 647, 667, 715, 734, 740, 758, 776, 794, 876, 883, 891, 921, 932, 951, 956n, 967, 984, 992, 995, 1012, 1013, 1020, 1035, 1056, 1070, 1100, 1159, 1163; — arabacıları ağaları 23, 117, 154, 330, 530, 728; — Arabacıları Ağalığı 105n, 728; — arabacıları/arabacıları alayı 309, 718, 913; — arabacıları bölükbaşıları 10, 108; — Arabacıları Kethudâsı 244, 851; — arabaları 102, 108, 116, 184, 222, 227, 398, 416, 485, 565, 576, 636, 652, 657, 693, 700, 711, 716, 728, 734, 805,

841, 886, 1172; — arabaları kā'idesi 728; — arabaları ta'mîri 702; — arabası bârgîrleri 87, 668; — Arabası Ker-hânesi 1107; — âteşi 41; — bârgîrleri 26; — cengi 976; —/toplar çekmek/ keşîde 7, 8, 10, 271, 393, 541, 715, 817, 852, 865, 870, 1159; — darbları 35, 286, 343, 873; — dökücüler 401; — dökücülerinden üstâdlar 669; — fınduğu darbı 870; —hâne 50, 226, 328, 537, 669, 793; —hâne mühimmâtları 10, 274, 300, 329; — hizmeti 42; —ı kebîr 150, 152, 332, 333, 752; —ı sagîr 8, 152, 445; — 'ilmi 23, 234, 421; — 'ilminde mâhir kal'a topcuları 279; — 'ilminde mâhir neferâtlar 356, 724; — 'ilminde mâhir olan üstâdlar 401; — kalıbları düzülüp 1060; —-keşânlar/keşler 852, 955, 956n; — kundakları 434, 1162; âhen —lar 891; a'lâ kebîr —lar 330; a'lâ —lar 172, 290, 307, 318, 335; balyemez —lar 143, 145, 222, 1060; ejder misâl —lar 891; hevâyî —lar 39, 734; kirpi *misâl* —lar 220, 738; musanna' —lar 551; on altışar vakıyye yuvalak atılan —lar 106, 285, 330, 652, 659; on bir vakıyye atar —lar 99, 216, 280; on dört vakıyye yuvalaklar atılan —lar 78n, 99, 285, 330, 751; on sekiz vakıyye yuvalak atar —lar 147, 280, 281; pırankı eniklü —lar 107; saçma —lar 43, 88, 334, 948; sekdirme —lar 262, 445; şâhî —lar 349, 439, 526, 579, 746, 814, 918, 1004, 1055, 1094, 1095; yaçoş —lar 155, 293; —lar 8, 9, 20, 21, 23, 24, 27, 28, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 56, 62, 63, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 98, 99, 101, 106, 107, 108, 111, 115, 118, 127, 128, 134, 137, 138, 139, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 155, 157, 158, 159, 160, 162, 163, 164, 167, 169, 170, 171, 172, 173, 176, 180, 186, 187, 192, 193, 197, 198, 199, 201, 215, 217, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 228, 231, 232, 245, 257, 260, 263, 264, 265, 266, 270, 278, 279, 280, 281, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 297, 299, 302, 305, 308, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 325, 329n, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 354, 364, 365, 366, 367, 370, 374, 382, 384, 387, 393, 395, 396, 399, 402, 403, 404, 419, 420, 421, 422, 430, 436, 437, 438, 440, 441, 442, 443, 445, 476, 495, 496, 502, 509, 522, 526, 533, 535, 537, 543, 551, 553, 559, 581, 583, 584, 594, 599n, 616, 639, 640, 642, 643, 645, 646, 653, 654, 660, 669, 674, 680, 692, 693, 694, 700, 706, 712, 714, 724, 734, 735, 739, 746, 749, 751, 753, 754, 774, 784, 797, 802, 803, 804, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 818, 820, 821, 826, 835, 837, 842, 844, 845, 846, 848, 851, 852, 854, 859, 863, 864, 865, 866, 868, 869, 870, 871, 873, 876, 877, 887, 888, 899, 901, 902, 904, 905, 906, 907, 909n, 910n, 924n, 925, 927, 931, 932, 941, 942, 943, 944, 946, 947, 948, 949, 951n, 952, 953, 954, 956n, 957, 959, 960, 962, 965, 966, 974, 976, 978, 994, 1004, 1020, 1022, 1024, 1025, 1026, 1027, 1028, 1029, 1030, 1031, 1034, 1044, 1054, 1060, 1064, 1067, 1068, 1083, 1084, 1087, 1089, 1090, 1095, 1112, 1150, 1152, 1162, 1163, 1166, 1169,1171; —lar âlâtı 434, 868; —lar atılup/atılur 162, 262n, 336n, 362, 392, 416, 420, 438, 439, 445, 446, 576, 628, 751, 844, 950, 1075, 1097, 1099, 1104, 1105, 1106, 1111, 1147, 1161; —lar cengleri/harbleri 41, 44, 286, 313, 339, 844, 870; —lar çivileyüp 89, 343; —lar darbı 153, 284, 287, 341, 818, 873, 950, 952n, 953; —lar dökmek 9, 107, 356, 379, 699, 1054, 1124; —lar duhânı 820; —lar falyaları 297; —lar fınduğu 870; —lar gemileri 193; —lar hizmetleri 332, 437, 899n, 901, 905, 909n, 985; —lar kefçeleri 438; —lar kurup 91, 364, 520, 543, 692, 744, 817; —lar levâzımı 29, 707, 943, 964, 1055, 1111; —lar meterisleri 40, 867; —lar muhâfazaları 908; —lar mukābelesi 162; —lar mühimmâtları 227, 238, 256, 354, 400, 713, 992, 994, 1064, 1160; —lar kundakları 653; —lar nakli 860; —lar sadâları 28, 95n, 286, 332; —lar ön tekerleği 635; —lar savurup 74, 85, 265, 283n, 340, 344, 366, 502, 693, 813; —lar sekdirmeleri 337; —lar serpindisi 45; —lar sırığı 438; —lar şenlikleri 19, 31, 34, 47, 49, 52, 134, 192, 255, 256, 262, 269, 298, 300, 302, 336, 415, 426, 433, 505, 682, 731, 736, 754, 833, 860, 929, 989, 1018, 1032, 1035, 1057, 1105, 1151, 1166; —lar tedârükleri 906, 1007; —lar vezinleri 402; —lar yuvalağı 169; —luk 108; —luk tekerlek 241; — meterisleri 869; — mühimmâtı 50, 241; — palamarları 207; — pırankıları 62; — şenlikleri 137, 175, 210, 215, 505n, 547, 1022, 1039; — yeri 515, 893, 1077; — yuvalağı/yuvalakları 10, 15, 50, 180, 185, 238, 270, 388, 480, 541, 546, 549, 559, 708, 800, 842, 1089; — zahmı 81, 528, 951

topcu 12n, 26, 28, 30, 37, 40, 46, 48, 49, 51, 55, 72, 78, 83, 93, 112, 115, 138, 139, 184, 203, 247, 279, 284, 342, 369, 383, 401, 402, 437, 451, 456, 461, 462, 467, 472, 474, 476, 541, 606, 642, 656, 693, 700, 715, 776, 921, 942, 955n, 956n, 978, 992n, 1026, 1140, 1150; — alayı 245; —-başı 12, 20, 24, 25, 26, 38, 45, 46, 49, 56, 64, 71, 82, 83, 98, 111, 147, 148, 151, 154, 159, 160, 177, 184, 192, 200, 204, 228, 238, 255, 269, 275, 276, 278, 283, 295, 296,

299, 300, 305, 309, 320, 330, 331, 346, 354, 370, 377, 398, 402, 404, 419, 420, 421, 423, 429, 433, 446, 486, 507n, 512, 563, 582, 595, 622, 634n, 636, 652, 700, 712, 715, 724, 760, 764, 794, 807, 846, 860, 864, 877, 888, 893, 902, 951, 967, 969, 976, 982, 983n, 985, 994, 1020, 1053, 1055, 1065, 1067; —-başılık 402, 846; — Kâtibi 71, 83, 117; üstâd —lar 227, 279; —lar/topcıyân 10, 12, 13, 21, 26, 27, 28, 47, 49, 59, 63, 66, 76, 86, 87, 118, 129, 134, 137, 139, 150, 151, 156, 168, 170, 194, 199, 202, 205, 212, 214, 222, 257, 268, 277, 279, 280, 285, 289, 297, 300, 303, 309, 310, 315, 317, 331, 332, 333, 335, 356, 362, 366, 369, 382, 383, 401, 404, 417, 420, 421, 422, 427, 434, 437, 441, 442, 443, 445, 468, 481, 483, 487, 493, 501, 514, 530, 533, 545, 554, 603, 608, 612, 647, 667, 685, 687, 693, 700, 714, 715, 724, 734, 740, 763, 800, 802, 835, 837, 851, 852, 870, 873, 876, 877, 883, 888, 902, 908, 909n, 923, 929, 932, 951, 952, 955, 956n, 984, 992, 995, 1013, 1030, 1031, 1035, 1039, 1048, 1056, 1065, 1066, 1067, 1070, 1095, 1109, 1117, 1129, 1142n, 1159, 1162, 1163, 1166, 1170; —lar Ağası 777; —lar alayları 120, 149, 158, 193, 210n, 416, 718, 758, 828, 891, 1100; —lar bölük-başıları 107, 117, 182, 184, 192, 204, 216, 1099; —lar Bölük-başısı 83, 634; —lar kethudâları 300; —lar Kethudâsı 461, 563; —lar mevâcibleri 400; —lar neferâtı 36, 204; —lar ocağı 77, 120, 356; —lar odası 626; —lar zümresi 28, 115; —luk 297; —luk 'ilminde mâhir olmayanlar 402; —luk san'atı 402; — neferâtı 402, 563; —-yı 'atîk 37

Top-hâne 52, 56, 98, 110, 115, 176, 180, 184, 185, 229n, 240, 356, 377, 379, 398, 401, 402, 426, 429, 480, 546, 550, 551, 563, 588, 616, 626, 634, 652, 653, 656, 658, 659, 669, 699, 700, 702, 706, 708, 714, 827, 885, 1033, 1040, 1055, 1064, 1067, 1105, 1106, 1107, 1124, 1160, 1161, 1162; — Emîni Kâyim-makâmı 113; — emînleri 185; —-i 'âmire 105, 356n; — Ker-hânesi 106, 237, 241, 652; — mahzenleri 185, 549; — mesârıfı 185; — mühimmâtı 994; — Nâzırı 356, 372, 715; — ocağı 101

Top-hâne (Budun'da) 342

Top-hâne (Yanık Kal'ası'nda) 39

Top-kapusu 47, 607, 617, 767, 1033, 1173n

toprak/toprağ 40, 42, 366, 367, 528, 561, 690n, 738, 742, 749, 786, 787, 814, 961, 1098; çim — 38, 263, 289; —a döküp/düşüp 643, 644, 751; — çeken neferât 562, 613; —dan nişân honkalar 432; — kal'a 1025, 1026; — kalıb 1054; — kulle/kulleler 39, 223, 262, 340, 365, 368, 644, 739, 842; —lar 368, 641; — serpindüsü 219; — sürmek/sürüp/sürülüp 40, 42, 91, 148, 149, 150, 217, 219, 220, 293, 332, 392, 420, 441, 643, 743, 778, 814, 846, 949, 953, 960, 1026, 1031, 1096

Toprak-kal'a/kılâ' (Karga-çamı ile Kızılhân arasında) 520, 944, 958

Toprak-kal'a (Revân Kal'ası'nda) 642, 643

Toprak-kal'a (Zengî Nehri'nde) 389

topuzlar/topuslar; altun — 718, 722; altun murassa' — 1122; gümüş/sîm — 120, 722, 1013, 1070, 1100

torba 30, 40, 238, 438, 668, 713, 1096; —lar 42, 150, 218, 270, 289, 290, 293, 643, 644, 869, 1026, 1096

Tortum 773; — Mîrlivâsı 1088

Tosya 684n

Tovarnik 418, 423, 434; —-hânı 195, 259, 311, 357; — menâzili 21, 32

toy etdiler 176

toz 74, 217, 323, 331, 387, 527, 577, 957; dumanlu — 811, 821; —lar 74, 498; —ları duman misâl 934; —lu rüzgâr 396

tuc 270, 653; —dan top ağzı 234

tûfân 223n, 573, 575, 610, 879, 944; —-ı 'azîm 847; —-ı Nûh 220; şiddet üzere —lar 201

tuğ 717, 1010; —-i hümâyûn 116, 244, 608, 658, 1010, 1013, 1068n; —-keşler/keşânlar 119, 136, 711, 716, 945, 984n, 996, 1022, 1055, 1070, 1079, 1116; gönderlü —lar 136; —lar 4, 13, 14, 17, 19, 29, 36, 37, 58, 116, 117, 122, 144, 158, 160, 189, 211, 244, 246, 384, 386, 403, 404, 499, 502, 520, 538, 552, 570, 608, 610, 648, 720, 721, 722, 735, 740, 741, 755, 795, 821, 864, 888, 892, 902n, 913n, 932, 933, 946, 995, 1010, 1022, 1024, 1032, 1043, 1048, 1054, 1079, 1090, 1093, 1094, 1122, 1129; —lar dikilüp/dikilür 386, 400, 403, 485, 552, 564, 658, 795, 888, 982, 983, 1010, 1068; —lu 162n, 745, 1100; —lular 891

tuğla 871; yek-pâre —lar 815

tuğrâ; —lu hükm-i şerîfler 243; —-yı hümâyûn 671, 913n; —-yı Pâdişâhî 733; —-yı şerîf 373, 733; cedîd —-yı şerîf çekilüp 1135; —-yı şerîf çeküp 838

tuğyân 7, 41, 43, 221n, 265, 266, 289, 293, 370, 386, 458, 497, 632, 786, 830, 832, 848, 970, 1027, 1103, 1156; —lar 7, 9, 28, 51, 114, 350, 379, 461, 465, 493, 524, 530, 705, 726n, 803, 840, 978

Tulca 213, 434; — re'âyâları 206

tulum; —dan bir kelek düzülür 912; —lar 578, 823, 910, 912, 943; keçi derisi erkec —ları 1059; keçi —ları 905, 943, 946

tu'me-i şemşîr 166, 167, 168, 173, 367, 496, 679, 746, 751, 787, 845, 926, 1103; —ler 174

Tuna 11, 31, 41, 42, 43, 45, 48, 51, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 72, 73, 83, 84, 85, 86, 91, 99, 100,

107, 108, 113, 140, 142, 196, 205, 206, 207, 209, 212n, 232, 253, 255, 257, 260, 261, 262, 263, 266, 267, 268, 269, 275, 277, 278, 285, 286, 300, 303, 312, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 347, 364, 365, 366, 368, 440, 445, 452, 468n, 551, 612n, 632, 635, 636, 690, 693, 700, 706, 729, 743, 978, 992, 994, 1005, 1052; — Adası 22, 41, 42, 85, 89, 90; — akındısı 85, 91, 339, 732; — aklâmı 346, 400, 548, 992; — aklâmı Defterdârı 977; — Defterdârı 431, 632, 635, 693, 888, 993, 1001, 1004, 1041, 1051, 1131, 1175; — Defterdârlığı 346, 633, 750; — donanmaları 232, 275, 278, 354n; — etrâfları 60, 61; — Eyâleti'nde vâki' sağ kol 1149; — Eyâleti'nde vâki' sol kol 1149; — geçidi 193, 730; — gemileri 42, 48, 138, 194, 195, 256, 329, 354; — içre muhâlif adalar 232; — iskelesi 253; — kenârı 34, 39, 41, 61, 83, 86, 134, 135, 192, 259, 261, 362, 363, 365, 367, 368, 415, 725; — Köprüsü 80, 83, 113, 114, 201, 213, 215n, 263, 264, 265, 268, 286, 339, 421, 693, 707, 754, 1005; — mânendi/misâl 39, 687n; — muhâfazası 56, 127, 181, 710; — Nehri 10, 21, 32, 35, 56, 61, 64, 66, 70, 85, 86, 88, 99, 100, 134, 135, 137, 138, 181, 193, 199, 201, 213n, 300, 330, 358, 362, 365, 399, 420, 440, 632, 708, 715, 725, 726, 730, 731, 732, 743, 782, 803, 991, 1050, 1164; — Nehri akındısı 440; — Nehri Boğazı 63, 706, 731; — Nehri gemileri 481; — Nehri kenârı 19, 361, 362, 363, 366, 414, 732; — Nehri kulağı 63, 259, 726; — Nehri muhâfazası 102, 205; — Nehri sevâhili 60, 139, 140, 1050; — Nehri şaykaları 781; — Nehri yalısı 20, 21, 106, 361, 362, 365, 439, 632, 725; — nesedleri 264; — sefîneleri 1006; — sevâhili 39, 41, 43, 47, 51, 52, 56, 60, 61, 63, 64, 231, 261, 262, 265, 266, 287, 312, 318, 330, 340, 991, 1050, 1051, 1052; — şaykaları 32, 56, 254, 329, 690, 992; — varoşu 63; — yakası 51; — yalısı/yalıları 19, 22, 41, 60, 61, 64, 85, 93, 95, 99, 127, 181, 182, 183, 204, 205, 206, 207, 209, 224, 230, 233, 239, 259, 275, 285, 286, 287, 339, 363, 364, 365, 416, 421, 440, 710, 726, 731, 743; — yalısı muhâfazası 181n, 183n

Tuna değirmenlikleri (Pıravadi Kazâsı'nda) 691

Tunca 721, 724, 999; — Nehri/enhârı 59, 126, 127, 128, 249, 612, 613, 627, 721, 998, 999, 1001; — sevâhili 59, 998, 1000

Tunus; — Eyâleti 700; — Mîr-i mîrânı 887; — Vilâyeti 700

Tûr; dıraht-ı Cebel-i — 4, 6, 745

Turahanlı-zâde (Tırhala Beyi) 22

Turgud İni 602

Turhal 325, 860, 1059; — Kal'ası 860; — menâzilleri 860; — Vâdîsi 860

Turla (طورلو) 632; — Nehri 206, 631, 632, 690, 726, 739, 743, 744, 746, 747, 748, 749, 978; — Nehri Boğazı 690; — Nehri sevâhili 991; — Nehri yalısı 744, 751; — Suyu kenârı 738, 739, 748; — yalısı 749, 751

Turnacı; —başı 71, 104, 120, 124, 125, 132, 153, 184, 202, 268, 279, 285, 317, 328, 350, 351, 354, 369, 453, 468, 547, 555, 558, 563, 564, 571, 577, 586, 587, 591, 600n, 622, 633, 636, 647, 648, 673, 710, 718, 721, 740, 755, 760, 764, 765, 776, 785, 794, 807, 824, 827, 838, 851, 876, 884, 908, 909n, 923, 924, 925, 926, 928, 933, 955, 962, 977, 982, 1104, 1129, 1131, 1152, 1161, 1163; —başı Ağası 350; —başılık 560, 571, 1161; —lar 728, 986

turna telleri 1122

turvin 36, 38, 48, 51, 60, 271, 454; —ler 17, 28, 155, 172, 234, 285

Tutrakan 86, 206, 735n; — varoşları 51

Tuzla 795; — menâzili 489, 893; — Sahrâsı 385, 489, 539, 987, 1015; — sevâhili 987; — Vâdîsi 986, 987

tüccâr 18, 128, 232, 244, 278, 326, 489, 492, 506, 667, 723, 833, 840, 900n, 939, 1040,1072, 1083, 1149; gönüllü — bâzergânlar 248; âyende vü revende —lar 1017; ehl-i hıref —lar 672; —lar 46, 180, 327, 486, 508, 523, 546, 789, 819, 823, 846, 899, 903n, 992, 1038, 1040, 1149; — tâyifeleri 1073; — tâyifesi 50, 179, 920, 958, 992, 1140

tüfeng 29, 39, 42, 116, 162, 186, 233, 265, 324, 325, 382, 401, 438, 498, 501, 531, 579, 635, 644, 669, 706, 713, 742, 749, 774, 802, 818, 941, 945, 1025, 1044, 1047n, 1078, 1082, 1099, 1172n; — atarlar/atılup/serpüp 43, 61, 234, 334, 359, 480, 502, 528, 549, 837, 844, 918, 1075, 1099, 1104; — âteşi 41; — ciler 782, 1044, 1049; — darbı 35, 286, 818; —-endâz/endâzlar 41, 59, 76, 143, 144, 165, 213, 215, 242, 257, 290, 291, 314, 343, 362, 416, 437, 513, 740, 742, 744, 861, 891, 932, 944, 950, 983, 1027, 1030, 1047, 1100, 1150; —endâz bahâdırlar 531; — endâz cebeciler 206; —endâz kefere 61, 205, 215; —endâz neferât 690, 1043; — endâz segbânlar 205, 206, 242, 1023, 1081; —endâz yeniçeriler 74, 161, 201, 210, 439, 581, 941; — fınduğu 232, 870, 951, 1098; — fitili 75, 162; — 'ilmin öğrenmek 401; çarkî —ler 162; müzeyyen —ler 1070; pırankı —ler 367; şakaloz —ler 1025; —ler 8, 23, 24, 34, 38, 42, 44, 45, 59, 85, 95n, 119, 125, 147, 149, 151, 161, 163, 215, 234, 256, 266, 283, 284, 286, 292, 295,

301, 312, 313, 314, 315, 332, 339, 345, 359, 364, 366, 367, 384, 395, 404, 417, 437, 442, 443, 487, 506, 520, 522, 527, 528, 531, 533, 576, 579, 616, 617, 642, 645, 680, 687, 700, 705, 712, 724, 738, 742, 746, 751, 774, 798, 803, 804, 809n, 813, 818, 820, 837, 844, 854, 863, 868, 870, 871, 874, 895, 891, 895, 896, 925, 931, 932, 945, 952, 984n, 1025, 1026, 1029, 1073, 1075, 1082, 1092, 1097, 1099, 1104, 1105, 1106, 1163, 1171; —ler duhânı 820; —ler şa'şa'ası 136, 933; —/tüfengler şenlikleri 24, 40, 134, 137, 169, 176, 266, 285, 294, 299, 332, 505, 547, 615, 616, 682, 731, 736, 754, 804, 816, 833, 929, 1000, 1035, 1057, 1092, 1105, 1151, 1161, 1166, 1169; —leşüp 35, 527, 797, 817; cevherdâr —li/tüfenglü 718, 1025, 1048, 1055, 1100; çakmak —lü 88; —li/tüfenglü 19, 27, 29, 34, 36, 41, 51, 74, 76, 118, 162n, 232, 234, 277, 286, 303, 340, 366, 499, 501, 526, 527, 620, 676, 678, 731, 743, 749, 787, 816n, 868, 913, 922, 933, 1021, 1026, 1045, 1081, 1084, 1085; —li ağalar 117, 891; —li alaylar 404; —li askerler 90, 515, 978, 984, 1010, 1140; —li bostancılar 627;—li cebeci/cebeciyân 494, 501, 693, 978, 1066; —li dilîr oğlanlar 1076; —li hâyinler 494; —li hisâr erleri 20, 277; —li kapukulları 94; —li kefere 206, 368, 440, 692, 751; —li kul karındaşları 63; —li kullar 102, 118, 726; Mâzenderân —liler 676, 816, 822, 940, 1024; piyâde —liler 28, 33, 38, 61, 263, 272, 383, 462, 739, 960, 1010, 1030, 1045, 1152; —liler 257, 331, 370, 606, 891, 984, 1003; —li nâmdâr âdemler 1001; —li neferât/neferâtlar 37, 56, 60, 232, 275, 329, 407, 559, 684, 891, 900, 952, 974;—li piyâde/piyâdeler/piyâdegân 28, 33, 38, 61, 155, 263, 265, 272, 291, 307, 462, 738, 739, 917, 960, 1030; —li segbânlar 310, 312, 313, 322, 384, 387, 458, 515, 527, 768, 843, 885, 941, 949, 1082; —li süvârî 264, 277, 464, 527, 904n; —li yeniçeri/yeniçeriler/yeniçeriyân 19, 245, 494, 497, 714, 747, 751, 798, 803, 817, 838, 848, 924, 938, 986, 1056, 1092; — savaşı/cengi 313, 531, 843n, 844, 870, 924, 1097; — ta'lîmi 110, 111, 229n, 237, 301, 480, 705, 793; — yarası/zahmı 8, 81, 281, 644, 749n, 1082

Tüfeng-hâne (İstanbul'da) 379, 700

türbe 71, 231, 311, 326, 373, 469, 654, 665, 685, 704, 761, 1017, 1032, 1033, 1080, 1086; —dârlar 373, 811, 954, 1135; —-i cedîde 54; —-i münevvereleri 109, 175; —-i şerîf 176, 280, 492, 666, 784, 785, 896, 908n, 1017, 1135; —ler 590, 591, 805, 990, 1086, 1135, 1149n

Türk; — Etrâkı 772; —î edâlar 600n; —î 'ibâre 916; — telbîsleri 493

Türkçe-bilmez (Karahisâr-ı şarkî Beyi) 638, 644; —'ün Palankası 849, 850

Türkman/Türkmen 102, 370, 568, 703, 772, 886, 987, 988; ra'iyyet-i — 790; — ağaları 904; — 'âsîleri 492; —-başılar 895, 905; mekârî ile — develeri 901; — develeri 905; — eşirrâları 895; şarkdan bir alay — eşkıyâları 321; — eşkıyâları 508n, 881, 903n, 904; — ganemleri 905, 938; Azâz —ı 321; Yeni İl —ı 902; —ı 'Arab 496; —ı Haleb 716n, 902; —ı Ulus 326; — kabâ'ili 895; —lar 349, 541, 603, 811, 831, 864, 881, 895, 905, 1060, 1061; Kara Ulus —ları 915, 1046; —lar'ın ihtiyârları 895; —lar'un mazarratları 895; Koçurlu nâm —lı 881; — obaları 832, 894; Ulus — tâyifesi 549; — voyvodaları 102, 702, 886; — yaylakları 903n; — yazıları 894

tüskürüp 74, 163, 202, 205, 316, 361, 395, 531, 645, 691, 693, 798, 802, 818, 925, 950, 951, 952, 980

U

'ubûdiyyet 871; edâ'-i şart-ı — 968

'ubûr 18, 21, 22, 38, 41, 42, 49, 51, 60, 61, 72, 73, 81, 83, 84, 113, 114, 128, 130, 132, 138,140, 141, 142, 160, 162, 170, 171, 173, 192, 195, 196, 203, 215, 216, 221, 226, 241, 250, 253, 254, 255, 257, 260, 261, 263, 264, 265, 266, 267, 268n, 269, 275, 277, 280, 286, 289, 298, 305, 310, 311, 313, 314, 320, 323, 330, 337, 338, 340, 358, 363, 364, 368, 389, 412, 419, 422, 434, 435, 458, 466, 496, 515, 516, 517, 520, 575, 603, 662, 684, 693, 726, 729, 735, 739, 743, 748, 749, 754, 772, 776, 798, 810, 812, 816, 817, 823, 832, 841, 901, 902n, 904, 906, 908n, 909n, 910, 912, 938, 942, 944, 946, 954, 955, 960, 978, 991, 1005, 1012, 1015, 1019, 1026, 1046, 1070, 1083, 1085, 1089, 1092, 1093, 1104, 1113, 1117, 1119, 1125, 1164, 1166

'ucb 51; — kaynadup 839

ucuz 781, 1164n; —ca/ucuzça 380, 821; —luk 212, 658, 1129, 1161; —luklar 560

uğru 812; —lar 406

uğur 341, 424; —-ı hümâyûn 511; —ların müşâhede 341; —un hayr ola 246, 451, 487, 488, 572, 892

'uhde 701, 752, 826, 827, 843, 978; —ler 349, 752, 956

'ukalâ 349, 907

ulak 8, 18, 55, 68, 90, 96n, 191, 295, 299, 348, 350, 351, 393, 467, 474, 507n, 660, 669, 838n, 991, 1030, 1052, 1105; —lar 18, 51, 80,

319n, 373, 392, 590, 671, 689, 743, 815, 852, 875, 944, 946, 958, 1042, 1129, 1135
'ulemâ 14, 16, 17, 20, 36, 40, 41, 55, 60, 95, 96, 112, 119, 128, 132, 133, 135, 136, 193, 230, 231, 245, 247, 249, 252, 262, 289, 302, 345, 353, 372, 374, 383, 397, 406, 410, 432, 451, 477, 487, 492, 505, 506, 511, 514, 544, 545, 551, 552, 571, 600n, 611, 617, 622, 629, 648, 651n, 652, 670, 696, 698, 722, 728, 763, 779, 780, 781, 783, 784n, 788, 792, 840, 856, 862, 870, 872, 873n, 875n, 883, 889, 893, 895, 911, 933, 968, 973, 984n, 995, 1009, 1011, 1017, 1018, 1030, 1038, 1039, 1053, 1056, 1064, 1072, 1080, 1086, 1112, 1115, 1120, 1121, 1130, 1157, 1169, 1171; eşrâf-ı — 597; mu'teber — 252; —dan şerîf efendiler 781; — efendiler 188, 196, 210, 245, 622, 659, 697, 717, 779, 1055, 1068; —'-i kirâm 6, 58, 59, 69, 77, 96, 116, 123, 124, 109, 120, 168, 176, 228n, 236, 353, 372, 404, 405, 425, 427, 450, 451, 455, 456, 463, 471, 477, 481, 487, 545, 562, 589, 598, 600n, 604, 609n, 611, 626, 630, 650, 654, 659, 665, 666, 671, 685, 717, 736, 740, 744, 758, 761, 763, 777, 783, 784, 828, 890, 989, 1013, 1019, 1071, 1075, 1094, 1107, 1122, 1130, 1131, 1133, 1135, 1136, 1138, 1139, 1141, 1143, 1144, 1151, 1154, 1163, 1170, 1171, 1173, 1175; —'-i kirâm alayları 1056; —'-i kirâmlar 13, 14, 53, 57, 58, 120n, 187, 189, 208, 229, 236n, 306, 372, 378, 430, 457, 457, 459, 462, 538, 651, 667, 670, 723, 827, 830, 855, 889, 1001, 1022, 1038, 1039, 1107, 1170n; —'-i kirâm müderrisleri 1158; —'-i şer'-i şerîf 345; —lar 14, 19, 133, 188, 214, 250, 373, 385, 488, 519, 521, 666, 703, 789, 791, 833, 862, 911, 987, 988, 1030n, 1080, 1120n
Ulu Câmi' (Budun Kal'ası'nda) 337
Ulu Câmi'/Câmi'-i Kebîr (Diyârbekir'de) 586
Ulu Câmi' (Erzurum'da) 874
'ulûfe 225, 272, 288, 380, 402, 426, 475, 689, 1078; —ciyân 14,26, 242, 351, 719, 813; —ciyân Ağalığı 386; —ciyân Ağası 87, 816; — ciyân bölükleri 861, 1027; —ciyân-ı Yemîn 12, 49, 104, 148, 177, 178, 207, 310, 366, 376, 437, 461, 483, 499, 510, 512, 515, 517, 546, 556, 584, 586, 592, 600n, 604, 619, 620, 621, 642, 750, 751, 794, 933, 945, 981, 1116, 1163; —ciyân-ı Yemîn Ağalığı 25, 32, 92, 336, 466, 475, 483, 494, 549, 656, 704, 760n, 335, 913, 959, 960, 1143; —ciyân-ı Yemîn Ağası 122, 207n, 226, 269, 315, 326, 328, 345, 376, 390, 423, 466, 467n, 473, 490, 494, 526, 538, 541, 546, 586, 593, 639, 646, 710, 760, 764, 765, 776, 851, 887, 913, 966, 972, 973n, 1110, 1122, 1143; —ciyân-ı yemîn bölükleri 12n, 14, 530, 717; —ciyân-ı Yemîn Kâtibi 178, 376, 467n, 473, 483, 547, 592, 605, 710; —ciyân-ı Yemîn Kethudâsı 336, 386, 613, 620, 656, 710, 819; —ciyân-ı Yemîn Kitâbeti 466, 467; —ciyân-ı Yesâr 59, 68, 104, 105, 148, 177, 178, 187 , 207, 226, 241, 347, 376, 423, 461, 483, 499, 500, 508n, 512, 517, 536, 543, 546, 584, 586, 592, 600n, 604, 605, 619, 620, 621, 642, 656, 790, 794, 933, 945, 981, 1109, 1163; —ciyân-ı yesâr ağaları 320, 639, 924; —ciyân-ı Yesâr Ağalığı 310, 393, 413, 1137; —ciyân-ı Yesâr Ağası 113, 207n, 269, 304, 349, 350, 352, 356, 370, 376, 382, 423, 517, 556, 574, 586, 595, 656n, 710 , 760, 776, 835, 887, 966, 972, 1137, 1159, 1163; —ciyân-ı yesâr alayı 730; ; —ciyân-ı yesâr bayrakları 499; —ciyân-ı yesâr bölükleri 12n, 56, 500, 542, 607; —ciyân-ı Yesâr Kâtibi 178, 483, 499, 547, 592, 605, 710; —ciyân-ı Yesâr Kethudâsı 336, 386, 522, 656; —ciyân-ı yesâr neferâtları 383; —ciyân zümresi 744; nısf —ler 1074; —ler 370, 472, 473, 613, 647, 757, 990, 1074, 1112n; —leri kat' olan bedbahtlar 321; —leri tashîh olmak şartı 642; —li çavuşlar/çavuşân 248, 250, 401, 411, 657, 713; —ciyân zümresi 744; —li sipâh 990; —li yeniçeri 990; — sâliyânesi 958n; — şartı 809; — talebi 225n; —ye müstehakklar 168
Ulu-kışlak/kışla 495, 638, 988, 1083; — menâzili semti 796
Ulus 599n, 772; — Ekrâdı 549, 938; — tâyifesi 523, 549; Türkman-ı — 326; — Türkman tâyifesi 549
umûr 780, 986, 1057; ahvâl-i — 349; —dîde 14, 44, 96, 109, 409, 461, 484, 589, 1034, 1052; —dîde ağalar 277; —dîde kapu-kulları 263; —dîdeler 317, 456, 909n, 936; —dîde neferâtlar 842; —i memâlik/ memleket 475, 557, 765, 931; —i mu'azzama 67, 477; —u tedbîre kādir 418, 608, 825
'Urbân 523; Ekrâd-ı — 1092; — kabâyili 508, 513, 520, 521, 522, 523, 529, 541, 955; çöl —ları 947; Tayy —ları 812; — tâyifesi 549, 815, 947, 1092; bk. ayrıca *'Arab*
Urfa 904n bk. ayrıca Ruha
urgan 692, 872; —-ı salya 134; —lar 181, 430; —lar ile keşîde 866
'uryân 529, 823; — kabîleler 528; — tenleri 901
'Usfûr Bey (Şedîd Bey'in karındaşı) 513, 599n
'usret 145, 220, 259, 894, 936
ustalar 615
'Uşşâk Sancağı 1111
uyanlu; at mücevher — 675
Uyvar 88, 235, 264, 267, 353, 399, 420, 694, 695; — Kal'ası 263, 266, 267, 413, 433, 694; — menâzili varoşu 266; — Sahrâsı 94; —

seferi 235, 240; — sınuru 695; — Vilâyeti 263; — yakası 440
'uzlet 783; — makāmı 670; —nişîn 689n
Uzun Ahmed-oğlu/zâde bk. Ahmed-oğlu/zâde (Uzun/Tavîl, Çorbacı, Hille Livâsı, Celâlî, müfsid, Bağdâd'da olan hâyin, şakî, bed-baht, müfsid)
Uzun-çarşu (İstanbul'da) 554
Uzunca-ova (Hasköy Kazâsı'na mülhak) 17, 18, 128
Uzun Efendi (Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden, seferde Re'îsülküttâb, Baş-tezkireci) 179, 355, 370, 418, 451, 1178n
Uzun Köprü 613, 614, 628

Ü

ümenâ 881; —lar 490, 559, 727
ümerâ 936, 941; —'-i kirâm 49, 744, 745
ümmîz 37, 41, 47, 81, 85, 147, 246, 278, 293, 308, 455, 465, 645, 654, 811, 863, 903n, 940, 1028; imdâd —i 223, 802, 1027; —ler 28; —lerin kat' edüp 364
Üngürus 9, 47, 52, 58, 67, 97, 100, 181, 229, 240, 274, 353, 355, 376, 456, 459, 468, 546, 1153; — ahvâli 29, 473; — elçileri 1063, 1126; — gazâsı 353; — Kıralı 7, 240; — kıralları 6, 350, 1118; — kıralларının pîşkeşleri 903n; — kıralларının elçileri 903n, 1168; — kıralларının taht-ı kadîmi 140; — kilidi 140; — memâliki 44; — seferi/seferleri 4, 11, 12, 16, 29, 30, 54, 56, 57, 59, 66, 68, 77, 95, 96, 97n, 135, 139, 180, 181, 182, 183, 185, 229, 230, 231, 233, 235, 237, 239, 240, 242, 248, 249, 250, 263, 267, 277, 301, 305, 321, 329, 350, 351, 353, 354, 355, 360, 374n, 376, 398, 399, 400, 401, 402n, 410, 411, 429, 452, 456, 457, 480, 852, 1011; — seferi mühimmâtları 51, 52, 327, 346, 353; — seferi tedârükleri 229n, 354; — Serdârı 235; — serhaddi muhâfazası 457n; — vilâyetleri 278
'ünvân 17, 46, 49, 54, 118, 123, 124n, 133, 145, 188, 249, 252, 262, 282, 294, 296, 302, 303, 309, 407, 434, 444, 456, 487, 524, 570, 571, 598, 601n, 604, 608, 617, 622, 624, 665, 666, 682, 688, 697, 756, 767, 770, 784, 862, 874, 943, 995, 1022, 1129, 1143; —-ı 'izâm 741; —lar 169
ürkündü 75, 86, 129, 358, 368, 695, 781, 843, 844, 845, 848, 849; — kasdı 291; —ler 221
Üsküb 26, 228, 1002, 1049; — Beyi 433, 640; — Kazâsı 270; — Livâsı 292, 1068; — Mîr-livâsı 22, 60, 265; — Sancağı (Rumeli sancaklarından) 204, 730; — Sancağı Beyi 679, 694, 734; — Şehri 690
Üsküdar 29, 112, 141, 352, 383, 384, 385, 426, 457, 458, 460, 462, 463, 469, 474, 475, 476, 484n, 485, 486, 488, 489, 515, 537, 538, 539, 544, 548, 552, 553, 554, 555, 557, 559, 560, 564, 565, 566, 603, 604, 625n, 634n, 636, 637, 653, 658, 659, 672, 687, 761, 777, 780, 795, 828, 852, 853, 882, 883n, 889, 890, 892, 893, 975, 983, 984, 985, 986, 987, 1007, 1008, 1010n, 1011, 1012, 1013n, 1014, 1015, 1039, 1040, 1041, 1043, 1050, 1052, 1057, 1058, 1063n, 1067, 1069, 1070, 1073, 1105, 1118, 1121, 1124, 1125, 1127, 1128, 1129, 1130, 1140, 1141, 1158, 1167, 1169, 1172, 1173n, 1174, 1177n; — bağçeleri 1122, 1167; — Boğazı 1169; — çayırları 1076; — İskelesi 462, 659; — kayıkları 804; — menâzili 539, 829; — mesîreleri 1167; — Sarayı 383, 462, 488, 779, 780, 987, 1039, 1051, 1055, 1063, 1069, 1076, 1086, 1118, 1127, 1157; — köşkleri 987; — Sahrâsı 1069n; — seferi 552; — Vâdîsi 1172
üsküf 443; altun —ler 256, 688, 718; serâser altun —ler 1071; —ler 733; altun —lü 374, 688, 718n, 891, 1080, 1092, 1100, 1154n; sürh altun —lü 1056; —lü 4, 5, 19, 36, 242, 1092n; altun —lü bayraklar 404; —lü çukadârı 19; altun —lü iç halkı bendeleri 745; —lü keçeler 294; altun —lüler 718; —lüler 1073; —lü silâhdâr 19; —lü şâhinler 987; altun —lü yeniçeriler 245, 688, 1101n, 1154
üslûb 40, 284, 416, 1101; —-i sâbık 63, 69, 72, 88, 96, 99, 126, 133, 136, 144, 249, 262, 269, 284, 293, 294, 312, 317, 328, 434, 608, 654, 861, 862, 862n, 868, 893, 1024; —-i sâbık üzere 14, 417, 452, 550, 551, 552, 564, 565, 570, 572, 577, 599n, 624, 649, 650, 651, 670, 721, 728, 752, 757, 797, 800, 821, 929, 932, 1001, 1019, 1034, 1051, 1053, 1063, 1075, 1077, 1146
üstâd 10, 28, 297, 356, 401, 421; —ân-ı mehterân-ı 'alem 711; —ân-ı nefîrler 996; — ân-ı seng-tıraşân 195, 561; —ân-ı zurnalar 996; — bölük-başılar 402; — cerrâhlar 403; — dökücüler 700; — kal'a topcuları 279; —lar 23, 112, 193, 230, 315, 362, 388, 402, 416, 601n, 626, 669, 711, 756n, 920, 987, 998, 1054, 1060, 1169n; — mi'mârlar 725; — sâzendeler 598; — topcular 227
Üşni (Şehrezol sancaklarından) 915, 916n
üştür 307, 1070; —ân 517, 524, 834, 847, 901, 910, 912; —ân katârları 304n, 799, 912, 1076, 1079; mîrî —ân-ı mâde 49, 889; —ân-ı mâde 247n, 302, 304, 485, 541, 966, 970, 997, 1007, 1060, 1070, 1116; —ân-ı mâde ahûrları 1059; —ân-ı mekârî 821; —ân-ı mîrî develer 1038; mîrî —ân-ı ner 49, 889; —ân-ı ner 302, 304, 485, 541, 966, 970, 997, 1007, 1060, 1070, 1116; —ân-ı

ner ahûrları 1059; —lar 330, 814, 853; — lar iştirâsı 541, 1061; mekârî —ân/üştürler 864, 886, 887, 1012; mîrî şüttürler/—ân/üştürler 513, 814, 819, 824, 825, 861, 983, 989, 1012, 1018, 1076, 1079; —ler/[ü]ştürler 26, 56, 265, 270, 1076, 818, 879, 1015, 1018; saka —leri 794; —ler tedârükleri 1061; — palanı 605

üşündü 35, 47, 48, 81, 85, 127, 208, 223, 305, 314, 318, 361, 554, 580, 641, 643, 737, 744, 842, 1147, 1152; —ler 35, 95n, 127, 223, 308, 339, 621n, 960

üzengi 121, 124, 611n, 1136; — ağaları makāmında 727; — çalar 156

Üzice (اوزیجسه) 270

üzüm 146; siyâh kuru — 575; —leri sergilerde 575

V

va'de 81, 198, 212, 254, 279, 293, 566, 567, 600n, 686, 724n, 901, 941, 966, 967, 1042, 1088, 1100, 1101, 1111, 1114; — erişüp 109n, 571n, 805, 819n, 822; —-i 'ömr 303, 805, 1049n; —ler 44,109, 255, 279, 286, 298, 319, 369, 386, 422, 445, 463, 473, 503, 555, 748, 788, 791, 822, 872; —leri nâ-temâm olan kul-oğulları 317; —leri temâm olan kul-oğulları 445; — verilüp/verilür/verüp 522, 602, 689, 732

vâdî 8, 11, 14, 18, 23, 25, 33, 34, 36, 37, 38, 43, 61, 63, 244, 252, 255, 259, 260, 266, 267, 280, 290, 295, 314, 315, 316, 323, 327, 347, 472, 477, 493, 496, 527, 528, 529, 531, 532, 570n, 577, 729, 812, 813, 817, 818, 822, 831, 832, 837, 838, 842, 856, 859, 865, 866, 874, 880, 881, 893, 894, 895, 896, 898, 900, 903n, 907, 909n, 921, 924, 999, 1001, 1005, 1011, 1016, 1017, 1018, 1019, 1021, 1025, 1058, 1082, 1085, 1086, 1088, 1151, 1166n, 1167; bataklu — 809; mahûf —ler 860; —ler 811, 830, 894, 908n, 921n, 945, 1115n; sazlıklı — 831

Vâfir Paşa (Kars Beylerbeyisi) 642

vahdet 685, 689, 765, 789, 870, 884; — ihtiyâr eder/edüp 593, 670; —inde 71n, 554, 558, 1009n, 1057; —ler 760, 781

Vâ'iz 16, 22, 59, 77, 161, 210, 244, 302, 412, 725, 1036, 1140, 1145, 1168n, 1169, 1177n, *1178n*; — *efendiler* 245, 1107; İstanbul câmi'lerindeki —ler 1176n; —ler 289

vakf 495, 569, 654, 850, 1017, 1033; —lar edüp 665

vakıyye 78, 170, 171, 212, 241, 341, 375, 440, 553n, 560, 636, 660, 707, 815

vâki' 92n, 232n, 233n, 246n, 274, 276n, 326, 380, 424, 428, 429, 439, 481n, 485, 496, 498, 524, 550, 552, 554, 559, 562, 564, 573, 575, 578, 587, 593, 606, 624, 626, 634, 655, 661, 663, 667, 673, 685, 702, 705, 707, 715, 727, 737, 739, 762, 764, 780, 781n, 783, 784n, 786, 793, 801, 806n, 833, 847, 852, 878, 881, 888, 907, 914, 916, 943n, 944, 959, 962, 963, 965, 969, 993, 1002, 1007, 1017, 1032n, 1033, 1036, 1040, 1050, 1062, 1073, 1083, 1089, 1095, 1098, 1105, 1108, 1128, 1146, 1147, 1152, 1153, 1156, 1160, 1161, 1167, 1172, 1173, 1176n, 1177n

vakit/vakt 94, 98, 102, 106, 115, 147, 151, 158, 165, 166, 190, 228, 254n, 263, 350n, 356, 359, 401n, 411n, 412n, 459, 528, 568n, 581, 587, 635, 659, 669, 725n, 746n, 809, 840n, 849, 880n, 902, 926, 930, 934, 936, 940, 944, 947, 949, 952, 958, 962, 963n, 965, 990, 1001, 1002, 1003, 1012, 1014, 1015, 1018, 1019n, 1025, 1034, 1035, 1040, 1049n, 1055, 1057, 1058, 1059, 1062, 1064, 1075, 1077, 1078, 1090, 1092, 1094n, 1098, 1107, 1110, 1114, 1139n, 1141, 1151; bî— 145, 160, 358, 582; —de müsâ'ade yokdur 267, 350; — gözedüp/gözedür 717, 769, 1102; —-i adhâ 17, 109n, 133; —-i 'asr 35, 43, 96, 303, 496, 499, 502, 532, 630, 655, 741, 867, 872; —-i ağustos eyyâmı 327; —-i 'asr 303n; —-i çayır zemânı 1058; —-i duhâ 84, 109, 234, 256, 362, 469, 718, 820, 925, 1002, 1134, 1144; —-i duhâ-yı kübrâ 289, 292, 313, 527; —-i evvel-bahâr 117n, 302; —-i eymen evkāt 486; —-i/vaktü'l-fecr 24, 35, 292, 302n, 500, 519, 927, 995, 1019, 1027, 1075; —-i fecr tulû' edince 33, 332, 519, 1170n; —-i geçüp 936, 971; —-i güz 556; —-i hâcetler 974; —-i harbler 240; —-i hazîran zemânı 117; —-i hevâ 1001; —-i 'işâ 44, 746, 860, 1152; —-i kânûn-i evvel 828; —-i kânûn-i sânî 515; —-i leyâlî 252; —-i leyl 284; —-i mağrib 165, 289, 332, 655, 781, 932; —-i muhâlif 267; —-i mübârek 110, 145, 150, 244, 275, 291, 299, 329, 372, 403, 404, 450, 486, 531, 557, 624, 652, 654, 662, 678, 712, 716n, 888, 1025, 1026, 1055, 1072, 1118, 1145, 1171; —-i nehâr 845n, 846; —ine mevkūf 1012; —-i pâyiz 1035; —-i rûz-i kāsım 338, 1034; —-i sabâh nemâzı 80, 112; —-i sabâhu'l-hayr 16; —-i salât-ı 'asr 255, 316; —-i salât-ı 'îd-i adhâ 1002; —-i salat-ı 'işâ 24, 135, 136, 375, 869; —-i salâtü'l-fecr 136, 840, 860, 889, 920, 952; —-i seher 19, 126, 157, 358, 724, 746, 818, 840, 841, 932, 951, 952; —-i seher karanlığı 232; —-i subh 441, 1099; —-i şâfi'î 554; —-i şeref-i şems 1013; —-i şitâ 300, 342, 474, 511, 826, 830, 1042; —-i şubat 515; —-i temcîdler 33; —-i temmûz 820; —-i zuhr 981, 1176n; şiddet —leri 1042, 1050; —leri geldükde 919, 1157

Val 99; — altı 197; — Deresi 34n, 197; — Deresi menâzili 23, 27, 32, 34; — Deresi sahrâsı 197; — Sahrâsı 318; — Vâdîsi 23, 317, 318
Vâlî 297, 326, 523, 548, 770, 785, 827, 967, 975, 1066n, 1062, 1109, 1111
Vâlide; — hazretleri 53; — Sultân 195, 230, 231n, 560, 990n; — Sultân hazretleri 175
Valpova Livâsı 238
Van 391, 392, 396n, 674, 687n, 920, 936, 1035n, 1036n, 1048, 1061, 1088; mahrûse-i — 1035; — ağaları 1024; — altı 582; — askeri 389, 392, 394, 643, 675, 935, 979; — Beylerbeyisi 179, 248, 388, 391, 394, 482, 549, 559, 575, 577, 580, 582, 589, 599n, 623, 639, 642, 643, 644, 646, 668, 669, 675, 679, 680, 682, 929, 935, 940, 979, 1053, 1066; — deryâsı 392, 584; — deryâsı kenârı 675; — deryâsı sevâhili 1035; — Ekrâdları 1035; — etrâfları 180; — Eyâleti 382, 391, 396, 574, 589, 593, 680, 768, 770, 772, 899, 1114n, 1125; — Eyâleti sınuru 916; — Kal'ası 248, 391, 392, 393, 396, 583, 584, 643, 674, 675, 801, 901, 979, 980, 981, 982, 1035, 1036, 1048, 1058, 1066, 1141, 1142; — Kal'ası muhâfazası 541, 970, 1043, 1059, 1142n; — Kal'ası Sahrâsı 674, 1035; — kulları 388, 642; — Mîr-i mîrânı 248, 535, 536, 800, 801, 825, 899, 901, 935, 1024, 1032, 1042, 1048; — muhâfazası 391, 980, 1142; — Sahrâsı 675; — sancakları 382; — Vilâyeti 11, 392, 583, 584, 592, 675, 975, 1035
Varad 80, 217, 337; — Kal'ası 100, 206, 209, 216, 217, 219, 220, 221, 231; — seferi 186, 187n, 206, 226
Varadin 99, 114, 140, 194; — Kal'ası 140, 141, 170, 171, 226, 268, 269, 342; — Köprüsü 140, 141, 171, 226, 342; — menâzili 140, 142, 342
Varbaş (Rumeli'de) menzili 727n
vâridât 377, 431; — aklâmları 27; —cı/ Vâridâtî 104, 178, 184, 398, 429; —cı Halîfesi 178, 635; —cılık 1138; —ı/Vâridâtî-i Evvel 377, 709, 759; —ı/Vâridâtî-i Şıkk-ı Sânî 377, 709
Varna 30, 56, 115, 127, 139, 185, 380, 400, 430, 550, 636, 803, 804, 852, 1004, 1142; — İskelesi 106, 111, 430, 588, 636; — Kazâsı 238n; — yalısı 1075
varoş 24, 34, 72, 77, 79, 89, 146, 147, 148n, 150, 216, 217, 218, 224n, 261, 262, 272, 280, 283, 286n, 333, 334, 436, 439, 441, 443, 452, 519, 676, 732, 739, 743, 774, 795, 845n, 915, 921, 936, 937, 956n, 960, 961, 965; —ı 'azîm 898; —ı kadîm 957; —ı kılâ'lar 921; — karyeleri 146; ma'mûr —lar 283; —lar 52, 172, 334, 335, 578, 742, 822, 931, 960, 1091; — misâl 146; — misâl kal'a 816
Vâsıl Paşa (Pespirim Kal'ası'nın zabtında bulunanlardan) 25
Vasıt/Vac/Vaç (=Waitzen) 91, 200, 201, 202n, 204, 285, 339, 353, 354, 355, 361, 399, 435, 468, 694; — altı 201, 264; — İskelesi 50, 99, 261; — Kal'ası 201, 204, 264n; — Ovası 224n; — Palankası 264; — Sahrâsı 201; — seferi 182, 187n; — varoşları 264, 343; — varoşu 264; — yolu 444
vasıyyet 110, 704, 1086; —ler 590
vaşak; sevb fâhir — 229
vatan 291, 352, 489; terk-i — 221, 292, 496, 775, 791, 882, 930, 933, 937, 1091; —lar 545, 1072, 1082; kûhistânlarda — dutup 903n, 1084; celây-ı — edüp 775; —larmdan cüdâ düştüp 1034
va'z 73, 252, 654, 655, 725, 840, 1033, 1144
vazîfe 272, 297, 878; —horân 653; —horânlar 1053; —ler 21, 696, 761, 789, 1061, 1140, 1168n
vebâ 870
vecde getürüp 532
vech-i meşrûh üzere 202n, 248, 330, 379, 497, 547, 605, 636, 657, 665, 684, 715, 826, 844, 886, 936, 974, 999, 1007, 1074, 1086, 1149
vedâ' 14, 16, 58, 59, 69, 70, 80, 121, 188, 189, 190, 215, 225, 246, 248, 268, 357, 358, 363, 384, 385, 405, 415, 416, 431, 444, 457, 463, 487, 488, 567, 612, 614, 637, 658, 659, 679, 683, 712, 828, 840, 857, 892, 893, 901, 984, 985, 987, 1038n, 1056, 1057, 1115, 1144; —lar 14; —laşup 477, 828; — niyyeti 566
vefâ 208, 471, 472; —dâr 341, 466; —dârlık 1044, 1047; bî-—lık 252, 1047
Vefâ 685; — Hânı 685; — semti 687
vefât 52n, 57n, 109n, 110n, 135n, 178n, 188n, 207, 212, 226, 227, 259, 303n, 324, 371n, 372n, 373n, 393n, 396, 397n, 417n, 458n, 567n, 588, 590n, 591n, 599n, 601, 618n, 633, 647, 658, 666n, 684n, 685, 698n, 703n, 764, 771, 772, 779, 790n, 805n, 819, 823, 838n, 964, 980n, 1011n, 1041n, 1081n, 1086n, 1090n, 1092n, 1117n, 1133, 1145, 1153n, 1159n; —lar 306
vekâr 123, 136, 245, 475, 688, 689, 733, 785, 996, 1001n, 1013, 1022, 1040, 1071, 1136, 1151, 1154n
Vekîlharc 436; — Kâtibi 242
Veli (Küçük, şakî) 323
Veli Ağa/Paşa (Kapucu-başı, Yeniçeri Ağası, Rumeli Beylerbeyisi, Budun muhâfazasında) 96, 101, 104, 108, 111, 117, 135, 140, 143, 154, 156, 158, 170, 181, 182, 196, 201, 211, 212
Veli Bey (Cizye) 179
Veli Bey (Gulâm-ı Bâkî) 179

Veli Bey (Köstendil Beyi) 1095
Veli Bey Ilıcası (Budun'da) 263, 339
Veli/Veliyyüddîn Efendi ('azîzlerden, Sultân/Şehzâde Mehmed Hân Câmi'i'nde Vâ'iz ü Nâsıh, Şeyh, Ders-i 'âmm) 1170, 1177n, 1178n
Veli Efendi (Mukāta'a-i İstanbul, Mukāta'ât-ı Kefe, Kılâ' Tezkirecisi) 104, 377, 558
Veli Efendi (Anadolu Tezkirecisi) 558
velînî'met 419
velvele 25, 61, 504; — verüp 1132
Venedik 1118; — balyozları 1126; — elçileri 903n; — kalyonları 988; — keferesi 546
verâset 444n
vergiler 190
vesîle 350, 411, 525, 791, 1165, 1166
vesvâs 1081; —-i şeyâtîn fi'li/idlâli 324, 773
Veysî Efendi (Tezkire-i Kılâ'-ı Küçük) 709
vezâret 58n, 77, 236, 301, 346, 371, 393n, 414, 419, 426n, 428n, 456, 559, 566, 595, 597, 629, 649, 651, 672, 684, 692, 694, 697, 701, 703, 714, 716n, 720n, 737, 740n, 750n, 757, 760, 764, 766, 771n, 780, 781, 789, 793, 806, 824, 825, 830, 837, 931, 955, 967, 968, 977, 980n, 1006n, 1009n, 1021n, 1023, 1030n, 1062, 1110, 1114n, 1122, 1128, 1137, 1138, 1142, 1146, 1148, 1150n, 1162, 1175n, 1177n; Küçük — 181, 460; — hâssı 1036; — hil'ati 231; —-i 'izâm 968; — mertebesi 889; — pâyesi 297, 829; — sadrı 687; — sevdâsı 1172; — tama'ı 347; — ümmîzleri 782
Vezîr 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 17, 18, 22, 23, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 37, 38, 43, 45, 47, 48, 49, 50, 52, 54, 55, 57, 58, 60, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95n, 97, 98, 101, 106, 107, 109, 110, 112, 113, 114, 120, 121, 125, 127, 133, 134, 135, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 146, 147, 148, 149, 151, 154, 156, 157, 158, 159, 162, 164, 165, 166, 168, 171, 175, 177, 179, 181, 182, 183, 184, 186, 187, 188, 189, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 222, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 235, 237, 239, 248, 258, 259, 261, 265, 267, 268, 271, 272, 273, 274, 275, 279, 285, 285, 287, 288, 291, 293, 296, 298, 299, 301, 303, 304, 305, 306, 307, 309, 310, 311, 314, 317, 318, 319, 320, 322, 323, 325, 326, 328, 330, 335, 337, 338, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 361, 362n, 363, 364, 368, 369, 370, 371, 372, 374, 375, 376, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 404, 405, 408, 409, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 422, 423, 425, 426, 427, 428, 429, 433, 434, 436, 438, 439, 444, 447, 448, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 488, 489, 490, 493, 497, 498, 502, 506n, 507n, 509, 511n, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 525, 527, 532, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 551, 552, 553, 555, 558, 559, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568n, 570, 572, 573, 574, 576, 577, 579, 580, 581n, 582, 585, 587, 588, 589, 590, 592, 594, 595, 596, 597, 598, 599n, 600n, 601n, 602, 603, 604, 606, 607, 609, 611, 612, 614, 618, 619, 620, 622, 624, 625, 627, 629, 630, 631, 633, 634, 635, 637, 638, 639, 640, 641, 647, 648, 649, 650, 651, 653, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 668, 669, 671, 672, 674, 680, 681, 683, 684, 685, 686, 687, 689, 690, 691, 692, 696, 697, 700, 701, 702, 703, 705, 706, 708, 709, 714, 716n, 720, 731, 732, 735, 737, 740, 743, 748, 749, 750, 753, 754, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 773, 776, 777, 778, 779, 780, 782, 783, 784, 786, 787, 788, 789, 792, 794, 799, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 813, 820, 821, 823, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 832, 834, 838, 839, 849, 850n, 851, 852, 853, 855, 856, 857, 858, 860, 861, 864n, 867, 873, 874, 876, 877, 878, 880, 882, 883, 885, 889, 890, 892, 897, 900, 901n, 902n, 903n, 906, 923, 929, 948, 955, 956n, 960, 961, 962, 963n, 967, 968, 969, 970, 971, 973, 975, 976, 977, 979, 980, 981, 982, 983, 985, 986, 987, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 997, 999, 1000, 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1006, 1007, 1008, 1009, 1010, 1011n, 1012, 1015, 1016, 1020, 1021, 1025, 1026, 1029, 1030, 1031, 1032, 1033, 1035, 1036, 1037, 1038, 1039, 1040, 1041, 1042, 1044, 1045, 1046, 1048, 1049, 1050, 1051, 1051, 1053, 1054, 1055, 1057, 1061, 1062, 1063, 1065, 1066n, 1068, 1069, 1073, 1075, 1077, 1078, 1079, 1081, 1084, 1086, 1088, 1089, 1090, 1091, 1093, 1095, 1098, 1099, 1102, 1104, 1105, 1106, 1107, 1108, 1109n, 1110, 1111, 1113, 1115, 1116, 1117, 1118, 1119, 1120, 1121, 1122, 1123, 1124, 1125, 1126, 1128, 1129, 1134, 1136, 1137, 1138, 1139, 1140, 1142, 1143n, 1144, 1145, 1146, 1148, 1149, 1150, 1152, 1153, 1155, 1157, 1158, 1159, 1160, 1161, 1162, 1163n, 1164, 1165, 1166, 1167, 1168, 1171, 1172, 1174, 1175, 1176, 1178n; Küçük — 54, 154, 692, 830, 971n; — dîvânları 586; — hazretleri 182, 201, 211, 213, 369, 386, 406, 472, 583; —-i Âsaf-ı zemân 15, 37, 72, 121, 145, 249, 489, 501, 689, 874, 913, 931, 932, 1171; —-i 'atîk 409, 595; —-i a'zam 6, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 25, 26, 31, 32, 33, 34, 36, 38, 39n, 41, 45, 49n, 50, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79n, 80, 81, 82, 83, 86, 87, 91, 92, 93, 95, 97, 98, 101, 102, 109, 110, 115, 116, 118,

126, 127, 132, 133,135, 136, 137, 139, 141, 147, 148, 150, 152, 153, 156, 157, 159, 162, 165, 166, 167, 168, 169n, 170, 175, 176, 177, 180, 181, 183, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 196, 206, 208, 226, 228n, 229n, 230, 231, 235, 236, 237, 239, 240, 242, 243, 244, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 253n, 254, 255, 256, 259, 263, 266, 267, 269, 274, 275, 277, 279, 280, 282, 283, 284, 288, 290, 291, 294, 297, 298, 302, 303, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 318, 319, 320n, 328, 331, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 342, 343, 344, 347, 348, 351, 354, 355, 356, 358, 370, 371n, 372, 373, 374, 375, 377, 378, 379, 380, 381, 383, 384, 386, 388, 389, 397, 398, 393n, 399, 400, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 422, 423, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 437, 438, 439, 440, 442, 443, 444, 445, 446, 449, 450, 453, 454, 455, 457, 459, 460, 461, 463, 470, 473, 474, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 487, 488, 489, 491, 493, 494, 495, 496, 498, 499, 500, 501, 502, 504, 505, 506, 507n, 508n, 509, 510, 511, 513, 516, 517, 518, 519, 524, 525, 526, 527, 528, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 540, 544, 545, 548, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 570, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 594, 595, 598, 599, 600n, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 608, 609, 610, 611, 612, 613n, 614, 615, 616, 617, 619, 621, 623, 624, 625, 626, 627, 630, 631, 633, 634, 636, 637, 639, 640, 641, 642, 644, 646, 649, 650, 651, 653, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 662, 663, 664, 667, 668, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 681, 682, 683, 685, 686, 687, 688, 690n, 692, 696, 697, 699, 701, 702, 703, 704, 705, 708, 712, 713, 716, 719, 722, 724, 725n, 727, 728, 729, 730, 733, 735, 736, 738, 740, 743, 747, 748, 749, 752, 757, 758, 761, 762, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 776, 777, 779, 780, 781, 783, 784, 789, 790, 791, 793, 795n, 796, 797, 798, 799, 801, 805, 806, 809, 810, 813, 814, 815, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 832, 833, 836, 841, 844, 845, 847, 848, 850, 853, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 869, 872, 873, 874, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 886, 887n, 888, 889, 890, 892, 893, 894, 895, 896, 898, 899, 900, 901, 902, 903n, 907, 908n, 909n, 910, 912, 913, 914, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 926, 927, 928, 930, 931, 933, 934, 936, 937, 939, 940, 941, 942, 946, 948, 949, 951, 955, 956n, 957, 958, 959, 961, 962, 964, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 975, 982, 983, 984, 986, 987, 989n, 993, 1003, 1006, 1007, 1012, 1020, 1021, 1023, 1024, 1025, 1027, 1028, 1029, 1035, 1036, 1037, 1038, 1041, 1042, 1043, 1044, 1045, 1046, 1048, 1049, 1052, 1053n, 1054, 1055, 1056, 1057, 1058, 1060, 1061, 1062, 1063, 1065, 1066, 1078, 1079, 1084, 1085, 1087, 1090, 1093,1097, 1098, 1099, 1100, 1104, 1109, 1111, 1112, 1113, 1114, 1118, 1119n, 1125, 1127, 1128, 1129, 1130, 1131, 1134, 1138, 1140, 1142, 1144, 1148, 1151, 1154n, 1159, 1160, 1165n, 1171, 1172, 1173n, 1175, 1177n; —i a'zam ağaları 446, 1126; —i a'zam alayları 23, 313, 527, 528, 818, 867; —i a'zam bârgâhı 33, 682; —i a'zam dâyiresi 117; —i a'zam fermânları 380, 816; —i a'zam havfı 165, 412; —i a'zam hazretleri 14, 18, 19, 21, 25, 28, 33, 34, 35, 36, 40, 45, 46, 47, 48, 49, 52, 65, 70, 72, 73, 74, 79, 80, 81, 82, 84, 86, 110, 117, 119, 122, 126, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 138, 139, 142, 143, 145, 147, 149, 151, 190, 204, 236, 242, 250, 264, 266, 279, 290, 301, 302, 313, 314, 329, 330, 332, 340, 341, 356, 358, 360, 378, 380, 384, 385, 401, 407, 409, 410, 412, 413, 414, 415, 421, 431, 442, 444, 446, 456, 483, 486, 488, 489, 491, 492, 495, 496, 498, 499, 500, 506, 508n, 517, 526, 530, 534n, 536, 539, 540, 542, 543, 544, 555, 556, 559, 563, 565, 566, 568, 569, 570, 572, 587, 589, 591, 594, 603, 605, 631, 633, 634n, 637, 641, 656, 662, 665, 673, 674, 675, 676, 678, 680, 682, 683, 689, 694, 703, 736, 747, 752, 756, 758, 762, 770, 780, 799, 807, 812, 815, 843, 863, 868, 873, 875, 879, 880n, 884, 895, 901, 906, 907, 910, 911, 918, 919, 928, 930, 939, 940, 942, 945, 950, 953, 956, 959, 966, 979, 989, 1019, 1028, 1045, 1058, 1098, 1113, 1114, 1115, 1116, 1125, 1126, 1127, 1129, 1130, 1135, 1154; —i a'zam huzûru 38, 75, 376, 491, 576; —i a'zam-ı Âsaf-ı zemân 20, 22, 34, 46, 129, 246, 261, 451, 462, 505, 507, 544, 890, 899, 1034, 1087; —i a'zam kapucu-başıları 913; —i a'zam kapusu 403; —i a'zam Kethudâsı 24, 40, 65, 246, 255, 265, 280, 301, 633, 638, 676, 858, 943; —i a'zam kolu 39, 149, 151, 420, 643, 870, 949, 950, 1098, 1099; —i a'zam makāmı 590; —i a'zam meclisi 44; —i a'zam otağı 122, 140, 414, 496, 555n, 568, 719, 732, 1094, 1114n; —i a'zam Sarayı 13, 110, 241, 378, 379, 456, 486, 552, 622, 673, 689, 712, 770, 833; —i a'zam tevâbi'i 872, 920, 1129; —i a'zam-ı 'âdil 1164; —i a'zam-ı ihtiyâr 571; —i a'zam-ı müdebbir 650, 932, 1129, 1133; —i a'zamlar 613; —i a'zamlık/a'zamlığ 92, 96, 109, 166, 175, 226, 228n, 229, 231, 236, 306, 371, 418, 474, 590, 591, 650n, 686, 697, 703, 764, 767, 768, 769, 770, 779, 782, 855, 968, 972, 1087; —i a'zamlık hil'ati 229; —i a'zamlık müjdesi 1086; —i cihân-gîr 932; —i ekber 354n; —i ekrem 30, 58, 60, 126, 188, 190, 193, 201, 203, 209, 210, 213, 223n, 246, 353, 362, 366, 367, 370, 384, 455, 458, 464, 465, 467, 471, 472, 487, 489, 497, 528, 545n, 548n, 818, 859n, 890n, 903n, 963, 1000, 1059, 1076, 1153, 1164, 1167; —i ekrem hazretleri 37, 385, 466, 471, 736n, 860, 861, 866, 896; —i ekrem sarayları

548; —-i hâmis 9, 54n, 183n, 301n, 545, 557, 604, 607, 687, 703, 705, 708, 740, 758, 765, 1122, 1131, 1154; —-i hâmis makāmı 183; —-i 'izâmlar 13, 53, 245, 404, 427, 598, 626, 663, 981, 989, 997, 1129, 1156; —-i mufahham 174; —-i müdebbir 45, 79n, 502, 510n, 792; —-i müşîr 65, 174, 223; —-i nâmdâr 59; —-i râbi' 8, 9n, 54n, 102, 154, 156, 157n, 177, 301n, 428n, 457n, 545, 550, 557, 604, 607, 687, 703, 705, 708, 740, 758, 765, 1131; —-i râbi' makāmı 1154; —-i rûşen-zamîr 52, 589, 719, 784; —-i sâbi' 9n, 154n, 157n, 557, 604, 687, 756, 758, 765, 1131, 1154; —-i sâdis 9, 154n, 157n, 326n, 557, 604, 607, 687, 703, 705, 708, 740, 756, 758, 765, 1131, 1154; —-i sagîr makāmı 971; —-i sâlis 8, 9n, 54n, 101, 102, 153, 154n, 157n, 161, 177, 274n, 307n, 320n, 456n, 545, 550, 557, 604, 607, 687, 703, 705, 708, 740, 758, 765, 1131; —-i sâlis makāmı 829, 1154; —-i sâmin 607, 687, 758, 1131, 1154; —-i sânî 8, 9n, 12, 57n, 67n, 68n, 92n, 101, 102, 109, 117, 122, 125, 136, 140, 141, 153, 154n, 157, 158, 168, 177, 231, 409, 484n, 550, 557, 604, 607, 609, 616, 621, 627, 631, 651, 674, 684, 686n, 703, 705, 740, 748, 749, 751, 756, 758, 761, 765, 794, 830n, 969, 1131; —-i sânî makāmı 109, 236, 328, 428, 656, 687, 708, 1042, 1124, 1154; —-i tâsi' 687, 758; — Kāyim-makāmı 991; — kethudâları/kethudâsı 209, 214, 439, 585, 1069; müdebbirân —ler 688; müşîr —ler 688; —ler 9n, 14, 19, 54n, 92, 93, 96n, 126, 132, 133, 189, 230, 231, 239, 247, 345, 372, 378, 380, 385, 406, 408, 431, 449, 488, 544, 545, 550, 552, 554, 563, 564, 567, 581, 591, 596, 597, 601n, 604, 608, 610, 613, 614, 622, 629, 651, 659, 666, 667, 672, 687, 689, 697, 699, 703, 719, 722, 723, 729, 730, 732, 733, 763, 764, 777, 782, 826, 867, 884, 985, 1000n, 1001, 1009, 1013n, 1015, 1016, 1023, 1034, 1035, 1037, 1038, 1039, 1042, 1055, 1056, 1061, 1068, 1084, 1088, 1104, 1109, 1121, 1122, 1126, 1129, 1132, 1144, 1177n; —ler alayı 995; —ler huzûrları 733; —ler kapusu 1068; —ler pişkeşleri 598; — lik/vezîrliğ 9n, 656, 757, 780, 1101, 1125, 1157; — otakları 336, 713; — Paşa 969; — sarayı 448, 1010, 1070, 1126

vezne 75; bârût-i — 438; —-i top 332; — tomarlık 134

veznedârlar 207, 208, 402, 429n, 446, 448, 620n, 733

vezzân 584n, 727; Ser— 558; —-ı Büzürg 709; —-ı Dîvân-ı 'âlî 104; —-ı Dîvân-ı hümâyûn 377; —lar 12, 241, 380, 461, 485, 584, 600n

Vıhvıhek (وحوهك) Efendi (İstanbul Kadısı) 410n, 623, 1177n

Vı[l]çıtrın/Vı[l]cıtrın Beyi (Rumeli sancaklarından) 48, 94, 143, 202, 341, 433, 569, 640, 1002; — Livâsı 1068; — Mîrlivâsı 60, 265, 292; — Sancak-beyi 679

Vidin 50, 52, 60, 93, 101, 127, 259, 358, 1002; — Beyi 205, 434, 731; — Kal'ası 206; — kul-oğulları 139; — Livâsı 26, 253, 1068; — Mîrlivâsı 22, 60; — muhâfazası 51, 82, 98, 93, 139, 181; — Sancağı (Rumeli sancaklarından) 50, 108n, 139, 183, 635, 690, 977; — sevâhili 56

vilâyet 10, 11, 15, 18, 21, 27, 50, 57, 58, 131, 180, 233, 235, 271, 286, 293, 297, 324, 327, 337, 349, 351, 353, 373, 381, 435, 453, 456, 458, 460, 461, 468, 472, 475, 478, 484, 485, 495, 497, 505, 506, 508n, 510, 511, 512, 513, 517, 521, 524, 529, 530, 533, 544, 548, 556, 602, 661, 668, 671, 686, 706, 715, 726, 753, 772, 789, 790, 811, 824, 828, 831, 832, 833, 834, 840, 848, 859, 879, 881, 885, 888, 895, 896, 898, 900, 911, 914, 924, 936, 938, 950, 963, 965, 978, 991, 1000, 1004, 1006, 1010, 1017, 1032, 1034, 1035, 1052, 1061, 1062, 1084, 1085, 1091, 1093, 1120, 1135, 1151, 1153, 1158, 1164, 1168, 1172; — ahâlîsi 16, 17, 20, 252, 286, 302, 304, 327, 352, 458, 471, 489, 496, 508n, 530, 535, 571, 830, 992, 1120; — ahvâli 471; — a'yânı 250, 286, 470, 662, 691, 939; — a'yânları 19, 130, 344, 469, 661, 829; — eşrâfları 490, 514; — halkı 506, 514, 540, 897; — ihtiyârları 907; —-i şark 179; — kadıları 112, 453, 775, 860, 864, 1053; ganî —ler 936; —ler 11, 78, 152, 171, 203, 206, 218, 225, 271, 281, 291, 295, 320, 324, 327, 334, 382, 392, 417n, 435, 455, 470, 473, 477, 483, 484, 506, 511, 513, 543, 561, 586, 618, 632, 638, 671, 685, 691, 692, 707, 752, 755, 775, 779, 787, 831, 836, 855, 882, 895, 1006, 1038, 1064, 1075, 1120, 1127, 1140n, 1154; küffâr —leri 38, 50, 401, 435; —li 391; — pîrleri 907; — sulehâsı 939; — Vâlîsi 523

Vilâyet-i 'Acem bk. 'Acem Vilâyeti

Vilâyet-i 'İmâdiyye bk. 'İmâdiyye Vilâyeti

Vilâyet-i 'Irak bk. 'Irak Vilâyeti

Vilâyet-i Anadolu bk. Anadolu Vilâyeti

Vilâyet-i Bağdâd bk. Bağdâd Vilâyeti

Vilâyet-i Boğdan bk. Boğdan Vilâyeti

Vilâyet-i Budun bk. Budun Vilâyeti

Vilâyet-i Diyârbekir bk. Diyârbekir Vilâyeti

Vilâyet-i Eflâk bk. Eflâk Vilâyeti

Vilâyet-i Engürü bk. Engürü Vilâyeti

Vilâyet-i Erdel bk. Erdel Vilâyeti

Vilâyet-i Erzurum bk. Erzurum Vilâyeti

Vilâyet-i Gence bk. Gence Vilâyeti

Vilâyet-i Haleb bk. Haleb Vilâyeti

Vilâyet-i İznikmid bk. İznikmid Vilâyeti
Vilâyet-i Kamanicse bk. Kamanicse Vilâyeti
Vilâyet-i Karaman bk. Karaman Vilâyeti
Vilâyet-i Kars bk. Kars Vilâyeti
Vilâyet-i Kefe bk. Kefe Vilâyeti
Vilâyet-i Kerkük bk. Kerkük Vilâyeti
Vilâyet-i Konya bk. Konya Vilâyeti
Vilâyet-i Leh bk. Leh Vilâyeti
Vilâyet-i Mısır bk. Mısır Vilâyeti
Vilâyet-i Moskov bk. Moskov Vilâyeti
Vilâyet-i Musul bk. Musul Vilâyeti
Vilâyet-i Ruha bk. Ruha Vilâyeti
Vilâyet-i Rum bk. Rum Vilâyeti (Kayseriyye Şehri)
Vilâyet-i Rumeli bk. Rumeli Vilâyeti
Vilâyet-i Samsun bk. Samsun Vilâyeti
Vilâyet-i Sayda bk. Sayda Vilâyeti
Vilâyet-i Sivas bk. Sivas Vilâyeti
Vilâyet-i Şehrezol bk. Şehrezol Vilâyeti
Vilâyet-i Şîrâz bk. Şîrâz Vilâyeti
Vilâyet-i Tebrîz bk. Tebrîz Vilâyeti
Vilâyet-i Temeşvar bk. Temeşvar Vilâyeti
Vilâyet-i Tırablus-Şâm bk. Tırablus-Şâm Vilâyeti
Vilâyet-i Tokat bk. Tokat Vilâyeti
Vilâyet-i Van bk. Van Vilâyeti
Vilâyet-i Yemen bk. Yemen Vilâyeti
Vildân Efendi ('ulûfeciyân kâtiblerinden) 105
Vildân-zâde (Ordu Kadısı) 480, 564, 569
vîrân 37, 72, 73, 81, 84, 205, 262, 265, 341, 349, 458, 465, 543, 559, 602, 641, 677, 689n, 772, 774, 790, 803, 812, 813, 871, 873, 898, 914, 917, 921, 934, 935, 939, 949, 957, 958, 1034, 1045, 1085, 1088, 1091, 1097; — dükkânlar 1112; — hammâm 333; — hâneler 1112; — kal'a/kılâ' 496, 1026, 1095; — karyeler 73, 574, 681; — kilisa 76, 156, 159, 160, 162, 164, 165, 313, 664, 738, 739; — köprü 488; — yerler 46
Vîrân-hân (Ilgın ile Konya arasında) 492, 568, 637, 1016, 1079
Vîrân Karye (Kilis ile 'Azâz arasında) 505, 583
Vîrân Kılâ' (Payas öncesinde) 1083
vire 24n, 35n, 90n, 92n, 152, 198, 287n, 294, 309n, 334n, 575, 863, 1045n; —ler 198, 442; —lerin dutup 24
Vişegırad 90, 91, 99, 200, 201, 264, 368, 435, 439; — Kal'ası 262, 368, 437, 439
Vize 125; — Beyi 52; — Mîrlivâsı 239; — Sancağı (Rumeli Sancaklarından) 183, 594, 690
Voynuk; — Beyi 122, 711, 719, 997; —lar 719
Voyvoda 51; —lar 99, 559, 899, 904, 965, 1060n, 1061; —lıklar 766, 792, 1128n
Voyvoda (Erdel Kıralı'nın gönderdiği) 978
Voyvoda-i Zile bk. Zile Voyvodası
vukūf; ehl-i — 418, 618, 780, 855; ehl-i —lar 288, 632, 695, 919; ehl-i — müdebbirler 34
[V]ulkovar 195, 311, 357, 418, 434; — Cisri 259; — Kal'ası 259; — menâzili 21; — Palankası 21, 32, 423
vuzû'; tecdîd-i — 25; — vakti 781
vücûd; —a gelen hizmet 511; sahiyyü'l— 246; —-i nâ-pâkleri 173, 533; —ların berbâd/hakk edüp 173, 472, 488, 510, 522; — vermeyüp 291, 292, 356, 454, 455, 456, 501, 511, 536, 854, 1026; — vermezler 242, 286, 308, 896, 990
vükelâ 345, 482n, 654, 733, 769, 826, 1107, 1175; —'-i Devlet 95, 306, 345, 459, 475, 566, 826, 830, 1062, 1133, 1160, 1171; —'-i Devlet hüddâmı 1071; —'-i 'izâm/'izâmlar 6, 57, 58, 67n, 110, 228n, 229, 236, 456, 457, 462, 463, 487, 550, 671n, 690n, 761, 783, 855, 903n, 986, 1019, 1039, 1129, 1134, 1143, 1164, 1168, 1170, 1171; —'-i 'izâm hizmetleri 742; —'-i 'izâm sarayları 1010, 1139; —'-i 'izzet 1001; —'-i selâtîn 889
vüzerâ 96, 133n, 153, 208, 385, 397, 426, 604, 614, 617, 622, 624, 670, 756, 770, 782, 889, 893, 1027, 1030, 1071n, 1086, 1087, 1107, 1130, 1143, 1154n; — alayları 607;—'-i Âsaf-ı zemân 136, 459, 688, 723, 745, 747, 785, 987, 1025, 1094, 1155, 1172; —'-i/vüzerây-ı 'izâm/'izâmlar 14, 55, 67, 69, 109, 124, 136, 179, 187, 189, 196, 208, 306, 354, 372, 373, 374, 378, 383, 425, 430, 448, 455, 456, 477, 482, 538, 552, 561, 566, 589, 601n, 603, 604, 608, 609, 611, 630, 648, 650, 651, 659, 663n, 664, 665, 666, 667, 670, 671, 685, 688, 699, 716, 733n, 736, 740, 744, 748, 758, 761, 762, 765, 767, 780, 784, 828, 882, 883, 890, 891, 968, 973, 983n, 984, 985, 1005, 1022, 1071, 1075, 1079, 1088n, 1096, 1117, 1122, 1124, 1126, 1130, 1131, 1132, 1135, 1136, 1138, 1139, 1140, 1147, 1151, 1153, 1154, 1155, 1157, 1163; —'-i 'izâm alayları 758; —'-i 'izâm atları 1076; —'-i 'izâm defterlüleri 183; —'-i 'izâm tevâbi'i 515; —'-i kirâm 384, 371, 1104; —'-i müdebbirân 450, 723, 1024; —'-i müşîr 450; —'-i rûşen-münîr 450; —lar 189, 481, 985n; — meşrûtları 766; — tevliyetleri 766

Y

yaçoş topları 155, 293
yâdigâr 542, 866, 1104; —ı selef 325
Yâdigâr Ali Sultân (Van'a gelen Şâh elçisi) 687n

Yagodina 132, 252n, 415, 432; — Kazâsı 192; — menâzili 19, 255
yağı; — askerler 809; — çeriler 520; — kızılbaş askerleri 822
yağma 43, 51, 84, 152, 359, 466, 470, 531, 746, 767, 905, 911, 1057; — koyunlar 193; — kuzular 193; —lar 14, 58, 60, 189, 193n, 210, 216, 247, 341, 385, 406, 416, 431, 488, 597, 823, 862, 1103; — sığırlar 193
yağmur 319n, 441n, 1156; — misâl 40, 42, 364, 949
Yahyâ Çelebi (Re'îsülküttâp) 12n, 68n, 105n
Yahyâ Efendi (Beşiktaş'ta, merhûm, Kutbu'l-'ârifîn) 'nin Türbesi 703; —Türbesi'ne karîb saray yanı 761
Yahyâ Efendi (Kuş, Anadolu Kadı'askeri) 176n
Yahyâ Efendi (Anadolu Kadı'askeri, Rumeli Kadı'askeri, Şeyhülislâm, 'âdil, müdekkık, sâhibü't-takvâ) 553n, 564n, 405n, 651, 765, 770, 777, 779, 825, 828, 973n, 984, 993, 1001, 1009, 1013, 1053, 1061, 1064, 1069, 1071, 1079, 1084, 1110, 1133, 1134, 1151, 1159n, 1177n, 1178n
Yahyâ Efendi (Tezkireci, Yeniçeri Kâtibi) 103, 346
Yahyâ Paşa (Özi Eyâleti) 647
Yahyâlu kisve 193; — başlarında 142; —ler 730
yaka 364, 520, 1089; öte —lar 753, 812; küffâr —sı 660, 782, 1174; — yakaya 1098
Yakberle (Şehrezol sancaklarından) 916n
Yako (يعقو , Rumeli'de Şıkloş-Osek arasında) 342
Yakova; Dağı 25n; — Kazâsı 298; — Sancağı 50
Ya'kūb Efendi (Vâ'iz [ü] Nâsih, meşâyih-i 'izâmlardan) 1177n
yâkūt 122, 1080n; —-i ahmer 1070
yaldız; altun — 76; —lı top 28n
yalı 85, 340, 440, 441, 1143n, 1169n; — kapusu 89, 442; —lar 205
Yalı-kapusu (İstanbul'da) 1033
Yalı Köşkü 829; — meydânı 973
yamak 125, 924; —lar 792
Yanbolu 99, 1052; — Kazâsı Sahrâsı 62; — Sahrâsı 771; — sarayı 1011
Yanık 28, 36n, 38, 39n, 45, 47, 48n, 50, 68, 94, 97, 99, 184, 198, 263, 271, 307, 337; — ahvâlleri 229n, 236, 239; — altı 25, 33, 36, 38, 197, 198; — Beyi 198; — Beylerbeyisi 87, 88, 89, 138, 198, 225; — burucu 44; — etrâfları 48; — Eyâleti 46, 47, 89, 198; — feryâdcıları 225; — gâzîleri 50, 198, 234; — Hisârı 36n, 37, 38, 44, 45; — Kal'ası 23, 27, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47n, 89, 109, 187n, 198, 199, 204, 208, 225, 234, 235, 239, 271, 277, 435, 440; — Kal'ası mühimmâtları 47; — Kal'ası önü 100; — kulları 199; — kul-oğulları 198; — Mîr-i mîrânı 234; — muhâfazası 47, 106, 181, 227; — mukābelesi 38; — Sahrâsı 28n, 35, 36, 37, 38, 41n, 197; — Sahrâsı yurdu 38; — seferi 36, 187; — serhaddi 114; — vilâyetleri 435
Yanova 300, 337; — Kal'ası 94, 197, 208, 216
Yanya 1002; — Livâsı 1068; — Mîrlivâsı 22, 60
yârân 100; —lar 922
yararlık 422; — edenler 507; —lar 190, 390, 508n, 746, 772; —lar eden gâzîler 927
yardım 28n, 208; —lar 90, 229n
yasağ/yesak 282, 1149
yasavullar 395
Yaski-devrân (Şehrezol sancaklarından) 915
Yaş menâzili 753, 754, 978
yay 1098
yaya-başılar 600n, 1101n
yaylak/yayla 17, 576, 837, 895, 915, 921, 958, 1019n; sebz-zâr — 1019; — hakları 895; —lar 772, 799, 894, 898, 938
yazı 302n, 932
yed 123; —ler 21, 65, 847, 892, 1055, 1071, 1073, 1074, 1155
yedek 123, 136, 437, 717, 996; — atları 1122, 1134; —çiler 711, 1116; — kā'idesi 547; müzeyyen —keşler 136; —keşler 892, 996, 1013, 1070; —keşler alayı 123; altun murassa' eğerlü/licâmlu —ler 136; mücevher eğerlü —ler 996, 1079; mücevher rahtlu —ler 374, 785; mücevher licâmlu —ler 996; sîm ü zer ile müzeyyen eğerlü/rahtlu —ler 19; —ler 14, 122, 126, 133, 153, 246, 384, 400, 426, 892, 933, 1013, 1022, 1080n, 1129; —lü 324
Yedi-kulle 71, 112, 231, 345, 483, 557, 593, 691n, 763, 769, 886, 887n, 889, 1010, 1033, 1128
yediler ve kırklar mu'în ü nâsır 928n
Yehûd; —â evleri 195; Fir'avn —î 'avratı/karı 272, 273; —î ibn Yehûd 273; —îler 273; —î mahallesi (Taht-ı kal'a'da) 554; — tâyifesi 340
yelegen; —dez çullu at 446, 507n; siyâh —ler 1081n
Yelli Dervend Karyesi 18
Yemen 321, 885, 899; — ahvâli 611, 618n; — Beylerbeyisi 618; — diyârları 109; — Eyâleti seferi 618; — İmâmı 885n; — kulları 885; — sâhilleri 885n; — şartı 885; — Vilâyeti 67, 109n, 600n, 885
yemînler teklîf olurdu 1043

yemler 302
Yeni-bağçe 981
Yeni-bazar Kazâsı (Filibe civârında) 87
Yeni Câmi'/Câmi'-i Cedîd (At-meydânı'nda) 560, 651n, 1144; — binâsı 206n; —-i şerîf 763; —-i şerîf evkāfı 561n; — Nâzırı 206n; — Vâ'izi 1178n
Yenice (Bağdâd altında) 520, 521, 821, 946, 957; — menâzili 509, 821, 1093; — Vâdîsi 813
Yeni/Cedîd Palanka 99, 264, 265; — Sahrâsı 192
yeniçeri 10, 19, 24n, 27, 28, 34, 35, 40, 41n, 43, 47, 48, 49, 51, 52, 54, 55, 56, 58, 59, 61, 63, 65, 68, 74, 78, 82, 87, 93, 101, 107, 112, 120, 121, 131, 137, 138, 139, 144, 145, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 159, 161, 162, 170, 171, 175, 184, 189, 190, 192, 193, 195, 201, 202, 203, 204, 207, 210, 212, 215, 216, 217, 219, 224, 226, 228, 238, 239, 245, 247, 254, 256, 257, 258, 259n, 260, 266, 268, 269, 273, 274, 276, 279, 282, 284, 288, 296, 297, 300, 301, 306, 309, 310, 311, 313, 314, 317, 320, 327, 329, 330, 332, 333, 335, 339n, 342, 344, 345, 348, 355, 356, 362, 367, 369, 380, 382, 383, 385, 389, 390, 391, 392, 400, 408, 411n, 414, 415, 417, 420, 421, 422, 429, 431, 434, 436, 437, 439, 441, 445, 447, 449n, 457, 462, 468, 470, 472, 476, 488, 490, 492, 493, 494, 498, 499, 500, 503, 505, 506, 507n, 513, 527, 531, 533, 537, 538, 543, 549, 555, 570, 572, 575, 577, 583, 586, 600n, 679, 724, 727n, 733n, 757, 762, 766, 767, 770, 773, 774, 776, 781, 782, 783n, 784, 793, 798, 800, 814, 817, 823, 824, 828, 831, 835, 837, 840, 848, 857, 859, 861, 862, 863, 867, 869, 870, 872, 873, 874, 876, 877, 892, 904, 913, 920, 921, 926, 942, 949, 950, 955, 956n, 959, 960, 963, 964, 969, 980, 981, 983, 932, 990, 992, 997, 1004, 1006, 1008, 1019, 1020, 1025, 1027, 1030, 1031, 1035n, 1037, 1048, 1051, 1055, 1057, 1061, 1065, 1066, 1095, 1099, 1115, 1122, 1125, 1136, 1140, 1141, 1142, 1155, 1163, 1166, 1176n; cengçi — 1117; gedüklü — 255, 490; süvârî — 33, 494, 531, 938; — ağaları 168, 548; — Ağalığı 35, 52, 53, 95, 96, 154, 155n, 169n, 321, 327, 352, 371, 428, 482, 548, 589, 684n, 686, 716n, 750, 766, 767, 770, 785, 793, 826, 830, 876, 884, 943n, 959, 968, 977, 1041, 1065, 1109n, 1162; — Ağası 13, 16, 29, 30, 32, 33, 35, 38, 39, 45, 46, 47, 49, 50, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 68, 69, 95, 96, 101, 104, 108, 110, 111, 117, 122, 124, 125, 129, 132, 134, 135, 140, 143, 147, 148, 151, 154, 155, 158, 161, 162, 169, 175, 177, 187, 190, 208, 228n, 229, 230, 231, 236, 239, 245, 248, 251, 254, 255, 264n, 265, 269, 272, 274, 276, 277, 282, 283, 284, 288, 290, 292, 295, 296, 299, 300, 301, 304, 306, 309, 312, 313, 314, 320, 321, 328, 331, 332, 333, 335, 337, 345, 346, 347, 353, 355, 371, 372, 374, 378, 379, 380, 383, 398, 401, 403, 405, 406, 407, 408, 413, 414, 416, 417, 418, 420, 423, 427, 428, 429, 430, 432, 433, 435, 436, 439, 442, 444, 446, 447, 449, 451, 454, 455, 456, 457, 458, 460, 462, 480, 481, 482, 483, 486, 496, 497, 501, 505, 506, 507n, 508n, 510, 512, 520, 524, 526, 530, 534, 543, 547, 550, 552, 554, 557, 558, 562, 563, 566, 569, 571, 572, 579, 581, 585, 586, 587, 588, 589n, 593, 597, 600n, 601n, 605, 612n, 623, 633n, 644n, 649n, 684n, 704, 716n, 750n, 755, 756, 759, 762, 764, 766, 767, 770, 777, 780, 781, 783, 784, 785, 789, 791, 793, 794, 798, 801, 806, 807, 808, 813, 814, 817, 820, 821, 822, 824, 826, 827, 828, 829, 831, 832, 833, 836, 838, 842, 844, 845, 847, 850, 854, 857, 860, 861, 862, 868, 869, 874, 875, 876, 878, 880, 882, 883, 884, 887, 890, 891, 895, 900, 904n, 909n, 913, 917, 919, 921, 923, 933, 941, 943, 945, 948, 951, 954, 955, 959, 962, 964, 967, 968n, 969, 970, 971, 972, 973, 982, 983n, 989, 1006, 1008, 1010n, 1015, 1019, 1025, 1036, 1037, 1038, 1041, 1043, 1045, 1049, 1052, 1058, 1059, 1061, 1066n, 1069, 1070, 1076, 1079, 1084, 1095, 1104, 1109, 1127, 1129, 1130, 1131, 1132, 1134, 1136, 1137, 1138, 1139, 1142, 1147, 1154n, 1155, 1160, 1162n, 1172, 1173, 1175; — Ağası alayları 120, 431; — Ağası çadırları 796; — Ağası kapusu 29, 35, 244, 349, 485, 564, 780, 782, 888, 982, 1010, 1065, 1068, 1094; — Ağası Kāyim-makāmı 113, 564, 664; — Ağası otakları 244, 1069; piyâde — alayı 328, 891, 1025, 1070; — alayı/alayları 23, 33, 59, 71, 122, 136, 162, 171, 193, 214, 245, 265, 314, 331, 387, 407, 414, 416, 427, 437, 463, 477, 500, 526, 569, 571, 577, 581, 797, 833, 817, 847, 848, 861, 864, 895, 900, 913, 933, 984, 989, 1013, 1017, 1021, 1031, 1039, 1056, 1079, 1084, 1093, 1100, 1129; — alayı bayrakları 88; altun üsküflü — alayları 245; — 'alemleri 14, 487; — askeri 198, 807n; — bârgîrleri 989; — bayrakları 33, 36; — beksemâdları 31, 193, 212, 341; — cemâ'ati 158, 254, 474, 792, 798, 822, 861, 907, 981, 1025, 1063; — cemâ'ati çadırları 981; — cemâ'ati odaları 266; — çadırları 38, 117, 147, 193, 244, 276, 406, 434, 499, 588, 965, 1011, 1075; — Çavuşu 575; — çorbacıları 137, 147, 186; — Çorbacısı 14; — çukaları 1124; — defterleri 971, 1067; — defterlerin beyâz edüp 568; — develeri 190, 394; — Efendisi 414, 1104; — fınduğu 438; — gāzîleri 210, 531, 798, 928, 1102; — gemileri 1124; — halkı 766, 767; — Kâtibi 30, 101, 104, 177, 184, 245, 276, 296, 306, 346, 376, 380, 401, 413, 427, 447, 507n, 550, 558, 560, 568, 586, 593, 757, 760, 770, 794, 801, 807, 832, 850, 851, 852, 857, 876, 877, 884, 964, 977, 1008, 1054, 1129; — Kâtibi Kāyim-makāmı 568; — kâtibleri 1059, 1066; — kethudâları 210, 593, 1048; — Kethudâlığı 28, 107n, 353, 515, 588, 684n,

686, 716n, 770, 785, 799, 851, 960, 964, 972, 1065; — Kethudâsı 16, 19, 20, 24, 26, 28, 33, 41, 49, 66, 87, 89, 101, 104, 107, 125, 158, 181, 183, 191, 192, 193, 198, 201, 203, 209, 217, 226, 228, 237, 254, 269, 283, 295, 296, 301, 304, 314, 328, 331, 353, 362, 366, 370, 382, 383, 391, 395, 450, 460, 461, 472, 474, 476, 477, 480, 481, 494, 497, 530, 558, 587, 591, 592, 633, 684n, 710, 716n, 760, 766, 777, 782, 794, 799, 807, 820, 824, 826, 838, 842, 846, 868, 877, 887, 924, 948, 969, 971, 977, 1019, 1021, 1035, 1037, 1038, 1043, 1058, 1065, 1066, 1109, 1112, 1137, 1140, 1150, 1152, 1159, 1161, 1163, 1165; — Kitâbeti 558n, 852, 969; — koruculari 1121; — kulları 124, 407, 597, 1132, 1136, 1139; harbe-i —yân 29, 116, 668, 713; altın üsküflü —ler 245, 688, 1101n, 1154; mânde —ler 514, 515; nevbetci —ler 46, 346, 769, 1048; piyâde —/yeniçeriler 32, 35, 42, 48, 75, 188, 247, 256, 259, 283, 320, 383, 437, 530, 575, 601n, 751, 841, 874, 900, 924; tüfeng-endâz/tüfengli —ler 19, 74, 161, 201, 210, 245, 439, 494, 497, 581, 714, 747, 751, 798, 803, 817, 838, 848, 924, 938, 941, 986, 1056, 1092; —ler/yeniçeriyân 12, 13, 16, 20, 26, 29, 30, 32, 37, 42, 44, 49, 51, 52, 56, 60, 61, 86, 108, 123, 125, 137, 145, 150, 156, 184n, 188, 202, 209, 210n, 226, 228, 274, 276, 279, 284, 285, 289, 290, 292, 294, 304, 310, 315, 328, 332, 333, 334, 340, 345, 352, 369, 370, 374, 395, 401, 403, 432, 451, 461, 463, 467, 468, 476, 477, 480, 483, 491, 498, 501, 524, 530, 541, 550, 557, 571, 573, 593, 600n, 664, 758, 763, 766, 767, 793, 794n, 798, 800, 802, 804, 807, 815, 817n, 818, 819n, 821, 825, 826, 833, 839, 844, 845, 851, 853, 856, 862, 869, 870, 872n, 873n, 875n, 876, 877, 891, 908, 923, 924, 925, 928, 933, 956n, 995, 982, 986, 994, 1008, 1025, 1026, 1043, 1048, 1050, 1075, 1076, 1088, 1092, 1095, 1101, 1131, 1147, 1150, 1152, 1153, 1154n, 1155, 1160, 1163, 1170, 1172; — mevâcibleri 212, 586, 857, 927; — meydânları 15, 301, 489, 829, 857, 864, 947; — mukâbelesi 195; — mühimmâtları 776, 964; — nâmdârları 43, 932; — neferâtı 143, 222, 868, 878, 883, 944; — nevbetcileri 199, 268, 369, 423, 479, 1142n; — ocağı 12, 21, 28, 29, 31, 37, 39, 40, 44, 47, 48, 53, 56, 64, 84, 113, 116, 117, 133, 140, 143, 147, 150, 155, 194, 195, 208, 220, 229n, 237, 240, 248, 254, 263, 281, 296, 306, 307, 333, 383, 398, 403, 404, 418, 421n, 424, 431, 436, 439, 442, 456, 467, 481, 490, 526, 541, 547, 554, 562, 569, 588, 597, 761, 765, 769, 771, 780, 783, 796, 807, 813, 829, 833, 836, 851, 864, 875, 876, 878, 879, 880, 882, 884, 890, 908, 909n, 918, 920, 924, 948, 949, 952, 955, 964, 973n, 974, 1008, 1063, 1078, 1095, 1097, 1104, 1109, 1110, 1116, 1130, 1135, 1153, 1158, 1161; — ocağı alayı 486, 526; — ocağı ihtiyârları 277, 435, 526, 579; — ocağı zâbitleri/zâbitânı 24, 46; — ocağına Kâyim-makâm 672; — ocağının alay bayrakları 245; — ocağının neceârları 64; — Ocağı Serdârı 27; — ocakları 39, 154, 196, 284, 300, 304, 446, 477, 560, 572, 962, 1065; — oda-başıları 35, 244, 401, 579; — oda çadırları 13, 1025, 1069; — odaları 14, 34, 113, 148n, 243, 244, 269, 341, 441, 486, 489, 512, 588n, 861, 912, 924, 945, 959, 965n, 981, 983, 994, 1009, 1094, 1106; — ordusu 16, 140, 276, 840, 891n; — orta çadırları 889, 1075; — orta odaları 29; — orta seksonları 794; — orta seyis-hâneleri 853; — piyâdeleri 21, 59, 313, 331, 462, 493, 499, 526, 545, 812, 821, 842, 869, 909n, 923; — sakaları 227, 270, 394, 565, 852, 886; — saka bârgîrleri 204, 242, 243; — Serdârı 16, 20, 56, 59, 64, 222, 228, 350, 354, 356; — serdârları 59, 775, 793; — serdengeçdileri 148, 284, 333, 872, 1043; — tâyifesi 14, 32, 48, 108, 110, 124, 125, 140, 189, 217, 302, 313, 398, 406, 416, 443, 477, 488, 528, 548, 750, 755, 782, 793, 798, 831n, 840, 869, 951, 1019, 1029, 1037, 1163; ihtiyâr — yoldaşları 580, 919; — yoldaşları 24, 29, 33, 43, 48, 75, 111, 119, 282, 401, 420, 501, 862, 1165; — zâbitleri 24, 27, 32, 33, 35, 120, 200, 222, 238, 244, 254, 269, 320, 442, 486, 504, 507n, 555, 587, 597, 601n, 800, 826, 873, 878, 900, 907, 926, 968, 971, 985, 986, 989, 1019, 1025, 1045, 1048, 1070, 1112, 1129, 1152, 1159; — zahîreleri 194, 212

Yeni Hammâm ('Ali Paşa Câmi'i yakınında) 554

Yeni İl 716n; — livâları 897; — Türkmanları 902

Yeni-kapu 1081n; — Tekyesi 1080

Yeniköy/Yeni Karye (Boğaziçi'nde) 804, 1164

Yenişehir 385, 471n, 490, 778, 795, 1016, 1078; — Dervendi 1016; — Kazâsı 778; — menâzili 463, 490, 894, 987; — Sahrâsı 568, 986

yer 128, 130, 155, 156, 158, 159, 160, 164, 173, 206n, 219, 222, 223, 284, 292, 294, 298, 334, 350, 361, 365, 380, 384, 389, 392, 408, 420, 441, 444, 465, 469, 473, 494, 519, 527, 532, 554, 632, 676, 680, 694, 704, 726, 730, 731, 743, 750, 751, 764, 767, 775, 780, 787, 792, 804, 874, 942, 948, 1094, 1096, 1099, 1102, 1107, 1126, 1134, 1159; hılâf —ler 160, 331, 465, 934, 935; mahûf —/yerler 148, 151, 186, 194, 232, 253, 257, 303, 571, 894, 1146; sarp —ler 253, 677, 707, 1082; vîrân —ler 46; —ler 45, 59, 89, 97, 114, 119, 153, 156, 157, 159, 195, 211, 232, 243, 276n, 330, 341, 383, 392, 499, 558, 574, 576, 587, 642n, 796, 810, 813, 823, 844, 871, 875, 881, 903n, 904n, 935, 954, 972, 979, 1070, 1122, 1155,

1156; —lü yerinde 567, 1100, 1112, 1131; — yüzü 932
Yergöğü 84; — Dizdârı 63; — hisârı 72; — İskelesi 78, 205; — Kal'ası 51, 63, 64, 66, 72, 83, 85, 86, 992; — Köprüsü 78, 80; — önü 85; — Sahrâsı 85, 1005; — varoşu 51, 84, 1005
ye's 1045
Yeşil Çemenzâr Vâdîsi Dervendi 866
Yezîdân; küffâr-ı Yezîdân 308
yığınak; nişân-ı hâkden — 15; —lar 463n
yıldırım 1145, 1173
Yıldız Dağı râhları 325
yiğit 486n; tâze — 151, 918; esnâf —başıları 712; cılasın —ler 75, 123n, 932; civân —ler 1048; Çerkes —ler 224; dilâver —ler 188; dilîr —ler 1045; fedâyî —ler 531; garîb —ler 150, 284, 289, 359, 362, 441, 445, 500, 503, 645, 735, 863, 926, 948, 956n; gönüllü garîb/nâmdâr yiğitler 280, 499, 500; gür[b]üz —ler 891; nâmdâr —ler 891, 1045; tüvânâ gür[bü]z —ler 59, 547; yarar —ler 223, 487, 718n; zîr-dest —ler 891; nâmdâr koçak —ler alayı 246
yoklama 47, 51, 80, 81, 87, 88, 168, 269, 319, 436, 565, 581, 727n, 753, 879, 976, 1049; yoklanup 194, 195, 212, 312, 330, 355, 386, 411, 422, 463, 524, 538, 557, 565, 753, 754, 791, 832, 879, 974, 997, 1115; yoklanur 21, 34, 87, 88, 112, 139, 145, 194, 241, 258, 259, 370, 411, 447, 466, 496, 539, 754, 774, 791, 796, 965, 973, 974, 976, 1010, 1068; yoklarlar 376, 808, 949, 986; yoklayup 21, 82, 86, 145, 168, 194, 199, 207, 257, 277, 375, 396, 436, 443, 471, 473, 477, 507, 536, 537, 557, 587, 753, 789, 800, 849, 860, 876, 877, 879, 900, 947, 964, 976, 990, 1061, 1118, 1165
yol 73, 119, 124, 131, 282, 772; âhar — 129, 727; uğrın —/râh 27, 82, 490; —culuk 932n; doğru —lar 18, 722; hılâf —lar 243; —lar 53, 76, 128, 186, 192, 243, 310, 327, 396, 403, 416n, 420, 432, 463, 565, 584, 626, 755, 878, 917, 1016, 1076, 1117, 1134; —larda nişânlar yığup 488; sırt —ların dutup 314; —ları onarup/meremmât 753, 755
yoldaşlar 224, 282, 435, 449, 493, 751, 755, 804, 1026
yonaklar 292
yorgan; — âteş san'atı 1097; âteşli —lar 816; neftli —lar 816
yörük; — Beyi 107, 108, 181, 182, 280, 811, 888, 1084; — beyleri 10, 21, 47, 50, 65n, 82, 87, 106, 139, 142, 144, 184, 185, 216, 221, 227, 238, 279, 285, 402, 434, 438, 548; gönüllü —ler 21; mûrlivâ-i —ân/yörükler 21, 852, 994; —ler/yörükân 10, 26, 34, 65, 76, 85, 184, 216, 221, 227, 270, 279, 280, 285, 312, 330, 402, 434, 438, 852, 864, 994, 1067, 1068; — libâsları 293; — tâyifesi 144, 185, 207, 438, 902, 1084; gönüllü —zâdeler 21
Yular-kastı eşkıyâları 425
Yunan; zemîn-i — Şehri 1080; — Vilâyeti ahâlîsi 1080
Yûnus Ahmed Ağa (Silâhdârlar Ağası) 413
Yûnus Efendi (Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden, Mektûbî, Tezkireci, Re'îsülküttâb) 103, 179, 184, 240, 259, 288, 461, 1178
Yûnus Kethudâ (Sipâhiyân Kethudâsı, Gurebâ'-i Yesâr Kethudâsı) 32, 104, 178, 187
Yûnus Nebî (Hz.) 908, 909n; — makāmı 944; — makām-ı şerîfi/şerîfleri 823, 1046, 1089; — makāmı türbesi 811
yurd 267, 390, 504, 842; eski —lar 161; —lar 318, 840, 905; kadîm —u 255; — yerleri 83, 169, 224n, 225, 319, 799
Yûsuf Ağa (Kapucu-başı, merhûm Vezîr İbrâhîm Paşa'nın muhallefâtını İstanbul'a götüren) 177, 311, 377
Yûsuf Ağa (Sağ Gurebâ Ağası, 'Ulûfeciyân-ı Yesâr, Silâhdârlar Ağası, Sipâhî Oğlanları Ağası, Yeniçeri Ağası, Haleb Beylerbeyisi) 423, 449, 461, 483, 502, 503, 508n, 510, 525, 697, 704
Yûsuf Ağa (Sinân Paşa'nın Kapu Kethudâsı) 47n
Yûsuf Ağa (Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa'nın Musâhibi) 242
Yûsuf Ağa/Paşa (Baş-kapucu-başı, Rumeli Eyâleti, Temeşvar Eyâleti, Kanije Baylerbeyisi) 692, 693, 694, 698, 762
Yûsuf Bey ('Alem-i şerîf/Sancağ-ı şerîf 'Alemdârı) 11, 16, 37, 119, 123, 405, 487
Yûsuf Bey (Cizye-i Evvel Bâkî Kulluğu) 709
Yûsuf Bölük-başı (Banaluka'da top yuvalakları dökücü) 192
Yûsuf Efendi (Anadolu Muhâsebecisi) 1131
Yûsuf Efendi (Divitdâr-ı Sâlis, Divitdâr-ı Sânî) 377, 558
Yûsuf Kethudâ ('Ulûfeciyân-ı Yemîn Kethudâsı) 483
Yûsuf Paşa (Celâlî, Muhassıl, bedbaht, hâyin, nâ-merd, şakî, zâlim, zulm-kâr) 472, 539, 548, 552, 553, 554, 555, 556, 557n; —'nın alayları 555; —'mn süvârî segbânları 555
Yûsuf Paşa (Deli, Erzurum Beylebeyisi, Anadolu Beylerbeyisi, Rumeli Beylerbeyisi, Vezîr) 737n, 740n, 750n, 846, 856, 906, 920, 923, 930, 948, 961, 963, 967, 969, 980, 985, 1009
Yûsuf Paşa (Hâdım, Dev Yuvalı, Bağdâd Beylerbeyisi, Vezîr-i hâmis, Vezîr-i

sâdis) 326, 373, 557, 566, 601n, 604, 607, 609, 627, 629, 882
Yûsuf [Paşa] (Tevkî'î, Vezîr) 1178n
Yûsuf Paşa (Vezîr, Livâ-i Kilis'den ref', Şile ve Poyraz sâhillerini Ereğli'ye varıncaya kadar muhâfazaya ta'yîn, Vezîr-i sâdis) 1063, 1075, 1093, 1138, 1154
yuvalak 10, 32, 101, 107, 185, 278, 437n, 438, 752, 845, 953; yedişer vakıyye — 241; — dökülüp 182, 388; —ı âhen 15; cerli —lar 234; —lar 23, 39, 40, 44, 56, 78, 90, 101, 115, 127, 138, 169, 185, 186, 192, 234, 257, 285, 289, 308, 330, 399, 419, 434, 438, 551, 579, 669n, 814, 837, 852, 885, 888, 941, 953, 961, 976, 1060, 1064, 1084, 1163; —lar darbı 45; —lar dökülüp 962, 1023; şâhî —ı/yuvalakları 10, 101, 107, 134, 192, 197, 382, 550, 639, 653, 659, 706, 713; —lar rîhtesi 843; — resmi 1054; — tedârükü 182
yük 447, 449, 475, 683n, 852, 857, 858, 1156; — akça 186, 207, 466; — hazîne 406, 837; —ler 1076
yürüyüş/yürümek/yürüyüp 43, 44, 45, 86, 90, 148, 150, 151, 198, 201, 202, 219, 220, 234, 235n, 281, 289, 294, 314, 316, 340, 365, 366, 367, 421, 440, 441, 442n, 502, 519, 521, 527, 578, 693n, 749n, 750, 751, 774, 787, 802, 815, 817, 820, 870, 871, 872, 951, 953, 1027, 1079, 1097; — kā'idesince 436; —ler 23, 24, 33, 42, 172, 223, 235, 293, 294, 308, 334, 339, 340, 343, 441, 778, 815, 816, 818, 863, 872, 949; — yerleri 43, 151, 294
yüz; — aklığı 323, 472, 818n; — aklıkları 160, 190, 818, 1130, 1174; — döndürmek 205, 268, 288, 798, 820, 877, 898, 911, 980, 1047; — dutup 898; —lerinden çalınmağın 168; —lerine bakmayup 583; —lerine şemşîr girüp 165; mübârek —lerin görmeğe tâlib 1123; — sürdükde/sürüp 64, 153, 918, 926, 1001, 1056, 1100, 1121, 1130; —ü kara 289, 789, 846, 974; —ü kara müşrik 62

Z

Zab 908n, 1112; — enhârı sevâhili 908; — Nehri 812, 823, 908n, 909n, 910, 1092, 1125; — Nehri akındısı 812; — Vâdîsi 812
zâbit 30, 53, 112, 310, 406, 426, 484, 536, 563, 780, 887; —ân 45, 545; yarar mu'temed —ler 1117; —ler 12, 20, 24, 26, 30, 33, 44, 48, 56, 65, 72, 125, 154, 158, 170, 188, 193, 198, 202, 247, 254, 262, 276, 282, 289, 300, 304, 310, 331, 346, 398, 401, 414, 416, 420, 423, 432, 439, 448, 451, 453, 467, 483, 491, 493, 494, 496, 497, 530, 541, 573, 577, 591, 763, 773, 781, 784, 827, 831, 840, 861, 869, 876, 877, 884n, 890, 891, 895, 908, 909n, 913, 921, 923, 933, 958, 962n, 967, 982, 983n, 989, 1004, 1019, 1035, 1043, 1063, 1069, 1104, 1118, 1131, 1132, 1141, 1142, 1150, 1163; ocak —leri 10, 13, 49, 62, 71, 168, 228, 299, 300, 306, 309, 313, 314, 320, 328, 337, 366, 378, 429, 435, 460, 468, 477, 510, 512, 562, 572, 579, 605, 652, 667, 687, 721, 736, 740, 760, 798, 807, 829, 832, 842, 850, 891, 923, 933, 1059n, 1160
zabt 8, 9, 21, 24, 28, 35, 36, 37, 43, 45, 46, 48, 56, 58, 62, 76, 78, 82, 86, 89, 92, 93, 108, 110, 112, 113, 120, 131, 140, 141, 150, 152, 167, 168, 171, 180, 198, 200, 201n, 204, 208, 215, 216, 222n, 227, 235, 238, 242, 259, 264, 265, 271, 278, 286, 287, 288, 297, 305, 308, 316, 319, 321, 331, 333, 334, 337, 339, 344, 0, 394, 396, 397, 399, 413, 417, 426, 428, 433, 435, 437n, 438, 441, 442, 447, 453, 454, 455, 458, 478, 494, 495, 500, 501, 504, 505, 507, 508, 518, 519, 521, 523, 524n, 529, 530n, 540, 544, 554, 555, 556, 559, 560, 574, 575, 590, 593, 598, 599n, 618, 731n, 756, 765, 768, 770, 771, 772, 773, 775, 786, 788, 789, 790, 796, 803, 804, 809, 811, 812, 822, 841, 855, 856, 863, 871, 874, 881, 885, 905, 910, 914, 915, 917, 923, 929, 931, 935, 942, 943, 944, 950, 953, 955, 956n, 964, 970, 974, 975, 978, 991, 1017, 1029, 1030, 1032, 1049, 1050, 1052, 1057, 1063, 1070, 1102, 1103, 1104, 1108, 1115, 1116, 1117, 1139, 1143, 1145, 1150, 1154, 1162, 1165, 1175n; —lar 20, 270, 330, 521, 790, 855, 921
Zacesne Beyi (Bosna sancaklarından) 202; — Mîrlivâsı 1003
zâd 26, 221, 574, 931, 934; — kısmı 937; —lar 221; — ü zevâde 815, 821, 886
za'f 415, 416n, 417, 822, 909n, 1045, 1133
zafer 4, 6, 8n, 165n, 174n, 202n, 233n, 754, 787, 909n, 1103, 1106; —ler 532, 1115
zağarcı 136, 1161n; —başı 12, 24, 28, 39, 56, 59, 64, 71, 86, 93, 101, 104, 111, 120, 124, 125, 132, 147, 148n, 154, 158, 177, 184, 188, 193, 198, 203, 225, 227, 228, 238, 258, 268, 276, 284, 289, 301, 304, 328, 332, 353, 398, 414, 416, 420, 427, 439, 446, 450, 451, 468, 469, 480, 483, 494, 500, 501, 507n, 510, 527, 547, 558, 563, 571, 577, 581, 586, 587, 588, 589, 591, 600n, 633, 710, 716n, 755, 760, 764, 765, 777, 785, 794, 799, 807, 824, 838, 846, 850, 851, 868, 869, 877, 878, 881, 884, 887, 948, 951, 959, 974, 977, 982, 1043, 1048, 1065, 1066, 1069, 1095, 1104, 1109, 1129, 1131, 1161; —başılık 203, 369, 480, 558, 703, 838n; —lar 600n, 1071; —yân 986, 996, 1014
zağarlar 123, 608, 614n; akmişe çullu sîm zencîrlü — 1071; altun gümüş çullu — 996; sîm zencîrlü — 1071; zerbeft çullu — yedeklerinde 1014
Zağra Kazâsı 93
zahîre 10, 15, 21, 23, 31, 46, 49, 59, 66, 76, 78, 83, 87, 91n, 97, 98, 107, 108, 114, 134, 137, 140,

167, 182, 185, 193, 194, 197, 198, 199, 211, 212, 225, 227, 228n, 232, 233, 234, 238, 243, 245, 256, 257, 272, 279, 297, 306, 319, 329, 347, 354, 369, 380, 389, 400, 417, 434, 440, 443, 461, 508n, 514, 525, 535, 537, 548, 549, 559, 563, 570, 571, 573, 575, 576, 578, 580, 583, 588, 594, 729, 742, 750, 751, 753, 762, 815, 816, 819, 821, 823, 827, 828, 831, 834, 846, 864, 879, 900, 905, 907, 909n, 911, 913, 917, 918, 920, 921, 927, 935, 936, 937, 942, 943, 944, 947, 950, 953, 954, 956n, 958, 959, 965, 967, 974, 992, 993, 1003, 1004, 1005, 1012n, 1013, 1016n, 1030, 1054, 1062, 1076, 1088, 1089, 1103, 1109, 1112, 1113, 1117, 1149, 1164, 1165, 1166, 1168, 1170, 1174; mîrî — 279, 354, 559, 707, 992, 1005, 1087; — ahvâli 66, 98, 541; — arabaları 234, 753; — cem'i 80, 535, 541, 550, 814, 886; —ci 186; anbarlı zahîre —leri/sefîneleri 10, 20, 50, 94, 1003; — gemileri/sefîneleri 10, 11, 17, 23, 60, 94, 107, 108, 182, 193, 194, 225, 228, 231, 232, 238, 257, 261, 275, 277, 278, 303, 365, 399, 726, 809, 816, 1060, 1084, 1141, 1162n; — imdâdı 347, 573, 939, 959; — iştirâsı 13, 113n, 199, 228n, 233, 556, 570, 572, 807, 827, 886, 930, 1060; — kalyonları 976, 1062, 1146, 1156; — kelekleri 944; — kuyuları 394, 681; nüzül —ler 27, 354, 811, 812, 886; —ler 20, 21, 27, 31, 32, 50, 82, 94, 108, 113, 114, 125, 134, 137, 139, 143, 155, 180, 199, 211, 213, 224, 228, 248, 256n, 257, 258, 268, 276, 279, 288, 291, 310, 329, 335, 341, 342, 351, 357, 361, 363, 369, 379, 380, 382, 389, 394, 414, 422, 430, 432, 454, 465, 477, 493, 505, 508, 518, 522, 524, 537, 550, 572, 576, 578, 756, 774, 810, 811, 816, 819, 821, 822, 823, 846, 864, 865, 886, 905, 907, 918, 941, 950, 957, 992, 1012, 1020, 1036, 1059, 1050, 1060, 1064, 1089, 1096, 1110, 1111, 1116, 1118, 1125, 1141, 1156, 1164n; sürsat —leri/zahîresi 13, 59, 108, 248, 275, 403, 430, 565, 610, 489, 539, 570, 637, 707, 715, 724, 795, 886, 900, 983, 993, 1012, 1054, 1064, 1117; —ler tevzî'i 354; — mukâbelesi 947; — muzayakası 225n, 573, 578; —siz 91, 645; — tahsîli 750, 1018; — talebi 225n, 573; — tedârükü 850, 946

zahm 159, 284n, 289n; —dâr 24, 25, 28, 35, 40, 43, 45, 81, 90, 284, 316, 333, 334, 340, 469, 494, 499, 520, 532, 576, 802, 815, 818, 820, 822, 841, 870, 905, 926, 950, 951, 1026, 1044, 1045, 1082; —dârlar 24, 43, 45, 295, 334, 815, 863, 1027; —lar 941, 1026, 1027; —nâk 815, 1027n

zahmet 255, 267, 290, 319, 333, 451, 494, 549, 575, 585, 813, 820, 822n, 844, 847, 849, 905, 907, 916, 942, 951, 992, 1025, 1043, 1044, 1091; bî— 192, 584, 810, 811; hezâr — 265, 284, 628, 823, 864, 865, 879; —ler 320, 496, 575, 822, 900, 965, 1015

za'îf 472, 576, 820, 969, 971, 1047, 1082, 1091; — kullar 975; —ler 1061; —lere zahîr 1056; —-terkîb 589

za'îmler 241, 277, 991

zâkir 1107n; —ân 892, 984, 1038; hây [u] hûy-i —în 717; —în 249, 487; —ler 16, 117, 121, 123, 176, 196, 245, 252, 405, 412, 758, 761, 846, 911, 1013, 1032, 1107, 1129

zâlim 324, 325, 353, 412, 472, 489, 490, 491, 503, 513, 548, 556n, 829, 830, 840, 843, 896, 880, 909n, 978; — kavm 511, 518; hod-bîn —în 484; aduv —ler 488, 497, 503, 506, 522, 528, 847, 873, 993, 1102; —ler/zalîmîn 11, 173, 242, 324, 325, 413, 455, 488, 493, 506, 507, 510, 511, 798, 847, 855, 881, 893, 895, 896, 901n, 987, 990, 999, 1000, 1018, 1022, 1032, 1047, 1062, 1063; —likler 992n

Zamîrî (Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden) 941

zâr 489, 502, 503, 528, 532, 911; —î 54, 291, 471, 508n, 532, 873; —lik 306; —likler/ zârlıklar 164, 44, 304, 373, 820, 895; — [u] giryân 789n, 830, 847

zarar 63, 82, 91, 150, 253, 264, 277, 286, 294, 333, 378, 402, 571, 579, 837, 868, 879, 919, 931, 949, 1027n; — kastı 583; —lar 60, 345, 599n, 631n, 919n, 1027

zarf 591; şabtayı —ı ile kabz edüp 119; —ın çıkardıkda 119; gönderleri —larında 1070

zâtü'l-cem[b] 303

zâviye 850, 903n, 1032; —ler 176, 249; evkâfı kifâyet eylemez külliyye —leri 1033

zâyi' 160, 507n, 527, 786, 860, 885, 1127; —ât mesârıflar 185

ze'âmet 21, 44, 355; —ler 26; —lü 382, 713; — tasarruf edenler 11, 1004

zebh 40, 54, 60, 116, 126, 128, 131, 171, 175, 187, 189, 209, 230, 244, 249, 256, 284, 309, 328, 341, 375, 385, 403, 416, 431, 486, 488, 758, 784, 870, 888, 892, 983, 989, 995, 996, 1010, 1011, 1040, 1057, 1068,1110, 1120, 1122, 1123

Zebîd 885

zebûn/zabûn 45, 208, 390, 752, 954, 1026; —lar 225, 881

zecr 219, 782, 881, 886

zehâyir 16, 17, 108n

Zekeriyyâ (Ekrâd beyleri) 675; — Ekrâdı 180, 583, 916; — Ekrâdları 979; — eyâletleri 248; — örekeleri 391

Zekeriyyâ Efendi (Şeyhülislâm) 53, 57, 103, 176, 1177n

Zekeriyyâ Efendi-zâde (Filibe Kadısı) 128n, 129

zelzele 293, 1160, 1173; — misâl gürleyüp 1172, 1177n
zemân 21, 24, 90, 94, 98, 102, 115, 163, 167, 171, 173, 174, 200, 228, 297, 356, 398, 429, 500, 504, 509, 581, 587, 659, 669, 707n, 849, 857, 878, 902, 935, 936, 944, 962n, 982, 1000, 1018, 1047, 1057, 1061, 1062, 1072n, 1103, 1157; teng — 157, 580; —ı gelmeyince olur değil 944; —ı infisâlleri 129; —ı nekbetleri 155; —ı saltanatları 1174; ecdâd-ı 'izâmım —ı şerîfleri 384; —ı şerîfleri 1034; —lar 106, 130, 198, 402, 797; —ları itmâm bulanlar 129, 130, 1064; — murûr etmedin 112; — vermeyüp 375, 386, 487, 490, 778, 879, 897, 959, 977, 987, 1082, 1083
zemherî eyyâmları 830
zemîn 171, 786, 870, 932, 1023n, 1026, 1044, 1080; —-bûs edüp 864, 873, 921, 1026, 1029, 1056, 1090, 1101; —-bûs etdiler 856, 859, 862, 1063; —-bûs etdükde 854, 874, 884, 892, 1056, 1087; —-i hâk 1031n, 1080; —ler 282, 722, 845n, 914; —lere beraber berbâd oldukda 1045; —lere düşüp 23, 933; — taht pâyelerin bûs edüp, yüz sürdükde 1155
zemm 397
Zemun 257, 423; — etrâfları 21; — Palankası 138; — Sahrâsı 277n, 342n
zenân 931
zenberek; —ci 600n;—ler 42, 870; — misâl 42; — oklar/tîrler 803, 809
Zencere (Şehrezol sancaklarından) 915
zencîr 39, 65, 73, 165, 844, 909n, 928, 960, 1082; bend-i — 816; der-zencîr 63, 359, 1085; — asma köprü 39; —lenüp 38, 147, 160, 162, 187, 283, 313, 437, 578, 868, 890, 932, 946, 954, 1025, 1055, 1094; sîm —ler 608, 996; —ler 115, 333, 804, 925; —leyüp 118, 155, 160, 245, 266, 803, 817, 916, 957; sîm —lü 136, 1014, 1071
Zengî Nehri/enhârı 389, 643, 1026, 1027, 1091; — sevâhili 1024, 1025, 1091
zer 596, 598; hâlis — 785; sîm ü — ile müzeyyen eğerlü/rahtlu yedekler 19; — kılıclar 608
zerbeft; — çullu samsonlar/tazılar/zağarlar yedeklerinde 1014; sîm — silâhlar 1025
zerde; ta'âm-ı — 251
zevâde 91n, 931, 937, 1012; günlük — 530; —ler 26, 221, 291, 934, 992
zevâl 95, 527, 774n, 791, 943; —i erişüp 273; —leri gelüp 488
zevk 22, 129, 131, 232, 299, 323, 338, 342, 466, 547, 600n, 721, 726, 760, 783, 827, 897, 903n, 977, 990, 1051, 1081, 1083, 1117, 1119, 1157; —ler 807, 862
zevvâkîn 122, 144, 168, 552, 562, 882, 984, 986, 989, 1008, 1013, 1036, 1039, 1055, 1056, 1115, 1138, 1156; — ağalar 487, 891, 994, 996, 1070, 1079, 1104, 1132, 1154n, 1155; —ler 1022, 1068; — zümresi 1074
Zeydîler 885
zeyn 33, 34, 45, 47, 118, 126, 128, 133, 136, 176, 193, 198, 202, 230n, 249, 255, 266, 302, 360, 388, 397, 403, 432, 435, 500, 551, 589, 601n, 614n, 756, 804, 861, 862, 890, 920, 928, 946, 965, 1001, 1011, 1032, 1034, 1035, 1040, 1044, 1087, 1106, 1112, 1117, 1122n, 1124, 1143, 1144, 1161, 1166, 1169; mücevher — 1013
Zeynel Bey (Selânik Beyi) 495
Zeynel Hân (Hânlar Hânı, Serdâr) 912n, 913, 919, 923, 924, 925, 926, 957; — alayları 924; — askeri 927n; —'ın kerrenâyları 928; —'ın kösleri 928
Zeyrek-zâde ('ulemâdan) 1177n
zeyt; revgan-ı — 29, 116, 438, 635, 668, 713
Zeytunluk (Mardin altında); — Sahrâsı 964; — Vâdîsi 906
Zıllullâh 715; —i [fi'l-]'âlem 136n, 666; —i Te'âlâ fi'l-arazîn 3, 5, 996
zındık 519, 872, 922n; — 'aduvlar 531; süvârî — askerler 520; — dervîşler 1081; süvârî — eşkıyâlar 501, 502; — fâsıklar 532; — havâric 528; — kâfir 51; — kavm 469, 527; —lar 168, 498, 501, 502, 521, 527, 528, 529, 531, 532, 535, 544, 1026, 1081, 1082; — revâfız 528, 940
zırh 717n; Dâvûdî — 410, 417; geyümlü — 1055; sîm — 1025; —-ı cebe-i derbendî 29; — kerâkelü 323, 417; — külahlı 1100; Alaman —ları 410
zîb [ü] zîverler 1056
zifâf gicesi 830
zikr 98, 100, 102, 137, 178, 179, 181, 182, 184, 186, 187, 189, 197, 204n, 206, 209, 214, 216, 218, 219, 229, 232n, 240, 278, 305, 353, 359, 368, 398, 412n, 419, 429, 436, 439, 460, 485, 498, 503, 552, 562, 566, 567, 583, 592, 595, 600n, 691n, 705, 758, 759, 760n, 761, 762, 768n, 769n, 773, 783, 789n, 793, 798n, 801, 805n, 806, 839n, 855n, 888, 915n, 928, 933, 963, 975n, 985, 1107, 1150, 1055n, 1172, 1178n; —ler 870, 1107n; —ullâh 44, 121, 128, 151, 210, 249, 252, 404, 590n, 591, 846, 892, 1071, 1129
zil 331; —ler 528
Zile 325, 326, 775, 776, 857, 880; — menâzili 775; — Voyvodası 230
zimmet 252, 471, 964
zimmî 701; — Ermeni 836
zinâ-kâr kısmı 375

zindegânî 7, 179, 326, 350, 452, 453, 537, 549, 599n, 773, 790, 825, 831, 855, 874, 914; hüsn-i — 450, 491; —lik 519

zînet 37, 122n, 150, 276, 397, 403, 450, 564, 601n, 616n, 736, 795, 900; —ler 118, 462, 628, 875, 883, 1059; —lü alaylar 1015

zîr; —i sevâhilleri 921; —i zemîn/zemînler 77, 90n, 172, 318, 343, 870, 872, 960n, 1044; —ler 532; — ü zeber 371, 384, 949, 951n, 976n, 1026, 1156

zirâ' 206n, 214, 597, 917, 1043; — hisâbı 78, 262, 920

zirâ'at 921, 931

Ziştovi 51, 83, 86, 205; — Kal'ası 206

ziyâ/ziyâ' 256, 750

ziyâfet 33, 43, 214, 247, 254, 406, 443, 444, 488, 547, 552, 596n, 597, 598, 600n, 651n, 850, 862, 897, 920, 931, 998, 1057, 1075n, 1119, 1120, 1132, 1139, 1141, 1169; "âlî —ler 622; mahsûs —ler 626; —ler 14, 20, 31, 33, 41, 58, 60, 73, 126, 127, 133, 134, 189, 191, 192, 193, 196, 210, 214, 230, 244, 247n, 249, 250, 252, 253, 262, 302, 309, 328, 385, 406, 410, 416, 422, 431, 462, 466, 488, 492, 552n, 553, 562, 564, 589, 596, 597, 600n, 761, 777, 807, 828, 830, 832, 840, 841, 850, 862, 874, 892, 894, 920, 929, 939, 989, 1002, 1019, 1057, 1058, 1075, 1064, 1114, 1119, 1139, 1155, 1167, 1168n; —ler tedârükü 443; — meydânı 488; — ni'âmlar 17; — ümmîzi 835

ziyâret 16, 19, 126, 127, 132, 133, 135, 175, 176, 193, 224, 249, 262, 337, 373, 409, 415, 426, 492, 523, 544n, 569, 575, 614n, 634n, 664, 763, 785, 809, 812, 822, 823, 837, 856, 877, 878, 894, 895, 896, 898, 899, 903n, 904, 908, 910n, 914n, 929, 937, 946, 954, 966, 987, 988, 990, 1016, 1017, 1018, 1070, 1078, 1080, 1085, 1104, 1109n, 1101n, 1120, 1135, 1143; —gâh 551; —gâhlar 1017; —ler 126n, 492, 493, 915n

zolta nâm guruş yesak oldu 1149

zorba 464, 465, 470, 525, 775, 793n, 861; —lar 382, 425, 426, 458, 464, 465, 467, 470, 478, 491, 493, 514, 533, 539, 594, 781, 806n, 849, 922, 970, 971n, 973

zornepalar 597

Zor Paşa (Mîr-i mîrân-ı Mar'aş, Mîr-i mîrân-ı Adana, Anadolu Beylerbeyisi) 823, 824, 825, 831, 843, 849, 858, 863n, 866, 869, 880, 881, 882, 893, 897, 898, 901, 911, 914, 940, 942, 948, 949, 951

Zovaha (زوواحه) 206

Zrinski 36; — kefereleri 7, 8; —li 17; **—li** kefereleri cem'iyyetleri 278, 347; —-oğlu 27, 88, 155, 278, 290, 318, 338; —oğlu keferesi 7, 435; —-oğlu vilâyetleri 278

zu'afâ 17, 136, 475, 778, 870, 996, 998, 1018, 1107, 1139, 1141; — kulları 319, 1115

zu'amâ 11, 15, 31, 37, 40, 42, 44, 51, 56, 66, 71, 87, 88, 94, 102, 106, 112, 127, 139, 142, 144, 148, 182, 183, 194, 202, 205, 206, 211, 248, 258, 262, 275, 277, 280, 284, 310, 314, 329, 333, 349, 355, 356, 357, 359, 395, 412n, 421, 433, 454, 460, 470, 471, 473, 482, 491, 493, 516, 537, 538, 541, 559, 565, 753, 775, 778, 808, 813, 869, 871, 888, 909n, 919, 920, 948, 956n, 970, 973, 976, 990, 992, 1002, 1008, 1010, 1020, 1035, 1046, 1050, 1066, 1068, 1095, 1096, 1109, 1115, 1139, 1142, 1152, 1165; gönüllü —lar 341; —lar 20, 26, 20, 31, 40, 57, 60, 138, 168, 183, 203, 258, 268, 280, 302, 312, 329, 332, 340, 341, 346, 363, 382, 386, 394, 420, 433, 466, 467, 484, 557, 572, 584, 755, 776, 794, 800, 802, 825, 839, 844, 849, 852, 863, 867, 869, 879, 895, 902, 903n, 945, 955, 959, 966, 976, 992, 1015, 1022, 1031, 1049, 1058, 1090, 1099, 1150, 1163; mîrlivâ —ları 1003; — tâyifesi ihtiyârları 26

zuhr; vakt-i — 981

zulm 4, 114, 128, 143, 179, 180, 207, 230, 324, 351, 378, 382, 453, 493, 509, 542, 548, 556, 760, 770n, 775, 776, 808, 827, 830, 871, 871, 879, 886, 894, 896, 897, 902, 903n, 905, 909n, 911, 964, 992, 1018, 1032, 1050, 1063, 1081n, 1084, 1085, 1127, 1138, 1139, 1141, 1174n; —kâr 324, 536, 539, 542, 866, 881, 999; —kârlar 456, 472, 880, 881, 1060, 1085; —kârlıklar 324; —ler 353, 379, 471, 478, 529, 768, 773, 796, 859, 881, 896, 992, 1050, 1164

zurna; üstâdân-ı —lar 996; —lar 121, 123, 1014, 1071, 1132; —lar çalınup 133, 718; —lar sadâsı/âvâzları 577, 601n, 1080

zuyûf; — akçalar 699; — 'Osmânî 793

zükûr 121, 375, 545, 996, 1022, 1072

Zülfikâr Efendi (Mevkūfâtî-i Evvel) 709

Zülfikâr Paşa (Deli, Mar'aş Beylerbeyisi, Karaman Beylerbeyisi, Kerkük Beylerbeyisi, Musul Beylerbeyisi) 396, 427, 466, 482, 497, 499, 500, 535, 540n, 559, 569, 577, 579, 582, 593, 599n, 602n, 639

zümrüd 122; —inler 1033n

EKLER

Es'ad Efendi nüshasının ilk sayfası [E 1a]

واول نور حدقه سلطنت ونور حديقه خلافت ولايت دره
سماسيادت غياث الاسلام والمسلمين خليفة الحق بالحق على الخلق
اجمعين سلطان البرين وخاقان البحرين نظم

فريدون حشمتي جمشيد جاهي — سكندر صولتي دارا پناهي
نديده چشم عالم چون تو شاهي — كه ملكش تا شد از ما هي بما هي

السلطان الاعظم وخاقان المعظم مالك الرقاب الامم ممالك العثمانيه
المختص بمواهب السبحانيه من حضرت الملك العلي باسط بساط النجاح
بالامن والامان ان الله يامر بالعدل والاحسان قهرمان الماء
والطين ظل الله تعالى في الارضين السلطان ابن السلطان الى اثني عشر
بطن من آل عثمان السلطان مراد خان ابن سليم خان ابن سليمان خان
ابر الله دولته مقدر دركه اركان دين اسلام بونلرك دولت ابديه يلريه
اتكا ايدوب قيام واعوان وانصار اهل الايمان بونسل شريفك همت
عالي بلند لرينه استنا ايدوب اماكن مساكن شرق غربده الى
يوم الحشر والقيام آرام ومقام ايتمشلر در

بوسكوف ايله قولاري وار بي نظير — صحبتي اولدي سراج المنير
آت عملي عيسيله نور در — صنك درخت جبل طور در
خلقه ياشل سنجاغي ويرر خروش — حضر نبي كيبي اولور سبزه پوش
نوغاري پير ومبارك نظر — اللري ارشادي ايله شاد ايدر
صاري قيزل بيراغيله هر زمان — بنده لري لاليه بكزر همان
ششيرينك سايه سي بي اشتباه — فتح وظفر يوزينه خال سياه
سويلسه ايلر ادبيله خطاب — اوكينه باقمز نكر آفتاب
لايقه بر مرتبه لاد يمز — كمينيه ظلم اولدوغين استمز

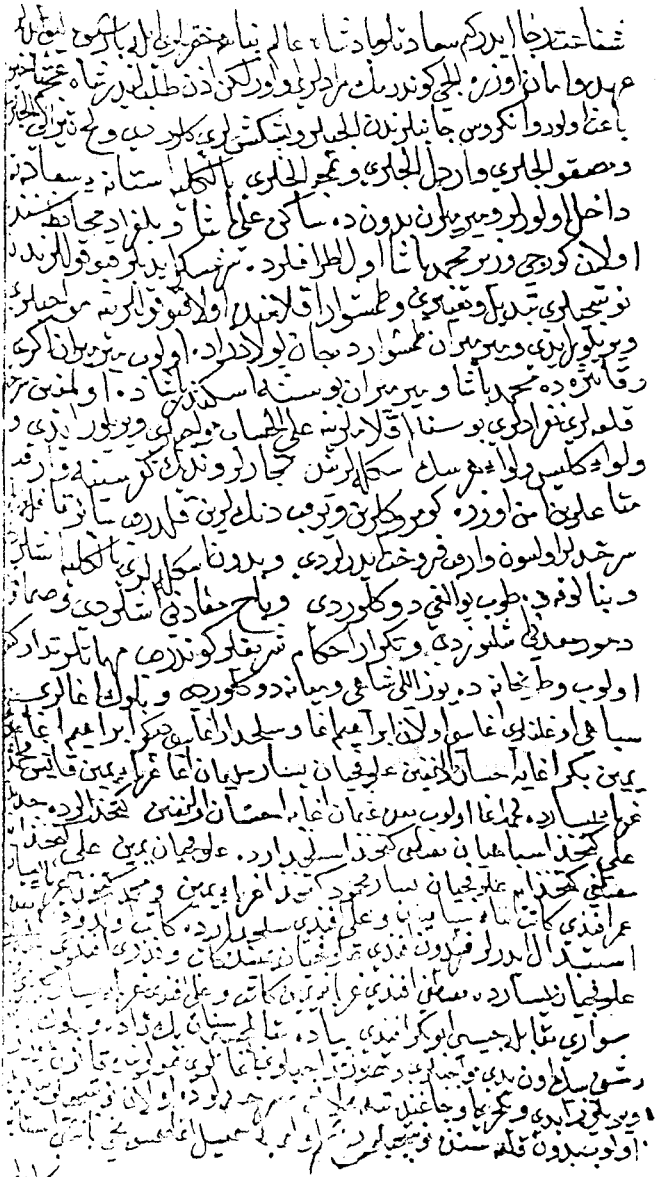
Viyana nüshasının ilk sayfası [V 1a]

Abdülkādir (Kadrî) Efendi'nin Topçular Kâtibi olduğunu belirttiği sayfa [E 3a]

طوبجي باشئ وجبه جي باشئ دعوت ايدرلر على التعجيل بكرش قلعه سنده
اولان طوبلري وجبه خانه يي چيقاروب عربه لره تحميل ايدوب وصالمرجي
محمد باشاء مأمور اولان عسكري ايله يوقليوب قول اوغلري ايله وديعت و
وتكبولي محافظه سنه فرمان ايدرلر لكن بكرش ده محرير اولان پراكنده
اولمش ديو اتمام ايتديلر وبكرش السنده اولان عسكر ايلرو كتمسونلر ديو نزاولندي
وروم ايلي بكلربكيسي حسن باشا روم ايلي عسكريله قراولده اولوب وسائر
بكلربكيلر بكرش ده اولان عسكره ذخيره لرين اوردي ده فروخت ايدرلر ديو
وزير اعظم حضرتلري نصف الليل ده نفيرلرين چالدروب يكيچري وشاهي
طرفنه نائل قاعده اوزره اوكنجه والايلر يمين ويسارده صفلر ايله و
مشعله لر ايله واعزاق ايلرو ده يوسنوال اوزره عزيمت ايدرلر وبكرش ده
كيرطوبلر وجبه خانه جامو سلر ايله يورك بكلري خزينه اولوب روم ايلي
عسكري كيرو ده دوندار ايدرلر يوفقير بچاره وهرزه كوي واواره طوبچيلر
كاتبي ايدوك وبلوك باشيلغي قانونه قديم اوزره اوجاقده احشا اولنمش
ايدي نهايت اولزمان بويله پريشان كوي دكل ايدوم بوكتابك جمع وتاليفنه
شروع ايده يي حسن اداء تتبعنده وشعور واشتغال تفكرنده عقليه برمقدار اختلال
كلوب خلطه مبتلا اولدم يوخسه بمنفضله يونك كبي بر دره جواهر
شهنامه مشاهده دن جانب يوز نفر طوبجي ايله برى اوردي ده اولان
طوبلره تعيين ايتديلر وسائر طوبجي باشي ويدي يوز نفر طوبجي كيرو ده
كيرطوبلري دربندلر وبوغاز وبتاقلرده كچوروب بكرشي عودت اولندقده
اوردي ايله وزير اعظم اون دورت ساعتده قالوكران دربندين عبور
ايدوب اسكي يوردي يوزنده قرار ايتديلر واوردي ده اولان عسكر اسلامه
اعزاق ايله دربندي كچوب امين وسالمين منزل مزبوره ده تونيلوب وكيرو ده
طوبلر وجبه خانه لر روم ايلي بكلربكيسي ايله التحق يكرمي دورت ساعتده
اوردي يه داخل اولديلر وبكرش السنده نجه لر ذخيره يه الغاش ايدي
ايدي اكلنوب دوردنجي كون اوردي يه ملاقي اولديلر دقلوكران نهر الله
ماه صفر ده توجه ايدوب يركوكي قلعه سنده لب طونه قريب صحرا ده
قرنوب اوردي ده اوچ كون اوتوراق نزا ايدرلر وتقدير الله ده قضا وقدر

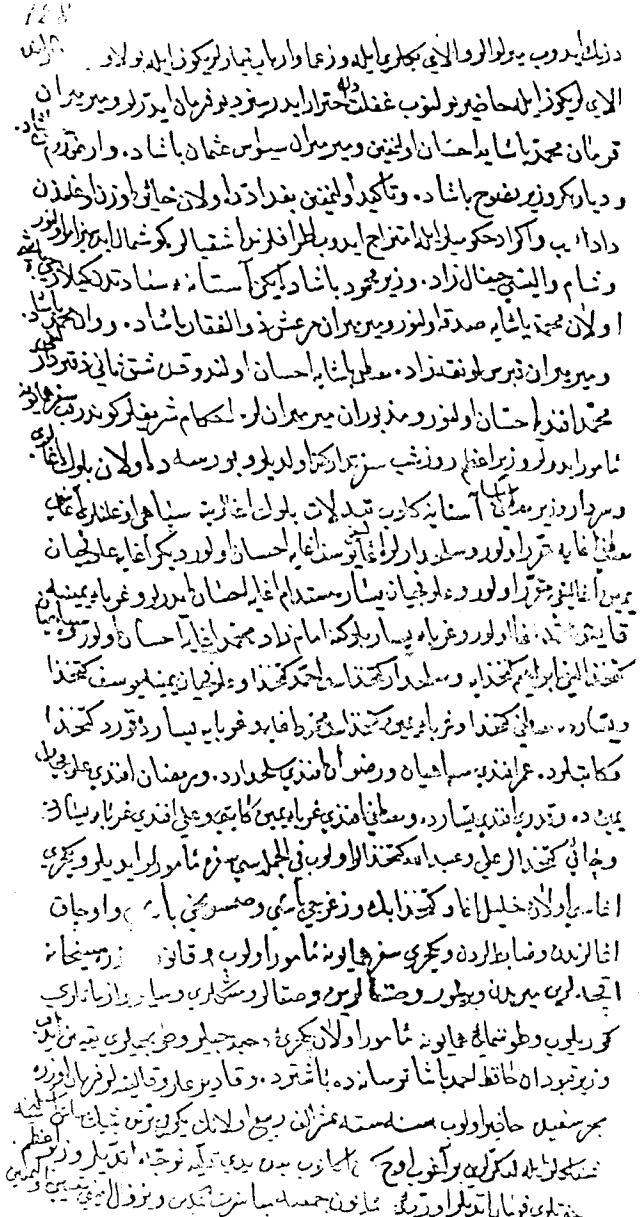
Abdülkādir (Kadrî) Efendi'nin Topçular Kâtibi ve aynı zamanda Topçular Bölük-başısı olduğunu belirttiği sayfa [V 44b]

Abdülkādir (Kadrî) Efendi'nin Sol 'Ulûfeciler Kâtibi olduğunu belirttiği sayfa [E 148b]

190a

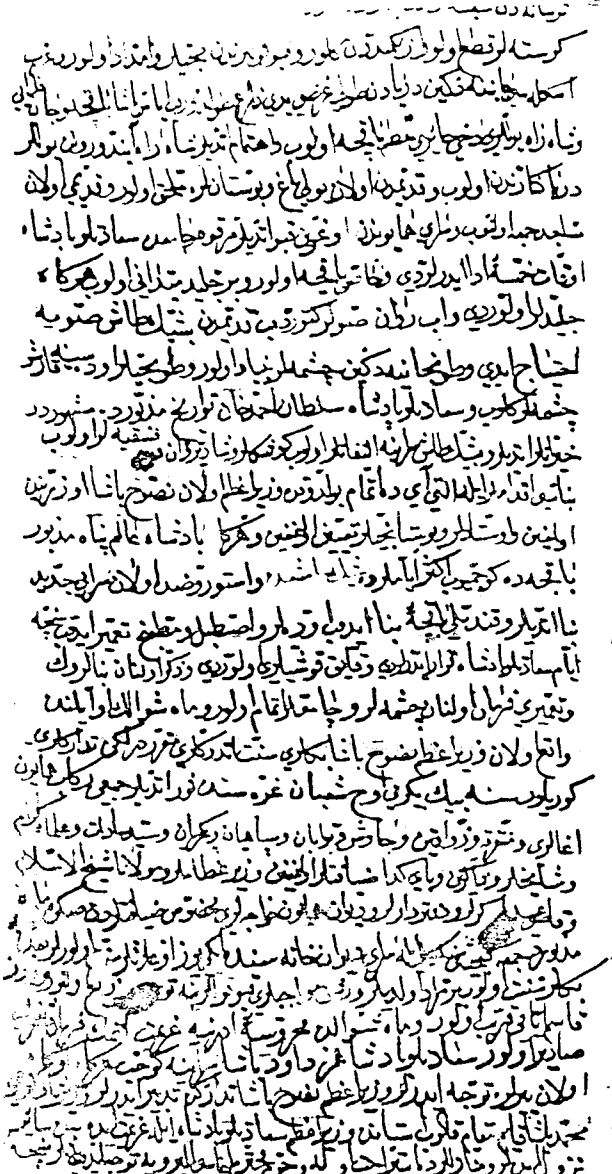
Abdülkādir (Kadrî) Efendi'nin Cebeciler Kâtibi olduğunu belirttiği sayfa [V 190a]

Abdülkādir (Kadrî) Efendi'nin Sağ 'Ulûfeciler Kâtibi olduğunu belirttiği sayfa [E 128a]

51/b

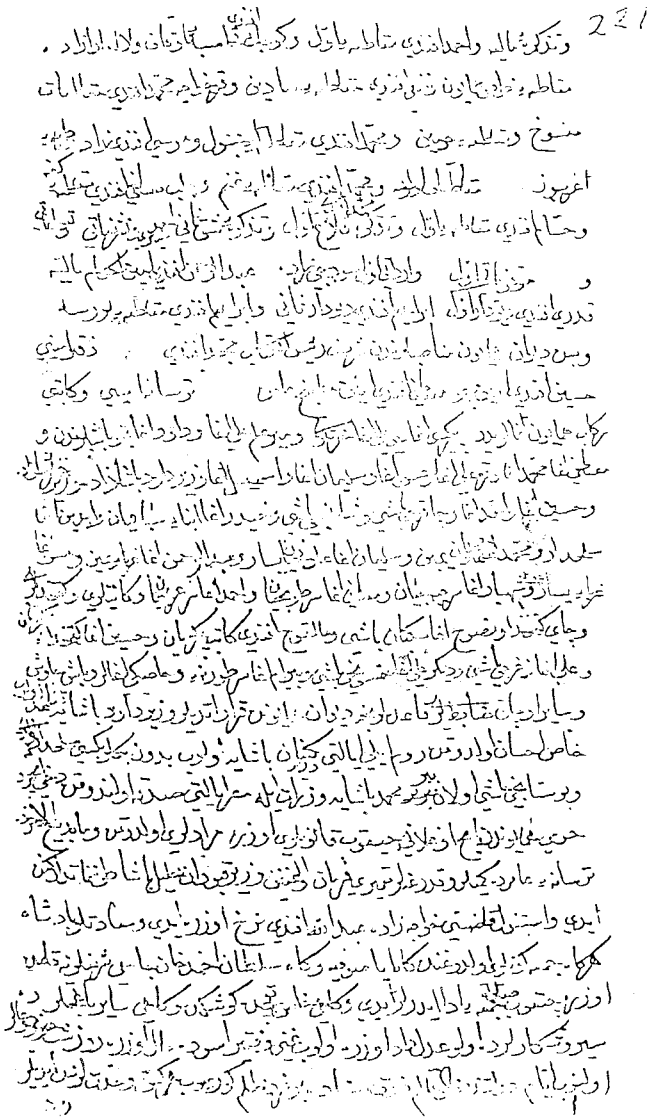
اکر افلاق و بوغدان و لهدن جمع اولان صورلرك قلله [illegible] کلسه
مطول اولور قرائت ایدن یاران تعیب ایدرلر. امان طاغلر ندن
و براق و بیج دن و زیر میمونیه دن جمع اولان صورلر بی نهایه در،
قادر اللهدن غیری بر فرد بلمز عقللر ایریشورد کلدر. بو مقدار له
اکتفا اولنوب و اکر ذکر اولنان سرکذشت بوفقیر و بیچاره سفرلرده کوزکز
نه کورمدم لکن تحریر نقصانمز فوق الحددر. برالای حکایادر بعضی نزلاه
اوردوی همایونده هرنه واقع اولدیسه تحریر ایلدوك و فتح اولان
قلعه لرو متسلم مشاهره اولنوردی. واکثر اکرو سرده واقع اولان
قلعه لرنوحاسنده فقیر بیچاره نك امکی سبقت ایدوب هر برغزاده
موجود ایدوکمز عیان اولمشدر. مامولدکه نظر ایدن احبا و اهل
معرفت اولنلر بومقوله بی فایده شیئی کورمك مرادی دکلدر لکن
حاجیی اولنلر نظر ایتدکده سهو ایتدوکمز خطالری ستر ایده لر.
وجمیع سرحدلر محافظه اولنوردی. و بلغراد ده کرخانه ایشلردی
طوپخانه اوجاغندن دوکیلمیی شعبان بلوك باشی نفراتیله پرانقی
و اینك لرددوکردی. و ایالت بوسنه ده باع معدنی اشلیوب کبیر
طوپلره یوالقلر دوکرلردی. اول تاریخده یکرمی بیك یوالق دوکلش
حاضر ایدی. دبانه لوقه ده شاهی یوالغی دوکلوردی. وصماقوده
آهن دنکللر و اهن قونداق الاتی وجبه خانه هرنه مهماتلری وارسه
مقرر. و آستانه ده وزیر اعظم اولان سنان پاشا هرکون دیوانده وزیر
ثانی ابراهیم پاشا و ثالث جراح وزیر محمد پاشا و رابع جیغل زاده سنان
پاشا. و خادم حسن پاشا. و قبودان وزیر خلیل پاشا. و توقیعی حمزه پاشا
و سایر اهل دیوان و روملی قاضی عسکری داماد افندی. و اناطولی
خواجه زاده محمد افندی. و استانبول قاضیسی عبد الحلیم افندی
و دفتردار ابراهیم پاشا. و یکیچری اغاسی ولی اغا و یکیچری کاتبی
محمد افندی. و زغرجی باشی اولان طرنوزلی احمد اغا یکیچری کتخدا
اولوردی. و بدوندره اولان حسین اغا به سکبان باشیلغی ماه جمادی الاولی
احسا ایدردی. لکن برون محافظه سنده اولوب سکبانلرده اولان

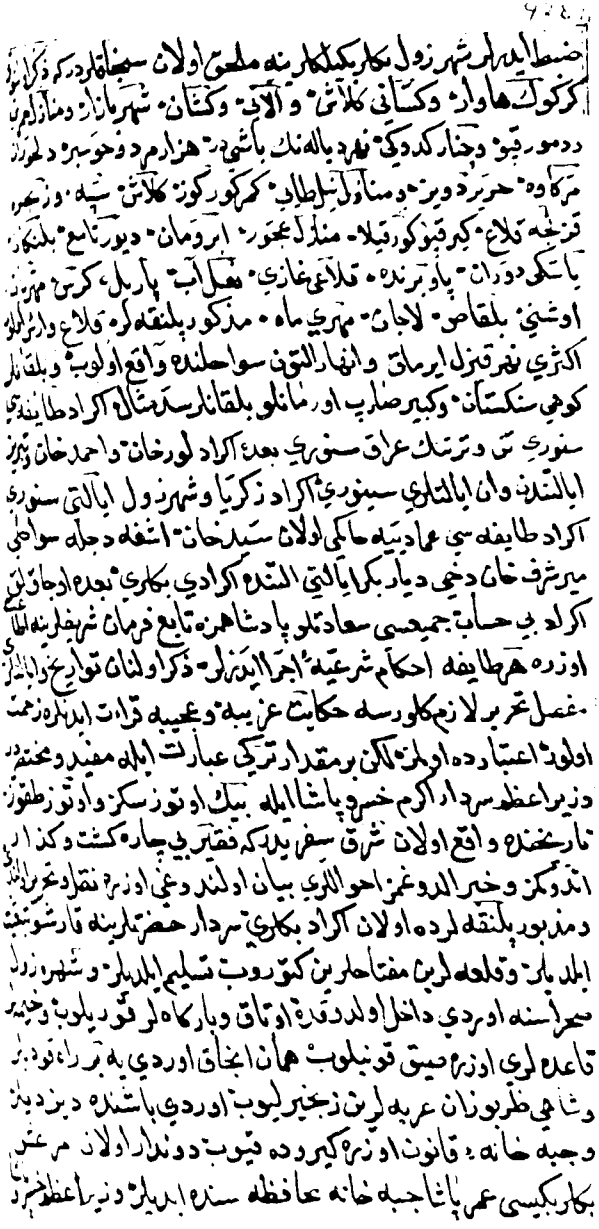
Abdülkādir (Kadrî) Efendi'nin Arpa Kâtibi olduğundan söz ettiği sayfa [E 116b]

296a

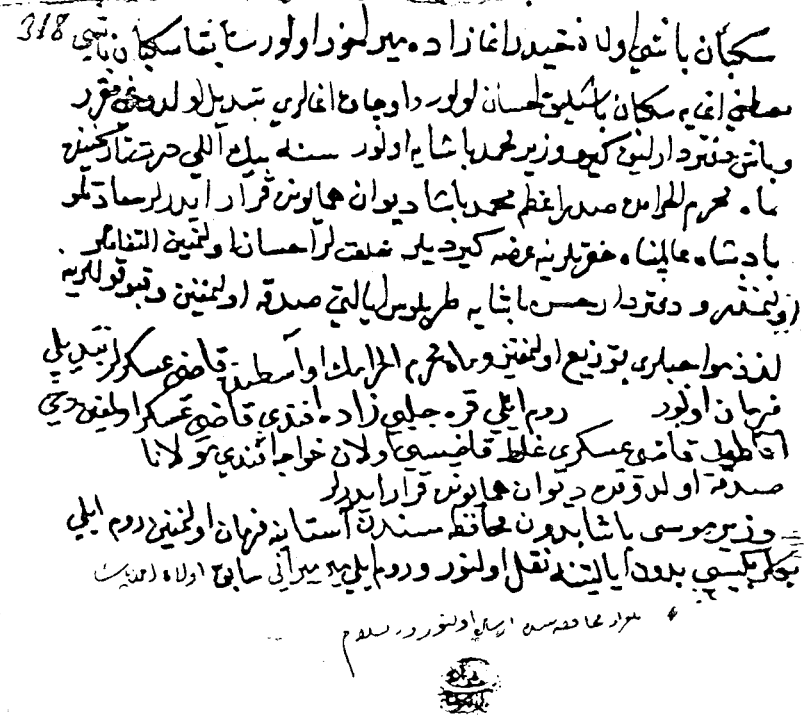
Abdülkādir (Kadrî) Efendi'nin Arpa Kâtibi olduğundan söz ettiği sayfa [V 296a]

Abdülkādir (Kadrî) Efendi'nin I. Divittâr olduğundan söz ettiği sayfa [E 221b]

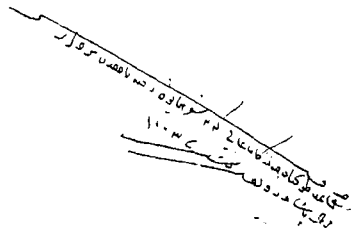
Abdülkādir (Kadrî) Efendi'nin 1038-1039 yıllarında cereyân eden şark seferlerinde bulunduğunu belirttiği sayfa [V 428b]

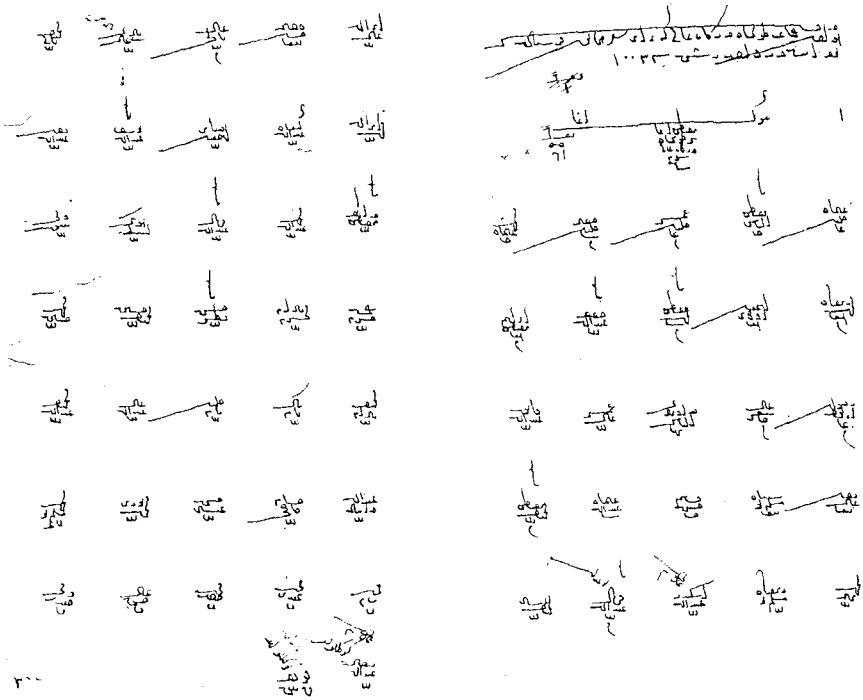
Es'ad Efendi nüshasının son sayfası [E 318a]

Viyana nüshasının son sayfası [V 539a]

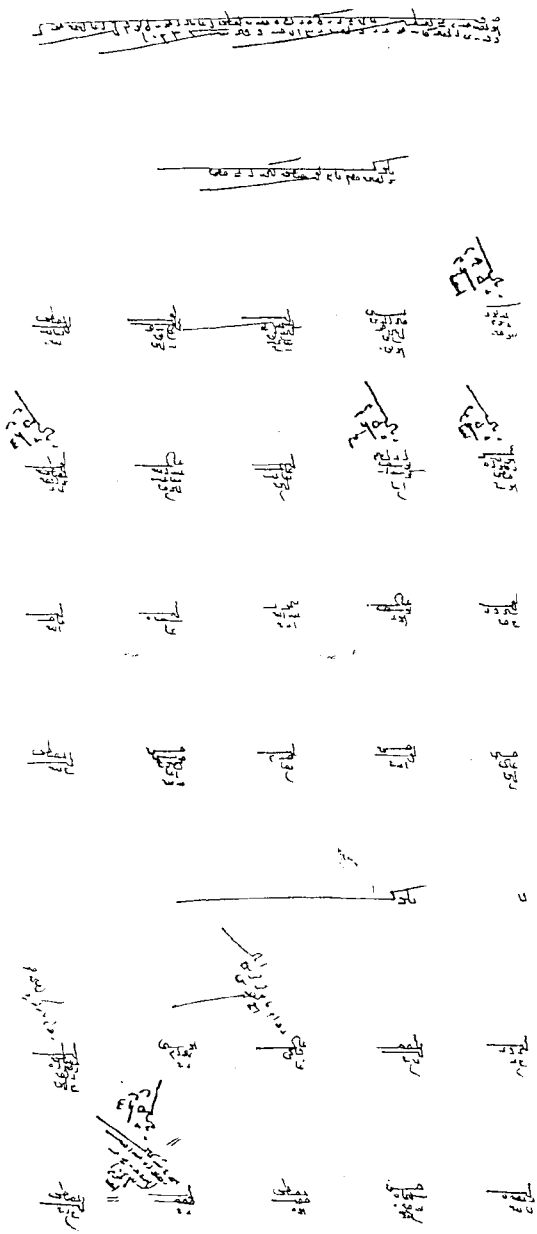
Kadrî Efendi'nin Kâtip olarak gözüktüğü Topçular Cemâati'nin 1003 reşen mevâcibi defterinin ilk sayfası (BOA, MMD, nr. 5524, s.25)

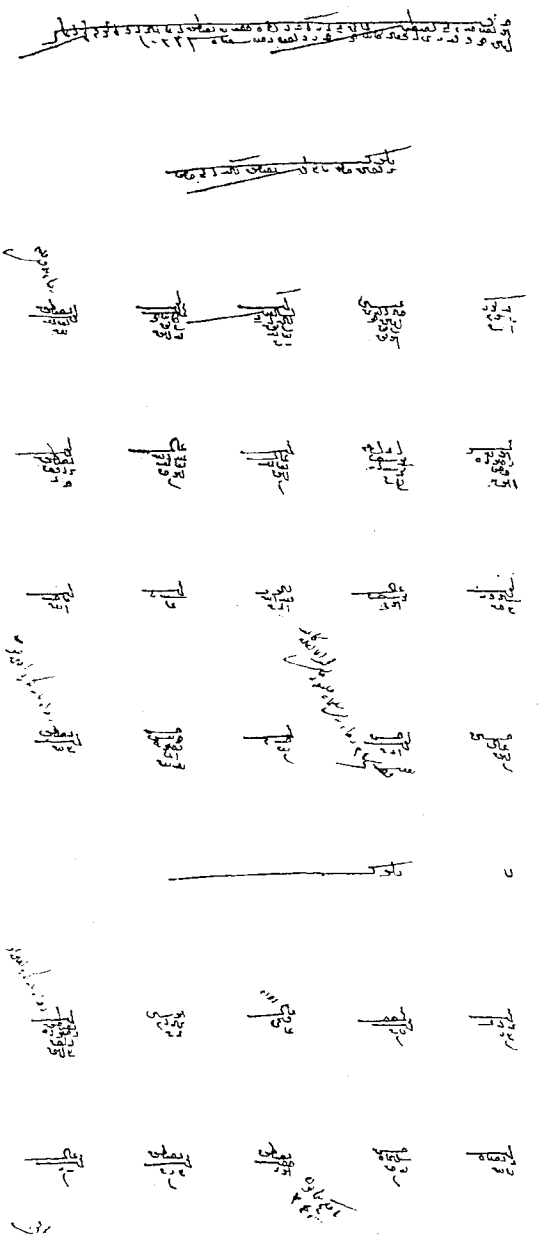
Kadrî Efendi'nin Topçular Kâtibi iken tuttuğu 1003 reşen mevâcibi defterinin bir sayfası (BOA, MMD, nr. 5524, s.26)

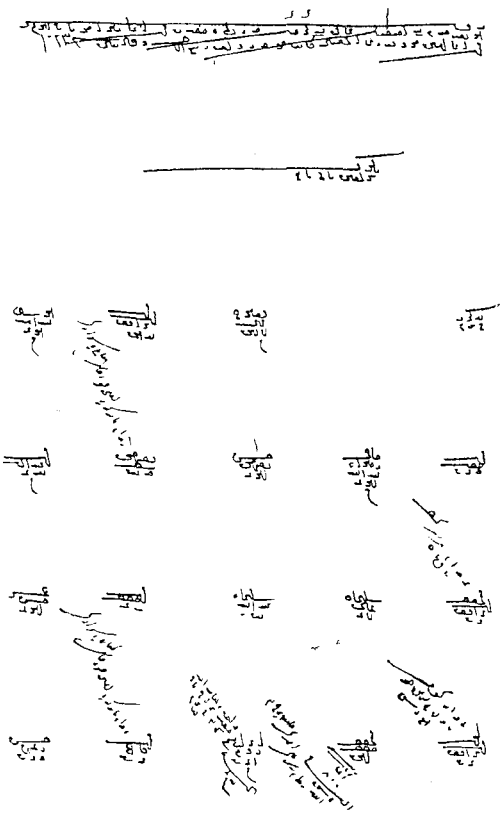
Kadrî Efendi'nin Topçular Kâtibi iken tuttuğu 1003 reşen mevâcibi defterinin iki sayfası
(BOA, MMD, nr. 5524, s.30-31)

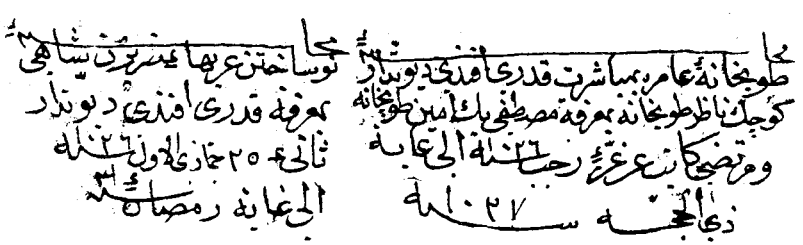
Kadrî Efendi'nin Arpa Kâtibi olarak gözüktüğü Büyük Ahûr'un 1023 recec mevâcibi defterinin bir sayfası (BOA, MMD, nr. 2307, s.161)

Kadrî Efendi'nin Arpa Kâtibi olarak gözüktüğü Büyük Ahûr'un 1023 reşen mevâcibi defterinin bir sayfası (BOA, MMD, nr. 2307, s.318)

Kadrî Efendi'nin Arpa Kâtibi olarak gözüktüğü Küçük Ahûr'un 1023 recec mevâcibi defterinin bir sayfası (BOA, MMD, nr. 2307, s.278)

Tophâne'nin 1026-1027 yıllarına ait Muhâsebe Defteri'nin kapağı; Kadrî Efendi Küçük Divittâr ve Tophâne Nâzırı (BOA, MMD, nr. 2514)